

Digitized by the Internet Archive
in 2014

<https://archive.org/details/christianscriver02scri>

241
50390
V.2
Magister Christian Scrivers

opbyggelige og trøstefulde

Sjele=Skat,

hvori handles

om de mangfoldige Kors, Trængsler, Sorger

og Anfægtelser, som møde den troende Sjel i dens Christendom, om Trøsten

derimod og de Midler, hvormed den kan overvinde dem, samt

om dens Længsel efter det Evige, dens glade Afsked fra

Verden, salige Indtog i Himmelen og Nydelse

af den evige Salighed.

3die uforandrede Oplag.

Horten.

C. Andersens Forlag.

1889.

THE LIBRARY
BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
PROVO, UTAH

Til den eneste, salige, almægtige, alvise, algode
og barmhjertige Gud

Fader, Søn og Hellig Aand,
alle Tings Skaber og Opholder,
Menneskeslægtens Frelser og Trøster,
alle Kongers Konge og Herrers Herre,
min naadige Herre,
Gud og fader!

Min Gud! Jeg drister mig atter til at tale til Dig, uagtet jeg er Støv og Aske. Min syndige Uværdighed og Udsæthed gør mig frygtfuld; men din store Godhed og Barmhjertighed giver mig Frimodighed til at opløste mine Bønder til Dig og aabenbare Dig mit arme Hjertes Attraa. Jeg har samlet en Kurv fuld af allehaande ædle og liflige Blomster og Frugter, som ved din Naade og Velsignelse ere opvokse for din Tjener; den bringer jeg herved efter din Befaling og min Skyldighed til din Helligdom, nedlægger den for dine allerhelligste Fødder og helliger, ofrer og overgiver den til Dig med den ydmygste Erkjendelse af din Kjærlighed og Trofasthed. Jeg har lovet Dig, min Herre og min Gud, at om det maatte behage Dig at lade mig forblive endnu længere i den stridende Kirke paa Jorden og at forunde mig Naade til at kunne samle og tilveiebringe noget Mere til din Ære og din Kirkes Trøst og Opbyggelse, saa skulde alt Saa-

dant alene være Dig og dit allerhelligste, høilovligste Navn helliget. Dette mit Løfte vil jeg herved gjøre Fyldest, min Fader! og bevidner her offentligen for al Verden, at jeg med Alt, hvad jeg er og har, tilhører Dig og, som din Skabning, din Eiendom, dit Redskab, er skyldig at elske, at prise og tjene Dig, Du høilovligste Gud! af mit ganste Hjerte, af min ganste Sjel og af al min Formue. Hvorvel nu Alt, hvad ei alene jeg, den Ringeste blandt Dine Tjenere, men ogsaa alle mine Medtjenere og Medchristne, ja alle Skabninger tænke, tale og gjøre til din Ære, o høieste, ubegribelige, umaalelige og uudtømmelige Gode! er meget, meget for usjelt og ringe, saa har jeg dog den barnlige Tillid og Forhaabning til Dig, at Du i Naade vil lade denne min ringe Gave behage Dig, efterdi jeg bringer Dig den i Tro og med mit Hjertes muligste Oprigtighed, og at Du ikke vil forsmaa din arme og uværdige Tjeners gode Villie.

Det har behaget Dig, min Gud! at skjænke mig rigeligen, hvad jeg i min forrige Tilsegnelse bag Dig om; Du har forundt min Sjel den Glæde at have erfaret, at det Arbeide, jeg dengang helligede Dig, er blevet læst med Nytté og Glæde af mange af dine Børn. Du har ladet mig vide, at selv høie og vældige Personer, som Du har gjort til dit Riges Embedsmænd og beskikket til dit Folks Fyrster, have fundet sin gudelige Fornøielse deri og forsikret, at de ere blevne opbyggede derved. Derfor takker jeg Dig af min Sjæls Grund, min Fader! og glæder mig over din Godhed, ikke for min Skyld og fordi helliggjorte og gudfrygtige Hjerter have lagt sin Kjærlighed og Bevaagenhed mod mig Uværdige for Dagen, men formedelst det Gavn, som jeg haaber deraf for dit Riges Fremvæxt. Ei heller tilegner jeg mig selv nogen Ære, men bringer Dig den, min Gud! hvem den alene tilkommer. Nogle af dine kjære Børn have vel tilkastet din Tjener Krands og Blomster; men Du ved selv, Herre! at han ikke har beholdt dem for sig selv, men lagt dem med villigt og ensfoldigt Hjerte paa dit Alter og sagt: „Ikke os, Herre, ikke os, men dit Navn give Du Ære for din Misfandheds og for din Sandheds Skyld!“ Og hvorledes kunde jeg Andet? Hvo er jeg, Herre, Herre! og hvad er mit Hus (og Hjerte), at Du har ført mig hidindtil og gjort saa meget Godt imod mig? Hvad har og er jeg, som ikke er kommet fra din Haand og meddelt mig fra dine rige Skatte? For dit Ords og Navns Skyld og efter din ufortjente, store Godhed har Du gjort alt dette; derfor er Du ogsaa medrette og alene storligen agtet, Herre Gud! thi der er Ingen som Du, og der er ingen Gud uden Du. Saa stadfæst nu, min Gud! din Naade over din Tjener og hans Gjerning evindeligen! Saa begynd nu, og velsign din Tjeners Arbeide, at det maa worde evindeligen velsignet! Lad, allerkjæreste Fader! min Tjeneste være velbehagelig for dine Hellige! Lad ret mange bekymrede Sjæle i disse sidste, vanskelige, farlige og elendige Tider worde hufvaledede derved, mange sorgfulde Hjerter lettede, mange Svage styrkede, mange Ansegtede trøstede, mange Naadehungrige mættede, mange Modfaldne og Vakkende befæstede i din Sandhed, mange Vildfarende og Ubodfærdige tilskoffede og bragte paa ret Bei ved Smagen af din Misfandhed og Trøst og Alle og Enhver, som betjene sig af dette Arbeide, opbyggede derved og tilskyndede og opmuntrede til at elske, love og prise Dig! Forund mig tillige den Naade, min Gud! at jeg ogsaa fremdeles maa anvende min øvrige Livstid, mine Gaver og alle mine Legems- og Sjælssevner vel, aagre og vinde Meget med mit Pund! Lad mig ikke blive nogen unyttig Byrde for Jorden, men som et Lys efterhaanden fortæres

aldeles i din og din Kirkes Tjeneste! Lad mig ved din Naade og i din Kraft stride den gode Strid, bevare Troen og en god Samvittighed, med Glæde fuldkomme mit Løb og den Tjeneste, jeg har annammet af Dig, og omsider, naar den Tid kommer, som Du har bestemt, ende mit majsommelige Liv blidt og saligt og gladeligen ombytte Verden med Himmelen!

Kom mig ihu, min Gud, til det Gode!

Jeg er og bliver i Tid og Evighed

din Tjener, din Tjenerindes Søn

Christian Scriber.

Kort Forerindring

til den christelige og gudsfrygtige Læser.

Min i Christo ærede og elskede Medchristen! Jeg har her Intet at meddele dig, uden alene at bede dig holde mig undskyldt, fordi jeg ikke før har tilfredsstillet din hellige Længsel ved Udgivelsen af dette Arbeide. Jeg forsikrer dig, at det ikke har manglet mig paa god Villie, men kun paa Evne. Var du om og hos mig og kunde kjende min Tilstand grundigt og omstændeligen, saa vilde du sikkert mangengang finde større Grund til at beklage mig end til at besvære dig over mig. Min Helbred er skrøbelig; mine Kræfter ere faa; mine Arbeider ere talrige og Hindringerne mangfoldige. Medens jeg har arbeidet paa den fjerde Del af min Sjelestat og skrevet om den troende Sjels Kors og Trængsel, har det behaget min kjære himmelske Fader at lægge meget Kors paa mig. For mit sygelige og afkræftede Legemes Skyld har jeg tvende Gange med Møie og stor Bekostning maattet foretage en Reise til en Sundhedsbrønd; af den nærgaaende, uretfærdige og onde Verden har jeg maattet døie alskens Ubehageligheder; for et Aar siden maatte jeg efter min Guds uransagelige og hellige Raad og Villie følge tre kjære Børn til Graven, nemlig en velartet og veludrustet Datter paa 23 Aar (der efterlod sig en gudsfrygtig, dybt bedrøvet Enkemand og fire smaa, usforsørgede Børn), en liden velartet, gudsfrygtig Søn paa sex Aar og en anden, tredive Uger gammel, og nu for faa Dage siden min gudsfrygtige, dydige, kjærlige og trofaste Ægtefælle, saa jeg ofte selv forundrer mig ei alene over at jeg endnu kan arbeide, men ogsaa over at jeg endnu kan leve. Og sandeligen, dersom ikke Guds Miskundhed, Kraft og Ord havde opholdt og styrket mig og endnu opholdt og styrkede mig, saa vilde jeg ikke have kunnet bestaa i saa mangfoldige Trængsler. Nu, lægger man os Byrde paa, saa er Gud vor Frelse. Gud er os en Gud til idelig Frelse og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden. Halleluja.

Finder du da, min ærede og elskede Læser, nogle Blomster og Frugter i denne Hauge, saa vid, at den er bleven overflødiget og befrugtet af Himmelen med Raade og Betsignelse, men af mig vædet og bearbejdet med Taarer og Sukke. Giv da Gud den Ære, Ham tilkommer, og tak Ham for den sikre og rige Trøst, Han har skjænket os i sit Ord! Men bevis mig den Kjærlighed og

Trofasthed at værdige mig dine hjertelige Forbønner om at min Jesus vil for-
unde mig Taalmodighed, Trøst og Kraft til fremdeles indtil mit salige Endeligt
villigen og gladeligen at tjene Ham og dig!

Du Lue af Guds Kjærlighed!
Trøst os, giv os Frimodighed,
At, hvilken Nød os kommer paa,
Vi af din Tjeneste ei gaa!
O Herre! gør Du os Bistand,
At Kjødets ei faar Overhaand,
At efter evigt Liv vi trage,
Som Stridsmænd intet Andet agte!
Halleluja! Amen.

Magdeburg den 26de April 1680.

G. Sriver,

Senior og Præst til St. Jacobs Kirke dersteds.

Mag. Christian Scribes

Sjæle-Skat.

Fjerde Del.

Om den troende og gudsfrygtige Sjæls Kors,
Trængsler og Anfegtelser.

I Jesu Navn. Amen.

Om den træende Sjels Kors.

Første Prædiken,

hvori dets Nytte og Nødvendighed betragtes.

Luc. 9, 23: „Men Han sagde til dem Alle: hvo som vil komme efter mig, han skal fornægte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig.“

§ 1. „Alle Herrens Stier ere Misfandhed og Sandhed imod dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd,“ siger den kongelige Profet (Ps. 25, 10). For at vi des rigeligere skulle kunne erfare den Kraft og søde Trøst, som ligger skjult i disse Ord, bliver det fornødent at forklare, hvad der forståes ved „Herrens Stier eller Veie, — at visse Stier ere lutter Misfandhed og Sandhed, og hvilke de ere,“ som kunne tilegne sig denne Trøst.

§ 2. Ved Herrens Stier eller Veie forstaar den gudfrægtige Konge Guds Forsyn og Styrelse, Hans Sædvaner, Hans Vis og Maade, de Gjæringer, Han pleier at foretage med sine Egne, Hans Raad og Villie, hvorefter Han pleier at lede dem, og Hans Tilskikkelse, over hvilke man pleier at forundre sig. Dette sees af nogle ligelydende Skriftens Sprog, saasom, naar den himmel-

ste Visdom siger: „Herren eiede mig i sin Veis Begyndelse“ (Ordspr. 8, 22), det er: da Han begyndte at træde ud af sit skjulte Lys, at skabe, ordne og regjere Verden. Saaledes siger ogsaa Salomo: „Herrens Veie (det er: Hans faderlige Forsyn og Styrelse, idet Han, ihvorvel uformærket, ligesom vandrer omkring, ordner Alt efter sit Raad og sin Villie og har nøie Tilsyn med alle Ting) er den Fuldkomnes Styrke“, hvorpaa han forlader sig; det er hans Trøst, at Intet kan vederfares ham uden Guds hellige Raad og Villie, — at Gud styrer Alt efter sit Velbehag. Saaledes siger ogsaa Gud hos Esaias: „Mine Tanker ere ikke Eders Tanker, og mine Veie ere ikke Eders Veie“ (Kap. 55, 8), — som om han vilde sige: Eders Maader at gaa frem paa, Eders Raad og Anslag, Eders Gjæringer og Foretagender kunne ingenlunde sammenlignes med mine; Eders ere daarlige, syndige, farlige; mine

ere lutter Visdom, Hellighed og Sikkerhed. Fremfor Alt hører den hellige Apostels Udsagn herhen: „Hvor uransagelige ere ikke Guds Domme og usporlige Hans Veie!“ det er: Hans Gjerninger og Foretagender med og iblandt Menneſtens Børn (Rom. 11, 33).

§ 3. Om disse Herrens Veie siger nu Kong David, at de allesammen „ere Miskundhed og Sandhed.“ Alle Herrens Veie, selv de forunderligste og besynderligste, de, som forekomme os aldeles urigtige og urimelige, ere dog lutter Miskundhed og Sandhed; deres Begyndelse, Midte og Ende bestaa af lutter Godhed og Trofasthed, o. s. v. De Ord Miskundhed og Sandhed finde vi oftere hos hinanden, naar der tales om Gud, — som naar David siger, at „Miskundhed og Sandhed skulde møde hinanden“ (Ps. 85, 11), — „Stor over os er Herrens Miskundhed, og Hans Sandhed er til evig Tid“ (Ps. 117, 2), og naar Johannes siger om vor Jesus, at Han er „fuld af Naade og Sandhed“ (Joh. 1, 14. 17), for at tilkjendegive, at vor Gud ikke blot er kjærlig og meget miskundelig, men tillige trofast og oprigtig. Af alt dette sees, at Meningen med de anførte Ord af David er denne: Alt, hvad Gud gjør og tager sig for med sine Børn, — hvad Han med Hensyn til dem forordner, — hvad Han tilstifter dem, det udspringer af Hans faderlige Godhed og Trofasthed og er idel Godhed og Trofasthed; Han kan ikke mene det ondt med dem; Han kan ingen andre Veie gaa med dem end saadanne, som tjene til deres Frelse; Hans Veie maa nu i Begyndelsen og for Fornuften være at se til, som de være ville, saa kunne Hans Børn dog være forvisjede om at de ville tage en Ende til deres Bedste; Alle Hans Veies Begyndelse og Udspring er den evige Kjærlighed, hvormed han elskede dem, for Verdens Grund-

vold blev lagt; deres Midte er Hans Forsorg, Hans veldædige og trofaste Hjælp, Hans Aands Kraft og Trøst; deres Ende er den evige Herlighed og Salighed, hvilket bestyrkes ved hvad vor Konge og Profeten Esaias siger paa andre Steder: „Ved dit Raad leder Du mig, og derpaa fører Du mig til Vre“ (Ps. 73, 24), — „Herren er underlig i Raad og stor i Væsen“ (Ej. 28, 29)

§ 4. Hvad de Personer angaar, som kunne glæde sig ved denne Trøst, saa beskriver Profeten dem med disse Ord: „De, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd.“ Guds Pagt beskrives os paa andre Steder, — som naar Han siger til Abraham: „Jeg vil oprette min Pagt mellem mig og dig og dit Afkom efter dig — —, saa at jeg vil være en Gud for dig og for dit Afkom efter dig“ (1 Mos. 17, 7). Og hos Jeremias: „Denne skal være Pagten, som jeg vil gjøre med Israels Hus — —: jeg giver min Lov indeni dem og skriver den i deres Hjerter, og jeg vil være deres Gud, og de, de skulde være mit Folk. — — Jeg vil forlade deres Ondskab og ikke ydermere komme deres Synd ihu“ (Kap. 31, 33. 34). Tegnet og Seglet paa denne Pagt var i det gamle Testament Omkjærelsen, i hvis Sted Daaben er kommen i det nye Testament, hvorfor den hellige Peter kalder den „en god Samvittigheds Pagt med Gud.“ Ved Vidnesbyrdet mener han først og fornemmelig Hans Forjættelser og Aabenbarelsen af Hans naadige Villie angaaende Menneſtens Frelse i Christo Jesu, hvem Han har fremsat for alle Menneſter til en Naadestol i Hans Blod (Rom. 3, 25), hvortil den hellige Johannes figter, naar han siger: „Dette er Guds Vidnesbyrd, hvilket Han har vidnet om sin Søn. Hvo som tror paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd. — — Og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv

er i Hans Søn" (1 Joh. 5, 9. 10 flg.), — dernæst ogsaa Hans Bud, i hvilke Han har forkyndt og foreskrevet Menneffene, hvorledes de skulde vandre heligt og sit Kald værdigt, i hvilken Forstand vor Profet ellers ofte bruger dette Ord, som naar han siger: „Salige ere de, som bevare Hans Vidnesbyrd, — som af ganse Hjerter søge Ham. Dine Vidnesbyrd ere mine Forlystelser, mine Raadgivere" (Ps. 119, 2. 24). Saaledes lover nu David alle troende og gudfrygtige Hjerter Guds bestandige og evige Kjærlighed og Trofasthed, og Meningen er den, at hvo som hjerteligen forlader sig paa sin Daabspagt, hvilken Gud i Naade har oprettet med ham, — hvo som hænger med fast Tro ved sin Frelser, stadig fornyer og befæster Naadepagten ved daglig Omvendelse og oftere gjentagen Rydelse af den hellige Nadverd, inderligen elsker Guds Ord, hører det med Andagt, bevarer det i et smukt og godt Hjerter og med oprigtig Hu beflitter sig paa at føre et helligt Levnet overensstemmende med samme, han skal ikke vente sig Andet end alt Godt og Duffeligt af sin Gud, ikke Andet end luter Misundhed og Trofasthed, o. s. v.

§ 5. Exempler til denne Læres Forklaring og Stadfæstelse frembyde alle hellige Guds Børn, hvilke Han steds og altid har ført underligt, men dog naadigt. De Veie, de ere blevene ledede paa, vare for det meste i Begyndelsen knudrede, besværlige og bevogede med Torner og Tistler; men ved Enden erføre de, at de havde været lutter Godhed og Trofasthed. Abraham fik den Befaling af Herren, at han skulde gaa til Morias Land og der ofre Ham sin eneste og elskelige Søn til et Brændoffer paa et af Bjergene, som Han vilde vise ham. Hvad kunde være skrækkeligere end en saadan Bei? Betænker, med hvor mange Taarer Abraham maa have vædet den, med hvor mange Sukke og hvor stor

Strid han maa have vandret den! Men Enden derpaa var dog idel Misundhed og Sandhed, efterdi denne Begivenhed stadfæstede Venstabet mellem ham og hans Gud, styrkede ham i Troen og forskaffede ham en gjentagen Betsignelse (1 Mos. 22, 1. 13. 16 flg.). Jakob blev efter Guds Tilskikkelse hadet og forfulgt af sin Broder Esau, der endog stod ham efter Livet; han maatte desaarssag gaa ud af sin Faders Hus med Stav i Haanden, blive landflygtig og holde ud mange Aar i et fremmed Land hos en haard og gjerrig Herre. Det var en knudret Bei, som Herren her førte ham paa; men allerede den første Nat efter sin Flugt besandt han, at Guds Misundhed og Trofasthed allevegne ledsagede ham; han saa Himmeltigen i Drømme, modtog en trøstelig Forjættelse, erfor overalt, at Herren var med ham, velsignede ham, bestjærmede og opholdt ham, og kom omsider med fuld Betsignelse hjem igjen, saa at han ikke noksom kunde forundre sig over sin Guds Misundhed og Trofasthed (1 Mos. 27, 41; 28, 11; 30, 27; 32, 10). Saaledes gif det ogsaa hans Søn Josef; Gud aabenbarede ham i en Drøm, at Han vilde gjøre ham til noget Stort, men lod ham derefter stedes i tusindfold Nød, Angest og Hjertesorg; han blev misundt, forfulgt, ængstet, truet med Døden og tilsidst solgt af sine Brødre; ihvorvel han nu i Ægypten fik en god Herre, der elskede ham for hans gode Forhold og den Lykke, der fulgte ham, saa varede Glæden dog ikke længe; han blev falskeligen beført af sin Herres utugtige Hustru, kastet i Fængsel og behandlet med Haardhed, og denne knudrede Bei maatte han, efter hvad de Lærde udregne, vandre i hele fjorten Aar; hvor mange Sukke og Taarer det har kostet ham, kan man let tænke sig; ifledestomindre viste Alt sig tilsidst at have været luter Misundhed og Sandhed, og Gud

frøede ham med Velsignelse og Vre, saa at han siden tilbragte hele otteti Aar fredeligen i sin lykkelige Forfatning. Vignende vederføres Job, David og alle Guds andre oprigtige Medforbundne, som ogsaa Hans allerhelligste og allerkjæreste Barn, den Herre Jesus, og alle dennes troe Efterfølgere, saamange som de i Himmelen ere. Skulde de fortælle os om Guds Veie, saa vilde de enstemmig sige med David: „Alle Herrens Stier ere Misfandhed og Sandhed imod dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd.“

§ 6. Saaledes gaar Herren endnu den Dag idag tilværks, og vi bør ikke vente os Andet end Misfandhed og Trofasthed af Ham. Han glæder ofte sine Børn med aandeligt og legemligt Velgaaende; gennem sit Ord og den Hellig-Aand indgyder Han sin Kjærlighed i deres Hjerte; Han lader deres Sjæl hvile i Hans Skød og juble under Hans Vingers Skygge; Han lader dem nyde med Glæde sin erhvervede eller skjænkede Velstand; Han fylder deres Hjerter med Fred og Glæde i den Hellig-Aand; Han giver derhos undertiden deres Legemer Sundhed; Han velsigner dem med timeligt Guds; Han gør dem lykkelige i deres Forretninger, afholdte af deres Medmennesker og hegner om dem trindt omkring, saa at Satan vel kan belure dem med avindshyge Dine, men dog ikke gjøre dem nogen Skade (Job 1, 10). Og dette er lutter aabenbar Misfandhed og Trofasthed. Paa den anden Side lader Han dem ogsaa ofte falde i mangehaande Fristelser; Han unddrager dem stundom al jordisk og himmelsk Trøst; Han forvandler sig til en Grusom for dem; Han lader dem henfalde til Tungind og Sorgmodighed; de plages af lutter Tvivl og Vengstelse; Han hjem søger dem med Sygdom, Fattigdom, Skændsel og Foragt; Han river Hegnet ned og giver dem ligesom til Pris for Djævelen og

Verden; Han gjør dem saa ulykkelige, at Alt gaar vrangt og uheldigt for dem; Han gjør dem saa forhadte af Hvermand, at de maa være en Spot og et Skumpelskud for alle Mennesker, o. a. M., og iftedestomindre er dog ogsaa dette blot og bar, ihvorvel skjult Misfandhed og Trofasthed. Guds hellige Raad og søde Kjærlighed dølger sig under det Altsammen, idet Han intet Andet hermed tilfigter end at tugte, prøve, styrke, rense, forbedre sine udvalgte Sjæle, bevare dem for Synd, afdrage dem fra Verden, berede og fremhjælpe dem til Saligheden.

§ 7. Denne Fremstilling tjener nu alle Sjæle til en sikker og kraftig Trøst i alle Kors og Trængsler og lærer dem at dømme rigtig om Guds Stier, til hvilke ogsaa Korset hører. Der kan ingen Trængsel, ingen Nød, ingen Fare, ingen Anfægtelse, o. a. M. paakomme os uden efter Guds Tilskikkelse og ifølge Hans naadige Raad og Villie. Hvad der nu har sit Udspring herfra, — hvad der flyder af denne Kilde, det kan ikke være Andet end Misfandhed og Trofasthed; det kan ikke føre Andet end Misfandhed og Trofasthed med sig. Saaledes maa vi da ikke finde det forunderligt, om Herren vor Gud fører os paa ujevne Veie, ei heller ved den første Indtrædelse paa dem dømme derom efter vor Følelse og vort Skøn, men holde os forvisjede om at ligesom Han i en faderlig god Mening har ført os ind derpaa, saaledes vil Han ogsaa med sin Kraft og Godhed ledsage og bevare os paa Vandringen og tilsidst føre os saaledes ud, at ogsaa vi skulle tilstaa med David, at Hans Stier ikke ere Andet end Misfandhed og Sandhed. Jeg har dennegang villet anføre dette skønne Sprog, fordi det som i en Sum indbefatter i sig, hvad jeg i nærværende Prædiken har at sige Eder, nemlig Væren om „Nytten og Nødvendigheden af Kor-

set" hvilket ingen troende Sjæl kan unddrage sig eller undvære. Den Gud, som har hjulpet os hidindtil og forundt os Naade, Frimodighed, Kraft, Sundhed og Fred til de foregaaende Dele af dette Vært, Han hjælpe os nu ogsaa frendeles og lade mig ogsaa herefter være Hans Naades Redskab og Barmhertighedens Kar, til Hans allerhelligste Navns Ære og mange troende Sjæles Trøst, Glæde og Opbyggelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 8. Til de Undere, som stadfæste den kristelige Religions Sandhed, hører det ogsaa, at uagtet vor Frelser ikke lover sine Ægne nogen verdslig Ære, Pragt, Herlighed, Rigdom og Bellyst, men forudsiger dem, at der venter dem Trængsler og Baand, — at de skulle græde og hyle, medens derimod Verden skal juble og le, — at de ikke kunne være Hans Disciple, dersom de ikke fornegte sig selv, affige Verden, tage sit Kors op og følge Ham, saa har Han dog bundet en stor Mængde af allehaande Folkeslag, Tunger og Sprog, som villigen have givet sig under Hans gavnlige Nag. Man undrer sig over at Muhamedslæren, som dog er fuld af haandgribelige Løgne, Bilsfarelsjer og Vederstyggeligheder, har formaaet at indtage saamange Kongeriger og Lande og forføre saamange Tusind Sjæle, saasom den sunde Fornuft intet Guddommeligt eller Himmelsk kan finde i den. Men lægger man Mærke til at Muhamed i den ene Haand holder et Guldbøger, hvoraf han udsjænter sine Vederstyggeligheder og Urenheder, blandede og forjødede med Begunstigelsen af alleslags Bellyst (Mat. 17, 4), og i den anden Haand fører det Sværd, hvormed han har forfærdet og tvunget dem, som modsatte sig ham, saa vil man ikke forundre sig saameget endda. Den Herre Jesus derimod forfærdet Ingen med verdslig Magt, tilsteder ei heller, at man hængiver sig til Rjødsløst og andre sandse-

lige Glæder, men forbyder alt Saadant under Salighedens Forlis; Han bestifter Enhver hans Kors og byder ham at tage dette op og følge Ham, og desuagtet har Hans Rige gudsfelov udbredt sig over den hele Verden.

§ 9. En Prøve af Hans Lære have vi i vort oplæste Skriftsprog, hvilket vi noget nøiere ville overveie, da det særdeles vel egner sig for vort Diemed. Vi skulle ved dette Sprog betragte 1) hvorledes det hænger sammen med det Foregaaende. Den Herre Jesus havde talt om sin Lidelse og sagt: „Det bør Menneskets Søn at lide Meget og at forskydes af de Ældste og Ypperstepræsterne og de Skriftfloger og ihjelslaes;" umiddelbart derpaa følger: „Men Han sagde til dem Alle: hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv," osv. (Luk. 9, 22. 23). Heraf slutte vi, at hvo som vil være i Christi og Hans Lidelsers Forening og Samfund (Filipp. 3, 10), og nyde Godt af Hans Fortjeneste til Retfærdighed og Salighed, han maa heller ikke vægre sig for at tage sit Kors op og følge Ham, med Fornegtelse af sig selv og Verden; thi det er Guds Orden, som har besluttet og fastsat i sit allerhelligste Raad, at vi vel formedelst Christi udøste kostbare Blod skulle komme til at nyde Hans forhvervede Salighed, men at vi tillige skulle efterfølge Ham i helligt Liv og Levnet og ikke skamme os ved at bære Hans Kors efter Ham. Og denne vor Guds Beslutning har sine hellige og vigtige Grunde, hvilke vi i det Følgende, om Gud vil, skulle anføre og fremstille paa deres Sted.

§ 10. Vi maa 2) ogsaa forklare, hvad vor Forløser forstaar ved Korset, hvorefter Han her siger, at den, som vil være Hans Discipel, skal dagligen tage det op. Efterdi Han selv, den søde Frelser, ifølge Guds Raad og Villie led Døden paa Korset og selv bar sit Kors, da Han blev ført bort (Joh. 19, 17),

jaa har Han fundet for godt at kalde sine Troendes og Helliges Trængsler, som af Gud paalægges dem, et Kors, ei alene for at tilkjendegive, at det ikke vil blive smaa og ubetydelige Gjenvordigheder, som skulde møde dem (ligesom Korset var den allerskjændsfuldeste og smerteligste Dødsmaade hos Romerne), men først og fremst i den Hensigt at gjøre dem alle Trængsler søde, herlige, ærefulde og behagelige. Thi hvorledes kan det være Hans Efterfølgere og Elskere imod, som Han har æret og helliget med sit Blod og sin Død og valgt til et saligt Middel til vor Frelse? Desuden lægger Han dem med hine Ord det Samfund paa Hjerte, som de have med Ham, naar de lide Noget for Hans Skyld, og som er inderligt og stort, at Han agter deres Kors for sit eget, — at Han lider, kjæmper, bærer med dem og ved sin Kraft tilsidst udfrier dem. Saa har Han ogsaa her ved villet skjæle mellem sine Troendes og de almindelige Gjenvordigheder i dette moissommelige Liv, som alle Mennesker ere underkastede, og ligesom betegne hine med et Stempel; thi de Uguddelige og Vantroende have ogsaa sin Nød, sin Moie, sin Sorg, sin Angest her i Verden; men alt dette kan aldrig med rette kaldes et Kors, efterdi de intet Samfund have med den korsfæstede Jesu, og efterdi disse Trængsler heller ikke ere ledsagede af den Trøst, den Kraft, den Forjættelse eller føre til den Ende som deres, der tilhøre Christo, hvorom vi senerehen, om Gud vil, skulde tale nærmere.

§ 11. Vi skulde 3) lægge Mærke til at vor Frelser udtrykker sig jaa almindeligt og uindskrænket. „Han sagde til dem Alle,“ siger Evangelisten, og selv siger Han: „Hvo som vil komme efter mig,“ det er: hvo som vil være en Christen og min Discipel og opnaa Saligheden ved mig, „skal tage sit Kors op.“ Her undtages Ingen; paa Kors skal og maa det ikke fat-

tes Noget, han maa nu leve i høi eller lav Stand, — han maa være rig eller fattig, lærd eller ulærd, — han maa leve paa hvilken Tid og hvilket Sted han vil. Man har paalidelig Efterretning om at da Kurfyrst Johan Fredrik af Saksen den 30te Juni 1503 blev født til Verden, medbragte han et ild- eller guldfarvet Kors paa Ryggen, hvilket en gammel gudsfrygtig Præst, der af Hofdamerne blev tilkaldt for at tage denne Mærkværdighed i Diefsyn, udtlydede derhen, at Gud vilde paalægge ham et særdeles Kors og derved gjøre ham anseelig for Verden. Dette er med rette blevet optegnet af Historieforfattere som noget Særdeles. Jeg tager imidlertid ikke i Betænkning at sige, at intet udvalgt Barn fødes til Verden uden at det, i hvorvel paa en skjult Maade, er mærket af Gud med Korset. Da Han — om jeg tør tale paa menneskelig Vis om Hans Majestæt — optegnede vort Navn i Livsens Bog, jaa satte Han ogsaa ved Siden deraf efter sit hellige Raad og Velbehag et, to, tre eller flere Korsstegn, jaa at intet Navn findes deri uden slige Tegn. Hermed stemmer, hvad Sirak siger: „Mit Barn, dersom du kommer frem til at tjene den Herre Gud, da skik din Sjæl til Fristelse“ (Kap. 2, 1), og Apostelen: „Alle, som leve gudeligen i Christo Jesu, skulde forfølges“ (2 Tim. 3, 12). „Hvem Herren elsker, den rensker Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig“ (Ebr. 12, 6).

§ 12. Endvidere bør 4) ved disse Ord bemærkes, at Herren ikke siger: Hvo som vil komme efter mig, skal forberede sig paa det Kors, som vil blive gjort og tømret til ham, og lade sig det paalægge, men: „han skal tage sit Kors op,“ det nemlig, som er ham tilskikket, beredt og tiltænkt, — som Gud har fundet tjenligt, har udseet og henlagt til ham, og det skal han gjøre villigen og gjerne. Ligesom enhver Christen efter Guds For-

syn og Bestikkelse har sin Del af de jordiske gode Ting, Meget eller Lidet, alt som det har behaget den Høieste, — ligesom hans Rum er bestemt, hvor han skal leve eller dø, — ligesom han har sin Tid og sit Maal, sat af Gud, som han ikke kan overskride, saaledes har han ogsaa sit Kors, der er bestemt og henlagt til ham; Ingen faar en Andens Kors; ei heller bliver Nogen glemt. Naar den Tid kommer, som Gud har fastsat, saa vil han snart finde et Bud, en Tjener, som bringer ham hans Kors i Huset og lægger det hen til ham. Vil du nu, min Medchristen, have et roligt Hjerte under alle Trængsler, saa overvei saadanne Ting nøie. Naar en Ulykke tilstøder dig, saa tænk strax ved dig selv: det er mit Kors, der er bestemt for mig og givet mig af Gud; skulde jeg vægre mig ved at tage imod, hvad min Fader fra Evighed har tiltænkt mig? Og hvad hjælper det, at jeg modsætter mig og nødig vil bøie Ryggen under Korset? Det er mit Kors; jeg maa bære det, enten jeg vil eller ikke; ingen Anden skal bære det for mig. Saa vær mig da velkomment, mit kjære Kors! Vi ere sammenføiede af en hoi Haand og med Kjærlighedsbaand; du er mig kjær for Hans Skyld, som har elsket mig fra Evighed og af Kjærlighed henvist dig til mig.

§ 13. Saa maa man ogsaa 5) ved dette Skriftprog overveie, at Herren fordrer af sine Egne, at de dagligen skulle tage sit Kors op. Det kan være, at den dyrebare Frelser her tilsigter en Vignelse med Vandringsmænd og Reisende, hvilke vel om Aftenen aflægge sin Rejsebylt og hvile noget ud om Natten, men om Morgenens atter maa tage den op og sætte sin Stav videre, indtil de omsider naa sit Fædreland og komme i Rolighed (Ps. 39, 13). Saaledes ogsaa: om de Christne end undertiden have nogen Hvile og kunne vederkvæge sig, saa er dette dog ikke Andet end en Forberedelse til nyt

Arbejde; om de end om Natten have faaet nogen Hvile af Gud og for nogle Timer ligesom aflagt sit Kors, saa maa de dog om Morgenens tage det op igjen og bære det, saalænge til de naa det Maal, som den Høieste har bestemt dem. Vist er det imidlertid, at den Herre Jesus med dette Ord vil tilkjendegive, at enhver af Hans Troendes Dage skal have sin Plage, — at det ene Kors hos dem skal følge paa det andet, ligesom den ene Dag paa den anden, — at deres Hus skal være som et Gæstgiversted eller Herberge, hvor aldrig saa snart en Gæst har taget Afsted, førend en anden kommer. Naar de staa op om Morgenens, maa de gjøre Regning paa at det Første, der møder dem, er et Kors, som bringer dem en Seddel og Hilsen fra Gud, at det skal logere hos dem. Det gaar dem ligesom Simon fra Cyrene, der mødte Jesus med Hans Kors, da han mindst tænkte derpaa, og blev tvungen til at tage det af Ham og bære det efter Ham (Matth. 27, 32). Ligesom der nu paa et andet Sted forsitres os, at Guds Misfandhed, Barmhjertighed og Trofasthed er ny hver Morgen (til vor Trøst, Beskjærmelse og Opholdelse — Begr. 6, 22. 23), saaledes vil den Herre Jesus paa dette Sted formane os til bestandig Taalmodighed og til ikke at blive trætte af de mangfoldige og efter hinanden følgende Trængsler, men betænke, at ligesom Floderne løbe ud i Havet, saaledes flyde alle vore møjsommelige og sorgfulde Dage ud i den salige Evighed, hvor der er „Glædes Fylde og Livsalighed ved Guds høire Haand evindeligt“ (Ps. 16, 11).

§ 14. Endvidere er 6) herved at tage i Betragtning, at vor Frelser sammenknytter Selvfornegtelsen saa nøie med Korsets Anfægtelse. „Hvo som vil komme efter mig,“ siger Han, „skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op.“ Hermed har Han anvist os et Middel, hvor-

ved vi kunne gjøre os alt Kors let og alle bitre Trængsler søde, nemlig idet vi give Slip paa al Egenfjærlighed, Egenære, Egenføgt, Egennytte og lade os nøie med Guds Kjærlighed og Naade, Hans Forsorg, Hans søde, gode Villie, Hans vise Regjering. En Christen maa fornegte sin Forstand og ikke tro, at han ved og forstaar bedre, hvad der er ham gavnligt og tjener ham til Frelse, end Gud; han maa fornegte sin egen Villie og glad og trostigt hengive sig i Guds alene gode og hellige Villie; han maa fornegte sin egen Være og søge sin Være i at han er et Guds Barn og under Hans faderlige Opfigt, — at han er i samme Selfab som den Herre Jesus og er funden værdig til at bære Hans Læber; han maa fornegte sin Egennytte og være overbevist om at Intet i Verden er ham saa nyttigt, som det Kors, Gud har paalagt ham, og saaledes maa han uden noget Forbehold hengive og overlade sig til sin Gud og henstille til Ham, hvorledes Han vil føre ham, gennem Fattigdom eller Rigdom, gennem Være eller Vanære, gennem ondt eller godt Rygte, gennem Sandhed eller Sygdom (2 Kor. 6, 8); det maa Altsammen være ham lige sødt, lige behageligt, lige kjært i Guds søde og hellige Villie; han maa stedse sige: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Ps. 39, 10); „Han er Herren; Han gjøre, hvad som er godt for Hans Dine!“ (1 Sam. 3, 18) Han maa agte det for en stor Lykke, at Gud giver sig saamegen Nøie med ham og ikke lader ham have sin egen Villie, og maa saaledes være „vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld“ (2 Kor. 12, 10).

§ 17. Endelig maa vi ogsaa 7) betænke, at vor Jesus siger: Han skal dagligen tage sit Kors op og følge mig. Hermed vil Han lære os, at vi skulle se

dels paa Hans Exempel, idet Han selv var Guds allerhelligste og allerkjæreste Søn, men dog af stor Kjærlighed til os Menneſter og for vor Skyld ikke ſkammede ſig ved Korſet. Se paa mig, mit Barn, vil Han ſige; jeg gaar foran dig paa Livets trange Vej og tager villigen mit Kors paa mig, hvilket min Fader har givet mig for at forløſe Eder Menneſter, og bærer det med ſtor Ydmyghed og Taalmodighed. Saa følg mig da, og gjør, ſom jeg har gjort; ſkam dig ikke ved Korſet, hvilket jeg har prydet og æret med mit Blod og min Død; undſlaa dig ikke for at optage, hvad Himmelen har udſeet og beſkiftet til dit Bedſte; lær Ydmyghed, Sagtmodighed og Taalmodighed af mig; ti, lid, forſag, og lad Gud have ſin Villie; Han vil ikke forderve Noget for dig, — dels paa Hans Udgang af denne Verden; thi ligesom Korſet for den Herre Jesus ikke var Andet end en Stige, paa hvilken Han ſteg op til Majestætens Throne i Himmelen, — jeg mener: ligesom Han gennem ſin Videlſe gik ind til ſin Herlighed (Luc. 24, 26), — ſaaledes kunne ogſaa alle Hans Elſkere og Efterfølgere være forviſede om at der paa deres Kors og Trængſel vil følge en evig Herlighed og Salighed. Følg mig kun troſtig, vil Han ſige; vi ere paa en og ſamme Vej; ligesom min Udgang af Verden har været, ſaadan ſkal ogſaa din være; ſe, Himmelen ſtaar mig og dig aaben! Dette udtaler den dyrebare Frelſer ogſaa paa et andet Sted ſaaledes: „Om Noget vil tjene mig, da følg han mig! og hvor jeg er, der ſkal og min Tjener være“ (Joh. 12, 26). Og Hans Apoſtel ſiger: „Lader os ſe hen til Troens Begynder og Fuldkommer, Jesus, ſom iſtedetfor den Glæde, Han havde for ſig, led taalmodigt Korſet, idet Han foragtede Forhaanelsen, og ſidder nu ved høire Side af Guds Throne. Betragter den, ſom har taalmodigt lidt en ſaadan Modſi-

gelse af Syndere imod sig, paa det at I ikke skulle blive trætte og forsage i Eders Sjæle!" (Ebr. 12, 1—3).

§ 16. Efterat vi saaledes fortælligen have belyst vor allerkjæreste Frelser's Ord og udviklet deres Indhold, saa uddrage vi nu heraf den Hovedlære, at en troende og gudsfrygtig Sjæl ikke kan eller maa være uden Kors og Trængsel i denne Verden, hvilket kan stadfæstes ved andre klare Skriftsprog. Job siger: „Er ikke et Menneske i Strid paa Jorden, og ere ikke hans Dage som en Daglønners Dage (hvem Livet bestandig falder surt formedelst det stadige tunge Arbejde, hvormed han maa fortjene sit Brød)? Og hans Ven Themaniten Elifas siger: „Mennesket fødes til Møie, ligesom Aaldens Gnister flyve høit op" (Job 7, 1; 5, 7). Med ham samstemmer den kongelige Profet, sigende: „Mange ere den Retfærdiges Ulykker" (Ps. 24, 20), og efter omhyggeligen at have overveiet, hvorfra de mangfoldige og langvarige Trængsler, hvormed han var besværet, kunde komme — om det for bestandig var forbi med Guds Miskundhed, — om Han havde forglemt at være naadig, — om Han i Brede havde tilløkket sin Barmhertighed — kommer han paa et andet Sted til den Slutning: „Min Plage er dette; det er Aar fra den Høiestes høire Haand" (Ps. 34, 20; 77, 8 flg.). Ei alene i vort forklarede Skriftsprog, men ogsaa paa andre Steder har vor Frelser forudagt og ved sin Aand ladet forudsige sine Egne, der ville leve og dø i Hans Samfund og Efterfølgelse, at de ikke skulle blive frie for Anfægtelser, Kors og Trængsler: „Sandelig, sandelig, siger jeg Eder, I skulle græde og hyle; men Verden skal glæde sig. I skulle være bedrøvede. I Verden skulle I have Trængsel" (Joh. 16, 20. 33).

§ 17. Den hellige Apostel siger: „Og bør at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler" (Ap. Gj. 14, 22).

„Alle, som ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges" (2 Tim. 3, 12). Og idet han formaner sine Thessalonikere til Taalmodighed og Standhaftighed, minder han dem om at han havde forudagt dem, at han og de skulde lide Trængsler (1 Thess. 3, 4). Det er mærkeligt, at vi i Guds Ord finde Mennesker, hvilke det ved deres Christendoms Begyndelse blev særligen forudagt, at de havde mange Trængsler at vente. Jomfru Maria, den Herres Jesu Moder, forudsiges det af den gamle Simeon, da hun havde ført sin Søn til Templet og fremstillet Ham for Gud, at med al den store Vre og Glæde, som Herren havde værdisat hende, vilde dog heller ikke Korset udeblive. „Et Sværd skal gennemtrænge din Sjæl," siger han (Luk. 2, 35). Da Paulus var paa underfuld Maade bleven omvendt og kaldet til Apostlembedet af Herren, vidner denne vel, at han er Ham et udvalgt Redskab til at bære Hans Navn frem for Hedningerne, men tilføier derhos: „Jeg vil vise ham, hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld" (Ap. Gj. 9, 15. 16). Dette maa vi nu vel anse for noget Særelses; men der er dog ingen troende Sjæl, uden at der har vederfarets den noget Lignende ved dens første Indtrædelse i den christelige Kirke, efterdi vi ved Daabens Annammelse ere blevne betegnede med Korset paa vor Pande og vort Bryst, for at tilkjendegive, at vi for Fremtiden ei alene skulle nyde Godt af Christi Kors til Retfærdighed og Salighed, men hellerikke maa vægre os ved at udholde Hans Trængsler. Hertil siger ogsaa Apostelen, naar han siger, at „vi ere døbte til Christi Død, og at dersom vi ere blevne forenede med Ham ved Lighed med Hans Død, da skulle vi være Ham lige i Hans Opstandelse" (Rom. 6, 3. 5). Saa bliver da altsaa ingen indladt i Guds Kirke til Jesu og

Hans Helliges Samfund uden paa det Vilkaar, at han skal optage sit Kors, der snart saa at sige vil blive langt udenfor hans Dør, elste det for Hans Skyld, der saa villigen bar det skjændsfulde og tunge Korsets Træ til Menestenes Frelse, og følge Ham villigen og gladeligen under denne søde og hellige Byrde.

§ 18. Skriften siger endnu Mere, nemlig, „at Gud fra Evighed af har udseet, beskiftet og bestemt de Troende til Korset.“ Den hellige Paulus siger: „Hvilke Han forud kjendte, dem har Han og forud beskiftet til at vorde dannede efter Hans Søns Billede“ (her i Lidelse, hisset i Glæde, her i Trængsel, hisset i Herlighed — Rom. 8, 29). Han lærer derhos, at vi ere dertil bestemte, at vi skulle lide Trængsler (1 Thess. 3, 3. 4), og mærkværdigt er det, at ligesom Apostelen siger: „Gud bestemte os til at bekomme Frelse ved vor Herre Jesum Christum“ (1 Thess. 5, 9), saaledes siger han ogsaa, at Han har bestemt, det er: beskiftet og udseet os til Kors og Trængsler. Da Gud af lutter Naade udvalgte os fra Evighed af i Christo til det evige Liv, bestemte og forordnede Han tillige efter sit alvise Raad, at vi skulde indgaa i Hans Rige gennem Trængsler (Ap. Gj. 14, 22). Dette udslyder af den samme Kilde og har det samme Udspring som al anden Naade og alle andre Gaver af vor Gud, nemlig af Hans evige Kjærlighed. Af Kjærlighed har Han udvalgt os, af Kjærlighed kaldet os, af Kjærlighed bragt os til Troen, af Kjærlighed skjænket os sin Aands Førstegrøde, af Kjærlighed givet os Trost og Kraft til at kunne bære dem. Saaledes hænger da Alt sammen i hinanden ligesom en Kæde; Trængslerne ere ligesaa vel en gylden Ring i denne Kæde som noget andet Led, hvilket Ingen kan eller maa rive ud.

§ 19. Saare mærkeligt taler den dyrebare Apostel paa et andet Sted om denne Sag. „Jeg glæder mig,“ siger han, „i mine Lidelser for Eder og opfylder det, som fattes i Christi Trængsler i mit Kjød for Hans Legeme, som er Menigheden“ (Kol. 1, 24). Saasom denne Apostelens Tale er noget dunkel, har den blandt Fortolkerne givet Anledning til mangehaande Forklaringer, hvilke jeg dog forgjæves vilde opholde mig ved at anføre. Efter mit Skjøn har en fortræffelig Lærer i vor Kirke (Ossiander) truffet det meget godt, naar han forklarer dette Sted saaledes: „Efterdi Gud Herren ligesom har paalagt Kirken en vis Andel af Trængsler, som den for Christi Skyld maa bære for at blive Ham, sit Hoved, lig, — — saa udstaar jeg en god Del deraf i mit Legeme, for at Maalet af disse Trængsler, som Christi aandelige Legeme skal lide, saaledes kan blive desto snarere fyldt. Thi Gud har paalagt mig en større Andel i Lidelser, for at Andre skulle have desto Mindre at bære“. Jeg holder for, at man kan gøre Sagen endnu tydeligere, naar man fremstiller den i en Lignelse. Ligesom om et stort Vand skal udtømmes, og en rig Herre har sat mange Arbeidere hertil og givet Enhver hans Kar, hvormed han skal øse, saa arbejder de vel Alle; men de, som have faaet de største Kar, hjælpe dog mest til Vandets Udtømmelse, — saaledes har vor Gud beskiftet sin Kirke en stor Mængde Trængsler, der skulle være overstandne og overvundne for Verdens Ende, og ethvert Medlem af Kirken maa hjælpe til at arbejde, lide og stride alt efter sit Maal og den Naade, han har annammet af Gud, indtil det Hele er afgjort og overvundet. Den, som nu har faaet megen Naade og store Gaver, megen Tro, megen Andagt, megen Nidkjerhed, megen Frimodighed, megen Kraft fra det Høie, han maa ikke finde det

forunderligt, om der tillige er beklippet ham megen Trængsel, megen Anfegtelse, megen Forsølgelse, megen Skjændsel, megen Fare og Rød; han maa heller ikke tænke paa at kunne eller ville unddrage sig derfra; han skal derimod gaa rast til Arbeidet og glæde sig med Apostelen i sine Lidelser, saasom dette ei alene tjener hans Medstridere og Medarbeidere til Opmuntring og godt Exempel, men ogsaa bidrager til at de Allesammen desto snarere kunne komme til Rolighed.

§ 20. Af alt dette følger nu den ovenopstillede Læresætning, at en troende og gudsfrygtig Sjel maa være en Korsdrager. Efterdi Gud har den kjær, maa den ikke forblive uden Anfegtelser; efterdi den er Guds Barn, maa den være underkastet Hans Ris; den Herres Jesu Brud maa ligesom Esther være gjort velbehagelig med Olie af Myrrha, med kostelige Urter og med Prydelser (Esth. 2, 12); den Hellig-Aands Tempel maa stedse opildes og holdes rent. Hvo der vil annamme og beholde Guds Raades ædle Rose, han maa ogsaa tage tiltakke med Tornerne paa dens Stilk. Hvo der søger Jesum tilligemed Hans Retfærdighed og Salighed, han maa vide, at han ikke finder Ham andetsteds end i Korset, paa Korset og under Korset. Denne ædle Perle ligger i Trængslernes dybe og bitre Vand, hvorafr man maa hente den op; denne søde Kjerne er skjult under haarde og knudrede Skal og kan ikke erholdes og nydes uden Møie og Arbeide. Hvo der har det Haab, at han engang skal annamme Livets Krone af den Herres Jesu Haand, han maa i Forveien ikke vægre sig ved at modtage Tornekronen af Hans kjære Haand. Hvo der vil herske og arve med Christo, han maa ogsaa lide og dø med Ham, efter Apostelens Udsagn: „Dersom vi ere døde med (Christo), skulle vi og leve med (Ham); dersom vi udholde, skulle vi og regjere med (Ham).

Saafernt vi lide med Ham, skulle vi og herliggjøres med Ham“ (2 Tim. 2, 11. 12; Rom. 8, 17). Du maa derfor længe nok tænke frem og tilbage, min kjære Medchristen, — du maa læse her og der, i den hellige Skrift og andre Bøger, — du maa forsøge, hvadsomhelst du vil, — du maa ghyse, modsætte dig, gjøre, som du vil, og hvad du vil: der kommer dog intet Andet ud deraf end dette: „Og bør at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14, 22). „Vil du være Christi Discipel, saa fornægt dig selv, tag dagligen dit Kors op og følg Ham.“

§ 21. Det har af vigtige Grunde behaget vor Gud at beklippe sine Egne allehaande Kors og Trængsler. Den første Grund er Hans allerhelligste Navns Ære, som ved Korset saare herligen befordres og udbredes. Thi hvad vor Frelser siger om sin Ven Lazarus's Sygdom: „Denne Sygdom er ikke til Døden, men til Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den“ (Joh. 11, 4), det maa man forstaa om alle Hans Egnes Kors og Trængsler; det tjener Altsammen til Guds Ære; Guds Kraft sees aldrig bedre end i Skøbelighed, Hans søde Miskundhed aldrig bedre end i Bitterhed, Hans Trøst aldrig bedre end i Trængsler, Hans Trofasthed og Sanddruhed aldrig bedre end i Røden, Hans Visdom og Almagt aldrig bedre end naar det er ude med Mennefters Hjælp og Raad, Hans underlige, men dog naadige og vise Styrelse aldrig bedre end i de mest indviklede og fortviklede Tilfælde. Saalænge det gaar os vel, tro vi nok ogsaa, at Gud er almægtig, alvis, algod og sanddru, — at Han er en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, — at Han er en trofast Gud og kjærlig Fader; men vi tro med et kold-sindigt og søvnagtigt Hjerte; derfor er vor Bøn og Tillid til Ham ogsaa fordetmeste lunken og svag; men Korset gi-

ver Erfaring; da smager man, hvor god Herren er; da kan man ligesom med Vine je og med Hænder gribe Hans Almagt, Visdom og Godhed og tage og jøle paa Ham selv; da lærer man, at Hans Kraft fuldkommes i Strøbelighed; da erfarer man Hans Kjærlighed og Trofasthed og Hans Forjættelsers Sandhed; derved bevares og forøges den levende Kundskab om Gud hos os; da voger Kjærligheden, Tilliden og Haabet til Ham; da beder man heftigere; da priser man Ham ibrigere; da taler man om Hans Miskundhed, Almagt og Visdom til Andre med stor Sikkerhed, af egen Erfaring; da træder man offentlig frem og siger med David: „Kommer, hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjæl. Til Ham raabte jeg med min Mund, og (Hans) Ophøielse var under min Tunge. Men Gud har hørt; Han har givet Agt paa min Bøns Røst“ (Ps. 66, 16, 17, 19). Naar man har gaaet igjennem (Trængjelsens) røde Hav og er bleven udfriet fra sine (aandelige og legemlige) Fiender, da synger man med Israels Børn en Sang for Herren og siger for al Verden: „Herren er min Styrke og Lovsang og blev mig til Frelse. Denne er min Gud, og jeg vil gjøre Ham en Bolig, min Faders Gud, og jeg vil op-høie Ham (2 Mos. 15, 1. 2).

§ 22. Vi glæde os mangengang over den kongelige Profets hellige Bede-, Trøste- og Takke-psalmer; vi forlyste os i Aanden ved den hellige Paulus's og andre hellige Guds Mænds Skrifter; vi læse med vor Sjæls inderlige Velbehag de lærerige og trøstefulde Bøger af Luther, Joh. Arndt og andre gudslærte, aandrige Menneſter og prise Gud for den Naade, hvormed Han opfyldte og udrustede disse sine Nedsfæber. Men vi bør tillige betænke, at disse Mænds Hjerter have været som en Drue, der bliver knust og presset i Vinpersen og

saaledes giver sin søde Saft fra sig; jeg mener: de Kors, de mangfoldige Trængsler, Anfegtelser og Forfølgelser, som de af Gud bleve besværede med, gjorde, at de kunde tale og skrive saa trøsteligt, fastigt, kraftigt og opbyggeligt. Ligesom Luther paa det Spørgsmaal, hvorledes han kunde prædike saa kraftigt, at det gif Folk saaledes til Hjertet, svarede: Det have mine Anfegtelser lært mig, saaledes skriver ogsaa en gudsfrygtig Lærer i Fortalen til en af sine aandrige Bøger: Er der noget Godt deri, saa takker jeg Gud og Korset derfor. Og saaledes ville ogsaa alle Andre, som endnu leve og skrive noget Forvarligt til Kirkens Trøst og Opbyggelse, bekjende, at Korset har gjort dem meget Godt, hvæst deres Ben, opvakt deres Iver, Andagt og Aand og saa at sige renset og krydret Alt, hvad de have frembragt, og gjort det kraftigt.

§ 23. Herhen høre Luthers Ord: „Guds Naade og Miskundhed over os (altsaa tillige Hans Almagt, Visdom, Sanddruhed, Retfærdighed) er saa overvættens stor, at Ingen uden stærke Anfegtelser og store Gjenordigheder kan forstaa det (oprigtig tro derpaa). Satte ikke Tyrannerne og de falske Brødre saa haardt ind paa mig, vilde jeg komme til at hovmode mig af mine Gaver, ikke bede med Alvor og brændende Hjerte, tilskrive min egen Dygtighed og mine egne Evner Alt og ikke Gud, og saaledes vilde jeg dog med al min Kunst fare til Djævelen“. Al ja; Gud vilde saa langt mindre Vre og Pris af mangt et høitbegavet Menneſte, dersom ikke Korset havde bragt ham til Erkjendelse af hans Strøbelighed, Udygtighed og Ubetydelighed. Korset lærer os, at vi selv med Alt, hvad Naturen og Verden kunne skjenke os, er Intet, men Gud og Hans Naade Alt, — at Troen er Guds Gjerning, — at vor Christendoms og vort Forløsningsværks Begyndelse,

Midte og Ende ikke grunde sig paa vor Kraft, Visdom, Forsigtighed og Gudsfrygtighed, men alene paa Guds Naade og Barmhertighed, — at der ingen sikker og bestandig Trøst er her i Verden uden den, som Gud gennem sit Ord og sin Aand virker i vore Hjerter, — at vi ingen sand og rigtig Ro og Glæde, ingen Fred, ingen Trost og Oprigtighed, ingen fuldkommen Tilfredsstillelse for vore Sjæle kunne finde uden hos Gud alene, — at Alt, hvad der er i Verden, er usjælt, forfængeligt og unyttigt for Menneskets Aand, og at der udenfor Guds Naade og Misfandhed i Christo Jesu Intet er at finde, som vore Sjæle skulde kunne holde sig til. Ligesom man lærer at kjende den bedste Styrmand i Uveir, den erfarneste Læge i den haardeste Sygdom, den bedste og klogeste Raadgiver i farlige og høivigtige Sager og den bedste Ven i Nøden, saaledes lære vi ogsaa i Kors og Trængsler, hvad vi eie i Gud, nemlig den allerbedste, troeste, bestandigste, mest prøvede Hjælper, Læge, Raadgiver og Ven. Derfor bortkaster man al jordisk Tillid, giver Afkald paa al verdslig Trøst og hænger sig ene og alene ved Gud. Saaledes er Korset en Hund, som driver Faarene til deres Hyrde, — vor himmelske Faders Tjener, som skræmmer Børnene med en paatagen Maske, saa at de ile ind i Stuen og kaste sig i Faderens eller Moderens Skød, — en Ven, der forstiller sig som en Fiende og stifter det bedste Venstabs mellem Gud og os.

§ 24. Ligesom Menneskene om Sommeren, naar det er smukt og deiligt Veir, søge sin Lyst og Glæde ude paa Marken — de spadserer og kjøre ud i det Grønne, — de sidde under et slyngesult Træ eller paa et eller andet bekvemt Sted, — de æde, de drikke, de le, de spøge og tænke lidet paa Himmelen, som de have disse sine Fornøielser at takke for; men naar et Uveir opstiger,

— naar de sorte, mørke Skyer borttage Solskinnet og udsende stræffelige Lyn og Tordenstrælb, da skynde de sig til sine Huse og Kammere, — da begynde de at synge og bede, saa at Himmelen aldrig er mere anseet og agtet end naar den ser allergyseligst ud og viser sig allerforfærdeligst — saaledes forholder det sig ogsaa med den timelige Lyksalighed og Ulyksalighed; naar det gaar os Mennesker efter Dufte og Villie, og Medgangens Sol befinder os, saa forlæste vi os som oftest i det Jordiske og søge vor Lyst i Forkrænkelse; men naar et Modgangens Uveir kommer over os, og vor jordiske Glæde forstyrres og fratages os, da vende vi os til Gud, — da lære vi at bede, græde og sukke, — da glemme vi Verden og søge Trøst og Beskyttelse i Himmelen.

§ 25. Det er det, som Esaias siger: „Herre, i Angesten besøgte de Dig; de udøste sin stille Bøn, der Du tugtede Dem“ (Kap. 26, 16). Man kan forklare dette ved den fortabte Sønns Exempel. Han forlod sin Faders Hus og drog med sin fulde Pung til et fremmed Land; der ødte han sit Gods i et overdaadigt Levnet og tænkte ikke paa sin Fader og hans Hus, saalænge det gik ham godt; men da han havde fortæret alt det, han havde, og begyndte at lide Hunger og Mangel, da kom han til sig selv og besluttede at staa op og gaa til sin Fader igjen (Luk. 15, 13 flg.). Saaledes gaar det ogsaa for det meste med os Mennesker; den gode Gud kjøber sig ofte en Fiende med sine egne Penge. Naar Han fylder vor Pung og kroner os med megen Velsignelse, saa sjerne vi os fra Ham og finde større Behag i Verdens Selskab end i Hans søde og salige Samfund; da have vi ikke Tid til at tænke syndeligt om Ham, og gjøre vi det end, saa sker det dog kun flygtigt og koldfindigt. Men naar Kors og Nød overrasker os, da komme vi til os selv

og tænke med sand Anger og Bødsfærdighed paa Gud; da sige vi: „Fader! jeg har syndet imod Himmelen og for Dig og jeg er ikke længere værd at kaldes din Søn“ (Luk. 15, 18. 19). „Se, vi, vi komme til Dig; Du er Herren, vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrageri med Hoiene, med den Mængde paa Bjergene“ (hvor det forblindede Folk pleiede at dyrke og tjene de fremmede Guder, det er lutter Bedrag med al verdslig Pragt, Vellyst, Ære, Rigdom, Lykhalighed); „sandeligen, Israels Frelse er i Herren vor Gud“ (det har ingen anden Trøst, Glæde, Hvile — Jer. 3, 22. 23). Herom taler vor Gud selv saare smukt og mærkeligt hos en af sine Profeter: „Jeg vil gaa; jeg vil vende tilbage til mit Sted“ (jeg vil i nogen Tid ligesom skjule mig for dem og holde inde med mine Velgjerninger), „indtil de kjende sin Skyld og søge mit Ansigt; naar de ere i Angest, ville de aarle søge mig (og sige): Kommer, og lader os vende om til Herren! thi Han har sønderrevet og skal læge os; Han har slaget og skal forbinde os“ (Hos. 5, 15; 6, 1).

§ 26. Som det nu er beskaffent med Bønnen og Tilliden til Gud, saaledes gaar det ogsaa med Guds Ord. Dette er en ædel og ren Strøm, der er udslydt af den evige Kjærligheds Dyb, fuldt af Kraft, fuldt af Trøst, fuldt af Sødme og Salighed; det er et skjønt og lifligt Brød, som Gud har beredt til dermed at bispise vore Sjæle, et fuldstændigt Apothek, opfyldt med allehaande Lægemidler for vor Sjel. Men hvorledes bliver denne Skat agtet, naar det gaar Menneskene vel? Vi ere i funde, gode Dage ligesom de drukne og fulde Bønder, der ingen Pris sætte paa en klar Kilde og liflig Bæk, der flyder igjennem deres Marker. Vi ere ligesom de mætte Børn, der lege med Brødet og opsmulre det til ingen Nytte. Vi ere ligesom de stærke Daglønnere, der le af Apothekerens

med alle hans Medicamenter. Men esterdi nu dette er Noget, som strider imod vor Guds Ære, saa sender Han os Korset paa Nakken, for at det skal lære os at fstatte og høiagtige Hans Ord. Naar Gud lader Trængslernes Hede overfalde os, saa begynde vi at vamsægte og blive matte og tørstige. O, hvor godt smager da ikke en Læskedrik af Israels Brønd! jeg mener: hvor sødt er ikke i Nød og Anfegtelse et Trøstesprog af Guds Ord, hvis Kraft vort matte Hjerte fornemmer! Naar Gud lader os komme i aandelig Fattigdom, Hunger og Nød, saa lære vi, hvad Guds Ord er for en Skat, og at sige med David: „Herrens Domme ere kosteligere end Guld, end fint Guld i Mængde og sødere end Honning, end Honning, som drypper af Ragerne. Det er mig godt, at jeg blev ydmyget, for at jeg kunde lære dine Forskrifter“ (Ps. 19, 11; 119, 7. 71). Naar vi ere syge paa Legemet og Sjelen, saa faste vi os ned for den Herrens Jesu, den himmelske Læges Fødder og bede om Læge og Bedervedelse af Hans Ord og trøsterige Evangelium.

§ 27. Vigheden er det med Himmelen og Saligheden, som Gud har beredt dem, som Ham elske. Han viser os vel i og gjennem sit Ord den aabne Himmel og den ubeskrivelige Herlighed, den Mængde af Godhed og gode Ting, som Han har gjemt for dem, der frygte Ham (Ps. 31, 20); men naar det gaar Mennesket vel, — naar det ikke ved af noget Kors og nogen Ulykke, men finder sin Himmel paa Jorden, saa værdiger det knapt den rette Himmel og at se op til den, endfige at længes efter den. Den Hellig-Aand har ofte i sit Ord talt om Himmelglæden og gjennem sine Tjenere ladet Saligheden paa det Undigste fremstille og ligesom afmale i Billeder. Men de fleste Mennesker ere ligesom de grove og simple Folk, der ikke bryde sig om eller vide at vurdere et kunstigt Maleri;

de ere ligesom Bønderne i et fattigt Land, som tro, at der intetsteds er bedre at leve end i deres Fædreland. Naar hellige Guds Mænd tale om den tilkommende og himmelske Glæde, saa tykkes de dem at tale et fremmed Tungemaal, som de ikke forstaa. O, hvor mange Menneſter vil man ikke finde, der, saalænge de leve i timeligt Velgaaende, ikke kjende til nogen Vængſel efter Himmelen og vel aldrig have ſukket efter den! I den danſke Hiſtorie finder man optegnet, at Kong Valdemar den Tredie var meget verdſkligſindet og ikke nærrede ſynderlig Agtelſe for den chriſtelige Religion hvorfor han ogſaa pleiede at ſige: Derſom Paven vilde have Religionen igjen, kunde han længenof tage den; ligeledes vilde han gjerne lade Gud beholde ſin Himmel, naar han kun beſtandig maatte have og beſidde ſine Slotte Gurre og Bordingborg, ſom han havde opbygget. Saaledes har jeg ogſaa læſt om en fornuende Mand i Nederlandene, der eiede en overordentligt ſkøn og prægtig Hauge udenfor ſin By, at da han blev farligt ſyg, og Lægerne havde opgivet ham, lod han ſig bære hen i ſin Hauge, hvor han da beklagede ſig høiligen over Døden, der vilde berøve ham en ſaa ſød Glæde, uagtet han dog aldrig havde bedet Gud om Hans Himmel, men var tilfreds, naar han blot maatte beholde ſin Del af Jorden. O, hvor mange Ligefindede og Brødre af diſje vil man ikke finde den Dag idag blandt de vellyſtige Menneſtebørn! Hvor mange monne ikke de være, der gjerne, om det lod ſig gjøre, vilde indgaa den Overenſkomſt med Gud, at Han for beſtandig ſkulde unde dem deres Himmel paa Jorden, mod at Han ſkulde beholde den deroppe for ſig ſelv og de Stakler, ſom ingen Glæde have her i Verden! Den gode og trofaſte Gud kan imidlertid ikke ſøie Menneſtene i ſaadan forblindet Daarſkab, ei heller tilſtede, at Hans Himmel, der har koſtet Hans

allerkjæreſte Søn Hans Blod, ſkulde blive foragtet. Derfor lader Han dem erfare, at Jorden er en Jammerdal; Han ſender dem mangelſlags Trængſler, Anſegtelſer, Gjenvordigheder, Sygdomme, Nød og Død paa Halsen, for at de ſkulde blive trætte af Verden og ſtunde efter Himmelen. Han lader dem her paa Jorden komme ind iblandt lutter Tiſtler og Torner, paa det at de ſkulde længeſ efter Paradiset; Han tager den forgjængelige Glæde fra dem, paa det de ſkulde jøge den evige; Han gjør dem Verden beſt, paa det at Himmelen ſkal blive dem ſød; Han tillukker alle Døre paa Jorden for dem (berøver dem Midlerne og Anledningerne til jordift Glæde), paa det de ſkulde gaa ind ad den aabne Himmeldør.

§ 28. Til Forklaring af hvad der hidtil er ſagt om den første Grund til de Troendes Kors vil jeg hidſætte en Fortælling, ſom jeg antager her vil være paa ſit rette Sted. „Jeg kjender“, ſiger Dr. Selneccer, „en Hofmand, ſom ſtod i ſtor Anſeelse og kunde gjøre Alt, hvad han vilde, i ſin Stilling. Denne Mand bliver meget ulukkelig, bliver affat fra alle ſine Værdigheder og falder ſaa dybt, ſom man aldrig kan tænke eller ſige. Da det nu varer længe med hans Kors, ſiger han engang: Alt, Gud, da jeg var i min Velmagt, hørte jeg mangel Prædiken og brugte den hellige Nadverd; men jeg forſtod Ingenting rigtigt, hørte alene med Ørene og gik atter bort; min Dykke og Velſtand gjorde mig ſikker. Nu derimod, da jeg er bleven aandeligen og legemligen fattig, forſtaar jeg først Evangeliet og øſer Lærdom og Trøſt, Liv, Gaſt og Kraft deraf, hvilket jeg Altsammen før ikke vidſte Noget af. O, hvor vanſkeligt er det ikke for en Verdensmand at blive ſalig, medmindre han ved Korſet bringes til at forſtaa Evangeliet! Jeg takker Gud for Hans Tugtelſe; thi derved er jeg bleven fattig,

men jaare rig i Gud, idet jeg nu ved, at Himmeriget er mit, og Evangeliet om Guds Naade, om Christi Fortjeneste, om Syndernes Forladelse, om den Hellig-Aands Skjænk og Gave, om den rette Seier over Djævelen og om den evige Salighed prædikes for mig Arme. Hvorledes skulde jeg kunne være lykkeligere? Jeg vilde ikke i dets Sted være romersk Keiser, om det ogsaa stod i min Magt; Gud er mit Vidne". Dette er, hvad David siger: „Idet Du ydmyger mig, gør Du mig stor" (2 Sam. 22, 36). De Naturkyndige fortælle om Olieræet, at naar det bærer liden eller ingen Frugt, skal man blotte dets Rødder om Vinteren, for at det saa at sige kan blive afsjålet; da vil det useilbarligen blive frugtbart. Saaledes gik det ogsaa med denne Mand; Gud blottede ham ligetil Rødderne og fyldte ham derved med Aandens og Troens Frugter. Ligesom de vilde og fornuftsløse Dyr, som ellers fly for Menneffene, alligevel i Nøden og naar de blive hange, tage sin Tilflugt til dem (som en græsk Historie-skriver fortæller om en Spurv, der blev forfulgt af en Høg, og fløi ind i Xenocrates's Barm, og en romersk Forfatter om en Hjort, der søgte Beskyttelse hos et Mennefte), saaledes gik det ogsaa med denne Mand, og saaledes gaar det endnu med mange Andre; de vilde ikke give Gud den Ære at tage sin Tilflugt til Hans Skjød og ene og alene at sætte sin Tillid til Hans Miskundhed, saafremt de ikke bleve jagede, bedrøvede, ængstede og forfulgte af Satan og den onde Verden.

§ 29. Vi ville imidlertid gaa videre i Undersøgelsen af Grunden til at Gud pleier at hjem søge sine Egne med saamange Trængsler, og vi finde da, at Han ogsaa gør det i den Hensigt, at Djævelen og Verden skulde vorde beskjæmmede og lagte under deres Fødder. Denne Grund er nær beslægtet med den

første; thi efterdi Satan og hans trofaste Elskerinde, den ugudelige Verden, ere Fiender af Guds Rige og Ære, saa forsøge de ofte med stor Magt og List at gjøre disse Afbræk, og efterdi de ikke kunne komme Herren selv nær, saa gaa de løs paa Hans Tjenere og anfælde disse paa det Heftigste. Dette tillader den Høieste, for at de skulde støde an og blive staaende tilfamme. De Troende ere ligesom en foragtet Praas i Djævelens og Verdens Dine; de ere ligesom en Lampe, der har en liden Lue og kaster et svagt Skin fra sig; den stiller nu Gud offentlig frem, til Værgelse for Djævelen, og for at han skal forsøge sin Lykke derpaa. Da tænker den stolte Mand: hvor vil du usle Tingest hen? og begynder først at blæse derpaa, i den Tanke, at han skal udslukke den med et lidet Mandepust; men naar han ser, at den tvertimod derved begynder at lyse klarere, saa begynder han at storme løs paa den med fulde Kæver og opbyder alle sine Kræfter; vil ikke det hjælpe, saa oppvækker han Vinde fra alle Kanter og Kroge og vil, hvad det saa end skal koste, have det lille Lys, som Gud har opstillet, udslukket, indtil han omfider med Skam maa afstaa derfra, da han ser, at det er af en himmelsk Natur og ligesaa lidet lader sig udblæse som Stjernerne paa Himmelen. Saaledes er det ogsaa med Verden og dens Forsølgelser. Den tager ofte for sig et stakkels gudsfrygtigt Mennefte, som over sig i altid at have en uskadt Samvittighed for Gud og Menneffene (Ap. Gj. 24, 16), og opstiller ham som et Maalet eller en Støve, hvorefter den kan udskyde alle sine Pile; man trænger og bedrøver ham paa alle mulige Maader; man udskjælder og forhaaner ham; man belyver og bedrager ham; man driver Spot med ham; man river hans Guds og Eiendom til sig; man tragter ham efter Livet osv. Imidlertid giver Gud

Agt paa Spillet og bliver sine Egnes Bistand, Rygtsød og Skjold. „Han bevarer dem som Diestenen i Diet og skjuler dem under sine Fingers Skjgge for de Ugudeliges Ansigt, som (ville) ødelægge dem, for deres Dødsfiender, som omringe dem“ (Ps. 17, 8. 9).

§ 30. Dette sees af de Exempler, som ere optegnede i den hellige Skrift og i Kirkens Aarbøger og blandt hvilke navnlig Jobs er saare mærkverdigt. Ham vilde Satan gjerne komme tillivs, ei alene formedelst hans hellige og uafstelige Levnet, men ogsaa, fordi han haabede, at han ved at faa Bugt med ham skulde vinde en stor Fordel i sin Kamp mod Guds Vre og Rige. Gud tilstedte, at han angreb ham og berøvede ham alt hans Gods, hans Børn og tilsidst ogsaa hans Hjelpe; den elendige Mand sad nu i Asken, fuld af onde Bylder fra Fodsaalen indtil Hovedisjen; han hjalp sig med et Potteskaar til at aabne de brændende Bylder og affkrabe den stinkende Vædder; han var saa fæl og beklagelsesværdig at se til, at hans Venner ikke kjendte ham igjen og ikke kunde se paa ham uden Taarer. Hvo skulde nu ikke troet, at Djævelen havde vundet Seier over en saadan stakkels Afslad? Men nei; Job var midt i sin Elendighed saa stærk og vældig formedelst sin Guds Kraft, at Satan med al sin Ondskab dog tilsidst blev bestjæmmet (Job 1, 12 flg.; 2, 7 flg.). Noget Bignende læse vi om den hellige Paulus, mod hvem Helvede og Verden syntes at have sammensværet sig for at stoppe Munden paa ham og standse ham i hans ivrige Løb eller for at faa ham under sine Fødder og tilintetgjøre ham. Ikke nok med at han maatte udholde Angreb af indvortes og udbortes Fiender, — at han allevegne blev forhaanet, forfulgt, forbandet, forjaget og plaget og udtæret af Hunger, Nøgenhed, Kulde, Hede, stor Fattigdom og tusindfold Sorger og An-

strengelser; men med den Høiestes Til-ladelse gav ogsaa en Engel Satan ham Mundslag og voldte ham slige Smerter, som om han havde havt en Torn sid-dende i sit Kjød (Kor. 12, 7). Hvorledes den dyrebare Apostel har seet ud under saa haarde Trængsler, kan man let tænke sig. Jeg holder for, at Djævelen ved at betragte ham gjerne kunde bristet af Ondskab over at en saadan tør og mager, ussel og elendig liden Mand forarsagede ham saameget Bry-deri i hans Rige og i Christi Kraft vandt den ene Seier over ham efter den anden. Men han kan dog Intet gøre ham; jo mere han forfølger og plager ham, desto nidkjærere bliver han til at udbrede Jesu Navns Vre; han ændser hverken Baand eller Trængsler, hverken Liv eller Død; han roser sig af Trængslerne og siger, at hans Glæde desuagtet er overvættets stor (2 Kor. 12, 7). Da han staar i Retten foran den romerske Landskøvding Festus og Kong Agrippa, siger han: Da jeg bekom den Hjælp, som er af Gud, staar jeg indtil denne Dag (som en fast Søile og urokkelig Klippe imod alle Satans og Verdens Anløb, imod al deres Magt, Træfthed og Ondskab) og vidner for Liden og Stor (Høie og Lave) om Guds Naade i Christu Jesu (Ap. Gj. 26, 22). Dette kunde jo ikke Andet end ærgre Djævelen. Og Guds Hensigt var det nettop, at han skulde løbe sit Hoved itu mod dette Hans udvalgte Redskab, hvor skrøbeligt det end var efter Kjødet, og blive bestjæmmet.

§ 31. I Kirkehistorien har man ogsaa mange herlige Exempler paa Menne-sker, der vel have maattet udstaa me-gen Fare, Trængsel og Nød, men som dog have sejret over Djævelen og Verden og vundet Vrens Krone. Den hellige Ambrosius blev heftigt forfulgt af den arianske Keiserinde Justina med hendes Tilhængere, og da Menne-sker Intet

kunde udrette, sendte hun ham Helveds-aanderne paa Halsen; thi hun bragte det ved en Trolldoms Hjælp dertil, at de gjorde et Forsøg og begave sig hen til Bispegaarden for at ombringe ham; men de kom tilbage med Skam og uforrettet Sag, berettende, at de havde fundet Huset omgivet og beskyttet af lutter Blødsuer, saa at de ikke turde nærme sig det. Den samme hellige Biskop var meget udsat for Angreb af en Betjent ved Keiserhoffet ved Navn Euthymius, der lod en egen Kjerre forfærdige og opstille i Nærheden af Kirken og Biskoppens Bolig, for at han ved Velighed kunde i Hast kaste ham derpaa og slæbe ham i Landflygtighed. Men dette Forhavende faldt ud til hans egen Bestjæmmelse; thi Bladet vendte sig; Euthymius faldt i Unaade ved Hoffet og blev ført ud af Staden og i Landflygtighed paa den selvsamme Kjerre, som han havde ladet gjøre til Ambrosius. Om den gudfrygtige og nidkjære Biskop Krystomus i Konstantinopel fortæller man, at Keiserinde Eudoxia efterstræbte ham meget og truede ham haardeligen; men da han ikke ændrede det og ikke ophørte med sin gudelige Iver, sagde hendes fortrolige Betjente til hende: Det er forgjeves, at man truer og skræmmer denne Mand, der ikke frygter for Noget undtagen for Synden.

§ 32. Hvad Gud har udrettet ved den usle og elendige Munk Luther, — hvorlunde Han udrustede ham med en frimodig Heltetro og et uforfærdet Mod saavel som med uforlignelige Gaver og derhos opretholdt ham ligeoverfor Verdens og alle Dævels Ondskab, Magt og Vist, saa at han blev istand til at skrive saamange herlige Bøger og bestaa uagtet alle sine utallige Arbejder, Anstængelser, Sorger, Farer og Trængsler og omsider ende sit Liv blidt og saligt paa en Seng, det er bekjendt af hans Historie. Jeg kan ikke noksom forundre mig over

hans store Frimodighed, naar jeg læser Ting som disse i hans Skrifter: Det gjør mig godt i mit Hjerte — —, naar jeg mærker, at Gud Herren ved mig elendige Menneſke gjør Helvedes og Verdens Fyrster saa forbitrede og affindige, at de ere færdige at revne og briste af Ondskab, og jeg imidlertid sidder under Troens og Fadervors Skygge og ler af Djævelen og hans Haandlangere og deres store Brede, Skrig og Skraal, hvormed de dog ikke udrette Andet end Dag for Dag at gjøre sin egen Sag værre og og fremme min (det er: Guds) Sag og gjør den bedre.

§ 33. Men hvad vi se af saadanne særdeles Exempler, det kunne vi endnu stedse iagttage i det daglige Liv, naar vi blot give Agt derpaa. Gud har mangengang besluttet at tage en eller flere Kviste af en daarlig og ligesom fortorret Stamme og lade dem opvroe til herlige og frugtbare Træer. Hvorledes bærer Han sig da ad? Han udvælger sig ofte de Fattige og Elendige; Han tager Enker og Faderløse; ere de ikke fattige, saa tilsteder Han, at Verden plukker dem brav, stiller dem af med deres Formue og paa andre Maader rufter, trænger og undertrykker dem ret tilgavn. Da ere de ligesom de Lilier, der voge blandt Torner; de ligne Blomsterne i Morgenstunden, der lade sine beduggede Hoveder hænge og holde dem fast tillukkede. Naar nu Satan og Verden tænke, at de aldrig mere ville reise sig, da kommer Herren farende og gjør dem til herlige Rødstaber for sin Naade og til sin Barmhjertigheds Aar; da oprinder Naades- og Lykkes-Solen for dem, saa at de, lig Blomster om Middagen, reise sig iveiret, udfolde sig og opfyldes Luften med sin liflige Duft. De Naturkyndige fortælle om Safranroden, at den aldrig voxer bedre og aldrig bliver frugtbare end naar den trædes under

Fødder, i hvilken Henseende de anføre det tatinste Vers:

Pulchrior ut crescat, teritur crocis; o furor ingens,
Lætior ut possis surgere, nolle premi*)!

Saaledes gaar Gud tilbærks med Mange i alle Stænder, som han vil hjælpe frem og bruge til sin Ære og sin Kirkes Tjeneste; de maa leve undertrykte, nedtraadte og foragtede, paa det de siden, naar de stige og udmærke sig, skulde give Ham alene Æren og udle Satan og Verden, der troede ved sin Ondskab, Magt og List at skulde hindre Guds Værk og forstyrre Hans Forehavende.

§ 34. Jeg lægger ofte Mærke til hvorledes mangen Præst, som jeg ser i Besiddelse af Aandens Gaver, en frimodig Tro, en brændende Kjærlighed til Gud og Næsten, en gudelig Nidkjærlighed og inderlig Altraa efter at fremme Guds Ære og Kirkes Opbyggelse bliver bestormet af Satan og Verden; han skal forfølges, hades, bagvaskes og undertrykkes, om man end skal trække Paa skuddet dertil efter Haarene; hvad andre, verdsligssindede Menneſker gaa fri for, det fordømmes hos ham med stor Hefetighed; han kan aldrig gøre Verden tillags; han skal hede en Hykler, en utidig Tjener, en Ignorant**), ja vel endog en Sværmer, en Kvæker, en Rjetter; han og hans maa lide Fattigdom og Nød, medens Andre blive rigeligen forjærgede, elskede og ærede. Andre gaa hid og did, ere allesteds velkomne og blive godt beværte; men han sidder hjemme i sin røgede lille Stue, sukker, græder, sørger og klager; han strider og kæmper i sine Bønner mod Satan og hans Rige; han tænker, pønser og grunder paa hvorledes han han skal gøre ham Afbræk, osv.

§ 35. Jeg har mangengang forundret mig herover, indtil jeg lærte at kjende min Guds forunderlige Stier og Veie, som dog ere lutter Misfandhed og Sandhed, og fandt, at naar Han stiller en saadan Mand blot for Djævelen og Verden, saa sker det, for at de ved ham skulde vorde bestjæmmede. Thi idet de tænke at undertrykke ham, hæve de ham iveiret; idet de forfølge ham, befæste de Venſkabet og Fortroligheden mellem Gud og ham; idet de forhaane ham, tilkaſte de ham Perler og Edelfstene, hvormed hans Krone, som er henlagt til ham, engang vil straaale desto herligere; idet de foragte ham, gøre de, at man i Himmelen agter ham desto høiere; idet de støde ham fra sig, give de ham Tid og Veilighed til at læse sin Bibel desto flittigere, bede desto ivrigere og røgte sit Embede desto samvittighedsfuldere. Da forøges Aandens Gaver hos ham; da bliver han stedse frimodigere, ivrigere og standhaftigere, og jo mere Satan og Verden angribe ham, desto dygtigere bliver han til at gøre deres Rige Afbræk. O Du forunderlige, albise og algode Gud! hvor uudforſtelig er dog ikke din Regjering og dog saa velsignet og heldbringende! Dit Navn være lovet i Evighed! Jeg har læst hos en Forfatter, at de saakaldte „Uforſædedes“ lærde Selskab i Ferrara i Italien valgte til sit Sindbillede og Kjendetegn en Bogtrykkerpreſſe med den Indſkrift: Premat, dum imprimat, det er: lad den kun trykke, naar den kun indtrykker, nemlig Skriften paa Papiret, eller: Trykning giver Tryk. Dette Billede burde alle retſindige og af Verden forhadte Præſter bære paa sig, til en trøstelig Boamindelse om at Verdens Had og Forfølgelse faa velsom alle andre Trængſler, der møde dem i deres Embede, skulde tjene dem til gode, som elske Gud, og bidrage til at indtrykke desto dybere hos dem Kjærligheden til den Herre Je-

*) Safranen trædes under Fødder, for at den skal opvoge smukkere; o, hvilken Daarſtab, at du ei vil lade dig undertrykke, for at du kan rejse dig desto gladere!

**) Uvidende Person.

sum, Ridtjærheden for Guds Vre, de forkrænt lige Tings Forsagelse, og Længselen efter Himmelen. O velsignede Tryk, som indtrykker den korsfæstede Jesu Billede i vort Hjerte! O salige Kors, hvorved vi blive Verden korsfæstede og Verden os! O kjære Lidelse, som gjør os Verden led og Himmelen sød!

§ 36. Men lader os gaa over til at betragte den tredie Grund til at Gud pleier at paalægge sine Udvalgte og Gifkede Korset, hvilken er at Andre, som endnu ere skrøbelige i Troen og uerfarne i Korsets Skole, derved skulle blive opbyggede, forbedrede og opmuntrede til lignende Kamp og lignende Taalmodighed og begavede med rig Trost. Den Hellig-Aand pleier at sige om dem, der lide Trængsel og af Gud ere betyngede med jærdeles Kors, at de ere blevne et Skuespil eller fremstillede paa Skuepladsen, — som naar Apostelen siger: „Vi ere blevne et Skuespil for Verden,“ baade for Engle og Mennesker (1 Kor. 4, 9), og paa et andet Sted: I bleve ved Forsmædelser og Trængsler et Skuespil (Ebr. 10, 33), hvilket ikke blot er saaledes at forstaa, at de Troende under sit Korsets Byrde maa tjene Djævelen og ugudelige Mennesker til en Forlystelse og et Frydespil, men ogsaa saaledes, at de skulle vække de hellige Engles Forundring og være sine Medchristne til et Exempel paa Taalmodighed, Frimodighed, Sagtmodighed, Standhaftighed og Deslige. Thi naar de efter Guds Raad og Villie blive fremlede paa denne Taalmodighedens Skueplads og spille sin Rolle godt og te sig priseligen, saa tjener Saadant ei alene Gud, Spillet's Overoplynsmand, til Vre, men ogsaa deres Medchristne til Efterfølgelse. Hertil hører, hvad Apostelen siger paa et andet Sted, hvor han skriver til Filippenserne om sine Ønsker, nemlig, at den Tilstand, hvor han dengang befandt sig, „havde mere tjent til Evangeliet's Fremme, idet de fleste af

Brødrene i Herren fik Mod ved hans Vaand og bleve desmere dristige til at tale Ordet (Evangeliet's Ord) uden Frygt“ (Filipp. 1, 12. 14), ligesom ogsaa, hvad han siger om de Christne i Thessalonika, nemlig, „at de havde annammet Ordet under megen Trængsel med den Hellig-Aands Glæde, saa at de vare blevne Mønstre for alle de Troende i Makedonien og Afrika“ (1 Thess. 1, 6. 7).

§ 37. I dette Diemed ere ogsaa saamange Helliges Exempler anførte og fremstillede for os efter hinanden i den hellige Skrift: den prøvede Abraham, den ængstede Luth, den misundte Jaf, den kummerfulde og sørgende Jakob, den trængte Josef, den saare plagede Moyses, den flygtende og forfulgte David, den dybtbedrøvede og elendige Job, den livstrætte Elias, den klagende og grædende Jeremias, den blandt Løver siddende Daniel, den korsfæstede Jesus, den stenede Stefanus, den forhadte Paulus, den fattige og forladte Lazarus og flere Andre, hvilke have teet sig saare vel paa den fornævnte Skueplads, kjæmpet mandeligen med Satan og Verden, besejret dem i Guds Kraft og annammet Livsens Krone. Hvad saadanne Exempeler til alle Tider have udrettet i Kirken, ligger klart for Dagen, og just derfor lader vor Gud det indtil denne Stund ikke fattes paa Personer, som, efterat de Første ere aftraadte, maa erstatte deres Plads og lyse for Andre med gudelig Taalmodighed. Ved at betragte dette sige vi medrette: „Salig er den Mand, som taalmodigt lider Fristelse (som Gud har vist den Vre, ogsaa at indføre og fremstille ham, som en udmærket Korsdrager, paa Taalmodighedens Skueplads); thi naar han er bleven prøvet (og funden tro), skal han faa Livsens Krone, hvilken Herren har lovet dem, som Ham elste“ (Jak. 1, 12).

§ 38. De Troendes Kors kommer endvidere Andre tilgode derved, at det danner de bedste og nyttigste Kar for

Guds Naade og gjør de Hellige fremfor Andre stikkede til at tjene sine Medchristne. Trængsler skabe erfarne og kloge Folk, som kunne gaa de Løvede tilhaande med gode Raad og hellige Forslag, som Apostelen siger: „Trængslen virker Taalmodighed; men Taalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab“ (Rom. 5, 3. 4). De Naturkyndige have bemærket, at det Vand, som filter hen over mange Flintestene og Klipper eller grovt Sand, er det rene og lifligste, efterdi det ved at støde imod saamange Stene ligesom bliver udarbejdet og giver slip paa sin iværende Urenhed, — ligeledes, at den Sæd, som har ligget længst og dybest under Sneen om Vinteren, siden spirer og grønnes frodigst og bærer mest Frugt. Saaledes er det ogsaa med Guds Kirkes Lemmer; de, som have døiet de fleste Trængsler og Ansegtelser, er de Dueligste til at undervise, til at formane Andre og hjælpe dem med gode Raad. Thi hvad de tale og tilraade, det er fordetmeste renset for kjødelige og egennyttige Tilskyndelser, i Frygt for Gud vel overveiet og i helig og ustrømtet Kjærlighed saaledes indrettet, at Guds Være og Næstens Gavn derved befordres. Desuden frembringer Trængslerne medlidende og jagtmodige Hjerter, der kunne med stor Taalmodighed overse sin Næstes Feil og Skrøbeligheder og med utrættelig Kjærlighed stræbe at forbedre dem; de er derhos meget villige og redebonne til at byde andre Mødelidende og Bedrøvede en hjælpsom Haand og efter Evne at staa dem bi, og efterdi de vide, hvorledes et bedrøvet Hjerte er tilmode, saa gaar deres Mød dem desto dybere til Hjertet og driver dem med en velsignet Tvang til at komme dem tilhjulps med Bønner, Raad og Daad, i hvilken Henseende vi med Føie anføre de mærkværdige og trøstefulde Ord, som han selv bruger om den Herre Jesus: Han burde, siger han, „blive sine Brødre

lig i alle Ting, at Han maatte blive en barmhjertig og trofast Ypperstepræst for Gud til at forløse Folkets Synder; thi efterdi Han led og selv blev fristet, kan Han komme dem tilhjulps, som fristes“ (Ebr. 2, 17. 18), og paa et andet Sted: „Vi have ikke en Ypperstepræst, som ei kan have Medlidende med vore Skrøbeligheder, men en saadan, som er forsøgt i alle Ting i Lighed (med os, dog) „uden Synd“ (Ebr. 4, 15). Ligesom det nu er over al Naade trøsteligt og heldbringende for alle troende Sjæle, at Guds Søn i sin paatagne Menneftenatur og sin Fornedrelsesstand af egen Erfaring har lært at kjende, hvor megen Jammer og Elendighed Mennefslægten er underkastet, og ligesom de, efter Apostelens Udsagn, derved blive tillidsfulde, saa at de forlade sig desto mere paa Hans Hjælp, saaledes er det ogsaa saare gavnligt for hele Kirken, naar Han endnu lader nogle af dens Lemmer erfare mange Trængsler og derved gjør dem medlidende, venlige, jagtmodige og hjælpsomme.

§ 39. Nettop disse kunne ogsaa trøste kraftigst og ligne de bestaarne og dryppende Vintræer, hvilke bære de ædleste Druer; de ligne de Figurer i Springvandene, som med fuld Mund udprøite det Vand, de med megen Møie og Anstrengelse have modtaget af Kunsten og Naturen, eller endnu mere de Vandspande, som slipper ned i en dyb Brønd, for at de skulle komme fulde og overstrømmende op igjen. Hertil figter Apostelen, naar han siger: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud!“ (2 Kor. 1, 3. 4). Den himmelske Trøst er af en egen Natur. Fordi Læste- og Styrkemidler opbevares i hele og stærke Kar, men hin i braadne og søn-

derknuft. Den er heller aldrig sødere og kraftigere end naar den flyder af et (ved sand Omvendelse, ved Anfegtelse og Trængsler) sønderslaget Hjerte. O, hvor snart kunne ikke de bedrøvede Sjele mærke Forskjel, naar Noget indgydes dem af et sikkert, uerfarent og uovet eller af et ved mange Kors og Anfegtelser prøvet Hjerte! Thi omendsskjønt disse begge øse sin Trøst af en og samme Kilde, saa er det dog vist, at al Trøstens Gud trøster mest gjennem dem, som Han i Forveien har renset og dygtiggjort ved megen Trængsel; dette kan stadfæstes med Hans egne Ord, naar Han siger: „Jeg vil bo hos en Sønderknuft og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknuftes Hjerter levende“ (Ejai. 57, 15), hvilket vel er nærmest at forstaa om de bedrøvede Hjerter selv, som trænge til Hjulpelse, at Gud med sin naadige Gbøelse vil rætte dem den, men dog formentlig ogsaa godt kan forklares derhen, at Gud vil bo rigeligen med sin Aand og Naade i de ved Kors og Anfegtelse forud velsørgte og prøvede Hjerter og ved deres Trøst tillige vederkvæge og opreise Andre.

§ 40. Herom udtyder man heller ikke uden Grund, hvad den himmelske Brudgom siger i Høisangen: „Vaagn op, Norden, og kom, Sønden; blæs igien= nem min Hauge, at dens (kostelige) Urter kunne dryppe!“ (Kap. 4, 16), hvor der ved Haugen forstaaes den christne Kirke, ved Norden= og Søndenvindens Bevægelse og Blæst de mangeslags Anfegtelser og Trængsler og ved de dryppende Urter Kirkens og de Troendes Dyder og Gaver, hvilke aabenbare sig mest til almindelig Nytte, naar de saa at sige ved Korsen ere blevne satte i Bevægelse og gjorde flydende. De Lærde fortælle om et pigget Træ, der voger i Arabien og hvorafr Myrrhaen udflyder, at denne aldrig rinder oversflodigere og

rigeligere end naar Træet rystes stærkt af heftige Stormvinde, ligesom man ogsaa hertillands*) holder for at man kan vente sig den rigeste Høst af vore Frugttræer, naar de om Vinteren have været dygtigt medtagne af stærke Vinde. Nu, saaledes er det ogsaa med de aandelige Træer i Guds Hauge; de nyttigste, de saftfuldeste og frugtbareste ere de, som ere prøvede ved mange Trængsler og derved gjorde fortrolige med Gud. Og just dette er ogsaa Aarsagen, hvorfor Kirkens Lærere og Forstandere som oftest blive hjem= søgte fremfor Andre med meget Kors, mangeslags Anfegtelser og Trængsler. Derved vil Gud gjøre dem jagtmodige, barmhertige, venlige, erfarne og dygtige, saa at de siden kunne saameget bedre omgaaes med de Bedrøvede og Nødlidende og glæde dem med desto rigere og kraftigere Trøst.

§ 41. Vi gaa nu over til den fjerde Grund til de Kors og Trængsler, hvormed Guds Børn blive hjem= søgte, hvilken Grund Apostelen har udtrykt i disse Ord: „Vi vide, at alle Ting tjene dem tilgode, som elske Gud“ (Rom. 8, 28), og vi ere forvisse om at intet Kors bliver paabyrdet de Troende, uden at det har den Overskrift: Dem tilgode, som elske Gud. Ligesom det Kors, efter hvilket alle andre havde sit Navn og hvorved de helliges og velsignes, det nemlig, hvorpaa den Herre Jesus fremstillede sig til et Offer for sin himmelske Fader, er kommet den ganske Verden tilgode, saaledes have de Kors, som ere beklæbte for de Troende, sin store Nytte og Velsignelse. Denne er mangfoldig og mangeslags saa at jeg vil have Møie med tilbørligen og i Korthed at fremstille og forklare den.

§ 42. Ved Korsen paaminde Guds Børn om hvilken Elendighed Synden har bragt ind i Verden, og hvilken stor Ondskab det er at synde mod Gud (1 Mos. 39, 9). Hertil sigte ogsaa Profetens Ord:

*) I Thykland.

„Vid og se, at det er ondt og best, at du har forladt Herren din Gud, og at min Frygt ikke er hos dig, siger Herren, den Herre Zebaoth“ (Jer. 2, 19). Et Menneſte, der har Lyſten med ſig og ſidder i Verden ligesom i en Roſenhauge, betænker ikke, hvad Adams Fald og Arvesynden, hvormed vi nu alle ere behæſtede, have paa ſig. Ei heller ved han at vurdere Paradisets Tab, efterdi han endnu tror at leve i Paradiset. Derfor ſætter han hellerikke Pris paa den dyre Forløsning, ſom er ſteet ved Jeſum Chriſtum, og takker Ham ikke af Hjertet for at Han har frelſt os fra den tilkommende Brede. Han tror heller ikke at han har ſtor Arſag til at ſørge over ſine Synder, efterdi han ikke føler deres ſorgelige og bitre Virkninger. Derimod et gudſtrygtigt Menneſte, ſom er betyngt med Chriſti Kors og nok kan ſlutte af de mangfoldige Trængſler, ſom møde ham, at han ikke lever i Paradiset, men i Verden, i Taare- og Jammerdalen, han ſukker hjerteligen over det første Syndejald, beklager, at Gud er bleven krænket og fortørnet og Menneſteſlægten fordærvet ved Arvesynden. Han erkjender at Guds Domme er Retfærdighed (Pſ. 119, 75); han frygter for Hans Brede og ydmyger ſig under Hans vældige Haand, ſigende: „Dig hører Retfærdighed til, men os vort Anſigts Blufjel“ (Dan. 9, 7). Han tilſtaar, at Han ikke gjorde os Uret, ſelv om Han kaſtede os i Helvede ſtrag, efterat vi vare fødte til Verden, og medens man endnu kalder os uſkyldige Børn. Derfor forundrer han ſig ogſaa deſto mere over Guds Kjærlighed, at Han har givet os ſin enbaarne Søn til en Frelſer, og ved ikke, hvorledes han ſkal takke den Herre Jeſus, fordi Han ved ſin Lidelſe og Død har forløſt os fra Helvedepinen og forvandlet den ſkrækkelige og evige Syndestraſ, ſom vi have fortjent, til en timelig og faderlig Reſeſe, ſom dog tjener til vort

Bedſte. Et ſaadant Menneſte lever ogſaa i daglig Omvendelſe og tror aldrig nokſom at kunne afbede ſine tilforn begangne Synder hos ſin Gud og aldrig kunne fuldtakke Ham, fordi Han ikke borttrykede ham i diſſe til den evige Fordømmelſe.

§ 43. Ved Korſet bevares derhos en troende Sjel for Synd, for Verdens Forargelſe og for Djævelens Forførelſe. Ved Trængſel bliver Kjødſlyſten dæmpet, Anledningen, ligesom en Dør, tilluſket, Dinene ligesom blendede, Ørene tilſtoppede, Tungen tæmmet, Hænder og Fødder fængſlede, Hjertet nedtrykt og hele det gamle Menneſte ſvækket og korſfæſtet, ſaa at det ikke kan modſætte ſig Aanden med ſaadan Kraft, ſom det ellers pleier at gjøre. Thi af hvad derom paa ſit Steed er lært vide vi, omendſjönt de Troende efter Gjenfødelſen og Omvendelſen ere hellige, ere de dog ikke lutter Aand; de have vel ſerladt Synden, men Synden har endnu ikke forladt dem; deres Hjerte ligner Jorden i en ſjøn Lyſthauge; thi ihvorvel den er tilſtelt paa det Pynteligſte, beplantet med de deilige Blomſter, Urter og Vægter beſat med allehaande frugtbare Træer, giver den ikke Slip paa ſin Vanart og er ſtedſe tilbøielig til ogſaa at frembringe Ukrud, Næſlebuſke, Tiſtler og Torner, ſaa at den behøver ſtadig Opſigt og flittigt Rugning. Til nu at dæmpe Synden og den Vanart, ſom endnu er tilbage i de Gjenfødtes Kjød og udrydde dens Skud og fremſpirende Vægter er Korſet et fortræffeligt Middel. Vi glæde os ofte over en gudſtrygt Sjel og finde vor Lyſt i dens hellige Tanter, himmeſke Attraer, frimodige Tro, brændende Kjærlighed, ſtore Taalmodighed, heſtige og ivrige Bønner oſv. Men var ikke Korſet, ſaa blev en ſaadan Guds Lyſthauge at ſe til ſom en Udmark, hvor Orme og Padder vilde have ſine Reder og Tilholdſsteder. Skriften ſammenlig-

ner Korset med Ilden, ei alene, fordi det gjør vor Billie flydende, lig en haard Malm, saa at den lader sig støbe og danne i alle den hellige, guddommelige Billies Former, men ogsaa, fordi det renser vort Hjerte, prøver Troen og udbrænder de onde Lyster i vort Rjød. Erfaringen viser, at der ofte ikke er noget bedre Middel til at hjælpe paa en Ager, som har ligget en Tidlang øde og er bleven forgroet, end at nedhugge og tænde Ild paa de Buske, Krat og Træer, som ere opvagede derpaa, fordi paa denne Maade ogsaa Rødderne blive udbrændte og Ageren derhos gjødet med Afken. Saaledes er det ogsaa med mangt et Menneſtehjerte; det maa udbrændes med Anfegtelſernes og Trængſlernes Ild; ellers er det uimodtageligt for den himmelske Sæd og udygtig til at bære god Frugt.

§ 44. Guds Aand sammenligner ligeledes Trængſlerne med Tornerne og siger, at Gud derved ligesom tilslukker og tilgjerder Veien til Synden. Dette sees af Jobs Ord: „Min Bei har Han gjerdet til, saa jeg ikke kommer frem og paa mine Stier lægger han Mørke“ (Kap. 19, 8), ligesom ogsaa Gud selv siger hos Profeten: „Jeg vil sætte Gjerde om din Bei med Torner og gjerde hendes (den forførte Sjæls) Gjerde, at hun ikke ſkal finde sine Stier. Og hun ſkal jage efter sine Bolere og ikke gribe dem og lede efter dem og ikke finde dem; da ſkal hun ſige: jeg vil gaa og vende tilbage til min første Mand; thi jeg havde det da bedre end nu“ (Hof. 2, 6. 7). De Troendes fordærvede Rjød har endnu den Art i sig, at det ikke godt kan glemme sine forrige Syndeveie; det vilde undertiden let lade sig bevæge til at besøge sine gamle Smuthuller; men dette ſer den gode Gud og tilslukker dem med Torner, saa at det ikke kan nærme sig dem. Jeg har læst, at naar Hyrderne ſe en Mudderpøl paa Markerne om Sommeren, pleie de at forvare den rundt om

med et Hegn, for at Faarene ikke i stærkt Hede ſkulle komme derhen og drikke sig Døden i Kroppen. Saaledes bærer ogsaa vore Sjæles trofaste Hyrde og Tilſynsmand sig ad med sine Faar. Han omhegner Verdenslyſten og Forſængeligheden med ſaamange Torner og Trængſler, at de ikke kunne komme dem nær. Abraham ſaa en Væder indviklet i Buſtene med ſine Horn og tog den og ofrede den til Brændoffer i ſin Sønſ Sted (1 Moſ. 22, 13). Væderen var ikke blevet noget Guds Offer, derſom den ikke var bleven hængende i Buſtene med ſine Horn. Og mangt et Menneſte vilde ikke fremſtille ſig ſom et helligt Offer for ſin Gud, derſom han ikke var ſtedt i Kors og Trængſler. De troende Sjæle ligne de Blomſter, der have en ſtrøbelig Stilf, eller de tynde og krybende Værter, ſom Humlen, Værterne, Vinranſken og andre, ſom man maa sætte en Stang ved Siden af og fæſte dem dertil, for at de ikke ſkulle komme til Skade, men vore frodigt og blive frugtbare.

§ 45. Ved Trængſler bliver Menneſket ſtikket til at gjøre Guds Billie og at vandre i hellig Lydighed mod Ham. Ilden ſmelter Lakket og gjør det modtageligt for Signetet og Seglet; ligeledes blødgjøre Trængſlerne vort Hjerte, ſaa at Gud kan trykke ſit Segl deri og forme det efter ſin hellige Billie. Profeten Jonas modſatte ſig Guds Billie, ønskede ſig fritagen for at prædike i Ninive og troede at ſkulle undflye Ham paa Havet. Men eſterat han, ſom den gudfrygtige Tauler udtrykker ſig, var bleven beitſet i Søvand, blev han mygere og villigere til at gjøre, hvad der var ham befalet. Saulus ſnyſede med Truſler og Mord mod Herren og forfulgte Hans Menighed; men da han var bleven kaſtet til Jorden ved den Herres Jeſu Guddomskraft og blindet ved Hans Lyſes Glands, ſagde han ſkjælvende og bævende: Herre, hvad vil Du at jeg ſkal gjøre? Jeg kommer

herved til at tænke paa en gudsfrygtig og ved mange Smerter og Vengstelser prøvet Mand, der har fortalt mig, at han i sin Ungdom var en stor Elsker af verdsligt Selskab og uden egentlig at være nogen Dranker, dog gjerne omgikkes med letjindige Menneſker og fandt Behag i deres Spøg og Narrestreger. Denne Mand blev engang formanet af en gudsfrygtig Præst, at han skulde unddrage sig saadant kjødeligſindet Selskab og tage sin Samvittighed bedre iagt. Men han svarede leende, at det stod jo i Psalmen: „Som et Dyr var jeg hos dig“ (Ps. 73, 22); ogsaa han var et Dyr for Gud; vilde Han have ham anderledes, saa vilde Han nok tvinge ham og gjøre ham anderledes. Ja, ja, sagde han siden, naar han pintes næsten tilbøde af sin ufigelige og ualmindelige Hovedpine, som ingen Læge kunde hitte Rede paa, og var kommen sig lidt deraf: Gud har tæmmet dette ustyrlige Dyr; jeg vilde ikke til Ham; men Han har lagt et Bidsel i min Mund, saa at jeg alligevel maa.

§ 46. Trængslerne er et godt og velsignet Middel til at fremme vor Christendoms Vægt. Thi ligesom naar Himmelen ser mørk ud, er overtrukken med sorte, tykke Skyer, og ligesom lægger sin Brede for Dagen med Regn, Lynild og Torden,— da bliver Jorden vædet og rystet, saa at den siden bærer desto flere Frugter,— saaledes ogsaa: naar Naadens Himmel og Gud selv er skjult af en Sky og lader Anfegtelſens Uveir komme over os, da tiltage vi mest i alle christelige Dyder. De Naturkyndige berette, at naar man afhjuzger de gamle, uduelige Grene paa et Olie træ, som nødig vil bære Frugt, saa vil det formedelst sin medfødt Fedme og overflødige Saft blive ligesom fornyet, frembringe nye Skud og Grene og blive langt smukkere og frugtbarere, ligesom de ogsaa ville vide, at det samme Træ er frugtbart paa enkeltliggende Høie,

men ufrugtbart paa lave og fugtige Steder. Saaledes forholder det sig med de Christne; de ere aldrig rigere paa Andens eller Troens Frugter end naar de befinder sig i aandelig og legemlig Fattigdom; naar deres Grene bliver beſtaarne — jeg mener: naar de jordiske Trøstemidler blive dem fratagne og deres kjødelige Sind bliver bøiet, saa fornye de sin Iver og sine hellige Forsætter, fordoble sine Sukke og Bønner. Naar en Urt gnides, og et Kryderi stødes, lugte de stærkest, og Citroner og Pomerantſer dufte aldrig lifligere end naar man overalt stikker og jaarer dem. Saaledes er det ogsaa med det gjenfødt Hjerter; naar det bliver jaaret og sønderknust af Korset, da udsender det de kraftigste Sukke,— da aabenbarer det sin Tro, sin Kjærlighed og sit Haab.

§ 47. Nogle fortælle, at Roserne skulle lugte behageligere, naar man planter Hvidbløg ved Siden af dem, Roget, som forøvrigt faar komme an paa Erfaringen. Men Christne lægge allermest sin Tro, sin Andagt, sin Tillid til Gud for Dagen, naar de ere omringede af aandelige og legemlige Fiender og ere mest betrængte. Lamperne skulle ſkinne klareſt, naar man kaster lidt Salt i den Olie, hvor med deres Lue vedligeholdes. Saaledes lader ogsaa Troen sit Lys ſkinne klareſt, naar Guds Ord, der opholder og ligesom ernærer den, bliver blandet med Anfegtelſens Salt. Det gaar mangengang til mellem den troende Sjel og den Herre Jesum som mellem unge Ægtefolk; disse elske hinanden vel inderligt, men naar en eller anden Trængsel kommer over dem, og de se og erfare hindens trofaste Hjertelag, da bliver Kjærligheden saameget større og uroffeligere. Vi elske jo ogsaa i gode Dage den Herre Jesum, men ikke saa hjerteligt og inderligt, som naar Hans Trofasthed har aabenbaret sig for os og kommet os til hjælp i Trængsler og Anfegtelse. Herhen

høre nu de Skriftens Sprog, der tydeligen udtale, hvad vi hidtil have fremstillet i Signelser. „Hver Gren paa mig“ (enhver troende Sjæl), siger vor Frelser, „som bærer Frugt, renser min Fader (med Korsets Gartnerkniv), at den skal bære mere Frugt“ (Joh. 15, 2). „Trængslen, siger Apostelen, virker Taalmodighed; men Taalmodighed virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab; men Haabet beffjæmmer ikke“ (Rom. 5, 3 flg.). Ligeledes: „Vi vide, at alle Ting tjene dem tilgode, som elske Gud (Rom. 8, 28). „Andernes Fader (vor aandelige og himmelske Fader) revser os til Nytte, paa det vi skulle blive delagtige i Hans Hellighed (blive stedse helligere og gudfrygtigere). Al Renselse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt“ (Ebr. 12, 10. 11).

§ 48. Men jeg maa endnu sige noget Mere om Korsets Nytte. Det tager ei alene imod Guds Naadegaver, men bevarer dem ogsaa, saa at Gud kan skjænke os endnu flere og større. Apostelen siger, at et tungt Kors var ham paalagt, og at en Torn var ham given i Kjødets, nemlig en Engel og Satan, for at han skulde slaa ham paa Munden, paa det at han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelsen (2 Kor. 12, 7), og, som han siger paa et andet Sted, paa det ikke han, som prædikede for Andre, selv skulde blive forskudt (1 Kor. 9, 27). De Troendes Hjerte er ligesom et Kar, der er fyldt med et kosteligt Vand, og Trængslerne ere ligesom det Klæde, det Laag eller den Korf, hvormed Karret er tilluftet og forvaret, for at Vandets bedste Kraft ikke ved Uagtsomhed skal bortdunste. Ved Betragtningen af Paulus's Ord, hvor han skræmmer til sin Timotheus: „Drik ikke mere Vand; men nyd lidt Vin for din Mave

og dine jævnlige Sygdomme“ (1 Tim. 5, 23), opkaster den fortræffelige Kirkelærer Krysostrimus det Spørgsmaal, hvorfor ikke „Apostelen, ved hvis Hænder Gud gjorde ikke ringe kraftige Gjerninger, saa at der endog blev bragt Sveduge og Haandklæder fra hans Legeme til de Syge, og saa at Sygdommene vege fra dem, og de onde Mander fore ud af dem“ (Ap. Gj. 19, 11. 12), hvorfor Han ikke befriede sin kjære og retsindige Søn fra hans Mavesmerter og jævnlige Sygdomme, og svarer hertil, at disse Sygdomme vare saare nyttige og tjenlige for Timotheus, og at siden Apostelen selv, uagtet sine høie Gaver, havde en Satan behov, saa trængte Timotheus endnu saameget mere dertil. Thi den hellige Apostel Peter siger: „Smykker Eder med Ydmyghed; thi Gud staar de Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han (større og større) Naade“ (1 Br. 5, 5). Men Ingen er ydmyg af Hjertet uden den, hvis Sind er blevet bøiet ved Korset. Kong David siger: „Idet du ydmyger mig, gjør Du mig stor“ (2 Sam. 22, 36), eller, som Nogle oversætte det: Ved Jornerdrelse udvider Du mig, idet de forklare dette Sted ved Billedet af en Sølvsmed, som banker og driver et Stykke Sølv med Hammeren, saalænge til han har faaet gjort et smukt og stort Kar, et Bæger eller en Staal deraf, som kan rumme Meget. Saaledes banker og udvider ogsaa Gud sine Egnes Hjerter med Trængselens Hammer, for at de skulle kunne rumme desto Mere af Hans Naadegaver og tjene Andre saameget rigeligere dermed. Ligesom man om Vinteren sætter enkelte fine Bærter, der ikke kunne taale Kulden, ned i en dyb og mørk Kjælder eller endog nedgraver dem i Jorden, som paa nogle Steder sker med Vinranterne, for at de derved skulde holdes ilive og blive desto frugtbare, saaledes handler ogsaa Gud med sine Troende; Han lader dem

ofte erfare megen og stor Angest; Han overrøser dem med Skjændsel og Foragt og skjuler dem saa at sige i Fattigdoms og alstensk Glendigheds dybe Hule, ligesom deres Frelser i en mørk Stald, Alt i den Hensigt, at deres Tro skal bevares, — at de skulle sikres for Verdens Forargelser, og for at de skulle fylbes med desto mere Naade og Kraft fra Himmelen.

§ 49. Korset medfører tillige hos Guds Børn megen Fred og Glæde i den Hellig-Aand. Thi om de end efter Kjødets lide og ere bedrøvede, saa ere de dog stedse glade indvortes og efter Aanden, som Apostelen siger: „Vi ere som Bedrøvede, dog altid glade. Jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel“ (2 Kor. 6, 10; 7, 4). Erfaringen lærer, at naar Kulden udenfor os er stor, saa er Varmen i det menneskelige Legeme ogsaa stor; thi den udvortes Kulde tilslukker Legemet og dets Svedehuller og driver den naturlige Hede sammen, saa at den formaar at virke saameget stærkere. Saaledes er det ogsaa med de Troendes Trængsler; det udvortes Menneske bejværes og udmattes vel derved, men i det Indre styrkes Troen, Kjærligheden, Haabet, og den Hellig-Aands Vidnesbyrd om Guds Naade og vor Varneret (Rom. 8, 16) ytrer sig aldrig kraftigere end i Anfægtelsens Tid. Derfor have ogsaa den Herres Jesu Blodvidner skrevet om sig selv, at de aldrig i hele sit Liv have været friskere og muntre paa Legeme og Sjæl end i sit Trængsel, og at de aldrig i sine Dage have smagt Guds Godhed bedre end i sine Lænker. Ja, En af dem vidner, at da han stod for Retten og blev skarpt forhørt angaaende sin Tro, fornam han en særdeles Trøst, ligesom en liflig Berøvelse, der trængte igjennem alle hans Lemmer og opfyldte, styrkede og glædede hans Hjerte, saaledes som vi allerede paa et andet Sted i dette Værk

have berettet. Dette var den Aand og Naade, som forud gjorde den hellige Stefanus saa trøstig og frimodig, at han ikke saa bleg og forskrækket ud, men lignede en deilig og klar Engel, som den hellige Lukas fortæller om ham. Det Samme findes endnu hos ethvert Guds Barn, alt efter Troens og Trængsels Maal. De ere ofte tungsindige, sørgmodige og omringede af mangehaande Angest og Nød, og dog føle de tydeligen Noget hos sig, som gjør, at de ikke blot finde Behag i denne sin Tilstand, men ogsaa øse en Glæde og Fornøjelse deraf, hvilket jo uden al Tvivl er den Hellig-Aands søde Kraft og Trøst.

§ 50. Saa medfører ogsaa Korset en stærk Forvisning om Guds Naade her i Tiden og om den himmelske Glæde i Evigheden. Thi Skriften siger: „Min Søn, agt ikke Herrens Røvelse ringe; vær ikke heller forsagt, naar du tugtes af Ham; thi hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstrækker hver Søn, som han antager sig. — Men dersom I ere uden Røvelse, i hvilken Alle (alle Troende) ere blevne delagtige, da ere I uægte og ikke Børn“ (Ebr. 12, 5 flg.). „Hvilkesomhelst jeg elsker, dem straffer og tugter jeg“ (Hab. 3, 19). Dette er nu visseiligen noget Stort, at vi i vort Kors have et Kjendetegn og en Visshed for at vi ere Guds kjære Børn, den Herres Jesu Disciple og Efterfølgere og ere paa den rette Vej, der fører til Himmelen og Livet. Naar en Vandringsmand paa sin Reise spørger efter den rette Vej, og en af Indbyggerne beskriver ham den saaledes: Gaa ligesom, ret imod det Fjeld, som ligger for Eder, og hold Eder paa den midterste Vej, ihvorvel den er daarligt vedligeholdt, ujævn og paa nogle Steder bevoget med Torner. Naar I nu har vandret paa den en Stund, saa kommer I til en brusenende Elv, hvorover der ikke gaar nogen Bro; men I maa vade igjennem

den; dog staar der paa det Sted, hvor man kan gaa trygt over, opreist et Kors; ret Eder derefter. Naar I ere vel over Elven, kommer I til en jumpig Slette og til en Myr, hvori man let kunde synke ned og omkomme; men der er lagt Stene derover, betegnede med Kors; paa dem maa I give nøie Agt. Naar I er ude af Myren, saa kommer I til en tyk Skov, hvori der er mange Skovveie og Wildstier, der gaar baade til Høire og Venstre; men I kan kjende den rette vei paa de Trær, hvori der er hugget et Kors; følg den og ingen anden. Naar Skoven er til Ende, saa har I Fjeldet og en brat, trang Sti for Eder, hvor I undertiden maa krable paa Hænder og Fødder; fra denne Sti gaar der vel ogsaa lyttelige Sideveie, som tilsyneladende vilde være bedre og bekvemmere at vandre paa; men de ere ikke sikre, og mange Menneſter have tilſat Livet paa dem; hold Eder derfor paa den omtalte trange Sti, og for at I ikke ſkal tage fejl af den, ſaa læg Mærke til de Kors, ſom ere indhuggede i Klippen, alt ſom man kommer frem. Naar I nu er kommen over dette Fjeld, ſaa ſer I den Stad foran Eder, ſom I ſtunder efter og ſøger. Naar nu den nævnte Vandringſmand følger denne Underretning og finder Alt ſaaledes, ſom det er blevet ham beſkrevet, ſaa giver det ham en faſt Forviſning om at han ikke gaar fejl, og falder Reiſen ham end meget ſur og beſværlig, ſaa trøſter han ſig dog beſtandig med at han er paa den rette vei, og at han ufeilbarligen vil komme til den forønkede Stad. Saaledes forholdet ſig ogsaa med Guds Børn, der ere Fremmede og Pilegrime Her i Verden. Spørge de efter den rette vei til Himmelen og Guds Stad, ſaa ſiger den Herre Jeſus: „Den Port er ſnæver, og den vei er trang, ſom fører hen til Livet, og de ere ſaa, ſom finde den“ (Matth. 7, 14), og hans Apoſtel: „Det

bør os at indgaa i Guds Rige gjennem mange Trængſler“ (Ap. Gj. 14, 22). Naar de nu finde det ſaaledes, — naar de allevegne ſe Veiene betegnet med Kors og med mange Trængſler og Møijommeligheder, ligesom med Torner, ſaa indgæder dette dem en ſtor Trøſt og et godt Mod, ſaa at de uden Frygt trænge igjennem alle Beſværligheder og Gjenvordigheder og overvinde Alt med det glade Haab om Himmelen.

§ 51. Førend vi ſlutte denne Betragtning, ville vi overveie de Sprog i Skriften, der forſikre os, „at Enden paa og Frugten af al Guds Børns Trængſel ſkal være luter Glæde,“ og at Møns eller rettere ſagt Jeſu Chriſti, den nye Pagts Uppreſtepræſtes, Stav omſider ſkal begynde at blomſtre, ſkyde Knupper og bære den himmeſke Trøſtes Mandler. Af ſaadanne Udſagn er der mange; vi ville imidlertid kun anføre dem, ſom fremfor andre ere mærkelige og trøſtefulde. „Du“, min Gud, ſiger David, „ſom lod os ſe mange Trængſler og Ulykker, Du vil igjen gjøre os levende, og af Jordens Afgrunde vil Du igjen drage os op (ligesom man om Vaaren tager Planterne op igjen af de mørke Kjældere og bringer dem i Sollyſet og opreiſer Vinrankerne, der have ligget begravne under Sne og Jord). Du vil formere min Storhed og vende om og trøſte mig (Ps. 21, 20. 21), og paa et andet Sted: „De, ſom ſaa med Graad, ſkulle høſte med Frydemaal. Han gaar og græder, bærende den Sæd, han udiſtroer; han ſkal komme hjem med Frydemaal, bærende ſine Kornbaand“ (Ps. 126, 5. 6), og Eſaias: „Herrens Forløſte ſkulle komme tilbage med Frydeſang, og evig Glæde ſkal være over deres Hoved; Fryd og Glæde ſkulle de bekomme, og Sorg og Sukke ſkulle fly fra dem“ (Kap. 35, 10), og den Herre Jeſus: „I ſkulle være bedrøvede; men Eders Bedrøvelſe ſkal vorde til Glæde. — Jeg vil ſe Eder

igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Jngen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 20. 22), og paa et andet Sted: „Seg ved dine Gjerninger og din Trængsel og din Fattigdom; — frygt ikke for det, du skal lide; — vær tro indtil Døden, saa vil jeg give dig Livsens Krone" (Mat. 2, 9. 10), og den hellige Paulus: „Seg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os" (Rom. 8, 18). „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Nie, men de usynlige" (2 Kor. 4, 17. 18). Dette er vel ikke saaledes at forstaa, som om vore Lidelser gjorde os fortjente til den himmelske Glæde; men det lærer os tydeligt, at de ere en af Gud udvalgt og velsignet Orden, som vi skulde gennemgaa, for derefter at indgaa til saadan Glæde; det lærer os, hvad Følgen er af Trængslerne, og hvad vi efter at have overstaaet dem have for Jesu Skyld at vente af den Naadige og Barmhjertige.

§ 52. Af Alt, hvad der hidtil er anført om Korsets store Nytte, indsees nu lettelligen, hvorfor Guds Aand i Skriften gjør saameget Væsen af de Troendes Kors og giver det saamange mærkelige Navne. Gjennem Job kalder Han det en Guds „Høiagtelse af Mennesket" og et Guds Arbeide med ham, idet han siger: „Hvad er et Menneske, at Du agter ham stort, — at Du retter din Hu paa ham, og at Du besøger ham hver Morgen (ligesom en Læge besøger sine Syge tit og ofte, helst om Morgenens, og foreskriver, hvad der er tjenligt for deres Helbred), hvert Dieblisk prøver ham?" (Kap. 7, 17, 18), hvorved er at mærke, at Job udtrykker sig paa samme Maade om Korset som David om Guds øvrige Belgjerninger; thi ved at betragte den store og ubegribelige Godhed, som

Gud har lagt for Dagen ved Skabelsen af alle de Ting, som Han har bestemt til Menneskets Tjeneste, samt hans Forsorg, Baretægt og Bøstjærmelse, hvormed Han opholder Menneskets Børn, udraaber David med Forundring: „Hvad er da Mennesket, at Du kommer ham ihu, og Menneskets Søn, at Du besøger ham?" (Ps. 8, 5; 144, 3) — som om han vilde sige: Min Gud, vi stakels Mennesker fortjente jo ikke den Godhed, Kjærlighed og Trofasthed, som Du saa rigeligen beviser os! Paa samme Maade taler nu Job, som vi have hørt, om Korset og Guds Prøvelse, for at tilkjendegive, at Korset er en Belgjerning af den Høieste, som Mennesket ikke fortjener. Gjennem David kalder den Hellig-Aand Korset en Guds Gave; thi det hebraiske Ord, som Luther har oversat ved Nød,^{*)} betyder, efter hvad de Lærde bemærke, ifølge sin Oprindelse Saameget som en Gave, efterdi enhver Nød, som de Troende komme i, ei alene er en Tilskikkelse af Gud, men ogsaa fører en Naade, en Nytte og en Trøst med sig, hvorfor ogsaa den hellige Apostel Paulus bruger et Udtryk om de Troendes Lidelser, hvormed han ellers pleier at beskrive Guds Naadegaver. „Eder er det forundt skriver han til Filippenferne (det er en Naadegave af Gud), ikke alene at tro paa Christum, men og at lide for Hans Skyld" (Filipp. 1, 19; jfr. 1 Kor. 2, 12; Rom. 6, 23). Saaledes kalder ogsaa David Korset, efter Nogles Mening, Herrens Hemmelighed (Ps. 25, 14), ligesom ogsaa Herrens Naad (Ps. 73, 24). Apostelen Paulus roser sig af sine Trængsler (Rom. 5, 3); Apostelen Jakob siger, at man skal agte det for idel Glæde, naar man falder i adskillige Fristelser (Kap. 1, 2), o. s. v.

§ 53. Vi have nu hidtil betragtet Korsets Nytte og Nødvendighed, og op-

^{*)} hos os „Omhu" eller „hvad dig bestræbes." D. N.

holdt os længere herved end vi fra først af havde tænkt at gjøre; denne Fremstilling skal imidlertid for Fremtiden tjene os til en Grundvold, hvorpaa vi ville bygge Alt, hvad vi have at sige om Korset til den troende Sjæls Trøst og Undervisning. For Diebliffet ville vi anvende den hidtil anstillede Betragtning: 1. „til en dobbelt Prøvelse og Undersøgelse af vor Christendom.“ Den første Prøvelse skal være den: „om Gud hidtil har agtet os værdige til Korset,“ og: „om vor Christendom er prøvet ved Trængsler.“ Som vi i Begyndelsen bemærkede, siger vor Frelser i vor Text i Almindelighed og i uindstrængede Udtrykke om alle sine Estersfølgere, at de have sit Kors, hvilket de dagligen skulle tage op, ligesom ogsaa Apostelen siger: „Alle, som ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges“ (2 Tim. 3, 12). Jeg indser heller ikke, hvorledes det skulde være muligt, at den himmelske Fader skulde kunne forstaae sine kjære Børn for Riset, formedelst den Synd, som endnu bor i deres Kjød, og ikke skulde forvare sine ædle Blomster med Trængslernes Torner, formedelst de mangfoldige Forargelser, som de ere omringede af, eller hvorledes Djævelen og den onde Verden skulde kunne Andet, for deres Troes Skyld, end hade og derfor efterstræbe dem med Fristelser, Forfølgelser og Trængsler. Jeg har aldrig seet et smukt Drikkekar, som ikke havde faaet sin Prydelse og Skjønhed ved Ald og Hammer, aldrig en god Bog, som ikke havde faaet sin Skrift ved Tryk, aldrig en Guld- eller Sølvmynt, som ikke havde faaet det Billede og den Indskrift, som gjør den gyldig, ved Slag eller Strue, ei heller nogen sand Christen, som ikke havde modtaget sin Kundskab, sin Erfaring og Gudsfrugt ved Korset, i Korset og under Korset. Den hellige Apostels Udsagn fortjener vel at overveies: „Derfor ere uden Rev-

selse, i hvilken Alle (alle Guds Børn) ere blevne delagtige, da ere I uægte (det er: Hyllere og falske Christne) og ikke Børn“ (Ebr. 12, 8).

§ 54. Og dette har ofte bragt erfarne og gudfrygtige Christne, navnlig trofaste og nidkjære Præster, til at glæde sig i Anden over sit eget og sine Medchristnes Kors, men derimod til at sørge over sin og deres Medgang og timelig Dykke, saa at de have ønsket og bedet Gud for sig selv og Andre om Kors og Trængsel, efter Hans hellige Willie. Herhen høre de Ord af Paulus, som han skriver til Thessalonikerne: „Jeg tænker uafsladeligen paa Eders Gjerning i Troen og Arbejde i Kjærligheden og Bestandighed i Haabet paa vor Herre Jesum Christum, for vor Guds og Faders Ansyn, efterdi vi kjende, af Gud elskede Brødre, Eders Udvælgelse. Thi — I ere blevne vore Estersfølgere, ja Herrens, idet I annammede Ordet under megen Trængsel med den Helligaands Glæde“ (1 Thess. 1, 3 flg.), og paa et andet Sted: „Vi rose os af Eder i Guds Menigheder formedelst Eders Taalmodighed og Tro under alle Eders Forfølgelser og Trængsler, som I udholde, et Bevis paa Guds retfærdige Dom, paa det at I skulle befindes værdige til Guds Rige, for hvilket I og lide“ (2 Thess. 1, 4 flg.). Den gudfrygtige Dr. Tauber siger etsteds til sine Tilhørere: Kjære Børn! jeg anbefaler Eder af Hjertens Grund til vor Herres Jesu Christi Korsets Fængsel (til Lydheden under Korset og til dets Bestjærmelse og Baretægt) og ønsker, at det maa være i Eder og udenfor Eder, bag Eder og foran Eder, med stærkt Tryk eller med Demfældighed; som den evige Gud vil, og som med Hensyn til Eder behager Ham evindeligt; den algode Gud føre Eder Alle i tilkommende Lidelser, i Tilintetgjørelse under alle Menneker, i Forhaanelse og Bagtalelse, osv. En

vis gudsfrygtig Sjæl*) tilkjendegav sin sidste Villie med følgende Ord: Jeg gjør intet andet Testament end det at anbefale Eder af Hjertet indbyrdes Kjærlighed og dyb Ydmyghed (eller Selvsfordreelse); jeg skænker Eder tillige alt mit Efterladenskab, saaledes som den Herre Jesus har skænket os det, nemlig Fattigdom, Trængsel og Foragt, hvori Christi Liv bestaar. Den samme siger: De, som efter Guds Tilskikkelse hjemses af mange Trængsler, skulde deri se en særdeles Naade, idet de blive værdisgede at æde af et Fad (og drikke af en Kalk) med den Herre Jesus.

§ 55. Derimod minde jeg, hvad en gudsfrygtig og ved meget Kors veløvet Theolog pleiede at fortælle om sig selv, nemlig, at da han som ung Mand var bleven kaldet til Prædike-Embedet paa et Sted, hvor han havde sit rigelige Udkomme og blev elsket og æret af Alle formodet sit Lærdom, sine gode Gaver og Sæder, og han desaarfag var bleven temmeligt modig og fuld af Berdens- og Egentjærlighed, kom han engang ridende til en gammel og gudsfrygtig Rabopræst, der ei alene modtog ham med Glæde, men ogsaa beholdt ham hos sig Natten over og beværte ham godt. Da han den følgende Dag efter indtaggen Frokost skulde rejse og havde svunget sig op paa sin Hest, sagde den gamle Præst til ham: Min kjære Hr. Magister! jeg maa endnu til Afsted sige Eder Noget, som kan minde Eder om mig. Ved I, hvad der endnu fattes Eder? Han svarede: Mangt og Meget, gode Bøger, større Lærdom, et lykkeligt Giftermaal og Deslige. Hertil sagde den Anden: Kors, Kors, Kors fattes Eder, min Hr. Magister! Vil den gode Gud sende Eder det, saa vil I blive en Mand og en Theolog. Af, pleiede han ofte at sige, hvor ofte tænker jeg ikke

paa disse hans Ord! Ja, ja, den gode Gud har hjemstøgt mig med meget Kors o. a. M. Om en anden gudsfrygtig og midtjær Christen fortælles, at da han engang maatte besøge en Aldersmand, som hidtil ikke havde ført det bedste Livet, men som alligevel var meget lykkelig, saasom han for nogen Tid siden havde arvet et prægtigt Gods og tillige ved Landsfyrstens Naade havde erholdt et høit Embede, tiltalte han ham med følgende Ord: Jeg er ikke lidet bedrøvet over Eders Høivelbaarenheds Sundhed, Velstand og nylig opnaaede Hæderspost, og da den Anden spurgte ham, hvad en saadan underlig Hilsen skulde betyde, — om han maaske havde fortalt sig, eller om han ikke var rigtigt klog, svarede han: jeg har talt saaledes med godt Overlæg; thi jeg ved, at den timelige Ulykkelighed er yderst farlig, saafremt den ikke, hvilket dog sjelden er Tilfældet, findes parret med sand Gudsfrygt, og at den pleier at føre Menneffene, saaledes som den rige Mand, uformærkt og ligesom drukne i Helvede.

§ 56. Denne Mand, hvem han nu var, fik maaske daarlig Tak for sin Tale; men han forstod sig imidlertid meget godt paa Tingen, og jeg er fuldt overbevist om at der ikke letteligen findes nogen større Sjelesfare, og at det er en af Guds haardeste Domme, naar det gaar et Menneffe med al hans falske og indbildte Gudsfrygtighed vel, og han ikke ved af nogen Ulykke at sige. Et saadant Menneffe er gjerne opgivet og forladt af Gud; han annammer sit Gode i dette Liv og har Intet, ikke Saameget som en Draabe Vand at vente af det tilkommende (Luk. 16, 25.) Han er ligesom en Gjødgris, der bliver behandlet godt og sparet til at slagtes (Jer. 12, 3.) Han har Saameget med Verden at gjøre, at han hverken kan tænke paa Himmel eller Helvede. Han er fra først af lunken og koldfindig i aandelige Ting; siden

*) B. Angela.

henfalder han til Foragt, Spotterier, Bantro og Sikkerhed og gaar saaledes med forblindede Dine og bedaaret Hjerte til Helvede. Den timelige Lyksalighed er ligesom den fulde Maane, hvormed Job sammenligner den (Kap. 31, 26); thi naar man betragter den længe med ufravendt Ansigt, forarsager den Blindhed. Den er ligesom den stærke Vin, der gjør dem, som nyde for Meget deraf, drukne, frække, vilde og rasende; den er ligesom et Silkegarn og som Guldblanker, hvormed Djævelen drager Mange i Fordærvelse. Den Historie, som man fortæller om den hellige Ambrosius, er velbekendt, nemlig, at han paa en Rejse tog ind til en velhavende Mand, og da han spurgte ham angaaende hans Tilstand, fik han til Svar, at han ikke vidste af nogen Ulykke, — at han havde fuldt op af alle Ting, — at han var sund og frisk, og at Alt gik efter hans Ønske og Villie. Men da den hellige Mand mærkede, at han med al sin Lyksalighed var meget ugudelig, sagde han til sine Folk: Lader os drage herfra! thi her er vist ikke Gud, som kun pleier at bo hos de Glendige og Bedrøvede. Kort efter hans Afreise opslugte Jorden denne lykkelige Mand med hans Hus og Alt, hvad han eiede.

§ 57. Desaaarsag, mine allertjæreste Medkristne, er den foreslaaede Prøvelse høist nødvendig, og Enhver se vel til, i hvilken Tilstand han befinder sig! Rose vi os af Kristus og Troen, Kjære, hvor er da vort Kors, som vi bære efter vor Frelser? Forvente vi Retfærdighedens Krone, som den retfærdige Dommer skal give os paa hin Dag, hvor er da Hans Tornekrone? Haabe vi at skulle herse og arve med Ham, have vi da ikke vægret os ved at lide og dø med Ham? Sige vi, at vi høre Ham til og ere Hans Venner, hvor er da vort Fiendskab mod Verden, — hvor er den Skjændsel, den Foragt, den Trængsel, vi have

lidt for Hans Skyld? Hvor ere de Mærketegn, som Hans Egne pleie at fremvise? Hvor ere de Taarer, vi have udstøt? Hvor ere de ængstelige Sukke? Hvor er Forsagelsen af Verden og dens Forsængelighed? Hvor er Længselen efter den salige Evighed? Mange turde maaske staa i den Formening, at det ikke har manglet dem paa Kors, og at de alle sine Dage have haft Ulykke og Gjenvordighed nok. Men ikke alt, hvad vi pleie at give Navn af Kors, er et helligt og velsignet Kors. Mange have Modgang nok i Verden, men have dog Lidet eller Intet udstaaet for Christi Skyld. Mange, som have haft megen Gjenvordighed og Fortræd i Verden, har tanhænde ikke en eneste Dag baaret den Herres Jesu Kors efter Ham. Dog, herom skulle vi, om Gud vil, tale udførligere i det Følgende, naar vi komme til at omhandle Korsets Forskjellighed.

§ 58. Mange vide ikke af noget Kors at sige; de saa ogsaa gjerne, at de blive forstaaede derfor, og ønske Intet hellere end at det stedse for Fremtiden maa gaa dem efter Ønske og Villie. De ere maaske fødte af rige Forældre og kjælent opdragte; de have bestandig haft sin Villie, og Ingen har maattet se surt paa dem; de have altid faaet god Mad, overflødige Klæder og ere blevne forsynede med Penge og allehaande Bequemmeligheder hjemme og ude; det har maaske aldrig manglet dem paa Guds, ligesaa lidt som paa Pleie, Ære, Opvartning og alskens Fornøielser; kan ogsaa være, at de har faaet et rigt og lykkeligt Gifte, — at de have nydt god Forfremmelse, — at de endnu befinde sig i en ønskelig Tilstand, ved god Helbred, ærede, frygtede, elskede, og at Alle prise dem lykkelige. Men jeg beder saadanne Mennesker for Guds Skyld, at de ville undersøge denne sin Tilstand nøie og betragte sin tilsyneladende Lyksalighed med mistænksomme Dine. Beltsazar var en

mægtig Hersker og havde beredt et stort Gæstebud for sine Betjente og drak sig drukken med dem. Men midt i denne Glæde viste sig en Haand, der skrev hans Dom paa Væggen med de Ord: „Tæll et har Gud dit Rige og fuldkommet det; du er veiet i Bægtstaaler og er funden for let“, osv. (Dan. 5, 1 flg.). Maaſte vilde Mange, som befinde sig i en lykkelig og forønsket Tilstand ingen anden Kjendelse have at vente, om det skulde behage den Høieste at aabenbare sin Dom over dem paa samme Maade. Af denne Begivenhed og af vor Frelser's Fortælling om den rige Mand har uden Tvivl en findrig Mand i vor Tid taget Anledning til følgende Læredigt. Der var tre Brødre, siger han; den ældste levede i stor Vre, i stor Rigdom, i Belyst og Glæde; ihvorvel den anden just ikke var formuende, eiede han dog Saameget, at man ikke kunde kalde ham fattig, men ved Siden deraf havdt han Kors og Anfegtelser nok; den yngste Broder derimod var aldeles forarmet og bragt til Betlerstaven, saa at ogsaa Haan og Spot fulgte ham i Hælene. Nu blev der Spørgsmaal om hvem af disse Tre var den Lykkeligste. Enhver ansaa den Første derfor og ønskede sig selv i hans Sted. Men da disse tre Brødre engang vare samlede, for der en Haand ud af Væggen og skrev over den ældste: Gud har glemt dig, over den anden: Gud kommer dig ihu, og over den tredie: Gud har tegnet dig i sin Haand. Herover gav deres Endeligt snart Forklaring; thi den ældste døde under stor Sjeleangst, den anden under Beslag og mange Smarter, men med stor Hjertestrøft, medens den tredie henlumrede med stor Glæde, uden nogen Lidelse. Hvem mene I vel var den Lykkeligste af disse Tre? Af ja, Enden gjør Udslaget. Hvad hjælper det en Misbæder, om man fører ham til Retterstedet gennem en yndig Egn og underveis byder ham den lif-

ligste Drit til Vederkvælgelse, aldenstund han ved med Visshed, at Enden paa denne lystelige Færd vil blive en skjændselsfuld Død? Og hvad hjælper det et Menneſte om det gaar ham efter Dnske og Villie her i Verden, naar han ifølge Guds Ord maa frygte for at hans Vre vil blive til Skjændsel og hans Ende Fordømmelse? De smukkeste og hedeste Sommerdage bringe om Aftenen det heftigste Uveir, og det lykkelige Verdensliv bringer tilsidst det tungeste Ansvar og Guds største Brede.

§ 59. Det falder mig ved denne Leilighed ind, hvad en berømt Lærer i vor Kirke fortæller om en Mand, hvis Navn han fortier og som det ogsaa havde gaaet meget heldigt her i Verden, saa som han havde hævet sig i Veiret fra Fattigdom og lav Stand og en Tidlang saa at sige havde haft Lykken til sin Tjenerinde. Da mødte der ham en Vinter et mærkeligt Tilfælde; som han kom hjem, finder han et Træ i fuld Blomst, hvilket han udtydede som et saare glædeligt Bæjtel; men jeg blev strax forfærdet; thi jeg havde tilforn læst om noget Dignende, og just den samme Herre gif det siden høist beklageligt. — Han lod engang en hæderlig Mand tilspørge, om han vilde være hans Deltager i en Handel; men han vilde ikke og sagde: Denne Mands Lykke er mig mistænkelig; Alt gaar efter hans Sind; det kan umulig være af Varighed. — Med denne lykkelige Mand blev det, efter hvad der paa det anførte Sted berettes, tilsidst til lutter Glendighed. Tænker herpaa, og lader ikke Eder's Lykkes blomstrende Træ gjøre Eder sikre, men tværtimod frygtssomme og forsigtige; nærer Mistanke til Eder's Lykke; beder inderligen til Gud, at han vilde blande Lykkens stærke Vin med Trængselsens Vand, paa det den ikke skal gjøre Eder drukne, stolte og trygge; beder om et bødferdigt og ydmygt Hjerte; beder om Forsagelse af

Verden og det Forfrænkkelige, og naar I have Alt, saa tager Eder vare, at I ikke tabe det Bedste og Fornemste, nemlig Eders Sjæl og Salighed; betænk den hellige Apostels Ord: „Dette siger jeg, Brødre! at Tiden herester er trang, saa at baade de, som have Instruer, skulle være som de, der ikke have, og de, der græde, som de, der ikke græde, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar“ (Kor. 7, 29 — 31), og vor Frelser: „Salige ere I Fattige; thi Guds Rige er Eders. Salige ere I, som nu hungre; thi I skulle mættes. Salige ere I, som nu græde; thi I skulle le,“ med derimod: „Ve Eder, I Rige; thi I have Eders Trøst borte. Ve Eder, I, som ere mætte; thi I skulle hungre. Ve Eder, I, som nu le; thi I skulle sørge og græde. Ve Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder“ (Luk. 6, 20 — 26). Rige Folk pleie gjerne at bruge en Tinktur*) eller Essents**) som et Lægemiddel til sin Sundheds Vedligeholdelse. Al, dersom de ogsaa for at bevare sine Sjæle ofte vilde overveie disse og lignende Skriftprog! Al, dersom de vilde lade dem skrive paa Bæggene i sine Spijestuer, i sine Sovestuer, i sine Lysthuse, forat de bestandig kunde staa for deres Næse og tjene dem til en gavnlig Paamindelse!

§ 60. Her vil maaske mangt et Menneske som det hidtil har gaaet efter Ønske og Villie i Verden, spørge: Hvad skal jeg gjøre, naar jeg ikke har noget Kors? Naar Gud sender mig en Lykke, saa kan jeg dog ikke støde den fra mig; der vil dog vel Ingen forlange af mig, at jeg skal volde mig selv Ulykke, fordi jeg er forstaaet derfor af Gud? Jeg svarer hertil for det Første: Prover

Eder selv omhyggeligt, og eftertænk, hvorledes I have været findede, og hvorledes det har staaet til med Eders Hjerter, forinden I opnaaede Eders timelige Lyksalighed! Maaske have I agtet den for det høieste Gode og eftertragtet den med Forglemmelse af Frygten for Gud, med Tilsidejættelse af Eders Samvittighed og Christendom. Maaske have I foresat Eder at ville vorde rige, mægtige, anseede, lykkelige her i Verden, hvad det saa end skulde koste. Naasald er det intet Under, om Gud efter retfærdig Dom har ladet Eder have Eders Villie og saa Eders Ønsker opfyldte. Men da have I ogsaa desto større Aarsag til at antage, at I høre til samme Laug som den rige Mand, og at det er paa høi Tid at tænke paa Eders Salighed, forinden Ødelæggelsen maaske snart og pludseligen kommer over Eder. Men selv om I ere komne i Eders lykkelige Forsatning ved Arv, eller den forøvrigt ved retmæssige Midler er bleven Eder tildel, saa have I dog ikke Grund til at være sikre, men snarere til at tage Eders Christendom omhyggeligen iagt, efterdi I vide, hvilket Fare saadanne Mennesker, som I ere, ifølge Guds Ord svæve i. Undersøger da ofte, hvorledes Eders Hjerter er findet, — om I leve i en daglig Omvendelse, — om I agte den korsfæstede, fattige og foragtede Jesum høiere end Alverdens Værelse, Guds og Herlighed, — om I holde Foreningen og Samfundet med Ham for bedre end al timelig Lyksalighed, — hvad I finde størst Glæde i, enten i Betragtningen af Hans Ord, i Overveielser af Hans Kjærlighed og den af Ham forhvervede Frelse, i Eders Daab og Nydelsen af den høihellige Nadver, i Guds frygtigheds og Barmhertigheds Øvelse eller i Verdens Visdom, Værelse, Pragt og Lyksalighed! Ved at eftertænke alt Saa-dant ville I snart komme paa det Rene med hvad I have at gjøre.

*) Et farvet Kraftvand. **) Kraftdraaber.

§ 61. Lærer at tro af Hjertet, at denne Verdens Herlighed er forgjængelig og et Intet, — at Eders Sjæl er udsødelig, — at der efter dette Liv følger et andet Liv og en Gjengjældelse, — at Timeligheden paa ingen Maade kan sammenlignes med Evigheden! Beder derfor Gud, at han kun vil frelse og saliggjøre Eders Sjæl, og overlader alt Andet til Hans gode og hellige Vilje! Lærer at fornegte Eder selv og at forsjage Verden; lærer at korsfæste Eders Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne; over Eder selv til Gudsfrygtighed og i den kristelige Kjærligheds Gjerninger; antager Eder de Helliges Nødtørftighed; se eller kjende I en Sorgmodig, saa sørger med ham, og trøster ham; se I Noget falde, saa hjælper ham op igjen; meddeler villigen de Trængende og Glendige af Eders Overflodighed; tager Del i Eders Medkristnes Kors og Trængsler, og hjælper den Herre Jesu og Hans skrøbelige Lemmer at bære deres Kors, lig Simon fra Cyrene! (Matth. 27, 32). Betragter ofte Guds Kirkes bedrøvelige Tilstand; værer bekymrede over Josefs Forstyrrelse; hjælper af yderste Evne til at opretholde den Herres Jesu Rige og at forstyrre Satans Rige; hjælper til at standse Gudsfornegtelsen; revser Ondskaben, og modsætter Eder Ugudeligheden og Forargelsen; værer nidkjære for Guds og den Herres Jesu Ære, og skammer Eder ikke ved Hans Navn og Bekjendelse! saa vil det vel snart give sig, og I skulde snart ikke mere have Aarsag til at klage over Mangel paa Kors. Rufter og forbereder Eder ogsaa i gode Dage, at om den gode Gud maatte besikke, at der ovenpaa de deilige Sommerdage fulgte et haardt Uveir og ovenpaa den forønskede Rolighed en uformodet Uro og Anfegtelse, I da kunne bestaa og holde ud i Jesu Christi Kraft! Thi alle Dages Aften er endnu ikke kommen, og I

vide ikke, hvad der endnu efter Guds Villie kan hænde Eder. Det er mig af troværdige Folk fortalt, at før denne By*) blev indtagen og lagt i Aske, sad engang nogle Naboer en smuk Sommerdag i den behagelige Aftenluft udenfor sine Døre og talte, som man gjerne pleier, venligt sammen om allehaande Ting. Da de nu blandt Andet ogsaa kom til at tale om Korset, som en Christen ikke kan unddrage sig, og En og Anden fortalte, hvad der havde mødt ham selv, var der en formuende Kone iblandt dem, som ytrede: Man hører jo i Prædikenerne og ellers megen Tale om Kors; men jeg ved ikke, hvad Kors er; jeg har aldrig i mit Liv haft nogen videre Modgang. De andre sagde, at dette just ikke var med det Bedste; dog skulde hun just hellerikke længes derefter; hvem vidste, hvad der endnu kunde møde hende? Hvad sker? I den samme Nat ligger Konen sit Barn ihjel og bliver herover betagen af en saadan Samvittighedsangst, at man neppe kunde trøste hende. Ak, sagde hun, hvor groveligen har jeg ikke syndet imod Gud! Hvor utafnemmelig har jeg ikke vist mig imod Ham for saamange Belgjerninger! Hvor fikker har jeg ikke været! Ja, ja, Han har vækket mig. Jeg vidste ikke af noget Kors og tænkte mindst, at et saa tungt Kors samme Nat skulde hjemløge mig. Et halvt Aars Tid bagefter blev Staden indtagen og Alt i Bund og Grund ødelagt ved Sværd og Ild; da fik det gode Barn formodentlig tilfulde erfare, hvad Kors er, osv.

§ 62. Vi kommer nu til den anden Prøvelse, som vi foreslaa, nemlig, at vi, naar Gud efter sin hellige Villie og Beslutning har paalagt os et Kors, skulde betænke, „om vi da ogsaa hver Dag villigen tage det op og bære det gladeligen efter den Herre Jesum.“ Ved For-

*) Magdeburg.

klaringen af vor Text have vi bemærket, at vor Frelser ikke siger: hvo som vil komme efter mig, skal lade sit Kors lægge paa sig og ikke vægre sig ved at følge mig, men: han skal tage sit Kors op, idet Han derved vil tilkjendegive, at vi villigen og gladeligen skulle tage vort Kors op og bære det som en kjær Byrde. Vi skulle kysse vor himmelske Faders Ris, og Alt, hvad Han tilstikker os, skal være os sødt og behageligt i vor Guds søde og gode Villie. Vi have i saa Naade den Herre Jesum selv til Forgjænger; thi da Han indfandt sig til sin Lidelse og Død, sagde Han: „Se, jeg kommer; i Bogens Rolle er der mig foreftrevet. Til at gjøre din Villie, min Gud, er min Lyst“ (Ps. 40, 8. 9). Mærkeligt er det ogsaa, hvad den hellige Lukas siger om Ham: „Det begav sig, der de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte Han stadeligen sit Ansigt at vandre til Jerusalem“ (Luk. 9, 51). Efter Græsten lyder det: Han befæstede sit Ansigt, det er: Han besluttede sig med Glæde og frit Mod til at rejse til Jerusalem for at tiltræde sin Lidelse og opfylde sin Faders Villie. Ligeledes er det værdt at lægge Mærke til, at da Han var kommen i Nærheden af Staden Jerusalem, hvor han efter omtrent fem Dages Forløb skulde dø paa Korset, vilde Han dennegang drage ind i den med Glæde; thi Han lod sig ei alene bringe et Ufen at ride paa, men opvakte og bevægede tillige ved sin skjulte Guddomskraft sine Disciples og Folkets Hjerter saaledes, at de udbredte sine Klæder paa Veien, hug Grene af Trærne, strøede dem paa Veien og bar dem foran Ham og istemte med glad Mund sit Hosanna, og saaledes drog Han ind i Staden, uidentvivel ikke blot, fordi Han allerede var vis paa Seiren over Djævelen og Verden, men ogsaa for at lære os, hvorledes vi skulle forberede os til Lidelser, — at vi med

tilfreds og villigt Hjerte skulle gaa Korset imøde og i Tillid til Guds Naade holde os forvisse om et lykkeligt Udsald.

§ 63. I Korset er der tre Trin, hvilke de Troende have at lægge Mærke til. Det første er, at man nødtvungen tager Korset op, ligesom Simon fra Cyrene, og følger Herren sukken og grædende, medens man gjerne vilde være fri derfor jo før des heller og helst saa sig forskaaet derfor. Det andet er, at man vel tager Korset op og bærer det taalmodigt, saa og henstiller ganske til Gud, naar og hvorledes Han vil befri En deraf, men dog anser det for en Byrde og desaaarsag ligger i bestandig Kamp og Strid med sig selv, sin Fornuft og sit Kjød og Blod. Det tredie er, at man ei alene tager det villigen op, men tillige elsker det, som en Guds Tilstikkelse, som et Kjendemerke paa Jesu Efterfølgere, som en Guds Børns Vre, Ros og Skat. Den Første siger: „Jeg maa lide det,“ den Anden: „Jeg kan lide det,“ den Tredie: „Jeg vil lide det,“ jeg elsker min Gud, min Jesum, og jeg elsker tillige Hans hellige Villie, Hans Naad, Hans Kors. Jeg finder Behag i Alt, hvad der kommer fra Himmelen og fra saa kjær en Haand; det er mit Kors, som min Fader med velberaadt Hu og kjærligt Hjerte har tilstiftet mig; det er en Byrde, som min Jesus har baaret for mig og derved hellet; det er en Lægedom, som er tilberegnet for mig i Himmelen; skulde jeg vægre mig ved at tage imod den? osv.

§ 64. Efter dette sidste Trin maa de troende Sjele trage; de maa bestræbe sig for at kunne sige af Hjertet med David: „Det er mig godt, at jeg blev ydmuget“ (Ps. 119, 71), og med den hellige Paulus: „Vi rose os af Trængslerne“ (Rom. 5, 3). „Jeg er tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi

Skuld" (2 Kor. 12, 10). De maa, efter Apostelen Jakobs Formaning „agte det for idel Glæde, naar de falde i adskillige Fristelser" (Kap. 1, 2), og sige med sin Frelser: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?" (Joh. 18, 11). De maa ikke blot, naar de ere med Herren paa Bjerget Thabor og se hans Herlighed, sige: „Herre, her er os godt at være", men ogsaa, naar han fører dem med sig paa Oliebjerget og op paa Golgatha for at være Vidner til hans Korsfæstelse og Døds-kamp og efter sit Maal blive meddelagtige deri. Man læser i Kirkehistorien, at da Hunnernes Konge Attila med stor Grusomhed herjede Lande, Stæder og Landsbyer, var der en Biskop i en Stad i Frankrige, som, iført sin Embedsdragt og ledsaget af Præsteskabet, gik den til Staden fremrykkende Tyrann imøde og spurgte ham med frit Mod, hvem da han var, siden han hidtil havde overvundet saamange Konger, hærjet saamange Lande og Folkeslag, ødelagt saamange Byer og lagde Alting under sig. Attila svarede: Jeg er Hunnernes Konge, en Guds Svøbe. Da sagde Biskoppen: Hvilket Menneske vilde modsætte sig Guds Svøbe? Vær velkommen, du min Guds Svøbe, og gør Alt, hvad Gud har befalet og tilladt dig. Ved denne Tale blev Tyrannen saa bevæget, at han drog igjennem Staden uden at gøre nogen Skade. Saaledes burde ogsaa alle Christne gaa sit Kors imøde som et Guds Kiz, og sige: „Vær mig velkomment, du min Guds Kiz, du min Herres Jesu gavnlige Nag, du kjære Byrde, du bitterføde Lægedom for min Sjæl!" osv.

§ 65. Foretager da, mine kjæreste Brødre og Søstre i Christo, en Selvprøvelse efter hvad her er lært, og betænker oprigtigt for Gud, hvorledes Eders Hjerte er findet mod Korset! Maaſke have I endnu ikke naaet det første af de ovennævnte Trin. Maaſke ere I ligesaa

gunstigt ſtemte mod Korſet ſom Hunden imod ſin Lænke, hvilken den gjerne vilde afbide eller ſønderrive, om den kunde, eller ſom de uartige Børn imod Riſet, hvilket de tilintetgjøre eller bortgjemme, naar de ſaar ſat derpaa. Den ſalige Luther omtaler en Bonde, ſom Præſten beſøgte i hans Sygdom og blandt andet trøſtede med at Trængſler, Sygdomme osv. var lutter Kjærlighedsſlag af den gode Gud, ſom mente det faderligen med os, hvortil Bonden ſvarede: Al, hvor gjerne ſkulde jeg da ikke ſe, at Gud vilde elſke Andre og ikke mig! En anden Theolog fortæller, at han har kjendt En, ſom, da hans Ven kom til ham under hans Sygdom og bevidnede ham ſin hjertelige Deltagelſe, fordi Gud havde beſøgt ham, ytrede, at for ham kunde Gud gjerne have gaaet hans Dør forbi og ſparet ſig den Møie. Maaſke der findes de iblandt os, ſom ikke ere anderledes ſindede, — ſom gjerne ſendte Gud ſit beſkiftede Kors tilbage igjen eller overlode det til en Anden, derſom de blot kunde. Mange hade den gode Gud i ſit Hjerte for Korſets Skyld og udbryde ofte i uforſvarlige Ord. De fleſte Chriſtne komme ikke længere end til det første Trin, ſom vi ovenfor have beſkrevet, og bære vel ſit Kors, men med Ubillie.

§ 66. Men ſaaledes bør det ikke være. Vel forkaſter jeg ikke dem, der med Simon fra Cyrene bære Korſet nødvtungne efter den Herre Jeſum, iſær, naar Anden er villig, uagtet Kjødets er ſkrøbeligt; men jeg ſiger dog; at vi daglig maa ſtræbe efter at blive forandrede og fornyede i vort Sind og daglig ſætte større og større Pris paa hvad Verden og Fornuſten hade og ſaaledes med hver Dag hellere ville blive fattige, ſyge, foragtede, Daarer, Syndere og tilſidſt agte Døden for bedre end Livet, Daarlighed for koſteligere end Viſdom, Skjændſel for ædlere

end Vre, Fattigdom for saligere end Rigdom. Thi en sand Christen, der ret har prøvet og indseet Guds Villie, han har erfaret, at denne Villie (med Alt, hvad den medbringer) er sød og elskelig, saa at han ikke vilde have noget Verdens Guds istedet, men finder større Lyst og Glæde i Fattigdom, Skjændsel og alskens Gjenvordighed end nogen Anden paa Jorden kan finde i al Rigdom, Vre og Fornøielse. Han befinder sig ikke vel, naar han befinder sig vel, som Tauler etsteds siger. Et oprigtigt Menneske forstrækkes i sit Indre, naar Gud lader det gaa ham godt (i Medgang og Sundhed); naar han derimod har Trængsel (i udvortes Modgang og indvortes Angest, Tungfindighed, Sørgmodighed), er han tilfreds; thi han har altid Christi Billede for Øie. De gudfrygtige Sjele gjøre hellerikke mange Ophævelser og klynke og klage ikke meget under Korset, men ere ligesom Guldet, det ædleste af alle Metaller, hvilket næsten ingen Lyd giver fra sig, naar det bearbejdes, og ligesom Olien, der i sin Gyden og Flyden ikke bruser og larmer som Vandet. De besvære sig ikke over sine Trængsler, men takke tvertimod sin kjære himmelske Fader, fordi han agter dem værdige til sin faderlige Opfigt og ikke har glemt dem, ligesom der fortælles om en gudfrygtig Konge i Ungarn ved Navn Bela, at han pleiede at sige, at et Menneske havde større Ansag til at prise Gud i onde end i gode Dage, hvorover en anden Konge, nemlig Venceslaus af Böhmen, gav nærmere Forklaring; thi efterat han var bleven tagen tilfange af sine Fjender i Krigen, og man engang spurgte ham, om han nu vidste, hvilken Forskjel der var mellem en Konge og en Fange, svarede han: Visseligen; thi en Konge tænker kun paa hvad der er jordisk og forføngeligt, men en Fange paa hvad der er guddommeligt og evigt; til-

forn levede jeg for mig selv, men nu lever jeg for min Gud.

§ 67. De gudfrygtige Sjele attraa ei heller at blive hurtigt befriede for Korset, men ønske, at det først maa udrette hos dem, hvad Gud har sendt det til; de attraa af Hjertet at blive hellige Redskaber for Guds gode og naadige Villie; de ønske Intet saameget, som at Han maa finde dem mere og mere beredte og skikke til at udrette Hans hellige Villie, og efterdi de vide, at Trængslerne bidrage hertil, saa udholde de dem med Glæde og ere tilfredse med den Tid, Gud har bestemt; de bede vel om Hjælp og Redning, men dog mest om Taalmodighed og om et stille, villigt og vift Hjerte til at forstaa og bære Korsets Hemmelighed. Ligesom „Landmændene,“ naar der kommer et godt Regn om Sommeren, ikke gjerne se, at det strax igjen ophører, men ønske, at det maa holde ved og tilstrækkeligt gjennemvæde Markene, saaledes er det ogsaa med de kristelige Hjerter; de sige af Hjertet: „Stedse Mere, stedse Mere, min Fader!“ Iste i alle Ting din hellige, gode og naadige Villie! De lide hellerikke, at man agter deres Trængsel for noget Stort og gjør videre Væsen deraf. Hvad er det, vi syndige Mennesker lide, sige de, imod den Herres Jesu, Guds Søns, Kjærlighed og Lidelser? Hvad er det imod vore Synder, hvormed vi have fortjent den evige Pine? Hvad er det imod den Herlighed, som af Naade er os beredt og i sin Tid vil blive os skjænket? „Vor Trængsel, som er stækket og let, bringer os en evig og over al Naade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17). Jeg kan hellerikke her undlade at forklare denne Sag med den i Trængsler og Anfægtelser høierfarne Luthers Ord. Ved at omhandle Apostelens Udsagn: „Jeg slutter, at den nærbærende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed,

som skal aabenbares paa os" (Rom. 8, 18), siger han blandt Andet: „Sandelig, om det end gaar os ilde, hvad er dog vor Lidelse imod den usigelige Glæde og Herlighed, som skal aabenbares paa os? Den fortjener ikke at sammenlignes dermed eller at kaldes en Lidelse. — Naar kun en kold Lustning blæser os i Ansigtet, eller en liden Ulykke rammer os, begynde vi at strige og hyle og gjøre noget saa Stort deraf, at Himmelen bliver fuld af vort Raab. Men havde vi Tro, vilde det forekomme os som noget Ubetydeligt, selv om saadan Lidelse varede i tredive, firti eller flere Aar; ja vi vilde agte det altfor ringe til at komme i nogen Betragtning, naar kun vor Herre Gud vilde holde inde med det Regnskab, Han fører med os for vore Synders Skyld. — Derfor skulle vi sige saaledes: Jeg vil gjerne tie med mine Lidelser og ikke gjøre store Ord eller mange Ophævelser derover, men taalmodig bære Alt, hvad min kjære Gud tilskaffer og paalægger mig, og endnu dertil takke Ham af ganske Hjerte, fordi Han har kaldet mig til saadan stor og overvættens Godhed og Naade.“

§ 68. Den salige Mand tilføjer imidlertid: „Men, som sagt, det vil ikke ind i os, formedelst vort elendige og skrøbelige Kjød, der lader sig bevæge mere af det Nærværende end af det Tilkommende. Derfor maa den Hellig-Aand her være Skolemester og sænke saadan Trøst i vore Hjerter.“ Visjelen kommer vort Kjøds Uvillighed deraf, at det ikke forstaar Korsets Hemmelighed, — at det ikke kan rime Guds Kjærlighed og Faderforhold sammen med Hans Ræffelse, — at det for Diebliffet kun giver Agt paa, hvad der smerter, trykker og bedrøver og ikke ser paa, hvad der følger efter og som kjærtegner, glæder og vederkvæger. Derfor bliver det nu fornødent, at vi atter betragter Korset i dets Begyndelse, Fremgang og Udgang og der-

under tillige angiver de Midler og den Trøst, hvorved vore Sjæle kunne blive skiftede og beredte til at bære Korset villigen og gladeligen.

§ 69. For det Første skulle vi ved Korsets Betragtning se paa dets Begyndelse eller Udspring. Vist er det, at ikke et Haar falder af vort Hoved uden Guds Villie, og at Intet møder eller vederfares os uden Guds besluttede Raad og Forudvidende (Ap. G. 2, 23). Alle vore Dage med alle sine Hændelser og Begivenheder ere blevne forudbestemte og opskrevne i Guds Bog, da der ikke var en iblandt dem (Ps. 139, 16; 59, 9). Alle vore tunge Stridt og Trin, saamange som vi i vor Livstid gjøre, alle vore Taarer, saamange som vi skulle udgyde, ere forud tællede, optegnede og beskrevne; Han har allerede fra Evighed besluttet i sit Raad, hvorledes Han vil lede os og tilsidst føre os til Vre (Ps. 73, 24), saa at vi uden den ringeste Tvivl kunne tro og sige om al den Modgang, der møder os: „Fra Herren er denne Sag udgangen; vi kunne hverken tale til Ham Ondt eller Godt“ (1 Mos. 24, 50), saaledes som vi allerede ovenfor (§ 18 flg.) have omhandlet og fremstillet denne Sag. Denne Betragtning kan nu ikke Andet end skjænke vor Sjel Trøst i alt Kors og gjøre den villig til at lide, hvadsomhelst den alvise, algode og kjærlige Gud i en faderlig god Mening med Hensyn til os har besluttet og beskiftet. Guds Villie og naadige Bestemmelse er det Sukker, som forsjøder ethvert bittert Kors. Hvorledes kunne Børnene finde Mishag i, hvad deres kjære Fader har befundet tjenligt til deres evige Vel? Hvad en saa kjær Haand paalægger dem, skulde de ikke villigen tage det paa sig, allerhelst, da de ere forvisse om, at Hans Kjærlighed ligger skjult under ethvert Kors? Ligesom det bedste Havvand og de skarpe Salt- og Suurbrønde ligesaavel er en god Frembringelse af

Gud som de søde og liflige Vandkilder, hvoraf vi drikke med Lyst, naar vi ere tørstige, saaledes ere de bitre Trængsler ligesaavel en Anordning af vor Gud som de behagelige aandelige og legemlige Fornemmelser, vi saa mangen Gang nyde. Og ligesom vi maa tilstaa, at ikke blot de liflige og velsmagende Frugter, som Druer, Figener, Æbler, Pærer og deslige, have en Draabe af Guds Godhed i sig, men ogsaa de sure og bitre, som Citroner, Kvædeæbler, Slaaenbærene og andre, — ligesom vi ikke kunne negte, at vor Gud frembringer og lader Moen, Malurten og Brækroden og andre deslige modbydelige Ting vore til Menneftenes Gavn ligesaavelsom det søde Sukker, Honningen og Mannaen, saaledes maa vi ogsaa erkjende, at Korset ligesaavelsom Trøsten kommer fra vor Gud, og at Han har beklædt det ene ligesaavelsom det Andet til vort Bedste.

§ 70. Med disse Tanker har jeg steds og altid trøstet og styrket de troende Sjæle, naar store Ulykker havde rammet dem. Betænk, hvilken stor og mangfoldig Trængsel, der uventet kom over den gudfrygtige Job! Han var rig, æret, anseet, elsket og frygtet fremfor mange Andre; han havde fine kjære Børn, som han saa sig glad paa; han var sund og frisk, og hans Hjerte var roligt og tilfreds i Gud. Men pludseligen blev han aldeles forarmet, foragtet, hjælpeløs, berøvet sine Børn og sad som et Skræmsel i Asten, saa elendig og ynkværdig, at hans Venner ikke kjendte ham og ikke kunde betragte ham uden Taarer, hvorhos han blev betagen af stor Sjælsuro og overfaldt af haarde Anfægtelser. Men hvad var det Sukker, hvormed han forjødede al sin Bitterhed? At han saa hen til Guds hellige Raad og Villie og sagde: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet! Det Gode skulde vi vel tage imod af Gud; men det Onde skulde vi ikke tage imod?“ (Kap.

1, 21; 2, 10) — som han vilde sige: Er ikke dette ligesaavel som hint en Guds Bestikkelse og Anordning? David var et plaget Mennefte; han blev forfulgt af Saul, beført af Doeg og Andre, forraadt af Sisiterne, beskjæmmet af Nabal, fordreven af sin Søn, forhaanet af Semei, kastet efter med Stene og Jordklumper, martret af Djævelen med indvortes Anfægtelser. Men hvad var hans Trøst, og hvad styrkede og gjorde ham frimodig i alle hans Trængsler? Den faste Overbevisning, at Alting kom fra Gud, og at Intet hændtes ham uden hans naadige Villie, hvilket vi kunne se af hans egne Udsagn om Korset: „Jeg er forglemmt, ude af Hjertet som en Død; jeg er bleven som et ødelagt Kar; thi jeg hører Manges Bagtalelse; der er Rædsel trindt omkring mig, idet de raadslaa tilsammen imod mig; paa at tage Livet af mig pønse de.“ (Han er beklagelsesværdig og elendig nok; men hvad er hans Trøst?) „Men jeg forlader mig paa dig, Herre; jeg siger: Du er min Gud. I din Haand ere mine Tider“ (mine Fiender kunne derfor raadslaa saa meget, de ville; de kunne længe nok forhaane, ængste og forfølge mig, saa formaa de dog ikke at gjøre mere end hvad Du, min Gud, tilsader — Ps. 31, 13 flg.) Saaledes ogsaa paa et andet Sted: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort, tilskikket og bestemt det; borttag fra mig din Plage“ (fra Dig og dit Forhyn har min Glendighed sit Udspring; af Dig og din Misfærdighed venter jeg ogsaa en lykkelig Ende derpaa — Ps. 39, 10. 11).

§ 71. Da Semei overfaldt ham med grove Skjælsord, og nogle af hans Bekjendte opfordrede ham til at hævne sig paa ham, trøstede han sig og beroligede sit Hjerte med dette Gneske: „Herren har jagt det til ham“ (befalet ham det), hvilket han jagde ikke en, men to Gange (Sam. 16, 10. 11). Herhen høre ogsaa

vor kjæreste Frelser's gyldne Ord, da Han saa, at Han med sit Evangelium blev foragtet af de kloge og Visse i Verden og kun blev annammet af de Ringe og Enfoldige: „Ja, Fader; thi det var saaledes behageligt for Dig“ (Matth. 11, 26). Da Han var omringet af fiendtlige Sværd, Spyd og Stænger, som et Lam blandt forfulgte Ulve, og ikke saa andet end Kors, Nød og Død for sine Dine, sagde Han: „Skal jeg ikke drikke den Ralk, som min Fader gav mig?“ (Joh. 18, 11). Lægger Mærke, mine kjæreste Medchristne, til den trøstefulde Modsatning, som vor Frelser gjør mellem Korsets Ralk og Guds Faderhjerter. Ralken var over al Maade best; dens Lige er endnu aldrig bleven tilberedt til noget Menneſte; den var fuld af Guds Brede, fuld af Selvedangest, fuld af Smerte, Skam og Skjændsel, hvorfor Han ogsaa gyste og svedede blodig Sved ved at betragte den; men ikke desto mindre tog Han villigt imod den og forjødede den med det søde Fadernavn og Faderhjerter (Luk. 22, 42 flg.), og mærkeligt er det, at Han udtrykker sig Spørgsmaalssvis: „Den Ralk, som min Fader gav mig, skal jeg ikke drikke den?“ — som om han vilde sige: Det være langt fra mig, at hvad det har behaget min Fader at forordne i mindste Maade skulde misshage mig! Skulde jeg ikke villig tage imod, hvad der blandes og rækkes mig af en saa kjær Haand?

§ 72. Saa lærer nu her af Eder's Jesus, I gudfrygtige Sjæle, og tager Eder denne Lærdom dybt til Hjerter! Naar et eller andet Kors hjem søger Eder, da ser ikke paa dette eller hint; ser Eder ikke om i Verden, blandt Menneſtene og andre Skabninger, om de maatte have forarsaget det; men ser lige op mod Himmelen, til Eder's Gud! Ethvert Kors falder ned fra Himmelen, og om I give Agt derpaa, saa er der ikke et eneste, som ikke er mærket med den himmelske Mesters Stempel; der sendes os ingen Kors-Ordre,

som ikke er undertegnet af alle Herrens Herres Haand; der bydes os intet Lægemedel, som ikke er tillavet i det himmelske Apothek. Budet maa være hvilket som helst: det Brev, som det bringer, kommer dog fra Gud. Skulde vi da ikke villigen og gladeligen optage og modtage, hvad der rækkes os af en saa høi og kjær Haand? Skulde vi ville modsætte os vor Guds besluttede Raad og Forudvi-dende? Skulde vi understaa os at ville mestre eller forbedre noget i Guds hel-lige Veie? Eller skulde vi tiltro os at kunne indrette vort Livsløb bedre til vor Frelse end den naadige, algode og alene vise Gud har gjort? Al nei, af nei, min Gud og Fader; jeg har Intet mod din Anordning at sige. Ræk hid den Ralk, Du har beredt mig; jeg vil i Jesu Navn gjerne drikke den, selv om mine Dine skulde løbe i Vand derover. Læg det Kors paa mig, som du har bestemt for mig; jeg vil gjerne bære det, om jeg end undertiden skulde segne derunder; Du vil nok sørge for at jeg ikke bliver fristet og betyngtet over Evne; Du vilde jo ikke tilstede, at dit Folk skulde gaa forbi et Uſen, som var altfor meget belæstet og faldet til Jorden under sin Byrde, uden at hjælpe det (2 Mos. 23, 5); hvorledes skulde Du da kunne se mig, dit Barn, ligge og sukke under min Kors-byrde uden at trøste og hjælpe mig?

Derfor jeg ham hengive
Mig vil og al min Tid;
Gud unde mig at blive
Derved til evig Tid;
Det alt behager mig,
Som Herren selv behager;
Jeg ved, Han Omſorg drager
For mig saa faderlig.

§ 73. Vi maa dernæst ogsaa til vor Trøst og Opmuntring betragte Korsets Rytte og Fremgang. Var der en Trængsel, som kunde stille os fra vor Gud, vor Jesus og hans Kjærlighed, saa maatte vi fly derfra indtil Verdens Ende; ja vi maatte da foretrække den bitreste og rædsomste Død. Men vi have den

Forsikring af den Hellig-Aand, at „hver-
 fen Død, ei heller Liv, ei heller Engle,
 ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter,
 ei heller det Nærværende, ei heller det
 Tilkommende, ei heller det Høie, ei hel-
 ler det Dybe, ei heller nogen anden Stab-
 ning skal kunne skille os fra Guds Kjærlig-
 heds i Christo Jesu, vor Herre (Rom. 8, 38. 39). En tyk, sort Sky kan vel
 betage Solen dens Skin, men ikke dens
 Indflydelse paa Jorden. En stor og
 haard Anfegtelse kan vel unddrage os
 Følelsen og Fornemmelsen af Guds Naade,
 men dog ikke dennes Kraft og skjulte
 Trøst. De vilde og bariske Fjælde, som
 ofte ere skalde og blottede for alle Trær
 og Urter, indeslutte ofte Sølv og Guld,
 og i de beste og dybe Havbølger ligge
 Perlerne; i de mest skarpe og knudrede
 Skal ligger den søde Kjærne. Saale-
 des ligger ogsaa Guds største Naade og
 Kjærlighed skjult under det største og tun-
 gesten Kors. Skriften indeholder desan-
 gaaende saamegen rig Trøst og saamange
 glædelige Forsikringer, at jeg forgjæves
 vilde forsøge paa at samle det Altsam-
 men; jeg vil kun veilede de gudfrygtige
 Sjæle saa godt, jeg kan, og vise dem de
 Veie, paa hvilke de kunne finde rigelig
 og overflødig Trøst.

§ 74. Mærkeligt er det for det Før-
 ste, at Gud ei alene ikke forlader sine
 Egne i Korset, men at Han endog aldrig
 er dem nærmere, end naar de sukke under
 sin Byrde. Havde jeg mistet min Gud,
 saa vidste jeg intetsteds snarere at finde
 Ham end hos de ansejede, bedrøvede og
 betrængte Hjertes. Om jeg kom i et
 Hus og søgte Værten eller Værtinden
 og vidste, at de havde et sygt Barn, saa
 vilde jeg tro at træffe dem allerstikrest
 ved dets Veie. Saaledes er det ogsaa
 med vor Gud, som Han selv siger: „Jeg
 vil bo hos en Sønderknuft og Fornedret
 i Aanden, til at gjøre de Fornedredes
 Aand levende og at gjøre de Sønder-
 knustes Hjertes levende“ (Esai. 57, 15),

og Hans Profet: „Nær er Herren hos
 dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og
 dem, som have en sønderknuft Aand,
 frelser Han“ (Ps. 34, 19). Og paa et
 andet Sted siger Han: „J mig har han
 (den Gudfrygtige) Behag, og jeg vil ud-
 fri ham; jeg vil føre ham op; thi han
 kjender mit Navn. Han skal paakalde
 mig, og jeg vil svare ham; jeg er med
 ham i Nøden; jeg vil udfri ham og ære
 ham“ (Ps. 91, 14. 15). Og atter paa
 et andet Sted: „Frygt ikke; thi jeg
 gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit
 Navn; du er min. Naar du gaar igjen-
 nem Vandene, da vil jeg være hos dig,
 og igjennem Floderne, da skulle de ikke
 oversvømme dig; naar du gaar igjennem
 Ilden, skal du ikke brændes og Luen ikke
 fortære dig; thi jeg er Herren, din Gud“
 (Esai. 43, 1—3).

§ 75. Om den Herre Jesus, vor
 trofaste Sjelehyrde, kunne vi være for-
 vissede, at Hans synlige Omgjængelse
 her paa Jorden var et Afrids og For-
 billede paa, hvad han vilde gjøre imod
 sine Troende, og hvad de skulde vente
 sig af ham indtil Verdens Ende. Men
 nu har Han i sit Kjøds Dage isærdeles-
 hed taget sig af de Elendige, Bedrøvede,
 Syge og Forladte. I Skolen i Nazareth
 holdt han engang en Prædiken paa Sab-
 baten og tog de Ord af Profeten til
 Tekst: „Herrens Aand er over mig;
 derfor salvede Han mig: Han har sendt
 mig til at kundgjøre Evangeliet for de
 Fattige, at helbrede dem, som have et
 sønderknuft Hjerte, — at forkynde
 Herrens behagelige (Naadens-) Nar —
 — at trøste alle Sorgende“ (Luk. 6, 16
 flg.; Esai. 61, 1. 2). Da Han tog
 Afsked fra Sine før sin Himmelfart, sagde
 Han: „Se, jeg er med Eder alle Dage
 indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20).
 Man saa Ham i Hans Kjøds Dage for-
 detmeste omringet af de elendigste Men-
 nesker, hvilke fra alle Kanter bleve bragte
 og førte til Ham. Da Johannes den

Døber sendte to af sine Disciple til Ham i Anledning af et høivigtigt Spørgsmaal, fandt de Ham blandt en Hov syge, halte, blinde, spedalske, døve og med andre Brøst og Plager belagte Mennesker og saa, at Han hjalp Enhver, som trængte til Hans Hjælp (Luk. 7, 19 flg.). Engang gik Han ind i Sygehuset ved Bethesda Dam, hvor der laa en stor Mængde af Syge, Blinde, Halte, Visne; blandt dem opsogte Han den Elendigste, som havde ligget syg der i otte og tredive Aar og med flagende Stemme sagde: „Jeg har ikke et Menneske, nemlig som ynkes over mig og vil kaste mig i Dammen, naar Vandet bliver bevæget.“ Han hjalp nu Herren fremfor alle Andre, udentvivl for at tilkjendegive, at „hvo der ikke har noget Menneske, han har dog Ham, Jesum, sand Gud og sandt Menneske,“ der ikke vil slippe ham og ikke forlade ham, naar Tiden til at hjælpe ham kommer (Joh. 5, 2 flg.).

§ 76. Jeg læser om Ham, at Han tæt udenfor Byen Nains Port mødte en dybtbedrøvet Enke, der fulgte sin enbaarne Søn til Graven, — at Han ynkedes over hende og sagde til hende: græd ikke! og at han strax derpaa fuldkommen glædede hende ved at gjenopvække hendes Søn og give hende ham levende tilbage (Luk. 7, 11 flg.). Tror ikke, mine Kjæreste, at det var noget Slumpetræk, at den Herre Jesus mødte denne dybtjorgende Enke; hun vidste vel ikke, at Han var saa nær; men hvo tør sige, at Han ikke kjendte hendes kummerfulde Tilstand, og hvo tør negte, at Han dennegang netop gik til Nain for at møde denne sorgfulde Kvinde og afløre hendes hede Taarer og derved tillige forsikre sine Egne indtil den yderste Dag om at Han vil møde dem i deres Trængsler til rette Tid og forvandle deres Sorg til Glæde? Jeg læser ligeledes, at han engang nærmede sig Tyrus's og Sidons Egne, og at en kananæisk Kvinde kom ud derfra,

raabte og med stærkt Tro bad Ham om Hjælp for sin Datter, som plagedes ilde af Dævelen (Matth. 15, 21 flg.). Der er mange Ting i denne Beretning, som fortjene og belønne en gudelig Overveelse; men jeg vil her kun henlede Opmærksomheden paa at Jesus drog hen til den hedenste Egn just paa samme Tid, som den stakkels Kvinde gik ud derfra for at opsøge Ham og bønfulde Ham om Hjælp, og at dette upaatvivleligen skede for at komme dette bedrøvelige Hjerte imøde paa Halvveien saavel som for at lære os, at Han endnu vil gjøre det Samme mod alle bekymrede Sjæle. Naar vi gaa ud af Verden, mistvivlende om al menneskelig Hjælp, vil Han møde os og sige: Her er jeg:

§ 77. Naar jeg betænker, hvad Han gjorde paa sin Opstandelsesdag, saa kan jeg ikke holde mig for at græde af Glæde. Man skulde troet, at Han efter sine store Lidelser vilde have Ro, og at Ingen da maatte gjøre ham Uleilighed. Men Han, det kjærlige og dyrebare Hjerte, gjør sig den selv. Han havde forladt en liden bedrøvet, frygtfuld, adspredt Hov, nemlig sine Disciple og nogle andre forfærdede Sjæle; dem maatte Han samle, trøste, glæde, opreise; hermed var Han sysselsat fra Solens Opgang til den sildige Nat. Om Morgenens tidligt viser Han sig for Peter, Maria Magdalena og nogle andre gudsfrygtige Kvinder. Magdalena finder Han ved sin Grav grædende og siger til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 11. 15). Idet to af Hans Disciple med sorgfulde, vemodige Hjerter gaa til Emmaus, slutter Han sig til dem undervejs, spørger om Aarsagen til deres Bedrøvelse, vandrer tilfods med dem en hel (norisk) Mil og aabenbarer sig tilsidst for dem, efterat Han havde forklaret dem Skrifterne og meddelt dem rigelig Trøst af disse. Da de skynde sig tilbage til Jerusalem til de andre Disciples Forjam-

ling og tale med dem om denne Sag, fremtræder Han atter midt iblandt dem, ønsker dem Fred, forvisser dem om sin Opstandelse og trøster dem, uagtet det næsten er Midnat (Luk. 24, 13 flg.). Hvilket gudsfrygtigt Hjerte ser ikke, hvor- til alt dette sigter? nemlig, at den søde Frelser vilde lære os, at Han indtil Verdens Ende ikke vilde være langt borte fra sine Troende, især naar de ere bedrøvede og trøstesløse. Ere de om Morgen, naar deres Nød ikke tillader dem at sove, tidligt oppe for at søge Ham og udøse sit Hjerte for Ham, saa er dog Han endnu tidligere oppe og møder dem (Matth. 28, 9). Sidde de i en Krog og græde, saa træder Han hen til dem og siger: Hvi græder du? hvem leder du efter? Mangt et kummerfuldt Hjerte sidder i sit Hus og Kammer eller ligger i sin Seng, tilbringer Natten med Sorg og Suk og Graad og mener, at intet Menneſte i Verden ved deraf, agter derpaa eller tager det til Hjerte, og se, den Herre Jesus er om og hos ham og forlader ham ikke uden Trøst eller Husværelse. En Anden gaar for Sorgmodighed ud paa Marken, og se, den Herre Jesus ledsager ham. Atter en Anden sidder oppe til langt paa Nat og spinder Sorgens Traad, og se, Jesus er hos ham, saa at han medrette kan sige: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren mit Lys“ (Mika 7, 8). Det gaar imidlertid med dem som med de to Disciple, om hvilke vi nys talte, nemlig, at deres Dine ere betagne, saa at de ikke kjende Ham (Luk. 24, 16); ikkedestomindre fornemme de Hans Nærværelse af den kraftige Trøst, Han taler dem ind i Hjertet, og af den Styrke, Han skjænker dem, til at bære Korset, trodse alle Veir og Vølger og holde ud i Taalmodighed.

§ 78. Thi vi maa ikke tænke, at Han er hos sine Troende i deres Trængsel, som en ørkesløs eller blot medlidende Tilskuer, nei, som en mægtig og ivrig

Hjælper, som Han selv siger: „Jeg er med ham i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham“ (Ps. 91, 15), og paa et andet Sted: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig ved min Retsfærdigheds høire Haand. Jeg er Herren, din Gud, som tager fat paa din høire Haand, — som siger til dig: frygt ikke; jeg, jeg hjælper dig“ (Esai. 41, 10. 13). Han er hos sine Egne som Moderen hos sit unge Barn, der pleier det paa bedste Maade, taltaler det trøsteligt, af og til tager det paa Skjød, byder det allehaande Læskemidler og Vederkvægelser og søger efter bedste Evne at lindre dets Smerter, — hvorom Han selv siger: „Som En, hvem en Moder trøster, vil jeg trøste Eder“ (Esai. 66, 13). Han er hos dem som en trofast Hjertensven, der hjælper med Trøst, Raad og Daad, hvor og hvorledes han kan. Han hjælper dem at bære deres Kors og gjør dem deres Byrde let. Et Menneſte, nemlig Simon fra Cyrene, har engang, ihvorvel tvungen, hjulpet vor allerfjæreste Frelser, da Han blev ført til Døden og selv maatte bære sit tunge Kors (Joh. 19, 17; Matth. 27, 32; Luk. 23, 26). Jeg kan sige, at han end den Dag idag lader alle sine Troende nyde en saadan Bistand og hjælper dem alle at bære deres Kors; det er: Han styrker, trøster og vederkvæger dem ved sin Kraft, sit Ord og sin Aand, saa at de ikke segne og fortvivle derunder, men vinde Seier, — som Apostelen siger: „I alle disse Ting (i al den Modgang, som Djævelen og Verden volde os) mere end seire vi ved Ham, som os elskede“ (Rom. 8, 37). Deraf kommer det, at Korset for mangt et gudsfrygtigt Hjerte ikke er nogen Byrde, men en Lyst, og at det ikke bringer ham Sorg, men Glæde; thi efterdi han har sin Jesum til Medhjælper og bliver styrket ved hans Aand, saa bærer han det

i Taalmodighed og med Glæde. Ved Hjælp af Ligevægtslæren kan en Dreng og en stærkt Mand bære en tung Byrde paa en Stang saaledes, at den ikke falder nogen af dem for tung, men bliver fordelt paa dem begge i Forhold til deres Kræfter. Jeg kan ogsaa sige, at den Herre Jesus ligesom betjener sig af denne Være hos sine Egne og ved at ordne det saaledes med Korset, at de ikke saa Mæde at bære end deres Skrøbelighed tillader, osv. Dette kan forklæres ved hvad Profeten Daniel beretter om sig selv, nemlig, at da Herren viste sig for ham i et Syn, blev han i Forstningen aldeles afmægtig af Frygt og Forfærdelse, hvorfor han ogsaa siger: Hvorledes kan denne min Herres Tjener tale med denne min Herre? thi hvad mig angaar, fra nu af bestaar ingen Kraft i mig, og min Aande er ikke bleven tilovers i mig. Men han siger videre: Og han blev og rørte ved mig, Han, som havde et Menneſkes Skikkelse, og styrkede mig og sagde: frygt ikke, du meget elskelige Mand! Fred være med dig; vær frimodig; ja, vær frimodig! og der han talede, blev jeg styrket og sagde: min Herre, tal; thi Du har styrket mig" (Dan. 10, 16 flg.), — ligesom ogsaa ved hvad man læser om Apostelen Peter, nemlig, at han paa Herrens Bud vandrede hen til Ham paa Vandet; men da han saa et haardt Veir, blev han forfærket, begyndte at synke, raabte og sagde: Herre, frels mig! og den Herre Jesus udtrakke strax Haanden, tog fat paa ham og sagde til ham: „du lidet Troende, hvi tvivlede du? (Matth. 14, 28 flg.).

§ 79. Men lader os derhos til vor Trøst betragte, hvad Guds Ord siger os om den Hellig-Aands Nærværelse og Bistand i de Helliges Kors. Naar vor Frelser har tillagt Ham Navn af en Trøster*), saa er dette skeet, for derved at forviſe os om at han aldrig vil for-

lade os i vore Trængsler, men stedse husvæle os med sin indvortes kraftige Trøst. „Jeg vil bede Faderen,“ siger Han, „og Han skal give Eder en anden Trøster, at Han skal blive hos Eder evindeligen“ (Joh. 14, 16). Et græft Ord, som Luther har oversat med Trøster, har en saa omfattende Betydning, at man ikke i vort Sprog kan udtømme det med et eneste Ord. Det bemærker en trofast Ven, en Sagfører, en Raadgiver, en Beskytter, en Ordfører og Talsmand, der fører Ordet for en Anden og taler hans Sag, osv. Vor Frelser har med Fliid givet den Hellig-Aand et saadant Navn, for at antyde, at hvad denne gjør imod de Troende, og den Naade, Han navnlig i Korset beviſer dem, er ubegribelig og uudsigelig, hvorfor ogsaa den hellige Skrift paa forskjellige Steder taler saare mærkeligt herom. Den siger: De første Christnes Menighed „gik frem i (blev opfyldt med) den Hellig-Aands Trøst“ (Ap. Gj. 9, 31). Ligesom naar der om Sommeren efter stor Hede falder et jævnt og mildt Regn, saa at alle Træer, Buske, Blomster og Urter blive forfriskede, saaledes udgjød den Hellig-Aands Trøst og søde Naade sig over hele Menigheden, saa at alle troende Hjerter bleve opfyldte deraf og glædede derved; dette sker endnu den Dag idag; denne Naadedugg, dette Kraftregn falder endnu stedse fra Himmelen saa rigeligen ned over den Herres Jesu Menighed, at alle gudfrygtige Sjæle blive husvælede, styrkede og opfyldte deraf. Derfor siger ogsaa Apostelen: „Vi rose os af Trængslerne, fordi Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os givet“ (Rom. 5, 3. 5), ligesom ogsaa paa et andet Sted: Den sønlige Udkaarelses-Aand, som vi have annammet af Gud, vidner med vor Aand, (især i Trængsler og Ansegtelser), at vi ere Guds Børn. Aanden kommer vor Skrøbelighed til Hjælp og træder frem i vort

*) Efter vor Bibeloversættelse: Talsmand.

Sted med uudsigelige Sukke (Rom. 8, 15. 16, 26). Han taler ogsaa om den Hellig-Aands Bistand, hvorved de gudfrygtige Sjele vorde opretholdte og styrkede under Korset og bevarede til Salighed, ligesom ogsaa den hellige Peter siger, at Herlighedens og Guds Aand hviler paa de Troende, naar de forhaanes for Christi Navns Skyld eller i andre Maader lide Trængsel og Angest (1 Pet. 4, 14).

§ 80. Af alt dette kunde vi slutte, at den Hellig-Aand paa det Noieste forener sig med de gudfrygtige Korsdragere og ligesom blander og ombytter sin Kraft med deres Skrøbelighed, sin Trøst med deres Sørgmodighed, sin Vin med deres Graad, sin Sødme med deres Bitterhed, sin Vederkvægelse med deres Sukke, og at de i Ham have en indvortes, kraftig, virkelig, fælles, bestandig og evig Ven, Talsmand, Raadgiver, Hjælper og Trøster, og at en Troende Sjel aldrig kan blive saa fattig, bedrøvet, elendig og forladt, at den skulde fattes den „Herres Jesu Christi Raade og Guds og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13). Der indtræffer aldrig en saadan Trængsels Hede, at ikke denne milde og kjælige Pintsevind skulde blæse og kvæge de forsmægtende Hjerter; de kunne aldrig blive saa skrøbelige, at denne Kraft skulde vige fra dem. Man fortæller om de frydberrige Der Ceilon, Madagaskar og nogle andre, at de, især paa den Tid, Krybderplanterne blomstre og staa i sin bedste Væxt, give en saa stærk og liflig Lugt fra sig, at naar Sømandene komme sejlende, og Landvinden fører dem denne Lugt imøde, blive de i flere Miles Afstand kjendeligens styrkede og vederkvægede derved. Dette er et yndigt Billede paa den Hellig-Aands Husvælselse, idet Han, som en himmelsk Livsvind, tilfører de af Korset udmattede Hjerter den søde og trøstefulde Kraft fra Guds Ord, der med al Ret kan sammenlignes med de blomstrende Krybderplanter, og dermed

kraftigt vederkvæger dem. Derfor viser ogsaa Skriften saavel som Erfaringen, at de gudfrygtige Sjele mangengang, naar de ere allevegne omgivne af Trængsler og Gjenvordigheder, lægge en særdeles Glæde og Frimodighed for Dagen, saasom, naar Job siger midt i sin Elendighed: „Seg, jeg ved, min Gjenløser lever“ (Kap. 19, 25), og naar David efter mange Vængstelser og Klager udbryder: „Men jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryde sig i din Frelse!“ (Ps. 13, 6). „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og bruser i mig? Vi efter Gud,“ osv. (Ps. 42, 6). „Jkkun god er Herren mod Israel. Hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyft til Noget paa Jorden (Ps. 73, 1. 25). Alt dette kommer hovedsageligen fra den Hellig-Aand, der selv midt under Trængslerne bor i de troende Sjele og ved, til rette Tid at husvæle dem med Trøst.

§ 81. Hvad hidtil er sagt om Gud, kunde vel være nok til de gudfrygtige Sjeles Trøst; men vi ville dog endnu til Overflod anføre Et og Andet, som Skriften fremstiller os. Den lærer klarligen, at ogsaa de hellige Engle føre et særeget Opbyn med bedrøvede og gudfrygtige Korsdragere. Vel har Gud givet sine Engle den Befaling om alle sine Udvalgte i Almindelighed, at de skulde bevare dem paa alle deres Veie og være til deres Tjeneste (Ps. 91, 11; Ebr. 1, 14); men det synes dog, som om de havde faaet en nærmere Befaling om dem, der sukke under Korset, efterdi vi finde Exemppler paa, at de have taget sig særligen af dem. Hagar med sin Søn Ismael troede at skulde vansmægte og dø af Tørst i Ørkenen, og se, en Engel kom og viste hende en Brønd, med hvis Vand hun kunde vederkvæge sig selv og sit Barn (1 Moj. 21). Jakob reiste med Sine fra Mesopotamien til Kana'ans Land mellem Frygt og Haab formedelst sin fortørnede Broder, og se, de hellige Engle

viste sig for ham i to Hære for at ledsage ham (1 Mos. 32, 1. 2). Profeten Elias sad under et Enebærtræ i Ørkenen og var saa bedrøvet, at han kun ønskede at dø, og se, en Engel kom og bragte ham Mad og Drikke at vedervæge sig med (1 Kong. 19, 4 flg.). Sadra, Mesak og Abed-Nego bleve for sin Troes og Standhaftigheds Skyld kastede i den brændende Dvn, og se, Engelen gjorde dem Selstab i Luerne og betog Ilden dens Kraft, saa at den ikke kunde skade dem (Dan. 3, 21. 25 27). Den hellige Paulus var tilligemed sine Rejsefæller i stor Nød og Fare paa Havet, og se, en Guds Engel fremstillede sig for ham om Natten og forsikrede ham, at han selv og alle de, som vare med ham, skulde blive reddede (Ap. Gj. 27, 23). Ja, for vor Frelser selv aabenbares en Engel af Himmelen og styrkede ham, da han kæmpede med Døden og af Angest svedede blodig Sved (Luk. 22, 43). I Kirkehistorien finder man, at en ung Mand ved Navn Theodorus i Keiser Julian den Frafaldnes Tid blev paagrebent og stræffeligen pint for sin kristelige Troes Skyld, hvilket han imidlertid ikke ændrede, men sang frimodigt: Skamme maa sig Alle, som tjene Billederne og rose sig af Afguderne. Da man tilsidst ingen Vej kunde komme med ham, blev han løsladt, og da man nu spurgte ham, hvorledes han havde været tilmode, og hvorledes han havde kunnet udstaa slige grusomme Pinsler, gav han til Svar, at han vel havde følt nogen Smerte, men at der havde staaet en Ungling (hvilket udentvivl var en Engel) hos ham, tørret Angestsveden af ham og bestænket ham med et kjølede Vand og derved styrket og vedervæget ham. Saaledes gaar den kjærlige Gud uden al Tvivl endnu den Dag idag tilværks, og det var at ønske, at de trøstelige Eksempler paa, hvad der ofte tildrager sig med de gudfrygtige Korsdragere, bleve flittig-

gere optegnede og bekendtgjorte. Jeg maa her tænke paa den deilige Beretning om Moses, der som et lidet Barn blev lagt i en beget Rørkiste og sat ned paa Flodbreddens mellem Sivet, da hans Forældre ikke længer turde skjule ham i sit Hus; men dog lode de hans Søster Maria staa langt borte for ligesom at tage vare paa ham og se, hvorledes det vilde gaa ham. Saaledes gjør ogsaa Gud med sine Børn; Nødvendigheden træver ofte, at han maa ned sætte dem i Trængslernes Vand og lade dem stedes i Anfægtelser og Nød; men han slipper dem dog ikke af sin Varetægt og Naade; Han selv har dem dog i sit Hjerte og har derhos befalet sine Engle, at de ligesom skulde staa langt borte, give Agt paa dem og i Nødsfald komme dem tilhjælp.

§ 82. Hertil kommer endnu Noget, som Guds Børn kunne trøste sig med i sit Kors, nemlig, at de leve i de Helliges Samfund og kunne glæde sig ved alle paa Jorden levende gudfrygtige Sjæles stadige Sukke og inderlige Forbønner. Thi der er ingen Tvivl om, at alle sande Christne dagligen ofte tænke paa sine anfægtede, bedrøvede, elendige, forladte, syge, fangne, fattige, forfulgte, forjagede, betrængte, trøstesløse Medchristne, have hjertelig Medlidenskab med dem og barnlige og trolige forebringe den fælles kjære Fader i Himmelen deres Nød, — efter Apostelens Ord: „Antager I eder de Helliges Nødtørstighed; glæder I eder med den Glæde, og græder med de Grædende; kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Ondt, som de, der og selv ere i Lege- met! (Rom. 12, 13. 15; Ebr. 13, 3). Jeg har ofte tænkt ved mig selv, hvoraf det dog kan komme, og hvorfor det sker, at en Christen ofte, uden at være sig nogen synderlig Marjag til Sorgmodighed bevidst, ja selv, naar han er ved godt Mod og priser sin Gud med glad Mund, med et og ganske uventet over-

faldes af Tungfindighed og stor Beklemmelse, saa at han ligesom ikke ved, hvor han skal gjøre af sig, og ofte udstøder det ene ængstelige Suk efter det andet. Jeg tilstaar, at dette ogsaa kan have andre Aarsager; men jeg holder dog for, at Gud herved vil minde sine Egne om den hele paa Jorden levende Christenheds Nød og enkelte Christnes i Særdeleshed, hvilke just da befinde sig i stor Trængsel, Angest og Fare, paa det de skulle sukke og bede for dem og saaledes hjælpe dem at stride og kjæmpe og vinde Seier, hvilket da ogsaa gudsfrygtige Hjertter ved slige Leiligheder saabelsom ellers pleie troligen at gjøre, ligesom der heller ingen Tvivl er om at Gud lader dette komme hine rigeligen tilgode.

§ 83. Endelig bør man ogsaa se paa Korsets Ende og Udgang. Det ender Utsammen sikkert og ufeilbarligen med Fred, Glæde, Ro og Salighed; thi al Længsel har sin Tid, og for enhver Korsdrager er der sat et Maal for hvor længe og hvor langt han skal bære sin Byrde. At blive belagt med Kors har sin Tid, og at blive forløst fra Korset har ogsaa sin Tid. Djævelen og den onde Verden have sin Time og Mørket sin Magt. Men Gud og den Herre Jesus har ogsaa sin Time, da han gjør Djævelen og Verden tilskamme og overfører sine Egne med Glæde. Guds Veies Begyndelse er vel trang, knudret og bevoxet med Torner og Tistler; men deres Udgang er vid, lystelig og bestrøet med Lilier og Roser. Korsbægeret er vel beskt og surt at drikke; men paa Bunden ligger der et Sukker, som bringer alt Foregaaende i Forglemmelse. Herom taler Skriften overmaade lifligt og trøsteligt og derhos saa rigeligt, at vi blot kunne udvælge og samle en liden Del deraf. „Kast paa Herren, hvad dig beffikkes,“ siger den kongelige Profet, „og Han skal forsyge dig; Han skal ikke tilstede, at den Retfærdige roffes evindeligen“ (Ps. 55, 23). Hermed

lærer han os, hvorledes vi skulle forholde os i Korset, og hvad vi skulle haabe efter Korset. Han viser os Guds Skjød og byder os, at vi deri skulle kaste vort Hjerte med Alt, hvad der trykker det. Han viser os derhos den visse og fuldkomne Forløsning og forsikrer os, at den trofaste Gud ikke vil tillade, at vi evindeligen er i Uro. Det Skrækkeligste, som findes i hele Helvede og al dets Kval, er, at de Fordømte paa al sin Hulen, Klagen, Skjelven og Tændersgnidjel stedse kun saa dette eneste Svar: Ewig! Ewig! Det Trøsteligste i de Troendes Trængsler her i Verden er derimod, at Guds Aand tilraaber dem: Kun timelig! ikke evig! Lad derfor vor Trængsel vare saa længe, den vil, saa har den dog sin af Gud bestemt Ende, da den vil blive forvandlet til lutter Glæde.

§ 84. Paa et andet Sted siger David: „Lys udsaaes for de Retfærdige og Glæde for de Oprigtige af Hjertet“ (Ps. 97, 11). Gaar Glædesholen efter Guds Raad og Villie en Tidlang ned, saa maa den dog omsider staa op igjen og bringe lutter Lys, Held, Betsignelse, Trøst og Liv med sig. Maa en troende Sjæl end undertiden „sidde i Mørket, saa skal dog Herren være dens Lys, og Han skal tilsidst udføre den til Lys, og den skal se paa hans Retfærdighed“ (Mika 7, 8. 9). Med Guds Børns Glæde forholder det sig mangengang som med Sæden, der om Vinteren er bedækket med Sne og Is og i denne Tilstand kun er til liden Trøst for den, som ikke ved deraf; men om Vaaren, naar Sneen smelter og Isen forgaar, viser det sig, at de have maattet tjene den til et Dække mod Kulden, hvorfor den da voxer og grøner saameget skjønnere og glæder Landmanden med rigelig Frugt. Saaledes ogsaa: omendsskjönt de Troendes Trøst og Glæde en Tidlang er skjult og intetsteds at finde, saa kan den dog tilsidst ikke udeblive, — hvortil Kongen paa et

andet Sted siger, naar han siger: „De, som saa med Graad, skulle høste med Fryderaab. Han gaar og græder, bærende den Sæd, han udstrør; han skal (tilsidst) komme hjem med Fryderaab, bærende sine Kornbaand“ (Ps. 126, 5. 6). Herren hører ogsaa de Ord af vor Gud, som han taler gennem Esaias: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblif; men jeg vil samle dig med stor Barmhertighed. Det Lidet, Bredden varede, skulde jeg mit Ansigt et Dieblif for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed, sagde Herren, din Gjenløser“ (Kap. 54, 7. 8). Trængselsens Tid, som mangengang forekommer de Troende saa lang, saa lang, kalder han et Dieblif og noget Lidet i Sammenligning med den evige Naade, som følger ovenpaa. „Thi som en Vanddraabe af Havet og et Sandkorn, saa ere tusind Aar imod Evigheden“ (Sir. 18, 11). Derfor siger ogsaa den hellige Apostel: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte imod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18), og paa et andet Sted: „Vor Trængsel, som er stækket og let, bringer os en evig og over al Naade vigtig (stor) Herlighed“ (2 Kor. 4, 16), og Jakob: „Salig er den Mand, som taalmodig lider Fristelse; thi naar han er bleven prøvet, skal han saa Livsens Krone, hvilken Herren har lovet dem, som ham elske“ (Kap. 1, 12). Jeg tilstaar, at alle disse Skriftsprog hvert for sig fortjente en omhyggelig Betragtning; men jeg maa overlade denne til de gudfrygtige Sjæle, som læse dette, iær da de ere lig Sukkerkorn, som naar man tager dem i Munden, smelte af sig selv og fylde den hele Mund med Sødme.

§ 85. Jeg iler nu med at ende denne Prædiken og vil til Slutning korteligen sammenfatte Alt, hvad der hidtil i Overflødighed er fremstillet til de troende Sjæles Trøst. Betænk da, du bedrøvede kristelige Hjerte, naar et Kors paalæg-

ges dig, og du stedes i mangehaande Ansegtelser og Trængsler, for det Første, at Alt kommer fra din Gud, — at det er saaledes besluttet og anordnet i den allerhøieste Treenigheds Raad fra Ewig-hed af, — at det i Himmelen er blevet bestemt, at du skal føres did, frelses og saliggjøres just paa denne og paa ingen anden Maade. Er Korsets Kalk best, saa betænk, at den er tilberedt og istsænket af din himmelske Fader, — at den er velsignet, helliget og prøvet af din Jesus og blandet af den Hellig-Aand med lutter Kraft til din Sjæls Sundhed og din evige Frelse. Sig derfor af Hjertet med din Jesus: „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig?“ (Joh. 18, 11). Alexander med Tilnavnet den Store havde saa stor Tiltro til sin Livlæge, at da han i en farlig Sygdom var bleven advaret om ikke at tage imod noget Lægemiddel af ham, fordi han skulde være underkjøbt af Fienden til at ombringe ham med Gift, tog han med den ene Haand det Bæger, hvori Lægemidlet var, af hans Haand, og rakte ham med den anden det advarende Brev og drak dermed trøstigt Bægeret ud. Se, saadan Tillid har det ene Menneske til det andet, en Konge til en Læge! Hvilken Tillid skulde da ikke en gudselvende Sjæl have til sin Fader, Jesus og Talsmand! Fornuften, Verden, Satan kunde sige, hvad de ville: fra Guds Haand kan intet Ondt komme. Lad det smage, som det vil, saa er dog Alt, hvad min Jesus rækker mig og til desto større Forvisning selv først smager paa, lutter Kjærlighed, Godhed, Naade, Kraft, Betsignelse, Liv og Salighed.

§ 86. Betænk endvidere, du gudfrygtige Sjæl, at Gud intet Andet tilsigter med dit Kors end at fremme sit høihellige Navns Ære, beskjæmme Djævelen og Verden, opbygge din Næste ved dig, berede dig til sin Barmhertigheds Rar og sin Naades Ridskab og befordre din timelige og evige Betsærd. Skulde du da

ville modarbejde din Gud i denne Hans hellige Hensigt og lade Hans gode Mening mishage dig? Vil du ikke gjerne tjene Guds Villie i din Tid? Vil du ikke gjerne bidrage til at befordre din Guds Ære, hvortil du dog egentlig er skabt, gjenløst og helliggjort? Vi burde jo gjerne lade os tusinde Gange brænde, naar der kun af vor Afsehhob vilde opvøxe en liden Blomst til vor Guds Lov og Pris, og skulde vi da vægre os ved efter Hans hellige Villie at udholde en ringe Anfægtelse, en liden Forhaanelse, en udmattende Sygdom, timelig Fattigdom og Dørlige? Skulde vi vægre os ved at hjælpe til at ødelægge Djævelens Rige og gjøre ham tilskamme, om det end skulde koste vort Blod? Tænke vi da ikke paa, at det har kostet vor Jesus Hans dyre, guddommelige Blod at udfri os af Satans Bold? Og hvad bliver der af vor Daabspagt, hvori vi frasagde os Djævelen og modtog Korsets Tegn og Mærke, som Jesu Christi gode Stridsmænd? Vi burde dog vel for at gjenopbygge det forfaldne Zion villigen væde Ralken med vort Blod; skulde vi da vægre os ved at bidrage dertil med vore Taa-
rer og Sveddraaber: jeg mener: dersom vi ved vort Blods Udgydelse kunde styrke vore Medchristne i Troen og opvække dem til Kjærlighed og Gudfrugtighed eller vinde de Uomvendte og føre dem til den Herre Jesum, saa var det jo ikke mere end vor Skyldighed; skulde vi da vægre os ved at udholde en ringe Lidelse, for at Andre kunde ved os vorde opbyggede, styrkede, trøstede og vundne? Se, min Medchristen, naar du er bleven prøvet ved Korset og renset ved Trængselen, skal du blive overflødig trøstet, saa at du ogsaa kan trøste Andre med den Trøst, hvormed du er bleven trøstet af Gud. Du er en Vinranke, som bliver opbunden, befrugtningen og studset i den Hensigt, at den skal bære gode Druer til dermed at glæde og vederkvæge Andre. Du er et

Guds Kar, som Han nedsender i Dybet, for at det skal komme fuldt op igjen og tjene Andre med sin Fylde. Men nu er det sandeligen ikke noget Ringe og Ubetydeligt, at Gud værdiges at tilberede os saaledes, at vi kunne være vore Medchristne til Tjeneste, Trøst, Opbyggelse og Forbedring, hvilket alene kan ske ved Hans Ord, Aand og Raade og ved det dyrebare Kors.

§ 87. Betænk saa endvidere, du christelige Hjerte, og hav bestandig for Dine det Udsagn af Apostelen: „Alle Ting tjene dem tilgode som elske Gud“ (Rom. 8, 28). Til disse Ting hører jo visse-
ligen ogsaa Korset. Men tjener det os tilgode, skulde vi da vægre os ved at taale det og tager det paa os? Ville vi bære Christi Billede, saa maa vi ogsaa taale Hammerlagene og Skruen (i Myntpressen). Ville vi blive en Bog, hvori den levende Kundskab om Gud er skreven, saa maa vi taale Pressen. Skal vor Sjel blive lutret og vort Hjerte renset og helliggjort, saa maa de gaa gennem Ilden; skal Kristus leve og vøge i os, saa maa vi dø og forringes; ville vi have Glæde i Gud, saa findes den i Lidelser; ville vi plukke Roser, saa ere de intet andet Steds at finde end blandt Tornene. No kommer af Uro, Fred af Krig, Sikkerhed og Seier af Strid. I andre Ting er man ikke altid vis paa at det tjener til vort bedste, om vi lide Meget. Mangt et ungt Menneske udholder Meget for at lære noget Forsvarligt og derved komme til Ære; men han opnaar ikke altid sit Maa. Mange gjør sig det surt i sin Næringsvei, arbejde, løbe og rende, ribe, strabe og kradsje til sig for at blive rige; men det lykkes ikke for alle. Verdens Børn løbe i Almindelighed paa det Uvisse; de fleste gjøre sig lutter forgjæves Uro, gribe og snappe efter Skyggen og bygge paa Flyvesand, og om de end opnaar Noget, saa er det dem enten ikke tjenligt eller undslipper

dem igjen, før de tro det. Guds Børn derimod ere forvisjede om at deres Arbejde, deres Møie, Kamp og Besvær aldrig er forgjæves; deres Lidelse maa stedse tjene dem tilgode. Af disse Tørner kan intet Andet opvoxe end Roser; den bitre Korsrod kan ikke bære Andet end Trøstebloomster og søde Glædesfrugter; deres Kamp og Strid maa bringe dem Seieren og Kronen. Om det end gaar dem noksaa vrangt og uheldigt, saa vide de dog for vist, at det omsider tager en god Ende; lad deres Regnestykke være nok saa indviklet, saa bliver dog det Facit (Udslag), som tilsidst udkommer, deres timelige og evige Vel. Lad Satan og Verden efter Guds Tilstikkelse blande Kortene noksaa underligt og drive Spillet noksaa bedragerisk og besynderligt; tilsidst ville de troende Sjæle dog stedse have vundet, osv.

§ 88. Vader os slutteligen ogsaa vel overveie, at den trofaste Gud ingen Trængsel, intet Kors har beskiftet os uden Trøst og Midler til at overvinde dem! Naar det er besluttet i Himmelen, at de Troende skulle hjem søges med et Kors, saa er det tillige besluttet, hvorfra Kræfterne, Trøsten, Taalmodigheden, Hjælpen skal komme. Da Gud havde ifinde at bringe en Dyrtdid over Kana'ans Land, Ægypten og andre nærliggende Egne, saa sendte Han for Jakobs og hans Hus's Skyld Josef forud til Ægypten, for at han senerehen skulde forsyge og ernære dem. Da Han paa lagde Israels Land en lignende Straf i Elias's Dage, befalede Han Ravnene at bespise denne Hans Tjener i nogen Tid og bestemte siden Enken i Zareptas Oliekrus og Melkrukke til at ernære og opholde ham (1 Kong. 17, 4. 9). Da Han havde besluttet, at hans allerkjæreste Søn skulde i sin spæde Barndom fly med sine Forældre til Ægypten, maatte de Bise komme fra Østen og række ham Rejsepenge af sine Skatte (Matth. 2, 11). Saaledes ogsaa nutildags: naar Gud

har besluttet at gjøre Enker og Faderløse, saa har Han tillige besluttet, hvorledes Han vil bestjærme, forsyge og fremhjelpe dem; naar det behager Ham at tilstede Verden at forfølge og forjage Hans Egne, saa har Han ogsaa allerede udseet et lidet Rum for dem, hvor de kunne holde til, og paa en Tærefilling maa det heller ikke mangle dem. Naar Han har besluttet, at tilstede Verden at føre ufortjent Skam og Skjændsel over Hans Egne, saa har Han tillige bestemt Tid og Midler til at bringe deres Ustydighed for Lyset og føre dem til Ære. Naar han paa lægger sine Hellige Fattigdom og Sygdom, saa ved han ogsaa at opvække Hjerte, som maa tage sig af dem, forsyge og pleie dem. Jeg har ofte lagt Mærke til, at et gudsfrygtigt Hjerte er bleven syg udenlands eller andetsteds og har maattet holde ud en Stund blandt haarde Menneſker og døie meget Ondt; men snart har Herren stiftet det saaledes, at hans Nød og Elendighed er bleven bekjendt for en kjærlig Mand eller gudsfrygtig Kvinde, for at han ikke skulde mangle Hjælp og Pleie. Kort sagt, Gud beviser daglig, at det er sandt, hvad Han har sagt og forjættet sine Egne: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5); det maa ikke fattes dem paa Trøst og Hjælp, om den saa skulde komme hundrede Mile bortefra, eller om Han skulde bruge Ravn og andre Dyr til sine Børns Tjeneste eller sende en Engel fra Himmelen for at trøste, styrke og vederkvæge dem. Vader os derfor være trostige og frimodige i Korset og sige af Hjertet:

Nu velan, saa vil jeg lide,
 Elſke, tro og haabe fast,
 Jesus hjælper mig at stride;
 Aldrig har Han den forkast',
 Som i Korset trostigt stod,
 Og paa Ham sig trygt forlod;
 Ham vil jeg mig overgive;
 Han skal al min Nød fordrive.
 Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Anden Prædiken,

hvori dets Forskjellighed og Mangfoldighed fremstilles.

2 Kor. 1, 5: Ligesom Christi Lidelser komme overflødigt over os, saaledes er og vor Trøst overflødig ved Christum.

§ 1. „Gud er os en Gud til idelig Frelse,” siger den kongelige Profet David med Glæde og fuld, trøstlig Tillid. Mange christelige Hjerter have til alle Tider betjent sig af dette Trøstesprog i Liv, Lidelser og Død, og man skal ikke finde mange Korsdragere, som ikke kjende det Sprog: „Lægger man os en Byrde paa, saa er Gud vor Frelse. Sela. Gud er os en Gud til idelig Frelse” (Ps. 68, 20. 21). Om Luther fortælles, at da han kæmpede med Døden, brugte han, foruden det Hoved- og Kraftsprog: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne” osv., ogsaa det nysansførte til sin Husværelse og styrkede sig dermed imod Døden. Ihvorvel nu det hele Sprog og hvert Ord deri fortjente en udførlig Betragtning, maa vi dog, for at spare Tiden og ikke opholde os for længe ved Indledninger, indskrænke os til de Ord: „Gud er os en Gud til idelig Frelse.”

§ 2. Til desto bedre Forklaring af disse Ord maa for det Første bemærkes, at Profeten, som det 19de Vers klarligen viser, egentlig taler om Gud, der er aabenbaret i Kjød, om Ordet, der blev Kjød, om den Herre Jesus, Guds Søn, der efter sin seierrige Opstandelse „opfor i det Høie, førte Fanger bort og tog Gaver blandt Mennefsene,” ligesom ogsaa Apostelen Paulus

hensfører dette Sprog til Ham (Efes. 4, 8). Denne Herre og Gud, (der paa en særdeles Maade er bleven vor, idet Han nemlig er bleven et Menneske og vor Broder og har ophøiet sin paatagne Menneskenatur over alle Ting, saa at vi kunne rose os af, at vor Ven og Broder sidder i Himmelen ved Majestædens høire Haand,) paa denne Herre og Gud beraaber han sig med stor Frimodighed og puffet ligesom paa Ham imod Djævelen og Verden og Alt, hvad de kunne og formaa. Han vil ligesom sige: Af den Grund er denne Gud kommen fra Himmelen og bleven et Menneske, — af den Grund er Han død og gjenopstanden, — af den Grund er Han ogsaa opfaren til Himmelen og har sat sig paa Majestædens Throne i Himmelen, for at Han skulde blive vor Gud, vor Trøst, vor Bestjærmelse, vor Ypperstepræst og Talsmand, vor Frelser og Hjælpermand, og for at vi med en særdeles Tillid skulde holde os til Ham. Han er derhos en mægtig, rig og veldædig Gud, saa at det aldrig kan fattes Ham paa Magt ligesaa lidt som paa Villie til at hjælpe os, og om vi end komme i tusindfold Nød, — om end alle Djæville omringede og bekæmpede os, — om vi allerede vare i Gabet, ikke paa een, men paa en tusindfold Død, saa kan og vil og skal han dog hjælpe og frelse os.

§ 3. Det er sødt at betænke, at naar Guds Aand, som ogsaa ransager Guds Dybheder og bedst ved, hvad der er i Gud, taler om Guds Hjælp, Frelse, Mistundhed, Naade og Barmhertighed, saa sker det ofte i Flertallet. Saaledes siger David: „Kom ihu, Herre, din Barmhertighed og dine Mistundheder; thi fra Ewighed ere de“ (Ps. 25, 6), og paa et andet Sted: „Om Herrens Mistundheder vil jeg evindeligt synge (Ps. 89, 2), og Jeremias: „Det er Herrens megen Mistundhed, at vi ikke ere fortærede; thi Hans Barmhertigheder have ingen Ende; de ere nye hver Morgen“ (Begr. 3, 22. 23). Saaledes siger ogsaa den hellige Apostel: „Jeg formaner Eder ved Guds Barmhertigheder“ (Rom. 12, 1), ligesom han ogsaa kalder vor Gud en Barmhertighedens Fader og al Trøstes Gud (2 Kor. 1, 3). Og dette gør den Hellig-Aand for at lære os, at Guds Mistundhed, Naade og Barmhertighed er ubegribelig, uendelig, utallig; Gud er ligesom en uudtømmelig, stedserindende levende Kilde, af hvilken den ene Godhed, den ene Naade uafsladeligen udbælder efter den anden. Ligesom Solen fra den Dag, den blev skabt, ikke har ophørt at meddele de Fordiste sit Lys og sin kraftige, velgjørende Indflydelse og endnu aldrig har havt Mangel derpaa, saaledes skal den heller ingen Mangel have derpaa, saalænge Verden staar. Saaledes ogsaa vor Gud: omendstjont han lader alle Skabninger og isærdeleshed Menneffene dagligen nyde Hans Naade, Godhed og Kjærlighed, har dog endnu Intet hos Ham lidt nogen Forringelse; Hans Mistundhed, Naade og Barmhertighed er endnu ligesaa mangfoldig og utallig, som den forud var; Han har fra Begyndelsen af havt Hjælp, Trøst, Kraft, Betsignelse og Liv for Alle, som forlode sig paa ham, og har det ogsaa for os, som vi daglig erfare; ei heller skulle de, som komme efter os, lide nogen Mangel derpaa. Hertil sigter

udentvivl ogsaa den hellige Apostel, naar han siger: „Gud befriede os fra saa stor en Dødsfare og befrier endnu, — til hvem vi have det Haab, at han ogsaa fremdeles skal fri os“ (2 Kor. 1, 10). Heraf kunne vi let forstaa, hvor trøsteligt det er, naar David siger om vor Jesus: Gud er os en Gud til idelig Frelse. Denne Gud er os en Hjælpens, Redningens og Frelsens Gud; han tilskriver Ham nemlig en sikker, fuldkommen, stedsevarende og ufeilbar Hjælp. Der er ingen Fare, vil han sige, ingen Nød, ingen Angest, ingen Trængsel saa stor, saa svar, saa mangfoldig, at Han ikke skulde kunne hjælpe; lad Djævelen og Verden samle og opbyde al sin Magt og List og forsøge det Yderste imod os, saa kan og vil dog Jesus hjælpe, osv.

§ 4. Vi se altsaa heraf, at disse Ord indeholde et helligt Prædikeri af en troende Sjæl, der af Hjertet forlader sig paa, roser sig af og puffer paa sin Immanuel, paa sin Jesus, sand Gud og sandt Mennefte, der sidder ved Guds høire Haand og hersker midt iblandt sine Fiender. Den sætter denne sin Gud ei alene imod de hedenske Afguder, der Intet formaa og hverken kunne raade eller hjælpe, men ogsaa imod Djævelen og Verden med al deres Magt, Træfthed og Dandskab, ja ogsaa imod al jordisk, forgjængelig Belyst, Pragt og Herlighed, som Mennefskets Børn pleie at gjøre sig til en Gud. Hedningernes Afguder, vil den sige, ere Sølv og Guld, Træ og Sten; Mund have de, men tale ikke; Øine have de, men se ikke; Øren have de, men høre ikke; de kunne hverken gjøre vel eller gjøre ilde (Ps. 115, 4. flg. Esai. 41, 23). Vi derimod have en levende almægtig, alvis, alvidende, allestedsnærværende, naadig og misfundelig Gud, som vi tryggeligen kunne forlade os paa og vente al Hjælp af. Lad Satan støie og rase, — lad ham omgive os med tusinde Snarer, — lad ham sprude Ald

imod os eller skyde en Vandstrøm efter os, — lad Verden forfølge, ængste, bedrøve og forhaane os: vi have en Gud, som det ikke fattes paa Magt, Visdom og Villie til at befkjærme, hjælpe og frelse os. Lad de Ugudelige rose sig af sit Guds og Guld, sin Magt og Pragt, sin Ære og Herlighed: imod alt dette Skygge- og Narrebært sætter vi vor Gud, vor Jesum, der er vor evige Skat, vor Befkjærmelse, vor Kraft, vor Glæde, vor Ære, vor Ros, vor Prydelse, vort Lys, vor Frelse, vort Alt.

§ 5. Lader da ogsaa os, I gudfrygtige Sjæle, lære saadant Praleri, saadan Trods og Djærvhed af den kongelige Profet og i alle Begivenheder sige med trostigt Hjerte: „Gud er os en Gud til idelig Frelse.“ Gaar Noget os imod, — ser Djævelen jurt til os, og viser Verden sig fiendisk, — stedes vi i Fattigdom, Sygdom, Farer og Trængsler, saa lader os ikke derfor sørge, klage og tabe Modet, som om vi ikke havde nogen Gud, eller som om han var en asmægtig Afgud, der ikke kan hjælpe! Om Efeferne siger den hellige Paulus, at de før sin Omvendelse vare „uden Gud i Verden;“ thi omendstjont de havde Afguder nok og isærdeleshed ærede Diana høit, efter hvad der er bekjendt af Apostlernes Gjærninger, 19de Kapitel, saa var dog ingen af dem nogen Gud, men kun en Klods og et Djævelbillede. Og Apostelen siger om alle saadanne Guder: „En Afgud er Intet i Verden“ (1 Kor. 8, 4). De havde maaske nok vist, at der var en Gud til; men fordi de ikke havde prist Ham som Gud, men „forvendt den ufortrængelige Guds Herlighed til Lighed med Billedet af et fortrængeligt Menneske“ (Rom. 1, 21. 23), — fordi de ved skjændige Bederstyggheder havde vendt sig fra Ham, — fordi de Intet havde kjendt til Hans Forsyn og Regjering, saa siger Apostelen, at de desuagtet havde været uden Gud. Jeg holder for, at man med

ligesaa stor Ret kan sige om mange uchristelige Christne, som „bekjende, at de kjende Gud, men fornegte Ham med Gjærningerne“ (Tit. 1. 16), — som gjøre sine Penge, sin Bug, sin Fyrste og hans Naade til en Gud, at de ere uden Gud i Verden. Thi om de end vide Noget om Gud, saa frygte og elste de Ham dog ikke og forlade sig ikke paa Ham, og saaledes er han dem ingen Gud. Det er latterligt at læse, at da Daniterne havde frastrjaalet Mika hans Afgudsbilleder, forfulgte han dem og beklagede sig over at de havde taget hans Guder (Dom. 18, 24). Ikkedestomindre vederfares det endnu den Dag idag mangt et Menneske, at hans Gud bliver ham fratagen, naar nemlig hans Penge blive ham berøvede eller hans Guds, hvorpaa han forlod sig, bliver ham fravendt. Nu, saadanne ere nu engang denne Verdens Børn, hvis Hjertes Satan har forblindet; men en Skam vilde det være, om man ogsaa skulde finde saadan Uforstand hos Guds Børn.

§ 6. Lader os derfor, I christelige Hjertes, med stor Frimodighed bevidne for al Verden, at vi have en Gud! lader os frygte, elste og forlade os paa Ham, som er en almægtig, alvis, algod og naadig Gud! Gaar det underligt til i Verden, lad det saa gaa; vi have en Gud, der ordner, styrer og leder Alt, saa at det maa gaa, ikke som Djævelen og Menneskene ville, men som Han vil. Bedrøver Verden os, saa have vi en Gud, der kan trøste og glæde os; befkjæmmer og forhaaner den os, saa have vi en Gud, der kan føre os til Ære; plager den os, saa have vi en der er vor Tilflugt evindeligt og altid; blive vi fattige, saa have vi en Gud, der har skabt Himmel og Jord og er rig nok for alle dem, som paakalde Ham; forlader den os, saa have vi en Gud, der siger: Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Skulle vi dø, saa have vi en Gud, der ogsaa kan udfri fra Døden. Og om end

alle Djæble og alle ugudelige Menneſter havde ſammenjøvret ſig imod os, og om vi end vare allevegne omringede af tusindfold Trængſler, ſaa have vi dog en Gud, der kan udfri af alle Trængſler, og ſom er alle vore aandelige og legemlige Fiender tilſtræffeligt voren. Kortſagt, Jeſus er vor Gud, — Jeſus har hjulpet, — Jeſus hjælper daglig, — Jeſus vil ogſaa fremdeles hjælpe. Mine kjæreſte Medchriſtne, jeg har troet at burde omhandle dette Skriftſprog noget nærmere og omhyggeligere, fordi det ſkal tjene til en Forberedelse, paa det Ederes Hjærter deſto bedre maa kunne fatte og føre ſig til Nytte, hvad vi efter vor op læſte Text ville anføre om Korſets Mangfoldighed. Gud hjælpe os, at det maa tjene til vor Alles Trøſt, Underviſning og Opbyggelse, for Jeſu Chriſti Skyld! Amen.

§ 7. Vor Text indbefatter tre Ting, der hver for ſig fortjene en gudelig Betragtning; vi ville anſtille denne ſaaledes, at Alt ved Guds Naade ſkal tjene de under Korſbyrden jukkende Sjele til Underviſning og Trøſt. Hvad vi for det Førſte have at overveie, er, at den hellige Apoſtel kalder de Gudfrygtiges Korſ Chriſti Lidelſer; ligesom Chriſti Lidelſer kommer overflødigt over os, ſiger han, uagtet han i Forveien har ſagt: Gud trøſter os i al vor Trængſel; han gjør alſaa ſine og ſine Medchriſtnes Lidelſer til Chriſti Lidelſer. Hvorfor han det gjør, er ikke vanſkeligt at indſe. Man ved, at eſterdi de Troende ere Lemmer paa vor allerkjæreſte Frelſers aandelige Legeme, ſaa gjør han deres Lidelſer og Trængſler til ſine egne, ſom han ſagde til Saulus: Saul! Saul! hvi forfølger du mig? (Ap. G. 9, 4). Hvo der nu foragter, bedrøver og fornærmer dem, han har ogſaa foragtet, bedrøvet og fornærmet ham, og hvad Ondt der tilføies den Allermindſte af Hans Brødre, det føler han i ſit Hjerte

og kan ikke lade det gaa uſtraffet hen. Men førſt og fornemmelig kalder Apoſtelen de Helliges Trængſler Chriſti Lidelſer, fordi de times dem for deres Frelſers Skyld, og fordi de i ſin Chriſtendom lide for Hans Navns Skyld. De forfølges, forhaanes, bedrøves af Verden, ikke ſom Miſdædere, men ſom Chriſtne, og lide ogſaa, hvad Gud efter ſit Raad tilſtikker dem, for ſin Jeſu Skyld, i Kjærlighed til ham, taalmodige og glade, de elſke ſit Kors for Hans Skyld, ſom har elſket dem indtil Døden, og ſatte ſig lykkelige, at de ſaa lide Noget til Hans Ære, for at beſtjæmme Satan og Verden, oſv.

§ 8. Ihvorvel ſaadanne Trængſler til alle Tider og paa alle Steder komme over de Troende ſom de, der rammede Paulus og hans Tids Chriſtne, hvilke for Jeſu Navns Skyld bleve beſpottede, forfulgte, jagede i Landſlygtighed, ſkilte ved deres Ære og Guds, hudſlettede, pinte og dræbte, ſaa er der dog ingen Tvivl om, at alt hvad Ondt, der møder en troende og gudfrygtig Sjel i og formedeſt dens Chriſtendom, ſelv om Guds Menighed har Fred, — Alt, hvad Gud tilſtikker den af Fattigdom, Sygdom, Bedrøvelse, o. a. M., — alle Satans Anfegtelſer, al Verdens Nærgaaenhed, Beſtjæmmelſe og Forfølgelſe, ſom med Guds Tilladelse rammer den, endnu den Dag idag med Rette kan kaldes en Chriſti Lidelſe, og at den i ſaa Naade med god Grund kan tilegne ſig alle de Forjættelſer og al den Trøſt, ſom Skriften foreholder Chriſti Stridsmænd. Thi eſterdi alle ſaadanne Lidelſer times et aandeligt Lem paa Chriſti Legeme, og eſterdi Gud i en faderlig god Mening paalægger en ſaadan Sjel, ſom er forenet med Chriſto i Troen, Korſ og Trængſler, for at tugte, prøve og forbedre den, og ſtedſe dermed har den naadige Henſigt at styrke og opholde den i dens Chriſtendom, — eſterdi derhos

Satan og Verden ere den fiendske hoved-jageligen for Christi Skyld, hvis Navn den bekjender, hvem den i Troen hænger ved, hvem den elsker, hvem den tjener, og saaledes egentlig hade og forfølge Christum i den, — efterdi den endelig bærer Alt i Kjærligheden til Christum med Sagtmodighed og Taalmodighed, forbliver sin Jesu tro i alle Trængsler og uanseet disse steds er beredvillig til at fremme Hans Navns Ære og tjene alle Mennesker for Hans Skyld, saa vil ingen letteligen negte, at alt dens Kors er indefattet under Christi Lidelsers Navn, — at den Herre Jesus har helliget og velsignet det ved sit Kors, og at Han vil bistaa den, som Hans Veninde og Elskerinde, der lider for Hans Skyld og bærer sit Kors efter Ham, vedertvæge den med sin Trøst og desaarjag tilsidst evindeligen glæde den.

§ 9. I vor Text skulle vi endvidere overveie, at Apostelen siger, at Christi Lidelser komme overslødigt over os. Han taler ikke blot om Trængslerne i Fler-tallet, men tilføier ogsaa Ordet overslødigt, hvori der ligger en Vignelse skjult, nemlig enten Billedet af et fuldt istjænket Bæger eller af et voldsomt Uveir og Skyldregn, der i store Strømme styrter ned over en Vandringsmand og holder saa længe ved, at der ofte ikke er en tør Traad paa hans Legeme; saaledes, vil han sige, komme Trængslerne skarevis over os, vi lide indvortes og udvortes; vi blive anfægtede af Satan, forfulgte, bespottede ængstede og plagede af Verden; vi ere allevegne omgivne af Frygt, Angest og Skræk, Nød og Død; vi lide Hunger og Tørst, ere nøgne, saa Mundslag og have intet vist Opholdssted (vi ere ligesom en fky Fugl, der jvæver omkring hid og did og allevegne bliver fordreven — (1 Kor. 4, 11); naar vi ved Guds Naade vel have overstridt en Nød og Fare, staar en anden udenfor Døren og venter paa os.

§ 10. Hvad nu Apostelen siger om Trængslernes Mangfoldighed paa sin Tid, det finde vi ogsaa her og der i Skriften, at de hellige fordom have klaget over. Ligesom den ene Ulykke efter den anden rammende den gudfrygtige Job, saaledes taler han ogsaa derom i ligesaa mærkelige som klagende Ord. „Gid min Græmmelse blev veiet,“ siger han, „og man tillige paa Bægten opløstede min Ulykke; thi nu er den tungere end Havenes Sand“ (Job 6, 2, 3). „Du, o Gud, vilde fornye dine Bidner (saaledes kalder han Guds Plager og Straffe, fordi de ei alene vidne om den store og hellige Guds retfærdige Brede, men ogsaa om vor medfødt Synd og Misgjerning) imod mig og forøge din Fortørnelse imod mig, sende flere nye Skarer og en større Hær imod mig“ (Kap. 10, 17). „Gud giver mig i Uretfærdiges Vold, og i Ugudeliges Hænder styrter Han mig, og Han satte mig til Maal for sig (og mod et Maal eller en Skive afstydes ikke blot en Pil eller en Kugle, men mange). Hans Skyttere omringe mig; Han river i mig Rist paa Rist,“ ojs. (Kap. 16, 11—14). Disse den bedrøvede Mands Klagemaal forklares bedst ved den Beretning, som siger, at der kom det ene Ulykkesbudskab til ham efter det andet, idet den Ene kundgjorde ham Rovet af hans Ører og Næseinder, den Anden Ødelæggelsen af hans Taar, der vare blevne fortærede af Ild fra Himmelen tilligemed Hjerterne, den Tredie Bortførelsen af hans Kameler, den Fjerde hans Børns pludselige Død (Job 1, 14 flg.). Ikke nok hermed; men han blev senere angreben paa sit eget Legeme og slagen med onde (brændende) Bylder fra Fodsaalen til Hovedisjen. Han blev derhos foragtet; hans egen Hustru viste sig fremmed imod ham; hans Tjenere vilde ikke længere kjendes ved ham; hans Venner skulde og vilde være hans Trøstere, men bleve

hans Spottere. Han var derhos meget urolig og havde ingen Hvile om Natten i sin Seng, men forfærdedes af ængstelige Drømme. Ei heller udebleve de aandelige Anfegtelser og indvortes Sindslidelser; thi han klager over at Gud ikke agtede paa ham, ikke vilde høre ham og havde forvandlet sig til en Grusom imod ham, hvorfor han ogsaa engang forbander sin Fødselsdag og ellers oftere fører haard og ubefindig Tale.

§ 11. Lignende Klager finde vi oftere i Kong Davids gyldne Salmehog, hvor han ei alene siger i Almindelighed: „Mange ere den Retsfærdiges Ulykker“ (Ps. 34, 20), men ogsaa oftere i Særdeleshed klager over sine mangfoldige og utallige Trængsler. Alle dine Bøver og dine Bølger gaa over mig (dette er et Billede, taget af en søfarende Mand, der ængstes saare af Vind og Bøver, idet den ene Havbølge følger paa den anden og slaar over hans Fartøi, saa at han hvert Dieblit ser Døden for Øinene). Paa samme Maade taler han andetsteds. „Paa mig tynger din Brede, og med alle dine Bølger plager Du mig. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Brede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig. De omgive mig som Vand den ganske Dag; de omringe mig tilfammen. Plager uden Tal have omspændt mig. Du lod os se mange Trængsler og Ulykker“ (Ps. 88, 8; 16—18; 41, 13; 71, 20). Hos Profeten Esaias siger Gud Herren selv om sin Kirke og enhver troende Sjæl, at de ere „Glendige og Trøstløse, som ere bortdrevne ved en Storm“ (Kap. 54, 11). I det nye Testament siger Apostelen Paulus: „Og bør at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler (Ap. Gj. 14, 22); Apostlene Peter og Jakob tale om adskillige Fristelser, hvori Guds Børn pleie at falde (1 Pet. 1, 6; Jak. 1, 2). Alt dette forklares og stadfæstes ved den daglige Erfaring, efterdi vi se,

at naar et Kors hjem søger Guds Børn, pleier det hellerikke nu at komme alene. De Gamle sagde, at et rigtigt Kors maa have fire Ender, hvormed de vilde tilkjendegive, at de Gudsfrygtiges Trængsel fordetmeste er firedobbelst. En gudsfrygtig Lærer siger: I Regnekunsten betyder Korset hos Latinerne saavel som hos Hans Børn har det ogsaa ofte den samme Værdi, efterdi det mangengang udbreder sig i ti fold Sorger og Angester. De Troendes Trængsel sammenlignes i Skriften med et Ris, hvormed en Fader pleier at tugte sit Barn (Ps. 89, 33); men nu bestaar et Ris ikke af en, men mange Kviste, hvilke alle under Slaget bidrager Sit til Svien og Smerten; saaledes bestaar ogsaa Guds Ris fordetmeste af mange Lidelser, megen Angest og Nød, og ligesom en Fader sjelden lader det blive ved et Slag, men fordobler dem og ikke sjelden slaar meget haardt til, alt efter som Barnets Ulydighed, Gjenstridighed og Ondskab fordrer det eller han forøvrigt finder det tjenligt, saaledes forholder ogsaa Gud sig med sine Børn; Han tager dem ofte strengt i Skole og paa mange forskjellige Maader.

§ 12. Der er mange Slags Kors og Trængsler; men hovedsageligen kunne de dog inddeles i indvortes og udvortes, aandelige og legemlige, lønlige og aabenbare, ærlige (for Verden) og beskjæmmende og deslige. Til de aandelige og indvortes Lidelser høre de aandelige Anfegtelser: Sjeleangest, Samvittighedsnag, Tungfindighed, Sorgmodighed, Frygt, Skræk, ugudelige og gudsbespottelige Tanter, Troens Skøbelighed, Mangel paa guddommelig Trøst, at være forladt af Gud, ikke blive bønhørt, ikke kunne bede osv. De udvortes og legemlige ere næsten utallige; thi hvo kan opregne alle de Tilfælde og Hændelser, som en Christen er underkastet i dette bedrøvelige

Liv? Hvo kan tælle alle de Sygdomme, som pleie at angribe og svække Legemet? Ofte indfinder der sig hos Guds Børn noget Ualmindeligt, som ingen Læge kan hitte Rede paa, hvor lærd og erfaren han ogsaa er, men maa bekjende, at det er Guds Fingre. Hertil kommer Fattigdom med sine Brødre og Sønner, saasom Foragt, Undertrykkelse, Uretfærdighed og voldsom Medfart af Verden, Bagvaskelse og Beskjæmmelse, Trælskab af Venner, Utroskab og Ulydighed af Slægtninge og Troessæller, Rov, Tyveri, Plyndring, Aldsvaade, osv. Mange Kors ere ærlige i Verdens Dine og blive ligesom mildnede og lindrede ved Menneftenes Medlidenhed; mange derimod medføre Skjændsel og Menneftenes Had, saa at gudfrygtige Hjerter enten ved Løgn og uforfkyldt Bagtalelse eller ved sine Egnes onde Forhold blive en Bederstygghed og et Stræmsel for alle. Mængden have de et aabenbart Kors, hvorefter Enhver ved at tale, ofte derimod en hemmelig Nød som de ikke tør betro eller klage over for Noget, osv. Af dette Selvskab tager nu ofte et stort Antal efter Guds Befaling eller med Hans Tilladelse ind hos dem paa en Gang og holder til hos dem, saalænge indtil de blive aldeles udtærede; ofte komme de ogsaa enkeltvis og et efter det andet, saa at naar en Ulykke er forbi og overstaaet, er allerede en anden paa rede Haand; naar et Kors vel har taget Afsted, staar allerede et andet udenfor Døren og banker paa.

§ 13. Jeg ved ikke, om det er nødvendigt, at jeg ophjser dette med Exemppler, efterdi disse ere allevegne at finde; ickedestomindre vil jeg dog anføre et. Jeg har kjendt en troende og gudfrygtig Kvinde, som var født af hæderlige Forældre, men som allerede i sin spæde Barndom mistede sin Moder og blev kummerligen opdragen under en haard og ugudelig Stedmoders Haand. Da hun var nogenlunde voksen, tog hun Tjeneste hos fremmede Mennefter, hvor hun

maatte døie meget Ondt. Omfider blev hun gift med en Haandværksmand, der vel forstod at bruge sine Hænder godt, men derhos var hengiven til Drif og Lediggang; af ham hørte hun sjelden eller aldrig et godt Ord, blev ofte uden Brøde forhaanet, udskjældt og slaaet; hun bragte sine Børn til Verden under store Fødselsmerter, hvorved hun mistede sin Hils; Barnetugten og Omforgen for Huset hvilede alene paa hende, og da hun og hendes Mand efterhaanden vare nedjuntne i Fattigdom, maatte hun hjælpe sig med at laane og borge og vidste mangengang hverken ud eller ind. Herover henfaldt hun, som man nok kan tænke sig, til Tungfindighed og Sorgmodighed, udgjød mange Tufind, Tufind Taarer og tilbragte sine søvnløse Nætter med Sorg og Sukke. Ei heller udeblev de aandelige Anfegtelser, idet Satan ofte anfaldt hende haardt med de Tanter, at hun var forstødt og forladt af Gud, — at Gud ikke vilde vide af hende eller bethymrede sig om hende, — at han ikke hørte hendes Bønner, ikke tog sig hendes Taarer, Sukke og Klager til Hjerte, — at hun ikke engang blev behandlet saa godt i Guds Hus som en Hund i en borgerlig Mands Hus, — at hun umulig kunde være noget Guds Barn, siden han negtede hende Brød og Hjælp, Noget, som jo et Barn skulde kunne vente sig af sin Fader, osv. Hertil kom den ugudelige Verdens Paatrængenhed og Forsølgelser; hun havde egennyttige og hadefulde Naboer, som vare lette at støde for Hovedet og som da fore løs paa hende med haarde og ærefrænkende Ord og foraarsagede hende allehaande Hjertesorg. Naar hun saa, for ikke at komme i Klammeri med dem, holdt sig inde og neppe turde lade sig se udenfor sin Dør, gjorde enten hendes Mand eller en ugudelig Soldat, som hun havde i Kvarter, hende saamegen Uleilighed og Fortræd, at hun blev kjed af Livet og ofte sagde

med inderlige Sukke ligesom Elias til sin Gud: „Det er nok; tag nu min Sjæl, Herre! (1 Kong. 19, 4). Desuagtet var hun altid stille og taalmodig, klagede sjælden sin Nød og søgte sin Trøst og Glæde i Guds Ord, sigende med David: „Derjom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Glendighed, osv. (Ps. 119, 92). Dette Exempel har jeg troet at burde anføre, i det Haab, at jeg maaske derved kunde opvække En og Anden til at give des mere og bedre Agt paa de Glendige og Trøstesløse i Verden; thi Mange have et saadant med stort Kors besværet Hjerte boende hos sig, men uden at tage Del i dets Nød og være det til Trøst og Hjælp, hvilket sandeligen er Noget, som drager et ikke lidet Ansvar efter sig.

§ 14. Jeg kommer nu til det Tredie, som vi i vor Text skulle betragte, nemlig den guddommelige Trøst. Ligesom Christi Lidelser, siger Apostelen, kommer overflødigt over os, saaledes er vor Trøst overflødig ved Christum. Han vil sige Saameget som: Om vor Gud end istjænker os Korsbægeret saa fuldt, at det mangengang løber over, saa gjør Han dog ogsaa det Samme med Trøste- og Glædesbægeret; Han giver os ofte enten midt i eller strax efter Trængselen saa megen Trøst, Fred og Glæde, at vi ligesom blive drukne deraf og glemme al vor Nød. Vi kunne her ikke undlade at anføre ogsaa de tvende foregaende Vers: Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud! og skulle derefter forklare, hvad der forstaaes ved Guds og Christi Trøst, hvormed han pleier at trøste sine Egne i deres mangfoldige Trængsler.

§ 15. Der er tre Slags Trøst, som Menneffene pleie at holde sig til: den

timelige og legemlige Verdenstrøst, der tages fra og meddeles af Mennefter, som Mennefter, af Naturen og de forgjængelige Ting, — den aandelige og guddommelige Trøst, som Gud gennem sit Ord, sin Aand og Naade indgyder de bedrøvede Hjerter, — den himmelske og evige Trøst, som vi efter dette majsommelige og bedrøvelige Liv have at vente umiddelbart og evindeligen af vor Gud. Den første Trøst er, som sit Udspring, jordisk, usikker og forgjængelig; den er som en Regnbue, der Høst og Vaar har Vand nok, men i Sommerheden udtørres og forsvinder; den er som Søvandet, der ikke slukker Tørsten, men kun forøger den; den er saa vidt forskjellig fra den aandelige og guddommelige Trøst som Skyggen og Maleriet fra Bæsenet og som Skinnenet fra Kraften. Den evige Trøst vil Gud selv være med al sin Kjærlighed, al sin Godhed, al sin Kraft, sit Lys, sin Frelse og Salighed. Men herpaa have vi en Prøve og Forsmag i den aandelige Trøst, der i dette Liv indgydes vort bedrøvede Hjerte gennem Ordet, og allerede heraf kan man slutte sig til hvad den ovennævnte guddommelige Trøst er, nemlig en Kraft og Naade, som fra Himmelen af stjænkes de bedrøvede Sjæle for at styrke og hushvile dem og bevare deres Taalmodighed. Den er en Sødme, som kommer fra og ud af Gud og som overvinder Trængselsens Bøvhed; den er en Vederkvælgelse beredt af Jesus, hvorved det matte og bekymrede Hjerte bliver oplivet og styrket. Naar vi smage Guds Godhed midt i Trængselen og fornemme hans Kraft under Korsjættelsens byrde, — naar hans Ord og Forjættelser formedelst den Hellig Aand blive levende og virksomme i vort Hjerte, eller naar Ordets iboende Kraft udbreder sig i vor Sjæl, — naar vi midt i Næffelsen og under Guds Aand modtage Forstyrking om hans Naade og evige Kjærlighed, hans Trofasthed og udeblivelige

Hjælp og saaledes i Kjærligheden og Haabet modstaa alle Satans og Verdens snedige Anløb, ja, naar vi undertiden føle og mærke Lidet eller Intet af alt dette, men alligevel opholdes i Troen og Haabet ved en skjult Kraft og Vederkvælgelse — det kalder man Guds Trøst. Dette Sidste tilføier jeg med vel beraadt. Du, saasom anfegtede og bekymrede Hjerter ikke ijelden formene, at al guddommelig Trøst er dem unddragen, naar de ikke føle og fornemme den, uagtet deres Opretholdelse og Standhaftighed under Korset saavel som deres Hjerters Længsel og Sukke noksom vidne om at der er en guddommelig Kraft og en skjult Hulpværelse i dem.

§ 16. I saa Henseende maa vi for det Første lægge Mærke til at den guddommelige Trøst ikke er som en Menestetrøst, der kun bestaar i Ord; men den er lutter virkelig, guddommelig Kraft, lutter Fred, Glæde, Sødme, Velsignelse, Liv, Kjærlighed, Godhed, Trofasthed osv., hvorved de troende Sjæle styrkes og opretholdes under deres Lidelser. Gud siger til Sjælen: „Din Frelse er jeg“ (Ps. 35, 3). „Jeg er dit Skjold, din meget store Løn“ (1 Mos. 15, 1). „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5). Frygt ikke; vær frimodig; du er min, og jeg er din, osv. Men det er med denne Tiltale som med den Herres Jesu Aandepust, hvorved Han meddelte sine Disciple den Hellig Aand (Joh. 20, 22); det er lutter Kraftord og, om jeg saa maa sige, lutter virkelige Ord, hvorved Hjertet bliver styrket og opfyldt med virkelig Trøst. Skriften taler helt mærkeligt herom. „Som En, hvem en Moder trøster,“ siger Herren, „saaledes vil jeg, jeg trøste Eder“ (Ejai. 66, 13). Naar et Barn er sygt og brantent, tager Moderen det ei alene paa sine Arme, lægger det i sit Skjød, tiltaler det venligt og moderligt, kysser og hjærtegrner det; men hun ræk-

ker det ogsaa Brystet, for at det kan læste og vederkvæge sig derved. Saaledes trøster ogsaa vor Gud. „Herren helbreder dem, der have et sønderbrudt Hjerter, og forbinder deres Smerter“, siger David (Ps. 147, 3). At, hvor ofte forekommer det os ikke i haarde Anfegtelser og stor Sorgmodighed, som om vort Hjerter var aldeles knust og sønderrevet, og se, Gud bliver en Saarlæge, der selv forbinder og læger os! Han paalægger os et Plaster, og i vore Saar drypper Han en Balsomolie, hvis Bestanddele er vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund. Dette finder Stadfæstelse i de Ord, som Apostelen bruger, hvor han taler om de Troendes Trængsler: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Aand, som er os given“ (Rom. 5, 5). Den guddommelige Trøst sammenlignes med en Kilde, som de Tørstige, det er: de Glendige og Fattige, søge efter og som Gud ogsaa viser dem, for at de kunne drikke deraf og slukke sin Tørst (Ejai. 41, 17. 18), — med grønne Enge, hvorhen den gode Hyrde Jesus fører sine Faar for at læste og mætte dem“ (Ps. 23, 2), — med Blomster og Græs, hvormed Han vederkvæger sin Elskede (Høis. 2, 5), hvilket Altsammen er Talemaader, der betegne den himmelske Trøstes Kraft. Kort sagt, den guddommelige Trøst er en Kvælgelse, beredt af Gud selv til de bedrøvede Sjæle og fuld af Kraft, Liv og Velsignelse. Alle tre Personer i det eneste guddommelige Væsen give sit dertil; derfor kaldes Faderen „al Trøstes Gud“ (2 Kor. 1, 3; Rom. 15, 5), den Herre Jesus Israels Trøst, den Hellig Aand en Trøster, som fylder de Troendes Hjerter med Trøst, Fred og Glæde, — som kommer deres Skrøbelighed tilhælp og (midt i Trængslerne) vidner med deres Aand, at de ere Guds Børn, og opholder dem med sin Glæde og Kraft

(ligesom den ene Ben omfatter den anden, naar denne falder i Afmagt, og holder ham i sine Arme, saa at han ikke senger til Jorden, og ligesom en Stang eller et grønt Træ støtter en skrøbelig Plante, saa at den holder sig opreist (Joh. 15, 26; Esai. 61, 1. 2; Joh. 15, 26; Ap. Gj. 9, 31; Rom. 14, 17; 8, 16. 26; Ps. 51, 14.)

§ 17. Endvidere maa det bemærkes, at vor Gud ikke skjænker saadan himmelft Trøst umiddelbart, men gennem sit Ord, hvilket noksom sees af hvad Apostelen siger, nemlig, at Gud trøster sine Egne, iherdeleshed sine Tjenere, for at de atter kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel. Men de trøste ikke anderledes end gennem Ordet, som de have annammet af Gud og hvis Kraft de have fornummet i sine Hjærter. Og det er udenfor al Tvivl, at Apostelen selv har haft rig Trøst af Naadens og Livets Ord, af Evangeliet om Christo, hvilket han med stor Frimodighed prædikede for Andre, ligesom da ogsaa de Lære- og Trøstebreve, han har efterladt Guds Kirke, tilfulde vise, at han altid henholdt sig til det Evangelium, som den Herre Jesus selv prædikede i sit Rjeds Dage, og deri fandt rig Trøst for sig selv og Andre. Desaarjag siger han ogsaa paa et andet Sted: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab formedelft Taalmodigheden og Skrifternes Trøst“ (Rom. 15, 4). Derfor siger ogsaa David: „Derjom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Glendighed“ (Ps. 119, 92). Saaledes ere da det gamle og det nye Testament saa at sige Guds to Moderbryster, hvoraf vi suge den himmelfte Trøst (Esai. 66, 11. 1); de ere Israels Bætte og Trøstfilder (Ps. 46, 5: 65, 10), hvoraf de gudelfkende Sjele hente Bedervægelse; de ere den himmelfte Brudgoms Vinhus, hvori han indfører sin Elskede for

at fylde hende med sin Kjærlighed (Høis. 2, 4). De Troende erfare dagligen, at ingen Trængsel er saa stor, at der ikke i Guds Ord skulde være Trøst at finde derimod, og de glæde sig over det Guds Under, at saa mange Tusind Menneſter lige fra Begyndelsen af i saa mangehaande og utallige Trængsler og Gjenordigheder have fundet rigelig Trøst i Hans Ord, og at Ordene ere saaledes valgte og aspassede, at de have Anvendelse for Alle og Enhver, samt at de ere saaledes beregnede paa de mangfoldige Slags Nød og give Enhver en saadan Forsikring, som om de vare skrevne for hans Skyld alene. Derfor ser og erfarer man ofte med Glæde, hvilke Underværker Skriftens Kraft og Kjærnesprog gjøre hos ansægtede, bedrøvede, syge og døende Menneſter. Ligesom vi hidtil have erfaret dette, saaledes unde Gud os ogsaa den Naade, fremdeles at erfare det hos os selv og Andre, især i vor sidste Nød!

§ 18. Endelig maa vi ikke lade ude af Betragtning, hvad Apostelen antyder, nemlig, at Gud efter Trængslernes Maal ogsaa pleier at aspasser Trøstens Maal, saa at vor Christi Lidelfer, som han siger, komme overflødig over os, der er ogsaa vor Trøst overflødig ved Christum. Vor Gud og den Herre Jesus, vor Frelser, kjender nøie sine Troendes Tilstand. „Jeg ved,“ siger Han, „dine Gjærninger og din Trængsel og din Fattigdom og Bespottelsen af dem, som sige sig selv at være Jøder og ere det ikke, men ere Satans Synagoge“ (Mat. 2, 9). „Jeg ved dine Gjærninger og hvor du bor, der, hvor Satans Throne er“ (§ 13). „Jeg ved dine Gjærninger — —, at du har en liden Kraft“ (Kap. 3, 8). Ligesom nu en Fader eller Moder tager mest Vare paa det syge Barn og ofrer dette den meste Pleie, og ligesom en Gartner omhyggeligst bevarer de spædste Planter, sætter Støtter ved Siden af de tynde

og skrøbelige og vander sin hele Hauge mest i den stærkeste Hede, saaledes ved ogsaa Gud at behandle alle sine Børn efter deres Tilstand og at meddele dem den Trøst og Kraft, de trænge til. Hvor der er mange Fiender og megen Forfølgelse, der skjænker Han et uforfærdet Mod og stor Kraft; hvor der er mange Anfægtelser, der skjænker Han mange Sukke, som alle ile til Himmelen, berøre Guds Faderhjerter og komme tilbage med ny Kraft; hvor der er megen Fattigdom og Trang, der skjænker Han stor Røisomhed og aabenbarer desto mere sin Kundskab og Salighedens Rigdom; hvor der er megen Foragt og Forladthed af Verden, der pleier Han at lægge sin faderlige Omfjorg og naaderige Nærværelse desto herligere for Dagen, osv.

§ 19. Dette kan stadfæstes med de Helliges Exempler til alle Tider. Det var sørgeligt nok, at Jakob for at joie sin fiendtlighedsinde Broder maatte vende sin Faders Hus Ryggen og med en Stav i Haanden vandre til et fremmed Land. Men se, hvor rigeligen Gud trøstede ham, da han den første Nat lagde sig til at sove, idet Han viste ham i Søvn Himmelflugten, Englene og sig selv og gav ham en saa herlig Forjættelse, sigende: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer; jeg vil ikke forlade dig,“ osv. (1. Mos. 28, 15). David blev i omtrent ti Aar haardt forfulgt af Saul; men hvilken rig Trøst han fik af Gud, derom vidne hans lærerige og trøstefulde Psalmer, som han forfattede i denne sin Glendighed. Du giver Glæde i mit Hjerte, min Gud, større end naar deres Korn og Most er mangfoldig, det er: om de (mine Fiender) end faa en rig Korn- og Vinhøst, og jeg maa leve her i Ørken, hvor man hverken kan saa eller høste, saa ere deres Hjarter dog langt fra saa glade og fornøiede, som mit er i Dig, min Gud (Ps. 4, 8), — og paa et andet Sted:

„Bedre er mig din Munds Lov end Tusinder af Guld og Solv. Nød og Trængsel fandt mig; dine Bud ere min Forlystelse (Trøst og Glæde). Jeg glæder mig over dit Ord som En, der finder meget Bytte“ (Ps. 119, 72, 143. 162).

§ 20. Hvad den hellige Paulus maatte lide for Christi Skyld, er bekendt dels af Apostlernes Gjerninger, dels af hans egne Breve; men hvilken rig Trøst han fik af sin Jesus, har han heller ikke fortiet. Naar han var haardt betrængt, viste Herren sig enten selv for ham eller sendte ham sin Engel for at styrke ham, og jo mere Djævelen og Verden forfulgte ham, desto mere blev Guds Kjærlighed udøst i hans Hjerte ved den Hellig Aand. Desformodent kunde han ogsaa, efter at han var hudflettet, prise Gud i Fængslet ved Midnat med Sang og Bøn. Derfor roser han sig af Trængslerne og siger, at han er fyldt med Trøst, og at han har en overvættes stor Glæde i al sin Trængsel; derfor spotter han Satan og alle hans Medhjælpere og siger: „Hvo skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? I alle disse Ting mere end fejre vi ved Ham, som os elskede“ (Ap. Gj. 23, 11; 27, 23; Rom. 5, 5; Ap. Gj. 16, 23. 25; Rom. 5, 3; 2 Kor. 7, 4; Rom. 8, 35, 37).

§ 21. Det fortjener imidlertid at bemærkes, at den dyrebare Apostel ikke blot taler saa frimodigt og spotter Djævelen og Verden for sig selv alene, men til lige i alle andre udvalgte Guds Børns Navn. Derfor siger han ikke: Hvo skal kunne stille mig, men: hvo skal kunne stille os, hvormed han vil tilkjendegive, at Gud vil skjænke alle sine Troende fuld Trøst og Frimodighed efter deres Trængsels Maal, Noget, som Han ogsaa indtil denne Dag i Gjerningen har bevist. Jeg kunde anføre mange mange Exempler herpaa, navnlig de hellige Martyrers,

der have maattet kjæmpe indtil Blodet for det Navn Jesus og desaarjag ogsaa have tiltrængt og modtaget en særdeles Hjælp og stor Trøst fra Himmelen. Jeg vil imidlertid indskrænke mig til nogle faa og vælger helst nogle fra den nyere Tid for at bevise, at Gud endnu stedse fremdeles opfylder sine Forjættelser og hjælper til at overvinde ualmindeligt store Trængsler ved ualmindeligt stor Trøst. Det er bekendt, at de to gudsfrygtige og lærde Mænd Johan Huss og Hieronymus fra Prag efter Kofnitjer-Forsamlingens Dom bleve brændte i Aaret 1415. Men hvilken Naade og Trøst disse fik af Gud til med Glæde at lide en saadan skræffelig Død, det ville vi fremstille med tvende Forfatters Ord, der levede paa den Tid og tilbøls selv vare Vidner til deres Frimodighed. Om dem Begge skriver Veneas Sylvius, der siden blev Pave under Navn af Pius den Anden, at de lede Døden med usorfærdet Mod og ilede til Baalet, som om de vare indbudne til et Gjæstebud. Ei heller hørte man et eneste Ord af dem, som vidnede om nogen Frygt. Da de vare omgivne af Luerne, begyndte de at prise Gud med Lovsange og holdt ved hermed, indtil Røsten og Livet bleve dem betagne. Om den Sidste isærdeleshed skriver en lærd Mand fra den Tid, ved Navn Poppius Florentinus, at han ikke kunde noksom beundre denne Mands Lærdom, Betsalighed og Frimodighed; thi omendstjont han havde siddet næsten et helt Aar i et mørkt og stinkende Fængsel og var bleven meget ilde behandlet, vidste han dog saaledes at forsvare sin Sag og at understøtte den med saamange Vidnesbyrd af Kirkelærerne, saa og at imødegaa sine Modstandere med saa grumdighe Svar, som om han hele Tiden igjennem havde forberedt sig derpaa i Ro og Mag ved Hjælp af mange Bøger. Da han endelig var bleven dømt til Baalet og blev ført ud, viste han sig den hele

Bei trostlig og usorfærdet, og da Bødde-len vilde antænde Baalet bag ham, sagde han til ham: Her! kom hid og antænd Baalet for mine Dine! thi havde jeg frygtet derfor, vilde jeg ikke have kommet hid, saasom jeg nok kunde have undflyet. Da nu Luerne slog i Veiret, begyndte han at synge høit og opgav saaledes sin Mand.

§ 22. Overordentlig mærkværdigt er det ogsaa, hvad der fortælles om en fornem ung Mand, ved Navn Thomas Haug, der blev brændt for Evangeliets Skyld den 11te Januar 1555. Da hans gode Venner besøgte ham i Fængslet kort før hans Død og ved hans frimodige Tale ikke bleve lidet bestyrkede i Troen, medens de dog ikke kunde negte for at de frygtede saare for en saadan voldsom og skræffelig Død, som Baalet var, bade de ham, at naar det kom der til med ham, at han skulde udstaa denne Pinsel, han da vilde give dem et Tegn midt i Jlden, før han døde, hvoraf de kunde vide, at denne Dødsmaade ikke var saa skræffelig og ulidelig, at man jo derunder kunde have sin Samling. Dette lovede han dem, og det blev aftalt, at dersom Pinen var utaalelig, skulde han holde sig stille; men var det saa, at den formedelst Guds Mand og Kraft stod til at overvinde, skulde han, førend han døde, løfte sine Arme og Hænder op over sit Hoved til Himmelen. Da nu Dagen kom, paa hvilken han skulde ende sit Liv, og han blev ført ud og smedet til Brandpælen med en Jernlænke, og Baalet kom i Brand, holdt han sig vel i Forstningen stille; men siden, da ei alene hans Stemme var ham betagen af Luerne, men ogsaa hans Hud sammenkrumpet og Fingrene mestendels fortærende, kom han sit Løfte ihu og slog sine halvopbrændte Arme to Gange sammen over sit Hoved, hvilket opvakte en stor Forundring og et høit Skrig blandt det omkringstaaende Folk og en ikke liden

Glæde hos hans Venner. Se, dette er Guds Kraft, som fuldkommes i Skørelighed; dette er de troende Sjæles Trøst, hvormed de blive vedertvægede selv midt i Ilden. Jeg kunde ogsaa nævne andre Exempler til Bevis for, at Gud endog i stor Fattigdom, i smertefulde Sygdomme, haarde Forfølgelser og andre langvarige og talrige Trængsler har meddelt sine Egne rig og overflodig Trøst; men jeg finder Betænelighed ved at opholde mig længere herved og vil nu gaa over til at vise, hvilken Brug vi skulle gjøre af hvad der efter vor Text er foredraget.

§ 23. Lader os for det Første af den foranstaaende Fremstilling lære vel at adskille de Troendes hellige og velsignede Kors eller, som Apostelen kalder det, Christi Lidelser fra Verdens vanhellige og almindelige Lidelser! Dette er høist magtpaaliggende, efterdi der heri, ligesom i andre til Christendommen hørende Ting, foregaar meget Bedrageri, og efterdi mangt et Menneske, som paa Grund af de mangfoldige Gjenvordigheder, der møde ham, næsten regner sig til de hellige Martyrer og venter sig en stor Løn i Himmelen, alligevel ikke vil undfly Helvede, dersom han ikke omvender sig. Vel have de, som tage sit Kors op og bære det efter Christum, den Forjættelse, at de skulle faa rigelig Trøst i denne Verden og efter dette Liv have en evig og over al Maade vigtig Herlighed at vente; men ikke ethvert Kors er et Christen-Kors, og ikke Enhver, som maa lide Noget, kan medrette tilegne sig denne Forjættelse. Da den Herre Jesus hang paa Korset, havde han en Røber paa hver Side af sig, hvilke ligeaabel som han maatte lide, hvad denne Dødsmaade førte med sig. Men fordi den ene af dem efter en hjertelig Fortrydelse over sine Synder blev optagen i Christi, den Korsfæstede, Samfund, blev hans Kors helliget og velsignet og blev ei alene uden Skade for hans Frelse, men tjente endog

paa en vis Maade til at befordre den. Den anden derimod, som fremturede i sin Ondskab og ligetil det Sidste bespottede Christum, hans Kors forblev ogsaa vanhelliget og forbandet og overantvarede ham endnu samme Dag til Helvedes Kval og Pine. Saaledes gaar det ogsaa den Dag idag til i Verden. Det kan være, at der er to Naboer, som begge ere fattige og elendige og slaar sig kummerligen igjennem, men hvoraf den ene bærer sit Kors efter den Herre Jesus og følger ham paa Salighedens Vej med Sukke og Taarer, medens den anden gaar i Satans Lænker og har Syndens Nag paa sin Nakke. Det hændes ikke sjelden, at der kommen en almindelig Trængsel over en By, en Egn eller et helt Rige, hvoraf de Gudfrygtige tilligemed de Ugudelige blive haardt trykkede, saa at de synes at være under den samme Dom; men dog er der i Guds Råde en stor Forskjel, og Udfaldet lærer, at hvad der er en streng Straf for de Ugudelige og overøser dem med lutter Forbandelse, Gift, Galde og Fordærvelse, det er for de Gudfrygtige kun en faderlig Røffelse, der ofte tjener til at fremme deres timelige og evige Belsærd.

„Ligesom Guldet gløder og Avnerne ryge i den samme Ild, og ligesom Halmen knuses og Kornet renses i den samme Træskemaskine, saaledes prøver, renser og lutrer den samme indbrydende Magt de Gode og fordømmer, ødelægger og udrydder de Onde. Derfor forbande og bespottede de Onde Gud i den samme Trængsel, hvori de Gode bede til ham og prise ham. Saameget kommer det an, ikke paa hvad man lider, men paa hvorledes man lider. Thi paa samme Maade sker det, at det oprobrede Skarn stinker græseligt, og at Salven dufter sødeligen.“ Augustinus De Civ. Dei, 1ste Bog, Kap. 8.

§ 24. For nu at vide, hvad der er en Christi Lidelse og et helligt og vel-

fignet Kors, maa man for det Første i Almindelighed give Agt paa de Personers Tilstand, der ere belagte og betyngede med allehaande Trængsler; thi Korset maa bedømmes efter Personen og ikke Personen efter Korset. Naar da et Menneſte lever i Raadestanden og i Jesu Christi Forening og Samfund, — naar han vandrer i sit retmæssige Kald og i Udygheden mod Gud, — med et Ord: naar han er en troende Christen og et sandt Guds Barn, saa er Alt, hvad han lider, som Luther siger, idel Helligdom, — saa er hans Kors helliget og velsignet; da maa alle Ting tjene ham til gode, og da kan han medrette tilegne sig alle de Forjættelser, der i den hellige Skrift ere givne de gudfrygtige Korsdragere og Christi Efterfølgere. Thi ligesom Synden, efter Apostelens Udsagn, ikke bliver til Fordømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, og ligesom Korset saa langt fra formaar at skade dem, at det tvertimod maa tjene til deres Bedste og maa kaldes et helliget og velsignet Kors for Hans Skyld, som har elsket dem, gjenløst dem og optaget dem i sit Samfund, jaaledes er det ogsaa af stor Vigtighed, at et Menneſte er forvisset om at Korset har grebet ham i hans Veie, i hans Kald og i hans Guds Tjeneste; thi da har han en god Samvittighed og kan trøste sig ved Guds Hjælp. Dette kan oplyses ved Jakobs og Bileams Exempler. Den Første havde faaet Befaling af Gud til at drage tilbage til sit Fædreland samt den Forjættelse, at Han vil gjøre vel imod ham (1 Mos. 32, 6, 9 flg.). Da nu hans Broder Esau drog ham imøde med fire Hundrede Mand beraabte han sig paa denne Befaling og Forjættelse og styrkede sig dermed. Og da senere en Mand brødes med ham, mærkede han tilsidst, hvem det var, og vilde ikke slippe ham, førend han gav ham sin Velsignelse (B. 24 fl.). Den Sidste vilde mod Guds

Willie af Gjerrighed foretage en Reise til Balak, Moabiternes Konge, for efter dennes Befaling at forbande Israel; men Herrens Engel stillede sig med et draget Sværd i Veien for at modstaa ham (4 Mos. 22, 21 flg.). Saaledes er det nu med de Gudfrygtige og de Ugudelige. Naar nogen Modgang tilstøder hine paa deres Kalds Veie, saa kunne de beraabe sig paa Guds Befaling og Forjættelse og være forsikrede om at Altsammen er Naade og Trofasthed. Naar Herren derimod lader en Engel med Hævnens Sværd træde disse imøde paa deres syndige og uretmæssige Veie, og de komme i Angest og Rød, saa have de vissest kun Lidet at trøste sig ved. Enhver prøve derfor sig selv for at erfare, i hvilken Tilstand han befinder sig, og lære ogsaa heraf, hvor megen Magt der ligger paa Troen, paa Jesu Christi Samfund og paa den sande Gudfrygtighed! Skriften har ingen Forjættelser og ingen Trøst for Andre end Guds Børn. Ei heller kan Korset blive Nogen til et gavnligt Nag, en let, jød Byrde, ligesaa lidt som Nogen kan finde Hvile for sin Sjæl, medmindre han er kommen til den Herre Jesum i Troen og efterfølger Ham.

§ 25. For at kunne gjøre Forskjel paa Korset maa man dernæst isærdeleshed lægge nøie Mærke dels til dets Mærke og paa hvilken Naade og ved hvilken Leilighed man er kommen i Trængsel og Gjenvordighed — om vi kunne være visse paa at Gud efter sin hellige Willie og Raadslutning har ført os ind deri, eller om vi selv ved vor egen Leefindighed havde styrtet os deri, — om vi lide for Guds og den Herres Jesu og Retfærdigheds Skyld eller formedelt vor Egenindighed, Udyghed, Trættekjerhed og anden Ugudelighed. Thi her er en stor Forskjel, som Apostelen lærer, sigende: „Derjom I forhaanes for Christi Navns Skyld, ere i salige; thi Herlighedens og Guds Mand hviler paa Eder. —

Jungen af Eder lide som Morder eller Tyv eller Misdæder eller som den, der trænger sig ind i en fremmed Bestilling; men lider han som en Christen, da skamme han sig ikke, men ære Gud derfor!" (1 Pet. 4, 14—16). Dette lader sig bedst oplyse og fremstille ved Exempler. I Aaret 1553 bleve ni Personer paa et Sted i Frankrige dømt til Baalet og brændte for sin evangeliske Troesbekjendelses Skyld. Blandt dem var der ogsaa en Mand ved Navn Ludvik Marsak, som tilforn havde tjent Kongen i Krigen og kjæmpet mandeligt. Da de nu bleve førte ud, blev han formedelst sit gode Forhold i Krigen forstaaet for at have Strikken om Halsen, medens de otte Andre maatte bære den til en Bestjæmmelse. Saa snart han blev opmærksom herpaa, sagde han til Bøddelen: Hvad skal det betyde? Staar da disses Sag bedre end min? Hvorfor gjør du ikke ogsaa mig til Ridder af denne ædle og herlige Orden? (Han sigtede hermed til den Skit, som Kongerne have, at give Ridderordenen til fortjente Personer ved at tillade dem at bære et vist Tegn i et Silkebaand eller en Guldskjæde). Se, denne Mand kunde med al Ret agte sin egen og sine hellige Staldbrodrers Strikke, som man paalagde dem til en Bestjæmmelse, for en Guldskjæde og et Fæderstegn. En ganske anden Sag er det med en Tyv, som af Øvrigheden er dømt til i sit hele Liv at bære en Strikke om Halsen.

§ 26. Saaledes forholder det sig ogsaa i mange andre Ting. Det hænder ofte, at en rettroende, gudfrygtig og samvittighedsfuld Lærer bliver hadet, forfulgt og dybt krænkert af Verden formedelst sin Beskjendelse, sin hellige Nidkjærhed, sin Oprigtighed og Standhaftighed. Men det kan ogsaa være, at en Anden paadrager sig alskens Ubehageligheder og Øjenvordigheder ved sin utidige og ubetænksomme Iver, sin Egenfindighed, sin Trættekjærhed og Dadelshge. Den Første

kan være forvisset om og rose sig af, at han bærer Korset efter sin Jesum og er bleven delagtig i Christi Lidelser. Den Anden kan vel ogsaa indbilde sig det, men uden Grund og Sandhed. Lige dan forholder det sig med mangt et christeligt og gudelstende Hjerte, der stræber at erhverve sit ærlige Udkomme og tarvelige Livsophold under slittige og andægtige Bønner, ved ufortrødent Arbejde, Maadehold og Sparsommelighed; men der møder ham alskens Hindringer, som Tab, Sygdom og Deslige, der bestandig nedtrykker ham — ligesom en Fugl, som Børnene have bundet en Traad om Foden og som aldrig kan hæve sig i Veiret, hvor meget den en flagerer opad —, saa at den stedse maa spinde Kummerens Traad og forblive i Fattigdom og Elendighed. En Anden, en letfindig Rnægt, derimod lægger sig paa Ladsiden, driver paa Drik, Spil og alskens nuyttige Ting og bliver derved bragt til Betlerstaven. Hvo ser ikke, at den Første hører til den Herres Jesu og hans Korsets Selskab, men derimod ingenlunde den Anden? Saaledes erfarer man ogsaa oftere, at en klog Abigail og gudfrygtig Maria er bleven gift med en uforstandig og ugudeligg Nabal, som hun omgaaes med tilbørlig Lydighed og muligste Venlighed og Tjenstfærdighed og beslitter sig paa at vinde hans Hjerte og leve i Fred med ham, men udretter kun Lidet, bliver haardt behandlet, ofte groveligen udskjældt, ja vel endog flaaet og dagligen krænkert og plaget, hvilket hun imidlertid bærer i stille Taalmodighed, uden maaske at flage derover til nogen Anden end sin kjære Gud i sine Taarebønner. En Anden derimod, som vel ogsaa har en haard og urimelig Mand, men selv har et endnu haardere og urimeligere Sind, en løs, bidst Mund og et letfindigt Hjerte eller som er hengiven til Dovenskab og Esterladenhed eller som elsker Drik mere end hun elsker sin Mand, lever ogsaa et ulyf-

keligt Egetfabsliv og bliver og ofte ilde nok behandlet; men det er dog aabenbart, at hin kan rose sig af Christi Lidelser, medens denne ikke kan tilegne sig dem.

§ 27. Dels maa man se hen til Maaden, hvorpaa Korset bæres. De gudfrygtige Sjæle, der ere agtede værdige til Korset, bære det efter sin Frelser's Exempel med stille Taalmodighed, med kristelig Hengivenhed; de se mere paa Gud end paa Mennesker, mere paa Korsets Frugt end paa dets Byrde; de erkjende med ydmyge, bødserdige Hjerter, at alt hvad Ondt der møder dem efter Guds Villie, have de med sine Synder vel fortjent og ere glade, at Han reffer og hjem søger dem her, paa det de ikke skulde for dømmes med Verden (1 Kor. 11, 32). De pleier hellerikke at klynke og klage meget og gjøre ikke synderligt Væsen deraf, men sige med David: „Min Plage er dette; det er Aar fra den Høiestes Haand“ (Ps. 77, 11). „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi du, min Gud, har gjort det“ (Ps. 39, 10). De ere som Guldet, der giver den mindste Lyd fra sig under Hammeren; de have altid sin Jesu Exempel for Dine, Han, som under sine Lidelser „ikke oplod sin Mund, men var som et Lam, der føres hen at slagtes, og som et Faar, der er itunt for dem, som det klippe, (Esai. 5, 7). De verdsligslindede, uigjensødte Hjerter derimod ere utaalmodige, hade Korset, knurre mod Gud, ere uvenlige og haarde mod sin Næste og synes, at de ikke blive saa godt behandlede her i Verden, som de burde; deres Mund er ofte fuld af Forbandelse, deres Hænder af Vold; de ville derhos gjerne blive frie for Korset, om de end skulde søge Hjælp hos Djævelen og hans Underjaatter eller gribe til andre forbudne Midler; de ligne heri, som i alt Andet, Tornebusken og Borrerne, der ikke kunne gjøre Andet end rive og stikke, og Flintestene, som, naar

de slaaes, kaste En Gniste og Smaastykker op under Vinene. Saalænge nu Røgen finder et saadant ubøiet Sind og gjensidigt Hjerte hos sig og uden Anger giver efter herfor som for andre syndige Lyster, hoorledes kan han rose sig af Christi Lidelser?

§ 38. Og dels maa man se paa den Virkning og Frugt, som Korset frembringer. Christi hellige og velsignede Kors gjør de Gode endnu bedre, de Gudfrygtige endnu Gudfrygtigere. Det er lig et Regnveir, der vel saa at sige besaar og bestrør Sæden med Taarer, men tillige gjør, at den grønnes og voxer desto lifligere. Jo mere de gudelystende Sjæle erfare Verdens Fiendskab, desto inderligere Veniskab slutte de med sin Gud. Deres Hjerte er som en Drue i Vinpersen; thi jo mere den krystes, desmere Saft giver den. Ligesom et sønderbrudt Speil fremstiller Beskuerens Ansigt i hvert enkelt Stykke, saaledes ogsaa de Troendes Hjerte: om det end skulde springe i tusind Stykker, vilde det dog i ethvert af dem bevare Lilliden til Gud, Billedet af sin Jesus og Kjærligheden til Ham. De ere lig Guldet og Sølv: jo oftere det gaar gennem Ilden desto mere renses det. De ere lig Kvindernes høitelskede Martyr, som en lærd Mand har kaldet Vinet, hvilket stedse bliver bedre, nyttigere, og behageligere, jo mere det haandteres, bearbejdes, brækkes, svinges og hækles, osv. De Ugudeliges Kors dermod gjør dem kun værre, — som vor Gud udtryffeligt siger: „Hvorfor skal man slaa Eder ydermere, da I dog kun forøge Eders Afvigelse?“ (Esai. 1, 5) ligesom det ogsaa siges om Ahas, Kongen i Juda, at „paa den Tid, Assyrerkongen ængstede ham, da blev han ved at forgrube sig imod Herren“ (2 Krøn. 28, 22), og om andre Ugudelige, at de „tyggede sine Tunger af Pine og bespottede Himmels Gud“ (Hab. 16, 10. 11). Af, hvor mange Mennesker ser man ikke daglig

for sine Dine, som vel ikke mangle Fattigdom, Foragt, Undertrykkelse og allehaande Trængsler, men efter sin onde Vane alligevel ikke bede, men bande strækeligt, foragte Gud, Hans Ord og hellighe Sakrament, forøde Alt, hvad de fortjene, med Graadferi og Drik og derhos ere meget egenfjendige, gjenstridige og frække og føre et sikkert og ryggesløst Levnet! Slige Mennesker kan jeg ofte ikke se paa uden Bedrøvelse, naar jeg betænker, at de have et dobbelt Helvede, et i dette majsommelige og bedrøvelige Liv, som de paa ingen Maade kunne nyde med Glæde, et andet i Evigheden, hvilket de med sin Ubodfærdighed gjøre sig fortjente til.

§ 29. Prøver Eder da, mine Kjæreste, efter hvad her er lært, og ransager med Flid, om Eders Kors er det sande Christi Kors, og om Eders Trængsel medrette kan kaldes en helliget og velfignet Trængsel! Maaſke have I hidtil vel lidt Meget, men dog Intet for Christi Skyld. Maaſke have I ved Eders egen Brøde paadraget Eder allehaande Gjenvordigheder, Nød og Elendighed. Maaſke har den gode Gud hidtil udrettet ligesaa Meget hos Eder med Korset som med sine Velgjerninger, og maaſke have I nu som før et haardt, sikkert, gjenstridigt, verdsligſindet Hjerter. Derſom I nu finde, at dette er ſaa, og ere overbeviste derom hos Eder ſelv, ſaa roſer Eder ei alene ikke af Christi Kors, men værer forviſede om at Eders arme Sjel ſvæver i den allerſtørſte Fare for at blive fordømt. Thi ligesom det er et ſlemmt Tegn, naar et Menneske uagtet ſin timelige Lykſalighed tænker lidet paa Gud, hvem han dog har at takke for Alt, og at han indvifler og fordyber ſig ſtedſe mere og mere i det Forfrænkkelige, ſaaledes er det ikke mindre ſorgeligt, naar en Anden forbliver lige ugudelig uagtet al ſin Fattigdom, Trængſel og Gjenvordighed. Det maa være et ondt og vanartigt Barn,

ſom lader ſig beſtandig ſlaa og give Misuden dog at fælde nogen Taare eller love og viſe nogen Forbedring, og det maa være et forhærdet Hjerter, ſom midt i Nøden ikke tænker paa Gud eller i ſand Bodfærdighed vil vende ſig til Ham.

§ 30. Det fortjente vel ingen Ros, at den fortabte Søn ſammenſtrabede Alt, hvad han eiede, forlod ſin Faders Hus og Hjerter og ødte ſit Guds i et fremmed Land; men derimod var det meget vel gjort af ham, at han efter at være kommen i Fattigdom og Hungersnød tænkte paa ſin Fader og vendte tilbage med Sorg og Anger. Gjør I ligesaa, kjæreste Medchriſtne! Have I vendt Eder fra Gud i de gode Dage og medens det gif Eder vel, ſaa vend tilbage til Ham, naar det gaar Eder ilde! Betænker, at Han netop af den Aarsag har ladet Eder ſtedes i Nød og hjemſøgt Eder med ſine Straffe, for at I ſkulle komme til Eder ſelv, underſøge Eders forrige Syndefærd og omvende Eder til Ham. Netop af den Aarsag har han tilgjærdet Eders Bei og tilpærret den med Torner, for at I ikke mere ſkulle komme hen til Verdens Mudderpole, men vende tilbage til Ham. Juſt derfor beſpiſer han Eder her i Verden med Galde og Malurt og ſender Eder den ene bidſte Hund, den ene liſtige Ræv, den ene rivende Ulv efter den anden paa Halsen, for at de ſkulle gjøre Eder kjede af Verden, for at I ſkulle lære, at dette Liv ikke er noget Paradis, men en Jammerdal, og at der her ikke er nogen Glæde, nogen Fred, nogen Trøſt at finde udenfor Gud og Hans Naade. Men naar I af Hjertet omvender Eder til Ham, ſaa vil Han ikke blot i Naade forlade Eder alle Eders Synder, men ogſaa lindre og formilde de Trængsler, I ſelv have paadraget Eder, og vende dem til Eders Bedſte. „Han har ſønderrevet Eder (for Eders Synders Skyld) og ſkal læge Eder; Han har ſlaget Eder og ſkal forbinde Eder;

thi han er naadig og barmhjertig, langmodig og af stor Misfandhed og angre det Onde" (sin Straf — Jos. 6, 1; Joel 2, 13.) Forblive I hos Verden og Synden, saa have I hverken Raad eller Hjælp eller Trøst at vente, ligesaa lidt her som hidset, men ifkun Spot, Skam og Skjændsel. Omvende I Eder derimod af Hjertet til Gud, da vil Han lede Alt til Eders Vel; da skal det ikke fattes Eder paa Trøst, paa Hjælp, paa Redning; Han vil tage sig hjerteligen af Eders Sjæl, ikke forekaste Eder Eders Synder, men vederkvæger Eder med Salighedens visse Haab.

§ 31. Den hidtil anstillede Betragtning om Korsets Forfjællighed tjener imidlertid ogsaa til en trøstelig Undervisning. Thi, efter hvad Erfaringen lærer, falde gudfrygtige Menneſter ikke sjælden paa de Tanker, at de Trængſler, som de udſtaa, ikke ere Christi Kors, idet de, som de mene, i Grunden ikke lide dem for Christi Skyld, men paa alle Menneſters almindelige Maade; de ville ofte tvivle om at deres Fattigdom, Sygdom, Skam og Skjændſel, Tungſindighed, Sorgmodighed og hvad Ondt der forøvrigt rammer dem, enten ſærligen eller ſælles med Andre, er at agte for en Christi Lidelse og om at de i ſaa Henſeende med ſuld Forviſning kunne tilegne ſig Skriftens Forjættelſer og Trøſt. Men det Foranførte kan, naar det vel overveies, og en Prøvelse af Korſet derefter foretages, ſnart betage dem ſlige Tvivl. Thi Alt, hvad en troende Sjæl lider i Christo og formedelſt Chriſtum, det lider den ogsaa for Christi Skyld. Hvo ſom ved Troen er kommen i Forening og Samfund med Christo og bleven et levende Lem paa hans aandelige Legeme, han kan ogsaa ſige med god Ret og Grund: Chriſtus lider i mig, og jeg lider i Christo; der kan Intet møde mig, uden at ogsaa min Jeſus, ſom mit Hoved, fornemmer det; hvad Hans Lemmer lide, det er ogſaa

ſaa Hans Lidelse, — det hædres retteltigen ved Hans Lidelſers Navn. Desuden ſkal man ogsaa betænke, at en ſand Chriſtens endelige og fornemſte Diemærke i alle Ting er rettet paa Guds Være, paa Forplantelſen og Udbredelſen af Jeſu Navn og Rige og paa Kjærligheden til Næſten for Jeſu Skyld. Ligesom nu Alt, hvad et gudfrygtigt Hjerte overensſtemmende med Guds Ord gjør i denne hellige Henſigt, er helligt og Gud velbehageligt, ſaaledes ogsaa Alt, hvad det ſom Følge heraf lider. En tro og retſindig Lærer prædiker, formaner, advarer, trøſter; en gudfrygtig Fyrſte ſorger for ſine Underſaatter, haandhæver Retfærdigheden, ſtraffer Ondſkaben, understøtter og værner om Kirken; en gudelſkende Huſfader avler Børn, forſorger og opdrager dem med Omhu og under ſtor Nøie og meget Arbeide og bidrager derhos med alle Andre at bære Samfundets Byrder; et gudfrygtigt Tyende tjener ſine Forſatte troligen og redeligen oſv., Alt i Troen, Haabet og Kjærligheden. Da nu Kaldet, Veien og Vandringen ere hellige, ſaa er ogsaa det, der møder dem i dette Kald, paa denne Bei og Vandring helligt og velsignet, ſaa at enhver Chriſten, i hvilken Stand han er, tillidsfuldt kan haabe, at alle hans Trængſler og Lidelſer, alle hans Sukke og Taarer blive indførte i Guds Register og Livſens Bog og føiede til Christi Lidelſer (Ps. 56, 9; 139, 16).

§ 32. At Skriften indeholder rigtig Trøst for de hellige Guds Børn, ikke blot, naar de forfølges for Jeſu Navns Skyld og formedelſt Bekjendelſen af den evangeliſke Sandhed, men ogsaa, naar andre Trængſler møde dem i deres Chriſtendom og Gudfrygtighed, lader ſig let ſtafſæſte med Exempler. Da Jakob maatte gaa i Landflygtighed og forlade ſin Faders Huſ formedelſt ſin fiendtligſindede Broders Forbitrelſe, viſte Gud ſig for ham i Drømme og gav ham den

Forjættelse: „Se, jeg er med dig og vil bevare dig overalt, hvor du vandrer, og jeg vil ikke forlade dig, førend jeg har gjort det, jeg har talet til dig“ (1 Mojs. 28, 15). Da Josva skulde foretage det vanskelige Tog ind i det forjættede Land, hvilket visjeligent ikke skede uden mange sorgfulde Tanker, styrkede Herren ham med den Forjættelse: „Jeg vil ikke overgive og ei forlade dig“ (Jos. 1, 5). Mærkeligt er det, hvad der fortæller om den gudfrygtige Enke i Zarepta; thi idet Gud udvalgte hende til at ernære og pleie Profeten Elias eller til at ernæres og pleies af ham, har Han herved klarligen vist, at Han ogsaa vil tage sig af sine Troende i legemlig Nød og udenfor Forsølgelser (2 Kong. 17, 10 flg.). Det er ogsaa bekjendt, hvor hjerteligt vor Frelser i sit Kjøds Dage tog sig af alle Bedrøvede og Nødlidende; Han mættede de Hungrige, vederkvægede og helbredede de Syge, glædede Enkerne, tørrede Taarerne af de Grædende, ledjagede de Sorgende og kummerfulde osv., Alt i den Hensigt, at vi heri skulde have en Prøve paa, hvad han indtil den yderste Dag vilde gjøre imod sine Troende i al Nød og Trængsel. Og da Han sagde: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig“ (Luk. 9, 23), og paa et andet Sted: „Se, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20), saa Han godt i sin Alvidenheds Lys, at Hans Kirke ikke altid vilde blive ængstet med blodige Forsølgelser, og at ikke alle dens Dage skulde blive Martyrdage; ikkedestomindre taler Han i Almindelighed, for at ogsaa de, som skulde have sin Nød udenfor Forsølgelsetiden, kunne husvæle sig ved Hans Forjættelse.

§ 33. Alt ogsaa de Christnes almindelige Lidelser medrette kaldes et helligt og velsignet Christi Kors, kan sluttes af deres Exempler, der uden at lide For-

følgelser alligevel have udstaaet mange Trængsler og Gjenvordigheder og derunder modtaget rigelig Trost af sin Jesus. Strax efter vor Text tilføier Apostelen nogle faare mærkelige Ord. „Vi ville ikke, Brødre,“ siger han, „at I skulde være uvidende om vor Trængsel, som har vederfaret os i Asia, at vi vare overmaade besværede over Evne, saa at vi endog mistvivlede om Livet; ja, vi havde selv fældet den Dom over os selv, at vi maatte dø, paa det at vi ikke skulde forlade os paa os selv, men paa Gud, som oppvækker de Døde, som og befriede os fra saa stor en Dødsfare“ (2 Kor. 1, 8. 9). Vel ved jeg, at de fleste Fortolkere forstaa denne Apostelens Tale om den Forsølgelse, som opvækkedes mod ham af Guldsmeden Demetrius i Efesus; men hvo som omhyggeligt overveier, hvad den hellige Lukas skriver herom i Apostlernes Gjerninger (Ap. Gj. 19, 23 flg.), og sammenholder dette med Apostelens mærkelige Ord, han vil vanskeligen kunne tro, at han sigter dertil. Det synes, som om Apostelen var falden i en farlig Sygdom, der havde angrebet ham i den Grad, at han næsten aldrig havde været Døden nærmere end da; det kan ogsaa være, at Satans-Engelen, der med Guds Tiladelse pleiede at slaa ham paa Munden, dengang havde anfaldt og medtaget ham haardere end ellers, saa at han ikke troede at skulde beholde Livet (2 Kor. 12, 7). Men lad nu dette være, som det vil (thi vi agte ikke at stride derom med Nogen), saa synes det dog at have været en særegen Trængsel, som dengang havde rammet Apostelen; hvori den nu end bestod, saa siger han dog til vor Trost, at Gud befriede ham fra saa stor en Dødsfare (fra saa stor en Nød) og befrier endnu (fremdesles vilde befri ham), og giver os hermed den Lærdom, at vi i al den Nød, som times os i vort christelige Levnet, kunne rose os af at vi lide med Christo og blive rigeligen trostede ved Christum.

Jeg kommer herved til at tænke paa Lazarus's Sygdom og Død, hvorover hans to Søstre Maria og Martha nedfank i stor Sorg og Bedrøvelse (Joh. 11, 3 flg.), saavel som paa den dødelige Sygdom, hvori Epafroditus faldt, medens han tjente Apostelen og med stor Flid gjorde Herrens Gjerning (Filipp. 2, 25 flg.), og saa paa Timotheus's Mavesmerter og jævnlige Sygdomme (1 Tim. 5, 23), som ogsaa paa den gudfrygtige Biskop i Smyrnas Fattigdom (Aab. 2, 9). Hvo kan negte for, at Alt, hvad disse udvalgte Sjele have lidt i Troen og Kjærligheden til Jesum, uden at det kunde henregnes til Forfølgelser, hører til Christi Lidelser, og at desaaar saa alle troende Guds Børn endnu den Dag idag kunne have det sikre Haab, at al deres Lidelse er en Christi Lidelse og altsaa et helligt og velsignet Kors, som ved Guds Naade vil tjene dem til gode.

§ 34. Værer derfor trøstige i Eders Gud, I kristelige Sjele, som i disse vanskelige Tider ere stødte i mangehaande Rød og Trængsler, hvad Navn de nu end monne have! I lide med Christo, i Christo, formedelst Christum og for Christi Skyld. Eders Kors er Christi Kors, og i Himmelen ere I regnede for Christi Ordens- og Selskabsbrødre. Han ser Alt, hvad der ængster Eder; Han kjender al Eders Rød; Han tæller Eders Taarer og Sukke; Han giver Agt paa Eders Bønner; Han kan og skal ingenlunde slippe Eder og ingenlunde forlade Eder. Forbliver kun tro imod Gud og Eders Jesum; affondrer Eder fra den ugudelige Verden ved et helligt og ustraffeligt Levnet; modstaaer og hæmmer Ugudeligheden, saavidt det staar til Eder; værer nidkjære for Guds Værelse og Mennekenes Sjele i sand Oprigtighed og Retfærdighed; bevarer Troen og en uskadt Samvittighed; vandrer i Kjærlighed og sand Gudfrygtighed; lider derhos som Jesu Christi gode Stridsmænd! lad det

ikke forundre Eder, om der møder Eder allehaande Gjenbordigheder i Eders Christendom, — om den forhaaner, undertrykker, forfølger og ængster Eder, — om I dagligen omringes og plages af Fattigdom, alskens Uheld, mange Betyrninger, Sygdomme og Trængsler, — om de sidste vanskelige Tiders Byrde tynger ret dygtigt paa Eder! Værer Jesu Kors med stille Taalmodighed efter Ham; betænk, at ligesom I ere paa samme Vej og i samme Selskab som Han, saaledes kunne I ogsaa haabe ens Udgang med Ham; betænk, at Eders Kors er lutter Helligdom, lutter Velsignelse, lutter Naade, og at disse Tornebuste tilsidst ville bære Glædens evigtblomstrende Roser!

O Sjel, paa Ham du haabe
 I Trængsel uforsagt
 Og Ham om Hjælp anraabe!
 Han skal dig fri med Magt.
 Han veiet har din Vaade;
 Din Klagesang Han vil
 Omstifte ved sin Naade
 Til Frydens Harpepil.

§ 35. Væder os for det Andet samle og fremstille den Trøst, som Apostelen i vor Text og den Hellig Mand ogsaa paa andre Steder i Skriften hyder os imod Trængslernes Mængde og Mangfoldighed. For det Første bør vi omhyggeligen overveie, at ikke blot Trængslerne, men ogsaa Trængslernes Maal, ikke blot Korset, men ogsaa Korsets Tyngde er bestemt, anordnet og tildelt enhver Troende af Gud og vor Herre Jesus! Som oven omtalt, rammede den ene Ulykke Job efter den anden; Satan og Verden an kaldt ham paa det Hæftigste; men vi vide dog, at Alt skede med Guds Samtykke og Tilladelse, og at Han havde sat et Maal og en Grændse, som de ikke kunde overskride. Da han kaldte Jeremias til hans profetiske Embede, vidste Han meget vel, hvad han deri skulde lide; derfor siger Han: „Jeg vil idag gjøre dig til en fast Stad og til en

Jernpille og til en Kobbermur for alt Landet imod Juda's Konger, imod dets Tyrster, imod dets Præster og imod Folket i Landet. Og de skulle stride imod dig og ikke faa Overhaand over dig; thi jeg er med dig, siger Herren, til at redde dig" (Jer. 1, 18, 19). Saaledes ogsaa: da Paulus bliver kaldet til Apostlembedet af den Herre Jesus, siger denne om ham, „at han var Ham et udvalgt Rødsfæb til at bære hans Navn frem for Hedningerne," men tilføier derhos: „Jeg vil vise ham (jeg vil forud forkynde ham ved min Mand, for at han kan forberede sig desto bedre derpaa), hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld (Ap. G. 9, 15. 16). Ligeledes: da Herren fort for sin Himmelfart omgikkes med sine Disciple ved den galilæiske Sø, forudsagde Han Peter, at han i sin Alderdom skulde blive bunden, naglet til Korset og saaledes aflivet, men gav derhos ikke utydeligen at forstaa, at noget Saadant ikke skulde vederfares Johannes, der ogsaa, efter hvad Kirkehistorien beretter, døde en blid og naturlig Død i sin høie Alderdom i Efesus. Saa er det da altsaa vist, at vor Gud har tilmaalt og tildelt ethvert af sine Børn dets Del af Christi Lidelser; Han har befestet Enhver hans Korsbæger, den Ene et lidet, den Anden et større, den Tredie det allerstørste. Det er ikke blot vore Dage, som ere opskrevne i Guds Bog, men ogsaa vore Dages samtlige Plager og Trængsler. Kort sagt, vor Gud har bestemt, at jeg og du skulle lide Kors og Trængsel, — hvad for et Kors det skal være, — hvor mange og hvor haarde Trængslerne skulle være, — hvilken Dag de skulle møde os og blive os paalagte, hvor længe de skulle være, og Deslige.

§ 36. Men denne Bestemmelse har han fattet og dette vore Trængslers Maal har Han fastsat efter sin store Godhed, sin ubegribelige, evige Visdom og efter sin hellige Villie og Raadslutning, og

ligejom Korset selv, saaledes maa ogsaa dets Maal og Vægt tjene til vort Bedste. Mangt et Hjerte er af Naturen haardt og gjenstridigt, tilbøieligt til Overdaadighed, Belyst og Forsængelighed og lader sig saaledes ikke paa anden Maade tvinge ind under Lydigheden mod Kristus end ved mange og store Trængsler. Mangen Malm, siger den gudfrygtige Mathesius, giver i en liden Ild ikke Mere af sig end en Bunt Straa; men i en stor Ild giver den af sig. Saaledes er det ogsaa med vort Hjerte; det ændser ofte ikke en liden Trængsel og lader sig ikke derved afholde fra Verden, endfige smelte (som en Malm) til hellig Lydighed imod Gud; men naar den ene Nød kommer ovenpaa den anden, og mange Trængsler paa en Gang omringe og angribe det, saa giver det af sig. Et eller et Par Hammerslag formaa ikke at gjøre Sølvet til et smukt Driftekfar; men dertil udfordres mange. Vort Hjerte er ligejom en haard Mark og et brat Jorde, om der end kommer et stærkt Skylregn over dem, blive de dog ikke gennemblødte; men Vandet rinder atter af og flyder bort uden Nytte; men kommer der et mildt og vedholdende Regn, saa blive de gennemvædede og dyrkbare, saa at man kan pløie og tilsaa og have Nytte af dem. Man ser ogsaa dette af den fortabte Søn, som, uagtet han havde tilsat Alt, hvad han eiede, og var bleven fattig, dog ikke vendte tilbage til sin Fader men gik bort og holdt sig til en af Borgerne der i Landet, der satte ham til at røgte Svin; dette havde han dog uden tvivl ikke ændjet, dersom han blot havde tjent sit Brød derved; men da omsider Fattigdom, Foragt, Sult, Nøgenhed, Sygdom (som i en saadan Tilstand ikke pleier at udeblive) og Sorgmodighed paa en Gang overfaldt ham, kom han til sig selv, tænkte paa sin Faders Hus og Hjerte og besluttede at vende tilbage og bede om Naade (Luk. 15, 11 flg.).

§ 37. Mangt et Menneske er ei alene ifølge sin Art og Natur meget tilbøieligt til Rjødshyt, Hoffærdighed, Pragt, Drif og Graadseri, men lever ogsaa i en Tid og paa et Sted, hvor Leiligheden og Anledningerne dertil ere mangfoldige og Forargelsen stor; for nu at opholde ham i hans Gudsfrugt, beskytte ham for Synder og midt i Sodoma bevare ham kysk og ubesmittet, paalægger den trofaste og miskundelige Gud hans lystne Rjød et eller flere Kors, omgærder hans Roser og Lilier med Torner (jo tykkere, des bedre), for at de ikke skulde blive nedtraadte, og tilspærrer Syndeveien med mange Trængsler, saa at han ikke kan finde den eller vandre derpaa. Jeg minde at have læst om en ung Munk i et Kloster, der led stor Anfegtelse af sit Rjød og dets Lyster, at han tilsidst beklagede sig derover for Klosters Forstander og anholdt om dennes Forbønner og gode Raad. Forstanderen bad ham at være ved godt Mod, lovede ham sine Forbønner og gav ham Haab om Bedring; men i al Hemmelighed befalede han de andre Brødre, at de skulde omgaaes ham uvenligt, udsætte alt Muligt paa ham, tilrettevise ham nstaaansomt, selv for smaa Forseelser, og gjøre ham al mulig Fortræd. Nogen Tid efter spurgte Forstanderen den unge Munk, hvorledes det nu stod til med ham, og om han endnu kjendte til slige Fristelser af sit Rjød. Men han svarede: Al min Fader, jeg ønsker neppe at leve længer formedelst alle de Gjenvordigheder, de andre Brødre volde mig; skulde jeg da endnu kunne tænke paa saadanne Ting? Saaledes bærer ogsaa Gud sig ad med os. Naar Han ser, at Satan efterstræber os og søger at forlede os til en Synd, som fremfor andre er vort Rjød behagelig, saa sender han os enten en Sygdom eller et ondt og hadefuldt Menneske eller ogsaa en anden Ulykke paa Halsen og tilsteder, at disse medtage os

saaledes, at vi derover glemme vor Syndslynd.

§ 38. Mangt et Menneske er blevet rigeligen og herligen begavet af Gud; han overgaar andre i Visdom, Skarpfindighed, Lærdom, Beltalenhed saavel som i Tro, i Frimodighed, i gudelig Nidkjærlighed, i Andagt, i Erfaring og andre Dyder og Guldkommenheder; men fordi den gode Gud mærker, at Satan ligesom allevegne holder et Speil for ham, paa det han skal speile sig i sine Gaver, finde Behag i sig selv, blive hovmodig og foragte Andre, saa omgiver Han ham ofte med lutter Daage og Mørke, for at han ikke skal se dette Speil; jeg mener: Han tilstikker ham saamange indvortes og udvortes Trængsler, at han forglemmer sig selv og daglig maa betle ved Himmeldøren om nogle Smuler af Guds Naade. Mange sender Han trods deres store og skjønne Gaver, saaledes som Paulus, en Engel Satan paa Halsen, der maa slaa dem paa Munden, eller, saaledes som David, en Simei, der maa udfjælde, forbande og forfølge dem, for at de skulde lære at kjende sit eget Intet, forsmaa Verden og stunde efter Himmelen. De smaa Uhre, som kun gjøre Tjeneste i et Hus, holdes i Gang ved en middelmaadig Vægt; de store i Kirketaarnene derimod, som skulde angive Tiden for en hel By og ikke blot Timer, men ogsaa Halvtimer og Kvarterer, de behøve en saameget større og tungere Vægt. Saaledes kan Gud ofte holde en almindelig Christen paa Gudsfrugtighedens Veie med et lidet Kors; en udmærket derimod, som er udrustet med rige Gaver og kaldet til at tjene hele Menigheder, maa Han paalægge mange og tunge Trængsler, ei alene, for at han skal vorde bevaret fra Hovmod og andre Synder, men tillige, for at han skal vorde prøvet og dygtiggjort til desto kraftigere at trøste Andre, der ogsaa havde Sit at bære. I lidet Vand og ved Strandbredden, hvor Elven

ikke er dyb, lærer man ikke at svømme, men i meget og dybt Vand. Saaledes give ogsaa smaa og ubetydelige Trængsler ringe Erfaring. Men den, som selv har været i mangeslags Nød og lært af egen Erfaring, hvad Guds Ord, Aand, Kraft, Naade og Trøst er, han ved at tale med Eftertryk derom og forstaar at raade Andre saameget trøsteligere i alleslags Modgang. Kort sagt, meget og mangeslags Kors giver mange Bønner, mange Taarer, mange Sukke, megen Andagt, mange Dyder. En forgroet Alger, som kun bliver en Gang opbrudt, er endnu ikke skiftet til at tiljaaes og vil ikke bære megen Grode; men sker det flere Gange, saa bliver Jorden stedse løsere, og da kan man vente sig desmere Frugt deraf.

§ 39. Ligesom nu den kjærlige Gud, som sagt, af vigtige Marsjager ofte hjem søger sine Egne med meget Kors, saaledes er det ogsaa — og dette fortjener for det Andet vel at mærkes til de gudfrygtige Sjæles Trøst — et Bevis paa hans store Miskundhed og faderlige Omhu, at Han, som Apostelen lærer, har forordnet og afsatset Trøstens Maal efter Trængslernes Maal, og at der, hvor Han har besiddet meget Kors, der lader Han det heller ikke mangle paa megen Kraft og Naade til at bære og overvinde det, — hvilket Apostelen ogsaa lærer paa et andet Sted, hvor han siger, at Herren paa hans ydmyge og inderlige Begjæring angaaende Satans=Engelen gav ham til Svar: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 9). Se, Guds Kraft og Naade er forenet med vor Skrøbelighed! Moderen behandler det svageste og mindste Barn med størst Kjærlighed, og Guds Kraft og Trøst aabenbarer sig tydeligst i de store og mangfoldige Trængsler, hvorpaa vi have Bevis i Apostelens Exempel. Hvo har arbeidet, ivret, søgt og løbet mere for Guds Vre og

Menneskenes Salighed, og hvo har lidt Mere for dens Sags Skyld indvortes og udvortes end ham? Hvem har Djevlen og Verden angrebet heftigere end ham? Og dog forblev han uroffelig; han bevarede Troen; han fuldkommede Løbet; han havde ikke blot Trøst for sig selv; men hans Hjerte blev saa rigeligen og overflødigt fyldt med Guds Kjærlighed, Trøst og Kraft, at han ogsaa kunde meddele Andre deraf, ligesom vi endnu den Dag idag kunne nyde rigeligen deraf i hans Skrifter. Derfor roser han sig af Trængslerne og siger: „Jeg har en overvættets stor Glæde (jeg, eller mit Hjerte, strømmer over af Glæde) i al vor Trængsel“ (2 Tim. 7, 4).

§ 40 Saaledes gaar det stedse fremdeles til, og man ser endnu daglig det Samme med mange gudfrygtige Hjertes. De, som have mest Kors, finde mest Smag i Guds Ord og øse ofte mere sød Trøst og Kraft af et Skriftsprog end Andre, som det gaar vel, af hele Kapitler og Prædikener. De ansægtede, bedrøvede og betrængte Mennesker have mangengang saa herlige og trøstefulde Tanker, en saadan Glæde i Aanden og en saadan Forsmag paa Guds Godhed og det evige Liv, at man maa falde i Forundring derover. En gudfrygtig Præst i vor Kirke fortæller, at han har haft en gudfrygtig Tilhører, som var yderlig fattig og ingen Bei kunde komme med alt sit Elid og Slæb, saa at han ofte havde Guds Sol tidligere i Huset hos sig end Brød; desuagtet var han vel tilfreds, og naar man spurgte ham, hvorledes det gik ham, pleiede han at svare: „Vi have Liv og have overflødigt (Joh. 10, 10).“ Jeg har paa et andet Sted omtalt, at jeg har kjendt en ensoldig, men gudfrygtig Kone, som faldt i en langvarig og smertefuld Sygdom, hvorefter hun blev saa udtæret, at hun lignede mere et Lig end et levende Menneske, indtil hun tilsidst opdagede aabne og flydende Saar hist

og her paa sit Legeme, af hvilke der trøb levende Orme og Maddiker ud; men med alt det var hun dog fuld af Tro og haab til Gud, fuld af Taalmodighed og Trøst og erklærede, at hun ei alene var vel tilfreds med denne sin elendige Tilstand, fordi hun vidste, at hun ikke var kommen deri uden Guds Villie, men at hun ogsaa fremdeles, saalænge det behagede Ham, var beredt til ved Hans Kraft at holde stille og taalmodig ud deri. Jeg har ofte lagt Mærke til en gudfrygtig Præst og trofast Herrens Tjener, som ei alene har sin betroede Menigheds, men ogsaa sit Hus's Byrde hvilende paa sig og derhos har meget Arbeide og Bøvær og maa kjæmpe med mange Gjenvordigheder og Forfølgelser, ofte med Armod og Elendighed, ofte med Sygdom Sorg og Kummer, og har forundret mig over at han har kunnet leve ti, tyve, ja flere Aar i en saadan Tilstand, medens dog Andre, som have gode Dage her i Verden, vandre tidligt bort. Men da har jeg tænkt paa Menneskets Haand, især paa en Haandværkers og Daglønners, som daglig forrette tungt Arbeide dermed. Omendstjændt Haanden bliver haard og faa en tyk Hud, bliver den dog ikke udslidt, medens det Jern og Staal, som den bruger, bliver foræret. Hvad volder det? I Haanden er der et Liv, hvorved den styrkes og opholdes, hvilket derimod ikke er Tilfældet med Jernet og Staalet. Jeg har ligeledes lagt Mærke til et Træ; det staar under aaben Himmel, i Regn, Sne, Frost og Hede, bestormes af Vindene og oversaltes ofte af heftige Uveir; men det holder sig alligevel grønt og saftigt, vøxer, blomstrer og bærer Frugt i sin Tid, medens derimod en tyk Pæl, der staar nedrammet i dets Nærhed, efterhaanden ødelægges af Uveir og Jordens Fugtighed og efter nogle Aars Forløb kastes overende. Aarsagen er den samme. Træet faar sin Livskraft og Saft fra den le-

vende og saftige Rod, som Pælen mangler; derfor bestaar hint, medens denne forgaar. Saaledes er det ogsaa med de troende Guds Børn; de kunne bestaa og holde ud i mangfoldig Ansegtelse, Trængsel og Elendighed og dog ofte grønnes, blomstre og bære Frugt i mange Aar til Guds Ære og Næstens Tjeneste og efter Evne arbeide med Glæde. Hvad volder det? Christi Kraft, som fuldkommes i deres Skøbelighed, — Guds Aand, som besjeler deres Sjæl og bor i deres Hjerte, Jesu Christi Trøst og Naade, der vedertvæger deres Sjæl og styrker, glæder og opretholder dem i al deres Trængsel.

§ 41. Vel kan man ikke negte for at ogsaa de troende Sjele undertiden kunne se sig ængstelige om efter Trøst, og at deres Nød undertiden bliver saa stor, at de ikke kunne begribe, hvorledes de skulle udholde den; derfor klynke og klage de ogsaa undertiden over at de ere forladte af Gud og Mennesker, og at de ere Døden og Helvede nær; naar den ene Ulykkes-Bølge efter den anden slaar over deres lille Skib, tro de mangengang, at de dog tilsidst maa synke og drukne. Men dette har sine vigtige Aarsager (hvorum vi en anden Gang skulle tale); imidlertid blive de dog opholdte ved Guds skjulte Kraft og husvæle dem med den Hellig Aands indvortes Trøst, — efter Apostelens Ord: „Vi trænges paa alle Maader, men forsage ikke; vi er tvivlende, men ikke fortvivlende, forfulgte, men ikke forladte, nedslagne, men ikke fortabte, ombærende altid den Herres Jesu Død i Legemet, at og Jesu Liv maa aabenbares i vort Legeme“ (2 Kor. 4, 8—10). Dette Sidste sker da ogsaa rigeligen i sin Tid, nemlig at den Herres Jesu Liv aabenbarer sig rigeligen hos dem. Det viser sig tilsidst i Virkeligheden, at hvor Christi Trøst overslødige, og at der af mange Torner tilsidst opvøxer mange Roser. Den

Hellig Aand sammenligner de Troendes Trængsler med Sædens Nedlæggelse i Jorden. „De, som saar med Graad, skulde høste med Fryderaad“ (Ps. 126, 5). Men nu ved man, at man af et Korn, som saaes, ofte saar tyve, tredive og flere igjen; saaledes vil der af enhver af de Gudsfrygtiges Taarer blive en stor og uforlignelig Glæde, hvilket David oplyser og stadfæster med sit Exempel: „Du,“ siger han „som lod os se mange Trængsler og Ulykker, du vil igjen gjøre os levende, og af Jordens Afgrunde vil Du igjen drage os op. Du vil formere min Storhed (gjøre min Lykke, min Glæde osv. saare stor, ligesom min Angest forhen har været stor) og vende om og trøste mig“ (Ps. 71, 20. 21).

§ 42. Velan da, I gudsfrygtige Sjele, over hvilke Christi Lidelse komme overflødigt, og som paa alle Kanter ere omringede og overvældede af Trængsler, Angest og Nød, være trostige, og frygter ikke! det kan og maa ikke fattes Eder paa Trøst. Har Gud beskiftet Eder med Korset, saa har Han ogsaa beredt Eder megen Naade, Trøst og Kraft. Hvad den gode himmelske Fader gjør imod Eder, det gjør Han Alltsammen med veberraadt Hu og i en faderlig god Mening; Han har fundet dette og alene dette at tjene til Eders Bedste; det var nødvendigt for Eder at have mange Trængsler. Han har seet, at Eders syndige Kjød ikke vilde ændse et lidet Ris; derfor har Han taget et større i Haanden, som Han dog ved at bruge faderligen, saa at Eders Vel derved fremmes. Han har omgivet Eder med mange Trængsler, ligesom en Blomst, der er omgivet af mange Torner, for at I skulde være desbedre forvarede mod Verdens Forargelser. Kunne vel Blomsterne besvære sig over Gartneren og bebreide ham, at han har gjort Haugegjærdet altfor tyk og gennemstøffet og belagt den med altfor mange Torner? Eller kan

Vinstokken medrette beklage sig over Vingaardsmændene og sige, at han har opbundet den altfor fast og med altfor mange Baand? Vilde de ikke, om de havde Forstand og Mæle, takke til, fordi de vare blevne saa godt forvarede? Skulde da vi ville besvære os over at Gud omgjaerdar os med formegen Trængsel for derved at beskytte os mod Verdens Forargelser? Naar vi kristeligen besinde os, saa maa vi jo takke Ham af Hjerter, fordi Han værdiger os sin Opsigt og ikke lader os have vor egen Villie. Betragt et lidet Barn, som begynder at gaa i Skole: først maa det lære at sidde stille og vænne sig til den høist fornødne Tvang; siden lærer det at kjende Bogstaverne, dernæst at lægge Bogstaverne sammen, at stav og at læse med Færdighed; naar det har lært det, saa blir det undervist i Skrivning; finder man da, at det har et godt Memme, saa bringer man det videre; man opflytter det fra en Klasse i en anden; men jo høiere det kommer, desto Mere maa det lære; har det for maattet stræve og drages med en Bog, saa maa det siden trækkes med flere; man kræver stedse mere Flid og Arbejde af det; af Leg og Lediggang maa der stedse blive Mindre og af Studering Mere; men alt dette sker i en god Hensigt nemlig til Barnets Bedste, for at det skal samle mange Kundskaber og blive dygtigt til at tjene Gud og Verden i Embeder og Hædersposter. Paa samme Naade forholder Gud sig med os, sine Børn; Christendommen lærer os først at være stille, jagtmødige, lydige, taalmodige; derefter kommer da gjerne et Korset, saa et andet, saa et tredje og flere, indtil vi lære at fornægte os selv, forjæmme Verden og overlade os aldeles til Guds hellige Villie. Vil Han da gjøre os til noget endnu Mere og bruge os til særdeles Bedskaber for sin Naade og Kar for sin Barmhertighed, saa driver Han os videre frem, opflytter os i Korsets

Skole fra den ene Klasse i den anden og giver os bestandig Mere og Mere at gjøre, for at vi dagligen skulde blive mere og mere oplærte til Himmeriges Rige og mere og mere skiftede til at tjene Hans hellige Willie, saalænge vi ere her paa Jorden. Kan og vil nu noget christeligt Hjerte besvære sig herover?

§ 43. Ingenlunde; thi vi vide jo for vist, at med al vor Gjerning i Troen, alt vort Arbeide i Kjærligheden, al vor Bestandighed i Haabet (1 Thess. 1, 3) skal det ikke fattes os paa hans Hjælp, Naade, Kjærlighed og Trøst. Bringer hver Dag sin Plage (Matth. 6, 34), saa bringer den ogsaa sin Trøst, — bringer den sit Arbeide, saa bringer den ogsaa sin Kraft, som Guds Aand siger: „Guds Misfunderhed varer den ganske Dag og er hver Morgen ny“ (Ps. 52, 3; Begr. 3, 23). Det kan hændes, at vi, som Peter og hans Staldbrodre, havde en søvnløs, bedrøvet og sorgfuld Nat, og at vi med den opgaaende Sol ogsaa sa vort Kors komme os imøde: men med den frembrydende Dag viser den Herre Jesus sig og spørger: „Børnlille! have I Noget at spise?“ (Joh. 21, 3 flg.) hvorledes gaar det dig, mit Barn? hvorledes har du det? hvad sørger du for? hvad tænker du paa? vær frimodig! frygt ikke! jeg er med dig i Nøden; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Kommer da den ene Nød, den ene Sorg, den ene Trængsel efter den anden fra Satan eller Verden, — godt, vi tage intet op og paa os uden hvad der kommer fra Gud og hvad der er henvist til os af Ham. Og saa vide vi tillige, at alt dette allerede er formildet og indskrænket, saa at det ikke skal betynde os over vore Kræfter. Hos mangen ærlig Husfader bliver der i Krigstider indlagt Soldater og holdt daarlig Orden; men uagtet vor Gud paalægger os Trængsel, har han dog saa nøie begrændset den, at den ikke kan besvære os over Evne, ikke krumme et Haar

paa vort Hoved uden Hans Willie og maa tjene til vort Bedste. Er Dagen hed, og bliver Blomsterne visne, som om de ville dø ud, saa bringer Natten desto mere kjølig Dug, hvorved de blive vederkvægede. Er de Troendes Trængsel stor, saa maa ogsaa Trøsten være kraftig og overflødig, som den ogsaa er; thi hvorledes skulde vi ellers kunne holde saalænge ud? Har Satan megen Besthed, som han udstyder i Strømmevis efter os (Aab. 12, 15), saa har Gud et helt Hav fuldt af Sødme, hvormed han kan vederkvæge os. Jeg forundrer mig medrette, naar jeg betragter Trængslernes Mangfoldighed her i Verden og Dydnden af Satans Ondskab og Grusomhed, imod hvilken Gud ikke har sat Andet end sit Ord til sine Troendes Trøst, og er hin end stræffelig og uundtømmelig, saa have de gudsfrygtige Hjerter dog stedste fundet overflødig Trøst derimod i Bibelen, den lille uanselige og foragtede Bog; dette maa vel ærgre Djævelen! Meget rigtigt siger en gudsfrygtig og dyrebar Lærer i Kirken:*) „Guds Ord er saa rigt paa Trøst, at ikke alle vore Hjerter forslaa til at rumme den, ligesom den fattige Enkes Oliekrus blev saa rigeligen velsignet ved Profeten Elisa, at det gav mere Olie end der var Kar til (2 Kong. 4, 6). Ja, et lidet Ord i Skriften formaar ofte at trøste mere end Djævelen og Verden at bedrøve. Guds Bæk er fuld af Vand; den vil du ikke kunne udtømme. Derfor kalder Gud sig en levende Vandkilde (Jer. 2, 13). Skulde nu den syndige Dødskilde give mere Trængsel end Livets Kilde Trøst?“ (Ps. 36, 10). Saa værers da glade og frimodige, I christelige Sjele! Det skal og maa ikke fattes Eder paa fornøden, ja overflødig Trøst her i Livet, og efter dette Liv ville Eders mangfoldige Trængsler blive omkiftede til stor og uforgjæen-

*) Joh. Arnds Sande Christendom 2den Bog, Kap. 43.

gelig Glæde, — efter den Hellig Aands Udsagn gjennem Apostelen: „Vor Trængsel, som er staaet og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed (2 Kor. 4, 17).

§ 44. Lader os saa for det Tredie lære at agte vor Christendom høit og at foretrække den for al Verdens Belyst, Glæde, Pragt, Ære og Herlighed! Thi, som vi ovenfor sagde, alene Christendommen eier en guddommelig, himmelsk, sikker, virkelig og bestandig Trøst, hvorved den kan vederkvæge og husvæle Sjælene. Den eier en stærk og evig Trøst, som ingen Djævel kan omstøde og ingen Tid fortære, — hvis Kraft strækker sig lige ind i det evige Liv (Ebr. 6, 18; 2 Thess. 2, 16). Hvor vigtig den er os, behøver ikke vidtlostigt at fremstilles, efterdi vi dagligen erfare, at vi leve i Sammer- og Taaredalen, i Trængslernes Land og ere allevegne omringede og overvældede af Trængsler og Farer, Skræk, Angest, Nød og Død. Verden derimod med Alt, hvad den er og har, formaar Intet, — som vi allerede paa et andet Sted have forklaret og udviklet (3die Del, 9de Præd., § 17 flg.). Verden er en daarlig Trøster; dens Trøst er Løgn, Forsængelighed og et Intet (Saf. 10, 2). Om man fører en Hungrig og Tørstig, der har arbejdet i stærk Hede, til et Bord, hvorpaa der er afmalet alskens Forraad af Brød, Vin, Frugter og Blomster, mon han kan vederkvæge sig dermed? Saaledes er det ogsaa med Verdens Trøst. I Italien findes der, efter hvad de Lærde fortælle, paa en Slet mellem Tivoli og Rom saavel som i en Elv ved Navn Albula et slags hvide Stene, der forekomme Beskueren som lutter Sukkermandler, Kanel, Anis og Roriander og ligne saa fuldkommen naturlig Konfekt, at En, som ikke ved derom, let kan blive bedragen derved, han være nu saa klog, som han være vil. Italienerne kalde dem Confetti

di Tivoli og pleie undertiden at byde Fremmede dem for Moros Skyld og som en Sjeldenhed. Dette kan tjene til et Billede paa Verdens bedrægelige Trøst. Den, som i Samvittighedsangest og Sorgmodighed vil husvæle sig med Verdens Glæde og Forsængelighed, „han faar sin Mund fuld af Grus“ (Ordspr. 20, 17). En klog Mand har ganske træffende sammenlignet Herregunst (og folgelig al anden Verdens Herlighed) med Kviksilver, hvilket, siger han, aldrig holder sig stadig paa et Sted, men løber hid og did, og griber man efter det, saa smutter det bort mellem Ens Fingre; vil man tvinge det med Magt og Sld, saa bliver det til Røg og flygter bort; jo mere man renser det, desto giftigere bliver det og gaar Mennesket gennem Marv og Ben; den, som jævnlig haandterer det og anstiller Forsøg dermed for at lære dets Natur rigtig at kjende, vil komme til at skjælve paa sine Lemmer lige til sin Død.

§ 45. Dog, hvi gjør jeg mig saa megen Møie med at fremstille i Billeder, hvor forsængelig og bedrægelig Verdens Trøst er, siden den daglige Erfaring paa det Klareste lærer os det? Naar denne Verdens Børn længe nok have søgt sin Trøst i det Jordiske og Forgængelige, uden at have fundet Noget, som kan tilfredsstille deres Sjæle og vederkvæge dem i Anfægtelse og Dødsnød, saa maa de tilsidst, saafremt de ikke ville forblive evindeligen trøstesløse, vende om med Hjertefjærg og Smerte og søge Trøst for sine Sjæle i Guds Ord og Naade, i Jesu Naade, i Jesu Bunder og i den Hellig Aands Samfund. De ligne de smaa Børn, som lege en Tidlang i Sandet, anlægge Hauger og bygge Huse eller løbe omkring, jage og slaa hverandre, indtil de blive trætte, sultne og tørstige og skynde sig hjem for at faa Mad og Drikke af Faderens eller Moderens Haand. Man ser Høie og Lave, Lærde og U lærde, Rige og Fattige, som ofte længe have elsket

Verdens Forsængelighed og ladet sig forlede af den, — man ser, naar de blive unge eller ansejtede eller stedte i Gjenordigheder eller Dødsnød, hvorledes de da ile til Israels Kilde og bede og bøn-falde om Livjens Vand, ihvorvel det ikke bliver saa godt for Alle, at de saa Naade til at længes derefter og erholde det. Men hvor lykkelige fremfor disse ere nu ikke de troende Sjele, som gjennem hele sit Liv drikke af den levende Kilde, have Samfund med al Trøstens Gud i Christo Jesu og fornemme den Hellig Aands Trøst og Vidnesbyrd i sine Hjerter! De ere ligesom Træer, plantede ved Vandbælte, hvilke selv i den stærkeste Hede ikke mangle Saft og Kraft. Naar de trænge

til Trøst, behøve de ikke at sammentigge den hist og her; de have den af Guds Ord i sine Hjerter. Saa lad da ske, hvad ske vil; kan Djævelen, Verden, Synd, Død og Helvede forfærde og bedrøve, saa kan al Trøstes Gud vederkvæge og trøste. Hvo vil fratage os Guds Trøst, som den Hellig Aand indgyder i vore Hjerter? Hvo vil bedrøve os, naar Han glæder os? Hvo kan overvinde os, naar Han styrker og hjælper os? Lad os da, til Urgrelse for Djævelen og Verden, være trøstige og glade af Hjertet! Vi have en Gud, som hjælper, som styrker, som trøster. Lovet vare Hans hellige og herlige Navn i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Tredie Prædiken,

der handler om dets Langvarighed.

Ps. 13, 2. 3: Hvor længe, Herre, vil du glemme mig for bestandig? Hvor længe vil du skjule dit Ansigt for mig? Hvor længe skal jeg raadsflaa i min Sjel og have Bedrøvelse i mit Hjerte om Dagen? Hvor længe skal min Fiende ophøje sig over mig? Sku ned! svar mig, Herre, min Gud!

§ 1. Det har behaget den Hellig Aand at optegne i Skriften og forelægge os tvende Læredigte af kloge Mænd om Tornebushen, hvorved de have villet udtale en gavnlig Sandhed, som fortjente nærmere at overveies. Det første er det af Jotham, Gideons yngste Søn, som han foreholdt Borgerne i Sikem, da de havde gjort Brodermorderen Abimelek til Konge. Dets Indhold er følgende: Træerne vilde have en Konge, og denne Værdighed blev først tilbuden Olietræet,

derefter Figentræet og Vinstokken; men da disse vægrede sig ved at modtage den, valgte de enstemmig Tornebushen, som da forlangte, at de skulde skjule sig under dens Skygge; hvis ikke, skulde der komme Ild af Tornebushen og fortære Cederen paa Libanon (Dom. 9, 8 flg.). Hermed vil den vise Mand tilkjendegive, at retskafne, kloge, samvittighedsfulde og gudsfrygtige Mennesker gjerne lade sig nøie med sin Stand og saa langt fra trakte efter at tilbende sig Herredømmet

over Andre ved forbudne Midler og tyrannisk Undertrykkelse, at de tvertimod afflaa det, naar det bliver dem tilbudt, vel vidende, at det medfører meget Besvær og mange Uleiligheder, medens derimod ærgjærrige, samvittighedsløse og ugundelige Mennesker stræbe paa enhver Maade, med Net eller Uret, at komme til Regjeringen og med Begjærlighed gribe den bedste Leilighed, som hertil tilbyder sig. Han beskriver derhos Sikemiternes Uforsigtighed og Daarskab, idet de havde valgt Abimelek til Konge, uagtet han ved sit Brodermord og andre uretmæssige Foretagender allerede noksom havde lagt for Dagen, at han var en sand Tornebusk, der ikke kunne Andet end rive, stikke og skade, — der var aldeles uskiftet til Regjeringen og hvis Ophoielse vilde tjene til deres Undertrykkelse, og til almindelige Fordærvelse.

§ 2. Det andet er det, som Joas, Konge i Israhel, lod fremsætte for Amazia, Konge i Juda, da denne havde forkyndt ham Krig. Den Tornebusk, som er i Libanon, heder det, sendte Bud til Cedertreet, som er i Libanon, og lod sige: giv min Søn din Datter til Hustru; men vilde Dyr paa Marken, som vare i Libanon, gif over og nedtraadte Tornebusken (2 Kong. 14, 9). Her sammenligner han sig selv, paa Grund af sin store Magt, med et Cedertree, men derimod Amazia og hans Kongerige med en Tornebusk og tilkjendegiver ham, at om han, for at slutte og beholde Fred med ham, havde anmodet ham om et Giftermaal for sin Søn, saa vilde han have betragtet ham som en altfor ringe Person; hvor meget mere havde han da ikke Marsag til at foragte ham, nu han forkyndte ham Krig, og til at nedtræde og ødelægge ham tilligemed alle hans Krigsfolk! Heraf uddrager jeg „for det Første den almindelige Lærdom,“ at Læredigte, som ere godt og smukt sammensatte, gjøre megen Nytte og ere et

tjenligt Middel til at bibringe det enfoldige og uforstandige Folk en god Paamindelse og gavnlig Sandhed. De ere ligesom de Skal eller Bælge, hvori Kornet ligger. De ere ligesom det Vand, som Lægerne pleie at foreskrive og tillave, naar de ville indgive en Syg et bestt Lægemiddel. Dette stadfæstes ved Nathans Exempel, idet han vidste at bibringe sin Konge, David, den bedste Sandhed i en sød Saft, nemlig i et Læredigt (2 Sam. 12, 1 flg.). Ligesom Tabernaklet og dets hellige Kar havde fine Dækker, hvori de bleve indpøbte, naar de skulde flyttes (4 Mos. 4. 5. 6), saaledes have ofte høie og hellige Sandheder fine Omslag, hvori de ligesom forvares, nemlig Læredigtene og Lignelserne, af hvilke vor Frelser selv hyppigt betjente sig, for derunder at forkynde Guds Riges Hemmeligheder. Heraf kan da med Føie sluttes, at det ikke er utilladeligt, men meget mere nyttigt og opbyggeligt, naar gudfrygtige og lærde Mænd nutildags gjøre det Samme. Dog maa hermed holdes tilbørlig Maade og Alt indrettes saaledes, at den Høiagtelse og Værfrygt, man skylder Guds Ord og de hellige og himmelske Ting, ikke tilfidesættes, og at Skriftens Selvoverensstemmelse (se 3die Del, 19de Præd., § 34, Anm.) saavel som Gudfrygtighed og Ærbarhed Intet lide derved.

§ 3. Jeg vil nu gaa nærmere ind paa det Diemed og Formaal, jeg havde med at anføre Læredigtene om Tornebusken. En lærd og sindrig Mand i vor Tid (Harsdorff) har taget Anledning af det første Læredigt, Iothams, til at fortælle, at da Træerne havde valgt Tornebusken og saa, at den ikke var det høieste Træ og ikke kunde svæve over dem, saaledes som Libanons Cedre, ei heller havde synderlige Gaver og ikke bar nogen nyttig Frugt, som Olie- og Figen-træet, men blot kunde rive og stikke, besluttede de enstemmigt at affætte denne Konge

igjen. Tornebusken gjorde imidlertid forskjellig Indvendinger for at beholde sin opnaaede Værdighed og sagde blandt Andet, at Træerne maatte betænke, at det var af dens piggede Tornegrene og ikke af noget Olie-, Figen- eller Palmetræs Løv, at Christi, alle Kongers Konges, Krone blev flettet, og at dette skede for at tilkjendegive, at alle Christne, hvilke ifølge sin Christendom ere Konger og Præster for Gud, ogsaa maa bære en Tornekrone og indgaa til Herlighed gennem mange Trængsler. Da Træerne hørte dette, bødte de sine Grene for Tornebusken og lode den forblive Konge. Til Fordel for Tornebusken lader sig imidlertid endnu Mere anføre af Skriften, saasom, at Gud fordm saa at fige engang valgte den til sin Kongethrone, nemlig, da Han aabenbarede sig for Moses i en Tornebusk paa Bjergget Horeb saaledes, at Tornebusken brændte i Ilden, men dog ikke blev fortæret (2 Mos. 3, 2), saavel som, at det var en Tornebusk, som holdt en Væder og overleverede den til Abraham for at ofres til Gud istedetfor hans Søn Isak, og Deslige.

§ 4. Jeg skal nu aftage Dækket og fremstille den Værdom, som ligger skjult derunder, nemlig, at de Troendes Trængsler og Lidelser ere dem en Gæde og et af de tjenligste Midler i Guds Haand til at fremme deres Vel, hvorfor man ogsaa bør annamme dette Middel med christelig Hengivelse og Taalmodighed, ja med Glæde. At Trængslerne sammenlignes med Torner, er dels bekjendt af den himmelske Brudgoms Ord: „Som en Vilje iblandt Tornerne, saa er min Veninde iblandt Døtrene (Høij. 2, 2), dels af hvad Gud Herren siger gennem Profeten: „Jeg vil sætte Gjærde om din Vei med Torner,“ du utro Israhel, osv. (Hos. 2, 6). Hvor foragtede nu end Tornebuskene ere, saa ere de dog ogsaa til Nytte. For ei at tale om An-

det, saa er det ikke den mindste Nytte, de gjøre, at de tjene Haugene til Segn og Beskyttelse og ligesom omgive og bevogte Værterne med sine Pigge, saa at de ikke blive nedtraadte af Mennesker og Dyr. Saaledes ogsaa: omendfsjønt Trængslerne ere saare ubehagelige for vort Kjød og foragtelige i Verdens Øine, saa tjene de dog til at bevare Guds Børn for Verdens Forargelser og til at afholde dem fra Synd og betage dem Anledningerne dertil. O, hvor mangel gudfrygtig Sjæl, som vi nu se at staa i Troens, Kjærlighedens og andre Dyders fulde Blomst, vilde ikke allerede forlængesiden have ligget under Satans og Verdens Fodder, dersom ikke Herren havde omhegnet og forvaret den med Trængslernes Torner! O, hvor mangt et Menneske vilde ikke atter opsoge og betræde sine gamle Syndeveie, som han, forledet af Verden, pleiede at vandre paa i sin Ungdom, dersom ikke Gud havde gjenstængt dem med Torner og lagt ham mange Trængsler, Gjenvordigheder og Sorger iveien! Mangt et Menneske vilde ikke være blevet noget Guds Offer, nogen sand, bdsfærdig Christen, saafremt han ikke, ligesom Abrahams Væder, var bleven hængende i Trængslernes Tornebuske.

§ 5. Efterdi nu vor dyrebare Frelser har æret Tornerne saa høit, at han i sin Lidelses Dage har baaret en Krone deraf, saa har Han dermed helliget alle sine Troendes Trængsler og lært os, at vi ikke skalde skamme os derved, men prunke dermed som med en deilig Krands og kongelig Krone og, efter Jakobs Ord, „agte det for idel Glæde, naar vi falde i adskillige Fristelser“ (Kap. 1, 2), saa og, efter Paulus's Exempel, rose os af Trængslerne (Rom. 5, 3), allerhøist da vi vide, at denne Krone engang skal grønnes og blomstre, eller med andre Ord: at vor timelige Trængsel skal blive omstiftet til lutter himmelsk og evig Glæde. Nogle gamle Historiefrivere foregive, at en

romersk-tyff Keiser var kommen i Besiddelse af en Del af Herrens Tornekron og havde bragt den til Tyffland, samt at den engang blomstrede yndigt og duftede over al Maade lifligt. Dette ville vi nu lade staa ved sit Værd, men ere derimod i Aanden forvisjede om, at ligesom den Herrens Jesu Tornekron allerede forlængesiden er forvandlet til en Greskron og Hans Skjændsel til himmelsk Herlighed, saaledes skulle ogsaa alle Hans Troende engang ombytte sine Tornekroner, som de bære efter Ham og for Hans Skyld, med litter uforvisnelige Rosenfranse og himmelske Kongekroner, — som Paulus siger: „Dovrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag“ (2 Tim. 4, 8), og Jakob: „Saalig er den Mand, som taalmodigt lider Fristelse; thi naar han er bleven prøvet, skal han faa Livets Krone, hvilken Herren har lovet dem, som Ham elske“ (Kap. 1, 12), ligesom endelig Gud, efter hvad vi ovenfor sagde, saa at fige valgte Tornebusken til sin Kongethrone, paa hvilken Han viste sig for Moyses og derfra tiltalte ham. Altsaa vide vi med Visshed af Hans hellige Ord, at Han gjerne vil bo hos de Bedrøvede og Glendige, der i Verdens Dine ere at se til som en foragtelig Tornebusk, tale trøsteligt til dem, aabenbare dem sit Faderhjerter og sin gode Mening samt glæde dem med sin Naade, opholde dem med sin Kraft og husvæle dem med sin Trøst.

§ 6. De lærde Skriftfortolkere spørge, hvorfor Herren dengang vilde vise sig for Moyses i en Tornebusk, hvilket synes at være nedværdigende for Hans Mæjestæt. De svare, at Herren vilde rette sig efter sit Folks Tilstand, hvilket paa den Tid levede i stor Undertrykkelse og Glendighed i Egypten og var at se til som en tør Tornebusk uden Blade og Blomster, og at Han tillige vilde tilkjendegive, at Han desuagtet var med det,

gav Agt paa dets Trængsel og Nød og snart vilde udfri det deraf og te sig herlig iblandt det. Saaledes kunne end den Dag alle gndfrygtige Sjele være visse paa, at Herren er med dem i Nøden (Ps. 91, 15), og at Han ikke vil forlade dem i Ild eller Vand, men tage sig af dem og føre dem ud. Ligesom derhos Tornebusken vel brændte, men dog ikke fortæredes, saaledes skulle ogsaa de Troende vel efter Guds hellige Raad prøves gennem Trængslernes Ild, men dog ikke fortæres og omkomme. Gulbet bliver renset og smeltet, men ikke ødelagt i Ilden. Saaledes blive ogsaa de troende Sjele forbedrede ved Korset og dygtige til at gøre Guds hellige Villie, men ingenlunde tilintetgjorte. Og om deres Lidelser end vare noget længe (ligesom Moses synes at have staaet en god Stund og seet paa den brændende Busk og forundret sig høiligen over, at den ikke blev opbrændt af Luen, forinden han gif hen til den for at betragte Underet nærmere), saa blive de dog opretholdte ved Guds Naade, Aand, Ord, Trøst og Kraft, saa at de ikke forgaa, men omfider blive glædede med naadig Hjælp. Og efterdi nu hint „længe, længe“ gjør Hjertet bange og ikke lægger nogen liden Byrde til de Gudfrygtiges Kors, saa have vi foresat os, denefinde at omhandle Korsets Langvarighed og Trøsten derimod. Gud hjælpe os, at ogsaa dette Arbeide maa tjene mange bedrøvede og betrængte Hjertter, der ofte med Kong David istemme den Klage- og Sørgefang: „Herre, hvor længe? hvor længe?“ til Lettelse og Berdvælgelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 7. Det Skriftsprog, vi have valgt til Text er taget af den kongelige Profets trettende Psalme, som han, efter hvad Mogle ville vide, forfattede i sin Landsflygtigheds niende Aar og altsaa et Aar før sin Dødsning, saa at det vel ikke er noget Under, at han efter i saamange Aar at være bleven forfulgt og jaget af

Saul som en Algerhøne paa Bjergene og efter at have udstaaet saamange Besvær- ligheder og Gjenvordigheder, klager saa vemodigt over sin langvarige Trængsel og snor og vender hint „hvor længe? hvor længe?“ ligesom en best Pille i Munden uden at kunne faa den ned, — som om han vilde sige: Ak, min Gud! er det da ikke snart nok? Er mine Landsflygtigheds Aar ikke snart fyldte? Hvor længe skal jeg være fredløs og om- ringet af saamegen Nød og Fare? Hvor længe vil Du se paa de Ugudeliges Ond- skab og Gjenstridighed? Hvorledes kan Du bære det over dit Hjerte at lade mig ængstes, græde, bede, bønfulde og klage saa længe? osv.

§ 8. Vor Text foranlediger os 1) til at betragte, hvorlunde det ikke er noget Sjeldent og Uædvanligt i Guds Rige, at Han paalægger sine Egne et langva- rigt Kors og ofte lader dem imod For- haabning og uagtet alle deres Bønner og Paataalderer skjælve og bæve en rum Tid i deres Angest og Nød. Kong Da- vid klager ikke blot her, men ogsaa andet- steds smerteligt herover baade i sit eget og den hele Kirkes Navn, idet hint „hvor længe?“ ofte forrekommer i hans gylde Psalmer: „Mine Ben ere forfærdede, og min Sjæl er saare forfærdet, og Du, Herre, hvor længe?“ (Ps. 6, 3. 4) Herre, hvor længe vil Du se til? Udfri min Sjæl fra deres Ødelæggelser, fra de unge Døder mit Enefte“ (min Sjæl — Ps. 35, 17)! „Frels mig, o Gud! thi Van- dene ere komne indtil Sjelen. Jeg er træt af min Raaben: udtørret er min Strube; mine Dine ere hentærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 2. 4). „Vil da Herren i al Evighed forkaste, og vil Han ikke mere vedblive at bevise Naade? Er det for bestandig forbi med Hans Miskundhed? Er Hans Ord for- svundne fra Slægt til Slægt? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Brede tillukket sin Barmhjertighed? (Ps.

77, 8 flg.) „Hvor længe skulle de Ugudelige, o Herre, hvor længe skulle de Ugudelige fryde sig? De lade udstømme, de tale frække Ord; alle de, som gjøre Ondt, prale“ Ps. 94, 3. 4). Paa lig- nende Naade taler han ogsaa i den hele Kirkes Navn: „Vi ere blevne til Haan for vore Naboer, til Spot og Forhaa- nelse for dem, som ere omkring os. Hvor længe, Herre, vil Du være vred for be- standig? Hvor længe skal din Ridsjær- hed brænde som Ild?“ (Ps. 79, 4. 5). „Hvor længe, o Gud, skal Modstanderen forhaane, skal Fienden foragte dit Navn for bestandig?“ (Ps. 74, 10). „Glæd os alt efter de Dage, du plagede os, ef- ter de Aar, vi saa Ulykke“ (Ps. 90, 15). Saadanne Alagemaal fremføre ogsaa de andre Hellige. Job siger: „Saaledes har jeg maattet arve Forsængelighedens Maaneder, og Lidelses Nætter ere mig tiltalte“ (Kap. 7, 3). Profeten Jeremias siger: „Hvorfor varer min Pine evin- deligen, og hvorfor er min Plage ulæ- gelig, saa den ikke vil læges? Du, o Gud, er vist bleven mig ligesom en stuf- fende Rilde, som Vande, der ikke ere be- standige“ (Kap. 15, 18), og en anden: „Herre, hvor længe skal jeg strige, og Du vil ikke høre, ja raabe til Dig for Vold; og Du vil ikke frelse? Hvorfor lader Du mig se Uret og skue Møie? osv. (Hab. 1, 2. 3).

§ 9. Disse Alagemaal oplyses og stad- fæstes ved Exempler. Josef maatte i hele fjorten Aar leve landsflygtig i Ægypten, dels som Træl dels som Fange. Jakob maatte sørge over ham i et og tyve Aar. Efter hvad Gregorius, med Tilnavnet den Store, Biskop i Rom, og med ham andre Skriftfortolkere antage, maatte Job i syv Aar holde ud i sin Elengighed (ihvorvel de lærde Tøder er af den Me- ning, at det kun varede et Aar, hvilket dog var længe nok under saa overvættets store Trængsler). David blev paa tiende Aar forfulgt og plaget af Saul og andre

Fiender. I det nye Testamente omtales en Kvinde, som havde maattet drages med Blodflod i tolv Aar og lide Meget af mange Læger og som derover havde tilsat næsten hele sin Formue, uagtet Lægemidlerne saa langtfra hjalp hende noget, at det snarere blev værre med hende (Luk. 8, 43; Mark. 5, 25), og en anden, hvem Satan i hele atten Aar lige som havde holdt bunden, det er: gjort krum og lam, saa at hun aldeles ikke kunde se op (Luk. 13, 11 flg.). Et yngt, elendigt Menneſke havde ligget i otte og tredive Aar ved Bethesda Dam (Joh. 5, 5 flg.). Den hellige Apostel maatte i sin hele Livstid efter sin Omvendelse bære sit apostoliske Embedes tunge Byrde og udholde de mangfoldige Trængſler, som det førte med sig, Satans-Engelens Mundslag og en Torn i sit Kjød (2 Kor. 12, 7 flg.). Vignende Exempler kunde man anføre af Kirkehistorien og andre Beretninger. Vi ſkulle imidlertid for den kjære Kortheds Skyld lade os nøie med et eneste. Om den navnkundige praktiſke Theolog og Præſt Johan Hermann i Køben i Sleſien fortælles Følgende: Hele hans Liv var en uafbrudt Stranten og Sygdom, ſaa at han fra ſin Barndom af til ſin Død ikke kunde roſe ſig af at have haft en eneste rigtig ſund Dag. I ſin Barndom og Ungdom plagedes han af Dien- og Drenſmerte, Feber, heftige Gigtanfald ſnart i Ryggen, ſnart i Luſtrøret, hvilke ſenerehen under hans kirkelige Tjeneste tiltog og forøgedes i den Grad ved Hoſte og Kvælning, at han ikke ſjelden troede at ſkulle falde død om paa Stedet. Denne Glendighed varede i over fire og tyve Aar efter hverandre, hvorhos han hver Midnat i en Tid af nitten Uger ſaldt i en overordentlig heftig og udmatende Svædd, der varede ligetil Morgen; ikkedestomindre gif han i Kirken og forrettede med Guds Viſtand Prædikenen og ſine øvrige Embedſpligter. Og uagtet han havde underkaſtet ſig mange Kure,

havde diſſe dog ikke villet hjælpe; tvertimod tog Ondet ſaaledes Overhaand, at han ikke kunde udtale en Sætning uden idelig afbrydende Kvælninger, indtil han i de ſidſte tretten Aar af ſig Liv maatte afholde ſig ganſke og aldeles fra at prædike, hviſaarſag han byggede ſig et lidet Hus i Liſſa og tilbragte der ved Siden af Sygdom ſin Tid med at tænke og ſkrive (hvoredd han rigelig erſtattede de Prædikener, han ikke var iſtand til at holde). Omſider lakkede det lidt efter lidt til Enden med ham under uafslædlige Forſtoppelfer, ledſagede af Feber, ſmertelige Ophovnelſer af Legemet, uudholdelige Rivninger og Stikninger i Aar og Arme, ſaa at han ikke engang kunde ſidde, men maatte ſtaa, lænet op til en Væg eller Andet, og neppe kunde ligge om Natten. I tre Uger før ſig Endeligt maatte han ligge ganſke tilſengs og ſkreve da ved Siden af ſit Sygeleie de Aageord af Johannes's Evangelium: „Herre! ſe den, Du elſker, er ſyg“ (Kap. 11, 3). Saaledes var han nu i ſtor Taalmodighed ſtille for ſin Gud, indtil han endelig Søndag Septuageſima 1647 henſlumrede blidt og ſaligt og blev befriet fra ſin Plage. Jeg har troet at burde anføre et ſaadant overordentligt Exempel, for at de bedrøvede Hjerter, ſom maatte værdiges at læſe dette Skrift og ſom maaſke tykkes, at deres Kors er altfor tungt og varer altfor længe, kunne ſammenholde det dermed; thi vort eget Kors forekommer os tit at være ſaare ſtort, indtil vi give agt paa hvad Andre blandt vore Medchriſtne lide; da finde vi ofte at have Grund til at takke vor Gud for at Han behandler os ſaa naadigt, ſom Han gjør.

§ 10. Vi ſkulle 2) endvidere betænke, „at langvarigt Kors er et tungt Kors“ og ofte trykker de troende Sjele ſaa haardt, at de ikke ville lade ſig trøſte og ikke vide, hvor de ſkulle vende ſig hen. Man ſiger for et Ordſprog, at det, ſom

langt er, er tungt; thi ligesom den Byrde, en Vandringsmand har at bære en lang Wei, bliver saa at sige steds tungere, ikke fordi den i og for sig bliver tungere, men fordi hans Kræfter aftage ved Anstrengelsen, saaledes gaar det ogsaa med de Christne; de udmattes efterhaanden ved Korsbyrdens Langvarighed; det udbortes Menneſke gaar tilgrunde; det Haab, deres Fornuft har gjort sig, svækkes og forsvinder ofte aldeles, og saaledes bliver Byrden bestandig tungere. Erfaringen lærer, at naar en stor Sten eller tung Kugle ligger i længere Tid stille paa et Sted, navnlig paa en Græsbund, saa synker og indtrykkes denne mere og mere deri. Saaledes gaar det ogsaa med et Hjertes store Nød; jo længere den bliver liggende derpaa, desto dybere trykkes den sig ind, — desmere Angest og Smerte foraarſager den. Vi skulde imidlertid efter vor Texts Foranledning drøfte denne Sag noget nærmere.

§ 11. Det langvarige Kors vækker mange sørgmodige og farlige Tanter hos de Bedrøvede; det betager dem ofte, hvad der skulde være deres højeste og eneste Trøst, nemlig Forvisningen om Guds Naade og Synet af Hans faderlige Ansigt (jeg siger ikke, at de, som have et langvarigt Kors, ei ere i Naade hos Gud, og at Han ikke agter paa dem eller bekymrer sig om dem, men at en tyk Taage lægger sig imellem dem og deres Guds Ansigt, ligesom imellem Jorden og Solen, og for en Tidlang berøver dem Forvisningen om og Følelsen af Hans Trøst), og derved bliver Korset over al Naade tungt. Mangt et gudsfrygtigt Hjerte er vel tilfreds med al sin Ulykke, naar det kun derhos fornemmer Guds Trøst og Kraft; ja, det skulde vel endog erklære sig rede til gladeligen at lide endnu langt Mere, naar det kun bestandig maatte beholde Guds Nads indvortes Vidnesbyrd om sin Barneret hos

Gud og om Hans Naade og Kjærlighed. Men naar dette Lys gaar ud, da er der lutter Mørke, Hjertesorg, Skræk og Angest. Jeg skal til de gudsfrygtige Enfoldiges Nytte oplyse dette ved en Signelse. Om en brav og huslig Kvinde har en stor Husholdning og i Dagens Løb maa finde sig i megen Fortræd og Uergrelse, meget Arbejde og Besvær, saa er hun alligevel tilfreds, naar hun kun ser et venligt Ansigt og hører et godt Ord af sin Mand; men bliver hun foruden alt Andet ogsaa ilde behandlet, seet surt paa og haardt tiltalt af ham, saa pleier Sorg og Graad at være hendes Aftenhvile. Om en Soldat skal gaa imod Fienden og maa udholde Møie, Fare og Nød, vil han dog ikke letteligen bevære sig derover, naar han kun ved Siden deraf har sin Underholdning og ikke behøver at lide Hunger; men kommer ogsaa dette til, saa taber han Modet. Saaledes er det ogsaa med de gudsfrygtige Sjæle; de ville ikke vægre sig ved at underkaste sig Alting villigen og med Glæde, naar de kun faa et godt Ord af sin Gud, det er: Trøst, Kraft og Forsikringen om Hans Naade; men maa de ogsaa være det foruden, da „har al Latter en Ende.“ Men nu fører det langvarige Kors netop de Tanter med sig, at Gud har forladt dem, — at Han har skjult sit Ansigt for dem.

§ 12. Dette tilkjendegiver den haardt betrængte Profet, naar han raaber saa smerteligen: „Hvor længe Herre, vil Du glemme mig for bestandig? Hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig?“ — som om han vilde sige: Jeg kan vel finde mig i, at man i Utaknemmelighed glemmer mig, mit gode Forhold og mine For tjenester ved Hoffet og dertilmed fornærmelser, forfølger og ængster mig; ei heller vil jeg lægge det paa Hjertet, at mine Venner og Slægtninger, ja at min Fader og Moder glemme og forlade mig; men at Du, min Gud, forglemmer mig

og lader, som om Du ikke agter paa mig, — som om du ikke kjender mig, det er mig utaaleligt, osv. Ijærdeleshed skulle vi lægge Mærke til det Udtryk: for bestandig. Han vil nemlig sige Saa meget som: Jeg kan ikke tænke mig Andet, end at Du, min Gud, har fast foresat Dig og besluttet hos Dig selv, at Du ikke vil hjælpe mig, efterdi Du, uagtet alle mine Bønner, lader mig forblive saamange Aar i Angest og Nød. Naar Trængselen er stor og længe vedvarende, saa bede de Troende desto heftigere og ivrigere og indgive mange Ansøgninger, vædede med Taarer og forjælede med Sukke, til den himmelske Regering; men naar ogsaa disse blive upaaagtede, henlagte og bortslængte, og det forønskede Svar ikke paafølger, maa de da ikke blive endnu dybere bedrøvede og stedse mere og mere føle sit Korsets Tyngde? Ei heller bør det oversees, at Profeten til at „glemme,“ føier Talemaaden at „skjule sit Ansigt“; thi det er just ikke altid sagt, at man bliver glemt med Forjættelse; det kan ogsaa ske af Skøbelighed eller formedelt Guds mange Forretninger; men naar man fremstiller sig ofte nok, og man dog hverken vil se eller høre En, saa er dette et Bevis paa, at det sker med Forjættelse og af Fiendskab. Naar nu de bedrøvede Sjæle melde sig hver Dag, ja hver Time og med mange ængstelige Sukke og hede Taarer bede om Bistandselse, Hjælp og Trøst, saa opstaa de nedslaaede og farlige Tanker i deres Sind: Gud vil ikke vide af dig; Han kommer dig ikke ihu; du er bortstødt fra Hans Dine.

§ 13. Da opdynde Sorgerne sig; da ængstes Hjertet; da komme de søvnløse Nætter; da bliver der en Tænken og Grublen. Af, jeg dybt bedrøvede, elendige Menneſke! heder det. Hvormed kan jeg have forskyldt dette af min Gud? Hvormed kan jeg have saa høiligen for-tørnet Ham? osv. Herhen figte Profe-

tens Ord: „Hvor længe skal jeg raadslaa i min Sjæl og have Bedrøvelse i mit Hjerte om Dagen?“ — som om han vilde sige: Jeg tænker vel ofte og meget over min Nød; jeg ophitter allehaande Midler til at komme ud deraf; jeg vilde gjerne trøste mig selv og stille mit Hjerte tilfreds; men det er Altsammen forgjæves; jeg finder hverken Raad, Hjælp eller Trøst udenfor Dig, og efterdi Du skjuler dit Ansigt for mig, saa ender al min Tænken, Sorg og Grublen med lutter Skræk og Angst, og jeg fordyber mig ofte saameget i mine sørgmodige Tanker, at jeg neppe kan komme til mig selv igjen, osv. Dette lader sig bedst oplyse og forstaa ved Hjælp af Erfaringen. Man ved, hvorledes det gaar, naar en Mand er bortreist, og hvilke bekymrede Tanker der pleie at opstaa hos hans Egtfælle, naar han udebliver over den bestemte Tid, til hvilken han haabede sikkert at skulle være tilbage hos Sine igjen: af, er han blot ikke kommen til Skade! af, om han skulde være bleven syg! om han maatte endog skulde være død! Saaledes gaar det ogsaa med de bedrøvede Sjæle; fra først af, naar Nøden begynder, opretholde og trøste de sig med Guds Forjættelser og Haabet om Hans Hjælp; men naar Nøden varer længe og tiltager, og Hjælpen efter deres Mening udebliver over Tiden, da henfalde de ofte til Modløshed og kunne ikke befri sig for sorgfulde og farlige Tanker, saasom: Af, hvad kan da Marsagen være til, at min Gud forglemmer mig og ikke opfylder sine Forjættelser? Jeg maa have forskyldt det ved en eller anden grov Synd; maatte har Han fremdraget en af mine Ungdomssynder; maatte er Han bleven en lønlig Svig og skjult Ondskab var i mit Hjerte; maatte ser Han, som en Gud, der prøver Hjærter og Nyrrer, at al min Gudsfrugt ikke er Andet end Hykleri og hele min Christendom kun Skin og Skyggværk.

Da begyndte de at grunde og pønse paa hvorledes de skulde forsonen den fortørnede og foresætte sig, hvorledes, hvor meget og hvor længe de ville bede, hvorledes de ville ændre, forbedre og aflægge dette og hint, osv., men hvori Sjelen dog saa langt fra finder nogen Hvile, at Hjertesorgen tvertimod kun pleier at blive større. Naar da Intet af alt dette vil hjælpe, saa gaar det ofte endnu videre, saa at de sige: Nu vel, siden Gud slet ikke vil hjælpe mig, saa skal han heller ikke være min Gud; hvad gavner nu min Gudsfragt mig? hvad Nytte har jeg af mine Bønner? det gaar jo de Ugudelige langt bedre end mig; hvo ved, om Gud virkelig er saa naadig, som Han skildres i Skriften? hvo ved, om Han ikke i sit skjulte Raad har besluttet noget Andet end han udvortes aabenbarer? hvorledes kan det bestaa med Hans Ords Sandhed, at Han saaledes glemmer og forlader mig? „Kald paa mig paa Nødens Dag; saa vil jeg udfri dig. Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud,“ osv. Men hvor længe, hvor smerteligt, hvor ængsteligt har jeg ikke hidtil raabt i min langvarige Nød, og Han har dog ikke udfriet mig; jeg har jo nu arbeidet saa længe under min Korsbyrde, at jeg næsten ikke kan leve; men hvem giver mig Hvile? Jeg har saa ofte gaaet hen for at bede om Trøst og Redning, men har Intet faaet. Omfider stiger det til det Høieste: Hvo ved om det ogsaa er sandt, hvad Skriften lærer og forretter? hvo ved, om den er Guds Ord; hvo ved, om Gud bekymrer sig om de menneskelige Ting og tager sig af den Ene fremfor af den Anden? Alt gaar jo hulter til bulter og om hverandre; det gaar jo de ugudelige Skarn bedre end de gudsfrygtigste Hjertes; hvorledes kan det forænes med Guds Forsyn og Styrelse?

Om nu end Aanden modfiger deslige mørke, farlige og skrættelige Tanker og formaner Sjelen til Taalmodighed og Haab, saa lider den dog i en saadan Kamp en Angest, saa stor, at den ikke formaar at udsige det; ei heller kan Noget, som ikke selv har erfaret og fornummet det, tro eller forestille sig det, — som Luther siger, hvor han forklarer disse Ord: „David afmaler med disse Ord sin Sjæls bitreste og heftigste Bedrøvelse, idet han intetsteds ser eller mærker Andet end en fra ham bortvendt, en fiendtlig, usorsonlig, ubønhørlig og i al Evighed fortørnet Gud. Da fortvioler alt Haab og de uudsigelige Sukke, hvormed Aanden træder frem i vort Sted, endnu ere tilbage midt i Fortvivlelsen. Dette forstaar Ingen uden den, som har smagt det. Denne Kamp foregaar ikke i Indbildningen og i selvgjorte, tomme Tanker, saaledes som de ørtesløse og uerfarne Tilskuere kunne mene, men i det udsødelige Livs, det er: Sjæls, inderste Sands“ osv.

§ 14. Hertil kommer endnu Noget, som forøger det langvarige Kors og gjør det tungt, nemlig de fiendtlighedsbede Verdensbørns saavel som Satans Trods, Spot og Pralerier. Naar et Menneske hjemses af Korset og snart udfries deraf, saa agter Verden det ikke noget Synderligt, men betragter det som noget Sædvanligt; er derimod Trængselen særdeles stor og langvarig, saa bliver der en Dømmen og Fordømmen; da bliver de Bedrøvedes Hjertesorg paa mange Maader forøget. Nogle, som i Begyndelsen havde Medlidenshed med dem, blive efterhaanden trætte, blive vante til de Glendiges Graad, Rlynk og Klage og agte ikke mere derpaa. Dette bliver endog Tilfældet med deres kjæreste og fortroligste Venner, — som den daglige Erfaring lærer under allehaande haarde Anfægtelser og Sygdomme. Andre begynder at dømme og fordømme: dette

Menneske maa have syndet grovliggen imod Gud; han maa ikke være saa gudsfrygtig, som man troede; man har i lang Tid bedet for ham baade lønligen og aabenbare; men det hjælper ikke; det maa have en Aarsag, og Dørlige. Utter Andre, som maaſte tilſorn have miſundt og hadet de Gudſfrygtige, de begynde at ſpotte og udfjælde dem, ligesom Sime: Gaſ ud, gaſ ud, du blodgjerrige Mand og du Belials Mand: Herren har betalt dig al din Ugudelighed, og ſe, du er i din Ulykke; thi du er en blodgjerrig Mand, oſv. (2 Sam. 16, 7. 8). Nu ſer man, at du har været en ſtor Hykler og hverken ment det oprigtigt med Gud eller Mennesker; dette har du vel fortjent af mig alene, oſv. Satan forbliver hellerikke uviſkſom i en ſaadan Tid, men løber ligesom med ſine Fødder hen over de Gudſfrygtige og ſpottes dem: Hvad Fordel har du nu af din Gudsſfrygt, af dine Bønner og din hele Chriſtendom? Hvor er nu din Gud? Er du Guds Søn, da ſig, at diſſe Stene blive Brød. Er du Guds Søn, da ſtig ned af Korſet. Han har frelſt Andre; ſig ſelv kan han ikke frelſe! Han er en Konge og Præſt for Gud; ſaa befrie han ſig nu fra ſin Angelt og Rød! ſaa ville vi tro det. Han forlod ſig paa Gud; Han frie ham nu, om han har Behag i ham! thi han har ſagt: „jeg er Guds Søn“ (Matth. 4, 3; 27, 40. 42. 43). Heraf kan man forſtaa, hvad Profeten ſiger: „Hvor længe ſkal min Fiende ophøie ſig over mig?“ iſær, naar man ſammenholder det med hvad han paa andre Steder klager over: „Mange ſige til min Sjel: der er ingen Frelſe for ham hos Gud (Pſ. 3, 3). De lade ſin Mund vidt op mod mig; de ſige: Ha, ha! her er, hvad vi ville (Pſ. 35, 21. 22). Mine Fiender forhaane mig, idet de den ganſke Dag ſige til mig: Hvor er din Gud?“ (Pſ. 42. 11.) Alt dette bekræfter nu klarligen, hvad vi oven-

for ſagde, nemlig, at langvarigt Kors er tungt og ligesom med hver Dag tungere, efterdi det forøges med ſaamegen Sorg og ſaamange kummerfulde Tanter.

§ 15. Vi ſkulle 3) overvie, at hvor dybt bedrøvet og ſaare betrængt Profeten end er, og hvor heftig end Satan, Verden og hans egen Fornuft gaa løs paa ham, ſaa forlader han ſig dog paa Gud, holder ſig til Gud, paatalder Gud og bliver ikke træt af at bede. Sku ned, ſiger han; ſvar mig, Herre, min Gud! Læg Mærke til det Troesord: min Gud. Om du end tusind Gange ihjelſlaar mig, vil han ſige, ſaa er og bliver Du dog min Gud; lad Satan, Verden og mit Kjød og Blod trænge og ſige, hvad de ville, ſaa holder jeg dig ligefuldt for min Gud; jeg tror og ved, at Du er en almægtig, alviſ, alleſtedsnærværende, naadig, barmhertig, trofaſt, ſanddru og evig Gud, evig Fader; vel tykkes det mig ofte, ſom om Du har glemt mig og ikke agter paa mig; men jeg ved bedre; Du kan, Du vil, Du ſkal, Du maa ikke glemme mig; thi jeg er ei alene din Skabning, men ogſaa dit Barn, din Medforbundne; Du har annammet mig og udvalgt mig til din Eiendom; derfor kan Du ikke glemme mig. Vel har Du dine hellige og vigtige Aarſager til at lade mig en rum Tid vandre i Glendighed og, ſom det ſynes, raabe og bede forgjæves; men jeg tvivler dog ikke om at naar Du har opnaaet dit Diemed og udført din Raadſlutning, ſaa vil Du lade mig høſte rigeligen Frugt deraf, oſv. At den bedrøvede Profet har haft ſaadanne trøſtefulde Tanter midt i ſin Angelt og Rød, kan man ſlutte af de paafølgende Ord. „Men jeg forlader mig paa din Miſkundhed,“ ſiger han: „mit Hjerte fryder ſig i din Frelſe! jeg vil lovsynge Herren; thi Han har gjort vel imod mig“ (W. 6); ligesom han paa andre Steder indſletter diſſe Ord i ſin vemodige Klage: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjel, og

bruger i mig? Vi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham for Frelse fra Hans Ansigt" (Ps. 42, 6). Heraf se vi, hvad der er det Bedste i et langvarigt Kors, nemlig at bide efter Gud og forlade sig paa Ham, at modsigge Satan, Verden og Fornuften med en frimodig Tro, at holde ved i Bønnen, at hænge sig fast ved Gud, ligesom en Borre ved et Klædebon, og i stille Taalmodighed oppebie Hjælpens Time, — hvorom der snart bliver Anledning til at sige Mere.

§ 16. Vi komme nu til den Brug, vi skulle gjøre af den her fremstillede Lære, og uddrage deraf en kraftig Trøst for alle bedrøvede Sjele, hvilke hidtil have sukket og endnu sukke under langvarigt Kors. I gudelskende Sjele, som befinde Eder i en saadan Tilstand! jeg kan ikke fortænke Eder i at I med Kong David klage vemodigt og smerteligen over Eders store Nød og ikke altid kunne finde og skikke Eder deri; jeg er ogsaa vis paa at Eders Gud efter sin store Miskundhed har Taalmodighed med Eder og holder Eder Meget tilgode; thi „Han kjender vort Væsen; Han kommer ihu, at vi ere Støv" (Ps. 103, 14). Men paa det I stedse mere og mere skulle beslitte Eder paa i Lydighed at underkaste Eder Hans hellige Willie, saa giver Agt paa følgende Punkter: for det Første, at heller Intet i denne Henseende sker ved et Slumpetræk, og at hellerikke Satan og Verden saa Lov til at behandle Eder efter sin Willie, til at bedrøve, anfegte og ængste Eder saa ofte, saa haardt og saa længe, som de lystte, men at Alt gaar efter vor Guds hellige og uransagelige, stedse gode og naadige Raad og Willie; thi vi maa her atter bringe i Erindring, at det hele Kors med alle sine Omstændigheder og Vækkelser i Henseende til Tid, Sted og Størrelse afhænger af Guds Forsyn, Styrelse og Bestemmelse; det har sin bestemte Tid, da det skal nærme sig os, og ligeledes sin Tid, da det skal

vige fra os; det er, ligesom alt Andet, afmaalt, aftællt og afveiet af den eie-gode og alvise Gud (Visd. 11, 22). De Troendes Kors=Dage sammenlignes med en Daglønners Dage (Job 7, 1). Men ligesom nu en Arbejdsmand har sine visse Timer i hvilke han maa bære Dagens Byrde og Hæde (Matth. 20, 12), men siden kan nyde Hvile, saaledes have ogsaa de Troende sin bestemte Lidelsestid, og Gud har beskikket og forordnet, hvor mange Timer, Dage, Uger, Maaneder og Aar den skal vare, og efter dem følger Hvile og Bedrøvelse.

§ 17. Dette lærer Guds Aand os klarligen paa mange Steder i Skriften, — som naar han siger gennem David: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er Du. I Din Haand ere mine Tider" (Ps. 31, 15. 16), og paa et andet Sted: „Som udannet Foster saa dine Dine mig, og i din Bog bleve de alle opskrevne, de Dage, som bleve bestemte, da der ikke var en iblandt dem" (Ps. 139, 16). Esaias siger: „Taler kjærligen til Jerusalem, og raaber til det at dets Strid er fuldbendt" (Kap. 40, 2)! Hos Profeten Daniel tales oftere om den Tid, det er bestemt at Kirken skal lide, — den Tid, den skal blive forløst og udført af sin Trængsel, — da et Rige opstaar og stiger, og et andet aftager og falder. Om de Dyr, som Profeten saa i sit Syn, hvorved flere Riger forbilledligen betegnes, siger han: „Enden kommer til den bestemte Tid." Om en ugudelig Herster siges, at „han skal ødelægge de Hellige af de høie Himle, og de skulle gives i hans Haand indtil en Tid og Tider og en Del af en Tid" (Kap. 7, 12. 25, jfr. Kap. 8, 13. 14. 17. 19; 9, 24). Herhen høre de Talemaader, som vi ogsaa finde i det Nye Testament om denne Sag, — som naar vor kjæreste Frelser siger: „Kvinden, naar hun føder, har Bedrøvelse, fordi hendes Time er kommen. — — Ogsaa

J have da vel nu Bedrøvelse; men jeg vil se Eder igjen, og Eders Hjerte skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 21. 22), og naar Han siger til sine Fiender, der toge Ham tilfange: „Der jeg var dagligen hos Eder i Templet, udtrakke J ikke Hænder imod mig; men denne er Eders Time og Mørkets Magt" (Joh. 22, 53), — som om Han vil sige: J have hidtil maattet lade mig lære og prædike frit tvertimod Eders Tanke og Villie; thi min af min Fader bestemte Time var endnu ikke kommen; men nu er den Tid forhaanden, da Han har tilladt Eders Ondskab at angribe mig og tilstedt Mørkets Fyrste at opvække sine Lemmer og Rødsfaber imod mig. Saa bør det ogsaa overveies, hvad Han lader skrive til sin Tjener, Biskoppen i Smyrna: „Frygt ikke for det, du skal lide. Se, Djævelen skal kaste Nogle af Eder i Fængsel, paa det J skulle fristes, og J skulle have Trængsel i ti Dage," osv. (Aab. 2, 10).

§ 18. Men herved maa endnu særligen bemærkes, at de hellige Guds Børn ofte tro, at Forløsningens og Redningens Tid er forhaanden, og at den Høieste nu maa hjælpe, men at Gud lader dem vide, at Hans Tid endnu ikke er kommen. Herhen hører, hvad Profeten siger i den hele israelitiske Kirkes Navn: „Du vil reise Dig, vil forbarme Dig over Zion; thi det er paatide, at Du er naadig; thi kommen er den bestemte Tid; thi dine Tjenere have Behag i dets Stene, og over dets Støv ynkes de" (Ps. 102, 14. 15,) medens den Tid, som Gud havde forbeholdt sin Magt og Miskundhed dog endnu ikke var kommen. Da Jomfru Maria i Brylluppet i Kana mærkede, at de vilde skorte paa Vin, troede hun, at det var den rette Tid at hjælpe, forinden Vinen var aldeles opdrucken og Mangelen blev bitterlig; men Herren svarer hende: „Kvinde! hvad har jeg med dig at gjøre? Min Time er

endnu ikke kommen" (Joh. 2, 3. 4.) Da Lazarus, den Herres Jesu Ven, blev syg i Bethania, og det lod til at tage en farlig Vending med ham, budsendte hans Søstre Martha og Maria Jesus i Betids og lod sige Ham: Herre, se, den, Du elsker, er syg — i den Tanke at Herren skulde ile med at komme, førend Sygdommen tog Overhaand. Men hvad gjorde Herren, da Han fik denne Tidende og efterat Budet uidentviol havde tilfulde bekræftet Ham Sygdommen og dens Farlighed og bedet Ham paastynde sit Komme? Fader os høre, hvor mærkeligt Evangelisten taler derom: „Men Jesus elskede Martha og hendes Søster og Lazarus. Der Han nu hørte, at han var syg, blev Han dog to Dage paa det Sted, hvor Han var. Sidenefter sagde Han til Disciplene: lader os drage til Judæa igjen!" Men imidlertid var Lazarus død og hans Søstre dybt bedrøvede (Joh. 11, 1. 3. 5. 6. 7.) O, hvor smukt er ikke Herrens Vis og Naade her fremstillet for os! Selv om de, som Han elsker og som elske Ham, ofte anraabe indstændigt om Hans Hjælp og sender det ene Bud efter det andet (jeg mener: sine dybe Sukke og inderlige, heftige Bønner) til Himmelen, saa udebliver Han dog ofte ikke blot to Dage, men maaske to Maaneder, ja maaske to Aar og længere og lader imidlertid sine Egne klage og græde, lader nogle dø og Andre blive elendige og forladte. Men Udsaldet viser omfider, at Alt har sigtet til at fremme Hans Være, til at aabenbare Hans herlige Magt, Visdom og Godhed, til at forøge Troen og Kjærligheden hos Hans Egne, osv. Alt, kjæreste Herre Jesus, gjør os din hellige Villie jød og dine Naader og underlige Veie behagelige! Du kan jo ikke mene det ilde. I den hellige Johannes's Aabenbaring fortælles, at han saa deres Sjæle, som vare myrdede for Guds Ords Skyld og for det Vidnesbyrds Skyld,

som de havde, og hørte dem raabe med høi Røst: „Herre, Du den Hellige og Sanddrue! hvor længe tøver Du at dømme og hævne vort Blod paa dem, som bo paa Jorden? Og der blev sagt til dem, at de skulde hvile sig endnu en liden Tid, indtil Antallet af deres Medtjenere og deres Brødre blev fuldt“ (Kap. 6, 9—11.) Saaledes har vor Gud sin Tid, som Han har forbeholdt sig og som ikke falder sammen med vor Tid, og ihvorvel det staar saa frit for at sukke, at bede og paatalde, saa bør dog Alt henstilles til Hans hellige Villie, og heri bør vor Sjæl finde sin Glæde og Hvile, medens vi ogsaa i saa Maade skulle betænke til vor Trøst, at de Troendes ængstelige Raab og hede Taarer ikke ere frugtesløse, men først blive indførte i Guds Bog og omhyggeligen tællede og ofte bevirke, at Herren forforkter Trængselsens Dage og skyndsomt og uventet udfrier sine Egne (Ps. 56, 9; Matth. 24, 22; Luk. 18, 8.)

§ 19. Ved denne Betragtning maa vi endvidere bemærke, at vor Gud har bestemt og forordnet Korsfættelsens Dage og Trængselsens Tid dels til sin desto større Være, dels til vort desto større Gavn, dels til vore Medchristnes desto større Opbyggelse og Forbedring. Det Første sees klarligen af hvad vi nys anførte om vor Frelseres Forhaling, da det blev ham forkyndt, at Lazarus var syg. Thi det tjente mere til Guds Være og Hans Søns Forherligelse, at Lazarus blev opvakt efter allerede at have ligget fire Dage i Graven end om Han kun var bleven reddet af den farlige Sygdom. En erfaren Læge indlægger sig større Være ved at helbrede de langvarige og haabløse Sygdomme end de ubetydelige og almindelige. Naar vor Gud udfrier os af en stor Nød og langvarig Trængsel, hvor al menneskelig Hjælp er ude og vi selv intet Raad og ingen Hjælp vine, saa bidrager dette mere til Hans

høie og herlige Navns Pris end om Han gjorde det strax efter at vi vare stedte deri. Det Andet er ogsaa uimodsigeligt, nemlig, at de langvarige Trængsler tjene til vort desto større Gavn og Bedste. Man ved, hvor meget det i Christendommen kommer an paa, at Mennesket lærer sin egen Usælskhed at kjende, lærer at fornægte sig selv, at ydmyge sig grundigt for Gud, at agte Alt, hvad man selv og Verden er, for Intet, men Gud og Hans Naade og Misfandhed i Christo Jesu for Alt; thi det indvortes Menneske kan ikke vorde fornyet, medmindre det udvortes Dag for Dag gaar tilgrunde (2 Kor. 4, 16). I Menneskets stolte og ubøiede Hjerte finder Guds Naade intet Rum eller Sted; det maa først knuses, sønderslaaes, sønderrives, ydmyges og tilintetgjøres. Og herpaa gaar den hele Skrift ud, nemlig, at Mennesket skal være Intet, Gud Alt. Men om en bodfærdig og troende Sjæl nu end daglig øver sig heri og saaledes stræber at blive Intet i sig selv, saa vil det dog ikke rigtigt gaa dermed, dersom ikke Gud kommer den tilhjælp med det velsignede Kors. Et lidet og kortvarigt Kors, som snart gaar over, pleier imidlertid den saa saare fordærvede Natur at bryde sig lidet eller intet om og snart at glemme; derfor maa det være et tungt og langvarigt, som stadig kan nedtrykke den og holde den til Gudfrygtighed. Vigesom Jernet maa ofte i Ilden og først ved mange Hammerslag tilsidst lader sig danne til et brugbart Værktøj, saaledes er der ogsaa med vort Hjerte. Den Høieste ser og ved, hvor nødigt det lader sig afdrage fra Synden, Verdensglæden og Forsængeligheden, og at det, naar en liden Trængsel tvinger det dertil, tager Affed fra dem som fra gode Venner for en Tidlang, med det Ønske og Haab, snart at gjense dem og atter tale med dem, eller som Luths Hustru, der helst vilde have blevet i Sodoma, hvorfor hun ogsaa

imod Herrens Befaling saa sig tilbage og desaarjaa blev til en Saltstøtte (1 Mos. 19, 26). Derfor maa han paa-lægge det langvarigt, ja vel endog stedse-varende Kors for at det ganske og aldeles skal glemme Syndeveiene og Verdens-glæderne og beslutte sig til at tjene sin Gud alle sit Livs Dage. Det langvarige Kors virker en langvarig og standhaftig Gudfrygtighed, ligesom Forældres stadige og aarvaagne Opfugt og lang Skolegang gjør, at en Dreng bliver lærd og vel-opdragen.

§ 20. Jeg kommer her til at tænke paa en gudfrygtig Præst, som, da han for første Gang var ude efter en over-staaet haard og smertefuld Sygdom og blev ønsket til Vykke af en Ven, blandt Andet sagde til ham, at dersom det var Guds Villie og ikke hindrede ham i hans Kald og Embedsforretninger, vilde han ønske, at han bestandig var syg; thi da var Kjødets mat og kræftesløst, medens Aanden herskede og havde Overhaand, og man beffjæstigede sig da med lutter gude-lige, hellige og himmelske Tanker og havde let for at glemme det Jordiske og al Forsængelighed, osv. Det langvarige Kors gjør os flittige og ivrige til at bede, saaledes som Davids Exempel frem-for andre lærer os, idet vi ingenlunde vilde have saamange deilige Psalmer af ham, dersom de ikke ligesom vare afpres-sede hans Hjerte under hans langvarige Kors. Et lidet og kortvarigt Kors væk-ter ofte kun en ringe og forbigaaende Andagt, et stort og langvarigt derimod en ivrig og vedholdende. Ere vi uden Trængsel, eller have vi kun et lidet Kors, saa bede og paafalde vi vel, men ikkun nu og da, naar vi saa Tid dertil; det længe vedvarende Kors derimod lærer os at bede, lede og banke paa, saaledes som vor Frelser fordobler Ordene og sætter dem ved Siden af hinanden, for derved at betegne den ivrige og stadige Bøn, som Han kræver. Ved langvarigt Kors prø-

ves ogsaa bedst de gudfrygtige Sjeles Tro, Kjærlighed og Haab; naar de da forblive standhaftige og ikke vorde efter-ladne i sin Gudfrygtighed, saa bliver det bitterligt, at de elste Gud for Hans egen og ikke for Hans Gavers Skyld, — at de ene og alene forlade sig paa Gud og sætte sit Haab til Hans Misfandhed og ikke indblande noget Hensyn til jordisk Trøst. Saa gjør ogsaa det langvarige Kors den guddommelige Hjælp og him-melske Trøst desto sødere og behageligere, naar de omsider komme. Det gjør En Verden best og Himmelen sød. En vis Præst, som var saare medtagen og al-deles udtæret af en haard og smertefuld Sygdom, pleiede undertiden i sin Angest og Pine at lægge sig i sin Digtiste, som han allerede havde ladet forfærdige, og sige: O, hvor sødt og godt skal jeg ikke hvile her, naar min Gud løser mine Baand og spænder mig af Alaget! Man ser neppe Noget dø villigere og glidere end dem, som under mange og langva-rige Trængsler have lært at forsmaa Verden og jukke efter Himmelen. Hvad hidtil er jagt, tjener ogsaa til Bevis for det Tredie, nemlig, at det langvarige Kors tjener til vore Medchristnes desto større Opbyggelse og Forbedring; thi de, som ere prøvede ved længe vedholdende Trængsler, besidde stor Erfaring og kunne trøste saameget kraftigere; de have lært Guds Misfandhed, Trofasthed, Kjærlig-hed og Sanddrthed at kjende og kunne saaledes med desto større Tryghed hen-vise Andre dertil. O, hvor godt gjør det ikke de gudfrygtige Hjerter, naar de komme til en øvet Korsdrager og høre ham prise Guds Misfandhed og Sandhed, og de ikke spore Andet end Tro, Kjærlighed, Taalmodighed og Hengivelse hos ham! osv.

§ 21. Til de troende og gudfrygtige Sjeles Trøst i langvarige og haarde Lidelser maa det dernæst bemærkes, at Gud ikke forlader dem i en saadan Til-

stand, men er og bliver hos dem, vedervæger, styrker, bevarer og opretholder dem, saa at de kunne holde ud og vinde Seier. Han er med dem i Nøden (Ps. 91, 15) og giver dem stor Kraft, efter sin Forjættelse: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds høire Haand“ (Esai. 41, 10). „Lægger man os Byrde paa, saa er Gud vor Frelse“ (Ps. 68, 20). Da Moses's Hænder blev tunge, saa at han ikke mere kunde opløfte dem til Bøn for Israels Hær, der stred med Amalekiterne, toge Aron og Hur en Sten og lagde under ham, og han satte sig derpaa, og Aron og Hur holdt hans Hænder oppe, En paa hver Side, og hans Hænder bleve holdte fast, indtil Solen gik ned (2 Mos. 17, 12). Saaledes bærer ogsaa Gud sig ad med sine udvalgte Sjele; det maa ikke fattes dem paa Trøst, Kraft og Vederværgelse i deres langvarige Korr. Han opvækker steds Hjerter, der tage sig af dem og holde deres Hænder oppe, naar de synke, — som tiltale dem venligt og trøsteligt, saa og efter Omstændighederne gaa dem tilhaande med Hjælp og Pleie. Jeg ved Exempler paa fattige og bedrøvede Enker, der i lang Tid have maattet søge sit Brød med Kummer og Hjerteforg; men den gode Gud har dog mangengang naadeligen hjulpet dem og sendt dem Midler til deres Underhold paa en Tid og fra et Sted, de mindst ventede det, hvorved de er bleven forfikkede om Hans faderlige Omfjorg og saaledes trøstede, at de sidenefter have været desto villigere til fremdeles at bære sit Korr. Det Samme ser man at være Tilfældet med andre Nødlidende og Bedrøvede. De maa ikke mangle Trøst og Hjælp under sine langvarige Lidelser, om Han endog skulde sende en Engel fra Himmelen for at styrke dem eller selv komme for at hufvæle dem med Trøst

(Luk. 22, 43). Man ser af alle deres Exempler, som Han har hjemfjort med langvarige Trængsler, at Han har taget sig hjerteligen af dem og ikke ladet dem være uden Hjælp og Hufvælgelse. Da Josef var bleven solgt af sine egne Brødre og ført som Træl til Ægypten, lod Herren vor Gud ham snart mærke, at Han var med ham, idet han velsignede Potifars Hus for hans Skyld, hvorover denne begyndte at fatte Godhed for ham og betroede ham Alt, hvad han eiede. Da han senerehen formodet en utugtig Kvindes Bagvælgelse blev fra en Træl til en Fange, og hans Nød saaledes blev forøget, var Herren med ham og tilvendte ham Misfjundhed og gav ham Yndest hos Fangehusets Forstander, og Fangehusets Forstander gav alle Fangerne, som var i Fangehuset, i Josefs Haand, og alt det, som skulde gøres, det gjorde han. Saaledes ophørte vel ikke Trængselen, men heller ikke Guds Naade, der allevegne fulgte og opretholdt ham, indtil Han førte ham ud af hans Nød til den bestemte Tid og lod ham komme til Ære og Værdighed (1 Mos. 32, 2 flg.)

§ 22. At Kong David hører til dem, der have været ængstede med langvarig Nød, er bekjendt; men at Gud styrkede, trøstede og opretholdt ham deri, kan heller ikke være os ubekjendt, ligesom han ei heller selv tier derom. „Du giver Glæde i mit Hjerte,“ siger han, „større end naar deres Korn og Most er mangfoldig. I Fred vil jeg lægge mig og tillige sove ind; thi Du, Herre, alene lader mig bo i Tryghed“ (Ps. 4, 8. 9). „Forjmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligt“ (Ps. 73, 26). „Derjom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Elendighed“ (Ps. 119, 92). Saaledes gik det ogsaa med den hellige Apostel Paulus, hvem Herren vel øvede og bedrøvede, saalænge han var i sit Embede, men dog ogsaa rigeligen vedervægede

med sin Trøst og Naade, saa at han kunde glæde sig midt i sine Trængsler, rose sig af dem og spotte Satan og Verden. Saaledes forholder den kjærlige Gud sig endnu med sine Børn; med Trængselens Maal tilmaaler Han dem ogsaa Trøsten, og det rigeligen og overflødigt. Han ligner en Moder, der holder sit syge Barn i Sved, men dog stedse sidder ved dets Seng, taler venligt til det, tørrer Sveden af det, læster og vederkvæger det, eller en Fader, der har ladet sin Søn tage Tjeneste i fremmede Lande, men stadig tilskrifer ham kjærlige Breve og yder ham al passende og mulig Bistand. Det er mærkeligt, hvad Profeten Sakarias fortæller, nemlig at han hørte i et Syn, at en Engel sukede paa den betrængte israelitiske Kirkes Vegne: — — „Herre Zebaoth, hvor længe vil Du lade være at forbarme Dig over Jerusalems og over Juda's Stæder, paa hvilke Du har været vred i disse sytti Aar? Og Herren svarede Engelen, den, som talede til mig, gode Ord, ja trøstelige Ord“ (Sak. 1, 12. 13.) Saaledes ogsaa: naar de jordiske og dødelige Engle, de gudsfrygtige Hjertter, end den Dag idag sukke: Herre, hvor længe vil Du lade være at forbarme Dig over mig? hvorefter vil Du glemme mig? osv., saa svarer Han dem med gode og trøstelige Ord; men Guds Ord ere lutter Liv, Vland og Kraft, hvorved deres Hjertter styrkes og beredes til Taalmodighed. Det er ganske vist, at intet Suk fra de de ved langvarige Lidelser udmattede Hjertter opstiger til Himmelen uden at komme tilbage med himmelsk Trøst og Kraft for at hushvile og opretholde dem.

§ 23. Endelig maa det fremfor Alt til Trøst for de Troende, som Gud har paalagt langvarig Trængsel, mærkes, at alt Kors og al Lidelse i dette kummerfulde Liv har sin af ham bestemte Tid. De vare vel stundom længe, men ikke altid, ikke evigt. Intet Uveir

er saa haardt og heftigt, at det skulde holde bestandig ved. Staar det end undertiden over et Sted i flere Timer og lynner, tordner og forfærder Indvaanerne, saa at de ikke kunne Andet end klage, græde og hyle, saa fortærer det dog efterhaanden sig selv og drager omsider bort eller fordrives af Vinden, saa at man bagefter hører lutter Takke- og Glædesalmer. Saaledes er det ogsaa med de gudsfrygtige Hjerters Lidelser. „Han skal ikke tilstede, at den Retsfærdige roffes evindeligen“ (Ps. 55, 23). „Ikke bestandig gaar Han irette, og ikke evindeligen beholder Han Vrede“ (Ps. 103, 9). „Herren nedfører til Helvede og fører op igjen“ (Sam. 2, 6). Den Herre Jesus forudsiger vel sine Efterfølgere, at de skulde græde og hyle og være bedrøvede; men Han tilføjer derhos: „Ederes Bedrøvelse skal worde til Glæde; jeg vil se Eder igjen, og Ederes Hjerte skal glædes, og Ingen tager Ederes Glæde fra Eder“ (Joh. 16, 20. 22). Korset har sin Tid, — Djævelen har sin Tid, — Verden har sin Tid, hvilket er bekjendt af hvad vor Frelser sagde til sine Tjender: „Denne er Ederes Time og Mørkets Magt“ (Luk. 22, 53), og af hvad der siges om Satan: „Han ved, at han kun har en liden Tid“ (Hab. 12, 12). Men Hjælpen, Forløsningen, Gud og Himmelen have ogsaa sin Tid. Og denne Tid har vor Gud bestemt efter sin store Visdom og Godhed; Han udsætter den ikke længere end nødvendigt; Han lader Ingen fristes over sin Evne, men gjør baade Fristelsen og dens Udgang saa, at Hans Børn kunne bære den (1 Kor. 10, 13). En Vager ved jo, hvor længe han skal lade sit Brød, og en Pottemager, hvor længe han skal lade sine Kar staa i Ovnen og Ilden; skulde da ikke vor Gud vide, hvor længe Han maa holde sine Egne i Trængselens Ild? Naar det er Nok, — naar Han har opnaaet sit veldædige Diemed, — naar de

ere blevne beredte til fremtidige Redskaber for Hans hellige Villie, saa fører Han dem ganske vist ud deraf.

§ 24. Men Forløsningen er enten timelig eller evig. Naar den Høieste finder forgodt, saa kan og vil Han ogsaa glæde sine Egne timeligen efter langvarig Trængsel. Langvarig Videlse er ofte en Forberedelse til stor og langvarig Glæde. Josef levede, som oven meldt, fjorten Aar i sin Elendighed, men derefter otteti Aar i sin Ære og Herlighed. Job levede endnu hundrede og firti Aar efter sit Kors og Gud velsignede ham siden mere end tilforn og gav ham Alting dobbelt igjen (Job. 42, 12 flg.). David regjerede efter sin langvarige Flugt og mangfoldige Trængsel i firti Aar over Israel og døde omsider i „en god Alder, mæt af Dage, Rigdom og Ære“ (1 Krøn. 29, 27. 29). Saadant ster endnu ofte. Mangt et fader- og moderløst Barn bliver opdraget i fattigdom og Elendighed og maa i sin Ungdom lide Undertrykkelse og andet Ondt; men Gud hjælper det dog underligen frem, forunder det et lykkeligt og velsignet Giftermaal og skjænker det Ære og Guds, saa at det bliver et aabenbart Mindesmærke om Guds Godhed og lever længe glad og fornøiet i sin Guds Naade. Jeg har kjendt Enker, som har vædet sine Ægteplanter med mange Taarer og opfostreret dem med Sorg og Møie, men som senere have oplevet idel Glæde af dem og seet dem blive frugtbare og deilige Træer, under hvis Skygge de siden have kunnet sidde i mange Aar og nyde Guds Godhed med Taknemmelighed. Hvor mangan gudsfrygtig Sjæl maa ikke udholde haarde Ansægtelser i flere Uger eller Maanedes! men derefter glæder Gud den høiligen og overøjer dem med rigelig Trøst, — som en gudsfrygtig, dyrebær Lærer*) siger: „O, der er megen Forløsning hos Gud! Hjælpen vil komme saameget rigeligere

og overflødigere; den vil rigeligen betale dig Taalmodigheden og Forhalingen. Guds Trøst og Naade er som en rig Kilde; naar man rigtig faar oprenset den, saa lader Vandet sig ikke stanse. Saaledes ogsaa: naar den gode Gud først oplader sin Naadestilde over dig, saa overøjer Han dig saa overvættes med sin Naade, at Du maa raabe og sige: Hold op, kjære Gud; jeg har alt Nok! mit Hjerte er for lidet til at rumme saa stor en Strøm af din Trøst og Naade.“

§ 25. Og om den trofaste Gud og kjærlige Fader end har besluttet og til vort Bedste forgodt befundet, at vi skulde beholde vort Kors alle vore Dage og bære det indtil vor sidste Stund, saa vide vi dog, at længe er ikke evigt, og at vort Kors, ligesom vort Liv, har sin bestemte Tid og sit Maal. Vi maa slæbe paa Korsbyrden, saalænge som Gud vil; naar vi komme til Døren, der fører fra Verden ind i Evigheden, bliver den tagen af os; da blive de Sveddraaber og Taarer, vi have udgydt, astørrede; istedetfor Sækken og Sørge dragten bliver en hvid Glædeskædning os givet, istedetfor Tornebusken en Palmegren, istedetfor Tornebusken en Guldkrone. En vis gudsfrygtig Sjæl pleiede at beklage sig over at den ikke kunde blive fri for sine Sorger og kummerfulde Tanker. Gaar jeg i Kirke, sagde den, saa følge de mig og ville gjøre mig Israels Trøstestilde grumset; gaar jeg ud paa Marken, i Haugen, i Lystskoven for at vedertvæge mig, saa ledsage de mig og ligge ofte som Igler paa mit Hjerte. Gaar jeg i Selskab, i Gæstebud, til Bryllups, saa lade de mig ikke være i Fred eller om jeg jager dem med Magt fra mig, saa staa de allerede ved Døren og vente paa mig, naar jeg kommer hjem. Men engang skal jeg med Guds Hjælp gaa et steds hen, hvor de ikke skulde følge mig, men blive staaende igjen, nemlig naar jeg gjennem en salig Død gaar ud af

*) Johan Arndt.

Verden ind i Evigheden og den himmelske Herlighed; der faa de vel lade mig være i Fred. Hermed trøster sig ogsaa den hellige Apostel, sigende: „Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. Iøvrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag“ (2 Tim. 4, 7. 8, 18), og paa et andet Sted: „Vor Trængsel, som er stækket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17).

§ 26. Belan da, I kjære Hjerter, I gudsfrygtige Sjæle, som sukke og klynke under Eders langvarige Kors, „frygter ikke! Fred være med Eder! værers frimodige! ja, værers frimodige!“ (Dan. 10, 18) Vederkvæger Eder med disse Blomster, som vi have samlet til Eder i Skriftens Paradis; læser Eder med disse Vebler, som vi havde plukket til Eder i Guds Hauge! Da Johannes havde hørt den herlige Forjættelse: „Gud skal astørre hver Taare af deres (sine Egenes) Dine, og Døden skal ikke være mere; ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine skal være mere; thi de første Ting ere vegne borte“, blev det derhos sagt til ham: „Skriv; thi disse Ord ere sande og trofaste“ (Aab. 21, 4. 5). Ogsaa jeg kan med al Ret sige om hvad jeg af Guds Ord har forelagt Eder til Eders Trøst: Disse Ord ere sande og trofaste. Ogsaa de skjænte alle bedrøvede Hjerter en sand og paalidelig Trøst. Varer Eders Lidelse længe, saa kommer ihu, at det sker efter Eders Guds hellige Raad og Villie! Vel synes det, som om Djævelen og Verden behandlede Eder efter sin Villie og plagede Eder efter sit Velbehag; men det er ikke saa; de udføre og fuldbyrde kun, hvad Gud i sit alvise, evige Raad i en faderlig god Hensigt, til Eders Bedste har besluttet over

Eder. Gud havde befaleet i Loven, at man skulde give en Misdæder, som havde fortjent Hug, fireti Slag og ikke Mere; for ikke af Feiltagelse at overstride dette Tal, pleiede Jøderne at lade det blive ved ni og tredive (5 Mos. 25, 2. 3; 2 Kor. 11, 24). Gud har ogsaa foreskrevet Satan og Verden, hvor mange Slag de skulde give Hans Troende, — hvor længe og hvor meget de skulde bedrøve og plage dem, og lad se, om de tør gjøre det mindste Mere end der er dem befaleet! Men Korsets Vægt og Byrde, saa og Tiden, hvori de skulde bære det, har Han fastsat efter sin hellige Villie og Raadslutning, der altid er god, — efter deres Kræfter og til deres Frelse. Og skulde vi ikke være tilfredse med hvad der er bestemt paa en saadan Maade og af en saa kjærlig Gud? Et Barn besværer sig vel, naar det maa gaa længe og hver Dag i Skole og frygte for Ni-jet; men en lærd Mand, der fra Skolen er stegen op paa Vrens Stol, han takker sine Forældre for at de holdt ham saa længe til Bogen. Naar vi beklage os over Korsets Langvarighed, ere vi som uvittige Børn, der ikke indse sit eget Bedste: men der kommer en Tid, da vi skulde takke vor Gud derfor.

§ 27. Betænkter tillige, at alle Dage indtil Verdens Ende er Eders himmelske Fader hos Eder med sin Raade, den Herre Jesus med sin Kjærlighed og Trofasthed og den Hellig Mand med sin Trøst! Blive „I den ganske Dag plagede og hver Morgen tugtede“ (Ps. 74, 14), saa giver ogsaa Alt paa hvorlunde I dagligen blive trøstede og styrkede fra Himmelen, — hvorlunde „Guds Barmhjertigheder ere nye hver Morgen og Hans Misfandhed varer den ganske Dag!“ (Begr. 2, 23; Ps. 52, 3) Har hver Dag sin Plage, saa har den ogsaa sin Trøst. „Gud besøger os hver Morgen og prøver os hvert Dieblis“, som Job siger (Kap. 7, 18), ikke blot for at paa-

lægge os Kors, men tillige for at erfare vor Tilstand og vederkvæge os, saavidt behov gjøres, ligesom en Læge besøger sine Syge hver Morgen eller oftere, ei alene for at foreskrive dem bedste og modbydelige Medicamenter, men ogsaa efter Omstændighederne at lade dem gives læskende og vederkvægende Midler. Og sandeligen, var det ikke saa, da vilde vi ikke holde ud i langvarige Trængsler; det er Guds skjulte Kraft, der opretholder os; vi bære ikke Korset ene; men Jesus hjælper os at bære det, ja, Han bærer baade os og vort Kors; „i Ham leve og røres og ere vi“ (Ap. Gj. 27, 28); i Ham lide vi ogsaa og holde Stand imod alle Anfegtelser og Trængsler. Men den Gud, der hidtil har opretholdt Eder i saa mange og langvarige Trængsler, I gudfrygtige Sjele, Han vil ogsaa fremdeles gjøre det. „Hidtil har Herren hjulpet os“ (1 Sam. 7, 12); Han vil ogsaa hjælpe os herefter; Han har baaret os, da vi vare unge, ligesom en Moder bærer Frugten i sit Liv, det er: Han har omsluttet os med sin Naade og Kjærlighed; Han har nærret os med sin Miskundhed og opholdt os ved sin Kraft; Han skal og vil ogsaa „bære os indtil Alderdommen, indtil graa Haar. Jeg har skabt Eder,“ siger Han, „og jeg vil opløste, og jeg vil bære og lade undkomme“ (Esai. 46. 3, 4). Ser tilbage, I kjære Hjerter, til den forbigangne Tid, da Eders Trængsel begyndte, og I fra først af bleve bebyrdede med Eders tunge Kors! havde Nogen da sagt, at I skulde bære det i nogle Uger eller Maaneder eller Aar og dog leve og bestaa, saa havde I aldrig troet derpaa; men nu have I erfaret det; I trænges paa alle Maader, men forsjage ikke (I have alligevel Mod og Kraft; I tro og forlade Eder alligevel paa Gud; I sukke og bede endnu i hjertelig Tillid til Ham); I tvivle (undertiden), men fortvivle ikke; I forfølges (af Verden),

men ere ikke forladte (af Gud); I nedslaaes, men ere ikke fortabte (I blive vel overantvordede til Døden, — I stedes efter Guds Villie i Fare, Angest, Nød og Forstrækkelse, i haarde Sygdomme og Anfegtelser, der ere saa bedrøvelige som Døden, ja letteligen kunde tilintetgjøre Eder, hvis ikke Guds Naade opholdt Eder); I ombære altid den Herres Jesu Død i Legemet (I blive daglig korsfæstede med Christo og se formedelst de mangfoldige Trængsler og Anfegtelser, I lide, ud som den Herre Jesu, da Han blev ført til Døden, eller da Han hang paa Korset); men dette sker i den Hensigt, at Jesu Liv (Han, der lever i Eder, — der styrker, trøster og opholder Eder ved sin Aand og Kraft) „maa aabenbares i Eders dødelige (skrøbelige og affældige) Kjød“ (2 Kor. 4, 8 flg.). Men den Kraft, som hidtil har vederkvæget Eder, — den Gud, som hidtil har trøstet, styrket og opretholdt Eder saa længe, Han vil ogsaa fremdeles gjøre det.

§ 28. Og saa kommer omsider den forønskede Stund, som den kjærlige Gud har bestemt til at glæde og redde Eder. Denne Stund maa komme; den kan ikke udeblive. Herren siger vel til sin allerkjæreste Moder: „Min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 4); men Han siger ikke: min Time kommer aldrig; Han dvæler undertiden længe; men Han udebliver ikke aldeles; Han sover vel; men Han dør ikke. Det fortjener at overveies, hvad den hellige Evangelist Matthæus beretter, nemlig, at da Herren var med sine Disciple i Ørken, nødte Han dem til at gaa ind i Skibet og fare over (Søen) for Ham (saaledes tvinger Han os ofte ind i Trængsel og Nød imod vor Villie). Men Skibet var allerede midt paa Søen og led Nød af Bølgerne; thi Vinden var dem imod. Imidlertid var Herren gaaet op paa et Bjerg for at bede. (Lægger Mærke hertil! naar vort Skib lider Nød af

Trængslernes Vinde og Bølger, saa ser den Herre Jesus efter os fra de høie Himmelsbjerge og beder for os, at vor Tro ikke skal aflade; Han hjælper os at kæmpe og stride). Omfædd stod Han op og kom til dem, vandrende paa Søen, som paa Jorden, ikke i den første, anden eller tredje, men i den fjerde Nattevagt, henad Morgenens, og tiltalte dem trøstelig: „Været frimodige! det er mig; frygter ikke!“ (Luk. 14, 22 flg.). Han udeblev vel længe, men dog ikke aldeles. Saaledes forholder han sig endnu med sine Troende; Han lader dem vel, som det forekommer dem selv, være en Tid lang alene og kæmpe med Vind og Bølger; men Han bistaar dem med sin skjulte Kraft og aabenbarer sig tilsidst for dem med fuldkommen Hjælp og Redning. „Hier derfor efter Herren i gudfrygtige Sjæle, værter trøstige, og Eders Hjerte fatte Mod! hier efter Herren!“ (Ps. 27, 14). „Om Herren dvæler, hi efter Ham; thi Han skal vissefælig komme; Han skal ikke blive tilbage (udeblive — Hab. 2, 3).

§ 29. Men sæt, at Hjælpen og Freløsningen ikke kom før med Døden, — at først Eders Livs Ende ogsaa var Eders Lidelsers Ende, — at Gud havde besluttet i sit hellige Raad, at I skulle slæbe paa Eders tunge Kors indtil Døden, saa lader heller ikke dette være Eder imod, I gudfrygtige Hjærtter! Betænk, paa hvilket Vilkaar Eders Frelser har optaget Eder i sit salige Samfund, nemlig, „at I skulle fornægte Eder selv og dagligen tage Eders Kors op og følge Ham“ (Luk. 9, 23)! Betænk, at den alvise og naadige Gud og Eders kjære Fader saaledes har beskiftet det, efterdi Han har fundet det saaledes at være tjenligt til Eders Salighed! Betænk, at Eders allerkjæreste Frelser selv maatte drages med Korsfætt sit hele Liv igjennem og tilsidst døde derpaa! Betænk, at Lazarus, Paulus og andre hellige og kjære Guds Børn have maattet kæmpe

med Fattigdom, Anfægtelser og store Lidelser ligetil sit Endeligt, og at de ikke desto mindre ere blevene bragte af Guds Engle til den salige og himmelske Herlighed, og slutter heraf, at det dog er bedre at dø paa Korsfætt og under Korsfætt med sin Frelser, med Lazarus og andre Guds Udvalgte og Elskede end at leve med den rige Mand hver Dag herligen og i Glæde og tilsidst dø i Synden og blive fordømt, — at det er bedre, om det er Guds Villie, at tilbringe hele sin Livstid i Sorg og Bedrøvelse, Anfægtelse og Anfægtelse, Fattigdom og Elendighed og saaledes at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler end intet Kors at vide af her i Verden, tilbringe sine Dage i Belyst og Overdaadighed og saaledes at vandre med Latter og Glæde ind i den evige Fordærvelse! Det er bedre, med David og andre bedrøvede Sjæle at sukke her i Livet: Herre, hvor længe? Hvor længe vil Du glemme mig for bestandig? hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig? end i Helvedspinen at istemme: „Jeg pine's svarligen i denne Lue.“ Saa bevarer da Eders Sjæle ved Eders Taalmodighed, I gudfælskende Hjærtter, og søger Eders Hvile i Eders Guds naadige Villie! Forestriber ikke Eders Gud Tid eller Maal; men lader Ham raade! Han vil ikke fordærve Noget for Eder. Bliver varagtige i Bønnen, og hier efter Eders Gud! Han skal, Han kan, vil og maa ikke glemme Eder. Udebliver Han længe, saa vil Han siden komme med des rigere Trøst og flere Glæder, ligesom en Moder, der har været længe ude, bringer sit skrigende og tørstige Barn et fuldt Bryst, saa at det bliver desto overflødiger læstet og vederkvæget.

§ 30. Jeg kunde hermed slutte denne Trøstelære; men for at give den desto større Kraft, ville vi ogsaa paatage os den Møie at besvare en og anden Indvending af de gudfrygtige Sjæle, der sukke over langvarigt Kors. Mange sige:

Jeg kan ikke finde mig deri, ja, det ærgrer mig næsten, naar jeg hører og læser, at de hellige Guds Mænd tale om den langvarige Trængsel som om noget Let og Ubetydeligt, — som naar vor Frelser selv siger: „Om en liden Stund skulle I ikke se mig, og atter om en liden Stund skulle I se mig“ (Joh. 16, 16), — hvoraf Præsterne gjerne tage Anledning til aarlig, naar disse Ord til sin Tid forklæres, at tale om vore Videlsers Kortvarighed, ligesom Han da ogsaa i det gamle Testamente har sagt gennem Profeten: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblif. Det Lidet, Bredden varede, skulde jeg mit Ansigt et Dieblif for dig“ (Esai. 54, 7. 8). Ligesledes siger Paulus, at „vor Trængsel er stækket og let“ (2 Kor. 4, 17), og Peter, at vi kun „lide en kort Tid“ (1 Pet. 6; 5, 10). Er det et Dieblif, noget Lidet, noget Let, en kort Tid, naar man maa tilbringe en rum Tid, ofte hele Aar efter hverandre, ja maaske sit hele Liv i Ansættelser, Trængsler, Fattigdom og Sygdom? Nu, min Medchristen, lad dig belære rigtigt herom! De hellige Guds Mænd, som have forfattet sine Lære- og Trøstestifter, drevne og ledede af den Hellig Aand, tale som Candidati æternitatis, (Kandidater til Evigheden), som Himmelenes Borgere og Evighedens Børn. De levede i Aanden og havde med sine Tanker trængt igjennem Tiden ind i den salige Evighed. Naar et Menneſte ſtaar paa et høit Taarn eller paa et høit Fjeld, ſaa tykkes ham Alt, hvad han ſer under ſig, at være lidet. Saaledes ogsaa: efterdi Guds Tjenere ere høit ophøiede i Aanden og deres Sind langt borte fra Verden, ſaa er denne med al ſin Tid og al ſin Medgang og Modgang noget Ringe i deres Øine. En Mand tænker anderledes og taler anderledes om en Ting end et Barn; ſaaledes bedømme ogsaa de ſtore Mænd denne Verdens Ting langt anderledes og

bedre end vi, der endnu ere Børn i Forſtand, iſær i aandelige og guddommelige Ting.

§ 31. Derfor bør det vel mærkes, at naar de hellige Profeter og Apſtle tale om vore Trængsler og kalde dem noget Lidet og vore Videlsers Tid en kort Tid, ſaa ſer det ſædvanlig under Sammenligning med den evige Herlighed, der ſkal følge ovenpaa, — ſom hint Sted hos Eſaias lyder i ſin Helhed: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblif; men jeg vil ſamle dig med ſtore Barmhertigheder. Det Lidet, Bredden varede, ſkulde jeg mit Ansigt et Dieblif for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miſkundhed, ſagde Herren, din Gjenløſer. Naar vor Frelſer kalder ſine Troendes Trængsler noget Lidet, ſaa ſer Han blandt Andet hen til den evige Glæde, ſom ſkal følge ovenpaa og ſom Ingen ſkal tage fra dem (Joh. 16, 17. 22). Den hellige Paulus ſiger vel, at „vor Trængſel er ſtækket og let;“ men han lægger ogsaa til, at den „bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de ſynlige Ting for Øie, men de uſynlige“ (2 Kor. 4, 17. 18). Den hellige Apſtel Peter ſiger vel, at de Troende „bedrøves i adſkillige Triſtelſer en liden Stund;“ men han tilføier ogsaa, at det ſer, for at de ſkulle „opnaa Maalet for ſin Tro, Sjælenes Frelſe“ (1 Pel. 1, 5. 6 flg.). Ligesom nu Jordfloden, naar man betragter den for ſig ſelv med dens ſem Dele, med dens Keiſerdømmer, Kongeriger, Fyrſtendømmer, Landſkaber, Byer, Marker, Skove, Fjelde og Dale, forekommer en at være noget Stort, men, naar man ſammenligner den med Himmelen, hvoraf den allevegne er omgævet, neppe viſer ſig ſom en liden Brik, ſaaledes ogsaa: naar man betragter dette Livs Videler for ſig ſelv, — hvor mange Dage, Uger, Maaneder og Aar de allerede har været og maaske endnu ville

vare, saa synes de at være store og langvarige; men naar man holder den himmelske Herlighed og den evige og uudsigelige Glæde, som Gud har beredt dem, som Ham elste, imod dem, saaledes som de ovennævnte Guds Mænd have gjort, saa kalder de med al Føie noget Lidet, noget Let og Ringe og deres Tid en kort Tid. „Et Menneskes Dages Tal, naar det er meget, er hundred Aar. Som en Vanddraabe af Havet og et Sandkorn, saa ere tusind Aar imod Evigheden“ (Sir. 18, 10. 11). Stræb derfor efter at vorde himmelsfindet, du gudsfrygtige Hjerte, og betragt ofte den uendelige, ubegribelige Glæde, som vi forvente i Himmelen; saa vil du ikke mere undre dig over at de hellige Profeter og Apostle tale saa foragteligt om dette Livs Lidelser. En fattig Mand taler om hundrede Daler som om en stor Pengesum, medens derimod en Rig, hvis Formue udgjør mange Tusind, kun trækker paa Næsen deraf. Den, som er rig i Gud, rig paa Tro, rig paa Kjærlighed og Haab, han vil ikke kunne agte nogen Lidelse for noget Stort.

§ 32. En gudsfrygtig, med langvarigt Kors betyngt Sjel kunde endvidere sige: Efterdi mit Kors varer saa længe, og jeg kun ved af saa gode Dage her i Verden at sige, saa kan jeg ikke nyde mit Liv med Glæde. Jeg kan ikke erkjende Guds Godhed i Skabningerne, ei heller takke Ham hjerteligen for Hans mangfoldige Gaver og er saaledes ret en elendig Skabning,” osv. Jeg svarer hertil, at jeg endnu aldrig har seet et Menneske, som slet ikke kunde nyde Godt af Guds Skabninger og som manglede al mulig jordisk Trøst. Derimod har jeg seet og hørt Mange, som ingen Pris satte paa de Belgjerninger, de nøde, og som steds blot klagede over sit Kors, uden at bringe Guds Godhed og Forsørgelse i Modregning. Lazarus var saa elendig som Nogen; „han var kastet uden-

for den rige Mands Dør, fuld af Saar, og han ønskede kun at mættes med de Smuler, som faldt af den Riges Bord; men og Hundene kom og slikkede hans Saar“ (Luk. 16, 20. 21). Mangt et Menneske har vel tungt og langvarigt Kors, men har dog endnu sit Hus, sin Seng, sin Mad, sit Drikke og Pleie og Opvartning af Sine. Mange have vel ikke dette; men Gud opvækker dem dog ofte gudsfrygtige og kjærlige Sjele, der betragte deres Elendighed med vaade Dine og tage den til Hjerte og enten selv eller ved Andre række dem allehaande Bedrøvelser. Men mangle de end Alt, saa lader Gud dog ikke de Gudsfrygtige mangle himmelsk Trøst og aandelig Husværelse; Han har forordnet Trøst selv for de elendigste og mest forladte Mennesker; Han har skjænket dem sin sønlige Utaarelses Herlighed og Forjættelsen om det himmelske, evige Liv; Han har kaldet dem til sin kjære Søn, Jesu Christi, Samfund og oversført dem i Hans Rige; Han har paantrykt deres Hjerter sin Helleske Mands Segl; Han har beklædt Englene til deres Tjeneste; Han har befalet sin Kirkes Lærere at pleie dem og være hos dem med Trøst. Hvo tør da sige, at saadanne Mennesker ikke kunne glæde sig i Guds Godhed og ikke have Aarsag til at takke Ham hjerteligen derfor? Og sæt, at Nogen for Tiden er saa elendig, at han slet ikke har nogen jordisk Trøst, saa har han maaske havt den tilforn, i sin Ungdom eller senere, men misbrugt den. Maaske har han aldrig takket sin Gud tilbørligen for alle Hans Gaver, for alle de Goder og Behageligheder, der bleve ham tildel. Man skal derhos vide, at om vor Gud vil behandle os efter sin Retfærdighed og vor Fortjeneste, saa skylder Han os ingen synderlig Glæde i denne Verden; vi maa nemlig ikke glemme, at vi for vor Synds Skyld ere udstøtte af Paradiset i Elendigheden og leve i Jammerdalen, og naar Han

her efter sit hellige Raad viser sig knap og streng imod os og lader os erfare, at der kun er liden Glæde at finde paa den Jord, som vi have vanhelliget og som Han formedelst vor Synd har forbandet, — at man ikke kan plukke Druer af Tornebuske eller Figner af Tistler, saa er det jo nok, at han har givet os sin allerkjæreste Søn og fremstillet Ham til en Naadestol, for at vi i Ham skulle have Trøst for vore Sjele. Hvo som nu annammer Trøst af Ham gennem Hans Ord og Hellig Aand, han har ingen Ret til at besvære sig over Guds Styrelse.

§ 33. Fremdeles turde maaske en gudsfrygtig Sjel sige: „Men mine store og langvarige Lidelser gjøre mig aldeles udhygtig til at tjene Gud; jeg kan ikke vise mig i Guds Børns Forsamling og besøge hans Tempel; jeg kan ikke prise Ham med Andre; jeg faar ikke høre Hans Ord; det er mig endog mangelgang negtet at læse og betragte det; jeg er aldeles udhygtig til at tjene min Næste for Verden,“ osv. Jeg svarer: den udvortes Gudstjeneste er god, og en Christen gjør meget vel i at besøge den flittigt; men den indvortes er endnu bedre; hin uden denne er kun Skyggeværk og Hyklereri; men denne uden hin kan, forsaavidt ingen Foragt ligger til Grund, være hellig og Gud velbehagelig. De Lovsange og deilige Psalmer, som Hyklerne synge af fuld Hals i den forsamlede Menighed ere et vederstyggeligt Skraal, som Gud ikke gider høre (Amos 5, 23). Et bedrøvet og gudsfrygtigt Hjertes Bønner blandede med Graad og Rlynken ere Ham derimod et velbehageligt Offer og en sød Melodi, hvorover Englene forundre sig. Gud har blandt sine Offere ogsaa taget imod „kurrende Turtelduer“ og pibende „unge Duer“ (3 Mos. 12, 8; Luk. 2, 24), — for at tilkjendegive, at Han ei heller forsmaar de Elendiges Sukke og ikke foragter de

bedrøvede Hjerters Begjæringer. Det skader heller ikke, at et Guds Barn ikke kan komme i Templet, naar kun dets Hjerte er et Tempel for den Hellig Aand. Naar vi ikke kunne komme til Gud, saa kommer Han til os, efter sin Forjættelse: „Om Nogen elsker mig, skal han holde mit Ord“ (hvilket ogsaa sker, naar man bevarer, hvad man forhen har hørt, i et smukt og godt Hjerte), „og min Fader skal elske ham, og vi“ (Fader og Søn samt den Hellig Aand) „skal komme til ham og fæste Bolig hos ham“ (Joh. 14, 23). Hos Profeten Esaias siger Han, at Han ikke blot vil bo „i det Høie og Hellige,“ men ogsaa hos „de Sønderknuste og Fornedrede i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjarter levende“ (Esai. 57, 15). Men denne Levendegjørelse sker ikke blot ved Ordet, naar man hører det i offentlig Forsamling eller læser det hjemme i Bibelen eller ublagt i andre gudelige Bøger, men ogsaa, naar den Hellig Aand minder os om hvad vi forhen have hørt (Joh. 14, 26) og ofte af et kort Skriftsprog, som vi udenfor Korset ikke have vurderet efter Fortjeneste, gjør en lang Trøsteprediken og lægger os det paa Hjertet.

§ 34. Man erfarer ofte med Glæde ved at besøge de Syge, at Mennesker, som formedelst Alderdom, Skrøbelighed, Lamhed eller anden Brøst ikke kunne komme ud af Huset og derfor ikke paa lang Tid have hørt nogen Prædiken, kunne have saa deilige og trøstefulde Tanker, at man maa forundre sig derover. De finde ofte en liden Blomst under Tornerne og glæde sig ofte mere i den end mange Andre i sin prægtige Lysthauge; de opsamle de Brødstykker, som de mætte Børn have opsmulret, og finde saamegen Kraft og Vederkvælgelse heri, at de dermed ere fornøiede. Hvoraf kommer det? Den Prædikant, som maa fylde alle gudsfrygtige Læreres Hjarter

og aabne deres Munde til Menighedens Trøst og Opbyggelse, besøger ogsaa de Elendige og Trøstesløse og prædiker for dem i deres Hjertes Tempel, herliggjør den Herre Jesum for dem, vidner for dem, at de ere Guds Børn, viser dem den aabne Himmel, giver dem en Forsmag paa den tilkommende Verdens Kræfter og kommer deres Skøbelighed tilhjælp. Dette kan ogsaa vederfares dig, du gudfrygtige Sjæl, dersom du ønsker det af Hjertet og med inderlig Bøn anraaber din Jesum derom. Jeg agter ogsaa de elendige, hungrige og tørstige Sjæles Længsel, hvilke af Korset ligesom holdes fangne i sine Huse, langt høiere end de Mættes og Riges Kirkegang, hvilke ofte indfinde sig i Forsamlingen mere af Bane end af Andagt, ligesom uden al Tvivl Davids Sukke, da han i Orken istemte den to og firtiende Psalme, vare Gud langt velbehageligere end deres Jubel og Tak, der vel vandrede til Guds Hus, men hvis Hjerter ikke vare rette for Gud. Og skulde ikke de gudfrygtige Sjæle, som under langvarigt Kors bie i Taalmodighed efter sin Gud, være sin Næste og Verden til nogen Nytte? De tjene jo Andre til et Speil paa den menneskelige Elendighed og lære dem at frygte Gud og sky Synden; de tjene dem tillige til et Speil paa Taalmodighed og lære dem at forlade sig paa Gud, forsmaa Verden og tragte efter Himme- len. De tjene ogsaa sin Næste og Verden med sine kraftige Forbønner og stadi- ge Sukke. Man erfarer ofte, at et Kammer eller en Stue, hvor en gudfryg- tig Korsdrager og andægtigt Bedende opholder sig, er det Samme for et Hus som det Sted, hvor Herrens Ark opbe- varede, var for Obed-Edoms Hus, som for dens Skyld blev rigeligen velsignet, ligesom ogsaa, at naar saadanne gud- frygtige og ved mange Trængsler prø- vede Mennesker blive baarne ud af et Hus, saa drager mangengang al Velsig-

nelse bort med dem. Sig derfor ikke, du gudfrygtige Sjæl, at du er til ingen Nytte for Verden under dit langvarige Kors. Der er ingen Blomst saa uan- selig og ingen Orm saa liden, at den ikke gjør sin Nytte, — og et gudfryg- tigt Hjerter, som hænger ved Jesu Hjerter, — som elsker Gud og forlader sig paa Gud, skulde ikke være til nogen Nytte?

§ 35. En saadan Sjæl indvender endvidere: Jeg frygter for at jeg tilsidst kan tabe Taalmodigheden, — at min Tillid til Gud kan forsvinde, — at jeg kan blive træet og forsynde mig mod Gud. Jeg svarer: denne Frygt har sit Udspring fra et gudelstende Hjerter, som derved giver tiltjende, hvor høit det ag- ter sin Gud, — hvor gjerne det vil forblive Ham tro, og hvor nødigt det vil fortørne Ham. Men ligesom saa- danne Sjæle skatte sin Gud høit, saaledes ere de ogsaa kostelige og dyrebare i Hans Dine; de ere „som en deilig Krone og en kongelig Hue i Hans Haand“ (Esai. 62, 3). Skulde nu Gud slippe og for- lade dem, som stole paa Ham? Skulde Han ikke give dem Kraft, Trøst og Taal- modighed, der bede Ham saa inderligen derom? Skulde Han lade dem beskjæm- mes, der sætte sit Haab til Ham? Vangt- fra! Han er en trofast Gud og vil ikke lade os fristes over vor Evne (1 Kor. 10, 13); efter Trængselens Maal vil Han, som ovenfor sagt, ogsaa aspasse Trøstens Maal. „Han vil ikke tillukke sin Barmhjertighed for os; Hans Mi- skundhed og Sandhed vil altid bevare os“ (Ps. 40, 12). Den Herre Jesus har forjættet, at Han vil „give os Tak- manden og Trøsteren, som skal blive hos os evindeligen“ (Joh. 14, 16), og Hans Apostel lærer os, at Intet skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, hverken Død, ei heller Liv (om dette end varer længe og er blandet med nogen Trængsel og Angest), ei hel- ler Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei

heller Magter (om end de værste, mægtigste og listigste Djæble lægge sig om os og med Guds Tilladelse forsøge alle sine Kræfter og Kunster paa os), ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande (lad end Trængslerne allerede nu være mange og store og i Fremtiden blive endnu flere og større), ei heller det Høie, ei heller det Dybe (hverken de Høies og Vældiges store Magt eller de Laves Bespottelser og Forhaanelser, hverken Vre eller Skjændsel, hverken Rigdom eller fattigdom — (Rom. 8, 38. 39). Dette vil ogsaa blive opfyldt paa dig, du Guds Menneſke; thi Apostelen siger ikke dette blot om sig selv og sine Lige, men om alle troende Sjæle i Almindelighed. Men sæt ogsaa, at der under langvarigt Kors ytrede sig nogen Utaalmodighed hos de Gudfrygtige, saa at de begyndte at tale formasteligt, at knurre og at ville gaa irette med Gud, saa skal man betænke, at Gud, som en god og naadig Fader, holder sine Børn meget tilgode, ihær, naar de ere dybt bedrøvede og plages af Hjertesorg, som Jobs, Davids og andre gudfrygtige Sjæles Exempler viſe. Han kjender deres Hjertes og prøver deres Tro, og efterdi han finder denne at være oprigtig, saa ser han ogsaa gennem Tingre med de Skrobeligheder, hvormed den er forenet, og tilregner dem ikke disſe, for den Herres Jesu Skyld, hvem de formedelſt Troen ſtaa i Samfund med. Stol derfor paa din Gud og hans vældige Haand, som ikke vil lade dig falde og af hvilken heller Ingen ſkal rive dig ud. Suk kun ofte: Min Gud!

Hold dig i de mørke Dage
Til min Bei og Vandring nær!
Du dit Barn ved Haanden tage!
Ellers er jeg Faldet nær.
Jør mig varligt, ſom de Smaa,
Saa ei Satan prale maa,
At han har et Hjerte fældet,
Som til Dig ſig havde hældet!

Erverſs Sjeleſtat. II Bind.

§ 36. Endelig turde et gudfrygtigt Hjerte under langvarigt Kors ſige: Jeg kan ikke Mere; jeg er aldeles udmattet; jeg maa ſnæſe under Byrden; der er ikke længer nogen Kraft hos mig. Hertil ſvarer jeg: Tænk paa din Frelſers Ord til ſin Apoſtel, du gudfrygtige Sjæl; „Min Raade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrobelighed,“ og paa hvad Apoſtelen tilføier: „Derfor vil jeg helſt roſe mig af mine Skrobeligheder, paa det at Chriſti Kraft kan bo i mig; — — thi naar jeg er ſkrobelig, da er jeg mægtig“ (2 Kor. 12, 9. 10). Gud har ſine hellige og vigtige Marſager, hvorfor Han mangengang lader os blive ſaa ſkrobelige paa Legeme og Sjæl, at vi ſynes at maatte forgaa. Tønderet maa være aldeles udbrændt, derſom det ſkal tage Ild og være iſtand til at antænde et Lys. Hvedekornet maa opløſes og raadue, førend det gror, ſætter Straa og bærer Frugt. Af det Forraadnede fremſtaar Beſenet, af Død Liv. Saaledes maa det ogsaa være med vort Hjerte; det maa være aldeles udbrændt, udmarvet og udbredet, derſom det ſkal blive delagtigt i det himmeſke Lys, den himmeſke Trøſt og den guddommelige Kraft. Ei heller aabenbarer Guds Almagt og Wiſkundhed ſig tydeligere hos Nogen end hos ſaadanne matte og afkræſtede Hjertes. Den Herre Jeſus har i ſin Fjornedrelſe og Skrobelighed overvundet Djævelen og traadt Helvede og Verden under ſine Fødder. Intet er mægtigere end de Troendes Skrobelighed, naar de opretholdes og underſtøttes af Guds ſkjulte Kraft. Ei heller er der Noget, ſom Satan er mere bange for og ſom gjør ham større Skade end netop den. Lader os da kun være troſtige midt i vor Skrobelighed, efterdi vi vide, at det er Guds Viſ at aabenbare ſin Magt og Herlighed i den og hans Vre at overvinde Djævelen, Verden og Helvede ved ſlige afmægtige Menneſker. Om

det end derfor tykkes os, at vi ikke mere have nogen Kraft, saa bør vi ihukomme, at vi i Ting, som angaa vor Christendom, ikke maa domme efter vort Tykke, men efter Troen. Fornuften siger: „Jeg kan ikke Mere, men Troen: Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“ (Filipp. 4, 13). Den Gud, som hidtil har bevist sin Magts overvættens Stor-

hed over os og som formaar over alle Ting at gjøre langt overflodigere end hvad vi bede eller forstaa, efter den Magt, som ter sig kraftig i os, Han vil ogsaa fremdeles berede, styrke, bekræfte og grundfæste os, der en kort Tid lide. Ham være Eren og Magten i al Evighed! Amen (Efs. 1, 19; 3, 20; 1 Pet. 5, 10. 11).

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Fjerde Prædiken,

hvori dens lønlige Kors og Nød betragtes.

Ps. 39, 3: Jeg forstummede i Tausshed; jeg taug endog om det Gode, og min Smerte blev oprørt.

§ 1. Om den hellige Apostel Paulus fortælles, at da han efter fuldbendt farefuld og moisommelig Reise var kommen til Rom og af den Hovedsmand, til hvem han, saavel som de andre Fanger, havde været anbetroet paa Reisen, var bleven overantvordet til Oversten for Livvagten, „blev det ham tilladt at bo for sig selv (han kunde bo, hvor han lystede, hos en god Ven og Kjending eller i sit eget leiede Herberge) med en Stridsmand, som bebogtede ham“ (Ap. Gj. 28, 16. 30). Det var en ualmindelig Naade, som her blev bevist den hellige Apostel af en hedenst Officer, og de lærde Fortolkere af Skriften spørge medrette, hvoraf dette kom. De svare, at det er troligt, at Festus, Landshovdingen i Jodeland, paa hvis Befaling Paulus blev bragt til Rom, af Kjærlighed og Omhu for ham havde skrevet derhen, at han ikke for-

medelst nogen Misgjerning var bleven sendt did som Fange, men kun paa Grund af sin Religion, for hvis Skyld Jøderne hadede ham, og at man ogsaa let kan slutte sig til at de Christne, om hvilke der siges, at de drog Apostelen imøde fra Staden indtil Appii Forum og Tres-tabernæ, havde gjort Sit dertil og enten ved Forbønner eller Gaver udvirket denne Frihed for Apostelen hos Oversten, ligesom det ogsaa er muligt, at Hovedsmanden Julius, til hvem han under Overreisen var anbetroet, har fortalt Oversten, hvilken hellig Mand Paulus var, og hvad der havde tilbraget sig med ham undervejs. Hvorom Alting er, saa holder jeg for, at man først og fremst bør se hen til Guds Styrelse og Forsyn, Han, som har alle Menneffers Hjertener i sin Magt og leder dem som Vandbække; Han havde besluttet, at Pau-

lus ogsaa i Rom skulde vidne om den Herre Jesus og forkynde Evangeliet (Ap. Gj. 23, 11), og derfor ledede han Overstens Hjerte saaledes, at han tilstod Paulus temmelig stor Frihed under hans Fangenskab, for at han, saaledes som Lukas beretter i det Følgende, kunde „tage imod Alle, som kom ind til ham, og prædike Guds Rige og lære om den Herre Jesu med al Frimodighed usforhindret“ (Ap. Gj. 28, 30. 31).

§ 2. Vi ville her strax betragte den trøstefulde Lære om Guds faderlige Omfjorg for sine Troende og om hans almægtige Forsyn og Regjering, hvorved han endog hersker midt iblandt sine Fiender. Jøderne i Jerusalem vilde endelig have Apostelen dræbt; de raabte imod ham: „Tag saadan En bort af Jorden; thi det sommer sig ikke, at han skal leve“ (Ap. Gj. 22, 22). Nogle af dem „forpligtede sig under Forhandelse og sagde, at de hverken vilde æde, ei heller drikke, inden de havde slaaet Paulus ihjel“ (Ap. Gj. 23, 12). Det høie Raad i Jerusalem sendte for hans Skyld et fornemt Gesandtskab til Landskhøvdingen i Cæsarea, anklagede ham som en Oprører og søgte at faa ham aflivet. Men her gik det atter som med Josefs Brødre, der ved sin Misundelse og sit Had bragte ham til Ægypten og saaledes imod sin egen Villie fattede ham paa det Vrens Trin, som han senere ved Guds underfulde Styrelse opnaaede. Jødernes mordiske Had bevirkede, at Paulus kom til Rom og der usforhindret udbredte den Herres Jesu Rige i to Aar, og da hans eget Folk var ham dødeligen fiendt, opvakte Gud saadan Gunst og Velvillie for ham blandt Hedningerne, at han fik Tilsladelse til at bo, hvor han vilde, og tage sin Bevemmelighed iagt. Se, det er vor Gud, og det er hans Visdom, Godhed og ubegribelige, men dog naadige Styrelse. Selv Menneftenes Ondskab maa tjene til at udføre hans Raad, til at

fremme hans Navns Ære og hans Troendes Bedste. En findrig Mand lod afbilde et Skib, seilende for fulde Seil, medens et Skyldregn styrter ned over det, og sætte nedenunder: Juvat ær et imber (Vind og Regn hjælpe det), for at tilkjendegive, at ligesom et Skib iler hurtigt hen over Havet, naar dets Seil ere vædede af Regn og derved blive tætte, saa at de desto bedre kunne fange Vinden, saaledes er heller ingen Gjenvordighed de gudsfrygtige og dydige Sjæle til Ginder, men er dem heller til Fremhjælp paa Guds og Salighedens Veie. Guds Misfandhed og Barmhertighed følger dem overalt (Ps. 23, 6); den bestjærmede Apostelen og opretholdt ham imod hans Fienders Ondskab i Jerusalem; den vendte Hovedsmandens Hjerte til ham, da han maatte rejse over Havet til Rom, saa at han behandlede ham mildt og i Sidon tilstedte ham at gaa til sine gode Venner og nyde Pleie. Den ledsagede ham over Havet og opholdt ham under Skibbruddet og for hans Skyld alle de Andre, som vare med ham paa Skibet, nemlig to Hundred sex og sytti Sjæle (Ap. Gj. 27, 3. 23. 24, 37). Den forlod ham ikke, da han var kommen i Land paa Den Malta og vilde varme sig ved Ilden, og en Dagle for ud og krøb paa hans Haand, men uden at gjøre ham Skade, og da han kom til Rom, indlagde den et godt Ord for ham hos Oversten, saa at denne tilstod ham større Frihed end han maaske selv havde gjort Regning paa.

§ 3. Nu, saaledes gaar det end den Dag idag; Gud forlader ikke Sine; hvor de gaa hen, eller hvor Vind og Veir, jeg mener: deres Fienders Ondskab, driver dem hen, der er han over, foran, bag og ved Siden af dem med sin Misfandhed. Jeg har læst en Beretning, som passer meget godt paa dette Sted og giver en smuk Forklaring og Fremstilling af den Sag, vi her have for os.

Der var en begyndende Christen (af dem, som den gamle Kirke pleiede at kalde Katekumener, Katekismuskærlinger, fordi de bleve underviste i den kristelige Læres Hovedstykker og endnu ikke vare døbte), som siden i Daaben fik Navnet Viktor. Da han engang var ganske alene ombord i et Fartoi, blev dette revet fra Land af en Storm og forunderligen omstumlet paa Havet i tre og tyve Dage, idet det først svævede omkring langs Italien og siden, da Vinden vendte sig, blev drevet over til den afrikanske Kyst og derfra over til Sicilien, indtil det omfider kom saa nær den lukanske Strand, at vor besynderlige Sømand kunde raabe til nogle Fiskere, af hvilke han tilligemed sit Fartoi blev bragt iland. Saalænge denne hans mærkelige Seilads stod paa, havde han hverken Mad eller Drikke, hverken Seil eller Ror eller nogen menneskelig Hjælp; men desuagtet var han ikke forladt af Guds Godhed, som følger Hans Egne overalt; thi ei alene viste den Herre Jesus sig for ham, jiddende paa Skibets Agterende (som dets rette Styrmænd), og tilbød ham sit Skjød, for at han kunde lægge sit Hoved deri og hvile; men han saa ogsaa, hvorledes de hellige Engle udførte Alt, hvad Skibsmandskabet pleier at gjøre, og styrede Skibet, saa at det altsaa ene og alene var Guds Kraft og Miskundhed, som opholdt ham og omfider bragte ham iland, hvorpaa han strax lod sig døbe og førte siden et gudeligt Levnet indtil sit Endeligt, saaledes som den gamle Lærer Paulinus udførligen fortæller.

§ 4. Jeg kan ikke afholde mig fra til dette mærkværdige Exempel fra ældre Tider at føie et nyere, til Glæde for de gudfrygtige Sjæle, hvis største og eneste Trøst er Guds Miskundhed. En Kjøbmand fra Reval i Lifland ved Navn Peter Persevol havde i Aaret 1550 indkjøbt og indskibet allehaande Varer i Nybek og reiste dermed hjem over Øster-

jøen. Underveis led han Skibbrud ved Den Gottland og svømmede om paa Havet paa et Bræt, som han i Nøden havde grebet fat i, indtil han kom til et Skjær i Havet. Da han nu sad paa dette i stor Angest og formedelt Sult, Tørst og Kulde ikke saa Andet for sine Dine end Døden, som han troede at være undsluppen, blev han mod Aften var, at to Tønder kom drivende henimod Skjæret, hvilke han trak til sig og aabnede og fandt da i den ene Sengklæder, hvormed han kunde beskytte sig mod Kulden, og i den anden Væbner, hvormed han kunde stille sin Hunger og Tørst, og saaledes tilbragte han tre Dage, idet han derhos ivrigt bad til Gud om at faa Hjælp og Redning. Den fjerde Dag faar han et svenskt Skib i sigte, raabte til det og formaar Mandskabet til at nærme sig ham og tage ham ombord og blev af dette lykkeligen og vel bragt til Reval; efter at være ankommen did lod han denne Begivenhed afmale paa en Tavle, som han til er Paamindelse for alle Søfolk og til Guds Pris lod opstille i den Port, som vender ud til Havnen. Han pleiede at sige, at da han var kommen op paa Skjæret, havde Satan indskudt ham mange farlige Tanter, saasom, at han ligesaa godt først som sidst kunde styrte sig i Havet for at blive fri for sin Angest; thi han havde saa alligevel ikke Andet at vente end at komme af Hunger, Tørst og Kulde; men han havde stedse opretholdt og trøstet sig med det dyrebare Skriftsprog: Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden. Nu, den gamle Gud lever endnu, og Hans Miskundhed varer evindelig og altid; Han tager sig endnu den Dag idag af Sine og ledjager dem med sin Godhed og sine Undere, hvorjomhelst de med eller mod sin Villie komme hen. Hans hellige Navn være lovet i Evighed!

§ 5. Endnu er der een Omstændighed i vor Beretning om, hvad der tildrog sig med den hellige Paulus efter hans Ankomst til Rom, som vi bør lægge Mærke til og som endnu nærmere egner sig for vort Formaal. Der fortælles om ham, at han fik Tilladelse til at bo for sig selv, men dog med en Stridsmand, der skulde bevogte ham. Ved disse Ord have de Lærde bemærket, at man hos Romerne havde tre Maader at forvare Fanger paa. Nogle bleve stukne ind i de almindelige Fængsler, der mængselsvis vare elendige nok; Andre bleve indsatte i Domhusene, saaledes som Tilfældet var med Paulus i Cæsarea; atter Andre bleve overantvordede til en Krigsmand eller Soldat, paa den Maade, at de kunde gaa, hvor de vilde, men med en Lænke, som Fangen havde om den høire og Soldaten om den venstre Haand og som var temmelig lang, for at de kunde gaa desto friere jævnsides eller bag hinanden. Paa denne sidste Maade blev nu vor Apostel holdt fangen; han havde bestandig en Stridsmand hos sig, der bevogtede ham saaledes som nævnt; naar han gik ud, blev han ved Lænken ledjaget af denne sin Vogter; naar han var hjemme, tog vel Soldaten Lænken af sig; men Apostelen beholdt den om sin Haand og slog den formedelst dens Længde om sit Liv; derfor siger han til de Jøder, han havde kaldet til sig, som Lukas fort efter fortæller: „Jeg er sluttet i denne Lænke for Israels Haabs Skyld“ (Ap. Gj. 28, 20). Denne Lænke eller disse Baand omtaler han ogsaa oftere i de Sendeskrivelser, han under sit Fængsel i Rom udsærdigede til de christne Menigheder (Filipp. 7, 13 flg.; Kol. 4, 18; 2 Tim. 1, 8).

§ 6. Jeg kunde betjene mig af dette Billede til at fremstille et Menneskes Tilstand efter dets Gjenfødselse eller Rjødets og Anden, det gamle og det nye Menneske; jeg har imidlertid dennegang an-

ført det, for derunder at foreholde Eder en gudfrygtig Korsdragers Tilstand. Thi ligesom Apostelen efter Øvrighedens Befaling var sammenlænket med en Stridsmand, som han ikke kunde slippe fra, førend han ved Guds Styrelse blev frifunden og løsladt, saaledes har enhver Christen sit Kors, med hvilket han efter Guds Bestemmelse og Bestikkelse er sammenkjædet, saa at han maa slæbe derpaa, hvor han gaar, uden at kunne frigjøre sig, førend det behager den Høieste at løse ham derfra. Soldaterne vare ofte meget besværlige for Fangerne og voldte dem alstfens Fortræd og Gjenvordighed; den dyrebare Martyr og Biskop i Antiochia Ignatius fortæller saaledes, at da han blev bragt fra Syrien til Rom, var han betroet til ti Soldater, der holdt ham lænket Nat og Dag, — med hvilke han bestandig maatte stride som med vilde Dyr og Leopardter og som, uagtet han gjorde dem Godt, ifkun blev værre og værre; ifkedestomindre blev han stedse forbedret ved deres Ondskab. Saaledes er ogsaa Korset meget modbydeligt for Guds Børn, fornemmelig efter det udvortes Menneſke, især naar deres Fængsel varer længe, og de saagodtsom ingen timelig Forløsning have at vente. Dette kan nu end yderligere oplyses dels ved de Helliges Exempler i Skriften, idet vi se, at de næsten allesammen have haft sine Fiender og Modstandere, som have foraarjaget dem allehaande Hjertesorg, eller at de have haft anden Nød og Modgang at kjæmpe med — saaledes havde Moses sin Korah, Moth de ugudelige Sodomiter, David sin Saul, Abjalon og Simej, Jeremias sin Paschur, Elias sin Zefabel osv., hvilke vare allevegne efter dem og ængstede deres retfærdige Sjæle —, dels ved den daglige Erfaring, som lærer os, at enhver Christen har sit Kors, til hvilket han efter Guds hellige Raad og Villie ligesom er bunden og fængslet, saa at han midt i

sin Frihed maa ansees for fangen og midt i sin timelige Ulykkelighed for ulykkelig. Saaledes maa et gudfrygtigt Hjerte ofte drages i lang Tid med en tung og smertefuld Plage, med Miltkyge, med Tungfind og Nedslagenhed, med Stensmerter, med en svindsotig og tærende Hoste, med en heftig og stedsevarende Hovedpine, med Mavekrampe og Deslige. En Anden har, som Apostelen paa et andet Sted fortæller om sig selv, faaet en Engle Satan paa Naksen, der dagligen plager ham med aandelige Anfegtelser, saasom at han er forstødt og forkastet fra Guds Ansigt, at hans Synder ere altfor mange, og mere Saadant eller med andre skrækkelige og gudsbespottelige Tanker og ligesom slaar ham med Næver. Ofte er en dydig og gudfrygtig Sjæl ligesom fængslet til et samvittighedsløst og ugudeligt Menneske, en klog Abigail til en haard og ufornuftig Nabal, en gudfrygtig, vemodig Kvinde til en ryggesløs, uretsfærdig Mand, en fredelskende Christen til en ond og trættekær Nabo eller et andet uroligt, ufredeligt, hadefuldt Menneske og kan ofte ikke i lang Tid, ja maaske ikke i sit hele Liv blive fri fra dem. Mangt et gudselkende Hjerte maa alle sine Dage træffes med en lønlig Nød, som det med god Grund finder Betænkelse ved at tale meget om og beklage sig over for Andre, Noget, som ikke bidrager Videt til at gjøre Korset tungere. Men ligesom nu en saadan Fange, som vor Apostel efter det Foranstørte var i Rom, ikke kunde gjøre noget Bedre end at bære med god Villie den Lænke, han maatte bære, og at søge at blive stedse nærmere fjendt med sin Vogter og Selskabsbroder, formilde ham ved Godgjørenhed og vænne sig til ham, saaledes er heller Intet raadeligere for en Christen, som den Høieste i en faderlig god Mening har tilfikket et Kors, end at tage det villigen op og lære stedse mere og mere at finde sig med

christelig Hengivelse og hjertelig Ydmyghed i Guds Maader og Veie. Dertil ønskede vi gjerne at bidrage med det Arbeide, vi her have under Hænder, og ville dennegang efter Guds Ord korteligen omhandle den troende Sjæls lønlige Kors og Nød, og hvorledes den skal stikke sig christeligen deri. Den Herre Jesus hjælpe, at det maa tjene mange Hjerter, som ikke raabe høit over sin Nød, til en kraftig Trøst og opbyggelig Undervisning, for hans allerhelligste Navns Skyld! Amen.

§ 7. Den kongelige Profet lærer os i vor Text to Ting, der passe sig for vort Niemed. Det Første er, at et gudselkende Hjerte mangengang bliver besværet med en saadan Nød, at det finder Tausshed raadeligere end megen Omtale og Betsagelse. Det Andet er, hvad saadan Tausshed har virket hos ham, og hvad den pleier at virke hos Andre. Om det Første siger han: „Jeg forstummede i Tausshed; jeg taug endog om de Gode, og min Smerte blev oprørt,“ — hvormed han ei alene tilkjendegiver, hvad han havde foresat sig, men ogsaa hvad han havde gjort; da den Ugudelige saaledes var for hans Dine, det er: da han saa, at Gud tilstedte hans Fiender at drive sit Spil med ham, — at deres onde Anslag lykkedes vel for dem, — at de bleve stedse trodsigere og frækkere, — at hverken Forsvar eller Modsigelse, hverken Bøn eller Formaning udrettede Noget hos dem, da havde han foresat sig at tie, ikke mere at forsvare sig eller formane dem, men hellere, saalænge Gud vilde tilstede en saadan Ondskab, at finde sig deri i stille Taalmodighed at oppebie en ønskelig Udgang; imidlertid vilde han undgaa al verdslig Glæde, sty megen Omgang og tilbringe sin Tid i Ensomhed med at sukke, bede og haabe.

§ 8. Omvendtjønt nu Profeten kun angiver en, og det den vigtigste Aarsag til at han forholdt sig taus under sin

Nød, nemlig sine Fienders Trods og Ondskab, saa kan og pleier der dog ogsaa hos gudfrygtige Hjerter at findes andre Grunde til, at de ikke kunne gjøre mange Ophævelser over hvad der trykker dem, men foretrække at udholde Alt i stille Taalmodighed. NoGLE ere af Naturen undseelige, skye og frygtomme og krympe sig ved at tale til Nogen, for at aabenbare dem sin Sorg og søge Raad, Hjælp og Trøst, og sidde heller i en mørk Braa og klage sin Nød for Gud og sine Dine, som man siger, end for andre Mennesker. Hos Andre gjør Beskaffenheden af deres Rors, at de heller ville tie end klage, naar det nemlig enten i Virkeligheden eller efter deres Formening fører nogen Vanære og Beskjæmmelse med sig, — naar det forekommer dem saa stort og tungt, at intet Menneske saa alligevel kan hjælpe dem, eller naar de tro, at det er noget ganske Ualmindeligt og Uhørt, hvis Mage ikke letteligen falder i Andres Nød, hvorfor disse heller ikke ville kunne give dem noget Raad. Atter Andre foranlediges til at tie og skjule sin Nød ved Satans Bedrag og hemmelige Overtalelse, idet han gjerne ser, at de bedrøvede Hjerter holde sin Nodgang skjult og ikke røbe den for noget Menneske, for at han saaledes kan ængste og udmatte dem desto mere derved og saameget snarere, naar de ere alene, saa Overhaand over dem, ja styrte dem i fuldkommen Fortvivlelse. I denne Hensigt ved han at indbringe allehaande Bevæggrunde i deres Sind, ja som: Skulde du aabenbare dit Hjertes Tanker og Bedrøvelse? man vilde jo anse dig for rasende, ja for en Gudsbespotter; hvorfor vil du klage saameget? du udretter dog Intet dermed, og Deslige. Mange, som godt vide, at Verden er haard, uvenlig, ubarmhjertig og spottehyg, og at man neppe pleier at finde et gudfrygtigt, medlidende, taust og trofast Hjerte blandt hundrede, — som ingen Venner have eller kunne skaffe sig

og som derhos erfare, at man ikke agter paa deres bedrøvede, yndværdige Udseende og af Sorg affældige Skikkelse, deres mangfoldige Sukke og Taarer, — som ogsaa mangengang, naar de gjerne vilde klage sin Nød, have truffet paa et uvenligt og haardt eller uersarent og uforstandigt Hjerte, foretrække at tie og nedsvælge sin Kummer fremfor at aabenbare den for Nogen.

§ 9. Profeten antyder endvidere, hvad denne Tausshed virkede hos ham. Dette ligger i de Ord: „Og maa æde min Smerte i mig,“*) hvilke Ord efter Luthers Forklaring høre til det Foregaaende og skulle tilkjendegive, at han maatte nedsvælge sin Smerte, som en best Driif eller bitter Vilde, uden at turde klage derover for Nogen; om den endog ligesom sad ham paa Tungen, saa at han gjerne vilde udtale den, saa maatte han dog nedsluge den igjen. Men betragter man disse Ord noget næriere efter Grundtexten (hvor de lyde: og min Smerte blev oprørt, det er: forstørret og forøget) og sammenholder dem med det følgende Vers, hvor Profeten siger: „Mit Hjerte blev hedt indeni mig; ved min Grublen optændtes Ild, saa viser det sig klarligen, at han dermed har villet skjule sin Nød og beholde den hos sig selv, desto større og tungere blev den; jo mere han bestræbte sig for at undertrykke og tilbagetrænge den, desto større Bedrøvelse voldte den ham, — ligesom Erfaringen endnu den Dag idag lærer, at det lønlige Rors, som man ikke tør eller vil beklage sig over Nogen, foraarsager de Bedrøvede den meste Hjertesorg, — Noget, som vi, om Gud vil, skulle tale nærmere om i det Følgende.

§ 10. Af de anførte Ord af David sees da for det Første, at ogsaa de gudfrygtige Sjele ofte have en stor lønlig Nød, der ligger som en Byrde paa

*) Efter Luthers Oversættelse.

deres Hals og Hjerte, men som de dog ikke tale meget om eller klage meget over. David besværer sig ei alene paa dette, men ogsaa flere andre Steder herover: „Jeg er træt af mine Sukke; jeg gjennembløder hver Nat min Seng; med mine Taarer væder jeg mit Leie“ (Ps. 6, 7). Naar Andre, vil han sige, nyde sin gode Nattero, saa tillader min Nød mig ikke at sove, men anfalder mig saa heftigt, at jeg væder mit Leie med mange hede Taarer. Da giver jeg ogsaa min Bedrøvelse saa meget hellere frit Løb, som Ingen ser mig, og jeg saaledes desto lønligere kan udøse mit Hjerte for min Gud. „Jeg er som en Døv — jeg hører ikke — og som en Stum, der ikke oplader sin Mund. Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring“ (Ps. 38, 14. 10), — som om han vilde sige: Jeg maa lade mine Fiender støie og rase, saalænge det behager Gud; jeg maa tage tiltakke med deres Betsjæmmelser, som om en Hund havde bidt mig; jeg tør ikke forsvare mig og har Ingen, som jeg kan klage for eller vente nogen Trøst af; dog sukker jeg til Gud og ved, at Han hellerikke foragter mit bedrøvede Hjertes Længsel og Begjæring. Og paa andre Steder: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Hustru-
 lesser min Sjæl. Min Sjæl sælder Taarer af Bedrøvelse, eller, som det lyder efter det Hebraiske: Min Sjæl smelter eller bortdrypper af Bedrøvelse (det er et Billede, taget af et Bortlys, der staar paa et vindbart Sted, hvor Boret smelter hurtigt for den viftende Lue og drypper uophørligt ned. Man kunde ogsaa forklare det ved Kemikernes Dvn, hvori Urterne udtrækkes ved Hjælp af en skjult Ild, saa at deres Kraft drypper ned, ligsom forvandlet til Taarer — Ps. 94, 19; 119, 28).

§ 11. Der mangler hellerikke Exempler paa Guds Børn, som have maattet drages med en hemmelig Hjertesorg. Da

Abraham havde faaet Befaling af Gud til at ofre sin eneste, kjære Søn, saa var han vel rede til at adlyde; men saa som han maatte bære paa denne Nød i tre Dage, indtil han kom til Morias Bjerg, og ikke turde sige Noget derom hverken til sin Sara eller sin Søn eller sin Husfoged, saa kan man let tænke sig, hvilken haard Kamp han desaarjag havde at bestaa i sit Indre (1 Mos. 22, 2 flg.). Luth boede i Sodoma, blandt ugudelige og skjændige Menneſter, der, som Peter siger, „plagede ham og ængſtede hans retfærdige Sjæl“ (1 Mos. 19, 4 flg.; 2 Petr. 2, 7. 8). Saa som han nu Ingen derſteds havde, for hvem han kunde udøse sin Sorg eller af hvem han kunde vente nogen Trøst, saa henhøre vi ogsaa med Joie dette under den lønlige Nød. Om Isak og Rebekka fortælles, at de to kananitiske Kvinder, som deres Søn Esau imod deres Villie havde ægtet, gjorde dem allehaande Hjertesorg, eller, som man ogsaa kan oversætte det, gavede deres Mand luttet Bøsthed eller Malurt og Galde at drikke. Man kan let tænke sig, at disse to kjærlige og hellige Ægtefolk ikke have raabt høit over dette sit Huskors, efterdi det var paaført dem af deres egen Søn. Disse ugudelige Kvinder brugte formodentlig ofte Mund imod dem og overfusede dem med grove og frække Ord, Noget, som de imidlertid maatte finde sig i, uagtet det uidentvilt har kostet dem mange lønlige Sukke og modige Taarer (1 Mos. 26, 35). Om Hanna, Elkana's gudfrugtige Hustru, er det bekjendt, at hendes Modſtanderſke og Medhustru Peninna saare krænkede og opirrede hende, saa at hun græd og aad ikke. Og omendſkjøndt hun havde en fornustig Mand, der elskede hende inderligt og talte trøsteligen til hende, lader det dog til at hun ikke vilde aabenbare ham alt det Onde, der vederføres hende, for ikke at opægge og bedrøve ham; derfor klager

hun sine lønlige Taarebønner derober for Gud, som ogsaa bønhoerte hende i Naade (1 Sam. 1, 1 flg.). Et smukt Exempel paa en hemmelig Rød se vi i Nehemias, der sørgede dybt over Staden Jerusalems Ødelæggelse og den forstyrrede Gudstjeneste, græd og bad til Gud, saa at Kong Artaxerges, hvis Mundstjænt han var, mærkede det paa ham og spurgte ham: Hvorfor ser du ilde ud? og du, du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 1, 4 flg.; 2, 2). Til deres Tal, der have været betyngede med en stor hemmelig Rød, kunne vi fremfor alle Andre henregne vor kjære Frelser, den Herre Jesum, om hvem der vel fortælles, at Han nogle Gange græd, men ikke, at Han nogenfinde lo; thi efterdi Han skulde blive forsøgt i alle Ting i Lighed med os, dog uden Synd, for at Han kunde have Medlidenhed med vore Skøbeligheder (Ebr. 1, 15), saa er ingen Tvivl om at Han ret tilgavns sølte dette bedrøvelige og møiesfulde Livs Elendighed, Rød, Angest, Sorger og Byrder. Han vidste ogsaa godt, at Han havde paataget sig at bøde for den ganske Verdens Synder, og den Bevidsthed hvilede uidentviølt tungt paa Hans allerhelligste Hjerte. Hertil kom al den Anfegtelse og Paatrængenhed, hvormed Satan og Verden dagligen plagede Ham; thi man maa ikke tro, at Djævelen kun fristede vor Frelser de firte Dage i Ørten og siden i Hans hele Liv lod ham være i Fred; nei, noget Andet viser os, hvad Evangelisten siger: Der Djævelen havde gjort Ende paa al Fristelsen, veg han fra Ham, men dog kun til en Tid. Herren siger ogsaa selv: „Men I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser“ (Luk. 4, 13; 22, 28).

§ 12. Slige hemmelige Lidelser findes nu end den Dag i Dag paa alle Steder hos mange gudsfrygtige Sjæle, Høie og Lave, Fattige og Rige, Lærde

og U lærde. Af, hvor mange Tusind Sukke opstige ikke daglig fra de anfegtede og bedrøvede Hjerter til Gud! hvor mange Tusind Taarer udgydes ikke i den betrængte Christenhed, uden at den raa og sikre Verden ved det eller bekyrrer sig derom! O, hvor mangt et Hjerte ligner ikke de røde og deilige, men dog ormstufne Vebler! Høie Personer, som Verden, der kun pleier at domme efter Udscendet, holder for lykkelige, have sin store lønlige Sorg, der tærer som enOrm paa deres Hjerte. Under en prægtig Klædning skjuler sig ofte megen Hjertesorg, Angest og Rød. Jeg har læst, at man engang i en Fyrstes Hjerte fandt enOrm, som havde gnabet derpaa og efterhaanden fortæret det, saa at han tilsidst døde deraf. Dette er nu noget Sjældent; men noget Almindeligt skulde jeg derimod tro det er, at ogsaa høie Personer ere besværede af lønlige Bekymringer, der lidt efter lidt svække deres Livskraft og modne dem til en tidlig Død. Om Markgreve Kasimir af Brandenburg og Hertug Henrik Julius af Brunsvig fortælles, at deres Hjerter efter deres Død bleve fundne sammenskrumpede ligesom en tom Pung, hvilket uidentviølt kom af deres megen Sorg, Bedrøvelse og Nattevaagen. Jeg antager, at det Samme ogsaa nutildags finder hyppigt Sted, især de høie Personer, som i disse sidste Tider mene det oprigtigt med Gud, med Hans betrængte Kirke og sine fattige Undergivne. Saaledes gaar det ogsaa med mange formuende og rige Menneffer. Erfaringen lærer, at Rigdommen for Mange er som en Tornehæk (ligesom vor Frelser da ogsaa sammenligner Rigdom med Tørner — Luk. 8, 14), hvori de sidde og hvoraf de ikke have Andet end Stik og Hjerteskaar. Den timelige Lyfsaligheds Vin have de vel i Overflod; men den Høieste blander den ofte med saa meget (Trængselsens) Vand, at den kun yder dem liden Glæde; Han lader ofte ved Siden deraf

jaadanne sure Citronsfiver fremsættes for dem, at deres Dine løbe i Vand, og saa at de ere mere kjede af Livet end en Bondemand, der maa lade sig nøie med Tyndtol eller Vand. En bekjendt Theolog i vor Kirke*) fortæller, at han har kjendt en fornem Mand, der sad i et høit Embede, og som var plaget af indvortes Urolighed; da han nu engang saa en Bonde kjøre forbi med et Læs Ved, ønskede han, at han maatte være i hans Sted, naar han blot kunde blive fri for sin Hjertesorg. En Anden havde han hørt sige, at dersom enten den gode Gud vilde tage Alt, hvad han eiede, fra ham, saa at han maatte søge sit Brød ved hver Mand's Dør, eller Han vilde byde ham at løbe igjennem en Fld, som var en hel Mil lang, eller svømme hundrede Mile gjennem Vandet, saa vilde dette dog være ham lettere og udholdeligere end hans haarde Ansegtelser.

§ 13. Saaledes er det ogsaa med mange Andre. Man ser mangt et Menneſke gaa i Kirke i en net og sømmelig Klædning, og man ved dog ikke, hvor megen Sorg og hemmelig Nød der skjuler sig under den. Det vederfores mig paa et andet Sted, (end i Wladenburg) at en gudfrygtig og hæderlig Borgerkone, hvis Mand jeg ansaa for taaleligt velstaaende, engang blev fiddende til allerſidst udenfor Skriftestolen, til hvilken hun tilligemed andre Skriftebørn havde indfundet sig; da hun endelig kom ind til mig, var den gudfrygtige Sjæl saa beskemt, at hun i Førstningen ikke kunde fremføre et Ord; men snart begyndte hun at græde saa bitterligen, at den ene Taare fortrængte den anden, og saa at jeg selv ikke kunde holde mig for at græde med. Jeg mærkede nu, at hun bar paa en stor og lønlig Sorg, og bragte det ved venlig og trøstelig Tiltale dertil, at hun betroebe mig den. Al, sagde hun, min Mand og jeg ere yderlig fattige;

de bestandige Krigsbyrder have aldeles udtømt os; vi eie ikke mere en Skilling i vort Hus og vor Hauge; vi ere i dyb Gjælb. Jeg sagde, at det havde jeg aldrig tænkt, men vel formodet, at de formedelt de store Skatter ikke kunde have Synderligt tilovers; jeg haabede imidlertid, at de dog havde sit daglige Brød, især, siden jeg havde lagt Mærke til at de endnu stedsse kom i Kirken i nette og pyntelige Klæder, og man ikke havde hørt dem beklage sig. Al, sagde det bedrovede Hjerte, Pantemændene vilde ogsaa forlængesiden havde taget vore saa Klæder formedelt tilbagestaaende Skatter, dersom vi ikke havde skjult dem i et Hul i Stadsmuren, som gaar bagenom vor Hauge, for at vi dog endnu kunde gaa i Kirke og søge Trøst i Guds Ord og dølge vor store Nød og Fattigdom for Verden. Og paa det Han, vedblev hun, kan lære vor Glendighed desto bedre at kjende, saa ved Han, at der nylig er død en Borgermands Kone i vort Nabolag, som jeg tilligemed andre Naboerster vaskede og paaklædte efter hendes Død; da vi nu bade Entemanden om at give os et Linned at iføre det affjælede Legeme, sagde han med Bedrøvelse, at hverken han eller hans Kone i lang Tid havde haft noget Linned at tage paa; thi Alt, hvad de erhvervede, havde de maattet give fra sig for blot at kunne forblive i sin Hytte og have Fred. Dette var nu meget sørgeligt og, som det forekom mig, meget bestjæmmende; men det vil ikke gaa mig og min Mand anderledes; thi nu have heller ikke vi noget Linned paa Livet, osv. Blandt Naboersterne fandtes der en, som endnu eiede Noget, og hun gif selv hjem og hentede et Linned til den nævnte afdøde Kone; men Gud ved, om Nogen vil gjøre det Samme mod os. Jeg gjorde nu ved denne uformodede Leilighed, hvad en christelig, medlidende Præst bør gjøre, og har kun anført denne Tildragelse, for at man

*) Scherreb.

deraf kan se, hvor stor en Trængsel de gudfrygtige Sjæle mængstedes befinde sig i, og for derved at oplyse mit forehavendes Omne, de troende Sjæles lønlige Rød. Man vilde uidentvivel kunne finde mange Andre, som ved alleslags Ulykkestilfælde, ved Krig og Brand, ved Sygdom og Deslige er komne i stor Gæld og den yderste Fattigdom og som ikke tør klage derover for Nogen og ikke lade sig mærke dermed, for at de ikke foruden Fattigdommen ogsaa skulle paa-
 drage sig Spot og Foragt og gjøre Ondt værre.

§ 14. Ofte er et Menneske en Fremmed paa et Sted, og naar han kommer i Rød, ved han ikke, hvor han skal finde et gudfrygtigt og medlidende Hjerter, som han kan aabenbare sin Tilstand for og vente Trøst af. Han forsøger vel et og andet Steds, men træffer efter Guds Tilfikkelse paa en haard Mand eller en uvenlig, uerfaren Kvinde, der afviser eller overfuser ham, hvorover han bliver sky, saa at han for Fremtiden hellere nedsvælger sin Sorg og raaber og sukker i Løndom til Gud fremfor at henvende sig til Flere. Jeg har selv haft Exempel paa at en hæderlig Kone, der var født af fornemme Forældre og havde nydt en god Opdragelse, blev skammeligen forladt af sin Mand, der havde ægtet hende under Foregivende af at eie en stor Formue; da hun nu reiste efter ham for at opsoge ham, kom hun i stor Rød og Glendighed; hun solgte saalænge hun havde Noget, og maatte lade det gaa for en Ubetydelighed (som da Verden ikke gjør sig nogen Samvittighed af neppe at give de Glendige, der af paa-trængende Rød maa sælge sit Guds, den fjerde Del af hvad det er værdt). Da hun tilsidst Intet mere eiede, blev hun nødt til at bønfalde En og Anden om Hjælp, men maatte erfare, at vi vel have mange Christne i Kirken, men udenfor den, i Livet, i Handel og Wandel

kun faa. Saaom hun nu blev uvenligt afvist, vilde hun siden heller lide Frost og Sult i den kolde og haarde Vinter end gjøre sin Rød videre bekendt, indtil hendes Tilstand ved Guds Styrelse blev aabenbaret for et medlidende, christeligt Hjerter, som tog sig af hende; men hun havde da mistet sin Helbred ved Hunger, Frost, Sorg og Græmmelse og døde henimod Vaaren, fjed af den onde Verden og begjærlig efter og forvisjet om Himmelen.

§ 15. Dog, der gives endnu andre Slags lønlig Rød. Mangen gudfrygtig og fredssommelig Mand har en stolt, fræk, arrig, trættekjer, drifvældig eller æreløs Hustru, der daglig gjør ham stor Hjertesorg, hvilken han imidlertid finder Betænkkelighed ved at beklage sig over for Nogen, for ikke at blive til Spot for Verden. Paa den anden Side har mangen dydig og gudfrygtig Kvinde en ugudelig, utro, fordruffen, haard og tyrannisk Mand, som ei alene behandler hende ilde i Ord og Gjæringer, men ogsaa forsommer sin Levevei, hengiver sig til sine Lyster og lader hende og Børnene lide Hunger og Rød hjemme. Men hun kan dog ikke faa det over sit Hjerter at klage og græde meget derover, efterdi hun maa frygte for end mere at forbitre sin Mand og opvække hans Ondskab imod sig eller for ligesaa snart at træffe Spottere som Trøstere. Der fortælles saaledes om en fornuftig og gudfrygtig Kone, at da hendes Mand engang havde slaaet hende, gik hun ind i sit Kammer og græd bitterligen. Da nu hendes Mand fandt hende der og spurgte hende barsk; Hvorfor sidder du her og græder? osv., svarede hun: Er det da ikke bedre, at jeg begræder min Ulykke her i Løndom end at jeg skulde udfrige den paa Gaden og give Verden Noget at glæde sig over? Saaledes have ogsaa Forældre mangengang sin skjulte Hjertesorg af et eller flere af sine Børn, der enten ere blevne vansore og helseløse

eller røbe en eller anden Vanart og vedhængende Udyd, saa at de kan have daarligt Haab om dem. I den hellige Skrift fortælles, at „Efraim, Josefs Son, havde Hjertesorg og Bedrøvelse af sine Børn;“ thi de vare dragne ned til Gath for at tage Indbyggernes Fæ og bleve derover ihjelslagne af dem, hvisaarsag han kaldte en Son, som hans Hustru havde født ham, Bria (eller Beria), hvilket betyder saa Meget som: i Ulykke (i Glendighed); „thi hun havde været i Ulykke i hans Hus“ (1 Krøn. 7, 20 flg.). En bekjendt Theolog (Stratius) skriver: Der var etsteds en anseet Land-Aldelsmand, hvis Son var falden i Krigen, — hvis Stedson havde skudt sig og hvis Datter havde giftet sig imod hans Villie; han klagede sin Sorg for mig med grædende Dine og gjentog flere Gange de Ord: Ak, Herre Gud, hvad er dog ikke Barneførs for en stor Hjertesorg! En Anden skriver: jeg har en god Veninde af fornem adelig Stand, der har et særeget, tungt Kors i sit Barn; hun kom engang rejsende flere Mile til mig, og da hun begyndte at klage over sin Glendighed, sank hun til Jorden og syntes at skulle græde sig til døde for mine Fodder; dengang havde hun noksaa klare Dine; men nu er hun bleven blind af idelig Graad. En lønlig Nød er det ligeledes, naar et Menneske har noget paa sit Hjerte og sin Samvittighed, som Satan heftig angriber ham med og som han tror er af den Bestaaffenhed, at han ikke tør aabenbare det eller klage derover for Noget, osv. Og hvo kan beskrive den troende Sjæls skjulte Nød, der ofte er saa foranderlig og mangfoldig, at en uøvet og uerfaren Christen ikke kan forestille sig det. De gudsfrygtige Prædikanter som i Liv og Lære ter sig saaledes, at de bedrøvede Hjerter fatte Tillid til dem og søge Raad og Trost hos dem, især de, som have været nogenlunde længe i Embedet, vide bedst, hvor megen Nød der er i Huje

og Hjerter, hvorman mindst skulde tænke det.

§ 16. Men det lønlige Kors og den skjulte Hjertesorg hører ogsaa (og dette er den anden Lærdom, vi ovenfor have hentet af Davids Ord) til de største og tungeste Prøvelser og besvære og medtage Hjertet over al Maade. Ligesom Erfaringen viser, at naar det ene Menneske aabenbarer den anden sin Nød, saa vælter han den dermed ligesom af sit Hjerte og deler den med sin Ven, saaledes ogsaa omvendt: naar Noget holder sin Nød skjult, saa ængster dem ham saa meget mere og bliver gjerne stedse farligere og besværligere. De hemmelige Sorger ligne Blodiglerne og hænge sig ligesom ved det bedrøvede Menneskes Hjerte og udsuge alt Blod og al Kraft deraf. Jeg har seet, at Hvepsene om Høsten sætte sig paa de modne og søde Pærer, medens de endnu hænge paa Træet, og i kort Tid udspise dem saa aldeles, at kun den ydre sammenkrumpede Hud bliver tilbage, og om de end maatte efterlade Noget, saa er ogsaa det fordærvet og raadner snart. Heri har man et Billede paa de ansejede og bedrøvede Hjerter, der holde sin Sorg og Nød hemmelig og derved efterhaanden udtæres. Naar man stemmer eller ved en Dam standsen Vandet, bliver det stedse dybere og mægtigere. Saaledes er det ogsaa med der Hjertesorg, som man vil dølge og ikke klage over for Noget; den tiltager ofte saaledes at man tilsidst ingen Bund kan finde deri. Derfor kan man, fremfor paa andre bedrøvede Mennesker, snarest se det paa dem, som bærer paa en lønlig Nød, og naar man betragter dem, forstaar man let, hvad David siger: „Vær mig naadig, Herre; thi jeg er i Trængsel; hentæret af Kummer (ligesom et Klædebon af Mol) er mit Die, min Sjæl og mit Legeme; thi fortæret er mit Liv af Sorg og mine Aar af Suk; henfalden formedelst min Misgjerning er min

Kraft, og mine Ben ere hentærede" (Ps. 31, 10 flg.).

§ 17. Efter at vi nu korteligen have fremstillet Sagen, og idet maaste mangt et Hjerte vil finde, at ogsaa dets Tilstand i det Foranstaaende er afbildet, maa vi ogsaa i Guds Lysthauge, den hellige Skrift, sakte nogle Trøstebloomer, hvormed saadanne ængstede Sjæle kunne blive styrkede og vedervægede. Vi skulle da I.) lægge Mærke til, at Gud, Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, fører en jæregen Opvigst med slige bedrøvede Mennesker. Som en alvidende Herre, kender Han ikke blot deres Hjerters hele Tilstand; men som en god og kjærlig Fader sørger Han ogsaa for at de blive styrkede, trøstede, bevarede og opholdte, — som David lærer: „Du prøver Hjertet og Nyren, retfærdige Gud! Mit Skjold er hos Gud, som frelser de Oprigtige af Hjertet" (Ps. 7, 10. 11). „Jeg er elendig og arm; Herren vil tænke paa mig" (Ps. 40, 18). „Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig" Ps. 38, 10). „Du tæller, hvor ofte jeg flygter; tag mine Taarer i din Flaske: staa de ikke i din Bog?" (Ps. 56, 9). Vor Frelser siger, at dersom vi bede til vor Fader, som er i Løndom, saa skal vor Fader, som jer i Løndom, betale os aabenbare, det er: Han vil oplade sin Naade og Miskundhed saaledes over os, at Enhver kan se, at vi ere blevne bøn-hørte. Et gudsfrygtigt Menneske ynkes jo, naar han mærker, at Nogen har en lønlig Nød og ængstes af Tungfindighed, og han vil ganske vist ikke undlade at trøste og hjælpe ham. Jeg har nylig havt Exempel paa en Moder, som havde en Søn paa femten til sexten Aar, der var plaget af Tungfindighed og mange sorgmodige Tanker; at, hvor inderligt sørgede hun ikke over ham! hvor mange hede Taarer udgjød hun ikke for hans Skyld! hvor meget bad hun ikke,

at man vilde komme ham tilhjælp med fornøden Undervisning og Trøst! Hun forsikrede, at naar han gik ud af Stuen, især om Aftenen, ledsagede hun ham med sine Bine og sit Hjerte; naar han gik tilsæns, fulgte hendes Kjærlighed ham; ja, hun vaagede over ham, og hans Bedrøvelse tillod hende ikke at sove. Jeg har seet, at gudsfrygtige Husbønder og Madmodre, som kunne have havt en Tjenestepige, der var tilbøielig til Tungfind, have baaret hjertelig Omfjorg for hende, behandlet hende godt og venligt, talt trøstelig til hende og forøvrigt bidraget Alt, hvad muligt var, til hendes Bevarelse og Opretholdelse. Hvad skulde vi da ikke kunne vente os af vor Gud, som er Kjærligheden selv og mod hvis Godhed alle Fædres og Modres saavel som alle medlidende, gudsfrygtige Menneskers Godhed er at agte for Intet?

§ 18. Rigesom Skriften taler om de Troendes skjulte Nød, saaledes taler den ogsaa om Guds skjulte eller gjemte Godhed, hvilken den pleier at kalde „Herrens Fortrolighed eller fortrolige Samfund" (Ps. 31, 26; 25, 14; Job 29, 4), hvorved de blive trøstede, styrkede og opretholdte i dette sit lønlig Rors. Guds faderlige Opvigst og Forsjorg, Hans Godheds Aabenbarelse i Hjertet, Hans indvortes Trøst, Hans hemmelige stærke Tiltale og den uformærkte Meddelelse af Hans Kraft kaldes ogsaa „det skjulte Manna" (Mat. 2, 17), fordi den Høieste er kostbar derpaa og holder det hemmeligt og ikke meddeler det til Nogen uden til sine ved Ansægtelser og Trængsler udmattede Børn, og det paa en skjult Naade, saa at de ikke selv vide, hvorledes det gaar til, at de leve og holde saa længe ud under saamange hjertenaagende Sorger og Ængstelser. Saaledes synes det da vel, som om dybtbedrøvede Mennesker, der have et stort og lønlig Rors, bare det alene; men naar man rigtigt betænker det, saa hører Gud baade

dem og deres Kors; de leve, røres og ere, de stride og kjæmpe, holde Stand og fejre i Hans Naade; de ere mægtige i Hans Kraft. Herhen sigte de deilige end af en bedrøvet Sjæl hos Profeten, hvor den siger: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren Lys for mig“ (Mika 7, 8), — som om den vilde sige: Om du end er bedrøvet af Hjertet, berøvet al jordisk Trøst, forladt af Menneſter og blottet for al Hjælp, ſaa at det gaar mig ſom en Vandringſmand, der i Nat- tens Mulm er kommen bort fra Veien, ſaa at han hverken ved ud eller ind, ei heller hører eller ſer noget Menneſte, ſom han kan ſpørge om den eller raabe til om Hjælp, ſaa er dog Herren mit Ord det er: min Trøſt, min Kraft, min Frelſe; Han lader ſit Naadeslys ſkinne ind i mit bedrøvede og ſorgfulde Hjerte; Han indgiver mig gode Tankter; Han giver mig Midler og Veie til at blive fri for min Nød og aabenbarer ſin forunderlige Miſkundhed over mig — ſaaledes ſom Erfaringen pleier at forklare dette og lignende Skriftens Sprog.

§ 19. Hvorledes den Herre Jeſus har ſindet mod ſaadanne lønlige Bedrøvede, viſer ei alene Hans offentlige Indflydſe og trøſtelige Tiltal: „Kommer hid til mig, Alle, ſom arbeide og ere beſværede! og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11. 11, 28), men ogſaa den deilige Beretning om Maria Magdalena, der ſad ene ved hans Grav i Joſeſ Hauge og græd bitterligen, efterdi hun mente at have miſtet ſin Herre, ſin Jeſum. Ei alene Englene viſte ſig for hende og ſpurgte om Aarſagen til hendes heftige Graad, men ogſaa Herren ſelv, der ſagde: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ gav ſig tilkjende for hende og tiltalte hende trøſteligen: „Gak til mine Brødre, og ſig dem: jeg farer op til min Fader og Eders Fader og til min Gud og Eders Gud“ (Joh. 20 1, flg.). Et Exempel herpaa have

vi ligeledes i de to Diſciple, der gik fra Jeruſalem til Emmauſ og ſom viſjeligen ogſaa havde en ſaadan Hjerteforg, at de ikke vidſte, hvor de ſkulde vende ſig hen; med dem giver Han ſig i Følge, vandrer med dem og forlader dem ikke, forinden Han har styrket dem i Troen og glædet dem med Overviſningen om, at Han levede (efterdi de anſaa ham for død). Saaledes forholder Han ſig endnu med alle gudfrygtige Hjertes, der have et lønlige, tungt Kors. Sidde de i en Braa, i en Hauge, under en Tornebuſk og græde, ſaa giver Han Agt paa dem og tæller deres Taarer. Gaa de for Sorgmodigheds ud paa Marken, ſaa følger Han efter dem med ſin ſøde Kjærlighed og Miſkundhed og ledsager dem, for at de ikke ſkulde ſynde og overgive ſig altfor meget til ſin Bedrøvelſe, ſaaledes ſom jeg ſer, at vi allerede ovenfor have berørt. Herhen hører ogſaa Herrens trøſtelige Tiltale til ſine Tjenere, Biſkopperne i Eſejuſ og Smyrna: „Jeg ved dine Gjerninger og dit Arbeide og din Taalmodighed, og at du ikke kan fordrage de Onde — — og du har Taalmodighed, og du har arbeidet for mit Navns Skyld og er ikke bleven træt. — — Jeg ved dine Gjerninger og din Trængſel og din fattigdom — — og Beſpottelſen af dem, ſom ſige ſig ſelv at være Jøder. — — vær tro indtil Døden; ſaa vil jeg give dig Livſens Krone“ (Aab. 2, 2. 3. 9).

§ 20. Ikke mindre giver den Hellig Aand, der er alle bedrøvede Hjerters ſande Trøſter, i Naade Agt paa dem, ſom ængſtes af indvortes Nød og lønlige Sorger. Thi ligeſom de ikke kunde holde Noget ſaa hemmeligt for Ham, at Han ikke ſkulde vide det, ſaaledes lader Han det heller ikke mangle paa indvortes hemmelig Tiltale, hvorom Verden ved ligeſaa videt ſom om deres Nød, hvilket man blandt Andet kan ſe deraf, at ſaadanne Menneſter ofte have ſaa gode og trøſte-

lige Tanker og Indfald, og at der ofte rinder dem uventet ifinde, hvad Trøstefuldt de kunne have hørt, læst eller erfaret for mange Aar siden. De finde vel ofte, at deres bedrøvede Hjerte fremføre mange Klage og Sukke i deres Indre og maaske gjør deres Nød ti Gange større end den er; men de finde ogsaa, at den Hellig Aand kraftig gjendriver det, formaner dem til Taalmodighed og Haab og forvisser dem om Guds undbeblivelige Hjælp. En gudfrygtig Sjæl, der sad i sit Kammer og udgjød mange bitre Taarer over sin Fattigdom, som hun dog undsaa sig for, at gjøre Verden bekendt med, faldt det ind, at hun engang havde hørt i en Prædiken, at de Troende under sit Kors lignede beftaarne Vinranker, der ligesom græde over at de ere jaarede og behandlede saa haardt; men paa Graaden følger Vinen, hvilket var blevet forklaret ved den gudfrygtige Arnds Ord: O salige Taarer, som Gud skal astørre! Den, som blot kunde græde ret tilgavnshier, for at han kunde blive desto mere glædet hidsjet! Dette skjænkede hende en kraftig Trøst, saa at hun tænkte ved sig selv: saa er da ogsaa du som en beftaaren og opbunden Vinranke; thi Gud har vældigt beftaaret dine timelige Midler og bundet dine Hænder, saa at du ikke er rigere paa Noget end paa Sorger og Taarer; men saa vil ogsaa Glædesvinen omfider følge ovenpaa, og Gud skal ogsaa astørre hver Taare af dine Dine. En anden gudfrygtig Kvinde blev pludseligen syg og siden lam, saa at hun hverken kunde bruge Hænder eller Fødder, men maatte lade sig løfte og bære allestedshen; hendes Egne saavel som Andre tilskrebe onde Menneſker dette pludselige Tilfælde og viste sig meget utaalmodige, saa at hun selv var nær ved at fortvile derover. Hun havde imidlertid for et halvt Aars Tid siden hørt i en Prædiken ved Forklaringen over de Ord af vor Frelser: „I ſkulle græde og hyle;

men Verden ſkal glæde ſig; I ſkulle være bedrøvede: men Ederſ bedrøvelſe ſkal worde til Glæde“ (Joh. 16, 20,) at Guds Børn i Trængſelens Tid ligne Roſentræerne om Vinteren, paa hvilke der ikke er Andet at finde end viſne Blade og en Mængde hvasſe Torner; men ligesom de deiligſte Roſer i ſin Tid fremvoxe af de elendige Tornebuſke, ſaaledes ſkal ogsaa de Gudſrygtiges Glendighed og Bedrøvelſe worde omſkiftet til lutter Glæde og Herlighed. Al, ſagde hun til ſin Sjeleſorger, der beſøgte hende i hendes Glendighed, nu er jeg ligesom et Roſentræ om Vinteren; nu er der Intet uden Glendighed at finde paa mig; for mine Paarørende og Venner er jeg ligesom en Buſk, der er fuld af Pigge og ſom de ikke kunne røre ved eller ſe paa uden Miſmod; men jeg er viſ paa og har den faſte Tillid til min Gud, at Han ſkal fornye og glæde mig, og at mine Kjære endnu ſkulle plukke Roſer af mig. Og dette Haab blev hellerikke ſtuffet.

§ 21. Jeg anfører gjerne ſaadanne Exempler, fordi de ei alene i og for ſig ere ſkjønne og trøſtelige, men fordi de ogsaa tjene til paa en ſmuk Maade at oplyſe, at den Hellig Aand ikke ſolrader de bedrøvede Sjele, men ſom en trofaſt Ven og Talsmand kommer deres Skrøbelighed tilhjælp og ſelv i den allerlønligſte Nød lader dem mærke Hans Tilſtedeværelſe og Iboeſje. Hvad ſkader det da, du chriſtelige Hjerte, at din Nød, er ſkjult, — at du ikke tør klage derover for Noget — at Verden intet ved eller vil vide deraf, naar den kun ikke er ſkjult i Himmelen, — naar kun Gud kjender den, Han, ſom ſer i Lødom og ſom prøver Hjertes og Myrer? Du maa nu klage derover eller ikke, — En kjender den, din Fader i Himmelen, din Jeſus, din Trøſter, din Sjeleven, den Hellig Aand. Saa lønlig kan du ikke ſukke, at det ſkulde være ſkjult for din Gud; ſaa lønlig kan du ikke ſørge i din Sjæl og

ængstes hver Dag, at din Herre Jesus ikke skulde mærke det. „Han ransager og kjender dig; hvad enten du sidder, eller du staar op, da ved Han det; Han forstaar din Tanke langtfra; din Sti og dit Leie udgransker Han, og alle dine Veie kjender Han grant; thi der er ikke et Ord paa min Tunge, — se, Han ved det Altsammen“ (Ps. 139, 1 flg.). Men hvad Han ved, det ved Han som en Fader, Broder, Brudgom og trofast Ven og vil ogsaa tage det saaledes til Hjerte og ikke lade dig mangle virkelig Hjælp, saasnart Han finder det godt og tjenligt. Hvilken fast Tillid havde ikke Naomi til at Boaz, som en gudsfryglig, ærefjær og medlidende Mand, snarligen vilde bestræbe sig for at hjælpe hende og Ruth, naar han lærte deres Nød og deres Mening at kjende. „Hold dig nu i Ro, min Datter,“ sagde hun, „indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi den Mand hviler ikke, førend han idag faar bragt Sagen til Ende“ (Ruth. 3, 18). Skulde da ikke vi have den Tillid til vor Gud, at Han ikke vil hvile, førend Han faar bragt vor Sag og vor Nød til Ende og ydet os en Hjælp, som vi kunne glæde os over? Hvo skulde kunne gaa forbi uden at hjælpe et lidet Barn, der er faldet i en Vandkum, saa at det ikke kan skrige, men kun ligger og spræller og er i Fare for at omkomme? Og skulde vor Gud, den naadige og barmhjertige Herre, lade de gudsfrygtige Hjerter, der ere stedsse i en Nød, hvori de hverken kunne klage eller raabe, være uden Trøst og Hjælp? Saadanne kan man sammenligne med de dødsfyge eller af Slag rammede elendige Mennesker, der ikke kunne tale og med Munden bede om Hjælp; de tale og bønjalde derimod med sit ynkværdige Udseende og røre og bevæge derved alle christelige Sjæle. Skulde de Troendes Sukke og Taarer, der fortie sin Nød og nedsvælge sin Sorg, intet Indtryk gjøre paa vor Gud?

§ 22. Saa tjener det II. ogsaa til de gudsfrygtige lønligen ængstede Sjæles Trøst, at de i saadan Nød have en fri Udgang til Gud, — at de dristigt kunne aabenbare Ham sin Sorg, som de ikke tør eller ville klage over for noget Menneske, og at de hos Ham kunne vente sikker Trøst og Løttelse, om end ikke hurtig Hjælp og Redning. Man kan ikke negte for at uagtet Herren vor Gud, som ovenfor sagt, kjender sine Troendes lønlige Nød, saa befrier Han dem ikke altid strax derafra; thi dette saavel som Hans Troendes aabenbare Kors har sin Tid og sin Rytte. En skjult Lidelse er ofte lig Fjæren i de smaa Uhre, der holder Alt i Gang, ligesom Loddet i de store; den vedligeholder Troens Kraft, Bønnens Iver, Ydmyghedens, Taalmodighedens, Haabets osv. Øvelse. Iffedestomindre forunder Han dem den Naade, at de kunne tale med Ham som en Mand med sin Ven, udøse sit Hjerte i Hans Skjød og derved lette det, saa og søge Raad og Trøst hos Ham, indtil den Tid kommer, da Han tager Byrden af dem og glæder dem med fuldkommen Redning. Til Stadfæstelse herpaa tjene vor Guds ofte gjentagne Befalinger og Forjættelser, — som naar Han siger: „Kald paa mig paa Nødens Dag, saa vil jeg udfri dig, og du skal prise mig“ (Ps. 50, 15), og ved David: „Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt!“ Gud er vor Tilflugt (Ps. 62, 9), hvilke Ord Luther forklarer saaledes: „Udøser Eders Hjerte for Ham; klager kun frit; stjuler Intet for Ham; det være sig, hvad det være vil, saa udkafter det kun i Dyngervis for Ham, som naar I aabne Eders Hjerte ganske og aldeles for en god Ven; Han hører det gjerne, vil og gjerne hjælpe og raade; undser Eder ikke for Ham, og tænker ikke, at det er for stort og for meget; frist ud dermed! var det end hele Sætte fulde af Mangler — saa

ud med det Altsammen! Han er større og kan og vil gjøre Mere end vore Brøst ere; udstykker det ikke for Ham! Han er ikke et Menneſte, ſom man kunde bede og tigge for meget; jo mere du beder, deſto hellere hører Han dig," oſv.

§ 23. Hvad nu den kongelige Profet tilraader Andre, det har han ogſaa ſelv gjort, ſom han paa et andet Sted lærer, ſigende: „Med min Røſt raaber jeg til Herren; med min Røſt beder jeg ydmyggeligen til Herren. Jeg udøſer for Hans Anſigt min Kummer; min Nød giver jeg tilkjende for Hans Anſigt“ (Pſ. 142, 2. 3). Han bruger her Billedet af et Kar, ſom omſtyrtes og aldeles tømmeſ, ſaa at Intet bliver tilbage deri, og vil ſige Saameget ſom, at han blotter og afklæder ſit Hjerte ganſke for ſin Gud med al dets Kummer og Nød, hvilket vidner om ſtor Godhed paa Guds og ſtor Tillid paa Hans Side. Der er ingen Grund, hvorfor ikke alle gudſtrygige Sjæle ſkulde troſtig efterfølge ham og gjøre det Samme, allerhelſt, da Herren endvidere ſiger: „Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelſe uden jeg. Mon der være en Gud foruden jeg? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Vender Eder til mig, og bliver frelſte, alle Jordens Ender, (Alle og enhver, hvorſomhelſt paa Jorden I bo); thi jeg er Gud, (jeg er god, naadig, mægtig og trafaſt; jeg kan og vil hjælpe), og Ingen ydermere“ (Eſai. 43, 11; 44, 8; 45, 22). Og paa et andet Sted: „Jeg ſiger til et Folk, ſom ikke er kaldet efter mit Navn (til Hedningerne: ſe, her er jeg; ſe, her er jeg. Jeg udbreder mine Hænder den ganſke Dag til et gjenſtridigt Folk, til dem, ſom vandrer efter ſine egne Tanter paa en Bei, ſom ikke er god“ (Eſai. 65, 1, 2). Naar nu Gud Herren tilbyder Hedningerne, ſom ikke paaſkalde Hans Navn, ſit aabne og udbredte Skjød og udſtrækker ſin Haand til det uhydige og gjenſtridige Folk, hvor meget

mere ſkal Han da ikke gjøre det imod ſine kjære og lydige Børn, der ſe ſig ængſteligen om efter Trøſt og ſøge Lettelse for ſine Hjertes hos Ham!

§ 24. Herren hører deſuden en og anden ſkøn Udtryksmaade, ſom den Hellig Aand betjener ſig af om denne Sag, — ſom naar Kong David ſiger: „Vælt paa Herren din Bei, og forlad dig paa Ham; Han ſkal gjøre det“ (Pſ. 37, 5), og paa et andet Sted: „Raſt paa Herren, hvad dig beſtiffes“ (Pſ. 55, 23), og Salomo: „Vælt dine Gjæringer paa Herren; ſaa ſkulle dine Anſlag ſtaadfæſtes“ (Ordspr. 16, 3). Meningen hermed er, at alle de Sorger og al den hemmelige Nød, ſom de Troende ofte længe nok have omvæltet i ſine Tanter og arbeidet ſig trætte paa, ſkulle de vælte hen for Guds Fodder eller kaſte i hans Skjød og ſaa ikke beſymre ſig videre derom, i det trygge Haab, at Han nok vil gjøre det og lede Alt til et ſaadant Udfald, at de kunne takke Ham med Glæde. Jeg finder endnu et andet ſmukt Udtryk, ſom paſſer ſig paa dette Sted, nemlig, hvor han ſiger: „Voi til mig dit Øre; red mig haſteligen“ (min Gud — Pſ. 31, 3)! Vel ved jeg, at dette er talt paa menneſkelig Viſ om Gud; jeg ved imidlertid ogſaa, at den Hellig Aand ikke taler ſaaledes for Intet, men for at vi ſkulle tænke over Sagen, ſammenholde den med de menneſkelige Ting og udbrage deraf, hvad der tjener til vor Trøſt. Nogle forklare denne Talemaade ved at ſige, at Billedet er hentet fra Konger eller andre Store og Vældige her i Verden, ſom pleie at ſidde paa en ophøiet Stol, naar de gibe Nogen Foretræde, og ſom bukke ſig og bøie Hovedet til Siden, naar de nøiagtigt og naadigt ville høre, hvad den, der ligger paa Knæ eller ſtaar foran dem, ſiger. Andre tro, at Profeten har tænkt paa en Fader, der er en ſtor og høi Mand, ſom maa bukke ſig og bøie Øret til ſit

lille Barn, naar han vil tale sagte med det. Jeg holder for, at man bedst kan forklare det ved Billedet af et Par fortrolige Venner, som, naar de ville meddele og i Hemmelighed sige hinanden Noget, pleie at bøie Øret til hinanden. Den dyrebare Arndt har skjønne Tanker herom. „Her lære vi“, siger han, „hvoreledes Guds Børn pleie at tale med sin Fader, nemlig som den ene Ven med den anden, som et Barn med sin Fader: Ak, min Fader, bøv dit Øre hid til mig! Se, det gjør Troen, den barnlige Tillid og Kjærligheden, der saaledes omfavner Gud og falder Ham om Halsen (sigende:) Ak, kjære Gud, Du ved og kjender al min Nød; for dig alene vil jeg klage derover og ligesom hviſte Dig den lønligen ind i Øret, saa Djævelen og Verden ikke skulle høre det; de kunde ellers udle og forhaane mig. Djævelen, den Bespotter og Vagner, skjænder og haaner Alt, hvad vi ellers tale og gjøre; men hvad jeg og min Gud tale lønligen sammen, det maa han lade være uſkjændet.“*)

§ 25. Velan da, I gudsfrygtige Sjæle, efterdi Gud har forundt Eder den Naade, at I tør aabenbare Eders Nød dristigt for Ham, og efterdi I vide, at Gud er trofast og en kjærlig Fader, der ikke beſkjæmmer Nogen, — efterdi Han holder Himmelens og Naadens Dør aaben for Eder i den mørke Nat, da alle andre Døre ere tillukkede, saa værer deſto frimodigere i Eders Kors, og bærer Eders for Verden ſkjulte Nød deſto villigere og gladere den Tid, det saa ſkal være! Volder Korſet Eder altfor ſtor Angeſt, eller vil det blive Eder altfor tungt, saa ſkynder Eder til Eders Faders Skjød, og udojer der Eders ganſte Hjerter tilligemed al dets Nød! Skynder Eder ind i et Kammer, i en Krog, hvor intet Menneſke ſer eller hører Eder, og beder heftigt til Gud, der ſer i Løn-

dom! „Fader Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn!“ (Jillipp, 4, 6). Beder med ſaadan Andagt og Iver, at det bliver bitterlig i Himmelen, at en beſhymret Sjel ſtaar udenfor Døren! Rundgjører Gud, hvad I ikke ville ſkal vorde kundgjort for Verden! Siger; ak, min Fader og min Gud, der ſer ind i mit Hjertes inderſte Grund og ſaaledes kjender min ſkjulte Nød bedre end jeg kan ſige Dig det, hjælp mig! forlad mig ikke! lad mig ikke blive beſkjæmmet! Du har beſalet, at vi ſkulle kalde paa dig i Nøden, — at vi ſkulle kaſte vor Sorg og Byrde paa Dig og vælte vore Beſhymringer hen for dine Fødder. Her bringer jeg mit arme, betrængte Hjerter med al dets Angeſt og Nød; for Dig klager jeg over hvad jeg ikke tør klage over for noget Menneſke, — hvad jeg ikke tør nævne for den ſpottſyge Verden, der pleier at le af andre Menneſters Skam og Skade; tag det til Hjerter, min Gud, og hjælp mig; ſker det ikke ſtrag, saa ſkjænt mig imidlertid Trøſt og Taalmodighed! osv. Det kan ikke ſlaa feil, at Hjertet da maa føle Lettelſe, og at Gud vil lade Eder erfare, at I ikke forgjeves have ſat Eders Lid til ham ſom til intet Menneſke i Verden.

§ 26. Til de bedrovede Sjæles Trøſt ſkulle vi ogſaa III overveie, at den trofaſte Gud ikke forlader dem, men mangengang uventet afhjælper deres lønlige Nød og forſkaffer dem Ro, naar de mindſt tænke det. I den hellige Skrift have vi et Exempel herpaa i Hanna; eſterat hun med mange Taarer havde udoſt ſin Hjertesorg for Gud, iretteſatte Ypperſtepreſten Eli hende, ſom om hun var drucken; men da hun ſvarede: Det er ikke ſaa, min Herre; jeg er en Kvinde, ſom er dybt bedrovet i Aanden, og jeg har ikke drucktet Vin eller ſtærk Drik; men jeg har udoſt mit Hjerter for Herrens Anſigt, trøſtede han hende og ſagde: Gaf hen med Fred, og Iſraels Gud

*) Arndt over den 31te Pſalme.

skal give dig din Begjæring, som du begjærede af Ham. Da gik hun sin Vej og aad, og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet. Snart paafulgte ogsaa den forønskede Hjælp; thi Herren kom hende ihu: hun blev frugtfuld, og fødte Samuel (1 Sam. 1, 14. 19). Lægger Mærke hertil: efterat hun havde udøst sit Hjerte for Gud, sølte hun sig lettet; hun var ikke længer saa bedrøvet; saasnart Regnet havde udtømt sig, klarnede det op i hendes Sjæl, og ikke længe efter kom hun til at glæde sig i sin Guds Godhed og Hjælp. Her er ogsaa den gamle Tobias's og Saras, en gudfrygtig Somfrues, Exempler paa sit rette Sted. Disse havde Begge en stor lønlig Død at kæmpe med. Tobias blev bespottet af sin egen Hustru, der forekastede ham hans Elendighed, — at hans Retfærdighed kun var indbildt og hans Almisser spildte, hvorover han blev saa bedrøvet, at han forlod sit Hus og gav sig til at jukke og græde og klage sin Død for Gud. Samme Dag blev ogsaa Sara overfaldt af sin Faders Piger med grove Beskyldninger og Skjældsord, saa at hun blev nødt til at gaa op paa et Bærelse oven i Huset og grædende anraabe Gud om Hjælp. Her have vi da et Par bedrøvede Sjæle, der udøse sin Hjertesorg for Gud, og det ikke forgjæves og uden Nytte. Thi deres Begges Bønner, siger Skriften, bleve hørte for den store Guds Herlighed. Paa den samme Tid vendte Tobias om og gik ind i sit Hus, og Sara, Raguels Datter, gik ned af sin Sal, ligesom det hellerikke varede længe, forinden den virkelige Hjælp kom, og det paa en Maade, som de mindst havde ventet (Tob. 2, 22; 3, 1 flg.). Da vor kjære og dyrebare Frelser blev betagen af en Sjeleangst uden Lige i Haugen paa Oliebjerget, saa at endog blodig Sved trængte ud af Hans Lægene, og Han ikke havde et Menneſke

omkring sig, der kunde have sagt Ham et Trøstens Ord, blev en Engel fra Himmelen seet af Ham og styrkede Ham (Luk. 22, 43 flg.). Da Paulus havde været berøvet sit Syn i tre Dage, i hvilke han hverken aad eller drak, men, som man let kan slutte sig til og som Skriften ogsaa tilkjendegiver, bad ibrigt, sendte Herren ham Ananias, der skulde bistaa ham med Trøst, indtil han fik sit Syn igjen, blev døbt og fyldt med den Hellig Ånd (Ap. G. 9, 9 flg.). O, hvor mangt et gudfrygtigt Hjerte, der sukker og beder til Gud i sin hemmelige Død, sender Herren ikke endnu en Engel, en tro og gudfrygtig Prædikant, eller opvækker det et andet medlidende, kristeligt Hjerte, der trøster, glæder og sørger for det! Jeg kjender mange saadanne Exempler, har og paa andre Steder anført nogle, hvoraſ man kan se Guds faderlige Omſorg for de ſkjulte Korsdragere. Den navnkundige Theolog i vor Kirke Dr. Wegedius Hunnius fortæller etſteds, at da han i sin Ungdom blev opdragen i Kloſtrene Adelsburg og Maulbrunn blandt onde og forførfte Rægte, lebede og ſtyrede dog Gud ham ſaaledes, at han ikke lod ſig forlede af dem. Det hændte ſig imidlertid, at da han og nogle af hans Medlærſinger engang ſad ſammen og talte om forſkjellige Ting, bragte en af dem ogsaa den Synd paa Bane, ſom ikke ſkal forlades Menneſkene, hverken i denne Verden, ei heller i den tilkommende, nemlig den ſaakaldte Synd (Beſpottelſe) imod den Hellig Ånd. Herved blev der ligesom ſtuffet ham en Braad i Hjertet, og en pludſelig og rædſom Anfegtelſe kom over ham; thi da han ikke vidſte, hvad denne Synd egentlig var, indſkjød Satan ham: Tænk, om du har begaaet Synd imod den Hellig Ånd! Uſigelig bedrøvet herover, gik han tilſengs, græd og bad og ſaakaldte Gud inderligt om Natten om, at Han vilde viſe ham Barm-

hjerlighed og opreise ham med Trøst. Da han nu for Sorg og Graad havde sovet ganske lidet og stod saare bekymret op om Morgenens og gik til Skolen og satte sig paa sin Plads, fandt han aldeles uventet en Bog liggende aaben paa Bordet, uden at han vidste, hvorfra den var kommen, nemlig Joh. Spangenberg's *Margarita theologica**). Da han saa i den, faldt hans Blik strax paa det Spørgsmaal, hvad Synd imod den Hellig Aand er, tilligemed Svaret, hvori den efter den hellige Augustinus saavel som Andre beskrives saaledes, at dertil hører finalis in poenitentia eller haardnakket Ubodfærdighed indtil Enden. Ved at læse dette sølte han sig kraftigt trøstet og tvivlede ikke i mindste Aande om, at denne Bog ifølge en særdeles Guds Styrelse havde maattet ligge opslaaet just paa dette Sted. O, hvor mængden gang sker det ikke endnu, at et bedrøvet Hjerter ved at opslaa Bibelen eller en anden gudelig Bog finder et Sprog eller en Trøstetale, som forskaffer ham Ro og Fred!

§ 27. Jeg ved en Aand, som var kommen tilbage fra Krigen og begyndte at drive en borgerlig Næring, men som heri kun mærkede liden Fremgang og Betsignelse. En Nat laa han og sørgede og ængstedes herover og fandt det især haardt, at han, som var udspungen af en fornem Vet der paa Stedet og havde arvet en temmelig betydelig Formue efter sine Forældre, nu skulde være Hvermands Spot og ikke vide Udvei til at ernære sig anstændigt. Med denne Kummer gik Satan vældigt løs paa ham og bragte ham lige til Fortvivlelse, idet han siden har tilstaaet, at han næsten havde fast besluttet at stikke sig ihjel med sin Kaarde, der hang i Nærheden af hans Seng. Men Gud, der giver Algt paa de elendige og bedrøvede Sjæle og

ikke vil, at nogen eneste skal fortæbes, søiede det saa, at hans Søster, i hvis Hus han dengang opholdt sig, men som intet vidste om hans sørgmodige og fortvivlede Tanter, stod tidligt op, og, idet hun lyslede med sit Husstiel, sang med glad og frimodig, høi Røst: „Hvo sig forlader paa Guds Naade, Forhvervet os ved Christi Død, Og vil af Gud sig lade raade, Den frelser han af Sorg og Nød. Betro dig til den Gud og Mand, Saa bygger du vist ei paa Sand,“ o. s. v. Dette hører det bedrøvede Menneſte og øjer deraf saadan Trøst, at han staar op, beder Gud om Naade og sine Synders Forladelse og beslutter at stole paa Gud; saa vilde han heller ikke blive beskjæmmet, — ligesom da den trofaste Gud forlængesiden uformodentligen har anvist ham Midler, hvorved han er bleven rigeligen hjulpen.

§ 28. En brav udenlandsk Lærer fortæller en Tildragelse med en adelig Enke, som i sin Mands levende Live havde været i god Forsatning, men efter hans Død var nedjunken i stor Fattigdom. Da hun nu engang var i den yderste Nød og med mange hebe Taarer klagede for Gud over sin Fattigdom og Elendighed, fandt hun kort efter en ikke liden Sum Penge, der, uden al Tvivl ved Guds Styrelse, var lagt tilside i en Krog (hvilket hendes Mand formodentlig havde pleiet at gjøre) og hvorved hendes Nød for dengang blev afhjulpen. Jeg har kjendt en fattig, men gudfrygtig Præste-Enke, som heller ikke altid vilde være sin Nød bekjendt og som ofte befandt, at Gud vidste Naad, naar hun intet vidste. Engang henimod Vinteren var hun meget bedrøvet og sagde til sine Børn, at de maatte bede flittigt til Gud, at Han vilde forskaffe hende og dem Midler til Livsophold i den forestaaende Vinter; thi hun selv vidste og øinede ingen. Da hun en Dag var gaaet ud for at tale med en fortrolig Veninde om

*) Det er: Theologisk Perle.

Noget, tilbrog det sig ved Guds Styrelse, at en Udelmand, der kun havde seet hende en eneste Gang og som havde faaet Underretning om hendes Tilstand saavel som om hendes gudelige Levnet og flittige Bønner, imod al Formodning sendte en Vogn til hendes Dør, belæsset med Korn og andre Fødemidler, en Guds Godhed, som hun ikke noksom kunde forundre sig over og som hun takkede Ham for med mange Glædestaarer. Dog, naar skulde jeg blive færdig med at anføre alle de Exempler, som man finder her og der og selv i sin Livstid kan have lagt Mærke til og af hvilke man tydeligen kan se, hvor skjult, men naadigt Gud leder de lønligt nødlidende og bedrøvede Hjerter og sørger for dem? Sandeligen, den gamle Gud lever endnu; Hans Hjerter er ikke forandret og Hans Haand ikke forkortet. Hos Ham er der hverken Mangel paa Raad eller Daad, hverken paa Villie eller Evne. Værer derfor trøstige, I kjære Sjele, der drages med Eders lønlig Røds! Gud vil høre Eders Sukke, tælle Eders Taarer, ynkes over Eders Nød og omsider tage Eders Byrde af Eder. Af Eders skjulte Nød skal der omsider blive lutter aabenbar stor Glæde, enten i dette eller i hint Liv. Gud skal betale Eder aabenbare alle de Bønner, I have bedet i Løndom, — alle de Taarer, I hemmeligen have udgydt, alle de Sukke, I ubemerket have opsendt til Ham, og befri Eder fra al lønlig og aabenbar Trængsel evindeligen.

Mit Haab til Gud alene staar;
 Hvor det gaar,
 Vil jeg paa ham kun bygge.
 I Nød og i Gjenvordighed
 Mit Tilflugtssted
 Er under hans Vingers Skygge.
 Gud er mit Skjold,
 Trods Satans Vold;
 Trods Verdens Hær,
 Gud hos mig er;
 Sit Ord kan han ei rygge.

§ 29. Jeg vilde slutte her, dersom

jeg ikke endnu havde et Par Paamindeiser at gjøre, den første til de gudfrygtige Sjele, der have en hemmelig Sorg, den anden til de Christne i Almindelighed, der ville vandre overensstemmende med Kjærligheden. Den første er, at de gudfrygtige Hjerter, der have en stor skjult Nød at kjæmpe med, ikke bør ganske fortie den, men se sig om efter en fornøftig, taus, erfaren og medlidende Christen, saa og bede Gud, at Han vil vende og vise en Saadan til dem, som de kunne aabenbare og betro den. Vel er Gud, som vi ovenfor have berørt, den bedste og troeste Ven, hvem vi tryggeligen kunne stole paa, — hos hvem vi kunne være forvisse om, at vor Hemmelighed er vel bevaret og som heller ikke fattes hjertelig Medlidenhed, medens man derimod iblandt Menneffene kun finder saa gode og trofaste Hjerter, for hvilke man med Tryghed kan klage sin Nød, — som en navnkundig Theolog*) siger: De Christne burde vel i sit Røds kunne hos sine Naboer søge lægende Tønger, der vare som et Livens og Trøstens Træ. Men hvor ere de? Skadefrohed finder man paa alle Steder. Skedestomindre behager det Gud vel, naar det er god Fortrolighed, Venfæbelighed og Kjærlighed blandt Hans Christne, — naar de Hellige dele sin Nød med hverandre, — naar den Ene bærer den Andens Byrde, og den Ene broderligen og troligen hjælper den Anden frem paa dette bedrøvelige og møjsommelige Livs Wei (Rom. 12, 13; Gal. 6, 2). Han velsigner ogsaa mangengang et gudfrygtigt Mennekses Tiltale, endskjønt den sker i Enfoldighed, saa at den bliver trøstelig for det bedrøvede Hjerter. Han lægger ofte et godt Raad i en Vens Mund og fører en gudfrygtig Samaritan til et indtil Døden saaret og bedrøvet Hjerter, for at han skal forbinde ham, gyde Olie

*) Joh. Arnd; Præd. paa 3die Søndag efter Paaske

og Vin i hans Saar, pleie og sørge for ham (Luk. 10, 33 flg.). Da vor kjæreste Frelser var stedt i Nød og plagedes af Helvedsangest paa Oliebjerget, kom Han tre Gange til sine Disciple, begjærende, at de vilde vaage og bede med Ham (Matth. 26, 40. 45). Har nu Guds Søn gjort dette, hvo vilde da fortænke os arme Syndere deri? Er derfor Stuen fuld af Røg og Damp, I bedrøvede Sjæle, saa oplukker Døre og Vinduer, — giver Eders beklemte og ængstede Hjerter Luft, og siger med Job: „Saa vil da hellerikke jeg lægge Vaand paa min Mund; jeg vil tale i min Aands Ångest; jeg vil klage i min Sjæls bitre Smerte“ (Job 7, 11).

§ 30. Lægger imidlertid i saa Naade Mærke til Følgende: Sagttager den samme Orden, som Eders Frelser har iagttaget; beder først til Gud, og udser først Eders Hjerter for Ham! Ser Eder siden om efter et trofast Hjerter, som I kunne meddele Eders Nød; og efterdi et saadant ikke allevegne er at finde, saa anraaber Gud om, at Han vil aabenbare Eder et saadant eller vise det til Eder! Men ser i Balget deraf ikke paa jordisk Anseelse eller verdslig Klogskab eller hvad Andet, der pleier at behage Kjødets, men først og fremst paa Gudsfrygtighed, Erfarenhed og Stiltienhed! Søger et Hjerter, om hvilket i med Visshed vide, at Jesus Christus bor og hersker med sin Aand og Naade deri, — som er prøvet ved Kors og Trængsel og saaledes af egen Erfaring har lært at have Medlidenhed med de Anfegtede og Bedrøvede og at raade og hjælpe dem. Seg ved Exempel paa en brav Præst paa Landet, som var plaget af allehaande Anfegtelser og mange sorgmodige Tanker. Han havde en Nabo, som vel ogsaa havde Trængsel nok, men dog kun udvortes, Fattigdom og Næringsforger, saasom han havde en daarlig Tjeneste og ved Siden deraf maatte ernære sig og sine med et lidet Jordbrug.

For denne klagede han sin Nød; men han irettesatte ham meget strengt for at han overlod sig til slige underlige og onde Tanker, som han selv skulde advare Andre imod; det var ikke overensstemmende med hans Embede og Christendom, osv. Herved blev den Anden mere forvirret og bedrøvet end lettet og trøstet. Saa magtpaaliggende er det, at man i sin Nød kommer til et øvet og erfarent Hjerter, der har overstaaet lignende Nød. Det er godt, om man fremfor alle Andre kan henvende sig til en gudsfrygtig Prædikant, der, selv prøvet ved Trængsler og Anfegtelser, fuld af Aand og Kraft, har lært ved lang Erfaring at tale venligt og trøsteligt til de bedrøvede Hjerter og som efter sin Frelser's Exempel „ikke sønderbryder det knuste Kør og ikke udslukker den ryggede Tande“ (Jai. 42, 3; Matth. 12, 20). Og Saadanne mangle gudskelov paa de fleste evangeliske Steder ikke; thi Guds Godhed og Omhu for Hans Kirke sees blandt Andet klarligen deraf, at Han endnu stedsse uddriver tro Arbeidere i sin Høst (Luk. 10, 2) og lader disse saaledes medtages af Djævelen og Verden, at de lære at være sagtmødige og ydmyge og, efterat de selv ere blevne omvendt og bevarede, at styrke og trøste sine Brødere.

§ 31. Imidlertid gjør et bedrøvet Hjerter ogsaa ofte vel i at vælge en anden gudsfrygtig Christen til at klage sin Nød for. Mangen lærd og klog Mand, der ved Guds Naade har faaet en Hustru, som kan tie, — som er gudsfrygtig og som hans Hjerter kan stole paa, befinder sig vel ved at hun med hede Taarer lægger sin Deltagelse for Dagen, om hun end Intet ved at sige, naar han aabenbarer hende sin Nød og hvad Ondt der vederfares ham af Satan og Verden, ihvorvel der gives mange, som hellerikke fattes gode Raad og kraftig Trøst, saaledes som Luther etsteds siger: Naar

jeg har været i Angest og Anfegtelse, have ofte Filip Melanchthon og Dr. Pommer, ja vel endog min Hustru trøstet mig med Guds Ord. Matthæsius fortæller om en Kone, som tiltalte sin Mand, da hans Liv svævede i Fare, med disse Ord: Al, min allerkjæreste Mand, vær ikke bekymret for mig og Eders Børn; gjør, hvad ret er, og foretag Eder for Alt i Verden Intet for min Skyld, som strider imod Eders Samvittighed. Gud lever endnu: Han vil nok vide at sørge for mig og Eders Børn, som Enfers og Faderløses sande Fader, og om Han end her for en Tid lang river os fra hinanden, skal Han dog atter føre os sammen i evig Herlighed for sit Ansigt, hvor jeg skal være og bo hos Eder evindeligen. Hvem nu Gud har skjænket en Hustru, der har en saa frimodig Tro og saadan aandelig Alogskab, han bør ikke tage i Betænkning at aabenbare hende sit Hjertes Nød. Jeg har ogsaa haft Exempel paa at endnu ringere Personer have været et bedrøvet Hjerte til Trøst. En gudfrygtig Kone havde en ufornuftig og fordruffen Mand, der gjorde hende megen Hjertesorg; engang klagede hun sin Nød for sine Forældre og Venner, der gave sig til at skjendes med Manden; derved blev Ondt værre, og det gudfrygtige Hjerte blev bange for oftere at aabenbare sin Nød; hun havde imidlertid en brav Pige, som godt saa den Uret, der daglig vederfores Konen af hendes Nabal, og som ofte græd med den Grædende og efter Evne talte trøsteligt til hende, og for hende kunde hun da siden uden Fare klage over sin Glendighed. Jeg har kjendt en gudfrygtig og ved meget Kors prøvet Enke, som, naar hun ikke vidste, hvor hun skulde vende sig hen med sin Sorg og Nød, kaldte sin elleve- eller tolvaarige Søn ud af hans Kammer eller gik ind til ham og klagede for ham. Drengen pleiede vel at sige med Taarer: Al, kjære

Moder, jeg kan jo ikke hjælpe Eder; havde Gud først hjulpet mig frem, vilde jeg gjerne gjøre Alt, hvad jeg kunde. Men hun svarede: Min Søn, du er mit ældste Barn; du lærer efterhaanden at begribe din Moders Nød; jeg siger det til dig, for at du skal hjælpe mig at bede, og for at jeg kan skaffe mit arme Hjerte nogen Luft. Et uersfarent og jordiskfindet Hjerte vil vel anse saadanne Ting for latterlige; men de, som ere øvede i Anfegtelser og Trængsler, de, vide, hvor godt det gjør de Bedrøvede, naar de paa en eller anden Maade kunne udøse og lette sit ængstende Hjerte.

§ 32. Jeg kommer nu til den anden Paamindelse, nemlig den til de Christne i Almindelighed, som gaar ud paa at de bør give særdeles Agt paa saadanne bekymrede Mennesker, der have en stor og lønlig Nød at kjæmpe med, som de ikke ville aabenbare eller klage over for Nogen, tage sig hjerteligen af dem, omgaaes dem venligt og give dem Leilighed til at fatte Tillid til dem, saa at de ikke længere finde nogen Betænkelse ved at betro dem, hvad der trykker dem. Thi omendskjønt flige bedrøvede Mennesker pleie at skjule sin Nød saameget som muligt og ofte anse det for beskjæmmende, om den skulde blive bekjendt, saa kan man dog snart mærke det paa dem; thi deres blege Ansigtssfarve, deres taaresyldte Øine, deres jævnlige Sukke, deres Kjærlighed til Ensomhed, deres Mangel paa Madlyst og Sovnrøbe, hvad de selv ikke ville røbe. Naar nu en gudhengiven Sjæl ser eller kjender saadanne Mennesker, maa han ikke gaa foragteligt forbi dem, som Præsten og Leviten forbi det stakkels saarede Menneske (Luk. 10, 31 flg.), men have Medlidenhed med dem og ikke ophøre, før han har saaet ud af dem, hvad der tynger paa deres Hjerte, saa at han kan yde dem Trøst, Raad og al mulig Hjælp. Saaledes gjorde Kong Artaxerxes;

da han mærkede, at hans Mundstjænk, Nehemias, var sørgmodig, sagde han til ham: „Hvorfor ser du ilde ud? og du, du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 2, 2). Saaledes forholdt ogsaa vor Frelser selv sig med de to Disciple, der gik til Emmaus: „Hvad ere disse for Taler, som I føre med hverandre, medens I gaa og ere bedrøvede? Luk. 24, 17) I Kirkehistorien fortælles om en Abbed ved Navn Apollonius, der havde over fem Hundred Munk under sin Opfugt, at naar han mærkede, at nogen af dem var bedrøvet, ophørte han ikke at spørge om Aarsagen dertil, og naar den Anden vilde fordølge den, kunde han lægge Haanden paa hans Bryst og Hjerte og sige: Her ligger Nøden skjult, tilføiende: det kommer sig ikke at være sørgmodig for dem, hvis Haab er Gud og hvis Frelse er i Himmelen, o. a. m. Da Hofmanden Jonadab mærkede, at Annon droges med en hemmelig Nød, sagde han til ham: „Hvorfor bliver du saa mager, du Kongens Søn, Dag for Dag? kan du ikke give mig det tilkjende?“ (2 Sam. 13, 4) Hvor meget mere bør da ikke en gudfrygtig Sjel sige til et bedrøvet Hjerte, som den kjenner eller støder paa: Hvorfor er du saa bleg, du Guds Barn?

hvorfor er du saa sørgmodig? hvad er det som trykker dig? kan du ikke give mig det tilkjende? udsø dit bekymrede Hjerte i mit Skjød; betro mig din Nød; maaske giver Gud mig Naade til at raade og hjælpe dig, osv. Men først og fornemmelig bør Præsterne i saa Henseende være aarvaagne og omhyggelige og ei alene aabenbart ved alle Leiligheder lægge sit medlidende, stiltiende, trofaste, trosterige og kjærlige Hjerte for Dagen og forholde sig saaledes i Lære og Liv, at bedrøvede Mennesker kunne fatte Tillid til dem og saameget hellere ønske at betro dem sin Nød, men ogsaa gaa efter saadanne Sjæle, besøge dem fremfor Andre og troligen bistaa dem med Trøst og Undervisning, for at ikke Guds Dom over Huset Israels falske og utroe Hyrder ogsaa skal ramme dem: „O, Israels Hyrder, som føde sig selv! skulde ikke Hyrderne føde Faarene? — — I styrke ikke det Svage og læge ikke det Syge og forbinde ikke det Sønderbrudte og føre ikke det Fordrevne tilbage og lede ikke efter det, som er tabt“ (Ezek. 34, 2 flg.). Jeg slutter med de Ord af en gudfrygtig og ved mange Trængsler prøvet Enke: Gud trøste alle bedrøvede Hjerter! saa vil heller ikke mit blive glemt. Ham være Ære i al Ewighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Femte Prædiken,

der handler om den Tungfindighed og Sørgmodighed, hvormed den undertiden hjemsooges af Gud.

Joh. 12, 27: Nu er min Sjæl forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader frels mig fra denne Time! dog derfor er jeg kommen til denne Time. Fader, herliggjør dit Navn!

§ 1. Om den græske Keiser Liborius den Anden fortælle Historiefrierverne, at han var en overmaade gavmild og godgjørende Herre imod de Fattige, i den Grad, at det endog undertiden lod til at han skulde savne Midler til at vedligeholde sit keiserlige Taffel, hvorfor ogsaa Sofia, Keiser Justinus's efterladte Enke (ved hvis Naade og Understøttelse han havde opnaaet Keiserværdigheden) tiltalte ham alvorligt og næsten behreidende og kaldte hans Gavmildhed Udsejlselighed; men han svarede hende, at han var vis paa at han aldrig skulde mangle det Fornødne, naar han efter Christi Befaling førgebe for de Fattige og samlede sig en Skat i Himmelen. Da han nu engang gik og spadserede i det Keiserlige Palads og blev var, at der laa en Marmorsten i Brolægningen, hvorpaa et Kors var indhugget, sagde han, at det ikke var rigtigt, at man skulde gaa med Fodder over dette Tegn paa vor Frelse, og befalede derfor, at man skulde tage den op og flytte den et andet Steds hen. Men da man tog den første Sten op, fandt man en anden under den af samme Slags og ligeledes mærket med Korset; da han ogsaa befalede at optage den og derefter en tredie, der var af

selvsamme Udseende som de to første, fandt han imod al Formodning en stor Skat, der, efter hvad Mogle ville vide, beløb sig til over en Million Daler. Som han nu forundrede sig over Guds Godhed og lod rige Gaver uddele til de Fattige af sit Fund, kom der en gammel Mand fra Italien, som kundgjorde ham, at han vidste en stor Skat, som Marsel, der under Keiser Justinian havde været en heldig og berømt Feltherre i Italien, havde stjult, og at han vilde aabenbare Keiseren, hvor den laa. Denne Skat var saa stor, at der gik flere Dage med, inden man fik den udgravet. Herefter blev den gudfrygtige Keiser mere og mere styrket i Troen og ophørte ikke at gjøre godt imod de Trængende, hvilket Gud gjengjældte ham, foruden paa den nysnævnte Maade, tillige ved en seierlig og lykkelig Regjering.

§ 2. Jeg har gjerne villet anføre disse Tildragelser, fordi de paa en saare smuk Maade forklare og stadfæste vor Guds Ord og Forjættelser til de Fattiges Velgjørere, — som naar Salomo siger: „Der er den, som udspreder, og ham tillægges Ydermere, og der er den, som holder tilbage mere end ret er og har dog kun Mangel. En Sjæl, som

velfigner, skal blive fed (stedse rigere paa aandelige og legemlige Betsignelse, paa Værelse og Guds,) og den, som vander nemlig de Fattige, ligesom Regnet vedervæger de tørre Marker,) den skal og blive som et tidligt Regn (blive overøst med Guds rige Betsignelse" — Ordsp. 11, 24. 25.) Og paa et andet Sted: „Hvo som forbarmer sig over den Ringe, laaner Herren, og Han skal betale ham hans Belgjerning. Hvo som giver den Fattige, han skal ikke have Mangel" (Ordsp. 19, 17; 28, 27.) De Gæmildes Hjerte er ofte ligesom Profet-Enkens Oliekrus, hvorefter hun stedse øste af i de omme Kar uden at mangle Olie, saatænge hun øste og saalænge der fandtes (2 Kong. 4, 5. flg.) Det er som en Brønd, der har skjulte, men dog rige Aarer og hvis Vand voger og tiltager, jo Mere man øser deraf. Deres Hænder ere som deres Frelseres Hænder, da han brød Brødet blandt saamange Tusind i Ørten: eftersom Han brød og uddelte det, vorte og formerede det sig, saa at Hans Disciple kunde samle flere Kurve af Levninger (Mark. 8, 6; Joh. 6, 11.) Gæmilde og velgjørende Mennesker ligne de blomstrende Træer, der ikke bære mindre Frugt, fordi om Bierne samle Honning i stor Mængde af deres Blomster.

§ 3. Hvorledes gaar det da til, at den trofaste og sanddrue Gud, der endnu ikke har ladet nogen Drif Vand, som man har raft Hans Egne, blive ubelønnet, finder saa liden Kredit her i Verden? Hvorefter kommer det, at Ingen gjerne vil laane Ham Noget, uagtet Han hidtil ikke er bleven Noget Noget skyldig, men har betalt Alting rigeligen og overflødig? Vi Mennesker sætte mangengang vore Penge i Huse, som en Ildbrand kan fortære og lægge i Aske, — i Marker, der kunde blive forgroede og bevoxede med Torner og Tidslær, overvømmede af Vand, bedækkede med Sand og gjordte ubrugelige; vi udlåne dem

paa et dødeligt og bedragerisk Menneskes Haandskrift, som en samvittighedsløs Jurist kan afdisputere os og gjøre ugyldigt, — paa et Pant, som Tyve kunne fra stjæle os og Mark og Møl fortære; vi vove dem paa et Skib, der svæver mellem Vind, Bølger og Klipper og ofte gaar tilgrunde paa den første Reise. Hvorefter kommer det, at vi intet ville sætte i Himmelen, Intet laane eller betro den rige og trofaste Gud paa Hans Ord og Haandskrift og Intet vove paa Hans Løfter, Hans Godhed og Betsignelse? Forvendte Blindhed! hvor retfærdigt og velfortjent er det ikke, om du taber Alt, efterdi du ikke har villet stole paa den, der er den evige Trofasthed og Visdom, ja fra hvem du har Alt og som er Alt! Man fortæller om en verdsligvis Mand ved Navn Arates, at han kastede alle sine Penge i Vandet og sagde, at han heller vilde nedjænte sit Guds end at det skulde nedjænte ham. Naar Verden hører dette, ler den af ham som en Daare, der ikke vidste, hvad Penge ere gode til, og alligevel bærer Verden den selv, den store Daare, sig ikke bedre ad. Hvor mange Penge kaster den ikke dagligen i Vandet! hvor mange bortødsler, bortspiller, bortklæder den ikke! hvor mange sætter den ikke i det Uvisse! hvor mange betror den ikke Forsængeligheden og Forgjængeligheden, af hvilken den, i jærdelesshed i Døden, har ligesaa Meget at vente, som om den havde kastet dem i Vandet! Hvor meget bedre var det ikke, at man laante Herren dem og nedlagde dem hos Ham som et betroet Guds, for at man kunde tage dem igjen med rig Binding den Tid, da man mest trængte til dem! — efter vor Frelseres Ord: „Gjører Eder Venner med Uretfærdighedens Mammon, at naar I skilles herfra, de skulde annamme Eder i de evige Boliger!" (Luk. 16, 9) og Hans Apostels, der raader „dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke skulde hovmode sig, ei

heller sætte sit Haab til den uvisse Rigdom, men til den levende Gud, — at de skulle gjøre Godt, blive rige paa gode Gjæringer, gjerne give, meddele, saa at de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende (1 Tim. 6, 17. 18.)

§ 4. Men for at denne Paamindeelse skal virke saameget kraftigere paa En og Anden, vil jeg endnu fortælle en mærkværdig Begivenhed, som korteligen viser, at Gud ikke lader de rigelige Almiser blive ubelønnede. I Aaret 1316, da Benderne havde gjort stor Skade i Staden Bremens Omegn og afbrændt, røvet og bortført Alt, opstod der som Følge heraf en stor Hungerød, saa at de overblevne Mennesker afplukkede Græsset paa Marken og begyndte at æde det, ligesom Kvæg, af Sult. I den nævnte Stad levede dengang en adelig Ridder og Domherre ved Navn Boge, en gudfrygtig og gavmild Mand, der besol sine Tjenere, at de ikke skulde lade nogen Fattig gaa fra hans Dør uden at give ham Noget. Da nu Tillsøbet blev meget stort, og Tjenerne bleve trætte af at give, idet de frygtede for at de selv og deres Herre tilsidst skulde blive fattige og nødlidende, gif de ind til ham og sagde, at man maatte holde op med denne Almisse-Uddeling; hvis ikke, vilde de selv komme til at sulste; thi der var næsten ikke mere Korn paa Loftet og ikke mere Mel i Bølerne, Men han smilede og svarede: Kommer og viser mig, hvad der er eller ikke er; Gud vil vel forunde os Saameget, at vi ikke komme til at lide nogen Mangel, naar vi for Hans Skyld villigen give de Fattige. Da de nu gif omkring, fandt de Melbølerne, som Tjenerne havde forladt tomme, allesammen fulde; de gif op paa Loftet og fandt alle Kroge fulde af Korn, saa at de maatte forundre sig derover. Da sagde den gavmilde og gudfrygtige Herre: Ser I Tjenere nu, at det er

sandt, hvad Kristus siger: Giver! saa skal Eder gives; en god, knuget og skuddet og overflødig Naade skulle de give i Eder Skjød (Luk. 6, 38). Gud, den almægtige Skaber, kan give, hvor der er Intet, og formere og mangfoldiggjøre, hvor der er Lidet; uddeler derfor til de Trængende; saa skulle vi anamme, osv. Alt, Herre Gud, giv os den Naade, at vi af Hjertet forlade os paa Dig og dit Ord; saa skulle vi hverken fattes Villie eller Evne til at gjøre Godt.

§ 5. Dog, jeg har opholdt mig længere ved denne høifornødne Paamindeelse end jeg tænkte at gjøre og gaar nu over til at vise, at den ovenanførte smukke Beretning om Keiser Tiberius ogsaa kan tjene til forbilledligen at fremstille os Korsets Nytte. Mangen gudfrygtig Sjel finder jo endnu den Dag idag et Kors henlagt paa et eller andet Sted og bliver nødt til at løfte det op eller tage det paa sig og bære det efter sin Jesum. Og ofte bliver det ikke ved et; men der ligger to, tre og flere ovenpaa hinanden, og en gudelskende Sjel maa tage dem allesammen op, eller med andre Ord: der indfinder sig ofte hos de gudfrygtige Hjerter den ene Nød, den ene Sorg, den ene Trængsel efter den anden; naar de have optaget og overvundet en, saa er allerede en ny forhaanden. Det ene Kors afløjer ofte det andet, og de Troende skifte vel sin Byrde, men blive ikke aldeles befriede for den. Dette forarsager nu ofte sorgmodige og kummerfulde Tanker hos dem, saa at de sige med Maf. „Jkkun forgivees har jeg renset mit Hjerte og toet i Ulfylde mine Hænder; thi jeg er plaget den ganste Dag og tugtes hver Morgen“ (Ps. 73, 13. 14). Men Udsaldet lærer dem, at under de tunge og sammendyngede Korsstene ligger der en stor Skat skjult, nemlig Guds Faderkjærlighed og hjertensgode Hensigter, Jesu Naade og Fred, den

Hellig Aands Trost, luttet Gavn, Glæde, Herlighed og Salighed. Hvo der gjør Jesu Kors den Vre at tage det villigen og gladeligen op i Troen og Kjærligheden til Ham og ikke bliver træt deraf, han skal erfare, at Trængselen er en Christi Riges Hemmelighed, og at deraf tilsidst ikke kan opvoxe Andet end Retfærdigheds salige Frugt. I Regnveir staa Blomsterne og Kornagene med hængende og taarefyldte Hoveder, som om de sørge; men netop dette tjener til deres Bedste; derved faar de Saft og Kraft, saa at de siden kunne udsolde sig desto lifligere og sætte desto mere og skjønnere Korn. Denne sidste Lignelse bringer mig mit Forehavende i Grin-dring; thi ligesom jeg hidtil har talt om Korsets Nytte i Almindelighed, saaledes ville vi denne inde omhandle og overveie den Tungtsindighed og Sorgmodighed, der ofte efter Guds hellige Raad og Villie lægger sig over den gudsfrygtige Sjæl som en tyk Taage eller mørk og regnsfuld Luft, samt vise, at ogsaa den tjener til dens Bedste og er som en Forberedelse til stor og himmelsk Glæde. Gud indgyde vort Hjerte sin Kraft, saa at det maa strømme over og udgyde sig Andre til Trost, for Jesu Skyld! Amen.

§ 6. I det betydningsfulde Skriftsprog, vi, som saare tjenligt for vort Viemed, havde valgt til Text, hør vi for det Første betragte den Herres Jesu uformodentlige eller pludselige og underlige Sorgmodighed, som Han selv tilkjendegiver med mærkelige Ord, sigende: Nu er min Sjæl forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader, frels mig fra denne Time! Her skulle vi dels lægge Mærke til Tiden, da den dyrebare Frelser blev overfaldt af denne Sorgmodighed, dels til dennes Betsaaffenhed, at den nemlig ikke var liden og ubetydelig, men gennemtrængende, stor og tung. Hvad den første angaar, saa viser det lille Ord „nu“ os tilbage til det Foregaaende,

hvor Evangelisten fortæller, at ei alene en stor Mængde, som var kommen til Jerusalem i Anledning af Høitiden, ved at høre, at Jesus vilde drage ind i Staden, tog Palmegrene og gik ud imod Ham og raabte: Høianna! velsignet være den, som kommer i Herrens Navn, den Israels Konge! hvortil det isærdeleshed bevægedes derved, at det af dem, som havde været tilstede, da Han kaldte Lazarus frem af Graven og opreiste ham fra de Døde, havde erfaret dette store Under og hørt det berømme, — men ogsaa, at nogle Grætere af dem, som vare komne op for at tilbede paa Høitiden eller overvære Gudstjenesten, gik hen til Filippus, en af Herrens Disciple, og bade om at saa Jesum at se, da de havde hørt saare meget tale om Hans Under og store Gjerninger. Nu skulde man vel have tænkt, at Herren ved en saadan Leilighed, da der vedsøges Ham saa stor Vre, havde vist sig særdeles glad; men Han bliver tværtimod inderligen bedrovet og kan ikke følge denne sin Sjæls Bedrøvelse.

§ 7. Og at det ikke var nogen ringe Sorgmodighed, som denne Gang overfaldt Ham, kunne vi slutte dels af det stærke Udtryk, Han betjener sig af: min Sjæl er forfærdet — Hans nuværende Bedrøvelse var meget heftig; der kom en pludselig Skræk og Angest over Ham; Hans Sind, der ellers var klart og roligt, blev ligesom oprørt og grumset; man kunde uden tvivl ogsaa se det paa Ham; Han var bleg; der kom Gysninger over Ham, saa at Han skjælv og bævede som et Løv —, dels deraf, at Han taler saa angsteligt derom: Og hvad skal jeg sige? Fader frels mig fra denne Time! Den første Udtrykksmaade tilkjendegiver et angstet Sind, som for Sorgmodighed ikke ved, hvor det skal vende sig hen, og ikke kan finde Ord til noksom at udtale og skildre sin Hjertesorg. Den anden er et vældigt

Suf, hvormed Han beder om skyndsom Hjælp. Af alt dette sees nu, at vor kjæreste Frelser kort efter Folkets glade Tilraab og efter sit Indtog i Staden Jerusalem, da Enhver vidste at tale om Hans herlige Undere og kraftige Gjerninger, og selv Udlændinger ønskede at se Ham, blev betagen af en stor Forfærdelse og dybt Bedrøvelse, Noget, som ikke skede dennegang alene, men ogsaa til andre Tider. Da Han stod ved Lazarus's Grav og saa hans Søstre saavel som Jøderne, der vare komne for at trøste dem, græde, „blev Han heftigt rørt i Aanden og bevægedes inderligen“ (Joh. 11, 33). Strax efter at Han havde toet sine Disciples Jødder „blev Han heftigt bevæget i Aanden og vidnede og sagde: sandelig, sandelig siger jeg Eder, at En af Eder skal forraade mig“ (Joh. 13, 21). Men fremfor Alt er den skrækelige Angest og Sorgmodighed mærkelig, der kom over Ham i Haugen paa Oliebjerget kort før Hans Lidelse og som afpressede Ham blodig Sved (Luk. 22, 44), hvorom Han selv siger; „Min Sjæl er ganske bedrøvet indtil Døden“ (Matth. 26, 38); Frygt, Skræk og Angest har aldeles omgivet min Sjæl; det er, som om jeg var falden i et Angesthav, og som om Frygt og Bedrøvelse allevegne trængte ind paa mig og slog sammen over mig; mit Hjerte er som en beleiret Stad, der er rundtom indesluttet af Fienden og paa alle Steder ængstet. Heraf sees, at omendstjont den Herre Jesus ogsaa i det Hele taget havde liden Glæde her i Verden og stedse gik ligesom bøiet under den tunge Byrde af Synden og det menneskelige Livs Glendighed, af Fattigdom, Foragt og Forfølgelse, havde Han dog undertiden sine egne Timer, hvori der kom en Sorg og Vængstelse over Ham, saa stor og heftig, at vi ikke kunne tænke os den.

§ 8. For det Andet skulle vi søge af vor Text at udfinde og at betragte

Marfagerne til denne heftige Bedrøvelse, som paakom vor Frelser. Han antyder den kort, paa bedrøvede Menneffers Vis, med de Ord: Dog, derfor er jeg kommen til denne Time, — som om Han vilde sige: Dog, hvi vil jeg klage saare og bede om skyndsom Hjælp? Jeg ved jo godt, hvorfor jeg er kommen til denne Verden, nemlig for at opfylde din allerhelligste Villie og Raadslutning og ved min Angest, Lidelse og Død forløse Menneffeslægten og befri dem fra Helvedes Angest. I Udførelsen af dette mit hellige Forehavende bør det ikke undre mig at Djævelen og Verden gaa heftigt løs paa mig, og at Helvedeangest overfalder mig. Det maa saa være, dersom Menneffene skulle blive hjulpne; jeg maa forsøge alle Ting, paa det at jeg kan have Medlidenskab med dem, som forsøges og ere bedrøvede, og siden tage mig desto hjerteligere af dem, osv. Saa var da Hovedaarsagen til den Herres Jesu Sorgmodighed Hans Faders hellige Villie og Raadslutning (Alp. Gj. 2, 23), idet Han havde hengivet Ham som et Skyld- og Forligelsesoffer for os Menneffer, — idet Han havde givet Hans aandelige og legemlige Fiender Magt over Ham (Joh. 19, 11), — idet Han „for vore Overtrædelsers Skyld knuste Ham med Sygdom (Smertor, Skræk og Angest) og lagde Straffen paa Ham, for at vi skulde nyde Fred“ (Esai. 53, 5. 10); Han gav og rakte Ham Angestens og Korsets beste Kalk, som Han ogsaa villig tog imod af Hans kjære Haand (Joh. 18, 11). Efterdi Han havde paataget sig at bøde for Menneffene og libe, hvad de med sine Synder have fortjent, kunde det ikke være anderledes; Guds Bredees Bølger maatte styrte over Ham; Lovens Forbandelse maatte hvile tungt paa Ham; Han maatte udholde Helvedeangst, Frygt og Rædsel; Han maatte føle Dødens Braadd, o. a. M. Paa disse Lidelser, der senere paa Oliebjerget

og paa Korset omgave Ham i Hobetal og overfjømmede Ham med store Vølger, havde Han nu en Forsmag; Han saa sin forestaaende smertelige og skjædsfulde Død og sine mangfoldige Lidelser for sine Dine; Han følte den tunge Byrde af Alverdens Synder, som Han havde taget paa sig; Han smagte saa at sige allerede den Galbedrik, der var beredt og tiltænkt Ham; Satan gjorde med Guds Samtykke en Prøve paa Ham med sin Ondskab og det Had, Han havde fattet til Ham, som Verdens Frelser, og anfaldt Ham heftigt, maaske i den Tanke, at han skulde kunne afskrække Ham fra Hans hellige Forehavende og omstemme Ham. Med at forordne og tillade Saa-dant havde Gud imidlertid en ganske anden Hensigt, hvilken vi ogsaa allerede forhen have berørt, nemlig ikke blot, at Hans allerkjæreste Søn skulde bøde for Menneskenes Synder og navnlig for deres utidige Narreglæder og saaledes befri dem fra Helvedeangest og evig Bedrøvelse, men ogsaa, at bedrøvede Sjæle og bekymrede Hjerter skulde have en desto større og frimodigere Tillid til Ham, som en Ypperstepræst, der er forsøgt i alle Ting i Lighed med dem, dog uden Synd, paa det Han kunde vide, hvorledes de Anfegtede og Glendige ere tilmode, og have Medlidenhed med deres Skrøbelighed (deres Sørgmodighed og mangfoldige andre Lidelser og Trængsler).

Anm. Augustinus siger smukt (over Ps. 87): Disse Virkninger af den menneskelige Skrøbelighed saavel som selve den menneskelige Skrøbeligheds Kjød og det menneskelige Kjøds Død paatog den Herre Jesus sig ikke formodentlig noget tvingende Vilkaar, men af fri Medlidenhed, for at de af Hans Egne (Hans Troende), som under de menneskelige Fristelser kom til at bedrøves og sørge, ikke derfor skulde tro sig fremmede for Hans Naade og ikke anse hine for Synder, men for Tegn paa den menneskelige Skrøbelighed; ligesom et Kor, der synger overensstemmende med Forsangerens Røst, saaledes skulde Hans Legeme lære af sit Hoved. Og Ambrosius (over Luk. 22): Guds Søn havde været mig til mindre Gavn, dersom Han ikke havde paataget sig min Tilstand; derfor sørge de Han i mit Sted, Han, som Intet havde at sørge over for sig selv, og efter at have givet Afkald paa sin evige Guddoms Glæder underkaster Han sig min Skrøbeligheds Be-

sværligheder. Thi Han paatog sig min Bedrøvelse for at kunne skjænke mig sin Glæde, og i vore Fodspor nedsteg Han ligetil Dødens Bitterhed for i sine Fodspor at kunne falde os tilbage til Livet.

§ 9. For det Tredie skulle vi i vor Text lægge Mærke til hvorledes vor allerkjæreste Frelser forholdt sig under den store Bedrøvelse, der var paakommet Ham. Som sin Faders lydige og kjærlige Søn, hengiver Han sig nemlig med Taalmodighed og villigt Hjerte i Hans hellige og naadige Villie. Fader, siger Han, herliggjør dit Navn! — som om Han vilde sige: Omendkjønt en stor Angest og dyb Bedrøvelse nu har overfaldt mig, og jeg godt ved, at jeg endnu har meget Mere at vente, forinden jeg faar fuldendt Forløsningsværket, saa bliver Du dog, o Gud, min Fader, og jeg er forvisset om din faderlige gode Mening og evig Kjærlighed. Derfor vil jeg gjerne underkaste mig Alt, hvad der tjener til dit Navns Herliggjørelse og Menneskeflægtens Frelse. Herliggjør da, Fader, dit Navn! lad din Retfærdighed, Hellighed, Sandbruhed, Almagt, Visdom, Barmhjertighed aabenbares paa mig og i mine Lidelser; fuldend det Værk, Du ved mig har begyndt; læg ved mig Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede for dine og mine Fødder; jeg vil gjerne kjæmpe til Blodet, ja til Døden, naar blot Kronen bliver lagt for dine Fødder min Fader, og dit hellige Navn herefter bliver allevegne høit prijet i Verden; jeg vil gjerne være sørgmodig, naar kun dine Børn kunne komme til at glæde sig i Dig; jeg vil gjerne lide Angest, Skræk, Smertter, Skam og Skjændsel, paa det de maa gaa fri og blive bevarede til den evige Glæde, Vre og Herlighed; jeg vil gjerne dø, paa det de maa leve for Dig og med Dig evindeligen. Kort, den søde Frelser siger med disse faa Ord, hvad Han tydeligere udtaler under sin haarde Kamp i Haugen paa Oliehjerget: „Fader, vil Du tage denne Kalk“ (Korsets og Dødens beske og bitre

Rask) „fra mig? — Dog ste ikke min Billie, men din! (Luk. 22, 42).

§ 10. Efterat vi saaledes korteligen have oplyst og forklaret disse vor Frelseres vemodige Ord, uddrage vi deraf den Lærdom, at de troende Sjæle, der leve i Foreningen og Samfundet med Christo, ogsaa have Del i Hans Sorgmodighed. De blive ofte, saaledes som Han, overfaldne af stor Tungfindighed og Sjæleangest og vide ofte ikke for Bedrøvelse, hvad de skulle tænke eller sige, eller hvor de skulle vende sig hen. Den Herres Jesu almindelige Udsagn: „Discipelen er ikke over Mesteren, ei heller Tjeneren over sin Herre (Matth. 10, 24; Joh. 15, 20), og hvad Hans Apostel siger om denne Vigdannelse, som de maa have med Ham Rom. 8, 29), og om „Hans Lidelsers Samfund (Philipp. 3, 10), det gjælder ogsaa i denne Henseende. Naar Hovedet er tungt træet og sygt, saa føle alle Lemmerne det, og naar den Herre Jesus selv ikke kunde undgaa Tungfindighed og Sorgmodighed i sit Rjeds Dage, hvorledes skulde da Hans Lemmer og Efterfølgere kunne blive forstaaede derfor? Jeg kan ikke mindes at have kjendt eller læst eller hørt tale om nogen sand Christen, der ikke havde følt sin Del af sin Frelseres Sorgmodighed og som ikke havde maattet drikke af Hans Rask. Mange hænger Sorgmodigheden ved fra Moders Liv, og de drages dermed alle sine Dage; der hviler næsten bestandig en mørk Sky over deres Sind, og de ligne en Vandringssmand, der gaar i tyk Taage og ikke kan se omkring sig, og om han end rejser igjennem den yndigste og lysteligste Egn, har han dog ingen Glæde deraf, fordi Alt er ligesom indhyllet og tildækket for ham. Saaledes, manges gudsfrygtig Sjæl, som ellers i aandelige og legemlige Ting har Narsag til Glæde, kan dog ikke tilegne sig den, fordi en vedholdende Sorgmodighedens Taage ikke tilsteder den det. Hvor

mange Mennesker er der ikke, der sidde i stor Rigdom og Vre, men dog intet glad Hjerter have, som kan finde Fornøielse deri! Ja, hvor Mange er der ikke, som leve i Maadestanden og i Jesu Christi Forening og Samfund og som dog ikke kunne værges sig mod idelig Sorgmodighed og Tungfindighed!

§ 11. Andre fornemme den kun af og til og ere ofte trøstige og vel tilmode, nyde Godt af sin Tro og kunne synge, prise Gud, paakalde Ham med Tillidsfuldhed og Glæde og puffe paa Hans Godhed og Wiisundhed ligeoverfor Verden og Helvede; men ofte overfalles de af pludselig Sorgmodighed, ere frygtomme og fulde af Forsærdelse, som om de havde glemt sin Tro, og gjøre ikke Andet end græde, klage og sukke. Meget træffende siger en aanderig Lærer i vor Kirke, der har skrevet saare ophyggeagtigt og trøsteligt om dette Vemne: „Mange gudsfrygtige Christne ere vel ikke altid underkastede Tungfindighed og Bedrøvelse, blive ei heller, som Nogle, (efter Jobs Ord, Kap. 7) daglig hjemsogte med Nummer af Gud, ei heller hver Time fristede; men til forskjellige Tider kommer der sørgmodige Anfald og Storme over dem, saa at deres Hjerter bliver opfyldt med Angest og Bedrøvelse, og saa at Intet i hele Verden formaa at glæde dem; Alt, hvad de se, forarsager dem Hjertesorg, og de vide dog ikke rigtigt, hvorledes dette gaar til, og saadan Banghed føle de ofte engang om Maanedene eller hver anden Maaned, ofte ogsaa nogle Timer hver Maaned, ofte ogsaa paa egne og bestemte Tider af Aaret; ja stundom have de No den ene Uge, men føle Vemod den anden; ligeledes: Dagene forandre sig; manges Dag er glad for dem, manges sørgelig; endog Dagens Timer ere ulige for dem; en eller nogle tilbringe de i No og Glæde; men snart kommer der en Time over dem, som ængster dem saare, og ligesom

Christi, vor kjære Frelser, Sjeleangest begyndte i Haugen, da Natten brød ind, saaledes kommer der ogsaa over Mange en bedrøvet Stund om Aftenen, da de maa pausere, standse, holde inde og have Taalmodighed og imidlertid saavidt muligt holde sig opreiste ved dybe Sukke til Gud, indtil Sjælens mørke Uveir drager bort, og den forrige Glæde kommer tilbage."

§ 12. Erfaringen lærer, at saadan Sørgmodighed overfalder Mange pludseligen, ret som om Vinden havde blæst den paa dem, som man siger; de vogte sig for Brøde, for skadelige Spiser og Drikke og for Alt, hvad der kan vække Sørgmodighed hos et Menneske; de vandrest efter muligste Evne i Frygt for Gud og bevare sit Hjerte og sin Samvittighed med al Omhyggelighed, have ogsaa ofte kjærlige og gudsfrygtige Husfæller, der gjøre dem alt Godt og intet Ondt og, saameget det staar til dem, vogte sig for, at der ikke skal forfalde Noget, som kan sætte dem i Bevægelse og gjøre dem bedrøvede; men alligevel udebliver Sørgmodigheden ikke; Mange overfalder den ved Bordet eller under en Sammenkomst med gode Venner; Mange sniger den sig paa i Haugen, naar de søge sin Glæde i Guds Skabninger, eller medens de syssle med sine Bøger eller andet Arbejde. Jeg har erfaret, at christelige Sjele ved en ubetydelig Foranledning ere blevne sørgmodige under et Bryllupsmaal, paa en Dyttur eller Udflugt i det Grønne og have maattet begive sig bort for at kunne give sine Taarer og Sukke frit Løb. Hos Mange gaar Glæde og, om jeg saa maa sige, Letmod i Forveien; de føle sig ualmindeligt vel paa Legeme og Sind; deres Hjerte er glad og fornemmer ingen Byrde; det forekommer deres Sjæl, som om den ikke længer var i den onde og bedrøvelige Verden, men mere end paa Halvveien til Himmelen; men strax derpaa følger lutter Bemod, Bedrøvelse og Mørke;

derfor pleie de ogsaa at anse Sindets usædvanlige Frihed for mistænkelig, at forberede sig til det forestaaende Uveir og at anraabe Gud inderligen, at Han ikke vil vige fra dem med sin Aand og Naade og ikke lade dem fristes over sin Evne, men gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saa, at de det kunne taale.

§ 13. Jeg kjender Præster, som ofte overfalder af Sørgmodighed, naar de skulle studere paa sine Prædikener, saa at de med Paulus maa skrive „i megen Kummer og med et beslemmt Hjerte, under mange Taarer (2 Kor. 2, 4.) Alt hvad de udtænke eller føre i Pennen, for at foredrage Menigheden det, maa de saa at sige afstjæmpe og afstvinge den gode Gud, ligesom Jakob, der først efter en haard Kamp, hvori hans Hofte-skaal forvredes, fik Velsignelsen (1 Mos. 32, 24 flg.). Deres Hjerte er ligesom Tønderet i Tjyrtøiet, der ikke antændes ved Gnister, forinden Staalet og Stenen blive slaaet haardt imod hinanden. Dog maa jeg ogsaa til Guds underfulde Godheds Ære bekjende, at Aandens Gaver næsten aldrig findes rigeligere hos saadanne Lærere end naar de studere med Angest og Sørgmodighed og efter sin egen Formening ikke have forfattet og optegnet Andet end daarlige Sager, og det forvirrede og uordentlige nok, Noget, som de gudsfrygtige Tilhørere ofte til deres store Forundring bevidne. Det lifligste og reneste Vand holder man det for at være, som silrer og bruser hen over Smaastene og grovt Sand; saaledes ere ogsaa de Prædikener, der ere affattede under megen Angest, Sørgmodighed og Kamp, mangengang de bedste. Naar det udbortes Menneske svækkes og nedbøies af Trængsler og Ansægtelser, saa hersker Jesus kraftigst i Hjertet og taler trosteligst ud deraf. Noget Lignende vederfares vissejlig ogsaa andre Personer, Regenter og Husfædre, naar de have nogen vigtig Gjerning for, som sig-

ter til Guds Vre og Næstens Tjeneste. Man kjender ogsaa gudsfrygtige Sjæle, der blive hjemløse med Tungfindighed og usædvanlig Sorgmodighed, naar de skulle gaa til Herrens hoiheilige Kjærlighedsmaaltid og stræbe at berede sig dertil. Mange blive betagne deraf henimod de store Høitider, Mange til andre Tider, efter Guds hellige Raad og Vilje. Der skal imidlertid ikke letteligen findes nogen sand Christen, som ikke stundom maa sige med sin Frelser: Nu er min Sjæl forfærdet, og hvad skal jeg sige (hvor skal jeg vende mig hen)? Fader, frels mig fra denne Time! Tungfindighed og Sorgmodighed er nu tildags saa almindelig, at ikke engang unge Menneſker ere forstaaende derfor; thi jeg har selv truffet paa Dreng og Piger i en Alder af tolv til fjorten Aar, som have været meget plagede deraf; Mange, som man efter deres Udseende og udvortes Tilstand holder for lykkelige, tilbringe ofte sin Tid med at sukke, klage og bæve og kunne ingen Glæde finde i al sin Medgang.

§ 14. Dette Onde ytrer ogsaa sine kraftige, men beklagelige Virkninger dels paa Legemet, dels paa Sjelen. Hjertet er beslemmet og omtaaget, og efterdi det ligesom ligger i Pers, bliver al Livsaft udpresset af det, hvorfor det slaar og banker usædvanlig stærkt. Mavens svækkes; Lysten til Mad og Drikke forsvinder; Sovnen og Natteroen forstyrres; Hovedet bliver forstumlet; Ansigtet bliver indfaldet og fordreiet af Sorg; hele Legemet bliver mat og magert; Aandens Frimodighed taber sig, ligesom ogsaa Lysten til ordentlig Kaldsarbejde og til Gudsfrygtighedens hellige Øvelser; man priser ikke Gud med glad Andagt; man beder ikke med barnlig Tillid; man hører og læser Guds Ord med hemmelig Utilbøielighed og Kjedsomhed; man bliver uvenlig, tvær og knarvorren imod Næsten; man omgaaes stedse med mistænksomme, mørke og sorgmodige Tanker;

man har stedse med Døden at gjøre og imødeser den med Allys og Uvillie; Mange forkorte ogsaa ved saadan Sorgmodighed sit Liv og henviſne fra den Tid af som en Plante, der er stukken af en Mark. En i sin Tid navnkundig Læge ved Navn Dr. Muerbach fortæller, at han havde praktiseret*) i Leipzig i otte og fireti Aar og derved erfaret, at de fleste Menneſker døde af Sorgmodighed. Herom siger den vise Kong Salomo: „Et glad Hjerte gjør Ansigtet behageligt; men ved Hjertets Bekymring nedslaaes Modet. Et glad Hjerte er en god Lægedom; men et nedslaget Mod fortørrer Ben“ (Ordspr. 15, 13; 17, 22), og Sirak: „Døden udkommer af Sorg, og Hjertesorg bøier Styrke. Sorg har fordærvet og dræbt Mange, og der er ikke Gavn hos den“ (Kap. 38, 19; 30, 25). Sorgmodigheden kan man sammenligne med Rodetræernes Stygge, under hvilken ingen Væxt vil rigtigt trives, og med Vedben- den, der hænger sig fast ved et Træ og skyder sine Trævler, som Rodder, ind i dets Bark og udsuger dets Saft, saa at det tilsidst fortørres. Herhen hører den bekymrede Davids ofte gjentagne Klage- maal: „Jeg er træet af mine Sukke; jeg gjennebløder hver Nat min Seng; med mine Taarer væder jeg mit Leie. Hentæret af Kummer er mit Die; det er blevet gammelt fornedelst alle mine Fiender“ (Ps. 6, 7. 8). Som Vand er jeg udgydt (mine Kræfter henflyde og tabe sig, ligesom Vandet løber ud af et hvælvet Kar), og alle mine Ben stille sig ad (ligesom Baandene paa et Træ kan springe af i Sommerheden, saa at det falder fra hinanden, saaledes er det ogsaa med mit Legeme; det er, som om alle mine Lemmer vilde falde fra hinanden af Udmattelse); mit Hjerte er som Bog, smeltet i mit Indre; fortørret som et Potteſkaar er min Kraft, og min

*) øvet i Lægekunſten.

Tunge klæber ved mine Gummer, og i Dødens Støv lægger Du mig (Du gjør mig lig de Døde, min Gud; Du kaster mig ned, saa at der næsten intet Liv er tilbage i mig — Ps. 22, 15 flg.). „Fortæret er mit Liv af Sorg og mine Ar af Sukke; henhaldet formedelst min Misgjerning er min Kraft, og mine Ben ere hentærede“ (Ps. 31, 11.) „Mit Hjerte slaar heftigt; min Kraft har forladt mig, og mine Dines Lys, endog det er borte for mig“ (Ps. 38, 11.) osv. Den bedste Forklaring over disse og lignende Skriftsprog kan Erfaringen give, og maaske ville mange gudsfrygtige Hjerter som læse dette, ingen videre Forklaring forlange, saasom de dagligen hos sig selv fornemme, hvad saadanne Sprog med eftertrykkelige Ord fremstiller.

§ 15 Til end yderligere Undervisning og Trøst for disse maa vi noget noiere undersøge Marsagerne til denne de troende Sjeles Sorgmodighed og nævne da medrette først Guds hellige Raad og Velbehag, Han, som forordner, tilskikker, styrer og vender denne sine Børns Sorgmodighed til deres Bedste. Herom vidner Skriften tydeligt: „Herren,“ siger den, „gjør Smerte og forbinder; Han saargjør, og Hans Hænder læge“ (Job 5, 18.) „Herren er den, som dører og gjør levende, — som nedfører til Helvede og fører op igjen“ (1 Sam 2, 6.) „Herren har vidnet imod mig, og den Almægtige har handlet ilde imod mig,“ siger den gudsfrygtige Noomi (Ruth 1, 21.) og David: „Min Gud; min Sjæl er nedbøiet i mig; — Vanddyb raaber til Vanddyb ved dine Vandstrømmes Røst (den ene Fare, den ene Rød, den ene Anfægtelse følger paa den anden;) alle dine Bøyer og dine Vølger gaa over mig“ (Ps. 42, 7. 8.) og paa et andet Sted: „Du (o Gud!) bespiser dem (dine Egne) med Taarers Brød og giver dem Taarer at drikke i fuldt Maal“ (Ps. 80, 6.) Thi ligesom det er udenfor al Tvivl,

at den Høieste styrer Veiret og snart giver lifligt Solskin og behageligt Veir og snart lader komme Regn, Storm, Torden og andet Veir, saa at Blomsterne undertiden ligesom med Glæde udbreder sine Blade imod den lyse Himmel og Solen, men undertiden lukke sig og ligesom sorgende sænke sine taarefyldte Hoveder mod Jorden, saaledes er det ogsaa vist, at Afværlingen af Glæde og Sorgmodighed hos de Troende kommer fra Gud, og at deres Hjerter undertiden forundre sig over Hans Naade, udvide sig og Glæde sig i Hans Mistundhed, men ofte ogsaa, naar Han unddrager dem sit Ansigt, ere dybt bekymrede og bedrøvede. Hertil sigte Davids Ord: „Jeg sagde i min Sikkerhed: jeg skal ikke rokke evindeligt; Herre, ved din Naade havde Du befæstet mit Bjerg med Styrke; Du skjulte dit Ansigt; da blev jeg forfærdet“ (Ps. 30, 7. 8.) De Troendes Sjeleglæde er Gud og Hans Naade, og deres Tristhed staar i Hans Magt; deres Lys og Frelse kommer alene fra Ham. Naar Han nu skjuler sit Ansigt og unddrager dem den søde Fornemmelser af sin Naade, — Han tager sin Kraft tilbage, saa kunne de ikke Andet end forkrækkes og blive Sorgmodige, utroste, matte og elendige. De ere ligesom Maanen; naar den ikke beskinnes og oplyses af Solen, saa er den kun at se til som et dunkelt og mørkt Legeme.

§ 16. Hertil kommer, at Gud Herren ofte fremstiller eller lader Satan fremkalde Skrække og Sørgebilleder i deres Indre; da vil intet Skriftens Trøstesprog falde dem ind; de kunne ingen glade Tanker have; Alt omkring dem er ligesom øde, taaget, mørkt og skrækeligt; hvorsomhelst de vende sig hen, finde de Anledning til Bedrøvelse. Herom finde vi et mærkeligt Sted hos Job. „Hvorfor, siger han, skjuler Du dit Ansigt og holder mig for din Fiende? Et henveiret Blad vil Du skrække? og det

ørre Straa vil Du forfølge, siden Du foreskriver Bitterheder over mig og lader mig arve min Ungdoms Synder"? (Job 13, 24 — 26.) Angaaende de Ord: Du foreskriver Bitterheder over mig, have Fortolkerne forskjellige Tanker. Nogle antage, at det er et Billede, hentet fra en unaadig og fortørnet Herre, som ikke lader udfærdige Andet end strenge Befalinger imod En, som er falden i Unaade, og dermed allevegne forfølger ham, eller fra en Dommer, som sælber en streng og haard Dom over en Misdæder. Andre forklare det ved Billedet af et Brev eller en Bog, der skrives med sort Blæk, ofte og gjaa fyldes med Klagemaal, Suk og Be, laaledes som Ezekiels Bog (Ezek. 2, 10,) — som om Job havde villet sige: Jeg er dit Brev eller din Bog, o Gud; Du har skrevet allehaande Plager, Smærter og Trængsler i mig, saa at Enhver kan læse og se din Brede paa mig. Men man kan ogsaa meget godt forklare det ved den Sag, vi her have for os, saaledes at Job vil sige: Hvor jeg snor og vender mig hen, min Gud, har Du skrevet og fremstillet lutter bitre og sorgelige Ting. Ser jeg ud over mine Marker, saa rinder det mig ihu, at mine Oxyer, Afseninder og Faar, som jeg før saa arbejde og græsse i stor Mængde, ere borte; ser jeg hen til mine Børns Bolig, saa finder jeg den kastet omkuld af Stormen og mine Børn ynkeligen omkomne; ser jeg mig om i mit Hus, saa bliver jeg ærgret af min Kone, plaget af mine Venner, der ville være mine Trøstere, og foragtet af mit Dyende og Andre; ser jeg paa mig selv, saa finder jeg et elendigt Legeme, fuldt af Saar og onde Bylder; ser jeg ind i mit Hjerte, saa finder jeg intet Andet end Frygt, Skræk og Angest; ser jeg op til Himelen, saa har Du overtrukket den med mørke, sorte og tykke Skyer, saa at jeg intetsteds kan øine Andet end hvad der er bittert for mig og forøger min Be-

drøvelse. Saaledes gaar det endnu med de troende Sjele; naar Sorgens Timer komme, saa tykkes dem, at den retfærdige Gud har skrevet og afbildet lutter sorgelige og bitre Ting paa alle Døre og Vægge i deres Huse; der er ikke en Braa hvoraf ikke Klagemaal, Suk og Be lyder dem imøde, og om de gaa ud paa Marken eller andetsteds hen, saa svæver den bitre Skrift dog overalt for deres Dine; Solen, synes dem ikke at skinne saa klart som ellers; Marken forekommer dem at være øde, osv.

§ 17. For end mere at oplyse dette Skriftsted vil det være tjenligt at anføre de mærkelige Ord af Luther, hvor han taler om de Menneſter, som have en ængſtet og forſærdet Samvittighed for ſine Synders Skyld. „En ſaadan Syndens Seen og Tølen, ſiger han, ſer ikke Andet for ſig end alle ſorgelige, ſkrækkelige og gruelige Exempler, rædsomme Dødsmaader, Billeder, Tildragelſer, Ord og Gjærninger, hvorved Guds Brede, Straf og Hævn afbildes og fremſtilles og ſom Satan (med Guds Tilladelse) fremkalder for dem i et Dieblif (ligesom han viſte Chriſtus Verdens Riger i et Dieblif) og dermed griber og trindtom indſlutter deres Samvittighed, ſaa at et Menneſte maatte dø i et Dieblif, derſom ikke den Hellig Aand hjalp og biſtod det.“ En ikke mindre mærkværdig Beretning, ſom den overnævnte Lærer*) meddeler, vil ogſaa her være paa ſit rette Sted. „For mange Aar ſiden,“ ſiger han, „var der en Mand, ſom altid ſtræbte at tjene ſin Gud troligen; men alligevel havde han til forſkjellige Tider ſaadanne ſorgmodige Timer; ſtundom kom Sjele-Åveiret engang hver Maaned, ſtundom engang hver anden Maaned, ſtundom engang hver tredie Maaned over ham, og iſær deleſhed om Eſtermiddagen, ſaa at han gik omkring overalt og ſøgte Trøſt; han ſagde ofte til Sine: Nu ſe alle Skab-

*) Eſchererſg.

ninger bedrøvet paa mig; alle Huse, Træer, Bænder, Fjælde og Dale sørge med mig; Gud hjælpe mig i Christo lykkeligen igjennem! osv. Maaſke gives der endnu gudfrygtige Hjerter, ſom ved at ſammenholde dette med ſin egen Erfaring let kunne forſtaa Jobs Ord og ofte finde, at Alt, hvad de ſe paa, er for deres Dine fuldt af ſorgelige Indſiſter og Paamindeſer.

§ 18. Endvidere ſkulle vi betænke Satans Avind og Ondſkab. Fordi han er affalden fra Gud, der er den evige Kjærlighed, Glæde og Salighed, maa han leve og ſvæve i beſtändig Sorgmodighed, Brede, Had og Bitterhed; af denne hans Ondſkab og Avindſyge kommer det da, at han tragter efter at gjøre Alle lige med ham ſelv, og efterdi han ſelv ingen Glæde har, ſaa under han, hellerikke Menneſkene noget, men plager dem med Tungſindighed og Sorgmodighed, alt hvad han kan og formaar. „Satan,“ ſiger den velerfarne Luther paa et andet Sted, „er en Aand, ſom uafſadeligen tørſter efter vore Taarer og vort Hjerteblood; at vi ved Sorgmodighed bleve bragte til Fortvivlelſe, det vilde være ham en Lyſt og Glæde.“ Han ſer med ſkjæve Dine til den Glæde og Herlighed, ſom de troende Sjæle have i Samfundet med Christo, i Barneforholdet til Gud og i den Hellig Aands Troſt, og omdendſkjønt han ved, at han ikke med al ſin Magt og Træffhed kan ſkilte dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jeſu, ſaa anſtrenger han ſig dog til det Yderſte for at de ikke ſkulle blive glade i ſin Tro og fuldkommen nyde den dem ved Chriſtum forhvervede og ſkjænkende Retſædighed og Salighed.*) Helvedes Hunde og Ulve maa vel taale, at den Herres Jeſu gjenfundne Taar ligger blodt og roligt paa Hans Skuldre, og kunne ikke rive det ned deraf; men ikkedestomindre

ſøge de at forſærde det ved græſelig Hulen og Tuden. De forbandede Fiſkere ſe med miſundelige Dine paa at Nat og hans Troesbrødre, Guds Born, velsignes af Gud med allehaande aandelig Velsignelſe i Christo og ſøge at tilſtoppe Troſtens Brønde (Skriſten, de hellige Sakramenter, Chriſti Bunder) for dem eller kives ialfald med dem derom, for at de ikke ſkulle beſidde og nyde dem i Fred og Ro (1 Moſ. 26, 12 flg.). Saaledes vederfares det nu ikke blot de Ugudelige til Straf, men ogsaa de Gudfrygtige til Prøveſe, at en ond Aand, dog med Guds Tilladeſe og i det af Ham foreſkrevne Maal, gjør dem urolige, bedrøvede og tungſindige (1 Sam. 16, 14.) Hvorledes dette gaar til, er det vel neppe nødvendigt at underſøge, vil ogsaa være umuligt at fremſtille, da Satan har tusindfold Midler dertil. En fortjenſtfuld Lærer*) fortæller, at i den langvarige tyſte Krig tildrog det ſig i et viſt Landſkab, at da dette med Hermagt var erobret, og Krigsfolkene dvælede noget længe der, tilberedte endel af Indbyggerne, iſær gamle Kvinder, underbare, djævelſke Drikke, ſom de liſtigt bibragte de Soldater, der imod deres Villie vare indkvarterede hos dem, og hvorved diſſe bleve betagne af ſtor Sorgmodighed og Vengſtelse Nat og Dag, indtil omſider Størſteparten af dem ſatte Livet til. Satan kjender de Kræfter, ſom bo i diſſe og hine Ting i Naturen, og ligesom der iblandt dem gives nogle, ſom styrke og glæde Hjertet, ſaaledes ved han uden tvivl ogsaa at finde ſaadanne, ſom kunne beſvære det og gjøre det uroligt og hvis Kræfter han efter Guds Tilſtiffelſe kan bibringe de Gudfrygtige. Men det er ogsaa tilſtræffeligt, om han blot med Guds Samtykke nærmer ſig dem, ligesom aander paa dem og afſkyder ſine hadefulde og iſtige Straaler og Pile paa

*) Se 2den Del, 5te Præd., § 30.

*) Scherrep.

dem (saaledes som Slangen i Aabenbaringen skjød af sin Mund Vand som en Strøm efter Kvinden, for at bortskylle hende — Kap. 12, 15,) ligesom de gudsfrygtige Sjæle da mangengang overfaldes hel pludseligt af Sørgmodighed, Skræk og Angest, som om en Vind havde blæst det paa dem, saa at de og Andre ikke kunne udholde det. Det er imidlertid uforment at udbrede sig udførligere herom, ihvorvel saadanne Ting dog ogsaa kunne have sin Nytte og give Anledning til gudelig Eftertanke og hellig Aarvaagenhed og Forsigtighed.

§ 19. Hertil kommer for det Tredie den sorgelige Tilstand, hvori Verden befinder sig, og hvori de troende maa forblive og leve, saalænge det behager Gud; den kan med al Føie kaldes en „Graadens Dal“ (Ps. 84, 7), et „Sorgens Hus“ (Præd. 7, 3), et „Rødens og Trængselens Land“, (Esai. 30, 6), hvor alle Ting ere mofommelige (fulde af Uro og Glendighed), saa at Ingen kan udgive det Præd. 1, 8). Djævelen har formedelst Synden efter Guds retlige Dom faaet saadan Magt i Verden, at han kaldes „en Verdens Fyrste, ja en Verdens Gud“ (Joh. 12, 31; 14, 30; 16, 11; 2 Kor. 4, 4), ikke som om han i og for sig havde nogen Ret og Magt over Guds herlige Skabninger, men fordi han formedelst Synden er virksom (og hersker) i Vantroens Børn (Ebr. 2, 2,) der ære og tjene ham som en Gud, idet de dagligen ofre sig selv til ham og fremstille sig til hans Tjeneste, leve efter hans Villie og tjene og adlyde ham i al Urenhed og Uretfærdighed, der er ham saa velbehagelig. Hvor nu en saadan Herre regjerer, der kan man nok vide, hvilken sorgelig og bellæggelig Tilstand der maa være, især for dem, som han hader af sit inderste Hjerte og anser for Medlemmer af den Herrens Rige. Deraf kommer det nu, at Verden, især i disse sidste Tider, da

Djævelen ved, at han kun har en kort Tid tilbage, allevegne er opfyldt med Gudsfornektelse, Bespottelse, Vantro, Sikkerhed, Uretfærdighed, Stoltthed, Pragt, Overdaadighed, Frækhed, Trættefærhed, Urenhed, Forbandelser, Skjælden og Smelden, Krig, Blodsudgydelse, Røveri, Gjerlighed, Ubarmhertighed, Uhyfthed og andre Vederstyggeligheder, saa at man ret haandgribeligen kan se, hvad Apostlene mene, naar de sige om Verden, „at den er ond og ligger i det Onde“ (Gal. 1, 4; 1 Joh. 5, 19.) Naar nu de troende Guds Børn maa se og høre paa slige Uhyftheligheder, — naar de maa være Verdens Spot og Jodviste, — naar de maa taale dens Vold og Overmod og være med at undgælde for dens Ugudelighed ved saamange Trængsler, hvormed den hellige og retfærdige Gud straffer dem, — naar de maa se sig omringede af bestandige Legems og Sjæls Farer, af mangeslags Rød og Glendighed, af lutter bidste Hunde, listige Ræve, rivende Ulve, uhumste Svin, stinkende Bukke, brølende Løver, hvisslende og giftige Slanger og Hugorme, hvorledes kunne de da Andet end blive sørgmodige og dybt bedrøvede?

§ 20. Erfaringen lærer, at naar et friskt og sundt Menneske lever en Tidlang paa et fugtigt, muggent og raadent Sted, især naar det sker imod hans Villie, saa pleier hans Legeme at blive urent og usundt og hans Sind nedslaaet og sørgmodigt, og efterdi Guds Børn, der have en helliggjort Sjæl og en om Samvittighed, leve i den onde Verden, hvor Syndedampene (der ofte hæve sig til Himmelen og komme tilbage med et haardt Uveir af Guds Brede) opstige i Hobetal, saa blive ogsaa de mangengang tungfindige og sørgmodige. Jeg holder for, at naar der ofte sker stræffelige Ugjerninger paa et eller andet Sted, — naar der gives stor Forargelse, — naar grove Synder blive begangne, lønligen og aabenbare, saa at Himmel og Jord

komme i Bevægelse og Guds Skabninger ængstes og sukke derover, saa have ogsaa de gudelskende Sjæle en Fornemmelse deraf og blive sorgmodige, uagtet de ikke vide hvorfor. For at aabenbare mine Tanker tydeligere, saa siger jeg, at da den rædsomme og usalige Krig, som nu i nogle Aar næsten har gjort den dyrebare Christenhed til en Morderhule og Ørken og kostet saameget Guds, saameget Blod og saamange Taarer, blev overlagt og besluttet af de ugudelige Mennesker, som begyndte den, saa glædede vel Djævlene sig derover; men de hellige Engle skjalv; den hele Natur betoges, for at tale paa Paulus's Maade, af Sorg og Ængstelse (Rom. 8, 22), og mange gudsfrygtige Sjæle bleve dengang bedrøvede, uden at vide hvorfor, ihvorvel den alvidende og barmhjertige Gud lod det ske, for at de skulde bede, sukke og kjæmpe desto heftigere, stille sig i Gabet og modstaa Djævelens og Verdens Ondskab.

§ 21. Der bliver ofte efter Djævelens Tilskyndelse forfattet og udgivet ugudelige Skrifter af gudsfornegtende Mennesker, saasom den forbandede Bog De tribus impostoribus eller om de tre største Bedragere i Verden, hvilken Nogle tilskrive Petrus Uretinus, Andre derimod Poggius Florentinus, der var Sekretær*) ved Conciliet eller den geistlige (eller rettere sagt ugeistlige**) Forsamling i Rostnits) og hvori det ugudelige Djævelsbarn ikke undser sig for at erklære Moses og Kristus, ikke Mindre end Mahomed, for Verdens største Bedragere. Saaledes ogsaa det saakaldte Amphitheatrum æternæ providentiæ divinæ eller Det guddommelige, evige Forsyns Skueplads, forfattet af en Verke-Gudsfornegter ved Navn Julius Cæsar Vaninus, hvori han anstiller sig, som om han med stærke og gyldige Grunde

vilde bevise Tilværelsen af en guddommelig Verdensstyrelse, men saa langt fra har dette til Hensigt, at han tvertimod søger at omstøde den med en Mængde Skingrunde, som han opstiller og derefter daarligt og koldfindigt besvarer. Og i vor Tid det gruelige Skrift, der er udkommet under Titel af Tractatus theologicopoliticus de libertate philosophandi (Theologiskpolitisk Afhandling om Retten til at granske med Fornuften), hvis Forfatter, som de Værde, der have skrevet derimod, ville vide, er Benedictus Spinoza, en født Jøde, og hvori han fornemmelig drager den helliges Skrifts Sandhed og alle Aabenbaringer i Tvivl, taler spottende om Guds hellige Mænd, der have været drevne af den Hellig Aand, saavel som om deres Taler og Skrifter og fordreier al guddommelig og menneskelig Ret saaledes, at man maa tvivle om at nogen Djævelens Tjener, der har ladet sig bruge hertil, nogensinde har baaret sig værre ad. Naar nu saadanne Helvedstjenere og Djævelsbørn udarbejde og forfatte deslige Bøger, — naar ugudelige Bogtrykkere og Forlæggere befordre dem til Trykken og søge at skaffe dem Udbredelse, saa holder jeg for, at den hele Natur paa sin Maade sukker og er i Smerte, og at gudelskende Sjæle lønligen fornemme det, sørge, sukke og ængstes, ihvorvel de ikke vide, hvad der er den sande Årsag dertil.

§ 22. Ja, det er kommet saavidt i Verden, at Gudsfornegterne midt i Christenheden have sine egne Skoler og Forsamlinger, hvoraf en i Paris beskrives af en lærd Mand*) paa følgende Maade: I et lidet Værelse brændte et Lys, der knapt udbredte saa stærkt Skien som Maanen, naar den af og til titter frem bag mørke Skyer. Her forsamlede der sig en Mængde Mennesker, til hvis Bekvemmelighed der var anbragt Stole

*) Striber, pennesriver.

**) geistlig er et tydsk Ord, der egentlig betyder aandelig (af Geist, Aand).

*) Petrus Firmianus, Tract. de genio seculi.

og Sæder; kort efter optraadte En, der paa Grund af det svage Lys ligesaa lidt kunde kjendes som de Andre og som begyndte at tale om Gud og Hans Forsyn, om Sjælens Udbødelighed og den yderste Dom paa en Maade, som godt lod sig høre; men lige ovenpaa gjendrev den samme Person alt det Forrige og begyndte at spotte over den christelige Være og alle Troens Hemmeligheder; han talte saa ugudeligt om vor dyrebare Frelser, at ingen frasal den Julianus*) eller spottesyg Lucianus**) kunde gjøre det værre; han drev Spøg og Vøier med den hele Christendom, osv. Naar nu saadanne Ting gaa for sig, saa maa Himmel og Jord forstrækkes og forføres derover (Jer. 2, 12), og jeg kan ikke tænke mig Andet end at de gudeløsende Sjæle tage Del i Naturens almindelige Frygt og Angest og derfor ofte tilbringe saadanne Nætter søvnløse, med Bønner, Sukke, Graad og Hulken. Til at forklare og stadfæste dette tjener Betragtningen af den Aelse og Hjertesjyge, som et Menneske ofte føler, naar der forestaar ham selv eller hans Nærmeste en stor Ulykke, eller naar det gaar hans fraværende, ofte langt bortfjernede Venner ilde, hvilket vi paa et andet Sted have omhandlet***). O, hvor ofte hører man ikke en Fader eller Moder, en Egteskelle en Søster eller Broder klage og sige: Ak, Høje Gud, hvor jeg er bange! hvor tungt mit Hjerte er! hvor ondt jeg har i mit Hjerte! det er, som om det vilde briste i mit Liv; jeg er saa ængstelig, at jeg ikke ved, hvor jeg skal gjøre af mig, osv. Og senere faa de at høre, at et af deres Børn eller en nær Paarørende nettop dengang har været i stor Nød, i Vegemss- og Livsfare og ofte er bleven reddet, men ogsaa ofte omkommen. Jeg holder for, at det og-

saa sker formedelt Guds Magt og Miskundhed, enten ved Hjælp af de hellige Engle eller paa en anden, os ubekendt Maade, at de troende Sjæle ofte føle stor Bedrøvelse, uden at vide nogen anden bar Marsag dertil, naar saadanne skrækkelige Vederstyggeligheder foregaa, og efterdi disse snart sagt ere blevne ganske almindelige i denne Verdens sidste Tid, saa ligger vel heri for en stor Del Marsagen til, at de gudfrygtige Hjerter sjelden sees rigtigt glade, og at de tilbringe sin meste Tid i Tungfindighed og Bedrøvelse. Jeg vil imidlertid ikke paa-nøde Nogen disse mine Tanker, ønsker ei heller at strides med dem, som ikke finde Behag deri, men tvivler dog ikke om at de af erfarne og gudfrygtige Mennesker ville blive anseede fortjente til Overveielse, og at de ogsaa kunne have sin Nytte.

§ 23. Jeg kommer nu til den fjerde Marsag til de Troendes Sørgmodighed, hvilken ligger hos dem selv. Til Guds Billede har udentvivl ogsaa hørt et glad, i Gud fornoiet, roligt Hjerte, hvilket Menneskene havde for Syndesalbet, men efter dette tabte. I dets Sted fik de et bange, modfaldent, sørgmodigt og uroligt Hjerte, saadant som Satan selv har, der med Synden har meddelt dem sin Natur. Ihvorvel nu Guds Billede er fornyet hos de troende ved Christum, saa er denne Fornyelse dog ufuldkommen her i Livet, og selv i de troende Sjæle bliver Sørgmodighedens og Tungfindighedens Rod siddende, der, saafremt de ikke ere flittigt paa sin Post, bryder ud i mange Beshyringer, bedrøvede Tanker, i Sukken, Angest, Frygt og Skræk. Ligeledes er fordetmeste den store Skrøbelighed endnu tilbage hos Guds Børn, at de agte de timelige Ting og jordiske Lykkelighed altfor høit og tage sig Verdens afveglende Lykkes- og Ulykkestilsælter altfor meget til Hjerte. Den timelige Lykkelighed er Rjødets Sol; naar det

*) En græsk Keiser, der affaldt fra Christendommen.

**) En romersk Digter.

***) And. Indf., 3die Hund., Kap. 31.

fornemmer dens Skin, saa udbreder det sig som en Blomst paa de deilige Foraarssdage; naar den derimod gaar ned og forsvinder, saa bliver det mat og visnet og hænger paa Hovedet, ligesom Blomsterne mod Aftenen og i Regnveir. Hertil kommer hos Mange en tungsindig Bestaffenhed, som enten er dem medfødt eller af andre Aarsager ytrer sig hos dem. Mangt et Menneske hænger Sorgmodigheden mestendels ved hele hans Liv igjennem, fordi hans Moder, medens hun bar ham under sit Hjerte, nærede ham med sorgmodigt Blod og ligesom gav ham Sorger og Taarer at æde og drikke, hvilket jeg kjender flere Exempler paa. Hos Mange kommer Sorgmodighed og Tungsindighed af fordærvet Blod, tilslimede Arter, Miltsyge og andre lignende Tilfælde.

§ 24. Hedningerne have efterladt sig et jmuft Læredigt herom og sige: Engang, da Sorgen i dybe Tanker gik over en Elv, saa den en Leerkump ligge paa Stranden, tog den op og begyndte at danne et Menneskebillede deraf. Som den stod og betragtede, hvad den i sin Tankesfuldhed havde gjort, kom Jupiter (saaledes pleiede Romerne at kalde den øverste Gud) til, og Sorgen bad ham at give dens Billede Liv, hvortil han ogsaa strax var villig. Nu vilde Sorgen opkalde det bejlede Billede efter sig selv; men dette vilde Jupiter ikke tilstede, idet han sagde, at det snarere burde have Navn efter ham. Medens de tvistedes herom, kom Jorden til og sagde, at Billedet skulde hede efter den, saasom den havde lagt den Jordklump til, hvoraf det var gjort. For nu at skille denne Trætte, valgte de Saturnus (Jupiters Fader) til Voldgiftsmand, og han afsagde saadan Kjendelse, at saasom Jupiter havde meddelt dette Billede dets Aand, skulde denne i sin Tid hjemfalde til ham, ligesom dets Billede til Jorden, fordi det var taget af den; derimod

skulde Sorgen, som den, der først havde dannet det, besiddet det, saalænge det levede; hvad Navnet angik, skulde man kalde det Homo (Jordmand), fordi det var gjort af Jord (ex humo). Jeg skulde ikke have anført denne Signelse, dersom man ikke af samme kunde se, at ogsaa de kloge Hedninger have vidst temmeligt god Bested om Menneskets Oprindelse og dets sorgfulde og bedrøvelige Liv, og dersom den ikke tjente til i nogen Maade at forklare den her omhandlede Sag. Herhen hører ligeledes, hvad der fortælles at Filosofen Themistius pleiede at sige, nemlig, at Sorgmodighed og Smerter vare tilfaldne Mennesket som Arv og Eiendom; thi da Gud tilbandede Leer- eller Jordklumpen (hvoraf Han skabte Mennesket), vædede og fugtede Han den ikke med Vand, men med Taarer. Man ser og erfarer unegteligen ofte, at somme endog gudsfrygtige Mennesker saa at sige ere henviste til Sorgen og Bedrøvelsen og ofte lade sig beherske mere end tilbørligt deraf; deres Hjerte hengiver sig næsten ganske til Sorgmodighed, og de tro endog at skulle finde en Bedertvægelse i Sukke og Taarer, hvorfor de opsoge et ensomt Sted, hvor de kunne tænke usforstyrret over sin Kummer og græde sig mætte, osv.

§ 25. Vi have nu saa nogenlunde undersøgt Sygdommen og betragtet dens Bestaffenhed og Aarsager. Nødvendigheden og vor Skyldighed fordre dernæst, at vi ogsaa tænke paa Midler til at afværge og helbrede den. Det første Hovedmiddel imod Tungsindighed og Sorgmodighed lærer vor alldyrebareste Frelser os med sit eget Exempel, idet Han selv tyer til Gud i sin Bedrøvelse og siger: Nu er min Sjæl forfærdet, og hvad skal jeg sige? Fader, frels mig fra denne Time! Han klager sin Nød for sin kjære Fader; Han beder om Hjælp og Redning, men overgiver sig dog med barnligt, ydmygt og tillidsfuldt Hjerte i

Hans hellige Villie. Det første Middel mod Sørgmodighed er altsaa, som sagt, at den bedrøvede Sjæl tager sin Tilflugt til Gud, som alene er de bekymrede Hjerters Trøst, Fryd og Glæde. Hvor skal det syge Barn hen uden til sin Faders eller Moders Skjød? Hvor skal den forfrosne Kylling hen uden indunder Hønsens Vinger? Og hvor skulle de bedrøvede Sjæle hen uden til sin Gud og kjære Fader, der alene formaaer at trøste og glæde dem? „I min Trængsel paakaldte jeg Herren“, siger den kongelige Profet, „og til min Gud raabte jeg; Han hørte min Røst“ (Ps. 18, 7). „For mig er det godt at være nær hos Gud; jeg sætter til den Herre, Herre min Lid“ (Ps. 73, 28). Mærkeligt er det ihærdigheds, at han ei alene siger: Min Gud! min Sjæl er nedbøiet i mig, som naar et Barn siger: Fader, jeg har ondt i mit Hoved, men at han ogsaa i sin største Sørgmodighed henviser sin Sjæl til Gud alene, sigende: „Hvorfor er du nedbøiet, min Sjæl, og bruser i mig? Vi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud“ (Ps. 42, 7. 6. 12; 43, 5). Det er ikke skeet ved et Slumpetræk, at disse herlige og mindeværdige Ord gjentages tre Gange efter hinanden i tolv Vers af den gyldne Psalmernes Bog; dermed tilkjendegives uidentivul, at saa ofte Sjælen bliver urolig og sørgmodig, kan man ikke gjøre noget Bedre end at henvise den til Gud. Ordene lyde saare mærkeligt efter den hebraiske Text*): Hvorfor gaar du krum og nedbøiet, min Sjæl? hvorfor hænger du paa Hovedet? hvorfor overlægger du dig med Sorgen, saa at du desaaarsag maa gaa krum og nedbøiet og har stedse kun Jorden og det Jordiske for Dø? Se tvertimod op til Himmelen! vend dit Hjerte til Gud, hos hvem der ikke blot er et, men tusind

Raad og Hjælpemidler! hvorfor er du saa urolig i mig og lader dig drive hid og did af Sorgerne, ligesom havets Bølger af Vindene? hvorfor stoier, knurrer, klager, løber og render du saaledes? du vil saa alligevel ingen Trøst, ingen Ro, ingen Hjælp finde uden hos Gud; vær derfor stille; ti og lid og sæt dit Haab til Gud; Han skal gjøre det; Han skal udføre mig til Lyset; jeg skal se med Lyst paa Hans Retfærdighed (Mika 7, 9). Lægger dette paa Hjerte, I bedrøvede Sjæle, og lærer af Eders Jesus og andre Guds Børn, strax at hensly til Gud i Eders Trængsel og Bedrøvelse og sige: Nu er min Sjæl forfærdet. Fader, frels mig fra denne Time! Min Gud, min Sjæl er forfærdet i mig; af, Gud! af, Fader! Du kjender mit Hjertes Angest; Du ser min Sjæls Bedrøvelse; hjælp mig! forlad mig ikke! husval mig! styrk mig! trøst mig! Du ved, min Gud, at jeg ikke finder nogen Glæde i Verden, og at Alverden, om den ogsaa sammenbragte al sin Lyst og Glæde, al sin Pragt og Herlighed, al sin Ære og Rigdom, al sin Vin, alt sit Æl, al sin Strengelse og andet Mere, ikke formaar at glæde mig. Men Du, min Gud, min Glæde, sig kun et Ord; saa bliver min Sjæl glædet. Af, Herre, se, den, Du elsker og som elsker Dig, er bedrøvet; mine Ben ere forfærdede, og min Sjæl er saare forfærdet; og Du, Herre, hvor længe? Erfaringen lærer, at disse og lignende Sukke af de troende Sjæle have en stor Kraft; thi ethvert af dem er som den blodsjottige Kvindes Berørelse af Sømmen paa den Herres Jesu Klædebon; ethvert saadant Suk rører vel ikke ved Hans Kjortel, men ved Hans Hjerte og kommer tilbage med Trøst og Kraft. De Sørgmodige finde vel ingen Smag i Mad og Drikke; men deres Sukke og Taarer er deres Mad, hvoraf de saa Kraft og Liv; dog, dette kommer ikke fra dem selv, men fra Gud og den Herre Jesus,

*) Efter den nyeste Bibeloversættelse: Hvorfor er du bedrøvet, min Sjæl, og er saa urolig i mig?

der ikke lader noget Suk af sine Troende være forgjeves, men sender det tilbage med Kraft og sød Trøst.

§ 26. Man maa imidlertid under Sørgmodighed og Tungfindighed ikke blot bede Gud om Trøst og Hjælp, men ogsaa om Taalmodighed og et stille, lydigt og Gud overladt Hjerte. Thi efterdi den himmelske Fader ofte finder for godt at lade de Troendes Sørgmodighed vare flere Timer, flere Dage eller Uger og, om den ogsaa undertiden lindres og formindskes, dog at lade den snart komme igjen, saa bør de være veltilfredse med denne Guds hellige Willie og Raadslutning, i den sikre Tillid, at Alt vil tjene dem tilgode, og at den langvarige Sørgmodighed tilsidst vil bringe desto større Glæde. Det er faare mærkværdigt, at de hellige Evangelister i Beskrivelsen af vor Frelser's hellige Lidelse og Død og seierlige Opstandelse fortælle udførligt og omstændeligt, hvor bedrøvede og forbausede Herrens Disciple vare over Hans Død, — hvor fulde de vare af Frygt og Skræk, — at Maria Magdalena græd ved Hans Grav, da hun troede, at Hans Legeme var stjaalet, — at hun tilligemed Maria, Jakobs Moder, og Salome kjøbt vellugtende Salver og gik aarle ud til Graven for at salve Herren, og at de, efterat Englene havde fortalt dem, at Han var opstanden, ikke rigtigt kunde tro derpaa og svævede hele Dagen mellem Frygt og Haab, osv.; men derimod fortælle de ikke med et eneste Ord om Jomfru Maria, Herrens velsignede Moder, at hun græd, klagede og viste sig urolig, — at hun løb ud med de Andre til Graven for at salve Herren eller for at give sine Taarer frit Løb, og Deslige. Vel beretter Evangelisten Johannes, at hun tilligemed sin Søster, Kleofas's Hustru, og Maria Magdalena stod ved Jesu Kors (Joh. 19, 25. 26), og der gik det uidentviveligt af uden Taarer og Bedrøvelse; men ingen af Evan-

gelistene melder dog Noget om at hun siden viste sig frygtfuld, forskrækket og utaalmodig, hvorfor det er troligt, at hun de tre Dage, Herren laa i Graven, holdt sig roligt hjemme i det Hus, hvori den hellige Johannes havde taget hende til sig, søgte sit Tidsfordriv, sin Trøst og Glæde i Gud og Hans søde Naade og Kjærlighed, i Hans Ord og i Bønnen og oppebiede det glædelige Udfald af Sørgespillet med hendes allerkjæreste Søn i Taalmodighed og Haab. Thi hun vidste godt, at under disse mørke og tykke Skyer og alt det Uveir, som hidtil var gaaet over hendes allerkjæreste Søn, skjulte sig Guds Godheds og Kjærligheds Sol og Hans hellige Raadslutning til Menneftenes Frelse og Salighed; hun havde ikke glemt, hvad Simeon, hvad Hyrderne havde sagt om Ham; derfor var hun stille midt i Bedrøvelsen og tvivlede ikke om at Solen efter Uveiret atter vilde skinne, og at hendes Søn efter sin Lidelse skulde blive kronet med Gæde og Prydelse.

§ 27. Denne Kunst maa alle christelige Sjæle lære af hende og midt i Uroligheden og Sørgmodigheden være rolige og glade i Guds hellige Willie og i den sikre Forvisning om et forønsket og saligt Udfald; de maa ikke klage, hyle og løbe meget og vise sig urolige, men holde sig i Stilhed i sine Huse og Kammere, tilbringe sin Tid med Bøn, Guds Ords Læsning og gudelige Betragtninger og forlade sig paa Guds Misfunderhed, efterdi de vide, at denne ligger skjult under alle mødende Tilfælde og Begivenheder og i sin Tid vil herligen aabenbare sig. De maa sige af Hjertet; „Min Fader! er det ikke muligt, at denne Rælt kan gaa fra mig“ (at denne Bedrøvelse kan blive tagen fra mig), „uden at jeg skal drikke den, da ske din Willie!“ (Matth. 26, 42) Behager det Dig, min Gud, og har Du fundet det tjenligt for mig, at jeg skal være betynget med saa-

dan Tungfindighed og Sorgmodighed, saa beder jeg Dig af min Sjæls Dyd: giv mig et stille, taalmodigt og med din hellige Villie fornøiet Hjerte; jeg vil gjerne udholde, gjerne bære, hvad Du paalægger mig, naar kun Du vil hjælpe mig; thi uden din Naade formaar og er jeg Intet; jeg vil gjerne bestandig være bedøvet og gaa i sorte Sørgeklæder, i Sæk og Aske, naar jeg deri behager Dig bedre end ellers; lad kun min Tungfindighed nedtrykke og besvære mit Kjød, for at din Aand og min Jesus kan heriske og leve i mig; lad kun det udbortes Menneske gaa tilgrunde, naar kun det indvortes fornyses Dag for Dag (2 Kor 4, 16); lad kun mit Kjød og mit Hjerte forsmægte, naar kun Du er og blive mit Hjertes Klippe og min Del evindeligt. Jeg vil ligesuldt tjene Dig, fordi om Du bespiiser mig med Taarers Brød og giver mig Edik og Galde at drikke; jeg vil ikke slippe Dig, Herre Jesus, om jeg end i alle mine Dage ingen anden Naade skulde modtage af Dig end den at turde ligge ved dine Fødder og væde dem med mine Taarer og kysse dem med min Mund. Jeg vil gjerne græde, naar der kun ogsaa af mine Taarer maa opvoge en liden Blomst til din Gæ; træd kun snart Satan under vore Fødder! stands alt Kjød og Blod, som handler imod din Villie! stands den forbandede indbrydende Gudsfornegtelse, al Forargelse og Ugudelighed! tilintetgjør alle farlige og blodige Anslag! Vestsjærm og oprethold din Kirke imod Djevlelsens Magt og List og Alverdens Ondskab! Kom alle betrængte, undertrykte, forurettede, fattige, elendige, trøstesløse Mennesker tilhjelpe! paaskynd, min Gud, vor Herres Jesus Christi Tilkommelse! til med den kjære yderste Dag, og gjør en Ende paa al Bederstygghed, al Synd og al Elendighed paa Jorden! Frels mig og Alle, som forlade sig paa Dig,

fra alt Ondt, og hjælp os ud til dit himmelske Rige! osv.

§ 28. Men idet jeg har sagt, at et paalideligt Middel mod Sorgmodighed er, at den bedrøvede Sjæl henverder sig til Gud, vil jeg ogsaa derunder have indbefattet Ordets Betragtning. Guds Ord, den hellige Skrift, er den ædle og velstemte Davidsharpe, ved hvis Toner den urolige Sjæl bliver bederfvæget, — for hvis Klang og Kraft den onde Aand maa vige (1 Sam. 16, 23), Guds Ord er de grønne Græsgange og det friske Vand, hvormed den himmelske, trofaste Hyrde mætter og læsker sine vansmægtende Faar; det er den blomstrende Eng, hvorpaa de hungrige Bier (de matte og bedrøvede Sjæle) finde Trøstens Honning; det er den himmelske Læges rige Apothek, der indeholder kraftige Lægemidler mod alle Sorger og Trængsler; det er den kjærlige Guds fulde Moderbryst, hvoraf Han lader sine tørstige Børn die og drikke; det er Guds Stads Vinhus, hvori Han fylder og beruser sine Egne med rig Trøst; det er Arken eller Naadestolen, fra hvilken Herren vidner for os og taler til os (2 Mos. 25, 21. 22). Derfor bør alle troende Sjæle, der ere tilbøielige til Tungfindighed, gjøre sig vel bekendte med den hellige Skrift og i gode Dage samle sig et Forraad deraf, som de i Kummer og Elendigheds Dage kunne tage til. Det er godt, at man i lykkelige Tider læser flittigt deri og understreger de vigtigste Troes-, Levnets-, Videlses- og Trøstesprog, for at de strax kunne skinne En i Dinene, naar man trænger til dem. Thi naar Sorgmodighed og Elendigheds Dage have grebet et Menneske, saa har han kun liden Lyst til at læse og ransage. En gudfrygtig ensfoldig Aand havde for Skik at sætte et Kors med Rødkridt ved de fornemste Kraft-, Lære- og Trøstesprog i sin Bibel enten i Aanden eller

lige over dem, naar det ikke anderledes lod sig gjøre. En Anden pleiede at skrive Begyndelsesbogstaverne til sine Navne ved Siden af dem med sort Blæk (fordi han ikke have noget andet ved Haanden,) ligesom jeg ogsaa har seet, at en stor Herres samvittighedsfulde og gudsfrygtige Raadgiver og Arkivar*) havde sat sine Døbs- og Slægtsnavne saavel som Navnene paa sin Fødeby, sit Fædreland og sine Embeder i visse Afstande fra hinanden paa de Blade i sin store veimarske Bibel, der indeholdt det fjortende, femtende, sextende og syttende Kapitel i Johannes's Evangelium, idetvivel for derved at betegne, at han isærdeleshed havde fundet Trost i disse Kapitler under Sorger og Ansægtelser. Noget Lignende kunde en christelig Sjæl ogsaa gjøre med den fjettede, trettende, to- og firtiende, hundred- og sextende og hundred- og attende Psalm, med det fire- og femtiende Kapitel i Esaias, med det tredie i Johannes's Evangelium, med det ottende i Brevet til Romerne o. a. M. Der lader sig midlertid ikke vel foreskrive Noget i denne Henseende, efterdi de gudsfrygtige Sjæles Andagt er forskjellig, og den ene foretrækker dette, den Anden hint, alt efter som det behager den Hellig Mand at lægge dem dets Kraft paa Hjerte.

§ 29. En gudsfrygtig Mand havde den Sædvane, at naar allehaande Trængsler og Gjenvordigheder rammede ham, og hans Hjerte og Hoved desaaarsag bleve opfyldte med Sorgmodighed, tog han Bibelen i Haanden og bladede og læste deri, saalænge til han fandt et Trøstesprog, der behagede hans bedrøvede Hjerte; da lagde han sit Hoved paa Bogen og tænkte derover, indtil han faldt i Søvn; naar han da vaagnede igjen, saa vare Sorgerne fordetmeste borte, og han overgav sig da i Guds hellige og fader-

lige Villie og fandt deri Trost og Hvile for sin Sjæl. Særdeles godt er det, som jeg ogsaa forhen har tilraadet, at man indretter sig en egen liden Bog, hvori man samler ei alene Skriftens vigtigste Trøstesprog, men ogsaa allehaande andre smukke Ting af de Prædikener, man har hørt, af Kirkens liflige aandelige Sange, af gudsfrygtige Menneskers opbyggelige og trøstefulde Skrifter og Samtaler, som til Exempel, om der paa et eller et Par Blade stod efterfølgende Sprog:

Esai. 43, 1: „Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig! jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min.“

Esai. 49, 15: „Kan en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig.“

Esai. 54, 10: „Bjergene skulle vel vige og Høiene bevæges; men min Mijsundhed skal ikke vige fra dig, og min Freds Pakt ikke bevæges, sagde Herren, din Forbarmer.“

Joh. 10, 27. 28: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligen, og Ingen skal rive dem af min Haand.“

Joh. 14, 18. 19, 20: „Jeg vil ikke forlade Eder faderløse. — Jeg lever, og I skulle leve. I i mig, og jeg i Eder.“

Ebr. 13, 5: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig;“ og derefter følgende smukke Vers af Kirkespalmerne:

Du er min Gud og Fader sand;
Dit Barn du ei forlade kan,
Du faderlige Hjerte!
Jeg er en Jordklump, fuld af Brøst;
Paa Jorden ved jeg ingen Trost,
osv.

Hvorfor skulde jeg dog klage?
Christus er
Nig jo nær;

*) Arkiv, Samling af Brevstaber og Dokumenter; Arkivar, Opsynsmand over et Arkiv.

Hvo vil Ham borttage?
 Jeg ved Ham skal eie Livet,
 Som Han mig
 Naadelig
 Har i Troen givet,

og endelig de Tankesprog:

Hvi vil du dig saa klage
 Og give, kjære Sjel,
 Dig saa med Sorrow plage?
 Tro dog din Fjælsker vel!
 Vær dog i Hannem fro!
 Han ved din Sag at vende
 Til god og lykksom Ende;
 Det skal du stadigt tro.

Hvem indser ikke, hvor lifligt Synet heraf maa være for grædende Dine og bekymrede Hjærter? Som et Middel mod pludselig paakommende Upasselighed bære Mange hos sig en Balsombøsse, der ved at aabnes udsender en kraftig og vederkvægende Duft fra sine forskjellige Rum. Langt gavnligere og kraftigere er for de bedrøvede Sjæle en saadan liden Bog, hvilken de ikke kunde oplukke, uden at en kraftig Trøst træder dem imøde. En erfaren Lærer siger: Jeg har kjendt en Bedrøvet, som næst Guds Hjælp næsten ene og alene værgede sig mod sin Elendighed med en eneste liden Trøstebog, som han havde laant. Det var derfor at ønske, at den ganske Christenhed vilde anvende den Tid, de om Søndagene have tilovers fra den offentlige Guds-tjeneste og Legemets nødvendige Pleie, til en saadan høist nyttig Blomsterplukning.

§ 30. Men skulde dette synes ellers være En og Anden for vanskeligt, saa kan han gjøre sig en Trøstebog af sin lille Barne-Katekismus, som man ogsaa pleier at kalde en liden Bibel, paa følgende Maade. Tag for dig, du trøstbegjærlige Hjerte, Begyndelsen af de hellige ti Bud i din Katekismus: Jeg er Herren, din Gud, Overvei med Andagt, hvad der ligger i disse Ord, nemlig en

almindelig Forjættelse fra den store Himmels og Jordens Herre om, at Han vil gjøre alt det imod os, som en Gud bør gjøre, vi skulde erfare, at Han for Ingenting fordrer af os, at vi skulde frygte, elske og forlade os paa Ham fremfor alle Ting og ikke se os om efter nogen anden Gud; thi Han er os Gud nok. Om Han havde sagt: Jeg er Herren, din Konge, din Fader, din Læge, dit Skjul og Skjold, din Befrier og Opholder, din Formyndere og Forsørger, din Ven og troe Talsmand, din Tilflugt og Borg, din Skat osv. saa havde Han dog ikke sagt saameget, som naar Han siger: Jeg er din Gud, thi Gud er og maa være Alt; den, som udgiver sig for at være en Gud, han maa kunne og formaa Alt. Naar jeg siger: en Konge, saa betegner jeg derved et Menneske, som besidder stor Ære, Magt, Rigdom o. a. M. og som vaager over sine Undersaatter og sørger for dem. Naar jeg siger: en Fader, saa forstaar jeg derved et Menneske, der har Børn og som elsker disse inderligen, pleier dem og tager sig faderligen af dem. Naar jeg siger: en Læge saa betyder dette et Menneske, som drager Omjorg for de Syge, besøger dem og stræber ved allehaande tjenlige Midler at hjælpe dem til deres Hils. Naar jeg siger: en Sagfører, en Talsmand, en Formyndere, saa mener jeg en Mand, der tager sig troligen af de Betrængte og Forurettede, af Enker og Faderløse og andre Elendige og tjener dem redeligen med Raad og Daad, osv. Men naar jeg siger: en Gud, eller: min Gud, saa indbefatter dette Mere end Himmel og Jord og Alt, hvad jeg behøver til dette timelige og til det evige Liv, til Trøst, til Beskjærmelse, til Hjælp, til Kraft, til Pleie, osv. Naar nu Herren siger: Jeg er din Gud, saa forpligter Han sig derved til at være alt Saa-dant for os og Mere end vi kunne tænke og forestille os. Betragt da dette

i din Bedrøvelse, du christelige Sjæl, og betænk, naar du aabner din Katekismus, at de første Ord ere: Jeg er din Gud; jeg vil lede, ernære, forsørge, beskjærme og opholde dig; vi sørger du da, som om du ikke havde nogen Gud? osv.

§ 31. Gaa dernæst videre til de tre Troesartikler. Tag for dig den første af dem, og betænk, at Gud til den Tid, som Ham behagede, uden nogensomhelst Medvirkning, Omfjorg eller Tænkning fra din Side skabte dig, førte dig frem fra dit Intet, dannede dig saa underlig og kunstigt i Moderslivet, prydede dig med saamange herlige Legems- og Sjæls-Egner og Gaver, lod dig udgaa af din Moders Liv, har været din Tilflugt, din Fader, Formynders, og Forsørger fra din Moders Bryst af og nu i tyve, tredive, firti eller flere Aar „baaret dig, ligesom en Mand bærer sin Søn, paa hele den Vej, du har vandret, indtil du kom til dette Sted“ (til denne Alder — 5 Moseb. 1, 31), — at i „Hans Bog bleve alle dine Dage opstrevne, som bleve bestemte, da der ikke vare en iblandt dem“ (Ps. 139, 16), — at du endnu er indesluttet i Hans goddommelige, faderlige Forsorg og lever og vandrer under Hans Regjering og Opfjagt, — at du aldrig kan mene det saa godt med dig selv, som Han mener det med dig, osv. Betragt saa endvidere efter den anden Artikel, at Guds Søn, Jesus Christus, har elsket dig saa høit, at Han „har givet sig selv hen for dig“ (Gal. 2, 20) og ikke med Sølv eller Guld, men med sit hellige, kostbare Blod gjenløst dig og kjøbt dig til sin Eiendom. Overvei dernæst efter den tredje, at den Hellig Aand er dig given til en Talsmand, Trøster, Hjælpermand og Raadgiver, — at Han gjennem Ordet har kaldet dig til Jesu Christi Samfund, oplyst, omvendt og helliggjort dig og beseglet dit Hjerte ved sig selv, — at Han skal blive hos dig evindeligen

og ligetil din Død ikke forlade dig, o. a. M. Føi saa hertil efter Herrens Bøn det søde Fadernavn, som den Herre Jesus har lagt dig i Munden, for at du dermed skal benævne og paakalde Gud. Betænk, at hos Ham er større Kjærlighed og Trofasthed end hos alle Fædre og Mødre i Verden, — at Han er en alvidende Fader, der kjender Alt, hvad der ligger dig paa Hjertet, før du taler derom, — en allestedsværende Fader, der paa intet Sted, hvor din Lykke eller Ulykke bringer dig hen, er langt borte fra dig og hvis Miskundhed og Sandhed følger dig allevegne, — en almægtig og rig Fader, der formaar at gjøre langt overflødiger end hvad du beder eller forstaar, — en alvis Fader, der bedst ved, hvad der tjener dig til gode og som, naar det er ube med al din Tænken, Grublen, Raadslagning og Beskymring, hverken har Mangel paa Raad eller Daad og har tusind Midler, som ere skjulte for dig. Overvei saa endvidere efter det fjerde Hovedstykke i din Katekismus, at denne Evigheds Fader (Esai. 9, 6) i den hellige Daad har sluttet en Pakt med dig, skjænket dig den sønlige Udkaarelses Ret og Herlighed og taget sig under sin Pleie, Omfjorg, Regjering og Varetægt, optegnet dit Navn i Himmelen og elsket og udvalgt dig i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Overvei saa endelig efter det femte Hovedstykke, at denne Raadespakt bliver stadfæstet ved Nydelser af den Herres Jesu hellige Legeme og Blod i den høiværdige Nadverb, — at du derved bliver forsikret om Foreningen og Samfundet med Jesus Kristus, — at Syndernes Forladelse og det evige Livs Haab bliver dig beseglet og tilfjagt, samt at du „ved Guds Magt skal vorde bevaret formedelst Troen til Frelse og Salighed (1 Pet. 1, 5). Naar du vel betænker alt Saadant, og lægger det paa Hjerte, min Medchristen,

hvorledes kan der da fattes dig Trøst i din Sorgmodighed?

§ 32. Og saameget mindre skal den fattes dig, dersom du oftere med inderlig Andagt gaar til dette dyrebare Kjærlighedsmaaltid og leder den rige Naade, som ligger deri, ind i dit matte og bedrøvede Hjerte. Thi naar jeg ovenfor sagde, at det første og bedste Middel imod de gudfrygtige Hjerters Sorgmodighed er at ty til Gud og holde sig til Ham, saa havde jeg ogsaa Herrens høihellige Nadverd for Die, hvilken isærdeleshed er indstiftet af den Herre Jesus for de aandeligt fattige, elendige, bedrøvede, modfaldne og mistroftige, med Synden, Verden og Helvede kjæmpende Sjæle. Den Herre Jesus staar ved sit Naadestbord og raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11, 28.) „Offere for Gud er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderknust Hjerte vil Gud ikke foragte“ (Ps. 51, 19.) Det er disse, om hvilke der staar skrevet: „De Sagtmodige skulle æde og blive mætte; de skulle love Herren, som søge Ham (Ps. 22, 27.) De Elendige og Fattige lede efter Vand“ (Trøst her i Verden,) „og der er intet; deres Tunge forsmægter af Tørst; jeg, Herren, jeg vil høre dem; jeg, Israels Gud, vil ikke forlade dem. Jeg vil aabne Elve paa paa de høie Steder og Kilder midt i Dalene; jeg vil gjøre Ørkenen til Vandløb og det tørre Vand til Vandløb (Esai. 41, 17. 18.) Jeg anser det imidlertid ufornuøent at opholde mig længere herved, efterdi jeg allerede ovenfor under Betragtningen af den troende Sjæls himmelske Frydemaaltid paa Jorden har omhandlet det og udførligen fremstillet den rige Trøst, som de gudfrygtige Sjæle deraf kunne øse.*)

§ 33. Jeg gaar nu over til nogle

andre Midler imod Sorgmodighed, hvortil med Joie henregnes, at man aabenbarer sin Nød og Tungfindighed for en gudfrygtig, stiltiende og fortrolig Ven og søger Trøst i hans hellige Samtale og Undervisning. Vel maa jeg tilstaa, at den Sorgmodighed, jeg her omhandler, sjelden tilsteder, at man taler med Andre. Jeg ved Mennesker, som ere besværede dermed og som have gudfrygtige og dydige Ægtefæller, der efter at være blevne opmærksomme paa deres Bedrøvelse have søgt ved venlig og medlidende Tiltale at bringe dem til at meddele sig til dem og forskaffe sit beklemte Hjerte nogen Vettelse, men have ikke faaet Andet til Svar end Sukke og Taarer i Dinene og dertilmed høist et: af, lad det være! af, lad mig være i Fred! Desuden gives der ikke ret mange trofaste, stiltiende og trofaste Hjerner og endnu færre, som ere erfarne i saadanne Ting og kunde tiltale de Bedrøvede med Kraft og Nytte. Jeg kjender Exempler paa at tungfindige Sjæle have søgt efter en Vinstok og kun fundet en Tornebush, eller at det er gaaet dem ligesom Frelseren, der ledte efter Figener paa et Figen træ, da han hungrede, men fandt kun Blade (Matth. 21, 18 flg.). Dog, hvis det er muligt, og Gud, som ogsaa i dette Tilfælde pleier at sørge for Sine, fører dem en erfaren Christen imøde, bør de ikke forsømme denne Leilighed til at lette sit Hjerte; thi herved bliver Byrden ligesom delt; Hjertet faar Lust; man erholder en Medhjælper i Bonnen og den Kamp, man har at udholde med Djævelen, Verden og sit Kjød og Blod. Et gudfrygtigt Hjertes Medlidenhed giver os en Paamindeelse og Forsikring om Guds Forbarmelse og Medlidenhed, og der pleier dog fordetmeste at hænge Noget ved af den Trøst, der saaledes bliver En meddelt, eller Sindet føres bort fra sine sorgmodige Tanker ved andre Ting, som et gudfrygtigt Hjerte bringer

*] Se 3die Del, 7de Præd., § 30 flg.

paa Bane, osv. Naar man vil betjene sig af dette Middel, bør man imidlertid først kaste sine Dine paa Ordets gudfrygtige Tjenere og paa en erfaren og aarvaagen Skriftefader og Sjelesørger; thi Prædikanterne have fremfor Andre Befaling af Gud til at føre Tilsyn med de bedrøvede og trøstesløse Hjerter, „Styrker de afmægtige“ Hænder, siger han til dem, „og bekræfter de snublende Knæer! Siger til de Mistroftige af Hjertet: vær frimodige: frygter ikke! se, Ederes Gud skal komme,“ osv. (Ejai. 35, 3. 4.) De ere, ligesom sin Overhyrde og vore Sjeles Tilsynsmand, sendte „til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtnodige, til at forbinde dem, som have et Sønderbrudt Hjerter, til at udraabe for de Fængne Frihed og for de Bundne Fængslets Opladelse, til at udraabe Herrens Velbehageligheds Nar, til at trøste alle Sørgende“ (Ejai. 61, 1. 2,) — som den Herre Jesus siger: „Ligesom Faderen har udsendt mig, saa sender og jeg eder“ (Joh. 20. 21.) Det er deres Skyldighed „at styrke de Svage“ (de svage iblandt Faarene) „og læge det Syge og forbinde det Sønderbrudte og føre det Fordrevne tilbage,“ og gjøre de ikke det, saa trues de med Herrens Ve (Ezek. 34, 4. 2.) De skulle fremlægge Christi uranjelige Rigdom for de Fattige (i Manden, — Efej. 3 8;) de skulle oplade Skrifterne for dem, forklare dem Guds dyrebare Forjættelser og bringe dem til at tilegne sig dem (Ap. Gj. 77, 3;) de skulle forestille dem Herligheden i Barneforholdet til Gud, i Jesu Christi Samfund og den Hellig Aands Iboelse; de skulle være som Ammer og Barnepiger (1 Thesf. 2, 7,) der tage sig mest af de smaa og spæde Børn og blive ligesom Børn med dem; de skulle være som Englene og bære de bedrøvede Hjerter, ligesom smaa Børn paa Hænderne og ved trolig og trøstefuld Undervisning søge at bortrydde Alt, hvad der kan give dem

Anledning til Bedrøvelse, for at de ikke skulde støde sin Gud paa nogen Sten (Ps. 91, 11, 12.) Det bør gjøre en retsindig Sjelehyrde ondt naar der hængaar nogen Dag, uden at han har trøstet et bedrøvet Hjerter. Præsterne skulle være som friske Rilder, der flyde paa aaben Mark og ere tilgængelige for alle tørstige Dyr; de skulle være som Træer, der staar ved Veien og yde alle forbiggende trætte Vandringsmænd Skygge og Bedrøvelselse. De ere af Gud blevene udrustede med Aand og Gaver og trøstede i sine egne Trængsler og Aufegtelser, for at ogsaa de skulle „kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsler, med den Trøst, hvormed de selv ere blevene trøstede af Gud“ 2 Kor. 1, 4.) Dette skriver jeg, for at intet forsagt og bedrøvet Hjerter skal tage i Betænkning at henvende sig til Præsterne i sin Sorgmodighed og søge Trøst hos dem. De skulle trænge sig frem til dem og bruge stor Driftighed hos dem; thi de høre dem til og ere indsatte for at tjene dem med alle sine Gaver, Evner og Kræfter.

§ 34. Det kan ogsaa være tjenligt for de sørgmodige og bedrøvede Sjele, at de for at trække frisk Lust og afdrage sit Sind fra Bedrøvelse, hvor Omstændighederne tillade det, gaa ud i den frie Natur, give Agt paa Guds Skabninger og Gjerninger og tage Et og Andet, som de træffe paa, i Betragtning. Kan hænde, at deres Ven, som deres Sjel elsker og som elsker deres Sjel, har opskrevet Noget for dem her eller der. En gudfrygtig Mand, der ogsaa vidste hvad Bedrøvelse og Tungsindeghed har at sige, fortalte mig, at han engang for at fordrive sin Sørgmodighed gik ud paa Marken; hans Ven vare saa tunge som om han gik i Sand eller i Blylænker, saa at Vandringen faldt ham sur nok; men han angrede alligevel ikke paa den; thi ved forskjellige Ting, som han mødte, fremkaldte Gud saare trøste-

lige Tanker i hans Indre; blandt Andet hørte han en Rattergal, der sad i et Tornetræ ved et Vand, synge lystigt; da faldt det ham ind: se, hvor glad den fornøstløse lille Fugl ter sig til sin Stabers Væge, og du, som er et fornøstigt Menneske, ja et Guds Barn og en Jesu Christi Eiendom, vil bestandig gaa og sørge? Fuglen synger i Tornetræet, fordi den der er sikrest mod Rovfuglene, og du vil for dine Trængsels Skyld ikke være glad, uagtet du ved, at de tjene dig til gode og bevare din Sjæl, ligesom et Tornegårde en Hauge? Han saa en Hyrde med sin Faarehjord, der græssede i en hul Wei mellem det paa begge Sider staaende Korn, og han tænkte ved sig selv: har ikke ogsaa jeg en Hyrde, der vogter min Sjæl, føder den med sin Kjærlighed og tager sig hjerteligen af den? hvorfor glæder jeg mig da ikke i Hans Omhu og Varetægt? Lader Han mig ikke græsse i Kornet, men kun ved Siden deraf, saa sker det jo alene, fordi en federe Græsgang ikke er mig tjenlig. Han saa en stor Sten ligge ved Veien og kom derved til at tænke paa hvor mange Centner den vel kunde veie, og ved derefter at saa Die paa det høie Fjeld Brokken eller, som den simple Mand kalder det, Blotshjerg, der laa som en blaa Sky langt borte, kom han til at tænke paa, hvor tunge slige store Klippermasser og endelig paa, hvor tung den hele Jordklode, der indbefatter alle Stene, Klipper og Fjelde i sig, vel monne være. Herved faldt Herrens Ord ham ind, hvor Han siger til Job: „Hvor var du, der jeg grundlagde Jorden? sig frem, hvis du har Indsigt! Hvorpaa nedstøttedes dens Piller, eller hvo lagde dens Hjørnesteen?“ (Job 38, 4. 6) og Jobs egne Ord, hvor han siger: „Han udbreder Norden over det Døde; Han hænger Jorden over Intet“ (Job 26, 7), og Apostelens Ord: „Herren bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3). Nu

vel, sagde han ved sig selv, kan Gud bære Himmel og Jord og holde en saadan ubegribelig tung Byrde i den frie Luft, skulde Han da ikke ogsaa kunne bære dig med din ubetydelige Korsbyrde? Kraft derfor al din Sorg paa Ham; thi Han har Omhu for dig (1 Pet. 5, 7). Af deslige tilfældige gudsfrygtige Tanker, som kunne give bedrøvede Hjerter Kraft, har min Gotthold optegnet mange i sine „Andægtige Indfald“^{*)}.

§ 35. Endelig er det ogsaa meget at anbefale de af Tungfindighed og Sørgmodighed plagede Mennesker, at de, næst med Flid at forrette sit Kaldsarbejde, undertiden komme Naturen tilhjælp med tjenlige Lægemidler. Jeg indrømmer, at det under vedholdende Sørgmodighed gaar tungt, naar man skal udrette noget Vigtigt og Forsvarligt. Naar Sindet er opfyldt med tyk Taage, Hjertet i Angest og Klemme og alle Vedemod ligesom betyngede med en Byrde saa gaar Arbejdet daarligt fra Haanden. Ifkedsstomindre viser Erfaringen, at efterdi det Kaldsarbejde, der sker efter Guds Befaling og i Hans allerhelligste Navn, fører en særdeles Naade og Betsignelse med sig, saa de bedrøvede Hjerter ofte derved Luft. Vi vide, at gudsfrygtige Prædikanter, som allerede ovenfor sagt, ofte med Paulus skrive og arbejde i megen Kummer og med et beklemmt Hjerte, med mange Sukke og Taarer; men Gud giver undertiden Naade til at Glædens Sol bryder frem og vederkvæger deres Aand midt under deres Arbejde eller strax efter deres Slutning. Hvad de agte at foredrage for Menigheden, maa de ofte overveie eller affatte med megen Møie, i Frygt, Angest og Sørgmodighed, der ofte vedvarer, ligetil de skulle træde frem for Guds Folk, at undervise det til Salighed. Men snart trøster Gud dem med sin Hjælp og styrker og opmuntrer dem.

*) Se det 3die Hund., Kap. 33, det 2det Hund., Kap. 51 osv.

Jeg tvivler ikke om, at ogsaa andre gudsfrygtige Christne i sin Stand erfare noget Lignende. Hvorvel det nu, som forhen sagt, gaar tungt, førend man i en saadan Tilstand kan bringe sin Aand eller sine Hænder til at arbejde, saa er det dog raadeligt, at man ligesom tvinger sig selv dertil og holder ved imod sin Villie. Der er heller ingen Tvivl om at det behager den iegode Gud og kjærlige Fader saare vel, naar Han ser, at Hans spæde og svage Børn og Hans syge Tjenere gjerne ville gøre, hvad de efter hans hellige Villie ere skyldige at gøre, og at Han da desto mere og snarere vil styrke dem ved sin skjulte Kraft og vederbvæge dem med sin Miskundhed. Jeg nævnte ogsaa Lægemedler, efterdi det syge Legemes og fordærvede Blods Bestaenhed hos Mange bidrager Meget til den Sørgmodighed, de plagedes af; imidlertid er det ikke overensstemmende med mit Forehavende at opholde mig længe herved. Mange hjælper dette, Mange noget Andet; en passende Diæt*) og stadigt Maadehold gjør Meget til Sagen, Noget, hvori forresten, næst de lærde Læger, Enhvers Erfaring er den bedste Læremester. Jeg kunde endnu have Noget at sige om Ringagt for de jordiske Ting, hvilken medrette henregnes til Midlerne mod Sørgmodighed; da der imidlertid i den følgende Prædiken, hvor vi skulle give Raad imod de gudsfrygtige Sjæles Sorger og Betymringer, bliver bedre Anledning til at drøfte denne Sag, ville vi opsætte det til da.

§ 36. Men eftersom Erfaringen lærer, at bedrøvede og sørgmodige Mennesker, uagtet de flittigt bruge alle foreslaaede Midler, dog maa holde ud i saadan Glendighed en rum Tid, ja Nogle endog hele sit Liv, saa bliver det fornødent, at vi af Guds Ord samle

og korteligen fremstille, hvad der kan tjene til deres Trøst. I saa Maade kan jeg ikke undlade at tilbagefalde i den gudsfrygtige og efter Trøst jukkende Læfers Grindring, hvad der allerede ovenfor*) i Almindelighed er anført og ved Guds Raade foredraget om Trøst imod alle Trængsler, hvilket ogsaa isærdeleshed vil kunne være tjenligt imod den Sørgmodighed, hvorum vi her tale. For at vi imidlertid hellerikke denne Gang skulde lade dem være uden Trøst, saa læg Mærke til, du gudeliskende Hjerte, at naar din Sørgmodighed holder længe ved eller ialfald efter en kort Trævelse kommer igjen, og du ser, at de foreslaaede Midler ikke ville gøre den attraaede Virkning, saa læg Mærke til, siger jeg, at Gud har sin Haand med i Spillet, og at Han har besluttet det saaledes i sit hellige Raad af høivigtige Aarsager, og bestræb dig for midt i din Uro og Sørgmodighed at finde Ro og Glæde for din Sjæl i din Guds allerhelligste og gode Villie. Ligesom den alvise og algode Gud i andet Kors ofte har sine Grunde, hvorfor Han ikke befrier sine Børn derfor, om de end anraabe Ham ængsteligen derom, saaledes er det ogsaa med Sørgmodigheden. Naar Han finder, at den er nogle af Hans Benner gavnligere end Hjertets Frihed og Munterhed, saa maa de jo selv tilstaa, at Han beviser dem større Kjærlighed ved at besvære dem dermed end ved at befri dem derfra. Aarsagerne kunne imidlertid være mangehaande. Undertiden finder den alvise Gud, som kjender vort Hjerte bedre end vi selv, at det har stort Hang til verdslig Forsængelighed, til Bellevnet, til munter Omgang til Uden, Driften, Spøg, Latter, Pragt og deslige. Undertiden sporer Han en Egenindighed hos det, der bestandig vil have Ret, ikke vige og give efter for No-

*) Levemaade med Mad og Drifte.

*) 1ste Præd., § 68 flg.

gen, undertiden en lønlig Hoffærdighed og Indbildskehed formedest de Gaver, man har modtaget af Gud, Uvenlighed og Uvillighed imod fattige, elendige, ringe og ensfoldige Menneſker, undertiden Koldfindighed og Efterladenhed i Gudſtrygtighedens hellige Pligter og Øvelſer, undertiden for liden Afgtelfe for de aandelige og himmelfke gode Ting, for den Herre Jeſus, Hans Retfærdighed, Hans Samfund, Hans Fred, Hans Ord, Hans Trøſt, Hans Frelſe og Himmel. Jeg ſiger ikke, at de gudſtrygtige Sjæle foragte ſaadanne Goder, men at de, fordi de nyde dem ofte og endnu oftere høre tale derom, ikke ſatte dem efter Fortjenefte, — at deres Glæde, deres Taknemmelighed, deres Gjentkærlighed, deres Iver, deres Fliid, deres Længſel ikke er ſaa ſtor og brændende, ſom den burde være. Undertiden ſer Han Menneſkeſtrygt og Tragten efter at tæſſes Menneſker og Verden hos dem, undertiden Hylleri eller andre Skjodeshynder, oſv. Naar Han da finder forgodt at blotte og forbedre diſſe Feil og Mangler ved Hjælp af Sørgmodighed og at kue, dæmpe og udrydde Hjertets ſkjulte Træſthed og ſyndige Bevægelfer, hvad ſkulde ſaa en gudſtrygtig Sjæl have derimod at ſige? Gud maa nu engang betjene ſig af et Kors imod den Synd, ſom bor i vort Kjød, og ſaa er ganſke viſt dette tjenligere dertil end et andet.

§ 37. Dels hidrager da de Troendes vedholdende Sørgmodighed til Hjertets Ranſagelfe og en grundigere Synds-erkjendelfe. Naar et Menneſke befinder ſig vel og i rolig Tilſtand, vil han aldrig give ſaa noie Afgt paa ſit Hjerte, ſom naar han ſtedes i Anfegtelfe og Trængſel. Naar Faderen er munter og oprømt med ſine Gæſter, ſaa raade Børnene ſig ſelv, kaſte Bøgerne tilſide og løbe omkring og lege. Saaledes ogſaa: naar Hjertet er glad og befinder ſig udenfor Nød og Anfegtelfe, ſaa giver det

ofte ſin Tunge, ſine Tanter, ſine Dyſter og Begjæringer ſtørre Frihed end tjenligt er. Naar det er ſmukt og yndigt Veir, ſaa gaar man ud at ſpadſere i Gauger, Stove og Marker; men naar det regner og ſtormer, ſaa bliver man hjemme og forretter ſit Arbeide og ſine huſlige Syſler. Saaledes ogſaa: naar Sindet er fornøiet, tager man ſig letteligen ſtørre Frihed end ellers til at efterjage det Forkrænkkelige og deſaarſag at forrette ſine chriſtelige Pligter koldſindigere; men naar et Sorgens Uveir trækker op, ſaa bliver det hjemme, holder ſig roligt, prøver ſin Samvittighed og underſøger ſit Hjerte, anger ſine Synder, ſøger at rette paa ſine Mangler over ſig i Bøn og Gudſtrygtighed og lærer at foragte Verden med dens Narreſtreger. Da David følte, at „Guds Haand laa tung paa ham Dag og Nat, ſaa at hans Livſkaft forſvandt ſom ved Sommerens Tørſke“ (Pſ. 32, 3 flg.), beſluttede han at være oprigtig for Gud og ikke længere dølge, undſkyldte og fortie ſin Synd, men ydmygeligen bekjende den. Saaledes gaar det endnu til med Guds Børn; de have ſtundom en Synd, der er deres Kjød meget kjær og derfor ikke bliver rigtigt erkjendt, men formindſket, undſkyldt og taalt; naar de derimod føle Herrens Haand hvile tungt og længe paa deres Hjerte, ſaa ſkaane de ſig ikke ſelv; ſaa begynde de at bortſkaſſe Forbandelfen og at udrydde ogſaa den yndede og hidtil uerkjendte Synd.

§ 38. Dels hidrager den til en bedre Erkjendelfe af Guds og den Herres Jeſu Kjærlighed. Thi naar Sjelen i vedholdeude Sørgmodighed, Frygt, Angelt og Skræk fornemmer Syndens Kraft og Gift og en Forſmag paa den evige Sørgmodighed i Helvede, ſaa formaar den ret at indſe, hvor ſtor en Kjærlighed Gud har bevist os ved at ſkjænke os ſin Søn. Da lærer den, hvad de Skriftens Sprog have at betyde: Saa elſkede Gud Ver-

den osv., — Gud beviser sin Kjærlighed mod os derved, at Kristus er død for os, der vi endnu vare Syndere, o. a. M.; da lærer den at sætte høi Pris paa den Herre Jesus, Hans Kjærlighed, Hans Fortjeneste, Hans Gjenløsning, Hans Retfærdighed og Salighed, efterdi den derved er bleven frelst fra Helvedes Angest; da lærer den at takke Ham inderligt for Hans udstandne Sorgmodighed, Angest, Dødskamp og blodige Sved, hvortil ogsaa Luther sigter, naar han siger: „Et hvert gudfrygtigt Menneſke maa her i Verden smage Noget af Helvedes Bitterhed, for at vi i Gjerningen kunne til Salighed erfare i vore Hjerter, hvilket usigeligt Onde den Herre Kristus har friet os fra, og hvad Enhver har fortjent med sine Synder, paa det vi formedelst Gjenløsningen desto hjerteligere skulle elske Gjenløseren.“ Dels tjener den til en Opmuntring til sand Gudfrygtighed. Thi Sorgmodighed gjør Guds Ord sødt og velsmagende; den driver til Bøn; den virker stadige Sukke og megen Graad; den forøger Andagten; den afdrager Hjerter kraftigt fra Verden; den gjør os jordstøvet Selvfølelse modbydeligt og Ensomheden kjær og behagelig; den tillukker Munden og tæmmer Tungen; den virker Lede til afslags Pragt, fordriver Hovmodet, lærer En at kjende sin egen Ufælselighed og Elendighed, sonderknuſer Hjerter og gjør det modtageligt for den guddommelige Trøst; den gjør venlig, medlidende og fredssommelig; den dæmper Kjødets Lyster og gjør kysk, tugtig og maadeholden; den lærer En at foragte Verdens fængelige Bæsen og Narrestreger: den gjør Verden best og Himlen sød, osv. Alt dette siger jeg, for at de gudfrygtige Sjæle skulle indse sin Guds naadige, søde Villie og faderlige gode Mening, der ogsaa ligger skjult under den vedholdende Sorgmodighed og Bedrøvelse, og trøste sig dermed. Det

er dog bedre at være bedrøvet af Gud, efter Gud, med Gud og for Gud end at glæde sig med Verden, — bedre at sukke med et tungsindigt og sorgmodigt, men dog gudfrygtigt og gudhengivent end at juble med et sikkert og ryggesløst Hjerter, — bedre at æde Taarers Brød med en god Samvittighed i Frygt for Gud og Kjærlighed til Ham end at æde Verdens Lækkerheder med Overmod og Synd. Vor allerkjæreste Frelser priser dem saalige, som sørge, men raaber Ve over dem som her „ere mætte og le (Matth. 5, 4; Luk. 6, 25)

§ 39. Herved er imidlertid en Ting at lægge Mærke til, nemlig, at de Troendes Sorgmodighed, som nævnt, ei alene skal tjene dem selv, men ogsaa ved Guds Naade Andre tilgode, og det paa en dobbelt Naade. Thi for det Første skulle de troende Sjæle, naar de hjemføges med stor og langvarig Bedrøvelse, tjene de sikre og ryggesløse Verdensbørn til Exempel og Advarsel. Ligesom de hellige Profeter forud til dels maatte tjene sine ubødsfærdige Tilhørere til underlige Tegn og ved sine Gjæringer og Lidelser forbilledligen vise dem, hvad de formedelst sin Ugudelighed i Fremtiden havde at vente sig (Esai. 8, 18; 20, 3; Ezek. 12, 6. 11), saaledes ere ogsaa de gudfrygtige Sjæle, der beslutte sig paa at have en usfadt Samvittighed for Gud og at vandre ustraffeligen for Verden og alligevel ere belagte med Angest, Skræk og Sorgmodighed, lutter Bødsprædikanter og Profeter, der vise Verden, hvilke Frugter dens Synder og Ubødsfærdighed, som nu staar i sin Blomst, omfider ville bære; de maa sørge og græde, for om muligt at bevæge de ryggesløse Hjerter og bringe dem til at sørge og græde med dem over Synden, for om muligt at formaa dem til at gaa i sig selv og tænke: „Hvad har jeg gjort?“ (Jer. 8, 6), — sfer dette „med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre?“ (Luk. 23, 31).

Ligesom en Klokke, naar man til sine Tider slaar paa den for at mane Folk til Bøn, alene modtager Slaget, medens derimod Lyden fordeles til mange Øren, saaledes ogsaa: naar Gud berører En eller Anden af sine Troende med sin tunge Haand, saa rammer vel Smerten, Angesten og Bedrøvelsen ham alene, saa at han maa sukke, græde og klage; men Guds Hensigt dermed er tillige, saligen at forfærde Mange og gjøre dem urolige i deres Samvittighed. Dette stadfæstes ved Peters Ord, naar han siger: Det er Tiden, at Dommen skal begynde fra Guds Hus; men begynder den først fra os (de Troende og Gudsfrygtige), hvilken Ende vil det da tage med dem, som ikke tro Guds Evangelium? Og dersom den Retfærdige neppeligen frelses (og maa arbejde paa sin egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse — Filipp. 2, 12), „hvor vil da den Ugudelige og Synderen komme frem?“ (1 Pet. 4, 17. 18).

§ 40. Endvidere maa saadanne bedrøvede og tungfindige Mennesker staa i Gabet og med sine stadige Sukke, Bønner, Raab og Taarer forhale eller afværge Guds frembrydende Bredde og de velfortjente Straffe. Loth havde saa gode Dage og liden Glæde i Sodoma, idet Peter siger, at de „stjændige Indbyggere dersteds gjorde ham al mulig Fortræd og plagede ham ved sine ryggesløse Gjerninger og sin uterlige Omgængelse Dag for Dag“ (2 Pet. 2, 7. 8). Saalænge han nu var derinde iblandt dem, undlod han ganske vist ikke at sukke og bede for dem; men da han paa Guds Befaling var bleven ført ud af en Engel, regnede der Svovel og Ild fra Himlen og omstyrkede Staden. Jeremias var ret en bedrøvet Mand, hvis Hjerte og Dine, efter hvad man her og der kan se af hans Skrifter (Jer. 8, 21; 9, 14. 11), stedsse svømmede i Taarer; men hvor inderligt han bad for sit Folk, kan man

slutte deraf, at Gud mere end engang forbød ham at bede oftere for det. „Du, du skal ikke bede for dette Folk,“ siger Han til ham, „og ikke opløste din Røst med Skrig eller Bøn og ikke møde mig med Bøn for dem; thi jeg hører dig ikke“ (Jer. 7, 16; 11, 14; 14, 11). Ligeledes sørgede og bad Daniel for hele Folket (Dan. 9, 3. 4. flg.) Og saaledes er det endnu; de Troende bede vel Alle for sit Folk og bidrage til at opholde og afvende Guds Bredde, men Ingen oftere og inderligere end de Uengstede og Sorgmodige, der uophørligen kæmpe med Gud og anraabe Ham om Naade, saa tit et Suk udgaar af deres Hjerte og en Taare af deres Dine. Derfor kan Ingen sige, hvor høist gavnlige saadanne Mennesker ere for et Folk, en By, et Land. De ere de aandelige Præster, der uden Afslættelse staa for Gud og med stærkt (Mandens) Raab og Taarer frembære Bønner og ydmyge Begjæringer (Ebr. 5, 7); det er til dem Gud figter, naar Han siger: „Ligesom naar der findes Møst i Vinklassen, og man siger: fordærv det ikke — thi der er Velsignelse i den — saa vil jeg gjøre for min Tjeners Skyld og ikke fordærve det Altsammen“ (Esai. 65, 8). Medens den ugudelige og sikre Verden sidder i sine Svirelag og spøger, fjaaser, ler, sværmer, støier og huserer, ligge de paa sine Knæer, sukke og bede. Medens den ugudelige Hob, den epikuræiske*) Bande, den gudsfornegtende Helbedyngel lægger stadelige, morderiske Planer, forfatter ugudelige, forargelige, hjelesfordærvende Skrifter eller paa andre Maader gjør sit Bedste for at udbrede Djævelens Rige, saa ligge de for Guds Fødder med Frygt, Skræk og Angest og bede Ham, at Han snart vil knuse Satan under vore Fødder, — at Han vil standse den forbandede Gudsfornegtelse, opretholde sin Kirke

*) vellystig, overensstemmende med den hedenske Fornuftigraaber Epikurs Lærdomme.

trods Djævelens og Verdens Ondskab, bevare sine Udvalgte og ved den yderste Dom gjøre en Ende paa al Synd og Elendighed. Men denne Betragtning indeholder atter en Trøst for de bedrøvede Mennesker, til hvilke vi her tale. Deres Sorgmodighed har affondret dem fra Verden og giver os den Forvisning, at Herren vil fremstille dem som et Exempel og aabenbare sine Domme paa dem, for derved saligen at forfærde Andre. Men det er ingen liden Naade at være et Guds Redskab i det Maal og paa den Naade, Ham behager. Vist er det ogsaa, at de Taarer, de i sin Bedrøvelse udgyde, og de Sukke, de opsende for Andre til Gud, ikke ere spildte (hvorum vi skulle tale i det Følgende, om Gud vil). Saa kan det ogsaa hentydes paa dem, hvad Herren lader den bedrøvede Rafael sige: „Forhindre din Røst fra Graad og dine Dine fra Taarer; thi der er Løn for dit Arbejde“ (Ser. 31, 16).

§ 41. Men vi maa samle endnu mere Trøst til de ængstede og sorgmodige Hjerter, og vi sige da, at Gud fører et særegent naadigt Tilsyn med dem, tager sig deres Angest til Hjerte, tæller deres Taarer og Sukke, husvæler dem ved sin Aand og styrker og opretholder dem ved sin skjulte Kraft, saa at de kunne sige med den hellige Apostel: Vi ere tvivlende, men ikke fortvivlende, forfulgte, men ikke forladte, nedslagne (kastede til Jorden), „men ikke fortabte“ (2 Kor. 4, 8. 9). Erfaringen lærer, at et kraftigt og kosteligt Band omsider uddunster sine bedste Kræfter og fordærves ved at staa i et aabent Rar, ligesom ogsaa, at en Ur, som i Destilleroovnen bliver tvungen ved Ildens Hede til bestandig at dampe og dryppe, tilsidst mister al Lugt, Smag og Kraft. Man skulde tænke, at det ogsaa maatte gaa saaledes med de gudfrygtige Hjerter, vi her have for Øie, og at siden de stedse ængstes, stedse sukke og græde, saa maatte de tabe alle Legems- og Sjels-

kræfter og dø og omkomme før Tiden. Hvad den verdslige Bedrøvelse, angaar, vil jeg heller ikke negte, at den borttrykker Mange før Tiden, som ogsaa Apostelen siger: „Verdens Bedrøvelse virker Døden“ (2 Kor. 7, 10), og Sirak: „Sorg har fordærvet og dræbt Mange“ (Kap. 30, 25); men med denne de gudfrygtige Sjæles Bedrøvelse, som vi hidtil have betragtet, er det en anden Sag; thi Erfaringen viser, at de desuagtet ofte i lang Tid forrette sit besværlige og ofte høivigtige Kaldsarbejde, tjene Gud og Næsten, opnaa en temmeligt høi Alder og omsider skilles herfra, kjede af Verden og mætte af Livet. Til Oplysning herom vil jeg kun anføre den hellige Apostel Paulus's Exempel. Hvilken Moie, Hjerterorg, Vængstelse, Frygt, Skræk, Sorgmodighed og Elendighed dette den Herres Jesu ædle Redskab udstod i sit apostoliske Embede, derom vidner han her og der i sine Skrifter, ikkedestomindre har han efter den Marsberegning, hvorum de fleste Værde ere enige, til Trods for Satan og Verden røgtet sit Embede i omtrent fire og tredive og bragt det til en Alder af otte og sexti Aar. Hvad har saa længe opholdt denne saa plagede, bedrøvede, elendige, svage Mænd? Bisseligen intet Lægemiddel, ingen god Pleie og Opvartning, ei heller naturlige Kræfter, men Guds Naade, Jesu, Christi Kraft og den Hellig Aands Trøst. Saaledes er det endnu den Dag idag; Gud styrker, husvæler, vedervæger, trøster, besjærmer og opretholder de sorgmodige Sjæle og beviser sin underfulde Miskundhed imod dem.

§ 42. Det er mærkeligt, at da vor allerkjæreste Frelser, som vi se af vor Text, klagede saa vemodigt over sin Sjæls Bedrøvelse og paakaldte sin Fader i Himmelen, sigende: „Fader, frels mig fra denne Time! Fader, herliggjør dit Navn!“ kom der strax en Røst fra Himmelen, som sagde: „Naade har jeg herliggjort

og vil atter herliggjøre det" (Joh. 12, 28), hvormed Hans Fader vidnede for alt Folket, at Han gav Algt paa sin Søns Sorg og Bedrøvelse og trods Djævelens træske Ondskab vilde herligen fuldføre den Gjerning, Han havde begyndt. Vi vide ogsaa, at da den Herre Jesus under sin „Dødsangest og blodige Sved bad heftigt, blev en Engel fra Himmelen seet af Ham og styrkede Ham" (Luk. 22, 43. 44). Ligesom nu de troende og gudfrøgtige Sjele ofte faa sin Del af Hans Sørgmodighed og Sjeleangest, saaledes skal der hellerikke fattes dem paa Hans Trøst og Husvalse. Gud er nær hos alle Bedrøvede og „bor hos de Sønderknuste og Fornedrede i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Ps. 34, 19; Esai. 57, 15). Lægger Han dem Byrde paa, saa er Han ogsaa deres Frelse; Han lader dem vel efter sin hellige Villie og Raadslutning blive bedrøvede; men som en trofast Gud lader Han dem dog ikke besværes og fristes over Evne; Han er dog ligesuldt deres Lys (deres Trøst, Kraft og Glæde), om de end sidde i Mørke (Mika 7, 8); Han ser deres Elendighed og agter paa deres Sjels Trængsler (om end deres Skikkelse er bleven gammel og affældig af Sorg, — om end deres Ansigt er fuldt af Forhaanelse, Støv og Taarer): Han befaler at sætte et særegent Tegn paa de sukkende og bedrøvede Hjerter, for at de kunne vorde bevarede for den indbrydende Ulykke (Ezek. 9, 4); Han siger ofte til deres Sjæl: Hvorfor vil du græde, og hvorfor har dit Hjerte saa ondt? er jeg dig ikke bedre end ti Berdener med alle sine Skatte, al sin Vre, Glæde og Herlighed? (1 Sam. 1, 8). Heraf kommer det da, at de ofte ere „som Bedrøvede, dog altid glade, og at de have en overvættets stor Glæde i al sin Trængsel," som vi se af Paulus's og mange Andres Exempler (2 Kor. 6, 10; 7, 4).

§ 43. Fremfor Alt bør de gudfrøgtige Sjele, der ere belagte med Tungfindighed og Bedrøvelse, glæde sig ei alene over at den Herre Jesus selv har smagt saadan Bedrøvelse og altsaa ved, hvorledes et kummerfuldt Hjerte er tilmode, hvorfor Han ogsaa som en trofast Ypperstepræst kan have Medlidenhed med vore Skrøbeligheder, men ogsaa over at Han isærdeleshed er de bedrøvede Sjeles Beskytter, Ven og Trøster. I saa Henseende har Han modtaget en udtryffelig Befaling af sin Fader, efterdi Han siger, at Han har sendt Ham „til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige, til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte og til at trøste alle Sørgende" (Esai. 61, 1. 2), hvilken Befaling Han ogsaa til alle Tider i største Lydighed har efterlevet, idet Han i sit Kjods Dage isærdeleshed gav Algt paa sørgmodige og bedrøvede Menneker, trøstede dem kraftigt og afhjalp deres Nød, efter hvad vi allerede ovenfor have vist, og dette gjør Han endnu i denne Stund imod sine Troende. Naar de sukke og græde i sine Kammere, saa tæller Han deres Sukke og Taarer; naar de som christelige Pilegrime maa vandre i thytt, taaget og mørkt Veir, saa ledsager Han dem; Han styrker dem, — Han befkærmer og bevarer dem, saa at de i saadan (Sørgmodighedens) Taage ikke komme paa Afveje, ikke falde i nogen Sump eller Grav eller paa anden Maade blive forledede af Djævelen, som da allermest efterstræber dem. Naar Satan*) staar ved Ypperstepræsten Josvas høire Side for at modstaa ham (for at være hans Satan, hans Djævel, Anklager og Modstander), saa tager Herren selv sig af ham og siger: „Herren skjælde dig, Satan! ja, Herren skjælde dig! Er ikke denne en ryggende Brand, reddet fra Ilden?" Har han endnu ikke lidt Glen-

*) Satan (Satanas), d. e.: Modstander: Djævel (Diabolos), d. e.: Anklager.

dighed, Trængsel og Angest nok, siden du ovenikjøbet skal komme og anklage, bedrøve og ængste ham? Gud har for-medelft sin store og underfulde Miskundhed reddet ham fra den almindelige store Nød og Fare, ikke for at du skal gaa løs paa ham og ængste og bedrøve ham endnu mere, men for at fremstille ham som et Under af sin Almagt, Visdom og Godhed, til et trøsteligt Exempel for alle dem, der forlade sig paa Ham, og for herefter at krone ham med Naade og Betsignelse; pak dig derfor, og lad ham være i Fred (Saf. 3, 1 flg.). Se, saaledes er den Herre Jesus selv de bedrøvede og ængstede Hjerters Talsmand, tager sig troligen af dem og forsværer dem imod Djævelen og Verden. Da Paulus og hans Vedsagere paa sin farefulde Sørejse i flere Dage hverken fik Sol eller Stjerner at se, og en ikke liden Storm kom over dem, og alt Haab om Livet var ude, da forlod den Herre Jesus, som var hans eneste Sol, Stjerne, Lys, Trøst og Glæde, ham dog ikke, men sendte ham en Engel, der tilkjendegav ham, at han skulde være ved godt Mod; hverken han selv eller nogen af hans Rejsefæller skulde omkomme; thi Gud havde skjænket ham alle dem, som sejlede med ham (Ap. Gj. 27, 20 flg.). Saaledes ogsaa: naar de gudsfrygtige Sjæle ofte i mange Dage, ja ofte i flere Uger ingen Sol, ingen Stjerne have seet, ikke vidst af nogen Glæde, ikke fornummet nogen Trøst, og et langvarigt Trængsels Uveir er kommet over dem, saa at de tro at skulle forgaa, saa slipper den Herre Jesus dem dog ikke af sin Opsigt og Varetægt; Han styrer deres Skib midt i Stormen; Han er deres Sol, deres Stjerne, deres Lys midt i Mørket; Han er deres Trøst, deres Kraft, Hjælp og Haab, naar al Mennekehjælp og alt Mennekehaab er ude, og giver tilsidst Sagen et saadant Udfald, at de

forundre sig over hans Miskundhed og fryde sig i Betragtningen af Hans Naade og Trofasthed.

§ 44. Og det er dette, vi slutteligen ville foreholde de bedrøvede Hjarter, nemlig, at al deres Sorgmodighed omsider skal omskiftes til Glæde, efter vor Frelser's udtrykkelige Ord. „Salige,“ siger Han, „ere de, som sørge; thi de skulle husvales“ (Matth. 5, 4). „I skulle være bedrøvede: men Eders Bedrøvelse skal vorde til Glæde“ (Joh. 16, 20). De gudelskende Sjæles Sorgmodighed er en Forberedelse til stor Glæde; de Bedrøvedes Taarer ere en Sæd, hvoraflutter Trøste- og Glædesblomster opvroe. „De Sorgende i Zion skal gives Brydelse for Afte, Glædens Olie for Sorg, priselige Klæder for en vansmægtende Aand“ (Esai. 61, 3), efter vor Guds Forjættelse: „Jeg vil vende deres Sorg til Glæde og trøste dem og glæde dem efter deres Bedrøvelse“ (Jer. 31, 13). Og dette opfyldes enten i dette Liv, naar Herren finder det tjenligt til at fremme sin Ære og sine Børns Salighed, hvilket David erfor; derfor siger han: „Du omskiftede min Klage til Dands for mig; Du løste min Sørgebragt af mig og omgjorde mig med Glæde“ (Ps. 30, 12). Eller det sker efter dette Liv, naar de gennem en salig Død gaa ud af Taaredalen og ind i Glædessalen, hvor Gud „skal astørre hver Taare af deres Dine, — hvor Døden ikke skal være mere, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei Pine“ (Hab. 7, 17; 21, 4), — „hvor evig Glæde skal være over deres Hoved, — hvor de skulle bekomme Fryd og Glæde, og hvor Sorg og Sukke skulle fly fra dem“ (Esai. 35, 10). Man har oftere erfaret, at Sjæle, der før have været anfegtede, ængstede og bedrøvede, ere blevne overøste af Gud med saadan overflødig og gennemtrængende guddommelig Glæde, at deres snævre, fattige og

elendige Hjerter ikke har kunnet rumme den, — at de have maattet gaa ud paa Marken, i en Skov og Orken, for uhindrede og ubestjæmmede af Verden at juble frit og gladeligen, udraabe sit Hjertes Fryd og prise Gud med høi Røst, — at de have maattet bede: Hold op, Herre! din Glæde er for stor og for kraftig; mit arme Hjerter kan ikke rumme den; Du overbømmer min Sjæl og overstrømmer den med Belyst, osv. Erfaringen lærer ligeledes, at mange gudsfrygtige Sjæle, der have tilbragt sin Livstid sukke og grædende, have døet tusind Gange glædere end Andre have levet, Himmelen, der i lang Tid har været overtrukket med tyk Taage og mørke Skyer, aabner sig da for dem, saa at de se Guds Herlighed, som Stefanus, og skilles herfra med Sang, med Latter, med Fred og Glæde (Ap. Gj. 7, 56).

§ 45. Nu da, I gudelystende bedrøvede Sjæle! naar I overveie alt dette, saa værer frimodige, og frygter ikke! Gud, der efter sin hellige Villie og Raadslutning har bedrøvet Eder, Han vil ogsaa glæde Eder enten her timeligen eller hidsset evindeligen. Gud toer her Eders Hjerter med Taarer, for hidsset at fylde dem med himmelsk Glædesvin. Lader Hjertet sukke, lader Taarerne flyde, efterdi Gud tæller dem og selv vil astørre dem af Eders Dine! O salige Taarer, som blive tællede og optegnede i Himmelen og som den Herre Jesus skal astørre! O salige Bedrøvelse, som føder den evige Glæde! Vandrer da fremad paa Trængselsens Wei i den tykke Taage, der har overfaldt og omgivet Eder, efterdi I vide, at Jesus ledsager og fører Eder, og at der af Taagen vil blive lutter Liv, af Bedrøvelsen lutter Klarhed, og at den besværlige Angestvei ender sig i et vidt og bredt Rum, i evig Herlighed, Glæde og Salighed! Hvad skader det en Vandringsmand, om han maa reise i usundt,

taaget Veir, naar han blot kommer til sit Fædreland? Saa lystelig er Veien vel ikke som naar Solen skinner og man kan se omkring sig og fryde sig i de deilige grønne Marker og Skove; dog, naar man kun naar sit Bestemmelsessted, hvor man stunder hen, og hvor man faar det godt, saa glemmer man snart Veiret og Veien. Saaledes ogsaa I; om I ogsaa maa fortsætte Eders Rejse i Sørgmodighedens Taage, hvad skader vel det, naar I blot komme i Himmelen? Der er Eder intet Andet tjenligt. Der som Solen altid skinnede, og vi kunde se os frit omkring, saa vilde vi maaske forgabe os i Verdens forfrænkkelige Herlighed og lade os føre bort fra den rette Wei; men efterdi Gud ligesom indhyller og bedækker os med en Taage, saa gaa vi uden Hinder og Ophold desto hurtigere og ibrigere fremad og ile desto mere, for at vi snart kunne komme til Enden. Nu, min Gud, før mig fremdeles, som Du vil! gør med mig, som Du vil; giv Sorg eller Glæde, — giv Bedrøvelse eller Frimodighed, naar jeg kun forbliver paa den rette Wei til Himmelen! Skal jeg da slæbe paa en Byrde, saa ser jeg allerede langt borte det Sted, hvor jeg skal aflægge den, eller hvor min Jesus skal tage den af mig. Maa jeg her sukke og være sørgmodig, saa ved jeg, at den Tid kommer, da jeg skal glæde mig med uudsigelig og evig Glæde. Maa jeg her græde, saa er jeg forvisset om, at min Graad skal blive forvandlet til Vin, mine Taarer til Perler. Har jeg end før af Uforstand leet letfindigt og gjort mig lystig med Verden, saa vil jeg nu gjerne, efterat min Gud har opladt mine Dine og afdraget mig fra Verden, sørge og sukke med min Jesus og Hans Hellige. Hvad skjøtter jeg om Verdens Glæde, naar Himmelglæden skal blive mig til del? Hvo ændser Solepudsene, naar man viser ham en frisk, ren og liflig Kilde?

Udfri mig, o Jesus, af kjød'lige Snarer!
 Udfri mig, o Jesus, af aand'lige Farer!
 Udfri mig, o Jesus, af Nød og af Plager!
 Udfri mig, o Jesus, af Sorger og Klager!

Udfri mig, o Jesus af Sukke og Taarer!
 Udfri mig, o Jesus, af Alt, hvad der saarer!
 Udfri mig, o Jesus, af al denne Brimmel!
 Kom Jesus! o kom hjælp mig ind i din Himmell!

Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Sjette Prædiken,

hvori dens Sorger betragtes.

Pj. 94, 19: Under mine mange urolige Tanter i mit Indre kvæge dine Husvælsker min Sjæl.

§ 1. Den frimodige Troeshelt og dyrebare Guds Mand Luther siger etsteds: „Jeg er gudsfelov ved megen Øvelse kommen saa vidt, at jeg næsten begynder at tro, at Gud er Himmels og Jordens Staber.“ Mange ville uidentvivel i Begyndelsen studse ved denne uventede Ytring af en saa stor og navnkundig Lærer, at han først begynder at tro, hvad et Barn paa sex, syv Aar allerede tror og hvad der heller ikke maa være nogen Tvivl om hos nogen simpel og enfoldig Christen, om han ellers vil regnes blandt de Christnes Tal. Der ligger imidlertid noget Stort herunder, og man skal vide, at den høierfarne Mand, naar han taler saaledes, dels sigter til de sikre Verdensmennesker, der vel leve paa Jorden under Himmelen og dagligen og rigeligen nyde Guds Godhed, men ikke bestræbe sig for mere og mere at lære at kjende, elske, prise og forlade sig paa Ham og mene, at de allerede forlængesiden have lært Katekismen og de tre Troesartikler tilbunds og ingen Mangel have paa Tro og Tillid til Gud, men tvertimod Overflod derpaa, saa at de endog i Nødsfald kunde hjælpe Andre dermed. Han tilføjer derfor umiddelbart efter de anførte Ord: Hvilken Text (nemlig, at Gud er Himmels og Jordens Staber) Enhver nu og altid (i sin egen Indbildning) altfor vel forstaaer og har forstaaet og vil forstaa uden jeg alene og nogle stakels Syndere og Daarer (hvorfor den høivise Verden pleier at holde dem), saasom Moses, David, Esaias og Lignende. Disse anse Gud for en forunderlig Mand og sige, at Hans Stabning er lutter Undergjerninger, ihvorvel saare faa se disse Hans Undergjerninger, omendstjont Hvermand ser Hans Stabning og, som Apostelen Paulus siger Ap. Gj. Kap. 17, næsten maa tage og føle paa den. Men

jeg er ogsaa en af de grove Karle, der endnu ikke begribe denne Hans Skabning og, som sagt, neppe har begyndt at tro Saadant, saa at jeg gamle Skole-dreng og snart udlevede Doktor medrette maa forundre mig over at Folk i vor Tid, saasnart de lugte i en Bog, vide Alt, hvad den Hellig Aand ved.

§ 2. Dels figter han til Storheden og Vigtighed af hvad der indeholdes i de Ord: Jeg tror paa Gud Fader, Himmels og Jordens almægtige Skaber. Thi heri indbefattes ikke blot alle de Ting's Skabelse, der ere i Himmelen, paa Jorden, under Jorden, i Havet og alle Dybheder, som Gud efter sin store Visdom, Almagt og Godhed har frembragt af Intet, — som Han har givet Liv og Tilværelse og som Han i al deres utallige Mangfoldighed har anvist deres bestemte Plads i sin Verdensorden og indrettet dem overensstemmende med sit Diemed, men ogsaa deres Opholdelse, der ikke er mindre underfuld og umaalelig end selve Skabelsen, idet Han nu i flere Tusind Aar har forsynet og opholdt en saa ubegribeligt stor Mængde af allehaande Skabninger. „Han bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3). „I Ham leve og røres og ere vi“ (Ap. Gj. 27, 28). „Mennesker og Dyr frelser Han. Alles Dine vogte paa Ham, og Han giver dem deres Spise i sin Tid. Han oplader sin Haand og mætter alt Levende med Velbehag“ (Ps. 36, 7; 145, 15. 16). Han har saamange Kostgjængere, der vente og tage sit Foder og sin Mad af Hans Haand fuldt, at de ikke staa til at tælle. Hvo vilde forsøge paa at tælle alle de mange Millioner Mennesker, der bo trindt Jordens Kred. Og hvo vil beskrive al den ubegribelige Mængde af Dyr paa Jorden, Fugle i Luften og Fiske i Vandet, hvilke allesammen dog ikke maa lide Mangel paa Næring og Underholdning, men fra Guds

Spiskammer annamme ei alene til Nød-tørst, men endog til Overslod.

§ 3. For at vi noget næiere kunne overveie denne høivigtige Sag, saa lader os betænke, hvad en eneste stor Stad ugentlig behøver og forærer. Jeg vil tage Staden London i England og hid-sætte, hvad den nederlandske Historieforfatter Emanuel van Meteren derom fortæller. Han siger, at paa hans Tid var der i bemeldte Stad hundrede og tyve Sognekirker; Slagterne slagtede hver Uge der-steds omtrent ni Hundrede Oxer, foruden hvad Fremmede ugentligen førte tiltorvs; der blev hver Uge bagt Hundrede og otti Læster*) Rug og Hvede og brygget to Hundrede og sexti til to Hundrede og otti Læster Al. Dette er kun een Stad i et Kongerige. Hvilket Forraad kræver da ikke den utallige Mængde store og smaa Stæder, Flækker og Landsbyer i alle Kongeriger og Lande paa Jordens hele Kred, hvori der bor saamange tusind Gange tusind Mennesker! Fader os blandt Dyrene blot betragte Fuglene, og ikke alle, men kun nogle af dem. Hvor stor en Mængde Bagtler der findes paa flere Stæder, navnlig i Italien, i Kongeriget Neapel, have vi allerede paa et andet Sted**) om-talt; der bliver hvert Aar fanget en utrolig Mængde deraf, saa at endog enkelte Bis-kopper i dette Kongerige kunne holde sit Taffel for Bagtelfangsten alene. Ulykses Aldrovandus fortæller at man en Morgen fangede paa et eneste Sted over ti Tusind og solgte hvert Hundrede for femten Julier eller halv anden Krone.***). Føi hertil Spurve, der findes i saa stor Mængde paa alle Stæder, at Luther i sin Tid holdt for, at Kongen af Frankrige ikke kunde forsyne og opholde dem eet Aar med alle sine Indtægter. Alle disse Fugle æde Korn og nyde Sæden tilligemed

*) En Læst er tolv Tønder.

**) And. Indf., 3die Hund., Kap. 75.

***). En Krone, omtrent en norsk Daler.

Menneſkene og andre Dyr, og alligevel ſkaffer alle Tingſ gavmilde Opholder Saa meget af alle Ting tilveie, at de alleſammen have Noget og Overflodigt, Noget, ſom viſſeligen kun Gaa rigtigt betænke og tilbørligen overveie.

§ 4. Under den første Artikel hører imidlertid ogſaa alle Tingſ vældige og naadige Styrelſe, hvori Guds Almagt, Viſdom og Godhed ikke ter ſig mindre herlig end i de ovennævnte Gjæringer. Thi Gud har ikke baaret ſig ad med Verden ſom en Tømmemand med et Skib, hvilket han efter at have fuldført det ſtøder fra Landet ud paa Vandet uden ſiden at bekymre ſig videre om, hvorledes det bliver ſtyret og opholdt mellem Vinde og Bølger; men Han holder den under ſin Opſigt, ſin Forſorg, ſin viſe og kraftige Regjering, ſaa at Intet ſter i Himmelen eller paa Jorden uden Hans Raad, Villie og Tilladelse, ja, ſaa at ei engang en Spurv omkommer, ikke en Høg eller Ørn flyver hid eller did, ja ikke et Haar falder af vort Hoved uden Hans Vidende og Villie (Matth. 10, 29. 30; Job 39, 29. 30). Han har fra Begyndelſen af foreſkrevet enhver af ſine Skabninger dens ſæregne Virkſomhed og paa den allerviſte Maade anordnet, hvorledes Han vil regjere Verden; Han har ſet Tiderne og Aarene, og hvad der vilde tilbringe ſig i dem og foreſkrevet, beſtattet, begrændſet og indrettet Alt efter ſin Viſdom og Godhed (Ap. Gj. 15, 18; Job 28, 27); „Han har gjort, at al Menneſkenes Slægt af et Blod bor paa den ganſke Jordens Areds, og har beſtemt dem forordnede Tider og viſſe Grændſer for deres Bolig (Ap. Gj. 17, 26). Han har beſtemt ethvert Riges Begyndelſe og Undergang. Det maa nu gaa ſaa hulter til bulter og ſaa forunderligt til her i Verden ſom muligt, ſaa gaar det dog ikke anderledes end Herren vil. Under al den mang-

foldige Forvirring og Omſtiſtelse vedligeholder Han ſit uforanderlige Forſyns Gang, og Hans Orden, bliver ſtedſe beſtaaende ſelv i den ſtorſte Uorden. Han giver ſaa ſaare nøie Algt paa ethvert Menneſke, at intet Ord paa dets Tunge, ja ingen Tanke i dets Hjerte er ſkjult for Ham (Pſ. 139, 1. 2 flg.). Han kjen-der alle vore Gjæringer og alle vore Veie; Han tæller vore Skridt og Taarer; Han hører og fornemmer vort Hjertes Sukke, ja dets Længſler og Altraaer (Pſ. 10, 17; 38, 10; 56, 9; Ab. 2, 6). Til Guds Forſyns og Regjerings Undere hører det ogſaa, at der blandt ſaamange Hundrede Tuſind Menneſker ſaare ſjelden findes to, ſom ere hinanden aldeles lige i Anſigt og Stikſe. Var ikke ſaadan Ulighed, ſaa maatte der opſtaa den ſtorſte og ſkræffeligſte Uorden og Forvirring; Faderen vilde ikke kende ſin Søn, Moderen ikke ſin Datter, Broderen ikke ſin Søſter, Huſtruen ikke ſin Mand osv.; men hvilket Uvæſen dette vilde lede til, kan man let tænke ſig. Hertil kommer, at Menneſkene ei alene ere forſkjellige i Udſeende, men ogſaa i Tale og Stemme, i Holdning, Miner og Gang, ja endog i Haandſkrift, i Sindſbeſtaffenhed og Tilbøieligheder. Selv med tilluktede eller blinde Dine kan man adſkilte Bekjendte fra Ubekjendte, Venner fra Fiender paa Røſten; man kan ofte kende et Menneſke, ſom man ſer i lang Fraſtand, paa hans Gang. Gaar et Menneſke raade ſig ſelv i Skrivning, efter at han har lært Bogſtaftrækkene, ſaa vil han ganſke viſt ogſaa paa ſin Haandſkrift kunne kendes fra mange andre osv. Alt dette hidrører nu fra den alvidende og almægtige Skabers Forſyn og Styrelſe og hører med til Udlæggelſen af den første Artikel, Noget, hvorpaa dog næſten Ingen tænker.

§ 5. Dels ſigter han til Troens Dveſe eller Gjærning, der er noget langt Vanſeligere end at vide, hvad der hø-

rer til Troen. En navnkundig Lærer*) sagde paa sit Dødsløie: Nu erfarer jeg, hvad det er at prædike Troen, hvilket jeg hidtil har gjort, og selv at tro, hvilket jeg nu skal gjøre. Erfaringen lærer, at det ofte gaar alle Guds Børn saaledes i Liv, Videlse og Død. Udenfor Anfegnelsen ere de ofte ubekymrede med Hensyn til sin Tro og mene at have hængt sig saa fast ved Gud og saaledes omfavnet den Herre Jesum, at hverken Død eller Djævel skal formaa at løsrive dem; men i Anfegnelsen og naar Kampen begynder, mærke de først sin Troes Skrøbelighed; da gaar det dem som Peter, der vel paa Herrens Bud vandrede paa Vandet for at komme til Ham, men som ved at se det haarde Veir blev bange, begyndte at synke, raabte og sagde: Herre, frels mig! (Matth. 14, 29 flg.) Dersom Nogen, da Herren gik i Skibet, og Hans Disciple fulgte Ham, havde spurgt dem, om de troede, vilde de vist have sagt Ja; men de saa ikke, hvorledes deres Hjerte forlode sig paa det stille Veir og saaledes støttede sig paa det Synlige; thi da Uveiret kom, og Bølgerne skjulte Skibet, da var det forbi med deres Tro; Vindstillet og Freden, hvorved de hang, vare borte, og da fore ogsaa de bort med dem (Matth. 8, 23 flg.). Vigesdan gaar det ofte med andre Guds Børn og Christi Efterfølgere; de tro vistnok, men saaledes, at de maa bede Gud at have Taalmodighed med deres Vantro og hjælpe den (Mark. 9, 24). Det falder dem ikke vanskeligt at tro, at Gud er alle Tings Skaber, Opholder og Styrrer og altsaa tillige sine Troendes Beskytter, Formynder og Forsørger, saalænge det gaar dem godt, saalænge de have Fred og ikke vide af nogen Mangel. Men naar de stedes i Uro, Gjenvordighed og Anfegtelse, — naar de komme ind i Verdens Trængsel og blive om-

givne af saamegen Uorden, Forvirring og Nød, at de hverken vide ud eller ind, — naar Fattigdom og Betyrninger oversfalde dem, og de intet Naad, ingen Trøst, ingen Udvei kunne se, da er det en Kunst at kunne sige af Hjertet: Jeg tror, at Gud, Himmelen og Jordens Skaber, ogsaa har skabt mig, og at Han efter sin underfulde Raadslutning og formedelst sin naadige Styrelse og Regjering vil forsørge og opholde mig. Da gaar det dem mangengang som Børn, der stige i en Baad, støde den fra Land, tage Ror-pinden og tænke, at de skulle styre den alene og fare omkring efter Hjertens Lyst; men naar Strømmen eller en Hvirvel griber dem, mærke de først, at de kun ere Børn og ikke Mænd.

§ 6. Af alt dette er nu det ovenanførte Udsagn af Luther let at forstaa. Det tilkjendegiver, at han har været stedt i mangehaande Trængsel, Forsølgelse, Fare og Nød og ofte af Satan været bragt i saa stor Uro og Forvirring, at det har faldt ham vanskeligt at bevare sin Fatning og at forlade sig paa Guds Almagt, Visdom, Godhed, faderlige Forsorg og vældige Regjering; men nu, da han allerede i saamange Aar har erfaret Guds mægtige Bistand, naadige Hjælp og forunderlige Mistundhed, bliver han mere og mere styrket i Troen og lærer stedsse bedre at kjende sin Gud som en almægtig, alvis, algod Gud, Skaber, Opholder og alle Tings Styrrer, at elske og prise Ham og at forlade sig af ganke Hjerte paa Hans faderlige Forsorg og Regjering, paa Hans Bestjærmelse og Bistand. Denne Mand havde, efter alle Guds Børns Vis, for Skik at tænke ringe om sig selv, om sin Tro og Kristendom (ihvorvel han mangengang var nødt til efter den hellige Apostels Eksempel at rose sig selv med stor Frimodighed ligeoverfor Sandhedens Fiender og deres Trods). Da han engang spurgte sin lille Søn, hvad Godt han havde lært,

*) Dr. Forster.

og denne gav til Svar: hele Katekismen, sagde han: Da er du lærdere end jeg; thi omendkjønt jeg alt er en gammel Doktor, maa jeg dog hver Dag tygge og jage paa den. Da han tilligemed andre Beskiftede forrettede Visitats i Kur-faxen og bød en Bondemand at fremfige fine christelige Troesartikler, og denne begyndte: Jeg tror paa Gud Fader, Him-melens og Jordens almægtige Skaber, spurgte han ham, hvad „almægtig“ vilde fige. Da den gode Mand sagde, at han ikke vidste det, sagde han: Ja, ja, min Mand; jeg og alle Lærde vide hellerikke, hvad Guds Kraft og Almagt er; men tro du kun i Enfoldighed, at Gud er din kjærlige og trofaste Fader, der vil og kan og som den klogeste Herre for-staar at hjælpe dig, din Kone og dine Børn i al Nød. Da han engang talte om at Folk ofte strax indbilde sig at forstaa Guds Ord og være udlærte deri, uagtet Ingen rigtig kan fatte det uden Øvelse og Ansegtelse, sagde han blandt Andet: Jeg ved, at jeg endnu ikke kan Fadervor rigtigt, saa lærd en gammel Doktor jeg ogsaa er eller burde være; uden Øvelse og Erfaring kan Ingen være lærd.

§ 7. Det er det, den hellige Apostel siger: „Ikke at jeg allerede har grebet det eller allerede er fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu“ (Filipp. 3, 12. 13). Saaledes er det; de, som have bragt det videst i sin Christendom, tykkes sig selv at være de Ufuldkomneste, og de, som ere allerstærkest i Troen, mene, at de endnu neppe have begyndt. For at jeg nu skal komme mit Formaal nærmere, saa beder jeg ogsaa Eder, mine Tilhørere (og Læsere), at I ved denne Leilighed ville prøve Eder selv, for at erfare, om I allerede af Hjertet tro, at Gud er Himmelens og Jordens Skaber, det er: at Han ikke blot har frembragt og hidtil opholdt Eder

og alle andre Skabninger ved sit Ord, men at Han ogsaa med sin kraftige Styrelse, sit naadige Forsyn og sin faderlige Forsorg hersker og regjerer over Eder, — at Han er Eders Fader, der sørger for Eder, som sine kjære Børn, mener det oprigtigt med Eder og har indsluttet Eder i sin evige Naade og Kjærlighed. Erfaringen lærer, at det i dette Stykke staar daarligt til med Mange, og at deres Hjerte, om de end kjende den første Troesartikel efter Bogstaben, dog ikke forstaar i Gjerningen og Øvelsen at føre sig den til Nytte og grundigt og fuldkommen at forlade sig paa den almægtige Faders Forsorg. Deraf opstaa de mangehaande Bekymringer, der ofte volde gudfrygtige og gudelskende Sjæle saamegen Uro. Herom skulle vi tale i nærværende Prædiken og formene, at dette er høist fornødent i disse vanskelige og bedrøvelige Tider. Gud lade vort Arbejde være velsignet og give, at de urolige og bekymrede Hjerter maa finde ret meger Glæde deri, formedelt Jesum Christum! Amen.

§ 8. Efter vor Textes Foranledning ville vi have to Ting at betragte, nemlig I. Sorgerne, som ofte ogsaa heftigt anfælde de Troende og som Profeten kalder urolige Tanker i sit Indre, og dernæst II. de Midler, ved hvilke man kan afværge og afhjælpe Sorgerne, hvorefter han siger, at Guds Husvælsker kvæge hans Sjæl. Ved det første Stykke skulle vi forklare, hvad Sorger ere, nemlig allehaande Nød og Gjenvordighed, som bethuger Hjertet og foraarjager mange Tanker og megen Bedrøvelse. Jeg taler her ikke om den aandelige Nød, som man ellers pleier at kalde de aandelige Ansegtelser (hvorefter vi snart med Guds Hjælp skulle tale særskilt og udførligt), men om de legemlige og timelige, — hvad Dødt der vederfares de gudfrygtige Sjæle af Verden, i det daglige Liv, i deres Husvæsen eller i andre Maader,

hvorfor de gjerne saa sig befriede og som opvækker mange mørke Tanker hos dem. Slige Tanker er det, man kalder Sorger. Disse ere nu ofte ledsagede af og blandede med Nedslagenhed, lønlig og aabenbar Utaalmodighed, Knurren, Utilfredshed med den guddommelige Styrelse, Gjenstridighed mod Guds Villie, Mistillid, Vantro, Frygt, Egenindighed, Egenfjærlighed, Egennytte, Avind og Had til Næsten; de sætte Sjelen i en mislig og forvirret Tilstand og volde den mange Smarter og megen Uro. Derfor sammenligner Skriften dem med Tørner, blandt hvilke Sjelen sidder og som alle vegne rive og stikke den (Luk. 8, 14). Hvad en Torn eller Splint er i Haanden eller Foden, det er Sorgen i Hjertet; den forarsager stedsevarende Nedslagenhed og Smarter, indtil den bliver udreven og afhjulpen. Salomo siger: „Bekymring i en Mands Hjerter nedbøier det“ (Ordspr. 12, 25). Istedetfor at en Christen skulde glad opløste sine Dine til Himmelen og i barnlig, frimodig Tillid vente alt Godt og Nært derfra, gjør Sorgen, at man lader Hovedet synke som en visjen Blomst; den hænger som en Blødvægt ved hans Hjerter; den nedtrykker hans Andagt og Frimodighed i Bønner; den gjør, at Sjelen er lig en Fugl, om hvis Fod Børnene have bundet en Traad, med hvilken de trække den ned og fastholde den, saa ofte den flagrer op og søger at flyve i Veiret. Herhen hører ogsaa vor Frelseres Udsagn: Vogter Eder selv, at ikke Eders Hjerter besværes med Sorg for Næring! (Luk. 21, 34)

§ 9. Sorgerne ere som en indvortes Hede, der fortærer Legemet og svækker Sjælens Kraft, hvortil maaste David sigter, naar han siger: „Seg er som en Læderflasse i Røg“ (Ps. 119, 83). Min Skikkelse er bleven affældig; mit Ansigt er indkrumpet og blevet sortgult; „min Livsjaft er forspunden“ (Ps.

32, 4). De ere som de vilde Humleranker eller som det saakaldte Vintergrønt, der slynger sig opad Træerne, besværer dem, udsuger deres Saft og kvæler dem. De ere som Igler, der hænge sig ved Hjertet og udsuge dets Blod, — som Ukrud, der skyder op i Mængde og fortrænger og ødelægger de gode Væxter, — som en Taage, der omgiver og forblinder Vandringsmanden, saa at han ikke kan se omkring sig. Et Hjerter, der er fuldt af Sorger, ligner en Hone, som har faat sine Fodder indviklede i et Garn eller i Stry og desaarjag har vanskeligt for at komme afsted. Et sorgfuldt Mennecke løber ikke med Glæde paa Guds Beie, men med Ulyst og Uvillie. Derfor taler den hellige Augustinus ikke uden Grund om de bidende, nagende og ædende Sorger (Curæ mordaces). Og saadanne Sorger ere des farligere og besværligere, naar der er flere af dem samlede paa en Gang, saaledes som her i Davids Hjerter, efterdi han taler om sine mange urolige Tanker i sit Indre, der vare som et Krat paa en ødeliggende Mark, som, hvis det ikke snart bliver udryddet, med Tiden udvider sig, indtil det omsider opfylder hele Marken og bliver saa tykt, at Fugle og Uoi kunne gjøre Rede og have Tilhold deri. Saaledes er det med Sorgerne og de urolige Tanker; naar man hengiver sig til dem og lader dem raade sig selv, ville de snart formere sig, saa at Ens Hjerter bliver næsten tilgroet, og at Saten søger Leilighed til at tage Herberge deri og stræber at styrte ham fra den ene Sorgmodighed i den anden, ja i fuldkommen Fortvivlelse.

§ 10. Forøvrigt, ligesom Stænderne, Personerne, Tingene, Tilfældene og Begivenhederne ere mange og forskjellige i dette moiesfulde Liv, saaledes ogsaa de Sorger og Bekymringer, der pleie at opstaa hos et Mennecke. Et Mennecke kan ofte betragtes under mange forskjel-

lige Hensyn. Han er maaske Øvrigheds-
person i en By, og det almindelige Vel
er ham tilligemed Andre betroet; han
er maaske Egtemand, Fader, Husbond
og har Hustru, Børn og Tyende at for-
sørge og forestaa; han er maaske en Svi-
gerfader eller Bedstefader, der har et
eller flere gifte Børn og ved Guds Vel-
signelse har seet Børnebørn af dem; han
er maaske en Fader, der har flere Sø-
skende og Svogre og Svigerinder og an-
dre Beslægtede. Han befinder sig maaske
ogsaa i Forhold som Nabo og Borger,
der maa leve og bo sammen og have
allskens Samkvem med Andre. Man kan
maaske ogsaa betragte ham med Hensyn
til den Næringsvei, hvormed han søger
at forsørge sig og Sine og som enten
kan bestaa i Algerbrug, Kjøbmandskab,
Bugning, Brygning, Søfart eller i andre
Haandteringer og Erhvervsgrene. Men
man kan ogsaa betragte ham i og for
sig selv og uden Hensyn til Andre og
som den, der ifølge sin Legems- og Sindss-
bestaaffenhed er underkastet mangehaande
Tilfælde; han kan faa en farlig Skade;
han kan ved et Fald forslaa sig og der-
ved miste sin Helbred; han kan paadrage
sig en haard Sygdom, der efterlader ham
et skrantent Legeme for hans hele Liv;
han kan blive gammel og skrøbelig, osv.
Han kan derhos ogsaa betragtes med
Hensyn til den Tid, hvori han lever;
der indbryder ofte formedelst Menneste-
nes Synder sorgelige, vanskelige, grue-
lige Tider, der føre Krig, Ødelæggelse,
Dyrtdid, Nød og Død med sig. Alle
saadanne Ting kunne foraarjage Bedrø-
velse, Sorger og Bekymringer; alle Be-
givenheder sigte mod et Hjerte; der kan
ikke tilstøde en kjær og nærpaarørende
Person noget Ondt, uden at dette Hjerte
maa føle det med.

§ 11. Jeg maa her tænke paa en
fornem og aldrende Frue, der førte sin
egen Husholdning i en vis velbekendt
By, og som havde fem gifte Børn, der

alle sammen havde skænket hende Børne-
børn. Hun pleiede at sige: Naar Ens
Børn blive gifte, tror man, at Bekym-
ringerne skulle formindstes; dette finder
jeg imidlertid saa langtfra at være Til-
fældet, at de tvertimod have forøget sig;
thi istedetfor at jeg før kun havde en
Søn eller Datter at være bekymret for,
har jeg nu ogsaa Bekymring for min
Søns Kone, min Datters Mand og de-
res Børn. Mit Hjertes Tanker adspredde
sig og vandre Morgen og Aften, ja selv
ved Midnat omkring i deres Huse; der
kan ikke hænde Nogen af dem Noget,
uden at det ogsaa rammer mig selv;
det kommer Altsammen over mig; bliver
Nogen af dem syg eller kommer til Skade,
eller der vedsfares ham noget andet
Ondt, saa bedrøves ogsaa mit Hjerte
derved; jeg beder og sørger for dem
Alle. Dette var meget klogt talt af en
forstandig og erfaren Frue og giver os
Anledning til desto bedre at betænke
dette bedrøvelige Livs mangfoldige Sor-
ger. Til Oplysning herom kan Jakobs
Eksempel tjene; han havde mange Søn-
ner og en Datter og desuden en vidt-
løftig Husholdning og nærede desaarjag
mange Sorger og Bekymringer, hvorfor
han ogsaa engang sagde: „Mig gjøre
I barnløs; Josef er ikke mere, og Simon
er ikke mere, og Benjamin ville I tage
fra mig; over mig kommer det Altsam-
men“ (1 Mos. 42, 36). Han havde en
Svigerfader, den gjerrige Laban, der
voldte ham megen Hjertesorg; han havde
to Søstre til Hustruer, hvilke laa i Riv
og Strid med hinanden; han havde en
fortørnet Broder, der tragtede ham efter
Livet; han levede af Kvægavl og havde
for dens Skyld saamegen Uro, at han
om Dagen fortæredes af Hede og om
Natten af Kulde og ikke fik Søvn paa
sine Dine (1 Mos. 31, 40). Jeg kunde
ligeledes oplyse det med Jobs, Davids
og flere Andres Eksampler; men hvorfor
skulde det være fornødent, da Erfarin-

gen dagligen stiller os Saadant for Dine, og mangt et christeligt Hjerter er ligesom en lav Dal, hvori alle Omegnens Bønder løbe sammen, en sand Samlingsplads for mange Sorger, ja at det nok paa en vis Maade kan sige med Apostelen: „Foruden mine egne Trængsler kommer der endnu Meget udenfra til; Hvo er frøbelig, uden at jeg og er frøbelig? hvo bliver forarget, uden at det brænder i mig?“ (2 Kor. 11, 28).

§ 12. For det Andet skulle vi ved den første Del af vor Text betænke, at ei engang de gudsfrygtige Sjæle blive for- skaaede for dette Livs Sorger og mang- foldige Bekymringer, efterdi vor Profet, der jo var en Mand efter sin Guds Hjerter og som sit hele Liv igjennem havde besluttet sig paa at tjene Hans hellige Villie med trofast og redeligt Hjerter (Ap. Gj. 13, 22. 36), klager over sine mange urolige Tanker i sit Indre. Alle Tidens Erfaring lærer ogsaa, at Guds bedste og kjæreste Børn aldrig have haft Mangel paa Sorger og Bekymringer, saa at jeg ikke behøver at anføre noget Exempel. Nu synes det imidlertid ufor- klarligt og urimeligt, at en troende, gudstjenende, gudhengiven og Gud over- ladt Sjæl, der har Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum og formedelst den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd er forvisset om sit Barneforhold og sin Salighed skal drages med Sorger og for timelige, forgængelige Ting's Skyld huse og nære nogen Bekymring i sit Hjerter; man skulde tro, at en saadan Sjæl stedse maatte være glad og veltil- freds i sin Guds hellige Villie, i sin kjære himmelske Faders Forsorg, i sin Frelser's, Jesu Christi, Samfund og i den Hellig Aands Trost og ikke vilde lade sin Ro forstyrre ved noget udbortes Tilfælde, samt om den ogsaa sit alskens ubehagelige Ting at tænke paa, at den dog maatte sørge saaledes, som man ar- bejder, nemlig med glad, Gud overladt,

roligt Hjerter, uden Mistro, Sørgmodig- hed, Frygt og Skræk, osv.

§ 13. Men her skulle vi for det Første lægge Mærke til, hvad den Vijs- ste blandt Konger siger: „Alle Ting ere majsommelige; Ingen kan udfige det. Saadan ond Moie har Gud givet Men- nesfets Børn at plage sig deri“ (Præd. 1, 8. 13), og paa et andet Sted: „Jeg har seet (og betragtet) den Moie (det Arbeide, de Sorger og Belymrin- ger), som Gud har givet Mennefsfets Børn at plage sig i“ (Præd. 3, 10). Her ved sætter en anseet Lærer*) den An- mærkning: Det har behaget Gud, at Mennefsfslægten skal pine sig selv og øve sig ved mangehaande Sorg, Angest og Moie. Herhen hører ogsaa, hvad Elifas, en af Jobs Venner, siger: „Mennefsfet fødes til Moie, ligesom Ildens Gnister flyve høit op“ (Job 5, 7), saa at Job selv sammenligner Mennefsfets Dage med en Daglonners Dage, idet den ene saa- velsom den anden er kaldet til Moie og Arbeide, Sorger og Farer, uden at kunne unddrage sig dem (Job 7, 1), ligesom ogsaa vor allerkjæreste Frelser tilkjendegiver, at hver Dag har sin Plage, som den efter Guds hellige Raad og Villie skal føre med sig (Matth. 6, 34). Saaledes forordner og tilstikker da den hellige og alvise Gud de mangehaande Ulykkestilsfælder, Trængsler og Gjenvor- digheder, som vække Sorger og Belym- ringer hos Mennefsfene; Han tilstedes, at det mennefskelige Hjerter plager sig selv med sine egne Tanker og drages med Sorger, ikke som om Han fandt Velbe- hag deri, eller som om ikke den Mistil- lid, Utaalmodighed, Frygt, Modløshed og hvad andet Syndigt der klæber ved Mennefsfenes Sorger, var Ham imod, men fordi Han ogsaa ved at unddrage noget Godt heraf og at vende Menne- fsfenes Belymringer ikke mindre end alt

*) Osiander.

Andet til deres Bedste. — Han prøver derved deres Tro og blotter deres Mangler og Skøbeligheder; Han lærer dem, at Menneskenes Sorger og Bekymringer, om de end ere noksaa store og heftige, ere forgjæves og unyttige, efterdi Udsaldet viser, at Gud har fundet en ganske anden Vej til at udfri dem af deres Nød end den, som de selv i sine Sorger og urolige Tanker havde udseet sig. Han dæmper derved Kjødets onde Lyster og vækker det ihndige Legeme, saa at det ikke med Eftertryk kan stride imod Aanden; Han vækker dem derved til Bonnen. Da En formanede Filip Melancton til ikke at være bekymret, svarede han: Si non curarem, non orarem (havde jeg ingen Bekymringer, bad jeg ikke). Han lærer dem derved at foragte Verden som en sorgfuld Taaredal og at længes efter Himmelen, hvor der ikke mere skal være noget Ondt, nogen Sorg, nogen Smerte, o. j. v.

§ 14. For det Andet skulle vi betænke, at de Troende endnu leve i Verden, hvor Djævelen er Ubbet*) og hvor de ikke ganske kunne undgaa Sorger og Bekymringer, om de end noksaa gjerne vilde. Ligesom Jorden efter Guds Forbandelse, som for Syndens Skyld kom over den, allevegne bærer meget Ufrud, mange Torner og Tistler, saaledes giver ogsaa Verden mange Sorger og Trængsler. Til de Garn, som Satan udlægger og udspænder for at fange Sjæle, høre ogsaa Sorgerne; derfor lærer Erfaringen, at de sorgmodige og farlige Tanker ofte opstaa i saadan Mængde, den ene efter den anden, i de bedrøvede Hjerter, som om Noget oplæste dem af en Seddel eller hvijsede dem ind i deres Dren. I Dr. Luthers Vordtaler fortælles om en ansegtet Mand ved Navn Mag. Le-onhard, at da han engang i stor Sorgmodighed gik op og ned i sit Kammer,

saa han en Traad ligge paa Gulvet, hvilken han tog op for at fordrive Tiden dermed, saaledes som sorgmodige Mennesker pleie at gjøre; kort efter fandt han en Traad til og derefter en tredie og fjerde, indtil han havde saamange, at han gjerne — hvilket ogsaa kom ham isinde — kunde have gjort en Strikke deraf til at hænge sig i, medens intet Menneske vidste, hvor denne Mængde Traade var kommen fra, ihvorvel man let kan slutte sig til, hvem der havde henkastet dem for den bedrøvede Mand til et Anstød. Dette er et træffende Billede paa hvorledes Satan pleier at gaa tilværks med de Mennesker, der have allehaande Nød og Trængsler; han fremkalder den ene Sorg efter den anden i deres Indre og giver dem Anledning til mange sorgmodige Tanker, for at disse om muligt tilsidst skulle blive til en Fortvivlelsens Strikke. Siden Verden nu er saaledes beskaffen, saa er det intet Under, at ogsaa gudsfrygtige Sjæle mangengang blive indviklede i dette bedrøvelige Livs Sorger. Naar et Faar maa søge sin Føde paa et Sted, hvor der voger fuldt af Skræppebuske, saa forundrer man sig ikke over, at der bliver hængende Borer i deres Uld. Naar man er nødt til at leve i længere Tid paa et fugtigt og muggent Sted, saa bliver Hovedet opfyldt med Flaad og onde Bædsker, der falde ned paa Brystet og foraarjage Smue og Hoste. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; de leve i Trængslernes Land, hvor Alt er opfyldt med Moie, Fare og Nød; derfor kunne de heller ikke være aldeles befrie for Sorger; de rejse gennem en Ekov, paa en ubanet, halvt gjengroet Vej, hvor de stedse maa gjøre ryddeligt for sig og kæmpe med forviklet Krat og Tornebuske; hvad Under da, at de stundom rive sig tilblods deri?

§ 15. For det Tredie maa det bemærkes, at Guds Børn ikke er lutter

*) Klosterforstænder.

Mand men maa drages med Kjødets, hvori
 foruden andre Synder ogsaa den bor,
 at vi gjerne ville sørge for os selv og
 indrette vore Ting efter vor egen Hu
 og Villie. De utidige Sorger er Døtre
 af Arvesynden, der er os Alle medfødt;
 thi da det første Menneske vendte sig
 fra Gud til sig selv og efter Satans
 Indskydelse vilde være saa klogt og vist,
 at det vilde regjere og forsørge sig selv
 og være sin egen Herre, saa styrtede det
 sig derved i tusindfold Nød og Glendig-
 hed og som Følge deraf i megen Be-
 drøvelse, Sorg og Kummer, og denne
 Kummer, dette Hang til Sorg og Be-
 kymring har det forplantet paa os Alle.
 Heraf kommer det, at Mennesket, der
 elsker og skatter sig selv over al Naade
 høit, vil, at Alt skal gaa efter dets Villie
 og vil have sit Held og Velgaaende i
 sin egen Magt og i sine egne Hænder,
 saasom det ikke tror Nogen, end ikke Gud,
 bedre end sig selv; herefter stræber det;
 herpaa tænker og pønser det, og naar
 det saa ikke gaar efter dets Tanke, Vel-
 behag og Godtbefindende, saa mener det,
 at det er urigtigt, farligt og ilde; da
 begynder det at sørge, at tabe Modet,
 at klynke og klage; det vilde gjerne op-
 rette og gjøre godt igjen, hvad Gud
 efter dets Formening har fordærvet for
 det og gjort urigtigt. Gaar det under-
 ligt til, saa at det ikke formaar at sene
 Andet end Uorden, Skade, Skjændsel,
 Nød og Død, saa tænker det, at nu er
 det paatide at anstrenge alle Sandser,
 Tanker og Kræfter for at rive sig løs,
 arbeide sig løs, bekymre sig løs, osv. Vel
 er der ogsaa i denne Henseende fore-
 gaaet en stor Forandring med en tro-
 ende og i Christo fornyet Sjel; den er
 ved Guds Naade, Ord og Mand bleven
 ført fra sig selv til Gud; der er ind-
 podet den Tillid til Gud, Overladelse
 og Hengivelse i Hans hellige Raad og
 Villie, Selvfornægtelse o. a. M., hvor-
 for den ogsaa lærer at kaste al sin Sorg

paa Gud og at overlade sin timelige og
 evige Velsærd til Hans frie Styrelse.
 Men ligesom den ikke formaar at løs-
 rive sig aldeles fra Synden i Alminde-
 lighed, saaledes heller ikke fra den syndige
 Art at ville enten sørge for sig selv eller
 idetmindste være med at sørge for sig
 selv. Bekymringerne indfinde sig ofte
 imod dens Villie og er ligesom Myg-
 gene og Fluerne, der, om man ogsaa
 bortskræmmer og forjager dem med en
 Vifte, alligevel komme snart igjen. Der-
 for maa man ikke finde det forunderligt,
 at ogsaa de gudelskende Sjele stundom
 findes indviklede i Sorger og Bekymrin-
 ger og efter vort Skjøn gjør saltfor me-
 get deraf; dette er Noget, som hører med
 til Troens og Christendommens Skrøbe-
 ligheder, med hvilke man bør have Taal-
 modighed og som man med sagtnodig
 Mand bør søge at raade Bod paa. Naar
 en kjærlig og fornuftig Mand har en
 Hustru, som er tilbøielig til Tungfindig-
 hed, saa vil han ikke fare løs paa hende
 med haarde Ord og bedrøve hende endnu
 mere i hendes Sorgmodighed, men handle
 varligt med hende, tiltale hende trøste-
 ligt og søge paa alle mulige Maader at
 glæde hende. Saaledes maa ogsaa en
 Lærer og enhver Christen bære sig ad
 med sorgfulde, bedrøvede Hjerter; deres
 Sorg og Nød er dem allerede Byrde
 nok; man behøver ikke at bebyrde og
 bedrøve dem endnu mere.

§ 16. Ogsaa dette kan tjene til Trøst
 for de gudsfrygtige Sjele, der ikke kunne
 løsrive sig fra Sorgerne, hvor gjerne
 de end vilde, og som ere bedrøvede over
 at de ikke kunne være saa trøstige og
 frimodige som Andre, og at de ikke, som
 de burde, kunne kaste sin Sorg ganste
 og aldeles paa Gud. Ak, sige de man-
 gang, hvor gjerne vilde jeg ikke løs-
 rive mig fra alle sorgmodige Tanker,
 naar jeg blot kunde! Jeg ved nok, at
 det er urigtigt og min kjære himmelske
 Fader imod, at jeg vil sørge for mig

selv, hvilket Han har forbeholdt sig alene, og at jeg saaledes griber ind i Hans Embede; men jeg kan dog ikke lade det være, o. a. M. Nu, du kristelige Hjerte, vær frimodig; ligesom din himmelske Fader har Taalmodighed med dine andre Skrobeligheder og efter sin store Miskundhed overjer dem, saaledes vil Han ogsaa gjøre med denne. Vel er det Synd, at vi tiltage os, hvad der ikke tilkommer os, og hvad Gud har forbeholdt sig selv alene; men saasom vi gjøre det med Uvillie og Mændens Mishag og sørge, som over alle vore andre Synder, saaledes ogsaa over vore utidige og syndige Sorger (Ps. 38, 19 flg.), saa bliver Saadant ikke tilregnet os, der ere i Christo Jesu. Kom vor kongelige Profets Ord ihu: „Min Sjel, lov Herren. Han, som forlader al din Misgjerning, — som læger alle dine Sygdomme“ (alle de Mangler og Skrobeligheder som Han endnu finder hos dig). „Barmhjertig og naadig er Herren, langmodig og rig paa Miskundhed. Ligesom en Fader forbarmer sig over Born, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham; thi Han kjender vort Væsen: Han kommer ihu, at vi ere Støv (Ps. 103, 1. 3. 8. 13. 14). Vor Text vidner vel om at selv David, den høioplyste Konge, havde saare mange Belymringer i sit Hjerte; den siger imidlertid ikke, at Gud derfor havde forskudt ham, men tvertimod, at Han havde taget sig af ham og glædede ham med sin Trøst, osv.

§ 17. Men jeg gaar videre og kommer nu til den anden Del af denne vor Betragtning over den troende Sjels Sorger, idet vi skulle omhandle de Midler, hvorved de kunne afværge og afhjælpes. Herom siger vor Text: Dine Husvalelser kvæge min Sjel. Profeten taler om Guds Trøst i Flertallet og sætter Guds mangfoldige Husvalelser imod sine mangfoldige Belymringer. Den himmelske Husvalelse er imidlertid tre

Slags. Thi for det Første husvaler eller trøster Gud selv gennem sit Ord, naar Han ved den Hellig Aand udøjer sin Kjærlighed i vort bedrøvede Hjerte (Rom. 5, 5), — naar Han vederkvæger os ved at lade os smage Hans Godhed, styrker os ved sin skjulte Kraft og sin Naade, bevarer og opholder os i al Angest og Nød. Om denne Husvalelse har en ypperlig og gudfrygtig Lærer*) saare herlige Tanker. „Naar Gud“ siger han, „trøster Hjertet indvortes ved sin Hellig Aand, er det, som om man lindrer en stor Smerte med en kostelig Balsom, saaledes som Salmen siger: Herren helbreder dem, der have et sønderbrudt Hjerte, og forbinde deres Smertes (Ps. 147, 3). Dette gaar saa let og stille for sig, at ingen Fornuft kan begribe det, ret som om Noget i en legemlig Sygdom er meget urolig og ikke kan sove, og et saadant udmattet Menneske da falder i en blid Sovn, hvori alle Lemmer styrkes. En saadan aandelig Uro i den troende Sjel ere Belymringerne, der ikke tillade den at hvile i Gud. Naar da Guds Trøst, Guds Fred, som den sande himmelske Sovebalsom, falder paa et saadant stedse vaagende Hjerte, saa begynder det at hvile i Gud, bliver stille og roligt og hengiver sig til Gud. Herom siger Herren: „I mig skulle I have Fred; i Verden skulle I have Trængsel“ (Joh. 16, 33). „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11, 28 29.***) En saadan indvortes Trøst er heller intet Andet end Fornemmelsen af den levende Kraft i Guds Ord, hvilket den Hellig Aand, som Guds Finger, har skrevet i vor Sjel, ja nedlagt deri som en levende, usorgjængelig Sæd. Ligesom

*) Joh. Arnd., over Ps. 94

**) Vor Overstepræst er trofast og vil ikke lade os fristes over vor Evne; men enten ndfrister eller beroliger han os, eller han opfylder vort Hjerte med Trøst, styrker det ved Taalmodighed, opreiser og opretholder det formedelst Troen Chemnitz.

nu et Frø spirer, grønnes, blomstrer og lugter godt, saaledes giver ogsaa Guds Ord, naar det bliver levende og kraftigt i Mennesket en stærk Livsens Lugt fra sig. Og, ligesom en Moder tiltaler og beroliger sit lille Barn med de allervenskligste og kjærligste Ord, hun kan optænke, — ligesom ogsaa et Barn giver sig snart tilfreds, naar det hører sin Moders Stemme, saaledes er Guds Trøstiden allerjøddeste, venligste og livsaligste Tiltale af Gud Fader og vor Herre Jesus Christus gennem den Hellig Aand i vort Hjerte, en Tiltale, som vel ikke legemlige Øren kunne høre eller de udbortes Sandser fornemme, men som fornemmes af Aanden og Sjelen i vort Indre, og saasnart Sjelen fornemmer den, sukker den til Gud og svarer Ham med indbortes, stærke Sukke." Saavidt den ovennævnte dyrebare Lærer. Denne Trøst og Husvælske er den allerjøddeste Forsmag paa det evige Liv og pleier kun at forundes og skjænktes de bedrøvede Sjæle, som formedelst aandelig Anfægtelse og Samvittighedsangest have haft en Forsmag paa Helvede og følt Syndens og den evige Døds Kraft eller som forøvrigt maa lide under mangehaande Kors og Trængsler.

§ 18. Dernæst husvælske Gud ogsaa middelbart, naar Han lader et gudfrygtigt, ængstet Hjerte indgydes Trøst af sine og sin Kirkes Tjenere eller andre erfarne og medlidende Christne og giver Naade til, at dette gør sin Virkning og betager de mangeslags Sorger deres Kraft. Ofte hænder det, at en gudfrygtig Præst, der forkynder Ordet i offentlig Forsamling, skaffer et saadant sorgfuldt og bedrøvet Hjerte Lust og trøster det kraftigt, uagtet han intet har vidst af dets Nød; men den Hellig Aand, som kender og leder Hjerterne og Tankerne, har givet ham ifinde at tale om saadanne Ting og meddele saadan Trøst. Hertil kommer da ogsaa, at denne ofte træffer saa nøiagtigt, at de Bedrøvede ikke kunne

tænke Andet end at Præsten maa have kjendt deres Nød til Punkt og Prikke og med Glid henvendt sine Tanker paa dem. Ofte sker det ved Guds Tilskikkelse, at et gudfrygtigt Menneske, der har mange Betsyringer i sit Hjerte, bliver kjendt med en erfaren, gudfrygtig og kjærlig Christen, der er bleven trøstet i mange Trængsler af al Trøstes Gud og saaledes med sin Trøst igjen kan trøste Andre, der befinde sig i lignende Trængsler; ham lægger da Gud sin Trøst i Munden og bruger ham til at bestænke og vedervæge de af Sorg og Kummer udmattede Hjerter, ligesom en Gartner bruger Haugeprøiten til at vande de af Heden næsten visnede Planter. Undertiden træffer det sig, at en gudfrygtig Christen af glad og taknemmeligt Hjerte, synger en Psalme; en Anden sidder i Nabolaget i en Braa, sørger, tænker og grubler, og Gud fører Ordet fra den Enes Mund til den Andens Hjerte, saa at dette derved bliver opmuntret til Glæde Stundom sidder et dybtbedrøvet Hjerte og blader i Bibelen eller i en anden god Bog, og Gud fører det saaledes at han støder paa et Skriftsprog eller en Beretning, hvorefter han søger rigelig Trøst. Man har Exempler paa at bedrøvede Mennesker, som have haft et tungt Kors, ere ved at være Vidne til Barnebaaben blevne paamindede om sin egen Daab og den Naadespagt, Gud deri oprettede med dem, og at de derved ere blevne husvælske, ligesom ogsaa, at Herrens hviværdige Kjærlighedsmaaltid og dets andægtige Betragtning har gjort en lignende salig Virkning paa Andre.

§ 19. Saa trøster ogsaa Gud ofte sine Egne med virkelig og uventet Hjælp, naar Han midt i Sorgerne og Betsyringerne lader dem erfare, at Han tager Del deri, — at Han ikke har sluppet dem af sin faderlige Omhu og Varetægt, — at Han tænker paa dem, — at Han er med dem i Nøden og i sin Tid vil

rive dem aldeles ud deraf. Saaledes viste Han den grædende og næsten vansmægtende Hagar en Brønd, med hvis Vand hun kunde læste sig selv og sin Søn (1 Mosf. 21, 12 flg.). Da Josef var bleven forraadt og solgt af sine Brødre, opvakte Gud Velvillie for ham hos hans Herre og senere, da han formedelsst dennes utugtige Hustrues Bagvaskelse var kommen i Fængsel, hos dettes Forstander, hvormed Han vilde vise ham, at Han fulgte ham overalt med sin Godhed (1 Mosf. 39, 4, 21). Da Enken i Zarepta troede, at der nu ikke stod Mere tilbage end at hun og hendes Søn endnu engang kunde æde sig mætte og derefter dø, saasom alt hendes Forraad var for-tæret, sendte Han hende Profeten Elias, der bragte saadan Velsignelse med sig, at de alle Tre kunde leve i halvfjerde Aar af den lille Rest Mel og Olie, hun havde i Behold (1 Kong. 17, 10 flg.). En Profet-Enke, hvis Sønner Magerkarlen vilde føre bort med sig som Trælle, gav Han ved Profeten Elisa saamegen Olie, at hun ei alene kunde betale sin Gjæld, men ogsaa ernære sig selv og sine Sønner ved Hjælp af det Overblevne (2 Kong. 4, 1 flg.). Herpaa kunde jeg ogsaa anføre mange Exempler fra vore Tider; men for at undgaa Vidtløftighed vil jeg lade mig nøie med et eneste, som nylig er kommet til min Kundskab.

§ 20. En gudfrygtig Borger herstedes*) ønskede og bad ofte til Gud, at Han vilde afdrage hans Hjerte aldeles fra Verden og betage ham al Leilighed til at omgaaes med jordiske indede Mennesker og derved forsynde sig. Nu tildrog det sig, at han tilligemed nogle Andre veltede med en Bogn, og at han kom mest til Skade af dem Alle, idet hans Høft gik af Led og det ene Aar blev saa forstødt, at han efter at have lidt meget af mange Læger og tilsat alt det, han

havde (Mark. 5, 26) blev halt og i lang Tid ikke kunde komme ud af sit Hus. Da han allerede forhen havde havt betydelige Tab i sin Næringsvei, kom han efter Guds Villie i den yderste Fattigdom, saa at han tilsidst ikke engang eiede en Skilling og intet Brød havde, men en Aften maatte gaa tilsængs uden at have spist. Hvorvidt Sorgerne i denne hans Tilstand tillode ham at sove, kan man let slutte sig til. Imidlertid faldt det ham ind, at han endnu havde noget Sommer liggende ude i Gaarden, og efter at have raadført sig med sin Kone, besluttede han at sælge dette, for atter at faa nogle Penge mellem Hænder. Dagen efter indfinder der sig vel en Kjøber, der byder ham fem Daler for bemeldte Sommer; men da han troede at skulle faa Penge, siger hin, at han endnu skyldte sin Fader sex Daler, og at denne havde paalagt ham at beholde disse Penge hos sig, osv. Nu var alt Haab ude, og han havde ikke mere Noget, som han kunde gribe til og sælge. Men Gud vilde vise ham, at Han ei heller havde glemt ham i denne hans yderste Fattigdom, og at Hans Hjælp kommer, naar det er ude med al menneskelig Hjælp. Thi lidt efter indfandt der sig uventet en medlidende og godgjørende Mand i hans Hus, som aldrig tilforn havde staaet i noget Forhold til ham, ei heller havde kjendt til hans store Fattigdom, uden forsaavidt som han havde hørt, at han var kommen til Skade, ligesom han ogsaa af den Ustand, hvori hans Hus var, sluttede sig til at hans Forsatning ikke var den bedste. Efterat denne Mand i Korthed havde talt med ham, leverede han ham fire Daler, sigende, at de to Daler vilde han forære ham, og de andre to kunde han betale ham tilbage, naar han saa sig istand dertil; hvis ikke, vilde han hellerikke fordre dem. Om den sorgfulde og trostesløse Mand blev glad over denne usformodede Hjælp, henstiller

*) i Magdeburg.

jeg til christelige Hjerter at betænke. Han tog imod disse Penge, som Gud havde forundt ham, anvendte dem til at indkjøbe, hvad han behøvede til sin Haandtering, og Gud velsignede dem saaledes, at de fire Daler, efter hvad han selv bevidnede, i kort Tid bleve til tyve, og saa at han siden havde sorgfrit Udkomme for sig og Sine. Mangt et verdsligsinde Hjerter vil maaske ved at høre denne Fortælling le af min Enfoldighed, idet jeg ikke tager i Betænkning at hidsætte slige simple Sager, og hvad der har tildraget sig med saa ringe Mennesker. Men jeg vilde ønske, at jeg derved kunde opmuntre mange Andre til at give nøiere Agt paa Guds Godheds og naadige Forsyns Undere, hvilke Han endnu af og til viser ogsaa mod ringe, men gudfrygtige Mennesker, og at de vilde føre dem i Pennen og efter Omstændighederne meddele Verden dem, vor Gud til Ære og andre Bedrøvede til Trøst.

§ 21. Jeg haaber ogsaa, at dette, og hvad der forhen er anført om den guddommelige Trøst, vil bidrage til at man desto bedre forstaaer, hvad Profeten siger: Dine Husvælsker kvæge min Sjæl. Han vil sige: Omvendtstønt jeg efter din hellige Villie og Raadslutning, o Gud, er omgivet af mange Trængsler, og mit Hjerter er opfyldt af megen Sorg og Kummer, saa er det dog min Glæde, som kraftigt husvaler og indvortes forlyster mig, at Du ved din Hellig Aand og Hans Vidnesbyrd i mit Indre forstærker mig om din evige Naade og Kjærlighed og forsjøder al Bitterhed ved Hans Trøst, — at jeg i dit Ord finder saamange herlige og dyrebare Forjættelser, hvormed Du, ligesom med Balsom og Æbler (Høis. 2, 5), styrker og vedkvæger mig, — at Du har opvakt mig et og andet Hjerter, der har Medlidenskab med mig, tager sig af mig og taler trøstelig til mig (saaledes som Jonatan, Husai og Barfillai), og endelig, at

Du ofte yder mig uventet Hjælp og lader mig spore din faderlige Baretægt (1 Sam. 18, 1 flg.; 19, 4 flg.; 20, 2; 2 Sam. 15, 32 flg.; 17, 27 flg.; 1 Sam. 19, 10 flg. 26. 27). Jeg vil dog ikke negte for at David i dette Skriftsprog maaske fornemmeligen sigter til Guds Ord og de herlige Forjættelser og Trøstegrunde, som deri indeholdes, efterdi han i sin hundred- og nittende Psalme fem forskjellige Gange bruger et Udtryk om Guds Ord, som er meget nær beslægtet med det hebraiske Udtryk, der af Luther er oversat ved forlyste, som naar han siger: Dine Vidnesbyrd er min Forlystelse, mine Raadgivere; dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Glendighed; Rød og Trængsel fandt mig; din Bud er min Forlystelse; jeg længes efter din Frelse, Herre, og din Lov er min Forlystelse.

§ 22. Heraf uddrage vi den Lærdom, at Gud har forordnet mange Husvælsker imod vort moissommelige og bedrøvelige Livs mange Betyrninger, at ingen Sorg kan opstige i vort betrængte Hjerter, uden at der er tilstrækkelig Trøst at finde derimod i Hans Ord. For at godtgjøre dette vil det paaligge os, i den hellige, guddommelige Skrift at samle de fornemste Husvælsker og Trøstegrunde, og det saaledes, at vi først anføre dem, med hvilke man kan møde det menneskelige Hjertes Sorger i Almindelighed, og dernæst dem, som man kan sætte imod de største og tungeste af dem i Særdeleshed.

§ 23. Hovedtrøstegrunden imod de gudfrygtige Hjertes Sorger og Betyrninger er Guds naadige og faderlige Forsyn, Styrelse og Omhu, hvori de ere indesluttede, — som hersker over dem, regjerer og fører dem og som vel er forunderlig, skjult og ubegribelig, men dog sikker, naadig og usoranderlig. Herom taler Skriften over al Naade mærkeligt og trøsteligt. Den siger, at Gud regje-

rer den ganske Verden, — at Han har Alt i Hænde, — at Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, staar til Hans Tjeneste, og at Intet sker uden Hans Raad og Villie, Hans Bestemmelse og Tilladelse. Blandt alle de tusindfold Ting og utallige Begivenheder i Verden er der kun Et, som styrer, ordner, virker, tillader eller forhindrer Alt og som gjør lykkelig eller ulykkelig, nemlig Guds hellige Villie; Hans Forsyn bestemmer alle Tings Maal, Grændse, Tal og Vægt; Hans Haand giver og tager, uddeler og tilbageholder; Han ophøier og nedtrykker; Han gjør fattig og rig, osv. Til Stadfæstelse paa hvad vi her have sagt og til yderligere Oplysning ville vi anføre nogle Sprog af Skriften: For Herren frygte al Jorden! — ræddes for ham, alle Jorderiges Indbyggere! Thi Han jagde, og det skede; Han bød, og det skod der. Herren forstyrer Hedningernes Raad; Han gjør Folkenes Tanke til Intet, (om end ikke blot et, men mange mægtige og kloge Folkeslag have holdt Raad og udtænk, overveiet og lagt en Plan i sin høieste Visdom, saa kan dog Gud sønderrive og tilintetgjøre alt Saa-dant, ligesom man sønderriver og borttager en Spindelvæv; Han gjør dem en Streg i Regningen, om Han finder for godt; Han gjør, at deres klogtigste Anslag forgaa som en Røg Ps. 33, 8—10,) hvilket Profeten Esaias bekræfter, naar han siger i sin Guds Navn: Gjører Selskab, I Folk, og bliver dog sønderknuste! omgjørder Eder, og bliver dog sønderknuste! Beslutter et Raad, og det skal dog blive til Intet; taler et Ord, og det skal dog ikke bestaa; thi med os er Gud" (Esai. 8, 9. 10). „Herrens Raad bestaar evindeligen, Hans Hjertes Tanke fra Slægt til Slægt. Fra Himmelen skuer Herren; Han ser alle Menneskenes Børn. Fra det Sted, hvor Han bor, ser Han ned til alle Jordens Indbyggere, Han, som danner deres Hjer-

ter tilhøbe, — Han, som giver Agt paa alle deres Gjerninger" (Ps. 33, 11. 13—15). Saaledes siger David ogsaa paa et andet Sted: Til evig Tid, Herre, bestaar dit Ord*) i Himmelen (hvad Du har sagt, forordnet og besluttet, det lader man nok være at rokke; dit Udsagn er ligesom skrevet paa Himmelen, saa at ingen Magt, intet Vælde, ingen Visdom paa Jorden kan forandre eller udslætte det); „fra Slægt til Slægt er din Trofasthed; Du grundfæstede Jorden, og den stod der. Til at udføre dine Domme staa de (Himmelen og Jorden) end idag; thi alle Ting ere dine Tjenere" (Ps. 119, 89—91).

§ 24. Herren høre ogsaa Salomos Ord: Jeg fornåm, at alt det, som Gud gjør (og i sit alviise Raad forordner), det skal blive evindeligt (det maa gaa, som Han vil, og ikke anderledes). „Man kan Intet lægge til, og man kan Intet tage derfra, og Gud gjør det saa, for at man skal frygte for Hans Ansigt" (Præd. 3, 14). Se Guds Gjerning (se i Alt, hvad der foregaar i Verden, Guds Gjerninger, Anordninger, Bestikkelser og Domme); „thi hvo kan gjøre det lige, som Han gjør kroget?" (7, 13) Jeg vendte mig og saa under Solen, at Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brod i de Riges Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid (til den af Gud bestemte Tid) og Hændelse hændes det dem Alle (Gud giver det efter sit Velbehag — 9, 11). Der er mange Anslag i en Mands Hjerte (om hvorledes han skal begynde paa Noget og udføre det, — hvorledes han skal blive rig, komme til Ære, saa, hvad han ønsker, og sætte sin Villie igjennem); men Herrens Raad, det skal bestaa (det

*) Alt der undertiden ved Guds Ord forståes Hans Regjering, Hans Beslutning og Anordning sees af Ps. 148, 8; 105, 19; Nab. 17, 17.

gaar ikke, som Mennesket, men som Gud vil — Ordsb. 19, 21). Saaledes siger ogsaa Jeremias: „Seg ved, Herre, at Menneskets Bei (hans Foretagender, hans Lykke eller Ulykke) ikke staar til ham (saa at han kan gjøre og udføre det, give og tage efter sin Villie); „ja, det staar ikke til ham, som vandrer, at han kan befæste sin Gang“ (Jer. 10, 23). Han taler paa dette Sted om den Ulykke, som Kongen af Babels Krigshær efter Guds retfærdige Dom skulde bringe over Israels Folk, og vil sige Saameget som: Herre, Du er retfærdig; men vi maa skamme os; Du har besluttet en Ulykke over os, som vi med al vor Magt og Visdom, med al vor Loben og Renden ikke ville kunne afvende; men vi maa og ville ydmygt overgive os i din naadige og hellige Villie, idet vi sikkert haabe, at Du ogsaa vil sætte Fienderne Maal og Grændse, mildne din Brede med Naade og Kjærlighed og beskjærme, frelse og opholde dine Egne. Her ere ogsaa de Ord af den gudfrygtige Hanna paa sit rette Sted: „Herren er den, som døder og gjør levende — som nedfører til Helvede og fører op igjen“ (1 Sam. 2, 6).

§ 25. Men Skriften siger endnu meget Mere om Guds Forsyn, Regjering og Opjagt over ethvert Menneske i Særdeleshed og lærer tydeligen, at ethvert Menneskes Undfangelse, Fødsel, Liv, Opdragelse, Fremgang, Stand, Embede, Næringsvei, Værelse, Lykke og Ulykke, Tiltag, Aftagen, Sundhed, Sygdom og Død er underkastet den alvise, vældige og naadige Guds Styrelse, og at Intet vederfares ham ved en Hændelse, saaledes som det ofte ser ud til og som det naturlige Menneske indbilder sig; men det er Altsammen forud beskikket, besluttet eller tilladt, — det er givet eller negtet, forudt eller forment efter den almægtige, alvise, hellige, retfærdige og miskundelige Guds Raad og Velbehag, — hvorom Luther etsteds taler saare

mærkeligt: „Man skal ikke afmale Gud, som om Han sidder deroppe i Himmelen paa en Guldstol i Purpur og gyldne Klæder, med Guldspir og Guldkrone, men som en Herre, der opholder alle Ting, opfylder Alt, er tilstede i alle Skabninger, virker og arbejder i alle Ting, har Alt i sin Haand og som er en Herre over Synd, Død, Djævel, Helvede, al Ulykke og alt Ondt.“ Og paa et andet Sted: „Det skulde vi lære, at ingen Skabning har enten Tilværelse eller Kraft fra sig selv, og at det ikke staar i dens Magt, hvor længe den skal vare og vedblive; men Alt har faaet sin Bestemmelse af Gud for hvor længe det skal vare og vedblive, saa at vi overalt se, at Gud holder den ganske Verden vældeligen i sin Haand, og at Intet kan røre sig, uden hvad og naar Han vil — —. Alt udgaar fra Guds Bestemmelse, og ingen Ting har sin Tilværelse og Styrelse fra sig selv, men Alt fra Guds Haand, Raad og Villie.“

§ 26. Gud ser, kender og kalder Mennesket ved Navn, før det er født; før Noget ved eller kan vide af det at sige, — før Noget tænker eller kan tænke paa det, ved den alvidende Gud af det og tænker paa det. Dette sees klarligen af disse Vidnesbyrd: „Som udannet Foster saa dine Dine mig, og i din Bog bleve de alle opskrevne, de Dage, som bleve bestemte, da der ikke var en iblandt dem“ (Ps. 139, 16), ved hvilke Ord en gammel Theolog*) gjør den Bemærkning: Allerede før jeg endnu var dannet, havde Du ei alene besluttet, hvor mange Dage jeg skulde leve, og hvilken Dag der skulde være mit timelige Livs sidste; men alle mine Dage vare ogsaa saaledes indskrevne i din Bog, at det allerede var besluttet hos Dig, hvad der paa enhver Dag skulde møde mig.“ Og en anden**) siger:

*) Osiander.

**) Lütke mann, „Forsmag paa Guds Godhed.“

„Mennesket foresætter sig vel dette og hint; men Gud bestemmer, hvilket Udsald det skal faa; dette har han allerede fastsat, før vi bleve fødte; før Verdens Grundvold blev lagt, har Gud holdt en Protokol over vort hele Liv og deri optegnet, hvor længe det skal vare og hvad der hver Dag skal vedsfares os. Herhen høre de Ord, som Herren talte til Aroes eller, som de verdslige Historie-skrivere kalde ham, Cyrus, førend han endnu var født: „Jeg kaldte dig ved dit Navn; jeg nævuede dig, endskjønt du ikke kjendte mig. Jeg er Herren, og ingen ydermere; der er ingen Gud uden jeg; jeg vil omgjorde dig, endskjønt du ikke kjender mig“ (Esai. 45, 4. 5). Ved denne Forudsigelse er at mærke, at den skede henved to Hundred Aar før Cyrus's Tid, og at den alvidende Gud-jaa længe i Forveien nævuede ham ved hans Navn, ligesom Han lod nævne Kong Josias's Navn over tre Hundred Aar forud og forkynde, at han skulde vanhellige Alteret i Bethel (1 Kong. 13, 2).

§ 27. Hvorledes vi nu skulle føre os dette til Nytte, vil jeg med velberaadt Hu fremstille med en hoifortjent Lærers Ord: „Det er jo forunderligt,“ siger han, „at kjende En, som endnu ikke er til og endnu først skal blive født, — — ja at udruste (omgjorde) En og betro ham et Embede, uagtet han endnu ikke kjender sin Herre Gud, ja endnu ikke er kommen til Verden. Derfor ere alle tilkommende Ting nærværende for Gud og staa for Ham, som om de allerede vare skede, og Gud har skrevet alle Troendes Navne, det er: deres Gjerning, Embede, Kald, Tro, Liv og Død, Kors og Trængsel, i sit Forsyn, som i en Bog, og besluttet, hvilken Gang ethvert Menneske skal vandre i sit Liv, hvorfor ethvert Menneske bør tro af Hjertet, at han er i Guds Haand med sit hele Liv og al sin Gjøren og Vaden, og at Gud i Himmelen har besluttet i sit hellige

Raad, hvorledes det skal gaa ham her i Verden, ja, at Gud har ordnet hans Livs hele Løb, saa at det maa gaa, som Gud vil, og ikke, som Menneskene ville og tænke.“*) Hermed stemme den dyrebare Luthers's Ord overens, naar han siger: „Man ser gjerne, at naar Følf faa Børn, blive de værre og gjerrigere end før, — at de grue, strabe og juede sammen, alt hvad de kunne, for at der skal være ret Meget efter dem; de vide ikke, at ethvert Barns beskaffede Del, — hvad og hvor Meget de skal eie, allerede er bestemt og tildelt det, før det kommer til Verden.

§ 28. Saa er og Mennesket underkastet Guds Forsyn og Styrelse, naar det bliver undfanget, dannet og beredt i Moderslivet. Thi Gud har ei alene bestemt den Tid, da ethvert Menneske skal tage sin Begyndelse og blive avlet; men Han er ogsaa virksom ved dette Naturens Under og begynder paa en skjult og ubegribelig Maade at arbejde paa et Menneske til den Tid, som har behaget Ham. Verdens kloge Mennesker sige, at intet Træ, ingen Busk, ingen Urte eller Blomst voxer paa et Sted uden en særegen Indflydelse eller Medvirkning af Stjernerne eller Himmelen; meget mere kunde vi sige, at intet Menneske, hvilket jo langt overgaar alle Træer, Urter og Blomster, avles uden Guds Medvirkning og Betsignelse. Dette lærer Guds Aand os med disse Ord: „Dine Hænder, o Gud, siger Job, have dannet mig og gjort mig, helt, trindt om — — Udgjød Du mig ikke som Mælk og lod mig størkne som Ost? Beskædte Du mig ikke med Hud og Kjød og gennemvævede mig med Ben og Sener?“ (Kap. 10, 8 flg.) og David: „Du virkede mig i min Moders Liv. Ei vare mine Ben skjulte for Dig, der jeg blev dannet i det Skjulte“ (Ps. 139 13. 15). Herhen høre ogsaa vor Guds

*) Joh. Arndt, over Ps. 105.

Ord: „Hvo udbretter og gjør det? hvo kalder Slægterne fra Begyndelsen? jeg Herren, som er den Første, og med de Sidste er jeg selv“ (Gai. 41, 4). Han kalder den ene Slægt efter den anden, det ene Menneske efter det andet, de Første saavel som de Sidste, frem fra deres Intet, saaledes som vi i det foregaaende Kapitel sagde om Stjernerne paa Himmelen, at Han udfører deres Hær ved Tal og kalder dem alle ved Navn, det er: Han har ei alene skabt dem i stor Mængde og ført dem, som en velordnet Krigshær, frem paa Himmelen, men ogsaa foreffrevet, hvorledes enhver af dem skulde indrette sit Løb og naar den skulde staa op og gaa ned; saaledes har Han ogsaa ordnet Menneskenes overvættede store Mængde og tildelt Enhver hans Gaver, Stand, Værelse og Beslægt, saa og bestemt Tiden, naar, og Stedet, hvor Enhver skal komme frem, som om han blev kaldet.

§ 29. Man maa imidlertid ikke forstaa disse Skriftens Sprog, der handle om Menneskets Dannelse og Beredelse i Moderslivet, om Legemet alene, men ogsaa om Sindet og Sjelen og de Gaver, hvormed disse blive udrustede og prydede af Gud. Thi Gud giver Alle Liv og Aande, og alle de Gaver, de have paa Legeme og Sjæl, dem have de, saavel som selve Livet, fra Ham (Ap. Gj. 17, 25). Ingen kan give sig selv et sundt, stærkt og skjønt Legeme; ei heller kan Noget give sig selv et godt, nemt og opvakt Hoved og en klog Sjæl; men „Gud uddeler ogsaa i denne Henseende til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil“ (1 Kor. 12. 11). Thi ligesom Aandens Gaver ere mangehaande, saaledes ogsaa Naturens; begge Dele komme fra Gud. Et Menneske kan slet Intet tage, uden at det bliver givet ham fra Himmelen, siger Johannes den Døber (Joh. 3, 27). Vi ere Alle (selv i Moderslivet) „i Guds Haand, ligesom Leret er i

Pottemagerens Haand“ (Jer. 18, 6); Han kan gjøre os til store, vide og dygtige Kar og give os rummelige Hjerter, der kunne lære, fatte og bevare Meget; men Han kan ogsaa gjøre os smaa og udygtige, alt efter sit Velbehag. Om Salomo siges, at Gud gav ham et udbredt Hjerte, det er: stor Forstand, megen Klogt, en mageløs Sukommelse, et godt Næmme til at fatte og lære alskens Videnskaber, Kunster og Tungemaal, til at gjøre nye Opfindelser og forbedre dem, som allerede vare gjorte, saavel som ogsaa Udholdenhed og utrættelig Flid samt allehaande andre ædle Sjælskerner. Ihvorvel man nu ikke kan negte for at her var noget Overordentligt med i Spillet, saa kan man dog heller ikke drage i Tvivl, at der fra hans Udsfængelse og fra Moderslivet af ogsaa var meddelt ham en naturlig Dygtighed fremfor Andre, som ogsaa Forfatteren til Visdommens Bog under hans Navn tilfjendegiver; „Jeg var et Barn af god Art og havde faaet en god Sjæl“ (Visd. 8, 19). Derimod finder man Andre, der ikke have faaet et saa udbredt Hjerte og en aa begavet Aand, og der er ingen Tvivl om at den Høieste heri handler efter sin uransagelige Visdom og har sine hellige Marsjager, hvorfor Han skjænker den ene mange og den Anden faa Gaver, efterdi Han forstaaer at betjene sig af Alle og Enhver i sit store Verdenshus, — hvorefter vi senere hen med Guds Hjælp skulle tale nærmere.

§ 30. Ikke mindre staar ethvert Menneskes Fødsel med alle sine Omstændigheder under Guds Forsyn og Styrelse, saaledes som Salomo siger: „Alting har en (af Gud) bestemt Tid, og altsaa er der ogsaa Tid at fødes“ (Præd. 3, 1. 2). De største Kunstnere, saasom Malere, Billedhuggere og Uhrmagere, skulle sit Arbejde og pleie, naar de udføre det paa et aabent Sted, at omgive sig med Tæpper og Omhæng, indtil de

blive færdige dermed; da fremstille de det for Alle og Enhver til at beskues. Saaledes bærer ogsaa vor Gud sig ad, Kunstneren over alle Kunstnere, om jeg tør tale om Ham paa menneskelig Vis; Han forarbejder Mennesket i Moderslivets Skjul (Ps. 139, 15) og følger dette sit Arbejde saaledes, at intet menneskeligt Die kan se det, og saa at selv hun, som er Værkstedet, ikke ved, hvorledes det dermed gaar til; hun føler og fornemmer vel, at den store Mester har begyndt en stor Gjerning inde i hende; men hvorledes han gaar tilværks dermed, det kan hun ikke begribe. Den menneskelige Forstand gransker vel flittigt og omhyggeligt og slutter sig saa godt, den kan, til hvorledes det gaar for sig, men maa dog tilsidst bekjende, at hvad den formaar at udforske deraf, er lidet eller endog slet Intet, saasom de Lærdeste endnu ikke kunne blive enige om hvorledes Fosteret næres i Moderslivet, — hvorledes det drager Nænde, — hvilket Lem er det første og hvilket det sidste, — hvorledes og naar Fosteret bliver bejlelet, og Deslige. Men naar det levende og ædle Kunstværk er færdigt, saa bringer Mesteren det for Ophset og fremstiller det til Alles Beundring, paa en Maade, som alt Menneskevid vilde forbauses over, dersom det ikke skede saa ofte. Herom siger Kong David paa et andet Sted: „Du er den, som drog mig frem af Moders Liv; — fra min Moders Liv er Du min Gud“ (Ps. 22, 10. 11). Det er godt sagt af de gudsfrygtige Gamle, hvis der ikke oftere end hvert hundrede Aar fødtes et Barn til Verden paa den sædvanlige Maade, saa vilde Alle erkjende det for en stor Undergjerning; men efterdi det sker daglig, saa tager saagodt-som Ingen det til Hjerte. Lignende Tanker lægger Luther for Dagen, naar han siger; „Dersom Gud var karrigere i at uddele og skjænke sine Gaver, saa vilde vi være Ham taknemmelige, saa-

som om Han ikke lod noget Menneske fødes med mere end et Ben eller en Fod og først gav ham det andet Ben i hans syvende Aar, i det fjortende Aar den ene Haand og i det tyvende den anden; da vilde vi bedre paaskjønne Hans Gaver og Velgjerninger, saa og elste og skatte dem langt høiere.“

§ 31. Der er imidlertid ved et Menneskes Fødsel endnu flere Ting at lægge Mærke til, hvilke ere af stor Vigtighed med Hensyn til det Omme, vi her have for os. Ikke sjælden fødes et Barn under stor Angest og usædvanlige Smærter, og Moderen maa lade sit Liv, idet hun bringer det til Verden. Dette sker dog ikke ved et Slumpetræk, men efter Guds helige Raad og Villie, idet Han ogsaa i saadanne sørgelige Tilfælde ved at bevirke noget Glædeligt. Han lægger ofte Roden dybt i Jorden, for at Stammen skal voge og grøntes des bedre og bære des rigeligere Frugt. Rafael maatte føde sin Benoni*) eller, som hans Fader kaldte ham, Benjamin**) med saadan Smerte, at hendes Sjæl for ud (1 Mos. 35, 17. 18); men han blev dog siden ved Guds Velsignelse en Rod til en af Israels fornemste Stammer. Jaabez, en Israelit af Juda's Stamme, fik af sin Moder dette Navn, der betyder En, som volder Smerte, fordi, sagde hun, „jeg fødte ham med Smerte“ (1 Krøn. 4, 9); men han blev siden herligere end sine Brødre, som han langt overgik i Guds frygt og ved sine herlige Gjerninger, saaledes som Ofsander fortolker dette Sted, idet han endvidere tilføjer: „Jeg fødte ham med Smerte; han var mig under Fødselen best som Galde, saa at endog mit Liv stod paa Spil; derfor vil jeg kalde ham saaledes til en evig Thukommelse; men med Tiden blev han en fornem og navnkundig Mand. Thi det gaar sædvanlig saaledes, at de Born, som fødes med stor

*) det er: min Glædeligheds Søn.

**) det er: Lyttens Søn.

Fare, senere udrette store Ting i Kirken eller den verdslige Styrelse, og efterdi Satan mærker dette, onskede han gjerne at dræbe dem i Fødselen, hvilket ogsaa vilde ske, dersom ikke Gud paa overordentlig Maade opholdt dem."

§ 32. Mangt et Barn, som er det sidste blandt sine Sødskende, bliver det første og fornemste med Hensyn til Naade, Betsignelse, Gæve og Guds, som Davids Exempel lærer; thi vel overgik hans ældste Broder Eliab ham i Høide og Anseelighed; men Herren havde dog udvalgt ham som den Mindste, tog ham fra Faarehjorden og lod ham salve til Konge over sit Folk (1 Sam. 16, 6. 7. 12). Mangt et Barn fødes af fattige og nødlidende Forældre og bliver siden en Forklaring over, hvad David siger: „Jeg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig; min Hjælp og min Frelser er Du, min Gud" (Ps. 40, 18). Mangt et Barn bliver, som sin Jesus, svøbt i daarlige Klude og lagt i en Krybbe (i en simpel Bugge, paa et usjelt Leie); men Gud drager det siden frem af dets Mørke og Glendighed og sætter det blandt Verdens Lys (Hillipp. 2, 15), saaledes som den saligpriste Jomfru Maria; thi uagtet hun var udsprungen af en kongelig Stamme, der var vant til at bære Spir og Krone, maatte hun alligevel formedelst Fattigdom gifte sig med en Mand, der vel var af samme Stet som hun, men dog maatte ernære sig med Tømmersøgen; ikkedestomindre blev hun Guds Søns Moder, hvilket uidentvivel den højeste Værdighed, noget Menneſke paa Jorden har opnaaet. Mangt et Barn ligner Palme- og Olietræerne, der trives bedst og bære mest Frugt, naar de staa paa sandige og stenige Steder; fra sin Fattigdom og Ringhed kommer det langt bedre frem og stiger langt højere end Andre fra sin Velstand og Rigdom. Mangt et Barn mister efter Guds Villie sine Forældre eller idetmindste sin Fader

og har aldrig kjendt dem, saa at det bliver en sienſynlig Udlæggelse af Davids Ord: „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig" (Ps. 27, 10; det er som en svag og krybende Plante, som man ikke har sat nogen Stang eller Støtte ved og som kryber henad Jorden, saalænge til den naar et skjønt og frugtbart Træ, hvilket det da slinger sig opad; hvor mangen Fader- og Moderløs maa ikke krybe, krumme og sno sig gennem Verden, indtil han lærer at forlade sig paa Gud alene og at hænges ved Ham med fuld Tillid, hvilket kan oplyses ved Esthers Exempel (Esth. 2, 7, 17).

§ 33. Guds Styrelse og Forsorg aabenbarer sig endvidere i Menneſkenes Opdragelse i Almindelighed og hver Enkelt i Særdeleshed, efterdi Striften ei alene siger, at Guds Misfandhed omslutter os fra Fødselen af og holder os ilive (Sir. 50, 30), men ogsaa, at Han kraftigt regjerer os, giver Naade, Betsignelse og Midler til vor Opdragelse og leder vore og Andres Hjerter, som have Noget deri at sige, saaledes, at Hans hellige Viemed og Naad omsider bliver udført, og saa at Enhver kommer til den Stand, det Embede, den Gæve, den Videnskab, den Kunst, det Haandværk, hvortil Han til Verdens Bedste har bestemt og beskikket ham. Det Første lader sig godtgøre med Jobs Ord, naar han siger: Liv og Misfandhed har Du skænket mig (Du har ei alene skænket mig Livet, men desforuden ogsaa bevist mig meget andet Godt, idet Du har forsorget, ernæret, beskjærmet og opholdt mig), og din Varetægt (efter det Hebraiske: din Besøgelse, idet Du daglig ligesom har spurgt efter mig i mine Forældres Hus og forøvrigt ofte besøgt mig med din Naade mit hele Liv igennem) „har bevaret min Mand" (Job 10, 12). Heri istemmer Kong David, sigende: „Du lod mig hvile trygt ved min Moders Byst. Paa Dig

(i dit Skjød) er jeg kastet fra Moders Liv; fra min Moders Liv er Du min Gud" (Ps. 22, 10. 11). Paa denne Naade bliver Guds Godhed tilvor Fødemoder, der annammer os i sit Skjød, jaajnaart vi komme til Verden, jaavelsom ogsaa til vor Barnepige og Opvarterske, saa at Alt, hvad Fornuften tilskriver Forældrene og deres Tjenere, bør tilskrives vor Gud. Man kunde derfor undertiden spørge et ungt Menneske: Hvem har du havt til Barnepige? og dersom han ikke vidste det eller svarede: Min Moder har ogsaa været min Barnepige, da hun formædelt sine smaa Børn ikke kunde holde nogen anden, saa kunde man give ham den Bæfted: Guds Godhed har været din Barnepige, og „Gud selv har baaret dig, ligesom en Mand bærer sin Søn, paa hele den Veie, du har vandret" (5 Mos. 1, 31.). Herom siger Luther: „Gud bevarer os for Satan og søger paa tusindfold Maader for os og bruger vel ogsaa Forældrene dertil, saa at Moderen bærer Omhu for at Barnet ingen Mangel lider og vaager og jover saameget mindre, for at Djævelen ikke skal tage Livet af Barnet; men dette er dog en ringe Omhu imod den, som Gud selv drager for os; Han sørger for Barnet mere end Moderen selv; men Ingen ser det; ei heller tror Noget det, uagtet det dog er ganske vist, at Gud sørger saaledes for os og holder os Djævelen fra Livet. — Han, som nu lægger saamegen Bekymring paa et Menneske, Han bekymrer sig selv ikke mindre for Enhver i Særdeleshed, og det saa forunderligen, at det tykkes En, som om man er den Eneste, Han giver sig af med; det ville vi komme til at se i det evige Liv; her se vi det ifkun i Troen." Og en anden Lærer*) siger: „Bare Børnene ikke under Guds Beskjærmelse, saa vilde Ingen opnaa det lyvende, end lige det tyttiende Aar."

*) Tjander.

§ 34, Der er ingen Tvivl om at Gud fører et saa aarvaagent Opsyn over os og lader sin Naade herske over os fra Barnsben af i den Hensigt at bruge os til sin Gode og Verdens Nytte, den Enne i denne, den Anden i sin Stand, den Enne til store og høivigtige, den Anden til ringe og simple Ting. Menneskenes Børn have mangeslags Hu og naturlige Tilboiligheder; den Enne har Lyft til dette, den Anden til hint Arbeide. Nogle robe allerede i Barndommen Kjærlighed til Bøgerne; de begynde under sine Lege at prædike, at regjere og befale. Andre finde Fornøielse i at bygge Huse, anlægge Gaarde, mynte Penge (om det end ikke er Andet end Potteskaar og Gulerodskiver). Jeg har kjendt to Smadrenge, hvoraf den ene meget net forfærdigede en liden Veirmølle og den Anden et lidet Skib med Tilbehør, uagtet de saagodt som intet andet Værktøj havde hertil end sine Brodskive. Nogle have Lyft til at tegne og male; Nogle have, forunderligt nok, Lyft til tungt og ofte i Verden ringeagtet Arbeide; Mange lade sig ikke af Smedenes sorte Ansigter og Hænder, ligesaa lidt som af den tunge Hammer og det idelige Arbeide, affkræfte fra at foretrække dette Haandværk fremfor andre. Ligeledes lade Andre sig ikke ved den Ringeagt og Moie, som følger med Skomagerens, Vinmed- og Klædesvæverens, Garverens og andre Haandværker, afholde fra at vælge disse til sin Næringsvei. Mange have Lyft til Handelen og finde ingen Betænkelighed ved at tiltræde en hyv- eller otteaarig haard Tjeneste og deri ofte lide megen Moie og Nød. Mange finde sin Glæde i Landlivet, i Jordbrug og Avægavl med hvad dertil hører, uagtet det vissefælgelig fører megen Vaagen, meget Besvær og tungt Arbeide med sig, osv. Alt dette sker ikke ved en Hændelse; men man skal heri erkjende Guds kraftige Styrelse, idet Han bærer alle Menneskers Sjæfter (Ps. 33,

15; Ordsp. 21, 1) og stedse opvækker unge Menneſter, ſom have Lyſt til denne og hin Haandtering, hvor ringeagtet og og beſværſelig den end mon være. Deſaarſag ſiger en navnkundig Theolog:*) „Man kan ikke upaſſende kalde en Drengs Lyſt til et ærligt Haandværk hans indvortes Kalb dertil,“ ligesom han paa et andet Sted ſiger: „Gud opvækker ſtedſe unge Menneſter, ſom have Lyſt den Ene til denne, den Anden til hin Syſjel og Haandtering, idet Han leder deres Sind ſaa forunderligt, at den Videndiſkab, Kunſt eller Haandtering, ſom er den Ene imod, finder den Anden Behag i, ſaa at han kaſter ſig med al Magt derpaa, hvilket Erfaringen noſſom bevidner.

§ 35. Endnu tydeligere ſees dette, naar man betænker, hvor uformodentligen og forunderligen mangengang de Vidler findes, hvorved et ungt Menneſte bliver ſat iſtand til at opofre ſig for den Videndiſkab eller Haandtering, hvor til Gud har udſeet ham og ſom han har Lyſt til. Ikke ſjelden giver Gud Forældrene iſinde, at de ſkulde beſtemme ſit Barn til Studeringer og det hellige Prædike-Embedet, og i denne Beſlutning lade de ſig ikke rokke, uagtet de ingen Vidler have til at opnaa dette Maal med. Mærkeligt er den navnkundige Præſten Valerius Herbergers Exempel; uagtet hans Fader kun var en ſimpel Haandværksmand, ſpaaede han ham dog ſtrax i hans Barndom, at han ſkulde blive Præſt. Han underviſte ham deſaarſag ſørſt ſelv hjemme i Læſning, Skrivning og andre Ting, og ſiden, da han vilde ſætte ham i Kjøbſtadſkolen, tog han ham ſørſt med ſig i Kirken og anbefalede ham og hans Studeringer med hjertelige Bønner paa ſine Anæer til den gode Gud. Da imidlertid denne gudſtrygtige Fader døde tidligt, og Gud aligevel vilde udføre, hvad Han med Hen-

ſyn til Drengen havde beſluttet, bevægede Han en af hans Faddere, en gudſtrygtig Præſt der paa Stedet, til at blive hans anden Fader og ſørge troligen for ham og hans Studeringer, indtil Gud, ſom Herberger ſelv udtrykker ſig, tog ham ud af hans Hænder og ſelv ſørgede for ham. Om den høifortjente Lærer i vor Kirke Dr. Martin Chemnitz fortælles, at hans Fader, der var en fattig Klædesvæver, vel opdagede herlige Aandsgaver og en overordentlig Lyſt til Vogen hos ham, men dog ikke formaaede at holde ham ſynderligt til denne. Efter at Faderen var død, maatte han ligetil ſit fjortende Aar hjælpe ſin Moder i Haandværket. Men efterdi Gud ikke vilde gjøre nogen Klædesvæver, men en ſtor Lærer af ham, ſoiede han det ſaaledes, at en af hans Slægtinger maatte komme til Moderen og ved Hjælp af mange Overtalelſer og næſten mod hendes Willie tage ham fra hende og bringe ham med ſig til Magdeburg, indtil han ſiden ved Guds Raade fik videre Forfremmelse og blev en ſaadan Theolog, at han ikke har havt mange Ligemænd.

§ 36. Om mig ſelv, den alleringeſte af Guds Tjenere, og hvor forunderligen, men dog naadeligen min Gud har ført mig fra min Barndom af, og hvorlunde Han har beviſt ſin aarvaagne og faderlige Omſorg imod mig, har jeg allerede talt paa et andet Sted.**) Men jeg kan dog ikke ved denne Leilighed undlade, atter at fremſtille mig ſom et Exempel paa Guds alviſe og naadige Regjering. Min i Gud hvilende ſalig Fader beſtemte mig ſtrax i Buggen til Guds Tjeneste og det hellige Præſte-Embedet. Men efter at den uſalige Krig havde opſlugt hans ikke ubetydelige Formue, og han ſelv efter Guds hellige Raad og Willie var død af Peſt, da jeg kun var et halvt Aar gammel, — efter at ſenere ogſaa

*) Dr. Schmidt, Chriſtl. Weiſh., 6. Præd.

**) 3die Del, 11. Præd., §§ 21—23.

min salig Stedfader, en kongelig Provst og gudsfrygtig Prædikanter (der elskede mig som sit eget Barn og stedse talte om, at han haabede, at jeg skulde blive en Guds og Kirkens Tjener), ligeledes var bortkaldt ved en tidlig Død i mit syvende Aar, og min kjære Moder siden maatte opdrage mig og mine Søskende kummerlignen, saa lod det til, at det ikke skulde blive noget af med mine Studeringer. Thi hvortil skulde Midlerne dertil komme? Men Gud, der ved herligheden at udføre sit Raad og Forhavende, gav hende ifinde at fremstille mig i min Alders niende Aar for min Bestemoders Broder paa Fædrene-Side, en rig Kjøbmand i Lybek, idet hun sagde, at mine Lærere vel tilraadede hende at holde mig til Studeringerne, men at hun savnede Midler til at hjælpe mig frem, osv. Hvad sker? Manden fatter strax — identvivl ved den Høiestes Raade og Styrelse — Godhed for mig, og efter at han havde ladet mine Kundskaaber prøve af forstandige Mænd og fundet, at jeg var kommen temmelig vidt for min Alder og vidste at besinde mig hurtigt, sagde han til mig, som jeg endnu tydeligt minde: Min Søn, frygt Gud! bed og studer flittigt! vær din Moder og dine Lærere lydige. Jeg vil sørge for dig, saa at du engang skal takke Gud og mig, naar jeg ligger i Graven. Nu, jeg har hellerikke haft Aarsag til Andet; jeg maa herved offentligt først og fremst takke den eiegede Gud og dernæst ogsaa ham, efterdi jeg ifølge hans Arvebrev fik om trent ni Hundred Daler til mine Studeringer, og saaledes har Gud ogsaa ved mig bevist, at naar Han vil hjælpe et fattigt Barn frem, saa kan det aldrig fattes Ham paa Midler og Veie.

§ 37. I andre Stænder finder man lignende Exempler i Mængde. Mange Forældre ere yderligt fattige og kunne ikke holde sit Barn i Skole; men efterdi Gud har ifinde at gjøre det til Noget,

saa opvækker Han et eller andet christelig-gavmildt Hjerte, som koster paa det, saa at det lærer at læse og skrive, hvorved det kommer videre, indtil det omsider opnaar den Plads, Gud har udseet for det. Der er for ikke længe siden død en Borgermester her i Byen, som Gud havde udrustet med mange herlige Gaver og forunderligen ophøiet fra den Ringhed, hvori han var født. Hans Fader var en Kleinsmed i en nærliggende sagrist By og kunde ikke hjælpe ham med en Daler; ifledestomindre havde han i den derværende Kjøbstads Skole lært at læse og skrive og tilegnet sig Begyndelsesgrundene af det latinske Sprog. Hermed drog han i sit tolvte Aar til et fremmed Land, just paa den Tid, da hele Tydskland stod i fuld Krigslue; men Gud, som havde besluttet at indlægge sig Værelse ved denne Dreng, tog ham ved Haanden og gav Raad paa ham med sit Die; Han opvakte ham alle vegne velvillige og gavmilde Hjerter og bragte ham omsider til denne By, hvor han steg op ad alle Trin, indtil han opnaaede Borgermester-Embedet, i hvilket han ogsaa endte sit Liv med Værelse. Jeg holder imidlertid for, at der neppe er et eneste Sted, hvor ikke saadanne Exempler er at finde, ligesom der vel hellerikke er nogen forstandig Mand paa en tredive eller flere Aar, der ikke skulde kunne mindes noget Vignende og som ikke paa sig selv eller Andre skulde have seet og erfaret Guds alvise og forunderlige Styrelse, saa at det vil være usornødent, at vi opholde os længere herved.

§ 38. Dog maa vi endnu anføre, hvad Luther etsteds siger: Gud er min og din Gud, saa at Han tager sig af Enhver i Særdeleshed, ernærer mig, hjælper, frelser og sørger for mig, giver mig Alt, hvad jeg har behov til Legeme og Sjæl, handler med mig som en Moder med sit Barn og giver sig af med mig, som om der ikke var noget andet Men-

nesse paa Jorden. Det har den hellige Augustinus godt indseet og forstaaet, idet han siger: „Herre, Du styrer alle Ting underligen, omgaaes med Enhver, som om Du ikke havde med nogen Anden end ham at gjøre, og hjælper ham frem, jaalænge han lever. En fødes i denne By fattig og drager til en anden By; der bliver han umaadelig rig; en Anden har Rok og drager til et andet Land; der bliver han til en Tigger; den Gne giver Han, fra den Anden tager Han og gaar saa forunderligt tilbærks, at Ingen kan sige, at han har fuldført sit Liv efter sine egne Tanker og Raadlutninger; det gaar stedse anderledes end vi tænke.“ Dette kan oplyses ved Jakobs Exempel; thi han maatte give efter for sin fiendske Broder og med en Stav i Haanden vandre ud af sin Faders Hus til et fremmed Land; der velsignede Gud ham saa rigeligen, at han ikke kunde takke ham noksom derfor, idet han sagde: „Herre, min Gud, jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har bevist din Tjener; thi med min Stav gif jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Leire“ (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 10), — saavel som ved Noomis, der drog ud med sin Mand og to Sønner, men kom hjem igjen som en fattig Enke, som hun siger: „Kalder mig ikke Noomi!“*) kalder mig Mara!**) thi den Almægtige har gjort det jaare bittert for mig. Med fulde Hænder drog jeg bort; men med tomme Hænder har Herren ladet mig vende tilbage; hvi kaldte I mig Noomi? og Herren har dog vidnet imod mig, og en Almægtige har handlet ilde med mig“ (Ruth 1, 2. 20. 21).

§ 39. Hvad der tildrog sig med Josef, hører ogsaa hid og er et klart Speil, hvori man kan se Guds forunderlige, men dog faderlige Styrelse. Vi lære

heraf ei alene, „at Gud er underlig og stor af Væsen“ (Esai. 28, 29), men ogsaa, at Han fuldbyrder sit Forehavende tvertimod Djævelens og Verdens Villie og ved at lede Sagen saaledes, at alle de Hindringer, Verden lægger iveien for den, maa tjene til dens Fremme. Gud aabenbarede Josef i en Drøm, hvad Han havde ifinde med ham; hans Brødre hadede ham allerede før, men bleve nu endmere fiendtlighedsindede imod ham (1 Mos. 37, 4. 5). Havde Noget sagt til dem: I skulle endnu Alle komme til at falde denne Eders Broder tilføde, saa vilde de uden tvivl have givet til Svar! Vi? vi falde ham tilføde? den Dag skal han aldrig leve; heller skulle vi knække Halsen paa ham, osv. De lode ogsaa Ondskaben saa Magt over dem i den Grad, at de vilde slaa ham ihjel, hvilket dog Gud forhindrede, medens han derimod tilstedte, at han blev solgt til Ismaeliterne og ført til Ægypten. Da tænkte hans Brødre, at nu skulde han nok lade sine Drømme blive Drømme; men se, før de vidste et Ord deraf, laa de foran ham med Ansigtet paa Jorden og bønfalet ham om at overlade dem Korn for deres Penge (1 Mos. 42, 6).

§ 40. Vi ville imidlertid endnu anføre nogle flere Exempler, som vidne om Guds almægtige og alvise Regjering, og om hvor forunderligen Han fører Menneffene. Nektarius, en Mand, født af fornem Slægt i Tarsus i Cilicien, havde havt Noget at udrette i den kejserlige Residensstad*) Konstantinopel paa den Tid, da Bispedømmet sammesteds var ledigt og en stor Mængde Biskopper i den Anledning havde indfundet sig der. Da han vilde reise hjem igjen, besøgte han Diodorus, der var Biskop i hans Fædreneby, for at forhøre, om han ikke havde Noget at befale eller nogen Skri-

*) det er: Ynde.

**) det er: Bitterhed.

*) Keiserens Sæde, Opholdssted.

velse at sende hjem med ham. Denne gik netop og tænkte paa, hvor man skulde finde en dygtig Mand at besætte det ledige Ypperstepræst-Embedet i Konstantinopel med. Da han ansaa Nektarius for en gjæv, dygtig og elskelig gammel Mand, førte han ham under et andet Paaflud hen til Miletius, Biskoppen i Antiochia og bad denne at bringe ham med i Forslag; Miletius lo af denne Diodorus's Tanke, i Betragtning af at saamange høiberømte Mænd vare komne paa Valg; men da Keiser Theodosius siden befalede Forsamlingen at forfatte og overlevere ham en Fortegnelse over de Mænds Navne, som de ansaa skikkede til dette høie Embedet, og det blev overdraget Miletius at gjøre dette, anførte han efter alle de Andre ogjaa tilsidst Nektarius's Navn. Da Keiseren gennemgik Listen, fæstede han allerførst sine Bine paa Nektarius, og da han gennemgik den anden gang, blev han staaende ved ham og besluttede, at han fremfor Andre skulde fremmes til denne Værdighed eller Byrde. Biskopperne forundrede sig over Keiserens Beslutning, og da de ved nærmere Undersøgelse befandt, at Nektarius endnu kun var en Katekumeen eller Katekismuslærling og endnu ikke døbt, søgte de at bringe Keiseren paa andre Tanker; men han lod sig ikke røkke, og saaledes blev Nektarius ganske uventet og uden at have gjort sig den ringeste Tanke derom, alene ved Guds underfulde Forsyn hævet til et saa høit geistligt Embedet.

§ 41. Ikke mindre mærkværdigt er det, hvad der tildrog sig med Athenais, Datter til en atheniensisk Filosof,*) ved Navn Leontius. Hendes Fader havde oprettet et Testament og deri indsat sine to Sønner til Enearvinger, men kun bestemt hundred Kroner for Datteren under Paaflud af at hun vilde havde Nof i sin gode Lykke. Ifølge den faderlige

sidste Villie tilegnede Brødrene sig det hele Efterladenskab, og da Søsteren ikke vilde lade sig nøie med det, som var hende tildelt, joge de hende fra sig. Hun fandt imidlertid et Tilflugtssted hos sin Moster, der reiste til Konstantinopel med hende og søgte Bistand mod hendes Brødre hos Keiser Theodosius den Ungres Søster Pulcheria. Denne beundrede Sønnefruens Skjønhed og velanstændige Sæder, lod hende undervise i Christendommen, forhjalp hende til at blive døbt og magede det ovenikjøbet saa, at hun blev gift med hendes Broder Keiseren. Endnu et Exempel ville vi anføre, der viser os Guds Omsorg for en Haandværksjvend. En Garver i Wittenberg pleiede at fortælle, at da han i sin Ungdom var paa Vandring og kom i Nærheden af Wittenberg, var han overmaade træt, og hele hans Cie bestod i tre Skilling, hvorfor han bad til Gud, at Han vilde skaffe ham en Mester der i Byen, hos hvem han kunde hvile sig lidt ud og atter fortjene sig nogle Rejsepenge. Han pleiede derhos at sige: Se, har ikke Gud Herren rigeligen velsignet mig? Jeg har nu hvilet godt ud i tyve Aar; tilmed har Gud skænket mig overflødige Rejsepenge, en vaffer Skilling i Kisten saavel som gode Klæder, en anstændig Bolig og fremfor Alt en gudfrygtig Egteskælle, sunde og friske Børn og tro Tjenestefolk, for hvilke overvættes store Belgjerninger jeg aldrig kan fuldtakke Ham. Saadanne Tildragelser ere vel almindelige overalt, men bliver dog kun af de færreste Mennesker tilbørligen paaagtede. Tager mig ikke ilde op, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere,) at jeg har opholdt mig noget længere ved Beretningerne herom end jeg maaske havde tænkt; vi skulle siden finde, at Alt, hvad vi hidtil have sagt om Guds underfulde Regjering blandt Menneskenes Børn, vil komme os vel til Nytte i Tilegnelsen og Brugen af denne Lære.

*) Fornuftgranffer.

§ 42. Endelig maa det ogsaa overveies, at Guds Forsyn og Styrelse til lige udstrækker sig til Menneskenes Levevei, Handel og Wandel, alle deres Gjerninger, Syssler og Foretagender. Gud bringer ei alene Enhver ved sin Forfjorg til det Sted, til den Stand, det Embede, den Lykke, den Haandtering osv., hvortil Han vil have ham, og som Han har beordret og beskiftet ham; men Han hersker ogsaa fremdeles over ham og styrer, fremmer eller hindrer hans Syssler og Foretagender, hans Næring og Haandtering; Han lader dem lykkes eller mislykkes for ham; Han gjør ham heldig eller uheldig; Han lader ham stige eller falde, til- eller aftage efter sit hellige Raad, sin Villie og Velbehagelighed. Mangen Tyrste har Lykke til sine Foretagender; hans Raadslutninger falde godt ud; Gud giver ham tro og kloge Tjenere og tapre Folk, ved hvis Haand han udfører Alt efter sit Ønske; en anden derimod er uheldig; Alt gaar Kæbsgang for ham; Ustød og Hindringer møde ham overalt. Og dette Samme sees ligesaavel at være Tilfældet med Mennesker i lavere Stillinger. Mangt et Menneske bringer Gud usformodentligen til et eller andet Sted, sætter ham i et Embede, en Næring, et Haandværk, en Handel og skjænter ham Gaard og Grund, Kone og Børn; Han lader ham derhos have Lykken med sig og overser ham med Held og Velsignelse paa alle hans Veie, saa at „han er som et Træ, plantet ved Vandbække, der giver sin Frugt i sin Tid og hvis Blade ikke visne, og Alt, hvad han gjør, har han Lykke til“ (Ps. 1, 3). Jeg har kjendt Mennesker, som Intet havde faaet af sine Forældre og som vare blevene forladte af sine nærmeste Slægtninger; men Fremmede have kommet og tilbudt dem Midler, hvormed de kunde begynde en egen Næringsvei, og som de ogsaa have taget imod og benyttet med saameget Held, at de i saa

Alar have samlet en betydelig Formuer. For Mange vil det derimod ikke gaa, hvorledes de end bære sig ad; de leve ofte i sin Fædreneby, sidde i Besiddelsen af sine Forældres Efterladenskaber, midt iblandt Slægtninger og Venner, som Allesammen staa dem bi med Raad og Daad; men de have dog ingen Lykke med sig. Mangt et Menneske har Held og Velsignelse, saalænge han lever, efterlader sine Paarørende mange Kurve, fulde af Levninger, som han har opsamlet, og „dør i en god Alder mæt af Dage, Rigdom og Ære“ (1 Krøn. 29, 28). En Anden derimod har vel Held og Velsignelse og tilsmiles af Lykken i Begyndelsen; men den vender ham snart Ryggen; Velsignelsen viger bort; Næringen aftager; Formuen svinder ind, saa at han tilsidst maa ende sit Liv med Sorg og Kummer. For en Anden gaar det vel daarligt i Begyndelsen, og alt hvad han arbejder og stræber, vil dog Intet lykkes for ham. Det gaar ham som Peter, der havde arbejdet den ganske Nat og Intet faaet, indtil den Tid kommer, som Gud har bestemt; da „frembryder hans Lys i Mørket og hans Lægedom grønnes snart“ (Esai. 58, 8; Ps. 112, 4); da velsigner den Herre Jesus hans Dræt, saa at han fanger en stor Hob Fiske (og andet Guds) og ikke noksom kan forundre sig over den glædelige Forandring. Mange nyde stor Lykke og Velsignelse i sit første Ægteskab; men den taber sig i det andet; Mange have i sit første Ægteskab intet Andet end Sorger, Trængsler og kummerligt Brød; i det andet derimod vender Lykken sig, saa at de have Velsignelse og god Fremgang. Ofte ser man en ung Person tage en gammel tilægte, og det ser ud, som om ogsaa Lykken havde giftet sig med ham, efterdi Alt er godt og velsignet, saalænge den alderstegne Person lever; men med denne dør ogsaa Lykken, og det viser sig, at al Velsignelse ligesom følger Pigen i Graven. Ma n=

gen Handels- og Haandværksmand har Tilløb af Kunder, og Enhver har Vist til at handle med ham, hans Krambod er stedse fuld; hans Værksted er aldrig ledigt, og han kan neppe faa saameget Arbeide færdigt, som han kan affætte. En Anden derimod erfarer det modsatte og kan neppe faa affat saamange Varer og saameget Arbeide, at han paa en ærlig Maade kan underholde og ernære sig og Sine. Ofte ere to Kramboder lige ved Siden af hinanden; der er samme Slags Varer i dem begge; hellerikke Priiserne ere ulige; Folkene behandle derhos Kjøberne med tilbørlig Forekommenhed; men ikkedestomindre gjør den Ene det langt bedre end den Anden; den Ene har Affætning og Næring efter Dunst, men den Anden ikke. Saaledes reise ogsaa mangengang to Naboer og Medborgere til et Marked; den Ene har Affætning og tager Penge ind i Mængde; den Anden derimod kommer hjem igjen med en tom Pung, osv.

§ 43. Hvorfra denne Forstjæl og al denne Afverling, — hvorfra Oversflob eller Mangel, Til- eller Aftagen, Lykke eller Ulykke kommer, derom giver Guds Ord os tydelig Underretning, idet det sætter Alt i Guds Haand og underkaster alle Ting Hans Regjering. Den himmelske, selvstændige Visdom siger: „Naad og Bestandighed høre mig til; jeg er Forstand! mig hører Styrke til. Ved mig regjere Konger og besikke Fyrster Retfærdighed. Ved mig have Fyrster Fyrstendom og de Ypperlige, ja alle Dommere paa Jorden. — Rigdom og Værd er hos mig, varagtigt Guds og Retfærdighed. — Jeg lader dem, som elske mig, arve det Bestandige, og jeg fylder deres Skat“ (Ordspr. 8, 14 flg.). Her minde vi derhos atter Prædikerens Ord: „Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt

og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse ændres det dem Alle“ (Præd. 9, 11). Gud Herren siger selv til Job, at Han jager Rov for Lovinden og mætter de unge Lovers Graadighed, — at Han skaffer Ravnens dens Fangst, naar dens Unger skrige til Gud og fare hid og did uden Føde“ (Job 39, 1. 3), ligesom ogsaa David siger om alle andre Dyr: „De vente alle paa Dig, at Du skal give dem deres Føde i sin Tid. Du giver dem — de sanke; Du oplader din Haand — de mættes med Godt; Du skjuler dit Ansigt — de forfærdes“ (Ps. 104, 27 flg.). Naar nu Gud forser Dyrerne efter sit Velbehag og giver dem Meget eller Lidet efter sin Villie, hvor meget mere forholder Han sig da ikke ligesaa med Menneffene! Herom taler Kong David meget mærkeligt i den 37te Psalm. „De Ugudeliges Arme“ (det er: deres Styrke, Kraft og Vælde), siger han, „skulle sønderbrydes; men de Retfærdige opretholde Herren. Herren kjender de Ustraffeliges Dage, og deres Arv skal blive til evig Tid. De skulle ikke bestjæmmes i den onde Tid; — men de Ugudelige skulle gaa under. — Herrens Belsignede skulle arve Landet; men Hans Forbandede skulle udryddes“, o. a. M. (Ps. 17 flg.). Og paa et andet Sted: Derjom Herren ikke bygger Huset, saa arbejde de forgjeves, som arbejde derpaa. Forgjeves, Moie have I (I Menneffenes Børn), som staa aarle op, sætte Eder filde, spise Smerters Brød; saaledes giver Han sine Elskede isøvn“ (Ps. 127, 1. 2). Herren høre ogsaa Siraks Ord: „Der er den, som umager sig og arbejder og haster, og ham fattes des mere. Der er den, som farer jagtelig frem, har Hjælp behov, — som fattes Styrke og har megen Fattigdom, og Herrens Dine se paa ham til det Gode og oprette ham af hans Fornedrelse. Og Han ophøier hans Hoved af For-

dærvelfe, og Mange forundre sig over ham, som je derpaa. Godt og Ondt, Liv og Død, fattigdom og Rigdom ere fra Herren. Herrens Velsignelse er i den Gudfrygtiges Løn. Han lader hans Velsignelse grønnes inden en kort Tid" (Sir. 11, 13 flg.), ligesom ogsaa Job siger: „Kan man lære Gud Kundskab (hvoreledes han skal regjere Verden og handle med Menneskene)? — — Han dømmer dog de Høie. Den Ene dør midt i sin Velmagt, ganske tryk og rolig. Og den Anden dør med bitterligens bedrøvet Sjæl og har aldrig nydt, hvad godt er" (Job. 21, 22. 23. 25), o. a. M.

§ 44. Vi have nu lagt Grundvolden; nu maa vi ogsaa bygge derpaa; vi have søgt og fundet Kilden; nu maa vi ogsaa drikke deraf; vi have ført Eder, I gud-elstende Sjæle, ind i en Hauge; lader os nu ogsaa plukke Blomster og Frugter og dermed oplive og vederkvæge os! For dig nu, du Guds Menneſte, Alt, hvad du hidtil har hørt (og læst) om din Guds almægtige, alvise, faderlige, naadige, forunderlige, men dog heldbringende Forsyn, Styrelse og Omſorg, — for dig nu dette i alle Dele til Nytte, og tro fuldt og fast, at ogsaa du med hele dit Liv, fra Begyndelsen til Enden, med dine Gjæringer og Foretagender, din Stand og Stilling, din Lykke og Ulykke, med alle Hændelser og Begivenheder, med alle dine Skridt og Tjød, ja selv med alle dine Sorger har været, endnu er og stedse vil blive indesluttet deri. Ligeſaa lidt ſom du kan vende dig nogetſteds hen, hvor ikke Himmelen er over, om og under dig, ligeſaa lidt kan du undgaa den guddommelige Styrelſe eller falde ud af den Høieſtes Omſorg. Du maa nu leve i hvilken Stand du end lever, er den end den allerringeſte og elendigſte i Verden, ſaa er du dog under din Guds Opſigt, Forſorg og Regjering ligeſaa vel ſom den lykkeligſte og ſtorſte Herſker, der nogenſinde har været

til. Er du end en af de mindſte Blomſter eller en af de Urter, der voxe paa en Mur, hvor de kun ſaa liden Saft i ſig, eller paa Veien, hvor de ideligen blive nedtraadte, ſaa ſkinner dog denne Sol paa dig, og dens veldædige Indſlydſe er heller ikke dig unddraget, ſaaledes ſom vi ovenfor klarligen af Guds Ord have bevist.

§ 45. For Diebliſket ville vi kun betænke, at vor Gud oftere i de Forjættelſer, ſom ere givne alt Folket og Hans Helliges hele Skare, har behaget at tale, ſom om Han kun havde et eneſte Menneſte for ſig. Jeg er Herren, din Gud, ſiger Han til ſit ſtore Folk, ſom Han havde udført af Egypten, og ſaaledes ogsaa til alle Andre. Han ſiger ikke: Jeg er Eders Herre, Eders Gud, men: din Gud, — ſom om Han vilde ſige: Jeg vil tage mig af Eder Alle og af Enhver i Særdeleſhed, ſom om der kun var en Eneſte og ellers Ingen paa Jorden; jeg vil være din Gud, du Moſes, Aron, Joſva, Kaleb, og hvad I nu Alle hede; jeg vil lede, regjere, beſkjærme, ernære, opholde dig, oſv. Meget rigtigt ſiger Luther ved Betragtningen af dette Skriftſprog: „Man maa lægge vel Mærke til hvad Gud her for det Førſte ſiger: Jeg er Herren, din Gud, din, din Gud, der tager ſig af Enhver i Særdeleſhed, mere end en Fader af ſit eget Barn; men kun Gaa fatte, — kun Gaa tro det. Gud er meget for ſtor, tænker Vantroen, til at Han ſkulde ſe til mig. Skulde Gud, den høie Majeſtæt, nedlade ſig til at give Agt paa mig elendige Ormeſæt? Nei, det lader Han nok være. Han ſidder der oppe i Himmelen og lader ſig tjene af Englene; hvad er jeg imod Gud? en uſjel Vandblære, der brifter af ſig ſelv," oſv. Ja viſſeligen tænker et kjødeligt Hjerte ſaaledes; men en troende Chriſten maa tro af Hjertet, at Gud er hans Gud og har optaget og indesluttet ham i ſin guddom-

melige Kjærlighed, Trofasthed, Omhu og Opsigt. Det er et stort Naturens Under, at blandt saamange Hundred Tusind Menneffer Ingen ligner en Anden ganske af Ansigt; de have vel Alle en Pande, to Øine, en Næse, to Kinder, en Mund, en Hage; men Enhver har dog sin egen Skikkelse, saa at man kan kjende ham blandt saamange Tusind. De Lærde pleie at anføre dette som et af Beviserne paa Guds Forsyn og som et Tegn paa Hans ubegribelige Visdom og henregne det til Guds skjulte Belgjerninger; thi var det ikke saa, vilde der opstaa store og skadelige Forvirringer blandt Menneffene, efter hvad vi allerede ovenfor (§ 4) have paaapeget. Men dette Under kan ogsaa tjene til at lære os, at Gud er Enhvers Gud og sørger for Enhver; thi ligesom Han med sine Hænder har forarbejdet Enhver i Moderslivet, dannet ham og givet ham hans særegne Skikkelse, saaledes kjender Han ogsaa Enhver, giver Alt paa ham, regjerer, forsørger og opholder ham.

§ 46. Saa er nu, du christelige Sjæl, Gud ogsaa din Gud, og du kan sige i hjertelig Tillid med David: „Jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Min Gud er du“ (Ps. 31, 15). Hvad der nu ligger i dette Troens korte Udsagn, vilde jeg gjerne til din Trøst give dig nogen Forklaring over, om jeg kunde. Naar jeg nævner en Ting ved dens Navn, saa indbefatter jeg deri hele dens Væsen og alle dens Kræfter, saasom, naar jeg nævner Solen, saa forstaar jeg derved lutter Lys, Klarhed, Hede, Kraft, Viflighed; nævner jeg en Rose, saa nævner og indbefatter jeg i dette Ord al denne deilige Blomsts Ynde, Skjønhed, Bellugt og Kraft, og jo ædlere og kraftigere en Ting er, som jeg nævner, desto Mere indeslutter Navnet i sig. Naar jeg altsaa nævner Gud, saa forstaar jeg derved det evige Væsen over alle Væser, fra hvilket alle andre Ting have

sit Væsen, sit Liv, sin Kraft, og Alt, — Visdommen over al Visdom, Godheden over al Godhed, Kraften over alle Kræfter. Guds Navn indbefatter i sig mere Kjærlighed, Sødme, Godhed, Kraft, Liv, Lys, Lykkeligthed end der er i den hele Verden, ja Mere end alle Menneffers Hjerter og Sjæle kunne rumme og fatte, om de end havde faaet et ligesaa udbredt og rigt Hjerte som Salomo (1 Kong. 4, 29). Alle Skabninger ere intet Andet end en utallig Mængde store og smaa Kar, fyldte med Guds Kraft og Godhed. De ere lutter Kunstbilleder, hvoraf man kan se hans Visdom og Almagt; men selv er Han Havet, Dybet, Fyllden, Afgrunden af al den Godhed, Visdom og Kraft, som hidtil har udgydt sig, endnu dagligen udgyder sig og fremdeles vil udgyde sig i saamange tusind Gange tusind Skabninger, uden nogenfinde at blive udtømt eller lide den ringeste Afgang. Denne Fylde er altid fuld; denne Kraft er altid stærk; dette Lys er altid klart, osv. Naar jeg nu siger i Troen: Gud er min Gud, saa er Meningen den: Det evige, algode, ubegribelige Væsen, som har skabt Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, det har fra Ewighed af tænkt paa mig; det har stedse og altid elsket mig; det har udvalgt mig til sin Eres Kar og Rødskab; det har sørget for mig, før jeg blev til; det har seet mig, da endnu Ingen saa mig og intet Menneffe vidste af mig; det har skjænket mig Livet, virket, beredt og dannet mig til den Tid, som det fandt for godt; det har draget mig frem af Moders Liv; det har været min Tilflugt, min Beskjærmelse, min Kraft, mit Liv fra jeg laa ved min Moders Bryst, og endnu lever, røres og er jeg i det (Ap. Gj. 17, 28); det har omgivet mig med sin Godhed, Almagt og Visdom; det ledsager mig allevegne. Hvad jeg æder og drikker, det tager jeg af dets Haand; det har beredt og velsignet det; hvad

enten jeg sover eller vaager, saa er det hos mig; det vogter paa mig; det elsker mig; det sørger for mig; det tænker paa mig; det styrker, befkærmer, bevarer, forsjørger og opholder alle sine Skabninger i Almindelighed og mig i Særdeleshed; dets Almagt, Visdom, Godhed, Omsorg og Styrelse viser sig overalt og folgelig ogsaa paa mig ligesaa klarligen og tydeligen som paa nogen af dets andre Skabninger; der falder ikke et Haar af mit Hoved, — der vederfares mig Intet uden dets Villie; mit hele Livsløb gaar efter dets hellige Raad, fra Begyndelsen til Enden, osv.

§ 47. Jeg vil gjerne forklare de Ord: Gud er min Gud; men jeg maa bekjende, at jeg ikke formaar at gjøre det paa en Maade, som tilfredsstiller mig selv; thi de ere mig for høie, for store og ubegribelige. Imidlertid gaar mit Niemed fornemmeligen ud paa at bevæge alle kristelige Sjæle til ikke at tænke, tro og tale saa søvnagtigt, koldfindigt, modfaldent og ringe om Gud, som man desværre er vant til. Thi vi betænke sjelden og overveie sjelden med tilbørlig Andagt, at Gud ikke er langt fra Nogen af os, — at Han er nærværende overalt i Verden, regjerer alt, frembringer, forsjørger og opholder Alt, og at Han omslutter ethvert Menneffe og i Særdeleshed sine Troende med sin Almagt, Visdom og Godhed og omfavner dem med sin Raade, Kjærlighed og Trofasthed. Dette kunne vi nu vel ogsaa sige og bekjende med Munden; men vi tro det dog ikke af Hjertet og føre os det ikke til Nytte i Udøvelsen, i vort Liv og Levnet, i vore Syssler og Sorger. Naar vi begynder at tænke over vort Liv, vor Stand og Stilling, vore Forretninger, vor Rød, vort Forbigangne, Nærværende og Tilkommende osv., saa gjøre vi det, som om vi stode ene og selv maatte forsjørge, befkærme og opholde os, — som om vi vare uden Gud

og uden Hans naadige Forsyn, Omhu og Styrelse. Jeg beraaber mig i saa Henseende paa alle Eders Samvittighed, som høre (og læse) dette, hvilken vil sige Eder, at det forholder sig saaledes med os og ikke anderledes. En vis dybt bedrøvet Mand bekjendte rent ud for Enhver og sagde om Morgenens, naar han stod op, efterat han formedelt mange Bekymringer ikke havde kunnet sove om Natten: Inat har jeg villet gjøre mig selv til en Gud; thi jeg har hele Tiden været bekymret for hvorledes jeg skulde ernære og opholde mig og Mine, uagtet Gud har forbeholdt sig som et særeget Regale*) at sørge for os.

§ 48. Lær derfor, du gudelskende Hjerte, at sige med Andagt og i Troen: Gud er min Gud, min Fader, min Herre, — Han tænker paa mig, — Han sørger for mig, og lær at forlade dig af ganske Sjæl paa Hans Kjærlighed, Miskundhed, Trofasthed, Almagt, Visdom og Forsorg. Om Hedningerne siger Apostelen, „at de ere uden Gud i Verden“ (Efes. 2, 12,) fordi de vel vide, at der er en Gud til; men de tjene Ham dog ikke rigtigt og ære Ham ikke som en Gud; de vide ikke, hvorledes de skulde bruge Ham rigtigt, — hvorledes de skulde paakalde Ham, stole paa Ham og vente sig alt Godt af Ham. Ere da ogsaa vi Hedninger? have heller ikke vi nogen Gud? Det være langt fra! „Gud er os en Gud, — Gud er os en Gud“ (Ps. 68, 21,) og det en almægtig, kjærlig, naadig, vis, allestedsnærværende, udødelig, trofast Gud, der sørger for os, — der har indesluttet os i sin evige Kjærlighed. „Gud er os en Gud,“ som har skabt og nu i saa lang Tid opholdt Himmelen og Jorden og Alt, hvad deri er, Mene vi da, at Han blot ikke kan eller vil forsjørge os, eller at Han maasse har glemt os blandt saa mange Tusinder? Nære vi denne Be-

*) Regale, o: en Regenten eller Staten forbeholdt Eneret.

hymring, saa lader os dog ihukomme, hvad han siger gjennem sin Profet: „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? Ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder (Ejai. 49, 15. 16.) Og skulde det tykkes os, at Han har en svag Ihukommelse, som vi Menneſter, saa lader os dog overveie, hvorledes en anden Profet taler om Ham: „Der er skrevet for Herrens Ansigt en Ihukommelseshog for dem, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn“ (Mal. 3, 16.) Se, hvorledes den evige Kjærlighed nedblader sig og efter de skrøbelige Menneſters Vis lader sig om sig, at den har en Ihukommelseshog, hvori den optegner alle Troendes Navne, Trængſler, Sorger, Bønner, Sukke og Taarer, for derved desto mere at forviſſe os om at den hverken kan eller vil forglemme os!

§ 49. Denne Betragtning bør gjøre os frimodige, saa at vi ikke blot ſige: „Gud er os en Gud,“ men ogsaa med Apostelen: „Vi roſe os i Gud“ (Rom. 5, 11.) At roſe sig af en Ting er ulige mere end kun at tale derom eller tilægge sig den; thi i at roſe ligger en Være, en Tillid, en Frimodighed, en Hofjærdighed, — som naar David ſiger: „I Herren ſkal min Sjæl roſe sig“ (den er ſtolt af Ham, — den holder det for ſin ſtorſte Være og Herlighed, at den ſtaar paa en god Fod med Ham, — den puffet ligeoverfor al Verden paa at den kan vente sig alt Godt af Ham — Pf. 34, 3). Dette lære ogsaa de Exempler, vi have paa en ſaadan hellig Ros, — ſom naar den ſamme Profet ſiger: „Hvorfor roſer du dig af Ondskab, du Vældige? Guds Miſkundhed varer den ganſke Dag. Se, Gud hjælper mig; Herren er blandt dem, ſom opholde mit Liv“ (Pf. 52, 3; 54, 6). Nu, ſaa lader os da roſe os af Gud og ſige: Deus meus et omnia

Gud er min og mit Alt; Gud er min Fader; Gud elſker mig; Gud ſorger for mig. Hvad bryder jeg mig om Alt, hvad Verden har, naar jeg har Gud? Lad Verden fratage mig Alt; naar jeg beholder min Gud med Hans Naade, Kjærlighed, Viſdom, Forſorg, ſaa har jeg Nok. Ros dig, o Verden, af din Rigdom, din Magt, din Viſdom er Herlighed; jeg roſer mig af Gud; du roſer dig af Skyggen, jeg af Væſenet; du praler af det, ſom er Intet, jeg derimod af det, ſom er Alt (Pf. 62, 10), oſv. Hvor bryſter vel ikke Verden sig, naar den kan ſige: denne Krone, dette Land, dette Hus, diſſe Penge, dette Guds tilhører mig! Hvor ſætter den ikke Næſen iveiret, naar den beſidder ſlige jordiske, forgjængelige Ting, — og vi, ſom ere Guds Born og kunne ſige med bedre Grund end Verden om Sit: Gud er min, — Hans Naade er min, Himmelen er min, — vi ſidde og hænge paa Hovedet og tie, naar Verden praler! Jeg harmes og fortørnes mangengang, naar jeg ſer et opblæſt Verdensmenneſte, hvorledes det ſkrider frem i ſin Pragt, hvorledes det bryſter og kroer sig, — hvorledes det hovmoder sig og neppe under Andre det venſtre Die, ſom man ſiger, og det, fordi det maatte har arvet et Hus eller en Slump Penge efter ſine Forældre eller eier en Formue paa nogle Hundred eller Tuſind Daler. Jeg ſiger da til mig ſelv: Ty dig, ſom endnu aldrig har gjort din Gud og Fader den Være at bryſte dig ſaaledes af Ham, Hans Naade, Kjærlighed, Omſorg og Salighed ſom dette Menneſte af ſin Mammon! Fordi han eier Penge, ſaa ſorger han ikke, græmmer ſig ikke, og jeg ſorger og græmmer mig, uagtet jeg eier Gud! Naar et fattigt Menneſte ſidder og ſorger og tænker paa hvorledes han ærligen og redeligen ſkal underholde ſig og Sine og der kommer En og ſkjænker ham en Sum Penge, ſaa bliver han glad og glemmer for en Tidlang alle ſine

Sorger. Vår vi da ikke skamme os over at Gud tilbyder og skjænker os sig selv med alt hvad Godt og Ønskeligt Han har i Sie, og at vi ikke desto mindre sørge, ere bedrøvede og mistroftige!

§ 50. O, vi er ensfoldige og taabelige Børn eller, rettere sagt, vi ere som de tungsindige Menneſker, der ofte ere bedrøvede, uden at de have nogen Aarsag dertil, og uden at de kunne blive rigtigt kloge paa sig selv. Ligesom man nu søger paa alle mulige Maader at stille saadanne Menneſker tilfreds, saaledes bør ogsaa vi ved Betragtningen af Guds Forsorg og Styrelse sammensænke Alt, hvad der kan tjene til at berolige vort Hjerte. Lader os derfor gaa lidt ud at spadserere i Verden, dette Guds store Hus, og give Agt paa Hans Hus-holdning, Styrelse og Foretagender, for at vi kunne lære Ham at kjende af Hans Gjæringer og fatte Tillid til Ham! Hvor ere vi da, du Guds Menneſke? hvor staa, hvor gaa vi? Under Himmelen, paa Jorden, siger du. Er du ikke bange for at Himmelen skal falde ned og ihjelslaa dig eller for at Jorden skal synke og falde sammen under dig? Al, siger du, derfor er jeg just ikke bange; havde jeg kun ingen andre Sorger! Nu velan, saa ere vi da uden Betyrrelse herfor; men hvorfra have vi denne Tryghed? uden-tvivl fra Guds Ord og fra Erfaringen. Hint siger, „at Gud bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3), og denne, at Verden nu uden nogen væsentlig Forandring har staaet i flere Tusind Aar. Naar nu altsaa Gud bærer og opholder Himmelen og Jord, skulde det da vel koste ham nogen Møie at forsjørge og opholde dig og mig, min Medchristen? Vi se ingen Piller eller Støtter, hvorpaa Himmelen hviler, og ingen Stolper, hvorpaa Jorden hænger, og alligevel opløste vi glade vore Dine til Himmelen og færdes uden Frygt paa Jorden. Hvorfor forlade vi os ikke ogsaa gladeligen paa

Guds Godhed, som Han har udbredt lig en Himmel over os? hvorfor stole vi ikke paa Hans Miskundhed og Sanddrøhed, som Han henviser os til og byder os at stole paa? Vel overtrækkes Himmelen mangengang med tykke og sorte Skyer og giver istedetfor hvidt Solſkin og behageligt Veir Regn, Lynild, Torden, Stormvinde og andet skrækeligt Uveir; men Himmelen forbliver dog usforandret og urokket. Saaledes har ogsaa vor Gud sine hellige Aarsager, hvorfor Han stundom lader et Trængsels Uveir komme over os; men Hans Miskundhed og Sanddrøhed bestaar dog til evig Tid, og vi kunne ligesaa vel i onde som i gode Dage stole derpaa og spare alle vore Betyrrelser. Jorden kan ogsaa ryſtes paa Guds Befaling; „Bjerger kunne vige (synke ned eller flyttes fra sit Sted) og Høie bevæges; men Guds Miskundhed kan ikke vige fra os, Hans Børn, og Hans Fredspagt kan ikke bevæges“ (Jai. 54, 10). Hvorfor vandre vi da ikke ligesaa trygge og trostige i Hans Miskundhed og Sanddrøhed, som vi vandre her og der paa Jorden?

§ 51. Se dig da om, du christelige Sjæl, under Himmelen, paa Jorden, i Havet og paa alle Steder; hvad ser du? En utallig Mængde Skabninger, som dels ere fornuftige, dels fornuftløse, dels levende, dels livløse. Hvo giver nu alle disse deres Spiſe og Drikke? hvo ernærer, forsjørger og opholder dem? Mon ikke den almægtige, alviſe, rige og algode Gud? De vendte alle (alle Dyr paa Marken, alt Vildt i Skovene, alle Fugle under Himmelen, alle Fiſke i Havet og i alle Bænder), „at Du skal give dem deres Føde i sin Tid. Du giver dem — de sanke; Du oplader din Haand — de mættes med Godt“ (Pſ. 104, 11. 12. 25. 27. 28). Saaledes har nu vor Gud mange tusind Gange tusind Roſtgjængere og Vordgjæſter, som dagligen vente og modtage sit Underhold af

Hans gavmilde Haand; skulde Han da alene lade os, Hans Børn, som mere end alle Andre vogte paa Hans Haand, være uforsørgede? Hvo har nogenfinde hørt, at en Husfader har forsynet sine Dyr, Kjøer Svin, Hunde med nødtørf-tig Føde og ladet sine Børn sulte? Skulde da Gud sørge for Alt, hvad der er i Verden, og glemme sine Børn? Jeg har læst etsteds, at Nogle, som vare paa Fuglefangst i en Skov her i Tydskland, fandt en Falk, som var svag og blind af Alderdom, sidde i et Træ; da de nu gjerne vilde vide, hvorledes denne Fugl ernærede sig, skulde de sig i Buxenc og blev snart var, at to andre Falke bragte den Føde og underholdt den. Se, hvorledes Gud sørger selv for en blind Rovfugl! skulde Han da ikke langt mere sørge for os, der ligge Ham ulige mere paa Hjerte? Man ser mangengang om Vinteren en Ravn sidde i et Træ eller paa et Gjærde, hvor Alt er bedækket med Sne og Is? ved at blive dette var, har jeg ofte tænkt ved mig selv: skulde jeg forsørge denne Fugl efter dens vanlige Levemaade, saa vidste jeg ikke, hvor jeg skulde vise den hen; men Gud giver Alt paa den og forskaffer den saamegen Underholdning, at den ikke dør af Hunger. Hvorfor tro vi da ikke af Hjertet, at om vi end ingen Midler kunne øine, saa ved dog Gud Raad for os og Vore?

§ 52. Blandt andre Guds Skabninger har den Herre Jesus ogsaa henvist os til Blomsterne paa Marken, og det ikke uden Grund. Enkelte, saasom Colchis, hvilke Nogle kalde den nøgne Tomfru, og Crocus vernalis eller Saffranblomsten, komme tidligt frem, ofte endog under Sneen, naar denne bliver liggende noget længe. Efter dem følge Violerne, som vel krybe henad Jorden og ligesom skjule sig under sine Blade, men dog ere iførte en Purpurfjole og begavede med en liflig Lugt og hjertestyrkende Kraft. Disse

in Forløberne og Sendebudene,

der melde den hele Hærs Komme; der- efter fremstaa de andre i stor Mængde og mangehaande Prydelser. Nogle er enkelte, andre dobbelte, nogle fyldte, nogle kløvede, nogle lukkede, nogle ringformige, nogle stribede, nogle flammede, nogle spraglede, nogle indsprængte; nogle er hvide, andre purpur, — formoisin, — brun — eller mørkerøde, saffran, — guld, — ægge- og vоргule, nogle himmelblaa osv. Hvo klæder nu disse flygtige og forgjængelige Skabninger saa forunderligt? hvo virker og forarbejder dem? hvo leger saaledes i og paa dem? Uden al Tvivl den vise, mægtige og gode Gud. Skulde Han da ikke ogsaa kunne forsyne og forsørge os med nødtørf-tige Klæder? eller ligge Blomsterne Ham mere paa Hjertet end vi?

§ 53. Komme vi saa endelig til Menneskene, saa maa vi medrette forundre os over at den algode Gud allevegne giver Enhver Liv, Aande og alle Ting rigeligen, og at Han ogsaa forsørger og opholder dem, som ikke frygte Ham og kun yde Ham liden Tak, saasom Han hidtil ogsaa har bevist Hedningerne og andre Vantroende „meget Godt, givet dem Regn og frugtbare Læder fra Himmelen og fyldt dem med Føde og deres Hjarter med Glæde“ (Ap. Gj. 17, 25; 14, 17); ja selv sine Fienders Bug, hvilke fornegte Ham, modsigte Hans Ord, modstaa Hans Villie og tjene Djævelen i Synden, fylder Han ofte med sine gode Ting og overøser dem med timelig og legemlig Velsignelse. Heraf kunne vi da altsaa slutte, at de timelige Ting ikke er en saa kostelig Gave, at Han skulde negte sine Børn dem og give dem Marsag til at sørge for deres Skyld, medmindre Han finder det tjenligt til deres Salighed. Naar der nu er En og Anden blandt Guds Børn, som den himmelske Fader ikke giver de timelige og forgjængelige Goder, saa have de ikke Marsag til at græmme sig herover, men snarere til

at glæde sig, efterdi de kunne være overbeviste om, at Han ikke forholder dem Noget, som er dem gavnligt og tjenligt, og at naar Han er karrigere i at tildele dem Verdens gode Ting end de Ugudelige, saa tilfigter Han dermed intet Andet end hvad der tjener til deres Bedste, saaledes som et vist gudsfrygtigt Hjerte synger:

Derjom kun din Fader saa
Til dit sande Gavn at være,
Hvad med higende Attraa
Du dit Kjøb og Blod begjære,
Dig Hans Hjerte ingenlunde
Med et Nei bedrøve kunde.

Vel burde det os at være ubetinget tilfredse med Guds Regjering og Husholdning og ikke besvære os over, at Han har tilbøjet denne eller hin, Venner eller Fiender Mere af de timelige Ting end os; thi Han er jo Herre i Huset; Himmel og Jord, Lande, Menneſker, Guds, Agre, Huse, Fæ, Guld, Sølv og Alt hører ham til, som David sagde til Ham, da han og hans Folk havde samlet et Forraad til Tempelbygningen og fremlagde det for Ham: „Det er Alt af Dig, og af din Haand have vi givet Dig det; thi vi er Fremmede for dit Ansigt og Gjæster, som alle vore Fædre. — Herre, vor Gud! al denne Hob, som vi have beredt (og udtømt for Dig) til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit“ (1 Krøn. 29, 14 flg.). Saaledes har Han jo Lov til at gjøre med Sine, hvad Han vil; thi hvem skylder Han Noget? „Hvo gav Ham først, at det igjen skulde betales ham? (Rom. 11, 25) Vi er Alle, som David siger, Gjæster i Guds Hus, hvilke Han opholder for Intet, af lutter Godhed; altsaa kan Han ogsaa lade os beværte og betjene, som Han vil, og vi kunne ikke medrette sige Noget derimod; dog er Han saa kjærlig og naaadig, at Han lader os vide, at Han i saa Maade

Intet gjør, medmindre Han finder det tjenligt til vort Vel, og at hvad enten Han giver med gavmild eller karrig Haand, saa bliver dog Hans Faderhjerter usfordret, — paa det vi ikke skulde græmme os herover og plage os med utidige og unyttige Sorger. Alt dette overbeviser os nu om, at det er ufornødent, at vi ville ængste os for de timelige Tings Skyld og med Betsymring forsørge os selv. Thi efterdi den alvise og almægtige Gud ikke trænger til vor Hjælp i alle Tings Regjering, Forsorgelse og Opbeholdelse, saa vil Han jo ogsaa uden at modtage vore Raad kunne forsørge os, der udgjøre den mindste Del af Verden og er Ham de Kjæreste.

§ 54. Jeg maa imidlertid endnu tilføje en Betragtning, min Medchristne, og i og hos dig selv søge et Bevis, der kan betage dig alle unyttige Betsymringer. Vi have hidtil betragtet, hvorledes Gud her og der forherliger sig som en Gud paa sine Skabninger og allevegne lige som har skrevet: Sorg ikke! Du ville vi forteligen overveie, hvorledes Han ogsaa har gjort, endnu gjør og stedse vil gjøre det Samme med mig og dig, saalænge vi leve. Sig mig da, du gudelskende Hjerte: hvor gammel er du? Du siger: tredive, fireti, femti Aar. Nu, saa var du for saamange Aar siden endnu ikke i Verden; Ingen vidste dengang af dig, og Verden har bestaaet og er bleven regjeret uden dig og uden al din Tænken, Grublen og Sorgen. Gud forestod sit Hus ligejaavel da som nu og altid og styrede og ledede Alt paa bedste Maade, omendſkjønt dit betsymringsfulde Hjerte endnu ikke var til. Ligesom Han nu dengang ikke trængte til dine Sorgstøtter, saaledes trænger Han heller ikke endnu til dem. Imidlertid skabte Han dig til den Tid, som Ham behagede, ikke for at du skulde blive Hans Raadgiver og hjælpe Ham i Hans Forsorgelse, men for ogsaa i dig at have et Redskab for

sin Naade og et Kær for sin Barmhjer-
tighed og for ogsaa mod dig at bevise
sin faderlige Omjorg, sin Visdom, Al-
magt og forunderlige Miskundhed. Der-
fer tænkte Han paa dig, da Ingen i
Verden, ei engang den Lærdeste og Vi-
seste, kunde tænke paa dig. Han beslut-
tede, at i det Åar, i den Maaned, paa
den Dag, i den Time vilde Han begynde
at danne dig og berede dig i Moders-
livet. Og ikke det alene; men Han havde
ogsaa bestemt og forordnet din Vegems-
skikkelse, din Høide, dine Aandsgaver, dit
Underhold, din Livstid, din Stand, dit
Embed, din Lykke og Ulykke, dit Liv
og din Død. „I Hans Bog blev de
alle (alle dine Dage) opskrevne, de Dage,
som blev bestemte, da der ikke var en
iblandt dem“ (Wi. 139, 16). Han skabte
dig ikke ubetænksomt og iblinde, saale-
des som Verden ofte tager sig for og
plumper frem med Noget, men efter sit
hellige og overlagte Raad og sin alene
gode Villie.

§ 55. Saaledes har da den alvise
og algode Gud kommet dig langt i For-
færd med sin Omhu og sørget for dig,
förend du endnu var født. Han har vir-
ket dig i Moderslivet med sine Hænder
og dannet dig i det Skjulte; Han har
givet dig dit Vegeme og din Sjæl; Han
har ernæret, beskyrmet og opholdt dig
i Moderslivet; Han har draget dig frem
af Moderslivet; Han har strax ved din
første Indtrædelse i Verden omfavnet dig
med sin Miskundhed og optaget dig i sit
Naadeskjød. Efterdi du var undfangen
og født i Synd, har Han renset og hel-
liget dig ved Gjenfødelsens Bad, den hel-
lige Daab; han har optaget dig i sin
Naadespagt, skjænket dig Barnerettens
Herlighed, overført dig i Jesu Christi
Samfund, beseglet dig med sin Hellig
Aand, omgivet dig med sine hellige Eng-
les Vagt og Varetægt og kort sagt ind-
sluttet dig i sin guddommelige Forsorg,
Kjærlighed og Trofasthed, saa at om du

end er udspungen af ringe og fattige
Forældre, saa har du dog strax erholdt
større Rigdom og mere Herlighed end
den allerstørste vantroende Herskers for-
stefødte Prins, der maa kaldes ulykkelig
i sin højeste Ulykkelighed, fattig i sin største
Rigdom og elendig i sin mest glimrende
Herlighed, om end lutter Dronninger og
Fyrstinder stedse have ham paa Skjød
eller bære ham paa Hænderne, og jeg er
vis paa at du, o Guds Menneſke, aldrig
for den Sags Skyld vilde bytte med
ham. Denne Betragtning lærer os, at
vore Sorger ere unyttige, unødige og
frugtesløse, efterdi det Største og Vig-
tigste allerede er betænkt, besluttet og af-
gjort, forinden vi have kunnet sørge for
Noget. Den, som nu dengang sørgede
for os og gjorde Alting vel, Han vil
ogsaa fremdeles sørge for os og gjøre
Alting vel. Et Barn paa sex eller otte
Åar maatte man holde tilgode, om det
vilde begynde at blive bedrøvet og be-
kymret, fordi dets Fader havde en stor
Husholdning, mange Tjenere og Born,
og sige: Al, hvor skal jeg vel tilsidst
saa mit Livsophold fra? der er Saa-
mange af os; hvorfra skal Fader tage
det Altsammen? — uagtet et saadant
Barn ikke gjør Andet end at æde, drikke,
lege og sove og lader Faderen sørge for
det Hele. Men hvorledes kan den gode Gud
være tilfreds med os, naar vi uagtet
Hans Ords Undervisning og Forsikrin-
ger og uagtet saamange Beviser paa Hans
faderlige Omhu alligevel ville sørge med?
Kan Han ikke medrette sige til os: Hold
op at sørge, du taabelige Barn; gjør
dig ikke forgjeves Uro og Møie. Jeg
har forsjøret saamange Tusind i Ver-
den, før du kom derind; jeg har ogsaa
forlængesiden bestemt, hvorledes du skulde
blive forsjøret; efterdi jeg tilforn har
forjøret dig uden din Sorg, hvorfor
sørger du da?

§ 56. Naar du da mærker, du chri-
stelige Sjæl, at dit Hjerte vil forlede dig

og føre dig fra Guds Børns banede Vej som er Tilliden til Hans naadige Styrelse og faderlige Omjörg) ind i de verdensige Betsymringers Vildnis, Krat og Torrebuste, saa betænk vel, at Gud har sørget for dig, før du blev født, og at Han har givet dig saa mangfoldige Beviser paa sin Miskundhed og Trofasthed dit hele Liv igjennem, og sig: Hvo sørge for mig, da min Moder har mig under sit Hjerte, — da jeg laa ved hendes Bryst og ikke kunde gjøre Andet end at vie og love? Hvo har ledet og ført mig fra Barnsben af? Hvo var med mig og holdt sin Haand over mig, da jeg løb omkring og legede, — da jeg red paa en Kjøp, — da jeg morede mig med mine Duffer og drog Omjörg for dem, — da jeg havde barnagtige Tanker og Forsætter, — da jeg ikke vidste, hvor Høire eller Venstre var osv. Var det ikke min Gud og himmelske Fader? Har Han ikke bevist sin Miskundhed saa rigeligen imod mig, at jeg ikke noksom kan takke Ham? Hvorfor skulde jeg da ikke ogsaa nu og alle mit Livs Dage af Hjertet stole paa Ham og fremdeles lade Ham sørge? Har ikke min Frelser sagt: „Uden at I omvende Eder og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige“ (Matth. 18, 3), hvilket udentvivl ogsaa er at forstaa om den barnlige Enfoldighed, Frimodighed og Sorgløshed. Skulde jeg ikke nu skænke Gud den Tillid, som jeg i mine Barndomsdage nærrede til mine Forældre, og være ligesaa glad, tryk og ubetsymret i Hans Kjærlighed og Miskundhed, som jeg nogenfinde var som Barn? osv.

§ 57. Med disse Betragtninger har jeg selv oftere fordrevet mine sørgmodige og kummerfulde Tanker. Naar jeg mærker, at mit Hjerte har Lyst til at gjøre sig Betsymringer, saa gaar jeg strax tilbage og eftertænker mit foregaaende Liv. Se, siger jeg til mig selv, for en fireti Aar siden løb du endnu omkring med

dine Jævnaldrende og legede; du var daarligt klædt og ringeagtet af dem, som stode over dig i Formue; du var vel udrunden af christelige Forældre og af en paa sit Sted anseet Slægt; men fordi du var en stakkels Faderløs, agtede Verden dig for Intet. Hvem brød sig om en saa fattig Dreng? Hvem spurgte efter dig? og hvem betymrede sig om din Fremkomst? Var det ikke Verden lige meget, enten du blev en Lærd og Præst eller en Skrædder eller Skomager? Hvem tænkte dengang paa dig og paa hvorledes han skulde hjælpe dig frem og sørge for dig? Hvor var dengang Alt, hvad du nu har? Hvorledes er du kommen saa vidt? hvo har ført dig saa underliggen, men dog naadigt? hvo har ophøiet dig af Stovet? hvo har hjulpet dig til Ære og Embede? hvo har agtet dig værdig til en saa hellig Tjeneste? hvo har skænket dig flere Gaber, Giendele og Betvæmmeligheder, mere Pleie, Opvartning, Kjærlighed og Trofasthed, større Navn og Anseelse end du fortjener? Har ikke Gud gjort det, den underfulde, alvise, almægtige, naadige og kjærlige Gud og Fader? Er Han da ikke endnu den gamle Gud, den samme kjærlige Fader? „Hans Barmhjertigheder have jo endnu ingen Ende; men de ere nye hver Morgen, og Hans Trofasthed er stor“ (Begr. 3, 22. 23). Har da Gud ophørt at sørge for dig, siden du nu selv maa begynde at gjøre det? ved Han intet Raad mere, siden du vil paatrænge dig Ham med dine Raad? Eller er Hans Evne udtømt, saa at Han ikke mere kan hjælpe dig og Dine? Du siger, mit Hjerte: hvorfra skal dette, hvorfra skal hint komme? hvorledes skal det gaa til med dette og med hint? hvo vil sørge for Dine og hjælpe dem frem? du ved dog vel, hvad din Pung formaar? osv. Men hertil siger jeg: Fra den rige Gud og fra Hans Forraad skal og maa Alt, hvad du behøver, komme, ligesom ogsaa alt

det Forrige er kommet derfra. Med Alt, hvad der nu volder dig Betyrning, skal det gaa som med det Forrige; det skal og maa gaa saaledes som tilforn, nemlig efter din Guds hellige Raad og naadige Villie; Han har sørget for dig og gjort Mere imod dig end du turde ønske og forestille dig; Han vil ogsaa gjøre det imod Dine, saafremt de frygte, elske og forlade sig paa Ham.

§ 58. Efterfølg mig nu heri, du gudselkende Sjæl, og kast al din Sorg paa Herren; Han har hidtil sørget for dig, selv til den Tid, da du ikke kjendte Ham, ei heller paakaldte Ham; Han vil ogsaa for Fremtiden sørge for dig, allerhelst da du kjender og paakalder Hans Navn. Naar du ser tilbage paa den Vej, du hidtil har vandret, saa vil du vist ligesaavel som jeg have erfaret, at din Gud hidtil har ført dig underligen, men dog naadigt og lader dig spore Hans faderlige Omhu; skal Han da ikke idetmindste have det til Tak af os, at vi desaaarsag elske og prise Ham og saameget trostigere forlade os paa Ham? For at virke desto kraftigere paa dig vil jeg fortælle dig noget Mærkeligt om Hedningerne. Franciscus Verius beretter i Beskrivelsen af sin Søreise til Brasilien, at han engang kom i Samtale med en Brasiliansk Bild og Menneskeæder, der spurgte ham, hvorfor de Christne saa ofte hentedede Brasilietræ (Brisjeltræ) hos dem, — om de maaske i sit eget Land ingen Bed havde til at lægge paa Skorstenen. Han svarede: Der voxer Træ nok hos os, men ikke af det Slags som Eders, hvilket vi ikke bruge til Brænde, som du mener, men til at farve med. Den Vilde vedblev: Behøve I da saa stor en Mængde Træ dertil? Ja vist, svarede Verius; thi efterdi en Kjøbmand hos os eier mere Skarlagen eller rødt Toi, flere Knive, Sage og Speile (disse Ting nævnte han med Ild, fordi Brasilianerne sætte stor Pris paa dem) end der nogenfinde er

bleven bragt hid til Eder, saa er en saadan formuende Mand istand til alene at kjøbe og afsætte alt det Brasilietræ, som er i et Skib. Den Vilde spurgte videre, om en saadan rig Handelsmand ogsaa maatte dø. Ja vist, sagde Verius; han dør, som alle andre Mennesker. Hvem arver da, sagde Brasilianeren, hans Gods? Verius svarede: Hans Børn eller, om han ingen Børn har, hans Brødre, Søstre og andre Slægtninger. Da udbrod den Vilde: Saa kan jeg let slutte mig til at I Godtsfolk maa være nogle store Daarer; thi hvorfor behøve I at udsætte Eder for saamegen Møie, Bøværighed og Fare og seile saa lang Vej over Havet hid til os for at erhverve Gods til Eders Børn og Frænder? Er ikke den Jord, der hidtil har ernæret os, ogsaa istand til at ernære dem? Vi have vel ogsaa vore Børn og Slægtninger, som vi inderligen elske; men efterdi vi have den Tillid, at det Land, som har opholdt os, ogsaa vil give dem det Nødvendige, saa ere vi forøvrigt ubekymrede og vel tilfredse. Hører her, I Christne, og lægger Eder paa Hjerte, hvilken Tillid et vantroende og barbarisk*) Menneske har til Jorden, fordi han af Erfaring ved, at den aarlig bærer saamegen Frugt, som han og hans Landsmænd have behov! Maa vi ikke skamme os, at vi have saa liden Tillid til vor Gud? Burde vi ikke heller med Frimodighed sige: Er ikke den Gud, som hidtil har ernæret og forsjøret os, ogsaa istand til at ernære og forsjøge vore Børn og Efterkommere? Vilde ikke saadanne Mennesker staa frem paa den yderste Dag og fordømme os med vor Vantro. Mistillid, Uengstelighed og Gjerrighed? Da jeg førstegang læste dette, skammede jeg mig, og nu, jeg skriver, det, skammer jeg mig og er inderlig bebrovet over at jeg saamangen Gang ikke

*) vilddt, raat, udannet.

har været saa fornøiet i min Gud som denne Vilde i sin Jord, og jeg haaber, at alle christelige Sjæle, som læse dette, vil tænke som jeg.

§ 59. Førend jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu hidsætte en Fortælling, som her vil være paa sit rette Sted, Det er Noget, som sker hver Dag her i Staden, at man henter det fornødne Vand af Elb-Floden til at koge, brygge og bage med, fordi Brøndvandet ikke er brugeligt dertil. Da nu en forstandig og gudsfrygtig Mand vidste, at en af hans fortrolige Venner var meget bekymret, fordi det gik tilbage med hans Næringsvei, besøgte han ham, anstillede sig sørgmodig og sagde med paatagne bestrøgne Gebærder: Jeg ved ikke, hvad vi tilsidst skulle gribe til, og hvorfra vi skulle tage Vand til Brygning og Andet. Hvorledes det? spurgte den Bedrøvede; frygter I da for Vandmangel? Ja vist, sagde den Første; thi jeg ser, at man ikke alene henter Vand af Floden i Bøtter, men ogsaa i store Kasser, som der maa fire Heste til at trække; hvor skal tilsidst alt det Vand komme fra, som vi behøve? Den anden smilede og svarede: Jeg ved ikke, hvad jeg skal tro om at I har saa underlige Tanker; Elben har havt Vand nok hidtil, ei alene for vor Stad, men ogsaa for saamange andre Stæder, Flækker og Landsbyer, som den flyder forbi; den vil ogsaa have nok her-efter. Godt sagde den Første; jeg giver Eder Ret; jeg tilstaar at jeg har gjort mig en unødig Bekymring; men hvorledes vil I bevise, at Eders Bekymring er bedre end min? I sørger for hvorledes I for Fremtiden paa en ærlig Maade skal kunne ernære og underholde Eder og Eders, og fordi I mærker nogen Tilbagegang i Eders Næring, tror I strax at have Grund til desaaarsag at være bekymret og bedrøvet. Men hvo har vel hidtil ernæret og forsynet Eder i saamange Aar, og ei alene Eder, men

ogsaa Eders Forældre og Bedsteforældre? Mon ikke Gud? Formaar Han ikke ogsaa fremdeles at gjøre det? Eller mon Hans Betsignelses Rilde og Flod er udtørret eller om kort Tid vil udtørres? Se dog, hvor urimelige og unødvendige vore Sorger ere! Det er muligt, at Elb-Floden kan udtørres, men ikke, at Guds Betsignelse og faderlige Omfarg for Hans Børn ophører. Jeg takker Eder, sagde den Bekymrede, for denne gode Paamin-delse; jeg bekjender, at jeg gjør min kjære Gud Uret, naar jeg med mine Sorger vil forsørge mig selv; jeg vil beslutte mig paa at løsrive mig fra de unødvendige Bekymringer; Gud hjælpe min Skrob-lichkeit!

§ 60. Vi have hidtil overveiet, hvad Gud i den forbigangne Tid og nylig har gjort imod os, for deraf at lære Hans Miskundhed, Kjærlighed og uforsandrede Trofasthed at kjende. Lader os nu betragte vor nærværende Tilstand og forsøge, om vi ikke ogsaa derfra kunne hente nogle gode Paamindelser til Trost og Beroligelse for vore Sjæle! Hvorledes staar det da til med dig, min Medchristen, og i hvilken Tilstand finder jeg dig? Al, siger du, i en daarlig Tilstand; jeg er i Nød og Trang og ved ofte ikke for Bekymring, Angest og Hjertesorg, hvor jeg skal vende mig hen, osv. Men er da dette Al, hvad du har at sige om din Tilstand? Du vil svare: Hvorfor skulde jeg tale meget derom og beklage mig? det hjælper saa alligevel intet. Nu, saa lad mig da tale med dig, du gudsfrygtige Sjel, og meddele dig mine Tanker om din nærværende Tilstand. Jeg ved jo nok, at det gaar dig daarligt i Verden, — at hver Dag har sin Plage, — at du tugtes hver Morgen (har daglig Nød og Trængsel), og at du daglig maa kæmpe med Fattigdom og Elendighed, o. a. M. Men jeg ved ogsaa, at det gaar dig saaledes efter Guds evige Forsyn, efter Hans alvise Bestemmelse,

efter Hans hellige Raad og Villie. Jeg haaber, at du ikke selv ved bitterlige Synder har styrtet dig i din Elendighed, og, dersom du har forseet dig i Noget, at du ialfald med hjertelig Bodsærdighed har hentet til Gud og ydmygeligen anraabt Ham i Jesu Navn om alle dine Synders Forladelse; men det ved jeg med Visshed, at ligesaavel som Solen og Maanen den Dag idag staa paa det Sted i Himmelrummet, i den Høide eller Dybde, i det Lys, i det fulde eller halve Skin, som Gud fra Begyndelsen af har bestemt, saaledes befinder ogsaa du dig, du gudfrygtige Hjerte, i den Tilstand, hvad enten den nu er lykkelig eller ulykkelig, efter eller imod dit Ønske, i hvilken den alvise, almægtige, naadige og miskundelige Gud for Diebliffet vil have dig. Træerne have sin Tid, da de staa klædte med Løv, i yndig Blomstring, i sin bedste Pragt og fulde af Frugt; men de have ogsaa sin Tid, da den bariske Høstvind og den indtrængende Vinterfulde berøve dem al Prydelse, saa at de staa nøgne og skalbede, som om de vare fortorrede. Dette sker imidlertid efter den Orden, Gud har indført i Naturen og hvorved Han har skillet mellem Vinter og Sommer. Saaledes er det nu ogsaa med Guds Børn; det kan være, at de grønne og blomstre som Job, da Guds Lampe skinnede klart over hans Hoved; men det kan ogsaa hænde, at de maa klage med ham: „Elendigheds Dage have grebet mig,” og at de ere omgivne af lutter Mørke. Begge Dele ske efter Guds hellige Raad og Villie, og de kunne være forvisse om at Intet møder dem og at ingen Forandring foregaar i deres Tilstand uden Hans Forudvidende og Tilladelse, saaledes som allerede forhen udførligen er vist.

§ 61. Men nu er et Menneskes bedste Tilstand uden al Tvivl den, som Gud har anordnet for det, og det er umuligt, at Mennesket skulde kunne forbedre No-

get i den alvise og algode Guds Forsyn. Havde Gud ved vor Indtrædelse i Verden givet os Valget, om vi enten selv vilde indrette vort Livsløb og udse og bestemme, hvad der var tjenligt til Opnaaelsen af vort endelige og højeste Maaal, nemlig vor evige Salighed, eller om vi vilde sætte det i Hans Haand og overlade Alt til Hans frie faderlige Styrelse, saa havde det jo ingenlunde sømmet sig for os at vælge det Første, men derimod det Sidste; thi ellers maatte vi usle, daarlige og elendige Mennesker sætte større Tid til os selv og vor egen Visdom end til vor Gud, som er den evige Visdom, Kjærlighed og Godhed. Siden nu Gud har valgt for os og indrettet hele vort Livsløb efter sit Raad og forordnet den Tilstand, hvori vi nu befinde os, hvorfor skulde vi da ikke være tilfredse hermed? Vilde vi have det anderledes end Han? Vilde vi bedre, hvad der er os gavnligt og tjener til vort Vel end Han? Hvad indbilde vi os? hvo ere vi? hvad er Han? hvad er vort Raad? hvad er Hans Raad? Hvad er Lampen i en Bondehytte imod Solen? hvad er en Sankthansorm eller Lysmark med sit Skin imod Himmelglansen? Derfor bør et christeligt Hjerte bestrebe sig for i alle Ting at være tilfreds med Guds hellige Villie og aldeles ikke ønske det anderledes og bedre end den kjærlige Fader i Himmelen har beskiftet det. Da David var bleven fordreven af sin Søn Absalon og besandt sig paa Flugten, sagde han med roligt Hjerte: Alene hos Gud er min Sjæl stille; fra Ham kommer min Frelse; Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ikke roffes saare (lad mig saa kun falde, vil han sige; jeg ved, at jeg ikke falder uden min Guds Villie, og at jeg ikke kan falde ud af Hans Miskundhed, Kjærlighed og Naade, hvorsomhelst paa Jorden jeg staar eller gaar; om det var muligt, at jeg kunde falde opad, saa kunde jeg

dog ikke falde noget andet Steds hen end til Himmelen; lad det derfor gaa mig, som det kan; lad dem støde til mig, for at jeg skal falde, saa falder jeg dog intet andet Steds hen end i min Guds Skjød, i Hans Arme, i Hans Naade — Ps. 62, 2. 3). Og paa et andet Sted: „Der- som jeg finder Naade for Herrens Dine, da fører Han mig tilbage (og gjengiver mig Alt, hvad jeg har tabt). Men der- som Han siger saa: jeg har intet Velbe- hag i dig, — se, her er jeg; Han gjøre med mig, efter som det er godt for Hans Dine!“ (2 Sam. 15, 25. 26) Han hen- giver sit Hjerte som en Vorklump i Guds Haand, for at Han skal gjøre og danne det til hvad Ham behager; han erkjen- der, at han er en Regnepenge, som Gud havde lagt høit oppe, men som Han nu lod til at ville lægge dybt nede; han er veltilsfreds med Alt; hvorsomhelst han ligger, er det ham nok, at Guds Haand har lagt ham der.

§ 62. Den hellige Apostel siger: I Alt og hos Alle (i enhver Tilstand) „er jeg vel erfare, baade i at mættes og at hungre, baade i at have Overskud og at fattes“ (Filipp. 4, 12). En gammel fattig Mand, som tidligere havde besid- det en stor Formue og som havde mistet denne ved Krigsbyrder og andre Ulyk- ketsilfælde, men ved Guds Naad og Naade havde lært at være tilfreds med Guds hellige Villie, hørte man engang sige, da en af hans Bekjendte beklagede ham og bevidnede ham sin Deltagelse: Min Ven, tro mig, at dersom jeg imod min Guds Villie i et Dieblisk kunde bringe mig ud af den Stilling, hvori jeg ser mig henfat, vilde jeg ikke gjøre det. Jeg har efter Guds Villie eiet Gods og Guld; jeg har efter Guds Villie tabt det; jeg er endnu mere fornøiet i denne sidste Tilstand end i den forrige, efterdi jeg ved, at jeg i hin er min fattige og kors- fæstede Jesus ligere end i denne. Til- forn vare mit Hjertes Tanker ofte vidt

adspredte, og naar jeg skulde tale med min Gud, havde jeg megen Møie med at faa dem samlede og forenede; nu gaar Alting bedre, osv. Flere lignende Exempler lode sig anføre. Jeg troer imidlertid at kunne henviser til dem, der ere anførte paa andre Steder i dette Værk. *) Disse hellige og gudhengivne Sjæle maa vi søge at ligne og stedse bestræbe os for at vor Tilstand, den være nu, hvordan den være vil, behager os vel i Gud og Hans hel- lige Villie, og at vi ikke tragte efter at blive rige og formuende. Vel staar det en Christen frit for, i Kummer og Un- gest, i Fattigdom og Trængsel at ty hen til Gud og anraabe Ham om Naad, Trøst og Hjælp, ligesom vor allerkjæreste Frelser selv gjorde under sin haarde Un- segtelse og blodige Dødskamp (Matth. 26, 39 flg.; Luk. 22, 41 flg.); han kan vel ogsaa vælge og bruge allehaande til- ladelige og hensigtsmæssige Midler, som staa ham aabne, for derved muligens at befri sig fra sin Byrde, men dog kun under det Vilkaar, at det stemmer overens med Guds hellige Villie, der er det Midtpunkt, hvori alle vore Tanker, alle vore Naadslutninger, alle vore Bønner, alle vore Sukke og Attraaer skulle løbe sammen. Det er ogsaa forgjæves at søge Hvile for vor Sjæl udenfor den. Fuglen glæder sig i den frie Luft, Fisken i Van- det, Planten i Jorden, Barnet i Mode- rens Skjød og den kristelige Sjæl i sin kjære himmelske Faders Villie. Dens højeste, endelige og eneste Ønske og Bøn i Liv, Videlse og Død er: Ste din Vil- lie, min Fader! Meget rigtigt siger Luther: Dersom vort Hjerte ikke nedsjæn- ker sig i Guds Villie og Velbehag, saa vil det aldrig kunne forjøde sin Bitter- hed (sin bitre Nød); det forbliver fuldt af Bitterhed, medmindre det vorder op- fyldt med Guds søde Villie. Læg dig dette vel paa Hjerte, du bedrøvede Sjæl,

*) 3die Del, 14de Præd., § 25 flg.

og glæd dig i din Gud; lad Hans Naade være dig nok, og lad denne din Tilstand behage dig vel, efterdi den behager din Gud. Naar en Brud mærker, at hendes Elsker finder mere Behag i en mørk Dragt end i lyse og skinnende Farver, saa vil hun, dersom hun elsker ham inderligt, gjerne give slip paa disse og vælge hin. Naar vi da mærke, at Gud hellere vil se os i en daarlig end i en herlig Tilstand, skulde vi da ønske det anderledes, allerhøjest da vi vide, at Guds Villie altid er god og umuligt kan føre noget Andet med sig end, hvad der er os tjenligt og heldbringende.

§ 63. Dernæst maa man ogsaa lægge vel Mærke til, at naar et Guds Barn adspørges om sin Tilstand, bør dets Svar ikke alene gaa ud paa det Udvortes og Verdslige, men tillige og fornemmelig paa det Indvortes, Aandelige og Himmelske. En Christen har og er jo Mere end det legemlige Die og Fornuften kunne se og begribe; han lever ikke blot i Verden, underkastet dens Afvejslinger, Begivenheder og Hændelser; men han lever ogsaa i Himmelen, i Naadens Rige, i Jesu Christi Samfund, i den Hellig Aands Trost. Vel er han et Menneſke, men dog ogsaa Mere end et Menneſke, nemlig et Guds Barn, et Christi Lem, et Tempel for den Hellig Aand, en Glæde for Englene, en Skærf for Djævlene, en Seierherre over Verden, en Arving til Himmelen. Naar man nu spørger ham: Hvorledes gaar det dig? hvorledes staar det til med dig? saa bør han svare med Apostelen: „Vi ere som Mis kjendte og dog erkjendte, som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der ere revsede og dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade, — som Fattige, der dog gjør mange Rige, — som de, der Intet have og dog besidde Alt“ (Kor. 6, 9. 10), og med hin gudsfrygtige, men yderligt fattige Mand, som, da hans Sjælesorger, der kjendte

hans Nød, spurgte ham, hvorledes det gik ham nu, svarede: Vi have Liv og have overflødigt (Joh. 10, 11). At mange Christne i en utilbørlig Grad overgive sig til sine Sorger og Beshværligheder, kommer isærdeleshed deraf, at de kun se paa det Udvortes og ikke overveie sin Tilstand i Aand og Tro. De betragte kun, hvad de ere i og for Verden, men ikke, hvad de ere i Christo og for Gud; de stille sig kun det Nærværende og ikke det Tilkommande for Øine; de betænke sin Tilstand ligesom efter Kjødets og ikke i Sammenligning med den efter Aanden. Se, hvor Meget Sammenligningen gjør hos Verdens Børn! Naar En, som har en Formue paa flere Tusind Daler taber en eller ti Daler, saa ændrer han det ikke; thi han ser strax paa, hvad han endnu har tilbage. Naar en Son, som har en rig Fader og en betydelig Arv ivente efter ham, paa en Reise falder i Røvers Hænder, saa tager han sig ikke dette saa særdeles nær, efterdi han kan saa Mere igjen end man har frataget ham, osv. Saaledes vide denne Verdens Børn at skatte, hvad deres er og betjene sig deraf til at forjage sine Beshværligheder. Hvorfor gjøre da ikke Guds Børn det Samme? Hvorfor sammenligne de ikke det Timeliges Tab med det Eviges Bindning? Naar de lide noget Tab i timelige Ting, burde de synge med Glæde:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
 Kristus er
 Mig jo nær;
 Hvo vil Ham borttage?
 Jeg ved Ham skal eie Livet,
 Som Han mig
 Naadelig
 Har i Troen givet.

§ 64. Gaves der nogen Trængsel, nogen Skade, noget Tab, nogen Foragt og Beskjæmmelse i Verden, som formaaede at bringe os ud af Naadestanden, at skille os fra Guds Kjærlighed, fra Jesu Christi og Hans Hellig Aands

Samsund og berøbe os vor Ret til Himmelen, saa havde vi Narisag til at blive dybt bedrovede derover, og vi maatte ikke ophøre at græde, at sørge, at tænke, at løbe, at rende, at bede, at paafalde, førend det var afhjulpet og raadet Bod paa. Men nu er der Intet her i Verden, som formaar at gjøre Saadant; Djævelen med al sin Træsthed og Grusomhed, Verden med al sin Magt og Ondskab er ikke istand dertil. „Gverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendommer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre,“ efter den dyrebare Apostels klare Ord (Rom. 8, 38. 39). Hvorfor græmme vi os da saa saare? hvorfor udmatte vi vort Hjerte med Sorger for de timelige og forgjængelige Tings Skyld, aldenstund vi have det Uforgjængelige og Evige i Behold? Se, min Medchristen, midt i din Trængsel og Gjenvordighed, midt i din Fattigdom og Nød, midt i den Skam og Skændsel, som usforkylt vederfares dig, er og bliver du dog et Guds Barn, en Jesu Christi Eiendom, en Himmels Arving; Guds Naade er mægtig over dig; Hans Fadersøie hviler paa dig; Hans Faderhjerter forbliver usorandret imod dig; Han tænker uden Afslælse paa dig; Han sørger for dig; Han kan og vil ikke slippe dig og ikke forlade dig; Han er med dig i Nøden; Han vil udfri dig; Han vil beskjærme, forsørge, ernære og opholde dig; „du er dyrebare agtet for Hans Dine; du er herliggjort“ (Esai. 43, 4); hvi vil du da græmme dig saameget? hvi vil du gjøre dig saamange Tanker og Betymringer? Bevis dog din Gud og himmelske Fader den Gætte at forlade dig af ganske Hjerter paa Hans Omhu, Mistundhed og Trofasthed, og lad ogsaa dette til Uergrelse for Verden og

Djævelen komme tilsynne i udvortes Fri-modighed. Ros dig af din Gud og Hans Kjærlighed og Forsorg. Ros dig af din Barneret, af Samsundet med Christo og af Haabet om det evige Liv. Og saa i denne Henseende maa der jo være en Forstjel mellem Guds og denne Verdens Børn. Lad de Vantroende og Ugudelige skjælve, tvivle, sørge og tabe Modet; vi ere de Helliges Børn og forlade os paa den levende Gud. Lad komme, hvad der vil: Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre, Hrere ere Udgange fra Døden. Hvad Apostelen siger for at trøste de Christne i Anledning af deres Kjæres Vortgang, nemlig, at de ikke skulde sørge som de Andre (Hedningerne), der ikke havde Haab (om et andet og bedre Liv — 1 Thes. 4, 13), det maa ogsaa gjælde her; vi, der ere Guds Børn, maa jo ikke sørge og græmme os som de Ugudelige, der ikke have nogen Tillid til Gud, men frimodigt lægge vor Tro før Dagen til Værelse for Ham og til Skam for Satan.

§ 65. Formener du imidlertid, o Christelige Hjerter, at du har Grund til at drage din Guds Kjærlighed og Mistundhed i Tvivl, fordi det ikke for Diebliffet gaar dig efter Ønske, saa kan du let slutte dig til at dette er en Indskydelse af Satan, der gjerne vil berøbe dig den guddommelige Trøst. Thi det strider aabenbart imod saamange Udsagn og Exempler i den hellige Skrift, som lære og vidne om at jo større Nød, des nærmere Gud. Har man nogenfinde hørt, at en Moder har elsket sit lille Barn, holdt det i sit Skjød og hjærtegnat det, saalænge det var friskt, men hadet, forstødt og forglemt det, naar det blev sygt? O nei; Barnets Upasselighed prøver, vækker og forøger Modertkjærligheden; den er som det Vand, Smeden stænker paa Jlden, hvori han gløder Jernet og hvis Kraft og Hede derved forøges. Og hvo har nogenfinde hørt og erfaret, at den kjær-

lige og trofaste Gud har forladt sine Egne i deres Trængsler og Gjenvordigheder? Var ikke Hans Miskundhed og Trofasthed allevegne med Jakob, da han maatte drage i Landflygtighed for sin Broders Brede, — med Josef, da han blev ført som Træl til Egypten og senere kastet i Fængsel, — med David under hans Omflakten og i Ørkenen, — med Jeremias i Dyrnd-Hulen, med de tre Mænd i den gloende Døn, — med Daniel blandt Løverne, — med Paulus i saamange Farer, Førfølgelser og Trængsler? Vedfagede, styrkede, opholdt og udfriede Han dem ikke? Men er Han ikke endnu den gamle, kjærlige, naadige og trofaste Gud og Fader? Kan og vil Han ikke gøre imod mig og dig, min Medkristen, hvad Han har gjort imod Andre? Eller se, erfare og fornemme vi ikke daglig midt i vor Trængsel Hans Miskundhed, Hans Kraft, Hans Trofasthed? Hvilker Han os ikke med sin Trøst? Styrker Han os ikke ved sin Kraft? Hjælper Han os ikke at tilbagelægge den ene bedrøvelige Dag efter den anden, at overstaa den ene Nat efter den anden? Formaar da ikke alt dette at udrette Noget hos os? Vilde vi desuagtet ikke af Hjertet forlade os paa Ham og kaste al vor Sorg paa Ham? Standhed, naar du ret befinder dig, du gudeelskende Sjæl, ja vil du skamme dig over alle dine Sorger og hade dit Hjerte, fordi det ikke vil lade sit Mizmod, sin Tvivlen og Skjelven fare. Da vil du sige: O, du forblindede Hjerte, hvad Mere skal din Gud gøre imod dig end Han har gjort? Han har ei alene forsikret dig i sit Ord om sin Omjörg, men tillige saa ofte ladet dig se og erfare den, og alligevel formaar Han ikke at indgyde dig nogen ret barnlig, frimodig og uindskrænket Tillid! Det forundrer mig, at Han endnu kan have Taalmodighed med dig. Dog, Han er Gud og ikke et Menneſte (Hof. 11, 9). Nu, ja gaa

dog engang i dig selv, og giv din Fader den Ære at kaste al din Sorg i Hans Skjød og at være rolig og tilfreds i Hans Naade og Kjærlighed!

§ 66. Lader os endelig ogsaa betragte det Tilkommende; vi skulle finde, at vi hellerikke i saa Naade have Marsag til at plage os med Sorger og Bekymringer. Den kongelige Profet David gjentager ofte og i en Psalme sex og tyve Gange: „Evidelig varer Hans (Guds) Miskundhed“ (Ps. 106, 1; 107, 1; 118, 1. 2. 3. 29; 136, 1—26). Som skrevet efter den Hellig Aands Tilskyndelse, er dette ikke skeet tilfældigvis, men for at disse Ord skulde være alle Troende indtil den yderste Dag anbefalede til gudeligt og trøstelig Eftertanke, og for at de deraf skulde lære, at Guds Miskundhed har vedvaret fra Verdens Begyndelse og vil vedvare i al Evighed. Den vedvarer, saalænge Verden staar; den vedvarer over de Første og over de Sidste, over Gamle og Unge, over Førfædre og Efterkommere; den vedvarer fra vort Livs Begyndelse indtil dets Ende; den vedvarer ikke blot en Dag, men alle Dage; den er hver Morgen ny; den bliver aldrig træt eller udmattet. Vigesom Solen ikke er bleven træt, uagtet den nu uophørligen har fortsat sit hurtige Løb og oplyst Verden i flere Tusind Aar efter hverandre, men endnu den Dag idag „glæder sig som en Helt ved at gjen-nemløbe sin Bane“ (Ps. 19, 6), og ligesom dens Lys og Skin endnu ikke i mindste Maade har tabt sig ved saamange Aars Brug, saaledes er det ogsaa med Guds Miskundhed; Han glæder sig endnu fremdeles „over at gøre Godt“ (Jer. 32, 41) og at vederkvæge sine Egne med sin Haand, sin Hjælp og Trøst. Vel have allerede saamange Tusind Menneſter nydt Godt af Hans Miskundhed; men denne er dog ikke bleven formindsket; denne Brønd er stedse fuld; dette Lys skinner stedse i fuld Glæds. Tag

dette til Hjerte, du christelige Sjæl, og lær at sige af Hjertet: „Evindelig er min Guds Wijskundhed; denne Gud er vor Gud evindelig og altid“ (Ps. 48, 15.) Hvi sørger du da, mit Hjerte, — hvi er du saa bedrøvet og ængsteligt, „uagtet Guds Wijskundhed endnu varer den ganske Dag?“ (Ps. 52, 3.) Vidste jeg, at der kom en Tid, da Gud vilde ophøre at være Gud, at regjere, at sørge for Alt, at beskjærme og opholde sine Egne, saa vilde jeg forberede mig paa mange Sorger; men saalænge som min Gud og Fader lever og sørger for mig, indser jeg ikke, hvad mine Sorger skulde nytte til. Hvor denne Sol skinner, behøver man ikke at tænde noget Lys, og hvor Gud har lovet at ville selv bære, tilveiebringe og opholde Alt, der behøver man ingen Sørge støtter at oprejsse.

§ 67. Den hellige Skrift saabelfom den daglige Erfaring lære tydeligen, at den alvidende og albise Gud stedse kommer sine Egne og deres Bekymringer i Forkjøbet. Det Kors, den Nød, den Trængsel, som engang skal volde dem Sorg og Kummer, ser Han længe før de tænke derpaa og kunne formode det, og har strax forudbestemt Trosten, Hjælpen og Udfaldet. Den himmelske Visdom siger eisteds: „Jeg vil elske dem, som mig elske, og de, som søge mig aarle, skulle finde mig“ (Ordsp. 8, 17). Disse Ord have givet den gudsfrygtige Bernhard og efter ham en anden brav Lærer Anledning til smukke Tanker. „Ingen,“ siger de, „kan staa saa tidligt op, at han skulde komme den (den himmelske Visdom) i Forkjøbet. Vaager du, o Menneske, saa vaager ogsaa den; staa op om Natten; skynd dig, naar du vaager, saameget du kan, saa vil du finde den, men ikke komme forud for den. Det var daarligh af dig om du vilde tilskrive dig noget Tidligere eller Mere end den; thi den elsker dog tidligere og mere.“ Dette stemmer overens med den hellige Johannes's

Ord, naar han siger: „Vi elste Ham, fordi Han elskede os først.“ For nu til vor Trøst at gjøre dette noget tydeligere, ville vi anføre, hvad den hellige Evangelist Markus siger om tre gudsfrygtige Kvinder, nemlig Maria Magdalena, Maria, Jakobs Moder, og Salome, hvilke havde foresat sig at salve den Herres Jesu hensovede Legeme i Graven: „Dg de kom til Graven paa den første Dag i Ugen meget aarle, der Solen gik op. Dg de sagde til hverandre: hvo skal vælte os Stenen fra Døren paa Graven? Dg der de saa hen, bleve de var, at Stenen var afvæltet“ (Mark. 16, 2; Matth. 28, 1; Joh. 20, 1). Her ere tre Ting at lægge Mærke til: for det Første at disse Kvinder havde været meget tidligt oppe og, efter hvad man kan slutte sig til af de andre Evangelisters Beretninger, havde gaaet ud for Solens Opgang, men at dog den Herre Jesus havde været endnu tidligere oppe end de, efterdi den Engel, som de fandt i Graven, siger: „I lede efter Jesum, den Nazaraer, som var korsfæstet; Han er opstanden; Han er ikke her;“ da de nu skynde sig tilbage til Staden for at forkynde Disciplene denne gode Tidende, møder Herren dem og tilsaler dem venligt (Matth. 28, 8. 9). Dernæst er at tage i Betragtning, at disse dyrebare Sjele vare meget bekymrede for, hvorledes de skulde faa den tunge Sten fravæltet, hvormed de vidste at Herrens Grav var forvaret, og se, Herren havde atter kommet deres Bekymring i Forkjøbet; thi der de saa hen, bleve de var, at Stenen var fravæltet. Saa maa jeg ogsaa for det Tredie gjøre opmærksom paa at de gode Kvinder enten havde glemt eller ikke kjendte det Vigtigste og Vanskeligste, de havde at være bekymrede for, nemlig at Graven efter Ypperstepræstens Forlangende var bleven forsynet med en Vagt; da kunde de have sagt: hvorledes skulle vi vove at nærme os Graven? hvorledes skulle vi svage Kvinder

kunne fordrive de harniisklædte Karle? o. a. M. Men se, Herren havde ogsaa skaffet Raad for, hvad de ikke kjendte til, idet Han ved sin Engel haade forfærdet og bortjaget Bogterne (Matth. 28, 4. 11).

§ 68. Denne Beretning er saare trostelig og velskiftet til at oplyse, hvad vi ovenfor have sagt, nemlig at Herren kommer alle vore Sorger i Forkjøbet, og at vi aldrig kunne vaagne saa tidligt, at vi ikke finde Ham vaagen, og aldrig staa saa tidligt op for at lede efter Ham, at Han ikke skulde møde os. O, hvor mangen Gang er vi ikke tidligt oppe, ligesom disse Kvinder, naar vi ikke kunne sove for Sorger og Bekymringer! Da sige vi: hvo skal afvælte den tunge Sten, som nu trykker mit Hjerte? hvorledes skal jeg blive befriet for min tunge Sorg? hvorledes skal jeg vel bære mig ad? hvad skal jeg gribe til? Og omendstjont vi ofte se og vide Meget, som kan volde os Sorg, saa se og vide vi dog ikke Alt; Satan har ofte omspændt os med en Helvedsvagt og med mange Garn, som vi ikke se; ofte venter en Ulykke paa os, som vi intet vide af; vi have ofte Saa meget med den ene Nød at gjøre, at vi ikke tænke paa den anden. Men Gud ser saavel den ene som den anden, og Han har allerede sørget derfor og anordnet Midler, hvorved den ene saavel som den anden bliver afhjulpen. Vi staa ofte tidligt op for ligesom at vække vor Gud, — og se, Han kommer os allerede imøde! Vi bekymre os ofte for den Sten, som allerede er afløstet og bortvæltet. Vi anse ofte den Herre Jesum for død og gaa hen for at græde os mætte ved Hans Grav, — og se, Han viser sig levende for os og lader os se Hans Herlighed! Dette kunne vi nærmere forklare ved nogle Exempler. Da Abraham havde faaet Befaling af Herren til at ofre sin enbaarne og elskede Søn paa Morias Bjerg til et Brændoffer, maatte han rejse paa tredie Dag,

for han kom til det bestemte Sted; om han i denne Tid har kjæmpet med sorgelige Tanker, med sin Fornuft og sit eget Hjerte eller ei, kan man let slutte sig til; men hans Trost var: Gud skal selv udse sig Lammene til Brændoffer. Og Herren havde allerede udseet sig det; thi ved Hans Jørelse var en Bæder bleven indviklet med sine Horn i Buskene, og denne ofrede Abraham istedetfor sin Søn (1 Mof. 22, 2. 3. 4 flg.). Saaledes gik det ogsaa med Jakob; under den store Dyrtdid, der hvilede tungt paa Landet, var han bekymret for, hvorledes han skulde opholde og ernære sit talrige Hus og bød desaaarsag sine Sønner at rejse til Ægypten for at kjøbe Korn; men han kunde ikke tænke sig, at Gud i Forveien havde sendt Josef derhen for at forsørge dem (1 Mof. 42, flg.; 45, 5). Herhen hører ogsaa Beretningen om Følgets underfulde Bespisning i Ørkenen, ved hvilken Veilighed Herren i Forstningen lader, som om Han intet Raad ved, og taler, som bekymrede Menneſker pleie at tale: „Hvorfra skulde vi kjøbe Brød, saa at disse kunne æde?“ Evangelisten tilføier imidlertid: „Men Han jagde dette for at forsørge ham (Filippus); thi Han vidste selv, hvad Han vilde gjøre“ (Joh. 6, 5. 6).

§ 69. Overvei saadanne Ting vel, du bedrovede Sjæl, og sig: „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig“! (Ps. 31, 20) Guds Godhed er ogsaa ofte en Tidlang skjult for vore Øine; deraf kommer det da, at vi begynde at sørge og ængstes, istedetfor at vi kun skulde arbejde, bede og haabe; men i sin Tid aabenbarer den sig saa herligt, at vi betragte det med frydefulde Øine og flamme os over de Sorger, hvormed vi forgjæves have plaget os. O, hvor mangen tung Sten har ikke min Herre Jesus i min Livstid væltet af mit Hjerte! Hvor ofte har Han ikke ryddet Veien for mig og aabnet

mig en Gjennemgang midt igjennem mine Fiender, saa at jeg har kunnet naa mit af Ham bestemte Maal! Uden al Tvivl har Han gjort det Samme mod dig, min Medchristen. Tænk dig tilbage! hvor er nu denne, hvor er hin Befymring? Hvor er Sorgen fra hint Aar, over denne eller hin Ting? Hvor er denne eller hin Rød? Den er borte; den er overstaaet, overvunden, forsvunden; Stenen er fravæltet; vi ere komne igjennem. Hidtil har Herren hjulpet os; Han skal ogsaa hjælpe os herefter; Han vil, Han kan, Han maa ikke slippe os og ikke forlade os; Han har sørget for os; Han sørger endnu for os; Han vil ogsaa herefter sørge for os. Ved denne Leilighed falder mig en Befymring ind, min Medchristen, nemlig den: Vi have jo intet Alenodie kostbarere end vor Sjel; hvor skulle vi naar vi forlade Verden, gjøre af den, og til hvem skulle vi med Tryghed kunne betro den? Du vil uden tvivl svare: Til hvem Anden end til Ham, der har elsket den saa høit og gjenløst den saa dyrt? jeg vil betro den til

min Herre Jesum og sige: „I din Haand befaler jeg min Aand; Du forløser mig, Herre, Du Sandheds Gud“ (Ps. 31, 6). Godt, min Broder; du har svaret rigtigt; jeg kjender heller intet trofastere Hjerte og ingen bedre Haand; men naar vi nu ville betro Ham et saadant Alenodie i Døden og aldeles overlade os til Hans Naade og Misfandhed, skulle vi da ikke ogsaa glade og ubefymrede overgive det Ringe og Usle, der tjener til dette timelige Livs Bedligholdelse, i Hans Haand? Det maatte være et taabeligt Menneſke, som betroede en af sine Benner et Barn og et Alenodie, der var mange Tusind Daler værdt, og alligevel vilde tage i Betænkning at give ham en Kobberpenge eller et gammelt Klædningsstykke i Forvaring. Den Gud, som har elsket, udvalgt, gjenløst og helliggjort min Sjel, — som hidtil har opholdt og fremdeles vil opholde den trods Djevlelens Magt og Træsthed, Han vil ogsaa sørge for mit Legeme og ikke lade mig fattes noget Godt. Ham være Lov, Pris og Tak i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Spvende Prædiken,

hvori nogle af dens største og tungeste Sorger betragtes og lindres med Trøst.

Ps 94, 19: Under mine mange urolige Tanter i mit Indre kvæge dine Husvælsker min Sjel.

§ 1. „Trøster, trøster mit Folk! siger Ederes Gud; taler kjærligen til Jerusaleml“ I disse mærkværdige Ord hos Profeten Esaias (Kap. 40, 1. 2) maa vi for det Første give Agt paa det bedrøvede og betrængte Guds Folk, som Han vil have husvælet med Trøst. Det er af alle Omstændigheder paa dette Sted aabenbart, at om Profeten end tilbørlig kan have sigtet til Jødefolk, som ved Sta-

den Jerusalems og Tempels Opbrændelse og Ødelæggelse og det babyloniske Fangenskab var bragt i stor Glendighed og derfor høiligen trængte til kraftig Trøst, saa har han dog fornemmelig havt den lille christne Hob i det Nye Testamente for Øie, som i Fremtiden skulde ved Jesu Christi Evangelium trøstes imod Synden, Døden og Helvede og derefter ved Apostlene og deres gudfrygtige Efterfølgere imod al den Forsølgelse, Trængsel og Glendighed, hvorigennem den er bleven prøvet, saa at vi ved det Guds Folk, Han vil have trøstet, med Joie forstaa alle troende og gudfrygtige Sjæle i den dyrebare Christenhed fra dens Begyndelse indtil Enden, saaledes som de have fulgt og fremdeles ville følge efter hverandre i denne bedrøvelige Verden indtil den yderste Dag, da „Herren vil fri dem fra al ond Gjerning og frelse dem til sit himmelske Rige“ (2 Tim. 4, 18).

§ 2. Har nu Guds Folk nogenfinde været faare bedrøvet, betrængt og ængstet, saa er det vissest i disse sidste, vanskelige Tider, da Alt er opfyldt med Trængsel, Angest og Rød, saa at selv de Gudfrygtigste mangengang hverken vide ud eller ind. Guds Aand siger selv om de sidste Tider, at de skulde blive „vanskelige“ (2 Tim. 3, 1), og vor Frelser figter udentvivl ikke blot til Tiden før Staden Jerusalems Undergang, men ogsaa til Tiden før Verdens Ende, naar Han siger: „Da skal der være saa stor en Trængsel, som ikke har været fra Verdens Begyndelse hidindtil og som heller ikke skal blive“ (Matth. 24, 21). Aarsagen til at de Gudfrygtiges Trængsel og Rød skal blive saa stor og overordentlig i de sidste Tider er let at indse. Opægget ved Evangeliets og Guds Riges sidste herlige Aabenbarelse, og „fordi han ved, at han kun har en liden Tid, har Djævelen stor Brede“ (Aab. 12, 12). Desaaarsag opbyder han al sin Magt og

Lyst for allevegne at fremkalde Uorden, Forvirring og Forstyrrelse og som Følge deraf Glendighed, Angest og Rød. I den Hensigt „har han opladt Afgrundens Brønd og deraf ladet opstige en tyk Røg“ (Aab. 9, 2), der har udbredt sig næsten over hele Christenheden og formørket og forblindet mange Mennekers Øine og Hjerter. Jeg mener hermed den forbandede Gudsfornegtelse og den Bantro, der i disse sidste Tider har udbredt sig saa hurtigt og vældigt, at et christeligt Hjerter kunde græde Blod derover. Ved denne Gift og djævelske Bedrøftighed udryddes Kundskaben om Gud og sølgelig ogsaa Frygten for Ham og Kjærligheden til Ham af Mennekenes Hjerter; Forstanden bliver formørket, Villien forvandt Urveshynden, som en ond Rød, faar Luft og begynder at bryde ud i mangehaande usalige Frugter; Satan faar fuldt Herredømme over Hjertet og bruger det, som sit Bærsted, til alstens ugudelige Paafund, Tanker, Anslag, Ord og Gjæringer, og efterdi slige Menneker sige til Gud: „Vig fra os! og Kundskab om dine Veie have vi ikke Lyst til“ (Job 21, 14), saa lader Gud dem fare i sit Hjertes Stivhed, at de skulde vandre i sine egne (og Djævelens) Anslag (Ps. 81, 13); „Han giver dem hen til et Sind, som intet duer, og til deres Hjerters Begjæringer, til Urenhed, Uretfærdighed og Ondskab“ (Rom. 1, 24. 28. 29). Og da udsledes ei alene den christbroderlige, men tilslige saagodt som al menneskelig, naturlig Kjærlighed, og Mennekenes blive snart sagt til lutter gruelige Væster, brølende Lover, glubende Ulve, listige Ræve, stinkende Bukke, skidenfærdige Svin og deslige. Sa et ugudeligt Menneke, hos hvem den omtalte Bantro har taget Overhaand, kan medrette kaldes en synlig Djævel, efter vor Frelseres Exempel, der kalder sin Forræder en Djævel (Joh. 6, 70).

§ 3. Saa som nu denne Helvedtaage har indsnegget sig ved mange Hoffere og

opfyldt mange Hoveder og Hjærter, saa ser man desværre dagligen Frugterne og Virkningerne deraf for sine Dine. Den forfærdelige, usalige Krig, der af Mogle er begyndt og hidtil er ført med saadan u hørt Uretfærdighed, Grusomhed og Ondskab, og hvorved saamange Tusind Christne ere bragte i den yderste Elendighed, hvad er den Andet end en Frugt af Gudsfornegtelsen? Den aandrige Tauler skriver allerede paa sin Tid, for over tre Hundred Aar siden: „Tyrsterne burde vel være de Allerbedste og Retfærdigste; men Gud forbarme sig! de ere de Uretfærdigste og Værste og ere sande Heste, hvorpaa Djævlene ride for at pine og plage de udvalgte Mennesker. Og til den Ende forarsage de al Ufred og Ulykke i al Verden. — — Alt dette ser man dagligen af deres store Hoffærdighed og Uhyfshed, af denne uretfærdige Vold og mangehaande Ondskab, som de drive og udøve lønligen og aabenbare.“ Hvad mene I han vilde sige og skrive, om han nu skulde staa op af sin Grav og se og høre al den uretfærdige Krig, al den grusomme Blodsudgydelse, al den Brand og Plyndring og Ødelæggelse, som Mogle have afstedkommet, tilligemed deres skrækkelige Uretfærdighed og Urenhed?

§ 4. Det samme Udspring har den Uretfærdighed, Overdaadighed, Stoltthed, Pragthyge, Gjerrighed, Vellystighed og Sitterhed, vi blive var hos saamange Store og Vældige, der befindes i høie Herrers Tjeneste og ikke mere gjøre sig nogen Samvittighed af Noget, naar det kun bringer dem Penge og Fordel. Af disse lære mange ringere Betjente det, saavel som Andre, til hvilke nogen Del af Regjeringen og Omforgen for Almenevellet er betroet eller som forøvrigt staa over Andre med Hensyn til Byrd, Formue og Anseelse. De fleste have opstillet Guldkalven til Afgud, og istedetfor at Loddet paa de almindelige

Uhre er af Sten, Bly eller Jern, er deres af Guld og Sølv, hvilket driver og holder Alting i Gang hos dem. Efterdi nu Størsteparten af dem ville være rige, hvad det saa end skal koste, saa ændser man ikke længer noget Bedrageri, nogen Besvigelse, nogen Uretfærdighed imod Næsten, og en vis Jurist skulde nu finde mange Ligesindede, der vilde sige med ham, at i Sager, som indbringe Penge, maa man ingen Samvittighed gjøre sig. Alt dette kan nu ikke føre Andet med sig end de gudfrygtige, ensfoldige og ydmyge Hjærters Forurettelse og Undertrykkelse; de blive allevegne trængte, pressede og bedragne, hvorved de komme i Fattigdom og Elendighed og maa æde sin Vid Taarebrød sultende.

§ 5. Efterdi endelig Ugudeligheden, den store Uvidenhed og Bantroen ogsaa har opfyldt mange simple Huse i Rigsstæderne, Flækkerne og Landsbyerne, saa ser man daglig, at Uretfærdigheden tager mere og mere Overhaand, og at Kjærligheden tjølner i Hjærterne. Hos de fleste Forældre er der ingen sand Kundskab om Gud og ingen Frygt for Ham; Daabspagten er forglemt; den ægte Christendom er ubekendt; man er fuldkommen tilfreds med det udvortes Skin; man er saa forelsket i Mammon, at man ikke kan tænke syndeligt paa den fattige Christus — det skulde da ske af Nød i Gns sidste Stund; man er saa fordybet i det Forkrænkkelige, at det Evige intet Rum finder; man staa derhos i den fulde og faste Formening, at alskens vitterlige, uafbedte og vedholdende Synder meget godt kunne bestaa med Tro og Christendom, osv. Derfor bliver da Ungdommen forsomt og af sine uchristelige, ugudelige Forældre daarligt opdraget og veiledet; den er ugudelig, letfindig, fræk, stolt, ustyrlig, skamløs; den kan ofte bande bedre end bede; den lærer tidligt at stadste, svire, gjøre Skjæmsstykker og overgive sig til sine syndige Lyster;

men hvorledes man skal boie sit Sind, fornegte sig selv, korsfæste sit Kjød til- ligemed Lysterne og Begjæringerne, fly for Synden som for en Slange eller Ild og bevare sig ubesmiltet af Verden, derom ved og vil den Intet vide, og jeg turde vædde paa at mangt et ungt Menneske aldrig i sit Fædrenehus har hørt eller seet det Ringeste af saadanne Ting. Følgen heraf er da, at efterdi de Unge ofte komme sammen i Skolen og paa andre Steder, blive selv Born af gud- frygtige Forældre, som dog have gjort sig megen Ild med dem, ofte forførte og volde sine Forældre megen Hjertesorg. Derfor faar mangt et kjist og gudsfrygtigt Hjerte en uopdragen, vild, fortrukken, ukjist Egteskælle; derfor er der saamange onde og trættekjære Naboer, saamange ulhydige, utroe og ugudelige Tjenestefolk; derfor er der saamange uretsfærdige, egen- nyttige, uredelige Mennesker, saamange samvittighedsløse Sagførere med sine uret- færdige, langvarige, hjertenagende Ret- tergangstrætter, saamange vindesygge og gjerrige Handelsmænd, saamange Be- dragere, saamange ugudelige Soldater og flere Dørlige.

§ 6. Efterdi nu de faa andre, gud- frygtige Sjæle maa vandre og færdes „blandt denne vanartige og forvendte Slægt“ (Filipp. 2, 15,) saa kan det ikke være Andet, end at de maa hensefalde til mangehaande Vengstelser og Befymrin- ger, megen Hjertesorg og Bedrøvelse; blandt saadanne Torner og Distler kunne de ikke undgaa at rive og saare sig; man støder dem allevegne, for at de skulle falde; man trænger, man fornærmer, man bedrøver, man bagvasker, bestjæm- mer og forhaaner dem; Enhver vil dem tillivs og vil slåa sig til Ridder paa dem; de jukke under den almindelige og sin færegne Byrde; de kjæmpe ofte med Fattigdom, Hunger og Glendighed og synge mangengang med klagende Stemme:

Saa hjertelig mig længes
At gaa herfra i Fred;
Jeg her saa saare trænges
I min Ublændighed;
Jeg onsker at frastilles;
Thi, Christe, kun hos Dig
Min Længsel ret kan stilles;
Som snart at hente mig!

De hænge paa Hovedet som en visjen Blomst; de gaar bedrøvede den ganste Dag; de sørge, — de jukke, — de ængste sig, — de vride sine Hænder, — de plage sig med mange Tanter, — de faa ingen Ro om Natten, — de maa ofte sige med sin Frelser: „Forhaanelse (Verdens Ond- skab, mine mangfoldige Ulykker) har søn- derbrudt mit Hjerte, saa at jeg er syg, og jeg venter paa Medlynk — men der er ingen, — paa Trøstere — men jeg fin- der ingen. De (Verdensbørnene) gave mig Galde at æde, og for min Tørst gave de mig Edik at drikke“ (Ps. 69, 21. 22.)

§ 7. Til dette sit bedrøvede og be- trængte Folk sigter nu den medlidende og barmhjertige Gud og siger: Trøster, trøster mit Folk: taler kjærligen til Je- rusalem (taler venligt til de bedrøvede Hjerter; taler til de Glendige og Trø- stesløse, saa at det gaar dem til Hjertet; taler, som deres ængstede Sjæle attraa og trænge til!) Fordoblingen af Ordet trøster tilkjendegiver efter det hebraiske Sprogs Maade et stort Alvor og me- gen Iver hos den kjærlige Gud, der ser sine Kjæres og Venners Trængsel, kjen- der deres Hjerters Angest og fornem- mer deres Nød i sit eget Hjerte. Vel forordner og tilskikker Han dem af vig- tige Aarsager deres Trængsel til deres Bedste; men Han vil dog ikke, at de skulle fristes og betynges over sin Evne eller være uden Trøst; Han taler og raaber som en trofast Egtemand, der ser sin hoit elskede Hustru falde i Afmagt under en haard Sygdom: Af, hjælper, hjælper! trøster, trøster! det er paa hoi

Tid; hvo trøste kan, han trøste! hvo vil gjøre mig en Tjeneste, han tage sig af de Elendige og Fortrængte! — liksom Han siger paa et andet Sted: „Styrker de afsmægtige Hænder, og beræfter de iublede Knæer! Siger til de Mistroftige af Hjertet: værer frimodige, — frygter ikke! se, Eders Gud skal komme med Hevn, ja Guds Betaling; Han, Han skal komme og frelse Eder“ (Isai. 35, 3. 4). Ser, mine Kjæreste, Han maa vel kaldes „en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud“ (2 Kor. 1, 3), ei alene, fordi Han er en udmættelig Kilde til Trøst, men ogsaa, fordi Han ikke kan bære det over sit Hjerte, at en bedrøvet Sjæl skulde savne Trøst. Da Hagar vanker trøstesløs omkring i Ørken med sin Søn, kan Han ikke taale, at hun forbliver utrøstet eller ansmægtet; Han sender en Engel, der maa vise hende en Vandbrønd, hvoraf hun kan give sin Søn at drikke (1 Mos. 21, 15 flg.). Da David paa sin Flugt ingen Venner eller Glæde har, bevidner han dog, at Herren glæder hans Hjerte og tager sig af ham (Ps. 4, 8; 27, 10.) Da Maria Magdalena græder bitterlig ved Herrens Grav, siger saavel Englene som Herren selv: „Kvinde! hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 13, 15.) Da Herrens Disciple ere aare forfærdede og bedrøvede formodetst hans Korsfæstelse, kommer Han selv om Natten, viser dem sine Bunder, ønsker dem Fred og trøster dem (Joh. 20, 19 flg.). I Kirkehistorien fortælles, at da Keiser Heraclius's Krigshær paa en hed Dag maatte slaaes med Perserne, blev den vederkvæget fra Himmelen med en sugtig og kold Luftning, som med en lisslig Dug. Har den algode Gud gjort dette imod en med legemlige Fiender kjæmpende Krigshær, hvor meget mere vil Han da ikke trøste sine Troende, der dagligen maa stride imod aandelige og legemlige Fiender og med allehaande Nød

og Elendighed! Mærker Eder da dette, I gudelskende og bedrøvede Sjæle! I maa jo have Kors og Gjenvordigheder; men I skulle ikke savne Trøst. Gud ser og kjender Eders Nød, og havde Han ingen Præster og andre Christne mere, saa vilde Han for sende en Engel eller komme selv for at indgyde Eder Trøst end slippe eller forlade Eder. Erfaringen lærer ogsaa, at dette vort Guds Ord: Trøster, trøster mit Folk! er saa kraftigt, at der stedse maa findes Trøst for de Udvalgte, hvorfra den end skal komme.

§ 8. Ved Betragtningen af disse Ord maa vi ogsaa undersøge, hvilke de Personer ere, der her erholde Befaling til at trøste Guds Folk. Sammenhængen viser, at det angaar alle, der befinder sig i en saadan Tilstand, at de kunne trøste Andre, som trænge dertil. Hvo der har fattet Guds Ord, fornummet dets Kraft og er bleven trøstet i sin Angest og Nød — hvo der besidder Mandens Frimodighed og har en rolig Stund, han maa saa meget og saa godt, han kan, igjen trøste Andre med den Trøst, hvormed han selv er bleven trøstet af Gud (2 Kor. 1, 4.) Og efterdi det fremfor alle Andre paaligger Lærerne og Prædikanterne at sørge og vaage for Menigheden, saa er denne Befaling ogsaa først og fremst henvendt til dem. En retsindig Lærer maa ligesom vore Sjæles Hyrde og Tilsynsmand have et medlidende, blødt, kjærligt Hjerte, som strax føler de ham anbetroede Sjæles Nød; han maa isærbelesshed give Algt paa de elendige, bedrøvede, betrængte og anfægtede Sjæle, ivrigt bede for dem, af yderste Evne tage sig af dem og rigeligen husvæle dem med guddommelig Trøst. Den Maade, hvorpaa vor Gud udtrykker sig, naar Han siger: Trøster, trøster mit Folk! taler kjærligen til Jerusalem! fordrer, at en Lærer ikke skal trøste løseligen og koldsindigt, men af al

Kraft, af et medlidende Hjerte, eftertrykkeligt; som i ingen af sine Embedspligter, saaledes maa han heller ikke være søvnagtig, efterladen og koldfindig i at trøste, men flittig og ivrig, saa at en bedrøvet Sjel kan mærke, at det kommer fra Hjertet. Thi hvad der kommer fra Hjertet, det gaar til Hjertet. Han maa derhos være forberedt paa mangeslags Trøst, saasom der er mangfoldige Slags Trængsel og Nød; han maa ikke blot have en Trøst, men flere, saa at han af Guds Ord kan fremstille for Enhver efter hans Betyrning og Trang, hvad der er ham trosteligt. Han maa være lig en Apoteker, der samler og har ved Haanden mangehaande Blomster, Urter, Rødder, Mineralier og Lægemidler, paa det alle Syge kunne finde Raad og Væderkvælgelse hos ham. Han maa ei heller blot trøste engang, men oftere. Trængselen og Hjertets Angest er mangengang saa stor, at Trøsten ikke strax vil sætte sig; det gaar ofte med de gudfrygtige Sjæle som med Israels Børn i Ægypten, hvilke, omendstjont Moses paa Guds Befaling talte til dem, dog „ikke horte paa ham formedelst Mismodighed og formedelst det haarde Trællearbejde“ (2 Mos. 6, 9.) Derfor maa en Præst ikke blive træt, men tit og ofte vande de næsten visnede Blomster i Guds Hauge, indtil han ser, at de ere komne sig og atter have reist sig. Denne Befaling af min Gud vil nu ogsaa jeg, den ringeste af hans Tjenere, gjerne efterleve. Jeg vil sætte mig lykkelig, om jeg maa faa den Raad af Ham, at jeg i disse vanskelige og høist bedrøvelige Tider kan trøste og opreise nogle bedrøvede, sorgfulde Sjæle med dette mit Arbejde. Ligesom jeg derfor i forrige Prædiken har omhandlet den troende Sjels Sorger i Almindelighed og samler og meddeelt Trøst imod dem af Guds Ord efter den Evne, Han har forundt mig, saaledes vil jeg nu denne gang belyse nogle af de største og tun-

geste Sorger og saavidt muligt anføre hvad der tjener til de gudfrygtige Sjæles Trøst og Husvælsse. Barmhjertig hedens Fader og al Trøstes Gud stjænk alle elendige og bedrøvede Hjerter, som forlade sig paa Hans Misfandhed, ri Trøst, for sit høihellige og høilovlig Navns Væres Skyld! Amen.

§ 9. Jeg holder for, at jeg for at belyse de største og tungeste Sorger ikke kan bruge nogen bedre Fremgangsmaade end naar jeg indfører de Bedrøvede selv talende, saa at de med klagende Ord aabenhare sin Nød og meddele Aarsagerne til sin Bedrøvelse, og naar jeg efter det Evne, Gud stjænker, bestræber mig for at svare dem af den hellige Skrift og betage dem deres Kummer. Vi vil gjøre Begyndelsen med den Nød, som vel er den almindeligste og i disse vanskelige Tider haardeligen trykker og medtager mange gudfrygtige Hjerter. En gudfrygtig Sjel siger da: Alt desværre, jeg er fattig og elendig. Fattig er jeg født, og mine Forældre have opdraget mig kummerligen; jeg er bleven bespiset med Taarers Brød fra Barnsben af og maa endnu daglig spise det; jeg ved ikke af nogen Glæde, nogen Lykke her i Verden; med alt mit Arbejde kan jeg dog ikke bringe det til Noget; jeg kan med Sandhed sige og synge ofte med Taarer: Saa mine gode Dage kun er'; Mit daglige Brød er Sorg og Besvær; Med Graad jeg fødtes og først saa Dagen; Med Graad i min Barndom jeg blev opdragen; Med Graad skal jeg nedlægge Vandringsstaven; Thi ved jeg ei bedre Binding end Graven, osv.

§ 10. Jeg vil ikke negte for at jaadan Armod er en ikke liden Byrde og intet ringe Kors. Den heder vel Armod, fordi den gjør Menneftet arm (fattigt) paa Nød og holder det i bestandig Sorgmodighed og stedsevarende Betyrning; den er som en tung Sten, hvortil en Fange er lænket. Et fattigt Mennefte

c som en krybende Plante, der ikke finder ogen Stang eller Støtte, som den kan ænge sig fast ved og slænge sig opad. Thi den, som er fattig, han er ogsaa foragtet og forladt af Verden og maa ikke forundre sig over at selv hans nærmeste Frænder og Venner ikke ville kjendes ved ham. De Riges Gods er for dem ligesom en Sol i Verden; formælsst dens Lys er de høit anseede og vandrer glade og trygge, som en Rejsende om Dagen. De Fattige derimod ligne en Vandringssmand, der er bleven overalden af den mørke Nat og et Uveir, — der hverken kjender Wei eller Sti og om maa holde ud i megen Møie, Frygt og Forstræffelse. Dette Liv er en Vandring; den, som har Pungen fuld, han har godt for at rejse og er overalt velkommen; han finder Velværelighed, Glæde, Venner, Pleie og Opvartning paa alle Steder. Den derimod, som er fattig, han maa sno og trænge sig frem, hvor han kommer hen; han er forladt og uden Trøst og maa slaa sig kummerligen igjennem.

§ 11. Den hellige Skrift benævner den Fattige efter at attraa eller længes, af ønske, ville, fordi hans Nød og Trang gjør, at han stedse maa sukke og længes efter Hjælp og Raad; han ligner en tør Mark, der er sprukken af Hede og ligesom med aaben Mund raaber til Himmelen om Regn, — en visjen Blomst, der med nedhængende Blade ligesom beder om Vandring; han føler stedse Mangel; det bekymrede Hjerte maa daglig længes efter Trøst, — saavel som efter at forstøde, søndertræde og nedtrykke (af knuse, ituflaa, af nedbøie og ydmyge o.v., fordi en Fattig er lig et knust Rør og ituflaaet Kar, som Ingen bryder sig om, — lig et sønderrevet Gjærde, som Enhver vil stige over). En Rigs Gods, siger den vise Konge, er hans faste Stad (som han stoler og forlader sig paa); „men de Fattiges Armod er deres Fordærvelse“ (Ordsp.

10, 15). De Fattige er ligesom Beboerne af det flade Land, der i Krigstider er et Rov for Alle og hvis Boliger blive forstyrrede og ødelagte. En Fattig taler med ydmyge Begjæringer (naar han vil have Noget af en Rig, maa han give saare gode Ord og erholder ofte kun med mange hede Taarer en ringe og koldfindig Gave; om han ogsaa har Ret, tør han dog ikke tilegne sig den, men maa opnaa Alt ved Bønner og Anraabelser); men en Rig svarer haarde Ord (giver sjelden et godt Ord, allermindst til de Fattige, men stoler og forlader sig paa sit Gods). „Gods kan tilføre mange Venner; men en Ringe maa skilles fra sin Ven“ (Ordsp. 18, 23; 19, 4). Hermed stemmer Sirak overens, idet han siger: „Naar en Rig vakler, da holdes han fast af sine Venner; men naar den Ringe falder, da stødes han ogsaa (ganske) ned af sine Venner. En Rig talte, og de taug Alle, og de ophøiede hans Tale til Skyerne. En Fattig talte, og de sagde: hvo er denne? og om han støder an, omkaste de ham endnu dertil“ (Sir. 13, 25. 28. 29). Alt dette kunde endda bæres, naar ikke de gudsfrygtige Fattige ofte faldt paa de Tanker, at de ogsaa vare foragtede i Himmelen. Thi det synes at være over al Maade haardt og ufjærligt, at de, som gjerne ville frygte Guds Navn, skulde blive allerdaarligst behandlede her i Verden, og at de med al sin Gudsfrygtighed dog neppe skulde have fornødne Rejsepenge, ja neppe Brød til Munden paa dette møjfommelige Livs Wei. Er Gud min Fader, siger en i Fattigdom bedrøvet Sjæl, hvorfor bærer Han da ikke større Omhu for mig? Hvorfor skal jeg lide Nød? hvorfor skal jeg sørge og ængstes i min Sjæl Dag for Dag? o. s. v.

§ 12. Men hvorom Altting er, saa er der gudskelov rig Trøst at finde i Hans Ord for de Fattige og Glendige. Gud indgyde den i deres bedrøvede Hjarter!

Han lade de bedrovede Sjele drifte af Hans Glædesvin, „at de maa glemme sin Fattigdom og ikke mere komme sin Møie ihu“! (Ordsp. 31, 6. 7) Betænk for det Første, du gudelskende og gudelskelige Sjel, at du ikke af en Hændelse er født, opvoget og opdraget i Fattigdom og har maattet leve og forblive deri indtil denne Stund, men efter Guds helige Raad og Villie. „Herren er den, som gjør fattig og gjør rig, som nedtrykker, ja og den, som ophøier (1 Sam. 2, 7). „En Rig og en Fattig mødtes; Herren gjorde dem Allejammen“ (Han har ei alene skabt dem og skjænket dem Livet, den Ene jaavel som den Anden, men ogsaa begavet den Ene med Rigdom og Overflod og betyngt den Anden med Mangel og Fattigdom — Ordsp. 22, 2). Han er en Herre, der har Maal og „Magt til at gjøre med Sit, hvad Han vil“ (Matth. 20, 15); „Han uddeler i aandelige og legemlige Ting til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil“ (1 Kor. 12, 11); „Han har besiftet alle Ting med Maal og Tal og Vægt“ (Visd. 11, 22) og „uddelt til Enhver hans besiftede Brød“ (Ordsp. 30, 8). Herimod kan nu intet Menneſke, ihvo han end er, med Ret og Føie gjøre nogen Indvending. Thi Gud skulder Ingen Noget; vore Forældre have ikke udsat nogen Kapital paa Rente hos Ham, som vi skulde have at fordre igjen. Ei heller kan Noget rose sig af sine Gjerninger og Fortjenester, at Han desaarſag skulde være ham nogen Belønning skyldig. Den Regnepenge, som Regnemeſterens Haand har lagt paa den nederſte Linie, kan ikke bevære sig over ham, ligesaa lidt som den, der har faaet den høieste Plads, kan rose sig for ham; thi de ere kun Regnepenge og intet Mere. Og hvi ville dog Menneſker fremkomme med mange Indsigelser mod Gud og mæſtre Ham, uagtet de kun ere Menneſker, Afſe, Ford og Intet. Hvo har

nogensinde hørt, at Vintæret ſkulde have beſlaget sig over Naturen, fordi den har gjort det ſaa uanſeligt og ſkrøbeligt og ikke ſaa ſtort og ſtærkt ſom Væle- og Bæretæerne, eller Roſen over at den maa vøge iblandt Torner? Skulde da Menneſket bevære sig over Gud, fordi Han har ladet det fødes og kummerliggen opdrages af fattige Forældre, og over at Han ſtedſe ſkjuler det blandt Trængſelens Torner? Saa maa da alle Menneſker, hvad enten de ville eller ikke, være tilfredſe med Guds Styrelſe og Tilſikkelse, og om de end anſtrænge alle ſine Kræfter og efterjage Rigdom, ſaa hindre de dog kun ſig ſelv (Sir. 11, 12), ligesom en Vognmand, der iler altfor hurtigt frem paa en ujævn og dyb Vei, ofte knækker et Hjul eller vælter med ſin Vogn og ſaaledes er ſig ſelv til Hinder, ſaa at han ikke naar frem til Herberget, hvortil han troede at ſkulde komme i god betids. David tilraaber dem: „Forgjebes Møie have I, ſom ſtaa aarle op, ſætte Eder ſilde, ſpiſe Smerters Brød; ſaaledes giver Han ſin Elſkede iøjne“ (Pſ. 127, 2).

§ 13. Men de gudfrygtige Sjele maa ikke blot, men de ville ogsaa gjerne være tilfredſe med Guds Tilſiktelſer, efterdi de vide, at Han ei alene er deres Herre, men ogsaa deres Fader. De be-
tragte ikke blot Hans uindſtrængede Magt, men ogsaa Hans naadige Villie; de ſe ikke blot paa Hans Haand, og hvad og hvor Meget Han giver dem, men ogsaa paa Hans Hjerte, og hvorledes og i hvilken Hensigt Han giver dem det. Skal jeg ikke drifte den Kalk, ſom min Fader gav mig?“ (Joh. 18, 11). Skal jeg ikke være tilfreds med den Stand, den Lykke, den Formue, min Fader har beſiftet mig? Dette gjøre da ogsaa du, o gudelskende Hjerte, og vær fornøiet med din ringe og fattige Stand, efterdi det har behaget din himmeſke Fader, der i evig Kjærlighed har udvalgt dig

til sit Barn, at sætte dig i den og ingen anden. Dette er den Vej, som Han har fundet sikrest at føre dig til Saligheden; vil du da vælge en anden, i den Tanke, at du alligevel ikke skal forseile Himme-
len? Er du da end født af fattige For-
ældre, saa er du dog gjenfødt af Gud
og har i denne din anden Fødsel an-
nammet Mere end alle verdslige Konger
og Tyrster kunne skjænke dig. Gud Fa-
der har indesluttet dig i sin evige Kjær-
lighed. Guds Søn har udvalgt dig til
sin Eiendom, Broder og Medarving; den
Hellig Aand har forsikret dig om
sin søde Trøst og salige Iboelse. Guds
Hjerte og Naade tilhører dig; Jesu Ret-
færdighed og Fortjeneste tilhører dig;
den Hellig Aands Trøst, ja hele Himme-
len med al sin Herlighed tilhører dig.
Er det ikke Rigdom nok? har du endnu
Ret og Føie til at besvære dig over din
Fattigdom? Dog, vi ligne ofte de smaa
Børn, som deres Forældre have efter-
ladt en stor Arv og som ere blevene til-
stræffeligt, ja rigeligen forjorgede, men
som ikke desto mindre græde over Tabet
af en Duffte eller et andet Legetoi. Er
du, o gudelystende Sjel, født i Fattig-
dom og er bleven kummerligen opdragen,
— har du hidtil maattet trækkes og skal
maafte ogsaa til Enden trækkes med
Fattigdom og Kummer, — se, her er
Lazarus, der var og blev en Betler
indtil sin Død og maatte vansmægte i
sin trostesløse Tilstand; men han blev
dog henbaaren af Englene i Abrahams
Skjød og opnaaede saaledes en fornem
Plads ved Himmelbordet og blev rig-
eligen trostet (Luk. 16, 20 flg.). Ja,
se her er Jesus, som blev født af en
saare fattig Moder i en Stald og blev
opdragen i trange Aar og under haardt
Arbejde, — som levede i Fattigdom og
døde i Fattigdom, saasom Han Intet
beholdt uden Korset, Tornekronen og de
Nagler, der sad i Hans Hænder og
Fødder. Hans fattige Liv og Død var

imidlertid den Vej, paa hvilken Han
indgik til Herligheden. Behager det da
din Gud, at du skal ligne din Frelser
i en saadan Tilstand, saa har Han ved
sit Ord forsikret dig om at du ogsaa
skal komme til Hans Herlighed. O salige
Fattigdom, som Jesus har udvalgt, hel-
liget og velsignet og som fører os til
Rigdom og uudsigelig Glæde! O salige
Mangel, der bringer en evig Overflø-
dighed! O kjære Nød, der fører os til
den kjære Gud og Hans evige Besid-
delse! Hvorledes kan en troende Sjel
sige, at den er fattig, naar den eier
Saameget, at den kan betale den hele
Himmel dermed?

§ 14. Betænk saa endvidere, du chri-
stelige Hjerte, at de timelige gode Ting,
som din Gud ikke har villet give dig,
ikke er saa Meget værd, at du skulde
være syndeligt bedrøvet for deres Skyld,
efterdi de ikkun lidet kunne forbedre et
Menneskes Tilstand, men vel betydeligen
forværre den; de formaa ikke at skjænke
nogen sand Lykkelighe, men kun at for-
arsage mange Uleiligheder og Farer.
Man kan lære af Erfaringen, at Ingen
nyder mindre godt af sin Rigdom end
den Rige selv; thi omendskjont han har
Navn af en bemidlet, formuende, vel-
havende Mand, saa har han dog ikke
større Gavn af sit Gods end en af hans
ringeste Tjenere, nemlig at de forskaffer
ham Føde og Klæder, saaledes som og-
saa Tjeneren. Og selv om man blot
vil overveie Sagen efter den sunde For-
nuft, kan jeg ikke indse, hvilket For-
trin en rig Herre har for sin fattige
Tjener. Thi ihvorvel han har Godset
i sin Besiddelse og kan sige derom: det
er mit, saa hviler dog tillige al den
Bekymring, Moie og Fortrædelighed, som
det fører med sig, paa ham. Han maa
tænke og arbejde paa enten at forøge
sit Gods eller dog vedligeholde det ufor-
mindsket; han maa sørge for at forsvare
det imod Andre, som betragte det med

gribe og avindsyge Dine, og herover paadrager han sig ofte Fiendskab, Rettergangstrætter og andre Ubehageligheder, saa at han maa æde sit Brød med Sorg og Græmmelse og under sin stadselige Klædning skjuler et utilfreds og uroligt Hjerte. Deraf kommer det, at han ofte medbringer daarlig Madlyst til Bordet og i mange Retter, der fremjættes for ham, knapt finder en eller anden Mundfuld, som smager ham vel, ligesom det ogsaa ofte fattes ham paa Sovn, uagtet han søger den i mange bløde Dyner og Puder. Hans Helbred er ogsaa daarlig nok, og der er neppe Nogen, som Lægerne maa flikke mere paa, end de Rige (Sir. 10, 11). En fattig Tjener derimod har vel ingen Eiendomsret til sin Herres Hus og Gods; men Nidelsen og Glæden deraf er dog saa at sige hans Eiendom; thi hans Mad og Drikke, som uden al Betyrning fra hans Side rækkes ham fra hans Herres Kjøkken og Kjælder, smager ham godt; er det end ikke saa udvalgt og kostbart som hans Herres, saa gjør dog hans gode Spielyst det velsmagende, mere end alt det Sukker og Krydderi, hvormed hans Herre maa lefle for sin Mund og Mave. Hans Klæder skænkes ham enten af hans Herre, eller han forskaffer sig dem for sin fortjente Løn, saavidt den strækker til; ere de da end ikke saa prægtige som hans Herres, saa ere de dog gode nok til at bedække hans Nogenhed og beskytte ham mod Frost og Hede. Naar han lægger sig ned, behøver han ikke at nøde Sovnen længe; men den indfinder sig uanmodet og holder ham ofte flere Timer i en saa sød Hvile, at han ikke ved, om han er Herre eller Tjener her i Verden; han har ofte en Drøm, der foraarsager ham ligesaa megen eller endog mere Glæde end hans Herre har af al sin Lykhalighed og Herlighed. Naar Betyrninger og paahvilende Forretninger ikke tillade hans Herre at sove, saa

maa denne anstrenge sig og raabe flere Gange eller give et andet Tegn for at vække hin af hans blide Slummer, osv.

§ 15. Her vilde en udenlandsk Lærers*) Ytringer om denne Sag ikke være paa urette Sted. „En Fattig,“ siger han, „vinder endnu Mere med sit Arbeide end Brød, nemlig 1. Madlyst til at fortære det, 2. Mavevarme til at fordøie det, 3. Sovn til at udhvile sig af sin Træthed, 4. Sundhed til at fortsætte sit Arbeide. Han har mindre Sorg for sin store Barneflokt end den Rige for sine saa Børn og mindre Møie med at forsyge dem; thi istedetfor at Bekostningerne paa rige og adelige Folks Børn aarligen tiltage, saa aftage de hos fattige Folk, der ernære sig med sine Hænder, alt efter som Børnene vore til; Sønerne ere Faderen behjælpelige i hans Arbeide, saavel som Døtrene Moderen; Børn ere for fattige Folk en Kilde til Rigdom; men for de Rige til Fattigdom.“ Man har mange Exempler paa Menneſker, som i sin Fattigdom have ført et lykkeligt og tilfreds Liv og sunget gladeligen i sine Værksteder; men efterat der uventet er tilfaldet dem en stor Arv, have de opført at hyne og ere med Et blevne misfornøiede og knarburne. Til Bestrækkelse herpaa kunde jeg anføre mange Exempler; men jeg vil for dennegang lade mig nøie med nogle faa. Jeg ved, at da en Amtsſkriver hos en tydsk Fyrste vilde gjøre sin sidste Datters Bryllup, gif han, efter forudſkiftet underdanigst skriftlig Indbydelse, til sin Herre og bad ham ydmygt, at han vilde vise ham den Naade, ligesom forhen var ſceet ved hans andre Børns Giftemaal, saaledes ogsaa nu at forhøie hans Datters Bryllups-glæde ved at lade en Afſending møde i hans Sted. Fyrsten udbrød med taarefyldte Dine: Er I ikke en lykkelig

*) Mosin.

Mand: I har nu faaet bortgivet alle Eders Børn og er bleven fri for en stor Byrde, som endnu hviler paa mig (thi han havde tre eller fire Døtre, som endnu var usorloveede.) Erkjender I ogsaa Eders Lykke, og takker I Gud derfor? I er bedre faren end jeg og mine Lige, som Gud har forundt Døtre, efterdi I lettere og bedre kan hjælpe Eders og for finde deres Ligemænd end vi. Ved denne Beretning maa jeg dog ikke lade uomtalt, at den Høieste kort efter forskaffede denne gudfrygtige Fyrstes Døtre ønskelige Giftermaal, idet den ene efter den anden bleve tagne tilægte af høie Personer og navnkundige Fyrster. Heraf ser man, at vor Gud i alle Stænder giver Afgt paa de sorgfulde og bekymrede Menneſker, der formedelt stādige Bønner og Sukke kaste al sin Sorg paa Ham, og tager sig faderligen af dem.

§ 16. Herhen hører ogsaa følgende Fortælling. I en vis By levede der en Haandværker, som ernærede sig af sine Hænders Arbeide og som pleiede at synge og ikke bekymre sig om Rigdom. Hans Nabo derimod var meget formuende og besværedes af mange Sorger for sit Gods, saa at han hjelden var ved godt Mod. Da han nu hørte sin fattige Nabo bestandigt synge, misundte han ham dette og lagde en Morgen en Pung, fuld af Penge, udenfor hans Dør, for at han skulde finde den, naar han gik ud; imidlertid holdt han sig skjult paa et Sted, hvor han kunde se, om Naboen tog Pungen op. Da den fattige Mand fandt denne, blev han i Førstningen glad; men siden begyndte han at tænke paa, hvad han skulde gjøre med saamange Penge, frygtede derhos for at man, om han vilde bruge Pengene, skulde tro, at han havde stjålet dem, og sang ikke mere som før. Derpaa gik den Rige hen til ham og sagde, at han den Morgen havde mistet en Pung, fuld af Dukater, og havde

fikket Underretning om at han havde fundet den og taget den til sig; han skulde derfor tilbagelevere ham den, da han ellers vilde indgive Klage over ham. Den fattige svarede: Der behøves ingen Klage; jeg har fundet Pengene og vil gjerne levere dem tilbage; thi de have berøvet mig al Lyst og Glæde. Efter at være bleven Pengene kvit begyndte han atter at synge under sit Arbeide som tilforn. Man ser her, hvorfor den hellige Skrift sammenligner Rigdom med Torner (Luk. 8, 14, og hvad David mener, naar han siger: Du, min Gud, giver Glæde i mit Hjerte, større end naar deres Korn og Most er mangfoldig (end naar de have Gods og Penge i Overflodighed — Ps. 4, 8). Endnu et Exempel vil jeg tilføie: I Aaret 1379, da samme Mars Dyrtd blev noget erstattet ved en rig Høst, var dette ikke tilpas for en Kornopkjøber i Damgarten (en By i Pommern) ved Navn Pante-lich, som havde opkjøbt en Mængde Korn og tilbageholdt det i Forventning om at Dyrtden skulde blive endnu større. Da han nu ikke kunde sælge uden Tab og hørte, at hans Tjenestekarl, der sad paa Hesten ved Siden af sin Herre og hjemførte et Læs Korn i Høstetiden, var glad og takkede sin Gud med Sang og Pris for den Betsignelse, hvormed han havde kronet Aaret, kunde han ikke udholde det længer, men jnørede det Reb, hvormed man fastbinder Stangen over Kornbaandene, om sin Hals, sprang ned af Boggen og kvalte sig selv, og da Karlen intet vidste deraf, blev han i denne Stilling slæbt ind i Byen, som et mærkeligt Exempel paa straffet Gjerrighed. Se, hvorfor Apostelen siger: „De, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare og mange daarlige og skadelige Begjæringer, som nedslænge Menneſkene i Ødelæggelse og Fordærvelse; thi Pengegjerrighed er en Rod til alt Ondt; derfor, da Nogles Lyst stod til den, føre de vild fra Troen

og have gennemstunget sig selv med mange Smerter (1 Tim. 6, 9. 10).

§ 17. Og dette er det Allerfarligste og Elendigste ved det timelige Gods, at det stedse medfører Fare for at tabe det himmelske, hvorfor ogsaa Sirak siger: „Hvo som elsker Guld, skal ikke blive retfærdig, og hvo som søger efter Fordærvelse, skal fyldes dermed; Mange ere komne i Fald for Guld, og deres Fordærvelse er skeet dem for deres Dine. Det (Guldet) er dem et Anstødstræ, som ofre dertil, og hver, som er uvis, fanges dermed“ (Sir. 31, 5 flg.), og vor Frelser: „Sandelig siger jeg Eder, at en Rig kommer vanstelig ind i Himmeriges Rige. Atter siger jeg Eder: det er lettere, at en Kamel gaar igennem et Naaleøie end at en Rig kommer ind i Guds Rige“ (Matth. 19, 23. 24). I sandhed, disse Ord alene burde være nok til at betage et kristeligt Hjerte al Lyst til Rigdom og give ham Aarsag til at takke Gud mere, naar Han negter end naar Han tildeler ham den. Guld og Sølv fremsøges af Mørket, hvori Naturen har skjult det, og fører Mange ned i det evige Mørke. Det er tungt og betynger mangen Sjæl, saa at den ikke kan betragte Himmelen og bliver nedjænknet i Fordærvelsen. De Naturskyndige fortælle om Hav- eller Fiskørnen, at den stedse opholder sig paa Kyterne eller Glødbredderne og der med skarpt Blik vogter paa Fiskene; det hænder imidlertid oftere, at den slaar sine Alor i en stor Fisk, der bliver den for tung, saa at den ikke kan løfte den op af Vandet; naar nu Fisken føler Alørne, og Ornen, der er gribsk paa sit Rov, ikke kan faa dem løs igen saa hurtigt, som den har hugget dem fast, skynder Fisken sig ned i Dybet og tager sin Fiende med sig, saa at denne drukner og omkommer. Dette er et træffende Billede paa de Gjerlige, der attraa Mere af det timelige Gods end der er dem tjenligt eller Mere

end de behøve eller kunne bemægtige sig og som følge deraf blive dragne ned i Helvedes Dyb. Historien lærer os, at man undertiden har vist høie Personer, der ere faldne i sine Fienders Hænder, den Ere, at de ikke ere blevne bundne med Jernlænker, men med Guldlænker. Al, hvor Mange ere ikke uden selv at tro det endnu den Dag idag bundne med Guld- eller Søvlænker og er Satans Fanger, uagtet de anse sig selv for frie; Det Gods, som de have hængt sit Hjerte ved, har lænkebundet deres Hænder, saa at de ikke kunne aabne dem for de Fattige; det har fængslet deres Fodder, saa at de ikke kunne vandre paa Himmelen's Bei; det har hildet deres Sind, saa at de ikke bekymre sig om det Evige. Hvad hjælper det nu, om ogsaa Lænkerne og Baandene er af Guld, naar man alligevel er bunden og fangen? Hvad hjælper det, om et Menneske eier meget Gods og Guld, naar dog Satan behersker baade ham selv og hans Gods? Hvor elendig er dog ikke en saadan Herlighed! Hvor ulukkelige er dog ikke denne Verdens Rige med al sin Lyksalighed!

§ 18. Erfaring lærer, at nedgravede Skatte ofte blive besatte og bevogtede af de onde Aander, ligesom man ogsaa for-dum skal have seet, at de have omjærm- met og vist sig lystige ved en Fyrstes store Pengesummer, som han havde af- presjet sine Undersaatter og sammenstra- bet. Det maa imidlertid berygtes, at de hellerikke er langt borte fra andre Penge, især saadanne, som samles med Uret, bevares med Gjerrighed og spares med Tilfidsættelse af Kjærligheden til Gud og Næsten, men at de ligesom for- giste dem, overgyde dem med sit djævel- ske Fugleslim og bedække dem med skjulte Garn, for dermed at fange Sjelen og bringe eller beholde dem i sin Magt. I saa Henseende har en navnkundig Lærer i et Billede fremstillet en Kiste, fyldt med Penge og staaende under et Træ,

til hvilken en Kvinde, der skal betyde Sjelen, iler hen; i Træet sidder under dets løvrige Grene en Dævel, der har sluppet en Snare ned over Kisten og søger at fange Kvinden. Hvis det ikke var saa, og dersom ikke en kraftig Virksomhed fra Helvedes Side var med i Spillet, hvorledes var det da muligt, at Menneffene, især de, som kaldes og ville være Christne, kunde forgabe og forelske sig saaledes i en Hob skinnende Jordskygger, at de derover glemme Gud, Næsten og sig selv? Hvorledes skulde ellers hin Gnier, som vi allerede have omtalt i den tredie Del af dette Værk, have kunnet negte sin Nabo et Laan paa nogle Dage og sige: „Jeg kan ikke gjøre det, Nabo“, omendstjænt han ved hans Bønder var bragt to Gange hen til den Kiste, hvori han opbevarede sine Skatte, og havde lovet at tjene ham dermed? Thi naar han kom hen til sine Penge og fik Die paa dem, var det, som om Satan aandede paa ham og trak Striksen tættere sammen. En troværdig Person har fortalt mig om et gjerrigt Mennefte, som besandt sig ombord paa et Skib med en Kiste, hvori han havde en temmelig stor Sum Penge, at da Faren formedelst stormende Veir blev saa stor, at Enhver kun tænkte paa at redde sit Liv, satte han sig paa Kisten og sagde, at hvor den kom hen, did vilde ogsaa han følge med. Man har Exempler paa at Menneffer, som have hængt sit Hjerte ved timeligt Gods, under Ildbrand ikke have villet forlade Huset og sine Skatte, ligesom jeg selv kjender et saadant, nemlig en Kvinde, som havde nedgravet endel Penge etsteds i Stuen og som, efterat Huset med flere andre var gaaet op i Luer, blev funden død og halvt forbrændt ovenpaa Pengene, uagtet hun let kunde have reddet sig. En Biskop i Merseburg ved Ravn Crafft, som tillige var Provst i Goslar, begav sig her efter endt Maaltid ind i et Kammer, hvor

han havde en stor Sum Penge liggende skjult, og blev kort efter funden fulstort og død over denne sin Mammon. Alle disse Beretninger tjene til at stadfæste, hvad vi forhen have sagt, at det ilde erhvervede og sammensparede Gods er et kraftigt Redskab i Djævelens Hænder, og at de ved Hjælp deraf bringe mange Sjæle i sine Garn, Noget, som visse- ligen er forfærdeligt at tænke paa og som burde indjage alle Rige af denne Verden Frygt, men derimod give de Fattige Aarsag til at takke Gud, fordi Han har forstaaet dem for Rigdommens Forførelse (Mark. 4, 19).

§ 19. Af de selvsamme Aarsager er det en Folge, at der hos Menneffer, som besidde stor Rigdom og derhos elste den høit, er saa Lidet at udrette med Guds Ord og de andre Salighedsmidler. Thi deres Hjerter ere ofte ligesaa kolde og haarde som deres Guld og Sølv; de ere ofte ligesaa fast tillukkede som deres Pengeskuffer, og Djævelen har Nøgelen til hine ligesaavelsom til disse. De gaa vel i Kirke for at høre Guds Ord; men det berører ikke deres Hjerte, der allevegne er omgivet og bedækket med Gjerrighed og Penge; de himmelske Pile trænge ikke igjennem, efterdi Hjertet ligesom er beskyttet af et Guld- eller Sølvharnisk. Uagtet derfor slige Farisæere og Hyklere høre den Herre Jesum prædike imod Uretfærdighedens Mammon og dens Forførelse, „saa spotte de Ham kun, og Gjerrighedsdjævelen tager Ordet af deres Hjerte“ (Luk. 16, 9; 8, 12). Om de end ville bede, saa er deres Hjerte og dets Tanker eller Andagt dog ikke tilstede, hvorfor en vis Mand ikke har truffet det ilde, naar han har afmalet en rig og en fattig Mand i deres Andagt saaledes, at den Rige vel har indfundet sig i Kirken; men fra hans Hjerte udgaa mange fine Vinier eller Streger, hvoraf en ender ved hans Penge, en ved hans Sæd paa Marken, en ved

hans Kvæg paa Engene, en i Kjælderen, en paa Loftet, en i Kjøkkenet i hans Hus, — hvormed han har villet betegne, at hans Hjertes Tanker ere adspredte paa mange Veie og delte mellem de timelige Ting; fra den Fattiges Hjerter derimod udgaar kun en eneste Streg, der ender ved den korsfæstede Christus. Derfor er det vist, at blandt alle Syndere, hvor store de end ere, blive de Gjerrige, hvilke tjene Mammon, vansteligst og saare sjelden omvendte, ei alene, fordi de ikke tage Guds Ord til Hjerter, og fordi Ordet intet Indtryk gjør paa dem, men ogsaa, fordi de vide at tilhulle og besmykke sin Synd med saa mangehaande Dækler og Raaber, at de dermed bedrage baade sig selv og Andre. Jeg har læst, at hvor der paa Marken ligger en Skat eller et Forraad skjult og nedgravet, paa et saadant Sted skal der ikke findes nogen Dug, især, dersom det er hult og ikke aldeles gjenfyldt. Dette kan tjene til et Forbillede paa de jordiske Hjerter, der anse det forgjængelige Guds for sin Skat og ere saaledes opfyldte med Kjærlighed til samme, at de stedse hige efter endnu Mere. Guds Ords himmelske Dug falder vel paa dem ligesaa vel som paa Andre; men den kan ikke sees paa dem; den bliver ligesom fortæret af deres brændende Begjæring og kan ikke frembringe nogen Frugt hos dem.

S 20. Naar du nu overveier Alt, hvad vi have anført om den timelige Rigdom og den Sjælesfare, den fører med sig, saa døm selv, du kristelige Hjerter, om det er billigt, at du beklager dig over din Gud og Hans naadige Forsyn, fordi Han ikke har begavet dig saa overflodigt dermed som Andre? Uden Tvivl kjendte han godt dit Hjertes inderste Grund og dets skjulte Tilboielighed og fandt det ikke raadeligt at foretage en saa farlig Prøve med dig. Han har intet Guld eller Sølv givet dig, for at

Satan ikke skulde gjøre Lænker deraf til at tvinge dig til Lydighed under sig. Han har negtet dig Rigdom, forat dit Hjertes Tanker ikke skulde vorde adspredte, men være alene henvendte paa den korsfæstede og fattige Jesum Christum. Han har negtet dig de forgjængelige Statte, for at du desto ivrigere skulde tragte efter de uforgjængelige og evige hos Ham og i Himmelen. Han har gjort dig fattig, for at du skulde vorde rig i din Sjæl og i Christo Jesu. Det er jo dog bedre for dig, at du indgaar fattig og elendig til Livet end at du skulde eie meget Guds og blive bortvist til Helvedes Ild og evige Pine. Da der var tilfaldet en vis gudfrygtig Fyrste en stor Arv af Godser, Land og Folk, bad han nogle Præster om at de vel med ham vilde takke den Høieste for den Betsignelse, Han havde tildelt ham, men dog tillige inderligen anraabe Ham om at bevare ham for Misbrug af denne Betsignelse, for Hovmod, Gjerrighed og Overdaadighed. Se, dette gudfrygtige, fyrstelige Hjerter erkjendte, at der maatte en særdeles Naade af Gud til, for at et Menneske skulde kunne vandre uden Anstød og Fare blandt mange af dette Livs gode Ting, og istedetfor at Andre begjære de Troendes Forbønner for sig, naar de ere stedte i Sygdom og anden Nød, udbad han sig dem, da en særdeles Lykke var bleven ham tildel. Hvor meget mere have ikke vi Grund til at prise Gud for at Han efter sin alene vise Godhed ei har bragt os i en saadan Fare! Hvo vilde ønske at gaa paa saadanne Veie, hvor Saamange have mistet Legeme og Sjæl? Hvo vilde ønske at besidde meget Guds med den Frygt og Betsymring, at Dævlene svæve omkring det og have udspændt sine Garn ved Siden deraf for at fange Ens Sjæl? Den sikreste og bedste Wei til Himmelen er den, som Guds Søn selv har vandre og som gaar igjennem Fattigdom

og Trængsel, men tilsidst ender med evig Rigdom, Trøst og Glæde.

§ 21. Alt, hvad vi her have sagt om den Sjelesfare, der er forbunden med det jordiske Gods, er imidlertid ikke saaledes at forstaa, som om Rigdom i og for sig skulde være fordømmelig, og som om Himmelen var de Rige aldeles fraødmøt. Vi vide jo, at uagtet Abraham var overmaade rig paa Sølv og Guld, paa Kvæg og Tjenere og Tjenestekvinder og andet Gods (1 Mos. 24, 35), var og blev han dog en Guds Ven og Himmeriges Arving. Vi vide, at uagtet Josef fra Arimathæa og Nikodemus eiede denne Verdens Gods, kom de dog i Samfund med den korsfæstede Herre Jesus og fandt sine Sjæles Skat i Hans Fattigdom, o. a. M. (Joh. 19, 38 flg.; Matth. 27, 57 flg.). Men det er dog udenfor al Tvivl, at de hertil have behøvet en stor Naade af Himmelen, en heftig og stadig Kamp med sig selv og Verden, en aarvaagen Forsigtighed og ivrige Bønner, ligesom de da ogsaa midt i sin Rigdom forbleve fattige (efterdi deres Hjerter ikke tilegnede sig den); de lagde dagligen sit Gods og hele Cie til ligemed sine Hjerter for Guds Fodder, forvaltede det efter hans Ord og Villie og som de, der skulde aflægge Regnskab derfor, og søgte i og ved samme det Gods, som varer evindeligen. Derfor gaar al vor Tale her ud paa saligen at forfærde de Bemidslede og bevæge dem til hellig Frygt og Forsigtighed samt paa kraftigt at trøste de Fattige og lede dem til christelig Tilfredshed med Gud og Hans naadige Villie.

§ 22. Og disse Sidste giver jeg nu endvidere til deres Undervisning og Trøst at overveie, at Fattigdom ikke hindrer en Christen fra at gjøre alt det, hvorfor han er sat her i Verden. Men i Verden er han sat for at tjene Gud, sin Næste og sig selv; han skal af Hjertet frygte, ære, elske og forlade sig paa Gud;

han skal for Guds Skyld villigen og gladeligen tjene Næsten i oprigtig Kjærlighed; han skal fornegte sig selv, forsmaa Verden, trachte efter Himmelen og arbejde paa sin egen Frelse med Frygt og Bøvelse; han skal forsjage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden (Tit. 2, 12); han skal søge at overgaa Andre i gode Gjæringer (Tit. 3, 14), efterfølge sin Frelser og ved Standhaftighed i god Gjærning stræbe efter det evige Liv (Rom. 2, 7). Intet af alt dette er Fattigdommen en gudsfrygtig Sjæl til Hinder, men tværtimod paa en vis Maade til Fremtarn. Hvad det at tjene Gud angaar, da er det bekjendt, at selv de allerfæsteligste Offere uden et bodsærdigt Hjerte ere aldeles Intet i Hans Øine, medens derimod et saadant Hjerte uden noget Offer stedse har behaget Ham vel. Herom have vi et klart Udsagn i Skriften: „Du, min Gud, har ikke Lyst til Slagtoffer; ellers vilde jeg give Dig det; i Brændoffer har Du ikke Behag. Offere for Gud er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderknuist Hjerte vil Du, o Gud, ikke foragte“ (Ps. 51, 18. 19). Man skal, som den lærde Jøde Jilo bemærker, intetsteds finde, at Gud i sin Lov har villet have sig Offerdyrets Hjerte og Hjerne forbeholdte og helligede, idet Han uidentivl derved vilde lære sit Folk, at Han først og fremst gjorde Fordring paa den Ofrendes Hjerte og Hjerne. Men begge Dele havde den Fattige saavel som den Rige, og den ene turde saaledes ligesaavel komme frem for Gud som den Anden. Den Rige havde ikke Aarsag til at ophøie sig for Gud formedelst sit Gods og den Trængende ikke til at sørge formedelst sin Fattigdom, efterdi Gud ikke saa paa Noget uden paa Hjertet og ofte satte høiere Pris paa den Fattiges skjulte og lønlige Sukke end paa de høie Skrig af

de Riges Offerdyr. Mærkeligt er det, at Gud selv i sin Lov gjorde Forskjel mellem de Rige og de Fattige og erklærede, at hvis disse ikke havde Raad til at bringe et aarsgammelt Lam til Hans Altar, vilde Han i dets Sted tage tiltakke med to Turtelduer eller to almindelige Dueunger (3 Mos. 12, 7, 8). Men endnu mærkeligere er det, at Han ogsaa var tilfreds uden dette og lod sig nøie med de Uengstedes og Bedrøvedes blotte Sukke og Bønner, saaledes som da Hanna, Elkana's Hustru, bad om en Søn og den syge og sengeliggende Eze-kias om sit Livs Forlængelse og intet Andet bragte Ham til Offer end sine bedrøvede Hjerters Sukke og Taarer (1 Sam. 1, 10 flg.; 2 Kong. 20, 1 flg.).

§ 23. I den nye Pagt ere nu alle Offerdyr ganstke afskaffede, og der fordres intet Andet af de sande Tilbedere end at de skulle paakalde Gud, sin Fader, i Jesu Navn, „i Aand og Sandhed“ (Joh. 4, 23). Og at Han gjerne vil tage tiltakke med de Fattige, derpaa have vi de skønneste Beviser. Vor Frelser stod engang og saa paa at de Rige lagde Offere i Guds Kiste; men da ogsaa en fattig Enke kom og lagde to Skjærve deri, prisste Han denne Gave fremfor alle de andre og sagde: „Sandelig siger jeg Eder, at denne fattige Enke har lagt mere end Alle; thi alle disse have lagt af det, som de have i Overflod, til Gaver for Gud; men denne har af sin Fattigdom lagt Alt, hvad hun havde til Livsophold,“ hvilket var et Tegn paa hendes store Tro og brændende Kjærlighed til Gud (Luk. 21, 1 flg.). Da Han holdt sit Indtog i Jerusalem, bestræbte de andægtige Folk tilligemed Hans Disciple sig for efter bedste Evne at gjøre det anseeligt og herligt. Disciple, siger Evangelisten, hentede Aseinden og Folket lagde sine Klæder paa dem, og Han satte sig derpaa. Men de Fleste af Folket bredte fine Klæder paa

Veien; men Andre huggede Grene af Træerne og strøede dem paa Veien. Men Folket, som gik foran og fulgte efter, raabte og sagde: Hosanna den Davids Søn! (Matth. 21, 7 flg.). Se her en Forskjel mellem dem, der ville være den Herre Jesus til Tjeneste. Nogle give sine Overklæder til Pris; Andre, som maaske ikke have saadanne eller hvis Overkjole er daarlig og sønderreven, hugge Grene af Træerne og strø dem paa Veien for at lægge sin Andagt og Kjærlighed for Dagen; atter Andre, som maaske formedelst Alderdom og Skrøbelighed ikke kunne komme op i Træerne og hugge Grene af dem, synge af Glæde Hosanna den Davids Søn. Den En er ham imidlertid ligesaa kjær som den Anden, og den gode Herre finder ligesaavel Behag i den Enes som i den Andens Tjeneste. Herhen hører ogsaa den forunderlige Beretning om den bodfærdige Synderinde, der stillede sig bagved den Herres Jesu Fodder, „græd og begyndte at væde Hans Fodder med Taarer og tørrede dem af med sit Hovedhaar og kysede Hans Fodder og salvede dem med Salve“ (Luk. 7, 38). Saa kostelig denne Salve, hvormed hun forhen pleiede at salve sit Hoved, end kan have været, saa omtales den dog sidst, fordi den blandt de Ting, som denne Kvinde anvendte til Herrens Tjeneste, var den ringeste, og fordi hun gjerne kunde have undladt at medbringe den, dersom hun ikke af hellig og heftig Kjærlighed havde villet afskaffe og udøse Alt, hvad der hidtil havde tjent hende til Overdaadighed. Alt det Øvrige besidder Enhver, hvor fattig han ogsaa er, nemlig et Hjerte, som han i Troen kan overgive sin Frelser, gennemtrængt af Anger, — Dine, som kunne udgyde Taarer og væde Hans Fodder, — Haar, som kan tørre dem, — Læber, som kunne kysse dem, og en Sjæl, som kan hænge sig ved Ham og elske Ham inderligen. Vacat ergo

ab excusatione paupertas, siger en gammel Lærer, puia in totum sibi natura suffisit ad obsepuium Creatoris (saa har da Fattigdommen ingen Undskyldning, efterdi Naturen har givet den Midler nok, som den kan bruge til sin Skabers Tjeneste.)

§ 24. Betænk nu dette vel, du gud-
elstende Sjæl, og lad ikke din Fattigdom
bedrøve dig, aldenstund du dog har eller
kan have Saameget, som din Gud for-
langer af dig til sin hellige Tjeneste,
nemlig et bdsfærdigt, troende, kjærligt,
villigt, gladt, oprigtigt Hjerte, og tykkes
dig, at endog dette fattes dig, saa vid,
at den naadige og miskundelige Gud og-
saa tager tiltakke med vor Uttraa og
gode Villie. Det er Ham nok, naar vi
bringer Ham et tomt, hungrende, trø-
stende Hjerte og med Smerte begjære
at møttes, læstes, vederkvæges og lykka-
liggjøres af den Naades Fylde, som er
i Christo Jesu. Nu vel, siger vor Gud,
„Hver, som tørster, kommer hid til Van-
dene, og den, som ikke har Penge, komme
hid! Kjøber og æder og gaar, — kjø-
ber uden Penge og uden Betaling Vin
og Mælk! Bøier Eders Dre, og kommer
hid til mig! Hører! saa skal Eders Sjæl
leve; thi jeg vil gjøre en evig Pagt med
Eder, som er Davids trofaste Miskund-
heder“ (Esai. 55, 1. 3.) Det dyrebart
Sprog for de Fattige! Det hindrede dem
ikke, at de ingen Penge have; hvad de
behøve til Undervisning, Trøst, Retfær-
dighed og Salighed, det vil Gud give
dem frit, for Intet og af blot og bar
Naade. Pagten mellem dem skal ikke
grunde sig paa Guds og Penge, men
paa lutter Naade og Miskundhed, der
skal være sikker, fast og evig. Hermed
stemme følgende Udsagn af vor høifor-
tjente Frelser overens, nemlig naar Han
offentligen udraaber: „Kommer hid til
mig, Alle, som arbeide og ere besværede
(med allehaande Bekymringer, Nød, Fat-
tigdom og Trængsel); og jeg vil give

Eder Hvile“ (Matth. 11, 28). „Om
Nogen tørster, han komme til mig og
drikke!“ (Joh. 7, 37). Ser du her, min
Medchristen, at det er nok, naar du er
tørstig og begjerlig efter din Guds Naade?
Bring da et saadant Hjerte til Guds-
tjenesten, til Bønnen, til det guddomme-
lige Ords Hørelse; saa er du rig nok
for din Gud. For en Moder, der har
et fuldt Melkebryst, er det nok, at hen-
des Barn er tørstig og længes derefter,
og Gud vil hellerikke foragte de bedrø-
vede, aandeligen og legemligen fattige
Sjæle og deres Sukke og Længsler. Lad
det derfor ikke vilblede eller bedrøve dig,
om Andre komme fjørende til Kirken i
Karet og isørte prægtige Klæder, staa i
en høi og med Binduer eller Andet pry-
det Stol og have Anseelse for hele Me-
nigheden, medens du indfinder dig der
tilfods, i daarlige, gamle, pjaltede Klæder
eller med en Stav i Haanden og bliver
staaende langt borte paa Trappen eller
i en Krog. Hine ere ikke bedre i Guds
Dine formedelst sin prægtige udbortes
Tilstand og du ikke værre formedelst din
Fattigdom og Foragt. Af hine fordrer
den store og ophøiede, den hellige og
retfærdige Gud, at de skulle blive dig
lige i Aand og Hjerte, saafremt de ville,
at deres Bønner og hele Gudsdyrkelse
skal vinde Hans Velbehag; derimod for-
langer han ikke af dig, at du skal ligne
dem i deres udbortes Tilstand. De maa
frygte for det Ord: „Hvad som er høit
for Mennesker, er en Vederstyggelighed
for Gud“ (Luk. 16, 15); derimod trø-
ster og glæder dette: „Jeg, den Høie
og Ophøiede, vil bo hos en Sønderknust
og Fornedret i Aanden, til at gjøre de
Fornedredes Aand levende og gjøre de
Sønderknustes Hjerter levende“ (Esai.
57, 15). Kan du ikke yde Meget til
Gudstjenestens Bedligeholdelse og til de
Fattige, saa giv en Penning eller Skjærv
med et troende og kjærligt Hjerte, og
vær vis paa at den strax bliver indført

i Guds Regnskab og Dagbog. Og eier du ikke den, saa frembær din Attraa efter at fremme Guds Værelse og tjene din trængende Næste; bed desto inderligere om den sande Gudsdyrkelses Opretholdelse og om alle Fattiges og Elendiges Bederkvælgelse og Forsørgelse, og vid, at ogsaa dette bliver optegnet i Guds Bøgeskræft (Mal. 3, 16), efter Profetens Ord: „Herre, for dit Ansigt er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig“ (Ps. 38, 10). Kong David nærrede det Ønske og Forsæt at bygge sin Gud et herligt Tempel; det behagede imidlertid ikke Herren, at han skulde gjøre det, men at han skulde overlade dette Værk til sin Søn. Ikke desto mindre lønnede Han dette Ønske med en herlig Forjættelse om aandelig og legemlig Velsignelse (2 Sam. 7, 1 flg.); men der er ingen Tvivl om at den alvidende og misfundelige Gud ikke blot giver Agt paa Kongernes og de Stores, men ogsaa paa de Fattiges og Elendiges Ønsker og Attraaer og i Naade betaler dem med timelig og evig Velsignelse.

§ 25. Trøsteligt for de Fattige er det endvidere, at det ei engang i den største Trang fattes dem paa Midler til at tjene sin Næste og gjøre ham Godt. Dette synes vel ved første Blik at være urimeligt talt, saasom man skulde tro, at den, der er saa fattig, at han selv trængte til andre Menneskers Kjærlighedshjælp og maa leve af Almisse eller dog neppe har sit Udkomme, ikke skulde kunne gjøre andre Nødlidende noget Godt. Men vi skulle med Guds Hjælp snart forklare Sagen. Hvor fattig man end er, saa kan man dog elske sin Næste og saaledes ogsaa af et hjærligt Hjerte bevise ham Godt enten i legemlige eller aandelige Ting. Men Intet er de Gudfrygtige betaget. Om vor allerkjæreste Frelser er det bekjendt, at Han havde en Pung, som var betroet Judas og hvori lagdes,

hvad gavmilde Hjerter ydede til Hans og Hans Disciples Underhold (Luk. 8, 3; Joh. 12, 6; 13, 29;) forresten eiede Han intet her i Verden, — som Han selv siger: „Rævene have Huler og Himmelens Fugle Nester; men Menneskets Søn har ikke Noget, hvortil Han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20.) Ikke desto mindre lod Han dog, efter hvad der omtales paa andre Steder, give de Fattige, der henvendte sig til Ham og bade om Hjælp eller som Han forøvrigt vidste at være hjælpeløse, en Understøttelse af denne sin Almisser, saa at altsaa den ene Fattige her kom den anden til hjælp. Efter dette Exempel kan det endnu den Dag idag ske, at den ene Fattige hjælper den Anden og med et hjærligt Hjerte meddeler ham Noget af sine Almisser. Jeg sætter det Tilfælde, at der bor to Fattigmennesker sammen i en Hytte eller Kjælder, af hvilke den Eine er lam paa Hænder og Fødder eller forøvrigt skrøbelig og sengeliggende, saa at han ikke kan gaa ud og bede om Almisse, medens den Anden vel ogsaa er vanfør eller gammel og skrøbelig, men dog ikke i høiere Grad end at han kan komme afsted og anraabe kristelige og gavmilde Hjerter om Hjælp. Idet nu denne gaar ud efter Almisse, saa beder og sukker den Anden til Gud, at Han vil lede gudfrygtige Sjæle til Barmhjerthighed og af Naade forunde ham, hvad han har behov, og naar saa hin kommer tilbage, meddeler han ham af det Indsamlede, saa at han bliver opholdt tilligemed ham. Skulde dette ikke være et vel af Verden foragtet, men dog Gud velbehageligt Samfund og Fællesskab? Hertil have udentvivl ogsaa de Gamle sigtet, idet de sagde for et Ordsprog: Naar den ene Veiler giver den anden Noget (nemlig i Tro og Kjærlighed,) saa le (glæde sig) Englene i Himlen. Herhen hører ogsaa det Exempel, vi allerede paa et andet Sted have an-

fort,*) nemlig, at en fattig Kone, hvis Børn maatte søge Brødet ved Andres Døre, havde et Par Søns, som hun underholdt med de Smuler, der bleve tilovers fra hende og hendes Børn; i denne Kones Naabolag var der et elendigt, sygt og jengeliggende Menneske, til hvem hun af og til pleiede at tage et af de Æg, hendes Søns lagde, og af et medlidende Hjerte bringe ham det til en Bederbøggelse. Heraf sees, at en fattig, men gudfrygtig Haand og et medlidende Hjerte letteligen, selv midt i sin Fattigdom, kan finde Noget at tjene sin ligesaa elendige Næste med.

§ 26. I saa Henseende bør det fremfor Alt mærkes, at de Christnes Almiser have sin Vægt og Værdi ikke efter Lødeligheden, men efter Overskriften; jeg mener: de blive i Himmelen skattede, ikke efter hvad de ere i og for sig, — ikke efter som de ere store eller smaa, mange eller faa, men efter dens Hjerte, som giver dem. Hvad der ikke gives i Tro, af ren Kjærlighed til Gud og Næsten, med et ensfoldigt Hjerte, det tages der i Himmelen intet Hensyn til, om det end blev givet i Tusindtal. Men hvad der har dette Billede og denne Overskrift, det er stort, om det end er nok saa lidet, hvilket den fattige Enkes Exempel, der lagde de to Skjærve i Tempelkisten, godtgjør, idet disse paa den himmelske Vægtstaaal bleve befundne tungere end alle de andre, som de Rige i stor Mængde havde nedlagt deri. Det bestrykes endvidere ogsaa ved den Herres Jesu Ord: „Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand, fordi han er en Discipel, sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn“ (Matth. 10, 42). Hvad Trøsteligere kunde der siges for at opmuntre alle Christne, selv de Fattige, til at hjælpe de Fattige, og hvad Tydeligere, for at stadfæste, hvad vi her lære?

Skulde de Fattige ikke have Midler til at tjene sin Næste og udøve Kjærlighedsgjerninger imod den Trængende naar Herren hertil endog henregner en Drit koldt Vand? Hvo er saa fattig, at han ikke har en Drit Vand i sit Eie? Se, hvor lykkelige de Fattige ere, efterdi den gode Gud ingen store Ting kræver af dem, men vil tage tiltakke med smaa og alligevel af Naade belønne dem rigeligen!

§ 27. Dog maa jeg tilstaa, at det kunde hænde, at et Menneske endog var ude af Stand til byde sin tørstige og udmattede Medchristen en Drit Vand — han kunde enten træffe ham i en Ode-mark, ligesom Hagar og Ismael, hvilke Engelen fandt i Ørken, nær ved at dø af Tørst (1 Mos. 21, 16 flg.), eller han kunde være i en saadan Tilstand, saa svag og syg, at han ikke formaade at hente Vand; — men ikke desto mindre har han dog Midler tilbage til at tjene og hjælpe ham paa andre Maader. Han kan vende sit Hjerte til ham i inderlig Medlidenhed; han kan tilviste ham kjølig Luft med en løvrig Gren; han kan græde over hans Elendighed; han kan tale trøsteligt til ham! han kan raabe hestigt til Himmelen eller bede andre Mennesker for ham, hvis han kan komme til dem, o. a. M. Saaledes ogsaa i andre Tilfælde; Ingen er saa fattig, at han ikke skulde kunne bringe sin Fiendes Kvæg tilbage til ham, dersom det var faret vild, eller hjælpe det op, dersom det var segnet under en tung Byrde (2 Mos. 23, 4. 5), og skulde han ikke være istand til at gjøre dette, saa kan han dog ved Guds Naade elske ogsaa sin Fiende, bede for ham og søge at bevare hans Sjæl; thi hvo iblandt Guds Børn er saa fattig, at han ikke kan elske, ikke bede, ikke sukke? Kan et fattigt, men gudfrygtigt Menneske ikke med egne Midler holde fattige Børn i Skole og forsyne dem med Klæder, Bøger og andre Fornødenheder, — har han Intet i Kisten, paa Loftet, i

*) 3die Del, 19de Præd., § 46.

Rjælderer, hvormed han kan hjælpe dem, som er endnu fattigere end han selv, saa kan han dog bede for Ungdommen i Almindelighed og for Fattigfolks Børn i Særdeleshed, og hans Hjerte kan aldrig mangle Midler til at være de Elendige til Tjeneste. Hvad Marjag har da, spørger jeg atter, et Guds Barn til at være bedrovet for sin Fattigdoms Skyld, siden han selv i den største Trang kan „gøre Godt, blive rig i gode Gjæringer, samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende og gribe det evige Liv“ (1 Tim. 6, 18. 19). Læg dig dette paa Hjerte, du gudelskende Sjæl, og trøst dig dermed i al din Mangel. Naar din Gud har givet dig saamange Midler, hvormed du kan aagre og samle dig en uforgjængelig Skat i Himmelen, skulde du da med Ret og Føie kunne besvære dig over Hans Forsyn og din Fattigdom?

§ 28. Allerhøjest, da den ei heller lægger dig Hindringer iveien for at tjene dig selv og drive din Frelseres Gjærning. Det er saa langt fra, at den er en Pilegrim til Besvær paa hans Rejse gennem Verden til Himmelen, at den snarere er ham en Fremhjælp. Den er ikke nogen Stedmoder for de kristelige Dyder, men tværtimod deres tro Amme og Pleiemoder. Ligesom de mange hvasse Torner, hvormed Rosenbusken af Naturen er besat, og Vinrankens uanseelige Svaghed ikke er til Hinder for, at hin bærer deilige Roser og denne søde Druer, saaledes lægger heller ikke Fattigdommen de Gudfrygtige nogen Hindring iveien for Opfyldelsen af deres kristelige Pligter og for deres Velse til Gudfrygtighed. Et Exempel herpaa have vi først og fornemmelig i vor Troes Begynder og Fuldkommer, Jesus Kristus, som vel fødtes, levede og døde fattig, men som ikke heri fandt nogen Hindring for at gjøre sin himmelske Faders Villie og fuldføre den Gjærning, for hvis Skyld Han var kommen til Verden,

nemlig at frelse og saliggjøre Menneftene. Hans udvalgte Redskab, den hellige Paulus, var saa fattig, at han ved Siden af sit besværlige apostoliske Embede maatte ernære sig med sine Hænders Arbejde og lære baade at mættes og at hungre, baade at have Overflod og at fattes. Han blev oftere plyndret af Røvere, mistede ved Stibbrud og andre Ulykkestilfælde Alt, hvad han førte med sig til sit nødtorftige Livsophold og blev derved udsat for Hunger og Tørst, Kulde og Nøgenhed; men alt dette gjorde ham dog ikke koldsjindigere og standsede ham ikke i hans Løb; han forblev ikkedestomindre nidkjær i sit apostoliske Embede og sin hele Christendom; omendstjont han var fattig, gjorde han dog Mange rige; omendstjont han Intet havde tilbage, eiede han dog Christi hele Rige, og omendstjont Djævelen og Verden gjorde de allerheftigste Anfald paa ham, formaaede de dog ikke at sønderrive Baandet mellem ham og hans Frelser eller at udrydde hans Tro, dæmpe hans Kjærlighed, svække hans Haab, forhindre hans Bønner eller betage ham hans Glæde og Frimodighed og langt mindre den Krone, der var henlagt til ham i Himmelen (Ap. Gj. 20, 34; Filipp. 4, 12; 2 Kor. 11, 27; 6, 10).

§ 29. Paa et andet Sted siger han om Menighederne i Makedonien, at de vel vare blevne prøvede ved mange Trængsler og vare meget fattige, men at de dog vare saa rige paa Guds Naade, paa Tro, paa Kjærlighed, paa Renhed, paa Gæmildhed, at de efter Formue, ja over Formue havde ydet Bidrag til Hjælp for de Hellige (2 Kor. 8, 1 flg.). Apostelen Jakob taler om Fattige, som Gud havde udvalgt til at vorde „rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske“ (Jak. 2, 5), ligesom ogsaa Apostelen roser Ebræerne for at de med „Glæde skiftede sig deri, at man rovede deres

Guds, da de vidste, at de i sig selv havde et bedre og blivende Guds i Himmelen" (Ebr. 10, 34). Saare mærkeligen siger han her, at om end Alt er blevet de troende berøvet, have de dog en bedre Tiendoms, et ædlere Guds tilbage faavel i sig selv, nemlig Guds Naade, Jesu Christi og Hans Hellig Aands Samfund, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Trøst, Fred, Glæde og Delsige, som ogsaa i Himmelen, hvor de have at vente Glædes Fylde for Guds Ansigt og Livsalighed ved Hans høire Haand evindeligen. Saaledes ligne da Guds Børn, om de end leve i den yderste Fattigdom, Træerne om Vinteren, der vel have mistet alle sine Blade og al sin Prydelse og synes at være uddøde, men dog indvortes ere fulde af levende Saft og drivende Kraft, der ved Baarens Komme rigeligen aabenbarer sig. Til dette Selskab hører ogsaa Lazarus, som, uagtet han ei alene var fattig, men tillige syg, trøstesløs og forladt, alligevel var saa rig paa Tro, Gudhengivenhed, Taalmodighed og Bøn, at han af den Herre Jesus er bleven fremstillet til en Trøst og et Exempel for Andre.

§ 30. Heraf indses nu Sandheden af hvad vi ovenfor sagde, at Fattigdom ikke er nogen til Hinder i hans Christendom, hans Gudsfrugt, hans Frelse og Salighed. Den ægte Christendom bestaar i en sand og stedsevarende Omvendelse, i et nært og inderligt Samfund med Christo formedelst Troen, i en barnlig Frygt for Gud, i brændende Kjærlighed, tillidsfuldt Haab, urokelig Taalmodighed, andægtig Bøn, christelig Ydmyghed og Sagtmodighed, i Hjertets Renhed og Oprigtighed, i Fornegtelse af sig selv, i Forsmaaelse af Verden og det Forgængelige, i Længsel efter Himmelen, i Standhaftighed og endelig i en glad og jalig Afsted fra dette Liv. Men hvor vil man finde alt dette rigeligere og renere end hos de gudsfrygtige Fat-

tige? Da de ikke vide af nogen synderlig Verdensglæde og fordetmeste maa æde Taarers Brød og drikke Edik og Galde, — da de maa nære sig kummerligen paa Jorden, som Gud for Syndens Skyld har forbandet, saa ihukomme de daglig sit Syndesald, hvoraaf al dette majsommelige Livs Glendighed har sit Udspring, erkjende, at Synden ogsaa bor i deres Kjød, angre sine Feil og Skrøbeligheder og øve sig saaledes i en daglig Omvendelse, og efterdi de ingen anden Skat eie, saa er Jesu Christi Fortjeneste og Retfærdigheds Skat dem desto kjærere. De have ingen prægtige og kostbare Klæder, hvormed de kunne glimre for Verden; derfor glæde de sig desto mere i Herren, og deres Sjel fryder sig i deres Gud, der har iført dem Saligheds Klæde og beklædt dem med Retfærdigheds Kapper. De vide og erfare daglig, at de kun have daarlig Trøst og Støtte og kun finde liden Glæde her paa Jorden; derfor bestræbe de sig desto mere for at kunne beholde sin Gud til Trøst og stedse have en fri Udgang til Ham. De vide, at de ikke kunne undvære sin himmelske Faders trofaste Omhu; derfor vandre de helligt og forsigtigt for Hans Ansigt, paa det de ikke skulle tabe Hans Undest.

§ 31. Efterdi de derhos saa ofte have erfaret Guds Misfandhed og Sanddruhed og smagt, hvor god Han er, saa elske de Ham som sin gavmilde Belgjører, trofaste Ven og kjærlige Fader, alt hvad deres Sjel formaar. Deres Tillid til Ham er saameget renere og oprigtigere, som intet Bihensyn til jordist Hjælp blander sig deri; de lære at forlade sig gladeligen paa Ham, efterdi de intet Andet have at forlade sig paa; de henfly saameget frimodigere til Ham, som Verden støder dem fra sig og kun gjør dem lidet Godt; deres Bønner ere saameget ivrigere og heftigere, som de intet Andet eie end hvad de nedbede fra

sin himmelske Fader, og efterdi de ikke have mangfoldigt Guds, ikke føre nogen stor Husholdning, ikke drive nogen vidtløstlig Handel eller deslige, saa ere deres Tankter saameget mindre adspredte, naar de skulde tale med sin Gud. De elste Ordet, fordi det er den søde og eneste Kilde, hvora de øse Vederkvælgelse for sine trætte og bedrøvede Hjerter, og jaasom de intet Sølv eller Guld eie, er Guds Ord dem kjærere end Sølv og Guld. Ydmygheden, Sagtmodigheden, Knytheden, Maadeholdenheden falde ikke dem saa vanskelige som de Rige, efterdi de Midler ere dem betagne, der pleie at gjøre Menneſtehjertet overmodigt, stolt, uvenligt og vellyſtigt. Ei heller ere Selvfornægtelsen og Verdensforſagelsen dem saa sure som Andre, efterdi deres Hjerte ingen Anledning faar til at ophøie sig og ingen Marſag til at tænke stort om sig selv, og efterdi Verden agter dem for Skoviste og ikke ſkøtter om dem. Som Følge af alt dette kan Døden ikke andet end være dem glædelig og sød, idet de tro og vide, at ikke de, men deres Glædelighed døer, — at deres rette Liv da vil begynde, og at de blive overførte fra den timelige Fattigdom til den evige Rigdom og Overflødighed, fra Arbeide til Hvile, fra Bedrøvelse til Glæde, fra Uſjelhed til Herlighed og fra Verden til Himmelen. Alt dette vil du forhaabentlig hidtil i din kummerlige Tilstand ofte have fornummet og dagligen erfaret du gudelſkende Sjæl, og ſaaledes, naar du ret betænker dig, ingen Marſag finde til at beklage dig over din Fattigdom.

§ 32. Vel kunde det forekomme En og Anden, ſom om en trængende Forfatning lagde Chriſtendommen Hindringer iveien, ſaaſom de Fattige maa arbeide uophørligt og anſtrænge ſig ſaa godthom Nat og Dag for paa en ærlig Maade at ernære ſig og Sine, ſaa at de altsaa ſaa ſaare liden Tid tilovers

til Bøn, til Ordets Betragtning og til andre hellige Pligter og Øvelſer. Men i ſaa Maade ſkal man vide, dels, at chriſtelige Hjerter bør fare i Mag med ſit Arbeide, om de end ere fattige og ikke have Mere end de dagligen fortjene med ſine Hænder, i Betragtning af at Næringen og Fremgangen ikke egentlig og hovedſagelig beror paa deres Arbeide, men paa Guds Velsignelse; et gudhælgivent Menneſtes Arbeide maa dæmpes og forfødes med barnlig Tillid til Guds Godhed; vi maa ikke løbe, ſtræbe og arbeide ængſteligen og med Miſtro, ſom paa det Uviſſe, men med ſtille og i Guds faderlige Forſorg rolige Hjerter, viſſe og forſikrede om at det maa lykkes os, og at Gud ikke vil lade os mangle fornødent Livsophold, — dels, at de gudfrægtige Fattige altid finde ſaa megen Tid, at de kunne øve ſig i Gudfrægtighed; midt under deres Arbeide og i dette Livs Møifommeligheder forbliver deres Hjerte henvendt til Gud og vogter paa Hans Dine, — efter den gudfrægtige Kong Joſafats ſkønne Ord: „Vi vide ikke, hvad vi ſkulle gjøre; men vore Dine ere vendte til Dig“ (2 Krøn. 20, 12), og Davids: „Ligeſom Tjeneres Dine ſe hen til deres Herres Haand, — ligeſom en Tjenestepiges Dine til hendes Frues Haand (idet de af dem vente ſin beſkaffede Del af Mad og andre Fornødenheder) ſaa ſe vore Dine hen til Herren vor Gud, indtil Han vorder os naadig“ (velſigner, beſtjærmer, forſørger og opholder os — Pſ. 123, 2); om end Haanden og Legemet arbeide, ſaa kan dog Hjertet ſukke og Sjelen tale med Gud; de gudfrægtige Fattiges Hjerte er under deres Arbeide ligeſom et Rødderi, der lugter deſto ſtærkere, naar det bliver revet eller ſtodt; man hører ofte gudfrægtige Haandværksfolk ſynge andægtigt under ſit møifommelige Arbeide; fattige, men gudfrægtige Enker, der have maattet ernære ſig ved Knytning, Strik-

ning, Søm og Spinding, har man mere end en Gang seet kun at bevæge sine Læber, lig Hanna, uden at deres Røst hørtes, medens de dog talte i sit Hjerte med Gud (1 Sam. 1, 13); hvor ofte har man ikke seet deres Taarer nedflyde over det, de havde under Hænder, og bemærket deres lønlige Sukke til Gud! de gudfrygtige Fattige ville heller ikke blot om Søndagene, men ogsaa i Ugen tage sig Tid til at høre og læse Guds Ord; Maria finder altid en Stund, da hun kan sætte sig ved den erres Jesu Fødder og lytte til hans Tale, — dels, at hvad de Fattiges Gudfrygtighedsøvelser mangle i Længde og Vidtløftighed, det erstattes ved deres Kraft, Iver og Andagt.

§ 33. Sæt, at et gudfrygtigt Hjerte dels formedelst sin Enfoldighed, dels formedelst sin majsommelige Næringsvei ikke kan bede saa længe om Morgenens og Aftenens som en Anden, der har mere Tid og større Gaver dertil, saa taber dog Bønnen Intet derved, da den i Himmelen ikke bliver veiet og vurderet efter Ordene, men efter Troen og Hjertets Andagt. En kort Bøn med megen Andagt, stor Tillid og fuldkommen Hengivenhed i Guds naadige Villie er bedre end en lang og vidtløftig, naar den kun forrettes af Vane eller med koldfindig Andagt. Erfaringen lærer ogsaa, at de Fattige, der ikke kunne høre mange Prædikener, ofte desto begjærligere modtage den ene, de høre om Søndagen, og føre sig den mere til Nytte end Andre, der gaa i Kirke flere Gange i Ugen; de ligne de tørstige og udmattede Vandringsmænd, der undervejs finde en frisk Kilde og med stor Begjærlighed læste og vederkvæge sig med dens Vand. Jeg har seet en fattig Enke, der levede af at bede til Barnedaab og Begravelser, træde ind i Kirken, naar hendes Veifaldt der forbi, og stille sig i Nærheden af Døren, bag Folket; først bad hun

andægtigt i Stilhed, hørte derpaa en Tidlang til med saadan Begjærlighed, at hendes Dine strømmede over, og skyndte sig, naar hun havde opfattet Noget til sin Trøst og Opbyggelse, ud igjen for at varetage sine Syssler; uidentvill var hun at foretrække for Andre, der paa samme Tid med jævnic Andagt og udsprede Tanker, uden nogen aandelig Følsomhed, hørte paa Prædikenen og forbleve i Kirken indtil Enden. Saa bliver det da derved, at Fattigdommen ikke er nogen troende Sjel til Hinder i dens Gudfrygtighedsøvelse og Christendom, og at intet gudfrygtigt Hjerte har Aarsag til desformedelst at være bedrøvet.

§ 34. Men endnu have vi den vigtigste Trøstegrund tilbage, nemlig, at Gud er de gudfrygtige Fattiges Beskytter, Forsørger og Fader, den Herre Jesus deres Ledfager, Forgjænger og Hjælper, den Hellig Aand deres særdeles Ven og Trøster, de hellige Engle deres beredvillige Tjenere, alle hellige Guds Børn deres medlidende Forbedere, og at om de Intet eie, eller om Alt bliver dem frataget, saa ere de dog visse paa Himmelen og Saligheden. De Fattige høre til Guds Riges privilegerede*) Personer, idet Skriften pleier at sætte Enke, Faderløse, Fremmede og Fattige ved Siden af hinanden og forsikre dem, at Gud fører et særdeles Tilsyn med dem, og at Han ikke vil slippe eller forlade dem. I velbestyrede Byer har man et Fattigvæsen og visse Personer, der skulle sørge for de Fattige og til bestemte Tider uddele Almisser til dem. Disse have nu sine Bøger, hvori de Fattiges Navne ere optegnede, for at Ingen skal blive glemt. Dette er en stor Trøst for de Fattige; men endnu større er den, at den Høieste selv har indført alle gudfrygtige Fattiges Navne i sin Bog, og

*) Privilegium: Forret; privilegeret: som har et Privilegium.

at ingen, han være saa skjult, som han være vil, er glemt hos Ham. Mængden fattig Enke, mængden gudfrygtig Husfader vil tage i Betænkning at lade sig indskrive blandt en Byes Fattige, fordi de undse sig ved sin Fattigdom; men de kunne være forvissede om at Gud kender dem og har optegnet dem blandt de Fattige, Han har at forsyge. Saa snart et fattigt Barn fødes af trængende, men gudfrygtige Forældre og anbefales med inderlige Bønner til Ham, indfører Han dets Navn i sin Bog. Saa snart et gudfrygtigt Hjerte ved Sygdom, Udsvæde, Røveri, Uretfærdighed eller andre Ulykkestilfælde stedes i Fattigdom, bliver han indført blandt de Fattige, som Herren har paataget sig selv at bære Omhu for, hvilket vel er talt paa menneskelig Vis om Gud, Hans naadige Forsyn og faderlige Omfarg, men dog er overensstemmende med Skriften, som vi heri have til Forgjænger.

§ 35. Om det saare betrængte Zion, der troer, at Herren har forladt det, og at Herren har glemt det, siger Gud, at Han ligesaa lidt kan glemme det, som en Moder kan glemme sit Barn, og at Han han tegnet det paa begge Hænder (Ejai. 49, 14—16.) Om end Jakob er som en ussel Orm og Israhel en liden Høb, saa siger dog Herren til ham: „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig; jeg har hjulpet dig; jeg gjenløste dig (og udvalgte dig til min Eien- dom;) jeg kaldte dig ved dit Navn (jeg kjender dig saa godt, at jeg ved at nævne dig ved dit Navn;) du er min (mit Barn, som jeg har antaget mig til Forsorgelse“ — Ejai. 41, 10. 14; 43, 1.) Herren hører det mærkværdige Sted hos Profeten, hvor han sætter denne de Gudfrygtiges Tale, hvormed de trøste hinanden indbyrdes, imod de Ugudeliges Velstand og timelige Lykjalighed: „Herren gav Algt og hørte (om det end un-

dertiden saa anderledes ud,) og der blev skrevet en Ihufommelsesbog for dem, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn. Og de skulle være mine, siger den Herre Zebaoth,“ osv. (Mal. 3, 16. 17.) Til de Fattiges og Elendiges Trøst har man endnu mange flere herlige Udsagn, som de burde samle lig Guldskorn og Perler, og indskrive eller lade indskrive i en Bog og altid føre med sig, binde om sig og gjemme som en Krone (Job 31, 36.) Vi ville kun anføre nogle saa til en Prøve. Kong David siger: „Ikke for bestandig skal den Fattige glemmes eller de Sagtmodiges Forventning til evig Tid ikke gaa tilgrunde“ (Ps. 9, 19). Vel synes det en Tidlang, som om Gud ikke agter paa de Fattige, og som om alle deres Bønner, al deres Guds frygt og al deres Haab var spildt og gaaet tilgrunde; men her have de Guds Forsikring om at Han ikke kan eller vil glemme dem for bestandig, og at de tilsidst ikke skulle blive bestjæmmede med sit Haab. Paa samme Sted siger han: „Herren er vissefælg en Borg for den Fortrykte, en Borg i Nødens Tider“ (B. 10). Om den Fattige og Fortrykte end bor i en daarlig Hytte og et brøstfældigt Hus, saa er dog Herren hans ophoiiede Borg, Slot, Fæstning og Tilflugt, som han i Nødens Tid dristig kan tye hen til, og hvor han er vel forvaret og forfarget. Se, hvor er der en ugun- delig Hersker paa Jorden, der har en saadan Fæstning som de gudfrygtige Fattige?

§ 36. Til de Fattiges Guldskorn og Perler hører ogsaa dette Skriftsprog: Du ser (o Gud, og ved Alt, hvad der sker i Verden, og kjender ethvert Menneskes Tilstand); thi Du skuer (først og fremst) Nød og Kummer (de Forladtes Bedrøvelse og Elendighed), for at lægge dem i din Haand (Du har forbeholdt Dig de Elendiges Hjælp og Bestjærmelse; de have med alle sine Trængsler og Be-

kyrninger overgivet sig til Dig; de have overanvordet sin Sag i din Haand, og Du har ogsaa taget imod den); „til Dig overlader den Elendige det“ (Ps. 10, 14). Dette have de sytti Fortolkere, ligesom ogsaa Forfatteren af den latinske Oversættelse, meget mærkeligen gjengivet ved: Dig, min Gud, er den Fattige tiloversbleven eller efterladt (Tibi derelictus est pauper), for at tilkjendegive, at Verden steds først vælger og tager de Udelige, Anselige og Rige, men foragter de Fattige og Elendige og lader dem sidde; disse ere da den gode Guds Del; dermed maa Han tage tiltakke, hvilket Han ogsaa saare villigen gjør og bringer det ved sin underlige Styrelse dertil, at Verden bliver bestjæmmet med sine Rige og Anselige, men Han forherliget med sine Fattige og Elendige. Andre oversætte det ikke mindre mærkeligt og derhos mere overensstemmende med den hebraiske Grundtext: Super te relinquet (relinpuere solet) egenus, den Fattige overlader eller befaler Dig (nemlig sin Sag, sin Opholdelse, sin Forsjorgelse), saaledes som man maa overlade en Byrde, man ikke kan bære, til en Stærkere. Ligesom en Fader, der ligger for Døden, overgiver sit Barn til en Ven (Ps. 27, 10), — ligesom David efterlod sine Forældre hos Moabiternes Konge og anbetroede dem til ham (1 Sam. 22, 3. 4), — ligesom Moses's Forældre henlagde denne sin Søn i en Kiste ved Floden og maatte overlade ham først til det guddommelige Forsyn og siden til Farao's Datter, da de ikke længere bovede at skjule ham (2 Mos. 2, 3), saaledes overlade de gudsfrygtige Fattige enhver Byrde, som de ikke kunne løste, til sin Gud; den Tilskikkelse, der bliver dem for tung, kaste de paa Ham (Ps. 55, 23); deres Hustru og Barn, som de ikke kunne forsørge, overantvorde de til Ham. Som naar en Enke har et vanskeligt Spørgsmaal eller indviklet Regnskab, hvormed hun selv har gjort sig megen Møie, uden

at kunne finde ud deraf, og derfor overgiver det til en lærd og forstandig Sagfører, saaledes forholde ogsaa de Fattige sig med den gode Gud: de kaste al sin Sorg paa Ham (1 Pet. 5, 7). Nogle oversætte det ogsaa ved: Tibi relinquit se pauper, den Fattige overlader sig til Dig, hvilket omtrent er ensbetydende med det Forrige. Naar den Fattige ikke kan komme længere paa dette møjsommelige Livs Wei, — naar han intet Raad mere ved og ingen Kræfter, ingen Midler længer har, saa sætter han det til Dig; Du faar se til at bringe ham videre og skaffe Raad og Midler.

§ 37. Dette er visjeligen meget dristigt talt, og man forundrer sig medrette over at det dødelige Menneske tør tale saaledes til Gud og om Gud. Men, turde maaske et bedrovet Hjerte tænke: hvem ved, hvad Gud vil gjøre, — om Han ogsaa anser det saa magtpaaliggende, at Han vil uleilige sig med de Fattige og deres Betleri, deres Sorger og Trængsler og indviklede Sager? Al jo! Han gjør det gjerne, — som David endvidere siger: Du er den Faderløses Hjælper (det er: alle Elendiges, der er saa forladte som fader- og moderløse Børn:) Du har altid været de Fattiges Trøst, Tilflugt og Bestjærmelse; Du er endnu og vil nok ogsaa blive det; til Dig overlader den Elendige det, efterdi Du er de Faderløses bekjendte og berømte Hjælper, Fader og Raadgiver, — efterdi de have saa mangfoldige Prøver paa den Godhed, Du beviser de Forladte (Ps. 10, 14.) Ligesaa trøsteligt er det, hvad han siger paa et andet Sted: „Seg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig“ (Ps. 40, 18.) Mærkeligt er det, at hele Psalmen handler om den hellige Messias, hvem derfor ogsaa disse Ord maa tilskrives, — til den store Trøst for os, at saafremt vi have Samfund med vor dyrebare Frelser i Hans Lidelse, Fattigdom og Elendighed, saa skulde vi ogsaa

være indesluttede med Ham i Hans og vor Guds faderlige Omhu, og at ligejaalidt som Gud kunde forlade denne sin allertjæreste Søn i Hans Fornedrelse, ligejaalidt kan Han forglemme os, vi maa nu være saa elendige og fattige, som vi være ville. Mærkelig er ogsaa Modsatningen i dette Skriftsprog, hvor de Troendes Elendighed og Fattigdom stilles ligeoverfor Guds Forsorg, det ene bekræftes og det Andet forstærkes: Jeg er elendig og fattig; det ligger for Dagen; det ser Enhver paa mig, og desaarjag foragter Verden mig; men den maa vide, at Herren sørger for mig og allerede tænker paa hvorledes Han skal hjælpe mig; det Første ser den; det Andet troer jeg, og min Tro skal ikke be-
drage mig. O, hvor trosteligt er det ikke for de gudsfrygtige Fattige, at Gud tænker paa dem, — at Gud sørger for dem! Jeg skjøttede ikke om at modtage hundred Tusind Daler, nei ikke Alverdens Guds og Skatte til mig og Mine, naar jeg i dets Sted skulde være Guds Omsorg foruden. Hellere vil jeg med dem være fattig og Intet eie, naar jeg kun maa eie og beholde min Gud og Hans Omsorg. Erfaringen lærer mig, at ofte de Rige, som Verden tror vel forføjede, bliver hurtig og uventet fattige, medens derimod de Elendige og Fattige, som Verden beklager og foragter, komme frem og have Lykken med sig, saa at man maa forundre sig. Jeg har seet, at de Rige (rige Folks Børn) have maattet bede de Fattige (som ved Guds Betsignelse have hævet sig fra smaa Raar til Velstand) om Brød. Jeg ved derfor ikke, hvorledes man skulde kunde gøre sine Børn rigere end ved at lære dem at kende Gud og betro dem til Hans Forsorg. Ei heller indser jeg, hvorfor jeg ikke skulde foretrække at være elendig og fattig, men indesluttet i Guds Forsorg fremfor at have overflødig Guds

og mange Penge, men være udelukket fra Guds Forsorg.

§ 38. Og at Gud troligen sørger for de Fattige og virkelig er deres Ven og Beskytter, det er let at bevise. Man kan ikke uden Forundring læse, hvor hyppigt Han i sin Lov taler om dem og foreskriver, hvad der tjener til deres Betsjærmelse, Trøst og Opholdelse. Du skal, siger Han til sit Folk, ikke boie Retten for den Fattige hos dig (for din fattige Broder og Næste) i „hans Sag“ (2 Mos. 23, 6). „Ingen Enke eller Faderløs skulle I plage. Derjom du plager dem, naar de da raabe til mig, saa skal jeg visjeligen høre deres Raab. Derjom du laaner mit Folk Penge, nemlig den Fattige hos dig (læg Mærke til at den gode Gud kalder de Fattige i Særdeleshed sit Folk og taler for dem, som de, der fortrinnsvis tilhøre Ham), da skal du ikke være imod ham som en Magerkarl; I skulle ikke paalægge ham Rente“ (2 Mos. 22, 22. 23. 24) „Naar der er hos dig en Fattig, en af dine Brødre, i dine Stæder i dit Land, — da skal du ikke gjøre dit Hjerte haardt og ikke lukke din Haand for din fattige Broder; men oplade din Haand for ham skal du, og laane ham skal du, hvad der er nok for hans Trang, det, som ham fattes. Thi Fattige skulle ikke ophøre at være i Landet; derfor byder jeg dig og siger: du skal oplade din Haand for din Broder, for den Trængende hos dig og for den Fattige hos dig i dit Land“ (5 Mos. 15, 7. 8. 11). Han besol derhos, at Landet skulde blive liggende udrykket og utilgaaet hvert syvende Aar, og det Korn og de andre Frugter, som da voxte af sig selv, skulde man ikke høste og indsamle; men det skulde overlades til de Fremmede, Daglonnerne, Tjenerne og andre Fattige (2 Mos. 23, 11; 3 Mos. 25, 5. 6); i andre Aar, da man saaede, skulde Hans Folk ikke under Ind-

høstningen affjære alt Korn paa Enderne af Ageren, ei heller nøie opsamle alt det Skaarne og ikke gaa tilbage for at hente et Kornbaand, som kunde være glemt paa Marken; det skulde ikke holde Efterhøst i sine Vingaarde og ikke samle de affaldne Bær og Druer, ei heller ryste Olietræet to Gange, om maaske nogle Oliven vare blevne fiddende igjen, men unde de Fattige og Fremmede det (3 Mos. 19, 9; 23, 22; 5 Mos. 24, 19 flg.). Til disse Bud hører ogsaa, hvad Herren siger gjennem Profeten Esaias: „Vær dig ikke at dele dit Brød med den Hungrige, og skal du ikke lade den Elendige, ja Ynkverdige komme i dit Hus? Naar du ser en Nøgen, skal du klæde ham og ikke skjule dig fra dit Rjød“ (Kap. 58, 7). Hvor fortørnet Han blev, da Hans Folk blandt andre Synder ogsaa henfaldt til Ubarmhertighed mod de Fattige, derom vidne forskjellige Steder hos de hellige Profeter. „Hvorfor“ siger Han (Esai. 3, 15, jfr. Ezech. 22, 29; Amos 8, 4, 5; Mal. 3, 5), „sønderstøde I mit Folk (se, Han kalder atter her de Fattige i Særdeleshed sit Folk, hvilket sees af det foregaaende Vers: den Fattiges Rov er i Eders Huse) og sønderknuse de elendige Personer? „Hvor hjerteligt den Herre Jesus i den nye Pagt har sørget og talt for de Fattige, sees af forskellige Steder i de evangeliske Beretninger. „Giv den, som dig beder,“ siger Han, „og vend dig ikke fra den, som vil laane af dig“ (Matth. 5, 42). „Sælger, hvad I have, og giv Almisse! Gjør eder Poser, som ikke blive gamle, en usorgjængelig Skat i Himlene! Naar du gjør et Gjæstebud, da indbyd Fattige, Krøblinger, Halte, Blinde; saa skal du være salig; thi de have ikke at betale dig igjen; men det skal gjengives dig i de Retfærdiges Opstandelse“ (Luk. 12, 33; 14, 13. 14). Dette udtaler Han endnu tydeligere paa andre Steder, idet Han forjætter, at alt hvad Godt der er

gjort imod de Fattige, det vil Han paa den yderste Dag betragte som gjort imod Ham selv (Matth. 25, 35, 40). Heraf vil man nu kunne forstaa, hvorfor jeg ovenfor henførte de Fattige til Guds Riges privilegerede Personer, nemlig, fordi Han har givet saamange Forskrifter angaaende dem og i Særdeleshed kaldet dem sit Folk.

§ 39. Ikke mindre har Gud til alle Tider i Gjærningen bevist, at Han er de Fattiges Ven og Beskytter: Jakob var nødt til at vandre med en Stav til et fremmed Land; Josef blev solgt af sine Brødre og som Træl ført til Ægypten; ihvorvel nu vistnok Herren allerede tilforn holdt Die med disse udvalgte Vener, saa var det dog først, efterat de vare blevne fattige, at Han ret for Alvor tog sig af dem og beviste dem sin underfulde Misfandhed. Hvor fattig og elendig Naomi tilligemed Ruth kom tilbage fra Moabiternes Land, derom vidne hendes Ord: Kalder mig Mara (Bitterhed); thi den Almægtige har gjort det saare bittert for mig. Med fulde Hænder drog jeg bort; men med tomme Hænder har Herren ladet mig vende tilbage, ligesom ogsaa det, at Ruth efter de Fattiges Vis maatte gaa ud at sanke de overblevne År paa Marken; men Herren tog sig af hende og forsørgede hende rigeligen ved Hjælp af Boas (Ruth 1, 20. 21; 2, 2 flg.; 4, 13). Hvilket fattigt Barn var ikke Esther! og se Herren, de Fattiges Fader, gjorde hende til en Dronning (Esth. 2, 7. 17). Hvor fattige vare ikke Josef og Maria, vor allertjæreste Frelses Forældre, og se, de Vise fra Østerland maatte komme og oplade sine Skatte for Jesusbarnet og bringe dem Rejsepenge til deres Flugt til Ægypten. Dog, I ønske maaske at høre nyere Exempler paa Guds Godhed imod de Fattige; men hvo kan fortælle dem alle? Hvor er en Stad, en Flække eller en Landsby, hvor ikke Gud har be-

vist og endnu dagligen beviser, at Han er de Fattiges Ven og Fader? Er der vel Noget iblandt os, som have levet en Tid her i Verden, der ikke har seet og erfaret, at Gud sørger underligen og naadigt for de gudsfrygtige Fattige? Ja, hvor Mange er der vel ikke iblandt os, der maa nævne og fremstille sig selv som Exempler paa fattige Faderløse, Enker og Fremmede, mod hvilke Gud har bevist sit naadige Forsyn! Maa ikke Mange af os sige: Kommer, hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjæl! Jeg var et fattigt Barn, forskudt og forladt, og Han har taget imod mig; jeg var en Faderløs og min Moder en bedrøvet Enke, og Han har været min Moders Mand og min Fader. Jeg var en fattig Skoledreng, og Alt, hvad jeg eiede, var en luvslidt Kappe, nogle daarlige Klæder og endel halvtsonderrevne Bøger, og Han har gjort mig til Magister, Doktor, Præst, Borgermester, Raadsherre osv. Jeg var en fattig Tjener, og Gud har gjort mig til en rig Handelsmand. Jeg var en fattig Haandværksvend og kunde bære hele min Formue paa Ryggen og skjule den under min Kappe, og Gud har skjænket mig et eget Hus og deri allehaande Gods og Gaver. Jeg var en fattig Pige og Gud har gjort mig til en formuende Kone.

§ 40. For imidlertid at tjene de bedrøvede Hjerter alt hvad jeg ved og formaar, vil jeg fortælle Et og Andet og tvivler ikke om at dersom et Par gudsfrygtige Venner herved maatte finde sig foranledigede dertil, ville de letteligen selv finde flere. I en By i mit Fædreland levede en gudsfrygtig Præste-Enke med fem smaa Børn, og saasom hendes ligeledes gudsfrygtige Mand kun havde efterladt hende lidet Forraad i Huset, havde hun Marsag til at holde desto mere fast ved Gud og alene forlade sig paa Hans Godhed. Denne Kone erfarede ofte,

at Gud er de Fattiges Forsørger og de Faderløses Fader og Hjælper, hvorpaa jeg allerede paa andre Steder har fortalt endel Exempler og endnu, om Gud vil, ved Leilighed skal anføre flere i det Følgende. Da hun engang hverken havde mere Mel eller flere Penge tilbage, bød hun sine Børn at bede og undlod hellerikke selv at gøre, hvad der sømmer sig en Enke, der ingen Trøst, ingen Hjælp ved uden hos Gud. Hendes Stikblad*) var, at hun pleiede at sige i Nøden, naar hun talte med Gud: „Dig foreholder mit Hjerte dit Ord: Søger mit Ansigt! — dit Ansigt, Herre, søger jeg. Skjul ikke dit Ansigt for mig; — min Hjælp er Du; opgiv mig ei; og forlad mig ei, min Frelses Gud!“ (Ps. 27, 8. 9). Herre, hvor skal jeg hen med min Nød uden til Dig, der ere de Troendes eneste Hjælper i Nøden? osv. Efter denne Bøn gaar hun ud af sit Hus hen til en Slægtning, der ogsaa var Enke, for at tale med hende og, som hun pleiede at sige, græde sig mæt. Der traf hun en Mand fra Landet, som havde været ved Møllen og ladet male nogle Sække med Rug. Til sin største Forundring havde han ikke været istand til at faa Melet i de Sække, hvori han havde havt Kornet, hvor meget han end anstrengte sig derfor, men havde maattet laane et Pudevar af sin Enke og tømme sin Overflod deri. Som han nu havde taget sig en Bid Brød og en Læskedrik hos sin Værtinde, kom Præste-Enken til. Manden saa, at hun var bedrøvet, og da han vidste, at hun var Præste-Enke (hvorvel han ingen egentlig Kundskaab havde om hendes Fattigdom), talte han med sin Kone og aabenbarede for sin Værtinde, at han gjerne ønskede at forære Præste-Enken dette Mel, som Gud havde givet ham tilovers, dersom hun ikke vilde forsmåa det. Om hun ved at

*) det Blad under Raardefæstet, der tjener til at bestytte Haanden mod Sug.

blive underrettet om dette Tilbud med Glæde erkjendte og modtog sin Guds Miskundhed, henstiller jeg til alle gudsfrygtige og i Korset øvede Hjertier at slutte sig til. Hun pleiede tillige at tilføje, at dette Mel havde haft en særdeles Betsignelse med sig, idet hun fik flere Brød deraf end hun troede, og det gjorde mig jandelig ret ondt, at jeg ikke længer huster Tallet paa dem, hvilket hun vidste; Navnet paa Manden og det Sted, hvor han boede, saavel som de andre Omstændigheder kommer jeg derimod nøie ihu.

§ 41. I min Menighed og mit Nabolag lever endnu en Enke, der pleier at fortælle Følgende med Taarer. I de sidste haarde Krigstider, da Kornet ofte var meget dyrt, og hendes Mand var omkommen ved et sorgeligt Fald og havde efterladt hende i Fattigdom med fem Børn, maatte hun ernære sig kummerligen med Haandarbeide, hvortil hun ogsaa tidlig havde vænnet sine Smaa. Engang var hendes Meltonde mestendels tom, og da hun saa efter, fandt hun neppe Saameget deri, at hun troede at kunne bage et Brød deraf. Hun lavede imidlertid en Deig af det ubetydelige Mel, hun havde, og da det efter hendes Formening kun vilde give et lidet Brød, vilde hun ikke bringe det til Bageren, men ophædede sin Kaffelovn og jatte Brødet ind i den. Da det havde staaet sin Tid, vilde hun tage det ud, saasom det led til Spisetiden og hendes Børn krævede Brød; hun fandt imidlertid, at det var vokset og blevet saa stort, at hun ikke kunde faa det helt ud af Ovnen, men maatte kløve det og saaledes tage det ud. Hun forundrede sig og takkede Gud med Glæde for Hans Betsignelse, hvorved hun opholdt Livet, saalænge til hun atter fik fortjent og indkjøbt Noget.

§ 42. De flere lignende Tildragelser, jeg kjender, vil jeg imidlertid opsætte

til en anden Tid og endnu kun anføre et Par Exempler af en udenlandsk Theolog.*) Denne fortæller at have hørt af en gudsfrygtig Præst, at da Landskabet Lancashire i England sukede under en stor Dyrtid og Hungersnød, led ogsaa hans Fader med sit Hus saaledes derunder, at de ikke mere havde noget Brød. Da han nu intet Raad vidste, gik han efter sin Sædvane til Kirken i Bedetimen. Efter forrettet Gudstjeneste og Bøn staa han op og vil gaa hjem, men bliver var, at der i den nærmeste Stol ligger et stort Brød; hvorledes det var kommet did, og hvem der havde bragt det derhen, ved Gud; han modtog det imidlertid som en af Gud befaaren Gave med megen Tak og Glæde og vederkvægede dermed sig selv og sine Husefolk. Den samme Forfatter beretter følgende Tildragelse. Der var en fattig, men meget gudsfrygtig Landmand, der havde en gjerrig og uretsfærdig Adelsmand til Nabo, som tilføjede ham megen Overlast og berøvede ham hans Gods. Herover sukede han vel til Gud; men da han ikke strax fornam nogen Hjælp, tænkte han i sit Hjerte, at Gud maatte være død (ligesom David siger: „Er det bestandig forbi med Guds Miskundhed? er Hans Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Gud glemt at være naadig?“ osv. (Ps. 77, 9. 10), saaledes har formodentlig ogsaa han sagt: Er da Gud død? eller har han forglemt at hjælpe de Elendige og Fortrykte, som raabe til Ham?); thi han havde ofte tilforn erfaret Guds underfulde Godhed og naadige Hjælp og kunde saaledes ikke forstaa, hvorledes det gik til, at hans Bønner dennegang intet udrettede. Som han nu gik og bar paa slige sorgmodige Tanker, mødte han en gammel Mand, der leverede ham et Brev og bad ham at overbringe det til den ovennævnte

*) Engelfstmanden Nehem. Roger.

uretsfærdige Udelksmand, hvilket han ogsaa gjorde. Saa snart Udelksmanden havde gennemlæst det, blev hans Hjerte rørt; han følte sig kraftigt overbevist om at han havde gjort sin fattige Nabo Uret og tilbagegav ham strax frivilligen, hvad han utilbørligen havde frataget ham. Den Fattige forundrede sig og udbød: Nu ser jeg, at vor Gud vel kan synes at sove, men ikke kan dø. Nu, saadanne Tildragelser ville vi maaske finde paa en Gang forunderlige og trøstelige, fordi vi aldrig tilforn have hørt dem. Men ligesom Theologerne sige, at det Under, som vor Frelser gjorde ved Brylluppet i Kana, idet han frembragte en kostelig Vin af Vand, det gjør han endnu hvert Aar, og at Han endnu den Dag idag, som Han gjorde to Gange i Ørkenen, skaber Brød til mange Tusind Menneſker, velsigner og formerer det, saaledes kan ogsaa jeg ved denne Leilighed sige, at Gud stedse fremdeles bespiser, læster, forsørger, beskjærmer og redder de gudfrygtige Fattige, Enkerne og de Faderløse. Naar de have tilbragt mange Aar i Fattigdom, — naar deres Børn er bleene store, — naar saamegen Kummer, Nød og Trang er overstaaet og borttagen, saa vide de ikke selv at sige, hvorledes det er gaaet til, men maa kun tilflaa, at Guds Naade og skjulte Velsignelse har gjort det Altsammen. Saaledes blive nu kun de aabenbare og haandgribelige Undere af Guds Godhed bemærkede; de andre derimod, der ske lønligen og uformærkt, agter man ikke paa. Men hvad enten vi nu lægge Mærke dertil eller ikke, saa er og bliver dog Gud altid de gudfrygtige Fattiges Beskytter og Ven og en Frelser for dem, der sætte sin Lid til Ham. „Sol og Skjold er den Herre Gud; Naade og Ære giver Herren; Han negter ikke dem noget Godt, som vandre i Ustraffelighed. Herre Zebaoth, saligt er det Menneſke, som forlader sig paa Dig“ (Ps. 84, 12. 13).

§ 43. Men lader os gaa videre i disse trøstelige Betragtninger! Jeg sagde, at den Herre Jesus er de gudfrygtige Fattiges Selſkabsbroder, Forgjænger og Hjælper. Dette er aabenbart og ligger klart for Dagen. Han blev født i Fattigdom, levede i Fattigdom og endte ogsaa deri sit hellige Liv. Velsendt er det, hvad Han selv siger: „Rævene have Huler og Himmelens Fugle Neder; men Menneſkets Søn har ikke Noget, hvortil Han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20), — og Hans Apostel: „I kjende vor Herres Jesu Christi Naade, at Han for Eders Skyld blev fattig, da Han var rig, for at I ved Hans Fattigdom skulde blive rige“ (2 Kor. 8, 9). Saaledes har da den Herre Jesus selv forsøgt, velsignet, helliget og æret Fattigdommen. O hellige og dyrebare Samfund, der har Kristus til Deltager og Hoved! O søde og salige Byrde, som Jesus har baaret! Man har paa mange Steder saakaldte Advocati pauperum eller Talsmænd og Sagførere, der maa tjene de Fattige og føre deres Sager for Intet; disse maa nu gjøre, hvad de kunne og ville, saa er det dog vist, at alle gudfrygtige Fattige have en Advokat i Himmelen, der tager sig troligen af dem, sørger, taler og beder for dem og fører deres Sag imod deres Fiender og Fornærmere, og efterdi den Herre Jesus ved, hvorledes fattige og nødlidende Menneſker er tilmode, saa tager Han sig deres Nød desto dybere til Hjerte. Da meget Folk engang havde dvælet tre Dage hos Ham i Ørkenen og imidlertid kun havde nydt Lidet, sagde Han: „Mig ynkes inderliggen over Folket,“ osv. (Mark. 8, 1. 2). Under Forklaringen af disse Ord siger en gudfrygtig Lærer*): Herren føler disse Menneſkers Hunger i sit omme og hellige Hjerte; det er en herlig Trøst. Saaledes føler Han endnu al vor Legems-

*) Joh. Arnd., Postil, 7de Sønd. efter Trefoldighed.

og Sjelenød; Han har endnu det samme venlige, faderlige og broderlige Hjerte. — — Ligesom nu Kristus, vor Herre, føler og fornemmer vor Nød, saaledes fornemme vi til Sjæl og Legem Hans Kraft og Trøst, som Psalmen siger: „Mit Hjerte og mit Kjød, de raabe med Fryd til den levende Gud.“ Ja visjeligen fornemmer den Herre Jesus de Nødliden- des, Hungriges, Bedrøvedes og Fattiges Betyrning i sit Hjerte, efterdi Han er vort Hoved og vi Hans Lemmer; vi ere en Aand og et Legeme med Ham; men naar Han fornemmer den, saa vil Han ogsaa bringe Trøst og Hjælp; Han maa forbarme sig over dem; Han maa hjælpe.

§ 44. Herom have vi endvidere træstelige Beretninger. Da Peter, den fattige Fisker, havde arbejdet forgjeves den ganske Nat, kom Herren om Morgenens til ham, betjente sig af hans Skib istedetfor en Prædikestol for at lære Folket, som stod paa Stranden, bød ham derpaa at kaste sit Garn ud til et Dræt og skjænkede ham en saadan Mængde Fisk, at han ikke vidste, hvor han skulde gjøre deraf (Luk. 5, 5 flg.). Efter sin glædelige Opstandelse kom Han om Natten til sine Disciple, og for desto bedre at overbevise dem om at Han virkelig var opstanden, spurgte Han dem, om de havde Noget ved Haanden at æde, og da de rakte Ham et Stykke stegt Fisk og Honningkage, tog Han det og aad det i deres Paasyn (Luk. 24, 41 flg.). Evangelisten siger, at de gave Ham et Stykke af en stegt Fisk og af en Honningkage; jeg holder for, at disse Stykker Fisk og Honningkage vare blevne tilovers fra Disciple- nes Aftensmaaltid, og at de hode Herren dem i Mangel af noget Andet, og Han tog ogsaa gjerne tiltakke dermed; de Stykker, som Disciple- ne havde levet, vare Ham ikke modbydelige; Han væmmedes ikke derved, ligesom det ogsaa er troligt, at Herren, efter at Disciple- ne paa Hans Befaling havde samlet og for-

baret de overblevne Stykker af de fem Bygbrød, hvormed Han havde bespist den store Mængde i Ørkenen, senere en Tidlang betjente sig og spiste heraf tilligemed Apostlene (Joh. 6, 12. 13; Mark. 8, 8). Da Peter, Thomas og andre af Hans Disciple vare gangne hen at fiske og den Nat Intet havde fanget, stod Herren aarle om Morgen ved Strandbred- den og jagde til dem: Børnlille! have I Noget at spise? bød dem derpaa at udkaste Garnet til den høire Side af Skibet, hvorefter de fangede en stor Mængde Fisk. Siden fandt de en Kulild liggende og Fisk liggende derpaa og Brød, saa at Herren altsaa selv havde beredt Maaltidet for dem og, som enkelte Fortolkere af gyldige Grunde antage, endnu engang selv spiste med dem (Joh. 21, 3 flg.). Alt dette har jeg anført i den Hensigt, at vi skulle se, hvorledes Herren før og efter sin Opstandelse tog sig af de Fattige, ikke formaaede deres simple Mad, spurgte efter deres Tilstand, erstatte deres Mangel, beredte deres Maaltid, mættede og vederkvægede dem og derved lærte os, at Han stedse og altid vilde være og blive de Fattiges Ven og Hjælper.

§ 45. Det samme Sind har ogsaa den Hellig Aand, alle bedrøvede Hjerters Trøster, der iærdeleshed hos gudfrygtige Fattige herliggjør sig ved sin Naade og Trøst, som man kan se deraf, at de ofte i sin Trang ere langt frimodigere og gladere end de Rige med sit overflødige Gods; de have et uforfærdet Mod, et trøstigt og fornøiet Hjerte. Den hellige Apostel Paulus var jo saare fattig og maatte næsten bestandig drages med Hunger og Kummer; ifkedestomindre siger han: „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; vi rose os af Trængslerne; vi rose os i Gud“ (Rom. 5, 2. 3. 11). Den ædle Sjæl havde ingen Penge, intet Hus, intet Forraad at rose sig af; men han havde noget Bedre, no-

get Større. Træd frem Verden, og roo dig ogsaa du; roo dig af dit Guds, dine Klæder, din Slægt, dine Venner, din Gæde, din Magt, din Herlighed; hvad er det dog imod Apostelens Roo? En tom Lyd, en Skygge, en Drøm. Og, hvad mere er han siger: „Jeg er fyldt med Trøst; jeg har en overvættes stor Glæde i al vor Trængsel; jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forfølgelser, i Angester“ ojsv. (2 Kor. 7, 4; 12, 10). Han vidner ogsaa om Ebræerne, „at de fikkede sig med Glæde deri, at man røvede deres Guds“ (Ebr. 10, 34). Om Hertug Johan Frederik, Kurfyrste af Sachsen, fortælle Historiefriberne, at da man havde frataget ham alle hans Bøger i hans Trængsel og negtet hans Præster Afgang til ham, sagde han smilende: lad dem fratage mig Saameget, de ville; men det ved jeg for vist, at om de end fratage mig Alt, saa kunne de dog ikke fratage mig min Herre Jesus, der bor i mit Hjerte, og det evige Liv, som Han har forhvervet mig med sit Blod. Luther var en fattig, forhadet og af Djævelen og Verden forfulgt Mand; men desuagtet var han stedse meget frimodig, som han ogsaa selv etsteds siger: Gud har givet mig et frit Mod og trøstigt Hjerte; det skulle alle mine Fiender med al sin Ondskab ikke fratage mig. Til sin Ven Staupitz skriver han: „Hvad mine forbitrede Fiender angaar, som haardeligen true og efterstræbe mig da ved jeg ikkun at svare med Keuslins Ord: Qui pauper est, nihil timet; nihil potest perdere (den, som er fattig, frygter ikke for Noget; thi han har Intet at tabe). Jeg har hverken Guds eller Penge, attraar ei heller nogen af Delene; — — det Eneste, jeg endnu har tilbage, er mit usle Legeme, der er svækket ved mange og idelige Farer og Ulykker; lad dem dræbe det ved Ligt eller Magt (Gud til en Tjeneste); dermed gjøre de mig san-

delig ingen stor Skade; de forkortet kun mit Livs Tid en Time eller to og hjælpe mig desto før op til Himmelen. Jeg lader det være mig nok, at jeg i min kjære Herre Jesus Kristus har en sød Frelser og trofast Ypperstepræst; Ham vil jeg love og prise, saalænge jeg lever,“ ojsv. Paa offentlig Prædikestol sagde han til sine Tilhørere: „Om Kurfyrsten af Sachsen eller ogsaa I affaldt fra mig, saa vilde alligevel jeg for mit Bedkommende vide at holde fast ved Christo; er Han med os, saa er det ligesaa meget, om Kurfyrsten af Sachsen eller selve Keiseren falder fra mig, som om der faldt et Haar, af mit Hoved.“ Man fortæller om en gudfrygtig Mand, at da en fiendtlig Hob overfaldt ham paa hans Gaard og aldeles udplyndrede ham, sagde han bagefter smilende: Nei, se engang, hvor de Karle slæbe paa mine Sorger! Hvorfra kommer denne Frygtløshed og Frimodighed hos slige fattige og forfulgte Mennesker? Det lærer Apostelen os, idet han siger. „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig Mand, som er os given. Den samme Mand vidner med vor Mand, at vi ere Guds Børn; Han kommer vor Skrøbelighed til Hjælp og træder frem for Gud i vort Sted med uudsigelige Sukke“ (Rom. 5, 5; 8, 16. 26).

§ 46. De hellige Engle ere ogsaa de gudfrygtige Fattiges særdeles Venner og redebomme Tjenere. Da Jakob med en Stav maatte vandre fra sin Faders rige Hus ud i Landflygtighed, saa han de hellige Engle stige op og ned paa Himmelflugten (1 Mos. 28, 12). En Engel bringer den hungrige og tørstige Elias Mad og Drikke i Ørken og vedervæger ham (1 Kong. 19, 5, 6). I den engelske Historie læser man, at Biskoppen af Norwich ofte lod en gudfrygtig Mand ved Navn Robert Samuel ligge i Trængsel to til tre Dage uden Mad og Drikke, saa at han næsten vansmægtede af Hun-

ger. Da han nu engang var indslumret af Mæthed, fremstillede der sig En i hvid Skikkelse for ham og sagde: Samuel! Samuel! vær ved godt Mod; thi fra denne Dag skal du hverken hunge eller tørste mere, og virkelig sølte han fra den Tid af indtil den Dag, han blev brændt. At de hellige Engle bare den fattige Lazarus's Sjæl efter hans salige Død hen i Abrahams Skjød, er velbekendt af vor Frelser's Beretning (Luk. 16, 22). Og at derhos alle hellige Guds Børn ere de Fattiges og Elendiges Forbedere, vil Ingen negte, efterdi de Forfulgte, de, som ere i Nød og Fare, de Bedrøvede og Modfaldne, Enker og Faderløse, de Elendige, Forladte og Trøstesløse indekluttet i alle velaffattede Kirkebønner, og jeg kan ikke forestille mig, at der skulde være nogen troende Sjæl, som ikke flere Gange om Dagen tænker paa sine bedrøvede Medchristne og med Sukke og Bønner hjerteligen anbefaler dem og deres Fattigdom, Nød og Trængsel til den fælles Hjælper i Nøden og den gode himmelske Fader, ligesom jeg ikke forstaaer, hvorledes en sand Christen skulde kunne spise uden at tænke paa de Fattige, der Intet have kunnet tilberede til sig, eller hvorledes han skulde kunne indslumre uden at ihukomme dem, der gaa tiljængs med Bedrøvelse, Kummer og Hjertesorg, og uden at anraabe Gud om Trøst og Hjælp for dem.

§ 47. Og have og beholde de gudfrygtige Fattige endelig intet Andet, saa eie de dog Himmelen og den evige Salighed. De ere allerede i denne Verden salige efter Troen og Haabet (Rom. 8, 24); de besidde Guds Barnerets Herlighed; de ere kaldte til Jesu Christi Samfund; de nyde, som ovenfor berørt, den Hellig Aands Trøst. Vel er der i denne Verden en stor Forskjel mellem Mennekens Børn, og det har behaget den Høieste at gjøre den Ene rig og den

Anden fattig, den Ene høi og anselig og den Anden lav og foragtet; men hvad det Aandelige, Himmelske og Evige angaar, da er her ingen saadan Forskjel; her ere vi Alle lige berettigede; her have vi Alle en Gud, en Fader, en Frelser, en Talsmand, en Daab, en Nadverb, en Tro, hvilken sidste den hellige Apostel Peter derfor kalder „samme dyrebare Tro“ — 2 Ptr. 1, 1), saasom den ene Christnes Tro, hvad enten han er rig eller fattig, gjælder ligesaa meget for Gud som den Andens, naar den kun er sand og ikke forseiler den Herre Jesum, som sit Midtpunkt og sin Naadethrone. Og ligesom Solen med sit Lys og sin veldædige Indflydelse beskiner og frugtbargjør den lave Viol, der holder sig ved Jorden og saa at sige skjuler sig under sine Blade, den skrøbelige Humle, ranke og den vaklende Vinstok, der ikke kunne holde sig opreiste og bestaa uden Stænger og Støtter, samt Rosenbusken, uagtet den er fuld af Terner, ligesaa veljom de høie Vilier, Æble-, Bære- og Æbletrær, saaledes er ogsaa Guds saliggjørende Naade i Christo Jesu aabenbaret for alle Mennekter, og alle Troende, deriblandt ogsaa de Fattige og Elendige, kunne rigeligen og saligen nyde Godt deraf. Mærkværdigt er det, at Guds Aand saavel, hvor Han taler om de Rige, som hvor Han taler om de Fattige, tilføier: „i denne (den nærværende) Verden“. Saaledes siger den hellige Paulus: „Forkynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke skulle hovmode sig,“ osv. (1 Tim. 6, 17), og den hellige Jakob: „Har Gud ikke udvalgt dem, som ere fattige i denne Verden, til at vorde rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elste?“ (Jak. 2, 5) hvormed uidentviol tilkjendegives, at en saadan Forskjel og Tilstand ikke strækker sig videre og ikke gjælder andetsteds end i det Timelige og Forkrænkkelige, og at de

Rige desuagtet kunne være fattige i det Aandelige og de Fattige rige, hvilket paa den ene Side tjener de Rige til en Advarsel om ei at stole paa det for-gjængelige Guds og hovmode sig deraf, efterdi det ikke vil følge med dem ud af denne Verden, og paa den anden Side yder de Fattige den Trøst, at de ikke skulle være synderligt bedrøvede over sin Nød og Trang, saasom de vide, at den kun i denne Verden vil besvære dem.

§ 48. Hos de katholske Forfattere læser man, at der af den, som vil erholde Afslad, fordres tre C'er i det latinske Sprog, nemlig Contritio, Confessio og Contributio (istedet herfor kunde man i vort Sprog sætte tre B'er nemlig Bod, Bekjendelse og Betaling), hvorfor det i Taxa poenitentiarum (en Bog, der indeholder Taxt paa alle Synder og hvor Meget der skal erlægges i Bod for dem til det pavelige Skatkammer) hedder: Pauperes, quia non habent, ideo non possunt consolari (da de Fattige Intet eie, kan man heller ikke trøste dem). Sjandhed en daarlig Trøst for de Fattige. Men som Træet er, saa er ogsaa Frugterne. Jif Simon Petrus se dette Marked, vilde han uden tvivl atter optændes af gudelig Nidkjærlighed og sige: „Dine Penge være forbandede tilligemed dig, fordi du mener at kunne erhverve den Guds Gave for Penge“! (Ap. Gj. 8, 20) I den Herres Jesu Rige lyder det helt anderledes; Han siger, „at Han er sendt til at prædike Evangelium for de Fattige og Glendige; Han tilbyder Alle for Intet og uden Penge Vin og Mælk“, det er: rig og kraftig Trøst til Hjælpelse for deres Sjæle (Esai. 61, 1; Matth. 11, 5; Esai. 55, 1; Joh. 7, 37); ja Han priser de gudfrygtige Fattige salige, idet Han siger: Salige er de Fattige i Aanden (de, som have en ydmyg og sønderknust Aand, agter sig selv med alle sine Gaver og Gaver for Intet, søge al sin Rigdom og Storhed i Guds Naade i

Christo Jesu, er vel tilfredse med Guds hellige Willie, bære taalmodigt sin Fattigdom og andet Kors, osv.); „thi Himmeriges Rige er deres“ (Matth. 5, 3), ligesom ogsaa den hellige Apostel siger om sine Ebræere, hvis hele Eiendom var bleven dem frarøvet: „I have i Eder selv et bedre og blivende Guds i Himlene“ (Ebr. 10, 34), og, som ovenanført (§ 19), Jakob, „at Gud har udvalgt dem, som er fattige i denne Verden, til at vorde rige i Troen og Arvinger til det Rige, hvilket Han har lovet dem, som Ham elske (Jak. 2, 5).

§ 49. Og hvad mere er: de gudfrygtige Fattige kunne ei alene være forvisjede om Himmelen for sig selv, men ogsaa optage Andre, sine Venner og Velgjørere, deri — efter vor Frelser's udtrykkelige Ord: „Gjører Eder Venner ved Uretfærdighedens Mammon, at, naar I skilles herfra, de skulle optage Eder i de evige Boliger“! (Luk. 16, 9) Hvorledes dette er at forstaa, anser jeg det usornødent at forklare vidløstigt her, efterdi det allerede er skeet paa et andet Sted i dette Værk; imidlertid er det en stor Trøst for de Fattige, at deres Vidnesbyrd paa Herrens store Dag skal gjælde saameget hos Ham. Saa er da altsaa Herren selv i dette og hint Liv de Fattiges Del, som Han forud sagde om Levitterne i den gamle Pagt (4 Mos. 18, 20; 5 Mos. 10, 9; 18, 1. 2), og de kunne med stor Sikkerhed gladeligen sige: „Herren er min tilfaldne Del og mit Bæger; en Lod tilfaldt mig, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig“ (ja vist! Gud selv maa vel være en liflig og behagelig Arvelod! — Ps. 16, 5-6). „Hvem har jeg i Himmelen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligt“ (Ps. 73, 25, 26).

§ 50. Nu da, I gudfrygtige Fattige, jeg har hidtil bestræbt mig for ligesom

at overøse og allevegne omgive Eder's Hjerter med rig Trøst, for at de hverken skulle falde hid eller did, men leve og dø tilfredse, rolige og glade i sin Guds Godhed. Hjælp, min Herre Jesus, at jeg formedelft din Naade maa opnaa min hellige Hensigt og i disse vanskelige Tider husvæle ret mange bekymrede Mennesker og opmuntre dem til et frimodigt Haab i Gud. Jeg haaber ogsaa, at der i denne Fremstilling er lagt en Grundvold og samlet et Forraad, hvormed vi skulle kunne trøsteligen besvare Alt, hvad det sorgfulde Hjerter maatte indvende. Hvi sørger du da? hvi græmmer du dig, du kristelige, gudelskende Sjæl? Al, siger du, jeg er fattig! Hvad hører jeg? et Guds Barn, en Jesu Christi Brud, den Hellig Aands Vndling, Klientinde*) og Veninde og en Himmeriges Arving klager over Fattigdom! Er da den fattig, som eier Gud og Hans Naade, Jesum og Hans Samfund, den Hellig Aand og Hans Trøst, Himmelen og al dens Glæde og Salighed? Ja, siger du, jeg taler om legemlig Fattigdom og Mangel paa timeligt Guds. Er da vel de saameget værd som at et Guds Barn skulde være bedrøvet og græmme sig for deres Skyld? Have vi da ingen anden og bedre Eien- dom end den forgjængelige? Hvad er Verden? sagde nylig en gudfrygtig Frue paa sin Dødsfæng; er den vel værd at tænke paa? Guds Aand kalder det forgjængelige Guds den forførfiske, den uvisse Rigdom, sammenligner det med Dynd og Torner og siger, at det medfører overmaade stor Fare for at tabe det himmelske og evige Guds (Mark. 4, 19; 1 Tim. 6, 17), og alligevel ville vi beklage os over at Gud ikke har givet os det! Han vil føre os til Himmelen gennem Fattigdom og Trængsel, som den sikreste og ligeste Vej, og vi skulle hellere ville

vandre den farlige Vej, der gaar igjennem den timelige Lyksalighed og er belagt med tusindfold Satans Snarer og utallige Anstødsstene! Det er jo, ligesom et ungt Træ vilde besvære sig over at Gartneren ikke vilde tilstede Gjærdeklokker og vilde Humleranker at sno sig om det eller Jorden i Haugen over at han holdt den altfor ren for Ukrud. Ja, siger du, men den, som ingen Penge har, kan dog ikke komme nogen Vej her i Verden. Saa? Vor Frelser siger: Ser til, og vogter Eder for Gjerrighed; thi Ingens Liv bestaar i hans Guds, i det, at han har Overflod (Luk. 12, 15), og Erfaringen lærer, at mangt et gudfrygtigt Menneſte kommer ligesaa godt frem i Verden og gennem Verden med sin Fattigdom som en Anden med sin Rigdom. Guds Naade og Betsignelse er bedre end Alverdens Rigdom. Gud har budet sine Børn at rejse gennem denne Verdens Taareddal til det himmelske Fædreland; det skulde da være forunderligt, om Han ikke havde givet dem saamange Rejsepenge, som de trængte til. Men de ville ofte have Overflod; de ville have Penge til at gjøre sig lystige for i Verdens Herberger og Bærtshuse og nyde gode Dage; de ville gjerne klæde sig godt og prægtigt; de ville ikke gaa tilfods med en Stav, men kjøre i Vogn og lade sig bære i en Bærestol; de ville have det bekvemt og mageligt. Og alt dette har sit Udspring af deres syndige Kjød, som er lystent efter Verdensglæden. Men den gode Gud ved bedre, hvad der er dem tjenligt. Da den fortabte Søn havde en fuld Pung, henfaldt han til Fraadseri og Svir og glemte sin Faders Hus (Luk. 15, 12 flg.). Saaledes vilde det ogsaa gaa med dem; dersom de havde Meget at fortælle, vilde de lade sig op- holde og forsinke, indtil Porterne til Guds Stad vare lukkede.

§ 51. Men, siger du, jeg er født og opdragen i Fattigdom og Elendighed,

*) Klient, Klientinde, en Mand, Kvinde, som nyder en Andens (en Patrons) Beskyttelse.

har fra min Ungdom af maattet og maa endnu æde Taarers Brød og ved ikke af nogen Glæde at sige. Det kan jo ikke skade, du gudelskende Hjerte, at du nyder samme Behandling her i Verden som din Frelser, naar du kun efter at have lidt med Ham hisset bliver ophøiet til Herlighed. „Det er en Mand godt,“ siger Profeten, „at han har baaret Nag i sin Ungdom“ (Begr. 3, 27). Naar et Barn fra sine spæde Aar af er blevet holdt under Rijet, saa har det godt deraf alle sit Livs Dage. Unge Mennesker ere meget tilbøilige til Overdaadighed, Ulydighed, Raadhed, Utugt og andre Synder og opdygne ofte saa Meget i sin Ungdom, at de have Nok at tygge paa og æde af, saalænge de leve. Naar nu den himmelske Fader holder dem i Tvang ved Fattigdom og Kummer og derved bevarer dem for saadanne Synder, saa have de større Marsjag til at takke Ham end til at klage over Hans Styrelse. O hvor smukt lære ikke fattige og elendige Børn, der blive kummerligen opdragte af sine Forældre, at bede, at forlade sig paa Gud alene, at vandre i Frygt for Ham, paa det de ikke skulle forspilde Hans Naade, at elske og agte Hans Ord, at fornegte sig selv, at forsmaa Verden og dens Usjelhed og skatte det Himmelske og Ewige høit! Naar Noget, som maa føre Husholdning og ernære sig ved flittigt Arbejde og Sparommelighed, vil gifte sig, pleie forstandige Folk at raade ham til ikke at vælge en Person, som er opdragen i et fuldt Hus, hvor Alt gaar flot til, men en, som har tilbragt sin Tid i Mangel og trange Aar; thi hine forstaa ikke at holde Hus uden med Overflødighed og forbruge ofte Mere end Indtægterne kunne taale, medens derimod disse ere vante til Sparommelighed og forstaa at hjælpe sig og slippe ud selv med Lidet. Jeg tør næsten ogsaa sige, at den, som vil have en gudfrygtig Sjæl tilægte, ikke maa søge

den der, hvor man ikke ved af nogen Kummer og lever hver Dag herligen og i Glæde, men der, hvor man kæmper med Fattigdom og Trængsel og ved flittige Bønner og stadigt Arbejde maa bede sig til og erholde ethvert Stykke Brød af Guds Faderhaand.

§ 52. Man ser ofte med Bedrøvelse, hvorlunde unge Mennesker, der af sine formuende Forældre forsynet rigeligen med Mad, Drikke, Klæder og andre Fornødenheder og Bekvemmeligheder og blive føiede i alle Ting, vise sig saa koldsinde, saa frække, saa uopmærksomme i Kirken under Gudstjenesten, i Bønnen, i Skriftestolen, ved Nydelsen af Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid, ved den hellige Daab, ved Fadderfester, at man godt mærker og tydeligen sporer, at deres Hjarter ere fulde af Verden og Kjærlighed til det Forkrænkkelige og kjende lidet til Sandheden i Christo, til Ordets Kraft, til hjertelig Andagt og hellige Øvelser. De vide ofte ikke, om de skulle aabne sin Mund til Guds Pris og aandelige Sange og stemme i med Menigheden eller lade det være. At falde paa Knæ, at udgyde Taarer, at vise sig andægtig og ivrig under Gudstjenesten forekommer dem latterligt og strider imod deres Værdighed. At ihukomme Noget af Prædikenen til sin Opbyggelse og Forbedring finde de uforment, efterdi de i sine egne Tanter allerede ere gode og gudfrygtige nok. Den sødeste Trøst, der bydes, er dem ligegyldig, efterdi de ikke vide af nogen Anfægtelse, Trængsel og Gjenvordighed at sige. Hvad der læres om at fornægte sig selv, om at korsfæste sit Kjød tilligemed dets Lyster, om at boie sin Villie og Deslige, det er for dem, som om Præsten havde jagt Noget i det hebraiske eller græske Sprog, og det, tænke de, ligger der ingen synnerlig Magt paa. Saaledes ere slige Børn meget ulykkelige i sin Ulykkelighed, og et i og for Gud udkjært Hjerte kan ofte ikke betragte dem

uden Taarer og Sukke. Vel taler jeg ikke om alle; thi jeg ved meget vel, at man stundom ogsaa i rige Huse finder god Barnetugt og sand Christendom; men det lader sig dog ikke negte, at det med de fleste staar saaledes til, som her er sagt. Betænk da her, du christelige Sjæl, hvor høit din Gud har elsket dig, og hvor hjertelig godt Han har ment det med dig, idet Han har ladet dig opdrages i Mangel og Trang og ikke har tilladt dit Hjerte at indvilles i det forfængelige Verdensvæsen. Se, dine andægtige Bønner, dine hede Taarer, din Kjærlighed til Guds Ord og Begjærlighed derefter, din Erbødighed, Odmagthed og Andagt under Gudsstjenesten, din Glæde i Guds Pris o. a. M. har du, næst Guds Aand og Naade, din Trang at takke for. O salige Fattigdom, der gjør os rige paa Tro, paa Kjærlighed, paa Taalmodighed, paa Bønner, paa Gudsfrygtighed! O salige Mangel, der fører os til Gud! O kjære Taarebrød, der gjør os Livsens Brød sødt! O lykkelige Sørgmodighed, der bevarer os for Verdensglæden og lærer os at søge vor Glæde i Gud og Hans Naade!

§ 53. Betænk ved denne Velighed tillige, du gudelskende Hjerte, at om du end ifølge Guds hellige Raad og Villie er født og opdragen i Fattigdom og stedse for Verdens Dine har været i en daarlig Forsatning, saa har du dog stedse været indesluttet i Guds Naade, Kjærlighed og trofaste Pleie og Omhu, hvilket sees deraf, at du har udstrakt dit Liv lige til nu og trængt igjennem saamegen Fattigdom, Mangel, Nød og Gjenvordighed indtil denne Dag. Se, har du haft Mangel, saa har Guds Godhed erstattet den; er du bleven bespist med Taarers Brød, saa har Gud velsignet det for dig og ladet det smage og besomme dig vel; har du end ingen Overflødighed havt, saa har det dog ikke maattet mangle dig paa det Nødtørstige.

Saamange Aar ere hengaaede og ved Guds Naade overvundne med alle sine Sorger og Bitterheder. Har du havt mangt et Kors, saa har du ogsaa havt mangan Trøst og mangan Glæde i Gud. Den trofaste Gud, der hidtil har hjulpet os og erstattet alle vore Mangler efter sin Godheds Rigdom, Han vil ogsaa fremdeles hjælpe os. Med Gud videre! Med Jesu Hjælp videre! Gud hjælper os jo stedse at overstaa den ene møisommelige Dag efter den anden og at aflægge den ene Byrde efter den anden, indtil vi omsider komme til den evige Hvile. Hvad skader det os da, at vi have maattet vandre gjennem Fattigdom og megen Trængsel, naar vi kun tilsidst indgaa i Guds Rige? Hvad skader det, at Veien har været knudret og besværlig, og at vi paa den have maattet tage tiltakke med Taarers Brød og Trængsels Vand, naar den kun bringer os til den evige Hvile og Glæde? Er det ikke bedre, at vide af ingen Glæde her i Verden og trænge igjennem til den evige Glæde end at leve i daglig Overdaadighed herliggen og i Glæde og blive nedstyrtet i den evige Kval og Pine? Lad det gaa, som det gaar, naar det kun gaar til Himmelen!

Bort med Verdens Skatte!
Jesum vil jeg fatte.
Jesum er min Lyft.
Bort med Verdens Vre!
Den skal ei besnære
Længere mit Bryst;
Spot og Spe og Rød og Død
Faar mig mig ei fra Jesu Side,
Hvad jeg saa skal lide.

§ 54. En anden gudsfrygtig Sjæl turde imidlertid sige: Al, jeg er vel kommen af fornemme og velhavende Forældre og opdragen i Overflødighed; de udrustede mig ogsaa med et anseeligt Hjemgiste (de efterlodde mig en stor Arv); jeg gistede mig derhos til en stor Formue, var ogsaa i Førstningen heldig i min Næring

og Handel, saa at jeg kunde henregnes til de velstaaende Folk paa mit Sted; nu derimod er jeg nedjunken i stor Fattigdom formedelst mange Ulykkestilsfælde, formedelst Krig, Rov og Plyndring, formedelst onde Menneskers Bedragerier, formedelst Tilbagegang i min Næringsvei, hvilket gaar mig saare nær til Hjertet, saa at jeg næsten ikke ved at finde nogen Trøst derimod. Nu, du kristelige Hjerte, jeg maa tilstaa, at din Byrde er tungere end den foregaaende, og kan godt skjønne, at den trykker og ængster dig mere end hin. Den, som fra Barnsben af er opvokset i Mangel og Trang, han tænker, at det ikke skal være anderledes, og formaar letteligen at stille sig selv tilfreds, naar han kun har Noget at leve af. Den derimod, som er opfostret i Overflod og ikke har lidt nogen Nød og siden kommer i stor Trang, ham gaar det som et spædlemmet og svagt Menneske, der bliver tvungen til at bære en stor Byrde en lang Vej og hvert Dieblæk vil jegne derunder, fordi den volder ham mange Hævelser og Smerter. Et Træ, der er opvoxt paa en tør Sandhøug eller Klippe, trives paa sit Sted og holder ud der selv i den tørre Aarstid; vilde man derimod flytte et andet derhen fra en fed og frugtbar Jordbund, saa vilde det koste megen Møie at holde det ilive. Saaledes er det ogsaa med dem, som ere fødte fattige, og dem, som ere blevne fattige. Om Kong Dionysius fortæller man, at da han var bleven forjagen fra sit sicilianske Rige og maatte ernære sig i Korinth ved at holde Skole, pleiede han at sige: O, hvor lykkelige ere ikke de, som fra sin Ungdom have været ulykkelige! — hvorefter han vilde udtale, at den Ulykke, som havde rammet ham, var saameget større, fordi han tilforn havde været rig og lykkelig og saaledes havde des vanskeligere for at vænne sig til Fattigdommen. Hertil sigter ogsaa Job, naar han

taler om sin Glendigheds Tyngde og Storhed; efter udførligen at have beskrevet sin forrige lykkelige Tilstand — han havde haft Overflod paa alle Ting, havde staaet i stor Ansæelse hos Enhver og stedsseet sin Velstand og Herlighed fornyet og forøget — tilføier han: „Men min Le ad mig Ungre end jeg i Dage — — Nu er jeg deres Spottefang og tjener dem til Mundheld; de affky mig. Jeg har ikke Rast, ikke Ro, ikke Hvile, og der kommer Uro“ (Kap. 29, 2 flg.; 30, 1 flg.; 3, 26).

§ 55. Hvorom alting er, saa maa det heller ikke i dette vistnok tunge Røre mangle de troende paa sikker Trøst, hvilken vi rigeligen finde i Guds Ord. Bør da for det Første overbevist om, du kristelige Sjel, at denne Forandring i din Tilstand ikke er skeet uden Guds hellige Raad og Villie, efterdi vi tro og vide, at „Herren er den, som gjør fattig og gjør rig“ (1 Sam. 2, 7), — som giver og tager efter sit Velbehag, hvilken Job erkjendte, idet han under en saadan tilfaldt Ulykke sagde: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!“ (Job 1, 21). Har en opstaaet Aldebrand fortæret dit Hus og Alt, hvad du eiede, saa har Herren antændt det; have Fiender, Tyve og Røvere overfaldt og plyndret, saa har Herren befaleet det; Herren har tilskikket det; ere dine Skibe sønderlagne af Stormen paa Havet og gaaede tilgrunde, „saa har Herren sønderbrudt dem“ (4 Mos. 21, 1 flg.; Jer. 21, 14; Amos 7, 4; Esai. 42, 22; Jer. 15, 13; 17, 3; 2 Krøn. 20, 37). Har nogen anden Ulykke tilfaldt dig, — er din Næring aftagen, — have uretsfærdige Mennesker bedraget dig og skilt dig ved din Eiendom, — er du uventet og uforsættigt kommen i Gjæld, saa er det Alt sammen skeet efter Guds Bestemmelse, saa har Han saaledes besluttet og for godt befundet det. Han har haft sine hellige Grunde til at gjøre det. Slige

Guds Domme og Tilstikkelse over de Gudsfrygtige udspringe ikke af Brede, men af Naade. De Ugudelige giver Han ofte de timelige Goder, og ligesom man fylde Jer Gjødsvinene med Mass, saaledes fylde Jer Han hines Bug, Poser, Kister, Lofte og Kjældere med sine gode Ting, for at de skulle annamme sit Gode og sin Del af dette Liv; de Gudsfrygtige derimod frastager Han ofte Alt, for at de skulle blive saameget mere forvisse om den himmelske og evige Eiendom. Man betragte nu de Guds Børns Exempler, der fra Rigdom ere nedfunkne i Fattigdom, saa vil man klarligen se, at Herren vel har beskikket saadan Forandring, men at Hans Faderhjerte dog uforandret har bevaret sin Naade og Kjærlighed for dem. Saa Job maatte gaa med en Stav ud af sin Faders Hus, hvor der var stor Rigdom og Oversflodighed paa alle Ting, og søgte et Brød i en udenlandsk og haard Tjeneste; Josef blev fra sin Faders høitælede Søn formedelst sine Brødres Had og Ondskab uformodentligen en dybtberøvet, fattig Træl; Job blev med et ras fattig og elendig, at hans Venner ikke kjendte ham; han mistede i Hast sit Gods, sine Børn og sin Helbred; David maatte, forjaget ved det uventede Oprør, hans Søn opvakte, drage ud af sit kongelige Hus, tage Flugten gennem Ørken og benytte sig af nogle af sine trofaste Lundersaaters Gavnildhed; Guds Naade og Misfandhed forlod imidlertid Ingen af dem, men fulgte dem allevegne; Gud satog dem deres timelige Gods, men ar og blev selv deres Gods og Del. Job var uden al Tvivl sin Gud ligesaa nær, da han sad fuld af Bylder i Asken og skræbede sig med et Pottefaar, som da han sad paa sit fyrstelige og kongelige Sæde og var i stor Anseelse hos alle (Job 2, 7. 8; 29, 7 flg.). Vinteren er Vingaardsmanden ligesaa nær, naar den om Vinteren ligger nede, beskæftet med Jord, som naar den om Hø-

sten staar fuld af Druer; thi dersom den ikke var ham nær, vilde han ikke med saamegen Møie bevare den mod Frost. Saaledes elsker ogsaa den gode Gud sine Børn, om de end ere nedfunkne i Fattigdom og Elendighed. Apostelen siger om den Herre Jesus, „at Han var rig, men blev dog for vor Skyld fattig, for at vi ved Hans Fattigdom skulde blive rige“ (2 Kor. 8, 9). Og Han var saa fattig, at Han ved sin første Indtrædelse i Verden maatte tage ind i en Stald og nøies med en Krybbe, at Han i sit Liv maatte ernære sig og sine fattige Forældre med Tømmermandsøren, i sin Død opgive sin Aand paa Korset, blottet og nøgen, efter at Stridsmændene havde delt hans simple Klæder mellem sig for Hans Pine, og efter sin Død blive begravet paa en Andens Bekostning i en Andens Grav. Der er imidlertid ingen Tvivl om at han i denne sin usle Tilstand stedse var sin Fader ligesaa nær som nu, da Han sidder i stor Majestæt og Herlighed ved Hans høire Haand i Himmelen. Og netop dette kan man ogsaa med Sikkerhed antage om Hans Troende; eie de end intet Andet, saa eie de dog en naadig Gud og kjærlig Fader, og have de end mistet Alt, saa have de dog ikke mistet Hans Naade og den sønlige Udkaarelses Herlighed.

§ 56. Men at den alvise, gode og kjærlige Fader ofte foretager en saadan Forandring med sine Venner og Kjære, dertil er der fornemmelig to Aarsager. Undertiden ser Han, at de timelige gode Ting ville blive dem til Anstød, og at de begynde at misbruge dem til Pragt, til Hoffærdighed og Overdaadighed; Han ser, at de blive stormodige, uvenlige og ubarmhjertige imod de Ringere og Fattige, — at deres Andagt til Bønnen og Nidkjærhed i Gudsfrygtighedens Øvelser aftager og kjølner, — at de fatte altfor stor Kjærlighed til Verden og det Forfrænkkelige og fordybe sig altfor med

get deri med sine Begjæringer, Tanker og Betyrninger og næsten glemme Himmelen og det Evige, — at Satan begynder at smede Guld- og Sølvlænker af Rigdommen, for deri at holde dem fængslede, — at de begynde at tjene Bogen og Mammon og hænge med sine Hjerter ved det forgjængelige Guds osv.; derfor tager Han det fra dem og lader dem stedes i Fattigdom og Glendighed, for at betage dem Veiligheden og Midlerne til Synd og frelse deres Sjæle. Naar den kjærlige Fader mærker, at den (timelige Uhygligheds) stærke Bin ikke er Hans Børn tjenlig, saa blander han den med (Trængslernes) Vand eller negter dem den aldeles og hyder dem at drikke lutter Vand, for at de skulde holde sig ædruelige, tugtige og sædelige. De timelige gode Ting ligne Bedbenden, der slonger sig om et Træ og bedækker og pryder det og giver det et smukt Udseende, men imidlertid tærer paa dets Saft og gjør, at det lidt efter lidt dør ud. Derfor borthugger Gud slige Planter og river dem ned for at frelse Træet. Naar Faderen ser, at hans Børn gjøre saameget Væsen af sine Duffer og andre Lege, at de derover glemme Bogen, saa tager han dem fra dem og giver dem maasse endog Ris ovenikjøbet. Hvo vil da fortænke den alvise, gode, himmelske Fader i at Han i en hjertensgod Mening gaar tilværks paa en lignende Maade med sine kjære Børn, — at Han tager den jordiske Trøst fra dem, paa det de skulde søge den himmelske og satte den høit?

§ 57. Til bedre Forklaring af denne Sag vil tjene, hvad Filip Melancton fortæller om en Kone, der engang jagde til ham, at hun, medens hendes Mand levede, havde været fra Forstanden i hele femten Aar, hvilket kom deraf, at hendes Mand ved et lykkeligt Tilfælde i Hast kom til en Kapital af 9,000 Daler, hvori hun ikke kunde skikke sig, men misbrugte

denne Rigdom til Hoffærdighed og Overdaadighed; efter hendes Mands Død satte imidlertid deres vanartige Børn Pengene overstyr saa at hun nu atter blev yderligt fattig, men fik til samme Tid sin fulde Forstand igjen, saa at hun havde Grund til at takke Gud inderligen for at Han atter havde berøvet hende hendes Rigdom, der, lig en stærk Vin, ikke havde været hende tjenlig. Herhen hører ogsaa de Gamles smukke og sindrige Læredigt, hvori de fremstille en gudfrygtig Mand, der ikke kunde finde sig i Guds forunderlige Domme og Veie og derfor tit og ofte bad Ham værdiges at lade ham vide Grundene til samme. Der kom derpaa en Engel til ham og sagde: Staa op, og følg med mig; jeg vil vise dig Guds Domme. De vandrede da sammen først igjennem en stor, tyk Skov og fandt her Viget af en gudfrygtig Eneboer, der var bleven sønderreven og dræbt af en Løve. Herover forundrede Engelen Ledsager sig og sagde: At, denne Mand var jo en gudfrygtig Sjæl; hvorledes gaar det da til, at Gud har ladet denne Ulykke ramme ham? Derefter kom de til en Mand, der boede ovenover et Vand, paa en høi Klippe; han havde tilforn været meget gudfrygtig, men ladet sig forlede af Verden og mente, at man ikke havde Noget igjen for sin Gudsfrugt; men den, som holdt med Verden, han havde Lykken med sig; derfor vilde han nu ogsaa lægge Samvittigheden paa Hyliden og gjøre med, saaledes som Verden gjerne vilde have det, og nyde dette timelige Liv osv. Engelen paaminde ham bevægeligen om at man ikke blot maatte se paa det Timelige, men allermest paa det Evige, — at det var en Blindhed at forspilde den evige Glæde for den korte og usle Lyst, som Verden kunde yde, — at en Christen skulde betænke, hvor dyrt Guds Søn har kjøbt ham og ikke latsindigt lade sig berøve den Skat, som det havde faldet hans Frelser saa surt

it forhverve; Momentaneum, sagde han quod delectat, æternum, quod eruiat: paa timelig Glæde følger evig Pine. Manden lagde denne Tale paa Hjertet, ik i sig selv og sagde: Gud være lovet, om har jendt mig en saadan gudfrygtig Gjæst, der atter har bragt mig staters vildsfarende Faar paa ret Veie! Gud være mig Synder naadig! osv. Idet han aaledes udtalte sin Anger og Bodsferdighed, greb Engelen ham og styrkede ham

Bandet, saa at han drukkede. Paa in Vandring videre kom de til en Mand, om paa alle Maader gjorde dem tiljode og blandt Andet satte et Sølvbæger for dem, hvilket Engelen ved Afsteden tog med sig. Derefter kom de til en Adelsmand, der var meget ugudelig og slet intet Godt vilde bevise dem, ikke ynde dem en Bid Brød eller Drik Vand, og for ikke at komme til at ligge paa Baden, maatte de tage sit Natteleie i hans Stald. Med ham tog Engelen om Morgenen en høflig Afsted og skjænkede ham det Bæger, han den foregaaende Dag havde taget med sig.

§ 58. Endelig kom de til en formuende Mand, der tog venligt imod dem, beværtede dem godt og, efterdi de ikke kjendte Veien, gav dem sin eneste Søn med som Vedsager. Da nu Barnet havde vist dem frem, tog Engelen ham, kvalte ham og kastede ham i en Grøft. Da kunde hans gudfrygtige Vedsager ikke længer holde sig, men udbød: Er du en Engel? du er nok snarere en Djævel; thi du er ei alene en Tyv, men ogsaa en Morder; med dig ønsker jeg ikke at vandre videre. Da sagde Engelen: Er ikke du den Mand, som saa ofte har bedet Gud om at aabenbare dig sine Domme? vid da, at hvad der er skeet, det er Alt sammen skeet paa Guds Befaling og har Alt sammen sine høivigtige Grunde, hvilke jeg korteligen skal meddele dig. Eneboeren i Skoven, som vi saa ligge i sit Blod, sønderreven af Løven, havde bedet Gud

viise ham den Naade at lade ham udgyde sit Blod til Gæde for den Herre Jesus, der havde gjenløst Menneskene med sit Blod; denne Bøn blev ham indvilget; thi for Gud er der i saa Henseende ingen Forskiel mellem en Tyran og en Løve. Den anden Mand, som jeg drukkede, havde tilforn været gudfrygtig, men havde ladet sig forføre af Verden; han bragte jeg ved min Tiltale paa bodsfærdige Tanker, og for at han ikke paaany skulde blive indviklet i Verdens Ugudelighed og falde i Fordømmelse, forkortede jeg efter Guds Bestemmelse hans Liv under hans Omvendelse. Den Tredie havde før været en gudfrygtig Mand; men fordi Gud havde forundt ham et Sølvbæger, brugte han dette til Hovmodighed; det var saa indpræget i hans Hjerte, at det ofte kom for ham i hans Bønner; derfor fratok jeg ham det og dermed tillige Anledningen til Synd. Den Fjerde var, som du selv erfarede, meget ugudelig og efter Guds retfærdige Dom given hen til et forkasteligt Sind; ham forærede jeg Bægeret til et Tegn paa at han havde sin Del her i Verden og engang vilde komme til at gjøre den rige Mand Selvtak i Helvede. Den Femte var forhen, da han intet Barn havde, meget gavmild mod de Fattige; men efter at Gud havde skjænket ham den eneste Søn, begyndte han at blive farrig og gnieragtig og vilde desaaarsag være bleven fortabt; nu derimod, da hans Barn, der er blevet saligt i sin Daabs Ustydighed, er borte, vil Faderen atter begynde, som før, at gjøre Godt imod de Fattige og siden blive salig. Hvad tyktes dig nu, o Menneske? kan du dable Guds Domme eller med Joie besvære dig over Hans underlige Veie?

§ 59. Den anden Aarsag, hvorfor den Høieste undertiden lader sine Børn falde fra sin Velstand i den yderste Fattigdom, er, at Han vil prøve, forsøge og rense deres Tro, afbrage deres Hjerte

mere og mere fra Verden og dens for-gjængelige Ting og vende det til sig samt endelig fremstille den for Djævelen og Verden til en Uergrelse og Bessjæmmelse, men for de Gudsfrygtige til et Exempel paa gudelig Taalmodighed og christelig Hengivelse. Dette sees klarligen af Jakobs, Josefs, Davids og ijerdeleshed Jobs ovenanførte Exempler. Ingen kan negte for at de Riges Tillid til Gud, om de end forøvrigt ikke ere ugudelige, dog ikke er synderligt ren. Af en sanvittighedsfuld Præst, hvem Gud ved sin Bessjæmmelse havde skjænk et eget Hus og en ikke ubetydelig Formue, har jeg hørt de mærkværdige Ord: Jeg har ofte ønsket, at jeg ikke havde mit Hus; thi naar jeg tænker paa mine Nærmeste og vi anbefale dem og deres Bessjæmmelse til min kjære Gud, saa mærker jeg, at min Bøn ikke er ren, og at mit Hjerte ikke ser alene og ufravendt paa Guds faderlige Forsorg, men villige og ved Siden deraf paa mit Gods, o. a. M. Dette maa være Tilfældet i endnu høiere Gråd med Andre, der besidde en større Formue. For at nu Troen og Tilliden ene og alene skal grunde sig paa og i Gud og Hans naadige Styrelse og Forsorg, tager Gud de timelige Ting bort og rydder alt det afveien, som kan tjene vort Hjerte til Anstød og vende det fra Ham. Vi mene ofte, naar det gaar os vel, og vi ikke vide af nogen Mangel, at vi have bragt det vidt i Christendommen; vi kunne bede ret andægtigt og sødeligt; vi læse og høre Ordet med ijerdeleshed Lyst og Glæde; vi have stor Tillid til Gud og falde Ham vor kjære Fader; vi kunne tale med frydesfulde Læber om Guds faderlige Omhu, Mistundhed og Trofasthed; vi kunne synge, prise Gud og glæde os i Hans Kjærlighed; vi kunne derhos være venlige og tjenstagtige mod Næsten, og i en saadan Tilstand behage vi os og befinde os vel og mærke ikke, at dette Velbehag, denne Ro og Glæde ikke egentlig og hovedsa-

gelig har sin Grund i Gud og Hans hellige Villie, men i vor timelige Lyksalighed, som en Guds Gave; vi elske ikke Gud rent, for Hans egen Skyld, men for den gode Tilstands Skyld, hvori Han har sat os og hidtil ladet os forblive; vi prale af den forsfæstede Jesus, fordi vi finde og besidde Ham som i en Lysthauge, midt iblandt Blomster og intet føle til ans Kors, Hans Galdebrik, Hans Fattigdom og Røghed, Hans Angest og Sorgmodighed, saa at Han kan have Grund til at sige til os som forud til Jøderne: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: I søge mig, ikke fordi I saa Tegn (og, derved bevægede, vilde tro paa mig og lære af mig, hvorledes man skal behage Gud), men fordi I aade af Brødene og bleve mætte (og haabe, at jeg ogsaa for Fremtiden saaledes skal bespiise og mætte Eder — Joh. 6, 26). Det er ofte i timeligt Velgaende med os som med visse drukne Folt, der ere meget glade, oprømte, venlige, gavmilde og meddelsomme, ja ofte, naar de blive bragte paa aandelige Tanker, meget andægtige, saa at de mangengang udgyde Taarer, paa hvilke de ellers pleie at have Mangel nok. Saaledes ogsaa: naar vore Hjerter ere berusede af de jordiske Goders søde Nydelse, ere vi ofte meget glade, oprømte, venlige og andægtige og blive ikke var, at Saadant ikke ene og alene har sin Oprindelse fra Gud og Hans Naade, men fra den timelige Lyksalighed, hvori vi befinde os. Derfor maa nu den kjærlige og alvise Gud foretage en Forandring med os; Han maa borttage den søde Vin, hvori vort Hjerte pleier at drikke sig drukket; Han maa fremstille den Herre Jesus for os ikke blandt Blomster, men blandt Torner; Han maa bortstafte den bløde Pude, hvorpaa vort Hjerte hviler udenfor Ham, for at det kan blive bitterligt, hvorledes det egentlig staar til med det, og at der endnu fattes det Meget, ja ofte Alt, uag-

tet det hidtil har troet at besidde det i Overflødighed. Og det er uidentvial dette, den kongelige Profet har villet tilkjendegive, naar han siger: „Jeg sagde i min Sikkerhed: jeg skal ikke roffes evindeligt. Herre, ved din Naade havde Du befæstet mit Bjerg med Styrke; Du skjulte dit Ansigt; da blev jeg forfærdet“ (Ps. 30, 7. 8). Herhen udtyder ogsaa en gudsfrygtig Lærer*) Profeten Jonas's Ord, hvor han siger: „De, som tage Vare paa tomme Forsængeligheder, de forlade sin Mistundhed“ (Jon. 2, 9). Hvo der forlader sig paa det Timelige, paa Rigdom, paa Være og paa Menneſter, han holder sig visjeligen til tomme Forsængeligheder og afviger (ihvorvel han selv ikke tror eller mærker det) med sit Hjerte fra Guds Naade, der alene opholder og styrker os og alene varer evindeligt.

§ 60. Tilmed har vort Hjerte, saalænge det gaar os godt, og vi ligesom sidde i en Rosenhauge, saare gode Tanker om Verden og anser den ikke egentlig for nogen Jammerdal, men snarere for et andet Paradis; det tænker sjelden eller dog koldfindigt paa Himmelen og ønsker sig den saa sent som muligt; det har ikke Øyst til at vandre herfra og være med Christo, fordi det befinder sig vel og har et godt Herberge. Efterdi det derhos bliver æret og elsket af Mange, saa mener det at have mange Venner, som det meget vel kan forlade sig paa, og naar Ulykken og Velstanden varer nogle Aar efter hverandre, saa kan det ikke begribe, hvorfor den hellige Skrift taler saameget om alle Ting's Forsængelighed, Ubestandighed og Forgængelighed. Og efterdi det endelig ogsaa i en saadan Tilstand beder, synger, gaar i Kirke og beslitter sig paa et godt Liv og Levnet, saa bliver det ikke var, at det elsker Verden og har indviklet sig i det Forkrænkkelige. Derfor kan den Høieste ikke Andet —

Han maa forvandle vort Solſkin til Uveir, vor Glæde til Sorg, vor Rigdom til fattigdom, for at vi skulle erfare, at Verden er en Taarers Dal, fuld af Ubestandighed, Forsængelighed, Daarlighed og Glendighed, paa det vi skulle blive kjede af den og alvorligt og inderligt længes efter Himmelen. Da bliver det tillige bitterligt, at ikke alle de vare Venner, som vi holdt derfor; da kommer Menneſtenes Utroſkab og Falskhed for en Dag; da lærer man at sige af Hjertet: Mer tro end Du, mine Frelser kjær, ei nogen Sjel paa Jorden er, osv. Fra alle Menneſter til Dig min Hu jeg har opløstet; hjælp mig nu, ved Dig kun fast at holde; bevar mig, Gud, at jeg ei maa beskjæmmet nogenſinde ſtaa og Fienden Glæde volde! Mange Venner ligne Svallerne, der i den deilige Sommertid ere om og hos os, men ved Vinterens Indtrædelse begive sig bort, saa at de ere intetſteds at ſe. De ligne Kvitsølvet, som, efter hvad de Naturfyndige fortælle, elsker Guldet og holder sig til det; men naar Guldet bliver sat i Jlden og rensset, gaar det strax bort i Røg. Fattigdommen kan man medrette kalde Venners Proberſten, fordi den adskiller de sande og trofaste fra de falske og lærer de gudsfrygtige Sjele, at den forſæſtede Jeſus er den bedste Ven, der ikke viger eller vakler, — der ikke elsker vor Ulykke og vort Gods, men os og vor Sjel.

§ 61. Mangengang rammer Ulykken og Fattigdommen ogsaa de Hjerte, hvis Samvittighed giver dem det Vidnesbyrd, at de i Enfoldighed og Retſindighed for Gud, ikke i kjødelig Viſdom (og Indbildning), men i Guds Naade have vandret i Verden og med Oprigtighed lagt Vind paa at tjene Gud (2 Kor. 1, 12). Den gode og alviſe Gud borttager ofte alt timeligt Gods ſelv fra dem, der med Alt, hvad deres var, dagligen have ligget for Hans Fødder, — der have erkjendt, at de ere Hans Huſholdere, og

*) Joh. Arnd.

oprigtigt bestræbt sig for at anvende Alt til Hans Vre og Næstens Tjeneste og bevare sig selv ubesmittet af Verden, — som vi se af Begivenheden med Job, hvem Gud selv giver det Vidnesbyrd, „at der ikke paa Jorden er En som han, en saa ustraffelig og retsaffen (oprigtig og mod Gud og Næsten tro) Mand, der frygter Gud og viger fra det Onde“ (Job 1, 8). Han fremstiller ogsaa selv udforsligt, hvorledes han har teet sig i sin timelige Lykkelighed, — at han nemlig ikke har sat sin Tillid til det forgængelige Guds, ikke glædet sig deri og puffet derpaa imod Nogen, men at han beredvilligen har tjent de Fattige og Elendige dermed, fremmet Retfærdighed, hæmmet Ondskab og overalt forholdt sig saaledes, at hans Hjerte ikke bebrejder ham nogen af hans Dage, og saa at han trostigt kan beraabe sig paa sit Vidne i Himmelen (Job 29, 12 flg.; 31, 13 flg.; 16, 19; 27, 6); ikkedestomindre blev han pludselig greben af Elendigheds Dage; den ene Ulykke efter den anden kom over ham; han mistede paa en eneste Dag sin store Formue og nedfank i den yderste Fattigdom og Foragt. Men netop denne herlige og trostelige Beretning, som vi ikke for meget Guld vil savne i Bibelen, lærer os, hvilke Aarsager den hellige og miskundelige Gud har til at gaa saaledes tilværks med sine kjære Børn, at det nemlig sker for at gjøre Djævelen, der anklager dem for Gud, som om de kun tjente Ham for Løn, til en Løgner og tilskamme, men derimod bringe deres oprigtige Tro, deres usminkede Kjærlighed og uroffelige Haab for Lyset og fremstille dem for Andre til Befæstelse, Trøst og Efterfølgelse. Naar Gud Herren forvandler sine Egnes timelige Lykkelighed til Fattigdom, saa er det, som om man borttager en Maske eller et Dække fra et deiligt Ansigt eller lader en smuk Person fremtræde i en simpel Dragt, uden

Stads og Pragt, idet dens Skønhed da viser sig saameget mere udmærket og beundringsværdig, fordi den er blottet for alle fremmede Hjælpemidler. Den slebne og kantede Diamant spiller listligt, og i de kolde, mørke Vinternætter skinne og tindre Stjernerne klarest. Saaledes kommer ogsaa de Troendes Gudsfrugt bedst tilsyne i Trængsel, Fattigdom og Elendighed. Krysostrasen (en Edelsten, der omtales i Johannes's Åbenbaring, Kap. 21, 20) lyser meget klart om Natten og paa et mørkt Sted, medens dens Glands derimod om Dagen er mat og næsten ikke kan sees. Saaledes er de Troendes Hjerte; dets Dyds-glands er aldrig skønnere end naar det er omgivet af Trængselens Nat; Gud har aldrig større Vre af sine Børn end naar de ere stødte i Fattigdom og Nød og bevise i Gjærningen, at de tro paa Ham, elske Ham og forlade sig paa Ham, osv.

§ 62. Naar du nu overveier alt dette, saa vær frimodig, du gudelskende Hjerte, om end allehaande Ulykkestilsælder have tilintetgjort din Velstand, og lær at sige af Hjertet med Job: „Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet!“ (Job 1, 21) Troer du af Hjertet, at Intet sker uden Guds, din kjærlige Faders og trofaste Skabers hellige Raad og Villie, og at ogsaa din Lykke har forandret sig til Ulykke ved Hans Forsyn og Styrelse, hvorledes kan da Saadant mishage dig? Vi forundre os over og tykkes ikke, at det var godt gjort af Profeten Jonas, at han turde brede sig paa Gud og ligesom fives med Ham, da Gud ved en Orm havde ødelagt det Rikjon, som Han i en Nat havde ladet opvoxe over ham til en Skygge; vi maa imidlertid se til, at ikke ogsaa vi, ligesom Jonas, lade den menneskelige Skrøbelighed overvælde os og bringe os til formedelst tabte timelige Goder, der paa Grund af sin Forgængelighed kunne sammenlignes

med Jonas's Rifajon, at knurre mod Gud og finde Mishag i Hans Styrelse og Gjerninger. Han er Herren og har frie Hænder til at gjøre med Sit, hvad Han vil. Er det os kjært, hvad Han giver, saa bør det hellerikke være os imod, at Han atter tager det tilbage; ja det burde medrette være os kjærere, naar Han tager det end naar Han giver det; thi det Timeliges Besiddelse medfører stor Fare og et tungt Ansvar, som Tabet deraf befrier os for. Alt hvad den gode Gud foretager sig med sine Børn, det har sin Begyndelse og Kilde i Hans faderlige Godhed; ei heller har det nogen anden Ende end netop denne Hans Kjærlighed og Trofasthed. Har Han frataget dig dit Guds, min Medchristen, saa har Han i sin Kjærlighed og Miskundhed fundet det saaledes tjenligt; Han vil aabenbare og forbedre dine Mangler, lutre din Tro, rense din Tillid, prøve din Kjærlighed, forøge din Andagt, berige din Sjæl med aandelige og himmelske Goder og ved dig fremme sit Navns Ære, Sattans Skam og din Næstes Opbyggelse og Forbedring. Har du ogsaa Noget at sige herimod?

§ 63. Da den Herres Jesus Disciple fore over den galilæiske Sø og vare i Fare, fordi Vinden var dem imod, kom Jesus henimod Morgenstunden til dem; da forfærdedes de endmere, troede, det var et Spøgelse, og raabte af Frygt; men da Jesus tiltalte dem og sagde: „Værer frimodige! det er jeg,“ da havde al Frygt en Ende (Matth. 14, 24 flg.). Saaledes gik det ogsaa med Josefs Brødre; saalænge de stode i den Formening, at Statholderen i Ægypten var en Fremmed og havde kastet Unaade paa dem, svævede de i Angest og Nød; men da han aabenbarede sig for dem og sagde: „Jeg er Josef, — jeg er Josef, Eders Broder,“ da var al Frygt og Angest overstaaet (1 Mos. 45, 3. 4). Nu, dersom vi ikke vidste, med hvem vi i de Trængs-

ler, der møde os, have at gjøre, saa kunde Ingen fortænke os i at vi ikke kunde finde os i dem; men da vor Jesus aabenbarer sig i sit Ord og siger: Det er jeg; jeg er Jesus, din Broder, der elsker dig som sin egen Sjæl, hvorfor give vi os da ikke strax tilfreds og forlade os paa Hans Miskundhed? Hvad der gaar igjennem Jesu Hoved, Hjerte og Hænder, det kan ikke være ondt. Din Jesus, min Medchristen, vil prøve dig, om du ogsaa vil tjene Ham og forblive Ham tro for Intet, ved en Vid Brød og Drik Vand, i Fattigdom, Hunger, Kummer og Nøgenhed. Sig Ham ikke imod, men bevis i Gjerningen din Trost, Kjærlighed og dit Hjertes Oprigtighed; her er ikke Tid at beklage sig, men at lægge sin Trost for Dagen. Bevis derfor i Gjerningen, at du er tilfreds, om end Gud tager Alt fra dig, naar du kun maa beholde den forsfæstede, nøgne, blodige og fattige Jesus. Lad Hans Naade være dig nok. Dersom du med det timelige Guds tillige tabte Jesum og Hans søde og salige Samfund, saa vilde jeg raade dig til uden Afsladelse at bede, græde og klage, indtil du havde faaet Ham igjen; men vi vide, at begge Dele ingenlunde behøve at være forenede, ja at Guds Naade og den dyrebare Jesus oftere gjøre Selvtab med Fattigdommen end med Rigdommen. Vi vide, at de Troende ligesuldt ere Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, om de end med sin Frelser hænge nøgne og blottede, fattige, elendige og forladte paa Korset; hvad have vi da at besvære os over? den, som endnu besidder Guds Naade i Christo Jesu, han har ikke Marsag til at klage over noget Tab. Have somme hendes Menneſker kunnet bringe det saa vidt med sin Verdensviisdom, at de efter at have mistet sit Guds ved et Ulykkes-tilfælde alligevel kunde sige, at de Intet havde mistet, — at de bare alt Sit med sig (efterdi deres Kunst og Forstand ikke kunde fratages dem), hvad maa da ikke

somme sig for os Christne? Giv dig da tilfreds du christelige Hjerte, og vær fornøiet med din Guds hellige naadige Villie; sig eller syng gladeligen:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
 Kristus er
 Mig jo nær;
 Hvo vil Ham borttage?
 Jeg ved Ham skal eie Livet,
 Som Han mig
 Naadelig
 Har i Troen givet.

§ 64. Men maaske du vil indvende: Al, hvor sur falder ikke Fattigdommen mig, og hvor haardt trykker den ikke mig og Mine, fordi vi ikke ere vante til den! Tilforn havde vi vor Bekvemmelse i alle Ting; men nu er Altsammen borte; vi holdt et godt Vord og havde vore veltillevede Spiser til rette Tid; vi boede i et velbygget Hus; vi havde vort overflødige Indbo, vore bløde Dyner, smukke Klæder o. a. M.; dette er nu Altsammen fortæret af Ilden, — det er berøvet os, og vi have ikke beholdt Andet tilbage end Glendighed og Ubekvemmelse. I saa Maade vil jeg gjerne, du Guds Menneſke, tjene dig med trostefuld Undervisning efter den Evne, Gud forunder. Det var at ønske, at alle velhavende Folk vilde beslutte sig paa at være fattige midt i sin Rigdom og paa at lide Mangel midt i sin Overflødighed, og at de altid vilde have de Ord af Apostelen for Dine: „De, som have Hustruer (samt Guds, Klæder, Huse, Bekvemmelse), skulde være som de, der ikke have, — og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der købe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden (og dens Guds, Bekvemmelse o. a. m.) som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar“ (1 Kor. 7, 29—31), — hvormed han klarligen lærer, hvorledes en Christens Hjerte skal være beskaffet i timelig Velstand; det maa nemlig ikke hænge sig saaledes derved,

som om det ikke kunde leve den foruden; det maa ikke glæde sig saaledes derover, som om det ingen anden Glæde havde; det maa ikke forkjæle og forvænne sig ved Brugen deraf og ikke misbruge sin Formue til overdreven Pragt, overflødig Bleværelse, altfor meget og kostbart Bohave; men en Christen maa betænke, at han er kaldet til at tjene Guds Villie, til at tage den Herres Jesu Kors paa sig og efterfølge Ham, lide og dø med Ham, — at derhos alle timelige Ting ere underkastede Verdens bestandige Ubekvemmelse, — at den, som er rig, kan snart blive fattig, og at den, som har Meget, kan snart have Intet. Derfor maa han itide være belabet paa alle Tilfælde, leve i sit Hus som i et Herberge, betragte det, han har, som et laant og fremmed Guds og bestræbe sig for hver Tid og Time at være rede til med viligt Hjerte efter Guds Villie at forlade Alt og ombytte sin Bekvemmelse med Ubekvemmelse, sine gode Klæder med en Lærredskjortel eller Betlerdragt, sine Lækkere med Taarebrød, sin Anseelse med Foragt og den største Rigdom med den yderste Fattigdom.

§ 65. Til Opnaaelsen heraf vil det være tjenligt, at han indretter og fører sin Husholdning, ikke, som han kan og formaaer og som det lystne og syndige Rjød ønsker og begjærer, men som det stemmer overens med hans Christendom og er til Gavn for hans egen og de ham betroede Sjæle. En christelig Husbond maa i sin Klædedragt, sin Mad, sit Bohave osv. ikke rette sig efter sin Pung, men efter sin Stand og først og fremst efter sin Samvittighed og Guds Ord og i saa Henseende anordne Alt saaledes, at det ikke bliver til Skade, men til Fremme for hans Christendom. Skriften indeholder gavnlige Raamindelser herom, naar vi kun ville annamme dem. „Væier ikke Rjødet til at vække Begjærighed!“ siger den hellige Apostel (Rom. 13, 14), —

med hvilke Ord han vel ikke forbyder, at man til Nødtørstighed søger tilbørligen for sit Legeme og forsyner det med Klæder, Mad, Drikke, Lægemidler og anden Underholdning, men paaminder om at man i saadanne Ting bør holde Maade og indrette Alt saaledes, at ikke Kjødets onde Lyster opvækkes, næres og styrkes, men snarere underkues, og saa at Kjødet ikke faar Lov til at modstaa Aanden, men bringes til at adlyde den. Herhen hører ogsaa, hvad han siger paa et andet Sted: „Vandrer i Aanden (følger Guds Ord, ved hvilket den Hellig Aand fører Eder; lever ikke efter Fornuftens og Kjødets Velbehag, men efter Aandens Fornøjelse i Christo)! saa skulde I ikke fuldkomme Kjødets Begjæring. De, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne“ (Gal. 5, 16. 24). Til denne Kjødets Korsfæstelse hører udentvivl blandt andet, at man negter og unddrager det al overdreven og unyttig Pleie og Bekvemmelighed og med Hensyn til Mad, Drikke, Klæder, Sovn ikke behandler det efter dets Lyster, men efter dets Trang og efter det Maal, som vi formedelst Guds Ord og vor Erfaring finde tjenligt til Øvelse i Gudsfrygtighed og Undgaelse af Synd. Herhen hører ogsaa alle de Skriftsprog, som handle om Selvfornegtelse og Verdensforagelse, saasom: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornægte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig“ (Luk. 9, 23). „Hver af Eder, som ikke forlader alt det, han har, kan ikke være min Discipel“ (Luk. 14, 33). „Stikker Eder ikke lige med denne Verden; men bliver forvandlede ved Eders Sindes Fornøjelse, saa at I prøve, hvad der er Guds Villie, det Gode og Velbehagelige og Fuldkomne!“ (Rom. 12, 2) „Elsker ikke Verden, ei heller de Ting, som ere i Verden! Derjom Mogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Dinenes Lyst og et hof-

færdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden“ (1 Joh. 2, 15. 16), — saavel som disse: „Naar vi have Føde og Klæder, skulde vi dermed lade os nøie“ (1 Tim. 6, 8). „Formedelst Christum, den Korsfæstede, er Verden mig korsfæstet og jeg Verden“ (Gal. 6, 14). „Jeg har lært at nøies med det, jeg har. Jeg forstaaer baade at være fornødt, og jeg forstaaer at have Overflod. — Jeg er vel erfaren baade i at mættes og i at hunge, baade i at have Overflod og i at fattes“ (Filipp. 4, 11. 12). „Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, for at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (2 Kor. 9, 27) — og endelig disse: „Kvinderne skulde pryde sig i sømmelig Klædning med Blufærdighed og Tugtighed, ikke med Fletninger eller Guld eller Perler eller kostbart Klædebon, men med gode Gjæringer, som det sømmer sig Kvinder, der bekjende sig til Guds frygt“ (1 Tim. 2, 9. 10). „Kvindernes Prydelse skal ikke være den udvortes, Haarfletning, og paahængte Guldsmykker eller Klædebragt, men Hjertets skjulte Meneske i en sagtom og stille Aands uforfrænkkelig Væsen“ (1 Pet. 3, 3. 4).

S 66. Ved omhyggeligen at sammenholde og overveie disse Skriftsprog ser et christeligt Hjerte klarligen, at det, som ovenfor sagt, ikke staar ham frit for, om han end er velhavende og rig, at betjene sig af sine Midler efter sit Sind og efter Verdens Maade, men at han heri maa være forsigtig, frygtsom, maadeholden, ydmyg og samvittighedsfuld, ikke lade Kjødet have sin Villie, ikke føie sine Lyster, ikke stifte sig lige med Verden i Overdaadighed, Pragt, Kræsenhed og Velhyst, men i Gjærningen bevise, at han er en Elsker, Discipel og Efterfølger af Jesus Christus, den Korsfæstede, og har lært at foragte Verden med dens Forsængelighed. Han maa saaledes ikke altid spise og gjøre sig til gode efter sin Formue,

men efter sin Samvittighed; han maa ikke altid forlange og forskaffe sig den lækreste og kostbareste Mad, de bedste Drikke og alslens sjældne Sager, men ved Maadehold vænne sin Mund og Mave til ogsaa at finde Smag og Behag i i dagligdags, almindelig og mager Kost; han maa stundom tage tilsatte med en Vid Brød og en simpel Drik. Skulde nogen Forseelse være begaaet ved Madens Tillavning, bør han ikke gjøre nogen videre Ophævelse derover, ikke begynde at bande og huse, men tænke ved sig selv, at han ikke engang fortjener det saa godt og at der er mange Andre her i Verden, som staa høit over ham i et helligt Liv og Levnet og dog ikke have det saa godt, som han. Ei heller maa han overlæsse sig med Mad og Drikke og ikke æde og drikke med saadan Lyst, som om han ikke kjendte nogen anden Smag og Lyst, men holde Maade og søge den bedste Smag og sødeste Lyst i Gud og Hans Misfunderhed. Han maa undertiden, ja oftere negte sig selv Et og Andet; det er t. Ex. paa den Aarstid, da man kan faa noget Nytt af Kjød, Fisk eller Frugt, og det vilde gjøre Mange ondt, om de ikke strax kunde have det, naar det kun er at erholde, hvad det saa end skal koste; men en samvittighedsfuld Christen vil, om han ogsaa har Raad til at kjøbe det, tvinge sig selv og ikke strax lade det hente, og det ikke af Rarrighed, men for at gjøre sit Kjød Afbræk, tæmme sin Villie og vænne sig til i Nødsfald at kunne undvære disse og lignende Nariteter. *) Der er maaske tillavet en Ret for ham, som han meget ynder; han vil da ikke altid føie sin Madlyst og mætte sig dermed, men bryde af, stille sin Hunger med noget Simplere og overlade og sende Resten til en Fattig, der Intet har kunnet tilberede til sig. Han har en god Drik Vin eller Øl i Kjælderen og har slukket

sin Tørst; det staar ham frit for at lade sig give endnu en Drik til Fornøielse og maadeholden Glæde; men han vil dog mangengang negte sig den, alene, som sagt, for at gjøre Kjødet Afbræk og vænne det til at kunne undvære, hvad det gjerne vilde have.

§ 67. Ligesaa vil et gudsfrygtigt Menneſte forholde sig med Hensyn til sin Dragt, sine Sengklæder, sit Bohave og andre Bekvemmeligheder. Han vil vel beslutte sig paa Renlighed og bære en god og for ham passende Klædning; men han vil ikke ønske, at den just skal være af det nyeste Stof og sjældneste Tøi, som nys er indført fra fremmede Lande, besat med mange Kniplinger, Baand og Narrestreger og forfærdiget efter nyeste Mode af den dyreste Skrædder, men gjerne være tilfreds med det Sædvanlige og Tarvelige. Aligemaade vil han ogsaa i sit Hus, ved sin Bøn og Gudstjeneste være simpelt klædt efter Guds Børns Maade og fremtræde for sin Gud uden Overdaadighed, osv. Hans Seng vil letteligen være god nok for ham, og han vil i sunde Dage vanstelig klage over at den ikke er blød nok opredet. I Anstæffelsen af sit Indbo vil han se mere paa Rødtørstighed end paa Skjønhed og ingenlunde paa Pragt og stor Stads, efterdi han stedse stiller sig sin Uværdighed, de verdslige Tingssjorgængelighed og Ubestandighed, Verdenskjærlighedens og Verdensglædens Farlighed, sin Døds Visshed og Deslige for Die. Han vil ligeledes letteligen være tilfreds med det Hus, hvori han bor, naar det kun er bekvemt for Udsørelsen af hans Kalbs Syssler, o. a. M. Jeg har seet og erfaret, at gudelskende, paa sit Hjemsted anseede og formuende Følt undertiden have taget ud paa Landet og tilbragt et Par Dage og Nætter i en Bondehytte, ladet sig nøie med et Straaleie, spist og drukket af Lerkar og vist sig noksaa fornøiede hermed, saa og sagt

*) Sjælbenheder, sjældne Sager.

til fortrolige Venner: Lader os lære at foragte og undvære Verdens Pragt og vor Bekvemmelighed, paa det vi, om Nødvendigheden skulde kræve, at vi forlode Alt for Christi Skyld, eller det skulde behage Gud at fratage os Alt, hvad vi eie, ved Krig, Ildbrand eller andre Ulykkestilsfælde, alligevel kunde tjene Ham villigen og gladeligen! Nogle have for Skik at lade sit Dyende spiise ved samme Bord som de og mangengang at lade det, som er tilberedt til dem selv, staa og derimod lange til Dyendets Fad. Nogle lade vel ikke sine Tjenestefolk og Daglønnere spiise ved samme Bord, men dog komme ind i samme Stue og holde Maaltid i deres Nærværelse, ei alene, for at Alt skal gaa gudeligt, ærbart og ordentligt til, men ogsaa, for at de selv kunne have en Paamindelse om Taknemmelighed og Ydmyghed for Gud, og for at lære sig til ikke at foragte simple og fattige Mennesker og deres Stand, men at elske dem og vænne sig til dem.

§ 68. Jeg har seet bemidlede og anseede Personer tale meget venligt med de simple og fattige Mennesker, som enten have havt Noget at gøre hos dem eller forøvrigt truffet paa dem, — at de ved deres Komme og Bortgang have raft dem Haanden og vist sig meget beredvillige imod dem, ei alene, fordi de ærede Christum i dem, men ogsaa for at gøre Bekjendtskab med dem, og for at deres Selskab ikke skulde forekomme dem ubehageligt og fremmed, om den Høieste maatte ville overføre dem deri. Jeg har hørt gudfrygtige rige Mennesker sige, naar de uddelte Almisser til de Fattige, at de vare skyldige at give dem med det samme Sind, hvormed de selv tænkte at modtage dem, om Gud lod dem blive fattige; de vare rede ei alene til at give dem, men ogsaa, om Gud saa behagede, til at modtage dem. Nogle have gjort sig til de Elendiges Tjenere og Tjenerinder, have besøgt dem i deres Trængsel,

opvartet og pleiet dem i deres Sygdomme, selv bragt og indgivet dem Lægemidler og Bederkvælgelse, alt i den Hensigt at kunne være fattige midt i sin Rigdom og vænne sig til de Fattiges Selskab. Jeg har allerede i det Foregaaende anført et mærkværdigt Exempel herpaa,*) hvortil jeg her vil føie et andet. I en nærliggende navnkundig Stad døde i Aaret 1642 en evangelist fornem Adelsmand, som ei alene testamenterede sin store Formue, der efter troværdige Folks Sigende udgjorde over sytti eller otti Tusind Daler, til milde Diemed, til Understøttelse for den studerende Ungdom, til Skoler, til de Fattiges Underholdning i forskjellige Byer, men ogsaa i ovennævnte Stad gav sig ind i en Fattigstue, hvor han blev de Fattiges Forstander, læste for dem af Skriften og andre gudelige Bøger, holdt til visse Tider Bedetimer med dem, formanede dem til Gudsfrugt og et helligt Liv og Levnet og foregik dem med sit Exempel, pleiede dem i deres Sygdomme, klædte sig simpelt, som de, og omsider indslumrede salig i dette Høspital, efter at have gjort den Bestemmelse, at man skulde begrave hans Legeme uden nogen Pragt, ja uden Sigisfe blandt de Fattige paa Høspitalets Kirkegaard, hvilket ogsaa skede. Om den hellige Elisabeth fortæles, at hun undertiden klædte sig meget simpelt og paa Fattigfolks Maade og sagde til sine Fruentimmer: Dersom jeg var fattig, maatte jeg hjælpe mig med en saadan Klædning. Man ved omomme, at de meget sjelden have iført sig de skønne Klæder, som de have havt overensstemmende med sin Stand og Formue, og jeg kjender Exempler paa, at gudfrygtige Mennesker i mange Aar neppe en eller to Gange have brugt sine Bryllupsklæder, idet de ikke kunde fordrage dem formedelst deres Køstbarhed og aldrig

*) 2den Del, 4de Prædiken, § 34.

tog dem paa uden med Modvillie. Nogle have ikke villet vide, hvor Meget de eiede, og have aldrig tællt sit Forraad af Penge, men ladet det ligge som glemt og foragtet. Andre have stundom taget en blank Daler med et skjønt Præg, med mange Hoveder osv. eller en anden smuk Mynt og givet den til de Fattige, for at de kunde lære at foragte og villigen tabe saadanne og alle andre Penge. Da en kristelig Mand havde nogle kjære Venner hos sig tilbords, og et skjønt slebet Glas ved en Drengs Uforsigtighed blev ituslaaet, lo han kun deraf, og da hans Kone, som var bleven opbragt derved, sagde, at hun fandt det forunderligt, at han kunde le heraf, svarede han: Kunne vi ikke tabe et saadant Glas uden Harm og Uvillie, hvorledes vilde vi da bære os ad, om Herren tog Hus og Gaard og Alt fra os?

§ 69. Alt dette har jeg anført i den Henfigt at vække dem, der mene det alvorligt med sin Christendom og af Hjertet ønske at tænktes Gud og blive salige, til Eftertanke og vise, at man maa forblive fattig midt i sin Rigdom og ikke hænge sit Hjerte ved denne, men være stadig i Aandens Frihed. En saadan Tænkemaade stemmer ikke blot overens med alle de forhen anførte Steder af den hellige Skrift, men ogsaa med nogle Exempler, som vi finde i samme: Om Kong David læse vi, at da Filisterne vare leirede i Refaims Dal, fik David Lyft til at drikke af Vandet i en Brønd, som var ved Porten i Bethlehém, hvilket Vand uidentviol ofte havde smagt ham meget godt i hans Ungdom; da nu tre af Israels Vældige sloge sig igjennem og bragte Kongen Vand fra denne Brønd, vilde han ikke drikke det, men udøste det for Herren og sagde: „Langt være det fra mig, Herre, at gjøre dette! mon jeg skulde drikke de Mænds Blod, som gif hen med Fare for sit Liv?“ (2 Sam. 23, 13 flg.). Om den Herre Jesus selv

beretter den hellige Johannes, at da Han paa sin Reise kom til Sikar i Samaria i den hede Middagsstund og var træt og udmattet, satte han sig ved en (der-værende) Brønd. Som man kan se af andre Omstændigheder, var Herren tillige hungrig og tørstig og ønskede Noget at drikke; men iftedestomindre, da en samaritansk Kvinde indfandt sig ved Brønden for at drage Vand op, og Han kom i Samtale med hende og ønskede at omvende hende, glemte Han sin Tørst og søgte at give hende Livsens Vand at drikke. Da derhos hans Disciple, som havde været i Byen for at kjøbe Mad, opmuntrede Ham til at spise og vedervæge sig, sagde Han: „Jeg har en Mad at æde, som I ikke kjende. Min Mad er, at jeg gjør hans Villie, som mig udsendte, og fuldkommer hans Gjerning“ (Joh. 4, 5 flg.). Herhen hører ogsaa, hvad den hellige Paulus fortæller om sig selv, nemlig at uagtet han ansaa sig berettiget til at nyde sit Underhold af de Menigheder, for hvilke han prædikede Evangeliet, vilde han dog ikke gjøre det, men heller ernære sig ved sine Hænders Arbeide. „Derfor vi have faaet for Eder de aandelige Ting,“ siger han, „er det da noget Stort, om vi høste Eders timelige Ting? Derfor Andre have den Ret over Eder, skulde ikke vi meget mere have den? Men vi bruge ikke denne Ret, men taale Alt, for at vi ikke skulde gjøre Christi Evangelium nogen Forhindring“ (1 Kor. 9, 4 flg., jfr. Dan. 1, 8 flg.).

§ 70. Heraf sees, at det sømmer sig en Christen og er ham gavnligt, at han ved Guds Aand og Naade efter Hans hellige Ord styrer og tvinger sine naturlige Begjæringer, — at han i et heligt Diemed og af vigtige Aarsager afholder sig fra, hvad han ellers har god Ret og Magt til, — at han ikke gjør og tilsteder sig selv Alt, hvad der staar ham frit for, og hvad han tør gjøre,

men at han i alle Ting bestræber sig for at fremme Guds Væ, gjøre sit Kjød Afbræk og lære sit selvraadige Hjerte til fuldkommen og gladeligen at underkaste sig Guds Villie. Derjom nu Saa-
dant, næst flittig Bøn om den Hellig Aands Styrelse, iagttoges og udøvedes af rige Menneſker, medens deres Lykke ſtaar i Blomſt, da ſkulde det ikke falde dem ſaa tungt at finde ſig villigen i Fattigdom og bære den med Taalmodig-
hed, naar Gud lader dem nedſynke deri; man vilde da ikke behøve det ovenanførte Klagemaal og det vidtløſtige Svar der-
paa, men ſige gladeligen: jeg vidſte jo, at mit Guds var bedrageligt og forgjæn-
geligt, og at enten jeg maatte forlade det eller det mig; jeg har forlængesiden ved Guds Naade forberedt mig paa en ſaadan Forandring; jeg har aldrig været rig, ei engang, naar jeg var ſom rigeft; jeg forſtaar ikke blot at beſidde Rig-
dom, men ogſaa efter Guds Villie at miſte den. Skulde jeg ikke ligesaa gjerne tjene min Gud, naar jeg kun har en
Bid Brød og en Drik Vand, ſom naar jeg har mange Retter, god Vin og godt Øl? Skulde jeg ikke ligesaa vel efterfølge min forſkæftede Jeſum i daarlige og ſøn-
derrevne ſom i prægtige og koſtbare Klæ-
der? Jeg elſter Jeſum og intet Andet; naar jeg kun har og beholder Ham, ſaa beſtyrmer jeg mig hverken om Himmel eller Jord. Hvad ændſer jeg, hvorledes jeg har det undervejs, naar jeg blot kommer i Himmelen?

Guds og Legem, Sjæl og Livet

Gier Han,

Ene Han.

Han mig har det givet.

Vil Han fordre det tilbage,

ſke Hans Bud!

Jeg min Gud

Glad vil ære, uden Klage.

§ 71. Du vil nu vide, du gudel-
ſkende og over dit Tab bedrøvede Sjæl,
hvorledes du i ſaa Henſeende har teet
dig i din Velſtand, og om du har haft

ſaadanne Tanker og beſluttet dig paa at
forblive fattig midt i din Rigdom og at
bevare dit Hjerte frit, eller ikke. Havde
du det gjort, ſaa vilde Fattigdommen
nu ikke tykkes dig ſaa ſur, bitter og
fremmed. Men hvorom Alting er, ſaa
maa du ikke mangle Trøſt. Du ſiger:
Fattigdommen gjør mig og Mine ſaa-
meget mere ondt, fordi vi ikke er vante
dertil. Jeg ſvarer: Guds Naade, Jeſu
Chriſti Kraft hjælper os at overvinde
Alt. „Jeg formaar Alt i Chriſto, ſom
gør mig ſtærk“, ſiger den hellige Apoſtel
(Filipp. 4, 13). Anraab Gud om at Han,
ſiden Han har givet dig Korſet, ogſaa
vil forunde dig Trøſt og Taalmodighed.
Bed den Herre Jeſum, at Han vil hjælpe
dig at bære dit Kors og din Byrde.
Lid og Øvelſe frembringe Vane. En
ung Hest lader ſig kun ugjerne paalægge
Tømmer og ſpænde for Vognen; men
ſenerehen bliver den ſaa vant dertil, at
den ikke mere gjør nogen Modſtand, men
finder ſig villigen i Arbeidet. En Dreng
falder det fra førſt af ſurt, at han i
Stolen ſkal ſidde ſtille og ikke gjøre Andet
end bede, læſe og ſkrive; men med Tiden
bliver han vant dertil og gjør ofte Alting
med Lyſt. Om det da end i Begyndel-
ſen falder os ſurt og tungt, at vi ſkulde
lide Fattigdom, Hunger, Kulde og Nø-
genhed, ſaa lader os kun ſe paa Jeſum,
vor Forgjænger, paa ſaamange gudſtryg-
tige Sjæle, vore Staldbrodre, og paa vor
Glendigheds Nytte og Ende; ſaa vil Alt
blive let og ſødt. Hvor mange Exemp-
ler har man ikke paa at Menneſker, der
fra ſin timelige Lyſſalighed vare nedſunkne
i Glendighed, i Begyndelſen ikke vidſte
at finde ſig deri, men ſiden ved Guds
Naade kom ſaa vidt, at de fik ſin Glen-
dighed kjær, takkede Gud derfor og høit
forſikrede at om det ſtod dem frit for,
vilde de ikke vælge ſin forrige Velſtand,
men beholde ſin Fattigdom, eſterdi Træng-
ſelen giver dem større Sikkerhed for at
forblive paa den rette Vej til Himmelen

end denne Verdens Lyksalighed. Bestræb dig herfor, du christelige Hjerte, i Betragtning af, at det jo er bedre at gaa fattig og elendig, blottet og nøgen, med meget Arbeide, megen Længsel, mange Sukke og Taarer ind i Himmelen end med fuld Pung og Bug, med megen Latter og Jubel at løbe i Helvede.

§ 72. Du siger: Vi have havt vor Bekvemmighed og mistet den og ikke beholdt Andet tilbage end Fattigdom og Ubekvemmighed. Jeg svarer: En Christens bedste Bekvemmighed og største Glæde maa bestaa i Guds gode og helige Villie og i den Herres Jesu salige Samfund. Hvad gjør ikke en Brud eller kjærlig Hustru for sin Brudgoms eller Mands Skyld! Hvor mange Besværligheder udholder ikke ofte en spæd Person for dens Skyld, som den elsker! Og vi skulde vægre os for at give Slip paa vor Bekvemmighed og at lide Ubekvemmighed efter vor himmelske Faders Villie og for vor Jesu Skyld! Hvem har desuden lovet os megen Bekvemmighed og en Rosenhauge eller et Paradis her i Verden? Hvor findes den Forjættelse, at Han vil føre os til Himmelen paa Rosenblade? Og hvad indbilde vi os, siden vi ville foreskrive vor Gud, hvor godt og bekvemt Han skal lade os have det her i Verden? Skylder Han os Noget? Eller have vi givet Ham Noget først, at Han skulde betale os det igjen? Ti og lid derfor, min Medchristen! Lad kun det syndige Kjøb blive dygtig medtaget og haardt behandlet; det fortjener det ikke bedre; ei heller er noget Andet gavnligt for det. Du siger: Vi havde vort gode Bord at gaa til og fik vor veltillavede Mad i rette Tid; men nu maa vi tage tiltakke med smal Koft og have ofte ikke det tørre Brød. Jeg svarer: Herover burde vi intet Klagemaal føre, men, som Jakob, ikke udbede os Andet af Gud end „Brød at æde og Klæder at iføre os“ (1 Mos. 28,

20) og, efter Apostelens Formaning, naar vi have dette, lade os dermed nøie (1 Tim. 6, 8). Gud har vistnok lovet os Underholdning i dette Liv, men ikke, at Han vil beværte os med mange Retter og kostelige Drikke. Er det ikke nok for os, at vi æde af et Fad med Guds helige Børn og ikke blive daarligere bespiste end de? Elias blev ved Kriths Bæk forsynet af Ravnene med Brød og Kjød og drak af Bækken; men hos Enken i Zarepta maatte han i flere Aar tage tiltakke med Oliefager. Herrens Engel bragte ham engang hans Mad, men intet Andet end en Kage, stegt paa hede Stene, og en Krukke med Vand (1 Kong. 17, 6. 12 flg.; 19, 6). Profeten Elija og hans Disciple maatte lade sig nøie med noget Grønt, som de opjogte paa Marken, indtil der kom en Mænd, som bragte dem tyve Bygbrød og endel friskt Korn (2 Kong. 4, 38, 41). Herrens Disciple plukkede Ar at stille sin Hunger med (Matth. 12, 1). Den Herre Jesus bespiste to Gange en stor Mængde Mennesker i en Ørken og lod ikke frem sætte Andet for dem end Brød og lidt Fisk (Mark. 8, 6. 7; Joh. 6, 11). Efter Hans Opstandelse lagde Disciplene et Stykke af en stegt Fisk og af en Honningkage for Ham, og dermed var Han veltilfreds (Luk. 24, 42); senere beredte Han ogsaa dem et Maltid, hvor Beværtningen var Brød og Fisk og en Drik Vand af Tiberias Sø (Joh. 21, 9). Lazarus bad ikke om det Bedste og Læreste, men kun om Smulerne fra den rige Mands Bord (Luk. 16, 21).

§ 73. Se, min Medchristen, saaledes behandler Gud sine Børn. Hvorledes skulde du da turde indvende Noget imod, at Han ikke bespiser dig anderledes, allerhelst da du ved, at denne simple Beværtning er krydret og blandet med Hans søde Naade og Kjærlighed? Den, som bliver bespist med Manna fra Himmelen, han har let for at glemme Ægyptens

Kjødgryder, Fisk, Rødløg og Hvidløg. O, hvor godt smager ikke en Vid Brød, som den Herres Jesu Haand tilbereder og rækker os! Naar jeg er forvisset om min Guds Naade i Christo Jesu og har den Hellig Aands Vidnesbyrd om min Barneret hos Gud i mit Hjerte, saa vil jeg gjerne være tilfreds, om min Gud end ikke giver mig Andet end Taarebrød at æde og Trængselsvand at drikke. For mig er det nok, at jeg har Mad og Drikke i det Maal og af den Betskaffenhed, at mit Legeme forbliver dygtigt til at tjene Gud og Næsten; jeg ønsker ikke at tjene Bugen; men Bugen skal tjene mig. Lad mig spise saa daarligt som muligt; naar jeg blot kan tro vel, elske hjerteligen, bede andægtigt og tjene Gud og Verden, saa er jeg fornøiet. Jeg tænker mænggang paa den Guds tro Tjener Moses, som efter Hans Befaling steg op paa Sinai Bjerg og var deroppe hos Ham i fireti Dage og fireti Nætter uden at æde Brød og uden at drikke Vand og som omsider kom ned igjen med en tom Mave, men med et skinnende Ansigt (2 Mos. 34, 4. 28 flg.). Fader ogsaa os i Fattigdom og Trang stige op til Gud med inderlig Bøn, hellig Andagt og gudelig Betragtning; saa skulde vi finde, at Mennekets ikke lever (og faar Kræfter, Lyst og Glæde) ved Brødet (og lækre Spiiser) alene, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund (af hvert Blik, som udgaar fra Hans naadige Ansigt, — hver Trøst, som udgaar fra Hans Hjerte (5 Mos. 8, 3; Matth. 4, 4). I den navnkundige Theolog Salomon Gessners Liv og Levnet fortælles blandt Andet, at da han neppe var sex Aar gammel, afgik hans Fader ved Døden og efterlod ham og hans Moder i stor Fattigdom; da der nu indtraf en stor Dyrstid, og Moderen var meget bekymret for hvorledes hun skulde opholde sit og sin Sønns Liv, trøstede denne hende med de Ord: Kjære Moder, du skal ikke græmme

dig for min Skyld; thi naar jeg blot kommer i Skolen, saa føler jeg ingen Hunger mere, men synes, jeg er ganske mæt. Saadan Fornøielse fandt det fromme Barn i Studeringerne, ihvorvel man nok kan vide, at ogsaa Guds søde Naade gjorde sit dertil. Skulde da ikke en gudelskende Sjæl finde saamegen Glæde og Mættelse i den Hellig Aands Skole, hvori man selv lærer og lærer Andre at kjende Gud og Jesus Kristus, at den letteligen kan undvære Verdens overflødige og lækre Retter?

§ 74. Du siger: Vi boede i et velbygget Hus, havde vore gode Sengeflæder og allehaande Bohave; det er nu borte, osv. Her kan jeg vel betjene mig af de Ord, som Gud ved Jeremias lod sige til Baruk, da denne saa, at ogsaa han vilde komme til at miste Alt, hvad han eiede, i den almindelige Ulykke, som Herren vilde føre over det jødiske Folk: „Saa skal du sige til ham: saa sagde Herren: se, det, jeg byggede, nedbryder jeg, og det, jeg plantede, oprykker jeg, ja det ganske Land. Og du, du søger dig store Ting; men du skal ikke søge dem; thi se, jeg lader komme Ulykke over alt Kjød, siger Herren; men jeg vil give dig din Sjæl til Bytte, i alle de Steder, hvorhen du drager“ (Jer. 45, 3 flg.). Se, min Medchristen, da din Frelser, Guds Søn, kom til Verden, tog Han sit første Herberge i en Stald og sit Hvile- og Sovested i en Krybbe; siden tog Han tiltakke med Josefs simple Hus og med hans Bærsted, indtil Han tiltraadte sit Embede, da Han siger: „Nævene have Huler og Himmelenes Fugle Reder; men Mennekets Søn har ikke Roget, hvortil Han kan hælde sit Hoved“ (Matth. 8, 20). Apostelen siger om sig selv og andre tro Guds Tjenere: „Vi lide baade Hunger og Tørst og ere nøgne og saa Mundslag og have intet vist Sted“ (men ere som en Fugl, der om Matten bliver forjaget fra sit Sted og maa flyve omkring

hifst og her — 1 Kor. 4, 11). Nogle af de Menneſker, „ſom Verden ikke var værd, have vandret om i Ørkener og paa Bjerger og i Jordens Huler og Kløfter, lidende Mangel, betrængte mishandlede“ (Ebr. 11, 37 flg.). Hvor mangen god Husefader, der maaske havde bragt det langt videre end vi i Tro og Gudsfrugt, har ikke mistet hele ſin Eiendom i den uſalige Krig og ved Fienderneſ Grufomhed og maattet ſe ſit Huſe ſynke i Aſke, efter at det forud var blevet udplyndret! Hvor mangt et ædelt Landſkab i vort Tydſkland er ikke blevet jammerligen hærjet og ødelagt ved Mord og Brand! Og du min Medchriſten, ſøger dig ſtore Ting! Du vil bo bekvemt og i et ſtort Huſe; du vil ſove i bløde Dyner; du vil have et ſmukt og ſirligt Indbo og vil blive behandlet godt i alle Ting! Søg det ikke; lad dig nøie, naar du blot kan bringe din Sjæl med dig ſom Bytte. Det er upaatvivleligen et ſtort Beviſ paa vort Hjertes Forfængelighed, at vi ikke tro at kunne finde os vel, medmindre vi bo prægtigt efter vort Sind og Onſke. Tyrkerne ere heri af en langt anden Mening, efter hvad en blandt dem velbekendt Forfatter fortæller, og kunne i denne Hende beſkjæmme os Chriſtne. De have Affky for alle pragtfulde og overflødige Bygninger og holde for, at det er Tegn paa Stolthed og et Sind, ſom ikke kjender ſig ſelv, naar nogen har Lyſt dertil, ret ſom om han ſkulde være udødelig og ſtedſe og altid forblive her i Verden. De betjene ſig af ſine Huſe ſom en Vandringſmand af ſit Herberge, og naar de deri kunne være ſikre for Røvere, for Kulde, Hede og Regn, ſaa attraa de ingen ſtørre Bekvemmelighed. Derfor ſer man hellerikke i hele Tyrkiet mange pragtfulde og ſkjønne Huſe, ſelv om de beboes af en ſtor og rig Mand. Det er beklageligt, at diſe Blinde i ſit Mørke ſe bedre i ſaa Maade end vi Chriſtne ved vort flare Lyſ.

§ 75. Vi bør jo være fornøiede, naar kun vor Bolig er ſaa bekvem, at vi deri kunne forrette vort Kaldsarbejde og tjene Gud og Næſten; det er dette, vi have at gjøre her i Verden, og det kan ſke ligeſaa godt i et ſimpelt Huſe og en uſjel Hytte ſom i et prægtigt Slot eller Herreſæde. Ikke det Huſe, ſom er net og kunſtigt bygget, er i Guds Dine prægtigt og anſeligt, men det, ſom er Ham helliget og indviet (Pſ. 30, 1). „Stjernen,“ ſom gif foran de Viſe fra Øſterland, „kom og ſtod ovenover, hvor Jeſusbarnet var“ (Matth. 2, 9); ſaaledes ſkinner end den Dag idag Naadeſtjernen over alle, ſelv de ſimpleſte Huſe og Hytter, hvori Jeſus findes, elſkes og æres; ja den majeſtætiſke, allereheligſte Gud, Fader, Søn og Hellig Aand har forjættet, at Han ikke vil forſmaa noget troende Hjerte, ſom elſker Ham, men, hvorsomhelſt det boer, komme til det og fæſte Bolig hos det (Joh. 14, 23). Hvo vil ikke hellere bo med denne Gæſt i en ringe Hytte eller mørk Kjælder end uden Ham i et prægtigt Huſe og ſtort Slot? „Vi have dog her ikke en blivende Stad, men ſøge efter den tilkommende“ (Ebr. 13, 14); vi kunne letteligen for en Tidlang tage tiltakke med Herberget; vi ile til Guds Stad i Himmelen (Ebr. 11, 10. 16), til vor Faders Huſe, hvori der er mange Bærelſer, i hvilke den Herre Jeſus ogſaa har beredt os et Sted (Joh. 14, 2). Jeg har mere end en Gang givet Agt paa Fuglene og deres Reder; nogle gjøre Rede af Ler og Dynd, ſom Evalerne, nogle af Torner og Kvifte, ſom Storkene, nogle af tørre Blade, af Moſe, af Trævler og Halmſtraa, af Haar, af Uld o. a. M.; nogle bygge høit oppe, i Træer og Taarne; andre holde ſig til Jorden; men af ingen har jeg ſeet en ſimplere Tilſtelning end af en Vandfugl, der opholder ſig ved Elbfloden og ſom uden videre Tilberedſer gjør ſit Rede i et Hul paa Stranden midt iblandt Stenene, hvor jeg efter

Jisernes Anvisning har fundet dens Veg; alligevel nyde de alle den frie Lust og Guds Omfjorg, af hvem de alle ernæres; de opføde allesammen sine Unger efter sin Art og finde sin Glæde deri; nogle svinge sig op i Hviden fra sit Rede, der er bygget paa Jorden, saaledes som Lærken; andre synge ved sit Rede, selv i en Tornebusk eller Grøft, i den mørke Nat, i ondt Veir, saaledes som Rattergalen. Her kan man medrette sig med den Herre Jesus: „Ser til Himmels Jagle“ (Matth. 6, 26), og lærer af dem! De ere fornøiede med sit Rede og sin Tilstand, og enhver af dem priser sin Skaber, saa godt den kan, — og vi skulde ikke være tilfredse med den Bolig og den Tilstand, som den Høieste har bestiftet og anvist os! Jeg maa bekjende, at der som jeg skulde bo i et Hus, hvori Samfundet med Gud og den Herre Jesus, — hvori Gudsrygtighedens og Kjærlighedens Øvelse og Veien til Himmelen var mig betagne, saa vilde jeg aldrig forblive deri, det maatte nu koste, hvad det koste vilde; men da jeg er forvisset om at jeg kan have alt dette ligesaa vel i en simpel Ver- og Straahytte som i et velbygget Hus, saa gider jeg ikke bekymre mig stort om min Bolig. Jeg har forhen paa et andet Sted boet i et daarligere Hus end nu; men jeg ved ikke, hvilken større Glæde det nuværende skulde yde mig end hint, uagtet det er rummeligere og bedre. Jeg havde dengang mit Studerkammer, mit Vædekammer og Hvilested og saamegen Plads, at jeg og Mine kunde hjælpe os dermed; det har jeg endnu; dermed lader jeg mig nøie. Lad mig bo, som jeg vil, saa er min bedste Bolig min Guds Naade, Jesu, min Frelser, Vunder og Himmelen, som Han ved sit Blod og sin Død har forhvervet mig. Jeg tvivler ikke om at naar du rigtigt besinder dig, du gudelskende Sjæl, saa vil hellerikke du være af en anden Mening og ikke mere gjøre dig nogen synderlig Be-

kymring for din Boligs Skyld her i Verden.

§ 76. Hvad Sengklæderne angaar, da vil jeg ikke negte for at det er et stort Tab, naar et Menneſte, som dagligen bliver træt af tungt Arbeide eller som er udmattet af Sorg og Græmmelse eller af Alderdom eller Sygdom, maa savne dem, og jeg har ofte hørt saadanne Personer sige, at de heller vilde undvære et Maaltid Mad om Dagen end sine Sengklæder; næst Kjærligheden til og Glæden i sine Nærmeste havde de i timelige Ting ingen bedre Vedertvægelse end sine Sengklæder, ligesom da ogsaa min Gotthold maaske ikke saa ueffent har kaldet dem sine Sorgeres Henlægningsrum. Men om end Vegemets Ro er forstyrret, bør dog ikke ogsaa Sjælens Ro gaa tabt. Har du, min Medchristen, mistet dine Sengklæder, saa har du dog ikke mistet Guds Naade og Hans Misundheds Skjød, Jesu Bryst og Arme, din gode Samvittighed og Haabet om den evige Hvile. Læg dit trætte Hoved og Hjerte i din kjærlige himmelske Faders Skjød, og sig: Min Gud, Du har efter dit hellige Naad og Velbehag frataget mig mine Sengklæder og altsaa mit Vegeme dets Magelighed; saa skal Du da selv med din Naade være min Hvile; i dine Arme, Herre Jesus, vil jeg hvile, sove, leve og dø; lad det end være ude med mit Vegeme, saa er jeg dog tilfreds, efterdi min Sjæl finder Hvile hos Dig, osv. Skriften siger ogsaa, at Gud holder sine Egnes Dienlaag oppe, saa at de vaage, og at Han ogsaa giver dem Sovn efter sin Villie (Ps. 77, 5; 127, 2). Han er ikke med sine Gaver bunden til Sengklæderne. David sagde, medens han endnu maatte vandre landflygtig om i Ørken: „Du giver Glæde i mit Hjerte. — I Fred vil jeg lægge mig og tillige sove ind; thi Du, Herre, alene lader mig bo i Tryghed“ (Ps. 4, 7. 9). Hans Leie i Klipernes Kløfter og Huler var vist daar-

ligt nok; ikkedestomindre siger han, at da Gud glæder hans Hjerte og isfjænker ham sin Kjærligheds søde Vin, lig en Sovedrik, saa vil han lægge sig i Fred og sove aldeles trygt og sikkert. Endnu kan vor Gud, min Medchristen, skjænke dig Søvn ligesaavel paa en Straafæk eller paa den haarde Jord som tilforn i dine bløde Dyrer.

§ 77. Jeg mindes, at en Borgermester i en Naboby i Brandenburg, for hvem det anden Gang havde brændt og som derved havde mistet sine velbyggede Huse tilligemed sit meste Indbo, ytrede, han ikke vidste, hvorledes det gik til: før havde han mangengang ikke faaet sove i sit eget Hus, sit bekvemme Kammer og sine gode Sengklæder; men nu, da han boede trangt og daarligt hos Andre, og hans Magelighed var bleven ham berøvet, sov han noksaa roligt hele Natten. Han fik imidlertid til Svar, at han heri skulde se Guds Godhed, som paa denne Maade havde villet lette ham hans Kors. Det Samme kan vederfares dig, min Medchristen, om du end ikke har et ligesaa godt Leie som forhen. Saa vær nu tilfreds og stille i din Guds hellige Villie, min Medchristen; Han vil enten give dig Sengklæder igjen, eller ogsaa vil Han skjænke dig Hvile paa dit daarlige Leie eller, om du skal ligge vaagen, forunde dig saamegen Naade, at du ogsaa kan anvende dine søvnløse Nætter til Hans Tjeneste og din Sjels Bedste. Vær ikke saa saare berøvet for Bohavet; der er Meget deraf, som vi kunne undvære, og Lidet, som vi behøve; en Drifsmager et tørstigt, men i Gud tilfreds Hjerte ligesaa godt af et Lerkar som af et Sølvbæger. Ere vore Værelser ikke prydede med Gardiner, Skilderier, Bæstener, Glasfe, Fade og Deslige, hvad skader vel det, naar kun Hjertet er saaledes smykket med Bodsferdighed, Tro, Kjærlighed, Haab og Andagt, at den Herre Jesus ikke tager i Betænkning at

bo deri. Det meget Skramleri, hvormed Menneftets Børn ofte opfyldte sine Huse, er et af de Garn, hvori mangen Sjæl bliver fangen, og dertil udgives ofte mange Penge, som baade legemligvis og aandeligvis kunde have været langt bedre anvendte. I et smukt og allevegne velprydet Hus er der mangengang intet Stygger og Urenere end deres Hjerter, som iie og bebo det. Hvi ville vi derfor bekymre os om slige usle Ting, aldenstund vi vide, at vi have et bedre Guds hos os selv og i Himmelen? (Ebr. 10, 34). Da Josef vilde overtale sine Brødre til at flytte over fra Kana'an til Egypten, jagde han til dem: „Eders Dine se ikke med Bekymring hen til Eders Bohave! thi det Bedste i Egyptens Land er Eders“ (Mos. 45, 20). Tænker Eder da, at den Herre Jesus siger til Eder: Eders Dine se ikke med Bekymring til Eders Bohave, som I have mistet! thi alle Himmelsens gode Ting ere Eders.

§ 78. Du siger: Men efterat jeg nu er nedstukken i Fattigdom, kan jeg og Mine ikke længer leve overensstemmende med vor Stand. Jeg nedstammer fra en anseet Slægt; men det gaar mig daarligt; jeg maa se paa at Andre, som ere af langt ringere Stand og Herkomst, prunkte i fine mangedobbelte og kostbare Klæder; jeg og Mine derimod, for hvilke det sommede sig bedre og som det med større Ret tilkom, maa hjælpe os, som vi kunne, gaa med gamle, luvslidte, lappede og fillede Klæder og være en Spot for Verden osv. Jeg svarer: Min kjære Broder, min kjære Søster, jeg hører gjerne, at du gjør saameget Væsen af din Stand og hvad der som Følge deraf tilkommer dig, og at du vil, at din Gud skal være forpligtet til at rette sig efter din Stilling og Herkomst og behandle dig overensstemmende dermed her i Verden. Naar man er paa Jorden, saa ser man der Fjelde, Bæffer, Dale og lave Myrer; men kom vi til at vandre blandt

Stjernerne, saa vilde vi ikke se Andet end en rund Kugle og ikke kunne kjende et Fjeld fra en liden Houg. Naar en Børgermester i en By sidder hjemme hos sine Egne eller blandt sine Borgere, eller en Godseier eller Forvalter er hos sine Bønder, saa ere de noget Stort og nyde Være og Anseelse; men komme de til Høve, saa blive de kun lidet agtede. Saaledes ere vi Mennesker ofte vel anseede og paa Grund af vor Stand og Slægt høit agtede blandt Menneskene paa Jorden; men hos og for Gud gjælder Saa-dant Intet, og jeg ved ikke, hvorfor den Høieste desaarjag skulde skylde det ene Menneske Noget fremfor det andet. Lad vor Stand og Herkomst gjælde her paa Jorden, hvad de kunne; men naar vi have med Gud at gjøre og have Noget at søge i Himmelen, saa maa Alt være glemt, og da maa vi ikke anse os for Andet end stakkels unyttige Tjenere og elendige Betlere, hvis Ve og Vel afhænger af Guds Naade og Unaade. Vi ere Regnepenge i Guds Haand og den ene ligesaa god som den anden; Han lægger os ofte høit oppe og lader os gjælde Meget; da have vi Intet at rose os af, eller Han lægger os dybt nede; da have vi Intet at besvære os over. Alle Stænder, alle Slægter ere udrundne af en lav og ringe Stand og Slægt, ligesom den øverste Gren paa Træet ikke mindre end den nederste har sit Udspring fra Roden, som staar i Jorden.

§ 79. Nogle, som fra ringe Stand vare komne til Være og Værdighed, have efterladt sine Efterkommere en Grindring og Paamindelse om sin lave Byrd. Da Primislaus, den første Hertug i Böhmen, blev hentet fra Ploven til Libisza, Hærførenden over dette Land og hans tilkommende Gemalinde, tog han sin Vams, sin Tasse og sine Bondesto med sig og besøel, at man skulde henlægge og opbevare dem til en Paamindelse for hans Efterkommere. Villigis, Erkebiskop i

Mainz, var fra lav Stand stegen til dette høie Embede, idet hans Fader var Hjulmager i Landsbyen Strömingen i Saksen; men for at han ikke skulde hovmode sig af sin Være, lod han male Hjul paa Væggene i sit Bedestammer med den Overskrift: Villigise, prioris tuæ fortunæ memor, qvi nunc sis, considera!*) eller, som Andre fortælle det: Villigis, Villigis, memento, unde veneris!**) hvorfor ogsaa Somme ere af den Mening, at det er han, som fra først af har sat de Hjul i det mainziske Vaaben, som man endnu ser deri. I Antwerpen levede forud en rig Kjøbmand, som engang havde været Tigger, men som for medelst Guds Betsignelse havde fra en ringe Begyndelse erhvervet sig en betydelig Formue ved Handelen. Da denne Mand engang gjorde et stort Gjæstebud og beværtede Byens fornemste Kjøbmænd, lod han blandt Andet en Træstaa, fyldt med Vin, gaa omkring, sigende, at det var den, han pleiede at drikke Vand af i sin Fattigdom, da han bad om Almisse udenfor Kirkeøren; den havde han opbevaret til en Amindelse, for at han skulde takke Gud desto ydmygere og mere for den Betsignelse, Han havde forundt ham. Jeg skulde ønske, at Alle, som vare udsprungne af ringe Stand og ved Guds Naade og Styrelse, ved Dyd og Tapperhed havde erhvervet denne en ny Glands og stor Anseelse, havde gjort det Samme og ladet et eller andet Tegn paa sin forrige Fattigdom og Ringhed gaa i Arv til sine Efterkommere, for at disse kunde have en stedsebarende Paamindelse ei alene om at være taknemmelige og ydmyge imod Gud, men ogsaa om at det ikke burde mishage dem, om Han maaske efter sit hellige Raad og Velbehag vilde sætte dem tilbage i deres forrige usle Tilstand; thi jeg indser ikke, med hvad Ret vi skulde

*) Villigis, naar du betænker din nuværende Stand og Stilling saa ihukom den, du før var i!

**) Villigis, Villigis, husk paa hvorfra du er kommen!

kunne forlange, at Han skal gjøre sin Betsignelse arvelig og knytte Lykken, Rigdommen, Anseelsen til vor Slægt. Han lader ofte Forandringer foregaa heri, for at vi i alle Ting skulle se paa Ham, frygte Ham, underkaste os Hans frie Haand og Styrelse og erkjende de verdenslige Tings Forgængelighed.

§ 80. Man fortæller, at da en tap-
per og klog Mand, som var i stor Naade
hos sin Konge og modtog stedse større
Belgjæringer, af ham, blev adspurgt, hvad
Mere han endnu kunde ønske sig, svarede
han: „intet Andet end en Spiger“, med
hvilken han nemlig vilde fastspigre Lyk-
kens omløbende Hjul, for at det ikke skulde
kaste ham, der nu indtog det øverste Sted
derpaa, ned igjen. Men dette Ønske er
forgjeves; denne Spiger har Ingen endnu
kunnet finde; de jordiske og timelige Ting
forblive Ubestandigheden underkastede, og
ethvert Guds Barn bør stræbe at være
saaledes findet, at om det behager den
Høieste at foretage en Forandring med
hans Stand, hans Guds, hans Vre og
Anseelse, han da er vel tilfreds dermed.
Da David paa Flugten for sin oprørste
Søn sagde: „Finder jeg Naade for Her-
rens Dine, saa fører Han mig tilbage;
— — men dersom Han siger saaledes:
Jeg har ikke Velbehag i dig, — se, her
er jeg; Han gjøre med mig, som godt
er i Hans Dine!“ (2 Sam. 15, 25. 26)
var Han udentviol rede til, ligesom
Han havde modtaget Krone og Spir af
sin Gud istedetfor Hyrdestaven og Hyr-
destaven, saaledes ogsaa atter at ombytte
disse med hine og dog gladeligen ære
og prise Ham som sin Gud. Dette Sin-
delag maa ogsaa vi have; vi maa ikke
beklage os over Forandringen i vor ud-
vortes Tilstand, naar kun vor indvortes
og aandelige Tilstands Opkomst og For-
bedring derved bliver fremmet. De Christ-
nes bedste Stand og Stilling er, naar
de befinde sig i Naadens og de gode Gjer-
ningers Stand, ja, som vi allerede paa

et andet Sted have sagt, naar de ligge
med et bodsærdigt og troende Hjerter ved
den korsfæstede Herres Jesu Fodder. Des-
uden vide vi jo, at ingen Stand er saa
lav og ringe, at ikke den høie og mæje-
stætteste Gud skulde give Algt paa den
efterdi Han vel throner høit, men dog
„ser dybt ned i Himlene og paa Jorden“
(Ps. 113. 5. 6). Han fornedrer ogsaa
Mange i det Timelige for at kunne op-
høie dem i det Aandelige. Den Herre
Jesús, Verdens Frelser, skulde fødes af
Davids Stamme, hvilket ogsaa skede, men
ikke, før denne Stamme var bleven for-
nedret og fattig, saa at Josef, der var
en Gren deraf, havde maattet vælge Tøm-
mermandsøgen istedetfor Kongespiret. Der-
for kalder Profeten den, idet han taler
om den, en afhuggen Stamme (Stub).
Saaledes lader den alvise Gud endnu
den Dag idag mangt et Hus og mangen
Slægt nedsynke i en fattig og ringe Stand
og Stilling, paa det at Kristus aan-
deligvis kan udspringe deraf. Naar en
vild Stamme skal gøres modtagelig for
en god Bodekvijs og blive til et godt
Træ, maa den affjæres, fløves og blot-
tes for alle sine naturlige Grene. Saa-
ledes ogsaa: hvor den Herre Jesus skal
heriske med sin Aand og frembringe en
ny Skabning, der maa det gamle Men-
neske ndmyges, fornedres og gøres fat-
tigt, stedse aandeligen, men mangengang
ogsaa legemligen. Vær derfor tilfreds
med din nuværende Stand, du christelige
Sjæl, om den end ikke maatte svare til
din Herkomst og forrige Anseelse. Du
kan ikke være misfornøiet med din Stand
uden tillige at være misfornøiet med din
Guds Villie, efter hvilken den enten bli-
ver forhøiet eller forringet.

§ 81. Hvo var anseeligere end Guds
Søn, for hvem Seraferne skulde sin-
Ansigter og Fodder og raabte: Hellig
hellig! hellig! naar de saa Ham i Hans
Herlighed og siddende paa sin Throne
Siden blev han imidlertid funden i Kryp

ben i en Stald, i Tømmersmands- eller Hjulmagerværkstedet og tilsidst paa Korset, nogen og blottet, bespyttet, forhaanet, hudstrøgen, kronet med Torner. Denne dybe Fornedrelse fandt Han ikke Mishag i, efterdi Han vidste, at den vilde have vor Ophøielse til Følge. Skulde vi da sky en Forandring i vor Tilstand og Bykke, aldenstund vi ere forvissede om, at Alt maa falde ud til Guds Ære og vor Salighed? Vends heller ikke Verden og dens Dom, min Medchristen; sig med Apostelen: „Jeg agter det for saare Lidet at dømmes af de Uforstandige eller af en menneskelig Ret“ (1 Kor. 4, 3). Bonden kan ikke dømme om Edelfstene og smukt og kunstigt Arbejde, og Verden er meget for grov og uvidende til, at at den skulde kunne skjelne rigtigt og give Guds Børn den Ære, der tilkommer dem. Gud behandler ofte disse ligesom Kjøbmændene sine bedste Varer, hvilke de indsvøbe i Makulatur, Matter eller Strie; men den, som vilde vurdere Varerne efter Omslaget, maatte være meget uvidende. Saaledes er ogsaa Verden uforstandig og taabelig, idet den ringeagter en Guds Ven for hans simple Klædnings og luvslidte Kappes eller daarlige Tilstands Skyld. Hvem vil bryde sig om denne store Daare, der har daaret saalænge og nu snart daaret fra sig? Naar en lærd og anseet Mand maa ud at rejse, saa klæder han sig efter Rejsens Fordringer og trækker ofte et Utterplag af grovt Klæde udenpaa sine gode Klæder; naar han nu fremtræder paa et fremmed Sted i en saadan simpel Dragt, saa forundrer han sig ikke over, at Ingen agter ham stort; han bliver ligesuldt den, han er, og haaber at komme snart tilbage til sit Fædreland igjen, aflægge sine Rejseklæder og nyde sin sædvanlige Ære. Nu vel, du gudsfrygtige Sjæl, vi ere Vandringmænd her i Verden og maa ofte tage tiltakke med simple Rejseklæder; vil da Verden ikke agte og ære

os, hvad skader vel det? Den kjender os ikke; vi blive dog de, vi ere, nemlig Guds Børn, Himmels Borgere, Konger og Præster for Gud; vi ville til Gjengjæld hellerikke agte og ære den; det er Lige for Lige.

§ 82. Giver din Gud dig ikke Midler til at forskaffe dig saa mange og kostbare Klæder som Andre, der ikke ere dig lige i Stand og Byrd, saa antager jeg, at du snarere har Grund til at takke Ham derfor end til at besvære dig over Hans Styrelse, saasom Han derved har betaget dig Leiligheden til Pragt og mange andre Synder. Jo bedre mangelen Hest fodres, og jo smukkere den pyntes, desto stoltere traver den; jo kostbarere det syndige Rjød er klædt, desto mere indtaget bliver det i sig selv. Et verds- ligfindet Menneske, der har mange Klæder at stifte paa, er sin egen Afgud og tragter mere efter at behage Verden end Gud. Hvor mange Tanker, hvor megen Tid, hvor megen Moie maa han ikke anvende paa sin Bynt, som du, gudsfrygtige Hjerte, kan udfylde med Bøn og andre gudelige Øvelser! Du har kun en Klædning, og den er ret og slet. Godt, saa følger du den Herres Jesu Mode. Han havde hellerikke mere end en Klædning, som Han, efter hvad man vil vide, bar sit hele Liv igjennem. Sagnet fortæller nemlig, at Hans Jomfru Moder strikkede og forfærdigede den med sine egne Hænder i Hans Barndom, — at den efterhaanden vogte med Ham, og at den, lig Israeliternes Klæder i Ørken, aldrig blev slidt eller sønderreven (Noget, som jeg imidlertid vil lade staa ved sit Værd); denne Klædning toge Krigsmændene ved Hans Korsfæstelse og delte i Hans Paasyn. Ifledestomindre var og blev Han Guds enbaarne og allerkjæreste Søn, der med sin Nøgenhed har klædt alle Troende. Ere derfor end dine Klæder dig fratagne, saa hold dig i din fattige Nøgenhed til den korsfæstede Jesum

og trøst dig med at du ligesaa vel nu som før er og bliver et hjært Guds Barn. Naar du ønsker at tale med din Gud og banker paa Himmeldøren, saa ser man ikke først paa den Klædning, du er iført, men paa dit sukkende Hjerte. Af Verden agtes de høiest, som kunne opføre sig med Pragt; i Himmelen derimod giver man mere Agt paa de Ydmyge og fattige, hvilke have iflædt sig Tro, Kjærlighed, Haab, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyndighed og andre Dyder. Betragt derfor ikke Verdens Børn, der ofte leve og klæde sig over sin Stand, over Pligt og Gvne, med misundelige Dine, du gudselkende Sjæl, og besvær dig ikke over at din Gud ei giver dig Midler til en lignende Pragt. Der gives Blomster, som kun vise sig en kort Tid i sin Prydelse og snart visne og henveires af Vinden. Ved kun til Gud for dem, at de ikke med al sin Pragt og Herlighed maa komme til at fare til Helvede i den rige Mands Selskab og Antræk. En pragtfuld Verdensduffe og en alamodig^{*)} Monsieur^{**)} fortjene ikke Misundelse, men Medlidenshed, efterdi de have saa meget med det Forfrænkkelige at gjøre, at de lidet eller slet intet tænke paa det Evige, — efterdi de er prægtige og anseelige i sine egne og Verdens Dine, men

i Himmelen holdes for Stabilitener og Bederstyggeligheder. „Før du dig imidlertid den Herre Jesum Christum“ (Rom. 13, 14), og smyk dig dagligen mere og mere med Hans Retfærdighed og Helighed; „ifør dig, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed og Kjærligheden, som er Fuldkommenhedens Baand“ (Kol. 3, 12, 14). Lad dit Hovedsmykke, din Krands og Krone være Guds Naade, dine Halskjæder mange Troes-, Kjærligheds- og Trøstesprog, samlede i den hellige Skrift, dine Perler, dine Angers-, Andagts-, Kjærligheds- og Glædestaarer, din Høitids- og Bryllupsklædning Jesu Retfærdighed, din daglige Klædning en gudfrygtig og hellig Wandel, din Tantering Guds frygt og en god Samvittighed, dit hvide Linned et tugtigt og ubesmattet Levnet, o. a. M. Vil Verden ikke agte dig i denne Bynt, saa forundre dig ikke derover! den taabelige Nar ved ikke bedre; lad det være nok for dig, at du, som en deilig Jesu Christi Brud, behager din Gud! Gud hjælpe os, at vi maa gladeligen foragte Verden med al dens Forfængelighed og Herlighed og alene sætte Pris paa hvad der er guddommeligt, himmelsk og evigt! Ham være Ære i Menigheden ved Christum Jesum gennem alle Slægter, i alle Evigheder! Amen.

*) efter Moden.

**) Herre (udtales Mosfioh).

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Ottende Prædiken,

hvori Betragtningen af de største og vigtigste Sorger forsaettes og Trøst meddeles derimod.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvælsker min Sjæl.

§ 1. Det er en mærkelig og trøstefuld Beretning, den Hellig Aand har ladet optegne for os om hvad der tildrog sig med den store Profet Elias og den fattige Enke i Zarepta. Herren havde ladet en stor Dyretid opstaa i Landet, idet Han holdt Himmelen tillukket i tre Aar og sex Maanedes, saa at den i denne Tid hverken gav Dug eller Regn. Sin Profet bød Han imidlertid at begive sig til Bækken Arith, hvor Ravnene hver Morgen og Aften bragte ham Brød og Kjød til Spise, og hvor han slukkede sin Tørst med Bækkens Vand. Da denne var bleven udtørret ved den bestandige Hede og Tørke, bød Herren sin Profet at gaa til Zarepta, som laa ved Sidon, efterdi Han havde befalet en Enke dersteds at underholde ham. Profeten stod op efter Herrens Ord, og da han kom til bemeldte Sted, traf han sin Forsørgerinde udenfor Stadens Port, hvor hun sankede Ved til at optænde en Ild, hvormed hun agtede at tilberede den sidste Ret til sig og sin Søn af det lille Forraad, hun endnu havde tilbage af Mel og Olie, og saa at oppebie Døden saasom hun ikke mere vidste noget Raad og Middel. Men Profeten bød hende at være ved godt Mod og kundgjorde hende, at den lille Rest af Mel og Olie, hun

endnu eiede, skulde ved Guds Ord og Betsignelse forøges saaledes, at hun tilgemed Sine kunde leve deraf, saalænge Dyrtiden stod paa, hvilket ogsaa skede.

§ 2. Det er ikke her min Hensigt at forklare denne herlige og deilige Beretning fuldstændigt og som den fortjente, men kun som en Indledning til nærværende Prædiken at uddrage en og anden Lærdom deraf til vor Trøst og Undervisning. Saaledes for det Første den, at Gud Herren fører et naadigt og faderligt Tilsyn med samtlige sine Troende, hvor i Verden de end ere, — at deres Tilstand ikke er Ham ubekjendt, — at Han sørger for dem, regjerer, leder og opholder dem, osv. Herren holdt ikke blot et vaagent Øie med sin Profet, som en stor og navnkundig Mand, men ogsaa med den fattige, ubekjendte og foragtede Enke i Zarepta. Om denne Kvinde var en Hedning eller en Israelit, kan man ikke egentlig se af Fortællingens Omstændigheder; men saa Meget er utvivlsomt, at hun opholdt sig paa et hedsst Sted, udenfor Israels Grændser; maaske havde hun, ligesom Elimelek forud drog med sin Hustru Moomi og sine Børn til Moabiternes Land, begivet sig til Sidoniernes Land, i den Tanke, at hun her vilde have bedre for at finde sit Livsophold,

jaalænge Dyrtiden varede. Imidlertid kan hun ogsaa have været en Hedning, som, fordi hun boede Guds Folk saa nær, var kommen til Kundskab om den eneste sande Gud, ligesom hun da ogsaa sværgede ved Ham og siger til Profeten: „Saa sandt Herren, din Gud, lever, jeg eier ikke en Kage“ (1 Kong. 17, 12). Det synes ogsaa, som om Frelseren, idet Han omtaler denne Begivenhed, hentyder til at hun ikke var nogen Israelit, men en Hedning, naar Han siger: „Der var mange Enker i Israel i Elias's Dage — og til ingen af dem blev Elias sendt uden til Zarepta ved Siden, til en Enkevinde“ (Luk. 4, 25, 26). Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa kender Herren denne Kvinde; Han ved, at hendes Forraad er fortæret, og at hun ingen Udvei mere oiner; Han ser hendes Hjertes Angest; Han hører hendes Sukke; Han tæller hendes Taarer, hentes over hende og sender hende Hjælp, da hun mindst tænker det og ikke venten sig Andet end Døden. Da Hagar frygtede for at dø af Tørst i Ørken tiligemed sin Søn og havde lagt denne fra sig, for ikke at se ham vanjægte og dø, og sad og græd, sendte Gud en Engel til hende, som viste hende en Vandbrønd, med hvis Vand hun kunde læske sig selv og sin Søn. Saaledes gik det ogsaa med denne fattige Enke; som hun sankede Ved — formodentlig med Sukke og Taarer — sendte Gud hende en jordisk Engel, der maatte forsikre hende om Hans Naade og Betsignelse.

§ 3. Det er trøsteligt, at den hellige Skrift siger, „at Herren's Vine gaa omkring paa al Jorden, at styrkte sig med dem, hvis Hjerte er retskaffent mod Ham“, (2 Krøn. 16, 9), — „at Hans Vine fare omkring paa den ganske Jord“ (Saf. 4, 10), — at Han ijer giver Agt paa det Land, hvor Hans Folk bor og hvor Hans Børn opholde sig, og at „Hans Vine bestandig ere derpaa fra Aarets Begyn-

delse og indtil Aarets Ende“ (5 Mos. 11, 12), ja hvad mere er, at Han har Die med Alle og Enhver af sine Troende, som David siger: „Se, Herren's Die er til dem, som frygte Ham, — som bide efter Hans Miskundhed, for at udfric fra Døden deres Sjæl og holde dem ilive i Hungeren. Herren's Vine ere vendte til de Retfærdige og Hans Øren til deres Raab (Ps. 33, 18, 19; 34, 16.) Dette lader sig nu ei alene oplyse ved den Betretning, hvorom vi have begyndt at tale, men ogsaa ved den daglige Erfaring, der klarligen lærer, at Gud giver Agt paa og ved sit guddommelige Forsyn regjerer ei alene den hele Jord, men ogsaa ethvert Land, i Landet ethvert Sted, enhver Stad, enhver Flække og Landsby, paa ethvert Sted, ethvert Hus, i Huset enhver Person, hvem Han ikke blot kender og ved at nævne ved Navn, men hvis hele Tilstand med alle dens Omstændigheder tillige er aabenbar for Ham! Han ser alle hans Veie; Han kender alle hans Gjæringer; Han hører alle hans Sukke; Han tæller alle hans Taarer; Han ved, hvad han endnu har i Forraad, være sig Lidet eller Meget, osv. Værer derfor frimodige, I gudelskende Sjæle, efterdi I vide med Visshed, at hvorsomhelst I leve eller bo, ere I indesluttede i Guds faderlige Forsorg; Han ser og ved, hvor mange Penge, hvor meget Mel og Brød, hvor stort Forraad I endnu have; Han vil nok til sin Tid vide at skaffe Raad; Han vil ikke lade Eder mangle noget Godt. Vel lader Han det undertiden komme til det Yderste med os; Han lader vor Formue udtømmes paa noget Lidet nær og al menestelig Hjælp og Trøst henvinde, paa det at Hans Hjælp siden skal blive desto synligere, og for at Enhver skal sige: Det har Gud gjort. Imidlertid ved Han at træffe den rette Tid, efter sit Ord: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5).

§ 4. Den anden Værdom, som vi kunne uddrage af denne Beretning, er, at den alvise og algode Gud aldrig fattes Midler til at sørge for sine Egne. Da Bækken Krith udtørredes, og Hans Tjener ikke kunde forblive længere paa dette Sted, viste Han ham et andet, og ligesom Han forhen havde budet Ravnene at sørge for ham, saaledes bød Han siden en fattig Enke at gjøre det og forskaffede hende Midlerne dertil. Og end den Dag idag erfare alle gudsfrygtige Hjerter, at deres Gud og Fader ikke er bunden til det ene eller det andet Middel; lukker Verden en Dør til, saa lukker Han igjen en anden op; udtørres en Bæk, saa fører Han dem til et andet Sted, til en stor Flod eller viser dem en stedsrindende Kilde. Dør en velgjørende og gæmild Ven fra dem, saa opvækker Han dem en anden; bliver en Ven uden deres Skyld (efter det menneskelige Hjertes Foranderlighed og Ubestandighed) forvandlet til en Fjende eller træet af at gjøre Godt og glemmer dem, saa bøier Han en Andens Hjerter til at tænke paa dem og række dem Haanden; lide de Tab i sin Næring paa et Sted, saa velsigner Han dem paa et andet Sted, osv. Saadanne Forandringer tjene til at de Troende lære at erkjende den Høiestes mangehaande Visdom og Godhed, og at de blive desmere styrkede i Tro og hjertelig Tillid og oftere opvakte til ny Betragtning af Hans Omsorg, til ny Andagt og Taknemmelighed. Thi ved Vanen blive Guds største Undere ringe og foragtelige i vore Dine, og dersom Hans Miskundhed altid viser sig paa samme Maade, saa betragte vi den med kolde og søvnagtige Hjerter. Men naar en Forandring indtræder, og Herren afstjærer de sædvanlige Midler, saa bliver vort Hjerter opmuntret til ivrigere at bede andægtigere, at betragte og taknemmeligere at erkjende sin Guds Almagt, Visdom og Godhed. Forsædtes derfor ikke, I chri-

stelige Sjele, om en Bæk udtørres, — om Menneskehjælp svigter, — om Noget her og der fattes; den gode Guds Hjerter forandres ikke, og Hans Haand forfattes ikke. Han ved flere Veie end en; Han har tusind og atter tusind Midler til at forsørge og opholde Eder. Lad fortørres, forsvinde, forgaa, hvad der vil; den evige Kjærlighed, Visdom og Godhed kan ikke fortørres, forsvinde eller forgaa.

§ 5. Den tredie Værdom er, at Gud ofte underholder den ene Fattige ved Hjælp af den anden, saaledes som her Profeten ved Hjælp af den fattige Enke, og som Han siger: Jeg har befalet en Enkevinde (jeg har udseet og beskiftet hende til) at underholde dig. Du gode, kjære Gud! skal da denne Enke, som selv Jngenting har, underholde din Tjener? Du har jo selv underholdt saavel Enken som din Profet: hvorfor siger Du da, at Enken skal underholde ham? Saaledes er det. O, Herren skjuler sig bag eller under Menneskene og udretter sin Gjerning ved dem; Han giver Menneskene ihænde, hvad der er tjenligt til vor Nød-tørst, saa at det heder, at de have underholdt os, medens dog Han selv har gjort det Altsammen. Dette gjør Han for at vedligeholde Menneskenes indbyrdes Kjærlighed og Verbødighed og for at forene dem ved Betragtningen af Hans Miskundhed. Profeten lærte ved denne sin Guds Besikkelse, hvor høit Han ogsaa agter en saadan fattig, ubekjendt Kvinde, og Enken fik Anledning til i den Tid, Profeten boede hos hende, at blive fuldkommen undervist i Kundskaben om Israels Gud. Herren havde sin Glæde af at bringe en saa stor Profet og sand Undergjerningsmand sammen med en saa fattig Kvinde og hendes Søn og se deres Hjerter forenede i Frygt for Ham, i Tillid til Ham, i Andagt og Bøn osv. Nu, end den Dag idag har Herren sine hellige Marsager, hvorfor

Han ofte lader den ene Fattige underholde den anden. Ofte faar en Mand, der selv ingen stor Formue besidder, en fattig Kvinde til Hustru og derimod en Rig en Rig; man skulde tro, det var bedre, at den fattige Mand blev sammenparret med en rig Kvinde og den Rige med den Fattige; saa blev den ene hjulpen ved den Anden; men det behager den Høieste anderledes; Han sammenparrer ofte de Fattige med de Fattige og de Rige med de Rige. Han skænker ofte en fattig Mand mange kjære Børn og en rig faa; Han velsigner ofte hurtigt en Kvinde med Børn i hendes Ugtestand og tager derefter Manden bort, saa at en fattig Enke beholder mange fattige Faderløse at underholde. Dette er faare forunderligt og urimeligt i Menneskers Dine, og vi tænke, at dersom vi fik styre Verden, skulde det blive anderledes. Vi havde udentviul ikke sendt Profeten under Dyrtiden til en fattig Enke i Zarepta, men maaske til den rige Rone i Sunem, der siden behandlede Elisa saa godt; men hos en saadan rig Rone og i hendes Overflødighed var Guds Almagt og Godhed ikke bleven saa kjendelig som i Fattigdommen, i den fattige Enkes udtømte Melkrukke og Oliekrus. Og netop denne Hensigt ligger skjult under alle andre Exempler. Gud bringer ofte Rig og Rig sammen og lader dem forarmes og deres Guds forsvinde, saa at de ikke kunde forsørge sine saa Børn, — for at vise Verden, at Alt kommer an paa Hans Velsignelse. Men Han sammenparrer ogsaa ofte de Fattige og hjælper dem frem; Han giver en fattig Fader mange Børn og en fattig Enke mange Faderløse, men velsigner dem dog lønligen saaledes, at de komme frem og have Lykken med sig, Alt i den Hensigt, at Hans Godhed og Visdom skal prises for Menneskene. Værer derfor ikke modløse, I gudelskende Sjæle, naar I selv ere fattige og dog have Fattige at sørge

for. Værer forvisjede om at Gud er iblandt Eder og har skjult sin Godhed under Eders Fattigdom. Forlader Eder kun af Hjertet paa Ham, og ser ikke paa hvad I formaa, men paa Hans Haand og hvad Han formaar! Han holder sig vel skjult; men Hans Almagt, Visdom og Godhed ville snart blive aabenbare. Jeg vil heller være fattig og have Guds skjulte Velsignelse end være rig og mangle den. Jeg vil heller eie og efterlade mine Børn Lidet, ja Intet med vor himmelske Faders Naade og Velsignelse end stor Rigdom uden denne og er vis paa at mit udtømte Melkar og Oliekrus godt kan holde de Riges Doster og Kjældere Stangen, osv. Med denne yndige og trøstelige Beretning har jeg, mine elskede Tilhørere og Læsere, villet berede Eders Hjerter saaledes, at de kunne være tilgjængelige for den Trøst, vi ville samle og meddele dem af Guds Ord, og desto glattere annamme den. Vi vill: i den efterfølgende Prædiken*) gjøre en Begyndelse med at belyse nogle af de troende Sjæles vigtigste og tungeste Sorger og lindre dem med Trøst, og efterdi de ofte er mangfoldige og manggehaande, holde vi os forvisjede om at det ikke vil være dem ukjært, at vi fortsætte dette Arbejde. Gud velsignede det og lade vort Hjerte fyldes og strømme over med Trøst til Bedervægelse for de gudfrygtige Sjæle, der forlade sig paa Hans Misfandhed, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Vi have i den sidste Prædiken drøftet det Hovedspørgsmaal: hvorfor Gud Herren ofte lader formuende gudfrygtige Mennesker nedsynke i stor Fattigdom, tilligemed nogle andre, som opstaa og afhænge af hint. Der staar imidlertid endnu Et og Andet tilbage, som ogsaa er beslægtet med dette Spørgs-

*) Det vil sige: fra næste Paragraf; de 5 første Paragrafer udgjøre Indledningen til nærværende Prædiken. D. A.

maal og oftere volder de bedrøvede Hjarter megen Sorg og Kummer. Hermed ville vi nu dennefinde begynde Fortsættelsen af vort hellige Arbeide, som alene figter til Guds Ære og de urolige Sjæles Trøst. En Christen, som efter Guds hellige Raad og Villie er kommen fra Velstand i Fattigdom, kan da endvidere sige: Jeg har haft gode og gudfrygtige Forældre, som have elsket mig og ofte ønsket mig Guds Velsignelse; jeg har derhos saameget som muligt efter det fjerde Bud æret og elsket dem og tjent dem lydigt indtil deres salige Endeligt og haabede, at det efter min Guds Forjættelse skulde gaa mig, som et lydigt Barn, vel; men dette er ikke skeet; jeg er derimod bleven fattig og elendig. Heri kan jeg ikke finde mig, oøv.

§ 7. Det er sandt, du gudelskende Hjerte: Guds Ord har herlige Forjættelser for gudfrygtige Forældre og deres Børn, saasom naar David siger: „Hvo er den Mand, som frygter Herren? Ham underviser Han om den Vei, han skal udvælge. Hans Sjæl skal stadigt bo i det Gode, og hans Sæd (Afkom) skal arve Landet“ (Ps. 25, 12. 13). „Jeg har været ung og er bleven gammel; men ikke har jeg seet den Retfærdige forladt eller hans Sæd at søge efter Brød. Den ganske Dag forbarmer han sig og udlaaner, og hans Sæd bliver velsignet“ (Ps. 37, 25. 26). „Salig er den Mand, som frygter Herren, — som har stor Lyst til Hans Bud. Mægtig paa Jorden skal hans Sæd være; de Oprigtiges Slægt skal velsignes. Velstand og Rigdom er i hans Hus“ (Ps. 112, 1. 2. 3), ligesom ogsaa Salomo: „Den, som vandrer frem i sin Fuldkommenhed, er retfærdig; salige ere hans Børn efter ham“ (Ordspr. 20, 7), og endelig Paulus: „Gudfrygtighed er nyttig til alle Ting, da den har Forjættelse for det Liv, som nu er, og det tilkommende“ (1 Tim. 4, 8). Og det er ikke at undres

over, om du ikke kan indse, hvorledes Guds Forjættelser kunne være sanddrue, siden du selv erfarer det Modsatte. Men lad dig sige, og overvei i Frygt for Gud og med hellig Estertanke følgende Belærelse. For det Første tabe Guds Forjættelser Intet i sin Sandhed, omendstjont de ikke blive opfyldte paa dig, medens der er saare mange Andre, som rigeligen nyde Godt af sine Forældres Guds-frygt og Velsignelse og høiligen prise Gud derfor. Jeg tvivler ikke om at Exempler herpaa ere dig bekendte og staa dig for Dine, efterdi de ere ganske almindelige, medens derimod Exempler paa at gudfrygtige Forældres gudfrygtige Børn ere blevne forarmede ikke ere almindelige. Naar nu Gud opfylder sine Forjættelser mod de Fleste, men for Enkeltes Vedkommende holder sig tilbage, saa kan man ikke gjøre Ham nogen Betyldning for Uansærdighed, men vel slutte sig til at Han har sine hellige og retfærdige Aarsager, hvorfor Han ikke viser sig imod disse som imod hine. Dersom en rig Mand havde forbundet sig til dagligen at forsyne alle fattige Mennesker i et Hospital med Vin, men der fandtes En og Anden iblandt dem, som havde en hidsig Feber eller en anden Sygdom, som ikke tilstedte Nydelsen af Vin, og han saa tog i Betænkning at lade en saadan Person erholde den, hvor meget han end bad derom, men forøvrigt lod ham forsyne med tjenlige Lægemidler, Hjertestyrkninger og andre Bederbvægelser, kunde da Noget bestynde ham for Mangel paa Sanddruehed og for ikke at have holdt sit Løfte? Dertilmod maatte man jo heraf slutte, at en saadan Mand agtede og elskede de Fattige høit, efterdi han sørgede saa troligen for dem og forsynede enhver af dem med hvad der tjente ham bedst. Saaledes er det nu ogsaa med den Sag, vi her omhandle. Gud har vel forjættet, at de gudfrygtige Forældres Børn skulle være lykkelige og vel-

signede, og opfylder ogsaa dette imod Mange, maaske de Allerfleste; men naar Han efter sin guddommelige Alvidenhed, som en Herre, der prøver Hjerter og Nyrrer, bliver var, at et eller andet af disse Børn begynder at blive sygt af Kjærlighed til det Forgjængelige, og at den timelige Lykkeligheds Vin altsaa ikke er tjenlig for det, men vil styrte det i den evige Død, saa handler Han som en trofast og kjærlig Gud og Fader, naar Han negter det dets Begjæringer og derimod skjænker det Trøst, Kraft og Undervisning, saa at det kan blive bevaret og opholdt til Salighed.

§ 8. For end yderligere at forklare dette, maa jeg gjøre opmærksom paa at med Hensyn til saadanne Forjættelser, som angaa det Timelige, forbeholder vor Gud sig stedse frie Hænder, og at Han ikke derved vil bortgive Noget af sin naadige Styrelse og Forsorg, sin Visdom og forunderlige Misfandhed; Han forbeholder sig stedse at forsøge sine Børn og prøve deres Tro, at tugte dem faderligen og fremfor Alt at se paa deres Salighed og de Midler, som dertil ere fornødne. Det vilde være en Urimelighed, om vi vilde forlange af vor kjære himmelske Fader, at Han ifølge de Forjættelser, der give de Troende Tilhug om timelig Betsignelse, skulde lade det gaa os vel her i Verden, hvad enten det var os gavnligt og heldbringende eller ikke. Dette vil Ingen, som har sand Tro, nogeninde begjære. Den hellige Skrift tilkjendegiver ogsaa allevegne tydeligt nok, at deslige Forjættelser kun ere at forstaa med en saadan Indskrænkning. Vor Frelser siger, og det fortjener at lægges vel Mærke til, at hvo som forlader timelige Ting „for Hans og Evangeliets Skyld, han skal faa hundred Guld igjen, dog under Forsølgelser“ (Mark. 10, 29. 30), hvilket vel Nogle forklare saaledes, at det burde hede: midt i Forsølgelser — Fienderne skulle med al sin

Onndskab ikke kunne forhindre det; Herren vil alligevel rigeligen forsørge og opholde sine Egne —; Andre derimod udtyde det derhen, at Herren hermed vil lære, at ingen af Hans Efterfølgere maa vente sig nogen fuldkommen Lykkelighed her i Verden; thi om ogsaa en Forsølgelse og Trængsel er forbi og ved Hans faderlige Omhu gjort god igjen, saa maa de dog være forberedte paa en anden, og de ville altid blive forfulgte og ansejtede, en Forklaring, som uidentivt stemmer mest overens med Texten. Herren hører ogsaa det mærkelige Udsagn af Paulus: „Dersom vi ere Børn, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger, men Christi Medarvinger, saafremt vi lide med Ham, at vi og skulle herliggjøres med Ham“ (Rom. 8, 17). Det er ogsaa bekjendt, hvad han siger paa et andet Sted: „Og bør at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14 22). Det forholder sig hermed som med en Vandringsmand, der lig den unge Tobias, som fandt Engelen Rafael (Tob. 5, 5. 29), har truffet paa en trofast og formuende Reisesælle. Denne lover, at han paa hele Reisen ikke vil forlade ham, — at han vil holde ham frit, beskytte ham, vise ham den rette Vej, korte ham Tiden og lette ham Vandringen ved venstabelige Samtaler og saaledes med Guds Hjælp bringe ham lyffelig og vel til hans Fædreland. Han kan imidlertid ikke indestaa ham for at ikke et Uveir eller Skyldregn skal overfalde dem paa Reisen, — at de ikke af og til formedeltst Veiens Usikkerhed ville blive nødt til at forlade den slagne Landevei og vælge en ubanet Vej gennem Krat og over Myrrer, ligesaa lidt som for at de ikke undertiden ville komme til at tage tilfaste med en daarlig Seng og Beværtning i et simpelt Herberge og andre Uleiligheder. Han har fyldestgjort sit Løfte naar han forsyner og bedækker ham med en god Kappe, — naar han slaar ham

troligen bi, stedsse er ved hans Side og hjælper ham fremad, uden at forlade ham, forinden han er bragt til det forønskede Sted. Den Herre Jesus har forjættet os, at Han vil ledsage, beskjærme, trøste og styrke os paa dette Livs Pilegrims-vandring og hjælpe os frem til det himmelske Fædreland. Om der nu end møder os nogle Gjenvordigheder paa denne Reise, saa forbliver dog Hans Trofasthed urokket, efterdi Han ikke forlader os i nogen Begivenhed, men trøster, styrker og udfrier os.

§ 9. Naar du nu, mit kristelige Hjerte, overveier dette vel, saa indser jeg ikke, hvorledes du med Joie skulde kunne besvære dig over din Guds Regjering og forekaste Ham de Forjættelser, Han har givet angaaende det Timelige. Thi i alle disse har Herren upaatvivleligen sigtet til en saadan Velstand og Lykzalighed, som ikke tilsidst skulde falde ud til en usalig Velstand og evig Ulykzalighed og blive dig til en evig Forbandelse, — en Rigdom, som ikke vilde bringe dig i evig Fattigdom, og du har større Marsag til at takke Ham end til at beklage dig, fordi Han tager sig saa troligen af din Sjæl og søger at ramme dit Bedste. Dersom dine gudsfrygtige Forældre i Himmelen ved guddommelig Aabenbarelse fik at vide Hans Raad over dig, din Tilstand og de hellige Marsager, Han har til at handle saaledes og ikke anderledes med dig, og Han vilde sige til dem: *J, mine Kjære og Udvalgte, have efterladt Eder et lydigt og gudsfrygtigt Barn i Verden og ofte ønsket det min Betsignelse; J have ogsaa nedarvet paa det, hvad jeg forundte Eder. og sat det i en god Forsatning; men jeg ser, at den timelige Ulykzalighed ikke vil være god for det, og at den timelige Betsignelse vilde blive det til evig Forbandelse; jeg har derfor besluttet at lade dette Eders Barn nedsynke i Fattigdom, og dette vil blive mig til stor Ære og være den sikreste Vej for Eders Barn til at komme til Eder i*

Herligheden. Tror du nu, at dine Forældre herimod vilde indvende: *Al, Herre, men Du har jo dog lovet lydige og gudsfrygtige Børn af gudsfrygtige Forældre dit Velbehag og din Betsignelse, osv. Vilde de ikke snarere falde ned paa sine Ansigter og sige: Herre, dit Navn være priset i al Evighed, fordi Du sørger saa faderligen for vort kjære Barn! Gjør, hvad Dig behager, og hvad Du finder godt at være; for det, som Du vil, gjen-nem Fattigdom, Foragt og anden Trængsel, naar det kun maa komme til os og se og nyde din Herlighed med os. Lad det kun gaa underligt, naar det kun maa gaa saligt til. Og hvorfor skulde du være anderledes findet? Kan du end ikke i denne Dødelighed begribe, hvor faderligt din Gud mener det med dig, idet Han har bragt dig i denne trængende Tilstand, saa vil du dog engang erkjende det i Himmelen og takke Ham derfor i al Evighed.*

§ 10. Endnu har jeg her Noget at minde om, som jeg antager vil kunne tjene til de Troendes Beroligelse i dette Tilfælde, nemlig at en sand Christen bør være meget frygtsom og forsigtig, naar han vil tale til Gud om sin Gudsfrygtighed og paaberaabe sig den, idet han maa betænke, at selv den allerstørste Gudsfrygtighed her i Livet, naar den retfærdige og hellige Gud vil betragte og prøve den udenfor Christum, vil blive funden strafværdig og „som et bejmittet Klæde“ (Esai. 64, 5). „Om et Menneske havde Lust til at stride med Ham, det skulde ikke svare Ham Et af Tusind“ (Han vilde kunne foreholde os tusind Feil og Synder, hvoraf vi ikke vilde kunne undskylde en eneste — Job 9, 3). „Om vi end ikke vide Noget med os selv, saa ere vi dog ikke dermed retfærdiggjorte“ (1 Kor. 4, 4), og „om vi end havde gjort Alt, hvad vi vare skyldige at gjøre, saa vare vi dog unyttige Tjenere“ (Luk. 17, 10). Det gjælder ogsaa her, hvad Apostelen siger: „Hvo har givet Gud Noget først

at det igjen skulde betales ham?" (Rom. 11, 35). Om ogsaa vore Forældre have været gudfrygtige, saa have de dog ikke gjort Mere end de vare skyldige at gjøre; de have ikke haft nogen Retsfærdighed og Fortjeneste tilovers, som de kunde nedlægge hos Gud som en Kapital, hvoraf vi skulde have Renter at vente, og om vi saaledes desformedelst vilde fordre en Gjengjældelse af Gud som en Skyldighed, saa vilde vi savne al Grund og Føie dertil og Intet have at sige. Og om vi ogsaa selv have været gudfrygtige, saa have dog hellerikke vi gjort Andet end hvad vor Pligt førte med sig og ville ikke kunne negte for at vor Gud allerede tilforn har gjort Mere imod os end vi i alle vore Dage kunne erstatte, og at vi altsaa ikke medrette kunne kræve Noget for Fremtiden.

§ 11. Af usle og daarlige Gudfrygtighed, der kommer fra skrøbelige og syndige Menneſker! Hvad ville vi vel rose os af, iſær i disse sidste, vanſkelige Tider, da Ondskab og Ugudelighed allevegne har taget Overhaand, ſaa at ſelv de ivrigſte Chriſtne næſten ikke vide, hvorledes de ſkulle holde ſig ubesmittede af Verden og bevare ſin Samvittighed ren. Efterdi Synderne ere ſaa almindelige og hos de fleſte Menneſker ere blevne til en Vane, ſaa blive ogſaa de Gudfrygtige mangelgang forledede til Koldſindighed og til ikke at vandre forſigtigt nok. Det er t. Ex. nutildags noget ganſke Almindeligt, at Verden forſnyder ſig med Henſyn til Klæder og Pragt, med Henſyn til ofte forandrede Modet og alſkens beſynderlige Dragter, — iligemaade, at den fremfor Alt ſtræber at ſkrabe meget Guld og Gods ſammen og gjøre ſine Egne rige og ſtore her i det Tidelige. Heri ligger en Urenhed i Tilliden til Gud og en Hjertets Glæde og Tilfredshed, ſom grunder ſig paa Penge, ſaa at man er uſkyldet for ſine Børn, ikke formedelſt Guds Forſorg (om man end fører

denne i Munden), men fordi man ved, at man kan medgive dem ſaa og ſaa Meget og efterlade dem Huſe, Agre og ſtore Midler. Hertil kommer ofte en utidig Rarrighed imod Gud og den trængende Næſte. Mange Forældre bortflatte Skillinger og Marker, naar de ſkulle give Noget til Kirker og Skoler, iſtedetfor at det efter deres Formue burde være Daler og Dukater. Naar de ſkulle forlade det Forgængelige og dø, ſkal man ikke høre, at En, ſom efterlader ſig et, to, tre eller fire Tusind Daler, har ſkjænket en femti eller hundrede til Guds Være og de Fattiges Bedſte; man tænker, at ſiden man har Børn, er Saadant ikke nødvendigt og vil hellerikke forlanges af Nogen, — ei at tale om at mange Forældre, ſom anſees for gudfrygtige, — ſom flittigt beſøge Prædikenerne og i andre Maader føre et ærbart Livet, ofte viſe ſig altfor haarde og uvenlige mod ſin trængende Næſte, ſaaſom, naar de med altfor ſtor Strengthed kræve og inddrive ſit Tilgodehavende, ſine Renter, ſine Afgifter, ſelv hos dem, hvis Uformuenhed ikke er dem ubekendt, hos Enker, Faderløſe og andre fattige Menneſker, ligeſom da ogſaa Rogle ere altfor vindeſyge i Handel og Wandel og ofte ſælge en Vare med ſamme Binding til Fattige og Rige, oſv. Slige Ting foraaſage, at Gud ſiden tager Belſignelſen fra Børnene og lader det ilde ſammenspærede Gods forſvinde, dog Altsammen i en faderlig god Mening, nemlig for at gjøre dem ret grundigt gudfrygtige, hjærlige verdensforſmaaende og himmelbegjærlige. Og hvad Andet vilde du, chriſtelige Sjæl, ſige hertil end: „Retsfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme. Jeg ved, Herre, at dine Domme ere Retsfærdighed, og i Trofaſthed (i en faderlig god Mening, med et trofaſt Hjerte) har Du ydmyget mig. Retsfærdig er Herren i alle ſine Veie og miſkundelig i alle ſine Gjeringer“ (Pſ. 119, 75. 137; 145, 17).

§ 12. En forarmet Christen kunde endvidere beklage sig og sige: Af, desværre, jeg er i stor og dyb Gjæld, som jeg efterhaanden har stiftet i Haab om at hjælpe mig paafode igjen ved fremmede og laante Penge; men det har ikke villet lykkes; de Renter, jeg maa betale mine Gjældnere, fortære den lille Formue, jeg endnu har tilbage; jeg kan ikke betale, endstjønt de trænge og ængste mig; men hvad der bedrøver mig allermost, er, at de dagligen kræve og presse mig, fare løs paa mig med Grovheder og udfjælde mig for en Bedrager, og at jeg skal have Ord for med Forsæt at have besveget min Næste og skilt ham ved hans Eiendom, uagtet saa ondt et Forsæt aldrig er opstaaet i mit Sind, osv. Jeg maa bekjende, min Medchristen, at din Trængsel ikke er liden og let; thi lad det gaa et ærefjært og samvittighedsfuldt Menneske saa daarligt, som det vil, saa har han dog lettere for at finde sig deri, naar han ligesuldt faar beholde et godt Navn og Rygte og kan vente et godt Ord og christelig Medlidenhed af sine Naboer og Andre; men naar man kalder ham en Bedrager og letfindig Mand — naar han idelig og altid bliver krævet, trykket, haardt tiltalt og paa andre Maader pint og plaget og ikke ved at værge og redde sig, da er Fattigdommen næsten en utaalelig Byrde. Naar en Vandringsmand har noget Tungt at bære paa, saa vil han vel af og til sukke og give sig; ickedestomindre vil han dog i Stilhed gaa sin Vej fremad, undertiden læne sig op til et Træ eller Andet og hvile sig lidt og saa atter vandre videre. Men naar han skal igjennem en By og bliver anfaldt af Hunde og med Rød og Neppe formaar at værge sig for dem, eller han har en vranten og slem Reisesælle, der idelig krænker og plager ham med Ord, saa kan det ikke være Andet end at Byrden maa blive ham en Gang til saa tung. Saaledes er det ogsaa med

de christelige Mennesker, som ere fattige og forgjældede og som blive haardt tiltalte af ubarmhjertige Gjældnere. Det var at ønske, at den christelige Kjærlighed, den kongelige Lov (der maa bestemme Maalet og Maaden for alle de andre saavel som for al vor Omgang og Samhandel med vor Næste — Jak. 2, 8) blev bedre iagttagen, og at man vilde gjøre Forskjel mellem forsætlige og overlagte Bedrager og gudfrygtige og samvittighedsfulde forarmede og gjældbundne Mennesker. Vor Frelser har i tvende Signelser fremstillet os saadanne Gjældnere, som, da deres Skyldnere ikke kunde betale dem, eftergave og skjænkede dem det Hele, og mærkeligt er det, at Han i dem begge sigter til den Syndegjæld, vi ere vor Gud skyldige, og saaledes uden al Tvivl vil tilholde os, at vi i Betragtning af „Guds store Barmhjertighed og Miskundhed, som vi medrette agte for vor Frelse“ (2 Petr. 3, 15), ogsaa skulle vise Barmhjertighed mod vor fattige Næste med Hensyn til hans aandelige og legemlige Gjæld til os. Jeg formaar heller ikke at indse, hvorledes det kan bestaa med Christendommen at kræve et gudfrygtigt forarmet Menneske med Haardhed og Streng-
hed og pine og plage ham. Ei heller ved jeg, hvorledes de formuende Gjældnere, som paa det Uskaansomste fordre sine Renter, sine Afgifter, sin Husleie af fattige gudfrygtige Mennesker, kunne sige sig frie for Gjerrighed og undskyldte sig for Guds Domstol. Det himmelske og evige Guds burde jo staa i saa høi Pris hos de Christne, at de under alle Omstændigheder letteligen kunde foragte, glemme og give Slip paa det jordiske og forgængelige. Den Elendiges Betsig-
nelse, Forbøn og Glæde, hvem vi ved Eftergivelse af hans Gjæld eller paa anden Maade have hjulpet, burde jo være os kjærere og glædeligere end mange Tusind Valers aarlige Renter og Indtægter.

§ 13. O, hvor godt vilde det ikke være for mangen velhavende Mand og hans Nærmeste, om han skænkede fattige Enker, Faderløse og trængende Menneſter deres Renter og Afgifter, hvilke det for det meste koster dem mange Sukke og Taarer at tilveiebringe, og betingede sig, at de til Gjengjæld ſkulde bede for ham! Udentvivl vilde ſaadanne Menneſker, naar man havde gjort sig dem til Venner med Uretfærdighedens Mammon, formaa og udrette Mere hos Gud end alle de Penge, man har ſamlet med Tilſidesættelse af den chriſtelige Kjærlighed. Job ſiger: „Jeg reddede den Glendige, ſom ſtreg, og den Faderløſe, ſom ingen Hjælper havde. Velfignelse af den Fortabte (ſom var i ſaadan Nød og Trængſel, at han nødvendigviis maatte gaa til grunde, derſom han ikke fik Hjælp) kom over mig (fordi jeg hjalp ham) og Enkens Hjerter fik jeg til at juble. Fader var jeg for de Fattige“ (Job 29, 12 flg.). Jeg tvivler ikke om at en af de Belgjærninger, Job vidſte de Fattige, beſtod deri, at han hjalp betrængte og af ſine Gjældnere plagede Menneſker med Penge og betalte deres Gjæld for dem, ſamt at han eſtergav Enker og andre Glendige, hvad han havde laant dem, og derved bragte dem til at priſe Gud med Glæde. I Kirkehistorien fortælles om Sofia, Keiſer Juſtinus den Ungres Gemalinde, at hun betalte de Fattiges Gjæld, indløſte deres Panter og lod dem bringe til dem. Jeg kjender et Exempel paa en formuende Kjøbmand, der ſtod i Regnſkabsforhold til ſin Broders Enke. Da det viſte sig, at hun ſkyldte ham henvend ſex Hundred Daler, ſpurgte han hende naar og hvormed hun tænkte at betale ham diſſe. Hun ſvarede grædende, at hun vilde overdrage ham ſit Hus til Afdrag paa Gjælden og forøvrigt gjøre Alt, hvad der ſtod i hendes Magt. Han ſagde: „Med Eders Hus er jeg ikke tjent“, tog ſaa en Pen og overſtrøg hele

Mellemregnſtabet i ſin Bog, med de Ord: Det er Alſammen betalt. Det kunde man ſige var at glæde Enkens Hjerter uventet og, for at tale paa Jobs Maade, ligesom at ſaa det til at ſynge og juble. Af ſaadanne Exempler burde man allevegne i Chriſtenheden finde mange, og den chriſtelige Kjærlighed og Barmhjerlighed burde gjælde mere end al Ret, Nytte og Binding. Dette vilde ogſaa ſtemme overens med de Steder i den hellige Skrift, der byde os i ſaa Maade at omgaaes i Kjærlighed og at være deltagende og broderlige mod de Fattige (2 Moſ. 22, 26. 27; 5 Moſ. 24, 11—13; Eſai. 58, 7; Eſek. 18, 7; Luk. 6, 35; 16, 14). Men ſaadant er nu tildags en Latterlighed og noget aldeles Ukjendt for de ſariſæiſte Hyſlerchriſtne. De ſaa da ſe til, hvorledes de tilſidſt ville kunne beſtaa for Guds Dom og undſkyldte ſine Hjerters Haardhed.

§ 14. Men for at vi ikke ſkulde jorlade dig uden Raad og Trøſt, du gudſelſkende og trængende Hjerter, ſaa bede vi dig, at du forſt vil henvende dig med hjertelig Bøn til Gud, der er alle Trængendes og Bedrøvedes ſikreſte Tilflugt, og anraabe Ham om at Han enten vil forunde dig Midler til at ophjælpe din aſtagne Næring og velfigne din lille Formue, ſer at du kan blive iſtand til at gjengive din Næſte Sit og ſtille ham tilfreds, ſaaledes ſom Han for dumd gjorde imod den gudſtrygtige Profet-Enke, hvem Han paa underfuld Maade ſtaffede Raad ved Profeten Eliſa, idet an gjorde hendes udtømte Oliekrus til en rig Oliekilde og ſatte hende iſtand til ei alene at tilfredsſtille ſin Gjældner, men ogſaa at leve af det Overſkydende (2 Kong. 4). Eller bed Ham, at Han vil blodgjøre dine Gjældneres haarde Hjerter og bevæge dem til Medlidenhed med dig, ligesom Jakob for dumd bad Gud at udfrie ham af hans forbitrede Broders Haand og ſtemme hans Hjerter til Kjærlighed

og Forligelighed, hvilket stede efter hans Ønske; thi Gud har alle Menneskers Hjerter i sin Haand (1 Mos. 32, 11; 33, 4). Ei heller vil det være ujenligt, at du aabenbarer og klarligen godtgjør din Nød og Usformuenhed for en gudsfrygtig Præst eller en anden Christen, som formaaer noget hos din Gjældner, for at de kunne tale og bede for dig; thi ofte er en Mand haard imod sin Skyldner, fordi han formedelst Verdens store Ondskab maa frygte for at miste sin Eiendom ved forsættligt Bedrageri; men naar et andet, gudelskende og ærefjært Hjerter forsikrer ham, at Saadant er foraarjaget af den største og mest tvingende Nød, saa vil han snarere lade sig berolige og tilfredsstille. Høist billigt er det derhos, at du selv, min Medchristen, stemmer Tonen lavt og bruger venlige og ydmyge Ord og Lader imod din Gjældner, selv om han farer uvenligen løs paa dig. Mange Skyldnere ere som en Sten, hvorpaa en Billedhugger arbejder og som betaler ham hans Løn med Støv, Splinter og Gnister, eller som et Pindsvin, som, naar det angribes af en Hund, træffer sig sammen til en Kugle, saa at der ikke er Andet at se paa det end hvasse Pigge, og saa at Hunden faar en blodig Snude til Løn. Mange daarlige Betalere kunne, naar de blive krævede, ikke Andet end snyde, skjælde og smælde og allevegne reise de skarpe Braadder. Men dette sommer sig ikke for et gudsfrygtigt Menneske, hvilket gjerne vil give sin Næste gode og huldfulge Ord for hans tabte Penge. „En Fattig taler med Begjæringer“, siger Kong Salomo (Ordspr. 18, 23), det er: med Ydmyghed, Venlighed og Bødselighed, som et nødlidende og bedrøvet Menneske pleier at tale til Gud, naar det udøser sin Klage for Ham. Men naar et fattigt og gjældbundet Menneske er trodsigt, uvenligt og grovmundet, saa røber det sit utaknemmelige og ugudelige Hjerter. Vil imidlertid alt dette

ikke hjælpe, saa er der intet andet Raad, du gudelskende Sjæl, end at du anraaber din Gud om at Han vil fyldestgjøre dine Gjældnere i dit Sted, rigeligen velsigne, hvad de have tilbage, oprette den Skade, du imod din Villie har afstedkommet, og saa forøvrigt lade se med dig, hvad Han efter sit hellige Raad har bestemt. Skal du da kaldes en Bedrager, saa lid denne Skam med Taalmodighed; beraab dig paa din Gud, der kender dit Hjerter, og paa din Samvittighed, som giver dig et bedre Vidnesbyrd. Tænk paa at ogsaa din Frelser blev kaldet en Forfører eller Bedrager efter sin Død og maatte tage en saadan Skam for Verden med sig i Graven (Matth. 27, 63). En ufortjent Skam for Verden, som man lider i Troen og med Taalmodighed, er en Værelse i Himmelen, og hvad skader det, om Verden udsjælder dig for en Bedrager, naar din Gud erklærer dig for en sand og retfærdig Christen? „Vælt din Vei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det, og Han skal lade din Retfærdighed frengaa som Lyset og din Ret som Middagens Lys“ (Ps. 37, 5. 6).

§ 15. Men maaske vil du endvidere klage, du christelige Hjerter, og sige: Al, jeg skammer mig over min Fattigdom og tør ikke være min Nød bekendt for noget Menneske. Jeg maa nedsvælg min Sorg og ganske alene bære min tunge Byrde paa mit Hjerter, osv. Jeg maa tilstaa, at de Husarme, som man kalder dem, eller de, som ikke ville være sin Nød bekendte og skamme sig for at betle, ja endog for i Hemmelighed at bede Nogen om Noget, ere de Elendigste, hvilke man med fuld Føie kan med Profeten kalde „de Ringes Førstefødte“ (Esai. 14, 30); thi ligesom de Førstefødte i den gamle Pakt vare de Fornemste i et Hus og havde en dobbelt Lod af Fædreneerven at vente, saaledes ere de Husarme de Fornemste blandt de Trængende og have ligesom faaet en dobbelt Lod af Fattigdom, idet

de ei alene ere fattige, men derhos heller ingen Trøst og Hjælp have. Vel fordrer den christelige Kjærlighed af de Rige i denne Verden, om de ellers ville henregnes til de Retsfindige, at de i denne Henseende skulle vise sig forstandige og nidkjære og omhyggeligen søge og randsage efter saadanne Fattige og, hvor de have nogen Formodning om, at en lønlig Mangel og Kummer er tilstede, ikke opføre at anstille Undersøgelser derom, før end de have erfaret saadanne Menneſkers saunde Tilstand. Man ser mængden paa deres Ansigter, at de ere blege og magre og næsten stedse gaa sørgmodige og nedslagne; naar de ere i Kirken og høre Prædiken eller forrette sin Bøn, ser man dem ofte bitterligen græde; deres Børn gaa ikke hjelden med pjaltede Klæder og forslidte Sko, osv. Her bør nu en sand Christi Efterfølger strax spørge: Hvorfor græder du? hvad gaar der af dig? hvorfor er du saa bedrøvet? hvad er det, der trykker dig? O, hvor lykkelig er ikke den Mand, der kan opspore et saadant Bildt, — der, lig sin Gud og Fader, ser og svarer i Lødom, for de Fattige raabe, — der i hjertelig Uttraa efter at gjøre Godt udbreder sine gavmilde Hænder den ganske Dag og ligesom siger til alle Forbigaaende: Se, her er jeg; se her er jeg (Matth. 6, 6; Esai 65, 24. 1. 2). O, hvilken Fordel er der ikke ved denne Handel, idet man har Leilighed til at gjøre Godt, uden at den venstre Haand ved, hvad den høire gjør (Matth. 6, 3), og idet man derved vinder de allerkræftigste Sukke, Taarer og Forbønner! Thi idet saadanne trøstesløse Christne blive uventet glædede, er Belgjæringen dem saameget kjærere og deres Bønner til Gud om Gjengjældelse desto ivrigere. Mange bemidlede Menneſker skulde uden al Tvivl, dersom de vilde overveie dette, gjøre som Urfæhertug Albrekt af Østerrige, der i flere Aar bespiste en ved Krigen forarmet

Adelsmand, uden at denne vidste, fra hvem denne Belgjæring kom, — saaledes som vi allerede paa et andet Sted have berettet. Dog, slige Tildragelser ere meget sjældne og usædvanlige; „Uretfærdighed er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange“ (Matth. 24, 12). Hvorledes skulde de Rige i vore Dages Verden kunne bekymre sig om de skjulte Fattige, siden Lazarus ofte ligger udenfor deres Dør i sin store Elendighed, uden at de agte paa ham eller drage Omsorg for ham?

§ 16. Men jeg vender tilbage til dit Klagemaal, du gudelskende Sjæl. Vær vis paa at om Verden ikke ser og kjender, ei heller vil se og kjende din Nød, saa ser og kjender dog din Fader i Himlen den; vær vis paa at Han ved god Bested om dit Hus's og Hjertes Tilstand, — at Han tæller dine Sukke og Taarer og til rette Tid vil skaffe dig Raad og Hjælp. Betænk, hvorledes den Herre Jesus beskrives os, da Han var i Ørten og havde meget Folk omkring sig. „Mig ynkes inderligen over Folket,“ siger Han; „thi de have nu dvælet hos mig i tre Dage og have Intet at æde, og dersom jeg lader dem fare fastende hjem, maatte de vansmægte paa Veien“ (Mark. 8, 2. 3). Her var Ingen, som talte for det trætte Folk; blandt saa stor en Mængde var der ikke en Eneste, som dristede sig til at føre Klagemaal for Herren angaaende deres Tilstand. Men det behøvedes heller ikke; thi Herren saa selv deres Nød; Han kjendte deres Tilstand bedre end de kunde fremstille den for Ham; Han var betænkt paa at bringe dem Hjælp, før de selv formodede det. Saaledes bærer den søde Jesus sig endnu ad den Dag, idag er; Han kjender alle sine Helles skjulte Lidelser; Han skuer ind i deres tomme Braaer, Løfter, Kjældere, Kister og Punge, ja i deres bedrøvede Hjarter og vil bringe dem Hjælp, naar de mindst tænke eller vente det. Sæt

derfor dit Haab til Gud, min Medchristen, og forlad dig af ganske Hjerter og med trostlig Tillid paa Hans naadige Forsyn og faderlige Omhu, og naar dine Nærmeste spørge: Hvor er Brød? hvor ere Penge? hvor ere Klæder? ja! svar dem: Det vil Gud sørge for.

§ 17. Skam dig imidlertid ikke over din Fattigdom, hvilken Guds Søn selv har æret, helliget og velsignet, idet Han blev fattig for vor Skyld. Hvo vil skamme sig ved at være i den Herres Jesu og Hans Helliges Selskab? Hvo vil skamme sig ved hvad der er ham paa- lagt af Gud, den himmelske Fader, efter Hans hellige og gode Raadslutning? En Christen bør ikke skamme sig over sit Kors og sin Trængsel, aldenstund de bringe ham en evig og over al Maade vigtig Herlighed? Jeg ved Intet, som jeg vilde skamme mig ved at lide i og efter Guds hellige Villie; thi hvad der er bestikket af Ham, det kan ikke være ondt og skammeligt. Over Synden skamme vi os med- rette, men ikke over de Midler, der ere satte imod Synden og hvortil ogsaa Fattigdommen hører. Siger du derfor: Jeg tør ikke lade min Nød være bekendt og ikke klage derover for noget Menneske, saa vil jeg vel ikke raade dig til at aabenbare, hvor Skoen trykker dig, for Alle og Enhver uden Forskjel, efterdi de fleste Hjerter desværre ere saare haarde og faste tillukkede, ja vel endog hemmeligen bespotte og udle et bedrøvet Menneske; jeg ved ogsaa godt, at det er sikrest, at „den Glendige udøser sin Kummer for Herrens Ansigt“ (Ps. 102, 1) og kaster og vælter sin Nød og Byrde paa Ham og i Hans Skød; men ikke desto mindre siger jeg, at det er gavnligt, at man ser sig om efter gudsfrygtige, trofaste, med- lidende og stiltiende Hjerter (saaledes som jeg allerede forhen har tilraadet.*). De findes endnu her i Verden; den Herre

Jesús har endnu sine Blomster midt iblandt Tornebushene og sine Efterfølgere midt iblandt den vanartige og forvendte Slægt; Han har endnu Mennesker, hvis Hjerter Han behøver i Troen og regjerer med sin Aand, — som ere Hans Almisseuudelere, Hans Skat- og Spisetam- mere, Hans Apotheker, Hans Rister; der mynter Han en Penge til manges Fattig, ligesom i Munden paa den Fisk, Peter paa Herrens Befaling fangede med en Krog (Matth. 17, 27); der bereder Han manges Hungrig hans Mad, manges Nogen hans Klædning, manges Syg hans Lægedom og Bederbøggelse. Ved Gud, min Medchristen, at Han vil lade dig træffe paa Saadanne, — at Han vil give Anledning til at de erfare din Nød og du deres Kjærlighed og Trofasthed; klag din Nød for dem; betro dem uden Frygt din Trængsel; jeg ved, de ville og kunne ikke forlade dig utroostet; de ville hjælpe dig at bære din Byrde og ikke hvile, før de have fundet nogen Lættelse for dig.

§ 18. Du vil maaske endvidere sige, du fattige Hjerter: Al, jeg bliver gammel og skrøbelig og er udmattet af Sorg og Græmmelse; jeg er ikke mere nyttig for Verden og Mine; jeg kan ikke mere fortjene Noget; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg ved intet Raad mere og frygter for at jeg vil komme til at betle mit Brød i min Alderdom, osv. Jeg maa tilstaa, at dette atter er et ret tungt Kors; thi selv for den Formuende, der ikke har Aarsag til at klage over nogen Mang- gel, fører Alderdommen dog sine Besværligheder og Trængsler med sig, hvorom den vise Kong Salomo har følgende mer- kelige Udsagn: „Tænk paa din Skaber i din Ungdoms Dage, medens de onde Dage endnu ikke komme, og Mærene komme, om hvilke du skal sige: jeg har ikke Lyst til dem (jeg har da ingen Lyst og Glæde, men kun Sorg og Byrde,) — medens Solen og Lyset og Maanen og Stjernerne ikke endnu blive mørke

*) 4de Del, 4de Præd., § 30 og 31.

(hvilket Nogle forklare om Dinene, idet de i Alderdommen blive dunkle, ja vel endog blinde; men da der i det følgende Vers tales om Syn og Binduer, forståes det retteligen om Menneskets Sjæle-Evner, Forstanden, Hukommelsen, Mændens Livlighed, Dygtighed, Skarpsindighed og Deslige, fordi alt dette for detmeste taber sig Dag for Dag hos de Gamle, og fordi de sjelden ere glade, men ofte sorgmodige og tungsindige,) ei heller de tykke Skyer komme tilbage efter Regnet (naar et Onde, et Gigtanfald, en Smerte, en Sygdom vel er over, saa ere de øvrige strax paa rede Haand, som naar der om Høsten efter et stærkt Regn kommer andre Skyer, som bringe et endnu stærkere) — paa den Dag, Bogterne i Huset (Hænderne og Armerne, hvormed Mennesket pleier at paaklæde sig, forsvare sig og forskaffe sig sin Næring) skjælv, og de stærke Mænd omkastes (naar Benene ikke længer ville bære Kroppen, og Knæerne trække sig sammen og rykke og vække af Skrøbelighed under Gangen), og Møllerne holde op (naar Tænderne ikke længere have Synderligt at gjøre, da Diablisten er udsjukt), fordi de ere blevne saa (fordi de ere ødelagte af Stjorbug og udsjaldne), og de, som se igjennem Binduerne blive mørke (naar Dinene blive dumme), osv. Bræd. 12, 1 flg.) Over dette saavel som det Efterfølgende giver Erfaringen den tydeligste Forklaring; i Alderdommen, som i Livets Winter, er nemlig Alt opfyldt med Besværligheder og Kræfterne ligesom uddøde; derfor miste de Gamle næsten al Lyst til at udrette og foretage sig Noget, idet de nemlig mærke at Legems- og Sjelskræfterne ikke mere ville strække til; de blive mistænksomme, vrantne, tungsindige og sorgmodige, hvorfor de ere en Byrde for sig selv og Andre; de blive ikke mere saa elskede og ærede som før, ja blive vel endog bespottede og udleede af den

uforstandige Ungdom, saa de altsaa steds have Noget at klage, sukke og sørge over.

§ 19. Omendkjönt nu, som sagt, Alderdommen i og for sig er en tung Byrde, saa bliver denne dog fordoblet, naar den er parret med Fattigdom, — naar den ingen Midler, ingen Pleie og Opvartning, ingen Bekvæmlichkeit, Husværelse, Bedrøvelselse og Trøst har og dagligen plages af Næringsforger eller endog maa lide Hunger og Tørst, og denne Besværlighed og Glendighed trykker haardest paa dem, som forhen have haft det bedre og ved Ulykkestilsælder have mistet sin Formue. O, hvor ondt maa det ikke gjøre et ærefjært Hjerte, naar han i disse uchristelige Tider, da de fleste Hjerter ere haarde, bliver nødt til at anmode Nogen om Hjælp eller endog til at søge sit Brød ved Fjols Døre! Men med alt det, saa indeholder Guds Ord dog ogsaa rig og sikker Trøst mod denne Sorg. For det Første er det vist, du christelige Hjerte, at din himmelske Fader ikke har ladet dig komme i denne Glendighed uden vigtige og hellige Narsager; disse kunne vi vel ikke altid kjende eller begribe; men vi ere dog overbeviste om at Alt, hvad der i saa Maade kommer fra Ham, fører til Ham og ikkun er godt ment. En stor Del Mennesker tilbringe sit Livs bedste Tid i Forsælgelighed og mange verkjendte Synder; de ville jo vistnok ikke være ugudelige; men de ville heller ikke være altsor gudsfrygtige; de ville just ikke være Drankere, men dog heller ikke, naar Vren kræver det (saaledes taler Verden) gjøre sig nogen Samvittighed af at drikke sig et Kus; de tænke vel undertiden paa sine Synder og bede om Tilgivelse for dem, men med koldsindig Anger og Andagt, fordi deres Hjerte lønligen forbeholder sig den Frihed, at det ikke altid behøver at tage det saa nøie, osv. I dette Hytleri og denne Sikkerhed vilde mange

Mennesker blive fiddende, dersom ikke Gud lod deres, ligesom Tobias's, Dine salve og aabne med Galde (Tob. 11, 11—13), jeg mener: dersom de ikke ved Alderdom, Skrøbelighed og Fattigdom blive bragte paa bedre Tanker. Det er en sær og stor Naade af Gud, naar Han endnu i en fremrykket Alder bringer et Menneske til Omvendelse, naar Han betager ham Midler og Velighed til at synde, svækker det syndige Regeme, gjør ham Verden led og modbydelig og forunder ham Tid til Omvendelse og Øvelse i Gudfrygtighed saavel som til Forberedelse til en salig Død. Det gaar tungt med gamle Folks Omvendelse, som vi paa et andet Sted have vist*); saameget mere bør derfor de, som Gud ved Fattigdom og anden Trængsel bringer der til, erkjende Hans Naade og lydigt underkaste sig Hans hellige Willie. Erfaringen lærer ogsaa, at jo mindre Tid, des større Lyst have mange gamle Mennesker til at leve, — at de ofte elste Verden mere end tilbørligt og ikke gjerne høre tale om Døden. Nogle ere hengivne til Drik og beruse sig ikke sjelden, sær, naar de have et snaksomt og behageligt Selskab, ved hvilke Veligheder de da ofte med ny Lyst omtale sine Ungdoms gamle Synder og blive de Yngre til Anstød. Nogle ere knarburne, stivindede og uvenlige; de fleste have Hang til Gjerrighed og gnie, samle og sammenstrabe mere end det jømmer sig en Christen. Betænk nu, hvor godt den ulvise og algode Gud mener det med dem, om Han i deres Alderdom besværer med Fattigdom og Nød og derved afdrager fra Verden, bevarer for Synder og opholder i en daglig Omvendelse og Længsel efter Himmelen, indtil Han omsider rier dem fra al ond Gjærning og frelser dem til sit himmelske Rige! Prøv og ransag derfor dit Hjerte og ganske

Levnet, du gudselstende Sjel, saa vil du maaste deri finde den Aarsag, som har bevæget din Gud til at hjemføge dig med Fattigdom kort før dit Livs Ende, og du vil da desto snarere kunne stille dig selv tilfreds. Det er jo bedre at gaa fattig, syg og elendig ind i Himmelen end fra Overskud og dagligt Vellevnet at falde i Helvede.

§ 20. Til at trøste og opreise de gudfrygtige, men trængende Gamle tjener det ogsaa at betænke, at deres Alderdom, ligesom deres Fattigdom (hvorom vi allerede ovenfor have talt*), saa langt fra er deres Christendom og dens Fremvæxt, deres Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Gudfrygtighedsøvelse til Hindrer, at den tvertimod beforder dem. De kunne sige med den hellige Apostel: Om endog vort udvortes Menneske gaar tilgrunde (om endog dets Kræfter svæktes og stedse aftage formedelst allehaande udvortes og indvortes Onder og Besværligheder), „fornyes dog det indvortes Dag fra Dag“ (2 Kor. 4, 16). Alderdommen lægger ikke Omvendelsen og dens Øvelse Hindringer iveien. Saa som den lidet Andet kan forrette, har den Tid til at eftertænke sit forrige Levnet, betragte sine Veie, angre sine Ungdomssynder, afbede dem hos Gud og dagligen bringe Ham et sønderbrudt og et sønderknuist Hjertes Offer, hvilket Han „ikke vil foragte“ (Ps. 51, 19). Vel ere de gudfrygtige Gamles Hænder og Arme ofte meget svage, saa at de som oftest ikke kunne føre Pennen uden at ryste paa Haanden og ikke mere formaa at løfte nogen tung Byrde; deres Dine blive matte, saa at de næsten Intet kunne kjende og skjelne nsiagtigt. Saa aftager ogsaa Hørelsen og Livsvarmen hos dem; Hjertet banker og skjælver; Mavnen og andre indvortes Lemmer blive uduelige. Men Troesarmene ere dog stærke nok til

*) 1ste Del, 7de Præd., § 34.

*) 4de Del, 7de Præd., § 21 flg.

at omfavne og fastholde den Herre Jesum; Sjælens Dine forblive dog klare nok til at skue Livsens Lys og Guds Herlighed. Ei heller kan nogen Døvhed hindre dem fra at høre den Hellig Aands indvortes Tiltale og Vidnesbyrd. Deres Hjerte være, som det vil, i Henseende til sin naturlige Tilstand, saa er det dog stedse modtageligt for Christi Boelse for medelst Troen, og hvad skader det, om den naturlige Varme er i Aftagende, naar kun det indvortes Menneske brændes af Kjærlighed til Gud og Næsten? Se kun hen til de Exempler paa gudfrygtige gamle Mennesker, som Guds Aand i Hans Ord har afbildet og fremstillet for os! Abraham var gammel og bedaget; men dette hindrede ham dog ikke fra at staa for sin Guds Ansigt, tale fortroligt og dristigt til Ham, bede for Andre og formane sit hele Hus til at frygte Gud og holde Hans Bud. Isak var gammel, og hans Dine vare blevene svage at se med; men ikkedestomindre skinnede det himmelske Lys i hans Sjæl, og Guds Betsignelse flød af hans Mund, som af en Kilde. David var gammel og bedaget og kunde ikke blive varm, omendstjont man bedækkede ham med Klæder; ikkedestomindre brændte han af Kjærlighed til Gud og af Attraa efter at fremme Hans Navns Ære, som man seer af hans Formaningstale til Salomo, hans Søn og Efterfølger paa Thronen, af hans Forfrister og Anordninger angaaende Gudstjenesten i Templet og af den mageløse Skat af Guld, Sølv og andet Tilbehør, som han havde samlet til Tempelbygningen (1 Mos. 18, 11. 19. 22; 27, 1. 27; 1 Kong. 1, 1. 15; 2, 2. 3. 4; 1 Kron. 23, 24 flg.; 24, 3 flg.; 29, 2 flg.).

§ 21. Simon var bleven gammel og skrøbelig; men dette hindrede ham dog ikke fra at stige op ad de Trappetrin, som førte til Templet, for at tage Jesusbarnet, al Verdens Skat og Frelse,

paa sine Arme og forlyste sine dunkle Dine ved Ham, trykke Ham til sit Bryst og inderligen fryde og trøste sig ved Ham i Aanden. Jeg glæder mig af Hjerte hvergang jeg kommer til at tænke paa denne deilige Beretning. Jeg forestiller mig denne gudfrygtige Olding i Aanden og ser ham ile af den Hellig Aands Drift til Templet og med usædvanlig Kraft og Livlighed stige opad dets Trin. Jeg ser, hvorledes han trænger sig frem gjennem Folket og tager Barnet af Jomfru Marias eller maaske endog af den Præsts Hænder og Arme, som skulde fremstille dette Vidunderbarn for Herren; jeg ser, hvor kjærligt han beskuer og betragter det, — hvorledes han kysser det og trykker det til sit Bryst, — hvorledes han gjør sig saa til af det, som om han ikke havde et lidet, fattigt og forladt Barn, men en stor Vælsk med Perler og Diamanter paa sine Arme. Mig tykkes, jeg føler, hvorledes hans gamle og matte Hjerte hopper og springer af Kjærlighed og Glæde, — hvorledes alle hans Kræfter fornyes og sammentrækkes sig for at vederbvæge sig ved dette Barn. Mangt et spottesygt og kjødeligssindet Menneske, der ikke saa, hvad denne oplyste Olding, saa, har maaske tænkt og sagt: Hvad gaar der ad den gamle fornemme Aand, siden han gjør sig saa til af dette Tiggerbarn? Han maa uidentvivl gaa i Barndommen, siden han kan gjøre saa meget Væsen af et fremmed Barn. Men den gudfrygtige Olding vidste, hvad han holdt og bar paa sine Hænder; han vidste, at dette Barn var et kort Indbegreb af al Guds Godhed og alle Hans Velgjerninger, Verdens Lys og Frelse, alle Menneskers eneste Trøst og Mæglere. Jeg holder for, at om Nogen dengang havde budet ham hundred Tusind Daler, en Konge- eller Keiserkrone, den halve eller hele Verden, ja Himmel og Jord for dette Barn, saa vilde han have svaret med Fyrighed: Behold dine Penge

dette Barn er bedre end Alverdens Guld og Penge; behold din jordiske og for-gængelige Krone; dette Barn er min evige Krone, min Sol, min Lyft og Glæde; naar jeg kun har dette Barn (saaledes som jeg nu har og holder det, uden at ville slippe det), saa skjøtter jeg hverken om Himmel eller Jord. Tilgi-
ver mig, I gudelskende Sjele, at jeg har opholdt mig saa længe ved dette Billede! Og saa jeg bliver nu gammel og skrøbelig og har taget mig denne Olding til Efterfølgelse, og jeg beder daglig til Gud, at Han vil lade mig leve og dø med ham og paa samme Maade som han.

§ 22. Og til Simeon vil jeg føie Anna, som den Hellig Aand selv har stillet ham ved Siden. Om hende siger Apostelen, at hun var meget gammel og havde levet syv Aar med sin Mand efter sin Jomfrustand og var nu en Enke ved fire og otteti Aar, — at hun uagtet sin høie Alder dog stedse tjente Gud med Fasten og Beden Nat og Dag, og at ogsaa hun traadte til i den samme Stund (da det Ovenmeldte foregik med Simeon) „og priste Herren og talte om Ham til Alle, som forventede Forløsning i Jerusaleem“ (Luk. 2, 36 flg.). Hun var vel en gammel og svagelig Kone og havde gjerne holdt sig tilbage, dersom Noget, vedkommende jordiske og forkrænkkelige Ting, var foresaldet. Men saasom det angik Jesum, hendes og Alverdens Frelser, vilde hun ingenlunde lade sig fortrænge; men ogsaa hun traadte til og vilde ikke give Simeon Noget efter i Tro og Kjærlighed til Jesum, i Hans Pris og Besejndelse. O gudelige Iver og salige Strid om Jesusbarnet mellem en gammel Mand og en gammel Kone, hvilke vel havde lige Del i Ham, men dog af brændende Kjærlighed ligesom vilde overgaa hinanden i at aabenbare Ham for Andre! O, I gamle Mænd og Kvinder, Iader os gjøre ligesaa! Iader os alle til-
ammen søge at overgaa hinanden i at

kjende og besejndende, i at elske og aabenbare den Herre Jesum for Andre, som ikke kjende Ham! Endnu har jeg et Par Gamle blandt de Hellige, nemlig Apostelen Peter og Paulus. Omendstjønt den Første godt vidste, at hans Paulus (det dødelige Legems) Afslæggelse var snart forhaanden, efterdi han nu havde opnaaet den Alder, hvorom Herren havde talt til ham, saa ophørte han dog ikke at forrette sit apostoliske Embede med at lære, skrive formane, trøste og styrke (2 Pet. 1, 14 flg.; Joh. 21, 18). Og ihvorvel den Sidste kalder sig selv „den gamle Paulus“ (Filem. B. 9) og uidentvivel var jaare afkræftet paa Legemet ved meget Arbejde, mange Reiiser, megen Faste, Trængsel, Ansægtelse, Fare og Nød, blev han dog ikke gammel og skrøbelig i Troen, i den inderlige Kjærlighed til sin Herre Jesus og i den hellige Attraa efter at vinde Ham ret mange Sjele og fylde den ganste Verden med Kundskaben om Ham.

§ 23. Af de anførte Exempler sees nu, hvad jeg forhen sagde, at en høi Alder ikke er et gudsfrygtigt Menneſte til Hindrer, men snarere til Fremme i hans Christendom, og at han ikke derfor har Aarsag til at klage og sige: Jeg er ikke mere nyttig for Verden og Mine; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg kan ikke mere fortjene Noget, osv. Tal ikke saa, du christelige Hjerte; thi dersom du ikke var nyttig for Verden, vilde din Gud ikke lade dig leve længere i den. Nyttig er du endnu for din Gud; thi du er et Vidne eller Exempel paa Hans Miskundhed, Forsorg, Visdom og Almagt; derfor anser Gud det ligesaa vel for et særdeles Bevis paa sin Godhed og Besejndelse, naar der i en Stad findes gamle Mænd og Kvinder, der for-medelst sin høie Alderdom maa gaa med en Stav i Haanden, som naar alle Hjørner og Ender ere fulde af Smaadrenge og Smaapiger, der lege paa Gaden (Sak. 8, 4). Man ser paa dig, at Han ind-

til en høi Alder formaaer at opholde sine Egne midt i mange Farer, Trængsler og Gjenvordigheder, imod Djævelens Magt og List, imod Verdens Ondskab og imod deres egen Forhaabning. Et Skib, som har faret længe paa Søen og er blevet bevaret i mange Storme og Uveir, ofte midt imellem Klipper og Sandbanker, er mere at forundre sig over end et nyt, som neppe endnu har gjort nogle faa Reiser. Saaledes er ogsaa et gammelt Menneſte, som vor Gud i saa mange og lange Aar har opholdt i saa megen Fare og Nød, et større Under af Hans Godhed end et ungt, som endnu ikke har levet længe og kæmpet længe med dette moissommelige Livs Trængsler. Hine ere levende Vresstøtter, som Herren har opreist sig og bevaret trods Vind og Veir; de ere de, som Gud har (ført og) lært fra deres, Ungdom af (ved sit Ord og ved mangehaande Erfaringer); derfor kundgjøre de Hans Undergjerninger, Hans Arm (Hans Magt og vældige Hjælp) for Efterlægten og Hans Kraft for hver den, som skal komme" (Ps. 71, 17. 18). Naar nu ogsaa du gjør dette, saa sømmer det sig ikke for dig at sige, at du ikke mere er til nogen Nytte her i Verden. Til Nytte er du ogsaa for Guds Kirke, Landsstyrrelsen eller Staten og det Hus, hvori du befinder dig, dels formedelst det gudelige Exempel, hvormed du lyser for de Yngre, dels formedelst de gavnlige og hjertelige Formaninger, hvormed du stræber at holde dem paa Guds Veie, dels formedelst dine Bønner, hvormed du hjælper til at nedbede Naade og Belsignelse over dem.

§ 24. De lærde Skriftfortolkere have gjort den Sagttagelse, at Methusalem, det ældste Menneſte, som nogenſinde har levet, døde i det samme Aar, som den første Verden blev oversvømmet af Syndfloden, og kort før denne (efter Hebræernes Formening kun syv Dage forud). Jeg nærer ingen Tvivl om at denne

hellige, gudfrugtige Patriark har bedet inderligt til Gud for Menneſtene, og at Gud ved Bestemmelsen af de hundred og tyve Aar, som Han tilstod dem til Omvendelse, har taget meget Hensyn til denne sin gamle Tjener. Om Simeon siges, at han var i Jerusalem og tjente den hele Stad til et helligt Exempel med sin Gudfrugtighed. Dette kan man slutte af den Talemaade, som den Hellig Aand bruger om ham. Og se, siger Han, „der var en Mand i Jerusalem, som hedte Simeon, og denne Mand var retfærdig og gudfrugtig" (Luk. 2, 25), — hvor det Ord „se" ikke blot hentyder paa den mærkelige Begivenhed, som derefter beskrives, men ogsaa paa det gode Navn og Rygte, Simeon havde vundet over den hele Stad, hvilket stadfæstes ved at sammenholde dette Sted med et andet, hvor den samme Evangelist siger: „Og se, der var en Kvinde i Staden, som var en Synderinde" (Kap. 7, 37). Ligesom det nu her tydelig sees, at han blandt Andet ved det Ord „se" vil tilkjendegive, at dette Kvindemenneſte var berygtet over hele Staden for sit syndige Levnets Skyld og havde været til Forargelse for Alle, saaledes vil han uidentviol ogsaa sige om Simeon, at han var saare navnkundig formedelst sit gudfrugtige Levnet og sin udmærkede, exemplariske Gudsfugt og tjente Hvermand til Opbyggelse. Paa denne Maade kan ogsaa du, min Medchristen, uagtet din høie Alder og Fattigdom alligevel være til Nytte for din Næste og isærdeleshed for dine Egne; med dine inderlige og ivrige Forbønner kan du være en Støtte for Kirken, Staten og Huset; du kan derhos med dit hellige Levnet, dit ubesmitte hvide Haar, din exemplariske Sagtmodighed og Taalmodighed og lignende Dyder skinne som et Lys og et klart Speil, hvorved du sandeligen ikke er Verden til liden Nytte.

§ 25. Men sæt ogsaa, at det kom dertil med en gudfrygtig Christen i hans høie Alderdom, at han blev aldeles barnagtig og udygtig til nogen hellig Øvelse, saa vilde jeg dog ikke fordrifte mig til at sige, at han ikke var til nogen Nytte for Verden; thi jeg ved, at alle Ting's høilovligste Staber ikke opholder noget saa Ringe og Usjelt her i Verden, at det ikke skulde have sin Nytte, ihvorvel vi uvidende Mennesker ikke altid kunne opdage den; hvorledes skulde Han da vilde opholde et af sine Børn indtil den høie Alderdom, uagtet det ikke længer var sin Forstand, sine Sandser og Læmmer mægtigt, dersom det slet ikke var nyttigt til Noget her i Verden? Et saadant usjelt gammelt Menneske tjener dog idetmindste til at give de Yngre, der endnu staa i sin Blomst, en Paamindelse om oftere at sukke: „Forkast mig ikke i Alderdommens Tid; naar min Kraft forgaar, forlade Du mig ei! Forlad mig ikke, o Gud, indtil Alderdommen og de graa Haar, indtil jeg faar kundgjort din Arm for Esterslægten!“ (Ps. 71, 9. 18) Han tjener derhos til en Prøvelse af vor Tro, vor Kjærlighed, Medlidenhed og Lydighed; man har ogsaa i ham en Fremstilling af menneskelig Elendighed og dette Liv's forgængelige Herlighed. Hvor Meget indbilder ikke Mennesket sig, naar det blomstrer i Ungdom, Sundhed, Skjønhed, Færdighed og Hurtighed, Lægem's og Sjælskræfter, og hvor megen Møie koster det ikke en Saadan at holde sig indenfor Gudfrygtighedens Skranke! Derimod vil han kunne kraftigt bevæges og ydmyges ved Synet af et saadant udlevet, usjelt og elendigt Billede, der, om end med taus Mund, tilraaber ham: „Kun til idel Forsængelighed er alle Mennesker bestiftede (Ps. 39, 6). Det hænder ofte, at et udlevet Menneske, der sin Ungdom har været i Tjeneste hos Andre og som dengang var fuld af Ulydighed, Raadhed og Frækhed, maa søge

sit Brød ved Folks Døre, og at en Pige, som nu er ligedan findet, rækker ham Almisen; hvem ser da ikke, hvorfor Gud opholder et saadant elendigt Menneske og lader det krybe omkring i Byen, nemlig for at være det frække og faade Thyendes Speil og Bog, hvori de kunne se og læse, hvad der tjener til deres Forbedring?

§ 26. Saa er og bliver det da udenfor al Tvivl, du gudelstende Hjerte, at ogsaa fattige og elendige gamle Mennesker endnu ere nyttige for Verden, og du har derfor ikke Føie til i saa Maade at besvære dig over din Gud og Hans Forsyn. Stræb derimod med største Flid efter at findes blandt de ret dydige og gudfrygtige Gamle og at kunne sige: Jo længere, des bedre! „Thi graa Haar ere en deilig Krone, naar de findes paa Retfærdigheds Vei, siger den vise Konge“ (Orsp. 16, 31). Vær lig Vinen, der bliver jo ældre, des bedre, og lig Faarene, om hvilke Erfaringen lærer, at de æde begjærligt mod Aftenen, for at de kunne være forsynede til Natten. Samle dig i dit Liv's Aften et rigt Forraad af Guds Ord, for at du ikke skal mangle Trøst og Sjelesøde, naar Dødens Nat bryder frem. Vær lig et Kornar, som vel, naar det er modent, krummer sig, bøier sig til Jorden og daglig venter paa Sigden, men dog netop med denne Bøining tilkjendegiver, at det er fuldt og ikke tomt, og at det godt vil betale sit Sted paa Ageren. Beslut dig saaledes paa at du, naar du formedelst en høi Alder maa gaa kroget og nedbøiet, kan være fuld af gode Gjærninger og Almiser, fuld af Andagt, Bodfærdighed, Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Længsel osv. og ligesom betale dit Sted i Verden med et gudeligt og mønsterværdigt Levnet. I en Myretue ser man undertiden nogle, som have Binger; man holder for at det er de ældste, som Naturen, jeg ved ikke i hvilken Hensigt, har

begavet dermed. Forholder dette sig saaledes, saa frembyde slige vingede Myrer et smukt Sindbillede til at fremstille de gudelige, verdensformaaende, himmelbegjærlige Gamle, især, om man satte de Ord hos: Evolemus hine: lader os flyve herfra! Fra Verden til Himlen! „Bort Borgerskab er i Himlene“ (Filipp. 3, 20). Tag dette vel iagt, min Medchristen, og bevis i Gjerningen, at du i dit lange Liv har lært at foragte det timelige Liv og tragte efter det evige!

§ 27. Der er imidlertid endnu Noget, som kan tjene til de fattige og gudfrygtige Gamles Trøst og som vi saaledes ikke maa glemme. Den gode Gud har en tredobbelst eller, naar jeg betænker mig rigtigt, en firedobbelst Forbindelighed imod en gammel fattig, skrøbelig og forladt Christen: „for det Første som mod sit Barn, til hvem Han har sagt: „Jeg er din Gud og Fader; du er min; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Esai. 41, 10; 43, 1; Ebr. 13, 5), — dernæst som imod et gammelt Menneske, efterdi Han har forjætted: „Indtil Alderdommen skal jeg være den Samme og bære Eder indtil graa Haar; jeg, jeg har skabt Eder, og jeg vil opløste, og jeg vil bære og lade undkomme“ (Esai. 46, 4). Jeg vil ikke, naar I blive skrøbelige og elendige, forandre mig eller vende mit Hjerte fra Eder; men ligesom jeg fra først af og indtil nu har været Eders Gud, saaledes vil jeg ogsaa være og blive Eders Gud indtil Eders Livs Ende, — endvidere som imod et skrøbeligt Menneske, efterdi Han har lovet: „Jeg vil lede efter det, som er tabt, og forbinde det Sønderbrudte og styrke det Skrøbelige“ (Ezek. 34, 16), hvilket vel er nærmest at forstaa om den aandelige Skrøbelighed, men ogsaa meget godt kan forklares om den legemlige, saasom denne sædvanligvis ikke hos de Gudfrygtige findes uden

hin, — og endelig som mod en Fattig og Forladt; thi der staar skrevet: „Han skal udfri den Fattige, som raaber, og den Elendige, som ingen Hjælper har. Han skal skaane den Ringe og Fattige, og de Fattiges Sjel skal Han frelse“ (Ps. 72, 12. 13). Det er ogsaa bekendt, hvilket Bud Herren har givet til de Gamles Bedste: „For det graa Haar skal du staa op, og du skal hædre den Gamles Ansigt, og du skal frygte din Gud; jeg er Herren“ (3 Mos. 19, 32), hvilke sidste Ord have et stort Eftertryk og omtrent ville sige saa Meget som: Du maa ikke tro, at du kan behandle gamle og skrøbelige Mennesker, som du vil, eller som om du havde dem alene for dig; men du skal vide, at jeg vil tage mig af dem, beskjærme og redde dem, og at jeg vil, at man skal ære dem; betænk derfor, hvad du gjør, osv. Heraf sees nu, at den bedste Hjælp og Støtte, som gamle Mennesker kunne støtte sig paa og holde sig opreiste ved, er Guds Misfunderhed, Kjærlighed, Trofasthed, Magt og Beskjærmelse. Deres bedste Ven og Tilsynsmand er Gud, der erklærer, at Han vil opløste og bære dem; deres udtømmelige Skat er Guds Omhu og Belsig-nelse; deres blødeste og mageligste Hvilested er Hans Naades Skjød; deres bedste Bedervedelse ere de Bønder, som fra Israels Kilde (fra Hans Ord) flyde ind i deres Hjerter.

§ 28. Sig da ikke, min Medchristen: Jeg kan ikke mere fortjene Noget; jeg kan ikke mere hjælpe mig selv; jeg ved intet Raad mere og frygter for at jeg endnu i min Alderdom vil komme til at søge mit Brød ved Folks Døre. Thi om du end er bleven gammel og skrøbelig og ikke længer kan erhverve Noget eller intet Raad og Middel ved, saa har vor Gud dog vel endnu saa stort Forraad og saa megen Formue, at han kan forsyne en gammel Tjener og underholde ham uden hans egen Medvirk-

ning. Han har endnu Hjerter, som ville tage sig af de Fattige og ikke forlade en gammel skrøbelig og trængende Christen. Ved kun til Gud, at Han vil lære dig et eller andet saadant Hjerter at kjende og høre det til Medlidenhed mod dig: kundgør din Nød for de gudsfrygtige Hjerter paa dit Sted, de være nu i Lærerstanden eller i en anden Stand, og jeg tvivler ikke om at de ville og maa efter Gode hjælpe dig. Jeg har i disse Dage erfaret, at da en gudsfrygtig og fattig Borger, som har vanskeligt nok for at ernære sig selv og Sine med deres tunge Arbeide, fornam, at en af hans Medchristne af samme Haandværk tillige med hans Kone laa tilfængs, syge, fattige og forladede, sendte han dem daglig eller ialfald hver anden Dag et Par Skilling, saa at altsaa her den ene Fattige rakte de andre Haanden. Se, saaledes tvinger Kjærligheden til Gud og Næsten de Troende til ogsaa at dele sine Skillinger og sit eneste Brød med de Trængende; thi Gud har endnu den Dag idag Mennesker, som vel ere meget „prøvede med Trængsel, men hvis overvættes Glæde og store Fattigdom dog bliver overflødig til Rigdom hos dem af ren Velvillie og som ere af sig selv villige efter Formue, ja over Formue til at hjælpe de Hellige“ (2 Kor. 8, 2. 3. 4). Jeg holder for, at dersom slige gudselkende Sjele saa at vide, at du hører til de Husarme, som ikke ville være sin Fattigdom bekjendte, saa ville de ikke lade det komme saa vidt, at du maa tage til Betlerstaven.

§ 29. Men skulde der imod al Forhaabning ikke findes saadanne medlidende Hjerter paa dit Sted, saa raader jeg dig, at du først forsøger Alt, hvad muligt, og ærligt er, før du gaar ud at søge dit Brød ved Dørene. Anse intet Arbeide for vanærende, om det end ikke skulde synes at stemme overens med din forrige Stand. Anna, Tobias's Hustru,

var sandsynligvis en fornem Kone blandt sit Folk; men hun skammede sig dog ikke ved at underholde sin blinde Mand med sit Haandarbeide og sin Spinding (Tob. 2, 15). Om en blandt sine Egne navnkundig Theolog i det forrige Aarhundrede fortælles i hans Levnetsbeskrivelse, at han, efter allerede at have skrevet mange Bøger og isærdeleshed i England taget virksom Del i Kirke-reformationen, ved Forsølgelser kom i saadan Fattigdom, at han blev nødt til at give sig i Lære hos en Bæver, for paa denne Maade at forskaffe sig og sine Brød. Da imidlertid Bæveren snart blev træt af ham og viste ham Døren (fordi han tog det strengt med Christendommen og i saa Henseende oftere broderligen irettesatte og formanede ham, som det sømmer sig en Christen), maatte han hjælpe til at arbejde i Stadsgravene og ernære sig med Spaden. Jeg kender en adelig gammel fattig Enke, der af en anden, som drev Betleriet med Held, oftere blev opmuntret til at forsøge det Samme; hun vilde imidlertid aldrig betvemme sig dertil, men langt hellere hjælpe sig kummerligen ved at spinde Stry og Uld for Andre, ja ribbe Fjær (hvilket dog er et besværligt Arbeide for gamle Mennesker, der sædvanlig ere trangbrystede). Og dette er de sande Christnes og ærlige Hjerters Vis, nemlig at de hellere ville æde sit eget Brød end tiltrygle sig Andres og være Nogen til Byrde, og paa Saadanne aabenbarer sig da ogsaa Guds forunderlige Hjælp og Forsorg, idet Han hjælper dem igjennem fra den ene Tid til den anden, uden at de selv vide hvorledes, indtil de omsider, ofte mod Forventning, naa Enden paa sit majsomme Liv og for evig blive befriede fra alt Arbeide, al Fattigdom, al Sorg og Nød. Jeg haaber derfor, min kjære Medchristen, at det ikke letteligen skal komme dertil med dig, at du maa betle dit Brød af Andre. Maa ske bekyrrer

du dig for den Tid, som du ikke skal opleve; maaske frygter du for den Byrde, som Gud aldrig har havt ifinde at paa-lægge dig. Gjør derfor, hvad du kan, og lad Gud sørge for Resten.

§ 30. Men sæt ogsaa, at det efter Guds hellige Raad og Tilskikkelse kom dertil, at du af yderste Nød, formedelst Sygdom eller Mangel paa Arbejde eller formedelst Menneskenes Ubarmhertighed paa sit Hjemsted blev nødt til at anmode andre Mennesker om Brød, saa forestil dig dog ikke Sagen værre, skammeligere og skrækkeligere end den i sig selv er. At betle af Dovenskab, med et ugudeligt og bedragerisk Sind, med mange Synder er vanærende, skjændigt og for-dømmeligt; men at søge sit Brød ved Fjols Døre af tvingende Nød, formedelst Alderdom og Skrøbelighed, med gud-frygtig Taalmodighed og Ydmyghed er hverken vanærende eller skjændigt, end sige fordømmeligt. Vi vide jo, at Lazarus, der laa udenfor den rige Mands Dør og onskede at mættes med de Smuler, som faldt af hans Bord, og saaledes var en sand Betler, blev efter sin Død henbaaren af Englene i Abrahams Skød (Luk. 16, 20 flg.) Vor aller-kjæreste Frelser var vel ingen Betler, og vi læse intetsteds, at Han bad Nogen om Almisje; men da Han var fattig og ikke eiede saa Meget, som Han kunde hælde sit Hoved til, levede Han af sine gudfrygtige Tilhøreres Understøttelse og havde en Pung, der var anbetroet Judas og hvori lagdes, hvad der blev Ham givet (Matth. 8, 20; Luk. 8, 3; Joh. 12, 6), og hermed har Han æret og helliget de Troendes Almisse og gjort det Brød sødt, som af gavmilde Hænder rækkes Hans Ægne. Hvad skader det nu altsaa, du gudfrygtige Hjerter, om ogsaa du maa leve af slige Gaver, som dine Medchristne af christelig Kjærlighed skænke dig, enten efter eller uden din Begjæring? O, hvor salig er ikke en gudfrygtig Bet-

ler, som frygter Gud, elsker den Herre Jesum, bærer sin Fattigdom og andet Kors taalmodigt efter ham, foragter Verdens Foragt, ikke bander og skjælder, om haarde Mennesker overfuse Ham, men tier og velsigner, beder hjerteligen for sine Velgjørere, agter Guds Ord for sin Skat og høieste Glæde og stedse længes efter Himmelen! Det er jo dog bedre at gaa med Betlerstaven ind til Livet end at fare til Helvede paa en vælig Hest eller i en prægtig Vogn og under Overflod paa alle Ting. Det er jo dog bedre at betle her i dette Liv end hisjet. Lazarus maatte betle her og længes efter de Smuler, som faldt af den Riges Bord; men den Rige maatte hisjet betle om en Draabe Vand at læste sin brændende Tunge med. Og naar Gud bringer os i Himmelen, hvad have vi da at indvende mod at Han giver os Betlerstaven i Haand og skjuler os under Tiggerdragten! Hvad skader det, om et gammelt fattigt Menneske maa gaa en Tidlang om paa Gaderne for at søge sit Ophold og finde mangan Dør og mangt et Hjerter haardt tillukket, naar han kun ved sit Livs Ende finder Himmeldøren aaben? Vær derfor tilfreds, du christelige Hjerter, og forbliv din Jesu tro ligetil Betlerstaven!

§ 31. Dog, vi ville gaa videre og end yderligere drøfte og belyse de troende Sjæles Sorger og Trængsler. Et gudelskende, men fattigt Menneske kunde da fremdeles klage og sige: Jeg har mange kjære Børn, som dels ere smaa og endnu ikke opdragne, dels næsten voksne, og jeg ved ikke at forsørge dem; jeg kan ikke hjælpe dem med en Daler, osv., hvilket gjør mig inderlig ondt. Dette er atter en tung Beshvring, saa som den angaar Børnene, der ligesom ere sammengroede med Forældrenes Hjerter, saa at intet Godt eller Ondt kan møde dem, uden at det gaar dem selv dybt til Hjerter. Forældrenes Kjærlig-

hed til sine Børn er et Naturens Under, efterdi man ikke kan udgrænse og begribe den eller ligne den med noget Andet. Naar Gud selv vil prise sin Kjærlighed høit og fremstille den eftertryffeligen for os, saa sammenligner Han sig med en Fader eller Moder (Pi. 103, 13; Gai. 49, 15), og da Han vilde prøve Abraham paa det Grundigste og gjøre ham til et Exempel for Alverden paa Tro og Kjærlighed, bød Han ham ikke at kaste sit Guld og Sølv i Havet, ikke at forlade og give Slip paa Alt, hvad han eiede, men at ofre sin eneste og kjære Søn Isak (1 Mos. 22, 1. 2). Erfaringen lærer, at ingen Glæde i timelige Ting er større end den, som opstaar af Børnenes Held og Velgaaende, og ingen Sorg større end den, som opstaar af deres Ulykke og Banstjebne. Forældrene føle ofte i sine Hjerter et Barns Nød, naar det er langt bortfjernet fra dem, omendstjont de ikke se den, og ængstes, omendstjont den sande Marsag ikke er dem bekendt; skulde deres Hjerter da ikke skjælve og klynke, naar de høre dets Nød for sine Børn, — naar Børnene, ihvorvel ofte med taus Mund, tilraabe dem: Fader, Moder, hjælp mig! Den daglige Erfaring lærer, at Forældrene ofte heller selv lide Nød end de ville se sine Børn udsatte for Mangel. Man har fra Alders Tid havt mange Exempler paa, at Forældrene for at hjælpe sine Børn frem have opofret Alt, hvad de eiede og havde, og siden tilbragt sin øvrige Livstid (som ofte er bleven længere, end de formodede) kummerligen og i Elendighed. Saadanne Exempler affkræfte imidlertid ikke de Nulevende, efterdi der altid findes Mogle, som give sine Børn saa længe, til de selv Intet have tilbage; det gjør den mageløse Kjærlighed, som glemmer sig selv for at tjene Andre. Naar en Fader selv lever i Ure og Velstand, og man allevegnefra bestrør og hædrer ham

med Blomster og Krands, saa forarsager dette ham ikke saamegen Glæde, som naar det vederfares hans Søn; saaledes ogsaa: naar han selv bliver krænkert og vanæret, vil det ikke gaa ham saa dybt til Hjerter, som naar det rammer hans Barn. Det gjør den stærke naturlige Kjærlighed, der ei engang udslettes ved Børnenes Uaknemmighed og Ulydighed. Hvor groveligen havde ikke Absalon forsyndet sig imod sin Fader! ikkedestomindre sagde denne: Farer mig lemsældigt med den unge Mand, med Absalon! og senere: Min Søn Absalon! min Søn, min Søn Absalon! o, at jeg var død i dit Sted! Absalon, min Søn, min Søn! (2 Sam. 18, 5. 33).

§ 32. Paa Grund heraf fortænter jeg dig ikke, min Medchristen, i at du er bekymret for dine Børns Skyld. Det kan ikke være anderledes; du maa føle deres Nød i dit Hjerter, og det maa gjøre dig ondt i din Sjæl, at du ikke kan gjøre, hvad du maaste burde og hjerteligt gjerne vilde gjøre. Du er Hovedet eller Hjertet; Børnene ere dine Lemmer; naar nu disse Lemmer ere nøgne, lide Frost, Hede, Hunger, Fattigdom og Nød, hvorledes skulde du da kunne Andet end føle det? Hold imidlertid Maade, du christelige Hjerter, og bevis i Gjærningen, at du ikke blot er et Menneske, der har naturlige Tilbøieligheder og Sindsbevægelser, men tillige en Christen, der af Guds Naade og formedelst Hans Aand har Kraft til at dæmpe dem, underkaste dem den guddommelige Villie og i Troen overvinde dem. Betænk for det Første, hvad jeg ofte har sagt og aldrig ofte nok kan sige, at du ikke befinder dig i en saadan Tilstand formedelst et Slumpetræf eller egen Brøde (thi jeg taler nu til de gudsfrygtige Hjerter, der anstrenge sig af alle Kræfter og dog ikke kunne bringe det til Noget), men efter Guds, din kjære, gode og barmhjertige Faders hellige

Raad og naadige Villie. Han har givet dig Børn, men ikke Midler til at forsørge dem efter Ønske og Villie; Han har givet dig unge Planter, Afslæggere og Blomster, men sat dem i en sandig og stenig Jordbund, efterdi Han saa har behaget og for godt befundet. Dette Sidste tilføier jeg med Glid, for at tilkjendegive, at Gud, din og dine Børns Fader, har haft sine hellige Marsjager til at gaa saaledes tilbærks med dem og ikke anderledes. Han har maaske seet, at du og dine Børn vilde misbruge den timelige Lyfsalighed, og at den timelige Overflod vilde udsætte Eder for aandelig og maaske evig Mangel, — at I vilde gjøre den til en Afgud og hænge Eders Hjærtter derved, — at I vilde bruge den til Pragt, til Overmod, til Belyst; hvad Ondt har Han nu gjort ved ikke at bringe Eder i saadan Sjælesfare? Vi ere tilfredse med en Gartner, der behandler Blomsterne og Urterne efter Godtbefindende, gjødsler og vander nogle flittigt, men andre ikke, lader nogle voxe, som de ville, men opbinder, bestjærer, hypper og betynger andre, sætter nogle paa et aabent Sted, hvor de have megen Sol, andre i Skyggen, osv. Hvorfor ere vi da ikke tilfredse med vor Gud, naar Han sætter os i Rigdom eller Fattigdom efter sit naadige Velbehag? Eller ved Gartneren bedre, hvad der baader hans Planter, end den alvise og algode Gud, hvad der baader Hans Børn?

§ 33. Denne Guds Bestikkelse kan imidlertid ogsaa have et andet Niemed, nemlig Hans Navns store Ære og Herlighed. Han har ingen Midler givet dig til at forsørge dine Børn, min Medchristen, for at du skal søge dem hos Ham og befale Ham dig og dine Børn, — for at I skulle overlade Eder aldeles til Han faderlige Forsorg og senere have Eders Glæde af at betragte Hans

forunderlige Miskundhed og alvise Styrelse, naar Han drager dem frem, kroner dem med Ære og Betsignelse og giver dem Mere end de og du have kunnet ønske eller forestille Eder. Han vil vise den gjerrige, ufornuftige og vantroe Verden, at det er let for Ham at opøie fattige gudfrygtige Børn af Støvet, bringe dem til Ære og Guds og krone dem med Betsignelse. Naar Børn af formuende Folk, som have anvendt mange Penge paa deres Opdragelse, komme frem i Verden, saa faar Herren, vor Gud, sjelden nogen Tak derfor; ei heller skal man finde Noget, som forundrer sig derover. Da siger man: Han har brugt Penge nok; hans Forældre have kostet Meget paa ham; de have med store Udgifter holdt ham paa høie og lave Skoler, osv. Men naar simple og fattige Folks Børn, som Forældrene ikke have kunnet hjælpe med en Daler, bryde frem, — naar de, som jo oftere ster, i alle Stænder komme til Formue, Ære, Navn og Anseelse, saa forundrer Hvermand sig over Guds besynderlige, men dog vise og naadige Styrelse. Da siger man: Se, hvor Gud har fremdraget ham (eller hende)! Jeg kjender hans Forældre; de ere simple og fattige Menneſter; de have opdraget ham med Sorg og Møie; de have ikke kunnet koste Noget paa ham, og alligevel er han kommen frem; da flyde de gudfrygtige Forældres Glædes- og Taknemmelighedstærer; da fryde de sig over Hans forunderlige Miskundhed; da beſtyrkes deres Tro, forøges deres Kjærlighed og beſæſtes deres Haab. Ved nu i Virkeligheden at se Guds Forjættelsers Sandhed og erfare, hvad de gudfrygtige Hjerters Bønner og Taarer kunne udrette, udbrøde de gudfrygtige Sjæle: „Hvor stor er ikke din Godhed, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig, — som Du har beredt dem, der forlade sig paa Dig, for Menneſkenes Børns Dine“ (og ikke ſamme

sig ved sin Tro og Tillid til Dig, men rose sig deraf for Verden)! (Ps. 31, 20). Da sige Menneskene: „Der er dog Frugt for den Retsfærdige (det er dog ikke for-gjæves og uden Nytte, naar Nogen tjener Gud og forlader sig paa Ham); der er dog en Gud, som dommer paa Jorden“ (man ser og erfarer dog, at der er en Gud i Verden, som straffer de Ugudelige og hjælper de Gudsfrygtige — Ps. 58, 12). Vær derfor frimodig, du gudsfrygtige Hjerte, om end du og dine Børn efter Guds hellige Raad og Villie ere fattige! Nær ingen Betyrning for dine Børn uden den, at du med din gudelige Undervisning og hellige Wandel maa kunne vejlede dem til Gudsfrygtighed. Den, der har Gud til Ven, ja til Fader, han er ikke fattig; den, der Intet har at stole paa uden Guds Godhed, som han ganske har overgivet sig til, han er ret vel forsynet. Hvorledes kan den blive glemt, hvis Navn Gud har skrevet i sin Thukommelseshog? Hvorledes kan den blive siddende stille, som har Gud til at befordre sig? Hvorledes kan den blive bestjæmmet, som forlader sig paa Ham?

§ 34. Naar du ikke kan befri dig fra saadanne Sorger og Betyrninger, saa sæt følgende og lignende Skriftens Sprog og Guds Forjættelser imod dem: „Jeg vil oprette min Pagt mellem mig og dig og dit Afkom efter dig i deres Slægter til en evig Pagt, saa at jeg vil være en Gud for dig og dit Afkom efter dig“ (1 Mos. 17, 7). „Herren oprejser den Ringe af Støvet, ophøier af Skarnet den Fattige, for at jætte ham hos Fyrster og lade ham arve Urens Throne; thi Herren tilhøre Jordens Villier“ (1 Sam. 2, 8). „Den, som vandrer frem i sin Fuldkommenhed, er retfærdig; salige ere hans Børn efter ham“ (Ordspr. 20, 7). „Hvo er den Mand, som frygter Herren? Ham underviser Han om den Wei, han skal

udvælge. Hans Sjæl skal stadigt bo i det Gode, og hans Sæd skal arve Landet“ (Ps. 25, 12. 13). „Ligesom en Fader forbarmer sig over Børn, saa forbarmer Herren sig over dem, som frygte Ham“ (Ps. 103, 13). „Salig er den Mand, som frygter Herren, — som har stor Lyst til Hans Bud. Mægtig paa Jorden skal han Sæd være; de Oprigtiges Slægt skal velsignes. Velstand og Rigdom er i hans Hus, og hans Retsfærdighed bestaar altid. Der opgaar i Mørket Lys for de Oprigtige (Gud viser dem en Lykke midt i Ulykken og glæder dem med sin Hjælp midt i deres Glendighed og Fattigdom), for den, som er naadig og barmhjertig og retfærdig“ (Ps. 112, 1—4). „Jeg er elendig og fattig; Herren vil tænke paa mig“ (Ps. 40, 18). „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig“ (Ps. 27, 10).

§ 35. Uddrag dig derhos af den hellige Skrift og alle Tidens Erfaring en Samling af Exempler, hvorved deslige Sprog i Gjerningen forklares. Jakob var vel en rig Mands Søn; men ikkedestomindre maatte han efter Guds Tilskikkelse med en Stav gaa ud af sin Faders Hus for at undfsøge sin fortørnede Broders Brede. Da han nu var bleven fattig og elendig, da tog Herren sig af ham, aabenbarede sig for ham i et yndigt Nattefynd og gav ham den trøsteligste Forjættelse, hvilken Han ogsaa siden rigeligen opfyldte (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 10). Saaledes gik det ogsaa med Josef, den sidstnævnte rige Patriarks høitilskede Søn. Gud vilde gjøre noget Stort af ham, bringe ham til Ære og krone ham med Velsignelse; men først maatte han bestjæmmes og blive til Intet, til et Udstød, en Forbandelse; han blev ufornødet borttrykket fra sin Faders Hus og Skjød, blev solgt og ført til et fremmed, langt bortliggende Land, blev en Træl og tilsidst en Fange

og elendig Mand. Dette gjorde Gud, for at hans Godhed skulde skinne desto herligere paa ham, og for at han skulde tjene til et Trøstebillede for alle elendige og trøstesløse unge Menneſker; Han plantede denne ædle Blomst i en tør Sandgrund, paa det at man ikke skulde tilskrive Jorden, men Himmelen dens Vægt, og for at dens Bellugt skulde blive desto behageligere og mere velgjørende for de Fattige og Forladte (1 Moſ. 37, 18 flg.). Var ikke Eſther et fattigt, fader- og moderløst Barn? og dog gjorde Gud hende til Dronning over hundrede ſyv og tyve Landſtaber (Eſth. 2, 17; 1, 1). Var ikke Ruth en elendig og fattig Kvinde? maatte hun ikke ſanke Ar paa Marken for at ernære ſig ſelv og ſin Svigermoder? men ſe, uventet hjælper Gud hende til et velſignet Giſtermaal, ſaa at hele Staden forundrer og glæder ſig over Guds Miſkundhed (Ruth 2, 2. 7; 4, 10 flg.).

§ 36. Hvor mange Exempler ſkulde man ikke ogſaa kunne ſamle af andre Beretninger til Forklaring og Stadfæſtelse af de ovennævnte Guds Udfagn og Forjættelſer! Er der noget Sted, hvor der ikke er Exempler at finde paa at fattige, men gudſfrygtige Folks Børn ved Guds Beſignelse og naadige Styrelſe er komne frem? Vi have allerede ovenfor anført flere og ville kun til gudelige og beſtyrmede Menneſkers Trøſt endnu fortælle nogle. Jeg har kjendt en Doktor, ſiger Dr. Saccus, forſum Dompræſt herſteds, ſom af ſin Moder fik tretten Skilling, da han forlod ſit Hjem, og ſom blev Profeſſor ved en anſeet Høiſkole; da han døde, efterlod han ſig flere Tusind Daler end han af ſin Moder havde ſaaet Skillingen. Titius fortæller om en Præſt i Droißig, at han fik en Daler af ſin Moder kort før hendes Endeligt, ledſaget af et vakkert Beſignelſeſønſke; her til lagde hans Fader en Fjerdedels-Gylben, idet ogſaa han ønſtede ham megen Lykke; med diſſe Penge, ſagde han, begav jeg

mig paa Veien og lagde mig efter Studeringerne, og denne Kvartgylben og Moderdaler have Gudſkelov varet hid til og vare endnu. Han ytrede det Ønſke, at man ved hans Begravelſe vilde tage til Text og udlægge de Ord af Patriarken Jakob: Herre, jeg er ringere end alle de Miſkundheder og al den Troſaſthed, ſom du har bevist din Tjener. Den ſamme har ſamlet flere Exempler, ſaaſom Dr. Geſners, en i ſin Tid navnkundig wittenbergſk Theolog; da han allerede i ſit ſyvende Ar miſtede ſin Fader, der var Præſt, kom det til den Yderlighed med ham, at han maatte ſøge ſit Brød ved Døren, og da der tilſidſt indtraf en ſtor Dyrtid i Schlefien, beſluttede han at blive Guldſmed; men da den Meſter, han henvendte ſig til, fraaadede ham det og formanede ham til at forſætte ſine Studeringer, betlede han ſig frem til Strasburg, hvor han anvendte den ſamme Flid ſom forhen, indtil han omſider ved Guds Naade og Beſignelse blev fra en fattig og foragtet Tiggergut til en navnkundig og høiagtet Lærer. Om Martin Arnolder beretter Herberger, at han var et Barn af meget fattige Forældre, og at hans Moder, da han vilde drage til Høiſkolen i Frankfurt, ikke kunde medgive ham mere end fem Skilling; men ſiden ſteg han i Frankfurt opover gjennem alle Embeder i Skolen og Kirken, indtil han tilſidſt blev Overpræſt. Jeg mindes at have hørt fortælle af troværdige Folk, at en Doktor i Theologi og Superintendent i en nederſaxiſk Naboby, der havde opholdt ſig nogle Ar i Strasburg for Studeringernes Skyld, pleiede at ſige: Børgerne i Strasburg have givet mig Mad og Apſtelen Paulus Drikke, — hvor med han vilde tilkjendegive, at nogle gavmilde og gudſfrygtige Hjerter i denne anſeede By havde raſt ham Brød og Mad; men ſaaſom han var meget undſeelig og ikke turde forlange mere, ſluffedes han ſin

Tørst ved et Springvand, hvorover der stod et Billede af den hellige Paulus, af hvis Mund Bandet strømmede ud. Ei heller er det længe siden, at der i en kurfyrstelig Residensstad døde en fornem Geistlig, som Gud havde skjænket Ære, Navn, Guds og Gaver, men som kun var en fattig Klædesvævers Søn, der blev født til Verden tolv Uger efter sin Faders Død og om hvem hans Moder pleiede at sige, at hun havde udøst saa mange Taarer over ham i sin Barselsæng, at hun kunde have badet ham deri.

§ 37. Se nu her, du gudeliskende Sjæl, hvor forunderligt Gud sørger for gudsfrygtige Fattigfolks Børn. Maaſte skulle dine kjære Børn engang blive henregnede til saadanne Exempler, thi Gud er endnu den gamle Gud, der vel fører sine Egne underligen, men dog faderligen, — der endnu opreiser de Ringe af Støvet, opfylder de Hungrige med gode Gaver og tager sig hjerteligen af de Elendige og Forladte. Hvem ved, hvad Gud har forbeholdt og henlagt til dine Børn? Ligesom vi læse om Saul, da han tilligemed en Dreng var gaaet ud for at oplede sin Faders bortløbne Ænsinder, og Samuel modtog ham og, efter forud at have givet Rokken et Stykke Kjød at opbevare, lagde det for ham med de Ord: „Se, her er det Tiloversblevne; læg for dig og spis; thi til den bestemte Tid blev det gjemt for dig“ (1 Sam. 9, 24), saaledes gaar det endnu til den Dag idag. Til Mange har Gud henlagt deres Del, som Han siden giver dem og siger: Det blev gjemt for dig. Hvem ved, om der ikke nu paa et Sted, hvor man ikke kjender dig og Dine, bliver bygget et Hus, som de skulle bebo? Hvem ved, om ikke en Fader nu samler Penge og en Moder med travl Flid be- reder et Forraad af Vin og andre Ting, som bliver gjemt til en af dine Sønner? Sig derfor ikke, min kjæreste Medkristen: Jeg kan ikke hjælpe mine

Børn; om end ikke du kan hjælpe dem, saa tænk paa Gud, der har forpligtet sig til at være din og dit Ælskoms Gud (1 Mos. 17, 7). Betænk, hvor mangen Fader og Moder der ogsaa for dig har sagt saaledes: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn, og alligevel ere de blevne hjulpne. Hvi se vi alene paa os selv, paa vor Formue, vore Midler? Naar vi intet Raad eller Middel vide, ved derfor heller ikke Gud det? Naar vor Formue ikke vil strække til, er da ogsaa Guds Haand forkortet? Naar Hagar ikke mere ved noget Raad til at opholde sig selv og sin Søn i den hede Sandørken, men sætter sig hen og græder, ved da heller ikke Herren noget Raad? kan Han ikke vise hende en Vandbrønd, ved hvilken hun kan læste og vederkbøge sig og sin Søn? (1 Mos. 21, 16 flg.) Meget rigtigt sagde den gudsfrygtige Kong Josafat, da en stor Hob Fiender havde samlet sig mod ham og hans Folk: „Vi vide ikke, hvad vi skulle gjøre, men vore Dine ere vendte til dig“ (2 Krøn. 20, 12). Saaledes sige ogsaa du, min Medkristen: Jeg ved ikke, min Gud, hvad jeg skal gjøre, — hvorledes jeg skal hjælpe mine stakkels Børn; men mine Dine ere vendte til Dig.

§ 38. Betænk tillige, du gudeliskende Sjæl, at naar dine Børn, som formedst den hellige Daab og Troen i Christo Jesu ere blevne Guds Børn (Gal. 3, 26), ved din Undervisning og gudelige Exempel ret have lært at kjende, frygte, elske, paakalde og stole paa Gud, saa ere de allerede i en saadan Tilstand, at man i Himmelen ikke kan slippe dem og ikke forlade dem. Du kan sige med Frimødighed: „Min Gud, mine Børn ere ikke blot mine, men ogsaa dine; jeg er ikke blot deres Fader, men ogsaa Du; ja, de ere mere dine end mine; jeg er en syndig, asmægtig, elendig, uvis, dødelig, men Du en hellig, almægtig, alvis, himmelsk evig Fader! Du er den, „af hvem

alt Fadernavn er i Himlene og paa Jorden" (Esf. 3, 15), i Sammenligning med hvem alle andre Fædre kun ere Skin- og Halvfædre; Du har givet mig mine Børn; men jeg har tilbagegivet Dig dem formedelt den hellige Daab og deres daglige Oftring i mine usle Bønner; derfor vil Du ogsaa, Du himmelske, algode og evige Fader, forsørge, ernære og opholde dem. „Se, her er jeg og de Børn, som Du har givet mig; vores Alles Dine vogte paa Dig" (Eesai. 8, 18; Ps. 145, 15). Vort Hjerte forlader sig paa Dig; vor Sjel hænger ved Dig osv. Hvorledes skulde det nu være muligt, at Gud kunde lade dig og dine Børn være uforsørgede? Hvor fattig du end er, min Medkristen, saa har du dog maaste en Hund i dit Hus, som æder de Ben og Brødsmler, der falde af dit Bord; sig mig, sørger du ikke paa en vis Maade for Hunden? heder det ikke, naar man vil tage Mladen af Bordet: giv dog Hunden noget? rækker man den ikke de Ben og andet, som paa Tallerkenerne er levnet til den? Jo vist. Nu da; sørger du for Hunden og paaser, at den faar sit Underhold efter sin Art, fordi den er et Dyr, som hører til dit Hus, — som ser hen til din Haand, — som ikke følger nogen anden end dig, skulde da ikke Gud, den algode, kjærlige, trofaste Fader, sørge for dig og dine Børn, som høre Ham til, — hvis Dine se hen til Hans Haand, og som holde Eder til Ham alene? Vare I Guds Hunde, saa vilde og maatte Han sørge for Eder: men nu ere I Hans Børn.

§ 39. Men jeg maa endnu engang gjentage dine Ord, min Medkristen, naar du siger med beklæmt Hjerte: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn. Jeg siger derimod: Du kan meget godt hjælpe dem, om du ellers vil kaldes en sand kristelig Fader (Moder). Du siger: „Hvorfra skulde da jeg skaffe dem Hjælp? fra Træstapladsen eller fra Vinpersen?" (2

Kong. 6, 27) fra en tom Puug, fra en udtømt Kiste, Bod eller Kjælder? Jeg svarer med en dobbelt Fortælling. Der var en gudsfrygtig, men fattig Enke, som havde mange kjære, endnu ikke opdragte Børn. Efterat hun en Nat formedelt Betyrninger ikke havde kunnet sove og havde plaget sig med de Tanker, hvorledes hun dog skulde kunne ærligen underholde sig selv og sine stakkels Faderløse, og derhos udgydt mange Taarer og opsendt mange Sukke til Himlen, sovne hun omsider ind henimod Morgen, og det forekom hende da, som om hun var i en Hauge, og havde nogle unge Træer for sig, ved hvilke hun laa paa Knæ og lugede Ukrudet bort omkring dem, men tillige græd bitterligen, saa at Jorden blev vaad af hendes Taarer. Herover vaagne hun, men slumrede snart ind igjen og befandt sig atter i den samme Hauge hos sine unge Træer, men saa til sin Forundring, at de vare vorede høit iveiret og bredte fine Grene vidt ud, hvilke vare tæt besatte med Løv og hang fulde af Frugt. Som hun nu satte sig ned under deres behagelige Skygge reiste der sig en liden Vind, der bevægede Træerne, saa at deres Frugter faldt i Mængde ned i hendes Skjød og rundt omkring hende, af hvilke hun smagte paa nogle og fandt dem meget velsmagende, saa at hun udbrod: Jeg angrer ikke, at jeg har haft Møie med disse Træer og vandet dem med mine Taarer, efterdi jeg nu kan sidde under deres Skygge og nyde deres Frugter. Da hun vaagne og tænkte over sin Drøm, men ikke kunde udfinde dens Betydning, fortalte hun den ved Leilighed til en gudsfrygtig Præst, der udlagde den saaledes for hende, at hendes Børn vare de unge Træer og Planter, som hun ved god Opdragelse og gudelig Undervisning bevarede for Ondskabens Ukrud og daglig vandede med sine Taarebønner; derfor vilde de faa en god Væxt og med Tiden blive vel-

signede, frugtbare Træer i Herrens Kirkehave, og hun vilde i sin Alderdom faa megen Glæde af dem, hvilket ogsaa skede.

§ 40. Iligemaade fortælles om en gudfrygtig Fader, der hidtil med Sorg og Møie havde underholdt sine Børn i sin Fattigdom, men nu laa tilfængs af en dødelig Sygdom. Da hans Kone og Børn græd bitterligen og klagede over den Glendighed, der forestod dem, trøstede han dem ved at sige, at han havde en skjult Skat, som han ikke før havde villet tale om eller tage til; den vilde de finde i en tillukket Kiste paa et vist afhides Sted i Huset, hvorpaa han snart hensov salig i Herren. Moderen og Børnene begave sig hen til det nævnte Sted og aabnede Kisten, men fandt Intet deri uden en Bibel, et Krucifix og et Lommetørklæde, der var aldeles gult af mange Taarer og hvori var indsvøbt en Bønnebog, hvilke Ting den salige Mand havde betjent sig af, naar han efter Sædvane forrettede sin Andagt paa dette Sted. I Begyndelsen studsede de, da de havde troet at skulle finde en Skat af Guld og Sølv; men Moderen fattede sig snart og sagde: Kjære Børn, Eders Fader har visstnok her efterladt os en herlig Skat; thi Guds Ord og den korsfæstede Jesus ere bedre end Tusinder af Guld og Sølv (Ps. 119, 72); ei heller ville de Bønner, som han pleiede at opsende paa dette Sted, og de Taarer, han her har udgydt, være forglemte hos Gud, men blive os til Beskyttelse og Velsignelse. Hermed toge de de ovennævnte Ting og holdt dem fiden for sin sande Skat og rette Helligdom, der i Fremtiden ogsaa kom dem rigeligen tilgode. Ser du nu, du gudfrygtige Hjerte, hvorledes du kan hjælpe dine Børn, selv i den yderste Trang og Fattigdom? Hjælp dem med dine andægtige Bønner og hede Taarer; vand dermed dine Blomster, som Gud har behaget at plante i en tør og sandig Jordbund; saa vil du maaske alle-

rede i dette Liv komme til at have Glæde og nyde Godt af deres Optræden og Fremvægt. Og en saadan Skat er bedre for dem end Sølv og Guld; thi hvor ofte hænder det ikke, at hvad Forældrene med sin sure Sved have erhvervet og med Tilfidsættelse af sin egen Magelighed og Fornøielse sammenparet, forødes af utro Frænder og Formyndere eller ved andre Uheld tabes, forinden Børnene komme til at nyde og besidde det! Den Skat derimod, som Forældrene ved Bønner, Sukke og Taarer have samlet til sine Børn og henlagt for dem i Himmelen, hvo vil berøve eller besvige dem for den? Saa sig da ikke mere, du gudelskende Sjæl: Jeg kan ikke hjælpe mine Børn; vær ikke længer bedrøvet over at du og de ere fattige. Fattigdom er bedre end en ugudelig Rigdom, — som ogsaa David siger: „Bedre er det Lidet, som den Retfærdige har, end mange Ugudeliges meget Gods“ (Ps. 37, 16). De Børn ere ikke fattige, som have den Herre Jesus til Fader, Formynder og Tilflyktmand og hvis Skat er deres gudfrygtige Forældres Bønner og Taarer. Hvad mig angaar, saa skal jeg være vel fornøiet, om jeg intet Mere kan efterlade mine kjære Børn end dette.

§ 41. Vi have hidtil talt om deres Sorger og Bekymringer, som enten ere fødte fattige eller efter Guds hellige Raad og Villie ved tilstødte Uheld ere komne i Fattigdom; vi maa imidlertid heller ikke glemme dem, som ere blevne fattige ved egen Brøde, men som ved dette Kors ere bragte til Omvendelse og gjerne ville frygte Guds Ravn. En Saadan kunde maaske sige: Ak desværre! jeg har selv styrtet mig og Mine i Glendighed; jeg har letfindigt tilsat og forødet den betydelige Formue, som min Gud havde befaaret mig efter mine Forældre (eller ved mit Giftermaal); lig den utro Husholder har jeg holdt daarligt Hus med hvad min Gud havde betroet mig, har

flaaet mig til Lediggang, Drik, Spil og andre Laster osv. Jeg maa tilstaa, at dette Kors er saare tungt, især fordi der til den timelige Betsymring støder Samvittighedsangest, saa at Hjertet følgelig er betrængt paa alle Sider. Naar et Menneske er fattigt, men dog har en naadig Gud og en god Samvittighed, saa er alt Besvær, som Armoden fører med sig, let at overvinde; men naar Samvittigheden siger os, at vi selv forsættligen have styrtet os i Ulykken og draget vore Nærmeste med os deri, — at vi have fortørnet Gud med vore Synder og ingen Hjælp have at vente af Ham, — naar Satan tilraaber os, som Simeï David: „Se, nu er du i din Ulykke“ (2 Sam. 16, 8); thi du er en Ødeland og et ugudeligt Menneske; som man reder, saa ligger man; se, din ved din Brøde forarmede Hustru, dine nøgne og elendige Børn sukke over dig og anklage dig for Gud, osv. — da fyldes Hjertet med Bitterhed og ser sig forgjeves om efter Trøst. En god Theolog*) fortæller et meget mærkværdigt Exempel herpaa, nemlig en Mand, som Gud havde stænket fem Børn med hans Kone og som, fordi han var lidt hovmodig og havde vænnet sig til at fortære Mere end hans Bloug kunde erhverve, gik tilbage i sin Næringsvei Dag for Dag, indtil han omsider Intet havde tilbage; hertil kom det Onde, at han lod Gudsfrigten forsvinde fra sit Hjerte og ikke længer gik flittigt i Kirke, men desto flittigere i Selskaber og Drickelag, — som da Mange tro at skulle forjage sit Mismod ved et godt Rus. Da han siden paa et andet Sted forpagtede en Eiendom, som tvende forældreløse Børn havde arvet, og var bleven vant til Drik og et uordentligt Liv, viste det sig allerede det første Aar, at han havde været en daarlig Husholder, hvorfor han blev krævet strengt til

Regnskab, og da han ingen Udvei saa til at erstatte den Skade, han forsættligen havde forvoldet, og til at frelse sig selv med Kone og Barn fra den yderste Fattigdom, blev han betagen af stor og dyb Tungfindighed og faldt siden i haarde Anfegtelser, saa at man maatte vaage over ham Nat og Dag. Engang fandt man to nye Knive i en Skir hos ham, og da man spurgte ham, hvor han havde faaet dem fra, svarede han efter nogen Tids Nølen, at der for tre Dage siden var kommet en sort Bognmand til ham i Skoven, som havde givet ham dem og derhos sagt, at han dermed kun vilde hjælpe ham af med Livet; thi nu var det saa alligevel ude med ham, osv. Tilfaldt blev han dog ved den naadige og barmhertige Guds Hjælp og sin Sjelesørgers Tjeneste udfriet af Anfegtelsen og Sjelesfaren. Noget Lignende har jeg læst i en anden gudsfrygtig Præsts Skrifter. En Præst, siger han, besøgte engang sin Embedsbroder i Nabolaget, som laa for Døden. Den Syge udbryder: Hr. Pastor, jeg er en Morder og en Tyv; man skulde bygge tre Galger, den ene over den anden, og i den høieste skulde man hænge mig; se mig! hvad skal jeg kunne svare min Gud, naar Han kræver mig til Regnskab derfor? Ved disse Ord bliver den anden forfærdet og siger: Det forbyde Gud min Hr. Pastor! Om I end er en ussel Synder, saa har I dog hverken fortjent Galgen eller Sværdet. Jo, jagde den Syge; jeg ved vel, at Jesus Christus er min Frelser og af Naade tilgiver mig alle mine Synder; men man burde fremstille et Exempel paa mig. Og jeg skal sige Eder, hvorledes jeg er bleven en Morder og en Tyv, og disse Synder trykke mit Hjerte som et Blybjerg. Derpaa fortalte han, hvorledes han ved Drik og anden Umaalighed var bleven en Morder mod sit eget Legeme og en Tyv mod sin Hustru og sine Børn, idet han havde holdt ilde

*) Schererz.

Hus med den Bryllupsmedgift, hun havde medbragt; og sat Alting overstyr, saa at han ikke efterlod dem andet end Gjæld. Se, mit Medmenneske, saaledes gaar det, naar man følger sit Kjøds syndige Lyster og taber Frygten for Gud afhyne.

§ 42. Nu, min Broder (min Søster), der er endnu Haab tilbage i Israels (i Guds Kirke, i hans Naadesrige). Erkjend først Guds Langmodighed og store Barmhertighed imod dig, idet han saa længe har taalt dig, dig, en utro Husholder, en Forøder af hans Guds, en ondartig og ugudelig Søn, og saa længe eet paa dine Synder, forundt dig Tid til Omvendelse og ikke pludseligen bortrykket dig til Fordærvelsen midt i dit Raseri; dette er ingen liden Belgjerning af den barmhertige Gud, men en saadan, som du bør foretrække for alle andre, idet din Omvendelse og Frelse udflyder heraf, efter Apostelens Ord: „Agter vor Herres Langmodighed for en Frelse!“ (2 Pet. 3, 15). Om nu Gud intet andet havde gjort imod dig i alle dine Dage, end at du var dog skuldig at prise ham derfor, selv ved Vand og Brød, i den yderste Fattigdom, i den største Skjændsel og Foragt. Betænk dog Sagen noget nærmere, min Medkristen; Gud har hidtil efter sin store Barmhertighed opholdt sig og skaaet dig, saa at han ikke har ældet Fordømmelsesdommen over dig, og det ikke af Uvidenhed, som om dine Synder, din Overdaadighed, dit Fraadseri, dit Spil, din Urenhed, Uhumskhed osv. havde været skjulte for ham — thi du ved, hvad David siger ved Guds Land: „Herre, Du ransager mig og jender mig. Hvad enten jeg sidder, eller jeg staar op, da ved Du det; Du fortaar min Tanke langt fra. Min Sti og alt Veie udgrænser Du, og alle mine Veie kjender Du grant; thi der er ikke et Ord paa min Tunge, — se, Herre, Du ved det Alt sammen“ (Ps. 139, 1 flg.), og hvad Herren selv siger til Sanferib

(og i hans Person til alle Ugudelige): „Din Sidden (din Færd, — hvor du pleier at opholde dig, — hvorledes du pleier at opføre dig) og din Udgang og din Indgang kjender jeg, og at du raser imod mig“ (2 Kong. 19, 27). Se heraf, at Herren godt har kjendt al den Letsindighed, du har begaaet i og udenfor dit Hus, lønligen og aabenbare, alt dit Fraadseri og Fjilderi, al din Stoi og Staak, alt dit Misbrug af og Sløseri med hans Goder, alt din Munds raadne og forargelige Snak, al dit trodsige Hjertes Sikkerhed, Stoltthed og Utaaknemmelighed, og forundre dig over den Langmodighed og Taalmodighed, han har vist dig!

§ 43. Ei heller har det manglet ham paa Magt og Vælde til at tvinge, straffe og tilintetgjøre dig, efterdi det er bekjendt, at han har tusindfold Midler til at standse Menneskenes Ondskab og bøie deres stolte Sind. Han behøver ikke altid Lyn og Torden, Ild og Vand, Krig og store Hære dertil; en liden usund Lustning, en Myg eller Flue, en Splint og deslige kan gjøre det. I den Menighed, vore Sjeles Overhyrde og Tilsynsmand har betroet mig, den ringeste blandt hans Tjenere, har jeg havt et vellystigt og sikkert Menneske, som foragtede Gud og hans Ord og høiværdige Kjærlighedsmaaltid saavel som alle trofaste Formaninger og Advarsler. Efter at han en Søndag havde spist godt til Middag og tilbragt Estermiddagen, jeg ved ikke hvor, blev han mod Aftenen overfaldt af saa heftige Smerter og saa stor Angst, at uagtet han ellers var en bomstærk Karl, som man siger, blev han med et ganske svag; han krummede sig som en Orm, krøb omkring paa Jorden, fastede sig hid og did, og man saa intet paa ham uden Døds- og Helvedsangst udbortes og indvortes. Men efter at han havde ladet mig bede at komme til sig og saa godt, han formaaede, under

stor Forsærdelse havde erkjendt, og angret sine Synder og lovet sikker Forbedring, hvorhos jeg og nogle tilstedeværende gudsfrygtige Hjerter faldt paa Knæ og anraabte den barmhjertige og langmodige Gud om at Han ikke vilde i Brede tilintetgjøre denne stakkels Synder, men forunde ham Tid og Naade til Omvendelse og hjælpe ham paa Sjæl og Legeme, blev det efter et Par Timers Forløb bedre med ham, og Dagen efter var han saa sund og frisk, som om han ikke havde været syg. Man kjender ligeledes Exemppler paa at store Spottere og Gudsforagtere ved en liden Splint, som de have faaet i en Taa eller Finger, ere blevene gjorte saa smaa, at de formedelst Sjæls- og Legemsangst ikke have vidst, hvor de skulde gjøre af sig for den majestætiske og forfærdelige Gud, — ligeledes, at en og anden høi Person er bleven stukken af en Flue, hvilket har forarsaget ham usigelige og langvarige Smerter og tilsidst medført Døden. Se her atter, hvor let det havde været for den vældige og almægtige Gud, der har alle Skabninger til sin Naadighed, at tage dig afdage og og styrte dig i timelig og evig Fordærvelse. Men Jesu Christi Forbønner vare for kraftige og Hans Barmhjertighed for brændende, til at han vilde handle med dig efter sin grumme Brede, — i hvilken Henseende det bør overveies, hvad Profeten Esaias siger: „Derfor skal Herren bие, at Han kan benaade Eder, og derfor ophøie sig, at Han kan forbarme sig over Eder“ (Kap. 30, 18). Se, Herren har hidtil ogsaa biet paa dig, for at Han, naar du ved Hans Helligaands Naade vilde omvende dig, kunde være dig naadig, og har ophøiet sig (vist sig i sin Dom og den timelige Straf, som er overgaaet dig), for at Han kunde forbarme sig over dig. Er du nu en sand bodfærdig Synder, saa vil du saa langt fra besvære dig over den Fattigdom, hvori Herren har ladet dig nedsynke, at

du tvertimod vil takke Ham inderligere for at Han har taget sig af din stakkels Sjæl, opvakt dig af Sikkerheden. Sovn, aabnet dine Dine og udfriet dig af Satans Snarer. Er det ikke bedre at du gaar fattig og som en Betler ind til Livet end vandrer rig og pragtfuld til Helvede? Har ikke Gud gjort en stor Barmhjertighed imod dig, idet Han har frataget dig de timelige Goder, hvori Satan havde smedet lutter Baand og Lænker til at holde din Sjæl i sin Magt og derimod tilbyder sig at lykkeligjøre dig med himmelske og evige Goder? Saa vær nu tilfreds med din Guds hellig og naadige Styrelse, og sig af Hjerter med David: „Det er mig godt, at jeg blev ydmyget, for at jeg kunde lære din Forstrifter. Jeg ved, Herre, at din Domme ere Retfærdighed, og i (faderlig guddommelig Kjærlighed) og Trofasthed har Du ydmyget mig“ (Ps. 119, 71. 75) og med den kristne Kirke:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive.
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive!

Gjør med mig, som det tyffes Dig.
Jeg tillidsfuld og stille
Vil lide, naar det evig mig
Fra Dig kun ei maa stille.

§ 44. Men at Naadedøren, uagte du selv har bragt dig og dine i en saadan Glendighed, ogsaa staar aaben for dig, min Medchristen, kan du lær af den fortabte Søns Exempel. Han havde vel forsmaaet sin Faders Hjerter og Hus, var dragen til et fremmed Land og havde tilsat alt sit Guds ved et overdaadigt Levnet, var derved bleven tigerskædd og til en Svinehyrde, ja næsten til et Svin, saasom han ønskede at fylde sin Bug med Mast, som Svinen aade; iffe destomindre, da han vendte tilbage og med inderlig Sorg og Angesøgte Faderhjerter, fandt han dette saar rede og villigt til atter at modtage o

antage ham (Luk. 15, 12 flg.). Se her din Tilstand asmalet med levende Farver, du fattige, men bodsfærdige Hjerte, og tro fuldt og fast, at din Frelser hermed ogsaa har sigtet til dig og fortalt denne Bignelse ogsaa til din Trøst. Naar du nu først er forvisset om at Gud ikke længer er vred paa dig, men med stor Kjærlighed og Trofasthed søger din Salighed, saa vil du let kunne hengive dig din Fattigdom og Trængsel og ikke anfse den for nogen Skjændsel og affstygig Vederstyggelighed, men for et af den himmelske Fader beklædet, helliget og velignet Middel til at frelse og saliggjøre dig. Den bodsfærdige Røver maatte vel tilstaa, at han og hans Staldbroder, da de hang paa Korset tilligemed den Herre Jesus, havde faaet det, deres Hjerner havde forskyldt (Luk. 23, 41); men fordi han med sand Tro holdt sig til Jesum Christum, Verdens Frelser, og midt i sin Ulykke, som han med sine Mægjerninger havde bragt over sig, omvendte sig til Gud, blev hans Kors, hvorpaa han maatte lide Døden, helliget og saa at sige til en ophøiet Stol, fra hvilken han for sine Staldbrodre og Andre, der vare omkring dem, ja for alle Syndere indtil den yderste Dag foretog Læren om den sande Omvendelse, om Troen, om Guds ubegribelige Langmodighed, Miskundhed og Barmhjertighed, om den Herres Jesu Person og Røglerebede, om Hans himmelske og alige Rige osv.; Korset blev for ham en Grestøtte, paa hvilken den barmhjertige og naadige Gud fremstillede ham for Alverden som et trøsteligt Exempel paa en Godhed; det blev for ham til et lødt Veie, hvorpaa han omsider glad og salig endte sit usle og elendige Liv. Saaledes forholder det sig nu ogsaa med den nuværende Fattigdom; du har vistnok selv forarsaget den og ved Misbrug og Forførelse af Guds gode Ting, ved Overmodighed og Utaftnemmelighed vel for-

tjent Guds Brede og Straf samt timelig og evig Mangel; men efterdi du midt i saadan Elendighed har gaaet i dig selv, angret dine Synder, søgt Guds Barmhjertighed i Christo Jesu, den Korsfæstede, og fast foresat dig at ville „den øvrige Tid i Kjødets ikke fremdeles leve efter menneskelige Lyster, men efter Guds Villie“ (1 Pet. 4, 2), se, saa er din Fattigdom derved bleven fra en Straf til en faderlig Røffelse, fra en Forbandede til en Belsignelse, fra et Fald til en Opstandelse, saa at om den end efter Guds hellige Raad og Villie skulde vedvare ligetil dit Endeligt, saa kan du dog dø ligesaa salig deri som den omvendte Røver paa sit Kors. Og hvad den timelige Stam og Skjændsel angaar, saa er du jo ikke mere den forrige Ødeland og bliver saaledes hellerikke længer af Gud anseet derfor; „men du er afstoet; du er helliggjort; du er retfærdiggjort ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Naad“ (1 Kor. 6, 11). Der er nu ikke mere „nogen Fordømmelse for dig, efterdi du er i Christo Jesu og ikke længer vandrer efter Kjødets, men efter Naaden“ (Rom. 8, 1). Saa vær da tilfreds, og lad Guds gode og hellige Raad behage dig vel. Tak Ham af Hjertet, fordi Han ved Trang og Fattigdom har reddet dig fra dit forrige Naseri og opladt dine Dine til at se og undfly din Sjæls Fare. Har du hidtil været en uretfærdig Husholder og er desaarfag bleven affat fra dit Embede, saa vend nu dine Tanter saa meget mere til det Tilkommende, det Himmelske og Evige, og efterdi du ved egen Brøde har efter Guds Tilstiftelse mistet det timelige Gods, saa bestræb dig for ved Hans Naade i Christo Jesu at kunne opnaa og beholde det evige og uforgængelige. Gjør dig hellerikke længer sørgmodige Tanter for dine Kjæres Skyld; men efterdi du, forblindet af Satan og forledet af Verden og dit syndige Kjød, har berøvet dem,

hvad deres var, og ingen Midler viner til at erstatte dem det, saa bed desto ivrigere til Gud, at Han i dit Sted vil vederlægge det af sine skjulte og rige Skatte og velsigne, forserge og hjælpe dem. Samle dem en Skat af Bønner, Sukke og Taarer, og ligesom du tilforn med dit ryggesløse Levnet har været dem

til Anstod og Forargelse, saa stræbe du nu, med din bodfærdige og hellige Vandel at være dem et Forbillede og en Forfremmelse i deres Christendom! Gud være dig og os Alle naadig og skjænte dig Trøst for din bedrøvede Sjæl, for medelst Jesum Christum i den Helligs Aands Kraft! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Niende Prædiken,

hvori atter nogle af de største og fornemste Sorger undersøges og ved Undervisning og Trøst mildnes.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre tvæge dine Husvælsker min Sjæl.

§ 1. Saare trøsteligt er det, hvad David, den ved mange Trængsler prøvede Profet, siger: „Forlader Eder paa Gud til enhver Tid, I Folk; udøser Eders Hjerte for Hans Ansigt! Gud er vor Tilflugt“ (Ps. 62, 9). I de foregaaende Ord har Profeten rost sig af sin Tillid til Gud og af at han staar paa en saa god Fod med Ham, at han tør vente sig alt Godt af Ham og kan byde alle sine listige og mægtige Fiender Trods; alene hos Gud vær stille, min Sjæl (forlad dig i stille Taalmodighed trøstig paa Ham), siger han; „thi fra Ham er min Forventning. Han alene er min Klippe og min Frelse, min Borg; jeg skal ei rokke. Hos Gud er min Frelse og min Vre; min stærke Klippe, min Tilflugt

er i Gud“ (B. 2. 3. 6. 7. 8). Efter at han nu har opmuntret sig selv eller sin Sjæl til frimodig Tillid til Gud formaner han ogsaa Andre, hele Guds Folk og de Gudfrygtiges hele Skare dertil, sigende: Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk, osv. Saaledes er det; de Troende finde saamegen Naade, Trøst, Glæde, Sikkerhed i sin Gud, at de ei alene for sin egen Del forlader sig frimodigt paa Ham, men ogsaa veiledt Andre til samme Tillid. Vigesom de vel at overtænke Guds Godhed og sammenholde hans Ord med sin egen Erfaring optændes saaledes af hellig Kjærlighed at de ei alene vidne offentligen derom men ogsaa formane alle Andre dertil som man kan se af den hellige Paulus

naar han udbryder: „Derjom Nogen ikke elsker den Herre Jesum, over ham være Forbandelse!“ (1 Kor. 16, 22) — ligesom de ved Betragtningen af Guds mangehaande Velgjerninger ei alene for at lægge sin Taknemmelighed for Dagen prise Ham af alle Kræfter for sit eget Bedkommende, sigende: „Min Sjæl, lov Herren og Alt, hvad i mig er, Hans helige Navn! (Ps. 103, 1) men ogsaa gjerne ville opmuntre alle Skabninger i Himmelen og paa Jorden dertil, som vor Profet siger: „Lover Herren fra Himlene; lover Ham, alle Hans Engle; over Ham, Sol og Maane; lover Ham, alle I lysende Stjerner, — — I Bjerge og alle Høie, Frugttræer og alle Cedre, — — Unglinger og Jomfruer, Gamle og alle med Unge! De skulle love Herrens Navn. Alt, hvad der har Aande, love Herren!“ (Ps. 148, 1 flg.; 150, 1) — saaledes ogsaa: naar de have grunnet sin Tillid paa Guds Godhed, Almagt og Visdom og befinde sig vel derved, saarormane de alle sine Brødre og Søstre til ikke at stole og bygge paa noget andet end paa Gud. Da Josef befandt sig i Ægypten, drog han sin Fader, sine Brødre og alle Deres efter sig (1 Mos. 5, 18. 19; 47, 11. 12). Saaledes endte ogsaa de gudelskende Sjæle, naar de finde en sac inderlig og fuldkommen Glæde i sin Gud, Hans Trøst og Hjælp: Alt, om dog alle Mennesker vidste, hvad jeg ved, og maatte erfare, hvad jeg har erfaret! Alt, om der dog ingen Tillid var i Verden uden til Gud! Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! Gud er vor Tilflugt.

§ 2. Saaledes forholder det sig med en dyrebare Luthers Ord, naar han siger: Ligesom Solen ikke fordunkles eller forsvæktes derved, at den maa lyse for saa mange, ja ved at den ganske Verden gleder Godt af dens Lys, Skin og Glæds — den beholder alligevel sit Lys helt, — den taber Intet derved — — lige-

ledes: man kan gjerne tænde hundred Tusind Lys ved et Lys, uden at dette lider nogen Forringelse derved — — saaledes er Kristus, vor Herre — — en forunderlig Brønd og Hovedkilde til al Naade, al Sandhed, al Retfærdighed, al Visdom, alt Liv, en Brønd og Kilde uden Maal, Ende og Bund, saa at om hele Verden øste saa megen Naade og Sandhed deraf, at den blev til lutter Engle, vilde den dog ikke tabe en Draabe; Kilden strømmer stedse og altid over, fuld af Naade. Hvo som nu (Ingen undtagen) vil nyde Hans Naade, han kommer og hente den hos Ham! Denne Kilde af levende Vand ville I ikke kunne udtømme; den vil ikke hentørres; I saa Alle overslødigt Nok deraf. — — Skjænk derfor kun trøstigt i, og drikker med Lyst og Glæde; thi her er overslødigt Nok ligetil det evige Liv.“ Jeg har ogsaa kjendt en gudsfrygtig Enke, som ofte havde smagt og erfaret megen Guds Godhed i sine langvarige og mangfoldige Trængsler og som ofte pleiede at sige til sine Børn og Andre: Kjære Børn, forlader Eder ikke paa Noget uden paa Gud alene. Menneskene ere Intet og kunne eller ville ikke hjælpe; men Gud kan, vil og maa hjælpe. Jeg har erfaret, hvor naadig, misfunderlig, trofast og sanddru vor Gud er; ville I hænge Eder ved det Jordiske og Forgjængelige, saa forundrer Eder ikke, om ogsaa Eders Tillid bliver forgjængelig og strøbelig; men forlade I Eder paa Gud, saa er Eders Haab fast og uroffeligt ligesom Gud er, hvis Misfunderhed varer evindelig.

§ 3. Vi maa imidlertid give noget nyere Agt paa vor Profets anførte Ord, der indbefatte to Ting i sig, nemlig for det Første, hvad han fordrer af Guds Folk, og dernæst, hvad han til Gjengjæld lover det. Fordringen er dobbelt, nemlig, at det skal forlade sig paa Gud, og at det skal udøse sit Hjerte for Hans Ansigt. Det Ord forlade sig paa har

et stort Omfang og betyder at sætte sit Haab, sin Lid til, hælde sig til, støtte sig til, grunde sig paa Noget, ligesom det paa et andet Sted søies til et Ord, som betyder at holde sig ved, støtte, læne sig til Noget, nemlig naar Profeten Esaias siger: Hvo er iblandt Eder, som frygter Herren? — — han skal forlade sig paa Herrens Navn, ja stole fast paa sin Gud (han skal holde sig ved, læne sig op til sin Gud, ligesom et gammelt skrøbeligt Menneske holder sig opreist ved en Stav, — ligesom Vinranken hænger sig fast ved et Træ — Esai. 50, 10). Salomo siger om en dydig Kvinde: Hendes Mands Hjerter tør forlade sig paa hende, — han ved, hvad han har i hende, — at hun er saa forstandig, forsigtig, flittig og aarvaagen, at han kan betro hende det hele Husvæsen; han ved af de mangfoldige Beviser, han har haft paa hendes Kjærlighed og Trofasthed, at hun Intet vil fordærve for ham; derfor forlader han sig paa hende og er ubekymret (Ordsp. 31, 11). Da nu det samme hebraiske Ord findes her, saa kan dette Sted tjene til en smuk Forklaring over hvad David mener, naar han siger: Forlader Eder paa Ham til enhver Tid, I Folk! Han vil sige saa Meget som: I kunne være forvissede om at Gud er saa almægtig, saa god, saa kjærlig, saa vis, saa flittig, saa aarvaagen, saa trofast i Om sorgen for sine Egne, at I i saa Maade bør være uden al Sorg; Eders Hjerter bør kun forlade sig paa Ham; ingen Nød er for stor, intet Kors for tungt; Han ved altid Raad, om vi end intet vide; Han sørger, Han vaager, Han tænker for os og kan ikke slippe eller forlade os. Herhen hører ogsaa den Beskrivelse, vor Profet giver af en retfærdig og gudfrygtig Mand, sigende: „Fast er hans Hjerter; det forlader sig paa Herren. Trygt er hans Hjerter; han frygter ikke“ (Ps. 112, 7. 8), hvor de tilsoiede Ord fast og trygt tjene

til at forklare Hovedordet forlade sig paa.

§ 4. Profeten fordrer da altsaa af sine Medbrødre en trostlig, frimodig, hjertelig, fast og uroftelig Tillid til Gud, Hans Almagt, Godhed, Kjærlighed, Trofasthed, Visdom og Sanddrubed, og det til enhver Tid. Forlader Eder paa Gud til enhver Tid, siger han; ligesom han siger om sig selv: „Jeg forlader mig paa Guds Misfandhed evindeligt og altid“ (Ps. 52, 10), saaledes vil han ogsaa, at Andre skulle gjøre det Samme. Det er ingen Kunst at forlade sig paa Gud i gode Dage, naar Han saa at sige lader vor Sje. græsse blandt Roser og i vor Aand og vort Hjerter smage og gennem mangfoldige Beviser erfare Hans Godhed; men den rette Prøve paa de Christne er, at de ogsaa i den onde Tid, naar Guds Godhed skjuler sig under Anseelses- og Trængselskyer, — naar Hjerter er omgivet af lutter Angest og Forsærdelse og Legemet af mangehaandede Nød og Glendighed, forlade sig paa Ham, ligesom Solsikken ogsaa følger Solens Lys, naar Himmelen er overtrukket. Nu da, mine kjære Medchristne, lader os ikke blot høre disse Formaninger til at forlade os paa Gud, men ogsaa beslutte os paa at gjøre derefter! Vort Hjerter maa have Noget at forlade sig paa; vort Hjerter er lig en tynd og svag Plante, der maa have en Støtte at slynge sig om. Hvi søge vi da saa længe at slynge os til jordiske og forgjængelige Ting? Hvi slagre vi saa meget omkring med vore bedrøvede Tanker? Lader os efterfølge David, der taler af lang Erfaring og henviser os til Gud! Hvad er høiere, fastere, bedre, ædlere i Himmelen eller paa Jorden end Gud? Hvem skulde man kunne sikrere lide paa, hvem tryggere forlade sig paa end paa Gud? Jeg har seet Mange, som have „sat sit Haab til den uviste Rigdom“ (1 Tim. 6, 17), paa sit meget Guds, — som have for-

ladt sig paa sin Magt, paa sine Tilhængere, paa Herregunst, paa sin Visdom, Skjønhed, Sundhed og Deslige; men jeg har ogsaa seet, at de ere blevne beskæmmede med sit Haab; naar Trængselsens, Ansegtelsens, Dødens Mærke oversaldt dem, vare deres Sjæle som en Fugl, der den mørke Nat bliver opskræmt af sit Rede eller Hvilested og slagrer frem og tilbage og støder alle vegne an, uden at finde noget Sted, hvor den kan hvile sin Fod. Men hvo troede nogenfinde paa den levende Gud og blev beskæmnet? hvo forblev nogenfinde i Herrens Frygt og satte sin Vid til Hans Misfunding og Trofasthed og blev forladt? (Sir. 2, 10. 11)

§ 5. Men Profeten fordrer endnu Mere, idet han siger: „Udøjer Eders Hjerte for Hans Ansigt!“ Hvad herved menes, kan man slutte sig til af lige lydende Steder i den hellige Skrift, saaledes som naar den gudsfrygtige og bedrøvede Hanna siger: „En haardt bedrøvet Kvinde er jeg; men jeg udøste min Sjæl for Herrens Ansigt; — af min megen Kummer og Græmmelse har jeg hidindtil talet“ (med Gud og for Gud) 1 Sam. 1, 15. 16), ligesom vor Profet: „Jeg naa udøse min Sjæl hos mig“ (Ps. 42, 5), og i Overskriften til den hundrede og anden Psalme: „En Bøn af en Glendig, naar han forsmægter og for Herrens Ansigt udøjer sin Kummer“ (sfr. Ps. 142, 3), og Jeremias: „Staa op, du dybtbedrøvede Zion, og raab høit om Natten, først i Bagterne; udø dit Hjerte som Vandene for Herrens Ansigt; opløst dine Hænder til Ham,“ osv. (Begr. 2, 19). Ved at sammenholde disse Steder med hverandre ser man, at Hjertets Udøvelse i vort anførte Bibelsprog er at forstaa om de gudsfrygtige Sjæles Taarødder til Gud, om deres Klager, som de fremføre for ham i Nød og Trængsel, det de ligesom paa en Gang udtømme i sit Hjerte for Ham i barnlig Tillid,

betro Ham al sin Nød, alt sit Kors, aabenbare Ham alle sine bedrøvede Tanker, alle sine Tvivl, al sin Frygt, alle sine Sorger, alle sine Skrøbeligheder, alle sine Synder osv. og anraabe ham indstændigt om Raad, Hjælp og Trøst; naar de bede med stort Alvor, heftigt og kraftigt, — naar den ene Taare fortrænger den anden, — naar det ene Suk følger ovenpaa det andet, — naar Hjertet bliver aldeles kræftsløst i Bønnen, — naar det mistvivler om sig selv og al menneskelig Hjælp, — naar det ganske opgiver alt jordist Raad, al jordist Trøst og ligger aldeles elendigt, tomt og trøstesløst for Guds Fødder, saa have de udøst sit Hjerte for Gud, og Saadant er behageligt for Ham, efterdi det udspringer af Erkjendelsen af vort eget og alle timelige Tings Intet og af ren og inderlig Tillid til Hans Misfunding. Saadanne udtømte og udøste Hjælder ere de rette Kar, som Herren fylder med sin himmelske Trøst, — i hvilke Han udgyder sin Kjærlighed tilligemed den Hellig Ånd og som Han vederkvæger med sin søde Raade. Velan da, I gudselkende Sjæle, udøjer trøstigt Eders Hjælder for Eders Gud! Naar det tykkes Eder, at Eders Hjerte er fyldt ligetil Randen med Angest, Frygt, Skræk, Sorg, Bekymring og Taarer, — at det vil sprænges i Eders Bryst eller stige op og fly ud igjennem Eders Mund, saa skynder Eder til Eders Gud og Fader og udøjer det trøstigt! „Klager kun frit (og siger saa godt, I kunne, hvorledes I ere tilmode); dølger Intet for Ham; være sig, hvad det være vil, saa udtømmer det i Hobevis for Ham, som naar I ganske og aldeles aabne Eders Hjerte for en god Ven; Han hører gjerne derpaa, vil ogsaa gjerne raade og hjælpe Eder; undser Eder ikke for Ham, og tænker ikke, at det er for stort eller for meget; kun trøstigt ud dermed; var det end hele Sække fulde af Mangler; ud

med det Altsammen; Han er større og kan og vil ogsaa gjøre Mere end vore Brøst ere; udstykker det kun ikke for Ham; Han er ikke et Menneske, som man kunde forebringe altfor mange Anmodninger og Bønner; jo mere du beder, desto hellere hører Han dig; udøs det kun helt og holdent Altsammen!**)

§ 6. En saadan Hjertets Udøselse vil da ikke være forgjeves; thi Gud er vor Tilflugt, siger Profeten, ligesom de høie Fjelde ere en Tilflugt for Stengederne, naar de jages af Hundene (Ps. 104, 18). Han er vor Skygge i Heden, vor Hytte, vor Hule, vort Skjul i Uveiret; Han er vort Skjold og vort Værn, vor Klippe og vor Borg, vor Hjælp og vor Trøst, vort Raad og vor Kraft, — med et Ord: „Han er vor Gud“ (Esai. 25, 4); Han har ved sine Forjættelser forpligtet sig til os; Han maa hjælpe os; Han er saa naadig, at Han ikke uden Medlidenhed kan see og høre paa et bedrøvet Hjerte, som udøjer sine Klager for Ham; Han er saa mægtig, at ingen Byrde er for tung og ingen Nød og Trængsel for stor for Ham; Han er saa vis, at Han aldrig fattes Raad; Han er saa trofast og sanddru, at Han aldrig kan forlade dem, som foreholde Ham Hans Forjættelser og grunde sin Tillid paa Hans Ord. „Gud er os en Gud til idelig Frelse, og hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden“ (og altsaa endnu mere fra en ringe Nød — Ps. 68, 21). Ser da, I gudfrygtige Sjæle, hvor megen Narjag vi have til at forlade os fast paa Gud, til at aabne og udøse vore Hjerter for Ham; thi Han er vor Tillid; Han har erklæret og forbundet sig til at ville være vor Tilflugt, vor Hjælp, vor Trøst. Han har ogsaa i Virkeligheden bevist saa mange af vore Forgængere paa deres Korsvei i dette Liv, at Han er en sikker Tilflugt for

alle dem, som paatalde og forlade sig paa Ham, og dette skulle ogsaa vi erfare, osv. Dette deilige Trøstesprog har jeg villet bruge til Indledning for denne Prædiken og korteligen forklare, fordi jeg endnu har med de sorgfulde Sjæle at gjøre, der klage over de mange bedrøvede Tanker i sit Indre, paa det at jeg kunde vise dem, hvorledes de i en saadan Tilstand skulle forholde sig, og hvorledes de ville blive bedst hjulpede, nemlig naar de forlade sig paa Gud, som er alle Bedrøvedes Tilflugt, og udøse sit Hjerte frimodigt for Ham. Men til deres Trøst og Vettelse kan det ogsaa tjene, at de udøse sit Hjerte for Hans Tjenere og Børn, som ere mægtige i Hans Ord og som, øvede og prøvede ved meget Kors, have lært, efter sin Frelseres Exempel at tale et Ord med en Træt (Skærbelig, Glendig, Trøstesløs, der har baaret sig træt paa sit Kors og snart ikke mere kan komme af Stedet) itide (naar de se sig ængsteligen om efter Trøst og trænge høiligen til at opmuntres ved Andres Tiltale — Esai. 50, 4); thi ogsaa det er at udøse sit Hjerte for Gud, naar man klager sin Nød og Sorg for gudfrygtige og erfarne Christne og anholder om deres Forbøn, Raad og Trøst. Efter at vi nu hidtil have fremstillet de urolige Hjerter saaledes, at de have udøst sine bedrøvede Tanker, — efter at vi have besluttet os paa efter vor Guds Naade over os at fylde dem med Trøst, og efterdi der endnu er mange Sorger og Beshværligheder tilbage, som pleie at besvære de troende Sjæle, saa ville vi i Jesu Navn gaa videre i dette Arbejde. Fra sitt kjærlige Hjerte og fra sine yndefulde Læber, der, som Lilier, dryppe med flydende Myrrha (Ps. 45, 3; Høij. 5, 13), lade Han, den søde Frelser, falde nogle Draaber i mit arme Hjerte og paa mine Læber, for at jeg kan blive mægtig og dygtig til at undervise og trøste Hans Udvalgte,

*) Luther.

Hellige og Elskede, paa det Hans Navn altid og allevegne maa worde høit pris-
set! Amen.

§ 7. Vi have i de foregaaende Prædikener noget udførligt omhandlet de Sorger, der ofte, selv hos gudsfrygtige Hjerter, opstaa af Mangel paa timeligt Guds eller af dets Formindselse og Tab, efterdi de snart sagt ere de almindeligste af alle; thi efter at den bedræglige Iudbildning, at Ingen kan være lykkelig, uden at han har Penge, er antagen af Verden som en uomtvistelig Sandhed, og efter at Kjærlighed til Rigdom indgydes Menne-
skenes Børn ligesom med Modersmelken, lærer Erfaringen, at der stedse ogsaa klæber Noget heraf ved de gjenfødte og gudsfrygtige Sjele, saa at deres Hjerter op-
høier sig, glæder sig og føler sig tilfreds, naar deres timelige Guds forøges, men derimod taber Modet og viser sig bedrøvet, forlagt og uroligt, naar det formind-
stes. Dette almindelige og vidtudbredte Onde have vi maattet møde med udførlig Undervisning og Trøst af Guds Ord. Nu ville vi gaa over til andre Sorger, som vel udspringe af andre Aarsager, og ikke ere saa almindelige, men dog ofte give de gudsfrygtige Sjele meget at bestille og forstyre og formørke deres No og Glæde i Gud. Et gudsfrygtigt Hjerter vil da maaske klage og sige: Jeg har desværre af Naturen ringe Evner, har ingen skarp Forstand, en svag og daarlig Hukommelse, kan ikke snart finde mig tilrette i forekommende Tilfælde, har desaarjag ikke kunnet fatte og lære Synderligt, er saaledes foragtet af Nu-
tidens lærde og kløgtige Verden, bliver anseet for uduelig og udhygtig, kan ingen Forfremmelse vente og ved saaledes ikke, hvorledes det tilsidst skal gaa mig, osv. For nu at svare grundigt og trøsteligt herpaa, beder jeg dig, du gudelikkende Hjerter, at komme ihu, hvad vi allerede forhen have lært, nemlig at Ingen kan give sig selv et sundt, stærkt og skjønt

Legeme, ei heller en opvakt, nem og opfindsom Aand og klog Sjel, men at Gud tildele Enhver Sit, efter som Han vil. Ogsaa herom kan man meget godt sige, hvad Johannes den Døber siger om Menne-
skenes Kald og Embeder: „Et Menne-
ske kan slet Intet tage, medmindre det bliver givet ham fra Himmelen“ (Joh. 3, 27). Har det da behaget den Høieste, din Gud og Fader i Christo, at udruste dig med ringe naturlige Aandsgaver, saa tilkommer det ikke dig at bekvære dig over Ham for den Sags Skyld. Tænk paa Profetens Ord: „Be den, som træ-
ter med den, der dannede ham, et Skaar, som er lige med andre Skaar af Jord! Mon Veret kan sige til den, som dannede det: hvad gjør du? eller kan din Gjer-
ning sige om dig: han har ingen Hæn-
der?“ (Esai. 45, 9) eller, som den hel-
lige Paulus anfører dem: O Menne-
ske! hvo er du, at du vil gaa irette med Gud? Mon Noget, som er dannet, kan sige til den, som dannede det: hvi gjorde du mig saaledes (og ikke anderledes, ikke bedre; hvorfor prydede du mig ikke mere og udarbejdede mig ikke bedre)? Eller har Pottemageren ikke Magt over Veret, af det samme Stykke at gjøre et Kar til Væ-
re, men et andet til Vaaere? (det staar ham jo frit for at tilberede og pryde det ene Kar saaledes, at det kan bruges ved Gjæstebude og glade Sammenkomster, og det andet saaledes, at det blot kan benyttes i Kjøkkenet og andet-
steds — Rom. 9, 20. 21). Naar nu et Menne-
ske fremfor Andre er smykket af Gud med herlige Aandsevner, med en skarp og hurtig Forstand, med en ud-
mærket Hukommelse, med stor Dygtighed og Duelighed, saa har han Intet at rose sig af for Gud, men maa med Frygt og Ydmyghed stræbe at anvende et saa-
dant modtaget og betroet Guds vel, og betænke, hvad vor Jesus siger: „Enhver, hvem Meget er givet, hos ham skal man søge Meget, og hvem Meget er betroet,

af ham skal man kræve Mere" (Luk. 1, 48). Og er der en Anden, som fattes saadanne Gaver, saa har han Intet at beklage sig over, efterdi den Herre, fra hvem Alt kommer, og den Kunstner, som danner Alt, ikke var forbunden til Noget; thi „hvo gav ham først, at det igjen skulde betales ham?" (Rom 11, 35). Vær da tilfreds, du christelige Sjæl, og lad din Guds hellige og gode Villie være dig nok; se ikke paa dem, som have annammet flere, men paa dem, som have annammet langt færre Gaver af Ham end du. Jeg skulde kunne fremstille Mange for dig, som ikke paa langt nær kunne maale sig med dig i Aandsøvelser og alligevel maa være tilfredse og lade Gud raade og sørge for Alt. Nu, jeg ved, at jeg taler til et Hjerte, som „gjærne vil frygte Herrens Ravn" (Neh. 1, 11) og aldrig modstaa Hans hellige Villie; derfor kunde det, jeg har anført, allerede være nok til at berolige din Sjæl.

§ 8. Men der er endnu flere Ting, min Medchristen, som jeg maa anføre til din Trøst og Undervisning. Tro ikke, at fordi om du er saa ringe i dine egne Dine, du ogsaa er det i Guds Dine. Han vil og maa have alle Slags Menneſter i sit Naadesrige. I sin Lyſthauge har Han ikke blot høie Træer, anſelige Blomſter og høitvoksende Urter, men ogsaa lave Buſte, ſmaa Blomſter og krybende, ſvage Planter. Vinſtokken er ſkrøbelig og uanſelig og trænger til megen Pleie og Opſigt; Kællikerne have en ſvag Stilf og kunne ikke ſtaa ſig imod Veir og Vind uden at faſtbindes til en Pinde; Violen holder ſig ved Jorden og ſkjuler ſig ſaa at ſige under ſine brede Blade; men de finde dog ligesaa vel ſin Plads i Haugen og ere Gartneren ligesaa nyttige og velbehagelige ſom et Œble- eller Væretæ, en hvid Lilie, en Keiſerkrone og Tulipan, der kunne holde ſig opreifte uden Støtter. Gud bygger her paa Jorden ſin Bygning, „hvis Grundvold og Hoved-

hjørneſten er Chriſtus, paa hvilken ogſaa vi tillige blive byggede til Guds Bolig i Anden" (1 Kor. 3, 11; Eſej. 2, 20 flg.). Men til en Bygning kan man ikke bruge lutter hugne Stene; man maa ogſaa have Hjørne- og Fyldeſtene, eller, for at laane en Vignelfe af en ypperlig og høifortjent Lærer i vor Kirke*): ligesom naar en ſtor Herre opfører en Bygning, ſaa har han En, ſom gjør Udkaſtet og tegner Uſridſet dertil; en Anden fører Opſyn med Arbeiderne og ordner deres Syſler, ſaa at Alt bliver gjort forſvarligt og til rette Tid; Nogle udføre kunſtigt Arbeide ved et ſaadant Bygværk (ſaasom Malere, Billedhuggere og Deſlige), Andre grovt Arbeide (ſaasom Stenhuggere, Murere, Tømmermænd, Smede); Nogle ere Meſtere og Svende; Andre ere Haandlangere og Laſtdragere (ſom bære Sten, tilberede Kalk oſv.); ikkedetmindre tjene de Alle en Herre; de hjælpe Alle, Enhver efter ſin Indſigt og Evne, til at fuldføre Bygningen; naar de blive fundne troe og flittige, ere de Alleſammen Byggherren velbehagelige og kunne vente ſin Løn af ham. Nu, ſaaledes er det ogſaa i Guds Naadesrige; i dette har Han alleſlags Folk, med forſkjellige Gaver og Evner; men Han forſtaar at bruge dem Alle og anvife Enhver hans Arbeide, i hvilket Han ikke fordrer Andet end Flid og Troſkab. Skulde da du, min Medchristen, ikke være noget Mere ved dette hellige Bygværk end en Haandlanger, ſaa vær tilfreds og pris dig lykkelig, fordi du af den himmelfke Byggherre er funden værdig til at være i Hans Tjenefte og Arbeide, aldenſtund du ved, at vor Gud er en retſkaffen og gavmild Herre, ſom ikke lader nogen tjene Ham for Intet, men betaler endog ſine Troendes mindſte Møie med en overflødig Naadeløn.

§ 9. Men maafte er du noget langt Mere for Gud end en Haandlanger.

*) Weier.

Har du ikke mange naturlige Gaver, ingen skarpsindig Forstand, ingen god og rummelig Hukommelse, ingen særdeles og udmærket Visdom og Duelighed, saa har du dog det levende Kjendskab til Gud og Hans Søn Jesus Christus, — har en sand og usminket Tro, en brændende Kjærlighed, et glad Haab, en gudelig Nidkjærlighed, en inderlig Altraa efter at tjene Gud og Næsten, en grundig Ydmyghed, en stille Taalmodighed og et i Guds Villie hengivet Hjerter, den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd om den sønlige Udskaarelse, stor Erfaring osv. Dette er Guds og den Hellig Aands rette, ædle og dyrebare Gaver, der ere langt at foretrække for alle naturlige Gaver. Jeg indrømmer, at det er meget godt, om begge Dele ere forenede; men skal man undvære en af Delene, saa er det bedre at have Mangel paa dette end paa hint. Jeg vil heller være en enfoldig og ulærd Christen og i Løndom tjene Gud i Tro, Kjærlighed og Haab, efterfølge min Jesum i et helligt Levnet og med Taalmodighed bære Hans Kors efter Ham end være en navnkundig Doktor, som er høilærd i alle Kunster, Sprog og Videnskaber og besidder allehaande herlige Gaver, men dog Intet ved eller vil vide om Christi Efterfølgelse. Luther siger: Jeg har kjendt flere store Doktorer, som man holdt for Verdens Lys og som var i stor Anseelse hos Herrer og Fyrster, men som, da den Stund kom, at de skulde dø, begyndte at sige: Al Herre Gud, den, som nu havde været en Svinehyrde! — og tilføjer: Ja, havde du af Hjertet sagt dette og ydmyget dig saaledes før i dit Liv, da du var i stor Ære og Værdighed! Hvilken stakkels enfoldig Bonde, der ikke havde kjendt Andet end sin Katetismus, men betjent sig af den til en grundig Gudsfrygtighed, vilde bytte med en saadan Doktor? Herhen hører den hellige Augustinus's bekjendte Udsagn:

Surgunt indocti et rapiunt coelum, et nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce, ubi (uti) volutamur in carne et sanguine: de Ullærde staa op (fra Syndelivet formedelst en sand Omvendelse) og rive Himmeriges Rige til sig, og se, vi med alle vore Kunster og Videnskaber, uden Hjerter, vælte os i Kjød og Blod (i syndige Lyster)! Uden al Tvivl er den bedre faren, der har vidst Lidet eller kun det Nødvendigste og elsket meget, gjort og lidt Meget i Christi Efterfølgelse, end den, som har vidst Meget og ladet det blive ved en blot og bar Biden eller som vel endog med sine Gjærninger har fornegtet og vanæret, hvad han har vidst og bekjendt som en guddommelig Sandhed. En saadan Mand forekommer mig som den gamle Pags's Ypperstepræst i dens sidste Tider og medens det andet Tempel stod, idet de Lærde fortælle, at han vel paa sit Hjerter bar et Brytspan, besat med de Edelstene, som Gud dertil havde foreskrevet, men dog fattedes „Lys og Ret“, som af Gud fordum var søiet til disse Stene, saa at han sølgelig intet guddommeligt Svar kunde give i høivigtige og tvivlsomme Tilfælde (2 Mos. 28, 17 flg.). Saaledes ere ogsaa alle lærde og desaaarsag høit anseede og navnkundige Mennesker, som mangle Christi og Hans Aands virkelige Samfund og som lægge dette for Dagen ved et vanhelligt og forargeligt Levnet; de have vel Skinnet; men Kraften fattes dem.

§ 10. Sig da ikke, du gudelfstende Hjerter: Jeg har ingen Gaver; jeg er ikke lærd. Tak Gud, om Han ikke har skjænknet dig de naturlige og tjenende Gaver eller dog ikke i saadant Maal som Andre, naar Han kun har betænkt og velsignet dig med de aandelige og helliggjørende. Den har Gaver nok og er lærd nok i Guds Rige, som af Himmelen har annammet Naade til Omvendelse, Kundskab om Jesus Christus, den

Hellig Aands Oplysning og Iboelse, Kjærlighed til Gud og Næsten, Gudsfrygtigheds Øvelse, den Kunst at bede rigtigt og dø saligt, den Videnskab at fornægte sig selv og forsmaa Verden, Erfaringen af den guddommelige Trøst, Sanddrubed og Trofasthed. Mangler han da end Anseelse i Verdens Dine, saa har han den dog i Guds og de hellige Engles. Man anser det medrette ligegyldigt, om en Bog ikke er smukt indbundet, forgyldt og prydet med Sølvspænder, naar kun dens Indhold er opbyggeligt, nyttigt og trøstefuldt. Hvo foragter Magnetten, omendstjont den ikke af Naturen har erholdt en saadan Glands som Diamanten og Rubinen, albenstund Alverden kjender dens gavnlige og underfulde Kraft. Om derfor et gudsfrygtigt Menneske ikke har saadanne Gver, som gjøre ham anseelig, ioinescaldende og navnkundig for Verden, saa bør det være ham og hans Vige nok, at han indvortes er fuld af Aand og Kraft og fyldt til al Guds Fylde, efterdi et brændende Lys gjælder mere for Gud end et skinnende, en hel- liget og lydig Villie mere end en skarpsindig og dyb Forstand. Dykkes dig da, du gudhengivende Sjæl, at du i Guds Hauge ikke er nogen høi prunkende Villie, nogen pragtfuld Keiserkrone eller broget Tulipan, saa lad dig nøie med at du dog hører til Hans Hauge, om du end er lig en Viol, der holder sig mere ved Jorden og skjuler sig under sine brede Blade, eller som Merianen, der ikke voxer høit og af sit Frohoved kun fremstjyder en liden hvid Blomst, der neppe er synlig, men dog gjør sig velbehagelig ved sin liflige og kraftige Lugt. Bestræb dig for i din Ringhed og Foragt at aabenbare Troens Kraft og vise, at den Herre Jesus med sin Aand bor i dig.

§ 11. Sig ikke: Jeg kan ingen Forfremmelse vente. Vel maa jeg tilstaa, at det nutildags gaar forkert og besynderligt til hermed som med alt Andet.

Det synes, som om Jeroboams og hans Sønners Aand er gaaet i Arv til den største Del af dem, som have Ret til at besætte Embederne i Kirken og Skolen saavel som i den verdslige Styrelse; thi om hine siger Guds Ord, „at de for- kastede de rette Præster og Leviter (som Gud havde udvalgt til sin Tjeneste) og gjorde (selv efter sit eget Behag og Godt- befindende) Præster af alt Folket“ (af de uduligste og unyttigste Mennesker — 2 Krøn. 11, 14; 1 Kong. 12, 31). Man kan ikke uden Bedrøvelse se, hvorledes det i nogen Tid har gaaet til hermed paa mange Steder, selv i evangeliske Menigheder. Mængstedes tager man, hvem man kan faa, lige meget, om han er duelig eller uduelig, — om han forstaar, hvad der hører til saadant høit Embede og til Sjelepleien eller ikke, naar han blot kan hykle og tale Hr. Patronen*) til Velbehag eller erlægge en Slump Penge. Ofte har en Kvindespersion, der kjender lidet til den sande Christendom og Gudsfrygtighedens Øvelse, men derimod meget til Pragt, Moder, Belskyt og Overdaadighed, Kirkenoglerne ved Bel- tet og ihænde; hun vælger da ikke den Dygtigste, „der er fuld af Kraft, af Herrens Aand og af Ret og Styrke“ (Mika 3, 8) — thi slige Ting ere hende for høie —, men den, som har det for- delagtigste Udvortes og fører sig bedst efter hendes Sind. Paa somme Steder, hvor Valget er overdraget et Menigheds- raad, findes det, at Mange af dem forstaa sig lidet paa Sagen, saaledes som de efter Guds Ord burde forstaa sig paa den; de dømme fordetmeste om en Præst efter hans udvortes Gaver alene, — om han har en smuk og høi Røst og kan fylde Kirken, som man siger, og om han staar i Ry for at være en høilærd Mand; om han deri-

*) Patron, her: Kirke- eller Kaldsherre, som har Ret til at besætte Kirke- og Skole-Embederne inden sin Eiendomsstræk.

mod er fuld af den Hellig Aand, fuld af levende Kundskab om Gud, fuld af Tro, fuld af Kjærlighed, fuld af gudeligt Iver, fuld af himmelsk Visdom, fuld af Gudsfrugt, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kyndighed, Afholdenhed og andre Dyder, — om han er en ny Skabning i Christo og en sand oplyst, omvendt og hellig Mand og saaledes et Forbillede for dem, som tro, i Tale, i Omgængelse, i Kjærlighed, i Mand, i Tro, i Kyndighed, — om han holder fast ved Troens Hemmelighed i god Samvittighed og saaledes kan pryde Guds, vor Frelseres, Lærdom i alle Ting (1 Tim. 4, 12; 3, 9; Tit. 2, 10), derom spørges der kun lidt.

§ 12. Jeg vil ikke engang tale om at ofte ogsaa Judas med sin Pung indtrænger eller indsniger sig i en saadan Forsamling og ved en saadan hellig Handling, og at Mange have foresat sig, ei alene at vælge en Præst og Prædikant til Guds Menighed, som Jesus Kristus har forhvervet med sit Blod, men ogsaa en Mand til sin Datter, Søster, Fæster eller Møster. Slige Folk betænke ikke, hvilket stort Ansvar de have paa sig, og at Herren, Hjertekjenderen, engang skal bringe for Lyset Alt, hvad der er skjult, og aabenbare Hjerternes Raad. Sandelig, naar jeg tænker noget næiere over denne Sag, saa forfærdes jeg og bedrøves i mit Hjerte, efterdi det er en af Guds skrækkelige, men dog retfærdige Domme, naar Han tilskikker eller tillader, at de kjødeligfindede, uomvendte Menneſter ikke kunne fordrage den sunde Lærdom (som forkyndes af aandrige, gudsfrygtige, nidkjære Lærere), men paahyrde sig selv og Andre „Lærere efter hvad der tilbinder deres Øren, saa at de vende Ørene fra Sandheden, men henvende sig til Fabler“ (1 Tim. 4, 3. 4), og at saa mange uduelige, ulærde, vanhellige, jordestfindede Menneſter, Bugtjenere og Chri-

sti Korſes Fiender blive Hans Menighed paatvungne og en temmelig stor Menigheds Sjelepleie betroet dem, der endnu aldrig havde lært og beflittet sig paa ret at pleie og bevare sin egen Sjel. Derfor finder man saa mange Skampletter og Værkebylder paa det hellige Prædike-Embedet, som er Aarsag i at denne hellige og høiværdige Tjeneste er bleven Verdens Spot og Latter, saa Gud sig forbarme! Nu, du gudelskende Hjerte, naar du ingen Forfremmelse nyder paa denne Maade og af saadanne Menneſter, saa lad ikke det forundre dig, ei heller bedrøve dig; „var du af Verden, saa vilde Verden elske sit Eget; men efterdi du ikke er af Verden, men den Herre Jesus har udvalgt dig af Verden og kaldet dig til sin salige Forening og Efterfølgelse, derfor hader Verden dig og vil ikke vide af dig“ (Joh. 15, 19). Lad derfor ikke Saadant være dig imod; det er bedre at leve alle sine Dage uden Ansættelse, kummerligen og i Fattigdom end uden retmæssigt, guddommeligt Kalb, med en saaret Samvittighed, ved samvittighedsløse Menneſters Hjælp at trænge eller liste sig ind i et saa helligt Embede og leve deri med Dovenskab, Hylleri og andre Synder. Du kan imidlertid være fuldkommen overbevist om at vor Gud her alligevel har sin Haand med i Spillet, og at Han aldrig vil fattes Midler til din Forfremmelse, om Han har besluttet at bruge din Tjeneste til sin Kirkes Opbyggelse og sit Navns Herliggjørelse; Han ved godt at finde sin Moses og kalde og sende ham til sit Folks Tjeneste, om han end er langt borte i et fremmed Land og er bleven en Faarehyrde (2 Mos. 3, 1 flg.); Han ved godt at hente David frem, omendstjont han er den Yngste og Ringeste blandt sine Brødre og gaar og vogter Smaakvæget (1 Sam. 16, 11); Han har endnu allevegne Hjerter, der frygte og elske Ham og mene det oprig-

tigt med Hans Menighed, og ved dem kan Han maaske uventet bevirke din Kaldelse.

§ 13. Men sender Han dig, saa vil Han ogsaa gjøre dig skiftet til sin Sendelse og Hans Visdom vil blive aabenbaret gennem din Enfoldighed, Hans Kraft gennem din Skrøbelighed og Hans Rigdom i din Mangel. Tænk paa hvad Han sagde til sin Tjener Moses, da denne vilde unddrage sig Hans Kald og Tjeneste under det Paastud, at han var tung i Mæle og tung i Tale: Hvo har givet Menneftet Mund (hvo har givet det Forstand, Dygtighed, Duelighed)? mon ikke jeg, Herren? „Saa gaa nu, og jeg skal være med din Mund og lære dig, hvad du skal tale“ (2 Mos. 4, 10—12), og til Jeremias: „Sig ikke: jeg er ung (jeg er udygtig, osv.); thi du skal gaa til alt det, som jeg sender dig til, og alt det, som jeg befaler dig, skal du tale. Jeg er med dig. Se, jeg har lagt mine Ord i din Mund“ (Jer. 1, 7 flg.), saavel som paa hvad vor Frelser siger: „Lægger Eder da paa Hjerte, at I ikke forud betænke, hvorledes I skulle forsvare Eder (eller med Nytte røgte Eders anbetroede Embede); thi jeg vil give Eder Mund og Visdom, hvilket alle Eders Modstandere ikke skulle kunne modsigge og ei modstaa (Luk. 21, 14). Det er bedre, at en Sjelehyrde tiltræder et saadant høit Embede med Frygt og Bøvelse og med hjertelig Erkjendelse af sin Uværdighed, Udygtighed og Skrøbelighed end med Frækhed, Sikkerhed og store Indbildninger om sig selv og sin Lærdom, Duelighed og Klogskab. „Der som Noget tykkes sig at være Noget og er dog Intet, han bedrager sig selv“ (Gal. 6, 3); han bedrager vel ogsaa mangengang Andre med sit Praleri og den Anseelse, han giver sig, men dog mest sig selv, efterdi den Skade, som opstaar af dette Bedrag, rammer ham selv mest, og efterdi han forspilder Guds

Naade, der kun stjæntes de Ydmyge, og ved at gjøre sig selv til en Afguds taber den sande Gud og Hans Samfund. „Det Menneſke, som vil være Noget (som sætter stor Pris paa sig selv og forlader sig paa egen Visdom, Kraft og Duelighed), er det Stof, hvoraf Gud gjør Intet, ja, hvoraf Han gjør Daa- rerne; et Menneſte derimod, som vil være Intet og anser sig for Intet, er det Stof, hvoraf Gud gjør Noget og i Hans Dine herlige og vise Menneſter; et Menneſte, som er den Ringſte og Elendigſte for Gud i ſine egne Dine, er den Størſte og Herligſte hos Gud.“*)

§ 14. Jeg holder for, at Aarsagen til at man nutildags udretter saa Lidet i Verden med Evangeliet's Prædiken, og at Verden, uagtet den store Overflødighed paa Naademidlerne, snart sagt Aar for Aar henfalder mere og mere til Guds fornægtelse, Bantro, Sikkerhed og Ugudelighed for en stor Del ligger deri, at mange Præster sætte saa høi Pris paa sig selv, forlade sig paa sin Lærdom, Dygtighed, Beltalenhed og Klogskab, bramme med sine Gaver og af alle Kræfter søge at opnaa et stort Navn og Ry hos Menneſkene. Thi hvorledes skal den af Hjertet ydmyge Herres Jesu Aand kunne bo i saadanne hovmodige Menneſter? Hvorledes skal Han kunne fylde deres Hjerter, der ere fulde af Vind, til al Guds Fylde? Hvorledes skal Han kunne stjænke dem sin Kraft, som mene, at de ikke have den synderligt behov? Hvad Samfund har Lys med Mørke? og hvad Overensstemmelse er der mellem (den ydmyge) Kristus og (den stolte) Belial (2 Kor. 6, 14. 15)? Derfor lærer Erfaringen, at ingen Menneſter gjør mindre Nytte i Guds Kirke end netop de stolte Pralere og de indbildſke og i sig selv foreſtede Aander; derimod udretter Gud, der vil være Alt i Alle og

*) Joh. Arnd, Sande Chriſtendom, 1ſte Bog, 19de Kap., § 2.

have al Vre alene, store Ting ved de ensfoldige, ydmyge og sig selv tilintgjørende Hjerter. Hvor ringe var ikke den hellige Paulus i sine egne Dine, idet han kalder sig den største blandt Syndere (1 Kor. 1, 15) og siger, „at han ikke er værd at kaldes en Apostel, fordi han har forfulgt Guds Menighed (1 Kor. 15, 8 flg.), ligesom ogsaa at han under Rjødets Skrøbelighed havde prædiket Evangelium (Gal, 4, 13), samt at hans Modstandere havde forekastet og paasagt ham, „at hans Breve vel vare svare og stærke; men Legemet's Nærværelse var skrøbelig og Talen krastesløs“ (2 Kor. 10, 10). Iftedestomindre er det vitterligt nok, hvilke store Ting Gud udrettede ved dette sit udvalgte Redskab, og hvorlunde Han fuldkommede sin Kraft i hans Skrøbelighed. I Kirkehistorien finder man saare herlige Exempler paa, at Herren ofte har behaget at aabenbare sin Visdom gennem Ensfoldigheden og sin Kraft i Skrøbeligheden. Ved den store Kirkeforsamling i Nicæa havde ogsaa indfundet sig en skarpsindig Filosof og Dialektiker,*) som var dreven i allehaande Haarkløverier; denne udfordrede flere kristelige Biskopper til en Kamp angaaende den kristelige Læres Sandhed, hvori de vel indlode sig, men uden at de formedelst hans Underfundighed og Spidsfindighed kunde komme nogen synderlig Bei med ham. Dette fornam en ensfoldig Mand (som Niceforus formener at have været Biskop Spiridion paa Cypern, hvilket de Lærde imidlertid nødig ville gaa ind paa), en Mand, som forhen under en haard Forfølgelse offentlig havde bekendt den Herres Jesu Navn og Sandhed, men som forresten var gammel, ulærd og ensfoldig; uagtet de andre, lærde Biskopper, for hvilke hans Ensfoldighed ikke var ubekendt, søgte at afholde ham derfra, indlod han

sig dog med den snedige Filosof og tiltalte ham paa følgende Maade: Hør i Jesu Christi Navn, hvad Sandhed er! — fremstillede derpaa i Nørthed den kristelige Læres Hovedpunkter og spurgte tilsidst: Tror du det? Filosofen svarede og jagde: Ja, jeg tror det, og bekendte, at han var overbunden. Da man siden spurgte ham, hvorfor han ikke tilforn havde ladet sig vinde ved de lærde Biskoppers Undervisning, svarede han: Saa længe de kun foreholdt mig Ord, svarede jeg med Ord; men fra denne Gamles Mund udgik der en Kraft, som jeg ikke formaade at modstaa.

§ 15. Noget Vignende fortælles om den gudfrygtige Biskop Alexander i Konstantinopel, nemlig, at da nogle kløgtige hedenske Filosofer meldte sig hos Keiser Konstantin den Store og bade om Tildelse til at holde en Samtale med bemeldte Biskop om den kristne Religion, hvilket blev dem tilstedt, undslog han sig vel ikke for en saadan Sammenkomst, men forlangte kun, at Filosoferne skulde overdrage en af sin Midte at føre Ordet; da dette skede, sagde den gudfrygtige og for Gud nidkjære Biskop: Du Filosof, jeg byder dig i Jesu Christi Navn, at du ikke taler et Ord, hvorpaa denne strax forstummede og Intet kunde fremføre, saa at han altsaa maatte begive sig bestjæmmet bort tilligemed sit Selskab. Herhen hører ogsaa det smukke Exempel, som Titius fortæller, nemlig at der i Augsbourg forud var en Præst, som formedelst Fattigdom ikke havde kunnet besøge noget Universitet og ikke formaaede at affatte sine Prædikener i fuldkommen passende Orden, men dog havde stort Tilløb fremfor mange Andre og hørt med Glæde af Enhver, til stor Forundring for de andre Præster, som dog matte indrømme, at denne Mand var meget gudfrygtig, bad flittigt og lod den sande Gudsfrugt være sig saare magtpaaliggende; efterdi nu Gudfrygtighed

*) En, som er øvet i den lærde Stridskunst.

er nyttig til alle Ting, var han bleven saaledes begavet af Gud Herren. Af mit eget Betjendtskab skulde jeg kunne anføre Exempler paa Præster, som have anseet sig selv for aldeles udnyttede til Kirkens hellige Embede og have tiltraadt det med Frygt og Bævelse, men som nu foregaa sine betroede Menigheder saaledes med sund Værdom og helligt Levnet, at de elstes høit af dem og kunne tjene Andre til Forbilleder, efterdi de forvalte sine Embeder opbyggeligen i Guds Naade og Betsignelse. Vær derfor frimodig i din Gud, min Medchristen, og stol af ganske Hjerte paa Hans naadige Forsyn og faderlige Omhu; vælt din Bei paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det (Ps. 37, 5.)

§ 16. Jeg har hidtil i Særdeleshed omhandlet denne de Troendes Betyrning, forsaavidt de Værde angaar; men man finder den ogsaa hos de Uærde, hvilke ligeledes ofte blive foragtede og tilfidsatte for sine ringe Gvners Skyld. Mængden gudfrygtig Kvinde, der ikke er saa dreven og sleben i Alt, hvad der hører til Mæringen og Husholdningen, som en af sine Naboeiser, faar ofte daglige Vebreidelser af en ufornuftig og jordiskfindet Mand og bliver kaldet din dumme Djævel, din Ged, dit Drog. Heri forse ogsaa mangengang ubetænksomme og verdslogfindede Forældre sig, naar de blandt sine Børn kunne have et, som ikke er saa skarpsindigt, saa lærvilligt, saa flinkt, saa vittigt, som de andre, omendstjont det er fromt, tilbøieligt til Bøn og Guds-frygt og redebort til at vise dem al mulig Lydighed; dette bliver da ofte meget haardt behandlet, vanæret med krænkende Ogenavne og maa være de andres Skovist og Latter. Man erfarer ogsaa ofte, at gudfrygtige Hjerter, naar de lægge Mærke til Verdensbørnernes Forstand, Sluethed og Rasthed i Handel og Wandel, og hvorledes saa at sige Klogskaben og Lykken have giftet sig hos

dem, — naar de maa sidde i Embede sammen med verdensflogte Menneſter og se, hvorledes disse strax kunne finde Nede og beslutte sig i allehaande Tilfælde, og de maa døie og nedsvælge mange Stiklerier, fordi det ikke altid vil gaa ligesaa glat for dem, de da blive inderligt bedrøvede herover, beklage sin Ulyk-salighed, ja vove vel endog at knurre lønligen imod Gud, fordi Han ikke har udrustet dem med saadanne Gaver, o. a. M. For at nu hellerikke slige betymrede Hjerter skulle være uden trostelig Undervisning, saa maa vi her for det Første gjentage, hvad der ovenfor er anført om Guds hellige Naad og Forsyn, idet Han udstyrer Enhver med naturlige og andre Gaver, og jeg tvivler ikke om, at ethvert gudfrygtigt Hjerte, naar det betænker sig vel, saa langtfra i denne Henseende vil modsætte sig Guds hellige og naadige Villie, at det tvertimod intet Andet vil attraa end hvad Han i sit alvise Naad har for godt befundet.

§ 17. Dernæst maa vi betænke, at stor Visdom og Skarpsindighed Lidet eller Intet udretter i verdslige Foretagender, og at det ikke altid er gjort dermed, ligesaa lidt i Regjeringsager som i Hushvæsenet eller i Handel og Wandel, — hvilket den vise Kong Salomo havde lært af Erfaring og lærer os med disse Ord: „Jeg vendte mig og saa under Solen, at Løbet ikke er i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Rittiges Magt; men ved Tid og Hændelse hændes det dem Alle“ (Præd. 9, 11). Den bedste Fortolker af dette Skrift-sprog er den daglige Erfaring, der lærer, at Mange med al sin Løben og Renden Intet kunne opjage og udrette, — at mængden tapper og stormodig Helt er uheldig i Krigen, — at mængden flog

og slu Handelsmand ofte snarest maa gjøre Opbud, — at mangt lærd og dueligt Menneske staar fast og ingen Befordring kan opnaa. Stadsmændene maa selv be- kjende, at store og vigtige Sager ofte ere blevne begyndte og udførte med daar- lig Forstand, og en fornem Raadsherre udlod sig engang med at det var en Hem- melighed og tjener til at opnaa Anseelse og forsøge den, naar man foregiver, at vigtige Forretninger fordrer stor Vis- dom og Dygtighed; man maatte lade Folk blive i den Tro. Om den store og kloge Keiser Karl den Femte skrives, at han vistnok modent overveiede og vel betænkte sine Planer, førend han iværk- satte dem, ja at han endog undertiden instillede sig upasselig og syg for at være sit Kammer og have Tid til omhygge- ligen at overlægge og ordne sine Fore- havender; men man hørte dog af hans egen Mund, da han ved Wyhlhausen havde slaaet Kurfyrsten af Saksen og taget ham tilfange, at han vel havde opnaaet sit Maal, men paa ganske andre Veie end han havde ment, ja at det al- lest ikke havde gaaet efter hans Raad og Tanker. Men hvi ville vi tale meget om slige store Herrers høie Ting? det var jo ogsaa ofte i det daglige Liv og smaa Foretagender ganske anderledes end de kløgtige Hoveder have troet. Luther siger meget træffende herom: „Jeg har været tilstede ved vise og fornuftige Menneskers Raadslagninger og hørt dem bemstille Sagen saa vægtigt, sikkert og sikkert, at jeg tænkte, det var umuligt, at det kunde slaa feil; — men da man tog fat derpaa og vilde sætte det i Værk, gik det skammeligen tilbage, og den smukke og livagtige Fremstilling blev lagt betydningsløse end en Drøm og Ohjætte, saa at jeg maatte sige: Nu vel, har dette været en Drøm, saa gid Hævelen forlade sig paa kloge og smukke Raadslagninger! det er dog kun Skin og Endværk, hvor Gud ikke er med i Spil-

let. Derved lærer jeg at forstaa Salo- mos Udsagn: Raad og Bestandighed høre mig til (det er den evige Visdoms Ord — Ordsp. 8, 14), og den hellige Paulus's: „Saa er nu hverken den Noget, som planter, ikke heller den, som vander, men Gud, som giver Væxt“ (1 Kor. 3, 7); men Menneskets Børn tro det ikke, før de erfare det.

§ 18. Om den verdslige og natur- lige Visdom kan man desuden sige, at den mangengang saa langtfra er til nogen Nytte, at den tvertimod endog er skadelig og fordærvelig saavel for sin Besidder som for Andre. Thi efterdi den for det meste har Hoffærdigheden, Indbildsk- heden, Orgjærrigheden, Verdenskjærlig- heden, Frækheden og Sikkerheden til Be- gegnelse, og det derhos er bekjendt, at Gud modstaar de Hoffærdige, saa la- der Han sædvanligvis deres Anslag mis- lykkes. „Herren udøser en forvendt Vind inden i dem“ (Esai. 19, 14), saa at de blive til Daarer og forføre baade sig selv og Andre. „Han gjør Træstes An- slag til Intet, saa at deres Hænder ikke bringe Noget istand. Han griber Vise i deres Træsthed (Han besvarer dem og gjør deres Forehavende til Intet, ei alene, naar de ikke ere paa sin Post og udføre en Ting ubetænksomt, men ogsaa, naar de anstrenge alle sine Sandser og Kræfter og søge at udføre den med stor Klogskab), saa at Snedigens Raad bliver overilet. Om Dagen støde de paa Mørke, og som om Natten famle de om Mid- dagen“ (saa at de midt i sin Klogskab be- gaa en Dumhed, eller saa at der midt i deres Anslags og Raadslutningers hel- dige Fremgang møder dem Noget ved Guds Tilfikkelse, som de ikke forstaa og ikke kunne rede sig ud af, saa at de alt- saa uagtet al sin Visdom alligevel blive beskjæmmede). Som en klog og berømt Mand siger, ligne de i sine Foretagen- der en Silkeorm, der indvikler sig i sit eget Spind og døer deri, indtil den senere

kommer frem igjen i en anden Skikkelse; saaledes gaar det ogsaa de Menneſter, ſom ville raadſlaa og være Konger uden Gud; de kommer ofte i ſaa mange indviklede Forholde, at de ødelægges deri og maa arbeide ſig ud deraf i en ganſke anden og ynkelig Skikkelse. De ere vel en Tidlang ſom Solſtiverne: i Solſkin ere de anſeede og høiagtede af Hvermand; men naar Gud ſer, at de ville ophøre ſig og indbilde ſig, at de nyde denne Anſeelse for ſin Klogſkab Skyld, ſaa unddrager Han dem ſit Lys og lader dem henfalde til ſaadan Daarſkab, at Ingen mere agter eller ændſer dem. O, hvor ofte hænder det ikke, at kløgtige og ſnedige Menneſter, der ſtole for meget paa ſin egen Viſdom, ſlaa ind paa farlige Veie, ſom uformærkt føre dem i Fordærvelfe, ſaa at de ſiden have maattet erkjende, at de aldrig have været rigtigt viſe! Naar Satan lægger ſig efter et Menneſte for at forføre det til Synd, ſaa giver han noie Agt paa den Tilbøielighed i dets Natur, ſom ſtærkeſt tiltrækker den, for ved dens Hjælp at fange det ſaaledes ſom han fangede David ved at viſe ham en deilig Kvinde, Judas ved Hjælp af Sølvpengene og Andre paa andre Maader. Saaledes ſætter han de kloge Folk ſtore og vidtſtuende Foretagender i Hovedet, hvorved de haabe at ſkulle vinde ſtor Væge og Fordel; men Udfaldet lærer, at de kun bringe dem Skam og Skade.

§ 19. I Betragtning af alt dette vil nu intet gudſtrygtigt Hjerte ønske ſig ſtørre Forſtand og Viſdom end Gud har givet det, efterdi det er aabenbart, at Verdensbørnenes Klogſkab bliver dem til et Fald, til en Strikke, til Skade og Fordærvelfe. Med de Gudſtrygtiges Enfoldighed har det derimod en anden og bedre Beſtaffenhed. For det Førſte gjør deres Mangel dem ydmyge, lærer dem at bede og anraabe Gud om Hans naadige Styrelſe, at overgive ſig til Ham i

fuld chriſtelig Tillid og ene og alene ſtole paa Hans Godhed og Viſdom. Saa-danne Menneſter have da bedre Lykke end Forſtand. De ſidde i en Baad (i ſit Kald, ſin Næring og Haandtering) og ro vel; men Gud er deres Styrmænd ſom ſtyrer og regjerer den, ſaa at de mangengang glæde ſig og ligesom forbaufes over Hans Godhed og Viſdom. De ſidde paa en Bei og enten ſnakke eller ſove; de trække, iſær i ondt Veir, Kalesjen*) over ſig (jeg mener: de opgive ſit eget Raad og ſin egen Villie og vide ikke, ville ei heller vide, hvad de ſkulle gjøre); de nyde imidlertid den Naade og Væge, at Gud ſelv er deres Ruſt og Veivifer, der vel fører dem underligt, men dog altid naadigt, — efter ſit Ord: „Jeg vil lære dig den Bei, du ſkal vandre; jeg vil give Raad med mit Die paa dig“ (Pſ. 32, 8). Have de Mangel paa naturligt Lys, ſaa have de deſto mere Skin fra Himmelen og ſin Guds Naade; ere de end forhadte og foragtede af Væggterne (denne Verdens Børn) og maa vandre i Ørkenen, ſaa gaar dog Herren foran dem og er deres Fører og Veivifer, „om Dagen i en Skytøtte — — og om Natten i en Ildtøtte (2 Moſ. 13, 21. 22); om de end vandre i Dødsſtyggens Dal, frygte de dog ikke for Dødt; thi Herren er med dem“ (Pſ. 23, 4); om de end ſidde i Mørket (forladte af Alle, omringede af Trængſler og Farer og intet Raad eller Middel kunne øine), ſaa er dog „Herren Lys for dem“ (Miſa 7, 8). O, hvor ſalige ere ikke de Enfoldige hvis Viſdom er Gud! hvor ſalige ere ikke de Umyndige, hvis Formyndere den Herre Jeſus! hvor ſalige ere ikke de Blinde, for hvilke Herren lyſer med ſin Læde! Om Job ſiges, at han var uſtraffelig og reſtaffen**) og veg fra det Dødelige, at Guds Lampe ſkinnend

*) Lædertag over en Bogn, hvilket efter Behoſtan ſlaaes tilbage og trækkes forover.

**) Efter Luthers Overſættelſe: ſlet og ret, ligefrem

over hans Hoved (at Gud var mægtig over ham med sin Naade, Styrelse og Betsignelse), og at han vandrede ved Hans Bys gennem Mørket (naar han intet Raad viste — Job 1, 1; 29, 3). Om Jakob siges, „at han var en stilsfærdig Mand, som boede i Telte“ (1 Mos. 25, 27). Jeg kan ikke forstaa dette anderledes end at han havde et oprigtigt, rede-igt og godt Hjerte og var en ligefrem Mand, der ikke var for meget Brast og Bram, men passede sin Dont hjemme i Stilhed og med et ensfoldigt Hjerte; men e, hvorledes Gud førte, forføjede og opholdt den gudsfrygtige og ensfoldige Sjæl! Vel maatte han vige for sin fiendtligsin-ede Broder og vandre med en Stav ud af sin Faders Hus til et fremmed Land; men Gud var hans Naad, hans Bys og frelse og førte ham saaledes, at han siden naatte forundre sig derover og sige: Herre, jeg er ringere end alle de Misfunder og al den Trofasthed, som Du har bevist din Tjener; thi med min Stav med intet Andet end min Stav) „gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg orden til to Leire“ (1 Mos. 32, 10),

§ 20. Altsaa er da den med Guds-rygt og Gudhengivenhed forbundne Enfoldighed heller ikke i timelige Ting til vinder og Stade. De Enfoldige have gesaaet sit Brød og ærlige Udkomme om de Allerklogeste og Forstandigste (med- vandre deres himmelske Fader af hellige arsfager skulde have besluttet at lade dem komme og forblive i Fattigdom); Rigdom tilfalder ligesaa snart dem som i Anden, efterdi „Herrens Betsignelse er rig“ (og ikke menneskelig Klogskab og erfaring, ikke menneskelig Flid, ikke men- skeligt Arbejde, ikke bestandig Loben og Tænden, Grublen og Sorgen), „og Han legger ikke Smerte dertil“ (det sker uden Smerte og Betsymring for Hans Troende men nogen ængstelig Omfjorg fra deres Side — Ordsp. 10, 22). Vel ere de de befriede for al Møje, al Anstrengelse

og alle Sorger; ogsaa de føre sin Hus- holdning; de drive sit Agerbrug, sin Han- del og Næring; de varetage sin Dont, men dog uden urolig og smertelig Betsymring; de stole paa sin Gud og lade Ham sørge; de ere fornøiede med Hans Naade og hellige Villie; de have et ro- ligt, tilfreds Hjerte, forrette derfor sine Syssler med Lyst, vel vidende, at deres bestiftede Brød allerede er uddelt til dem af deres himmelske Fader (Ordsp. 30, 8), og at hvad Han har tiltænkt dem, vil Ingen kunne fratage dem, lade der- for Alting hovedsageligen komme an paa Hans Forfjorg, Naade og Betsignelse og tiltage desaaarsag ofte stille og uformærkt i Betsand, saa at de blive en levende Fremstilling af hvad David siger: „Gud giver sin Elskede isovne“ (Ps. 127, 2). Naar Andre, hvis Benge ere deres Af- gud, ere tidligt paasærde om Morgenens, sidde længe oppe om Aftenen og stedse ere optagne af Arbejde, Møje og Om- fjorgsfuldhed og paa denne Naade stræbe at blive rige, saa giver Gud sine Egne et roligt, stille og fornøiet Hjerte, saa at de gaa tilfjengs uden Betsymring, sove sødeligen og ikke blive vækkede før Tiden af Gjerrigheden; imidlertid sørger Han for dem og velsigner dem; medens de sove, lader Han fra Himmelen falde Manna tilligemed Dug omkring deres Telte, hvilken de siden med taknemmelige Hjerter opsamle (2 Mos. 16, 14; 4 Mos. 11, 7). Han velsigner den Sæd, de have udsaaet, saa at den kommer op og voger, uden at de vide hvorledes (Mark. 4, 26 flg.). De franske Historiefrivere for- tælle, at da man engang kundgjorde Kong Ludvig den Ellevte ved hans Nærværelse i Kirken under Gudstjenesten, at en rig Præbende*) var ledig, og han tilfældig- vis fik Die paa en Geistlig, der sad og sov, bød han, at man skulde vække ham og underrette ham om, at Kongen skæn-

*) Indkomst af et Kirkegods eller en geistlig Stiftelse.

kede ham den ledige Præbende, — for at han kunde sige, at denne Velgjerning var bevist ham isøvne. Saaledes leger og spørger ogsaa vor Gud mangengang med sine Børn; han tilstifter dem en Lykke og Velsignelse, naar de mindst tænke derpaa. Førend jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu anføre et Exempel, som kan tjene til paa en smuk Maade at oplyse den. I min Fædreneby har jeg kjendt en Mand, som i sin Ungdom hverken havde lært at læse, skrive eller regne; han havde ernæret sig ved sine Hænders Arbejde og ægtet sin Hustru, da hun var i Tjeneste hos Andre; de havde Intet sammenbragt uden et sundt Legeme, flittige og arbejdsomme Hænder og det Haab, at Gud vilde ernære og forsyne dem. Men det behagede den Høieste at velsigne dem saaledes, at de senere medrette bleve regnede blandt de rigeste Folk der paa Stedet. Dog, for at Verden skulde vide, at denne Mand ikke var bleven rig ved sin egen Forstand og Klogskab, men ved Guds Velsignelse, tildrog det sig, at da han engang gik til den hellige Nadverd, og, som en fornem Borger, ikke vilde have Udseende af ikke at kunne læse, tog han en Bog med sig i Kirken og lod, som om han læste deri, og at de, som stode ved Siden af ham, bleve var, at han vendte det Nederste opad og saaledes ikke forstod at betjene sig af Bogen. Se, saaledes kommer det ikke an paa Menneskets Forstand, Klogt og Duelighed; men Alt beroer paa Guds Velsignelse, saa at de enfoldige og gudfrygtige Hjerter i saa Maade bør være ubekymrede; behager det Gud, og Han finder det nyttigt og heldbringende for dem, saa ville de alligevel være heldige; de ville have Lykken med sig og komme frem, og det vil hede: „Se, saaledes velsignes den Mand, som frygter Herren“ (Ps. 128, 4).

§ 21. Men sæt, at det har behaget Gud anderledes, og at de ikke skulde have

Held i det Timelige, samt at deres Enfoldighed er en medvirkende Aarsag hertil (ligeom man jo ikke kan negte for at de gudfrygtige Hjerter mangengang lide Tab og ikke kunne komme frem saaledes som Verden, enten fordi de er for godtroende og domme om Verdensmenneskene efter sit eget oprigtige Hjerte og desaarjag ofte blive bedragne, eller fordi de tænke og arbejde mere paa det Aandelige og Himmelske end paa det Jordiske og Timelige), saa gjælder dog ogsaa i dette Tilfælde, hvad vor dyrebare Frelser siger: „Det er dig bedre at gaa som Galt eller Krøbling“, og selvfølgelig ogsaa som et enfoldigt, dumt og foragtet Menneske, „indtil Livet end at have to Hænder, to Fødder og to Dine“ saavel som en skarpsindig Forstand, ypperlig Hukommelse og allehaande skjønne Gaver „og kastes i Helvedes Ild“ (Matth. 18, 8. 9). Det er bedre at lide Skade paa det Timelige her end paa sin Sjæl hidsset; det er bedre at blive bedragen end at bedrage; det er bedre at have et skarpt Troesseie og en enfoldig og ren Kjærlighed til Gud og Næsten end en dyb Forstand med et stort Mod og Foragt for Gud og Næsten. Den væsentlige og himmelske Visdom bestaar i det levende Kjendskab til Gud og Hans Søn Jesus Kristus, i Gud frygtighedens Øvelse, i christelig Hengivenhed og Ydmyghed, — i at man har Mistillid til sig selv og sin egen Visdom anser sit Hjerte for en stor Bedrager forlader sig paa Guds Forsyn, Styrelse og Omfjorg, følger den Hellig Aand Drift, agter den verdslige Forsængelighed for Daarlighed, lærer itide den Kun at dø salig, samt i at al Ens Gjerning har Hensyn til Evigheden. Den, som endnu ikke har lært og forstaar disse Ting, han er en Daare, om end Verden allerede holder ham for en anden Selomo; den derimod, som dagligen beslutter sig paa at lære dem, han er klog i Gud Dine og eier den Visdom, hvis „Besi-

delse er bedre end Perler og som ikke opveies med purt Guld" (Job 28, 18. 19; Ordsp. 8, 11). Vær derfor tilfreds, du gudfrygtige Hjerter, og lad dig nøie med at „Christus Jesus er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning" (1 Kor. 1, 30). Lad dig ei heller vildlede af Verdens Spot og Foragt; men trøst dig med Apostelens Ord: „Ikke mange Vise efter Kjødets, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligt for Verden, har Gud udvalgt, for at beskjemme de Vise, — og Gud har udvalgt, hvad som er ringeagtet, og hvad som Intet er, for at tilintetgjøre det, som er Noget" (1 Kor. 1, 26 flg.). Men bed inderlig til Gud for dem, som desaaarsag krænke dig, og sig med din korfæstede Jesus: „Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre" (Luk. 23, 34).

§ 22. Men vi maa gaa videre og endnu høre paa andre bekymrede Hjexter med deres Klager. En anden gudfrygtig Sjel siger da maaske: „At desværre, jeg maa tilbringe mit Liv i lutter Frygt, Angest og Forfærdelse, saasom jeg af Naturen har et frygtomt og forsagt Hjerter og let bliver bange og forstrækket. Der skal ikke Meget til, før jeg maa sige med David: Mit Hjerter bæver i mit Indre, og Dødens Rædsler ere faldne paa mig. Frygt og Bævelse komme over mig, og Forfærdelse bedækker mig," osv. (Ps. 55, 5, 6). Nu, dette er ikke en af de gudfrygtige Hjexter's mindste Bekymringer, en Bekymring, som dog ikke har sit Udspring af en ond Samvittighed, men af andre Aarsager. Mange gudfrygtige Hjexter er Frygt og ængstelig Forstrækkelse medfødt, idet undertiden en Moder, da hun befandt sig velsignede Omstændigheder, pludseligen blev forfærdet og ved mangehaande Omstændigheder sat i Frygt og Angest, ved hvilken Heilighed da hendes Livsfrugt saa

at sige blev overgødt med koldt Vand og desaaarsag forbliver frygtfuld og bange al sin Livstid. Nogle ere mest ængstelige imod Ratten, ere mørkrædde og kunne ikke sætte en Fod udenfor Døren, trøste sig ikke til at gaa nogetsteds hen uden Følge, kunne ikke sove alene og forstrækkes heftigt for en liden Støi og et ubetydeligt Tilfælde, frygte alle vegne for Spøgelse, og en simpel Skygge kan forfærde dem indtil Døden. Nogle plages af rædsomme og ængstelige Drømme og fare ofte op af Søvnene, som om de vare omringede af Fiender eller stødte i Ilds eller Vands Rød. Jeg kjender gudfrygtige Sjæle, som ved tilfældigvis at høre paa en heftig Trætte eller se paa et Slagsmaal blive saa angest og bange, at de se ud som et Lig, og kom de til at se Blod blive udgydt, om t. Ex. et Menneske blev farligt saaret, vilde det ikke gaa af uden Besvimelse, efterdi de neppe uden Gysen kunne se Hovedet blive hugget af en Høne og dens Blod flyde, end sige, at de selv skulde kunne dræbe den, om man gav dem nok saa mange Benge derfor. Naar Andre høre tale om Guds forfærdelige Domme, saasom, at der er faldet flere Tusind Mand i et Slag i Krigen, eller at der etsteds er udbrudt en Ildbrand, hvori ogsaa mange Mennesker ere omkomne, eller at Nogle usfordentligen ere druknede eller ved et andet sørgeligt Ulykkestilfælde have mistet Livet, saa betages de af saadan Rædsel, at de glemme baade Mad og Drikke og al Glæde, blive saare bedrøvede og befinde sig ikke vel i flere Dage; ja, om de kun se et Barn eller vorent Menneske ligge i Krampetrækninger eller i stor Sjeleangest eller Dødskamp, bliver Alt i dem oprørt, og de overfalbes af en saadan Stræk og Angest, at de ikke kunne samle sig og ofte føle det længe i sit svage Legeme og frygtfulde Hjerter. Særdeleshed blive Nogle under et haardt Uveir betagne af en uovervindelig, mageløs

Frygt og Ængstelse og vide til saadanne Tider ikke, hvor de skulde gjøre af sig. Jeg ved et Exempel paa at en anseet Theologs Hustru blegnede som et Lig, naar et Uveir brød løs, — at hun sank til Jorden for de stærke Tordenstrald, — at hun trak en Sæk over sit Hoved eller indsvøbte det i mange Haandklæder, stak det ind i Dvnen eller af Frygt og Angest løb ned i en mørk Kjælder og skjulte sig saa godt, hun kunde. Jeg har paalidelig Efterretning om en Kvinde, som inderligen elsker Gud og Hans Ord og daglig over sig til Gudfrygtighed og beslutter sig paa at have en god Samvittighed for Gud og Mennesker og som naar Uveir er ivente, mærker det en halv Dags Tid i Forveien paa den Sindsbevægelse og itedse tiltagende Sørgmodighed, hun føler, og, naar det kommer nær, forfærdes hun saa heftigt og overfaldes saaledes af Frygt, Skræk og Angest, at hun ser ud som halvdød, og saa at hendes Ægne ikke uden hjertelig Medlidenhed kunne være Vidner dertil, hvorved da hendes allerede forud svage og ømfindtlige Legeme og arme, bange Hjerter svækkes og nedtrykkes saaledes, at hun ofte ikke kan komme sig deraf i flere Dage, hvilket, som man let kan forestille sig, volder hende megen Bedrøvelse og megen sørgmodig Æstertanke om hvorfor Gud har belagt hende fremfor mange Andre med saadan Frygt og Ængstelse, — om det ikke er et Bredestegn og en Begyndelse til den evige Skræk og Helvedangest, — om hvorfor Gud ikke bøn- hører hendes og hendes Paarørendes inderlige og stadige Bønner om Befrielse fra denne Plage, — om Han maaske ikke agter paa hende, men har forskudt hende osv.

§ 23. For at imødegaa denne tunge Sorg og yde de gudelskende Sjele, som ere belagte dermed, en trøstelig Undervisning, maa vi først lægge vel Mærke til at Intet i saa Maade, ligesaa lidt som

i andre Ting, sker og foregaar uden Guds hellige Raad, Villie og Tilstiftelse. Thi omendstjont Meget kan have sin Oprindelse af Menneskets naturlige Betsæf- fenhed og en medfødt Eiendommelighed ved dets Sjel eller Legeme, og omendstjont der ingen Tvivl er om at Djævelen ogsaa i denne Henseende er meget virksom, som den, der finder sin Glæde i vor Sorg, sin Trøst i vor Angest og sin Hvile i vor Forstrækkelse og gjerne vilde se os Alle i den samme Tilstand, som han selv er i, efterdi der siges om ham, at han skjælver, naar han tænker paa Gud (Saf. 2, 19), saa staar det dog fast, at dette ligesaa vel som de Helliges andre Kors, er bestemt, beklækket og paa- lagt dem af deres fjære himmelske Fader, hvilket sees af Hans truende Ord til Hans Buds Foragtere: „Herren skal give dig et bævende Hjerter og hentærede Dine og en vansmægtende Sjel. Og dit Liv skal hænge i et Haar, og du skal ængstes Nat og Dag og ikke være sikker paa dit Liv. Om Morgen skal du sige: gid det var Aften! og om Aftenen skal du sige: gid det var Morgen! formedelt dit Hjertes Angest, hvormed du ængster dig“ (5 Mos. 28, 65—67). Vel indrømmer jeg, at disse Ord egentlig ere talte til de Ugudelige; men imidlertid er det dog ogsaa bekjendt, at hvad Gud i retfærdig Brede lader vederfares Misdæderne til Straf, det lader Han ogsaa ofte i en faderlig god Hensigt vederfares de Gudfrygtige til en Ræffelse og Prøvelse, saa at vi alligevel af de anførte Ord kunne udtrække den for vort Viemed tjenlige Slutning, at Ingen bliver belagt med ængstelig Frygt og Skræk uden Guds Villie og Samtykke. Vi have ogsaa andre Skriftsteder, som tydeligen stadfæste, hvad vi her have sagt. Job siger: „Naar jeg siger: Min Seng skal trøste mig, — mit Leie skal hjælpe mig at bære min Kummer, da forstrækker Du, o Gud, mig ved Drømme, og ved Synet

forfærder Du mig" (Job 7, 13 flg.). I hvorvel der ingen Tvivl er om at Satan, som Gud havde tilstedt at plage Job, gjorde sig al mulig Flid hermed, saa tilskrives den hellige Mand dog sin Gud Alt, vel vidende, at Intet kan vederfares ham uden Hans Tilladelse. Saaledes siger ogsaa David: „Du lod os se mange Trængsler og Ulykker. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Brede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig" (Ps. 71, 20; 88, 16. 17). Ligeledes siger den hellige Paulus, naar han taler om sin Plage: At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelses, er mig givet (af Herren, som han havde anraabt om Befrielse) en Torn i Rjødets, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden" (2 Kor. 12, 7. 8). Der er et Træ, som man paa nogle Steder kalder Skjelve-Asp, der har haarde Blade med en lang tynd Stilk, hvorfor det, naar andre Træer ere ganske stille, bevæges af den mindste Luftning og frembringer en raslende Lyd; disse Træer ere vel et træffende Billede paa en urolig Samvittighed, efter hvad vi paa et andet Sted have vist; *) men de kunne dog ogsaa tjene til at fremstille de bange og frygtomme Hjerter, med hvilke vi her have at gjøre. Nu, disse Træer ere, som deres Skaber har skabt og villet have dem; saaledes ere ogsaa disse Hjerter for Diebliffet i den Tilstand, hvori det har behaget den alene vise og gode Gud at sætte dem.

§ 24. Men Han gjør Intet uden hellige og vigtige Grunde. Han søger herved at aabenbare sin Herlighed, nemlig, at „alt Rjød for Ham er Hø og al dens Fromhed som en Blomst paa Marken. Høet bliver tørt; Blomsten falder af, naar Herrens Aand blæser derpaa" (Esai. 40, 6. 7), — at alle Mennesker

i Sammenligning med Ham ere som et henveiret Blad og som et tørt Straa, ja som Orme og Maddiker (Job 13, 25; 25, 9). Ligesom Jorden ryfter for Ham, og Fjeldenes Grundvolde skjælte (Ps. 18, 8), saaledes maa ogsaa Mennesket, den Jordklump, forfærdes og bæve for Ham. Det tjener derhos til at fremme Hans Være, at Han aabenbarer sin Kraft i deres Skrøbelighed og ved sin skjulte Godhed og Styrke opretholder saadanne be-
drøvede og elendige Mennesker, med hvilke Satan tror at skulle blive snart færdig, samt at Han endog i slige frygtomme og forknytte Mennesker overvinder den stolte Modstander. Hermed bliver det tillige bitterligt for Verden, at et træstigt Hjerte og frimodigt Sind er Noget, som et Menneske ikke har fra sig selv, men en Guds Gave. Mennesket er elers af Naturen frygtomt og tilbøieligt til Skræk, Angest og Frygt. Da Adam første Gang efter det sørgelige Fald talte med Gud, sagde han: „Lyden af Dig hørte jeg i Haugen; da frygtede jeg" (1 Mos. 3, 10), og denne Frygt har han nu nedarvet paa sine Efterkommere, og det naturlige Menneske kan intet glad Hjerte have uden fra Gud. Men efterdi dette ikke erkjendes af kjødelige Mennesker, saa fremstiller Herren nogle af sine Børn for dem til en Paamindelse om at de skulle erkjende Hans Godhed imod dem og takke Ham derfor. Saa maa de ogsaa tjene de ubodfærdige Syndere til et Forbillede og en Advarsel og kundgjøre dem den Frygt, Angest og Rædsel, som engang, naar Naadens Tid er forløben, pludselig vil overfalde og i al Ewigheid trykke dem. Herom siger Billedad: „Trindtom forfærde Rædsler ham (den Ugudelige) og forjage ham, hvor han sætter sin Fod" (Job 18, 11), og Esaias: „Der skal være Forstrækkelse og Hule og Snare over dig, du Landets (ugudelige) Indbygger. Og det skal ske, at om Noget flyr for Forstrækkelsens

*) And. Juds., 3die Hund., Kap. 53.

Lyd, han skal falde i Hulen, og den, som opstiger midt af Hulen, skal fanges i Snaren" (Esai. 24, 17. 18.) Satan virker et godt Mod og sikkert Hjerte hos sine Egne, uagtet al deres Synd og Ubodfærdighed, saa at de kunne æde, drikke, spøge, le, være glade, sove, uden al Frygt, uden al Sorg for sin Frelse; for imidlertid at opvække, advare og saligen forfærde dem, fremstiller Gud ogsaa til deres Betragtning gudfrygtige Sjæle, der ere fulde af Skræk og Angest, Sukke og Klager, paa det de skulle komme til sig selv og tænke: „Sker dette med det grønne Træ, hvov vil da ske med det tørre?" (Luk. 23, 31).

§ 25. For de gudfrygtige Sjæle, der lide under denne Betymring, bør det nu allerede være en stor Glæde, at de paa denne Maade ere forviskede om at de ogsaa midt i saadan Angest, Frygt og Skrøbelighed ere Guds Naades Redskab og Hans Vreses Kar. Ligesom Han af de (som bekjendt, ensfoldige og svage) smaa Børns og Diendes Mund har grundfæstet sig en Magt (en Vre, et herligt Exempel paa sin guddommelige Magt, Visdom og Godhed, en saadan Pris for sin Magt, som Ingen kan tilintetgjøre) for sine Modstanderes Skyld, for at befjæmme og ødelægge dem (Ps. 8, 3), saaledes gør Han ogsaa dette ved Hjælp af slige skrøbelige, frygtfomme og ængstelige Menneſter; i de stolte Modstanderes Dine ere de et foragtet lidet Lys, som Gud saa at sige har opstillet under aaben Himmel, udsat for Regn, Vind og Veir og paa hvilket han tillader Helvedsfjenderne at prøve sin Magt, om de kunne udblæse og udslukke det, men som Han imidlertid har omgivet med sin skjulte Miskundhed og opholder ved sin Kraft, saa at Fienderne gøre sig selv til en Spot derved. Har du nu end ingen anden Trøst i dette Tilfælde, du kristelige Hjerte, end at det har behaget din kjære himmelske Fader at betjene sig af dig

paa denne Maade til sin Vre og sin herlige Magts Aabenbarelse, saa bør dog allerede dette være nok til din fulde Beroligelse. Tænk paa den hellige Paulus's Ord: „Jeg har den Længsel og det Haab, at jeg i Intet skal befjæmmes, men at Kristus skal med al Frimodighed, som altid, saa og nu forherliges i mit Legeme, være sig ved Liv eller Død" (Filipp. 1, 20), og paa et andet Sted: „Jeg er rede, ikke alene til at bindes, men og til at dø for den Herres Jesu Navns Skyld" (Ap. Gj. 21, 13). Med ham stemmer hint Jesu Blodvidne nøie overens, som, da han mærkede at man vilde dømme ham til Baalet, sagde: Jeg er villig til at lade mig brænde, vidste jeg kun ogsaa, at der vilde fremspire en eneste Blomst af min Aske til min Guds og den Herres Jesu Vre. Se, hvor redebønne og beredvillige de gudelstende Sjæle ere til at gøre og lide Alt, til at leve og dø, naar det blot kan tjene til Guds Vre! Stræb da ogsaa du efter at kunne sige med villig Aand: Jeg vil gjerne være skrøbelig, paa det Guds Kraft kan aabebares paa mig. Jeg vil gjerne være et bævende Løb, en rygende Tande, et viftende og af Vindene bestormet Lys, naar det blot kan hidrage til min Guds Ros og Pris, og naar det behager Ham at bruge mig paa denne Maade til sin Vre. Jeg vil gjerne være elendig, — jeg vil gjerne dagligen dø, naar kun min Jesus bliver høit priſet, og Hans herlige Magt, Hans underfulde Miskundhed og undsigelige Naade Djævelen til Trods bliver erkjendt og Hans Navn æret. Ak, hvad Mere ville vi være end Guds Naades og Vreses Kar, det ske nu paa hvad Maade det ske vil? Det er dog vel bedre at være et Redskab for Guds Naade i Frygt, i Angſt, i Skræk end at være et Redskab for Djævelen i den allerstørste Tryghed, med et uforfærdet Mod og tappert Hjerte.

§ 26. Men vi maa nu endvidere overveie, at denne de gudfrygtige Sjæles Angst, Frygt og Stræk ikke er et Brede-, men tvertimod et Naadestegn. Det er ikke en Straf, men en faderlig Røffelse eller snarere en Prøvelse fra den gode Guds Side. Det er deres Kors, som den Høieste har beskicket dem, at de skulle bære det efter den Herre Jesus, og som i Lighed med alle de Troendes andre Trængsler maa tjene dem tilgode. Det er værd at betænke, hvad vi flere Gange læse, nemlig, at naar Herren vor Gud aabenbarede sin Nærværelse og Herlighed i Undergjæringer, kom der en Frygt over de Menneſter, som vare tilſtede derved. Da Herren beviste ſin Magt og Godhed imod Eliſabeth, der efter mangeaarig Ufrugtbarhed fødte en Søn i ſin Alderdom, — imod Barnet Johannes, ſom Herrens Haand ſaaes at være med, — imod Sarias ſelv, hvis Mund pludſeligen op-
lodes, efter en Tidlang at have været tilluſket, ſiger den hellige Forfatter at „der kom en Frygt over Alle, ſom boede omkring dem“ (Luk. 1, 57. 64—66). Da Herren truede Beiret og Søen og bød dem at være ſtille, frygtede Hans Diſciple og andre Tilſtedeværende og ſagde: „Hvo er denne, at baade Beiret og Søen ere ham lydige? (Mark. 4, 41; Luk. 8, 25). Da Peter med ſit Selſkab paa den Herres Jesu Ord udklaſtede Garnet og ved Hans Veſignelse gjorde et rigt Fiſkedræt, paakom „der ham og alle dem, ſom vare med ham, en Rædſel“ (Luk. 5, 9). Da Herren efter ſin Himelfart gjorde mange Tegn og underlige Gjæringer ved ſine Apoſtles Haand, „kom der en Frygt over alle (troende) Sjæle“ (Ap. Gj. 2, 43). Da den Herre Jesus bød det værkbrudne Menneſte at ſtaa op og tage ſin Seng og gaa hjem, og dette ogſaa ſtrag ſtede for alle deres Dine, ſom vare tilſtede, „betog en ſtor Forſærdelſe dem Alle, og de priſte Gud

og blev fulde af Frygt“ (Luk. 5, 24 fl.). Marſagen hertil er let at indſe: naar vor Guds Magt og Herlighed og den Herres Jesu Kraft bevægede ſig og udgik for at virke et eller andet Under, ſaa berørte den tillige de Tilſtedeværendes Hjerter og opvakte en hellig Frygt hos dem, ſaaledes ſom dengang, da Herren udgik for Davids Anſigt for at ihjelſlaa i Filifternes Leir; da bevægede Han til-
lige Bakatræernes Toppe, ſaa at de raslede ſom for Vinden, hvilket ſkulde tjene Kongen til et Tegn paa Guds Nærværelſe (2 Sam. 5, 24). Og heraf ud-
drager jeg den Slutning, at vor Gud og den Herre Jesus endnu gaar ſaaledes tilbærks, ſaa at hvor Han er tilſtede i Troen og vil beviſe ſin Godhed, Magt og Viſdom, — hvor Han vil forherlige ſig ved ſine Undergjæringer, der pleier Han ogſaa at virke Frygt og Stræk, hvilket ikke blot ſtedſe ſter med de Syn-
dere, ſom ved Guds Naade ere bragte til Omvendelſe, ved dennes Begyndelſe, ihvorvel ikke hos alle i ſamme Grad, men ogſaa ofte hos de Omvendte og Gjenfødte, naar Herren vil veſſigne dem med ny Naade, forøge og beſæfte Troen hos dem, opmuntre deres Aand, fylde dem med rig Trøſt eller berede dem til en eller anden ſtor Gjærning, ſom Han vil have udført til ſin Væres Fremme. Saaledes er da Frygt og Stræk intet ondt Tegn hos de gudfrygtige Sjæle, men ſnarere en Aabenbarelſe af Guds Nærværelſe og en Virkning eller Tilſtik-
telſe af Hans Kjærlighed, der, ſom alle Hans andre Veie, er lutter Wiſkundhed og Sandhed (Wi. 25, 10).

§ 27. Her maa de Ord overveies: „Saa ſagde den Høie og Dphøiede, ſom bor evindeligen og hvis Ravn er helligt: jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknuſt og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknuſtes Hjerter levende. Til denne vil jeg ſe, til den

Glendige og til den, som har en sønderbrudt Aand og som er forfærdet for mine Ord" (Esai. 57, 15; 66, 2). Vel erkjender jeg, at disse Skriftsprog nærmest tale om de bodsærdige Syndere og bekymrede Samvittigheder; men jeg indser ikke, hvorfor de ikke ogsaa med Joie skulde kunne udtydes om andre bekymrede og forfærdede Menneſter. Man bør her ogsaa se hen til de Guds Børn, der i den hellige Skrift fremstilles os som fulde af Frygt og Skræk. Hvorledes Job klagte over Guds Rædsel, er allerede omtalt (Job 9, 34; 13, 21). Saa er ogsaa Davids Ord bekjendte: „Mit Hjertes Angester ere store. Mit Hjerte bæver i mit Indre, og Dødens Rædsler er faldne paa mig. Frygt og Bæven komme over mig, og Forførdelse bedækker mig. Af Skræk for Dig, o Gud, gyser mit Kjød, og for dine Domme frygter jeg" (Ps. 25, 17; 55, 5 flg.; 119, 120). Daniel vidner om sig selv, at Guds Nærværelse og Aabenbarelse mangengang foraarjagede ham stor Forførdelse, saa at han faldt i Afmagt, og saa at der ingen Kraft eller Aande blev tilovers i ham (Dan. 8, 17. 18; 10, 8. 9. 16. 17). Den hellige Paulus følger ikke for at han ikke altid var lige frimodig i Udførelsen af sit apostoliske Embede. „Jeg var hos Eder med Skræbelighed og med Frygt og med megen Bævelse," siger han (1 Kor. 2, 3), og paa et andet Sted: „Vi trængtes paa alle Maader; udvortes var Strid, indvortes Frygt" (2 Kor. 7, 5). Over alle andre staar imidlertid Guds Søns, vor Herres Jesu Exempel, om hvem Evangelisterne berette, at Han i Gethsemane begyndte at bedrøves, skjælte og ængstes og derunder udbrød i disse klagende Ord: „Min Sjæl er ganske bedrøvet indtil Døden," ja at Han blev betagen af saadan Sjele- og Dødsangst, at Han svedede blodig Sved, der faldt draabevis

ned paa Jorden (Matth. 36, 37; Mark. 14, 33; Luk. 22, 44).

§ 28. Heraf ser du nu tydeligt, du gudselkende, men bange og frygtsomme Sjæl, at du ikke er den Første blandt Guds Børn, som maa lide Skræk og drages med et angstfuldt Hjerte. Herved er det ogsaa tilstrækteligen godtgjort, at et saadant Tilfælde ikke er noget Tegn paa den algode og naadige Guds Brede, men snarere paa Hans Naade. Ei heller formaar denne Tilstand at trænge dig ud af Naadestanden eller stille dig fra Guds Kjærlighed, — efter Apostelens Ord: „Hvo skal kunne stille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse? osv. I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham (Hans Kraft), som os elskede. Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 35 flg.). Hvad? stille os fra Guds Kjærlighed? Menneſtens Kjærlighed er ligesom de selv, nemlig ubeständig, bedragelig, foranderlig; alligevel formaar jo dog ikke din Trængsel, du gudsfrygtige Hjerte, at stille dig fra din Egtesælles, din Faders, din Moders, dine Sødsfendes Kjærlighed, hvilke ofte med hede Taarer tiltale dig trøsteligen, saa og med al mulig Pleie og tro Forbønner lægge sin medlidende og standhaftige Kjærlighed for Dagen. Skulde da Guds Kjærlighed i Christo Jesu være ubeständigere? O langt fra! Saa er og bliver du da i Guds Skjød, lig et sygt Barn i sin Moders Skjød, selv naar du er overfaldt af den største Angest og heftigste Forførdelse.

§ 29. Jeg har kjendt en gudsfrygtig Kone, som i sin Barselseng blev anfaldt

af en stærk og hidfig Feber, hvorved hun undertiden mistede Samlingen og blev ledet ind paa allehaande ængstelige Tanker. Hun troede, at hun havde taget Livet af sit Barn og desaarfsag blev sat i Fængsel af Øvrigheden; hvergang Døren blev aabnet, saa hun op med Angest og Forstrækkelse, idet hun indbildte sig, at Bysvendene kom for at sætte hende fast; herover faldt hun ofte i Asmagt, og det var rørende at se, hvorledes undertiden hendes trofaste Egtemand, undertiden hendes kjærlige Moder toge hende og tilsatte hende venligt. Stundom, naar Asmagten var over, og hun kom til sig selv igjen, spurgte hun: Al, hvor er jeg? og fik til Svar: I mine Arme, mit kjæreste Barn! Frygt ikke; der skal intet Ondt vederfares dig, osv. Se her, du forstrækkede Hjerte, et Forbillede paa din Tilstand; selv i din største Frygt og Angest, naar du ikke ved, hvad der sker med dig, holder den Herre Jesus dig indesluttet i sine Arme, og om du skulde spørge: Hvor er jeg? saa svarer man dig medrette: I din allerkjæreste Herres Jesu Arme, i Guds Skjød, i den Hellig Aands Samfund. Din Frelser ved godt, hvorledes et saadant ængstet Hjerte er tilmode; thi, som vi før have sagt, ogsaa Han har forsøgt det. „Efterdi Han led og selv blev fristet, kan (og vil) Han komme dem tilhjælp, som fristes“ (Ebr. 2, 18. 5, 2). Saafremt Han i sit Raad skulde for godt befinde det, er det let for Ham at omskifte din Frygtagtighed til Frimodighed, din Angest til Trøst, din Forsærdelse til Vatter og Frydesang. Ligesom Han er tagen fra Angest (Esai. 53, 8), saaledes har Han ogsaa let for at tage sine Egne derfra. Da hans Disciple bleve saa forstrækkede ved at se Ham vandre paa Søen, at de raabte af Frygt, fordi de troede at se et Spøgelse, kom det kun an paa en Tiltale, idet Han sagde til dem: „Værer frimodige; det er jeg; frygter ikke!“ Strax

var al Forstrækkelse overvunden og forsvunden, og Peter blev saa trøstet, at han paa Hans Ord vandrede paa Vandet og ilede til Ham (Matth. 14, 26 flg.). Saaledes, min Medchristen, koster det ogsaa din Jesus kun et Ord, saa er din Sjæl hjulpen, og du bliver saa frimodig, at du kan „træde paa Søer og Øgler og nedtræde unge Søer og Slanger,“ og ikke frygter, om end „Jorden forvandles“ (Ps. 91, 13; 46, 3). Skulde Han imidlertid af hellige Hensigter og i en faderlig god Mening have besluttet, ikke at befri dig fra denne Plage og dette tunge Kors, saa skal du intet Mere ønske dig end at du maa kunne bevare din Sjæl ved din Taalmodighed, være tilfreds og fornøiet med Hans hellige og alene gode Villie og trøste dig med den hellige Paulus's Exempel, han, som ogsaa maatte beholde sin Torn i Kjødet og alle sine Dage taale Satans Mundslag, men som overvandt Alt med den Forsikring om Guds Naade, som han havde i Herrens Ord: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 7. 8. 9), og med det Haab, at han „i Intet skulde bestjæmmes, og at Herren vilde fri ham fra al ond Gjerning og frelse ham til sit himmelske Rige, hvor vi skulle bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Bolig og i meget stille, rolige Stæder, — hvor Døden ikke skal være mere, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine“ (Filipp. 1, 20; 2 Tim. 4, 18; Esai. 32, 18; Ab. 21, 4). Tænk herpaa, du gudsfrygtige Hjerte, og overvej, om det ikke er bedre for dig at forarbejde din Frelse med Frygt og Bøvelse og at fare med Elias som i „Stormen op til Himmelen“ (2 Kong. 2, 11) end i Sikkerhed og Sorgløshed at forsomme Guds Naades Tid og med den rige Mand blive bortreven fra daglig Herlighed og Glæde til evig Kval og Pine. Den Angest, Frygt og Stræf, du her lider, er kun timelig og

tager en Ende med dit majsommelige Liv; derpaa følger evig Fred og Glæde; thi den Herre Jesus har ved sin Døds- og Helvedangest forløst os fra den evige Angest og Pine, efter sit Ord: „I Verden skulle I have Trængsel; men værers frimodige; jeg har overvundet Verden“ (Joh. 16, 33).

§ 30. Men maaske kunde du, min kjæreste Medchristen, indvende og sige: Jeg kan ikke finde mig i at mit Kors er saa ganske usædvanligt og forunderligt og tænker ofte med bedrøvet Hjerte paa hvorfor jeg fremfor mange Tusind Andre skal drages med et saadant mødeløst, bange og frygtomt Hjerte. Jeg svarer: dersom vi skulde anstille en almindelig Ransagelse blandt os christelige Brødre og Søstre, hvem ved, om vi ikke vilde træffe paa Mange, hvis Kors var endnu forunderligere og langt tungere? Jeg har kjendt gudsfrygtige Hjerter, som have klaget over at de ikke kunde faa en eneste trøstelig Tanke af Gud, — at de aldrig havde Andet end Skrækkeligheder og Djævelsjæs for sine Dine og i sit Sind, — at de ikke vidste, hvad Guds Godhed, Fred og Glæde, hvad Jesu Christi søde Naade og den Hellig Aands Trøst var, — at Himmelen aldrig viste dem et venligt Ansigt, men at de stedse maatte gaa som i tyk Taage og tilbringe sit Liv med Suk og Klage, og at de derhos havde et svagt og sygeligt Legeme, vare i yderlig Fattigdom og savnede næsten al Pleie; hvad mener du, min Medchristen, vilde du vel bytte med en af disse? Og hvor mange Andre er der ikke, som ligetil sin Død plages af Djævelen med rædsomme Tanker, med Frygt for evig Forstødelse fra Gud! Hvor mangeslags er ikke Guds Børns aandelige og legemlige Nød her paa Jorden! Vissefælg, dersom du fik at vide, hvilke Kors der er de største, og Gud gav dig Magt til at vælge et andet istedetfor dit eget, saa vilde du sige:

Min Fader jeg vil beholde det, jeg har; skænk mig kun Taalmodighed og Trøst, og hjælp mig og alle mine Medchristne at vinde Seier! Velan da, min Broder (min Søster), tag det Kors paa dig, som din himmelske Fader har udseet og beffikket dig, og bær det efter din Jesus i Taalmodighed og med stille Hjerte; lad det være dig nok, at det er et hel- liget og velsignet Kors, som kommer fra en kjær Haand og ligesaavel som de Hel- liges andre Trængsler maa tjene dig til gode. Se, hvorledes har du lært at bede saa hestigt og ængsteligt? Hvor elendig og ringe er du ikke i dine egne Dine! Hvor godt har du ikke for at foragte Verdens Forfængelighed, Pragt og Herlighed! Hvor lidet gaar ikke dens Vellemt, dens Vre, dens Rigdom, dens Stads dig til Hjerte! Hvor alvorlig kan du ikke „sige til Vatter: du er gal, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Præd. 2, 2) Hvor bitter er ikke Verden dig, og hvor sød Himmelen! „Hvor stor Lyst har du ikke til at vandre herfra og være med Christo“! (Filipp. 1, 23) Med hvilke Taarestrømme kan du ikke synge og sukke:

Jeg ønsker at frastilles:
Thi, Christe! kun hos Dig
Min Længsel ret kan stilles;
Kom snart at hente mig!

Hvad ere saadanne Dyrer Andet end Roser, opvoxede af en Tornebush? Hvad ere de Andet end søde Figener, udrundne af en bitter Stamme og best Rod? Jeg taler med Flid i forblommede Ord; thi ligesom det har behaget Gud, at Blomsternes Dronning, Rosen, skulde fremspire af en Tornebush, og at Figenerne skulde vore paa et Træ, hvis Blade, Bark, Bast, Træ, Rod og Saft ere bitre, saaledes har det ogsaa behaget Ham at virke Aandens søde Frugter hos de Troende ved det bitre Kors.

§ 31. Du turde maaske endvidere sige: Al, jeg er ikke saa gudsfrygtig,

som man mener. I min Angest blander sig megen Utaalmodighed, lønlig Anurren, Gjenstridighed mod Guds Villie og andre Skrøbeligheder. Jeg svarer: Lad saa være; vort Hjerte er som et Kar, fyldt med grumset Vand, hvori vel Dyrket er sunket tilbunds, men atter stiger op, naar Vandet bevæges og rystes. Om end Job var noksaa gudfrygtig, kom den medfødt Synd dog ogsaa tilsyne hos ham, da han beleiredes haardt af store Trængsler; han fremfører ogsaa formastelig Tale og tror sig haardt behandlet, osv. Saadant tilregnes imidlertid for den Herres Jesu Skyld ikke Guds kjære Børn, efterdi vor Frelser med sin Dødsangest og blodige Sved har bødet for disse og alle deres Synder, — efter den hellige Apostels Være: „Der er ingen Forbømmelse for dem, som ere i Christo Jesu, — som ikke vandre efter Rjødets, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1).

§ 32. Du kan endvidere sige: Al, jeg frygter for at min Angest og den Stræk, jeg lider, ikke er noget Kors fra min himmelske Fader, ikke nogen Tugtelse eller Prøvelse, men den hellige og retfærdige Guds Brede og Straf; thi efter hvad der allerede ovenfor er anført, trues Gudsforagterne med at Herren vil give dem et bævende Hjerte og hentærede Dine og en vanjsmægtende Sjel (5 Moj. 28, 65. flg.). Ei heller kan jeg tænke mig, at jeg skulde kunne høre til Guds Udvalgte, Helliges og Elskedes Tal, saasom den hellige Paulus siger om sig selv og andre Troende: „Gud har ikke givet os Frygtfomheds Aand, men Krafts og Kjærligheds og Sindigheds Aand“ (2 Tim. 1, 7), og Apostelen Johannes: „Frygt er ikke i Kjærligheden; men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud; thi Frygt bringer Pine; men hvo som frygter, er ikke fuldkommen i Kjærligheden“ (1 Joh. 4, 18), osv. For at spare herpaa, du gudelsfende Hjerte, beder jeg dig lægge

Mærke til at en Plage, en Ulykke kan hos et ugudeligt Menneske være den hellige og retfærdige Guds Straf, hos en Gudfrygtig derimod den naadige og kjærlige Faders Røffelse. Til Exempel: Herren har netop paa det nysanførte Sted i Loven truet de Ugudelige med, at Han vil mage det saaledes, at de ingen Lykke skulde have, — at de skulde lide Vold og Uret, — at man skal røve, borttage med Magt og slagte deres Dger, Afener og Faar, — at de skulde have Hjertesor for sine Børns Skyld, — at de skulde slaes med onde Bylder fra Jodjaalen til Jæsen og blive til en Forsærdelse, o. a. M. Men alt dette vederfarede ogsaa Job, efter hvad vi vide af hans Levnetsbeskrivelse; hvo vil imidlertid sige, at det hos ham var en Straf fra Gud, da hele Beretningen vidner om, at det var en Troens Prøvelse og Renselse hos denne Mand, hvem Gud vilde fremstille til sin egen Ære, til Satans Beskjæmmelse og til et Forbillede for al Verden? Saaledes ere Fattigdom og Sygdom uden al Tvivl en Straf hos den Ugudelige, medens de derimod ikke vare Andet end en Tugtelse og Prøvelse til Guds Ære hos Lazarus, der laa fuld af Bylder udenfor den rige Mands Dør, og hvis Sjel er bleven henbaaren af Englene i Abrahams Skjød (Luk. 16, 20 flg.), ligesom ogsaa hos den anden Lazarus, Marias og Marthas Broder, den Herres Jesu Ven, om hvem hans Søstre lode sige Herren: „Se, den, du elsker, er syg“ (Joh. 11, 3 flg.). Saaledes forholder det sig nu ogsaa med din Trængsel, min Broder (min Søster). Formedelt de Aandens Frugter, der ved Guds Naade findes rigeligen hos dig, saasom den høie Pris, du sætter paa Guds Naade, din Kjærlighed til Gud og Hans Ord, din Sukken og Længsel efter Gud, dine alvorlige Taarebønner, din Fliid for at tækkes Gud og gjøre Hans hellige Villie, dit Had til Synden, din Forsmaaelse af Verden, din Stunden efter

Himmelen osv., holder jeg mig overbevist om, at du lever og staar i Guds Naade og Jesu Christi Samfund; ligesom der nu efter Apostelens Udsagn ingen Forbømmelse er for saadanne Mennesker (Rom. 8, 1), saaledes er der heller Intet hos dem, som fortjener Navn af Guds Straf, hvilket fører Hans Unaade og Brede med sig. Vil du derfor give den Angest og Forfærdelse, du lider, det rette Navn, saa kald den din himmelske Faders naadige Bestemmelse eller Tilskikkelse, en velment Tugtelse, en guddommelig Renselse og Prøvelse, der uomgængeligen maa falde ud til Hans Vre og din Salighed.

§ 33. Hvad imidlertid det anførte Sprog af Paulus betræffer, saa er det af de foregaaende og efterfølgende Ord klart, at der her ved Frygt forstaaes dels Dorstthed, Søvnagtighed og Efterladenhed i Ens Christendom, — naar Nogen ikke opflammer den Guds Naadegave, som er i ham (1 Tim. 1, 6). — naar han kvier sig for Bønnen, for Ordets Betragtning og andre hellige Øvelser, som for et tungt og ubehageligt Arbejde, dels Modløshed og Uvillighed til at lide Noget for Jesu Navns Skyld (B. 8, 12), — naar Nogen i Gjenvordigheder og Farer, som møde ham i hans Christendom, lader Modet falde, viser sig forsagt og frygter for at ære sin Frelser ved en frimodig Bekjendelse (jfr. 1 Tim. 2, 1. 3); en saadan Mand siger nu Apostelen at Gud ikke har givet os; det er ikke Guds Lands Naade at virke efterladne, dorste, forsagte, men aarvaagne, flittige, ufortrødne Hjerter, som ei alene i den daglige Kamp med Djævelen, Verden og sit Rjød og Blod og i Opfyldelsen af sine christelige Pligter, men ogsaa under Forfølgelser, Farer og Ansegtelser ere frimodige til at lide Noget efter Guds Villie og nidkjære til at modsætte sig Modstanderne i Guds Kraft. Heraf sees, at dette Sprog ikke angaar dig, min Medchristen, og ikke handler

om en saadan Frygt, som din er, aldenstund der hos dig ei alene findes en ivrig Flid i Gudsfrygtighedens Øvelse og en hellig Aarvaagenhed til Bønnen og Andet, men der heller ikke er nogen Tvivl om at du, saafremt du efter Guds Tilskikkelse skulde lide Forfølgelse for Jesu Navns og den himmelske Sandheds Skyld, vilde vise dig trostlig og frimodig i Guds Kraft og Naade, — som man da har haft Exempler paa at gudsfrygtige Christne, der ellers havde et modløst og frygtomt Hjerte og hele sit Liv igjennem maatte plages med megen Angest og daglig Strøbelighed, ei alene have vist sig uforfærdede og frimodige i farlige Sygdomme og Dødsnød, men ogsaa under blodige Forfølgelser, naar de skulde dø en voldsom Død for Christi Skyld, hvilke Exempler Tiden dog ikke tillader os her at anføre.

§ 34. Og med Hensyn til hvad der er anført af den hellige Johannes, saa skulde vi lægge Mærke til, at han ikke taler om en naturlig Frygt, som findes hos det ene Menneske i større, hos det andet i mindre Grad; langt mindre mener han den barnlige Frygt for Gud, som den Herres Jesu Elskere og Efterfølgere stedse og altid beholde og som er en Frugt af Troen, — som man ogsaa kan kalde en forsigtig Kjærlighed, der paa det Omhyggeligste stræber at undgaa Alt, hvad der er deres Elskede imod. Ei heller kan han tale om en Frygt og ængstelig Forfærdelse som den, der findes hos dig, du gudelskende Sjel, og som Gud i et faderligt Viemed tilskikker sine Egne som et Kors til Renselse og Prøvelse, efterdi det forhen er bevist, at en saadan ogsaa findes hos mange Guds Venner og Børn, hvorimod han mener den Trældomsfrygt, der opstaar af en ond Samvittighed og et vantroende Hjerte og som er blandet med Fiendskab imod Gud, der har besluttet at fordømme Verden paa den yderste Dag og straffe

den med evig Helvedpine. At denne Forklaring er paalidelig, kan ogsaa her sees af det Foregaaende og Efterfølgende, efterdi Apostelen først siger: „Deri er Kjærligheden bleven fuldkommen hos os, at vi have Frimodighed paa Dommens Dag, fordi, ligesom Han er, saa ere og vi i denne Verden.“ (1 Joh. 4, 17), og siden: „Vi elske Ham, fordi han elskede os først“ (3. 19), hvoraf fremgaar, at Apostelen taler om en Frygt, som ingen Frimodighed har til at gaa Dommens Dag imøde, men enten af Uvidenhed og Bantro eller formedelst en ond Samvittighed og Gru for den velfortjente, retmæssige Fordømmelse forventer den med Angest og Pine, — om en Frygt, som aldrig fandtes hos den Herre Jesus, da Han vandrede her paa Jorden, — om en Frygt, som ikke kan bestaa med Kjærligheden. Nu er din Frygt ikke en saadan, min Medchristen, efterdi du ikke frygter for Guds Dom med et hemmeligt Had mod Ham og formedelst en ond Samvittighed, men længes inderligen efter den Herres Jesu Tilkommelse og efter en salig Afsted fra denne Verden; din Frygt er en saadan, som den Herre Jesus selv sølte i sit Kjøds Dage, efter hvad vi forhen have sagt; saa forbliver du ogsaa, uanseet din Frygt og Angest, brændende og varagtig i Kjærligheden til Gud, efterdi jeg holder mig forvisset om, at du før vil lide Alt, ja selv Døden end krænke og bedrøve din Gud med forfættelige Synder, og efterdi han derhos hos dig bliver var en stadig Thukommelse af Gud, en stadig Sukken og Længsel efter Ham og Hans Naade og efter Hans Hjælp: desaaarsag behøver du ikke at gjøre dig nogen videre Befymring over dette den hellige Apostels Udsagn.

§ 35. Sluttelig kunde du maaſte ſige: Er der da intet Raad, og er der ingen Midler til enten ganſte at afvende dette mit Kors eller idetmindſte lindre det og gjøre det taaleligere? Jeg ſvarer:

Det er viſt, at alt Kors har ſin af Gud beſtemte Tid for hvor længe det ſkal vare, ſom vi allerede ovenfor paa ſit Sted have viſt. Da nu den alviſe og algode Gud ved Beſtemmelsen af denne Tid har ſeet paa ſin Vre og vort Bedſte, ſaa ſømmer det ſig ikke for os at beſvære os over Ham i ſaa Maade eller at opſætte os mod Hans Forgodbefindende. Det første Middeſ til enten at afvende eller at lette den her omhandlede ligesom alle andre Trængſler er da altſaa en ſtille Taalmodighed og fuldkommen Hengivelse i Lydighed mod Guds Villie, og at du erklærer og faſt beſlutter at ville finde dig i Guds hellige Raad over dig, hvor forunderligt og for Kjødets ufordrageligt det end mon være, i den fulde Forviſning, at Han ikke kan mene det ilde. Derſom du, min Medchristen, vil viſe dig fra den rette Side, ſaa maa du ikke blot bære dit Kors, men ogsaa bære det taalmodigt, villigen og gladeligen; du maa ikke blot lide, men ogsaa elske din Trængſel og finde Velbehag deri. Skulde du derfor end med Paulus dø dagligen (1 Kor. 15, 31), det er: hver Dag overfaldes ſaaledes af Dødsfrygt, Skræk og Angest, at du ſaldt i den ene Afmagt efter den anden og hvert Dieblit formedelſt ſtor Mathed og Svaghed maatte beſrygte Døden, ſaa burde du dog overvinde Alt ved Tanken om Guds ſøde Villie og ſtatte dig lykkelig ved dagligen ſom et helligt Offer at kunne dø til Hans Vre. Men efterdi din Fader ikke dagligen, men kun af og til hjemſøger dig med en ſaadan Død og derimellem indgyder dit Hjerte mangel jød Trøſt, vederkvæger, ſtyrker og levendegjør dig, ſaa har du ſaa meget mindre Grund til at finde Miſſhag i Hans hellige Raadſlutning.

§ 36. Om vi kunde dø tuſind og atter tuſind Gange for vor Guds Vre og den Herres Jesu Navn, ſaa var det jo billigt, at vi af ren Kjærlighed og

skyldig Taknemmelighed gladeligen gjorde det; skulde du da, du gudelskende Hjerter, værge dig ved undertiden efter din trofaste og kjære Guds Forgodtbefindende at lide dødelig Angest, Frygt og Skræk, hvori Han dog styrker og opretholder dig med sin skjulte Kraft? Jeg holder for at jo snarere og fuldkommnere du i dybeste Hengivelse beslutter dig til en saadan hellig Opofrelse, desto mere Trøst vil du faa i dit Kors, og des før vil du blive fuldkommen befriet derafra; thi Guds Hensigt med at paalægge os saadant Kors er blandt Andet ogsaa, at vi skulde af dø fra os selv og leve for Ham alene; jo før Han nu bringer det dertil med dig, desto før vil Han ogsaa løse og befri dig fra din Byrde. Jeg skulde letteligen kunne finde Exempler paa at i stor aandelig eller legemlig Nød, især hos Sjæle, som Gud vilde lutre fremfor Andre og fremstille til et Forbillede for Mange, har ingen Bøn, ingen Trøst, ingen Sang, ingen Læsning, ingen Graad, ingen Vængstelse, ingen Løben hjulpet, førend de ere blevne aldeles stille og ligesom med uddød Hjerter og Mund have sagt: Ecce morior, Domine; ecce pereō, sicut voluisti, et tamen eris Deus meus et omnia: se, Herre, jeg dør, — jeg hengiver mig villigen i Døden, efter din hellige Villie; men alligevel bliver Du min Gud og mit Alt, selv om Du slog mig med en tusindfold Død. Herhen hører ogsaa Af døelsen fra Verden, saa at man siger af Hjertet med Apostelen: „Det være langt fra mig at rose mig (glæde mig, forlyste mig, finde Tilfredsstillelse) uden af (over, ved, i) vor Herres Jesu Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden“ (Gal. 6, 14). De Troende ere formedelst den Synd, der endnu bor i dem, og isærdeleshed formedelst sin Kjærlighed til Verden og dens Forsængelighed ligesom de syge Børn; jo hestigere Sygdommen er, og jo længere

den holder ved, desto længere vedvare ogsaa de bedste Drifke og de modbydelige Lægemidler. Jo før du altsaa, min Medchristen, kan slaa dig fra Verden og agte dens Pragt, Vellyst og Herlighed for et Intet, ja for et Kors, ja, jo før du kan vise dig saa ivrig, ydmyg og andægtig i din Christendom, at ogsaa du bliver et Kors og en Korsfæstet, det er: en Spot, en Daare, en Forstrækkelse for Verden, desto før vil din Gud glæde dig med sin søde Naade og trøstefulde Hjælp.

§ 37. Dernæst vil det ogsaa være meget tjenligt, du gudelskende Sjel, at du stadigt paakalder Gud med ivrige og alvorlige Bønner og oftere siger med din Frelser: „Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig? dog ikke, som jeg vil, men som Du vil“ (Matth. 26, 39.) Det er bekjendt, at den hellige David ofte omtaler sin Angest, men næsten overalt tillige taler om sine Bønner og Raab til Gud, — som naar han siger: „I min Trængsel paakaldte jeg Herren, og til min Gud raabte jeg. Vær ikke langt borte fra mig, min Gud; thi Trængselen er nær. Mit Hjertes Angester ere store; af mine Trængsler udførte Du mig. Jeg vilde komme Gud ihu, men maatte jamre; jeg vilde eftertænke; men da forsmægtede min Aand. Ud af Trængselen kaldte jeg paa Herren; Herren svarede og førte mig i det Frie“ (Ps. 18, 7! 22, 12; 25, 27; 77, 4; 118, 5.) Saa have vi ogsaa et Exemplum for os i den hellige Paulus, som formedelst de haarde aandelige og legemlige Anfægtelser, han maatte lide af Satanengelen, tre Gange (det er enten: oftere, eller kan ogsaa hændes, at han paa tre forskjellige dertil bestemte Bede- og Fastedage tog nogle i Bønnen ivrige Medchristne tilhjælp, som i Forening med ham paakalde Gud indstændigt) bad Herren, og om han end af vigtige Marfager ikke kunde erholde, hvad han saa inderligt bad om, fik han dog en Forsikring

om Hans Naade og kraftige Bistand idet Han sagde til ham: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Strøbelighed“ (2 Kor. 12, 7. 8. 9.) Følg saadanne Exempler, min Medchristen, og paakald din Gud, ikke blot med uafsladelige Sukke (der ere som en stadig Vanken paa Himmeldøren,) ei heller blot i dine sædvanlige daglige Bønner, men ogsaa paa de anordnede Faste- og Bededage eller i dertil bestemte Bedetimer. Efterdi vi derhos have den Forjættelse af vor Frelser: „Dersom To af Eder blive enige paa Jorden, om hvad for en Sag det er at de ville bede, da skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene“ (Matth. 18, 19,) saa raader jeg dig til at du ser dig om efter andægtige og i Bønnen ivrige Medchristne og ved Fremstillingen af dit tunge Kors formaar dem eller lader dem formaa til at søie sine Bønner til dine. Det er just ikke nødvendigt, at de Alle kjende dig eller din Nød; det er nok, at de bede endrægtigt for en dybtbedrøvet Sjel, der har et tungt Kors; kunde man ogsaa forene sig, saa at det skede paa en og samme Tid, saa vilde maaste den forenede Kraft af saadanne Forbønner trænge desto snarere gennem Skyerne; dog staar det hellerikke, om det sker til forskjellige Tider, naar kun Troes- og Kjærligheds-Andagten er forenet. Ogsaa Almiser (kun at man ikke i katholsk Forstand gjøre dem til en fortjenstlig Gjerning) udrette Meget i saadan Nød, naar de gives til udvalgte, gudfrygtige trængende Christne, med den Begjæring, at de ville hjerteligen anraabe den barmhjertige Gud for et bedrøvet Hjerte og dets Nød; thi skulde end Intet paa denne Naade erholdes, og den Sten, der tynser paa dit Hjerte, ikke blive ganske afløst, saa vil det dog sikkert erholde større forvisning om Guds Naade, kraftigere Trøst, større Taalmodighed og Hengivelse Guds Villie. Hvad ogsaa et Løfte

om hellige Ting til Guds Ære og Næstens Tjeneste som ogsaa til Ens egen taknemmelige Paamindelse gjælder og formaar hos den iegode og barmhjertige Gud i saadan og anden Nød, det lære vi af de Exempler herpaa, som den hellige Skrift og Erfaringen frembyde. Ligesom derhos en oftere gjentagen Brug af Herrens høiværdige Kjærlighedsmaal-tid i andre aandelige Aufsegtelser og store Trængsler er saare velsignelsesrig, saaledes vil den uidentvibl ogsaa i dette Tilfælde skjænke dig, min Medchristen, megen Trøst og saare stor Kraft. Vilde du saa endelig i dit Bedekammer eller paa et andet bekvemt Sted opstille og oftere betragte Billedet af den Herre Jesus, saaledes som Han ligger paa sine Knæer og sit Ansigt i Gethsemane og af Angest sveder blodig Sved, saa skulde forhaabentlig hellerikke dette undlade at give din Sjel en trøstefuld Paamindelse.

§ 38. Men jeg henvender mig nu til et andet bedrøvet Hjerte, som klager og siger: Ak, jeg arme Barn! jeg har Gud bedre mig, ingen sund Time, men maa bestandig skranke og slæbe paa et sygt Legeme, osv. At der hellerikke i saa Naade vederfares en troende Sjel Noget uden Guds hellige Naad og gode naadige Villie, derom tillader Hans Ord os ikke at tvivle, idet det siger, at Han slaar og saarer (gjennemborer, sønderriver), men ogsaa læger og forbinder sine Egne (Ps. 69, 27; Hos. 6, 1), — „at Han døder og gjør levende“ (1 Sam. 2, 6), — „at alle vore Dage (og hvad Godt og Ondt der i dem skal møde os) „ere opskrevne i Hans Bog“ (Ps. 139, 16,) — at der ikke falder et Haar af vort Hoved uden Hans Villie (Luk. 21, 18), osv., og ligesom vi forhen have vist, at Gud udruster Menneftet med Sjælens Gaver efter sit Velbehag, saaledes forholder Han sig ogsaa paa samme Naade med Legemets Gaver; den Ene giver og lader Han i mange Aar beholde et sundt og

stærkt Legeme, saa at han ikke ved af nogen Sygdom, en Anden derimod et skrantent og svageligt Legeme, som stedse „spotter Lægen“ (Sir. 10, 11). Han forstaaer hellerikke i denne Henseende sine Kjære og Venner, efter hvad den hellige Skrifts Exempler og Erfaringen bevidne. At David en eller flere Gange maa have været meget syg, kan man tydeligen slutte sig til af adskillige af hans Psalmer. Den gudsfrygtige og for sin Gud nidkjære Kong Ezekias blev døds- syg, som Mogle antagede, af en pestagtig Syge, efterdi han havde en Byld (2 Kong. 20, 1. 7). Om Lazarus lode hans Søstre ved et Bud melde Herren: „Herre, se, den, Du elsker, er syg“ (Joh. 11, 3). Epafroditus, som Paulus kalder sin Medarbejder og Medstrider, blev døds- syg, idet han gif Apostelen tilhaande og tjente ham (Filipp. 2, 25. 27. 30). Timotheus, hvem den samme Apostel elskede saa inderligt formedelst hans oprigtige Sind i Christo, havde en svag Mave og var ofte syg (Filipp. 2, 19—22; 1 Tim. 5, 25). Maatte det behage os at se os noget om, saa ville vi hellerikke mangle Exempler fra vor Tid paa Guds Børn, hvis gudsfrygtige og dyrebare Sjæle bo i en brøstfældig og elendig Hytte, saa at de maa sige med den hellige Paulus: „Vi have denne Skat (Kundskaben om Gud og Samfundet med den Herre Jesus Kristus) i (skjøre og skrøbelige) Verkar, saa at den overvættes Kraft maa være Guds og ikke af os“ (2 Kor. 4, 7). Denne Gledighed er imidlertid desto større og mægtigere, jo større Følge den har med sig, saasom naar et lygeligt Legeme beherskes af en tungsindig og sørgmodig Sjæl, — naar et Menneske er i den Stilling, at det ikke har Andet at leve af end sine Hænders Arbejde, og en god Helbred saaledes er saa meget vigtigere for det, — naar man ingen Pleie har, og Ens Venner og Naarværende blive trætte og

utaalmodige over Sygdommens Langvarighed, — naar man har en ugudelig og usornuflig Egtesælle, som formedelst sit fiendste Sindelag ikke kan eller vil tale et venligt og trøsteligt Ord til En, — naar man har lidt Meget af mange Læger og derved tilsat al sin Formue, og man saa langt fra har sporet nogen Bedring, at det tvertimod er blevet alt værre med En (Mark. 5, 26), — naar man ikke kan røgte sit Embede og forrette sine Kaldspligter, — naar man ikke kan føre Opsyn med sine Egne, ikke opdrage og forsørge dem osv.

§ 39. Nu, den alvise, hellige og naadige Gud har sine Aarsager, hvorfor Han hellerikke forstaaer de Troende for haarde og langvarige Sygdomme. For det Første maa disse tjene til at fremme Hans Vre, saaledes som vor Frelser siger om Lazarus's Sygdom, „at den ikke er til Døden, men for Guds Vre, at Guds Søn skal æres ved den“ (Joh. 11, 4). Han lader mangengang sine Venner komme lige i Døden og fører dem uventet ud igjen, for at det skal blive vitterligt, at de med Sandhed rose sig af „at Gud er dem en Gud til ide- lig Frelse, og at hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden“ (Ps. 68, 21). En anden Aarsag er den, at de Troende ikke er blot og bar Aand, men tillige Kjød, efterdi Synden endnu bor i dem, og efterdi de endnu leve i Verden blandt mangfoldige Synder og allehaande Forargelser og derved undertiden forledes til at gøre sig delagtige i Verdens Synder; de blive stundom lunkne og koldsindige i sin Christendom; de vandre ikke altid varsomt og helligt; de forelske sig i det Forkrænelige og ønske at tækses i Verden; de ere ikke altid nidkjære nok for sin Guds Vre og gjøre ikke af alle Kræfter Ugudeligheden Modstand; de sætte høiere Pris paa dette forgjængelige og dødelige Liv end de burde og glemme over den timelige Lykialighed den him-

mælske og evige Herlighed; derfor maa Sygdommene være Guds Rix og Sendebud, hvormed Han tugter, vækker og paaminde dem; den himmelske Fader bruger Legemets Sygdomme til Vægedom for sine Børns Sjæle; der er to modsatte og stridende Partier hos dem; „thi Kjødet begjærer imod Aanden, men Aanden imod Kjødet; men disse ere hinanden modsatte, saa at de (Guds Børn) ikke kunne gjøre, hvad de ville“ (Gal. 5, 17); men ved Sygdom svækkes Kjødet, saa, at Aanden ikke kan betragte den anderledes end som en naadig Hjælp fra Himmelen, der er sendt den, for at den des snarere kan overvinde sin Fiende og tvinge den til Lydighed under Christum; thi Legemets Ve er Sjælens Vel; naar Kjødet stønner, sukker og vaander sig, saa synger, jubler og triumferer Sjelen.

§ 40. Den hellige Paulus siger: „De, som hører Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne“ (Gal. 5, 24). Denne Korsfæstelse falder nu ofte vanskelig selv for de Gjenfødte, hvilke ere altfor barmhjertige mod sit Kjød og ligne de uforstændige Forældre, der forkjæle og fordærve sine uskikkelige Børn og staae dem for Riiset; de bruge ikke altid det Alvor og den Iver i den daglige Øvelse til Omvendelse og Gudsfrygtighed, som de burde; saa kommer da den naadige og alvise Fader i Himmelen og hjælper til at bringe det syndige Kjød paa Korset, hvortil blandt andre Midler Sygdommene ere saare tjenlige. Derfor sagde en gudsfrygtig Syg engang: „Jeg er korsfæstet med Christo; alligevel lever jeg; dog ikke jeg mere; men Kristus lever i mig“ (Gal. 2, 20). Da man spurgte ham, hvorledes han forstod dette, svarede han: Min Sotteseng er Korset; Mitheden og Sjæleangesten, de ubehagelige, beske og modbydelige Lægemidler, Bæmmelsen ved al Mød, de søvnløse Nætter og Mangelen paa Hvile ere de

fire Nagler, hvormed jeg er fastnaglet; den Hovedpine, jeg føler, er min Tornekrone; saa har jeg ogsaa min store Tørst, ligesom min Jesus paa Korset; mine Sukke, min Længsel, mine Bønner til Gud og efter Gud ere mine Angestfrig; ei heller fattes det mig paa Fiender, som staa omkring mit Kors og bespotte og forhaane mig, efterdi Helvedsaanderne ofte sige til mig: Han forlod sig paa Gud. Er du Guds Søn, da stig ned af Korset. Tvi dig, du, som nedbryder Templet og bygger det i tre Dage! (hvor deiligt formaar du nu ikke at udføre dine Planer mod Verdens Hytleri og Ondskab! hvor prægtigt er du nu ikke istand til at fuldkomme Herrens Gjerning! osv. — (Matth. 27, 40 flg.; Mark. 15, 29). Om min Seng staa derhos min Moder, mine Brødre og Venner (min Kone, mine Børn og andre Frænder), som med mange hede Taarer betragte og begræde min Glendighed, saa at jeg maa søge at indgyde dem Trøst. Jeg takker min Gud for at jeg nu er min korsfæstede Jesus saa lig som maaske aldrig tilforn.

§ 41. Da man ved en Andens Syggeseng talte om Kirken og Menighedens Forsamling, og en af de Tilstedeværende ytrede den Formening, at hans Sygdom var ham saa meget byrdefuldere, som den afholdt ham fra at overvære den offentlige Gudstjeneste, svarede han: Jeg bekjender, at mit Hjerte ofte er tilmode som Davids, da han maatte vanke som en Flygtning omkring i Ørken og „ihuskom, hvorledes han drog frem i Mængden, vandrede med den til Guds Hus med Fryderaab og Lovsangs Røst iblandt den festlige Skare“ (Ps. 42, 5); dog, efterdi det har behaget min Gud at holde og, som man siger, arrestere mig i mit Hus, saa er jeg tilfreds med at ogsaa mit Sovestue er en Kirke og min Gud helliget, og at jeg deri har og finder Alt, hvad der hører til en Kirke.

Her er Døbefonten og staar mig her for Dine, efterdi jeg tit og ofte ihukommer og trøster mig ved min Daabspagt og takker min Gud, fordi den hellige Daabs Betydning nu mere end nogenfinde opfyldes paa mig, idet den gamle Adam ved en daglig Anger og Omvendelse saavel som ved denne Sygdom druknes og døer hos mig med alle Synder og onde Begjæringer, og et nyt Menneſte, der ſkal leve (timeligen og evigt) i Retſædighed og Oprigtighed for Gud, dagligen fremkommer og opſtaar hos mig. Jeg har ogsaa her Prædikeſtolen, efterdi Guds Aand taler til mig i mit Hjerte og giver mig Vidnesbyrd om min Barneret hos Gud, ſaa og minder mig om Alt, hvad jeg forhen har hørt og læst, og med trøstefuld Tilegnelse forklarer mig Skriftens Kraft og Trøstesprog, i hvilken Hensigt jeg da ogsaa lader Skriften og andre gudelige Bøger forelæse for mig. Ogsaa Alteret er her, efterdi jeg ſtadigt ihukommer Jeſum Chriſtum, den Korsfæſtede, der har elſket mig og givet ſig ſelv hen for mig, og dagligen i Troen annammer Hans hellige Legeme og koſtbare Blod. Ei heller mangler jeg Skrifteſtolen, efterdi jeg, paamindeſt af min vedholdende Legemsſvagthed, omhyggeligt underſøger min Samvittighed, prøver mig ſelv, beklender og ſkrifter mine Synder for min Gud, beder i Jeſu Chriſti Navn om Naade og Tilgivelse og iſølge Hans Forjættelse viſſeligen ogsaa erholde den. Jeg har tillige en herlig Forſamling omkring mig, ſaaſom jeg troer og ved, at Gud Fader, Søn og Hellig Aand er hos mig i Følge med mange Engle, — at Han i Naade annammer og bønholder mine Bønner og Sukke og ikke foragter mit arme, matte og bedrøvede Hjertes Begjæringer, og ſer det end ikke altid ſaa høilyst i dette Kammer ſom i Kirken hos den forſamlede Menighed, ſaa ved jeg dog, at mine lønlige Sukke, ſom jeg opſender til Gud,

ere et stærkt Raab og en herlig Lovſang i Hans Øren. Denne min Huſkirke har derhos for mit Vedkommende et Fortrin for de andre, ſtore og offentlige; thi jeg maa tilſtaa, at min Andagt aldrig i mine Sundheds-Dage og i den offentlige Forſamling har været ſaa ſtor og vedholdende, ſom den ved Guds Naade nu er. Derfor har jeg al Grund til ogsaa om dette mit Kammer at ſige med Jakob: „Sandelig, Herren er paa dette Sted, og jeg vidſte det ikke (jeg kunde fra førſt af ikke tro det). Hvor forførdelig er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Huſ, og dette er Himmelenſ Port“ (1 Moſ. 28, 16. 17).

§ 42. Se nu her, min Medchriſten, at en af de gamle Kirkelærere med fuld Føie har kaldet Sygdommene *Officina virtutum*, alle Dyderſ Skole og Værkſted, og lær at indſe din Guds hellige Naad, Wiſkundhed og faderlige, kjærlige Hensigter, ſom Han har ſkjult under ſaadanne Smertes. Sygdommene ere vel en beſt Drik, men ſom er blandet med megen Guds Kjærlighed og Styrke til vor Sjels Frelſe. De nedtrykke vel Legemet, og gjøre det mat og kraftesløst; men de opløſte Sjelen og gjøre den stærk i Herren og i Hans Vældes Kraft. Tanken herom maa jo kunne ſkjænke os ſtor Trøſt og gjøre os villige til at ydmyge os under Hans vældige Haand og gjerne drikke den Kalk, vor himmeleſte Fader har givet os. Lader os villigen udholde den Ild, ſom angriber Hjertets Uger og fortærer og bortbrænder Krattet og Utrubdet lige til Roden; lader os være ſom en omflyttet Plante, hvorpaa alle de hyderſte Blade ere viſnede, naar kun Hjertebladet forbliver grønt og friſt, ſaa at man kan ſige om os: Døde til Livet, eller: døde, men dog ikke uddøde. En gudfrygtig Eneboer, ſagde, at Sygdommene vare for Legemet, hvad Waſſerkønnens Sæbe er for Linnet; hvo vilde nu ikke gjerne lade ſig waſſe af Guds

Haand med en skarp Lud og Sæbe (med en langvarig og smertefuld Sygdom), for at blive ren, aldenstund man ogsaa her godt kan bruge de Ord af vor Frelser, som Han sagde til Peter, da denne vægrede sig for at lade sine Fødder vaskes af Ham. „Derfor jeg ikke toer dig, har du ingen Del med mig“; Apostelen kunde i Begyndelsen ikke forstaa, hvad Tvætningen skulde betyde; men da han hørte af Herren, hvor magtpaaliggende den var for ham, sagde han: „Herre, ikke mine Fødder alene, men ogsaa Hænderne og Hovedet!“ (Joh. 13, 8 flg.) Saaledes ere ogsaa vi; fordi vor forblindede Fornuft ikke kan begribe, hvad der ligger bag vor Guds skarpe Lud og hede Tvæt, vil den ikke gjerne underkaste sig denne og er lig Børnene, som Moderen med Evang maa bringe dertil. Men efterdi vi nu vide, hvad Gud dermed har til Hensigt, saa lader os sige: Herre, to, som Du vil; her ere ei alene Fødderne, men ogsaa Hænderne, Hovedet og Hjertet, osv.

§ 43. Men der er endnu andre Ting, som den hellige Skrift frembyder os til de gudfrygtige Syges Trøst og som vi hellerikke maa forbigaa. Kong David siger om et gudfrygtigt og godgjørende Menneske, der tager sig troligen af de Fattige, „at Herren vil understøtte ham paa Sygefengene“ (Ps. 41, 4). Meningen heraf er, at Herren selv vil styrke og opretholde et gudfrygtigt Menneske i hans Sygdom ved indvortes og udvortes Trøst; Han vil velsigne hans Lægemidler, saa at de gjøre god Virkning og bringe ham ny Kraft; Han vil forskaffe ham Husværelse og Bedrøvelse og opvække gudfrygtige Hjerter, som tage sig kjærligen af ham og trøste og opmuntre ham; Han vil give ham Taalmodighed og Kraft til at overvinde alle Smerter og al Angest, om Sygdommen fører med sig. Propheten tilføjer imidlertid Noget, som er endnu mærkeligere, nemlig: „hele hans

Leve forvandler Du, o Gud, i hans Sygdom“; det vil sige: Gud tager sig selv hjerteligen af de gudfrygtige Syge, pleier og opvarter dem; Hans Misfandhed er for dem, hvad en Moder er for sit syge Barn, eller hvad en duelig, forstandig, tro og utrættelig Sygevogter er for et sygt Menneske, der er betroet til hendes Opfugt og Pleie, idet hun ei alene vederkvæger ham med allehaande oplivende og forfriskende Midler, byder ham snart dette, snart hint til hans Styrkelse, understøtter hans matte Hoved og lader det hvile ved hendes Bryst og i hendes Arme, men ogsaa ofte reder hans Seng, rytter den vel op, lægger Dynner og Puder tilrette, saa at han kan ligge ret blødt og hvile og tillige derved finde Lettelse og Bedrøvelse. Se, min Medchristen, hvor yndigt Guds Aand kan fremstille Hans Kjærlighed og Trofasthed mod Hans Egne! O, hvilken naadig, kjærlig og misfandelig Gud, der tager sig saa troligen af de dødelige Mennesker og af hvem vi kunne vente os alt Godt! Han bliver og vil være vor Skat, naar vi blive fattige, vor Værelse, naar man forhaaner os, vor Tilflugt og Beskyttelse, naar man forfølger os, vor Glæde og Trøst, naar man bedrøver os, vor Fader og Moder, naar Fader og Moder forlade os, vor Tilsynsmand og Veileder, naar vi er friske, vor Læge, Sygevogter, Opvarter, vor Husværelse og Bedrøvelse, naar vi blive syge, vor Liv, naar vi dø. Tag dig dette til Hjerte, min Medchristen, og tænk paa at den algode Gud ogsaa har taget dig under sit Tilsyn, sin Pleie og Forsorg, om du end er syg og elendig, og at Han giver mere Algt paa dig end paa en Anden, som er frisk, ligesom en Moder gjør sig mere Umag med et sygt end med et sundt Barn; Han vil i Gjærningen opfylde imod dig, hvad Han her i sit Ord har lovet. Der skal ikke fattes dig paa Trøst, Husværelse og Kraft, selv om de

fornuftløse Dyr skulde komme og tjene dig, ligesom Hundene slikkede Lazarus's Saar (Luk. 16, 21).

§ 44. Om den Herre Jesus have vi den trøstelige Efterretning, at Han i sit Kjeds Dage tog sig, som af alle andre Bedrøvede og Elendige, saaledes navnlig ogsaa af de Syge. Hos Profeten siges om Ham, „at Han har forsøgt Sygdom“ (Esai. 53, 3). Den Herre Jesus har selv paa sit allerhelligste Legeme erfaret mange Smerter, megen Angest og Mæthed, som den hellige Skrift tillægger det almindelige Navn Skrøbeligheder og Sygdomme, og ved meget godt, hvorledes syge, kastesløse og elendige Mennesker er tilmode, saa at Han sølgelig desto lettere kan forbarme sig over dem og have Medlidenhed med dem. De hellige Evangelister have optegnet mange Exempler paa hvorledes den Herre Jesus omgikkes med de Syge, talte trøsteligt til dem og glædede dem med forønsket Hjælp og Sundhed, og vi ville nu betragte et og andet af disse til vor Trøst. Den hellige Johannes fortæller om et Menneske, som havde ligget syg ved Bethesda Dam i otte og tredive Aar, og siger: „Da Jesus saa ham ligge der og vidste, at han allerede havde ligget i lang Tid, sagde Han til ham: vil du vorde sund? Den Syge svarede Ham: Herre, jeg har ikke et Menneske, der kan kaste mig i Dammen, naar Vandet bliver bevæget; men naar jeg kommer, nedstiger en Anden foran mig. Jesus sagde til ham: staa op, tag din Seng og gaa“, hvilket ogsaa skede (Joh. 5, 5 flg.). I denne Beretning er der flere Ting, som ere tjenlige for vort Forehavende, saasom, at den Herre Jesus, før Han begav sig til Staden Jerusalem, besøgte Sygehuset ved Bethesda Dam, under hvis fem Hvælvinger eller Buegange der laa en stor Mængde af Syge, Blinde, Halte, Visne, — for at tilkjendegive, at efterdi Verden for Syndens Skyld er bleven

som et stort Lazareth og Sygehus, vil Han ikke holde sig for god til som en himmelsk Læge at være midt iblandt de Elendige og Syge og fremstille sig til deres Trøst og Frelse. Dernæst vendte Han isærdeleshed sit forbarmende Hjerter og sine kjærlige Bine til en Syg, som havde baaret sin Byrde i saare mange Aar, og fremfor de øvrige var elendig, trøstesløs og forladt, som han selv siger sukende: „Herre, jeg har ikke et Menneske.“ Denne tiltaler Han venligt og gjør ham uventet sund, saa at han kan tage sin Seng op og gaa. Se, min Medchristen, din Frelser er alle Sygges Opsynsmand og Læge; Han ved ei alene, hvor de ligge i Mængde sammen i Høspitalerne og Fattighusene, men ogsaa hvor En sukter i sin Elendighed hiit eller her, i dette eller hint Hus, i denne eller hin Hytte eller Kjælder; Han ved, hvor stor Nøden er, — hvor længe den har varet, — hvilken Pleie og Opvartning En har, eller om han ingen har; Han hjælper da ogsaa mangengang uformodentligen; Han træder frem, naar alle Mennesker ere gaaede bort; Han skaffer Raad, naar Ingen mere ved noget Raad, osv. Overvei dette vel i dit Hjerter, og vær vis paa, at Han giver Alts paa dig, — at Han kjender alle Omstændigheder ved din Sygdom, — at Han tæller alle dine Sukke, Klager og Taarer og aldrig vil forlade dig, om end alle Mennesker forlode dig. Efter lang Taalmodighed kom Hjælpen ogsaa til dette elendige, forladte Menneske, men fra en Kant, hvorfra han ikke ventede den; saaledes vil den ogsaa, naar Herrens Time slaar, komme til dig, maaske ad ubekjendte Veie og ved Midler, hvorpaa hverken du eller nogen Anden kunde tænke.

§ 45. Vi ville endnu forklare en anden Beretning, hvori vor Frelser's Hjertelag mod de Syge afbildes os. Da Han fra sin Rejse var kommen tilbage til sit Hus i Kapernaum (hvilket

Han sandsynligvis havde leiet der eller som maaske var indrømmet Ham af et eller andet gudsfrygtigt Hjerte), førte de en Bærkbruden til Ham, som laa paa en Seng; de bragte ham ikke til Ham gennem Døren, hvorigennem de for Menneſtemængdens Skyld ikke kunde komme hen til Ham, men gennem Taget, som de opbrøde, og firede ham saaledes ned og lagde ham for Hans Fødder. Man læser ikke, at Herren besværede sig over denne Fremgangsmaade og irettesatte dem for at de vare saa dristige og vovede at oprive Taget paa Hans Hus. Vis hæc Deo grata est: saadan Bøld er Herren velbehagelig, siger Tertullian om de Troendes forenede heftige Bønner; Han ser gjerne, at de Elendige, Syge, Bedrøvede med en vældig Tro, med alvorlige Bønner, med uafsladelige Sukke trænge ind til Ham, bryde gennem alle Hindringer, viſe sig ret dristige og ikke give sig, forinden de komme frem til Ham. Saaledes laa nu det syge Menneſte for Herrens Fødder; Evangelisterne ſige ikke, at han talte et Ord og anmodede Herren om Hjælp; maaske var ogsaa hans Tunge lam, ligesom hans øvrige Lemmer, eller hans Mathed og Angest var saa ſtor, at han ikke kunde tale; dog er der ingen Tvivl om at han har ſeet paa Herren med bønliche og grædende Dine og anraabt Ham med ſit Hjertes Sukke; dette Sprog forſtod Herren ſtrøg og ſvarede ham: „Søn, vær frimodig! dine Synder ere dig forladte.“ Læg Mærke til, du gudelſkende Sjel, at den ſæde Frelſer ikke forlanger nogen vidtløftig mundtlig Bøn og omſtændelig, rørende Fortælling af de Syge om deres Nød; det er allerede nok for at bevæge Ham til Medlidenhed og Forbarmelſe, at de ligge foran Ham paa ſit elendige Leie, — at de ſe vemodigt paa Ham og ſukke i Bønden til Ham af ſit udmattede Hjerte. Han ſiger ſelv om den gudsfrygtige Samaritan og det ſaarede Menneſte: „Da

han ſaa ham (ligge halvdød, ſvømmende i ſit Blod), ynfedes han inderligen“ (Luk. 10, 33), — uidentvif for at lære os, at det er tilſtræffeligt til at bevæge Hans Hjerte til Medynk med de Nødlidende, at Han blot ſer dem. Men naar og hvor ſer Han ikke ſine Egne i deres Angest og Nød? Hvilket Mærke er ſaa tykt, at det ſkulde forhindre Ham fra at ſe dem? Sæt altsaa, du chriſtelige Hjerte, at det ogsaa var kommet dertil med dig, at du i en haard Sygdom formedeſt ſtor Mathed og Sjeleangest ikke kunde røre din Tunge og ikke fremføre mange Ord — ſom man da ofte hører gudsfrygtige Syge klage og ſige: Al, jeg kan ikke bede, — i min ſtore Angest kan jeg ikke rigtigt ſamle mig, oſv. — ſaa tænk paa Beretningen om denne Bærkbrudne, og vær overbevift om at der ikke behøves Mere for at vinde din Jeſu Hjerte end at Han kun ſer dig, — at dine Dine vende ſig til Ham, — at dit Hjerte ſukker efter Ham og længes efter Hans Hjælp.

§ 46. Men lader os tillige overveie, at den Syge her ligger i ſin Seng, og at den Herre Jeſus ſidder hos ham og taler trøſteligt til ham, ligesom den ene Ven beſøger den anden i hans Sygdom, ſætter ſig foran hans Seng og taler venligt til ham. Dette er ſteet og beſkrevet os, for at vi ſkulde have et Forbillede paa hvad den Herre Jeſus beſtandig vil gjøre imod ſine Troende indtil Verdens Ende; Han vil være hos dem, beſøge dem i deres Nød, i deres Sygdomme, ſidde ved deres Seng, tiltale dem trøſteligt gennem ſit Ord og ſin Mand, forſikre dem om ſin Kjærlighed og Syndernes Forladelſe og paa alle Maader være dem til Hjælp og Trøſt. Lad en gudsfrygtig Syg være ſaa forladt af Verden, ſom han vil, — lad ham være enſom og elendig, — lad ham ligge i en Stue eller et Kammer eller i en uſjel Hytte eller mørk Kjælder, ſaa er dog

jandeligen den Herre Jesus hos ham og gjør imod ham, hvad den allertroefte Ven bør og kan gjøre, — efter sit Ord: „Jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20), ligesom ogsaa David siger: „Om jeg end vandrer i Dødsfryggens Dal, frygter jeg ikke for Ondt; thi Du er med mig; din Ræp og din Stav, de trøste mig“ (Ps. 23, 4), og Mika: „Naar jeg sidder i Mørket, er Herren Lys for mig“ (Mika 7, 8). Derfor siger en gudsfrygtig Lærer*) meget smukt: Havde jeg mistet min Jesus, saa vidste jeg ikke at finde Ham nogetsteds snarere end hos en troende, bedrøvet Sjæl (følgelig ogsaa hos en gudsfrygtig Syg). Før dig da atter dette vel til Nytte, min Medchristen, og tro af Hjertet, at ligesom en kjærlig Moder isærdeleshed giver Agt paa et yngt Barn og ofte, naar Faren og Moden er stor, lader Alting staa og ligge og er sikkert at finde ved dets Bugge eller Seng, saaledes har ogsaa den Herre Jesus isærdeleshed vendt sit Die og Hjerte til dig, er ikke langt borte fra dig og vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig.

§ 47. Betænk saa tillige, hvor herligt den Hellig Aands Gaver, Trøst og Bistand vise sig hos de Syge. Erfaringen lærer, at de mangengang have deilige, glade, trøstelige, himmelske Tanker, som ligge over deres Forstand og Rundskab; de have ofte saadan Frimodighed og Glæde midt i sin Angest, saadan Taalmodighed under de største Smærter, saadant Haab, hvor alt Haab synes ude, at man ikke noksom kan forundre sig derover. Man har haft Exempler paa at gudsfrygtige Syge, der for de Omkringstaaendes Dine lede den største Pine, paa Forespørgsel have erklæret, at de ikke vidste af nogen Angest eller Smerte, — at de befandt sig saa vel, ja saa overordentlig vel som aldrig tilforn i sit hele

Liv, og at de havde Ro, Fred og Glæde. Man ved ogsaa om gudsfrygtige Menneſker, at naar deres Forstand i haarde Sygdomme ikke længere kunde samle og besinde sig i timelige Ting og verdslige Sager, er den alligevel forbleven usvækket og ufordunklet i aandelige og guddommelige Ting. Man erfarer ligeledes jævnlig, at dødsyge Christne tale saa trøsteligt og opbyggeligt, tage en saa smuk Afsked fra sine Nærmeste og velsigne dem saa inderligt, at de synge af Glæde og berede sig til Døden som til et Bryllup, o. a. M. Hvorfra kommer alt dette uden fra den Hellig Aand, den himmelske og evige Trøstermand, hvis Kraft ter sig herlig i deres Skrøbelighed? Han vil nu ogsaa være hos og med dig, du gudselkende Hjerte; Han vil ogsaa fremdeles bo i dit syge Legeme, som i sit Tempel, træde frem for Gud i dit Sted med udsigelige Sukke, herliggjøre den Herre Jesus mere og mere i dig, lægge sine Forjættelser og sin evangeliske Trøst i din Sjæl og gjøre dem kraftige, oprette og opretholde sit Rige, der er Fred og Glæde, hos dig og ikke vige fra dig med sin Naade, Trøst og Kraft, førend Han overantvorder dig i din Jesu Arme, som har kjøbt os til sin Eiendom med sit kostbare Blod.

§ 48. Saa vær da frimodig, og giv ikke tabt, efterdi du kan være forvisset om at hvor elendig, hvor mager og hentæret, hvor bleg og guften, hvor svag og kraftesløs du ogsaa er, saa forbliver du dog alligevel indesluttet i vor Herres Jesu Christi Naade, i Guds Kjærlighed og i den Hellig Aands Samfund, og at ingen Sygdom, af hvad Navn nævnes kan, formaar at skille dig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Om en gammel Eneboer, der i henved otteti Aar havde besluttet sig paa at tjene sin Gud i Hellighed og havde annammet den Gave af Ham at kunne ved den blotte Berørelse helbrede alleſlags Sygdomme, læser man

*) Dr. Süttmann.

Kirkehistorien, at han tilsidst selv blev vatterfotig og meget ophovnet. Da nu nogle Brødre forundrede sig herover og sagde, at han var en anden Job, som, tagtet han var en af Guds største Vener, alligevel var hjemstøgt med en saadan Sygdom, svarede han: Mine Brødre, heder Gud, at kun ikke det indvortes Menneske maa blive vatterfotigt (høvent og stolt;) thi at det udvortes gaar tilgrunde, er en sær Naade af Gud, som ledriver Murene (Fængslets Mure,) for at Sjelen, som har Lykt til at vandre herfra og være med Christo, kan undslippe. Jeg har ligeledes læst om et dygt Menneske, der sang gladeligen midt i en Skov; da nu en Jæger, som hørte det, gik efter Røsten og spurgte ham, hvorledes han kunde synge saa fornøjet

i en saa daarlig Legemsforfatning, svarede han: Just min Sygdom gjør, at jeg er saa vel tilmode; thi nu er der intet Mere imellem mig og min Gud end denne vaklende Væg og brystfældige Mur (her pegede han paa sit elendige og udmattede Legeme,) hvilke, som jeg mærker, dagligen aftage og nedstyrte; derfor glæder jeg mig medrette, idet jeg har den trøstefulde Tillid, at min Sjæl nu snart skal komme til Gud og se Ham Ansigt til Ansigt. Betænk her, min Medchristen, om ikke ogsaa du i en lignende Tilstand har Aarsag til at lægge en lignende Glæde for Dagen. Gud give dig og alle christelige ynge Mennesker Naade til at gjøre dette, formedelst Jesum Christum, i den Hellig Aands Kraft! Ham være Ære i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjæls Kors.

Tiende Prædiken,

hvori endvidere nogle af de største Sorger blive drøftede og mildnede med Trøst.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvægede mine Husvælsker min Sjæl.

§ 1. Kong Davids mærkværdige Ord: „Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved?“ (Ps. 39, 8,) fortjene, at vi korteligen betragte og overveie dem, som en Forberedelse til denne Prædiken. Vi skulle deri lægge Mærke til to Ting: 1. det bedrøvede Hjertes Nød, der kommer tilsynne i de Ord: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste

mig ved? Af de foregaaende Ord i denne Psalm sees, at Profeten maatte døie megen Ondskab og Trods af fiendtlighedsindede og ugudelige Mennesker og maatte høre og se paa deres Praleri, Brast og Bram, deres Blomstring, Fremvæxt og Opkomst, hvorved han var bleven overilet af en Brøst, idet hans Hjerte blev hedt indeni ham formedelst de Ugudeliges Overmod og Lykke, og idet han ikke kunde afholde sig fra at udbrøde i

*) Efter Luthers Bibeloversættelse. Efter vor: Og nu, hvad bier jeg efter, Herre?

utaalmodige Ord (B. 3, 4, 5;) derefter kommer han sin Dødelighed ihu og taler om at Menneskene i sit bedste Velgaaende dog kun ere et Intet (B. 6, 7;) derpaa følge de Ord: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? hvis Mening og Indhold uidentivt er følgende: Herre, min Gud, ogsaa jeg har min Nød her i Verden; jeg har mine Fiender omkring mig, som, fordi det gaar dem vel, ere overmodige, frække og trodsige og volde mig megen Hjertesorg, og omendstjont jeg havde troet og fastt foresat mig at skulle overvinde Alt med heimodig Forsagt, lade dit hellige Ord og dine retfærdige Tilskikkelser behage mig vel, tie, give efter og lide, saa faar dog mit Kjød og Blod ofte Bugt med mig, saa jeg forbitres og fremfører saadan Tale, som jeg siden gjerne skulde ønske at have tilbage igjen og som jeg med Anger og Sorg maa beklage; jeg ser da ogsaa, at alle Menneskers Herlighed er et Skyggeværk, en Drøm og et Intet, og at de i sit høieste Velgaaende ligne Skygger om Aftenen, der ere jo større des forgjængeligere, osv. Hvad har man da for Glæde i Verden? Hvad skal jeg trøste mig ved? Hvad har man at vente her i Taaredalen og Forkrænteligheden? Hvor skal Hjertet finde Ro i Uro?

§ 2. Vi se altsaa heraf, at ogsaa Guds Børn undertiden komme i en saadan Tilstand, at de ingen Trøst, intet Raad, ingen Hjælp, ingen Ro finde hverken hos og i sig selv eller hos andre Mennesker eller i nogen timelig Ting; de ere sig selv til Byrde; Verdens Glæde er for dem lutter Lede; det jordiske Bæjens Forsængelighed, Menneskenes Daarstab, Ondskab, Overdaadighed og Eiferhed volder dem lutter Hjertesorg og Ærgrelse; de vide ikke, hvor de skulle vende sig hen, og kunne ikke stille sit Hjerte tilfreds; de ere som Noahs Due, der ikke fandt noget Hvilested for sin

Jod paa den oversvømmede Jord (1 Mos. 8, 9) — som Søfolk, der svæve mellem Vind og Bølger paa det oprørte Hav, ikke se Andet end Himmel og Vand og ikke kunde først naa den Havn, de ønske, — som en beleiret By, der paa alle Kanter ængstes af sine Fiender og ikke ved, naar og hvor den skal blive undsat og frelst. O, hvor ofte blive ikke ogsaa gudsfrygtige Sjæle urolige og have lutter Ærgrelse baade af sig selv og Andre og sige med Job: „Min Sjæl væmmes ved mit Liv; jeg vil lade min Klage have frit Løb hos mig, vil tale i min Sjæls bitre Smerte“ (Job 10, 1;) hos sig selv finde de intet Andet end Strøbelighed, Feil og Mangler, hos Andre Daarlighed og Ondskab og ellers overalt Forsængelighed og Ubestandighed.

§ 3. Dette lader den alvise og al-gode Fader see, for at de skulle mærke og ihukomme, at de udenfor Paradiset ere i Taaredalen, udenfor sit Fædreland i Udlændighed, udenfor sin sande Ro i Uro, og at de skulle lære at agte sig selv og Verden med alt dens blendende Bæsen for Intet og længe efter Himmelen og den evige Hvile. Saafremt derfor ogsaa du oftere befinder dig i en saadan Tilstand, du gudstjende Hjerte, saa lad ikke det forundre dig og være dig imod; men tak din Gud, som giver dig Lede og Afsmag for Alt, i den Hensigt, at Hans Ord, Hans Raade, Hans Himmel alene skulle blive dig liflige, trøstelige og behagelige. Det er et godt Tegn, naar vort Hjerte ikke finder Andet end Lede og Væmmelse i sig selv og den hele Verden, — naar det agter Herligheden for en Skygge, Rigdommen for en Byrde, Vellysten for en Modbydelighed, Visdommen for en Daarlighed, Livet for en Død og ikke kan finde Smag i nogen jordisk Ting, ligesom det omvendt staar meget ilde til med den Sjæl, som anser Verden for en Rosenhauge og ingen Lede finder i sig selv og Forkræntelig-

heden, men lutter Glæde og Hvile. Da den høivise Kong Salomo tog sig mange Ting for i Verden, — da han byggede sig Huse, plantede sig Bingsaarde, gjorde sig Urtehauger og Lysthauger, gjorde sig Fiskevande, samlede sig Sølv og Guld, bestiftede sig Sangere og Sangerinder og søgte al den Lyst og Glæde, som et Menneske kunde optænke, da faldt hans Hjerte uførmærkt fra den sande Gudsfrøgt, og det stod uidentvilt farligere til med hans Sjæl dengang end da han senere var kjed af alle disse Ting og ikke kunde finde Andet end Forsængelighed, Møie og Hjerteforg deri, som han siger: „Jeg havde Livet; thi den Gjerning syntes ond for mig, som sker under Solen; det er Alt Forsængelighed og Aandsfortærelse, og jeg havde alt mit Arbeide, som jeg havde arbeidet under Solen“ (Præd. 2, 11. 17. 18). Saaledes var ogsaa den fortabte Søn i en elendig og farlig Tilstand, da han fjernt fra sin Faders Hus søgte sin Glæde blandt Fremmede, levede hver Dag vel og fandt sin Fornøielse i Odselhed; da gik han steds Trin for Trin nedad til Fordærvelsen; da han derimod var bleven fattig, — da han ønskede at fylde sin Bug med Mast, som Svinene aade, og ikke engang kunde have det saa godt som de, da kom han til sig selv, tænkte paa sin Fader og besluttede at vende tilbage og søge Naade hos ham (Luk. 15, 13 flg.). Heraf sees nu, hvad Meningen er, naar Kong Salomo siger: „Alle disse Ting (alle Ting i Verden) ere majsommelige; Ingen kan udsige det. Saadan ond Møie (saadanne ubehagelige, sørgelige Forretninger, saa meget forgjeves Arbeide, saa megen usødig Løben og Renden, saa megen Gjenvordighed og Uergrelse) har Gud (efter Syndefaldet) givet (paalagt, tilskiftet) Menneskets Børn at plage sig deri“ (Præd. 1, 8. 13).

§ 4. Upaatvivleligen finder den kjærlige og miskundelige Gud intet Velbehag

i Menneskenes Ubehageligheder, Uergrelser, Betymringer, Møie og Arbeide; men efterdi Han ser, at de ved Synden ere blevene saare dyriske og jordistfinede, saa soier Han det saaledes, at de i Verden, hvor de søge Ro og Glæde, ikke finde Andet end Uro, Fortrædelighed, Møie, Arbeide og Hjerteforg, paa det de skulle betænke, hvorfra de ere faldne, og hvor de ere, nemlig ikke i den sande Lyksalighed, ikke i Paradiset, men i Elendigheden, i Taaredalen, og saaledes des før og ivrigere henty til Hans Naade i Christo Jesu, forsmaa den usle Verden og længes efter det himmelske Fædreland. Kun er det at beklage, at Menneskene forstørstedelen ere saa forblindede og taabelige, at de ikke kunne eller ville forstaa Guds gode og hellige Naad, — at de forelske og fordybe sig i det Fortrænelige, finde sin Lyst og Glæde i dette majsommelige Livs Uro, Sorg og Møie og saa det saa kjært, at de kun tvungne og med Uvillie og Utaalmodighed forlade det; de elske sit Fængsel og dets Lænker, sidde gjerne under Tornerne, som rive og stikke dem, og tro, at deres Liv er kosteligt, naar det tilbringes i lutter Slid og Slæb, i Uergrelse, Uro, Sorger og Betymringer (Ps. 90, 10). Jeg har læst om den genuesske Fyrste Andreas Doria, at da han hørte en Florentiner beklage Korrskarlene paa Galeierne og deres haarde Trælljetjeneste, svarede han ham, at saadanne Mennesker vare lykkeligere end han (Florentineren); thi de levede tilfredse i sin usle Tilstand, hvilket ikke han gjorde i sin; da nu hin forundrede sig herover og jagde, at det var umuligt, at et Menneske kunde leve tilfreds i et saadant elendigt Slaveri, bød Fyrsten at hente en af de ældste Korrskarle, der formedelst sine Misgjerninger i sin Tid var bleven dømt til Galeierne, forærede ham ti Daler og skjænkede ham Friheden. Han modtog vel den beviste Naade med

Taknemmelighed og skyndte sig bort; men en kort Tid efter vendte han tilbage og sagde, at han ønskede atter at komme i sin forrige Tilstand, hvori han nu havde levet i fem og tyve Aar; thi paa Skibene havde han sine gode Kammerater og Bekjendte og sin Koft usørget, og naar han arbejdede dygtigt, kunde han desuden fortjene Noget til sin Bedrøvelsel, havde derhos Anledning til paa Reiser at besøge fremmede Byer og Lande, osv.; i sin Frihed derimod havde han ingen Ven; han havde glemt sit Haandværk og vilde vanskeligen kunne fortjene sit Brød. Ser her, mine kjæreste Medchristne, en træffende Skildring af det ved Synden fordærvede Mennekehjerte! Det elsker sin Trældom, sine Besværligheder, sine Sorger, sine Fortrædeligheder, sin Elendighed og kan finde Fornøielse i dette bedrøvelige Livs usalige Møie. Er det ikke en Dukt, at vi ere saa blinde og sikre midt i Trængsel, Nød og Pine? Naar du nu finder noget Andet hos dig og ikke kan trøste dig ved dette Liv, — naar du har saa megen Følelse, at du fornemmer de rivende og stikkende Torner, hvoraf du er omgiven, og søger Trøst, Ro og Glæde hos Gud alene, saa bør du prisjes lykkelig, efterdi det er en Begyndelse til den sande Lyksalighed at kjende og forstaa sin Ulykke og Elendighed, længes efter Lyksalighed og med Alvor søge den, hvor den er at finde.

§ 5. Men det er paatide, at vi ogsaa fremsøge og betragte det Andet, som ligger i det anførte Skriftsprog, nemlig: 2. det bedrøvede Hjertes Raad og tjenlige Middel, som det sætter imod al sin Lede, Uro, Sorg og Møie i de Ord: Min Forventning er til dig. Om de Troendes Forventning eller Haab skulle vi med Hans naadige Hjælp tale udførligt paa et passende Sted; for dennefinde ville vi kun til Forklaring af disse Ord bemærke, at Forventningen grunder sig

paa det levende Kjendskab til Gud og indbefatter i sig en inderlig Fortrøstning og barnlig Tillid til Ham, efter hvad der sees af andre ligelydende Skriftsprog, saasom naar en Profet paa andre Steder siger: „Værer trøstige, og Ederes Hjerte fatte Mod, alle I, som vente paa Herren!“ (Ps. 31, 25). „Se, Herrens Die er til dem, som frygte Ham, — som hie efter Hans Misfandhed“ (Ps. 33, 18). „Jeg bier efter Herren; min Sjæl bier, og paa Hans Ord venter jeg. Vent, Israel, paa Herren; thi hos Herren er Misfandheden og megen Forløsning er hos Ham“ (Ps. 130, 5, 7). Heraf kunne vi slutte, at naar vor Konge siger: Min Forventning er til Dig, saa er Meningen den: Jeg tror og ved, Herre, at Du er almægtig, alvidende, alvis, algod, naadig, barmhjerterig, trofast og sanddru, — at Du har Alt ihænde og regjerer alle Ting, — at dette elendige, majsommelige, bedrøvelige Liv er underkastet dit guddommelige Forsyn, og at Intet i Verden sker uden dit Raad, din Villie og Tilladelse; jeg ved ogsaa, at Du er min Gud, min Herre, min Fader; Du har ved dine naadige Forjættelser forbundet Dig til mig i den Naadepagt, Du har oprettet med mig; Du har lovet at hjælpe mig; derfor bier og stoler jeg paa Dig; jeg forlader mig paa dit Ord; jeg lægger mig i dit Skød; jeg overgiver mig med mit ganske Liv og Alt, hvad jeg er og har, i din faderlige Omsorg, naadige Styrelse og guddommelige Opfigt; Du er derfor min Trøst i al Trængsel, min Ro i al Uro, mit Behag i alt Mishag, min Glæde i al Sorgmodighed, min eneste Fornøielse i al dette Livs Majsommelighed og Fortrædelighed, osv.

§ 6. Tag dette til Hjerte, du gudselkende Sjæl, og sig med David: Min Gud, min Forventning er til Dig; jeg forlader mig paa din Almagt, Visdom, Godhed, Kjærlighed og Trofasthed; jeg

overgiver mig til Dig med Sjæl og Legeme; jeg befaler Dig min timelige og evige Velsærd i dette møjsommelige, syndige og farlige Liv. Hvor jeg vender mig hen i den onde og bedrøvelige Verden, finder jeg intet Andet end Møie, Arbeide, Forsængelighed, Sorg, Lede, Fortrædelighed og Hjertesorg; men naar jeg tænker paa dig, saa bliver jeg trøstet og glædet, efterdi dit Ord giver mig Forvisning om at Du sørger troligt for mig, saa troligt som ingen Fader i Verden for sit Barn, — at Du har indesluttet mig i din Kjærlighed og Forsorg, og at Intet kan vederfares mig uden din Villie, o. a. M. Jeg har forhen sammenlignet den bekymrede og urolige Sjæl med Noahs Due, som ikke kunde finde noget Hvilested for sin Fod, — med Søfolk, som svæve mellem Vind og Bølger paa Havet, — med en beleiret By, som Fienden allevegne omringer og angriber, og disse Lignelser tjene ikke blot til at fremstille saadanne Menneſters sørgelige Tilstand, men ogsaa til at give dem trøstelige Paaminder. Duen, der intetsteds fandt noget Hvilested, kunde dog frit vende tilbage til Arken, — som Texten siger: Noah udtrakke sin Haand og bragte den ind til sig i Arken (1 Mos. 8, 9). Naar Sømandene ikke se Andet end Himmel og Vand, saa forlade de sig dog paa Kompasset, som ved Hjælp af Magnetnaalen viser dem den rette Vej paa Havet, hvor der hverken er Sti eller Spor; en beleiret By kan vel blive tæt og strengt indesluttet af Fienden, saa at Ingen kan komme hverken ud eller ind; men Veien til Himmelen bliver dog staaende aaben for den; saaledes er det ogsaa med de gudsfrygtige Sjæle i denne Verden; om de end her vandre i Udlændighed og ingen varig Ro finde, saa have de dog altid en fri Udgang til Gud, sin kjære Fader; naar de Dagen igjennem have arbeidet og sørget sig rette og tilgavns faat føle det menne-

ſkelige Livs Fortrædelighed, saa ty de om Aftenen til sin Gud, og Han udstrækker sin Haand og tager den forstræmte og kurrende Due til sig; om de end maa vandre her blandt mange sørgelige, møjsommelige og farlige Sygler og Forretninger og ofte ikke se Andet end mørke, sorte Skyer og fraadende Bølger, saa tro og vide de dog, at deres Ralds=Skib ikke omtumles af Vind og Hav paa det Uvisse, hvad enten det nu bestaar sig eller ødelægges, — hvad enten det strander og jønderflaaes eller bliver i Behold, men at en høi Haand fører det, — at den Høieste styrer det med sin Visdom og bevarer det ved sin Almagt; de vide, at de have Jesum med sig, hvem de kunne vække, naar Nøden bliver altfor stor, forvissede om at Han kan byde over Vind og Hav (Matth. 8, 23 flg.); om de end trykkes og trænges haardt af Djævelen og Verden, saa forbliver dog Veien til Himmelen dem aaben, som de trods Fiendernes Villie kunne sende Bud til og erholde Hjælp fra. O, hvilken stor Ting er det ikke, mine Kjæreste, at Djævelen med al sin Magt og List og Verden med al sin Ondskab dog ikke formaa at affjære os fra Forbindelsen og det fortrolige Samfund med vor Gud! Om end Fienderne tro at have saaledes indesluttet og bragt vort arme Hjerte i Klemme, at det hverken ved ud eller ind, saa sende vi dog det ene Bud efter det andet til Himmelen, hvilke komme tilbage med Trøst, Styrke og Hjælp og give vor Sjæl stor Kraft. Halleluja! Gud være Tak for sin uudsigelige Gave! Hvorfor jeg nu har anstillet denne Betragtning over det anførte sjonne Udsagn af den bekymrede Konge, vil man letteligen indse, nemlig for at den skulde tjene os til en Forberedelse til hvad vi end yderligere have at sige de bedrøvede og sorgfulde Sjæle. Thi efterdi deres Sorger er mangfoldige, saa maa vi ikke blive trætte af fremdeles at høre disse

af deres egen Mund og imødegaa dem med Trøst af Guds Ord formedelst Hans Aands Naade. Gud lade vort velmente Arbejde være helliget og velsignet, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 7. Egtestand er Smertestand, siger Ordsproget, og dette stadfæster Erfaringen; selv de troende og gudsfrygtige Sjæle volder den ofte saa megen Sorg og Bekymring, at de trænge hvoilgen til de guddommelige Trøstegrunde og længes faare derefter. Vi ville derfor i denne Prædiken undersøge Egtestabssorgerne og stræbe at lindre og beseire dem med Trøst. En gudelskende Christen vil da maaſke ſige: Al, jeg ſtaffels dybtbedrøvede Menneſte! jeg lever i et uhyggeligt og ulykkeligt Egteſkab; jeg har deſværre ſaaet en ugudelig, uvenlig og uſornuſtig Egtemage, ſom ikke gjør mig Andet end Rummer og Hjertesorg. Seg maa indrømme, at ogſaa dette er en af de Troendes ſtorſte og tungelte Sorger, og maa det viſtnok gjøre en Mand meget ondt at ſe, at han iſtedetfor et Vintræ har ſat en Tornebuſt i ſin Hauge, — at han iſtedetfor en huſlig og dydig Huſtru har ſaaet en doven Slubbe og æreforglemmende So, iſtedetfor en Vie en Hveps, iſtedetfor en Myre en Torbiſt eller Wdderkop, — eller en Kone, at hun iſtedetfor et Figentræ (der bærer liſlige Frugter og giver en behagelig Skygge) har valgt et vildt Eble- eller Balnødtræ (hvoraf det ene kun bærer beſt og ſur Frugt og det andet kun giver en uſund og giftig Skygge,) — at hun iſtedetfor en gudsfrygtig Mand har ſaaet et Svin (der ikke kan Andet end fraadſe og drikke,) en kaad Buk eller grum Love eller Bjørn. Den hellige Egteſtand er af Gud indſtiſtet og vedligeholdt, for at den ſkulde tjene Menneſtene til Glæde og efter Syndefaldet til Hjælp, til Lettelſe af den Byrde, hvormed det er betyngt i dette elendige Liv; den ene Egteſælle ſkal hjælpe til at bære den andens Byrde;

de ſkulde lindre hinandens Sorger og efter muligſte Gvne forſøde og hjælpe hinanden at tømme den Korſets beſte Kalk, der er dem beſtattet; de ſkulde korte og lette hinanden Veien paa denne møjſommelige Pilegrimsvandring ved venlig og trøſtelig Tiltale og trofaſt Underſtøttelſe, men naar Satan kan bringe det dertil, at det Modſatte af alt dette ſker, — naar den Ene ikke gjør den Anden Byrden lettere, men tungere, — naar den Ene ikke hjælper den Anden op, men ſtøder ham ned, — naar de daglig væde hinandens Brød med Malurt og Galde og blande hinandens Drik med Had og Forbandelſer, — da ler han i Skjæget, vel vidende, at det er ude med deres timelige og, ſaaſremt de ikke gjøre Bod og Bedring, tillige med deres evige Belfærd.

§ 8. Og er det hvoilgen og inderligen at beklage, at de miſlykkede og ufredelige Egteſkaber nutildags er ſaa almindelige og ſnart ſagt blive almindeligere Aar for Aar. En ſtor Del af Nutidens Egteſolk er hinanden neppe hengivne med en ſand naturlig og borgerlig, endſige med en chriſtelig og helliget Kjærlighed. De fleſte Huſe ere fulde af Had, Bitterhed, Trætte, Forbandelſer og fiendſt Gjenſtridighed. Mangt et uſornuſtigt og ſamvittighedsloſt Menneſte træder frem for Guds Anſigt og lover i Gds Sted, at han vil leve forſtandigt med ſin Huſtru, hjerteligen elſte hende og trofaſt beſkytte og forſørge hende; derefter drikker han ſig fuld i ſit Bryllup, og naar han om Morgen en har ſovet Ruſen ud, ſynes det, ſom om han tilligemed denne ogſaa har udſovet og udſpedet Alt, hvad han Dagen i Forveien ſaa høit og dyrt lovede, eſterdi han ſnart begynder at omgaaes og behandle ſin Huſtru ſoragteligt ja ofte værre end en Tjenestepige; han mener, at ſiden han er erklæret for ſin Huſtrus Herre, kan han ogſaa udſkjælde ſlaa, drive og jage hende ſaa meget, han

lyfter. Saaledes er det ogsaa med mangen Kone, som ligeledes har lovet at ville erkjende og betragte sin Mand som sit Hoved, være ham underdanig og lydig, pleie og opvarte ham; men siden synes det, som om alt Saadant har været talt hen i Veiret eller skrevet i Vandet, idet hun ikke agter sin Mand, gjør ham imod, alt hvad hun kan, ikke bliver han noget Ord skyldig, sætter sit frække Sind og sin kaade Mund imod hans Venlighed og kort sagt uden Undseelse eller Anger voldrer ham al mulig Hjerteforg. Man kan let tænke sig, hvor behageligt det maa være for Djævelen, naar han hidser Ægtefolk sammen, at de fare løs paa hinanden om Hund og Kat, — at de trætte og slaaes og gjøre hinanden Livet surt og, hvad der er det Værste, forsynde sig høiligen imod hinanden indbyrdes og imod Gud. Det er blandt andet en Mangel ved den evangeliske Kirke, at man ikke med større Kraft og Iver nodarbejder dette almindelige Onde. Mangen fordrucken og ugudelig Karl turde aldrig behandle sin Tjenestepige saa ilde, om han behandler sin Hustru; gjorde han det, og Tjenestepigen klagede til Øvrigheden, saa vilde hun blive tagen Bemyndelse og hans Ondskab ved berørig og tjenlige Midler forebygget for Fremtiden; men naar han spiller saaledes med sin ægteviiede Hustru, at hun overken ved ud eller ind, saa heder det: Det er min Kone; hvad har en Anden dermed at gjøre (et is min wieff; wat — — sich en anjer darum)? Da er der Faa eller Ingen, som fortørnes derover og sætte Ondskaben Grændser; Herren maa have sin Villie; ligesindede Menneſter le deraf og sige: Hvad er der nu paaſærde? har da ikke en Mand før aget sin Kone ud? har ikke en Kone før faaet et Par Ørefigener?

§ 9. Sige Præsterne Noget og ivre mod en saadan uerkjendt og herſkende Synd, saa ændſer et ugudeligt Menneſte det ikke, vel vidende, at de i Virkelig-

heden ikke kunne straffe ham derfor. Da man jo har fastbundet eller endog tabt Kirkens Bindenøgel, burde Øvrigheden have et alvorligt Indseende hermed og ikke lade nogen utilbørligen fornærmet, slaaet og elendig Kone ſavne Hjælp og Beſtjærmelse. Paa mange Steder gaar det imidlertid i ſaa Henſeende koldſindigt og langſomt nok til, især dersom Hr. Hans Ufornuſt, ſin Kones daglige Vøddel og Morder har godt Slægts- og Svogerskab og er vel ved Magt, ſaa at han kan ſpendere Noget. Derfor har jeg nu blandt andet ſagt, at en ond, ugudelig Ægtefælle er et tungt Kors, ſaaſom den fornærmede Part ſjelden nogetſteds finder Hjælp, Raad og Trøſt. Har man en ond Nabo, ſaa kan man dog unddrage ſig ham; vil han trættes og lides, ſaa kan man lukke ſine Døre og Vinduer til for ham og, om ſaa ſkal være, ſælge Huſet og begive ſig et andet Steds hen. Har man en uforligelig og ildeſindet Leieboer, en fordrucken Dreng eller ſlem Pige, ſaa viſer man dem Døren og ſkaffer ſig ſaaledes Fred; men hvor ſkal en bedrøvet Ægtefælle hen, ſom daglig maa dele Bord og Seng med ſin ugudelige Modpart og ikke kan ſlide ſig løs fra den? Jeg har kjendt gudſtrygtige Sjæle, ſom glædede ſig, naar de ſkulde i Kirke eller forøvrigt maatte ud blandt Folk i Forretninger eller for Belanſtændigheds Skyld, men bleve inderligt bedrøvede, naar de atter ſaa Mønnet paa ſit Hus. Jeg har erfaret, at dydige og gudſtrygtige Kvinder have grædt bitterligen, naar de fulgte Andre til Graven, og ſpurgte man dem om Aarſagen til ſaa megen Graad, ſvarede de: Al, hvor gjerne vilde jeg ikke have døet iſtedetſor denne! O, Gud give, at jeg var i hendes Sted! Ja, mange kunne ikke finde ſig i at Gud efter ſit uranſagelige Raad ſtundom ved en tidlig Død adſtiller kjærlige Ægtefolk, ſom have ført et godt og fredeligt Samliv, men derimod lader Andre for-

blive sammen, der, som man siger, bygge Høvede med hinanden. Al, siger de, hvorfor skal dog jeg leve, som aldrig hører et godt Ord, aldrig har en fredelig Time, men kun daglig Hjertesorg?

§ 10. Saadanne bedrøvede Sjæle skulle imidlertid til sin Undervisning og Trøst lægge Mærke til, for det Første, at det ikke er skeet uden Guds hellige Raad og Villie, at de have været saa uheldige og ere komne i et saa ufredeligt og ulykkeligt Ægteskab. Vel siger Salomo og Sirak: „En forstandig Kvinde kommer fra Herren. En god Kvinde er en god Del; hun skal falde i deres Lod, som frygte Herren“ (Ordspr. 19, 14; Sir. 26, 3). Men de klare Sprog i Skriften, der vidne om Guds almindelige og gennemgribende Styrelse i den ganste Verden og i alle menneskelige Ting (af hvilke Sprog vi paa et andet Sted have anført en Mængde), tilstede dog ingen Tvivl om at den ogsaa viser sig virksom ved de ulykkelige Ægteskaber, og det er aldeles vist, at den Gud, som gav og bragte Abraham hans Sara og Isak hans Rebekka ogsaa gav og bragte Job hans Dina (som nogle Fortolkere formene at hun har hedet), Abigaël hendes Nabal, Elkana hans Peninnua, ligesom ogsaa vor Frelser i Almindelighed kalder Ægtestanden en guddommelig Sammenføielse (Matth. 19, 6). Forstaa mig imidlertid ret, du gudelssende Hjerte; jeg siger ikke, at din tølperagtige og ufornuftige Ægteskæles Ondskab er af Herren; det være langt fra! men det siger jeg, at det ikke er skeet uden Guds Forudvidende og Styrelse, at din Gudsfrugt er bleven forenet og sammenparret med hans Ondskab og Ugudelighed. Om den hellige Paulus berettes, at da han blev holdt fangen i Rom, blev det tilstedt ham at bo for sig selv med en Stridsmand, som bevogtede ham (Ap. Gj. 28, 16). Vi have allerede paa et andet Sted fortalt, hvorledes det hermed forholdt

sig, nemlig at en Soldat, der var sammenlænket med Apostelen, ledjagede ham overalt og saaledes bevogtede ham. Denne Stridsmand var hedenst og vantroende, maaske ogsaa haard og uvenlig; Vantroen og Haardheden kom imidlertid ikke fra Gud; men at dette den Herres Jesu udvalgte Redskab og en saa stor Apostel maatte gaa og være forenet med dette vantroende Menneske ved en Lænke, det stede ikke uden Guds Forudvidende og hellige Raadslutning. Saaledes var heller ikke Nabals haarde Hjerte og Uvenlighed mod Alle fra Gud, kunde ei heller behøve Ham; men at den delige og forstandige Abigaël var bleven gift med denne Taabe og Djævel, det var ikke gaaet for sig uden Guds Styrelse. Tilgemaade har den alvise, hellige og naadige Gud ved sit Raad føiet det saaledes min Medkristen, at du er kommen sammen med din egenfindige og ugudelige Ægteskælle.

§ 11. Narfagerne ere forfjællige (for saavidt vi kunne udgranske dem). Undertiden sker det til Straf for Forældre og Børn, eller andre unge Mennesker, som gifte sig eller lade sig bortgifte, enten fordi de ved Giftermaals-Forhandlingerne ikke have vist den hellige Frygt for Gud som de burde, ikke bedet inderligt nok ikke brugt den behørig, gudelige og modne Æftertanke, ikke raadført sig med gudsfrygtige og forstandige Mennesker men gaaet hovedfuls tilværks og overile sig i en saa høivigtig Sag, eller fordi de ikke have haft nogen hellig og ret Hensigt dermed, men seet mere paa Peng og Guds end paa Gudsfrugt og Dyd Mange Forældre vide godt, at Frieren en Arving til uretsfærdige Mennesker Guds, som disse have samlet med Tilfidsættelse af Frygten for Gud, af sin Samvittighed og af Kjærligheden til Næsten, er daarligt opdragen, — at han har faaet Lov til at raade sig selv fra sin Ungdom af, — at han har være

jævnlig at finde i Drikke- og Spillelag, — at man aldrig er bleven nogen sand og grundig Gudsfrygtighed var hos ham; ikke destomindre lade de sig blende af Mammon og besvare alle gyldige Indvendinger, som kunde afftrække dem fra et saadant Ægteskab, med tomme Forhaabningsord, saasom: han bliver nok anderledes; naar han faar udrafet, vil han nok begive det; vort Barn er fornuftigt, — hun vil nok bringe ham paa ret Wei, osv. Da besnapper, ja nøder og tvinger man det gode Barn, saa at det maa tilbede Guldkalven og indlade sig med en viftnok rig, men uforstandig og ugudelig Mabal, altsaa bliver trukken ind i Glendigheden med gyldne Lænker og af sine ubetænksomme Forældre solgt som Slavinde til en rig Bugtjener, Da kan man medrette sige, som Profeten lagde til den gudsfrygtige Kong Josafat, da han havde indladt sig med den ugudelige Kong Akab i Israel: „Skal du hjælpe den Ugudelige og elske dem, som hade Herren! Derfor er der Brede over dig fra Herrens Ansigt“ (2 Krøn. 19, 2).

§ 12. Ofte har det Onde og den Ulykke, hvorom vi her tale, sin Grund de Giftes egne Synder. Mangen Søn, nangen Datter ere ulydige og gjenstridige mod sine gudsfrygtige Forældre, foragte dem for deres Enfoldighed, ere efterladne i at opfylde deres Ønsker og hjælpe dem i deres Haandtering og Arbeide, give dem ingen gode Ord og sætte sig op imod dem. Mangen Jomfru lægger sig efter Stads og Pragt og trodser og ruier sig ofte til Penge af sine Forældre for at kunne pynte og vise sig paa Møen, har derhos store Indbildninger om sig selv og drømmer om Guld og grønne Skove, især naar de verdsligsindeede Lapsegyhnde at gjøre hende sin Opvartning; da bliver hun fræk, sikker og stolt; da læmmes Bibelen, den gyldne Salmebog, Bøgerne om den sande Christendom, Paadødsurtegaarden o. a. M.; da gaar man

i Kirke og til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid mere for at lade sig beskue i sin Pragt end for at opbygges i sin Christendom, fornye sin Daabspagt og forene sig med den korsfæstede Jesus, vor Sjæls Brudgom, i Tro og Kjærlighed; da er man mere bekymret for at tækkes Verden end at tækkes Gud. Mangel Ungkarl hænger sin Samvittighed paa en Spiger, saalænge han er løs og ledig, elsker ondt Selskab, lægger sig som et Svin i Sølén for at afkjøle sig, vælter sig i Alftens Urenhed og drikker af enhver Pøl, som han træffer paa. Mange Tjenestefolk ere utro i sin Tjeneste, ulydige, frække og ugudelige, og volde ofte med Villie og Forsæt sine Husbønder og Madmødre megen Hjerteforg, Fortræd og Uergrelse; kan man da forundre sig over at Gud efter retfærdig Dom føier og skifter det saaledes, at slige Mennesker blive daarligt gifte og faa en ugudelig Ægteskælle, der bringer dem tilbage i Huset, hvad de have forbrudt imod sine gudsfrygtige Forældre, Husbønder og Madmødre? Isaaald vilde du, min Medkristen, ikke have Marsag til at besvære dig over din Guds Styrelse, men til i Ydmyghed og Taalmodighed at underkaste dig den, ja, til at takke Ham inderligen for at han ikke lod dig have din Villie, — at Han ledede dig til dine Synders Erkjendelse, udfriede dig af det aandelige Vanvid og Naseri, hvortil du var falden, ydmygede dig, tilgjærbede din Wei (der førte dig ind i Verden og dens Forsængelighed) og ved Hjælp af dit Huskors bragte dig til at bede, til at elske Hans Ord, til at foragte de timelige Ting, osv. Tilforn smykkede du dig med Perler; nu smykker du dig med Taarer; tilforn fandt man dig ofte foran Speilet; nu finder man dig foran Bibelen; tilforn fandt man dig i Døren og ved Binduet, med omsvævende, lystne Dine; nu finder man dig i dit Vonsamler, eller paa et andet ensomt Sted,

med taarefyldte Dine sigende: „Til dig opløfter jeg mine Dine, Du, som throner i Himmelen. Se, ligesom Tjeneres Dine se hen til deres Herrers Haand, — ligesom en Tjenestepiges Dine til hendes Frues Haand, saa se mine Dine hen til Herren, min Gud, indtil Han vorder mig naadig. Vær mig naadig, Herre; vær mig naadig; thi jeg er saare mættet med Foragt“ (Ps. 123, 1 fl.). Tilforn var Verden dig et Paradis; nu befinder du, at den er en Taarers Dal og saa ond, at selv de, af hvem man skulde have Trøst og Glæde, gjør En lutter Hjertesorg; tilforn tænkte du kun lidet paa Himmelen; nu er den din eneste Lyst, høieste Glæde og daglige Attraa.

§ 13. Jeg vil imidlertid heller ikke negte for at dette Huskors ogaa ofte tilfalder lydige og gudfrygtige Børn og christelige Hjerter, der ere meget vel opdragne og have øvet sig i Gudsfrugt fra Ungdommen af, bedet flittigt, elsket og æret sine Forældre og af dem og alle Andre erholdt Vidnesbyrd om en hellig, tugtig samvittighedsfuld Omgjængelse. Da sige Forældrene ofte: Al, mit kjære, lydige, gudfrygtige Barn, hvor ilde have vi ikke sørget for dig! hvor daarligt have vi ikke bortgæstet dig: — og Børnene: Al, min Gud, hvor høiligeren maa jeg ikke have fortørnet Dig, siden Du har ladet mig komme i denne Glendighed! Al, jeg stakkels Barn, jeg ser nu, at mine Bønner og min Dyrtelse ikke have behaget Dig, og at jeg er agtet for Intet i dine Dine, siden Du har givet mig et ufornuftigt og ugudeligt Menneske i Vold, osv. Men lad dig belære, du gudelsfende Hjerter, for at du ikke skal forsynde dig mod din Gud ved Utaalmodighed og berøve din Sjæl al Ro og Trøst. Det staar fast og uroffeligt, at Gud, den retfærdige, hellige, alvise og algode Fader, har besluttet, forudbestemt og beskikket det Kors, som her er lagt paa dig, ligejaavel som ethvert andet, der paalægges

Hans Børn. „Ster der en Ulykke i en Stad, uden at Herren har gjort den?“ siger Profeten (Amos. 3, 6), „og hvo er den, som tør sige: det skede dog, uagtet Herren ikke beføl det? Udkomme ikke af den Høiestes Mund de onde Ting og de gode?“ (Begr. 3, 37. 38). Herren har efter sit uransagelige Raad bragt dig sammen med denne ugudelige og haarde Mand (med denne trættekjære, arrige og onde Kvinde). „Herren har sagt til ham (hende): band (slaa, plag, bedrøv) dette Hjerte“ (2 Sam. 16, 10. 11). Jeg siger dette med Skriften, ikke i den Tro, at Gud skulde have virket Ondskaben i din Ægtefælles Hjerte og opfyldt hans eller hendes Mund med Krænkelser og Forbandelser (det være langt fra os at ville tænke saaledes om den gode og hellige Gud!), men fordi Han ved sin Styrelse og Tilstiftelse har føiet det saaledes, at den Ugudelige faar udspy og udøve sin medfødte og kaade Ondskab imod dig, og fordi Han efter sin hellige Villie og Raadslutning hidtil har seet paa dette sorgelige Uvæsen.

§ 14. Vel ved jeg, at dette i Begyndelsen forekommer de uøvede og bedrøvede Sjæle forunderligt og ikke tykkes dem trøsteligt, men tvertimod stræffeligt Al, tænke de, har Gud ved sin Tilstiftelse sat mig i denne store Glendighed hvorledes kan jeg da have nogen barnlig Tillid til Ham, og maa jeg ikke nær et lønligt Nag til Ham? eller: Hvad har den gode Gud med min ugudelige Mands (Kones) Ondskab at gjøre? Denn Forundring er imidlertid let at afhjælpe naar du, min Medchristen, betænker, at Gud vel ingenlunde er Skyld i din Ægtefælles Ondskab og forarsager den, eller finder noget Velbehag deri, men at den dog er underkastet Hans vise og vældige Regjering, at Han sætter de Maal og Grændse, — at Han ikke tillader den at rase efter sit gale Sinde men indskrænker og styrer den, saa i

den maa udøse sig efter Hans Raad og Villie, opfylde, hvad Han med Hensyn til sine Troende har besluttet, og tjene dem til gode. Uagtet Gartneren ikke har givet Tornebusken dens Braadde og Tørner, maa den dog tjene ham til at værne om en Blomst eller et ungt Træ; saaledes maa ogsaa de Ugudelige tjene Gud, hvormed allerede er handlet udførligere i det Foregaaende. Altsaa er da Ondskaben ikke af Gud, men ledes og styres, tilskikkes og bruges kun af Ham efter Hans Raadslutning, saa at den maa tjene til omsider, tvertimod Djevlels og Verdens Villie, at aabenbare Hans Magt, Hans Visdom og Godhed og fremme Hans Troendes Bedste. Og betænk endvidere, du kristelige Hjerter, at du jo naatte have et Kors at bære efter den Herre Jesum (Luk. 9, 23; 14, 27), og at det burde dig, ligesom alle andre Guds Hellige og Elskede, „at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14, 22). Da nu den alvise Gud efter sit Velbehag og hellige Raad har beskikket og paalagt dig dette Kors, saa sømmer det sig jo ikke for dig at afsætte dig Hans Villie, men at anstamme dette huslige Onde af Hans Haand, ligesom et andet Kors, i kristelig Dydighed og Taalmodighed. Havde din fære himmelske Fader belagt dig med en vederstyggelig, smertefuld og langvarig Sygdom eller tilstedet Satan at plage dig med haarde aandelige og høie Angstelser eller tilladt onde Tunger at angribe dig med Forhaanelser og Bagtæstelser og, ihvorvel uforstødt, allevegne gøre dig stinkende og foragtet, saa havde du jo maattet give dig tilfreds og være fornøiet med Hans hellige Raad, i Haab om et forønsket Udsald; hvorfor skulde du da ville forholde dig anderledes med dette Huskors, som Han har tilsendt dig? Er det ikke dit Kors? Er det ikke din Byrde? Vær du ikke daglig tage det

villigen op og dermed efterfølge din Jesum til Himmelen?

§ 15. Maaſke vil du ſige: Al, men det gjør mig over al Maade ondt, at man ikke har Andet end Hjerteforg af den, af hvem man ſkulde have Hjælp, Rettelse og Trøſt i dette møjſommelige og bedrøvelige Liv. Jeg ſvarer: Min Medkriſten, alt Kors gjør det gamle Menneſte ondt, og hvad var det for et Kors, derſom det ikke gjorde ondt? Er det ikke for at ſpæge, ſvække og dræbe vort Kjød, at det tilſkikkes og paalægges os af Gud? Jeg negter ikke for, at en ugudelig Egtefælle, af hvem man ikke ſer og hører Andet end fiendtlige Lader, Ord og Gjærninger og ſom gjør En luttet Hjerteforg, er en bitter Smerte, en tung Byrde og et ſtort Kors; men du maa dog ikke ſe ſaa meget paa din Egtefælle ſom paa Gud, der efter ſit uraſagelige, hellige og viſe Raad har ſammenparret og forenet din Gudfrygtighed med hins Ondſkab, din Kjærlighed hins Hadefuldhed, din Bøn og Andagt med hins Forhandeſer og Ugudelighed. Dette Hans Raad er vel underligt og beſynderligt for Menneſkers Dine; men det maa dog være og kan ogsaa være en troende Sjæl nok at vide, at det er Guds Raad; thi hvad Ondt kan der komme fra Gud? Naar vor himmelske Fader vil tugte os, ſaa ſaar han tage Riſet og Stokken, hvor Han vil, i vor Hauge eller i en vild Skov, — nok er det, at det er Hans Riſ og Stok, og at Hans Hjerter ſtyrer, og Hans Faderhaand fører dem, og at Han kun dermed har til Hensigt at fremme vort Vel. Kom ihu, du gudelſkende Hjerter, at noget Vignende ogsaa har vederfarets andre gudfrygtige Menneſker. Hvorledes Jobs Huſtru opførte ſig imod ham under de mangfoldige Trængsler, der tilſtødte ham, er dels beſkjendt af hendes Ord, naar hun figer til ham: „Holder du endnu faſt ved din Uſtraffe-

lighed! sig Gud Farvel, og dø!" dels af hans egne Ord, naar han siger: "Min Ande er modbydelig for min Hustru" (Job. 2, 9; 19, 17). Du mindes vel ogsaa, hvad din kjæreste Frelser siger om Judas, sin utro Tilhænger og Forræder: "Ogsaa den Mand, med hvem jeg havde Fred, — som jeg forlod mig paa, — som aad mit Brød, har opløstet Hælen imod mig. Ikke en Fiende forhaaner mig, — ellers vilde jeg bære det, — ikke min Afvindsmand hovmoder sig over mig, — ellers vilde jeg skjule mig for ham, — men du, min Tævnlike, min Ven og min Kjending" (Ps. 41, 10; 55, 13. 14). Disse Ord paa sig nøiagtigt paa din Tilstand og yde dig desto rigeligere Trøst, efterdi du deraf erfarer, at det ogsaa vedersfores din Jesus at maatte modtage Utroskab, Bantak, Ondskab og Hjerteforg af den, af hvem Han medrette kunde have ventet Kjærlighed, Troskab, Tak og Trøst. Altsaa ved da din Frelser, hvorledes du er tilmode, og vil derfor sikkerligen holde et desmere vaagent Øie med dig. Af disse Exempler lærer du tillige, at det oftere har behaget vor Gud at bedrøve sine Egne ved dem, som skulde have været dem til Trøst, og at dette ikke er et Tegn paa nogen sær Brede, men en Tilfikkelse fra en kjærlig Fader, der ved at vende denne smertelige Sorg og Vansjehene til lutter Held og Glæde. Herhen høre ogsaa de Ord af Profeten: "For hende, der ligger ved din Barm, vogte du din Munds Døre! thi Sønnen foragter Faderen; Datteren staar op imod sin Moder, Svigerdatteren imod sin Svigermoder; en Mand's Fiender ere hans egne Husfolk" (Mika 7, 5. 6), hvilket vor Frelser anvender paa sine Troende i Særdeleshed, idet Han giver at forstaa, at de ei alene havde Fiendskab og Forfølgelse at vente af Fremmede, men ogsaa af Venner, af Forældre, af Børn og Ægtefæller (Matth. 10, 35. 36).

§ 16. Men ligesom nu vor himmelske Fader har et veldædigt Viemed med alt Kors, som Han paalægger os, og ordner og styrer det saaledes, at det maa tjene dem tilgode, som elste Ham, saaledes forholder det sig ogsaa, mit kristelige Hjerte, med dette dit Huskors; lad det være saa tungt og bittert, som det vil, saa ligger dog en Velsignelse og kraftig Virkning af Guds Misfandhed skjult deri. Omendkjønt Ægtestanden er en hellig, guddommelig Anordning, bliver den dog tilfældigvis for Mange et Anstød og en Hindring paa Guds Veie. Ofte gjør et Menneſke et rigtigt Gifte, kommer i et Hus, hvor der er fuldt op af Alt, og hvor man ikke ved af nogen Mangel; denne Rigdom kunde maaske gjøre et saadant Menneſke fattigt paa Tro, paa Bøn, paa Gudsfrugt og Dyd (ligesom da vort Hjerte ikke vel kan stikke sig i den timelige Lykſalighed), besvære dets Hjerte med Gjerrighed og Sorg for Næring og vende det bort fra Gud. Hvor mangt et Hjerte, som er blevet gift efter Ønske og har faaet Overflod paa alle Ting, begynder ikke at hovmode sig, at braste og bramme at bryste sig, at foragte de Glendige og kort sagt at glemme Gud! Hvor mangen Sjæl, som har faaet en kjærlig Ægtefælle, hænger sig ikke ganske ved denne, gjør en liden Afgud af ham (hende) og synes, at den ikke kan leve han (hende) foruden! Hvor ofte beruse sig i sin egen Vin og overgive sig altfor meget til den eller tilfælde Lyſt! Hvor Mange er der ikke som, fordi de elste sin Ægtefælle høi og ikke elstes mindre af denne, bliver luntne i Kjærligheden til Gud og Hans Ord og faa Verden kjærere Dag for Dag, osv.! Derfor tilstedes nu de alvise og algode Gud, at Satan ofte opvækker Utilboilighed mellem Ægtefolk for at en saadan Ulykke kan forebygges og de Troendes Hjerter bevares i Vi-

myghed, Andagt, Kyskhed og Gudsfrugt eller opmuntres og ledes dertil. Vi kjende vel Alle den hellige Apostels Ord, hvor han omtaler de Christnes Vægtstand og deres Giftermaal, idet han siger: „De, som have Hustruer, skulde være som de, der ikke have, og de, sig glæde (i sin lykkelige og ønskelige Tilstand i Vægtstøbet og i andre Maader), som de, der ikke glæde sig, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den“ (1 Kor. 7, 29—31); men de blive dog sjelden tilbørligen paaagtede og bragte i Udøvelse, naar ikke Korset kommer til og driver og holder os dertil. Ei heller vil Nogen rigtigt forstaa dem, medmindre han har erfaret enten det her omhandlede eller et andet Kors i sin Vægtstand. Apostelen tilføjer paa samme Sted: „Den, som har giftet sig, har Omhyggelighed for de Ting, som høre Verden til, hvorledes han kan behage Hustruen, den gifte har Omhyggelighed for det, som hører Verden til hvorledes hun kan behage Manden“ (V. 33. 34). Dette finder især Sted hos dem, som ere blevne gifte efter Ønske og i sin freldelige og velsignede Vægtstand ikke vide af noget Kors at sige. De derimod, som leve i et ufrelseligt Vægtstøb eller have anden Trængsel deri, de tvinges ofte til at sørge mest for de Ting, som høre Herren til, og hvorledes de kunne behage Ham. Naar et gudfrygtigt Hjerte ikke modtager Andet af sin egen Vægtfælde end et surt Ansigt, ubenlige Diefast, haarde Ord og ofte ufortjente Slag, — naar det ikke kan gjøre ham Noget til Nøies, men stedse bliver krænket og besjæmmet, saa lærer det at sige med fuldt Alvor med Jeremias: „Herre, frels mig! saa frelses jeg; thi Du er min Røst. Se, de sige til mig: hvor er Herrens Ord? Kjære, lad det komme (hvad hjælper dig din Gudfrygtighed, dine Bønner, din Kirkegang? hvor er den Velsignelse, du venter deraf? osv.) Men jeg hastede ikke fra

at være Hyrde efter Dig. — — Vær mig ikke til Forstrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag“ (Jer. 17, 14 flg.).

§ 17. Den fiendtlige Nærgaaenhed og de Vægtstøber, som den fornærmede Del maa udstaa af sin urimelige Mæge, ere ofte en velsignet Tvang, hvorved den tvinges til Gud; den Enes Uvenlighed, Bitterhed og Ondskab jager ofte den Anden til den gode, søde og kjærlige Gud; af deres Uenighed opstaar ofte en salig og inderlig Enighed mellem den ufuldige Del og den Herre Jesus. Naar Hanna bedrøves og trodses af Peninna (1 Sam. 1, 6), saa flyde Taarerne, — saa kan hun bede ivrigt og andægtigt og udøse sit Hjerte for Herren. Saaledes ogsaa: naar en ugudelig Vægtfælde bedrøver en gudfrygtig, saa er Løstammeret den bedste Tilflugt; da er Bibelen og den gyldne Salmehog den deiligste Lysthauge, hvori han (hun) vederkvæger sig og fryder sine Dine; da er Guds Naade det kjæreste Skjød; da bliver Jesu Kjærlighed dyrebare og behageligere end al Kvinde- og Mandskjærlighed; da kan man ingen Tilfredsstillelse og Glæde finde i nogen timelig Ting; da forbliver man fattig midt i Rigdom; da agter man Taarerne ædlere og kostbare end Perler og den guddommelige Trøst mere værd end Sølv og Guld; da ved man at bruge denne Verden uden at nyde den; da pynter man sig uden Stoltthed; da lever man af død fra Verden og lærer at foragte det Jorgængelige og at længes af Hjertet efter den salige Evighed. For mangan gudfrygtig Mand eller Kone er deres ufornuftige og ugudelige Vægtfælde, hvad Blomsterpinden er for Vælliken. Man ved, at denne Blomst har en skrøbelig Stilk; derfor sætter man en Pinde eller Støtte ved dens Side, ofte smukt malet og forsynet med Ringe, opad hvilken den tvinges til at vøge. Dette giver et træffende Sindsbillede til at fremstille vor Mening, og som Overskrift kunde

Jættes: Vel i Tvang, Vel i Gang. Et gudsfrygtigt Hjerte kan formedelt sin medfødt, naturlige Skrøbelighed og den Skjønhed, som det af Naade har erholdt ved Troen, sammenlignes med Relliken; denne maa have en Stok med dens Ringe eller sin Korstvang, for at den kan vore desto bedre og blomstre desto lifligere; hertil bruger Herren ofte en ond Ægtefælle; dette kan nu være det lige meget, naar kun Tvangen og Stokken hjælpe det at tiltage i Gudsfrygtighed og at opstige og opstige til Himmelen. Vær derfor tilfreds, du gudelskende Sjæl, om du har en haard Ægtefælle og Blomsterpinde ved din Side, saasom han ved din Guds Naade maa hjælpe dig til en ønskelig Fremvæxt i Aanden. Man har engang seet, at da en fornem Frue, der var gift med en anseet, lærd og formuende, men urimelig og haard Mand, skulde gaa til Bryllups og maatte tage sine Smykker, Perler, Kjæder og stadselige Klæder paa sig foran Speilet, løb Taarerne hende strømmevis ned over Kinderne, og at hun paaflædte sig med Uvillie og uden nogen Følelse af Pragtsyge og sagde til en fortrolig Veninde, som var hende behjælpelig: „Al den, som kunde iføre sig en Lærredskjortel eller klæde sig i en Sæk, men derhos have Fred! dog, Gud vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige“; dette foranledigede hendes Veninde til at sige til hende, at hun aldrig havde seet hende smukkere end dennegang. Se her, du kristelige Hjerte, hvor godt det er for det indvortes Menneske, naar det udvortes ofte bliver krænket og haardt behandlet af sine nærmeste Venner, og lær heraf at lade din Guds hellige Raad og Tilskikkelse behage dig vel, idet disse ikke ere eller kunne være Andet end Misfunding og Sandhed eller falde ud til Andet end lutter aandeligt Gavn for din Sjæl.

§ 18. Heraf kan ogsaa sees — og dette tjener endvidere til en trøstelig Be-

lærelse for de gudsfrygtige Hjerter, — at den heromhandlede sørgelige Tilstand saa langt fra er deres inderlige Forening med Gud og deres Sjæls Formæling med Christo til Ginder, at den tvertimod befordrer den og enten befæster eller istandbringer den. Naar en ryggesløs Ægtefælle glemmer den Kjærlighed og Trost, han har lovet dig, saa har dog ikke derfor Gud, min Medkristen, glemt, hvad Han har lovet og tilsagt dig. Lad end Kjærligheden kjølne i din Ægtefælles Hjerte eller aldeles forsvinde derfra, saa forbliver dog din Jesu Hjerte uforanderligt i sin Kjærlighed og Trost. Gaar og finder du hos hin intet Andet end et surt Ansigt, haarde Ord og et bittert, ondt Sindelag, saa gaa til din Sjæls Brudgom, der har trolovet sig med dig til evig Tid og trolovet sig med dig i Misfunding og Barmhertighed (Hos. 2, 19), — saa klag din Nød for Ham, udøs dit Hjerte for Ham, og sig: Allerkjæreste Herre Jesus, jeg har kun liden anden Glæde her i Verden og tænkte, at min Ægtefælle skulde blive mig til Hjælp og Trøst; men jeg ser nu, at jeg ikke finder, hvad jeg søgte, og at det ikke har behaget Dig at forunde mig denne jordiske Trøst; min Ægtefælle skulde være min Stav, som jeg kunde støtte mig ved i alle Gjenordigheder, og se, han er bleven mig en Rørtjæp, der er sønderbrudt under min Haand og har sønderlidt den (Ezek. 29, 6). Derfor er nu min eneste Trøst, at jeg vel efter min udvortes og legemlige Tilstand er forenet med et haardt og ond Menneske, men efter den indvortes og aandelige forenet og formælet med Dig, den Skønneste blandt Menneskenes Børn, hvis Læber ere yndige, hvis Afsyn er venligt, hvis Mund er trøstefuld, hvis Hænder ere hjælperige og hvis Hjerte er kjærligt og trofast. Saa skal nu Du være min Glæde, min Skat, mit Hjerte, min Prydelse, min Ros, min Tilflugt

og mit Liv. Jeg bekymrer mig ikke om at min Egtefælle er mig ſaa fiendtſk, at han intet venligt Ord kan eller vil ſige mig, naar kun Du ſiger til min Sjæl: Din Frelſe er jeg. Jeg ændſer ikke, at jeg i mit Hus kun ſer Tegn paa et ugudeligt og bittert Hjerte, naar kun Du i Kirken gennem Dit Ord og høihellige Sakrament og i mit Hjerte gennem den Hel- lig Aands Vidneſkbyrd giver mig For- ſikring om din trofaſte og evige Kjærlighed.

Jesu, Du, min Del i Livet,
 Brudgom mer end homningsød,
 Du, ſom Dig for mig har givet
 I den bitre Korſets Død,
 Jesu, Du mit Hjerte fryder,
 O, mit Haab, min dyre Skat,
 Al min Vængſel Dag og Nat,
 Som for Gud mig deilig pryder;
 Al, hvor ſkal jeg værdelig,
 Søde Jesu, priſe Dig?

Blad derpaa tilbage i dette Værk og ſaa op den Egteſkabs-Kontrakt, ſom den Herre Jeſus har oprettet med en troende Sjæl; tilegn dig med frimodig Tro Alt, hvad den indeholder, og for- lad dig derpaa ſom paa den evige Sand- hed, Gud til vor Trøſt har aabenbaret i ſit Ord. Jeg har den Tillid til Gud ved Chriſtum, at du deri ſkal finde ſaa megen Glæde, at du let vil kunne glemme al din Sorg, iſær, ſaaſremt du endvidere betænker, at hvor tungt dit Kors end mon være, ſaa er det dog kun timeligt; du er ikke bunden til din ufredelige og egenſindige Egtefælle længere end indtil den timelige Død; den Vænſte, hvorved du er ſammenføiet med ham, bliver til- ſidſt ſønderreven. Gud ſlaar ofte en haard og ufornuftig Rabal (1 Sam. 25, 38), befrier en klog og dydig Abigail og bringer hende ſiden til en gudfrygtig og kjærlig David, eller Han iler med en undertrykt og bedrøvet Egtefælle ud af Verden, lader Træbukken ſtaa og ſe efter hende og for ſent angre, hvad han har

gjort, iſær naar det ſynes, ſom om al Beſignelſe er uddød med den gudfryg- tige og uſkyldige Part, eller naar den retfærdige Gud lader den gjenlevende og ſkyldige komme ſammen med en endnu værre, der betaler ham dobbelt igjen, hvad han har forbrudt mod den gudfryg- tige. Trøſt dig ſaa tillige i denne Ulykke med Apoſtelens beſjendte Trøſteſprog: „Vor Trængſel, ſom er ſtaffet og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de ſynlige Ting for Die, men de uſynlige“ (2 Kor. 4, 17. 18).

§ 19. Jeg vilde her ſlutte denne Underviſning, derſom jeg ikke anſaa det nødvendigt, endnu at paaminde dig om Et og Andet, ſom under ſaadanne Om- ſtændigheder er dig tjenligt til at bevare din Samvittighed. Vogt dig da for at fortørnes paa den Onde og lade Harmen ſaaledes ſaa Overmagt over dig, at ogſaa du gør det, ſom er ilde (Pf. 37, 8). Man har deſværre altfor mange Exemp- ler paa at Egtefæller er blevne ugude- lige med de Ugudelige. Mange lære af de bandende Skjændegjæſte at bande, trætte og bides; de blive utaalmødige og optændes til Brede, ſaa at de enten aabenbart gjengjælde Ondt med Ondt, Skjældsord med Skjældsord, Hug med Hug eller dog lønligen og i Hjertet bande og ønske alt Ondt over ſin Egtefælle. En Mand, ſom har en trættefjær og hadefuld Kvinde eller doven So til Huſtru, ſlaar ſig til Drik, Spil og Lediggang, søger leſfindigt Selſkab og vil ſaaledes fordrive Sorgen. En Kone, ſom har en ond og haard Mand, foreſætter ſig ofte, iſær naar Djævelens Sendebud, Sladderhankene, komme til, at hun ikke vil fortie et enefte Ord for ham, — at hun vil betale Ondſkab med Ondſkab, forſømme Huſholdningen, lade Altting gaa hulter til hulter, ja ofte vel endog ſætte ſin Mand Kniven for Struben og lade det komme til det Yderſte. Dette

er det Samme som at løbe i Ilden for at undgaa den Røg, som er i Huset; da har Djævelen bundet Spil; da gaar det efter hans Hjertenslyst; da falder Alt ud til stræffelig Forargelse; da gaar Alt med hurtige Skridt den timelige og evige Fordærvelse imøde. Ikke saaledes du, du gudelstende Hjerte! „Lad dig ikke overvinde af det Onde; men overvind det Onde med det Gode (Rom. 12, 21). Det er jo nok, at en af Eder gaar i Satans Snarer og i Fare for at tabe sin arme Sjæl, og du bør ikke forsættligen indvikle dig deri, men med al Glid stræbe at udfri og redde den Besnærede. Det hænder undertiden, at en Vinstok, idet den udbreder sig, kommer til at lægge sig ud over en Tornebusk og i sin bekjendte Skrøbelighed betjener sig af den til sin Understøttelse; dog bliver ikke ogsaa den derfor en Tornebusk; men den bedækker Busken med sine Ranker og pryder den med sine liflige Druer; saaledes maa ogsaa en gudelstende Sjæl gjøre, som Gud har ladet komme sammen med en haard og urimelig Ægtefælle; den maa tildække og taale hans Feil og Brøst, holde fast ved sin Gudsfrugt og lægge sin Tro og sit Haab til Gud for Dagen ved Kjærlighed og Sagtmodighed. Det er ingen Kunst at behandle en fredsommelig, god og kjærlig Ægtefælle med Kjærlighed og Sagtmodighed; det kunne ogsaa Hedningerne og Tyrkerne; men deri bestaar de sande Christnes Naade og Kunst, at de kunne gjengjælde Uvenlighed med Sagtmodighed, Forbandelser og Skjældsord med Velsignelser og Tausshed, Had med Kjærlighed, Hug og Slag med uforandret Trofasthed og stadige Forbønner.

§ 20. I saadanne Tilfælde maa en gudelstende Sjæl vel overveie, hvad den hellige Paulus siger om en Troendes Ægteskab med en Vantro: „Hvad ved du, Hustru, om du kan frelse Manden? eller hvad ved du, Mand, om du kan frelse Hustruen?“ (1 Kor. 7, 16). Me-

ningen heraf kan sees af det Foregaaende, idet Apostelen foreskriver, at den troende Ægtefælle ikke skal stille sig fra den vantroe, om det behager denne at bo hos hin“ (B. 12. 13), og angiver som Marsag hertil, at den vantroe Mand er helliget formedelt den troende Hustru eller den vantro Hustru formedelt den troende Mand; det er: fordi den Troende dagligen ofrer sig selv og Alt, hvad han (hun) har, til sin Gud og saaledes ogsaa befaler Ham sin vantroe Ægtefælle i sine flittige Bønner og beder for hans (hendes) Omvendelse, saa helliges ogsaa den Vantro herved, saa at det staar den Troende frit for at fortsætte det ægtefæbelige Samliv med sin vantroe Ægtefælle, og saa at hin ikke har Marsag til at stille sig fra denne, men bør bevise ham (hende) al Kjærlighed og Trofasthed; thi, siger han, Gud har kaldet os til Fred“ (B. 15). For imidlertid at gjøre de Troende desto villigere til saadant kjærligt og fredsommeligt Samliv tilføier han: Hvad ved du, (troende) Hustru, om du kan frelse Manden? osv. — som om han vilde sige: Du bør stedse vise dig venlig, kjærlig og fredsommelig mod din vantroe Ægtefælle, efterdi du ikke kan vide, om ikke Gud af Naade vil omvende ham, vinde ham ved dit gudelige Samliv og bruge dig som et Redskab til at frelse ham. De lærde Udlæggere af Skriften have ved dette Sprøg bemærket, at Apostelen her bruger en hebraisk Talemaade, der snarere bejaer end benægter, — som naar Profeten Joel (2, 14) siger: Hvo ved? Herren turde vende om og angre (den Ulykke, Han har besluttet og truet med at føre over Eder), o. a. M. Heraf er det nu klart, hvad der paaligger en gudsfrygtig Sjæl, naar den har en ugudelig Ægtefælle, nemlig at bestræbe sig paa alle mulige Maader for at han kan blive helliget og frelst ved den, hvilket Apostelen Peters Ord endnu tydeligere

lære: „Kvinderne skulle være fine Mænd underdanige, paa det, der som Nogle ikke tro Ordet, de kunne vindes uden Ord og Kvindernes kyse Omgjængelse i Herrens Frygt“ (1 Pet. 3, 1. 2). Saa maa du da, o kristelige Hjerter, for ogsaa i dit ulykkelige og sorgelige Ægteskab at bevare en god Samvittighed, først og fremst bede flittigt og ikke med koldsinlig Andagt eller kun en og anden Gang, men med Alvor og utrættelig Flid anraabe Fredens Gud om at Han vil forskaffe dig Fred, oplys og omvende din Ægtefælle og give ham et andet Hjerter, — at Han vil sætte Ægteskabsdjævelen og hans Redskaber Skranker og rydde alle Anledninger til Tvedragt afveien, ligesom du maa vise dig saaledes i din jele Omgjængelse, at du af Gud og Mennesker bliver funden ustyldig i al Menighed. I den Hensigt maa du ei alene nøie iagttage den sande Christendom i alle Dele, men ogsaa beslutte dig paa at være virksom, aarvaagen, omhyggelig og ulastelig i Husholdningen og eders Næringsvei. Har din ugudelige Ægtefælle med Grund bebrejdet dig nogen Forseelse, saa bør du søge at rette derpaa, fordrage hans Feil med Sagtmodighed og Taalmodighed og møde hans Uvenlighed med Kjærlighed, hans Steien og Huseren med Sagtmodighed, med Gftergivenesshed og Tausshed, hans Ondskab med Gudfrygtighed.

§ 21. Hvad nu herved udrettes, det lære mange gamle og nye Exempler os. Den hellige Augustin har efterladt os en skøn Beretning om sin gudfrygtige Moder, Monika, og skriver, at hun var bleven gift med en vantroende Mand, Patricius, og strax fattede det hellige Forfæt at vinde ham for Herren sin Gud. I dette Niemed prædikede hun ikke saa meget med Ord for ham som med sine indtagende Sæder og sin dydige Omgjængelse; hans Udseelse fra sin Ægtefælle og den Uret, der i saa Maade

vederfores hende, taalte hun med saadan Sagtmodighed, at hun aldrig desangaaende fivedes med ham, men kun ventede, at Gud vilde vende det til det Bedre. Naar han var fortørnet paa hende, modsatte hun sig ham paa ingen Maade, ei engang med et Ord; men siden, naar hans Brede havde lagt sig, tog hun Leiligheden iagt og tilkjendegav ham med sømmelig Bessedenhed Aarsagen til at hun havde gjort dette eller hint, osv. Man siger, at der engang i en fornem Stad var to Brødre, hvoraf den ene levede i et meget lykkeligt og fredsommeligt, den anden derimod i et ulykkeligt og ufredeligt Ægteskab. Da nu denne spurgte hin, hvorledes det gik til, at han levede saa fredeligt og venstabeligt med sin Hustru, og fik til Svar, at han slet ingen Aarsag havde til at tviste med hende, efterdi hun omgikkes ham med villig Lydighed og huldjælig Kjærlighed, sagde hin, at det dog skulde være forunderligt, om der fandtes nogen Kone, som i alle Ting søiede sig efter sin Mands Villie; han kunde forsøge hende i Et eller Andet, saa skulde han nok finde det anderledes; han foreslog ham derhos flere Maader at prøve hende paa, af hvilke jeg dog, for at undgaa Bidtløstighed, kun vil anføre en. Da Manden engang kom hjem, fandt han sin gudfrygtige Hustru isærd med sin Vask og sagde til hende, at det deilige Veir havde givet ham Lust til at tage en Spadsjertur udenfor Stadsporten; hun maatte da gjøre sig færdig og følge med; hertil var hun strax villig, forlod sit Arbejde og klædte sig i Hast paa; deres eneste lille Son, som de havde af sin kyse Ægtefælle, bad Moderen, at de vilde tage ham med; men hun henviste ham til Faderen, der ogsaa tilstod ham denne Gunst. Da de nu kom ud i det Frie og gik langs et Bækkehæld, hvorover en Rilde risiede ned, sagde Manden: nei se, hvorledes Rilden rinder opad Bakken!

Den fornuftige Hustru taug aldeles stille til denne ufornuftige Tale; Manden, som troede, at hun ikke havde hørt det, gientog det anden Gang, og, da hun atter taug stille, tredie Gang. Da Moderen alligevel Intet svarede, udbroød Drengen: Kjære Fader, Vandet rinder jo nedad og ikke opad Bakken. Men Moderen gav ham et mildt Drefigen og sagde: Fy, skal du sige din Fader imod? Manden forundrede sig over hende og aabenbarede hende, hvorledes han havde ladet sig forlede af sin Broder til at sætte hende paa Prøve; men da han nu var bleven endnu mere overbevist om hendes Dyd og Klogskab end før, vilde han desaarjag elske hende desto høiere alle sit Livs Dage, osv.

§ 22. Saaledes fortælles ogsaa om en gudsfrygtig Sjæl, som havde faaet en ufornuftig Mand, at da hun engang uforstødt blev behandlet ilde af ham, tog hun Flugten op paa Loftet og opholdt sig der en Stund. Da Manden tilsidst gik efter hende, for at se, hvad hun bestilte, fandt han hende liggende paa sine Knæer og bedende med mange Taarer, at Gud ikke vilde tilregne hendes Ugtesfælle den Uret og Betsjæmmelse, han havde tilføiet hende, — at Han af Naade vilde tilgive ham denne og alle hans andre Synder, skjænke ham et fornuftigt, kjærligt og fredeliskende Hjerte, men hende Sagtmodighed, Taalmodighed og Trøst og endelig frelse og saliggjøre dem Begge. Ved at høre dette kunde Manden ikke holde Taarerne tilbage, gik hen til hende, omfavnede hende, bad hende tilgive ham hans Uret og lovede, at han for Fremtiden aldrig oftere skulde fornærme hende, hvilket han ogsaa holdt. O, hvor salig er ikke den Kone, som paa saadan Naade „omvender en Synder fra hans Veis Bildfarelse og frelser en Sjæl fra Døden!“ (Saf. 5, 10). Men sæt ogsaa, at hun Intet udretter, men maa bære sit Kors ligetil Enden,

saar ere hendes Taarer, Sukke og Bønner dog ikke spildte; thi i Himmelen skal hun komme til at høste Glæde saavel af den som af sin gudelige Omgjængelse og kristelige Taalmodighed.

§ 23. Men jeg henvender mig nu til andre bekymrede Hjærter, hvoraf en siger: Jeg lever desværre i et ufrugtbart Ugteskab og har ingen Børn, o. a. M. Jeg svarer korteligen herpaa, at det ikke uden Grund forekommer mig forunderligt, at en gudsfrygtig Sjæl kan være bedrøvet herover, efterdi de Børn, som Gud skjænker kristelige Ugtesfolk, dog medføre meget Arbeide og Besvær, megen Nattevaagen, megen Fortræd, mange Bekymringer, de med Opdragelsen forbundne Byrder, og fremfor Alt Frygt for at de ikke skulle arte sig vel saavel som et stort Ansvar for Gud. Der navnkundige Kirkelærer Krysfostomus taler der Børnene et stort Depositum eller et kostbart betroet Gods, og ikke uden Føie, thi ligesom en Prædikant maa aflægge Regnskab for de Sjæle, som ere ham betroede, saaledes vil ogsaa Gud kræve Børnernes Sjæle af Forældrenes Hænder. Luther siger med stor Betænkthedsomhed: Jeg antager, at blandt de udvortes Synder er der ingen, som Verden er mere betyngnet med for Gud eller som fortjener en saa gruelig Straf, som netop den, der begaaes imod Børnene, idet de ikke blive vel opdragne. Vil du da, min Medchristen, naar du betænker dig rigtigt, være utilfreds med og sørge og græmme dig over at Gud har forstaaet og frelset dig for mange Sorger, meget Besvær og Arbeide, for den tunge og betyngningsfulde Barneopdragelse og et sa stort Ansvar? Vil du besvare dig over at Han ikke har betyngnet dig med en saa kostbart betroet Gods, der har sa meget paa sig? Du mener maasse, at naar blot Gud vil skjænke dig den forønskede Livsfrugt, da skulde du nok være aarvaagen og flittig med Hensyn til

Opdragelsen og stifte dig, som du burde. Men betænk dog, i hvilke elendige, sørgelige og gruelige Tider vi, til hvilke Verdens Ende er kommen, leve! Hvor megen Nøie koster det ikke at bevare sig ubesmittet af Verden og frelse sin Sjæl blandt saa mangfoldige og rædsomme Forargelser, under en saadan overhaandtagende Ugudelighed, Uretfærdighed og Ondskab og i den forfaldne Tilstand, hvori Kirken befinder sig! Jeg ved, du gudfrygtige Hjerte, at du ved at tænke herpaa, ofte overfaldes af Frygt og Bævelse, og at du bliver angest og bange for din Saligheds Skyld. Har du da Grund til at besvære dig over at din Gud ikke har stjænket dig Børn, for hvis Sjæle du vilde have at vaage, eller maa du ikke snarere takke Ham inderligen derfor? Naar Nogen skal reise en lang og farlig Vej, saa er uden al Tvivl den bedre Jaren, som er alene og kun har sig selv at sørge for, end den, som fører sin Kone, sine Børn og Tjenestefolk med sig. Da Jakob kom tilbage fra Mesopotamien og erfor, at hans fortornede Broder drog ham imøde med fire hundred Mand, frygtede han saare og blev angest, ikke saa meget for sin egen Skyld som for medelst det store Følge af Hustruer og Børn, han havde med sig. „Kjære,“ siger han, „udfri mig af min Broders Haand, af Esaus Haand; thi jeg frygter ham, at han skal komme og ihjelslaa mig: Moderen tilligemed Børnene“ (1 Mos. 32, 7. 11). Saa meget mere er dette Tilfældet paa dette Livs møisommelige og farlige Pilegrimsfærd; en sand Christen, som er ene, er medrette bekymret for hvorledes han skal komme frem og opnaa Maalet for sin Tro, Sjælens Frelse, selgelig saa meget mere den, som har sine Kjære om sig i et større Antal og gjerne ønskede at forføre og bevare dem ei alene i dette Liv, men ogsaa for Himlen, og som ser i Manden, at Jaren er saa stor og Fiendernes Anløb og

Efterstræbelser saa heftige og mangfoldige. Tro for vist, min Medchristen, at de Gudfrygtige ved Tanken herom ofte sukke og sige: „Salige er de Ufrugtsommelige og de Liv, som ikke fødte, og de Bryster, som ikke gave Die“ (Luk. 23, 29).

§ 24. Men sæt, at vi vilde lade dette ude af Betragtning eller kunde gjøre os sikker Forhaabning om at vi, dersom vi fik Børn, vilde opdrage dem gudeligen og engang kunne fremstille dem med os for Gud, sigende: „Se, Herre, her er jeg og de Børn, som du har givet mig“ (Ejai. 8, 18), saa burde det dog være langt fra os at begjære Noget, som vor himmelske Fader havde fundet Betænkelighed ved at give os. „Se, Børn er en Herrens Gave; Livsfrugt er en Løn“, siger den kongelige Profet (Ps. 127, 4). Det er Gud, som giver Børn eller ikke giver dem, alt efter sit Velbehag (1 Mos. 30, 2). Skulde da du ville have din Villie, min Medchristen, men Gud ikke have sin Villie? eller tør du anmode Ham om i sit Raad at rette sig efter dit Sind? Om et Contra, som ingen Frugt bærer, men kun yder en behagelig Skygge med sit brede grønne Løv, kunde tale, mon det da vilde beklage sig over sin Skaber, fordi Han ikke har gjort det rigt paa Frugt, ligesom andre Træer? Nei aldrig! og du, gudelsfende Sjæl, skulde ville sørge over din himmelske Faders Villie, fordi Han ikke har velsignet dig med Livsfrugt, som Andre! Har Han ikke heri frie Hænder? Eller har du i saa Maade faaet en særlig Forjættelse af Ham, hvorved Han er bunden? Eller har du vist Ham en Belgjerning, som Han paa dit Forlangende skulde gjengjælde dig? Du ved jo vel, at Guds Villie og Raadslutning altid er god og hellig, din derimod fordetmeste kjødelig, ihyndig og farlig. Skulde du da ville have din Villie frem og fordre, at Gud skulde efterleve den? Har den Høieste

ingen Børn givet dig, saa har Han saaledes for godt befundet til sin Ære og dit Vel; vil da du understaa dig at forbedre dette Godtbeholdende? Ti stille, min Medchristen, og tak Gud, at Han har gjort dig Rejsen gennem denne Taaradal saa let og ikke medgivet dig noget stort Følge, som du vilde have legemlig og aandelig at sørge for.

§ 25. Du vil sige: „Jeg begjærer vel Intet mod min Guds hellige og gode Villie: men jeg beder og anraaber Ham om denne Gave, hvilket ikke er mere at fortænke mig i end Abraham, som, da Herren sagde til ham: „Jeg er dit Skjold din meget store Løn, svarede: Herre, Herre, hvad vil du give mig? jeg vandrør jo hen barnløs“ (1 Mos. 15. 1. 2). Vel har jeg heller ingen særlig Forjættelse modtaget, ifølge hvilken Herren skulde være forbunden til at skænke mig Børn; men jeg har dog den almindelige, at Han vil høre min Bøn og give mig mit Hjertes Begjæringer (Ps. 37, 4; 91, 15). Jeg svarer: Gud kan vel tilstede, at vi aabenbare Ham vore Døfter, selv i timelige Ting, og tale dristigt til Ham, som kjære Børn til sin kjære Fader; men Hans Børn vide dog alle godt at underordne sin egen Villie under Hans og have lært af sin Jesus, at de skulde gjøre dette med christelig Overladelse i sin kjære Faders hellige Godtbeholdende. Slutningen paa deres Bøn om en timelig Gave er altid: „Min Fader ikke som jeg vil, men som Du vil!“ (Matth. 26, 39) „En Ting har jeg begjæret af Herren; derefter tragter jeg“ (Ps. 27, 4); skulde det imidlertid ikke behage Ham, eller Han ikke maatte finde det tjenligt for mig, saa vil jeg gjerne opgive mit Ønske og i alle Ting være tilfreds med Hans Villie. Naar Guds Børn bede om Noget, og Han siger: „Det er nu nok; tal ikke mere til mig om denne Ting!“ (5 Mos. 3, 26) som Han forud sagde til sin Tjener Moses,

saa tie de stille og lade Ham raade, allerhelst, efterdi Guds Forjættelser om vore Bønners Opfyldelse ikke ere anderledes at forstaa end med den Indskrænkning: dersom vi bede om Noget efter Hans Villie, til Hans Ære, til vort Bedste (1 Joh. 5, 14); naar vi nu idelig og altid bede Ham om Noget, og Han ikke bønholder os, saa kunne vi heraf sikkert slutte, at vor Bøn ikke er efter Hans Villie, og bør ikke oftere fremkomme dermed.

§ 26. Du turde imidlertid fremdeles sige: Men jeg har mine Leens*) og andre Godser, med hvilke min Gud har velsignet mig, og det gjør mig ondt, at jeg skal efterlade dem til Fremmede eller til utaknemmelige Frænder. Det var bedre, min Broder, at du ikke talte saaledes, efterdi denne din Tale smager stærkt af Rjød og Blod. For det Første sømmer det sig, som forhen sagt, ikke for dig at indvende Noget imod Guds hellige Raad og Villie, idet Han ved at negte dig Børn noksom lægger for Dagen, at Han, som øverste Leensherre, har besluttet at give dine Leensgodser til Andre. Om Gud fratager en Christen i hans levende Liv alt hans Guds og giver det til hans værste Fiende, saa bør han dermed være vel tilfreds og gjerne unde ham det, som Tauler etsteds meget rigtigt siger, — hvor meget mere altsaa, naar Han først efter hans Død lader det komme i fremmede Hænder! Naar Han ved en salig Afsked frier vor Sjæl fra al ond Gjærning og frelser den til sit himmelske Rige, skulde den da vel se sig om efter Verden og bekymre sig om hvem der tager dens forgjængelige Goder i Besiddelse? Udentvivl ligesaa lidet, som Elias, da han i Stormen for op til Himmelen, har bekymret sig om sin Kappe, der faldt af ham. Hvad skulde

*) Leensgodts, Familiegods, som stedse bliver i Familien, uden at kunne overdrages til Andre saalænge Nogen af Familien er tilbage.

den fjotte om Verdens Tiggersmuler, naar den er bleven funden værdig til at sidde ved det himmelske Kongetaffel. Hvad skulde den bryde sig om hvem den lille Del af Jorden, som den en Tidlang har haft i Brug og Besiddelse, tilfalder efter dens Bortgang, naar den har faaet Himme- len med al dens Salighed i Gie? Ere da Arvingerne og Efterfølgerne ugudelige og utaknemmelige, saa har man større Aarsag til at bede til Gud for dem, at Han vil omvende dem, end til at være avindsyg paa dem og misunde dem, hvad der ikke længer er os til nogen Nytte. Men maaske ere de gudsfrygtige eller blive det efter vor Død; hvorfor skulde vi da gjøre os nogen Betyrning over at de for en Stund komme til at besidde de Guds, som en Tidlang vare os forle- nede, omendstjont Besidderne ikke ere komne af bort Kjød og Blod?

§ 27. Og hvad andet Guds betræf- ter, som vi have fri Raadighed over, saa at vi kunne gjøre dermed, hvad vi ville, saa behøver du, o kristelige Hjerte, for- haabentlig ikke at betænke dig og raad- slaa længe om hvem du skal efterlade det til, fordi du ingen Børn har. Maaske har du fattige, men gudsfrygtige Slægt- ninger som trænger til dig og som du ikke med god Samvittighed kan forbigaa; eller om du ingen Saadanne har, saa betænk, at alle Christne ere en himmelsk Faders Børn og i Christo Jesu Brødre og Søstre, og at de formedelst Hans for dem Alle udøste kostbare Blod med al Ret kaldes Blodsforvante; se dig om blandt dem og udvælg dig blandt dem gudsfrygtige og dydige Hjertes til Børn; drag Omhu for at de blive godt optug- tede og opdragne og saavidt muligt vel forføjede. Paa somme Steder er der oprettet saakaldte Baisenhuse, hvori mange fattige Børn blive gudeligen og priseli- gen opdragne; boer du nu paa et saa- dant Sted, saa kan du let forskaffe dig

Børn, som du godt kan efterlade din Formue. Lever du derimod paa et andet Sted, hvor saadanne Stiftelser ikke fin- des, saa overvei vel, hvad du har at gjøre. Saa Meget er vist, at Christen- dommens nuværende mislige Tilstand forstørstedelen hidrører fra den daarlige Barnetugt og Ungdommens Forsømmelse; et Middel til at raade Bod paa dette Onde kunde blandt Andet ogsaa være, at formuende Folk, især de, som ikke havde Børn, oprettede saadanne Stiftelser, hvor fattige og onde Forældres Børn kunde faa sit Underhold og tillige blive under- viste i Læsning, Bøn og andre Gud- frygtighedsøvelser, saa at altsaa Øvrig- heden kunde tage dem fra deres Foræl- dre og lade dem kristeligen opdrage efter deres Daabspagt, ihvorvel det ikke var mere end billigt, at Forældre, som have funde Lemmer og ere arbejdsdygtige, ved Øvrighedens Tvang bleve holdte til iste- detfor hvad de om Morgenens forøde i overflodigt Brændevin eller om Sonda- gen og til andre Tider i Drifkelag og styrte ned igjennem Struben at erlægge noget Vist til en dertil bestemt Kasse, for at Byrden ved deres Børns Opdra- gelse ikke alene skulde hvile paa det Al- mindelige. Der lod sig ogsaa gjøre andre Forslag til hvorledes man uden særdeles Møie og Besvær for Samfundet kunde tilvejebringe Midler til at forskaffe de fattige Børn, hvis Forældre ikke ville eller kunne opdrage dem gudeligen og holde dem til Skole- og Kirkegang, en god Optugtelse; men efterdi slige For- slags Billigelse og Iværksættelse i vore Dages ryggesløse og sikre Verden, da al kristelig Nidkjærhed hartad er udslukt, er mere at ønske end at haabe, saa er det bedst, at du, min Medchristen, og dine Lige, som Gud vel har velsignet med Guds, men ikke med Børn gjøre saa Meget, som I kunne, for denne høist- fornødne Sag, og erklære de forladte

fattige og elendige Børn, som ellers vilde faa en daarlig Opdragelse, for Eders Børn og Arvinger.

§ 28. Jeg maa tilstaa, at jeg ofte anstiller sørgelige Betragtninger over denne Sag, idet jeg ingen Midler og intet Raad ved til at redde ugudelige Forældres døbte Børn og bevare dem for Forargelse og Forførelse saavel som for paafølgende Fordærvelse. Hjertet bløder i Ens Liv, naar man ofte i Barakkerne*) og paa Gaderne ser en Mængde Soldaterbørn og andre fattige Folks Børn samlede, hvilke enten slet ikke eller ialfald meget daarligt blive underviste om sin Daabspagt og hele Christendom, saasom Forældrene selv ikke forstaa eller bekymre sig om deslige aandelige og guddommelige Ting og saaledes ikke kunne lære sine Børn dem. Siger man til dem, at de bør holde dem i Skole og lade dem undervise af Andre, saa faar man til Svar: Herre, jeg er en fattig Musketær, en fattig Arbeidsmand; jeg har ikke Raad dertil. Vil man foreholde dem, at de manges Gang drikke op Mere end der behøvedes til at holde deres Børn i Skole, saa betyder og udretter dette Intet hos dem, efterdi de svæve i den Bildfarelse, at Fylderiet er en af de største Fornøielser her i Verden. Her overveie og overlægge nu Enhver, som har en Gnist af christelig Kjærlighed i sit Hjerte om vi ikke Alle ere skyldige at raade, hjælpe og bidrage til at saadanne arme Sjæle kunne frelses fra Døden! Vel ved jeg, at der paa forskjellige Steder, især i store Byer, er af christelige og gavmilde Hjerter bestemt og testamenteret anseelige Stipendier**) og Midler til Understøttelse for den studerende Ungdom; jeg priser deres hellige og gudelige Niemed og roser den gode Gjerning, som de af Kjærlighed til Gud og Efterlæg-

ten i Troen have gjort, ønsker ei heller Noget inderligere end at slige Stiftelser overensstemmende med Guds Ord og Stifternes Mening altid maa vorde bestyrede med god Samvittighed, Trofasthed og Redelighed og at de maa blive saavidt muligt forsigtigt og godt anvendte; men det ønsker, det attraar jeg af Hjertet, at Gud vil opvække gavmilde, gudfrygtige og formuende Menneker, som ville sørge ikke blot for den studerende, men ogsaa for den omløbende, forsømte og daarligt opdragne, fattige Ungdom og overveie, hvorledes den skal kunne forhjælpes til en christelig og gudelig Opdragelse. Her var der Anledning til at gjøre Gud en Tjeneste. Her var det Tid at overveie vor Frelses Ord: „Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig“ (Matth. 18, 5), og Hans Apostels: „Forkynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, —, at de gjøre Godt, blive rige i gode Gjæringer, gjerne give, meddele, saa at de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende, at de kunne gribe det evige Liv“ (1 Tim. 6, 17, flg.). Sandelig, jeg ved snart sagt ikke, om nogen anden gudelig Stiftelse skulde kunne sammenlignes med denne eller foretrakkes for den.

§ 29. Den gamle Jakob Vimseling, fordom Præst i Speier og Professor i Heidelberg, pleiede at bede saaledes. Du Mægler Jesus, vær mig arme Synder naadig, jeg som er en Elsker af det almene Vel, af de Christnes Enighed, af den hellige Skrift og af at Ungdommen bliver rigtigt opdragen! Al, Gud forunde os mange Elskere, mange nidkjære Befordrere af disse Ting! Et gudelskende Hjerte turde imidlertid her indvende: Jeg har ingen stor Formue tilovers; om jeg ogsaa vilde anvende Alt, hvad jeg eier, til en saadan gudelig Stiftelse, saa vilde det dog lidet forslaa. Men, min Medchristen, betænk, at af mange Bække smaa

*) Barakke: Soldaterbolig.

**) Pengemidler, som ere bestemte til Studerendes eller Kunstnernes Understøttelse.

bliver en stor Na; vil du med et troende, kærligt og enfoldigt Hjerte gjøre Begyndelsen, saa skulde maaske Andre følge dit Exempel og forsøge dit Bidrag. Dog skal du ogsaa vel overveie dette Forslag: Naar en efterlod sig et Hus, som aarlig indbragte om end kun tyve Daler i Leie, eller et Jordstykke, hvoraf aarlig svaredes olv Skjæpper i Forpagtningsafgift, og han bestemte, at Halvdelen af Leien skulde anvendes til Husets Bedligeholdelse i behøvelig Stand og den anden Halvdel til Angdommen, eller at Kornafgiften skulde adelt komme den døbte fattige Ungdom til gode og i den Hensigt aarligen indbetales til Præsten eller, om der var vende, da til dem begge, hvilke skulde forpligtes til under Guds Naades Forabelfe og overensstemmende med en midjær Christenkjærligheds Fordringer at anvende dem til en bedre Opdragelse af fattige Børn, til at holde dem i Skole og at vejlede dem til Gudsfrugt, saa kunde allerede nogle Børn dermed hjælpes, og hvor skøn vilde ikke en saadan Stiftelse være, og hvor heldbringende! Paa denne Maade kunde man grunde sig et stedse velsignet Eftermæle. Om Absalon fortælles, at fordi han ingen Børn havde, opreiste han sig en Støtte, som han kaldte efter sit Navn og som skulde bevare hans Navns Ihukommelse (2 Sam. 18, 18). Det var imidlertid ogsaa en af hans Daarskaber at han vel opreiste sig selv en prægtig Mindestøtte, men skjændede den med sine skammelige Handlinger og sit ugudelige Levnet. Den, som ingen Børn har og vil sætte sig et Mindesmærke her i Verden, han opreise sig paa den foreslaaede Maade her og der levende Støtter i de fattige Børn, hørende som Indskrift Kundskaben om Gud og Hans Søn Jesus Kristus og prydede med en gudelig Undervisning; saa skal han have et Mindesmærke, som varer evindeligt.

§ 30. Men jeg maa gaa videre i Drøftelsen af de troende Sjæls Betyrninger. En af dem vil maaske sige: Gud har vistnok velsignet min kyske Ægteskæg og skjænket mig kjære Børn; men Han har atter taget dem allesammen fra mig og efterladt mig ensom og bedrøvet her i Verden, saa at jeg maa tro, at Han ikke agter mig værdig til at opdrage et Barn til Hans Ære, og at Han ikke vil have mit Navn ihukommet her i Verden, osv. For at svare herpaa, vil det være fornødent, at vi først give nogen Forklaring over Forskjellen mellem den blotte naturlige og den af Guds Aand og Naade helligede og beherskede Kjærlighed hos Forældre til deres Børn, hvilket kan være saare nyttigt og tjenligt til gudsfrygtige Forældres Undervisning og Trøst og udbreder meget Lys over den heromhandlede Sag. Man maa da lægge Mærke til at Gud i Naturen har nedlagt en stærk og inderlig Hengivenhed for Børnene, som er høist fornøden til Mennekeslægstens Bedligeholdelse og hvori Han tillige paa en Maade har fremstillet og afbildet sin guddommelige Godhed og Kjærlighed til Mennekesene. Denne Kjærlighed findes nu ogsaa hos de Bantroende og Uigjensødte, og hvor den er tillukket, er det et tydeligt Bevis paa at Satan der hersker vældigt, saasom naar de hedenste Kinesere (der ellers anse sig for klogere end andre Folkeslag) drukne sine kjædelige Børn strax efter Fødselen, især Døtrene, saafremt de frygte for at de ikke skulde have Raad til at opdrage dem godt og standsmæssigt, — eller som naar en ugudelig Moder blandt de Christne myrder sit eget, i Bænere avlede Barn, for at undgaa den timelige Skam og Skjændsel, — eller som naar en samvittighedsløs Fader fraadser og drifter og sætter overstyr Alt, hvad han fortjener og kan overkomme, uagtet hans Kone og Børn derover maa lide Nød. Hos slige

Folk, siger jeg, hersker en sand djævelsk Ondskab, idet de ere blevne værre end de fornuftløse Dyr, hvilke ifølge Naturrens Drift søge af yderste Evne at forsørge og opholde sine Unger. Denne naturlige Kjærlighed til Børnene hos de Troende ophæver Christendommen og Naaden ikke, men helliger, begrænser, behersker og renser den fra den Urenhed, som fra Syndefaldet hænger ved den. Den gjør, at de Troende vel elske sine Børn, men i Gud, efter Gud og for Gud, saa at der sølgelig er en stor Forskjel mellem en uigjensfødts Faders Kjærlighed, om den end er noksaa stor og overordentlig, og en troendes og gudelskendes, ligesom der i den gamle Pagt var Forskjel mellem den almindelige Ild, som Præsterne betjente sig af til sin Fornødenhed, og Offerilden, som brændte Dag og Nat paa Herrens Alter.

§ 31. For nu noget tydeligere at fremstille denne Sag, der er af stor Vigtighed, men alligevel maaſte næsten ubekjendt for vore Dages fleste Christne, beder jeg dig, du christelige Fader (Moder), betænke, at dit Barn vel i mange Henseender er en Bantroendes Barn ligt, — at det, ligesom hint, fødes og opdrages med Møie og Arbeide, — at det efterhaanden voxer og tiltager, — at det dier, æder, drikker, sover, ler, græder, leger og er underkastet dette Livs Tilfælde, osv., men dog ogsaa i Mængde og Meget har et stort Fortrin for hint; thi det fødes i Guds Kirke, i den guddommelige Naades almindelige Indbegreb, hvoraf Guds Folk fremfor andre Folk er omfluttet, og har Midlerne til Guds Pagt, til Gjensfødelſen, til Christi og Hans Helliges Samfund saare nær ved Haanden; det er avlet af christelige Forældre, som ei alene før, i og efter Fødselen ved inderlige Bønner troligen anbefale, hellige og ofre det til Gud, men ogsaa ile med det til den hellige Daab, hvor det bliver gjensfødts af Vand og Aand,

optaget i Guds Naadespagt og indlemmet i den Herre Jesus og Hans Menighed. Ligesom der nu her, om jeg saa maa sige, sker en Tilſætning til Barnets Natur, nemlig Naaden, som helliger, renser, forandrer, behersker Naturen, saaledes maa ogsaa Forældrenes naturlige Kjærlighed faa en Tilſætning, saa at de ikke mere blot elske sit Barn, men elske det helligen og christeligen, ikke blot som sit Barn, men ogsaa som Guds Barn. De maa betænke ei alene, hvad Barnet efter Naturen har fra dem, men ogsaa, hvad det efter Naaden har fra Gud, — at det nu ikke blot er et Christenbarn, men ogsaa et christeligt Barn, som i Daaben er erklæret for og annammet som et Guds Barn, en Jesu Christi Broder og et Tempel for den Hellig Aand, — som nu ikke blot har Legeme og Sjæl, men tillige et helliget Legeme, en helliget Sjæl, — som nn ikke blot lever det naturlige, men ogsaa det aandelige og guddommelige Liv i Christo formedelſt Troen. Dets Vden, Drikken, Søvn, Leg, Graad, Latter er nu helliget i Christo, med hvem det er forenet. Det maa voxer ei alene i Alder og Legemets og Sjælens Kræfter, men ogsaa i Aandens og Troens. Dets Rigdom, Væge, Prydelſe, Lykke og Velsærd beſtaar nu ikke mere i det Timelige og Forgængelige, men fornemmelig i det Aandelige, Himmelske og Evige. Alt dette har nu Forældrenes hellige Kjærlighed omhyggeligen for Die og søger fremfor Alt at beſæfte, bevare og opretholde sit Barn i denne Naadestand; den tilegner sig ikke selv den eneste og største Ret til Barnet, men ved, at denne tilkommer deres Gud. Den betragter det som et af Himmelen betroet Gods og er rede til at beholde det i sin Varetægt eller, om det tilbaagefordres, villigen at give det fra sig, osv.

§ 32. Væg nu noie mærke til denne Forskjel du gudelskende Hjerte. En naturlig Fader elsker sit Barn som et Men-

teffe, der er udsprunget af hans Blod, om en Frugt af sit Kjød og Legeme, om sit Vilde; det gjør en christelig Fader ogsaa; men han gjør dog noget endnu Mere; han elsker det tillige som et Menneskebarn, der er født af Gud, — der er bestænket med Jesu Blod, — der er trydret med Hans Retfærdighed, — der er fornyet og dagligen fornyes til Guds Billede ved den Hellig Aand. En naturlig Fader elsker det Barn høiest, som næst ligner ham selv af Legeme og Sind; en christelig Fader elsker det høiest, som næst ligner den Herre Jesus, og hos hvilket han bliver det meste aandelige og uddommelige Liv var. En naturlig Fader sørger for sit Barns Underhold, Mad, Klæder og Opdragelse i timelige og verdslige Ting; en christelig Fader sørger mest for den aandelige Mad og Troens Vedligeholdelse, — for at hans Barn skal bevare sin Daabsklædning ubenyttet, vandre i hellig Prydelse og blive plæret og undervist til Himmeriges Rige. En naturlig Fader arbejder, samler og sparar til sine Børn, for at erhverve dem en Skat her paa Jorden og efterlade dem vel forsørgede og rige i denne Verden; en christelig Fader beslutter sig vel ogsaa paa, jaaviddt muligt er og med en god Samvittighed kan se, at forsørge sine Egne, at omgaaes sparsommeligen med hvad Gud har forundt ham og efterlade dem det ufornindstet, saaledes som ogsaa Abraham og andre hellige Patriarker have gjort; men han lægger ingen stor Vægt derpaa, er ikke tryg og bled, naar han har Meget, ei heller uhyggeligt bekymret, naar han har Lidet; men ved godt, at hans Egne ere bedst forsørgede, naar de ere under Guds Forsorg, og at den sikreste og bedste Skat Guds Naade og Betsignelse; derfor opreanter han dem nøie, at de ikke skulle efterlade sig paa noget timeligt og verdsligt Gods, men ene og alene stole paa Gud og hans Misfandhed, — at

de ikke skulle hænge sine Hjerter ved det Jordiske, men først og fremst tragte efter det Himmelske og Evige, — at Gudsfrygtighed er nyttig til alle Ting, da den har Forjættelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende; han beder derhos stadigt og inderligt for dem og gjør efter Evne Godt imod de Fattige, med et ensfoldigt, glad og villigt Hjerte, vel vidende, at Forældrenes troende Bønner, Taarer og Sukke og gavmilde Almiser pleie at være bedre for Børnene end meget sammengniet og sammenstrabet Gods.

§ 33. En naturlig Fader lader snart sine Børn mærke og vide, at han har Midler, og at de ere en formuende Mands Børn; han behandler dem blødagtigt med Hensyn til Klæder, Mad, Drikke og Andet; de maa æres og ikke sees surt paa af Tyendet eller Nogensomhelst; de maa have sin egen Villie; de maa lære at sætte høi Pris paa det timelige Gods, osv. En christelig Fader derimod lader ikke sine Børn vide, at han er rig; han behandler dem med Hensyn til Klæder og andre Fornødenheder saaledes, at der fordærvede Natur ikke bliver styrket og optændt, men tvertimod svækket og undertrykt; han ser ikke heri paa sin Formue, men paa sin Samvittighed og paa sine Børns aandelige Vel; han taaler ingen Frækhed, intet Hovmod, ingen Indbildstthed hos dem og tilsteder ikke, at de behandle Tyendet eller nogen Anden foragteligt; han siger dem, at Gud styrter de Mægtige fra deres Throner og ophøier de Ringe, — at Han opfylder de Hungrige med gode Gaver og afviser de Rige tomhændede; han underviser dem om at en gudsfrygtig Visergut er langt at foretrække for en Rigmands ugudelige Søn, og at Dydsprydelsen, Taarerne, Sukkene, Varneretten hos Gud, Samfundet med Christo ere langt hyggeligere end Alverdens Pragt, Moder, Perler, Edelfstene, Kjæder, Ringe og Klæ-

der. En naturlig Fader bestræber sig for ved et rigt Giftermaal, ved Jorffremmelse og Andet at grundfæste og sikre sine Børns Lykke og Velgaaende; en christelig Fader gjør vel ogsaa i saa Maade, hvad han med god Samvittighed kan gjøre; men først og fremst overgiver han sine Egne af sin Sjæls Indderste til Guds faderlige Omhu, Styrelse, Jorffremmelse og Jorfforgelse og sukker tit og ofte: Kom mig (og Mine,) ihu, min Gud til det Gode! (Neh. 13, 31) hans største Glæde er at se dem formælede med Christo og opfyldte af det hellige Jorfsæt at tjene Gud og Næsten villigen og troeligen. En naturlig Fader er som en Ravn, der nærer sine Unger, jaalænge som de ikke kunne nære sig selv, men som derefter jager dem fra sig eller viser dem, hvorledes de hist og her skulle opsoge et Nadsel paa Jorden og opholde Livet; en christelig Fader derimod er som en Orn, der ikke alene bygger sit Rede paa en høi Klippe og nærer sine Unger, men ogsaa lærer dem at stirre med ufravendte Bine paa Solen; ja, han tager dem paa sine Binger og fører dem op til Himmelen; han er som en Lærke, der ikke blot veileder sine Unger til at søge sin Føde paa Jorden, men ogsaa til at jvinge sig opad imod Himmelen og synge alle Tings Skaber en Sang. Kort: en naturlig Fader elsker kun sit Barn med en kjødelig, jordisk og timelig Kjærlighed, der ikke strækker sig ud over Timelighedens Grændser, en christelig Fader derimod med en aandelig, himmelsk og evig Kjærlighed, der langt overstiger Verden og er rettet mod Evigheden. Den salige Evighed er Midtpunktet for alle hans Tanter, al hans Længsel og alle hans Planer med Hensyn til ham selv og hans Egne; jo visere han nu kan være paa den for sig selv og dem, desto gladere og roligere føler han sig.

§ 34. Nu skjønnede I christelige og gudelskende Forældre vel, hvortil hele denne min Tale sigter, nemlig til at belære og undervise Eder trostueligen om hvorledes I ved Tabet af Eders Børn skulle forholde Eder tilbørligen og hujsvale og berolige Eders bedrøvede Hjert. I have jo upaatvivlelig ikke blot elsket Eders Børn med en naturlig, men tillige og allermest med en christelig og hellig Kjærlighed; men denne er, som vi udsforligen have vist, først og fornemmelig henvendt paa Gud, paa Hans hellige Villie, paa Børnenes aandelige Velgaaende, paa deres evige Salighed. Efterdi I nu ei alene af Udsaldet se Guds hellige og gode Villie, men ogsaa i Troen ere forvisjede om at Eders Børn allerede virkeligen have opnaaet og nyde den Salighed, I onskede og haabede, saa maa I jo tilstaa, at det ikke sommer sig for Eder at give Eders Sorgmodighed frit Raaderum, ligesom Hedningerne, der ikke have Haab. Jeg vil ikke udslette og ophæve den naturlige Kjærlighed, som Gud selv har nedlagt i Eders Hjert, men kun minde Eder om at den maa dæmpes og beherskes af den christelige Kjærlighed. I have ikke blot elsket Eders Børn som Eders egne, men fornemmelig i Gud og til Gud, som Hans Børn, hvilke Han har annamme i Christo Jesu; I have jo aldrig tillaget Eder en større og bedre Ret til den end Gud; I have ei heller forment, at Eders Børns Velsærd kun bestod i Verden og dens forgjængelige Herlighed men først og fremst i aandelige og himmelske Ting; I have ikke tiltroet Eder at kunne sørge bedre for Eders Børn end Gud; I have jo fra deres Undfangelse af og ved deres Indtrædelse i Verden helliget Herren dem og dagligen Bønnen fremstillet dem for Ham og oret dem til Ham med den ydmyge Bøjgøring, at Han vilde gjøre dem til si

Naades og Guds Redskaber og sin Barmhertigheds Rar; I have jo fremfor Alt ønsket at se dem i den Tilstand, hvori de vilde være Eders og sin Gud mest velbehagelige, bedst bestræbte mod Verdens forargelige Ondskab og Satans Magt og List og mest forviskede om sin Salighed, osv. Betænk nu, om ikke Eders Ønsker ere opfyldte, og om I ikke vide Eders Børn i en saadan Tilstand, som Eders gudsfrygtige Hjerter kunne begjære!

§ 35. Gud har ikke borttaget Eders, ja Hans Børn af Had, men af Kjærlighed; Han har paa en Gang befriet dem fra alle deres Kjeds syndige Tilfælder, fra Verdens Forargelser, Farer og Trængsler, fra Djævelens snedige Anløb og Efterstræbelser; Han har for evig forvisket dem og Eder om deres Syndsalighed og forvaret dem saaledes, at al Betyrning nu er overflødig, — at ingen fiendtlig eller venstabelig Verden, ingen Djævel, ingen Død, intet Helvede mere kan angribe, skade eller fordrive dem; Han har overført dem fra Synd til Retfærdighed, fra Skøbelighed til Fuldkommenhed, fra Mangel til Overløb, fra Uro til Ro, fra Uveir til Blidhed, fra Sorg til Glæde, fra Verden til Himmelen, fra Døden til Livet; siger mig da, hvad I have at sørge og beklage Eder over! Vilde det ikke være besynderligt og usømmeligt, om vi, medens vi paa dette majsommelige og bedrøvelige Livs Pilegrimsfærd dagligen sukke under Syndens og Glendighedens Byrde, — medens vi paa Verdens Angesthav stedsomtumes og forfærdes af Trængsler, Sørgeres, Majsommeligheders og Gjenvarigheders Vinde og Vover og ofte bede underligt til Gud, at Han snart vil friske fra al ond Gjerning og frelse os til det himmelske Rige og vort rette Fædreland, vilde det ikke da være besynderligt og usømmeligt, om vi vilde sørge over, at Han tidligt har borttaget vore Børn

fra al Angest og bragt dem til evig Fred, til Himmels Glæde og dens stille, rolige Stæder? Skulde det da være vor Glæde, at vore Børn endnu befandt sig med os i allehaande Nød og Fare, og vor Bedrøvelse at se dem udfrie af al Nød og Fare og overførte til den evige Salighed? Ser dog her, mine Kjæreste, hvor urimeligt det er, at kristelige Forældre græmme sig over sine gudsfrygtige Børns salige Vortgang! Vør man sørge over dem, som al Marsag til at sørge er betagen, og som ikke længer vide af nogen Trængsel? Vør man begræde dem, af hvis Dine Gud har aftrøret hver Taare, og som Han evindeligen lader drikke af den himmelske Glædesvin? Siger mig, I kristelige Forældre: om en rig og mægtig Fyrste havde taget Eders Børn fra Eder og lod dem fyrsteligen behandle, opdrage, klæde og forsørge tilligemed sine egne Børn, vilde I sørge derover? Jeg tror det ikke; og alligevel kunne vi ikke afholde os fra at sørge, naar Himmelfyrsten Jesus borttager dem og forsørger dem tilligemed sine udvalgte Engle og Benner i Himmelen, — naar de, prydede med evig Klarhed, staa foran Ham og nyde Hans Herlighed! De ere salige, og vi begræde dem; de juble, og vi sukke; de prise Gud med Glæde, og vi tør beklage os over Ham med Bedrøvelse! O syndige Hjerter! hvor længe skal Gud foreholde dig saa mange Forjættelser, saa mange Forsikringer om sin evige Kjærlighed og sin faderlige, gode Mening, og du vil dog ikke laane Ham Dre! Hvor længe skal Han vise dig den aabne Himmel og sin Herlighed, og du vil ikke engang ret se op dertil, men steds hængende paa Hovedet med Sorg og Bedrøvelse! Hvor længe skal Han lade tale til dig og prædike for dig om sin naadige, gode Villie, sit hellige, vise Raad, sin kjærlige Styrelse og sin faderlige Omsorg for dig og Dine og stadfæste sit Ord med Gjerning, og

du vil dog ikke tro det og trøstigt forlade dig derpaa! Hvor længe vil du begræde, hvad Gud gjør, som om det ikke var vel gjort? Hvor længe vil du vove at mestre Hans Bestemmelser og finde Mishag i hvad Han finder Velbehag i?

§ 36. Om Jakob læse vi, at han længe begræd sin Søn Josef, og at alle hans Sønner og Døtre forgjæves søgte at trøste ham; thi han stod i den Formening, at dette hans kjære Barn var revet ihjel af et vildt Dyr, saasom hans onde og bedrageriske Sønner havde sendt ham hans Kjortel, besudlet med Blod (1 Mos. 37, 31 flg.); men dersom Herren havde aabenbaret ham, at han vel efter Hans Tilstikkelse var bleven bortført og solgt som Træl, men dog nu var paa den Wei og de Trin, der ifølge de Drømme, han før havde havt, skulde føre ham til høie Vresposter, vilde han let have givet sig tilfreds. Nu er vel samtlige Eders kjære Børn ude af Eders Dine og Hænder; men I have dog den Forvisning om Eders Gud, at intet vildt Dyr har opædt dem, men at en blid og salig Død har bragt dem paa den Wei, der fører til den himmelske Herlighed, som de ogsaa i Henseende til Sjelen virkelig allerede havde opnaaet; ville I desuagtet ikke ophøre at sørge over dem? Til den Kongens Mand, hvis Søn laa syg i Kapernaum, sagde Herren, da han med bedrøvet Hjerte bad om skyndsom Hjælp: „Gak bort; din Søn lever,“ og Evangelisten tilføier: „Mennesket troede det Ord, som Jesus sagde til ham, og gik bort“ (Joh. 4, 50). Den ypperlige Lærer i vor Kirke Dr. Martin Chemnitz bemærker, at da Herren sagde dette Ord til ham, og han begav sig paa Tilbageveien til sit Hjem, var der endnu fire Timer af Dagen tilbage, saa at dersom han havde villet skynde sig og paa ængstelige Menneskers Vis rejse hurtigt, kunde han endnu om

Aftenen have været hjemme og selv seet sin Søns Tilstand især, om han havde villet tage et Par Timer af Aftenen til hjælp; dette gjorde han imidlertid ikke, men reiste ganske langsomt, gav sig god Tid og forblev Natten over undervejs, saa at hans Tjenere først den anden Dag mødte ham med det glædelige Budskab. Og dette kom deraf, siger han, at han fuldkommen troede paa den Herres Jesu Ord: din Søn lever, og aldeles ikke tvivlede om sin Søns Bedring. Betænkter nu, I christelige Forældre, der saa smerteligen begræde Eders afdøde Børn, om ikke den Herre Jesus gennem mange Sprog i Skriften ogsaa siger til Eder: Gak bort (du bedrøvede Fader eller Moder); dit Barn lever; dit Barn er dødt i Verden, men lever i Himmelen; dit Barn er dødt fra Synden, men lever i Hellighed og Fuldkommenhed; dit Barn er dødt fra det onde og ryggesløse Selvskab paa Jorden, men lever hos de hellige Engle og udvalgte og hellige Sjæle i Himmelen; dit Barn er dødt fra al den Trængsel, Fare, Angest og Nød, som det dødelige Liv er fuldt af, men lever i himmelsk Glæde, Herlighed og Salighed; dit Barn er dødt fra Fortrængeligheden, men lever i den salige Evighed. Hvorfor tro ikke ogsaa I det Ord, som Jesus siger til Eder? Hvorfor fuldende I ikke det Tilbagestaaende af Eders Wei med stille og rolig Sjel, i fuld Forvisning, om at naar I komme hjem og efter dem, saa skulle I i Virkeligheden befinde, at det forholder sig saaledes, som Herren har sagt: dit Barn lever, — Eders Børn leve?

§ 37. Man har mange yndige Exempler paa døende Børn, som have vandre herfra med glad og trøstigt Hjerte og med mange Bevidnelser om sin Tro. Historiekriverne fortælle, at der i Aaret tretten Hundred otte og firti og de følgende Aar var en stor Dødelighed næsten over hele Verden, saa at mange

Stæder, Flækker og Landsbyer bleve øde, og saa at Kvæget løb omkring, fordi Ingen vogtede det. I denne Glendighed var det overmaade trøsteligt, at Ungdommen, Drengene og Piger, døde med Glæde og med leende Mund, med Sang og Jubel. En liden Pige paa tolv Aar, som laa af Soten, saa op til Himmelen med ufravendt Ansigt, indtil hendes Mund fyldtes med Latter og hendes Tunge med Jubel; da hendes Forældre spurgte hende, hvorfor hun var saa glad, svarede hun: Se I ikke Himmelen aaben og saa mange utallige Lys fare opad? Da hendes Forældre endvidere spurgte hende, hvad da det var for Lys, svarede hun: Det er de Udvalgtes Sjæle; de blive førte til Himmelen af Englene, og vedblev: For at I kunne vide, at jeg har sagt Sandhed, saa tager dette til et Tegn: i den Nat, som kommer, døer jeg, og I, min kjære Moder, tredie Dagen efter; derpaa udstrakte hun sin Haand, pegede paa syv andre tilstedeværende Personer og sagde, paa hvilken Dag og i hvilken Uge de skulde dø, og saaledes skede det ogsaa. En brav Præst i Oberlausitz*) har i sin deilige og opbyggelige Bog, hvori han har samlet mange Exempler paa gudfrægtige døende Christne, hellerikke glemt den døende Ungdom og anført mange skønne Beretninger om den, saasom om et niaarigt Drengbarn i Breslau, som endnu før end han blev syv ofte sagde, at han ikke havde lang Tid tilbage at leve i, og glædede sig derhos saa inderligt over det evige Livs Salighed, at han hoppede af Fryd og udraabte: Al, hvilken Glæde, hvilken Glæde vil der dog ikke blive i Himmelen! samt begyndte derpaa at synge: Fryd dig saare, o min Sjel, osv.; denne Psalme sang han ofte, saa at hans Forældre forundrede sig derover. Da Gud hjem søgte ham med Børnekopperne, og han laa deraf i syv Dage,

havde han bestandig Navnet Jesus i Munden og begyndte kort før sit Endeligt (der paafulgte den hellige Juledag Aar sexten Hundred otte og firti) at synge med svag Stemme, men dog med særdeles Andagt: Al, hjertekjære Jesubarn osv. Dagen i Forveien saa han en skøn Mand og sagde: Al, se I den skønne Mand, som staar der? En tiaarig adelig liden Pige, som man i Begyndelsen af hendes dødelige Sygdom spurgte, om hun helst vilde blive frisk igjen eller dø, svarede: Dø; da man spurgte hende: hvorfor det? sagde hun: Det er bedre i Himmelen end her paa Jorden, og da hun elskede Sang, maatte man synge for hende: Al Gud, hvor megen Hjertesorg, osv. Jesu, Sjælens lyse Dag, osv. Naar min Tid og Stund er forhaand, osv., hvilke Psalmer hun sang andægtigt med og fremsagde derhos mange skønne Bønner, Psalmer og Skriftsprog (da hun foruden samtlige Søndags-Evangelier kunde syv og otteti Psalmer og hundred syv og fireti Skriftsprog udenad). Engang laa hun og stirrede opad med glad Ansigt; da man vilde forbyde hende det og sagde, at hun ikke skulde se saaledes i Veiret — det kunde skade hende — sagde hun: Al, dersom I vidste, hvad jeg ser, saa vilde I ikke forbyde mig det; jeg ser lutter deilige Roser, osv. Mange flere Exempler kan man selv læse sig til i den ovennævnte Bog.

§ 38. Jeg kan imidlertid ikke undlade, endnu at anføre Et og Andet af egen Erfaring. I Aaret sexten Hundred tre og sexti mistede salig Mag. Kristofer Trint, Præst og Inspektør i Betfendorf i Altenmark, der var gift med min Halvsøster, sin yngste lille Datter i Børnekopperne; som nu Barnet ligger for Døden, ser den ældre Søster, som var angreben af samme Syge, men dog mindre farligt, en deilig Skikkelse ved det døende Barns Seng og figer med Forundring til den bedrøvede Moder: Al, Moder,

*, Venceslaus Bergmann, Tremend. mort. hor.

je! Fra mig selv borttog min Gud ved Døden i Aaret sexten Hundred sex og sexti den trettende Juli en kjær og elskelig liden Datter paa halvbandet Aar; noget Mærkeligt herved var Følgende: dette yndige Barn havde den Sædvane, at naar hun saa et andet Barn, som var net klædt, eller blot en smuk Duffe, glædede hun sig derover, greb derefter og sagde med stammende Tunge: Nei deilig! nei deilig! Som hun nu laa i sin Døds-kamp og havde stærke Krampe-trækninger, og jeg og hendes Moder til- ligemed nogle Naboerster og Veninder sadde og stode omkring hendes Bugge, til- dels grædende, slog hun sine matte Dine op, oplivedes og fik et ret glad og elskeligt Ansigt, rakte begge sine Hænder i Veiret og sagde: Nei deilig! nei deilig! og sov kort derpaa blidt og saligt ind, hvisaarsag vore Taarer og vor Sorg blandedes med Glædestaarer, efterdi vi tydeligt mærkede, at det kjære Barn saa noget Yndigt og Elskeligt, som ikke vi saa og hvorover det viste sig glad midt i sin Angest. Af slige deilige Barnehi- storier kunde man samle mange, dersom man kun vilde anvende Opmærksomhed og Flid derpaa og ikke strax lod Alt gaa i Forglemmelse. Jeg har imidlertid villet fortælle disse saa til Eders Trøst, I bedrøvede Forældre; thi om I maaſke end ikke have blevet noget Vignende var hos Eders døende Børn, saa forsikrer dog Guds Ord Eder om at den døbte og i Gudsfrygtighedens første Blomst- ring staaende Ungdom (som man kan sammenligne med de endnu ikke fuldt udsprungne Rosenknupper) dør i Naadestanden, og hvo tvivler om at Børn- nes Engle, som altid se den himmelske Faders Ansigt og som ere beskikkede til deres Tjeneste, ere om og over dem i deres Dødsnød og med Glæde annamme deres Sjæl, naar de skilles herfra, og bringe til Gud, allerhelst, da vor Frelser siger: „Lader de smaa Børn komme

til mig; thi Guds Rige hører Saadanne til,” ligesom Han da hellerikke vægrede sig ved at tage dem i Favn (tage dem paa sine Arme, trykke dem til sit Bryst), „lægge Hænderne paa dem og velsigne dem“ (Mark. 10, 14. 16). Jeg har seet, at christelige Forældre have ladet sit afdøde Barn afbilde i Selskab med en eller to svævende Engle, som ilede afsted med det; dette er vel yndigt og overens- stemmende med Virkeligheden; men endnu yndigere tykkes mig dog det vilde være, om man malte den Herre Jesum, hol- dende et eller to afdøde Børn paa sine Arme, med den Overskrift: Lader de smaa Børn komme til mig (lader dem villigen fare, I deres Forældre), og for- hindrer dem ikke (understaar Eder ikke til at opholde dem med Eders Taarer og Klager); thi Guds Rige hører Saadanne til. Siger da af Hjertet, I christelige Forældre: „Gaar, Børn! gaar! Jeg lod Eder fare med Sorg og Graad; men Gud skal give mig Eder igjen med Fryd og Glæde evindeligt“ (Baruk 4, 19. 23.)

§ 39. Ved disse sidste Ord falder det mig ind, at jeg endnu har Noget at sige til Eders Trøst, nemlig at I ikke have tabt Eders kjære Børn, men kun sendt dem forud for Eder, og at Herren i sin Tid vil give Eder dem igjen, men med en stor Forbedring og Forherligelse. I have givet Ham et syndigt, skrøbeligt, ensfoldigt, dødeligt Barn; men Han vil gjengive Eder et helligt, stærkt, oplyst og udødeligt, ligesom Han gav Jakob hans Josef tilbage, men i en langt herligere Tilstand end han havde mistet ham. Da vor kjæreste Frelser havde opvaft Enken i Nains enbaarne Søn, siger Evange- listen: Den Døde begyndte at tale, og Han gav hans Moder ham (Luk. 7, 15.) Nogle Fortolkere have gjerne villet vide og lære Andre, hvad den forhenværende Døde talte. Nu har den Hellig Aand ikke sagt, hvad han talte, og det turde

derfor blive anset for Nysgjerrighed og Fornøvenhed at ville vide, hvad Han har fortiet; jeg holder imidlertid for at det godt kan tilstedes og ei vil være vor fjære himmelske Fader imod, om vi i barnlig Frygt, Enfoldighed og Ydmyghed tænke over saadanne Ting, naar vi kun se til, at vore Tanker ikke komme i Strid med Hans hellige Ord, men stemme overens dermed. De jordiske Fædre taale gjerne, ja finde endog Fornøielse i at deres smaa Børn gaa og lege og snakke sammen om de Bibelsprog og Smaabønner, som de have lært i Skolen, om de end ikke i Alt gjøre det rigtigt og træffe det Rette; saaledes kan vel ogsaa vor Gud taale, at man tænker over Hans hellige Ord, naar det kun sker i Enfoldighed og barnlig Frygt, om vi end ikke altid træffe Sandheden. Det er da troligt, at han kan have talt omtrent saaledes: Hjælp, evige Gud! hvad foregaar der med mig? hvor er jeg? er jeg atter i Verden? Nu, som Gud behager, behager det ogsaa mig. Herren havde frataget mig Livet og har nu givet mig det igen; Herrens Navn være lovet! Derefter har han maaske henvendt sig til sin Moder og andre Venner, hvis Dine endnu vare fulde af Taarer, og sagt: Al, kjæreste Moder! kjære Venner! hvorfor have I dog begravet min Død med saa mange bitre Taarer? Al, hvor godt har jeg ikke haft det! hvor sødt har jeg ikke hvilet! hvilken Herlighed har jeg ikke seet og nydt! Tror mig! dersom det ikke havde behaget min Gud at gjenopvække mig ved sin Søn til dennes herlige Aabenbarelse og Forherligelse og at sætte mig tilbage i dette Liv, saa havde jeg ikke villet modtage al Verdens Herlighed, Rigdom og Velslyst og vende hid tilbage. Han ogsaa hævde, at han har formanet det omkringstaaende Folk til Guds Pris og til at kjende sin Besøgelses Tid. Tilfids har han maaske henvendt sig til den Herre Jesus, der har opvakt ham,

takket Ham og tilbudt sig at følge Ham og bestandig hænge ved Ham. Men han gav hans Moder ham. Den Herre Jesus kunde med al Ret have beholdt ham hos sig og ført ham allevegne omkring med sig som en levende Gressstøtte, som et talende Seiersstegn over Døden; men Han vilde give os et Exempel paa Ydmyghed og ikke formindste den hidtil bebrøvede Moders Glæde; derfor gav Han hende ham tilbage, hvilket jeg tænker mig har gaaet saaledes til, at Herren har taget den unge Mand ved Haanden, ført ham hen til hans Moder og talt disse eller lignende Ord: Der har du nu din fjære enbaarne Søn tilbage, hvis Død du hidtil har begravet med saa mange modige Taarer. Døden havde taget ham fra dig; Gud har ved sin Søn givet dig ham igen. Tak nu Herren og pris Ham for at Han har „omskiftet din Klage til Dands for dig, — at Han har løst din Sorgedragt af dig og omgjordet dig med Glæde“ (Ps. 30, 12;) erkjend nu og sig, at „Gud er os en Gud til idelig Frelse, og at hos den Herre Herre er Udgange fra Døden“ (Ps. 68, 21). Ved denne velmente Udskielse og disse gode Tanker har jeg intet Andet tilfattet end at give Eders bebrøvede Hjerter, I kristelige Forældre, noget Stof til trøstelig Eftertanke; den Herre Jesus vil ogsaa i sin Tid give Eder jere Børn tilbage og sige: Se, der har du nu dine Børn igen, som du troede at have tabt, og som du saa smerteligen har begravet. Lev nu med dem og glæd dig i min Herlighed i al Evighed. Jeg har for en kort Tid taget dem fra dig, paa det du kunde have og beholde dem evindeligt, osv.

§ 40. - I sige, at Gud ikke agter Eder værdige til at opdrage og optugte Børn her i Verden til Hans Ære. Men maaske har Gud seet, at Eders Opdragelse ikke vilde blive, som den efter Hans Villie skulde være, eller at den ikke vilde

lykkes; maaske har han borttaget Eders Børn, for at Ondskab (der nu er saa overvættets stor i Verden) „ikke skulde omstifte deres Forstand eller Svig be-
drage deres Sjæl“ (Wisd. 4, 11). Nok er det, at I have havt det gudelige For-
sæt at hellige Eders Børn til Herren og
vie dem til Hans Ære; I have ogsaa
opnaaet, hvad I ønskede og attraaede,
efterdi de nu allerede ere blevne fuld-
komne og tjene Guds Ære i Himmelen
med bestandig Lov og Pris. Hvad ska-
der det, at de ikke tjene Eders Gud i
Verden, naar de tjene Ham i Himmelen?
Om Eders Børn levede i Verden, og
Gud havde kaldet dem over hundred
Mile bort fra Eder til sin Tjeneste, saa
vilde I være tilfredse og lade Eder nøie
med, at deres Berømmelse for Glid og
Iver i Guds Tjeneste udbredte sig alle-
vegne; hvor meget mere bør I da ikke
gøre dette, da I vide, at de i Himme-
len med alle hellige og udvalgte Sjele
uafladeligen yde Gud en ren, ubesmittet
og fuldkommen Tjeneste. Men ønske I
at opdrage Børn til Guds Ære her i
Tidligheden, saa behøver det ikke just
at være de, som ere udsprungne af Eders
Kjød; der er allevegne Børn nok i Ver-
den, som høiligen trænge til en gudelig
Opdragelse. Tager da en og anden vild
Stamme fra Marken eller Skoven, om-
planter dem i Eders Hauge, og poder
dem, saa at de bære Frugt til Guds
Ære og Næstens Tjeneste; Eders Nøie
vil dog være Gud velbehagelig; ja, den
vil være Ham saa meget kjærere, efterdi
den er renset fra det kjødelige Sind, og
efterdi I for Hans Skyld betragte de
Fremmede som Eders Egne. Det er noget
Almindeligt, at Forældre beslutte sig paa
at opdrage sine Børn vel, fordi de ere
deres Børn; derimod er det noget Ual-
mindeligt og Overordentligt, naar man
beviser sin inderlige Kjærlighed til Gud
imod fremmede Børn, i hvilke Ens Kjød

og Blod ingen Del har. Endelig sige
I, at Gud ikke vil have Eders Navn
ihukkommet her i Verden. Men hvad
skader det, at der ingen Ihukommelse
er af Eder paa Jorden, naar den kun
findes i Himmelen? Tænk paa de Ord,
som Frelseren sagde til sine Disciple:
„Glæder Eder over at Eders Navne ere
skrevne i Himmelen“! (Luk. 10, 20) og
paa hvad Han siger hos Profeten:
„Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder
(Esai. 49, 16).

§ 41. Jeg gaar nu over til en anden
Sorg, som ogsaa kan forstyrre en gud-
elstende Sjels Ro, nemlig, naar den
klager og siger: Jeg har et vansført Barn,
hvorover jeg er inderlig bedrøvet, især,
da jeg ikke ved, hvorledes jeg skal for-
sørge det. Det er bekjendt, at man ved
vansføre Menneſker forstaaer Saadanne,
som have en eller anden Lyde eller Man-
gel paa Legemet eller Sjelen, — som
enten ere fjantede og svage paa For-
standen eller endog vanvittige og rasende,
eller som er belagte med den faldende
Syge eller en smertefuld og vederstygg-
elig Sygdom, eller som er lamme paa
Hænder eller Fødder, blinde, døve, stum-
me, puffelryggede osv. og af hvilke Nogle
er fødte saadanne, Andre derimod bleve
det ved et Tilfælde. Nu maa jeg til-
staa, at det ikke er noget lidet Kors for
christelige Forældre, naar de have et eller
flere vansføre Børn, efterdi en christelig
og forstandig Mand meget rigtigt har
sagt, at et Barn er rigt nok, uagtet det
Intet har faaet af sine Forældre, naar
disse have undervist det til Gudsfrygtig-
hed og efterladt det er ærligt Navn, og
det har et forstandigt Hjerte og sundt
Legeme; men hvor dette sidste mangler,
der synes man at have Grund til at
kalde et saadant Menneſke fattigt, om
det end eier meget Guds. Det maa
imidlertid heller ikke fattes saadanne be-
kymrede Sjele paa Trøst, ligesom da den

Hellig Aand ogsaa har nedlagt trøstelig Undervisning imod denne Betyrning i sit Ord.

§ 42. For det Første maa man lægge vel Mærke til at ogsaa denne Sag henhører under det guddommelige Forsyn, og at Intet deri sker ved et Slumpe-træf, men Alt ved Guds Tilskikkelse, efter Hans hellige, uransagelige, vise Raad og naadige Villie, hvilket ikke blot med Nødvendighed følger af hvad vi allerede ovenfor have sagt om vor Guds almindelige Regjering, idet end ikke et Haar falder af vort Hoved uden Hans Villie, men ogsaa kan sluttet deraf, at den hellige Skrift siger om vor Gud, at Han „virker og danner Mennesket i Moderslivet, — at Han beklæder det med Hud og Kjød og gjennemvæver det med Ben og Sener, — at Han eier dets Myrer (har dem og de andre indvortes Legemsdele i sin Magt), — at dets Ben ei ere skjulte (ei ubekjendte) for Ham, naar Han danner det i det Skjulte (i Moders Liv), — at Han ved sin Varetægt bevarer dets Aand“ (Liv — Job 10, 8. 11. 12; Ps. 139, 13. 14. 15). Heraf er det klart, at der under Dannelsen i Moderslivet ikke kan foregaa Noget uden dens Raad og Villie, der alene har dette Værk i sin Haand og Magt. Men vi have ogsaa et klart Vidnesbyrd, som med tydelige Ord lærer, hvad vi her have sagt, idet nemlig Herren selv siger til Mojes, der vilde undskyldte sig med sit tunge Mæle og sin tunge Tale og unddrage sig Hans Tjeneste: „Hvo har givet Mennesket Mund, eller hvo gjør stum eller døv eller jeende eller blind? mon ikke jeg, Herren?“ (2 Mos. 4, 11) Omendkjønt nu den kjædelige Fornuft kan finde Saadant besynderligt og maaſte vil spørge: Hvilke Hensigter har da alle Ting's himmelske Kunstner og Overværkmester med at frembringe slige elendige Skabninger? det synes jo ikke at tjene til Hans Være, naar man ser slige van-

føre Mennesker; eller hvilken Glæde har Han af at saadanne Mennesker er saa usle og vanskabte? saa maa vi dog komme ihu, hvad vi allerede ovenfor i et lignende Tilfælde have anført, nemlig de Ord af Profeten: „Se den, som trætter med den, der dannede ham, et Skaar, som er lige med andre Skaar af Jord! mon Veret kan sige til den, som dannede det: hvad gjør du? eller kan din Gjerning sige om dig: han har ingen Hænder?“ (Esai. 45, 9) eller som det heder hos den hellige Apostel: „O Menneske, hvo er du, at du vil gaa irette med Gud? Mon Noget, som er dannet, kan sige til den, som dannede det: hvi gjorde du mig saaledes? Eller har Pottemageren ikke Magt over Veret, af det samme Stykke at gjøre et Kar til Være, men et andet til Vanære?“ (Rom. 9, 20. 21) Alle vi, som begynde at kjende vor Gud af Hans hellige Ord, ere ogsaa fuldelig forvissede om, at Han ligesaalidt heri som i nogen anden Ting gjør eller tillader Noget, uden hvad der kommer noget Godt udaf, og som tjener til Hans Være og Menneskenes Bedste, i hvilken Henseende vi skulle overveie vor kjæreste Frelser's Ord, som Han talte til sine Disciple, da de spurgte Ham angaaende den Blindfødt: „Hverken syndede denne, ei heller hans Forældre; men for at Guds Gjerninger skulde blive aabenbarede paa ham“ (Joh. 9, 3). Vistnok sigtede vor Frelser med disse Ord til sine Undergjerninger, som Faderen havde givet Ham at gjøre, til et Vidnesbyrd om at Faderen havde sendt Ham, og for at Guds Herlighed skulde aabenbares ved Ham; men vi kunne dog efter denne Foranledning meget godt sige om alle vansføre Mennesker, at de tjene til at Guds Gjerninger paa dem vorde aabenbarede.

§ 43. Det er herlige Guds Gjerninger, at Han daglig paa en ubegribelig Maade danner saa mange Mennesker,

— at Han skjænker dem en fornuftig Sjæl, et sundt Legeme, klartseende Øine, skarpt hørende Øren, en veltalende Tunge, velskiftede Hænder og Fødder og alle slags andre indvortes og udvortes Læmmer i behørig Fuldkommenhed og siden ved sin Opføgt og Beskjærmelse bevarer og vedligeholder dem. Man kan imidlertid sige, at disse Guds Gjerninger ere skjulte for Verden, efterdi den er saavandt til dem, at den ikke mere agter derpaa; den mener, at det, at Mennesket er sundt og friskt i alle Dele, det maa saavære, — det er Noget, som Naturen fører med sig, eller det maa Gud sørge for; derfor skal man finde saa Mennesker, som erkjende sit Legemes sunde Læmmer og sine gode og brugbare Sjælsævnener for en særdeles og ufortjent Guds Naade og takke Ham tilbørligt derfor; man skal vistnok endnu finde Mange, som fremføge de Ord i sin Katekismus: „Jeg tror, at Gud har skabt mig, — at Han har givet mig Legeme og Sjæl, Øine, Øren — —. For alt dette er jeg skyldig til at takke Ham, love Ham, adlyde Hans Villie allesteds og tjene Ham;“ men hvor mange ere vel de, som vide at føre sig det rigtigt til Nytte? De sige det vel med Munden, men betragte og overveie det ikke i sit Hjerte. For at nu Guds Gjerninger, — for at Hans Almagt, Visdom og Godhed ogsaa i saa Naade kunne blive aabenbarede og Menneskene bragte til Erkjendelse og Eftertanke, saa lader Han undertiden et vansført Menneske fødes eller et sundt Menneske komme til Skade og blive vansført, for at Sagen kan erkjendes desto bedre ved Modstætningen. Malerne forstaa at betjene sig saaledes af Skyggen eller den sorte Farve, at Billedet og de andre Farver derved blive desto skjønnere og mere iøinefaldende; saaledes forstaa ogsaa vor Gud at indblande enkelte elendige Personers Vansørhed og Mangler blandt sine mangfoldige herlige Kunst-

værker (de sunde Mennesker) saaledes, at Hans alvise og almægtige Haand bliver desto mere erkjendt og disses Skjønhed og Gaver fremtræde desto tydeligere. Jeg minde at have læst om gamle og nye Kunstnere (Malere, Billedhuggere), at naar de ville gjøre de Menneskers Utaatnemmelighed og Misundelse, med hvilke de omgikkes, tilskamme og lære dem at indse det Uforlignelige i deres Kunst, have de begyndt paa et Arbeide og bragt det temmelig vidt, men derpaa ladet det usuldført, idet de derved vilde forsøge, om Noget vilde understaa sig til at fuldende det, for at det, naar Ingen turde vove derpaa, kunde blive vitteligt, at de ikke havde sine Rige. Jeg kan sige, at den alvise, almægtige og algode Gud i samme Hensigt undertiden lader et Menneskebillede være usuldføkkomt og mangeltigt, nemlig for at Menneskene, som med al sin Magt, Visdom, Kunst, Naade og Herlighed ikke kunne erstatte slige Mangler, kunne bringes til af Hjertet at erkjende, at Guds Visdom, Almagt og Herlighed er uforlignelig, og at de have hans fuldkomne Magt og Godhed at takke for alt hvad Godt, Skjönt og Fuldkomment de have.

§ 44. Derfor hænder det oftere, at man ogsaa i fornemme Huse, i kloge Folks Boliger, i rige, adelige, gamle og berømte Slægter finder saadanne usuldføkkomme og mangeltigte Billeder, for at slige Mennesker skulle blive ydmygede, paamindede om sit eget Intet og tilskyndede til at betragte Guds Herlighed, til at ære og tilbede Hans Majestæt og til at vise Ham den skyldige Taatnemmelighed. Var det gjort med Høihed, Ære, Anseelse, Rigdom, Alogskab, omhyggelig Pleie, Opføgt og Oppvartning, saa vilde der ingen vansføre Personer være at finde hos de Store, Rige og Vældige; men Gud maa lære dem, at de ligesaavel som den ringeste Bønde og Betler have Ham at takke for Alting, — at Intet i For-

frænkéligheden er fuldkomment, og at det er forgjæves at vilie søge Glæde uden Sorg her i Verden. Vi læse om vor kjæreste Forløser, at da et døvt og stumt Menneſke, ſom ifølge Beretningens Omſtændigheder rimeligviſ ogſaa var findſvagt og ſjantet, engang blev bragt til Ham, tog Han ham i Enrum fra Folket og gjorde ham ſaaledes fund. (Mark. 7, 32. 33). Dette forſtaaes af nogle For-
tolkere, ſom om Herren tog det elendige Menneſke med ſig bag en Buſk eller Hvi eller Væg, ſaa at Ingen kunde ſe, hvad Han gjorde med ham; men tager man Evangeliftens Ord og alle Omſtændigheder rigtigti i Dieſyn, ſaa give de nok ſom at forſtaa, at Herren vel førte dette vansføre Menneſke bort fra Folket, men dog kun ſaa langt og i den Hensigt, at de kunde ſees deſto bedre af det ganſke Folk, ſaa at den Syge paa den ene og den himmeſke Læge paa den anden Side ligesom bleve fremſtillede til alle de Tilbedeværendes Beſkuelfe og Betragtning. Og dette ſtede ikke blot for deres Skyld, ſom vare Vidner dertil, men ogſaa for vor Skyld, paa det vi, naar vi blive et vansført Menneſke var, ſkulde tænke, at Gud har fremſtillet ham for os til vor Raamindelfe og Eſtertante, dels for at vi ſkulde beklage og begræde den mangfoldige menneſkelige Glendighed og iſærdeleſhed Synden, ſom er dens Marſag, dels for at vi, ſom ere blevne forſkaanede for ſaadanne Brøſt, ſkulde erkjende vor Lykſalighed, og hvor megen Taknemmelighed vi derfor ſkylder vor Skaber, oſv. Naar det nu, du gudelfkende Sjel, har behaget din Gud efter Hans urandſagelige og hellige Raad, ogſaa i dit Hus og blandt Dine at fremſtille et ſaadant ufuldkomment Billede for Verden, ſaa ved du jo, at det ikke ſommer ſig for dig at finde Miſſhag i hvad der har behaget Gud, men i denne ſom i alle andre Ting at ære Hans hellige Willie ved Ydmyghed, barnlig Frygt og ſtille

Taalmodighed. Ogſaa dit vansføre Barn er den ſtore Guds Skabning og Hans Hænders Gjerning; fordi om Han nu ikke har gjort det aldeles fuldfærdigt eller har ladet det ſaa en eller anden Lyde, „hvo vil da ſige: Hvorfor gjorde du ſaaledes?“ (2 Sam. 16, 10). Han har ſine hellige og retfærdige Marſager, ſom Han ikke altid er pligtig at ſige os og gjøre os Regnſkab for. For os maa det være nok, at det tjener til at aabenhare Hans Retfærdighed, Almagt, Viſdom, Godhed og Herlighed. Sig da af Hjertet med David: „Jeg forſtummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Pſ. 39, 10).

§ 45. Der er imidlertid endnu andre Ting, ſom kunne trøſte og berolige dit Hjerte i dette Tilfælde, min Broder (min Søſter), ſaaſom at Gud fører et ſærdeles Tilſyn, ligesom med alle andre Glendige, ſaaledes ogſaa med ſaadanne vansføre Menneſter, — at de ikke formedelſt ſin Mangel ere udelukkede fra Guds Naade, Samfundet med Jeſus Chriſtus, alle Menneſters Frelſer, og den Hellig Aands Trøſt, Iboelfe og Ledelfe, og at ogſaa de, ihvorvel de ere elendige og ſvage Redſkaber, forblive Medarvinger til Livets Naadegave (1 Pet. 3, 7), — at deres Vanførhed ikke er dem til Hinder, men tvertimod ofte til Fremhjælp i Omvendelfen, Troen, Kjærligheden, Haabet, Gudsfrygtigheden, Bønnen o. a. M., — at ogſaa de engang paa hin ſtore Dag iſtedetfor det uſle, vansføre og elendige Legeme ſkulde ſaa et deiligt, fuldkomment, forklaret og udødeligt Legeme, oſv. For at oplyſe og bevife dette, ſkulde vi bemærke, at Gud i ſin Lov har talt, ſom for de Fattige, Enferne, de Faderløſe og Fremmede, ſaaledes ogſaa for de vansføre Menneſter, efterdi Han ſiger: „Du ſkal ikke bande en Døv (ikke udfſtøde noget Skjældsord eller Haansord imod ham, fordi om han ikke kan høre og beſvare det og forſvare ſig, ei heller onſte noget

Onndt over ham, (saaledes som Ungdommen ofte pleier at gjøre med gamle Folk, der næsten have mistet Hørelsen), og for en Blind skal du ikke lægge Stød (ikke kaste Noget iveien for ham, hvorover han kan falde); men du skal frygte din Gud (der er saadanne elendige Menneſkers Beskytter og ikke vil lade den Raadhed og Ondskab, der øves imod dem, blive ustraffet); jeg er Herren" (3 Mos. 19, 14). I det nye Testamente og i Beskrivelsen af vor Herres Jesu Liv finde vi ofte, at Han var omringet af flige vanføre Menneſter og underviste, trøstede og helbredede dem. Da Johannes sendte to af sine Disciple til Ham fra sit Fængsel for at spørge Ham, om Han var den forjættede Verdens Frelser, stod Han just midt iblandt en Mængde elendige og vanføre Menneſter, efter hvad Evangelisten beretter, sigende: „Men i den samme Time helbredede Han Mange fra Sygdomme og Plager og onde Mander og skjænkede mange Blinde Synet" (Luk. 7, 21). Jeg har ogsaa forhen omtalt, at Han vel fremstillede det døve og stumme Menneſte, der var bragt til Ham, for alt Folket til et sørgeligt og vækkende Skuespil, men derhos sig selv ved hans Side som den himmelske Læge, hvormed Han uidentvivel har villet lære os, at Han heller ikke vil forsmå de vanføre Menneſter, de Døve, Blinde, Stumme, Halte, Sindssvage, men ogsaa optage dem i sit Samfund til Retfærdighed og Salighed. Herved er tillige at iagttage, at Herren i de Forjættelser, Han giver sit Folk om sin Hjælp og dets Tilbagebringelse, ogsaa lader de Ord indflyde: „Se, jeg fører dem fra Nordenland og vil samle dem fra Jordens Sider; iblandt dem skal være Blinde og Halte, en Frugtsommelig og den, som føder tillige; de skulle komme hid tilbage, en stor Forsamling. De skulle komme med Graad, og med megen Naade vil jeg fremføre dem; jeg vil lede dem til Vandbække paa

en ret Vej; de skulle ikke støde sig derpaa; thi jeg er Israels Fader, og Esraim er min førstefødte Søn" (Jer. 31, 8 fl.). Vignende Udsagn findes ogsaa paa andre Steder. Hermed bør man sammenholde, hvad vor Frelser siger i Vignelsen, nemlig, at den Herre, som gjorde den store Nadverd, beføl sine Tjenere „at gaa ud paa Stadens Stræder og Gader og føre ind Fattige og Krøblinger og Halte og Blinde" (Luk. 14, 16. 21). Vel negter jeg ikke for at vor Frelser her nærmest taler om de aandeligt Fattige, Blinde, Halte; men heraf følger dog, at om end begge Dele ere forenede, den legemlige og den aandelige Mangel, skal dette alligevel ikke hæmme eller hindre Guds Naade; Herren vil ikke foragte noget elendigt Menneſte eller støde det fra sig; Hans Rige skal ogsaa staa aabent for Krøblinger og Vanføre.

§ 46. Dog, vi have andre Steder i Skriften, der vidne endnu klarere om Guds Naade imod vanføre Menneſter. Den Herre Jesus siger: „Naar du gjør et Gjæstebud, da indbyd Fattige, Krøblinger, Halte, Blinde; saa skal du være salig; thi de have ikke at betale dig igjen; men de skal gjengives dig i de Retfærdiges Opstandelse" (Luk. 14, 13. 14). Se, hvorledes Herren gjør sig til Talsmand for vanføre Menneſter, — hvor høit Han agter dem, og hvor tydeligt Han tilkjendegiver, at hvad Godt der gøres imod dem, bliver indført i Guds Regnskab og vil blive gjengjældt paa hin store Dag. Og paa et andet Sted siger Han: „Det er dig bedre at gaa som Halt eller Krøbling eller ensiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder og to Dine og kastes i Helvedes evige Ild" (Matth. 18, 8. 9). Ja, jeg tør sige, at et vanført Menneſte i Gudfrygtighedens Øvelse, i Selvfornegtelsen, i Verdensforagelsen, i Kampen mod det syndige Kjød og Blod har en stor Fordel fremfor et friskt og ly-

deløst. Da den frasaldne Keiser Julian spottende spurgte den gudfrygtige Biskop Maris i Kalcedon, der var blind: Vil din Galilæer da ikke engang gjøre dig jeende? svarede han: Jeg takker min Gud for at Han har ladet mig blive blind, saa at jeg ikke kan se dit Ansigt, du som er henfalden til saa stor Ugudelighed. Da en anden gudfrygtig Mand ved et Uheld havde mistet sit ene Øie, sagde han: Nu, Gud ske Lov! saa har jeg da en Fiende mindre, — hvormed han vilde tilkjendegive, at de kjædelige Dine, der ofte se altfor meget efter det Forgjængelige, maa henregnes til de nye Mennekses Fiender. Den, som nu efter Guds Villie er aldeles blind, han er uden Betyrning for at han skal forgabe sig i syndige Gjenstande, — for at hans Hjerte skal vandre efter hans Dine (Job 31, 7) og for at han derved skal bevæges til at høre af fra Veien (Gudfrygtigheds Vei — Job 31, 7); den, som er stum, behøver ikke at frygte for at han skal forsynde sig med utilbørlige Ord, for hvilke Menneket paa den yderste Dag skal gjøre Regnskab (Matth. 12, 36); den, som er døv, er befriet og bevaret for megen forargelig Tale, som nu er saa almindelig i Verden; den, som er lam og ikke kan gaa, har desto bedre Leilighed til at tjene Gud i sit Hus, i sin Ensomhed og behøver ikke at frygte for de mangfoldige Anledninger til at synde, som gives blandt de letfjindige Verdensmennesker, osv.

§ 47. Saa lærer ogsaa Erfaringen, at Gud oftere har udrustet vansøre Menneker med ualmindelige, ei alene naturlige og timelige, men ogsaa aandelige Gaver og erstattet dem paa Aanden, hvad de manglede paa Legemet. Om de naturlige Gaver vil jeg ikke sige Meget, men kun leilighedsvis berøre dem i et og andet Exempel; hvad derimod de aandelige angaar, ville vi til Forundring og Trøst anføre nogle af de mest over-

ordentlige. Navnkundig er i den ældre Kirkehistorie Didymus fra Alexandria, der i sin Barndom mistede Synet i en heftig Diensygdom, men som ikke desto mindre ved Guds Naade og Betsignelse bragte det til en saadan Værdom og Kundskabshylbe i verdslig og aandelig Visdom, at han henregnes til de berømteste Mænd og til de fornemste Lærere i Kirken. Han udgav mange Bøger, hvoraf der dog nu kun er en eneste tilbage, nemlig en om den Hellig Mand, hvilken den hellige Hieronymus har oversat fra Græsk paa Latin. Han stod sig godt imod Arianerne, fremstillede og forsvarede rigtigt Læren om den hellige Treenhed, saaledes som den er aabenbaret i den hellige Skrift, og lærte meget smukt om den Herre Christo, Hans Person og hellige Embede. For denne blinde Mand kundgjorde ogsaa Gud ved et Syn den frasaldne og ugudelige Keiser Julians Undergang; thi som han med Bøn og Faste anraabte Gud om at Han vilde mægtigt beskjærme sin Kirke mod denne træffe og ondskabsfulde Fiende, blev han henrykket og saa Nogle fare afsted i Luften paa hvide Heste, raabende: Gjør bekjendt for Didymus, at i denne Time er Kirkefienden Julian omkommen. Ved i sit Udtog af Kirkehistorien at fortælle denne Tildragelse hosføier en gammel berømt Theolog*) den Randbemærkning: Der lever endnu i Stuttgart (i Württemberg) en brav og ærlig Mand ved Navn Konrad Schott, som ligeledes har mistet Synet i sin Barndom, men som ved Guds syndelige Miskundhed har opnaaet en saadan Duelighed, at han kan forfærdige allehaande musikalske Instrumenter og Orgeleværker af en vidunderligt liflig og deilig Klang, og ligner det hartad et Under, at han med sine egne Hænder har forarbejdet et, som han, fordi det

*) Osiander.

er over al Maade kunstigt og yndigt, har solgt for otte Hundred Guldghlden. I Königsberg i Preussen døde i Aaret sexten Hundred ni og firti den første Mai Mag. Hulderik Schönberger, født i Oberlausitz, som i sit tredie Aar var bleven blind af Børnekopperne, men ved Guds Hjælp bragte det saa vidt i Studeringerne, at han var syv fremmede Sprog mægtig, og saa at man maatte høiligen forundre sig over hans grundige filosofiske Kundskaber. Han var særdeles kyndig i Musik og Mechanik, idet han ei alene kunde spille paa Orgel og andre Instrumenter, men ogsaa net og sirligt forarbejde dem; især udmærkede han sig paa et Instrument, som han selv havde forfærdiget og hvorpaa der blev spillet ved hans hæderlige Begravelse.

§ 48. Man har mange smukke Exempler paa at stumme og døve Mennesker ved Guds Naade ere komne saa vidt, at de af gudsfrygtige og lærde Theologer ere blevne fundne skikkede til at annamme den Herres Jesu høiærdige Kjærlighedsmåaltid, af hvilke jeg kun vil fortælle nogle. I Aaret femten Hundred ni og otteti blev et døvstumt Menneske stedet til den hellige Nadverd, da han lagde sin Anger og Sorg over Synden for Dagen ved at slaa sig for sit Bryst og opløste sine Dine til Himmelen med dybe Sukke og sin Tro ved at pege paa den korsfæstede Christi Billede og derpaa oprække sin Haand mod Himmelen, for derved at tilkjendegive, at han ved Christi Kors og Blod var udsonet med Gud i Himmelen; han skrev derhos det Tyndsprag: Saa elskede Gud Verden osv., og den Herres Jesu Navn med egen Haand og ret sirlige Bogstaver paa et Stykke Papir. Da de evangeliske Christne i Aaret sexten Hundred ni og tyve bleve heftigt forfulgte i Belslin af Katholikerne og i Mængde henrettede, fandtes dersteds blandt Andre et døvstumt Menneske, der heller vilde dø end

gaa til Messe og betyngte sin Samvittighed. I en Landsby, som ligger henved to Mile fra denne Stad, lever der endnu en Bondemand, som forstørstedelen har mistet sin Hørelse, saa at han ikke kan forstaa Prædikenen i Kirken, eller heller høre, hvad man taler til ham, medmindre man raaber meget høit. For nogle Aar siden blev han ovenikjøbet efter Guds Villie blind paa det ene Øie, da han under Indhøstningen, idet han lagde Hvede i Lag, fik en Splint af et Areskjæg i Øiet, hvilket han efter flere Ugers ufigelige Smerter tilsidst mistede. Men denne Mand udmærker sig saaledes ved sit kristelige Sind, ved sin Kjærlighed til Guds Ord saavel som ved sit gudelige Liv og Levnet, at jeg ikke ved, om der er mange Saadanne at finde. Han gaar meget flittigt i Kirke, — som han selv siger, ikke for at høre Prædikenen (hvilket ikke er ham givet), men til et godt Exempel for Andre saavel som for at forrette sin Bøn i den forsamlede Menighed og for at kunne anfille sine gudelige Betragtninger over det anordnede Søndags-Evangelium. Da jeg engang spurgte ham desangaaende sagde han: Saa som jeg kjender Evangelierne, pleier jeg at overtænke ethvert af dem til sin Søndag, uddrager allehaande Lærdomme deraf til min Trøst og Opbyggelse, beder derhos inderligt til Gud, at saasom jeg ikke selv kan høre Prædikenen, Han da vil give mine til stede værende Medchristne Naade til at høre den med stor Nytte og bedre sig derefter. Denne Mand har foruden de Nye Testamente meget opmærksomt læst mange skønne Bøger, navnlig Arndts Paradis-Urtegaard og sande Christendom og ofte holdt ved dermed indtil lang tid paa Ratten, saa at hans gudsfrygtig Sjelehyrde mangengang forundrer sig over at en aldrende Mands ene Øie kan udholde det. Uagtet han ikke er formuende, har han dog ogsaa anskaffet sig d

tre første Dele af dette Værk og gjen-nemlæst dem næsten tre Gange med me-gen Flid og Andagt. Jeg har formaaet ham til at vise mig sin Bog, og jeg maatte beundre denne Mands Forstand i aandelige Ting, idet han med Rødfridt havde betegnet alle mærkelige Steder og hvad der især havde været opbyggeligt og trøsteligt for hans Sjæl, saaledes, at han strax vidste at finde det, osv.

§ 49. Jeg har etsteds i dette Værk fortalt om en gudfrygtig ansegtet Jomfru, og hvorledes hun engang blev trøstet i haarde Ansegtelser.*) Hun var Datter til en berømt Superintendent**) og havde mistet sin Helbred i sin Barn-dom ved et ubekjendt Tilfælde, idet hun havde forvredet sin ene Høfte og var ble-ven halt, saa at hun ikke kunde komme nogetsteds hen uden at støtte sig paa Vænke, Stole og andre Ting. Men hun var overordentligt flittig og andægtig til at bede og havde ved mange Ansegtelser og megen Læsning i gudelige Skrifter op-naaet saadan Indsigt og Erfaring i Chri-stendommen, at jeg kun har truffet Saa, som kunde sættes ved Siden af hende. Hun levede derhos saa maadeholdent og nød saa Lidet af Mad og Drikke, at man maatte forundre sig over at hun kunde leve deraf. Hun havde lært, grun-digt at forsmaa Verden og dens For-sængelighed og længedes, især siden sin salig Faders Død, efter en salig Opløs-ning, som hun ogsaa fik i Slutningen af August Maaned Mar sexten Hundred syv og sexti. Jeg vil endnu kun anføre et Exempel, nemlig et sindssvagt Menneske, som den hellige Augustin omtaler. Han var af Alle anseet for en Taabe og sandt sig med stor Taalmodighed i at man paa alle Maader drillede, beskjæmmede og fornærmede ham; men saasom han var opdragen i den christelige Religion, kunde han aldeles ikke taale, at man sagde det

Mindste til Christi Navns Vanskø, og dersom Noget fordristede sig dertil, plei-ede han at forfølge en Saadan med Stene og staaende ikke engang sin egen Husbond. Ligeledes har man mange Exempler paa Mennesker, som ikke have haft sin Forstands fulde Brug, men hos hvilke man dog har sporet mærkelige Tanker og glade, gode, hellige Bevægel-ser og Indsald, ligesom de Fleste ogsaa kommer til sig selv igjen før sit Ende-ligt og ofte udtale sig saa herligt om sin Tro, at man rigeligen har fornum-met Guds Naade og den Hellig Mands Virkning hos dem.

§ 50. Af alt dette følger nu, min Medchristen, du, som er hjerteligen be-tymrer for dit vanskø Barn, at du har større Marsag til at føie dig lydigt i Guds hellige Naad og lade Hans Villie behage dig vel end til at beklage dig over Hans Styrelse og i saa Naade gjøre dig unødige og unyttige Befymringer. Se, dit vanskø Barn er ogsaa et Guds Naadesbarn, et Lem paa den Herres Jesu aandelige Legeme, et Tempel for den Hellig And og en Arving til den evige Salighed. Det kan jo være det Samme, hvorledes vi komme igjennem Jammerdalen, — om vi fare vild deri-gjennem, som de Uvise og Vanvittige, eller vi blive ledede derigjennem, som de Blinde, eller vi halte, krybe eller blive baarne derigjennem, som de Lamme og Krøblingerne, eller vi vandre taus deri-gjennem, uden at tale med vore Med-reisende, som de Døve og Stumme, naar vi kun omsider naar frem til det him-melske Fædreland; den korte og timelige Glendighed kan ikke sammenlignes med den evige Herlighed, som af den Herre Jesus ogsaa er forhvervet og i Himme-len henlagt til de vanskø, men dog troende og gudfrygtige Mennesker, alden-stund vi vide, at ogsaa dette Fornedrelses Legeme da skal blive saaledes forklaret, at det vorder „ligedannet med den Her-

*) 3die Del, 14de Præd, § 26.

**) i Tydsland omtrent det Samme som Provst hos os.

res Jesu Christi Herligheds Legeme" (Filipp. 3, 20, 21), og at hvad der her „saaes i Vanære, skal opstaa i Herlighed, og hvad der her saaes i Skøbelighed, skal opstaa i Kraft" (1 Kor. 15, 43). Saaledes maa du nu vel, du gudelfsende Hjerte, have dit Smertensbarn her i Tiden med dets Mangel og Vanførhed; men Herren, som i sit Kjøds Dage gjorde de Blinde seende, de Halte gaaende, de Døve hørende og de Stumme talende, vil gjengive dig det i Evigheden uden nogen Lyde, prydet med stor Herlighed og himmelsk Klarhed. Saa vær nu stille for Herren, og lad Ham fuldbyrde sin hellige Villie med og ved dig og Dine; Han skal gjøre det vel Altsammen og tilsidst vise, at Han er dit Ansigts Frelse og din Gud. Væg imidlertid ogsaa din kristelige Taalmodighed, Sagtmodighed og Kjærlighed for Dagen ved dit Forhold mod saadanne elendige Personer; bær dig ikke ad som mange ugudelige Forældre, der ikke vide, hvorledes de skulle vise sig haarde nok mod sine vanføre Børn i Ord, Lader og Gjæringer, og ofte behandle dem ilde; Saadanne skulle engang have et vanstelt Regnskab at aflægge, og de Glendiges Sukke og Taarer skulle trykke dem haardt. Men betænk, du, min Medchristen, at ogsaa saadanne Menneſter høre til Guds Riges privilegerede Personer, og at vor Frelser ogsaa har ment dem, naar Han siger: „Hvo som giver en af disse Smaa itkun et Bæger koldt Vand at drikke, fordi han er en Discipel (det er et Christi Lem, en Troende, som tilhører Ham), sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn. Hvo som annammer et saadant Barn i mit Navn, annammer mig. Saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig" (Matth. 10, 42; 18, 5; 25, 40). Fordrag dem derfor med kristelig Taalmodighed; plei dem og sørg for dem efter bedste Evne;

bestræb dig for at de blive omhyggeligen og troligen underviste i den saliggjørende Kundskab om Gud og i sin Christendom til Gudfrygtighed, og at saaledes deres legemlige Mangel vorder erstattet ved aandelig Rigdom; saa skal du engang se dem Guds Engle lige i Guds Rige og evindeligen glæde dig over deres Klarhed og Herlighed.

§ 51. Endnu er der en Sorg for Børn tilbage, som uidentvivelig er den allertungeste for de gudfrygtige Hjerter, naar de nemlig klage og sige: At, Gud hjælpe mig, jeg har vanartige, ulydige, ugudelige Børn, som gjøre mig stor Hjertesorg, og jeg frygter for at jeg ei alene vil faa Skam af dem, men at de ogsaa engang ville komme til at dø i sine Synder og blive Helvedesbrande. Jeg maa bekjende, at dette er en Befymring, som neppe har sin Lige; thi saasom Børnene ligge Forældrene saare meget paa Hjertet, ja saa at sige ere en Del af deres Hjerte, saa maa deres Vanart volde dem stor Hjertesorg. Det er noget Skrækeligt og høist Sørgeligt for kristelige Forældre at maatte se sine Børn i Uvrighedens Baand og Fængsel, i Ilds eller Vands Nød, i Livsfare; men langt skrækeligere er det, naar de maa erfare, at de ere indviklede i Dævelens Garn, af hvem de ere fangne til at gjøre hans Villie (2 Tim. 2, 26), og naar de maa frygte for at skulle overlade sit Kjød og Blod til Helvedes Ild. Det var godt sagt af en vis gudfrygtig og redelig Kjøbmand, at han ingen bedre Skat havde end sine Børn; thi alt hvad Andet han eiede, maatte han engang lade tilbage i Verden; sine Børn derimod haabede han at skulle tage med sig i Himmelen. Men hvad skulle de dybt bedrøvede Forældre sige, som engang maa overlade sit Gods til Verden og sine Børn til Helvede? Der var etsteds, fortæller en navnkundig Theolog og Superintendent, en fornem og anseet Land-

adelsmand, hvis Søn var falden i Krigen, hvis Stedfader havde stude sig selv og hvis Datter havde giftet sig med hans Villie; denne Mand klagede sin Sorg for mig med grædende Tine og gjentog flere Gange de Ord: Af, Herre Gud, hvilken stor Hjertesorg er dog ikke Børnesorg! Gartnerne sige, at de tørre Grene paa et Træ, hvilke ere modne til Jlden, gjøre det stor Skade, idet de unddrage det megen Saft og Kraft; de onde og vanartede Børn kan man med Føie sammenligne med saadanne tørre Grene, idet de gjøre sine Forældre megen Sorg og derved unddrage dem deres Livsaft, saa at de ofte, udtærede af Kummer og Græmmelse, vandre bort før Tiden. Onde og ugudelige Børn ere sine Forældres Bærbjælder, der volde dem Smærter, som gaa gennem Marv og Ben, ja gennem Sjel og Hjerter. Man har havt Exempler paa at gudfrygtige Fædre og Mødre, som ved et Ulykkestilfælde have mistet et vanartig Barn og af samtlige Omstændigheder maatte slutte, at det var dødt i sine Synder og i Ubedyrkelighed og blevet Satan tildel, aldrig ere blevne glade mere; man har ikke kunnet faa dem i noget Bryllup eller andet Gæstebud; men de have tilbragt sin Tid i bestandig Sorg, med Sukke og Taarer. Vi vide, at David ved at modtage den Tidende, at det havde taget en saa sørgelig og ynfelig Ende med hans ugudelige, oprørske Søn Absalon, blev overmaade bedrøvet, græd og klagede: „Min Søn Absalon! min Søn, min Søn Absalon!“ (2 Sam. 18, 33) hvilken Sørgeklage den Hellig Mand har ladet saa nøie beskrive for at fremstille slige dybtbegravede Forældres Hjerter og lære os, at Han giver Alts paa deres Sukke og Klager.

§ 52. Nu vel, vi maa ogsaa lade det være os magtpaaliggende at imødegaa denne store Sorg med trøstelig Undervisning efter den Evne, Gud forlener.

For det Første bliver det da fornødent, at de kristelige Forældre, som have denne Sorg, foretage en nøiagtig Selvprøvelse og ransage sin Samvittighed for at erfare, om de maafe ved egen Brøde have bragt saadan Ulykke over sig og selv foraarsaget sine Børns Ugudelighed, hvoraf de nu have saa stor Hjertesorg. Dette kan være skeet paa forskjellige Maader, hvoraf nogle ere aabenbare, andre ube kjendte og skjulte. Den gudelige og rette Barnetugt er Noget, som ikke Enhver, der avler Børn, forstaar; det er en Kunst, som ikke Enhver, hvem Gud har skjænket Børn, kjender; hos Mange, maafe hos de Fleste fattes det strax i Begyndelsen paa et helligt og gudfrygtigt Væmed; de ønske sig og avle Børn efter Naturens Løb, efter Kjødets Lyster, som man ofte hengiver sig altfor meget til uden hellig Eftertanke, uden kristelig Mening og Hensigt, uden gudeligt Forsæt. Den Regel er almindelig og bør i alle Dele iagttages af de Christne: „Hvad heller I æde eller drikke, eller hvad I gjøre, da gjører Alts til Guds Ære?“ (1 Kor. 10, 31) Gudelskende Hjerter maa ikke ønske at faa Børn for sig selv alene, men først og fornemmelig for Gud, for Kirken og for Næsten. Ligesom Gud Herren giver Alts paa Menestet, førend det endnu er født, medens det, som Skriften siger, endnu er „i sin Faders Lænder, kjender det, før Han danner det i Moders Liv, og helliger det (til sin Tjeneste), før det udkommer af Moderslivet“ (1 Kong. 18, 19; Jer. 1, 5), saaledes bør ogsaa et Guds Barn efter sit Maal, give Alts paa den Livsfrugt, som endnu er i hans Lænder, og hellige den til sin Guds Ære og Tjeneste, aldenstund han er forpligtet til daglig at ofre sig selv med alle sine Le- gemes- og Sjælskræfter til sin Gud. Den gudfrygtige Hannas skønne Exempel er bekjendt, idet hun siger i sin Bøn: „Herre Zebaoth! dersom du ser til din Tjene-

rindes Glendighed og ihukommer mig og ikke forglemmer din Tjenerinde og giver din Tjenerinde mandligt Afkom, saa vil jeg give Herren ham alle hans Livs Dage" (1 Sam. 1, 11).

§ 53. Jeg formoder, at kjødelige og jordistfjendede Hjerter ville le af hvad jeg her har sagt og drive Spot dermed. Jeg taler imidlertid nærmest til gudsfrygtige Sjæle, som kunne dømme det, jeg siger; disse ville gjerne indrømme, at de Christnes samtlige Tanker og Gjerninger bør udspringe af Troen og Kjærligheden, styres og berherkes af Naaden og helliges ved et rent Hensyn til Gud, og herpaa maa det heller ikke mangle i den heromhandlede Sag, da den ellers er vanhel- lig og ikke kan takkes Gud, — efter Apostelens Udsagn: „Alt det, som ikke er af Tro, er Synd" (Rom. 14, 23). „Uden Tro er det umuligt at behage Gud" (Ebr. 11, 6). Herhen hører ogsaa, hvad han siger paa et andet Sted: „Dette er Guds Villie, Eders Hellig- gjørelse, at I skulle frygte Herren, saa at hver af Eder ved at bevare sit Legeme i Hellighed og Fæder, ikke i Begjærlig- heds Brynde, som Hedningerne, der ikke kjende Gud" (1 Thess. 4, 3 flg.). Der- næst maa christelige Ægtefolk endvidere iagttage, hvad vi allerede paa et andet Sted i dette Værk have bemærket*), nem- lig, at saasnart de fornemme, at Gud har velsignet deres kyske Ægteskæg og i sit skjulte Værkstæd begyndt at danne et Menneſke, skulle de betænke, at denne Frugt er avlet af uren Sæd og bæres og ernæres i et syndigt Legeme, hvorfor de bør anraabe Gud af Hjertet om at Han vil velsigne og hellige den, give den en god, fornuftig og gudsfrygtig Sjæl, lade den saa Del i Hans kjære Søn, Jesu Christi, allerhelligste Undfangelse og berede den til et Redskab for sin Naade og et Kar for sin Barmhjertig-

hed, samt at det ogsaa tilkommer Mød- rene, medens de have sine Børn liggende ved Brystet, at hellige dem til Gud med andægtige Sukke og anbefale dem til Hans Naadestyrrelse, faderlige Omsjorg og Opſigt. Og naar gudsfrygtige For- ældre sende sit Barn til den hellige Daab, bør deres Hjerte og Tanker være mere syjselsatte med Bøn og hellig Andagt end med overflødig Tilberedelse af et prægtigt Daabsmaaltid, en stadſelig Bar- selskæg, en pyntelig Bugge og lignende Narreværk og Forsængelighed. De maa endvidere saa at sige med sine daglige Taarebønner besvære og vande de Plan- ter, som ere fremspirede i deres Ægte- skabsſtange og siden ved den hellige Daab omplante i Guds Lyſtſtange, den christne Kirke, stedse overgive og ofre dem til sin himmelske Fader og med stor Andagt og hellig Fæder bede for sig selv og dem om den Hellig Aands Ledelse, osv. Naar nu I christelige Forældre, der ere bedrø- vede over Eders vanartige Børn, prøve Eders Samvittighed efter denne Under- visning, saa ville I maaske strax finde, at en Hoveddaarsag til denne Glendighed er, at I enten aldeles ikke eller dog kun løseligen og altfor lidet have betænkt alt Saadant og i en saa hoivigtig Sag for- glemt Eders christelige Skyldighed, hvor- for det ikke maa forundre Eder, om der af en ikke helliget og velsignet Rilde er udslydt best Vands, der bringer Eders Dine til at rinde over, og at de Vin- kviste, som I ikke tilbørligen have pleiet ere blevne „omſkiftede for Eder ti forvandlede Kviste af et fremmed Vintre" (Jer. 2, 21).

§ 54. Men vi maa end yderligere undersøge Aarsagerne til denne Ulyk- ke og henregne da ogsaa hertil den daar- lige, vanhellige Barneopdragelse, hvor- ved forskjellige Ting ere at bemærke. De er i disse sidste Tider noget ganske Al- mindeligt, især hos formuende og for- nemme Forældre, at de uden Nødven-

*) 1ste Del, 5te Prædiken, § 44 og 45.

dighed, blot for ikke at volde sit syndige Kjød nogen Møie, men skaffe det lutter gode Dage, berøve sine Børn Modersmelken og overgive dem til Ammer, som for det meste kun ved Raadhed og Utugt ere blevne satte istand til at give et Barn Die; disse ere i Almindelighed lefsindige, ugudelige, frække, egenfindige, jensstridige, ondskabssulde og bitre og kjende Lidet eller Intet til Christendommen og den sande Gudsfrygtighed, hvorfor det ikke er at vente, at de, medens de opamme et Barn, skulle have hellige Tanker, opsende fine Sukke til Gud og ønske, saa meget de staar til dem, at indgyde det Kjærlighed til Gud tilligemed Melken; langt snarere er det at befrygte — og det lærer ogsaa Erfaringen —, at de med Melken tillige bringe det sit eget ugudelige Sind. Jeg vil her ikke vidtløftigt anføre, hvad der allerede af Andre er skrevet angaaende denne Sag. Jeg vil kun bringe christelige Forældre til Eftertanke og raade dem til, hvis de have vanartige Børn, at prøve sig selv, om de ikke ogsaa have forsynet sig mod Gud deri, at de have ladet den Kilde, som han havde beredt til Børnene i Moderbryttet, tilstoppes og udtørres, gjort Vold paa Naturen og af intetsigende Grunde berøvet sin Livsfrugt, hvad der efter Guds og Naturens Ret tilhørte den, og saaledes gjort Begyndelsen til at overantvordes den til Verden og dens Forsørelser, — saa det de kunne hense til sin Gud med ydmyg Erkjendelse, med hjertelig Linger og Afbigt.

§ 55. Ved den paafølgende Opdragelse er at tage i Betragtning, at selv udfrygtige Forældres Hjerter ikke altid ere rene, men at der ofte blander sig noget Kjødeligt og Syndigt i deres Hengter og Formaal. De beslutte sig vel paa at opdrage sine Børn godt og ønske anderligt, at de maa arte sig vel; men dette sker dog ikke i Enfoldighed og gu-

delig Retfærdighed, paa det de kunne blive Gud til Pris, være sig paa hvad Maade og i hvilken Stilling det behager Ham, men for at de desformodt kunne faa Vre af Verden; derfor ser man ofte, at naar Børnene i sin spæde Ungdom te sig vel og give godt Haab, kunne Forældrene ikke følge sine Hjerterets Vreslyge. De gjøre ved given og tagen Leilighed meget Væsen af sin lille Søn eller Datter, rose deres Færdighed og Duelighed, selv i deres Nærværelse, og holde andre, især fattige og ensfoldige Folks Børn for Døsser og Intet imod sine egne. De drømme derhos ofte om Guld og grønne Skove og forestille sig allerede, hvilken Vre og Glæde de skulle komme til at opleve af sine Børn, — hvilken Velstand, Rigdom og Lykkelighed disse formodt sine herlige Evner skulle opnaa, og hvorledes Alle desaarjag skulle prise dem lykkelige. Herved bliver Tilliden til Guds blotte Naade og Velsignelse blandet med kjødelige Indbildninger; Bønnen svækkes; Andagten bliver kold, og hele Opdragelsen fordærves ved Efterladenhed og Sikkerhed, saa at den hellige Gud finder sig bevæget til efter sin retfærdige Dom at tilstede, at slige Børn, som have været Forældrenes Viguder, arte sig ilde og gjøre deres søde og stolte Indbildninger til lutter Hjerterjorg.

§ 56. Almindeligt er det ligeledes, selv hos gudsfrygtige Forældre, at fordi de selv hade det Onde og efterjage det Gode, tro de sine Børn altfor vel, idet de anse det umuligt, at de med sin stadige Øvelse til Gudsfrygtighed skulde kunne opelske eller opdrage ugudelige Børn, og efterdi de ved Guds Naade ere meget kjærlige, sagtnodige og venlige mod Alle, saa lade de dette i altfor høi Grad blive Børnene til del, forskæle dem og lade dem for meget have sin egen Villie, og om de end mærke onde Tilboieligheder og Anslag hos dem, som allerede begynde

at bryde ud i Frugter, saa kunne de dog ikke bringe det over sit Hjerte at straffe dem med Alvor og Iver derfor, men undskyldte Alt og haabe, at det nok bliver anderledes med Tiden, saaledes som ogsaa Ypperstepræsten Eli var sindet, om hvem Herren siger, „at han vidste, at hans Sønner bragte Forbandedse over sig, men holdt dem ikke i Afe“ (1 Sam. 3, 13). Heri forsynde ofte Mødrene sig mest, idet de haabe saa meget Godt om sine Børn, at de ikke engang kunne taale, at Noget ser surt paa dem, — uden at betænke, at de ligesaavel som alle andre Mennesker ere undfangne og fødte i Synd og bære Roden til al Lastefuldhed og Ugudelighed i sin Varm. Ligeledes lade Forældrene ofte sine Børn altfor tidligt erfare og vide, at de ere formuende; de klæde dem mangengang over deres Stand, ligesom Duffer; de give dem Penge under Hænder, før de endnu vide, hvorledes de rigtigt skulle bruge og anvende dem, og række dem saaledes den Nøgel, hvormed de kunne aabne Døren til allehaande Synder — jeg mener: de give dem Midler og Anledning til desto før at tage Del i Spil og Drik og gjøre Alting med efter Verdens Lyster og Begjæringer. En saadan taabelig Kjærlighed, der kun bliver Børnene til Fald, maa Forældrene ofte senere bøde for med hede Taarer. Det gaar hermed som med de Træer, man om Vaaren vander med varmt Vand eller om hvis Rødder man lægger Kalk; de springe vel tidligere ud end andre Træer, frembringe Blade, Blomster og nogle ufuldkomne Frugter; men siden dø de ud og ere ikke mere nyttige til Noget. Saaledes ogsaa: naar Forældrene for tidligt lade sine Børn mærke, hvor høit de elske dem, og af ubetænksum Kjærlighed og altfor stort Haab give dem Midlerne til Synd ihænde, saa synes det vel i Begyndelsen, som om der skulde blive noget Udmær-

ket af dem; de blive modige, saa en løbende Tunge, et forslagent Sind og en tidlig Verdensduelighed; men den sande Gudsfrugt udslukkes alt mere og mere; den barnlige Lydighed mod Gud og Forældrene forsvinder; Hjertet forvildes, indtil det bliver til et uddødt og fortørret Træ, som er hjemfaldet Ilden.

§ 57. Man ser ogsaa undertiden, at somme Forældre falde til den anden og modsatte Side. Idet de nemlig høre og læse, at Skriften formaner Forældrene saa alvorligt til at behandle sine Børn strengt og holde dem under Riset, bøie deres Hals og banke deres Sider osv. (Ordsp. 23, 13, 14; Sir. 1, 24; 30, 12), gjøre de altfor meget af Tingene, især i utidig og usornuftig Brede; de vide ikke at holde Maade; de piiske og prygle dem ofte med megen Ubarmhertighed og formene — hvilket er det værste — at de dermed have gjort Guds Befalinger om en gudelig Barneopdragelse fuldkommen Fyldest, men maa dog senere til sin store Hjertesorg erfare, at de med sin altfor strenge Tugt Intet have udrettet, men kun opdraget ondskabssfulde og ugudelige Børn, som had dem alle sit Livs Dage og gjøre den al den Fortræd og Beskjæmmelse, de kunne. Slige Forældre betænke ikke hvorledes den Hellig Aand paa andre Steder har udtalt sig om den streng og haarde Tugt. Gjennem Paulus siger Han saaledes: „I Fædre, opirrer ikke Eders Børn, men opfoder dem i Tugt og Herrens Formaning“! (Efes. 6, 4) og hvorledes dette er at forstaa, har Han selv aabenbaret med disse Ord: „I Fædre, opirrer ikke Eders Børn (ved usornuftig og overdreven Tugt, ved tyranisk og grusom Straf), paa det de ikke skulle tabe Modet“ og al Fortrolighed til Eder — Kol. 3, 21). Den altfor strenge Tugt og de ufaderlige Straff frembringe intet gudfrægtigt, men vel

med Ondskab og Bitterhed opfyldt Barn; saalænge det er lidet og ungt, bliver det kun bragt saa vidt, at det bliver forsigtigere i sin Underfundighed og hængiver sig varssommere til sine Synder; men naar det bliver stort og er voget fra Riset, pønser det vel endog paa Hævnen over Forældrene. Jeg har af troværdige Folk hørt fortælle et Exempel herpaa, nemlig, at en formuende Mand her paa Stedet havde en Søn, som han havde behandlet meget haardt, ofte pryglet slemt for en ubetydelig Aarsags Skyld samt, naar Forseelsen tykkedes ham ret stor, taget ham ned i Kjelderens, bundet ham til en Stolpe og pisstet ham ubarmhertigt; Sønnen blev tilsidst saa vant til Hug og Slag og saa forhærdet, at han ikke mere bad om Staaansel eller udgød nogen Taare, om han end blev pryglet noksaa grusomt. Men da han vogte mere til, og hans Fader sendte ham til en Naboby, for der at gaa i Skole, begyndte han snart at føre et vildt og udsvævende Levnet, kastede Bøgerne under Bænken og løb i Krigen. Da nogle Landsmænd senere stødte paa ham, lod han sig forlyde med at Intet skulde glæde ham mere i Verden end at han havde sin Fader paa et Sted, som han ønskede, for at han kunde myrde ham med sine egne Hænder; thi Andet havde han ikke fortjent af ham, fordi han havde behandlet ham ikke som en Fader, men som en Bøddel og derved afdraget hans Sind fra alle gode Tanker.

§ 58. Det tildrog sig i Aaret sexten Hundred to og femti i en nærliggende altmarkisk By, at en Borger og Jordbruger dersteds om Natten, da han var drukken, blev ihjelslagen med sin Kones Vidende af sin Tjenestekar, understøttet af Husbondens blinde Søn, et ungt Menneſke paa femten til sexten Aar. Aarsagen hertil var, at han havde behandlet sin Kone og bemeldte blinde Søn meget tyrannisk og ofte raset som en

Løve og Bjørn i sit Hus, hvorfor Konen først nogle Gange havde ladet Sønnen komme Gist i hans Mad, hvilken han imidlertid atter havde givet fra sig, og tilsidst med store Løfter overtalt Karlen til med Sønnens Bistand at fuldføre den rædsomme Morddaad, som alle tre Personer siden maatte bøde for med en smertelig og skjændselsfuld Død. Derfor er det høist fornødent, at Forældrene først og fremst anraabe Gud om Naade og Velsignelse til at opdrage sine Børn vel og ikke tænke, at de skulde gjøre Børnene underdanige og lydige mod Gud, men at Gud maa gjøre Børnene underdanige og lydige mod dem; de maa ei heller blot lade det komme an paa meget Alvor og stor Strengthed, men snarere søge at vinde sine Børn ved fornuftigt Maadehold, ved faderlig og moderlig Sagtmodighed og Kjærlighed, ved eftertrykkelige Formaninger og ved et godt Exempel. Det maa altid være saaledes beſtaffent med Straffen, at Barnet kan mærke, at den sigter til dets Vel. Den Haand, som fører Riset, maa styres af et kjærligt Hjerte og ledsages af en fornuftig Tunge. Dette, saavel som Alt, hvad vi gjøre, maa ske i Frygt for Gud og som for Hans Aarsyn. Man maa ikke tugte sine Børn efter sit kjødelige Sind, men efter Guds hellige Villie. Intet er urimeligere end at Forældre, der selv forsynde sig imod Gud med Banden, Brede, Trætte, Skjælden og Smælden og give hele sit Hus Forargelse, ville forbedre sine Børn og afholde dem fra at synde. Hvorledes skal Gud kunne velsigne en Barnetugt, som er mere overensstemmende med Satans end med Hans hellige Ord og Villie? Jeg har kjendt en forstandig Fader, som, naar et af hans Børn havde begaaet noget Strafværdigt, udsatte Afstraffelsen, gav sig Tid til at betænke sig og forvare sig mod overdreven Brede og imidlertid anraabte Gud inderligt

om i Naade at velsigne hans faderlige Ræffelse og lade den opnaa det forønskede Dømed, talte derhos gudeligt og opbyggeligt ved Bordet og ellers, hvorved Barnets Hjerte blev forberedt til Omvendelse; siden tog han Tiden og Veiligheden iagt til at foreholde sit Barn dets Forseelse og straffe det med Fornuft. Alt dette anfører jeg i den Hensigt, at saasom det i det store Kors, hvorom vi her tale, ligesom i alle andre Trængsler, fremfor Alt er fornødent, at man har en naadig Gud og en god Samvittighed, som man imidlertid ikke kan erholde uden sand Omvendelse, de christelige Forældre derfor skulle prøve sig selv omhyggeligt efter denne Undervisning og undersøge, om de maaske have stødt an heri, erkjende sine Feil og anraabe Gud desto ivrigere og indstændigere om Forbedring, Hjælp og Trøst.

§ 59. I samme Dømed skulle de ogsaa betænke, om de maaske have foraarjaget dette Kors og denne Guds Tilskikkelse enten ved Ulydighed mod sine egne Forældre, idet Erfaringen ofte lærer, at naar Børnene misbruge sine gudfrægtige Forældres Enfoldighed, Kjærlighed og Venlighed, tykkes sig selv klogere end de, bruge ubestodne og uvenlige Ord imod dem, skamme sig ved deres Fattigdom og daarlige Tilstand, forlade dem i deres Alderdom, ikke tilbørligen pleie og opvarte dem i deres Sygdom eller fornærme dem paa andre Maader, pleier Gud at tilstede, at de siden saa Børn, som maale dem igjen med samme Maal, hvormed de have tilmaalt sine Forældre, — eller ved utidig Rarrighed, naar de for at efterlade sine Børn Meget eller for at forsyne dem efter deres egen Villie med Klæder, Mad, Drikke og Fornøielser, lukke sin Haand for Kirker, Skoler og Fattige; man ser ofte, at selv gudfrægtige Mennesker ikke forholde sig rigtigt i denne Henseende, idet de

formene, at de af Hensyn til sine Børn have god Grund til at vise sig karrige i milde Gaver og Almiser, medens de dog ikke ere karrige mod sine Børn, men ofte klæde dem overdaadigt, efter Verdens Sind, og give dem Alt, hvad de pege paa. Naar nu Barnet paa denne Maade bliver foretrukket for Gud, for den Herre Jesus, Hans Tjeneste og trængende Lemmer, hvad Under er det da, at Gud efter retfærdig Dom tillader, at det siden bliver sine Forældre til et Anstød og en Engel Satan og voldrer dem megen Hjerteforg? — eller ved Utaalmodighed og Rnurren mod Gud; det hænder ofte, at Forældre enten ingen Børn have, eller at de, om Gud har skjænket dem saadanne, miste dem ved en tidlig Død; da henfalde de stundom til Utaalmodighed og ville paa al Magt have Børn eller beholde dem, som de have; naar da Gud tidligt borttager deres Livsfrugt, saa vide de ikke at holde Maade med Sorg og Graad og Klager; da ville og kunne de ikke finde sig i Guds hellige Raad og Villie.

§ 60. Det har hændt, at en rig Frue, som Gud havde frataget hendes Børn, ved hvilke hun havde hængt sit Hjerte altfor meget, lod sig forlyde med at Gud ikke havde opfyldt sin Forjættelse mod hendes Børn, da han i det fjerde Bud havde lovet de lydige Børn et langt Liv, ligesom hun ogsaa sagde til de Fattige, at de kunde gaa sin Vej, — hun skjottede ikke om at give dem Noget, — hvorfor havde de ikke bedet til Gud om at Han vilde lade hendes Børn leve? For nogle Aar siden, siger Dr. Sacc, fordum Dompræst hersteds, var her en Kone, som havde havt fjorten Børn, af hvilke tretten døde i sin spæde Alder, hvorover hun græd og hylede altfor meget; derimod beholdt hun sin sidste Søn, der siden gjorde hende megen Hjerteforg, idet han blev radbrækket for Kirkeran; da sagde hun: *Alt, Gud give,*

at jeg ogsaa kunde have fulgt denne til Graven! Saaledes gaar det; Forældrene ville ofte, om jeg saa maa sige, aftrødse Gud Børn eller beholde dem imod Hans Tanke og Villie; ligesom Han nu borttager nogle i Naade, for at Verdens Ondskab ikke skal omstifte deres Forstand, og for at de ikke skulle blive indviklede i de sidste Tiders Ugudelighed, saaledes lader Han paa den anden Side i Brede Forældrene, naar Han ser, at de modsætte sig Hans naadige Villie, beholde et eller andet, af hvilket de senere have saa megen Bedrøvelse, at de maa gaa i sig selv, erkjende sin Synd med hjertelig Anger og anraabe Ham om Trøst og Hjælp. Nu vel, i alle disse Henseender maa I prøve Eder vel, I christelige Forældre, og omhyggeligen ransage Eders Samvittighed; finde I da, at I i et eller Andet have tilfidesat Eders christelige Pligt og Skyldighed og selv foraarjaget Eder den Hjerteforg, som I have af Eders vanartige Børn, saa have I vissest ikke Grund til at besvære Eder over den hellige og retfærdige Gud, men snarere til at ydmyge Eder under Hans vældige Haand og sige: „Retfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme“ (Ps. 119, 137). Tænk paa Profetens Ord: „Hvorfor knurrer et Menneske, som lever? Enhver knurrer for sine Synder! Vader os ransage vore Veie og opspore dem og vende om til Herren!“ (Begr. 3, 39 flg.). Beders tillige desto ivrigere til Gud, at Han vil tilgive og og raade Bod paa Eders Forseelse, stjenke Eder selv og Eders vanartede Børn et bodefærdigt Hjerter og efter sin Almagt og store Barmhertighed gjøre godt igjen, hvad I have gjort ilde!

§ 61. Men her ville I maasse sige: Al, vi føle desværre i vore Hjerter, og vor Samvittighed overbeviser os om at vi ikke have været saa aarvaagne, saa nidkjære, saa forsigtige og gudfrygtige i

Barnetugten, som vi burde have været, og vi ville ogsaa gjerne lide den timelige Trængsel, Skam og Skjændsel, som dette fører med sig; men hvor skulle vi hen med vore arme bedrøvede Samvittigheder, naar vi ere overbeviste om at vort Barn er evigt fortabt? Jeg maa indrømme, at dette er en tung Byrde for et desuden forhen dybtbedrøvet Hjerter; men ikke desto mindre skulle I christelige Forældre tage i Betragtning til Eders Trøst, at Eders Forseelse i Barnetugten ikke har sin Oprindelse fra Ondskab, Ugudelighed, Forsæt og Foragt for Gud, men dels fra Uvidenhed, dels fra menestelig Skrøbelighed, idet I have givet altfor meget efter for den naturlige og kjædelige Kjærlighed og ellers i denne Sag gjort for Meget eller for Lidet. Men efterdi I nu af Hjertet erkjende, angre og med mange modige Taarer i Jesu Navn afbede denne Feil, saa bør I ikke tvivle om Hans Naade, som Han aldrig negter de bodefærdige Syndere. Det er intet daarligt Tegn paa et bodefærdigt Hjerter, at I erklære, at I gjerne ville lide den timelige Trængsel, som er en Følge af Eders Forseelse, — hvorom vi allerede have lært det Fornødne paa et andet Sted i dette Bærk.*) Til at berolige Eders bekymrede Hjerter vil det ogsaa være tjenligt, at I nu af al Magt beslutte Eder paa atter at bringe i Lave, hvad der forhen er forseet eller forsomt. Afslader ikke at fremstille Eders Børn for den barmhjertige og misfunderlige Gud, med daglige, inderlige Bønner, og beder ham med hede Taarer i Jesu, Hans allerkjæreste og lybige Søns, Navn, at Han vil forlade Eder Eders Forseelse og Forsømmelse, erstatte Eders Mangel efter sin Naades Rigdom, ombvende og tilbagebringe Eders fortabte Søn og efter sin hellige Villie angribe ham med Sygdom, Fattigdom og andre Trængsler,

*) 2den Del 3die Præd., § 16.

nøde ham til Omvendelse og frelse hans Sjæl! Denne Bøn maa imidlertid ikke være koldfindig, men alvorlig og heftig, saaledes som en saa høist magtpaaliggende Sag fordrer; man maa ikke nøies med at paakalde Gud angaaende denne Sorg i sine regelmæssige Morgen- og Aftenbønner, men ogsaa desangaaende holde overordentlige Bedetimer; ikke blot Forældrene maa i saa Henseende forene sig og tilsammen ligge for Gud paa sine Knæer og Ansigter og arraae Ham om Hjælp, Trøst og Raade; men de maa ogsaa tage Forbønner tilhjælp af gudfrygtige Prædikanter og andre Christne, være sig Fremmede eller Venner, naar de kun ere varagtige i Bønnen, ja ogsaa glæde Husarme, gudfrygtige Enker og Faderløse, Syge og Elendige med rigelige Almisser og derved gjøre dem forbundne til at staa dem bi i dette tunge Kors med sine andægtige Forbønner. Jeg kan minde, at jeg i min Ungdom hørte etsteds, at der fra Prædikestolen i den forsamlede Menighed blev bedet til Gud for et Par christelige Ægtefolk, som havde et stort Huskors og en tung Sorg, om at Han vilde trøste dem kraftigt, forbarme sig over dem og glæde dem med Hjælp og Redning. Hvo ved, om ikke hermed var ment det selvsamme Kors, som vi her omhandle? Vist er det, at det ikke vil være utjenligt, at I christelige, bedrøvede Forældre gjøre det Samme; thi Herren har stedse Hjærter i sin Menighed, som medlidende føle sin Næstes Nød og Kors og komme ham tilhjælp med sine Sukke og sin hellige Andagt.

§ 62. Afslader derhos ikke, dagligen at formane Eders onde Børn og at forestille dem Guds hellige Villie, deres Daabspagt, deres christelige Pligt, Nytten af den sande Gudfrygtighed og den timelige og evige Skade af Ugudeligheden saavel som Faren for deres arme Sjele. Gre de bortfjernede fra Eder,

saa gjører det ved vemodige og bevægelige Breve eller ved andre gudfrygtige og erfarne Christne, ligesom den hellige Augustin fortæller om sin kjære Moder Monika, at da han endnu vandrede i manikæiske Wildfarelser*) og førte et vildt og udsvævende Levnet, paalagde hun gudfrygtige og dygtige Christne, som hun traf paa, at give sig i Samtale med ham og søge at omvende ham fra hans Veis Wildfarelse. Ved denne Leilighed fortæller han tillige den mærkværdige Tildragelse, at da hun ogsaa anmodede en i Skriften vel erfaren Biskop herom, vægrede denne sig ved at indlade sig i nogen Samtale med hendes Søn, saasom han formedelt fit Sværmeri og de store Indbildninger han nærede om sig selv, var uimodtagelig for gudelig Undervisning, osv. Da hun imidlertid ikke ophørte at bede ham med mange Taarer om dog at ville gjøre et Forsøg med ham, blev han ligesom lidt vred og sagde: Gaf bort! saa sandt jeg lever, det er ikke muligt, at en Søn af saa mange Taarer skulde kunne fortæbes, hvilke Ord hun annammede som talte til hende fra Himmelen og senere erfarede med Glæde, at de i Virkeligheden bleve opfyldte. Vi heller vil det være afveien, at christelige Forældre bestræbe sig for at betage sine ugudelige Børn alle Anledninger og Midler til at synde og fortsætte sit onde Levnet; de maa ei alene selv ingen Penge sende dem, men ogsaa forbyde og forhindre, at der gives og rækkes dem af Andre. Jeg kan heller ikke misbillige det Raad, som en udenlandsk Lærer**) giver i dette Tilfælde, idet han siger: Naar du (christelige Fader) befrygter en Ulykke, og der er Grund til at tro, at dit vantro Barn vil gjøre en ond Gjerning,

*) Manikæer, Tilhænger af den persiske Brangelærer Mani eller Manes, som lærte, at der var to evige Grundvæsen, et godt og et ondt, — at Christus kun havde et Skinlegeme, og at hans Lidelser kun vare tilsynsladende, osv.

**) Drelinc.

som kunde have til Følge, at det kom til at ende sit Liv under Skarpretterens Hænder, saa handlede du ikke ilde, om du satte det i et offentligt Fængsel (eller bragte det i et Tugthus) og lod det forblive indespærret der i nogen Tid. Jeg kjender nogle af mine Venner, som have gjort dette og for hvilke det har lykkets godt; thi Fængslet (Tugthuset) har ikke blot affondret deres Børn fra ondt Selskab og hindret dem fra at handle ilde og fortsætte sine Udsvævelser; men det har ogsaa tjent til deres Omvendelse og gjort, at de have fattet Afsty for sit foregaaende Levnet, saa at det har gaaet dem som Manasse, der blev omvendt i sit Fængsel: thi „da han var i Angest, bad han ydmygeligen for Herrens, sin Guds, Ansigt og ydmygede sig saare for sine Fædres Guds Ansigt“ (2 Krøn. 33, 12). Saa vidt han. Naar nu Herren, Ederes Gud, faar se den Iver, den Fortørnelse den Frygt, den Længsel, den Midkjærlighed, den Røbselse, som Bedrøvelsen efter Gud har virket hos Eder (2 Kor. 7, 11), saa vil Han udentvivl i Naade forbarme sig over Eder og enten velsigne Ederes Bestræbelser, saa at I saa revet Ederes Barn ligesom en Brand ud af Ilden (Juda B. 23) og bevare det fra Fordømmelsen eller om det foragter og slaar Alt, hvad I gjøre imod det, hen i Vind og Veir og desaarfsag gaar fortabt, saa vil Han i Naade for Jesu kostbare udøste Blods Skyld erklære Eder angerløse.

§ 63. I ville maaske endvidere sige: At, men det er dog altfor haardt og stræffeligt for et christeligt Hjerter at se og erfare, at Ens Barn er omkommet i sine Synder og er for evig bortstødt fra Guds allerhelligste Afsyn, og hvorledes er det muligt, at de Forældre, som Saadant vederfares, kunne have Glæde og give sig tilfreds i dette eller hint Liv? For at svare herpaa, da maa jeg tilstaa, at næst de store aandelige

Ansættelser og den Sjeleangst, som de gudelskende Hjerter ofte maa lide, kan udentvivl intet tungere Kors ramme dem end dette. Imidlertid tjener det til deres Trøst, at dette Tilfælde henhører til Guds Domme, hvilke vel kunne være ubegribelige og forfærdelige, men dog aldrig uretfærdige. „Retfærdig er Herren i alle sine Veie og misfundelig i alle sine Gjerninger“ (Ps. 145, 17). Intet gudsfrygtigt Hjerter kan sige, naar hans vanartede Barn efter Guds retfærdige Dom bliver borttaget til Fordærvelsen, at det lider Uret, men at det faar, hvad dets Gjerninger have forskyldt. Saalænge det endnu lever, og man kan have Haab om at det staar til at redde, aflader en christelig Sjel vistnok medrette ikke at klage, at sulte for Gud og at bede og paakalde Ham; men naar den i Udsaldet ser og erkjender Guds hellige Villie, saa bør den i største Ydmyghed og med stille Taalmodighed sige: Herre, Du er retfærdig, og dine Domme ere rette. Havde mit Barn søgt Dig, saa havde det fundet Dig; men efterdi det har forladt Dig, saa har det ingen Uret lidt ved at Du har forkastet det i Evighed (1 Krøn. 28, 9). Her maa den Være, den pligter sin Gud, og den Lydighed, den skylder Hans hellige Villie, gjælde mere hos den end den Kjærlighed, den bærer til sit Barn. Den maa overveie, hvad Moses siger til de retfindige Leviter og Guds Tjenere: „Dine Thummim og dine Urim høre din fromme Mand (Levis Stamme) til, — — han som (i Guds Anliggender, og naar han paa den ene Side har Herrens Bud og paa den anden Side Mennestenes Onsker og Gunst) siger om sin Fader og Moder: Jeg ser dem ikke, og sine Brødre kjendes han ikke ved, og sine Sønner ved han ikke noget af: thi de tage vare paa dit Ord, og din Pagt bevare de“ (2 Mos. 33 9. 10). En sand Christen bør i denne Henseende være som et frugtbart Træ, der

har en fortørret Gren, som Gartneren afhugger, hvorefter det grønnes og voger desto frodigere og bærer desto rigeligere Frugt, eller som en Vinstok, af hvilken man har borttaget de overflødige og unyttige Ranker og som vel ligesom græder en Tidlang herover, men siden frembringer desto lifligere Druer; jeg mener: et gudsfrygtigt Hjerter maa vise christelig Besindighed i et saadant sørgeligt Tilfælde, lydigt underordne sin Villie under Guds hellige og retfærdige Villie og vedblivende bestræbe sig for at tjene Ham herefter som tilforn med Trost, Fliid og Nidkjærlighed.

§ 64. Saa bør man ogsaa lægge Mærke til at i hint Liv, og naar Guds Domme over de Ugudelige paa den yderste Dag blive fuldkommen aabenbarede, vil det forholde sig langt anderledes med de gudelskende Sjæle end nu; thi efterdi de her endnu bo i det syndige Kjød og derfor ere behæftede med allehaande Skrøbeligheder saa kunne de ikke strax og fuldkommen, saaledes som de dog burde, underordne sin egen Villie under Guds hellige og retfærdige Villie og prise Ham selv i Hans Domme; men hisset, naar de have opnaaet den forønskede Fuldkommenhedstilstand, vil det ikke være dem tungt, langt mindre smerteligt at se sin Guds retfærdige Domme over de Ugudelige; de ville da ikke betragte Nogen som Sin uden den, som er Guds; Alle, som ved Ubodsfærdighed og Vantro have fremmedgjort sig for deres Jesus, ville ogsaa være dem fremmede; de ville da ikke anse noget ugudeligt Menneſte for sin Egtesælle, sin Broder, Søn, Datter osv., men som en Guds Fiende og en Foragter af Hans søde og dyrebare Naade og ville derfor med Glæde prise Hans Retfærdighed imod det. Og dette forstod meget godt en vis gudsfrygtig Møder, om hvem en udenlandsk Lærer*)

fortæller, at han havde hørt hende tiltale sit vanartige Barn, over hvilket hun ofte havde ført store Klagemaal og følede det mange Taarer og for hvilket hun havde opsendt mangfoldige Bønner, saaledes: Naar da alle mine Sukke, Taarer og Formaninger intet gjælde og formaa hos dig, saa skal du vide, at dersom du ikke ved Guds Naade omvender dig, vil den Tid komme, at jeg vil glæde mig over din Fordømmelse. Herom vidne ogsaa de Steder i Johannes's Aabenbaring, hvori de Helliges Glæde over Guds Straffedomme over de Ugudelige skildres os, som naar de synge og sige: „Store og forunderlige ere dine Gjerninger, Herre, Gud, Du Allmægtige; retfærdige og sande ere dine Veie, Du, de Helliges Konge. Hvo skulde ikke frygte Dig, Herre, og ære dit Navn? thi Du alene er hellig; thi alle Folkslag skulle komme og tilbede for dit Nafn, fordi dine Domme ere aabenbarede“ (Aab. 15, 3. 4; jfr. Kap. 19, 1. 2 flg.), og naar en Engel siger: „Retfærdig er Du, Herre, Du, som er og som var, du Hellige, at Du har fældet denne Dom, og en anden: Ja, Herre, Gud, Du Allmægtige, dine Domme ere sande og retfærdige“ (Aab. 16, 5. 7).

§ 65. Men førend jeg slutter, maa jeg endnu undersøge og belyse en anden Sorg hos en gudsfrygtig Sjæl, den nemlig, naar Nogen klager og siger: Alt desværre, jeg er en stakkels dybtbedrøvet Enke, og mine Børn ere faderløse, osv. Jeg maa indrømme, at det er et bittert Ord og en sørgelig Ting at hede og være en Enke. Mogle holde for, at en Enke hos os Tydske har sit Navn (Wittwe) af weit (vid, stor) og Weh (Ve, Sorg), fordi hendes Sorger ere mangehaande og gribe vidt om sig. Hebræerne have benævnt hende af at tie og at binde, fordi en Enke maa nedsvælge megen Sorg og tie til den Uret, der vederfares hende, og fordi hendes Hæn-

*) Nehem. Roger.

der ligesom ere bundne, saa at hun ikke kan værgе og forsvare sig. Enfer og Faderløse, siger en berømt og forstandig Mand, høre til de beklagelsesværdigste Mennesker i Verden, der saa erfare megen Fornærmelse, men lider Beskjærmelse. Da hin kloge Kvinde fra Thekoa kastede sig ned paa sit Ansigt for Kong David og paa alle mulige Maader søgte at bevæge hans Hjerte, og han spurgte hende: Hvad fattes dig? svarede hun: „Sandelig, jeg er en Enkevinde, og min Mand er død“ (2 Sam. 14, 5). Kongen kan let tænke sig til hvorledes det gaar en Enke; jeg bliver forurettet og undertrykket. Enfer og Faderløse, siger den aandrige Arnd, ere stakkels forladte Mennesker; Ingen lider større Bøld og Uret, — Ingen bliver mere bagvasket og beløiet end de.

§ 66. En Enke er fordetmeste lig en Vinranke, hvis Støtte, som den klynge sig til, er forraadnet og kastet omkuld af Vinden og over hvilken Enhver vil løbe med sine Fødder. Jeg formener, at min Gotthold ikke har truffet det saa ilde, naar han sammenligner hende med et Træ, fuldt af Frugter, men uden Gjerde; thi ligesom et saadant Træ er et Rov for Hvermand og maa lade sig knække og bestadige ved Stenkast, saaledes gaar det ogsaa med Enfer og Faderløse; Enhver vil slaa sig til Ridder paa dem; Enhver vil have deres Guds; man trænger og bedrøver dem allevegne og paa alle Maader. Naar en Egtehustru straaler af sin Mands Lys, som den keiserlige Ket siger, saa kan man vel sammenligne hende med Fuldmaanen, saalænge Manden lever; men siden kan man næsten sige, at hun efter Verdens Dom ligner Nymaanen, især naar intet Sol-Metal opløser hendes Mørke — jeg mener: naar hendes Bedrøvelse er parret med Fattigdom.

§ 67. Men hvorom Alting er, og omendkjønt jeg maa tilstaa, at Enfer og

Faderløse med Føie henregnes til de Bedrøvede Undertrykte og Trøstesløse her i Verden, saa ved jeg dog ikke, om der næst de bekymrede Samvittigheder og ansejede, bedrøvede Hjerter er Noget, for hvem der i Guds Ord findes større og rigere Trøst end for dem. Enfer og Faderløse samt Fremmede høre til de af Gud selv privilegerede Personer, som Han har taget i sin særdeles Beskjærmelse og som Han har indesluttet fremfor Andre i sin faderlige Forsorg. „Ingen Enke eller Faderløs skulle I plage,“ siger Han med stort Alvor til sit Folk. „Derfor du plager dem, dersom de da raabe til mig, saa skal jeg visselig høre deres Raab“ (2 Mos. 22, 22. 23). Dette alvorlige Bud gjentager Han ogsaa meget ofte gennem sine Profeter og tilkjendegiver Overtræderne sin grumme Brede (Jer. 7, 6; 22, 3; Sak. 7, 10). Han kalder sig Enkers Dommer (der taler for dem og skaffer dem Ret, — der tager sig af dem og fører deres Sag mod Fornærmerne — Ps. 68, 6). Han bød, at man hvert tredje Aar skulde give Enkerne og de Faderløse en særegen Tiende, — at man paa de store Høitider skulde meddele dem Noget af sin Overflod og gjøre dem delagtige i sin Glæde, — at man skulde efterlade og give dem Noget af Velsignelsen paa Marken (5 Mos. 14, 28. 29; 26, 12. 13; 16, 11, 14; 24, 10 flg.).

§ 68. Men efterdi Verden desuagtet er vant til ikke at tage sig synderligt af Enfer og Faderløse, ja til at fornærme og bedrøve dem, saa vidner, næst Skriften, den daglige Erfaring om at Gud selv faderligen tilegner sig dem og beviser sin forunderlige Miskundhed imod dem. Hvad Han gjorde imod Naomi (der for sine mangfoldige Sorgers Skyld vilde kaldes Mara, d: Bitterhed) og hvorlunde Han omstiftede hendes Sorgmodighed til Glæde, er bekjendt af Ruths Bog, hvorved er mærkeligt, at ogsaa en

bedrøbet Enke, nemlig Ruth, er kommen ind i den Herre Mesſias's Stamtable og bleven Kong Davids Oldemoder. En Enke var det, Profeten Elias blev ſendt til under Dyrtiden; man ſkulde tro, det havde været bedre, at Profeten var bleven henviſt til en rig Mand eller en formuende Kvinde, ſaadan ſom Sunamitinden var, ſom jo kunde have ſorget bedre for ham end en fattig Enke, der endnu kun havde en Haandfuld Mel i Karret og lidt Olie i Kruset. Men nei, det maatte være en Enke, den ſtore Undergjærningsmand Elias ſkulde komme i Selſkab med, for at det derved kunde tilkjendegives, at Herren havde en faderlig Henſigt ſom med ſin Profet ſaaledes ogſaa med denne fattige Enke og vilde have hende forſorget ligeſaa vel ſom ham. Saa maa jeg ogſaa forundre mig over at Gud Herren ſiger: „Jeg har der beſalet en Enkevinde at underholde dig.“ Hvorledes kunde vel denne fattige Kvinde, der ſelv ingen Levnetsmidler havde igjen, ſørge for Profeten? Gud maatte jo forunderligen forſørge og opholde dem Begge. Det ſynes imidlertid, ſom om Han har behaget at tale ſaaledes for at kundgjøre Profeten, hvor høit denne gudsfrygtige Enke var agtet for Hans hellige Dine. En Enke var det, hvis Oliekrus Gud ſaa rigeligen velfignede, at hun deraf fyldte alle de tomme Kar, hun kunde overkomme, med hvilket Forraad hun kunde tilfredsſtille ſin Mands Gjældner og ernære ſig ſelv og ſin Søn (1 Kong. 17, 9 flg.; 2 Kong. 4, 1 flg.).

§ 69. O, hvor ofte ſke ikke endnu i vore Dage deſlige Undere, uagtet Verden ikke bliver det var! hvor ofte fylder ikke Gud endnu en fattig Enkes Forraad og velfigner det, ſaa at det ikke bliver udtømt! Hvor ofte velfigner han ikke deres ſaa Penge, ſaa at de udrette Mere og komme videre dermed end Andre med langt flere! Jeg kjender et mærkværdigt Exempel herpaa, ſom jeg ikke

kan undlade at hiſſætte. En gudsfrygtig Præſtes Enke havde ſem Børn, hvoraf det ældſte endnu ikke havde fyldt ſit ſyvende Aar; det yngſte derimod havde hun baaret under ſit Hjerte otte Maaneder efter ſin Mands Død. I hvorel denne kun havde efterladt hende et ringe Forraad, behagede det dog den underfulde og alene viſe Gud, at fire Hundred Daler, ſom ſtode i en Landeiendom, der laa paa en Ø, matte blive til Vand, ſom man ſiger, eller ſynke i Vandet, idet bemeldte Ø blev overſvømmet af Søen. Hun beklagede ſig vel over ſit Tab, men beſindede ſig dog ſnart i Troen og jagde: Jeg mærker, at min himmeſke Fader fratager mig de jordſte Ting, for at jeg alene ſkal forlade mig paa Ham og Hans faderlige Forſorg. Hun lagde Vind paa et gudsfrygtigt og ſtille Levnet; hun holdt ſine Børn til Bøn og ſand Gudsſrygt; hun pleiede ofte at hyde dem knæle ned i Nad og laa da ſelv paa Knæ bag dem og vædede ſaa at ſige diſſe ſine Planter med mange hede Taarer; hun ſagde ofte, at hendes Børn ikke maatte stole paa noget Andet end Guds Miſkundhed og faderlige Omhu, og at de ſaaledes havde deſto ſtørre Aarſag til at beſlutte ſig paa ved ſin Gudsſrygt at beholde Ham til Ven. Nu, Gud beviſte imod hende og hendes Børn, at Han, ſom fra Alders Tid, ſaaledes ogſaa endnu er Enkernes Forſorger og de Faderløſes Fader. Hun erfor mere end en Gang, at Han gjorde Udvei, naar hun ingen Udvei ſineede. Jeg kunde fortælle de forunderligſte Exempler paa hvorledes Gud ofte uventet og imod al hendes Tanke og Formodning ſorgede for hende. Da hun engang henimod Vinteren var ſaare betymret og lod ſig forlyde med at hun dennegang ſlet intet Raad eller Middel vidſte, tildrog det ſig, at en Adelsmand, der kun havde ſet hende en eneſte Gang og ſom havde ſaaet Underretning om hendes Tilſtand ſaa-

velsom hendes gudelige Omgjængelse, sendte hende en Vogn udenfor Døren, belæsset med Korn og andre Levnetsmidler, ved hvilken Leilighed hun ikke nok som kunde forundre sig over Guds Godhed og takkede ham med mange Glædestaarer. Og noget Vignende tildrog sig tit og ofte. Saaledes slog hun sig igjennem med sine Børn, til Alles Forundring. En fornem Mand, der godt kjendte hendes Omstændigheder og havde været tilstede under Skiftet med hendes Stedbørn, sagde engang, at han ikke kunde begribe, hvorledes hun og hendes havde kunnet komme ærligt og anstændigt ud af det med saa lidet i saa mange Aar og saa vanskelige Tider, efterdi det, hun sit i Behold af sin Mands Efterladenskab, ikke var Mere end hun godt behøvede til at leve af i et Aar. Hun sit tilsidst megen Glæde og Trøst af sine Børn; hendes to Sønner ere ved Guds Raade komne til høie Embeder i Hans Kirke, og den ene Datter er bleven gift med en dygtig og gudsfrygtig Præst, de andre to ligeledes med fornemme og velhavende Mænd. Hun saa med Glæde Børnebørn; hendes Egne elskede og pleiede hende saa sømt i hendes høie Alder, at hun det ydmyge og gudsfrygtige Hjerte, oftere sagde, at man beviste hende større Ære og mere Godt end hun fortjente. Omfider døde hun i en rolig Alderdom og blev hjerteligen begravet af sine Børn, som de, der i hende havde mistet en ivrig og tro Forbederinde her i Verden.

§ 70. Dog, jeg vender atter tilbage til Betragtningen af de Enker, Skriften har fremstillet os til Trøst og som denne Enkehistorie har ført mig noget bort fra. En Enke var det, hvis to Stjærve, som hun lagde i Templets Kiste, Herren saa i Raade til og foretrak for alle de Riges rigelige Gaver, — identviul for at tilkjendegive, at fattige og gudsfrygtige Enker skulle komme ligesaa langt ja længere for Gud og Mennesker med

sit lidet end de Rige med sit meget Guds (Mark. 12, 41 flg.). En Enke var det, Herren værdigede sin trøstelige Tiltale, sigende: Græd ikke! nemlig hun, som fra Byen Nain fulgte sin enbaarne Søn med mange Taarer til Graven, hvorover det kjærlige Hjerte ynkedes, saa at Han opvakte den Døde og gav hans Moder ham levende tilbage, — for at lære os, at Han end den Dag idag ikke kan se nogen Enke græde; Han maa tage sig af hende og hjælpe hende, selv om Han skal gjøre Undergerninger og opvække Døde.

§ 71. Saaledes er da ikke Navnet Enke et saa sørgeligt og bittert Navn, som vi ofte tro. Det tykke Ord Wittive (Enke) kunde maaſte ogsaa udledes af vidmen, der betyder saa Meget som at indvie, hellige, tilegne, hengive. En Enke er en til Gud indviet, helliget og hengiven Kvinde, som Han anser for sin Eiendom, ja for sin Helligdom; hvo som forgriber sig paa hende, han maa vide, at han har med Gud at gjøre, og at en Enke er en Person, der har store Rettigheder i Himmelen og hos Gud. En Enke maa vel mangengang tie for Verden; men Raabet af hendes Sukke og Taarer lyder lige til Himmelen. „Mon en Enkes Graad ikke rinde ned paa Kind og hendes Raab være imod den, som udpresjer den?“ siger Sirak (Kap. 35, 15). Om en gudsfrygtig Enkes Hænder end ere ligesom bundne, saa ere dog hendes Taarer og Bønner ubundne; de ere hendes Raaben og Bærge; de ere hendes Kraft og Styrke, hvormed hun overvinder mange Fiender og Fornærmere. Luther vilde heller have den tyrkiske Keiser og Alverden end en gudsfrygtig Enke imod sig. Mangen Enke, siger Dr. Weller, har allerede ophørt at græde; men de Taarer, hun har udgydt, de Sukke, der ere blevene hende afpresjede, hvile endnu tungt paa manges Mand, ja ville maaſte hvile tungt paa hans Arvinger i andet og tredie Led, saa at der

hverken vil være nogen Sol eller Lykke hos dem. Mængt et uretsfærdigt Menneſte ændſer ikke Enernes og de Faderløſes Bønner, Suk og Graad; han tænker: en Mundfuld Vind og en Haandsfuld Vand gjør mig Intet; men hvor ofte har man ikke erfaret, at Enernes Taarer have bortſkyttet en rig og mægtig Flaars Formue, og at deres Sukke, lig en vældig Stormvind, have omſtødt hans hele Hus! Have gudfrygtige Enker og Faderløse end ingen Beſtjærmelse i Verden, ſaa finde de den dog hos Gud. „Deres Løſer (deres Sagfører, deres nærmeste Slægtning, nemlig Gud) er ſtærk; Han ſkal udføre hendes Sag mod hendes Fiender“ (Ordsp. 23, 11). Det maatte være beſynderligt, om vor Gud ikke ſkulde kunne beſtjærme ſine Kjære og Venner imod Verden. Det maatte være forunderligt, om Han ikke ſkulde vide ligesaa mange Midler til at forſvare de Elendige og Trøſtesløſe, der forlade ſig paa Ham og raabe til Ham, ſom Verden til at fornærme dem. Er en Enke ſom en Vinranke, der er reven fra ſin Støtte, ſaa er det ſteet, for at hun ſkal ledes hen og klynge ſig til Livets eviggrønne Træ; jeg mener: Gud tager den jordiske Trøſt fra hende, paa det hun ſkal holde ſig til Ham, klynge ſin Sjæl til Ham og med inderlig Fortrolighed og barnlig Tillidsfuldhed ſno ſig om Ham; har Gud berøvet hende det forgjængelige Lys, ſaa gjør Han det, fordi Han ſelv vil være hendes Lys; Han vil, at hun ſkal vende ſit Hjerte ganſke til Ham og vente al Glædes, Vres og Trøſtes Lys af Ham, ſaa at hun kan ſige med Miſa: „Efter Herren vil jeg ſtue ud, vil bie paa min Frelſes Gud; min Gud vil høre mig. Glæd dig ei, min Modſtanderinde, over mig! naar jeg er falden, reiſer jeg mig; naar jeg ſidder i Mørket, er Herrens Lys for mig; — — Han ſkal udføre mig til Lyſet; jeg ſkal ſe med Lyſt paa Hans Retfærdighed“ (Kap. 7, 7—9).

§ 72. I Betragtning heraf vil du, gudelſkende Hjerte, chriſteligen befinde og trøſte dig. Din Gud har allerede før formedeſt den hellige Daabspagt, der er oprettet med Ham, paataget ſig ſtore Forpligtelſer mod dig og dine Børn; men nu kommer ogſaa den til, ſom Han iſølge ſine ſærlige Forjættelſer har paataget ſig mod Eder ſom Enker og Faderløſe. I have en dobbelt Ret til Hans Miſkundhed og faderlige Forſorg; I have en dobbelt Gave at vente ved Himmelporten, naar I melde Eder der. Fin-der du det ſjergeligt at kaldes en Enke, ſaa betænk, at du derved er bleven en Guds Pleiedatter, og at den Høieſte er bleven din krigerſke Formyndere. Den jordiske Trøſt er borte; derimod er Gud ſelv bleven din Trøſt. Da Hagar med ſin Søn gif ſig vild i Ørkenen, og hendes Flaſke var udtømt, var hun med Grund bedrøvet og troede at ſtulle døe af Tørſt tilligemed ſit Barn; men da Gud viſte hende en Vandbrønd, fyldte hun med Glæde ſin Flaſke og var vel tilfreds. Hvi ſørge vi over at den jordiske Trøſtes Flaſke er tom, naar vi have den levende og uundtømmelige Trøſtekilde i Chriſto Jeſu? Hvi græmme vi os over at Gud lader dødelige Menneſter dø og en raadende Støtte falde omkuldb, naar Han til Gjengjæld tilbyder ſig at ville være vor Gud, vort Liv, vor Glæde, vor Trøſt, vort Barn, vor Støtte, vor Tilflugt og vort Alt? Det er en ſtor Strøbelighed hos os, at vi med mere Beroligelse ſe paa dødelige Menneſter end paa den levende Gud. Medrette kan Han ſige til os ſom forðum Elkana til ſin bedrøvede Hanna: „Hvorfor græder du, og hvorfor er dit Hjerte bedrøvet? er jeg dig ikke bedre end ti Sønner“ (og Mænd — 1 Sam. 1,8)? Gud ſiger til den elendige, trøſtesløſe og betrængte iſraelitiſke Kirke: „Den, ſom har gjort dig, er din Mand; Herren Zebaoth er Hans Navn, og din Gjenløſer er Iſra-

Is Hellige; Han skal kaldes al Jordens Gud;" kort derpaa følger den saare trøstelige Forjættelse: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblit; men jeg vil samle dig med store Barmhjerthigheder. Det lidet, Bredden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Dieblit for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Misfunding, sagde Herren, din Gjenløser. Thi Bjergene skulle vel vige og Høiene bæges; men min Misfunding skal ikke vige fra dig og min Fredspagt ikke røves, sagde Herren, din Forbarmner" (Esai. 54, 7. 8. 10).

§ 73. Disse Ord indeholde mange nærtværdige Trøstegrunde, som ogsaa kristelige Enker kunne tilegne sig; thi udt derfor sammenligner Herren sin Kirke med en Enke eller en forladt og inderligt bedrøvet Kvinde og kalder den en Elendig og Trøstesløs, der bestormes af alle Vinde, for at Alle, som ere saadanne, skulle særligen tilegne sig den Trøst, Han tilsiger sin Kirke i Almindelighed. Han siger: Den, som har gjort dig, er din Mand, eller, som det lyder efter Grundteksten: de, som have gjort dig, ere dine Mænd. De Lærde holde for, at hermed sigtes til den hellige Treenhed, og at Meningen er den, at den renige Gud, som har skabt dig, er din Mand, ja er dig bedre end mange Mænd; den, som kaldes al Verdens Gud og i Birteligheden viser sig som saadan, Han er ogsaa din Gud; den, som med sin guddommelige Visdom regjerer og sørger for hele Verden, Han vil heller ikke slippe dig af sin Opfigt og Forsorg. Og om end Alt, hvad der sees, er underkastet Forgængeligheden og Forkrænkelse, saa at endog Bjerge kunne vige, synke ned og falde omkuld, saa vil dog ikke jeg vende min Naade fra dig og aldrig glemme den Pagt, jeg har gjort med dig. Tro nu, du gudseftende Sjel, at disse og lignende Sprog staa i Bibe-

nen vor Gud, med disse Ord nettop har sigtet til dig og din bedrøvede Sjel. Er da din Skaber din Mand, — har den, som forsørger og opholder den ganske Verden, taget dig under sin kjærlige Pleie, hvorfor vil du da fremdeles græmme dig saa saare og ikke tvertimod af ganske Hjerte og Sjel forlade dig paa denne Forjættelse? Jeg er vis paa at du bestræber dig for at lære dette og dagligen over dig i Troen. Jeg forlanger ikke af dig, at din Tillid strax skal være fuldkommen; jeg ved godt, at vi ere Menne-

sker, og at der ligesaalidt er nogen Tro at finde uden Skrøbelighed som nogen Lue uden Røg. Især holder det haardt for Troen under slige tunge Sorger; den skinner vel, men som et Lys paa et meget fugtigt Sted, der er opfyldt med Damp og Dunster og hvor det ikke kan give sit fulde Skin og ligesom er omspændt med en Taage. Smidlertid er en saadan kjæmpende Tro ogsaa en Tro, og Gud har Taalmodighed med den, indtil den fortærer alle Skrøbeligheder og efter denne Tids Naade udbreder Lys trindt omkring sig som et Blus.

§ 74. Du vil maaste endvidere sige: Jeg er ensom og elendig; mit Husvæsens hele Byrde og navnlig Om sorgen for mine kjære Børn hviler nu paa mig alene. Paa samme Naade siger David: „Jeg er elendig og fattig;" men han tilføjer: „Herren vil tænke paa mig" (Ps. 40, 18). Et gudsfrygtigt Hjerte, der staar i Forening med Christo formiddels Troen, kan med al Ret anvende de Ord paa sig, som vor velsignede Frelser sagde til sine Disciple: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene; dog er jeg ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Naar alle Venner, ja al Verden forlader og maa forlade os, saa sige vi: Jeg er ikke alene; thi min Gud og Fader,

min Jesus, min Trøster er med mig. „Min Fader og min Moder have forladt mig; men Herren optager mig“ (Ps. 27, 10). Hvad Byrden angaar, saa tænk paa det bekjendte Sprog: „Væger man os Byrde paa, saa er Gud vor Frelse. Gud er os en Gud til idelig Frelse“ (Ps. 68, 20. 21). Du skal ikke bære din Byrde alene; Jesus, „der bærer alle Ting med sin Krafts Ord“ (Ebr. 1, 3), vil hjælpe dig at bære den; ja, Han vil bære baade dig og din hele Byrde. O, vi arme Bærere! vi mene vistnok, at vi bære Meget; ja, vi indbilde os at bære og opretholde Kirken, Landsstyrelsen, vort Hus og Alt, — ellers maatte det Altsammen falde og forgaa. Jeg minde os at have læst om en tungsindig Frue, at hun bestandig holdt Långfingeren paa sin høire Haand iveiret, og naar man spurgte hende, hvorfor hun det gjorde, gav hun til Svar, at hun dermed maatte understøtte og holde Himmelen, for at den ikke skulde falde ned. Saaledes ere ogsaa vi ofte i vor Sorg og Kummer; vi gjøre os det ofte selv saa surt med vore tungsindige Grublerier, som om Alting beroede paa vor Gjerning, og mærke ikke, at Gud har indsluttet os i sin Kjærlighed og Naade og ene og alene bærer, beskjærmer, forserger og opholder os. Du siger: Nu kommer jeg til at erfare, hvorledes det gaar Enker og Faderløse her i Verden. Jeg svarer: Du kommer ogsaa til at erfare, hvorledes Gud, som forhen sagt, holder sin Haand over Enker og Faderløse her i Verden, — hvorledes Han fører dem underligen, men dog naadigt, rigeligen trøster dem, faderligen serger for dem, vældeligen beskjærmer dem og kraftigt opholder dem; Erfaringen vil lære dig, at alle Herrens Ord ere trofaste og janddrue, — at alle Hans Forjættelser ere Ja og Amen i Christo; sig derfor af Hjertet: „Hvorfor er du nedboiet, min Sjæl, og hvorfor bruser du i mig?

Vi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigts Frelse og min Gud“ (Ps. 42, 12).

§ 75. Du siger: Alt, mine kjære Børn ere nu faderløse; hvo vil nu sørge for dem? hvo vil med faderlig Omhu og Kjærlighed opdrage dem? hvor mange Trængsler og Gjenvordigheder ville de ikke tilligemed mig blive underkastede! og Deslige. For at svare herpaa, du christelige Hjerte, saa antager jeg for det Første, at du gjerne indrømmer, at det ikke er nogen Grund til større Sorgmodighed ved en kjær Egtmands dødelige Vortgang at have Børn, men at dette tvertimod tjener til Trøst og lindrer Smerten. De Afdøde have i sine Børn det bedste Erøsminde og den skjønneste Støtte og Gravskrift. Da Konstantin, Konstantin den Store, den første christne Keisers Fader, laa paa sit Yderste og i Raadets og de høieste Embedsmænds Nærværelse havde overgivet Regjeringen til denne sin velartede Søn, sagde han: Nu skal Døden være mig kjærere end Livet, siden jeg efterlader mig en saa herlig Grav- og Mindestøtte (han mente sin Søn), som vil standse og astørre de bedrøvede Christnes Taa-rer. For en gudsfrygtig Fader er det visjelig en stor Glæde, naar han ei alene efterlader sig Børn i Verden, som bidrage til at vedligeholde hans Navn og Minde, men ogsaa Christne i Kirken, som efter hans Død kunne tjene sin Gud og Næsten. En vis gudsfrygtig Fader sagde til sine Børn, da hans Afsted fra Verden var forhaanden: Jeg har bedet min Gud at stjænke mig Eder, for at jeg efter min Død saa at sige kunne tjene Ham i Eder her paa Jorden. For de Gjenlevende ere Børnene lutter levende Billeder, som daglig fremstille for dem de Hensøvedes Skikkelse, Sindelag, Dyd og Gudsfrygtighed; de ere for dem lutter unge Trær, hvis Frugter de haabe i sin Tid at skulle nyde til sin Trøst.

og største Glæde, et Haab, som er saa meget sødere, jo mere Frugtknupperne fremtræder paa slige unge Træer, — jeg mener: jo mere disse Planter's dydige og gudelige Art kommer tilsyne. Kan nu en Brud forlyste sig ved sin fraværende Elskedes Billede og lade sig nøie dermed, saalænge det saa skal være, — kan en Gartner give sig tilfreds, naar en Stormvind har omstyrtet et gammelt frugtbetyntet Træ, saafremt der staar et eller flere unge med fulde Frugtknupper ved Siden deraf, skulde da ikke en gudfrygtig Enke paa bedste Maade kunne trøste sig ved sin kjære Ægtefælles levende Billede og ved det gode Haab, at deres afdøde Faders Dyd og Gudsfrygtighed vil leve i hans Børn og komme alt mere og mere tilsyne hos dem?

§ 76. Alt dine Børn ere og kaldes faderløse, er vistnok sørgeligt; dog kan ogsaa det forsødes med de ovenanførte Trøstegrunde. De ere vel blevene faderløse, men deres Navne ere dog, for at jeg skal tale paa menneskelig Vis, strax blevene indførte i Guds Bog over de Faderløse, og efter sine særlige Forjættelser kan nu endmere end før forpligtet til at vise dem faderlig Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed. Naar de bede, blive de nu anderledes og mere paaagset i Himmelen end forhen. Naar et Lyvende siger til Husbonden: Der staar en stakkels Faderløs udenfor Døren, saarænger dette mere igjennem end naar et siger: Der staar et fattigbarn derude. De Faderløse kunne bede kraftigere, fordi de have mindre Tillid til Menneskene og større Fortrøstning til Gud, saa og, fordi de kunne beraabe sig paa sine særgne Forjættelser og dermed trænge ind til Gud. Saa lærer ogsaa alle Tiders Erfaring, at de Faderløse i Almindelighed komme bedst frem i Verden. Det er uidentviol ikke for Intet, at den Heligs Aand ved at omtale den ypperlige Kunstner Hiram, som Kong Salomo sendte

fra Tyrus til Tempelbygningen, lader tilføie, at han var „Søn af en Enkevinde“ (1 Kong. 7, 14.) Ligeledes finder man om Jeroboam, den første Konge over de ti fraskilte Stammer, at hans Moder var en Enkevinde (1 Kong. 11, 26.) Jeg holder for, at dette er skeet for at tilkjendegive, hvad jeg her omhandler, nemlig, at Gud fører et særdeles Tilsyn med de Faderløse og ofte hjælper dem mere end Andre frem. Dersom man i alle Stænder vilde lægge Mærke til de ypperste og navnkundigste Mennesker i vor Tid, skulde man finde, at de strax i sine spæde Aar have mistet enten begge eller dog en af sine Forældre, og at de have maattet trænge igjennem mange Bamskeligheder og med Møie og Arbeide travle fra Ringhed op i Høiden. Mange Faderløse ligne Vinterfæden, som ligger en Tidlang bedækket med Sne og Is, men omfider spirer frem og glæder Landmanden med rigelig Frugt. De ligne Rosentræerne om Vinteren, som paa den Tid kun fremvise hvasse Torner og et usjelt og frastødende Udseende; men omfider bære de dog den ædle Blomst, som har faaet Navn af Dronningen blandt de andre. Om de end en Tidlang efter Guds hellige Villie ligesom ere bedækkede og overøste med Trængsler, — om de end maa snoe og krumme sig igjennem Verden og ofte døie Forsagt og krænkende Behandling nok, saa hjælper dog Gud dem paa underfuld Maade frem; Han beviser dem sin forunderlige Miskundhed og lader Verden se, at Han er de Forladtes og Glendiges Trøst, Hjælp og Tilflugt.

§ 77. Og dette tror jeg er en af Aarsagerne til at de gudfrygtige Faderløse ofte hæve sig iveiret fremfor Andre; Gud vil vise Verden, at det ikke kommer an paa dens Omsorg, Flid, Bekostning og Opsigt, men paa Hans Naade, Hjælp og Betsignelse. Naar det gaar rige Folks Børn godt i Verden, saa forundrer

man sig ikke meget derover; man tilskrifer det Forældrenes Omhu og Midler; men naar en fattig Faderløs ved Guds underfulde Betsignelse bryder frem, saa maa Verden erkjende, at det har Gud gjort, som „opreiser den Ringe af Støvet, ophøier af Skarnet den Fattige, for at sætte ham hos Fyrster, hos sit Folks Fyrster“ (Ps. 113, 7. 8). Man kan imidlertid endnu anføre en anden Aarsag, nemlig de bedrøvede Enkers inderlige Bønner og mangfoldige Taarer. Man sammenligner Børnene med Planterne; hvad Under er det da, at de vore godt og komme lykkeligen frem, efterdi deres gudsfrygtige Modre, som bedrøvede Enker, vande dem med saamange grædende Bønner og saa ofte bestænke den Jord, hvori de staa, med hede Taarer? Ved denne Leilighed vil jeg atter hidsætte en mærkværdig Beretning. Det er omtrent tyve Aar siden at der i Landskabet Märck døde en kurfyrstelig Provst og Konfistorialraad; han var født i Brandenburg og Søn af en Klædesvæver; hans Fader døde, medens Moderen endnu bar ham under sit Hjerte; Manden havde ikke efterladt sin bedrøvede Hustru Andet end Gjæld og Armod, og da hun tolv Uger efter hans Død bragte dette Smerzebarn til Verden, udgød hun, som hun pleiede at sige, saa mange Taarer over ham, at hun gjerne kunde have badet ham deri. Saaledes blev nu denne spæde Plante vandet fra Barnsben af og overøst med Taarevand, og herved kom den uden tvivl i en saa herlig Væxt og blev til et Træ, som bredte sig vidt ud og glædede mange Sjæle med sin Skygge og sine Frugter.

§ 78. Heraf følger nu, at man ikke maa dømme efter det første sørgelige Udseende, men se paa Udfaldet. Guds Veiere i Begyndelsen knudrede og bevogede med Torner og Tidsler og Hans Gjerninger uanseelige; men de have en ønskelig Udgang, der fører til lutter Glæde.

Den, som betragter Josefs Historie i Begyndelsen, finder intet Andet end sørgelige Begivenheder; men den, som betragter Enden, maa tilstaa, at Gud leder sine Egne underligt, men dog saligt, gennem Fornedrelse til Høihed, gennem Ulykke til Lykke, gennem Fattigdom til Rigdom og gennem mange Trængsler til den sande Glæde. O; hvor mange Menneſter er der ikke, som have erfaret dette! O, hvor mangen fornem Mand maa ikke ved at skue tilbage fra sin nuværende Tilstand og overtænke sit Liv fra Barnsben af bekjende, at Gud har gjort alle Ting vel, omendstjønt Han først af satte ham i de Faderløses elendige Stand og lod ham en Tidlang kjæmpe med Nød og Trængsel! Jeg maa her tænke paa en af vor Tidenavnkundigste Theologer, der skriver om sig selv: Da jeg kom til Wittenberg eiede jeg ikke Mere end en Groffen, hvor var da min Magister, Doktor, miherlige Bogsamling og Deslige? Om mig selv har jeg allerede paa andre Steder i dette Bæft anført Meget til min Guds Pris og Berømmelse og vil her kun gjentage dette: Min Gud! jeg takker Dig for at ogsaa jeg fra mit Liv Begyndelse af har været en Faderløs og fordi Du har taget Dig saa troligt og faderligt af mig. Du, Fader, har gjort, hvad min jordiske Fader aldrig kunde have gjort, hvor meget han end havde elsket mig. Paa dette Sted hør uden tvivl Troeshelten Luthers herlige Ord vel hjemme, naar han siger: Den, som har skabt mig, vil være min Søns Fader, min Hustrues Mand, en Borgermester i min Menighed, en Præst i mit Kall og det langt bedre end jeg. Hvorledes det? Jo, Han vil udrette det langt bedre efter min Død end i mit levende Liv, fordi jeg hindrer Ham med mit Liv (ligesom et stort, gammelt og tungt Træ staaer de unge iboien og hindrer dets Væxt). Thi der staaer skrevet: Mæ-

tig paa Jorden skal hans Sæd være.*) Saa har sandelig ogsaa det første Bud stillet vore Efterkommere under Guds Baretægt, som Han siger: Jeg gjør Mistundhed mod tusind Led, mod dem, som elske mig; disse Ord troer jeg, og om min Tro end er skrøbelig, saa tror jeg dog.

§ 79. Tro ogsaa du det for vist med ham, du gudsfrygtige Hjerter! Din Tro skal ikke svige; dit Haab skal ikke bedrage dig; du har til Stadfæstelse derpaa Guds Mund, Haand og Hjerter. Hans Hjerter er fuldt af Kjærlighed og Trofasthed. Du vil vist gjerne indrømme, at Gud besidder mere Kjærlighed end et Menneſke; nu er du kun et Menneſke, men nærer en inderlig Kjærlighed til dine Børn og sørger for dem med utrættelig Trofasthed; skulde da ikke Gud end mere gjøre det Samme, Han som har nedlagt den sømme Moderkjærlighed i det Hjerter? Det ved jeg ganske vist og er overbevist derom i den Herre Jesu, at Gud har indesluttet os i sin Kjærlighed og Naade fra Evighed af, og at Han saa meget mindre kan glemme os, jo mere Trængsel og Kros vi have. Ligesom man ikke snarere finder en Moder nogetsteds end ved hendes syge Barns Seng, saaledes er heller ikke vor Gud nogen saa nær som de bedrøvede, forladte, sorgfulde, betrængte Hjerter, til hvilke ogsaa gudsfrygtige Enker og Faderløse høre. Guds Mund har du i saa mange dyrebare Forjættelser. Han siger: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5). Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min“ (Isai. 43, 1). Og Hans Haand har du saa mangfoldige Exempler paa Hans Mistundhed og Trofasthed. Behag kun adertiden at tale med Slægtninge, med gode Benner og andre gudsfrygtige

Hjerter om denne Sag og spørge dig for; der skal ikke lettelligen findes Noget, som er kommen noget til Alder, uden at han vil vide at anføre et og andet Exempel paa den forunderlige Godhed og faderlige Forsorg, som Gud har bevist gudsfrygtige Enker og Faderløse. Ogsaa du selv vil med Guds Hjælp engang fortælle Andre derom og sige: „Kommer, — hører, og jeg vil fortælle, alle I, som frygte Gud, hvad Han har bevist min Sjæl“ (Ps. 66, 16). Jeg vil fortælle, hvad Han har gjort imod mig, som en Enke, og imod mine Børn, som Faderløse. Jeg tror ikke blot, at Han er Enkernes Forsørger og Formynder og de Faderløses Fader; men jeg har ogsaa erfaret det.

§ 80. Altsaa kunne da dine kjære Børn, naar man vil tale rigtigt, ikke kaldes faderløse, du kristelige Hjerter, efterdi de have en Fader, som formaaer mere end Alverdens Fædre, selv om det er Keisere og Konger. Han kan og vil ikke glemme dem, men vældigen bestjærme og rigeligen forsørge dem; ja, jeg tør endogsaa sige: Han maa gjøre det, saafremt de holde sig til ham i Tro og Kjærlighed. Han kan; thi Han er almægtig og formaaer over alle Ting at gjøre langt overflødige end hvad vi bede eller forstaa. Han vil; thi Han er god og kjærlig, eller, for at sige det kortere, Han er Fader. Han maa; thi Han er sanddru og har i Kraft af sine Forjættelser stærke Forpligtelser paa sig til de Troende; Han er trofast, og Hans Ord rokkes ikke. Verden er bedrægelig, og dens Løfter er forstørstedelen som Lyden af en klingende Bjælde; den er som det Figentræ, paa hvilket den Herre Jesus fandt mange Blade, men ingen Figener, ja som Skyggen, der er størst, naar den iler bort, nemlig mod Aftenen. Men vor Gud forbliver tro, om end Alverden bliver utro. Det er ikke længe siden at jeg besøgte en velbedaget Frue, som

*) Ps. 112, 2.

kunde kalde sit lange Liv en lang Glendighed og sine Dage en sammenflettet og i hinanden gribende Plage, paa hendes Yderste og meddelte hende Trøst; da jeg nu fandt Anledning til at spørge hende, om hun ikke i sit lange og majsommelige Liv steds og altid havde fundet den gode Gud og himmelske Fader trofast og sanddru, — om Han ikke i hendes bedrøvede Enkestand og mangfoldige andre Trængsler havde efter sit Ord taget sig faderligen af hende, reddet bejskræmet, forsorget og opholdt hende, — om hun ikke havde befundet sandt, at Han altid mener det godt med os og ikke kan mene det anderledes, — om hun i nogen Del havde Aarsag til at beklage sig over Ham, — om hun ikke længe des inderligt efter at være hos Ham og sin Jesus, for i de Udvalgtes Forsamling i Himmelen at takke Ham paa sit Ansigt evindeligen for al Hans Kjærlighed og Trofasthed, hvarede hun med glædestraalende Afsyn: Al jo! Han har gjort Mere imod mig end jeg havde fortjent; jeg vil love og prise Ham derfor i al Evighed. Ogsaa du skal engang give din Gud et saadant taknemmeligt Vidnesbyrd og ophøie Hans Trofasthed her timeligen og hisset evindeligen; du skal ikke bære Husvæsenets og Børnetugtens Byrder og Sorger alene; Han vil hjælpe dig; du skal vel opdrage dine Planter med inderlig Kjærlighed og undertiden vande dem med dine hebe Taarer; men Han skal give Væxten, saa de skyde lysteligt iveiret, paa det du engang kan sidde under deres Skygge og samle Trøste- og Glædesfrugterne i dit Skjød. Du ved nok, at naar Planterne, Urterne og Blomsterne i Morgenstunden staa fulde af mange Dugdraaber, da pleier der at følge en klar og deilig Dag ovenpaa, hvori de voge og trives saa meget frodigere; saaledes ogsaa her: lad kun Børnene nu være beduggede med egne og moderlige Taarer; det betyder megen

Dykt og Velsignelse, meget Held og Velgaaende, hvormed deres himmelske Fader vil overøse dem.

§ 81. Man finder imidlertid ikke blot gudfrygtige Enker, men ogsaa Enkemænd, som tage sig det timelige Tab af sin trofaste og dydige Ægtefælle dybt til Hjerter og desaarlag ere saare bedrøvede og trængende til Trøst; til disse maa vi nu ogsaa vende vort medlidende Øie og Hjerter og ligeledes for dem samle en Blomsterkro i vor Guds Paradis, hvormed de kunne vederkvæge og styrke sin sorgfulde Hjerter. Mangen gudelskende Ægtemand og nuværende Enkemand klager da og siger: Herren har frataget mig mine Dines Dykt, min gudfrygtige, dydige, forstandige og kjærlige Hustru og berøvet mig en trofast Medhjælper, Pleierinde, Raadgiverinde og mine stakkels Børn en gudfrygtig og omhyggelig Moder, osv. Jeg maa tilstaa, at det ikke er noget lidet Tab at miste en saadan Ægtemage. Guds Aand har i Han Ord tillagt de dydige og gudfrygtige Kvinder saa megen herlig Ros, at man maa forundre sig derover. Han kalder dem ei alene, saaledes som du, min Broder, i det vemodige Klagemaal, Mandens Dines Dykt (Ezef. 24, 16. 18) men hans Krone, det er: hans Prydsel, hans Glæde, hans Ære, hans Vederkvælgelse (Ordspr. 12, 4); ja, det har endog behaget Ham, i den hellige Skrift at indtage en udførlig Lovtale over en dydig Kvinde, hvori hvert Vers begynder med en hebraisk Bogstav efter Alfabetets Orden og som man kunde kalle Kvindernes gyldne ABC (ligesom vi vor Kirke have en Psalme, som man pleier at kalde den gyldne ABC, for den indeholder mange gode Lærdomme og gavnlige Paamindelser og hvori hvert Vers begynder med en Bogstav, saaledes som de hos os følge efter hverandre), i hvilken Lovtale der siges: „Du kan finde en dultig (det er: en gudfry

ig, forstandig, tugtig, gjæv, huslig) Kvinde? hun er langt Mere værd end Perler. Hendes Mand's Hjerte tør forlade sig paa hende (naar han maa røgte it Kald's Sykler eller ruge over sine Bøger eller reise bort, saa behøver han ikke at være ængstelig for at der skal blive begaaet nogen Forsømmelse eller forseelse i Husvæsenet, men er vis paa at hans forstandige, aarvaagne og gudfrygtige Egetesælle vil troligen og omhyggeligen varetage og vel udføre alle Ting. Han kan ogsaa trygt aabne sit Hjerte for hende og betro hende alle sine Tankter og Sorger, uden at frygte for at hun skal bære noget ud); ham skal ikke fattes Føde" (Ordsp. 31. 10. 11). Hun gjør ham Godt og intet Ondt i alle sit Livs Dage" (B. 12). „Hun er gesom en Kjøbmands Skib; hun lader et Brød komme langt fra. Hun udbreder sin Haand til den Glendige og udrækker sine Hænder til den Fattige" (B. 20). „Hendes Mand er navnkundig i Portene (efter vor Talebrug: paa Laadhuset), naar han sidder hos de Eldeste i Landet" (B. 23). Hun er en obbyggelig Prædikant i sit Hus og „oplæder sin Mund (for Børnene, Tyendet og Naboerne) med Visdom, og Minderhedens Lov er paa hendes Tunge" (B. 26).

§ 82. Paa et andet Sted kaldes hun frugtbar Vintre, som paa alle Sider ngiver, pryder og dækker Huset (Bj. 28, 3). Vismanden Sirak har ogsaarevet Meget til en gudfrygtig og dydigevindes Ros. „Lyksalig er den Mand, som har en god Hustru, og hans Dagesal bliver dobbelt. En brav Hustruæder sin Mand og skal fylde hans Livsår med Fred. En god Kvinde er en god Del; hun skal falde i deres Lod, som frygte Herren" (Sir. 26, 1—3). — En Kvinde's Indighed glæder hendes Mand, og hendes Klogskab styrker hans En. — — Saare yndig er en blufær-

dig og trofast Kvinde, og alt det, som veies, er ikke værdt at lignedes med en Sjæl, som holder sig tyst" (B. 15, 17). „Som Solen, der oprinder paa Herrens høie Himle, er og en god Kvinde's Delighed i sit Huses Verden. Som en Lampe, der lyser paa den hellige Lysestage, er hendes Ansigt's Skønhed paa den ædle Skikkelse" (B. 18. 19). En gudfrygtig, huslig og forstandig Kvinde er for en Mand, hvad Engelen var for den unge Tobias paa hans Reise (Tob. 5, 5. flg.). Hun er en trofast og kjærlig Ledsagerinde og Medhjælperke paa Vandringen gennem dette bedrøvelige Liv, er altid tilstede med Hjælp, Raad og Trøst og staar ham troligen bi i at bære hans Byrde. Hun er ikke blot hans Koffepige, der ved at tilberede den Mad og de Retter, Gud forunder ham, saaledes, som han finder Behag i (1 Mos. 27, 9), og at krydre dem saaledes med sin Renlighed og Huldjalighed, at de smage og bekomme ham vel; men hun er ogsaa hans Doktorinde og Pleierinde: hun kjender af Erfaring hans svage Le-gemes Bestaffenhed og formaar itide at modarbejde dets Sygdomsanfald og Tilfælde med sine Husmidler; hun kan mangengang gjøre et simpelt Lægemiddel saa lifligt og kraftigt med sine Sukke og Bønner og sin venlige Tiltale, at hendes Mand villigen og gjerne tager imod det og befinder sig saare vel derefter. Hun er hans sparsommelige Skatmesterinde, der omgaaes forsigtigt med hvad hans er, saaledes som Sirak bemærker paa et andet Sted: „Hvo som har faaet en Hustru," siger han, „begynder at faa Eiendom; thi han har faaet en Medhjælper med sig og en Støtte at hvile sig paa. Hvor der ikke er Gjerde, der bortrives Godset, og hvor der ikke er en Hustru, der maa han sukke og gaa som den, der vanker hid og did" (Sir. 36, 24. 26). Hun er en forstandig og tro Raadgiverinde, som ofte ved Guds

Naade og Indskydelse, hvem hun hjerteligen frygter og paakalder, træffer det Rette heldigt og nøiagtigt; hun er for Børnene ofte baade i Faders og Moders Sted og ved, naar Manden er optagen med sine Raadslysler og andre vidtløftige og vanskelige Forretninger, at opdrage dem til Gudsfrugt, Dyd og Erbarhed, saa at han ser dem med Glæde som løvfulde og frugtbare Olieviste rundt om sit Bord (Ps. 128, 3). En Moder føder sine Børn til Verden og giver dem Die ikke blot engang og i deres spæde Barndom, men saalænge som hun lever, og saa ofte som hun kjæmper med Gud for dem i sine Taarebønner, hjerteligen og ængstelige sørger for dem og ved trofast Undervisning og kjærlige Formaninger indgyder dem Læren om Gudsfrugtighed og Erbarhed, hvorfor ogsaa mangt et velartet Barn har sin gudfrygtige Moder mere at takke for end sin Fader.

§ 83. Dette synes at være Grunden til at hvor der i Loven foreskrives den gamle Pags Præster, hvilke Dig de maatte gjøre sig urene ved, det er: som de maatte berøre, vaske, pynte, begrave og begræde, der sættes Moderen først og derefter Faderen. „Ved et Dig," siger Herren, „skal Præsten ikke gjøre sig uren iblandt sit Folk, undtagen ved sin nærmeste Slægt, ved sin Moder og ved sin Fader og ved sin Søn og ved sin Datter og ved sin Broder" (3 Mos. 21, 1 — 2). Mærkeligt er det ogsaa, at den kongelige Profet flere Gange hæderligen omtaler sin Moder og dermed efter al Sandsynlighed har villet tilkjendegive, at hun først har helliget Herren ham og ved gudelig Undervisning og priseligt Exempel ledet ham til Ham: „Vend Dig til mig," siger han, „og vær mig naadig; giv din Tjener din Styrke, og frels din Tjenerindes Søn" (Ps. 86, 16), og paa et andet Sted: „Al Herre, jeg er jo din Tjener; jeg er din Tje-

ner, din Tjenerindes Søn" (Ps. 116, 16). Om den hellige og navnkundige Kirkelærer Augustin er det bekjendt, hvor meget han roser sin gudfrygtige Moder, Monika, og bevidner, at hvad han er og har, det har han, næst Gud, hendes Taarebønner og gudelige, stadige Undervisning Formaning og Lærdom at takke for. Hun har født mig, siger han, ikke blot efter Kjødets til det timelige, men ogsaa efter Hjertet til det evige Lys og Liv. Heinrich Suso, en andægtig og gudfrygtig Munk (som vi paa et andet Sted have omtalt*) var udsprungen af en adelig og fornem Slægt og havde efter sin Fader skullet hede Heinrich von Berge; men han vilde heller kalde sig efter sin gudfrygtige Moders Navn, uidentvilt, fordi hun havde veiledet ham mere til Gudsfrugt end hans Fader, og for at han kunde have en stadig Paamindelse om at efterfølge hendes dydige og hellige Omgjængelse. Den berømte Kurfyrste af Saksen Johan Georg den Første pleiede ofte at fortælle sine Betjente, at hans gudfrygtige Fru Moders omhyggelige Optugtelse og Tilsyn samt hjertelige Formaninger havde gavnet ham mere end alle hans Læreres og Hovmesteres Undervisning, hvorfor han og saa pleiede at lægge til, at det skuld gjøre ham ondt, om nogen Fyrste overgik ham i Erbødighed og Hoiagtelse for sin Moder, ligesom han ogsaa lod sla en mærkværdig Mynt til hendes Ære og Ihukommelse og forøvrigt elskede og ærede hende høit saavel i hendes levende Live som efter hendes salige Bortgang.

§ 84. Desaaarsag have nu altid kristelige og samvittighedsfulde Ægtemænd høiligen elsket og agtet sine dydige og trofaste Ægtehustruer i Liv og Død. Keiser Henrik med Tilnavnet Fuglesægeren takkede før sit Endeligt sin Gemynde Mektild 1. fordi hun havde vist f

*) And. Indf. 4de Hund. Kap. 35

venlig og tjenstagtig imod ham i deres Ægteskab, 2. fordi hun ofte havde for- mildet og stillet hans Brede, saa at han ikke deri havde gaaet for vidt, 3. fordi hun havde givet ham mangt et godt og nyttigt Raad, 4. fordi hun altid havde paamindet ham om Retsfærdighed og formanet ham til at holde fast ved den, 5. fordi hun stedsse havde bedet for attige og undertrykte Folk, at de maatte blive hjulpsne. Efter at Keiser Ferdinand den Første havde mistet sin Genalinde, Anna, Datter af Kongen i Bø- en, vilde han ikke gifte sig paany, gifte sig til hendes Grav, græd og sagde: Der ligger min største og bedste Stat, næst Gud. Da nogle i Hertug Ernst af Lyneburgs Nærværelse talte ilde om Ægtestanden, sagde han: Næst sin Søn og sit hellige Ord, har Gud ikke givet Menneſket noget bedre end den hellige Ægtestand. Luther sagde engang om sin Hustru, at han agtede hende mere værd end Kongeriget Frankrige og Staten Benedig og erklærede, at hun under An- søg og Ansøgelsjer ofte havde trøstet ham med Guds Ord. Matthæius strid- der om sin salig afdøde gudfrygtige Ægtehuſtru: Dog kan og skal jeg med Sandhed give hende det Skudsmaal, at hun, siden vi kom i Hus sammen, al- tid har været uenig med mig; saa har hun ogsaa altid talt til det Bedste og til Fred; mine Venner har hun elsket, har været stiltiende, retsſaffen og renlig og min troe Skatmeſterinde. Han fortæller ogsaa om hende, at hun med sin egen Haand havde affrevet Herrens hele Prædiken ved (og efter) Nadveren (som Johannes har optegnet i det trettende, fjortende, firtende og syttende Kapitel) samt det femtende Kapitel af Paulus's første Brev til Korinthierne og tre Gange elstiggjennem meget tydeligt forelæst ham den tydske Bibel efter Bordet; hun eliede derhos at udlade sig med at hun afledte Gud for at han havde agtet

hende værdig til den Ære at gjøre hende til sin Tjeners Pige og Husfælle. Han fortæller ogsaa paa et andet Sted om en gudfrygtig Kvinde (der, som det synes, ikke har været nogen Anden end hans Kone,) at da hendes Mand engang paa Grund af en Forfølelse svævede i Livsfare (hvilket var Tilfældet med Matthæius,) talte hun paa følgende Maade til ham: Al, min allerkjæreste Mand, vær ikke bekymret for min og vore Børns Skyld; gjør, hvad ret er, og foretag for Alt i Verden In- tet, som strider imod Eders Samvittig- hed. Gud lever endnu og vil nok vide at sørge for mig og Eders Børn, som Eders og Faderløses sande Fader, og om han end her for en Tidlang river os fra hinanden, vil han dog atter føre os sammen for sit Ansigt i evig Ære, hvor jeg skal være og bo hos Eder evin- deligen.

§ 85. Forundrer Eder ikke, I chri- stelige Enkemænd, over at jeg har gjort en saa vidtløftig Forberedelse til den Trøst, som jeg har samlet til Eder af Guds Ord! Jeg har hermed villet lægge for Dagen, at jeg ikke fortænkter Eder i, at I som Menneſker ere saare bedrøvede over et saa stort Tab, som Eders er; saa meget snarere kan jeg holde Eder dette tilgode, som ogsaa jeg har erfaret, hvorledes den er tilmode, der har mistet et Stykke af sit Hjerte, — hvis Krone er revet af hans Hoved og som Døden har berøvet hans trofaste Veninde, Hjel- perinde, Bleierinde, Raadgiverinde og For- bederinde. Men I ville dog selv ind- rømme, at vi ikke blot bør sørge som Menneſker, men ogsaa holde Maade med Sorgen som Christne og besinde og be- rolige os i christeligt Taalmod og Haab. For at I nu desto bedre skulle kunne gjøre dette, saa betænkter christeligen, hvad I ret christeligen have sagt: Herren har frataget mig mine Dines Lyst, min gudfrygtige, dydige, forstandige og kjær-

lige Hustru. Her sætte I to Gjenstande hos hinanden, nemlig Eders Dines Lyst, Eders høitelskede forhenværende Ægtefælle, der er Eder berøvet, og Herren, som har taget hende fra Eder. Jeg har den Forvisning om Eder, at I vel have elsket Eders gudsfrygtige, dydige Hustru over alle Eders timelige Skatte og Gien- dele, dog ikke over, men til og i Gud; hun har været Eders Dines Lyst; dog have I vist ofte, selv medens I levede med hende i et tugtigt og kjærligt Ægte- skab, kaldet Gud Eders Hjertes Lyst, sukket og sagt: „Hvem har jeg i Him- melen? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmæg- ter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligt“ (Ps. 73, 25, 26). Udentvivl have I dagligen oftere bedet: Ske, min Fader, din Villie, saaledes som i Him- melen, saa og paa Jorden! Som det tilkommer en sand Christen, have I vist daglig overgivet, helliget og ofret Eder selv med Alt, hvad I vare og havde, til Eders Gud og overantvordet Eder med Alt, hvad Eders er, i Hans naa- dige Godtbeftindende og i Hans Haand. I have vist oftere i lønlig Samtale med Eders Gud sagt: Herre, her er jeg; her er min Hustru; her ere mine Børn; her er min Gaard og Grund, mit Guds og Gie og Alt, hvad det har behaget Dig at skjænke og betro din unyttige og arme Tjener; „Dig hører Majestæt og Vælde og Seier og Ære til; thi Alt i Himmelen og paa Jorden er dit“ (1 Krøn. 29, 11). Jeg er din, og alt Mit er dit; jeg kaster mig med det Altsam- men ned for dine allerhelligste Fødder; jeg overgiver mig og Alt, hvad mit kal- des, i din faderlige Forsorg, aarvaagne Opfigt, vældige Bessjærmelse og guddom- melige, naadige Styrelse; Du er Herren; vi ere i din Haand; gjør med os, hvad Du for godt befinder. Lad din naadige, gode Villie altid ste med os, i os og ved

os. Lad os altid være din Naades Red- skaber og din Æres Rar; lad dit høi- lovligt Navn worde forherliget i vore Legemer og Sjæle, være sig ved Liv eller ved Død (Filipp. 1, 20), osv. Skulde der i denne Henseende findes nogen Man- gel hos Eder, og I ikke hidtil have pleiet at tale med Eders Gud paa denne Naade, saa ville I dog ikke negte for at en Christen daglig bør tale saaledes med sin kjære himmelske Fader, eller at ial- fald hans Hjerte altid bør nære et saa- dant Forsæt og daglig ofre og overgive sig og Sine med stadige Sukke til Gud. Have I ikke hidtil gjort dette i Eders daglige Bønner og ofte sunget.

Til Gud vil jeg henstille
Min Gjerning og min Sag;
Han dem velsigne ville
Alt efter sit Behag!

Han, som har Alt i Magt,
Ham være overgivet
Guds Legem, Sjæl og Livet
Og i Hans Hænder lagt!

Eller: Guds og Legem (Hustru, Barn), Sjæl
og Livet
Gier Han,
Gne Han.

Han mig har det givet.
Vil Han fordre det tilbage,
Ske Hans Bud!
Jeg min Gud
Glad vil ære, uden Klage,

saa beviser dog nu med christelig, villig Taalmodighed og Tilfredshed, at I af Hjertet og med Alvor have bedet og sun- get saaledes, og at I i Sandhed tro, at Guds hellige Villie altid er god og held- bringende, og at et Guds Barn aldrig kan være i nogen bedre Tilstand end naar det staar under sin himmelske Fa- ders Forsorg, Opfigt og Ledelse og vil- ligen lader Ham fuldbyrde sin naadige Villie med det!

§ 86. Jo større Kjærligheden er, jo inderligere Fortrolighed til den Elsked den fører med sig, desto vanskeligere ha-
Mennekstet for at negte sin Ben Noget

Da Kong Ahasverus hjerteligen elskede Esther, sagde han til hende: „Hvad er din Bøn, Dronning Esther? og hvad er din Begjæring? om det end var Halvdelen af Riget, saa skal den opfyldes“ (Esth. 5, 3; 7, 2). I ville vist gjerne tilstaa, at der ikke er Nogen i Himlen eller paa Jorden, som vi kunne have en større og tryggere Fortrolighed til end vor Gud, ei heller Nogen, som vi skylde mere Kjærlighed end just Ham, og at vi ogsaa have Aarsag til ofte at sige til Ham: Min Gud og Fader, jeg erkjender af Hjertet, at Alt, hvad jeg er og har, det er og har jeg af din Naade; jeg skylder Dig mig selv; hvad forlanger Du da af mig? hvad skal jeg give Dig? ei blot Halvdelen af mit Guds staar til din Tjeneste og Naadighed, men Alt, hvad jeg har og formaar; vil Du tage det fra mig og give det til en Anden, selv om det var min Fiende, og han fortaar at bruge det bedre til din Ære end jeg, saa er jeg vel tilfreds; jeg er og bliver dog rig nok, aldenstund Du er min Del og Lod; jeg eier Alt, naar jeg kun eier Dig, selv om jeg Intet eier. Vil Du have mit Hjerte? her er det, min Fader; det skal være som en Borg-lump i din Haand; dan det, som Du vil; det er et Kar til din Ære; fyld det med Vin eller Vand, med Honning eller Malurtssaft, — lad det være helt, eller sønderslaa og sønderknus det efter din Velbehagelighed. Vil Du have mit Liv? jeg vil gjerne miste det for din Skyld; „mit Liv er altid i min Haand“ (Ps. 119, 109), saa at jeg paa et Vink af Dig kan hengive det til Dig som et frivilligt Offer. Vil Du tage min Kone, mine Børn fra mig? vistnok ere de mig kjære, min Gud; men Du og din Villie re mig endnu kjærlere; jeg ved, at de ere bedre forvarede hos Dig end hos mig, — at Du ogsaa har en bedre Ret til dem og eier Mere i dem end jeg, og om Du finder det tjenligere til din

Ære, at jeg skal dø uden saadan jordist Trøst, uden saadanne dødelige Medhjælpere, saa være det langt fra mig at ville modsætte mig din kjærlige Villie! osv.

§ 87. Dette taler og skriver jeg, min Broder, for at paaminde dig om hvad der i din nærværende Tilstand er din Skyldighed, og hvad der maa være din Øvelse. Har du en barnlig Tillid til Gud, som din kjære Fader i Christo Jesu, saa kan du ikke tro Andet end at det, Han har gjort, er dig godt og tjenligt, og at der under dit smertelige Tab ligger skjult en stor Binding. Elsker du Ham derfor af Hjertet, skulde du da ville negte Ham dit Kjæreste og Bedste og ikke villigen og gladeligen give Slip derpaa? Det er intet Bevis paa en ualmindeligt stor Kjærlighed, at en Christen villigen og gladeligen lader sin Gud og Herre fratage ham en ubetydelig Ting, som han let kan undvære og hvori hans Hjerte ikke har fundet nogen synderlig Glæde, men derimod, at han ogsaa gjør dette med Hensyn til de Ting, som han agter for de allerkjæreste og dyrebareste i Verden. Da Gud Herren vilde sætte sin Ven Abrahams Tro og Kjærlighed paa Prøve og fremstille ham som et Forbillede for al Verden, bød Han ham ikke at kaste alt sit Sølv og Guld i Vandet, ei heller at ofre alt sit rene Kvæg paa en Gang til Ham, men at slagte og brænde sin Søn Isak. „Tag, Kjære, siger Han, din Søn, den Æneste, som du elsker, Isak, og gaa til Morias Land og ofre ham der til et Brændoffer!“ (1 Mos. 22, 2) De lærde ældre og nyere Fortolkere af den hellige Skrift spørge med Forundring, hvad vel den Høieste kan have havt til Hensigt med at anmode sin Ven om noget saa Tungt og Overordentligt. Og de give til vor Belærelse det Svar: Efterdi Abraham skulde kaldes en Fader til alle Troende, saa maatte han ogsaa bevise sin Tro ved en stor og ualmindelig Prøve, ligesom Gud tillige

heri har villet afbilde den ubegribelige og mageløse Gjerning af Hans evige Kjærlighed, at Han ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen (i Døden) for os Alle. Disse skjønne Tanker giver jeg vel mit Bifald; men jeg holder dog for at der er Grund til at tilføie, at Gud ved denne Begivenhed har villet give Menneffene den Lærdom og Paamindelse, at efterdi Han ikke har sparet sin enbaarne Søn, men af Kjærlighed til Menneffene overgivet Ham til Fattigdom, Skjændsel, Foragt, Helvedangest, Nød og Død, saa skal og maa heller Ingen blandt Menneffene vægre sig for at hengive endog sit Bedste og Kjæreste, være sig, hvad det være vil, i Guds Haand og naadige Billie og gjerne efter Hans Velbehag tabe det, saasom vi jo Intet eie (selv om vi eiede den ganste Jordens Kreds med dens Skatte), som kan sammenlignes med vor Guds Gave, med Hans enbaarne Søn. Naar nu Gud endog har skjænket dig sin Søn og hengivet Ham ogsaa for dig, og du endnu i Troen eier Ham med hele Hans Fortjeneste, Retfærdighed, Kjærlighed, Fred, Trøst og Salighed, saa betænk og overvei vel, min Broder, om du da længer bør græmme og lønligen beklage dig over, at Han har frataget dig det ædlestes Alenodie, du har besiddet blandt de timelige Ting, eller, siden Herren vil have et Bevis paa Tro, Kjærlighed og Taalmodighed af dig og fremstille dig til et Exempel for Andre, om du da ikke af yderste Evne ydmygligen og villigen bør søge at opfylde dette Hans Ønske og i Gjærningen give dine Medchristne en Paamindelse om at man skal elske Gud over alt Andet og gladeligen gjøre og lide Alt efter Hans Billie.

§ 88. Men jeg maa endnu tale videre med dig og forbinde dit saarede Hjerte med Trøst. Sig mig, min Broder: da Gud bragte og skjænkede dig din salig henseende Egtemage, hvorledes

teede du dig da? Du vil sige: Jeg glædede mig hjerteligt over min Guds naadige Styrelse og store Miskundhed; jeg modtog denne Hans ædle Gave med inderlig Tak; jeg betragtede den som en stor Herres Billede, der af særdeles Naade var skjænket mig og som jeg bar paa mit Hjerte; hendes hjertelige Kjærlighed og hendes Livsalighed paamindede mig om min Guds Godhed og Venlighed, og jeg sølte mig ofte bevæget til at takke Ham derfor med glade, lønlige Sukke, osv. Godt; saaledes burde det være; anderledes maatte en saa kjær og ædel Gave fra en saa kjær og høi Haand ikke modtages. Om Gud ikkun rækker os et saftigt, velmagende Væble eller en lifligt duftende Blomst til vor Bedrøvelse, saa maa vi deri erkjende Hans Godhed og takke Ham inderligen derfor; hvor meget mere altsaa, naar Han skjænker os en gudfrygtig, dydig og kjærlig Hustru! Men sig mig endvidere, hvorledes du ter dig nu, da Herren atter har taget hende fra dig. Du vil sige: dette kan ikke være dig ubekjendt, aldenstund du hører mine Sukke, ser mine modige Taarer og noksom mærker mit sønderrevne Hjertes Bedrøvelse, og hvorledes kan jeg Andet end hjerteligen jørge og græmme mig over saa stort et Tab? Lad det ikke være dig imod, min Ven, at jeg uleiliger dig med slige Spørgsmaal; tænk paa hvorledes den Herre Jesus viste sig imod de to Disciple, som med stor Mismodighed og Bedrøvelse gik til Emmaus, og sagde til dem: Hvad ere disse for Taler, som I føre med hverandre, medens I gaa og ere bedrøvede? Og omendstjont den Ene af dem, nemlig Kleofas, svarede Ham, at det jo ikke kunde være Ham alene ubekjendt, hvilke Ting der vare skeede i Jerusalem i de Dage, saa anstillede Han sig dog fremdeles uviden om derom og sagde: „Hvilke?“ (Luk. 24, 17 flg.). Dette gjorde Han, for at de desto fuld-

stændigere skulde afløre sine sorgfulde Hjerter for Ham og give Ham Anledning til des bedre at afhjælpe deres Kummer og desto grundigere trøste dem. Saaledes har da hellerikke jeg forelagt dig de foregaaende Spørgsmaal i nogen anden Hensigt end for desto snarere at kunne overbevise dig og lindre din Sorgmodighed med grundig og trøstelig Belærelse. Du siger, at da Gud skænkede dig din dydige Hustru, glædede du dig inderligen i Hans Godhed; men nu, da Han har frataget dig hende, kan du ikke Andet end være hjerteligen bedrøvet. Men betænk dog, hvor lidet dette sømmer sig for dig! Er det ikke en og den samme Gud, en og den samme Herre, en og den samme Fader, som har givet og frataget dig hende? Har ikke Givelsen og Tagelsen et og samme Udspring og et og samme Viemed? Er det ikke et og samme Hjerte, en og samme Godhed, en og samme Kjærlighed, som har behaget at give og at tage? Er ikke Hensigten med det Ene saavel som med det Andet, at det skal tjene dig, som en Guds Ven, tilgode? Er det ikke en og samme Godhed af Gud, der frembringer Sukkeret og Moen, Honningen og Malurten? Er det ikke en og samme Kjærlighed, der tilstikker os vor Glæde og Sorg? Er det ikke en og samme Haand, der saarer og forbinder, — der giver og tager, — der i sunde Dage rækker dig et Glædesbæger, fuldt af sød Vin, og i Sygdoms Dage en helbredende Rørskalk, fuld af bitter Lægedom? Kan da vor Gud og himmelske Fader mene det ilde? Kan der komme noget Andet end Godt af den evige Kjærligheds Kilde? Vil du give vor Gud den Ære, der tilkommer Ham, som en fri, mægtig, vis, god og barmhjertig Herre, saa maa du ikke lade Hans Tegen behage dig mindre vel end Hans Givelsen, efterdi det Ene ligesaavel er en Gjerning af Hans Visdom og Godhed

som det Andet, omendstjont det Ene forekommer dit Kjød ufatteligere end det Andet.

§ 89. Og er du derhos forvisset og overtydet om, at Fratagelsen er dig nyttigere og gavnligere end den forrige Givelsen, saa har du jo saa meget mindre Aarsag og Foie til at beklage dig over Guds Tilstiftelse. Vor Frelser sagde til sine Disciple, kort før Han blev forraadt, tagen tilfange dømt og ført til Døden: „Nu gaar jeg hen til den, som mig udsendte. — — Fordi jeg har talt dette til Eder, har Bedrøvelse opfyldt Eders Hjerter; men jeg siger Eder Sandheden: det er Eder gavnligt, at jeg gaar bort“ (Joh. 16, 5—7). Hvad mener du vel, min Broder? dersom det blev din trofaste Ægtefælles salige Sjæl tilsladt at tale med dig fra Himmelen, vilde hun vel bruge andre Ord end de anførte af hendes og din Frelser? Vilde hun ikke sige: Jeg er hængungen til den, som sendte mig til Verden og som skabte mig til at tjene Hans hellige Villie; derfor har Bedrøvelse opfyldt dit Hjerte; men jeg siger dig Sandheden: det er dig gavnligt, at jeg er gaaet bort. Vel formaar dit bedrøvede Hjerte ikke nu og, medens det er omgivet med Sorgmodighedens Taage, at erkjende den Miskundhed, som den algode Gud har skjult under dit Kors, og det er tungt for Kjød og Blod at kalde den Drik god og velgjørende, som smager af lutter Galde og Malurt; men tænk paa Apostelens Ord: „Al Røffelse synes, medens den er nærværende, ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igen dem, som ved den ere øvede, Retfærdigheds salige Frugt“ (Ebr. 12, 11). Betænk, at det bitre Lægemiddel ofte snarest bevirker Helbredelse, osv.

§ 90. For imidlertid noget nærmere at forklare og desto bedre at tilegne dig disse vor Frelseres Ord, saa betænk, at

de ogsaa meget godt lade sig anvende paa alle andre Trængsler og Gjenvordigheder, som de Troende er underkastede. Jeg kan saaledes sige til en ansegtet Kristen: Det er dig gavnligt at være forladt af Gud et lidet Dieblik, efterdi Han atter vil samle (søge og anamme) dig med store Barmhertigheder; det er dig gavnligt, at Han skjuler sit Ansigt et Dieblik for dig, efterdi Han atter vil forbarme sig over dig med evig Misfunding og efter saadan Renselse og Prøvelse skjænke dig Livsens Krone og trøste dig sødeligen, som en Moder (Esai. 54, 7. 8; 66, 13; Jak. 1, 12). Jeg kan sige til en Sng: Det er dig gavnligt, at du bliver hjemsogt af Gud med denne Lidelse, efterdi en gudsfrygtig Mand meget passende har kaldet Sottesengen Guds Høiskole, hvori vi ofte i nogle faa Dage eller Uger vore og tiltage mere i vor Christendom end tilforn i vore sunde Dage i mange Aar. En Anden har sagt, at man ikke skulde kalde Sottesengen Sygeseng, men Seiersseng, fordi man deri ofte vinder mangen herlig Seier over Djævelen, Verden og sit syndige Kjød og Blod, og fordi Erfaringen lærer, at de Christne aldrig er stærkere til at overvinde sine aandelige Fiender end i sin største Skrøbelighed. I et skrantent og sygt Legeme bor ofte en sund og stærk Sjæl, ligesom omvendt ofte en syg og elendig Sjæl i et sundt og skjønt Legeme. Jeg kan sige til et fattigt foragtet og forladt Menneske, som frygter Gud: Det er dig gavnligt, at du er fattig og elendig, fordi saadanne Mennesker pleie at have den allerreneste Tillid til Gud, — fordi de pleie at være rige paa Tro, rige paa Sukke, Taarer og Bønner, rige paa Kjærlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Selvfornægtelse, Verdensforagelse og Længsel efter Himmelen, og fordi de vide for vist, at Herren, der troner saa høit, ser ned paa deres Ringhed og tænker paa dem (Ps. 113, 5. 6;

40, 18). Jeg kan sige til en Christen, der plages af falske og bagtalerste Tungen: Det er dig gavnligt, at du angribes og behandles ilde af den ugudelige Verden, efterdi du ved, at Verdens Venstebånd er Guds Fiendstebånd (og omvendt at Verdens Fiendstebånd er Guds Venstebånd), og at hvo som vil være Verdens Ven, bliver (og maa blive) Guds Fiende (Jak. 4, 4). Man bør ogsaa agte det for en Guds Naade og stor Lykkelighe, naar Verden, den store Skjæde, den smigrende og snedige Dalila, som ellers er en af de Troendes farligste Fiender og saa meget farligere, jo venligere den anstiller sig, hader og forfølger os, efterdi man paa denne Naade er sikrest for dens Forargelser og Forsørelser og desto frimodigere kan trøste sig ved vor Frelses Ord: „Vare I af Verden, saa vilde Verden elske sit Eget; men efterdi I ikke er af Verden, men jeg har udvalgt Eder af Verden, derfor hader Verden Eder“ (Joh. 15, 19).

§ 91. Nu vel, paa selvsamme Naade kan jeg ogsaa sige til dig: Det er dig gavnligt, at Herren har frataget dig dine Dines Lyst, og det af mange Aarsager, som jeg her ikke kan anføre allesammen, men maa henstille til din gudelige Gfærtanke. Jeg vil imidlertid komme denne noget tilhjælp og foranledige dig til christelig, moden Overveielse. Guds Mand siger gennem Salomo: Din Ungdoms Hustru (som du har taget i din blomstrende Alder og betragter og elsker med stedse ny Kjærlighed) være dig som en meget kjær Hind og en yndig Stengjæde; — — vandre stedse omkring i hendes Kjærlighed (Ordspr. 5, 19). Dette er talt i Modsetning til den urene Skjøgekjærlighed, og Guds Mand vil dermed sige til alle gudsfrygtige Ægte-mænd: Hvorfor vil du søge din Lyst i urene Bøle, naar du har en frisk og liflig Kilde hjemme? Hvorfor vil du lege med en svinisk So, naar du har en

yndig Stengjød i dit Hus? Hvorfor vil du beruse dig i en fremmed og forgiftet Vin, naar du har en ædel, sund og velsignet Vin i din Kjælder? Men som det nu gaar med alle andre Ting, hvor ædle og gavnlige de end monne være, nemlig, at det mennefskelige Hjerte, der er fordærvet ved Synden, letteligen misbruger dem, saaledes gaar det ogsaa med den ægtefabelige Kjærlighed: istedetfor at vor egen Vin skulde mætte, glæde og oplive os, beruse mange Ægtemænd sig deri, saa at de blive aldeles drukne og undertiden glemme baade sig selv og Frygten for Gud. Mange ligne Børnene, som, naar de have en Gjed, et Lam, en Due eller vakker Skjædehund hjemme, stedsse ville lege med dem og derover glemme Skolen og Bøgerne. Jeg taler som til en Forstandig; du forstaar vel, hvad jeg mener; derfor gjør Gud ofte som de kloge Forældre, der tillaafe Vinkjælderen og bortgjemme Vegetoiet, for at Børnene skulde være ædruelige og henvende sine Tanker til bedre og nødvendigere Ting.

§ 92. Jeg har kjendt en Mand, som gjerne vilde frygte Herrens Ravn (Neh. 1, 11). Han giftede sig i sin blomstrende Alder med en yndig og gudsfrygtig Jomfru og levede med hende i megen Kjærlighed og Glæde; da neppe et Aar var omme, tog Herren denne hans Dines Lyft fra ham, hvorover han græmmede sig saare og næsten mistede Samlingen. Efter endt Sørgetid saa han sig af Hensyn til sit Husvæsen nødt til at anraabe Gud inderliggen om en anden kjærlig og dydig Ægtefælle, hvilken Begjæring Gud ogsaa i Naade bønhoerte og skænkede ham en Hustru, med hvem han i alle Dele sandt sig høiligen tilfreds. Efter at han havde tilbragt nogle Aar med hende i lyft Kjærlighed og ønskelig Fred, blev ogsaa hun efter Guds hellige Raad og Villie syg og vandrede ved en blid og salig

Død ud af Verden, hvorved han atter nedsaank i dyb Bedrøvelse og derhos klarligen røbede, at han ikke vel kunde søie sig i Guds forunderlige Naader og Veie, — i at Han rev Hjertes fra hinanden, som forenede i Guds frygt og Kjærlighed, lagde Vind paa at tjene Ham og Næsten og give Andre et opbyggeligt Exempel, men derimod lod Andre forblive sammen, som forsyndede sig mod Ham og Næsten ved Uenighed og forargelig Splidagtighed. Da nu omsider hans majsommelige Husvæsen atter tvang ham til at undertrykke Sorgen over sit store Tab og bede til Gud om Hans velsignelsesrige og naadige Erstatning derfor og ligeledes den negang blev ledet saaledes af Ham, at han pleiede at sige, at Gud havde gjort ham saare lykkelig i denne Sag, idet Han ikke havde ladet ham tage feil i sit Valg, men, istedetfor at man pleiede at sige, at det ikke er godt at tusse med Døden, nu for anden Gang havde søiet det saaledes, at han maatte høiligen prise Hans synderlige Godhed og Forsorg, ligesom han ogsaa med Aarene var bleven mere øvet i Christendommen og bragt til en moden Betragtning af Herrens forunderlige Naader og Veie, ytrede han engang for at trøste og undervise en Enkemand, som Gud ogsaa havde berøvet en høit elsket Hustru: Jeg tænker ofte paa de Ord, som den Herre Jesus talte til Peter, da denne vægrede sig ved at lade sine Fødder toe af Ham: „Hvad jeg gjør, ved du ikke nu; men du skal forstaa det herefter“ (Joh. 13, 7). Forhen kunde jeg ikke finde mig i, at min Gud to Gange bedrøvede mig saa dybt og fratog mig mine gudsfrygtige Hustruer; men nu har jeg betænkt denne Sag i tilbørlig Frygt og klarligen befundet, at Han i saa Henseende intet Andet har gjort end hvad der er mig godt og tjenligt.

§ 93. Han sagde endvidere: Min første Ægtehustru elskede jeg vel inder-

ligt, men dog formedelst Uvidenhed og Uerfarenhed i Christendommen ikke med en saa hellig og ren Kjærlighed, som jeg burde. Kjærligheden lignede en Regnbælt, der vel styrter ned med megen Larm, især udover et Fjeld, og skrider brujende frem, men tillige er grumset og fører megen Urenhed med sig; jeg havde derhos en og anden Anke med Hensyn til mit Husvæsen og min Underholdning; derfor maa jeg erkjende, at min himmelske Fader forstod mit Bedste, da han tog hende fra mig. Da min anden Hustru var af en temmelig sund Natur samt derhos fornuftig, huslig og flittig og opfyldte sine Pligter mod mig og Mine, som Overhoved i hele Husvæsenet, frivilligen og uden nogen Paamindelse, saa at hun Intet lod tilbage at ønske, var jeg, saalænge jeg havde hende, temmelig tryk og ubekymret; jeg var saa vant til hendes Dyd og Huslighed, at jeg mente, det maatte saa være; jeg elskede hende vel høit og satte stor Pris paa hendes gode Forhold; jeg takkede ogsaa ofte min Gud for hende, men dog med lunkent Andagt, som for noget Hverdagsligt og Sædvanligt, og erkjendte ikke tilbørligen, at Hans Kjærlighed og Misfandhed virkede Alt hos hende, — at Hans Drift tilskyndte hende til Arbeidsomhed og Huslighed, og at hun og al hendes Dyd var en ædel og dyrebar Gave af Hans guddommelige, kjære Haand. Det gik næsten med mig som med Potifar, som, da han mærkede, at Herren velsignede hans Hus for Josefs Skyld, hvem han havde sat over sit Hus og over Alt hvad han havde, saa at Herrens Velsignelse var over Alt, hvad han havde, i Huset og paa Marken, overlod Alt hvad han havde, i Josefs Haand og saa ikke til med ham i Noget, uden med Møden, som han selv spiste (1 Mos. 39, 5. 6); derfor borttrykkede Herren denne dydige Sjæl fra mig i hendes Alders bedste Blomst og gav mig Anledning til under Overveieljen af mit Tab at be-

tænke, hvilken god Del en saadan Hustru er (Sir. 26, 3. 17), og hvilken inderlig Tak man derfor skylder sin Gud, der giver hende. Heri viser jeg mig nu noget omhyggeligere med Hensyn til denne min tredie Hustru, som Gud efter inderlige og heftige Bønner atter har skjænk-
 tet mig overensstemmende med min Willie og Attraa. Jeg takker min Gud af mit Hjertes Dyb; jeg beundrer og elsker Hans Godhed i hende; jeg har lært at se mere paa Ham end paa hende og at betro mig og alt Mit mere til Ham end til hende; jeg elsker hende, som en ædel Blomst, formedelst hendes Dydsraft; men jeg elsker dog Ham, der har forlenet hende en saadan Kraft, høiere end hende. Jeg har begyndt, dagligen at hellige, ofre og overgive mig tilligemed hende og Alt, hvad Han har skjænket mig, til Ham og at bevidne, at om end Intet blandt de legemlige og timelige Ting er mig kjærere i Verden end min gudsfrygtige og sømme Hustru, saa er det mig dog kjærere, at Hans hellige gode og naadige Willie fuldkommes med mig og hende osv.

§ 94. Det vil forhaabentlig ikke være dig imod, at jeg noget udførligt har anført denne Mands Tildragelser og Viringer, efterdi de kunne give dig Anledning til lignende gudelig Estertanke. Har den Høieste end ikke fundet den samme, saa har Han dog fundet andre Marsjager til at borttage din høitelskede Ægtefælle fra dig. Saa Meget er vist, at vort syndige Hjerter ikke godt ved at holde Maade i Kjærligheden til de timelige Ting. Det forlader sig som oftest altfor meget derpaa og hænger sig altfor meget derved. Man lægger mangengang sit sorgfulde Hoved saa dybt og trygt i en forstandig og dydig Hustrues Skjød, at man derover næsten glemmer den himmelske Faders Skjød; man befinder sig ofte altfor vel og føler sig altfor meget tilfredsstillet ved den trofaste ægtefælle.

lige Kjærlighed. Men dette er meget farligt, og det baader os ikke at have det altfor godt her i Verden. Jeg har seet Børn, som have hængt saaledes ved sine Ammer, at de ikke have skjottet om sine kjædelige Mødre, og naar Moderen har villet tage dem paa Armen, have de kastet sig om Ammens Hals og foretrukket hendes Kjærlighed for Modertkjærligheden. Jeg har ogsaa erfaret, at Moderen er bleven vred herover og, saasnart det lod sig gjøre, har afvænneth Barnet og givet Ammen Afstød. Saaledes gaar ogsaa vor Gud tilværts; naar Han ser, at vi blandt de timelige Ting udvælge os Noget, som vi elske mere end tilbørligt, hænge vort Hjerte derved og derover næsten glemme Ham, saa tager Han det fra os og lærer os i Gjerningen at frygte, elske og forlade os paa Ham over alt Andet. Vel har Han gjennem sin Apostel paamindet os om at „de, som have Hustruer, skulde være som de, der ikke have, og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den“ (1 Kor. 7, 29 flg.); men hvor daarligt vort Hjerte iagttager dette, er aabenbart; vi tro det vel ikke selv, saalænge som vi besidde vore Diens Lyst og vort Hjertes jordiske Trøst; men Tabet aabenbarer, at vi have gjort for Meget af Sagen. Da Gud Herren skabte et Riksjon, der vovede op over Jonas og tyggede over hans Hoved i den stærke Sommerhede, da glædede han sig over denne Væxt og forelskede sig saaledes deri, at da den efter Guds Bestikkelse blev tukket af en Orm og visnede, ønskede han at dø og fordristede sig til at vredes paa Herren og lides med ham (Jon. 4, 3 fl.). Saaledes røber sig vort Hjerte og dets overvættede Kjærlighed til den timelige og jordiske Trøst, naar vi efter Guds Villie tabe den. Vor Angest og Sukken, vor idelige og overdrevne Graad,

Klynk og Klage vidner tilfulde om at den er sammenvojet med vort Hjerte, og at altsaa den algode Gud har havt Marsag nok til at berøve os den. Besind dig derfor kristeligen, min Broder og bevis i Gjerningen, at du tror af Hjertet, at hvad Gud gjør, er vel gjort, og at du elsker og agter Gud og Hans Naade høiere end Alt, hvad i Verden er; sig med hint gudsfrygtige Hjerte: Herre Gud og Fader, jeg var Et med hvad Du havde givet mig; men nu, da Du har taget den ene Halvdel til Dig og gjort med den, som Du har villet, saa overgiver jeg ogsaa den anden til Dig; gjør ogsaa med den, hvad Du vil, om end underlig, saa dog saligen. Jeg kan her ikke undlade at fortælle dig om Frants Borgia, Hertug af Gand; han havde levet i atten Aar med sin Gemalinde i usofstyrret Kjærlighed og Endrægtighed: men da hun blev farligt syg, bad han ei alene selv inderligt til Gud for hendes Liv, men anmodede ogsaa Andre om deres ivrige Forbønner for hende. Som han nu engang var ifærd med at bede i sit Værelse og anraabte Herren med hede Taarer om, at Han vilde lade hende leve, tyffedes det ham, som om han hørte en Røst indeni sig, der sagde: Dersom du vil, at din Gemalinde skal være endnu længere ilive, saa kan det ske; dit Ønske kan blive opfyldt; men det er dig ikke gavnligt. Herover blev han forstræffet og tvivlede ingenslunde om at Herren herved havde irettesat ham, fordi han saa haardnakket havde villet have sin Villie frem med Hensyn til sin Egtesælles Liv, begyndte desaaarsag at udgyde endnu flere Taarer og sagde: Herre, min Gud, hvorledes skal jeg kunne finde mig i at Du henstiller til min Villie, hvad der dog alene staar i din Magt? For mig er det saare magtpaaliggende at adlyde din Villie i alle Ting; thi hvo ved bedre, hvad der er mig tjenligt end Du, min Gud?

Derfor ste nu din Willie ei alene med min Gemalinde, men ogsaa med mine Børn! og mig selv! gjør med os Alle, hvad Dig behager! din Willie ste! Fra nu af tiltog Sygdommen, indtil Døden paafulgte.

§ 95. Jeg maa imidlertid endnu besvare nogle Indvendinger, som dit be-
drøvede Hjerter kan gjøre. Det kunde
saaledes maaske sige: Det smelter mig,
at en saa ædel Blomst skulde visne saa
tidligt og en saa gudfrygtig, kjær og
dyrebær Sjæl forlade Verden saa snart.
Jeg ved, hvad menneskelig Strøbelighed
gjør under saadanne sørgelige Omstæn-
digheder; derfor hører jeg paa saadan
Tale med Taalmodighed og Medliden-
hed. Men betænk dog, min Broder,
om det sømmer sig for os Christne at
tale saaledes, snarere vi ville leve nøi-
agtigt efter vor Tro, allerhøjest, da en vis
Mand siger, at Dødens Forretning er
stadfæstet med den levende Guds Segl,
og at den Intet gjør uden hvad der af
Himmelen er den befaleet. Vi burde ei
heller elske saadanne Blomster anderledes
end som Blomster og, idet vi forlyste
os ved deres liflige Skønhed, tænke paa
deres Forgængelighed og itide forberede
os paa christelig Taalmodighed og gude-
lig Tilfredshed, naar Skilsmisssens Time
kommer. Det er Eder maaske ikke ube-
kjendt, hvilken Daarskab Verden begif
for omtrent halvhundred Aar siden, idet
den drev en stor Handel med Blomster,
der gik saa vidt, at en Hønge i Neder-
landene blev tilligemed sine Blomster
værdsat til sytti Tusind hollandske Gyl-
den, ja en eneste Tulipanløg vurderet og
solgt for tre Tusind saadanne Gyl-
den. Og hvor stor denne Taabelighed var,
kan man blandt Andet slutte deraf, at
en Kjøbmand i Antwerpen, der eiede en
Plante, som man kalder Levkøi (der bær-
er en smuk og velsugtende Blomst, hvori
Naturen leger med forskellige Farver og
Forandringer), den ene Dag ikke vilde

følge den for tusind Gyl-
den budne, men den anden Dag erfor,
at en Mus havde opædt Plantens Løg
eller Rod. Slige Ting kan et forstan-
digt Menneske ikke henføre til Andet end
den høivise Verdens Daarskaber. Men
lader os betænke, om ikke ogsaa vi paa
en vis Maade gjøre os delagtige i disse,
naar vi forelske os saaledes i et dødeligt
Menneske, som af Gud er prydet med
mangehaande skønne Gaver og blomstrer
som en deilig og kostbar Blomst for
vore Dine, at vi næsten slet ikke eller
dog nødig tænke paa, at det er en Blomst;
det er: et dødeligt Menneske, der har
sin af Gud bestemte Tid, da det skal
visne og affalde. Saafremt vor Kjær-
lighed til Menneskene stedse var dæmpet
ved Betragtningen af deres Dødelighed,
ligesom man pleier at mildne den stærke
Vin med noget Vand, vilde den ikke
saaledes faa Magt over os, og vi
vilde da ikke saa smerteligen føle den
Elskedes Tab.

§ 96. Naar du siger, at det smelter
dig, at din Ægtefælle maatte dø saa
tidligt, saa betænk, om hun ikke tvert-
imod døde til rette Tid, nemlig til den
Tid, Gud havde behaget at sætte som
Maal for hendes Liv og som var den
bedste for hende. Lægerne og Apothekerne
samle de Urter, der ere tjenlige til Læge-
midler, paa den Tid, da de ere kraftigst,
Landmanden og Gartneren Frugterne,
naar de ere blevne modne, og hvorledes
kunde Gud samle sine Egne og tage dem
ud af Verden paa en bedre Tid end
naar deres Tro staar i sin bedste Kraft,
og dennes Frugter ere komne til Moden-
hed, det vil sige: naar de tjene til
Næstens kjærlige Vederkvælgelse, Nytte,
Trøst og Glæde? Her bør du ogsaa
betænke, hvad Visdommens Bog siger:
„Derfor en Retfærdig end dør tidligt,
skal han dog være i Hvile. Han, som
var bleven Gud behagelig, var ham
kjær og blev borttagen, idet han levede

iblandt Syndere. Han blev gjort fuldkommen og fyldte snart en lang Tid; thi hans Sjel behagede Gud; derfor hastede Han med ham midt ud fra Ondskab" (Vids. 4, 7. 10. 13. 14). Heraf kan ogsaa sees, hvor ubetænksomt og urimeligt vor Bedrøvelse ofte bringer os til at tale. Det smerter mig, sige vi, at en gudsfrygtig, trofast, kjær og dyrebare Sjel maatte forlade Verden saa snart. Kjære, er da Verden et saa ønskeligt Herberge for de Troende, at man skulde have Aarsag til at sørge over at de ikke forblive længe deri? Verden kaldes af alle Troende, som kjende den rigtigt, en Jammer- og Taaradal, et stormfuldt, ustadigt og farligt Hav, et Udlændighedens-Land, et Sodoma, en Lovekule, et Fængsel og en ond, falsk Verden, der ligger aldeles i det Onde (1 Joh. 5, 19), og vi behøve ingen vidtløftig Forklaring over denne Tale, efterdi den daglige Erfaring tilfulde udlægger os den; ifkedestomindre ere vi bedrøvede, — ifkedestomindre gjør det os ondt, naar Gud haster bort med En og Anden, tager ham ud af Verden og bevarer ham for dens Forargelse, Trængsel, Falskhed og Ondskab! Naar den befviger os den ene Gang efter den anden, naar den plager vor Sjel med sin utrøselige Omgjængelse og sine ryggesløse Gjerninger, — naar den træder vore hellige Idrætter iveien og modstaar os alt Godt, — naar den belyver, forfølger, undertrykker, bedrager og ængster os, saa græde og klage vi Alle over Verden og bede Gud, at Han jo før os heller vil tage os ud af den, fri os fra al ond Gjerning og frelse os til sit himmelske Rige (Gal. 1, 4; 2 Tim. 4, 18); men naar da Gud gjør Begyndelsen til et opfyldte vor Bøn og tager En og Anden af vore Kjære og Venner fra Verden ind i Himmelen, saa sørge, klage og græde vi, som om vi havde lidt en stor Uret.

§ 97. Derjom Herren overflyttede en af Vore fra Himmelen til Verden igjen, saa kunde vi have Aarsag til at græde. Da den Herre Jesus kom til sin afdøde Ven Lazarus's Grav for at gjenopvække ham, „blev Han heftigt rørt i Aanden, bevægedes inderligt og græd" (Joh. 11, 33. 35). Skriftfortolkerne spørge ved disse Ord, hvad Grunden var til at Herren udgjød Taarer over den, som Han nu vilde rive ud af Dødens Svælg og fremstille levende til et Vidnesbyrd om sin herlige Magt. Nogle svarer, at Herren ynkedes over, at Han skulde gjenopvække sin Ven, der var salig hensovet, og atter føre ham fra Ro til Uro, fra Fred til Strid, fra Herlighed til Elendighed og kalde ham tilbage fra den trygge og stille Havn, hvori han var landet, til dette Vids stormfulde Hav. Om dette var Aarsagen, lader jeg staa derhen; men det tør jeg sige, at derjom vor dyrebare Frelser ogsaa nu bød en af vore kjæreste Venner, der var salig hensovet i Ham, for visse Aarsagers Skyld at vende tilbage til Verden og atter tage fat paa dens Elendighed, Møjsommelighed og Farefuldhed, saa burde vi modtage ham med Taarer. Naar Han derimod har friet En af os fra al ond Gjerning og frelst ham til sit himmelske Rige, saa henstiller jeg til din gudelige Eftertanke, om vi have Aarsag til at se efter ham med grædende Øine. Vistnok maa man holde Naturen og det skrøbelige Kjød Noget tilgode; men vi maa dog snart overvinde Naturen ved Troen og Raaden og lægge vort Haab for Dagen ved stor Frimodighed og sikker Fortrøstning. For at nu ogsaa du desto snarere skal kunne gjøre dette, saa betænk endnu engang, hvor urimeligt det er, naar vi sige: Det smerter mig, at en saa dyrebare Sjel maatte forlade Verden saa snart, efterdi dette er det Samme, som om vi vilde sige: Det smerter mig, at Gud saa snart har friet og frelst denne

ædle, dyrebare Sjæl fra alle dette Livs Synder, al dets Glendighed, al dets Angest, alle dets Sygdomme, Anfegtelser, Sorger og Besværligheder, overført den til Retfærdigheden, til Hvilen, til Freden og optaget den i den himmelske Glæde og Salighed; jeg kan ikke andet end begræde, at denne ædle Sjæl er bleven saa snart befriet fra sit Dødens Lege, osv. Er det ret og billigt, at vi begræde dem, af hvis Dine Gud har afløst hver Taare, — at vi sørge over dem, som al Marsag til at sørge er betagen og som ere indgangne til sin og vor Herres evige Glæde? Gjør det os ondt, at de ikke længe vandre, lide, ængstes, plages og bedrøves med os?

§ 98. Du vil sige: Jeg begræder ikke min Ægtemage, som Gud har friet fra al ond Gjerning og overført til sin Salighed, men mig selv og Mine, som ere blevne tilbage i Glendigheden; jeg sørger over vort, ikke over hendes Tab; jeg har tabt min gudsfrygtige og trofaste Medhjælper i aandelige og legemlige Ting, min andægtige og ivrige Forbederinde, min forstandige Raadgiverinde, min utrættelige og kjærlige Pleierinde, min samvittighedsfulde Skatmesterinde, fort, mit Huses og Husvæsens Støtte, Krone og Sol, og mine Børn sin Moder, det er: sin gudsfrygtige Lærerinde, sin mønsterværdige Forgjængerinde, sin tro Bogterke og Pleierinde; det er dette, som smerter mig; det er dette, som presser de hede Taarer af mine Dine. Jeg svarer paa alt dette: Den, som taber Alt, men dog beholder Gud, bør ikke klage over noget Tab; Døden har efter Guds hellige Raad og Villie sønderrevet det Baand, hvormed Eders kyske Hjerte vare ægtefæbeligen sammenknyttede, men ikke det, hvormed dit troende Hjerte er bundet til Jesu kjærlige Hjerte, Han som „har trolovet sig med dig til evig Tid“ (Hos. 2, 19) og siger til dig: „Jeg vil være en Gud for dig og for dit Afkom

efter dig“ (1 Mos. 17, 7), — „jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5), — „indtil Alderdommen skal jeg være den Samme og bære dig indtil graa Haar; jeg, jeg har skabt dig, og jeg vil opløste, og jeg vil bære og lade undkomme“ (Esai. 46, 4). Du og Dine ere vel blevne tilbage i Verden og Glendigheden; men betænk, at du er indekluttet i Guds faderlige Omhu, Kjærlighed og Trofasthed, — at Hans Misundhed og Sandhed er stor over dig, — at Han har tilbudt sig at føre, beskyrme, forsørge og opholde dig. „Jeg vil undervise dig“, siger Han, „og lære dig den Vej, som du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Munde paa dig“ (Ps. 32, 8). „Jeg har han Behag, og jeg vil udfrie ham; jeg vil føre ham op; thi han kjender mit Navn. Han skal paakalde mig, og jeg vil svare ham; med ham er jeg i Nøden; jeg vil udfrie ham og ære ham. Med et langt Liv vil jeg mætte ham og lade ham skue min Frelse“ (Ps. 91, 14 flg.).

§ 99. Værktværdige ere de Ord af den hellige Johannes, hvormed han indleder sin Beretning om Herrens Fødtvættning. „Der Jesus vidste, siger han, at Hans Time var kommen, at Han skulde gaa ud af Verden til Faderen, da, som Han havde elsket sine Egne, som vare i Verden, saa elskede Han dem indtil Enden“ (Joh. 13, 1). Her skulle vi for det Første lægge Mærke til hvorledes Apostelen beskriver Disciplene, idet han kalder dem Hans Egne (hvilke Han havde udvalgt sig til en Eiendom), som vare i Verden. Hvorfor Evangelisten har beskrevet Herrens Disciple og Efterfølgere saaledes, have de Lærde havt forskjellige Tanker om; de bedste ere uidentivl de at Apostelen har villet sige saa Mege som at d. den Herre Jesus vidste, at Han gennem sin Lidelse skulde indga til Herlighed, men efterlade sine Venne og Efterfølgere i den bedrøvelige, ond

og ugudelige Verden, blandt Djævelens Garn, Snarer og Ansegtelser, blandt de Bantrees og Ugudeliges hadske Forfølgelser og Undertrykkelser, som Jaar midt iblandt Ulve, i mangehaande Glendighed, Nød, Fare og Trængsel, i Fattigdom, Hunger og Røghed, da, som Han altid havde inderligen elsket dem og lagt dette for Dagen ved mange Belgjerninger, som Han havde vist dem, saaledes vilde Han endnu tilsidst efterlade dem nogle Beviser og Forfkringer om sin bestandige og evige Kjærlighed, idet Han toede deres Fødder, indstiftede sit hellige Thukommelses- og Kjærlighedsmaaltid og styrkede og opreiste dem med de allertrøsteligste, kraftigste og kjærligste Ord. De Ord; Han elskede dem indtil Enden, forklare Nogle ikke uden Føie ved at Han elskede dem indtil Døden og med en evig og uroffelig Kjærlighed; thi ligesom Han døde i Kjærlighed, saaledes opstod Han ogsaa igjen med den og lagde den strax rigeligen og herligen for Dagen imod dem; med denne Kjærlighed opfor Han ogsaa til Himmelen og vil ogsaa til evig Tid bevare den uforandret i sit Hjerte. Vi se og lære heraf for det Første, hvorledes den Herre Jesus er fundet imod sine Egne, som ere i Verden. Han har steds og altid elsket dem; Han elsker dem endnu og vil elske dem evindeligen, ikke med en kraftløs og uvirksom, men med en kraftig og virksom Kjærlighed; Han er vel i Herligheden og har sat sig paa Majestætens Throne i Himmelen; men Han kan og vil dog aldrig glemme sine Egne, som ere i Verden, i Taaredalen, i Glendigheden, i tusindfold Nød, Fare og Trængsel, Han er indgangen i Himmelen, for at aabenbares for Guds Ansigt for dem; Han sidder vel ved Guds høire Haand; men Han beder for dem; Han kan og vil (tiltrods for Djævelen og Verden) fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham; ja omendstjont

Han er i Himmelen ved Guds høire Haand, saa hersker Han dog midt iblandt sine Fiender og er med sine Egne alle Dage indtil Verdens Ende med sin Naade, sin Betsjærmelse og Trøst, som Hovedet med sine Lemmer, som en Fader med sine Børn, som en Forgjænger, Ansører og Beskytter med sine Stridsmænd (Ebr. 8, 1; 9, 24; 7, 25; Rom. 8, 34; Ps. 110, 2; Matth. 28, 20). Saaledes er Han nu ogsaa med dig, min kjæreste Ven, og med dine Børn. Har din Vgtemage forladt Verden, og skal du tilligemed dine Børn endnu forblive deri, saa betænk, at den Herre Jesus steds hidtil har elsket dig og aabenbaret denne sin Kjærlighed ved saa mangfoldige aandelige og legemlige Belgjerninger; og saaledes elsker Han dig endnu og vil elske dig i al Evighed. Vel er du i Verden, i Sammer- og Taaredalen, i Trængselens Land, paa Angesthavet; men Jesus er med dig her i Verden med sin evige Kjærlighed, med sin vældige Betsjærmelse, med sin søde Naade, med sin kraftige Trøst. At være i Verden er bittert; men at være i Verden med Jesus, — at være i Verden under Jesu Opsigt og Forsorg, under Hans Regjering og Varetægt, — at være i Verden, indekluttet i Jesu evige Kjærlighed og omgivet af Hans Naade, det er sødt. Din Jesus sagde til sine Disciple kort før Hans Lidelse begyndte: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I skulle adspredes hver til Sit og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig“ (Joh. 16, 32). Tag disse Ord af Hans allerhelligste Mund; tilegn dig dem, og sig til din yndige Hustru, til dine Børn, Venner og Slægtninger: Den Time er kommen og vil fremdeles komme, at I skulle vandre herfra og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi min himmelske Fader, min Jesus og den evige Trøster og Talsmand er med mig. Og

betænk saa, om du har retmæssig Aarsag til fremdeles at sørge over din Hustrus Bortgang fra Verden og din Forbliven i Verden.

§ 100. Dernæst minde den hellige Johannes's Ord, som jeg her til din Trøst har givet nogen Forklaring over, mig om de gudelige Tanker, vor Kirkes Lærere have om de salige og udvalgte Sjele, som gennem den timelige Død ere komne til Gud, nemlig, at ligesom de altid have elsket sine Egne, som ere og forblive i Verden efter dem, saaledes elske de dem ogsaa indtil Enden, det er: indtil Døden og ligeledes efter Døden; ogsaa deri have de sin Jesu Hjerte og Sind, at de i den Herlighed og Salighed, hvortil de ere ophøjede, ikke glemme sine Egne, som de efterlade i Taaredalen, men inderligt elske dem og af Kjærlighed bede til Gud for dem. Thi efterdi det ikke er dem ubekjendt, i hvilken Bedrøvelse, Fare og Nød de have forladt sine Egne, og det derhos er udenfor al Tvivl, at den Kjærlighed, hvormed de have elsket dem i Gud og til Gud, ikke udslukkes, men renses og forhøies i Døden, saaledes holder man ogsaa medrette for, at de bede for hele Guds stridende Kirke paa Jorden i Almindelighed og dernæst ogsaa i Særdeleshed for sine Egne, og at disse deres Bønner tilligemed dem, der opstige til Himmelen fra Jorden, blive af Jesus Christus, det store Raads Engel og vor evige Ypperstepræst, bragte frem for Gud til en sød og velbehagelig Lugt, som da ikke kan blive uden kraftigt Eftertryk og heldbringende Virkning. Overensstemmende hermed antager jeg, at du ikke har tabt din Forbederinde, men overladt hende til Himmelen, hvor hun tilligemed alle andre bortgangne, salige Sjele staar foran Guds Throne og beder saa meget kraftigere for dig og Dine, som hun nu er friet fra sit Dødens Yegeme og ikke længer besværes deraf. Alag derfor ikke over

at du har tabt din Raadgiverinde, Pleierinde, Statmesterinde, Sol og Krone; thi Jesus vil være dit Raad, din Tilsynsmand, din Skat, din Glæde, din Krone og dit Alt. Han siger: „Raad og Bestandighed hører mig til; jeg er Forstand. Mig hører Styrke til. Rigdom og Vre er hos mig varagtigt Guds. Jeg lader dem, som elske mig, arve det Bestandige, og jeg følger deres Skat“ (Ordsp. 8. 14. 18 21). „Jeg vil spørge efter mine Faar og søge efter dem. Jeg vil selv føde mine Faar og selv lade dem ligge. Jeg vil lede efter det, som er tabt, og føre det Fordrevne tilbage og forbinde det Sønderbrudte og styrke det Syge; jeg vil føde dem med Ret“ (Ezek. 34. 11. 15. 16). Medfører denne Forandring nogen Skade for dit Husvæsen, saa betænk, at det er en Lidelsestid, — at Gud vil prøve dig, om du med roligt Hjerte vil være stille for Ham i Glæde og Sorg, i Binding og Tab, i Fordel og Skade og sige: „Jeg forstummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det og skal gjøre det“ (Ps. 39, 10; 37. 5); betænk, „at Herren har meget Mere at give dig end dette“ (2 Krøn. 25, 9). De Gudfrygtiges Næringsvei og Husvæsen er undertiden ligesom Sæden om Vinteren, der er bedækket med Is og Sne og synes fortabt; men der følger en yndig Foraars- og Sommer tid ovenpaa, da Sneen smelter og Isen forgaar og som bringer Sæden til at grønnes desto lifligere og vækker glade Forhaabninger hos Landmanden om en rig Høst.

§ 101. Have da dine Børn mistet sin Moder, saa have de dog ikke mistet sin Gud, der besidder mere Kjærlighed og Trofasthed end alle Mødre i hele Verden. Fædre og Mødre maa ofte forlade og glemme sine Børn; men Herren optager dem og kan ikke glemme dem (Ps. 27, 10; Esai. 49, 15). Naar Hagar ikke ved at hjælpe sin Søn Ismael,

men gaar bort, for ikke se ham dø, saa hører Herren Drengens Røst og sender en Engel, der maa vise hende en Vandbrønd til Vederkvælgelse for hende og hendes Barn (1 Mos. 21, 15 flg.). Saaledes ogsaa: naar Forældrene ofte ingen Hjælp kunne yde, eller de ved en tidlig Død maa vandre herfra, saa tager Herren sig af de elendige og forladte Børn og forsørger, opdrager og opholder dem, saa at man ser med Lyst paa Hans Naade. Jeg har allerede ovenfor, da jeg talte til en gudsfrygtig Enke, sagt til hendes Trøst, at Enker og Faderløse maa henregnes til Guds Riges privilegerede Personer, som Han har værdiget sine særdeles Naade-Forjættelser, — som Han har taget i sin Beskjærmelse og indesluttet i sin faderlige Forsorg. Dette angaar nu ogsaa dine Børn; de ere nu noderløse; men de ere strax blevne indførte i Guds Bog over de Forældreløse, og der er slet ingen Tvivl om at Han vil forherlige sin Godhed ogsaa paa dem og vise sig ogsaa imod dem som en Forældreløses Fader og Tilsynsmand. Du jar jo tilligemed din i Gud hvilende Ugesfælle ved den hellige Daab og dine

daglige Bønner helliget og overgivet dem til din Gud; jeg tvivler heller ikke om at du endnu dagligen ofrer og hjerteligen anbefaler dem til din og deres Gud, ligesom hun vist ogsaa efter gudsfrygtige Forældres Naade før sin Død har velsignet sine Børn. Nu, hvad du har helliget og ofret til Gud, det har Han vist ogsaa i Naade annammet: hvad du gennem Bønnen har anbetroet Ham, det vil Han ingenlunde slippe og ingenlunde forlade; hvad du har velsignet i Hans allerhelligste Navn, det vil vist ogsaa blive velsignet. Dette er imidlertid Noget, som jeg ikke behøver videre at udvikle og fremstille, men holder mig til hvad der i det Foregaaende er skrevet til en for sine Faderløse bekymret Enkes Trøst, hvilket du, om du vil behage at efterse det, letteligen kan føre dig til Nytte og derved forhaabentligen trøste og opreise dig, hvorom jeg af Hjertet beder Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud. Ham være Ære i Menigheden ved Christum gennem alle Slægter, i alle Evigheder! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Elleve Prædiken,

hvori atter nogle af dens største Sorger undersøges og med trøstelig Undervisning lettes.

Ps. 94, 19: Under mine mange urolige Tanker i mit Indre kvæge dine Husvælsker min Sjæl.

§ 1. De, som fremstille den evangeliske Lære i Kobberstykker, pleie at afbilde en troende Sjæl under Skikkelse af en Kvinde, i en saadan Stilling og med saadanne Omgivelser, at man snart kan forstaa Betydningen. De afbilde til Exempel for at fremstille den bodefærdige Sjæl en Kvinde med tilhyllet Hoved, der ligger paa sit Ansigt foran den korsfæstede Jællser, eller for at betegne den troende og retfærdiggjorte Sjæl en Kvinde, som knælende omfatter Christi Kors og har lagt sit Hoved paa Hans saarede Fodder, medens Hans Blods-draaber flyde ned over hende, eller for at skildre en i sin Jesu glad og fornøiet Sjæl en Kvinde, som sidder under et skyggesfuldt og frugtbethyngt, deiligt Træ paa en grøn Plads, ved Siden af en liflig Kilde og i hvis Skjød Træets Frugter falde, o. a. M. Efterdi vi endnu have Aldskilligt at afhandle med den troende og sorgfulde Sjæl, saa ville vi som en Indledning til nærværende Prædiken udsøge af den hellige Skrift tre Kvindesperfoner, hvis Betragtning, som jeg haaber, ikke skal være uden Frugt og Nytte.

§ 2. Den første skal være Hagar, som var flygtet bort fra sin Herre Abrahams Hus og som Engelen fandt ved en Vandkilde i Ørken og sagde til hende: Hagar, Sara's Tjenestekvinde, hvorfra kommer du, og hvorhen gaar du? Og hun kaldte Herrens Navn, som talede med hende: Du er Gud, som ser; thi hun sagde: Har jeg endog her seet efter den, som saa mig? Senere, da hun var uddreven tilligemed sin Søn Ismael og for vild i Ørken, og hendes Vandflaske var udtømt, troede hun, at hun og hendes Søn skulde vansmægte. Som hun nu sad og græd, raakte Herrens Engel fra Himmelen og sagde til hende: Hvad fattes dig, Hagar? frygt ikke. Og Gud oplod hendes Dine, saa at hun saa en Brønd, med hvis Vand hun vederkvægede sig selv og sin Søn (1 Mos. 16, 6 flg.). Den anden skal være den dybtbedrøvede Enke i Nain, der fulgte sin enbaarne Søn med mange Jællser mødte, hulkedes over hende og sagde til hende: Græd ikke! og aftarrede ogsaa snart i Birkeligheden Taarerne af hendes Dine, idet Han gjenopvakte

hendes afdøde Søn og gav hende ham tilbage (Luk. 7, 16). Den tredje er Maria Magdalena, som sad og græd ved Herrens Grav efter Hans Opstandelse, og for hvem ei alene Englene, men ogsaa Herren selv aabenbarede sig og sagde til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 11 flg.). Ved alle tre Personer er at mærke, at de ere nedsænkede i dyb Sorg og Bedrøvelse, og at Gud tvertimod al deres Tanke og Forventning ser i Naade til dem, trøster og glæder dem. Hagars Ord: Du er Gud, som ser. Har jeg endog her seet efter den, som saa mig? forklarer en bekjendt Lærer*) meget smukt. Hun vil, siger han, sige saa Meget som: Du kaldes medrette en seende Gud, fordi du ser til Menneskenes Nød og Elendighed og i rette Tid kommer dem tilhjælp. Hvorledes har jeg før kunnet være saa vantro? Jeg tænkte, at Gud ikke agtede paa mig og havde ganske vendt sig bort fra mig; men nu mærker jeg, at Han har seet paa mig med naadige Øine, hvilket jeg før ikke vidste, osv. Paa lignende Maade talte ogsaa Jakob, da han maatte vandre ud af sin Faders Hus med en Stav, og Herren aabenbarede sig for ham i et herligt og trøsteligt Syn om Natten: „Sandelig, Herren er paa dette Sted, og jeg vidste det ikke. Hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port“ (1 Mos. 28, 16. 17).

§ 3. Saaledes var det ogsaa med Enken i Nain. Hun gik udentvibl efter Landets Sædvane, som en dybtbedrøvet Kone, tilhyllet, med sænket Hoved, nedslagne og grædende Øine og vaklende Trin; hun kunde ikke tro, at hendes Trøst, hendes Hjælp og Glæde var saa nær; i sin overvættede Sorg kunde hun ikke tænke paa den store Profet fra Naza-

reth, hvis Ry begyndte at gjenlyde hele Landet over; hun kunde ikke forestille sig, at Han vilde begive sig til Nain for at møde hende paa hendes sørgelige Bei og trøste hende; for hendes Øine og i hendes Hjerte var der intet Andet end Mørke, Bedrøvelse, Nød og Død. Men den Herre Jesus gav nøie Agt paa hende; Han kjendte hendes trøstesløse Hjertes Angst og Sukken; Han kom hende imøde til rette Tid, ynkedes over hende og sagde: Græd ikke! det skal snart blive anderledes; jeg skal snart betage dig Aarsagen til dine Taarer; jeg vil omkifte din Sorg til Glæde, dine Sukke til Frydefang og dine Taarer til Vin og Latter. Maria Magdalena ledte kun efter sin Herres affjelede Legeme og troede ikke, at hun i Graven skulde saa hellige Engle at se og ved Siden af sig den levende Jesum; hendes Hjerte var saa fuldt af Bedrøvelse og hendes Øine af Taarer, at hun ikke kunde gjenkjende Herren, hvem hun elskede saa inderligt og ellers godt kjendte; hun mente, at det var Urtegaardsmanden, der stod hos hende, og vilde nu vide af ham, om han havde baaret Herrens Lig bort, og hvor han havde lagt det, for at hun kunde tage det; og se, det var hendes kjæreste Herre og Frelser selv, der ikke kunde lade hende være uden Trøst i saadan stor Bedrøvelse. Heraf følger nu den trøstefulde Lære, at Herren til enhver Tid og paa alle Steder fører et særligt naadigt Tilsyn med de elendige, bedrøvede og trøstesløse Sjele, og at Han ikke kan bære over sit Hjerte, at Han ikke skulde nærme sig dem, ynkes over dem og ofte uventet hjælpe dem. Han har nemlig i disse tre Kvindespersoner givet os Beviser og Forbilleder paa sin Godhed, for at ogsaa vi i alle vore Trængsler skulle fatte og bevare en sikker Tillid til Ham; „thi hvadsomhelst tilforn er skrevet, er skrevet os til Lærdom, paa det vi skulle have Haab for-

*) Osiander.

medelst Taalmodigheden og Strifternes Trøst" (Rom. 15, 4), som Apostelen siger. Det hænder endnu den Dag idag, at Guds Børn fordybe og forvilde sig saaledes i sine Sorger, Trængsler og Gjenvordigheder, at de ikke vide at finde ud deraf igjen; de gjøre sig ofte saa mange sørgmodige Forestillinger, at de kun tænke lidet paa sin misfundelige, sanddrue og trofaste Gud og Hans Forjættelser; deres Hjerte er fuldt af Taage, deres Dine fulde af Taarer, saa at de ikke kunne kjende sin Jesum, som dog staar ved deres Side eller for deres Dine; de sætte sig stundom paa et af-fides Sted i sin Hytte eller sit Hus, eller de gaa ud paa Marken eller i en ensom Skov, eller de ligge om Natten i sin Seng og hengive sig til sin Sorg og Bedrøvelse; de grunde paa sin Nød; de overveie sin Bekymring; de sukke, græde og klage og tro ikke, at Nogen ser eller agter paa dem; men de anførte Exempler lære os, at om end intet Menneske ser og agter paa dem, saa ser og agter dog Gud, den Herre Jesus og den himmelske Talsmand paa dem, — hvorom ogsaa Davids Ord vidne, naar han siger: „Nær er Herren hos dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og dem, som have en sønderknuft Aand, frelser Han. Mange ere den Retfærdiges Ulykter; men af dem alle udfrier Herren ham" (Ps. 34, 19. 20), og paa et andet Sted: „Du tæller, hvor ofte jeg flygter; tag mine Taarer i din Flaske: staa de ikke i din Bog?" (Ps. 56, 9). Saa siger ogsaa den hellige Apostel; „Ved mit første Forsvar mødte Ingen med mig; men Alle forlode mig; — gid det ikke tilregnes dem! — men Herren stod hos mig og styrkede mig" (2 Tim. 4, 16. 17). Lægges Mærke til at naar alle Mennesker trække sig tilbage og forlade os, saa staar dog Herren hos os og forlader os ikke.

§ 4. Velan da, I gudelskende Sjele, værers frimodige i Eders Gud til enhver Tid, og forlader Eder paa Ham! Han vil ikke lade Eders Haab bestjæmmes. Tænk ikke, at Herren ikke kjender Eders Nød, — at Han ikke ser Eders Taarer og ikke hører Eders Sukke og Bønner; tror ikke, at Han er langt borte fra Eder eller har glemt Eder! Han er Eder nær og staar ved Eders Side; I maa vende Eder, hvorhen I ville, saa følger Han Eder med sin Misfundhed; hvad enten det er Dag eller Nat, er Han om og hos Eder, hvorvel Eders arme Hjerte formedelst Tungfind og Bedrøvelse og Eders Dine formedelst Taarer ikke altid kunne kjende Ham. „Herrens Dine gaa omkring paa al Jorden, at styrke sig med dem, hvis Hjerte er retskaffent mod Ham" (2 Krøn. 16, 9). Saaledes giver nu Herren Agt paa vort Land, i Landet paa vor By, i Byen paa hver Gade, i Gaden paa hvert Hus, i Huset paa hvert Værelse, hver Stue, hvert Kammer, hver Seng og hvert Hjerte; Han ved og ser, hvor der bor en bedrøvet Enke, — hvor hun beder, — hvor hun græder, — hvor hun udgyder mange Taarer, — hvad det er for en Bekymring, hvad for en nærgaaende Modstander, der presser dem ud af hendes Hjerte. Han ved, hvor der bor en sorgfuld Husfader, — hvorledes hans Fiender trængte og bedrøvede ham, — hvor mange Sukke de daglig aftvinge ham, — hvad han tænker i sine søvnløse Nætter, — hvorlunde han æder sit Brød med Sorg og blander sin Drik med Taarer. Kort, han kjender dem Alle, hvad enten de hede Hagar, Maria Magdalena eller hvadsomhelst Andet; Han elsker dem Alle; Han sørger for dem Alle og kan ikke slippe eller forlade dem. Hører dette, I gudstrygtige Hjerner, ikke som Børn, der lytte til et Eventyr, som fornøier dem en

liden Stund, men som en Trøst fra Gud, der grunder sig i Hans Ord og deri er beredt til Eder! „Disse Ord ere sande og trofaste“ (Mat. 21, 5). Som vor Gud er, saa er ogsaa Hans Ord; „som dit Navn, o Gud, saa er din Pris“ (Ps. 48, 11); som Han har aabenbaret sig i sit Ord, saaledes viser Han sig ogsaa stedse i Gjæringen, saa at man maa helligt love og prise Ham for Hans Trofasthed og Sandhed. Held os, at vi have saa god en Herre! „Saligt er det Folk, hvis Gud Herren er“ (Ps. 144, 15). Jeg har med denne Fortællelse, mine kjæreste Tilhørere (og Læsere) atter villet opmuntre og berede Eders Hjerter til en gavnlig Betragtning og frimodig Annærmelse af hvad vi ogsaa den Gang have at sige til Trøst for Eders Sjæle i en og anden Trængsel, i et og andet sørgeligt Tilfælde. Min Gud give mig Naade til at behandle og foredrage Hans Ord som Hans Ord og Eder til at høre og annæmme det som Hans Ord med begjærlige Sjæle og troende Hjerter, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 5. Der staa endnu nogle tunge Sorger tilbage, som ofte give de gudfrygtige Sjæle Nok at bestille og som vi i denne Prædiken ville bestræbe os for at undersøge og lindre. Blandt disse er det ikke en af de mindste, naar et gudfrygtigt Hjerte maa klage og sige: „Jeg lever under en haard Øvrigheds altfor tunge Nag; de almene Tynghslers Byrde er næsten utaalelig; man kan ikke ved sit Arbejde fortjene saa Meget, som man maa udrede; jeg ser Mange, som ere blevne fattige ved disse bestandige Adpresninger, og jeg maa frygte for at det heller ikke vil gaa mig og Mine anderledes; saa er ogsaa Uretfærdighed bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange“ (Matth. 24, 12), osv. Jeg maa tilstaa, at det er en stor Lykke for Undersaatterne, naar Gud giver dem Fyrster og

Herrer, der elske Retfærdighed og regjere med Sagtmodighed, Kjærlighed, Godhed og i Fred som sit Fædrelands Fædre, (Saf. 6, 13) — der ere „som et Skjul imod Veir, ja som et Skjul imod Vandstøl, som Vandbække paa et tørt Sted og som en stor Klippes Skygge i et for-tørket Land“ (Esai. 32, 2), — naar en Salomo og en Zamat*) regjere, i hvis Tider „Enhver bor tryggen under sin Vinstok og under sit Figentræ“ (under sin Vind eller Eg, for at tale efter vort Lands Maade), og Alting voer og trives, — naar Øvrigheden velsigner Folket og Folket Øvrigheden, — naar Kongen eller Fyrsten glæder sig over sine Undersaatter og Undersaatterne over sin Konge og Herre (1 Kong. 4, 25; 8, 55. 66), — naar alle Herrers Herre skænker en Eliakim og kalder ad ham, at han skal være alle dem en Fader, som bo i en By eller et Land, — at han skal være en Nagle i et fast Sted, hvorpaa Enhver, hvad enten han er høi eller lav, fattig eller rig, kan hænge sine Sorgers Byrde og finde Hjælp og Lættelse hos ham (Esai. 22, 20 flg.). O, hvor lykkeligt er ikke det Folk, som har en Regent, der udfrier den Fattige, som raaber, og den Fattige, som ingen Hjælper har, saa at man har Aarsag til at bede for ham bestandig og at love ham den ganske Dag! (Ps. 72 12 flg.). Man kan sandelig ikke uden Glædestaarer læse eller høre en saadan Lykke, — saasom, naar Svetonius fortæller om Keiser Augustus, at hele Raa-det og Folket i Rom enstemmig kaldte og bød at kalde ham en Fædrelandets Fader formedelst hans gode og lykkelige Regjering, — at Folket lod opreise en Gressstøtte for den Læge, der havde helbredet ham for en haard Sygdom, — at flere Hushjædere bestemte i sit Testament, at man efter deres Død skulde

*) d. e.: Spire (Messias).

ofre et vist Antal Rvæg til Guderne, saafremt Augustus overlevede dem og ikke de ham, — at da han engang for forbi Vigen ved Puteoli, hvori nogle Sømænd fra Alexandrien laa med sine Skibe og Varer, gif de ham imøde i hvide Klæder, med Krands paa Hovedet og med Røgelseskar i Hænderne, med mange Velsignelsesønster og herlige Lovord og tiljubede ham, at de havde ham at takke for at de levede (i Fred og Ro,) at de (trygt) kunde seile (og handle,) nyde sin Frihed og besidde sit Guds (per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui,) hvorover han høiligen glædede sig. Den samme Historiefriver fortæller om Keiser Titus Vespasianus, at han pleiede at sige, at Ingen, som havde andraget om Noget hos sin Herster, maatte gaa bedrøvet bort fra hans Ansigt, og da han engang ved Aftensmaaltidet kom ihu, at han den Dag ikke havde haft Anledning til at vise Nogen en Naade, sagde han: Mine Venner, denne Dag anseer jeg for tabt. Da han engang havde god Grund til at lade Nogle affstraffe, vilde han dog Intet gjøre derved, men svor, at han heller selv vilde dø. end lade Andre dræbe.

§ 6. Om Keiser Tiberius den Anden læser man, at han pleiede at sige, at de Benge, som under mange Sukke og Taarer vare betalte af Undersaatterne og afgivne til Skatkammeret, vare lutter falsk og forgiftet Mynt, som man burde vogte sig for. Om den navnlundige Dronning Elisabeth af England berettes, at hun formedelst sin velsignede og lykkelige Regjering blev elsket høit af sine Undersaatter, hvilket især kom tilsyn paa Marsdagene til hendes Thronbestigelse, nemlig den syttende November, da Folket over hele Kongeriget pleiede at vise sig meget glad, at takke Gud i offentlige Forsamlinger for sin Dronnings Bevarelse og Opholdelse og for hen-

des priselige Regjering, at bede inderligt for hende, at ringe med alle Klokker og at hædre Dagen ved allehaande Glædestegn, og da nogle Forræderier mod hende bleve opdagede, og hun svævede i Fare for sine Fienders underfundige mordiske Anslag, forenede mange tro Undersaatter af alle Stænder sig ved et særskilt oprettet Dokument til af alle Kræfter og indtil Døden at forfølge alle dem, som vilde foretage Noget imod Dronningen. Jeg mindes endnu meget godt fra mine Drengaar, at naar den nu i Gud hvilende Kong Christian den Fjerde af Danmark efter sin rosværdige Sædvane gennemreiste Landet og drog igjennem min Fædreneby Rendsburg Hertugdømmet Holsten, saa og hørte jeg ofte, hvorledes Undersaatterne betragtede ham med Glædestaarer og sagde: Gud velsigne dig tusind Gange, du høje Landsfader! Gud bevare, Gud ledsage Gud opholde dig endnu i mange Aar at vi maa leve et roligt og stille Liv under dig i al Gudsfrygtighed og Grænseløshed! osv. Og naar jeg betænkte Landets daværende Tilstand, maa jeg tilstaa, at de havde al Marsag dertil thi de vidste ikke af nogen synderlig Tynghæler; Kongen viste sig som en Fader mod Enhver; selv fattige Bønder havde fri Udgang til ham, og naar han drog igjennem Landet, talte han saar naadigt til dem, spurgte efter deres Tilstand, hørte paa deres Klagemaal og modtog deres Bønkrifter, hvorom jeg kunde fortælle beundringsværdige Ting dersom Tiden tillod det. Al ja, saaledes skulde det altid og allevegne være Konger, Fyrster og Herrer sødes til Verden som andre Mennesker; de ædru drifte, sove, blive syge og dø som Andre; men ved Godhed, Venlighed, Bødsel, ædighed, Ketsfærdighed og en gudsfrygtig faderlig Styrelse af sine Folk og Land kunne de erhverve sig et Fortrin frem for Andre og indlægge sig en stor o

udsædelig Vre, hvortil almindelige Mennesker ikke i samme Grad have Anledning. En vis Mand spurgte, hvorfor man kalder Greverne naadige, Fyrsterne naadigste, Konger og Keisere allernaadigste Herrer, og gav til Svar: Fordi jo høiere En er, desto naadigere og venligere bør han være. Der er ingen Dyb, som mere end Godhed, Kjærlighed og Barmhertighed gjør disse jordiske og dødelige Guder alle Herrerers øverste Herre og den store Gud lige, om hvem Skriften siger: „Du forbarmer Dig over alle; thi Du formaar alle Ting. Du, som er en vældig Herfer, dømmer med Barmhertighed og regjerer os med megen Staanfel; thi hvad Du vil, det kan Du ogsaa“ (Wisd. 11, 24; 12, 18. 19.)

§ 7. Men jeg vender tilbage til mit Forehavende og vil til Glæde for de bedrøvede og betrængte Hjerter saavel som for muligens efter min Guds Styrelse at vække et eller andet høit Hoved til Ridkjærlighed endnu anføre nogle Exempler paa venlige, milde og retfærdige Herfere, navnlig iblandt de Bantroende. En Fyrste i Persien ved Navn Quiffera vilde bygge et stort Pallads, hvilket gjorde det nødvendigt at nedrive mange af Underfaatternes Huse, ligesom ogsaa Nogle maatte afstaa sine Hauger; han kjøbte dem imidlertid af dem og betalte dem rigeligen. En gammel Enke, hvis Hus ogsaa stod Fyrsten i veien, ønskede ikke at sælge det og vilde ikke lade sig overtale dertil, idet hun sagde, at hun var født og opdragen deri og vilde ogsaa dø deri; vilde Fyrsten tage det fra hende, saa fik hun taale det; hun kunde ikke sætte sig op imod Magten, osv. Fyrsten lod sig ikke forstyrre af det lille Hus, men fortsatte sit Byggeri, saa at Huset blev indesluttet med deri. Palladset blev meget rost; men engang sagde nogle fremmede Gesanter, at det lille Hus skjæmte den hele skønne Bygning bort, hvortil Fyrsten svarede, at han an-

saa det for dens bedste Prydelse, efterdi man deraf kunde se, at han elskede Ret og Retfærdighed og ikke ønskede at tilføie Nogen, ei engang den Ringeste, nogen Vold eller Uret. I det afrikanske Kongerige Marokko regjerede forðum en Konge, som hed Jakob Almanzar; da han engang paa Jagten blev overfaldt af et stærkt og voldsomt Regnveir, for han vild; efter at have redet til sent paa Natten, fik han omsider Die paa et Bys, hvis Skin han fulgte; han kom da til en Fisker, som var ude paa Halefangst, og spurgte denne, om han ikke kunde sætte ham paa ret Wei, saa at han kunde komme tilbage til Kongstaden. Fiskeren svarede, at han nu var meget langt derfra. Da Kongen alligevel bad ham, at han vilde gjøre sig færdig og bringe ham did — hans Møie skulde blive rigeligen gjengjældt —, svarede Fiskeren: Om I var selve Kongen, vilde jeg dog ikke paatage mig dette, og angav derhos som Marsag hertil, at Omegnen var meget jumpig og farlig, og at man ikke om Natten kunde finde nogen Wei derigjennem, men maatte frygte for at miste sit Liv i Vandet. Kongen, som Fiskeren ikke kjendte, sagde videre: Vilde da du bryde dig stort om Almanzars Liv? hvad Godt har han gjort dig? Hin svarede: Kongen har vel fortjent af mig, at jeg elsker ham som mig selv. Kongen sagde: Har han da nogeninde bevist dig nogen Naade? Fiskeren svarede: Hvilken større Naade skulde han bevise mig end at han med sin retfærdige Styrelse gjør, at jeg fattige Mand kan bo i Fred og Sikkerhed med min Kone og mine Børn her i denne Udørken, kan gaa trygt ud og ind og midt i Ensomheden ikke behøver at frygte for Noget? og tilbød derhos Kongen sin Hytte. Kongen tog villigen imod dette Tilbud, tilbragte Natten med megen Tilfredshed hos ham og skjænkede ham om Morgenens rige Gaver. Ved

det tyrkiske Keiserhof er det Skik og Brug, at Keiseren ikke bestrider Udgifterne ved sit Taffel med de Penge, som komme ind gjennem Tolden og andre undersaatlige Afgifter (undtagen naar han ligger i Felten og Krigen og er ifærd med at betrygge og beskjærme sit Folk), men med dem, som tages ind for Frugterne af hans Hauge, hvilke desaaarsag sælges af Opsynsmanden over denne og i hvis Sted andre til Tasselet fornødne Ting igjen indkjøbes; de sige nemlig, at det passer sig bedre, at Keiseren lever af hvad Gud ved sin Velsignelse lader opvoxe til ham af Jorden end af hvad der inddrives hos Undersaatterne under disses Sukke og Klager; de tilføie ogsaa, at de Penge, som tilveiebringes af Undersaatterne til det almene Bedste, ere Folkets (Sved og) Blod, som man bør agte for helligt. En stor Statsmand og Retslærd, som fortæller dette, tilføjer: O amplexetur ille nostram religionem! O nostri hoc illius institutum amplecterentur! (Af, maatte denne Hersker antage vor Religion, og maatte vore Herskere antage den samme Skik og Tænkemaade!) Førend jeg forlader disse stakkels forblindede Mahomedanere, vil jeg endnu tilføie, at den persiske Forfatter Scheik Sabi i Fortalen i sin Bog, der i hans Tungemaal kaldes Gulistan eller Rosenhaugen, beskriver sin Konge Ububeker saaledes: den store Guds Skygge, de Trængendes Tilflugt, en Straale af Guds Godhed, en Ernærer i Dyrtd, en Troens Bestytt, en mægtig Fiendernes Overvinder og Seiershærte, et klart Lys for sine Undersaatter og en Bryd for sine Landsmænd, den mahomedanske Religions Lykkelig.

§ 8. Hvad enten nu dette Menneſte har afmalet og beskrevet sin Konge efter hans Lernet, saaledes, som han i Sandhed var, eller han ved deslige usfortjente Gresbenævnelser klogeligen har villet vise, hvorledes en retsindig Regent bør

være, og hvilken Ros han bør eftertragte, saa have dog visseligen kristelig Konger, Fyrster og Herrer al Marſag til at lægge sig saavel den anførte Beskrivelse over en priselig Regent som dets fortalte Exempler vel paa Hjerte for at ikke hedenſte og mahomedanſke Fyrster paa Herrens den store Dag ſkulle træde frem og fordømme dem ligesom de ogsaa bør vel overveie, at deres Magt ikke er uindſtrænket, deres Høiſed ikke den allerhøieſte, deres Herlighed ikke ſtedſevarende og deres Regjering ikke uden Anſvar og Regnſkab. „Derſom du,“ ſiger Salomo, „ſer, at en fattig fortrykkes, og at Ret og Retfærdighed borttrykkes i et Land, da forundre dig ikke over den Willie (lad det ikke altfor meget forundre og bedrøve dig); thi der er en Høi (den Allerhøieſte, den treenige Gud) over den Høie, ſom tager Vare derpaa; ja, den Høieſte er over dem“ (Præd. 5, 7). „Hører I Konger, og mærker! lærer, I Dommere over Jordens Ender!“ ſiger Viſdommens Bog; „Eder er Overmagt given af Herren og Vælde af den Høieſte, ſom ſkal ſpørge efter Eders Gjerninger og ranſage Raadſlagene; thi I ere Hans Riges Embedsmænd“ (Kap. 6, 1. 3. 4). De ere uden al Tvivl ogsaa Guds Huſholdere, hvilke Han engang vil afſætte fra deres Forvaltning, kalde dem for ſig og ſige til dem: Gjører Regnſkab for Eders Huſholdning; thi I kunne ikke længer forſtaa Huſet (Luk. 16, 2). Han har ikke ſat dem over Svin og Hunde, men over ſit Folk, over ſin Menighed, ſom Han ei alene har ſkabt, men ogsaa forhvervet med ſin Søns Blod og helliggjort ved ſin Aand, ſit Ord og ſit Sakrament; bliver den derfor utilbørligen bebyrdet eller beſvaret med altfor ſtore og uoverkommelige Paalæg, ſaa at den desaaarsag maa ſukke, græde og klage, ſaa kommer dens Skrig til Gud og trænger igjen nem Skyerne, ligesom Han ſiger om ſit

Folk, der sukkede under Ægypternes Tyranni: „Jeg har seet mit Folks Glendighed i Ægypten, og deres Strig formedelt dem, som trænge dem, har jeg hørt; ja, jeg kjender dets Smerter“ (2 Mos. 3, 7). Meget christeligt sagde Kong Henrik den Tredie af Kastilien, at han frygtede mere for de undertrykte Underaattets Sukke og Forbandelser end for sine Fienders Værger og Vaaben, og en forstandig Mand har opstillet de fortrykte Underaattets Sukke og Taarer og høilyste Klager blandt Tegnene paa at en Regjering hælder mod sit Fald og sin Undergang. En Anden kalder Underaattens Taarer Fyrsternes Anklagere for Guds Domstol, og atter en Anden siger: Den største Syndflod (over Fyrsternes Huse) udbælder af Underaattens Dine.

§ 9. Vi skulle ogsaa lægge Mærke til at Guds Aand, uanseet de Vældiges Høihed, har tillagt de Ubarmhjertige og ugudelige vanærende Navne og derved lært os, hvorledes Gud betragter dem. Han kalder dem „Trængere, Tyvenes Staldbrodre“ (Saf. 9, 8; Esai. 1, 23); Han sammenligner dem med brølende Bøver, omkringløbende Bjørne og Afstiens Ulve, der røve, sønderrive og myrde næst henimod Astenen (Ordsp. 28, 15; Jes. 3, 3); Han har derhos forkyndt dem Guds Brede, Dom og Straf, idet Han siger: „De (de uretfærdige Fyrster og Dommere) skjønne ikke, og de forstaa ikke (hvad Guds Aand foreholder dem);

Mørke (i sin Blindhed og Sikkerhed og sit forvendte Sind) vandre de; (derfor maa) alle Jordens Grundvolde roffes. Jeg har vel sagt: Guder ere I, og en Høiestes Sønner ere I Alle; men andelig, som Menneſter skulle I dø“ (Ps. 82, 5 flg.); Han truer med at han vil „udøse Foragt over Fyrster“ (Joh. 12, 21) — at „Han vil bortkaste dem, som en stærk Mand bortkaster En, — at Han vil trille dem som en Bold til

et vidt og bredt Land (Han vil ved mangehaande Ulykkestilsælder gjøre dem landflygtige og jage dem omkring) og at de skulle blive til Intet“ (Esai. 22, 17. 18; 34, 12). Han henregner det til Hans herlige og uforlignelige Gjerninger, at Han „ydmyger enhver Hovmodig“ (Joh. 40, 6. 7), „adspredter dem, som ere hovmodige i sit Hjertes Tanker, og styrter de Mægtige fra deres Throner“ (Luk. 1, 51. 52). Og for at Ingen skal tænke, at disse Trusler ere uden Kraft og Eftertryk, saa har Han til alle Tider fremstillet Exempler, som man maa forundre sig over. Han druknede den stolte Farao i det røde Hav tilligemed hele hans Hærmagt (2 Mos. 14, 24 flg.); Han berøvede Nebukadnezar hans Forstand, saa at han løb omkring paa Marken som et Dyr og aad Urter som en Oxe; Han lod skrive Dommen over Belſazar, paa Væggen, da denne var som tryggest og lystigst, og fuldbyrdede den i samme Nat (Dan. 29 flg.; 5, 5. 30). Han slog Herodes, da han sad i sin Pragt paa Thronen og glædede sig over Folkets gudsbespottelige Tilraab, ved sin Engle, saa at han blev fortæret i levende Live af Orme (Ap. Gj. 12, 21 flg.).

§ 10. Ogsaa i senere, ja i vore Tider har man seet mærkelige Exempler paa hvorledes den store, retfærdige og hellige Gud har vist sin Magt paa denne Verdens Vældige. Kong Karl af Navarra, der besværede sine Underaatter med utaalelige Byrder, omkom ynkeligen i Maret tretten Hundred og otti; thi da han formedelt sin Alderdom og Upasselighed efter Lægens Raad lod slaa et med stærkt Brændevin fugtet Vinklæde om hele sit Legeme, og den Tjener, som her og der havde sammennæstet det, uforſigtig affved Traaden med et Vys, kom der Ild i Vinklædet og udbredte sig over hans hele Legeme, saa at han, førend Nogen kunde komme ham tilhjælp, var

bleven saa forbrændt, at han siden døde deraf. Markgreve Didrit af Brandenburg, en hoffærdig og mod sine Under-
saatter ubarmhertig Herster, blev af Bunderne fordreven fra sit Land og Rige og maatte leve her i Magdeburg af Domherrernes Naade og hjælpe sig helt kummerligen; man hørte ham flere Gange sige: Jeg har nedkaldt Guds Brede over mig derved, at jeg altfor meget besværede mine Undersaatter og pinte og plagede dem, osv. Hertugen af Würtemberg blev i forrige Aarhundred inden to Aa-
neder forjaget fra alle sine Lande og Folk af de svabiske Forbundne, — hvorom en navnkundig Historiefriver og Stats-
mand anfører Følgende: „Hertugen af Würtemberg havde paalagt sine Under-
saatter store Skatter og Afgifter og elskede og værnede derhos saaledes om Bildtet, at de Intet kunde beholde for det, hverken paa Marken eller i Vin-
gaardene; de stakkels Folk turde ei en-
gang holde en Hund til at bortskræmme det fra sine Eiendomme, hvilket tvertimod var utryffeligen forbudt; hvorledes skulde da Undersaatterne kunne være ham hen-
givne? Med denne Fyrstes Exempel vil jeg derfor advare de øvrige mod at be-
gjære, hvad Andres er, saa og mod at tro, at Alt, hvad deres Undersaatter have erhvervet med stort Arbejde og sur Sved,
er deres, og at de siden under et eller andet Naastud kunne rive det til sig.“
Hvorledes det gik til med den store spanske Kong Filip den Andens Endeligt, have Historiefriverne ikke undladt at om-
tale. Kongen, skrive de, fik en Byld paa det høire Ben og siden fire til paa Bry-
stet, og da der blev skaaret Hul paa dem, udflød der megen Værk, hvoraf der fremkom en stor Mængde Orme (Lus), i den Grad, at man ikke kunde holde ham ren derfor, hvorhos han var saa svag, at fire Mand maatte løfte ham i et Lagen, naar man skulde rede og rense hans Seng; hans Legeme var saa elen-

digt og modbydeligt, som Jobs nogen-
sinde kan have været. I denne Tilstand lod han sin Søn Filip den Tredie og sin Datter Infantinde Isabella hente til sig, blottede sit elendige, af Vædder stin-
kende og af Lus opædte Legeme for dem og sagde: Betragter dette elendige Le-
geme, kjære Børn; ser i mig et Exem-
pel paa den usle Verdens forgjængelige Pragt og al mennekelig Herligheds In-
tet, jeg, som før kaldtes en stormægtig Konge, men som nu intet Menneffe kan
hjælpe. Saavel ved denne Sygdom som ved en svindlotig Feber, ved Mavesyg-
ge og en vattersotig Svævelse blev han efter-
haanden saa udtøret, at han omsider op-
gav sin Aand. Kamerarius fortæller om en Fyrste, der for at bygge et Slot paa-
lagde sine Undersaatter store Afgifter og Tyngsler og behandlede dem saa forag-
teligt, at han ikke kaldte dem Andet end Hundene; men siden blev han maalløs
og kunde ikke give nogen mennekelig Lyd fra sig, men blot gjø som en Hund.

§ 11. Jeg skulde ikke have udbredt mig saa vidtløftigt herover, hvis jeg ikke gjorde mig Haab om, at det ogsaa vel min Guds naadige Førelse kunde tjene de Høie og Vældige i vor Tid til gode allerhøjest, da man heller ikke i vor Livs-
tid har manglet Exempler paa Guds Domme over de Store i Verden, af hvilke jeg dog ingen vil anføre, da de allige-
vel er i friskt Minde hos Enhver. For de bedrøvede og besværede Undersaatte tjener denne Fremstilling forsaavidt til
Trøst, som de derved faa den Forvisning at det ikke gaar efter Satans og de u-
gudelige Mennesters Villie her i Verden men efter Guds hellige Raad, idet Han har sine Marsjager, hvorfor Han man-
gangang lægger et jaadant Færnaag paa Undersaatternes Nakke, — at heller ikke de elendige og betrængte Menne-
sker Nød, Sukke og Taarer ere skjulte for Ham, og at han omsider vil se dertil sætte Grændser for Undertrykkelsen o

styrte Ondskaben, men bestjærme og ud-
fri de Glendige. Det er klart og uimod-
sigeligt, at ogsaa de onde og uretsfærdige
Regenter ere givne og bestiftede over et
Folk af Gud. Med deres Ondskab og
Uretsferdighed har Han vel intet Sam-
fund, men straffer den i sin Tid, som
ovenanført; ei heller finder Han Behag
deri; ikkedestomindre bruger Han den
til at straffe de Ugudelige blandt sit Folk
eller til at bringe dem til Ombendelse
og til faderligen at tugte de Gudfryg-
tige. De Ord af den hellige Apostel ere
almindelige: „Hvert Menneſte være de
foresatte Øvrigheder underdanig; thi der
er ikke Øvrighed uden af Gud; men de
Øvrigheder, som ere, har Gud bestiftet,
aa at hvo som sætter sig mod Øvrig-
heden, modstaar Guds Forordning“ (Rom.
13, 1. 2). Ogsaa paa de Troende kan
det Svar anvendes, som den Herre Je-
sus gav Pilatus, da denne spurgte Ham:
„Bed du ikke, at jeg har Magt til at
orfæste dig, og at jeg har Magt til
at lade dig løs? Du havde aldeles in-
gen Magt over mig dersom den ikke var
gIVEN dig ovenfra“ (Joh. 19, 10. 11).

§ 12. Saaledes høre da de Byr-
der og Undertrykkelser, som ogsaa de
gudelskende Sjele maa taale under en
saadant Øvrigheds Styrelse, til de man-
ge Trængsler, gennem hvilke de skulde
gaa i Guds Rige og som skulde
gjøre dem tilgode (Ap. Gj. 14, 22).
De blive derved tilskyndede til Bøn og
hjertelig Sukken; de lære at sty Vedig-
gang og blive desto flittigere i sit Kalds
Arbejde, hvorved mange Synder fore-
bygges; derved hæmmes den overdrevene
Nædepragt og anden Overdaadighed,
og hos mangt et stolt Hjerte, der ellers
vilde opvælde sig af sin Overslod og
Befstand, bliver Modet knækket. Erfar-
ingen lærer ogsaa, at Forkyndelsen af
Evangeliet om Jesus Kristus og Hans
øde og salige Samfund, om Guds Børns
Ørlighed, om de himmelske Skatte og

evige Goder o. a. M. intetsteds finder
mere Rum og modtageligere Hjerter end
der, hvor Menneſkene ere belagte med
store almindelige Tyngsler; ei heller
sporer man nogetsteds mere Verdensfor-
sagelse; man ser intetsteds de gudelskende
Sjele stilles villigere og gladeligere fra
Verden end nettop paa saadanne Steder.
Jeg besøgte engang en gudfrygtig Mand,
som ogsaa havde svedet godt under de
almene Byrder og som nu laa tilhængs
af en dødelig Sygdom, og saasom han
endnu var i sin bedste Alder og først
for faa Aar siden havde giftet sig igjen
og havde avlet to Børn med sin Hustru,
opfordrede jeg ham til i Forening med
os Andre at anraabe Gud om, at Han
vilde bevare hans Liv, for at han frem-
deles kunde sørge for sine stakkels Nær-
meste. Men han gav mig til Svar:
„Al nei! al nei! jeg sukker til Gud om,
at Han vil spænde mig fra; jeg har
Lyft til at vandre herfra og være med
Christo, opløste derpaa sine Hænder
og Dine mod Himmelen og sagde med
høi Røst: Spænd fra, spænd fra, Herre
Jesus! jeg har trukket mig træet. Da
jeg nu spurgte ham, om han ikke tænkte
paa sin Kone og sine Børn, svarede han:
Dem har jeg hjerteligen anbefalet til
min og deres Gud og er vis paa, at
Han ikke vil forlade dem; om jeg ogsaa
lever, kan jeg dog kun lidet hjælpe dem,
efterdi alt mit sure Arbejde hverken kom-
mer mig eller dem tilgode. Betænk, nu,
medens jeg fortæller dette, du gudelskende
Hjerte, hvad de almene Byrder, som tryk-
ke dig og dine Medchristne, hidtil have
virket hos dig. Maaſte have de udtømt
din Pung og dit Hus for timelige Mid-
ler, men derimod ved Guds Naade fyldt
dit Hjerte til al Guds Fylde. Du maa
efter Guds Tilskikkelse bortgive de for-
gjængelige Midler og Frufterne af dit
tunge Arbejde, hvormed du skulde for-
sørge dine Egne; men derved bliver dog
ikke Guds Forraad udtømt, og Han ved

ganske vist altid Midler til at opholde dig og Dine, saalænge I skulle være og leve her i Verden. Om Trøsten mod den legemlige Fattigdom, som du, min Medchristen, frygter for, anser jeg det ufornødent her paany at tale; jeg haaber nemlig, at om du vil behage at se dig om i det Foregaaende, saa vil dette ikke blive uden Frugt for dig. Kun beder jeg dig her, at du omhyggeligen vil overveie, at vor Gud leder os, der elste Ham, ved sit Raad og omsider fører os til Gode (Ps. 73, 24). Naar Han bringer os lykkeligen og med beholden Sjæl gennem Verdens Taareddal, gennem saa megen Nød og Fare, gennem saa mange Satans Garn til Himlen, saa ville vi dog vel ikke fordrifte os til at foreskrive Ham, hvor mange Rejsepenge Han skal give os undervejs, og i hvilken Dragt og Skikkelse Han skal føre os derhen; det er jo dog nok, naar vi paa Reisen have det Fornødne af Mad og Klæder; men dertil udfordres ikke saa Meget, og en gudfrygtig Sjæl er let at tilfredsstille; en Bid tørt Brød og en Drit Vand, blandet med Guds Naade og Misfandhed, er dens Manna og Glædesvin. De have Alt i Gud og sin Jesus, om de end Intet have. Gud give os Alle et saadant Hjerte, som en vis gudfrygtig Præst*) ved Hoffet i Dresden havde! Da han laa paa sin Sotteseng, sagde han, at han ikke bekymrede sig om sine Egnes Lykke eller Ulykke om det kom til at gaa dem godt eller ilde i Verden; det Gæste, han ønskede og bad Gud om, var, at baade han og de maatte blive salige; kan jeg opnaa det, — ligesom jeg da er vis paa at jeg for min Herres Christi Skyld bliver bønhørt, — saa har jeg Nok, og da ere vi Allesammen, jeg, min Hustru, mine Sønner og Døtre, meget vel og tilstrækkeligt forsynede.

*) Ambrosius Slaviger.

§ 13. Betænk endvidere, min kæreste Broder og Søster, at du endnu har en anden Herre og et andet Rige, hvis Undersaat og Indbygger du er. Din anden Herre er Jesus, den retfærdige, kjærlige og sagtmødige Konge, der selv var fattig og elendig her i Verden og hvem Stridsmændene tilsidst endog berøvede Hans Klæder, saa at Han ikke havde Andet tilbage end sin Tornekrone, sine Nagler og sit Kors; Han ved hvorledes de Forladte og Fortrykte ere tilmode, og vil erstatte din timelige Mangel med sit Ord og sin Aands rigelige søde Trøst. Dette erfor en vis gudfrygtig Borger, som, uagtet han i de vedholdende Krigstider maatte være med at trække ret af al Kraft i det ovennævnte Jernaag, dog altid viste sig stille og taalmodig. Da en af hans Naboer, som oftere forsyndede sig ved Utaalmodighed Eder og Bespottelser, spurgte ham, hvorledes han kunde være saa stille og hen give Alt uden Uvillie, svarede han: Naar jeg mærker, at min Sjæl begynder at blive urolig, og mine Nærmeste ogsaa ofte bidrage hertil med sine Taarer og Klager, saa tager jeg de Ord af min Katekismus for mig: Jeg tror, at Jesus Kristus er en sand Gud, født af Faderen fra Ewigheid; jeg tror ogsaa at Han er sandt Menneske, født af Jomfru Maria, — at Han er min Herre som har forløst, kjøbt og vundet mig for tabte og fordømte Menneske fra all Synder, fra Døden og Djævelens Vold ikke med Guld eller Sølv, men med sin hellige og kostbare Blod og sin usforkyldte Lidelse og Død, paa det jeg skulde være Hans Egen og leve under Ham. Hans Rige og tjene Ham i evig Retfærdighed, Uforkyldighed og Salighed. I denne min Herre, som har elsket mig og givet sig selv hen for mig, og i Hans Naadesrige finder jeg saa megen Rigdom Glæde og Trøst, at jeg derved formaa at overvinde og glemme al nærværende

og tilkommende Fattigdom, Sorg og Rummer. Tag saa endelig i Betragtning, du gudelskende Hjerter, at de selv samme Lidelser fuldbyrdes paa dine Brødre (og Søstre) i Verden (1 Pet. 5, 9,) og at der i denne sidste Tid næsten ikke mere er noget Land, nogen Stad, nogen Flække eller Landsby at finde, som ikke er høiligen besværet, og naar jeg betænker de nuværende Statsmænds Gudsfornegtelse, Vantro, Gjerrighed, Hovmod og Herskesyge og isærdeleshed det Folk, om alle andre ligesom have valgt til sin Bæremester, og deres farlige og egenlyttige Stridigheder og Raadslagninger, saa turde Buen for Fremtiden blive spændt endnu høiere og Nøden blive endnu større, ligesom i Ægypten (2 Mos. 5, 6. 19). Thi hvilket sødt og sundt Vand kan man vente af saadan besv og giftig Galde, om Gudsfornegtelsen og den machiavelistiske*) Statskunst ere? Nero sagde fordom til sine Embedsmænd: Scis, puid nihi opus sit; hoc agamus, ne puis quicquam habeat: Du ved, hvor Meget jeg behøver; lader os se til, at Ingen har eller beholder Noget! Hvo ved, hvad mange Statsmænd, der forklæde sig under den udvortes Christendoms Raabe, tænke? Nu, dette synes vel at være en daarlig Trøst for de undertrykte, fattige Mennesker; men der ligger dog virkelig en Trøst skjult derunder; thi eserdi Byrderne ville tiltage, saa ville ogsaa de Glendiges Sukke og Taarer forøges og med samlet Haand trænge ind til Gud og forlange Hjælp og Redning, men allermest bede om den yderste Dag og om at Han vil gjøre en Ende paa al Bederstygghed og Glendighed paa Jorden ved den store Guds og vor Frelseres Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse. Overveier derhos her disse Skriftens Udjagn: „Formedelft de Glendiges Udelæggelse, formedelft de Armes Suk

vil jeg nu reise mig, siger Herren; jeg vil skaffe den Frelse, som man blæser ad“ (Ps. 12, 6), og: „Skulde Gud ikke skaffe sine Udvalgte Ret, som raabe til Ham Nat og Dag, endog Han er langmodig imod dem? Jeg siger Eder: Han skal snart skaffe dem Ret“ (Luk. 18, 7. 8).

§ 14. Endnu er der Et, som jeg nødvendigvis maa paaminde om, førend jeg forlader denne Sag, nemlig, at gudfrygtige Undersaatter, som i dette Tilfælde ville bevare en god Samvittighed og beholde en naadig Gud, maa vogte sig omhyggeligen, at de ikke fatte et lønligt Had og bittert Fiendskab mod Øvrigheden, ei heller udbryde i bespottelige Ord, Forbandelser og Knurren imod den, hemmeligen eller offentligen, og at de aldrig lade sig bevæge til med Magt at modsætte sig den og understaa sig til ved oprørste Foretagender at afstaa sit Nag. Thi foruden hvad der i det Foregaaende er anført af den hellige Paulus, nemlig at al Øvrighed, følgelig ogsaa den haarde og uretfærdige, har modtaget sin Magt af Gud, og at hvo som sætter sig imod den, modstaar Guds Forordning og ikke skal undgaa sin Dom, saa maa man ogsaa vel betænke, at et gudfrygtigt Hjerter ingen Marsag kan have og finde til at nære Had og Fiendskab mod Øvrigheden, men derimod mange til at undskyldte den, haabe det Bedste om den, bære taalmodigt den paalagte Byrde og dog elske den, bede flittigt for den og ønske den Held, Lykke og Velgignelse. Thi Erfaringen lærer, at en christelig Øvrighed mangesang af tvingende Nødvendighed maa besvære sine Lande og Folk, naar den nemlig har fiendtlige og urolige Naboer, af hvilke den ikke har Andet end Ondt at vente, og maa sætte sig i fornøden Forsvarsstand imod dem, eller naar den allerede virkeligen er angreben og bekriget af dem og maa beskytte sig og sine Undersaatter imod dem. Af saadanne Marsager kan

*) undersjundig, ræntesuld, jaakaldet efter Italieneren Machiavelli.

der være flere, som kunne nøde selv en christelig og gudsfrygtig Hersker til at affordre sine Undersaatter et overordentligt Bidrag. Jeg nærer den Tillid, at der i nærværende usalige Krigstider, som efter Guds retfærdige Dom ere komne over os, findes christelige Regenter, som med Bedrøvelse og hjertelig Medlidenshed fordre og tage, hvad deres fattige Undersaatter med Suk og Bedrøvelse give dem. (Jeg vil nødig tro, at Nogen skulde være saaledes fundet som fordum Venceslaus, der ved at erfare de Klagemaal, hans Undersaatter førte over hans store Udpressninger, sagde: Vil Noget blive En for tungt, saa kan han jo lægge det ned; er Nogen angest, saa kan han jo harke op fra Hjertet, hvad der vil kvæle ham. Men skulde der findes Saa-danne, saa kjenner Gud dem og vil tilsidst lade dem erfare, hvilken Kraft fattige Mennekers Taarer og Sukke have). De, som nu gjerne se, at det var anderledes, og som stræbe af alle Kræfter at forskaffe sine Lande Sikkerhed, Fred og Ro, ere undskyldte for Gud og Menneker, og med dem bør Undersaatterne have Taalmodighed og betænke, at det ogsaa i dette Tilfælde efter vor Frelseres Ord er saligt, hellere at give end at tage; det er bedre, at de give efter det Paalæg, som gjøres af Øvrigheden, og at de under denne Beskyttelse beholde, hvad deres er, end at Fienderne skulde bryde ind og borttage Alting med Magt.

§ 15. Det bør derhos vel overveies, at Undersaatterne selv ere mest Skyld i at deres Konger, Fyrster og Herrer leve i Uro og Ufred med hverandre, og at de derved blive undertrykte, udpinte og forarmede. Thi naar man begynder at misbruge Freden og Fredens Frugter, — naar man ligesom Sodoma, har Fred og fuldt op af Alt (Ezek. 16, 49) og kun benytter det til Hoffærdighed, til Overdaadighed, til Ubarmhertighed mod de Fattige og til andre Synder, saa tilste-

der den hellige og retfærdige Gud, at Djævelen hidser de Vældige her i Verden paa hverandre og indvikler dem i blodige Krige, hvilket atter ikke kan have Andet til Følge for Undersaatterne end Hjertesorg og Trængsel. Hvo gav Jakob til at plyndres (saavel som til at undertrykkes, udpresses og udjuges) og Israel til Røvere (og Plagere)? „mon ikke Herren? Og Han er den, vi syndede imod, og de vilde ikke vandre i Hans Veie og ikke høre paa Hans Lov. Derfor udøste Han sin Brede Grumhed og Krigsmagt over ham og stak Ild paa ham trindt omkring; men han forstod det ikke, og Han fortærede ham; men han lagde det ikke paa Hjerte“ (Ejai. 42, 24. 25.) Visjeligen overveie Menneken ikke rigtigt, hvad der er Aarsag til Guds Domme og Straffe, til hvilke ogsaa de store Udsugelser høre, og de lægge ikke paa Hjerte, hvad den naadige Gud derved tilsigter, nemlig, at de skulde forbedre sig. Rifet og Stokken give de ve Alt paa og beklage sig over de Smerter, de forvolde; men de betænke ikke hvilken Haand der fører dem, og hvor for den fører dem. Landets Indbyggere samle ofte det timelige Guds mel Uretfærdighed og Ubarmhertighed; Udel manden undertrykker Bonden, tvinge ham til en haard Tjeneste og berige sig ved hans Sved og Blod; Borgeren besviger Landmanden i Handel og Vandel med forfalskede Varer, urigtig Væg og Alen og gjør sig ingen Samvittighed af at snyde og bedrage de Enfoldige Landmanden gjør til Gjengæld, hvad han kan, for at søge sin Fordel; han fugter Ulden, for at den skal blive desto tungere; han væder Kornet, for at det skal give desto Mere i Skjæppen; han forholder Kirker, Stoler, milde Stiftelse og Fattighuse deres Forpagtningsafgift under forskjellige Paaskud, og mange Øvrighed, manges Godseier og Forvalter staar ham bi heri, under det Pa-

Gud, at man ikke maa rykke Bonden op
 paa en Gang. Kommer han da med
 Noget, saa maa Kirker, Skoler og deres
 Betjente tage tiltakke med Vekorn, det
 vil sige: det daarligste Korn, som under
 Rastningen bliver tilbage, fordi det ikke
 er mere end halv fuldt, og som endda
 ovenikøbet er blandet med Støv og Straa.
 Saaledes søger Enhver sin Fordel med
 Retfærdighed, men er ikke desto mindre
 ikke og ubekymret, gaar om Søndagen
 Kirke med koldspindig Andagt og paa
 de sædvanlige Tider til den hellige Nad-
 verd uden Anger og Omvendelse; man
 søger og finder sin Glæde i Drik og
 Graadseri; man stadser og fjaser; man
 vræller og brammer; man trætter, kives
 og bides, man lever i Utugt og Uenighed;
 man er saa vant til at sværge og bande,
 at man ikke længer ved, at man gjør
 det; man giver Ungdommen Forargelse
 og lader Ugudeligheden allevegne tage
 Overhaand og herse, som den lystest.
 Naar saa den retfærdige Gud siden sen-
 ker allehaande Plager og Tynsler og
 udspreder det uretfærdige, vanhellige Guds,
 — naar Han tillader Grefverere, Træn-
 ere og Blodsugere at borttage den
 redeligen tilvendte Fordel med Plager
 og Overpenge og atter at afpresse En
 under Sorg og Angest, hvad han har
 afsvungen og afplukket Andre under Sukke
 og Taarer, saa begynder man at besvære
 sig over Gud og Dyrigheden, at knurre,
 bande og bespotte, istedetfor at man
 skulde tænke sig tilbage og lægge Pro-
 fetens Ord paa Hjerte: „Hvorfor knurre
 du Menneske, som lever? Enhver knurre
 for sine Synder! Lader os ransage vore
 Beie og opspore dem og vende om til
 Herren! Lader os opløste vort Hjerte
 med Hænder til Gud i Himmelen (og
 sige): Vi, vi have overtraadt og været
 jensfridige; Du, Du tilgav ikke; men
 Du skjulte os med Brede og forfulgte
 os, ihjelslog, sparede ikke. Der var For-
 træffelse og Hule for os, ja Udelæg-

gelse og Forstyrrelse“ (Begr. 3, 39 flg.).
 Naar nu gudsfrygtige Hjerter vel over-
 veie dette, saa ville de under den nu-
 værende Verdens aabenbare og haard-
 nakkede Ondskab ikke forundre sig over
 at Gud belægger, trykker og trænger de
 jernhaarde Hoveder og Nakker, de for-
 hærdede Hjerter med et Jernaag. Og
 om de end ikke have gjort sig delagtige
 i saadanne Synder, men alligevel maa
 lide med, saa vide de dog, at Ingen er
 uskyldig for Gud, — at selv Hans gud-
 frygtigste Børn trænge til Råd og Tugt,
 og at Alt ved Hans Naade maa tjene
 dem til gode.

§ 16. Til de christelige Hjerters Un-
 dervisning er endvidere at betænke, at
 man ikke blot maa se paa de Besvær-
 ligheder, en Dyrigheds Regjering under-
 tiden fører med sig, men ogsaa paa det
 Gavn, man har af den. Jeg maa til-
 staa, at Regenterne i sine Handlinger
 ofte ere som de store og med Fartøier
 opfyldte Floder, der undertiden stige høit,
 gaa over sine Bredder og her og der
 afstedkomme Skade; de ere som de him-
 melske Lys, der undertiden med sine
 ufordelagtige Stillinger og Virkninger
 forarsage ufrugtbare Maringer, Syg-
 domme og andre Ulemper; men hvo
 vil derfor forbande Floderne og ønske
 at kunne rive Stjernerne ned af Him-
 melen? man bærer tværtimod Uleilighede-
 rne med Taalmodighed i Betragtning
 af det Gavn, disse saavel som hine gjøre
 os. Skulde nu Dyrigheden undertiden
 efter Guds retfærdige Tilstiftelse skeie
 ud og gaa for vidt i at betynge Un-
 dersaatterne, saa maa man finde sig i
 Saadant med stille Taalmodighed og
 paa den anden Side betænke, hvor meget
 Godt vi have og dagligen nyde af den.
 Se dig om, min Medchristen, og læg
 Mærke til hvad der foregaar paa dit
 Sted. Se, Kramboderne ere aabne;
 her er Silke og andre Varer, her er
 Husholdningsfager, her er Brød, Æl og

Bin tilsalgs; her har en Guldsmed udstillet et Stykke Arbeide i Vinduet, o. a. M.; her kommer Landmanden kjørende og fører Korn, Ved og andre Nødvendighedsvarer tiltorvs; her kommer en Lastvogn eller et Skib, ladet med allehaande Kjøbmandsgods; her holder man Bryllup eller Barnedaab, æder, drikker og er glad; snart gaar man tilfængs med Sine og nyder om Matten en enskelig og uforstyrret Hvile i sit Hus og sit Kammer, osv. Hvorfra kommer denne Sikkerhed, denne Fred, denne Ro? Næst Gud, fra Øvrigheden og dens aarvaagne Forsorg og Styrelse. Faarene have adspredt sig hist og her for at søge sin Havn og Næring; imidlertid sidder Hyrden paa sin Houg og holder Die med dem alle. Det er mærkværdigt, at Guds Aand, hvor Han i Domniernes Bog beskriver allehaande besynderlige, forvirrede og rædsomme Begivenheder, som vare foresaldne blandt Israels Folk, fire forskellige Gange indstuder de Ord: „I de samme Dage var der ingen Konge i Israel; hver Aand gjorde, hvad ret var for hans Dine“ (Kap. 17, 6; 18, 1; 19, 1; 21, 25), hvilket udentvivl er skeet for at lære os, hvorledes det vilde gaa til i Verden, dersom Gud ingen Øvrighed havde bestillet og ikke udrustet den med fornøden Magt og Ansæelse. Hos Perserne skal det fra gammel Tid have været brugeligt, at naar Kongen var død, holdt man i fem Dage ingen Dom, skaffede Ingen Ret og lod Enhver gjøre, hvad han vilde; ligeledes var det Skik hos Sacedæmonierne, at der i tre Dage efter deres Konges Død Intet blev salbudt eller kjøbt paa Torvet; men dette var bestrøet med Avner, — hvormed disse kloge Menneſker udentvivl vilde lære Folket, af hvor stor Vigtighed Øvrighedens og dens Beskjærmelse, Dom, Opsigt og Styrelse er. Tænk Eder da, I gudelskende Hjerter, om der i disse sidste vanskelige Tider

ingen Øvrighed var, hvis Magt og Straf den ryggesløse Hob maatte frygte for, i hvilken elendig Tilstand vi da vilde befinde os, og hvorledes vi da vare Hvermands Rov! Lader os derfor takke Gud og bede Ham, at Han vil velsigne bestjærme og bevare vor kjære Øvrighed! Begaar den en og anden Feil og giver Anledning til en og anden Besværing, saa lader os betragte den som Maanen, der vel er et himmelsk Lys, men dog har sine Pletter, ja stundom er aldeles formørket, men dog ligefuldt skattes og elstes af Enhver.

§ 17. Dette faar imidlertid være nok om denne Sag og Sorg. Vi vil nu tage os for at belyse en anden, ider maaste kan findes gudfrygtige Sjele som have Aarsag til at klage og sige Jeg er imod min Villie bleven indviklet i en Retssag, — jeg har en vanskelig og langvarig Proces, der ikke blo paafører mig store Omkostninger, men ogsaa voldes min Sjel megen Værgelse, Fortørnelse, Sorg og Uro, osv. Jeg kunne her henholde mig til hvad jeg allerede paa et andet Sted har skrevet om denne Sag og fremstillet til min Medchristnes modne Eftertanke;* me efterdi jeg ser, at denne ugudelige Ri og Trætte tiltager Dag for Dag, og ogsaa mange gudfrygtige Sjele derved bedrøves, ærgres og foruroliges, saa vil jeg gjerne paatage mig den Møie og drøfte og afhandle Sagen noget udførligere, forsaavidt Herren dertil vil give Naade. Jeg hører da gjerne, du christelige Hjerter, at du imod din Villie er trukken ind i en Retstvist, og at du kun med Ulyst og Bedrøvelse fortsætter der kunde du ikke af Hjertet sige dette, sa vidste jeg ikke, hvad jeg skulde tænke om din Christendom, og om jeg ikke maatte antage, at der var mere Gudfrygtighed i din end Kraft hos dig (2 Tim. 3, 5

*) And. Indf., 4de Hund. Kap. 76.

aasom det nu er kommet dertil med Sagførelsen, at man for de Flestes Vedkommende, der besatte sig dermed, kan kalde den et Skalkstjul for eller kort Indgreb af al mulig Uretfærdighed, Hadstjæb, Ondskab, Bitterhed, Hævngjerrighed, Bagvaskelse, Falskhed, Løgn, Gjenstridighed, Ulydighed og deslige Laster, og aasom det ikke kan negtes, at et gudfrygtigt Hjerte ved nøie at betragte og et tænke over Processerne, saaledes som de nutildags ere beskafne og føres, bliver ledt til at sige med Salomo: „Jeg saa Dommens Sted — der var Ugudelighed, og Uretfærdigheds Sted — der var Ugudelighed“ (Præd. 3, 16), og til omhyggeligen at søge at undgaa dem. Derfor siger ogsaa en ypperlig Lærer i vor Kirke: Efter som Domstolene under vor Tids Fordærvelse ere blevne Bærstedet for Bagvaskelse, Løgn og alskens Ondskab og Falskhed, og efter som der sædvanligvis af Retsgangssagerne opstaar en Hjerternes Forbitrelse, som afføder lutter Strid, Riv, Uvind, Bepottelser og Forbandelser og tilsidt under ei alene med lønligt Fiendskab, men med aabenbar, hadesfuld Forsølgelse, saa er det vist, at de Christne ikke paa denne nu sædvanlige Maade kunne føre Sager mod hinanden.

§ 18. Jeg ved meget vel, at man naa sjæle Domstolene fra Misbrugene og Uretfærdighedens Steder fra den Ondskab, som der har indsneglet sig, eller for at tale med en gudfrygtig Enke, der fremsførte en Bøn for Kurfyrsten af Saksen, den rette Ret fra den urette og falske Ret; jeg vil heller ingenlunde aldeles forkaste Domstolene og Sagførelsen, ei heller sige, at en Christen paa ingen Maade med god Samvittighed kan indlade sig i en Rets sag; men jeg vil kun sige, at et ellers godt Sted kan formedelst et eller andet Tilfælde blive saa mistænkeligt og farligt, at man bør afholde sig derfra, og at en god Sag

ved allehaande Rneb og Kunst kan blive saa ond og besnærende, at det er sikrere at opgive den end at besatte sig dermed. Til Exempel: et Vin- eller Ølhus er et Sted, som ikke i og for sig er ondt og ugudeligt, ligesom da heller ikke Udskjænkning af Vin og Øl i og for sig kan kaldes urigtig og ugudeligt; men fordi saadanne Steder formedelst Menneskenes Ondskab ere blevne Samlingspladse for mange Synder, og der sammesteds sædvanligvis findes et ryggesløst Selskab af Spillere, Dagdrivere, Drankere, Sværgere, Sabbatsovertrædere, Skændegjæste og Slagsbrødre, saa vil ikke letteligen nogen stikkelig Mand, især om han er i et høit Embede og nyder Anseelse, ligesaa lidt som nogen gudfrygtig og samvittighedsfuld Christen lade sig finde der. Hvo vil trænge igjennem en tyk Skov, gennem et sammengroet Krat eller en Mængde Tornebuste, hvilket ikke lader sig gjøre uden at rive, stikke og saare sig, naar en anden, banet Dei staar ham aaben? Og hvilket gudfrygtigt Hjerte vil foretrække de nuværende Rets sagers Tornebuste, naar han paa nogen anden Maade kan opnaa sit billige og retmæssige Krav? At jeg søger ved Rettens Domsaffigt at komme til min Ret, er ikke urigtigt; men naar det ikke kan ske uden ad alskens vanskelige og farlige Omveie, ikke uden med mange Fortrædeligheder og Ubehageligheder, med store uoverkommelige Omkostninger, med uretfærdige Beilederes Raad og Bistand, ikke uden med Skade for min Samvittighed og med Tilfidsættelse af den christelige Kjærlighed osv., saa vil jeg heller befri mig fra Sagen ved et mindeligt, om end ubilligt Forslig eller give Slip paa min Ret og lade Uret vederfares mig og henstille Alt med christelig Taalmodighed til Gud, al Verdens retfærdige Dommer. Staden Jeriko havde en god Veliggenhed; men Vandet der var daarligt og gjorde hele

Landet ufrugtbart, indtil Profeten Elia efter Guds Tilskyndelse kastede Salt i Vandet og gjorde det godt og sundt (2 Kong. 2, 19 flg.); Vandet var i og for sig godt, og Kilden var en Gjærning af den milde og gode Staber; men saasom det udsprang af en fordærvet Grund og flød igjennem usunde Gange, havde Indbyggernes megen Uleilighed deraf, saa at de uidentvibl foretrak at hente sundt Vand langvejsfra; saaledes er det ogsaa her; Gud forunder os kun af Naade gudfrygtige Fyrster, der, ligesom Elia, kunde gjøre de usunde og bedste Vandene sunde!

§ 19. Og at man ikke uden Nar-
 jag fører saadanne Klagemaal over vore
 Dages Rettergangsager og ikke i denne
 Henseende uden tvingende Nødvendighed
 giver slige Paamindelser, er let at bevise.
 Vi have heri Guds Aand til Forgjæn-
 ger. Som ovenanført, klager Han gjæn-
 nem Salomo og siger, at Han „saa un-
 der Solen Dommens Sted — der var
 Ugudelighed, og Retfærdigheds Sted —
 der var Ugudelighed“ (Pred. 3, 16,) og
 gjennem David, at „Dommerne dømme
 Uret og anse de Ugudeliges Personer“
 (Ps. 82, 2.) Gjennem Esaias siger Han:
 „Mit Folk, dine Fyrster ere modvillige
 og Tyvenes Staldbrodre; de elske alle
 Skjænt og jage efter Gaver; de ville ikke
 skaffe en Faderløs Ret, og Entens Sag
 maa ikke komme for dem“ (Kap. 1, 23.)
 Ve dem „som sige om det Onde godt
 og om det Gode ondt, — som gjøre
 Mørket til Lyset og Lyset til Mørket,
 som gjøre Bittert til Sød og Sød til
 Bittert!“ (Kap. 5, 20) „Ve dem, som
 beskikke uretsfærdige Skikke, og de Skri-
 vere, som skrive Møje, til at afvende de
 Ringe fra deres Ret og bortrive de Glen-
 diges Ret iblandt mit Folk, at Enterne
 maa være deres Rov, og at de kunne
 berøve de Faderløse!“ (Kap. 10, 1. 2)
 og gjennem Jeremias: „Der gives Ugu-
 delige iblandt mit Folk; Hver ser til,

som Fuglesængere stille sig; de stille en
 fordærvelig Snare; de ville fange Folk.
 Som et Fuglebur er fuldt af Fugle,
 saa ere deres Huse fulde af Svig; der-
 for ere de blevne store og rige. De ere
 blevne fede og glindse; de overgif ogsaa
 en Onds Handeler; de udførte ingen Sag,
 ja ikke den Faderløses Sag og havde
 dog Lykke, og de skaffede ikke de Fattige
 Ret“ (Kap. 5, 26—28.) Gjennem Amos
 siger Han, at der er Menneſter, som
 „have forvandlet Ret til en Giftplante og
 Retfærdigheds Frugt til Malurt“ (Kap.
 6, 12.) Profeten Habakuk henvender
 sig efter den Hellig Aands Tilskyndelse
 til Gud og siger: „Hvor længe, Herre,
 har jeg ikke raabt! og Du hører ikke;
 jeg skriger til Dig: Vold! og du frelser
 ikke. Hvi lader du mig skue Uret (at
 det ene Menneſte trænger, driver og æng-
 ster, jager og plager det andet) og ser
 Du paa Glendighed? og Udelæggelse og
 Vold ere for mit Ansigt (hvor jeg snor
 og vender mig hen, ser jeg intet Andet
 end at de Mægtige enten med aabenbar
 Vold eller under Skin af Ret fratage
 de Ringe og Svage deres Eiendom og
 undertrykke ustyrbelige Menneſter;) der er
 Riv, og Trætte rejser sig (der er intet-
 stedets Andet end Riv og Strid og Tve-
 dragt;) derfor er Loven magtesløs (din
 Mundts Lov bliver foragtet og svækket;
 dit Ord, som straffer Uretfærdighed og
 Ondskab, bliver bespottet, som om det
 var en tom Lyd, bag hvilke der ingen
 Kraft er,) og Ret kommer ikke nogen-
 finde frem (kommer ikke tilsynel! Ret-
 sagerne blive trukne i Langdrag; den en-
 delige Dom udstaar i mange Aar, ind-
 til Parterne fortære hinanden indbyrdes
 og ofte ikke opleve Udfaldet;) thi Ugu-
 delige omringe den Retfærdige (med sine
 underfundige Rænker, som med Garn
 med falske Vidner, med alle sine sam-
 vittighedsløse Hjælpere, saa at han hverken
 ved ud eller ind, — saa at han ikke kan
 undgaa dem; han maa have og lid

Uret;) derfor fremkommer Retten forvendt" (de uretsfærdige Lovkyndige forbrede Retten; Dommerne blive bestukne med Skjænk og Gave eller ved Gunst eller Ugunst bevægede til at affige en vrang Dom — Kap. 1, 2—4.)

§ 20. Men at disse stærke og eftertrykkelige Klagemaal af Guds Aand og saa henhøre og sigte til vore Tider og de nuværende Retsfager, vil ingen gudfrygtig Sjæl, som sammenholder og nærmere betragter dem begge, negte. Med den nærværende Verdens Processer er det saaledes bestaffent, at ei alene Guds lærde, aandrige Prædikanter og alle sande og samvittighedsfulde Christne, men ogsaa mange ærefjære og gudfrygtige Retslærde og Statsmænd selv føre vemodige Klagemaal derover og ivre derimod. En veltænkende Retslærd har selv sagt,*) at foruden de tre Hovedstraffe: Krig, Pest og Dyrtd, hvormed Gud straffer Verden, er der endnu en fjerde, nemlig Processerne og Rettergangstrætterne, og heri har han visjeligen Ret; ja jeg holder med Weidner, som i sin Bog: „Det tydske Folks Tanke- og Læresprog,“ tilføjer de Ord: Jeg er fuldt og fast overbevist om at den fjerde Straf er en af de allerstørste, efterdi Krig, Pest og Dyrtd dog ophøre en Tidlang og give Folk Ro, medens derimod Processførelsen aldrig tager Ende, og den ene Process voxer ud af den anden. — Dette er det Sværd, som ødelægger Mennekene i Fredens Tid; ja dette Sværd raser værre end Krigssværdet; Soldaten tager til Bytte fra sine Fiender, hvad Plyndringen bringer under hans Hænder; men Sagsføreren fratager sine Venner Alt, selv hvad der er dybt skjult, ja forvaret med ti Laase. Det er upaatviveligen en skrækkelig Guds Dom over Nutidens uchristelige Christne, som have kastet Jesu gavnlige Nag fra sig og traadt

Hans lette Byrde under sine Fødder, at han har tilstedt Satan at hidse dem paa hverandre, — at den ene Broder, den ene Ven strider og lides med den anden, — at de i mange Aar ligge i Haar sammen og indbyrdes bide, æde og fortære hverandre, udfjælde, bespotte, belbyde og bedrage hverandre, værre og hidfigere end man nogenfinde har hørt om Jøder, Tyrker og Hedninger. Det ene Mennekte, siger en berømt Statsmand, kan ikke ønske det andet noget Værre end at han maa komme i en eller anden Proces; deraf har han mere Besvær, Betymring, Uro og Trængsel end Ægypternes Plager vare. Den Samme siger: En Øvrighed, der er jendragtig og langsom i Retsfagernes Afgjørelse, kan sammenlignes med en nølevorren Læge, under hvis Kur man heller kunde ønske at dø end at blive helbredet. Keiser Antonius Pius roste sig af at han havde regjeret i fem og tredive Aar, og at han aldrig havde tilladt, at nogen Enkes Retsfag forblev uafgjort i over otte Dage; men hvad ville vel Vore rose sig af? En anden høiberømt Statsmand og Rantsler siger: Mange Domstole og Raadhusse ligne Tornebuskene, som Faarene ty indunder i Uveir for at søge Ly, men i hvilke de maa efterlade en god Del af sin Uld. Endnu en Anden skriver: Hvor der er altfor mange Love, der staar det daarligst til med Almenvellet; den ene Lov strider imod den anden og giver Anledning til onstabssfulde Fordreininger og mangeslags Meninger, hvoraf da maa opstaa lutter Riv og Trætte. Størstedelen af Folket er i Vidskabsomhed ved Retterne (tilbringer Tiden med Processer;) Retterne ere som Havbugterne, hvori Sjørøverne, og Domstolene som Skovene, hvori Morderne opholde sig; de mange Love ere som en Mængde udfstrøede Fodangler, hvoraf Enhver faares og tager Skade. Den Samme skriver ogsaa helt

*) Dette er den berømte S. Franciscus's Ord.

alvorligt imod de langvarige Rettergangs-
jager og aarvis forhalede Domme og
figer blandt Andet: Sveitserne styre
sin Stat meget klogeligen, saasom der
ingen Jurister er iblandt dem. Deres
Twistemaal foredrages mundtlig i Raadet;
Bidnerne afhøres og Sagen paakjendes
strax uden videre Skriveri end det, som
udfordres ved Dommens Afvigelse. Det
er bedre for en Procederende at faa en
hurtig, ihvorvel ugunstig Dom end at
faa en ønskelig Dom efter en lang og
mangeaarig Strid. Den, som nutildags
begynder en Retsdag, ligner den, som
planter Daddeltreer, der først efter mange
Aars Forløb bære Frugt og som en
Anden kommer til at nyde Godt af.

§ 21. Herhen hører nu ogsaa den
almindelige Klage af den hele Christen-
hed — med Undtagelse af nogle faa
Lande — over de ugudelige Sagføreres
og Lovkyndiges Samvittighedsløshed og
Uretfærdighed, som nu gaar saa vidt,
at Uretfærdigheden næsten overalt her-
sker under Rettens Skin og Paaskud, og
at al Ret ved den megen Rettergang
næsten er gaaet tilgrunde eller, som
Skriften taler, forvandlet til Gift og
Malurt. Jeg erklærer imidlertid høi-
tideligen, at jeg hermed ingenlunde har
villet tale til Forkleinselse for nogen gud-
frygtig, samvittighedsfuld og ærefjær
Retslærd, der tjener sin Part troligen
i en god Sag, vandrer for Gud, med
Gud og til Gud, fremmer Ret og Ret-
færdighed og bidrager til at sætte Ond-
skaben Grændser. Jeg ved, at Domsto-
lene ere Retfærdighedens Templer og
de christelige Jurister dens Præster; jeg
ved, at man i Statsstyrelsen maa have
Folk, som forstaa at stille fornuftigt
„mellem Blod og Blod, mellem Lov og
Bud, Skikke og Forfrister“ (2 Krøn.
19, 10), at belære de Enfoldige, at
bistaa de stakkels fortrykte Enker og
Faderløse og modsætte sig Ugudelighe-
den; jeg ved, at den christelige Lære

ikke ophæver de borgerlige Indretninger
og Anordninger, men helliger, forklarer
og styrer dem; jeg ærer og elsker den
Sagfører, der frygter Gud og har Ham
for Dine, — der af Hjertet elsker Jesum
Christum, vor Sagfører og Talsmand
hos Gud (1 Joh. 2, 1), og lægger Vind
paa at efterfølge Ham i et helligt Levnet
og en retfærdig Omgiængelse, — der
med christelig Betænkthedsomhed behandler
og fører alle sine Sager saaledes, at
han ikke for Guds Domstol taber den
allersidste Sag, den for ham selv mest
magtpaaliggende, som angaar hans Sjel
og evig Salighed, — der „redder den
Glendige, som striger, og den Faderløse,
som ingen Hjælper har, — der isører
sig Retfærdighed og hvis Overflødning
og Hovedsmytte er hans Ret, — der
er Dine for den Blinde og Fødder for
den Halte, der er Fader for den Fat-
tige og undersøger Ubekjendtes Twist“
(Joh 29, 12 flg.), for at han kan komme
til at staa paa den rette Grund og ikke
skal betynges af sin Samvittighed med at
forsvare Ondskaben og gjøre sig delag-
tig i fremmede Synder. Slige Folk
under jeg gjerne Alt, hvad der til deres
Pris og Ære kan samles og ansøres af
den hellige Skrift, af Lovgivningen og
af lærde og forstandige Mænds Bøger.
Hvad jeg derimod ved denne Leilighed,
hvor jeg skal tale til de troende og gud-
frygtige Sjele om Retsjager og om
hvoreledes de med Hensyn til dem bør
forholde sig i sin Christendom, maa sige
imod Juristerne og Sagførerne, det skal
ikke forstaaes uden om de ugudelige og
uretfærdige, hvilke, som Sirat figer, ere
lig en Hovmester, der krænker en ung
Pige som er betroet til hans Varetægt
(Sir. 20, 2).

§ 22. Meget rigtigt figer Luther:
Ligesom en gudfrygtig Theolog og ret-
sindig Prædikant i Christi Rige kaldes
en Guds Engel, en Frelser, Profet,
Præst, Husfærd og Lærer, saaledes kunde

man ogsaa kalde en gudfrøgtig Jurist og tro Retslærd Keiserens Profet, Præst, Frelser og Engel. Ligesom paa den anden Side en Rjætter eller falsk Prædikant i Christi Rige er en Djævel, Tyv, Morder og Bespotter, saaledes er en falsk og utro Jurist i Keiserens Hus og Rige en Tyv og Skjælm, en Forræder, Skurk og hele Rigets Djævel. Og paa et andet Sted: Jeg finder vel intet Behag i en Hr. Selvklog, som vil mestre de verdslige Love eller forbedre dem allesammen, ihvorvel det ogsaa stundom forekommer mig, at Regjeringen og Juristerne nok kunde trænge til en Luther; men at der i disse sidste Tider allevegne findes en Mængde ugdelige Retslærde, lader sig ikke benegte, og de kunne bedst kjendes paa sine Frugter. Jeg vil med beraadt Hu tale om dem med en Andens Ord. „De Retslærde“, siger en udenlandsk Theolog, „iælge sig selv, ligesom Akab, til at gjøre det Onde; hvo der nu kommer til dem, ligesom Balaks Sendebud til Bileam, med Uretfærdigheds Løn i sine Hænder, han bliver modtagen, om hans Sag end er aldrig saa mislig og uretfærdig. De ligne dem, som bære en Tyvelygt (der kun er aaben fortil, saa at den, som holder den, kan se og kjende en Anden, men ikke selv sees og kjendes; de belyse vel sin Modpart saa nøie som muligt, fremjøre Alt, hvad de kunne imod ham, forekaste ham baade Sandt og Usandt, søge at kiffe ham i Kortene og passe sit Snit til hans Skade; men selv holde de sig skjulte og indhulle alle sine Rænker i Mørke); de misbruge de ædle Gaver, de have annammet af Gud og Naturen: sin Forstand, Skarpsindighed, Beltalenhed, Færdighed og Duelighed i at skrive og fremstille sine Tanker, og gjøre ofte Løgnen sandsynligere end Sandheden; de søge at blende Dommernes Dine og paastryge ofte Sagerne en saadan Farve, at deres Jandte Skikkelse ikke

mere lader sig gjenkjende (derfor siger den vittige Italiener Tujan Voccacini i et Digt, at Juristerne have kjøbt alle Farvefræmmerne fra Barnasset*) og selv overtaget denne Handel). De ere ligesom Absalon, der sagde til Enhver, som kom til Hoffet i Anledning af en Rets-sag: Din Sag er god og ret, hvorved han stjal Israels Mænds Hjerte (2 Sam. 15, 3. 6); hine stjæle derimod Folks Penge, men tabe sin egen Sjæl, og det var intet Under, om Hvermand indlemmede saadanne uretfærdige Tjenere i Vitaniets.***) Saa vidt denne Lærer. Kyndighed i Lovgivningen, siger en lærd og berømt Mand,***) og Retsfærdighedens Haandhævelse ere nødvendige og uundværlige for en Regjering; men Misbrugen er saa stor, at den rette Brug derunder næsten ikke er til at gjenkjende, og herimod ivre alle christelige og samvittighedsfulde Retslærde.

§ 23. Den Sidstnævnte sammenligner de vindebyge og samvittighedsløse Retslærde med Blodiglerne, idet de suges Marven af Folks Ben og Pengepunge, og siger, at det er let at skjønne, hvilken Aands Børn de ere, naar Gud er en Freds Gud og Satan en Ufredstifter og den i det Onde liggende Verdens Fyrste. Og paa et andet Sted: Jld og Vand, Haggel og Torden afstedkomme ikke saa megen Skade som de gjerrige, samvittighedsløse og formastelige Retsfræmmere, der udplyndre Folk i Fredstiden, bringer dem med sin Pennespids til Vællerstaven og drive og ophidses dem til uudslukseligt Fiendskab. Ret og Retsfærdighed er som Kornet, der yder os den bedste Næring, men, naar det raader, forvandles til den værste Gift; saaledes ogsaa: naar Retsfærdigheden for-

*) et Bjerg i Grækenland, hvor Digterguden Apollo og Kunsternes og Videnstavernes Guder (Muserne) troedes at opholde sig. Digterbjerget, Digterhjemmet.

**) Bededagsbøn.

***, Garzdorff.

dreies til Uretfærdighed, af vindeslyge Proceßmagere, saa forgiftes det hele Land. Og paa et andet Sted: Den, som lever af Riv og Trætte, han arbejder i Djævelens Værksted. En anden navnkundig Statsmand og Lovkyndig anfører en Forordning af Keiser Fredrik den Tredie fra Aaret fjorten Hundred et og firti, hvori der blandt Andet siges, at ingen af Doktorerne kan finde Nøgelen til Retten, førend begge Parter ere blevne fattige eller aldeles ødelagte. De ere Rettens Stedsfædre og ikke dens sande Arvinger; thi de betage den Sandhedens Grundvold og bringe den ved sin umaaadelige Gjærrighed i en saadan Mistredit, at ingen gudfrygtig Mand mere kan sætte nogen Lid til den. En Anden siger: Mangen ublært, spidsfindig Sagfører forstaar at sno sig som en Orm og at finde paa alskens Udflugter, Krogveie og Smuthuller for redeligen at tjene sin Principal. Jeg priser derfor den vise spanske Kong Ferdinand, fordi han ved Afsendelsen af en Statholder til Ostindien udtryffeligen befalede ham, at han ingen Jurister, Notarier eller Sagførere maatte tage med sig, for at de ikke ogsaa der skulde opvække alskens Stridigheder. En anseet Lærer i vor Kirke skriver: I Sager, som angaa christelig Kjærlighed og Bilkighed, kunde ofte Advokaterne og Prokuratorerne stifte saare meget Gavn, dersom de vilde; thi deres Embede kræver, at de itide oplyse sine Parter om hvad der er Ret, for at de ikke skulde gaa for vidt i sine Procesjer, og det gjøre ogsaa alle gudfrygtige Sagførere; men naar Nogle for sin Fordels Skyld uddrage den ene Retstvist af den anden og hidse Parterne paa hinanden, saa forbarme Gud sig over disse! Elige Mennesker kan man sammenligne med de blinde Vællere, der lade sig lede af en Hund; Hunden faar tilfældigvis Die paa et Ben, søger at gribe det og styrter derved den Blinde i Fordærvelse.

Saaledes søge ogsaa Tingshundene (*canes curiæ*) sin egen Fordel og at spække sit Kjøkken og sin Pung og styrte imidlertid de Procederendes Sjæle i Fordærvelse.

§ 24. Men hvi behøver jeg at anføre flere Vidnesbyrd imod denne onde Slægt, efterdi dens Gjerninger allevegne vidne imod dem? Der foregaar nutil dags Ting i Retsfager, som man ikke kan fortælle uden Skam for Christenheden, for Retterne og Domstolene og ikke uden Bedrøvelse for gudfrygtige Hjerter. En navnkundig Jesuit beretter, at der i Gent opstod en Retsstrid mellem en Borger og en Fuglesænger eller Fuglehandler angaaende en Kanarifugl, som hin havde kjøbt af denne, efter at han i Forveien havde hørt den synge smukt og lifligt; men da Fuglen siden sad ganske stille og sørgmodig, bekyldte Borge ren Fuglehandleren for at han ikke havde leveret ham den rette Fugl, hvorover de kom i en heftig Proces, der kostede over hundred Gylden. Dette vil intet fornuftigt og christeligt Menneske kunne lade uden Forundring og Forargelse. Men hvad mene I vel? dersom man skulde samle og fremstille for Verden alle deslige Ting, som her og der foregaa ved Domstolene mellem de tvistende Parter, maatte man ikke da skamme sig over at det er kommet saa vidt iblandt Christne, og at al Christentjærlighed og Billighed er saa ganske forglemmt? Man har saaledes haft Exempel paa at en ren og klar Sag, der angik en rigtig og bevist Gjæld, som den Indstævnte heller ikke negtede, men dog ikke havde Lyst til at betale, henstod i hele tolv Aar eller længere, — at der under samme udgift en stor Mængde Øvrighedsbefalinger, da den ene befandtes at stride imod den anden, naar Parterne vel have faaet dem udvirkede, — at Sagsøgeren tilbød den Sagsøgte den Godhed, først at eftergive ham alle paaløbne Renter og siden overtjebot Hundred Daler af Kapitalen, naar

han kun vilde betale ham det Øvrige i antagelige Terminer og befri ham for den fortrædelige Proces, men at denne dog ikke vilde gaa ind derpaa og at der alligevel stedse fandtes Retslærde, som tjente og bistode ham i saadan aabenbar Uretfærdighed, samt at Øvrigheden stedse saa derpaa og lod Undsagen raade sig selv, indtil Fordringshaveren døde og efterlod den byrdefulde og kostbare Rets- tvist til sine Arvinger. En Theolog i vor Kirke siger etsteds om uretfærdige Sagsførere, at de ere som en vis Soldat, der sagde: Jeg tager imod Penge og tjener Djævelen. Da jeg for mange Aar siden læste dette, forekom det mig at være for haardt sagt; men jeg maa næsten tro, at om mange samvittigheds- løse Sagsførere end ikke sige saa, saa tænke de dog saa i sine Hjerter, efterdi man ser dem beskæftigede med saa aaben- bart uretfærdige Sager, hvormed de vissest tjene Djævelen efter hans Ønske.

§ 25. Man hører ofte de Retslærde sige: Vi ville i denne Sag først frem- sætte denne Indsigelse mod Sagsøgeren og dernæst en anden; herom kunne vi disputere en god Stund; imidlertid vil der altid forefalde Noget. Ja visse- ligen foresalder der ofte Noget imidlertid, nemlig, at den retfærdige Gud kommer til med sin tunge Haand og indstævner Sagsføreren tilligemed hans Principal uden videre Henstand for sin Domstol, osv. Vel ved jeg, at man har alle- haande Paaskud, Forvendinger og Raaber at dække og undskylde sig med, saasom, at det er Lov og Ret, — at det er Beneficia juris (Retsvelgjerninger), — at Folk ville ikke have det anderledes, — bistaar ikke jeg dem, saa bistaar en Anden dem, — hvorfor taale Dommerne det? — det er Ens Næringsvei, — man finder forresten ikke Behag deri, — saa gjerne, at det var anderledes, osv. Men det forundrer og bedrøver mig ofte

høiligen, at disse Menneſter, uagtet Guds Ords Lys, der skinner saa klart for os, og uagtet alle kristelige Sjæles almin- delige Suk og Klage kunne være saa sikre, berolige sin Samvittighed med saa- danne Tanker og Forevendinger og ikke have Guds strenge Dom, der forestaar os Alle, stadigere for Øie. Dog, En- hver tænker, at han ikke er nogen ugu- delig, samvittighedsløs og uretfærdig Ju- rist og Sagsfører, — at han, naar der klages over Saadanne i Prædikener og geistelige og verdslige Læreres Skrifter, ikke behøver at tage det til sig, osv. Nu, saa maa man da lade det komme an paa Guds Dom, Han som engang vil aabenbare Hjerternes Raad og lægge Enhvers Synder frem for hans Øine (Pi. 50, 21). Jeg skulde ønske, at alle kristelige Retslærde ret ofte vilde fore- tage en nøiagtig Prøvelse af sit Hjerte, sine Sager og sit hele Levnet, — at de ved Siden af slige mistænkkelige og far- lige Forretninger vilde med Frygt og Bævelse varetage sin Frelses Forarbej- delse, — at de vilde dømme sig selv, paa det de ikke engang skulde blive dømte af Gud (1 Kor. 11, 31), og altid have de Ord af vor Frelser for Øie og i Hjerte: „Hvad gavner det Menneſket, om han vinder den ganſte Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? eller hvad Bederlag kan et Menneſte give for sin Sjæl“ (naar den nemlig engang er kom- men i Satans Garn og er fortabt — Matth. 16, 26). Hvad gavner det os, om alle verdslige Domstole lade os frit passere, naar vi blive anholdte, ankla- gede og fordømte for Guds Domstol? I disse Tider er der mange Ting, som den letſindige og forblindede Verden øver i største Sikkerhed og anser uſta- delige for Sjelen, saasom den forſærde- lige og umaadelige Pragt i Klæder, Kjøbmændenes og Kræmmernes snedige og uretfærdige Handler, det vilde og uſædelige Væſen, som drives i Værtshuſene

og andetsteds, især paa Herrens hellige Hviledag, den megen Falskhed, Sværgen og Banden og Dæslige. Alle disse Ting have sin Gjaenge i Verden, og ingen mennekkelig Ret vil letteligen straffe den derfor; men hvo vil befri den fra Guds Dom? Jeg tror neppe at handle urigtigt ved ogsaa at henregne Nutidens fleste Processer og Retsjædvaner til saadanne Ting og paaminde alle christelige Hjerter om heri at gaa tilværks med megen Frygt og Forsigtighed.

§ 26. Af hvad hidtil er anført sees da forhaabentligen klart, at det forstørstedelen forholder sig saaledes med Nutidens Rettergangsjager, at en sand Christen ogsaa ved den timelige Skade maa lade sig afstrække derfra. Forstandige Folk pleie at fortælle følgende Væredigt: En Salt og en Blind, der vandrede med hinanden, kom overens om, at dersom de fandt Noget undervejs, skulde de dele det ligt og ingen af dem have nogen Fordel fremfor den Anden. Da de nu fandt en Østers og ikke vidste, hvorledes de skulde bære sig ad med den, fordi de ikke formaade at aabne den, beholdt den Salte den for sig selv, hvorimod den Blinde i Kraft af deres Overenskomst ogsaa vilde have sin Del deraf. I denne Anledning henvendte de sig til en Jurist og bade ham at afgjøre Sagen. Denne, som kjendte bedre til Østers end de, lod sig bringe noget Salt og Pepper, aabnede derpaa behændigt Skallerne og jagde: Se, dette Lille, som er indeni, beholder jeg for min Dommertjendelse og Møie; disse to Skaller derimod, som ere lige store, tilhøre Eder, og hver af Eder kan tage sit efter Behag, og dermed var den Strid bilagt. Men for at Ingen skal tro, at dette Væredigt ikke passer paa vor Tids fleste Retsjager, saa beder jeg dem, som føre dem, at opgjøre et Regnskab over de Omkostninger, de have paaført dem, og paa den anden Side tillige betragte den Fordel, de have

bragt dem; saa holder jeg for, at de ville blive nødte til at tilstaa, at den største og bedste Fordel er de Herrer Sagføreres, efterdi man ser, at disse kjendeligen tiltage i Velstand, medens Parterne ofte aldeles forarmes eller ialfald nedkues saaledes, at de ikke letteligen formaa at hæve sig over sine Jævnlinge. Af en troværdig Person er mig fortalt, at to Parter førte en Proces med hinanden, som i Hovedsagen angik tusind Daler; men efter at den af Begges Sagførere var bleven trukken i Langdrag, vare Omkostningerne, Retsgebyrerne, Gaverne og andre Udgifter, som de maatte anvende derpaa, løbne op til tolv Hundred Daler. Det kan man kalde at procedere! Og efterdi slige Menneſter ikke ſtatte den ædle Fred, den Kjærlighed og Forligelighed, som den Herre Jesus ſaa eftertryffeligen har indſtjærpet ſine Chriſtne, ſaa høit, at de for den Sags Skyld ville eftergive Noget eller taale en liden Nedsættelse i ſin Fordring, ſaa vederſæres dem kun efter Guds retfærdige Dom, hvad Ret er, naar de ſiden med ſaa ſtort Tab maa føre den fortrædelige og beſværlige Rettergangsfrig.

§ 27. Heraf kan sluttet, hvorfor den høiſe Kong Salomo ſiger: „Hvo ſom begynder Trætte, er ligesom den, der aabner for Vand“ (hvilket derefter bryder frem med Vold og overſvømmer og ødelægger Alt), og tilføier: „Forlad derfor Trætten, ſeend du blandes i den“ (Ordsp. 17, 14). Den Samme ſiger: „Bedre er en Ret grønne Urter, naar der er Kjærlighed hos, end en fed Dyr, naar der er Had hos“ (Ordsp. 15, 17), hvilket Udſagn af den Hellig Mand den ſunde Fornuft og de Herrer Statsmænd ſelv maa give ſit Biſald, naar de ſige: En retſkaffen Mand bør ikke komme for Retten uden med langſomme Skridt og bør ile derfra igjen med Ørnevinger; det er bedre at tage tiltakke med et magert

Forlig end at vente paa en fed Dom. En Anden siger: Den, som har en Proces om en Høne, bør tage imod et UG istedet. Og Salomo siger endvidere: „Det er en Mand en UG at blive fra Trætte; men hver Daare blander sig deri“ (Ordspr. 20, 3). Dette eneste Sprog burde være nok til at afholde alle ærefjære Hjerter fra Riv og Strid og Rettergangstrætter, for at de ikke for sent skulle komme til Kundskab om at Guds Mand formaar at dømme skarper og sikrere om Menneskenes Stridigheder end de selv, helst efterdi Erfaringen lærer, at de tvistende Parter for det meste ligne Spillerne, som Haabet om at vinde driver til Spillet og ofte ogsaa fængsler saa længe derved, indtil de have tabt Alt. Man hørte engang her i Byen (Magdeburg) et ondt Menneske sige, at da en af hans Medborgere kom til ham for at kræve ham for en Gjæld og traf ham oppe paa hans Loft, indlod han sig forsættligen i Ordstrid og Slagsmaal med ham og søgte med Flid at bringe ham hen til Trappen for at styrte ham ned derad, hvilket dog ikke lykkedes ham, fordi den Anden var for stærk. Da En, som han fortalte det til, spurgte ham: Men om han nu havde været saa stærk, at I havde maattet følge med? svarede han: Det havde været det Samme. Senere styrtede imidlertid denne ondskabssfulde Mand sig selv i stor Ulykke. Ser i ham et Exempel paa et forhærdet og ugudeligt Hjerter og tillige et Billede paa de samvittighedsløse Retskrigere, der ofte af Fiendskab give sig isærd med en Anden og tro at skulle styrte ham i Skam og Skade og Fordærvelse, men ikke betænke, at de selv som oftest maa gjøre Følge med. Det kunde forresten være, hvad det var, med den timelige Skade, dersom man ikke maatte høiligen befrygte, at de, som indlade sig i en saadan Rets-tvist og forfølge den i mange Aar, ogsaa

ville lide evig Skade og tabe sin Sjæl. En anseet og høiforstandig, gudsfrygtig Lærer i vor Kirke*) omhandler udførligt, hvorledes en Christen skal kunne med god Samvittighed procedere, og hvad han med al Flid maa gjøre og lade, for ikke at synde imod Gud og besvære sin Sjæl, saasom, at han ikke letteligen og for en ubetydelig Aarsags Skyld, ei heller af Gjerrighed, Ugunst, Had, Trættefjærhed, Hævnjerrighed eller Utaalmodighed bør indlade sig i en Rets-tvist, — at han i Forveien bør forsøge alle Maader og Midler til at undgaa den og forlige sig med sin Næste overensstemmende med Villighed og christelig Kjærlighed, — at om han bliver nødt til at procedere, bør han føre sin Sag uden Bitterhed, Had og Misundelse, uden Løgn og Falskhed, uden Skjældsord, Forhaanelser og Bespottelser, uden Udflugter og Vidtløftighed, i alle Dele lægge Christentjærlighed, Sagtmodighed og Fredsommelighed, hvortil han isølge sin Christendom er forpligtet, for Dagen og søge at bevare sin Sjæle saavel som en uskadt Samvittighed og tænke paa Christi Ord: „Elster Eders Fiender: velsigner dem, som Eder forbande; gjør dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder, paa det I kunne være Eders Faders Børn, som ere i Himlene!“ (Matth. 5, 44. 45) — at han ikke maa have sin Næstes Skam og Skade for Die, men den retfærdige og hellige Guds UG, Retsfærdigheden, sin Modparts Forbedring, sin og Sines Betsyttelse, den almindelige Sikkerhed og Fred osv. Og i denne sin udførlige og lærde Afhandling indblander han forskjellige mærkværdige Ting, saasom, at Paulus ikke forkaster Domstolene, men kun lærer, at hvor der er mange Retsfager, er dette et Tegn paa, at der sammesteds ogsaa

*) Chemnitz.

herstør Vogn, Bagvaskelse og Uretfærdighed. — Under Processer blive sædvanligvis Menneskets onde Begjæringer opvakte og Hjærterne forbitrede; meget sjelden kommer man fra Retten uden et uroligt og oprørt Sind; meget sjelden føres en Rettergangssag uden Krænkelser af den christelige Kjærlighed: derfor siger Paulus: Det er en Feil hos Eder, at I have Sager mod hverandre (1 Kor. 6, 7). — Vel maa de Christne betjene sig af de retmæssige Processer; men efterdi forskjellige Synder og mangehaande Laster, som vansteligens lade sig affondre derfra, høre hjemme ved Domstolene og de Procederende, saa maa man ogsaa tilføie en Belærelse om hvilke Laster og Synder man maa sky, — hvorledes man bør stræbe at være findet, naar man med en god Samvittighed og den christelige Kjærlighed uførtænket vil føre en Sag for Retten; thi den ugunstelige Rettergang kan ikke undskyldes med at Domstolene og den retslige Afgjørelse ere en hellig Guds Anordning; men Synden er saa meget større, jo helligere den Sag (det Sted, den Anordning) er, som derved vanhelliges og besmittes. — Heraf sees da letteligen, hvor saa af dem, som procedere med hinanden, betjene sig retteligen og christeligen af Domstolene, som en god Anordning af Gud, og hvor vansteligt det er at gaa irette med Nogen uden Skade for sin Samvittighed, — hvilket han ved Slutningen af denne Afhandling gjentager, sigende: Af dette (som her er foredraget) sees nu, hvorledes Guds hellige Anordning (Retter og Domstole) besmittes med saa mangfoldige Synder, — hvor saa de ere, der procedere christeligen og som det sig bør, og hvor vansteligt det er at procedere uden Krænkelser af den christelige Kjærlighed og uden Skade for sin Samvittighed, ligesom man ogsaa heraf kan skjønne, hvor langt bedre det er at lide Skade paa sit Guds end at gaa irette

med sin Næste, naar det nemlig ikke kan ske uden at der indblander sig saa megen Synd deri.

§ 28. Men for at man ikke skal tro, at Theologerne, naar de skrive saa alvorligt om denne høivigtige Sag, have sine ørkesløse Tanker, som ikke falde sammen med Erfaringen, efterdi de Procederende allesammen foregive, at de ere Sagens Fiender men Personens Venner, og formene, at man uden Vanstelighed kan fives med sin Næste for Retten og dog være en god Christen, idet de ikke desto mindre gaa i Kirke og til Alters, læse sine Bønner Morgen og Aften osv., — efterdi man ei heller ser og mærker, at Nogen gjør sig nogen Sorg eller Bekymring over vore Dages Riv og Procedering, hvor galt det nu end gaar til dermed, men at de Alle som En ere aldeles sikre og ingen Betænelighed finde ved de Stridigheder, som Theologerne erklære for saa betænelige og farlige, saa vil jeg ikke beraabe mig paa Guds Børn, der selv i ubetydelige og fortværlige Sager, hvori de kunne komme i Tvist med sin Næste, finde saa mange Anstød, saa megen Forstyrrelse af sin Andagt og Bøn, saa megen Anledning til Synd, saa megen Uro og Fortrædelighed, at de takke Gud, naar de ved Hans Naade kunne trække sig jo før des heller ud deraf; men jeg vil kun anføre nogle Exempler paa procederende Verdensbørn, som ikke have kunnet følge sit Hjertes Tanker under saadanne Retskrige. En navnkundig udenlandsk Læge fortæller, at han engang havde en Syg under Behandling, der klagede over stor Beklemmelse og Hæde, sukede meget og havde søvnløse, urolige Nætter; for at helbrede denne Sygdom havde han anvendt alstensk Midler, indtil saavel Sygdommens Marsch som Lægemiddel derimod efter fire Dages Forløb blev opdaget; thi den Syges Tjener var kommen fra Lyon til Paris (hvor hans syge Herre befandt

fig) og havde medbragt den behagelige Tidende, at han havde vundet Seier i en Retstvist, og dermed var al Sygdom strax hævet, saa at han ikke længer trængte til Lægen. Pengegrifflighed og Uergjerighed, skriver en navnkundig Mand her i Tyssland, ere Satans Snarer, ved hvis Hjælp han styrter mange Tusind Menneſter i Helvede; der var saaledes for ikke længe siden en Borgermester i Eger, en lærd og tilsyneladende gudfrygtig Mand, der hængte sig paa Grund af en tabt Retfærdiggjørelsesproces, og det paa den Maade, at han havde truffet Venene til sig, fordi Træet havde bøiet sig, saa at han altsaa blev funden liggende paa Knæerne og i Virkeligheden endnu kunde have frelst Livet, om han havde villet. En burgundisk findsqvag Aldersmand, der førte en Retstvist, men imidlertid blev dødsygg, befalede, at man skulde jende den Dom, som kom til at falde i hans Sag, efter ham til et andet Liv i en bekræftet Afsskrift. Jeg indrømmer, at dette Menneſke var fra Forstanden og ikke vidste, hvad han forlangte, men holder dog for, at hans ivrige Procedering havde gjort ham gal, og at han kan tjene til en Ufbildning paa dem, som føre saa langvarige Retsfager, at de omfider dø under deres Drift og blive indstævnte for den anden Verdens Domstol. Jeg har hørt en lærd Jurist fortælle, at en Mand, som skyldte en anden femti Daler, en Dag kom til ham og gav ham at forstaa, at han gjerne ønskede at bruge ham i denne Sag. Da nu den Retslærde ved at kaste et Die paa hvad der allerede var skrevet i Sagen fandt, at denne var aldeles afgjort, — at den Indstævnte allerede havde mere end en Dom imod sig, som betog ham Retten til al videre Proces, — at Sagsføreren havde skjænket Pengene til en Kirke, o. a. M., bad han ham indstændigt, at han dog ikke maatte handle imod sin Samvittighed og vægre sig for at betale

en saa rigtig Gjæld, og sagde ham, at han fandt Betænkelse ved at paatage sig en saadan uretsfærdig Sag. Men den Anden blev ikke desto mindre ved sit Forsæt og bad ham at ophitte, hvad han kunde; thi han vilde heller endnu bortprocedre tre Hundred Daler end betale en saa forhadst Gjæld; Manden blev imidlertid medrette afvist. Om den samme Mand ved jeg fra en troværdig Kilde, at da han ligeledes i en klar Sag ved sin Sagsfører gjorde mange Krumspring og ikke vilde gaa ind paa de billigste Forslag, som hans Modpart gjorde ham, talte nogle af hans Medborgere christeligen for ham og bade ham, at han dog vilde fly Synden og frygte Guds Brede, osv.; men han svarede dem ikke og lod bestandig, som om han enten ikke hørte eller ikke forstod det. Ved at se dette sagde nogle Andre til ham, for bedre at bringe hans Tænkemaade for Dagen: Nabo, lad Eder ikke trække Snaren over Hornene; men han svarede dem strax: Det var ret; ogsaa det vil jeg gjøre. Jeg har kjendt en gammel Mand, som, uagtet han var kaldet til et høit Embede, dog under et eller andet Paaskud ikke selv vilde befatte sig dermed og lod det bestyre af Andre: denne Mand søgte sin Glæde og Udspredelse i Kjøblierier og Processer, skrev deri Dag og Nat, kostede Alt, hvad han kunde opdrive, derpaa, levede hellere daarligere end det sammene sig for hans Stand med Hensyn til Mad og andre Fornødenheder fremfor at han skulde have ladet sine Processer mangle Noget, var bestandig belæsset med en Mængde Breve, Dokumenter og Akter, voldte sig selv og Andre megen forgjæves Uro, kunde ei heller bringes derfra og laante ingen Forestillinger Ore, idet han formente, at han ikke gjorde noget Urigtigt, sagde derhos, at Brede og Uergrelse ikke skadede ham, men tværtimod var gavnlig for hans Helbred; men omfider døde han dog hastigt af

den Sygdom, som kaldes Miferere (Tarmegigt). Heraf sees, at det forholder sig med den samvittighedsløse Procedering, der fører en hel Sværm af andre Synder med sig, som med alle andre bitterlige og vedholdende Overtrædelser; Menneskets Hjerte bliver derved meget foruroliget og opfyldt med mange heftige Bevægelser, saaledes som Profeten siger: „De Ugudelige ere som Havet, der er oprørt; thi det kan ikke være stille, og dets Vand udkaster Skarn og Dynd. Der er ikke Fred, sagde min Gud, for de Ugudelige“ (Esai. 57, 20. 21). Saa bliver ogsaa Forstanden mere og mere formørket, Villien forvendt og Hjertet forhærdet; Andagten taber sig; Kjærligheden til Gud og Næsten udslukkes; Guds Ord finder intet Rum, fordi Hjertet er opfyldt med en Mængde jordiske, kjødelige, syndige Tanker og Betynmringer, med Avind, Had, Brede, Frygt, Begjærlighed, Hævnjerrighed, Løgn og Dæslige, hvorfor en gammel Lærer meget rigtigt skriver: Lade I Eder engang bringe til at procedere, saa ville I siden ikke tænke saa meget paa hvorledes Eders Sags Retfærdighed skal komme for Lyset som paa at I kunne gaa af med Seieren, det maa nu ske, paa hvad Maade det ske vil. Og naar I saa se, at man bestrider Eder og Eders Ret med Løgn, Bedrag og Penge, som det gjerne gaar, saa ville I ganske vist gribe til de samme Midler, og om I end ikke fra først af havde et saadant Forfæt, saa vil dog Nøden senere tvinge Eder til at gaa saaledes tilværks, osv.

§ 29. Maaſke vil en gudsfrygtig Sjæl, som hører eller læser dette, forundre sig over at jeg tilfyneladende ad en saa lang Omvei har afvejet fra mit Hovedformaal; thi jeg havde lovet at give de gudsfrygtige Sjæle Trøst af Guds Ord imod de timelige Sorger og Betynmringer, som forurolige dem, og i dets Sted har jeg hidtil ført et vidtløftigt Klage-

maal over de Synder, som have indsnæget sig ved Domstolene og i Retstviftighederne; men jeg angrer ikke denne Omvei, efterdi jeg ei alene har lovet Trøst imod Sorgerne, men ogsaa Underviſning for Sorgerne, og efterdi Trøsten ei heller kan gjøre den tilſigtede Virkning, medmindre Hjertet i Forveien er omhyggeligen underſøgt og belært om hvorfra dets Betynmring kommer, — om det maaſke ikke ſelv uden Nødvendighed har forvoldt ſig den og plaget ſig dermed, — om det ogsaa hidtil har teet ſig, ſom det efter ſin chriſtelige Skyldighed burde, og hvorledes det kan blive befriet fra ſin Betynmring, osv. Hvad den heromhandlede Sag og Sorg angaar, ſaa anſer jeg det for viſt, at de fleſte Sjæle, ſom ere beſværede dermed, trænge mere til Tretteſættelſe og grundig Underviſning af Guds Ord end til Trøſt; thi udentviſt kunde de have været eller kunde endnu blive frie for denne Betynmring, derſom de fra først af havde ladet eller nu vilde lade Guds Ord gjælde mere hos dem end deres eget Sind. Skriften ſiger: „Derſom Nogen vil gaa irette med dig og tage din Kjortel, lad ham og behold den Kappen“ (Matth. 5, 40). „Elſker Eders Fiender; gjør dem Godt, ſom Eder hade; velfigner dem, ſom Eder forbande, og beder for dem, ſom gjøre Eder Skade. Hvo ſom ſlaar dig paa det ene Kindben, byd ham og det andet til, og hvo ſom tager Kappen fra dig, forhold ham heller ikke Kjortelen, og af den, ſom kræver Dit fra dig, kræv det ikke igjen“ (Luk. 6, 27 flg.). „Betaler ikke Nogen Ondt for Ondt. Er det muligt, da holder Fred med alle Menneſker, ſaavidt det ſtaar til Eder. Hævner Eder ikke ſelv, I Elſkelige. Derſom din Fiende hungre, giv ham Mad; derſom han tørſter, giv ham Drikke; thi naar du det gjør, ſamlers du gloende Kul paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde; men overvind

det Onde med det Gode" (Rom. 12, 17 flg.). „Tør Nogen af Eder, naar han har Sag mod en Anden, søge Dom hos de Uretfærdige og ikke hos de Hellige? Broder gaar irecte med Broder, og det for de Vantroende. Det er allerede aldeles en Feil hos Eder, at I have Sager mod hverandre. Hvi lide ikke I heller Uret? Hvi lade I Eder ikke heller besvige? Men I gjøre Uret og besvige, og del Brødrene. Eller vide I ikke, at de Uretfærdige ikke skulle arve Guds Rige?" (1 Kor. 6, 1 flg.). „Ifører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre og tilgive hverandre, dersom Nogen har Klagemaal imod Nogen; ligesom Kristus tilgav Eder, saaledes og I"! (Kol. 3, 12 flg.). „Værer alle ligesindede, medlidende, kjærlige mod Brødrene, barmhertige, velvillige! Betaler ikke Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord; men tvertimod velsigner, vidende, at I ere dertil kaldte, at I skulle arve Velsignelse. — Hvo er den, som kan skade Eder, dersom I beslitte Eder paa det Gode? Men om I og lide for Retfærdighedens Skyld, ere I salige", o. a. M. (1 Pet. 3, 8 flg.).

§ 30. Ihvorvel nu saadanne Skrist-
iproq ikke i og for sig ophæve Retterne
og Rettergangen, ei heller forbyde de
Troende, naar de blive fornærmede,
forfulgte og undertrykte, at tage sin
Tilflugt til Guds Domstol paa Jorden,
til Guds Anordning og Tjener, Øvrig-
heden, til Retfærdighedens Tempel, til
de Mødlidendes Fristed og søge Bøstyt-
telse, saaledes som ovennævnte store Læ-
cer*) ypperligen har bevist, saa give de
og tydeligt nok at forstaa, at dersom
Domstolene ere besatte med og omgivne
af Uretfærdige og Vantroende, — der-

som man mærker, at man ikke kan komme
til sin Ret uden syndige Midler, — at
Ens Sjel bliver foruroliget og Ens Hjerte
anføgtet eller opfyldt af Brede, Had,
Avindsyge og Bitterhed imod Næsten, —
at Sagen vil udskie til Vidtløstighed
eller Forargelse, — at den vil blive
En til Anstød og Hinder i Guds Tjene-
ste, i Kjærlighed til Næsten og paa den
sande Gudsfrygtigheds Veie, at det da
er bedre, paa enhver retmæssig og mulig
Maade at sty Rettergang eller løsrive
sig derfra, selv om man derved skulde
lide Uret og Skade. Ser da vel til,
mine Brødre og Søstre, hvorledes Eders
Processjøreelse er bestaen, — om den
Domstol, ved hvilken Eders Sag er irecte-
ført, er saaledes befriet fra Uretfærdig-
hed, Gjerrighed, Bestikkeligheid, Egennytte,
onde Videnstaber og andre Synder, at
I kunne gjøre Eder Haab om et forønsket
Udfald af Eders retfærdige Sag uden
syndige og utilladelige Midlers Anven-
delse, — om det forholder sig saaledes
med Eders Proces, at I ingen Løgn,
intet Bedrageri, ingen Spidsfindigheder,
ingen ugrundede Udflugter, ingen Ræn-
ker, ingen Fordreielse, ingen Branghed,
ingen Udhaling, kort sagt, ingen ubillig
og kostbar Bistand af et uretfærdigt og
vundesngt Menneſte tiltrænge, — hvor-
ledes det staar til med Eders Hjerte, —
om I hidtil have bevaret og tiltro Eder
at kunne fremdeles bevare det frit for
Brede, Misundelse, Had, Utaalmodighed,
Rovgjerrighed og andre onde Lyster og
Begjæringer, som pleie at herske hos
kjødelige Menneſter i deres Rettergang,
— om I ogsaa midt under Eders Ret-
tergang kunne elske Eders Fiender, bede
andægtigt og have en stille, gudhengiven
Sjel og rolig Samvittighed, — om I
ogsaa heri, som I ere skyldige at gjøre
i Eders ganske Liv og Levnet, med op-
rigtigt Hjerte søge Guds Værelse, Næstens
og det almindelige Bedste, og endelig,
om I midt under Eders Processer, naar

*) Chemnitz.

J staa for Menneffenes Domstol, — naar J indgive og fremsføre Eders Klage eller Tilsvær, Eders Paaastand eller Mod-Paaastand, Eders Exception*), Protestation**), Reiteration***), Appellation†) osv., om J da gjøre det som for den hellige og retfærdige Guds Afsyn og altid ere beredte til, som dødelige Menneffer, at forlade de verdslige Domstole og fremstille Eder med en god Samvittighed og et frimodigt Hjerte for Guds Domstol. Finde J alt dette at være saaledes, saa fortsætter Eders Kettergang, og stoler paa Gud, som vil staa Eder bi og skaffe Eder Ret, medmindre Han efter sit uransjelige Raad maatte ville tillade, at J uagtet den bedste Ret tabe Eders Ret og ligge under i en god Sag, saaledes som ofte sker. Finde J derimod dette at være anderledes, og have J maaske hidtil tænkt lidet derover og paa Verdens sædvanlige Vis ført Eders Sager uden gudelig Overveielse og med et kjødeligt Sind, saa prøver idag, hvad der er det Bedste og Sikreste for Eders Sjæl! Forbliver ikke i Tornekrattet, naar J kunne finde Eders Føde paa en deilig, grøn Eng! Forbliver ikke paa det urolige Hav for at omtumles af Vind og Bølger, naar J kunne naa Havnen! Søger, kjøber og forskaffer Eder Fred! Tjær, viger og lider! Hvad Salomo siger i en anden Anledning, det siger ogsaa jeg med nogen fornøden Forandring til Eder: Er du kommen i en Trætte og Retsstrid med Nogen, saa er du fangen med din Munds Taler eller med dine Proceskrifter (du er næsten ikke bedre faren end en Fange, der gaar i Vaand og Lænker og maa søvne sin Frihed). „Saa gjør nu dette, min Søn, og red dig, fordi du er kommen i din Næstes (i Dommers, Sagførers, Modparters)

Haand. Tilsted ikke dine Dine at søve eller dine Dienlaag at slumre. Fri dig som en Raa af Jægerens Haand og som en Fugl af Fuglesjængerens Haand“; thi hvo ved, hvor lang Tid du endnu har at procedere og leve i? (Ordspr. 6, 2 flg.)

§ 31. Forinden jeg forlader dette vil jeg endnu kun anføre Følgende: En berømt Jesuit*) gjør et meget godt Forslag med Hensyn til Retsfager, nemlig, at man her og der skulde oprette Foreninger og Broderskaber, som man kunde kalde de Fredsommeliges eller Fredsstifternes, ligesom man paa nogle Steder har oprettet Selskaber til at besøge og pleie de Syge, huse de Fremmede og Landsflygtige, forsørge de Fattige, begrave de Døde osv.; saaledes skulde det paa-ligge hine Samfund, allevegne efter Evne at tilveiebringe Fred og Endrægtighed mellem de uenige, fiendtlige og stridende Christne og at forlige og forjone dem. Han tilføier, at der allerede i enkelte Byer er stiftet saadanne Broderskaber, hvorved hidtil mange Ubehageligheder ere forebyggede, mange Omkostninger sparede, meget Had og Fiendskab, megen Strid og Riv hævet og mange Sager heldigt bilagte. Al, vi Christne burde allesammen være saadanne Fredsstiftere, efter den Herres Jesu Ord: „Salige ere de Fredsommelige; thi de skulde kaldes Guds Børn“ (Matth. 5, 9). Naar der mellem Præsterne i et Sogn, mellem Medlemmerne af et Raad, mellem Medborgere og Naboer i en By viste sig en Misforstaaelse og Tvedragt, som truede med at blive vidtløftig, forargelig og farlig saa burde ikke alle de Andre tænke: Hvad kommer det os ved? men lægge sig derimellem, broderligen formane og irette sætte dem, både for Sagen og ikke op høre, forinden den var bilagt og fra Grunden af hævet, i Betragtning af Apostelens Ord: „Brødre, paaminder d

*) Indsigelse.

**) Modsigelse, Benægtelse.

***) Begjæring om en Doms Omgjørelse af den samme Ret, som har affagt den.

†) En Doms Indanke for en høiere Domstol.

*) Cornelius a Lapide.

§ 32. Jeg henvender mig nu til den bekymrede Sjæl, der har bragt os ind paa denne Betragtning af Nutidens Rettergangsfager og som mod sin Villie er bleven indviklet i en fortrædelig og langvarig Proces, — som hidtil har maattet føre denne med store Betsøstninger og taale Meget af en uretsfærdig og nærgaaende Modpart og hans Medhjælpere, ja vel endog tabe sin retsfærdige og gode Sag. Thi jeg negter ikke for at der kan gives Tilfælde, hvor et Menneſte bliver nødt og tvungen til at procedere, dersom han ikke vil udsætte sig og Siue for Skam og Skændsel og timelig fuldkommen Ødelæggelse. Mange blive krænkede paa sin Ære og vilde ved at lade Saadant blive liddende paa sig miste sit Embede, sin Bestilling, sin Borgerret osv. Mange blive krævede for en Gjæld, som de enten ikke have stiftet eller som ikke er kommen dem tilgode eller som ialfald er afgjort og betalt. Mange vil den uretsfærdige og gjerrige Verden afstrætte deres Agre, Enge, Vinbjerger, Gaard og

Grund. Mangen gudfrygtig Mand fragaar den at skylde Noget eller vil med Villie og Forsæt ikke betale sin Gjæld. Mangt et gudfrygtigt Menneſte, der har ſagt Noget, hvormed han intet Ondt har ment eller ſom han har havt god Grund og Føie til at ſige, paafører den en Injurieproces, ſom de kalde det, og angriber ham ſaa heftigt med de allerubehageligſte og bitreſte onde Ord og Skriverier, at han ofte bliver kjed af Livet og maa tilbringe ſin Tid ſukkende. Ofte trækker den en Sag i Langdrag, ſom Tyrkerne vilde jævne i en Time, foraarſager den uſkyldige Modpart ſtore Omkoſtninger, og ſøger at gjøre ham kjed og led af Sagen og at udtømme hans Taalmodighed oſv. Her behøver da et gudfrygtigt Hjerte Taalmodighed og Trøſt. I et ſaadant Tilfælde maa du derfor, du gudelſkende Sjæl, fremfor Alt beſlutte dig paa at have og beholde en naadig Gud og god Samvittighed og i den Hensigt faſt foreſætte dig, at du ikke vil „lade din Brede optændes imod de Onde og ikke vil miſunde dem, ſom gjør Uret“ (Pſ. 37, 1), — at du ikke vil „lade dig overvinde af det Onde“ (Rom. 12, 21), — at du ogſaa i Rettergang vil viſe dig ſom en ſand Chriſten og Efterfølger af den Herre Jeſus, — at du ikke vil „betale Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord“ (1 Pet. 3, 9), — at du vil føre og forſvare din retfærdige Sag med Retfærdighed, Sandhed, Oprigtighed, Sagtmodighed og Taalmodighed, — at du vil ganſke overlade dig i Guds hellige Raad og Villie og med ſtille Taalmodighed og chriſtelig Hengivenheſe annamme og finde Velbehag i hvad Han med Hensyn til dig og din Sag vil forordne, beſkikke og tilſtede, — at du vil vælte din Bei og Sag paa Herren og forlade dig paa Ham, ikke tvivlende om at Han ſkal gjøre det (Pſ 37, 5), og at Han vil lade ſke enten, hvad der er ret eller tjener til Fremme for

din gode Sag, eller hvad der er dig gavnlighſt enten til din Prøveſe eller til din Reſſeſe, da dog Alt vil falde ud til din evige Frelſe. Saa maa du ogſaa, min Medchriſten, væbne dig med Chriſti Sind mod Alt, hvad der fra din Modparts Side maatte møde dig, og ikke forundre dig, om du ved Nutidens Domſtole bliver modtaget og behandlet efter Nutidens Maade og Sædvane.

§ 33. En anſeet Jurift har ganſke træffende ſagt, at den, ſom vil procedere, maa have tre Kommer, en, hvori han gjemmer ſine Dokumenter, Breve og Beviſligheder, en anden, hvori han beſtandig har Penge til de mange Omkoſtninger, ſom Proceſſerne føre med ſig, og en tredie til Taalmodighed, naar Sagen trækker ſig i Langdrag, volder En megen Uergreſe eller vel endog tabes. Den ſidſte er uden al Tvivl ligesaa nødvendig ſom nogen af de andre, iſær for et gudfrygtigt Menneſte, der gjerne ved Siden af ſin Proceſſføreſe vil bevare Guds Naade og en god Samvittighed. Naar du nu engang, du chriſtelige Hjerte, har ſat dig i denne Stilling og ved Naade formedeſt flittige Bønner grundfæſtet dig vel deri, ſaa kan det ikke fattes dig paa Trøſt, eſterdi et eneſte Blit af den naadige og miſkundelige Gud formaar at glæde og huſvale mere end den onde Verden med al ſin Ugudelighed formaar at bedrøve. Naar ſaa dine Modparter foraarſage dig allehaande Behymring, Uergreſe og Hjerteforg med ſit Rjævleri, ſin Løgn, ſin Spot og Forhaanſe, ſaa gaa ind i dit Lonkammer, tillaaſ Døren eſter dig og udbred, ligesom Ezeſias, Brevene for din Guds og kjære Faders Anſigt (Eſai. 57, 14), og ſig: Min Gud, Du, ſom prøver Hjert og Nyrrer og er den ganſke Verdens Dommer, Du ved, at jeg af den meſt paatrængende Nødvendighed og ganſke imod min Villie er kommen ind i denne fortvædelige og byrdefulde Retter-

gangsfag; Du ved ligeledes, med hvilket Sindelag og i hvilket Niemed jeg hidtil har ført den. Nu, se, min Fader, hvorledes jeg, dit stakkels Barn, uforstyldt forhaanes, bedrøves og plages. Ak, hjælp mig, red mig, beskjærm mig, min Gud! Det være langt fra mig at ville saa ganske tilfidesætte den hellige Frygt for Dig og det Exempel, min allertjæreste Frelser har givet mig, at jeg skulde ville betale Ondt med Ondt eller Skjældsord med Skjældsord; jeg beder Dig heller ikke om desaarfag i Brede at straffe mine Modstandere, men siger af Hjertet med din tjæreste Søn og min paa Korset hængende Frelser: Fader, forlad dem! thi de vide ikke, hvad de gjøre. Giv mig et taalmodigt, ydmygt, fagmodigt, roligt og tjærligt Hjerte; skjænt mig Trøst i denne Trængsel, og efterdi Du paa denne Maade vil prøve og tugte mig, saa forund mig Naade til at være stille for Dig, til ikke at knurre imod dit Raad og til med Tillidsfuldhed at oppebie den Ende, Du til den af Dig bestemte Tid vil gjøre derpaa. Vær mig imidlertid ikke til Forstrækkelse, min Tilflugt i Nøden! Vær og bliv Du mig kun naadig, og lad mig føle Forsikringen derom ved dit Ords og din Aands Vidnesbyrd i mit Hjerte. Forbande de, saa velsigne Du! beskjæmme de, saa ære Du! forfærde de, saa vederkvæge Du, min Gud! osv. Jeg er fuldeligen forvisset om at du paa denne Maade skal erfare, at du har taget din Tilflugt til den levende, tjærlige og algode Gud og ikke til en dum og død Afgud, og at det ikke er forgjeves, naar man paakalder Ham i barnlig Fortrolighed, især, dersom man holder længe ved dermed og er varagtig i saadan Bøn. Om vor Gud end var en haard og uretfærdig Gud, saa vilde Han dog lade sig bevæge ved de Betrængtes og Glendiges alvorlige og idelige Sukke og Bønner (Luk. 18, 2 flg.); hvorledes skulde Han altsaa,

da Han er Fader og Gud, det er: den evige Kjærlighed og lutter Godhed, kunde i Længden tie til sine Børns Bønner og ikke frelse dem saavel som imidlertid husvæle og trøste dem? Gud er al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel (2 Kor. 1, 3. 4). Saa mangelunde som Trængselen er, saa mangelunde er ogsaa vor Guds Trøst; ja, det er umuligt, at Djævelen og Verden skulde kunne udruge og opvække saa megen Gjenvordighed, Angest og Trængsel, at ikke vor Gud skulde vide at sætte tusindfold Trøst derimod, Noget, som Erfaringen ogsaa ved de Helliges Exempler tilfulde stadfæster.

§ 34. Sæt derfor trøstigt din Vid til din Gud, du gudsfrygtige Hjerte, og sig: „Hvorfor roser du dig af Ondskab, du Vældige (du uretfærdige, hadske og ondskabsfulde Menneſke)? Guds Misfandhed varer evindeligt“ (Ps. 106, 1). Dette er en saare mærkelig og eftertrøstelig Tale af et troende og frimodigt Hjerte, — som om det vilde sige: Jeg tilstaar, Døeg, at du har begyndt et Foretagende og ved at myrde Herrens Præster i stor Mængde udført det med saa skrækkelig Grusomhed, at begge Øren klinge paa hver Mand i Israël, som hører det, og saa at det allertapreste Hjerte maa skjælve derfor (1 Sam. 22, 9 flg.), og visseligen skulde jeg selv frygte derfor, dersom jeg ikke var sikker paa at Herrens Misfandhed varer evindeligt; men fordi jeg ved, at min Bogter altid vaa-ger, at min Trøster altid trøster, at min Herre altid beskjærmer, at min Fader altid forsørger, at min Gud altid styrker, husvæler og opholder, derfor kan jeg nu ikke frygte hverken idag eller imorgen, ei heller i overmorgen, nei ikke, saalænge jeg lever. Skulde der komme en Dag og Tid, da Guds Misfandhed ophørte, det er: da Gud ophørte at være Gud, da maatte jeg vistnok frygte og forfædes for din Træthed. „Paa Fordærvelse

pønser din Tunge (og Pen), lig en skjærpet Ragekniv, du, som øver Svig. Du elsker Ondt mere end Godt, Løgn mere end at tale (og skrive) Retfærdighed. Du elsker alle Fordærvelfsens Ord, du svigagtige Tunge (og Pen). Gud skal ogsaa nedbryde dig for bestandig — og oprykke dig af de Levendes Land. Men jeg er som et grønt Oliet træ i Guds Hus; jeg forlader mig paa Guds Miskundhed evindeligt og altid" (Ps. 52, 4 flg.). Skulde du da end komme til at erfare, at „Ret bliver forvandlet til Måltur og Retfærdighed kastet til Jorden" (Amos 5, 7). — at der „paa Dommens og Retfærdighedens Steder er Ugudelighed" (Brød. 3, 16), saa tænk tillige paa at „Gud engang skal dømme den Retfærdige og Ugudelige, og at det bør os Alle at aabenbares for Christi Domstol, paa det at Enhver kan saa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som han har gjort, Godt eller Ondt" (2 Kor. 5, 10). At man efter langvarig Rettergang taber sin Ret, har en udenlandsk Forfatter henregnet til Guds skjulte Velgjerninger, og det ikke uden Føie; thi ligesom andre Gjenvordigheder og Trængsler, der vederfares de Troende her i Verden, maa tjene dem til gode, saaledes ogsaa denne. De lære derved, at det er bedre at forlade sig paa Herren end at stole paa Menneftene, om det end er Fyrster, Dommere, lærde, kloge og høit anseede Mænd, — at Verden er fuld af Ondskab, og at Uretfærdigheden har taget Overhaand og Ugudeligheden udbredt sig saaledes, at man nu neppe har noget Godt at haabe og vente paa Jorden, hvorfor det er bedst at fukke og bede med alle andre Udvalgte Dag og Nat til Gud, at Han vil paastrynde den store Guds og vor Frelses, Jesu Christi, og Guds Børns Herligheds Aabenbarelse, fri os fra al ond Gjerning og frelse os til sit himmelske Rige (Luk. 18, 7; Tit. 2, 13; Rom. 8, 19. 21).

§ 35. I saadanne Tilfælde lærer de ogsaa smukt at høre sin egen Villie, at overgive sig i Guds hellige Raad og Villie og at vandre lydigt efter Ham paa Hans forunderlige Veie. Ellers vil Kjød og Blod gjerne have Ret, selv om det ingen Ret har; men naar det efter den Høiestes Tilskikkelse, uagtet det har Ret, alligevel maa tabe sin Ret, da bliver det ydmyget, saa at det endelig lærer at foragte sig selv, at tie og lide. Hvor magtpaaliggende det er, at vi ikke holde fast paa vor egen Villie, men villigen opgive den og agte vor Visdom for Daarlighed, vor Være for en Skygge og vor Ret for Uret, sees deraf, at Gud fordømmeste gjør det ganske anderledes end vi havde udtænkt og udgrundet, ja, at Han endog ofte lader vore hellige Hensigter og gode Forehavender mislykkes eller forhindres og ikke velsigner vore bedste Planer med et lykkeligt Udfald. Thi efterdi Han ser, at der blander sig Egenvillie, Egentjærlighed, Egenærederi, ihvorvel saa skjult og lønligt, at vi ikke mærke det, og at vi i Udførelsen af en saadan herlig Gjerning vilde finde Velbehag i os selv, saa gjør Han vore Tanker til en Drøm og vort Forehavende til en Skygge, for at vi skulde lære at sige af Hjertet: Min Gud, der er ingen anden Visdom end din; vor Visdom er Daarlighed; vore Anslag, hvor skønne de end tykkes os, ere Børneleg; vore Raad og Gjærninger ere uden din Raade og Betsignelse Intet; regjer Du, min Gud; gjør og udtret Du, hvad Dig behager; jeg vil ikke mere modstaa dig, men lade Dig raade paa dine underlige Veie; Du skal gjøre det. Og netop dette er Hovedsagen til at Han mangengang lader sine Børn tabe en retfærdig Sag, nemlig, at de skulde blive ydmyge og ikke puffe paa sin Ret, men vide, at deres bedste Ret ingen Ret har for Gud, naar Han vil undersøge den efter sin Alvidenhed og Retfærdighed,

hvilket er Meningen med Jobs Ord, naar han siger: „Sandelig, jeg ved, at det er saa, og hvorledes skulde et Menneske være retsfærdigt for Gud? Om det havde Lyft til at stride med Ham, det skulde ikke svare Ham Et af Tusind. Om jeg havde Ret, skulde jeg ikke kunne svare, men maatte bede min Dommer om Naade“ (Job 9, 2. 3. 15). Ved Tabet af en for Verden retsfærdig Sag paaminder Gud os om at vi for Ham, selv om vort Liv og Levnet er nok saa godt, ingen Ret have og ikke kunne bestaa med vor Retfærdighed, men maa søge den i Hans Naade i Christo Jesu. Et christeligt Hjerte har imidlertid let for at glemme en tabt Sag, som kun angaar det Timelige, naar det tænker paa at det selv og alle udvalgte Guds Benner have for Hans Domstol bundet den Sag, som angaar deres evige Frelse, imod Synd, Død, Djævel og Helvede og tør sige med Frimodighed: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Kristus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted“ (Rom. 8, 33. 34). Lad alle samvittighedsløse Sagsførere og alle uretsfærdige, ondskabsfulde Modparter gjøre, hvad de kunne og ville, — lad de forblindede og uretsfærdige Dommere dømme, som de ville — vi have dog en Sagsfører og „Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige, og Han er en Forsøning for vore Synder, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens“ (1 Joh. 2, 1. 2); vi have dog en naadig Gud; Himmelen er os tilkjendt; hvad Mere ville vi ønske? Vær derfor tilfreds, du gudelskende Sjæl, og lad det worde aabenbart, at du har og beholder Mere end Verden kan rumme, om den end frarøver, afplukker, afstrætter og aftvinger dig alt Timeligt; det

er kun en kort Tid om at gjøre, — saa vil Verden Intet have, men du Alt.

Lad ifkun Alt imod dig gaa;

For dig dog Gud og Himlen staa.

§ 36. Vi ville nu gaa over til en anden Betyrning og indføre en troende Sjæl, der klager saaledes: Hjælp Gud! jeg er omringet af fiendske, onde Mennesker, af trættekjære, ufredelige Naboer, af Bagvaskere og Bespottere, der ofte forurolige og bedrøve mig, ned sætte og foragte mig og volde mig megen Hjertesorg, osv. Man kan ikke noksom med Taarer beklage, at det er kommet saa vidt i den dyrebare Christenhed, at man ofte hører et saadant Klagemaal af gudfrygtige Hjerter. Blandt Christne skulde der ikke være Tale om noget Fiendskab, nogen Bespottelse, Bagvaselse og Forsølgelse, alt efter Apostelens Lære: „Al Bitterhed og Hidsigheid og Brede og Skrigen og Bespottelse blive langt fra Eder tilligemed al Ondskab! Men værer villige mod hverandre, barmhjertige, saa I tilgive hverandre, ligesom og Gud har tilgivet Eder i Christo“ (Efs. 4, 31. 32). De Troendes ganske Hob burde endnu have et Hjerte og en Sjæl; thi vor Gud, der er Kjærlighed og en Freds Gud, har jo ikke nu for Tiden fritaget sit Folk fra de Befalinger, der forpligte det til Kjærlighed, Fred og broderlig Endrægtighed. Haabe vi med den første Kirke at skulle ved vor Herres Jesu Naade blive salige, hvorfor ville vi da ikke, ligesom den, holde Hans Bud, naar Han siger: „Seg giver Eder en ny Befaling, at I skulle elske hverandre, — at som jeg elskede Eder, skulle og I elske hverandre. Derpaa skulle Alle kende, at I ere mine Disciple, dersom I have indbyrdes Kjærlighed“ (Joh. 13, 34. 35). Sandeligen om man af intet Andet kunde mærke, hvor meget den sande Christendom er kommen i Forsald blandt vore Dages Christne, saa vilde Kjærlighedens Aftagelse og den almindelige Trættekjær-

hed, Uenighed og Hadefuldhed være nok til at overbevise dem om at de næsten ikke mere have Noget af Kristus uden Navnet; Hans Aand og Hu er meget fjern fra de Fleste: Apostelen siger, „at i de sidste Dage skal der være Mennesker, som have Gudfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft“ (2 Tim. 3, 5). Jeg holder for, at dersom vi vilde undersøge Sagen rigtigt, skulde vi finde saare Mange blandt dem, som kalde sig Christne, der ei engang have et Skin tilbage af Gudfrygtighed, men ere aabenbare Ueresskjændere, Bespottere, Sværgere, Skjændegjæste, der have et bittert, hadefuldt Hjerter, en forbandet, ond Mund, en falsk, forstilt Tunge, gnistrende Dine og voldsomme Hænder. Men hvad der forundrer mig mest og bedrøver mig i mit Hjerter, er, at saadanne Mennesker ikkedestomindre haabe at blive salige og ikke gjøre sig nogen syndelig Bekymring i denne Henseende. De sige og tænke: Jeg er døbt, gaar i Kirke, modtager Syndernes Forladelse, og den hellige Nadver; derfor bliver jeg salig. Jeg behøver imidlertid ikke her at besvare en saadan falsk Indbildning, hvilket allerede er steet udførligt paa et andet Sted; kun dette ene maa jeg bemærke: Apostelen siger: Hvo som æder og drikker uværdigt (i den hellige Nadver), æder og drikker sig selv til Dom; ved Dom forstaaes allehaande timelige og evige Straffe, blandt hvilke den stigende Forblindelse og Forhærdelse, Syndens Tiltagen og Sikkerhedens Forøgelse ikke ere de mindste; thi Satan, som faar mere Magt over dem, fordi de spotte den hellige og retfærdige Gud, og fordi de annamme Hans hellige Kjærlighedsmaaltid med et ubodsfærdigt og vantroende Hjerter og misbruge Hans Naade til Uterlighed, indbilder dem og overbeviser dem fuldt og fast om at det nu, efter at de have annammet Herrens høihellige Nadver, ingen Nød har med dem, og at Synden

nu ikke kan skade dem, hvorfor de fremture desto sikrere deri. Om nu ikke slige trættekjære Skjændegjæster og hadske, ondskabfulde Hjerter, der ei undser sig for at bedrage sine Sjelehyrder med falske Foregivender og som annamme den største Kjærligheds Pant med bittert Had, nyde det til saadan Dom, det overlader jeg til alle gudfrygtige Sjele at betænke og bedømme; hvad mig angaar, saa anstiller jeg ofte mine sørgelige Betragtninger herover, idet jeg overveier Menneskenes store Sikkerhed, og at ingen Prædiken, ingen Formaning, ingen Bøn, ingen Advarsel udretter Noget hos dem.

§ 37. Du vil imidlertid forundre dig, du gudelskende Sjel, over at jeg, medens du venter Trøst af mig mod din Bekymring, fører et vidtløftigt Klagemaal over de nuværende hadefulde, gruelige Tider. Men dette har jeg gjort med velberaadt Hu, saasom jeg formener, at det kan tjene til dit Hjertes Forbedelse og til at gjøre det modtageligt for den guddommelige Trøst. Thi betænk, min Broder, min Søster, om du hidtil med bedrøvet Hjerter har seet og hørt paa Verdens Ryggesløshed og navnlig den Hadefuldhed og bitre Ondskab, som hersker blandt Nutidens Navndristne, den mangfoldige Strid og Trætte, den forfærdelige Vanden og Sværgen, den skammelige Bespottelse og Bagvaskelse, de utallige Klager og Proseser, den uforsonlige og stedsevarende Hadskhed og Misundelse, som allevegne viser sig, — om du har været nidkjær for din Gud og Hans Værelse, for din Jesus og Kjærligheden til Ham, — om du har bedet, talt og stridt imod hine Laster og taget dig de Sjeles Fare, som ere indviklede i slige Satans Snarer, til Hjerter og af alle Kræfter bestræbt dig for at advare, redde og bevare en og anden. Maaſte har du hidtil ikke gjort dette og kun bekymret dig lidet om din Herres forgroede Vingård. Maaſte har du tænkt som Ypperstepræsterne, da

den fortvivlende Judas bragte dem Bøngene, Uretfærdigheds Løn, tilbage: „Hvad kommer det os ved? se du dertil!“ (Matth. 27, 4) — hvad bryder jeg mig om de ugudelige Skændegjæsters Kjævelerier? hvad har jeg med deres Banden, Skænden og Smælden at gjøre? ville de ikke holde Fred, saa kunde de lade være, osv. Og se, formedelfst denne Sorgløshed og fordi du ikke ivrigere har taget din Guds og Jesu Værelse og de arme Sjæles Fare i Agt, lader den retfærdige Gud dig nu komme ind i saadanne hadefulde Menneskers Trængsel og Virvar, paa det du skal erfare, hvorledes det gaar til i Verden under Christendommens Paaskud, — hvor ondskabsfulde Menneskene ere, og hvor megen Aarsag en gudelstende Sjæl har til at bede, græde, ivre og stride mod den vidtundbredte Ugudelighed og anraabe Gud Nat og Dag om at paastrynde den yderste Dags Komme, paa det der kan blive gjort en fuldkommen Ende paa Satans Ondskab, han som er virksom i Vantroens Børn.

§ 38. Vil du imidlertid te dig ret christeligt i denne Sorg, saa se ikke saa meget paa den Ubillighed, Uret og Beskæmmelse, der vedsfares dig fra dine fiendtlige Nabovers, Bagvasteres og Forsølgeres Side (efterdi de, som vi senere skulle omtale, ingen Skade kunne gjøre dig, saafremt du holder dig indenfor dine rette Grændser), som paa deres arme Sjæles farlige og sorgelige Tilstand. De fortjene intet Fiendskab, ingen Misundelse, men Forbarmelse; de fornærme ikke dig saa meget som sig selv; de ere Guds Fiender, fremmedgjorte for den Herres Jesu Samfund og indviklede i Djævelens Snarer; de ere blinde og rædse; der er kun et Skridt mellem dem og Helvede, og denne deres Tilstand er desto farligere og beklageligere, jo lykkeligere de ere her i Verden, og jo heldigere Fremgang deres Ondskab har. Thi

dette er som en sød og giftig Vin, der styrker og vedligeholder deres Raseri og hindrer al Estertanke, saaledes som den rige Mands Exempel viser; fordi han levede hver Dag herligt og i Glæde, kunde han nemlig ikke mærke, at han var paa Helvedveien, inden den evige Pines Luer slog sammen over ham (Luk. 16, 19. 23). Betragt derfor dine Fiender, Avindsmænd og Forsølgere og deres Tilstand rigtigt, og overvei nøie, om de ikke trænge mere til din Forbarmelse og Forbøn hos Gud end til din Brede og dine Sukke imod dem. Vil du have Hævn over dem? Al, se, hvor elendige de ere; De ere blinde, — de ere vanvittige, — de ere besatte; er ikke det Elendighed nok? kunde noget Værre vedsfares dem? Derfor er det nu saaledes sat med dem, at du, som et Guds Barn, af christelig Medlidenhed maa tænke mere paa hvorledes man skal kunne hjælpe end paa hvorledes man skal kunne skade dem. Sig mig, du christelige Hjerte: om du fik se dine Fiender omringede af Mordere eller stødte i Ild eller Vandets Rød eller liggende i en dødelig Sygdom, og du kunde hjælpe dem, hvad vilde du da gjøre? Udentvivel vilde du efter din Guds Befaling med største Redebonhed yde dem Bistand, ja, saafremt dit Hjerte er rigtigt undervist og velgrundet i Troen og Kjærligheden, endog tjene dem med Opofrelse af dit Liv, efter Apostelen Johannes's Ord: „Derpaa have vi kjendt Kjærligheden, at han har sat sit Liv til for os; ogsaa vi ere skyldige at sætte vort Liv til for Brødrene“ (Joh. 3, 16). Nu, min Broder, de befinde sig allerede i den yderste Legems og Sjæls Fare; de ere omringede af Mordere, der ville røve og dræbe deres Sjæle; de ere i den evige Pines og Ilds Fare; de ere farligen syge og turde snart dø den evige Død; forbarm dig derfor over dem, og hjælp dem.

§ 39. Du vil sige: Hvorledes skal

jeg hjælpe dem, da de ere mig dødelig fiendste og hverken ville se eller høre mig? og hvorledes kan jeg hjælpe dem, der gjøre mig saa megen Hjertesorg? Det Sidste vil jeg først besvare. Du kan hjælpe dem, overvinde dig selv og ikke lade dem bøde for sin Ondskab, naar du tager din Jesum tilhjælp, efter Apostelens Ord: „Jeg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“ (Filipp. 4, 13.) Hvad der forekommer Naturen og Rjød det umuligt eller ialfald saare vanskeligt, det er ei alene muligt, men ogsaa let for Naaden og Aanden. Tænk paa den hellige Stefanus, som, da hans Fiender og Forsølgere stenede ham til døde, alligevel bad for dem og tilsidst raabte med høi Røst: „Herre, tilregn dem ikke denne Synd!“ (Ap. Gj. 7, 60) saavel som paa Apostelen Paulus, der blev paa det Hæftigste forfulgt af sine Brødre efter Rjødet, Jøderne — han havde faaet fem Gange fireti Slag mindre end et af dem, — de efterstræbte ham tillands og tilbands i Byerne og i Ørkenen, — de raabte imod ham: Tag saadan En bort af Jorden; thi det sømmer sig ikke, at han skal leve, — de sloge sig sammen og forpligtede sig under Forbandelse til hverken at æde eller drikke, inden de havde slaaet ham ihjel (2 Kor. 11, 24; Ap. Gj. 22, 22; 23, 12;) men iftedestomindre elskede han dem saa inderligt, at han ønskede at hjælpe dem, selv om han selv desaaarsag skulde fortabes, — som han skriver: „Jeg siger Sandhed i Christo, — jeg lyver ikke, — min Samvittighed vidner med mig i den Hellig Aand, at jeg har en stor Sorg og en uafsladelig Smerte i mit Indersite; thi jeg ønskede at være en fra Christo forbandet Ting for mine Brødre, mine Frænder efter Rjødet, hvilke ere Israellitter“ (Rom. 9, 1 flg.). Og for at du ikke skal tro, at saadanne hellige Menneſker, som have levet i den første Kirke og været udrustede med større Ga-

ver end vi, og deres kjærlighedsfulde Exempler ere for høie for os, der leve i Verdens sidste Bundfald, saa betænk, at vor Gud vel forunder enkelte af sine Børn et Fortrin for de andre i de til Kirkens Tjeneste fornødne Gaver, men at Han dog ikke vil negte Nogen, som beder ham af Hjertet derom, sin Aand og Hans saliggjørende Gaver. Derfor siger ogsaa Paulus, at alle Christne ere „et Legeme og en Aand og ere kaldte til et Haab i sit Kald samt have en Herre, en Tro, en Daab, en Gud og Alles Fader, som ere over Alle og ved Alle og i dem Alle“ (Efs. 4, 4—6). Og den Gud, som gav disse Hellige, Stefanus og Paulus, Naade til at elske sine Fiender inderligt og bede for dem, Han vil heller ikke negte os den, naar vi anraabe Ham derom og gjerne ville gjøre hans Villie. Se ogsaa hen til deres Exempler, som have levet i disse sidste Tider og alligevel faaet Naade af sin Jesus til at elske sine Fiender. Jeg har allerede anført nogle saadanne i dette Bærf*) og vil her kun fremstille et Par. Karl den Første, Konge af Storbritanien (der, som bekjendt, blev halshugget af sine oprørske Underfaatter i Maret sexten Hundred ni og firti) skrev fra sit Fængsel ikke længe før sit Endeligt til sin Søn Karl den Anden: „Alt, hvad man har ladet mig beholde, og hvad jeg endnu eier, er Magten til at tilgive dem, som har frataget mig Alt, og jeg takker Gud, at jeg nu har Hjerte og Villie til at gjøre det. Jeg glæder mig ogsaa ligesaa meget over den Naade, Gud derved har forundt mig, som over Alt, hvad jeg forhen har besiddet og nydt; thi den er et større Bevis paa Guds Kjærlighed til mig end nogen anden Lykke kunde være.“ Saa er og den hyppelige Theolog Johan Gerhard bekjendt og navnkundig i vor Kirke, ja hos alle Andre:

*) 3die Del, 20de Præd., § 17 og § 55.

Gud tilstedte, at de svenske Soldater i den daværende langvarige Krig plyndrede hans Landeiendom, drev alt Kvæg, som foresandtes bort, tændte Ild paa alle Bygninger, hvoriblandt to Lader, fulde af Korn; de fandt derhos alt hans Sølv-tøi og de Foræringer han havde faaet af mange Fyrster, Herrer og andre rige Folk for at have tilegnet dem sine herlige Bøger, og borttog det Alt sammen, saa at hans Tab beløb sig til fem Tusind Gylben; ikkedestomindre hørte man ham aldrig ønske disse Røvere noget Ondt; men han skrev til sine Venner: Herren gav, og Herren tog; Herrens Navn være lovet! og endvidere: Deus det incendiariis illis poenitentiam, mihi vero patientiam! det er: Gud give disse Mordbrændere Ombendelse, men mig Taalmodighed! Ser du her, min Medchristen, at det endnu den Dag idag og i disse sidste Tider er muligt for sande Christne at tilgive sine Fornærmere og Forsølgere og ønske dem alt Godt?

§ 40. Siger du derimod: Hvorledes skal jeg kunne hjælpe dem, siden de hverken gide se eller høre mig? saa henholder jeg mig med Grund til hvad herom er foredraget i tredje Del af dette Værk*) og fører hertil Følgende. De Sprog af Skriften, som kunne belære os i et saadant Tilfælde, ere bekjendte: „Elfter Eders Fiender; velsigner dem, som Eder forbande; gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Stude og forfølge Eder, paa det I kunne vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene!“ (Matth. 5, 44. 45). „Der som din Fiende hungre, giv ham Mad; dersom han tørster, giv ham Drikke!“ (Rom. 12, 20). Var det ligesaa almindeligt at bede for sine Fiender som at forbande dem, saa vilde Fiender snart blive til Venner, og vi vilde da ikke

have Narisag til at klage over hverandre. Vilde vi derhos bruge vor Forstand og Estertanke ligesaa flittigt til at udtænke Midler til at vinde vore Fiender og frelse deres Sjæle som til at erhverve og tilveiebringe Penge, saa vilde vi ikke have Narisag til at bekymre os meget om deres Ondskab. Den christelige Kjærlighed er ikke dum, men kløgtig; den vil visseligen ved Guds Aands Hjælp kunne finde Midler og Veie til ogsaa at gjøre de forbitrede og fiendste Hjerter godt; til at formilde dem. Et christeligt og gudsfrygtigt Egtepar havde en trættekjør Nabo og brugte blandt Andet det Middel gjerne at lade sine Børn omgaaes og lege med hans Børn; de tillode sine Børn at følge med ind i hans Hus, uagtet de bleve modtagne med et surt Ansigt og nogle Gange viste paa Døren med haarde Ord. Naar hans Børn kom til dem, talte de ei alene venligt til dem, men gave ogsaa sine egne Børn Ting ihænde, som kunde tjene til at lege med, og lode dem tilsidst i Kjærlighed gaa fra dem. De pleiede at sige: De haabede, at medens Børn ofte ere et Tvistsens Væble mellem Naboer, skulde disse være dem Freds- og Kjærlighedsbud, eller at de dog idetmindste skulde gjøre, at Fiendskabet mellem dem ikke blev arveligt, og at Børnene bleve bevarede derfor. Et andet christeligt Hjerter, som ogsaa var kommen i Misforstaaelse med et ufredeligt Hus, vilde aldeles ikke tillade sine Egne at frembære eller tale noget Ufordelagtigt om dette eller i nogen Maade gjøre dem Fortræd, men underviste dem om christelig Kjærlighed og Sagtmodighed, som vi ifølge Guds Befaling skulde hverandre. Han formanede ogsaa sine Husfolk til at bede for deres Modstandere, hilse dem venligt og søge at bevare et kjærligt Sindelag imod dem. Den Pige, som var i denne christelige Mands Tjeneste, forundrede sig herover og undlod ikke, naar hun fik Leilighed til at tale med Thyndet fra

*) 3die Del, 20de Præd. § 18 fl.

det fiendste Hus, at meddele dem dette og sige: Hvorledes kunne dog Eders Følt nære Fiendskab mod min Husbond, der elsker dem inderligen, beder for dem og intet Ondt vil høre eller vide om dem? osv. Som sædvanligt, bragte Tyendet dette hjem, og omendstjont det varede nogen Tid, forinden de haarde Hjerter kunde vindes, bleve de dog omsider formildede og bevægede til Forsonlighed.

§ 41. En christelig og formuende Mand levede i Nærheden af en Anden, som, jeg ved ikke af hvilken Grund, bar Nag til ham og lagde dette for Dagen, hvor Leilighed gaves. Omendstjont hin forsøgte alle Midler og blandt Andet lod ham formane til Fred gennem deres Skriftefader, for hvem han ogsaa erklærede sig villig dertil, var det dog kjendeligt nok, at hans Hjerte ikke var oprigtigt i Broderkjærligheden. Da nu den Første engang bragte i Erfaring, at hans ufredelige Nabo, hvis Tur det dengang var, skulde brygge, men manglede de fornødne Penge dertil, gif han til en Præst og aabenbarede ham i christelig Fortrolighed sit Forhavende, nemlig, at han under disse Omstændigheder ønskede at hjælpe sin Nabo ud af Forlegenheden, for om muligt ved Guds Naade at vinde hans Hjerte fuldkommen og bevæge ham til et oprigtigt naboeligt Vensteb. Han overleverede derefter Præsten en Pengesum, saa stor, som han antog at Naboen kunde tiltrænge, og sagde ham fremdeles sin Mening og hvorledes han gjerne vilde have dette Værende udrettet. Præsten hørte med Glæde paa hans Forslag og begav sig, som forlangt, hen til den Anden, fik ham i Tale og spurgte, hvorledes det gif ham, osv. Denne klagede over at Tiderne vare vanskelige og Fortjenesten liden, — og at man næsten ikke længer vidste, hvorledes man paa en ærlig Naade skulde slaa sig igjennem med Sine, og fortalte ham tilslige aabenhjertigt og sukkende, at han nu

skulde brygge, men endnu fattedes nogle Penge, og Gud maatte vide, hvor de skulde komme fra, osv. Præsten sagde: Det vil Gud sørge for, og før I skal mangle, vil jeg selv hjælpe Eder med det Nødvendige, idet jeg haaber, at I til rette Tid vil betale mig det igjen. Manden modtog dette Tilbud med stor Glæde og Taknemmelighed, satte derpaa sin Brygning i værk, og Gud velsignede den, saa at han fik et godt Øl, som han havde raft Affætning paa, saa at han snart kom til sine Penge igjen og desuden havde et anstændigt Overskud. Han tog derpaa de laante Penge, gif til den ovennævnte Præst, takkede ham for Laanet, fortalte, hvorlunde Herren havde lagt en særdeles Velsignelse til denne Brygning, og tilbød ham en Daler, som et Bevis paa sin Taknemmelighed. Men Præsten sagde: Jeg vil kundgjøre Eder, hvorfor Gud denne gang har velsignet Eders Brygning og ladet den lykkes vel, nemlig fordi der har været en særegen Kjærlighedsgjerning med i Spillet, fortalte ham derpaa hele Sagen, og hvorledes en gudsfrygtig Nabo her ved havde søgt at overbevise ham fuldkommen og grundigt om sin christelige, oprigtige Kjærlighed og haabede, at han nu vilde erkjende denne og for Fremtiden leve i christbroderlig Endrægtighed med ham, sendte derpaa Bud efter den Anden, der tilbød sin Nabo at ville gjerne paany være ham til Tjeneste, idet han kun bad ham, at han vilde nære et venligt Sindelag mod ham og hans og værdige dem sine andægtige Forbønner, hvortil han ogsaa selv herved vilde forbinde sig. Dermed var nu al Misforstaaelse fra Grunden af hævet, og de levede siden i hjertelig Endrægtighed, uden al Klage. Disse Ting har jeg fortalt dels til Undervisning, paa det vi kunne se og vide, at det aldrig kan mangle et hjerteligt Hjerte paa Midler til at gjøre sine Fiender Godt og vinde dem, dels til

Prøvelse, for at du, min Medchristen, som klager over dine Modstanderes Ondskab, skal ransage dit Hjerte, om du nogensinde paa denne eller andre lignende Maader har bestræbt dig for at vinde dem og gjøre dem fra Fiender til Venner. Maaske har du hidtil ikke tænkt derpaa og ment, at du ikke havde nødig at gjøre noget synderligt Kruz for slige fiendtlighedsindede Mennesker og at betale dem Had med Kjærlighed, Forbandelse med Belsignelse, Ondt med Godt. Men jeg kan ikke undlade at sige dig, at saalænge du ikke har brugt allehaande gudelige Midler for at overvinde det Onde med Godt, Fiendskabet med Venstab, saa har du ikke Aarsag til at klage over dine Fiender og deres Fornærmelser, men snarere over din egen Sendrægtighed og Efterladenhed i Christendommen og bede Gud, at Han vil tilgive dig ligesaavel som dem; thi hvad er det for Noget, at vi klage saa meget over en Beshymring, som vi med Guds naadige Hjælp kunne befri os fra? „Hvi søge vi ikke Fred og hige efter den?“ (1 Pet. 3, 11). Hvorfor bede vi os da ikke Fred til? Hvorfor kjøbe vi os da ikke Fred til? Hvorfor lide vi os ikke Fred til (ved Taalmodighed, ved Eftergivenhed)? Jeg indser næsten heller ikke, hvorledes man skal trøste den, der kunde blive fri for sin Sorg, men ikke vil.

§ 42. Jeg vil imidlertid have de gode Tanker om dig, min Medchristen, at du hidtil, saa meget som det har staaet til dig og været muligt, har holdt Fred og hige efter den, og vil derfor nu anføre, hvad der kan tjene til en kraftig Trøst i saadanne Tilfælde. Jeg maa da først tilstaa, at det ikke er noget lidet Kors for et christeligt og fredelskende Hjerte at være omringet af hadefulde, bitre og onde Mennesker, hvilket de helige Guds Børn, som Skriften har fremstillet os til Forbilleder, tilkjendegive, naar de sige: „Vær ikke langt borte

fra mig, min Gud; thi Trængselen er nær; thi der er ingen Hjælper. Mange Thyre omgive mig. De opspile sin Mund imod mig, som en Løve, der sønderriver og brøler. Hunde omgive mig; de Ondes Hob omringer mig. Min Sjæl er midt iblandt Løver; jeg maa ligge iblandt dem, som sprude Ild, Menneskebørn, hvis Tænder ere Spyd og Pile og hvis Tunge er et skarpt Sværd. Herre, udfri min Sjæl fra en løgnagtig Løve, fra en svigefuld Tunge. Væ mig, at jeg lever som fremmed iblandt Mesek, — at jeg bor ved Kedors Telte (jeg bor iblandt vanartige og ondskabsfulde Mennesker, som næsten ligne de røverste Arabere og andre vilde Folkesfærd i Bitterhed)! Længe nok har min Sjæl boet hos dem, som hade Fred. Jeg er idel Fred; men naar jeg taler, ere de færdige til Krig“ (Ps. 22, 12. 13. 14. 17; 57, 5; 120. 2 flg.). Tydsterne sige for et Ordssprog: Hvo der har en ond Nabo, han har daglig Ulykke og en bestandig Skjærsild. Da en gudfrygtig Mand, som ogsaa var plaget med dette Onde, saa en Snegl krybe i hans Hauge, sagde han sukkende til en god Ven: Al den, som ogsaa kunde tage sit Hus paa Ryggen, ligesom denne Orm, og vandre dermed til et andet Sted! saa havde jeg forlængesiden gaaet bort med mit. De slesiske Historiebøger fortælle, at da der engang havde staaet et Slag mellem nogle frigerste Folkeslag, blev blandt Andre en Adelsmand funden meget haardt saaret paa Balpladsen; da nu en fornem Herre saa ham ligge der, og sagde: Al, det elendige Menneske maa jo lide stor Pine, svarede han: Vel har jeg store Smarter; men de kunne dog ikke sammenlignes med den Pine, som min onde Nabo tilforn forboldte mig, hvorpaa han fortalte, at han forhen havde boet paa et Sted, hvor en trættekjær, ugudelig Nabo gjorde ham saa megen Hjertesorg, at han tilsidst maatte forlade sin Bopæl og drage i Krigen.

Saaledes læser man ogsaa, at nogle af Guds hellige Børn havde ønsket sig Vinger for at kunne flyve langt bort fra de ugudelige og hadefulde Menneſter. De have ønsket sig et Herberge eller en simpel Hytte i Ørnen, lig dem, som Soldaterne eller Hyrderne gjøre sig paa Marken, for at de kunde unddrage sig alt Samkvem med de Ugudelige, de Falske og Bagtalerne. De kalde Bagvaskelsen Pile og sammenligne den med en skjærpet Nagetnib; en giftig Skumlertunge kalde de en Svøbe og sige om Bagvaskerne: De skjærpe sin Tunge som en Slange; Uglegift er under deres Læber, osv. (Ps. 55, 7, 8; Jer. 9, 2; Ps. 64, 4, 5; 52, 4; 140, 4; Job 5, 21).

§ 43. Til en kraftig Trøst mod denne Betyrning tjener imidlertid, ligesom i alle andre Trængsler, Betragtningen af Guds Forsyn og Styrelse, der ogsaa i saadanne Tilfælde, ihvorvel paa en skjult Maade, fører et vaagent Tilsyn, har sin Haand med i Spillet og vender Alt til de Gudfrygtiges Bedste. Det er ikke skeet ved et Slumpe-træf, min Medchristen, at du er kommen til at bo iblandt trættekjære og ondskabssfulde Naboer og bleven udsat for Bagvaskernes onde Tunger; men din Gud og Fader har saaledes for godt befundet, tilskiftet, bestemt og tilladt det. Jeg siger endnu engang, som jeg før oftere har sagt, at den gode og hellige Gud ingenlunde foraarjager de menneſkelige Hjerters Ondskab, — at han ei heller finder noget Behag deri, men er en Fiende af de hadefulde Skjændgjæster, ligesom ogsaa af alle falske og løgnagtige Tunger; ikkedestomindre pleier Han at betjene sig af slige Tornebuske for derved at revse, øve og prøve sine Egne. Vi have allerede forhen anført Beretningen om Kong David og Simei, der bandede ham paa hans Flugt, udfældte ham og kastede med Stene efter ham, i hvilken skrækkelig Ondskab hin

dog erkjendte Guds veldædige Styrelse og sagde: Naar han bander, saa er det, fordi Herren har sagt til ham: Vand David! og hvo vil da sige: hvorfor gjorde du saaledes (hvo kan mestre Herren i Hans retfærdige og hellige Veie og modsætte sig Hans Raad og Tilskiftelse)? Lader ham være, at han kan bande; thi Herren har sagt det til ham (og bestemt og beſtiftet, at dette hadſte Menneſte nettop nu ſkal udſpy ſin Galde og Ondſkab imod mig). Men han tilføier ogsaa: „Maaske Herren vil ſe til min Glendighed, ſaa Herren betaler mig med Godt (og Beſignelſe) iſtedetfor Forbandeſſen over mig paa denne Dag“ (2 Sam. 16, 5 flg.). Og Herren, ſom ſendte David dette onde og hadefulde Menneſte paa Halsen til hans Ydmyggeſe, Prøveſe og Øveſe, Han har ogsaa beſtiftet noget Vignende med Henſyn til dig, du gudelſkende Hjerte; ved Hans Forsyn er du ſat i dette ugudelige Nabolag, ſom en Roſe blandt Torner. Han har tilſtedt Bagvaskerne og Veſpotterne at angribe, ængſte og plage dig. Vor Gud ſiger til ſin Profet: „Du Menneſkeſøn, jeg ſender dig til Iſraels Børn, til de afſaldne Folk, ſom ere afſaldne fra mig. — Og det er Børn, haarde af Anfigt og ſtive i Hjerte. — De ere gjenſtridige og ſom Torner hos dig; thi du bor hos Skorpioner; men du ſkal ikke frygte for deres Ord,“ osv. (Ezek. 2, 3 flg.), — og vor Frelſer til ſine Diſciple: „Se, jeg ſender Eder ſom Faar midt iblandt Ulve“ (Matth. 10, 16). Hvad der nu her ſiges om Lærerne og Prædikanterne, det gjælder uden al Tvivl ogsaa paa en vis Maade om de andre Troende; Herren har anvist dem Alle et Sted, en By, et Nabolag, et Hus eller en Hytte, hvor de ſkulle bo; Han har beſtemt et Sted for enhver Blomſt, ſaa at nogle ſpire og opſkyde paa dyrket Mark, nogle i en ſandig, ſtenig Jordbund, nogle midt iblandt Torner, nogle

midt i Sumpe, Bytter og Vande; skulde Han da ikke have bestemt et Rum for enhver af sine Hellige?

§ 44. Dette kunde nu allerede være nok til at berolige dit Hjerte, min Broder (min Søster,) aldenstund ingen af de Troende vil efter Aanden attraa en bedre Plads og Tilstand end Guds Forsyn har givet ham. Hvo af os vilde fordriste sig til at forandre eller forbedre Guds Anordning? Her vil jeg være, siger en Christen, — her vil jeg bo, efterdi min Gud har bragt og sat mig hid, selv om han besøgt sig med de tre Mænd i den gloende Døn, med Daniel i Løvefulen med Johannes i Fængslet, med Jeremias i Dyrndhulen, med Paulus i Havets Dyb og med sin Jesus mellem Misdædere og Mordere paa Korset. Dog maa vi vide, at Herren, der er en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og rig paa Misfandhed og Sandhed, har sine hellige Marsager, hvorfor Han ofte planter sine deiligste Blomster midt iblandt Torner, sender sine Faar iblandt Ulve og sætter sine Døds i det tykkeste Mørke. Mennestenes Fiendtlighed er et Kors for de Troende; men intet Kors er uden Nytte. I et velindrettet Apotek er der mangfoldige Skuffer, Krukker og Glas, hvori Mineralierne, Safterne, Vandene, Tinkturene, Rødderne, Urterne osv. opbevares: det Ene smager sødt, det Andet surt; det Ene heder, det Andet fjæler; det Ene er giftigt, det Andet sundt; men en Lærd og erfaren Læge forstaar dog at bruge det Altsammen, og for ham er der Intet, det være nok saa beskt, surt, bittert, hidsende eller giftigt, uden at det har sin Nytte og efter hans Anordning og Forfæst maa tjene hans Syge tilgode, alt efter Enhvers Behov. Saaledes er det ogsaa med vor Gud og de Trængsler, Han sender; disse ere meget forskjellige og tilbels bitrere og tungere end andre; men de have dog sin Nytte og tjene dem, som elske Ham,

tilgode, naar Han tilfæst dem. Hvad da de Fiendtligheder og Forsølgelser betræffer, som de Troende maa lide af Verdens Børn, saa er der tre Marsager til samme. Den ene angaar de gudelssende Sjæle selv, til hvis Vel selv de værste og bitreste Fienders Ondskab maa bidrage. Det er os Alle medfødt, at vi gjerne ville være store, sætte høi Pris paa os selv og have Væ hos Menneffene, og det er Egentjærligheden, som her bedaarer os; det er Djævelens og Adams Fald; disse have ved Egentjærlighed og Egenære tabt Guds Kjærlighed og det evige Liv. Men isærdeleshed findes denne farlige Vanart hos os i gode Dage, under timelig Lykhalighed, — naar der tilfalder et Mennefte Rigdom, — naar hans Næringsdrift velssignes, eller naar Gud har skænket ham herlige Sjælsøvrer, — naar han er klog, forstandig og duelig til vigtige Embeder og Forretninger eller har modtaget allehaande skønne Mandskaver af Himmelen. Naar mangan Borger ved Guds Beskættelse har faaet en god Plads paa et nærsomt Sted i sin By og er bleven Eier af et velbeliggende Vaaningshus og mærker en bestandig Forøgelse af sit timelige Gods, — naar mangan lærd Mand har opnaaet en høi Væspost i den geistlige eller verdslige Stand og ser sig beundret og høiagtet af Enhver, saa udebliver sjelden Hovmod, Braleri, Verdens- og Egentjærlighed; da tænker nu Gud Herren: Jeg vil sende en ond Nabo, en trættefæ, hadesuld Embedsbroder over dig, ligesom Satan over Job og Paulus; han skal være din Piss og Svøbe og din Djævel, der skal slaa dig paa Munden, paa det du skal lære at være ydmyg. Dette er de sure Citronssiver, som Gud lader sætte for sine Egne, paa det den timelige Lykhaligheds Vin ikke skal skade dem; ved en ond Nabo gjør Han, at en Christen ikke hænger sit Hjerte ved sit nærsomme, velbeliggende

Hus, ved sin heldige Handel og onstelige Opkomst; gennem en ond Embedsbroder bevirker Han, at en begavet og berømt Mand ikke smager den timelige Gæst Sødme, tænker lidet paa sine Fortrin og erkjender, at han endnu er i Verden, i Taaredalen og har Aarsag til at længe efter Himmelen.

§ 45. De gudelstende Sjæle have i de fiendste og hadste Menneſter, hvoraf de ere omringede, en stedsebarende Taalmodighedsſkole og Gudsfrygtighedsøvelse. Det er ingen Kunst at være en god Christen og vise sig ſagtmodig og fredsommelig blandt ſagtmodige og fredelstende Venner, men midt iblandt hadste og ondſkabsfulde Fiender. Naar Guds Aand taler om Sværd, om Fængsel, ſaa tilføier Han: „Her er de Helliges Taalmodighed og Tro“ (Aab. 13, 10), — for at tilkjendegive, at de i ſaadanne Tilfælde have den bedste Velighed til at øve ſig i deſlige Dyder og i Gjerninger lægge dem for Dagen. Hvad er et Maleri uden Skygge? og hvad er Dyden uden Gjenſvordighed? Om Magnetnaalen i Kompaſſet er rigtig og god, erfarer man bedſt paa det urolige Hav mellem Vind og Bølger, naar den nemlig uagtet ſaadan Stormen, Svaien og Slingring ſtedſe forbliver vendt mod ſin Nordſtjerne og, om den end ved Skibets heftige Bevægelſer forrykkes derfra, dog ſtrøg dreier ſig til den igjen. Saaledes prøves og kjendes ogſaa den ſagtmodige, kjærlige og ydmyge Herres Jeſu Aand og Hu, naar den anſaldes meſt af den fiendſte Verden med Bøghvælfelſe, Løgn og Beſpottelſe. Verdens Fiendſkab frembringer ofte det bedste Venſkab mellem Gud og Hans Troende eller beſæfter det dog mere og mere, ſaa at det bliver ſtedſe fortroligere og ſtandhaftigere; de Ugudeliges Fiendſkhed og Ondſkab gjør Guds Ord og navnlig de ædle Pſalmer deſto ſødere; de onde Naboers, Embedsbrødres og andre Ugudeliges Forhandſler,

Beſpottelſer og Forhaanelſer drive og jage de gudsfrygtige ind i deres Sønkamre, ſaa at de bede deſto ivrigere og flittigere og anraabe Gud om Trøſt, Hjælp og Beſkjærmelſe. Jeg har kjendt en Mand, ſom gjerne vilde frygte Herrens Navn og tjene Guds Raadſlutning, ſaalænge han levede; han var ofte bebrøvet over at han ingen ivrig og brændende Andagt, intet Aandens Raab, ingen rigtig Hunger og Tørſt efter Guds Raade og Miſkundhed, ingen Taarer under ſine Bønner ſporedede; han bad deſaarsag til Gud, at han vilde bøde paa denne Mangel, bedre hans Feil og imidlertid have Taalmodighed med hans Koldſindighed. Siden ſkede det, at han blev fiendtligt behandlet af et uroligt Menneſte, der angreb ham hemmeligen og offentligen, i Tale og Skrift og krænkede ham med mange Haan- og Skjældsord; da kunde han græde, udbrede de onde Breve for Guds Anſigt, ligge længe paa ſine Knæer og raabe ivrigt om Hjælp og Redning.

§ 46. Bort Hjerte er ofte ſom en Ugerhøne; naar den bliver jaget, holder den ſig ved Jorden og løber langs denne, ſaalænge den finder aabne Gange; men naar den mærker, at den er omringet paa alle Kanter og nær ved at fanges, ſvinger den ſig opad mod Himmelen. Saa længe vi vide eller tro at vide nogen Udvæi paa Jorden, ſaa holde vi os fordetmefte ved Jorden og lade os nøie med jordift Trøſt; men naar Fiendernes Ondſkab aldeles omringer os, ſaa lære vi at finde Veien til Himmelen og glæde os over at den endnu ſtaar os aaben. Erfaringen lærer, at ſelv de bedste Guds Børn endnu ſtedſe have ſine Mangler og Strøbeligheder. Der findes ofte et Yndlingshynd hos dem, imod hvilken de vel ſtride, men dog temmelig koldſindigt, ſom om det ikke var en Fiende men en halv Ven; derfor ſender Herren dem undertiden en og anden legemlig

bitter Fiende paa Halsen, som forekaster dem denne Synd eller paa anden Maade bedrøver dem saaledes, at de fatte Had til den og fast beslutte, med Guds Hjælp at lægge den under sine Fødder. En forresten brav og gudfrugtig Præst havde den Feil ved sig, at han yndede fortro- ligt Selskab, lige meget, hvor det var, og gjerne forlystede sig, om end ikke til Overmaal, ved Drik, men dog mest ved Kortspil. Disse Synder hengav han sig til, saalænge som han troede, at de vare skjulte og ikke vilde blive til Forargelse for hans Menighed. Da han imidlertid engang maatte strengt irettesætte en af sine ryggesløse Tilhørere, der var hen- givne til Drik og Spil og behandlede sine Egne ilde, sagde denne ham lige i Dinene: Herre, I drikker og spiller jo selv. Dette var en Pil i hans Hjerte; han blev betagen af stor Samvittigheds- angest; han beklagede det med Taarer og sagde: Nu god Nat alt Bellevnet og Spil! osv. Se hvor gavnlige ofte en hadst Fiende er for en Christen, og hvorledes Gud efter sin store Godhed kan vende Ondskaben til det Bedste for sine Børn og gjøre et ryggesløst Men- neske til en Bodsprædikant! Saare mær- keligen siger den dyrebare Luther: „Gud er Tømmemanden; vi ere Træet; Bær- ret er Korset; her tømmer og arbeider han paa os, høvler (tilhugger) og til- skjærer os, for at dræbe det gamle Men- neske i os tilligemed dets Visdom, Klog- skab og Hellighed, ja tilligemed alle dets Gaster og fuldkommen berede os Alle, saa at vi kunne blive hans nye Skab- ninger. Hertil maa han (efterdi den gamle Adam er en stor Skalk og Skjælm, mange store Dyrer, Biler, Sauge og Riler) set er: onde Tyranner, Dævle, Parti- ander, falske Brødre (bitre Fiender, ættekjære Embedsbrødre, ufredsommelige Raboer), Hunger, Pest, Sygdom, Fæng- sel, Strikke og Sværd, og hvo kan op- regne det Alt sammen? Denne Guds

Gjerning vedbarer lige til Døden. 1. Ved denne Gjerning er Christenheden bleven saa stor og stærk. 2. Derved ere Mar- tyrerne komne til Himmelen. 3. Derved ere de hellige Fædre i Striften blevene oplyste. 4. Derved bliver der erfarne og duelige Christne, som formaa at raade og hjælpe i alle Ting. 5. Derved blive de skjæffe og udrustede til at stride mod Djævelen og Synden. 6. Derved blive de dygtige til al god Gjerning. 7. Og kort sagt, derved bliver Troen øvet, Evan- geliet skjærpet og de Christne en sand Guds Gjerning og ny Skabning.“

§ 47. Naar du nu vel betænker og overveier alt dette, du gudelystende Sjel, saa vil du udentviol stille dit Hjerte til- frede, undertaste dig lydigt Guds hellige Raad og lade hans Villie behage dig vel. Dine Fiender ere Lægemedler, som din kjærlige Gud og Fader har beredt til Helsebød for din Sjel. Deres Ondskab er en bitter Pille, som Guds Miskundhed har lavet til dit Bedste; dine værste Fien- der, som heftigt anfalde dig, ere den naadige Guds Bærtsøi, hvormed han arbeider paa dig, for at gjøre dig til en ny Skabning, til et skjønt Billede, som kan ligne hans allerkjæreste Søns Bil- lede. Thi onde og ufredelige Raboer, Embedsbrødre og andre Modstandere ere den himmelske Overhyrdes Hyrdehund, hvormed han driver sine Faar sammen, naar de udbrede sig for meget og streife for vidt omkring paa Græsgangen (i sin Handel, i sin Mæring, i Bellyst, i Ver- dens Forfængeligheder) og hvormed han saligen forfærder dem og bevarer dem for Fare. For en Christen er ofte hans Venners Ros skadelig, men derimod hans Fienders Bespottelser saare gavnlige, som den andægtige spanske Klosterjomfru Te- ressia meget rigtigt siger: Foragt er en sundere Mad end Ros, ihvorvel den er vanskeligere at fordøie. Man holder for, at Troldkarlene pleie at bane Veien for sin Forbandelse og foraarstaje Skade ved

Ros, og nogle Værde ere af den For-
mening, at Forfatteren af Visdommens
Bog figter hertil, naar han siger: „Ond-
skabs Fortryllelse formørker de gode Ting“
(Kap. 4, 12), og at han dermed har
villet tilkjendegive, at verdsligt og ugu-
deligt Selskab ligesom forherjer de ensol-
dige Hjerter med sit Smigreri, sin Ven-
lighed, sit lystige Snak, sin Ros og Sød-
talenhed og omgiver dem med en Taage,
saa at de ikke formaa at indse det sande
Gode og skjelne det fra det falske, men
blindtheden foretrække det Jordiske for det
Himmelske, det Tidelige for det Evige.
Dette være nu saaledes eller anderledes;
saa Meget er dog vist, at Verdens Ven-
skab er farligere end dens Fiendskab, dens
Ros skadeligere end dens Bagvaskelse,
den Sødme usundere end dens Bit-
terhed.

§ 48. Dette tilkjendegiver nu ei alene
den Herre Jesus, sigende: „Salige ere
I, naar Menneskene hade Eder, og naar
de forstøde Eder (udelukke Eder af sit
Selskab og ikke ønske at omgaaes Eder)
og bespotte Eder og forskyde Eders Navn,
som ondt, for Menneskets Søns Skyld;
ve Eder derimod, naar alle Mennesker
tale vel om Eder!“ (Luk. 6, 22. 26)
men det stadfæstes ogsaa af den daglige
Erfaring, der øiensynligen lærer os, at
Verdens Venkab afdrager Mange fra
Gud, medens dens Fiendskab driver Mange
til Gud, og at den ved Spøg, Smiger,
Opvartning, Latter og Leg fører Mange
i Helvede, medens den ved Forhaanelse,
Bespottelse, Forbandelse og Forfølgelse
jager Mange til Himmelens Dør.
Derfor have de gudfrygtige Sjæle, som
have besiddet stor Oplysning fremfor
Andre, altid glædet sig mere over Ver-
dens Forfølgelse end over dens Vres-
bevisninger. Da de hellige Apostle vare
blevne hudstrøgne paa det høie Raads
Befaling i Jerusalem, gik de glade fra
Raadets Afsyn, fordi de havde været
agtede værdige til at forhaanes for Jesu

Navns Skyld (Ap. Gj. 5, 41). Om
Dominikus, Stifteren af Prædikerordenen
i Bavedømmet, fortælles, at han heller
opholdt sig og drev sin Gjerning i Byen
Karkassona end i Tholosa, uagtet hin
ikke kunne sammenlignes med denne, og
da man engang spurgte ham om Mar-
sagen hertil, svarede han: I Tholosa er
der Mange som elske og ære mig, i
Karkassona derimod Mange, som mod-
sætte sig mig og fornærme mig, -- hvor-
med han vilde tilkjendegive, at han fandt
større Sikkerhed for sin Sjæl under Kar-
kassonernes Krænkelser end under Tholo-
sanernes Yndest. Den høierfarne og i
saadanne Ting veløvede Luther siger, at
han ikke vilde have al Verdens Gode,
Ros og Ære istedetfor sine Modstanderes
Bespottelse og Forhaanelse; thi disse
skulde være ham en Krone, saa deilig
som af kosteligt Guld og Edelstene. Paa
et andet Sted skriver han: Et Menneske
som lever i Naaden og Christo, er en
foragtet Ting; ham ærer Ingen; ja
Enhver vanærer ham. -- Den, med
hvem det endnu ikke er kommet hertil
og som endnu ikke har saadanne Fiender,
der anse alle hans gode Gjerninger, Ord,
Raad og Hensigter for Daarlighed, Ond-
skab og Udyd, han er endnu ikke kommen
rigtigt til Christum, medmindre han bli-
ver sin egen Fiende og tilføier sig selv,
hvad Andre skulde tilføie ham, samt for-
agter sig selv og grundigt, uden alt Hjer-
tets Bedrag, erkjender sig selv for unyt-
tig og for en Daare i alle sine Ord og
Gjerninger og sit ganske Levnet.

§ 49. Derfor har du større Marsag,
min Medchristen, til at takke Gud hjerte-
ligen for hans forunderlige Godhed (ef-
terdi denne er skjult under Fiendernes
Ondskab) end til at være bedrøvet over
din nuværende Tilstand, allerhøjest, naar
du lider for Retsfærdigheds, Gudfrygtig-
heds og den Herres Jesu Skyld, det er
naar du beslitter dig paa at være din
Jesus tro, forsvare Hans Ære, følg

Hans Fodspor, udbrede Hans Rige, mod-sætte dig Hans Fiender og modstaa Hans Modstandere og desaaresag bliver udfjældt, bespottet og forfulgt. Thi se, nu er du paa den samme Bei, paa hvilken din Frelser og Hans fornemste Hellige have vandret til Himmelen; nu er du i den samme Tilstand, i hvilken din Jesus var, da Han stod midt iblandt sine Fiender og sagde: „Jeg ærer min Fader, og I vanhæver mig. Men jeg søger ikke min Ære; der er den, som søger den og dømmes“ (Joh. 8, 49. 50). Jeg siger derfor medrette med den gudfrygtige Årnd: Se, denne Trængselens (og Forsølgelsens) Bei have mange Hellige vandret før dig. Se, der gaar din Herre Kristus foran dig; Fariisæeren gaar bagefter Ham og bander Ham. Se, der gaar Moses foran dig; Korah, Dathan og Abiram med sin Hob gaa bagefter og bespottede ham. Se, der gaar David foran dig; Simei gaar efter ham, bandende og kastende med Stene efter ham, osv. Ligesom du nu ved, at disse dine Forgængere have vist sig stille, taalmodige, sagtmødige og venlige paa denne Bei og under disse Prøvelser, saaledes gøre ogsaa du! saa skal du komme til at glæde dig over det samme Udfald som de, — hvorom vi senere, om Gud vil, skulle tale Mere.

§ 50. En Ting maa jeg endnu paa-minde om, nemlig, at naar den retsfærdige, men dog naadige Gud undertiden lader nogle af sine Børn angribes og plages af den hadske og falske Verden, tager han herved Hensyn til en eller anden lønlig Synd, som de forhen kunne have begaaet og som de endnu ikke have tilbørligen erkjendt og angret, for at de fiendste Hjerter skulle være Hans Tugtensris, hvormed Han faderligen straffer sine Egne, saa at de gaa i sig selv og sige: Sandelig, vi have Skyld paa os formedelst vor Broder; derfor er denne Rød kommen over os, ligesom Josef's Brødre, da han viste dem et noget surt

Ansigt og tiltalte dem haardt (1 Mos. 42, 21). Jeg vil yderligere fremstille denne Sag med en aandrig og bekjendt Lærers*) Ord. „Ved denne Ræffelse,“ siger han, „er det vel at mærke, at Gud deri omgaaes lempeligt med sine Børn; Han tugter dem saaledes, at de faa den Ære at lide udfjældt. Til Exempel: naar David efter sit Ægteskabsbrud og Manddrab ikke strax bliver overgivet i Blodhævnerens Hænder, glemmer dog ikke Gud at tugte sit kjære Barn; men til passende Tid lader Han en Forsølgelse komme, over ham, og den gode David maa flygte for sin egen Søn (han blev ogsaa paa denne Flugt udfjældt og beskjæmmet og kaldet en Blodmand og nedrig Mand af Simei; da blev David tugtet, men skulde alligevel have den Ære, at han led udfjældt; thi uden egen Brøde blev han fordreven fra sit Kongerige. Saaledes hænder det endnu ofte, at et Guds Barn bliver overilet af en Brøst, som Ingen ved Noget om uden Gud og han selv; da siger Gud til den bedrøvede Sjæl: Vær ikke bekymret; jeg vil ikke forskyde dig; men jeg vil „tugte dig med Naade og ikke holde dig aldeles udfjældt“ (Jer. 30, 11.) Siden giver Gud til beleiligt Tid onde Menneſter Tilladelse til at angribe Hans Barn, men ærer det tillige for Verden, idet det har Ravn af at lide udfjældt. Saadant tildrager sig ofte. Jeg kender et Exempel herpaa, nemlig en brav Præst, der formedelst en velgrundet Strafseprædiken blev offentlig og heftigt forhaanet og angreben med ærerørige Ord af et ondskabsfuldt Menneſte; i Begyndelsen blev han høilighen fortørnet herover og indgav en Klage til Retten over sin Angriber, for hvem det saa farligt ud, da han Intet kunde bevise og kun havde udøst sin Ondskab i affindig Brede efter en falsk Beretning; Præsten viste

*) Dr. Lüttemann.

fig imidlertid meget sagtmødig og lod fig ved Andres Mægling overtale til at tilgive sin Fornærmer Alt og lade den imod denne reiste Klage falde, efter at han havde erkjendt sin Ondskab, afgivet en tilfredsstillende Erklæring og bedet om christelig Tilgivelse; da nu nogle tilbørlig kjødeligssindede Personer, som for medelst Skumlerens mangfoldige onde Gjerninger gjerne havde seet ham lide en Bestjæmmelse, forundrede sig herover, og jeg selv, der stod i et fortroligt Venskabssforhold til Præsten, spurgte ham om Aarsagen dertil, svarede han: Jeg tænkte paa Kong David, som Simeon uventet og uforstødt udfjældte; omendstjønt han havde Midler ihænde, hvormed han kunde have forhindret ham fra nogenfinde at bespotte ham mere, led han det dog med Taalmodighed og tænkte tilbage paa Tildragelsen med Urias og hans Hustru, erkjendte Guds retfærdige Dom og taug stille; Mange ere vel ustyldige for Verden, men ikke for Gud, og her ved lod jeg mig da let berolige. Dette har jeg ikke villet undlade at omtale, for om det muligens ogsaa kunde tjene dig, min Medchristen, til Eftertanke og der- efter til din Sjæls Beroligelse; maatte vil ogsaa du i dette Tilfælde sige med Kong David og den græske Keiser Mauritiuss: „Retfærdig er Du, Herre, og rette ere dine Domme“ (Ps. 119, 137,) og med den christne Kirke:

Skal Synd og Pine følges ad,
Saa straf mig her ilive;
Ja haardt mig her kun bøde lad,
Maa hist jeg fri kun blive.

Gjør med mig, som det tykkes Dig;
Jeg tillidsfuldt og stille
Vil lide, naar det mig
Fra dig kun ei maa stille.

§ 51. Jeg gaar nu over til den anden Aarsag, hvorfor den gode Gud pleier at lade sine Egne omringes og trænges af fiendtlige Menneſker, hvilken

er deres Omvendelse og timelige og evige Belfærd. Vigesom Han sendte sin Søn ned til Verden, Lyset ned i Mørket, sin Godheds Ende og korte Indbegreb ned i al Ondskabs Hav, den Allerbhelligste ned i en Stald, fuld af stemme Knægte, for at Lyset skulde skinne i Mørket og oplyse det, Godheden dæmpe og overvinde Ondskaben og Helligheden tjene de Vanhellige til Bestjæmmelse og Forbillede, saaledes opholder Han ogsaa sine Hellige, den Herres Jesu Efterfølgere, i Verden; Han sender og sætter og henplanter ofte sine deiligste Blomster midt iblandt Tornebuskene, sine Lys og Lygter did, hvor Mørket er tykkest, og de bedste og gudfrygtigste Sjæle derhen, hvor de Ugudelige og Ondskabsfulde bo tættest, i den hellige og naadige Hensigt, at hine skulle tjene disse til levende Forbillede og ved sin gudelige og eftertrykkelige Tiltale, ved sin hellige og ustraffelige Omgjængelse, ved sin Fredsomhelighed, Sagtmødighed og Taalmodighed vinde dem og føre dem til Ham eller ialfald overbevise dem om at de ikke have nogen Undskyldning, som da vor Frelser i sit Kjods Dage ikke blot gav Algt paa sine Disciple og andre Venner og Belyndere, der elskede, ærede og hoiagtede Ham, — ikke blot paa de Glendige, Bedrøvede, Fattige, Syge og Vanføre, af hvilke vi ofte finde Ham omgivet, — ikke blot paa det uvidende Folk, der var som Faar, som ingen Hyrde have, men ogsaa paa sine Fiender, Forfølgere og Bepottere, der hemmeligen og offentlig efterstræbte Ham; Han gik ofte til dem i deres Huse, naar de bade Ham derom; Han indfandt sig ved deres Maaltider, uagtet Han vidste, at de havde indbudt ham i en bedragerisk Hensigt og lurede paa Ham; Han forbød dem ikke at følge Ham, hvor Han drog hen; de kom til Ham i Hans Hus, og Han viste dem ikke Døren (Luk. 7, 36; 14, 1; Mark. 2, 16; Luk. 5, 17;) men Han

figtede med alle sine Ord og Gjerninger til at overbevise, vinde, og ombende dem; Han lod sig ikke overvinde af deres Ondskab, men søgte ved Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed og Oprigtighed at dæmpe den og udrydde den af deres Hjerter; og dette Sindelag bevarede Han indtil sit Endeligt, idet Han paa Korset, medens de forblindede Menneſter ſtode omkring Ham og ſandt Glæde i Hans Lidelſer og breve Spot med Ham, bad for dem, ſigende: Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre.

§ 52. Tænk nu her, du chriſtelige Hjerter, paa Apoſtelens Ord: „Chriſtus har efterladt os et Exempel, at I ſkulle efterfølge Hans Fodſpor“ (1 Pet. 2, 21,) og giv Algt paa Din Guds kjærlige Dæmning, idet Han har ſat dig i et ugudeligt, ufredeligt Nabolag, blandt hadſke, fiendtlighedsindede Menneſter, for at du ſkal være dem et Lys, en Retſædigheds Prædiker, en Frelſer, et Forbillede paa et helligt Levnet, paa Kjærlighed, Taalmodighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og andre chriſtelige Dyder; dit Hus ſkal være en liden Kirke og en ſand Helligdom, hvori Gud dyrkes og Veien til Himme- len viſes Næſten, — hvori der bedes for det hele Nabolag, og hvori Herren anraabes ydmygt og andægtigt om ſin Bredes Afvendelſe; det ſkal være den Rilde, hvorfra den hele Gade ligesom bliver vædet; det ſkal være den Lygt, der yder dem, ſom vandre i Mørket, et klart Skin. Hvad Loth var i Sodoma, Jakob i Labans Hus, Joſef i Potifarſ Hus, Biſkopen i Pergamus paa det Sted, hvor Satan boede og havde ſin Throne, Biſkopen i Smyrna blandt Sandhedens Fiender, ſom ikke vare Jøder, men Satans Synagoge (Aab. 2, 13. 9,) det ſkal ogſaa du være paa dit Sted, nemlig en Lillie blandt Tornerne, et Vbletræ blandt Skovens Træer, et Faar blandt Ulvene, et brændende og ſkinnende Lys midt iblandt den vanartige og forvendte

Slægt, der elſter og over Mørkets Gjær- ninger, et Guds Barn midt iblandt Ver- dens og Djævelens Børn (Høif. 2, 2, 3; Filipp. 2, 15;) du ſkal pryde Guds, vor Frelſers, Lærdom i alle Ting midt iblandt dem, ſom vanære den og for- negte Gud med ſine Gjærninger (Tit. 2, 10; 1, 16.) Overvei dette vel, min Broder, min Søſter, og erkjend, at du ſnarere har Grund til at takke Ham end til at beſvære dig over Hans Styrelſe, efterdi Han har forundt dig en ſaa her- lig Veilighed til at lade din Tro ſkinne i Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmo- dighed og andre gode Gjærninger. Tænk heller ikke paa hvorledes du ſkal komme bort fra dette Sted, men paa hvorledes du ſkal pryde det med en hellig Om- gjængelſe og opfylde din Guds kjærlige og hellige Henſigt. Betragt ikke de ufre- delige, hadſke, falſke og onde Menneſter paa jamme Maade ſom en grim og ugudelig Krigsmand, der kun vil myrde og ihjelſlaa, men ſom en Læge de Syge, han vil helbrede, ſom en Lærer den uvi- dende og uſtyrlige Ungdom, han vil un- dervife og gjøre gudfrygtig, ſom en gud- elſkende og oplyſt Sjelehyrde ſine ugu- delige og ulydige Tilhørere, hvilke han vil ombende og i ſaa Maade ingen Møie og Anſtrængelſe ſparer. Vær ikke ſom Jakob og Johannes, der ſtrag vilde ned- kalde Alld over de uvenlige Samaritaner for at fortære dem, men ſom din Frel- ſer, der ſvarede dem, at Han ikke var kommen for at fordærve Menneſtenes Sjele, men for at frelſe (Luk. 9, 54 flg.). Maa du nu end lide Noget i Udydigheden mod din Gud, i Hans Tjeneste og din Herres Jeſu Efterfølgelſe og gaar det dig end ſom en Billedhugger, der vil danne et ſmukt Billede af en haard Sten og hvem Splinter og Gnifter flyve om Ørene, ſaa betænk dog, hvor ſaligt det er at lide Skændſel og Forfølgelſe for Jeſu Skyld og frelſe en Sjel fra Døden! (Jaf. 5, 20) Sæt din oprig-

tige Velvillie imod dine Fienders Ondskab, din Sagtmodighed imod deres Brede, din Kjærlighed imod deres Had, din Redelighed imod deres Falskhed, dine Bønner og Velsignelser imod deres Forbandelser, din samvittighedsfulde og guddelige Omgjængelse imod deres Løgne, Bespottelser og Bagvaskelser; saa skal du saa underlige Ting at se. Ei heller kan du paa denne Naade fattes Trøst; thi Gudsfrygtighedens og den sande Christendoms Øvelse bærer altid sin Trøst og Sødme i sig, efterdi saadanne Sjæle staar paa en god Fod med Gud, frimodigt tør opløste sine Dine, Hænder og Hjærter til Himmelen, leve formedelst den Hellig Aands Naade i sin Jesu Samfund og Efterfølgelse og øve sig i at have en uafbrudt Samvittighed for Gud og Menneffene, osv. Hvorledes skulde de da kunne fattes Trøst?

§ 53. Af denne Betragtning lader sig da ogsaa let slutte, hvad der er den tredie Årsag til at Herren vor Gud ofte lader sine Børn dygtigt medtage af fiendtlighedsindede Hjærter, at det nemlig er Hans allerhelligste Navns Ære og Ros, som ogsaa i dette Tilfælde bliver fremmet og udbredt paa mere end en Naade. Ligesom Han før en Tidlang overantvordede Job i Satans — dog af Ham selv begrænsede — Magt, for at Han, Herren, og Hans Aand og Kraft skulde kjendes og prises i hins standhaftige Taalmodighed og Gudsfrygt, men Satan derimod blive beskæmmet, og for at det skulde blive bitterligt, at Gud i Job havde en paalidelig Tjener, der forblev Ham tro selv i den yderligste Fattigdom og største Elendighed, saaledes lader Han endnu den Dag idag ofte sine kjære Børn øves og prøves ved hadefulde og samvittighedsløse Menneffer, paa det deres Tro kan komme tilsyne i Sagtmodighed, Ydmyghed, Taalmodighed, Kjærlighed, Forsynlighed og lignende Dyder og den Herres Jesu Christi Naade vorde

kjendelig hos dem. Thi ligesom gode Børn ere sine Forældres og lydige og gudsfrygtige Tilhørere sine Læreres Glæde, Ros og Hæder, saaledes ere ogsaa de kjærlige, sagtmødige og stille Sjæle en Ære for vor Gud og den Herre Jesus, der har beredt dem saaledes ved sin Kraft, Aand og Naade. Man fortæller, at en Klosterforstander engang vilde give en Fremmed, som var kommen i Besøg til ham, en Prøve paa sine Undergivnes Lydighed og lod en af de ældste og frøbeligste Brødre kalde, just da Maaltidet begyndte, som om han havde Roget at befale ham; Klosterbroderen indfandt sig skyndsomt og fremstillede sig ved Bordet; men Forstanderen gav sig i Samtale med den Fremmede og lod, som om han ikke saa hin, eller som om han havde glemt, at han havde kaldet ham; denne blev da under hele Maaltidet, som hans Prælat med Flid forhalede, staaende stille foran Bordet og oppebiede i Taalmodighed, hvad der vilde blive ham befalet, indtil Forstanderen efter endt Maaltid ligesom atter kom ham ihu og sagde: Det er godt, min Broder; gaa kun hen og spis! Jeg anfører dette, for derved at oplyse den her omhandlede Sag og opmuntre dig og mig, min Broder, til, saafremt Herren ogsaa maatte kalde os for at fremstille os til et Exempel for Verden, til en Stam for Djævelen og til en Glæde for sine Børn, da at aflægge en Prøve paa hvad vi have lært i Jesu Christi og Hans Aands Skole, og besflitte os paa at te os saaledes i barnlig Lydighed, i christelig Taalmodighed Sagtmodighed og Kjærlighed, at Han ved os og for vor Skyld kan blive høiligen priset. Af, vilde dog Alle, som kalde sig Christne, men isærdeleshed de, som skulde være Forbilleder for Gjorden, vel overveie og lægge sig dette paa Hjerte, saa skulde der ikke overalt være saa megen forargelig Trætte. Den Guds Tilskil-

kelse, hvorom vi her tale, tjener imidlertid ogsaa til Hans Være derved, at Han i saadanne Tilfælde ved sine Helles Exempler kundgør sin Magt, hvormed Han bestræmmer dem imod alle Fienders Ondskab, — sin Visdom, hvormed Han leder og styrer disses Træthed, sin Miskundhed, hvormed Han trøster og husvaler dem imod disses Bitterhed. Dette tjener nu atter, du gudelskende Hjerter, til din kraftige Trøst imod de Trængsler, dine Fiender paaføre dig; deraf kan du slutte dig til hvor høit din Gud skatter dig, og hvor megen Vid han sætter til din Tro og ustrømte Kjærlighed, idet Han agter dig værdig til at fremstilles for Verden som Hans Naades Mesterstykke og Hans Søns udtrykte Billede. Se dig nu derfor saaledes, at din himmelske Fader har Være af dig, — vis, at Hans Naade imod dig ikke har været forgjæves; lad dit Lys skinne saaledes for Menneffene, at de se dine gode Gjerninger og prise din Kjærlighed, Fredsommelighed, Taalmodighed og Gudhengivenhed og ære din Fader, som er i Himlene. Tænk paa Apostelens Ord: „Vi bevise os i Alting som Guds Tjenere: med stor Taalmodighed, i Trængsler, i Nød, i Angester, under Slag, med Langmodighed, med Velvillighed, med den Hellig Aand, med ustrømmet Kjærlighed, under Være og Banzære, under ondt Rygte og godt Rygte“ (2 Kor. 6, 4 flg.), og paa din Frelseres Ord: „Dersom I elste dem, som Eder elste, hvad Tak have I derfor (hvad hynderlig Godt skulde Gud gøre Eder igjen derfor, — hvad kunne I paa Grund deraf vente og forlange, aldenstund I ikke gøre Mere end ogsaa de Bantroende pleie at gøre?) thi Syndere elste og dem, som dem elste. Og dersom I gøre vel imod dem, der gøre vel imod Eder, hvad Tak have I derfor? thi og Syndere gøre det Samme“ (Luk. 6, 32 flg.). — — „Elster Eders

Fiender; velsigner dem, som Eder forbande; gjør dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gøre Eder Skade og forfølge Eder, paa det I kunne vorde Eders Faders Børn, som er i Himlene“! (Matth. 5, 44. 45) Al, mine kjæreste Medchristne, naar det herved bliver aabenbart, hvilke der ere Guds Børn, hvor saa maa der da ikke nu og i disse sidste Tider være at finde af dem! Fader os derfor saa meget mere bestræbe os for at vise os som den Allerhøiestes sande og ægte Børn!

§ 54. Til din Trøst tjener det fremdeles, du gudelskende Sjæl, at Gud midt iblandt Fiender forbliver din Ven, i Forfølgelse din Tilflugt, i Skjændsel og Bagvaskelse din Være og i alle bitre Trængsler din søde Trøst og kjærlige, naadige Gud og Fader. Tornebuskene, som Blomsterne ere omgivne af, kunne ikke betage disse Rydelsen af Sollyset og den kraftige Indflydelse fra Himmelen, og dit fiendtligsindede Nabolag, dine ondskabsfulde Forfølgere, dine spottelige Bagvaskere kunne ikke ophæve det fortrolige Forhold, der finder Sted imellem dig og din Gud, som imellem et godt og lydigt Barn og dets kjærlige Fader; de kunne ikke berøve dig Hans Naade, Hans Kjærlighed, Hans Forsorg og Opfugt, Hans Trøst, Hjælp, Bestræmelse og Velsignelse; ei heller kunne de standse dine Bud og Bøfter, som gaa til Himmelen; jeg mener: dine Sukke, Taarer og Bønner; de kunne ikke trænge dig ud af Jesu Christi salige Forening og Samfund; de kunne ikke betage dig din Tro, dit Haab, din Krone; ja, de kunne ikke uden Guds Villie krumme et Haar paa dit Hoved. De kunne vel oplægge Naad og udkaſte Planer imod dig; men uden Guds Tilladelse lykkes disse dog ikke; de kunne vel figte paa dig; men uden Guds Villie træffe de dig dog ikke. Han kan og vil imidlertid ikke besikke og tilstede Andet end hvad der bidrager til Hans høihellige Navns Være og dit

Vel. Lader Han Noget ſte og Fienderne en Tidlang have ſin Villie, ſaa maa det enten tjene dig til en faderlig Paamindeſe og Reſſeſe eller en nyttig Prøveſe eller til en kraftig Befæſtelse og Opmuntring i din Chriſtendom. En Gudfrygtig, ſom trænges og forfølges af ondſkabsfulde Menneſter, ligner et Træ, der ſtaar paa fri Mark og ſlaar ſine Rødder ſaa meget dybere og faſtere i Jorden, jo mere det beſtormes af Vindene; han ligner Maanen, ſom forbliver et himmeſt Lys i ſin Glands og ſit rigtige Løb, om end Hundene gjo imod den; han ligner det Faar, ſom den gode og trofaſte Hyrde har gjenfundet og bærer paa ſine Skuldre og ſom Hundene og Ulvene vel kunne forſtrække med ſin Gjæen og Hylen, men dog ikke ſtade eller fortære; han ligner en Stengjed, der ſtaar kneiſende paa en høi og brat Klippe og ſom Jagthundene vel ſe, men dog ikke kunne naa. Den hellige Skrift, navnlig den dyrebare Pſalmebog, indeholder ſaare eftertrykkelige og trøſtefulde Udfagn herom, ſaaſom: „Herren gjemmer mig i ſin Hytte paa den onde Dag; Han ſkjuler mig i ſit Pauluns Skjul; paa en Klippe fører Han mig op; derfor ſkal nu mit Hoved opløſte ſig over mine Fiender trindt omkring“ (Pſ. 27, 5. 6). „Hvor ſtor er ikke din Godhed, ſom Du har gjemt for dem, der frygte Dig, — ſom Du har beredt dem, der forlade ſig paa Dig, for Menneſtenes Børns Dine! Du ſkjuler dem i dit Anſigts Skjul for Menneſtenes Sammenrotteliſer; Du gjemmer dem i en Hytte for Tungers Riv“ (Pſ. 31, 21). Hvad der forſtaaes ved Guds Hytte og Paulun (Telt), er let at indſe, nemlig Hans Forſorg, Opſigt, Beſkjærmelſe, Naade, Magt og Viſdom, hvorved Han vel underligen, men dog naadigt og kraftigt opholder ſine Egne, og hertil betjener Han ſig ofte af de ringeſte Skabninger; man har ſaaledes Exempel paa at da en gudfrygtig Biſkop

ved Navn Felix havde ſkjult ſig for ſine Forfølgere i en Hule eller Kløft, kom der ſtrag en Vædderkop og ſpandt ſin Bæv foran den; da nu hans Fiender ivrigt ledte efter ham og blandt Andet kom til dette Hul, gif de forbi det, i den Formening, at ſiden der hang en Spindelbæv foran det, kunde han ikke have begivet ſig derind. Undertiden opvækker Han et retfærdigt og trofaſt Menneſte, der tager ſig af de Betrængte og Fornærmede, taler deres Sag og yder dem Beſkyttelſe; undertiden ſlaar Han Fienderne med Blindhed, forvirrer deres Anſlag og lægger dem alſkens Hindringer iveien, ſaa at de vel løbe, true, ſkjælde og foretage ſig Mangt og Meget, men dog Intet udrette.

§ 55. En gudfrygtig Theolog*) har ſmukke Tanker herom, idet han i Anledning af det et og tyvende Vers i den en og tredivte Pſalme ſkriver: „Gud tillader, at urolige Hoveder yppe Riv med en uſtyldig Sjæl, der gjerne vilde holde Fred, og at de derhos true og puffe ſaaledes, at den ſtakkels Sjæl bliver angelt nok; imidlertid har Gud opreift en lønlig Hytte (Han har beredt dem en Tilflugt, en Hjælp, en Beſkjærmelſe), ſom Fienderne ikke ſe, ei heller de Troende uden formedelſt Troen; didhen fører Han ſin Hellige og lader Fienderne længe nok arbejde paa ſine Pile (lægge onde og farlige Planer, op-tænke Løgn oſv.). Naar de nu ville trykke (Buen) af, maa de erfare, at Gud har ſkjult den Retfærdige i en Krog, hvorhen deres Pile ikke kunne komme“. Dette kan oplyſes ved hvad der fortælles om Profeten Jeremias og Baruk, nemlig, at Kong Joſafim vel have befalet at gribe dem, men at Herren lod dem ſkjule (Jer. 36, 16). Skriftens Udlæg-gere ſøge at udgrænſe, paa hvilken Naade Herren lod diſſe ſine Tjenere ſkjule, og

*) Dr. Lüttemann.

forklare det for det meste saaledes, at de bleve skjulte ved en særegen Undergjørelse, idet Herren enten holdt de udsendte Tjeneres Dine igjen, saa at de ikke kunde se eller kjende dem, uagtet de havde dem for sig, eller saaledes, at Han i Hast henflyttede dem til et andet Sted, hvor man ikke faldt paa at søge dem, eller — hvilket synes at komme Textens Ord nærmest — saaledes, at Han omgav og bedækkede dem med en Taage. Vi lade dette staa derhen og holde for, at den Hellig Aand vel med klare Ord har udtalt, at Herren skjulte dem eller lod dem skjule, men dog har fortiet Maaden, hvorpaa de bleve skjulte, for derved at lære os, at Gud besidder flere Midler til at dække og beskyrme sine Egne end Menneffene kunne udtænke, og at Han heri som i alt Andet forbeholder sig frie Hænder; vi skulle kun tro, at Han kan og vil skjule os mod al vore Fienders Magt og List, men derimod henstille Midler, Maade og Veie til Ham. Af lignende trøstelige Udsagn finder man endnu langt flere i Skriften, saasom, at Gud leder sine Egne i Retfærdighed, det er: opretholder dem i en hellig og guddelig Omgjængelse og bevarer dem for Synd, for deres Modstanderes Skyld, for at disse ingen Skade skulle kunne gjøre dem, og for at de skulle blive staaende tilskamme med sin Løgn (Ps. 5, 9), — at Han herligen beviser sine Mistundheder imod dem, det er, at Han saa uventet bringer dem Hjælp, Beskyrmelse og Redning, at selv deres Fiender forsærdes derfor, — „at Han bevarer dem som Dieftenen i Diet og skjuler dem under sine Fingers Skygge“ (Ps. 17, 7 flg.), — „at Han bereder for deres Ansigt et Bord ligesom deres Fiender, — at Han salver med Olie deres Hoved, — at deres Bæger flyder over“ (Ps. 5), — „at Han er dem et tært Taarn“ (Ps. 61, 4), o. a. M.

§ 56. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt at anføre Alt; kun vil jeg paaminde om at Erfaringen er den bedste Fortolker af deslige Skriftsprog. Et kjædeligt Hjerte, som er i god Forstaaelse med Verden og intet Fiendskab har at vente af den, kan ikke fatte dem og ikke smage de Rys, som de indeholde; de gudelstende Sjæle derimod, som for medelst Verdens ondskabsfulde Forsølgelse ere nødte til at henfly til Guds Skjød, fatte dem og glæde sig over saadanne trøstelige Ord mere end over Sølv og Guld, især naar de dagligen af egen og Andres Erfaring vide, hvorlunde den Høieste opfylder sin Aands Forjættelser, — hvorlunde Han giver Mange, der plages saare af onde Menneffer, et stille, roligt og tilfreds Hjerte, saa at de trøstigt kunne foragte sine Fienders Bespottelser, Forhaanelser og Løgne, — saa at de alligevel kunne ipise, drikke, sove og gladeligen love og prise sin Gud. For Manges Ansigt bereder Han et Bord ligesom deres Fiender og lader deres Bæger flyde over, ei alene med Hensyn til deres aandelige Tilstand, idet Han fylder deres Sjæl med Fred og Glæde i den Hellig Aand og vederkvæger den med sød Trøst, men ogsaa med Hensyn til den legemlige, idet Han, trods Fiendernes Tanke, Avind, Ugunst og Ondskab velsigner deres Næring og gjør dem til Palmetræer, hvilke, efter hvad de Naturkyndige fortælle, opætte sig imod en paalagt eller paahængt Byrde og ligesuldt voxe opad og i Høiden. Jeg har seet, at et Træ, som var kastet omkuld af Vinden, dog saaledes, at nogle saa Rodder bleve siddende i Jorden, skjød unge Skud, som voksede lige iveiret og med Tiden bare megen Frugt. Jeg har ogsaa erfaret, at gudfrygtige Menneffer, som have været slemt medtagne af ufredelige Naboer og andre Stjænbegjæste og i lang Tid plagede med

alstensk Nærgaaenhed, med Retsfager og andre Trængsler, alligevel have beholdt et Stykke Brød og Andet tilovers og ved Guds Naade og Velsignelse faaet sine Børn vel opdragne og forsørge, saa at de til de Ondskabssfuldes Uergrelse ere komne til Uere og Guds, — at det gik, som den kongelige Profet siger: For ond Tidende frygter han ikke; fast er hans Hjerte; det forlader sig paa Herren. Trygt er hans Hjerte; han frygter ikke, indtil han ser med Lyst paa sine Fiender (idet de enten ved Guds Naade bliver omvendte, ophøre med sin Ondskab og beslutte sig til at leve fredeligt med ham eller, dersom de haardnakket fremture i sin Ondskab, blive bortrevne af Guds Brede). „Han udstrør; han giver de Fattige (Gud velsigner ham saa rigeligen, at han ogsaa kan vise sig gavmild mod de Trængende; hans Retsfærdighed bestaar altid (hans Godgjørenhed og gode Omgjængelse glemmes aldrig); hans Horn ophøies med Uere (hans Formue, hans Uere og Anseelse bliver altid større.) Den Ugudelige ser det og harmes han skjærer Tænder og hentæres; de Ugudeliges Lyst gaar tilgrunde (Ps. 112, 7 flg.).

§ 57. Dette kan oplyses ved Betretningen om Isak, om hvem Moses skriver: Herren velsignede ham. „Og Manden blev mægtig, og han blev mere og mere mægtig, indtil han blev saare mægtig. Og han eiede smaat Kvæg og stort Kvæg og meget Dyende, saa at Filisterne bare Avind imod ham. Og alle Brøndene, som hans Faders Tjenere havde gravet i Abrahams, hans Faders, Dage, dem tilstoppede Filisterne og fyldte dem med Jord“ (1 Mos. 26, 12 flg.). Det gaar endnu ligetil denne Dag saaledes til med mange Guds Venner, at Herren finder Fornøielse i at velsigne dem til Uergrelse for de Ugudelige og vise dem, at ingen Forbandelse hjælper, naar Han velsigner, ei heller nogen Under-

trykkelse, naar Han ophører. Trøst dig nu hermed, du gudsfrygtige Sjæl, og forlad dig evindeligt og altid paa Guds Misfandhed; maaſte skal ogsaa du være et Exempel paa din Guds underfulde Godhed, naadige Styrelse og vældige Betsjærmelse, som Mordekai, med hvem Gud søiede det saa underligt, at da hans Dødsfiende Haman havde ladet tømre og opreise en Galge, hvori han troede at skulle faa ham hængt, maatte han i dets Sted iføre ham kongelige Klæder, pryde ham med en Krone, sætte ham paa en kongelig Livhest og selv føre ham omkring i Staden og udraabe foran ham: Saaledes gjøres der med den Mand, som Kongen har Lyst til at ære (Esth. 5, 14; 6, 10 flg.). Maaſte ville dine Fiender komme til mod sin Villie og Formodning at bidrage til din Uere; maaſte ville de blive nødte til, naar de mindst tro det, at fremme din og Dines Opkomst og Betsjærd, ligesom Josefs Brødre, der gik ud paa at dræbe ham eller idetmindste at bringe ham i Trældom, saa at han aldrig skulde kunne hæve sig iveiret overensstemmende med sine Drømme, men som netop derved efter Guds skjulte Styrelse maatte sætte ham paa den rette Wei, der omfider førte ham til den Uere, Gud havde tiltænkt ham.

§ 58. Behager det derimod den Høieste anderledes, og har Han med Hensyn til din Person besluttet noget Andet i sit Raad, saa er dog saa Meget vist, at Gud tilsidst vil fri dig fra alt Ondt og forskaffe dig Fred, enten i denne Verden eller i det evige, himmelske Liv. Blæs Meget om Davids Fiender og de haarde Forsølgelser, han var underkastet og med hvilke han efter Guds hellige Raad blev ængstet i henved ti Aar. Men vi læse ogsaa den Overskrift oven af hans Psalmer: „Til Sangmesteren af Herrens Tjener David, som fremsført for Herren denne Sangs Ord paa den Dag, da Herren havde udfriet ham a

alle hans Fienders Haand og af Sauls Haand" (Ps. 18, 1). Fienderne og Forfølgerne have sin Tid, da de herske i Mørkets Magt (Luk. 22, 53); men Herren har ogsaa sin Tid, da Han slaar dem paa Munden, knuser deres Tænder, betaler dem deres Ondskab paa deres Hoved, gjør deres Vre til Skjændsel, bringer deres Vogn for Dagen og lægger dem tilligemed Djævelen, der har brugt dem som sine Redskaber, under sine Børns Fødder. Tornerne have sin Tid, da de voge, grønnes, blomstre, ribe og stikke; men de have ogsaa sin Tid, da de blive omhugne og fastede i Ilden, saaledes som Guds Mand siger dem lige i Dinene: „Forinden Eders Gryder fornemme Tornebusken, skal Gud henveire den, hvad enten den er frisk eller i Brand" (Ps. 58, 10). Man kunde bevise dette med mange Exempler paa hvorledes Gud har opfyldt sin Trudsel mod hadske og ondskabssfulde Forfølgere; men det vilde blive for vidtløstigt og tillige unødvendigt; thi de ere saa almindelige, at jeg neppe tror, der findes noget gudfrygtigt Hjerte paa fem og tyve Aar, som ikke har seet, oplevet og erfaret noget Vignende og kan lide med David: Jeg saa den Ugudelige forfærdelig (han var ei alene mægtig, rig, vældig, men ogsaa fræk, voldsom, kræftelig, saa at Enhver maatte frygte for ham, efterdi han voldte Mange luttet Hjertesorg) og udbredende sig som et grønt Træ, der ikke er flyttet (hvormed tiltjendegives, at han aldrig havde lidt

noget Stød i sine Anliggender og ingen Forandring erfaret i sin timelige Lykke, men tilsyneladende sikret og befæstet sig saaledes, at han ikke var let at oprykke og udrydde). Men han forsvandt, og se, han var ikke mere, og jeg søgte efter ham; men han fandtes ikke (jeg undersøgte, om han maaske var henflyttet til et andet og bedre Sted, havde opnaaet et større og høiere Embede og saaledes skiftet Plads; men han var borte; han var udryddet, afhuggen og kastet i Ilden); derfor tilføier Profeten medrette: Ugt paa den Ustraffelige, du gudelskende Hjerte, og se paa den Oprigtige (hold fast ved din Gudsfrugt, og lad ikke de Ugudeliges BOLD og Ondskab vildele dig); thi for Fredens Mand er der en Fremtid; men Overtræderne skulle ødelægges tilhobe (hvor høie, rige og mægtige de end ere); de Ugudeliges Fremtid skal afskjæres. Og de Retfærdiges Frelse er fra Herren, deres stærke Værn i Verdens Tid. Og Herren hjælper dem og udfrier dem; thi de forlade sig paa Ham (Ps. 37, 35 flg.).

Nu, min Medchristen,

Gjør som et Barn, og læg kun dig
Ind i din Faders Arme;
Bed og anraab Ham, at han sig
Vil over dig forbarme.
Saa skal Han vist, naar Striden her
Af dig vel overbunden er,
Dig naadelig frigjøre
Og af al Sorg udføre.

Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Tolste Prædiken,

hvori dens aandelige Anfægtelser fremstilles og betragtes.

Ps. 88, 15—19: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjæl? hvi stjuler Du dit Ansigt for mig? Elendig er jeg og Dødsens fra Ungdommen af. Jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forsage. Over mig gaar din brændende Brede; dine Forfærdelser tilintetgjøre mig. De omgive mig som Vand den ganske Dag; de omringe mig tilsammen. Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted.

§ 1. Det er saare yndigt og opbyggeligt, naar man i Naturen blandt Guds Skabninger finder saadanne Ting, som i et smukt og træffende Billede fremstille, hvad der hører til Naadens Rige og Christendommen, hvorfor ogsaa vor allerkjæreste Frelser ofte betjener sig deraf og snart henviser os til en Eedemand, der udstrør sin Sæd paa Algeren, snart til en Hyrde, der troligen vogter og føder sine Faar, snart til et frugtbart og frugtbetyngt Træ, snart til en Vinstok og dens Grene, snart til Markblomsterne, snart til Ravnene og andre Fugle under Himmelen (Luk. 8, 5 flg.; 15, 4; Joh. 10, 11; Matth. 7, 17—19; Joh. 15, 1 flg.; Matth. 6, 26. 28; Luk. 12, 24). For denne Gang ville vi korteligen betragte Magnetstenen, dette Naturens Under, og deraf uddrage og fremstille, hvad der kan tjene til vor Opbyggelse og Husvælelse.

§ 2. Det har behaget den allerhøieste Gud at iflæde denne Sten, som man med Føie kan kalde Edelstenenes Konge, en simpel Kjole og at skjule dens underfulde, høist nyttige Gaver under et ringe Udvores. Den glimrer ikke som en

Diamant; den brænder og lyser ikke som en Rubin; den spiller og funkler ikke som adskillige andre Edelstene, men er mørk, flet og ret, ligesom en anden Graa- eller Jernsten; derimod aabenbarer den sin indre Skønhed og Herlighed, som den har modtaget af sin Staber, i mange gavnlige Virkninger, som Menneffene med Forundring og Glæde betjene sig af til sin store Nytte. En vis nederlandsk Digter har skrevet et Digt, hvori alle de andre Blomster beklage sig for Flora eller Blomsterdronningen over Tulipanerne, fordi de tilegnede sig den øverste Plads i alle Menneffenes Lysthauger og lode sig anse for de fornemste, uagtet de hverken besad nogen behagelig Lugt eller lægende Kraft. Saaledes kunde man ogsaa sige, at Magneten har Grund til at beklage sig over alle de andre Edelstene, fordi de blot paa Grund af firhydre Glands og Anseelse — thi at de besidde de Kræfter, man tilskriver dem er hidtil ikke tilstrækkeligen bevist — have hævet sig over den og ikke blot ladet sig bære i Ringe paa Hænderne men ogsaa i Billeder paa Brystet og Hjertet, ja endog i Kroner paa de for-

nemste og mægtigste Menneskers Hoved og sat den tilside, osv. I dette Billede betragter jeg vor Guds Naade og det korte Begreb, i hvilket dennes Fylde og overvættens Rigdom har vist sig, Ham, som var det eneste Menneske i Naade og for hvis Skyld alle Andre havde fundet Naade" (Joh. 1, 14. 16; Efej. 2, 7; Rom. 5, 15), nemlig Jesus Kristus, vor eneste Mægler og Frelser, som, da Han var i Guds Skikkelse (og efter sin Menneskenatur formedelt den personlige Forening havde faaet guddommelig Majestæt og Herlighed) ikke holde det for et Rov (Han pralede ikke overmodigt deraf og viste sig ikke desaaarsag stolt mod Menneskene, saaledes som de pleie at gjøre, der prunkte med det Rov, de have taget fra en sældet Fiende) „at være Gud lig, men forringede sig selv, idet Han tog en Tjeners Skikkelse paa og blev Mennesker lig" (Filipp. 2, 6. 7). Betragter I gudelstende Sjele, „denne prøvede kostelige Sten (Ejai. 28, 16), det Han ligger i Krybben i Bethlehem, — idet Simeon tager Ham paa sine Arme og udraaber Ham som „Verdens Frelser, Hedningernes Lys og Israels Folks Herlighed" (Luk. 2, 7. 12. 16. 28. 30. 32, — idet Han staar i sin Bleiesaders Bærksted og bruger Tømermandsøgen (Mark. 6, 2), — idet Han vandrer om i Jødeland som et andet impelt Menneske, — idet Han staar bunden til en Pæl og bliver hudstrøgen, — det Han bliver bispottet og kronet med Torner af Stridsmændene, — idet Han hænger paa Korset mellem to Misdædere, omgivet af Mørke, og raaber: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? (Joh. 19, 1 flg.; Matth. 27, 29. 30. 39. 46) Hvor uanseelig er Han ikke! hvor ussel er ikke Hans Skikkelse, aa at endog Profeten forudsiger, hvilken Tale Jøderne desaaarsag vilde føre, nemlig den: „Han har ingen Skikkelse eller Herlighed, og vi saa Ham; men

der var ikke Anseelse, at vi kunde have Lyst til Ham. Han var foragtet —, og som En, for hvem man skulde Ansigtet, var Han foragtet, og vi agtede Ham intet (Ejai. 53, 2. 3). Men betænker saa tillige Hans guddommelige Kraft, som Han har lagt for Dagen i Menneskeslægten's Forløsning, i Djævelens, Dødens og Helvedes Overvindelse, i sin Kirkes Raldelse, Udbredelse og Opretholdelse o. a. M.; saa ville I ikke forarge Eder over Hans Udvores, men høiligen glæde Eder over Hans indvores guddommelige Magt og Herlighed. O, Du usle, foragtede, forsfættede Herre Jesus; jeg agter din Tjenerskikkelse høiere end de mægtigste Kongers hele Pragt og Herlighed; din Fattigdom er min Rigdom, din Foragt min Ære, din Ringhed min Høihed, din Strøbelighed min Kraft, din Enfoldighed min Visdom, din Svøbe min Helligdom, dit Kors min Kongethrone. Lad Andre gribe efter de straalende, lysende, glimrende og spillede Edelstene; jeg har udvalgt Dig og vil beholde Dig, min Magnet; jeg vil bære Dig paa og i mine Hænder som en Prydelse, paa mit Hjerte som et Klenodie, paa mit Hoved som en Krone. Herre, naar jeg kun har Dig, saa betymer jeg mig ikke om Alverdens Edelstene, nei ikke engang om Himmel og Jord.

§ 3. Magneten er en tro og paalidelig Veiviser for Bjergmændene, der arbejde i Jordens Dybheder og efter søge og bringe dens Skatte for Dagen, saavel som for Søfolkene, der ghynde paa det urolige, vide og brede Hav, hvor der ellers intet Spor og ingen Bane er at finde. Forfatteren af Visdommens Bog siger: „Dit Forsyn, o Fader, styrer Skibet; thi Du har og givet Ve i Havet og tryg Sti iblandt Bølger" (Kap. 14, 3). Og hertil bruger den store Gud ogsaa den uanselige Magnet, der giver Kompasnaalen den Kraft, at

den midt under Skibets Vasken og Slingering, mellem Vind og Bover stedse vender mod Nord og saaledes tilkjendegiver Styrmanden, hvorthen han skal styre sin Kurs. Dette er atter et smukt Billede paa vor Jesus, der er givet os af Gud til Vejviser. Vi maa jo, saalænge det behager vor Gud, leve paa denne Jord, omgaaes meget med Jordiske Ting, syale, virke og arbejde her paa Jorden. Det forholder sig imidlertid saaledes med de jordiske Ting, naar man betragter dem i Aanden, at man godt kan sammenligne dem med Bjergmændenes Arbejde i Jordens mørke Gange og Kløfter, saasom Mange, der foragte Livsens Lys og den himmelske Magnet, hvorefter vi her tale, fordybe sig saaledes deri, at de fare fra et (det timelige) ind i et andet (det evige) Mørke og i Evighed ikke ser Lyset (Ps. 49, 20). At imidlertid saa Mange finde Vej ud af de mørke jordiske Anliggender, — at de i det Timelige tænke paa det Evige og paa Jorden søge Himmelen, det er alene at tilskrive Jesus, der leder dem ved sit Ord, sin Aand og Naade. Ligesaa træffende kan man sammenligne Verden og dens indviklede, bedrøvelig Anliggender, formeddelt den store Uro og Ubestandighed, de mange Sorger, Farer og Trængsler, som findes deri, med Havet og Menneftets Børn, med de Søfarende, som ikke vilde vide eller finde Vej eller Sti, dersom de ikke havde Magnetnaalen i Kompasset. „Den Herre Jesus er Veien og Sandheden og Livet. Han er Verdens Lys; hvo, som følger Ham, skal ikke vandre i Mørket, men have Livsens Lys“ (Joh. 14, 6; 8, 12). „Han underviser og lærer os den Vej, som vi skulle vandre; Han giver Raad med sit Ord paa os“ (Ps. 32, 8). Hvo kunde i den urolige, onde og falske Verden, blandt saa mange Forargelser, Anstød, Satans og hans Medhjælperes Gern og Snarer, blandt saa mange Gjenvendigheder, For-

følgelser, Sorger og Anfægtelser finde og vandre paa Veien til Himmelen, dersom ikke den Herre Jesus bragte os paa den og hjalp os at holde os derpaa? Hvo kunde forblive bestandig, dersom ikke Han styrkede trøstede og opmuntrede os? Hvo kunde blive frelst, dersom Han ikke ved sin Magt bevarede os til Frelse?

At, Jesus, før mig Du, mens jeg er her i Live; Lad mig foruden Dig ført af mig selv ei blive; Thi fører jeg mig selv, saa er jeg snart forført; Men føres jeg af Dig, saa bli'r jeg rigtigt ført.

§ 4. Magneten meddeler sin Kraft til det Jern, som den berører, og som har hængt sig ved den, saaledes at det ene Jern trækker det andet til sig og hænger det ved sig; naar man derfor har hængt en Jernring ved denne ædle Sten, saa vil denne holde en anden, denne en tredje, denne en fjerde, osv., saa at man kan gjøre en ordentlig Kæde af saadanne Ringe, som dog ifkun ere forbundne ved Magnetens Kraft. Den hellige Augustinus fortæller, at han selv med Forbauselse har seet dette Under, ligesom jeg ogsaa selv mindes, at jeg i min Ungdom hos en navnkundig Universitetslærer betragtede en saadan Magnet, der pleiede at holde og forbinde to til tre Nøgler; som vi hængte ved den. Dette giver et smukt Sindbillede til at fremstille den Evighed i Aanden blandt de Troende, som de have fra sin Jesus; man kunde skrive ovenover: „Et Hjerte og en Sjel,“ efter den hellige Lukas's Ord: „Men den ganske Hob, som troede, havde et Hjerte og en Sjel“ (Ap. Gj. 4, 32). Guds Kirke paa Jorden bestaar af den store Mængde Mennefter af allehaande Folkeslag, Tungemaal og Lande, hvoraf nogle efter Kjødets nære ligesom et nedarvet og medfødt Fiendskab til hverandre og ere indbyrdes forskellige i Skikke, Sædvaner, Klædebragt og Tilbøieligheder; men ifkedestomindre saasnart den himmelske Magnet, hvorefter vi have begyndt at tale, berører dem, saa an-

namme de ved Hans Aand og fra Hans kjærlige Hjerte et nyt Sind, saa at de begynde at omfatte hverandre og hænge ved hverandre med inderlig og hellig Broderkjærlighed, villigen og gladeligen at tjene hverandre, holde sammen imod Djævelen og Verden, antage sig hverandres Nød, have hjertelig Medlidenshed med hverandre, bede flittigt den Ene for den Anden, saa at Hjerte hænger ved Hjerte, Sjel ved Sjel i den Herres Jesu Kjærlighed. Jeg maa tilstaa, at dette Naadesunder er blevet noget Sjeldent og Ualmindeligt i disse sidste troes- og kjærlighedsløse Tider, og at man ikke allevegne finder denne Kjærlighedstjæde, hvori Hjerterne, forbundne ved Jesu Aand, hænge ved hinanden i oprigtig og gudeligg Endrægtighed, — ikke som om den himmelske Magnet havde tabt sin Kraft eller ikke længere vilde meddele de menneskelige Hjerter den, men fordi de selv gjøre sig uimodtagelige derfor. Erfaringen lærer, at Magneten ikke trækker rustent Jern til sig; ligeledes ville Mogle vide, at naar man bestryger Jern med Saften af Hvidløg, værdiger den det heller ikke sin Kraft. Saaledes er det ogsaa med den himmelske Magnet; naar Menneskene modsætte sig dens kraftige Naadedrag og Virkning, — naar de lytte mere til Satan end til Gud, — naar de oftere lade Solen gaa ned over deres Brede, saa at deres Hjerter blive angrebne og fordærvede af Had og Fiendskab, ligesom Jernet af Rust, — naar de endog med ondskabsfuldt Forsæt, hvilket man kan sammenligne med en ilde lugtende Hvidløgsaft, modstaa Guds Godhed, hvad Under er det da, at de blive givne hen til et Sind, som intet duer, og overantvordede til Satan, for at han kan hidse dem paa hverandre, og for at de indbyrdes kunne hidske, æde og fortære hverandre? Dog har og kender Herren Sine, hvilket vel med Hen-

syn til Stedet ofte er langt adskilte, men i Aanden fast forbundne med hinanden og forenede i Kjærlighed til Jesum og Brødrene, saa at man ogsaa kan sige om dem: Et Hjerte og en Sjel. Jeg takker min Gud ved Jesum Christum, fordi Han ogsaa har ladet mig, sin uværdige Tjener, kjende Mogle, om hvilke jeg er forvisset, „at de beslutte sig paa at bevare Aandens Enhed i Fredens Vaand“ (Efes. 4, 3), — „at de have et Sind indbyrdes efter Christum Jesum, saa at de endrægteligen med en Mund prise Gud og vor Herres Jesu Christi Fader og antage sig (elske, tjene, ære) hverandre ligesom Christus har antaget sig (og elsket) dem til Guds Ære“ (Rom. 15, 5. 6. 7). Man kan vel ogsaa være vis paa at de, som ikke ere Ringe i denne Kjærlighedstjæde og forenede i Kjærlighed og Fred sammenknyttede Lemmer paa Christi aandelige Legeme, slet ikke tilhøre Ham; „thi om Mogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans“ (Rom. 8, 9); den, som ikke elsker Brødrene og ikke higer efter Fred, han har ikke Christi Disciples Kjendtegn og „er i Mørket og vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Dine“ (Joh. 13, 34. 35; 1 Joh. 2, 11), og om han endog „talte med Menneskenes og Englenes Tungemaal og havde profetisk Gave og vidste alle Hemmeligheder og al Kundskab og havde al Tro, saa at han kunde flytte Bjerge, saa var han dog kun en lydende Malm eller en klingende Bjælde, ja, han var Intet i Guds Dine“ (1 Kor. 13, 1. 2). Af, Herre Jesus, forbind dine Troendes Hjerter ved din Aand til broderlig, oprigtig og trofast Kjærlighed, paa det de Alle maa være Et, ligesom Faderen i Dig og Du i Faderen, at de og skulle være Et i Eder, at Verden (ved at se saadan hjertelig Kjærlighed og Endrægtighed hos Dine maa blive overbevist og bevæget) til at tro, at Faderen

har udsendt Dig" (som alle Menneskers eneste Frelser, uden hvem Ingen kan blive frelst — Joh. 17, 21).

J vore Hjerter Guds Kjærlighed
Udøs, og fyld Du vor Sjæl med Fred,
At vi maa af Hjertet elste hverandre
Og her med et Sind i Christi vandre!
Kyrie eleis!

§ 5. Magneten trækker ogsaa Jernet til sig med en vidunderlig Kraft og besjeler det ligesom, saa at det med en hurtig Bevægelse iler hen til den; herved er flere særdeles mærkelige Omstændigheder, saasom, at Magnetens Kraft endog berører Jernet, om der er Noget imellem dem. Den hellige Augustinus fortæller at have hørt af en troværdig Person, at denne havde seet Magneten bevæge og føre Jernet omkring, uagtet der var en Sølvplade imellem dem. Det er ogsaa vist, at naar man taster nogle Synaale i et Bækken og farer omkring med Magneten i Haanden under Bækkenet, kan man med Fornøielse og Forundring se deres Bevægelse og hvorledes de søge at følge sin kjære Fører. Man vil ligeledes vide, at om Magneten hænger frit paa en Bæg, og man paa den anden Side af denne holder en Nægel eller et andet Jernstykke ligeoverfor den, dreier den sig strax og vender den Side til, i hvilken den har sin største Tiltrækningskraft. Nogle Forfattere berette ogsaa, at i Serapis's Tempel i Alexandria svævede et Afgudsbillede af Jern frit i Luften, saasom der over og under det var indfattet Magnetstene, som ved sin Kraft og Tiltrækning holdt det i denne Stilling. Endeligt er det meget fornøieligt og storligen at forundre sig over, at Magneten ogsaa trækker Jernet til sig ud af Jlden; den høilærde og navnkundige Athanasius Kirker fortæller jaaledes, at han mange Gange har moret sine Tilhørere med at trække et gløende Jern, som vanskeligt kunde stjælnes fra et glødende Kul, ud af Jlden med en

Magnet saa let, som om det havde været koldt. Dette er atter Ting, som meget smukt afbilde os den Herres Jesu, vor dyrebare Forløser's Art og Natur og ere tjenlige til at forklare adskillige Sprog og Talemaader i Skriften, saasom, naar den himmelske Brud sukker: „Drag mig; efter Dig vil jeg løbe" (Høis. 1, 4), og naar Herren selv siger: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Mistundhed" (Jer. 31, 3). „Ingen kan komme til mig, uden at Faderen, som mig udsendte, faar draget ham. Naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig" (Joh. 6, 44; 12, 32). Disse tale om Guds Raades kraftige og salige Virkning, idet Han med sit Ord og sin Aand berører, oplyser ombender vore Hjerter og drager dem fra Verden til sig, ligesom Han fordum drog Mikodemus, den bodfærdige Synderinde, Lydia, Dionysius, en Raadsherre i Athenen, Damaris og mange Tusind Andre til sig, og omendstjont der undertiden lægger sine store Hindringer imellem, saa virker dog den himmelske Magnet og berører Hjerterne med saadan Kraft, at de desuagtet villigen og gladeligen efterfølge Ham, ligesom da mange af dem hverken med Rigdom eller Ære eller Verdens Herlighed, hverken ved Fattigdom, Tab eller Stjændsel lade sig afholde fra at følge den Herre Jesus, sin høielskede og dyrebare Frelser. Vel har Satan og Verden gjort sig megen Umag med Mange for at afdrage dem fra deres Sjeleven og Hans salige Samfund; men de have Intet udrettet og ikke formaaet at hindre eller hæmme Guds Godheds kraftige Dragelse.

§ 6. Den himmelske Magnet bevirker ogsaa ved sin kraftige Raades-Tiltrækning, at Hans Troende saa at sige svæve mellem Himmel og Jord og, med inderlig Længsel bortvendte fra det Jordiske, alene søge det Himmelske og Evige. Den

gamle Kirkelærer Krysoftomus fortæller, at han har kjendt mange andægtige og gudfrygtige Mænd, som i Bønnen næsten hævede sig op fra Jorden, udstrakte sine Arme overmaade høit og bestræbte sig for ligesom at forlade Jorden og hvæve i den frie Luft og saaledes bede med stor Andagt og Frimodighed; dette er alle gudelskende Sjæles Art; de hæve sig ei alene under Bønnen, men ogsaa i sin hele Omgjængelse op fra Verden og Forfrænkkeligheden, strække sine Tanker, Begjæringer og Uttraaer ud over alt Jordist og Jorgjængeligt og søge ikke Andet end hvad der er guddommeligt, himmelsk og evigt. De sulte stedse: „Ligesom en Hjort forsmægter efter Vandbække, saa forsmægter min Sjæl efter Dig, min Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme og fremstille mig for Guds Ansigt?“ (Ps. 42, 2. 3) Nogle Lærere ville vide, at naar man fylder et tomt Eggefsal med Maidug og lægger det ved en Stang imod Solen, saa vil det, efterhaanden som det bliver opvarmet af Solstraalerne, gaa opad Stangen, — Noget, som man forøvrigt faar lade komme an paa Erfaringen. Men efterdi de Troende ere fyldte med Guds Ord og Aand og kraftigt tiltrækkes af Jesus Christus, Retfærdighedens Sol, hæve de sig daglig fra Jorden til Himmelen og sige:

Bort, jordiske Dyder! bort Rigdom! bort Vre! D, gid jeg i Himlen idag maatte være!

D Himmelsklenodie! D, evige Glæde!

D Jesus, af Verden mig snart lad udtræde!

D himmelske Klarhed! D Liv uden Ende!

Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?

Af, Jesus, hvor længe? min Sol, af, hvor længe?

Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 7. Det er da ogsaa vist og overal Maade trøsteligt, at den Herre Jesus ei engang forglemmer og forlader sine Egne i den største Nød, i den yderste Fare, i de haardeste Ansegtelser, men tager sig hjerteligen og troligen af dem,

trøster dem, bestjærmer, opholder og frelser dem. Skulde end Hans Egne komme i Ald eller Vand, saa vil Han dog være hos dem, efter sit Ord: „Jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Naar du gaar igjennem Vandene, vil jeg være hos dig, og igjennem Floberne, skulle de ikke overskylle dig; naar du gaar igjennem Alden, skal du ikke brændes og Luen ikke fortære dig; thi jeg er Herren, din Gud, Israels Hellige, din Frelser“ (Esai. 43, 1 — 3). Naar Profeten Daniel fortæller, at Kong Nebukadnesar saa hos de tre Mænd i den gloende Døn en fjerde, hvis Skikkelse var lig en Guds Søn, saa holde den gamle Kirkes gudfrygtige Lærere for, at dette var den Herre Jesus, Guds evige Søn, som herved tilkjendegav sin store Kjærlighed til Menneffene, og at Han ei engang vil forlade dem i Alden. O, hvor yndige og liflige ere ikke saadanne Tanker for de gudelskende og for Gud lidende Sjæle, især for dem, i hvis Hjerte Djævelen med Guds Tilblævelse skyder sine gloende Pile og derved ligesom omgiver og antænder dem med Helvedes Ald, opfylder dem med Helvedeangest og styrter dem i usigelig Elendighed! Hvad kan være trøsteligere for slige ansegtede og bekymrede Sjæle end Billedet af Magneten, som elsker Jernet, om det end ligger i Alden og er aldeles gloende, berører det med sin Kraft og drager det ud, hvorved deres Jesu trofaste Kjærlighed og sikre Hjælp saa saare smukt og træffende fremstilles for dem, Han som har lovet og sagt: „J mig har han Behag, og jeg vil udfri ham. — Med ham er jeg i Nøden; jeg vil udfri ham og ære ham, osv. (Ps. 91, 14. 15?) Til disse dybtbekymrede Sjæle skulle vi nu herefter tale. Thi efter at vi have betragtet de legemlige Sorger, som udspringer af det Timelige, ei alene i Almindelighed, men ogsaa mange af de største i Særdeleshed,

jaa vil det nu ogsaa være fornødent, at vi med al mulig Flid ved Guds Raade belyse og drøfte de aandelige Sorger og Anfegtelser, som angaa det Uforgjængelige og Evige og efter Guds uransjagelige Raad ofte sætte mange troende Sjæle i usigelig Angest og mageløs Glendighed, samt at vi forsyne og forvare de gud-eliskende Hjerter med god Undervisning og paalidelig Trøst. Den Herre Jesus, som er forsøgt i alle Ting, ligesom vi, og godt ved, hvorledes de anfegtede og bedrøvede Sjæle ere tilmode, forbarme sig og over alle trøstesløse, modfaldne og bekymrede Hjerter og lade den ringe Tjeneste, vi i Kjærlighed til Ham søge at gjøre dem, være dem velbehagelig, glædelig og trøstelig, for sin allerhelligste bitre Lidelses og Døds Skyld! Amen.

§ 8. For større Ordens og Tydeligheds Skyld maa vi undersøge og afhandle de forskjellige Dele af den troende Sjæls aandelige og store Anfegtelser for sig, nemlig først, hvad de aandelige Anfegtelser ere, og hvorledes det egentlig dermed forholder sig, — dernæst, hvilke Aarsagerne dertil ere, og hvorfor den kjærlige og algode Gud lader saadan haard Trængsel og Sjælenød komme over Hans Egne, og jaa tilsidst, hvilken Trøst der findes i den hellige Skrift mod saadanne Sjælslidelser. Hvad nu det Første angaar, jaa ville vi lægge en ensfoldig Beskrivelse af de aandelige Anfegtelser til Grund og sige: De aandelige Anfegtelser ere det tungeste Kors og den største Trængsel, hvormed den retfærdige, hellige, alvise og algode Gud pleier at hjemløse og besvære sine Troende, og hvorved for det Første deres Sjæl bliver haardt medtagen og opfyldt og plaget med Følelsen af Guds Brede og Syndens Kraft, med Helvedangest, Mørke, Frygt, Forsærdelse, Tungfindighed, Sørgmodighed, Fortvivlelses- og andre stræffelige Tanker og Forestillinger og hvorved derhos alle Legemets Kræfter svækkes og

udpines, men som dog ved den Høiestes Styrelse maa tjene til Hans Ære, til de Anfegtedes Tugtelse, Prøvelse og Renfælselse og til Andres Opbyggelse, osv.

§ 9. Jeg siger altjaa, at de aandelige Anfegtelser ere de Troendes tungeste Kors og allerstørste Trængsel, Noget, hvori Alle, som have smagt og erfaret Mere eller Mindre deraf, ville give mig Medhold. Luther skriver etsteds: „De Christnes udvortes Lidelse er kun Barneværk, og det er kun ABC'en af deres Lidelser og Glendighed, at Verden følger og forjager dem og over alstens Ewig og Underfundighed imod dem. Men den Sorg og Angest, de bære i sit Hjerte for Guds Brede, Frygten for den evige Død og for at de skulle komme til at gjøre Djævelen Selvtab i Helvedes Afgrund, den trænger igjennem og tynger Nat og Dag paa deres Hjerte; dermed maa de kjæmpe, jaa at de kunde svede blodig Sved, og jaa at jeg langt heller vilde sidde et helt Aar i Fængsel og lide Sult og Tørst end en eneste Dag udstaa saadan Helvedangest fra Himmelen.“ Og paa et andet Sted: „De mindste Lidelser ere de, som Djævelen paafører os ved Hjælp af Verden, der angriber Christenheden udvortes og med legemlige Vaaben, saasom Sværd, Fængsel, Berøvelse af Gods og Legemet ovenifjæbet. Men hvad han selv indvortes over, er langt haardere, idet han angriber, piner og plager Hjerterne med sine forgiftede, gloende Pile, det er: med Angest og Forsærdelse over Guds Brede, — idet han istjænkter Menneket, som allerede for er modløst og frygtsonmt, en Drik, ikke af best Malurt og Galde, men af hvad der kaldes Helvedangest og bringer det i et Bad, hvori det ligger som i en gloende Døn, jaa at dets Hjerte kunde smelte, ligesom han gjorde med selve Kristus, jaa at Han maatte svede Blod i Strømmevis. Den rette Lidelse, der overgaar al anden Pine og Lidelse, er

det først, naar de Christne maa give sig til Pris og løbe Spidsrod for Ham. St. Paulus klager over at han døer daglig og føler idel Dødelse i sit Legeme, saa at en Saadan skulde heller ønske at lide al legemlig Pinjel og Død." Og atter paa et andet Sted: "Jeg har ofte i mine Anfegtelser undret mig, om jeg endnu havde en liden Smule af mit Hjerter i mit Liv; en saadan Morder er Djævelen. — Jeg har ofte godt faaet føle, hvad Djævelen er for en Karl; han har ofte gaaet saa haardt løs paa mig, at jeg ikke har vidst, enten jeg var død eller levende; Djævelen er en rigtig Manddraber; han har ofte plaget mig saaledes, at jeg i mine Anfegtelser har undret mig, om jeg endnu havde en Smule Hjerne i mit Hoved." Den gamle Mattæus skriver: "Udvortes Sygdomme, Forsølgelser og Gjenvordigheder gjøre vel ondt, men ere dog kun lutter Spøg mod de indre Anfegtelser og Forsærdelser, saa vist som Sjelen er ædlere end Legemet." En erfaren Theolog skriver: "En Person, som i lang Tid havde maattet udholde haarde Anfegtelser og stor Samvittighedsuro, sagde engang: At, dersom Gud enten fratog mig alt mit Guds og Gie, saa at jeg maatte gaa omkring i den bare Skjorte og betle mit Brød eller Han lod mig løbe en hel Mil gennem Ilden eller svømme hundred Mile i Vandet, saa tror jeg, at jeg før skulde udholde det end denne min Sjels Angest og Anfegtelse," — hvilken Person, tilføier han, dog siden blev glædet af Gud.

§ 10. Vi ville imidlertid efter vor Text betragte Sagen noget noiere og vise, hvorfor de store aandelige Anfegtelser medrette ansees for Guds Værns tungeste Kors, nemlig for det Første, fordi det er en aandelig Lidelse, der angaar og angriber Sjelen, — som David siger: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjæl? Paa samme Maade kla-

ger han ogsaa andetsteds, naar han vil udtrykke Storheden af sin Angest og Trængsel. "Mine Ben ere forfærdede," siger han, "og min Sjæl er saare forfærdet. — Vend om, Herre; udfri min Sjæl" (Ps. 6, 3. 4. 5). "Min Gud! min Sjæl er nedbøiet i mig" (Ps. 42, 7). "Vandene ere komne indtil Sjelen" (Ps. 69, 2). "Min Sjæl vægrede sig ved at lade sig hufvæle" (Ps. 77, 3). "Mæt af Klager er min Sjæl" (Ps. 88, 4). Bekjendte ere ogsaa de Ord, som man hørte af vor kjæreste Frelser ved Begyndelsen af Hans Dødskamp: "Min Sjæl er ganske bedrøvet indtil Døden" (Matth. 26, 38). I saa Maade skal man nu vide, at den mennekelige Sjæl er saaledes indrettet af sin Skaber, at den skulde være Hans udtrykte Billede, staa i stedsevarende Forening og Samfund med Ham, nyde Hans Kjærlighed, Godhed, Venlighed, Sødhed og Salighed og være og blive opfyldt med Lys, Kraft, Fred og Glæde; hertil har Han ogsaa gjort den bekvem og skikket, efterdi den, som en ædel og høi Aand, er bleven begavet med Forstand, Villie, Sukommelse og andre Evner, der kunne gennemstraaes af det himmelske Lys, gennemtrænges af den guddommelige Kraft, opfyldes med himmelske Glædesbilleder og benaades med den guddommelige Gudheds Indflydelse. Den er, for at tale paa Mennekestens, ligesom Luften, der modtager Solstraalerne og andre Himmelskræfter og meddeler dem til Jorden og hvad der lever paa den, — ligesom et Speil, hvori det himmelske Lys optages, og hvorfra det kaster sin Glands vidt og bredt omkring sig; den er ligesom en Blomst, der ei alene opfanger den liflige Dug, men ogsaa den skjulte, kraftige Indflydelse fra Himmelen, der aabenbarer sig i dens Vellugt og Kraft. Dog, disse Signelser ere for ufuldkomne til at fremstille, hvad jeg gjerne vilde, saasom Luften opfanger Solstraalerne, Speilet Lyset eller et Billede og

Blomsten Indflydelsen fra Himmelen uden nogen Følelse deraf, medens derimod den menneskelige Sjel, som en fornuftig, uødelig Aand, modtager de himmelske Kræfter, Naadeslyset og den guddommelige Indflydelse med den allerædlest og lifligste Følelse; den kan smage, nyde og forstaa, hvad den modtager; den lever i Guds Samfund, ikke blot som et kongeligt nyfødt Barn, der intet ved af al den Herlighed, det besidder, af al den Pleie og Ære, der vederfares det, men som et vorent Menneske, der ikke blot besidder, men ogsaa nyder sit Guds; Glæden og Freden fra Gud ere ikke i den som Vinen i et Glas, men som Vinen i Mæven, hvori den udbreder sine Kræfter og meddeler dem til hele Leget, men især til Hjertet.

§ 11. Altjaa er da den menneskelige ædle Sjel beredt og dannet saaledes af sin Skaber, at den skulde leve i Ham og Hans søde, salige Samfund og nyde og fornemme Hans Lys, Kraft, Fred, Glæde og fuldkomne Ligheds og Salighed, som vi allerede forhen i dette Værk udførligen have lært. Men da Satan, der var affalden fra Gud og desaar sag styrket i al Glendigheds Dyd, havde af giftig Misundelse ved sin træste Ondskab bortvendt den ædle menneskelige Sjel fra Gud og den hellige Lydighed mod Ham, saa er den ved dette Affald nedunken i den alleryderste Sammer; den har tabt Guds Billede, der fornemmelig bestod i Herlighed og Retfærdighed, i himmelsk Lys og Visdom, i ønskelig Ro, Fred, Glæde og Guds liflige Nydelse, og har istedet derfor faaet Satans Billede og Art, nemlig Urenhed, Ondskab, Mørke, Blindhed, Uro, Frygt, Skræk, Angest, Sorgmodighed, Unøjsomhed osv., saa at dens Forstand er formørket, Villien forvendt, Hukommelsen opfyldt med lufindige, unyttige, uandelige, bitre og forfærdelige Ting og alle dens øvrige Evner jordærvede. Og efterdi der til al anden

Glendighed, som har rammet Sjelen efter Syndefaldet, endnu kommer den allerstørste, som er, at den uden Guds Aand og Naade ikke kjender eller forstaa sin Glendighed, men, forblindet af Djævelen, føler og anser sig lykkelig, fri, tilfreds og sikker midt i Satans Vaand og Snarer, midt i Helvede, og at selv den Sjel, som ved Guds Naade er fornyet og gjenfødt, dog formedelst Urvesyndens, som steds hænger ved den, er tilbøielig til aandeligt Hovmod, til Sikkerhed osv. og loffes af Satan og desaar sag ikke ved at skatte eller tilbørligen agter den uandelige Naade, Gud har bevist os ved at skjænke os sin enbaarne Søn, og ved den kostbare Forløsning, som er skeet ved Hans Blod, saa lader Gud den ofte steds i aandelige Anfegtelser, unddrager den sig selv, sin Fred, sin Kraft, sit Lys og sin Trøst, lader den føle Syndens Kraft og Gift, lader den overfaldes af Helvedangest, overstrømmes af Ondskabens Bælte og omgives af lutter Frygt, Sorgmodighed, Forfærdelse, ja af Helvedild, saaledes som vi senere, om Gud vil, udførligere skulle vise. Nu er Sjelen ikke som et Jern, der ligger i Jlden uden nogen Fornemmelse, indtil det bliver gloende, — ikke som en Blomst, der uden Følelse fortørres af Heden og visner, men, som en levende, fornuftig Aand, føler den paa det Heftigste den Angest, Pine og Jld, hvori den er kommen; den bliver gennemtrængt og opfyldt deraf, saa at der er Intet i og hos den, som er befriet fra Sammer, Smerte og Pine.

§ 12. Forstanden er opfyldt med Mørke, dog ikke som et Kammer, men som en Syg, der ved Solens Nedgang, naar Natten bryder frem, føler sine Smerter forøgede; det Mørke, der under saadanne Anfegtelser overfalder Sjelen, er som en tyk Taage, der ei alene hindrer Vandringssmanden fra at se fremfor sig, saa at han ofte ikke ved, hvor han er, men

som ogsaa fører onde Dunster og en lønlig Gift med sig, der besvære hans Hoved, Bryst og hele Legeme. Ligesom det Mørke, der omgav den Herre Jesum, da Han hang paa Korset, ikke blot var et simpelt naturligt Mørke, men saa at sige blandet med Helvedangest og Forfærdelse, der anfaldt Ham saaledes, at Han raabte høit: „Min Gud! min Gud! hvorfor har du forladt mig?“ (Matth. 27, 45. 46) saaledes er det ogsaa med det Mørke, som under store Anfegtelser omgiver Sjelen; det medfører lutter Helvedgift og Dunster fra Jldsøen, som brænder med Svovel, hvilke gennemtrænge, svække, ængste og udtære Menneskets Aand. I et saadant Mørke kan den menneskelige Forstand, hvor skarpsindig, klog og øvet den end mon være, ikke besinde sig, kan Intet begribe, Intet øine, som skulde kunne skjænke den noget Lys, nogen Trøst, nogen Kraft; det lærdeste Menneske bliver uvidende og kan ikke bruge Noget af hvad det ved hverken til sin egen Rettelse eller Andres Tjeneste; den Klogeste bliver toset og dum; den Færdigste og mest Duede bliver usikkert og uduelig; de sidde og tænke og grunde; men vide ofte ikke hvad de tænke og grunde paa; kun det vide de, at der stedse fremstiller sig onde, sørgelige og rædsomme Ting for deres Sjæl, med hvilke de maa plages. Herom taler Luther etsteds meget mærkeligt: „Syndens Følen og Seen“, siger han, „ser paa alle sørgelige og rædsomme Exempler, stræffelige Dødsmaader, Billeder, Beretninger, Ord og Gjæringer, hvori Guds Brede og Straf afbildes og fremstilles og hvilke Satan lader fremtræde for dem i et Dieblit (ligesom han viste Christus Verdens Riger) og hvormed han griber og rundt omkring indeslutter Samvittigheden, — — saa at dersom den Hellig Aand ikke hjælp og bistod et saadant Menneske, vilde det øieblikkelig falde om og dø, ligesom truffet af et Slag.

Det er det, han (David i den sjette Psalme) siger: Jeg er henvisnet; her er ingen Kraft mere, intet Haab om Liv, ingen Hjælp eller Trøst, ingen Saalighed eller Retfærdighed, men lutter Død, Synd, Brede og Helvede.“

§ 13. Saaledes forholder det sig ogsaa med deres Villie, som i denne elendige Tilstand er aldeles ustadig, ubestændig urolig, oprørt og forvirret af Utaalmodighed, Egenfindighed, lønlig Modstand, Knurren og Bespottelse mod Gud og Menneſter. De vilde jo nok gjerne høre Guds Ord, gaa til Herrens helligs Kjerlighedsm. altid, forlade sig paa Ham, vente og faa Trøst og Hjælp af Ham, leve Ham til Ære, tjene Ham og Næsten; men de føle derhos hos sig selv en lønlig Modsigelse, som om de enten ere uværdige til alt Saadant, eller som om Alt er forgjeves og unyttigt og spildt paa dem, — som om Gud ikke vil vide af dem og ikke agter paa dem, men har glemt dem; derfor ville de helst lade Alt være og heller dø end leve. Den bedrøvede og anfægtede Sjæls Længsel er ligesom en Fugl i Børns Hænder, som have bundet en Traad om dens Fod, saa at den vel ofte flager iveret for at undslippe, men hvergang bliver trukken ned igjen, og ligesom Madlysten hos de Syge, som undertiden, især naar de blive mindede derom, finde paa Et og Andet, som de tro at skulle spise godt af; men naar det tilveiebringes og bydes dem, kunne de neppe smage det, men føle strax Væmmelse derfor. Vel kan man ikke sige, at denne de ængstede Sjæles Længsel og Villie er aldeles forgjeves, saaledes som den fangne Fugls Flageren og den Syges Lyst til Mad, han ikke kan nyde; den har tvertimod sin store Rytte; den iler til Gud og Himmelen og kommer tilbage med en umærkelig Kraft; men den skjænker dem dog ikke nogen ualmindelig og følelig Trøst, hvisaarsag de fremdeles forbliver urolige og elendige.

§ 14. Paa lignende Maade forholder det sig med saadanne ansejede Menne-
fers Hukommelse. De glemme ofte at
æde sit Brød; intet Sprog af Skriften,
som kunde yde dem Trøst, vil falde dem
ind, og om det end foreholdes dem, vil
det dog ikke fæste sig hos dem. Da
Erasmus Sacerius, en navnkundig og
erfaren Theolog, der har efterladt Kir-
ken mange udmærkede Bøger, engang
paa en Rejse blev meget svag i Her-
berget og faldt i haarde og farlige An-
sejtelser, kunde han ikke mindes et eneste
Trøstesprog af den hellige Skrift, saa at
en Udelmand, som laa i samme Kam-
mer, maatte foreholde ham nogle saa-
danne, hvorved han blev hujvalet. En
anden Theolog i vor Tid, som ogsaa har
udgivet mange gode Bøger, fortalte mig
engang, at da han skulde begive sig til
et høit Embede, hvortil han var kaldet,
fik nogle Røvere Die paa ham og det
Skib, hvori han havde ladet bringe sine
Sager, affyrede mange Skud efter ham
og hans, traf ogsaa hans Tjenestepige,
som havde hans eneste Søn paa Armen,
og tvang dem til at lægge til Land og
lade sig plyndre; men i denne Nød og
Fare vilde ikke et eneste Skriftsprog falde
ham ind uden det: „Denne er eders Time
og Mørkets Magt“ (Luk. 22, 53.) Der-
imod kommer alt Muligt for dem, Lidet
og Stort, Gammelt og Nyt, som kan
bidrage til at forøge deres Bedrøvelse;
da maa alle Ungdomssynder frem, saa-
velsom alle deres Livs Feil og Skrøbe-
ligheder; da rinder Alt dem i Hu, hvad
de tilforn have hørt eller læst om den
retfærdige Guds forfærdelige, haarde
Trudsler eller deres Opfyldelse i Hans
Domme, om altskens sørgelige Begiven-
heder, hurtige og pludselige Dødsfald,
Fortvivlelse og Selvmord, saavel som hvad
de af Saadant selv have erfaret. Jeg
har kjendt et gudfrygtigt og samvittig-
hedsfuldt Fruentimmer, som Satan gif
heftigt løs paa i en haard Sygdom og

bragte mangehaande Ting i Sinde; snart
kom hun i Kirken paa de og de Tanker
ved en eller anden Foranledning, som
gaves hende af Præsten eller Andre,
ihvorvel mod deres Vidende og Villie;
snart fik hun under Nydelsen af den hoi-
hellige Nadverd ubedkommende, letfindige
og syndige Indfald; snart saa hun dette
eller hint, Menneker eller Dyr, som op-
vakte kjødelige Forestillinger hos hende;
snart fornærmede hun sine Forældre eller
Søskende eller Tjenere ved Uvenlighed
eller paa andre Maader, og omendstjont
man forestillede hende, at hun uden al
Tvivl ifølge sin bekjendte Gudsfrøgt
havde modarbejdet slige syndige Tanker
og strax løsrevet sig derfra, saa og dag-
lig afbedet disse Feil i Jesu Navn hos
sin himmelske Fader og vist faaet Til-
givelse derfor, hjalp det dog ikke; men
hun indvendte: Min Gudsfrøgt, som
I tale om, har været bare Hykleri, og
efterdi den Herre Jesus siger: „Salige
ere de Rene af Hjertet; thi de skule se
Gud“ (Matth. 5. 8), saa kommer jeg
aldrig til at se Gud; thi jeg er ikke
ren, men uren af Hjertet.

§ 15. Meget Saadant pleier at fore-
komme hos dem, der ere bedrøvede over
sine Kjæres Hedengang, hvorpaa jeg
allerede paa et andet Sted har anført
et mærkeligt Exempel. Paa Dr. Hes-
husius's Tid tildrog det sig, at da en
hæderlig og gudfrygtig Kone mistede sin
Mand, faldt hun paa de Tanker, at
hun ikke havde pleiet ham, som hun
burde, og saaledes var Skyld i hans
Død, og hermed ængstede Satan hende
heftigt, især, da han indskjød hende, at
om ogsaa Himmel og Jord vilde bede
for hende, kunde hun dog ingen Synds-
forladelse erholde; men den nysnævnte
Heshusius svarede hende meget rigtigt:
Der beder En for Eder, som er mere
end Himmel og Jord, nemlig Guds
enbaarne Søn, vor trofaste Frelser. Me-
dens jeg skriver dette, staar en gudfryg-

ting Røne mig for Dine, der ved en pludselig Død havde mistet sin eneste, kjære Søn, en Dreng paa sex Aar, hos hvem der viste sig en god Art og en begavet Sjæl; i hendes Bedrøvelse randt Alt, hvad der kunde bidrage til at forsøge hendes Sorg, hende i Tanker, saasom: Gud havde betroet hende en ædel Gave og kostbar Skat, som hun skulde tage vel Vare paa og opdrage til Hans Vre; men hun havde behandlet ham altfor uværdigt og daarligt, havde ikke beskyttet ham med tilstrækkelige Klæder, havde ladet ham komme for meget ud i Luften, havde ikke forsynet ham tilbørligt med Mad og Drikke efter hans svage Natur, havde været altfor tryk og sendrægtig, da Sygdommen begyndte at ytre sig, havde ikke brugt Lægemidler i rette Tid, havde vist sig altfor haard imod ham i Ord og Gjærninger; omendstjont det nu i alle disse Henseender forholdt sig saaledes, at hun ingen Grund havde til at bebreide sig Noget, maatte det dog tjene Satan, der gjerne saa, at vi Alle forgik i Sørgmodighed, til Torner og Tidsler, hvormed han plagede hendes Hjerte. Ligeledes ere alle andre Sjæls- evner og Sindsbewægelser i Uro og Uorden hos anfegtede og bedrøvede Mennesker. De ere som Strengene paa en forstemt og fordærvet Luth, paa hvilken man ikke kan spille noget Lysligt og Behageligt. Deres Glæde er omstiftet til Sørgmodig- hed, deres Kjærlighed til Had, deres Haab til Mishaa, deres Mod til For- jagthed og Frygt, deres Frimodighed til Forsærdelse, Angest, Fortvivlelse; de ere sig selv en Byrde, ja en Vederstyggelighed.

§ 16. Ja selv de udvortes Sandser blive forvirrede og svækkede hos saadanne bekymrede Hjerter, ligesom David klager og siger: „Mit Hjerte slaar heftigt; min Kraft har forladt mig, og mine Dines Lys, endog det er borte for mig“ (Ps. 38, 11). „Jeg er træt af min Naaben; udtørret er min Strube; mine Dine ere

hentærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 4). Erfaringen lærer, at be- drøvede Menneskers Dine ei alene for- dærvet ved megen Graad, men at Synet og Dinenes Lys ogsaa svækkes saaledes i haarde Sygdomme og paakommende Afmagter, at de ikke kunne udholde den klare Dag. Mig selv har det hændt i en haard og livsfarlig Sygdom, at ei alene min Tunge af Hede og Mathed ligesom var stivnet i min Mund og hang fast ved min Gane, saa at jeg ikke kunde tale til Lægerne og Andre for at forklare dem mit udmarvede og af Hede fortærede Legemes Tilstand, medmindre man kom mig tilhjælp med en Saft eller Citronsaft, men at ogsaa mine Dine vare saa svæ- kede, at jeg ikke kunde taale Dagslyset, men maatte lade Vinduerne næsten ganste tildække med Tæpper og Lagener. Saa- ledes gaar det ogsaa ofte til med anfegtede Mennesker; naar deres Kræfter udtømmes ved den indvortes Lidelse og Sjeleange- sten, saa pleier ogsaa deres Dines Lys at forgaa. Der fortælles saaledes om den gamle Matthæsius, Præst i Soakims- dal, at da han efter Guds hellige Raad og Villie var falden i en haard Anfeg- telse, kunde han i flere Uger ikke gaa ud, ikke lære eller prædike, men holdt sig i sit Studerkammer og kunde van- skeligen taale Dagslyset, hvorfor ogsaa han maatte lade hænge Tæpper for Vin- duerne. Paa lignende Maade forholder det sig med deres Hørelse; de fordybe sig tit saa meget i sine sørgmodige Tan- ker og have saa Meget at gjøre med, hvad den Onde tilhvisser dem i deres Indre, at de ofte ikke give Agt paa, hvad man taler til dem, spørger dem om eller til deres Trøst foreholder dem. Jeg har kjendt en anfegtet Røne, som klagede over, at om hun end gik i Kirke for at øje Trøst af Guds Ord, kunde hun dog Intet fatte eller beholde deraf, fordi der var En, som uafsladeligen indstjød hende: Det vedkommer ikke dig; det er ikke talt

for din Skyld; det angaar alene Christi Disciple, de Gudsfrygtige, Guds Børn; men du er intet Guds Barn; du er forskudt og udelukket fra Hans Raade. Denne Indskydelse, sagde hun, er saa hastig og stærk, at jeg næsten Intet hører af Præstens Ord uden Lyden og ikke ved, hvad han har sagt. Hvor ofte ser man ikke, naar man taler trøsteligt og hjerteligt til bedrøvede og bekymrede Menneſter eller beder inderligt for dem, at de glemme baade sig selv og alle dem, som ere om og hos dem, saa at man maa tage dem ved Haanden og ligesom vække dem, hvorefter de tilſtaa, at de ikke have hørt eller forſtaaet, hvad der blev talt.

§ 17. De klage ogsaa i Almindelighed over at ingen Mad eller Drik ſmager dem. Jeg har havt Nogle for mig, som have klaget over at det Lidet, de nød af Mad, ſmagte ſom Halm eller raadent Træ, og det, de drak, ſom Vand, der var øſt af en Møgdam; om andre medlidende Hjerter ſendte dem Noget, der var meget godt og velſmagende til-lavet, kunde de dog enten Intet nyde deraf — det vogede i deres Mund, ſom man pleier at ſige; den tørre Mund og Hals tilſtedte ikke, at de nedſvælgede det; men de maatte tage eller ſpytte det ud af Munden igjen — eller de fandt ingen eller ialfald kun en beſt og raad-den Smag deri. Man har ogsaa hørt Anfegtede klage over at de ſtinkede ſom et Madsjel, ſaa at de forundrede ſig over at Nogen kunde være hos dem, — Andre over at Alting lugtede af Svovl, ſelv de Blomſter og Urter, man bragte dem til Forfriſkning. Ei heller kunne de finde nogen Hvile i de blødeſte Sengklæder, men pleie at klage over at det forekommer dem, ſom om de laa paa en haard Fjæl eller paa Gadefſtenene eller endog paa Tidsler, Torne og hvasſe Spiger. Hertil kommer den ſtore og mageløſe Hjer-teangelt og Banghed, ſom de fornemme og hvorover de i Almin-

delighed meſt klage. De pleie at ſige, at Hjertet vil brikte i deres Liv, — at det bliver trykket og knuſt ſom mellem to Stene, — at Himmel og Jord hvile paa deres Hjerte. En gudsfrygtig og ved mange haarde Anfegtelſer veløvet Jomfru (ſom jeg allerede andetſteds i dette Værk har omtalt*) og ſom Herren allerede har friet fra al ond Gjærning og frelſt til ſit himmeſke Rige) ſagde engang til mig: Jeg kan fatte, hvor uudſigeligt ſtor den Angelt var, ſom vor allerkjærefte Frelſer, Jeſus, led for vor Skyld, da Han ſvedede blodig Svæd i Gethſemane og raabte høit paa Korſet: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? thi Han har ladet mig ſmage Noget, hvorved jeg havde maattet forgaa, derſom Han ikke havde opholdt mig ved ſin ſkulde Kraft, og det har Han gjort, for at jeg ikke med den ſikre og utafri melige Verden ſkulde agte Hans koſtbare Forløsning ringe, men takke Ham af min Sjæls Dyd i inderlig Gjenkjærlighed, hvilket jeg ogsaa forme-delt Hans Raade vil gjøre, ſaalænge jeg lever, og ſiden i al Evighed. Jeg ved ogsaa, ſagde hun endvidere, og forſtaar godt, hvad David klager ſaa ofte over i Pſalmerne, nemlig, at hans Hjerte er ſom Bog, ſmeltet i hans Andre, — at det er ſønderbrudt, hedit, ſlaget ſom en Urt, fortørret, gjennemboret, — at hans Hjertes Angelt er ſtore, — at det ſlaar heftigt, — at det har forladt ham (Pſ. 22, 15; 34, 19; 39, 4; 102, 5; 109, 22; 143, 4; 25, 17; 38, 11; 40, 13). En anden gudsfrygtig Perſon ſagde til en Ven, efter at han i Guds Kraft og ved Hans Hjælp havde overſtaaet en haard Anfegtelſe: Havde jeg intet Andet, ſom overbevifte mit Hjerte om at den hellige Skrift er Guds Ord, ſaa vilde det være mig nok, at den ſaa nøie beſkriver de bekymrede og bedrøvede

*) 3die Del, 14de Bræd., § 26.

saavel som de af Gud udfriede og glædede Hjertets inderste Grund og Tilstand, hvilket ingen menneskelig Forstand saaledes kunde gjøre. Jeg har ogsaa heri befundet, at Manden er Sandheden (1 Joh. 5, 6). I en saadan Tilstand bliver hele Legemet udtæret og aldeles kraftsløst og affældigt, saa at de, de bedrøvede Mennesker, blive blege og se elendige ud som Dig, ihvorvel Nogle formedelt den forbigaaende Hede, der indfinder sig hos dem og undertiden stiger op i deres Ansigt, ogsaa kunne se ildrøde ud, men derhos klage over at de da fornemme den største indvortes Angest, hvor Nogle skjælve og bæve som et Løv, naar Angesten kommer over dem. Jeg tilligemed nogle andre gudsfrygtige Hjertter var saaledes for ikke længe siden Bidne til, at en Soldat, der forresten var et ungt og stærkt Menneske, men som var bleven tvungen til Krigstjeneste og med Magt holdtes dertil, og desaarjag nedfank i stor Sørgmodighed og haard Anfegtelse, pleiede ved indtrædende Angest at skjælve og ryste, saa at man ikke kunde betragte ham uden Medlidenhed. Saaledes kan man da forstaa og forklare de Helliges Talemaader i Skriften, naar de sige, „at de ere som et henveiret Blad og tørt Straa, et vanjmægende Land, — at deres Ben ere hængende og deres Livsjaft forsvunden som ved Sommerens Tørke, at deres Kjøb og Hjerte forsmægter“, og Deslige (Job 13, 25; Ps. 143, 6; 32, 3. 4; 73, 26).

§ 18. Vi have hidtil sagt forfærdige Ting om de aandelige Anfegtelser, Ting, som ogsaa hos de Uerfarne og Uem, som den naadige og barmhjertige Gud indtil nu har forfærdiget deror, kunne vække Rædsel, naar de høre Uer læse det. Det Tungeste og Skrækeligste staar imidlertid endnu tilbage, nemlig, at deslige Anfegtelser, efter hvad de bedrøvede Hjertter tro og vide,

medføre Tabet af det højeste Gode, Mangel paa himmelsk og guddommelig Trøst, Fornemmelsen af Guds Brede, Fortabelse fra Guds Ansigt, al Naades Unddragelse og Regtelse og Himmels fuldkomne Tillukkelse, saaledes som Profeten med tydelige Ord tilkjendegiver i vor Text. „Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjæl?“ siger han. Det hebraiske Ord, som her er oversat med at forkaste, har, ligesom dette, et særdeles Estertryk og betyder saa Meget som at søle Bæmmelse og Afsty for Noget og derfor sjerne og bortkaste det som noget Unyttigt, Modbydeligt, ikke skjotte om det, overgive det til Fiendernes Forgødtbefindende osv., ligesom det oftere sammenføies med andre haarde Ord, som naar Profeten siger: „Hvorfor, o Gud, har Du forkastet for bestandig? hvorfor ryger din Brede imod din Græsgangs Hjør?“ (Ps. 74, 1) Og paa andre Steder: „Du, Du har forkastet og forskudt; Du er for-tørnet paa din Salvede. Du har bortkastet Pagten med din Tjener (Du viser dig ikke anderledes end som om Pagten mellem Dig og din Salvede var aldeles ophævet;) Du har vanhelliget ned til Jorden hans Krone, osv. (Ps. 89, 39 flg.). „Du har forkastet os og ladet os blive tilskamme. — Du lader os vige tilbage for Fienden, og vore Hadere tage sit Bytte. Du giver os hen som Faar, der fortæres, og blandt Hedningerne adspredt Du os. Du sælger dit Folk for Intet, og Du sætter ikke Pris paa dem“, osv. (Ps. 44, 10.) Disse Klagemaal af Guds Folk anfører jeg fordi de her, hvor vi omhandle de aandelige Anfegtelser, give os en meget god Forklaring over det Ord forkaste, at nemlig den trofaste, naadige og barmhjertige Gud efter alt Udseende forlader og forstøder de Sjæle, som ellers ere Ham saa dyrebare og som Han har forhvervet sig til en Eiendom med sin allerkjæreste Søns Blod, overoser dem med Brede og Grum-

hed, med Skam og Skjændsel, med Trængsel og Angest, overgiver dem til deres Fienders Forgodtbefindende, lader al Trøst berøves dem og anstiller sig, som om Han ikke kjendte dem, eller som om de aldrig havde været Hans Faar og Børn, — som om Han aldrig havde sluttet nogen Pagt med dem; Han lader dem blive til en Spot og Latter for Verden, osv. Naar derfor vor Profet siger: Hvorfor, Herre, forkaster Du min Sjæl? — aa er Meningen den: Herre, min Gud, hvorledes gaar det til, at min Sjæl, som Du før har skattet og elsket saa høit, udvalgt og anstillet, — som alene havde Dig til sin Trøst, — som sukker efter Dig, længes efter din Hjælp, — som sætter din Naade over Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, den forkaster og forlader Du, som om den slet ikke vedkom Dig, — den er stedt i Angest og Rød, — den skjælver og bæver midt iblandt Helvedes Ulve, der omringe og heftigt angribe den; den raaber, den sukker, den klynker og klager; men Du tager Dig det ikke til Hjerter, osv.

§ 19. Han spørger endvidere: Hvi skjuler Du dit Ansigt for mig? — hvormed Han tilkjendegiver, at Gud undrager den ansejede og bedrøvede Sjæl al Trøst, ikke bønhører dens Bønner og Sukke, ikke lader den fornemme Hans Ords Kraft og lader den tabe den Hellig Aands indvortes Vidnesbyrd saavel som Forsikringen om Hans Naade, sin Bærneret og Forening med Christo. Thi efter den hellige Skrifts Talebrug forstaaes ved Guds Ansigt Hans naaderige og kjærlige Nærværelse, Hans kraftige og søde Trøst, Hans Fred og Glæde, hvormed Han husvaler og lykkeligjører de Troende i Christo Jesu; naar det derimod siges, at Gud skjuler sit Ansigt, saa betegnes derved Unddragelsen og Fordølgelsen af Hans Naade, Mangelen paa Hans Trøst, Tabet af Hans Fred og Ifke-Bønhørelsen af deres Bønner, hvilket

blandt Andet sees af hvad David paa andre Steder siger: „Gud være os naadig og velsigne os; Han lade sit Ansigt lyse hos os!“ (Ps. 67, 1) Ligeledes: „Stor er Kongens Vre ved din Frelse; Herlighed og Pragt lægger Du paa ham; thi Du sætter ham til Velsignelse evindeligt; Du fryder ham med Glæde for dit Ansigt“ (Ps. 21, 6. 7). „Lad dit Ansigt lyse over din Tjener; frels mig ved din Miskundhed, Herre; lad mig ikke beskjæmmes; thi jeg kalder paa dig“ (Ps. 31, 17. 18), hvor de Ord Naade, Velsignelse, Vre, Frelse, Miskundhed klarligen tilkjendegive, hvad der forstaaes ved Guds Ansigt saavel som ved dets Fordølgelse, at altsaa Meningen med den bedrøvede Profets Spørgsmaal i vor Text: Hvi skjuler Du dit Ansigt for mig? er: Du ved, Herre, at et ansejet Hjerter ingen Trøst finder uden hos Dig, i din Naade og Miskundhed, i din Hellig Aands Vidnesbyrd, i dit Ords Trøst, i Bønhørelsen af dets Bønner, i Tilflugten til Dig og din Hjælp; Du har ogsaa budet os at søge dit Ansigt (Ps. 27, 8) og lovet os Trøst, Hjælp og Redning. Hvorledes gaar det da til, Herre, min Gud, at Du nu undrager min arme og bekymrede Sjæl al Følelse af din Naade, al Trøst af dit Ord, al Kraft fra din Aand og lader mig bede, sukke, klynke og klage forgjæves?

§ 20. Endelig siger han: Glendig er jeg og Dødsens fra Ungdommen af; jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forslage. Over mig gaar din brændende Brede; dine Forsærdelser tilintetgjøre mig; de (din Brede og dine Forsærdelser) omgive mig som Vand den ganste Dag; de omringe mig tilfammen; Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted. Jeg beundrer af Hjertet disse Ord og Guds Helliges himmelske Bøstalenhed og eftertryffeligt Udtryksmaader, der formaa saa noagtigt at skildre et dybtbekymret og ansej

tet Hjertes Tilstand. Af, min Gud, hvilken kraftig Trøst yder det ikke, naar man ser, at Du kjender saaledes tilbunds vore bedrøvede Sjæles Glendighed, og at Du har ladet denne saa tydeligen beskrive ved dine Børns Mund og Pen, som have været før os! Nu vel, vi ville ogsaa til Andres Undervisning og Trøst betragte denne Tale noget nærmere. Profeten fremstiller deri dels sin Sjæls Angest og Trængsel, dels dennes Virkning, og hvad den virker hos ham selv og Andre. Om det Første siger han, at det ikke er nok med at Gud har forkastet ham og skjult sit Ansigt for ham; men Han lader ogsaa sine Forfærdelser og sin brændende Brede komme over ham. Hvad Guds Rædsler og Forfærdelser ere, kan man slutte sig til deraf, at disse Ord sædvanligvis sættes sammen med Mørke, med „Frygt, Angest og Nød“ (1 Mos. 15, 12; Job 15, 24; 18, 11). Det bruges om Ægypternes Hær, som Herren fra Afdø og Skjstøtten forfærdede (eller forvirrede). Den jødiske Historie-skriver Josefus beretter, at dette skede ved et stort Uveir, ved Storm, Regn, Lynild og Torden, hvorover Ægypterne bleve saa forfærdede, at de sagde: Lader os fly for Israels Ansigt! thi Herren strider for dem imod Ægypterne. Der siges ogsaa om de Ugudelige, som den retfærdige Gud pludseligen borttrykker i sin Brede, at de døde med Frygt for Helvede, med Samvittighedsangest og uden Trøst. „De gaa under og tage Ende formedelst Forfærdelse“ (Ps. 73, 19). Heraf sees, at en anfegtet Sjel istedetfor at faa et mildt Regn og en kjelig Dug fra Himmelen til sin Trøst og Husvælselse maa tage tiltakke med Mørke, sorte Skyer, Storm, Regn, Lynild og Torden, det er: med lutter Bredestegn, hvorved den bliver saa forfærdet, at den gjerne kunde ønske at fly ud af Verden.

§ 21. Det hænder undertiden med de bedrøvede Hjertes, at de komme i

Kirken for at søge Trøst og vedertvæge sin matte Sjel, og at Herren fører det saaledes, at Præsten enten holder en Lovprædiken og forfærder de Udbøfærdige og Sikre ved at true dem med Guds Brede og Helvede eller forøvrigt har Noget for om Guds Domme, om Døden og Deslige; da falder der lutter Forfærdelse, Frygt og Angest paa dem. Man har Exempler paa at anfegtede Personer efter at have hørt saadanne Prædikener og Forkyndelsen af Guds Unaade og Brede over de Ugudelige have sagt, at de nu havde hørt den retfærdige og forfærdelige Guds endelige Dom, og at Han havde føiet det saaledes, at de netop i denne Stund skulde komme i Kirken, for at de kunde faa at vide, hvad Han havde besluttet over dem, nemlig at overøse dem i Tid og Evighed med Brede, Trængsel og Angest. Det har ligeledes truffet sig, at en anfegtet Person har opslaaet Bibelen i den Hensigt at finde Noget til sin Trøst, og at han ved første Dietast har stødt paa et haardt Udsagn og en Trubsel af Gud imod de Ugudelige, hvorved han, som han har sagt, blev rammet og forfærdet som af et Tordenslag. Jeg kjender en gudfrygtig Sjel, som under en heftig Sygdom tillige efter Guds hellige og uransjagelige Raad blev oversalden af Sjæle- og Helvedeangest; han hørte engang en Tummel af nogle drukne Folk, der sværmede forbi, og herover blev han saa hjertelig forstrækket, som om Alt stod i lys Rue; det Ord evig randt ham, jeg ved ikke ved hvilken Foranledning, i Sinde og forfærdede ham saaledes, at han af Angest ikke vidste, hvor han skulde gjøre af sig, og sagde vist de hundred Gange efter hverandre: Af, evig, evig, evig for-tabt! saa skal jeg da være evig, evig, evig forkastet! Dette sagde og raabte han høit med saadan Angest, at han blev bleg som et Lige, uagtet han før havde været meget hed, og saa at han begyndte at

svede Angstens Sved og frembød et Syn, som man ikke kunde betragte uden Taa-
rer. Den Samme formanede sine om-
kringstaaende Søffende og Venner til
Endrægtighed og inderlig Kjærlighed, idet
han derhos foreholdt dem, hvad der for-
tælles om en Konge, nemlig at han lod
bringe et Knippe Pile og bød sine Søn-
ner at sønderbryde det hele Knippe; da
de imidlertid ikke kunde gjøre dette, bød
han dem at udtrække og sønderbryde den
ene Pil efter den anden, hvilket de med
stor Væthed gjorde, hvormed han vilde
lære dem at dersom de holdt trofast sam-
men i Enighed, vilde de være uovervin-
delige; skilte de sig derimod fra hveran-
dre, saa kunde deres Fiender let overmande
dem. Dette foreholdt den syge og anfeg-
tede Sjæl sine Søffende og sagde tilsidst:
Jeg, jeg Glendige, bliver nu som en
Forstødt og Forfudt reven ud af dette
Knippe og for mine Synders Skyld ifølge
Guds retfærdige Dom kastet i den evige
Ild, og derpaa gjentog han sit evig,
evig, evig! til største Bedrøvelse for sine
Paarørende, hvilke dog senere tilligemed
ham bleve glædede med et naadigt Blik
af Gud og med forønsket Hjælp.

§ 22. Vel ved jeg, at Satan i saa-
danne Tilfælde gjør det Meste, Moget,
hvorom vi med Guds Hjælp snart skulle
tale nærmere. Men vor Text kalder
alligevel saadan Angest og Frygt Guds
Brede og Forfærdelser, fordi Han tilste-
der dem og af vigtige Marsjager lader
dem komme over Hans Egne, og deslige
Eksempler tjene altsaa til at forklare de
Ord, vi her have for os: Jeg bærer
dine Rædsler; jeg maa forsage; over
mig gaar din brændende Brede, osv.
Det hænder ogsaa ofte, at naar de An-
fegtede lukke sine Dine og søge nogen
Lettelse i Sønnen, forfærdes de af gru-
elige Drømme, saa at det tykkes dem,
at Satan staar i rædsom Skikkelse foran
dem eller allerede har grebet dem, kastet
en Strikke om deres Hals og vil slæbe

dem bort, eller at de blive styrtede fra
et høit Taarn ned i Vandet eller i en
Ild, saa at Vandet eller Luerne slaa
sammen over dem, — ved hvilke Leilig-
heder Satan atter driver sit Spil; men
fordi Herren tillader det, tilskriver Job
Ham det og siger: „Naar jeg siger:
Min Seng skal trøste mig, — mit Leie
skal hjælpe mig at bære min Kummer,
da forfrækker Du, o Gud, mig ved
Drømme, og ved Syner forfærder Du
mig. Og saaledes vælger min Sjæl at
kvæles, Død hellere end mine Ben“
(Job 7, 13. 14. 15). Der gaar un-
dertiden et haardt Uveir over det Sted,
hvor de leve, og Ingen forfærdes mere
derfor end de, fordi de tro, at den ret-
færdige og store Gud netop har sendt
det for deres Skyld og nu har til Hæn-
sigt at kaste dem med en Storm, med
Synild og Torden i Helvede. Dog be-
høver det ikke altid at være stærke Tor-
denskrald, der saa heftig forfrækker dem
og bringer dem til at skjælve og bæve;
et Klokkeslag, som de høre uventet og
naar de sidde i sine dybe, bedrøvede
Tanter, ja en Stol, som et Varn kommer
til at vælte, kan stundom gjøre, at de
blive saa forfrækkede, at de blegne og
skjælve som et Aspeløv. Det falder dem
ogsaa ofte ind, og de anse det for utvivl-
somt, at ei alene Gud, men ogsaa alle
Skabninger ere fortørnede paa dem, ivre
imod dem for sin fornærmede Staber,
raabe Af og Ve over dem og paa al
Magt ville have Livet af dem. De mene,
at det fornemmelig er de, Skabningen
sukker over og er kjed af at tjene (Rom.
8, 22). En Mand, som var stedt i
haarde Anfegtelser, klagede engang for mig
over at han i sin Angest troede fuldt og
fast, at Solen skammede sig over ham, som
et utaknemmeligt, forkastet og forban-
det Menneſke, hvisaarſag han kun sjæl-
den kom ud af sit Bærelse og til Dyret,
og var han nødt til at begive sig ud,
saa gik han med nedslagne Dine og sæn-

tet Hoved, idet han ikke agtede sig værdig til at se paa Solen eller befinnes af den.

§ 23. Om en engelst Jomfru i London ved Navn Sara Wights fortælles i Beskrivelsen over hendes Anfegtelse*), at en anden bedrøvet Kvinde klagede for hende over at hun ikke kunde gaa med Sikkerhed paa Gaden; thi det forekom hende bestandig, som om Noget vilde falde ned og ihjelslaa hende, hvortil den nævnte Jomfru, der nu var befriet for sin Anfegtelse, svarede: Naar jeg (i min Trængselstid) gik over Gaden, tyktes det mig, at Jorden vilde aabne sig og opsluge mig. Da man spurgte denne Sidste, om hun nu elskede Gud høiere end før, svarede hun, at hun ikke kunde mindes, at hun tilforn havde elsket Ham. Jeg nærede, jagde hun, ingen Kjærlighed hverken til Skaberen eller Skabningerne; de vare allesammen mine Fiender. Alt, hvad jeg dengang saa hos Gud, var, at Han var min Fiende. En anden anfegtet Kvinde sagde efter at have erholdt Trøst og Redning af den barmhjertige Gud, at hun ikke havde haft noget godt Hjertelag mod Noget eller Noget, af hvad Navn nævnes kunde, hverken i Himmelen eller paa Jorden, ei heller nogen Tillid. dertil; Alt havde været hende ubehageligt, grueligt, modbydeligt; ja, naar hun rigtigt skulde beskrive sin Elendighed, saa havde hun været tilmode, som om hun hang og svævede mellem Himmel og Jord, over steile Klipper, dybe Kløfter og Bunde og holdt sig med den ene Haand i en skrøbelig Gren, der truede med at brækkes, saa at hun levede i bestandig Dødsangest. Luther skriver paa sin sædvanlige Maade meget eftertryffeligt om denne Elendighed, som en Mand, der ogsaa i denne Henseende havde megen Erfaring: Djævelen kan ikke taale Guds Ord, ligejaalidt som dem, der holde og lære det;

han gaar løs paa dem enten i Livet eller i Døden; i Livet gjør han det ved de store Anfegtelser af Troen, Haabet og Kjærligheden til Gud; da kan han jaaledes beleire og bestorme et Hjerte med Forfærdelse, Tvivl og Mishaab, at det er nær ved at sty, hade og bespotte Gud, og saa at det forekommer en elendig Samvittighed, at Gud, Djævel, Død, Synd, Helvede og alle Skabninger ere Et og det Samme og ere allesammen dens evige og uophørlige Fiender. En anden Lærer i vor Kirke*) skriver følgende mærkelige og træffende Ord om denne Sag: O Smerter over alle Smerter, naar den anfegtede Sjæl i enhver yndig Skabning, i enhver, selv den deiligste Blomst og grønne Plante ser Helvede og gruelige Djævelsjæs, — naar den tror at blive anklaget, forfærdet og fordømt af Sol, Maane, Stjerner, Himmel, Luft og Vand, af alle Regndraaber og omflyvende Støvgran, — naar den ikke længer fordrifter sig til at møde Gud, Herren, ja ei engang formaar at frembringe et Suk og Ak, — naar den ene og alene ønsker at blive forvandlet til en Dgle eller en anden foragtelig Orm, der kryber elendig om i et uhumst Skarn, — naar den inderligt ønsker at blive aldeles tilintetgjort og tabe sin Tilværelse! osv.

§ 24. Af alt dette vil forhaabentlig noksom sees, hvad de Guds Rædsler og Forfærdelser ere, som den anfegtede Sjæl klager over; men den bruger endnu et Ord, som ikke er mindre mærkeligt, idet den siger: Over mig gaar din brændende Brede. Om denne Guds Brede taler Skriften paa andre Steder overmaade eftertryffeligt: „Jorden rystede og bævede, og Bjergenes Grundvolde skjælvede, og de rystede; thi Han vredebes. Der opgik Røg af Hans Næse, og Ild fra Hans Mund fortærede“ (Ps.

*] Udgiven af Genr. Jesse.

*] Mikael Havemann.

18, 8. 9). „Se, Herrens Navn kommer langtfra; Hans Brede brænder, og Byrden er tung; Hans Læber ere fulde af Fortørrelse, og Hans Tunge er som en fortærende Ild; og Hans Aand er som en Bæk, der løber over, — der rækker indtil Halsen. — Herren skal lade høre sin majestætiske Røst og lade se, at Han nedlader sin Arm i sin Brede Grumhed og med en fortærende Ildslue, med Udspreddelse og Vandstøl og Haggelstene“ (Esai. 30, 27. 28. 30). Og paa et andet Sted siger Herren: „Over dem vil jeg udøse som Vand min Harm. Jeg blev dem som en Løve; som en Parder lurar jeg ved Beien. Jeg vil møde dem som en Bjørn, der er berøvet sine Unger, og sønderrive deres Hjertes Lufte, og jeg vil fortære dem der som en Løvande“ (Hos. 5, 10; 13, 7. 8). Disse skrækkelige Ord ere vel talte til de Ugudelige og Ubodsfærdige; men da vor Text og mange andre Steder i Skriften lære, at ogsaa de Gudsfrygtige ofte efter Guds hellige Raad og Villie maa smage og føle Hans Brede, saa tjene de til at forklare de ansejede og bedrøvede Sjæles Klage, hvilke ikke vide og føle Andet end at Gud i Brede har forstødt dem. De klage ei alene over „at Herren har forladt dem, og Herren har glemt dem“ (Esai. 49, 14), — „at de ere revne bort fra Hans Vine, — at Han skjuler sit Ansigt for dem“ (Ps. 31, 23; 13, 2), — at Han skjuler sig med en Sky, saa at der ikke kan komme Bøn igjennem“ (Begr. 3, 44), — „at Han har forglemt at være naadig og har i Brede tillukket sin Barmhjertighed“ (Ps. 77, 10), men ogsaa over „at Han forvandler sig til en Grusom imod dem (Han viser sig som en forbitret, grusom Fiende imod dem eller som en Løve, Bjørn, Parder), — at Han med sin Aands Styrke staar dem fiendtlig imod, — at Han kaster dem hen i Leret, saa at de ligne Støv og Aske, — at Han

lader dem smelte hen“ (Han lader sin Bredeild saaledes angribe deres Hjerte, at det omfider bliver som smeltet Bly eller som en Malm, der tilsidst bliver flydende af Gløddilden — Job 30, 19 — 22; Ps. 32, 15), — at Han forskriver Bitterheder over dem (saadanne Ting, som ikke kunne føre Andet end Frygt, Angest og Forsædelse med sig, hvilket man kan forklare ved Villedet af Dommere, som affige en streng Dom over en Misdaed, eller ved Tildragelsen med Belshazzar, hvis bitre Døds- og Forkastelsesdom den himmelske Haand skrev paa Væggen, saa at han skiftede Farve og blev saa forfærdet, at hans Lænders Aand bleve slappe og hans Knæer stødte imod hinanden (Job 13, 26; Dan. 5, 5. 6). De Ansejede forekommer det, at Herren ei alene har skrevet deres Forkastelses- og Dødsdom paa Væggen, saa at de ikke se Andet end bitre og sorgelige Aamindelser derom for sine Dine, hvorjomhelst de vende sig hen, men ogsaa paa deres Hjertes Tavler, saa at de ikke kunne tænke Andet end at de ere evindeligen forstødte, forkastede og forladte, — „at Han har sat dem op til Maal for sig, og at Hans Pile (der ere forgiftede og desaaarsag volde saameget større Smerte) have sænket sig ned i dem“ (Job 16, 12; 6, 4; Ps. 38, 3), — „at Han fornyer sine Vidner (Smertterne, Angesten, Forsædelsen, der vidne om Hans Brede) imod dem, forøger sin Fortørrelse imod dem og sender flere nye Stærer og en større Hær imod dem“ (Job 10, 16. 17), — „at Hans Aand ligger Dag og Nat tung paa dem, og at der er intet Sundt i deres Kjød formedelst Hans Brede“ (Ps. 32, 4; 38, 4).

§ 25. Jeg har troet at burde noget vidtløftigere anføre disse vemodige Klagemaal, som Guds Hellige have udøst for Herren i sine Ansejtelser og Trængsler, dels, for at man derved kunde lære

at kjende, hvad Guds Brede er, og hvorledes den gaar over Sjelen og trykker, trænger og ængster dem, dels for at det skulde tjene de Anfegtede til Trøst at erfare, at denne, den allerhaardeste og bitreste Trængsel ogsaa har rammet andre Guds Børn, hvilke dog tilsidst ere blevne glædede med forønsket Hjælp og sød Trøst. For at imidlertid intet enfoldigt Hjerte skal støde sig over at der tillægges Gud Brede, Han som er „Kjærligheden selv og en Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud“ (1 Joh. 4, 8. 16; 2 Kor. 1, 3), der har givet sig selv det Navn, at Han er barmhertig og naadig, langmodig og rig paa Misfærdighed og Sandhed og bevarer Misfærdighed imod tusind Led og forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd, saa skal man lægge Mærke til, at naar der tilskrives Gud Brede og Grumhed, saa er dette ikke saaledes at forstaa, som om Gud bevægedes, forandredes og foruroligedes af Brede, ligesom et Menneſte, eller som om han var saaledes forbitret i sig selv, at Han af Fiendskab og Hævn-gjerrighed behandlede Menneſtene, som et vildt Dyr behandler sit Bytte; af nei! Gud forbliver i sig selv uforandret, ubevægelig og urokkelig i sin Kjærlighed, Godhed og Ro; men det er Hans Brede, naar Han unddrager Menneſtet sin Naade (enten til Straf eller til Prøvelse og Tugtelse), — naar Han tilbageholder sin Kraft, sin Glæde, sin Fred, sin Trøst, sit Lys, sit Liv og lader det hense og nedsynke i sin Synd og dens Kraft, i sin egen Elendighed, i sin Skøbelighed og sit Intet, i Mørket, i Helvede, i Døden, — naar Han lader Synden blive vaagen i Samvittigheden, — naar Han lader Sjelen føle og fornemme Lovens Forbandelse og Hans Trudsel, — naar Han overgiver den i Satans Vold enten timeligen eller for evigt. Ligesom Solen ligesuldt forbliver et lysligt Lys og uforandret i sit Skin, naar

den skjuler sig bag de tykke og mørke Skyer, der ryste, overøse og forfærde Jorden med Storm, Lynild, Torden, Hagel og Regn, saaledes forbliver ogsaa vor Gud, uagtet Han maa vrede, det er: true, forfærde, bedrøve, straffe, en evig, algod Gud og kjærlig Fader, i nær mod sine Troende, som Han har elsket og udvalgt i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt. Disse bedrøver, forfærder og straffer Han vel, idet Han unddrager dem sine Naadeblik og lader Mørke, Angest og Trængsel oversalde dem; men ikke desto mindre forblive de indeslattede i Hans Naade og Kjærlighed. „Han tugter dem vel haardt; men til Døden hengiver Han dem ikke“ (Ps. 118, 18). „Han forlader dem et lidet Dieblik; men Han samler dem atter (naar de blive forstræmte af Djævelen, Verden og Helvede, som Faar af Ulve) med store Barmhertigheder. Det Lidet, Bredden varer, skjuler Han sit Ansigt et Dieblik for dem; men Han forbarmer sig atter over dem med evig Misfærdighed“ (Esai. 54, 7. 8), — hvorom vi skulle tale videre i det Følgende, om Gud vil.

26. Der er endnu noget Mere i vor Text, som med Hensyn til den troende Sjels aandelige Trængsler bør betænkes, nemlig deres Storhed og Mængde saavel som deres Langvarighed og sorgelige Virkninger. Deres Storhed og Mængde tilkjendegiver Profeten, naar han siger: Du (din Brede og dine Forfærdelser) omgibe mig som Vand; de omringe mig til sammen. Det er almindeligt i den hellige Skrift, at de aandelige og legemlige Trængsler sammenlignes med Vandene, Bølgerne og Boverne, saaledes som vor Profet siger paa et andet Sted: „Vanddyb raaber til Vanddyb ved dine Vandstrømmes Røst; alle dine Bover og dine Bølger gaa over mig“ (Ps. 42, 8), og atter paa et andet Sted: „Frels mig, o Gud; thi Vandene ere komne indtil Sjelen. Jeg er nedsynket i Dy-

bets Dynd, hvor der intet Fodfæste er; jeg er kommen i Vandenes Dyb, og en Strøm overskyller mig" (Ps. 69, 2. 3). Den gudsfrygtige Arnd har syndigt forklaret denne Vignelse med følgende Ord: Ligesom Vind og Bølger bruse paa Havet, naar der er Storm og Uveir, og Boverne snart føre Skibet i Hoiden, snart ned i Dybet, saa at man paa alle Sider ikke ser Andet end Afgrunden, som om den ene Afgrund raabte til den anden med stor Bruisen til Høire og Venstre, og saa at man tror, at nu vil man synke og de høie Bølger falde over Skibet og skjule det, saaledes gaar det ogsaa til indvortes i Hjertet under haarde Ansegtelser: da kommer stedse den ene skrækelige Tanke over den anden, og Frygt og Angest; da vil man synke ned i Fortvivlelsens Dyb; snart kommer en anden Tanke, som atter hæver den arme Sjel iveiret; snart oplader den store Røds Afgrund sig, saa at man tænker, at alt Haab er ude; snart aabner den guddommelige Barmhertigheds Afgrund sig. — Det er vel sørgeligt nok, naar Noget kommer i Vands Rød og ingen Hjælp faar, men maa drikke Vandet i sig og ynkelsen dø og sætte Livet til; men det naaer dog ikke indtil Sjelen. — Derimod er det andre Bænder, som ville opsluge den arme Sjel; det er Helvedsvandene, Frygt, Angest, Forsærdelse, Fortvivlelse, som Guds Aand paa andre Steder kalder Ondskabens Bætte og stiller jammen med Dødens og Helvedes Rieb (Ps. 18, 5. 6) og som den gamle Slange skyder som en Strøm efter en gudelskende Sjel, for at den skal drukne (Mat. 12, 15). Efterdi disse Bænder siges at udstydes af Dragens Mund, medføre de en djævelsk Ondskab og Forbitrelse og ere allehaande rædsomme, gudsbespottelige og fortvivlede Tanker, der fremkalde en usigelig Pine og Angest i Sjelen, som Ingen kjender uden den, som har følt den, og den, som har følt

den, formaar ikke tilstræffeligen at beskrive den med Ord. Der fortælles, at der i Keiserdommet Japan er et Sted, som Indbyggerne kalde Singok og Hol-lænderne Helvede, hvor et kogende hedt Vand bryder frem med stor Larm nedenunder et høit Fjeld og danner en Sø; dette Vand er saa skarpt og gennemtrængende, at det bortæder Kjødet ligetil Benene; ja, hvis man hælder for Meget deraf paa, trænger det igjennem hele Legemet, saasom det synes at være blandet med Harpir, Beg og Svovel; det giver derhos en ond, stinkende Damp fra sig. Med dette Vand have de hedenske Japanesere pleiet at pine de Christne; thi de have bragt dem hen til bemeldte Sted, opført Bordhytter paa de tæt ved Vandet liggende smaa Høuge og indsluttet dem, som bekjendte sig til det christne Navn, deri, for at de ved de Svoveldunster, som Søen udsender, skulde ængstes af Frygten for at kvæles. Man har ogsaa dryppet Lidt og Lidt af dette Vand paa det blotte Legeme og derhos idelig spurgt dem, om de endnu ikke vilde give Slip paa Christendommen. Ved denne Pinse ere Flere, som have lidt den i mange Dage, blevne saaledes tilredte, at Kjødet er raadnet paa deres Legeme, og saa at det har lugtet af dem som af forraadnede Lig. Dette er et forfærdeligt Vand; det maa ogsaa være en skrækelig Pine, de stakkels Men-nesker maa lide, hvorfor ogsaa meget Saa formaa at udholde den og at forblive standhaftige indtil Enden. Imidlertid er dette dog kun et naturligt Vand, som blot kan kvæle, brænde, æde og fortære; det Vand derimod, som Helvededragen med Guds Tilladelse udsjer over de gudelskende Sjele, trænger ei alene gjennem Marv og Ben, men ogsaa gennem Sjel og Aand og forarsager en sand og virkelig Helvedeangest og Helvedesmerter, som ingen menneskelig Forstand kan begribe og ingen Tunge udsige.

§ 27. Denne Pine er imidlertid ikke indskrænket til en Del af Sjelen alene; men, som vor Text siger, den gaar over den, den omgiver, den omringer den som et dybt og stort Vand, der allevegne slaar sammen over den og med sin Helvedskraft allevegne trænger ind paa den, ligesom ogsaa vor allertjæreste Forløser sagde, da Han fornam saadan Dødsfrygt og Helvedangest i Gethsemane: „Min Sjel er ganske bedrøvet (omgiven og overvømmet af) Angest, Sorgmodighed og Forfærdelse) indtil Døden“ (Matth. 26, 38). Ligesom et Menneske, der er faldet i et dybt Vand, Intet føler, Intet smager, Intet har om, over, ved og under sig uden Vand, der ogsaa trænger ind i Dinene, Ørene, Næsen og Munden, saaledes ved en haardt anfegtet og dybt bedrøvet Sjel hellerikke af Andet end Guds Unaade, Brede, Forbandelse, Rædsel, Frygt og Pine, hvori den saa at sige svæver og lever; thi ihvorvel der, som vi paa sit behørig Sted skulle omtale, er en skjult Guds Kraft hos den, som opholder den, saa at den ikke forgaar, og som virker en bestandig Sukken og Længsel efter Gud og Hans naadige Hjælp hos den, saa kan den dog ikke mærke eller fornemme den formedelt den overvættes Angest, hvormed den er overøst og omgiven. Den er ligesom de Mennesker, der falde i en stor Afmagt, hvori de vel endnu have Aande og Liv, men uden at de selv vide det, forinden de atter komme til Sands og Samling. Man kan sammenligne deres Tilstand med den gloende Døn, hvori de tre Mænd Sadra, Mesai og Abednego bleve kastede og som var saa stor, at de kunde gaa opreist i den Ild og Rue, der omgav dem, ihvorvel de formedelt Guds underfulde Kraft ikke følte den (Dan. 3, 25). Den anfegtede Sjel er vel ogsaa i Glendigheds Døn (Esai. 48, 10) og omgiven af Ild og Luer, men dog saaledes, at den efter Guds

uransagelige Raad føler deres Kraft i højeste Grad. Den ovenomtalte Jomfru sagde, da hun efter sin Udfrielse vilde beskrive den Tilstand, hvori hun havde været: Jeg befandt mig allerede til Sjel og Legeme i Ild og Svovel, ret som om al den Ild og Svovel, al den Tjære og alt det Beg, som er i London, havde brændt i lys Rue, og som om jeg havde gaaet midt i denne Ild; saaledes stod det til med mig.

§ 28. Og denne Angest og Nød varer ikke en kort Tid, mer: ofte mange Dage, Uger, Maaneder og Aar efter hverandre. Vor Text siger: Dine Rædsler og Forfærdelser omgive mig den ganske Dag, ligesom han paa andre Steder klager og siger: „Dag og Nat laa din Haand tung paa mig“ (Ps. 32, 4). „Mine Taarer ere min Mad Nat og Dag (Ps. 42, 4). „Jeg er plaget den ganske Dag og tugtes hver Morgen“ (Ps. 73, 14), og i Begyndelsen af denne Psalme: Herre, min Frelses Gud! Dag og Nat raaber jeg for Dig. Mærkværdigt er det tillige, at medens vor kongelige Profets Klagesange fordetmeste ere blandede eller ende med nogen Trøst og Udtalelse af Haab — som man kan se af den tredie, hvori han vel klager over sine Fienders Mængde, men dog indblander: „Du, Herre, er et Skjold omkring mig; Herren understøtter mig. Herrens er Frelsen“ (Ps. 3, 4. 6. 9), — af den sjette, hvori han efter et vemodigt Klagemaal tilsidst siger: „Herren har hørt min lydelige Graad; Herren har hørt min ydmyge Begjæring“ (Ps. 6, 9. 10), — af den trettende, hvori han efter at have fremstillet sin langvarige Glendighed og bedet om hastig Hjælp slutter med de Ord: „Men jeg forlader mig paa din Misfandhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse! (Ps. 13, 6), — af den to og firtiende, hvori han indskyder blandt sine klagende Ord og vedhænger dem: „Hvorfor er du nedbøiet,

min Sjæl, og bruser i mig? Vi efter Gud; thi jeg skal endnu prise Ham, mit Ansigt's Frelse og min Gud" (Ps. 42, 6, 12) — saa er der i denne, den otte og ottiende, næsten ingen Trøst at opdage; men ligesom han begynder med Sorg og Klage, saaledes ender han ogsaa dermed, som om Taarerne og Hjerteangesten ikke vilde tillade Profeten at tale eller skrive Mere, og siden dette er skeet efter den Hellig Aands Tilskyndelse og Styrelse, skal herved udentvivl tilkjendegives, at de bedrøvede Hjerter ofte under sine Bønner tabe Mæle, Kraft og Mod, fordi de ikke kunne sene nogen Ende paa sin Trængsel, men mene, at de maa drukne og omkomme deri. Herhen hører ogsaa Jobs Klage: „Jeg har maattet arve Forsængeligheds Aaeneder, og Lidelses Nætter ere mig tiltalte" (Job 7, 3), og vor Profets sorgmodige Ord: „Jeg er træt af min Raaben; udtørret er min Strube; mine Dine ere hentærede, idet jeg venter paa min Gud" (Ps. 69, 4), og vor Forløser's: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Langt borte fra min Frelse ere min Klages Ord" (Ps. 22, 2). Exempler lære, at de ansegtede og bedrøvede Sjeles Glendighed ofte varer ligesaa længe. Mikael Neander, en lærd og gudsfrygtig Skole-Rektor*), skriver om sig selv, at Satan holdt ham i fem Dage saaledes i sine Kløer, at dersom det havde varet en Dag til, maatte han nødvendigvis have forsmægtet. Joh. Matthæsius, den berømte Præst i Joakims-thal, maatte føle Helvedangest og Guds Brede og Forsærdelser i flere Uger, saa at han ikke kunde gaa ud, ikke lære eller prædike, ja næsten ikke taalte at se Dagens Lys. Matthias Flacius Illyricus, en navnkundig Theolog paa Luthers Tid, fortæller om sig selv, at han i hele tre Aar havde været stedt i haarde Ansegtelser, i hvilken Tid han fornam Guds

Brede, Djævelens Tyranni og hans mangfoldige gloende Pile, Syndens Magt og den gamle Adams Ondskab, hans Had og Ræsen imod Gud. I denne Tid mærkede han meget sjelden og kun en kort Tid den Hellig Aands Trøst, men ansaa sig for aldeles forkastet og ønskede sig ofte Døden.

§ 29. Hieronymus Weller, Doktor i Theologien, skriver i den Gravskrift, han forfattede over sig selv:

Me colaphizavit Satanas noctesque diesque;
Nulla quies membris est sæpe data meis, &cet.

Meningen er, at Satansengelen slog ham paa Munden Nat og Dag, og at han ofte ikke havde nogen Ro for ham. Den engelske Jomfru Sara Wights, som vi allerede mere end engang have omtalt, maatte holde fire Aar ud i sine haarde Ansegtelser, hvilke hun selv, som før meldt, beskriver som en Glødbild og et sandt Helvede. Om Fru Agnes, Grevinde af Barby, fortæller Mag. Nikolaus Bertram, at hun ved sine flittige Bønner og uafsladelige Baaftalder bragte det hellige Evangelium til Grevsfabet i sin Tid, hvisaarjag Djævelen (med Guds Tilladelse) anfaldt hende saaledes, at han i Sandhed maatte sige, at en mere ansegtet og bedrøvet Kvinde havde han ikke seet paa Jorden, havde ogsaa lært mere Theologi af hendes aandelige Ansegtelser end paa noget Universitet, idet hendes omme Samvittighed, gudsfrygtige Hjerte og hede Taarer havde tvunget ham til ideligen at søge Trøst og Beshyttelse for hende imod alle gloende Pile og øve sig selv tilligemed hende i at modstaa den Onde og leve gudsfrygtigt, hvorfor hun hellerikke vilde tilstede ham at forlade Grevsfabet, forinden han havde nydet hende Bistand ved hendes Endeligt, der indtraf den tolvte December femten Hundred otte og femti; dette gudsfrygtige grevelige Hjerte havde siddet syv Aar i Satans Sigte. Dr. Selneker skriver, at han har kjendt en gammel Mand og

*) Rektor: Bestyrer.

trofast, gudfrygtig og lærd Sognepræst, som ofte klagede med Taarer over at han baade under sine Prædikener og ved Uddelingen af den hellige Nadverd flere Gange blev saare ængstet og mod sin Villie, ja med skjælvende og modstræbende Samvittighed ægget til afskyelige Gudsbespottelser; med denne Anfegtelse havde han nu kjæmpet i tredive Aar. Man finder endnu Menneſker, som man næsten aldrig ser glade og som maa taale Satans Munddaffe og gloende Pile i mange Aar, ligesom da en vis Mand engang sagde til mig: Det er vel overmaade trøsteligt, at Gud forsøgte Abraham, alle Troendes Fader, for at prøve hans Tro og fremstille ham til et Exempel for Andre og befalede ham at slagte og ofre sin enbaarne og kjære Søn, og i Særdeleshed, at Abraham maatte rejse i hele to Dage og først paa den tredie kunde se og naa det Sted, som Gud hertil havde bestemt, i hvilken Tid han uidentviol havde en heftig Kamp med Djævelen, sin Fornuft og sit eget Kjød og Blod, hvori dog Guds Aand og Kraft styrkede ham og hjalp ham at vinde Seier (1 Mos. 22, 1 flg.); ei heller vilde de anfegtede og bedrøvede Sjele for meget Guld og Sølv savne i det Nye Testament Beretningen om den kananæiske Kvinde og hvorlunde Herren i Begyndelsen viste sig meget uvenlig og haard imod hende, ikke svarede hende et Ord, ikke agtede paa Disciplenes Forbøn og tilsidst, da Han havde skjult sig for hende i et Hus, og hun kom og faldt ned for Ham og sagde med klagenende Stemme: Herre, hjælp mig! sammenlignede hende med en Hund og lod, som om Han slet ikke vilde vide af hende og Intet havde med hende at gjøre; men imidlertid varede dog Abrahams Forsøgelse ikke længere end tre Dage og den kananæiske Kvindes (efter hvad man af Fortællingens Omstændigheder kan slutte) ikke længere end en Timeſtid; derfor er der

intet Trøsteligere for mig og mine Lige, som maa sidde og svede mange Aar i Anfegtelseskolen, end Apostelen Paulus's Exempel, idet han, som det syntes, fra Begyndelsen af sit apostoliske Embede eller ialfald efter sin Henrykkelse indtil den tredie Himmel, som efter de Lærdes Udrekning skede omtrent otte eller ni Aar efter hans Omvendelse, maatte taale Mundslag af en Engel Satan, føle en Torn i Kjødets og uagtet sine inderlige Bønner drages med denne Glendighed ligetil sit Livs Ende; denne Beretning, sagde den ovennævnte, i Anfegtelser veløvede Person, vilde jeg ikke undvære for mange Tusind Stykker Guld og Sølv, saasom jeg maatte forſage og forsmægte i mine mangfoldige aandelige Trængſler, dersom jeg ikke ved den dyrebare Apostels Exempel forviſedes om at man kan være i Naade hos Gud, ja en tro og nyttig Tjener for den Herre Jesus og Hans Kirke, omendſkjønt man bliver plaget af Satan med hans heftige Anløb og gloende Pile. O, hvor ofte have ikke den Herre Jesu Ord: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 9), husvalet, vederkvæget og styrket mit bekymrede Hjerte og min udmattede Sjel!

§ 30. Hvad nu denne Sjælens Forſtættelse fra Gud, denne Guds Anſigts Fordølgelse, denne Guds Forfærdelse og Brede, der gaar som et dybt, vidt og bredt Vand over Sjelen og omgiver og oversvømmer den, virker, derom ville vi senere tale paa et paſſende Sted, efter at vi endnu have anført Et og Andet, som henhører til Betragtningen af de store aandelige Anfegtelser. For Diebliffet antager jeg at det af det hidtil Sagte er aabenbart, hvad der er den aandelige Trængſels ſande Høide, det haardeste Stød for de bekymrede Hjerte, den største Torn paa den Tornekrone, der er paaſat de anfegtede Sjele, den tungeste Bægt, den største Sten,

jom er hængt ved dem i deres aandelige Pinjel, nemlig Forstødelsen og Forkastelsen fra Guds Ansigt og det, at de ikke kunne forestille sig Andet end at de have tabt Gud, den Herre Jesum og den Hellig Aand tilligemed al Naade, al Kjærlighed og al Trøst, — at der intet Andet lyder i deres Hjerter end: Gud støtter ikke om dig, — Gud vil ikke vide af dig, — Han har forglemmt dig, — Han har forkastet dig formedelst din Utaknemmelighed og Ulydighed. — Dit haarde, fikre, gjenstridige urene Hjerter, denne Møgdam, denne Mordergrube, denne Horekippe, dette Tilholdssted for Slanger og Dgler, denne giftige Kilde til saa mange ugudelige og bespottelige Tanker, denne Afgrund af al Løgn og Falskhed, denne forbandede Alger, der efter saameget Naadesregn ikke har baa-ret Andet end Tidsler og Torner, er Ham nu en Bederstygghed; Han giver ikke mere vende sit Die dertil; Han ser, at der ikke er noget Bedre for det end at blive kastet i Helvedes Ild og brænde evindeligen, men dog ikke opbrændes. Derfor har nu Gud givet dig hen i et forhærdet Sind; Han har vendt sin Naade og Barmhertighed fra dig; Han har udsløttet dit Navn af Livets Bog; Kristus har ophørt at bede for dig; den Hellig Aand er vegen fra dig, hvilket lettelsen skjønnes deraf, at du ikke mere mærker nogen god Bevægelse, nogen trøstelig Tanke hos dig, og deraf, at dit haarde Hjerter ikke længer er modtagelig for nogen Undervisning eller Trøst. Hvi raaber du da længe, siden Gud ikke vil høre dig? hvi sukker du? hvi klynker du? hvi græder du? Det er Altsammen for sent; du staar ikke mere til at hjælpe; Naadens Dør er tillukket; Tiden er forløbet; der er et stort Svælg befæstet mellem dig og Ham; dine Udyder skille Gud og dig fra hinanden, og dine Synder skjule Hans Ansigt for dig, saa at du ikke længer bliver bønhørt.

§ 31. Dette er nu skrækkeligt at høre og læse, men uudsigelig smerteligt at erfare, og det var umuligt, at noget Menneſte kunde ſtaa ſig imod diſſe Hjerteſtød og beholde Livet, derſom ikke Gud opretholdt det ved ſin ſkjulte Kraft. Naar Gud, ſiger den erfarne Arnd, vel ſtraffer ti: eligen og tager Legeme, Guds og Vre, men Sjelen endnu beholder ſin Trøſt og ſit Haab, ſaa er dog Alt et naadigt og faderligt Niſ, en Reſſeſſe i Naade; thi hvad ſpørger en troende Sjel efter Himmelen og Jorden, naar den beholder Gud? Den maa ſaa alligevel engang tage og forlade det Timelige. Men naar Gud angriber Sjelen og lader den føle Helvedangſt og tager ſin Trøſt bort, — det er den rette Guds Brede (en Fornemmelse deraf), og en Forſmag paa Helvede, i hvis Sted et Menneſte heller vilde lide alt timeligt Kros. Giver man Agt paa Guds Hellige, ſom Hans Ord fremſtiller for os, ſaa vil man finde, at de have været frimodige i alt Kros og al Trængſel, ſaalænge Himmelen endnu viſte dem et venligt og faderligt Ansigt og de vare forviſſede om den guddommelige Trøſt; derfor ſiger David: „Jeg hører Manges Bagtaleſe; der er Rædſel trindt omkring; idet de raadſlaa tilſammen imod mig; paa at tage Livet af mig pønſe de; men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg ſiger: Min Gud er Du; i din Haand ere mine Tider. — Lad dit Ansigt lyſe over din Tjener; frels mig ved din Miſkundhed“ (Pſ. 31, 14—17), og paa et andet Sted: „Og nu, hvad bier jeg efter, Herre? Min Forventning er til Dig. — Jeg forſtummer; jeg oplader ikke min Mund; thi Du har gjort det“ (Pſ. 39, 8. 11), og Aſaf: „Hvem har jeg i Himmelen, og lige med Dig har jeg ikke Lyſt til Noget paa Jorden. Forſmægter end mit Kjød og mit Hjerter, ſaa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindel- lig. Men for mig er det godt at være

nær hos Gud; jeg sætter til den Herre Herre min Lid" (Ps. 73, 25. 26. 28), og Jeremias: „Vær mig ikke til Forstrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag" (Kap. 17, 17). Denne Profet maatte lide saare Meget i sit Embede, hvorover han ofte fører vemodige Klagemaal. Hans Brødre og nærmeste Naarsørendte foragtede ham og skrege efter ham (Kap. 12, 6). Han udbryder en Gang: „Ve mig, min Moder, at du fødte mig, en Mand, mod hvem alt Landet fives og trætter" (Kap. 15, 10), og siger til Gud: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale (til at blive din Profet). Men jeg er desaaarsag den ganske Dag til Vatter; hver af dem spotter mig" (Kap. 20, 7). Han overvinder imidlertid Alt ved Forvisningen om sin Guds Naade og ved Hans Trøst. Derfor siger han: Vær mig ikke til Forstrækkelse; Du er min Tilflugt paa en ond Dag, — som om han vilde sige: Lad Landet fives og trætte med mig, — lad Konger, Tyrster, Præster, Venner og Fiender forfølge, bedrøve og ængste mig, — lad Djævelen og Verden gaa løs paa mig saa meget, som Du, min Gud, tillader: jeg vil dog ikke ændse det, — jeg vil dog være og blive din tro Tjener og gjøre, hvad du befaler mig; men, min Fader, efterdi Du er min eneste Tilflugt i Nøden, saa vær mig kun ikke til Forstrækkelse, — unddrag mig ikke dit naadige Afsyn, din vederkvægende Kraft og søde Trøst! Ser, mine kjæreste Sjele, hvorledes Guds Børn gjøre en Modsatning mellem Gud og Verden og erklære, at de gjerne og gladeligen ville forlade Alt i Verden og taalmodigt lide Alt, samt at de lettelligen skulle overvinde Alt, naar de kun maa beholde Gud og Hans Naade, have en fri Afgang til Ham i Nøden og blive glædede med Hans Ansigt's Lys.

§ 32. Herhen høre ogsaa Apostelen's Ord, naar han siger: „Hvo skal kunne

stille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forfølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? — — Men i alle disse Ting mere end seire vi (vi have endnu Kræfter tilbage, — med vor Frimodighed hæve vi os høit over alle saadanne Gjenvordigheder, som voldes os af Djævelen og Verden, — vi skulde dog gaa af med Seieren, om de end gjorde os det endnu mere broget end hidtil; dette er vistnok meget sagt af et saadant strøbeligt, usselt og elendigt Menneke, som Apostelen var for Verden; men hvorfra tager han dette Mod, denne Seier, denne Kraft?) ved Ham, som os elskede (ved den Herres Jesu Naade og Kraft, Han som har elsket os saa høit, at Han har vovet sit Liv og Blod paa os, — som endnu elsker os og i al Evighed vil elske os); thi jeg er vis paa at hverken Død, ei heller Liv, — — ei heller nogen Skabning skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 35 flg.). Men naar nu en anfegtet og af Djævelen ængtet Sjel ei alene Intet ved af Guds Kjærlighed og har tabt al Fornemmelse deraf og Forsikring derom, men endog intet Andet mærker end Hans Brede og Unaade, naar dens Tilflugt paa den onde Dag er den til Forsværdelse og forvandlet til en Grusom imod den, — naar Han siger til de bedrøvede Hjerter: Hvad har jeg med dig at gjøre? — naar Han lader Legeme og Sjel forsmægte og alligevel anstiller sig, som om Han ikke vilde være Hjertets Trøst og Del, og som om alle dets Sukke, Taarer, Bønner, Paakaldelser og Klager ikke vedkom Ham, osv., saa tænker Eder, hvorledes de Elendige og Anfegtede maa være tilmode! Naar et Barn er sygt, saa er dets Bedervedelse Moderens Skjød og Bryst; naar det gaar en gudfrygtig Uegtemand imod udenfor Huset, saa glæder han sig ved sin Mages trofaste, stiltiende, venlige og

trøstefulde Mund; naar et christeligt Hjerte har en Bekymring, saa tager han sin Tilflugt til en tro og erfaren Sjelehyrde; men hvorledes vilde vel det syge Barn bære sig ad, dersom Moderen ikke vilde tage det paa sit Skjød, men støde det fra sig og tiltale det med haarde Ord? Hvorledes vilde Ægtefællen blive tilmode, dersom hans Mage vilde spotte ham og sige: Det var ret; det har jeg længe undt dig? hvorledes vilde et bedrøvet Hjerte befinde sig, dersom Præsten vilde overfjænde ham og med uvenlige og bebreidende Ord vise ham fra sig? Thi Intet gjør mere ondt end naar man hos dem, hos hvilke man søger Trøst og Lindring, kun finder mere og større Bedrøvelse. Sluttes Eder da heraf til, hvorledes de ansejede Sjæle maa være tilmode, som ikke kunne spore noget Andet end Unaade og Brede hos Gud, fra hvem al Hjælp kommer og som er den sikreste Tilflugt for Alle, der forlade sig paa Ham, — naar Han, som de ansaa for sin eneste og største Trøst, unddrager dem al Trøst! Det er, som om Solen intet Lys, Jorden ingen Varme, Brønden intet Vand, Jorden intet Brød og ingen andre Frugter vilde give.

§ 33. Evangelisten Matthæus siger: „Se, en kananæisk Kvinde kom fra Tyrus's og Sidons Egne, raabte og sagde til den Herre Jesus: Herre, du Davids Søn, forbarm Dig over mig! min Datter plages ilde af Djævelen,“ og tilføjer: „Men Han svarede hende ikke et Ord“ (Matth. 15, 21 flg.). En bekendt aanderig Lærer i vor Kirke gjør herved følgende Bemærkning: Dette er jo, kjære Herre Kristus, noget Nyt og Usædvanligt: Du Faderens evige Ord vil ikke tale? Du Guds evige Visdom, kan Du ikke svare? Du sande Læge, ved Du intet Raad? Du evige Barmhjertighed, ynktes Du ikke over denne Glendighed? Vil Du da i al Evighed forkaste, og vil Du ikke mere vedblive at bevise Naade?

Er det da for bestandig forbi med din Miskundhed? Er dit Ord forsvundet fra Slægt til Slægt? Har Du da forglemmt at være naadig? Har Du da i Brede tillukket din Barmhjertighed? Vil da din Godheds Kilde ikke længere flyde, eller er den udtørret? Man kunde lægge til: Hvad er det? Du livsalige Mund, vil Du ikke tale? I kjærlige og trøstefulde Læber, ville I ikke svare? Du søde Hjerte, vil Du ikke forbarme Dig over en dybtbedrøvet Moder, som raaber ængsteligen efter Dig? Hvor er din Mennefskjærlighed og Venlighed? Hvor er dit Ord: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile.“ Jeg maa tilstaa, at dersom vi ikke kjendte Udsaldet og Grunden til denne den Herres Jesu Tausshed, saa vilde jeg ikke i mit hele Liv have læst eller hørt noget Forunderligere og Skrækkeligere om Ham. Det var forfærdeligt, at Han i Gergesænernes Land tillod Djævelen at fare i Svinehjorden, som derpaa styrtede sig med Hast i Søen og druknede (Matth. 8, 28 flg.), ligesom ogsaa, at Han forbandede det ufrugtbare Figen træ, saa at det strax visnede fra Rødderne af (Matth. 21, 19 flg.; Mark. 11, 20); men skulde vi læse om Ham, vor Sjæls eneste Trøst, om Ham, der er fremstillet for os til en Naadestol, om Ham, den eneste Mægler mellem Gud og Menneftene, at Han ikke havde svaret en ængsteligt raabende og dybt bekymret Sjæl et Ord og havde forladt den uden Hjælp og Trøst — det vilde være det Allerforfærdeligste. Omvendtstjænt vi nu, Gud være evig takket, intetsteds finde Saadant, og det derhos i og for sig er umuligt, at den Herre Jesus, (Ekstrakten*) af al Guds Godhed og Kjærlighed, aldeles ikke skulde se til et bekymret og bedrøvet Hjerte, der tager

*) Ekstrakt, det er: et Kraftvand, indeholdende et Uddrag af en Plantes eller et andet Vægemes kraftigste Bestanddele.

sin Tilflugt til Ham og anraaber Ham om Hjælp, ikke svare det og ikke hjælpe det, saa forekommer det dog ikke de Ansegtede anderledes end som om Han har glemt at elske, forbarme sig, være venlig og tage sig af de Elendige og Trøstesløse. Det tykkes dem ei alene, at Gud ikke mere vil være Fader, og at Han for deres Synders Skyld har forstødt og forladt dem, men ogsaa, at den Herre Jesus ikke mere er deres Jesus, deres Frelser, deres Mægler, deres Talsmand, — at Han har ophørt at bede for dem, — at de, lig en ufrugtbar Gren, ere afrevne af Ham og Hans Samfund og visnede, og at der nu ikke staar Andet tilbage end at de blive samlede tilligemed de andre og kastede i Alden; det tykkes dem, at de have tabt Ham tilligemed al Hans Fortjeneste, Retfærdighed og Salighed, og at Han siger til dem, naar de paa- talde Ham: Hvad har jeg med dig at gjøre?

§ 34. Jeg kjender en gudfrygtig og ærbar Frue, der hørte Prædikenen paa den hellige Laurentius's Dag; Præsten fortalte deri, hvorlunde dette den Herres Jesu Blodvidne ligetil sin Død aldrig havde elsket sit Liv, men villigen opofret det for sin Frelser's Skyld og heller villet lide den allerskrækeligste Pine, idet han blev lagt paa en Rist, end fornegte Ham, og tilføiede, at vi skulde følge hans Exempel og ligeledes heller lide den allersmerteligste Død, om fornødent gjordes, end fornegte Christum, i Betragtning af hvad Han har sagt: „Hvofomhelst, der vil bekjende mig for Menneskene, den vil jeg og bekjende for min Fader, som er i Himlene. Men hvofomhelst, der vil negte mig for Menneskene, den vil og jeg negte for min Fader, som er i Himlene“ (Matth. 10, 32. 33). Ved at høre dette gennemfor der hende en Gysen over saadan skrækelig Pinjel, og hun tænkte ved sig selv: Hvorledes var det muligt, at du kunde lade dig stege levende paa en Rist? hvor ondt gjør det

ikke, naar du kun brænder en Finger lidt i Rjøttenet! og du skulde lade dig brænde eller stege levende for Christi Skyld? Det kunde, det vilde du aldrig gjøre, men heller fornegte Ham, osv. Af disse Tanker gjorde Djævelen siden mange gloende Bille, som han skød ind i hendes arme Hjerte, idet han blandt Andet indbildte hende fuldt og fast, at hun nu havde fornegtet Christum, og at Han derfor igjen vilde fornegte hende for sin himmelske Fader, og om end Præsterne og andre gudfrygtige Hjerte foreholdt hende, at Christus var fremstillet af Gud til Hans Naadestol (Forsöningsoffer) i sit Blod (Rom. 3, 25), — at Han ikke kom til Verden for at dømme Verden og for-dømme Sjelen, men for at opholde og frelse dem (Luk. 9, 56; Joh. 3, 17), — at Han saa naadigt paa Peter, sin Discipel, der havde fornegtet Ham tre Gange, og ei alene tog ham til Naade, men ogsaa stadfæstede ham i hans apostoliske Embede og siden elskede ham ligesaa høit som tilforn, osv., saa kunde alt dette dog ikke hjælpe; det ene Sprog: Hvofomhelst, der vil negte mig for Menneskene, den vil og jeg negte for min Fader, som er i Himlene, havde saaledes opfyldt hendes Hjerte, og Satan gjorde dermed en saadan Støi, et saadant Skrig og Skraal i hendes Tanker, at intet Andet kunde finde Rum og Dre deri; hun raabte stedse: Gjører Eder ingen videre Muelighed med et forbandet Menneske, som jeg er; lader kun mig med de Affaldne gaa didhen, hvor jeg hører hjemme; jeg har ingen Naade at vente, efterdi Kristus ikke beder for mig, men fornægter mig og siger, at Han aldrig har kjendt mig, osv. I denne Tilstand tilbragte hun næsten tre Uger, indtil Herren efter Ubeiret atter lod Solen skine og efter langvarig Graad og Gysen overøste hende med Glæde. Hvad det nu er for en Elendighed, naar man paa denne Naade har tabt Christum, ja, som det synes En,

har Ham til Modstander, Fiende og Anklager, det kan Ingen forstaa og begribe uden den, som har fornummet Syndens Kraft og erfaret, hvor høist fornødne den Herre Jesus og Hans søde og salige Samfund ere. Om Solen en Dag ikke skinnede, saa maatte dette vække stor Forfærdelse hos Mennesker og Dyr; men det er dog ikke at sammenligne med at det klare Skin, som falder fra Jesu Christi Afsyn i vort Hjerte, taber sig, saa at vi maa famle i Mørket. Profeten siger: „Den Retfærdige ved sin Tro skal leve“ (Hab. 2, 4); men naar man ikke ved af nogen Tro, — naar Kristus, Tro, Bøn og Alt er tabt, saa maa der nødvendigvis paafølge en Død, som er bitrere end den timelige Død. Ligeledes klage de ansejede Sjæle for det meste over at den Hellig Aand er vegen fra dem, — at de have bedrøvet og forðrevet Ham med sine Synder, og dette slutte de sig til af sit ængstede og beklemte Hjertes Mørke, Skræk, Frygt, Forhærdelse og gudsbespottelige, skjændige og gruelige Tanter osv. Hvad? sige de, skulde den Hellig Aand være i et saadant urent Kar, som jeg er? skulde jeg være et Tempel for den Hellig Aand, jeg, hos hvem der ikke er nogen Kjærlighed til Ordet, ingen Bøn, ingen Sukken, ingen god Tanke, ingen hellig Bevægelse at spore? Nei, et Tilholdssted for Dævlene er jeg nok heller, osv. Mogle tro ogsaa, at de have begaaet Synd imod den Hellig Aand og saaledes hverken i Tid eller Ewigheid kunne vente nogen Tilgivelse og Naade.

§ 35. Til denne store Glendighed kommer endvidere, at alle naturlige og Naademidler, som den naadige og barmhjertige Gud ellers har givet Mennesket til Trøst, Bedervægelse og Glæde i dette moissommelige og bedrøvelige Liv, ligesom allesammen og paa en Gang have tabt sin Kraft. Den hellige Skrift, som ellers er Israels ædle Brønd og Trøste-

kilde, hvorum ogsaa David siger: „Det er min Trøst i min Glendighed, at dit Ord holder mig ilive. Dersom din Lov ikke var min Forlystelse, saa omkom jeg i min Glendighed“ (Ps. 119, 50. 92), er for dem som en udtørret Bæk i den største Sommerhede eller som en Bæk i Uveir, hvilken vel har Vand nok, men fuldt af Muddet og Urenhed. Selv de allerkræftigste Trøstesprog gjøre ingen Virkning paa dem, eller, som de udtrykke sig, de ville ikke ind i deres Hjerte: Guds Ord synes dem ikke at være nogen Guds Kraft, men en tom Lyd, som farer forbi og forsvinder i Lusten, eller de indrømme vel, at det er en Guds Kraft, men dog kun for dem, som tro; jeg derimod, sige de, kan ikke tro; ja, mit Hjerte modsiges endog Ordet og modstaar den Hellig Aand, som taler i Ordet. Derfor sly de at høre Ordet, og man hører dem ofte sige: Hvad skal jeg gjøre i Kirken? jeg finder saa alligevel ingen Trøst og Kraft i Prædikenerne; hvorfor skal jeg læse i Bibelen, siden Alt, hvad jeg finder deri, enten ikke angaar mig eller er imod mig og forkynder mig Guds Unaade og Brede? Hvad skal det til, at Præster og andre kristelige Hjertter komme til mig og gjøre sig saa megen Umag for at trøste mig, naar Ordets Trøst ikke angaar mig, hvorfor den heller ikke fæster sig i mit Hjerte? man kan længe øse Balsom paa en Sten, førend den føler dens Kraft, og længe vande en tør Stang, førend den slaar Rødder og skyder Blade, og man kan længe tale trøsteligt til mig, førend mit Hjerte bliver husvalet. Jeg hører hjemme i Helvede; ja jeg er allerede i Helvede, hvor ingen Draabe Trøst er at finde eller haabe. Jaar man dem saa endelig ved mange indtrængende Forestillinger i Kirke eller til den hellige Skrift for at høre eller læse Ordet, saa gaar det dem ofte, som vi ovenfor (§§ 16 og 21) have omtalt, at de enten formedeltst uvedkom-

mende, syndige, sørgmodige og sammen-
dyngede Tanker og Helvedslangens Til-
hvisten og Indskydelser Intet høre og
forstaa, eller at Satan gjør Alt, hvad
der skulde tjene til deres Husværelse, til
Gift og Galde for dem og med sine
gruelige Bespottelser tilsmører og tilflak-
ter alt hvad Trøsteligt de høre om Guds
Naade, Kjærlighed og Barmhertighed,
om den Herre Jesus og Hans hellige
Fortjeneste, Blod og Wunder, om Hans
Forening og Samfund med de Troende,
saa at det snarere voldes dem Stræk og
Angest end yder dem Trøst og Oplys-
ning; eller han tager et Skriftsprog, der
indeholder en Trudsel af den hellige og
retfærdige Gud, og forklarer det med sin
djevelfse, flydende Veltalenhed saa vidt-
løstigt, saa skrækkeligt og eftertrykkeligt,
at de ikke vide, hvor de skulle gjøre af
sig for Frygt og Forsværgelse.

§ 36. Den engelske anfegtede Jomfru
Sara Wights fortæller om sig selv, at
hun i sin aandelige Trængsel pleiede at
læse mere end tyve Kapitler af Bibelen
om Morgenens, for deri muligens at finde
nogen Trøst for sin Sjæl. Jeg gjen-
nemlæste ofte, siger hun, Guds Forjæt-
telser; men jeg kunde Intet bevare deraf;
om jeg derimod kun læste en Tøddel af
Guds Domme, saa bevarede jeg det og
kunde opgive, hvor Verset stod. Tilfaldt
forsværgedes jeg allermest over Forjæt-
telserne, fordi de efter min Formening
vare for alle Andre, men kun ikke for
mig. En bedrøvet og med mange ind-
vortes og udvortes Bekymringer besvæ-
ret, men gudsfrygtig Kvinde, klagede sin
Nød for mig med mange Taarer; hvad
der navnlig bedrøvede hende, var, at
hun ingen Trøst, ingen Smag, ingen
Kraft kunde finde selv i de allertroste-
ligste Prædikener, som Andre hørte paa
og lovpriiste med Glædestaarer; sagde
Præsten noget Trøsteligt, og hun troede
at skulle bevare det og føre sig det til
Nytte, saa bleve hendes Hoved og Hjerte

strag opfyldte med saa mange forunder-
lige og svimlende Tanker, at hun glemte
Alt og ikke længer kunde minde Trø-
sten. Da jeg spurgte, hvad det var for
Tanker, der forstyrrede hende, sagde hun,
at naar Gud blev omtalt og en eller
anden Forjættelse anført, forklaret og
anvendt, saasom den: „Jeg vil være en
Gud for dig og for dit Ulfkom efter dig“
(1 Mos. 17, 7), saa raadte det hende
ifinde: Mon der da er nogen Gud? hvo
ved, om der er nogen Gud? hvo har
seet eller hørt Ham? hvorfra er Gud
kommen, hvis der er nogen? hvoraf er
Han opstaaet? hvorledes har det da væ-
ret, førend Han blev til? og mange
andre slige afskyelige Tanker; medens
jeg nu, sagde hun, beskæftiger mig med
disse Forestillinger, juser Trøsten og An-
vendelsen af Skriftsproget forbi, og jeg
har intet Andet tilbage end et forvirret
og elendigt Hjerte. Hun klagede endvi-
dere over at hun mangengang læste i
det Nye Testamente til Midnat, det ene
Kapitel efter det andet, uden at finde
nogen Trøst deri, men kun Frygt og
Forsværgelse. Theologerne have opteg-
net mange Exempler paa at de Anfeg-
tede ere blevne saare plagede med et
eller andet Sprog i Skriften. Med en
reisende Mand gav Satan sig i Følge
paa Veien i menneskelig Skikkelse og fik
ham til at tro, at han ikke maatte gaa
til den hellige Nadverd, saasom Aposte-
len siger: „Guds Rige er ikke Mad og
Drikke, men Retfærdighed og Fred og
Glæde i den Hellig Mand“ (Rom. 14, 17).
En anden, ved Krig og Flyndring alde-
les forarmet og saare bekymret Mand
fik Satan indbildt, at han aldrig vilde
blive salig; thi Apostelen sagde: „Der-
som Nogen ikke forserger*) sine Egne,
han har fornegtet Troen og er værre
end en Bantro“ (1 Tim. 5, 8). En
Enke bragte ham paa de Tanker, at

*) Efter vor Bibeloversættelse: har Omfjorg for.

hun ikke var Troende og retfærdig; thi der stod skrevet: „Jeg har ikke seet den Retfærdige forladt eller hans Sæd søge efter Brød“ (Ps. 37, 25); men nu var hun ganske forladt, og hendes Børn maatte gaa ud at betle Brød. En Embedsmand, der blandt Andet havde nogle Fattiges Midler under sin Bestyrelse, lod sig af Djævelen forlede til her og der at knibe noget af Indtægterne og anvende det til sin egen Fordel samt behjælpe sig med urigtige Regninger og den Anseelse, han stod i; men dette uretfærdige Gods fortærede hans Formue, saa at han blev fattigere Dag for Dag og kom i Gjæld, som han ikke kunde betale; herover henfaldt han til Tungfindighed og blev siden betagen af stor Samvittighedsangest og haarde Anfægtelser, saa at han mistvivlede om sin Salighed, thi da han i en Prædiken hørte Theologernes bekjendte Udsagn: Peccatum non remittitur, nisi ablatum restituitur, det er: Synden (den ved Uretfærdighed begangne Synd) bliver ikke forladt, medmindre det uretfærdig tilbødte Gods bliver tilbagegivet den Forurettede, hvilket blev stadfæstet med Zakæus's Exempel, idet han siger, at „dersom han har gjort Noget Uret med Underfundighed, da giver han det firefoldigt igjen“ (Luk. 19, 8), men han derimod godt vidste, at hvad han havde besvæget de Fattiges Indtægter for, kunde han ikke erstatte dem, saa saa det ud til at blive meget farligt med ham, indtil han blev undervist og trøstet af en kristelig Præst, for hvem han aabenbarede sin Angest.

§ 37. Saaledes gaar det ogsaa de Anfægtede med den Herres Jesu høiværdige Kjærlighedsmaaltid, hvilket man med al Ret kalder Guds Børns Trøste- og Glædesmaaltid, det salige Middel til og Forsikringen om deres Forening og Samfund med Christo, Pantet paa deres Frelse, Rejsepengene til det evige Liv

og en Forsmag derpaa, de bodfærdige Synderes Tilflugt og Fristad, de Gudsfrygtiges Styrke og Befæstelse, de Stræbeliges Kraft, de Bedrøvedes Trøst, de Fattiges Skat, de Foragtedes Værd, de Døendes Liv; om dette Maaltid sige de ofte, at det er dem til Død, uagtet det er givet dem til Liv. De tro, at dette Vidundermaaltid ikke er for dem, og hentyde vel endog de Ord af den Herre Jesus paa sig selv: „Giver ikke Hundene det Hellige; kaster ei heller Eders Perler for Svinene!“ (Matth. 7, 6) de sige, at den høiværdige Nadverb ikke er for de forhærdede og forvændte Hjerter, men for de bodfærdige og troende, til hvilke de ikke kunne høre, siden de ikke spore Andet hos sig end lutter Blindhed, Forhærdelse, Ubodfærdighed, Vantro og Fiendskab mod Gud; de anse sig selv for en Satans Møgdam og Skærnfiste og holde for, at man intet Værre kan gjøre end at række dem det høihellige Sakrament; Apostelen Paulus med de Ord, som han taler til de Sikre og Ubodfærdige: „Hvo som æder — og drikker — uværdeligen, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod — og æder og drikker sig selv til Dom“ (1 Kor, 11, 27. 29), er for dem som de Keruber, Gud satte med et luende Sværd udenfor Paradiset (1 Mos. 3, 28). Nogle, hos hvilke Anfægtelsen endnu ikke har naaet denne Høide og som endnu gaa til Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, føle ofte den meste Angest under Forberedelsen til dette og blive ofte plagede af saa forfærdelige og skjændige Tanter, at de næsten ikke vide noget Sted at vende sine Bine hen, som ikke fremkalder en djævelsk Sammenligning og en syndig Forestilling hos dem, hvorom man af gyltige Grunde ikke kan tale meget. Saadanne nærme sig med Frygt og Bævelse dertil, idet de formene, at blandt det ofte store Antal Kommunikanter er der ingen Uværdigere end de; slige Men-

nefter blegne ofte, naar de skulde træde frem til Alteret, og klage over at de af Frygt for sin Uværdighed og ved Betragtningen af Guds Søns Majestæt, han som har indstiftet dette hellige Maaltid, næsten ikke kunne besinde sig og berede sig til nogen Andagt, ei heller holde et eneste Dem stille; hos Andre indfinder Nøden sig først bagefter, idet den Onde opvækker saa mange ængstelige Tankter hos dem, at de ikke kunne tro Andet end at de have annammet dette hellige Hjemmelighedsmaaltid uværdeligen og til sin Dom og saaledes ikke have Andet at vente end større Forhærdelse, mere Unaade og Brede af Gud saavel som mere Angest og Pine af Djævelen, hvilket Altsammen ogsaa ofte indfinder sig i Mængde hos dem. En anseet Præst*) fortæller i sin nyttige og udførlige Beretning om aandelige Anfegtelser to Exempler med følgende Ord: Der er etsteds en fattig Mand, som ligetil denne Stund vægrer sig ved at bruge Herrens høihellige Nadverd og besøge den offentlige Gudstjeneste, fordi det, som han foregiver, kun er blevet værre med ham, naar han har gjort det, idet hans Samvittighed overbeviser ham om, at han har nydt Nadverden uværdigt, og fordi Guds Ord ikke fæster sig hos ham, men kun anklager ham og forøger hans Angest. En gudsfrygtig Kirketjener lod sig engang bevæge af en aandrige og i store Anfegtelser, veløvet Præst til at gaa til den hellige Nadverd; saasnart dette skede, indbildte Satan ham, at han havde annammet den uden Tro, og ængstede ham saaledes i længere Tid, at han var nær ved at forgaa, og saa at Andre havde nok med at trøste ham.

§ 38. Og om end gudsfrygtige Hjerter og isærdeleshed aandrige og erfarne Præster med stor Forbarmelse og utrættelig Trostak bestræbe sig for at trøste

saadanne bedrøvede Sjele og at samle og paa det Bevægeligste foreholde dem de allerkræftigste Trøstegrunde af Guds Ord, saa varer det dog ofte længe, forinden det gjør noget Indtryk paa dem. De anfegtede Hjerter ligne ofte de tilproppede Plaster, som, om man end overøser dem med Vand eller endog slipper dem ned i en fuld Strøm, dog ikke tage imod en eneste Draabe; derfor er deres sædvanlige Klage: Hvad man taler for mig, vil ikke ind i Hjertet; jeg kan ikke tro det; jeg kan ikke føre mig det til Nytte; hører kun op med at trøste mig, at bede for mig og umage Eder med mig! thi det er Altsammen forgjæves; I ville dog ikke kunne blodgjøre og forandre mit forhærdede Hjerter; I ville ikke kunne gjøre nogen Udvalgt af en Forkastet, ingen Engel af en forbandet, giftig Orm, ingen Kongethrone og intet Pallads af en Skærnkiste; det gaar dem ligesom Israels Børn i Ægypten, hvilke, da Moses talte til dem i Herrens Navn og lovede dem Befrielse fra deres haarde Trældom, „ikke hørte paa ham formedelst Mismodighed og formedelst det haarde Trællearbejde“ (2 Mos. 6, 9). Ja, det forekommer dem ofte, at det kun bliver værre med dem, naar de tale meget med Præster og andre christelige Hjerter, kundgjøre dem sit Hjertes Tilstand og opmærksomt høre paa deres Tale; dette er vel en træff Ondskab af Satan, som nærer stor Frygt og Afsky for de Troendes indbyrdes Formaninger af Guds Ord saavel som for deres fornedede Bønner og desaaarsag opvækker desto større Angest hos dem, saasom de der ved sætte ham Foden paa Ræcken; men de aandeligt Bedrøvede indbilde sig dog og Satan bestyrker dem i at det kommer af deres Uværdighed og er et Kjendetegn paa deres fortvivlet onde og ulægelige Skade, der ikke kan taale noget Plaster og Lægemiddel; derfor unddrage de sig saa meget som muligt fra andre

*) Dr. Brundhorst.

gudfrygtige Menneskers Besøg, søge Ensomhed og affides, mørke Steder, trække, naar de ligge tilsængs, Tæppet over Ansigtet og bede, at man vil forstaae dem for for megen Tale og ikke gjøre deres Elendighed endnu større. De tabe ogsaa ofte al Godhed for sine Egne, som de ellers inderligen have elsket og agtet og glædet sig ved at leve sammen med, og ville ikke mere lade sig betjene og pleie af dem. Man har haft Exempel paa at en ansægtet gudfrygtig Kone har sagt til sin trofaste og ligeledes gudfrygtige Mand: *J* maa vide, at *J* har gjort Gud imod og modstaaet Hans Villie ved at give *Eder* saa meget af mig og vise saa stor Kjærlighed og Trofasthed mod den, som *Han* har forkastet og i sin Brede bortvist til Helvede; det gjør mig ondt, at *Eders* ærlige og gudfrygtige Hjerte skal have truffet paa en saadan giftig Dm. Og da man fremstillede hendes velopdragne, kjærlige Børn for hende, sukkede hun og sagde: Nu, nu, gaar hen og frygter og ærer Gud mere end jeg har gjort, for at *J* ikke skulle blive fordømte med mig! osv.

§ 39. Saaledes gaar det dem ogsaa med alle andre Guds Skabninger og med alle Hans Gaver, saavel Legems- og Sjælservner som Guds og Væres; det bliver dem Altsammen modbydeligt; det er dem en Byrde og ingen Trøst; det henslyder Altsammen og bliver til Intet; besidde de timeligt Guds, saa anse de det for en Forsikring om sin evige Forstødelse; thi, sige de, jeg har annammet mit Gode i min Livstid og i denne Verden og har nu Intet at vente uden evig Mangel og Fattigdom; paa den timelige Overflod vil den evige Trang følge, som man kan se af den rige Mand, der i Helvedes Luer ei engang kan faa en Draabe Vand til at læsse sin Tunge med; ere de Folk med udmærkede Gaver og stor Forstand og endnu i en saavidt

taalelig Tilstand, at de kunne bruge disse i sit Kald og Embede, eller de befinde sig paa Ansægtelsens Høide og ere udhygtige til Alt, saa rinder det dem i Hu, at Herren paa den store Domsdag vil sige til Nogle, som have profeteret, uddrevet Djæble og gjort andre kraftige Gjeringer ved Hans Navn: „*Seg* har aldrig kjendt *Eder*; viger bort fra mig, *J*, som beslitte *Eder* paa Uret!“ (Matth. 7, 22. 23), og Apostelens Tale: „*Seg* vil forkaste de Vises Visdom og tilintetgjøre de Forstandiges Forstand. Hvor er en Vis? hvor er en Skriftklog? hvor er denne Verdens Granfær? Har ikke Gud gjort denne Verdens Visdom til Daarlighed? Betragter, Brødre, *Eders* Kald, at ikke mange Vise efter Kjød, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligheds for Verden, har Gud udvalgt, for at beskjæmme de Vise“ (1 Kor. 1, 19. 20. 26. 27). En vis ansægtet Mand, som Gud havde kaldet fra en lav Stilling til en høiere, sagde: Den retfærdige og hellige Gud har sat mig paa denne Plads ene alene, for at jeg, som et Exempel paa Hans retfærdige Brede, skulde blive videre bekjendt og tjene desto flere til Afkræftelse; *Han* har hævet mig høiere for at nedstyrte mig desto dybere. En ung Frue, som ogsaa havde drukkert mangan best Drik af Ansægtelseshægeret, pleiede at sige ved sig selv, naar hun for Belansthændigheds Skyld maatte gaa nogetsteds hen og paalæde sig efter sin Stand: Bynt dig, du skønne Helvedesbrand! hvad hjælper det, at Legemet er smukt og pragtfuldt, naar alligevel Sjælen er affkyllig for Gud og forkastet af Ham? En anden fornem Frue fortalte efter overstandne Ansægtelser, at hun tænkte ved sig selv, naar hendes Pige opvartede hende og viste sig meget lydig og villig til at udføre hendes Befalinger: Al, hvor gjerne vilde jeg ikke være i dette Menneskes Sted og bytte min

Rigdom med hendes Fattigdom, min
 Gaihed med hendes Ringhed, naar jeg
 blot kunde have en naadig Gud og ro-
 lig Sjel; men dette kan nu ikke ske;
 thi Gud har annammet hende, men
 forkastet dig; du vil dog ikke kunne gjøre
 nogen Forandring deri, — hvorover
 Taarerne ofte kom hende i Vinene og
 hendes Tanker bleve saa forvirrede, at
 hun glemte, hvad Mere hun vilde sige.
 Herhen horer det mærkværdige Exempel,
 som en velfortjent Lærer fortæller med
 disse Ord: Jeg har kjendt en anfgtet
 Mand, som sad i et høit Embede; da
 Gud ogsaa bragte ham i Tugtens Skole,
 saa at han blev plaget af mange lønlige
 Anfegtelser, onskede og sagde han ofte,
 naar han saa en fattig Bonde kjøre
 forbi med Ved: Jeg vilde gjerne være
 en saadan stakkels Bonde alle mine Le-
 vedage og ikke holde mig for god til
 noget Arbeide eller flamme mig ved
 Fattigdom og Foragt og gjerne give
 Slip paa al min nuværende Værdighed
 og Magelighed; han stod ogsaa ofte og
 saa efter en saadan En, saalænge han
 kunde sene ham. Kort sagt, hos de Anfeg-
 tede, især dem, der plages af Tanken om
 evig Forfyldelse, bliver Alt til Intet, til
 en Gru, til en Vederstyggelighed, til en
 Byrde; fordi de i sin aandelige Regne-
 kunst mangle Ettallet (det høieste Gode,
 Gud og Hans Naade), saa blive alle
 andre Ting for dem til Nuller, der intet
 gjælder eller formaa; det gaar dem som
 de smaa og svage Børn, naar Moderen
 ikke er hjemme: man kan synge og ringe
 for dem, — man kan bugge dem, —
 man kan danse med dem, — man kan
 lede dem, — man kan give dem Noget
 at lege med, være sig Sølv eller Guld,
 — man kan lokke paa en Hund, for at
 den skal gjøre Krumspring for dem, —
 man kan give dem Væbler, Blomster og
 Urter, — man kan bære dem hen til et
 Speil, for at de skulle fornøie sig ved
 sit eget Billede, — man kan give dem

Bin eller Ol at drikke, ja, man kan byde
 dem et fremmed Bryst, for at de kunne
 die det: det hjælper dog tilsidst intet;
 de græde og skrige og ere urolige, indtil
 de finde sin Ro og Glæde i den rette
 Moders Skjød og ved hendes Bryst, —
 hvortil ogsaa vor Guds Ord sigte: „Som
 En, hvem en Moder trøster, saaledes vil
 jeg, jeg trøste Eder“ (Esai. 66, 13).

40. En Ting staar endnu tilbage,
 som gjør de aandelige Anfegtelser meget
 tunge, ja hvorved de vilde blive aldeles
 uudholdelige for de stakkels Menneſker,
 dersom ikke Gud opretholdt dem med sin
 lønlige Naade og Kraft, nemlig at Djæ-
 velen er Redskabet til disse store Lidelser
 og den fornemste virkende Aarsag til al
 Angest, Frygt og Forfærdelse, al Sorg-
 modighed, alle gudsbespottelige, stræffe-
 lige og skjændige Tanker, hvormed de
 bedrøvede Sjele blive plagede ligetil Dø-
 den. Det var han, „Fristeren, Mandra-
 beren og Løgneren fra Begyndelsen af“
 (Matth. 4, 3; Joh. 8, 44), som med
 Guds Tilladelse angreb Guds hellige
 Barn og Tjener Job saa heftigt paa Sjel
 og Legeme og bragte ham i den yderste
 aandelige og legemlige Nød. Det var
 han, som, da Ypperstepræsten Josva stod
 for Herrens Engels Ansigt, stod ved
 hans høire Side for at staa ham imod
 (for overensstemmende med sit Navn at
 vise sig som en Satan, Modstander
 og Fiende imod ham). Det var han,
 som slog Paulus paa Munden og
 voldte ham en Angest og Smerte, som
 om han havde en Torn i Kjødet. Hvor-
 ledes nu denne Fiende er fundet imod
 Menneſkene i Almindelighed og mod de
 Troende i Særdeleshed, er noksom be-
 kjendt af den hellige Skrift og den dag-
 lige Erfaring. Det er hans Glæde at
 kunne bedrøve, forfærde og plage dem;
 han tørster, som Luther siger, uophørlig
 af Hjertet efter vore Taarer og Blods-
 draaber, for at vi skulle fortvivle og
 forsmægte, og omendstjont han ved, at

vi maa dø, kan han dog ikke oppebie det, men vil pine os og have os syge og døde før Tiden; han ved vel, at han ikke formaar at rive de Troende ud af den Herres Jesu Haand og ned af deres gode og trofaste Hyrdes Skuldre eller stille dem fra Guds Kjærlighed; men han saa dog gjerne, at de ikke blæve glade i sin Tro og sit Liv, men idetmindste havde Helvede i dette Liv eller ved saadan Trængsel bleve tvungne til at give Slip paa Troen og en god Samvittighed og komme i hans Selskab til evig Kval og Pine. Her kan man nu let skjønne, at han ikke angriber Guds Børn lempeligt og løseligt og som for Spøg, men heftigt, grunt og forfærdeligt og opbyder al sin Magt, List og Ondskab, saa at menneskelig Natur og Kraft umulig kunde holde Stand derimod, saafremt ikke den Høieste havde sat hans Ondskab Naal og Grændse, og saafremt de Troende ikke ved Guds Kraft bleve opholdte og bevarede til Frelse.

§ 41. For noget yderligere at forklare og fremstille dette, saa skal man vide, at naar Djævelen anfalder Guds Hellige med store aandelige Anfegtelser, saa er han ikke langt borte fra dem, saaledes som Simeï, der gif paa Siden af Bjerget ligeoverfor David, bandede og udfjældte ham og kastede Stene og Støv efter ham (2 Sam. 16, 5. 13), eller som naar et fiendtligsindet Menneske skriver Breve, fulde af Skjældsord og Forhaanelser, fra et fjernt Sted eller fremmed Land til et Menneske og derved dybt saarer og krænker ham, eller som en Skytte, der i lang Frastand sigter paa et Dyr og ofte uventet saarer det dødeligen og fældet det, men er dem saare nær, ei alene med sin Kraft, men ogsaa med sit Væsen, paa en Maade, som er ubegribelige for os Mennesker, der ikke tilfulde forstaa Aanderens Natur. Naar derfor Apostelen vil beskrive sin haarde Anfegtelse, siger han, „at der

er givet ham en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa ham paa Munden“ (2 Kor. 12, 7), ligesom da de Anfegtede ogsaa finde, at Noget ligesom taler indeni dem og tilhviister og bringer dem i Sinde, hvad der tjener til at bedrøve dem. Naar de ligge i sin Seng, klage de ofte over, at der under eller i den Pude, hvorpaa de have lagt sit trætte Hoved, ligesom er En, der indblæser dem mange strækelige og skjændige Tanker, eller at han er bag den Stol, hvorpaa, eller den Bæg, hvorved de sidde; ja Somme sige endog, at der er Noget i deres Mund, som modsiges, hvad der af Præster eller andre Christne foreholdes dem af Guds Ord, bespøtte det og erklære det for Løgn, — Andre, at der er Noget for eller i deres Øren, som tilstopper disse, jurrer, brummer, og juser for dem, saa at de ikke rigtigt kunne høre, hvad der bliver talt til deres Undervisning og Trøst, eller de fornemme en Lyd, der strider imod Guds Ord og udlær det. For nogle saa har siden, siger en kristelig Lærer, var en lærd Mand saaledes plaget af Djævelen i sin største Anfegtelse, at han uophørlig klagede over at han hørte Djævelen tale og sige til ham under hans ivrige Bønner, hvori han kæmpede med Fortvivlelsen: Desine orare; coelum est tibi clausum, det er: hold op at bede; Himmelen er lukket for dig; og derovenpaa havde han ofte lugtet en styg Stank og staaet i den Formening, at Helvedes Luer allerede blussede op til ham, hvorover han var bleven saa forfærdet, at han kæmpede et helt Fjerdingaar med Fortvivlelse, men kom dog omsider ved Guds Naade tilrette igjen. En Anden, en anfegtet Student, saa Djævelen to Gange under Vænten i Skikkelse af en Buis og blev yderst forstrækket derover. Schererz anfører et mærkværdigt Exempel, nemlig en anfegtet Mand, om hvem han blandt

Andet taler saaledes: Han faldi endelig i store Anfegtelser, saa at man maatte vaage over ham Nat og Dag, og da man gav omhyggeligen Agt paa ham, fandt man to nye Knive i en Skrif hos ham; da man spurgte ham, hvor han havde faaet dem fra, vilde han længe ikke ud med Svaret, indtil han endelig, da vi ikke vilde give os, sagde efter nogle Timers Forløb, at en sort Bognmand havde kommet til ham i Stoven for tre Dage siden og givet ham disse to Knive samt opmuntret ham til dermed at tage Livet af sig selv, da det nu var ude med ham; men havde sukket til Gud og frygtet saare, men dog af Ubetænksomhed beholdt Knivene hos sig. Han brølede ofte som en Dyr og saa grum ud, men bad dog, ihvorvel med tungt Hjerte, efter sin Sjælesørger; derimod kunde man ikke i flere Dage saa Navnet Jesus ud af hans Mund, saa at han skulde have nævnet det, og omendstjønt vi saa, at han gjorde sig al Umag for at udtale det, var det ham dog ikke muligt, indtil han endelig ved Guds Naade udtalte dette velsignede Navn, efter at han om Natten, da Naanen og Stjernerne skinnede klart, var bleven ført ud under aaben Himmel og hjerteligen paa mindet om det evige Liv, hvorefter han bedredes Dag for Dag og omsider blev sund paa Legeme og Sjæl.

§ 42. Jeg kjender selv et lignende Exempel. Det tildrog sig nemlig for nogle Aar siden i en nærliggende markfjæ By, at en ung Borger af Alædes- eller Uldvæverhaandværket, som imod sine Forældres Villie havde giftet sig med en berøgtet Person og derefter begyndt at føre et vildt, udsvævende Drankerliv, en Aften sad og spillede Kort blandt et ryggesløst Selskab. Efter at have bortspillet de Penge, han havde hos sig, gik han til sine Forældres Hus og bad sin Moder om at forstrække ham med nogle Penge, fordi han nu trængte høiligen til dem;

men da det ikke var hende ubekjendt, hvor han havde været Dagen over, afsløg hun hans Begjæring, bebreidede ham hans syndige Levnet med Alvor og haarde Ord, bød ham at gaa hjem og lægge sig og tænke paa at bedre sit Levnet. Hertil taug han vel stille, men ilede dog med Brede og Harmen tilbage til sit Selskab, begyndte at drikke stærkere end tilforn og fortalte senere, hvorledes hans Moder havde behandlet ham, udstjældte og forhaanede hende med bestjæmmende Ord, tog sin Kniv frem og svor og forbandte sig med stræffelige Eder paa at han endnu samme Aften skulde myrde den gamle. — —. Idet han derpaa med stor Forbitrelse kastede eller stødte Kniven i Bordet, glap Tømmefingeren, som han havde lagt ovenpaa den, saaledes at Kniven gik igjennem hans Haand og saarede alle fire Fingre, især de to midterste ligetil Benet, saa at Senerne bleve overskaarne. Efter at Haanden under store Smerter og med mange Bekostninger atter var helbredet, men dog lammet, efterdi Fingrene vare blevne krogede, saa at han ikke kunde gribe med dem, saa han sig med Rone og Barm ned-sunken i Fattigdom og Glendighed, saasom han ikke kunde bruge sin høire Haand til Arbejde; da begyndte hans Samvittighed at vaagne; Satan angreb ham heftigt og tilbagefaldte alle hans Synder, gamle og nye, i hans Sind, gjorde lutter gloende Pile deraf, som han stød ind i hans Hjerte, forestilte ham hans Fattigdom, — at han nu var en lemlæstet Karl, og at der for ham, som den, der havde styrtet sig selv forsætlig i saadan Ulykke, hverken var Noget at haabe hos Gud eller Mennesker; derfor kunde han ligesaa godt tage sig selv tilligemed Rone og Barm af dage.

§ 43. Ved disse Tanter blev han saa bange, at han ikke kunde forblive i sit Hus, gik desaar sag ud af Statsporten

fort før Jul, da Alt var bedækket med Sne og Is, og kom til et Sted, hvor der ved et paa den Tid tilfrosset Vand stod en Mængde Piletræer; i et af disse hørte han en Fugl, som det forekom ham, en Maaltrost, sidde og pibe og synge overordentlig deiligt, saa at han forundrede sig over hvor denne lifligt syngende Fugl kom fra i den kolde Vinter; da han gik efter denne Loffepibe, fandt han en Strikke med en Sløise hængende i det Piletræ, hvori den formentlige Maaltrost sad, og den Tanke faldt ham ind, at han ligesaa godt kunde hænge sig og sin Glendighed op i denne Strikke; saa vilde han ganste vist befinde sig vel, — hvilket den skønne Fuglesang betydede; han befinede sig imidlertid, uidentvivel ved den naadige og barmhjerterige Guds Indskydelse, Han, som ikke vil nogen Synders Død, men at han skal ombvende sig og leve, og tænkte: Hvad er det for en Fugl, som lokker dig hen til et Træ, hvori der hænger en Strikke? det maa nok være Djævelen, og vendte derpaa med stor Forsærdelse tilbage til Sine. En anden Gang, en Nat, da han ikke kunde faa sove, og havde sin frugtommelige Kone tilligemed sit første Barn i Sengen hos sig, hændte det sig, at som han laa og med Bedrøvelse tænkte over sine Synder og den derved forarsagede Glendighed, saa han, at det blev meget lyst omkring ham, saa at han tydeligen kunne skjelne Alt, hvad der var i Værelset. I dette Øys kom der en efter den Tids Mode smukt pyntet, pragtfuld Dame til ham, spurgte ham, hvorfor han laa vaagen og var saa bedrøvet, anstillede sig meget medlidende og sagde, at det nu engang ikke gik anderledes til her i Verden; af det, som hidtil havde vederfarets ham, kunde han slutte sig til, hvad han endnu havde at vente; han var nu saa alligevel lemlæstet, Menne- skenes Spot og til ingen Nytte for Verden; derfor burde han søge jo før des

heller tilligemed Sine at komme ind i den anden Verden, hvor det var langt bedre; der vilde hun stedse være hos ham og forskaffe ham al den Fornøielse, han kunde ønske sig; til dette Diemed og Udsørelsen af dette Raad viste hun ham en i Nærheden liggende Ør og jagde, at med den kunde han nu i en Hast tage Livet af sin Kone og sit Barn, medens de sov, uden at de engang sølte det; til hans eget Brug derimod pegede den ærbare Helbeddame paa en tyk Nagle, som han aldrig før havde seet, tilligemed en Strikke, hvormed han strax kunde gjøre en Ende paa sit usle Liv og befordre sig over i et bedre. Dette elendige Menneſke sagde, at Damens Ord vare saa overtalende, at han neppe kunde afholde sig fra at sœie hende; men langt borte havde han seet en liden hvidklædt Dreng, der saa bedrøvet paa ham og med et Lømmetørklæde i Haanden lod, som om han græd; desaaarsag var Damen bleven ham mistænkelig, saa at han begyndte at bede og saaledes fik jaget hende fra sig.

§ 44. Jeg indrømmer vel, at Satan ikke altid gaar saa grovt tilværks og stiller sig saaledes blot; imidlertid lære vi dog af deslige Exempler, hvor uforstammet og ondskabsfuld, saa og, hvor nær han er de Usøgte og Bedrøvede, og hvorledes han efterstræber dem paa alle Steder Nat og Dag. Hos Andre, navnlig dem, som ere forstandigere og bedre underviste af Guds Ord, gaar han mere skjult og forsigtigt tilværks. Omendstjønt han er dem ligesaa nær som de forrige, indbilder han dem dog, at han er langt fra dem, og at deres skjændige og skrækelige Tanter, deres Stræk, Frygt og Angest ikke kommer fra ham, men blot fra dem selv, fra deres Hjerte, formedelsst Synden, ja vel endog fra Gud, der har givet dem hen til et Sind, som intet duer, forfærder dem med sin Forbitrelse og trænger dem med sine Brede-

bølger; jo mere skjult og fint han hermed gaar tilbærks, desto farligere staar det til med de Ansegtede, og desto heftigere plager han dem. Hvorledes dette sker, er, som vi ovenfor sagde, saagodtsom ubegribeligt for den menneskelige Forstand; for at vi imidlertid skulle oplyse denne skrækelige Sag saa meget som muligt er, saa maa man vide, at Djævelen i sig selv er en ondskabssuld, giftig og forbitret Aand, der vel fra først af var skabt god og herlig af Gud, men ved sit Fald blev aldeles grusom og mageløs ond; og denne Ondskab er ikke stille og hvilende hos ham, som Alden i Staalet og Stenen, der ikke viser sig, førend de slaas imod hverandre, eller som Stanken i en raadden Pøl, som først aabenbarer sig rigtigt, naar man rører deri, men drivende, virksom og ibrig; den higer efter at flyde ud og gjøre Skade, ligesom Giften i en Baski (1*), hvorved Luften bliver forgiftet, saa at endog de Fugle, som blot flyve hen over den, efter hvad de Naturskønlige ville vide, dø deraf, og som Stanken af et raaddent Aadsel, som man kan lugte, forinden man ser det. Hans Natur kunne vi lære at kjende af hans Børn og Redskaber, om hvilke den Hellig Aand siger: „De sove ikke, naar de ikke have gjort ilde, og deres Søn borttages, dersom de ikke have bragt Nogen til at løbe sig“ (Ordspr. 4, 16); derfor siges der om ham, at han „gaar omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge“ (1 Pet. 5, 8), ligesom han heller ikke kan dølge sin Hunger og først efter at gjøre Skade for Gud, idet han siger, at han farer om paa Jorden og vandrer omkring paa den (ligesom en Jægmænd gennemrejser et Land for at søge sin Fordel, eller som en sulten Ulv gennemvandrer en Mark eller Skov for at faa Die paa et Bytte — Job 1, 7;

*) En giftig Slange, der skal kunne dræbe andre Dyr med sin blotte Aande.

2, 2). Saaledes er der nu hos Satan en kraftig virkende Ondskab, saa at ligesom der fra den Herre Jesus i Hans Kjeds Dage udgik en levendegjørende og helbredende Kraft til at gjøre de Syge og Glendige sunde, og ligesom alle Hans Troende, som Hans Legemes Lemmer, annamme Aand, Liv, Naade, Trøst og Kraft af Ham, som sit Hoved, saaledes udgaar der omvendt fra Djævelen, som en giftig Drm, en Helvedskraft, der er blandet med lutter Brede, Forbitrelse, Ondskab, Angest og Forsærdelse, ja med den Helvedsbild, som han bærer i sig.

§ 45. Denne vilde han nu altid og allevegne give fra sig, udaande og udunste, om jeg saa maa sige, dersom ikke Guds Magt hindrede ham og satte ham Maal og Grændse for hvor vidt hans giftige Ondskab skal strække sig. Naar da Guds hellige Børn efter sin himmelske Faders hellige og vise Tilskikkelse ansegttes af Djævelen, saa maa vi ikke tvivle om at Satan virkelig angriber dem, sluker dem med sin giftige Slangetunge, der er optændt af Helvede (som Apostelen Jakob siger om de ugudelige Menneskers Tunger — Jak. 3, 6), blæser paa dem sin Helvedaande og piner og plager dem med den Angest, Frygt, Forsærdelse og Ald, som han selv føler. Og det er det, som Luther, der af egen Erfaring har skrevet meget mærkeligt om denne Sag, siger og som vi ogsaa ovenfor have anført: „Djævelen angriber Hjerterne, piner og plager dem med sine forgiftede, gloende Pile, det er: med Skræk og Angest for Synden og Guds Brede, idet han skjænker Mennesket — en Drik, ikke af bitter Malurt og Galde, men som kaldes Helvedangest, og bringer det i et Bad, hvori det ligger som i en gloende Døn, saa at dets Hjerterunde smelte, saaledes som han gjorde med selve Kristus i Gethsemane, saa at han maatte svede Blod i Strømmevis. — — Efterdi han maa taale og føler,

at Christus træder paa hans Hoved ved os (som der er jagt 1 Mos. 3), saa maa ogsaa vi taale, at han skyder sin Gift efter os og bider os af al Magt i Hælene, hugger og stifter med Døden og Helvede, og det saaledes, at det smerter os og gaar os igjennem Hjertet." Og paa et andet Sted: „Djævelen forstaaer godt at opstille og fremsætte sine Grunde, har et haardt og stærkt Maal, og en saadan Disputats*) foregaar ikke med megen og lang Betænkning; men det ene Svar følger i et Dieblit paa det andet, og jeg har havt god Anledning til at erfare, hvorledes det gaar til, at man om Morgenstunden finder Folk døde i Sengen; han kan myrde Legemet, det er Et; men han kan ogsaa gjøre Sjelen saa bange, at den maa fare ud i et Dieblit, saaledes som han meget ofte har været paa Rippet til at gjøre med mig selv."

§ 46. Alt dette bidrager til at man lærer at forstaa den hellige Skrifts eftertrykkelige Udtryksmaader om de aandelige Anfegtelser og ikke at foragte de dybtbedrøvede Sjæles Glendighed, som plages dermed. Skriften kalder dem et „Helvede, Helvedes Reb, Helvedes Angester, Ondskabens Bælte" (Ps. 88, 4, 5; 18, 5; 116, 3), hvilke skrækkelige Ord et uersfarent Menneske løber henover og ikke forstaaer; de Anfegtede derimod vide af egen Erfaring, hvor træffende Guds Aand kan tale. Den kalder dem et Helvede, fordi Satan virkelig er tilstede hos de Anfegtede og har en stor, ihvorvel afmaalt og af Gud begrændset Magt over dem, — fordi han puster paa dem, omgiver og optænder dem med Helvedes Ild damp, der, for at jeg skal tale paa Menneskevis, gaar ud af hans Mund og Næse, — fordi han udøjer den Harme og Ondskab over dem, som han ikke kan udøse over Gud, — fordi han, ihvorvel mod deres Villie og til deres Bedrøvelse, fremkalder alstens gudsbespottelige,

skjændige, utaalmelige, fiendste og forfærdelige Tanker i deres Sind, saa at de ogsaa i denne Henseende blive lig de sande Helvedebrande, som i sin største Utaalmodighed bespottede Gud for sin Vines Storhed (Ab. 16, 9. 11. 21), — fordi de ogsaa synes forskudte og forladte af Gud selv og ikke øine nogen Ende paa sin Glendighed. De kaldes Helvedes Reb og Angester, fordi de Anfegtede derved ere besværede og bundne og hindres i alle sine Kalde og sin Kristendoms Forretninger og Arbejder, og fordi Satan synes at have dem ganske i sin Magt, som sine Fanger og Bundne, saa at de ikke kunne undløbe eller modstaa ham. De kaldes Ondskabens Bælte, fordi de ofte med stor Hestighed fare løs paa Mennesket, oversvømme dets Sjel og, som det forekommer det selv, rive det med sig, saa at det, lig et Barn, der er faldet i en stærk Vandhvirvel, snart er oppe, snart nede og allevegne omgivet af Vand, Angest, Frygt og Forfærdelse. De kaldes ogsaa Satans Sigte, idet vor Frelser figer: „Simon! Simon! se, Satanas begjærede Eder, at sigte Eder som Hvede" (Luk. 22, 31). Thi ligesom alt Korn, som er i Soldet, under Sigtingen ved en stærk Bevægelse rystes og forunderligen blandes mellem hverandre, saa at et Korn snart er ovenpaa, snart nedenunder, og enkelte Korn ofte ved den stærke Rystelse falde igjennem tilligemed Avnerne og blive udseiede og traadte under Fodder tilligemed disse, saaledes kastede Satan paa den Tid Disciplene hid og did, forfærdede, ængstede og bedrøvede dem, for om han muligens skulde være saa heldig, at En og Anden kunde blive ham til del foruden Judas. Saaledes pleier han endnu med Guds Tilladelse at ryste Guds Børn i sit Helvedesold; han forfærder, jager og plager dem; han forvirrer deres Tanker, forstyrer deres Sandser, ødelægger deres Kræfter, forhindrer deres Bønner, hol-

*) Ordstrid.

der dem tilbage fra al Andagt og blander Alt hulter til hulter i deres Sind, saa at Alt gaar i hverandre, i det Haab, at Sjelen, dette ædle Korn, skal falde ud af Guds Naade, ud af Troens Trøst, ud af Jesu Christi Samfund og blive ham tildel.

§ 47. Den hellige Apostel Paulus talder dem Satans Mundslag, idet han siger: „At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelses, er mig givne en Torn i Kjødets, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden, paa det jeg ikke skal hovmode mig“ (2 Kor. 12, 7). Skriftens Fortolkere have mange forskjellige Meninger om hvormed egentlig Satan forarsagede Apostelen saadanne Smerter, som om han havde stukket en lang Splint ind under hans Negle eller i en anden Del af hans Kjød, eller som om han havde slaaet ham paa Munden. Nogle tage Ordene i egentlig Forstand og formene, at Gud tillod Djævelen ofte uformodet at anfælde ham og synligen og virkeligen at slaa ham med sine jernhaarde Helvedsnæver og tilrede ham ilde saavel i Ansigtet som paa hans hele Legeme, og da det kunde synes at være for meget at antage, at Satan skulde have saadan Magt over dette den Herres Jesu udvalgte Redskab, idet han derved vilde være bleven gjort vederstyggelig og foragtelig i Menneftenes og navnlig i Menighedens Øine, saa paaberaabe de sig, at Gud gav Satan en lignende Magt over den hellige Job, idet han „slog ham med onde Bylder fra hans Fodsaale indtil hans Hovedisse“ (Job, 2, 7), ja at Djævelen fik Lov til angribe selve Guds Søn og „tage Ham med sig fra det ene Sted til det Andet“ (Matth. 4, 5, 8), hvilket efter næsten alle lærde Fortolkeres Mening er at forstaa i bogstavelig Betydning og saaledes, som Ordene lyde, ligesom Apostelen ogsaa selv omtaler sit Kjødets Skrøbelighed og sin Prøvelse i

sit Kjød og roser Galaterne, fordi de ikke desformelst foragtede eller forsmaaede ham, men „annammede ham som en Guds Engel, som Christum Jesum“ (Gal. 4, 13. 14). Dette modsiges imidlertid af Andre, fornemmelig, fordi Apostelen paa et andet Sted siger: „Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (1 Kor. 9, 27). Andre holde for, at den Plage, som Apostelen beskriver med forblommende Ord, er at forstaa som en Hovedpine uden Lige, der oftere plagede ham, saa at det hamrede i hans Hoved, som om Nogen slog ham med knyttede Næver, og at Smerterne i Øinene, Ørene og andre Lemmer vare saa heftige, som om der i dem alle sad en Torn, der vilde værke ud. Andre antage, at det meget vel kan forstaaes om de mangfoldige Forsølgelser, Trængsler, Farer og Misfommeligheder, som Apostelen saa hyppigt og i saa høi Grad var udsat for og som han ogsaa i det foregaaende Kapitel udførligen har beskrevet, især, fordi han efter at have fortalt om disse Trængsler siger: „Derfor jeg skal rose mig, da vil jeg rose mig af min Skrøbelighed“ (2 Kor. 11, 23—30), og gentager dette efter at have talt om sin Torn i Kjødets og om Satansengelen: „Derfor vil jeg helst rose mig af mine Skrøbeligheder, paa det at Christi Kraft kan bo i mig“ (2 Kor. 12, 9). Nogle vove endog at forklare det om en forbuden Brynde og uren Lyft, hvoraf Apostelen var plaget, hvilken Mening dog efter mit ringe Skøn har den mindste Sandsynlighed for sig, ihvorvel den vistnok vil kunne bestyrkes ved en og anden Bevisgrund; thi hvo kan tro, at dette Guds dyrebare Redskab, som Djævelen og Verden angrebe paa det Heftigste, — som dagligen var i Forsølgelse, Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten, i Kulde og Nø-

genhed, ja i bestandig Vegemss- og Livssfare, saa at han siger om sig selv, „at han dør dagligen“ (1 Kor. 15, 31), og at Betsymringen for alle Menigheder hviler paa ham (2 Kor. 11, 28), endnu skulde have følt Kjødslust, og det endog i den Grad, at han havde Aarsag til at føre et saa vemodigt Klagemaal derover, især, da han paa den Tid, han skrev dette Brev til Korinthierne, allerede var sexti Aar gammel.

§ 48. Vi holde os derfor til vor Kirkes fleste og mest anseede Læreres Mening, nemlig, at det har været en særegen haard Lidelse, hvorved den hellige Apostels Vegeme oftere blev saare besværet og hans Sjæl høiligen bedrøvet og ængstet. Hvorledes denne har været beskaffen, kunne vi vel ikke saa nøie vide, og det er nok, at vi vide saa Meget, at ligesom Gud stænkede ham en saa stor Aabenbaring, at intet Menneske kan kjende den, saaledes lagde Han paa den anden Side ogsaa en saadan Stok paa ham og sendte ham en saadan Bæl i Vegemet, for at afværge hans Selvophøielse, at heller Ingen kan kjende dem uden han selv alene. Imidlertid sees det tydeligt af samtlige Omstændigheder, at denne Apostelens hemmelige Lidelse har været et eller andet Slags stor Anfægtelse, og at han af Satan ofte blev heftigt ængstet og plaget paa Sjæl og Vegeme. Det er muligt, at denne jævnlig forefaldende ham den Synd, han havde begaaet for sin Omvendelse ved at forfølge Guds Menighed, og plagede ham med Tanker som disse: Se, den reisfærdige Gud siger om Abels Blod, som Cain havde udgydt, at dets Røst raaber til Ham fra Jorden (1 Mos. 4, 10), og din Jesus siger, at alt det Blod, som er udgydt paa Jorden, fra Abels Blod indtil Sakarias, Barakias's Søns Blod, skal komme over dit Folk og din Slægt; tror du da, at du skal gaa fri? Tror du ikke, at Stefannus' Blod og de andre Christnes Taa-

rer og Sukke, som du har forfulgt, undertrykt og bedrøvet, raaber om Hævn over dig? Se, de komme til at brænde paa dit Hjerte; de ville vidne imod dig og anklage og fordømme dig som en Fiende af Kristus og Hans Menighed. Ei, hvilken stor Apostel og Forer er du ikke nu! men jeg tænker paa den Tid, da du var en rasende Ulv, Blodhund og Morder, og du maa nu gjøre, hvad du vil, saa kan du dog ikke bringe det udøste Blod og de udgydte Taarer tilbage; du kan dog ikke gjengive dem Livet, som ved din Medvirkning og Opbyggelse have mistet det; naar du engang skal fremtræde for Guds Domstol, saa ville de tilligemed mig anklage dig. Ikke desto mindre maa jeg tilstaa, at det forekommer mig troligere, at den dyrebare Apostel under Forrettelsen af sit hellige Embede blev plaget af forfærdelige, gudsbespottelige og skjændige Tanker, efterdi de lærde Skriftfortolkere meget rigtigt have bemærket, at Apostelen tydeligen tilkjendgiver, at den Lidelse, hvorover han klager, ei alene er høist smertelig, men ogsaa skammelig og vanærende, saasom han siger, at han ikke blot har en Torn i Kjødets, men at ogsaa en Engel Satan slaar ham paa Wunden (med sine skidne, svinste, stinkende Næver). Og heri turde jeg maaske saa Medhold af alle dem, som kunde tænke og tale om denne Sag af Erfaring, saasom Intet forekommer de gudelskende Sjæle smerteligere og mere beskæmmende end naar de maa taale, at Satan under deres helligste og mest velmente Foretagender, Handlinger og Øvelser ligesom kaster dem Skarn i Ansigtet og saa at sige slaar dem paa Wunden med en svinst Næve. Jeg tvivler heller ikke om at Apostelen ogsaa har fornummet sin Pine og Smerte i sit Vegeme og oftere blev plaget med saadanne Sygdomme, som Satan efter Guds Tilskikkelse umiddelbart forarsagede. Lad det nu hermed være, for

det vil, saa er det dog sikkert, at Apostelen paa en særegen Maade blev plaget af Djævelen paa Sjæl og Legeme, saa at man med god Grund kan kalde hans Lidelse en stor og haard aandelig og legemlig Anfegtelse og foreholde de anfegtede Sjæle den til en trøstelig Undervisning. Af denne Betragtning lærer man ogsaa, hvad Djævelen gjør med de Anfegtede og Bedrøvede, nemlig, at han ligesom slaar dem paa Munden og ofte uventet driver en skarp Torn, en Splint eller Spiger ind i deres Kjød, ja ind i deres Hjerte, Noget, som bedre kan føles end med Ord udtales. Jeg synes ogsaa godt om de Tanker, som en gudfrygtig Theolog*) udtrykker i følgende Ord: Dersom Paulus havde aabenbaret, hvad det egentlig var, og dersom den Anfegtelse, vi lide, ikke stemte overens med den, saa vilde maaske Mange tænke som saa: Jeg kan ikke trøste mig ved Apostelen Paulus's Exempel; thi hans Anfegtelse var ganske anderledes end min. Saaledes lader den Hellig Aand det være uafgjort, for at alle (Anfegtede) i Almindelighed skulle kunne trøste sig ved hans Exempel, naar de kun ville.

§ 49. Den hellige Apostel kalder endvidere de aandelige Anfegtelser den Ondes gloende Pile. Jeg indrømmer, at han under dette Navn indbefatter alle slags Fristelser, hvorved Djævelen søger at lede de Troende fra Gud og til Synden og hvilke man allesammen kan kalde gloende, fordi de samtlige føre en Helvedshede med sig og optænde Hjertet med en uren Brynde, der søger at affjøre sig i Utugt, eller med en Bredeild og et uudslukkeligt Fiendskab, der søger Tilfredsstillelse i Blod og Hævn, eller med en Drifklyst, der opvækker en bestandig Tørst efter ugudeligt Selskab og vellystig Verdens- og Narre-

glæde, eller med Gjerrighed, der stedse tørster efter Guld og Penge og aldrig faar Rok, eller med Bagtalelseslyst, naar han optænder Tungen fra Helvede, saa at den voldes Næsten Hjertesorg med Uresfornærmelser, Bagvaskelse og Løgn. Da imidlertid de aandelige Anfegtelser ere Satans haardeste Fristelser, saa forstaaes Udtrykket: den Ondes gloende Pile, medrette om dem fremfor om alle andre; de kaldes Pile, fordi de ofte, som besjærede Pile fra Buen, flyve hurtigt og uventet ind i Hjertet, ligesom trænge gennem Marv og Ben, paa det Heftigste bedrøve og forurolige og følelige saare Fornuft, Forstand og alle Sandser, og gloende, fordi de ei alene, som Ildsluer, smerte og gjøre over al Maade ondt, men fordi de ogsaa føre en helvedagtig Brand med sig, der fortærer alle Kræfter og antænder Legeme og Sjæl, saa at de, der rammes af disse Pile, ere tilmode som fordum Israelterne i Ørken, da de bleve bidte af brændende Slinger og bleve ildrøde af Giften, sølte en heftig Tørst og døde af Hede, som af Pest (4 Mos. 21, 6), eller som de, der ere truffene af en forgiftet Pil eller Gæverfugle, da det er bekjendt, at Pilen og Ruglen forarsager en heftig Betændelse, — ihvorvel saadanne Vignelser ere aldeles utilstrækkelige til at fremstille Sagen rigtigt, aldenstund Intet i Verden kan sammenlignes med Helvedsfyrtens gloende Pile og den Brand, de opvække ei alene i Legemet, men fornemmeligen i Hjertet og Sjelen. Hvad derom siges, er Altsammen for lidet. Uagtet man maa erkende, at den Hellig Aand har forklaret Sagen meget eftertrykkeligt med de ovenansførte Navne, saa kan dog Ingen uden den, som har Erfaring deri, forstaa den, og hvo der forstaar den, kan ikke udsige den. Gud, Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, forbarme sig over alle dem, hvis Hjerter føle Branden af disse Pile,

*) Schererz.

og lade sin trøstefulde Naades kjælende Dugdraaber falde paa deres Sjæle, at de derved maa vorde styrkede, husvaledes og vederkvægede!

§ 50. Den Ondes gloende Pile ere imidlertid mangehaande; de fornemste og giftigste ere Tankerne om Forkastelsen, om at de Ansøgte ikke ere udvalgte til det evige Liv, men evindeligt udelukkede og udstødte fra Guds Naade, og at Guds Naadefald enten formedelst et særegt Had til dem eller formedelst deres Synder, deres Efterladenhed og Forsømmelighed i Brugen af Naadens Midler ikke angaar dem, efterdi de ikke fornemme Ordets Kraft i sit Hjerte. „Ingen“ — saaledes hvister Helvedslangen — „kan komme til Christum, uden Faderen faar draget ham“ (Joh. 6, 44); men dig drager han ikke, saasom du ikke føler nogen Kraft af hans Ord og ikke ved af nogen god og hellig Bevægelse, Attraa eller Tanke at sige; derfor kan du ikke komme til Christum; Han vil ikke have dig; du har ingen Del i Ham, Hans Fortjeneste, Lydighed, Blod og Død; derfor har du heller ingen Tro og vil aldrig faa den; thi Troen er en særegen Gave hos Guds Udvalgte (Tit. 1, 1); men du er forskudt og udstødt til Fordømmelsen; Troen maa være virksom ved Kjærlighed (til Gud og Næsten — Gal. 5, 6); men hos dig er der Intet uden Had og Fiendskab imod Gud; saa kan du ei heller udrette Noget til Næstens Tjeneste og er ikke nyttig til Andet i Verden end til at være en Byrde for dig selv og alle Andre og ifkun forvolde dem Møje, Fortræd og Hjertesorg. Tror du, at du tilforn har gjort noget Godt, saa tænk paa dit Hjertes Hykleri, Urenhed, Hoffærdighed og Underfundighed, osv. Og her er den Onde en Mester i at fremstille og afløre det syndige Hjertes Dybhed og Arvesyndens Afgrund og at dadle selv de Troendes bedste Gjerninger og helligste Øvelse, som de have

foretaget af et trofast og oprigtigt Hjerte, og gjøre dem vederstyggelige og forkastelige i deres egne Øine, saa at der intet Andet bliver tilbage for dem end Uretfærdighed, Urenhed, Angest, Forkædelse, Fortvivlelse og Fordømmelse osv. Herhen høre ogsaa de gudsbespottelige, skrækelige, uhumste og skjændige Tanker, som Djævelen ofte indblæser dem midt under Bønnen, under Guds Ords Hørelse eller Læsning, under andre hellige Beskæftigelser eller under deres Kaldshyster og hvormed han forvolder dem saadan Smerte, at de ofte med Et blive blodrøde og snart igjen ligblege; undertiden skrige de høit, som om de vare dødeligen saarede ved et Mordstik eller Stød, staa ofte hurtigt op, ville løbe med Hovedet imod Væggen, slaa sig selv i Ansigtet og paa Munden, rive Haaret af sig, eller, om de befinder sig i offentlige Forsamlinger, i hellige Embedsforretninger eller i Selskaber og lægge Baand paa saadanne Udbrud, saa er disse gloende Piles Brand dem saa meget ulideligere, saa at de ofte gaa aldeles vild i sin Tale og blive saa angest og ilde tilmode, at de gjerne kunde svimle og falde omkuld, dersom ikke Guds skjulte Haand og Kraft opretholdt dem. Hos Nogle trænge den Ondes gloende Pile saa dybt ind i Sjelen og forarsage en saa utaalelig Angest og Smerte, at de heller vilde lide Døden hundred Tusind Gange end plages længer med flige affyhelige Indfald; ja, man har Exempler paa at Nogle endog have forsøgt og fordristet sig til at tage Livet af sig selv, uagtet de efter sin egen Formening, maatte blive evig fordømte, blot for paa denne Naade at blive fri for flige onde, grusomme og gudsbespottelige Tanker. En gammel Lærer*) siger: Gudsbespottelsens Aand gjør Hjertet til en Kilde for flige affyhelige, skrækelige og besværende Tan-

*) Guilielm. Parisiensis.

ter, saa at denne Fristelse kan sammenlignes med Martyrernes Pinsler, og saa at mange af dem heller vilde dø som Martyrer end lide den. Da Luthers Kone engang havde faldt i Asmagt, spurgte han hende strax, hvilke Tanker hun havde havt, idet han formodede, at Satan havde skudt en saadan gloende Pil som den, vi her tale om, ind i hendes Hjerte, og fortalte derpaa om mange særegne og skadelige Tanker, der ere Dødens visse Tegn (eller Pile) og skyde sikrere efter Hjertet end nogen Pil eller Bøsse og udtørre Marven i Benene, ligesom da saadanne onde Tanker, siger han, have plaget mig mere end alle mine Arbejder, som dog have været mange og utallige.

§ 51. Hvad imidlertid disse Tanker egentlig ere, og hvad der er deres djævelske og helvedagtige Indhold, tager jeg medrette efter forsigtige og gudfrygtige Læreres Exempel i Betænkning tydeligen at beskrive. Vel maa jeg tilstaa, at den yderste Nød undertiden fordrer, at man maa vise og bevise saadanne Anfegtede, at deslige gruelige Indskydelser af Djævelen ikke ere andre gudfrygtige Hjerter ubekjendte; thi de indbilde sig, at det ikke er muligt, at der skulde kunne findes noget Menneske i Verden, som havde slige forfærdelige og bespottelige Tanker som de. Jeg har selv mere end engang havt med Saadanne at gjøre, som ikke vilde give sig tilfreds, førend man dels i Bøger viste dem, hvad erfarne Lærere havde skrevet derom, dels i mundtlig Undervisning indlod sig saa vidt paa Sagen, at de godt merkede, at man talte om deres Glendighed af egen Erfaring. Der kom engang en brav og gudfrygtig Kone til mig, og da jeg førte hende op paa mit Studerværelse og forlangte at vide, hvad der trykkede hende, begyndte hun kun at tale med Dinene og udgjød saa modige Taarer, at jeg desto indstændigere bad hende at udøse

sit Hjerte for mig, hvori hendes Sorg nu end bestod, og forsikrede hende, at det ikke skulde komme af min Mund, og at det heller ikke senere skulde medføre nogen Fare for hende, samt at jeg efter den Naade, Gud maatte forlene, vilde søge af al Magt hjerteligen at undervise og trøste hende. Men jeg kunde ikke saa Andet til Svar end Taarer. Omfider sagde hun dog: At, jeg tør ikke aabenhare min Nød for noget Menneske. Da jeg formodede, at den bestod i gudsbespottelige Tanker, lod jeg hende læse, hvad Arnd, Schererz og Brunkhorst have skrevet derom, og gav hende derhos ikke utydeligen at forstaa, at jeg ei alene havde havt flere saadanne dybtbedrøvede Mennesker for mig, hvoriblandt en liden Pige paa tolv til tretten Aar, en Dreng paa omtrent fjorten Aar, og en Bondepige, der var saa ængstet af gruelige Tanker om den hellige Nadverd, at hun græd Nat og Dag og var nær ved at gaa fra Forstanden samt ofte ønskede sig Døden, men at jeg heller ikke selv havde været sikker for disse den Dødes gloende Pile osv. Da udbrød hun: At, Herre Jesus! staar der da ogsaa om saadanne Ting i Bøgerne? Blages da ogsaa kristelige Præster og andre gudfrygtige Mennesker med Saadant? Jeg tænkte, at jeg alene var et saadant urent og forbandet Aar, som Gud havde forkastet og overantvordet til Satan. Efter at hun derpaa havde faaet yderligere fornøden Undervisning, gav den Høieste Naade til at det blev bedre med hende Dag for Dag.

§ 52. Dog bør man heri gaa forsigtigt og varsomt tilbærks for de uerfarne og kjædeligfindede saavelsom for de strøbelige og frygtagtige Hjerters Skyld, for at det ikke skal blive dem til Anstød. Vi ville derfor ikke omtale de i Virkeligheden strækkeligste og afstyeligste Anfegtelser, saasom de ere altfor ugudelige og djævelske, men dog anføre Et og Andet, navnlig, hvad andre Theologer alle-

rede have meddelt. Luther siger etsteds: „Djævelen er en vældig og snu Aand, der gaar omkring og styder rædsomme Tanter, som ere hans gloende Pile, endog ind i de Gudsfrygtiges Hjerter, saasom Fortrydelighed, Brede og Fiendskab mod Gud, Fortviivelse, Gudsbespottelse osv. Sankt Paulus har tildels forstaaet dem, klager ogsaa heftigt derover, idet han siger 2 Kor. 12: „Mig er givet en Torn i Kjødet, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden.“ Og paa et andet Sted: „Du usalige Satan vil fordre lutter Retsfærdighed af mig, uagtet jeg ikke har Andet end lutter Synder, og det ikke opdigtede, men sande og virkelige, ikke smaa og ubetydelige, men rigtig grove og overvættes store Synder, saasom stor Vantro, at jeg mistror Gud, tvivler om Hans Misfandhed, dagligen foragter Ham, hader Ham, aldrig rigtig erkjender Ham for den, Han er, bespottet Ham, er utaknemmelig imod Ham, misbruger Hans Navn, forspømmer Hans hellige Ord og bliver træt og kjed deraf.“ En anden Lærer*) siger: De Ansægtede kunne mangengang ikke udtale det saaledes, som de tænke det, men sige kun, hvor saare bange de ere, — at de føle en stor Rædsel, og at de ere tilmode, som om de havde store Misgjerninger paa sin Samvittighed, ihvorvel de Intet vide med sig selv. Bedder man dem nu indstændigt at aabnebære sit Hjertes Tanter, saa sige de med Frygt og Bævelse, at det forekommer dem, som om Gud er en stor Skurk, eller som om Han kun driver Gjæk med dem, eller som om alle deres Bønner intet hjælper, ligeledes, at det ikke er sandt, hvad man prædiker, og at man ikke skal tro derpaa; herover græde de nu og skrige høit over at saadanne Tanter faldt dem ind; thi de vilde jo ikke gjerne tænke saaledes. — Jeg kjender

meget christelige Kvindespersoner, som have klaget over at naar de gjorde Ald paa Skorstenen for at tage ved den og lagde Brænde under, har den Tanke kunnet opstaa hos dem, at de med dette Bedræ maatte og skulde slaa vor Herre Gud i Hovedet; have de slaaet Ald, og Svovelen har brændt dem paa Fingrene, saa har det faldt dem ind: hvorfor skal det smerte dig saa meget? du maa jo dog vænne dig til Helvedilden; have de kjærnet Smør eller ystet Ost, saa have de tænkt: Om nu dette var Dragesmør eller Drageost? have de seet Sommerfugle flyve forbi, hvilke om Sommeren sværme omkring i Hobetal, saa have de følt Rædsel for dem, idet de have tænkt, at de maatte være lutter Djævle; have de gaaet over et Hjulspor, saa have de ikke kunnet bare sig for den Tanke: Om nu Djævelen for i dig! Og saa naar de aad og drak, have de næret saadanne Forestillinger, som om Djævelen aad og drak med dem (eller som om de maatte og skulde æde i Djævelens Navn); ofte have de staaet over sit Arbejde, og omendstjont de omgikkes med gavnlige Tanter, har det dog pludseligen kunnet falde dem ind: Du burde overgive dig endnu mere til Djævelen; saa fik du Fred. Ja, den Tanke har undertiden kunnet trænge skarpt ind paa dem, at de allerede havde overgivet sig ganske til Djævelen. Saa vidt denne Lærer.

§ 53. Ved disse Ord kommer jeg til at tænke paa hvad der for en Tid siden tildrog sig med et vist Fruentimmer; da hun efter en overstaaet haard Sygdom mindedes, hvad Urimeligt og Usømmeligt hun havde talt under Feberheden, kunde hun ikke løsrive sig fra de Tanter, at hun dengang havde været et Rædselskab for Djævelen, — at Satan havde styret hendes Tunge, — at han havde opfyldt hendes Hjerte, og at hun endnu ikke var befriet fra ham, — at hun var aandeligvis besat, — at hun ligesaa godt

*) M. C. Abianus.

kunde overgive sig aldeles til ham, — hvad vel Daaben, som hun saa ofte tænkte paa, kunde nytte til, — hvad Gavn hun havde af at nyde den høibærdige Nadverd og høre Prædikener osv.; og heri blandede sig mange afskyelige Forestillinger. Dette gudsfrygtige og gudelskende, men forsagte og anfegtede Hjerte gik for detmeste til Herrens hellige Naademaaltid med stor Vengstelighed, idet hun formeddelt de onde og skammelige Tanker, hvormed hun hestigt og stadigt maatte kjæmpe, frygtede for at skulle nyde det uværdeligen. Naar hun havde nydt det, indskjød Satan i hendes Sind, at hun havde nydt det som en ugudelig Person, efterdi hun havde annammet det med Frygt, og der ingen Hvile for hendes Sjæl fulgte ovenpaa, saasom Menigheden pleier at synge om Guds Fiender: Derfor er dit Hjerte aldrig stille, men er stedse fuldt af Frygt osv.; disse Ord drev Satan uafsladeligen ind i hendes Hjerte tilligemed den Følgeslutning, som han deraf uddrog: Dit Hjerte er aldrig stille, men er stedse fuldt af Frygt; derfor er du ugudelig og forladt af Gud; thi Gud vil forblive hos de Gudsfrygtige, men ikke hos de Ugudelige. Og disse Tanker vare ofte blandede med gruelige og djævelske Udgyselser angaaende den hellige Nadverd osv., hvilke kostede denne gudsfrygtige Sjæl mange hede Taarer. Men vi ville endnu høre et Par kristelige Læreres Ord om denne sørgelige Sag. Vel maa, skriver En*), ogsaa gudsfrygtige Sjæle taale, at onde Tanker, om Brede, Hævn, Utaalmodighed, Utugt, Overdaadighed, opstige i deres Hjerte, Matth. 15, uagtet de uden Afladelse bestræbe sig for at vinde Seier ved inderlige Bønner og Aandens stadige Strid imod Kjødets; men hvad der er det Værste, er, at de stundom, især, naar de ere bedrøvede, blive anfegtede af Tanker imod Guds Hellighed, Sandbruhed,

Retfærdighed, Barmhertighed og Kjærlighed, og at de ikke tør aabenbare dem for noget Menneſte; thi de ere altfor skrækkelige. Ofte tænke de, naar de se de Ugudelige blomstre, men de Gudsfrygtige undertrykkes, at Gud er uretfærdig (eller, at der vel ikke er nogen Gud, siden Alt gaar saa forunderligt og uforklarligt til, osv.). Naar de betænke, at saa mange Menneſter blive fordømte, saa falder det dem ind: Hvem ved, om ikke Gud vil have det saaledes? og det kommer ofte dertil med dem, at de fatte Uvillie imod Gud og holde ham for sin Fiende, især, naar de ere belagte med stort Kors; de tvivle om at det er sandt, hvad Præsterne sige paa Prædikeſtolen, og tænke ofte: Hvem ved, om der er nogen Kjødets Opstandelse, noget evigt Liv og noget Helvede til? Præsterne sige blot saa for at holde Folk i Frygt, og Deslige. Og om de end forøvrigt have en fast Tro paa Alt i sin Christendom og ere overbeviste om Guds Ords Sandhed (samt af Hjertet have slige ugudelige Indfald), saa maa de dog undertiden udholde saadanne aandelige Anfegtelſesstorme. Da opstaar ofte den Tanke hos dem: O, det er dog Alt sammen til Intet, at man gaar i Kirke, beder, frygter Gud, lever ærbart, handler redeligt; Gud spørger ikke derefter; hvem ved, om du kommer i Himmelen (eller om der endog er nogen Himmel)? Og herpaa følge ofte Tanker, som forstyrre Menneſtets Legeme, saa at man bliver aldeles forvirret i Hovedet og Hjertet, attraar hverken at spise eller drikke, ville gjerne være affondret fra alle Menneſter, fra Ægtefælle, Børn og Venner, ønske, at man ikke var til, eller at man maatte flybe fra hinanden og forgaa i Binden som en Røg eller Sky og har ingen Lyst til at komme i Himmelen, men saa heller, at Alt, Himmel og Jord, alle Menneſter og Skabninger bleve til-

*) Schererz.

intetgjorte, for at man ikke længer skulde behøve at plages.

§ 54. Jeg vil endnu hidjætte, hvad en nyere Lærer*) siger om denne Sag, og derpaa forlade den. Blandt de mangfoldige Arter af store aandelige Anfegtelser, siger han, kan ingen skrækkeligere og grusommere Glendighed tilstøde et Christenmenneske, ei heller kan han plages værre end naar Spiritus blasphemiae eller Gudsbespottelsens Aand kommer over ham og uophørlig opvækker de mest forbandede, allerforargeligste, alersfjændigste og allergrueligste Tanker imod Gud i hans Hjerte og opfylder det saa ganske dermed, at han efter sin egen Formening ikke formaar i mindste Maade at værges sig derimod og derhos med stor og uforgeligg Smerte maa erfare, at denne Helvedes Spotteand i den Grad fordreier Alt, hvad han hører, eller forøvrigt støder paa, og paa en saa bespottelig Maade udtyder det imod den høie guddommelige Majestæt, at noget Værre og Grueligere ikke kan optænkes. Medrette bør Haaret reise sig paa den, som blot hører Noget om slige gudsbespottelige Tanker, endfige paa den, der føler dem Nat og Dag i sit Hjerte. Saa vidt ogsaa denne Lærer. Jeg kunde vel anføre Mere og tydeligere affløre Djævelens hadske og forfærdelige Ondskab imod Gud og Hans Hellige; men jeg ønsker af de ovenberørte og andre Grunde ikke at gjøre det. Jeg vil kun endnu bemærke, at alle de gruelige Tanker, vi hidtil have betragtet under Navn af den Ondes gloende Pile, pleie hovedsageligen at gaa ud paa uhumste og sfjændige Udgyselser mod og Spotterier over Gud og alle guddommelige og hellige Ting, paa en hadsk og gruelig Forhaanelse af den høilovlige Gud samt paa Satans Dphøielse. Skulde derfor en anfegtet Sjæl ikke i det Foregaaende finde de Pile, som fide

i hans Hjerte og brænde som en Helvedild, nsiagtigt beskrevne, saa maa han ikke tænke, at det er Guds Tjenere ubekjendt, hvad Satan har i Sinde og for Vane, og hvormed han pleier at plage de gudsfrygtige Sjæle, men at man af gyldige og høivigtige Grunde ikke har villet omtale det.

§ 55. Til den Ondes gloende Pile, hvormed han pleier at saare de christelige Hjerter, høre ogsaa de Synder, som de enten tilforn, i sin Ungdom, eller senere af menneskelig Skrøbelighed, af Uvidenhed eller Overilse have begaaet eller som han indbilder dem at være Synder, uagtet de i Virkeligheden ikke ere det, eller som han paadigter dem at have gjort, uagtet de aldrig ere opkomne i deres Sind. Herhen hører det mærkværdige Exempel, vi forhen i dette Værk*) have anført, nemlig en Skolelærers gudsfrygtige Hustru, som undertiden behandlede sin Moder uvenlig og desaarjag efter hendes Død blev med Guds Tiladelse anfegtet paa det Heftigste af Satan, ligesom ogsaa, hvad en anseet Theolog fortæller, nemlig at han engang besøgte en Syg, som af stor Tungsinighed havde saaret sig selv dødeligen, og at han da til sin Forbauselse hørte, hvor stor Satan havde gjort hans Synder og udgivet dem for utilgivelige Dødsynder, saa at den Syge troede allerede at fide i Helvede midt iblandt Djævelene, uagtet han forresten var et meget gudsfrygtigt Menneske, som ogsaa før sit Endeligt kom til sit rette Forstand igjen og hjerteligen bekjendte sin Tro paa den Herre Jesus Christus, — iligemaade, at han kjender et Par andre Exempler paa Djævelens overordentlige Træffhed; en Mand fik saaledes den Tidende, at hans Fader var død, og blev derover meget bedrøvet, men lod sig ikke desto mindre overtale til at gaa med nogle Andre hen paa et

* Brundhorst.

*) 1ste Bind, 2den Del, 3die Præd., § 31.

Winhus, hvor han blev overvældet af Drif; om Morgen blev han betagen af saadan Tungfindighed, at han i længere Tid hverken vidste ud eller ind og ikke kunde tænke Andet end at han for denne Synds Skyld maatte være evig fortabt. En anden dræbte en Spurv og henhaldt derover under en tilstødt Sygdom i slig Anfegtelse og Bedrøvelse, at han i lang Tid ikke vilde tro, at Saadant kunde blive ham tilgivet. Dog, det vil ikke være fornødent at anføre flere Exempler paa Menneſter, hvis Synder Satan har gjort til gloende Pile, som han har ſtødt dem ind i Hjertet, efterdi de næsten forekomme daglig, og der intetſteds er Mangel derpaa.

§ 56. Hvad jeg alene finder Umagen værdt at bemærke, er, at Djævelen tit angriber de Anfegtede med opdigtede Synder, som de aldrig have begaaet, ja som de aldrig have tænkt paa. Denne Ondskab øvede Satan for nogle Aar ſiden mod en i overvættes høi Grad anfegtet Kvinde; thi hende ſatte han ſaa ſaſt i Hovedet, at hun med ſin Mund udtalte de aſkyeligſte Gudsbeſpottelſer, hvilke hun uafſadeligen havde i Hjertet, at hun endog blev ganſke fortrydelig, naar man ſagde til hende, at det ikke forholdt ſig ſaaledes, efterdi Ingen nogenſinde havde hørt eller endnu hørte Saadant af hende; desuden indbildte han hende ſom den ſtørſte Sandhed, at hun havde taget Livet af Børn og Andre, hvoriblandt meget høie Perſoner, hvis aarſag hun med ſtort Alvor forlangte, at man ſkulde opfordre Øvrigheden til at gjøre ſin Ret imod hende og lade hende hnteligen aflive, uagtet der var flere af diſſe Perſoner, ſom hun aldrig i ſine Dage havde ſeet eller var kommen i nogen Berørelſe med, og dette ſagde hun i Beſiddelſe af god Fornuft og ſkarp Forſtand. En Anden, ſom endnu lever og ſom i andre Ting havde ſin Forſtands fulde Brug, opfyldte han ſaa aldeles

med de Tanter, at hun ikke var noget virkelig Menneſte og ikke rigtigt døbt, hvorfor hun og hendes Børn maatte blive evig fordømte; det kom ogſaa ſaa vidt med hende, at hun henhaldt til fuldkommen Fortviſe. Høſ atter en Anden fremkaldte Satan ved ſine Indſtydſer den underlige Mening, at han for ſaa og ſaa mange Aar ſiden havde fravendt den og den en Mængde Drifkefar af Søl, uagtet et ſaadant Tab aldrig havde fundet Sted. En Anden indſkjød Satan, at han ved Nattetider havde gjort Indbrud i en Kirke og plyndret de Gjemmer, hvori Almiſſepengene nedlagdes og opbevaredeſ, hvilket han bekiendte for viſſe Perſoner, uagtet der ikke var det Ringeſte i det Hele, og Intet i lang Tid derſteds var tabt, oſv. Af alt dette er det nu uidentviol klart, med hvor ſtor Magt, Liſt og Ondſkab Djævelen gaar løs paa de dybtbedrøvede og anfegtede Hjertes, og i hvor beſlagelig en Tilſtand de befinde ſig, ſom efter Guds uraſagelige og hellige Willie for en Tidlang ere overgivne i Satans (viſt nok afmaalte og begrændſede) Magt og Vælde og ſaaledes have et ſandt time- ligt Helvede.

§ 57. Og denne de Anfegtedes hntværdige Tilſtand, ſom en Virkning af Friſtelsen, ſkulle vi endnu med nogle ſaa Ord omtale (for at gjøre vor Text og vort Løſte Fyldeſt, ihvorvel den kan ſynes indlyſende nok af hvad vi hidtil have foredraget). Vort Bibeliſprog angiver to Virkninger af Anfegtelsen, hvoraf den ene ſpores hos de Bedrøvede ſelv og den anden hos deres Venner og Slægtninger. Om den førſte ſiger Profeten: Glendig er jeg og Dødsens; jeg bærer dine Rædsler; jeg maa forſage. Jeg ved ikke, om Noget kan tænke ſig elendigere Menneſter i Verden end de dybtbedrøvede Sjæle, ſom vi hidtil udførligen have omhandlet. Naar man betragter Sagen i ſin Grund, efter Guds

hellige Diemed og Dom og ser paa Udfaldet, kan man ikke tillægge dem Navn af de elendigste Mennesker, (dette tilkommer de Ugudelige og Ondskabssulde, om de end ere de Ulykkeligste, Bældigste, Rigeste, Unseeligste og Pragtsuldeste i Verden; men efter Udseendet, efter deres Lidelser og nærværende Følelser ere de de allerelendigste, mest bedrøvede og fortrykte Mennesker i Verden, der fortjene den største Medlidenhed og Forbarmelse. Thi hvor kan der være en større Glendighed end naar man ei alene ingen Trøst, ingen Hjælp, intet Blik, intet Ord faar af Gud, men ikke ved, føler, fornemmer, ser og hører Andet end at man er forskudt, forglemt og forladt af Ham, — naar Himmelen ei alene ingen Dug, intet Regn, ingen kjørende Luftning skjænker, men tvertimod i dets Sted lutter Hede, Lynild, Torden, Storm og Uveir? Hvad kan være skrækkeligere end at tabe det høieste Gode, Gud og Hans Naade? Tobias siger: „Hvad Glæde skulde den have, som maa sidde i Mørket og ikke kan se Himmelens Lys? Hvor meget mere kunne da ikke de Ansættede sige: Hvilken Glæde skulde vi have, som Gud har unddraget sit Ansigts Lys og som ere omgivne af lutter Angest, Frygt og Forfærdelse, Sorgmodighed, Trængsel og Helvedsmørke? Hvad kan være elendigere end at have tabt Jesum Christum, alle fattige, betrængte, landsflygtige, sørgmodige, forladte og af Djævelen og Verden ængstede Synderes eneste og største Skat, sikreste og yderste Tilflugt, Naadestol, Mægler og Talsmand, Frelser, Hjælper og Redningsmand, — at det kommer dertil; at han ikke svarer, naar man raaber paa Ham, eller at man ikke mere kan nævne Hans søde Navn, — at man hader Ham og ikke mere gider høre tale om Ham, — at Han har forvandlet sig til en Grusom, — at Han har forglemt at være naadig, — at Han har faaet et et haardt Hjerte og ikke

bekymrer sig om, at vi forgaa, — at Han har nedlagt sit Hyrde-Embedet og overgivet sine Faar til Ulvene, saa at de kunne jage, plage, ængste, forfærde, sønderrive og myrde dem saa meget de lyst? Hvad kan være skrækkeligere end ikke at vide noget af den Hellig Aands Vidnesbyrd, af nogen hellig Bevægelse, af nogen Kraft, men derimod at høre og fornemme lutter Brølen af Helvedes Døver, lutter Tuden og Gjøen af Helvedes Hunde, lutter Hvislen og Stikken af Helvedsslangen, lutter gudsbespottelige, skjændige og affhyelige Indskydelser af den onde Aand? Hvad kan være elendigere end at man intet Liv og ingen Kraft kan øse af Livsens Ord, — at man ingen Kjærlighed og Naade kan finde i Herrens Kjærlighedsmaal tid, — at man intet Naad, ingen Trøst, ingen Hjælp kan faa, — at man ikke kan tro, ikke bede, ikke sukke, og ikke tænke paa Gud og guddommelige Ting uden Gru, uden Forfærdelse, uden Bespottelse? Hvad kan være elendigere end at have en Forsmag paa Helvede, ja efter sin Følelse og Mening befinde sig i Helvede, være overantvordet i Satans Hænder, sidde i hans Sold, slaaes paa Munden af ham, træffes og optændes af hans gloende Pile?

§ 58. Af denne Glendighed og dens Fornemmelse følger da, som vor Text siger, at de bedrøvede Hjerter blive elendige og maa forsage; de ere som de Døende, som de Døde her i Verden. Ligesom Sjelen, siger en gudsfrygtig Lærer*), er Legemet's Liv, saaledes er Gud Sjelen's Liv; naar nu Gud unddrager sig Sjelen, saa er dette Sjelen's Død. Men nu gaar det ikke saaledes til med Sjelen som med Legemet's Død; thi naar Legemet er dødt, saa føler det Intet og fornemmer ingen Smerte; taber derimod Sjelen sit Liv, hvilket Gud er, da sker det ikke uden Angest og Pine, og

*) Johan Arnd.

det fordi Sjelen er udødelig og alligevel skal og maa dø; naar Gud er skilt fra den, eller naar Gud vil døde og føre ned i Helvede, saa lider den den aandelige Døds Pine og Smerte, som er en Del af Helvede og den evige Kval. — Gud er Sjelens Liv, Lys, Glæde, Styrke, Ro, Fred, Trøst og Salighed; naar nu Gud bortfjerner sig og tager alt dette bort, saa kommer det Mødssatte ind i Sjelen: Død, Mørke, Sorgmodighed, Afsmagt, Skjelven, Mismod, Frygt, Forsærdelse, Uro, Ufred og Fordømmelse; thi dette er Syndens Frugter, og dette er Helved=Synde=Riget; naar derfor Gud Herren unddrager Mennesket sin Naade og Trøst, saa er Sjelen i Helvede, i bestandig Sorgmodighed, Angest og Frygt. — Derfor ere de aandeligt Anfegtede ikke blot elendige, men som Døende, der kæmpe med Døden, ei alene udvortes, idet deres Legeme falder hen, deres Dine blive dunkle, — idet de saa en bleg Sigfarve, og den kolde Sved ofte bryder frem, — idet de Intet ville nyde, og deres Mund er tør og Tungen klæber ved Gummerne, — idet deres Hænder og Fødder blive kolde, — idet de ofte blive saa matte og trætte, at de ikke længer kunne slæbe det udtærede Legeme afsted, men ogsaa indvortes, idet Sjelen befinder sig i en sand Døds- og Helvedangest, og, som ovenfor sagt, har tabt al Glæde, al Fred, al Trøst, al Kraft, al Hjælp, alt Lys. Den lever vistnok, men i Døden og i Helvede og er som de, der hverken kunne leve eller dø.

§ 59. Heraf følger da Forsagthed, idet de hverken vide ud eller ind, — idet de ofte kæmpe med Fortvivlelse og søge Velighed til at tage Livet af sig selv, saaledes som man kunde bevise med mange Exempler, om fornødent gjordes. Salig Arnd taler ogsaa meget mærkeligt herom: Gud unddrager os (i Anfegtelser) den himmelske Trøst og Alt, hvad

vi finde Lyst og Glæde i, og skjuler sig ofte saa dybt for os, at vi hverken se eller høre Ham eller fornemme Ham i vort Hjerte, lader os svæve saaledes mellem Himmel og Jord, at vi selv formødest stor Angest hverken vide ud eller ind, ikke vide, om vi tro eller ikke tro, om vi have Haab eller slet intet have, om vi have en naadig eller en fortørnet Gud, om vi ere i Livet eller i Døden. Deraf komme da de Anfegtedes fortvivlede Tanker og Ytringer, saadanne som disse, hvilke en Anfegtet efter en ofte omtalt Lærers*) Beretning har nedskrevet om sig selv: Jeg takker ham i høieste Maade for den store Velgjerning, han nylig har bevist mig, idet han saa saare vel har undervist mig fortabte og uværdige Menneske, der er en Helved=brand. — Et saadant urent Kar maa jeg være og er jeg — Gud forbarme sig over mig! (se hvorledes den skjulte Tro og de hemmelige Sukke til Gud aabenbare sig!), saa at jeg desværre oftere frygter for at den guddommelige Naade, som jeg altid har forsmået og bespottet, ja bortjager fra mig, vil tilsidst komme til at hvile tungt paa Guds Foragter, og synes det at Gud har hengivet mig i et forvendt, forvildet, ja djævelsk Sind, saa at jeg nu ikke kan tjene Gud rigtig, om jeg end vilde; thi naar jeg ser, hvilken Kjærlighed der findes hos Andre til det høieste Gode, saa maa jeg spytte paa mig selv, som den, der ikke fortjener at se paa saadanne Mennesker, efterdi jeg ikke kan Andet end fornærme, gjække og forhaane det høieste Gode. (Læg Mærke til den lønlige Nidkjærhed for Gud og den skjulte brændende Kjærlighed til det høieste Gode!) Jeg vandrer som en Hedning, ja undertiden være end et Kvæg (thi dette fornærmer dog ikke sin Skaber saa skjændigt). Jeg skammer mig næsten for at aabenbare saadanne Ting,

*) Brundhorst.

saasom jeg har mærket, at jeg bliver anseet for en Anfegtet, uagtet den høieste, retfærdige Gud ikke kaster en saadan Helligdom, som de aandelige Anfegtelser ere, og det Gode, som Han dermed udretter, for Hedningerne og saadanne Hunde, men alene har forbeholdt den for sine Hellige, til hvilke jeg med mit ugudelige Levnet ingenlunde hører; derimod tilhører Helvedes Ild saadanne Gudsbeskjæmmere; ja, jeg ved ikke engang, om jeg skal agte mig værdig til den, saasom jeg har fortjent noget endnu Værre. (Se her atter, som en Frugt af den skjulte Tro, Kjærligheden til Gud, og hvor nidkjær den er mod sig selv og Alt, hvad der strider mod Ham!) Saaledes er Intet almindeligere hos de Anfegtede end at de staa i den fulde og faste Formening, at Gud har hengivet dem i et forvendt og forhærdet Sind og formedelst deres Bespottelser og andre Synder for evig forkastet dem fra sit Ansigt og aldeles forladt dem, hvorfor de hverken nu eller i Fremtiden kunne komme i Naade hos Ham og blive salige; derfor anse de sig selv for de elendigste Stabninger under Solen, langt ringere og uværdigere end en usjel og foragtet Orm, som bliver traadt under Fødder; de ønske ofte, at de aldrig vare blevne fødte; ja, de forbande ofte med Job sin Fødselsdag (Job 3, 1), og tale eller tænke ialfald fiendtlig imod Gud, fordi han drog dem frem af deres Intet og lod dem komme til Verdens Lys som sin Bredest Kar; de ønske ogsaa, at de kunde aldeles forgaa og blive til Intet. O, du min forladte, elendige og plagede Sjæl, sig eller tænke de. O, du min fordømte og forskudte Aand! Gud give, du aldrig var bleven til og aldrig havde faaet Tilværelse! Gud give, du kunde aldeles forgaa i dette Dieblis! Alt, om du kunde adsplittes, henflyde og blive til Intet! men nei, det lader sig ikke gjøre; du maa leve evigt, evigt i Døden; du maa være evindeligen forstødt fra Gud.

Denne Elendighed er nu saa stor, at intet Menneske, som ikke har erfaret Noget deraf, kan begribe eller udtale den. Den er et fuldkomment Forspil og en Forsmag paa Helvede, og Intet i Verden kan sammenlignes dermed; den trofaste Gud, der ikke lader Nogen fristes over Gvne, forbarme sig over alle saadanne dybtbetyrnede Sjæle, og ligesom Han efter sit Raad og naadige Velbehag har ført dem ind i dette Helvede, saaledes føre Han dem ogsaa naadeligen snart ud deraf igjen, paa det de med os maa prise Ham med glad Hjerte og Mund og tjene Ham villigen i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle sit Livs Dage!

§ 60. Endelig omtaler vor Text ogsaa, hvad de aandelige Anfegtelser pleie at virke hos Andre, nemlig de Bedrøvedes Slægtninger og Venner. Profeten siger: „Du har skilt langt fra mig Ven og Næste; mine Kjendinger er det mørke Sted.“ For at give nogen Forklaring herover, da skal man vide, at der er saa Mennesker, som rigtigt forstaa den her omhandlede Sag og ere istand til at dømme derom saaledes, som det sømmer sig en Christen; thi hvo der ikke har erfaret Noget deraf eller ved Guds Ord og Naade er kommen saa vidt, at han lever i Gjenfødselen og ved at bedømme aandelige Ting aandeligen, — hvo der ikke har Christi Aand og Sind, Han, om hvem der staar skrevet, „at Han ikke skal sønderbryde et knust Kør og ikke udslukke det rygende Vin, og at han ved at tale et Ord itide med en Træt“ (Esai. 42, 3; 50, 4), — hvo der ikke har et mildt, kjærligt, vemodigt og medlidende Hjerte, for ham ere de Anfegtede med sin Sørgmodighed, med sine underlige Indfald, med sine besynderlige Tanker, med sin bestandige Sukken, Graad, Rlynk og Klage en Byrde, en Uergrelse, en Daarstab, en Bederslyggelighed. Man finder endog Præster, der kjende lidet til denne Sag og ikke behandle de dybt-

bekymrede Sjele tilbørligen. En Ordets Tjener paa Vandet klagede engang sultende for mig over at han for en Del havde betroet en Nabopræst, der tillige var hans Skriftefader, sin Aands Tungfindighed og sine store Anfegtelser, men at denne havde ugleet ham og sagt: Skal da en Præst plage sig med saadanne Tanter og ikke løsrive sig fra dem? hvad vilde vel hans Tilhørere sige, om de fik vide, at han droges med slige naragtige Indfald? Nu var denne Mand vistnok ikke forstaaet for Kors, saasom han var ansat paa et Sted, hvor han kun havde sit Jordbrug at leve af, ingen Hjælp kunde saa af sin fattige Menighed og maatte slaa sig kummerligen igjennem med sin Kone og sine mange Børn; han førte derhos et godt Levnet; men om aandelige Anfegtelser vidste han ingen Bæst og havde heller ingen Bøger, hvori han kunde have læst derom; desaar sag kom den Anden her til den Urette og beklagede fiden, at han havde ladet sig forlyde med Noget for ham. Nylig fortalte en gudfrygtig Præst mig, at de paa hans Sted havde en dybt bedrøvet og med tungfindige og underlige Tanter saare plaget Mand, om hvem en anden Præst havde ytret, at man ikke skulde gjøre mange Omstændigheder med ham; havde han ham otte Dage i sin Magt, saa skulde han let kurere ham, nemlig med Tvang og Hug. For nogle Aar siden søgte et meget anfegtet Fruentimmer Raad og Trøst hos en anseet og fornem Præst, og da denne (i den Tanke, derved at betage hende hendes Sørgmodighed, som han senere selv udlod sig med) overfusede hende med haarde Ord og Væder og sagde: Sludder, Sladder! det var bedre for Eder, at I tog Eders Rok og påsejede Eders Spinding end at I bekymrer Eder om disse Ting, saa krænkede og bedrøvede dette hende alt mere og mere; men omsider tog hun Mod til sig og sagde, at hun maatte forundre sig over,

at saa lærde Mænd kunde fremkomme med saa besynderlige og barnagtige Tanter. Man finder ogsaa Præster, som ikke gjerne ville besøge og høre paa anfegtede Menneſter eller give dem Udgang til sig og snart blive trætte af dem, naar ikke den første og anden Samtale med dem vil gjøre Virkning og hjælpe.

§ 61. Saa meget mindre er det at undres over, at andre uerfarne og enfoldige Menneſter ikke vise sig imod de Anfegtede saaledes, som de efter sin kristelige Skyldighed burde, ligesom der da ikke mangler Exempler paa, at en uforstandig Ægtefælle undertiden formedelst sin egen Dindskab, undertiden efter uvidende Folks Tilskyndelse behandler sin dybt bekymrede Mæge meget uvenligt. Dette var saaledes Tilfældet med en mindre agtværdig Kirkebetjent, som, da hans gudfrygtige Kone, der tilforn havde været underkastet haarde Anfegtelser, tiltalte ham venligt, men dog alvorligt i Anledning af hans uordentlige Levnet, for løs paa hende med de Ord: Jeg vilde ønske, at — — tog dig; han har allerede engang havt dig i sine Ålør; havde han dengang taget dig! osv. For nogle Aar siden raadede uchristelige Folk en Ægtemand til, at han blot skulde give sin Kone, der befandt sig i de største Anfegtelser, ret dygtig Bant, saa vilde hun snart blive anderledes, hvoraf Følgen var, at han af lutter Uforstand og Åsands slog og piskede hende paa det Ubarmhertigste. Efter udstaaet og overvunden Anfegtelse sagde hun, at om han havde pryglet hende tilbøde, kunde hun dog ikke have forandret sig. Noget lignende tildrog sig for et Par Aar siden her i Staden, idet en Mand efter uforstandige Menneſters Raad piskede og pryglede sin stakkels anfegtede Kone meget ubarmhertigt, saa at hun bar Mærker deraf i lang Tid. Andre lade sig vel ikke bevæge til en saa ubetænksom og grusom Handlemaade, men blive dog

utaalmodige, uvillige og vrantne, naar Ansegtelsen varer længe ved, og naar de Bedrøvede blive næsten aldeles ustkiftede til at arbejde og røgte sin Næringsvei og sit Husvæsen, eller de isvrigt formedelst den Pleie og Opvartning, de kræve, forarsage dem nogen Uleilighed, Møie og Bekostning. De nærmeste Slægtninger og Venner vise sig vel i Begyndelsen ofte medlidende, besøge de Bedrøvede og dvæle en Dag eller Nat hos dem; men den Trøst, de yde, er sædvanlig den: Man maa ikke plage sig med sine egne Tanker og overlade sig til dem; man maa slaa dem af sit Sind, bede flittigt, tage sig et eller andet Arbejde for, gaa i Selskab, søge at forskaffe sig Udspreddelse, osv., Noget, hvori de vel paa en vis Maade kunne have Ret, men hvormed de rigtigt Ansegtede ofte ere lidet tjente og hjulpsne. Nogle, især de, som ere verdsligssindede og forhen af de Ansegtede ere blevne paaminde og irettesatte for sit kjødelige Levnet, pleie at spotte dem og behandle dem haanligt, sigende: Jeg troede, I var saa hellig og gudfrygtig, at I sad i Guds Skjød; I har jo bestandig villet hovmesterere Andre og gjort mange Ophevelser af Eders Christendom. Hvor er nu Eders Christendom? Hvor er Troen, Kjærligheden og Haabet til Gud? Andre fordrifte sig til at fælde en overilet Dom, udskjælde de Ansegtede for Hyklere, der vel have anstillet sig gudfrygtige og villet være helligere end Andre, men nu ikke kunne skjule, at det har været lutter Indbildning og Hykleri; de maa ingen god Samvittighed have; de maa bære paa en eller anden stor Misgjerning og have forhyndet sig groveligen imod Gud, siden de ere betagne af saa stor Angest. Nogle slaa om sig med Narre og Sværmere og sige: Du er et Daarekistelem eller vil snart blive det; din store Visdom, din megen Læsning, Beden og Tænkning gjør dig rasende;

lad slige gale Indfald fare itide; thi hvis Folk saa høre Tale derom, saa vil du blive udsat for den yderste Foragt. Hertil komme da Verdens ufsaansomme Domme, dens Haan, Løgn og Bagvaskelse, saa at et bedrøvet Hjerte ofte bliver de Uguddeliges Latter og Spot i deres Driftelag, maa lade sig pege Fingre ad og være et Eventyr for Hvermand; naar nemlig Kristus hænger paa Korset, maa det ikke fattes paa Spottere og Bagvaskere; thi af bitter Harm og Ondskab, og fordi han ikke saa hurtigt, som han ventede, kan blive færdig med saadanne elendige Menneker, opfatter Satan Enhver, som han kan, og jager dette ædle Bildt med alle sine Hunde, hvorved deres Lidelser, blive ikke lidet forøgede.

§ 62. Nu, vi havde hidtil temmelig udførligt, som ogsaa Sagens Vigtighed fordrer, talt om de aandelige Ansegtelser, hvad og hvordan de ere og hvad de frembringe eller virke hos de gudfrygtige Sjele; nu maa vi ogsaa vise, hvilken Brug man skal gjøre af denne Fremstilling, og derunder for det Første tage Hensyn til de gudfrygtige Hjertes. Disse ere to Slags; Nogle vide af Erfaring, hvad aandelige Ansegtelser ere, og føle maafe endnu, da de læse dette, deres Kraft og Byrde. Til disse vil jeg nu først, ihvorvel korteligen, tale (thi vi skulle senere, om Gud vil, i en særskilt Prædiken samle og foredrage, hvad der kan tjene til deres Trøst). Ser altsaa, I gudfrygtige og dybtbekymrede Sjele, og slutter af den foregaaende udførlige Fremstilling, at Eders store og haarde aandelige Nød ikke er fremmed og ubekjendt i Guds Kirke. Guds hellige Ord taler paa mange Steder meget tydeligt og trøsteligt derom, og hvor mangfoldige og forskjellige deslige Trængsler end ere, saa har den himmelske Visdom dog søiet Foranstaltning til, at der af Skriften kan hentes Undervisning og Trøst mod dem alle. Saa findes der

ogsaa Exempler nok paa Guds kjære Børn, som ere blevene rensede, prøvede og forsøgte i denne den algode og alene vise Guds Smelteovn, af hvilke vi ogsaa med velberaadt Hu have anført et stort Antal, i det Haab, at hvor uhort og usædvanlig Eders Trængsel end hidtil har forekommet Eder at være, saa skulde I dog idetmindste finde et deriblandt, hvoraf I kunne lære, at Gud allerede har tilfikket og paalagt Andre noget Bignende. Den barmhjertige Gud har ogsaa opvækket mange aandrige Lærere, som forstørstedelen af egen Erfaring have frevet med stor Medlidenhed, med megen Aand og Kraft og saare eftertryffeligen om Eders Glendighed, hvoraf I kunne lufte, at Gud ikke blot kjender Eders ærgelige Tilstand nu og ved at se derpaa, men at Han allerede længe i Forveien, ja fra Evighed har seet den og beskikket Trøst derimod. Jeg maa tilføje, at i disse sidste, vanskelige Tider, der ere saa onde, at et gudelstende Hjerte ikke uden Forfærdelse og Bedrøvelse kan tænke derpaa, lægger Satan, fordi han ved, at han kun har en liden Tid, ogsaa deri sin Brede og Ondskab for Dagen, at han mere end tilforn heftigt angriber de bedste og gudsfrygtigste Hjerter med store aandelige Anfegtelser, ligesom da en Ven nylig skrev til mig: „Alt nærmer sig Enden, og de store Trængsler, hvorover Menneffene skulde ængstes og fortvivle, synes at staa for Døren. Jeg anser det for et sikkert Tegn paa en sidste Nød, at der nu ere saa mange anfegtede Menneffer. Man har og hører tale om saa mange og saa underlige anfegtede Menneffer her, som aldrig tilforn, af hvilke Nogle bande grueligt, spottede Gud, slaa sig selv med Naev, jøre sig Samvittighed over Nød og Drifke og Alt, hvad der skal opholde livet, medens de forøvrigt ere forstaaende, men dog uafsladeligen plages ligetil døden af gudsbespottelige Tanker, i sær,

naar de æde og drifke til Nødtørst, lægge sig tilfængs, bede eller ville foretage sig andre hellige Ting. Men paa den anden Side kan man dog heller ikke negte for, at den kjærlige Gud ogsaa opreiser og opvækker mange aandrige og gudsfrygtige Lærere og andre erfarne Christne, der komme dem tilhjelpe med skriftlig og mundtlig Trøst og gjøre Djævelen Modstand, saa at man kan sige med Frimodighed: „Hvorfor roser du dig af Ondskab (af at du plager Sjelenes,) du Bældige? Guds Misfandhed varer den ganske Dag“ (Ps. 52, 3.) Kan du forfærde, saa kan min Christus styrke; kan du dræbe, saa kan Christus give Liv; har du Gift og Helvedild i Munden, saa har Christus endnu langt mere Lægedom (og Trøst.) Du kan længe nok rase, støre, vredes, bespotte og forfærde: du vil dog ikke kunne rive min Jesum, min arme Sjels Tilflugt, Skat, Beskjærmelse og Trøst, ned fra Guds høire Haand og Majestædens Throne i Himmelen eller mig, Hans Faar, ud af Hans og Hans Faders Haand.*)

§ 63. Saa værder da trøstige, I ængstede og bedrøvede Sjele, efterdi Intet, hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Tyrstendommer, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre. Gud ser Eders Kamp; Jesus kjender Eders Nød; ja Han er med Eder i Nøden; Han bor formedelt Troen i Eders Hjerter og vil nok vide at opretholde og bevare denne sin Bolig, om end Djævelen nok saa haardt beleirer og bestyrer den, ængster den med Aldspaastelse og bestormer den. Udfaldet vil blive Guds Væge, Djævelens Skam, Forbandelse og Fordømmelse, Eders glade og fuldkomne

*) Luthers Ord.

Freløsning, uudsigelige Fryd, søde Trøst, stolte Fred og evige Hvile. Imidlertid ere og blive I indesluttede i Eders Guds Naade, i Jesu Christi Vunder og Hænder og i den Hellig Aands salige Samfund; I ere omringede af hellige Engle, der ere Tilskuere til Eders Kamp og ønske at se sin Lyft paa Eders Seier i Christo Jesu. Med Eder og for Eder kæmper den ganste christne stridende Kirke her paa Jorden saavel som alle udvalgte, hellige Guds Børn uden Afsladelse, Nat og Dag med sine Sukke, Taarer og Bønner. Med Eder sukker den ganste Natur, „der mod sin Villie er Forsængeligheden underlagt og venter med Længsel paa Guds Børns Aabenbarelse“ (Rom. 8, 19 flg.). Gud være lovet, fordi vi vide, at Djævelen vel har stor Brede, men dog endnu kun en kort Tid! (Aab. 12, 12) Det varer ikke længe, — saa skal hans og Alverdens Ondskab have en Ende, og man skal synge med Fryd i de Retsfærdiges Pauluner: „Herrens høire Haand bereder Bælde; Herrens høire Haand ophøier; Herrens høire Haand bereder Bælde“ (Ps. 118, 15. 16;) „Gud være Tak, som giver os Seier formedelst vor Herre Jesum Christum! Halleluja!“ (1 Kor. 15, 57)

§ 64. Jeg opfatter imidlertid til en anden Tid og Leilighed, hvad Mere der kan siges til Eders Trøst, og henvender mig nu til andre gudsfrygtige Sjæle, som den alvise og algode Gud hidtil har forfærdiget for store aandelige Anfægtelser. I kjære Børn; jeg tvivler ikke om, at I have hørt (læst) denne Fremstilling af de aandelige Anfægtelser med Frygt og Bævelse, og at I ere forbaufede over de usporlige og underlige Veie, hvorpaa Gud ofte fører sine Hellige, — over Djævelens grusomme og forfærdelige Ondskab, hvormed han efter Guds Tilskikkelse saa heftigt angriber mange af Eders Medchristne, og over den Elenighed uden Rige, hvori saa mange ud-

valgte Sjæle ere stedte. Men lærer tilige, hvorlunde I skulle føre Eder denne Fremstilling helligt og saligt til Nytte! Tænk for det Første Eders Gud af Eders Hjertes Grund, fordi Han hidtil ikke har paalagt Eder denne, den største timelige Nød og Trængsel! Udentvivel har den algode Fader og trofaste Gud, der ikke lader Noget fristes over hans Evne, seet til Eders Skjæbelighed og af inderlig Kjærlighed og efter sin guddommelige Visdom forfærdiget Eder. „Satan har ganste vist begjæret Eder, at sigte Eder som Hvæde“ (Luk. 22, 31) og forsøge sit Held paa Eder; men den Herre Jesus har bedet for Eder, saa at han ikke fik Tilladelse til at bekjempe Eders spæde og skrøbelige Tro. Erkjender da denne Eders Guds faderlige Godhed, og siger med David: „Du, o Gud, er min Hjælp, og i dine Vingers Stygge jubler jeg (ligesom en Kylling viser sig glad og fornøiet under Hønenes Vinger.) Min Sjæl hænger ved Dig (den holder sig nær til Dig; den følger Dig allevegne for ikke at være langt fra Dig, ligesom en ung Hjort overalt løber efter sin Moder;) din høire Haand holder mig fast“ (Ps. 63, 8. 9.) „Du glæder mig, Herre med dit Værk; over dine Hænders Gjerninger jubler jeg“ (Ps. 92, 5.) „Min Gud er Du, og jeg vil love Dig; min Gud! jeg vil ophøie Dig. Lover Herren thi Han er god; thi evindeligt varer Hans Misfandhed“ (Ps. 118, 28. 29). Men bruger denne Eders Fred og Ro til desto ivrigere at øve Eder til Gudsfrygtighed og til saa meget flittigere og glædere om tjene Eders Gud! Tænk paa de mærkværdige Ord, som den hellige Lukas beretner sig af: „Saa havde da Menighederne Fred over hele Judæa og Galilæa og Samaria og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den hellig Aands Trøst og blev formerede“ (Ap. Gj. 9, 31) Medens nu ogsaa I have Fred, saa „bygges Eder selv paa Eders hellig

Tro; beder i den Hellig Aand!" (Jud. B. 20) Vandrer i Frygt for Gud; skyer Synden; flyer alle Anledninger, som Satan og Verden give Eder dertil; hader af Hjertet al Ugudelighed; „renser Eder selv fra al Kjødets og Aandens Besmitelse, og fuldender Eders Helliggjørelse i Frygt for Gud" (2 Kor. 7, 1;) lægger Vind paa altid at voge i den saliggjørende Kundskab om vor Gud og Hans Søn Jesus Kristus, paa ikke at bedrøve den Hellig Aand ved bitterlige Synder (Efes. 4, 30) og paa at „befæste Eders Kald og Udvælgelse!" (2 Pet. 1, 10) Naar der er Fred i Landet, saa dyrker Enhver sin Jord, — saa blive Agrene omhyggeligt bearbejdede, Haugerne holdte i Stand og beplantede med Blomster, Urter og Træer, saa at man allevegne ser sig glad derpaa; lader saaledes ogsaa os, naar vi have Fred med Gud ved vor Herre Jesus Christum, og vor Sjæl nyder sødeligen godt af sin Tro, allevegne dyrke, plante og forbedre, paa det vore Hjarter maa være fyldte med Retfærdigheds Frugter, Gud til Ære og Lov!

§ 65. Vogter Eder derhos fremfor Alt for Stoltthed og Sikkerhed, og om I endnu staa, saa ser vel til, at I ikke falde! (1 Kor. 10, 12). Ophøier Eder ikke selv af de Gaver, I have annammet af Himmelen! Kunne I nu tro med Frimodighed og af levende og sød Erfaring vidne om Troens Kraft, — kunne I bede andægtigt og inderligt, synge gladeligen, høre og læse Guds Ord med Hjertens Lyst og Sjeleglæde, græde sødeligen, sukke kraftigt, nyde Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid med hellig Andagt og stor Forvisning om Hans Samfund og prise Gud med glad Hjerte og Mund, af, saa erkjender, at det alene er fra Guds Naade og Miskundhed at I have alle Ting, og at I staa, leve, røres og ere i den! Ser til en Gren paa et Træ, hvorledes den grønnes, blomstrer og bærer Frugt, saa at det er en Lyst at se

derpaa! men faar den ikke al Saft og Kraft fra Stammen og Roden? begynder den ikke strax at visne, naar den skilles fra Træet, indtil den omsider aldeles fortørres og maa vente paa Jlden? Betænk nu, at det ikke er anderledes med Eder! Alt, hvad I ere og have, det ere og have I fra Gud; Gud er Alt; I ere Intet; giver derfor Gud Æren i alle Ting, og beholder Intet for Eder selv uden Eders Synd og Omforgen for, hvorledes I skulle vel anvende og bruge til Guds Ære, hvad Eder er betroet! Eller ville I ved store aandelige Anfegtelser lære og erfare, at I udenfor Eders Guds Naade ikke ere Andet end syndige Orme og levende Helvedsbrande? Saa fornædler Eder nu selv, paa det at ikke den retfærdige og hellige Gud, der intet Hovmod kan taale, skal behøve at fornædte Eder! Ingen er sikker for Fald uden den, som tilligemed den bødferdige Synderinde ligger ved Jesu Fødder og væder dem med sine Taarer. „De ydmyge Mennesker," siger den gudfrygtige gamle Tauler, „sætte sig selv paa den laveste Plads; derfor kan Ingen støde dem ned; at staa op er dem nærmere end at falde; de ere ringe i sine egne Dine; derfor undgaa de lettelingen mangen stærk Anfegtelse, ligesom de smaa Fiske smutte igjennem Garnet, medens de store blive fangne."

§ 66. Glemmer heller ikke vor Freljers Ord: „Vaager og beder, at I ikke skulle komme i Fristelse"! Matth. 26, 41) Værer ikke ligesom Kyllingerne, der ofte paa skønne Sommerdage løbe omkring og fjerne sig et godt Stykke fra Moderen og derved komme i Fare for at blive snappede af Rovfuglene! Lader Eder ikke af Eders Fred og Ro og Velstand (i legemlige og aandelige Ting) forlede til at fordybe Eder i Verden, jage efter det forkrænkkelige og opgive Jesu nøiagtige Efterfølgelse, unblade Bønnen eller forrette den med Kulde og blive

forfømmelige og efterladne i Eders andre Christendomspligter! tænker ogsaa i Fred paa Krig, og, naar det gaar Eder godt, paa at det atter kan gaa Eder ilde! forbereder Eder derfor paa Kamp, naar I have No, og samler Eder et Forraad af Guds Ord, paa det I kunne gribe dertil i Nøden! Vel bliver, som en gudsfrygtig Theolog siger, ikke enhver Christen hjemløst med aandelige Anfegtelser; dertil hører stærke, veløvede Sjæle; dog er der tilmaalt Enhver hans Maal af Trængsel; griber end ikke Dødsfærdens fulde Strøm Eder, saa kan dog et Støvregn komme over Eder. Sagt tager derfor vel den hellige Apostels Formaning, naar han siger: „Følgelig, Brødre, værder stærke i Herren og i Hans Bødes Kraft! Fører Eder Guds fulde Rustning, at I kunne være mægtige til at stå imod Djævelens snedige Anløb! Thi vi have ikke Kamp mod Kød og Blod, men mod Fyrstendømmer og Magter, mod Verdens Herrer, som regjere i denne Tids Mørke, mod Dødsfærdens aandelige Hær under Himmelen. Tager derfor Guds fulde Rustning paa“ (Alt, hvad Gud har vist Eder i sit Ord og formedelst sin Naade skænket Eder, for at I dermed kunne værge og beskjærme Eder mod Djævelen, — hvormed der vil blive handlet i det Følgende), „at I kunne gøre Modstand paa den onde Dag og bestaa efter at have overvundet Alt“ (Efs. 6, 10 flg.). Glemmer ei heller de dybtbedrøvede Sjæle i Eders daglige ivrige Bønner, og hjælper dem i Troen med Eders Sukke og Bødselsøvelser at kæmpe og stride mod Djævelen, efter Apostelens Ord: Kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Dødt, som de, der og selv ere i Legemet og ikke kunne vide, hvad der endnu efter Guds hellige Raad og Villie kan hændes Eder (Ebr. 13, 3). I ere endnu paa Rejse, og om end Himmelen tilsmiler Eder, kunne I dog ikke vide, hvilket Uveir der

endnu kan overraske Eder; hvad I da ville at Eders Medchristne skulle gøre imod Eder, det gjører I og mod dem! Tager Eder deres Nød dybt til Hjerte; sukker med de Sukkende, — græder med de Grædende, — kæmper med de Kæmpende, og gjører Alt, hvad et levende Lem paa den Herres Jesu Legeme bør gjøre!

§ 67. Lader endelig ogsaa Betragtningen af de store aandelige Anfegtelser tjene til at virke Taalmodighed hos Eder i andre Kors og Trængsler, som Gud har paalagt Eder! Vi synes ofte, naar vi betragte vort Kors i og for sig og uden Hensyn til andre Menneſker, at det er saare stort og tungt, ja det allerstørste og tungeste af alle, og der fattes ikke Meget i, at vi besvære os over vor Guds Styrelse; men naar vi erfare, hvad der er paalagt Andre, saa have vi ofte Marſag til at takke Gud for, at Han behandler os saa mildt og ikke lader os fristes over vor Evne. Da en bedrøvet Kvinde, der havde et tungt Huskors, kom til en vis, forstandig og gudsfrygtig Præst for at udoje sit Hjerte for ham, tog han strax i Begyndelsen af deres Samtale Anledning til at fortælle om en anden anfegtet Kvinde, som han havde i sin Menighed, og til omstændeligen og bevægeligen at skildre hendes Sjæleangest, figende, at det vel ikke var ham ubekjendt, at Nøden var meget stor i disse sidste, bedrøvelige og elendige Tider og Trængslerne mangfoldige, men at han dog var vis paa at der ikke fandtes Nogen i den hele By, som fortjente mere Forbarmelse end hin Anfegtede, der plagedes heftigt af Satan med forfærdelige Tanker og stor Sjæleangest; dette elendige, fæle og svage Lam, sagde han, som stedse maa kæmpe med Helvedulven og efter sin egen Formening allerede er i hans Kløer og Strube, staar mig bestandig for Dine; jeg bærer det stedse i min Barm og mit Hjerte. Al, hjælp mig at bede, at den Herre Jesus snart vil glæde det

og hufvade det med Trøst! Herover glemte den bedrøvede Kvinde ligesom sin Nød og sagde: Al, Herre Jesus, jeg vil gjerne være tilfreds med mit Kors; jeg vil gjerne bære det; jeg vil tie og ikke oplade min Mund; jeg hører jo, at nogle af mine kjære Medchristne have et endnu tungere Kors end jeg; vel har jeg udbortes og legemlig Trængsel; men min Sjæl har dog Ro og Fred i Gud og Trøst af Hans Ord; jeg kan gudske lov endnu bede med Frimodighed og barnlig Tillid, tilegne mig Evangeliets Trøst og føre mig den til Rytte; jeg er, takket være Gud! overbevist om at Han er min kjærlige Fader i Christo Jesu, og Haabet om Himmelen og Forvisningen om min Frelse er min Sjæls største Glæde; vil derfor min Frelser opretholde mig deri, saa skal jeg isvrigt være vel tilfreds og ikke klage mere. Og med dette Forsæt gik hun hjem.

§ 68. Herhen hører ogsaa, hvad den gudsfrygtige Herberger fortæller om en christelig Kone. Gud satte et stort Korsbæger for hende, siger han; hun befandt sig meget længe i stor Tungtsindighed og ynkværdig Hjerteangest; — — men Gud tog denne Glendighed aldeles bort for hendes salige Afsted; derfor sagde hun: Al Legemsfygdom gaar over; jeg takker min Gud for at Han ikke lader min gamle Glendighed komme igjen. Meget sandt siger ogsaa en af de Gamle: Vi tro vel ofte, at vi have et stort og tungt Kors fremfor Andre; men dersom Gud samlede alle sine Børns Trængsler og Kors paa et Sted og i en Hob og gav os Valget, saa at vi kunde tage et andet istedetfor vort eget, saa vilde vi alligevel beslutte os til at beholde dette. Naar derfor, mine kjæreste Medchristne, Eders Fattigdom, de Ugudeliges Fiendskab og Nærgaaenhed, Ufred i Eders Vgteskab, Eders Legemes bestandige Skrantenhed og Sygdom og Deslige synes Eder und-

holdeligt, saa tænker strax paa de aandeligt-anfegtede, dybtbedrøvede Sjæle, og spørger Eders Hjerte, om I ville bytte med dem! Jeg mindes, at der i et vist Hus engang var en Person, som ogsaa havde forsøgt Adskilligt af aandelige Anfegtelser og som, efter hvad den fornævnte Lærer siger, vel ikke var bleven overfaldt af Ondskabens Strømme, men dog af et Støv- eller Skyldregn; da han nu beklagede sin Nød med Taarer, kom en anfegtet Soldat til, som efter Officierernes Befaling blev bragt til mig og hvis Angest, Forfærdelse og Sjælenød var saa stor, at han skjalv og bævede; den kolde Sved trængte ud af hans Pande og flød tilligemed hans hede Taarer ned over hans Ansigt; han saa bleg og jammerlig ud; hans Tunge klæbede af Mæthed og Forsmægtelse ved hans Gummer. Da nu den ovennævnte Person saa denne Glendighed, blev han først ganske stille, sukede derpaa og begyndte at sige med Taarer: Al, Herre Gud, ham her har Du dog ført dybere ned i Angestens Vand end mig; jeg vil gjerne give mig tilfreds; hjælp for den Herres Jesu Skyld baade ham og mig!

§ 69. Slutteligen maa vi ved denne Leilighed heller ikke forbigaa de Menneſter, der ei alene intet kjende til de aandelige Anfegtelser, men ogsaa forøvrigt leve aldeles sikre og sorgløse i Synden og endog gjerne lade sig indbilde, at hvad man i Guds Kirke lærer om Samvittigheden, om dens Angest og Forfærdelse, om Sjælen og dens Udødelighed, om dens Sorg eller Glæde efter Afsteden fra Legemet, om Djævelen og hans grusomme Ondskab og Fiendskab mod Menneſkene, om Guds Brede, om Hans Domme, om Syndens Kraft, om Helvede og de Fordømtes evige og uforgeløse Pine, er et Sværmeri af tungtsindige Menneſter, et Digt og kløgtigt Foregivende for dermed at skræmme Folk og holde dem i Lydigheid. O, hvor

Meget skulde ikke mangt et ugudeligt Menneske give til, om han kunde have den Visshed og Forsikring, at alt det Ovenanførte kun var en Indbildning og et tomt; ugrundet Præstefnak, og at han Intet havde at frygte paa sin Samvittigheds og Sjels Vegne, — om han kunde blive aldeles fri for den indvortes hemmelige Frygt, der mangengang ængster ham imod hans Villie! O, hvilken herlig Ting vilde det ikke være for vore nuværende gudsfornegtende Statsmænd, ugudelige og blodtørstige Tyranner, der af blot og bar Stolthed og Uergjerrighed, af lutter Begjærlighed herske vidt og bredt og alene for at sætte sin onde Villie igjennem begynde blodige Krige og føre dem med uhort, barbarisk Grusomhed, udgyde Christenblod som Vand, lægge hele Landsbyer, Flækker, Stæder og Lande øde, hærje dem med Ild og Sværd og bringe mange Tusind Sjele i den yderste Nød, Fattigdom og Trængsel, — for de ubarmhertige Menneskeflaare, for Guds Kirkes Forfølgere, for de uretfærdige og gjerrige Dommere og Øvrighedspersoner, for de samvittighedsløse og vindefyge Retslærde, som have forvandlet Ret til Malurt, forraadt og solgt Retsfærdigheden og gjort Mammon til sin Gud, — for de uforsonlige Skændegjæste og Trættebrødre i den verdslige og geistlige Stand, der til største Forargelse og Bedrøvelse for mange gudsfrygtige Sjele have forhaanet, bespottet, sønderrevet og sønderplukket hverandre som bidste Hunde, — for vore Skjæplevnere, Horkarle og Drankere, for de uretfærdige og egenlystige Bedragere og Tyveknægte og andre deslige Bug-, Penge- og Djævelstjenere, dersom Sjelen var dødelig og Intet kunde eller behøvede at lide hverken i dette eller hint Liv, — dersom de ingen Djæble, intet Helvede, ingen Kval og Pine havde at frygte for, — dersom de kunde skalte og valte i dette Liv efter sin egen Villie og kunde

stjæle, røbe, gnie, samle, æde, drikke, være lystige og nyde Verden saa meget, som deres ugudelige Sjel lystede, — dersom de gudsfrygtige Sjele maatte være deres Spot, Latter og Fodvisse og tjene deres Stolthed, Gjerrighed og Bug med sin Sved, sine Taarer og sit Blod, og det derefter var forbi, og de selv havde haft sin Himmel og hine sit Helvede paa Jorden, uden at Noget af dem mere havde Noget at frygte eller haabe, — det var en ønskelig Mad for Verden, — det var en behagelig Lære og det rette Evangelium for de Herrer Atheister*) eller, som de hellere ville kaldes, Naturalister**). Derfor elste de langt højere Spinosa's ugudelige Bog om Frihed til at filosofere og Hobbes's***) trøstefulde Skrifter for alle uretfærdige og samvittighedsløse Sjele osv. end Alt, hvad Profeterne og Apostlene og alle andre ældre og nyere Kirkelærere have skrevet om Christendommen; thi disse kunne ikke snakke om Andet end om Helvede, om Evigheden, om Guds Brede, om Helvedes Ild, hvilket dog, om de end nok saa meget bestræbe sig for at forhindre det og gjerne ville udle og foragte Alt, undertiden forsærder og bedrøver dem og bringer dem paa den Tanke. Men sæt, at det var sandt! Hine derimod gjøre gode Miner og give skønne og beroligende Forsikringer for deres i Ondskaben hilde og fordybede Sjele. Man har derfor hørt En sige! I min Ungdom har man skræmt mig nok med Bibelen, de ti Bud og Helvede; jeg turde ikke engang med sikkert Hjerte drikke mig fuld, ikke se mig om efter nogen Skjæge, maatte bestandig tænke paa Gud, paa Samvittigheden, paa Helvede. Men nu har jeg faaet en anden Bog ihænde, som lærer mig, hvorledes man har taget

*) Gudsfornegtere.

**) Befjendere af den naturlige Religion.

***] Spinoza og Hobbes, tvende Filosofer eller Fornuftgranskere.

nig ved Næsen, osv. Se, saaledes vilde nan gjerne have det!

§ 70. Men du skjønne, fine, kjære Berden! det gaar ikke saaledes, som du misser og indbilder dig. Driv Spot med Gud og Hans hellige Ord; afstedkom Trig, Mord og Blodsudgydelse; trød de Fattige under Fødder; udlø deres Sukke og Taarer; hvi eller forvold Retten; ag Skjænk og Gave; berig dig, som du vil og kan; lyb, bedrag, træt, æd, drif, jor og før et vellystigt, ugudeligt Levnet efter alle din gudsforglemmende Sjæls Onsker, og dø derefter som din Hest, dit Svin, eller din Jagthund! Al nei, vid, at Gud for alt dette vil føre dig for Dommen, og at du vil faa efter det, som er steet ved Legemet; dine Gjerninger ville følge med dig; din Sjæl skal leve i Døden, og lide efter Døden, hvad den retfærdige og hellige Gud vil tilføje den; du har havt din Villie; den uoplyste og evige Gud maa ogsaa have sin Villie. Du har annammet dit Gode; de gudelskende Sjæle skulle ogsaa have sit. Herren siger: „Se, mine Tjenere skulle æde: men I, I skulle hungre; se, mine Tjenere skulle drikke; men I, I skulle tørste; se, mine Tjenere skulle glædes; men I, I skulle beskjæmmes; se, mine Tjenere skulle synge med Fryd af Hjertets Behag; men I, I skulle strige af Hjertepine og hyle for Aandsforstyrrelse“ (Esai. 65, 13, 14). „Salige ere I Fattige; thi Guds Rige er Ederes. Salige ere I, som hungre; thi I skulle mættes. Salige ere I, som nu græde; thi I skulle le. Men ve Eder, I Rige! thi I have Ederes Trøst borte. Ve Eder, I, som ere mætte; thi I skulle hungre; ve Eder, I, som nu le! thi I skulle sørge og græde“ (Luk. 6, 20. 21. 24. 25). I ville maaske sige i Ederes Hjerte: Det er Skriftens Ord; dem tror jeg ikke; dem ændser jeg ikke. Jeg svarer: Hvem og hvad tror du da? Et ugudeligt, letfindigt Menneske, som du

selv er? Den hellige Skrift, hvori den Hellig Aand taler, — som saa mange Tusind gudfrygtige, forstandige, lærde og erfarne Sjæle have troet af ganske Hjerte og hvis Sandhed de efter at have erfaret og fornummet den Kraft og Aand, som taler deri, have beseglet og stadfæstet dels med sit Blod, dels med frimodig Bekjendelse, med et helligt og ustraffeligt Levnet, med taalmodig og villig Lidelse, — Skriften tror du ikke, fordi den ikke taler overensstemmende med dit ugudelige Hjertes Uttraa, men vidner imod din Ondskab og truer dig med den retfærdige Guds timelige og evige Brede; derimod et formørket og forvoldt Menneskes Skrift, hvori Helvedaanden taler, og som alle hellige og gudfrygtige Sjæle anse for en Vederstyggelighed og et Fødsel af Uretfærdigheden og Manddraberen fra Begyndelsen og skjælv for og som ikke behager Noget uden dem, der formedelt sin onde Samvittighed trænge til et saadant Helved-Evangelium og en saadan djævelsk Trøst, tror du, fordi det taler, hvad du for din Ondskabs Skyld ønsker, og hvad der gjør dit letfindige og ugudelige Hjerte godt! Ret saa! men saa skal det ogsaa blive opfyldt paa dig, hvad Aanden har forudsagt gennem sin Tjener Paulus's Mund: „Fordi de ikke annammede Sandhedens Kjærlighed til sin Frelse, derfor skal Gud sende dem kraftige Bildfarelser, at de skulle tro Vognen, paa det at alle de skulle dømmes, som ikke troede Sandheden, men havde Velbehag i Uretfærdighed“ (1 Thess. 2, 10—12).

§ 71. Men siden du, elendige Menneske, altsaa fortsætteligen og vrangvilligen ikke vil tro Guds Ord, saa tro dog Guds Gjerninger og Tilskikkelser, hvormed Han stadfæster og opfylder sit Ord. Jeg vil denne gang ikke tale om Andet end de aandelig-anføgtede og dybtbedrøvede Sjæle, hos hvilke den Guds Brede, den Sjælens Lidelse, Kval og Angest, den Djævelens

Ondskab og Grusomhed, dets Samvittig-
 hedsnag og Forbilledet paa den Helveds-
 pine, som de Ugudelige have at vente
 efter dette Liv, tydeligen sees og viser
 sig. Du siger maaske eller tænker, at
 dette er tungsindige Menneſter, der unød-
 dig plage sig med fine Indbildninger og
 taabelige Indfald, osv. Jeg svarer: de
 Exempler, der ovenfor i Mængde ere
 anførte, lære, at Menneſter, som have
 et muntert Sind og livligt Blod, — som
 ere ved fuldkommen sund Fornuft og
 god Helbred og befinde sig i ønskelige
 og lykkelige Omstændigheder, ofte ikke
 ere befriede for de store aandelige An-
 ſegtelſer. Hvor mange Præſter finder
 man ikke, som ere lærde og høitbegavede,
 flittige og nidkjære i fine Embedsforret-
 ninger, viſe og forſigtige i Raadſlagnin-
 ger og ulastelige og mønſterværdige i
 alle fine Gjæringer, men ſom dog lige-
 ſaalidtſom den dyrebare Apſtel Paulus
 ere forſfaanede for en Torn i Kjødets og
 undgaa Satans Mundſlag! Hvo havde
 et mere muntert og uforſærdet Sind end
 Luther, der ellers beſad et ſaadant Blod
 og et ſaa troſtigt Hjerte, at han midt
 i de ſtørſte Trængſler og Farer kunde
 være glad, puffe paa Guds Godhed og
 ſpotte Djævelen og Verden? hvo var
 lærdere og mere forſaren i Skrifterne
 end han? og alligevel blev han efter
 Guds naadige og hellige Raad og Til-
 ſikſeſe ved Satans Anſegtelſer bragt
 dertil, at han talte og ſkrev paa ſøl-
 gende Maade: Djævelen anſegter ofte
 mig ſelv ſaa vældigt og overfalder mig
 ſaa heftig med tunge og ſorgmodige Tan-
 ker, at jeg aldeles glemmer min kjære
 Herre Chriſtus eller betragter Ham ganſke
 anderledes end Han bør betragtes. Da
 han i Aaret 1527 Lørdag før Mariæ
 Beſøgelsesdag var fallden i en haard
 legemlig og aandelig Anſegtelſe og Svag-
 hed, bad han blandt Andet med diſſe
 Ord: O, min allerkjæreſte Herre Jeſus
 Chriſtus, Du, ſom har ſagt: Bed, ſaa

ſkal Eder gives, — leder, ſaa ſkulle I
 finde, — banker, ſaa ſkal Eder oplades,
 giv, Herre, iſølge denne Forjættelſe, mig,
 ſom beder, ikke Guld eller Sølv, men
 en ſtærk og faſt Tro; lad mig, ſom
 leder, finde, ikke Verdens Lyſt og Glæde
 men Trøſt og Bederkvægelse ved dit
 ſunde og ſaliggjørende Ord; lad op for
 mig, ſom banker; jeg attraar Intet af
 hvad Verden holder for høit og ſtort;
 thi det gavner mig ikke det ringeſte i
 dine Dine; men giv mig din Hellig
 Aand til at oplyſe mit Hjerte, styrke og
 ſtrøſte mig i min Angelt og Nød og
 opholde mig i en ſand Tro og Tillid
 til din Naade indtil min Død! I ſamme
 Aar ſkriver han Aftenen før Simons og
 Juda's Dag til en god Ven: Ved in-
 derligen og med Alvor for mig ſtatters
 forkaſtede Orm, der plages ſaa haardt
 af Aandens Sørgmodighed og Tungſin-
 dighed, dog efter den barmhjertige him-
 melſte Faders gode og naadige Villie!
 Ham være Lov, Ære og Pris ſelv i
 min ſtore Angelt og Nød! Hvo tør her
 ſige, at denne frimodige Troeshelt, der
 juſt ikke har haft mange Lige i Guds
 Kirke og ſom ellers havde et muntert
 Sind, var overfaldd af en fortrvarig
 Tungſindighed, der ligesom førte ham
 lige ned i Helvede, eller at det var hans
 Indbildningskraft, der foraaſagede ham
 en ſaadan dødelig Angelt?

§ 72. Saaledes gaar det ogſaa ofte
 med andre gudſtrygtige og forſtandige
 Sjæle, der blive bedravede indtil Døden
 uden at vide, hvorfor, — der blive ſaa-
 ledes betagne af Forførdelſe, Frygt og
 Angelt, at de ere nær ved at forgaa, —
 der ikke kunne værg ſig imod eller løs-
 rive ſig fra Djævelens Indſtydelſer og
 Dretuderier, de ſkrækkelige Tanker og
 gruelige Indfald, ſom de hade af Hjertet,
 ſaa at de heller vilde lide Døden end
 plages dermed, — i hvis Sind der ofte
 midt under Bønne, midt under Guds
 Ords Hørelſe eller Læsning, midt under

den gudelige Samtale med en Præst eller andre christelige Hjerter pludseligen opstaar Ting, som ere aldeles affhyelige, — som stride imod Gud, hvem de dog paa det Inderligste elske og hjerteligen ære, — som ere rettede mod dem selv eller Deres eller andre Medchristne og hvorover de ofte svede Angestens Sved eller falde i Afsmagt og derunder ere tilmode, som om en virkelig gloende Pål var skudt dem ind i Hjertet, ja som om de allerede virkelig vare i Helvede. Hvilket forstandigt Menneſke vil og tør ſige, at ſaadanne gudſrygtige og brave Folk ſaa pludſeligen og ſørend de ſelv vide deraf, til ſin ſtorſte og yderſte Bedrøvelſe, midt under ſin ivrigſte Andagt gjøre ſig ſelv ſaadanne gruelige Tanker, og at diſſe opſtaa af ſig ſelv i deres Hjerter, der, helliget ved Guds Aand og Naade, juſt da er henvendt paa gode og hellige Ting? Hvo ſer ikke her en helvedagtig Virſomhed af den urene Aand, der er en Fiende og Beſpotter af Gud og Menneſker? I Luthers Levnetsbeſkrivelse omtales en Sognepræſt i Guben ved Navn Mag. Leonhard, om hvem der ſiges, at da han engang var i Fængſel, plagede Djævelen ham ilde; tog han en Kniv i Haanden, ſaa var ſtrag den Tanke paa rede Haand: Stik dig ihjel! derfor maatte han ofte kaſte Kniven fra ſig. Ved at høre dette ytrede Luther: Det er ogſaa hændt med mig ſelv, at naar jeg har taget en Kniv i Haanden, har en lignende ond Tanke ſaldt mig ind, ſaa at jeg ikke har kunnet bede, men har maattet flygte for Djævelen ud af mit Kammer. Om den ſamme Præſt fortælles, at da han engang ſaa en Traad ligge paa Gulvet, tog han den op og opſamlede derefter ſaa mange Traade, at han kunde have gjort en Strikke deraf til at hænge ſig i. Kjære, hvorfra kom diſſe mordiffe Tanker hos ſaa gudſrygtige Menneſker? hvorfra kom alle diſſe Traade, hvoraf der kunde gøres en

Strikke, ſom en Mand kunde hænge ſig i? Udentvivel fra Mordaanden, der ikke formaar at ſkjule ſin Ondſkab. Og hvorfra fik hin anfegtede Mand, ſom vi allerede ovenfor i denne Prædiken (§ 41) have omtalt, de to nye Knive i en Slir? Hvorfra kom den Strikke og den Sløiſe i Piletræet, ſom vi ligeledes i nærværende Prædiken (§ 43) have berettet om?

§ 73. Jeg kjender ſelv et Exempel paa Saadant. Da nemlig en Præſt engang forrettede ſin Bøn og var kommen til Forbønnerne for ſine Fiender, Forfølgere og Bagvaſkere, blev der fra en Krog i Stuen pebet meget ſtærkt imod ham, ligesom med en ſkarp Pibe; herover blev han i begyndelſen forbaufet og forſærdet; men han opmandede ſig dog ſnart i den Herre Jeſu og ſagde med Frimodighed: Bib ſaa meget, du vil, Djævel! jeg vil dog ikke ophøre at paakalde min Gud, hvorpaa han forſatte ſin Bøn og fuldførte den uforſærdet, ſaaledes ſom han pleiede. Noget Tid efter paadrog han ſig imidlertid et ſtort Fiendſkab af en Perſon, der voldte ham megen Bedrøvelſe og Hjertſorg, ſaa at han havde Noſ at gjøre med at bekjæmpe ſit Kjød og Blod, naar han overensſtemmende med ſin Chriſtendom vilde bede for denne ſin Fiende. Jeg ved desuden en anden anſeet og af ſine Skriſter velbekjendt Præſt, ſom noget Vignende vedersføres; thi da han engang efter ſin Sædvane holdt Aftenbøn med ſine Huſfolk og i den deilige Pſalme: O Chriſtus, Du den klare Dag, oſv., var kommen til det Vers: O, ved din Engel til os kom, Og os bevogt, din Eiendom! De kjære Bogtere ſend ned, Saa vi for Satan have Fred, hørte man en ſaa ſkarp Piben i Stuen, at alle de Tilſtedeværende bleve forſtrækkede og neppe kunde forſætte Sangen; den ſamme Mand maatte derhos taale megen haanlig Spot og mange Nakkedrag af Satan og Verden. Hvo ſer nu ikke af diſſe og lignende Ting,

hvoraf man kunde anføre en Mængde, at der er Djægle til, og at de ere onde og hadefulde Mander, der søge sin Glæde i Menneftenes Frygt, Skræk, Angest og Fordærvelfe, — der ikke blot stræbe at fange Sjelen med indvortes og skjulte Garn, faare Hjerterne med lønlige, gløende Pile og bedrøve, forvirre og forstyrre de Bedrøvede end mere ved stille Overtalelser og helvedagtige Indfyndelser, men ogsaa med Guds Tilladelfe af stor Tørft efter Menneftenes Fordærvelfe fræmtræde uforftammet og ikke kunne tilbageholde fin Ondftab og Grufomhed? Hvo tør ved at overveie, hvad her er anført, negte for at famvittigheden kan gnave paa Menneftene fom enOrm, — at Sjelen kan lide og have et Helvede i denne og den anden Verden, — at Fortabelfen fra Guds Anfigt og Følelfen af Hans Brede er uudfigelig og uudholdelig, men dog vis og fand?

§ 74. Medens jeg fkriver dette, faar jeg et Brev fra en lærd, gudsfrygtig og forftandig Mand ihænde, fom er fkrevet til mig for nogen Tid fiden, og jeg kan ikke undlade at hidfætte nogle Ord deraf, fom ere tjenlige for mit Forehavende. „Alt,“ fkriver denne dyrebare Sjæl, „den underfulde Gud er og bliver dog underfuld i de Naader, hvorpaa Han forførger og leder ethvert Mennefte. — — Hvor falig og ædel er du derfor ikke, du falige Hengivelfe i Guds Villie, og hvilken himmelft og guddommelig Gave er du ikke, efterdi du ftadigt undergiver og underkafter os elendige Mennefter den guddommelige Visdom og Almagt med faa ftor Taalmodighed, idet vi ftadig ihufomme vort Intet! Min kjærefte Hr. Magifter, hvad Gud har ladet mig fmage og erfare i min Sjæl, kan jeg ikke udfige; ja, jeg kan flet Intet fortælle deraf; faa forunderlige, faa dybe, faa vide og brede ere de guddommelige Hemmeligheder; faa fkrækkeligt er Helvede og faa fød og liflig Himmelen, hvori man bliver indført efter Manden;

i den Grad er man i en beftandig Afmagt og Marven fortørret i Ens Ben. Men hvor gavnlig, hvor velfignelfesrig er ikke en faadan Helved- og Himmelfart for Sjelen og for Ens Chriftendom! — hvor prisværdig er ikke Gud! og hvilken Magt, Lov, Herlighed og Majeftæt bereder Han fig ikke ad diſſe Veie! Herom kan intet Mennefte i Verden dømme, fom ikke er blevet prøvet i denne Aldovn. Jeg ved, hvorledes den er tilmode, fom synes forladt af Gud og Mennefter, omendfjønt Alt har gaaet til i Stilhed; thi den Naade viſte Gud mig dengang, at min Anfegtelfe forblev ſkjult og ikke kom til den raa, fikre og partiffe Verdens Kundftab, indtil Han ſelv atter hufvaledede mig og gjorde mig glad. Jeg ſkulde ønske, at Gud vilde lade Mange føle, hvad Han har foretaget fig med mig; hvilken ftor Naade vilde ikke det være!“ oſv. Ja viſſeligten vilde det være en ftor Naade af den Høieſte, derſom Han vilde overtyde den fikre, raa Verden om et Helvedes Tilværelſe ved en virkelig Forſmag derpaa. Men hvorledes ſkulde Han kunne viſe en faadan Naade imod fit Ords Beſpottere og Foragtere og dem, fom ſige: Vig fra os! og Kundftab om dine Veie have vi ikke Lyſt til? Kun fine kjære Børn, der gjøre Ham den Ære at anſe Hans Ord af ganſke Hjerter for Hans Ord, høre og læſe det med Ærbødighed, bevare det i et ſmukt og godt Hjerter og bære Frugt i Taalmodighed, værdiger Gud den Naade at lade dem i levende Erfaring fornemme, hvad Han i fit hellige Ord har truet med og forjættet, og ihvorvel hin Anfegtede har feilet i Anvendelfen paa fig ſelv, har han dog meget godt indſeet, at den høieſte og retfærdige Gud ikke kaſter en faadan Helligdom, fom de aandelige Anfegtelfer ere, for Hundene, men har forbeholdt dem for fine Hellige alene.

§ 75. Med hvad den ovennævnte erfærne og gudelfkende Sjæl fkriver kan

kan sammenholde, hvad andre Anfeg-
de undertiden have skrevet til fortrolige
venner om sig selv, saasom Følgende,
vilket en gudfrygtig Person, der var
laget af gudsbespottelige Tanker, be-
roede en Ven: „Ved ret flittigt til Gud
for mig, at Han vil skille mig fra de
levendes Land, om end ved den aller-
ræffeligste Død! Thi jeg er nu intet
lindet end en skjændig Skarnkiste for
Djævelen, der med fuldt Raseri tilstyn-
er mig til saadanne Vederstyggeligheder
nat og Dag, at derjom jeg ikke ved
Guds gode Haand var bleven opretholdt,
at jeg myrdet mig selv; saa var dog
ikke den hellige, majestætiske Gud læn-
er bleven vanæret og bespottet ved et
saadant djævelblændt Redskab, som jeg er.
Men af, Gud, det forbyde Du ogsaa!
Thi hvo vil prise dig i Helvede? hvilken
Legems- og Sjelemorder vil der love Dig?
Jeg troede ikke, at Djævelen kunde være
 værre end jeg; jeg gaar til den hellige
Fader, foretager ogsaa andre gudelige
Handlinger og strider imod Djævelen, men
er ved Siden deraf hans elendigste Mar-
tertræ og Skovist; ved mig skjænder han
Guds Navn, bespottet den Hellige i Jesu-
ael og træder Guds Søn med Fødder,
og da tør jeg ikke sige: Jeg maa taale
det, men: Jeg gjør det, og Gud (af,
du ustyrbelige Herre!) maa taale det. O
sammen over al sammen! en udvortes
Gudstjener er en indvortes Djævels-
ræl! Fy dig, Satan! Herren skjælde
dig! Nu, her er jeg; skal da Helvede
begynde her, saa vil jeg lægge min Haand
paa min forbandede Mund og sige:
Dine Domme er Retfærdighed. —
Gud ved, at jeg heller vil være død
end et saadant naadeløst, gudsbespotte-
ligt Redskab for Djævelen. Mine Læn-
er skjælv; mine Knæer ryste; Synet
foraar mig, naar jeg hører mit Navn
ræbne. Gud lade mig ikke synke ned
fra den sande Troes Trøst! Kyrie elei-
son!“ Hvad tykkes Eder nu, I raar

Spottere og Gudsforagtere? ere vel saa-
danne Ord udflydte af et sværmerisk,
tungfindigt og taabeligt Hjerte? ere disse
gudfrygtige Sjæles Lidelser, hvorom de
i Hemmelighed og Fortrolighed skrive saa
ængsteligt, saa klagende, saa bevægeligt
til gode Venner, et ensfoldigt Menne-
skes Indbildning? O, hvor godt var det
ikke for Eder, om I vilde stifte Bekjend-
skab med saadanne Menneſker, tale med
dem skriftligen eller mundtligen og blive
flogne ved deres Erfaring! Men slige
Ting vilde vække Eder op af Eders søde
(Sikkerheds-) Søvn og forstyrre Eders
Sjæls (af Djævelen fremkaldte) Ro; de
vilde afbryde Eders Glæde, Eders Vel-
lyst, Eders daglige overdaadige Velvæ-
ret og gjøre Eder angest og bange;
derfor er det bedst (for Eder), at I
udle og foragte Alt og anse alle gud-
frygtige Hjerter, som med Frygt og
Bøvelse stræbe at blive salige, for tung-
findige Taaber og Sværmere, erklære
alle deres Klager over og Udsagn om
Helvedangesten, Guds Brede, Syndens
Kraft og Djævelens Ondskab for Ind-
bildning og Daarskab; saa kunne I ret
sikket og uhindret vandre fremad paa
Helvedveien; saa behøve I ikke at være
i nogen Frygt for Døden og neppe no-
get Øeblik at forfærdes for Helvede.
O, I elendige Menneſker, hvilken Dæ-
vel har forheget Eder og bejat Eders
Hjerte saa fast, at I ikke tro Sandhe-
den? Hvor længe ville I med seende
Dine ikke se, med hørende Øren ikke
høre, med levende Hænder ikke gribe?
De gudfrygtige Hjerter kunne nok sige
med sin allertjæreste Frelser: „Vi tale
det, vi vide, og vidne det, vi have seet
(smagt, følt, erfaret), og I annamme
ikke vort Vidnesbyrd“ (Joh. 3, 11).

§ 76. Men om I nu ikke ville tro
os og Bore, — naar vi ere Eder for
ensfoldige, for sværmeriske, for tungfin-
dige, for ringe, — Kjære, hvorledes
gaar det da til, at I selv og de, som

ere af Eders Slægt, ofte ikke kunne hylte Eder for Samvittighedsangest, for Frygt og Stræf, for gruelige Drømme og Dørlige? I hyde Eders Samvittighed at tie, og alligevel taler, ja raaber den. I ville ikke tro paa nogen Himmel, noget Helvede, nogen Djævel, og I kunne dog ofte ikke finde nogen Tro, nogen Fred i Eders Vantro. I behøve formedelst Eders Ondskab ofte ikke at frygte for nogen menneskelig Magt, og alligevel frygte I. I ere sikre, og den Stærke bevogter bevæbnet sit eget Palads (det vantroende, ugudelige Hjerte) og besidder det med Fred (Luk. 11, 21), og desuagtet forfærdes, ængstes og plages I; I ville foragte Guds Ord og kunne dog ikke gjøre det uden Frygt og den lønlige Bekymring: Sæt, at det var sandt! I ville være glade og slaa alt Præstefnak af Tanterne, men kunne ikke; I tro, at der ingen Djævle, ingen Spøgelsjer er til, og I føle mangengang en Gyfen om Ratten; I lægge Eder om Aftenen tilfængs med stor Sikkerhed, uden Bøn, uden Andagt, og alligevel drømme I undertiden om Djævelen; I fare op isøvne og skriges høit, som om han nu vilde føre Eder bort. Det gaar Eder efter Skriftens Ord (som I vel ikke ændse, men som dog passe saa nøiagtigt paa Eder): I alle fine Dage ængster sig en Ugudelig og i det Antal af Aar, som er opbevaret for Voldsmanden. Lyd af Rædsler er for hans Øren (han bliver ofte saa hange, at det klinger og sujer for hans Øren, eller det tykkes ham, som om han hører et Jammerskrig, uagtet det ikke er Tilfældet); „midt i Freden kommer en Ødelægger over ham“ (Job 15, 20. 21). „De Ugudelige ere som Havet, der er oprørt; thi det kan ikke være stille, og dets Vand udfaster Stærk og Dynd. Der er ikke Fred, sagde min Gud, for de Ugudelige“ (Esai. 57, 20. 21).

§ 77. Om Henrik den Anden, Konge i Frankrige, fortælles, at han lod brænde

en lutherst Skrædder, som i hans Nær værelse havde forsvaret sig tappert og frimodigt bekjendt og forseglet den evangeliske Sandhed, og at han selv var Tilskuer derved; da Martyren blev Kongen var, saa han paa ham med ufravendt Afsyn; siden stal Kongen have sagt til mange troværdige Personer, at det om Dagen bestandig forekom ham, som om den lutherst Skrædder fulgte efter ham og at han om Natten uafsladelig stod for hans Dine. Hans Søn Karl den Niende blev efter Blod- og Mordbrylluppet i Paris ofte forskrækket isøvne og maatte lade hente Sangere til sin Seng hvilkede undertiden sang ham i Søvn. Da to unge Mennesker ved Navn Arnolt Monerius og Johannes Kasa i Aare femten Hundred sex og femti bleve brændt i en By i Frankrige for den evangelist Religions Skyld, og Baalet begyndte at blusse, kom der saadan Forfærdelse over det omkringstaaende Folk, at det flygtede som om det blev jaget og forfulgt af Fiender, ligesom Bødlerne, hvilkede var befalet at fuldbyrde den ugudelige Dom, løb ind i de nærmestliggende Huse og bade, at man vilde skjule den og frelse deres Liv. For ikke mange Aar siden, skriver en fortjenstlig Forfatter*), hændte det i en tykt By, at en ung Mand af høi Byrd efter at være for tidlig løssluppen af sin Hovmester, Haand og Opfigt og have faaet sin endm ikke betimelige Frihed begyndte at føre et udfvævende, vellystigt og ryggesløst Levnet, der tiltog saaledes, at han bandt og spottede umenneskeligt, hvor paa a han aldrig mere i sit Liv vilde tænke paa Gud eller forrette nogen Bøn, hvor for han ogsaa fastede sin Bønnebog ned i et hemmeligt urent Sted og tænde sig som om der ikke mere var nogen Gud i Himmelen og ingen Djævel i Helvede. Da nu Ugudeligheden og Misgjerningerne opdyngede sig saaledes hos ham

*, Martin Grundmann.

ingen Bedring var at vente, sandt
stedets høie Ørighed med den rygges-
se Synders høianseelige Frænders Vi-
ende og Samtykke sig foranlediget til
forkyndende ham Døden: man bragte
ham da tidligt paa Dagen flere Mile
ort fra hans Forvaringssted, stillede
ham paa en grøn Plads og bød ham
at berede sig til Døden; i denne Til-
and udbrød den Modsigelse i Ord, som
dødvibul oftere tilforn havde givet sig
Ikkende, idet han, liggende paa Knæ
g ventede paa Skuddet, sagde sukken-
g med dæmpet Røst, dog saa høit, at
de Tilstedeværende kunde høre det: D
ørighed! o Evighed! o Evighed!

§ 78. I kunne være forvisjede om
at hvad jeg nu vil fortælle er Sandhed.
en fornem og paa sit Sted anseet Mand
om til en christelig Lærer, og da de
are alene i dennes Studerværelse, og
bræsten med megen Frimodighed talte
m allehaande gudelige Emner, blev hin
a bedrøvet, at han begyndte at græde.
bræsten troede, at han udgjød Taarer
f Andagt og Glæde over den gudelige
Samtale, og fortsatte hermed, men spurgte
ham dog tilsidst, hvad Aarsagen var til
hans Graad, og fik til Svar: Vi ere
er alene; derfor vil jeg aabenbare Eder
sin hele Tilstand, som I hidtil ikke har
endt. I maa vide, at jeg er en Guds-
ørnegter og ikke tror paa Noget af hvad
Præster og Eders Bibel sige; omend-
jønt jeg nu har god Grund for min
Bantro og er overbevist nok om at den
christelige Religion er Overtro og Men-
effepaafund, saa smerter det mig dog
at høre Eder tale med saadan Sikkerhed
m Eders Overtro og at se, hvor fri-
modig og tilfreds den gjør Eder, medens
erimod jeg maa leve i bestandig Frygt
g Forfærdelse og ingen Sindssro kan
ra, osv. Da Præsten forbausedes herover
g sagde, at han aldrig vilde eller kunde
ro, at han talte saaledes for Alvor —
an havde jo hidtil levet hel christeligt

og ei alene selv flittigt besøgt Kirken og
gaaet til Herrens hellige Kjærligheds-
maaltid, men ogsaa holdt sine Husfolk
dertil og ladet sine Børn opdrage meget
christeligt — svarede han: Hvad mig
selv angaar, da har jeg gjort Alt, hvad
jeg har gjort, for ikke at tabe mit gode
Navn og Rygte og min Anseelse og Til-
lid hos Folk, saasom det ikke er mig
ubekjendt, at jeg ikke kunde vente at blive
forfremmet eller at beholde mine Embe-
der, dersom man kunde mærke paa mig,
hvad der bor i mit Hjerte, og at jeg
lader mine Børn opdrage paa sædvan-
lig Maade, det sker, fordi heller ikke de
ellers kunde komme frem iblandt Folk,
men især, for at de ikke skulde behøve
at lide en saadan Kamp, Frygt og Angest,
som jeg hidtil har udholdt, men finde
Sindssro og Tilfredshed i den almindelige
Overtro (saaledes talte den ugudelige
Mund om Christendommen). Uagtet Præ-
sten bestræbte sig for at overbevise ham
om at hans Bantro maatte være af
Djævelen, siden den førte saadan Util-
fredshed, Frygt og Angest med sig, og
indtrængende forestilte ham, hvad der
forøvrigt herom var at sige, saa hjalp
det dog intet; men han holdt fast paa
at hans Bantro var rigtig, og at hans
Sinds Urolighed kom deraf, at han ikke,
hvor gjerne han end vilde, ganske kunde
glemme, hvad han i sin Ungdom havde
lært af den christelige Religion.

§ 79. O, hvor forunderlig og uden
Dige er ikke Guds Godhed og Langmo-
dighed, idet Han ei engang undlader at
gaa efter sine aabenbare og bitterlige
Tiender! Han taaler dem ei alene, men
jøger ogsaa paa mangehaande Maader at
vinde og omvende dem. Nogle overø-
fer Han med timelig Velsignelse, fører
dem til det ene Trin af Lykfelighed ef-
ter det andet og giver dem saa meget
Hjælp, at de maa kunne tage og føle paa,
at der er en Gud til, som med sit For-
syn regjerer Verden og særligen iagta-

ger og fører ethvert Menneske. Tilskrive de Lykken dette og misbruge saadan Belsignelse til Overdaadighed og Uterlighed, saa at de, lig Drukne, glemme Ham desto mere, saa angriber Han dem ofte med smertefulde Plager paa deres Legeme, eller Han hjem søger dem med Vand, med den faldende Syge, med Lamhed eller andre store og vederstyggelige Brøst, for om de muligens derved kunde bevæges til at erkjende, til at ære og kyske den Haand, der fører saadant Ris. Andre lader Han komme i Legems- og Livsfare og i Dødens Strube og fører dem atter ud og frelser dem med sin vældige Arm, for om de da maatte ville begynde at tænke paa Ham. Andre forfærder han med sine Domme, som de se paa sine Selstabsbrødre i Ugudeligheden, Andre med skrækkelige Drømme, Andre med haarde Uveir og stærke Tordenstrald, Andre med indvortes Frygt og Samvittighedsangest, som de ikke kunde befri sig fra, hvor gjerne de end vilde. For Nogle fremstiller Han gudsfrygtige, lærde, begavede og aandrige Præster, der røgte sit Embede med gudelig Nidkjærhed og pryde den christelige Lærdom med en hellig Omgjængelse, — hvis Ord og Prædiken „ikke ster i menneskelig Visdoms overtalende Ord, men i Aands og Krafts Bevisning“ (1 Kor. 2, 4), — der lære, som de leve, og leve, som de lære, og saaledes „skinne som Lys i Verden blandt den vanartige og forvendte Slægt“ (Filipp. 2, 15) og som ofte ved sin kraftige Tale og sin frimodige Overbevisning kaste en Gnist ind i deres Hjerte, der ulmer længe og foraarsager megen Eftertanke. Andre giver Han en gudelskende Ægtefælle, som drager deres Hjerte til sig med Gudsfrøgt, Dyd, Venlighed, Lydighed, Kjærlighed og Visdom og undertiden ved hellige Paamindelser, men oftere ved sin dydige Omgjængelse og christelige, gode Opførsel vidner om den christelige Læres Sandhed og Kraft.

Mange giver Han et eller flere velartede og gudsfrygtige Børn, der med sin hellige Lydighed, Andagt og Ydmyghed anpriser dem Evangeliets Lys, saa og ofte barnevenligt, men dog alvorligen og Eftertrykkeligen paaminde og tilrettevise dem. Undertiden borttager Gud saadanne Børn for deres Dine og lader dem være Vidne til at de fare herfra med stor Troessikkerhed, med inderlig Hjertens Glæde, Fred, fulde af den Hellig Aands Trøst. For Andre fremstiller Han blandt deres Slægtninger eller Naboer ansejede og dybtbekymrede Sjele, der i Gjerningen vidne om Guds Brede, om Syndens Kraft, om Djævelens Ondskab og om Helvede. Nogle lader Han i de Besatte se et Forbillede paa den evige Pine. Nogle lader Han paa Reiser eller ved andre Leiligheder træffe paa Mennesker, som ved Guds synderlige Naade ere blevne omvendte fra sin Vildhed og Ryggeløshed og som prise Guds Misfandhed, Barmhjertighed, Almagt og Visdom samt Hans Ords og himmelske Sandheds Kraft. For Andre lader Han, hvor kloge og vise de end ere, deres bedste Planer og Raadslutninger mislykkes, gjør deres Visdom til Daarlighed og forvikler deres Garn, saa at de hverken kunne finde den første eller den sidste Traad. Andre betager Han Modet, hvor hjerte de end altid har været, og hvor mange glimrende Beviser de end have givet paa sin heltemodige Tapperhed, saa at de flygte med Skam og paa en Gang tabe al sin forhen erhvervede Ære, osv.

§ 80. Alt dette kunde jeg stadfæste med tilforladelige Exempler, dersom jeg ikke saa, at denne Prædiken allerede havde været under mine Hænder over Forventning. Skedestomindre vil jeg anførsle nogle faa, for om Herren maatte vilde give Naade til at det kunde tjene en og anden forblindet Sjel til salig Forsædelse og vække dem til Eftertanke. Om Herodes fortæller Josefus, at han ti

Gange var i stor Livsfare, men ved Guds Magt blev bevaret og opholdt. Han var i Byen Jeriko og holdt et herligt Gjæstebud i et Værelse; som Gjæstebudet var forbi, og Kongen var traadt ind i sit Sovestue, styrtede bemeldte Værelse pludselig sammen, uden at noget Menneſte kom til Skade. Historieſtriveren tilføier, at man ved denne Leilighed kunde mærke, at Gud gav Ugte paa Kongen, og Enhver holdt for, at Han maatte elſke ham, ſiden han paa en ſaa underfuld Maade var bleven reddet fra ſaadan Livsfare. En anden Gang, da han havde holdt et Slag med Fienderne og ſtod i den Formening, at de fiendtlige Folkeſlag alleſammen vare adſpredte og flygtede, gif han ind i et Værelse for at bade ſig; imidlertid havde nogle bevæbnede Flygtninger af Fienderne ſkjult ſig i et andet Værelse i ſamme Hus; ſom Kongen ſad nogen i Badet, kom den ene af Flygtningerne ind efter den anden med blottede Sværd, men vare — uden al Tvivl efter Guds Tilſikkelfe — ſaaledes forblindede af Frygt, at de ikke lagde Mærke til ham, men ſkyndte ſig forbi ham og ud af Døren, uagtet de uden Banſelighed kunde have dræbt ham; formedeſt denne Guds Godhed burde han alle ſine Levedage have følt ſig forpligtet til at have Gud for Dine og i Hjerte; men iſtedet derfor blev han ſtedſe gruſommere og værre; derfor tog det ogſaa en Ende med ham, ſom man ikke kan læſe uden Ghyſen. Vi ville ogſaa opſøge nyere Exempler. Thuanus fortæller om en Oberſt, der havde viſt ſig ſaa tapper i mange Felttog og Slag, at man overalt omtalte ham med Berømmelfe; denne Mand blev under en Træfning, ſom Prinsſen af Condé og Hertugen af Guiſe leverede hinanden, betagen af en ſaa uventet Skræk, at han i den Tanke, at hans Egne vare ſlagne, gav ſig paa Flugten, hvorover han ſiden nedſant i ſaadan Sorg, at han beſtandig

raabte, at han ikke længer fortjente at leve, og omendſkjønt hans Generaler og Benner tiltalte ham venligt og undſkyldte hans Wildfarelſe paa bedſte Maade, hjalp det dog ikke; han vilde derhos hverken æde eller drikke og endte ſit Liv i Fortvivlelſe.

§ 81. I et velbekjendt tydiſk Landſkab boede en Adelsmand, der beſymrede ſig lidet om Gud og Hans Ord og gjorde et Haandværk af Fraadſeri, Drik og Horeri. Da han engang i Høſtens Tid var ude paa Marken, brød der et stort Uveir løs med Vynild, Torden og Regn, der tvang ham ſelv og hans Folk, der vare beſkjæftigede med Indhøſtningen, til at ſkjule ſig under Kornbaandene, ſom efter nogle Landes Sædvane vare ſatte ræſkevis i Stakke. Den retfærdige og almægtige Gud prædikede vel Loven for ham med en ſkrækkelig Tordenrøſt og bød ham at omvende ſig; men han med ſit ugudelige og forhædede Hjærte ændſede det dog ikke; da en Tjeneftepige, ſom han uidentivl oftere havde haft ſin onde Villie med, var krøben ind under ſamme Stak, begyndte han for den nidkjære og fortørnede Guds Aſyn at bedrive ſit Horeri, over hvilken Formæſtelfe Gud ſaaledes forbitredes, at Han med et forfærdeligt Tordenſtrål slog Pigen død paa Stedet, men afrev ham hans Næſe, Læber og Hage, ſaa at han alle ſit Livs Dage maatte vandre om ſom et Skræmſel for Alle. Jeg har ſelv ſeet ham flere Gange, og da jeg den første Gang blev forfærdet for ham og ſpurgte, hvorledes dette Menneſte var kommen til ſaadan Skade, erholdt jeg af troværdige Folk, ſom kjendte hele Sagen, foranſtaaende Efterretning, men kunde ikke nokſom forundre mig over at dette Menneſte, der var ſaaledes mærket af Guds Haand, ingen Forbedring viſte, men levede paa en Maade, ſom ikke ſømmer ſig for nogen Chriſten. I en nærliggende By levede en gammel lærd Mand,

som i sin Ungdom, jeg ved ikke hvorledes, havde faaet de gudsbeispottelige Bedrøfteligheder ind i sit Hoved og Hjerte og havde forelsket og fordybet sig saaledes deri, at han ei alene bestandig holdt fast derved, men bestræbte sig ogsaa oftere for at forføre Andre dertil og blandt dem sin egen Søn, der ogsaa havde studeret. Han udlo den hellige Apostel Paulus's Skrifter i Sammenligning med Senekas, talte ofte letsinligt og beispotteligt om Kristus og vilde Intet tro uden hvad han kunde begribe med sin Fornuft; han var derhos gjerrig og pengegrif. Hans kristelige Søn tog sig sin Faders Sjælefare meget nær, gjorde sig megen Umag for at bringe ham paa bedre Tanker og aabenbarede tillige Sagen for sin Skriftefader med Bøn om at han vilde give omhyggelig og særlig Agt paa dette forførte Faar. Hvorledes nu denne røgtede sit Embede, ved jeg ikke: men det ved jeg, at den forblindede Synders gudsfrygtige Hustru, som hellerikke var uvidende om hvilken Mand hun havde ved sin Side, og ikke undlod at bede ivrigt og alvorligt for ham og i sin gudsfrygtige Enfoldighed at formane og advare ham, ligesaa lidt som Sønnen kom nogen Vel med ham; han lo hende kun ud, sigende, at det var Ting, som gik over hendes Forstand; hun kunde blive ved sin Overtro og lade ham være i Fred. Efter at den godommelige Langmodighed i mange Aar havde taalt dette ryggesløse Menneske (saasom han opnaaede en høi Alder), og Naadetiden var ude, kom han engang tidligt om Morgenens frisk og sund til sin Søn, som han endnu fandt i Sengen, og bad ham om Noget, som denne ogsaa lovede at give ham, saasnart han var staaet op. Dermed gik han bort og sagde, at han skulde komme snart igjen; idet han nu gaar tværs over Gaden og vil træde ind ad Døren til sit Hus,

falder han til Jorden og dør en pludselig og usalig Død.

§ 82. Jeg har, siger en aandrig Lærer,*) oplevet et Exempel paa en forunderlig Guds Dom. En fornem Herre havde en Tjener, som elskede Gud ligesaa lidet som han selv; efter lang Taalmodighed lagde Guds Godhed Tjeneren paa Sygeleiet; da han saa sit Endeligt nærme sig, blev han ved alvorlige godommelige Paaminderelser bragt paa andre Tanker, saa at han med mange hede Taarer begræd sit foregaaende ugudelige Levnet, tuede af ganste Hjerte til Guds Naade og døde derpaa glad; dette burde have tilskyndet hans Herre til at betænke sig bedre; men fordi han forsættligen kastede dette Naadespeil til Jorden, opdyngede han Bredden over sig, saa at Guds Haand rørte ved ham og dræbte ham, medens han sad sund og frisk paa Stolen, uden at han fik Lov til at komme paa Sygeleiet. Det er ikke mange Aar siden at jeg i den mig betroede Menighed havde en Kvinde, som var meget hengiven til at drikke og bande og andre Synder og som misligt nok overholdt sin Daabspagt, til hvilken jeg dog oftere henviste hende og formanede hende til Omvendelse; dette Menneske blev engang heftig forfærdet i en Drøm, hvori Satan fremtraadte for hende i gruelig Skikkelse, med gloende Øine, luende Mund og store Klæder, greb hende og vilde føre hende bort; men fordi hun i denne sin yderste Angest raabte mange Gange: Jesus! Jesus! maatte han slippe hende, hvilken Drøm hun Dagen efter fortalte mig selv med Sjæleangest, Skjælven og Graad; hun lovede da vel atter paa mine gjentagne alvorlige Forestillinger sand Omvendelse, men holdt desværre daarligt sit Løfte og faldt siden fra den ene Synd i den anden, saa at hun tilsidst maatte rømme Byen. Dog, naar vilde

*) Dr. Lüttemann.

og blive færdig med at fortælle alle ermed overensstemmende Exempler? Jeg raaber til Gud, at vi engang skulle faa Tid til at samle langt flere og fremlægge dem for den raa og sikre Verden i en gen Bog.

§ 83. Jeg henvender mig nu atter til Eder, I arme Sjæle, der elste Beløften, Synden og Verden mere end Gud og tro mere paa et af Djævelen orledet, ugudeligt Menneſtes Indfald og Eders egne kjødelige Tanker end paa Hans Ord, og formaner Eder ved Guds Barmhertighed, der endnu venter paa Eders Omvendelse, til vel at betænke Alt, hvad der her i en hjertensgod Mæling er anført til Eders Advarsel, og navnlig til at give nøie Agt paa de aandeligt-anfegtede Personer; thi disse ville lære Eder, at Synden ikke er noget aa Ubetydeligt, som I tro, men en dødelig Gift for Sjælen, og at Guds Brede og Fortabelsen fra Hans Ansigt, som de fordømte evigt, evigt, evigt skulle lide, er utaalelig, — at Satans grusomme Indſtab og Helvedes Pine er uudſigelig og uden Lige, og at den udødelige Sjæls Lidelser overgaa alle andre Lidelser. Betænk dog, at ligesom nogle af de hellige Profeter og Guds Tjenere i sin Tid maatte tjene sit ubodfærdige Folk til et Under, til et Exempel og en Advarsel — de maatte løse Sækken af sine Tænder og drage Skoene af sine Fødder og gaa nøgne og barbenede, — de maatte være et Nag paa sin Hals, drage bort med sit Flygtetoi og tilhulle Ansigtet osv. (Esai. 20, 2. 3; Jer. 27, 2; Ezech. 12, 7 flg.), for at betegne de paa det Ubodfærdighed følgende Straffe — saaledes naa ogsaa de haardtanfegtede, klynkende, grædende, hylende og veklagende Sjæle være et Forbillede paa Helvede og i Gjæringen fremstille for Eder, hvad I efter vedholdende Ubodfærdig og stadig Foragt for Guds Miskundhed og Lang-

modighed have at vente. „Gjøre de dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre“? (Luk. 23, 31) „Begynder Guds Dom først fra Hans Hus, hvilken Ende vil det da tage med dem, som ikke tro Guds Evangelium? Og dersom den Retfærdige neppeligen frelſes, hvor vil da den Ugudelige og Synderen komme frem“? (1 Pet. 4, 17. 18) Vader Eder ikke i Eders Bantro og Ugudelighed forblinde af Eders timelige Ulyſalighed; thi Intet er farligere for den arme Sjæl end netop dette. O, I arme og elendige Menneſter! ſaaſremt I fremture i Eders Bantro og Ugudelighed, var det Eder bedre, at I alle Eders Livs Dage havde vogtet Svin, men derhos levet kristeligen, end at I have været Konger, Fyrſter og Herrer og modſtaaet alle Herrerſ Herre og alle Kongers Konge; det var Eder bedre, at I havde ſøgt Eders Brød ved Folks Døre med Gudsſrygt og Taalmodighed, end at I have levet i prægtige Huſe, i Overflod paa alle Ting, i daglig Glæde og Belluſt med Ugudelighed; det var Eder bedre, at I aldrig havde ſeet Dagens Lys, end at I ikke have villet ſe og ſiden aldrig i Evighed ſkulle ſe Evangeliets klare Lys og Guds ſaliggjørende Naade, der er aabenbaret for Eder og alle Menneſter, men komme til at forblive i det evige Mørke, hvor der ſkal være Graad og Tænders Gnidsel. O, I Ulyſtalige i den ſtørſte Ulyſalighed! o, I Fattige i den ſtørſte Rigdom! I Ringe og Forkaſtede i den høieſte Værd! I Daarer med Eders ſtore Viſdom! Den Herre Jeſus, vore Sjæles trofaſte Hyrde og Tilſynsmand, forbarme ſig over Eder og give Eder Omvendelse til Sandheds Erkjendelse og Naade til at komme til Eder ſelv igjen fra Djævelens Snare, af hvem I ere fangne til at gjøre hans Villie! (2 Tim. 2, 25. 26) Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Grettende Prædiken,

hvori Aarsagerne til de store aandelige Anfægtelser undersøges og forklares.

2 Kor. 12, 7. 8. 9: At jeg ikke skal hovmode mig af de høie Aabenbarelser, er mig givet en Torn i Ryggen, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa mig paa Munden, paa det jeg ikke skal hovmode mig. Om denne had jeg Herren tre Gange, at den maatte lade af fra mig, og Han sagde til mig; min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed. Derfor vil jeg helst rose mig af mine Skrøbeligheder, paa det at Christi Kraft kan bo i mig.

§ 1. Den gudfrægtige Afsat siger til Gud: „Ved dit Raad leder Du mig, og derpaa fører Du mig til Vre“ (Ps. 73, 24), i hvilke herlige Ord han fremstiller to Ting, nemlig, hvorledes Gud leder sine Hellige her i Verden, og hvorledes Han tilsidst fører dem ud og bringer deres Sag til en forønsket Ende. Om det Første siger han: Ved dit Raad leder Du mig, min Gud; de Troende ere ikke her i Verden som et Skib, der svæver paa havet mellem Vind og Bølger uden Styrmand, — ikke som et Faar, der ingen Hyrde har, — ikke som et fader- og moderløst Barn, der er forladt af Alle; men Gud leder, fører, regjerer, vogter, beskjærmer, forserger og opholder dem, og det ikke blot i Almindelighed og overhoved, men Enhver i Særdeleshed, — som Profeten paa dette Sted siger: Du har grebet min høire Haand (som en Fader eller Moder tager sit Barn i Haanden og leder det); ved dit Raad leder Du mig. Den hellige Skrift taler undertiden saaledes herom, at den indeslutter alle Hellige i sine Forjættelser, som naar Profeten siger: „Deres For-

barmer skal føre dem og lede dem til Vandfilber. Han skal føde som en Hyrde sin Hjord, samle Lam i sin Arm og bære dem i sit Skjød; Han skal lede de Faar, som ere med Lam“ (Esai. 49, 10; 40, 11.) Dog taler den allerøstest som til En alene, for at Enhver desto træstigere skal tilegne sig det og forlade sig derpaa, — som naar Herren siger: „Jeg vil undervise dig og lære dig den Vej, du skal vandre; jeg vil give Raad med mit Væbne paa dig“ (Ps. 32, 8.) „Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds høire Haand“ (Esai. 41, 10.) „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5.) Derfor siger ogsaa Guds Aand, at Gud kalder sine Egne ved Navn, — at den trofaste Hyrde kjender ethvert af sine Faar og ved at nævne det ved dets Navn, og at Han endog gaar efter et enkelt af dem for at bringe det tilbage, naar det har forvildet sig (Luk. 43, 1; Joh. 10, 3. 14. 27; Luk. 15, 4.)

§ 2. „Hvad er Menneſket, at Du kommer ham ihu, og Menneſkets Søn, at Du beſøger ham“? (Pf. 8, 5) Hvor trøſteligt er det ikke for min arme og mangengang ængſtede og dybtbedrøvede Sjel, at jeg ved og gjennem dit Ord har Forſikring om, at dit naadige Gie hviler paa mig og er indſluttet i din faderlige Forſorg og kjærlige, ſalige Styrelſe, — at Du har taget mig ved Haanden og leder mig og giver Raad paa mig med dit Gie! Jeg har været her og der i Verden, men har intetſteds været uden din Forſorg og Opſigt. Jeg har mange Gange været langt borte fra dem, ſom vare mig nær paarørende og elſkede mig ſaa, men ikke fra din Wiſkundhed, ſom allevegne har ledſaget og omgivet mig. Jeg ſidder mangengang i min Stue aarle og ſilbe, uden at Nogen er hos mig, ofte ogſaa, medens alle mine Huſfæller og Kjære ſove; men Du, min Fader og min Gud, er hos mig og vaa-ger over mig; jeg ſtaar aldrig ſaa tidligt op, at ikke Du allerede ſkulde komme mig imøde; jeg beder, og Du hører mig; jeg ſukker, og Du giver Agt derpaa; jeg græder, og Du tæller mine Taarer; jeg tænker, og Du forſtaar, leder og veſigner mine Tanter; jeg ſkriver, og Du fører min Haand; jeg gaar ud, og Du ledſager mig; jeg taler i din Menighed, og Du lægger dit Ord i min Mund, oſv. (Pf. 139, 3 flg.). „Glæder Eder i Herren, og fryder Eder, I Retſærdige, og jubler, alle I Oprigtige af Hjertet“! (Pf. 32, 11) Thi hvad Gud gjør imod mig, det gjør Han imod Eder Alle. Enhver af Eder, ſelv den Glendigſte, Uſleſte og meſt Foragtede, har ſin Del i diſe ſtore og dyrebare Forjættelſer; Enhver bliver af Gud ledet, ført, beſkjærmet og ved Hans Magt bevaret til Frelſe. Menneſtene pleie ikke at give Agt paa en enkelt ubetydelig Ting; Ingen vil ſtige op i Træet igjen for at plukke et Gble, der kan være blevet hængende under Lø-

vet; hvo vil holde Eſterſankning i ſin Vingaard for en Drues Skyld? hvo vilde for et Korn's Skyld feie ſin Laave om igjen og paany kaſte Vnerne eller Saaerne? Men det gjør dog vor Gud; Han kan ikke glemme, ikke ſlippe eller forlade Nogen, ei engang den Glendigſte. Dog, naar en Perleſnor er gaaet itu for en Jomfru, ſaa vil hun tænde et Lys og lede omhyggeligt, indtil hun atter ſaar ſamlet de adſpredte Perler, og for deres Koſtbarheds Skyld vil hun ikke lade en eneſte blive tilbage. Nu vel, en gudſrygtig Sjel er, om end Verden træder den under Fødder, bedre og ædlere i Guds Dine end alle Verdens Perler. Vi ere Hans Børn; men hvilken Fader giver ikke Agt paa ethvert af ſine Børn? ſorger han ikke for ethvert af dem? vilde han vel ønske at tabe et eneſte af dem? Al kjære himmeſke Fader, hvor ſød er ikke dit Ords Trøſt! dit Navn være lovet i Evighed!

§ 3. Herren leder ſine Egne ved ſit Raad. Herrens Raad kaldes vel undertiden Hans Ord, ſom naar den himmeſke Viſdom ſiger til de Ugudelige: „I have ladet alt mit Raad ſare“ (Ordſp. 1, 25), det er: I ſlaa alle de Paamindeſer, Formaninger og Advarſler, jeg gjennem mit Ord giver Eder, hen i Veir og Vind, og naar Herren ſiger gjennem Profeten: „Derſom de (de falſke Profeter) havde ſtaaet i mit hemmelige Raad og ladet mit Folk høre mine Ord, da havde de omvendt dem“, (Jer. 23, 22). Det vilde vel ikke være urimeligt, om vi ogſaa forklarede dette Sted ſom ensbethdende med: Du leder mig ved dit Ord, ſaaledes, ſom Du deri har ſagt og forjættet; men eſterdi Guds Raad ogſaa betyder ſaa Meget ſom Guds Beſlutning, ſom Han fra Evighed har fattet, om hvorledes Han vil føre Enhver gjennem Verden, hvad Han vil lade vederfares ham, hvilken Beſignelſe Han vil ſtænke ham, hvilket Kors Han vil paalægge

ham, hvorledes Han vil tugte, prøve, rense ham, osv., i hvilken Betydning David bruger Ordet, naar han siger: „Herren forsthyrer Hedningernes Raad; men Herrens Raad bestaar evindeligt, Hans Hjertes Tanker fra Slægt til Slægt“ (Ps. 33, 10. 11) og Salomo: „Der er mange Anslag i en Mands Hjerte; men Herrens Raad, det skal bestaa“ (Ordspr. 19, 21), saa synes det at være bedst, at vi ogsaa tage dette Sprog i denne Forstand. Der siges vel kun paa Mennefsvis om Gud, at Han har holdt Raad angaaende os og deri besluttet, hvorledes Han vilde lede os; men det er dog alligevel over al Maade sødt og trøsteligt. Gud har, før vi bleve fødte, ja før Verdens Grundvold blev lagt, ligesom overveiet og omhyggeligen betænkt, hvad der vilde bidrage mest til Hans høilovlige Navns Ære og til vort timelige og evige Vel; Han har efter sin alvidende Visdom modent overlagt og i sin store Misfandhed drøftet alle Ting, seet hen til Tid, Leilighed, Fiendernes Ondskab, Magt og List, vore Kræfter og vor Betskaffenhed og saaledes fattet en Beslutning angaaende alle vore Dage og indført dem i sin Bog (Ps. 139, 16), og overensstemmende med denne Beslutning leder Han os. Men hvorledes kan det, som den naadige og barmhjertige Gud, den alvise og algode Fader i sit Raad har besluttet, være Andet end godt og heldbringende? Skulde vi understaa os at ville forbedre Hans Raadsbeslutning? Skulde vi ønske at føres anderledes end den treenige Gud, vor Fader, Frelser og Trøster, i sit hellige og vise Raad har fundet tjenligt for os? Det være langt fra!

§ 4. Vel bekjender jeg, at vor Guds Raad, hvorefter han leder os, mangelgang er underligt (Esai. 28, 29), og at Han fører sine Hellige underligen; thi den, som Han vil gjøre gudsfrygtig, gjør Han til en fortvivlet Synder; den, som

Han vil gjøre klog, gjør Han til en Daare; den, som Han vil gjøre stærk, gjør Han skrøbelig; den, som Han vil gjøre levende, stifter Han ind i Dødens Gub; den, som Han vil føre til Himelen, nedsender Han i Helvedes Afgrund, osv.; den, som Han vil bringe til Ære, til Salighed, til Herredømme, til Høihed og Storhed, gjør Han tilskamme for Alle, fordømt, til en Tjener, lav og ringe; her gjælder det Sprog: De Første de Sidste, de Sidste de Første; hvo der vil være stor, han være liden! hvo der vil gaa foran, han gaa bagefter! Men dette maa saa være for at aabenbare Guds herlige Magt, ubegribelige Visdom og uudgrundelige Godhed. Hvad var det for en Gud, dersom Han ikke vidste at gaa guddommelige, det er: ubegribelige, underlige, usædvanlige Veie med sine Ægne? Dersom Alt gik efter vort Raad, Sind og Ønske, saa levede jo ikke Han, men vi selv os, og dersom vi altid kunde begribe og indse Hans Maader og Veie, saa vilde vi ikke beundre og erkjende Hans Visdom og Godhed. Dersom det altid gik ligetil, paa det Jævne, ved Dagens Lys, uden Gjenvordigheder, Anstød og Hindringer, — dersom Han stedsse lod os bære i en Bærestol, saa vilde vi snart falde i Søvn og glemme at tro, at bede, at haabe. Derfor fører Han os ofte ad underlige, trange og krogede Veie, over Stok og Sten, gennem Ild og Vand, i Taage og Mattens Mørke, gennem Fiender og Venner, gennem mangehaande Ansegtelser og Gjenvordigheder, paa det vi skulde lade al Tillid til os selv, vor egen Visdom, Magt, Evne og Gudsfrøgt fare, ene og alene se paa Ham, fastholde den Haand, hvormed Han leder os, ikke at traæ noget andet Lys end det, der kommer fra Hans Dine, og finde vor eneste og fuldkomne Glæde i Hans Misfandhed, Almagt og Visdom. Vær derfor tilfreds, du gudelskende Hjerte, om din Gud

ogſaa fører dig underligt — underligt, men dog ſaligt! Herren er underlig i Raad, ſiger Profeten, men tilføier: og ſtor i Væſen (Eſai. 28, 29). Lader os ſtedſe betænke, hvem der fører os, nemlig den alviſe, algode Gud og kjærlige Fader. Fører Han os da igjennem Mørke, ſaa er Han Lys for os (Mika 7, 8); fører Han os gjennem Ild og Vand, ſaa er Han dog med os, ſaa at Floderne ikke ſkulle overſtylle os og Luerne ikke fortære os (Eſai. 43, 2); fører Han os gjennem Fattigdom, gjennem Skjændſel, gjennem Sygdom, ſaa fører dog Han os og ſlipper os ikke, førend Han har ført os ud og igjennem.

§ 5. Men hvilken Ende tager det tilſidſt med denne underlige Reife? Derpaa fører Du mig til Vre ſiger Profeten. Siden, naar dit underlige Raad er opfyldt med mig, — naar Du har udført, hvad din Haand har beſluttet over mig, — naar Du har bragt mig til det Maal, Du har ſat Dig ſelv og mig, da fører Du mig til Vre — da annammer Du mig ſom en Fader eller Moder et Barn, der kommen hjem fra fremmede Lande og har maattet lade mangan ſur Vind blæſe ſig i Anſigtet, eller en Konge ſin Brud, der er bragt til ham over Havet og har maattet døie mange Beſværligheder, eller ſom en Høne ſin Kylling, der er bleven ganſke elendig af det kolde Regn og ſom hun tager ind under ſine Vinger. De Veie, Du gaar med mig, ere vel ujævne, knudrede, ſtenige, uſikre, ubanede og ubehagelige; men de ere dog alleſammen Miſkundhed og Sandhed (Pi. 25, 10). Du fører mig gjennem Skjændſel og Foragt til Vre, gjennem Fattigdom til Rigdom, gjennem Sorg til Glæde, igjennem Krig og Strid til Fred. Jeg maa flatre opad et høit Fjeld efter Dig min Gud; men i min Jeſu Hænder ſer jeg deroppe en Krone, der er beredt for mig; jeg vandrer her gjennem Tidsler og Torner;

men langt borte ſer jeg det liſligt grønnendes og blomſtrende Paradis, oſv. Dette opfyldes ofte paa de hellige Guds Børn i denne Verden, ſaaledes ſom Joſefs, Jobs, Davids, Mordekai's, Eſthers Exempler lære, hvilke Herren omſider reddede fra al deres Skam, Nød og Trængſel og kronede med Vre og Hæder; men undertiden bliver det udfat til efter deres ſalige Uſted fra Verden; ſaaledes ledede Gud Lazarus efter ſit Raad gjennem bitter Armod, gjennem mange Smerter, gjennem ſtor Foragt, men førte ham tilſidſt til Vre, idet Han lod ham henbæres af Englene i Abrahams Skjød (Luk. 16, 20 flg.); ſaaledes ledede Han Apoftelen Paulus gjennem tuſind Farer og Trængſler, gjennem mange Møifommeligheder og meget Arbeide, gjennem Hunger og Tørſt, gjennem Kulde og Nøgenhed; men tilſidſt friede Han ham fra al ond Gjerning og frelſte ham til ſit himmeſke Rige (2 Kor. 11, 26 flg.; 2 Tim. 4, 18). Dette have ogſaa vi at haabe og vente, I Forladte, I Forjagede, I Betrængte og iſærdeleſhed I aandelig-anføgtede Hjertter. Alt, hvad der hidtil har vederfarets Eder, kommer fra Eders Guds Haand og Raad; Han, den almægtige, alviſe og algode Gud har fundet det ſaaledes tjenligt til Eders Salighed; vel ere I hidtil blevne førte underligt; men ingen anden end Eders himmeſke Faders Haand har dog ledet Eder, og netop den vil tilſidſt føre Eder til Vre; den vil efter Kampen og Striden ſætte Livets Krone paa Eders Hoved; den vil efter Eders ſtore Trængſel iſtjænke Eder Glædens Bæger til Randen; den vil efter Forſtødelen kjærligen omfavne Eder; Eders Gud har forladt Eder et lidet Dieblif; men Han vil ſamle Eder med ſtore Barmhertigheder; Han har ſkjult ſit Anſigt for Eder et Dieblif, det Lidet Breden varede; men Han vil forbarme ſig over Eder med evig Miſkundhed, og I ſkulle til Gjen-

gjæld se det i al Evighed. Dette har jeg villet sige Eder til Trøst og som en Forberedelse til den efterfølgende Drøftelse af dette vidunderligt trøstefulde Skriftsprog. Jeg gaar nu over til Væren om og den trøstefulde Betragtning af Aarsagerne til de store aandelige Anfegtelser, som vi i foregaaende Prædiken have beskrevet. Gud lade vort Arbejde være velsignet i Christo Jesu! Amen.

§ 6. Det er ikke min Hensigt, fuldstændigt og udtømmende at forklare de oplæste Ord af den hellige Apostel, især, fordi jeg allerede har berørt dem i forrige Prædiken (§§ 46 og 47) og vist, hvad der sandsynligvis maa forståes ved Paulus's Torn i Kjødet og ved den Engel Satan, som slog ham paa Munden; jeg vil kun betragte dem, forsaavidt som de give os Anledning til at tale om Aarsagerne til den gudsejende Sjæls store aandelige Anfegtelser; thi Apostelen siger vel, at Herren havde paalagt ham haarde Lidelser, og at han ikke kunde erholde Befrielse derfra, uagtet han bad meget ivrigt og inderligt derom; men han angiver ogsaa Aarsagen dertil, nemlig, at Han ikke skulde hovmode sig af de høie Aabenbarelsen, som Gud havde værdiset ham og som han har omtalt i det Foregaaende, men i Skrøbelighed og Fornedrelse forblive et nyttigt og velsignet Redskab for Guds Naade. Efterdi nu Guds Aand, der styrede den hellige Apostels Hjerte og Pen, har tilkjendegivet os Aarsagerne til de Troendes største og haardeste Lidelser, saa tage vi ogsaa med Føie heraf Anledning til at tænke videre over samme og anvende dem til de gudsejende Sjæles trøstelige Undervisning. Jeg vil imidlertid ikke anføre Alt, hvad der paa nogen Maade kan kaldes en Aarsag til de aandelige Anfegtelser, men kun omhyggeligen undersøge og overveie, hvilke Aarsager den gode Gud har til at paalægge sine Troende et saadant stort og tungt Kors. Thi vist er det, at Intet

i saa Maade sker uden Guds hellige Raad og Villie, saasom Skriften tydeligen siger, at „Herren døde og gjorde levende, fører ned til Helvede og fører op derfra“ (1 Sam. 2, 6), — at Han for en Tidlang forstøder sine Egne, skjuler sit Ansigt for dem, overskyller dem med sin Brede, som med en Strøm, — at Hans Brede tynger paa dem, — at Han overgiver dem i Satans (ihvorvel asmaalte og begrænsede) Magt og saaledes lader dem føle usigelig Angest.

§ 7. Fornuften og vort syndige Kjød og Blod forekommer det nu over al Maade besynderligt og uforklarligt, at den naadige og barmhjertige Gud, hvis Faderhjerte, evige Kjærlighed og store Miskundhed og Trofasthed prises saa ofte og saa høit i Hans Ord, — Han som kaldes en Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, — Han som siger om sig selv, at Han glæder sig i at gøre Menneffene og navnlig sine Troende Godt og som har givet dem saa mange trøstelige Forjættelser, osv., ikke blot tillader, at Satan med sin grusomme Ondskab paa det Heftigste angriber de hellige og udvalgte Sjæle, der ere forløste ved Jesu Christi kostbare Blod og optagne i Hans Naadespagt og salige Samfund og ved Ham blive retfærdige og Arvinger til det evige Liv, — at Han skyder sine Pile ind i deres Hjerte, river og slider i dem og slæber og kaster dem hid og did som en Jodviss, men at Han ogsaa selv skjuler sit Ansigt for dem, unddrager dem al Trøst, ikke tager sig deres Bønner, Sukke, Graad, Beslager, Allynken og Hylen til Hjerte, — Han lader som om han ikke skjønner om dem, — som om de ikke vare Hans Børn og Venner, men Hans Hunde og Fiender (Matth. 15, 26), og kort sagt, Han fører dem i levende Live ned i Helvede og lader dem forsmægte, skjælte, bæve og lide, saa at en Sten kunde knuses derover, som man siger. Da udbryder ofte et

anfegtet, bedrøvet Hjerter: Vil da Herren i al Evighed forkaſte? Er det for beſtandig forbi med Hans Miſkundhed? Har Gud forglemt at være naadig? Har Han i Brede tilluſket ſin Barmhertighed? Er da Forbarmeren bleven træet af at forbarme fig? (Pſ. 77, 8 flg.) Ja, Satan pleier ivrigt at benytte en ſaadan Leilighed til at vende dem bort fra Gud, til at gjøre dem Chriſtendommen forhad, til at udflette Troen af deres Hjerter og ſtyrte dem i Vantro og forlede dem til Beſpottelſer, Forhandeſer og Ugudelighed, og i den Henſigt ſætter Han dem ofte paa ſjergelige Tanter, ſom følgende: Naar det ſkulde gaa mig ſaaledes, og jeg ſkulde være et ſandt Martertræ og intet Andet have end Helvedangeſt her i Verden, hvorfor har da Gud ſkabt mig og ladet mig fødes? Hvad Fordel har jeg nu af min Chriſtendom? Hvad gavner mig nu min Daabspagt, hvorom der ellers er ſaa meget at ſige? Hvor er nu Guds Faderkjærlighed, ſom Han ſkulde bære til mig, ſom ſit Barn? Hvor er Chriſti Hjerdetroſtab? Hvor er den Hellig Aands Trøſt? Vel ſiger Gud: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebare Søn? mon han ikke være et Barn, ſom jeg har haft megen Forlyſtelse af? Mine Indvolde lyde for hans Skyld; jeg vil viſſeligen forbarme mig over ham“ (Jer. 31, 20). Men jeg befinder det ganſke anderledes; jeg mærker ikke Andet, end at Hans Hjerter er ſaa haardt ſom en Klippe. Skriften ſiger: „Ligeſom en Fader forbarmer ſig over Børn, ſaa forbarmer Herren ſig over dem, ſom frygte Ham“ (Pſ. 103, 13). Men derſom en naturlig Fader teede ſig ſaaledes mod ſit ſyge, grædende og klynkende Barn, ſaa vilde Enhver ſige, at han var en ubarmhertig Fader, ja, en ſand Ravnefader. Og ikke nok hermed; men Satan ſtiller dem ofte de Ugudelige og deres timelige Uhyalighed for Dine og indſtyder dem, at

det er bedre, ſlet Intet at vide om Gud eller ikke at ſtøtte om Ham end at beſkymre ſig meget om Ham og ſtræbe at tjene og lyde Ham; det gaar jo ſaa alligevel de Ugudelige bedre end de Gudfrygtige.

§ 8. Med ſaadanne Tanter raſer Djævelen i Jobs Huſtrus Mund, naar hun ſiger til ham i hans ſtore Elendighed: „Holder du endnu faſt ved din Uſtraffeligheſed? ſig Gud Farvel, og dø!“ (Kap. 2, 9) hvilke Ord efter alle lærde Fortolkereſ Mening ere et Beviſ paa en ſtor Utaalmodighed og paa at hun havde givet for meget efter for Satan, ſom ved denne Leilighed ſøgte at beſpotte Gud og gjøre Ham forhad, og Meningen deraf ſynes at være den: Hvad Gavn har du nu af din Gudsfrygt, ſom du i dit hele Liv har beſluttet dig ſaa ivrigt paa, og ſom du ſaa ofte har indgydt mig, dine Børn og Huſtæller Haab til? hvad hjælper det dig, at du endnu forlader dig paa Gud, ſukker til Ham og viſer dig taalmodig og ydmyg mod Ham? Siden Han har forkaſtet dig, kan jo du forkaſte Ham igjen; ſiden Han har forladt dig, kan jo du forlade Ham igjen; du har Aarſag til at bebreide Ham Hans Uretfærdighed og Ubarmhertighed, førend du dør, efterdi du har tjent Ham ſaa ſamvittighedsfuldt ſom Noget og dog ſaaet en ſaa daarlig Løn af Ham. Jeg anfører ikke diſſe Udtalelſer, ſom om det var min Mening, at Jobs Huſtru var ganſke og aldeles henſalden til Ugudelighed og en Gang for alle havde opſagt Gud ſin Tjenefte (hvilket ikke vel lader ſig antage om en ſaa gudfrygtig Mands mangeaarige Egetælle), men fordi jeg holder for, at Satan har angrebet hende heftigt med ſaadanne Tanter og tilſidſt bragt hende ſaa vidt, at hun i ſtor Utaalmodighed har brudt ud i ſaadanne forfærdelige og haarde Ord. Ihvorvel det nu er troligt, at hun ſenere, navnlig efter at hun paany fornam Guds herlige Magt, Miſkundhed og Trofaſthed,

ofte har hjerteligen angret denne Tale og med sand Omvendelse afbedet den hos Gud, saa tjener hun dog til et Exempel, som lærer os, hvilke Tanker Djævelen kan indstøde de dybtbedrøvede Ansegtede, og hvor vidt han undertiden kan bringe det med dem. Endnu tydeligere og mere uforstammet bryder han imidlertid frem hos andre Ugudelige, som have naaet Bantrens Hødepunkt og som den gudfrygtige Job indfører talende saaledes: „Vig fra os! og Kundskab om dine Veie have vi ikke Lyst til. Hvad er den Almægtige, at vi skulde tjene Ham? og hvad Gavn skulde vi have af at frygte Ham?“ (Job 21, 14. 15). Dette er Djævelens Hjertensønste og vigtigste Formaal med Guds Børns Ansegtelser; saadanne Tanker, saadanne Ord, en saadan Beslutning vilde han gjerne have hos og af alle dybtbedrøvede Menneſter, som Erfaringen noksom lærer; ja han bestræber sig ivrigt for at bringe dem til at anse Alt for Løgn, hvad Skriften siger om Gud, Hans Forsyn, Styrelse, Retfærdighed, Hellighed, Godhed, Barmhjertighed og Sanddrubed, om Ondskabens Straf og Gudfrygtighedens Belønning, og saaledes paa en Gang at lade al Tillid til Gud, al Kjærlighed, al Frygt fare. Jeg har ladet mig fortælle, at denne Streg lyfledes ham med en vis Person, medens han havde mange Legems- og Sjelslidelser og Ansegtelser, ofte kjæmpede med Fortvivlelsen og i denne Nød søgte Raad, Hjælp og Trøst overalt, i Guds Ord, hos Præsterne og i mange gudfrygtige Christnes Forbønner; da den forønskede Hjælp imidlertid udeblev noget længe, og et ugudeligt Menneſte, lig en Djævelens Udsending og Medhjælper, kom til ham og satte ham rædsomme, gudsfornegtende Tanker i Hovedet, begyndte han at sige al Gudsfrygt Godnat, slaa sig til Drik og andre Udsvævelser og drive Spot med Religionen, fik siden Fred og

No og tilbragte sin Tid i daglig Overdaadighed. Jeg har ikke omstændelig Efterretning nok om denne Person og hans forrige bedrøvede Tilstand og kan saaledes ikke sige for vist, om han kunde henregnes til de sande Aandelig-Ansegtede eller ikke. Udsaldet vækker imidlertid megen Tvivl hos mig derom, ihvorvel man, saafremt hans forrige Nød var en virkelig aandelig Ansegtelse, ikke kan forundre sig over, at Gud aldeles forlod ham, efter at han havde laant et gudsfornegtende Djævels-Sendebud mere Dre end Hans Ords Tjenere og heller vilde overgive sig til et ugudeligt Levnet end i Christeligt Taalmod og Haab oppebie Herrens Tid til at hjælpe. Lad det nu forholde sig med denne Person, som det vil, saa lære vi dog af hans sørgelige Exempel, hvad Djævelen mest ønsker at udrette med ansegtede og bedrøvede Menneſter, nemlig enten at styrte dem i Fortvivlelse eller at bortdrage dem fra Gud, fra Tro og Gudsfrygt til Gudsfornegtelse, Bantro og Ryggesløsed.

§ 9. Til at forebygge dette er Intet tjenligere end at man, saaledes som vi have foresat os at gjøre i denne Prædiken, med gudelig Estertanke overveier de Aarsager, hvorfor den kjærlige og naadige Gud tilstikker sine Troende saadan Glendighed og mageløst stor Bedrøvelse, i hvilken Henseende jeg holder mig til, hvad der allerede forhen i dette Værk er udviklet om Aarsagerne til Korset i Almindelighed, idet jeg for Diebliffet kun vil fremstille, hvad der egentlig angaar de store aandelige Ansegtelser. Naar jeg da betragter den hellige Apostels Ord, som vi have lagt til Grund for denne Prædiken, saa kunne vi deri for det Første se hen til Gud eller den Herre Jesum, om hvem Apostelen siger, at Han har givet ham en Torn i Kjødet og tilladt en Engel Satan at slaa ham paa Munden, samt at Han svarede ham, da han anraabte Ham

om Hjælp og Redning: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed,“ — dernæst til det Redskab, Herren brugte til at ydmyge Apostelen, nemlig Satan eller hans Engel, — endvidere til Apostelen, der var angreben og belagt med en saa stor Lidelse, og endelig til andre Menneſter, som omgikkes Apostelen og vidste om hans Tilstand og nøie iagttog hans Levnet eller som forøvrigt ved hans Tjeneste vare blevne bragte til Troen eller styrkede og opretholdte i den. Ved denne firdobbelte Betragtning finde vi ligesaa mange Aarsager til de store aandelige Anfegtelser, hvoraf den første er, at Gud kan blive æret og Hans Herlighed kundgjort og udbredt. Alt forklare og eftertrykkeligen fremstille dette overensstemmende med dets Værdighed og Vigtighed vil vistnok være vanskeligt, ja umuligt for mig ståtelskyndige Menneſte i denne Skrøbelighed. Ifkedestomindre vil jeg med den Høiestes Naade gjøre, hvad jeg kan. Man skal da vide, at det endelige og høieste Diemærke med Alt, hvad Gud har skabt, er Hans Være og Herlighed, det, at Han kan vorde erkjendt, æret, høiagtet, elsket, nydt og behandlet som det selvstændige eller selv væsentlige høieste Gode i sin ubegribelige Visdom, uendelige Magt, uransagelige Godhed, fuldkomne Retfærdighed og Hellighed, høilovelige Majestæt, stedsfelydende Sødme og evigvarende Salighed. Hertil berede sig, herefter længes alle Skabninger, enhver efter det Maal og den Art, som den har modtaget af Gud. De hellige Engle gjøre det af alle Kræfter i Himmelen og paa Jorden; de have af Gud annammet meget Lys, megen Klarhed, Visdom, Magt, Skønhed, Glæde, Ro og Salighed; fra deres Mund lyder det af et fuldt Hjerte og uden Indskrænkning: Alt af Gud, Alt i Gud, Alt for Gud, Alt til Gud. De bestue Gud for at elske Ham, de elske Ham for at prise Ham; de juble uden

Afladelse: Hellig, naadig, algod, almægtig, alvis, høilovlig, elskelig, salig, uendelig, ubegribelig, evig er Gud, Han som er og var og som kommer; Han, Han alene er værdig at annamme (af alle Skabninger, af al Verden) Væren og Prisen og Magten (at de anvende al sin Magt og Kraft til Hans Være); thi Han har skabt alle Ting, og ved Hans Villie ere de, og bleve de skabte. Ham være (Ham skyldes) Betsignelsen og Prisen og Væren og Kraften i al Evighed“ (Aab. 4, 8. 11; 5, 13). En Engel straalere af Guds Klarhed; han brænder i Guds Kjærlighed; han arbejder i Guds Kraft; han er salig i Guds Godhed; han er virksom, urolig og ivrig i Guds Pris og til Hans Være.

§ 10. Saaledes forholder det sig ogsaa med de andre Skabninger: Himlene bevæge sig, bestaa og virke i den Kraft, de have modtaget af sin Skaber, men Hans herlige Magt til Pris; thi „Himlene fortælle Guds Være, og den udstrakte Befæstning forkynder Hans Hænders Gjerning. Solen, der oprinder paa Herrens høie Himle, staar daglig op og gaar ned, som en Brudgom, der gaar ud af sit Brudekammer; den glæder sig som en Helt ved at gennemløbe sin Vane“ (Psal. 19, 2; Sir. 43, 2; 26, 21; Psal. 19, 6). Maanen vedligeholder sit rigtige Løb og forbliver usforanderlig i sin Foranderlighed til Guds Være. Stjernerne skinne, Rilderne fremvælde, Elvene strømme, Vindene blæse, Havet bruser, Jorden grønnes til Guds Være; intet Dyr er saa stort eller saa lidet, saa anseeligt eller saa ringe, saa stærkt eller saa svagt, at det jo bidrager saa godt, det kan, til Guds Være. Blomsterne fremstaa i tusindfold Arter til sin Tid og glimre i brogede Rjortler, dufte og gavne med sin Bellugt og sine Kræfter til Guds Være. Træerne suge med sit Løb, — de prunkte med sine Blomster og Frugter, — de vederkvæge med sin Skygge til Guds Være. Saaledes tjene

ogsaa alle andre Ting, Alt, hvad der lever, røres, mylrer og kryber i Luften, Havet og Vandene, paa sin Maade og efter sit Maal til at fremme Guds Ære. Og saaledes skulde det ogsaa være med Menneſket, den ædleſte blandt de ſynlige Skabninger. Den Høieſte har ſkabt det tilſidſt og af ſynderlig Godhed, efter ſin Viſdom og Almagt begavet det med en fornuftig, udødelig Sjæl, med mange Begærs- og Aandſevner ſamt gjort det til alle andre Skabningers Herre og Befidder og ſat det midt iblandt ſine Underværker, for at det i ſin fornuftige og udødelige Sjæl og ſit levende og vidtomſattende Hjerter ligesom ſkulde ſamle alle de andre fornuft- og livløſe Skabningers Pris, forene den med ſine Sukke, udtale den igjennem ſin Mund, opflamme den med ſin Kjærlighed og ofre den til Ham i hellig, inderlig og ren Andagt. Af Menneſket, ſom Gud havde ſkabt til ſit Billede og prydet og beriget med allehaande herlige Gaver og Gvner, med Viſdom, Hellighed, Retfærdighed, Godhed, Skjønhed, Fred, Glæde, Fuldkommenhed og Salighed, vilde Han iſærdeleſhed kjendes, elſtes og priſes. Han lod Englene omgive og tjene det, ſom ſin hellige og livſalige Meddeltager i Guds Wiſkundhed; Han lod alle andre Skabninger ære det og ſaa at ſige tilbede det, ſom et Billede af ſin Skaber, for at det tilligemed Englene evindelig og altid ſkulde love Ham og i Guds ſynlige Skabningers Ror (hvilke, ſom forhen berørt, forkynde Hans Pris med forenede Kræfter, ſom tauſe Stemmer) føre Herredømmet eller angive Takten og fremfor og over alle andre opløfte ſit Hjerter og ſin Røſt til Herrens Pris, Han ſom er og ſom var og ſom kommer. Men neppe lod denne herlige og hellige Muſik, — neppe havde Morgenſtjernerne tilhøbe begyndt at priſe ſin og alle Tingſ majeſtætiſke og høilovlige Skaber og alle Guds Børn (de hellige Engle) i Him-

melen og Menneſket (den ſynlige Engel) tilligemed de andre Skabninger paa Jorden at raabe med Fryd for Ham (Job 38, 7), ſaa ſendte Satan, om jeg ſaa maa ſige, et Svin midt ind iblandt dem, og efter ſelv at være affalden fra Gud og have forglemt og forladt Hans Pris forførte han ogsaa Menneſket til lignende Affald, gjorde det ligt ham ſelv og opfyldte dets Hjerter med Vantro, Hovmod, Blindhed, Uforſtand, Glemsomhed, Uaknemmeliſhed, Ondſkab og andre Vederſtyggeligheder, hvorved det blev ſaa forſtemt og fordærvet paa alle ſine Gvner og Kræfter, at det nu ikke ret kan kjende, frygte, elſte og priſe Gud uden Hans ſærdeles Naade og den Hellig Aands Oplyſning. Men til de Midler, ſom Herren bruger til at fornye og oplyſe Menneſket og gjøre det til ſin Æres Redſkab eller Rar, maa ogsaa de ſtore aandelige Anfegtelſer henregnes, og det er viſt, at naar Han hjemſøger en omvendt og troende Sjæl med dem, tilſigter Han intet Andet dermed end at renſe den alt mere og mere fra Synd, udrydde dens nedarvede Foragt for Gud, dens Uvidenhed, Høffærdighed og Uaknemmeliſhed, benaade den med en fuldkommere og rigere Kundſkab om Ham, berede den til Nydellen af Hans Kjærlighed, til Fornemmelen af Hans Trøſt, til Forſmagen paa Hans Salighed og ſaaledes atter gjøre den til et Redſkab for ſin Ære og et Rar for ſin Naade og Barmhjerthighed. Og jeg tør ſige, at næſt dem, ſom Herren oplyſer umiddelbart ved ſin Aand, har Han Ingen i ſit Rige, ſom bidrage Mere til Hans Ære, end nettop de Anfegtede; ja, jeg kan ikke tro, at der nogensinde har været et nyttigt og udmærket Redſkab for Guds Naade og Ære, ſom ikke, foruden ved andre Midler, ogsaa er blevet det ved ſtore aandelige Anfegtelſer, Enhver efter det Maal, ſom har behaget den Høieſte.

§ 11. For nu at forklare dette noget

tydeligere, saa maa det bemærkes, at de Anfegtede kunne betragtes dels under Anfegtelsen og den aandelige Trængsel, dels efter samme. Hvad det Første angaar, saa kunne de vel selv ligesaa lidt som andre Uerfarne og Enfoldige og især de Rjodeligsinde, der ikke forstaa at dømme uden efter det Udvortes, forestille sig, at de endog midt i saadan Sjeleangest ere Guds Vreses Rar, eller at deres ynkværdige Tilstand skulde kunne bidrage Noget til Guds Vreses Fremme og Udbredelse. At, sige deslige dybtbedrøvede Sjele ofte, hvilket Rar til Guds Vre skulde vel et saadant elendigt, trøstesløst, tomt, uroligt, udueligt, urent, af Satan plaget og ængstet Hjerte være? Jeg kan ikke tro, ikke elske, ikke haabe, ikke bede, ikke sukke eller gøre noget Andet, hvorved Gud kunde blive prijet. Ja, jeg føler endog hos mig selv et Fiendskab og en stor Uvillie mod Guds og Alts, hvad guddommeligt er; jeg finder mit Hjerte opfyldt af vanhellige, gudsbespottelige, gruelige, skjændige Tanker, som vrirle og myldre Dag og Nat deri og ikke tilstede mig noget Suk, end sige nogen Guds Pris; hvorledes skulde da jeg i denne ufalige og forbandede Tilstand kunne være noget Rar til Guds Vre? At jeg derimod er et „Bredens Rar, som er dannet til Fordærvelse“ (Rom. 9, 22), det mærker jeg nok, osv. Men, mit kristelige Hjerte, jeg bliver dog derved, at de Anfegtede endog midt i sin største og yderste Trængsel ere Guds Naades og Vreses Rar, hvilket jeg klarligen beviser med vor Text, der vel beskriver den hellige Apostels haarde Anfegtelse og siger, at en Engel Satan slog ham paa Munden, men som ogsaa omtaler, at han dog i denne sin Glendighed bad til Herren og anraabte Ham om Hjælp, — at han ogsaa fik et naadigt Svar af Ham og erholdt Forsikring om Hans Naade, ligesom vi tillige deraf erfare, at der,

som hos Apostelen, saaledes ogsaa hos alle lignende bedrøvede og af Satan udmattede, skrøbelige og elendige Mennesker er en mægtig Christi Kraft, som ikke er ørkesløs i dem, men virksom, saaledes som man kan se af Paulus, der uagtet sine haarde Anfegtelser alligevel kunde gjøre saa Meget til Guds Vre og til Udbredelsen af sin Herres Jesu Navn og Rige. Ligesom det forholder sig med de Troendes andre Trængsler, nemlig at disse i, paa og ved dem fremme Guds Vre, saaledes er det ogsaa med den Sjelenød, hvormed vi tale. Da Noah var i Arken og svævede et helt Aar paa Syndflodens Blande, var han ikke da et herligt Bevis paa Guds Godhed og Almagt og bidrog saaledes til Hans Vre? Var ikke det Samme Tilfældet med Josef i hans Trældom og Fangenskab, da man tydelig saa Guds Miskundhed i den Betsignelse og Lykke, der fulgte ham, med Moses i hans Rørfiste og ved det røde Hav, med Job i hans store Glendighed, med David under hans Flugt og Forsølgelser, med de tre Mænd i den brændende Døn, med Daniel i Løvekuhlen, ja med den Herre Jesus selv, da han hang paa Korset, omgivet af Mørke, af Bespottelse, Forhaanelse og Helvedsfiender og overvældet af Alverdens Synders Kraft og Byrde, Guds Brede og Helvedes Angest? Hvo kan sige, at disse Guds hellige og kjære Børn i sin største Glendighed ophørte at være Rar til Guds Vre, aldenstund de midt i samme alligevel forlode sig paa Gud, paakaldte Ham og forbleve Ham tro, og han ogsaa tog sig af dem, styrkede, trøstede, beskjærmede, opholdt og omsider udførte dem?

§ 12. Et anfegtet Hjerte turde imidlertid sige: Man taler endnu stedse om saadanne Mennesker, som vel have haft Trængsel, men dog i samme forladt sig paa Gud, paakaldte Ham og i Gjerningen sporet Hans naadefulde Nærværelse;

men mig kan det ikke trøste, saasom det er ganske anderledes med mig; thi jeg har, som forhen sagt, tabt alt Haab til Gud; jeg elsker Ham ikke, men hader Ham; mit Hjerte hænger ikke ved Ham, men er affaldet fra Ham; desuden mærker jeg ikke, at Han er hos mig, men det Modsatte, nemlig, at Han har forladt og forstødt mig og overantvordet mig til Satan, for at han kan handle med mig, som han lyfter; Han lader mig være uden al Trøst; Han har forvandelt sig til en Grusom imod mig; Han har ført mig i Helvede; jeg kan hverken leve eller dø; hvorledes kan jeg da være noget Kar til Guds Vre? Skal jeg frit bekjende mit Hjertes Tanter, saa tykkes mig, at min Tilstand gjør Gud mere Skam end Vre, efterdi Han forlader og forstøder mig og ikke opfylder sine Forjættelser imod mig, som dog skal være gjenløst ved Hans Søns Blod, udfriet af Djævelens Vold og ved Daaben optagen i Hans Naadespagt, osv. Jeg svarer herpaa, at blandt de ovennævnte Personer er der udentvivl nogle, som ei alene have haft legemlig Trængsel, men ogsaa befundet sig i haarde aandelige Anfegtelser. Ei at tale om Paulus, saa kan man ikke negte for at Job ikke blot ængstedes af udvortes Nød, Tab, Fattigdom, Smarter og Foragt, men ogsaa af indvortes store Anfegtelser; ifkedestomindre, da han sad i Asken, strabede sit ædderslydende, elendige Legeme med Pottestaar, forbandede sin Fødselsdag og besværede sig over Gud og Hans ubegribelige Domme, sagde at Gud forvandlede sig til en Grusom imod ham, — at Han ikke hørte hans Bønner, negtede ham hans Ret, osv., forblev han dog ligesuldt et Kar til Guds Vre, dels formedelt den Misfærdighed og Langmodighed, Gud viste imod ham, sit stræbelige og elendige Varn, da han i Utaalmodighed talte anderledes end det sømmede sig, dels formedelt Guds skjulte

Kraft, der opretholdt ham i slige haarde Trængsler imod Djævelens grusomme Ondskab, dels formedelt Tilstedeværelsen af den Hellig Aand, der ikke forlod dette sit elendige og ligesom nedbrudte og ødelagte Tempel, hvilket kan sluttet af hans herlige Troesbevidnelse, af hans hjertelige Enkte, af hans Ydmygelse for Gud og Deslige, som han oftere indblandede deri, dels formedelt Guds Hensigt, idet Han vilde bestjæmme Djævelen ved ham og fremstille ham for Alverden som et Exempel paa sin forunderlige, men dog vise og salige Styrelse og sin herlige Magt og Godhed. Saa er det jo ogsaa bekjendt om vor allerkjæreste Frelser, at Han ikke blot led mange Smarter i sit hellige Legeme saavel som Skjændsel og Forhaanelse, men ogsaa blev plaget af Helvedangest i sin ubesmittede Sjæl, især da Han udraabte: Min Gud, min Gud, hvorfor har Du forladt mig? men Han var dog ogsaa dengang det allerhelligste og ædleste Kar til Guds Vre, ved hvilket Satan blev gjort tilskamme og den retfærdige og hellige Gud høiligen priset, saasom Han ei alene villigen underkastede sig disse bitre Lidelser i Lydighed mod Ham og til Hans Vre, men ogsaa viste sig ganske stille og taalmodig, mildnede sin Klage, hvori Han i sin største Angest udbrød, med de søde Ord: Min Gud, min Gud! og blev standhaftig i dette Gne, at Gud, Hans Fader, kunde i og ved Ham vorde forliget med Verden og kundgjort og fremstillet som den eneste, evige og jande Gud.

§ 13. Saaledes er det nu ogsaa med dig, du anfegtede Hjerte, og med Andre, som ligne dig i din aandelige Trængsel. Midt i Eders største Glendighed, selv naar det synes Eder, at I ere forbandede Bredens Kar, ere og blive I dog Guds Vres Kar; ja, I ere just de Væleste, Bedste og mest Udvalgte. Thi hvor der findes et hjerteligt Had til Synden, en

inderlig og stor Længsel efter Guds Naade i Christo Jesu, en høi Burdering af alle guddommelige Belgjerninger, en brændende Kjærlighed til Gud, en grundig Selsornedrelse, en fuldkommen Forsmaaelse af al verdslig Forfængelighed, et gudeligt Velbehag i Guds Børns hellige Omgjængelse og villige Lydighed og en Attraa efter at faa lignende Naade, der er der upaatvivleligen et Redskab for Guds Naade og et Kar til Hans Være. Efterdi nu alt dette noksom viser sig hos de aandeligt Anfegtede og ligeledes hos dig, du dyrebare Sjæl, selv i Eders største Nød, saa er der ingen Tvivl om at I ere den Høiestes udvalgte og dyrebare Kar for Hans Barmhjerlighed og til Hans Være. Tror I det ikke endnu, saa maa jeg noget nærmere forklare og bevise det. Meget rigtigt skriver en christelig Lærer*): „De store aandelige Anfegtelser ere intet Andet end at være i høieste Grad beskæftiget med Omvendelsen til Gud, saa vidt det nemlig dermed kan bringes hos en Christen, saasom Sorgen over Synden, hvorved den algode og retfærdige Gud er bleven krænket, er overordentligt stor og smertelig, den troende Længsel efter Guds Naade meget stærk og heftig og Hadet til Synden og Attraaen efter at tjene Gud meget ivrig, og saaledes findes det, som hører til Omvendelsen, i langt høiere Grad hos dem end hos Andre, der ikke ere stødte i aandelige Anfegtelser, men alligevel af Hjertet omvende sig til Gud.“ De store Anfegtelser ramme fordetmeste de bedste Sjæle, de sømmeeste Samvittigheder og de gudfrøgtigste Hjertes, der gjerne ville frygte Herrens Navn, — der føle Afsty for al Ugudelighed, ikke ville krænke sin himmelske Fader ved nogen vitterlig Synd og inderligen ønske at leve og dø i Lydighed mod Ham, i Kjærlighed til Jesum og i Hans Efter-

følgelse. Og dette forbliver og ytrer sig hos dem midt i Anfegtelserne. Thi hvorfor ere de saa angestfulde og dybtbekymrede, uden fordi de tro at have fornærmet sin Gud, sin Staber, Opholder, Frelser og Trøstermand?

§ 14. Hvad er Gjenstanden for alle deres trøstesløse Hjertes Sukke, alle dets inderlige Længsler, alle dets bekymrede Begjæringer, al deres Alynken, Graad og Hylen ved Dag og ved Nat? Hvad er det, der ligger dem paa Hjerte? Visse- ligen det høieste Gode, deres Gud, deres himmelske Fader, hvem de agte for op- høiet, dyrebare og ædel fremfor alt andet og som de ikke ville skal blive krænket, vanæret og bedrødet. De beklage som sit største Tab, at de (efter sin For- mening) have mistet Hans Naade, og at de skulle være evindeligen fortabte fra Hans Ansigt; de ivre derhos imod sig selv, anse sig fortjente til alle Guds timelige og evige Straffe, hade sig selv og sit eget Hjerte for den iboende og begangne Synds Skyld, ønske derfor at dø og at blive dræbt ved et Torden- slag eller paa anden Naade aflivede af Gud, af Øvrigheden eller af sig selv. De statte Ham saa høit, at de ikke vilde vægre sig ved at give Slip paa Alverdens Rigdomme, om de eiede dem, for et naadigt Blik fra Hans Ansigt; de vurdere en Draabe af den guddommelige Trøst høiere end et Hav af al timelig og forgjængelig Belyst; de sætte ikke høiere Pris paa Noget i Himmelen eller paa Jorden end paa at have Del i Christo Jesu og at leve og dø i Hans søde og salige Samfund. De erkjende den usfatterlige Kjærlighed, som den Herre Jesus beviste Verden ved at hengive sig selv i Døden og udøse sit guddommelige, kostbare Blod for den. De prise de Menneſter lykkelige, som tro dette af Hjertet og lægge Vind paa at tjene og efterfølge Ham i inderlig Kjærlighed. De beklage kun, at de have fortørnet

*) Dr. Brundhorst.

sin Gud saa høiligen, at Han er bleven bevæget til at forstøde dem fra sit Ansigt, — at de ikke have den Naade at tro paa Christum, at elske og tjene Ham, men at de skulle være forfæstede, som Hans Fiender og Fornærmere. Naar man derfor spørger dem: Du bedrøvede Barn, hvorfor græder du? hvorfor græmer du dig? hvorfor er du saa angest? saa sige de: Al, skulde ikke jeg være angest og bedrøvet, jeg, som saa høiligen har fornærmet den majestætiske Gud, min Skaber, Opholder og Belgjører, jeg, som har vist mig saa utaknemmelig imod Gud, jeg som ikke har æret og tjent Ham i Sandhed, men med Hyklari og et falskt Hjerte, jeg, som har gjort mig uværdig til Guds Naade, og forspildt den, uagtet Han saa rigeligen har tilbudt mig den, jeg, som aldrig i Evighed skal skue Guds Ansigt? Siger man da: Tænken du ikke paa din Jesum, din og Alverdens Frelser, Mægler og Talsmand, saa faar man til Svar: O, den kjære, dyrebare Frelser fortjener vist, at alle Mennesker mange Gange om Dagen tilbede Ham paa sine Knæer, love og prise Ham. Hans Kjærlighed er ubegribelig, Hans Naade uudsigelig, Hans Fortjeneste uden Rige. O, I salige Sjæle, som tro paa Ham, elske Ham og hænge ved Ham! Jeg derimod er ikke værdig til at nævne Hans Navn; jeg har ingen Del i Ham; jeg har forladt Ham og fornegtet Ham med min Ugudelighed; derfor har Han forladt mig igjen og udelukket mig fra sit Samfund; Han er ikke længer min Mægler, men min Dommer; Han beder ikke længer for mig, men anklager mig hos Gud; o, jeg usalige Menneske! Kommer man til den Hellig Aands Trøst og taler om de uudsigelige Sukke, hvormed Han træder frem for Gud i de Troendes Sted, om det Segl, Han ved sig selv har paatrykt vor Hjerte, o. a. M., saa sige de: Det er vistnok sandt, og salige ere de, som

fornemme den Hellig Aands Sukke, Vidnesbyrd og Segl hos sig. Men dertil kjender jeg intet; jeg har bedrøvet og udstødt Ham med mine Synder og fornemmer nu intet Andet end Helvedaandens Bespottelser, Forsærdelser og Vidnesbyrd om min Fordømmelse. Ser ikke Enhver, som forstaar at bedømme aandelige Ting aandeligen, at der under dette vemodige Alagemaal, under denne Hulen, Græden og Sukken ligger skjult en stor og brændende Kjærlighed til Gud, der skatter Ham og Hans Naade høiere end alt Andet, en vel kjæmpende og, for at tale med Luther, tvivlende og vantro, men dog sand Tro paa den Herre Jesum og en lønlig Drift af Guds Aand og uventet Kraft fra Ham, uagtet de Ansægtede ikke selv tro det og ikke formaa at føre sig det til Nytte?

§ 15. Dette gjør nu vor Gud stor Ære, som et herligt Vidnesbyrd om Hans forunderlige Godhed, Magt og Visdom, nemlig, at Han tager de Hjærtter, som Djævelen bestormer med stort og grusomt Vælde, i Forsvar og opholdestem i sin Naade og Kjærlighed, — at saadanne Mennesker, som Satan tror at have fuldkommen i sin Magt, alligevel maa bevidne med Ord, med Taarer, med Sukke, med Vængstelse, med Rlynk og Klage og med alle sine Væder og Evner, at Gud er det højeste Gode, — at der udenfor Ham og Hans salige Samfund i Christo Jesu ingen Ro er for Sjelen og ingen Salighed at finde, — at Han alene fortjener at elskes, æres og tjenes af Alverden og alle Skabninger, — at man intet Værre kan gjøre end at krænke Gud og føre et Levnet, der er Ham imod, — at der ingen større, ja ingen anden Lykkelighed gives i Verden end at være forvisst om den Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund, — at al Verdens Belyst, Herlighed, Pragt, Ære, Rigdom og Visdom ikke er Andet end

Skjæggevært og Forfængelighed, osv. Martyrerne, som fordum havde udøst sit Blod af Kjærlighed til den Herre Jesum og til Stadsfæstelse af den evangeliske Sandhed, ville Alle gjerne kalde Klar til Guds Vre, fordi de have prißt Gud med sin Død og vidnet med sit Blod om, hvor høit de elskede Ham. Men hvorfor skulde man ikke ogsaa tillægge de anfegtede, ublobige og levende Martyrer dette Navn, aldenstund de under saa megen Angest, Frygt og Forfærdelse, som Satan volder dem, alligevel bevidne med sine Taarer og sin daglige Dødsbed, at Gud er det høieste Gode, den Herre Jesus den ædlestes Stat og den Hellig Aand den eneste sikre Trøst her i Verden, og gjerne vilde stadfæste dette med den grusomste Død? Og om endstjønt de ikke for sit eget Bedkommende kunne tro, at de have Del i dette Gode, denne Skat og Trøst, og oftere maa taale, at Satan indstøder dem fiendtlige Tanker imod Gud og stjærper sin helvedagtige Øgletunge hos dem, saa lægge de dog med sin Angest, med sine Taarer, Sukke og Klager for Dagen, hvor ondt det gjør dem, at Saadant sker, og prædike for Andre, ihvorvel med taus eller kun sukkende Mund, at Gud bør elskes og frygtes overensstemmende med sit hellige Ord og agtes høiere end alt Andet. Saaledes forholder det sig ogsaa med de hellige Midler til vor Salighed; naar man taler til de Anfegtede om den hellige Daab og dens Kraft og Nytte, pleie de at svare: Ja, dersom jeg var bleven staaende i min Daabspagt! men jeg er affalden fra Gud, osv. Hermed give de Gud den Vre at betjende, at den hellige Daab, hvor ringe den end er at se til for kjødelige Dine dog er et naadefuldt Livsens Band og Gjenføðelsens Bad i den Hellig Aand, og beklage kun, at de efter sin Formening have gjort dette helbbringende Naademiddel unyttigt og uvirksomt paa sig selv.

Taler man til dem om Guds Ord, saa erkjende de ligeledes, at det er et kraftigt Middel til vor Salighed, men beklage, at de ikke kunne høre det, ikke tro det og ikke føre sig det til Nytte. Taler man om Bønnen, saa svare de: Ja, den, som kunde bede! O, hvor lykkelig er ikke den, som glad tør opløste sine Dine og Hænder til Gud i Himmelen og paakalde Ham med barnlig Tillid! Men jeg kan ikke bede; Gud vil heller ikke høre mig; jeg fortjener ikke, at jeg skulde kalde kalde Ham min Gud og Fader. Taler man om den hellige Nadverd, saa negte de vel ikke for at den er et dyrebart Middel til og Pant paa vor Salighed; men de tro, at de ere uværdige til at annamme den, eller, om de lade sig overtale til at annamme den, saa gjøre de det med hjertelig Frygt og dybeste Selvfornedrelse, med mange Sukke og Taarer, hvormed de da atter vise, hvorledes man skal ære den høilovlige Gud i Hans hellige Indstiftelser, osv.

§ 16. Jeg haaber, at det allerede af denne Fremstilling vil være saa temmelig indlysende, hvorfor den alvise Gud ofte lader sine kjæreste Børn komme i haarde aandelige Anfegtelser, nemlig for at Hans høie og hellige Navn tvertimod Djævelens Tanke skal blive i høi Maade prisjet ved dem, og for at ogsaa Andre skulde opvækkes og tilskyndes dertil. Dette vil imidlertid blive endnu tydeligere, naar vi nu endvidere, betragte de Anfegtede efter overstanden aandelig Trængsel, og hvorledes de da bidrage til at forøge og udbrede Guds Vre. Jeg har allerede forhen (§ 10) sagt, at den aandelige Trængsel ikke er Andet end en Forberedelse til et større Kjendskab til Gud, til en større Nydelse af Hans Kjærlighed, til en rigere Fornemmelse af Hans himmelske Trøst og til en Forimag paa hans Salighed, — jeg tilføjer: til en ivrig Gudsfrugtighedsøvelse, til et samvittighedsfuldt og hel-

ligt Levnet, til en kjærlig, oprigtig, fredsommelig og mønsterværdig Omgang med Næsten og Dødlige, hvorved Gud bliver høiligen prijet. Dette maa nu forklæres noget nærmere. Jeg sammenligner de Ansegtede med Træerne om Vinteren, hvilke vel ingen Blade, Blomster og Frugter have, men staa som fortørrede og ufrugtbare; ikkedestomindre findes der Knopper paa dem, hvoraf der siden udvokser Blade, Blomster og Frugter, — med Vinrankerne, som Vingaardsmanden mod Vinteren lægger ned og tilkaster med Jord for at de ikke skulde berøres af Frostens og tage Skade, men om Sommeren, naar de atter blive opreiste, spire desto frodigere og bære mange liflige Druer, — med et Billede, som Kunstneren endnu har i Arbejde og under Hænder og som vel maa lide Meget og taale mange haarde Slag, men som Dag for Dag bliver mere udarbejdet og skjønt, saa at det siden kan vidne desto eftertryffeliger om sin Mesters Kunst. De bedrøvede og af Djævelen ængstede Sjæle have vel sin Vinter og maa lide Meget; men dette tjener til at de siden, naar Gud atter opreiser dem og bringer dem for Lyset, kunne blive desto herligere Planter til Hans Pris og desto skønnere Kar til Hans Ære og levende Billeder, der vidner for Fiender og Venner om Hans store Magt, Godhed og Visdom. Lader os betragte Sagen noget nøiere efter Skriften! Skriften vidner om Gud, at Han er alle Væsners Væsen, en selvstændig, evig Gud, som er, som var og som kommer, en levende Gud, fra hvem Alt, hvad der er og lever, har sit Liv og sin Tilværelse, — i hvem vi Alle leve og røres og ere; den vidner, at af Ham og ved Ham og til Ham ere alle Ting (2 Mos. 3, 14; Ebr. 13, 8; Ab. 1, 8; Ap. Gj. 17, 28; Rom. 11, 36), Og at overveie dette, at erkjende denne selv væsentlige og selvtilværende, levende-gjørende, skabende, opholdende Gud efter

denne Hans Aabenbarelse og ære, tilbede, prise og tjene Ham er en Del af den Ære, vi skyldes Ham. Men hvor mange Tusind Mennesker er der vel ikke i Verden og tillige i Christenheden, som maaske aldrig have tænkt derpaa, — som ere til og ikke vide, hvem de skyldes, at de ere til! De leve og betænke ikke, i hvem og ved hvem de leve; de virke og arbejde, de løbe og rende, de ride og kjøre og glemme den, som giver dem Kraft til at gjøre Saadant. De høre vel ogsaa tale om Ham efter Hans Ord; men de tage det ikke til Hjerte. Skal nu den høilovlige Gud faa den Ære af dem, som tilkommer Ham, og vorde erkjendt af dem som deres Tilværelses og Livs Skaber, Giver og Opholder, saa maa Han lade dem stedes i Hunger, i Sygdom, i Ansegtelse, i Livsfare, for at de saaledes kunne bringes til Eftertanke. Et friskt og sundt ungt Menneske tænker lidet paa den Luft, hvoraf det drager Aande; en Trangbryttet derimod eller En, som lider af Svindsot eller som er tilbøielig til Stikflod, de erkjende, at den almindelige Luft er os nyttigere og nødvendigere end Sølv, Guld og Perler. Vi sidde hundred Gange tilbords uden at tænke paa hvilken Velgjerning det er af Gud, at Mennesket har to Rør i sin Hals, nemlig Luftrøret og det andet, hvorigjennem Mad og Drikke gaa ned i Maven, at Han har skabt og forvaret det første saaledes, at det luffer sig ved Synkningen, for at intet Knudret skal trænge derind og betage os Aandedrættet; da hændes det mangengang, at en liden Draabe Vand eller en Brodsmule eller et lidet Haar kommer ned i Luftrøret, saa at vi faa Nød at gjøre med at hoste og harke og saaledes maa erkjende, at vort Liv, selv naar vi ere friske og sunde og æde og drikke med Lyst, hænger i et Haar, som man siger. Saaledes tænker et sundt, glad og sorgløst Menneske lidet

paa Gud, i hvem det lever, røres og er, giver ikke Gud Vren og taffer Ham ikke for sit Liv og sin Tilværelse; en Anfegtet derimod, som i sin Sjelenød har erfaret, hvad Kjødets og Hjertets Forsmægtelse, hvad Kræfternes Henvisnen, hvad et smeltet, sønderknuft og fortørret Hjerter, hvad Tungens Klæben ved Gummene er (Ps. 73, 26; 22, 15. 16; 51, 19; 102, 5), — hvad det betyder, naar Job siger: „Et henveiret Blad vil Du, o Gud, strække? og det tørre Straa vil Du forfølge?“ (Kap. 13, 25) og Esaias: „Vi kaldt Alle af som et Blad, og vor Misgjerning førte os bort som et Veir“ (Kap. 64, 5), han kan nogenlunde forstaa, hvad det vil sige, at vi leve, røres og ere i Gud, — at der intet Liv er uden fra Selvlivet og det evigtlevende Gode, ingen Kraft uden fra den himmelske Kraft og ingen Bistand uden fra den selvstændige Gud.

§ 17. Gud vidner om sig selv i Skriften, at Han ene og alene er Gud, og herom taler Han med særdeles Eftertryk og Forrigthed: „Før mig er ingen Gud dannet, og efter mig skal ingen være. Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Jeg er den Første, og jeg er den Sidste, og uden mig er ingen Gud. Men der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Jeg er Herren, som gjør Alting, — som alene udbreder Himmelen, — som udstrækker Jorden, foruden Hjælp med mig. Jeg er Herren, og ingen ydermere; der er ingen Gud uden jeg. — Jeg er Herren, og ingen ydermere, — som danner Vds og skaber Mørket, — som gjør Fred og skaber Ulykke; jeg er Herren, som gjør alle disse Ting“ (Esai. 43, 10. 11; 44, 6. 8. 24; 45, 5. 6. 7). Hvad der imidlertid ligger Herren vor Gud saa meget paa Hjerter, naar Han saa ofte og saa ivrigt siger: Jeg er Herren, og ingen

ydermere, kunne vi slutte deraf, at Han etsteds siger: Vender Eder til mig, og bliver frelst, alle Jordens Ender (det er: alle Mennekebørn, paa alle Verdens Steder og Kanter)! thi jeg er Gud, og ingen ydermere (jeg alene kan hjælpe Eder paa Sjæl og Legeme; jeg alene kan beskjærme, frelse, retfærdiggjøre og saliggjøre Eder — Esai. 45, 22), og paa et andet Sted: „Hør, Israels! Herren, vor Gud, Herren er en. Og du skal elske Herren, din Gud; af dit ganske Hjerter og af din ganske Sjæl og af din ganske Styrke“ (5 Mos. 6, 4. 5). Den kjærlige Gud ved godt, at der udenfor Ham intet Raad og ingen Hjælp er for den udødelige Sjæl, — at Intet udenfor Ham kan berolige den, glæde den, lykksaliggjøre den; Han alene er og eier den evige, uudtømmelige Fylde af alt Godt; derfor vil Han ikke, at man skal søge noget sandt og sjeleglædende Gode udenfor Ham. At vi nu erkjende, søge, elske, ære og frygte Ham som den eneste Gud, som det eneste og høieste Gode, som vor Sjæls eneste Ro, Hjælp, Trøst, Glæde og Salighed, det er ligeledes en Del af den Være, vi skyldes ham. Men se, hvorledes det gaar til iblandt Mennekestets Børn, — hvorledes deres Hjerter ere, — hvorledes deres Sjæls Coner flyde bort i Verdens mangfoldige Forsængelighed, — hvor mange Af- og Viguder de gjøre sig: Den Ene er sin egen Afgud, skatter, ærer og elsker sig selv over al Maade og forlader sig paa sin egen Magt, sin egen Visdom, sine egne Gaver; en Anden gjør en Konge eller Fyrste til sin Gud, atter en Anden sin Bug, sin Rigdom, sin Være og Deslige, og saaledes siger og bekjender man vel allevegne, at der kun er en eneste Gud; men de Allersfærreste lægge Vind paa ene og alene og af sit ganske Hjerter og af sin ganske Sjæl og af sin ganske Styrke at elske, frygte og forlade sig paa den eneste Gud. Desaarjag maa

nu atter den høilovlige Gud, for at blive erkjendt og æret som den eneste Gud, lade Menneskene komme i allehaande Nød og Elendighed og navnlig i Sjæleangest og aandelig Trængsel; Han maa tilintetgjøre alle Afguder; Han maa omgjarde alle Udveje for de adspredte, flygtige og ustadige Hjerter med Torner, betage dem al Trøst og blotte dem for alt jordist Haab; Han maa lade deres Kjød og Hjerter forsmægte og lære os at kjende vort eget Intet, paa det vi skulde sige af vor Sjæls Dyb: „Herre, hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden; Du er altid og alene mit Hjertes Klippe og min Del“ (Ps. 73, 25 flg.). „Se, vi komme til Dig. Du er Herren vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrag med Høiene, med den Mængde paa Bjergene (med alle Verdens Høider, som vort Hjerter hidtil har forladt sig paa); sandeligen, Israels Frelse er i Herren, vor Gud“ (Jer. 3, 22. 23). De aandelige Anfegtelser lære et Menneske grundigt og i Gjerningen, hvor usfelt og elendigt det selv er med al sin Visdom, Kundskab, Kraft og Evne; de drage den hele Theologi, den hele Filosofi, den hele Jurisprudents,* den hele Medicin, den hele Remi og alle Videnskabers sammen i det eneste Suk: Jeg er Intet, Gud er Alt. Jeg er en Stygge; Gud er Bæsenet. Da blive alle Sjælsevrner forenede og henvendte til det høieste Gode, den eneste, evige Gud; da gaa alle Hjertets Sukke, Længsler og Attraaer ikke tilside ud i Verden, men lige opad mod Himmelen; da lærer man, ene og alene, oprigtigt og fuldkommen (saavidt det i dette Liv er muligt) af Hjertet at erkjende, elske og forlade sig paa den eneste Gud; da lærer man ogsaa at sige med sandt Alvor: Herre, Du siger: Jeg er Herren, og Ingen ydermere; mon der være en

Gud og Klippe foruden mig? jeg kjender den ikke. Ja, Herre, Du er Gud; Du alene er Gud, og Ingen ydermere; heller ikke jeg kjender nogen anden; jeg vil og ønsker ei heller at vide af nogen anden. Du alene er mit Hjertes Trøst og min Del; jeg har nok, jeg har Alt, naar jeg kun har Dig. Dette stadfæster Erfaringen, og man skal ingen finde, som grundigere kjende sig selv og bedre vide, hvilket Intet alle jordiste Ting saavel som Verden med al sin Ære og Herlighed, Rigdom, Belyst og Visdom ere, og som hjerteligere og oprigtigere forlade sig paa Gud, end de, som have lært denne hemmelige og himmelske Visdom i Anfegtelsernes Skole. Og saaledes er ogsaa disse de ædleste og reneste Aar til Guds Ære.

§ 18. Skriften taler saare vældigt, høit og herligt om Guds Godhed og Kjærlighed; den siger, at „Han er en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Misfundsbed og Sandhed“ (2 Mos. 34, 6). Den gjentager ofte: „Hans Misfundsbed er evindelig“ (Ps. 136, 1. 26). Den siger: „Gud er Kjærlighed“ (1 Joh. 4, 8. 16), — saaledes ogsaa om Hans Visdom, Majestæt, Herlighed, Frihed og uindskrænkede Magt: „Dig, Herre“, siger Kong David, „hører Majestæt og Vælde og Herlighed og Seier og Ære til; thi Alt i Himmelen og paa Jorden, ja Riget er dit, Herre, og Du er ophøiet over Alt til et Hoved. Og Rigdom og Ære er for dit Ansigt, og Du regjerer over Alting, og Kraft og Vælde er i din Haand, og i din Haand staar at gjøre det Alt stort og stærkt“ (1 Krøn. 29, 11. 12). Paulus kalder Ham „den ene vise Gud“ (Rom. 16, 27; 1 Tim. 1, 17) og siger tillige om Ham: „O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kundskab! Hvor uransagelige ere ikke Hans Domme og usporlige Hans Veie? Thi hvo har kjendt Herrens Sind? eller hvo var Hans Raad-

*) Lovtyndighed.

giver? eller hvo gav Ham først, at det igjen skulde betales ham?" (Rom. 11, 33—35). Herhen hører ogsaa Profeten Esaias's prægtige og vældige Ord: „Hvo har maalt Vandet (alle Bænder, der ere i Havet, i Elvene, Søerne, Brøndene) med sin Næve og afmaalt Himmelen (der er ubegribeligt stor, vid og bred) med et Spand og fattet Jordens Støv med en Tredingsmaade og veiet Bjergerne med Bægten og Høiene med Bægtstaalet? Hvo har styret Herrens Aand, og hvo har som Hans Raadgiver undervist Ham? Med hvem har Han raadført sig, som har givet Ham Forstand og lært Ham Rettens Vej? — — Se, Hedningerne ere agtede for Ham som en Draabe af Spandet og som et Gran i Bægtstaalet. — — Alle Hedningerne ere som Intet for Ham; de ere agtede for Ham mindre end Intet og det Døde" (uagtet sin store Mængde, Visdom og Magt — Esai. Kap. 40, 12, 13, 14, 15, 17). Men hvo erkjender vel Guds Herlighed? hvo skatter, hvo beundrer, hvo smager Hans Kjærlighed, Miskundhed og Venlighed? hvo ærer og tilbeder Hans Visdom, Hans Styrelse, Hans Forsyn? hvo skjælver for Hans Majestæt? hvo frygter for Hans store Magt? Jeg ved isandhed ikke, om Nogen agtes ringere af de uigjensødte og kjædelige Menneſter end Gud. Et Menneſte, som besidder Magt, Vælde, Ære, Visdom, Rigdom, frygte og ære de og bestræbe sig indtil det Yderſte for at behage det; men hvor ſjelden, hvor koldſindigt tænke de ikke paa Gud, paa Hans Majestæt, Visdom, Magt og Herlighed; med hvor liden Agtelse og Undſeelse for Ham vredes, trætte, ſkjænde og ſmelde, broute, ſynde de ikke! Det kan vel hænde, at En og Anden af dem læſer, kjender og taler om de anførte Ord angaaende Guds Majestæt, Magt, Visdom og Herlighed; men det ſker dog uden Frygt, uden Selvfornedrelſe, uden Foragt for de verds-

lige og ſyndige forkrænkkelige Ting. O, hvor ondt gjør det ikke et gudſkygtigt Hjerte at maatte ſe, høre og erfare, hvor ringe „Menneſket, den Dm, og Menneſkets Barn, den Mæddit" (Job 25, 6), agter den majestætiske og høilovlige Gud, — hvor meget Væſen det gjør af ſin egen Høihed og Ære, hvorledes det puffter paa ſin egen Magt, — hvorledes det forlader ſig paa ſin Haandfuld Guds, — hvor ſikkert det lever og ſynder!

§ 19. Skal nu Gud ſaa ſin Ære af Menneſtene, ſaa at Han bliver erkjendt ſom en alviſ, almægtig, miſkundelig, ſød, ſalig, majestætisk Gud, ſaa maa Han rumſtere og huſere iblandt dem, ſtyrte de Mægtige fra deres Throner og ophøie de Ringe, gjøre de Forſtandigſtes Viſdom til Daarlighed og de Enfoldiges Uvidenhed til Viſdom; Han maa lyne, tordne, ſtorme og ſætte Himmel og Jord i Bevægelse; Han maa endog opbyde de mindſte blandt ſine Skabninger, ſom Fluer, Hvepſe, Mus og Lus, for at de ſkulle knække og beſtjæmme det elendige Menneſtes Hovmod. Det Meſte udretter Han imidlertid ved aandelige Trængſler og de ſtore Anføgtelser, ſom vi her omhandle. Naar de anføgte Sjele glædes og huſvales af Gud, ſaa vide de, at Gud er Kjærlighed, — at Han er god, naadig og venlig, og det ikke blot af Ordene, men fornemmelig af Kraften; de tro det ikke blot, men have ogsaa erfaret og ſmagt det; Hans Kjærlighed er udøſt i deres Hjertes ved den Hellig-Aand: deres Kundſkab er ikke ufrugtbar, men bringer Naade, Kjærlighed, Lyſ, Kraft, Trøſt og Liv, ja Gud ſelv med ſig og forener Ham med Sjele. „Hyf-lerne og de Ugudelige", ſiger vor Luther, „kalde ogsaa Gud naadig, barmhjertig og retfærdig; men de forſtaa det ikke; de læſe, ſynge og prædike vel derom; men der er en ſtor Forſtjel; det er noget ganſke Andet at prædike, ſynge og ſige om Gud, at Han er naadig, barm-

hjertig og retfærdig, end at føle en naadig, barmhjertig og retfærdig Gud i sit Hjerte; de Gudfrygtige og Retfærdige have det ikke blot paa Tungen, men i Hjertet. Tungen og Hjertet maa stemme overens; saa er det, som det skal være. Hvo der nu føler Saadant i sit Hjerte, for ham opgaar Lyset midt i Mørket*, osv. Men denne Følelse, Erfaring og Smagen kan ikke findes uden i det (ved sand Omvendelse, ved Trængsler, ved Anfegtelser) sønderknuste Hjerte, — efter Herrens Ord: „Herren er nær hos dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og vil frelse dem, som have en sønderstødt Aand“ (Ps. 34, 19). „Jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende“ (Esai. 57, 15). Saadanne Hjerter sige: Jeg har hidtil hørt og troet, at Gud er Kjærlighed, — at Han er god, naadig og venlig; nu erfarer jeg ogsaa, at det er saaledes. Meget rigtigt siger en gudfrygtig Lærer*) herom: Jeg har aldrig bedre for at smage Guds Godhed end naar jeg i Forveien har maattet bide i et surt Æble, — og paa et andet Sted**): Guds Godhed maa ei alene kjendes udvortes af os i Hans Gjerninger, men ogsaa fornemmes indvortes i Hjertet. Troen er ingen blot og bar Kundskab, men en Guds Kraft og en virksom Fornemmelse af Guds Kraft og Venlighed, saa at jeg forstaar at glæde mig rigtigt i Gud. Trængsler (især aandelige) bidrage meget til denne Smag og ere som et Krydderi, der vækker Nadslysten; naar jeg er stedt i Trængsler og træffer paa et saadant Trøstesprog, da rører den guddommelige Trøst mit Hjerte. — Af denne Smag kommer nu Glæde og Aandens glade, søde Druktenskab, hvori den jubler over Guds

Godhed og udbryder i Herrens inderlige og glødende Lov og Pris. Da er Hjertet et rigtigt Kar til Guds Ære, som fyldt med Hans Godhed, ophedet af Hans Kjærlighed, syder og strømmer over med Hans Pris.

§ 20. Saaledes erkjender, ærer, beundrer og tilbeder Ingen grundigere og hjerteligere Guds Almagt, Majestæt og Visdom end de Anfegtede. De sige med David: „Haaret paa mit Kjød reiste sig af Frygt for Dig, Du høilovlige Gud, og jeg frygtede for dine Domme“ (Ps. 119, 120), og med Job: „Jeg har lagt min Haand paa min Mund. Jeg har talt en Gang (i Utaalmodighed for meget og for dristigt), men vil ikke svare mere, — to Gange, men vil ikke blive ved at svare“ (Job. 39, 37. 38). Naar de høre Gud tale i sit Ord, saa sker det med den dybeste Ærbødighed; naar de bede til Ham, saa sker det i dybeste Ydmyghed og Andagt, idet de sige med Abraham: „Se nu, jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske“ (1 Mos. 18, 27). Det er etsteds brugeligt, at Drengene ved den saakaldte Vesper eller Forberedelse til Søndagen synge: O adoranda Trinatis, — o veneranda Unitas, miserere nostri! det er: O tilbedelsesværdige (eller prisværdige) Trefoldighed, — o, høilovlige Enighed, forbarm Dig over os! ligesom det ogsaa i de fleste andre evangeliske Menigheder er Skik og Brug, at enten Præsten, som staar for Alteret, eller en Skoledreng af Koret istemmer strax før Gudstjenesten begynder: Gloria in excelsis Deo! det er: Ære være Gud i det høieste! Paa nogle Steder synger ogsaa Koret og Menigheden efter Prædikenen og før den hellige Nadverd den Salme: Esaias Profeten det hændte hvori de Ord! Hellig er Gud Herren Zebaoth, tre Gange gjentages. Herom siger en lærd Mand, der havde overstaaet en haard Anfegtelse og som under denne

* D. Lütke mann over Ps. 116.

** Over Ps. 34.

nogenlunde havde lært den store Guds Majestæt at kjende: Jeg har vel ofte tilforn hørt denne Sang, men med koldt Hjerte, som noget Bekjendt og Sædvanligt; naar jeg derimod nu hører den, saa farer der ligesom en Gysen over mit hele Legeme, — min Sjæl bøier sig for den store og høilovlige Gud, og jeg tænker paa Seraferne, som, da de svævede over Gud og tilraabte Ham sit Hellig! hellig! skjulte sit Ansigt og sine Fødder med sine Binger (Esai. 6, 2. 3). O, store Gud! O, ubegribelige Gud! O, majestætiske Gud! „Der er Ingen som Du, o Herre! Du er stor og dit Navn er stort med Styrke. Hvo skulde (og vilde) ikke frygte Dig? Du er Sandhed, den levende Gud og en evig Konge“ (Jer. 10, 6. 7. 10). Hvad er vor usle Pris ligeoverfor Dig? O, store og forfærdelige Gud! Du vil have Pris af os usle Orme og tager i Naade tiltafte med denne Pris, denne Berømmelse! En anden gudelstende Sjæl, som havde haft og tidels endnu havde megen legemlig og aandelig Trængsel, sagde til mig: I Betragtning af Guds store Majestæt, Magt, Visdom og Godhed har jeg foresat mig, efter Kong Davids Exempel at tilbede og prise Ham syv Gange om Dagen, og det paa mine Knæer; han spurgte mig derhos tilraads om, hvorledes han skulde bære sig ad hermed i Sygdomme, hvoraf han ofte var hjemløst; thi, sagde han, hvad Andet kan jeg usle Orm gjøre den store Gud, min Skaber, Opholder, Frelser og Trøstermand igjen for al Hans Miskundhed? O, den, som var i Himmelen, saa at man kunde prise Ham evindeligt og altid!

§ 21. Saadanne Menneſter gruble heller ikke over Guds Ord og Hans Riges Hemmeligheder og kunſtle ikke derpaa, men modtage, hvad der fra Himmelen vorder dem aabenbaret, uden Bespørgelse med Kjød og Blod og med en enſolbig Tro og vide af egen Erfaring,

at i Anfegtelsens Ild beſtaar intet Andet end det guddommelige Ords rene Guld, medens derimod menneſtelige Tanker og Forestillinger, Udtydninger og Haarklæverier fortæres deri ſom Træ, Hø og Avner. Ei heller ſkal man høre dem ſnakke meget og udbrede ſig vidløftigt om hellige, aandelige og guddommelige Ting; men de forundre ſig over dem; de betragte og overveie dem i Stilhed. De gjøre Mere end de ſige og tale mere med Gud end med Menneſkene. De holde ſig ogſaa gjerne inde, og ſaa vidt deres jordiske Kald tillader det, gaa de ikke meget ud iblandt Folk, men undrage ſig fra ſaadan Omgang, hvoraf der ingen Forbedring er at vente og haabe. De ere heller i ſine Lønkammere, tilhulle ſom Elias ſit Ansigt med ſin Kappe og lytte til den (Hel- lig-Aands) ſtille, ſagte Lyd (i Ordet, i Hans indvortes Vidneſbyrd og i de hellige Bevægelfer og Betragtninger, ſom Han gjenennem Ordet fremkalder i Sjelen — 1 Kong. 19, 12. 13), fremfor at høre paa den forſængelige, drukne, kjævelende og gale Verdens Larm og Tummel, Skrig og Skraal. De beſlutte ſig derhos paa og beſtræbe ſig ſaa meget ſom muligt for at deres hele Hus, ja ethvert Hjerte i deres Hus kan være et lidet Tempel for den store Gud, og at Han af alle Deres kan blive erkjendt, inderligen elſket, frygtet dyrket, lovet og priſet overensſtemmende med ſit Ord. Thi efterdi de vide, hvilken Bederſtyngelighed Synden er i Hans allerhelligſte Dine, — hvor ubilligt det er, at Menneſket, den Høieſtes ædleſte Skabning, der har koſtet Ham ſaa Meget, Intet ſkal vide om Ham, ikke erkjende Ham i Hans Miskundhed og Herlighed, ikke elſke, frygte og priſe Ham, — efterdi de derhos have erfaret, hvor uudholdelig Hans Brede er, og hvor forfærdelig den Helvedpine, ſom foreſtaar de Ugudelige, ſaa kunne de ikke taale, at der ſkal være en

Sjel blandt deres Egne, som gaar hen i sin Uvidenhed, Ubodsfærdighed og Siftkerhed og bliver fortabt. Det samme Hjertelag have de ogsaa imod alle andre Menneſter, og de ønske af sin Sjels inderſte Grund om Venner og Fiender, Bekjendte og Ubekjendte, at ikke en eneste Sjæl maa fortabes, paa det den høilovlige, majestætiske, kjærlige og naadige Gud kan faa desto flere Kar til sin Gæde i Tid og Evighed. Slige Sjæle kunne ogsaa tale Noget om Guds forunderlige og skjulte Viſdom, der fordetmeste dølger sig under Enfoldighed, Daarlighed, under høist beſynderlige og paafaldende Foretagender. De vide, at Gud fører sine Egne underligt, faderligt og ſaligt, — at Hans Raad, hvorved Han leder dem, vel er underligt, men at Han dog fuldbyrder det herlige og derpaa fører dem til Gæde. De vide, som den dyrebare Luther ſiger, hvad hele Verden (og de Allerviſeſte, ſom ere deri) ikke ved (de kjende Guds Hjerte og vide, hvad Han har iſinde og til Henſigt, om Han end gaar aldeles ukjenote, ujævne, knudrede og afftrækkende Veie med ſine Egne; de vide, at Han ikke kan mene det ilde), — at Synd og Død (ja Djævelen ſelv og Helvede) tilligemed alle Trængſler og alt Ondt, (aandeligt og legemligt) maa tjene de Udvalgte til gode, — at Gud er dem nærmest da, naar Han ſynes at være længſt borte fra dem, — at Han er en barmhjertig Frelſer (og ſaliggjørende Gud) da, naar Han ſynes heftigſt at vredes, at ſlaa og fordømme, — at de have en evig Retfærdighed, ſom Noget, der er henlagt til dem i Himmelen, ſelv da, naar de meſt føle Syndens og Dødens Forførelſe, — at de ere Herrer over Alt ſelv da, naar de ere fattige og tiggerfærdige og Intet eie, oſv. Han tilføier imidlertid: Men denne Kunſt læres ikke uden i mange og ſtore Anfegtelſer. Af alt dette ſees nu klarligen, hvad vi forhen have ſagt, at de anfeg-

tede og ved Sjelenød øvede og rensede Menneſter høre til de ædleſte Redſkaber for Guds Naade og Kar til Hans Gæde, og at vi ſaaledes ikke behøve at ſpørge videre, hvorfor Han ofte lader ſine udvalgte og kjære Børn ſtedes i ſtore og haarde Anfegtelſer.

§ 22. Førend jeg forlader dette Emne, nemlig Guds Gæde og hvorlunde de aandelige Anfegtelſer tjene til at fremme den, maa jeg endnu med nogle faa Ord berøre Guds aandelige Velgjerninger, af hvilke Han, fordi de ere de allerſtørſte og velſignelsesrigeſte, burde have den allerſtørſte og meſte Gæde. Det er de, ſom vi temmelig udførligt have omhandlet i de foregaaende Dele af dette Værk, nemlig Guds Godhed og Langmodighed med os arme Menneſter, naar vi vandre ſikkert paa vore Syndeveie, den ubegribelig ſtore Kjærlighed, at Han har givet Verden ſin enbaarne Søn, paa det at hver den, ſom tror paa Ham, ikke ſkal fortabes, men have et evigt Liv, — den koſtbare Forløsning, ſom er ſteet ved Jeſu Chriſti Blod og Død, den Hellig-Aands Naade og Gave, en Synders og Guds Fiendes Omvendelſe, Retfærdiggjørelſen ved Troen, Syndernes Forladelſe, Guds Faderkjærlighed mod de Troende, Hans Barnerets Herlighed, Formælingen med Chriſto, den Hellig-Aands Fboelſe og Vidnesbyrd, Fornyeſen og Helliggjørelſen, Freden med Gud, Glæden i Gud, Forſikringen om Hans Naade og vor Frelſe, o. a. M. Diſſe Velgjerninger ere ſaa ſtore og uforlignelige, at om vi fra vor Indtrædelse i Verden til vor Udgang deraf ikke gjorde Andet end at love Gud og priſe Hans Wiſkundhed, liggende paa vore Knæer og vort Anfigt, ſaa var dette dog for Intet at agte imod dem. En evig, umaalelig og ubegribelig Kjærlighed og Godhed kræver en evig, umaalelig og ubegribelig Lov og Priis. Derfor ville de Udvalgte i Himmelen heller aldrig blive trætte af

Guds Pris, men love og prise Ham uden Afslættelse af sine salige Sjæles og forklarede Begjærs ganske Styrke. De gudelskende Sjæle i denne Verden erkjende ogsaa i Betragtning af disse Belgjæringener paa en Gang sin Skyldighed og sin Uformuenhed. De vide vel, at Gud har elsket og udvalgt dem i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, — at Han har kaldet dem til sin kjære Søn, Jesu Christi, Samfund og deri antaget dem til sine Børn, beseglet dem med sin Aand og fyldt dem til al Guds Fylde, „sin herlige Naade til Pris“ (Efs. 1, 6) og for at prises i og ved dem i Tid og Evighed; men de kjende ogsaa sin Uformuenhed og Usjelhed, og at al den Pris, de daglig bringe og ofre Ham, er for Intet at regne; derfor kunne de ikke tilfredsstille sig selv i saa Naade, men tænke og sige ofte: O, min Gud! hvad er Du? hvad er jeg? hvor stor er ikke din Godhed! hvor ringe og daarlig min Kjærlighed og Pris! Deraf komme ogsaa de hellige og vidtgribende Ønster, hvorom vi andetsteds have talt*), idet de gjerne vilde tage Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, og gjøre lutter Sjæle, Hjerter og Tunger deraf, som kunde love og prise Gud tilligemed dem.

§ 23. Men hvor mange er der vel af saadanne hellige Sjæle? hvor mange ere vel de, som retteligen erkjende, betænke og overveie den misfunderlige, naadige og barmhjertige Guds aandelige Belgjæringener og derved opmuntre sig selv til inderligt at elske og ivrigt at prise Ham? hvor Mange ville vi vel finde i Nutidens Christenhed, der ere rigtigt glade ved Betragtningen af vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig=Aands Samfund og dagligen love Gud af et helligt, kjærligt og taknemmeligt Hjerte, — der af sin ganske Sjæl og af sin ganske Styrke

og med brændende Kjærlighed takke Ham for hans Langmodighed og store Barmhjertighed, for sin Daab og den guddommelige Barnerets Herlighed, som deri er dem skjænket, for Hans Naadefald til Jesu Christi Rige, for Gjenløsningen, Retsfærdiggjørelsen og Helliggjørelsen, for Hans Ords Lys og Trøst, for Opholdelsen og Befæstelsen i Troen, for Haabet om det evige Liv? osv. Det burde jo være saaledes, at Gud blev høit, herligt og stadigt priset i alle Kirker, Huse og Hjerter; navnlig om Søndagen, der er helliget Herren og Hans Tjeneste, burde man Intet høre, se eller mærke uden Menneſter, der glædede sig i Guds Kjærlighed og Misfunderhed og lovede Ham af inderste Hjerte saavel samlede som særſilte: det ene Halleluja, det ene Løver Herren, takker Herren! burde lyde det andet imøde, og de Christne være saa glade og synge og juble saaledes, at man kunde sige: Al Jorden er fuld af Hans Ære; da burde den Æne opmuntre den Anden og sige: „Løver Herren storligen med mig, og lader os ophøie Hans Navn tillige! Takker Herren! thi Han er god; thi Hans Misfunderhed varer evindelig“ (Ps. 103, 1; Gai. 6, 3; Ps. 34, 4; 106, 1; 22, 31; 72, 17). Men hvad der sker, og hvorledes man i saa Naade ter sig i disse sidste Tider, det er aabenbart, og man kan ikke tænke derpaa uden Sukke og Taarer. Nu maa alligevel Herren have en hellig Sæd og et Folk, som lover Ham paa Jorden, om det end er Djævelen og hele Helvede imod; Gud maa blive priset, om end Stenene skulde begynde at raabe (Luk. 19, 40). Og hertil tjene de store aandelige Anfegtelse, der lig en barſt „Nordenvind og hed Søndenvind blæse igjennem Kirkens Have, saa at dens kostelige Urter dryppe“ (Høif. 4, 16.) De ere lig en Ild, hvori Hjerterne smelte som Røgelsekorn og derefter bortdunſte i en liflig Damp og fortære sig selv;

*) 3die Del, 13de Præd., § 33 flg.

ved dem ryfter Gud de troende Sjæle, saa at alle Evner og Kræfter hos dem bevæges og opvækkes til Hans allerhel- ligste Navns Lov og Pris. Guds God- hed er ikke lifligere og mere velmagende for noget Hjerte end for dens, som har foraarjaget Hans Brede. Saalænge Søn- nen er under sin Faders kjærlige Opfugt og Forsorg og dagligen nyder denne, kan han ikke rigtigt erkjende og med barnlig, tilbørlig Tak gjengjælde den; thi den er noget Sædvanligt for ham; han men- ner, at det maa saa være, — at hans Fader maa gjøre, hvad han gjør, og at det ikke er noget Synderligt at takke for. Men naar han bliver sendt til et frem- med Land og sat i en streng Herres Tjeneste, besværet med allehaande Møie, Arbeide, Nattevaagen og Opvartning, vel ogsaa udstjeldt, slaaet og behandlet helt farrigt og haardt, saa tænker han paa sin Faders Hjerte og Hus, — saa erkjender han hans Kjærlighed og Ven- lighed, — saa skriver han ham de huld- saligste og ydmygste Breve til og be- gynder først nu at elske ham rigtigt og skatte ham høit i sit Hjerte. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; saalænge de ikke vide af nogen Trængsel og An- segtelse, er deres himmelske Faders Naade og Kjærlighed noget Sædvanligt og Hver- dagsligt for dem; de nyde den vel; men de erkjende den ikke saaledes, som de burde; de kalde Ham vistnok kjære Fa- der, naadige Gud, barmhjertige Frelser, men med et søvnigt og koldt Hjerte; de mene, at Hjertets Fred, Sjælens Ro, det guddommelige Ords Trøst, den høihel- lige Nadverds glade Nydelse osv., ere en nødvendig Følge af Troen i Christen- dommen, hvorfor de skylde sin Gud Tak, som de ogsaa yde Ham, men, paa Smaa- børns Vis, overfladisk, med lunkne An- dagt og lidet Estertryk. Naar de der- imod efter Guds hellige Raad og Til- stikkelse for nogen Tid komme i Satans Vold og efter den Magt, han har

annammet af den Høieste, blive saare uvenligt, haardt og fiendligt behandlede, — naar de føle sig berøvede Hans sa- derlige Tilsyn, Hans Trøst, Hans Fred, saa begynde de rigtigt at tænke over Hans Kjærlighed, hjerteligen at erkjende den, at længes efter Ham og at sige af sin Sjæls Inderste: O, Gud, Du kjære Fader!

§ 24. Saaledes forholder det sig ogsaa med Erkjendelsen af Guds Søns, Jesu Christi, vor Frelseres Kjærlighed, Han som gav sig selv hen for os, at Han maatte forløse os fra al Urets- færdighed, fra Satans Vold og den evige Fordømmelse. Denne Velgjerning er saa stor, at den ikke kan rigtigt betrag- tes og med tilbørlig Andagt og Tak- nemmelighed overveies uden og udenfor aandelig Ansegtelse. Hvilke ædle Guds Gaver Fred, Sundhed og Brød ere, er- kjendes bedst efter Krig, efter Sygdom og Dyrtd; hvad Forløsningen ved Jesu Blod, hvad Hans Samfund, Hans Fred, Hans Bestjærmelse er, erkjendes bedst af dem, som efter Guds Tilstikkelse have maattet kæmpe en Tidlang med Djæ- velen og erfare hans grusomme Ondskab. Man kan ikke uden Bedrøvelse og gude- lig Miskjærhed tænke paa, hvor letsindige Størstedelen af Nutidens Christne vise sig, naar man forestiller dem Jesu Chri- sti Kjærlighed, hans Forløsning og dyre Fortjeneste. Det er noget, som de ofte have hørt og forlængesiden vidst. Jeg tænker ofte paa, hvad Herren siger om sig selv, nemlig at Han er „Folkets For- agt“ (Ps. 22, 7), hvilket ei alene stad- fæstes i Hans Kjæds Dage og Lidel- festid, men endnu daglig stadfæstes. Mange iblandt de Christne agte Ham ikke saa meget værd, at de i sunde Dage skulde tænke ret hjerteligt og andægtigt paa Ham, sætte høi Pris paa Hans Kjærlighed, Blod og Død og lægge dette for Dagen ved et bodsærdigt og gudeligt Levnet; de høre jo ofte nok tale om

Ham, og den korsfæstede Jesus bliver jævnlig stillet dem for Dine; de betjene sig ogsaa af Hans høihellige Kjærlighedsmaaltid, som Han indstiftede til sin Thukommelse; men med hvilken Andagt, Iver og Gjentjærlighed det sker, det sees noksom af Frugterne. Tag en smuk og kostbar Perlesnor frem i en Samling af Koner og Piger og giv Agt paa, hvorledes Alles Dine vende sig til den, alle Hænder gribe efter den og alle Hjærter hige efter den; Enhver ønsker at have den og glimre med den som sin Eiendom. Men læg tillige en Seddel frem, hvorpaa endel af de dyrebareste Kjærnesprog, der handle om den Herre Jesus og Hans Kjærlighed, Taarer, Fortjeneste og Blod, ere skrevne, og se, hvor koldfindige de vise sig derved. Mangen Modedame gaar i Kirke og lader sine Dine løbe allevegne omkring; hun ved ikke blot, hvor denne eller hin stod, men ogsaa, hvad en Anden af hendes Lige havde paa sig, hvad Slags Hovedpynt, hvad Slags Sløiser, Baand, Haar og hvad Andet der hører til saadant Lapperi og Narreværk; hun har ogsaa et saa godt Hoved og saa færdige Hænder, at hun blot ved at have seet det kan gjøre Alt sammen efter; men vilde man spørge hende, hvad hun af Prædikenen havde lært eller forøvrigt vidste om den korsfæstede Jesus, om grundig Omvendelse, om sand Tro, om christelig Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed og Ydmyghed, om Selvfornegtelse, om Verdensforagelse, kort, om Christi Efterfølgelse, saa vilde det staa maadelig nok til med hende, — saa vilde hun undskyldte sig med sin Enfoldighed, Skrøbelighed, daarlige Hukommelse og hvad Andet hun kunde hitte paa.

§ 25. Med Mandfolkene gaar det ikke bedre; Enhver har straks lært Kristus, den Korsfæstede, tilbunds at kjende; at Kristus har døet af Kjærlighed til os, — at Han har gjenløst os med sit

Blod fra alle Synder, fra Døden og Satans Vold, hvem ved ikke det? det staa jo i Katekismen, som endog smaa Børn kunne. Der er ingen hellig Forundring hos dem, ingen Andagt, ingen Sukken, ingen Glædes- og Kjærligheds- taarer, ingen Taknemmelighed. Der fortælles, at da man efter den katholske Kirkes Skik holdt et Sølvkrucifix foran en gjerrig Guldarbejder, der laa paa sit Yderste, og formanede ham til at tænke paa den korsfæstede Jesus, spurgte han: Hvor Meget tro I, dette Billede kan veie? Det var ham altsaa mere om det Sølv at gjøre, hvorefter Billedet var færdiget, end om den, som Billedet forestillede. Mon ikke dette Menneſte blandt de Evangeliske skulde finde mange Ligeſindede, for hvilke Synet af en Slump Penge, som de kunne vente at faa, er kjærere end Alt, hvad der foreholdes dem om den korsfæstede Herres Jesu Død og Blod? De fleste staa i den Formening, at Retfærdighed og Salighed derved er dem forhvervet; dette er nok for dem, hvorledes de saa end leve; de sige: Jeg tror paa Kristus, og det skal ingen Præst faa affnakket mig. Lader man dem vide, at Apostelen formedelst den Hellig-Aand har befalet, at man skal ransage sig selv, om man er i Troen (2 Kor. 13, 5), — at „Mange bekjende, at de kjende Gud“ (at de tro paa Kristus), „men fornegte ham med Gjeringerne, efterdi de ere Gud ulydige og uduelige til al god Gjærning, hvorfor de ogsaa ere Ham vederstyggelige“ (Tit. 1, 16), — at „Mange have Gudsfrygtigheds Skin, men fornegte dens Kraft“ (2 Tim. 3, 5), — at „den Tro, som ikke kan gjøre retfærdig og salig, er død og kjendes paa, at den ikke har Gjæringer og ikke er virksom ved Kjærlighed“ (Jaf. 2, 17. 18; Gal. 5, 6), saa agte de ikke derpaa og lægge det ikke paa Hjertet, men blive ved sit: Jeg tror, jeg tror. Jeg ved, at en Præst etsteds

sagde om denne Sag, at ligesom ikke Alt er Guld, som glimrer, saaledes er heller ikke Alt Tro, som kaldes Tro, nemlig ikke en Tro, som gjør rejsfærdig for Gud og salig; han viste derhos, hvorlunde den sande Tro kan kjendes fra Skintroen, nemlig paa den forudgaaende Omvendelse og den efterfølgende nye Lydighed, osv. Dette hørte blandt Andre en Mand paa, som ikke var af de Ringeste paa sit Sted, og udtrykte ved Ord og Lader sit Mishag med denne Være, idet han sagde, at man maatte ikke forvirre Nogen i hans Tro; det maatte jo være en daarlig Christen, som ingen Tro havde; det var han ganske vis paa, osv. Omendkjønt nu Præsten foreholdt ham af Guds Ord, hvad der efter Omstændighederne var fornødent, blev han dog ved sin Mening, at han havde den sande Tro, og at Ingen burde forstyrre ham i den, Noget, man maatte forundre sig paa meget mere over, som hele Byen vidste, at denne Mand levede i Fiendskab med sin egen Broder og førte en langvarig og vidløstlig Retsstrid med ham, hvilken han dog nok ved Kjærlighed og Villighed havde kunnet hæve og ende, samt at han ogsaa forøvrigt havde Mangt og Meget paa sig, som burde have tilskyndet ham til at prøve sin Tro efter Apostelens Ord og ikke være sikker i en saa høivigtig Sag. En lærd og gudfrygtig Mand, som besøgte mig paa sin Gjennemreise, klagede hjerteligen over, hvor letfindigt det Selskab var, som han havde reist med, og over at det havde tilbragt Tiden paa Veien med lutter Skjemt og gjæffelig Tale og den deraf opstaaende Latter og ingen Anledning givet eller søgt til en christelig og opbyggelig Samtale, og omendkjønt han engang sagde: Mine Herre, vi have nu anvendt flere Timer paa lutter Bagateller og fløgtige, lystige Fortællinger; men lader os dog ogsaa komme ihu, at vi ere Christne, og lader os tale noget Opbyggeligt og Gudeligt med hin-

anden eller synge en christelig Sang, hvilken han da ogsaa begyndte at istemme, saa havde de Fleste dog kun seet haanligt paa ham og tiet stille, og neppe To havde bekvemmet sig til at synge med. Se, saaledes agtes Christendommen nu tilbaks! Saaledes bliver Gud æret af sit Folk!

§ 26. Lod Han det nu gaa, som det gaar, og tilstedte sine utatnemmelige og letfindige Børn at have sin Willie, saa vilde de med sin selvgjorte Tro vandre noksaa sikkert og uforstyrret paa den Wei, som fører hen til Fordærvelse, og Han selv vilde ganske blive berøvet den Være, der tilhører Ham og Hans allerkjæreste Søn formedelt den dyre Freløsning ved Hans Blod. Derfor angriber Han nu Nogle med allehaande Ulykkestilsælber, med Fattigdom, Sygdom og andre Gjenvordigheder; Andre hjem søger Han med Tungvind og Sorgmodighed, med Samvittighedsangest og lignende Sindslidelser; Andre lader Han enten selv stedes i store, aandelige Anfegtelser eller udsætter En og Anden af deres Nærmeste derfor, paa det de saaledes i Gjerningen kunne erfare, at uden og udenfor Guds Trøst og Naade er Alt, hvad Verden har og kan give, ifkun en Skygge og sød Drøm, — paa det de kunne faa Anledning til at bede desto inderligere og betragte Guds Ord og Belgjerninger desto mere og flittigere, og paa det de endelig ved Erfaringen kunne lære at forstaa Guds Ord, og hvad Hans Brede og Hans Naade, hvad Synd og Retsfærdighed, hvad Belial og Kristus, hvad Satans Rige og Christi Naadesrige, hvad Død og Liv, hvad Helvede og Himmel ere. Jeg har ofte med Bedrøvelse betragtet en Tomfru, som paa de store Høitider eller naar hun skulde gaa til den høihellige Nadverd, pyntede sig paa det Pragtfuldeste, indhyllede sig i mange Klæder, prydede sig med en Mængde Perler, Kjæder og Ringe, med

eget og fremmed Haar (der, som jeg hørte fortælle, ofte var laant af Dyr, af Heste og Gjeeder), med Sløiser, Baand, Kniplinger, Border og andet Narreverk. Jeg har seet, at der har lyst en taabelig Indbildskhed ud af alle hendes Læder, Miner og Skridt, og at hendes Andagt har været meget liden, saasom hendes lystne og hovmodige Dine slagrede hid og did; hun har vel havt Bogen i Hænderne og Ansigtet vendt nedad, medens dog Dinene, som uidentviol Hjerteret gif efter, bøiede lønligen af til Siderne (Job 31, 7); kort, det var godt at se, at hun havde saa meget med sine Narrestreger og lutter Pragt at gjøre, at hun ikke kunde tænke med Andagt paa den blodige, korsfæstede og tornekroneede Jesum. Ak, har jeg da sagt sukkende ved mig selv, du stakkels Barn! hvad er det, som mangler dig? en liden aandelig Anfegtelser; den vilde snart lære dig, hvor unyttig og usjel al denne Maffkeradestads er, som du har forelsket og forgabet dig saaledes i, at ingen gudelige og hellige Tanker kunne komme til Kræfter hos dig. Jeg er senere bleven bestyrket i min Mening, naar jeg har hørt Andre, som befandt sig i aandelig Sjælensnød, klage over at de ikke kunde hjerpe sig for stræffelige, skammelige, gudsbespottelige Tanker, og at de havde sagt eller gjort dette eller hint (hvilket forresten ofte var af liden Vigtighed), hvisaarsag de ingen Ro kunde have i sin Samvittighed og ingen Trøst i sit Hjerte og derfor nærede de sorgelige Tanker, at de ikke hørte til de Udvalgte, — at de havde et forhærdet Hjerte og forvendt Sind, — at Himmelen var tilluftet for dem, — at de ingen Del havde i Christo og den Frelse, som er forhvervet ved Hans Blod og Død, o. a. M., hvorefter den ene Taare fortrængte den anden, det ene Suk fulgte paa det andet og al Verdens Daarskab og Forfængelighed

blev agtet for Skarn og traadt under Fødder.

§ 27. Saaledes ogsaa, naar jeg har besøgt Andre i en haard og hidfig Sygdom eller endog i Dødsnød og seet, at deres Haar hang adspredt omkring deres Hoved og Skuldre, — at de vare vaade af Angest og Dødsbed, — at de næsten vare vansmægtede af stor Hæde, Beklemmelse og Mæthed, — at deres Skikkelse var indfalden og alle Prydelser glemte, ja at de ofte saa sig saare ængstelige om efter Trøst — deres Dine løb nu ikke omkring, men hvilede ufravendt paa mig, — Trøsten af Guds Ord og den opbyggelige Tiltale var dem nu kjærere end al Verdens Lystmusik, — det eneste Hjertesuk: Christi Blod og Retfærdighed, Af anden Prydelse jeg ikke ved; Dermed vil jeg for Gud bestaa, naar jeg i Himlen skal indgaa, og det eneste Sprog: Jesu Christi, Guds Søn, Blod renser os fra al Synd, eller at andet Skriftsted blev vurderet høiere end alle Perler, Rjæder, Baand og Moder — da har jeg ikke forundret mig over at den naadige og miskundelige Gud ofte viste sig saa haard og uvenlig imod Menneffene, — at Han hemsøgte dem med saa mange aandelige og legemlige Trængsler, — at Han lader, som om Han har forstødt, forladt, forglemte dem og aldeles givet dem Satan i Bold; da har jeg heller ikke behøvet at spørge om Marjagerne til de aandelige Anfegtelser eller andre haarde Guds Domme, men har havt Anledning til at takke min Gud for Hans underlige, men dog hellige og velsignelsesrige Raad og bede Ham, at Han ogsaa vilde værdige Andre sin faderlige Opfigt og Tugt og bringe dem, om end gennem Helvede, til Himmelen og Salighed. Vignende Tanker har jeg ogsaa havt med Hensyn til andre Personer; jeg har seet lærde, fløgtige, veltalende, begavede og

navnkunvige Mænd af geistlig og verdslig Stand, som ikke vidste af noget Kors og navnlig intet kjendte til store aandelige Anfegtelser og desaaarsag vare meget hovmodige, uvenlige, trættekjære og verdsligsinde og mangengang opførte sig saaledes, at man godt kunde mærke, at Satan paa en skjult Maade foreholdt dem et Speil, hvori de beskuede sig selv, og at de i alle Ting mere søgte sin egen end Guds Være: da tænkte jeg paa min Guds Ord, naar Han siger: „Jeg havde plantet dig til en ædel Vinkvist, som skulde ganske være en trofast Sæd, og hvorledes er du saaledes omvendt for mig til forvendte Kviste af et fremmed Vintæ“ (og til en sand Tidsej og Tornebuss — Jer. 2, 21?) Jeg har paa den anden Side ogsaa lagt Mærke til Andre, som vare haardt medtagne af megen Trængsel og Anfegtelse, men hos hvilke mange Aandens Gaver aabenbarede sig rigeligen til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7,) og som vare lig et Die, et af de ædleste og nyttigste Lemmer paa Christi aandelige Legeme, der vel ser alle de andre og er hele Legemets Lys, men ikke kjender, ikke ser sig selv; de vare lig Moses, hvis Ansigt skinnede af hans firti Dages Samtale og Omgang med Gud, hvilket han dog ikke selv vidste, men lagde et Dække derover, da Andre sagde ham det (2 Mos. 34, 29. 33;) de havde saa Meget at gjøre med at fremme Guds Være og det almene Vel, at de glemte sig selv, sin egen Være og Fordel. Af denne Forstjæl lærte jeg da atter, hvilke Grunde den alvise og naadige Gud har til at paalægge Menneftets Børn store Anfegtelser, Samvittighedsangest, Sjelesnød og andre Kors, og jeg haaber, at alle christelige og gudsfrygtige Sjele ved en lignende Betragtning ville blive bragte paa samme Tanker, og at de ikke ville spørge om, hvilke Grunde Gud har til at medtage nogle Mennefter saa haardt fremfor andre og lade dem plages saa

heftigt af Satan, men snarere forundre sig over at denne Naade ikke vederfares Flere.

§ 28. Dette faar imidlertid være nok om den første Grund til de aandelige Anfegtelser; jeg vil nu gaa over til den anden, som er den, at den alvise, almægtige og barmhjertige Gud ønsker derved at gjøre Djævelen og hans Rige Afbræk og bestjæmme ham uagtet al hans Ondskab, Magt og List. Denne Grund frembyder sig klarligen for os af den hellige Apostels Historie og Beretning, idet han nævner det Rødskab, som Herren brugte til at ydmyge ham, nemlig en Engel Satan, og tillige siger, hvorledes denne handlede med ham, nemlig, at han slog ham paa Munden og plagede ham, som om han havde en Torn i sit Kjød, saa og, hvad han derved udrettede hos ham, nemlig at drive ham til en alvorlig og ivrig Bøn, idet han anraabte den Herre Jesum om at fri ham fra denne Plage, hvilket vel ikke blev tilstaaet, hvorimod han fik det trøstelige Svar: Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed, — hvoraf sees, at hvor forførdelig og grusom Djævelen end viser sig under de Troendes aandelige Anfegtelser, saa bringe disse ham dog tilsidst formedelt Guds forunderlige Godhed, Visdom og Allmagt kun Skam og Skade; thi derved blive saavel de Troende som Andre, der kjende deres Tilstand, i Gjerningen overtydede om, at det er sandt, hvad den hellige Skrift lærer om Djævelen og hans Engle, om deres Grusomhed og Ondskab og om deres usorsonlige Fiendskab mod Menneftets Børn; saa erfare de ogsaa til en trøstefuld Befæstelse i sin Tro og sit Haab, at Guds Magt er langt større end Djævelens, at man trygt kan sætte den Herres Jesu Misfandhed og Kjærlighed imod Satans Ondskab og Grusomhed og hins Visdom mod deres Træfthed og stole paa, at Djævelen til-

lidst ikke skal kunne skade selv de elendigste og skrøbeligste af den Herres Jesu Lømmen, ikke rive dem ud af Hans Haand, ikke fortrænge dem fra Hans Samfund, ikke udslukke deres Troes Lys, ikke forhindre deres Bønner, ikke tilintetgjøre deres Nidkjærhed for Guds Vre og ikke standse eller overvinde dem i deres Løb og Kamp, hvoraf Følgen jo nødvendigvis maa blive lutter Skam og Skade for Satan.

§ 29. Det er upaatvivlelig en Fordel for Helvedstjenden, naar han kan holde sig skjult, lufte og snige sig omkring i Mørket og saa Menneffene til at tro, at der ingen Dævle er til, og at det, som siges og skrives derom, kun er et Menneffepaafund, et Præstedigt og en Indbildning hos tungsindige Folk; hvem har vel nogenfinde sagt, at han har seet en Dævle, uden gamle Kjærringer eller andre enfoldige, uforstandige, hværmeriske og til den almindelige Overtro hengivne Menneffer? Kloge og kjække Folk (som de ædle Herrer Gudsfornegetere ere) have ofte ønsket at faa se en Aand, et Spøgelse, en Dævle og søgt enhver Leilighed til at blive saa heldige, ja endog villet tilkjøbe sig den med Penge; men der har intetsteds været nogen Dævle at se eller høre. Hvor meget nu Dævlen bestræber sig for at vedligeholde og udbrede denne Vildfarelse i denne Verdens Børns Hjerter, kan man slutte deraf, at han blandt Andet pleier at paalægge sine Fortrolige, som have fordristet sig til at slutte en Pagt med ham, at de offentlig og hemmeligen skulle bekræfte, forsvare og udbrede den Mening, at der ingen Dævle er til, og at Alt, hvad der skrives og fortælles om Trolddom, Troldmænd og Hexe, er lutter Løgn og Bedrageri, saavel som deraf, at han har bragt enkelte Bellustinger og ugudelige Menneffer saa vidt, at de have optraadt med stor Sikkerhed, raabt paa Dævlen, tilbudt

ham sit Legeme og sin Sjæl og tilladt ham at tage dem med sig, ved hvilke Leiligheder han ikke har ladet Nogen mærke noget til ham, men forholdt sig ganske rolig, hvorfor disse hans Løffejugle havde sat sig nok saa trostigt ned igjen, spottet og haanet saa meget mere og søgt at overbevise alle Tilstedeværende om, at der ingen Dævle er i Verden, Noget, som vi allerede have omhandlet paa et andet Sted*) og anført mærkelige Exempler paa. Naar nu Satan kunne opnaa dette og indbilde Alverden Saadant, saa er det aabenbart, at han havde vundet en stor Fordel og hans Rige en betydelig Tilvæxt; derved var den hellige Skrifts Anseelse omsthyrtet og Sandheden erklæret for Løgn; derved vilde Ondskaben have faaet Bekræftelse og Bestyrkelse og de Ugudelige en Opmuntring til at handle og leve efter sine dævlelige Hjerterets Lyst og Behag, uden Frygt, Undseelse eller Anger; da var Dør og Port aabnet for al Synd og Last; da havde Dævlen aldrig været til eller var forlængesiden død og udryddet, medens han dog herskede, virkede og levede efter Ønske i de gudsforglemmende Sjele og Hjerter.

§ 30. Men efterdi dette Forehavende ikke altid lykkes ham, idet han ofte efter Guds Tilskikkelse formedelst indvortes Ondskab og stor Begjærighed aabenbarer sig altfor tydeligt for at blive frygtet, æret og anseet i Verden og gjøre Skade, og lader sig tydeligt nok se og høre, efter hvad alle Tiders Historiebøger lære, saa bestræber han sig ialfald for at bringe Menneffene til at tro, at ikke alle Dævle ere saa onde, som den hellige Skrift og Præsterne beskrive dem. Dette er saaledes Hensigten med den franske Sortekunstner Bellemonts Foredrag, som en anseet Historieforfatter har optegnet og hvori han foregiver, at den Kunst,

*) J. „Det fortabte og gjenfundne Aar“, 1 Præd. § 30 fig.

han hidtil har drevet, er en herlig Videnskab og et fortræffeligt Middel til at bringe de Aander, som ere beslægtede med Gud, i Venskab med Menneskene, — at den ikke er opfundet for at stifte Ondt, men Godt, og at han intet Samfund har med Trolldkarlene, hvilke ere de onde Aanders Trælle, vandre i stor Uvidenhed og Blindhed og efter saadanne onde Aanders Tilskyndelser gjøre Menneskeslægten Skade ved Forgiftelse og Hæxeri. Han derimod og lignende kloge Folk (Magi) kunne byde over bemeldte gode Aander og ved deres Hjælp og venlige Iboelse aabenbare skjulte Ting i Naturen, som man ikke finder i nogen Bog, udgrænse tilkommende Ting, forebygge Ulykker, undgaa Farer, give sikker Underretning om tabte Ting og bringe saadan Underretning frem fra Sted til andet i største Hast og for det ellers er muligt, stifte Venskab og tilføje Misforstaaelse mellem Forældre, Børn og Ægtefæller, — at de Aander, med hvilke han staar i Samfund og Venskabsforbindelse, ere Luftaander (Spiritus aërei, coela participantes) og af himmelsk Art, ere af Naturen goddædige og kunne ikke Andet end hjælpe og gjøre Godt, medens derimod de jordiske og underjordiske Aander, som de almindelige Trolde gerne tjene, ere ondskabssfulde af Natur og kunne ikke andet end gjøre Skade, — at man ogsaa steds og altid har haft Skoler her og der i Verden og har dem endnu, navnlig i Spanien i Toledo, Cordova, Granada og andetsteds, hvori denne fortræffelige Videnskab foredrages og tilegnes og hvortil man ogsaa forud har haft Edestykker i Tyssland, hvilke dog forstørstedelen ere gaarde ind, siden Luther har begyndt at udbrede sit Rjætter og vinde en Mængde Efterfølgere og Tilhængere, — at i Frankrige og England bliver denne Kunst hos enkelte adelige Slægter forplantet fra Haand til Haand ved hemmelig mundtlig Un-

dervisning og er i god Gang; dog blive kun Fortrolige og Udvalgte, men derimod ikke fremmede Personer delagtiggjorte deri, for at denne Kunst ikke skal blive bekendt for den simple Bøbel og de Uværdige. Alt dette siger Historiefriveren, at han (som en Satans Lokkesugl og Professor), har sagt med saadant Alvor og med et saa skifteligt Ansigt, som om han havde god Grund for sine Lærdomme og Paastande, og som om hans forblindede Daarskab og Ugudelighed var lutter Visdom og Hellighed. Da han senere for Retten i Paris blev forhørt desangaaende, fragitt han vel Alt; men da et Par fornemme Herrer (hvoraf Historiefriverens Fader var den ene) uden hans Vidende havde været med at høre paa det Hele, blev han dragen til velfortjent Strafsansvar. Ser, mine kjæreste Medchristne, hvor meget det er Djævelen om at gjøre at kunne idetmindste bringe det dertil, at man ikke anser ham for saa ond, som den Hellig-Aand beskriver ham i sit Ord, og hvorlunde han kan besnatte sine Tjenere til ei alene selv at holde ham for god og gudsfrygtig, men ogsaa til at søge at bibringe Andre den samme Mening!

§ 31. Men hvad Kraftigere kan man nu, foruden den hellige Skrifts klare Ord, der overalt vidne om Djævelens og hans Engles Ondskab, opstille imod denne stræffelige og sjelesfarlige Bildfarelse end denne hellige Apostels og andre af Satan ilde plagede og ansejtede Personers Exempler? Jeg ved ikke, om Noget blandt Jøderne eller Hedningerne turde have staaet frem og sagt ham lige i Dinene, at der ingen Djæble var til (saasom ogsaa Hedningerne vidste at tale om Furier*) og djævelske Plageaander, og Jøderne kunde hente tilstrækkelig Underretning derom af den hellige Skrifts Gamle Testamente, saa at man vistnok maa forundre sig

*) Furier, s: Plage-, Straffe- og Hævugubinder hos Grækerne og Rømerne.

over, at der blandt Guds Folt gaves en Sækt, nemlig Sadducæernes, som vovede at benegte, at der var Engle eller Aander til; men skulde en saadan Modfiger have fremstillet sig, vilde da ikke Apostelen have sagt: O, du elendige Menneſte, tør du negte, at der er Dævle til, naftet dog en hel Hob af dem har sin Bolig og sit Værkstæd i dit eget Hjerte? Skulde du engang komme til at erfare og føle, hvad jeg oftere maa erfare og føle, nemlig Satans Mundslag og hadſte Ondskab, saa vilde du snart lære at tænke og tale anderledes. Jeg kan ikke ſige, hvor forunderligt det endnu den Dag idag forekommer de gudſrygtige Sjele, som have ſiddet i Satans Sigte og ere blevne rystede og tumlede af ham, og som have fornummet hans gloende Piles brændende Gift og erfaret hans Nævers Lyngde, at Satans Indvirkning er ſaa kraftig, at han formaar at indbilde Menneſter blandt de Chriſtne, tvertimod Guds Ord og den daglige Erfaring, at der ingen Dævle er til, eller at de ialfald ikke ere ſaa ſorte og onde, ſom man beſkriver dem.

§ 32. Dette er netop, ſom om en fordrucken Bonde, der neppe nogensinde i ſit Liv havde været udenfor ſit Markſkel eller ſin Landsbyes Grændſer, kom ſammen med en gammel og erfaren Sømand (der havde gjort mange Reiſer til Braſilien eller Barbarien og mere end engang ſeet Menneſteæderne ſlagte, ſtege og fortære ſine fangne Fiender, eller ſom var blevne tagen tilfange af de tyrkiſke Sørøvere fra Algier, Tripolis eller Tunis og over al Maade ſlem og haardt behandlet), og Bonden i hans Nærværelſe vilde med Haanlatter, Spot og Skrig ſige, at der ingen Menneſteædere, ingen Sørøvere fandtes i Verden, — at det blot var Noget, ſom Søfolkene opdigtede og fortalte for at afſkrække Andre fra ſlige fordelagtige Reiſer, — at han og hans Naboer aldrig havde ſeet nogen oſv.

Hvad Andet vilde vel Sømanden i dette Tilfælde gjøre end forundre ſig over et ſaadant Menneſtes grove Uvidenhed og Dumdriftighed og beraabe ſig paa, hvad han havde ſeet, lidt og erfaret? Saaledes forholder det ſig ogſaa med Nutidens Spottere; de leve enten daglig i Vellyſt, Overdaadighed, Drif, Fraadſeri, Spil og Urenhed, eller de ere ſaa opfyldte af Vrgjerrighed og Pengegridſthed og have ſaa meget at gjøre med de for-gjængelige og verdſlige Ting, at de næſten aldrig kunne eller ville yde de aandelige og guddommelige nogen rigtig Eſtertante. De læſe ikke i Skriften; ei heller ſamtale de med gudſrygtige og erfarne Chriſtne om de Ting, ſom angaa det andet og evige Liv; de anſe dem blot for Sværmere og tungſindige Daarer. Imidlertid tør de nokſaa driſtigt paaftaa, at der ingen Dævle er til, eller at de idetmindſte ikke ere ſaa ondſkabsfulde og begjærlige efter Menneſtenes Sjele, ſom man ſnakker om paa Prædiſtolen, oſv. Hvad ſkulle nu gudſrygtige Hjerter iſaafald gjøre Andet end at ſutte, at forſærdes og bedrøves over denne ſkrækkelige Forblindelſe og ønſte, at ſaadanne Menneſter efter Guds Vilie maa ſaa Paulus's Satansengel paa Nakken „til Kjødets Fordærvelſe, at Aanden maa frelſes paa den Herres Jeſu Dag“ (1 Kor. 5, 5)? Omendſkjønt nu den hellige og retfærdige Gud ikke er forpligtet til at give ſaadanne vellyſtige Spottere, ſom have Moſes, Profeterne og Apoſtlene og burde høre og tro dem, andre Beviſer og forfærde og bringe dem til Eſtertante ved Helvedaandernes gruſomme Virkſomhed paa og i de Beſatte og Anfægtede og døende Ugudelige, ſaa gjør Han det dog iſølge ſin ſtore Barmhertighed og fremſtiller næſten beſtändig Exempler i Verden, ſom ſtadſætte hans Ords Sandhed, forklare Hans Trydſler, anklage og bevæge mangt et ryggeſlæt Hjerte og bringe-

det paa andre Tanker eller dog idetmindste gjøre saa Meget, at det paa hin Dag Intet i denne Henseende skal have at undskyldes sig med. Derfor lærer ogsaa Erfaringen, at naar der er besatte eller ansejede Mennesker i en Menighed, som med Guds Samtykke plages ilde af Djævelen paa Legeme og Sjæl, kommer der en stor Frygt over Alle, som se eller høre det (Ap. Gj. 5, 5, 11), at altsaa Satans grusomme Ondskab og dennes Aabenbarelse formodentlig den alvise og algode Guds Styrelse maa tjene til hans egen Skade og mange Menneskers Bedste.

§ 33. Men, som af vor Text sees, gaar Hans Hovedhensigt med de Ansejede ud paa, ved Hans Troende og Hellige og deres Ringhed, Fattigdom og store Skrøbelighed at beskjæmme den stolte Selvedaad, der af Ondskab og Hovmod trodsigt modsætter sig Ham og isærdeleshed er den Herre Jesu, der af Kjærlighed til Menneskene blev et Menneske, dødeligen fiendt og nødt til vil ligge under Hans Fødder, — hvorom Luther taler meget mærkeligt: „Det er latterligt (for Fornuften) og beskjæmmende (for Satan), at Gud har befaleet, at vi, et saa skrøbeligt Rjød og Blod, skulle kjæmpe og stride med en vældig Mand, som Djævelen er, uden at Han har givet os noget andet Bærg ihænde end sit Ord alene, som vi gribe i Troen og dermed slaa og overvinde ham; dette maa smerte den stormægtige Fiende i Hjertet og uden al Tvivl høilighen ærgre ham.“ Og paa et andet Sted: „Det er i Sandhed en forunderlig Seier (naar de Troende kjæmpe mod Djævelen og overvinde ham), ret ligesom om man skulde slukke en stor Ildbrand med en Skesuld Vand eller med en Draabe Vand, eller som om et stakkels Faar skulde jage mange glubende Ulve og rasende Løver paa Flugten; thi en eneste Djævel er stærkere og klogere end alle Mennesker,

efterdi han kjender os tilbunds, og vi kun ere for ABC-Børn at regne imod ham. — Derfor er det Guds Gjerning, at vi arme Mennesker udrette Mere med vor Skrøbelighed i Christo, end alle Keisere, Konger, Paver, Fyrster, Jurister og Doktorer; thi i den største og yderste Daarlighed ere vi allervisest, i den største Skrøbelighed allerstærkest, i den største Uretfærdighed de Allerhelligste, i den største Brede de Allervelbehageligste og Kjæreste.

§ 34. Dette kan allertydeligst forklæres ved vor Apostels Exempel. Han var en liden, skrøbelig og nanseelig Person, i Satans Dine en Praas (som vi allerede paa et andet Sted have vist*) og en lav Buks, som han troede at kunne blæse bort og løbe henover med sine Fødder. Jeg holder for, at da den Herre Jesus umiddelbart fra Himmelen havde kaldet denne Mand og vidnet for Ananias om ham, at han var Ham „et udvalgt Rædskaft til at bære Hans Navn frem for Hedninger og Konger og Israels Børn“ (Ap. Gj. 9, 4 flg. 15), har Satan skjelet foragteligt til ham og tænkt ved sig selv: Skulde denne elendige og skrøbelige Karl gjøre mange Undere? med ham skal jeg dog vel snart blive færdig. Men da han siden erfor og saa, hvor stor en Kraft der laa skjult under denne Skrøbelighed, hvor stor en Rigdom under denne Fattigdom, hvor stort og høit et Mod under dette ringe og foragtelige Udvortes, da bestræbte han sig for at ophidses al Verden og hele Helvede imod ham og angreb ham allevegne paa det Hæftigste, for at gjøre ham modløs, overvinde ham og bringe ham under sine Fødder. Man kan ogsaa godt tænke sig, at da Gud havde tilladt ham at plage Apostelen og, som denne siger, slaa ham paa Munden, saa har han gjort dette med saa bitter Ondskab,

*) 4de Del, 1. Bræd., § 30.

at han letteligen kunde have overmandet Apostelen, saafremt den guddommelige Allmagt ikke havde sat ham Maal og Grændser og styrket og opretholdt Apostelen. Han kommer imidlertid ingen Vel med al sin Ondskab; han kan ikke betage Apostelen hans frimodige Sind og trostige Hjerte; han udretter ikke Mere med alle sine Forsølgelser og Anfegtelser end En, som rytter en brændende Fakkell, slaar den mod sin Fod eller en Sten (som Tjenerne, der bære dem, pleie at gjøre) og holder den imod Vinden, hvorved den kun bringes til at brænde desto stærkere og lysere desto klarere. Fyrværkerne tilberede en Kugle, som efter at være antændt kastes i Vandet og alligevel brænder og udslyder sin Lue. Saadan var ogsaa den hellige Paulus; efter at Troens Lys og Kjærlighedens Lue var antændt i ham fra Himmelen, kunde Satan ikke dæmpe eller udslukke den med alle de aandelige og legemlige Trængsler, hvormed han overøste og overstrømmede dette luende Hjerte.

§ 35. Jeg finder ikke, at en eneste af Herrens hellige Apostle har lidt saa Meget som den hellige Paulus; men jeg ser ogsaa, at ingen af dem har talt og skrevet med saa stor Frimodighed som han om den Herre Jesus, om Hans Naadesrige, om Hans Samfund, om Troen, om Retfærdiggjørelsen, om Vissheden af vor Frelse, om det sikre Haab om det evige Liv. Han fejrer ikke blot over Djævelen i Jesu Christi Kraft; men han triumferer ogsaa over ham; han holder ikke blot Stand og kjæmper imod ham; men han foragter ham tillige og spotter ham. „Vi staa i Naade,“ siger han, „og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja ikke det alene; men vi rose os og af Trængslerne; ja, vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesus Kristus. Hvo vil anklage Guds udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som dømmer? Kristus er den, som er

død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted. Hvo skal kunne stille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angest eller Forsølgelse eller Hunger eller Nøgenhed eller Fare eller Sværd? — — I alle disse Ting mere end fejre vi ved Ham, som os elskede,“ osv. (Rom. 5, 2. 3. 11; 8, 33 flg.). „Gud være Tak, som lader os altid vinde Seier i Christo og aabenbarer sin Rundskaabs Vellugt formedelt os paa hvert Sted. Vi ere altid frimodige; vi bevise os selv i Alting som Guds Tjenere med Sandheds Ord, med Guds Kraft, ved Retfærdighedens Vaaben paa høire og venstre Side, under Vrede og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte, som dem, der dø, og se, vi leve, som Bedrøvede, dog altid glade. Jeg er fylt med Trøst; jeg har en overvættets stor Glæde i al vor Trængsel“ (2 Kor. 2, 14; 5, 6; 6, 4. 7. 8 flg.; 7, 4.) „Døden er opslugt til Seier. Død! hvor en din Braad? Helvede! hvor er din Seier? Men Gud være Tak, som giver os Seier formedelt vor Herre Jesus Kristus!“ (1 Kor. 15, 54 flg.). Der er ingen Tvivl om, at naar Apostelen skrev og under sine Prædikener med stor Frimodighed talte saadanne Ord, saa var Djævelen nær ved at revne af Avind og Ondskab, fordi han saa, at han ei alene ikke med al sin Magt, List og Ondskab formaade at afdrage ham fra hans Kjærlighed til den Herre Jesus og fra hans Kirkes tro Tjeneste, men ikke engang at gjøre ham forlagt og modfalden; han plagede og jagede ham vel, men til hans Jesus, saa at han desto ivrigere paatalde Ham; han svækkede ham vel, men til desto stærkere Fornemmelse af Christi Kraft, som fuldkommes i Skøbelighed; han ydmygede og fornædrede ham vel, men til en rigeligere Annammelse og Nydelse af de himmelske Gaver og Goder; skulde ikke det

ærgre en saa vældig, ondskabssfuld og stolt Aand, som Djævelen er? Den Herre Jesus har tændt et Lys, og han formaar ikke med al sin Stormen at udblæse det; Herren har lagt en Skat i et Verkar (i et skrøbeligt Glas, en tynd Kruffte — 2 Kor. 4, 7,) og uagtet Herren overgiver det i hans Vold, kan han dog ikke ituslaa eller sønderbryde det med sine Tern- eller Blynæver og maa saaledes staa tilskamme for alle hellige Engle og Menneſter.

§ 36. Heraf kan man forſtaa Davids Ord, ſom han taler til et gudfrygtigt Menneſte, der har en faſt og uroffelig Tillid til Gud: „Du ſkal træde paa en grum Løve og Ogle; du ſkal nedtræde en ung Løve og Drage“ (Ps. 91, 13.) Heraf ſees da, hvorfor Gud, den algode og kjærlige Fader, end den Dag idag ofte tillader Satan at plage de gudfrygtigſte Hjerter, ei alene Præſter og andre erfarne og øvede Mænd, men ogſaa ſvagtroende, enſoldige Chriſtne, Kvinder, Dreng, Smaa-piger, Tjenestefolk med haarde Anfegtelſer, nemlig blandt Andet ogſaa af den Grund, at Satans Ondſkab, han ſom ellers gjerne paatager ſig Skikkelfe af en Lysets Engel, kan blive aabenbaret og hans Uformuenhed og frugtesløſe Raſen mod Jeſum Chriſtum lagt for Dagen, for at Menneſkene kunne blive afftrækkede fra hans forbandede og uſalige Samfund, og for at han tilligemed al ſin Magt, Liſt og ſit hele Rige kan blive gjort tilſkamme. Der er ingen Tvivl om, at Helvedſfienderne, hvor de end ere, føre ſit Helvede med ſig, og at deres Kval for en Del beſtaar i at de blive overvundne af de dødelige, elendige og ſkrøbelige Menneſter i Jeſu Kraft. Det har udentvivl høiligen ærgret Djævelen, at han paa en ſaa forunderlig Maade, nemlig ved Lidelſe og Død, blev overvunden af Chriſtus, der havde ſkjult ſin guddommelige Magt og Herlighed under en elendig Tjenerſkikkelfe;

thi efter at han havde udſlynget al ſin Ondſkab og Forbitrelſe imod Ham og troede, at Han nu var død og overvunden, maatte han erfare, at Han nu forſt begyndte rigtigt at ſeire og leve, at herſke og træde ham under Fødder; men endnu mere maa det ærgre ham, at dette Spil aldrig vil tage Ende, men at han endnu ſtedſe bliver paa ſelvſamme Maade overvunden og traadt under Fødder af Chriſti Lemmer. De ombære altid ſin Frelſers Død i ſine Legemer; de ere fattige i Aanden, elendige, bedrøvede, ſkrøbelige, foragtede og forladte af Verden. Da kommer han til dem med al ſin Magt, Træſthed og Ondſkab; han ſtyder ſine gloende Pile ind i deres Hjerte, ſaa at det ligeſom begynder at brænde i Lys Lue med Helvedild; han giver deres Sjel det ene giftige Mordſtik efter det andet; han ſlaar dem paa Munden; han angriber dem forbitret; han ſtøder til dem, for at de ſkulde falde; det lader ogſaa ofte til, at han har vundet Seier og udſlukt deres Troeslys; de kunne ikke længer bede, ja ikke engang ſukke; de føle ingen Kraft af Ordet paa og i ſine Hjerter; de vide og føle intet af den Hellig Aands Trøſt og Vidneſbyrd; det aandelige Liv ſynes udſlukt hos dem og Chriſtus, der ſkulde bo i deres Hjerte, at være tabt og Djævelen at spille Meſter deri, idet han opfylder det ſaa meget, han lyſter, med Frygt, Angelt og Forfærdelſe, med gruelige, beſpottelige og ſkammelige Tanker, med Had og Fiendſkab imod Gud og Alt, hvad guddommeligt er, og ſaaledes gjør det til et ſandt Helvede.

§ 37. Naar nu dette er kommet paa ſit Høieſte, og Satan har naaet det Maal, ſom Herren har afſtuet for ham, ſaa begynder Guds Almagts og Godheds Undere at aabenbare ſig ſaare herligt hos dem; de begynder at ſige: „Vi ere ſom de, der dø, og ſe (Djævel og Verden!) vi leve, — ſom de, der ere

revsede, men dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade (2 Kor. 6, 9. 10.) Herren er med mig; jeg skal ikke frygte; hvad kan et Menneske (og alle Dævle) gjøre mig? Herren er med mig iblandt dem, som hjælpe mig. Derfor vil jeg, jeg se paa mine Hadere. Du (min Fiende) stødte mig, at jeg skulde falde; men (jeg staar alligevel; thi) Herren hjalp mig. Herren er min Styrke og Psalme, og Han blev mig til Salighed. Herrens høire Haand er ophøiet; Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger. Jeg skal ikke dø; men jeg skal leve, og jeg skal fortælle Herrens Gjerninger. Herren tugtede mig vel, men gav mig ikke i Døden" (Ps. 118, 6. 7. 13 flg.). Da maa den Onde erfare, at de ved Fornedrelse ere blevene op-
høiede, — at der ved hans gloende Pile vel er optændt en Ild, men som dog ikke har opbrændt og fortæret deres Hjerte og dets aandelige Kræfter og himmelske Goder, men kun deres Hof-
færdighed, Egen- og Verdenskjærlighed og deres syndige Kjøds øvrige onde Ly-
ster, saa at de ere som de Kar, der efter den levitiske Lov vare urene og bleve rensede i Ilden (4 Mos. 31, 23), saa at den Brand, han har foraarsaget, er forvandlet til en nidkjær og brændende Kjærlighed til Gud, — saa at der af hans Forfærdelser og gruelige Tanker er blevet lutter Fred, Glæde, Trøst og Frelse, — saa at han vel har slaaet dem med sin Næve, men derved været en Hammer, som den Herres Jesu Haand har ført for at gjøre deres Hjerte til et Kar for Hans Naade og til Hans Vre. Før have de ikke kunnet bede, ikke sukke; men nu kunne de desto in-
derligere og kraftigere bede, love og prise Gud og juble af Glæde. Før troede han, at de laa under hans Fod-
der; men nu ser han, at han ligger under deres Fødder. Dette maa jo ærgre den stolte Fiende. Herover maa jo alle

Keruber og Serafer juble, og alle gud-
elstende Sjæle glæde sig.

§ 38. Jeg gaar nu over til den tredie Aarsag til de aandelige Anfegtelser, hvilken vi ville betragte hos den hellige Apostel, idet han nemlig siger, at Satans Ondskab har maattet tjene ham til gode, og at den Herre Jesus har havt en langt anden og bedre Hensigt med denne sin Tilfikkelse end Dævelen. Den Onde troede at skulle bringe Apo-
stelen til Utaalmodighed, til Affald fra Gud, til Fortvivelse og jaaledes støde ham fra Naadestanden i Fordærvelse; men Herren vilde bevare ham for Hov-
mod, dæmpe hans vedhængende Synd, drive ham til inderlig og ivrig Bøn, gjøre ham mere og mere modtagelig for sin Naade og duelig til sin og Kirkens Tjeneste, hvilket Utsammen Apostelen tydeligen tilkjendegiver i vor Text, idet han siger, at Satansengelen og Tornen i Kjødets vare ham givne, for at han ikke skulde hovmode sig af de høie Aaben-
barelser, der, efter hvad han i det Fore-
gaaende fortæller, vare blevene ham til-
del. Han siger ogsaa, at denne Anfegtelse har drevet ham til heftig Bøn, og at han vel ikke opnaaede nogen Befrielse efter sin Villie, men dog fik den For-
sikring, at han fremdeles, som tilforn, skulde beholde Guds Naade, finde sin Glæde i den og selv i sin Skrøbelighed forblive et Redskab for sin Herres Jesu Kraft, Noget, som han ogsaa i Virke-
ligheden fandt at være Tilfældet. Og dette er endnu blandt Andet en Hoved-
aarsag til, at den misfundelige og kjær-
lige Gud hjemsøger sine kjæreste Børn med haarde og store aandelige Anfegtelser, nemlig, at hvad der med Hensyn til deres Christendom og Frelse er ska-
deligt for dem, kan blive afvendt, og hvad der er dem tjenligt og gavnligt, virket og fremmet. Hvad den hellige Paulus klager over, nemlig, „at han (af Naturen) er fjødelig, solgt under

Synden, — at han ved (af Guds Lov og daglig Erfaring), at i ham, det er: i hans Kjød, bor ikke noget Godt, — at det Onde hænger ved ham og hindrer ham i at gøre det Gode, — at han ser en Lov i sine Lemmer, som strider imod hans Sindes Lov og tager ham fangen under Syndens Lov" (Rom. 7, 14 flg.), det finde ogsaa andre sande Guds Børn og Tjenere hos sig. Dog forstaa og vide Ingen bedre, hvad den os medfødt og i vort Kjød boende Synd er, end de, som i Anfegtelser have erfaret det. Arvesynden er som en lønløst-sniigende Sygdom og afkræftende Gift, af hvilken den ved mindst, der er farligst angreben deraf; den har en djævelst Kraft og Virkning i sig, hvorved den forblinder og ligesom forherjer Mennesket, saa at det ikke ser dens Bedrøvelighed og Farlighed; den er lig en Dalila, der gør Samson sikker ved smigrende Ord og dysjer ham i Søvn, for at overantvordes ham i hans Fienders Hænder; den er lig en forgiftet Vin, der paa en Gang gør drucken og glad og derhos dræber. Den skjuler sig under mange Dækker og Raaber, — Ondskaben og Verden under den Nidkjærheds Dække, der bør vises imod Uretfærdigheden og Ubilligheden, Egenfindigheden under Standhaftighedens og Tapperhedens Dækte, den kjødelige Visdom, som er et Fiendskab mod Gud, under Skinnets af en oplyst Forstand, en begavet Aand og herlige Evner, Hoffærdigheden under Navnet af et ærefjært, efter Gode stræbende, høit Sind, Gjerrigheden og Verdenskjærligheden under Skinnets af Forsigtighed, Klogskab og tilbørlig Omhu for sig og Sine, Koldfindigheden i aandelige og guddommelige Ting, Foragten for Gud, Ubodfærdigheden osv. under Paaskuddet af den menneskelige Skrøbelighed, Ugudeligheden, Vefindigheden og alle andre Bedrøveligheder under Dækket af naturlig Tilbøilighed og Le-

gemsebestaffenhed, som gjør, at man ikke kan være saa ganske, som man burde, osv. Derfor finder man Ingen, som gøre sig mindre Betyrning over Arvesynden (hvilken Luther meget eftertryktelig kaldte Natursynden, Personsynden, den sande Hovedsynd, der ikke, som alle andre Synder, gøres, men er, lever og gør alle Synder og er den væsentlige Synd, Stammen, Roden, Kilden til alle de andre, — som ikke synder en Time eller en Tidlang; men hvor og saalænge som Personen er, er Synden ogsaa) end just dem, som aldrig have følt eller erfaret Syndens Kraft, Lovens Forbandede, Satans Ondskab og den Magt, han ved Synden og for dens Skyld har over Menneskene. Hvor nu Arvesynden og Stamme- eller Morderesynden ikke erkjendes, der kan heller ikke være nogen sand og grundig Erkjendelse af de gjørlige Synder; der maa nødvendigvis Sikkerhed, Foragt for Gud og Hans Ord, Egentjærlighed og høie Tanter om sig selv, Hoffærdighed, Hidsigthed, utidig Brede, Had, Hævnjærrighed, Fiendskab, Falskhed, Hylleri, Efterladenhed og Koldfindighed i aandelige og guddommelige Ting, Verdenskjærlighed, Gjerrighed, Uretfærdighed tilligemed alle andre Synder paafølge, Noget, som en gudfrygtig Sjæl vil klarligen indse at være Tilfældet, naar den giver nøie Agt paa sit eget Hjerte og efter Guds Ord og i Aanden betragter Verdens Børn, der ere udenfor Naabestanden og overlade til sig selv.

§ 39. Heraf lære vi endvidere tilige, hvor høifornødne de aandelige Anfegtelser ere for det menneskelige Hjerte, og hvorfor den kjærlige og naabige Gud ogsaa pleier at paalægge sine Kjære og Venner dem. Det naturlige Menneske er som En, der er betagen af Sovesygge eller en dødelig Søvn og som hans kjæreste Venner ei alene rykke stærkt, men vel endog brænde, stikke med Naale, lugge

og flore, hvormed de kun have til Hensigt at frelse ham fra Dødsfare og holde ham ilive. Naar Mennesket er overladt til sig selv, er han tilbøielig til at henfalde i Sikkerhedens Søvn; derfor kan den milde Gud ikke gjøre ham Godt uden at gjøre ham Ondt; han maa undertiden ryste, brænde og saare ham for at bevare ham fra den evige Død. Man ser ofte et Vand eller en Drik staa ren og klar i et Glas; men ryster man det, saa at Grumset eller Bærmen, som var sunken tilbunds, oprøres, maa man erklære dem for uklare og urene. Saaledes er det ogsaa ofte med vort Hjerte. Naar vi have annammet Aandens Førstegrøde af Gud og gjort en taaleligt god Begyndelse i Christendommen, eller naar de aandelige Øvelser og Andagten gaa vel fra Haanden, — naar vi have bedet andægtigt og alvorligt og fornummet Kraften af Aaadens Aand og Bønnen, — naar vi have prist Gud med glade Hjerter og Munde, — naar vi have hørt en eller anden Prædiken med megen Tilfredsstillelse og til vor store Trøst eller, læst i den hellige Skrift eller en anden gudelig og aandrig Bog med vort Hjertes Overbevisning og Forvisning om dens Sandhed, — naar vi have nydt Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid med forønsket Andagt, med megen sød Trøst, med Fred og Glæde i den Hellig Aand, — naar vi have havt Anledning til at føre en gudelig Samtale og til derunder ved Guds Naade synligen at opbygge, forbedre, trøste Næsten eller til at vise en hellig Nidkjærlighed for Guds Vre, for den Herres Jesu Rige, for Sandheden, for Gudsfrygtigheden og betjent os af den med usorfærdet Mod, eller naar vi have gjort Godt imod et Fattigmenneffe, besøgt, trøstet og vedervæget en Syg, — naar vi ifølge vort hellige Forsæt have faaet Bugt med en tilvant og yndet Feil og skyet en Anledning til at synde, — da

forekommer Vandet (Tanterne, Tilbøielighederne, vore Foretagender, Betskesenheden af vort Hjertes Kar) os at være enten aldeles eller dog temmelig rent og klart; da ville vi gjerne fatte altfor gode Tanker om os selv og indbilde os, at vi have bragt det saa vidt i Christendommen som kun saa Andre, hvilket da er Begyndelsen til aandeligt Hovmod, til Egentjærlighed, Sikkerhed, Hylleri, osv.; derfor tillader den algode Gud Satan (ihvorvel denne har en ganske anden Hensigt dermed) at ryste Hertet og Sjælens inderste Dyb ved Anfegtelser, at oprøre Mudderspølen og Syndesmudset og at opvække vor medfødte Synd; da se vi, hvad vort Hjerte er af Naturen, hvor mange Bederstyggeligheder der ligge skjulte deri, — hvor mange onde, urene, skjændige, gudsbespottelige Tanker, hvilket Fiendskab mod Gud, hvilken Ondskab, hvor megen Egenwillie, Utaalmodighed, Uhyfthed og andre onde Lyster det huser.

§ 40. Vel lærer Guds Ord os dette klart og tydeligt, naar det siger, at al „Menneskenes Hjerters Tankers Paafund ifkun er ondt hver Dag og af hans Ungdom“ (1 Mos. 6, 5; 8, 21,) — at af det, som af en forgiftet og uren Kilde, „udkomme onde Tanker, Mord, Hor, Skørlevnet, Tyverier, falske Vidnesbyrd, Bespottelser, hvilke Ting gjøre Mennesket urent“ (Matth. 15, 19. 20;) men Urvesynden har, som vi allerede ovenfor have sagt, blandt Andet ogsaa den Virkning, at den forblinder Mennesket og gjør det dumt og usorstandigt i aandelige Ting, som Gud i sit Ord foreholder det til dets Bedste, indtil Herren ved Erfaringen, under Anfegtelser, forklarer det sit Ord og viser det, at, som hos alle andre naturlige Mennesker, saaledes ligge ogsaa i dets Hjerte mange dyriske, fæiste, djævelske Egenheder, mange Synder og Skjændigheder skjulte, — at der ogsaa i det bor en Guds Fiende,

en Bespotter, Gressfjænder, Morder, Hovkarl osv., hvilket Altsammen bidrager til en grundigere Ydmyghed og en velsignelsesrig Fornedrelse og Tilintetgjørelse. Da bliver Mennesket overtydet om at selv den Helligste og Reneste er vanhel- lig og Uren, naar Gud, som en retfær- dig Dommer, der prøver Hjertier og Ny- rer, vil dømme ham, — at al dets Ret- færdighed, betragtet udenfor Kristus, er et besmittet, urent Klæde og blot og bar Uretfærdighed, — at selv den stør- ste Andagt, det søler, de hellige Øvelser, det foretager, de gode Gjerninger, det gjør, føre saa meget Urent og Vanhel- ligt med sig, at de ikke kunne fortjene Andet end Fordømmelse, saafremt ikke den hellige og retfærdige Gud vil se med Naade til dem i Christo. Derfor viser Erfaringen, at man intetsteds finder større og grundigere Ydmyghed end hos dem, som have lært den i store Anfæg- telser. Den saare plagede*) Moses ved ikke, at hans Ansigt skinner, oplyst af det guddommelige Naadelys (2 Mos. 34, 29; den af sin fiendiske Broder Esau ængstede og forfærdede Jakob siger af Hjertet: Herre, min Gud, „jeg er rin- gere end alle de Misfundsbeder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener“ (1 Mos. 32, 10; da den fat- tige og elendige Maria bliver kaldt en Benaadet (og Elsket,) en Velsignet blandt Kvinderne, tænker hun, hvad denne skal være for en Hilsen, — hvor- ledes kommer jeg fattige, elendige, trøs- tesløse Barn til saadan stor Gode? (Luk. 1, 28. 29) Hvor høioplyst og begavet den af Satan ilde medhandlede og saare forfulgte Paulus end er, — hvor meget han end har arbeidet og for Christi Skyld gjort og lidt, kalder han sig dog selv et „utidigt Foster“ og erkjender, at han „ikke er værd at kaldes en Apostel,

— at han er den største blandt Syndere — at han er Intet“ (1 Kor. 15, 9. 10; 1 Tim. 1, 15; 2 Kor. 12, 11.) De allerlærdeste, de allerviseste, de aller- gudfrygtigste, de allernyttigste og mest velfortjente Menneskers Lærdom, Vis- dom, Gudsfrugt, Arbeide, Fortjeneste bliver saaledes renset, udbændt og sam- mensmeltet i Anfægtelsernes Ild, at der Intet bliver tilbage uden et lønligt og hjerteligt Suk: Jeg er Intet, Herre; Du er Alt; Du alene er retfærdig og hellig; jeg derimod maa skamme mig; Gud være mig Synder naadig! Hvor tjenlig imidlertid saadan Tilintetgjørelse er for dem, vil jeg fremstille med en aandrigh Mands*) mærkelige Ord: „Den gamle Adam vil stedse være Noget og stoler paa sig selv og sin egen Evne, Styrke, Visdom (Retfærdighed, Guds- frugt) Kraft; men (i haarde Anfægtelser og) paa Dødsjengen lærer man rigtig dette Davids: Herre, vær mig naadig; thi jeg er skrøbelig, — naar al Kraft, Evne, Visdom og Kundskab er sunken til Jorden og syg med. Men salige ere de, som lære dette i sit Liv og i gode Dage under sine Anfægtelser; thi kommer det ikke dertil med et Menneske, at det føler sin egen Udsæthed og Skrøbelighed, og at al adamitisk og kjødelig Kraft, Evne Visdom og Herlighed gaar tilgrunde hos det, saa kan det ikke blive modta- geligt for og delagtigt i Guds Naade. — Men naar Mennesket gaar saa- ledes tilgrunde og bliver til Intet, i alle sine Kræfter, alle sine Gjerninger, alt sit Væsen, at der Intet er igjen uden en Elendig, Fordømt og Forladt, da kommer den guddommelige Naade, Hjælp og Styrke.“ Det godt udbændte Tøn- der opfanger snarest Gnisterne; den godt omkastede, rensede, ja udbændte og med Afse overstrøede Alger er bekvemmet til at modtage den gode Sæd og gjengjælde

*) Efter Luthers Oversættelse af 1de Mos. 12, 3; efter vor Bibeloversættelse: saare jagtmodig. D. A.

*) Joh. Arnd, over Ps. 6

den med megen Grøde; saaledes er ogsaa det ved Anfegtelsernes Ild udbændte og ved aandelige Trængsler i sig selv tilintetgjorte og sønderrevne Menneſte-hjerte bekvemmet for den høilovlige Gud til at lykſaliggjøre det med ſin Naade og bruge det til ſin Tjenefte.

§ 41. Dog, ei alene til Hoffærdighed har Menneſkets Hjerte af Naturen Hang, men ogsaa til mange andre ſtore Synder. Det er ſaa dumt, ſaa blindt og daarligt, at det ikke forſtaar at ſætte Pris paa de aandelige, himmeſke og evige gode Ting og agter dem for Intet, men er derimod ſaare begjærligt efter de timelige, jordiske og forgjængelige Goder, glæder ſig høiligen over diſſe og finder ſig tilfreds og lykkelig i deres Beſiddelſe. „Naar du, o Menneſte,“ ſiger den overnævnte dyrebare Lærer,*) „beſidder Guds Naade, kan bede og paakalde Gud vel, beſjende Chriſtum vel, — — kan tro vel, har et tilfreds Hjerte og en glad Aand, det anſer du for ringe Goder, mener derhos, at de komme fra dig ſelv, og ved ikke, at Gud er (virker og frembringer) alt dette hos dig, har ei heller diſſe Goder ſaa kjære (ſom du burde), men ſætter langt høiere Pris paa jordiff Guds og timelig Vre og tænker: O, Troen, Kjærligheden til Gud, Haabet, Bønnen, den Hellig Aand, et fornøiet Hjerte, det vil du nok ſaa, ja har det allerede og har det derhos for Intet, og takker ei engang Gud derfor, men tænker: Havde Du Rigdom, Vre og denne Verdens Herlighed! det var Noget! det Andet, det Aandelige og Guds Rige, det kan du ſaa for Intet. Se, ſaaledes agter du det Timelige for et langt ſtørre Gode end det Aandelige og Guds Rige i dig. Da kommer vor Gud og ſiger: Vi; jeg vil tage mit Rige ud af din Sjæl, Troen, Kjærligheden, Haabet, Bøn-

nen, den Hellig Aand, et fornøiet Hjerte og føre dig fra den aandelige Himmel, hvori du nu er, ned i Helvede, det er: i Sorgmodighed og Sjælens Angelt, Pine, Frygt og Stræk, og vil da ſe, om alt Timeligt kan forløſe dig fra dette Helvede. Da begynder Glendigheden, naar Guds Rige er borttaget eller ſkjult paa Hjertets Bund; da lyder det: Alt, Herre Gud, jeg kan ikke tro, ikke haabe, ikke bede; da ſaar du ſe, hvilke de bedſte Goder ere, og at det Timelige intet kan hjælpe dig. Saa ſer du ogsaa, hvorfor Gud lader dig komme i ſtore Anfegtelſer, nemlig ikke for at ødelægge dig, men for at du ſkal lære, hvilket ſtort Gode Guds Naade, Troen og den Hellig Aand ere, hvilket Menneſtene ellers ſaa lidet erkjende. Derfor viſer Erfaringen, at ingen Menneſter ere mindre hengivne til Gjerrighed og mindre forhippede paa det Jordiffe end de, ſom under Anfegtelſer have lært at kjende alle forgjængelige Tings Forfængelighed og Intet; man ſer heller Ingen, ſom ſætte mindre Pris paa Verdens Glæder, end netop dem; Anfegtelſen gjør, at de med Salomo ſige af Hjertet til Vatter: „du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Præd. 2, 2). De vide, at de jordiffe Ting kun ere Guds Maſk, ſom Han pleier at give Svinene, men hvori en himmeſkfindet og gudeltende Sjæl ikke kan finde nogen Smag, nogen Trøſt, nogen Glæde. En enefte Draabe af Guds Godhed, af Jeſu Blod og den Hellig Aands Trøſt er dem koſteligere og dyrebare end Alverdens Perler, Vædelſtene, Guld og Sølv; de ſtatte ſin Jeſu Tornekronen høiere end alle Roſenkranze og Pragtkroner i Verden; de ville gjerne borthytte Alt, hvad Verden kan give dem eller har givet dem, alle Reiſeres, Kongers og Tyrſters Naade, al Høiſhed, al Herlighed, al Vre for et enefte naadigt Blik af Gud; de vilde med Glæde hengive hele Verden, om den var deres,

*) Sammeſteds.

for den nøgne og korsfæstede Jesus; de leve i Ære og ændse eller vide det ikke; de have Guds og have det dog ikke; de leve i sit eget Hus som Fremmede og Veieboere; de ere høiagtede af Andre og foragtede af sig selv; de ere ofte smukt klædte og herligt smykkede og vide dog ikke, hvad de have paa sig; de ere mangengang i et Bryllup eller Gjestebud og ere dog langt borte derfra; de høre mangengang det lystige og drukne Folks Musik og Tummel og ere dog i Ensomhed og Stilhed, osv., — hvilket Altsammen godt oplyses ved de Exemp-ler, der ere anførte i foregaaende Prædiken (§ 39.)

§ 42. Hykleriet er en Hovedmangel ved vor Christendom og Gudsdyrkelse, som gjør den til en Bederstygghed for Gud og aldeles unyttig og forkastelig, saafremt det ikke bliver erkjendt, angret og afbedet hos Gud i sand Ydmyghed og med et bodsferdigt Hjerte. Det er os imidlertid Alle medfødt, og vort Hjerte er saaledes besmit- tet og opfyldt dermed, at selv de gjenfødte og oplyste Christne lige til sin Død maa sukke og klage derover. Vi burde jo af vort ganste Hjerte, af vor ganste Sjæl, af vort ganste Sind og af vor ganste Styrke, i Enfoldighed og gudelig Retsindighed have Gud for Die, søge, elske, ære og tjene Ham; Alt, hvad vi tænkte, mente, talte og gjorde burde jo være som en ren, liflig og klar Strøm fra en ren Kilde, ublandet med Egen-tjærlighed, Egenære og Egen nytte; vi burde jo tænke, tale og gjøre Alt som af og for Gud og i Christo, med villige, glade og trofaste Hjerter; men af, Gud, hvor Meget fattes os ikke herpaa! og hvor liden sand Retsindighed finde vi ikke i vort syndige Hjerte! Vi tjene vistnok Gud, men ikke ene og alene for Hans egen Skyld, — fordi vi skylde Ham, som det største, fuldkomneste og ædleste Gode, Alt, og fordi vi have Alt fra Ham og ere Alt ved Ham alene,

men ogsaa med Hensyn til os selv, fordi vi have nydt Godt af Ham, endnu nyde og haabe fremdeles i Tid og Evighed at skulle nyde Godt af Ham. Om Gud hverken havde Himmel eller Helvede, hverken Belønning eller Straf, saa burde vi dog villigen ære Ham, som det ædleste og fuldkomneste Gode, hvem al Ære, Kjærlighed og Tjeneste tilkommer; men Erfaringen lærer os, hvorledes det i saa Maade forholder sig med vort Hjerte, og hvor Meget det koster at overbevise det derom og bringe det til at ville og forsøge. Gaar det os godt, — er Alt roligt i vor Sjæl, — er vort Hjerte opfyldt af den Hellig Aands Trøst, — fornemme vi en indvortes Sødme og Andagt under Bønnen, — leve vi tilligemed Vore i Velstand og Sundhed, lykkelige og tilfredse, saa bede vi gjerne, — saa hører man os synge med Glæde, prise Gud og tale om Hans Miskundhed, Kjærlighed og Trofasthed, hvor Leilighed gives; men overrastes vi af en aandelig eller legemlig Uro og Trængsel, hvor bliver der da af vor Frimodighed, af vor Villighed og Lyst til at tjene Gud? da er der lønlig Knurren, Utaalmodighed, Lede og Sukken, og paa vor Tale og Beklagelse over vor Ulyksalighed er der ingen Ende, ret som om der med Forandringen i vor Tilstand ogsaa var foregaaet en Forandring med Gud, — som om Han ikke fremdeles var den høilovlige, algode og store Gud, som Han forhen var, eller som om Han ikke længer havde det samme kjærlige Faderhjerter, som Han forhen havde. Heraf sees tydeligt nok, at vi tilforn ikke have tjent Gud som en i sig selv salig og høilovlig Gud, men som en saadan Herre, der er vor Belgjører og af hvem vi nyde Godt, at vi altsaa have seet mere paa vor egen Fordel end paa Hans Majestæt og Ære, mere paa Gaven end paa Giveren, hvilket tydeligen røber vort fordærvede Hjertes Hyklari.

§ 43. Efterdi al Vre egentligen og endeligen tilhører vor Gud, som det højeste Gode, saa burde vi betragte Vren som en Helligdom og hel og holden hjembære og ofre den til Gud. Vi burde forfærdes for den Vre og Ros, som Verden yder os, og strax med Frygt og Bøvelse nedlægge den Krone, som var os paasat, for vor Guds Fodder og sige: Min Gud, her er den Vre, som de tankeløse Mennesker have villet give mig og som ikke tilkommer mig, som et syndigt Menneske, men i dens Sted Skam og Skjændsel. Vi burde ingen Vre modtage uden til vor Gud, osv. Men hvorledes vort Hjerte i denne Henseende er findet, det erfare vi desværre ofte til vor Sjæls Bedrøvelse. Den hellige Salvessesolie i det Gamle Testamente er et træffende Forbillede paa den Vre, vi skyldte Gud, og hvorom Han siger: „Denne skal være den hellige Salvessesolie for mig. Den skal ikke udøses paa Menneskets Legeme, og I skulle ikke efter dens Naade berede nogen som den; den er hellig; den skal være Eder hellig“ (2 Mos. 30, 31 flg.). Men at, hvor gjerne lader ikke vort syndige Hjerte sig salve og overøse med denne Salvessesolie; Hvor gjerne ville vi ikke have Undest og Ros og være høiagtede, velansete og ærede i og for Verden! Og hvor ugjerne ville vi ikke paa den anden Side bære den Herres Jesu Tornekrone og Forsmædelse (Ebr. 13, 13) og lade os med Ham forhaane, udele, bespytte og træde under Fodder, om vi end ere overbeviste om eller ialfald kunne formode og mærke, at vor Fornedrelse vil tjene til Guds Herliggjørelse og vor Skam og Skjændsel til Hans Lov og Pris! Vi ville idetmindste dele Vren med vor Gud. Vi ville vel have Hans Gaver erkjendte som Hans, men dog ogsaa gjerne høre og erfare, at Menneskene sige: Gud har udrustet det Menneske med mange herlige Gaver. Vi

ville vel gjerne undfly Vren, men se dog gjerne, at man jager og forfølger os dermed. Vi ville vel lade Gud være Alt; dog ville vi ikke selv være Intet, men Noget, hvilket Altsammen noksom beviser ei alene vort Hjertes indre Hoffærdighed, men ogsaa dets skjulte Hyklari.

§ 44. Der er endnu mange flere saadanne Ting, som vidne om vort Hjertes Urenhed. Den syndige Selvfjærlighed indblander sig overalt og i alle Ting og besmitter og besudler selv vore bedste Tanker, Ord, Gjæringer, Øvelser og Foretagender. Vi prædike heller for en stor Forsamling end for en mindre og se gjerne, at alle Stole, Bænke, Pulpiturer og Gange ere fulde i vor Kirke, ikke altid i et rent og ensfoldigt Haab om ved Guds Naade at kunne stifte mere Gavn blandt Mange end blandt Faa, men fordi vi gjerne ville være ærede og høiagtede, uagtet vi vide, at den største Hob ligner Profeten Ezekiels Tilhørere, der kom (i Forsamlingen) og sad (meget andægtlige, ærbare og stille) for hans Ansigt, hørte hans Ord og ikke gjorde efter dem (Ezek. 33, 31); vi ønske heller at være ansatte i en stor og navnfundig Stad, i en stor Menighed, hvor der er mange anselige, rige, vise og fornemme Folk, end paa et dunkelt og lidet bekjendt Sted, blandt en liden fattig og ensfoldig Hob, ikke i den Hensigt at udbrede Guds og Christi Rige med større Nytte, men for at kunne blive mere berømte og bedre forsørgede, og betænke ikke, hvad Apostelen siger: „Se, ikke mange Vise efter Rjødets, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme ere kaldte; men hvad der er daarligt for Verden, har Gud udvalgt, for at besjæmme de Vise; og Gud har udvalgt, hvad der er skrøbeligt for Verden, for at besjæmme det Stærke; og Gud har udvalgt, hvad som er uædelt for Verden, og hvad som er ringeagtet, og hvad som Intet er, for

at tilintetgjøre det, som er Noget" (1 Kor. 1, 26—28). Vi have alle en Farijsæer i Hjertet, som gjerne vil ansees af Menneffene og altid synger og beder hellere og andægtigere og viser sig gudsfrygtigere, hvor mange Dines Lys falder paa ham, og hvor han mærker, at han der ved kan faa Skin af Gudsfrygtighed, og det gaar os hermed som det gif en vis Munk, der i sit Kloster kunde faste flere Dage efter hverandre, men i Ørten ikke kunde udholde det en eneste Dag og som desaarfsag maatte erkjende, at Anseelsen blandt Brødrene i Klosteret havde været ham istedetfor Mad og Drikke, — at hans Faste havde været en Hyllersfaste, og at han derved ikke saa meget havde søgt at gjøre sig skikket til at dyrke Gud som at erhverve Berømmelse blandt Menneffene for en særdeles Hellighed. Hvor ofte tage vi os ikke den Frihed at være egenfindige, opfarende og uvenlige i vort Hus og blandt vore Egne, uagtet vi udenfor det stræbe at erholde Navn af sagtnodige, venlige og stille! Hvor ofte vise vi ikke en overordentlig Nidjærhed imod vor Næstes Feil og Mangler, medens vi have megen Taalmodighed med, ja endog kjæle for vore Nærmeste og os selv! Hvor ofte holde vi ikke en yndet, fornem og velfortjent Person Alting tilgode og taale hans Brøst med megen Overbærelse, medens vi derimod Intet ville eller kunne eftergive et fremmed og simpelt Menneffe eller en Fiende! Med hvilken Begjærlighed og Duelighed dadle, irettesætte, dømme og fordømme vi ikke Andre! men os selv ville vi ikke dadle og irettesætte, ei heller taale det Mindste af Andre. Hvor fløgtige og flinke ere vi ikke til at undskylde og skjule vore egne Synder, og hvor gjerne se vi ikke, at man udtyder Alt til det Bedste, medens vi selv vise os fra en ganske modsat Side mod vor Næstes Feil. Vi elske Gudsfrygtigheden eller endog dens blotte Skin, naar den findes under en pragtfuld

Raabe eller anselig Klædning, men fremtræder den i en fattig Skikkelse, under Tiggerdragten, saa bliver den neppe indladt uden Uergrelse og Uvillie og bliver modtagen med Uvenlighed og Hovmod. vi glæde os inderligt og prise Gud, naar det behager Ham at velsigne vor Stand og vort Embede og lader os blive de Frugter var, som Han frembringer ved vor Tjeneste; men naar Han virker det Samme eller noget endnu Mere ved Andre, saa betragte vi det enten med kolde eller med avindsyge Hjerter og Dine.

§ 45. Naar vore Børn tegne sig godt, og man tydeligen og rigeligen sporer Guds Naade og Gave hos dem, saa glæde vi os over i dem at se Redskaber for Guds Naade og Kar til Hans Vre; men at denne Glæde ikke er ren, kan sluttes deraf, at dersom fremmede, fattige og forladte Børn ikke opvække mindre Forhaabning om, at Gud har udvalgt dem til sin hellige Tjeneste, da glæde vi os ikke synderligt herover, bidrage ei heller villigen og af et godt Hjerte efter Evne til, at de kunne komme frem og blive „beredte til Embedets Forvaltning" (Efes. 4, 12), hvorved vi altsaa lægge noksom for Dagen, at vi betragte vore velartede Børn ikke blot som Kar til Guds, men ogsaa til vor egen Vre. Naar vi ere stedte i en eller anden legemlig Nød, — naar vi ere plagede med en smertefuld Sygdom eller med et ufredeligt Menneffes Nærgaaenhed, med en trættekjer Nabo, med Fattigdom og Deslige, eller naar vi have vansøre og syge Børn, bede vi ofte ivrigt og heftigt til Gud, at Han vil hjælpe og udfri os; men hvo beder ligesaa ivrigt om Befrielse fra den Fiende, han bærer i sin Barm, fra Synde=Sygdommen, fra sit hadefulde og underfundige Hjerte, fra Mangelen paa Tro, Kjærlighed og Gudsfrugt? hvo er ligesaa bekymret og klager for Gud med

ligesaa hede Taarer, naar han har et ugudeligt, frækt, kjødeligfindet Barn, som intet kjender til Troens Kraft og Christi Efterfølgelse og finder større Glæde i en ny Mode end i at øve sig til Gudsfrygtighed? Dog, det er forgjeves, at jeg søger at skildre det menneskelige Hjertes Hyklari, saaledes som det aabenbarer sig endog hos de Gjenfødte i sine mangehaandede Frugter; jeg maatte skrive en hel Bog derom, og det vilde dog ikke blive fyldestgørende. Men betænk, du gudelskende Sjæl, hvor ubekjendte de omtalte Hyklerfrugter ere for de fleste Christne, og hvor lidet vi ændse og fortryde dem, naar det gaar os godt; derfor maa nu Gud blandt andre Trængsler ogsaa lade de store aandelige Anfegtelser komme over Hans Børn, hvorved Hjertets dybeste og inderste Grund bliver afløret, dets lønlige og uerkjendte Træfthed lagt for Dagen, dets mangfoldige Tanker, Lyster, Begjæringer og Meninger indskrænkede, hæmmede, udryddede og forøenede og henvendte i og til Gud. Hykleriet er saa rodfæstet i Hjertet, at det ikke kan fortæres uden af en saadan Ild. Anfegtelserne gjøre Mennesket med al dets Visdom, Hellighed, Kraft og Herlighed til Intet, paa det at Gud skal blive Alt i det. Ved Anfegtelser bliver Kjødet nedbøiet og svækket, Aanden opbøiet og styrket; Skindet og Skyggen forsvinde, og Væsenet tiltager; Hjertet bliver renset, Troen bragt til sin Kraft og Hvide og Oprigtigheden fremmet. Derfor lærer Erfaringen os, at man intet fint Sølv finder uden det, som er blevet ofte lutret, intet rent Vand uden det, som er blevet ofte kogt og udtruffet eller har flydt hen over en Mængde skarpe Flintestene og grovt Sand; det vil sige: den mest ægte Tro er den, som er prøvet gennem mange Trængsler og Anfegtelser, den bedste Christendom den, som man har lært i Anfegtelsskolen, de reneste, skjønneste og kraftigste Sukke

de, som opstige fra et sønderbrudt og sønderknust Hjerter, osv.

§ 46. Men vort Hjerter har endnu nogle Hovedfeil, som det pleier vanskeligen at give Slip paa uden ved store Anfegtelser, og hvoraf Ubestandighed i det Gode og at det saa ofte bliver efterladent, dorst, søvnagtigt og koldfindigt i aandelige og guddommelige Ting ikke hører til de mindste. Kristus har undertiden Marsag til at klage selv over sine bedste og kjæreste Venner, fordi de ikke kunne vaage en Time med Ham (Matth. 26, 40). Vort Hjerter er ofte meget frimodigt, villigt, ivrigt og fuldkomment i Guds og Næstens Tjeneste; men snart bliver det uvilligt, koldfindigt og søvnagtigt; vi ligne Apostelen Peter, der strax efter tilendebragt Paaskemaaltid, ved hvilket Herren tillige havde indstiftet og uddelt sit hellige Legemes og Blods Sakrament, vilde gaa i Døden med Ham og ikke forarges paa Ham, om end alle de andre Disciple forargedes paa Ham, men som kort efter ikke formaaede at vaage en Time med Ham og ei alene, ligesom de andre, tog Flugten, men ved en Piges Tiltale bragtes til at forbande sig og sværge paa at han ikke kjendte Kristus (Matth. 26, 33. 35. 69 flg.; Mark. 14, 37). Vi ere til en Tid som Sulamith, der ledte om Nætterne paa sin Seng efter den, som hendes Sjæl elskede, og, da hun ikke fandt Ham, stod op og gik omkring i Staden, paa Stræderne og paa Gaderne og ledte efter Ham og ikke ophørte at spørge efter Ham, førend hun fandt Ham; men til en anden Tid, naar hendes Kjæreste staar udenfor Døren og banker paa og siger: Lad op for mig, min Søster, min Veninde, min Due, min Fuldkomne! thi mit Hoved er fuldt af Dug, mine Lokker af Mattens Draaber, finder hun sig meget besværet ved at skulle staa op og lukke op for Ham (Høis. 3, 1 flg.; 5, 2 flg.). Undertiden

er vor Hjerte som en velstemt Luth, idet alle dets Åræfter forene sig om at elske og prise Gud; men en liden Forandring i Luften eller af Stedet forstyrrer denne Samstemmighed og gjør vore Sjæleverner saa indbyrdes stridige, at vi maa forundres og hedrøves derover. Mange tænke og sige ved at høre og betragte Guds Ord: Var ikke vort Hjerte brændende i os, da Herren talte til os? Vi optændes ogsaa af en hellig Nidkjærhed mod os selv, mod vort syndige Kjød og Blod, mod vore Lyster og Begjæringer og mod en eller anden Yndlingsynd, hvorefter vor Samvittighed overbeviser os. Men denne Ynd pleier desværre at ligne den, der opstaar af Halm, Papir, Strøg og lignende Ting og som vel blusser hastigt iveiret med en klar og stor Lue, men snart taber sig og slukner. Ofte nære vi det hellige og ivrige Forsæt at bedre vore vore Feil, at opsoge og advare vor Næste, der er paa Afveje, og bringe ham tilbage; men der kan lettelig komme Roget imellem, som afholder os deraf; en liden Gjenvordighed eller Uleilighed, som vi have eller befrygte deraf, kan forpurre det Hele. Den Profet, som Herren sendte fra Juda til Bethel for at irettesætte Kong Jeroboam for hans Afguderier, og som Han forbød at æde Brød eller drikke Vand paa dette Sted, vilde vel ikke lade sig overtale af Kongen til at gjøre imod Herrens Ord; men strax ovenpaa lod han sig dog ved en anden Profets Bøgn besnakke til at vende tilbage med ham og tilside sætte Herrens Befalig (1 Kong. 13, 1 flg.). Saaledes gaar det ogsaa med os; vi kjende vistnok godt vor Guds Villie og nære ei alene det Forsæt at adlyde den, hvad det saa end skal koste, men begynde ogsaa at gjøre derefter; men en kjødelig og falsk Ven, en verdsligfindet Vægtfælle eller et andet anseligt Selvedbud kan letteligen bringe os paa andre Tanker og lede os paa andre Veie; derfor lærer

Erfaringen, at vi undertiden den ene Dag kunne være helt ydmyge, taalmodige, sagtnodige og stille, den anden Dag derimod hovmodige, utaalmodige, vrantne og uvenlige.

§ 47. Vi kunne vel mangengang om Morgen efter vore Gudsfrygtighedsøvelser sige med David: „Sag vil bevare mine Veie, at jeg ikke skal synde med min Tunge“ (Ps. 39, 2), og tvinge vort Hjerte med vor Frelsels Ord: „Sag siger Eder, at Menneskene skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, som de have talt“ (Matth. 12, 36), og dog siden, naar vi komme ud iblandt Folk og begynde at æde, at drikke og blive glade, glemme det Altsammen og giver vor Tunge altsfor stor Frihed. Hvor taabelig og naragtig forekommer ikke Verden os ofte med sin Pragt, Glæde og Forsængelighed, saa at vi sige til Vatter: Du er galen, og til Glæde: hvorfor gjør du det?“ (Bræd. 2, 2). Hvor lidet Værd have ikke ofte Penge i vore Dine! men derimod kan det let hændes, at vi af forment gode Venner lade os bringe i et eller andet Samvæm og, før vi selv vide deraf, snakke, spøge, le, fraadse og drikke som de. Vi store Gudsforgætere tør stundom glæde os over en smuk Daler, hvorpaa der er mange Hoveder eller som er meget gammel, men vilde maaske finde det meget paa-faldende og urimeligt, om Nogen opfordrede os til at skænke den til en fattig. De gudsfrygtige Kvinder, som godt vide, „at deres Prydelse ikke skal være den udvortes, Haarfletning og paa-hængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en sagtnodig og stille Aands usforfrænkkelige Væsen“ (1 Pet. 3, 3, 4), vise sig dog ofte i Bryllupper og ved andre Anledninger, hvor de maa være pyntede, saadanne, at man godt kan mærke, — ligesom de ogsaa bagefter selv tilstaa

det —, at deres syndige Kjød ligner de Heste, som krumme Halsen mest, kaste Fodderne sirligst og trave prægtigst, naar de ere prydede med en smuk Sadel og dertil svarende Bidsel og Hovedtøj. Erfaringen lærer, at paa den Tid, Vinstokken blomstrer, bliver den Vin, som ligger paa sin Værme, gjerne uklar. Saaledes gaar det desværre ogsaa med vore Hjerter; om end Alt deri synes rent og klart, kan dog Verdens Forfølgelighed og Overdaadighed, naar vi se dens Børn ligesom blomstre i sin Pragt, Glæde og Herlighed, bringe Alt i Oprør og gjøre det grumset. Hvor ofte sukke og græde vi ikke over vore Ungdomssynder for Gud og bede Ham inderligen, at Han ikke vil ihukomme dem; men der kan let komme en gammel Ven, som har gjort os Selskab i disse Synder, og som bringer dem paa Bane og fortæller med Latter derom; da røber vort Hjertes Falskhed sig strax, idet vi med ny Lyst høre tale om de gamle Synder, og dersom det ikke ved Guds Naade og Naade blev holdt tilbage, vilde det uidentvilt atter vælge og betræde de forrige farlige Veie. Den hellige Augustinus fortæller om sin Ven Mipius, at nogle gode Bekjendte efter Maaltidet med vensfabelig Voldsomhed (familiari violentia) førte ham med sig til Skuepladsen, hvor Fegterne maatte kæmpe paa Liv og Død. Han havde fra først af foresat sig, at han ikke vilde give Agt paa dette blodige Mordspil, hvorfor han en Tidlang sad med tilfukkede Øine; men saa begav det sig, at en af Fegterne blev dødeligen saaret og faldt; da nu det tilstedeværende Folk opløstede et stort Skrig herover, aabnede ogsaa den gode Mipius sine Øine, og da han saa Blod, blev han, ligesaa velsom de Andre, ophidset af Grusomhed og itreg med ligesaa godt som nogen af de Andre. Ser her, allertjæreste Medchristne, det menneskelige Hjer-

tes Letfindighed! det ligner et daarligt Uhr, der undertiden gaar, viser og slaar rigtigt, men ofte kommer i Uorden og gjør Dag til Nat og Næt til Mørke; vort Hjertes Bevægelser ere lig et febersygt Menneskes Puls- eller Slagaarer, som ofte forandre sine Slag hver Time, — hvisaarjag Guds Aand siger: „Hjertet er bedrageligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt; hvo kan kjende det?“ (Ser. 17, 9)

§ 48. Et prøvet Midde! mod denne vort Hjertes slemme Banart er blandt Andet den aandelige Trængsel og Sjeleangest; dette er den Ild, som tvinger det ustadige og flygtige Kvistjolv til at holde sig rolig og forblive paa sit Sted; dette er den Kulde, som omslutter og sammenholder den indvortes Varme; det vil sige: Anføgtelserne omgive og indeslutte det ubestændige, syndige Hjerter og lede alle dets Erner, Tanker og Uttraaer hen til det eneste Gne, til Guds Naade i Christo Jesu; dette er den himmelske Gartners Kniv, hvormed Han beskjærer den vilde Stamme (Menneskehjertet) og borttager dens egne Skud (Hjertets egne kjødelige og vanhellige Tanker, Lyster og Begjæringer,) paa det at den indsatte Rodkvist (Jesús Kristus, der bor og lever i Hjertet formedelst Troen) kan faa al Saft alene og vokse desto bedre; dette er den Vind, som blæser paa og oppuster Troens, Kjærlighedens, Haabets og den gudelige Nidkjærheds Ild i Hjertet, saa at den lyser desto klarere og brænder desto friskere. Jeg har ofte seet, at gloende Kul, som ligge stille i Solstien og ikke blive pustedes til, bedækkes med sin egen Aske, tabe sit Skind og sin Glød og tilsidst slukne; men dersom de saa at sige vækkes af en Vind eller med en Vifte, og Asken henveies, saa begynder deres Ild paany at vise sig. Dette lærer Erfaringen ogsaa om det menneskelige Hjerter, selv det fornyede og troende; naar det ikke ved af nogen

Ulykke og Anfegtethed, da bliver det koldfindigt, efterladent og søvnagtigt i Gudsfrygtighedens Pligter og Øvelser; men bliver det ryttet af en Anfegtelsens Storm, saa lærer det ligesom paany at omvende sig, bede, tro, elske og haabe.

§ 49. Naar Beretningen om Joses og Marias Rejse til Jerusalem, ved hvilken Leilighed de tabte Barnet Jesus og ledte efter Ham med Smerte i tre Dage (Luk. 2, 42 flg.), efter den evangeliske Kirkes Sædvane forklares paa Paaskehøitiden, har jeg ofte tænkt over de Ord: „Og da de havde tilendebragt de Dage, og de gik hjem igjen, blev Barnet i Jerusalem, og Josef og Hans Moder vidste det ikke“ (B. 43,) og overveiet, hvorfor dog dette guddommelige og hellige Barn, som ellers viste sine Forældre en fuldkommen Lydighed og stedse glædede dem med sit gode Forhold, dennegang med Forsæt — thi dette sees noksom af alle Omstændigheder — unddrog sig dem og ret dybt og inderligt bedrøvede dem. Muligt, at Han ved at se en saa stor Mængde Menneſter forsamlede i Jerusalem i Anledning af Paaskefesten (der pleiede nemlig at indfinde sig mange Hundred Tusind der,) og betænke, hvor uvidende og daarligt undervist og grundet Folket var i Kundskaben om Gud og Messias, i Betydningen af Ofrene og den hele jødiske Gudstjeneste, i sand Omvendelse og Gudsfrygtighed, og hvor blinde, efterladne, koldfindige og uforstandige Brøderne og de Skriftkloge vare i sit Embede, muligt, at Han da (saaledes som oftere siden var Tilfældet efter Hans Lære-Embedes Tiltrædelse) blev optændt af gudelig Miskjærhed og ikke kunde eller vilde afholde sig fra at give en Prøve paa en retfindig, vældig, tro, af Gud udsendt Lærer og lade Folket saa en Forsmag paa den sunde, kraftige og trøstefulde Lære, Han havde bragt med sig fra sin Faders Skjød (se Matth. 11,

28; Mark. 6. 34; Joh. 7, 37, 38.) Imidlertid har dog uden al Tvivl Hovedgrunden til dette Hans Forhold været et dobbelt, nemlig for det Første at forny og opfriske det Rygte om den fødte Messias, som for tolv Aar siden, da Hyrderne talte om Ham, — da de Bise fra Østerland spurgte efter Ham, og Simeon og Anna vidnede i Templet om Ham, havde været meget stor, men nu formedelt Lærernes Efterladenhed og Folkets Uagtpaagivenhed næsten var udslukt, samt at opvække en ny Længsel efter Hans Aabenbarelse. Saa synes det tillige, at fordi Hans Forældre daglig saa dette Vidunderbarn for sine Øine, som et andet Barn, og stedse omgikkes Ham, aad, drak og sov med Ham, havde det gaaet dem som andre Menneſter, nemlig at de ikke saaledes, som de burde og skulde, betænkte, hvad de eiede i Ham, og hvilken uforligneligt stor Skat der i Ham var skjænket dem og den ganske Verden, hvilket blandt Andet lader sig slutte deraf, at de saa trygt gjorde en hel Dagsrejse uden Ham og beroligede sig med den Formening, at Han var i Rejsefæstet; Han kom nok tilstede igjen (Luk. 2, 44.) Derfor unddrog nu den Herre Jesus sig dem og lod dem lede efter Ham tre Dage med Smerte, idet Han vilde gjenopvække og fornye deres Hjertes og sammes Andagt, Tro, Kjærlighed og Længsel, og heraf kan man slutte sig til, hvorfor Han endnu den Dag idag ofte unddrager sig sine Kjære og Venner, saa at de formene at have tabt Ham tilligemed Hans Aand, Trøst og søde Naade, nemlig for at fordrive deres Hjertes Koldfindighed, opvække deres Tro, Kjærlighed, Andagt og Miskjærhed og gjøre sig selv stor, kostelig og dyrebare i deres Sjele.

§ 50. Vi ville dernæst ogsaa betragte, hvorlunde Herren, naar Han beskikker store, aandelige Anfegtelser over sine kjæreste Venner, søger at bevirke

og fremme det Gode og hvad der er dem nyttigt og tjenligt i deres Christendom og til deres Salighed. Dette se vi klarligen af den hellige Apostel, hvis Ord vi her have for os. Efter hvad der fremgaar ei alene af dette Sted, men ogsaa af alt hvad Andet han har skrevet om sig selv og Andre om ham, har han været varagtig i at bede, brændende og andægtig i sine Bønner, en vældig, ivrig og tro Prædikant og Jesu Tjener, der forvaltede sit Embede med stor Frimodighed og stærk Overbevisning, med megen Frygtløshed og Uforsagthed, med utrættelig Ild, med urokkelig Trofasthed og til stort Gavn; hans Hjerter var lig en ren og liflig Kilde, fuld af levende Kjendskab til Gud og Jesum Christum, af himmelsk Visdom og guddommelig Kjærlighed; han var i alle Ting gudsfrygtig og saare samvittighedsfuld; han var stedse veltilfreds, sagtnodig, venlig, ydmyg og afbød fra Verden. Han skrev ikke blot: „Jeg lever, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig“ (Gal. 2, 20;) men han bevisste ogsaa i al sin Gjerning, at det virkelig forholdt sig saaledes; han agtede Alt, hvad han havde og kunde have udenfor Christum, for Tab og for Skarn imod Ypperligheden af Kundskaben om Christo Jesu og ønskede Intet uden det at vinde Ham (saa Ham som sin Del) og findes i Ham; hans største Uttraa var, at Christus maatte forherliges i hans Legeme, være sig ved Liv eller ved Død (Filipp. 3, 8. 9; 1, 20.) For nu at gjøre ham til et saa herligt og tjenligt Redskab for sin Naade betjente den Herre Jesus sig blandt andre Midler ogsaa af Sjeleangest og store aandelige Anfegtelser, ved hvilke Apostelen strax efter sin Omvendelse, da han paa Reisen til Damaskus omskinnedes af et Lys fra Himmelen, blev formedelst en vel-signet Forsærdelse kastet til Jorden og ved Herrens Røst bragt dertil, at han

skalv og bævede og ikke kunde se, ei heller aad eller drak i tre Dage, ligesom han ogsaa senere i sit Embede næsten stedste blev øvet og prøvet derved.

§ 51. Af det samme Middel betjener Herren sig endnu og frembringer derved her og der i sin Kirke andægtige og ifandhed bedende Christne. Vel forekommer det mangengang de Anfegtede, som om de slet ikke kunne bede, ja ei engang sukke eller tænke paa Gud med Urefrygt, Andagt og Kjærlighed; dog er der ingen Tvivl om, at naar det bekymrede Hjerter staar i en saadan haard Kamp og ved Hjælp af Jesu Christi skjulte Kraft strider mod Satan, beder det netop paa det Hefstigste gjennem sine lønlige og uudsigelige Sukke. Et anfegt og ængstet Hjerter kan i denne Henseende sammenlignes med et Kar, som staar over Ilden, koger stærkt og imidlertid uafsladelig uddamper sin Fugtighed, der vel ikke altid kan sees med Øinene, men hvorum Laaget, hvorpaa den hænger sig i Draaber, tydeligen vidner; det ligner Kvindens sønderbrudte Alabasterkrutte, som var fyldt med kostelig Nardusssalve, som hun udøste paa den Herres Jesu Hoved og af hvis Bellugt hele Huset blev fuldt (Mark. 14, 3; Joh. 12, 3). Virakens*) behagelige Lugt fornemmes først rigtigt, naar den smelter paa Gløden. Saaledes er det ogsaa med de bedrøvede Hjerters Andagt; den er kraftigst i Guds Dine, naar den tykkes os svagest, og Troens og Aandens Kraft opstiger mest, naar Sjelen saa at sige staar i Ilden, og Hjertet er sønderbrudt af Angest. Meget rigtigt siger en gudsfrygtig og navnkundig Theolog herom: „Den indvortes Bøn og Hjertesukkene ere Gud den velbehageligste og kjæreste Dyrtelse (fordi al Være derved gives Ham, som den alvidende Hjertekjender og almæg-

*) Et slags vellugtende Gummi.

tige, albise og algode Gud, der alene kan og vil hjælpe) og blive desto kraftigere og mere gennemtrængende hos de Ansøgte, saa at det gaar efter Davids Ord: Du, Herre, hører de Elendiges Begjæring (ei alene de udvortes Bønneord, der udtales med Munden, men tillige og fornemmelig Hjertets Sukke, Dnster og Attraaer); „Du skal stadfæste deres Hjerte; Du skal lade dit Øre mærke derpaa“ (Ps. 10, 17). Det gaar med de ansøgte Sjæle som med de syge og døende Børn, hvis Stønnen, Sukken, urolige Bevægelser, ynkværdige Udseende og kolde Sveddraaber ere et bestandigt høit Skrig i Forældrenes Øren og røre deres Hjerter inderligere end mange Ord af et sundt Barn. Saaledes kan Ingen tvivle om, at de Kræfter, som paa en skjult Maade udgaa fra det bedrøvede Hjerte under Ansøgteljeskampen og opsendes til Himmelen, ere nok til at røre Guds Faderhjerter og til i sin Tid at erholde Trøst og Hjælp. Ligesom de Dunster, som formedelst Solheden opstige af Jorden, hvorved denne udtørres, saa at man ofte flere Kvarter dybt ikke finder Andet end et fint Støv, komme igjen til rette Tid og, forøgede med Havets Dunster, atter udgylde sig over den i Regn, Dug og Sne, saaledes stige ogsaa Hjertets Kræfter, dets indvortes skjulte Sukke og Attraaer, som ved Ansøgtelshens Hede uddrives og udtrædes deraf, saa at det bliver aldeles tørt, forsmægtende, afsmægtigt og træstesløst, op til Gud og komme i sin Tid tilbage, blandede og forøgede med himmelsk Kraft og Trøst, og medbringe lutter Hjulpelse, Ro, Betsignelse, Fred og Glæde.

§ 52. Og paa denne Maade pleie de Ansøgte ogsaa efter overstaaet aandelig Trængsel at vedblive at bede. Have de tilforn bedet af en Bog, saa bede de nu af sit Hjerte, hvori den Hellig Aand har skrevet. Have de tilforn maattet

betjene sig af den mundtlige Bøn, for at holde sine Tankter samlede og vække styrke og bevare sin svage Andagt, saa kunne de nu (ihvorvel de ikke foragte eller ganske undlade den mundtlige Bøn) ogsaa tale længe og eftertrykkeligt til sin himmelske Fader uden Ord, saa løsligt og fortroligt, at hverken Djæble eller Menneſter, om de end ere om og hos dem, mærke eller vige eller kunne forhindre det. Der er heller Ingen, som bedre forstaa, hvad vor Frelser siger: „De jande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed“ (Joh. 4, 23,) end netop de Ansøgte, som ved Guds Naade have lært det af Erfaring og Øvelse. Ansøgtelser lære os ogsaa at bede uden uvedkommende Forestillinger, ikke som om de ved Ansøgtelser prøvede Sjæle vare aldeles befriede derfor, men fordi de have bragt det videre i den rene Andagt og Udelukkelsen af syndige Tankter end andre Christne, som ikke ere øvede heri. Ihvorvel den udbrændte Jord fremdeles beholder sin forrige Vandart, bærer den dog idetmindste for en Tid ikke saa meget Ukrud som en anden, der ikke har prøvet Jlden. Saaledes er det ogsaa med de troende Hjerter; jo mere de ere rensede ved aandelige Videlser, desto renere pleie deres Andagt at vise sig. Menneſkehjertet er ellers flygtigt og ubestandigt og formaar især under aandelige og gudelige Øvelser ikke at forholde sig roligt og at forene og henvende sine Kræfter i og til Gud; men Ansøgtelserne besklippe dets Vinger og vænne det, lig et Barn, der er tugtet med Riset, til at være stille og saavidt muligt kun tænke paa Gud. I gode Dage ere Sjælens Begjæringer, Øvner og Tankter mangengang ligesom de forstemte og ildelydende Streger paa en Luth; i Ansøgtelser derimod og naar Guds tunge Haand begynder at gribe dem og berøre dem, ville de snart forene sig til en samstemmig, inderlig

og ibrig Andagt. Udenfor Trængsler gaar det ofte til i vort Hjerte ligesom i Templet i Jerusalem, hvor Vexelererne havde sine Borde og Dye-, Faare- og Duehandlerne sit Marked, hvilket ikke kunde gaa af uden Støi og Tummel (Joh. 2, 14. 15): Men naar Herren tager Anfægtelsens Svøbe i Haanden og driver denne Pøbel ud, omstøder Vexelerernes Borde og spilder deres Penge, da bliver alt stille, og da kan man med mere Andagt tjene den Høieste.

§ 53. Anfægtelser lære os ogsaa at bede heftigt, alvorligt og ibrigt, saaledes som der siges om vor kjære Forløser selv: „Og da Han stred haardt med Dødsangest, bad Han heftigere“ (Luk. 22, 44). At Luther befad en herlig Gave og rig Aand til Bønnen, er Noget, som man ved, og som man tilbøls kan slutte sig til af den Beretning derom, som en af hans Disciple*) har efterladt sig, saalydende: „Det lykkedes mig engang at saa høre ham (Luther) bede. O Gud! hvilken Aand, hvilken Tro er der ikke i hans Ord! Han beder saa andægtig som En, der taler til Gud, med saadant Haab og saadan Tro som En, der taler til sin Fader. Jeg ved, sagde han, at Du er vor kjære Gud og Fader; derfor er jeg vis paa, at Du vil udrydde din Kirkes Forfølgere; men gjør Du det ikke, saa er Faren din ligesaabels som vor; hele Sagen er din; hvad vi have gjort, det have vi maattet gjøre; derfor faar Du, kjære Fader, beskytte den. Da jeg i lang Frastand hørte ham bede disse Ord med klar Røst, brændte Hjertet i mit Liv, fordi jeg hørte ham tale saa venstabeligt og andægtigt til Gud, men især, fordi han beraabte sig saa stærkt paa Forjættelserne i Psalmerne, som om det var sikkert, at Alt, hvad han bad om, maatte ske,“ — dels af en anden Prøve, som nogle gudfrægtige Sjæle have

opfanget af hans Mund og efterladt os: „At Gud! at Gud! siger han, o, du min Gud! du min Gud! staa Du mig bi imod Alverdens Fornuft og Visdom! Gjør det! Du maa gjøre det, Du alene. Det er jo dog ikke min, men din Sag; for min egen Person har jeg jo Intet her (paa Rigsdagen i Worms Aar 1521) at gjøre og med disse store Verdens-Herrer at bestille; jeg kunde jo ogsaa ønske at have gode Dage og leve uforstyrret; men din er Sagen, Herre, og den er retfærdig og evig; staa mig bi, Du trofaste, evige Gud! jeg forlader mig ikke paa noget Menneske; det er forgæves og til ingen Nytte; Alt, hvad kjødeligt er, halter og smager af Kjød. O Gud! o Gud! hører Du ikke, min Gud? Er Du død! Nei, Du kan ikke dø; Du skjuler dig blot — — At Gud, staa mig bi, i din kjære Søns Jesu Christi Navn, Han som skal være min Skjærm og Beskyttelse, ja min faste Borg, formedelst din Hellig Aands Kraft og Styrkelse. Herre, hvor bliver Du af? Min Gud, hvor er Du? Kom! kom! jeg er rede til at lade endog mit Liv derfor, taalmodig som et Lam; thi retfærdig og din er Sagen; saa vil jeg i al Evighed ikke skille mig fra dig; det være besluttet i dit Navn! Verden faar vel lade være at tvinge mig med Hensyn til min Samvittighed, og om end mit Legeme, som dog er dine Hænders Gjerning og Skabning, desaaarsag skulde gaa tilgrunde, ja synke i Grus, saa indestaar dog dit Ord og din Aand mig for, at det kun er om Legemet at gjøre, men at Sjelen en din og tilhører Dig og forbliver hos Dig evindeligt. Gud hjælpe mig! Amen.“

§ 54. Jeg antager, at dersom man havde spurgt ham, hvorledes han kunde bede saa inderligt og alvorligt, saa vilde han have givet det samme Svar som ved en anden Leilighed: Det have mine Anfægtelser lært mig. Anfægtelsen lærer

*) Veit Dietrich.

at bede vedholdende og altid, hvilket Skriften vel kræver af Alle, men som ifkun Faa gjøre og næsten ingen Andre end de, som have lært denne Kunst i Anfegtelsesstolen. David siger, at han „vil raabe til Gud og klage og hyle Aften, Morgen og Middag, — at ogsaa om Natten var hans Haand udrakt, — at han har raabt for Ham Dag og Nat“ (Ps. 55, 17. 18; 77, 3; 88, 2.) Han lægger imidlertid paa alle Steder noksom for Dagen, hvad der foranledigede ham til en saadan stadig og heftig Bøn, nemlig hans indvortes og udvortes Trængsel. „Min Røst er til Gud, og jeg vil raabe; min Røst er til Gud. Jeg søger Herren paa min Røds Dag; min Haand var om Natten udrakt og lod ikke af; min Sjæl vægrede sig ved at lade sig trøste (den var ikke modtagelig for nogen Trøst). Kom jeg Gud ihu, da blev jeg urolig; talede jeg, da forsmægtede min Aand“ (Ps. 77, 2—4.) Vor Frelser fremstiller en i Bønnen varagtig Sjæl under Billedet af en Enke, som uafsladeligen overhængte en uretfærdig Dommer paa sit Sted og gjorde ham meget Besvær, saa at han maatte frygte for, at hun tilsidst vilde overdøve ham; og hvad var Aarsagen? hun havde en Modstander, der daglig trængte og ængstede hende (Luk. 18, 2 flg.). Jo større nu den Rød er, jo hadskere og mægtigere den Fiende, som har plaget den gudelskende Sjæl og endnu stedse skraaler imod den og viser den Tænder, desto heftigere og mere vedholdende er Bønnen. Anfegtelsen lærer os ogsaa at bede med Taalmodighed og Ydmyghed, med christelig Hengivelse i Guds hellige Villie. Udentviol er ingen Bøn Gud velbehageligere end naar en gudelskende Sjæl grundigt erkjender sin egen Udsjælhed og Uværdighed, søger al sin Værdighed i Hans Naade, i Christo Jesu, den Korsfæstede, og i hjertelig Tillid nedlægger Alt, hvad den er, har,

attraar og beder om, for hans Fødder og overgiver det i Hans faderlige og naadige Villie; men hvo kan bedre gjøre dette end de ved Anfegtelse øvede Hjertter? Herom kunde siges endnu langt Mere; men vi tro at burde opsætte det, indtil vi komme til Betragtningen af den troende Sjels Bøn. Vi se imidlertid af hvad her er sagt, hvor høist fornødne Anfegtelserne ere i Guds Kirke. De nyttigste og nødvendigste Mennesker i denne ere, næst retsindige, aandrige og troe Hyrder og Lærere, de andægtigt Bedende, der stille sig i Gabet, holde den fortørnede Gud tilbage, gjøre Satans Magt og List til Intet, overvinde Verden, fremme Ordets Løb og annamme den aandelige Velsignelse med himmelske Goder for sig selv og den hele Menighed. Skal der nu findes slige sande Bedende, saa maa Herren frembringe og berede dem ved Anfegtelser samt indvortes og udvortes Trængsel. Naar Guds Kirke har Fred og gode Dage og ikke ved af nogen Undertrykkelse og Forsølgelse, saa taber Hjerteandagten sig hos de Fleste, og det gaar heri til som med Skibsfolkene paa Havet, hvilke i stille og smukt Veir og staaende Vær snakke, skjemte, le, spille og drikke med hinanden; men kaster Herren et stort Veir paa Havet, og der bliver en stor Storm (Jon. 1, 4), saa at man tænker, at Skibet skal sønderslaaes og gaa tilgrunde, da vil man se dem ligge paa fine Knæ og høre dem raabe ængsteligen og endrægteligen til Herren. Men efterdi Herren ikke altid finder for godt at lade voldsomme Forsølgelser komme over Hans Kirke, men der dog maa være andægtigt og inderligt bedende Lemmer af samme, saa pleier Han at opvække Saadanne ved mangehaande andre Trængsler og navnlig ved aandelige Anfegtelser.

§ 55. Anfegtelser danne endvidere erfarne og kloge Folk, hvis Hjerte er fyldt med himmelsk og lønlig Visdom,

— som i Hjertet have fornummet, smagt og erfaret en levende og sand Kundskab om alle aandelige og guddommelige Ting og hvad Guds Ord siger. Herom taler Luther saare herligt: „Anføgtelsen og Kampen skulle lære os at erfare (hvilket Prædikenen ikke alene kan gjøre), hvor vældig Kristus er, og at Faderen isandhed elsker os, paa det vor Tillid til Gud og vort Kjendskab til Ham, vor Lov og Tak for Hans Naade og Velgjerninger stedse maa voxe og tiltage; ellers vandrede vi snart hen i den første, begyndte Tro, bleve dovre, ufrugtbare, uerfarne Christne og vilde meget snart rustne, saaledes som vi se, at mange af Vore fra først af faldt til os med høi Klang og Glæde og satte saa saare stor Pris paa Evangeliet; men de ere blevne ledige Aander (Matth. 12, 44), som forbleve uden Kamp og Strid og uden Erfaring og som lig Sædekornet fortorredes af Heden, uden at sætte Rod eller give nogen Grøde, indtil de tilsidst faldt fra, som raadden, ormstukken og fordærvet Frugt falder af Træerne. Den derimod, som skal forblive rigtigt rodfæstet og grundet, med ham vil det gaa saaledes, at han ofte tror, at han hverken har Christum eller Gud, og Intet føler uden Død, Djævel og Synd, — som om mørke Skyer og et forfærdeligt Veir gaa over ham. Saaledes er dette en Prædiken ikke blot af Ord, men af Erfaring; thi vel begynder Han med Ordet, idet Han lader os høre Evangeliet, døbes og annamme Sakramentet; men strax efter indfinder Djævelen sig og vil alle vegne anfegte og hindre os, for at det ikke skal forblive og gjøre Fremskridt hos os. Da maa Erfaringen begynde, saa at en Christen kan sige: Hidtil har jeg hørt og troet, at Kristus er min Frelser, som har overvundet min Synd og Død. Nu erfarer jeg tillige, at det forholder sig saaledes; jeg er og har ofte været i Dødsangest og Djævelens

Snarer; men Han har udfriet mig og aabenbaret sig for mig saaledes, at jeg nu ser og ved, at Han elsker mig, og at hvad jeg tror, er sandt. En saadan Erfaring frembringer da et retfindigt og fuldkomment Menneske, som St. Paulus siger i Rom 5: Naalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Naab; men Naabet besjæmmer ikke.“ Saa vidt den dyrebare Lærer, der taler af rig Aand og stor Erfaring.

§ 56. Man ser daglig for sine Dine, hvilken stor Forskiel der er paa Mennesker, der blot kjende Skriften saa seligen efter Bogstaven, men ikke have smagt dens Kraft, den Aand og det Liv, den har i sig, og fornummet og erfaret, hvad den vidner og fremstiller for os, og paa Andre, der ei alene besidde Kundskaben, men ogsaa Smagen og Erfaringen. Skriften er bedre „end tusind Stykker Guld og Sølv“ (Ps. 119, 72); det vide Ingen bedre og tro Ingen med større Visshed end „de Fattige i Aanden“ (Matth. 5, 3); Guds Ord er „sødere end Honning og Honningkage“ (Ps. 19, 11; 119, 103); det kunne de bedst bevidne, som have faaet Malurt og Galde at drikke; det er en Skat og et Lys (Ps. 119, 98. 105); det tror Verden ikke, der ingen anden Skat kjender end den, som bestaar i Guld, Sølv, Perler og Edelstene, og intet andet Lys end det, som oplyser de legemlige Dine, De derimod, som have erfaret, hvor forføngelige, usle og unyttige alle jordiske Ting ere, og som have været berøvede al jordisk Trøst og omgivne af Mørke og Forfødselse, de kunne sige af Erfaring: Hvert af dine Bud er for mig evindeligt. Dit Ord er en Lygte for min Fod og et Lys paa min Sti. En lærd og navnkundig Mand i vor Tid*) skriver: „Nu for Tiden gives der megen Viden, men liden Samvittighed, mange Lærde, men saa

*) Grassm. Franc, Hviletimer.

Omvendte, mange oplyste Christne, men saa christelige Dplyste; Alle lægge kun Vind paa Kundskaben, men neppe En blandt Tusind paa Gjerningerne og den sande Viden; Læberne og Tungerne beplantes med skønne Blomster; men i Hjertet bliver den onde Rod siddende. Havde Gud forjættet en malt eller Papir-Himmel, saa antager jeg, at ingen Tid i Verden vilde have leveret eller komme til at levere flere Christne end vor, saasom næsten de Flestes Christendom bestaar i Papir og Maleri." Om han har skrevet Sandhed, derom kunne alle gudsfrygtige og samvittighedsfulde Dplyste dømme. Den sorgelige Erfaring lærer os, at mange Skriftfloger leve saaledes, skrive, tale og handle saaledes, at vor dyrebare Frelser, om Han nu vandrede synlig her paa Jorden, uden al Tvivl vilde raabe ve! ve! ve! over dem, som forstum over Jøderne (Matth. 23, 13 — 16. 23. 25. 27. 29). Man maa for deres Skyld ofte af Verdensmenneskene høre saadanne Ord om Religionen, om den evangeliske Christendom og Theologien, at Hjertet bløder og vil briste i Ens Liv; man forbauses ofte høiligen ved at erfare, at store Mænd have Ord blandt de Verdsligssindede for Intet at tro og for kun at bruge sin Kundskab og Lærdom som en Jurist, Læge eller anden Videnskabsmand sin til at tjene Brød og Penge med og vinde et stort Navn i Verden; hvor meget Sandt der er heri, ved den retfærdige og hellige Gud, der ransager Hjertes og Nyres og engang skal aabenbare Hjerternes Raad. Imidlertid plager og bedrøver saadan Bagtalelse de gudsfrygtige Sjæle, og de vide ikke, hvorledes de skulle imødegaa slige Bebrejdelser. Hvoraf kommer imidlertid denne store Ulykke og Elendighed? Uden al Tvivl for en Del deraf, at man har opnaaet gode Dage, Fred, Ro, Være, Guds og al forønsket Herlighed, men ikke en Plads i de aandelige An-

segtelsers høieste Klasse i den Hellig Aands Skole.

§ 57. Jeg kan ikke undlade, ogsaa at anføre den dyrebare og høioplyste Luthers mærkelige Ord om den Tid, da den christne Kirke under de første christne Rejsere havde faaet Fred og Ro efter de blodige Forfølgelser, som den forhen havde maattet lide. „Djævelen“, siger han, „ophørte at huse med de Christnes Forfølgelser og Mord, gav dem Fred og Ro og tilloob derhos, at de bleve rigeligen forsynede af de gudsfrygtige, christne Rejsere. Desuden gjorde han ogsaa Menneskene, især Præsterne, hellige, forstandige og lærde i Skriften, saa at de med Tiden bleve dovne og aldrig dreve flittigt paa Guds Ord med Lære, Formaning og Trøst, ei heller øvede sig i Bøn; thi de havde udbortes Fred, og heraf fulgte, at de tabte den rigtige Forstand paa Skriften og hensejldt til besynderlige og forunderlige Spørgsmaal om hvorledes dette eller hint kunde være sandt“, osv. Rutildags gaar det paa mange Steder næsten ligedan til, og det er klart, at mange Lærere til alle Tider ved sin Rigdom og Overflod ere blevne nedstyrtede i Fattigdom, ved sin Visdom og sit store Lys i Blindhed og Mørke, ved sin Fred og Ro i forargelige Trætter og ved sin Forsømmelighed i at efterfølge Christum i Vantro og Sikkerhed. Og saaledes gaar det ikke blot med Lærerne, men ogsaa med Størstedelen af de andre Christne i alle Stænder; efterdi de agte timelig Lyksalighed for det høieste Gode, hvorefter de stræbe med alle sine Evner og Kræfter, saa og med Tilfidesættelse af sin Christendom og Samvittighed, og naar de have opnaaet den, betjene sig deraf efter alle sit kjødelige Hjertes Begjæringer, saa blive de ifølge Guds retfærdige Dom og Tilskikkelse Dag for Dag mere jordiskssindede, uvidende og vantroe. Derfor skjæmte mange Store, Vise og Mæg-

tige i denne Verden nu om Dage med Religions- og Samvittighedsfager, som Børnene med Nodder; den christelige Lære forekommer dem urimelig, altfor ensfoldig og simpel; den bliver mere og mere foragtelig og latterlig i deres Dine, saa at man har Grund til at befrygte, at Verden om kort Tid vil forundre sig over, at den snart er nedsunken i Vantro og Gudsfornegtelse. Menigmand er fornøiet, naar han har en fuld Bug og Pung, kan samle til sig og Sine, leve i Sus og Dus om Søndagene, og naar han ellers finder forgodt, og tilbringe sin Tid i Fred, Lyst og Glæde. Hvad det Aandelige, det Himmelske og Evige angaar, da giver han sig let tilfreds; at høre en Prædiken Søndags Formiddag og gaa til Alters et Par Gange om Aaret, dermed er den Ting gjort; ja der begynder endog allerede at findes Spottere iblandt dem, som i deres Drikkelag og lystige Samkvem kunne snakke saa smukt og trøsteligt (for de samvittighedsløse og fremturende Syndere) om Skriften, om Christendommen, om Sjælens Udbødelighed, om de Dødes Opstandelse, om den yderste Dom, om Djævelen og Helvede, at samtlige Herrer Tilstedeværende høre derpaa med Tilfredsstillelse og Fornøielse, og saa at de med al Føie kunne henregnes til Djævelens fjære og trofaste Venner.

§ 58. Af denne giftige Kilde flyder ogsaa den daarlige Barnetugt, som bliver værre Dag for Dag, saa at vi om kort Tid ville saa se alle Stænder endnu mere end hidtil opfyldte med kjødeligjindede sikre, vantroe og samvittighedsløse Mennesker. Alt dette kommer blandt Andet ogsaa deraf, at de fleste Christne ere blevene Christi Kors's Fiender; de rose sig vistnok af Ham og kalde Ham sin Frelser og Saliggjører og ville vorde retfærdige og salige ved Hans Kors, Blod og Død; men de ville intet Samfund have med Hans Kors og Lidelse;

de ville ikke korsfæste Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne, ei heller i andre Maader taale Noget for Christi og Sandhedens Skyld; under et tornekronet, af Verden beispottet, foragtet og forkastet Hoved ville de bære lutter Rosenkrans, have lutter gode Dage, være høit anseede og ærede af Verden, og derfor tragte de efter at tækses Verden og saa meget som muligt at opføre sig saaledes, at deres Hovedformaal, den timelige Lykkelighed, intet Afbræk lider; med Sandheden, med Guds Værd, med Samvittigheden og Christendommen faar det da gaa, som det kan. For saadanne Mennesker lader nu den retfærdige og hellige Gud det efter retfærdig Dom lykkes, at de efter sit Ønske rigeligen erholde, hvad de saa ibrigt og udelukkende have søgt, og saaledes koldfindigt, lunkent, uden Aand og Kraft, uden Erfaring, uden Nidkjærhed, uden Eftertryk gjøre Herrens Gjerning. Ligesom det nu er et Bredestegn og en streng Dom af Gud, naar Han i alle Stænder lader Mennesker fremstaa i sin Kirke, som ikke ved allehaande Trængsler ere bragte til Taalmodighed, til Ydmyghed, til Frygt for Gud og til Erfarenhed, saaledes er det paa den anden Side et Kjærlighedstegn og en Naade af den Høieste, naar Han skænker os Folk, der ere oplyste og omvendte ved Hans Ord og Aand, — der ere prøvede ved aandelig og legemlig Trængsel og saaledes have en rig Kundskab og stor Erfaring, — „der ere fyldte med Retfærdigheds Frugter og vandre i Verden i Enfoldighed og Retfærdighed for Gud, ikke i kjødelig Visdom, men i Guds Naade, — der kunne vælge, hvad som bedst er, — der ikke skamme sig ved vor Herres (Jesu Christi, den Korsfæstede, Fattiges og Foragtede) Vidnesbyrd, men lide med Evangelium ved Guds Kraft, — der, om de end blive mishandlede og forhænnede alligevel ere frimodige i Gud, til

at tale Guds Evangelium, — der ikke tale, som de ville behage Mennesker, men Gud, der prøver Hjertene, — der ikke ere hengivne til Gjerrighed eller søge Være af Menneskene, — der have lært at nøies med det, de have, — der forstaa baade at være fornødrede og at have Overflod og ere vel erfarne baade i at mættes og at hungre, baade i at have Overflod og i at fattes" (Filipp. 1, 10. 11; 2, 4—6; 2 Kor. 1, 12; 2 Tim. 1, 8; 1 Thesj. 2, 2 flg.). Hvilken kostbar og ædel Guds Gave nu saadanne Mennesker ere, det kan sees af den hellige Apostel Paulus's Exempel, idet han vel fremfor alle de andre var overvældet af mange aandelige og legemlige Trængsler, men tillige var et udvalgt Redskab for den Herre Jesus, ved hvilket Han virkede overordentlig stort Gavn i sin Kirke.

§ 59. Alt dette taler (og skriver) jeg for at vejlede de gudelskende og ansejede Sjæle til hellig Egtetanke og kristelig Tilfredshed, saa at de ikke skulle forundre sig over at den algode og kjærlige Gud i Almindelighed gaar strængt tilværts med sit Folk fremfor med Andre og hjem søger det med Krig, Dødelæggelse, Dyrtd, Farsot og andre Plager, eller at Han besværer et og andet Hus eller en og anden Person i samme med Fattigdom, Sygdom, Skam og Skjændsel eller med store aandelige Anfegtelser, med Samvittighedsangest og Sjelenød, aldenstund Gud ikke kan forholde sig anderledes, saafremt Han endnu vil have og beholde Mennesker, der ei alene for sin egen Del tro Hans Ord af Hjertet, men ogsaa troligen stræbe at bringe Andre til at kjende, elske og frygte Ham. Naar en Alger er forstørstedelen forvildet og her og der begroet med Tornebuske og andet Krat, saa maa Landmanden frige dermed, rykke det op, lægge det i Hob og opbrænde det; naar en Vinstok har altfor meget

vildt Træ, og den podede Stamme har skudt mange egne Stud og Kviste (Esai. 27, 4,) saa maa Vingårdsmænd og Gartneren bruge Kniven godt; saaledes ogsaa: dersom den gode Gud i disse sidste, vanskelige Tider skal beholde Folk, som kunde være Ham nyttige i alle Stænder og tjene til Hans allerhelligste Navns Pris, saa man Han opdyngge de aandelige og legemlige Trængsler og oprykke og opbrænde Tornebuskene. Han maa skjære, brænde, ødelægge og dræbe, for at det ædle Sædekorn ikke skal kvæles, men opholdes og spire, og for at Han kan læge, bevare og levendegjøre. Han maa sætte Guld og Sølv i Allden, smelte, rense og derefter hamre, slaa og drive det og behandle det paa mangeslags Maader for at kunne danne Redskaber for sin Naade og Klar til sin Være. Og omendkjønt den Høieste ogsaa ofte med god Virkning benytter sig af dette bedrøvelige og møjommelige Livs øvrige Trængsler og Gjenvordigheder til saadan Beredelse, saa ere dog de aandelige Anfegtelser fremfor alt Andet tjenlige dertil, hvorfor ogsaa Erfaringen lærer os, at Han i alle Stænder lader de ædleste og dyrebareste Sjæle, som han isærdeles vil betjene sig af i sit Naadesrige, gaa igjennem denne Ild, underviser dem i denne Skole og danner dem i dette Værksted. De fornemste Theologer, som have skrevet med rig Aand og stort Eftertryk, ere udgaaede af denne Skole; de bedste Prædikanter, de aarvaagreste, de nidkjæreste Lærere, de kraftigste Trostere ere tilberedte i dette Værksted. Jeg har kjendt Mænd, som fra Høiskolerne have gaaet over til det hellige Prædike-Embedet og som vilken have tilstaaet, at de ikke havde vist, hvad denne høie og guddommelige Tjeneste havde at betyde, og hvad der vilde blive krævet af en retsindig og tro Husholder over Guds Hemmeligheder, men tiltroadt den med stor Selvtillid;

men siden havde de ved Guds synderlige Naade, som de inderligen takkede Ham for, lært af sin egen og andre gudsfrygtige Sjæles legemlige og aandelige Anfegtelse, hvad de forhen havde ringeagtet, men som de nu agtede høiere end Alverdens Visdom og Værdom, nemlig ret at kjende sig selv med Selvfordredelse og Ydmyghed, Gud med Ærefrygt i Troen og Næsten med Hviagtelse i Kjærligheden.

§ 60. Jeg tror ogsaa fuldt og fast, at i Prædikener og Skrifter saavel som i Samtale og Omgang med Lærerne i Kirker og Skoler ville de, som ere kyndige i Retfærdighedens Lære og som ved Erfaring have øvet Sands (Ebr. 15, 13. 14), snart kjende og skjælne, hvad der flyder af et rensset, prøvet og ved Anfegtelse ydmyget fra hvad der kommer af et urent, uerfarent og i sig selv indtaget Hjerte. O, hvor enfoldigt, ret og slet, kjærligt og aandrigt, fastigt, velimagende og eftertryffeligt er ikke hint fremfor dette! Jeg vil heller høre en Prædiken og have et Skrift paa et Bar Ark af en ved Kors og Anfegtelse prøvet Lærer end ti til tyve Prædikener og en hel tyk Bog af en anden, hvor stor og høiberømt han end er for Verden, naar han ikke er undervist i denne Skole. Gud staar de Hoffærdige (det er: de ubøiede Hjerter) imod; men de Ydmyge (som de Anfegtede og af Dævelen og Verden tilgavns Blagede pleie at være) giver Han Naade" (1 Pet. 5, 5). Ingen, siger Luther etsteds, kan rigtigt og egentligen tale eller skrive om Guds Naade, medmindre han er vel øvet og forsøgt i aandelige Anfegtelse, — og paa et andet Sted: Skulde jeg endnu leve en Stund, saa vilde jeg skrive en Bog om Anfegtelse, uden hvilke intet Menneske kan kjende den hellige Skrift, ligesaalidt som Guds frygt og Kjærlighed; ja, han kan ei engang vide, hvad Aand er, saaledes som vor Griffel (Johan

Agrikola,) der roser sig selv og indbilder sig Meget, uagtet han aldrig har haft nogen Anfegtelse og Intet har forsøgt og erfaret. Og atter paa et andet Sted skriver han om sig selv: Der som vi ikke bleve øvede ved Tyrannernes og Rjætternes Magt og List og i vore Hjerter ved Forfærdelser og Satans gloende Pile, saa vilde den hellige Paulus være ligesaa utydelig og ubekjendt for os (efter Aandens Sands og sin rette Forstand,) som han i fordums Tider var det for hele Verden og endnu er det for vore Modstandere, Papisterne og andre Sværmeraander, hvorfor Profetiens Gave og vor Flid tilligemed de indvortes og udvortes Anfegtelse aabne os Paulus's og den hele Skrifts Forstand og Mening.

§ 61. Saaledes forholder det sig ogsaa i de andre Stænder. Jeg kan ikke minde at have kjendt, læst eller hørt tale om nogen sand Christen, som Gud havde lært at kjende den lønlige Visdom (Ps. 51, 8) og hos hvem der var nogen ualmindelig og mønsterværdig Guds frygt at opdage, uden at han var beredt til Guds og Næstens Tjeneste ved udvortes og indvortes Trængsler's Ild. Der findes undertiden i den verdslige Stand enkelte høie, fyrstelige, grevelige, adelige Personer af begge Køn, ja vel endog somme gudsfrygtige Hoffolk, Retslærde, Læger og Embedsmænd osv., der skinne som Lys i Verden, holde fast ved Livets Ord og vise sig som Guds Børn og Tjenere, ustraffelige midt iblandt den vanartige og forvandrede Slægt; men undersøger man, hvorledes de ere komne i en saadan velsignet og salig Tilstand, saa vil det findes, at ligesom hin Kongens Mand blev dreven til Christum ved sin Søns Sygdom, saaledes ere de komne deri og blevne drevne til Ham ved udvortes og indvortes Trængsler, ved Samvittighedsangest, ved en haard Sygdom, ledjaget af Sjeleval, ved en stor Le-

gemt eller Sjels Fare, hvoraf den langmodige og naadige Gud underligen har udfriet dem, ved store Belfærdsforlis, ved Afstættelse fra sine Embeder, ved Tabet af sine Herrers Naade, ved Bagvaskelse, falsk Anklage, fiendtlig Forfølgelse osv. Det skulde ikke fattes mig paa Exempler til at oplyse og stadfæste dette; men det vilde foraarsage nogen Vidtløslighed, og om Herren vil, og vi leve, skal jeg vælge en anden Leilighed til at fremstille dem. I Husholdningen kan man iagttage det Samme. Hvor mangan Jomfru indtræder ikke i den hellige Egtestand, efter alt Udseende fængslet og bunden paa sin Sjæl med ligesaa mange Helvedsnarer som paa sit Legeme med Baand, Sløiser, Rniplinger, Kjæder, falske Fletter og Deslige (hvilket maaske vil synes dem at være en haard Tale, men som dog ikke savner tilstrækkelig Grund og er overensstemmende med deres Hoffærdighed, Gudsforagt, Letsindighed, Verdens- og Egenkærlighed, Efterladenhed i guddommelige og aandelige Ting osv.); efter nogle faa Aars Forløb maa man imidlertid ofte med Glæde forundre sig over, at der er foregaaet en saa velsignet Forandring med hende, — at det frække, stolte og flygtige Hjerte er sønderknust og ydmyget og tvunget til at holde sig ved den Herres Jesu Fødder, — at det føler Afsky for Verdens Narreværk og finder sin højeste og eneste Glæde i Christo, den Korsfæstede. Undersøger man, ved hvilken Foranledning en saadan ønskelig Omkæftelse er bevirket, saa er det for detmeste Trængsel, Kors og Anfægtelse. Man fortæller om en Kjøbmand, at han ei alene selv havde været meget vindsyg og svigefuld i sin Handel, men at han ogsaa havde oplært sine Sønner til det Samme. Da han nu faldt i en farlig Sygdom og tillige som en Følge af sin vaagne Samvittighed kom i Sjælenød og betoges af haarde Anfægtel-

ser, men blev opholdt og reddet ved flittige offentlige Bønner, befalede han sine Sønner at afstætte alt Bedrageri i Kramboden og Handelen og vilde aldeles ikke mere vide deraf; da disse forundrede sig herover og mente, at paa den Naade vilde Fortjenesten blive liden, lod han hente et brændende Lys og bød den Ene efter den Anden at komme hen til ham og holde en Finger en Tidlang i Luen; da de imidlertid vægrede sig herfor og skyldte paa at det vilde volde altfor store Smærter, sagde han: Saa tænker paa Helvedslu, som vil brænde, men dog ikke opbrænde Legeme og Sjæl i al Evighed, hvorpaa jeg har haft en Prøve i min Sygdom og Sjæleangest.

§ 62. Man skal finde faa Menne-
sker, som ere mere bekymrede for sine Børns aandelige og evige end for deres timelige Lykzalighed og bede heftigt, ivrig og med Taarer derfor; men de Anfægtede, som have forsøgt Sjæleangest og haft en Forsmag paa Helvede og den Pine, som de af Gud forstodte evindeligen skulle lide, de pleie at sige og jufte: Ak, min Gud! min Jesus! jeg beder Dig om Intet og attraar Intet for mine Børn uden hvad Du efter din naadige Villie vil give dem, og kun dette Ene: lad dem ikke blive fortabte! lad dem blive salige! Herhen hører Hofprædikanter, Magister Abraham Ulriks herlige Beretning om Fru Agnes Barby, født Grevinde Mansfeld. En mere anfægtet og bedrøvet Kvinde siger han, at han aldrig i sit Liv har seet, men fortæller blandt Andet tillige, at hun daglig bad heftigt og inderligt til Gud om at Han ikke vilde lade Noget, som var født af hendes Liv (hun havde tyve Børn), blive fordømt, men føre dem allesammen til det evige Liv. Han tilføiede endvidere, at han holder for og ingenlunde tvivler om, at hvad Godt der hidtil har vederfarets Grevsfabet Barby og hendes Børn, det har den salige Fru Moder, gaaende

frem og tilbage i Skrivestuen paa Barby og knæleude i Hvælvingen sammesteds, ved sine daglige og inderlige Bønner afbunget og affjæmpet den almægtige Gud. Hvor mange Haandværksmestere og Svende finder man vel, som gjøre sig nogen Samvittighed af at arbejde om Formiddagen paa Herrens Dag og om Eftermiddagen at gaa paa en Klippe, blive siddende der til langt paa Nat og tage en dygtig Rus tilligemed en Byrde af mangfoldige Synder med sig hjem? Jeg ved imidlertid, at Enkelte ved aandelige Anfegtelser ere blevne bragte dertil, at de om Søndagen aldeles ikke have villet foretage sig noget Andet end hellige Øvelser og, naar man har prøvet paa at nøde og tvinge dem, heller have villet lide Mangt og Meget og forlade sit Værksted end handle mod Guds Bud og sin Samvittighed. En vis Haandværkssvend sagde, da hans Kammerater spottede over ham, vilde nøde ham til at drikke og ved hans Bægring herfor udlo ham: Betænker dog, kjære Brødre, hvad I saa ofte have sunget i Kirken, men maaske aldrig lagt paa Hjerte: Ei Ondt med Ondt betal igjen; Fra Herrens Bei dig aldrig vend; Lad Verden dig kun haane; Al Hævn og Vre kun giv Gud; Frygt du kun Ham og hold Hans Bud; Han Verden ei skal skaane. Jeg vilde maaske ogsaa gjerne være lystig som I og have gjort Eder Selfab; men jeg har engang tømt en best og bitter Staal, og den har berøvet mig Lysten til al overdaadig Drik.

§ 63. Hvor Mange skulde man vel kunne finde blandt Nutidens Christne, som lægge Vind paa at bevare sit Hjerte rent selv fra vanhellige og forføngelige Tanter og som føle en Rædsel og Gysen, naar disse ved en eller anden Foranledning opstaa hos dem? Man har imidlertid Exempler paa at de, som ere prøvede i den Ildprøve, hvorom vi tale,

dagligen saa meget som muligt bestræbe sig for at bevare sit Hjertes Kammer ubesmattet for sin Sjelebrudgom og ikke ville taale nogen anden Lugt derinde end den, som opstiger fra Helligdommens Røgelse. Man skal finde saa Christne, som bære sit Kors ei alene med Taalmodighed, men ogsaa med Glæde, — der finde sin sødeste Lyft i Guds bestefte Villie, — der sætte alt større og større Pris paa det, som Verden og Fornuften hade, — der hellere og hellere Dag for Dag ville blive fattige, syge, foragtede, Daarer og Syndere og som agte Døden for bedre end Livet, Daarlighed for kosteligere end Visdom, Skjændsel for ædlere end Vre, Fattigdom for saligere end Rigdom, Synd (som med et bodsferdigt Hjerte er erkjendt) for herligere end (indbildt, fariseisk) Gudfrygtighed, osv. Derimod lærer Erfaringen, at de Anfegtede viligen og gladeligen bære alt Kors (som Paulus, der roser sig af Trængslerne, — der har en overvættes stor Glæde i dem og lader sig nøie med Guds Naade,) saa at de sige med Jeremias: „Vær mig ikke til Forstrækkelse! Du er min Tilflugt paa en ond Dag“ (Jer. 17, 17;) lad Fienderne spotte, forhaane, forbande, bedrøve og krænke mig saa meget, som de ville, og gjøre Alt, hvad Du tilsteder dem, og hvad de ikke kunne lade være; vær og bliv Du kun min naadige Gud, og lad mig altid finde Trøst, Hjælp og Forsikring om din Kjærlighed hos Dig. Deres Tro lærer dem at tro utrolige Ting, deres Kjærlighed at elske sine Fiender, deres Haab at haabe, hvor der Intet er at haabe; de kunne kjende og beholde Rigdom under Fattigdom, Vre under Vanære, Lys under Mørket, Honning i Galden, Glæde i Sorgen, Livet i Døden, — hvorom Luther taler saare mærkeligt ifølge sin mageløse Erfaring: De gudfrygtige og Troende vide, hvad den ganske Verden

er uvidende om, nemlig at Synden, Døden, al Elendighed og alt legemligt og aandeligt Ondt tjener de Udvalgte til gode, — at Gud er nærmest da, naar Han synes at være længst borte, — at Han just er rigtigt barmhjertig og en Frelser da, naar Han synes mest at vrede, at straffe og ødelægge, — at de besidde en evig Retfærdighed da, naar de mest føle Syndens og Dødens Rædsler, og at de ere Herrer over alle Ting, naar de ere de fattigste Betlere, efter Apostelens Ord: „Som de, der Intet have, og dog besidde Alt, hvilket Skriften kalder at have Trøst i Haab (2 Kor. 6, 10); men denne Kunst læres ikke uden mange og store Anfegtelser.“ Man vil heller ingen Christne finde, som med større Sagtmodighed og Taalmodighed kunne fordrage, hvad Uret og andet Ondt der viderfares dem, end de, hvis Hjerter og Sind ere smeltede i Anfegtelsernes Ild, saa at de lade sig støbe i allehaande Former. Just dette frembringer ogsaa frimodige, faste, standhaftige Mennesker, som holde ud under Forfølgelser, ligesom de velbrændte Teglstene staa sig længe i Regn og Uveir, og ligesom en brændt Pæl holder langt bedre og længere ud i Jorden, førend den raadner, end en ubrændt. Erfaringen lærer, at selv det blødeste Træ, der ellers let raadner, saasom Gran og Dretræ, ei alene ikke raadner i Vandet, men endog tilsidst bliver aldeles haardt og stenfast, hvorfor det ogsaa paa sum-pige og vaadlændte Steder lægges til Grundvold for store Bygninger. Dette er et træffende Billede paa de ved Trængsler og Anfegtelser prøvede Sjæle, hvilke ved Guds Kraft styrkes under sine Lidelser og ved Hans Naade befæstes, dannes og beredes saaledes, at de i alle Ting mer end seire, og saa at de midt i Ilden ikke brændes og midt i Vandene ikke overskylles eller omkomme (Esai. 43, 2.)

§ 64. Det faar imidlertid ogsaa være nok om den tredje Aarsag til de aandelige Anfegtelser. Jeg gaar nu over til den fjerde og sidste, som jeg dog kun korteligen vil fremstille og undersøge, saasom der allerede i forrige Prædiken*) er anført Meget derom. Vi have allerede ovenfor (§ 9) sagt, at ved Forklaringen af de Ord, hvormed den helige Apostel skildrer sin haarde Anfegtelse og som hidtil have givet os Anledning til at betragte de Grunde, Gud har til at hjemføge sine Egne med saadan Sjelenød, maa der ogsaa tages Hensyn til andre Mennesker, som vare omkring Apostelen, kjendte hans Tilstand og nøie havde iagttaget hans Omgængelse eller som ved hans Tjeneste vare blevne bragte til Troen eller styrkede og opretholdt deri. De Første vare dels hans Benner, der opvartede og pleiede ham og gif ham tilhaande, saa og stundom bleve brugte og udsendt af ham til Christi Riges Udbredelse og Menighedens Tjeneste. Saadanne vare Timotheus, Titus, Sosthenes og Lukas; om Titus siger han selv, at han havde sendt ham tilligemed en anden Broder til Korinthierne, udentviol i sit eget Sted, for at undersøge denne Menigheds Tilstand, styrke den i Troen og Christendommem, formane og vække den (2 Kor. 11, 18); til Timotheus skriver han: „Du har efterfulgt mig i Værdom, Vandel, Forsæt, Tro, Langmodighed, Kjærlighed, Taalmodighed, i Forfølgelser, i Lidelser, — og Herren friede mig af dem alle“ (2 Tim. 3, 10. 11); han siger ogsaa, at han havde sendt ham til Korinthierne og andre Menigheder, „for at paaminde dem om hans Veie i Kristus og formane dem til at vorde hans Efterfølgere“ (1 Kor. 4, 16. 17), — dels hans Fiender, nemlig de falske Apostle, om hvilke han siger: De ere

*) § 64 flg.

svigefulde Arbeidere, som paatage sig Skikkelse af Christi Apostle, ligesom Satan selv paatager sig Skikkelse af en Lysets Engel, og ville have Anledning, saa at de i det, hvoraf de rose sig, skulle findes os lige, og de rose sig efter Kjæget, det er: med kjædeligt Sind og Hensyn, af udbortes og forgjængelige Ting, som i Guds Dine og i Grunden Intet ere værd (2 Kor. 11, 12—14. 18). Heraf sees, at de falske Apostle, som havde indkjæbet sig blandt Korinthierne og søgte at gjøre sig yndede for desto heldigere at udbrede sine Bilsfarelser, blandt Andet roste sig af at de ikke vare ringere end Paulus (2 Kor. 11, 6), — at ogsaa de havde Christi og Guds Aand, ja at de i enkelte Henseender stode over ham; thi hans Legemes Nærværelse var skrøbelig, det er: han var ubetydelig at se til og en elendig Pusling og hans Tale kraestesløs, ja dum, medens de derimod vare anseelige, begavede, veltalende Mænd, osv. (2 Kor. 10, 10).

§ 65. Dette var da en Flig af det Faarestind, som disse rivende Ulve og forføreriske Lærere bedækkede sig med. For nu at gjøre deres kjædelige og forsængelige Ros til Intet og vise, at de ikke paa langt nær kunde sammenlignes med ham, roser Apostelen sig ei alene af Alt, hvad han havde arbeidet i Kristus, af alle de Møjsommeligheder, Farer og Trængsler, han derunder havde lidt, samt ei alene af sine høie og himmelske Aabenbaringer, men ogsaa af de store og haarde Ansegtelser, han efter sin Herres Jesu Raad og naadige Villie maatte udholde af Djævelen (2 Kor. 11, 23 flg; 12, 1 flg.), og vil nu sige saa meget som: Jeg kunde endda taale, at disse hoffærdige Mænd roste sig, naar de ikke tillige troede at skulle ved sin egen Anseelse give sin falske Lære Anseelse. Jeg kunde taale, at de oversaa og foragtede mig (saasom jeg selv villigen tilstaar, at jeg er den ringeste af Apost-

lene, som ikke er værd at kaldes en Apostel, fordi jeg har forfulgt Guds Menighed" — 1 Kor. 15, 9), dersom de ikke søgte i min Person at undertrykke den evangeliske Sandhed og gjøre den foragtelig; derfor maa jeg gjøre deres kjædelige Ros imod mig tilskamme og bevise, at de aldeles ikke kunne sammenlignes med mig; thi hvad have de hidtil arbeidet i og for Kristus? hvo ere de Menigheder, de have stiftet? vel snige de sig efter os og trænge sig ind i de Menigheder, som vi ved Guds Naade have samlet, og rose sig af fremmede Arbeider (1 Kor. 10, 15); de spille tapre Prædikanter blandt dem, som allerede ved vor Tjeneste ere blevne Christne; men hvor der endnu udfordres megen Møie og stort Arbeide, — hvor man endnu kjender lidet eller intet til Kristus, — hvor der endnu er megen Fare, Forsøgelse, Stjændsel, Nød og Død at befrygte, der ville disse Christi Korsets Fiender (Filipp. 3, 18) ikke til. Efterdi det derhos er noget Stort hos en Apostel, naar den Herre Jesus værdiger ham et indvortes, nært Samfund og særegne Aabenbarelser, for at han med des større Sikkerhed og Eftertryk skal kunne vidne om Hans Riges Hemmeligheder, om Himmels og Helvede, saa gad jeg nok vide, hvilke Erfaringer, Aabenbaringer og Ansegtelser disse Mennesker have haft, som rose sig imod mig. Jeg derimod ved dog saa nogenlunde at tale derom og kan med stor Sikkerhed undervise Christi Menighed om Christendommen, om Himmels og Helvede, saasom min Jesus efter sit hellige Raad har ladet mig smage begge Dele, osv. Tilslidst maa man i denne Sag se hen til Apostelens Tilhørere og samtlige de Menigheder, han havde stiftet for sin Jesus, men i Særdeleshed den i Korinth, til hvilken han dennegang skrev. I dem var der nu Flere, som vel vare kaldte til Christendommen, men dog ikke efter hans Regel vandrede

helligt og tilbørligt i Jesu Efterfølgelse, saa at Apostelen maatte bebreide dem, at de vare kjødelige og omgikkes efter menneskelig Vis; thi de havde ladet Mid og Riv og Tvedragt opkomme iblandt dem og undsaa sig ikke ved at klage og gaa irette for hedenste Domstole; de roste sig af kjødelig Visdom og glemte hartad derover Jesum Christum, den Korsfæstede, i hvem og ved hvem Guds lønlige og skjulte Visdom bestaar; de tragtede efter aandelige Gaver dog ikke efter dem, som kunde tjene dem selv og Andre til størst Opbyggelse og Forbedring, men efter saadanne, som kunde forskaffe dem den største Berømmelse og Anseelse blandt Menneſkene; de omgikkes temmelig letſindigt med Herrens hellige Nadverb og vanhelligede den ved at foragte og tilſidesætte de Fattige saavelſom ved overflødig Vden og Drikken i fine Kjærlighedsmaaltider, som dengang holdtes i Lighed med Herrens Kjærlighedsmaaltid; de lode sig af de falske Apostles pragtfulde Udvortes og velklingende Taler forlede til allehaande farlige Wildfarelser og begyndte endog at drage de Dødes Opſtandelse i Tvivl, osv. Foruden diſſe fandtes der ganſke viſt mange gudfrygtige Sjele, som vel mente det oprigtigt med Christendommen, men dog ikke ganſke kunde finde sig i Herrens forunderlige Maader og Veie, osv.

§ 66. Alle diſſe maatte nu Apostelens Anſegtelſer og ſtore Lidelſer ved den Høieſtes Forſyn tjene tilgode. For de Forſte, ſaaſom Timotheus, Titus og andre unge Lærere og Tjenere i Kirken, var det af ſtor Vigtighed, at de havde en ſaadan Lærer og Forgjænger, ſom formedelſt Guds Aand talte og lærte af egen Erfaring, ſaa at de ikke blot havde hans Anſegtelſer, men ogſaa hans Tro, hans Kjærlighed, hans Taalmodighed, hans Bønner og hans ſrimodige Standhaftighed til et Forbillede og hans Op-

retholdelſe i ſaa mangfoldige aandelige og legemlige Trængſler ved Jesu Christi Kraft til en Forſikring om at Herren til Trods for Djævelen og Verden kan beſkjærme, ſtyrke, bevare og opretholde dem, ſom lide for og efter Hans Villie. De falske Apostle ſkulde den hellige Paulus tjene til Beſkjæmmelſe og Advarſel, ſaa at de kunde gaa i ſig ſelv, omvende ſig, afſtaa fra ſit Hovmod og blive fra Apostelens Bagvaſtere og Forfølgere hans Diſciple og Efterfølgere og af ham, ſom en høiophlyſt og høierfaren Christi Tjener, lære den ægte, himmeſke Viſdom og Sandheden i Christo. Hos de Sikre og Kjødeligſindede i Menigheden ſkulde den anſegtede Apostel fremtalde en velſignelſesrig Forfærdelſe og Eſtertante og lære dem, at Christendommen ikke beſtod i Ord, men i Kraft, og at Guds ædleſte og beſte Redſkaber ikke vare de Hoffærdige, Opblæſte og Uerfarne, de Mætte, de Viſe, de Pragtfulde og Pralende, men de Ydmyge, de Hungrige, de Enſoldige, de Glendige, de Fattige og Trøſtesløſe, — at de ikke havde Aarſag til at være ſikre, at opſhoie ſig over Andre og omgaaes vanhelliget med hellige Ting, men tvertimod til at forarbeide ſin Frelſe med Frygt og Bøvelſe og betjene ſig af Naademidlerne med en fornødret, jønderknuſt og bedrøvet Aand. De Skøbelige, de Bedrøvede, de Modløſe og Glendige tjente Apostelen med ſine Lidelſer til en herlig og kraftig Trøſt ſaavelſom til et Forbillede paa Taalmodighed, Haab og Standhaftighed; thi de ſaa af hans Exempel, at Gud af faderlig Godhed pleier at paalægge ſelv ſine kjæreſte Børn og troeſte Tjenere ſtore Kors, men tillige, at Han ikke forlader dem ſelv i de haardeſte Anſegtelſer og ſtørſte Trængſler, men underſtøtter deres Skøbelighed med ſin Kraft, ikke lader dem fattes Trøſt og fører dem, om end underligt, ſaa dog ſaligt.

§ 67. Og heraf kunne vi nu atter

let skjønne, hvorfor den misfundelige og kjærlige Gud endnu den Dag idag beskikker og tilsteder, at ofte Hans troeste og ivrigste Tjenere og Hans kjæreste og gudfrygtigste Børn blive plagede heftigt af Satan med store aandelige Anfegtelser, nemlig for at fremstille dem for andre, uerfarne, vildfarende og strøbelige Christne til Forbillede, til Trøst, til Forbedring, til Advarsel. Han sætter dem frem som Lys, der vel maa udholde Luen og lidt efter lidt fortæres af den, især, naar den bliver forstærket og bevæget af Binden, men som dog oplyse hele Huset med sin Glands og sit Skin og fordrive Mørket, saa at man meget godt kan anvende en vis Fyrstes Sindbillede paa dem, idet han lod slaa en Mynt, hvorpaa var afpræget et Lys i en Lysestage med den Omkrift: *Alis inserviendo consumor*, det er: *I det jeg tjener Andre, fortæres jeg selv*. De ere de brændende og skinnende Lys, der vise de unge Mennesker og begyndende Christne Veien til Gudfrygtighed og undervise dem saa kraftigt og eftertrykkelig i Christendommen som ingen hvoivis Lærer, der ikke har været i denne Skole, nogensinde formaar; de prædike ofte med taus Mund, stundom ogsaa med saa Ord saa bevægeligt og hjerteligt, at de røre Hjerterne heftigt, fremfalde Taarer i Tilhørernes Dine og drage deres Sjæle fra Verden til Gud. De bidrage ogsaa til at mangt et hovmodigt og i sig selv og sin Lærdom, Duelighed og andre Gaver forelsket Menneske bliver bragt paa bedre Tanker og gjerne erkjender, at al hans Lærdom, Beltalenhed og Dygtighed ikke kan sættes i Ligning med deres Sukken og Skrøbelighed. Da Nikodemus, en Overste blandt Jøderne, en høioplyst Lærer i Israel, en stor Helgen blandt sine Fariisæere, kom til den Herre Jesum, og denne sagde: „Vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet“ (Joh. 3, 1 flg.), da

blev han først var, at han var aldeles ulærd, ensfoldig og dum, et rigtigt Barn og dertilmed en stor Synder, samt at han endnu ikke var kommen i den rette Skole, hvor man lærer den levende Kundskab, den himmelske Visdom, Guds Riges Hemmeligheder og Veien til Saligheden. Joh. Gerson skriver om Arsenius, en anseet og lærd Mand paa sin Tid og som beklædte et fornemt Raadsembede ved den romerske Keisers Hof og var saare navnkundig for sin store Dygtighed, at han engang begav sig ud i Ørkenen til en vel ikke lærd, men gudfrygtig og erfaren Eneboer og tog ham paa Raad i aandelige og guddommelige Ting; da nu hans Folk forundrede sig over at han, en saa høilærd Herre, samtalte saa længe med en ulærd og ensfoldig Munk, sagde han til dem: Jeg siger Eder isandhed, at jeg med al min Videnskab og Lærdom endnu ikke har naaet frem til denne Mands Alfabet (den guddommelige Visdoms første Bogstaver, dens Begyndelsesgrunde).

§ 68. Jeg kjender et Exempel, nemlig en ung Præst, der var meget lærd og skarpsindig og som kom til en anden Præst, for at søge hans Venkab. Den Sidste, der allerede havde været mange Aar i denne hellige Tjeneste samt var vel øvet ved mange Anfegtelser, Kors og Trængsler og besad en god Del Erfaring, modtog sin Gæst forekommende og venligt og beholdt ham til Maaltid hos sig; da han under dette paa Foranledning af hin, hos hvem den Hellig Mand havde opvakt en brændende Længsel efter et levende Kjendskab til Gud og en hellig Attraa efter at tjene Ham og Hans Menighed med Trost og Nytte, indlod sig i allehaande gudelige og opbyggelige Samtaler, glemte den Anden næsten baade at æde og drikke, lyttede stedse med taarefyldte Dine til ham og lagde sin store Glæde og Tilfredsstillelse for Dagen. En bekjendt

Værer i vor Kirke fortæller, at man engang i et Selskab af fornemme Folt kom til at tale om tvende Præster, som begge stode i Anseelse for sine Gaver, sin Aand og gudelige Nidkjærhed saavel som for sin gode og ustraffelige Omgjængelse, og at der blev opkastet Spørgsmaal om hvilken af disse der havde Fortrinnet for den Anden. Da nu Nogle tillagde denne, Andre hin det, kom der en Mand til, som var den Enfoldigste og Ringeste blandt dem Alle og som var bleven indkaldt i Anledning af nogle Vrender, man vilde give ham at forrette; ham spurgte de Andre, hvilken af de to Præster han foretrak for den anden. Han svarede med tilbørlig Beskedenhed: Den Vldste havde med Føie Fortrinnet formedelft den Erfaring, han havde erhvervet sig ved mange aandelige og legemlige Trængsler og som den Anden endnu manglede. Over dette Svar forundrede alle de Andre sig og gave ham Ret, ligesom han da vistnok ogsaa traf det meget godt; thi den samme Forskjel, som der er mellem et gammelt og et ungt Træ, der begge ere frugtbare og glæde sin Gartner, er der ogsaa mellem gamle, øvede og erfarne Christne og Andre, der vel ogsaa have faaet Aandens Førstegrøde af Gud, men dog endnu ikke ere øvede ved Djaevelens og Verdens Anfegtelse og Mærgaaenhed. Saa vidner ogsaa Erfaringen om at et kjødeligfindet Menneſke stundom ved en erfaren og i Trængsler prøvet Christens Exempel og Tiltale er bleven forvandlet ved sit Sind's Fornyeelse.

§ 69. Der var en Præst paa Landet, som besad gode Evner og anvendte megen Flid paa sine Embedsforretninger og som ved Hjælp af sit gode og skarpsindige Hoved gjorde mange Kunster i sine Prædikener og udpyntede dem med alſkens Paafund, Sindbilleder og Vignelser, ei alene hentede fra Skriften, men ogsaa fra hedenske og andre For-

fattere, med morsomme Fortællinger og Dæslige og i denne Henseende var saa tilfreds med sig selv, at Alt, hvad der ikke var formet paa samme Maade, forekom ham dumt, ensfoldigt og foragteligt. Da han nu hørte meget tale om en nykaldet aandrig Værer i en Naboby og om hans opbyggelige og gennemtrængende Prædikener, begav han sig derhen, gik i Kirken og hørte en Prædiken af ham, men som han i sit Hjerte foragtede. Da han ikkedestomindre gjerne ønskede at lære denne Mand at kjende eller maaſte gjerne ønskede at lære ham sine Gaver og sin Dygtighed at kjende, gik han hen til ham. Efter at han nu med mange søgte og sirlige Ord havde undskyldt sit Komme og meddelt ham Hensigten dermed, mærkede den i Skrifterne forfarne og i mange Trængsler prøvede Værer snart, hvad der manglede i dette ædle Hjerte, og begyndte at tale om Forskjellen mellem Naturen og Naaden, mellem Verdens Aand og Guds Aand, mellem den menneskelige og den guddommelige Visdom og Beltalenhed, mellem Bugtjenernes og Hyklernes søde Ord og smigrende Tale og Christi Tjeneres og Efterfølgeres vældige Prædikener (1 Kor. 2, 12. 13; Rom. 16, 18; Matth. 7, 29) og spurgte derhos sin nye Kjending og Ven, hvad han havde for en Menighed, og paa hvilken Maade han havde undervist den. Meget bevæget og skamfuld over den foregaaende Samtale, hvori han havde hørt Ting af den Anden, som hidtil havde været ham aldeles fremmede og som han aldrig havde tænkt paa, fortalte han ham nu sin brugelige Læremaade, og da hin derefter meget bevægeligt og alvorligt søgte at overtøye ham om at hans Prædikener hidtil efter al Sandsynlighed vare udflydte af Verdensaanden, og at alle hans kløgtige og kunstige Beſtræbelser blandt en saa ensfoldig Menighed havde været et forgjæves og spildt Arbejde, og derhos hjerteligen formanede

og underviste ham om paa hvilken anden Maade han for Fremtiden maatte bære sig ad, om ellers hans egen og hans Tilhøreres Salighed var ham kjær, osv., blev han herved saaledes bevæget og overbevist, at han inderligt takkede Gud og sin nye Ven, lod sin hidtil brugte Lærevis fare, begyndte at læse flittigere i Skriften og at finde Behag i Christi og Hans Aposteles Enfoldighed og blev siden en isandhed opbyggelig og af sin Menighed (som denne velsignede Forandring kom rigeligen tilgode) høiælsket Præst, ihvorvel han efter Guds uransagelige Raad ikke levede længe derefter. Jeg kjender ogsaa selv et lignende Exempel; en Adelsmand laa i Krigens Tid i Garnison i en vis By og brugte sin Tid, sine Evner og sine Penge paa en letfindig Maade, saa at Alle vidste at tale om hans vilde og udfvævende Levnet; nu søiede det sig saaledes, at han af sin Foresatte blev sendt etsteds hen og underveis tog ind hos en Landadelsmand, hvis Kone var noget beslægtet med ham, og der fik se en meget gudsfrygtig og ved aandelige og legemlige Trængsler veløvet adelig Jomfru, som vel var skøn af Ansigt, men endnu skjønnere af Hjertet; han blev forelsket i hende og bragte det efter sammeligt Frieri og nogen Tids Forløb dertil, at hun blev ægteviet til ham; da nu denne gudselvende Sjæl dagligen bad meget flittigt og andægtigt, især om Morgenens, saa og lystte for sin Mand og det hele Hus med sin hellige og dydige Wandel og ikke ophørte at aabne sin Mund med Visdom og Misfandheds Lov (Ordspr. 31, 26) samt hjertelig og kjærlig Tiltale, saa blev han ved Guds Raade saaledes vunden og forandret, at Enhver som tilforn havde forarget sig over hans ryggeløse Levnet, siden glædede sig over hans ædruelige, kyste og stille Wandel. Om den Trøst, de Skrøbelige, de Fatige i Manden og de, som ellers ere

bedrøvede af Hjertet og befinde sig i allehaande Nød og Trængsel, øse af Omgangen med de Anfegtede, af deres Tiltale og Betragtningen af deres Exempel, vil jeg Intet tilføie, da Sagen er klar, og alle Steders Erfaring vidner derom.

§ 70. Jeg vil derimod gaa over til den Brug, vi skulle gjøre af hvad der hidtil er foredraget om Marsagerne til de aandelige, store Anfegtelser, men derunder beslitte mig paa al mulig Korthed, efterdi jeg ser, at denne Betragtning allerede over Forventning er vorret under mine Hænder. Lader os da af hvad vi have sagt om Marsagerne til, at den naadige og kjærlige Gud tilsender sine kjæreste og gudsfrygtigste Børn aandelige store Anfegtelser, lære for det Første at lade Guds underlige Styrelse og de besynderlige Veie, hvorpaa Han ofte fører os og Andre, behage os vel, ikke at mestre Ham i Hans Domme og Tilfiskelser, betragte dem med stille Taalmodighed og dyb Ydmyghed og af Hans evige Misfandhed, Raade, Kjærlighed og Trofasthed forvente et ønskeligt Udfald. Denne Lære fortjener, at vi vel overveie den, saasom det er en stor, grov og almindelig, men dog hos de Fleste uerkjendt Synd, at de usle Mennesker finde Mishag i Guds hellige Raad og Villie; saa gjør Han det ikke tillags for dem her, saa ikke der; saa er det for hedt, saa for koldt; saa er det for billige, saa for dyre Lider; saa har den Ene for meget Held, den Anden for meget Uheld; saa lever den Ene for længe, den Anden for kort, osv. Man skal sjelden finde saadanne Gud overladte, stille Hjertes, der betragte Guds Styrelse med kristelig Ro og Tilfredshed og med Velbehag undertaste sig og hengive sig i Hans faderlige Forsyn. De Uigjensjødte og Ugudelige bande, knurre, blive brede og forbitrede og ere nær ved at gaa af sit Skind, naar det ikke

gaar, som de ville; tildels hengive de sig til Bantro og vilde gjerne aldeles negte, at der er en Gud til, som regjer alle Ting viseligen og kraftigt. Ogsaa hos de gudfrygtige Sjæle findes ofte i dette Tilfælde store Skrøbeligheder, og det koster dem Meget at skulle uden Modsigelse, Modstand og Utaalmodighed følge den Høieste paa alle Hans forunderlige Veie. Sjærdeleshed kunne de ikke godt finde sig i at Gud, som det synes, gaar saa ubenligt og strengt tilværks med de bedste og gudfrygtigste Menneſter, der af al Magt lægge Vind paa at tjene Ham, og enten lader dem komme i den hyderſte Fattigdom, som de med ingen Flid og Møie formaa at arbeide sig ud af, eller hjemſøger dem og Deres med mange, haarde og langvarige Sygdomme eller udsætter dem for Skjændſel og Foragt og lader dem blive Verdens Skoviste eller tilſkifter dem store aandelige Anfegtelſer og kun ſkjænker dem ſaa glade Timer her i Verden, medens det derimod gaar de Ugudelige vel, idet de ikke vide af nogen ſynderlig Ulykke og allermindſt af Aandens Anfegtelſer og Trængſler, men tilbringe ſine Dage i Glæde.

§ 71. Derfor finde vi, at ſelv de ſtore Helgener Job, David, Aſaf, Jeremias ikke have kunnet dølge ſit Hjertes Miſſornøielſe med Guds Styrelſe. De tilkjendegive tydeligt nok, at de ikke kunne finde ſig deri, ei heller begribe, hvorledes det kan beſtaa med Guds Retfærdighed, Barmhertighed, Kjærlighed, Troſtethed og Sanddruhed, at det gaar Hans Fiender vel og Hans Venner ilde, — at ofte en gudfrygtig Sjæl, der udmærker ſig fremfor Andre ved Iver i Øvelſen til Gudfrygtighed, er belæſſet med Kors i Mængdevis og „fremſtillet ſom den Ringeſte (hvis Ve og Vel det ikke kommer an paa), ſom overantvordet til Døden, et Skueſpil for Verden, baade for Engle og Menneſter“ (1 Kor. 4, 9),

ja, at Han mangengang lader, ſom om Han ikke betymrede ſig om den, — ſom om Han havde glemt den eller forkaſtet den, eller ſom om al Tro, al Bøn, alle Taarer og Sukke, alt Haab og al Længſel til og efter Gud var forgjeves, oſv. Derfor tale de paa denne og lignende Maade: „Hvi døde jeg ikke fra Moders Liv af? hvorfor udkom jeg af Livet og opgav ikke ſtrag Aanden? hvorfor forekom Knæerne mig? og hvorfor er jeg opfoſtret med Bryst?“ (Job 3, 11. 12), hvoraf Meningen er: naar jeg ikke ſkulde have Andet end ſaa mangfoldige, ſaa ſtore aandelige og legemlige Trængſler her i Verden, ſaa havde det jo været bedre, at jeg enten ſlet ikke var kommen til Verden, eller at jeg ſtrag havde gaaet ud deraf igjen, — ſom han ogsaa ſiger: „Hvorfor giver Han en Uſjel Øyſet og Livet til dem, ſom er beſteligen bedrøvede i Sjelen?“ (B. 20) og paa andre Steder: „Du, o Gud, fornyer dine Vidner imod mig og lader din Fortørnelſe være megen imod mig; der er Omſkiſtelſer, ja en Hær imod mig. Men hvorfor udførte du mig af Moders Liv? Gud give, jeg havde opgivet Aanden, — at intet Die havde ſeet mig! Hvorfor ſkjuler Du dit Anſigt og holder mig for din Fiende? Vil Du forſærde et ryſtet Blad og forfølge et tørt Straa? Hvorfor leve de Ugudelige, blive gamle, ja vældige i Formue? Deres Huſe have Fred uden Frygt, og Guds Riis er ikke over dem. De ſlide ſine Dage i det Gode“ (Kap. 10, 17. 18; 13, 24, 25; 21, 7. 9. 13). „Hvorfor har Du, o Gud, glemt mig? hvorfor maa jeg gaa i Sørgeklæder? Hvorfor forkaſter Du mig? Hvorfor forkaſter Du, Herre, min Sjæl? Du ſkjuler dit Anſigt for mig“ (Pſ. 42, 10; 43, 2; 88, 15). „Herre, Du er retfærdig, naar jeg vil trætte med dig (ranſage dine Veie, tale til Dig, ſtride med Dig derom); dog maa jeg tale med Dig om dine Domme

(jeg kan ikke afholde mig fra at tale med Dig om dine Tilfættelser og din Styrelse og at udøse min Bedrøvelse, min Misfornøielse og mine sørgmodige Tankter for Dig); hvorfor er de Uguddeliges Veie lykkelige? alle de, som vare saare troløse, vare lykkelige. Du plantede dem; de fik ogsaa Rødder; de gik frem; de bare ogsaa Frugt; Du var nær i deres Mund (Jer. 12, 1. 2). Hvorfor kom jeg ud af Moders Liv til at se Nøie og Sorg? og mine Dage skulde endes med Skam? (Kap. 20, 18).

§ 72. Dette de hellige Guds Børns klagende Hvorfor? Hvorfor? saaledes som den Hellig Aand selv har ladet det optegne, har jeg troet at burde anføre noget udførligere, til Undervisning og Trøst for de nulevende, af en lignende Nød ængstede gudfrygtige Hjerter, for at de deraf kunne se dels den Høiestes gamle Sædvane, idet Han saa underliggen regjerer og holder Hus i Verden, at Hans Børn ikke kunne finde sig deri, dels Hans gamle Misfornøielse og Barmhertighed, som han har bevist imod dem, idet Han naadeligen har holdt dem saadan og lignende Tale tilgode, fordi den er udflydt af et hoistbedrøvet Hjerter og af menneskelig Strøbelighed, men dog har været blandet med barnlig Frygt og Erbødighed saavel som med en inderlig Tillid og Fortrøstning til Ham, og idet Han ved sit Ord og sin Aand har undervist, styrket, trøstet og opholdt dem. Ligesom nu Herren vor Gud hidtil ikke har forandret sine Maader og Veie, saaledes har heller ikke Menneskehjertet forandret sig. Som Guds kjære Børn have gjort før os, saaledes gjøre vi endnu: vi tænke, — vi ere bekymrede og modløse, vi klage, — vi spørge: Hvorfor dette, min Gud, — hvorfor hint? Nu, den naadige og barmhertige Herre vil have Taalmodighed som med hine, saaledes ogsaa med os og vil ogsaa i vore Hjerter besegle den Trøst, Han gav dem. Men lader

os først lægge vel Mærke til at Menneskene i Almindelighed og vi, Hans Børn, i Særdeleshed ikke have Ret til at tænke og tale om Gud og vor himmelske Fader, om Hans Gjerninger, Veie, Raad, Foretagender og Styrelse uden med største Erbødighed, dybeste Ydmyghed og hellig Frygt, efterdi det er udenfor al Tvivl og staar i Evighed fast og urokkeligt, at Han endog paa sine underligste Veie er og bliver vis, almægtig, hellig, retfærdig, algod og sanddru, — at Hans Veie, de maa nu være saa forunderlige og besynderlige, som de være ville, dog ere Misfornøielse og Sandhed for dem, som bevare Hans Pagt og Hans Bidnesbyrd (Ps. 25, 10), — at Han er underlig i Raad og stor i Væsen (Esai. 28, 29), — at Hans Domme vel mangengang ere uransagelige og ubegribelige (Rom. 11, 33), men aldrig uretvis og daddelværdige, og at Han vel ofte leder sine Egne underliggen, men dog tilsidst antager dem til Værelse (Ps. 73, 24). Han er vel ofte en skjult og forunderlig, men dog altid en naadig, kjærlig, hellig, retfærdig og alvis Gud. Hans Gjerninger ere mangfoldige, men hans Hjerter et; den sødeste Trøst den rene Glæde, den ædleste Fred, hvormed Han undertiden vederkvæger sine udvalgte Sjæle, og de bitreste Trængsler, de haardeste Ansegtelser, den smerteligste Ufred, hvormed Han ofte hjem søger dem, flyde af en og samme Kilde, nemlig af et vist, retfærdigt og naadigt Raad, og have et og samme Dødsmed, nemlig Hans Værelse og deres Vel.

§ 73. Derfor, og fordi Hans Ord og Erfaringen forvisse os derom, skulle vi af alle Kræfter bestræbe os for i Alt og ved Alt, hvad Herren gør imod os og Andre, ei alene at være stille og taalmodige, men ogsaa veltilfredse, frimodige og glade og give Ham Ret tvært imod vor Fornuft, vort Tyske, vor Tanke, vor Villie, vore Ønsker og Følelser.

Vi skulle stedse sige: Han er Gud, — Han er Herre, — Han er Fader, — Han skal gjøre det. Dersom Herren gav os Balget mellem to Veie, af hvilke den ene var knudret, trang, farlig og besværlig, den anden derimod bred, sikker og bekvem, men som begge førte til Himmelen, saa sømmede det sig ikke for os at vælge den sidste, men at henstille Balget til Hans Velbehag, og dersom Han bød os at betræde den første, da at vandre den med ligesaa villigt og glad Hjerte, som om Han havde anvist os den sidste; thi omendstjont den første er begroet med Tørner og Tidsler og ikke kan tilbagelægges uden Sved og Taarer, saa har den dog det Fortrin for den anden, at den vise, misfundelige og hellige Gud har valgt den for os, og at vi paa den kunne være forvisse om Hans Vedslagelse, Beskjærmelse og Trøst. Om vi end ikke kunne øine, indse eller tænke os nogen Grund til Hans Tilskikkelser, Hans Raad, Hans Veie og Gjerninger, saa bør det dog være nok for os, at det er Gud, der leder, tilskikker og gjør det. So videre nu en Christen har bragt det i Kjendskabet til Gud, desto roligere og mere fornøiet vil han være i og med Alt, hvad der møder ham. Han vil ikke blot spørge: hvo kan, men ogsaa: hvo vil modstaa Guds Villie? Skulde jeg usle Menneſke, jeg syndige Orm ville have det anderledes end den majestætiske, alvise, almægtige, algode og allerhelligste Gud vil have det? Skulde jeg understaa mig at ville forbedre Noget i Hans Gjerninger? hvo er Han, og hvo er jeg? hvad har jeg at sige? eller har jeg givet Ham Noget først og gjort mig velfortjent af Ham, at Han skulde betale mig det igjen og gjøre, som jeg vil? osv.

§ 74. Saaledes, siger jeg, burde ogsaa vi tale, naar vi ingen Grunde kunne udfinde til Guds Styrelser, Veie, Domme og Tilskikkelser; vi burde stedse

holde med Gud imod os selv, og naar vort Hjerte foretager sig at tviste og fives med Gud saa paaligger det os, efter Aanden og i Troen, strax at træde paa Guds Side og sige: Ti, du usle, elendige Orm, og kom ihu, med hvem du har at gjøre; du usle Ler, vil du trætte med din Skaber? du syndige Afsehb, hvad ved du? hvad formaar du? hvad har du? Men saasom nu Herren neblader sig saa dybt, at Han i sit Ord ligesom gjør os Regnskab for sine Gjerninger, og Erfaringen lærer os, at Han Intet gjør eller tillader uden af gyldige og høivigtige Aarsager, hvorledes kunne vi da Andet end sige af Hjertet: „Jeg var stum, min Gud; jeg vilde ikke oplade min Mund; thi Du, Du gjorde det“ (Ps. 39, 10)? Meget rigtigt siger Luther etstedt, at han mangengang har troet, at han forstod en Ting meget godt og ofte fordristet sig til at give sin Gud Raad og gjøre Ham Indvendinger; han har endog været saa sikker i sin Sag, at han gjerne skulde meddelt Ham sin Mening skriftlig; Gud har imidlertid intet Hensyn taget dertil, men gjort det ganske anderledes og modsat og dog udført det herligt; af Udsaldet har han da seet, at hans Raad og Mening intet duede, og at de vilde have faldet daarligt ind, om det havde gaaet efter dem; derfor bliver han nu vant til sin Guds Fremgangsmaade, lader Ham gjøre, som Han vil, modfiger Ham ikke mere, men er stille og erfarer, at Han Intet fordærver. Lægger Eder dette paa Hjerte, I ansejede og bedrøvede Sjele, og tænker ikke blot paa, hvad I lide, men ogsaa paa hvorfor I lide det; Har Gud for en Tid givet Eder en Torn i Nødet og tilladt Satan at slaa Eder paa Munden og skyde fine gloende Pile i Eders Hjerter, saa har Han ligesaavel havt Aarsag til at lade dette ske med Eder som med den hellige Paulus; la-

der Eder da ligesom han noie med Guds Naade, der selv midt i Trængsler hviler uforandret over Eder, og siger med ham: „Jeg er vel tilfreds i Skrøbeligheder, i Forhaanelser, i Nød, i Forsølgelser, i Angester (2 Kor. 12, 10). Væltet Eders Bei paa Herren, og forlader Eder paa Ham! Han skal gjøre det“ (Ps. 37, 5. 7).

§ 75. Og I Andre, som vel ikke selv vide af store aandelige Ansegtelser, men dog omgaaes med de bedrøvede og ængstede Hjerter, vogter Eder for hastige og overilede Domme saavel som for Utaalmodighed og Knurren mod Gud samt for Ubarmhertighed og Uvenlighed mod de Lidende! Naar I komme til et Sted, i et Hus eller et Bærelse, hvor der er en gudfrygtig, ansegtet og bedrøvet Sjæl, saa tænker ved Eder selv, at I ere indgangne i Helligdommen og have Aarsag til at sige med Jakob: „Sandeligen, Herren er paa dette Sted. — Hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelens Port“ (1 Mos. 28, 16. 17). Tænker paa Herrens Ord: „Jeg, den Høie og Ophøiede, som bor evindeligen og hvis Navn er helligt, jeg vil bo i det Høie og Hellige og hos en Sønderknust og Fornedret i Vanden, til at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende“ (Esai. 57, 15). Saa tænker og taler nu ikke Andet der end hvad der sommer sig ligeoverfor den majestætiske Gud i Hans Helligdom! dette Sted er et Guds Bærsted; den ansegtede Person er det Stof eller Omne, hvorpaa Han arbejder; omgaaes Han end underligt dermed, saa skulle I ikke studse derover, men tænke, at I om kort Tid skulle saa se et herligt Kar for Eders Guds Naade og til Hans Værelse, som Han paa slige underlige Maader og Veie har tilbannet. Opfører Eder ikke i Ord og Lader anderledes mod de Bedrøvede end mod Guds allertjæreste Børn i deres him-

melse Faders Nærværelse! Den ældre Kirkehistorie lærer, at de første Christne holdt dem, som vare kastede i Fængsel for Evangeliets Skyld og ventede paa Døden, i høi Agt og Værd, kyssede deres Hænder og Fødder, pleiede og vedtvægede dem, anbefalede sig til deres Forbønner og i alle Dele viste sig ærbødige imod dem. Visstelig, de gudfrygtige ansegtede Menneſter ere sande ublodige Martyrer, der ængstes og plages af Djævelen for Christi Skyld, paa hvem de tro, — som de inderlig elske og som de forlade sig paa, og vi have ikke Aarsag til at betragte dem anderledes end som Guds udvalgte og høielsede Vidner, elske og ære dem. Ligesom vi medrette undse os for at tale og gjøre Noget, der strider imod Gud, Hans Naader, Domme og Veie, saaledes skulle vi ogsaa stamme os ved at behandle en Ansegtet anderledes end med Venlighed, Sagtmodighed og Ydmyghed.

§ 76. Man siger og holder ellers for, at de smaa Børn ere den ædleste Del af Christenheden, efterdi de endnu ikke have overtraadt sin Daabspagt saa ofte som de Vagne og endnu vandre i lutter Enfoldighed, og efterdi den Herre Jesus, som den hellige Skrift siger, har elsket dem saare høit og værdiset at tage dem paa sine Arme, at kjærtægne og velsigne dem“ (Mark. 10, 14 flg.). Jeg ved imidlertid ikke, om man næsten ikke med større Føie maa tillægge de aandelige Ansegtede dette Fortrin, saasom det ei alene af Guds Ord er klart, at Han, den Høie og Ophøiede, bor hos og i dem, som i sin Helligdom, — at de sønderbrudte og sønderknuste Hjerter ere Ham et velbehageligt Offer, — at Han giver Agt paa deres dybtbedrøvede Hjertes Sukke og Begjæringer og tæller deres Taarer (Ps. 51, 19; 10, 17; 56, 9; 38, 10), men efterdi ogsaa Erfaringen lærer os, at de, som Guds rette Udvalgte, Hellige og Elskede, ere Guds Naades Værelse

ædleste Kar, hvilke „det er forundt for Christi Skyld, ikke alene at tro paa Ham, men og at lide for Hans Skyld“ (Filipp. 1, 29). Man kalder medrette dem vor Herres Jesu Christi gode Stridsmænd og troe Vidner, som Satan for Hans Skyld mest angriber (2 Tim. 2, 3; Nab. 2, 13); de ere de Fattige i Aanden, hvilke Himmeriget er forjættet (Matth. 5, 3); de ere Guds nyttigste Redskaber, i hvis Skrøbelighed Jesu Kraft fuldkommes; de besidde ei alene Kundskab og Viden i aandelige Ting, men ogsaa Erfaring deri; Aandens Gaver aabenbare sig hos dem fremfor hos Andre til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7); de ere

som Balsombusten, der, naar man skjærer i den og saarer den, lader sin Balsom flyde. Roserne voge blandt Tornerne, — den ædleste Vin kommer fra det skrøbeligste og elendigste Træ, og de bedste Raad, de andægtigste Bønner, den sødeste og kraftigste Trøst, de eftertrykkeligste Lærdomme, de elseligste Forbilleder kommer fra de aandeligt bedrøvede Sjæle. Disse bør nu ethvert christeligt Hjerter elste og ære, gjerne være om og hos dem og betjene sig af deres Omgang til Trøst, Undervisning og Opbyggelse. Men Tiden tillader ikke at tale vidtløftigere herom. Jeg slutter her og takker Gud for al Hans Miskundhed i Christo Jesu. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Sjortende Prædiken,

hvori Trøsten mod de store, aandelige Anfegtelser fremstilles.

2 Kor. 1, 3. 4: Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud!

§ 1. Den hellige Apostel Paulus siger, at „Guds mangfoldige Visdom bliver kundgjort ved Menigheden for Fyrstendømmer og Magter i Himmelen“ (Efsj. 3, 10). Disse Ord fortjene en moden og gudelig Overveielse, efterdi de indeholde Noget, som ei alene tjener den majestætiske og høilovlige Gud, men ogsaa Hans helliggjorte, ihvorvel ofte elendige, undertrykte og trøstesløse Menig-

hed paa Jorden til stor Ære. Vi maa her undersøge for det Første, hvilke de Fyrstendømmer og Magter ere, som Helligelæreren taler om. At han derved forstaar Englene, er klart af andre ligelydende Steder, — som naar han siger, at „hverken Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter skulde kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu“ (Rom. 8, 38), og paa et andet

Sted: „Ved Guds Søn ere alle Ting skabte, de i Himlene og de paa Jorden, de synlige og de usynlige, være sig Throner eller Herredømmer eller Fyrstendømmer eller Magter“ (Kol. 1, 16), og Peter: „Christus er faren til Himmelen og er hos Guds høire Haand, og Englene og Magterne og Kræfterne ere Ham underlagte“ (1 Pet. 3, 22). Men efterdi Han ogsaa tillægger de onde Engle disse Navne (Efs. 6, 12), saa spørges der, om Apostelen paa dette Sted taler om de onde eller om de gode Engle. Nogle af de gamle Lærere have forstaaet det om de onde Engle og forment, at Apostelen her lærer, at Djævlene daglig ved at iagttage Guds Menighed paa Jorden maa til sin store Sorg, Værgrelse, Spot og Skam se Hans mangfoldige Visdom, store Magt og ubegribelige Godhed; ihvorvel dette ikke er urimeligt eller strider imod Skriftens Selvoverensstemmelse, har det dog, som alle Omstændigheder vise, ikke været Apostelens Mening, hvorimod han udentvivl taler om de hellige og gode Engle, hvilket man for det Første kan slutte deraf, at han ikke uden videre siger Fyrstendømmer og Magter, men tilføier: i Himmelen. Vel ved jeg, at han paa et andet Sted, hvor han utvivlsomt taler om de onde Aander, gjør det samme Tillæg (Efs. 3, 10 og 6, 12); men enten bruges Ordet Himmel her om Lusthimmelen (Efs. 2, 2), i hvilken Djævlene herske med en af Gud afmaalt og indskrænket Magt, eller man maatte oversætte Ordet i med om, saa at Apostelens Mening var, at vi maatte kæmpe med Djævlene om Himmelen. Men al Tvivl bortfalder, naar man tager andre Skriftsteder tilhjælp, som sige om de hellige Engle, at de inderligen glæde sig over Guds Søns Fødsel, der stede i Tidens Fylde, saavelson: over en arm Synders Omvendelse og Tilbagebringelse, og at de med Lyst høre paa Profeternes

og Apostlenes naaderige Prædikener, hvori Guds Riges Hemmeligheder foredrages, og beskue deres velsignede Kraft og Virkning, ligesom ogsaa, at de indfinde sig i de Helliges Forsamlinger og ikke maa bedrøves ved usømmelig Opførsel (Luf. 2, 9. 13; 15, 7. 10; 1 Pet. 1, 12; 1 Kor. 11, 10). Disse hellige og gode Engle se nu Guds mangfoldige Visdom, der aabenbarer sig i Hans Menighed, i den christne Kirke paa Jorden, og betages derved af hellig Forundring og tilskyndes til stadigt, ydmygt og villigen at tilbede sin Skaber.

§ 2. Og dette skulle vi nu for det Andet undersøge, nemlig, hvorledes Guds mangfoldige Visdom bliver kundgjort for de hellige Engle ved Christi Menighed paa Jorden. Af det Foregaaende sees, at Apostelen har talt om Hedningernes Rald til Guds Naadesrige, at ogsaa de skulde blive indlemmede deri og være Medarvinger til og Deltagere i Hans Forjættelse i Christo, jaavelsom om sit eget Rald, — at Gud af lutter Naade havde udvalgt ham, der havde været en Fiende og Forsølger af Christus og Hans Hellige, til at ophvise Alle med Evangeliets Lys og „prædike i Evangelium for Hedningerne Christi uransagelige Rigdom“ (Efs. 3, 7. 8. 9), hvormed han da blandt Andet tilkjendegiver, at Guds mangfoldige, det er: store, ubegribelige, paa mangfoldige Maader og i utallige Begivenheder fremtrædende Visdom bliver kundgjort saavel ved Menigheden som ved dens Tjenere, Hyrder og Lærere, ved Menigheden, nemlig idet Guds Visdom, der skjuler sig under den enfoldige og daarlige Prædiken om Korset, har gjort Verdens (Djævelens og hans listige og fløgtige Tilhængeres) Visdom til Daarlighed (1 Kor. 1, 20. 21), — idet al Djævelens og Verdens Magt og Træffhed ikke har formaaet at standse Guds Visdom i dens Virksomhed og Gang, — idet Han ikke har kaldet mange

Vise efter Kjødets, ikke mange Mægtige, ikke mange Fornemme, men udvalgt, hvad der er daarligt for Verden, hvad der er skrøbeligt for Verden, hvad der er uædelt for Verden, hvad der er ringeagtet (af Verden — B. 26 flg.), — idet Han har fremstillet et kort Indbegreb og Udtog af sin mangfoldige Visdom i Christo, den Korsfæstede, og gjen-nem Ham gjort de Enfoldigste, de mest Foragtede, de Elendigste i Verden saa kloge og mægtige, at de kunne modstaa alle Djævelens snedige Anløb og gøre hans største List og Underfundighed tilskamme, — ved Lærerne, idet Han oftere vælger de Ringeste, de Enfoldigste, de Fattige i Aanden, de Skrøbelige, de Anfegtede, de Sorgmodige, de Trøstesløse ja sine Fiender og de store Syndere til at udrette store Ting i Hans Naadesrige, — til at forstyrre Anslag (For-nuftens kloge og skarpsindige Slutninger i Strid med Evangeliet og Troen) og al Høihed (alle store Indbildninger, som de kjødelige Mennesker nære om sig selv og sin egen Klogskab,) „som opløfter sig imod Guds Kundskab, og tage al Tanke tilfange under Christi Lydighed“ (2 Kor. 10, 5), — „til at tale Guds Visdom, den hemmelighedsfulde, hvilken var skjult, ikke med Ord, som menneskelig Visdom lærer, men med Ord, som den Hellig Aand lærer“ (1 Kor. 2, 7. 13), — til at undervise de Enfoldige, gøre de Fattige rige i Troen, styrke de Skrøbelige, hufvle og opretholde de Anfegtede, glæde de Sorgmodige og trøste de Trøstesløse, vinde Fienderne og gøre dem til Venner og omvende Synderne. Saadanne Guds Gjerninger, vil Apostelen sige, blive kundgjorte for Englene; disse beskue dem med Glæde; de forundre sig derover som over luttet herlige Aabenbarelses af Guds Visdom; de juble derover og opmun-tes derved til Guds Pris.

§ 3. Da nu forhaabentlig den rette Mening af den hellige Apostels Ord sees

af denne Fremstilling, saa ville vi, førend vi vise, hvilken Brug der skal gøres deraf, endnu tage et og andet herhen Hørende i Betragtning. Hvad den hellige Apostel siger om Guds mangfoldige Visdom, det antages medrette efter Skriftens For-anledning ogsaa at gjælde om Hans Al-magt, Retfærdighed, Hellighed, Forsyn, Forsorg, Miskundhed, Kjærlighed, Lang-modighed og Barmhjertighed, at nem-lig ogsaa disse den store Guds Egen-skaber blive kundbare for de hellige Engle ved Hans Menighed paa Jorden. Profeten Esaias fortæller, at han saa Herren sidde paa en høi og ophøiet Throne og Seraferne at staa over Ham, hvilke med to Vinger skjulte sit Ansigt og med to sine Fødder samt fløi med to og raabte: „Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth; al Jorden er fuld af Hans Ære“ (Esai. 6, 1 flg.). Det Efterfølgende lærer, hvorfor Herren den-negang aabenbarede sig for Profeten sid-dende paa en høi Throne, nemlig fordi Han fra Dommersædet vilde kundgjøre sin Retfærdighed og sine Domme over det ubodfærdige, gjensstridige og ulydige Israel, hvorfor Han siger til Profeten: „Gaf hen, og du skal sige til dette Folk: Hører slittigt, og forstaar ikke, og ser slittigt, og fornemmer ikke! Gjør dette Folks Hjerter fedt, — at det ikke ser med sine Øine og hører med sine Øren og forstaar med sit Hjerte og omvender sig, at man kunde læge det“ (B. 9, 10). Dette skrækelige, men dog retfærdige Udsagn af den majestætiske Gud høre de hellige Engle paa med dybeste Ærbødig-hed og prise Hans Hellighed med stor Kraft. Ifølge denne Aabenbarelse og Beretning kunne vi ikke tvivle om, at Guds Retfærdighed og Almagt end den Dag idag kundgøres for de hellige Engle, og at de derved ligesom paany optæn-des til Hans Lov og Pris, naar den hellige og retfærdige Gud lader sine Dom-me komme over Verden, over de rygges-

løse, ubodsferdige Syndere, over Hans Kirkes Fiender og Forfølgere, hvilket kunde stadfæstes ved forskjellige Steder af Johannes's Aabenbaring, dersom Tiden tillod det. (Se Aab. 6, 12 flg., jævnført med 7, 9—11; 19, 1. 2). Vel vide de hellige Engle godt forud, at Gud er retfærdig og hellig, og at Han ikke vil undlade at straffe sin Kirkes ondskabssfulde Fiender; men naar og hvorledes Hans Domme komme over denne eller hin, det vide de ikke, førend det under Udførelsen bliver dem kundbart og giver dem en ny Leilighed til høiligen at prise Ham.

§ 4. Den søde Frelser og trofaste Sjeleven Jesus siger, efter at Han i to Lignelser billedligen har skildret sin Kjærlighed, Langmodighed og Barmhjertighed imod de stakkels syndige Mennesker, at „der skal være Glæde i Himmelen for Guds Engle over en Synder, som omvender sig“ (Luk. 15, 7. 10). Til at forklare dette kan vor hidtil anstillede Betragtning tjene. De hellige Engle iagttager vel med Bedrøvelse og Medlidenhed et vildfarende og fortabt Faar og ønske, at det omsider maa tage imod den Naade, som tilbydes det, og blive bragt til Omvendelse; de længes efter at faa se det paa dets trofaste Hyrdes, Jesu Christi, Skuldre og i Hans hellige Samfund og efter at tjene det, som et udvalgt Guds Barn; dertil bidrage de uidentviol ogsaa, hvad de kunne; navnlig holde de efter den langmodige og naadige Guds Befaling Die med det og følge ligesom i lang Frastand efter det; omendstjont de af Hjertet hade Synden, elske de dog Synderen for Hans Skyld, der har elsket ham saaledes, at Han har udøst sit guddommelige Blod for ham, især saalænge Naadetiden endnu varer, og der er Haab om at han tilsidst vil gaa i sig selv og omvende sig til Gud. Heraf kommer det nu, at onde og ryggesløse Mennesker ofte bliver for-

underligen bevarede i stor Vægelse og Livsfare, hvorfor det ogsaa er blevet til et Ordsprog hos os Tydske: Drunkne Folk have mange Engle omkring sig. Man kan mangengang tage og føle paa, at Satan søger at styrte et Menneske i Fordærvelse, hvilket uidentviol ogsaa vil lykkes ham, dersom ikke de hellige Engle paa den langmodige og naadige Guds Befaling forhindrede hans Forehavende. Men omendstjont de hellige Engle, som jagt, gjøre sig Umag med et forvildet Faar, saa vide de dog ikke, ved hvilken Leilighed, til hvilken Tid, paa hvilket Sted osv. den trofaste og gode Hyrde vil finde det igjen og bringe det til Omvendelse, førend de se med Lyst paa Guds Naade og Miskundhed, naar den i sin Virkning og Kraft aabenbarer sig hos et saadant Menneske, glæder sig derover og udraabe: Gud, langmodig, naadig, barmhjertig er Gud; Jorden er fuld af Herrens Miskundhed!

§ 5. Man kan ogsaa fremstille til Overveelse andre Ting, som tjene til at forklare, hvorledes Guds mangfoldige Visdom saavel som Hans Barmhjertighed, Langmodighed, Godhed, Almagt og Herlighed blive kundgjort for de hellige Engle. Guds Kirke har, som bekjendt, udbredt sig over hele Verden og bestaar blandt mangfoldige Folkesæd, i mangfoldige Tungemaal og mange Tusind Gange tusind Sjele. Der sødes daglig Børn, som siden blive indlemmede i den kristne Kirke; ligesom nu ethvert af disse er kommet til Verden paa den Tid, den Høieste har fundet for godt, saaledes maa det ogsaa til den af Ham bestemte Tid forlade Verden igjen, og det vide de hellige Engle godt; men hvorledes den alvise, almægtige og algode Gud vil føre det gennem Verden, — hvilken Lykke eller Ulykke, Glæde eller Sorg, Gæde eller Skam Han deri vil lade vederfares det, — hvorledes Han vil bruge det til sin Gæde, — hvorledes

Han vil ophøie det af dets Ringhed og af Støvet til Hæder og Værdighed, eller hvorledes Han vil nedstøde det fra dets Høihed og Lykkelighed i Elendighed, i Fattigdom, i Foragt, — hvilket det Raad er, hvorved Han leder det og derpaa antager det til Vre (Ps. 73, 24), — hvor mange og hvordanne dets Dage skulle være, som allerede ere skrevne i Guds Bog, de Dage, som bleve dannede, da der ikke var en af dem (Ps. 139, 16), o. a. M., det kjende de ikke; men de se med Glæde paa hvorledes alt dette daglig sker, og hvorledes Guds vise Raad, faderlige Forsorg, naadige Forsyn, ubegribelige Miskundhed og herlige Magt efterhaanden aabenbarer sig paa Alle og Enhver. Som til Exempel, da Josef, Moses, David, Daniel, Ester bleve fødte til Verden, kunde de hellige Engle vel ikke vide, hvorledes den alvise Gud vilde bruge, lede og føre enhver af dem; men ved senere at se Alt, hvad der tildrog sig med dem, — hvorlunde Gud vel førte dem underligt, men dog naadig, — hvorlunde Han bragte dem gennem Fattigdom til Rigdom, gennem Skjædsfel til Vre gennem Livet til Døden, — hvorlunde Gud af smaa Gnister gjorde brændende, klartskinnende Blus, af lave Buske, høiestyggefulde og frugtbare Træer, af fattige, foragtede Børn og elendige Faderløse store, herlige Mænd, saa de i enhver af dem et nyt Under af Guds Visdom, Almagt og Godhed og fik en ny Anledning til at prise Ham og tilraabe hverandre „Gaar og jer Guds Gjerninger! (Ps. 66, 5). Og disse ere saa meget lifligere at betragte, naar man forestiller sig, at Guds forunderlige Godhed endnu stedse er i fuld Virksomhed til alle Tider og paa alle Steder, saa det ligejaalidt nogenfinde fattes de hellige Engle som os paa Leilighed og Stof til at beundre Guds Majestet, Visdom, Magt og Godhed og prise Hans Herlighed.

§ 6. Herren hører ogsaa den forunderlige Miskundhed og Visdom, Gud lægger for Dagen i at lede, opretholde og udfri de Nødlidende, Betsymrede og Ansøgte. Der er mange Tusind Sjæle i Guds Kirke, af hvilke enhver har sin Sorg, sin Trængsel og Nød; de raabe, de sukke, de hængsly alle til Gud, hver paa sit Sted; men ingen bliver forglemt, forsømt eller forladt; den alvidende og allestedsnærværende Gud giver saa nøie Agt paa enhver af dem, at Han bemærker deres Sukke, tæller deres Taarer og hører deres Hjertes Begjæringer. Mogle hjælper Han snart og udfrier dem strax af deres Nød; Andre lader Han forblive noget længere deri og atter Andre saare længe, alt efter sit vise Raad og Velbehag; imidlertid har Han dog indsluttet dem Alle i sin Kjærlighed; Han ledsager dem og forlader dem ikke i Ald og Band; Han er med dem i Nøden; Han styrker, bekræfter, grundfæster og opretholder dem; Han lader dem blive fattige, men lader dem dog ikke mangle noget Godt; de ere som bedrøvede, men dog glade; de ere skrøbelige; men Satan kan dog ikke med al sin Magt overvinde dem; de ere ensfoldige; men han kan dog ikke med al sin Træsthed forføre dem; de vakle, men forblive dog faste; de vandre i Mørke, men have dog et Lys; de synke, men drukne dog ikke; de ere bange, men fortvivle dog ikke; de føle ikke sin Tro, men have den dog; de ere tause og kunne ofte ikke oplukke sin Mund for Bedrøvelse, men raabe dog saaledes, at deres Røst gjenlyder i Himmelen; de ere lig den Buis, Moses saa, som vel brændte, men ikke blev forteret, og som Herren dengang havde valgt til sin Throne (2 Mos. 3, 2); de ere som de, der dø dagligen og dog leve, osv. Hos saadanne Menneſter erkjende nu de hellige Engle Guds Visdom, Magt og Godhed og se sig glade paa dem. De vide jo nok, at Gud

pleier at føre sine Hellige underligen og gennem mange Trængsler til sit Rige; de vide jo ogsaa, at Han er trofast og ikke forlader Sine, men tilsidst naadeligen udfrier dem; men de vide dog ikke særligen, hvorledes Han vil føre denne eller hin, — hvilket Kors Han vil paalægge ham, — hvorledes Han derunder vil opretholde ham, og hvilken Udvei Han tilsidst vil finde, før end de se Alt med Beundring og Lyst og prise Ham høiligen. Lader os opstille Apostelen Paulus til et Exempel; der er ingen Tvivl om, at de hellige Engle havde stor Glæde af hans underfulde Omvendelse og deri erkjendte den Herres Jesu store Visdom, Almagt og Godhed, idet Han saa hurtigt gjorde en Ulv til et Lam, en Fiende og Forfølger til en Ven og sine Troendes Forfremmer: men ikke mindre have de uden tvivl glædet sig ved senere at se, hvorledes Herren ledede ham efter sit underlige Raad, — hvorledes Han tillod Satan, Helvede og Verden at angribe ham, forhaane, bagvaske og forfølge ham, slaa ham paa Munden, ængste ham, søge at berøve ham Liv eller Lemmer, ja ofte styrkede ham i Døden, — at de allerede begyndte at juble og mente, at han dog nu omfider var død, men at Herren ikke desto mindre førte ham ved sin Visdom, styrkede ham ved sin Magt og husvaledede ham ved sin Miskundhed, saa at han alligevel levede, bestod, trodsede Djævelen og Verden, røste sig af sine Trængsler, ikke gik træt i sit apostoliske Embede, men forblev sin Jesus tro til Døden og saaledes trængte gennem til Livet. Skulde man da ikke have Aarsag til at kalde dette Guds dyrebare Redskab en Djævlens Skræk og Englenes Glæde?

§ 7. Jeg maa holde inde med den videre Betragtning af disse liflige Ting og endnu blot korteligen vise, hvorledes vi skulde betjene os deraf til vor Opbyggelse. Mine Kjæreste, lader os dog

lære af de hellige Engle at agte paa Guds store Gjerninger og at beundre den mangfoldige Visdom, Magt og Godhed, som Han endnu viser og aabenbarer dels i og mod sin Kirke og dens sande Lemmer, dels udenfor den, i Verden! Gud har ikke ophørt at gjøre Ting, som stemme overens med Hans Majestæt og Herlighed og som hos de hellige Engle kunne vække Beundring, Lyst og Glæde. „Min Fader,“ siger vor Jesus, „arbejder indtil nu, og jeg arbejder“ (Joh. 5, 17). Guds Visdom leger endnu „paa Hans Fjends Rreds“ (Ordspr. 8, 31); Verdens store Skueplads er endnu fuld af Guds Almagts, Visdoms og Godheds Undere, naar vi kun ville henvende vore Øine og Hjerter dertil og være tænkfulde Tilhørere. Herrens Aand formaner os til at betragte Guds Styrelse og Gjerninger. „Gaar,“ siger Han, og se Guds Gjerninger! Alle I, som frygte Gud, kommer hid, hører til! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjæl“ (Ps. 66, 5, 16). Han opstiller det ogsaa som et Kjendemerke paa de Gudsfrygtige og paa de ligubelige, om de agte eller ikke agte paa Guds Gjerninger. „Jeg“, siger Kong David, „vil komme Herrens Gjerninger ihu; sandelig, jeg vil komme dine underlige Ting ihu fra fordum Tid (min Gud). Og jeg vil grunde paa al din Gjerning, og jeg vil tale om dine Idrætter“ (Ps. 77, 12. 13). „Herre, Du glædede mig ved din Gjerning; jeg vil synge med Fryd om dine Hænders Gjerninger. Herre, hvor store ere ikke dine Gjerninger, Herre! dine Tanker ere meget dybe. En usornuftig Mand kjender det ikke, og en Daare forstaar det ikke, osv.“ (Ps. 92, 5 flg.). Saa lader os da ikke leve som det fornuftløse Kvæg eller som Daarer og Gudsforagtere her i Verden! Lader os give Agt paa Guds Gjerninger og Veie, paa fattige, forladte og elendige Børn, hvorledes den alvise og

algode Gud opholder, forserger og fremhjelper dem, — paa gudfrugtige, men fattige, fortrykte, ansegtede bedrøvede Mennesker, hvorledes Han underligen ernærer dem, vældeligen beskjærmer dem, sødeligen trøster dem og endelig ofte uventet glæder dem med forønsket Hjælp og udfrier dem af al Nød, — paa en og anden ryggesløs Synder, hvor rigeligen Han viser sin guddommelige Langmodighed og Barmhertighed imod ham og ved sin Raade, ved sit Ord og Kors stundom uformodentligen bringer ham til Omvendelse, — paa Andre, som Han, naar de efter lang Taalmodighed og mange Belgjerninger ikke ville omvende sig, overraster med sin Dom, gjør deres Visdom til Daarlighed, deres Magt til Afmagt, deres Rigdom til Fattigdom, deres Vre til Skjændsel og fremstiller dem til et Skuespil og Exempel for Alverden, osv. Da ville vi ikke kunne Andet end med de hellige Engle beundre Hans Visdom, Magt og Godhed og desaarjag høiligen prise Ham. Under en saadan Betragtning skal det heller ikke fattes os paa den kraftigste Trøst. Jeg kom, siger David paa et andet Sted, dine Domme fra Ewigheid ihu (hvorledes Du til alle Tider har ledet de Gudfrugtige og vist Dig imod dem som en miskundelig, trofast, janddru, men imod de Ugudelige som en hellig, retfærdig, mægtig og nidkær Gud) og blev trøstet (Ps. 119, 52). Thi Exempler og Erfaringen lære, at Herren vor Gud vel fører Sine underligt, men dog saligt, — at Hans Veie vel i Begyndelsen synes ubehagelige og ufremkommelige, men dog allesammen tilsidst ere Miskundhed og Sandhed, — at Han vel leder dem, der forlade sig paa Ham, efter sit Raad, som er underligt, men at Han derpaa antager dem til Vre (Ps. 25, 10; 73, 24; Esai. 28, 29), — at naar Han lader dem stedes i store Trængsler og Anfegtelser, saa sigter dette ikke til deres

Jordærvælse, men til deres Bedste, — at Han i sine Engle i Himmelen og sine andre Børn paa Jorden ligesom vil fremstille et nyt og overordentligt Billede af sin mangfoldige Visdom, Barmhertighed, Kjærlighed og Afmagt. Og herom, nemlig om den troende Sjæls Trøst i store aandelige Anfegtelser, skulle vi nu endvidere tale. Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud fylde vort Hjerter med sin søde Trøst, at det maa kunne udgyde sig og strømme over til Trøst for andre bedrøvede og ansegtede Hjerter, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 8. Enhver gudelskende Sjel vil let kunne indse, at det ikke er vor Hensigt, udførligen at drøfte og forklare de oplæste (ovenanførte) Ord af den hellige Apostel, men kun at lægge dem til en fast og uroffelig Grundvold for den Lære, vi skulle foredrage, den nemlig, at det ikke kan eller skal fattes ansegtede og bedrøvede Mennesker paa Trøst, efterdi Gud ei alene, som Apostelen siger, er en Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, men tillige trøster sin Kirkes Lærere og Tjenere rigeligen og kraftigt i deres Anfegtelser og Trængsler, saa at de ikke blot med Hans Ord, men ogsaa af egen Erfaring kunne desto kraftigere og bedre trøste Andre, der efter Guds hellige Raad og Billie befinde sig i lignende Nød. Og hvorfor og i hvilken Forstand Apostelen kalder vor Gud en Barmhertigheds Fader, vil man ved hellig Estertanke snart kunne forstaa, nemlig fordi Han er som et Hav af al Godhed, al Forbarmelse og Medlidenhed, hvori den ene Forbarmelse følger efter den anden, ligesom den ene Bølge efter den anden paa det naturlige Hav; Hans Hjerter er som en Afgrund, hvora en Kilde opvælder, der stedse og altid udgyder sig og flyder over af lutter Miskundhed og Barmhertighed; Han har Barmhertighed ei alene for en Bedrøvet og Nødlidende, ei alene for Tusind og

ti Tusind, men for Alle; Han har Forbarmelse ei alene i nogle Dage og Aar, men fra Verdens Begyndelse til dens Ende. Af denne søde Kilde have alle udmattede, bekymrede og trøstesløse Sjæle, som have været før os, drukket; ogjaa vi, som nu leve, drikke deraf i Tusindvis, og alligevel bliver den ikke udtømt; og de, som leve efter os, skulle heller ikke lide nogen Mangel. Han har Barmhertighed for de bodefærdige Syndere, for de Fattige, for Enker, Faderløse og Ublændinger, for de Sørgmodige og Anfegtede, for de Enfoldige og Ringe, for de Syge, for de Undertrykte og Betrængte, for de Døende, ja endog for de Ugudelige og sine Fiender, hvilke Han tilbyder sin Raade og Barmhertighed og siger: Se, her er jeg; se, her er jeg; jeg vil gjerne elske dem; jeg vil gjerne tilgive og glemme. Ligesom Jordan, dette Guds store Skatkammer, frembringer sine Væxter og Frugter i uendeligt Antal, uden Afsladelse, paa mangehaande Art og Vis, saa at den ene Velsignelse følger ovenpaa den anden, saaledes er det ogsaa med vor Gud, om hvem Apostelen siger paa et andet Sted, at „Han er rig paa Barmhertighed“ (Efes. 2, 4). O ædle og velsignede Rigdom! Hvad hjalp det os, om Gud var rig paa Visdom, paa Hellighed, paa Retfærdighed, paa Magt, paa Ære, paa Guds, dersom Han ikke tillige var rig paa Barmhertighed, hvilken vi fattige, elendige og syndige Børn mest behøve? Og hvad hjalp det os, om Han ogsaa havde Barmhertighed, dersom Han ikke havde Meget af den og var rig paa Barmhertighed, efterdi vi fra Begyndelsen til Enden trænge saa høiligen dertil? derfor kan nok Apostelen sige: Lovet være Gud, Barmhertigheds Fader!

§ 9. Men han kalder Ham ogsaa al Trøstes Gud, fordi Han ei alene har megen Kraft, meget Lys, megen Sødme, Glæde, Fred og Salighed i sig selv, men

ogsaa meddeler sine Venner og Kjære rigeligen deraf og husvæler dem kraftigt dermed, saa ofte og saa meget de behøve det. Hvorledes det hermed forholder sig, kan tydeliggjøres ved mangfoldige Billeder, som den hellige Skrift selv frembyder os. En Moder trøster sit tørstige og trætte Barn, idet hun tager det paa sit Fang eller i sine Arme, tiltaler det venligt, aftarer dets Taarer og rækker det sit fulde Bryst. Josef trøster sine Brødre, idet han taler venligt til dem og forsikrer dem, at Alt, hvad der er skeet, skal være tilgivet og glemt (1 Mos. 50, 21). Isak bliver trøstet med Hensyn til sin Moders Død, idet Gud skjænker ham Rebekka, der glæder ham med sin livsalige og trofaste Kjærlighed (1 Mos. 24, 67). En af Heden og Byrden udmattet Vandringsmand bliver trøstet, naar han kommer til et Træ paa Beien, der ei alene yder ham Skygge, men ogsaa Frugter til Vederkvælgelse. Esther blev trøstet, da Kong Ahasverus rakte hende Guldspiret til en Forsikring om sin Raade (Esth. 5, 2). Daniel blev trøstet, da Herren, idet Han talte med ham, rørte ved ham og sagde: „Frygt ikke, du meget elselige Mand! Fred være med dig! vær frimodig! ja, vær frimodig!“ (Dan. 10, 18. 19). En Syg bliver trøstet, naar man lægger ham i en blød Seng, pleier ham, er stedse om ham og rækker ham allehaande Vederkvæglser. Et frygtomt og forjagt Hjerte, som vandrer i Mørket, bliver trøstet, naar et Lys opgaar eller bliver fremjat for det. En Anklaget bliver trøstet, naar en navnkundig Sagfører træder hen til ham og taler hans Sag, osv. Alt dette hjælper os til bedre at forstaa, hvad Guds Trøst er, og hvorlunde Han er al Trøstens Gud.

§ 10. Han siger: „Som En, hvem en Moder trøster, saaledes vil jeg, jeg trøste Eder“ (Gai. 66, 13), nemlig ikke blot med Ord, men tillige med virkelig

Bederkvælgelse; jeg vil tage Eder paa mit Kjærligheds Skjød; jeg vil give Eder Fredens Kys; jeg vil indgyde Eders Hjerter mit Ords søde Trøst; jeg vil opvarme, hufvare og levendegjøre Eders udmattede og halvdøde Sjele. Som en forsonet, kjærlig Fader siger Han til os: „Frygt ikke; jeg vil forlade din Ondskab og ikke ydermere komme din Synd ihu“ (Jer. 31, 34). „Han omringer os med Miskundhed ligesom en huldfuld Brud omslutter sin Brudgom“ (Ps. 32, 10); Han fremstiller sig som et frugt bærende og skyggefuldt Træ, idet Han raaber: „Kommer hid til mig, Alle, som arbejde og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile“ (Matth. 11, 28). Han pleier os i aandelige og legemlige Sygdomme; Han omvender alt vort Leve (Han gjør, at vi finde Ro og Glæde i Hans hellige Villie formedelst kristelig Taalmodighed og Hengivelse); Han opholder os paa Sygefengen (ligesom en trofast Ægtefælle eller kjærlig Ven — Ps. 41, 4). Han lader „Lys opgaa for os i Mørket“ (Ps. 112, 4); ja Han er selv „vort Lys, naar vi sidde i Mørket“ (Mika 7, 8); Han optræder til vort Forsvar imod Satans og vor egen Samvittigheds Anklager saavelsom mod Verdens ondskabfulde Bagvaskelser og siger til vor Sjel: „Jeg er din Frelse. Frygt ikke; thi jeg er med dig; se ikke om til Andre; thi jeg er din Gud“ (Ps. 35, 3; Esai. 41, 10). Saaledes er da vor Gud en Trøstes Gud eller en Trøstegud, en trøstende Gud, fordi Han isærdeleshed giver Algt paa de af Djævelen og Verden undertrykte, ængstede, bedrøvede Hjerter, paa de anfegtede, bedrøvede, modfaldne, forfærdede Sjele og taler trøstelig og venligt til dem, forsikrer dem om sin evige Kjærlighed og Trofasthed, om sine faderlige, gode Hensigter, om sin Hjælp og naaderige Nærværelse og om et saaligt Udfald samt meddeler dem sin Kjærlighed, sin Kraft, sin Sødme, sin Fred, sin

Glæde og Salighed, saa at der er et ligesaa sandt og nært Samfund mellem den trøstende Gud og de bedrøvede Hjerter som mellem Moderen og hendes viden Barn. Og al Trøstes Gud er Han, fordi de Troendes Trængsler og Bekymringer ere mangfoldige, og fordi der hos Ham alene er overflødig og rigelig Trøst at finde derimod. Det menneskelige Legemes Sygdomme ere mangfoldige, Lægemidlerne ligesaa; ikke enhver Plante hjælper for Hovedpine eller Hjerteklap; ei heller formaar ethvert Krydderi, enhver Rod, enhver Saft at styrke Hjertet, afkjøle det ophidsede Blod eller rense det, naar det er slimet; men ifkedestomindre er Jorden en Moder til samtlige Lægemidler og et almindeligt Apothek, saa at der ikke findes nogen Sygdom, hvorimod den ikke skulde frembyde et eller andet Middel. Dette er et Billede paa vor Gud, der skjænker al Trøst i alle Trængsler, saa at de, som forlade sig paa Ham, aldrig skulde fattes Trøst, ihvordan deres Nød end mon være.

§ 11. Men mærkeligt er det, at Apostelen tilføier, at al Trøstes Gud først lader sine Tjenere, sin Kirkes Lærere og Hyrder, komme i Trængsel og Anfegtelse og deri hufvare dem med sin søde Trøst, paa det de kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede af Gud. Den algode Gud kan vistnok trøste umiddelbart og ved sin Aand tilegne de bedrøvede Hjerter sit Ord og aabenbare dets iboende Kraft i dem; Han kunde vel ogsaa sende dem en Engel til at styrke og trøste dem i deres Anfægtelser og Nød, saaledes som Han gjorde mod sin allerkjæreste Søn (Luk. 22, 43); men Hans sædvanlige Vis er dog at trøste Mennesker ved Mennesker, hvortil Han isærdeleshed pleier at bruge sin Kirkes Lærere og Forstandere, for at vedligeholde deres indbyrdes Samfund i Aanden, Troen og Kjærligheden saavelsom

den Anseelse, der tilkommer Hans hellige Embede. Ligesom det nu er en sær og stor Naade af Gud, naar Han skjænker sin Menighed erfarne og øvede Prædikanter, som ei alene ere hjemme i den hellige Skrift, der er os givet til Trøst, men ogsaa prøvede ved allehaande Trængsler og Anfægtelser og af egen Erfaring forvissede om Ordets Kraft, saaledes skulle de bekymrede Hjerter hellerikke annamme deres Trøst anderledes end som Guds Trøst; thi ligesom Gud taler, formaner og lærer gennem dem, saaledes trøster Han ogsaa gennem dem; det Vand, hvormed de bestænte og forfriste de bedrøvede Sjæle, som halvvisne Blomster og Planter, øse de ikke af en tør Byt eller af sønderbrudte Brønde, som man maa lede eller bære Vand i, men af den stedsferindende, levende, evige Kilde og af den Strøm, som udspringer og udslyder af den. Velan da, I anfægtede og dybtbedrøvede Sjæle! efterdi jeg af inderlig Medlidenhed og Christi tvingende Kjærlighed gjerne vilde tale trøsteligt til Eder og hushvile Eders udmattede Hjerter, saa værer fuldt forvissede om, at vi ei alene ved Guds Naade saa nogenlunde vide af egen Erfaring, hvorledes I ere tilmode, men at den barmhjertige Gud efter sin store Miskundhed ofte har trøstet os ved sit Ord og sin Aand, saa at vi kunne trøste Eder med den Trøst, hvormed vi selv ere blevne trøstede. Taler da i Eders Aands Angest! klager i Eders Sjæls bitre Smerte! (Job 7, 11) udøser Eders Hjerte for Gud, for al Trøstes Gud! Han har trøstet mig og saa mange Tusind Andre; Han har ogsaa Trøst, Betsignelse, Naade, Fred og Glæde for Eder og alle dem, som efter Eder gennem mange Trængsler skulle indgaa i Guds Rige.

§ 12. Jeg kan ikke oplade min Mund (siger en bedrøvet Sjæl); Angesten tillader mig ikke at tale. Ei heller formaar jeg at udsige mit arme Hjertes Tilstand;

derfor vil jeg ligesaa godt tie; at tale hjælper mig saa alligevel kun lidet, osv. Det er vistnok sandt, du gudelskende Hjerte, at det ofte kommer dertil med Guds hellige Børn, at de ikke gide oplade sin Mund og tale med Nogen. De se hellerikke gerne, at Nogen taler til dem og vil afstvinge dem Gjensvar, dels formedelft den store Mæthed, de føle, idet deres Tunge ofte saa at sige hænger fast ved deres Gane og ligesom stivner af Hede i deres Mund, dels formedelft den Angest, der omgiver og trykker deres Hjerte og som gjør dem mistroelige og saare utaalmodige, saa at de føle sig som En, der har en brændende Vild paa sit Legeme, der vanskeligen taaler, at en fremmed Haand ofte rører ved den, eller som en Vandbrugsmand, der i stærk Hede maa bære paa en tung Byrde og neppe kan komme afsted for Tørst og Træthed og som kun er lidet tjent med at have en Rejsefælle, der snakker for ham om alskens Ting, men ikke letter ham Byrden eller hjælper ham at bære den. Herom saa vi Underretning i Guds Ord; om Job siges saaledes, at efter at den ene Ulykke ovenpaa den anden havde rammet ham, sad han stille i syv Dage og syv Nætter, hvorfor hellerikke hans tre Venner i denne Tid talte til ham, men taug og sørgede tilligemed ham; først derefter oplod han sin Mund og udbrød i bitre Ord, og en af hans Venner sagde da til ham: „Om vi vilde forsøge at tale et Ord til dig, skulde du vel kjedes derved?“ (Job 2, 13; 3, 1; 4, 2) David siger om sig selv: „Jeg hylér for mit Hjertes Forstyrrelse“ (Ps. 38, 9), ved hvilke Ord de lærde Skriftudlæggere bemærke to Ting, nemlig for det Første, at det Ord, som er oversat ved at hyle, egentlig bruges om Løverne, der pleie at brøle, naar de ere hungrige eller forkrækkede, men at det her anvendes om et angestfuldt Hjerte formedelft de dybe og idelige Sukke, som det med en stærk Vild, men dog ikke med

en forstaaelig Røst pleier at udstøde, — og for det Andet, at det Ord, som er gjengivet ved Forstyrning, paa andre Steder bruges om Havet, naar det er uroligt (Esai. 5, 30), og saaledes paa dette Sted meget træffende betegner et ansegtet og bedrøvet Hjertes Tilstand, idet den ene sorgelige Tanke, den ene Angest følger efter den anden, ligesom Bølgerne paa Havet, og idet allehaande Forestillinger stedse krydse hverandre som Vand, Stum, Sand og Tang i det oprørte Hav. Ligesom nu dette vel bruser og ofte gjør en saadan Støi, at de, som staa paa Stranden eller seile paa det, neppe kunne høre sine egne Ord, men dog ikke giver nogen forstaaelig Røst fra sig, saaledes er det ogsaa med de bekymrede Hjerter; de sukke, de stønne, de klynke, de jamre sig vel; men de tale ikke gjerne og udlade sig sjelden med forstaaelige Ord.

§ 13. Herhen hører ogsaa Davids Tale: „Jeg var stum formedelst Tausshed; jeg taug fra at tale det Gode; men min Pine blev oprørt“ (Ps. 39, 3.) „Jeg var bekymret og talte ikke“ (Ps. 77, 5.) — ligesom Kong Ezekias's: „Jeg kvindrede som en Trane, som en Svale; jeg kurrede som en Due“ (Esai. 38, 14.) Glemmes bør det heller ikke, at den hellige Evangelist Matthæus siger om vor Frelser, da Han hang paa Korset: Men fra den sjette Time blev Mørkhed over den ganske Jord indtil den niende Time. Men ved den niende Time raabte Jesus med høi Røst og sagde: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig.“ (Matth. 27, 45; 46). De Lærde, som forklare disse Ord, holde for, at Evangelisten hermed har villet tilkjendegive, at vor dyrebare Frelser i henved tre Timer, saalænge som Mørket varede, hang taus paa Korset og ikke talte et Ord, førend Han ved den niende Time udbrød i de klagende Ord: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Mange holde derhos for

— Noget, som ogsaa tydeligt nok sees af Beretningens Omstændigheder — at den Herre Jesus i disse tre Timer naaede sin Lidelses rette Høide og led den allerstørste og forfærdeligste Angest i sin Sjæl, sølte og fornåm Guds fuldkomne Brede, Lovens Forhandelse, Alverdens Synders Kraft og Byrde og Dødens Bitterhed og maatte savne al indvortes og udbortes Trøst, saa at Han dengang i høieste Grad forsøgte og smagte de ansegte og bedrøvede Sjæles Angest, der ikke tillod Ham at tale, ihvovæl Hjertets lønlige Sukke og Sjælens inderlige Længsel efter Gud og Hans Hjælp aldrig ophørte. Dette skjænker nu strax dig, du dybtbedrøvede og ansegte Hjerter, en kraftig og sikker Trøst, den nemlig, at omendstjont din Sjæl er saa fuld af Angest, at du ikke kan oplade din Mund, saa formaar denne Tilstand dog ikke at fortrænge dig fra den Herres Jesu og Hans Helliges Forening og Samfund, ligesaalidsom en Moder slipper sit Barn af sin Kjærlighed og sit Skjød, fordi det enten formedelst sin Alder eller sin Svaghed ikke kan tale og kalde hende Moder, aldenstund et saadant Barns vemodige Diekast er nok til at røre hendes Hjerter og opvække hendes hele Kjærlighed. Saaledes ved nu ogsaa vor Jesus, hvorledes vi ere tilmode, naar vor Angest ikke tillader os at tale, og alle vore lønlige og skjulte Sukke, alle vor bedrøvede Sjæls Længsler og Attraer ere lutter Klageraab i Hans Øren. Hvad enten vi tale eller tie, saa kjender Han dog vor Sjæls Nød og kan ikke slippe og ikke forlade den.

§ 14. Omendstjont jeg nu, du gudselskende Sjæl, ikke vil raade dig til at oplade din Mund og udøse dit Hjerter for Alle og Enhver, allermindst for de Uerfarne og dem, som ingen Beviser have givet paa sand Omvendelse, levende og kjæmpende Tro, usminket Kjærlighed og god Evne til at trøste Andre, saa

maa jeg dog paaminde dig om at det ofte kan berygttes, at en saadan Taus-
hed har sin Grund i Satans Træsthed
og kraftige Virken. Han ved meget vel,
at Hjertet faar Lættelse, naar det kan
udsøse sin Klage og Angest for Gud og
Mennesker og ligesom dele sin Byrde
med en gudfrygtig Christen; derfor sø-
ger han at holde de Anfegtedes Mund
tilluftet og indbilder dem, at deres Til-
stand er saa mislig og bestjæmmende,
at de ikke kunde aabenbare den for no-
get Menneske uden at blive anseet for
Uchristne, for Gudsbespottere, for Dæ-
velsbørn, eller at deres Elendighed er
saa stor, at saa alligevel intet Menneske
kan raade eller hjælpe dem, og at det
saaledes er til ingen Nytte at tale meget
derom og beklage sig derover. Idet han
derhos omgiver eller opfylder deres For-
stand med thyk Taage, gjør han dem ofte
saa utaalmelige, saa underlige og vrangne
og bringe deres Hjerte i en saadan For-
virring, at Alt bliver dem ubehageligt
og modbydeligt, hvorfor man ogsaa har Ex-
empler paa at somme Anfegtede have luk-
ket sig inde og ikke ville give Nogen, ei en-
gang sine Kjæreste og Nærmeste, Afgang
til sig, ligesom paa at Nogle have indsvøbt
sit Hoved i Hovedpudden eller lagt sig
under Dynen, for at de ikke skulde kunne
høre nogen Tiltale eller behøve at give
noget Svar. Dette ved den Onde godt
er en stor Fordel for ham, aldenstund
det forholder sig med saadanne Hjertes
som med et Hus, hvori der er opstaaet
Aldøs og hvor Beboerne tillaafe Dørene
fast og ikke lade Nogen komme ind, i
den Tanke, at de selv alene skulde kunne
slukke Branden, hvilket de dog ikke mægte.
Derfor er det bedst, at man aabenbarer sin
Tilstand for gudfrygtige og erfarne Christ-
ne, men isærdeleshed for Kirkens Hyrder
og Lærere og Intet dølger for dem. Naar
Stuen er fuld af Røg, der tvinger Taa-
rerne ud af Ens Næse eller endog vil
kvæle En, da er Intet tjenligere end at

slaa Døre og Vinduer op paa vid Bæg.
Man kjender ogsaa Exempler paa Hjer-
ter, som i flere Aar have haaret paa
sørgmodige og skjændige Tanker og ment,
at de ikke turde tale derom til Nogen,
men som efter at have betroet sin Nød
til en forstandig Sjelesørger strax ved
Guds Naade have faaet Lættelse og Ro.
Sig derfor ikke, min Medchristen, at al
Tale dog intet kan hjælpe dig. Skulde
det ikke hjælpe den Syge, at han om-
stændeligen fremstiller sit Onde for Lægen
og derved giver denne Anledning til at
lære Sygdommen grundigt at kjende og
imødegaa den med tjenlige Midler? Giv
derfor Gud Æren, og tal med mig, som
Hans Tjener, hvem Han har sendt til
dig for at trøste dig med den Trøst,
hvormed jeg selv er bleven trøstet af
Gud! Se, her er mit kjærlige, medli-
dende trosfaste og stiliende Hjerte! Udsø
dit bedrøvede Hjerte i dette og del din
Byrde med mig; jeg skal ved mine ringe
Bønner hjælpe dig at bære den, saa godt
jeg kan, og vil raade, hjælpe og trøste
dig, saa vidt din og min Jesus giver
Naade til.

§ 15. Saa vil jeg da (siger en an-
fegtet Sjel) tale i min Aands Angest;
jeg vil klage i min Sjæls bitre Smerte.
Hvorfor skal jeg fremfor mange Tusind
andre Mennesker være saa elendig og
trøstesløs? Hvorfor skal jeg plages saa-
ledes fremfor Andre? Jeg har øvet mig
selv i altid at have en ufradt Samvit-
tighed for Gud og Menneskene (Ap. Gj.
24, 16); jeg har, hvorvel i Skrøbelighed,
af et oprigtigt Hjerte lagt Vind paa at
tjene Gud; jeg har bedet flittigt, havt
Øyst til Guds Ord, gjerne omgaaes min
Næste med beredvillig Kjærlighed og søgt
Fred og Glæde hos Kristus og i Chri-
stendommen; hvoraf kommer da denne
min Angest, Hjertesorg og Ufred? Er
da Christendommen en Tornebush, hvoraf
man ingen Druer kan samle? Hvorfor
blev jeg en Christen, naar det skulde gaa

mig saaledes? Har da Christus ingen Glæde at skjænke sine Egne, eller vil Han ingen skjænke dem? osv. Min aller-
 kjæreste Broder (Søster)! for grundigt at besvare dette dit sørgmodige Klagemaal, saa opstiller jeg det som noget Utvils-
 somt og som en fast Grundvold, at ingen christelig og troende Sjel bliver bedrøvet og ængstet med aandelige store Anfegtelser uden Guds hellige Raad og Villie; Satan kan Intet gjøre uden den Høiestes Tilladelse og Tilstiftelse, efter hvad vi vide af Jobs Historie, saa at intet yderligere Bevis behøves. Vi ville derfor hellerikke bruge nogen stor Vidt-
 løstighed desangaaende, men kun anføre og overveie nogle Skriftsprog, som in-
 deholde megen Kraft og Trøst. „Herren“, siger den gudsfrygtige Hanna, „er den, som døder og gjør levende, — som ned-
 fører til Helvede og fører op igjen“ (1 Sam. 2, 6), og David: „Du har ladet mig se mange Angester og Ulykker“ (Ps. 71, 20); ligeledes siger han, som vi for ikke længe siden have hørt: „Hvor-
 for forkaster Du, Herre, min Sjel? Du skjuler dit Ansigt for mig. Af Ung-
 dom er jeg elendig og som den, der opgiver Aanden; jeg bærer dine For-
 færdelser; jeg maa tvivle om Fremtiden. Dine Grumheder ere gangne over mig; dine Forfærdelser have næsten udrød-
 det mig“ (Ps. 88, 15—17); ja, Herren siger selv: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblif. Det Lidet, Bredden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Dieblif for dig“ (Esai. 54, 7. 8). Men hvad herved mest er at lægge Mærke til, er, at naar Skrif-
 ten taler om denne Sag, saa tilskriver den Herren vor Gud et Raad, — som naar Afsa siger: „Du skal lede mig ved dit Raad og derefter antage mig til Vre“ (Ps. 73, 24), og Esaias: „Herren er underlig i Raad og stor i Væsen“ (Kap. 28, 29). Dette er nu talt paa Menne-
 skens om Gud og maa forklares over-
 ensstemmende med de menneskelige Tings

Natur. I deslige Udsagn sammenligner den Hellig Aand vor Gud med en for-
 standig og kjærlig Fader, der har flere Børn og holder Raad med sig selv og sin Egtefælle eller andre Venner og Paarørende angaaende ethvert af dem om hvorledes han skal behandle det, — hvortil han skal opdrage det og ved hvilke Midler og Veie han skal kunne bringe det i en Stilling, hvori det kan tjene Gud og sin Næste og befinde sig vel; da betænker han Barnets Art, Natur, Tilbøielighed, Evner, Gaver og hele Legems- og Sindsbefæffenhed og beslutter at sætte det ene til Studeringer, det andet til Handelen, til et Haandværk eller Andet. I dette Raad udflyde alle Tanker og Foretagender af et kjærligt Faderhjerter og sigte allesammen til et hvert Barns timelige og evige Vel. I Lighed hermed siger nu Herrens Ord, at Gud fra Evighed af har holdt Raad angaaende samtlige sine Troende, hvor-
 ledes Han skulde behandle dem her i Verden, — hvortil Han skulde bruge dem, — hvorledes Han skulde gjøre dem dygtige til sin Tjeneste og modtagelige for den evige Frelse, — at Han ikke blot har bestemt dem til det evige Liv, men ogsaa valgt de Midler og Veie, ved og paa hvilke de skulde komme derhen; Han har besluttet at bringe den ene til en stor og rig Rundskab om sig, at give ham stor Visdom i guddomme-
 lige, aandelige og himmelske Ting og megen Erfaring, at indføre ham ikke blot i det almindelige Kors's lille Skole, men i de aandelige Anfegtelser's Høi-
 skole, men derimod at gaa anderledes tilværks med en Anden, saa at vi sølgelig kunne være visse paa at ingen Trængsler, ingen Kors, ingen Anfegtelser, være sig smaa eller store, møde Guds Børn uden at være blevne bifsaldte, bestemte og beskikkede i Guds hellige og vise Raad; Hans Hjerte har overveiet og besluttet det i evig Vis-

dom, Miskundhed og Kjærlighed; Hans Haand udfører det i samme Visdom og Kjærlighed og fuldbyrder i Tiden, hvad der fra Evighed af er fastsat i Hans Raad. Noget, som vi allerede udførligen have omhandlet paa et andet Sted i dette Bærf.

§ 16. Vigesom der nu, du gudelukkende Hjerter, siges om din Jesus, at Han var givet hen (til sin Lidelse) „efter Guds besluttede Raad og Forudvidende“ (Ap. Gj. 2, 23), saaledes maa man ogsaa sige om dig og dine Anfegtelser, at din Gud fra Evighed har udvalgt os i Christo og bestemt os formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv (Efes. 1, 4. 5); Han har ogsaa holdt Raad og betænkt i sit Faderhjerter med evig Kjærlighed og Visdom, hvorledes Han vilde behandle dig, sit kjære og dyrebare Barn, her i Verden, — hvorledes Han vilde føre dig, — hvorledes Han vilde betjene sig af dig som et Raadeskar til sin Være, — hvad Held og Uheld, Glæde, Sorg og Anfegtelse der skulde blive dig tildelt, — hvorledes Han vilde opretholde, beskjærme, styrke, trøste dig i Alt, hvad der skulde vederfares dig, og tvertimod Dævelens og Alverdens Tanke og Formodning bringe dig frem til Himmelen. Vigesom vi læse om Saul, at Profeten Samuel, da han havde jalvet ham til Konge over Israel, efter den Hellig Aands Indskydelse forudsagde ham Alt, hvad der skulde hændes ham undervejs, naar han var gaaet fra ham, saaledes siger ogsaa vor Freløser om det nye Testaments Saul(us), der siden kaldtes Paulus, efter at have omvendt ham ved sit himmelske Lys og sin guddommelige Kraft: „Seg vil vise ham, hvor Meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld“ (Ap. Gj. 9, 16). Saaledes vidste da allerede den Herre Jesus Alt, hvad denne Hans Tjener skulde lide i sit apostoliske Embede fra Begyndelsen til Enden; Han vidste, hvad der i den høilovlige Treenigheds Raad

var besluttet angaaende ham, og der er ingen Tvivl om, at Apostelens Anfegtelser, hans Tørn i Kjødet og Satans engelens Mundslag hørte med hertil. Og saaledes er det med alle kristelige Sjæle uden Undtagelse; hvad der skal vederfares dem paa deres Livs Vej, i deres Christendom, i deres Embede, i Guds og Næstens Tjeneste, og hvad de skulle lide af aandelige og legemlige Trængsler, er betænkt, forudseet, besluttet og forordnet; men saaledes er det besluttet af Gud, der er al Visdoms, Kjærligheds, Miskundheds og Trofastheds dybe og uransagelige Kilde, ikke i Tankeløshed, ikke af Ustadighed eller Uvidenhed, men efter Hans Raad, i den allerhøieste Visdom, i evig Kjærlighed og Trofasthed, med et ufravendt faderligt Hensyn til Aabenbarelsen af Hans Herlighed og deres Salighed. Betænk derfor, du anfegtede Hjerter, om du med Grund og Føie har Noget at indvende imod dette din Guds Raad, og om du mere vil tale til Fordel for dig selv, efter dit syndige Kjøds Sands, og ikke snarere til Fordel for din Gud og kjærlige himmelske Fader. Besind dig, om du vil modstaa Guds hellige Villie, og om du, jeg vil ikke sige, kan, men vil forandre Hans Raad. At du ikke kan gjøre det, er utvivlsomt; men for et Guds Barn sømmer det sig, selv om det stod i dets Magt at forandre Guds Raad, dog ikke at ville det, men tvertimod at stille sin Sjæl tilfreds deri og villigen og gladeligen underkaste sig det. Eller ville vi selv være Gud? Ville vi selv være vor Fader og selv sørge for os og selv lede os i aandelige og legemlige Ting, selv beskjærme os mod Dævelen og Verden og bevare os til Frelse?

§ 17. Du siger imidlertid: Gud bringer saa mange Tusind i Himmelen, som ikke vide af nogen aandelig, stor Anfegtelse; hvorfor skal da jeg plages dermed fremfor Andre? Jeg ved ikke,

om man saa ligetil kan sige, at mange Tusind blive salige uden at kjende noget til aandelige Ansægtelser, efterdi Satan er alle udvalgte Guds Børn dødeligen fiendt og ikke slipper Noget frem til Himmelen uden at volde ham Smerte og Bedrøvelse. Kan ikke Helvedes Lænehund bide dem alle, saa gør han dog paa dem alle og forfærder dem; kan han ikke slaa dem alle paa Munden, saa kaster han dog Støv og Stene paa dem og forfølger dem med Skjældsord og Bespottelser. Der har vel heller aldrig været nogen Christen at finde, uden at han stundom har følt Samvittighedsangest, Syndeskræk, Døds- og Helvedesfrugt; have de end ikke alle gjort dybe Drag af Ansægtelsens bedste Kalk, saa have de dog alle nippet til den; de have alle maattet stride Troens Strid; de have alle maattet stræbe alvorligen, bruge Magt og saaledes i Jesu Christi Kraft gribe det evige Liv (1 Tim. 6, 12; Luk. 13, 24; Matth. 11, 12). Men sæt, at Gud bragte nogle af dine Medchristne til Himmelen uden store aandelige Ansægtelser, saa er og bliver det dog utvivlsomt sandt, at det bør dem alle at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler (være sig nu aandelige eller legemlige — Ap. Gj. 14, 22). Vi maa ogsaa heri lade den alvise og høilovlige Gud have frie Hænder til at gøre, som Ham behager, og udvalge sig sin Naades og Gres Rar efter sin Villie. De, som Han fremfor Andre udvælger til paa dem at aabenbare sin Magt, Visdom og Godhed, ved dem at overvinde og bestjæmme Djævelen og at fremstille dem til Advarsel for Verden, men til Trøst og Forbedring for sin Kirke, have ikke Narjag til at beklage sig over Ham, men til fremfor Andre at takke Ham. En Guld- og Sølvsmed har to Stykker Sølv, tager det ene og gør deraf med lidet Arbejde et simpelt Bæger; han tager ogsaa det andet og gør deraf med

meget Arbejde en forgylt, dreven, med rigt Blomster- eller Billedværk prydet, anselig Pokal; hvo tør nu sige, at han behandler det sidste haardt, idet han banker, hamrer, driver og bearbejder det mere end det andet? Hvorledes tør du da, du gudelskende Sjæl, besvare dig over din Gud, fordi Han har udkaaret dig fremfor Andre til paa dig at bevise sin herlige Magt, Visdom og Godhed og danne dig til et ualmindeligt og anseligt Rar for sin Barmhjertighed og til sin Gæst? Hvorledes skulde Guds Visdom, over hvilken de hellige Engle (som ovenfor omtalt) forundre og glæde sig, blive aabenbar, dersom Han behandlede alle sine Troende paa en og samme Vis og Maade? Hvorledes skulde Hans uransagelige, herlige Magt og Godhed blive bekendt, saafremt der ikke var Mennesker, imod hvilke Helvede øvede sin yderste Magt, Træfthed og Ondskab?

§ 18. Dersom Job havde kunnet unddrage sig Guds Raad derved, at han ikke vilde være besværet fremfor Andre med udvortes og indvortes Lidelser, hvad var der da blevet af dette herlige Exempel paa Taalmodighed og dette overordentlige Bevis paa Guds Almagt, Godhed og Visdom og af den Trøst, som alle Troende deraf øse? Dersom de tre Mænd, der for Guds Navns Skyld bleve fæstede i den gloende Døn, — dersom Paulus, der led saa meget i sit apostoliske Embede af Djævelen, — dersom de hellige Martyrer, der udholdt en saa stræffelig Kval og den skjændsfuldeste og smerteligste Død for Jesu Navns Skyld, havde villet sige: Hvorfor skulle vi mere end saa mange Tusind Andre lide dette? hvorledes var da Guds Gæst bleven paa en overordentlig Maade fremmet? hvorledes var da Christi Rige blevet udbredt og Djævelens Rige forstyrret? hvorledes vare da saa mange Andre blevne bragte til Troen eller befæstede deri og opmuntrede til en frimodig Betjendelse? ligesom Apostelen

figer: „Alt, hvad mig har vedersfarets, har mere tjent til Evangeliets Fremme, saa at mine Lænker ere (som et Bevis for den christne Religions Troværdighed og Sandhed) blevene aabenbare at være for Christi Skyld i det ganske (keiserlige) Palads og for alle de Øvrige, og de fleste af Brødrene i Herren fik Mod ved mine Baand og bleve desmere dristige til at tale Ordet (Evangeliets, Livets Ord) uden Frygt“ (Filipp. 1. 12—14). Tænk, om den Herre Kristus selv, der aandeligen og legemligen har lidt Mere end alle Andre, havde villet tale saaledes: Hvorfor skal jeg alene fremfor alle andre Mennesker lade alle Guds Brede Bølger gaa over mig? hvorfor er jeg fremfor Andre bleven fremstillet til et Tegn og et Maal for Djævelen og Verden? hvorfor har Gud hengivet mig fremfor Andre? osv. og havde villet vægre sig ved at lide, hvorledes skulde da Guds Raad angaaende Menneskeslægtenes Frelse være blevet fuldbyrdet? Vær derfor tilfreds, min Medchristen, og beklag dig ikke over din Gud, men tak Ham, fordi du er agtet værdig til at lide Noget for Hans Skyld og at være et Kar til Hans Være, saa meget mere, som Guds Ord forsikrer os, at de, som i den stridende Kirke fremfor Andre have gjort og lidt Noget til Hans Være, skulde i den triumferende Kirke blive prydede med Klarhed og Herlighed fremfor Andre. Jo større og haardere Kamp, desto skønnere og herligere Krone. Gud er en trofast, god og mild Herre, som ikke lader Nogen tjene Ham for Intet. Han vil ikke engang lade en Drik koldt Vand eller en Vid Brød, som hydes Hans Egne, blive ubelønnet; skulde Han da ikke glæde dem, som have lidt Meget for Hans Navns og Kirkes Skyld, med rig og evig Naade og Kjærlighed?

§ 19. Du siger: Jeg har øvet mig selv i altid at have en ufsadt Samvittighed for Gud og Menneskene; jeg har,

hvorvel i Skrøbelighed, af et oprigtigt Hjerte lagt Bind paa at tjene Gud osv. og skal dog nu stedes i saa stor Rød og Angest! Jeg svarer: Det er vel godt, at du har en ufsadt Samvittigheds og et oprigtigt Hjertes Vidnesbyrd, der stjænter megen Trost i alle Trængsler; men jeg vil dog haabe, at du ikke i saa Maade vil gaa irecte med den retfærdige, hellige og alvidende Gud, der prøver Hjertes og Myrer, og desaaarsag bekynde Ham for nogen Utilbørlighed. Thi for det Første, hvem har du at takke for hvad du er? Hvem tilhører det, du roser dig af: Fra hvem kommer dit Hjertes Oprigtighed og din Bestræbelse for at have en ufsadt Samvittighed? Sandelig ikke fra vor naturlige Kraft, men fra den barmhjertige Guds Naade, Han som har gjenfødt os til et levende Haab, — som af Naade har kaldet, oplyst og omvendt os, friet os af Mørkheds Magt og overført os i sin elskelige Søns Rige. Have vi da en god Samvittighed og et gudsfrygtigt, oprigtigt Hjerte, saa maa vi inderligen og dydmyggeligen takke Ham derfor og ikke be-
raabe os derpaa imod Hans Raad og Velbehag os angaaende. Dernæst bør vi ogsaa betænke, hvorledes vor Retfærdighed og Gudsfrygt i dette Liv er bestaaen. Meget sandt siger en af de Gamle: Den menneskelige Retfærdighed er Uretfærdighed, naar den sammenholdes med Guds Retfærdighed. Et Lys skinner klart i Mørket og i et Værelse, som ikke er synderlig stor; men imod den opstaaende Sol er det at agte for Mørke, ligesom det heller ikke kan oplyse en hel By, langt mindre et helt Land; saaledes er det ogsaa med vor Guds-
frygt; for Menneskene kan den synes udmærket og skinner klart; men naar den sammenlignes med den guddommelige, fuldkomne Retfærdighed, er den ikke Andet end udsel Skrøbelighed og Ufuldkommenhed. Dette kunne Jobs og Davids Exempler lære og forklare os; hin

figer vel: „Mit Hjerte skal ikke forhaane mig for mine Dages Skyld“ (Kap. 27, 6); men han maa dog tillige bekjende: „Hvorledes skulde et Menneſke være retfærdigt for Gud? Om han har Lyſt til at trætte med Ham, ſaa kan han ikke ſvare Ham Et af Tusind“ (ikke undſkyldte eller forſvare en af tusind Synder, ſom Gud kan foreholde ham og overbevise ham om Kap. 9, 2. 3), og tilføier: „Gud vender ikke ſin (retfærdige) Brede tilbage (hvor meget end Menneſket beraaber ſig paa ſin Gudsfrugt, undſkylder ſig og ſtrider med Ham); under Ham maa de bøie ſig, ſom ville hjælpe den Hovmodige; hvorledes ſkulde jeg da kunne ſvare Ham og vælge mine Ord, ſom jeg kunde tale med Ham? thi om jeg end var retfærdig (var ſaa retfærdig og gudsfrugtig, ſom et Menneſke i dette Liv ved Hans Naade kan være), vilde jeg ikke ſvare; jeg maa bede om Naade for den, ſom mig dømmer“ (B. 13. 14). Og vel figer ogſaa David: „Jeg har bevaret Herrens Veie, og jeg har ikke handlet ugudeligen og vendt mig fra min Gud; thi alle Hans Domme ere for mig, og Hans Skikke, derfra viger jeg ikke. Men jeg var fuldkommen for Ham og vogtede mig for min Miſgjerning“ (ſom bor i mit Kjød, — ſom jeg har meſt Hæng til“ — Pſ. 18, 22—24); men ikkeſtomindre beder han paa et andet Sted og figer: „Af det Dybe raaber jeg til Dig, Herre! — — Herre, derſom Du vil agte paa Miſgjerninger, Herre, hvo kan da beſtaa?“ (Pſ. 30, 1. 3). „Gaf ikke i Dom med din Tjener; thi Ingen, ſom lever, kan være retfærdig for Dig“ (143, 2). Nu vel, jeg ved, at hellerikke du har nogen anden Mening herom, og at du ikke vil roſe dig for Gud og Hans Domſtol, men, om din Samvittighed er noſſaa uſtadt og din Vandel noſſaa god, alligevel bede din Dommer om Naade, allerhelſt, da netop den Tilſtand og Kamp, hvori du,

min kjærefte Broder, nu befinder dig, noſſom beviſer, hvor ufuldkommen al vor Retfærdighed og Gudsfrugtighed er; thi var den fuldkommen, ſaa maatte vor Villie falde ganſte og aldeles ſammen med Guds Villie, og der maatte Intet være i vort Hjerte, ſom fandt Miſſag i Guds underlige, men dog hellige og velsignede Veie, hvilket dog langtfra viſer ſig at være Tilfældet med os.

§ 20. Saa er da uidentvial din Mening, at omendſkjønt vor Retfærdighed og Gudsfrugtighed er ufuldkommen i Guds Øine, burde vi dog, fordi vi med et oprigtigt og trofaſt Hjerte efter den Evne, Gud forlener, lægge Vind derpaa, nyde mere Godt deraf hos Ham og være forſtaanede for ſaadanne ſtore Trængſler. Men jeg ſvarer, at dette er at tale, ſom om et Barn vilde ſige til ſin Fader, der vil opdrage det til Studeringer og deſaarſag lønner en egen Lærer til det og holder det til Flid og Arbeidsomhed: Jeg har hidtil viſt mig ſom en lydig Søn imod min Fader og ſtedſe beſluttet mig paa at være ham til Behag, tjene ham barnligen og aldrig med Vidende og Villie gjøre ham imod, og alligevel behandler han mig ſtrengere end mine Søſtende; jeg maa daglig gaa i Skole, være under Riſet, ſyſle med Bøgerne og arbejde; jeg maa ſtedſe lære Noget, oſv. Hvad Gavn har jeg da af min Lydighed? Ser du nu, min Medchriſten, hvor barnagtig din Tale maa forekomme vor Gud? Hvad du vilde ſvare et ſaadant Barn, det kan og maa man ogſaa ſvare dig, nemlig, at dine Trængſler ingenlunde beviſe, at Gud ikke i Naade finder Behag i den barnlige Lydighed, du hidtil i Tro og Kjærlighed, af et enfoldigt og oprigtigt Hjerte har viſt Ham, eller at Han ikke vil gjengjælde den, men tvertimod, at Han har udſaaret dig fremfor Andre, ſom ſit kjære Barn, til et ſærdeles Medſkab for ſin Naade og Kar til ſin Ære, — at Han ved An-

fejgtelser og Trængsler vil gjøre dig fuldkommere og mere og mere skiftet til at tjene Ham i Hans Rige, — at Han vil styrke og ved Erfaring befæste din Tro, opflamme og forhøje din Kjærlighed, forøge dit Haab, opvække og opmuntre din Bøn og rense og forbedre din hele Christendom. Du ved jo, hvad Apostelen siger: „Vore kjædelige Fædre revsede os for faa Dage efter sit Dykke (der mangengang var urigtigt, saa at de undertiden gjorde for meget eller for lidet af Tingen); men Han revser os til Nytte, paa det vi skulde blive delagtige i Hans Hellighed“ (Ebr. 12, 10), og vor Jesus selv: „Lad den Retsfærdige fremdeles blive retsfærdig (stedse mere retsfærdig) og den Hellige fremdeles blive helliget“ (stedse mere helliget — Aab. 22, 11). Og det er netop det, din Gud tilsigter med den Anfægtelse og Trængsel, Han har ladet komme over dig. Vil du da besvære dig over, at Han vil gjøre din barnlige Lydighed større og dig helligere og gudsfrygtigere? Er det ikke en Naade af en Tyrste, naar han sætter en tro og flittig Tjener, som har lagt sin Trostab for Dagen i ringere Syssler, til større og vanskeligere Forretninger? Har man nogensiden hørt Nogen beklage sig desaaarsag over sin Herre, som om han ikke paaafjønede hans tro Tjeneste? Sandeligen, det er en Naade af vor Gud, naar Han fører os fra Tro til Tro, fra Kjærlighed til Kjærlighed, fra Trængsel til Taalmodighed, fra Haab til Forvisning (Rom. 5, 1 flg.) „og bereder, styrker, bekræfter, grundfæster os, der en kort Tid lide (1 Pet. 5, 10), saaledes, at vi fiden, som ublodige Martyrer og frimodige Bekjendere af Hans Navn, kunne holde Stand imod Djævelen og Verden. Og hvorledes skulde Han kunne gjengjælde vor usle og ufuldkomne Lydighed bedre end ved at gjøre den fuldkommere, værdiges at beholde os i sin Tjeneste og bruge os til høiere og større

Ting i sit Rige, hvorpaa ganske vist tilsidst følger en uudsigelig og evig Belønning? Hertil sigter identvibl vor Frelser, naar Han siger: „Hver Gren paa mig, som bærer Frugt, renser min Fader, at den skal bære mere Frugt“ (Joh. 15, 2), og paa et andet Sted: „Hver, som har, ham skal gives, og han skal have til Overflod“ (Matth. 25, 29).

§ 21. Og naar du siger, du bedrøvede Sjæl: Jeg har søgt Fred og Glæde hos Kristus og i Christendommen; hvoraft kommer da denne min store Angest og Hjerteforg? Er da Christendommen en Tornebusk? Hvorfor blev jeg en Christen, naar det skulde gaa mig saaledes? Har da Kristus ingen Glæde at stjænke sine Egne, eller vil Han ingen stjænke dem? saa er Svaret herpaa dette: Kom ihu, at du blev en Christen paa den udtrykkelige Betingelse, at du skulde bære Korset! Læs efter i den Ægtepagt, som din Frelser har oprettet med dig*); saa vil du deri finde, at da Han antog dig til sin Brud, erklærede du, at du ikke vilde vægre dig ved at tage dit Kors op og følge Ham og forblive Ham tro i Sorg og Glæde indtil Døden. Høft paa hvad Din Frelser med tydelige Ord siger: „Hvo som vil komme efter mig, skal fornægte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig. Dersom Nogen kommer til mig og hader ikke sin Fader og Moder og Hustru og Børn og Brødre og Søstre og til med sit eget Liv, kan han ikke være min Discipel. Og hvo som ikke bærer sit Kors og kommer efter mig, kan ikke være min Discipel“ (Luk. 9, 23; 14, 26. 27). Dette gjentager Hans Apostel, sigende: „Det bør os at indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler“ (Ap. Gj. 14, 22). Vi ere dertil bestemte (udvalgte af Gud til for Christi Skyld at lide mange Trængsler); „thi ogsaa, der vi

*) 2den Del, 2den Præd., § 19. 20.

vare hos Eder, sagde vi Eder det forud, at vi skulde lide Trængsler, som og er skeet og I vide" (1 Thesl. 3, 3. 4). Thi Christi Riges Bestaafenhed her paa Jorden fører ikke Andet med sig; Hovedet er kronet med Torner og gennem fine Videlser indgaaet til sin Herlighed (Luk. 24, 26); derfor maa Lemmerne heller ingen Rosenkrans vente sig eller at indgaa gennem lutter Glæde til Hans Herlighed. Vi reise til det himmelske Fædreland, men ad en Vej der gjøres usikker af mange Røvere og Fiender, med hvilke vi stedse maa kæmpe i Jesu Kraft og saaledes med Taalmodighed bryde igennem og trænge frem til Livet. Kom ihu, hvad der foregik ved din Daab, — at Korsets Tegn blev gjort baade paa dit Bryst og paa din Pande, — at du forjagede Djævelen og alle hans Gjerninger og alt hans Væsen og erklærede dig for hans Fiende! Gud har antaget dig til sit Naadesbarn; men Han har tillige forbeholdt sig den faderlige Røffelse, formedelft Synden, der stedse hænger ved os. Hvi ville vi derfor besvære os over den Trængsel, som vederfares os? Der man strides og lides, saalænge vi vandre her. Iffedestomindere forstaar vor Gud at lede Alting saaledes, at vi ikke blive fristede over Evne, ikke betyngede over vore Kræfter og ikke savne Hjælp, Trøst og Husværelse; Han skænker os ofte overvættens Glæde i al vor Trængsel; Han giver os Liv og giver os overflødigt midt i Døden og Fattigdommen; Han overrøser ofte vort usle og trætte Hjerter med sin søde og himmelske Trøst, saa at det bliver trøstigt, frimodigt og glad og siger: Jeg dog dit kjære Barn jo er, Trods Verden og trods Helvedes Hær. Derfor jeg glad mit Kors vil bære, Saalænge jeg paa Jord skal være. Min Gud, dertil Du mig bered; Det baader bedst i Evighed.

§ 22. Christendommen kan vel sammenlignes med en Tornebush, men med den, der bærer den ædleste blandt Blomsterne og deres Dronning, nemlig Rosen. Den maa ganske vist bringe os Fred, Glæde, Ro, Tilfredshed og Lyfsalighed, men ikke efter Verdens og vort Kjøds Sands, ei heller til enhver Tid; den er ofte som Rosentræet, som Vinstocken eller en hel Vindhav om Vinteren, da der er lidet Tiltrækkende ved dem; men med Tiden ytrer den Kraft sig, som Gud har nedlagt hos dem, og aabenbarer sig i yndige, pragtfulde Roser, i søde, liflige Druer og tusindfold herlige Frugter. Saaledes er det ogsaa med vor Christendom, — som vor Jesus siger til sine Disciple: „I skulde græde og hyle; men Verden skal glæde sig; I skulde være bedrøvede; men Eders Bedrøvelse skal worde til Glæde. I have vel nu Bedrøvelse; men jeg vil se Eder igjen, og Eders Hjerter skal glædes, og Ingen tager Eders Glæde fra Eder" (Joh. 16, 20. 22). Guds Aand sammenligner vor Christendom med Sædetiden og Høsten; Sædetiden bringer liden Glæde, men meget Slid og Arbeide, der endog en Tidlang synes spildt, men dog siden afføder en rig Høst og megen Glæde; vi saa ofte med Graad, men høste med Frydesang (Ps. 126, 5). „Vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed" (2 Kor. 4, 17). „Al Røffelse synes medens den er nærværende ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som ved den er øvede, Retfærdigheds salige Frugt" (Ebr. 12, 11).

§ 23. Sig da ikke: Hvorfor blev jeg en Christen, naar det skulde gaa mig saaledes? Det er det Samme, som om en Krigsmand, der ligger i Felten og maa kæmpe med alstens Ubekvemmeligheder og Besværligheder eller bliver

saaret, vilde sige: Hvorfor er jeg bleven Soldat, naar det skal gaa mig saaledes? Jeg tilstaar, at hvis der ikke var noget Mere i vor Christendom end de mangehaande Trængsler, saa var den ikke synnerligt at tragte efter for noget forstandigt Menneſte; men efterdi den fører Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Guds Barnerets Herlighed, Christi Samfund, den Hellig Aaands Trøst og det sikre Haab om den evige Salighed med sig, saa bør man anse den for den bedste Tilstand i Verden. Kristus eier Glædes Fylde og kan og vil skænke sine Egne den i Overflodighed, hvorom Erfaringen giver os Vidnesbyrd nok; men Alt har sin Tid. Naar en kongelig Brud føres til sin tilkommende Ægteherre over Hav eller Land, ad en daarlig Wei, der gaar over høie Fjelde, gennem dybe Dale og tykke Skove, over skrøbelige og farlige Diger og Broer og maa udholde alſkens Møisommeligheder, mon hun da vil sige: Har da min Konge ingen Glæde, eller vil han ikke skænke mig den? Hun trøster sig tværtimod ved den store Lykke og Herlighed, som hun er vis paa at skulle finde, og overvinder Alt ved Kjærligheden til ham, som har værdiset hende sin Kjærlighed. Gjør du ligesaa, du bedrøvede Sjel; slaa dig tiltaals paa denne Verdens Angsthav, og lad Vind og Veir og Bølger storme mod dit Skib; vær stille paa dette bedrøvelige Livs vilde og ufremkommelige Wei, og overvind alle Ubemmeligheder og Gjenvordigheder ved Kjærligheden til Ham, der elsker dig som sin egen Sjel og har forsikret dig noksom derom; selv i det haardeste Uveir styres dit Skib af den høie Aaand, der bærer og opholder alle Ting; Vindene og Bølgerne kunne vel bringe det til at grynge og slingre, men ikke til at synke; vi ere visse paa at hverken det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe skal

kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Se ikke blot paa den daarlige Wei, ad hvilken du føres, og paa de Uleiligheder, den forarsager dig, men paa Udfaldet og hvorhen den fører dig, nemlig til Himmelen, i din Frelſers Arme, til det søde, salige, evige Samliv og Samfund med din Jesus, der med et guddommeligt Blik, med en Omfavnelſe, med et Kys vil bringe dig til at glemme Alt, hvad du undervejs har lidt.

§ 24. En ansegtet Sjel fortsætter imidlertid sit sørgmodige Klagemaal og siger: „Jeg er den usleſte og elendigſte Skabning af Verden, saasom ingen Orm er saa ubetydelig, at den ikke paa sin Maade og efter sin Art nyder Godt af Guds Miſkundhed, som derimod er mig betagen og negtet; thi Gud er fiendtlighſindet imod mig og hader mig som sin Fiende; Han har forladt, forſtødt, forkaſtet mig og givet mig hen til et Sind, som intet duer; Han har efter sin retfærdige Beſlutning overantvordet mig til Satan, der ganſke og aldeles herſker i mit Hjerte og har sit Værkſted deri; Han har ikke ſkrevet min Dom, saaledes som Belſazar's, for mine Dine paa Bægen (Dan. 5, 5), men dybt ind i mit Hjerte, hvor den ſtedſe ſtaar min arme Sjel for Dine. O, gid jeg aldrig var bleven født! O, gid blot den retviſe og forførdelige Gud vilde tilintetgjøre mig, saa at jeg blev glemt for evig! O, du min forladte, forkaſtede, elendige Sjel! o, du min sørgmodige og fordømte Aand! give Gud, at du aldrig var bleven til og aldrig havde begyndt at være til! give Gud, at du i dette Dieblik maatte flybe fra hinanden, opløſes og blive til Intet! men nei, det kan ikke ſke; du er et Bredens Kar, som er dannet til Fordærvelfe, og maa evindeligen forblive det, oſv. Min kjæreste Medchristen, dit Klagemaal er langt og sørgmodigt; vi ville imidlertid ved Jesu Hjælp, Aand og

Naade bespare det Altsammen grundigt af Hans Ord, den levende Trøstefilde. Vid da for det Første, at det ikke er noget Nyt, at Guds Børn komme i en saadan Tilstand, at det tykkes dem, at de ere de elendigste af alle Skabninger. Tænk paa din Jesu Klagemaal: „Men jeg er en Orm og ikke en Mand“ (Ps. 22. 7); det lille Ord men byder os her at belyse det Foregaaende, hvor vi finde de Ord: „Du er hellig, Du, som bor iblandt Israels Lovsange“ (B. 4); Du er hellig i alle dine Veie og retfærdig i alle dine Gjerninger; Du er hellig og elsker Hellighed og Retfærdighed og æres, tilbedes og prises desaa-
 jag medrette af alle Udvalgte; jeg derimod, som er belæstet med Alverdens Synder, er en Bederslyggelighed for dine Dine og en Forbandelse, der hænger paa Træet (Korsets Træ); Dig prise Alle; mig forbande de; Du er og bliver hellig og retfærdig, om Du end har ladet mig stedes i denne Helvedangest for Syndens Skyld, som jeg bærer; Du gjør mig ikke Uret, efterdi jeg i Synderens Sted har fremskillet mig for din Domstol. Du bor ellers blandt Israels Lovsange; Du overfører ellers ifølge din store Wijskundhed og uendelig Barmhertighed dit Folk med saa mange Velgjerninger, at det uafsladeligen lover Dig i din Helligdom; men for mig er din Barmhertighed tillukket i Brede. „Vore Fædre forlode sig paa Dig; de forlode sig paa Dig, og Du befriede dem. Til Dig raabte de og undkom; de forlode sig paa Dig og bleve ikke bestjæmmede“ (B. 5, 6). Aldrig har der været nogen saa Lav og Ringe blandt dit Folk, at Du ikke har hørt hans Bønner og Sukke i Nøden; men „mig har Du forladt: Du er langt borte fra min Frelse, fra min Hylens Ord. Jeg raaber om Dagen, og Du svarer ikke, og om Natten, og jeg kan ikke være stille“ (B. 2. 3). Saaledes er jeg da en Orm og ikke en Mand.

Du lader, som om jeg saa langt fra var dit Barn, at jeg ikke engang er et Menneſke, men en Orm; Du har ei alene ladet mig blive saa elendig, saa foragtet, saa affhyelig for Verden, at Alle træde mig under Fødder som en Orm; men Du tager Dig endog selv saa lidet af mig, som om jeg ikke var et Menneſke, ikke dit Barn, men en Orm.

§ 25. Hvor vidt det gik med Guds tro Tjener Job, lære hans klagenende Ord: „Hvorfor døde jeg ikke fra Moders Liv af? hvorfor udkom jeg af Livet og opgav ikke strax Aanden? Hvorfor forekom Knæerne mig? og hvorfor er jeg opfostret med Bryst“? (Kap. 3, 11. 12) Ved at betragte det Foregaaende ser man, at han ønsker, at han enten slet ikke var bleven født, eller, om hun skulde fødes, at han da var bleven kvalt i Fødselen eller omkommen strax derefter. Endnu tydeligere siger han dette paa et andet Sted: „Du jager mig som en grum Løve, og Du kommer igjen; Du handler underligt imod mig. Men hvorfor udførte Du mig af Moders Liv? Gud gibe, jeg havde opgivet Aanden, — at intet Die havde seet mig“! (Kap. 10, 16. 18) Ligeledes udbryder Guds dyrebare Profet Jeremias i disse Ord: „Forbandet være den Dag, paa hvilken jeg blev født! At man ikke dræbte mig fra Moders Liv, eller at min Moder ikke blev min Grav og hendes Liv ufrugtommeligt evindeligen! Hvorfor kom jeg ud af Moders Liv til at se Møie og Sorg? og mine Dage skulde endes med Skam“? (Kap. 20, 14. 17. 18) Man finder ogsaa i den hellige Skrift Efterretning om saadanne gudsfrygtige Sjele, som have troet at være forladte, forstødte og forfattede af Gud og overgivne til timelig og evig Fordærvelse. Vor Frelser selv raaber paa Korsen i sin Døds- og Helvedangest: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig“ (Ps. 22, 2; Matth. 27, 46). David fortæller, at han sagde i sin

Angest: „Jeg er udryddet, o Gud, fra at være for dine Dine“ (Ps. 31, 23); hele den isralitiske Menighed istemmer det Klagemaal: „Herren har forladt mig, og Herren har glemt mig“ (Esai. 49, 14).

§ 26. Alt dette, du bedrøvede Hjerter, tjener mig til Undervisning og dig til Trøst, — mig til Undervisning, idet jeg da ikke finder det forunderligt eller bedømmer dig ubilligt, naar jeg hører dig føre saadanne Klagemaal, der ere en Blanding af Angest, Frygt, Forsærdelse, Utaalmodighed, Mishaa og Fortvivlelse; jeg maa tvertimod deraf slutte, at dine indvortes Lidelser ere overvættede store og hartad utaaelige. Man har havt Exempel paa, at et ellers lydigt og gudsfrygtigt Barn har sagt til sin Moder i sin Dødsangest og under sine store Smerter: „Al, Moder, dersom du aldrig havde født mig eller ialfald havde druknet mig i det første Bad! o, hvilket haardt og grusomt Hjerter maa du ikke have, siden du kan se paa min Angest og ikke hjælpe mig! Ligesom nu saadan Tale ikke forandrer et Moderhjerter, men tvertimod inderligen rører det, saaledes er det ogsaa med mig, min Medchristen, naar jeg hører din vemodige Klage; jeg lærer deraf at kjende den Angest, der opfylder din Sjel, som intet Andet kan udøse end hvad den besidder og fornemmer; — dig derimod skjænter det en kraftig Trøst at vide, at ikke blot andre Guds Børn, men Guds evige Søn selv engang har befundet sig i en Tilstand, der har afpresset dem lignende Klageord; ligesom nu denne Tilstand ikke har kunnet stille dem fra Guds Kjærlighed, saaledes vil heller ikke din Glendighed trænge dig ud af din himmelske Faders Samfund og Kjærlighed. Erfaringen lærer, at Forældrenes Kjærlighed ikke formindskes, men forøges ved Børnenes Angest, Rød og Sygdom; hvo har nogensinde hørt, at en Fader eller Moder har forskudt eller forladt et af

en hidtig Feber lidende Barn, der ikke havde sin Forstands fulde Brug og undertiden talte usømmeligt til dem? De tage sig tvertimod da saa meget hjerteligere af det, høre paa dets usædvanlige Tale med Taarer og Forbarmelse, vaage saa meget omhyggeligere over det og pleie det desto utrætteligere, fremme og oppebie med Taalmodighed dets Bedring. Hvor meget mere vil ikke Gud, der er Kjærligheden selv og mod hvis Kjærlighed alle Forældres Kjærlighed er at agte som et lidet Lys imod Solen, holde dig, sit bekymrede og af Satan plagede Barn, din bitre Angestklage tilgode og ikke slippe dig af sit Skjød! Alt din Rød og Angest er saa stor, at du ikke besidder det fulde Herredømme over din aandelige og christelige Forstand, og din Tale ikke smager af Tro, Kjærlighed, Haab og Taalmodighed som ellers, men af Vantro, Had, Fortvivlelse og Utaalmodighed, skulde vel dette forandre din Guds Hjerter og evige Kjærlighed, hvori Han har optaget og indesluttet dig? Langtfra! Nu er det mere end ellers paatide at være Gud, Fader, Frelser og Trøster; nu trænger du mest til Kjærlighed, Forbarmelse, Hjælp, Taalmodighed og Trøst. Det ved din Gud.

§ 27. Vær derfor overbevist om og tro fuldt og fast, du Guds dyrebare, men nu bedrøvede Barn, at Gud ikke har forladt dig, ikke forskudt, ikke forkastet dig; men ligesom Han har elsket og udvalgt dig i Jesu Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, saaledes elsker Han dig endnu og vil evindeligen elske dig. For at forklare og bevise dette vil jeg sige dig, at Gud kan forlade et Menneſke paa to Maader, hvorom Skriften vidner, nemlig enten til en Prøvelse eller til en Dom og Straf. I første Tilfælde sker det i Kjærlighed og Naade, i sidste Tilfælde i Brede. Den første Forladelse er timelig og har sin Grændse; den anden er evig og tager ingen Ende;

den ene rammer selv de gudfrøgtigste Guds Børn, den anden derimod kun Verdens og Vantroens Børn. Om den første siger Herren selv til sin Kirke: „Jeg har forladt dig et lidet Dieblis; men jeg vil samle dig med store Barmhjerthigheder. Det Lidet, Breden varede, skjulte jeg mit Ansigt et Dieblis for dig; men jeg har forbarmet mig over dig med evig Miskundhed“ (Esai. 54, 7. 8). Med denne Forladelse forholder det sig, som naar en Moder sender sit Barn i Skolen for nogle Timer eller en Fader sin Søn udenlands for nogle Aar og sætter ham i en ofte streng Tjeneste, eller som naar Guldarbejderen bringer sit Guld eller Sølv i Ilden og lader det blive deri, indtil det er rensat. Det forholder sig hermed som med Josef, hvem Gud syntes at have forladt for en Tid, idet Han lod ham behandles efter Godtbe- findende af sine fiendtligsindede Brødre, der fulgte ham, saa at han blev en live- gen Træl og tilsidst et fængslet og trø- stesløst Menneske; men det syntes kun saa, efterdi Skriften og Sagen selv og dens Udfald tydeligen vidne om at Han til ingen Tid forlod ham, men altid og allevegne ledsagede, styrkede, førte og vel- signede ham med sin Naade og ikke op- hørte, førend Han havde bragt ham paa det Grestrin, som Han havde udseet og bestemt for ham.

§ 28. Dette sees af alle deres Ex- empler, som for en liden Tid have været forladte af Gud. Vi have allerede ovenfor hørt, hvorlunde vor allertjæreste Frelser raaber paa Korset i sin Sjæls Angest: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig? Men hvorledes skulde vi kunne negte for at Faderen elskede Ham ligesaa høit dengang, som da Han ved Jordan, paa Bjerget Thabor, ved Hans Daab og Forklarelse udraabte over Ham: „Denne er min Søn, den Elskelige, i hvem jeg har Velbehag“ (Matth. 3, 17; 17, 5)? Den Herre Jesus sagde, da

Han vandrede her paa Jorden i sin Fornedrelsesstand, i ringe Tjenestestillelse, blandt mange Anfægtelser, Forfølgelser, Bespottelser og Fiendtligheder fra Dæ- velens og Verdens Side: Menneskets Søn er i Himmelen. Den, som udsendte mig, er med mig; Faderen har ikke ladet mig alene, fordi jeg altid gjør de Ting, som ere Ham behagelige. Den Time kommer, — at I (mine Disciple) skulle — forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig. Saaledes siger ogsaa Johan- nes den Døber om Ham, at Han er i „Faderens Skjød“ (Joh. 3, 13; 8, 29; 16, 32; 1, 18). Ligesom nu Hovedet, du bedrovede Hjerte, i sin Fornedrelse, i sin Ringhed, i sin Skjændsel, i sin Lidelse og Død stedse forblev i Himme- len, i sin Faders Skjød, og Faderen med sin Kjærlighed stedse forblev hos Ham, saaledes er og bliver ogsaa du i dine Anfægtelser og store Trængsler i og under Naadehimmelen, i din Guds Skjød, under Hans Opsyn og Forsorg; du er ikke ene, om du end ikke har noget Menneske omkring dig; du er ikke for- ladt, naar du synes forladt; har du Sam- fund og Lighed med Ham i at lide, saa skal du ogsaa i Tid og Evighed have Samfund med Ham i Hans Herlighed, i Hans Trøst, i Hans Glæde; jo nær- mere den korsfæstede, den grædende, den veflagende Christo, der raaber: Min Gud! min Gud! hvorfor har Du for- ladt mig? desto nærmere den trøstede og forklarede Christo.

§ 29. Se ogsaa hen til de øvrige Ex- empler, som vi ovenfor have omtalt. Job ønstede vel i sin store Angest, at han aldrig var bleven født, og klager ogsaa ellers heftigt over sin Guds Brede. „Du har forvendt Dig til at være grum imod mig“, siger han; „Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke“ (Job 30, 21); ikkedestomindre viser hans Sags hele Gang og samtlige Omstæn- digheder, men isærdeleshed dens Udfald

at Gud aldrig forlod ham med sin Naade, men stedse styrkede ham med sin lønlige Kraft, hjalpalede ham med sin indvortes Trøst og opretholdt ham ved sin Naade. Thi hvorledes skulde han ellers have kunnet staa sig imod saa mange haarde Stød og Storme og holde ud i saa megen aandelig og legemlig Nød? Hvorfra komme desuden saa mange herlige Troesbevidnelser, som han oftere indblander i sine Samtaler med sine Venner, saasom naar han siger: „Jeg ved, at min Frelser lever“ (Kap. 19, 25). „Se, mit Vidne og den, som vidner med mig, er i de høie Steder“ (Kap. 16, 19). Saaledes var det ogsaa med Kong David; han kom ofte i saadan indvortes og udvortes Nød, at han troede at være forstødt af Gud; men ifkedestomindre tilføier han: „Dog (uagtet jeg troede, at Du ikke længer gav Afgt paa mig) hørte Du mine ydmyge Begjæringers Røst, der jeg raabte til Dig“ (Ps. 31, 23). Han sagde undertiden: „Herre, hvor længe vil Du evindeligen glemme mig? hvor længe vil Du skjule dit Ansigt for mig?“ (Ps. 13, 2). „Skal da Herren bortkaste i Evighederne og ikke blive ved at have Behagelighed til mig ydermere? Har Gud glemt at være naadig? eller har Han tilluft sine Barmhertigheder ved Brede?“ (Ps. 77, 8. 10). Men snart fatter og trøster han sig igjen og siger: „Men jeg, jeg forlader mig paa din Miskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse; jeg vil synge for Herren; thi Han har gjort vel imod mig“ (Ps. 13, 6). „Min Sjæl er alene stille til Gud; fra Ham kommer min Frelse“ (62, 2). „Sandeligen, Gud er Israels god. Gud er mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen“ (Ps. 73, 1, 26). Paa det Sted, hvor vi finde Kirkens vemodige Klage, idet den siger: Herren har forladt mig, og Herren har glemt mig, finde vi ogsaa den miskundelige Guds trøstefulde Svar: „Kan

og en Kvinde glemme sit diende Barn? — ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg, jeg dog ikke glemme dig. Se, jeg tegnede dig paa begge Hænder“ (Esai. 49, 14—16).

§ 30. Af alt dette ser du nu, du gudsfrygtige Sjæl, at et Menneſte kan komme i saa stor Trængsel og Anfegtelſe, at han ikke kan tænke Andet end at han er forglemt og forladt af Gud, uagtet han i sandhed forbliver indesluttet i Guds Kjærlighed og Naade, saa at hverken Død eller Liv kan stille ham derfra. Og saaledes forholder det sig nu ogsaa med dig. Du synes, at Gud er din Fiende, og dog er Han din kjærlige Fader. Du siger: Han anser mig for sin Fiende, og dog anser Han dig for sit kjære Barn, — efter sit Ord: „Mon ikke Esraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af?“ (Jer. 31, 20). Du siger: Han har forladt og forkastet mig; Han derimod siger: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 5). Han henregner dig til sine Udvalgte, Hellige og Elskede og til de Herlige, i hvilke Han har Velbehag; du er nu efter Udseendet og dit eget Skjøn som en Vinſtok om Høsten, der bliver høiet og nedſænket i Jorden, men som ifkedestomindre forbliver en ædel Plante, der i sin Tid vil aabenbare sin iboende skjulte Kraft i sine liflige Frugter. Du siger: Han har hengivet mig til et forkasteligt Sind; Han derimod bevidner i sit Ord og Gjærningen, at Han har begabet og rigeligen overøst dig med Christi Aand og Sind; kan da det kaldes et forkasteligt Sind eller Hjerte, som stedse sukker, klynker, klager, jamrer sig, iver, græder, kjæmper, leder efter Gud, til Gud og for Gud?

§ 31. Vel ved jeg, at hvad jeg her siger, vil forekomme dig ganske paafaldende og urimeligt, uemlig, at dit Hjerte

sukker efter Gud, osv. Men jeg beder, at du vil betænke, hvad der er Oprindelsen og den sande Årsag til din nuværende elendige Tilstand og til, at du er saa fuld af Angest og Bedrøvelse. Er det ikke den, at Gud for en Tid har unddraget dig den søde Forsikring om og Nydelse af sin evige Naade og Kjærlighed, — at det tykkes dig, at Han er bleven din Fiende, og har forstødt, forkastet, forladt dig? Det er jo derfor, du sukker, derfor, du klager og græder Dag og Nat. Men dette kommer jo af at Gud, som det høieste Gode, er dig kjær og dyrebare over alt Andet, — at din Sjæl agter alt, hvad Andet den besidder, for Skarn og Intet, naar den ikke besidder Gud og ikke kan nyde Ham. Du ønsker, at du aldrig var født, — at Gud vilde tilintetgjøre dig og lade dig forgaa og din Sjæl henveires; men hvorfor? fordi du hellere vil ikke være til end være Gud foruden, — fordi du hellere vilde forgaa og ikke leve end være og leve Gud til Misshag. Mærker du da ikke, du bedrøvede Hjerte, hvad der ligger dybt skjult paa Bunden af din Sjæl, nemlig en heftig, ivrig og brændende Kjærlighed til Gud? Havde jeg ikke Ret, da jeg sagde, at al din Sukken, Klynken, Jamren, Vængstelse, Lidelse og Kamp ikke er Andet end Nidkjærhed for Gud, Længsel og Attraa efter Gud? Dette maa jeg endnu noget yderligere oplyse. En Fader havde to Sønner, som han bestandig havde elsket og vist mange Velgjerninger imod; naar han spurgte dem, om ogsaa de elskede ham, svarede de begge Ja og forsikrede, at de ikke kunde Andet end elske ham inderligt. Den forstandige Fader vilde prøve, om ogsaa det Foregivende var sandt. Da derfor hans Sønner engang havde begaaet en liden Forseelse, anstillede han sig saare vred og lod en af sine Tjenere tugte dem meget haardt og derhos sige

dem, at han ikke længer erkjendte dem for sine Børn, og at de aldrig mere maatte komme for hans Dine; han lod dem derhos afføre sig sine fine Klæder og istedet derfor tage nogle gamle Pjalter paa, som bleve hentastede til dem. De fik kun Vand og Brød at nyde og bleve indespærrede i et Kammer, hvor der kun var lidt Halm at ligge paa, og hvor de bleve behandlede som Fanger. Her begyndte nu begge Børnene at klage over sin Glendighed, men paa forskjellig Naade. Den Ældste beklagede sig over Faderens Grusomhed og sagde, at han ikke fortjente at kaldes en Fader, men en Bøddel og Tyran; han skjændte og truede med at naar han blot kom løs, skulde han løbe i Krigen og gjøre ham saa megen Hjertesorg, at han skulde angre sin ugrundede Handlemaade, osv. Den Yngste derimod beklagede vel ogsaa sin Glendighed, men dog mest sin Daarskab og Letsindighed, hvorved han havde opvakt og forskyldt sin kjærlige Faders Vrede; han sukede, græd og klagede bestandig: O, jeg stakkels ulykkelige Barn; hvorledes har jeg kunnet glemme al min Faders store Kjærlighed og saa høiligen frænke ham? Sy mig! jeg fortjener ikke at have saa god en Fader; han er medrette bleven min Fiende, fordi jeg har agtet hans Kjærlighed og Venskab saa ringe. O, var jeg blot død! Jeg kan ikke leve længer, fordi jeg ikke kan leve uden min Fader og hans Kjærlighed. Sig mig nu, du gudelstende Hjerte, hvilken af disse to Sønner der ret hjerteligen og inderligen elskede sin Fader. Vil du ikke erklære dig til Fordel for den sidste? Viser ikke hans Klage tydeligt, at han endnu i sit Hjerte statter og høiagter og uforandret elsker sin Fader, uagtet denne har forstødt ham og lader ham haardt behandle? Sees det ikke klarligen af denne Begivenhed, at den ældste Søn tilforn ikke havde elsket

Faderen, men hans Velgjerninger, den yngste derimod ikke Velgjerningerne, men Faderen?

§ 32. Nu, min kjæreste Broder (Søster), saaledes forholder det sig ogsaa med dig. I det du i denne din Glædighed stedsse klager over, at du har for-tørnet Gud saa høiligen, at Han er bleven din Fiende, — over at Han efter sin retfærdige Dom har hengivet dig, forstødt og forladt dig, — over at din Skade og dit Tab, som du saa smerteligen begræder, ikke er timeligt Guds, men Guds forspildte Naade — det er derfor, du ønsker, at du aldrig var født, eller at du var bleven tilintetgjort, — derfor, du ønsker, ikke at leve, — hvo ser da ikke, at Gud med sin Kjærlighed og Naade er dit Hjertes høieste Gode, bedste Skat, eneste Ro, ædlest Trost, udelukkende Attraa og Glæde? Hvo maa ikke tilstaa, at alle din trætte Sjæls Evner, alle dit bedrøvede Hjertes Sukke, alle dine sorgmodige Dines Taarer ere henvendte paa Gud og til Gud og vidne om din Kjærlighed? Hvorfor kæmper du med Djævelen som om Gud? Hvad Andet søge dit Hjertes bestandige og ængstelige Sukke end Gud? Hvorfor ivrer du imod dig selv og ønsker, at du aldrig var født, eller at du var bleven tilintetgjort, uden fordi du ikke kan leve og være til uden Gud, det høieste, eneste og evige Gode? Derfom jeg eller en Anden vilde sige til dig: Du er vist hjertelig bedrøvet og befinder dig vist i stor Glædighed; hvad mener du skulde kunne glæde dig? sig os det; saa ville vi bestræbe os for at forskaffe dig det; kan Solv eller Guld glæde dig? saa vilde du uidentvivel svare: Al nei. Ønsker du da nogen Nydelse eller timelig Forlystelse, smukke Klæder, Perler, Ringe, Kjæder, Edelstene eller et muntert og lystigt Selskab eller en yndig og kunstig Musik eller en høi Herres Naade, megen Ære, stort Navn, høi Anseelse? saa vilde du stedsse svare:

Al nei; jeg gider ikke engang høre tale derom; Intet af alt dette kan hjælpe mig. Hvad er det da, som kan glæde dig og forskaffe din Sjæl Ro? — vilde du da ikke tilsidst sige: Al Intet, Intet uden Gud, uden Guds Naade. Og naar En endvidere spurgte: Hvad vilde du da give herfor? vilde du da ikke svare: Villigen og gladeligen Alt, hvad jeg eier, ja hele Verden med alle dens Skatte, om de vare mine. Ser du da ikke, du kristelige Hjerte, hvorledes Alt gaar ud paa Gud, og hvorledes din bekymrede Sjæl med alle sine Sukke, Kræfter, Længsler og Attraaer intet Andet har for Nie og intet Andet søger end Gud, hvilket da ikke er Andet end den stridende, kæmpende, ivrige Kjærlighed, som den i sit Inderste nærer til Ham?

§ 33. Jeg kan ikke undlade at anføre nogle mærkelige og herlige Ord herom af en gudelystende og aandrig Lærer,*) hvilke give en god Forklaring over denne Sag. „Et anfegtet Menneske gjør Straffen, ja Helvedspinen ikke saa ondt som det, at han har fortørnet Gud, og at han ikke kan give Gud Hans Pris og Ære med de Udvalgte. — Den allerædlest Tanke, et Menneske kan nære i sin største Lidelse og Helvedangest, er, at det gjør ham saa hjerteligen ondt, at han ikke kan paakalde og prise Gud, uagtet han gjerne vilde gjøre det; dette er endnu en liden Gnist af Kjærlighed og Tro, der skinner i Mørket, og Mørket kan ikke fatte det. Heri ligger derhos endnu en sand og levende Trost; thi dette er endnu Sjælens Liv, ihvorvel svagt og saare formørket; deraf mærker du, at Herren ikke har forstødt dig. — Se, det er den lille Gnist, som endnu lyser i Sjelen, at man gjerne vilde komme Gud stedsse nærmere med Bøn, Paakaldelse og Tro, og at man ikke kan gjøre dette, det smertes En inderligt, og denne

*) Joh. Arnd, over Ps. 6.

Smerte hører Gud; denne Lidelse er den Aaraabelses Røst, som Gud hører; ja, om man ogsaa i saadant Røst maa lide mange onde og skrækelige Tanker, hvilke er Djævelens gloende Vile, saa skader det dog ikke Sjelen; Gud tilregner den det ikke; thi saadanne Tanker ere Sjelens Lidelser, Angest, Smarter og Sygdomsdage, der tilhøre Gud; thi ogsaa dette er vor Aaraabelses Røst i i vor Banghed."

§ 34. Af alt dette er det nu aabenbart, du anfegtede Hjerte, at du ikke er Guds Fiende, ikke hader Ham og søger at gjøre Ham imod, men at du meget mere ivrigt og inderligt elsker Ham, skatter Ham højere end Alt, hvad i Verden er, og ikke har noget højere Ønske end at være forvisset om Hans Naade i Liv og Død. Skulde du nu elske Ham saa hjerteligt, og Han skulde forlade dig? skulde du agte Ham for saa kjær og dyrebær, og Han skulde foragte dig? skulde du søge Ham med saadan Iver, med saa mange Tusind Sukke og Taarer, og Han skulde ikke give Agt derpaa? Langtfra! Noget ganske Andet lærer Guds Ord os. „Jeg vil elske dem, mig elske, og de, mig søge aarle, skulle finde mig," siger den himmelske Visdom (Ordspr. 8, 17), og vor Gud: „Jeg er søgt af dem, som ikke spurgte, — jeg er funden af dem, som ikke ledte efter mig; jeg sagde til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn: se, her er jeg; se, her er jeg. Jeg udbredte mine Hænder den ganske Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandrede efter sine egne Tanker paa en Vej, som ikke er god" (Esai. 65, 1. 2). Naar den barmhjertige Gud viser sig saa naadig og beredvillig imod dem, som ikke kjende Ham, og kommer dem, som ikke søge Ham, imøde med sin Miskundhed, hvorledes skulde det da være muligt, at Han kunde foragte de Glendiges Begjæringer og de bedrøvede Hjerters Sukke, der saa ængstelig søge Ham?

Da Hagar vandrede i Ørken med sin Ismael og var nær ved at dø af Tørst, sendte Herren en Engel for at vise hende en Vandbrønd og vedkvæge hende (1 Mos. 21, 15 flg.). Tror du, min Medchristen, at Gud nu for Tiden er anderledes findet? Tror du, at Han ikke giver Agt paa de efter Naade hungrende og tørstende Sjæle, der se sig ængstelig om efter Trøst og ingen Vedkvægelse ønske uden af den Levendes og Seendes Brønd? „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige, siger Han, og Strømme paa det Tørre" (Esai. 44, 3). „Salige," siger vor Jesus, „ere de, som hungre og tørste efter Retsfærdighed; thi de skulle mættes" (Matth. 5, 6), og paa et andet Sted: „Veder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades" (Matth. 7, 7). „Skulde Gud ikke skaffe sine Udvalgte Ret, som raabe til Ham Dag og Nat, endog Han er langmodig imod dem? Jeg siger Eder: Han skal snart skaffe dem Ret" (Luk. 18, 7. 8). Herom vidner ogsaa Herrens Aand gennem David, naar han siger: „Du, Herre, hører de Glendiges Begjæring; Du skal stadfæste deres Hjerte; Du skal lade dit Dre mærke derpaa" (Ps. 10, 17). „Du har ikke forladt dem, som søge Dig, Herre (Ps. 9, 11). „Herren hører de Fattige og foragter ikke sine Bundne" (Ps. 69, 34). Saa er du da for Diebliffet, du af Gud elskede Sjel, som Maria Magdalena, der græd bitterlig ved den Herres Jesu tomme Grav og til hvem Herren selv sagde: Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter? (Joh. 20, 15). Læg saa Mærke til at de Troendes Søger ikke alene og altid ster med megen Omløben, Efterspørgjel eller Naaben, men ogsaa ofte med mange Taarer, Sukke og Længsler. Læg derhos Mærke til, at de Troende ofte mene at have tabt og ængstelig lede efter hvad de dog have i sin Nærhed, ligesom Maria Magdalena ledte

efter den Herre Jesum, uagtet Han stod ved hendes Side.

§ 35. Du er lig de to Disciple, som efter Herrens Korsfæstelse, Død, Begravelse og Gjenopstandelse gik med bedrøvede Hjerter til Emmaus; som det ved første Diekast synes, var der ikke Andet end Sorgmodighed og Mistrøstighed at finde hos dem; de mente, at det nu var ganske og aldeles ude med Jesus af Nazareth, og at de havde troet og forladt sig forgjæves paa Ham, ikkedestomindre røber der sig en inderlig Kjærlighed til Ham og en stor Længsel efter Ham i deres Tale; Han var endnu stedse i deres Hjerter, hvilket sees deraf, at der ikke var Noget i den store og herlige Stad Jerusalem, som kunde glæde dem, iden de havde mistet Jesum; derfor værgedes ogsaa Herren at slutte sig til dem, vandre med dem og tilsidst aabnede sig saare kjærligt og trøsteligt for dem (Luk. 24, 13 flg.). Du er lig Maria og Josef, som vel, da Jesum var bleven tilbage i Jerusalem, ledte i tre Dage med Smerte efter Ham, hvilket den store Kjærlighed forarsagede, som de bare til Ham; men de havde dog ikke gentlig mistet Ham, saasom Han kun for en kort Tid af hellige Aarsager havde inddraget dem sin synlige Nærværelse, men forøvrigt forblev deres kjære Søn, a deres søde Frelser og kostbareste Skat. Du er lig din Herre Jesus selv, hos hvem den guddommelige og den menneskelige Natur ved et uopløseligt Baand are forbundne til en personlig Forening; men efterdi Han skulde lide og dø for at forløse Menneskeslægten, saa forholdt sig den guddommelige Natur sig, som de samle meget mærkeligen have sagt, stille under Hans store og angestfulde Lidelse og inddrog og skjulte sin levendegjørende Kraft, sin Majestæt, Glands og Herlighed, paa det Han kunde lide og dø; men den personlige Forening blev dog ubrødt, ei engang i Døden opløst. Saa-

ledes ogsaa: om end den Herre Jesus, der formedelst Troen bor i dit Hjerte, nu holder sig stille og skjult og drager sin søde, kjærlige Trøstekraft, sit Liv, sin Glæde, sin Fred tilbage, saa forbliver Han dog, du kjære, dyrebare Sjel, paa det Fæsteste forenet og forbunden med dig og du med Ham i Aanden, i Troen, i Kjærligheden, og det er vist, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendommer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Stabning skal kunne skille dig fra vor Guds Kjærlighed og fra Christo Jesu, vor Herre (Rom. 8, 38. 39).

§ 36. Heraf er det nu let at indse, hvorledes din sørgmodige Tale endvidere skal besvares. Du siger: Gud har efter sin retfærdige Dom overantvordet mig til Satan. Jeg vil indrømme, at dette er Tilfældet, men paa samme Maade, som Han overantvordede sin tro og gudsfrygtige Tjener Job og sit udvalgte Redskab Paulus, ja sin enbaarne og allerkjæreste Søn Christum selv for en Tidlang til Satan, saasom Han siger til denne om den Første: „Se, alt det, han har, være i din Haand; dog spar hans Liv!“ (Job 1, 12; 2, 6) og idet den Anden vidner om sig selv, „at der er givet ham en Torn i Rjødets, nemlig en Engel Satan, for at han skal slaa ham paa Munden“ (2 Kor. 12, 7); og om den Herre Jesus er det bekjendt, at Han blev ført af Aanden til Orkenen for at fristes af Djævelen, hvor da Fristeren havde saadan Magt over Ham, at han ei alene gik til Ham og angreb Ham med sin ondskabssfulde Træsthed, men ogsaa tog Ham og førte Ham med sig op paa Tindingen af Templet og derefter op paa et høit Bjerg, efter hvad de hellige Evangelister med klare Ord berette (Matth. 4, 5. 8; Luk. 4, 5. 9). Men ligesom den midlertidige og begrænsede Magt, som Helvedsfienden havde over

disse Guds Børn, ikke bragte dem ud af Samfundet med Gud, ei heller skadede dem noget i Henseende til deres Salighed og kun faldt ud til daarlig Fordel for Satan, saaledes kan det heller ikke skade dig, at du efter din Guds hellige Raad i nogen Tid fremfor Andre er en BOLD for Djævelen. Til de Ting, der skulle tjene dem tilgode, som elste Gud (Rom. 8, 28), hører ogsaa Djævelens Ondskab, hvorved de troende Sjeles Gudsfrugt bliver prøvet, renset og forøget. Gud har givet dig i Satans BOLD, ikke til din Fordærvelse, men for at aabenhare sin Herlighed paa dig og gjøre Djævelen tilskamme. Er det ikke en stor Gæde for vor Gud, at Han forstaar at bevare, styrke og opretholde et skrøbeligt, udmattet og elendigt Menneske saaledes ved sin skjulte Godhed, Kraft og Visdom, at Djævelen ingen Skade kan gjøre det med al sin Ondskab, Magt og List, men maa paffe sig bort med Spot og Skam, saa at det bliver opfyldt, hvad David siger: „Du (min Fiende) stødte mig, at jeg skulde falde; men Herren hjalp mig. Herren er min Styrke og Hjælpe, og Han blev mig til Salighed. Der er en frydefuld Røst om Salighed i de Retfærdiges Pauluner; Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger. Herrens høire Haand er ophøiet. Herrens høire Haand gjør kraftige Gjerninger“ (Ps. 118, 13 flg.).

§ 37. Ved denne Velighed kan jeg ikke undlade at fortælle, hvad der nylig er skrevet mig til af en lærd, gudsfrygtig, ærværdig og kjær Haand, og som passer sig saare vel paa dette Sted. I Voigtlandet ved den böhmske Grændse var der et Kammer i Præstegaarden, som Djævelen saaledes tilegnede sig, at Ingen turde opholde sig deri hverken Dag eller Nat. Men i Aaret 1638 tilbrog det sig, at Mikael Reidhart, en aandrig og gudsfrygtig Mand, blev kaldet did som Præst. Da han var an-

kommen derhen, beklagede han, at Djævelen skulde have dette beleiligt liggende Herberge, og besluttede sig i Guds Navn til at tage det i Besiddelse og ved Jesu Christi Kraft at jage Djævelen ud deraf. Han lod derfor bringe en Seng derind og lagde sig deri om Aftenen efter en hjertelig Bøn. Strax efter kom den Onde i en affkyelig Mennefteskikkelse og spurgte: Hvad bestiller du her? dette Kammer hører mig til. Præsten svarede: Du lyver, Djævel; hele Præsteboligen og folgelig ogsaa dette Kammer hører mig til, saalænge jeg lever. Derpaa vilde Satan afdisputere ham hans Kaldelse og bevise, at han paa en uretmæssig Maade var kommen til dette Embede. Men dette gjendrev Præsten med stort Mod, og saaledes tilbragte de Natten. Den anden Dag skrev Præsten nogle Sprog af Skriften i Kammeret, saasom 1 Mos. 3, 15; 1 Joh. 3, 8 og lignende; imod disse rasede Satan heftigt den følgende Nat og florede saaledes i Brede paa Væggen, at man i lang Tid kunde se og maasse endnu kan se lange Striber derefter, og denne Nat gik ligeledes forstørstedelen hen med Riv og Strid, — den tredje ligeledes, indtil Djævelen endelig med stor Larm og Støi for deraf, medens Guds Tjener raabte efter ham: Altsaa hører dog Kammeret mig til, saalænge jeg lever! Se, saaledes gjør Herrens høire Haand kraftige Gjerninger. Saaledes maa alligevel den mægtige, stolte og ondskabsfulde Arvesfiende vige for et skrøbeligt og ringe, men gudsfrygtigt Menneske! Saaledes maa han blive bestjæmet ved os! Saaledes maa han ligg under vore Fødder! Naar vi nu er visse paa en saa herlig Seier i Christ Jesu, skulde vi da ikke frimodige og glad stride i Hans Kraft mod Helvedsfienden. Gaar det end mangengang anderledes til end med denne Præst, saa er do vissejlig Udfaldet ens; thi vi maa takke Gud, som giver os Seier formedelst os

Herre Jesum Christum (1 Kor. 15, 57).
 Vader os da trøstigt synge:

Herre Jesu! Under dine Vinger
 Stormen jeg betvinger;
 Fienden er jeg fri, osv.

§ 38. Men naar du, kjære Barn, formener, at Satan hersker fuldkommen i dit Hjerte og har sit Værksted i dig, saa tager du heri feil og vil letteligen kunne indse dette, naar du kun ret vil betænke dig. Thi hvor Satan fuldkommen hersker, driver sin Gjerning og har sin Villie, der er lutter Blindhed, Bantro, Sikkerhed, Fiendskab mod Gud, Ondskab, Glæde i Synden, Ugudelighed, Vilslighed til at gjøre det Onde og Deslige, hvilket Altsammen, Gud være lovet, ingenlunde findes hos dig; thi om det end synes, som om Satan har omgivet dit Hjerte med en tyk Taage og opfyldt det med en stinkende Dunst fra Helvede, og som om han havde det aldeles i sin Magt, fordi han uafsladeligen plager det med paa hinanden følgende onde og afskyelige Tanker, med Skræk, Angest, Frygt og Tvivl, saa sees dog tilfulde af, hvad vi allerede ovenfor have sagt om den skjulte stærke Kjærlighed til Gud, der aabenbarer sig i et saadant sorgmodigt Klagemaal, i saa mange ængstelige Sukke, i en saadan inderlig Længsel efter Guds Hjælp og en ønskelig Forandring, at dets inderste Kammer hidtil har været tilluftet for ham. Dit Hjerte ligner vel en Fæstning, der beleires, og bestormes af en grusom Fiende og ængstes med indkastede gloende Rugler; men derfor er den ikke overvunden og indtagen, men holder sig endnu; Gud er midt deri; den skal ikke bevæges; Gud skal hjælpe den, naar Morgenens frembrøder (Han bortfører eller forsommer ikke Tiden til at hjælpe — Ps. 46, 6). Du er for Diebliffet som en Vandringsmand, der ved den mørke Nats Indtrædelse overrastes af et Uveir og som vel maa lade dette have sin Villie og ikke

ganke kan bære sig for Frygt og Angest, men dog finder en sikker Tilflugt under et Træ eller i en Hytte, indtil Uveiret er over, og Solen atter skinner, hvorefter han glad reiser videre. Tænk ogsaa paa din Herres Jesu Ord: „Disse Ting har jeg talt til Eder, paa det I skulle have Fred i mig. I Verden skulle I have Trængsel; men værers frimodige! jeg har overvundet Verden“ (Joh. 16, 33). Se, Han sætter den Angest, Hans Egne have i og af Verden, af Djævelen og hans Medhjælpere og Redskaber, og den Fred, de have i Ham og af Hans Ord og Aand, ved Siden af hinanden og byder dem at være frimodige, fordi Han allerede har overvundet Djævelens Rige, Verden. Tænk ogsaa paa Apostelen, som Satansengelen vel slog paa Munden og uidentvibl ængstede nok; men han herskede dog ikke i hans Hjerte og havde ikke videre Magt over ham end der var givet ham ovenfra. Tænk ogsaa paa eller slaa efter, hvad vi paa sit Sted have lært om Guds Fred i de Troendes Hjerter og dens særegne Natur, at den nemlig er en saadan Tilstand, hvori man midt i Striden er vis paa eller ialfald kan være vis paa Seieren, midt i Kampen paa Kronen, midt i Breden paa Raaden, midt i Mørket paa Lyset, midt i Synden paa Retfærdigheden, midt i Døden paa Livet*). Om vi end „sidde i Mørket, er dog Herren vort Lyg“ (Mika 7, 8). Om vi end ere forfulgte (og anføgtede), saa ere vi dog ikke forladte (af Gud); om vi end ere slagne ned, saa ere vi dog ikke fortabte (2 Kor. 4, 9). Om end Helvedslangen skyder en hel Strøm efter os og mener at skulle bortskyde os (Mat. 12, 15 flg.), saa blive vi dog hjulpne og vidunderligen bevarede. Om vort Hjerte end, lig en Fæstning, der skal stormes, er omgivet af Satan med Helvedes Ild og Luer, Røg og

*) 3die Del, 9de Præd., § 13 flg.

Damp, der trænger alle vegne ind, saa at man ikke kan se frem for sig, saa har han derfor langtfra endnu vundet Herredømme over det; men saalænge der findes selv den allersvageste og næsten umærkelige Uttraa, Længsel og Sukten efter Gud deri, saalænge er det ikke overbundet, — saalænge strider og kæmper det endnu og vil tilsidst vinde Seier ved Jesu Christi Kraft.

§ 39. Du siger endvidere, at Gud har skrevet din Fordømmelsesdom, ikke for dine Dine og paa Væggen, men dybt i dit Hjerte, saa at den stedse staar din stakkels Sjæl for Dine. Men, min kjæreste Broder (Søster), betænk vel, om denne Fordømmelsesdom eller den Overbevisning og Forvisning om din evige Fortabelse, som du fornemmer i dit Hjerte, virkelig skulde kunne komme fra din Guds Haand. Vistnok vil jeg ikke negte for, at den Haand, som skrev den skrækkelige Dom for Belshazars Dine paa Væggen, var en himmelsk, maaske en Engels Haand, hvorfor ogsaa dens Skrift havde et saadant Eftertryk, at den strax bragte Kongen til at skjælve og ryste; men betænk, hvem dette vederfores, — et afgudisk, vantro, vellystigt, jordrekkent Menneſte, som, omendstjont han havde seet Guds Dom over sin Fader, Nebukadnezar, og vidste Alt, hvad der havde tilbraget sig med denne, alligevel ikke fornede sig sit Hjerte for Himmels Herre, men ophøiede sig over Ham, misbrugte Hans hellige Navn, priste Afguderne, „som ikke se og ei høre og ei forstaa, og ikke ære den Gud, i hvis Haand hans Aande var og hos hvem al hans Vel var“ (Dan. 5, 1 flg.). Jeg kunde anføre flere lignende Exempler ogsaa fra vor Tid paa, at den hellige og retfærdige Gud, om end ikke paa samme Maade, saa dog ligesaa utvivlsomt og eftertrykkeligt har stillet ugudelige Foragtere og forhærdede Menneſter deres Fordømmelsesdom for Dine, saa

at de have læst den med Skræk og Angest og ere fjerne hjerfra med Alt og Be. Men hvorledes skulde det være muligt, at den kjærlige og naadige Gud skulde skrive Fordømmelsesdommen for sine Børns Dine, naar de befinde sig i stor aandelig Trængsel, og der i deres Hjerte ikke er nogen Aare, Kraft eller Bevægelse, uden at den længes efter Ham, gaar ud paa ham og søger sin Trøst hos Ham? Hvorledes skulde Han kunne fordomme, hvad Han har elsket og udvalgt i Christo Jesu, før verdens Grundvold blev lagt? Hvorledes skulde Han ville en Synders Død, som staar paa Omvendelsens høieste Trin? Hvorledes skulde Han kunne forstøde en Sjæl, der lider for Hans Skyld og strider og kæmper for Ham mod Djævelen og Helvede? Al nei, min Medchristen; det er ikke, som du tror, Guds Haand, der skriver denne Dom i dit Hjerte, men uden tvivl dens, som foregøgler og indpræger de ugudelige Salighedens Dom uagtet alle deres vitterlige og vedvarende Synder, saaledes som man desværre ofte erfarer, at mange Ubodfærdige Menneſter ere saa sikre paa sin Salighed, som om de selv havde seet sit Navn skrevet i Livsens Bog, hvorfor de heller ingen Belysning nære i denne Henseende, ikke agte paa sine trofaste Sjælehyrderes Formaninger, Advarsler, Bønner og indstændige Anmodninger, men hade dem, fordi de ville forstyrre dem i deres (formentlige) Tro og bedrøve dem. Ligesom nu en saadan Forvisning om Saligheden, der er uden Omvendelse og Gudsfrugt, upaatvivleligen er et Satans Evangelium, hvorved han gjør de Ubodfærdige sikre og under gode Forhaabninger om Himmelen fører dem usformærket til Helvede, saaledes er ogsaa den Overbevisning om at være fordømt, som viser sig hos bodfærdige og gudelskende Sjæle, en Satans Lov, hvormed han efter Guds Tilskikkelse en Tid-

lang forfærder dem, i den Hensigt at styrte dem i Fortvivelse og udslukke deres Tro, hvilket imidlertid ved Jesu Christi Naade kun har til Følge, at de, fulde af Frygt for Helvede, vandre paa den trange Vej, som fører hen til Livet.

§ 40. Dette kan jeg bevise med flere Exempler. Kirkehistorien beretter om en hellig Biskop, der var meget flittig og ivrig i Guds Tjeneste, at ved, i og efter alle hans gudelige Øvelser og Embedsforretninger lød bestandig den Tiltale i hans Indre: Gjør Alt, hvad du vil og kan; du er dog ikke udvalgt til det evige Liv; Gud har forkastet dig og beghjmer sig ikke om dig; men hertil pleiede han at svare saaledes, at han sagde: Det faar nu være med min Udvalgelse eller Forkastelse, som det vil, saa vil jeg dog ikke aflade at prise og tjene Gud, efterdi Han er værdig dertil, hvad Han saa end vil gjøre med mig. Du mindes maaske ogsaa, du gudeliskende Hjerte, hvad vi paa et andet Sted og til sin Tid have anført i dette Værk*) om en Skolelærers Kone, som pludselig faldt i en stor og heftig Anfegtelse, da hendes gamle gudfrygtige Moder, som hun troede undertiden at have fornærmet med uvenlige Svar, døde, idet der idelig ligesom blev raabt til hende: Se, nu er din Moder borte, som du saa ofte har be-
drøvet med dine haarde og uvenlige Ord; nu staar hun for Guds Ansigt og anklager dig; alle de Sukke, hun i Løndom har udstødt, ville nu komme over dig; imidlertid blev hun dog tilsidst trøstet ved flittig Foreholdelse af Guds Ord og befriet for al Angest. Vi have ogsaa nylig fortalt om en gudeliskende Enke, som indbildte sig, at hun ikke havde pleiet sin afdøde Mand troligen og flittigt nok i hans Sygdom; Satan skjød dygtigt til og indblæste hende, at om end Himmel og Jord vilde bede for

hende, saa vilde hun dog ingen Tilgivelse kunne faa for sin Synd; en Theolog hjalp hende dog tilrette og til Sindsro igjen ved at forestille hende, at En bad for hende, som var mere værd end Himmel og Jord, nemlig Jesus Kristus, Guds enbaarne Søn, osv. Jeg har selv kjendt en fattig, men gudfrygtig Kone, som klagede over at hun ikke, som hun før pleiede, kunde øse Trøst af Ordets Prædiken, efterdi Alt, hvad hun troede at skulle gribe og tilegne sig deraf, blev gjort hende tvivlsomt, og det klang bestandig for hende: Det angaar ikke dig; det er sagt om Apostlene; det er for de Gudfrygtige, men ikke for saadanne Syndere, som du er. Hvo skjønner nu ikke af disse Exempler, hvad det har været for en Røst, som har forarsaget de be-
drøvede Sjæle saadan Angest og stedse prædiket for dem om Guds Dom, Unaade, Brede og Fordømmelse? Man kjender Fuglen paa Sangen og Satan paa hans trøstesløse, fortvivlede Indskydelser. Og just han er det, min Broder, der indskriver i dit Hjerte og stedse foreholder og indblæser dig din Fordømmelsesdom, som du kalder det; du skal imidlertid paa din Side med Frimodighed foreholde ham din allertjæreste Frelser's dyrebare Udsagn: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig; og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligt, og Ingen skal rive dem af min Haand“ (Joh. 10, 27, 28), saavel som Apostelens: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Kristus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted“ (Rom. 8, 33 flg.).

§ 41. Sig derfor ikke mere: O, dersom jeg ikke var bleven født! O, dersom min Sjæl kunde henveires, for-
gaa og blive til Intet! Træk paa Job

*) 2den Del, 3die Præd, § 21.

og Jeremias, der ligeledes forbandede sin Fødselsdag og ønskede, at de enten ikke vare blevne fødte, eller at de dog snart igjen vare døde og blevne tilintetgjorte (Joh 3, 1. 3; Jer. 20, 14 flg.). Men hvor urimeligt dette deres Ønske var, er klart deraf, at de høre til Guds fornemste Tjenere og Kar til Hans Vre, ved hvilke han rigeligen aabenbarede sin herlige Magt, Visdom og forunderlige Miskundhed og gjorde Djævelen til skamme. Saaledes er det ogsaa med dig, du bedrøvede Hjerte. Du er et af Guds allerkjæreste Børn; du er et af de allerædlestes Kar i Hans Hus, et hellegeligt og udvalgt Rædsfab, som Herren bruger til sin Vre (2 Tim. 2, 20. 21); nu bearbejder, nu bereder han dig, — nu hamrer, banker, driver og polerer han dig, for at Hans Visdom og Godhed kan vise sig saa meget herligere og seværdigere hos dig. Hvor ilde vilde det ikke klinge, om det Guld eller Sølv, som Kunstneren har i Arbejde, kunde og vilde sige: Hvorfor er jeg blevet Guld eller Sølv? hvorfor er jeg bragt frem fra Jordens Klostet? hvorfor lod man mig ikke forblive i mit Mørke, naar man vilde haandtere mig saaledes, — naar det skulde gaa mig saaledes? handler man ikke med mig som med sin værste Fiende? osv. Saaledes forholder det sig ogsaa, min kjæreste Sjel, med din Klage. Nu, da din Gud har dig under Hænder og i Arbejde, kan du ikke begribe, hvad Han gjør; men du skal erfare det herefter. Skulde ikke du være født, du, som „Gud efter sin store Barmhertighed har gjenfødt til et levende Haab, til en usforfrænklig og ubesmittelig og usforvisnelig Arv, som er bevaret i Himlene til dig“ (1 Pet. 1, 3. 4), — som „Gud efter sin Beslutning har født formedelst Sandheds Ord, at du skulde være blandt Førstegrøden af Hans Skabninger?“ (Jak. 1, 18). Skulde Gud tilintetgjøre dig? Skulde Faderen dræbe

sit Barn, som Han har beklædt til en Arving over alt sit Gods? Skulde din dyre, kostbare og ædle Sjel, som „Christus, der er Gud over Alting, høiløvet i Evighed, Amen, har forhvervet og kjøbt med sit eget Blod“ (Rom. 9, 5; Ap. Gj. 20, 28), henveires og forgaa?

§ 42. Al nei, ikke henveires, ikke forgaa, men leve, røres og være i Gud, for Gud og hos Gud! Tænk paa din Jesu Ord: „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har givet mig“ (Joh. 17, 24); Dette angaar ogsaa dig, min Broder (min Søster); „thi dig er det forundt for Christi Skyld, ikke alene at tro paa Ham, men og at lide for Hans Skyld, idet du har den samme Kamp, som alle den Herres Jesu Blodvidner og alle Hans Venner og Kjære enten paa samme eller paa anden Maade fordum have haft og endnu have (Filipp. 1, 29, 30). Altsaa er da din Aand ikke nogen forkastet og for dømt Aand, men et kosteligt Akenodie, som Guds Søn har forhvervet sig, ikke med Sølv eller Guld, men med sit guddommelige, dyrebare Blod, og som Han, ligesom sin egen Aand, troligen har besalet i sin Faders Hænder; „du er ikke noget Bredens Kar, som er dannet til Fordærvelse, men et Barmhertighedens Kar, som Han har beredt til Herlighed“ (Rom. 9, 22. 23). Istedetfor at du var forladt og forhadet, vil Han sætte dig til en evig Herlighed, til Fryd fra Slægt til Slægt“ (Esai. 60, 15). Oploft dine Dine og dit trætte Hoved, og sku ind i den aabne Himmel, som Guds Aand viser dig i Ordet. Betragt „den store Skare, hvilken ingen kan tælle, af alle Hedninger og Stammer og Folk og Tungemaal, som staa for Thronen og for Lammet, iførte lange, hvide Klæder og med Palmegrene i sine Hænder og tjene Gud Dag og Nat i Hans Tempel, — paa

hvilke Solen ei mere falder, ei heller nogen Hede, — som Lammet vogter og fører til levende Vandkilder, og af hvis Dine Gud har afstørret hver Taare" (Aab. 7. 9 flg.). Ald hvilken Bei ere de komne til denne Herlighed og Salighed; Gjen-nem store Trængsler, siger den himmelske Røst (B. 14). Se, disse have gjort dig Selskab i Videlsen, og du skal komme til at gjøre dem Selskab i den evige Glæde; de have kæmpet og stridt med Djævelen og Verden; de have vundet Seier ved Jesu Christi Kraft; de triumfere med Ham i Himmelen og prise Gud fra Evighed til Evighed. Du, min Medchristen, kæmper og strider nu med de samme Fiender, under den samme Hærfører, med samme Udfald; Seieren, Kronen, Himmelen ere dine, og ingen Djævel kan eller skal tage dem fra dig.

Ære, Lov, Pris og Herlighed
Være Dig, Gud Fader og Søn, bered',
Den hellige Ånd tillige!
Naar Gud os styrke vil,
Os Seiren hører til,
Ved Jesum Christum. Amen.

§ 43. En aandelig-bedrøvet Sjel siger endvidere: I maa nu sige, hvad I ville, saa kan jeg dog ikke tro, at jeg har noget, ei engang det ringeste Samfund med Gud, efterdi Alt, hvad jeg indvortes og udvortes sporer og fornemmer hos mig, ikke er guddommeligt, men djævelsk. Jeg ved ikke af noget Lys, men kun af lutter Mørke, ikke af nogen Trøst, Kraft, Retfærdighed, Sødme og Salighed, men kun af lutter Angest, Skræk, Frygt, Synd, Bitterhed og Fordømmelse; mit Hjerte er fuldt af Had og Fiendskab mod Gud; det støier og raser mod Ham i Utaalmodighed og Brede som et vildt og stormfuldt Hav; det skummer og udkaster allehaande skrækelige, gruelige, urene, djævelske og bespottelige Tanker imod Ham; Hans Ord er mig en Bederslyggelighed; jeg spotter

i min Sjel over Eders og andre Prædikanter's Tiltale; jeg hærmer efter Eder og kan neppe afholde mig fra at bryde løs dermed og offentligen udstøde, hvad jeg tænker. Jeg ved selv bedst, hvad der falder mig ind, og hvilke Tanker jeg har, naar man taler til mig om Daaben og Nådverden. Hvad har nu Gud at gjøre med en saadan Helvedsbrand? Hvorledes skulde en saadan Djævelens Møgdam og Skarnfiste kunne være i Naade hos Ham? Hvorledes skulde Han kunne elske en saadan fiendtlighindet Spotter? Siger ikke Eders Skrift: „Hvad Fællesskab har Retfærdighed med Uret? og hvad Samfund har Lys med Mørke? og hvad Overensstemmelse er der mellem Kristus og Belial? eller hvad Delagtighed har en Troende med en Bantro"? (2 Kor. 6, 14. 15). Jeg beder Eder, lader mig være i Fred, og uleiliger Eder ikke mere med mig; besøger mig heller ikke oftere; jeg fortjener det ikke; desuden er Alt forgjæves; jeg staar ikke længer til at hjælpe; Naadens og Himmelen's Dør er tillukket for mig og vil forblive tillukket evindeligt. Jeg svarer: Det er mig kjær, du dybtbedrøvede Hjerte, at du taler saa dristigt om din Sjels Angest og saa tydeligen aabenbarer dens Tilstand; men jeg maa strax i Begyndelsen paamine dig om, at du ikke maa foragte min eller en anden Prædikant's eller endog en simpel og enfoldig Christens Tiltale og i saa Henseende følge dit Hjerte eller snarere Satans Ord og Indskydelse. Jeg er overbevist om, at du ikke vilde foragte Kristus, om Han talte umiddelbart og i egen Person til dig; saaledes bør du heller ikke gjøre det, naar han taler middelbart til dig gennem sin Tjener eller et andet af sine Lemmer; „vi ere Sendebud i Christi Sted, ligesom Gud formaner (taler, trøster, underviser) formeddelt os" (2 Kor. 5, 20).

§ 44. Jeg vil dog ikke opholde mig

længe herved, fordi jeg godt ved, at du altid inderligen har elsket din Guds og Hans Tjeneres Ord, og hvis der i saa Maade findes noget Uædvanligt og Modstræbende hos dig, at dette sker imod din Villie, Noget, hvorom vi siden skulle tale udførligere. For nu at svare grundigt paa dit Klagemaal Stykke for Stykke, saa er det vist, at vi ikke maa dømme om Guds og Hans Gjerninger og Veie efter vore Meninger, Følelser og Fornemmelser eller efter det første og udvortes Udseende, men efter Hans hellige Ord, hvori Han har aabenbaret og beskrevet os sit Hjerte, sin Villie og sine Veie og som vi maa tro, om det end er i Strid med vore Tanker, Meninger, Følelser og Attraer, og dernæst efter Udfaldet, der altid er godt, helligt, herligt, og saligt. Et Guds Barn maa give Ham den Ære at tro ubetinget paa Hans Ord og lade Ham have Ret, selv om Han sagde, at Helvede er din Himmels, at Mørket er Lys, at din Strøbelighed er Kraft, at Døden er dit Liv, efterdi Erfaringen lærer, at det tilsidst i Gjerningen befindes saaledes, som Herren har sagt. Omendstjønt det nu forekommer dig, du Guds Menneſke, at Gud er langt bortfjernet fra dig, — at Han ikke mere har noget Samfund med dig, — at Han har forladt og forkastet dig og overantvordet dig til Satan, saa kan jeg dog ikke give dig Ret i denne din Formening; men jeg siger, at Gud netop nu er dig nærmere med sin Naade end nogensinde forhen; din Sjæl er paa det Næreste forenet med Ham; Han bærer dig som en Seglring paa sin høire Haand. Han har ikke forladt eller forkastet dig, ikke overgivet dig til Satan; men Han elsker dig som sit kjære Barn, sin dyrebare Søn. Dette har jeg allerede forhen udførligen bevist og beder dig at overveie, foruden hvad allerede er anført, tillige dette, som den misfundelige og trofaste Gud siger med tydelige Ord: „Jeg er

hos ham (et gudsfrygtigt Menneſke) i Nød“ (Ps, 91, 15). „Naar du gaar igjennem Vandene og igjennem Ilden, vil jeg være hos dig. Jeg vil bo hos en Sønderknuſt og Fornedret i Anden“ (Esai. 43, 2; 57, 15), osv. Nu er du i den yderste Nød; du maa altsaa gaa igjennem Ild og Vand; snart trykkes dig, at Helvedes Luer ſlaa ſammen over dig, snart, at Ondskabens Vække ville overſtylle dig; dit Hjerte er ſonderknuſt og ſaaledes ydmyget ved Angest og Forførdelse, at det anſer ſig ſelv for mindre end den mindſte Orm; heraf ſluttes jeg, at den trofaſte og ſanddrue Gud er hos og med dig i din Nød, i din Ild, i dine Vand, ja i dit Helvede; Han bor i dit elendige, trøſtesløſe, ængſtede Hjerte, ſaa at du kan ſige med den iſraelitiſke Kirke: „Naar jeg ſidder i Mørket, ſkal Herren være mit Lys“ (Mika 7, 8).

§ 45. Herom taler en gudsfrygtig Lærer meget ſmukt, ſigende: „Det er bedre at være med Gud i Helvede end at være i Himmelen uden Gud. I Helvede vil Han viſjeligen ikke lade dig blive; thi Han er med dig. De, ſom leve i ſtor Fryd og Glæde her i Verden uden Gud, de mene at være i Himmelen, uagtet de ere i Helvede, ihvorvel de ikke føle det; men det ſees af Udfaldet, ſaaledes ſom med den rige Mand. De ſjergmodige Hjerter derimod ſe, naar Gud udfrier dem, at de midt i Helvede have været i Gud, efterdi Gud har opholdt dem. Thi at være uden Gud, det er at være i Helvede, hvor Gud ikke er; naar derimod et Menneſke er hos Gud og Gud hos det, ſaa er det i Himmelen, om det end er i den ſtørſte Nød.“*) Men efterdi alt dette, du kjære Guds Barn, forekommer dig utroligt, og du dømmer efter Udſeendet og dine egne Følelser og Meninger, ſaa betænk, at Gud er med ſine Egne „ſtundom paa

*) Joh. Arndt over Ps. 6.

en aabenbar, stundom paa en skjult Maa-
de," som Profeten siger: „Sandelig,
Du er en Gud, som skjuler sig, Israels
Gud, en Frelser" (Esai. 45, 15), hvil-
ket betegnedes forbilliedligen ved den
Taage eller Sky, der fyldte jaavel det
af Moses opreiste Tabernakel som det
nyopbyggede Tempel, hvorom Salomo
siger: „Herren har sagt, at Han vil
bo i Mulmet" (2 Mos. 40, 34 flg.;
1 Kong. 8, 10—12). Dette lader sig
forklare ved at betragte Naturen; om
Vaaren og Sommeren aabenbarer Guds
Almagt, Visdom og Godhed sig i mange
Knopper, Blade, Blomster og Frugter;
om Vinteren derimod, naar Alting er
bedækket og tilluftet med Sne og Is,
holder den sig skjult; men hvo vil sige,
at alle Ting's Skaber ikke ligesaavel om
Vinteren som om Sommeren er mægtig
over Jorden med sin Almagt, Visdom
og Miskundhed? Saaledes forholder det
sig ogsaa med de troende Sjele; fordi
Gud elsker dem, kunne de ikke forblive
frie for Anfegtelser; Anfegtelserne forringe
eller udslukte imidlertid ikke Guds Kjær-
lighed, men tilhyster den kun, saa at
den ikke er saa kjendelig, som naar de
befinde sig i en rolig og fredelig Tilstand.
Naar Barnet føler Faderens Ris og det
ene Slag efter det andet, saa er det ikke
mindre hans kjære Barn end før, og
omendstjont Haanden tugter, saa elsker
dog Hjertet. Saaledes er det ogsaa med
Gud og Hans Troende. Hans Dine
eller Afsyn, Hans Tale, Hans Haand,
Hans Bei forandre sig vel, men ikke
Hans Hjerte. Den Herre Jesus elskede
ikke blot Lazarus, Martha og Maria,
da de vare sunde og friske og ved godt
Mod, men ogsaa, da Broderen var syg
og døde, og de to Søstre vare dybt be-
drøvede. Han havde det samme Hjerte-
lag mod sine Forældre, Josef og Maria,
da Han blev tilbage i Templet i Jeru-
salem og lod dem lede med Smerte efter
Ham i tre Dage, som Han havde før

og siden, da Han viste dem megen Kjær-
lighed og gjorde dem stor Glæde. Han
elskede den kananæiske Kvinde ligesaavel
dengang, da Han ikke svarede hende et
Ord og siden sagde til hende, „at det
ikke var smukt at tage Børnenes Brød
og kaste det for de smaa Hunde," som
da Han sagde til hende: „O Kvinde,
din Tro er stor; dig ske, som du vil!"
(Matth. 15, 23 flg.). Da Han var
med sine Disciple i Skibet, og der blev
en stor Storm paa Søen, saa at Ski-
bet skjultes af Bølgerne, sov Han vel
og lod dem betages af Skræk og Angest;
men han elskede dem dog (Matth. 8, 24
flg.). Saaledes var det ogsaa, da Han,
som om han var bleven aldeles krafte-
løs og afmægtig, lod sig tage tilfange,
binde, dømme til Døden, korsfæste, dræbe
og begrave og derved foraarjagede dem
megen Frygt og Sørgmodighed; Hans
udvortes Tilstand forandrede sig; men
Hans indvortes Kjærlighed forblev urok-
ket og viste sig dels under Hans Lidelse
ved den Betsjærmelse, Han ydede dem
ved sit kraftige Ord; „Dersom I lede
efter mig, da lader disse gaa!" (Joh.
18, 8) dels efter Hans Opstandelse, da
Han atter samlede dem, ligesom en Høne
samler sine af Høgen bortførte og
adspredte Kyllinger, forsikrede dem om
sin Naade og Kjærlighed og glædede
dem med megen Trøst.

§ 46. Alt dette tjener til, at du,
min kjæreste Medchristen, lærer at for-
staa, hvad jeg har sagt om Guds aaben-
bare og skjulte Godhed og Nærværelse,
og ikke vil finde det saa forunderligt
og urimeligt, naar man hyder dig at
tro, at Gud alligevel er i, med og hos
dig, uagtet du intet Guddommeligt for-
nemmer. Thi ligesom du ikke kan negte
for at den personlige Forening mellem
den guddommelige og den menneskelige
Natur hos din Jesus forbleve uopløste,
selv da Han paa Korset raabte af stor
Sjeleangest: Min Gud! min Gud! hvorfor

har Du forladt mig? og at al den Gudsdommens Fylde boede legemligen i Ham (Kol. 2, 9), selv da Han havde naaet den yderste Grad af sin Fornedrelse, saaledes kan du hellerikke negte for, at Han undertiden forholder sig paa samme Maade med sine Lemmer, nemlig, at de selv da forblive i Guds salige Samfund, naar de paa det Heftigste ængstes af Satan og Verden og føle lutter Frygt og Forsædelse, Bitterhed, Synd, Død og Helvede. Dette kan man stadfæste med Erfaringen og, naar man betænker Sagen rigtigt, letteligen bevise, at der ved Siden af Angesten er en skjult Trøst, ved Siden af Skrøbeligheden en skjult Kraft, ved Siden af Mørket et skjult Lys tilstede i de gudsfrygtige, bedrøvede Hjerter. Jeg vil her ikke tale om den hellige Midtjærhed for Gud, som saadanne Hjerter lægge for Dagen ved sine sørgmodige Klager og haarde Ytringer (hvorom vi allerede forhen have talt), men vil kun give dig, min Medchristen, og dine Lige at overveie, „hvad det vel er, som opretholder Eder i al Eders Helvedangest, under en saa vedvarende Forsædelse, i en saa stor Skrøbelighed, paa saa forunderlige og ofte farlige Veie. Man ser og erfarer, at I ofte hverken spise eller drikke, — at I kun sove lidet, ere stedse fulde af Frygt og Angest, og dette varer mangengang flere Dage, Uger og Maaneder, og alligevel leve I. Vel er Eders Skikkelse nedbøiet, Eders Kraft svækket, Marven i Eders Ben fortæret, og I se ud som Lig; men ikkedestomindre blive I opholdte og leve saaledes ligesom midt i Døden og have saa mange Kræfter tilbage, at I kunne trodsje Djævelen og modstaa hans snedige Anløb. Naar nu et Lam bliver opholdt midt iblandt hungrige Ulve og brølende Løver og et Lys midt i Storm og Regnveir under aaben Himmel, hvo maa da ikke erkjende, at Saadant kommer fra en høiere Magt? Da Moses tilligemed

det israelitiske Folk gik midt igjennem det røde Hav, og Vandet stod som Mure paa begge Sider, — da de tre Mænd bleve opholdte i den gloende Døn, Daniel i Løvefulen, Jonas i Fiskens Bug, maatte man ikke da erkjende Guds naadefulde Nærværelse, mægtige Haand og forunderlige Miskundhed? Men forholder det sig ikke ligedan med dig, mit kjæreste Hjerter, og med dine Lige? Du gaar jo dog tværs igjennem Ild og Vand; du vandrer jo blandt Helvedes Ulve og Løver; du sidder jo i Dødens Strube; men alligevel formaa Floderne ikke at overskylle dig, Luen ikke at brænde dig, de grumme Dyr ikke at opæde dig, Døden ikke at dræbe dig; mærker du da ikke, at Gud er med dig, og at det er Han, som bestrømmer, styrker, bevarer og opholder dig, og at du har Grund til at sige med den israelitiske Kirke: „Dersom Herren ikke havde været med os, dersom Herren ikke havde været med os, der Menneffene (og Helvedes Porte) opstode imod os, da havde de opslugt os levende, — da havde Vandene løbet over os, — en Bæk havde gaaet over vor Sjæl, — da havde de stolte Vande gaaet over vor Sjæl“ (Ps. 124, 1 flg.).

§ 47. Hvad jeg her har sagt om de Ansøgte des vidunderlige Opholdelse, kan stadfæstes ved mange mærkelige Eksempler, der klarligen vise, at den hellige og retfærdige Gud vil ofte efter sit uransagelige Raad tillade, at Satan bringer de Ansøgte til det Yderste og fører dem lige til Dødens Porte, men dog til rette Tid standser ham og ved sin vældige Haand frelser dem fra Død og Fordærvelse. En lærd fransk Forfatter beretter, at han har kjendt et gift Fruentimmer, særdeles tugtigt og gudsfrygtigt, der som Følge af Forstoppelse var blevet forstyrret i Hovedet og under denne Sindsvirring flere Gange vilde myrde sin Mand, medens han sov, og derefter tillige ombringe sig selv. Da

hendes Bogter engang tog sig noget Andet for, stod hun i Hast op af Sengen og løb ud i Haven ved Siden af Huset, steg der ved Hjælp af et Tong lige ned til Bunden af en syv til otte Favne dyb Brønd, klatrede derpaa ved Hjælp af samme Tong op igjen og kom dyndvaad tilbage i Kammeret, efter at have staaet i Vand lige til Hagen. Nogle Dage senere anstillede hun sig, som om det var blevet bedre med hende; hun gik ud i Byen og tog en af sine Sønner, som dengang var fire til fem Aar gammel og siden blev en udmærket Mand, med sig, i den affindige Hensigt at kaste ham i den nærmeste Elv og styrte sig selv bagefter, kom ogsaa til Broen og gik der flere Gange frem og tilbage; Barnet smilede imidlertid venligt til hende og opholdt hende ved trøstelig Tale, uidentviol efter en høiere Indskydelse. Hun vendte derpaa hjem igjen, efter at Gud havde givet hende et andet Sind og blev efter kort Tids Forløb reddet fra denne Sygdom ved Lægemidler, som Herren velsignede. Siden fortalte hun flere Gange den nævnte Forfatter, at i denne hendes farlige Tilstand viste der sig en hvidklædt Mand for hende med et vidunderlig deiligt Ansyn, som havde foldet hendes Hænder og saare venligt og ligesom smilende formanet hende til at sætte sit Haab til Gud. Da hun var nede i Brønden, og en — hun vidste ikke hvilken — tung Byrde trykkede hendes Hoved ned for at bringe det ganske under Vandet, saa og søgte at rive Touget med Magt ud af hendes Hænder, for at hun skulde synke (hvilket uidentviol var Mordaaenden fra Helvede), havde den samme Person været hos hende, grebet hende i Skuldrene og troligen hjulpet hende at komme op igjen, hvortil hendes egne Kræfter ellers langt fra vilde have været tilstrækkelige; ligeledes havde han trøstet hende i Haven, ført hende i al Stil-

hed ind i Kammeret og var derpaa forsvunden. Da hun nærmede sig til Broen, havde han ligeledes kommet hende imøde og fulgt efter hende, indtil hun vendte tilbage igjen. Denne mærkværdige Tildragelse har jeg ikke villet forbigaa, fordi den vidner saare herligen om Guds særdeles Baretægt over de Wildfarende og af Satan Plagede og om de hellige Engles Beskjærmelse. Nu vil jeg fortælle nogle andre, som jeg enten selv har oplevet eller som ere blevne mig meddelte af Folk, som de have tildraget sig med.

§ 48. Det er endnu ikke tyve Aar siden at jeg paa et tæt herved beliggende Sted, hvor jeg dengang var Præst, blev kaldet til en ansegtet og bedrøvet Kvinde, som i sin Ungdom af Satan, Verden og sit syndige Kjød var bleven forledet til at begaa Utugt og havde avlet en Søn i Vanære; hun var nu temmelig tilaars, og Sønnen var vogen, saa at han var i Tjeneste hos Folk paa Landet. Denne Kvinde klagede over, at hendes Søn var falden i en affkyelig Synd og selv i Vødsom havde klaget for hende derover (hvilket Sønnen imidlertid ikke vilde vide noget af og forundrede sig over, hvorledes hans Moder var falden paa disse gruelige Tanker); i denne Anledning gik Satan haardt løs paa hende og beskyldte hende for, at hun var den eneste Aarsag til sin Søns vederstyggelige Synd, fordi hun havde avlet ham i Utugt og Vanære og saaledes nedærvet sin urene Raadhed paa ham; ei heller havde hun opdraget ham gudsfrygtigt, havde ladet ham raade sig selv for meget og ikke veiledet ham behørigt til Guds frygt; derfor var hun nu med god Grund fortabt tilligemed ham og efter Guds retfærdige Dom evindeligen fordømt. Omendkjøndt nu dette Menneſke, naar undtages hint Fald, stedse havde opført sig meget christeligt og gudsfrygtigt, inderligen elskede Guds Ord, skriftede og annammede Herrens hellige Kjærlig-

hedsmåaltid med megen Andagt, saa og bad flittigt og havde godt Lov for en ustraffelig Omgjængelse hos Folk der, hvor hun boede, saa plagede dog Satan hende med de ovennævnte Tanter Dag og Nat, saa at ingen trøstelig Tiltale og forstandig Undervisning vilde frugte noget hos hende. Engang, da jeg besøgte hende og havde trøstet hende med Guds Ord og bedet hjerteligen med hende, gjorde hun Undskyldning for, at hun maatte gaa lidt ud og begav sig derpaa fra Stuen ind i sit Sovestue; hun var neppe ude, før mit Hjerte begyndte at banke og sige mig, at hun uden tvivl ikke havde noget Godt ifinde, hvorfor jeg sendte en tilstedeværende Kone efter hende; da denne kommer ind i Kammeret, finder hun, at den Bedrøvede har saaret sig fem Gange i Brystet med en Kniv, idet hun med Flid havde løstet det venstre Bryst op og sigtet efter Hjertet; men Gud, som er rig paa Barmhjertighed, vilde ikke, at dette skælske Menneſke skulde komme af dage paa denne Maade; derfor styrede Han hendes Haand, saa at intet Saar blev dødeligt, saavel som mit Hjerte, saa at jeg sendte En efter hende, hvorved hun blev hindret i sit Forehavende, saasom hun ellers, efter hvad hun selv bekjendte, ikke havde givet sig, førend hun havde naaet sit Hjerte med Kniven og taget Livet af sig; hun blev derpaa forbunden, og man holdt ved med trøstefuld Undervisning og hjertelige, lønlige og offentlige Bønner, indtil hun ved Guds Naade blev helbredet paa Sjel og Legeme. Paa et andet Sted greb en Person, der omgikkes med Fortvivlelses tanker, uagtet sine Nærmeſtes aarvaagne Opſigt en Sag, stødte dennes ene Spids ind i sin Arm og overſkar derved Pulsaaeren, holdt derpaa Armen stille under Dynen i den Seng, hvori hun laa og lod Blodet ſtedſe rinde, indtil hun var Døden meget nær; men hendes Datters Hjerte begyndte at ſlaa

uſædvanlig ſtærk, og hun blev ſaa angſt, at hun ſlap det Arbejde, hun havde under Hænder, og ſkyndte ſig hen til Sengen, hvor hun ſaa ſin Moder ligge bleg ſom et Lig og aldeles afmægtig og ved at opſlaa Overdynen fandt hende ſvømmende i ſit Blod; hun raabte da klagende paa Hjælp, og ved Guds Beſignelſe blev det bragt dertil, at ogſaa denne Perſon blev reddet, forbunden, helbredet, og holdt ilive. En anden aandelig-bedrøvet Perſon blev ſaare ængſtet og næſten bragt til Fortvivlelſe af Satan; det hendte flere Gange ei alene om Natten, men ogſaa ved høilys Dag, at naar hun kun ſatte Foden ud af Stuen, og de, ſom vare omkring hende, tabte hende af ſyne, fandt hun ſig omringet af en ſtor Mængde Helvedaander i den allergrueligſte Skiftelſe, der ſamtlige fore løs paa hende med et græſeligt Skraal, hvorover hun ſaldt i ſtærk Afmagt og kom Døden nær; men Gud opholdt hende dog, ſaa at hun, ikke andet end jeg ved, endnu lever, til Trods for Djævelen og alle hans Engle, og priſer Guds underfulde Godhed.

§ 49. Jeg har allerede, ſaavidt jeg mindeſ, paa et andet Sted fortalt om en formedelſt ſin Fattigdom dybtbedrøvet og med Fortvivlelſe kjæpende Mand, ſom havde tilbragt en hel Nat i haard Kamp og af Satan var dreven ſaa vidt, at han vilde gribe ſin Kaarde og ſtyrte ſig paa den, men blev trøſtet, bragt paa andre Tanker og udreven af den timelige og evige Døds Strube af ſin Søſter, en gudfrygtig og andægtig Enke, ſom forreſten ikke kjendte til hans Tilſtand, men var tidligt oppe og ſang med glad Røſt: Hvo paa Gud tror, han ſikker bor i Himlen og paa Jorden, oſv. Noget Vignende fortæller en bekjendt gudfrygtig Lærer*) i ſin Bog om aandelige Anfægtelſer, nemlig at en adelig Perſon, der troede fuldt og faſt at være evig fortabt

*) Dr. Brundhorſt.

og fordømt og ingen Naade mere at kunne vente af Gud, hørte En, som var hos hende, synge: Gud Fader, hos os ho! osv., og derved blev saa trøstet, at hun blev opfyldt med Glæde istedetfor Bedrøvelse og ved en fredelig Bortgang skiltes fra denne Verden. Af disse og lignende Exempler, hvoraf man har en Mængde, sees jo klarligen, at den misfundelige og trofaste Gud ikke har forladt de ansegtede Sjele selv da, naar deres Nød er stegen til det Høieste, og de intet Guddommeligt spore hos sig, men at de ligesuldt forblive under Hans faderlige og naadige Opfigt, kjærlige Omjorg og Styrelse og vældige Betsjærmelse. Thi Ham alene er det jo at tilskrive, at Satans Forehavende ikke lykkes, og om der end ikke var noget andet Guddommeligt at opdage hos dem, saa maa dog en saadan underfuld Opholdelse, at de ikke forgaa midt i Helved angesten, ikke opbrændes midt i Luerne, ikke drukne i Ondskabens Bække, og at de leve midt i Døden, ja midt iblandt Helvedfienderne, ansees for guddommelig og vidner kraftigt om den trofaste og barmhjertige Guds naadige Nærværelse. Da vid fortalte Saul, at da han engang vogtede sin Faders Smaakvæg, kom der en Løve og en Bjørn og tog et Faar af Hjorden; da syntes det, som om det var ude med det stakkels Faar; det var i Dødens Strube; det syntes, som om Hyrden oversaa det, havde opgivet det og ikke kunde eller vilde hjælpe det; han tilføier imidlertid: Men jeg gik ud efter den, slog den og rev det ud af dens Gab, og den reiste sig imod mig; men jeg tog fat i dens Skjæg og slog den og dræbte den (1 Sam. 17, 34). Da saa man Hyrdens Magt og Trofasthed, og at han ikke havde forladt eller opgivet sit Faar. Saaledes er det ogsaa med dig og dine Lige, du bedrøvede Hjerter; lader din gode og trofaste Hyrde det end undertiden komme dertil, at du

synes at sidde i Helvedes Gab og at være overseet, forglempt og forladt af Ham, saa vil Han dog beskjærme, opholde og frelse dig, saa at du og vi med dig skulle se med Lyst paa Hans Naade.

§ 50. Ligeledes kan ogsaa alt hvad Andet dit bedrøvede Hjerter har udøst letteligen besvares ved Hjælp af Guds Ord. Du siger: „Mit Hjerter er fuldt af Had og Fiendskab imod Gud; det støier og raser imod Ham i Utaalmodighed og Brede som et vildt og oprørt Hav. Jeg svarer: Det er sikkert, at alle Mennekers Hjerter af Naturen efter Syndesalbet ere fulde af Fiendskab imod Gud; thi dette er en djævelsk Vanart og den Slangesæd, som Satan har bragt vore første Forældre og som disse have nedarvet og forplantet paa os, en vort Hjerter medfødt ond Betsjærmhed og indvortes Urenhed, en ond Lyst og Tilbøielighed, og at vi alle ifølge vor Art og Natur arve af Adam et saadant Hjerter og Sind og saadanne Tanker, som efter sin Natur, i sin høieste Kraft og ifølge Fornuftens Lys ere Gud og Hans høieste Bud stik modsatte, ja ere et Fiendskab imod Gud, saaledes som vor Konfession meget rigtigt udtrykker sig derom. Omendkjønt nu denne Ondskab ved Guds Aand og Naade og Christi Kraft, som bor i de Gjenfødtes og Fornyedes Hjerter, bliver dæmpet, nndertrykt og slukket i dem, ligesom de syndige Betsjærmelser, som nu og da findes hos dem, formedelst Jesu Fortjeneste, med hvem de ere forenede i Troen, heller ikke blive dem tilregnede og blive afbrudte ved Hans Aand, saa tilstedes dog Gud ofte i Ansegtelsens Tid, at Satan opvækker vort Hjertes Vanart og Ondskab og puster til Fiendskabets, Bredens og Utaalmodighedens Ild, saa at det ligesom udfaster mange Gnister og Luer mod Himmelen; han fremkalder en Storm og Hvirvelvind paa denne S, saa at

den ene Bølge slaar den anden (den ene skrækelige og mod Gud fiendske Tanke følger paa den anden), saa at det vistnok paa den Tid forholder sig med Hjertet saaledes, som du sagde; det er et ildsprudende Bjerg, der gjerne vilde formørke hele Himmelen med Røg og Damp og knuse og opbrænde den med de Stene og Luer, som det udslynger; det er et vildt og stormfuldt Hav, der stedse bruser, skummer og larmer. Men hvorfor den alvise, hellige og misfunde- lige Gud tilstedes dette, have vi allerede ovenfor*) forklaret, nemlig, for at vi arme Mennesker skulle komme til en grundig og sikker Selvkundskab og lære, hvor stort Syndefaldet er, hvilken Vederstyggelighed og Afgrund af al Ondskab Arvesynden er, der bor i vort Kjød, hvor stor Guds Godhed er, der ei alene taaler og opholder os i en saadan Tilstand, men ogsaa ved Christum udfrier og frelser os derfra, og hvor høist nødvendig Forløsningen, Retfærdiggjørelsen, Fornøjelsen, ja selv Døden er. Saaledes er det nu vel ogsaa bestræffet med dig, min allerkjæreste Medchristen; dog kan og skal dette ikke fortrænge dig fra Guds Naade og Jesu Christi Samfund; de store aandelige Anfægtelser kunne sammenlignes med Legemets haarde og hidfige Sygdomme; thi ligesom der ofte i Menneskets Legeme og Blod af indvortes og udvortes Aarsager opstaar en Fermentation, som de Herrer Læger udtrykke sig, en Opbrusning, en Gjæring, som forarsager stor Hede, Mathed, Afmagt, Stundom endog Vanvid og Raseri, saaledes er det ogsaa med Sjelen; Satan oppvækker undertiden efter Guds Tilstiftelse en Fermentation, en Opbrusning, en Uro deri, hvoraf opstaar Utaalmodighed, Brede og Fiendskab mod Gud og Mennesker. Men ligesom en hidfig legemlig Sygdom og den deraf følgende

Forstyrrelse af Sandserne ikke berøver et ellers gudfrygtigt og lydigt Barn dets Forældres Kjærlighed, Omhu, Pleie og Trofasthed, saaledes formaar heller ikke Sjelesygdommen og Forstyrrelsen af de aandelige Sandser og Kræfter at trænge dig, du dyrebare Guds Barn, ud af Hans søde og salige Samfund.

§ 51. I vort ved Synden fordærvede Hjerte ser Gud stedse Ondskabens Dyd, selv om det ikke befinder sig i en saadan heftig Bevægelse og Opbrusning; dette afholder Ham dog ikke fra Hans Forbarmelse, men bestyrker Ham tvertimod deri og optænder Ham, for at tale om Ham paa Menneskevis, til Brede imod Djævelen, der saaledes har fordærvet Hans ædle Skabning og styrtet den i Glendighed, hvilket sees deraf, at Han har sendt og skjænket os sin enbaarne Søn. Og om end dette Bundefald ved Satans Magt og List, Verdens Forargelse og vor egen Sikkerhed sættes i Bevægelse hos os og bryder ud i grove Synder, saaledes som man kan se af David og Andre, saa ophører Gud dog ikke strax at forbarme sig; men Han ynkes over det stakkels forblindede og forførte Menneske; derfor taaler Han det ofte i mange Aar, giver det Tid til Omvendelse og følger det med sin Miskundhed. Gjør Han nu dette imod dem, som have samtykket i Arvesyndens Opbrusen og i Gjæringsynd samt fremturet deri i længere Tid, hvad vil Han da ikke gjøre imod dem, hos hvilke Djævelen imod deres Villie har bevæget og oprørt deres syndige Hjerte, saa at det føler og tænker som et Hav af Utaalmodighed, Had og Fiendskab imod Ham? Om du nu end for Diebliffet, min Broder (min Søster), finder dit Hjerte i en saadan Forfatning, saa vidner dog den Vengstelse, den Sorg og Beklagelse, du ytrer derover og hvorunder du næsten aldeles forgaar, om at Alt sammen ster imod din Villie, og at der under den

*) 4de Del, 13de Præd., § 37 og 38.

aabenbare Fiendskhed og Gjenstridighed, som nu viser sig hos dig, ligger skjult en stærk og inderlig Kjærlighed og en barnlig Frygt for Ham, ret ligesom Perlerne og andre kostbare Ting ligge paa Havets Bund, om dette end er noksaa meget bevæget og oprørt af Vindene, og i sin Tid kunne findes og samles. Vel negter jeg ikke for, at de fiendtlige Tanker, som du mærker hos dig, og som Satan opvækker, ere syndige, efterdi de udspringe af et syndigt Hjertes Opbrusning; men du maa ogsaa indrømme mig, at de ligesaa lidt formaa at trænge dig ud af Jesu Christi Naade og salige Samfund som den Synd, der boede i den hellige Apostels Kjød og stred imod hans Sinds Lov og tog ham fangen under Syndens Lov, formaar at trænge ham ud deraf, hvorfor han ogsaa strax efter siger: „Saa er da nu ingen Fordømmelse for dem, som er i Christo Jesu, — der ikke vandre efter Kjødet, men efter Aanden“ (Rom. 7, 18. 23; 9, 1). For imidlertid at bevise, at ogsaa du, min kjæreste Sjel, uagtet din nuværende Tilstand er i Christo Jesu, det er: tilhører Ham, er et Lem paa Hans aandelige Legeme, en grøn Ranke paa Ham, den himmelske Vinstok, og formedelst Troen lever i Hans hellige Samfund, gjør jeg denne Slutning og beder dig at overveie den vel: Hvo der skatter Jesum Christum og Hans Samfund højere end al Verdens Guds, Vellyst, Ære og Herlighed, uden Ophør sukker ængstelig efter Ham og Hans Naade, hestigt ivrer for Ham imod sig selv og sit syndige Hjerte, imod Djævelen og Alt, hvad der er i Strid med Hans Rige, og heller vil forsmægte, dø og forgaa end gjøre Ham imod og leve Ham til Vanære, — hvo der endelig agter sig selv uværdig til al Trøst, al Pleie, al Hjælp, men derimod fortjent til Helvede og den evige Ild, fordi han

tror, at Satan misbruger hans Legeme og Sjælsedner imod Gud og hans Jesum, hos ham spores tydeligen Aanden og Kjærligheden til Jesum, og Han tilhører Christo og er i Christo. Men alt dette findes jo hos dig, saasom du selv maa tilstaa, at du for et Fredskys af Jesus, for et eneste Blik fra Hans naadige Ansigt, for en eneste Omfavnelse, Han vilde forunde din dybtbedrøvede Sjel, gjerne vilde bortgive ei alene, hvad du eier og har, men ogsaa Alt, hvad hele Verden kunde skjænke dig; dit Hjerte sukker efter Ham; din Sjel ivrer for Ham; du vilde heller dø end overtræde Hans Bud, osv. Derfor er Christi Aand, ja Kristus selv i og hos dig, og du er i Ham, og Intet kan skille dig fra Hans Kjærlighed.

§ 52. Hvad nu endvidere de skrækelige, gruelige, gudsbespottelige, djævelske Tanker angaar, som du, mit kjæreste Hjerte, har omtalt, saa staar det ikke til at negte, at de gudsfrygtigste Sjæle og kjæreste Guds Børn ofte plages hestigt og næsten tildøde af dem, og en vis gudsfrygtig Lærer*) erklærer ikke med Uret, at blandt de mange Slags store aandelige Anfegtelser kan ingen skræffeligere og grusommere Glendighed tilstøde en Christen og Intet kan plage ham værre, end naar Bespottelsens Aand efter Guds Tilskikkelse kommer over ham og uophørlig opvækker de mest forbandede, de allerforargeligste, de allerstjændigste, de allergrueligste Tanker imod Gud i hans Hjerte, saa at han med stor og usigelig Sorg maa erfare, at Helvedes Spotteand saa stjændigt fordreier Alt, hvad han hører, og Alt, hvad der falder ham ind, og paa en saa bespottelig Naade udtyder det imod den guddommelige Majestæt, at intet Værre og Grueligere kan op tænkes, — hvorom vi allerede have talt

*) Brunckhorst.

i det Foregaaende.*) Imidlertid kan det dog hellerikke fattes dig paa Trøst i saa Maade, du dybtbedrøvede Hjerter, og bør du for det Første lægge vel Mærke til, at du ikke er den Første, som det gaar saaledes, og uidentviol hellerikke vil blive den Sidste. Denne Glendighed har allerede rammet mange gudsfrygtige Sjæle før dig. Jeg vil ikke udførligen forklare de haarde Ord, Job ofte udstøder, som naar han blandt Andet siger: „Jeg skriger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig; Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke“ (Job. 30, 20. 21). Lader os kun betænke Davids Ord, hvoraf det vil sees, hvad for Tanker han ofte havde. „Sandeligen,“ siger han, jeg har forgjæves rensset mit Hjerter og toet mine Hænder i Ustyldighed, efterdi „jeg er plaget den ganske Dag, og min Straf er hver Morgen der“ (Ps. 73, 13. 14). De lærde Fortolkere af disse Ord have bemærket, at Profeten hermed aabenbarer de Tanker, han ofte har nærret i sin Sorgmodighed, disse nemlig: Hvad hjælper det dig nu, at du har søgt at tjene Gud med et oprigtigt Hjerter og at føre et ustraffeligt Levnet? Hvad har du nu igjen for din Guds frygt? Det gaar jo de ugudelige Bug-, Mammon- og Djævelstjenere bedre end dig. Er der da slet Intet i Religionen, og er den blot og bart Tant? osv., hvilke Tanker sandelig ere slemme nok og stride mod Guds Sanddruhed, Misfandhed og Trofasthed.

§ 53. Herhen hører ligeledes, saavidt jeg kan indse, hvad han har optegnet paa et andet Sted: „Jeg sagde, der jeg hastede: Hvert Menneske er en Vøgner“ (Ps. 116, 11). Meningen heraf synes at være, at Profeten vil tilkjendegive, hvilke onde Tanker der under hans langvarige Forføl-

gelse og mangfoldige Nød og Glendighed ofte faldt ham ind, nemlig, at alle Mennesker, Profeterne ligesaavel som Andre, vare Vøgnere, — at Præsterne og Andre affpiste Folket med Vogn og falske Forhaabninger, og at han ofte tænkte ved sig selv: Samuel har forjættet dig Kongedømmet og salvet dig dertil; Saul har lovet dig sin Datter; dine Venner, som du havde ved Hoffet, have tilfagt dig Trostab og Hengivenhed; men det ene sker ligesaa lidet som det andet; den ene har ligesaavel affpist dig med Vogn som den anden. Vel ved jeg, at somme Lærere i vor Kirke have andre Tanker om disse Ord og forklare dem anderledes i Betragtning af det tredie Kapitel i Brevet til Romerne, hvor den hellige Apostel skal have anført dem; men jeg indser ikke, hvorledes det kan bevises, at Apostelen netop har figtet til dette Sted, naar han siger: „Gud være sanddru, men hvert Menneske en Vøgner“ (R. 4); thi hvad der følger strax ovenpaa: Som skrevet staar, det angaar utvivlsomt det Følgende, som han anfører af den en og femtiende Psalme: At Du maa befindes retfærdig i dine Ord og vinde, naar Du dommer, hvilket jo ellers aldeles ikke vilde hænge sammen med det Foregaaende. Man maa ogsaa vel betænke, at David uden tvivl taler om en stor Anfegtelse, saasom han i Forveien taler om sin Angest: Jeg sagde, der jeg hastede, det er: i min Nød, da jeg var overrasket og overfalden af Skræk, Frygt og Tvivl, ligesom han ogsaa taler paa samme Maade andetsteds, naar han siger: „Jeg sagde, der jeg hastede: Jeg er udryddet fra at være for dine Dine“ (Ps. 31, 23), hvoraf lader sig slutte, at Profeten ogsaa paa det Sted, vi her have for os, taler om Tanker, som mod hans Villie og Formodning randt ham ifinde og for hvilke han ellers sølte Afsty, som om nemlig Alt i Almindelighed, hvad der var sagt

*, 12te Præd., § 49, flg.

Menneskene om Gud og Religionen, om de Gudsfrygtiges Belønning og de Ugudeliges Straf, o. a. M., og hvad i Særdeleshed Samuel havde forjættet ham om Kongedømmet, var lutter Løgn og Bedrageri, — hvilken Mening om dette Sted de, som selv have været i Anføgtelser, ere blevene fristede af Djævelen og have erfaret, hvilke skrækkelige Tanker der opstaa hos et bedrøvet og bekymret Menneske, isærdeleshed under langvarigt Kors, lettelligen ville give sit Bifald (ihvorvel vi forresten ikke ville tviste derom med Noget, men lade Enhver have sin Mening). Naar nu de anførte Ord forstaaes saaledes, som vi have forklaret dem, saa yde de af onde og gudsbespottelige Tanker plagede Sjæle en stor Trøst, idet de lære, at selv store Helgener ofte overfaldes deraf i sin Anføgtelse og Nød.

§ 54. Hertil kommer, hvad vi læse om den Herre Jesus selv, nemlig at Satan fordristede sig til at anmode ham om ei alene at kaste sig ned fra Tindingen af Templet, men ogsaa at falde ned og tilbede ham (Matth. 4, 6. 9). Disse Anmodninger have ikke bestaaet i blotte Ord; men efterdi Satan i denne Veretning kaldes en Frister, og Apostelen omtaler Christi Fristelse til de Troendes Trøst (Ebr. 2, 18; 4, 15), saa har man Grund til at antage, at Djævelen lagde megen Kraft i sine Ord og med største Flid arbejdede paa at besmitte det rene, guddommelige Hjerter med Syndens Urenhed, med Mistillid, Dumdriftighed og Kjærlighed til det Forkrænkkelige. Vel formaaede han ikke at bibringe den rene Sjæl noget Urent og at gjøre dens hellige Tankers Begjæringers og Kræfters rene Band grumset, hvor meget han end rystede og tumlede den; thi hos dette allerhelligste Guds Barn fandt han ingen Arvesynd, hvilken ellers ligger som et sunket Grus paa Bunden af alle Menneskehjærter; men

han gjorde dog, hvad en Frister og Djævel skulde gjøre; han bestræbte sig alvorligen og kraftigt for at gjøre den, som ikke vidste af Synd, til en Synder og at indgyde hans Hjerte sin Helvedart. Saaledes har nu vor dyrebare Frelser maatte taale denne Fristelse og Opfordring til at tilbede Djævelen og til i dets Sted at modtage stor verdslig Herlighed af ham, og hvor ondt denne Fristelse gjorde Herren, kan man slutte deraf, at Han efter samme ikke mere vilde taale den Onde, men sagde med Harmen til ham: Vig bort, Satan! (Matth. 4, 10). Heraf følger da, at den Herre Jesus ved, hvorledes Hans Egne ere tilmode, naar Djævelen forlanger skrækkelige og affhyelige Ting af dem. Thi omendskjønt Hans rene og hellige Hjerter ikke blev besmittet deraf, saa maatte dog Hans hellige Øren høre paa dem og Hans guddommelige Sind, ihvorvel med Harmen og Ubillie, fornemme dem. Uagtet der nu er en stor Forskjel mellem Hans hellige og vort urene Hjerter, idet Satan i vort finder Arvesyndens Grums og oprører dette ved sin Fristelse, saa at de Bevægelser, som deraf opstaa hos os, ere syndige, saa skjænker denne Betragtning os alligevel den Trøst, at Han, som den, der „er forsøgt i alle Ting i Lighed med os, dog uden Synd“ (Ebr. 4, 15), vil tage sig desto hjerteligere af os, ikke tilregne os de onde Tanker, som Djævelen opvækker hos os, og tilsidst byde ham at forlade os og unde os No. Alt, hvad vi hidtil have anført, tjener ogsaa til at betage de Anføgtede den nedslaaende Indbildning, at der ikke har været eller endnu er noget Menneske i Verden, der har haft eller har saa gruelige, affhyelige og djævelske Tanker som de, hvoraf de endvidere slutte, at de i Guds Dine ere en overordentlig Vederstyggelighed og en sand Satans Skarnkiste, hvori Gud aldrig kan finde noget Velbehag. At dette imidlertid er falskt, lære de anførte Exempler af

den hellige Skrift saavel som den daglige Erfaring, som saa mange Gud elskende og skyndende Sjæle frembyde os. Ligesom du nu, min Medchristen, har Samfund med din Jesus og Hans Hellige i deres Lidelser, saaledes skal du ogsaa saa Del med Ham og dem i deres Frelse og Glæder.

§ 55. Dernæst er det ogsaa vist og maa vel fastholdes af de ansejede Sjæle, at saadanne affyrlige Tanker, der til deres største Sorg ytre sig hos dem, mere ere at betragte som en Lidelse end som deres Gjerning og Virksomhed. Det er ikke saa meget deres som Djævelens Tanker, Forhaanelser, Bespottelser og Vederstyggeligheder; Satan oprører Arvefyndens Møggøl i deres Hjerter og frembringer en Stank imod deres Villie; stundom gaar det ogsaa til i denne Sag, som om Nogen kaster Horn, Haar og andre stinkende Ting i en Ild, som vel ikke er uden Røg, men dog brænder klart. Thi ofte, naar vi gjerne ville nære de gudeligste og bedste Tanker, ihvorvel vort Hjerter næsten aldrig er frit for syndige Lyster og Tanker, bringer Satan os uventet og lynsnart saadanne Ting i Sinde, at det forekommer os, som om der var skudt os en Pil i Hjertet, eller som om vi havde faaet et Drefgen, hvorefter vi nær kunde falde omkuld. At, hvorledes søge ikke Guds Venner og Elskere ofte at beskytte sig med hjertelige og ivrige Bønner og mange inderlige Sukke, naar de ville stride til hellige Handlinger og gudelige Forretninger! hvor gjerne vilde de ikke holde hellige Ting hellige og behandle dem som saadanne og opløste rene Hænder, rene Dine, rene Hjerter til Gud, som det skyldes en saa høi Majestæt! men desværre, hvor ofte kommer ikke en forgiftet og gloende Pil flyvende, der rammer deres arme Hjerter saaledes, at de ere nær ved at synke til Jorden og forgaa! At, hvor ofte berede de ikke sit Hjertes Kulpande og tro ikke at skulle

bringe sin Gud Andet end Helligdommens Røgelse og at opsende en sød Bellugt af hellig Andagt til Ham! men at, forinden de vide et Ord deraf, er deres Røgelse blandet med Djævelskarn, saa at de heftigt forfærdes for Stanken! Heraf sees, at nogle af de vederstyggelige Tanker, hvormed de gudsfrygtige Sjæle plages, vel opstaa af deres syndige Hjerter, men dog ved Satans trolige Medvirkning, medens derimod andre blive dem umiddelbart tilhvijsede og indskudte. Hine føre vel en Synd med sig, men som ikke tilregnes dem eller som strax bliver kastet i Havets Dyb eller fortæret som af en stor Ild, fordi de leve i en daglig Omvendelse og i Jesu Samfund; disse derimod blive ligesaa lidt regnede dem til Synd, som Potifars Hustrus urene Forlangende blev tilregnet Josef, da hun sagde til ham: Lig hos mig! og han forfærdedes og vægrede sig derfor og hellere vilde give Slip paa sit Klædebon, ja sætte sig selv, sin Ære, sit Liv i Fare end synde imod Gud og sin Samvittighed (1 Mos. 39, 7. 8). Den Herre Jesus fremsætter en Lignelse om et Menneſke, der saaede god Sæd i sin Åger; men der Menneſkene sov, kom hans Fiende og saaede Klinte iblandt Hveden og gik bort (Matth, 13, 24 flg.). I den jødiske Historie fortælles, at Templet i Jerusalem en Nat blev gjort urent ved Dødningeben, som vare henkastede og omstrøede hist og her. Hvilket Svineri Satan efter en Trolskvindes Foranledning drev etsteds ved et fornemt Gæstebud, og hvorlunde han tilstænkte alle de Tilstedeværende, med Undtagelse af en høi Person, med Skarn, saa at de ikke kunde forblive der for Stank, men maatte staa op, rense sig og klæde sig om, det have vi fortalt paa et andet Sted.*) Ligesom det nu ikke kunde tilregnes det Menneſke, der saaede god

*) I „Det tabte Saar“, Anm. til 1ste Præd. § 25 flg.

Sæd i sin Ager, at hans Fiende blandede Ukrud deri, — ligesom det ikke kunde tilregnes de Præster, som dengang forrettede Guds tjenesten i Templet, saafremt de kun vare gudsfrygtige, at Templet blev gjort urent af fiendste Mennesker paa den ovennævnte Maade, og ligesom endelig Gæsterne ved det fornemme Gæstebud imod sin Villie og til sin store Uergrelse og Forbauselse saa sig bedækkede med Skarn, saaledes er det ogsaa med dig, du gudsfærdige og gudsfærdige Sjæl. Alle de vederstyggelige Tanker, alle de Smudsigheder, alle de Bespottelser, hvormed dit arme Hjerte plages, ytre sig jo deri imod din Villie, ja til din største Bedrøvelse, hvilket den Angest, du derover føler, de Sukke, du desaaarsag udstøder, og den Nidskjærhed, som du viser imod dem, noksom lægger for Dagen. Saaledes vil du da ikke komme til at undgælde for dem hos Gud; men de skulde i sin Tid komme over Djævelens, det store Skarns og Guds ondskabfulde Fiendes, Slangehoved og gjøre ham hans Fordømmelsesdom des tungere.

§ 56. Den gudsfrygtige Arndt taler meget kristeligt om denne Sag.*) Vel kan man, siger han, ikke afværge Satans gruelige Bespottelser, hvilket man kalder Spiritus blasphemiae (Gudsbespottelsens Aand); men efterdi det sker imod Menneskets Villie, og det strider derimod med Sukke, Tanker, Bønner (med Nidskjærhed og alle sin Sjæls Evner) og værger sig derimod med Hjerte og Mund, men ikke kan fri sig fra Bespottelsen og maa taale den, saa skal det til sin Trøst lægge Mærke til, at saadan Bespottelse ikke bliver det tilregnet, efterdi den er fæet imod dets Villie, ligesom den syv og syttiende Psalmefig: „Det er det, at jeg er svag; at forandre det staar den Høiestes Haand“ (Ps. 11); thi aadanne Bespottelser ere passiones,

det er: Sjælslidelser, non actiones, det er: ikke Gjæringer; Bespottelserne er ikke deres, men Djævelens. Thi dette gaar til, som om en Fiende, der beleirer en By, skyder Ild derind; det kan man ikke forhindre ham fra; man maa lade ham drive sit Spil og faar hytte sig for Ilden saa godt, man kan, ligesom Ezebias ikke kunde forhindre Nabjake fra hans Forhaanelser (Esai. 36, 4 flg.). Saaledes udspyer ogsaa Satan slige Helvedgnister; lad din Sjæl taale det med Sorg og Sukke!

§ 57. Jeg ved, at en kristelig Præst engang har paa følgende Maade kraftigt trøstet en anfegtet Kvinde, som Satan ogsaa ængstede heftigt med vederstyggelige Tanker. Der var engang en Jomfru, sagde han, en fornem og formuende Mands Datter, som var sin Fader og Hvermand saare kjær formedelst sit dydige Sind og Levet. En Søndag vilde hun gaa i Kirke og havde klædt sig efter sin Stand, ikke pragtfuldt, men renligt og pynteligt og skyndte sig over Gaden i dette sit hellige Forsæt; undervejs møder hun en Soldat, som i en Brændevinskippe havde drukkert sig overstadigt drukken og allerede engang, paa slige Svins Vis, væltet sig om i Skarnet; denne Person henvendte sig til Jomfruen, begyndte at tale om urene, smudsige og usædrlige Ting og teede sig, som et saadant Svin pleier at gjøre. Det tugtige Hjerte forfærdedes over denne Tildragelse, rødmede og harmedes i sit Hjerte over den Uhumskes Skamløshed, værdigede ham dog intet Svar, men ilede til Guds Helligdom og søgte at unddrage sig hans Dine. Herved blev han imidlertid endmere uforstammet, ansaa hendes Tausshed for Foragt og begyndte at forhaane det gode Barn, gibe hende beskjæmmende Navne og raabte altsens usømmelige Ting efter hende, ja tilsidst kaste Skarn paa hende, hvilket gjorde, at hun maatte gaa hjem igjen, beklagende

*) Over Ps. 88.

med Taarer, at hun dennegang havde været saa uheldig og paa en saa god Bei og med et saa helligt Forsæt stødt paa en saa skammelig Karl. Hun rensede imidlertid sine Klæder og klagede med mange Taarer for sin Fader over, hvad der havde vederfarets hende. Men Faderen trøstede hende og sagde: Giv dig tilfreds, mit kjære Barn; Karlen vil komme til at betale dyrt denne Nidtingsdaad; men du bliver nu som for min kjære Datter. Sig mig nu, spurgte Præsten den ansejede Person, om denne Jomfrues Fader eller nogen Anden havde Aarsag til at fatte Had til hende for medelft denne Begivenhed og tilregne hende den hende overgaaede Betsjæmmelse, som om hun havde paadraget sig den selv? Al nei, svarede den Bedrøvede; hvad kunde det stakkels Menneſke for, at hun blev anfaldt af et fuldt Evin? Godt, sagde Præsten, saa kan I heller ikke gjøre for, at I, uagtet Eders gudfrygtige Vandel og ivrige Christendom, bliver befudlet af Satan, plaget med Uhumſkheder og overfulst med Bespottelser. Eders himmelske Fader og Eders Sjelebrudgom, Jesus, vil ikke elſte Eder mindre derfor evindeligen og tilſidſt udøse sin Nidkjerhed og grumme Brede over sin og Eders Fiende, Djævelen, — hvilken trøstelige Undervisning ogsaa du, min Medchristen, som befinder dig i lignende Nød, ſkal tilegne dig.

§ 58. Dog, du vil maaske inarere ſige: Men hvorfor tilſteder den reſfærdige og hellige Gud Djævelen at øve ſaadan Ondſkab, og hvorfor tillader Han ham ſaaledes at vanhellige og beſmitte mit arme Hjerte, ſom er Hans Helligdom og Tempel? Herpaa ſvarer en beſkjendt Lærer*), at det er uudſorſkeligt, hvorfor Herren tillader dette, „ligesom det“, ſiger han, „ikke kan udgrænſkes, hvorfor Han gjør den Ene fattig og den

Anden rig og lader den Ene være ſyg og den Anden ſund; det kan ikke udgrundes, hvorfor den ene By bliver hjemſøgt af Peſt, af Ildbrand, af Hagel paa Marken, medens andre Steder blive forſkaanede derfor; thi Gud fremſtiller kun enkelte Steder ſom Exempler paa, hvor meget alle Byer og Landsbyer ere værd, og ſaaledes aabenbarer Han ogsaa kun paa enkelte Menneſter, hvad Djævelen kunde udrette hos Alle, derſom Gud ikke ſatte hans Haand Grændſer.“ Min kjæreſte Medchristen, du maa have et Kors; men hvori det ſkal beſtaa. er ikke overladt til dig, men til Guds Valg. Han har beſtillet enhver af ſine Troende hans Kors efter ſin hellige Raadſlutning og naadige Villie; at nu dette Kors er ſaldet i din Nød, det maa du finde dig i for Hans Skyld, ſom har elſket og antaget dig i Christo Jeſu, før Verdens Grundvold blev lagt; bær Chriſti Skjændſel; thi for Hans Skyld forhaaner og ængſter Helvedſfienden dig, og du kan med fuld Ret ſige til Ham, hvad Jeſus ſiger til ſin himmelske Fader: „Jeg bærer Forhaanelſe for din Skyld; Skjændſel har ſkjult mit Anſigt. Deres Forhaanelſer, ſom Dig forhaane, ere ſaldne paa mig. Og jeg græd med min Sjæl Faſten; men det blev mig til Forhaanelſer“ — (Ebr. 13, 13; Pſ. 69, 8. 10. 11), og vær forviſſet om, at Han i ſin Tid vil krone dig med deſto ſtørre Ære og Herlighed.

§ 59. Du kunde ſige: Al, jeg ved nok, hvad Aarsagen er til denne Guds ſorgelige Tilſikkelfe over mig, nemlig mine Synder, og at jeg ikke har beſluttet mig paa at tjene Gud med et oprigtigt Hjerte. Jeg vil ikke negte for, at den hellige Gud udentviol ſtundom tager Anledning til at overgive ſine Egne for en Tidlang og med afmaalt og begrændſet Magt til Spotteaanden og Helvedſpinet, fordi Han ſer, at deres Hjerte ikke ſaa ivrigt og omhyggeligt

*) C. Avianus.

vogter sig for forføngelige, urene og kjødelige Tanker, som det ifølge sin Christendom og Daabspagt burde. Selv de helligste og ausrøgtigste Mennesker ville ikke fragaa, at om de end ved Guds Naade og Jesu Kraft ere komne saa vidt, at de af Hjertet hade alle syndige Ord og Gjerninger og af al Magt modsætte sig dem og vogte sig derfor, formaa de dog ikke at løsribe sig fra de forføngelige og syndige Tanker med saadan Midkjærhed, som de burde. Erfaringen lærer dem, at de forføngelige og kjødelige Tanker ere som Dygtemændene, der ofte svæve og hoppe saa længe for vore Dine, indtil de uventet og efterhaanden bringe os bort fra den rette Vej og ud i en Myr, Sump eller Ødemark, og at vi, naar vi christeligen besinde os, maa blive forundrede og forfærdede over, at vi saa hastigt have kunnet forvilde os saa langt bort. I en saadan Irgang finder vort Hjerte ofte stor Fornøielse og glæder sig ved Narrestreger og Daarstaber, hvoraaf Sjelen intet Gavn har. Satan sætter os ofte Tanker i Hovedet, der vel ligne en vellugtende Røg, som udbreder sig vidt og bredt og opfylder vort hele Sind, men derhos fører en fin og lønlig Gift med sig, som vort Hjerte dog ikke strax mærker, men finder Velbehag i denne Røg og vandrer ofte temmelig længe deri som i en Taage. Det kan neppe beskrives, og den, som ikke har megen Erfaring i Christendommen, kan neppe tro, hvilken stor Djævelens List og Kraft der ligger skjult under de forføngelige og kjødelige Tanker, og hvor farlige de ere, dersom de ikke kvæles strax i Fødjelen; for det meste passer han paa Morgen- og Aftentiden, naar vi, for at tale lignelsesvis, aabne og lukke vort Hjertes Dør; om Morgen, naar vi vaagne, er han strax tilstede og forsøger, om han kan bringe noget Forføngeligt, Verdsligt og Syndigt ind i vort Sind, for saaledes at frastjæle og

frarøve den Herre Jesus Dagens Førstegrode, svække vor Andagt og gjøre den koldsinlig til den paafølgende Døn, saa og gjøre Sjelen desto usorgtigere i sin Vandel og desto tilbøieligere til Synd. Om Aftenen ved han ogsaa at tage sin Fordel iagt og ved enhver Leilighed at aande paa os; ofte bliver noget Ubehageligt og Fortrædeligt, ofte noget Usømmeligt og Urent, undertiden noget Morsomt, som vel kan vidne om megen Opfindsomhed, men som kun er til liden Nytte, bragt paa Bane og fortalt af Venner eller Fiender, hvilket siden, naar vi ere alene og have begivet os til Hvile, bliver et uredt Garn eller et Tornekrat, hvori vort Sind indvikler sig og plager sig selv. Hvad enten det nu lykkes ham eller ikke, saa opnaar han dog saa Meget dermed, at han afbryder og svækker vor Andagt, forstyrer vor Ro og bringer vore Sandser og Tanker ind paa Sideveie.

§ 60. Tankerne ere som de Traade paa Vinranterne eller Urterne eller andre Slyngeplanter, hvormed de hænge sig fast ved en Stang eller et Træ; de ere saa at sige Sjælens Hænder, hvormed den berører og griber Noget. Ligesom nu en Præst eller anden Israelit i den gamle Pagt blev uren ved at berøre en Død, saaledes bliver ogsaa vor Sjel besmittet og vanhelliget ved jordiske, verdslige, forføngelige og syndige Tanker. Men hvilket Sang vort Hjerte har til disse, det kunne vi slutte os til deraf, at det saa snart overgiver sig til og strax er færdigt til at tænke over unyttige, forføngelige og syndige Ting og saa stadigt og utrætteligt vedbliver med en saadan Beskjæftigelse; vil man derimod anstrenge det med aandelige og guddommelige Ting og deres Betragtning, saa maa man ofte lede længe, før man kan finde det og bringe det til sand Andagt og gudelig Gfirtanke. Naar vi ere alene, — naar vi ikke kunne sove, — naar vi efter Maaltidet eller til

andre Tider gaa at spadser i en Have eller paa Marken, kunne vi ofte med Lyft tænke en halv eller hel Time eller endog længer over jordiske og forgjængelige ja forfængelige og syndige Ting og overveie dem i vort Hjerte; derimod, hvor megen Møie har man ikke, naar man vil foretage en Prøvelse af sin Samvittighed, undersøge sit Levnet og ransage sin Christendom, dens Aftagen eller Tilvæxt, eller man vil gjentælde og tilegne sig en Prædiken, som man har hørt, eller man vil betragte aandelige og opbyggelige Ting, Guds Alvidenhed og Allestedsnærværelse, Hans Hellighed og Retfærdighed, Hans Kjærlighed og Miskundhed, den almindelige Verdensdom, Himmelen, Helvede, Evigheden og Dødelige. Hvor besværlige og trættende ere ikke saadanne Ting for vort Hjerte! Det gaar med os ligesom med Børnene, der i lang Tid kunne lege i Sandet med Potte-skaar, Fliser, Smaastene o. a. M. eller med Lyft og uden Udmattelse løbe efter Sommerfugle eller andre Insekter, men derimod vanskeligt og ikke uden Modstræben lade sig bringe til at tage fat paa Bøgerne, til at læse, bede eller skrive. Bliver da vort Hjerte tvunget og af Aanden holdt til at tænke over aandelige Ting, saa ter det sig atter som de uskikkelige Dreng, der ved sine Forældres eller Læreres Tvang bringes i Kirken og til den offentlige Gudstjeneste, men enten begynde at lege, at gjøre Skjæmsstykker, at jnakke med hverandre eller stjæle sig ud af Kirken for at drive sin Leg og Raadhed. En udenlandsk Lærer har ganske træffende sammenlignet det med en Hund, der vel følger sin Herre paa Marken paa hans Bei, men dog her og der gjør Ustikfere, løber efter Fugle og hvad den ellers træffer paa og gjør sig forgjeves Møie hermed, hvilket Alt Erfaringen giver en gudfrygtig Christen den bedste Forklaring over. Denne Feil kunde

imidlertid, ligesaavel som vort fordærvede Hjertes andre Brøst, lettere tilgives og taales, dersom man hvergang med tilbørlig Iver og Nidkjærhed modstod og modarbejdede de syndige og forfængelige Tanker samt med smertelig Anger erkjendte deres Syndighed og afsad dem hos Gud i Jesu Navn. Men hvad der forøger vor Synd og gjør den saa stor, er netop, at vort Hjerte næsten aldrig gjør sig nogen Tanke om sine forfængelige Tanker og fordetmeste er ubekymret i denne Henseende, en Feil, som selv de bedste og gudfrygtigste Christne ofte ikke ere frie for. Derfor vil jeg ikke benegte, at den hellige og retfærdige Gud, der vaager over vore Sjæles Fornæelse og Helliggjørelse, undertiden tilsteder Satan at bedrøve og forurolige os med skammelige og gruelige Tanker, for at vi ogsaa skulle blive omhyggelige med Hensyn til vore Tanker og ligeledes i saa Maade jage efter Helliggjørelse.

§ 61. Lad derfor saa være, du gudselkelige og nu nu bedrøvede Hjerte, at din nærværende Tilstand er en faderlig Straf eller Røffelse fra din Gud for medelt din foregaaende Uagtksomhed og Efterladenhed med Hensyn til dine forfængelige og syndige Tanker, saa skænker dette dig dog tillige en kraftig Trøst og Forsikring om Guds Naade og din Barneret hos Gud. Thi efterdi Han ingen Vanart kan taale hos dig og tugter dig ogsaa for saadanne skjulte og af de Fleste uerkjendte Synder, saa gjælder det jo her, hvad Apostelen siger: „Min Søn, agt ikke Herrens Røffelse ringe; vær ikke heller forsagt, naar du tugtes af Ham; thi hvem Herren elsker, den revser Han, og Han hudstryger hver Søn, som Han antager sig. Dersom I lide Røffelse, handler Gud med Eder som med Børn; thi hvo er den Søn, som Faderen ikke revser?“ (Ebr. 12, 5 flg.). Heraf følger jo klart og uimodsigeligt, at Guds Røffelse eller, om vi

ville tale saaledes, Hans faderlige Straf meget godt kan bestaa med Hans uforandrede Kjærlighed, ja, at den just er et Bevis paa Hans omsorgsfulde Kjærlighed. Jeg slutter derfor saaledes: Hvilket Menneske Herren faderligen straffer og tugter, det elsker Han som sin Søn; dig, min Broder (min Søster), straffer Gud faderligen og tugter dig; sølgelig elsker Han dig som sin Søn (sin Datter). Overvi endvidere dette til din Trøst: De hellige Evangelister berette om vor Jesus, at Han saavel for den geistlige Ret i Uppræstestens Pallads som i Pilatus's Domhus blev forhaanet, bespyttet, slaaet paa Munden og tilsidst hudstrøgen, tornekrønet og paa alle mulige Maader beskjæmmet og mishandlet (Matth. 26, 67; 27, 27 flg.). Der er ingen Tvivl om at Guds Søn led alt dette for vor Skyld, og at det var en virkelig Straf fra Gud, som Han underkastede sig for vor Skyld, efter Profetens Ord: „Han er saaret for vore Overtrædelser, er knust for vore Misgjerninger; Straffen laa paa Ham, at vi skulle nyde Fred“ (Esai. 53, 5). Ligesom nu den Fraade og det ækle Spyt, som den fiendtligsindede Bande kastede Ham i Ansigtet, ikke gjorde Ham uren, vederstyggelig og syndig i Hans Faders Dine, omendstjont Saadant vederfores Ham for Syndens Skyld, som Han havde paataget sig at bøde for, saaledes kan hellerikke det, som Gud for din syndige Vanarts Skyld beskikker over dig, gjøre dig uren, forkastelig og vederstyggelig i Hans Dine, men vil tvertimod, saafremt du lider det med Taalmodighed, med et ydmygt og stille Sind, forhøie Hans Kjærlighed til dig, og som En, der elsker Gud, skal ogsaa dette tjene dig til gode.

§ 62. Siger du saa endvidere: Al, hvorfor tillader den gode Gud, der er et saa helligt og ubesmattet Væsen og elsker de rene Hjerter, at de Sjæle, som

ere Ham helligede, blive saa besudlede af Djævelen? saa svarer jeg: Jeg kan ikke indrømme, at de, der maa taale Satans Bespyttelse derved blive besudlede og vanhelligede; det Modsatte sees af, hvad der er anført om den Herre Jesus selv. Det er ganske vist, at denne den Ondes Bespyttelse ikke berører Hjertets Indre og Guds Helligdom i Mennesket, hvilket noksom viser sig af den Modstand, det gjør, med Sukke, med Taarer, med Angest, med Forsærdelse og paa andre Maader. Her kan ogsaa med Joie anføres, hvad der siges om vor Frelser, nemlig, at Han „regjerer midt iblandt sine Fiender“ (Ps. 110, 2); thi ligesom Han har og opretholder sit Rige i Verden, uagtet Djævelen med al sin Magt og List og tilligemed ham alle forblinde Mennesker modsatte sig det med alle sine Kræfter, saa at det ofte synes, som om Kristus med Sine var aldeles undertrykt og udryddet, og ligesom Han efter sit Raad og til sin Tid aabenbarer sin Magt og Herlighed deri ved at straffe sine Fiender, saaledes er det ogsaa i den lille Verden hos et troende Menneske; omendstjont de af Djævelen opvakte og foranledigede fiendtlige og onde Tanker efter Guds hellige Raad og Tilskikkelse ofte synes at faa Overhaand, saa hersker dog Jesus midt iblandt sine Fiender; Han holder sin Helligdom ren midt i Urenheden; den ædle Sjel, Hans Brud, forbliver kysk og ubesmattet midt under Helvedsfiendens svinske og uhumste Bespyttelser. Den udvortes Besudling, som vederfares en saadan Sjel imod dens Villie, har imidlertid sin store Nytte og maa tvertimod al Satans Formodning tjene den til gode og til Renselse. Jeg minde, at Luther og før ham en ældre Lærer sammenlignede den Sjæls Tilstand, der plages af gudsbespottelige og onde Tanker, med en Alger, der bliver gjødslet og tilsyneladende besudlet med mange Læs Møg

(med Tugt at sige), men hvilket sker i den Hensigt, at den siden skal give en desto rigere Afgrøde. Her passer sig ogsaa meget godt, hvad vi paa et andet Sted i dette Bærf*) have anført om en gudsfrygtig, men af stræffelige og gruelige Tanker saare plaget Jomfru, som var nær ved at dø af Bedrøvelse og Uengstelse herover, men blev trøstet og huspalet ved at se Tjenestepigen i Huset, idet hun skurede Bordet, bestrø det med Sand og Aske, slaa Lud derpaa og gnide det haardt, hvorved de Tanker opstode hos hende: Se, saaledes gjør ogsaa den gode Gud med dit Hjerte; Han lader det ligesom bestrø med Skarn, Sand og Aske, for at det skal blive skuret og rensket, o. a. M. Overvei alt dette vel, min kjæreste Medchristen, og vær stille for din Gud; taal Satans Ondskab og Bespyttelser, saalænge Herren tillader ham at plage dig dermed; du er og bliver dog et Helligdommens Kar, som er Gud indviet, og Satan vil tilsidst ikke høste anden Frugt af alt sit Arbeide paa dig end sin egen Beskjæmmelse.

§ 63. Bed Hjælp af hvad vi her have sagt er det nu endvidere let at svare paa, hvad du har ytret om Dævelens Skarnkiste og den urene Møgpyt, saavel som paa det Udsagn af den hellige Apostel, som du har anført, Den udvortes Tilstand og hvad Sjelen maa lide imod sin Villie, ja til sin største Sorg, gjør den ikke til nogen Møgpyl og Skarnkiste, ligesaa lidt som Julianus den Trøstelses eller en anden hedenff Spotters Udgydelser formaaede at besmitte og vanhellige de Christnes Øren og Hjærter, som levede dengang og maatte høre derpaa, men dog med Bedrøvelse og Harme. Kristus og Belial, Lys og Mørke, Retfærdighed og Uretfærdighed komme aldrig overens og kunne aldrig have udelt Herredømme i et Hjerte, og

dette er ogsaa Tilfældet med dig. To Fiender kunne ikke herske i en og samme Fæstning; derimod kunne de nok være hinanden nær; den ene kan omringe og beleire den uidentil, beskyde den med gloende Rugler, bestorme og ængste den, ja indtage nogle Udenværker og forskanse sig deri; men den anden, som forsvaret den, har den dog i sin Besiddelse og beskjærmer den imod hins Voldsomhed og Grusomhed og tvinger ham tilsidst til at forlade den og drage bort med Skam. Saaledes er det ogsaa med det ansejede Hjerte; den Herre Jesus kan ligesuldt bo deri med sin Naade, Aand og Kraft, om end Satan bestormer og ængster det; Paulus er og bliver ligesuldt et udvalgt Rødstab for sin Frelser, om end Satansengelen slaar ham paa Munden; Træet grønnes og bærer ligesuldt Frugt, om der end undertiden findes Insektreder derpaa, hvilke Gartneren i sin Tid afplukker og opbrænder med Jld; man kan ligesuldt have et Lys i sin Stue eller sit Vokammer, om end Ratten har opfyldt Alt med Mørke. Tænk paa den israelitiske Kirkes Ord: „Naar jeg sidder i Mørket, skal Herren være mit Lys“ (Mika 7, 8), og paa Apostelens: „Vi ere som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der ere revsede og dog ikke ihjelslagne, — som Bedrøvede, dog altid glade, — som Fatige, der dog gjøre Mange rige — som de der Intet have og dog besidde Alt. Jeg har en overbættens stor Glæde i al vor Trængsel“ (2 Kor. 6, 9. 10; 7, 4), efter hvem Luther taler, naar han siger: Om jeg end dør, saa dør jeg dog ikke; om jeg end lider, saa lider jeg dog ikke; om jeg end falder, saa bliver jeg dog ikke liggende; om jeg end bliver beskjæmmet, saa staar jeg dog ikke tilskamme. — Er det ikke en underlig Hjælp, at den Døende lever, den Lidende er glad, den Faldende staar op, den Beskjæmmede nyder Gode? —

*) 3die Dels, 14de Præd., § 26.

ligesom ogsaa Christus siger: Hvo som tror paa mig, skal ikke dø, og om han end dør, skal han dog leve. — — Det er Altsammen Ord, som intet menneskeligt Hjerte (af sig selv, af Naturen) forstaa (men som det ved Guds Aand og Naade og ved Erfaringen lærer at forstaa). Og paa et andet Sted: Derfor maa de to Ting blive staaende, at vi ere Dødens og Djævelens Herrer og dog tillige ligge under hans Fødder; det ene maa troes, det andet føles.

§ 64. Du turde imidlertid indvende: I opstiller Noget som utvivlsomt, hvorom jeg dog selv endnu har stor Tvivl, nemlig, at alt Saadant vederfares mig imod min Villie, — at jeg ivrer, sukter og kæmper derimod. Jeg kan ikke længer finde, at jeg strider; mig tykkes, at jeg er aldeles overvunden, — at Bantroen, Synden og Helvede herske i mig, osv. Men, min Medchristen, jeg har allerede forhen bevist dig det. Modsatte og vil nu kun forestille dig, at den Angestved, der saa ofte og i saa høi Grad indfinder sig hos dig, din brændende og ved Gansen klæbende Tunge, din tørre Mund, dit stærktislaaende og jagende Hjerte, dit Rjods Forsmægtelse, dine Kræfters Aftagen, din stadige Vængstelse, Sukken, Klynk og Klage vidner tydeligt om, at du endnu kæmper, strider, staar og endnu ikke er overvunden. Og om det end tykkes dig, at du ikke mere modsætter dig de onde Tanker, men lader dem stoe og rase, saa meget de ville, saa er det dog ikke derfor saa; thi ligesom man ikke kan se og skjelne, hvad der ligger paa Bunden af et grumset Vand, selv om det var Guld, Sølv eller Perler, saaledes kan du hellerikke i din nubærende Tilstand skjelne, hvad der findes i dit Hjertes Jnderste. Vi derimod, som ere medlidende Tilskuere til din Kamp, kunne dømme om Roden af Frugeterne og om Aarsagen af Virkningen, og vi slutte saaledes: hvor Kampens Tegn og

Virksomheder ere, der maa ogsaa selve Kampen være; hos dig findes Tegnene og Virkningerne, saasom Angest, Arbeide, Sved, lønlige Sukke, lydelige Klager og Deslige: derfor maa der endnu være Kamp hos dig; du strider endnu i Jesu Christi Kraft og skal inden kort Tid seire ved den og faa Satan under dine Fødder.

§ 65. Jeg vil derfor ikke, min kjæreste Medchristen, og kan hellerikke tage noget Hensyn til din Tale, naar du siger, at jeg ikke burde uleilige mig mere med dig og ikke mere besøge dig, — du er ikke saa meget værd; thi jeg ved tilfulde af Guds Ord og Erfaringen, at i Hans Naadesrige ere de største Syndere de bedste Helgener, de fattigste de rigeste, de elendigste de herligste, de Uværdigste de Værdigste. Hovedsmanden i Kapernaum sagde, da Herren tilbød sig at komme i hans Hus og helbrede hans ynge Tjener: Herre, jeg er ikke værd, at Du skal gaa ind under mit Tag, og Herren roste hans Tro i den Grad, at Han erklærede, ikke at have fundet dens Lige i Israel (Matth. 8, 8 flg.). Da Simon Peter i det underfulde og rige Fiskebræt saa et Vidnesbyrd om den Herres Jesu guddommelige Magt og Herredømme over Alting, faldt han paa Knæ for Ham og sagde: Herre, gik ud fra mig; thi jeg er en syndig Mand; men Herren overdrog ham netop da hans fremtidige Apostelembede og gjorde ham til en af sine fortroligste Venner (Luk. 5, 8). Da den dyrebare Frelser befandt sig i Jarsæeren Simons Hus, sad denne tilbords med Ham; Synderinden derimod, som ved sit urene Levnet havde gjort sig stinkende og forhadet over hele Staden, stod bagved hos Hans Fødder, kysede dem, vædede dem med Taarer og tørrede dem af med sit Hovedhaar. Hvem var nu den Værdigste af disse To, Simon, Jarsæeren, det er: en efter sin egen og andre Ukyndiges Mening særdeles

hellig Mand, eller Synderinden, som endog var en Afsty og Vederstyggelighed for alle Menneſter? Der er ingen Tvivl om at Herren erklærede denne Sidſte for den Værdigſte, og at hun ogſaa var det, fordi hun i dybeſte Ydmyghed erkjendte ſin Uværdighed og alene ſatte ſin Værdighed i ſin Frelſers Naade. Saaledes er det ogſaa med dig, min elſkede Medchriſten; du hører til „de Hellige og Herlige, til hvilke al den Herres Jeſu Lyſt er, til Guds Udvalgte, Hellige og Elſkede, til de hellige og kongelige Præſter; du hører til den udvalgte Slægt, til det hellige Folk, til Gien- domsfolket“ (Pſ. 16, 3; Kol. 3, 12; 1 Pet. 2, 5. 9). Mogle anſe de ſmaa Børn, der endnu vandre ubefsmittede i ſin Daabſklædning, for den ædleſte Del af Chriſtenheden; jeg vilde være enig heri, derſom ikke de anſegtede Sjæle, der ſtride og kjæmpe for Gud og ſin Frelſer ligetil Døden og ſaaledes med al Ret kaldes ublodige Martyrer, ſtode mig for Dine.

§ 66. Ved mig derfor ikke, du alleryrebareſte Hjerte, om ikke at uleilige mig mere med dig og ikke mere at beſøge dig! Hvor ſkulde jeg heller ville være end i Guds Hus og Helligdom? Hvem ſkulde jeg heller ville uleilige mig med end et udvalgt Guds Barn? Men her, min Medchriſten, er Guds Hus og Helligdom. Du er et udvalgt Guds Barn. I den gamle Kirke, da de blodige Forfølgelſer endnu gif i Svang, og alle Fængſler ofte vare opfyldte med frimodige Bekjendere af Sandheden, vidſte de Chriſtne intet Bedre at gjøre end at beſøge diſſe, pleie dem og paa alle mulige Maader tage ſig af dem; de betragtede Fængſlerne ſom Skoler for Tro og Gudsfrugt; de agtede ſig lykkelige, naar Martyrerne meddelte dem ſin Beſignelſe og lovede dem ſine Forbønner. Og jeg har ikke Marſag til, mit kjæreſte Hjerte, at forholde mig anderledes mod dig eller

tænke anderledes om dig. Jeg ved og kommer godt ihu, hvad min og din Jeſus ſiger: „Jeg var ſyg, og I beſøgte mig; jeg var i Fængſel, og I kom til mig. — Sandelig ſiger jeg Eder: ſaa Meget ſom I have gjort for en af diſſe mine mindſte Brødre, have I gjort for mig“ (Matth. 25, 36. 40), og Hans Apſtel: „En ren og ubefsmittet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at beſøge Faderløſe og Enker (og alle andre trøſteløſe og bedrøvede Menneſter) i deres Trængſel, at bevare ſig ſelv ubefsmittet af Verden“ (Jak. 1, 27). Det er udentvivl „bedre at gaa til Sorrigs Hus end til Gjeſtebuds Hus;“ derfor er ogſaa „de Wiſes Hjerte i Sorrigs Hus; men Daarernes Hjerte er i Glædes Hus“ (Præd. 7, 2. 4). Jeg maa her tænke paa, hvad en viſ Præſt ſkriver om ſig ſelv, nemlig at han i ſyv Aar havde lært mere Theologi af ſin ſaare anſegtede og bedrøvede Fru Grevinde og hendes aandelige Anſegtelſer end paa nogen Høiſkole*). Jeg kommer viſſeligen ikke hid blot for at trøſte, styrke og opreife dig med Guds Ord og ſtaa dig bi med mine Bønner i din Strid, men ogſaa for at lære Noget ved og af dig, min dyrebare Sjæl. Ved dig og af dig kan man lære, hvad Synden, hvad Guds Brede er, — hvor ſtor Djævelens Gruſomhed og Ondſkab er, — hvor forførdeligt Helvede og den evige Fortabelſe fra Guds hellige Anſigt er, — hvor forføngelig og forgjængelig Verden er med al ſin Herlighed, — hvor uſle og elendige alle Menneſter ere uden Guds Naade, — hvilket uforligneligt Gode Guds Naade, Jeſu Chriſti Samfund og den Hellig Aands Trøſt er, — at Verdens Pragt, Vre, Rigdom og Vellyſt ikke er ſaa meget værd ſom et enefte Naadeblik fra Jeſu Chriſti Aſyn og et enefte Skriftſprog, hvis Krafft den Hellig

*) Mag. Abrah. Ulrich om Fru Agnes, Grevinde af Verby.

Aand giver vort Hjerte at føle. Disse og mange flere lignende Ting kan jeg lære ved at betragte din Tilstand, min Medchristen, og jeg skulde ikke besøge dig? Jeg er vis paa at finde min Jesum her, og jeg skulde ikke komme til dig? Sandelig dette er ikke Andet end Guds Hus, og dette er Himmelen's Port. Her stige Guds Engle op og ned ad Himmelfstigen. Her afgaa hver Time Bud til Himmelen (et Hjertes Sukke og ængstelige, kraftige Bængsler), og nogle komme atter tilbage dertil (med Jesu Christi skjulte Kraft, hvorved Sjelen styrkes og opholdes tiltrods for Satans Brede), og jeg skulde heller ville være noget andet Steds end her? Det være langt fra! Hvor jeg finder min Gud og min Jesum, der maa jeg jo vel helst ville være; og her finder jeg Ham efter Hans Ord: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende og til at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende“ (Esai. 57, 15). Derfor skal, vil og kan jeg ikke holde mig borte fra dig; det paaligger mig ifølge mit Kalb at prædike Evangelium isærdeleshed for Fattige (i Aanden), at forbinde det Sønderbrudte, at styrke de Svage, at trøste de Sorgende (Matth. 11, 5; Ezech. 34, 16; Esai. 61, 2); hvorledes skulde jeg da kunne forlade og glemme dig, min Medchristen? Vi ville altjaa fremdeles kæmpe, sørge, sukke og græde sammen, i det faste Haab, at vi ogsaa snart skulle seire sammen ved Jesu Christi Kraft og glæde os over vor Guds hjælperige Miskundhed. Snart vil den Herre Jesus omstifte vore Sukke til Frydemaal, vor Graad til Latter, vor Sorg til Glæde.

§ 67. Thi hvad du, kjæreste Sjel, har sagt, nemlig, at du ikke mere staar til at hjælpe, — at Døren er tillukket for dig, osv., det kan jeg ikke indrømme, men vil minde dig om vor Guds Ord: „Er min Aand saa aldeles forfattet,

at den ikke kan forløse (hjelpe)? eller er der ingen Kraft hos mig til at redde?“ (Esai. 50, 2). Det maatte da fattes vor Gud enten paa Magt eller paa Villie; at det skulde fattes Ham paa Magt til at hjælpe dig, vil du aldrig paasta, saasom du ved af Hans Ord, at Han er en almægtig Gud, „som formaar over alle Ting at gjøre langt overflødige end hvad vi bede eller forstaa, — hos hvem ingen Ting skal være umulig, — som gjør Alt, hvad Ham behager, i Himmelen og paa Jorden“ (Ejes. 3, 20; Luk. 1, 37; Ps. 135, 6). Skulde Djævelen være mægtigere til at bedrøve end Gud til at glæde? Skulde han kunne bringe os i nogen Nød, som Jesus ikke skulde kunne udfri os af? Skulde han kunne afstedkomme en Brand, som Herren ikke skulde kunne slukke? Skulde han kunne tilføie os et Saar, som den himmelske Læge ikke skulde kunne læge? Skulde han kunne gjøre Garn og Snarer, som vor Frelser ikke skulde kunne sønderrive? Siger ikke den gudfrygtige Hanna: „Herren er den, som døder og gjør levende, — som nedfører til Helvede og fører op igjen?“ (1 Sam. 2, 6). Siger ikke David: „Vi have en Gud, som er en Gud til megen Salighed, og hos den Herre, Herre ere Udgange fra Døden“ (om vi end alle vegne ere omringede af Død og Nød, og Djævelen. Døden og Verden tænke, at vi ikke skulle eller kunne undgaa dem, saa ved Han dog ei alene en, men flere Udveje — Ps. 68, 21), og paa et andet Sted: „Dødens Reb havde omspændt mig, og Helvedes Angester havde rammet mig; jeg fandt Angest og Bedrøvelse for mig. Men jeg paakaldte i Herrens Navn, sigende: kjære Herre, udfri min Sjel!“ idet han slutter med de Ord: „Du, min Gud, udfriede min Sjel fra Døden, mit Die fra Graad, min Fod fra Stød“ (Ps. 116, 3. 4. 8). Af deslige Exempler frembyde den hellige

Skrift og den daglige Erfaring os en utallig Mængde, nemlig paa at Gud med sin mægtige Haand atter har ført de anfegtede Sjæle op af deres Helvede, glædet dem med sin Hjælp, husvalet dem med sin Trøst og lykfsaliggjort dem med Fred og Ro. „Det er ganske vist“, siger en høiberømt, gudsfrygtig og derhos i Anfegtelser velerfaren Theolog, „og er tillige tilfulde godtgjort ved alle Tiders Erfaring, at intet Menneske, der befinder sig i en saadan Kummer og Elendighed, nogenfinde er blevet forladt af Gud eller har maattet savne Trøst og Hjælp; men Alle, Alle tilhammen ere i rette Tid atter blevne husvalede af Gud i sine Hjerter, ja overøste med desto større Trøst.“ Jeg skulde af Hjerter ønske, at en gudsfrygtig, belæst og erfaren Mand vilde paatage sig den Møie at samle saadanne Exempler i en egen Bog; udentvivl vilde denne medrette kunne kaldes de Anfegtedes Paradis, og det vilde være en stor Trøst for dem, naar de ei alene saa mange af sine Brødre og Søstre i lignende Elendighed, men ogsaa fik Underretning om det forønskede og salige Udfald af deres Kamp; derved vilde de blive kraftigt tilskyndede til at fatte Haab og bevægede til med stille Taalmodighed at forvente det samme Udfald fra Gud.

§ 68. Imidlertid vil jeg kun hidjætte nogle, men dog ikke omtale dem, som forekomme i den hellige Skrift; jeg kunde saaledes anføre Job, David, Jonas, Paulus, ja Jesus selv, hvilke Alle have følt Helvedangest, men siden ere blevne rigeligen vederkvægede med guddommelig, jød Trøst; derimod vil jeg fortælle nogle, som have tildraget sig i vore Fædres eller ogsaa i vore Tider. Matthias Flacius Illyricus, en (med Undtagelse af den eneste Bildfarelse om Arvesynden) fortræffelig og fortjent Theolog, skriver saaledes om sig selv: Jeg faldt (i min Ungdom), uden nogen falsk Lære

og uden at have begaaet nogen grov Synd, i en heftig Anfegtelse, i Fortvivlelse, ja i Helvede selv, hvori jeg forblev i tre Aar, saa at Ondet stedse tiltog, men siden i et Aar efterhaanden atter formindskedes. I denne Tid sølte jeg og saa ligesom for mine Dine Guds Brede, Djævelens Tyranni i det elendige Menneske og hans mangfoldige gloende Pile, Syndens Magt, den gamle Adams Ondskab og hans Had og Ræsen mod Gud. Imidlertid fornem jeg meget jelden og kun en saare kort Tid ad Gangen den Hellig Aands Trøst; — — men Herren beskjærmede mig efter sin umaaelige Barmhjerlighed. Han fortæller endvidere, hvorlunde hans Vært, en Præst i Wittenberg, førte ham til Dr. Bugenhagen, ellers kaldet Pommer, der atter førte ham til Dr. Luther, og da denne trøstede ham med sit eget og Andres Exempel, men isærdeleshed med Guds Ord og lod bede for ham i Kirken, begyndte det at blive bedre med ham, saa at han efter et Aars Forløb besandt sig temmelig vel.

§ 69. Jeg har, siger ovennævnte Theolog, tilforn kjendt en lærd og gudsfrygtig Person, der besandt sig i en haard Anfegtelse, hvori Sandheden af den hellige Skrift og af Alt, hvad den derom vidner, var gaaet saaledes tilgrunde for ham, at han ikke kunde finde det Ringeste hverken angaaende Guds Væsen eller Hans Villie at være sandt, hvorover han blev betagen af stor Frygt og Forsærdelse og maatte siden ligesom en Hedning ledes til Kundskaben om Gud ved Læsningen af saadanne Bøger, som handle om at lære Gud at kjende af Naturen (saasom Filip Mornæus's Bog). Efter at imidlertid denne affyelige og haarde Anfegtelse var tilende, forundte den gode Gud ham desto mere Lys i den hellige Skrifts Forstaaelse, saa at han blev saavel en opbygget Christen som en nidkjær, gudslærd Theolog og

Ordet's Prædikant og siden ved et saligt Endeligt opnaaede Maalet for sin Tro i Himmerige. Ved denne Velighed kan jeg hellerikke undlade at omtale, hvad jeg har hørt af en dyrebar og gudsfrygtig Ven om en anseet Theolog i vor Tid, som af Satan efter Guds uransagelige og hellige Raad blev bragt dertil, at han begyndte at tvivle om den kristelige Læres Sandhed, ja om at der var nogen Gud til, saa han intet Andet sølte end Vantro, Mørke, Bespottelse, Haan og Foragt i sit Hjerte, dog til sin Sjæls dybeste Bedrøvelse og største Angest og Forfærdelse (læg her Mærke til den skjulte og stridende Tro!) Da det nu syntes den algode Gud at være nok, saasom Glendigheden var stegen til det Høieste, gik den Anfegtede til et afsidesliggende, ensomt Sted, bestjæftiget med sine Tanker og kjæpende under Sukke, Bønner og Baaftabelser, og udbrød tilsidst med høi Røst og stærkt Raab og med et heftigt Estertryk af sin dybtbedrøvede Sjæl: O Gud, Gud, Gud, hjælp mig! hvor er Du? hvor bliver Du af? vil Du ikke hjælpe mig, din arme Skabning? eller skal jeg tro, at der ingen Gud er til, — at dit Ord ikke er sandt? Ak, der maa, der maa, jo være en Gud til; det maa jo være sandt. Idet han ængsteligt og alvorligt raabte saaledes, blev han omfjernet af et klart Lys, ligesom et Lys, fra Himmelen, hvorefter han sank til Jorden og vidste ikke af Noget, førend han efter nogen Tids Forløb besindede sig og kom sig igjen samt fandt, at al hans Angest, alle Tvivl, alt Mørke og al Vantro vare forsvundne af hans Hjerte, og at det istedet derfor var opfyldt med stor Visshed og Frimodighed.

§ 70. Vi have flere Gange under Drøftelsen af denne Sag anført Beretningen om en udenlandsk Jomfru, som formedelst sine store og haarde Anfegtelser tjente den store Stad London,

hvor hun opholdt sig, og mange andre Steder til et Skuespil. Med hende var det kommet saavidt, at hun paa ingen- somhelst Maade kunde faa nogen Trøst; hun læste vel Guds Ord, mangen Morgen over tyve Kapitler; men hun kunde ikke tilegne sig nogen Forjættelse af Gud, ei heller beholde, hvad der kunde have tjent til hendes Trøst; Truslerne derimod, og hvad hun læste om Guds Domme, beholdt hun og vidste endog at anføre de Vers, hvor det stod. Hun kunde ikke tænke eller forstaa Andet, end at hun var for evigt forstødt fra Guds Ansigt, og dette var hun saa vis paa, at hun siger: Om alle Mennesker i Verden havde forsikret mig, da jeg endnu var i Nød og Anfegtelse, at Christus var død for mig, og at mine Synder vare mig forladte, saa havde jeg dog ikke kunnet tro det. Naar hun gik ud, frygtede hun bestandig for, at Jorden skulde aabne sig og opsluge hende; hun befandt sig, som hun siger, allerede til Sjæl og Legeme i Ild og Svovel, ret som om al den Ild og Svovel, som var i London, med samt dets Tjære og Beg havde brændt i lys Lue, og hun havde vandret i denne Ild. Ifkedestomindre udførte den barmhjertige og naadige Gud hende af dette Helvede, saa at hun senerehen siger: Jeg blev stedse mere og mere bedrøvet, indtil jeg kom til Helvedes Porte; de oplode sig vidt for mig, og ud traadte Synd og Forbømmelse; da kom Christus med aabne (udbredte) Arme og rev mig ud, og om end alle Mennesker og alle Dæmle nu sagde til mig, at mine Synder ikke vare mig forladte, vilde jeg dog ikke tro dem.

§ 71. I en anseelig og navnkundig Stad her i Indsøland levede for saa Aar siden en brav og gudsfrygtig Borger, der var saa samvittighedsfuld, at han nødig vilde tjene Verdens Forfængelighed med sin Kunst og heller lod det, som kunde henregnes til Pragt og

Hoffærdighed, fare end at han paa nogen Maade vilde bidrage til nogen Synd. Han elskede Gud og Hans Ord inderligt, vandrede meget christeligt og levede med Sine af sin Haandtering ærligen og uden Svig. Denne Mand kaldt efter Guds hellige Raad og Villie i en haard Sygdom og særegen Anfegtelse, idet han ikke kunde tro, at han var et Menneſte, hvoraſ han videre ſluttede, at efterdi Chriſtus kun var en Frelſer for alle Menneſter og havde udøſt ſit Blod for Menneſtene alene, ſaa vedkom Chriſtus ikke ham, og han havde ingen Del i Hans dyrebare Fortjeneste. Hans Skriftefader beſtræbte ſig vel for at bringe ham ud af denne Bildfarelſe og indgyde ham Evangeliets Trøſt; men der var Intet at udrette med ham. Da ſagde Præſten: Vi vilde ikke beſymre os videre herom; vi vilde lade denne Strid fare og ty til Bønnen, begyndte derpaa tydeligen at foreſige ham den beſkjendte Digſalme: Herre Jeſu Chriſt, ſandt Menneſte, ſand Gud, oſv., hvilken den Syge andægtigt ſagde ham efter, og da de kom til de Ord: Naar mig forgaar al min Forſtand, Og intet Menneſte mig hjælpe kan, Din Hjælp, o Jeſu Chriſt, mig und; Stat mig bi i min ſidſte Stund, drog han et dybt Suf, løſtede ſine Hænder iveiret og opgav Aanden. Dette ſidſte Exempel ſynes vel ikke at fremſtille en virkelig Anfegtet, ſaaſom den hidſige Sygdom, ſom det ſyntes, ſaaledes havde forvirret den Døendes Tanke. Jeg vil imidlertid endnu fortælle et andet og da omtale, hvorfor jeg har anført dette. Der var for ſaa Aar ſiden her i Nabolaget en gudfrygtig Præſt paa Landet, der ei alene for ſin egen Del jagede efter Gudfrygtighed og beſlittede ſig ivrigt paa at føre et helligt Liv og Levnet, men ogſaa tog ſig troligen og hjerteligen af den ham betroede Menighed, iſær Ungdommen, ſom han ſøgte at vinde ved trofaſt Underviſning i Katekiſmen og

ved ſtadig og tydelig Forklaring af den ſande Chriſtendom, hvorfor han var ſaare elſket baade af Unge og Gamle. Under dette hellige og mœiſommelige Arbeide blev han efter Guds Villie ſyg, forſt paa Legemet og ſiden tillige paa Sjelen, idet Satan med Samtykke af den alviſe Gud, hvis Veie ere uſporlige og Domme uraſagelige, ſaaledes forſtørrede hans Synder, at han udbrød, at han ingen Forladelſe kunde haabe. Omendſkjønt nu hans nærmefſtoende Medarbeidere i Ordet og andre gudfrygtige Chriſtne talte meget trøſteligt til ham, vilde det dog, ſaavidt Menneſter kunde dømme derom, lidet hjælpe, indtil han, afkræftet af Sygdommen og Sjeleangeften, endte ſit Liv.

§ 72. Denne Tildragelſe med en ſaa mønſterværdig, tro og flittig Prædikant vakte dengang megen Forbauſe og Beſymring hos Mange, og der var megen Spørgen, om han var bleven ſalig. Jeg er imidlertid, naar jeg betragter Sagen noget nærmere efter Guds Ord, af den Formening, at denne den Herres Jeſu trofaſte Tjeners Indbildning om hans Synders Beholdelſe ligeſaalidt har formaaet at ſtille ham ved Saligheden ſom nogen anden Anfegtet, der efter Guds underlige Raad dør i ſin beſlagelige Tilſtand, ſaaſom man her ikke maa ſe paa, hvad et gudfrygtigt Hjerte taler og tænker i Feberheden, i ſin Angelt og Anfegtelſe, men paa den Tro, ſom det forhen har lagt for Dagen i ſin gudelige Nidkjærlighed, ſamvittighedsfulde Embedsiver og hellige Omgjængelſe og ſom i Anfegtelſens Tid uidentviſt ligger ſkjult ſom Ilden under Aſken og ſom Sæden under Sneen om Vinteren. Jeg holder for, at følgende Udfagn af Apoſtelen Paulus kan betage os al Tvivl i dette Tilfælde: „Jeg er viſ paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrſtendømmer, ei heller Magter, ei hel-

ler det Nærværende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 38. 39). Iblandt de Ting, som Apostelen nævner, ere uidentivl ogsaa hidfige. Sygdomme, Forstandens Forvirring, Satans Anfegtelser medindbefattede, navnlig naar han siger: Hverken det Nærværende, ei heller det Tilkommande, idet han derved forstaar, hvad Satan allerede nu har forsøgt og gjort eller i Fremtiden maatte forsøge og gjøre imod os, den Trængsel, Nød og Fare, vi allerede se for vore Dine eller herefter maa vente og befrygte. Nu vel, Intet af alt dette skal kunne skille os fra den Kjærlighed, hvormed Gud har elsket os i Christo Jesu, før Verdens Grundvold blev lagt; altsaa har heller ikke denne gudfrygtige og tro Christi Tjeners Sygdom, Hede og Anfegtelse formaaet at skille ham derfra. Og ligesom det gudfrygtige Hjerte, der ved sine Sanders Forstyrrelse og Satans Medvirkning var falden paa den Tanke, at han ikke var noget Menneſke, desaaarsag var forstødt af den naadige og barmhjertige Gud, saaledes har uidentivl ogsaa denne gudfrygtige Præst fundet Naade og Syndernes Forladelse hos Ham, omendstjont han i sin Anfegtelse og Hede sagde, at han ingen Naade og Forladelse havde at vente. Herhen hører, hvad den kongelige Profet siger: „Jeg sagde, der jeg hastede (eller i min Angest): jeg er udryddet fra at være for dine Dine; dog hørte Du mine ydmyge Begjæringers Røst, der jeg raabte til Dig" (Ps. 31, 23). Ingen jordist Fader eller Moder vilde jo unddrage sit Barn, der befandt sig i en saadan Tilstand, sin Kjærlighed, og dog skulde Gud, der besidder mere Kjærlighed end alle Fædre og Mødre i Verden, gjøre det? O, langt fra!

§ 73. Imidlertid har Han tilstedt,

at denne gudfrygtige Sjel maatte forlade Legemet i en saadan Tilstand, Andre, saavel Præster som Tilhørere, til en heldbringende Forfærdelse, saa at de kunde gaa i sig selv og tænke: „Gjøre de dette med det grønne Træ, hvad vil da ske med det tørre?" (Luk. 23, 31). „Dersom den Retfærdige neppeligen frelſes, hvor vil den Ugudelige og Synderen komme frem?" (1 Pet. 4, 18). Mange af dem leve sikre og ubekymrede, hengive sig til Gjerrighed, fordybe sig i Sorg for Næring, elſte Drik, ere lunkne, forsjommelige og efterladne i sit Embede og sin Christendom og lade Altsammen komme an paa Guds Naade og Syndernes Forladelse i den sidste Nød. Saa-danne har Gud villet vække og forfærde og lære dem, at det ikke er saa let at tro i den sidste Stund og da at overvinde Satans Anfegtelser, som deres forblindede og sikre Hjerte tænker. Af alt dette kan du nu tydeligen se, du bedrøvede Hjerte, hvorledes det forholder sig med dig og dine Lige, nemlig saaledes, at den barmhjertige, kjærlige og trofaste Gud kan hjælpe, vil hjælpe og maa hjælpe Eder. Han kan; thi Han er almægtig; Han vil; thi Han er barmhjertig og naadig; Han maa; thi Han er trofast og sanddru. Eders Hus (Eders Frelse og Salighed) er bygget paa en Klippe (Jesús Kristus); om nu end et Skyregn nedfalder, og Vandløbene komme og Vindene blæse (og storme) og falde an paa dette Hus, saa falder det dog ikke; thi det er grundfæstet paa en Klippe (Matth. 7, 24. 25). I ere som de, der dø, og se, I leve, — som de Forfæstede og ere dog i Naade, — som de Fordømte og ere dog salige. Lader os derfor frimodigt sige og synge:

Hvorfor skulde jeg dog klage?
 Kristus er
 Mig jo nær;
 Hvo vil Ham borttage?
 Jeg ved Ham skal eie Livet,

Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 74. Et anfegtet Hjerter vedbliver imidlertid at aabenbare sit Hjertes Tanker og sige: Jeg kan ikke forestille mig og slutte mig til Andet, end at Gud er ubarmhjertigere, haardere og grusommere end et Menneſte. Thi I og Andre ynkes over min Elendighed; I føle inderlig Medlidenhed med mig, hvilket I lægge for Dagen ved Eders trøstelige Tiltale, Eders omhyggelige Pleie og Opvartning, Eders hede Taarer og ivrige Bønner og give noksom tilkjende, at I ikke mangle Villie til strax at hjælpe mig, dersom det blot stod i Eders Magt; Gud derimod kan i saa lang Tid se paa min Angest og Nød; Han bekymrer sig ikke om mig eller Eders Bønner og Paakaldelser, Sukke og Taarer. Hvor er da Hans store Miskundhed og Barmhjertighed, som Skriften taler saa meget om? osv. For at svare herpaa, min kjæreste Medchristen, da vil jeg for det Første meget gjerne tilstaa, at der stundom indtræffer Tilfælde, hvori det synes, som om Gud har glemt at være naadig og viser sig ubarmhjertigere end Menneſter gjøre. Dette finder ei alene Sted med de Anfegtede, men ogsaa med andre Menneſter, der ere stødte i Trængsel og Nød. En gudelskende Sjel har mangengang en tung Bekymring og et langvarigt Korr! den sukker og klynker derover; den beder ængsteligt og alvorsligt, men bliver ikke bønhort eller udfriet; den klager sin Nød for en Præst eller et andet christeligt Hjerter og finder strax Medlidenhed, Hjælp, Raad og Trøst, saa vidt det staaar i deres Magt; hos Gud derimod synes Alt at være forgjeves. Derfor sagde engang en bedrøvet Kone, da hun i sin store Kummer henvendte sig til sin Sjelesørger: Jeg har kun banket engang paa eders Dør, og I har strax sukket op for mig; derimod

har jeg vist banket de tusind Gange paa Himmeldøren; men den forbliver dog steddse tilluſket. Undertiden ligger et lidet Barn mange Timer, ja mange Dage i Krampetrækninger eller den faldende Syge; Hjertet er nærved at briste i Forældrenes Liv; Alle, som se det, ynkes over det; de vilde gjerne strax hjælpe en saadan liden Orm, om de kunde; de falde ofte Allesammen paa Knæ og raabe til Himmelen om Hjælp, men forgjeves. Saaledes gaar det og mangengang til med andre Døende, der ofte lide stor Pine og, som man siger, hverken kunne leve eller dø; da ynkes ei alene de nærmeste Slægtninger over dem, men ogsaa Naboer og Bekjendte, ja selv Fremmede, som komme til; da forenes, fordobles og opdynges Taarerne, Sukkene og Bønnerne, men forgjeves; herved blive da selv gudsfrygtige Sjele forvirrede og bekymrede, saa at de ikke kunne finde sig deri.

§ 75. Men paa den anden Side maa vi fastholde og tro uroffeligt af ganske Hjerter, at „Gud er Kjærlighed“ (1 Joh. 4, 8. 16), og at Han er „barmhjertig, naadig og miskundelig“ (2 Mos. 34, 6), hvorfor ogsaa Skriften kalder Ham en Barmhjertigheds Fader eller den allerbarmhjertigste Fader (2 Kor. 1, 3) og i en ganske fortrinlig Forstand en Forbarmer (Esai. 54, 10; 49, 10). Herhen høre disse vor Guds Kraftsprog: „Mon ikke Efraim være mig en dyrebare Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? thi efter at jeg har talt til ham, kommer jeg ham endnu flitteligen ihu; derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visjelig forbarme mig over ham“ (Jer. 31, 20). „Kan og en Kvinde glemme sit diende Barn, saa at hun ikke forbarmer sig over sit Livs Søn? ja, om nogen af dem kan glemme dem, da vil jeg dog ikke glemme dig“ (mit Barn, min Kirke — Esai. 49, 15). „Hvor-

ledes skulde jeg gjøre ved dig som ved Adma? skulde jeg sætte dig som Beboim? mit Hjerte har vendt sig i mig; mine Fortrydelser ere optændte tillige. Jeg vil ikke gjøre efter min grumme Brede, og jeg vil ikke komme igjen at fordærve Efraim; thi jeg er Gud og ikke et Menneſte" (Hof. 11, 8. 9). Man har ogsaa mange Exempler i Skriften paa, at Herren vor Gud og Menneſkets Søn og Ven, Jesus, snart har havt Meddelt med de i Nød Stedte og ængſteligt Raabende. Da Moſes ſukkede ved det røde Hav, ſagde Herren til ham: „Hvi vil du raabe til mig?“ og ſtrax paafølgte Hjælpen (2 Moſ. 14, 15 flg.). Da Hanna græd og bad til Herren, blev hun ſtrax bønhørt (1 Sam. 1, 10. 13. 15. 17. 19). Da Hagar græd i Ørken med ſin Søn og raabte til Gud, var Hjælpen ſnart tilſtede (1 Moſ. 21, 16 flg.). Da Høvedsmanden i Kapernaum bad Herren om at hjælpe hans værkbrudne Dreng, — da den Spedalske ſagde til Ham: „Herre, om Du vil, ſaa kan Du renske mig“, hed det ſtrax: „Jeg vil, — jeg vil komme“ (Matth. 8, 2. 3. 6. 7). Da Han havde meget Folk omkring ſig, ſom ikke havde nydt Noget i tre Dage, ſagde Han: Mig hntes inderligen over Folket, og ſtaffede ſnart Raad (Mark. 8, 2 flg.). Da Han udenfor Nain mødte en dybtbedrøvet Enke, der med mange Taarer fulgte ſin enbaarne Søn til Graven, hntedes Han inderligen over hende og ſagde til hende: Græd ikke, opvakte den unge Karl og gav hende ham levende igjen (Luk. 7, 13 flg.). Da de ti ſpedalske Mænd mødte Ham i en By og raabte til Ham: Jezu, Meſter, forbarm Dig over os! ſaa var Han ſtrax paa rede Haand med Hjælp (Luk. 17, 12 flg.). Derimod kan man ikke negte for, at Guds inderlige Barmhertighed undertiden har viſt ſig og endnu viſer ſig haard imod Menneſkets Børn, ſom da Joſef, Job, David

og Andre maatte vente temmelig længe, hvorfor ogsaa den Sidſte ſiger: „Gud, frels mig! thi Vandet er kommet indtil Sjelen. Jeg er ſjunken i dybt og ſkid= dent Dynd, hvor man ei kan ſtaa; jeg er kommen i meget dybt Vand, og Strømmen overſtylledede mig. Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; min Strube er hæſ; mine Dine ere fortærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Pſ. 69, 2—4). Hvorledes den Herre Jesus viſte ſig imod den kananæiſke Kvinde, imod den kongelige Embedsmand og imod Apſtelen Paulus, er be kendt (Matth. 15, 22 flg.; Joh. 4, 47 flg.; 2 Kor. 12, 7—9).

§ 76. Nu er det viſt, at Gud for= bliver uforandret i ſin Miſkundhed og Barmhertighed og den Herre Jesus altid en Jesus. Sit Aaſyn, ſine Lader, ſine Gjerninger og Veie forandrer Han vel, men ikke ſit Hjerte, der ſtedſe er og bliver en Kjærligheds og Godheds Kilde og et Hav (Fylde) af al Naade (Joh. 1, 16); at Han imidlertid ikke altid ſtrax hører og hjælper efter vor Attraa og Billie, det voldes Hans Uvidenhed og Viſdom, ſom dog, om jeg ſaa maa ſige, er blandet med lutter Kjærlighed og Miſkundhed; at Han derhos forekommer os ubarmhertigere og haardere end et Menneſte, det voldes vor Uvidenhed og vor Syndighed, formedeſt hvilke vi ikke forſtaa Hans Veie, Maader og Raad og tør fordrifte os til at fremsætte Beſtyldninger mod Ham, hvem vi med dybeſte Ydmyghed og ſtille Sjel burde ære og tilbede i alle Hans Veie, hvor forunderlige de end monne forekomme os. Vi maa ogsaa i denne Henſeende betænke, hvad den høilovlige Gud ſiger i en anden Anledning: „Mine Tanter ere ikke Eders Tanter, og Eders Veie ere ikke mine Veie. Thi ſom Himmelen er høiere end Jorden, ſaa ere mine Veie høiere end Eders Veie og mine Tanter høiere end Eders Tanter“ (Eſai. 55.

8. 9). Var Gud nødt til altid at rette sig efter vort Raad, vort Ønske, vort Godtbefindende, vore Tanker og Begjæringer, saa vare vi Gud og ikke Han; men Han er Skaberen, vi Hans Skabninger; Han er Herre, og vi ere Tjenere; Han er Fader, og vi ere Børn; det sømmer sig ikke for os at foreskrive Ham, hvorledes Han skal føre os her i Verden, hvorledes, hvor og naar Han skal hjælpe os, og hvorledes Han skal gaa tilværts med os; ei heller er Han forpligtet til altid at gjøre os Regnskab for sin Styrelse. Saa er tillige Præsumptionen, som Juristerne sige, eller den gode Formodning for Gud, som det høieste Gode, og ikke for os syndige Mennesker. Vilde vi tale og handle, som vi bør, da skulle vi lægge Haanden paa vor Mund, se til, tie, lide og sige: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel. Du er naadig og miskundelig, om Du end er noksaa fortørnet; Du er barmhjertig i den største (tilsyneladende) Ubarmhjertighed; Du er sanddru og trofast, selv naar Du synes at have glemt os og alle dine Forjættelser; Du kan vel fare haardt og uvenligt frem mod os; men Du kan ikke mene det ilde, osv.

§ 77. Betænk, du christelige Hjerte, om vi ikke bør tilstede Gud den samme Frihed i Hans Fremgangsmaade med os, som vi selv tage os med Hensyn til vore Børn og andre Ting. Vi holde et Barn i Skole, ikke en Dag, ikke en Uge, ikke en Maaned, men ofte i mange Aar. Gik det altid efter Barnets Villie, saa kom det ofte enten slet ikke i Skole eller forblev der kun kort, fordi det i Skolen ikke ser og hører Andet end Lærerens alvorlige Ansigt, hans skjændende og truende Stemme, hans med Ris og Stok bevæbnede Haand, de Revsede Skrig og Graad og Deslige. Hvis nu et uforstandigt Menneske ved at se et saadant Barn gaa grædende

i Skolen og sidde der og hyle, vilde sige: Sandelig, saa Dndt vilde jeg ikke gjøre mit Barn og lade det forblive saa længe under Riset, eller hvis Barnet selv sagde: Min Fader, er du da ubarmhjertigere mod mig end andre og fremmede Mennesker? hvorledes kan du bære over dit Hjerte at lade mig plages saaledes Dag ud og Dag ind? vilde da vel nogen forstandig Fader bryde sig derom? eller havde man Ret til at beskylde ham for Ubarmhjertighed? Hvorledes kunne vi da være saa hurtige til at sige om den alvise, eiegode og barmhjertige Gud, at Han er ubarmhjertigere end Mennesker, uagtet vi ikke forstaa Hans Raad og ikke altid kunne udfinde Grunden til Hjælpens Forhaling, men dog bør være aldeles forvisse om Hans faderlige Hensigter? Gartneren tager sig den Frihed at behandle en Vinstok anderledes end et Æble- eller Pæretræ. Dette undersøger han en eller et Par Gange om Aaret, for at se, om det har tørre Grene, eller der findes Insektreder derpaa, som han maa borttage; hin derimod nedsjænker han om Høsten i Jorden, naar han har afplukket dens ædle Druer, og lader den ligge Vinteren over under Sne og Is, ligesom forglemmt og begravet; om Vaaren fremsøger han den atter, besjærer den, berøver den de fleste Grene og opbinder den; da ser den helt daarlig ud og begræder ligesom sin Elendighed, hvorfor man siger, at Vinstokken bløder; naar dette er vel over, og den ædle Stamme begynder at skyde sine Skud med Lyft, saa tager han atter mange af disse bort, afstudser nogle, som han lader den beholde, og opbinder den atter med Bast; naar det lider længer frem, og Vinstokken er kommen sig igjen og staar i fuld Pragt med sit tykke og rige Løv, saa afblader han den paany, indtil den om Høsten bringer sine Frugter. Men hvo besværer sig her over Gartneren? hvo beskylder ham

for Ubarmhjertighed, fordi han stedsje har saa meget med Vinstokken at bestille og tilsyneladende ofte haandterer den saa ilde, som han ikke gjør med nogen anden Bust eller Plante eller noget andet Træ i Haven? Lader man ham ikke gjerne handle med den, som han vil, fordi man ved, at ingen anden Fremgangsmaade passer sig for denne Vægt, og at hans Hensigter ere gode? Hvorfor kan da den misfundelige, hellige og vise Gud ikke finde ligesaa naadige Dommere over sin Fremgangsmaade med sine Troende som Gartneren? Hvorledes tør vi syndige, taabelige, elendige Orme understaa os at mestre den Hellige i Israels? Hvorledes tør vi tænke Andet end Godt om det høieste og eneste Gode? Hvorledes tør vi dømme om Hans Domme, Veie og Gjerninger, hvilke vi ikke forstaa?

§ 78. Gud hører og svarer ofte snart, naar Hans Børn raaber til Ham, og det er Kjærlighed; men han tier ogsaa ofte og lader, som om Han ikke hører og ikke kjenner dem, og det er ogsaa Kjærlighed, ja ofte en større Kjærlighed end hin. Det var en og den samme Jesus, et og det samme korte Begreb eller fuldstændige Indhold af den guddommelige, evige Kjærlighed, en og den samme livsalige og trøstefulde Mund, et og det samme kjærlige, søde Hjerte, som strax svarede den Spedalske og Høvedsmanden i Kapernaum paa deres Bønner: Jeg vil, — jeg vil komme, — som ynkedes over Enken i Nain og sagde til hende: Græd ikke! og som svarede sin egen Moder temmelig haardt, sigende: „Kvinde, hvad har jeg med dig at gjøre? min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 4), — som i Førstningen ikke svarede den kananæiske Kvinde et Ord paa hendes ængstelige Moder-Raab, men derimod siden gav et Svar, som var utaaeligere end Tausheden: „Det er ikke smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for de smaa Hunde“

(Matth. 15, 23. 26). Haardere Ord har den søde Frelser ikke talt til noget bekymret Menneſke, der har anraabt Ham om Hjælp. Men mon Nogen, som kjen-der Udsaldet, kan negte for, at disse lige-saa vel kom fra et kjærligt Hjerte som de allerlivsaligste og trøstefuldeste, der udgik af Hans Mund? Jeg for min Del vilde ikke for meget Guds og Guld savne disse haarde Ord i Bibelen, og vi have al Grund til at takke Gud for, at denne Tildragelse er optegnet af de hellige Evangelister til vor Efterretning og Trøst. Men hvad var Grunden til denne tilsyneladende uvenlige Udsærd? Visstnok ikke den kjærlige Herres Ubarmhjertighed; ei heller var Han lig et syndigt Menneſke, som man ofte finder i et daarligt Lune og en mismodig Stemning og af hvem man kun har liden Venlighed at vente; men Hans Alvidenhed og Kjærlighed saa, at Guds Aand havde virket en mandig Heltetro i denne Kvindes Hjerte; den vilde Han bringe for Dagen og fremstille til et herligt Exempel for den hele Kirke indtil den yderste Dag. Han saa godt, at mange af Hans Troende vilde have en skarpere Prøvelse behov end andre; for dem fremstillede Han da denne Kvinde til Forbillede og Efterfølgelse og lærer os, at vi selv i saadanne Tilfælde ikke skulle tænke og vente Andet end Godt om og af Ham.

§ 79. En Præst eller et andet christeligt Hjerte aabner strax Døren for en Bekymret, føler medlidende hans Nød og er redebon til at raade og hjælpe ham; Gud derimod viser sig anderledes, holder ofte Døren længe tilsluttet og lader, som om Han ikke kjendte til hans Nød og Trængsel, eller som om Han ikke tog den til Hjerte; men derfor er Han dog ikke ubarmhjertigere end Menneſkene; de gjøre, hvad en christeligsin-det Sjæl, Han, hvad en retfærdig og vis Gud og Fader bør gjøre. Men-

neffene ønske ofte, at en Syg maa blive forfåaet for en bitter og best Drif, for et Vems Aftagelse, for Skjæren eller Brænden; men den forstandige Væge tænker anderledes; thi han ved bedre, paa hvad Maade den Syge eller Saa-rede skal hjælpes; hvo vil imidlertid desaaarsag bestynde ham for Ubarmhertighed? Gud lader os ofte banke noget længe paa Himmeldøren, fordi vi forhen have ladet Ham staa længe og banke paa vor Hjertedør, eller af andre Aarsager. Et Barn ligger undertiden flere Timer eller Dage i Krampe, og Gud hørhører ikke strax Forældrenes og andre medlidende Mennekers Bønner; men Han vil bringe Urvesyndens Kraft og Indflydelse, som de fleste Christne lidet eller dog ikke behørigt overveie, for Dagen, idet ei engang de ustyldige Børn, som vi pleie at falde dem, ere ustyldige for Ham, men styldige til den evige Død, saafremt Han vilde domme dem efter sin Retfærdighed og uden Naade. Mangengang slaar Han ogsaa Hesten og mener Manden, som man figer; Han angriber Børnene, der ligesom ere voxede udaf og paa Forældrenes Hjærter, for at ramme og bevæge disse og vende dem til sig fra Verden og Synden. Han lader ofte et sygt Menneske plages af ulidelige Smerter eller ligge flere Timer eller Dage i Dødsangest og vil ikke strax hørhøre de nærmeste Frænder, der inderligen anraabe Ham om en salig Op-løsning; men ville og tør vi desuagtet fige, at Han gjør det af Ubarmhertighed? Det være langt fra! Han har upaatvivlelig sine hellige Aarsager, som vi ikke altid kunne kjende. Maaſke er der Noget, som besværer den Døendes Hjerte og Samvittighed, og maaſke har han i saa Henseende hverken vist sig, som han burde, mod sin Gud med Hensyn til sand Omvendelse eller mod sin Næste med Hensyn til Forligelse eller Erstatning.

§ 80. Man har Exempler paa, at enkelte Mennesker have kjæmpet med Døden i flere Dage, nogle ogsaa ligget sandsej- og maalloſe uden at kunne dø, førend en fornærmet Medchristen er bleven tilkaldt og har broderligen tilgivet den Døende eller forenet sine inderlige Bønner med de Øvriges; Andre have ikke kunnet skilles herfra, forinden man paa deres Begne har udredet en Erstatning, osv. I deslige Tilfælde kan man jo ikke fige, at Gud er ubarmhertig, naar Han ikke vil lade et saadant Menneske dø, forinden det med sand Bodfærdighed har fuldkommen beredt sig til et saligt Endeligt, men maa tvertimod erkjende det for en stor og særdeles Naade. Det er ogsaa muligt, at den Døende i sine sunde Dage har bedet lidet eller kold-sindigt om et saligt Endeligt, ligesom da mange Christne heri ere mere sikre og efterladne end de burde være; de tænke: hvorfor skal man plage sig længe forud med de ubehagelige og bitre Døds-tanker; det er jo nok, at man skal dø, naaar Tiden kommer. Derfor vil den retfærdige Gud, hvis Brede dog næsten altid er blandet med Kjærlighed og Naade, dels give de Døende Velighed og Tid til at angre sin Efterladenhed og Sift-kerhed og desto ivrigere søge den Naade, de forhen have agtet saa lidet, dels lære og paaminde de Tilstedeværende og Sunde om, at det at dø saligt ikke er saa simpel en Sag, som de forblindede Verdensmennesker ofte indbilde sig, men at man har Aarsag til at bede inderligt og alvorligt derom alle sit Livs Dage. Erfaringen lærer desuden, at Menneskenes Hjerte ofte, selv naar de skulle forlade Verden, hænger altfor meget ved den og elsker det dødelige og syndige Liv altfor høit; de ere ligesom et Træ, der har staaet i mange Aar og desaaarsag udbredt sine Rodder vidt i Jorden og sat sig saa fast, at det ikke kan løstes op, men maa afhugges. Naar

nu den alvidende Gud, der kjender en til Afsted færdig Sjæls Tilstand bedre end vi arme Mennesker, ikke strax omhugger et saadant Træ, men arbejder længe derpaa og rydder op om dets Rodder, for at løsne det og med dets gode Villie løfte det op, hvorledes kunne vi da besvære os over Ham og beskylde Ham for Ubarmhertighed? Det er tilvisse en Naade af Gud, naar Han ved megen Angest og mange Smerter lærer et verdenselskende Menneske, at Verden ikke er noget Paradis, men en Jammerdal, og at de kristelige Sjæle have større Grund til at bede om en tidlig og salig Afsted derfra end om et langt Ophold deri. Stundom er vel ogsaa de Døendes Venner og nærmeste Frænder Skyld i, at de maa kæmpe saa længe med Døden; thi disse have ofte hængt sit Hjerte saaledes ved dem, at det tykkes dem, som om de hverken kunne eller ville leve uden dem; derfor ville de paa al Magt beholde dem og have sine Bønner desangaaende ubetinget bønhørte; men efterdi den alvidende Gud bedre ser, hvad der er gavnligt og heldbringende saavel for de Døende som for de endnu Levende, saa opfylder Han undertiden deres Ønske saaledes, at de ængstelige anraabe Ham om at lade sin Villie ske; de ville gjerne give Slip paa sine Kjære og overantvorde dem til Ham.

§ 81. Jeg kjender et Exempel, nemlig en gudfrygtig Præst, der havde en eneste liden Søn og forresten ikke synderlig Glæde og Trøst her i Verden. Barnet var hans Dines, ja hans Hjertes Lyst, og han var ikke tilfreds, naar han ikke havde det hos og om sig. Men Drengen blev syg, og man saa tydeligt, at han snart havde naaet sit Livs Maal. Den bedrøvede Fader beklagede sig for sin Gud over, at Han vilde tage hans Hjertes eneste Lyst fra ham og bad Ham alvorligt og inderligen at lade ham be-

holde ham, og herom bad han ikke som det sømmede sig, med det Vilkaar: saafremt det stemte overens med Guds Villie, men uden Indskrænkning, idet han beraabte sig paa Guds Forjættelse om Bønhørelse. Da han reisle sig fra Bønnen og kom ind i Stuen, hvor Barnet laa, fandt han, at det nu ei alene havde Legemssmerter, men ogsaa led Sjæleangest, saasom det raabte med forstyrret Ansigt og stor Forsærdelse: Jeg kommer i Helvede! jeg kommer i Helvede! Faderen vilde tale ham tilrette og opfordre ham til at bede; men han svarede: Jeg kan, jeg formaar ikke at bede; jeg kommer i Helvede! kastede sig hid og did i sin Seng og vidste ikke, hvor han for Angest skulde gjøre af sig. Den bedrøvede men i Christendommen erfarne Fader mærkede snart, hvor det kom fra, at et Barn paa halvfemte Aar i sin Dødsnød ogsaa vidste at tale om Helvedeangest, ilede derefter atter ud i sit Kammer, kastede sig ned paa sit Ansigt for den høilovlige Gud og bad Ham at tilgive ham, at han havde modsat sig Hans alene gode Villie; Han overgav sig og sit Barn i sin Guds faderlige Forgødtbefindende og anholdt kun om, at Han vilde lade det nyde Godt af Jesu udøste Blod og dyre Fortjeneste, tilgive dets Synder, forunde det et blidt og saligt Endeligt og engang lade ham møde det for Hans allerhelligste Afsyn. Saa snart han kom ind i Stuen, raabte Drengen: Kjære Fader, nu bede! og begyndte derpaa af sig selv gladeligen at fremfige: Jesu Christi Blod, osv. Christi Blod og Retfærdighed Er Alt, hvad jeg vil smykkes med; Dermed jeg kan for Gud bestaa, Naar jeg i Himlen skal indgaa. Da Faderen spurgte ham, om han endnu frygtede for at skulle komme i Helvede, svarede han: Af nei, jeg kommer i Himmelen, til de hellige Engle, osv., og døde nogle faa Timer efter blidt og saligt. Se I her, hvor

mangehaande Aarsager vor Gud undertiden kan have til at lade de Vortdragende kjæmpe noget længer, end vi Mennesker finde at være rigtigt, og at Han saa langtfra derfor er ubarmhjertig, at vi tvertimod bør erkjende det for en Barmhjertighed. Jeg fordrister mig imidlertid ikke til at udgrænse og angive samtlige disse Aarsager; min Hensigt var kun at vise dig, du bedrøvede Hjerte, at vi ikke maa erklære Gud for ubarmhjertigere end Mennesker ere, om Han end ikke saa snart aabenbarer sin Barmhjertighed, som disse gjøre. Hans allerhelligste Ravens Vre og vor Salighed fordrer mangengang, at Han maa være ubarmhjertig og ikke strax kan afhjælpe vor Nød. Gjør derfor du, min Broder (min Søster), som Job, der vel ogsaa sagde i sin Nød: „Jeg sriger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og Du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig; Du modstaar mig af Had ved din Haands Styrke“ (Kap. 30, 20, 21), men siden ydmyg erkjendte, at han havde gaaet for vidt. „Se,“ siger han, „jeg er ringe; hvad skal jeg give Dig til Svar igjen? Jeg har lagt min Haand paa min Mund. Jeg har forkyndt det, som jeg ikke forstod, de Ting, som ere mig for underlige, — hvilke jeg ikke kjendte. Derfor foragter jeg mig nu selv og angrer det i Støv og Aske“ (Kap. 39, 37; 42, 3, 6).

§ 82. Men der er endnu flere sorgmodige Indvendinger af de ansættede Sjæle, som vi maa anføre og besvare. Af, siger endvidere et trøstesløst Hjerte, „alle Guds Naademidler, hvorved Han pleier at arbejde paa vor Frelse, have tabt sin Virkning paa mig. Ordet gjør intet Indtryk paa mig, trøster mig ei heller; jeg hører til dem, af hvis Hjerte Djævelen tager Ordet, for at de ikke skulle tro og blive salige“ (Luk. 8, 12). „Faderen drager mig ikke“ (Joh. 6, 44),

„og om Han ogsaa drager mig (saasom Hans Ord jo ikke er uden Kraft), saa er jeg saa hildet i Helvedes Baand, at jeg ikke kan følge Hans Dragelse; jeg stjætter hellerikke om at høre Ordet mere, fordi det saa alligevel ikke angaar mig, og jeg hellerikke fornemmer dets Kraft. Den hellige Nadverb er ikke for mig, saasom Kristus udtrykkeligen siger, at man ikke skal give Hundene det Hellige eller kaste sine Perler for Svinene, Noget, som ogsaa sees tilfulde deraf, at naar jeg har annammet den, er det stedse blevet værre med mig, og min Samvittighed har overbevist mig om, at jeg har nydt den uværdigt og mig selv til Dom,“ osv. Dette er atter en Tornebush, hvori din bekymrede Sjæl, min Medchristen, efter Guds Tilstiftelse er bleven hængende (lig den Bæder, Abraham betjente sig af til Offer istedetfor sin Søn — 1 Mos. 22, 13). Vi ville imidlertid forsøge ved Jesu Christi Kraft og Hans Lands Hjælp at vikle dig løs deraf. Vid for det Første, du gudelstende Sjæl, at det ikke sker ved et Tilfælde, men efter Guds hellige Raad og høist vise Tilstiftelse, at du ængstes af deslige Tanker. I disse sidste Tider er næsten Intet almindeligere end at de sikre og uchristelige Christne enten ringagte eller misbruge Guds Naademidler og gjøre en Syndetaabe deraf, ligesom de gjøre en Syndetjener af Christo; de tænke som saa: de gaa i Kirke og høre Ordet; de bruge ogsaa, naar det falder dem beleiligt, og de finde for godt, den Herres Jesu hellige Kjærlighedsmaaltid og holde for, at de da have faaet en Forsikring om sin Salighed, som ikke kan slaa dem feil, saavel som Frihed til at leve ikke efter Anden, men efter Sjædet. Mange staa ogsaa i den Formening, at ihvorvel det kan være daarligt nok fat med deres Christendom, saa have de altid i sin Magt at omvende sig og gjøre Bod, saasom de ikke ville vide af

nogen anden Omvendelse, end at man læser eller lader sig forelæse en eller anden Bødsbøn om Syndernes Forladelse af en Bog og saa skrifter for Præsten og annammer den hellige Nadverd. Saadanne ryggesløse Mennesker maa nu du tjene til Advarsel, du bedrøvede Hjerte, og forklare dem nogle Sprog af den hellige Skrift, ikke med Ord, men med virkelig Angest, med Suk, med Alynk og Klage.

§ 83. Deslige Skriftsprog ere: „Ser derfor til, hvorledes I høre; thi hvo som har, ham skal gives, og hvo som ikke har, fra ham skal og tages det, han synes at have“ (Luk. 8, 18). „Hvo som æder dette (velsignede og helligede) Brød eller drikker Herrens Kalk uværdigt, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod. Hvo som æder og drikker uværdigt, æder og drikker sig selv til Dom, idet han ikke gjør Forskjel paa Herrens Legeme“ (1 Kor. 11, 27. 29). „Jeg vil være den misfundelig, som jeg er misfundelig, og forbarme mig over den, som jeg forbarmer mig over. Derfor staar det ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Misfundhed. — Saa forbarmer Han sig da over den, som Han vil, men forhærder den, som Han vil“ (Han forbliver ligeaa vel en hellig, retfærdig og misfundelig Gud, naar Han forbarmer sig over dem, der ydmyge sig for Ham, som naar Han ifølge retfærdig Dom ved Unddragelsen af sin Naade forhærder dem, der gjenstridigt modsætte sig Ham — Rom. 9, 15. 16. 18). „Arbejder paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bævelse (ikke i ryggesløs Sikkerhed og falsk Fortrøstning til Guds Naade og Barmhjertighed og til fremtidig Omvendelse); thi Gud er den, som virker i Eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag“ (det staar ikke i Eders Magt at ville og udrette det Gode, naar I behage; altsaa

kunne I hellerikke af egen Kraft, og naar det falder Eder beleiligt, navnlig i Eders sidste Stund, omvende Eder; men saafremt Gud efter retfærdig Dom for Eders foregaaende lange Ubodsigdheds Skyld ikke vil give Eder Naade til Omvendelse, ville I hellerikke kunne virke nogen sand Omvendelse hos Eder; værder derfor ikke sikre; vandrer i barnlig Frygt for Gud, og bruger Naadens Tid og Midler, som det sommer sig Guds Hellige og Elskede! — Filip. 2, 12. 13). „Jorden, som drikker Regnet, der ofte falder paa den, og bærer Væxter, tjenlige for dem, af hvilke den dyrkes, faar Velsignelse af Gud; men den, som bærer Torner og Tidsler, er ubrugbar og Forbandelsen nær, og Enden med den er at brændes“ (Ebr. 6, 7. 8). Disse og lignende Sprog forklarer Gud ofte i Gjerningen, idet Han kjendeligt nok opfylder dem paa enkelte ryggesløse og ondskabfulde Mennesker, som Han efter lang Taalmodighed, efter lang Tilbydelse af sin Naade og efter lang Forsagt for samme bortrykker i Brede, saa at de ingen Trøst og Tro kunne øse af Ordet, hvor rigeligen det end foreholdes dem, eller tilegne sig de Forjættelser, der ere sammenføjede med de hellige Sakramenter, men vandre bort i Vanetro og Fortvivlelse, med Al og Ve, hvorpaa jeg kunde anføre mange skrækkelige Exemp-ler, hvilket jeg imidlertid vil opsætte til en anden Gang. Men efterdi Han er saare naadig, misfundelig og barmhjertig og med en Gd har erklæret, at Han ikke har Velbehag i den Ugudeliges Død (Ezek. 18, 23; 33, 11), saa pleier Han ofte at advare de ryggesløse Verdensbørn ved at fremstille til deres Betragtning de anfægtede og bedrøvede Sjæle, der klage ængsteligen over, at Naademidlerne have tabt sin Virkning paa dem og at de ikke kunne tro, ikke finde nogen Trøst, ikke føle de høihellige Sakramenters Kraft og Nytte og ikke tilegne sig nogen evan-

geligt Forjættelse, men at det kun bliver værre med dem efter disse Naademidlers Brug, osv.

§ 84. Dette er da Bodsprædikanter i Gjerningen, hvilke lære, at det ikke beror paa Menneſkets naturlige Kræfter at tro, at fornemme Forſikringen om Guds Naade, at bruge Naademidlerne, om de end ere forhaanden, til ſin Trøſt og ſødelige Nytte og at gribe den Frelſe, ſom deri tilbydes og derved beſegles, men at det mangengang efter Brugen af diſſe Midler formedelſt deres Misbrug i Vantro og Ubodſfærdighed bliver værre med Menneſket end tilſorn. At nu vor Gud ogſaa har gjort dig, min kjæreſte Medchriſten, til en ſaadan Bodsprædikanter, lad ikke det være dig imod; men lad Hans hellige Naad behage dig vel! Vi ere jo ſkyldige at tjene Ham og Næſten paa enhver Naade, ſaaledes ſom Han ſøier det og giver os Anledning til. Havde Han kaldet os til at lide Sværdet, Strikken eller Ilden for den evangeliſke Sandheds Skyld og for derved at overbevise Andre om denne eller for at styrke og beſæfte Andre deri, ſaa vilde det jo ikke ſomme fig for os at modſætte os Hans hellige Willie i en ſaa god Sag. Eſaias maatte jo gaa nøgen og barfodet (Eſai. 20, 2), Jeremias bære Lænker og et Nag paa ſin Hals (Jer. 27, 2) og Ezeſiel ligge forſt tre Hundred og nitti og derefter endnu firtri Dage paa ſamme Side (Ezeſ. 4, 4); den Herre Jeſus ſelv maatte jo lade ſig fremſtille til et Skueſpil for alt Folket i ſin Purpurkaabe, med ſin Tornekrone, ſit hudſlettede, blodige Legeme og ſit forſlaaede Anſigt (Joh. 19, 2 flg.); den hellige Paulus maatte jo taale at blive fremſtillet ſom et Udſtud i Verden og til et Skueſpil for Engle og Menneſter i ſine mangfoldige Trængſler, i daarlige og ſonderrevne Klæder, i en uſſel Skikkelse, udpint af Hunger og Tørſt. Skulde da vi, min Broder (min Søſter),

ſkamme os ved ſaadant helligt Selſkab, naar Gud behager at indlemme os deri? Skulde vi ikke gjerne ville lide Noget og blive et Skueſpil for Verden, naar det kun har vor Guds Ære og Verdens Beſte til Følge?

§ 85. Men ligesom nu den Glendighed, ſom diſſe Guds kjære Børn efter Hans hellige Naad lede, ikke fortrængte dem fra Hans Naade, ei heller fra Jeſus og Hans Lands Samfund og ikke lagde nogen Hindring iveien for deres Salighed, ſaaledes vil heller ingenlunde den aandelige Trængſel, ſom du, min Broder, nu efter Guds hellige Willie lider, være dig ſtadelig; thi (for at jeg nu eftertryffeligen ſkal imødegaa dit Klagemaal) jeg forſikrer dig, at Naademidlerne ikke have tabt ſin Virkning paa dig, omendſkjønt det i din nuværende Tilſtand og i Provvelſens Tid forekommer dig ſaaledes. David tyktes engang og kunde ikke fornemme Andet i ſit Hjerte end at han var forſtødt fra Guds Anſigt; men ikke deſtomindre lærte hans Naabs naadige Bønhoørelſe og den paafølgende Hjælp ham, at det i Virkeligheden var anderledes, end det ſyntes ham. Vor velsignede Saliggjører blev betagen af ſaadan Helvedangſt, da han hang paa Korſet, at han raabte med hoi Roſt: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig“? (Matth. 27, 46). Men hvo var dengang Gud kjærere og nærmere i Himmelen eller paa Jorden end han? Træerne ſtaa om Vinteren uden Blade, Blomſter og Frugter, ligesom uddøde, og vilde maatte ſige, om de kunde tale: Solen har tabt ſin Virkning paa os; vi fornemme ikke Himmelenſ Indſlydſe; der er ingen Kraft og Virksomhed at ſpore hos os; derfor ere vi hjemfaldne til Ilden. Men Gartneren vilde ſvare: Ikke ſaa, I kjære Bøtter! Solen har ikke tabt ſin Virkning paa Eder, men vedligeholdet Vindſtaften i Eder, hvilken i ſin Tid ſkal

herligen aabenbare sig. Om en Syg vilde sige: Brødet har tabt sin Virkning paa mig, — det smager mig ikke, og om jeg end vælger Noget deraf, saa styrker det mig ikke; men jeg befinder mig kun værre derefter, saa vilde man medrette svare ham: Dette er Noget, som Sygdommen fører med sig; ikke-destomindre er og bliver Brødet en Stav for det menneskelige Liv, i hvilken Gud har nedlagt megen Kraft og Velsignelse; denne vil ogsaa i sin Tid atter vise sig hos Eder, og om end det Lidet, I nyder deraf, tilsyneladende voldes Eder Besvær, saa vil det dog snart findes anderledes. Saaledes er det nu ogsaa for Diebliffet med dig, min bedrøvede Medchristen; Naademidlerne udøve endnu sin heldbringende Kraft og Virkning paa dig, ihvorvel denne er af en anden Bestaafenhed end hos de Sjæle, der ere uden Anfegtelse og nyde den Ro, de have fundet hos den Herre Jesus; disse bruge de af Gud forordnede Midler med Ulyst og Glæde, med trøstefuld Tilfredshed, til sin Opbyggelse og Forbedring; du bruger dem vel med Ulyst, med Bedrøvelse og bekymringsfuld Misfornøielse; men denne Ulyst, Lede og Utilfredshed er dog egentlig ikke rettet mod disse hellige og velsignelsesrige Midler, som du jo af Hjertet erkjender for Guds Naadegaver, men imod dig selv, idet du tror, at du ved dine Synder, din Bantro og Ubodsfærdighed hindrer dem i deres heldbringende Virkning og gjør dem kraestesløse hos dig. Og saaledes er din Ulyst blandet med hjertelig Uvillie mod dig selv, det er: med sand Anger over Synden, som bor i vort Kjød, og med en hellig, ihvorvel skjult og usigelig Sukken og Længsel efter Guds Naade, Jesu Christi Samfund og den Hellig Aands Trøst, det er: med en sand, ihvorvel kjæmpende Tro, og er sølgelig at betragte som en Kraft og Virkning af Ordet og de hellige Sakramenter,

uagtet den ikke fører den forønskede sølelige Sødme med sig.

§ 86. Og hvad det angaar, at det kun synes at blive værre med dig, naar du hører eller læser Guds Ord, — naar du synger eller lader dig foresynge aandelige Sange, — naar du beder, — naar du indfinder dig til Herrens høihellige Kjærlighedsmaalid, saa forholder det sig dermed som med de kraftigste Lægemidler hos de Dødsyge; naar de tages og nydes, saa synes det ofte, som om Sygdommen bliver forstærket og faar Overhaand. Mig selv har det engang hændt i en dødelig Sygdom, at det, efter at jeg havde taget et kraftigt, gift- og sveddrivende samt derhos hjer-testyrkende Lægemiddel, tilsyneladende blev værre med mig, idet jeg, efter for at have ligget ganske stille formedelst overvættes stor Mæthed, nu begyndte at vise mig urolig, lagde mig og lod mig lægge snart hid, snart did i Sengen, vilde fra den ene Seng i den anden og gjorde mig den Tanke, som jeg ogsaa fremkaldte hos de Tilstedeværende, at Dødskampen allerede var begyndt, og at Naturen nu snart vilde give tabt for Sygdommen; men om nogle Timer faldt jeg i en rolig Søvn, som var Begyndelsen til min ved Guds synderrige Naade og Velsignelse paafulgte Helbredelse. Saaledes forholder det sig ogsaa med dig i din nuværende Tilstand, du gud-elskelige Hjerte. At der ved Naademidlernes Brug ligesom ytrer sig en Forbærrelse hos dig, det kommer deraf, at Aanden (det nye Menneske), der er bleven vaakt og styrket ved Ordet og Sakramentet, begynder at kjæmpe i dig og med stor Kraft modsætter sig Kjødet, Synden og Satan, som ved denne Leilighed ere meget virksomme, hvorved den noksom lægger for Dagen, at den endnu ikke er overvunden, men strider i Guds Kraft. Om du nu end herover sveder Angestens Sved og viser dig urolig, saa

vil dog Altsammen ved vor Herres Jesu Christi Naade ende med Fred, Ro, Trøst og Liv. Den dyrebare Jesus har prædiket og befaleet at prædike sit Evangelium for de Fattige og prist dem salige, som ere fattige i Aanden (Matth. 11, 5; 5, 3), og at du er iblandt deres Tal, vil du selv ikke negte; saa angaar da Naadesprædiken dig, og al Trøst hører dig til, om du end ikke nu kan fuldkommen tilegne dig den. Han giver os i sin høihellige Nadverd sit korsfæstede og til Døden opofrede Legeme og sit udøst kostbare Blod, og det er udenfor al Tvivl, at ingen Gæster ved dette himmelske Maaltid ere mere stikkede til værdeligen at annamme denne Sjelespiise og Sjeledrik end de, som medbringe et korsfæstet, jaaret og sønderrevet Hjerter og en udøst, hungrig og tørstig Sjel og agte sig selv for de Uværdigste, men dog ere saare begjærlige efter den rige Naade og søde Trøst, som der udddeles; og at dit Hjerter og din Sjel, min Medchristen, ere saaledes beskafne, dette er jo aabenbart; derfor er det vist, at du, uanseet hvad du synes og føler, er i Guds Dine stikket til at annamme denne ædle Sjelespiise.

§ 87. At du anvender de Ord af din og min Frelser paa dig selv, naar Han siger, at „Djævelen kommer og tager Ordet af deres Hjerter, at de ikke skulle tro og blive salige“ (Luk. 8, 12), det kommer udentvivl deraf, at du ikke nærmere har overveiet dette Skriftsprog og ikke ret lagt Mærke til, hvad det er for Menneſker, den Herre Jesus her taler om. Det er aabenbart, at Han taler om de Menneſker i sin Kirke, som ere vante til at synde, — hvis Hjerter ligner en Alger, der ligger ved Beien og over hvilken de Rejsende gjøre den ene Wei ved Siden af den anden, indtil den omſider bliver aldeles opkjørt, haard og uskikket til at modtage og fremdrive det udstroede Sædeforn; det er Menne-

ſter, som ikke forbare sit Hjerter med daglig Prøvelse og sand Omvendelse, med flittige Bønner og hellige Forsætter (ligeſom man pleier at forſyne en Alger, der ligger ved Beien, med Grøfter og Gjerder og saaledes hindre de Rejsende fra at kjøre derover), men lader alle ſyndige Lyſter, Begjæringer og Tanker have ſin frie Villie og tilſtede, at Satan ikke blot ſniger ſig, gaar og rider over deres Hjertes Alger, men ogſaa kjører derover med ſtore Laſtvogne, — det vil ſige: de ere ſikre og ubekymrede, ei alene med Henſyn til ſmaa, ſkjulte og tilſyneladende tildækkede, men ogſaa med Henſyn til aabenbare, bitterlige og ſtore Synder, ſaa at altſaa deres Samvittighed og Hjerter forhærdes og fordærves mere og mere Dag for Dag. Af Saa-dannes Hjerter ſiger nu den Herre Jesus, at Djævelen tager Ordet bort, det er: om de end af Sædvane og for ikke at blive anſeede for aldeles uchristelige gaa i Kirke tilligemed Andre og høre Ordet, ſaa forhindrer dog Satan formedelſt ſin kraftige Virkning og den Magt, han har over de ondſkabsfulde og ugudelige Sjele, at de tage Noget deraf til Hjerter; hvad end Præſten ſiger, ſaa gjør det dog intet Indtryk paa dem; de lade det, ſom man ſiger, gaa ind af det ene og ud af det andet Ore; de lade ſelv under Prædikener ſine ſyndige Tanker raade ſig ſelv og paſſere uhindret gjennem deres Hjerter; de indlade ſig i en venſtabelig Samtale med en ligefindet Sidemand om ſlige andægtige og ſmukke Sager, ſom behage Djævelen vel, eller de betjene ſig af Prædiken ſom et Barn af ſin Moderſ eller Barnepiges Sang og ſlumre ſodeligen ind derved, hviſaarſag Prædiken gaar upaaagtet hen og Ordet, Formaningerne, Advarſlerne ſuſe dem forbi, og deres Hjerter forbliver ubevæget, uforandret og ſikkert i ſine tilvante Synder. Saaledes har det nu, Gud være lovet, aldrig været med dig, min Medchristen;

dit Hjerte er ikke som en banet og haard Vei, men som en opbrudt, oppløst og ophakket Alger; du er ikke under Ordets Hørelse uopmærksom og sikker, men agtpaagivende og høiligen bekymret; din eneste og inderlige Attraa er at høre det prædikede Ord med Nytte, at føle dets Kraft i dit Hjerte og derved blive alt mere forandret, fornyet, omvendt og Gud velbehagelig. Over saadanne Hjerter har Satan ingen Magt, og det er umuligt, at han skulde kunne tage Ordet bort af dem, — som Johannes siger: Hvo som er født af Gud, vogter sig selv (ved Aarvaagenhed, Bøn, forsigtig Vandel, hellig Omhyggelighed og Frygt samt daglig Omvendelse), og den Onde rører ham ikke (vil ingen Skade kunne gjøre ham — 1 Joh. 5, 18). At imidlertid Ordets Kraft ikke strax ytrer sig i følelig Trøst hos dig, det skal du ikke forundre dig over, aldenstund det er bekjendt, hvorledes det gaar til med den udstroede Sæd; naar den er falden i Jorden og bedækket dermed, saa ligger den en Tidlang ganske stille og er som spildt og tabt; derefter begynder den at spire og skyder først et spædt Straa op af Jorden, hvilket ofte for længere Tid bedækkes med Sne og Is, saa at det atter synes, som om Sæden var tabt, indtil den omsider om Vaaren spirer alt høiere og høiere og viser sig først som Græs, dernæst som Halm og År og bærer rig Grøde (Mark. 4, 26—28). Omvendtstønt nu Naadens og Livets Ord i din nærværende Tilstand ligger ligesom stille i dit Hjerte og saa at sige bedækket med Jord, Sne og Is, saa er det dog derfor ikke spildt, men vil til rette Tid, nemlig til den Tid, som Gud har bestemt og forbeholdt sig, aabenbare sig til rig Trøst for din Sjæl.

§ 88. Ligesaa lidt har du Marsag, du gudelstende Sjæl, til at være bedrøvet over denne din Frelser's Tale: „Ingen kan komme til mig, uden at Faderen

faar draget ham“ (Joh. 6, 44), og lade dig indbilde, at Faderen ikke drager dig, og at du ikke kan komme til Christum, eller om Han ogsaa drager dig, at du dog er saa hildet i Helvedes Vaand, at du ikke kan følge Hans Dragelse. Thi det er aabenbart, at Faderen allerede forlængesiden har draget dig og bragt dig til Christum, — som Han siger: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Misfundhed“ (Jer. 31, 3). Fadrens Dragelse betyder Hans kraftige Virkning paa det menneskelige Hjerte, naar Han nemlig med sit Ord og sin Naadesaand oplyser, rører, bevæger, leder og styrer det saaledes, at det erkjender sin Glendighed og længes efter Hjælp, Naade og Trøst. At komme til Christum vil sige at anse Ham for Verdens Frelser, inderligen længes efter Ham og Hans Samfund, Retfærdighed og Salighed og med sand Tro søge sin Frelse i Ham. Betænk dig nu, min kjæreste Medchristen; har ikke denne Guds Naadevirkning allerede forlængesiden yttret sig hos dig? Den trofaste Gud har jo kaldet dig til Jesu Christi, sin allerkjæreste Søn, Samfund, antaget dig i den hellige Daab til sit Naadesbarn, ofte fra din Ungdom af rørt, bevæget og ledet dit Hjerte ved sit hellige Ord og sin gode Aand; ogsaa nu findes der en grundig og hjertelig Erkjendelse af din Glendighed, dit Intet, din Udygtighed og Strebelighed hos dig, et hjerteligt Mishag med dig selv og dit Hjertes dybe Fordærvelse; du tilstaar ogsaa gjerne og lægger ved mange Tusind ængstelige Sukke og modige Taarer for Dagen, at du ingen Trøst, ingen No, ingen Glæde finder hverken i dig selv eller i den ganske Verden og al dens Herlighed, men længes alene efter Guds Naade i Christo Jesu; den er Gjenstanden for alle dine Sukke, Begjæringer, Længsler og Taarer. Jeg er vis paa, og du vil

selv ikke kunne negte det, at om du i denne Stund besad alle Verdens Skatte, al dens Vre, al dens Glæde og Herlighed, og Forsikringen om Samfundet med Christo blev dig tilbudt paa det Vilkaar, at du skulde ganske fragive dig alt dette, saa vilde du villigen gjøre det. Og om man spurgte dig: Hvorfor græder du? hvorfor sukker du? hvad ønsker du? hvad forlanger du? saa vilde du, naar du skulde tale af dit bedrøvede Hjertes Grund, ikke kunne svare Andet end: Jesum, Jesum ønsker jeg og intet Andet. Men hvoraaf kommer denne Længsel efter Christum uden af Guds Naadevirkning, idet Han ved sit Ord og sin Aand har aabenbaret dig sin Søn og fremstillet Ham for dig til en Naadestol i Hans Blod, saa og vækket, rørt og bevæget dit Hjerte saaledes, at det agter Ham for sin eneste Mægler, Frelser og Trøst og skatter Ham høiere end Alt, hvad i Verden er, retter alle sine Sukke, alle sine Taarer, alle sine Længsler, alle sine Kræfter mod Ham og ikke attraar Andet end at leve og dø i Hans søde og salige Samfund. Se, dette er det Komme til Christum, hvorom Han taler; derved forstaaes at tro paa Ham, efter hvad vi allerede paa et andet Sted i dette Værk udførligen have lært*); herpaa kan man tydeligen kjende Faderens Dragelse, det er: Hans Naadevirkning paa dit Hjerte.

§ 89. At du imidlertid ikke nu føler den Ro i din Sjæl, som du ønsker, det omstøder ikke min Slutning; thi Et er det at være eller leve i Christo og Hans Samfund, et Andet, sødeligen at nyde dette Samfund; Et er Troen, et Andet Troens Forvisning og Frimodighed, hvorom vi ligeledes andetsteds have talt**). Et Hjerte, der erkjender Jesum Christum for den ganske Verdens og sølgelig ogsaa

for sin Frelser, — der af inderlig Bedrøvelse over sine Synder længes efter Ham, betragter Ham med grædende Dine og et sønderknust og sønderstødt Sind, af sin ganske Sjæl attraar at tro paa Ham, at hænge ved Ham, at leve og blive hos Ham, det er et troende Hjerte, der er kommet til Christum, hvad enten det nu selv ved eller ikke ved det, føler eller ikke føler det. Et lidet Barn er en Arving til alt sin Faders Guds, omendstjont det endnu ingen Forstand har paa sin Rigdom og ikke ved at bruge den; en gudsfrygtig og dydig Ægtefælle forbliver ogsaa da i sin Mands ægtefællelige Samfund og uforandrede Kjærlighed, naar hun i en hidsig Sygdom har mistet sin Samling og faldet paa den Tanke, at hun ved en eller anden Forseelse har forspildt sin Mands Kjærlighed. Sin gudsfrygtige Mand, om hvem vi ovenfor fortalte, at han i sin dødelige Sygdom havde sat sig i Hovedet, at han ikke var noget Menneske, ophørte dog ikke derfor at være et Menneske*). Saaledes er det ogsaa med dig, min kjæreste Medchristen: du er og bliver en troende Christen, et levende Lem paa Jesu aandelige Legeme, et Guds Naadesbar, et Tempel for den Hellig Aand, hvad enten du, saaledes som du ønsker, føler det i sød Trøst og stor Frimodighed eller ikke. Naar et Menneske rejser i den strenge Vintertid, saa kan det komme dertil med ham, at Frosten saaledes angriber hans Hænder og Fødder, at de blive stive, og at han ikke kan bruge dem saa godt som ellers; men de vedblive dog ligesuldt at være hans Legemes Lemmer og gjenvinde i sin Tid ved passende Midlers Anvendelse atter sin Førlighed. Salomøs Tempel vedblev ogsaa da at være en Guds Helligdom, naar en Sky eller tyk Taage opfyldte det; ja netop da og i denne Taage viste den store

*) 2den Del. 5te Præd., § 15 flg.

**) 2den Del, 6te Præd., § 47 flg. jfr 8de Præd., § 52 flg.

*) § 71.

Guds herlige Tilstedeværelse sig og viden om, at Han havde valgt dette Tempel til sin Bolig, hvorfor ogsaa Salomo siger: „Herren sagde, at Han vilde bo i Mørket“ (1 Kong. 8, 10—12). Saaledes forbliver ogsaa du, min Broder, et levende Tem paa Jesu aandelige Lege, omendstjont du synes, at der ikke mere findes nogen Kjærlighedens Varme, nogen Dygtighed eller Frimodighed til guddommelige Ting hos dig. Dit Hjerte forbliver ligesuldt et Tempel for den Hellig Aand, om det end nu efter Guds hellige Raad er opfyldt med Taage og Mørke.

§ 90. Sig derfor ikke oftere, du Guds Menneſke, at du ikke længer iſjotter om at høre Ordet, efterdi det ikke angaar dig. Derſom det ikke angaar dig og dine Lige, hvem angaar det da? For hvem er Faderens Brød og hele Forraad, om ikke for hans hungrige Børn? For hvem er en Strøm, der udvælder fra en levende Kilde, om ikke for den jagede Hjort, der iſkriger efter friskt Vand, eller for Vandringsmanden, der er ſaare udmattet af Veiens Hede, Byrde og Længde? For hvem er den evangeliske Trøſt, om ikke for de bedrøvede Hjerter, for de bekymrede Samvittigheder og de trøſtesløſe Sjæle? Siger ikke Herren det ſelv med tydelige Ord: „Herren jendte mig til at kundgjøre et godt Budſkab for de Sagtnodige, til at forbinde dem, ſom have et ſønderbrudt Hjerte, til at udraabe for de Fængne Frihed, til at trøſte alle Sorgende“ (Eſai. 61, 1. 2)? Har Han ikke kaldet til ſig de Arbejdende, dem, der ſulke under den tunge Syndebyrde, under Lovens Forbandeſe og Guds Brede, i Kampen med Døden, Djævelen og Helvede, og de Beſværede, dem, der ere betyngede med Trængſel og Anføgtelſe, og lovet dem Hvile for deres Sjæle? (Matth. 11, 28 flg.). Du kan da let ſlutte dig til, hvad det er for en Aand,

ſom vil fraraade dig at gaa til Jeſum, at høre Ham og tilegne dig Hans Trøſt. Viſſeligen ikke Guds Aand, der altid og allevegne henviſer alle Bedrøvede og Bødfærdige til Jeſum og fører dem til Ham. Mord- og Løgnaanden er det ogsaa, ſom vil holde dig borte fra Herrens høiværdige Kjærlighedsmaaltid og indbilde dig, at du er en Hund eller et Svin, for hvem ſaadanne hellige Ting og Perler ikke ere beſtemte. Vel ſiger den Herre Jeſus, „at man ikke ſkal give Hundene det Hellige, ei heller kaſte ſine Perler for Svinene“ (Matth. 7, 6); men Meningen hermed er, at Kirſens Lærere ikke ſkulde meddele de gjenſtridige Foragtere, ſkamloſe Spottere og aabenbare Forfølgere de guddommelige Hemmeligheder og Evangeliets Trøſt, ei heller tilſtede dem Brugen af det høiværdige Sakrament, der lig Svinene ſøge ſin Lyſt og Glæde i Druffenſkab, Fraaderi, Uluſt og andre Synder. Men nu er du ingenlunde nogen ſaadan Hund, nogen Spotter, Forhaaner og Fiende af Sandhedens Evangelium; ei heller er du noget Svin, der jøger ſin Glæde i Syndemudderet; hvorledes ſkulde da dette Sprog være imod dig og udelukke dig fra Nydelsen af den hellige Nadverd og den evangeliske Trøſt?

§ 91. Dog, jeg haſter med Joie til hvad der endnu ſtaar tilbage af de bedrøvede Sjæles Bekymringer. Nogle af dem pleie ogsaa at lade ſig forlyde med Følgende: Jeg er nu ikke mere nyttig til noget her i Verden; thi for mine Nærmefte og andre gudfrygtige Hjerter er jeg kun en Byrde og foraarjager dem kun Beſvær og Hjerteforg; for Verden derimod eller de ſikre og ryggeſløſe Menneſker er jeg en Bederſtyggelighed og Fabel, hvormed de drive Spot; jeg kan heller ikke længer tjene hverken Gud eller Menneſker; derfor har jeg ikke mere Lyſt til at leve. Saa vidt har Herren hjulpet os; Han vil

ogsaa hjælpe os videre. Om du vil behage at efterse og vel overveie, hvad vi ovenfor have sagt om Aarsagerne til de aandelige Anfegtelser og om hvorlunde disse tjene til den store og majestætiske Guds Ære, til Djævelens Beskjæmmelse, til Verdens Forfærdelse, til de Gudsfrygtiges Opbyggelse o. a. M., saa vil du betænke dig paa fremdeles at sige, at du ikke mere er nyttig til Noget her i Verden. Der er jo ingenOrm, ingen Myg, ingen Frø, uden at den gjør sin Nytte og efter sin Art tjener Skaberen og Menneket; skulde da en saa dyrebar Sjæl, som din er, — hos hvilken Gud hidtil saa rigeligen har aabenbaret sin Godheds, Magts og Visdoms Undere, ikke være til nogen Nytte i Verden? Vor Gud kan tjenes paa mange Maader. Nogle tjene ham offentlig med Gjerning og Virksomhed, med Prædiken, Regjering, Børneopdragelse; Andre tjener ham lønligen med Lidelse, Tausshed med at være underdanige og taalmodige. Nattegalen har sin Tid, da den lader sig lifligen og venligen høre og opmuntrer Menneket Nat og Dag med høi Røst til dets Skabers Pris; men den har ogsaa sin Tid, da den tier, og man ikke ved, om den endnu er hos os eller ikke; ikkedestomindre er og bliver den dog en Skabning til sin Guds Ære og tjener ham ligesaa vel med sin Tausshed som med sin Sang, fordi den gjør som Han har bestemt, og hvad Han har indplantet den. Lærken og andre Fugle lade sig høre og se om Dagen og prise sin Skaber efter sin Art i den lyse og fri Luft; Nøgen derimod og andre Natfugle elste Ensomhed og Mørke og lade sig kun høre om Natten med sorgelig og hæs Stemme; men hvo tør sige, at den Høiestes Wijskundhed, Almagt og Visdom kun giver sig tilkjende hos hine og ikke hos disse, og at ikke ogsaa de sidste paa en vis Maade bidrage til hans Ære? Var der end intet andet Mær-

keligt og Seværdigt hos dem, saa vilde det dog være dette, at den milde Herre, der sørger for Alt, hvad der lever, og mætter det med Velbehagelighed, ogsaa opholder dem og ligesaa vel forskaffer dem deres Underhold i Mørket som de andre ved Dagens Lys. Saaledes er det nu ogsaa med dig og dine Lige, du dyrebare Sjæl. Vel kunne I sige med David: „Jeg er bleven lig en Rørdrum i Ørten; jeg er som en Natugle i de øde Steder. Jeg vaager og er bleven som en enlig Spurv paa Taget. Jeg æder Afte som Brød og blander min Drik med Graad for din Bredes og din Fortørnelsses Skyld; thi Du opløstede mig og fastede mig ned“ (Ps. 102, 7. 8. 10. 11). I sidde i Mørke og Ensomhed og overgive Eder til Eders sorgmodige Tanker; man ser Eder sjelden blandt Menneket og slet ikke i glade Samkvem; Eders Røst er vemodige Klagemaal og ængstelig Sukken og Alynken; men hvo som har aandelige Dine og et oplyst Hjerte, han opdager snart Noget hos Eder, som tjener til Eders og vor Guds Ære og Pris; thi I ere de, som Han ved sin skjulte Godhed opretholder imod Satans Ondskab; I ere de, hvis Lys Herren er, naar de sidde i Mørket, — hvis Kraft Han er i deres Skrøbelighed, — hvis Liv Han er i Døden.

§ 92. Den Spedalske, som den Herre Jesus havde renset og befriet fra hans Plage, vendte tilbage og priste Gud med høi Røst og faldt paa sit Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takkede ham. Den bødserdige Synderinde lagde sig ogsaa ved hans Fødder; man hørte imidlertid ikke hendes Stemme; men hun vædede Herrens Fødder med sine Taa-
rer, tørrede dem af med sit Hovedhaar og kysjede dem (Luk. 17, 15. 19; 7, 3. 8); vil du nu paaftaa, min Medchristen, at dette Sidste ikke var til nogen Nytte og Intet bidrog til den Herres Jesu Ære? Job var et Kær til

Guds Vre i sin Belmagt, da „Guds Lygt skinnede over hans Hoved, og han gik igjennem Mørket ved Hans Lys, — da Guds Lødom (Hans skjulte, naadige og faderlige Styrelse og Forsorg) var over hans Paulun“ (Kap. 29, 3. 3. 4); men tør vi paastaa, at han ikke ogsaa var det, da han sad i Asten og afftrabede den af hans Blyder flydende Vædder med et Pottefaar, — da hans Nærmeste forlode ham, og hans Kjendinger glemte ham, — da hans Husfolk og Tjenestepiger agtede ham som en Fremmed, og hans Tjener ikke svarede ham, naar han raabte paa ham, — da hans Hustru anstillede sig fremmed for ham, og Elendigheds Dage angreb ham? (Kap. 2, 7. 8; 19, 14 flg.; 30, 16). Paulus tjente Gud, naar han med stor Frimodighed vidnede om Christo; men hvo vil paastaa, at han ikke var til nogen Nytte, naar han paa alle Kanter var omringet af Trængsel, Fare, Nød og Død og blev slagen paa Munden af Satansengelen? Vi vide, hvad den Herre Jesus fortæller om Lazarus, — hvor elendig han var og fuld af Saar, forladt af Alle og kastet for den rige Mands Dør, og at han og kun ønskede sig de Smuler, som faldt af dennes Bord, til sit kummerlige Livsophold; men skulde ikke denne Rose, der blomstrede blandt saa mange Torner, dette Guds Barn, der var skjult under Tiggerdragten og et saa usjelt Udvortes, have været nyttig til Noget i Verden? O jo! Han var den rige Mands Bodsprædikant; han var et Forbillede paa Taalmodighed for alle dem, der saa ham; han vidnede om Guds forunderlige og skjulte Miskundhed og Hans uransagelige Regjering over sine Troende, osv. Om du nu end, efter Guds hellige Raad, du anfegtede og bedrøvede Hjerte, ikke er bleven den bødserdige Synderinde, Job, Paulus, Lazarus lig i deres Elendighed, saa kan

du dog ikke sige, at du er til ingen Nytte i Verden; thi ligesom hine selv i sin yderste Trængsel tjente Gud, saaledes tjener ogsaa du Ham ved Alenbarelsen og Fremstillingen af Hans underlige, men dog vise Styrelse, Hans herlige Magt, Hans skjulte Godhed, ved stille Taalmodighed, ved Tausshed, ved Lidelse, ved Suk, ved Klynk og Klage.

§ 93. Og hvad dine Paarørende og andre gudsfrygtige Hjerter angaar, som du mener at være til Byrde og kun at forarsage Besvær og Hjertesorg, saa har jeg den kristelige Tillid til dem, min kjæreste Broder, at de ville anse Alt, hvad der i saa Maade falder dem besværligt og volder dem Bedrøvelse, for en Guds Tilskikkelse og altsaa for en helliget og velsignet Byrde, for et af Gud paalagt Kors, bære det med Taalmodighed, overvinde det i Jesu Kjærlighed og omgaaes dig med sømmelig og kristelig Taalmodighed, efterdi de uidentvivel ere forvissede om, at Alt, hvad de gjøre imod dig, som et lidende, ængstet og bedrøvet Christi Lem, det vil Han betragte og belønne, som om det var gjort imod Ham selv. Noget, jeg finder det ufornødent at føre Bevis for, saasom det er bekendt, hvad Herren paa hin Dag vil sige til dem, som have taget sig hjerteligen og troligen af Hans trængende Lemmer: „Saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre (og Søstre), have I gjort for mig“ (Matth. 25, 40), ligesom ogsaa Apostelen Jakob erklærer det for „en ren og ubesmittet Gudsdyrkelse at besøge Faderløse og Enker (og altsaa tillige andre dybtbedrøvede og trostesløse Mennekter, hvilke Skriften ligeledes pleier at kalde Faderløse) i deres Trængsel og tage sig hjerteligen af dem“ (Jak. 1, 27). Her bør vi tillige overveie, hvad Herren siger til sine Disciple: „I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser. Og jeg bestikker Eder

Riget, ligesom min Fader beffiktede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige" (Luk. 22, 28. 29), og endelig, hvad Apostelen skriver til Galaterne: „Denne min Prøvelse i mit Kjød ringeagtede I ikke og forhaanede ikke; men I annammede mig som en Guds Engel, som Christum Jesum. Hvor prisede I Eder ikke da salige!" (Kap. 4, 14. 15). Hvad Rabbinerne forðum sagde, nemlig, at det var et godt Tegn, naar man traf paa et gammelt Menneſte i et Hus, det kan man tilviſſe ogſaa ſige om et Hus, hvori der er en anſegt, bedrøvet Sjæl; det kan ikke ſlaa feil: denne Herre Jeſus maa føre et vaagent, naadigt Die med et ſaadant Hus, og jeg er ſikker paa, at der er mere aandelig Beſignelſe og flere Engle deri end i ti andre, hvori man ikke ved af noget Kors og nogen Anſegtelſe.

§ 94. Men ſæt ogſaa, at dine Nærmeste vare blevene trætte og kjede af dig og ikke behandlede dig med den tilbørlige Kjærlighed, Sagtmodighed og Omhu, ſaa vederføres dig dog intet Nytt, min Medchristen; men du var ogſaa heri bleven andre hellige Guds Børn og din Herre Jeſus lig. David klagede: „Jeg er bleven en Forſtrækkelſe for mine Kjendinger. — Jeg er glemt af Hjertet ſom en Død; jeg er ſom et fordærvet Kar" (Pſ. 31, 12. 13). Du, min Gud, „ſkilte min Ven og Staldbroder langt fra mig; for mine Kjendinger er jeg ſkjult i Mørke" (Pſ. 88, 19). „Stu til høire Side, og ſe, at der var Ingen, ſom kjendte mig; Tilflugt var borte fra mig, der var Ingen omhyggelig for min Sjæl" (Pſ. 142, 5). Saaledes ſiger ogſaa Job, at han er bleven foragtelig og byrdefuld for ſine Egne. Mine Nærmeste forlode mig, og mine Kjendinger glemte mig. De, ſom bo hos mig i mit Hus, og mine Tjenestepiger agte mig ſom en Fremmed; jeg er ſom en Ud-

lænding for deres Dine. Jeg kaldte ad min Tjener, og han ſvarede ikke. Min Mand var fremmed for min Huſtru, og jeg maatte bede til mit Livs Børn om Naade (eller, ſom Nogle overſætte det: om mit Livs Børn*), ſom om den dybtbedrøvede Mand vilde ſige: Mit Tyende bryder ſig ikke om mig; min Huſtru er kjed af mig; mine Børn ere borte, og jeg maa begræde dem; jeg har ſaaledes Ingen, der pleier mig og tager ſig af mig — (Job 19, 14 flg.). Hvorledes det gif vor Frelſer i Hans Videlſetid, er hellerikke ubekjendt. Da han ſired med Døden og Helvede, ſaa at blodig Sved trængte ud af Hans Legeme, gif Han hen til ſine tre fornemſte Disciple, Peter, Jakob og Johannes, ſom Han havde taget nærmere til ſig end de andre, for at de ſkulde vaage med Ham og tale troſteligen til Ham; men Han fandt dem ſovende. Da Han var tagen tilfange af den Skare, der var udgangen til Ham, forlode alle Disciplene Ham og flyede (Luk. 22, 44; Matth. 26, 37. 38. 56). Den Troſt, ſom nu diſſe have havt i et ſaadant Tilfælde, den har ogſaa du, dugudbeſkende Hjerte. Job ſiger: „Ja nu, ſe, mit Vidne er i Himmelen, og den, ſom vidner med mig, er i de høie Steder. Mine Venner ere mine Beſpottetere; mit Die græder til Gud" (Job 16, 19. 20), og David: „Min Fader og min Moder forlode mig; men Herren ſkal ſamle mig til ſig" (Pſ. 27, 10). „Herren ſkal ikke forlade ſine Hellige" (Pſ. 37, 28), og den Herre Jeſus: „Se, den Time kommer og er allerede kommen, at I ſkulde adſpredeſ hver til Sit og forlade mig alene; dog, jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig" (Joh. 16, 32). Heraf følger da, at om end vore nærmeste Slægtninger forlade og glemme os, ſaa vil dog ikke Gud forlade og glemme os, -- om de end Alle

*) Efter vor nyeste Bibelovertættelſe: Endog Børn foragte mig. D. N.

falde fra og blive trætte, saa vil dog han forblive trofast, aarvaagen og utrættelig, — om end alle Døre og Hjerter paa Jorden ere lukkede for os, saa skulle dog Himmeldøren og Jesu Hjerter altid staa os aabne. Og hvad Verden angaar, du gudfrygtige Hjerter, saa ved du nok, at et Guds Barn ingen Regning kan gjøre paa den; det maa heller ikke ændse dens Dom, Spot og Snak. Guds Hellige ere Vælskendere, som de bondestolte og taabelige Verdensmennesker ikke forstaa at dømme om; salig er den, som har den Være at blive tornekrønet, bespottet, udleet og foragtet af Verden. Verden er aldrig mindre farlig for Guds Børn, end naar den viser sig fiendtlig imod dem. Paa den anden Side ere de selv i sine største Trængsler de hellige Engles Venner, der hos dem se med Lyst paa Guds Visdoms, Almagts og Miskundheds Undere; de ere de Elskelige, som hele Christenheden saa at sige holder paa sit Skjød og sine Arme, — som den Nat og Dag beder for og hjælper at stride; de ere de ædle Planter, som alle gudelskende Sjæle dagligen vande og vederkvæge med sine Taarer; de ere de spæde Lam, som hele Kirken sørger for og stedse i Særdeleshed an-

befaler til deres gode og trofaste Hyrde, Jesus Christus. Hvo bryder sig da om Verden og hele Helvede oveniføjet, naar Gud, Jesus, den Hellig Aand, de hellige Engle og alle Guds Udvalgte, Helliges og Elskedes hele Hær staar paa den anden Side? Vel er der endnu nogle flere Ting, hvormed Satan pleier at plage de gudelskende Sjæle, saasom naar han vil indblinde dem, at de ikke have nogen Tro og aldrig ville faa den, — at de ingen Syndernes Forladelse have at vente, — at de ikke ere udvalgte af Gud til det evige Liv, men aldeles forfudte, og Dødsige. Men saasom vi allerede tilforn og paa andre Steder i dette Værk have omhandlet dette efter den Evne, Gud forlenede, saa ville de gudfrygtige Sjæle, som i saa Henseende trænge til Trøst, behage, endnu engang at opsjøge dem og raadføre sig dermed. For dennegang takke vi Gud, Barmhertighedens Fader og al Trøstens Gud, som os trøster i al vor Trængsel, saa at vi kunne trøste dem, som ere i allehaande Trængsel, med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstede af Gud. Ham være Være i Menigheden ved Christum Jesum gennem alle Slægter i alle Evigheder! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Femtende Prædiken,

hvori handles om Bønnen, som et virksomt Middel til at overvinde alle Trængsler.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker saa skal Eder oplades.

§ 1. „Hvo er hun, der kommer op fra Orken som Støtter af Røg, gjen-nemrøget af Myrrha og Virak og alle-haande Pulvere fra Apothekerens!“ (Høi. 3, 6). Saa som disse Ord findes i Salomos Høisang, der fremstiller Guds Riges Hemmeligheder under mange for-blommede, men delilige Udsagn og Vil-leder, fordre de en gudelig Overveielse, saa meget mere som Skriftens Udlæg-gere ikke aldeles stemme overens i sine Forklaringer derover. For det Første maa vi betænke, hvem der taler disse Ord. Jeg tror neppe at tage feil, naar jeg tilskriver dem den himmelske Sjele-brudgom, Jesus Christus selv, da Han er indført talende i det foregaaende Vers, og da Han giver nøie Agt paa sin Kirke, saa og bedst kjender dens Til-stand. Han taler med Forundring og stor Glæde, efterdi Han finder sin Brud i den Tilstand, Han ønsker, og som sommer sig for hende. For imidlertid at gjøre Sagen tydeligere, skulle vi lægge Mærke til, at den jøde Frelser her uidentivl taler om de Troendes Bønner, hvilke Han, saaledes som Skriften ogsaa paa andre Steder pleier at gjøre, sam-menligner med en ædel Røgelse, som en

Apotheker har tiibereet af Myrrha, Vi-rak og andre vellugtende Sager.

§ 2. Det er bekjendt, at Gud Her-ren ved Anordningen af sin Gudstjene-ste i den gamle Pagt blandt Andet be-falede at tilberede en ædel Røgelse af vellugtende Urter, Stakten, Galban og ren Virak, hvoraaf man daglig skulde bringe Ham et Røgoffer (2 Mos. 30, 34 flg.; 2 Kron. 13, 11). Hvad nu herved mentes, har den Hellig And ikke undladt at tilkjendegive, idet Han siger ved David: „Lad min Bøn bestaa som et Røgelsesoffer for dit Ansigt, mine Hænders Oploftelse som et Aftens-Mad-offer!“ (Ps. 141, 2) og ved Johannes, at de fire og tyve Eldste, som vare foran Tronen, havde „hver sin Harpe og Guldstaaler, fyldte med Røgelse, som er de Helliges Bønner“ (Aab. 5, 8). (Herhen hører ogsaa, hvad han paa et andet Sted siger om den Engel ved hvem re-troende Fortolkere ingen Anden forstaa end Kristus), „som kom og stod ved Alteret og havde et Guld-Røgelseskar, og hvem Røgelse blev given, at han under alle de Helliges Bønner skulde ofre det paa det Guldalter, som er foran Thronen, og Røgen af Røgelsen opsteg

tilligemed de Helliges Bønner af Engelenes Haand for Gud" (Mat. 8, 3. 4). Den israelitiske Kirke vidste ogsaa godt, at det ikke var gjort med den udvortes Røgtelse for Gud alene; naar derfor Præsten var inde i Herrens Tempel at ofre Røgtelse, „bad alt Folkets Mangfoldighed udenfor i den Tid, Røgelsen ofredes" (Luk. 1, 9. 10). Bønnen lignes ved en Røgtelse af forskjellige Specerier, fordi der i samme findes en hellig og Gud velbehagelig Blanding; thi en sand Bøn er Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Ydmyghed, Andagt, barnlig Frygt, Erbødighed, hellig Længsel, himmelske Tanker og Begjæringer, hellige Ord, Gjæringer og Lader, Taarer og Sukke samlede, hvorom vi allerede have talt paa et andet Sted i dette Bært*). Det er ogsaa mærkeligt, at den himmelske Menneskeven ikke siger: Hvad er det for en Røg, der opstiger fra Orken? men: Hvo er hun, der kommer op fra Orken? osv., hvormed Han antyder de Troendes store og ivrige Andagt i Bønnen. De blive i Bønnen ligesom et Brændoffer, der forgaar i Ilden og opstiger i Røg til Himmelen; ei alene deres Mund, men Alt, hvad der er hos og i dem, deres Sjæl, deres Hjerte, deres Aand, deres Længsler, deres Dine, deres Hænder og alle deres Gøner og Kræfter bede. De Troende bede saaledes, at ikke blot deres Hjertes Begjæringer, Sukke og Ord komme frem for Gud; men de hæve sig ligesom ogsaa selv op fra Jorden og fremtræde med sine Bønner for Gud.

§ 3. Den navnkundige og for Gud nidkjære Kirkelærer Krylosomus siger, at han har kjendt mange Mænd, der i Bønnen næsten løstede sig op fra Jorden og strakte sine Hænder saa høit i Veiret, som de paa nogen Maade kunde, ret som om det gjorde dem ondt, at de ikke

kunde hæve sig op i Luften (og være Himmelen nærmere) og saaledes bede med des større Andagt og Frimodighed, og ønske, at alle hans Tilhørere ret ofte kunde bede paa samme Maade. Nu er vistnok den ivrige Andagt ikke netop bunden til saadanne Gebærder; men Erfaringen lærer dog, at i den ret heftige og alvorlige Bøn forener sig Alt, hvad der er i og paa Mennesket, til Andagt, og at det gjør Aanden, der af al Magt opløfter sig til Gud, ondt, at den ikke kan tage det dødelige og tunge Legeme med sig. Og dette synes den kongelige Profet, David, idet han taler i Berdensfrelserens Person, at have tilkjendgivet ved de mærkelige Ord: „Istedetfor at jeg elskede dem, stode de mig imod; men jeg var steds i Bøn" (Ps. 109, 4), hvilke sidste Ord i Grundsproget egentligen lyde: Og jeg Bøn, eller: Men jeg var (er) Bøn*). Mogle Fortolkere holde for, at man maa udfylde og forklare denne Talemaade saaledes: Jeg er en Bønnens Aand, det er efter den hebraiske Sprogbrug; naar jeg skrider til Bønnen, saa samler jeg al min Kraft og Opmærksomhed; Guds Paakaldelse er min ständige Døelse. Andre derimod antage, at Bønnen er sat istedetfor den Bedende, — at altsaa Meningen er: Jeg lader mig ikke forstyrre af mine Modstanderes Dødsfald, men er varagtig i Bønnen, hvori jeg ogsaa indeslutter dem. Omendstjønt nu denne Forklaring ikke er at forkaste, saa forekommer det mig dog, at Guds Aand har villet udtrykke noget Mere med den ovennævnte Talemaade, især naar jeg ser hen til andre lignende Skriftsprog; naar saaledes David siger paa et andet Sted: „Jeg er fredsommelig" (Ps. 120, 7), eller, som det lyder i hans Sprog: Jeg er Fred. — jeg er Freden selv**), saa er Meningen: Alt,

*) J vor nyeste Bibeloversættelse: Jeg er idel Bøn.

**) J samme Oversættelse: Jeg er idel Fred.

hvad i mig er, søger Fred og jager efter Fred; mine Dine og mit Ansigt ere venlige, min Tale huldfuld, mit Hjerte sagtnodigt; mine Øren ere tillukkede og ville ikke høre paa Noget, som kan bidrage til Ufred; mine Hænder ere redebonne; saaledes ogsaa, naar Engelen siger til Daniel: Du er meget elskelig, eller i hans Sprog: Du er Længselen, — du er Begjæringerne, saa er Meningen: Alt, hvad der findes hos dig, er ønskeligt og behageligt; du er saare behagelig for Gud, eller: alle din Sjels Kræfter have ligesom forvandlet sig til Bøn og Bønskræfter, Sukke og Længsler; du har fremfor alle Andre inderligen og ivrigt anraabt om dit Følks, om Templets og Staden Jerusalems Befrielse; saaledes synes nu ogsaa Meningen af de ovenanførte Ord at være: Jeg overgiver mig ganske til Bønnen; jeg beder af al Magt; Alt, hvad der er i og paa mig, er saa at sige forvandlet til lutter Andagt; jeg fortærer ligesom mig selv og ofrer mig til min Gud i Bønnen; jeg beder i Aand og Sandhed, med ivrig Andagt, osv., — hvilket Altsammen forhaabentlig bidrager til, at vi bedre forstaa, hvorfor vor Frelser siger: Hvo er hun, der kommer op fra Ørken som Støtter af Røg? og glæde os over at vor fattige Bøn er saa høit anseet i Hans Dine.

§ 4. Naar endvidere Bønnen sammenlignes med en Røg, der stiger ret opad som en Støtte eller et Palmetræ, saaledes som Tilfældet pleier at være i stille Veir, saa skal dette uden tvivl betegne dens Kraft, — at den gaar lige op til Himmelen, „trænger igjennem Skyerne og ikke aflader, før den kommer frem, og Herren ser derpaa“ (Sir. 35, 17. 18), samt at Satan med al sin Magt og Træfthed og Verden med al sin Ondskab ikke kunne forhindre dette. Rabbinerne foregive, at der ved Guds tjene-
sten i det jødiske Tempel iagttoges for-

skjellige Undere, saasom, at Offeret aldrig blev stinkende, — at ingen Flue saaes derved, — at aldrig Røgen i Staden Jerusalem var bleven skadet af nogen Slange eller Skorpion, — at aldrig Røgen af de mange Hundrede Tusind Mennesker, som pleiede at indfinde sig til de store Høitider, manglede Plads eller Herberge i Staden, — at Offerilden paa Alteret, der stod under aaben Himmel, aldrig blev udslukket af Regnet, og at Røgen fra Offerilden aldrig blev drevet tilside af Vinden, men bestandig steg lige op til Himmelen, om det end blæste nok saa stærkt. Vi lade dette Sidste saavel som det Øvrige staa ved sit Værd; men havde vi fuldkommen Visshed derfor i Guds Ord eller kunde stole paa denne Beretning, saa vilde det være meget tjenligt til at oplyse det anførte Skriftsprog og meget smukt kunne fremstille den andægtige og alvorlige Bøns Magt; thi vist er det, at ingen Ansættelse, ingen Forsølgelse, ingen Trængsel, ingen Gjenbørdighed formaar at udslukke Troensilden paa det hedsfærdige Hjertes Alter eller at drive den Røg, som opstiger derfra mod Himmelen, tilside eller at afstjære den Udgangen til Gud. Verden, Djævelen og Helvede kunne nu storme og rase saa meget, de ville, saa forbliver dog den gudsfrygtige Sjels Bøn en Røgstøtte, der stiger op til Gud og ikke lader sig hæmme, og om det end synes, som om de Troendes Bønner ere hindrede, standse og udslukte, naar nemlig den indvortes og udvortes Nød er saa stor, at det tykkes dem selv, at de ikke kunne bede, og de heller ikke bede, saa er det dog vist, at ogsaa det bedrøvede Hjertes lønlige og undsigelige Sukke ere en stærk og lige opstigende Røg for Gud og mægtig nok til at trænge igjennem Skyerne og erholde Hjælp, Kraft og Trøst fra Himmelen. Naar en Blomst eller kraftig

Urt begynder at visne, giver den ofte den stærkeste Lugt og Duft fra sig, hvilken man vel ikke ser, men dog noksom fornemmer; saaledes er det ogsaa med de troende og i Anfægtelser og andre Trængsler ligesom henvisnende Sjæle; naar det trykkes dem, at de ikke mere kunne bede, ikke græde, ikke sukke, saa bede de ofte heftigst, og der udgaar en Kraft fra dem, som bevæger Himmel og Jord.

§ 5. Og naar der siges, at Sjælen med sin Andagt og brændende Bøn stiger op fra Orken, saa er dette at forstaa enten om Verden, der for Gud er at se til som en Wildmark og Orken for medelst den Ugudelighed, som hersker deri, og isaaftald antydes derved de troende Hjerters bestandige og uroffelige Gudsfrøgt, saa at om de end leve i Orken og den ugudelige Verden og allevegne ere omgivne af Forargelser, Bespottelser, Bantro, Ondskab og Fiendskab, aflade de dog ikke at tjene Gud med Bøn og Lov og Tak, ligesom der fortælles om Daniel, at omendstjont han godt vidste, at han var omringet af fiendtligsinde og bagtaleriske Mennesker, som ogsaa havde udvirket den Befaling af Kongen, at Ingen i tredive Dage maatte bede til Gud eller Mennesker, men alene til Kongen, gif han alligevel op paa en Sal i sit Hus, hvor der var aabne Winduer imod Jerusalem, knælede tre Gange om Dagen, bad og bekjendte for Gud, aldeles som han gjorde tilforn (Dan. 6, 7—11), — eller om den Ensomhed, som gudelskende Sjæle pleie at søge, naar de ville bede, efter sin Frelseres Befaling, at de skulde gaa ind i sit Kammer og lukke sin Dør og saaledes bede til Gud i Løndom (Matth. 6, 6). Dog synes den første Mening at være den bedste, idet den fremstiller Verdensfrelseren ligesom forundrende sig over, at der endnu opstiger en aandelig Røgt fra den øde og onde Verden, hvorved de i Sandhed

og med Andagt Bedendes ringe Antal, navnlig i disse sidste Tider, betegnes. Af den Forklaring, vi have givet over dette Skriftsprog, indses nu for det Første Bønnens Nødvendighed; — thi efterdi de troende Sjæle maa forblive i denne Verdens Orken, saalænge det behager Gud, saa er det aabenbart, at de ikke kunne undvære Bønnen, for at de ikke skulde fattes Bestjærmelse, Kraft og Trøst i denne Orken —, dernæst tillige dens Bestaffenhed, at den nemlig maa være alvorlig og inderlig, saa at baade Mund, Hjerte, Haand, Sjel og Aand bede, og Mennesket selv bliver ligesom en Røgtelse, der i ufravendt Andagt stiger op til Himmelen — og endelig dens Nytte, efterdi Himmelenes Herre selv giver Agt paa den, ligesom forundrer og glæder sig derover og i Naade finder Velbehag deri, som en ædel, vellugtende og kraftig Røgtelse. Da nu den Orden, vi i dette Arbejde have foreskrevet os og hidtil befulgt, kræver, at vi omhandle den troende Sjels Bøn som et prøvet Middel til at overvinde alle Trængsler, saa ville vi under denne Betragtning fornemmelig overveie de tre nævnte Stykker. Den Herre Jesus udgyde Naadens og Bønnens Aand over os og forunde os, at vi ei alene maa undervise opbyggeligt om dette ædle Gæmne og høre derpaa med Andagt, men ogsaa flittig øve, hvad vi have lært! Amen.

§ 6. Den Herre Jesus, vor høielsfiguede Frelser, havde gjerne den Sædvane, naar Han vilde foredrage en saare magtpaaliggende Sag for sine Tilhørere og lægge dem den paa Hjertet, at Han betjente sig af den Talemaade: „Jeg siger Eder,“ eller: „Sandelig siger jeg Eder,“ — saaledes: „Derfor siger jeg Eder: bekymrer Eder ikke for Eders Liv, osv. — Sandelig siger jeg Eder: det skal gaa de Sodomiters og Gomorriters Vand taaleligere paa Dommens Dag end den Stad (som har forsmaaet Guds i

Evangeliet tilbødte Naade), — Hvo som giver en af disse Smaa ikkun et Bæger koldt Vand at drikke, — — sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Løn" (Matth. 6, 25; 10, 15. 42; 11, 24), og paa et andet Sted: „Men jeg siger Eder, mine Vener, frygter ikke for dem, som slaa Legemet ihjel og derefter ikke kunne gjøre Mere!" osv. (Luk. 12, 4), — som om Han vilde sige: I vide, at jeg er kommen til Verden, for at jeg skal undervise og lede Eder til Salighed, og for at jeg skal elske Eder inderlig og sørge troligen for Eders timelige og evige Belfærd; I vide ogsaa, at Ingen kjender bedre, hvad der er Eder gavnligt, end jeg; lægger derfor vel Mærke til hvad jeg siger Eder, og tager det dybt til Hjerte! lader Bønnen være Eder anbefalet! glemmer den ikke! forsømmer den ikke! jeg forsikker Eder, at I intet Bedre kunne gjøre, og at det er Eders Faders naadige Villie, at Han vil hørhøre Eder og give Eder, hvad I bede om. Vi se da saaledes strax, at det ikke er overladt til vor egen frie Villie, om vi ville bede eller ikke, men at det er Guds alvorlige Befaling, at vi skulle paakalde Ham og i barnlig Frygt og Tillid bede Ham om, hvad vi til Sjæl og Legeme have behov. Vor Herre Jesus taler hellerikke derom som om Noget, der ikke har Meget paa sig, og som vi godt kunne undvære, men, efter hvad vi have hørt, med stort Gæstetryk og Alvor: Jeg siger Eder: beder, leder, banker! ligesom Han ogsaa paa et andet Sted siger: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. Hidtil have I ikke bedet om Noget i mit Navn; beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen" (Joh. 16, 23. 24). Ja, hele den hellige Skrift er fuld af Formaninger og Opmuntringer til Bønnen. „Kald paa mig paa Nødens Dag", siger

Herren; „jeg vil udfri dig, og du skal prise mig" (Ps. 50, 15). „Søger Herren, medens Han findes," siger Profeten Esaias formedelst Guds Aand; „kalder paa Ham, medens Han er nær!" (Esai. 55, 5) „Værer varagtige i Bønnen!" siger den hellige Apostel. „Beder til hver Tid i Aanden med al Bøn og Beggjæring, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn (bliver ikke trætte eller søvnagtige; aflader ikke)! Lader i alle Ting Eders Beggjæringer fremsføres for Gud i Paakaldelse og Bøn med Takfigelse! Beder uden Afsladelse! (Rom. 12, 12; Efes. 6, 18; Filipp. 4, 6; 1 Thess. 5, 17) osv.

§ 7. Men hvorfor vor Gud driver saa stærkt paa Bønnen, fortjener nærmere Overveielse, og denne vil bidrage til, at vi desto bedre indse dens Nødvendighed og desto villigere og flittigere øve os deri. Bønnen er for det Første en af de fornemste Bestanddele af den Tjeneste, vi skyldte vor Gud. Gud har gjort, ordnet og indrettet Alt „for sin egen Skyld" (Ordsp. 16, 4), til sin Ære, til Aabenbarelsen af sin Herlighed, Almagt, Visdom og Godhed, for at Alt skulde hænge ved Ham som sit Udspring og høieste Gode, Alt leve, røres og være i Ham, Alt bestaa i den Orden, som Han ifølge sit allerviseste Raad har foreskrevet, og Alt tjene Hans allerhelstigste og alene gode Villie. Ligesom nu Mennesket er den fornemste blandt Guds synlige Skabninger, saaledes skulde ogsaa det fornemmelig hænge ved sin Skaber, søge og have sit Liv, sin Kraft, sin Lyst, sit Lys, sin Fred, Glæde og Salighed i Ham; alle dets Sjæls Kræfter skulde ene og alene flyde fra Gud og til Gud; dets høieste Glæde skulde være Guds hellige Villie og dets bedste Lyst dens Fuldbgyrdelse; kort, dets Aand skulde staa i et stadigt og virkeligt Samfund med Gud, stedse leve, røres, være og virke i Ham og søge sit Et og Alt i

Ham. Det høieste Gode vilde i Menneſket have et ædelt, rent og levende Klar, hvori det kunde udgylde ſig med ſin Kraft, ſin Sødme og Salighed; derimod ſkulde Menneſket i Gud have en evig, levende Kilde, et ſtedſeffinnende, uformørket Lys, en ſtedſevarende Kraft, en ſtedſe glædende og vederkvægende Sødme. Og det var det første Menneſkes Salighed, at det levede i en ſød Forening og Umgang med den ſalige Gud, det høieste Gode, — at det hang med alle ſin Sjæls Kræfter ved Ham, var Ham lydigt og tjente Ham med ſtor og uforlignelig Glæde. Men ved Djævelens Avind og Ondſkab og det ſorgelige Syndefald er dette ſøde og ſalige Samfund mellem Gud og Menneſket ophævet; Menneſket er faldet fra Gud til ſig ſelv, har villet være og leve for ſin egen Skyld, tjene ſig ſelv og finde ſin Vre, Kraft, Glæde og Fornøielſe i ſig ſelv og ſine egne Gjærninger, hvorom vi allerede have ſagt det Fornødne paa et andet Sted i dette Bærf, og derved har det berøvet den allerhøieste Gud den Vre, det ſkyldte Ham ſom ſin Skaber og Opholder, og ſtyrtet ſig ſelv tilligemed alle ſine Efterkommere i den yderſte Glendighed til Sjæl og Legeme.

§ 8. Skal nu denne Revne blive udfyldt og denne mageløſe ſtore Skade helet, ſaa maa Foreningen og Samfundet mellem Gud og Menneſket blive gjenoprettet og fornyet, og i den Hengſigt har den algode og barmhjertige Gud af lutter Kjærlighed og Naade atter nærmet ſig til Menneſket, atter tilbudt det ſig ſelv med al ſin Miſkundhed i Chriſto Jeſu og allernaadigſt erklæret ſig villig til atter at optage det i ſit ſalige Samfund, hvortil Han paa Menneſkets Side ikke kræver Andet, end at det ydmygeligen erkjender den Glendighed, det af Satan har ladet ſig lede ind i, og hvorlunde det udenfor Sam-

fundet med det høieste Gode ikke er Andet end en forbandet, ſyndig og uſſel Orm, ſamt at det med alle ſine Kræfter vender ſig til Ham, hænger ved Ham og ſøger Alt i Ham og Hans Miſkundhed. Dette ſker blandt Andet i Særdeleſhed ved en hofjærdig, ydmyg, troende og inderlig Bøn, hvorved Menneſket bevidner, at det anſer Gud for det høieste Gode, den høieste Viſdom, den almægtigſte Kraft, det evige Lys, den bedſte Tilflugt, den paalideligſte Trøſt, den ſikreſte Hjælp og ſin arme Sjæls enefte Frelſe. Derved fornedrer det ſig ſelv for den høilovlige Gud, kaſter ſig ned for Hans Fødder og erkjender, at det har gjort ilde ved at forlade Ham, den levende Kilde, og frænke og bedrøve Hans hellige, miſkundelige og kjærlige Faderhjerter, — at derhos ingen Skabning, hvor meget Lys, hvor megen Kraft og Godhed den end monne have annammet af ſin Skaber, formaar at udfrie det af denne Glendighed og hele dets Sjæls Skade, men alene Han, den evige Kjærlighed, Godhed, Viſdom og Kraft, hvizaaſag det retter og henvender alle ſine Kræfter, alle ſine Begjæringer, Længſler og Sukke paa og til Ham og venter Lys, Kraft, Hjælp, Trøſt, Retfærdighed og Alt, hvad der er fornødent til dets timelige og evige Vel, af Ham, ſaa og, naar det har erholdt det, ikke tilſkriver ſig ſelv Noget, men Gud og Hans uforſkyldte Naade og Miſkundhed Alt, takker Ham derfor og lover og priſer Ham af al ſin Styrke. Hvorvel dette Altsammen ſker i Skrøbelighed, ſaa tager dog den barmhjertige Gud i Naade tiltakke dermed, fordi det udvælder af Troen og er helliget ved Hans Søn, Jeſum Chriſtum. Og ſaaledes er da Menneſket bragt tilbage til Gud, yder Ham atter den Vre, der var Ham berøvet, og beſjender aabenbart for alle Skabninger, at al Vre, og Herlighed tilkommer Gud alene, og at det hver-

ken kan eller vil leve uden Hans Misfunderhed.

§ 9. Alt dette har jeg troet at burde fremstille noget udførligere, fordi det tjener til at forklare Bønnens Nødvendighed og hvorfor Guds Aand driver saa stærkt paa Bønnen og saa alvorlig fordrer den; heraf sees, at en Christen, som ikke beder, er Intet mindre end hvad han kaldes; han er ikke fornyet og endnu ikke opreist af sit Fald; han er endnu i sine Synder, under Guds Brede, i Fordærvelse og Fordømmelse; han er en Foragter af Gud og al Hans Naade og formener, at han i og for sig selv eller i Besiddelsen og Nydelsen af andre Skabninger er i en saadan Tilstand, at han kan undvære Gud. Omendstjønt den barmhjertige, misfunderlige og høilovlige Gud fremtræder for ham og siger: „Her er jeg“ (Esai. 65, 1), jeg, som alene formaar at tilfredsstille, glæde, berolige og opholde din Sjæl, — her er den aabne Naadens Dør og Himmels Port, — her er Beskjærmelse, Kraft, Trøst, Glæde, Liv og Salighed, saa gaar han Ham dog foragteligt forbi, „forlader den levende Vandkilde og hugger sig Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand“ (Jer. 2, 13). Altsaa er Undladelsen af Bønnen en forfærdelig Synd imod det første Bud, og den, som ikke beder, han anser ikke Gud for nogen Gud og unddrager og berøver Ham den Ære, han skylder Ham som sin Skaber og Opholder; han er hildet i Afguderier og Ugudelighed, idet han har vendt sig bort fra den sande Gud og sat sin Lid til usle og forgjængelige Ting. Han er værre end en Hedning, Tyrk eller Jøde, hvilke Allesammen lægge megen Bægt paa Bønnen, — værre end en Ravn, en ung Løve eller Guds øvrige livløse og fornuftløse Skabninger, om hvilke Skriften siger, at de paa sin Naade roabe til Gud, søge sin Føde af Gud,

fortælle, fremme og udbrede Hans Ære og sukke til Ham over Fortrængelighedens Trældom (Ps. 147, 9; Job 39, 3; Ps. 104, 21; 19, 2; Rom. 8, 21. 22; Esai. 14, 7); han ligner Djævelen, som ogsaa er for stolt og ondskabssfuld til at ville bede Gud om Noget. Derfor har Skriften anført det som et Kjendetegn paa ugudelige Menneſker og gruelige Tider, naar Ingen paakalder Herrens Navn (Ps. 14, 4), fordi heraf klarligen sees, at Vantro, Gudsforneftelse, Gudsforagt og ryggesløs Sikkerhed have taget Overhaand.

§ 10. Det er saaledes umuligt, at en troende og fornyet Sjæl ikke skulde bede og ivrigt og flittigt paakalde sin Gud. Thi efterdi den ved Jesum Christum er gjenopreist af sit Fald, helliget og fornyet ved Hans Blod, Aand og Naade og derved forenet og forligt med Gud, saa vedligeholder den dette Samfund, som ved andre Midler, saaledes ogsaa ved en bødferdig, troende og inderlig Bøn og hænger formedelst den ved Guds Misfunderhed som et Barn ved sin Moders Bryst. Naar Menneſket fødes til Verden, lægger det for Dagen, at det lever, ved Skrig og Graad, og naar det er blevet gjenfødt af Vand og Aand og bragt til det aandelig-guddommelige Liv i Christo, saa aabenbarer dette sig ved Suk og Bøn. Saa snart Herren begyndte Omvendelsens Naadegjerning hos Saulus, der senere kaldtes Paulus, gav denne sig til at bede, — som Herren siger til Ananias: „Spørg i Judas's Hus efter En ved Navn Saulus fra Tarsus; thi se, han beder“ (Ap. G. 9, 11). I Gjenfødselen bliver den Hellig Aand rigeligen udstøt over de Troende ved Jesum Christum, vor Frelser (Tit. 3, 5. 6). Men den Hellig Aand er en „Naadens og Bønnens Aand“ (Sak. 12, 10), der ei alene forsikrer os om Guds Naade og „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn“ (Rom.

8, 16), men ogsaa strax lærer os og driver os til at paafalde vor himmelske Fader med barnlig Tillid, som Apostelen figer paa det anførte Sted: „I annam mede en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader!“ (R. 15), ligesom han ogsaa paa et andet Sted sammenknytter Barneretten og Bønnen med hinanden, sigende: „Efter som I ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba, Fader!“ (Gal. 4, 6). Saalænge som Sjelen bor i Legemet, beliver og bevæger den Hjertet, hvoraf de stadige Puls slag og det stedse varende Aandedræt komme. Saaledes ogsaa: naar Sjelen er levendegjort af Guds Aand og Naade og lever for Gud i Christo, saa maa det aabenbare sig i stadige Sukke, Bønner og Længsler til Gud og efter Gud.

§ 11. En gudsfrygtig Sjæl lever i en daglig Omvendelse, som bestaar i en stadig Erkjendelse og Fortrydelse af Synden, i Troen og den deraf flydende Øvelse til Gudsfrygtighed; hvor nu Syndens Erkjendelse og hjertelige Fortrydelse er tilstede, der maa nødvendigvis ogsaa Bønnen til Gud om Syndernes Forladelse følge efter; thi hvor skulde den bedrøvede Sjæl søge og finde Trøst, Fred og Glæde uden hos den barmhjertige og naadige Gud? Hvor skulde den hen med den Syndebyrde, der trykker dens arme Hjerte, uden til Gud? Hvorledes skal den kunne vælte den af sit Hjerte og blive fri for den uden ved Suk og Bøn? Om Troen vide vi, at den er en Kraft i Sjelen, hvormed denne hænger sig ved Jesus Kristus, den Korsfæstede, og tilegner sig Hans Retfærdighed, Hellighed og Salighed; dette kan ikke ske uden Længsel, Suk og Bøn; ja, ved hjertelig Attraa, stadig Længsel, inderlige Sukke og tillidsfulde Bønner, rettede paa og til Jesum, Naadestolen, Troens Begynder og Fuldkommer, er Troen, hvad den er, saa at man ikke maa ind-

bilde sig at kunne have nogen Tro, der er uden Bøn. Uden Bøn kan Troen heller ikke holde Stand imod Djævelens Anfægtelser, som en navnkundig Mand rigtigt figer: Bønnen er Troens Datter; men Datteren maa underholde Moderen. Og hvad vilde det vel være for Gudsfrygtighedsøvelser, hvori der ikke fandtes nogen Bøn? Vil man læse eller høre Ordet eller anstille gudelige Betragtninger, — vil man prøve sig selv, ransage sit Hjerte, sit Liv og Levnet, fornye sine Forsætter, bedre sine Feil, væbne sig med Christi Sind imod Djævelens, Verdens og vort Rjæds Fristelser, hvorledes skulde alt dette kunne ske uden Bøn, som maa være alle hellige Ønskers Begyndelse, Midte og Ende, fordi man derved erholder Naade og Hjælp af den, som figer: „Uden mig kunne I intet gjøre“ (Joh. 15, 5)? Den troende og bødferdige Sjæl er et Guds Barn; men skulde ikke Barnet tale med sin Fader eller, om han taler til det for at faa Gjensvar af det, ikke svare ham? Om et Barn end har det noksaa godt, — om det sidder i Overflod og ved sig vel forsynet ved Faderens Omhu, saa vil det dog længes efter at tale med sin Fader og at bevidne ham sin taknemmelige Erkjendtlighed, sin barnlige Lydighed, sin Kjærlighed og Høiagtelse; saaledes ogsaa: om den troende Sjæl end føler sig høiligen glad og fornøiet i Forvisningen om sin Guds Naade, i sin Jesu søde og salige Samfund og i den Hellig Aands Trøst, saa kan den dog umulig afholde sig fra at tale med sin Gud; den maa love og prise Ham; den maa ære og tilbede Ham og fredeles befale sig i Hans Hænder. De salige Sjæle i Himmelen, der leve for Guds Throne i Hans Kjærlighed og allerede ere kronede med Livsens Krone, „de give Gud Ære og Pris og Tak og tilbede Ham, som lever i al Ewighed“ (Aab. 4, 9. 10; 5, 11. 14); hvorledes

skulde da de, som endnu ere paa Jorden og vandre i Ublændigheden, kunne afholde sig deraf?

§ 12. Et troende Menneske er en aandelig Præst for Gud, der dagligen maa fremstille sig selv i Christo Jesu for Ham til et levende, helligt og Ham velbehageligt Offer og stedse frembære og ofre Ham sine Læbers Dyne (sin Tak og Pris) og sine Bønners Virak (1 Pet. 2, 5. 9; Ab. 1, 6; 5, 9. 10; Rom. 12, 1; Hos. 14, 3). Det maatte være en besynderlig Præst, som kun meget sjelden tænkte paa Gud og sjelden eller aldrig ofrede til Ham; saaledes maatte det ogsaa være en besynderlig Christen, som kun meget sjelden bad. Den troende Sjæl er den Herres Jesu Brud, hvem Han elsker som sin og hun Ham som sin Sjæl; skulde det da være muligt, at de ikke talte med hinanden, Han gennem sit Ord og sin Aand, som Han siger: „Se, jeg vil lotte hende og føre hende i Orden, og jeg vil tale kjærligen med hende“ (Hos. 2, 14), og hun med sine Sukke og Bønner? Erfaringen lærer, at Personer, som elske hinanden med kyst og trofast Kjærlighed, kunne tale faare meget og længe med hinanden, saa at Andre ofte forundre sig over, hvorledes de kunne have saa meget at tale om; men det volder Kjærligheden, der er en forenende og meddelende Kraft i Sindet, som har hengivet sig aldeles til den Elskede, aabenbarer ham sit Hjerte og gjør ham delagtig i sin Glæde og Sorg. Dette finder nu ogsaa Sted mellem Kristus og Hans Brud, ihvorvel paa en renere og mere ophøiet Maade. Hun har lært Ham at kjende i Troen og Aanden og ved, hvad hun eier i Ham, nemlig, om jeg saa maa sige, et Udtog og kort Indbegreb af ren, guddommelig og himmelsk Kjærlighed, Trofasthed, Godhed, Almagt, Visdom og Sandhed; skulde hun da ikke ofte tale med Ham og fryde sig

ved Hans Godhed og Venlighed? Og om det end var muligt, som det dog ikke er, at hun ikke trængte til Ham, saa vilde alligevel Kjærligheden drive hende til at tale med Ham og forsitte Ham om sin Trofasthed og sin Længsel, og hvor høit hun statter Ham. Man har Exempler paa, at forelskede Personer, der ikke havde Anledning til at tale med hinanden, dog have søgt at se hinanden og give hinanden en Forsikring om sin Trofasthed og bestandige Ihukommelse ved et hult Blik og venligt Vink. Om en troende og med Christo i hellig, himmelsk Kjærlighed forbunden Sjæl ikke altid har Tid og Leilighed til at forrette den mundtlige Bøn med mange Ord, saa vil den dog visseelig bevare sin Jesum i stedsevarende Ihukommelse og tilkjendegive Ham dette, om ikke anderledes, saa ved Dine-nes Opføttelse til Himmelen, ved Sukke og paa hvad Maade, den ellers kan.

§ 13. En vis gudsfrygtig Jomfru sagde derfor, at hun havde aftalt med sin Jesus, at naar hun i Lydigbed mod sine Forældre havde verdslige og huslige Syssler at forrette, eller hun maatte være med i et Bryllup eller en anden Væres-Sammenkomst, saa skulde enhver af hendes Hjertes Bevægelser og ethvert af hendes Aarers Slag træde istedetfor et Suk til Ham, en Længsel efter Ham og være et Tegn paa hendes Kjærlighed og Trofasthed imod Ham, efterdi hun ikke ønskede at leve uden i Ham, for Ham, ved Ham og for Hans Skyld. Nu, dette er den gudselvende Sjæls Art; den er en Blomst, der stedse udbreder sig imod sin Sol og opsender den søde og vellugtende Kraft til den, som den har modtaget fra Himmelen, og om end et Regnveir indtræffer, og Solen skjuler sig under mørke Skyer, saa at den maa lade sit lukkede og taarefyldte Hoved hænge, saa er dog ogsaa dette et Tegn paa den Længsel, den nærer efter Solen.

Kort sagt, en troende Sjæl kan ikke være uden Længsel, uden Higen efter Christum, uden Suk og Bøn til Christum, ligesaa lidt som der kan findes nogen Jld uden Hede. Jo større nu Troen og Kjærligheden til Christum er, desto ivrigere og stadigere er Bønnen, og jo mindre en Sjæl ved af den andægtige og stedsevarende Bøn, desto mindre ved den af Christo, af Kjendskabet til Ham, af Hans Kjærlighed og søde, salige Samfund, saa at man trygt kan anse den, der ikke beder og Intet ved eller vil vide af den sande Andagt, for ikke at være nogen Christen og medrette kan sige: En ivrigt bedende Christen en god Christen, — en sjælden, koldfindigt og sorgløst bedende Christen en søvnagtig, uvidende og forsummelig Christen. Der er Intet, som tydeligere røber et ryggesløst og af Satan behersket Hjerte, end at man ikke bekymrer sig om Bønnen og forsætlig undlader den eller endog driver Spot med den. Jeg behøver ikke at tilføie, at en troende Sjæl er den Hellig Aands Tempel, hvori Gud tjenes uden Afslælse med Bøn, Pris og Tak, efterdi der allerede ovenfor er talt Noget herom, men vil kun anføre nogle Ord af en gudfrygtig Mand.*) Efter at have bemærket, at en Egenskab og et Særkjende hos en sand Christen, det er: en af Herrens Salvede, er Bønnen, tilføier han: Den, som er en Christen, han er salvet og døbt med den Hellig Aand; naar nu et Menneſke giver Salvelsen og den Hellig Aand Rum og Sted og ikke bedrøver og hindrer Ham, saa gjør den Hellig Aand ikke Andet i det menneskelige Hjerte end uafsladeligen at sukke og opløste Menneſkets Aand til Gud og føre den med sig op fra Jorden (1 Joh. 2, 20; Rom. 8, 15). — Et gudfrygtigt Menneſke forsøge det; han være lidt stille for den Hellig Aand og hindre Ham ikke; det

vil ikke vare længe, førend et Suk opstiger, saa at Menneſket figer (ved sig selv): Ak, kjære Gud! Du trofaste Gud, forbarm Dig over mig! Saa snart man faster Virak, Myrrha og andre Urter paa Jlden, opstiger der en Røg, som lugter lifligt; saaledes ogsaa: saasnart den Hellig Aands Jld rører ved vort Hjerte og ikke bliver hindret, opstiger der strax en Bellugt af Suk og Bøn.

§ 14. Alt dette udflyder af Troen, hvorom Luther taler saare herligt: Troen er en guddommelig Gjærning i os, der forvandler os og føder os paany af Gud (Joh. 1, 13) og dræber den gamle Adam, gjør os til ganske andre Menneſter af Hjerte, Sind og Kræfter og bringer den Hellig Aand med sig. O, Troen er noget Levende, Virksomt og Mægtigt, saa at det er umuligt, at den ikke uafsladeligen skulde virke, hvad godt er; den spørger heller ikke, om der er gode Gjærninger at gjøre; men førend man spørger, har den allerede gjort dem og er bestandig i Virksomhed. Thi Troen har den samme Art i sig som sin Jesus, ved hvem den hænger, og som, lig sin Fader, stedse er virksom (Joh. 5, 17), og ligesom Solen paa den naturlige Himmel aldrig er uden Glands, Lys og kraftig Udgydelse, som vi allerede paa et andet Sted i dette Værk have omtalt*), saaledes meddeler ogsaa Retfærdighedens Sol paa Naadehimmelen stedse af sin Fylde Aand, Lys, Kraft, Trøst, Retfærdighed og Liv. Saaledes er det nu ogsaa, om jeg saa maa sige, med de smaa Sole i Verden, med de troende Christne, om hvilke Apostelen figer, at de „skinne som Lys i Verden“ (Filipp. 2 15); de skinne og lyse altid og aabenbare den Guds Naade, som er i dem; de arbejde stedse og udøse stedse sin Kraft; de længes og hige stedse efter Gud; de sukke, de bede inden Afslælse, Noget,

*) Joh. Arnd., Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 35.

*) 3die Del, 2den Præd., § 13.

hvorom vi skulle tale nærmere paa sit Sted; selv i Søvn viser det sig ofte, at deres Aand ikke sover, men befinder sig i en hellig og salig Uro; det gjør Jesus, som har forbundet sig med deres Aand og holder den i stadigt Arbeide. Derfor kan man sammenligne et gjenfødt Menneske med Jorden om Vaaren, da den er i fuld Kraft og uafbrudt Arbeide (hvorfra Jakob har hentet sin Vignelse, naar han siger: „Se, min Søns Lugt er som Lugten af en Mark, hvilken Herren har velsignet“ — 1 Mos. 27, 27) og blandt Andet aabenbarer sin Virksomhed ved mange vellugtende Uddunstninger. Et ubodsfærdigt Hjerte derimod ligner Jorden om Vinteren, da den er tilluftet af Kulde, bedækket med Sne og Is og død paa alle Kræfter. Allerede heraf sees saaledes tydeligen, at det er umuligt, at der hos Noget kan findes Sandhed i Jesu uden hellig, ivrig og stadig Andagt, uden Sukken og Længsel til og efter Gud; men ligesom de øvrige gode Gjerninger ufeilbarligen udflyde af Troen, saaledes ogsaa denne.

§ 15. Der er imidlertid endnu andre Ting, ved hvis Betragtning vi kunne forviise os om Bønnens Nødvendighed. Ligesom det er saaledes bestaaffent med Menneskets naturlige Liv, at det ikke kan bestaa uden Guds Kraft, Betsjærmelse og Miskundhed, hvorfor Apostelen siger: „I Ham leve og røres og ere vi“ (fra Ham og ved Ham have vi vort Liv og vor Bevægelse samt Alt, hvad vi ere, hvad vi kunne og formaa — Ap. Gj. 17, 28), saaledes forholder det sig endnu mere paa samme Maade med Troens aandelige Liv. Ligesom dette uden al Tvivl har sit Udspring fra Guds Aand og Naade, saaledes opholdes det ogsaa alene ved samme. Det kan sammenlignes med en Gren, der grønnes, blomstrer og bærer Frugt under og ved sin Forening med Stammen, fra hvilken

den uafsladeligen henter Saft og Kraft, og naar den ved et Hug eller Snit skilles fra samme, begynder den strax at fortorres og dø, — eller med et lidet Barn, der, hvilende paa Moderens Skød og ligesom stedsse hængende ved hendes Bryst, lever, voxer og tiltager. Saaledes er det ogsaa med de gjenfødte og gudsfrygtige Sjæle, hvilke Gud har gjort levende i, med og ved Kristus, da de vare døde i Synder; de nyde stedsse Christi søde og salige Samfund; de hænges stedsse ved Hans Vunder; de faa Naade over Naade (den ene Naade efter den anden) af Hans Fylde (Joh. 1, 6); de rense sig uophørligen ved Hans udøste kostbare Blod; de tilegne sig stedsse Hans Retfærdighed og holde derved Synd, Djævel, Død og Helvede borte fra sig; de øse stedsse Trøst, Glæde, Lyd, Kraft, Aand og Liv af Ham, hvilket de lægge for Dagen ved en gudelig og hellig Vandel og Omgjængelse og ved allehaande Retfærdighedsfrugter og Kjærlighedsgjærninger, indtil de omsider i denne Tilstand indgaa til det evige og salige Liv. Heraf kan man nu let slutte sig til, hvor høist fornøden Bønnen er for en Christen; den er for ham, hvad Munden er for Barnet, der ved Hjælp af den hænger sig ved sin Moders Bryst, og hvad den sugende Kraft er for Grenen, som derved trækker Næring til sig fra Stammen. Thi Bønnen er en Kraft, hvorved Troen ei alene taler med Gud og sin Jesus, men ogsaa hænger ved Ham og gjør sig delagtig i Hans Naade, Kjærlighed, Sødme og Salighed, saa at den altsaa medrette henregnes til de Midler, hvorved det aandelige Liv vedligeholdes hos os, hvorom der allerede er talt Noget i det Foregaaende. Det forholder sig ikke med Troen som med et Lægemiddel, der, efter at Mennesket har taget det ind, vil have sin Tid, da det begynder at ytre sin Kraft, og da det ophører at virke, men som med Menneskets Hjerte,

der er i bestandig Bevægelse, driver Blodet op og ned i Legemet og stedse forsyner det med Livskraft; naar Troen først har tilegnet sig Christum, ophører den ikke at holde sig til Ham, men er stedse ifærd med at tilegne sig Ham, gribe Ham, fukke, længes og hige efter Christum, og saaledes er det umuligt, at den skulde kunne være uden Bøn. Derfor kan man nok sige, at naar Troen ophører at bede, saa ophører den at være Tro og at leve, og saalænge den endnu beder (i Løndom eller aabenbart, skjult eller synligt, søleligt eller ikke søleligt), saa længe lever den endnu og bevarer Mennesket fra at falde ud af Guds Naade og Jesu Christi Samfund.

§ 16. Troen maa stedse kjæmpe og stride (Luk. 13, 24; 1 Tim. 6, 12), ei alene mod Djævelen og den ugudelige, onde og falske Verden, men ogsaa mod den Synd, som tilligemed den endnu er i Mennesket; den maa ogsaa kjæmpe mod Satans snedige og voldsomme Anløb, mod hans Smigrerier, naar han paa-tager sig Stikkelse af en Ven og en „Lysets Engel“ (2 Kor. 11, 14), og mod hans Ondskab og Grusomhed, naar han „som en brølende Løve“ (1 Pet. 5, 8) viser sit aabne, vide Gab og sine skrækelige Klover eller Klør; den maa stride mod Verdens forargelige, forføreriske, forstillede Tale, sukkerstrøede Tillokkelser og talrige Exempler, hvormed den vil afdrage den fra Jesu Samfund og Efterfølgelse; den maa kjæmpe mod sin fordærvede Natur og dens mangehaande Lyster og Begjæringer, som stedse ville have sin frie Villie og ikke ville forblive under Lydhigheden mod Christum, men afstaae Hans gavnlige Aag og sønderrive Hans (Kjærligheds) Baand. En saadan Kamp foregaar ved Modsigelse, ved Modkjærlighed, ved gentagen Betragtning og Tilegnelse af det guddommelige Ord, ved Fornægtelse af Daabspagten, ved daglig Omvendelse, ved fornyede

hellige Forsætter, men fornemmelig ved andægtige og ivrige Bønner, uden hvilke de andre Midler kun vilde frugte og hjælpe lidet, hvilket ogsaa den hellige Apostel tydelig nok lærer, naar han væbner en christelig Ridder og Stridsmand og lærer ham hvorledes han skal forholde sig i en saadan Kamp. „Saa staar da“, siger han, „omgjordede om Ederes Lænder med Sandhed og iførte Retfærdighedens Pantfer, Fodderne ombundne med Færdighed i Fredens Evangelium, saa I fremfor alle Ting gribe Troens Skjold, — — og tager Saliggjorelsens Hjelm og Aandens Sværd, som er Guds Ord, bedende til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjering“ (Efej. 6, 14). Paa et andet Sted siger han: „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud“ (Rom. 15, 30). Altsaa er da Bønnen et kraftigt Middel, hvorved vi kunne forskaffe Andre og os selv Hjælp i Kampen mod vore aandelige og legemlige Fiender. De gudeløsende Sjæle gaar det ofte som Samson, der efter at have holdt et stort Slag med Filisterne følte sig saare tørstig og træet; men han kaldte paa Herren, som ogsaa bønhoerte ham og aabnede ham en Vandkilde, saa at han drak og blev styrket og vederkvæget (Dom. 15, 15 flg.); naar Jesu Vidner og Stridsmænd begynde at blive kraftedløse i den aandelige Kamp, saa er Bønnen til Gud deres Kraftmiddel, hvorved de hensly til den levende Kilde og læske og vederkvæge sig ved den, hvorefter de saa nye Kræfter og nyt Mod til at give sig ifærd med Fienderne og vinde den ene Seier efter den anden.

§ 17. En udenlandsk Forfatter beretter, at i hans Tid havde en Neger i Afrika ved den Høiestes Styrelse besluttet sig til at forlade den mahomedanske Religion og blive en Christen, hviz-

aarsag han gav sig paa Veien til den nærmestliggende portugisfke Fæstning; men da han matte reise i stærk Hede gennem en brændende Sandørken, led han stor Tørst og var nær ved at sætte Livet til; da han imidlertid oftere havde hørt af de fangne Christne, at man ved at paakalde Jesu Navn kunde udrette store Ting og forskaffe sig Trøst og Hjælp i Nød og Fare, saa begyndte han, hvorvel med mat Tunge, der næsten klæbede ved hans Gane, at paakalde dette kjære og dyrebare Navn og fornåm snart, at hans tørre Mund blev vædet ligesom med en kjølig og kraftig Saft og hans matte Hjerte kjendeligen vederkvæget, og fortsatte derpaa sin Reise med fornøiede Kræfter og stor Frimodighed, og saa ofte Tørsten og Mætheden siden indfandt sig, betjente han sig nu altid af dette prøvede Middel og paakaldte det høilovlige Navn Jesus, der ogsaa hvergang gav ham ny Kraft og Vederkvægelse, indtil han omsider havde fuldendt sin lange og faresfulde Flugt gennem de vandløse Sandstrækninger, ankom til en christen Fæstning og derfra blev bragt over til Lissabon, Hovedstaden i Portugal, og døbt i den hellige Rochus's Kirke. Denne Tildragelse fremstiller paa en smuk Maade dels Bønnens Nødvendighed, dels dens Kraft. Thi hvilken kraftigere Vederkvægelse have de gudelystende Sjæle i denne Verdens Ørten, i Trængslernes Hede, i Kampen mod de aandelige Fiender, da de ofte se sig ængsteligen om efter Trøst, og da deres Sjæl og Legeme næsten ville forsmægte, end, næst Livsens Ord, den troende Paakaldelse af Guds og den Herres Jesu Navn, — som Skriften siger: „Hver den, som paakalder Herrens Navn, skal undkomme“ (Joel 3, 5; Rom. 10, 13)? Saa høift fornøden som nu Paakaldelsen af Jesu Navn var for hin begyndende Christen i hans Tørst og store Nød, saa høift fornøden er ogsaa Bønnen for enhver troende Sjæl paa dette

kummerlige Livs farlige og besværlige Pilegrimsvandring, og den, som ikke ved eller vil vide dette, han ved Intet af Christendommen og lever ganske utvivlsomt i en fordømmelsesværdig Sikkerhed.

§ 18. Endelig er det ogsaa bekjendt, at en sand Tro og ægte Christendom ikke kan være uden Kjærlighed til Næsten; men Kjærligheden til Næsten kan aldrig være uden hjertelige og trofaste Bønner og Forbønner. En gudfrugtig Sjæl har et vidt, udbredt Hjerte, som med kjærlig Begjærlighed higer efter at tjene, raade og hjælpe alle sine Medchristne, ja alle Mennesker. Nu kan den ikke tale eller skrive trøsteligen til alle Bedrøvede og Anfegtede, især naar de ere langt bortfjernede; den kan ikke virkeligen besøge og vederkvæge alle Syge, ikke give alle fattige Almisser, ikke yde alle Enker og Faderløse Hjælp og Beskjærmelse, ikke bringe alle Vildfarende og Forsførte paa ret Vej, ikke formane og advare alle Syndere og Ugudelige og bevæge dem til Omvendelse, ikke befrie alle uskyldigt fangne osv.; men den kan og vil bede for Alle og Enhver, — efter Apostelens Ord: „Derfor formaner jeg først for alle Ting, at der gjøres ydmyge Begjæringer, Bønner, Forbønner, Taksigelser for alle Mennesker, for Konger og alle dem, som ere i høi Værdighed“ (1 Tim. 2, 1. 2). Naar en troende Sjæl beder, udbreder den sin Kjærlighed saa vidt, som den kan, og vilde gjerne indslutte alle Mennesker, men isærdeleshed de Troende og Alle, som tilligemed den selv ere Lemmer paa Jesu aandelige Legeme, i sin Andagt og frembære alle deres Sorger og Betyrninger tilligemed sine egne for Gud. Den ved, at den er kaldet til det aandelige Præstedom og derfor, i Lighed med sin Frelser, den store Ypperstepræst i den nye Pakt, er skyldig at bære alle sine Troessællers Navne paa sit Hjerte, naar den gaar ind i Helligdommen til Gud. Ethvert Lem paa det naturlige

Legeme har sin egen Kraft og Virksomhed, dog ikke for sig selv alene, men for hele Legemet; Diet er det ganske Legemes Lys og belyser og beskuer Alt til de andre Lemmers Bedste; Øret hører og opfanger Talen og andre Lyd; Munden modtager og tygger Maden; Naven fordøier den; Hænderne arbeide for det hele Legeme. Saaledes har ogsaa enhver Christen sin Gave, hvormed han efter sit Kald skal tjene Gud og Næsten, som den hellige Paulus siger: „Mandens Nabenbarelse gives Enhver til det, som er nyttigt“ (1 Kor. 12, 7). Men de have ogsaa Alle en almindelig Gave, hvormed de skulle tjene Alle og Enhver, og det er deres Sukke, Bønner og Forbønner.

§ 19. Gud har ikke givet Alle den Gave at lære offentligen i Hans Kirke, at forklare Skriften, at forsvare Sandheden imod Forførerne, at undervise de Enfoldige, at trøste de Bedrøvede, at advare og forsærde de Ugudelige osv. Ei heller har Han kaldet os Alle til at regjere Land og Folk, til at holde Ret, til at beskytte de Gudfrygtige, til at straffe de Onde og sørge og vaage for mange Tusindes Vel. Vi have heller ikke Alle et og samme Slags Arbeide og Forretning; den Ene forbliver i sit Hus og sit Bærktæd, driver sin Haandtering i Stilhed og lægger sig ved Aftenens Komme til Ro i sit Kammer og sin Seng; en Anden maa søge sit Brød i fremmede Lande, foretage besværlige Rejser, fare om paa Havet og sove paa et Straaleie; En driver en Næringsvei, som er magelig, en Anden en, som er farlig og majsommelig. Dog har Gud befaleet, at vi skulle bede for hverandre og hjælpe hverandre at bære vore Byrder, samt lette, forsøde og overvinde al Møie, Fortrædelighed, Fare og Nød, som vedsæres os i vort Kald. Apostelen kunde ikke altid være personlig tilstede hos alle de Menigheder, han ved sin

Jesús Naade havde stiftet; men alligevel var han dog Omsorg og bad for dem alle. De, som beskrive den ostindiske Skibsfart, fortælle, at naar Kaneltræerne staa i fuld Blomstring paa Den Zeilon, give de en saa liflig, stærk og kraftig Duft fra sig, at de Søfarende fornemme den i en Afstand af hundrede (vælske) Mile og derved ikke blive lidet styrkede og vederkvægede efter sin lange og besværlige Rejse. Saadanne aandeligt sødtduftende Træer ere de troende og gudfrygtige Sjæle; de maa vel forblive paa sit Sted og røgte sin Gjerning; de kunne ikke være hos sine egne og andre Præster i deres Studerværelser, ikke hos sine egne og andre Regenter i deres hemmelige Kamre og Raadsstale, ikke hos alle Rejsende, ikke hos alle Ansejede, Forfulgte, Bedrøvede, Glendige og Syge, ikke hos alle Enker og Faderløse, ikke hos alle Betrængte og Døende; dog give de ved sine stadige og inderlige Sukke og Bønner til Gud en Kraft fra sig, hvorved de Alle blive styrkede og husvaledede. Saaledes hjælper den enfoldigste Tilhører sin Sjælehyrde til at forstaa og forklare Skriften og foredrage den til almindelig Nytte; saaledes hjælper en fattig, men gudfrygtig Bonde sin Konge og Fyrste at regjere; saaledes gjør mangan stakkels Præst, der er ansat paa et lidet Sted, Mere for sin Fyrste, naar denne ligger i Felten, end mangan gang hundrede Soldater med sine Næver og Gebærer; saaledes vederkvæger mangan Christen en Syg uden Lægemidler; han giver mange Fattige en Almisse uden Penge; han beskjærmer og frelser mange Uhykkelige og Betrængte uden sit Vidende; han hjælper til at forsørge mange Enker og Faderløse, uden at det koster ham Noget, osv.

§ 20. Det er derfor umuligt, at en troende Sjæl ikke skulle bede flittigt og alvorligt. Thi en troende Sjæl er en kjærlig Sjæl; men en kjærlig Sjæl nærer

ikke blot Broderkjærlighed, men ogsaa „Kjærlighed til Alle“ (2 Pet. 1, 7). Nu er Kjærligheden aarvaagen, omhyggelig, urolig, medlidende, trøstefuld, hjælpesom; derfor sukker og beder den uden Afsladelse for alle sine Miedchristne, ja for alle Menneſter, især i disse sidste, vanskelige og bedrøvelige Tider; thi hvorhen vil den nu vende sine Bine og Tanker uden at ſaa Anledning til at ſukke og bede? Betragter den den christne Kirke og dens Tilſtand, ſaa er det kommet dertil med den, at man med al Ret kan bruge de Ord af Profeten derom: „Zions Datter er bleven tilovers ſom en Hytte i en Bvingaard, ſom en Rathytte i en Græskarhave, ſom en ødelagt Stad. Derſom ikke den Herre Zebaoth havde ladet ſom et Lidet overblive af os, da havde vi været ſom Sodoma, ja været lignede ved Gomorra“ (Eſai. 1, 8, 9), og Davids eller Kirkens:

Fra Himlen Du ſe ned, o Gud!
Dig over os forbarme!
Faſt dine Troe er' døde ud;
Forladte er' vi Arme.

Den er ſom en ødelagt, forvirret og bedrøvet Stad: ødelagt ved den Uretfærdighed, det Hylleri, den Ubodfærdighed og Sifferhed, ſom overalt har taget Overhaand, — forvirret ved den Mængde Splittelser, Partier og Sekter, — bedrøvet ved ſaa mange Straffe og Plager, ſom den retfærdige og hellige Gud paalægger den og hjemſøger den med for dens Synders Skyld. Et Menneſte maatte være blindt, derſom det ikke ſaa Joſefs Forſtyrrelſe, men vantroende, kjærlighedsløſt og uſøſomt, derſom det ikke tog ſig den til Hjerte og daglig ſukkede derover, og jeg ved ikke, om jeg ſkal holde den for en Chriſten, ſom Intet finder i Guds Kirke nutildags, der ſkulde fylde hans Hjerte med Bekymring, hans Bine med Taarer, hans Mund med Sukke og Klager og tilſkynde ham til alvorlige og brændende Bønner.

§ 21. Ser man hen til Menighedens Lærere og Talſmænd, ſaa kan intet for-

nuftigt Hjerte negte for, at det uagtet den ſtore Mængde af lærde Mænd, ofte udfordrer megen Glid og Umag at finde gudſtrygtige, trofaſte, nidkjære, aarvaagne, oplyſte og fornjede Lærere, Hyrder og Tilſynsmænd, hvormed en Menighed kan være vel tjent og forſørget, og om hvilke man kan være forviſſet, at de ville være „et Exempel for dem, ſom tro, i Tale, i Omgiængelſe, i Kjærlighed, i Aand, i Tro, i Kyſthed, gjøre en Evangelists Gjerning (ikke blot have Navnet og Indtægterne) og (redeligen) fuldføre ſin Tjeneste“ (1 Tim. 4, 12; 2 Tim. 4, 5). Herom bekymre vel ofte de ſig mindſt, ſom ſkulle forſyne Menighederne med Hyrder; det er let at finde En, ſom kan prædike en Times Tid; men en troende, ſamvittighedsfuld og gudelſkende Sjel tænker paa ſin Frelſers Ord: „Høſten er vel ſtor; men Arbeiderne ere ſaa; beder derfor Høſtens Herre, at Han uddriver Arbeidere i ſin Høſt!“ (Luk. 10, 2). Den lægger da tillige Mærke til, hvorledes det gaar de retſindige og trofaſte Arbeidere, ſom Herren har udsendt, — hvad de maa taale, — hvorlunde de næſten altid og allevegne maa røgte ſit Embede ſukkende, — hvorlunde Djævelen og Verden overalt ſtaa dem iveien og ængſte deres retfærdige Sjel, — hvorlunde de nages og plages af falſke Brødre og andre uſtyrlige Menneſter, ſom forlængesiden have afkaſtet Chriſti gavnlige Aag og ſønderrevet Hans Kjærlighedsbaand, — og den ſkulde ikke bede og ſukke for dem og ſtaa dem bi i deres Kamp?

§ 22. Lignende Aarſager findes i de andre Stænder. Den ſer, at Guds fornegtelsen ſamt dens Døtre: Ryggesløſhed, Uretfærdighed, Ubarmhertighed, Pengegerrighed, Hoffærdighed og Overdaadighed, have indtrængt, indsmigret og indløiet ſig ved Hofferne, Regjeringsne, Domstolene og Raadhuſene; den ſer „Dommens Sted — der er Ugude-

lighed, — og Retfærdigheds Sted — der er Ugudelighed; den ser deres Graad, som ere undertrykte og som ingen Trøstere have" (Præd. 3, 16; 4, 1). Den ser, at i Husstanden har Ugudeligheden oversvømmet Alt som en Vandflom, — at onde Forældre opdrage endnu værre Børn, — at man ikke længer gjør sig nogen Samvittighed af nogen Forargelse, — at saagodtsom al Tugt er kommen i Forsald paa høie og lave Skoler, — at al Andagt er udsult og al Kjærlighed fjølnet, — at Verden næsten ikke mere har nogen anden Gud end Mammon, Bugen og Forsængeligheden, i hvilke den søger og sætter al sin Glæde, Tilfredshed og Lyksalighed; den ser, at de faa tiloversblevne Gudsfrygtige ere Hvermands Rov, Spot og Skumpelskud; osv., — og den skulde ikke bede inderligt og ivrigt uden Afsladelse?

§ 23. Dog, det er ikke fornødent, at vi tale videre om Bønnens Nødvendighed; vi ville nu gaa over til Brugen af, hvad der er foredraget og anstille en Prøvelse af, hvorledes det i saa Maade staar til med os og forholder sig med vor Christendom. De, som ere sande Christne, ville vistnok ikke tvivle og spørge længe, om man skal bede flittigt og inderligt; men de ere og befinde sig allerede i fuld Andagt, og deres Aand beder uden Afsladelse til Gud. Erfaringen lærer, at Guds Børn ikke ere vel tilmode, naar de blive hindrede i sin Andagt og Samtale med Gud. Jeg mindes saaledes, at en gudsfrygtig og berømt Lærer ved et bekjendt Universitet engang sagde til mig, at omendskjønt han havde en meget kjærlig, fredsommelig og dydig Hustru, som overvandt alle Husholdningens Uønskeligheder og Fortrædeligheder med megen Taalmodighed og Sagtmodighed, kunde hun dog ikke taale, at hun blev hindret i sin Morgenandagt, i Skriftens og andre gode Bøgers Læsning, i Bønnen og gudelige Betragt-

ninger, og naar dette skede, var hun imod sin Sædvane urolig og vranten og kunde ikke glemme det den hele Dag. En anden gudelskende Sjæl sagde: Jeg anser det for en Ulykke og et ondt Bårjel, naar jeg bliver hindret i min Bøn om Morgenens, og jeg er da tilmode som et hungrigt og tørstigt Menneke, som man vil paalægge meget Arbeide, hvilket han ikke kan forrette uden Ulyst og Ubillie, eller som et Bårn, som er tørstigt og neppe har taget Brystet, før end man river det bort derafra. En Anden sagde: Jeg vil heller sulte en hel Dag end ikke bede; ja, jeg vil heller miste mit Liv end min Bøn, saasom et Liv uden Bøn ikke er at agte for noget Liv. Man har ogsaa haft Exempler paa gudsfrygtige Hjerter, som have været tidligt oppe om Morgenens og kommet alle sine øvrige Husfæller mindst en Time i Forkjøbet, for ikke at blive forstyrrede i sin Morgenandagt. Andre have befaleet, at Ingen for nogen Sags Skyld, med Undtagelse af saadanne Tilfælde, hvori Kjærlighed og Barmhertighed mod den betrængte Næste fordrede det, maatte afbryde dem i deres Andagt og Samtale med Gud. Og saaledes ere, Gud være lovet, mange hellige Sjæle findede, idet de anse Bønnen for den højeste Pligt, de skyldte Gud, for sin bedste Glæde og Husvælske, for sin kraftigste Lægedom, for sin sikreste Tilflugt, for sine Penge, ja sit Baaben og Værg.

§ 24. Dette er imidlertid de Færreste. Mængden af Nutidens Christne derimod ere efterladne og forsømmelige i Bønnen; „de ere rige og have Overflod og fattes Intet og ville ikke vide, at de ere elendige og jammerlige og fattige og blinde og nøgne" (Mat. 3, 17). Deres Andagt bestaar deri, at de Morgen og Aften læse en Bøn af en Bog og fremsige eller lade fremsige de sædvanlige Smaabønner før og efter Bordet, undertiden synge en Psalme og, navnlig

naar de skulle gaa til Skrifte, opføge en og anden Bødsbøn i sin Bog og forresten bekymre sig lidet eller intet om Bønnen, i den faste Formening, at de dermed have gjort sin Christendom fuldkommen Fyldest, og at man efter deres Stilling ikke kan fordre Mere af dem. Der er imidlertid Mange, som ei engang gjøre saa Meget, og som kunne bjerge og hjælpe sig længe uden Bøn og Læsning. En udenlandsk Lærer*) fortæller om et ugudeligt Menneske ved Navn Heylin, som engang, da han besøgt sig i Nød, ytrede, at han ikke var nogen almindelig Betler og havde hidtil ikke faldt Gud til Bøjsvær med mange Bønner, og vilde Han dennegang bønne og hjælpe ham, saa skulde han ikke oftere komme til Ham. I Kassel i Hessen var en Borger, hvis Datter vilde gaa til Alters og af Præsten blev overhørt i Katekismen; da hun Jngenting kunde, spurgte han, om de da ikke bad hjemme hos hende, hvortil hun svarede: Nei, de bad hverken før eller efter Bødet; thi naar Måden var sat frem, sagde hendes Fader: Kom nu! kom nu! skynder Eder at spise, for at I desto før kunne komme til Eders Arbeide igjen! Efter Maaltidet sagde han: Nu afsted, og lader dem bede, som have Tid dertil! Mange Mennesker vide ikke, hvad det betyder, naar Jesus siger: „Naar du beder, gik ind i dit Kammer, og luk din Dør, og bed til din Fader, som er i Løndom“ (Matth. 6, 6); langt Færre forstaa, hvad Han paa et andet Sted siger, „at man bør altid bede og ikke blive træet (deraf), og at de sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed“ (Luk. 18, 1; Joh. 4, 23). De kunne ogsaa meget godt taale at blive forhindrede fra at bede; der kan let foresales Noget, som de anse for vigtigt nok til at tjene til Undskyldning for,

at de undlade Bønnen. Jeg var engang paa en Rejse, paa hvilken endel Personer fjørte sammen i to Bogne; blandt dem var der en Handelsbetjent, som om Morgenen, efter at Bognmændene havde vækket Selskabet, og medens de gjorde Alt istand, gik tilside og forrettede andægtigt sin Bøn, hvilket jeg med Glæde lagde Mærke til; de Øvrige derimod begyndte, strax de vare staaede op, at gjøre Abestreges, at le, at drikke Brændevin og bekymrede sig hverken om Bog eller Bøn. Og jeg er vis paa at dersom man vilde ransage nøie blandt de fleste Christne nutiltdags, skulde man erfare, at Mange aldeles forsømme Bønnen, at Flere forrette den meget sparsomt og usornstigt, og at de Allerfæste bruge den hel koldfindigt og skjodesløst.

§ 25. Nu er det ikke blot et Tegn paa Christendommens store Forsald, men ogsaa en Aarsag til, at den Dag for Dag forfalder endnu mere, ja ogsaa til alle de aandelige og legemlige Straffe, som den hellige og retfærdige Gud i længere Tid næsten uophørligen har paalagt sit Folk. Thi efterdi Menneskets Børn ikke anse Ham for sin Gud, men berøve Ham Tilbedelsens Ære og vandre aldeles sikre og frække, som om de godt kunde undvære Hans Naade, Hjælp og Besignelse — de ville leve i Hans Hus, fraadse og drikke, braske og bramme med Hans Gøder, — de ville bygge og nedrive, — de ville plante og oprykke, — de ville gjøre og lade, hvad de finde for godt, og ikke indvilge Hans Fordring paa deres Mund, end sige paa deres Hjerte, — saa harmes Han medrette paa slige ryggesløse Foragtere, og jeg er inderligt bange for, at dersom vi ikke snart skikke os anderledes imod Ham, saa ville Høie og Lave, Rige og Fattige, Unge og Gamle, Præster og Lægfolk om kort Tid saa erfare, „hvor ondt og beskt det er at forlade (foragte) Herren vor Gud og ikke frygte Ham“ (Jer. 2, 19).

*) Th. Watson, Om Kjendtegnene paa et heligt Menneske.

Vi maa lære at forstaa, hvad Herren siger: „Folket i Landet undertrykke de med Vold, og røve Rov og forfordele den Glendige og Fattige og undertrykke den Fremmede foruden Ret. Og jeg ledte efter en Mand af dem, som vilde gjærde et Gjærde og staa i Gabet for mit Ansigt for Landet, at jeg ikke skulde forværre det; men jeg fandt ingen. Derfor udøser jeg min Brede over dem; jeg gjør Ende paa dem med min Grumheds Ild; jeg giver dem deres Bøi paa deres Hoved, siger den Herre, Herre“ (Ezek. 22, 29—31). O, hvilken ubegribelig stor Miskundhed og Langmodighed af Gud! O, hvilken mageløs Ondskab af Menneskene! Folket røver, flaar, øver Vold og dynger den ene Synd ovenpaa den anden; men Gud ser sig om, for om der maaske kunde være en eller anden gudsfrygtig Sjæl, som med inderlige Bønner bad for de Andre og anraabte Ham om Naade; men Han finder ingen (jfr. Jer. 5, 1). Er det ikke forfærdeligt? Gud vil gjerne være naadig og for et retfærdigt og gudsfrygtigt Menneskes Skyld skaaene den store Hob, men kan ofte ikke finde noget! Saaledes er den kjærlige Gud villigere til at give, forlade og skaaene end vi til at bede om Naade.

§ 26. Nu, mine kjæreste Medbrødre og Søstre, lader os nøie ransage, hvorledes det staar til med os, og hvorledes det forholder sig med vor Bøn og altsaa tillige med vor Christendom! Maaske findes der ogsaa blandt os saadanne Mennesker, som hidtil ikke have bekymret sig syndeligt om Bønnen, og have kunnet hjælpe sig længe med en Bøn, der med koldsyndigt Hjerte oplæses af en Bog, eller med et Fadervor, som en sikker Spotter engang sagde. Maaske have Mange af Eder hidtil ikke betænkt, hvor stor en Synd det er at forsømme og vanskjøtte Bønnen; maaske have Mange troet, at det stod til deres frie Villie at

bede eller ikke bede, og at de kunde forblive i Naade hos Gud, om de end ikke befattede sig syndeligt med Bønnen. At, hvor lykkelig vil jeg ikke prise mig, om jeg kan bringe saadanne Mennesker ud af deres falske og høist farlige Indbildning og overbevise dem om, at Undladelsen af at bede er en Hoved- og Dødsynd, som ikke kan bestaa med Troen og Guds Naade! Man har Exempler paa, at den retfærdige Gud pludselig har straffet de forjømte Børdbønner. For nogle Aar siden, skriver en navnkundig Theolog, havde vi her (i Nyrnberg) et bekjendt Exempel herpaa, idet Smaa og Store i et Hus engang samtlige paa en uforklarlig Naade bleve syge ved Børdet, og de selv maatte tilstaa, at de havde forglemmt Bønnen. Den gamle Major D. fortæller, at han har kjendt En, hvem Måden hverken smagte bedre eller værre, enten han havde bedet eller ikke; denne Mand gik ind paa et Spijskvarter og lod sig give en Tallerken Suppe med Hvedebrød i og blev kvælt ved den første Ske, han tog deraf. I en nærliggende By hændte det for fire Aar siden, at et Menneske, der skjødte lidet om Bønnen og om Guds frygt overhoved, satte sig tilbords en Søndag, og da han vilde skjære sig et Stykke Brød, for Kniven ind i hans venstre Haand og overskar Muskelen i samme, af hvilket Saar han blødte sig ihjel, da Saarlægen uagtet al anvendt Kunst og Fliid ikke kunde saa Blodet til at standse. At Forsømmelsen af Morgenbønnen har haft lignende Ting til Følge, derpaa lader sig ogsaa anføre Exempler i Mængde. Det er ikke mange Aar siden, at en Soldat hersteds, der ellers opførte sig stilfærdigt og godt, saa og elskede Guds Ord og beslittede sig paa at leve derefter, kom i et Samkvem og blev overvældet af Drik; da han vel havde sovet Rusen ud, indfandt nogle af hans Drikkebrødre sig hos ham om Morgen

og førte ham med sig ud for atter at begynde, hvor de den foregaaende Dag slap; ved denne Leilighed kom han i Trætte med En af dem og blev af Djevlen forledet til pludseligen at rende Modstanderen sin Kaarde gennem Livet. Da han nu var dømt til Døden og lod mig, som havde været hans Skriftefader, bede om at besøge ham og staa ham bi i en gudelig Forberedelse, spurgte jeg ham blandt Andet, om han havde bedet den Dag, han var kommen i denne Ulykke; men han maatte tilstaa, at han havde undladt det saavel den Dag som den foregaaende. Slige Hændelser lader den hellige og retfærdige Gud indtræffe for at lære Menneskene, eller rettere sagt for at forklare dem og stadfæste, hvad Han i sit hellige Ord lærer dem, nemlig, at Forsømmelsen af Bønnen kan styrte dem i den timelige og evige Død.

§ 27. Ved derfor, min Medchristen, og paakald ofte din Gud i Jesu Christi Navn hjerteligt, andægtigt og tillidsfuldt; overgiv dig til Ham med Legeme og Sjæl, og befal Ham din og dines evige Belsærd. Lad Morgenens Bønner være Indgangen og Forberedelsen til dit Arbejde og dine Forretninger, Dagens Bønner Fremgangen og Rettelsen af dem og Aftenens Bønner deres Udgang, Slutning og Besegling. Ved med glad og villigt Hjerte, og træd frem for din Gud, ikke som en Misdæder, men som et fromt Barn for sin kjære Fader. Pilatus sagde til den Herre Jesus: „Taler du ikke med mig? ved du ikke, at jeg har Magt til at korsfæste dig, og at jeg har Magt til at lade dig løs?“ (Joh. 19, 10). Disse Ord passse sig bedre for vor Gud; Han kan med større Ret sige til os: Beder du ikke? taler du ikke med mig? ved du ikke, at din Lykke og din Ulykke, dit Liv og din Død ligge i min Haand? ved du ikke, at jeg har Magt til af Naade at gjøre dig salig

og Magt til at fordærve dit Legeme og din Sjæl i Helvede?

§ 28. Den al gode Gud byder og befaler os ei alene at bede; men Han tilskyn-der og lokker os ogsaa paa det Venligste dertil, vistnok ikke saa meget for sin egen som for vor Skyld. Han ved, at vi udenfor Ham og Hans naaderige Samfund ikke ere Andet end et kort Indbegreb af og en Samlingsplads for al Elendighed; derfor tilbyder Han sig at meddele os al sin Godhed og afhjælpe alle vore Mangler med sin Fylde. Vilde det ikke være en forblindet Gjerning, om en fattig Betler afflog Fællesskabet i en velhavende og kjærlig Mands Gods, naar det tilbødes ham? Og hvad skulle vi kalde det, naar den evigt rige Gud tilbyder os sig selv med al sin Godhed, Kjærlighed og Salighed, og vi ikke ville tage imod Ham, ret som om vi alligevel havde Røst og ikke trængte Ham til? O, hvilken aandelig Galstab og Blindhed er ikke dette! Guds tro Tjener Moses siger: „Hvilket er saa stort et Folk, som Gud holder sig nær til som Herren vor Gud til os, saa tit vi kalde paa Ham?“ (5 Mos. 4, 7) og lærer dermed, at det er et særdeles Fortrin, som Guds Folk har fremfor alle Folk paa Jorden, at det ei alene kjender den sande Gud, men ogsaa tør paakalde Ham og er forvisset om, at Han er det nær, hørhører dets Bønner og beviser sin Herlighed og Tilstedeværelse iblandt det ved Betsignelse, Kraft, Trøst og Hjælp; skulde vi da ikke erkjende denne Herlighed og betjene os af dette Fortrin? Ba'als Profeter kaldte paa sin Afgud fra Morgen og indtil Middagen og fra Middagen indtil Aftenen; de gjorde sig al mulig Umag; de hinkede mod Alteret; de saarede sig efter sin Sædvane med Knive og Syle og vilde give sine Bønner Kraft med sit Blod; men der var ingen Røst og ei Rogen, som svarede, saa at Elias spottede dem og sagde: „Naaber med høi Røst, eftersom han er en Gud;

thi han har en Samtale, eller har at skaffe, eller er paa Veien, eller maaſke han ſover, — at han kan opvaagne" (1 Kong. 18, 26 flg.). Derſom nu ogſaa vi havde en ſaadan Gud, ſaa kunde vi medrette vægre os ved at paakalde ham; men vi have den evigtlevende, almægtige, alvidende, alleſtedsnærværende, barmhertige og viſe Gud, ſom „vender ſit Anſigt til den Enliges Bøn og ikke foragter deres Bøn, — hvem de ſe til og løbe til, og deres Anſigter blive ikke beſtjæmede" (Pſ. 102, 18; 34, 6).

§ 29. Skriften figer om Ham, at „Han er rig nok over alle dem, ſom paakalde Ham" (Rom. 10, 12). Hvorledes? er da Gud ikke rig, uden naar Menneſtene paakalde Ham? Luther har ſmukke og ſøde Tanter herom, idet han figer: Ligeſom vi ere fattige og ſtrøbelige i Troen, ſaaledes ere vi ogſaa fattige i Bønnen (thi tilbels vide vi ikke, hvorom og hvorledes vi ſkulde bede, og om vi ogſaa bede, ſaa bede vi i Andens Fattigdom og ſtor Strøbelighed); men den himmeſke Fader lader det dryppe rigeligen over vor Andagts Gniſter og gjengjælder vor Troes Draaber med overflødigt Regn (af Naade, Beſignelse, Trøſt og Hjælp). Forøvrigt ſynes den hellige Apoſtels Mening at være den, at omendſkjønt den evige Gud altid i og for fig er rig, „paa Barmhertighed" (Eſef. 2, 4), ſaa erkjendes og nydes denne Hans Rigdom og Hans Naades Fylde dog ikke uden af dem, ſom paakalde Ham med bodfærdige og troende Hjerter, — ligeſom man vel ved og ſer, at en Brønd har Vand, førend man øſer af den, men først lærer dens Overflødighed eller rige Tiløb at kjende, naar man drager Vand deraf til Brygning eller andre Behov og fylder hele Kar dermed. Mange vide ikke rigtigt, at Gud er deres Gud; thi de kalde ikke paa Ham; for Mange er Gud fattig, fordi de ikke bede Ham om Noget, —

hvorhen ogſaa Apoſtelens Ord høre, naar han figer: „J have ikke, fordi J ikke bede" (ſak. 4, 2); Gud har vel; men J, figer han, have det ikke, fordi J ikke bede; ſkulde ikke dette gjøre os frimodige til at bede? Vilde vi da ikke have Noget af Guds rige Beſignelse og Trøſt, af Hans overflødige og ſtore Naade? eller vilde vi indbilde os, at vi ikke trænge dertil? Har man nogen Møie med at bringe et tørſtigt Barn til det fulde Moderbrøſt? Længes og ſkriger det ikke af alle Kræfter derefter og drikker begjærligt deraf, naar det rækkes det? Hvoraf kommer det da, at Guds Mand maa have ſaa megen Møie med os for at bringe os til med en troende Bøn at hænge os ved Guds Naades- og Trøſtebrøſt og læſke og vederkvæge vor Sjæl med Hans rige Miſkundhed?

§ 30. Skriften vidner, at alle tre Perſoner i det eneſte guddommelige Væſen ligeſom gjøre ſig Umag for at opmuntre os til Bønnen; Faderen beſaler ei alene, at vi ſkulde kalde paa Ham paa Nødens Dag (Pſ. 50, 15), og lover, at Han vil bønkhøre os; men han ſtaar ligeſom i den aabne Himmeldør, udbreder ſine Hænder den ganſke Dag og raaber: „Se, her er jeg; ſe, her er jeg;" her er Naade; her er Hjælp; her er Trøſt, Liv og Salighed. „Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelſe uden mig. Jeg er den Førſte, og jeg er den Sidſte, og uden mig er ingen Gud" (Eſai. 65, 1. 2; 43, 11; 44, 6). Hvorfor vilde J forlade „mig, den levende Vandkilde, at hugge Eder Brønde, ja ſønderbrudte Brønde, ſom ikke kunne holde Vand?" (Jer. 2, 13). Saaſnart Ahaſverus ſaa Eſther, ſandt hun Naade for hans Dine, og han udtrakke Guldspiret imod hende til en Forſikring om ſin Naade, og Eſther rørte ved det i Ydmyghed og hjertelig Tillid; ja, han havde hende ſaa kjær, at han ſelv opfordrede hende til at ud-

bede sig Noget af ham; hvad er din Bøn, Dronning Esther? og det skal gives dig; og hvad er din Begjæring? var det indtil Halvdelen af Riget, da skal det ske (Esth. 5, 2; 7, 2). I Konstantinopel var det under de græske christne Keiseres Regjering brugeligt, at naar Keiseren red igjennem eller ud af Staden, lod han slaa paa Hærpauker og blæse i Trompeter foran sig, hvilken Skik vel endnu finder Sted ved store Herrers Indtog i en Stad, men om i samme Hensigt, ved jeg ikke; thi den Forfatter, efter hvem vi beretter dette, tilføjer, at det skede, for at man kunde vide, at Keiseren var tilstede, paa det Enhver iblandt Folket, som havde lidt Overlast eller var utilbørligen betyngtet, kunde komme frem og selv foredrage Keiseren sin Nød. I de brunsvigiske Aarbøger har jeg fundet, at en gudsfrygtig Tyrste af dette høilovlige Hus havde for Sedvane hver Dag at gaa en eller et Par Gange ud paa Slotsbroen, hvor han tilstodte Enhver, som havde Noget at ansøge om, fri Afgang til sig og strax gav ham Bæstet efter Sagens befundne Bestaaffenhed. Slige gode jordiske og dødelige Guder ere Viledere paa den levende, evige Gud, der ei alene til enhver Tid forunder sine Egne en fri Afgang til sig, saa at de kunne tale til Ham efter sine bedrøvede Hjerters Trang og udøse dem for Ham, — der ei engang negter dem Foretræde i den mørke og fildige Nat og ikke lader sin Dør tilslukke (efter hvad den søde Frelser antyder i den skønne Vignelse om En, som ved Midnat kom til sin Ven for at laane Brød og ikke gav sig, førend han fik ham op og erholdt, hvad han forlangte Luk. 11, 5 flg.), ligesom Johannes siger, at Guds Stads Porte aldrig lukkes — (Mat. 21, 25); men ogsaa ofte opvækker og tilskynder Han dem til Bønnen, ret ligesom en naadig Herre, der mærker, at hans Tjener har Noget

paa sit Hjerte, og søger at bringe ham til at betro sig til ham, saaledes som man læser om Artaxerges, at da han blev var, at hans Mundstjænk Nehemias saa bedrøvet ud, sagde han til ham: Hvorfor ser du ilde ud? og du er ikke syg; det er ikke dette; men dit Hjerte er ilde tilfreds (Neh. 2, 1 flg.). Saaledes siger ogsaa den kjærlige Gud ofte til en bedrøvet Sjæl: Hvad er det for Tanker, du ængster dig med i dit Hjerte og som gøre dig saa bedrøvet? Hvi græder du, hvem (hvad) leder du efter? (Luk. 24, 17; Joh. 20, 15).

§ 31. Mærkeligt er det, at vi læse om Gud og Hans trofaste Elsker Abraham, at da Herren ifølge sin retfærdige Dom havde besluttet at tilintetgjøre Byerne Sodoma og Gomorra, sagde Han: Skulde jeg dølge for Abraham det, jeg gjør? hvorpaa Han meddelte ham sit Forehavende og gav ham Anledning til at tale med Ham og bede for de store Syndere. Abraham, siger Texten, blev staaende for Herrens Afsyn og traadte frem (som den ene Ven for den anden, med hvem han vil tale fortroligt) og sagde: Vil du da ødelægge den Retfærdige med den Ugudelige? og omendstjont han fem Gange forandrede sit Forslag og sagde: Der maatte maasse være fem og firti eller firti eller tredive eller tyve eller ti Retfærdige i Staden, saa blev Herren dog ikke utaalmelig, men erklærede hel naadig til hvert af hans Forslag, at dersom der kun fandtes saa mange Gudsfrygtige deri, vilde Han staae den (1 Mos. 18, 17 flg.). Dette er en smuk Fremstilling af, hvad der foregaar mellem den store Gud og Hans Venner i Bønnen. Navnlig, naar en eller anden Ulykke forestaar, tilskynder Han dem ofte ved Tungfindighed og et beskæmt Hjerte til at bede, og omendstjont de Ugudeliges Ondskab og Ubodsfærdighed paa den ene Side tvinger Ham til at straffe, saa nøder dog Hans Misfandhed og Barmhjertighed

og Hans store Kjærlighed til hans Troende Ham paa den anden Side til at skaane; derfor lader Han deres Hjerte ligesom føle den forestaaende Ulykke, paa det de skulde drives og bevæges til at sukke og bede, hvorpaa vi andetsteds have anført mærkelige Exempler, og om de end, lig Hamna i sin Bedrøvelse (1 Sam. 1, 11 flg.), bede længe til Ham og bruge mange Ord og oftere gjentage det Samme, saa at Mennesker, som se eller høre derpaa, kunde tro, at de vare drukne eller vanvittige, tager Han det dog ikke ilde op.

§ 32. Dog tilskynder den misfundelige Gud ikke blot paa denne, men ogsaa paa andre Maader sine Egne til Bøn. Ofte, naar de ere i Haven eller paa Marken for at vedervæge sit trætte Legeme og trække frisk Luft, giver Han dem ved en eller anden Tildragelse Anledning til hellig Eftertanke og til derefter at komme ind i en hjertelig Sjelesamtale med Ham. Undertiden fremkalder Han et Sprog af Striften for dem, hvilket de da betragte og overveie i sit Hjerte, og hvorved de lidt efter lidt opmuntres til Bøn og til Hans Navns Pris. Undertiden fører Han dem uformærkt ind i Betragtningen af Hans Misfundhed og Kjærlighed, som de i hele sit Liv saa rigeligen og paa saa mange Maader have nydt Godt af, hvilket da atter ender med Bøn, Lov og Taksigelse. Undertiden falder Tanker dem ind midt i et Selskab, ved hvilke Herren loffer dem og fører dem i Orken (i Aandens og Sindets Stilhed og Ensomhed) og taler kjærligen med dem (Hos. 2, 14), hvorfor man ofte ser dem sidde i dybe Betænkninger, som om de havde glemt baade sig selv og Selskabet; da trænger det ene lønlige Suk frem af deres Bryst efter det andet, og stundom begive de sig vel endog bort og opsjøge et Sted, hvor de kunne fortsætte den begyndte hemmelige Samtale med sin Gud. Undertiden blive de vækkede om Natten, dog ikke af sine

Sorger, men ved Guds Tilskikkelse, for at de skulde henvende sit Sind til gudelike Tanker og Bønner, som David siger: „Du, o Gud, holdt mine Dine vaagne,“ og tilføier: „Jeg tænkte (under denne min Vaagen) paa de Dage fra fordum Tid, paa de Aar af Evighederne. Jeg talte i mit Hjerte, og min Aand ransjagede“ (Ps. 77, 5—7), og paa et andet Sted: „Naar jeg kommer dig ihu paa mit Leie, da vil jeg eftertænke om Dig i Nattevagterne“ (Ps. 63, 7) — hvilket Altsammen gudelskende Sjele bedre lære at kjende af Erfaringen end man med Ord kan beskrive det. Vi anføre det imidlertid som et Kjendetegn paa vor Guds Mildhed og Venlighed, idet Han forekommer sine Egne med sin Godhed og i Lighed med den Maade, hvorpaa Samuel fordum tiltalte Ham, siger til dem: „Tal mit Barn; thi din Gud og Fader hører“ (1 Sam. 3, 10), — saaledes som en Konge undertiden viser sig saare naadig mod en af sine Tjenere, som han ved gjerne vil forebringe og bede om Noget, men ikke vover det, idet han selv bringer Sagen paa Bane, for at Tjeneren saa meget tillidsfuldere skal komme frem med sit Andragende.

§ 33. Hvilket høit Værd Guds Søn, vor Sjelebrudgom Jesus, tillægger sine Troendes Bønner, og hvor venligt Han opmuntrer dem dertil, er aabenbart af disse Ord: „Staa op, min Veninde, min Deiligste, og gaa hid (jeg vil vedervæge dig; hos mig skal du finde Trøst, Fred, Glæde og Hvile for din Sjæl). Min Due, som er i Klippens Rister, i Skjul i Taarnet, lad mig se din Skikkelse (betro mig dit bodfærdige, troende og kjærlige Hjertes hele Tilstand); lad mig høre din Røst (i mit Navns frimodige Bekjendelse, dets Paakaldelse og Pris); thi din Røst er sød (er mig saare kjær og behagelig), og din Skikkelse (dit Hjertes oprigtige Aabenbarelse) er liflig. Dine Læber (dit Hjertes Samtale med

mig), o Brud, dryppe af Honningkage; der er Honning og Mælk under din Tunge (det er ei alene behageligt for mig; men du selv vil ogsaa finde megen Trøst, Kraft og Sødme deri — (Høij. 2, 10. 14; 4, 11). Og hvad Han mener med disse forblommede Ord, det har Han forklaret under sit hellige Lære-Embedet, naar Han siger: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. — — Bedet, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen“ (Joh. 16, 23. 24). „Bedet, saa skal Eder gives; levet, saa skulle I finde; banket, saa skal Eder oplades“ (Matth. 7, 7), hvilke Ord vi ikke blot skulle høre saa løseligen og lade juse os forbi; men ligesom vi vide og tro, at den Herre Jesus er med „os alle Dage indtil Verdens Ende“ (Matth. 28, 20), saaledes skulle vi ogsaa annamme disse og lignende Ord af Ham, som om Han daglig sagde dem oftere til os, isærdeleshed om Morgenens og Aftenen. Ja, hvad mere er, den allerkjæreste Frelser opmuntrer os ikke blot til at bede, men stiller sig ved vor Side, lærer os, hvorledes og hvorom vi skulle bede, tager ligesom vore Bønner af vore Hænder, vore Læber og Hjærter og bærer dem frem for Gud og giver dem et kraftigt Eftertryk ved sine hellige Forbønner. Vel siger Han: „I skulle bede i mit Navn, og jeg siger Eder ikke, at jeg vil bede Faderen for Eder“ (Joh. 16, 26); men Meningen hermed er: Jeg vil ikke mere alene bede for Eder, saaledes som hidtil, idet I have troet, at I formedelst Eders Uværdighed ikke turde paakalde Faderen, og at Han ikke vilde agte synderligt paa Eders usle Bønner; men I skulle ogsaa selv anraabe Ham i barnlig Tillid og forlade Eder paa, at fordi I tro paa mig og elske mig, elsker Han Eder saa høit, at om jeg ogsaa vilde ophøre at bede for Eder (hvilket dog ikke skal ske), vilde Han

alligevel i Naade annamme og bønføre Eders Bønner, — eller, som Andre forklare det: Jeg vil ikke tale om min Forbøn, for at I ikke skulle falde paa de Tankter, at Faderen ikke var Eder i og for sig selv inderligt bevaagen, men annammede Eders Bønner imod sin Villie og med Ulyst, blot fordi jeg bad for Eder; thi Faderen selv elsker Eder.

§ 34. Ellers lærer Skriften tydeligt, at den Herre Jesus beder for os i Himmelen, — som Apostelen siger: „Christus er ved Guds højre Haand og træder frem i vort Sted“ (Rom. 8, 34). „Vi have en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige“ (1 Joh. 2, 1). „Han kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted. Han gif ind i Himmelen selv for at aabenbares for Guds Ansigt i vort Sted“ (Ebr. 7, 25; 9, 24). Den siger ogsaa, at vore Bøners Røgtelse bliver givet Ham (Pagtens og det store Raads Engel), „og at Røgen deraf opstiger fra Hans Haand for Gud“ (Aab. 8, 3 flg.); ja, Han lægger ogsaa sit Navn til vore Bønner, efter hvad Han oftere siger: „Hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder“ (Joh. 16, 23; 14, 13. 26). Dette forklare Nogle ved Signelsen om en Tjener, der begjærer en Sum Penge eller nogle kostbare Varer af en rig Kjøbmand i sin Herres Navn, fra hvem han kan fremlægge en Seddel eller Tilstaaelse, forsynet med hans Underskrift og Segl, hvorpaa det Forlangte villigen bliver ham leveret, medens han paa sit eget Navn Intet vilde erholde. Dette bestrykes ogsaa ved, hvad der siges paa andre Steder, nemlig at „hver den, som tror paa Ham, skal faa Syndernes Forladelse ved Hans Navn“ (Ap. Gj. 10, 43), samt at selv de største Syndere „blive afstoede, helliggjorte og retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og

ved Guds Aand" (1 Kor. 6, 11), saa at altsaa Meningen er den: Naar I ville bede, saa beraaber Eder trostigt paa mig, og siger: Min Gud, Du høilovlige og majestætiske Herre! jeg arme syndige Menneſte fortjener vel ikke at turde opløſte mine Dine til Dig og aabne min Mund for Dig, og at Du ſkulde ſe til mig; jeg turde heller ikke kalde dig min Fader, medmindre din enbaarne og allerkjæreste Søn havde befalet mig det; paa Hans Ord beraaber jeg mig; paa den Forſoning, der er ſkeet ved Hans Blod, forlader jeg mig; til Hans Forbønner ſætter jeg min Lid; ſe, min Fader, jeg bærer Hans Korſes Tegn paa min Pande og mit Bryſt og Hans Navn i mit Hjerte; her er Hans Aands Segl, hvormed Han har beſeglet mit Hjerte, oſv. Heraf ſlutte vi nu med Foie, at ingen Chriſten ſukker, græder eller beder, uden at Jeſus ſukker, græder og beder med og i ham; man kan ogſaa let tænke ſig, hvor høit en Bøn er agtet i Himmelen, ſom er mærket med et ſaa høit, ſaa elſket og dyrebart Navn. O, du Jeſu Mildhed og Venlighed, ſom ſaa ſødeligen nøder og tvinger os til at bede! Og hvorledes ſkulle vi beſtaa for Gud og undſky, om vi lade alt Saadant gaa upaaagtet hen?

§ 35. En lignende Kjærlighed kunne vi iſølge Skriften vente os af den Hellig Aand, der kaldes en Naadens og Bønnens Aand: en Naadens Aand, fordi han indgyder vort bedrøvede Hjerte Guds Kjærlighed og Naade, forſikrer os derom og vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn (Saf. 12, 10; Rom. 5, 5; 8, 16), — en Bønnens Aand, fordi Han driver os til Bønnen og virker den i vore fornyede Hjerter. Han er ſom en Guds og Chriſti Aande; naar Han kommer til os fra Guds og Chriſti Mund og Hjerte, medbringer Han lutter Naade, Kjærlighed, Fred og Trøſt; naar Han

derimod (i vor Længſel og Higen efter Gud) ligesom gaar ud af vort Hjerte, ſaa fører Han lutter Sukke, Taarer, Bønner, Forbønner og Takfigeſer med ſig. Herom taler den hellige Apoſtel ſaare troſteligt: „Aanden kommer vor Skrøbelighed tilhjel্প; thi vi vide ikke, hvad vi ſkulle bede, ſom det ſig bør; men Aanden ſelv træder frem i vort Sted med uudſigelige Sukke" (Rom. 8, 26). Jeg maa tilſtaa, at Apoſtelen i diſſe Ord har indeſluttet Mere, end jeg kan begribe og forklare; ei heller vil Noget finde dets rette Betydning uden ved en omhyggelig Betragtning og Sammenholdelse af hermed overensſtemmende Udfagn i Skriften og ved den Hellig Aands Udlæggelse i Gjærningen og Erfaringen. Apoſtelen ſiger: Deſligelte kommer og Aanden oſv.; det første Ord har Henſyn til det Foregaaende, hvor Apoſtelen taler om hele Naturens og Skabningens ængſtelige Sukken, idet den er Forſængeligheden underlagt imod ſin Villie, ligesom ogſaa om ſelve de Troendes ſtærke Længſel efter ſin ſønliche Udkaaarelſe, det er: efter dennes fuldſtændige Aabenbarelſe og Nydelse; denne Sukken og Længſel, vil Apoſtelen ſige, er vel et ſtærkt Raab i Guds Øren; men der kommer deſuden Noget til, ſom giver det endnu større Eſtertryk, nemlig den Hellig Aands Kraft og Medvirkning (B. 19, 20. 22). Ordet deſligelte kan imidlertid ogſaa henpege paa noget endnu tidligere, nemlig paa, hvad Apoſtelen forhen har ſagt om at den Hellig Aand driver eller leder og fører Guds Børn, — at Han vidner med deres Aand og forſikrer dem om, at de ere Guds Børn (B. 14, 15), ſaa at han altsaa nu omhandler den tredie Kjærlighedsgjærning, ſom den Hellig Aand udretter hos os, nemlig at komme vore fattige og ſkrøbelige Bønner til Hjel্প.

§ 36. Vel kan Apoſtelens Udfagn: Aanden kommer vor Skrøbelighed tilhjel্প,

forstaaes i Almindelighed om alle de Skrøbeligheder, der formedelst vort for-
dærvede Hjerte findes i vor Christendom;
men nærmest har han dog dem for Die,
som vise sig i vor Bøn, hvilket det strax
Paafølgende tilkjendegiver: thi vi vide
ikke, hvad vi skulle bede, som det sig
bør. Men de Skrøbeligheder, som flæbe
ved vor Bøn, ere mangehaande. Vi
bede ikke saa gjerne og med saadan
Glæde, som vi burde, men ere af Na-
turen tilbøielige til Efterladenhed. Vi
bede heller ikke saa helt og fuldstændigt,
som vi burde; thi medrette skulde Alt,
hvad der er i og paa os, bede, naar vi
bede; vi skulde paafalde vor Gud, love
og prise Ham af vort ganste Hjerte, af
vor ganste Sjæl og af vor Formue og
af vort ganste Sind; men det forholder
sig ofte dermed som med en ustemt Luth,
paa hvilken næsten alle Strengte ere
ustemte, saa at man har nok at gjøre
med at bringe dem i nogenlunde Sam-
klang. Det fattes os ogsaa ofte under
Bønnen paa hjertelig Tillid, mangengang
paa christelig Hengivelse i Guds Villie,
paa Forsigtighed og Klogskab, idet vi
med stort Alvor begjære og af al Magt
ville have Noget, som ikke er os godt
og tjenligt, medens vi derimod enten
slet ikke eller kun med koldsjindig Andagt
bede om noget Andet, som er os saare
gavnligt. Stundom, især under Anfeg-
telser, er vort Hjerte saa beklemmt, at det
synes os at være ube af Stand til at
bede, ofte saa utaalmødt, at det tænker
ved sig selv, at herefter vil det ikke bede
mere — det hjælper saa alligevel ikke;
hertil kommer stundom Enfoldighed og
Uvidenhed; vi kunne ikke finde saa pas-
sende, andægtige og eftertrykkelige Ord,
som vi gjerne vilde; ei heller se og
fatte vi altid den Fare, hvori vi befinde
os, de Satans Garn, blandt hvilke vi
vandre, den Duskab og Hadefuldhed,
som den falske Verden nærer i sit ugu-
delige Hjerte imod os. I disse og lig-

nende Skrøbeligheder kommer nu den
Hellig-Aand os tilhjaelp; Han gjør os
frimodige og villige til Bønnen; Han
vækker en hellig Andagt hos os og lærer
os ei alene, men hjælper os ogsaa af
al Magt at anraabe vor Gud og træde
hen til Ham med barnlig Tillid og
Forvisning om Hans Kjærlighed, Wi-
skundhed og Trofasthed; Han lærer os
at gjøre behørig Forskjel og at bede først
og med stort Alvor om det Andelige,
Himmelske og Evige og sidst og med
christelig Hengivelse om det Timelige;
Han fremkalder derhos de hellige Be-
gjæringer og heftige Attraaer i vore
Hjarter og lægger Ordene i vor Mund,
og naar det tykkes os, at vi ikke kunne
eller ville bede, saa opvækker Han dog
en stadig og lønlig Sukken og Længsel
efter Gud hos os, hvilken denne ifølge
sin store Miskundhed ikke foragter. Kort,
der fremføres ingen Bøn, selv af Guds
kjæreste Børn og største Helgener, uden
at den har sine Skrøbeligheder og Mang-
ler, der kunde gjøre den forkastelig i
Guds Øine, om Han vilde undersøge
den efter sin Reisfærdighed; men saasom
den Herre Jesus, vor Mægler og Op-
perstепræst, træder frem i vort Sted og
beder for os ved Frembærelsen af sit
fuldkomne Offer og sit udøste Blod,
ligesom den Hellig-Aand, vor evige Trø-
stermand, Ven og Talsmand ved den
guddommelige Kraft, Han ved sin Vi-
stand meddeler vor Bøn, saa kan og
vil den aldrig blive anseet forkastelig i
Himmelen.

§ 37. Heraf kan man nu nogenlunde
forstaa, hvad der ligger i de paafølgende
Ord af Apostelen: Men Aanden selv
træder frem i vort Sted med uudsigel-
ige Sukke. Den Hellig-Aand træder
frem i vort Sted, ei alene fordi Han
opmuntrer og driver os til Bønnen,
opvækker vort Hjertes Længsler og Sukke,
leder vore Tanker hen paa det, vi skulle
bede om, lægger os de Ord i Munden,

med hvilke vi skulle bede, men ogsaa fordi Han giver vore Bønner, Sukke, Længsler, Attraaer og Ord Kraft og Eftertryk og blander sig paa en høi og ubegribelig Maade i vore Sukke, Attraaer, Længsler og Bønner, saa at de selvfølgelig ikke blot kunne kaldes vore, men ogsaa den Hellig-Aands, ligesom da Apostelen med tydelige Ord siger: Aanden selv træder frem i vort Sted; Han, som ransager Hjerterne og ved, hvad Aandens Sands (Mening, Hensigt, Attraa) er, Han træder frem i de Helliges Sted efter Guds Villie; Sønnens Aand, som Gud har udsendt i de Troendes Hjerter, raaber: Abba, Fader! (Gal. 4, 6). Ligesom den Herre Jesus siger til Apostlene: „I ere ikke de, som tale; men det er Eders Faders Aand, som taler i Eder“ (Matth. 10, 20), saaledes kan man ogsaa sige om alle sande Guds Børn: I ere ikke de, som bede; men det er Eders Faders Aand, som beder i og gennem Eder, og ligesom den dyrebare Luther siger om Døbebandet, at det er forenet med Guds Ord og Navn og ikke maa anses for et slet og ret, vandagtigt eller jordist, men for et gudommeligt Bånd, hvormed ikke vi Menesker, men den majestætiske Gud selv døber, og hvori Han har nedlagt og indflettet sit Navn, saa at det er blandet med dette og reitelligen kan kaldes et af Guddommen gennemtrængt (gennemgudet) Bånd, saaledes kan man ogsaa efter Apostelens Foranledning sige om de Troendes Bønner, at de ikke ere simple Ord og menneskelige Sukke, men den Hellig-Aands Ord og Sukke, saasom Han ei alene fremkalder og lærer os dem, men ogsaa giver dem Kraft og Eftertryk ved sig selv.

§ 38. Og heraf kan man nu atter slutte sig til, hvad det er, Apostelen kalder uudsigelige Sukke. Luther forklarer det med disse Ord: Munden kan og formaar ikke at tale saa inderligt, som

Hjertet ønsker; Længselen overtræffer alle Ord og Tanker, hvoraf det ogsaa kommer, at Mennesket ikke selv føler, hvor dyb dets Sukken og Attraa er. Meningen er, at den Hellig-Aand indeslutter Mere i en heftig Længsel hos Sjælen end Munden kan udsige med mange Ord, og at saadanne Sukke have mere Kraft og Eftertryk, end man kan tænke sig eller med Ord fremstille, fordi det er Bevægelser hos en ikke blot bedrovet og bekymret, men ogsaa troende og hel ligt Sjel, i hvilken Guds Aand bor og blander sin Kraft med dens Skrøbelighed. Alt dette, som Skriften saa trøsteligen lærer om Guds Godhed og Venlighed og om Hans faderlige Opmuntring til Bønnen, om den Herres Jesu Bistand og Forbøn og om den Hellig-Aands Hjælp, har jeg villet fremstille noget udsørligere, for muligens derved at opvække mange Christnes Hjerter, der ere koldfindige og efterladne i Bønnen, til en flittig og ivrig Øvelse af denne Christenpligt. I Sandhed, hvis der ikke lader sig bevæge af denne Guds Kjærlighed og Vennesælhed til med desto større Flid og hjerteligere Andagt jævn ligen at paakalde Ham, han fortjener ikke at have en saa kjærlig Gud og god Fader, og saafremt han vedvarende for agter Guds Godheds Rigdom, lider han ingen Urret, om Nydeljen deraf tilsidst aldeles og for evig bliver ham unddragen. Ved derfor, min. kjæreste Medchristen, med glad og villigt Hjerte; undse dig ikke; frygt ikke; men tal med Gud som et kjærligt Barn med sin kjærlige Fader. Da Herren raabte paa Samuel, som endnu var en Dreng, og denne troede, at det var Ypperstepresten Eli, der kaldte paa ham, søgte han ingen Frygt for at gaa tre Gange hen til Eli og sige: „Se, her er jeg: thi du kaldte ad mig“ (1 Sam. 3, 5 flg.); saaledes tør ogsaa vi sige til vor Gud: Se, her er jeg, min Gud, min Fader; Du har kaldet paa

mig; Du har kaldet paa mig; Du har befalet mig at bede og udøse mit Hjerte for Dig; se, her er nu mit Hjerte med al dets Nød og alle dets Belymringer. Forsøm ikke Bønnen, og udsæt den ikke fra den ene Tid til den Anden. Se, jeg ser Himmelen aaben, og Herren, vor Gud, siddende paa Naadens Throne; Han har bøiet sit Øre til at høre din Bøn; Han har udbredt sin Kjærligheds Skjød for at modtage dit bedrøvede Hjertes Sorger; ved Guds høire Haand ser jeg Jesum staa, som har aabnet dig Udgangen og en fri Tilnærmelse til Gud; Han vil indelslutte dine Bønner i sine Forbønner, broderligen og troligen tale din Sag og udfylde din Mangel med sin Rigdom og Fylde; jeg ser den Hellig-Aand fare ned og svæve over dig, for at komme din Skrobелighed til-hjælp og træde frem i dit Sted med uudsigelige Sukke.

§ 39. Al, beder derfor, beder, I Kirkens Lærere og Hyrder, I Ordets Prædikere og Tjenere! thi uden Bøn kunne I ikke være, hvad I kaldes. Mærkeligt er Apostelens Udsagn: „Vi ville blive varagtige i Bøn og Ordets Tjeneste“ (Ap. Gj. 6, 4); de nævne to Pligter, som de ere skyldige at opfylde, nemlig Bønnen og Ordets Betjening og Forkyndelse; men de nævne Bønnen først, fordi de godt vide, at de ikke kunne prædike Ordet med Fynd, Kraft og Nytte, medmindre det bliver dem givet fra Himmelen. En Præst, der tager sig for at prædike Ordet uden foregaaende inderlig Bøn, er at anse for en Kirkeraner, der vover at røre ved de hellige Aar og Skatte med urene og ugudelige Hænder; han er at betragte som vanvittig og rasende, idet han vil behandle himmelske Ting uden først at have betragtet og hilset Himmelen, og idet han uden Jesu Hjælp vil angribe Djævelen i hans Rige. Vor

Frelser siger om en retsfindig Sjelehyrde: „Der som Nogen gaar ind ved mig, han skal gaa ind og gaa ud og finde Føde“ (Joh. 10, 9); først maa han gaa ind til Gud gennem Ham og øse af den levende og evige Kilde for at fylde sit Hjerte; dernæst maa han gaa ud til den ham betroede Hjord og føde den med, hvad han ved sine Bønner har annammet af Gud. Lærerne ere ligesom en Havesprøite, hvormed Gartneren pleier at vande sine Væxter; men hvorledes skal den give Vand, naar den ikke er bleven fyldt dermed fra Strøm eller Brønd? Og hvorledes vil en Præst tænke at kunne vande (opbygge, trøste og styrke) Guds ædle Væxter og Herrens Planter, naar han ikke ved flittig Bøn og Eftertanke har fyldt sit Hjerte i Guds Helligdom? Noah kaldes en „Retsfærdigheds Prædiker“ (2 Petr. 2, 5); men der siges ogsaa om ham, at han „vandrede med Gud“ (1 Mos. 6, 9), det er: at han omgikkes med Gud som den ene Ben med den anden, havde Ham stedse for Dine og i Hjerte, paakaldte Ham ivrigt og førte et gudeligt Levnet. Om Moses læse vi, at hans Ansigt skinnede og straalede; men i Forveien siges, at han havde været hos Herren i firti Dage og firti Nætter paa Bjerget og altsaa havde faaet sin Glands af det evige Lys (2 Mos. 34, 29, 28). Vi forundre os ofte over Luthers store Frimodighed, hans mangfoldige Visdom og alle hans store og vanskelige Arbejder; men vi maa vide, at han daglig pleiede at tilbringe de tre til Studeringer bedste og bekvemteste Timer med Bøn og saaledes modtog sin Aand, sit Mod, sit Lys og sin Kundskab fra Himmelen. Jeg kommer ved denne Leilighed til at tænke paa salig Stefan Prætorius's Ord, naar han siger: Jeg kan ikke rose de Præster, som det gjør ondt, at de skulle fremsige et hjerteligt Fadervor for sine stakkels Tilhørere, men stedse fegte frem

for sig i Guds Navn, hvad enten det træffer eller feiler, og tænke, at de nok skulle klare Sagen med sine krusede Hoveder og omvende de Godtsfolk til Tro, til en rolig Samvittighed og til den nye Lydighed, naar de blot begynde at se rigtigt forte ud og lukke sin Mund rigtigt høit op. O miseros tyrones in tanta palæstra (hvilke ynkkelige Begyndere i en saa stor Fegtestole)!

§ 40. Af, beder, beder, I christelige Regenter! Lægger ofte Eders Kroner og Spir og al Eders Høihed og Herlighed ned for Guds Throne og Fødder! Eders Magt er Usmagt, — Eders Visdom er Daarlighed, og Eders Herlighed er Forsængelighed, saafremt I ikke blive styrkede, oplyste og bevarede af Himmelen. De Folk, som arbeide meget i Høiden, navnlig Tagtækkerne, der ofte maa bestige høie Taarnspidse, sige, at naar de staa paa en saadan farlig Høide, føle de sig tryggere ved at se op til Himmelen end ned til Jorden, fordi de let betages af Svimmelhed ved at se den store Dybde under sig. Hvad enten nu dette forholder sig saaledes eller ikke, saa er det dog visseligen sikrest for Regenterne, som alle Herrers Herre har befuldmægtiget til sit Riges Embedsmænd og sat saa høit, at se mere op til Himmelen end ned til Jorden; den jordiske Herlighed og Pragt kan let forlede dem til Hoffærdighed og Overmod; Himmelens Befuldmægtigelse derimod (under flittige Bønner og gudelige Betragtninger) kan holde dem i Frygt for Gud og i Ydmyghed og som Følge heraf sikre dem for Fald. En vis Keiser førte blandt andet som Sindbillede en Ørn med tvende Hoveder, hvoraf det ene saa op til Himmelen og Solen, medens det andet var vendt ned mod Jorden og gav Agt paa nogle Slanger, som krøb opad den Klippe, hvorpaa den stod; det havde den Overskrift: Utrumque (begge Dele), hvoraft Meningen var: jeg skuer

op imod Himmelen til Gud, fra hvem min Hjælp kommer; men jeg holder ogsaa Nie med mine Fiender, som lumskeligen efterstræbe mig. En anden brugte det samme Billede, nemlig en dobbelt Ørn, hvis ene Hoved var vendt opad, det andet nedad, ligesom beskuede nogle Landskaber og Byer; det havde til Overskrift: Respicit hæc populum; respicit illa polum: det ene ser til Folket, det andet til Himmelen. Dette er meget smukt og passende for alle christelige Tyrster, der ville være, som de bør, have Betsignelse i sin Regjering og frelse sine Sjæle; de maa vel stedse have et aarvoagent, faderligt, naadigt og omhyggeligt Nie med sine Underaatter og troligen sørge for deres Sikkerhed og Betsærd; men deres Hjerte maa altid skue op til Himmelen og sige med Josafat: „Vi vide ikke, hvad vi skulle gjøre; men vore Dine ere vendte til Dig, o Gud“ (2 Krøn. 20, 12). Gjøre de ikke det, saa maa De betænke, at Skriften henregner det til Herrens veldige Gjæringer, at Han „ser og ydmyger hver en Hovmodig, knuser dem paa deres Sted og skjuler dem i Støv tilhøbe“ (Job 40, 7. 8).

§ 41. Af, beder, beder, allertjæreste Christne i Almindelighed, i hvilken Stand I end leve! Bedet, I christelige Husbædre og Husbødre, især i disse sidste, sørgelige, besværlige, farlige, næringssløse, vanskelige og gruelige Tider, da man lever i en Ørten, som allevegne er tæt begroet med Tidsler og Torner og hvori vilde, glubende Dyr, Slanger, Øgler og Skorpioner huse og have Tilhold. Hvem anden end Jesus, Eders Sjæles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, skal bringe Eder derigennem uden Skade for Eders Sjæle? Men hvorledes skal Han kunne føre og lede Eder, dersom I ikke ville oplade Eders Mund for Ham og ikke bekymre Eder om Ham? Tykkes det Eder noget Lidet at trænge

med velbeholden Sjæl gennem Verden til Himmelen og Livet? Er dette da noget saa simpelt, at I tiltro Eder selv at kunne udføre det ved Eders egen Evne og Visdom? Eller behøve I ingen Hjælp, intet Raad, ingen Trøst, ingen Styrke, ingen Velsignelse i Eders Christendom, i Eders Husvæsen, i Eders Børnetugt og andre Forretninger? Eller kjende I noget andet Middel til at erholde alt Saadant af Himmelen end Bønnen? Veder derfor, og gjør Eders Huse til smaa Kirker, som ere Gud helligede og hvori Han tjenes; Et Hus uden Bøn er et Herberge for de onde Aander og mindre værd i Guds Øine end en Svinesti, om det er nok saa prægtigt møbleret og prydet med Tapeter, Skilderier og andet kostbart Bohave; det er forbandet og forbliver fattigt, om end alle Kammere ere fulde og kunne afgive det ene Forraad efter det andet. Det er ulykkelig at leve og dø deri, om det end ligger i en lystelig Egn og er bygget og indrettet paa det Prægtfuldeste og Bequemmeste og staar i Ry hos Enhver, som om Lykken og Glæden havde valgt det til sit bestandige Sæde og stadige Opholdsted. Det staar ikke godt til med et Hus, om man end, som hos den rige Mand, fører et dagligt Glædesliv og ikke ved af nogen Ulykke deri, saafremt det ikke staar sig godt med Himmelen og bedækkes og overskygges af Guds Godheds Sky, som forud Tabernaklet i den gamle Pagt (2 Mos. 40, 34 flg.); og dette vil ikke ske, dersom man ikke tjener den Høieste med Andagt, Bøn og Gudsfrøgt deri. Bedekammeret er det bedste Opholdsted i et Hus, den Helligdom, hvor Herrens Ark staar (2 Sam. 6, 11), som gjør det til en Kilde, hvorfra lutter Velsignelse ledes ind i alle Værelser. Studerstuen, om den end er fyldt med noksaa mange Bøger, — Kramboden, om den end er noksaa vel forsynet med alskens Varer og næ-

sten aldrig er uden Folk, — Kontoret, om man end skriver, regner og registrer noksaa flittigt deri, — Værkstedet, om man end arbejder noksaa utrætteligt deri, ville ikke alene forslaa; men Bedekammeret maa fornemmeligen bringe sand Lykke og Velsignelse; thi Alt, hvad man kalder Lykke og Velsignelse, vil, naar der ikke findes Gudsfrøgt derhos, tilsidst findes at have været lutter Ulykke og Forbandelse.

§ 42. Derfor kunde nok en vis Rjebmand sige, da han havde budet sin Skriftestader til Maaltid og i Forveien førte ham noget omkring i sit Hus og viste ham sin Krambod, sit Bryggerhus, sit Gaardsrum, sin Stald, sit Tjøs og sin Lade, og Præsten roste Alt som hensigtsmæssigt anlagt og indrettet: Intet af alt dette ernærer og velsigner dog mig og Mine, men derimod et andet Sted, som jeg nu ogsaa vil vise Ham, hvorpaa han førte ham til et Værelse, som han havde indrømmet sin Svigermøder, en alderstegen, gudsfrøgtig og i Bønnen varagtig Enke, som han her forjættede sig rigeligen og med barnlig Kjærlighed; dette er, sagde han, det Sted, hvorfra Velsignelsen udgyder sig over hele mit Hus, osv. Mærkelig er den Forjættelse, vor Gud giver sit Folk, saafremt det vil adlyde Ham og vandre efter Hans Bud: „Alle disse Velsignelser skulle komme over dig og vedsjæres dig“ (5 Mos. 28, 2); dette sidste Udtryk har i det Hebraiske en egen Bægt og oversættes af Andre ved: de ville følge dig, gribe dig, omfavne dig; det forklares i det anførte Kapitels fem og firtiende Vers, hvor Herren truer de Ulydige med sin Forbandelse; alle disse Forbandelser, siger Han, skulle komme over dig og forfølge dig og ramme dig. Da saaledes er det: naar et gudsfrøgtigt Menneske kommer fra sit Bedekammer og efter en andægtig Paakaldelse af Gud giver sig ifærd med sit Arbejde, gaar

til sine Forretninger, foretager en Reise og vender sig hid og did, saa sender Herren sin Velsignelse efter ham, for at den skal følge ham og fremme og velsigne hans Foretagende. Om Patriarken Isak siges: „Han saae der i Landet og fik samme Aar hundrede Fold; og Herren velsignede ham“; men der fortælles i Forveien om ham, at han pleiede at gaa ud „til at gjøre Bøn paa Marken“ (1 Mos. 26, 12; 14, 63), ved hvilken Leilighed det falder mig ind, hvad der tildrog sig paa et nærliggende Sted, nemlig, at en gudsfrygtig Præst havde en liden Have og paa Veien dertil et Stykke Algerland, som sedvanlig pleiede at udmærke sig fremfor alle andre ved sin Frugtbarhed; da det nu et Aar gav Mere end almindeligt af sig, saa at Alle forundrede sig derover, sagde en af hans Tilhørere: jeg holder for, at hvergang han gaar til sin Have og kommer til dette Jorde, beder han et Fadervor; derfor har det mere Velsignelse med sig end andre. Ja ganske vist udretter Bønnen Mere end alt Arbeide saavel i Jordbruget som i alle andre Næringsveie.

§ 43. Bønnen er Nøglen til Guds Skatte; Bønnen er den Kunst, som forstaar at udsuge og fremsøre Honning af Klipperne, Olie af de haardeste Stene (5 Mos. 32, 13) og mange ædle Frugter og Skatte af den sorte og grove Jord; dog bør det jo ikke udelukkende eller fornemmelig være os, der ere Christne og Guds Børn, om den timelege Velsignelse at gjøre; men vi maa først og fremst og allermest trachte efter de aandelige og himmelske gode Ting i Christo; „thi hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl?“ (Matth. 16, 26). Men hvorledes skulle vi kunne søge og finde det Himmelske blandt det Jordiske, det Uforgjængelige blandt det Forgjængelige, Sjelehvilen i Gud midt under vort Arbeide, Tilfredshed blandt

saa mange Sorger, Himmelen i Verden, dersom vi ikke ville bede? Beder derfor, I christelige Forældre, med Eders Børn, I Husbønder og Madmødre, med Eders Tyende! Opløfter først Eders hellige Hænder til Gud, og bruger dem derefter med Glæde til det Arbeide, I have at forrette; arbeider, som om ingen Bøn hjalp; men beder ogsaa, som om intet Arbeide hjalp! Tænker ofte paa Kong Salomos Ord: „Løbet er ikke i de Lettes Magt, og Krigen ikke i de Vældiges Magt, og ei heller Brød i de Riges Magt, og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt, og ei heller Gunst i de Vittiges Magt; men ved Tid og Hændelse hændes det dem Alle“ (Præd. 9, 11). Tiden og Hændelsen staar imidlertid i Guds Haand, der bestemmer og giver dem, hvorledes og naar Han vil; men hos Gud lader sig Intet udrette uden ved en andægtig Bøn, udslydende af et bødserdigt og troende Hjerte. I Forældre! ville I se Eders Børn vel forsørgede, saa værner dem fra Barndommen af til flittig og hjertelig Bøn! Om I efterlade dem mange Penge og meget Gods, saa kunne de paa mange Maader blive stulte derved. Den nuværende Verdens Egenlyst, Trosløshed, Uretfærdighed og Gjerrighed er stor, og man ser desværre daglig for sine Dine, hvorledes den spiller med de Umyndige og Forladte. Deres gudsfrygtige og andægtige Bønner kan den derimod ikke fratage dem. Det Barn, som kan bede inderligt og ivrigt, er ikke fattigt. Jeg betragter ofte med Eftertænkksomhed, hvorledes de Fattigfolk, som af Nød eller Dovenskab drive paa Betleri, vænne sine Børn dertil; de lære dem Fadervor og et eller andet Bibel-sprog, som „Jesu Christi Blod osv.“; dermed sende de dem til Folks Døre, og se, det er nok til at ernære dem; thi maa de gaa tomhændede fra en Dør, hvortil de dog ikke let lade sig formaa,

jaa gaa de til en anden og bede fortvæet, som de have lært, og der findes altid et christeligt, gavmildt Hjerte, der ynkes over dem og giver dem Noget at leve af; saaledes kan et Tiggerbarn opholde Livet blandt Menneskene ved sine usormelige og fordetmeste med vanhellige Læber og urent Hjerte udtalte Bønner. Med hvor meget større Ret kan jeg da ikke sige, at et gudsfrygtigt Barn bliver forsynet ved sine troende og andægtige Bønner, hvormed det daglig kommer til Himmeldøren! Og hvo vil ikke være enig med mig heri, naar man tager Erfaringen paa Raad? Hvor mange Børn, som deres Forældre efterlade meget Guds uden Gudsfrugt, ere ikke blevne forarmede, og hvor mange, som ikke arvede Andet end Gudsfrugt og Bøn efter sine Forældre, ere ikke komne frem og blevne rige og anseede! Meget rigtigt siger en udenlandsk Theolog*) om denne Sag: Man vil vide, at Paven aldrig kan mangle Penge, saalænge han endnu kan føre en Pen; men med Sandhed kan man sige, at en Christen ikke kan fattes noget Godt, saalænge han har Bønnens Aand i sit Hjerte og endnu kan opsende nogle Sukke til Himmelen. Det er et stort Selvbedrag, naar Noget tror om en Christen, at han befinder sig i en kummerlig og elendig Tilstand, fordi om han ingen Penge har; den, som har et haardt (forhærdet) Hjerte og ikke kan eller vil bede, er fattig og elendig, men saalænge som Noget kan bede, kan han ikke kaldes elendig.

§ 44. Bedet, at beder, I lærde og kloge Folk! thi al Eders Kundskab og Visdom forslaar ikke til at bevare Eders timelige og evige Belsærd og at bringe Eder med uskadt Sjæl gennem Verden. Uden Gudsfrugt og Bøn ere I som Soluhre, naar Solen ikke skinner, og som Lygter og Lysestager om Natten,

i hvilke der ikke er noget Lys. Djævelen ved Mere og er snedigere end I Alle; men han er og bliver dog en usalig, fattig Djævel, fordi han intet Samfund har med det højeste Gode. Og hvad Andet ere I med al Eders Kløgt og Videnskab, saafremt I ikke ved andægtige og troende Bønner søge og vedligeholde Samfundet med Gud, end høitærede, høilærde, høianselige, prægtige, berømte Helvedbrande og Djævelstjenere? hvilke Navne vel ere haarde og stræffelige, men dog medrette tillægges Gudsforagterne. Og hvilket Fortrin vil al Eders Lærdom og Kløgskab tilsidst give Eder fremfor de Ulærde og Enfoldige uden et langt større Ansvar for Guds Dom? Bedet derfor, I Theologer og Gudslærde! thi I kunne ikke medrette føre disse Navne, saafremt I ikke have et levende Kjendskab til Gud og et virkeligt Samfund med ham i Christo Jesu. Eller om man end i en vis Forstand tillægger Eder saadanne Navne, hvad kan det alligevel hjælpe Eder, naar I forlade det Timelige og skulle vandre over fra Verden til Evigheden? Hvad hjælper Eder al den Kundskab om hellige Ting, som Skriften lærer os, saafremt Eders Hjerte ikke kjender noget dertil og ikke bliver oplyst, forandret, omvendt og helliggjort derved? Og hvorledes kan alt dette opnaaes og erholdes uden af Gud og Hans Aand og Naade formedelt hjerdelige Bønner? Bedet I Jurister og Retslærde! thi jeg har ovenfor vist, hvor farlig Eders Stand og Gjærning er bleven formedelt de sidste, vanstelige Tiders overvættede Ondskab og Ugudelighed. Ifandhed, I vandre fremfor mange andre Christne blandt Satans Garn og Snarer; I arbeide i Torner, som kunne kvæle Ordet og Sjelen; I finde til Høre og Benstre, foran Eder og bag Eder mange aabne Døre til Synden; om I end ved Guds Naade og ved hellig Frygt for Ham have fattet et godt Forjæt,

*) Neh. Rogert.

faa gaar det dog ofte med Eder som med de Børn, der have givet sig ud paa en strid Strøm med en Baad, i den Tro, at de nok skulle kunne styre den, men siden, naar de komme ud paa Dybet, føle sig for svage og ofte stedse i Livs og Legems Fare eller dog blive drevne et andet Steds hen, end de vilde. Jeg holder mig forvisset om, at der er Mange iblandt Eder, som af Hjertet beslutte sig paa at bevare en uskadt Samvittighed og frelse sin Sjæl; men jeg tvivler heller ikke om, at disse ere tilmode som Sjøfolk, der slæbe et tungt ladet Skib opad en Flod imod Strømmen, hvortil vissefælden udfordres megen Kraft og Styrke. Men hvorfra skulle I faa Kraft til at arbejde og opretholde Eder imod den Uretfærdighedens Strøm, der nutildags, som I selv tilstaa, er voget saa faare høit og farer frem i fuld Fart, dersom I ikke nedbede og erholde den af Himmelen? Hvorledes ville I bevare Eders Fødder for Garnet eller uddrage dem deraf, dersom Eders Bøne ikke ere til Herren? (Ps. 25, 15).

§ 45. Veder ogjaa, at beder, I lærde og erfarne Læger, saasom Eders Kald er af stor Vigtighed. Ligesom Sjelen er betroet Præsterne og de Guds-lærde, Lyffens Gøder og deres Betsjærmelse og Bevarelse Juristerne og de Lovkyndige, saaledes ere de Christnes Legemer betroede Eder, disse Legemer, som den hellige Skrift kalder den Hellig-Aands Tempel, ligesom deres Lemmer Christi Lemmer, — disse Legemer, hvorom den siger, at de „saaes i Forfrænkelse og opstaa i Uforfrænkelse, — at de saaes i Vanære og opstaa i Herlighed, — at de saaes i Skrøbelighed og opstaa i Kraft, — at der saaes et sandseligt Legeme og opstaa et aandeligt Legeme, ja, at de hidsæt skulle worde ligedannede med den Herres Jesu Herligheds Legeme, hvor fornedrede og

elendige de end ere i dette Liv“ (1 Kor. 3, 16. 17; 6, 15. 10; 15, 42—44; Filipp. 3, 21). Heraf følger, at I engang skulle komme til at aflægge et stort Regnskab for, hvorledes I have handlet med de Christnes helligede og af Gud saa høit agtede Legemer. Saa fremt alle Troende ere Christi Lemmer og Brødre, som de ifølge den Hellig-Aands Vidnesbyrd vissefælden ere, saa kan man ogsaa medrette hense hertil, hvad vor Frelser vil sige paa den yderste Dag: „Jeg var syg, og I besøgte mig (pleiede og opvartede mig, stode mig bi, vederkvægede mig, foreskrevne og rakte mig Lægemidler og sørgede for mig); sandelig siger jeg Eder: saa Meget, som I have gjort for en af disse mine mindste Brødre, have I gjort for mig“ (Matth. 25, 36. 40. 45). Nu strækker tilvisse ikke Eders store Kunst og Viden alene til i saa høivigtig en Sag; selv om I have lært Eders Hippokrates og Galenus*) helt udenad, ville de dog ikke kunne bevare Eder for farlige Misgreb og Vildfarelser i Eders Rure, langt mindre give dem Lykke og Betsjærmelse; men Alt kommer her som i alle andre Ting an paa Guds Betsjærmelse, Gud maa oplyse Eders Forstand, saa at I rigtigt træffe Sygdommens Aarsag; Gud maa styre Eders Hjerte, Haand og Ben, saa at I foreskrive tjenlige Lægemidler; Gud maa meddele de foreskrevne, tilberedte og indgivne Lægemidler Kraft, saa at de gjøre sin Virkning og udrette, hvad den Syge og I ønske. Jeg har engang til min Forundring læst, hvad en navnkundig fransk Læge skriver, nemlig, at han med Sandhed kunde rose sig af, at ingen Kur hidtil havde slaaet feil for ham og saaet et saadant Udsald, at Nogen med Føie kunde beskylde ham for Uforsigtighed og Dumdriftighed, eller at han sølte sig besværet i sin Samvittighed derover;

*] To berømte Læger.

men han tilføier derhos: Hvilket jeg oprigtigt bekjender ikke er at tilskrive vor Alagt, men Guds Miskundhed. Nu bør I Herrer Læger prøve Eder, om ogsaa I kunne rose Eder med en god Samvittighed og for Gud paa samme Maade, og om I have tilskrevet Alt Guds Godhed og ventet og nedbedet Eder Lykke og Betsignelse fra Ham alene. I ville ikke kunne negte for, at der er Mange iblandt Eder, som en saadan Ros ikke tilkommer, men som af sin Samvittighed og paa anden Maade vilde kunne overbevises om hyppige Forseelser, hvilke den Høieste har tilstedet, fordi man gaar Ham forbi og tiltror sig at kunne udrette Noget i en saa magtpaaliggende Sag uden Hans Maade og Betsignelse.

§ 46. Den hellige Augustinus fortæller etsteds, at han har kjendt en Jomfru i Byen Hippon, som var bleven befriet fra en ond Aand, hvorefter hun plagedes, ved at betjene sig af en Olie, som en gudsfrygtig Præst under sine inderlige Forbønner for hende havde blandet med sine Taarer. O, hvor store Ting kunde man ikke ogsaa nutildags udrette selv med de simpleste Lægemidler, saafremt de kun bleve blandede med de Syges og deres Paarørendes, Præsteres, Lægeres og andre sande Christnes Sukke og Taarer! Men Andagten, Troen og Kjærligheden ere overalt næsten udslukte, og Enhver formener, at han nok kan raade og hjælpe sig selv og Andre uden nogen særegen Hjælp fra Himmelen. Jeg maa her tænke paa, hvad der engang hændte mig selv, nemlig at da jeg efter en Læges Raad for min Sundheds Skyld vilde lade mig aareslaa, tog en ellers duelig Saarlæge, som oftere med Held havde ydet mig og Andre en lignende Tjeneste, to Gange fejl og kunde ikke træffe Aaren; da han nu følte sig skamfuld herover og sagde, at han ikke vidste, hvorledes dette gif

til, spurgte jeg ham, om han nogensinde, naar han havde været heldig i en saadan Forretning, havde erkjendt det for en Guds Raade og takket Ham tilbørligt derfor, og om han ogsaa den gang, før han kom til mig, havde sukket til Gud om et lykkeligt Udfald; men han tilfød, at han ikke havde gjort nogen af Delene og ikke troede, at det var nødvendigt, saasom han havde anseet sig for sikker paa sin Kunst og sin Haand. Ifandhed, dersom man vilde spørge ei alene Saarlægerne, men ogsaa andre Herrer Læger paa deres Samvittighed, naar Noget havde mislykkets for dem, saa maatte de bekjende, at de ofte have foraglet Bønnen og saaledes selv foraarsaget sine Uheld. Betænk nu alt dette vel, I Herrer Læger, og erkjender, hvor høiligen I trænge til Bønnen, for at I kunne være og blive heldige og Eders Aare velsignede samt Eders Samvittighed ubetyngede; thi „Mennesket lever ikke alene ved Brød (ei heller i Sygdomme alene ved Lægemidler), men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund“ (5 Mos. 8, 3; Matth. 4, 4).

§ 47. Bed, at bed, I kristelige Kjøbmænd og Handlende, ei alene om at I maa have Lykke og Betsignelse i Eders Handel, men fornemmelig om at I maa beholde en naadig Gud og god Samvittighed samt tilsidst frelse Eders Sjæle og opnaa Saligheden, som den bedste og største Binding. I have sædvanlig Alle det Diemed at blive rige; men hvad siger Guds Aand om saadanne Mennesker: „De, som ville vorde rige, falde i Fristelse og Snare og mange daarlige og skadelige Begjæringer, som nedsænke Menneskene i Delæggelse og Fordærvelse“ (1 Pet. 6, 9). Hvorledes ville I da undfly Delæggelsen og Fordærvelsen, dersom Guds Miskundhed og Barmhertighed ikke bevarer og oprettholder Eder? Men hvorledes skal Han kunne bevare Eder, dersom I ikke bede?

Beder, at beder dog, I kristelige Haandværksfolk! thi al Eders Løben og Rend, al Eders Arbeide aarle og silde, al Eders Svøb og Flid er forgjæves, dersom ikke Herren lægger Lykke og Velsignelse til. Dersom Herren ikke bygger et Hus (velsigner, ernærer og forsørger det), saa arbeide de forgjæves, som bygge derpaa; men den Mand bliver velsignet, som frygter Herren og paa kalder Ham med bødserdigt og troende Hjerte (Ps. 127, 1; 128, 4). Bedet, at beder dog, I Rige! I vide, med hvor sterke Udtryk den hellige Skrift skildrer den Fare, hvori I svæbe, for at tabe Eders Sjel. „En Rig,“ siger vor Frelser, „kommer vanskelig ind i Himmeriges Rige. Utter siger jeg Eder: Det er lettere, at en Kamel gaar igjennem et Naaloie, end at en Rig kommer ind i Guds Rige.“ Han tilføier sluttelig: „For Menneffene er dette umuligt; men for Gud ere alle Ting mulige“ (Matth. 19, 23. 24. 26). Heraf sees tydeligt, at om end hele Verden priser Eder lykkelige, og I selv finde Eder tilfredse i Eders Stilling, forholder det sig dog saaledes dermed, at Intet uden Guds almægtige Haand og store Miskundhed formaar at udfrie Eder af Satans Garn og bevare Eder fra Helvede, — og alligevel ville I ikke bede? Jeg bønkalder og formaner Eder ved Guds Barmhjerlighed og ved vor Herre Jesus Kristus, der har kjøbt Eder saa dyrt, at I ikke slaa Eder til Ro med Hensyn til Eders Salighed, dersom I ikke fornemme, at Herren har agtet Eder værdige til sit Kors, — dersom I ikke finde et aandeligt fattigt, sønderknust og ydmygt Hjerte hos Eder, — dersom I ikke antage Eder de Helliges Nødtørstighed og ere beredvillige til at gjøre Barmhjerlighedsgjærninger, og endelig, dersom I ikke bede og søge og finde større Glæde og Trøst deri end i alt Eders timelige Gods. Bedet, at beder dog, I Fattige,

paa det I kunne blive rige, om ikke paa timeligt og forgjængeligt Gods, saa dog i Eders Sjæle, i Gud, paa Tro, Kjærlighed og Haab! De Fattiges Bønner ere Penge, for hvilke de useilbarligen erholde, hvad de trænge til; disse Penge gjælde vel lidet eller intet i Verden; men i Himmelen staa de i høi Værdi og sættes over Sølv og Guld. Med dem lader sig ogsaa Mere udrette end med de usle og forgjængelige Penge; thi disse kunne ingen Trøst yde i Ansegtelser, i Trængsler, i Dødsnød, hvilket dog den troende Bøn kan gjøre. De Fattige, som ikke bekymre sig om Bønnen og, uagtet de ofte melde sig ved alle andre Døre, alene gaa Himmeldøren forbi, ere dobbelt fattige. Jeg er bange for, at siden de ikke have søgt denne i sit Liv, ville de heller ikke finde den i Døden. Det var en fattig, men ædel Sjel, som man engang hørte sige til sin Skriftefader, da han spurgte ham om hans Tilstand, og hvorledes han fandt sig i at maatte søge sit Brød ved Folks Døre: Meget vel; thi min Samvittighed giver mig det Vidnesbyrd, at jeg ikke er kommen i denne usle Forfatning ved egen Brøde og Dovenskab, men efter min Guds hellige Raad og Villie, ved allehaande Uheld, ved Sygdom og Alderdom; jeg er forvisset om, at min Jesus er med mig paa alle de sørgelige Veie, jeg gaar for at søge mit Brød, og at Han tæller mine Sukke og Taarer; saa'er ogsaa Himmels Dør den første, jeg banker paa om Morgen, naar jeg gaar ud, og den sidste om Aftenen, naar jeg kommer hjem; om Morgen beder jeg Ham blandt Andet, at Han vil opvække kristelige, gavmilde Hjerter, der villigen og gladeligen række mig, hvad jeg trænger til, og om Aftenen, at Han vil gjengjælde dem med legemlige, aandelige og evige Velsignelser, hvad Godt de have beviset mig. Efterfølger denne Sjel, I Fattige og Elendige! saa ville

J være rigere end den rigeste og mægtigste, men derhos ugudelige Konge, der for Tiden lever paa Jorden. Bedder, af beder dog, J gamle og alderstegne Menneſker! Thi hvor megen Narſag have J ikke dertil! Se J tilbage paa den ſvundne Tid og de mange Aar og Dage, J have levet og tilbagelagt, ſaa ere Ederſ Synder og Guds Belgjerninger dog endnu flere, efter Ordſproget: At leve længe er at ſynde længe og være længe elendig; jeg tillægger med Joie: og længe nyde Guds Miſkundhed. Ederſ Synder nøde Eder til at bede med David: „Kom ikke min Ungdoms Synder eller mine Overtrædelſer ihu; men kom Du mig ihu efter din Miſkundhed for din Godheds Skyld, Herre!“ (Pſ. 25, 7). Men Guds Miſkundhed og Belgjerninger, ſom J ſaa længe have nydt, nøde Eder ikke mindre til at tilbede Ham, ære Ham med beſtandig Lov og Pris og daglig nedlægge Ederſ Solvtroner for Hans Fødder. Se J hen til Ederſ nuværende Tilſtand, ſaa ere J ſtrøbelige, matte og ſyge og blive Dag for Dag udhygtigere til at forrette tungt Arbeide og paatage Eder vidløftige, ſtore og vigtige Ting; lader derfor Ederſ meſte Arbeide være Bønnen, hvilket tilige er det nyttigſte og ikke udmatter og ſvækker, men vederkvæger og ſtyrker. Bedder for Eder ſelv, at Gud end ikke indtil Alderdom og graa Haar vil forlade Eder, men gibe Eder Naade til at kundgjøre Hans Arm (Hans ſtore og vældige Gjerninger, Hans Domme over de Ugudelige) for denne Slægt, ja Hans Kraft (Hans herlige og ſtore Miſkundhed i de Gudſrygtiges Dpretholdelſe og Beſkjærmelſe) for hver den, ſom kommer (Pſ. 71, 18). Bedder for Guds betrængte, forvirrede, ødelagte og trøſteløſe Kirke, at Herren i diſſe ſidſte, vanſkelige Tider vil opholde og beſkytte den imod Djævelens Magt og Snedighed, imod al Ondſkab, imod Gudsfornegternes Spot og

imod den mangſoldige Forargelſe. Bedder for Herrens Plantehave, for Skolerne og Ungdommen, at Himmelen vil opholde, vande og dyrke den, og at den ſtedſe maa afgive Retſærdigheds Ege, Herrens Plantelſe, til at bevife Ham ſelv herlig (Eſai. 61, 3), og mange nydige Bærter og ædle Frugter. Bedder for Øvrigheden og dens Styrelſe om Fred og Held for Landet og Ederſ Sted, ſaa at J kunne tilbringe Ederſ øvrige Liv i Ro og Lykſalighed og tilſidſt ende det i Fred. Se J hen til Fremtiden, ſaa ere J jo ikke uvidende om, at J ere komne meget nær til det Maal, ſom det guddommelige Forſyn har afſtuet for Eder, og at J have den aabne Dør, der vil overflytte Eder fra Tiden til Evigheden og føre Eder frem for den reifærdige og hellige Guds Domſtol, allernærmefſt foran Eder. Er der da Noget, ſom man mere maa tilraade Eder, end at J ved uafſadelige Sukke, Bønner og Paakaldelſer ville forberede Eder til denne ſaa vigtige Omſkiſtelſe, for at den maa føre til Ederſ evige Lykſalighed? Anvender nu al Ederſ øvrige Tid og alle Ederſ Sjæls Kræfter herpaa! Man kalder Alderdommen ſnakſom (Senectus loquax, garrula), og Erſaringen lærer, at den medrette kaldes ſaaledes; det var imidlertid ofte godt, om gamle Folk ikke ſnakkede ſaa meget med Menneſker, men, naar de endelig vilde tale, at de da talte mere med Gud. Hertil burde de bruge alle ſine ledige Timer om Dagen og ſine ſøvnløſe Nætter. Bedder, af beder dog, J unge Menneſker! thi J ere ſpæde Planter, der for at voxe og trives fremfor Alt trænge til Himmelenſ Indflydelſe. J ere unge Dreng og Piger, der ikke vide at gaa ud eller at gaa ind (1 Kong. 3, 7); hvorledes ville J komme igjennem Verden, derſom ikke Gud leder Eder med ſine Dine og fører Eder med ſin Haand? Satan har udlagt tuſind Garn

og Snarer for at fange Eders Sjæl; tusind Farer, Trængsler og Angester vente paa Eder; tusind Bildstier, der føre bort fra Livets trange Vej, ville frembyde sig for Eder; men hvorledes ville I undfly dem, dersom I ikke ved inderlige og troende Bønner overgive Eder i Guds faderlige Varetægt, Miskundhed, Kjærlighed og Forsorg? Det er i disse Eders begyndende og blomstrende Aar, at I skulle lægge Grundvolden til Eders timelige og evige Belfærd. I et gudsfrygtigt Selskab blev det Spørgsmaal engang fremsat, hvor man skulde begynde, naar man vilde bygge godt og standhaftigt. En svarede: Fra sin Pung, saasom man maatte gjøre nøiagtigt Overflag over, om man kunde fuldføre det; thi ved et Bygningsforetagende vare Pengene det Første og det Sidste. En Anden sagde, at man maatte begynde fra Materialierne, Tømmer, Sten, Kalk, som man maatte anskaffe i behørig Mængde. Den Tredie sagde smilende: Jeg formener, at den, som vil bygge, maa begynde fra For-

den, saa at han lægger en god og sikker Grundvold for sin Bygning deri; thi i Luften kan man dog ingen Huse og Slotte bygge. Men tilsidst svarede den, som i en gudelig Hensigt havde opkøstet Spørgsmaalet: Og jeg er af den fulde og faste Formening, at den, som vil bygge godt, han maa begynde ovenfra, ligesom Gud Herren selv gjorde; han maa først opløse Hjerter, Dine og Hænder til Himmelen og vente, søge og nedbede Betsignelse, Hjælp og Lykke fra den. Dette fortæller jeg, fordi I unge Mennesker pleie bedst at bevare saadanne Ting og for derved at indskrive den Lærdom i Eders Hjerter, at den, som vil bygge og befæste sin timelige og evige Belfærd, han maa begynde fra Himmelen (fra Bønnen, Hengivelsen og Overladelsen til Gud); ellers vil det aldrig lykkes ham. Bedder derfor, at beder dog, I Christne, Alle tilsammen! Alt hvad der har Hjerter, Mund og Aande, tilbede Gud, hvem Være være i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Kors.

Sextende Prædiken,

der handler om Bønnens Beskaffenhed.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg siger Eder: Bedder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og hvo som leder, han finder, og den, som banker paa, ham skal oplades.

§ 1. Nogle Forfattere berette, at den berømte Kirkelærer Augustinus pleiede at ønske, at han havde seet den Herre Jesum i Kjødet bo og vandre med stor Livsalighed blandt Menneskets Børn, — Apostelen Paulus prædike Naadens og

Livets Ord med stor Nidkjærhed og Frimodighed, og Staden Rom, dengang dens Magt og Herlighed var paa sit Høieste, høitideligholde sine Seierbindinger med pragtfulde Optog. Jeg finder mig ikke foranlediget til at undersøge, hvorvidt denne Beretning er grundet i Historien, men vil kun bemærke, at det sidste Ønske uden tvivl maa gjøre hele Sagen mistænkelig i alle Forstandiges Dine, saasom det ikke er troligt, at en saa stor christelig Lærer, der forlængesiden grundigt havde lært at forjmaa Verden med dens forgjængelige Herlighed og tomme Pragt, skulde have ønsket at være Vidne til en hedenst Stads Optog, naar den triumferede over en stor Blodsudgydelse, hvorved den havde overvundet sine Fiender, eller om han, som et Menneske, engang skulde have ladet slige Ord falde, at han skulde have sammenføiet dette Ønske med de to foregaaende. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa tager jeg heraf Anledning til at fortælle, hvad en mig bekjendt gudelskende Sjæl pleier at ønske, nemlig for det første, at den om Søndagene maatte kunne høre mange aandrige, nidkjære og tro Prædikanter tale for sin anbettede Menighed af Guds Ord til dens Opbyggelse og Trøst, — for det Andet, at den ofte maatte have Anledning til at høre erfarne og i Christendommen øvede Mennesker tale sammen om aandelige, guddommelige og himmelske Ting, og for det Tredie, at den hver Morgen maatte kunne se og høre ret mange troende og gudfrygtige Sjæle tale med Gud i sine Kammere i Bønnen. Tilvisse ere disse Ønsker af den Bestaffenhed, at jeg ikke tvivler om, at mine Tilhørere (og Lærere) ved ret at overveie dem ville til egne sig dem og samstemme med nævnte christelige Hjerte.

§ 2. Thi hvad det første Ønske angaar, saa er Meningen dermed vel ikke og maa heller ikke være, at et saaledes

findet Hjerte skulde ville tilside sætte sine ordentlige Sjelesørgere og Lærere og foragte og forlade dem, fordi om de maatte ikke besidde et ligesaa stort Maal af Gaver, Aand og Kundskab som andre; men det ønsker kun, foruden dem ogsaa at kunne høre ret mange andre og forlyste sig ved deres mangehaande Gaver, hvilke den Hellig-Aand uddeler, efter som Han vil, og ved de forskjellige, opbyggelige og trøstefulde Tanker, som de formedelst den samme Aands Indgivelse have i Anledning af en og samme Text, samt derved at vederkvæge, styrke og opbygge sig. Upaatvivleligen er det en stor Misfandhed og Belgjerning af Gud, naar Han skænker sin Kirke mange retsindige, aandrige, nidkjære og tro Lærere og Hyrder, hvis Hjerter ere fyldte med „Christi tvingende Kjærlighed“ (2 Kor. 5, 14) og længes efter de naadehungrige og lære- og trøstbegjærlige Sjæle (lig en Moder med et fuldt Bryst efter sit Barn), for at udgyde sig og meddele dem, hvad de selv have nedbedet og annammet af Himmelen og samlet i Guds Ord, — hvis Tunger ere glødende og styres af den Hellig-Aand samt med Fynd og Kraft forkynde Guds store Gjerninger og Hans Kjærligheds Undere (Ap. Gj. 2, 3. 11), — hvis Hænder ere hellige (1 Tim. 2, 8) og fulde af gode Gjerninger, — hvis Omgjængelse er ustraffelig og gudfrygtig og fremstiller deres Ord og Være i Virkeligheden og i et levende Billede, — hos hvilke Aanden aabenbarer sig rigeligen til det, som er nyttigt (1 Kor. 12, 7), — som prædike med Myndighed i sin Herres Jesu Efterfølgelse og ved Hans Naade (Matth. 7, 29), — som lære, trøste og formane af egen Erfaring, osv. Saaledes er det da ogsaa en Naade af Gud, at en christelig Sjæl kan have Anledning til at høre saadanne Lærere og betjene sig af deres Embede til sin Opbyggelse, hvorfor den heller ikke er at fortænke i,

at den ytrer et saadant Ønske og er begjærlig efter saa meget som muligt at se det opfyldt. I saa Maade vil det heller ikke være utjenligt, at christelige Hjerter, der leve sammen i en By, som Herren har begavet med flere end en aandrig Prædikant, komme sammen om Søndagene efter endt offentlig Gudstjeneste og gjentage og fortælle, hvad Enhver har hørt og opfattet af sin Lærer. Hvor dette ikke kan ske, der er det tilraadeligt, at en gudfrygtig Sjæl søger Bederkvælgelse i aandrige Mænds Skrifter og anvender den hellige Tid til hellig Granfskning o. a. M.

§ 3. Det andet Ønske er ikke mindre nyttigt og værd at overveie, saasom Intet kan være opbyggeligere, kraftigere og trøsteligere end at høre erfarne, øvede og i mange Prøvelser forsøgte Menneſker tale om Christendommen, om Omvendelse, om Tro, om Kjærlighed, om Gudsfrugt, om Bøn, om Haab, om Taalmodighed, om Guds Miſundhed, Kjærlighed, Trofasthed, Sanddruhed, Almagt og Viſdom og med sit eget og Andres Exempel oplyſe og ſtadſæſte, hvad Guds Ord lærer os, forjætter os og truer os med. En erfaren Christiſens Hjerter er ſom den Guldkrukke i Tabernaklet, hvori Himmelsbrødet opbevaredes til en Thukommelse; det er ſom en Hus- og Aarbog, hvori Guds Godheds Gjerninger og Undere, Hans Domme, de Maader og Veie, Han pleier at føre ſin Egne paa, oſv. ere optegnede; de øvede og erfarne Christiſne ligne Træerne i Høſtens Tid, naar de ſtaa fulde med Frugter, ſaa at man ikke kan berøre eller ryſte en Gren, uden at den ligeſom dryſſer En Stjødet fuldt af dem, medens derimod unge Menneſker og begyndende Christiſne ligne de Træer, ſom endnu ſtaa i Blomſt, eller hvis Frugter endnu ikke ere modne. Lykkelig er derfor den, ſom ofte har Anledning til at omgaaes med ſaadanne Menneſker

og nyde deres Trøſt og Underviſning. Jeg har kjendt en gammel gudfrygtig Enke, ſom i alle ſine Dage havde elſket Guds Ord inderligen og med ſtorſte Iver beſlittet ſig paa at leve derefter, men derhos efter Guds hellige Raad og Villie udſtaaet megen Trængſel; hun var ſom en Moder og Tilflugt for alle Betrængte og Bedrøvede i Byen, fordi hun forſtod med ſtor Kraft og Friſmodighed at tale for dem af Guds Ord og egen Erfaring. Værer trøſtige, kjære Børn, pleiede hun at ſige, og lader ikke Modet ſynke! den gamle Gud lever endnu; Han kan hjælpe; Han vil hjælpe; Han maa hjælpe. Ser paa mig og mine Børn! Jeg har nu været Enke og de faderløſe i ſaa mange Aar, og jeg har tilfulde ſaaet erfare, hvad diſſe bitre og ſorgelige Navne bære i ſig; men den troſte Gud har aldrig forladt mig; Han har ogſaa beviſt imod mig, at Herren er Enkernes Dommer, Hjælper og Beſkytter og de Faderløſes Fader. Jeg har været fattig og elendig; men Herren har ſorget for mig; alle Menneſker, ſelv mine nærmefte Frænder og Venner have ofte forladt mig; men Herren har optaget mig. Saa og ſaa giſt det mig i hint Aar, da en Stjæppe Korn ſtod i ſaa og ſaa mange Penge, og Gud gav mig dog altid ſaa Meget, at jeg ikke behøvede at lide Mangel med mine ſtakkels Børn; ſaa vidt har Herren hjulpet os; Han vil ogſaa hjælpe os videre, o. a. M. Herved bleve de beſtyrnede Hjerter meget ſtyrkede og trøſtede. Jeg har været Vidne til, at naar gudfrygtige og erfarne Perſoner have begyndt en Samtale med andre øvede Christiſne ved Bordet eller ved andre Leiligheder og derunder omhandlet aandelige og guddommelige Ting og ſtadſæſtet ſine Udfagn med ſit eget og Andres Exempel, have unge Menneſker ſaaet Taarer i Øinene, og ſelv verds ligſindede Præſter ere blevne ganſke ſtill

og have udstødt mange Sukke og ikke kunnet modstaa Ordets Kraft. Derfor kan man ikke fortænke en gudfrygtig Sjæl i at den længe efter et saadant Selskab og en saadan Samtale. Unfskeligt var det, at de Alle gjorde det og heller hørte paa en gammel, øvet Christen, om han end var enfoldig og ulærd, end paa et lystigt Verdensmenneske og et godt og opvakt, men verdsligfindet Hoved, der kunde sætte det hele Selskab i godt Lume og bringe det til at le; saa vilde det staa bedre til med Christendommen, end det desværre gjør.

§ 4. Jeg gaar nu over til den ovennævnte gudelskende Sjæls tredie Ønske, hvorom den aandrige Arendt siger: „Kunde man faa se, hvorledes mange Tusinde Christne i den ganfke Verden dagligen paakalde Gud med ydmyge Hjerter, bøie sine Hjerterz Knæ for Christus, tilbede og ære sin Konge og ofre sine Bønner med Taarer, — o, hvad kunde være deiligere?“ Ja, hvad kunde være nyttigere og opbyggeligere? Erfaringen lærer, at et Barn lærer bedst at bede af et andet, og at Dreng og Smaapiger langt lettere fatte, hvad der er paalagt dem at lære, naar det foresiges dem af en af deres Lige, end af gamle og voksne Folk. Jeg kan medrette sige, at det ogsaa er saaledes blandt Guds elskede og hellige Børn; man føler sig kraftigt bevæget til Andagt, naar man har den Lykke at høre andre gudfrygtige Sjæles Andagt; jeg siger: høre, fordi de sjelden tillade, at man seer dem, idet de efter sin Frelserz Befaling indeslutte sig i et Kammer, naar de ville bede. Det er de Lærde bekendt, hvad Beit Dietrich, en siden berømt Theolog og Prædikant i Myrnborg, skrev til Filip Melancton: „Jeg beder Eder for Christi Skyld“, siger han, „at I ikke vil agte det Brev, Hr. Doktoren (Luther) har skrevet Eder til, saa ringe. Jeg kan ikke noksom beundre hans sjældne Standhaftighed, hans Glæde,

Tro og Haab i disse sidste, jammerlige Tider. Og alt dette forøger han daglig ved flittig Øvelse i Guds Ord. Der gaar ingen Dag forbi, uden at han idetmindste tager tre af de til Studeringer allerbequemeste Timer til Bønnen. Det lykkedes mig engang at faa høre ham bede; hjælp Gud, hvilken Aand, hvilken Tro er der ikke i hans Ord! Han beder saa andægtig som En, der taler til Gud, med saadant Haab og saadan Tro som En, der taler til sin Fader. Jeg ved, sagde han, at Du er min kjærlige Gud og Fader; derfor er jeg vis paa, at Du vil tilintetgjøre din Kirkes Forsølgere; men gjør Du det ikke, saa er Faren din ligesaavelsom vor; hele Sagen er din; hvad vi have gjort, have vi maattet gjøre; derfor maa Du, kjære Fader, beskytte den. Da jeg i lang Tidstand hørte ham bede saadanne Ord med høi Røst, brændte Hjertet i mit Liv af stor Glæde, fordi jeg hørte ham tale saa venligt og andægtigt til Gud, men isærdeleshed, fordi han beraabte sig med saadan Styrke paa Forjættelserne i Psalmerne, som om det var sikkert, at det, han bad om, ogsaa vilde ske“ osv.

§ 5. Jeg har selv ved Guds Naade haft en meget gudfrygtig Moder, der ved mange Trængsler, som tilstødte hende i hendes ni og tyveaarige Enkestand, havde lært at tage sin Tilflugt til Gud og grunde sit Haab paa Hans Misfunderhed, hvorfor ogsaa hendes Sjælesorger og Skriftefader, den daværende kongelige Provst i Rensburg i Holsten, gav hende det Vidnesbyrd i hendes trykte Sigprædiken, at hun havde haft en ivrig Bønnens Aand. I min Ungdom hørte jeg hende ofte bede, især om Morgenstunden meget tidligt (fordi hun pleiede at foretage denne hellige Øvelse, førend hendes Børn og Tyende kom paa Benene, og førend hun tog fat paa nogen huslig Syssels), og hun paakaldte da med hørlig og hævet Røst og under mange Taarer

Gud med ret stor Andagt og eftertrykkelige Ord. Jeg kommer endnu meget godt ihu, hvorledes hun pleiede at føre sig de Ord i den syv og tyvende Psalmes til Nytte: Herre, hør min Røst, naar jeg raaber, og vær mig naadig, og bønør mig! Du siger: Søger mit Ansigt! til Dig siger mit Hjerte: Herre, jeg søger dit Ansigt, osv., og hvorledes hun pleiede at beraabe sig paa Guds Forjættelser og foreholde Ham, at Han har kaldet sig Enkers Dommer og de Faderløses Fader. Isærdeleshed glæder og trøster det mig endnu, at naar hun ogsaa bad for sine Børn, det ene efter det andet, og kom til mig, som hun tilligemed min kjære, salige Fader allerede havde viet til Guds og Kirkens Tjeneste, da jeg endnu laa i Bæddet, bad hun saa inderligt og hjerteligt, at Gud vilde benaade og udruste mig med Visdoms og Forstand's Aand, med Kundskab og Herrens Frygtes Aand, velsigne mine Studeringer og forunde mig de nødvendige Midler dertil, bevare mig for Djævelens Magt og List, for den onde Verdens Forargelser og for Synder og danne mig til et Redskab for sin Naade og et Kar for sin Barmhjertighed, samt i sin Tid værdige mig en hellig Betjening i sin Kirke, bruge mig til sin Ære og mange Sjæles Opbyggelse og tilsidst gøre mig evindelig salig, osv. Man kan let vide, hvilket stærkt Indtryk saadanne Bønner gjorde paa mit Hjerte, ligesom jeg da ogsaa derved og ved hendes omhyggelige Undervisning om, at man skal bede, og hvorledes man skal bede blev kraftigt tilskyndet til saavidt muligt at efterfølge hende i saadan Andagt. Man hør saaledes ei alene ønske sig, men ogsaa, saa meget det lader sig gøre, søge og med Glæde gribe Leiligheden til at saa høre et gudsfrygtigt Menneſke tale til sin Gud som et kjærligt Barn til sin Fader. Og saasom jeg denne gang skal omhandle Bestaffen-

heden af den troende Sjels Bøn, saa skulde ogsaa jeg ønske, at jeg forhen havde kunnet høre mange hellige Guds Børns og mange andægtige, gudsfrygtige Sjæles Bønner; saa vilde jeg uden tvivl have kunnet lægge Mærke til Mængde og Meget, som havde været mig til Nytte under Drøftelsen af denne Sag; men da dette ikke er Tilfældet, saa holde vi os med Joie til Guds Helligdom, den hellige Skrift, hvori Naadens og Bønnens Aand ei alene med tydelige og eftertrykkelige Ord underviser os om Bestaffenheden af en ægte og Gud velbehagelig Bøn, men ogsaa har fremstillet os andægtige og sande Tilbedere til Efterfølgelse. Vi skride da i Jesu Navn til selve Sagen. Han lade vort Arbejde være velsignet for sit Navns Skyld! Amen.

§ 6. Mange, som kalde sig Christne, betragte enten af Uforstand og Uvidenhed eller af Ledsindighed og Ugudelighed Bønnen som en simpel Sag og en let og ringe Kunst, og det gaar hermed som med andre christelige og gudelige Pligter, hvilke Verden har lært aldeles tilbunds og kan fuldkommen tilgavns; den har forlængesiden omvendt sig, og skulde det behøves, saa er det jo Noget, som den let kan gøre hver Dag, ja selv i den sidste Dødsstund; den har Tro nok og kunde endog gjerne meddele og overlade Andre Noget af sin Overflod; ei heller har den Mangel paa Kjærlighed, Haab og andre Dyder; den kan ogsaa meget godt bede, og ligesom den i saa Henseende selv ingen Banſelighed føler, saaledes formener den heller ikke, at nogen Anden, ei engang Gud selv, skal kunne besvære sig over den i saa Naade; den er rig og har Overflod og fattes Intet (Mat. 3, 17). Jeg har engang, da jeg skulde omhandle Bønnen i en Prædiken, begyndt paa følgende Naade: „Jeg skal i denne Stund, mine kjæreste Medchristne og Tilhørere, tale

til Eder om Bønnen. Men jeg skulde gjerne ønske at vide, om I Allesammen allerede kunne bede, eller om I først hver Dag lære at bede. Jeg vil her offentligen bekjende, at jeg endnu ikke kan denne høie og hellige Kunst, men daglig gaar i Skole for at lære den, og jeg tvivler ikke om, at alle isandhed gudsfrygtige Sjæle, som ere her tilstede, ere af samme Tænkemaade som jeg og gjerne i denne Stund tilligemed mig ville gaa i Skole hos den Herre Jesus, som den sande Bedemester, og lære Bedekunsten til Fuldkommenhed af Ham." Dette havde et Verdensmenneske hørt og paa forskjellige Steder drevet Spot dermed, idet han formente, at det var urimeligt og latterligt at sige, at en Christen og isærdeleshed en Præst ikke skulde kunne bede. Da En tilretteviste ham herfor og bad ham, at siden han roste sig af at kunne bede, han da vilde sige dem, hvorledes og hvorom han pleiede at bede, for at andre Enfoldige og Uvidende kunde lære Noget af ham, begyndte han at opramse nogle Smaabønner, som han dels i sin Barndom og dels senere havde lært, og antog, at der til at bede ikke udfordredes Mere end at man kunde saadanne forefrevne Ord eller kunde oplæse en Bøn af en Bog. Omendkjønt man nu søgte ved Hjælp af Guds Ord at bibringe ham en bedre Overbevisning, saa var hans kjødelige Hjerte dog ikke modtageligt for en saadan Belærelse; han blev ved sin Mening saavel som ved sine tilvante Synder. Hvo ved, dersom man vilde foretage en Ransagning, hvor mange Ligefindede man allevegne vilde finde? Saaledes kunne da de naturlige Mennesker Alt og besidde Alt, hvad der hører til Christendommen, og behøve i saa Henseende ingen Sorg og Betsymring at gjøre sig, ei heller at anvende nogen videre Tid og Møie derpaa. De gudsfrygtigste Sjæle derimod have Mangel paa Alt; deres Omvendelse er, som det

forekommer dem selv, ikke sand og deres Tro kun en Skintro, deres Gudsdyrkelse Hyklari, deres Bønner koldfindige, fattige og syndige og kunne ikke behage Gud, siden de ikke engang ere saa gode, at de behage dem selv. De tænke: Naar jeg finder saa mange Brøst i mine Bønner og min hele Christendom, hvor mange flere vil da ikke den alvidende, hellige og retfærdige Gud, som prøver Hjerter og Nyrer, finde deri, og hvorledes kunne de da behage Ham? For nu vel og christeligen at undervise begge disse Slags Mennesker, forfærde hine og trøste disse, vil det være fornødent, at vi efter den Raade, Gud forlener, grundigt afhandle den sande Bøns Betskaffenhed, dens Art og Natur samt Alt, hvad egentlig dertil hører.

§ 7. Af det Udsagn af vor allerkjæreste Frelser om Bønnen, som vi have valgt til vor Lekt og begyndt at forklare, sees snart, hvorledes Han vil at Hans Troendes Bønner skulde være beskaftne, nemlig saaledes, som Han taler derom, „hjertelige og alvorlige. Veder! leder! banker!“! siger Han, og paa et andet Sted: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder“ (Joh. 16, 23). Med Hensyn til den Talemaade: Sandelig, sandelig siger jeg Eder, henholder jeg mig til, hvad derom er anført i den foregaaende Prædiken, nemlig at Frelseren ikke pleier at bruge den uden om store og høivigtige Ting. Det græste Ord, som her er overjagt med at bede, bruges om Betlere og andre trængende Mennesker, som med klynkende Stemme, med vemodige Dine og bedrøvet Hjerte pleie at anmode Andre om en Hjælp og Almisse (Ap. Gj. 3, 2), om hungrige Børn, som bede sin Fader eller Moder om et Stykke Brød eller anden Mad (Matth. 5, 42; 7, 9. 10); de sytti Fortolkere have brugt det, hvor der siges,

at Haman bad Esther om sit Liv, da han saa Kongens Brede (Esth. 7, 7). Ordet lede bruges om en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler (Matth. 13, 45), om Jesubarnets Forældre, som, da Han efter tilendebragt Paaaskfest blev tilbage i Jerusalem, ledte efter Ham med Smerte (Luk. 2, 45. 48), og om den Herre Jesus selv, der kom til Berden for at søge og frelse det Fortable (Luk. 19, 10). Ordet kanke bruges ligeledes om Ham, den søde Frelser, hvor der tales om Hans Flid og Iver for at bringe de vildfarende Sjæle tilbage paa ret Vej og omvende dem, — som naar Han selv siger: „Vær derfor nidkær, og ombend dig; se, jeg staar for Døren og banker“ (Mat. 3, 19. 20; Høis. 5, 2). Ved denne Sammenholdelse af andre Skriftsteder med vort sees, at den Herre Jesus ikke af sine Egne vil have koldfindige, men flittige, ivrige og brændende Bønner, hvilket ogsaa Ordnes Fordobling og Opdyngelse tilkjendegiver, naar Han siger: Veder! leder! banker! og umiddelbart efter: Thi hver den, som beder, han faar, og den, som leder, han finder, og den, som banker, ham skal oplades. Ligesom Ordene i denne Tale hænge i hinanden og følge paa hinanden, saaledes skal ogsaa i Bønnen det ene Suk følge paa det andet, den ene Kraft paa den anden, den ene Længsel paa den anden.

§ 8. Men for at foredrage denne nyttige, høivigtige og høifornødne Sag noget nøiagtigere og udførligere, saa ville vi lægge følgende Beskrivelse af den bødserdige og troende Sjæls Bøn til Grund. Bønnen er en kraftig Tale af Hjertet, og en talende Kraft i Hjertet en ydmyg, guddommelig, fuldstændig, vældig, tvingende, kjæpende, alvorlig, heftig, eftertrykkelig, barnlig, frimodig, fortrolig, kjærlig, vedholdende, stadig og uafsladelig Bevægelse hos den troende Sjæl og en lønlig, inderlig, hel-

lig og salig Samtale med Gud, hvorved den vedligeholder Samfundet med Ham, udøser sit Hjerte for Ham, aabenbarer sine Betyrninger, sine Længsler og Begjæringer for Ham, hengiver og anbefaler sig til Ham og søger og finder Naade, Hjælp, Lyk, Trøst, Kraft, Beskjærmelse, Fred, Glæde, Liv og Salighed hos Ham. Forundrer Eder ikke, I gudelskende Sjæle, over denne Vidløstighed og over disse mange og sammenhørende Ord, hvormed jeg gjerne vilde fremsætte Beskaffenheden af den troende Sjæls sande Bøn! Thi saaledes, som Sagen er, maa man ogsaa tale derom, og jeg er vis paa, at erfarne Christne og sande Bedere snarere ville synes, at der er sagt for Lidet end for Meget i denne Beskrivelse. Vi ville imidlertid give nogen Forklaring over Ordene, for at Sagen kan blive des tydeligere, og for at vi siden kunne føre os den desto bedre til Nytte.

§ 9. Jeg forudsætter her, at jeg nærmest taler (og skriver) for rettroende Christne, som af den hellige Skrift vide og ere overbeviste om, at man ikke maa give nogen Anden end Gud Tilbedelsens Ære, saasom det er bekjendt, hvad Herren siger: „Du skal tilbede Herren, din Gud, og tjene Ham alene“ (5 Mos. 6, 13; 10, 20; Matth. 4, 10). „Jeg er Herren; det er mit Navn, og jeg vil ingen Anden give min Ære eller de udstaarne Billeder min Pris“ (Esai. 42, 8). Det kan heller ikke være gudsfrygtige Sjæle ubekjendt, at den hellige Johannes to Gange vilde give en Engel Tilbedelsens Ære, men at denne vægrede sig ved at tage derimod, sigende: Gjør det ikke; jeg er din Medtjener og dine Brødrer, som have Jesu Vidnesbyrd; tilbed Gud! (Mat. 19, 10; 22, 8. 9). Naar Englene have gjort dette, hvo vil da tvivle om, at de salige afdøde Guds Børn vilde gjøre og sige det Samme, om de vare iblandt os, og man vilde foretage sig at vise dem saadan Ære?

Desuden turde Herren vel sige til dem, som i denne Henseende mere følge den sedvanlige og farlige Bildfarelse end lyde Hans Ord: „Hvad have Ederes Fædre fundet for Uret hos mig, at de holdt sig langt fra mig og vandrede efter Forsængelighed (Afguderier, de afdøde Hellige)? hvad har bevæget Eder til at gjøre tvende onde Ting: at forlade mig, den levende Vandkilde, at hugge Eder Brønde, ja sønderbrudte Brønde, som ikke kunne holde Vand? (Jer. 2, 5. 13). Gud alene er jo et saadant alvidende, alvist, allestedsnærværende, almægtigt, alttilfredsstillende Væsen, at Han ogsaa forstaaer de elendige Hjerters Sukke og de bedrøvede Sjeles Længsler, og det paa alle Steder og til alle Tider; Han kan gjøre alle Ting, ja langt overflodigere end hvad vi bede og forstaa. Om end mange Tusind Sjele i en og samme Stund overalt paa Jordens Kredse udøse sine Hjerters for Ham, saa er Han ganske nær hos Enhver, og Hans Skjød er stort og vidt nok til at rumme deres Klager, og Hans Haand er mægtig nok til at hjælpe dem Alle. De smaa Lys, hvormed vi hjælpe os i Mørket, ere vel klare nok til at oplyse et Bærelse, en Stue, et Kammer, naar disse ikke ere altfor store; men til at beskinne et helt Hus, en hel By, et helt Land ere de meget for svage. Solen alene er af sin Skaber begavet med en saa klar og stærk Glands, at den kan bestraale den halve Verden paa en Gang og lyse for saa mange Tusind Mennesker og Dyr paa deres Veie. Men sæt — ihvorvel jeg ikke indrømmer det — at de Hellige i Himmelen havde annammet et saadant Lys og en saadan Maade af Gud, at de kunde tjene sine Tilbedere dermed paa et eller andet Sted, saa vilde man dog stedsse spæve i Uvisshed om, hvor langt deres Glands strakte sig, og om ogsaa Enhver kunde betjene sig deraf paa sit Sted. Bedst er det, at man be-

tjener sig af Solen, der skinner overalt og paa alle Steder og som har Lys nok til at tjene selv den ringeste Skabning. Man holde sig til den kjærlige, naadige, mægtige, vise, evige Gud, som baade kan og vil hjælpe, efterdi Han med tydelige Ord siger: „Kald paa mig paa Nødens Dag; jeg vil udfri dig, og du skal prise mig“ (Ps. 50, 15). Meget sandt siger Luther etsteds: Gud tager det meget fortrydeligt op, at man ikke vil holde Ham for en Gud, hvorfor Han ogsaa ofte raaber hos Profeterne: Er jeg da ikke en Gud? Er der da nogen anden Gud end jeg? Har jeg da ingen Haand, Arm, Magt? osv.

§ 10. Jeg forudsætter endvidere ogsaa, at jeg taler om de bodsfærdige og troende Sjeles Bøn, hvilke beslutte sig paa ved daglig Omvendelse og fornyet Troeskraft at holde sig i Naadestanden og altid have en uafbrudt Samvittighed for Gud og Menneskene (Ap Gj. 24, 16) samt at opløste hellige Hænder til Gud (1 Tim. 2, 8). Thi til de Ugudelige og Ubodsfærdige vil jeg ikke for Tiden tale; de forstaa ei heller at bedømme saadanne aandelige Ting; de ere derhos ligesaa lidet tjente dermed som Torbisten, der finder sin Lykt i Møgdyngen, er tjent med en Rose; de have let for at bede og trænge ikke til saadan Vidløftighed. Man skriver om Ludvig den Ellevte, Konge i Frankrige, at han plejede at bære et Bly-Krucifix paa sin Hat, hvilket han ærede med et Kys, saa ofte han havde udøvet alskens ugudelige og skjændige Gjerninger, og at han derpaa uden Undseelse eller Anger for frem paa jelsomme Maade. Ogsaa nutildags er der mange Mennesker, som tilstede sit Hjerte al Ondskab og Morgen og Aften tage en Bog i Haanden og læse en Bøn med den Andagt, man kan vente af et uomvendt Menneske, og dermed have de paa en Gang opfyldt Alt, hvad den hellige Skrift lærer om Bønnen.

Slige Mennesker tjener det imidlertid til Efterretning, hvad Herrens Aand har vidnet gennem Salomo og Paulus: „De Ugudeliges Offer er Herren en Vederstyggelighed; men de Oprigtiges Bøn er Hans Velbehagelighed. Herren er langt fra de Ugudeliges Mund, men hører de Retfærdiges Bøn“ (Ordsb. 15, 8. 29). „For de Besmittede og Vantro er Intet rent; men baade deres Sind og Samvittighed er besmittet. De bekjende, at de kjende Gud, men fornegte Ham med Gjærningerne, efterdi de ere vederstyggelige og ulyhige og uduelige til al god Gjærning“ (og følgerig ogsaa til Bønnen — Tit. 1, 15. 16). Jeg taler altsaa til de bdsfærdige og troende Sjæle, som i Aanden og ved Erfaringen ere overbeviste om, at man i Christendommen Intet kan lære tilbunds, og at det er saaledes beskaffent med vore helligste Gjærninger og Dvelser og vor hele Gudsdyrkelse, at de stedse trænge til Forbedring. Om dem er jeg forvisset, at de gjerne høre tale om den sande Bøn og dens Beskaffenhed, efterdi de sedvanligvis nære Belysning i saa Henseende og pleie at klage: Al, jeg kan ikke bede! Al, den, som kunde bede ret inderligt og andægtigt! De Fleste, som jeg har kjendt og omgaaet med, have været bekymrede med Hensyn til sine Bønner og sagt med Herrens Disciple: „Herre, lær os at bede! (Luk. 11, 1). Til disses Undervisning ville vi nu gennemgaa den foranstaaende Beskrivelse af Bønnen og noget tydeligere og omstændeligere forklare, hvad deri forteligen indeholdes.

§ 11. Jeg siger altsaa, at Bønnen er en kraftig Tale og en talende Kraft. Jeg har med Flid talt noget usædvanligt, saasom den ægte Bøn, der sker i Aand og Sandhed, hartad er bleven noget Usædvanligt. Jeg har imidlertid hørt Davids Ord for Die, hvori han voder Gud om at lade hans Mund Tale og hans Hjertes Begjæring være

til Behag for Hans Ansigt (Ps. 19, 15). Jeg ved jo nok, at man ogsaa kan bede med Eftertryk uden mundtlige udtalte Ord, saasom endog de troende Hjerters Sukke, sørgmodige Diefast, Længsler og Attraaer ere et Raab i Himmelen, der kan røre og bevæge vor Gud, som vi snart med Guds Hjælp nærmere skulle vise, — at altsaa Mundens Tale ikke altid er nødvendig til Bønnen; men jeg vil dog ikke raade nogen Christen til aldeles at undlade den mundtlige Tale i Bønnen, dels fordi det sømmer sig, og Herren derhos alvorligt fordrer, at vi skulle tjene Ham af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjæl og af al vor Styrke (hvori udentvivel ogsaa er indesluttet, hvad Legemet formaar), samt at vi skulle prise, ære og tilbede Ham i vort Lege-me og i vor Aand, hvilke høre Ham til (1 Kor. 6, 20). Skulde vi ikke bruge vor Mund, som Gud aabner og daglig fylder med Nad og Drikke, vor Tunge og forstaaelige Tale, som Gud har skjænket os fremfor alle andre Dyr, til Hans Pris og Tjeneste? skulde vi blot tale med Mennesker og ikke med Gud, som dog har forundt os at kunne tale? — dels ogsaa, fordi den udbortes Tale og de betænksomt udtalte Ord ere et godt Middel til at samle og fængsle det adspredte Sind og det ustadige Hjertes flagrende Tanter. Thi det er vanskeligt at holde Hjertet, Aanden eller det indvortes Menneske, naar det har med himmelske og hellige Ting at gjøre, i vedvarende Andagt, medmindre man ogsaa tvinger det udbortes Menneske til at bidrage Noget dertil efter sin Art. Et og andet Suk, hvori det forebringer sin Længsel for Gud, kan det indvortes Menneske let opsende; men vil det fremstille Alt, hvad der ligger det paa Hjertet, og de mangfoldige Ting, som høre til et gudfrygtigt Menneskes Bøn, med tilbørlig Andagt og fornødent Eftertryk samt uden Indsigelser og Hindringer fra

det udbortes Menneskes Side, saa er det bedst, at det ogsaa giver dette Noget at bestille derved og ligeledes anspender dette til hellig Andagt; ret ligesom naar en Husfader ifølge sit kongelige Præstedom's Forordninger vil bede andægtigt tilligemed Sine, da er det ikke raadeligt, at han lader nogen af sine Husfolk blive tilbage, men at han lader dem alle komme sammen, for at der ikke skal opstaa ufor- modede Hindringer; det maa ligeledes tilraades en andægtigt bedende Christen, at han under Forrettelsen af denne hel- lige Pligt samler alle sine indvortes og udbortes Sandser og Kræfter og holder dem saa meget som muligt beskæftigede dermed, for at han kan fuldføre den uden Indvendinger og Forstyrrelser.

§ 12. Dels fordi de udtalte Ord saa at sige fordoble og forøge Andag- ten; thi ligesom et Menneskes Glæde over Noget fordobles, naar han kan dele den med en kjær Ven, saaledes og- saa, naar Hjertet meddeler sin Andagt, sine Sukke og Længsler til Munden, hvor de ligesom fødes og fremstilles paany, saaledes bliver ogsaa Bønnen derved sterkere og heftigere. Det er t. Ex. trøsteligt og opbyggeligt, naar vi ville bede, at tænke paa, at Gud er almægtig, alvidende, naadig, miskundelig og barm- hjertig; men naar Munden udtaler disse Tanker omtrent paa denne Maade: O, du majestætiske og hviloblige Gud, som formaar og kan gjøre Alt, hvad Du vil, i Himmelen og paa Jorden, — Du, som kjender alle Ting og ransager Hjerter og Nyrrer, Du Barmhjertigheds Fader og al Trøstes Gud, Du naadige, miskundelige og kjærlige Gud og Fader, hvor skal jeg hen med min Nød uden til Dig? Hvem kan og skal hjælpe mig, naar ikke Du hjælper mig? Hvem vil trøste og husvåle mig, dersom ikke Du trøster og husvåler mig? Du er en Trø- stes Gud; Du eier alene Trøst og eier al Trøst. Derfor kan og vil jeg intet-

steds søge Trøst uden hos dig, osv. Da bliver Hjertet endnu engang saa saare bevæget og Bønnen saa forsterket, at den „trænger gjennem Skyerne og lader ikke af, før den kommer frem, og den Høieste ser derpaa“ (Sir. 35, 17. 18). Luther, der kunde bede saa andægtigt og ivrigt, skriver herom: „Saafermt de udbortes Gebærder, Sang, Tale og Væs- ning ske i den Hensigt derved at op- tænde Hjertet og vække Lyft og Andagt til Bønnen, saa er det meget nyttigt og godt; thi derfor er ogsaa fra gam- mel Tid Psalmebogen anordnet i Chri- stenheden til daglig at synges og læses, for at man ved legemligen at behandle og høre Guds Ord skal saa Andagt til at raabe og sukke. — Lad dig der- for advare, og vogt dig for at tale til Gud uden det mundtlige Ord og den mundtlige Bøn, dog at du gjør den rette Forskjel, saa at det ikke er nogen blot og bar udbortes Bøn, hvori man intet Videre søger end Gjerningen, — men saaledes, at Hjertet begynder og dernæst Mund og Legeme, Ord og La- der følge udbortes med; fort sagt, naar det kommer fra Hjertet, da at bede med Lyft og Alvor, det er Altsammen godt og priseligt, hvorledes man nu end der- med forholder sig.“

§ 13. Det Vigtigste, som udfordres til de Troendes Bøn, er imidlertid Sje- lens Kraft, Bevægelse Attraa, Længsel eller hvad jeg ellers skal kalde det, hvor- ved den mundtlige Tale belives, — hvorved den taler til Gud endog uden Tale, hvorfor jeg har kaldt Bønnen en talende Kraft og en vældig, alvorlig, eftertryktelig Bevægelse i Sjelen. Herom taler Herrens Aand meget mærkeligt i sit Ord. Fremfor alle Ting fordrer Han Hjertet og Sjelen Grund. Alt, hvad der i Christendommen og Guds- dyrkelsen ikke udslyder af et hedsfærdigt Hjerter og kommer fra Sjelen's Underste, kan ikke tætkes Gud; i vort ganske Hjerter

og i vor ganske Sjæl maa vi omvende os til Ham; af Hjertet maa vi tro; af vort ganske Hjerte, af vor ganske Sjæl og af vor Formue maa vi elske og tjene Gud; Alt, hvad vi foretage os, maa vi gjøre af Hjertet. Saaledes maa vi ogsaa søge Ham af vor ganske Sjæl; af et rent Hjerte maa vi paakalde Ham; Alt, hvad der er indeni os, maa love, prise og tilbede Ham; Sjælen maa skriges til Gud; Hjertet maa udøses for Ham (5 Mos. 30, 10; Rom. 10, 10; 5 Mos. 6, 6; 10, 12; Kol. 3, 23; 5 Mos. 4, 29; 2 Tim. 2, 22; Ps. 103, 1; 42, 2; 1 Sam. 1, 15; Ps. 62, 9). Hjertet er det ved Troen rensede og ved Ordet helligede Tempel, hvori den ædleste Guds-tjeneste forrettes; Hjertet er det Alter, hvorfra den Røgelse opstiger, som trænger gennem Skyerne, og hvis søde Lugt Herren skal fornemme; Hjertet er den Kilde, hvorfra alle hellige Længsler, som Herren skal henhøre, maa udslyde; Hjertet er den Blomst, der maa udbrede sig mod Ham og uafsladeligen være vendt til Ham. Hvo som beder uden Hjertets Andagt og Sjælens Eftertryk, han ligner En, som vil ofre et Lig eller en Hund eller Svineblod, hvilket „er Herren en Vederstyggelighed.“ „Efterdi dette Folk“, siger Han, „holder sig nær til mig med sin Mund, og de ære mig med sine Væber, men deres Hjerte er langt fra mig, derfor se, jeg vil handle underlig med dette Folk, paa det Underligste, ja paa det Underligste“ (Esai. 66, 3; 1, 13; 29, 13). Naar man vil bede, maa derfor Gns første Omsorg være at finde sit Hjerte (2 Sam. 7, 27), at afdrage det fra de jordiske Ting, i hvilke det saa ofte har forvildet sig, at samle de udsprede Tanker og forene dem til hellig Andagt; vi maa kunne sige: Gud, mit Hjerte er rede; mit Hjerte er rede (det har beredt, fattet og sat sig); jeg vil synge; ja, jeg vil synge Psalmer (og bede). „Til Dig siger mit Hjerte, der

Du siger: søger mit Ansigt! — Herre, jeg søger dit Ansigt. Min Sjæl skriger til dig. Min Sjæl bier, og jeg haaber paa Hans Ord; min Sjæl vogter paa Herren“ (Ps. 57, 8; 28, 8; 42, 2! 130, 5. 6).

§ 14. Den Hjertets Kraft og Sjælens Bevægelse, hvorom vi tale, lader sig nu vel bedre erfare end beskrive, og det er sikkert, at erfarne og i en andægtig Bøn øvede Christne ingen vidløftig Beskrivelse tiltrænge, efterdi de fornemme Mere, end man kan sige; ikkedestomindre vil det være kjær og behageligt for disse, men for de Enfoldige og Uøvede høist fornødent og ophyggesligt, at man fremstiller og oplyser den ved Hjælp af Guds Ord. Den kongelige Profet siger derom: „Min Sjæl hænger efter (ved) Dig“ (Ps. 63, 9). Nogle anseede Lærere forklare Udtrykket hænge efter ved at sammenholde det med andre Steder i den hellige Skrift, hvor det bruges om den ægtefabelige Forening og faste Forbindelse mellem Manden og Hustruen, hvori hin hænger ved denne med hjertelig Kjærlighed og inderlig Fortrolighed og søger sin Tilfredshed, Trøst og Glæde i hende (1 Mos. 2, 24), — om de Undersaatter, som hænge ved sin Konge med uroffelig Trost, naar der udbryder Uroligheder og Oprør i Landet (2 Sam. 20, 2), om en fattig Pige, som holder sig til en formuende Mand's Folk for at nyde Godt af dem (Ruth 2, 8), hvilket Altsammen giver en god Forklaring over de Fortrolighedssbaand, med hvilke Sjælen hænger ved Gud. For vor Hensigt er derimod den Bignelse om en Borre tjenligere, hvora en vis gudsfrygtig Tyrstinde, som bekendt, betjente sig, sigende: „Jeg vil hænge mig fast ved min Jesus som en Borre ved en Klædning“; thi den troende Sjæl hænger sig blandt Andet ogsaa med andægtige og vedholdende Bønner fast ved Gud og lader sig ikke afvise, hvor-

ledes Han nu end anstiller og ter sig. Ikke mindre passer sig her Lignelsen om Vebbenden, som snor sig opad et Træ og ei alene understøtter sin Skrøbelighed ved dets Styrke, men ogsaa drager dets Saft til sig gennem de Trebler, som det stikker ind i dets Bark, eller om et Barn, som hænger ved sin Moders Bryst og begjærligen drikker hendes Mælk; saaledes hænger Sjelen ved Gud med hestige og kraftige Sukke, Begjæringer og Paakaldelser og nyder Hans Kraft, Kjærlighed og Miskandhed. Ligesom den blodsoptige Kvinde ikke blot berørte Sønnen af Herrens Klædebon med sine Fingre, men ogsaa Hans Aand og Hjerter med en indvortes Sjelekraft og saaledes gjorde sig delagtig i den Kraft, der udgik fra Ham (Luk. 8, 44. 46), saaledes kommer et helligt Guds Barn og nærmer sig til sin Gud ei alene med sin Mund; men han berører Ham ogsaa, om jeg saa maa sige, med en stor indvortes Sjelekraft, — hvilket man ogsaa kan fremstille ved den bodfærdige Synderinde, der lagde sig ned for den Herres Jesu Fødder, kyskede dem med sin Mund, vædede dem med sine Taarer og tørrede med sit Haar, men forøvrigt ikke talte et Ord. Her var ingen Ord, men dog en stor Kraft, som bevægede den Herre Jesum til at tage sig af hende og lade hende fare i Fred med Forsikringen om hendes Synders Forladelse. Siger Nogen: denne Kraft var Troen, saa siger jeg: ja, men en bedende og paakaldende Tro, og denne Beretning er saaledes meget vel stiftet for mig til at forklare Bønnens Bestaffenhed, og hvad den egentlig er, nemlig det bodfærdige og troende Hjertes paakaldende, søgende og begjærende Kraft.

§ 15. Men lader os til vor Sjels Forlystelse end yderligere undersøge denne Sag ved Hjælp af Guds Ord og de Talemaader, som de Hellige betjene sig af derom. Den kongelige Profet siger

flere Gange om sin Sjeleangest: „Mit Hjertes Angester have udbredt sig; udfør mig af mine Trængsler“ (Ps. 25, 17). „Herre, vær mig naadig; thi jeg er angest“ (Ps. 31, 10). „Mit Hjerte er bange indeni mig“ (Ps. 55, 5). „Min Aand er forsmægtet i mig; mit Hjerte er forskrækket midt i mig“ (Ps. 143, 4). Skriften vidner imidlertid, at Herren ser i Naade til sine Egnes Angest og Glendighed, ynkes derover og udriver dem deraf (2 Mos. 3, 9; 5 Mos. 26, 7). Hvorfor det? Saaom Angesten ikke er Andet end en Sjælens Kamp med Nøden og Trængselen, blandet med mange lønlige og kraftige Sukke, saa maa den barmhjertige Gud se til den og komme de kjæmpende Hjerter tilhjælp med sin Trøst og Kraft. Derfor sætter ogsaa David Bønnen sammen med Angesten: „Da jeg var i Angest“, siger han, „raabte jeg til Herren; ja, jeg raabte til min Gud“ (Ps. 18, 7). „Jeg raaber til Dig, naar mit Hjerte forsmægter“ (Ps. 61, 3). „Vend dit Ansigt til mig efter din megen Barmhjertighed, og skul ikke dit Ansigt for din Tjener; thi jeg er angest; skynd Dig, hør mig! hold Dig nær til min Sjæl; gjenløs den“ (Ps. 69, 17—19). Færdeleshed er det mærkeligt, hvad han gjentagende siger: „Jeg vil raabe til Herren med min Røst; jeg vil bede til Herren om Naade med min Røst. Jeg vil udøse min Klage for Hans Ansigt; jeg vil give min Nød tilkjende for Hans Ansigt. Der min Aand var forsmægtet i mig, da kjendte Du min Sti“ (Ps. 142, 2—4). Man maa her ogsaa lægge Mærke til Overskriften over denne Psalm, ifølge hvilken den indeholder en Skilbring af Davids Hjertes Tilstand, da han var i Hulen, hvor Saul uafvendende kom ind til ham (1 Sam. 24, 4); nu er det ikke tænkeligt, at han paa et saa trangt Sted og paa en saadan Tid skulde have raabt til Gud med ud-

vortes stærkt Røst; men det er at forstaa om Raabet fra det med Angest kjæmpende Hjerte, som tilkjendegav Herren sin Nød med stille Sukke og Bønner, hvoraaf da sees, at hos de Troende er der ingen Angest uden Bøn, og at Bønnen er en stor Kraft hos de trætte, angestfulde og trøstesløse Sjæle, hvorved de kunne udrette Meget hos Gud. Til at fremstille Bønnen og dens Natur bruges ogsaa af Guds hellige Mænd Billedet af Tørst; „ligesom en Hjort striger efter Vandstrømme“, siger David, „saa striger min Sjæl til Dig, o Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, efter den levende Gud“ (Ps. 42, 2. 3). Gud, Du er min Gud; jeg vil søge aarle til Dig; min Sjæl tørster efter Dig i et tørt Land, der er sprukket af den stærke Sommervarme og ligesom med aaben Mund anraaber Himmelen om Regn (Ps. 63, 2; 143, 6). Saa staar der ogsaa hos Esaias: „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige og Strømme paa det Tørre“ (Esai. 44, 3). Bekjendt er ogsaa vor Frelseres Udsagn: „Salige ere de, som hungre og tørste efter Retsfærdighed; thi de skule mættes“ (Matth. 5, 6). Dette Billede er meget stiftet til at betegne Bønnens Beskaffenhed og Kraft; thi ligesom Tørsten opstaar ved Mangel paa den naturlige Fugtighed, hvorved Naturen ellers styrkes, vederkvæges og opholdes, naar den er fortæret af Føde, Arbejde og Mæthed, saaledes opstaar der ogsaa en Længsel efter Gud og Hans Misfandhed i Sjelen, naar den føler, hvad der mangler den, — naar Trængsel og Ansægtelsens Føde oversfalder den, — naar den arbejder og udmættes under Syndes- og Rorsbyrden, hvoraaf sees, at den sande Bøn ikke er koldfindig, men heftig og alvorlig; den er en Tørst, det er: en inderlig og kraftig Sjælens Længsel efter Gud, efter Hans Naade og Hjælp, ligesom den Hellig Aand selv forklarer den

med de Ord Længsel, Begjæring, at begjære, at længes, at see til, at løbe til, at jukke, at forsmægte o. Desl.

§ 16. „Du, Herre, hører de Elen-diges Begjæring“, siger den kongelige Profet (Ps. 10, 17). „Til Dig, Herre, vil jeg opløste“ (ei alene mine Hænder og Dine, men ogsaa) „min Sjæl; jeg forlader mig paa Dig, min Gud“ (Ps. 25, 1. 2). „Mine Dine forsmægtede før dit Ord“ (efter din Hjælp og Trøst, som Du har forjættet i dit Ord), „idet jeg sagde: naar vil Du trøste mig“? (Ps. 119, 81. 82; 107, 5; 69, 4) „Herre, al min Begjæring er for Dig, og mit Suk er ikke skjult for Dig“ (Ps. 38, 10), i hvilket Sprog vi skulde lægge Mærke til, at der skjælnes mellem Begjæring og Suk; Begjæringen er en hellig Længsel i Sjelen, som denne længeligen og for sig selv frembærer for Gud; Sukket derimod indeslutter vel ogsaa en Længsel i sig, men som er ledsaget af et dybt legemligt Aandedrag og kan iagttages udvortes, saa at det altsaa er saare trøsteligt at betænke, at Herren vor Gud giver Altsamt ei alene paa vore stærke Sukke, men ogsaa paa vor matte og bedrøvede Sjæls indvortes Længsel. Noget Mærkværdigt er det tillige i det anførte Sprog, at Ordet Suk staar i Enkelttal, og at Profeten siger: Mit Suk er ikke skjult for Dig, hvilket Nogle vel forklare saaledes, at han har villet antyde, at Sukkene hos ham følge i saadan Mængde og saa hurtigt ovenpaa hinanden, at han medrette kan kalde dem et Suk. Jeg antager imidlertid, at han har villet tilkjendegive, at Gud giver saa nøie og naadigt Altsamt paa hans Bønner, at ei engang et eneste Suk bliver ham ubekjendt eller undgaar hans Opmærksomhed.

§ 17. Ordet begjære bruges ogsaa om Bønnen. Guds Kirke siger saaledes: „Med min Sjæl begjærede jeg Dig om Natten; ja, med min Aand inden mig vil jeg søge

Dig aarle" (Esai. 26, 9). Ligeledes Ordet længes. David siger: „Mine Dine længes efter din Salighed og efter din Retfærdigheds Ord" (Ps. 119, 81, 123). — — Meget mærkværdigt er ogsaa Davids Udsagn om de Gudsfrygtiges Bøn: „Jeg søgte Herren (med klagende Røst, da Han efter sit hellige Raad havde unddraget sig mig og skjult sig for mig), og Han hørte mig (jeg raabte: min Gud! min Gud! og Han svarede: din Gud, din Gud; jeg raabte: hvor er Du, min Gud? hvor bliver Du da af, min Gud? og Han svarede: her er jeg, din Gud; jeg er og bliver din Gud) og friede mig af al min megen Frygt." De (de Sagtmodige) saa til Ham ligesom et lidet Barn, der endnu ikke kan tale, ser vemodigt paa sine Forældre og Andre i en haard Sygdom og stor Hjerteangst og derved kraftigt rører deres Hjerte, som om de sagde Noget, — ligesom de hungrige Dyr se paa et Menneſke og vente sin Spise af dets Haand (Ps. 145, 15), — ligesom en Betler ser paa dem, som han venter en Almisse af (Ap. Gj. 3, 5), — ligesom de Israelliter, som vare blevne bidte af de brændende Slanger, saa paa Kobberslangen — (4 Mos. 2, 8. 9) og løb til Ham (ligesom en Vandstrøm skrider frem med stor Magt og megen Brusen. Luther forklarer det med disse Ord: de trænge sig frem til Ham og saa at sige overfalde Ham, ligesom den paatrængende Enke, der plaagede Dommeren (Luk. 18, 3), eller ligesom Vandene flyde i Mængde og stormende frem; thi Han ser gjerne, at man søger, banker og larmer med Beden uden Afslæbelse), og deres Ansigter bleve ikke beskjæmmede (deres Haab skuffede dem ikke; de bleve ikke beskjæmmede for Beden, idet de roste sig af Gud, Hans Kjærlighed og Trofasthed); det første Ord (at se til) kan sigte til de elendige, matte Hjerter og svagttroende Sjæle, som i sin store Nød, nemlig i aandelige Anfegtel-

ser, ofte ikke kunne Andet end se vemedigt og bønligt op til Himmelen, det andet (at løbe til) til dem, der bede med stærk Tro og stor Frimodighed, — som trænge ind paa Gud med mange hjertelige Ord og med alle sin Sjæls Kræfter, saa at deres Bøn er lig en Elv, der er fuld over alle sine Bredder (Jos. 3, 15); men saavel om hine som om disse siges dog, at deres Ansigter ikke bleve beskjæmmede (Ps. 34, 5. 6). Herren hører ogsaa den Talemaade om de andægtigt Bedende, at deres Sjel og Dine forsmægte, forgaa og fortæres under deres Længsel og Skuen ud efter Guds Hjælp, — som naar David siger: „Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; min Strube er hæs; mine Dine er fortærede, idet jeg venter paa min Gud" (Ps. 69, 4), og paa et andet Sted: „Min Sjel begjærer og længes efter at komme til Herrens Forgaarde" (Ps. 84, 3). Af alt dette kunne vi se, at Guds Børns Bøn, isærdeleshed deres, som ere i Nød og Angst, beskrives af den Hellig-Mand som en stor og vældig Bevægelse i Sjælen, Hjertet og hele Menneſket, en Bemærkning og Betragtning, som i sin Tid og paa behørigt Sted vil komme os til Nytte.

§ 18. Dog, vi ville gaa videre og fremdeles oplyse den Beskrivelse, vi ovenfor have givet, af Bønnen. Jeg sagde, at Bønnen er en ydmyg og ærbødig Bevægelse i den troende Sjel; dette er en saa nødvendig Egenskab ved Bønnen, at den aldrig kan adskilles derfra. Træets høie Grene, dets Blade og Frugter, Blomsternes Pragt og Skjønhed kommer fra Roden, der ligger skjult i Jorden; saaledes henter ogsaa den sande Andagt sin Næring fra Dybet, og hvad der skal naa den rette Høide (trænge igjennem Skyerne, blive hørt i Himmelen og være den majestætiske Gud velbehageligt), det maa fremspire af Ringhed. Derfor siger Apostelen Peter: „Gud staar de

Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han Naade. Derfor ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøie Eder!" (1 Pet. 5, 5. 6). Den sorte Alger bærer den ædleste Svæde, og de Hjerter, der mishage sig selv mest, opsende de kraftigste Sukke; Andagtens Ild vedligeholdes bedst og sikrest under Ydmyghedens Aske. Meget sandt siger den hellige Augustinus om Maria, da hun satte sig ved Jesu Fødder for at høre paa hans Tale (Luk. 10, 39): „So lavere hun havde sat sig, desto Mere (desto mere Naade, Trøst og Undervisning) annammede hun; thi Vandet (den aandelige og legemlige Velsignelse fra Himmelen) flyder ned i Ringhedens Dale og rinder nedad og bort fra Hovmodets Høie og Fjælde." Naar et Menneske kommer frem for Gud med et hovmodigt og i sig selv forelsket Hjerter og vil bede, saa er han lig Filisterne, der satte Pagtens Ark ved sin Afgud Dagon (1 Sam. 5, 2). Et hoffærdigt Menneske er sin egen Afgud, og efterdi han vel vil ære og tilbede Gud, men derhos ikke glemme sig selv, saa er han en Vederstyggelighed for Herren. Hovmod gavner aldrig, men allermindst i Guds Helligdom, som vi lære af den stolte Farijsæers Exempel, idet han med al sin formentlige Hellighed ikke blev agtet saa høit af Gud som en aabenbar Synder, der med bedrøvet Hjerter erkjendte sin Synd og ikke ansaa sig værdig til at opløste sine Dine til Himmelen, men stod langt borte, slog sig for sit Bryst og sagde: „Gud være mig Synder naadig!" (Luk. 18, 11 flg.) Verdens store Konger lade sig gjøre høie og prægtige Sæder og Throner for at give sig Ansæelse fremfor andre Mennesker, som de dog paa det Embede nær, hvormed Gud har forlenet dem, ere lige i Et og Alt, og for nogenlunde at skjule den mennefskelige Skrøbelighed og Usælsked. Derimod vælger den store Gud til Sæde

og Throne de ringe og elendige Hjerter, fordi Hans Misfandhed, Naade og Barmhertighed der tager sig bedst ud.

§ 19. Naar et Menneske kommer frem for Gud med et hovmodigt Hjerter og store Indbildninger om sig selv, saa udretter han intet Andet end at minde Gud om den Sædvane, Han altid har havt, nemlig at fornedre de Hoffærdige og adsprede dem, som ere hovmodige i sit Hjertes Tanke. Et hovmodigt Menneske fremtræder for Gud for at bede, ikke som om han trængte synderligt til Ham, men for ligesom at vise Ham en Høflighed, og fordi han haaber, at Gud nok vil gjengælde ham denne Uresbevisning med Uere og Velgjerninger. Kort sagt, der er intet Urimeligere end at bede med et hoffærdigt Hjerter. Derfor have de gudsfrygtige Sjæle stedsdybt fornedret sig selv, naar de havde Noget at forhandle og tale med Gud om. Da Abraham stod foran Herren og talte med Ham angaaende Byerne Sodoma og Gomorra, sagde han: „Jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske" (1 Mos. 18, 27). Da Josva vilde bede til Herren, faldt han paa sit Ansigt til Jorden (Josv. 5, 14; 7, 6). Med hvilken Ydmyghed taler ikke Kong David til og om Herren: „Hvo er jeg, Herre, Herre? og hvad er mit Hus, at Du har ført mig hidindtil? For dit Ords Skyld og efter dit Hjerter har Du gjort al denne store Ting" (og ikke for min Fortjenestes og Værdigheds Skyld). „Derfor er Du storligen agtet, Herre Gud! thi der er Ingen som Du, og der er ingen Gud uden Du" (2 Sam. 7, 18. 21. 22). „Kommer, og lader os tilbede og nedbøie os; lader os bøie Knæ for Herrens Ansigt, som os gjorde!" (Ps. 95. 6). Han fordrer her til en sand Bøn, at man ei alene skal falde ned paa sine Knæ, men ogsaa paa sit Ansigt og saaledes tilbede den høilovlige Gud i

dybeste Ydmyghed, ligesom da de østerlandste Folkeslag have for Skif, under Bønnen og Gudstjenesten at kaste sig plat til Jorden, lægge sig paa sit Ansigt, strække Hænder og Arme saavel som Fødder ud fra sig og saaledes bevidne, at de uden den store Guds Naade ikke vilde være Andet end syndige, elendige Orme, hvilken Skif ogsaa Guds Søn selv iagttog i sit Kjøds Dage (Matth. 26, 39) og derved efterlod sin Kirke et Exempel, som ogsaa gudsfrygtige Sjæle stedse og altid have fulgt og uidentvivel endnu følge, især, naar de have indelukkert sig i sine Kammere og kunne give sin Andagt fuld Frihed. Dog var det at ønske, at man kunde indføre større Ydmyghed og Selvfornedrelse ogsaa i udbortes Lader i de evangeliske Kirker under den offentlige Gudstjeneste og den forsamlede Menigheds Bøn, idet det nu næsten er kommet dertil, at vore Almode-Christne*) anse det bestjæmmende for sig, naar de paa Bøds- og Bededagene skulle fremfige et Fadervor liggende paa Knæ, hvilket er et Mærke paa et ubidende, sikkert og ubodsfærdigt Hjerte, som ikke ved noget Forsvarligt om Gud og den Vrefrygt, vi skyldte Ham, uagtet Seraferne skjule sine Ansigter for Ham med sine Fødder og Binger, og uagtet Himmel og Jord skjælve for Ham. O, I usle Orme og Maddiker! hvad ere vel I imod Gud? Hvorfor hovmoder du dig, du Jord og Aske? (Sir. 10, 9). Vil du endelig være Noget, saa vær det da ialfald, naar du er sammen med dine Ligemænd eller Undermænd; men naar du træder frem for Gud, saa glem, hvad du er, og bliv Intet, og ydmyg dig saa meget du kan, indvortes med dit Hjerte og udbortes med dine Lader. Kast dig selv og din Krone (din Vre, din Herlighed, Alt, hvad du eier og har i Verden) ned for din Guds Fodskammel,

og anse det for din største Vre og Ufsalighed, naar du kan ligge tilligemed den bodsfærdige Synderinde for din Jesu Fødder.

§ 20. Jeg har endvidere sagt, at Bønnen er en guddommelig og aandelig Kraft og Bevægelse hos den bodsfærdige Sjæl, — for at tilskjæmme for det Første, at den sande Bøn ikke er en Naturens, men en Naadens Gjerning; den maa udslyde af et troende, gjensødt, barnligt, fornyet Hjerte, hvori Jesus Christus formedelst Troen bor med sin Aand. Hjertet maa sukke, bevæget af den Hellig-Aand; ja, den Hellig-Aand maa selv raabe og sukke i det fornyede Hjerte, som i sit Tempel; den af himmelsk Ild optændte Tunge maa tale med Gud; den med Jesus Christus forenede og i et sødt Samsund staaende Sjæl maa bede. Thi hvad Paulus siger om sit apostoliske Embede, det kan enhver Christen medrette sige om sin Bøn: „Jeg har Ros i Christo Jesu (og ellers ikke) i min Tjeneste for Gud; thi jeg vil ikke fordrifte mig til at tale Noget (allermindst til og for Gud) om det, som Kristus ikke har udrettet (helliget og gjort Gud velbehageligt) ved (og i) mig“ (Rom. 15, 17. 18). Den Hellig-Aand kaldes, som vi allerede ovenfor have bemærket, „en Naadens og Bønnens Aand“ (Esf. 12, 10), fordi Ingen uden Ham og Hans Hjælp kan være forvisset om Guds Naade og frimodigt tilegne sig den, ei heller paakalde Gud med barnlig Tillid, hvilket Apostelen tydeligt lærer sigende: „I have en sønlig Udkaarelse Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader!“ (Rom. 8, 15). „Efter som I da ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba, Fader!“ (Gal. 4, 6). Heraf er det klart, at hvo som ikke er et Guds Barn formedelst Troen i Christo Jesu (Gal. 3, 26), og hvo som ikke har Christi og den sønlige Udkaarelse Aand,

*) Christne paa Moden.

han kan ikke bede, og om han ogsaa beder, saa bliver det dog ikke i Him-
melen agtet for nogen Bøn og kan ikke
tækkes Gud, hvorfor Skriften taler meget
alvorligt imod Hyklernes og de Ugude-
liges Bønner. „De Ugudeliges Offer
er Herren en Vederstyggelighed. Hvo
som bortvender sit Øre fra at høre
Loven, hans Bøn er en Vederstyggeligh-
hed.“ Han vil ikke høre Gud, der taler
til ham i sit Ord; saa vil heller ikke
Gud høre ham, naar han vil tale til
Ham (Ordspr. 15, 8; 21, 27; 28, 9).
„Naar I udbrede Eders Hænder (som
Føderne pleiede at gjøre, naar de bade),
da vil jeg skjule mine Øine for Eder;
ja, om I end meget bede, hører jeg
dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde
af Blod“ (Esai. 1, 15).

§ 21. Denne høivigtige og nødven-
dige Paamindelse har vor Frelser affattet
kort, idet Han siger: „De sande Tilbe-
dere skulle tilbede Faderen i Aand og
Sandhed; thi og Faderen søger Saa-
danne, som saaledes tilbede Ham. Gud
er en Aand, og de, Ham tilbede, bør
det at tilbede i Aand og Sandhed“ (Joh.
4, 23, 24), ved hvilket fidsste Sprog en
anseet Lærer*) gjør den Bemærkning:
Saa vidt er det kommet med os, som
ere kjødlige (Rom. 7, 14), at den sande
(og indvortes) Maade at dyrke Gud paa
er os aldeles ubekjendt, og at vi ei en-
gang forstaa de Ord, hvormed den frem-
stilles og beskrives. — Den Herre
Christus bruger Ordet Aand i Modjæt-
ning til Kjød og de udvortes Ceremonier
(ved Bønnen og Alt, hvad Kjødets og
Naturen derunder kan udrette) og Or-
det Sandhed i Modjætning til det
levitiske Skyggeværk og Hyklari, naar
Mennesket tror, at det er nok med den
udvortes Gjerning alene (hvorledes det
end er besaffent med Hjertets indvor-
tes Tilstand). Christus siger altsaa, at

i den nye Pagt er alt Skyggeværk af-
staffet, og at den sande Gudsdyrkelse
ikke bestaar i udvortes Lader, Skikke og
Ceremonier, men i Hjertets sande og
nye, af den Hellig-Aand fremkaldte
Kræfter og i saadanne Gjerninger, som
Gud har befaleet, og som udspringe af
de indvortes Kræfter og Bevægelser.

— — Samaritanernes og alle Hednin-
gers Gudsdyrkelse var en selvvalgt Gjer-
ning, der bestod i et udvortes Skin og
Anstillelse af nogen Andagt og Guds-
frugt uden Hjertets sande Bevægelse,
eller om en og anden Bevægelse der-
under var tilstede, saa udfød den kun
af Fornuftens (og Naturens) frie Villie;
men saadan hedensk Gudsdyrkelse mod-
sætter Christus Aand og Sandhed og
vil, at den nye Pagts sande Gudsdyr-
kelse skal bestaa i hellige Bevægelser og
Gjerninger, hvilke Gud selv har paa-
budt og lært i sit Ord, ikke i udvortes
Skin og Hyklari, men i Hjertets sande
(kraftige) Bevægelser, hvilke ikke komme
af Kjød og Blod, men fra den Hellig-
Aand, saa at de ere en Frugt af den
Aand, der fornyer vort Sind og skaber
et rent Hjerte i os, paa det nye Frug-
ter kunne fremvoxe af en saadan ny (og
hellig) Rod. Saavidt denne fortræffe-
lige Theolog. Lader ikke denne Vid-
løstighed mishage Eder, mine kjæreste
Tilhørere og Læsere! thi naar vi senere
komme til Prøvelsen af vor Bøn, saa
vil Aarsagen dertil og tillige Nytten
deraf vise sig.

§ 22. Heraf følger nu, at et for-
nyet, bødserdigt og troende Hjerte, hvori
Herren tilligemed sin Aand bor forme-
delt Troen, er den bedste Bog, og at
de sande Tilbedere fornemmeligen og
allermest maa betjene sig af den for
Gud. Vistnok vil jeg ikke negte for, at
det er en Christen tilladt at bruge en
Bønnebog, hvori der findes Morgen-
og Aftenvelsignelser, som man kalder dem,
og allehaande andre Bønner, t. Ex. om

*) Chemnitz.

Syndernes Forladelse, om Hjertets Fornyelse og den Hellig Aands Førelse, om Guds Vedsagelse og Bestjærmelse paa Rejser, om Sundhed, om dagligt Brød, saameget mindre som Guds Ord selv frembyder Exempler paa, at deslige Bønner og Psalmer, forfattede af David, Asaf og andre aandrige Menneſter, ere blevne brugte af Guds Folk, og man ei heller nogetſteds finder et Ord af Herren, som forbyder at betjene sig af Bønner, der ere affattede af Andre. Men ligesom det ſtaar os frit for, til vor Opbyggelse og Vederkvælgelse at anvende de Skriftforklaringer, de Formaninger til Omvendelse, de Opmuntringer til Gudſtrygtighedsøvelse, de Trøstebøger osv., som ere udgivne af lærde, øvede og erfarne Chriſtne, ſaaledes kan det hellerikke være urigtigt, til ſin Andagt at bruge de af ſaadanne Menneſter til de Enfoldiges Bedſte udgivne Bønnebøger. Den hellige Apoſtel Paulus ſiger: „Aandens Aabenbarelse gives Enhver til det, ſom er nyttigt“ (1 Kor. 12 7), og Peter: „Efter ſom Enhver har ſaaet en Naadegabe, ſaa tjener hver andre dermed ſom gode Huſholdere over Guds mangſlags Naade!“ (1 Pet. 4, 10). Den Naadegabe, ſom nu Nogen har modtaget af Gud, dermed ſtaar det Enhver frit for, ja paaligger det ham at aagre til alment Gavn og tjene ſin Medchriſten, der ikke har annammet ſaadanne Gaver, og ſaaledes maa det jo ogſaa ſtaa den Anden frit for, ja efter Omſtændighederne paaligge ham at benytte en ſaadan Tjenefte. Den ſande Bøn er ikke ſaa ſimpel en Kunſt, at Enhver ſtrax forſtaar den af ſig ſelv; men den maa læres ved Guds Naade i den Hellig-Aands Skole under ſtadig Øvelse; ligesom nu den Hellig-Aand i andre Ting pleier at betjene ſig af Præſters og andre gudſtrygtige, erfarne Chriſtnes Tjenefte, ſaaledes ogſaa i denne, og da det nu paaligger Forældrene i Hu-

ſene og Lærerne i Skolerne at vejlede den uvidende Ungdom til Bønnen og underviſe den om, hvad den ſkal bede om, og hvorledes den ſkal bede, ſaa kan det jo hellerikke være urigtigt gjort af Kirkens Lærere og andre gudeliſkende Sjele, ſom ere prøvede og dygtiggjorte dertil ved Trængſler, at vejlede ſtrøbelige og enfoldige Chriſtne til gudelig Andagt, ligesaa lidt ſom af diſſe at betjene ſig af en ſaadan kjærlig Veiledning med et ydmygt og andægtigt Hjerte.

§ 23. Herved er imidlertid Et og Andet at bemærke og iagttage. For det Førſte maa der gøres god Forſkjel ved Valget af en Bønnebog, ſom en Chriſten vil betjene ſig af til ſin Andagt; thi Gaverne er i denne Henseende mangſlags hos Kirkens Lærere; der udfordres megen Aand, Kundſkab, Kraft, Øvelse og Erfaring for at være dygtig til at opſætte en Bøn, ſom ſkal falde i gudſtrygtige Hjerters Smag og gjøre dem brændende i Andagt. Den, over hvem Naadens og Bønnens Aand ikke er udfødt, han vil aldrig kunne forfatte en Bøn, ſom er overensſtemmende med de hellige Sjeles Øiſte og Attraa. Ligſom man i de ſedvanlige Psalmebøger, ſom man har i ſtor Mængde, og hvori findes mange Hundred Psalmer, opdager en ſtor Forſkjel, idet nogle ere fulde af Aand og Kraft og aldeles utvungne og ſaare fyndige, ſaa at en gudſtrygtig og troende Sjel ſtrax kan ſmage og mærke, at de ere udflydte af et fornyet og af Guds Aand bevæget Hjerte, medens andre derimod paa ingen Naade kunne maale ſig med diſſe, og nogle endog ere ſaa kolde og urene, at man let kan mærke, hvad det har manglet Forfatteren paa, ſaaledes er det ogſaa med Bønnebøgerne og de Formularer, ſom deri findes i ſtor Mængde, i hvilken Henseende jeg kan beraabe mig paa Erfaringen og gudſtrygtige Sjeles Vidneſbyrd. Og omendſkjønt Guds Børns Sind ſaa-

velsom deres Betsmøringer, deres Nød, deres Tilstand og sølgelig ogsaa deres Længsler og Attraaer ere forskjellige, og den Ene ynder en kort og af faa, djærve Ord bestaaende Bøn, den Anden en ordrig og længere vedvarende, den Ene smukke og sødtflingende, den Anden alvorlige og til Frygt og Erbhødighed stemmende Ord osv., saa ere de dog Alle enige deri, at de ville have kjærnefulde, eftertryffelige og hjerteroerende Bønner, hvori der er lutter Andagt, Aand, Liv, Kraft, Tro, Kjærlighed og Haab at spore. Heri maa man nu vel overlade enhver gudsfrygtig Sjæl en fri Dom, og det er uidentviol bedst, at den selv vælger sig en Bog, som den sporer den meste Virkning af; dog er det at tilraade usæde, unge og enfoldige Folk, at de Intet i saa Maade gjøre, førend de have raadført sig med en gudsfrygtig Kirkens Lærer og Tjener, sin Skriftestader eller en anden i Bønnen varagtig og andægtig Christen derom.

§ 24. Ved denne Leilighed kan jeg ikke undlade at anbefale og anprise de gudelskende Sjæle salig Johan Arndts Paradis-Urtegaard, efterdi den lærer at bede Gud fornemmelig om saadanne Ting, som tjene til Hans Ære og vore Sjæles Bevarelse til Salighed, fremstiller Christendommen meget herligt og udførligt med alle dens Dyder samt lærer at bede Gud om disses Erholdelse, Fremvæxt og Øvelse, og det for det meste med Ord, som ere tagne af den hellige Skrift og føre meget Liv, megen Aand og Kraft med sig. Det var at ønske, at christelige Forældre strax fra Ungdommen af vilde vænne sine Børn til at forrette sine Morgen- og Aftenbønner i Skjul og Løndom og at betjene sig dertil, næst den guddommelig Psalmernes Bog, af denne Bønnebog, for at de kunde lære, hvad det Vigtigste er, man skal bede Gud om, — hvilke Guds ædleste Gaver ere og de skønneste Dyder, en Christen bør

lægge Vind paa, og hvorledes en Christen kan opnaa dem. Til Anbefaling for denne ædle Bog tjener ogsaa, at det har behaget den Høieste to Gange at gjøre et Undervært med den og bevare den i Ilden, første Gang i Långengøns Aar 1624, da den af en papistisk Løitnant blev kastet i Ønnen og efter halvanden Times Forløb fremtagen uskadt paa Læderbind og Blade, hvilken Tildragelse det ikke her er nødvendigt at fortælle udførligere, saasom den nu pleier at trykkes foran i Bogen og er Enhver bekendt. Jeg skulde ønske, at ogsaa den anden, da den endnu engang holdt Stand i Ilden, blev føiet til den første; den fortælles af en lærd Mand paa følgende Maade: „Med denne skønne lille Bog, siger han (efter at have anført den første Begivenhed), tildrog sig næsten det Samme i Slesien den 25de Oktober Aar 1645 i Kreuzendorf, ikke langt fra Bischof. En Kvartermester hos den tapre Oberst Joakim Ernst Gørkhy (Manden lever endnu og har fortalt Sagen under edelig Bekræftelse til mange af sine Befalingsmænd) mistede sin Bogn ved en Ildbrand, der var forarsaget ved en Drengs Skjodesløshed og ved hvilken hele det Hus, hvori Bognen stod, blev lagt i Aske; Ilden opkom om Natten og havde taget saaledes Overhaand, at det var for sent at tænke paa nogen Redning. Dagen efter, da Kvartermesteren søgte efter noget smeltet Tin og Kobber, som havde været paa Bognen, fandt han sin Bønnebog, bemeldte Johan Arndts Paradis-Urtegaard, aldeles uskadt, saadan som den havde været tilforn, uden at man engang kunde mærke nogen Brandlugt af den; denne Bog forærede han en Løitnant, som bortbyttede den for en Hest, — hvilken Hændelse er vitterlig for hele Gørkhy's Regiment, saa at der ingenfomhelst Tvivl kan være derom.

§ 25. Men jeg vender tilbage til mit Forehavende og maa endvidere i

Henseende til Bønnebøger paaminde om, at de gudelskende Sjæle, som ville betjene sig af dem, maa bruge dem saaledes, at de gjøre deres Ord saa meget som muligt til sine egne og fremfige Bønnerne som sine, med sand Andagt. Thi af den blotte Oplæsning af Ordene, saaledes som de staa i Bogen, hvor aandrige og kraftige de end ere i sig selv, bliver der ingen Bøn; men det er fornødent, at en Christen vel forstaar dem, og, idet han læser og udsiger dem, giver dem Eftertryk fra et bødserdigt og andægtigt Hjerte, blander dem med megen Andagt, med kraftige Sukke og hellig Længsel og saaledes foredrager sit Anliggende for Gud, om end med fremmede og laante Ord, saa dog med Ord, som han selv har tilegnet sig. Thi de af Andre forfattede Bønner ere ikke bestemte dertil, at vi blot skulle oplæse dem for den majestætiske Gud, men til at vi skulle bede dem for Ham, hvilket ikke kan ske uden egen Andagt; de skulle ikke gjøre os sikre og koldfindige under Bønnen, men være vort koldfindige og søvnagtige Hjerte behjælpelig til en brændende og ivrig Andagt. Desaarfsag er det fornødent, at man læser dem langsomt og betænksomt, ofte standser og overveier, hvad man har læst, saa og gjentager, hvad der passer sig vel paa os og stemmer overens med vort Hjertes Begjæring, og hvergang giver det Eftertryk med inderlige Sukke, for at ligesom Bogen er vor, saaledes ogsaa Bønnen skal blive vor og ikke komme frem for Gud som en tom Lyd, men som vort Hjertes kraftige Raab. Meget rigtigt siger Arndt herom: „Den første Egenskab ved en sand Bøn er en inderlig, lønlig og skjult Opløstelse af Sindet til Gud i Tro, Haab og ydmyg Tillid.“ — Thi I maa ikke tænke, at det er nogen sand Bøn, naar man fremplapper en hel Del med Munden og oplæser en Mængde Bønner hurtigt og

færdigt, medens Hjertet løber hid og did, frem og tilbage som et hurtigtrindende Vand; nei, alt dette (saalænge som det er alene og forbliver en blot Mundgjerning) agter Gud ikke paa; men Han ser paa, hvorledes din Aand og Hu, dit Hjerte og Sind hænger ved Ham, haaber paa Ham, forlader sig paa Ham, elsker Ham og begjærer Hans Opbyggelse. — Den mundtlige Bøn er rosværdig, nyttig og god og er forordnet til Hjertets og Sindets Opvækkelse, til at hæve Hjertet til Gud og gjøre det brændende; men uden Hjertets Bøn er den et tomt Skål.

§ 26. Jeg maa derhos ved Brugen af Bønnebøger bemærke, at en Christen, som mener det alvorligt med sin Christendom, ikke bestandig maa blive staaende ved dem, uden at bekymre sig om noget andet Slags Bøn, men at han ved flittig Øvelse maa stræbe efter at kunne bede ivrigt og andægtigt, selv om han ingen Bønnebog har ved Haanden. Det er jo vor Pligt at arbejde alt mere og mere paa vor Christendoms Tilvæxt i Troen, Kjærligheden og Haabet og at tiltage i allehaande Gaver, saavel dem, der henhøre til Næstens Opbyggelse og Tjeneste, som dem, der henhøre til Seliggjørelsen. Saa maa vi heller ikke altid forblive lige ensfoldige og uøvede i Bønnen, men stedse mere frimodige, ivrige og andægtige. Da vi vare Børn og begyndte at gaa, holdt vi os ved Stole og Bænke; men siden have vi jo lært at gaa med Færdighed og behøve ikke længer saadanne Hjælpemidler; saaledes ogsaa: om vi end i vor Ungdom, i vor Uvidenhed og Ensfoldighed maa betjene os af Bønnebøger, er det ikke sammelig, at vi altid holde os til dem alene; men vi maa beslutte os paa ved stadig Beden at lære at bede og bestræbe os for ogsaa at kunne tale til Gud uden Bog, af Hjertets Bog. Det er et Tegn paa et sikkert, efterladent og

koldfindigt Hjerte, at et Menneſte ikke ſtræber efter nogen Fremvæxt i aandelige Ting, hvori vi jo mindre end i andre nogenſinde kunne blive udlærte, og jeg ved ikke, hvorledes den har bedet efter en Bog, og hvilken Chriſten den er, ſom i mange Aar endnu ikke er kommen ſaa vidt i Bedekunſten, at han kan udøſe ſit Hjerte med ſine egne Ord for Gud. Luther ſiger: „Efter en Bog alene vil du aldrig kunne bede godt; du kan vel læſe deri og lære deraf, hvorledes og hvorom du ſkal bede, og op-tænde dig; men Bønnen maa udſtrømme frit fra Hjertet, uden alle gjorte og foreſkrevne Ord, og maa ſelv gjøre Ord, hvorefter Hjertet brænder.“

§ 27. En enſoldig Chriſten turde imidlertid ſige: Hvorledes ſkal jeg kunne bede uden Bog, ſaaſom det fattes mig paa Kundſkab og ſjælgelig ogſaa paa Ord, der ſomme ſig for mig ligeoverfor den ſtore Gud? Jeg ſvarer: Til at bede udfordres ingen ſærdeles ſtor Kundſkab; hvo ſom af Guds hellige Ord kjender ſin Nød og ſit Hjertes Trang og dernæſt ved, at den alviſe, almægtige, alvilde, alleſtedsnærværende og algode Gud har erklæret at ville naadigſt høre enhver Bøn, ſom bødſærdige Syndere bede i Jeſu Navn, han er udentvivl lærd nok til at bede; han vil og kan heller ikke fattes Ord, ſaa mange ſom han behøver til Bønnen, efterdi man kan forrette en Gud velbehagelig Bøn med ſaa Ord, ja endog uden Ord, med Sjælens kraftige, men tauſe Raab, det er: med Sukke, Vængſler og Attraaer. Jeg kan heller ikke mindes at have hørt, at et kjærligt Barn, der havde Noget at tale med ſin Fader om i en magtpaaliggende Sag, har manglet Ord, og hvorledes ſkulde da en gudelſkende Sjel kunne mangle Ord ligeoverfor ſin himmeſke Fader? Sige J: Men Han er Gud, og jeg et Menneſte, — Han den Allereheligſte, for hvis Afſyn ſelv Seraferne ſkjule ſit An-

figt, men jeg en ſtakkels ſyndig Orm, ſaa ſvarer jeg: Han er vel Gud, men tillige vor kjærlige Fader i Chriſto Jeſu; Hans Hellighed er mildnet ved Forbarmelſe; Herlighedens Throne er omgivet af en Regnbue, ſom et Fredstegn (Ab. 4, 3; 1 Moſ. 9, 12. 13). Han foragter ikke Ravneungernes ubehagelige Stemme, naar de ere hungrige og flodſet nok udføde ſit Koras! Koras! (Job 39, 3; Pſ. 147, 9; Luk. 12, 24). Hvorledes ſkulde Han da kunne forſmaa ſine Troendes enſoldige, afbrudte og i deres egne Tanker lidet paſſende Ord? Guds Børns Beſtalenhed beſtaar ikke i mange, nette, pyntelige og velordnede Ord, men i Hjertets Andagt, i Aandens Kraft, i den kjæmpende Troes mange Sukke, Begjæringer og Paakaldelſer. Den, der med tauſ Mund kan ſukke lønligen og ſe bønligt op til Himmelen og fremſtille ſit Anſiggende ſom ſkrevet paa ſit Hjerte, han er en vældig Taler for Gud. Frem-bærer da, I gudelſkende Sjæle, Eders Mening for Gud med de Ord, ſom Eders angæſtfulde Hjerte lægger Eder i Munden! Siger: „Allerkjærefte Gud og Fader, ſaa og ſaa gaar det mig, — det og det fattes mig, — Du kjender jo min Nød bedre end jeg ſelv kan fremſtille den. Det er jo ikke en Torn, ikke en Braad, ikke en Splint, ſom ſtikker mit bedrøvede Hjerte, uden at Du ſer den; beſkjærm mig dog; frels mig, velſign mig, ophold mig, trøſt mig! Du er jo min Gud og min Fader. Hvor ſkal jeg hen med min Nød uden til Dig? Jeg er din; hjælp mig!“

§ 28. Nu videre: Naar jeg har kaldet Bønnen en guddommelig og aandelig Kraft hos den troende Sjel, ſaa har Meningen hermed ogſaa været, at vi maa træde til Bønnen med et glad og villigt Hjerte, ikke med Ulyſt ſom af Tvang, lig en Daglønner, der ikke ved at ernære ſig paa paa nogen anden Maade og derfor af Nød gaar til ſit

Arbejde, som han ellers gjerne vilde være fri for, men med Lyst og kjærlig Begjærlighed, som man kommer til en kjær Ven, for at tale fortroligt med Ham, — som en Hungrig indfinder sig ved Bordet — som et tørstigt Barn længes efter sin Moders Bryst. Vel tvinger Nøden os ofte til at henfly til Gud og anraabe Ham, og dette tilstikker Han, naar Han ser, at vi efter vor for-dærvede Naturs Vis blive efterladne og forsømmelige, og jeg vil ikke sige, at en saadan aftvungen Bøn slet ikke er Ham behagelig; men der er dog ingen Tvivl om, at den frivillige Bøn, som vi ogsaa i gode Dage, og naar det gaar os vel, opjende til Ham med barnligt og glad Hjerte, er Ham den allerbehageligste. Mange Menneſter bede vistnok, men af trælleagtig Frygt for den Straf, Herren har fastsat for Bønnens Undladelse; de ere bange for, at det kunde gaa dem uheldigt i deres Næring, Handel og Wandel, — at der kunde komme allehaande Ulykkestilsfælder over dem og deres, — at de tilsidst kunde blive for-kastede med de Ugudelige og blive for-viste til Helvede. Men dette er ikke den sande Bøns Art; det forholder sig her-med som med Afkabs Omvendelse; da han nemlig hørte Guds Trusel mod ham og hans Hus, sønderrev han sine Klæder og lagde en Sæk paa sit Kjød og fastede og laa i Sækken og gik sagteligen, men forblev dog en Hykler og Guds Fiende (1 Kong. 21, 27). En saadan aftvungen, slavisk Andagt pleier Herren at gjengjælde med timelig Lykke; men Sjelen kan den kun lidet gavne, fordi den ikke kommer af Troen. Guds Børn derimod, som de sande Tilbedere, komme ihu, hvad de skyldte sin Gud, Fader, Skaber, Opholder, Frelser og Trøster, og hvor lidet det er, Han kræ-ver af os for al sin Kjærlighed og Trofasthed, og som vi kunne give Ham; derfor bringe de Ham det med oprigtigt,

villigt og glad Hjerte, og enhver Christen bør med yderste Flid bestræbe sig for at gjøre den Uvillighed og Kold-sindighed, der af Naturen klæber ved ham, alt mere og mere Afbræk og at blive stedsse villigere til med Lyst at bringe Gud den Ydelse, som han plichter Ham.

§ 29. Og hvad her er lært, har tilstrækkelig Grund i den hellige Skrift. Gud selv fordrer af dem, som ville bringe Ham Noget til Offer, at det skal ske frivilligt, og truer med at straffe dem, som ikke tjene Ham „med Hjertens Glæde og Godhed“ (2 Mos. 25, 2; 5 Mos. 28, 47). Saa siger ogsaa Apostelen: „Derſom Redebonheden er forhaanden, da er Enhver velbehagelig“ (2 Kor. 8, 12), og paa et andet Sted: „Hvo som faar i Betsignelse, skal og høste Betsignelse. Hver give, efter som han har sat sig for i Hjertet, ikke med Bedrøvelse eller Tvang! thi Gud elsker en glad Giver“ (2 Kor. 9, 6. 7). Vel taler han her om at give Almisse; men det lader sig dog ogsaa med god Grund anvende paa Bønnen og Gudsdyrkelsen, og jeg kan vel sige ham efter: Hver bede ikke med Bedrøvelse eller af Tvang; thi Gud elsker en glad (og villigt) Bedende. Herhen høre ogsaa Kong Davids Ord: „Forlyst dig i Herren (lad Hans Ord, Hans Tjeneste, Hans Gjerninger og Veie være din Glæde; paakald Ham frimodig og glad i barnlig Tillidsfuldhed); saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæring“ (Ps. 37, 4). De Hellige have ogsaa til andre Tider besluttet sig paa at findes glade og villige i sin Gudsdyrkelse. „Herre, lad dog min Munds frivillige Offere behage dig,“ siger den kongelige Profet paa et andet Sted, og atter paa et andet Sted siger han, idet han tilligemed sit Folk bringer en rigelig Gave til Tempelbygningen: „Min Gud, jeg ved, at Du prøver Hjertener og har Behagelighed til Oprigtigheder; derfor har jeg i mit Hjertes Oprigtighed

givet alle disse Ting frivilligen og har nu med Glæde seet dit Folk, som her fandtes, at det har givet Dig frivilligen" (1 Krøn. 29, 17), ligesom det i det Foregaaende heder: „Og Folket var glad, at de gave frivilligen; thi de gave Herren af et retskaffent Hjerte, frivilligen" (B. 9). Saa siger ogsaa Esaias i Guds Børns Navn: „Til dit Navn og til din Thukommelse er vor Sjæls Begjæring. Med min Sjæl begjærede jeg Dig om Natten; ja, med min Aand indeni mig vil jeg søge Dig aarle" (Kap. 26, 8. 9). Hermed stemmer overens, hvad der andetsteds siges om den nye Pagts Kirke: „Dit Folk, Du Verdens Frelser, skal fremføre frivillige Offere paa din Krafts Dag" (Ps. 110, 3). Af alt dette er det aabenbart, at en sand Bedendes Hjerte er og maa være som en levende og frisk Kilde, der ikke giver sit Vand tvungen, men frivillig, — som en Rose eller anden velugtende Blomst, hvis Natur medfører, at den uddunster sin yndige Kraft og ikke lader sig nøde eller tvinge dertil, saaledes som visse Krydderier, der ikke give Lugt af sig, medmindre de blive stødt eller revne. De Naturkyndige skrive om Balsamtræet, at omendstjont ogsaa den Balsam er liflig og god, som trænger frem efter at der er gjort et Snit i Træets Bark, saa er dog den den allerædlest og bedste, som flyder ud igjennem den af sig selv brustne eller revnede Bark. Saaledes er det ogsaa med Bønnen; den algode og kjærlige Gud forsmaar vel heller ikke den, som Nøden aftvinger os; men allervelbehageligst er Ham dog den, som udstømmer af et frivilligt og glad Hjerte, ogsaa i gode Dage, naar det synes, som om man godt kunde undvære Bønnen.

§ 30. Naar jeg derfor har sagt, at den troende Sjæls Bøn maa være aandelig og gudelig, saa fordrer jeg endelig ogsaa, at et andægtigt Hjerte under

denne hellige Øvelse skal have et aandeligt og gudeligt Diemærke og ikke blot bede sin Gud om jordiske og timelige, men først og fremst om aandelige, guddommelige og himmelske Ting. Jeg vil ikke sige, at en troende Sjæl ikke maa bede Gud om timelige Ting; thi derved vilde jeg modsiges den hellige Skrift og Guds Børns bekjendte almindelige Sedvane. Guds Godhed er den stedserindende Kilde, hvoraf ikke blot al aandelig, men ogsaa al legemlig og timelig Velsignelse kommer. Derfor sagde Abraham Tjener: „Herren har velsignet min Herre meget, at han er bleven mægtig, og han har givet ham Jaar og Fæ og Sølv og Guld og Svende og Tjenestepiger og Kameler og Ksener" (1 Mos. 24, 35), og David, da han betragtede det store Forraad af Guld, Sølv, Kobber og Jern, som Folket havde givet og bragt sammen til Tempelbygningen: „Herre, vor Gud, al denne Hob, som vi have beredt til at bygge Dig et Hus af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit" (1 Krøn. 29, 7. 16). Saa har da Herren, vor Gud, et stort Skatkammer og et uudtømmeligt Forraad af Sølv, Guld og andre timelige og forgjængelige Gaver, men hvoraf Hans Børn Intet ønske at erholde, forinden de have talt med Ham derom; ja, de ville ikke modtage det anderledes end af Hans Haand, ligesom de da ogsaa takke Ham alene, naar Han har forundt dem Noget deraf. De vide, at alt, hvad Godt Herren giver dem at nyde og besidde, er Hans Stabning og Velsignelse, og at vi Menneſter med al vor Nøie og Anstrengelse, Løben og Kenden, Kunst og Visdom ikke kunde skabe Sølv eller Guld af saa meget som en Skillings Værdi eller fremføre et eneste Korn af Jorden, men at Alt maa tilveiebringes ved den Høiestes Kraft, Godhed og Visdom; skulde de da ikke ville

gjøre Ham den Væe at antraabe Ham derom? Ei heller er det dem ubekjendt, hvor meget Godt og Ondt, hvor megen Forfremmelse eller Forhindring i Gudsfrygtighedens Dvælelse, der opstaar af Mangel eller Overflod paa de timelige Ting, og hvorlunde disse kunde blive dem enten til Velsignelse eller til Forbandelse; derfor bede de Gud at give eller ikke give dem samme efter sin Villie og Velbehagelighed, og at Han i Trang vil forunde dem et tilfreds og i Overflod et frygtfomt og ydmygt Hjerte.

§ 31. Og hvortil behøves mange Ord? Vor Frelser har jo befalet os at bede, som om Guds Navns Helligelse, om vore Synders Forladelse o. a. M., saaledes ogsaa om det daglige Brød (Matth. 6, 11), hvilket nogle Fortolkere af Skriften vel have villet forklare om det aandelige og overnaturlige Brød; men Andre, der have underkastet det græske Ord, som her staar, en modnere Overveelse, have med god Føie og grundigt modsagt dem og fyldestgjørende beviist, at den overalt i Kirken antagne Mening om det daglige Brød er den tilsvarende og rette. Vor Guds Forjættelser angaaende Bønnen ere ogsaa almindelige og gaa ud paa Alt, hvad vi elendige Børn have behov i denne Taareddal. „Derksom to af Eder“, siger den Herre Jesus, „blive enige paa Jorden om, hvad for en Sag det er, at de ville bede, skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene“ (Matth. 18, 19), og paa et andet Sted: „Alt det, I begjære i Bønnen, derksom I tro, da skulle I faa det“ (Matth. 21, 22). Der er ogsaa Exempler nok forhaanden paa Hellige, som have bedet om timelige Ting. Isak bad til Herren i Anledning af sin Hustrues Ufrugtbarhed og blev hønhørt (1 Mos. 25, 21). Jakob bad Herren om at være med ham og beskyærme ham paa hans Rejse og „give ham Brød at æde og

klæder at iføre sig og lade ham komme igjen til sin Faders Hus med Fred“ (1 Mos. 28, 20. 21). Hanna bad om en Søn (1 Sam. 1, 10. 11). Da Peter var fæstet i Fængsel af Herodes, bad Menigheden uden Ophør til Gud for ham (Ap. Gj. 12, 5). Den hellige Paulus formaner de Troende i Rom til at „stride med ham i Bøn for ham til Gud, at han maa blive friet fra de Bantros i Judæa, og at hans Værende til Jerusalem maa blive de Hellige behageligt“ (Rom. 15, 30 flg.), osv.

§ 32. Om en gudelskende Sjæl nu end, som forklaret, godt kan bede om timelige Ting, der høre til dette Lege- mes og Livs Nødtørst, saa er dog en og anden Paamindelse herved at tage i Agt, saasom for det Første den Orden, som vor Frelser i sin fuldkomne Bøn selv har lært os at følge, idet Han først byder os at bede om Guds Navns Helligelse og Forherligelse, om Hans Naaderiges Udbredelse og Udvidelse og om Hans hellige og naadige Villies Fuldbgyrdelse. Hvad vor Frelser etsteds siger i en anden Anledning, nemlig, at naar en Tjener kommer hjem fra Markten, hvor han enten har pløiet eller vogtet Kvæg, saa sømmer det sig ikke, at han æder før Herren — Herren maa have Forrangen; Tjeneren maa først tilberede hans Mad og opvarte ham ved Bordet; siden kan han ogsaa sørge for sig selv (Luk. 17, 7. 8) — det gjælder ogsaa her; det anstaar aldeles ikke en Guds Tjener, naar han har Noget at tale med sin Herre om, at han da først søger og vil have sig selv, sin egen Nytte og Villie; men Han maa først tage Hensyn til sin Guds Væe, Hans Rige og Hans Velbehag. Hvorledes skulde det kunne forsvares, at naar en Fyrstes Tjener havde besluttet at ud- bede sig en Naade af sin Herre, og denne overdrog og befalede ham at ud- føre Noget i hans Forretninger, Tjene-

ren da ikke vilde betvemme sig dertil, førend han havde erholdt, hvad han forlangte? En retskaffen Tjener vilde først med Lyft udrette sin Herres Befaling og i denne se en Forsikring om, at han senere desto villigere vilde opfylde hans Begjæring. Saaledes vilde det hellerikke anstaa en sand Christen, naar han nærmede sig til Gud for at bede om Noget, at Han da først vilde have sin egen Villie og siden, naar det faldt ham beleiligt, skride til at tjene Guds Villie.

§ 33. Den, som vil bede rigtigt, han maa allerførst ofre sig selv til sin Gud og Intet ivrigere ønske og begjære end at være et Redskab for Hans Naade og et Kar for Hans Barmhertighed og til Hans Være, — at Hans allerhelligste Navn ogsaa maa blive helliget og forherliget ved ham, — at Hans Rige maa blive udvidet, befæstet og opretholdt hos ham og Andre, og at Hans hellige Naad og Villie ogsaa maa opfyldes med, i og ved ham, om han end derved skulde opofre al egen Fordel, Villie og Anseelse. En sand Bedende maa være villig til at hengive sig selv for sin Gud og Intet hellere ønske end at Gud maa „forherliges i hans Legeme (og Sjæl), være sig ved Liv eller ved Død“ (Filipp. 1, 20), ved Være eller ved Skjændsel, ved Glæde eller ved Sorg; han vil være rede til med en vis Martyr at lade sig brænde, selv om der kun skulde fremspire en eneste liden Blomst af hans Afse, hvorved Gud kunde blive prisjet. Han vil med Abraham villigen ofre sin Gud endog sit kjæreste og Bedste, sin Hustru og sit Barn, sit Guds og Cie, sin Være og Alt. En gudfrygtig Fyrste i Spanien ved Navn Franciscus Borgias bad inderligt for sin dødsyge Gemalinde, at Herren vilde lade ham beholde hende; men han hørte en Røst, som sagde: Dersom du endelig vil, at din Hustru skal leve, saa kan det ske,

og du kan faa din Villie; men det er dig ikke tjenligt. Herover blev han forærdet og sagde med Taarer: Herre, min Gud, hvad skal det betyde, at Du henstiller til mit Godtbefindende, hvad der alene staar i din Magt? For mig er det bedst, at jeg i alle Ting adlyder din Villie. Hvo ved bedre end Du, hvad der er mig tjenligt? Sæ derfor din Villie, og jeg beder Dig, at Du vil opfylde den ei alene med min Vægtfælle, men ogsaa med mine Børn, ja ogsaa med mig selv, efter dit hellige Raad. En vis gudfrygtig og flittigt og andægtigt bedende Kvinde jagde engang, da man talte om Bønnen: Jeg kan ønske Noget i legemlige og aandelige Ting saa meget, som jeg vil, — jeg kan bede min Gud om Noget saa ivrigt, som jeg vil, saa ønsker og beder jeg dog fremfor Alt om, at ikke min, men Guds hellige Villie maa ske; en Ting kan synes mig saa god, som den vil, saa holder jeg dog stedse Hans Villie for bedre. Jeg har ofte i Bønnen saa meget at gjøre med min Gud og de Ting, som angaa Ham, at jeg derover glemmer mig selv og mine egne Ting, og jeg er fuldeligen overbevist om, at naar kun Hans Naad og Villie vorder opfyldt, saa kan jeg, Hans Barn, aldrig fattes noget Godt.

§ 34. Efter disse kristelige Sjele kan jeg ikke undlade at fremstille en elendig Mahomodaner, som, jeg ved næsten ikke hvorledes, forstod den rette Naade at bede paa bedre end Mange, som kalde sig Christne. Han hed Giedalubdaula og var Konge over Saracenerne. Hans Broder havde gjort Oprør imod ham, og Kongen rykkede frem for at møde ham med sin Krigsmagt. Da han forrettede sin Bøn ved en af deres forment helliges Grav tilligemed en af sine fornemste Raader og var færdig dermed, spurgte han denne, hvad han havde bedet Gud om. Han svarede: Om at

Han vilde give Eders Majestæt Lykke og Seier over Eders Broder. Men Kongen sagde: Jeg har ikke bedet alle Herrers Herre om dette, men om noget Andet, nemlig derom, at saafremt Han vidste, at min Broder var dygtigere end jeg til at føre en god Regjering over Muselmændene eller de Retteværende (saaledes kalde disse stakkels blinde Menneſter sig selv og sine Troesfæller), Han da vilde give ham Seieren over mig, men dersom Han agtede mig bedre og dueligere dertil, at Han da vilde forunde mig den. Jeg forundrer mig høiligen over denne Bøn og ønsker af mit Hjertes Grund, at alle Christne kunde bede med et saadant Hensyn til Guds Vre og Næstens Gavn, om end deres egen Skam og Skade skulde være dermed forbunden, efterdi den første og vigtigste Bestanddel i en troende Sjæls Bøn uidentvivel, som allerede forhen berørt, er, at den helliger, ofrer og hengiver sig selv med Alt, hvad den er og har, til Gud og først og fremst søger Ham og Hans Vre og ikke sig selv og sin egen Villie; thi naar den hellige Apostel siger, hvor han taler om den christelige Kjærligheds Pligter imod Næsten: „Gjører Intet af Lyst til forføngelig Vre; men agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv, seende ikke Enhver paa sit Eget, men Enhver og-saa paa Andres!“ (Filipp. 2, 3. 4) hvor meget mere kan man da ikke sige til de gudfrygtige Sjæle om Bønnen: Gjører og søger heri Intet af forføngelig Egenære; men agter Eders Gud, Hans Vre, Hans Rige, Hans Villie høiere end Eder selv, og ser ikke paa Eders Eget, men paa hvad Guds er! Hvo som vender denne Orden om og i Bønnen mere søger, hvad der er hans Eget end hvad der er Guds, han tænke paa de haarde Ord, som Herren sagde til Peter, da denne fordristede sig til at fraraade Ham at underkaste sig sin

Lidelse: „Big bag mig Satan! du er mig til Forargelse; thi du sandser ikke, hvad Guds er, men hvad Menneſters er“ (Matth. 16, 22. 23), og læse efter, hvad Herren truer de Jøder med, som vare komne tilbage til det forjættede Land fra det babyloniske Fangenskab, nemlig at de ikke skulde have nogen Lykke eller Betsignelse med sig, saalænge Enhver skyndte sig at bygge sig selv et Hus, men lod Herren's Hus ligge øde (Hagg. 1, 3 flg.)!

§ 35. Med Hensyn til Forrettelsen og Bestaffenheden af Bønnen om timelige Ting er endvidere at iagttage, at man ikke maa begjære og udbede sig disse anderledes end med et helligt, aandeligt og gudeligt Diemærke, saa at man nemlig vil anvende dem til Guds Vre, efter Hans Villie, til Kirkens Opbyggelse og Næstens Tjeneste. Om de Ugudelige vidner Guds Aand, at „de ikke raabe til Herren i sit Hjerte,“ og at de „holde sig tilſammen (til Gudstjenesten og Bønnen) for Korn og Most,“ men at de dog „afvige og overtræde imod Ham“ (Hos. 7. 14), til hvilke Ords Forklaring tjener, hvad Apostelen Jakob forekaster Hyllerne: „I bede og saa ikke, fordi I bede ilde, at I det kunne fortære i Eders Bellsyster“ (Kap. 4, 3). Saadanne Menneſter gjøre sig selv, sin Bug, sin Vre, sin Rigdom, sin Bekvæmmelighed og timelige Lyksalighed til sin Gud og spotte den levende Gud, idet de vove at bede Ham om Noget, som de agte at bruge imod Ham og Hans Villie, saaledes som Absalon bad sin Fader om Tilladelse til at reise til Hebron, under Paaskud af, at han havde gjort Herren et Løfte, som han der vilde betale Ham, uagtet han allerede pønsede paa Oprør. Saaledes bede mange Menneſter om god Fortjeneste, om timelig Betsignelse, om Visdom og Forfremmelse og Deslige, paa det de kunne blive høit agtede og anseede af Verden, tilbringe sin Tid ube-

lymrede i Vellyst, Pragt, Ro og Magelighed og tilgavns nyde de forgjængelige Ting. De troende Sjæle derimod ere langt anderledes finde; de begjære Intet af Gud uden i Gud og for Gud. De bede ikke om at blive vandede og besfannede af Himmelen uden for at kunne være „Retfærdigheds Ege og Herrens Planteilse“ til Hans Forherligelse (Esai. 61, 3). De bede om Sundhed og Liv for desto bedre at kunne tjene Gud i sin Stand og leve Ham til Ære, i Hellighed og Retfærdighed for Ham, de bede om Held og Velsignelse i sin Næringsvei, ikke for at faa Midler til Pragt og et vellystigt og overdaadigt Levnet, men for at kunne bidrage til Guds Ære, vedligeholde Hans Tjeneste og hjælpe de Trængende. De bede for sin Øvrighed om en lykkelig og velsignet Styrelse, om Fred og Ro i sine Dage, paa det de maa kunne leve et roligt og stille Levnet i al Gudfrygtighed og Ærbarhed (1 Tim. 2, 1. 2). De bede om Visdom og Forfremmelse, for at de kunne være desto dueligere og have desto mere Anledning til at befordre Guds Ære og det almene Vel. De bede Gud om at styrke, opholde og velsigne deres Egne og skjænke dem et langt Liv, for at de kunne tjene Ham desto bedre og friere, have desto flere Medhjælpere i Barmhertighedens Gjæringer og Gudfrygtighedens Øvelser og tillige troligen vejlede hine dertil, osv.

§ 36. Jeg har ogsaa i Beskrivelsen af Bønnen sagt, at den er en hel og fuldstændig Bevægelse af det bodfærdige Hjerte eller den troende Sjæl, for at lære, at den ikke er en Gjærning af det halve, men af det hele Menneske, ikke af Munden og det udbortes Menneske alene, men af Hjertet og Sjelen, og det af det hele Hjerte og den hele Sjæl. Der er Intet, som Herrens Aand saa ofte fordrer og driver paa i Ting, der skulle afhandles mellem Gud og Mennesket, som at Alt

skal ske af ganske Hjerte og af ganske Sjæl. Af ganske Hjerte og af ganske Sjæl maa man omvende sig til Herren og søge Ham (5 Mos. 4, 29; Joel 2, 12); af ganske Hjerte maa man tro (Ap. Gj. 8, 37; Rom. 10, 10); af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjæl og af sin Formue maa man elske Gud og tjene Ham og vandre for Ham (5 Mos. 6, 5; 10, 12); saaledes maa man ogsaa bede til Ham af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjæl og af sin Formue. Derfor har Herren og kun henvendt sine Forjættelser til saadanne Mennesker, som lægge Bind paa i alle Ting at imødekomme Ham med ganske Hjerte (1 Kong. 2, 4). Hos Profeten Jeremias siger Herren: „J skulle søge mig og finde, naar J søge mig i Eders ganske Hjerte“ (Kap. 29, 13. 14). Han har ogsaa nøie lagt Mærke til og ladet optegne, at David „sprang med al Magt for Hans Ansigt,“ af aandelig, inderlig Glæde over Hans Wijskundhed (2 Sam. 6, 14; 1 Krøn. 16, 8). Om Ezekias staar der: „Han forlod sig paa Herren, Israels Gud, saa at efter ham var ingen, som han iblandt alle Juda's Konger, ei heller af dem, som havde været før ham; thi han hængte ved Herren, veg ikke fra Ham, — og Herren var med ham“ (2 Kong. 18, 5—7). Saaledes vidnes der ogsaa om Kong Josias: „Der var ingen Konge som han før ham, der vendte sig om til Herren af sit ganske Hjerte og af sin ganske Sjæl efter al Mose Lov, og der opstod ei nogen efter ham som han“ (2 Kong. 23, 25). Derimod staar der om Salomo, da han i sin Alderdom havde ladet sig forføre af udenlandske Kvinder: „Hans Hjerte var ikke retskaffent med Herren, hans Gud“ (1 Kong. 11, 4), og om Amasia: „Han gjorde det, som var ret for Herrens Dine, dog ikke med et retskaffent Hjerte“ (2 Krøn. 25, 2). Se, hvorledes man i Himmelen bedømmer Alt efter Hjertet

og fordrer dette's fulde og forenede Kræfter til Gudsdyrkelsen.

§ 37. Saaledes maa da de Troendes Bøn være et „helt Offer“ (3 Mos. 6, 16; Ps. 51, 22); Alt, hvad der er paa og i dem, maa bede. „De sande Tilbederes Bøn, hvilke tilbede Gud i Aand og Sandhed“ (Joh. 4, 23), kan man kalde et Slags Henrykkelse, saasom deres Sjæl, Aand og Sind spinger sig op til Gud og fordyber sig saaledes i Tilbedelsen og Beundringen af Hans Majestæt, i Længselen efter Annammelsen af Hans Misfandhed, i Opofrelsen af dem selv og alle deres Kræfter, i Overantvordelsen og Indsluttelsen i Hans faderlige Omhu, Baretægt, Kjærlighed og Trofasthed, at det ofte forekommer dem, at de ikke længer ere i Legemet og Verden, men i Himmelen. Derfor falder Tiden dem hellerikke lang under denne hellige Ovelse, idet de da ligesom ere satte udenfor Tiden og over Tiden. Man har Exempler paa at lærde Folk have fundet saadan Fornøielse i sine Studiekammere og Bøger og fordybet sig saaledes i disse, at de ligesom hverken have hørt eller seet eller følt; thi naar Noget har gaaet gennem Bærelset eller talt til dem, have de ikke blevet det var eller lagt Mærke dertil. Saaledes er det ogsaa med de gudelskende Sjæle, der fordybe sig i hellige og gudelige Betragtninger, i Guds Pris og Bønnen; de have saa Meget med Gud og Himmelen at gjøre, at de derover gjerne glemme sig selv og Verden. Man hørte engang en vis i Bønnen varagtig og andægtig Kvinde sige: Uagtet hjemme, er jeg dog ofte ikke hjemme; thi, sagde hun, naar jeg gaar ind i mit Bedekammer til min Gud, saa er Intet mig kjærere end at kunne nedscænke mig med ganske Hjerte og Sjæl i min Gud og Hans Misfandhed og glemme alle jordiske og verdslige Ting. Dette er talt paa samme Maade, som den gudfrygtige Grev Elzearius af Arrien

fordum svarede sin Gemalinde, da han engang var bortreist, og hun sendte et Bud til ham for at erkjendige sig om hans Tilstand: Jeg er endnu sund og frisk, min kjæreste Egteskat; men dersom I vil se mig, saa søg mig intet andetsteds end i min og Eders Frelser's Jesu Sidesaar; der er min Bolig og min Hvile; andetsteds vil I ikke finde mig, — ligesom ogsaa en gudfrygtig og andægtig Kvinde i vor Tid svarede nogle af sine Veninder, da de sagde, at de vilde besøge hende i Helligdagene (thi Julen stod for Døren): I Helligdagene bliver jeg ikke hjemme; da de med Forundring spurgte hende, hvor hun da vilde reise hen paa en saa stor Høitid, og hvad der havde bevæget hende til denne Beslutning, svarede hun: Jeg reiser til Bethlehém, til min Jesu Krybbe og vil altsaa ikke være hjemme for dem, som blot komme for at tale med mig om verdslige og forsængelige Ting.

§ 38. Saaledes er det med de sande gudfrygtige Sjæle. De er mere der, hvor de elske, end hvor de leve. Det gaar dem ofte som Moses, der var firti Dage og firti Nætter hos Herren paa Bjerget, glemte at æde og drikke og blot levede af sin Guds Naade og Misfandhed (2 Mos. 34, 28). Jeg har kjendt en christelig og gudfrygtig Somfru, der nød saa Lidet af Mad og Drikke, at Enhver, som omgikkes med hende, forundrede sig derover og pleiede at spørge hende, hvad hun levede af. Hun var imidlertid ivrig i Bønnen og kunde ofte tilbringe mange Timer i sin Andagt og Samtale med Gud og pleiede at sige: „Mennesket lever ikke alene ved Brød, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund“ (Matth. 4, 4). Naar Skriften taler om de sande Bedendes Andagt, pleier den at sige, at de „udsæ sit Hjerte for Gud“ (1 Sam. 1, 15; Ps. 102, 1; 42, 5). Mærkelig er isærdeleshed Profeten Je-

remias's Tiltale til det ødelagte og be-
drøvede Zion: „Lad Graad flyde ned
som en Bæk Dag og Nat; giv dig
ingen Hvile; lad din Døsten ikke
holde stille“ (Ebr.: ikke tie; altsaa
tale, ifølge den Hellig-Aands Vid-
nesbyrd, ogsaa de grædende Dine og
raabe til Gud). „Staa op; raab høit
om Natten, først i Bagterne; udøs dit
Hjerte som Vandene for Herrens An-
sig“ (Begr. 2, 18. 19). Meningen er,
at det bekræftede og elendige Folk skal
bede hjerteligt, inderligt og uafslædt
og udøse al sin Rød, Trængsel, Sorg,
Længsel og Begjæring med Suk og
Graad for Gud, hvorved er at lægge
Mærke til at med denne Talemaade be-
skrives de sande Bedendes Maade, idet
de saa at sige hvælve og udtømme sit
Hjerte, som et Kar, for Gud, saa at
Intet, hverken Rød eller Betyrning,
hverken Længsel eller Bøn, hverken kjø-
delige Hensyn eller jordiske Begjæringer
opf., bliver tilbage deri. Saadanne
udøste, udtømte Hjerter ere da de Kar,
i hvilke Gud pleier at udøse sin Kjær-
lighed formedelt den Hellig-Aand og
som „Han giver at drikke af sine Bel-
lysters Bæk“ (af Forsikringen om sin
Maade, af Fred og Glæde i den Hellig-
Aand, af Forsmagen paa det evige Liv
— Ps. 36, 9), hvoraf de blive drukne
og glemme Verden med al dens Glæde
saavel som al dens Sorg; de have „en
overvættes stor Glæde i al sin Træng-
sel“ (2 Kor. 7, 4); de ere overvættes
rige i den yderste Fattigdom; de frygte
ikke, om de end forfølges og trænges af
onde Menneſter, ja ere omringede af
mange Dæmle.

§ 39. Eusebius fortæller, at da en
tyveaarig kristen Ungling under de blo-
dige Forfølgelser i Keiser Diokletians
Tid blev givet til Pris for vilde Dyr,
stod han ganske ubevægelig paa Skue-
pladsen, ihvorvel han hverken var fængs-
let med Lænker eller Baand, udstrakte

og udbredte sine Arme forsvig fra sig
(saaledes som dengang var Skif og Brug,
naar man bad), vendte sine Dine mod
Himmelen og fordybede sig saaledes i
Bønnen til Gud, at man maatte for-
undre sig derover. Om den navn-
kundige Biskop Karolus Boromæus i
Mailand fortælles i hans Levnetsbeskri-
velse, at han ved sin hellige Nidkjerhed
havde paadraget sig et ugudeligt Men-
neskes Fiendskab, og at denne engang,
da Biskoppen var isærd med at bede,
affyrede et Skud paa ham, dog uden
at bestadige hans Legeme, ihvorvel Ruglen
trængte igjennem hans Klæder; men
ligesaa lidt Rnaldet som Fornemmelsen af
Ruglen kunde bevæge ham til at se sig
om eller i mindste Maade lade sig for-
styrre i sin Andagt. En udenlandsk anseet
Lærer*) fortæller om en Martyr, som
i sit Fængsel pleiede at knæle ned i en
Krog og fordybe sig saaledes i sin ivrige
Bøn, at han glemte sig selv og ikke
hørte, naar han blev kaldet til at spise,
eller saa Nogen, der nærmede sig til
ham, forinden man greb ham i Armen
og reiste ham op, hvorefter han pleiede
at tale ganske sagte, som En, der kom-
mer til sig selv efter en Afmagt. Saa-
danne Ting fremstille os den sande al-
vorlige og uddelte, fuldstændige Bøns
Natur, som er at fordybe og nedsænke
sig med alle sine Evner, Begjæringer,
Længsler, Sandser og Tanker i Gud,
i Hans Kjærlighed og Mistkundhed, i
Hans Sanddruhed og Trofasthed, i Hans
Magt og Herlighed, at tabe sig selv,
at glemme Verden, at forlade og for-
jage al jordisk Trøst, al kjødelig Tillid,
alt verdsligt Haab, alle usømmelige,
ugudelige Tanker og forlyste sig i Aa-
dens Fylde, som en Fisk i en stor Elv
eller i det aabne Hav. For at sige
kort og tydeligt, hvad en hel og fuld-
stændig Bøn er, saa er den en Virk-

*) Roger.

jomhed af den ganske Sjæl eller det ganske Menneske, der forener alle sine Kræfter i det Eneste eller det treenige Ene, henvender Alt, hvad det af Beden, Søgen, Anraabelse, Sukken, Græden, Længsel, Attraa, Dyring, Helligelse, Hengivelse og Deslige kan og formaar at tilveiebringe, til sin Gud og dermed overhænger og saa at sige overøser Ham, ligesom en stor og opsvulmet Flod, og under Bønnen slet intet Andet vil have at gjøre end at bede. For at kunne dette, pleiede de Gamle at bede med bedækket Hoved og tilhyllet Ansigt, ligesom maaske endnu mange andægtigt Bedende, naar de tale til Gud lægge sit Ansigt paa sine Hænder eller paa Jorden, tillukke Vinene, folde Hænderne, træde eller ligesom binde dem i hverandre, saa og i den Hensigt tillaae sit Bedekammer efter sig og ville være usforstyrrede af sine Egne under dette hellige Arbeide. De gamle Christne i Egypten pleiede at sige, at den, som vil bede med Andagt, maa være blind, stum og døv, — blind, idet han under Bønnen enten holder sine Øine igjen, lig Elias, som, da han vilde bede, bøiede sig mod Jorden og satte sit Ansigt ned imellem sine Knæer og en anden Gang omsvøbte sit Ansigt med sin Kappe (1 Kong. 18, 42; 19, 18), eller blot vender dem mod Himmelen, — stum, idet han imidlertid ikke taler med noget Menneske og ikke har nogen Mund uden for Gud, — døv, idet han ikke ændser eller lægger paa Hjerte nogen Banken paa Døren til hans Bedekammer eller hvad Andet der kan hindre ham i hans Andagt.

§ 40. Men jeg gaar videre i Betragtningen af vor Beskrivelse af den sande Bøn og siger, at den tillige er en vældig, kjæmpende, indtrængende, alvorlig, heftig, eftertrykkelig Bevægelse hos den bodsferdige og troende Sjæl. Jeg opdynger med Flid og velberaadt Nu disse Ord, hvilke allesammen beteg-

ne en Kraft, dels fordi jeg til Forgjængere heri har de hellige Guds Mænd, som talte, drevne af den Hellig-Aand, saaledes som af det nærmeste Paafølgende vil sees, dels for at tilkjendegive, at en kraftig alvorlig Bøn ikke bestaar i en og anden Begjæring, et og andet Suk, men at den er en Blanding af mange Omvendelses-Troes-Kjærligheds-Haab- og Taalmodighedsvæbner saavel som af mange i hverandre hængende hjertelige og kraftige Ord, Begjæringer, Sukke og Taarer. En sand og andægtig Bedendes Hjerte er som en stor og overflodig Kilde, hvorfra det ene Vand stedse udvælder efter det andet og danner først en Bæk og siden en stor Elv; det ene Suk følger paa det andet, den ene Kraft paa den anden, hvilke alle trænge ind paa Gud og begjære Naade, Trøst og Hjælp af Ham. De ivrigt Bedende sammenhobe ofte lidet forskjellige Ord, hvori de bede om Et og det Samme, hvilket dog ikke er nogen tom Bludren, men en eftertrykkelig og vægtig Bøn, fordi de hvergang give de gjentagne Ord en ny Kraft af og fra Hjertet, Aanden og Troen. Den gudsfrygtige Hannas Bøn beskrives os saaledes: „Hun var beffeligen bedrøvet i Sjælen, og hun bad ydmygeligen til Herren og græd saare. Og hun lovede et Løfte og sagde: Herre Zebaoth, dersom Du ser til Din Tjenestefvindes Glendighed og kommer mig ihu og ikke glemmer din Tjenestefvinde og giver din Tjenestefvinde mandlig Sæd, da vil jeg give Herren ham alle hans Livs Dage“ (1 Sam. 1, 10). Udentviøl har den Hellig-Aand ladet denne Bøn optegne for os til Trøst for de Enfoldige, hvilke ofte fattes Ord, naar de ville bede inderligen til Gud om Noget, hvorfor de da maa gjentage det Samme flere Gange, som Hanna: dersom „Du ser til din Tjenestefvindes Glendighed og kommer mig ihu og ikke glemmer din Tjenestefvinde

og giver din Tjenestekvinde mandlig Sæd. Der siges ogsaa strax efter: „Og det stede, der hun længe havde bedet for Herrens Ansigt, da tog Eli vare paa hendes Mund“ (B. 12), og hun siger endvidere: „Jeg er en Kvinde, som er haardt bedrøvet i Aanden; men jeg har udøst mit Hjerte for Herrens Ansigt“ (B. 15).

§ 41. Heraf slutter jeg, at hun oftere har gjentaget de ovenanførte Ord (thi hvad Andet skulde hun kunne sige end: Herre, se dog til min Glendighed, — ihukom dog din Tjenestekvinde til det Bedste, — glem mig dog ikke, osv.)? Og alligevel er det intet tomt Snaak, men en kraftig og alvorlig Bøn, saasom hun stedse giver de flere Gange gjentagne Ord en ny Kraft fra sit bedrøvede Hjerte, som hun siger: Jeg har udøst mit Hjerte for Herrens Ansigt. De samme Ord bleve ligesom vædede med nye og andre Taarer og gjorde vegtige ved nye Sukke fra hendes Hjerte. Paa denne Maade erholdt hun af Gud, hvad hun forlangte. Ligesom nu denne bedrøvede Kvinde gjorde sin Bøn vældig og kraftig ved sine hyppige Taarer og Sukke, saaledes have andre hellige og kjære Guds Børn givet sin Bøn Eftertryk ved at anføre allehaande Aarsager og Bevisgrunde for, at Herren maatte hørhøre dem, saaledes som vi læse om Abraham, at han bad helt alvorligt for Sodomiterne og deres Naboeer og foreholdt Gud Hans Retfærdighed, der ikke tillod at straffe og tilintetgjøre de Gudfrygtige med de Onde. „Abraham“, heder det, „fremtraadte og sagde: Vil Du da ødelægge den Retfærdige med den Ugudelige? Der maatte maaske være femti Retfærdige i Staden; vil Du og ødelægge og ei spare det Sted for de femti Retfærdiges Skyld, som kunne være derinde? Det være langt fra Dig at gøre efter denne Vis, at ihjelslaa den Retfærdige med den Ugu-

delige, at den Retfærdige skulde være ligesom den Ugudelige! det være langt fra Dig! Den, som dømmer den ganske Jord, skulde Han ikke gjøre Ret?“ (1 Mos. 18, 23. 24). Siden fortælles, at Herren erklærede at ville spare Sodom, dersom Han fandt femti Retfærdige deri, samt at Abraham fortsatte sin ivrige Forbøn og sagde: „Jeg har begyndt at tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Aske. Der maatte maaske fattes fem i de femti Retfærdige; vilde Du forværre al Staden for de Fems Skyld?“ og endvidere: „Herren blive ikke vred! saa vil jeg tale“, osv. (B. 27. 28. 32).

§ 42. Lovet være Herren, den al-gode og kjærlige Gud, som har fremstillet os et saadant Exempel paa en alvorlig og brændende Bøn og foranlediget os til dets Efterfølgelse! Lovet være Herren, der har givet Menneffene en saadan Magt og Frihed, at de ei alene tør tale til Ham, men ogsaa tale frit og dristigt til Ham! Ser da, I gudelskende Sjæle, og betragter den alvorlige, vældige og heftige Bøn, hvormed Abraham trænger ind paa Gud! Hvorledes dynger han ikke Spørgsmaal paa Spørgsmaal! hvorledes gjentager han ikke sine Grunde! hvorledes blander han ikke Frimodighed med Ydmyghed, Dristighed med barnlig Frygt! hvor vedholdende beder han ikke, idet han fem Gange forandrer sin Bøn og gaar ned fra femti til ti Retfærdige og anmoder Herren om for deres Skyld at spare Staden og Omegnen! Man skulde næsten tro, at der heri blandede sig en Feil eller Strøbelighed eller Ubetænkksomhed fra Abrahams Side, idet han anmoder den retfærdige Gud om at skaane Staden for ti Retfærdiges Skyld, fordi Han ellers maatte saa Navn af at straffe Ugudelige og Gudfrygtige uden Forskjel, hvilket jo ikke vilde sømme sig for Hans Retfærdighed, der stedse bør være formildet ved Naade og Villighed; thi havde

der været ti Retsfærdige deri, saa havde Herren kunnet lade dem føre ud ligesom Loth og hans Familie og havde ikke behøvet at skaane den for deres Skyld. Det er derhos mærkeligt, at Abraham ikke beder for sin Brodersøn Loth og hans Hus eller særligen omtaler ham; ikke desto mindre havde Herren allerede befaleet Englene at føre ham ud af Sodoma, hvoraft sees, at Gud af sig selv og uden Abrahams dristige Paamindelse kom sin Retsfærdighed og Sanddruhed ihu og saaledes, om der havde været flere Retsfærdige paa bemeldte Sted, ogsaa kunde have beskjærmet og opholdt dem. Desuagtet tager nu den venlige Gud ikke den Driftighed, hvoraft Abraham betjener sig i Bønnen, ilde op, men siger Ja til alle hans Anmodninger, og hvo ved, dersom Abraham havde vovet at bede endnu engang og omtale Loth, hans Hustru og tvende Døtre og anholde om, at Han vilde opsætte Sodomiternes Afstraffelse for disse fire Personers Skyld, om han ikke havde opnaaet Noget? Thi Herren gik ikke bort, førend Han havde udtalt til Abraham (V. 33), det er: førend efter at Abraham intet Mere vovede at forebringe og begjære; Abraham ophørte at bede og begjære, førend Herren ophørte at give efter og indrømme; Herren afbrød ikke den Samtale, Han førte med sin Ven og Elsker, men Abraham, der maaske ellers endnu kunde have udrettet Noget og idetmindste opnaaet en Forhaling af Straffen.

§ 43. Denne Naade at bede paa havde Jakob lært af sin Bedstefader; thi da han kom tilbage fra Mesopotamien og erfor, at hans fortørnede Broder drog imod ham med fire Hundrede Mand, og han ikke ventede sig noget Godt af ham, begyndte han at anraabe Gud om Hjælp og Redning med en heftig og eftertrykkelig Bøn. Min Fader Abrahams Gud, sagde han, og min Fader Isaks Gud — læg her Mærke

til den første Grund, hvormed han vil overbevise Gud om, at Han er forpligtet til at hjælpe ham; han vil sige saa Meget som: Du har jo, min Gud, sluttet en Pagt med min Bedstefader og min Fader og lovet, at den skal være evig og vare til deres Efterkommere, og at Du vil være en Gud ikke blot for dem, men ogsaa for deres Afkom efter dem (1 Mos. 17, 7; 23, 3. 4). Ifølge denne din Naadepagt maa og kan Du jo ikke slippe og forlade mig, — Herre — i dette Ord ligger den anden Grund til, at Herren ikke kan og maa forlade ham; thi, vil han sige, Du er jo den Herre, fra hvem al Hjælp kommer; Du er alt Rjøds Tilflugt (Ps. 74, 12; 65, 3); Du er en almægtig, alvis og naadig Herre; Du er ogsaa min Herre, og jeg er din Tjener; hvorledes skulde Du da kunne Andet end hjælpe mig? Han vedbliver: Du, som sagde til mig: Drag igjen til dit Land og til din Slægt, og jeg vil gjøre vel imod dig (Meningen er: min Gud, jeg har jo ikke foretaget denne Reise til mit Fædreland, hvor min Broder opholder sig, efter mit eget Godtbefindende, uden din Befaling, og saaledes ved egen Brøde bragt mig og Mine i Fare; men paa dit Ord og ifølge din Forjættelse har jeg gjort det; hvorledes skulde Du da kunne forlade mig paa denne min, ja din Wei og overgive mig i mine Fienders Vold). Endvidere siger han: Jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener, osv., hvormed han vil sige: Du har hidtil bevist mig, din arme, uværdige Tjener, stor Miskundhed, Kjærlighed og Trofasthed, hvilket jeg ogsaa stedse ved din Naade ydmygt har erkjendt og endnu erkjender; hvorledes skulde Du da nu saa pludseligen kunne tage din Naade fra mig og undlade at hjælpe mig? Paa den Naade vare jo alle dine Velgjerninger imod mig ligesom spildte og

forgivees anvendte; de Bantroe vilde tænke, at jeg ikke havde erholdt saa meget Guds ved din Betsignelse og dit naadige Forsyn, men ved et Slumpe-træf og nu atter havde mistet det ved et Uheld (1 Mos. 32, 7 flg.).

§ 44. Han tilføier: „Kjære, udfri mig af min Broders Haand, af Gsavs Haand; thi jeg frygter for ham, at han skal komme at slaa mig, ja Mødrene med Børnene“ (hvori der atter ligger skjult en Grund til Bønshørelse, idet han vil sige: Min Broders haarde og grumme Hjerte er Dig jo ikke ubekendt; Du ved, at han er lodden, som paa Legemet, saaledes ogsaa paa Sindet, og at han uidentvivel, om Du tillod ham det, vilde give sit gamle Had Lust og udføre sit fiendtlige Forsæt mod mig og Mine. Vel har jeg ved mine Sendebud med største Venlighed og Ydmyghed ladet ham tilhyde Forligelse (B. 1. 2), men efter al Sandsynlighed kun udrettet Lidet hos ham; thi efterdi han uden Forsikring om sit Venskab drager imod imod mig med fire Hundrede Mand, saa har han sikkert noget Ondt i Sinde. Skulde da, min Gud og Fader, dette Menneſkes Ondskab saa raade sig selv imod mig og Mine? Skulde Du ville tilstede, at jeg, din tro Tjener, blev udryddet tilligemed hele mit Hus, og at Djævelen derved fik Noget at le af? Al nei, din Godhed er større end alle Menneſkers Ondskab. Med mig blev han snart færdig, efter sit fiendtlige Sinds Uttraa; thi jeg er fuld af Frygt, Angest og Forfærdelse og har kun en liden Hob vergeløse Folk, Kvinder og Børn omkring mig, hvilke han let kan slaa; men Du har alle Menneſkers Hjerter i din Haand; hvor grum han end er, saa kan Du dog let bringe ham dertil, at han ikke krummer et Haar paa mit Hoved, osv.). Sluttelig tilføier han endnu engang: „Du har sagt: Jeg vil gjøre meget vel imod dig“, osv. (B. 12), og foreholder saaledes atter Gud

Hans Ord og Forjættelser, som om han vilde sige: Paa dit Ord har jeg stolet og har tiltraadt denne Rejse i dit Ravn; Du har lovet mig ei alene Beskjærmelse, men ogsaa allehaande Betsignelse og Godt; Du har forjættet, at Du vil gjøre min Sæd mangfoldig og mine Efterkommere til et stort Folk; hvorledes skulde Du da nu kunne tilstede, at min Broder myrder mig tilligemed alle mine Børn? Du vil dog vist holde, hvad Du har lovet, min Gud, Du trofaste og sanddrue Gud! Det kan man kalde at brydes med Gud, som der siden siges om denne Stamfader (B. 24. 28; jfr. Hos. 12, 3, 4).

§ 45. Men vi maa anføre endnu flere Exempler paa en vældig og hestig Bøn, for at vi kunne forlyste os derved i Aanden. Da Moses var hos Herren paa Bjerget Sinai, og Folket i hans Fraværelse havde forsyndet sig ved Kalvedyrkelsen, sagde Gud til ham: „Gaf, stig ned; thi dit Folk, som du førte op fra Egyptens Land, har handlet for-dærvseligen. — Jeg har seet dette Folk, og se, det er et haardnakket Folk. Og lad mig nu fare frem, at min Brede maa optændes imod dem, og jeg vil fortære dem og gjøre dig til et stort Folk. Og Moses bad ydmygeligen for Herren sin Guds Ansigt“ (2 Mos. 31, 18; 32, 7. 9. 10. 11). Her maa vi for det Første lægge Mærke til, at omendstjont den kjærlige og misfunderlige Gud har Aarsag til at vredes over Folkets Afgudereri og Utaknemmelighed og desaaarsag ødelægge det, saa tænker Han dog midt i sin Brede paa Naade og kan ikke skjule sin Menneſtekjærlighed og Villighed til at skaane og vise Naade; thi idet Han siger til sin Tjener: Lad mig nu fare, at min Brede maa optændes imod dem, og jeg vil fortære dem, giver Han ham selv at forstaa, at han skal bede for dem, og at han formaar meget hos Ham, saa at Han ikke vil

gjøre Noget uden hans Villie. O hellige og retfærdige, o almægtige og forfærdelige, men dog tillige naadige og barmhjertige Gud! hvi behøver vel Du at spørge et usfelt og dødeligt Menneske og æske hans Samtykke, naar du vil straffe? Hvad har et Menneske, den Orm, og et Menneskes Barn, den Mad-dik, at sige i dine Domme og Gjerninger? Men her se vi din Barmhjertighed, som ikke tillader Dig at gjøre efter din grumme Brede og fordærve Menneskene; thi Du er Gud og ikke et Menneske.

§ 46. Dernæst skulle vi lægge Mærke til, hvorledes Moses her ter sig. Han forstaar saa godt at betjene sig af sin Guds Naade og begynder med at trænge ind paa Ham og fastholde Ham med en heftig og brændende Bøn. Han forestiller Ham først, at Han med stor Kraft og en stærk Haand har ført dette Folk ud af Ægypten og, for at tale paa menneskelig Vis om guddommelige Ting, kostet Meget paa det; skal da, vil han sige, alt dette være forgjæves, og skal al den Møie, Du hidtil har havt med det, være spildt? Derefter anfører han, at det vilde være en Glæde for Ægypterne (og Helvedaanderne, som dette hedske Folk med stor Blindhed tjente), om Herren vilde dræbe og ødelægge sit Folk, for hvis Skyld Han havde gjort saa store Undere, samt at de tillige vilde besyldte Ham for et lønligt Nag til dette Folk og sige, at Han kun havde samlet og udført det for at kunne udøse sin Brede over det hele Folk paa en Gang. Siden minder han sin Gud om den Ed, Han havde svoret Stamfædrene Abraham, Isak og Jakob, og den Forjættelse, Han havde givet dem, nemlig, at Han vilde mangfoldiggjøre deres Sæd og føre dem til det Land, hvori de havde været som Fremmede, og give dem det at eie. Og Han lader det ikke være nok hermed; men efter at han har begivet sig ned af Bjerget og undersøgt

den Sag, hvormed Folket havde forsynet sig, og ladet tre Tusind Mand ihjel-slaa af Leviterne, stiger han atter op til Herren paa Bjerget og begynder paa ny sin Bøn og Forbøn med større Iver end forhen. Alt, siger han, dette Folk har syndet en stor Synd.

— — Og nu, gid Du vilde forlade deres Synd! men hvis ikke, da udslet mig nu ogsaa af din Bog, som Du har skrevet, og med saadanne ivrige og heftige Bønner holdt han ved i firti Dage og firti Nætter, indtil han havde opnaaet, hvad han bad om (2 Mos. 32, 27 flg.; 5 Mos. 9, 18). Derfor siger den kongelige Profet, at „Moses, Guds Udvalgte, stod i Revnen for Hans Ansigt“ (for at afvende Hans Brede — Ps. 106, 23), hvilken Dignelse er hentet fra Krigsvæsenet, idet de tapreste Helte, naar en fiendtlig Hær vil trænge ind igjennem den sønderstodte eller nedrevne Mur, stille sig i Revnen eller, som de nu kalde det, Bressen for at holde ham ude og drive ham tilbage.

§ 47. Samme Alvor og Iver finde vi i Davids Bønner, som man kan se af hans gyldne Psalmebog; vi kunne ikke anføre Alt, men ville kun bemærke Et og Andet. En af hans inderlige Bønner indeholdes i det syvende Kapitel af anden Samuels Bog (B. 18 flg.), hvori de Ord isærdeleshed ere at lægge Mærke til: „Nu, Herre, Herre! Du er Gud, og dine Ord skulle (og maa) blive Sandhed, og Du har talt dette Gode til din Tjener. Saa begynd nu, og velsign din Tjeners Hus“, osv. (B. 28, 29). Meningen er: Min Gud, naar Mennesker love En noget Stort, saa maa man tvivle, om det er deres Alvor, eller frygte for, at de ikke ville eller kunne holde det; men Du er Gud, hos hvem der jo maa være Tro og Love, om de end ikke er at finde nogetsteds i Verden; Du er en almægtig

Gud og kan, en kjærlig og miskundelig Gud og vil, en trofast og sanddru Gud og maa holde, hvad Du har lovet; derfor nærer jeg ikke den ringeste Tvivl, men stoler paa dit Ord af ganske Hjerter; thi jeg har jo ikke med noget Menneske, men med Gud at gjøre. Af samme Slags er følgende Tale: „Herre, vend dine Øren til mine Ord; agt paa min Betænkning (Tanke); giv Agt paa mit Raabs Røst, min Konge og min Gud!“ (hvad var Du for en Konge, om Du ikke vilde beskjærme dine Undersaatter, — hvad for en Gud, om Du ikke vilde hjælpe dine Kjære og Benner)? thi til Dig vil jeg bede, eller: til Dig beder jeg; det lille Ord thi tilkjendegiver en Grund til, at Herren skal høre hans Raab, nemlig den, at han beder til Ham; dette: Herre, hør min Bøn, fordi jeg beder til Dig, synes paafaldende og urimeligt; men Profeten figter til den Forjættelse, Gud har givet de andægtigt Bedende, og vil sige saa meget som: Min Gud, Du kan og maa ikke foragte min Bøn og Paakaldelse; thi efterdi det er en Bøn til Dig, der udflyder af barnlig Tillid og forlader sig paa dit Ord, saa skal og maa du i Naade bøn-høre den. Dette udtaler han tydeligere paa et andet Sted, sigende: „Herre, hør min Røst, naar jeg raaber, og vær mig naadig, og bøn-hør mig. Til Dig sagde mit Hjerter, der Du sagde: søger mit Ansigt: Herre, jeg søger dit Ansigt. Skjul ikke dit Ansigt for mig,“ — som om han vilde sige: Min Gud, Du har kaldet paa mig; skulde Du da ikke ville høre mig, naar jeg kommer? Du har lovet, at naar jeg kommer, skal jeg altid finde Naadens Dør aaben, og at du gjerne vil stede mig for Dig og hjælpe mig; hvorledes skulde Du da nu kunne tillukke Døren for mig og skjule Dig, som om Du ikke vilde se eller høre mig?

§ 48. Paa et andet Sted siger han: „Herre, jeg forlader mig paa Dig; lad

mig ikke beskjæmmes evindeligen. Red mig ved din Retfærdighed og udfri mig, — — Du, som har befalet at frelse mig“*) (Ps. 71, 1. 2. 3). Jeg forlader mig paa Dig, som min Gud, og roser mig for al Verden af, at jeg i Dig har en trofast, sanddru, naadig og hjælpsom Gud; hvorledes kan Du da Andet end vise Dig som en saadan Gud? Og hvad Være vilde Du have af at jeg blev beskjæmmet med mit Haab til Dig? Desuden har Du lovet at hjælpe mig; altsaa fordrer din Retfærdighed og Sanddruhed, at Du opfylder dit Løfte. Hvad vilde det være for en Moder, som lofede sit Barn til sig med sit aabne Skjød og blottede Bryst, og naar det kom for at kaste sig i hendes Skjød, trak dette tilbage og lod Barnet falde til Jorden? Hvad vilde det være for en Ven, som havde lovet En al Kjærlighed og Trofasthed og fiden, naar man havde Noget at bede ham om, slog Døren igjen for ham? Ligesaa alvorligt og smukt er Følgende: „Vend dit Ansigt til mig, og vær mig naadig, efter som Du pleier imod dem, der elske dit Navn“ (Ps. 119, 132). De Ord: som Du pleier, oversætte Nogle ved: efter den Ret, som de, der elsker dit Navn, have hos og til Dig, ligesom Luther selv andetsteds har gien-givet det hebraiske Ord ved Ret; saaledes: „han skal gjøre hende efter Døtrenes Ret“ (2 Mos. 21, 9). Imidlertid har han heller ikke her oversat det ilde, saasom det hebraiske Ord ogsaa betyder en Sædvane, en Skik, saa at altsaa Meningen er: Du, min Gud, har hidtil havt for Skik at vende Dig i Naade til dine Benner og Elskeres Bønner; den vil Du ikke opgive, eller jeg maatte være den Første blandt dem, der have nydt din Gunst, som Du ikke vilde høre, eller Du maatte have forandret Dig og antaget en anden Skik og Natur, hvilket

*) Efter Luthers Oversættelse: Lovet at hjælpe mig.

man dog ikke kan sige eller tænke om Dig. Vilde vi derimod med andre Fortolkere af Skriften forklare det saaledes, at det betyder Ret, saa bliver Meningen den: Min Gud, ihvorvel hverken jeg eller noget andet Menneſke i og for sig og af os selv har nogen Fordring paa Dig og nogen Ret til Dig, saa har Du dog givet dem, der have lært Dig at kjende af dit Ord og elſke Dig og dit Navn, en Ret til Dig, idet Du har indladt Dig i en Naadespagt med dem og forbundet Dig til at ville være deres Gud, Fader, Forsørger, Frelser og Trøster og aldrig slippe eller forlade dem; overensstemmende med denne dine Børns og Elſkeres Ret handle Du ogsaa med mig og negte mig ikke din Naade og Hjælp!

§ 49. Herren hører ogsaa den Talemaade, som Guds Venner oftere bruge i sine Bønner: For dit Navns Skyld, hvori ligger en stærk Overbeviſning og en barnlig og frimodig Paamindeſe til Gud. Naar saaledes David ſiger: „For dit Navns Skyld, Herre, forlad mig dog min Miſgjerning; thi den er ſtor“ (Ps. 25, 11), ſaa er uden tvivl Meningen: Herre, min Gud, Du har selv givet Dig det Navn: „Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Miſkundhed og Sandhed, — som forlader Miſgjerning og Overtrædelse og Synd“ (2 Moſ. 34, 6. 7); ſaa handle nu med mig efter dette dit Navn; lad din Gjerning være, som dit Navn er; lad din Kirke have et Exempel i mig paa din ſtore Barmhjertighed, formedeſt hvilken Du forlader de Bodfærdige deres Synder, paa det dit Navn maa blive høit elſket, æret og frygtet af Alle! Saaledes taler ogsaa Jeremias i ſin inderlige Bøn: „Om vore Miſgjerninger have ſvaret imod os, Herre, da gjør det dog for dit Navns Skyld, — o Iſraels Frelſe i Røds Tid! Du, Herre, er midt iblandt os, og vi

kaldes efter dit Navn; lad os ikke fare!“ (Jer. 14, 7. 8. 9) hvor Meningen er let at udſinde; han vil overtale og nøde ſin Gud til ikke at ſe ſaa nøie paa ſit Folks Synder og til ikke for deres Skyld at unddrage det ſin Hjælp; han vil derfor ſige ſaa Meget ſom: Herre, hos os finder Du vel Intet, ſom ſkulde kunne bevæge Dig til at yde os Hjælp; thi vore overvættede Synder vidne imod os; men ſe dog paa Dig ſelv, og kom ihu, at Du kaldes en naadig og barmhjertig Gud, iſølge dit eget Udfagn, og handle ikke med os efter vore Synder, men efter dit Navn, paa det at alle Troende maa priſe dig høit og forherlige dit Navn; tænk derhos paa, hvilken Anledning Hedningerne vilde ſaa til at beſpotte dit Navn, efterdi de vide, at vi altid have roſt os af hvilken naadig og barmhjertig Gud, hvilken ſitter Trøſt, hvilken tryg Tilflugt og trofaſt Hjælper i Røden vi have i Dig; da vilde det hede: Hvor er nu deres Gud? hvor er Hans Barmhjertighed, Hans Mægt, Hans Hjælp? oſv. Det kan man kalde at bede alvorligt og med Eftertryk; det kan man kalde at tage Gud paa det Ÿmme Sted.

§ 50. Saaledes forholdt det ſig ogsaa med Daniels Bøn, hvorpaa han har efterladt os en Prøve i ſine Skrifter (Dan. Kap. 9), der er ſaa inderlig, alvorlig og brændende, at jeg holder for, at derſom Nogen ſølte ſig koldſindig og uoplagt til at bede, maatte han ved at gjennemlæſe og betragte denne Bøn kunne opmuntre og opvække ſig til Andagt. Jeg kan ikke overveie Alt, hvad deri er merkværdigt og tjenligt for mit Forhavende, men maa indſtrænke mig til at berøre det Vigtigſte. Mærkelig er da Forberedelſen, hvorom han ſiger: „Jeg vendte mit Anſigt til den Herre Gud (jeg forlod alle verdslige Forretninger og jordiffe Ting med mit Hjerte og ſkred med alle min Aands og Sjæls Evner

til Bønnen), at søge Ham ved Bøn og ydmyge Begjæringer, med Faste og Sæt og Afke" (B. 3). Jeg fordybede mig, vil han sige, saaledes i min Andagt, at jeg derover glemte baade at æde og drikke, og for at Satan ikke skulde forstyrre mig ved den Høihed og Være, hvori jeg levede, afslagde jeg mine Vresklæder, isørte mig usle Pjalter og satte mig i Støvet eller Afken. Se, I gudfrægtige Sjæle, hvor alvorligt og hjerteligt denne dyrebare Guds Mand bereder sig til Bønnen, og efterfølger ham heri! thi det er ingen simpel Sag at tage sig for at tale til den hellige, majestætiske og høilovlige Gud. Men lader os lytte til ham under hans Samtale med Gud! Af, Herre, Du store og forfærdelige Gud! siger han — i hans Tungemaal klinger det overmaade alvorligt: „Af, Herre, (Du, som er) den stærke (eller mægtige) Gud, den store, den forfærdelige" (som hidtil saa mangfoldigt har bevist din Magt og Herlighed og desaaarsag bør æres og tilbedes af al Verden i en hellig Frygt og Ydmyghed*), — „den, som holder Pagt og Misfandhed med dem, som elske Ham, og med dem, som holder Hans Bud" (B. 4).

§ 51. Herpaa følger en overordentlig ydmyg og hjertelig Syndernes Bekjendelse: „Vi have syndet og mishandlet og have handlet ugudeligen og været gjenstridige, og vi ere vegne fra dine Bud og fra dine Love" (B. 5). De sammenhobede Benævnelser paa Synden tilkjendegive vel, at Ugudeligheden havde taget Overhaand blandt Guds Folk; og at de havde dynget Synd paa Synd; men de lægge ikke mindre for Dagen Profetens Iver i Bønnen, og at han ikke bekjender sine og sit Folks Synder overfladisk og koldfindigt, men af ganste Hjerte og af ganste Sjæl og ydmyger sig for den hellige og retfærdige Gud;

han vil ikke dølge eller undskylde nogen Synd, være sig af hvad Navn nævnes kan, enten den er stor eller liden, — enten den er begaaet af de Gudfrægtige formedelst Uagtsomhed og Skrøbelighed eller af de Ugudelige med Forsæt og af Ondskab; og dette gjør han for at give sin Bøn større Eftertryk og gjøre den Gud velbehagelig, vel vidende, at Han fordrer en oprigtig og ydmyg Syndernes Erkjendelse og Bekjendelse af os. Det er imidlertid mærkeligt, at Profeten indblander følgende Ord midt i sin vidløftige Syndsbekjendelse: „Hos Herren vor Gud ere Barmhertigheder og Forladelser" (B. 9). Det er ikke fæet tilfældigvis, at denne andægtigt Bedende her, som Fornuften og menneskelig Talekunst turde ville sige, utidigt og paa urette Sted omtaler Guds Barmhertighed; men den Hellig-Aand, der styrer hans Hjerte og Tunge og sukkede indeni ham, har dermed villet tilkjendegive, hvad der er det Vigtigste i de Troendes Bøn, nemlig Tilliden til Guds Naade og Barmhertighed i Christo, og at Syndernes Betragtning og Bekjendelse er saa heftig og alvorlig hos de sande Bødsfærdige, at de forfærdes og kunde falde i Afmagt derover, hvis de ikke bleve styrkede ved Tanken paa Guds Barmhertighed, ligesom hellerikke de Troendes himmelske Talekunst, der gjælder for Gud, bestaar i mange velordnede, pyntelige og prægtige Ord, men i hellig Andagt, sand Omvendelse, hjertelige Sukke, frimodig og kjæpende Tro, kort sagt, i Aand og Sandhed.

§ 52. Jeg kan heller ikke undlade at berøre, at Profeten blandt Andet siger: „Herre, lad nu din Brede og din Grumhed vende tilbage efter alle dine Retfærdigheder fra din Stad Jerusalem!" (B. 16). Det kunde synes, som om Profeten her har bedet imod sig selv og sit Folk, idet han beraaber sig paa Guds Retfærdighed og begjærer at blive bøn=

*) Saaledes har jeg søgt at udtrykke den Kraft, som ligger i Grundproget. Sriver.

hørt for dens Skyld. Men man skal vide, at Ordet Retsfærdighed, især, naar det af de Troende bruges i Bønnen om Syndernes Forladelse og Straffens Afvendelse, ofte betyder saa meget som den Naade og Misfærdighed, Gud ifølge sin Pagt og Forjættelse formedelt gudommelig Trofasthed og Sanddrubhed viser de Bodfærdige, hvilket sees af mange Steder i Skriften (se Ps. 5, 9; 31, 2; 143, 1), hvorfor altsaa Profetens Mening er: Herre, Du er retsfærdig i alle dine Gjæringer, som Du gjør, og har saaledes vel ikke handlet uretfærdigt, da Du forlod dit ulydige og affaldne Folk og overantvordede det i dets Fienders Hænder; men det er dog ogsaa en Del af din Retsfærdighed, at Du viser de Angerfulde, som anraabe Dig derom, Naade og Barmhertighed og opfylder dine usortjente Naadesforjættelser imod dem; ligesom Du til alle Tider har vist Dig naadig, medlidende og sanddru imod dem, som have paakaldt Dig i sin Nød med bodfærdigt og troende Hjerte, saaledes gjøre Du ogsaa imod os, dit Folk, vi som ere kaldte efter dit Navn! osv. Denne Forklaring kan oplyses og stadfæstes ved de Ord af den samme Profet, som følge kort efter: „Thi vi lade vore ydmyge Begjæringer falde for dit Ansigt, ikke for vore Retsfærdigheders Skyld, men for dine store Barmhertigheders Skyld“ (B. 18).

§ 53. Endelig slutter han sin kras-tige og alvorlige Bøn med mange Begjæringer, Paakaldelser og eftertrykkelige Ord: „Og nu, vor Gud, hør paa din Tjeners Bøn og hans ydmyge Begjæringer, og lad dit Ansigt lyse over din ødelagte Helligdom for Herrens (Mesias's) Skyld. Bøi dit Øre, min Gud, og hør, — oplad dine Øine, og se“ (hvo turde fordriste sig til at tale til den alvidende Gud, som om Han ikke gav Agt paa de menneskelige Ting, — som om Han undertiden sov eller ikke saa og

vidste, hvad der foregik i Verden, saafremt vi ikke havde de hellige Guds Mænd, der have talt formedelt den Hellig-Aand, til Forgjængere)? „Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Agt paa, og gjør det! tøv ikke, for din egen Skyld, min Gud!“ (B. 17, 18. 19). Hos os Christne er der ingen Tvivl om, at Profeten med det tre Gange gjentagne Ord Herre har hentydet til Treenhedens Hemmelighed og sagt det Samme, som vi efter det Nye Testaments Naade vilde udtrykke saaledes: Herre, Gud Fader, hør! Herre, Guds Søn, forlad! Herre, Gud Hellig-Aand, giv Agt paa, og gjør det! Naar han tilføier: Tøv ikke, for din egen Skyld, min Gud! saa er dette uidentvivel saaledes at forstaa: Betænk dog, min Gud, at Sagen ei alene angaar og vedkommer dit Folk, men ogsaa Dig selv og dit Navns Ære; thi saalænge som din Helligdom ligger øde, tjenes og prises Du ikke deri; saa prale ogsaa Hedningerne og rose sig ei alene mod dit adspredte og undertrykte Folk, men ogsaa mod dig selv; de tro, at de ikke blot have overvundet dit Folk, men at deres Afguder ogsaa have overvundet Dig, den levende og evige Gud; red derfor dit Navns Ære, og om du ingen Grund finder hos os til at forbarme Dig og hjælpe, saa tag den fra Dig selv; gjør, hvad jeg beder om, for dit Navns Æres, for din Barmhertigheds og Sanddrubheds Skyld!

§ 54. Et Exempel paa en saadan alvorligt og ivrigt Bedende fremstiller Skriften os ogsaa i Profeten Elias, hvis Tunge en gammel Kirkelærer*) kalder en Nøgel i Himmelen, og om hvem den hellige Jakob siger: „Elias var et Menneffe, lige Vilkaar undergIVEN med os, og han bad en Bøn, at det ikke skulde regne, og det regnede ikke paa Jorden i tre Aar og sex Maanedes. Og han bad

*) Petrus Archyologus.

atter, og Himmelen gav Regn, og Jorden bar sin Frugt" (Saf. 5, 17. 18). Hvad Apostelen figter til, kan eftersees i den store Profets Levnetsbeskrivelse (1 Kong. 17, 1; 18, 42 flg.). Den Talemaade, han bruger om hans Bøn, er imidlertid mærkelig; „Han bad en Bøn," eller, som det egentlig lyder i Grundtexten: „Han bad med en Bøn"; dette er talt paa Hebræernes Maade, som fordoble Ordene, naar de ville tilføjede give, at en Ting er skeet med særdeles Flid, Kraft og Alvor, saa at altsaa Meningen er, at Profeten har bedet om Guds Være i brændende Nidkjærlighed, med ildfuld Aand og stor Troeskraft; mange Menneſker bede vel, men ikke med Bøn eller hjertelig Andagt; de bede med Munden, men uden Hjertets Eftertryk; Elias derimod bad en Bøn. Til disse Ords bedre Oplysning kan man ogsaa betænke, hvorledes han bad i hele Israels Paahør, da han trættede med Baalspræsterne og sagde: „Herre, Abrahams, Isaaks og Israels Gud, lad det kjendes idag, at Du er Gud i Israel, og at jeg er din Tjener, og at jeg har gjort alle disse Gjerninger efter dit Ord! Bønhør mig, Herre, bønhør mig, at dette Folk maa vide, at Du, Herre, Du er Gud, og at Du har vendt deres Hjerter tilbage!" (1 Kong. 18, 36. 37). I disse korte Ord indeholdes fire stærke Grunde til, at Gud maa bønhøre ham, ved hvis Udviſling jeg imidlertid ikke kan opholde mig; men efter denne Bøn faldt der strax Ild ned fra Himmelen og fortærede Profetens Brændoffer til ligemed Alteret og sikkede Vandet op, som var i Graven, hvorved alt Folket blev bevæget til at falde ned paa sit Ansigt og udraabe: „Herren, Han er Gud; Herren, Han er Gud" (B. 38. 39.) Se, saaledes stod Himmelen til denne ivrigt Bedendes Raadighed; han kunde erholde Vand og Ild derfra; han kunde lukke den op og igjen.

§ 55. Til disse ivrigt Bedende maa man ogsaa henregne den kananæiske Kvinde, som, ihvorvel en Hedning og efter Kjødets fremmed for Israels Borgeret, alligevel med Føie kan kaldes en Israelitinde, saasom hun kjæmpede med Gud og Menneſker og seirede (Matth. 15, 21 flg.; Mark. 7, 24 flg.). Hun havde stor Hjerteforg af sin Datter, der var besat og plagedes ilde af Djævelen; denne Nød tilskyndte hende til at opſøge al Verdens Frelser; Djævelen maatte som en Hund ved Guds naadige Styrelse drive dette forvildede Jaar til dets rette, trofaste og gode Hyrde. Omendſkjønt nu Herren dennegang blandt Andet havde begivet sig henimod eller ind i det hedske Land for ligesom paa Halvveien at møde denne dybtbedrøvede Kvinde, som Han i sin Alvidenheds Vys saa gif ud for at lede efter Ham, saa vilde Han dog ikke strax aabenbare sit Hjerte for hende, paa det Han kunde bringe hendes Tro, som den Hellig-Aand havde virket i hende, for Dagen og fremstille den som et herligt og trøsteligt Exempel for sin hele Kirke ligetil den yderste Dag. Ligesom en Fakkell brænder endnu stærkere og lyser endnu klarere, naar den bæres imod Vinden eller undertiden slaaes imod en Mur eller Sten, — ligesom Ildens Kraft forøges, naar Smeden stænker Vand paa den, saaledes vilde Herren alt mere og mere vække og optænde Troeslyset hos denne Kvinde. Da Han var kommen til de hedenske Grændser, „gif Han ind i et Hus og vilde Ingen lade vide det; og det kunde dog ikke blive skjult" (Mark. 7, 24). Kjæreste Herre Jesus, hvorledes kan Du tænke at blive skjult? Kan da Solen skjule sig ved hølths Dag eller et blomstrende Træ gjemme sig for Bierne? „Dit Navn er som en Salve, der udgydes" (Høis. 1, 3 flg.). Dine Undergjærningers, din Magts, din Kjærligheds og Venligheds Pris har udbredt sig overalt; om

Du end skjuler Dig, saa ville dog vore bedrøvede Sjæle, vore elendige og tørstende, forsmægtende Hjerter, vore ængstede Samvittigheder søge efter Dig med Sukke, Taarer og Raab saa længe, indtil de finde Dig; thi Du kan og maa ikke blive skjult.

§ 56. Nu vel, af denne angestfulde Kvinde kunne vi lære, hvorledes vi skulle søge den Herre Jesum, naar Han i Nødens Tid skjuler sig; thi hun kom og tilbød Ham. Af Evangelisten Matthæus's Beretning sees, at hun raabte efter Herren paa alfar Bei, efterdi han siger: „En kananæisk Kvinde kom fra de samme Egne, raabte og sagde til Ham,“ osv., og efterdi Disciplene sagde, idet de bade for hende: „Skil Dig af med hende; thi hun raaber efter os“ (Matth. 15, 22, 23.) Om hun nu traf Herren paa Beien og raabte efter Ham, førend Han gik ind i det Hus, hvori Han vilde holde sig skjult, eller om Herren, da denne stakkels Kvinde havde opsporet Ham og trængte sig frem til Ham, stod op og vilde undvige hende, saa at hun af den Grund raabte efter Ham, kan man vel ikke saa nøie vide; men det Sidste synes ved at sammenholde begge Evangelister næsten det Troligste; ifaaald fremtræder hendes Tro i et desto stærkere Lys; thi omendstjont Herren fra Først af flyr for hende, saa følger hun dog efter Ham, og da hun ikke straks formaar at indhente og naa Ham, forfølger hun Ham med sit Klagestrig og raaber: „Herre, Davids Søn, forbarm Dig over mig!“ Ihvorvel Herren iler fremad og ikke svarer hende et Ord, saa og afviser sine Disciple, der af Medlidenhed bede for hende, under det Paaastud, at Han ikke er udsendt uden til de fortabte Faar af Israels Hus, saa ændser hun det dog ikke, men iler efter Ham og raaber: Herre, forbarm Dig! Hun kunde vel have tænkt: Hvor er nu den Mand, som Alle have rost saameget for, at Han

er saa barmhjertig, strax bønholder og gjerne hjælper? Saavidt jeg ser og erfarer, hører Han, hvem Han vil, og naar Han vil, og ikke, naar vi behøve det. Dette er, siger en gudsfrygtig Lærer,*) noget Nytt og Uledvanligt (hos Dig), kjære Herre Jesus, Du Faderens evige Ord, vil Du ikke tale? Du Guds evige Visdom, kan (eller vil) Du ikke svare? Du evige Barmhjertighed, ynkes Du ikke over saadan Glendighed? Har Du glemt at være naadig? Er din Miskundheds Kilde udtørret? Var det da ikke dit Alvor, da Du raabte: „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! jeg vil give Eder Hvile?“ Ere dine Disciple da lettere at bevæge til Medlidenhed end Du?

§ 57. Jeg kan ikke sige for vist, at denne trøstesløse Kvinde hørte det Svar, Herren gav Disciplene; dog, naar jeg noget nøiere betragter Evangelisten Matthæus's Ord: „Hun kom og tilbød Ham“ (Matth. 15, 25), skulde jeg næsten holde for, at hun hørte det, efterdi hun ikke var langt borte efter Herren, og Han uden tvivl med Glid talte høit, som de pleie, hvilke man vil nøde til Noget, som de ikke gjerne ville gjøre; ifkedestomindre kom hun; hun havde hidtil løbet og raabt efter Ham; men nu har hun naaet Ham og iler forbi Ham, kommer for Hans Ansigt, falder ned for Ham og siger med korte Ord, som om hun næsten havde løbet sig aandeløs: „Herre, hjælp mig!“ Om hun ved denne Zeilighed saa sørgmodig ud, — om hendes Dine stode fulde af Vand, — om hendes Hjerte slog heftigt i denne ængstelige Kamp, er let at slutte sig til; uden tvivl talte hendes bankende Hjerte og kjæmpende Tro mere end hendes tørre Mund. Hvo skulde ikke troet, at hun nu omsider havde faaet et glædeligt Svar og den forønskede Hjælp? Hvo vilde ikke

*) Arndt, Postille, over dette Sted.

have udraabt som Augustinus i et lignende Tilfælde gjorde: Herre, dersom Du ikke vil høre en saadan Bøn, hvilken Bøn vil Du da høre? Men fra Udtoget eller det korte Indbegreb af Guds Kjærlighed og fra den Mund, som ellers var en Miskundhedens og Trøstens Kilde, falder her et Svar, som er langt haardere end alt det Øvrige, der gik i Forveien: „Det er ikke smukt at tage Børnenes Brød og kaste det for de smaa Hunde“ (B. 26). Ved at betragte dette Svar siger Luther: Havde Han sagt disse Ord til mig, saa havde jeg strax løbet min Vej og tænkt: det er forgæves, hvad du end gør; her er Intet at udrette. Og sandt er det, at det er over al Maade haardt, hvad Herren siger til hende, nemlig, at hun i Hans Rige og i Hans Dine ikke ansees for bedre end en Hund og hendes Datter ikke for bedre end en Hvalp. Man pleier ellers at paaminde Personer, der besidde Magt og Ære, om, at dersom de ikke kunne eller af visse Aarsager ikke ville hjælpe de Bedrøvede, som tage sin Tilflugt til dem, saa bør de dog behandle dem med Venlighed og ikke forsøge deres Bedrøvelse ved haarde Ord. Det behager imidlertid ikke selve Venligheden den negang at handle overensstemmende med en saadan Regel.

§ 58. Intet pleier desuden snarere at forbitre et Menneske og bevæge det til Utaalmodighed, end naar man sammenligner det med et lumpent og foragtet Dyr og kalder det et Æsel, en Dyr eller vel endog en Hund. Men denne Troesheltinde og ivrigt bedende Kvinde overvinder alt dette; hun ved nu engang, hvem hun har for sig, nemlig Jesum, Verdens Frelser, alle Hedningers Trøst, den Naadestol, til hvilken Gud har henviset alle Mennesker og hvorom hun har hørt saa meget Godt; den slipper hun ikke; hun vil sige saa Meget som: Anstil Dig, o Jesus, som Du vil; sig, hvad

Du vil; kald mig, hvad Du vil; Du er dog Jesus, en Hjælper, en Forbarmer, en Frelser, og jeg er en bedrøvet, elendig Kvinde, som trænger til Hjælp og Forbarmelse; jeg slipper Dig ikke, førend Du velsigner mig. Jeg tager Dig paa dit Ord; jeg holder Dig fast; jeg er ingen Israelitinde og altsaa heller intet Barn, begjærer derfor intet Stykke Brød, som man pleier at give Børnene; jeg forlanger ingen af dine største Under- og Barmhjertighedsgjerninger; jeg er en Hund og begjærer ikke Andet end Hunderettighed, som er, at det staar dem frit for at opsamle de Smuler og Skorper, som de mætte Børn bortkaste eller af Uforsigtighed lade falde under Bordet. Hvor Lidet koster det Dig ikke at vise mig Barmhjertighed og udfri mit stakets Barn af Djevlelsens Vold og mig af min store Nød og Angest! Dersom jeg bad Dig at begive Dig længere ind i vort Land og lade os Hedninger ligesaavelsom dine Israellitter høre dit Ord og se dine Undergjerninger, saa gjorde jeg Mere, end der tilkom mig; men nu begjærer jeg kun et Ord, paa det at Menneskefienden kan blive forjaget og jeg selv hjulpen, osv. Hermed var det gjort; hun havde seiret; Herren overgav sig til hende: „O Kvinde, din Tro er stor; dig ske, som du vil!“ (Matth. 15, 28)

§ 59. Det kan man ret kalde at gjøre, som en vis Fyrstinde sagde: Jeg vil hænge mig ved min Jesus, som en Borre hænger sig ved en Klædning uden at lade sig afrygte. Gregorius Nazianzenus fortæller om sin Søster Gorgonia, at hun engang blev syg, og da hun, jeg ved ikke af hvilken Aarsag, ivrigt ønskede at blive frisk igjen, stod hun op af sin Seng og gik ind i Kirken, kastede sig paa sit Ansigt ned for Alteret og truede (dette Ord bruger den fortræffelige Lærer) med, at hun ikke vilde gaa bort, forinden hun havde faaet sin Hel-

bred igjen, hvilken hun ogsaa i Troen erholdt. Hendes Broder, bemeldte Lærer, tilføier: *Honesta quadam impudentia egit impubentem*, hun brugte en hellig Uforsammenhed. Jeg holder for, at dersom den Herre Jesus endnu længere havde vægret sig ved at opfylde den kananæiske Kvindes Bøn, vilde hun have gjort det Samme og ligeledes begyndt at true med, at hun hverken kunde eller vilde gaa bort; hun maatte og skulde blive bønført; hun vilde ikke op-høre at løbe efter ham og raabe efter Ham, før Han forbarmede sig over hende. Jeg opholder mig maaske længere ved denne Tildragelse end tilbørligt er. Men hvad jeg i Indledningen til denne Prædiken (§ 4) har anført om min store Lyst til at lytte til andægtigt bedende Mænd og Kvinder, naar de samtale med Gud, vil, som jeg haaber, tjene til min Undskyldning hos den kjærlige Lærer; thi idet jeg er kommen ind paa Betragtningen af dem, som Guds Aand har fremstillet og beskrevet os, tyktes mig, at jeg har hørt paa dem, og det er ikke at forundre sig over at jeg ikke saa snart har kunnet løsrive mig derfra.

§ 60. Jeg maa endvidere bemærke, at naar Guds Børn og Venner ville bede ret kraftigt og alvorligt, saa pleie de ikke at gjøre Saadant enkeltvis, men undertiden at forsamle sig og bede med endrægtige Hjerter og forenede Troeskræfter. Tvende herlige Exempler her-paa finde vi i Apostlernes Gjerninger. Da Peter og Johannes bleve førte for det høie geistlige Raad i Jerusalem, og dette under Trusel havde forbudt dem at tale til noget Menneſte mere i Jesu Navn, kom de til sine Egne og forkyndte dem, hvad der var vederfaret dem. „Der de (de Troendes forsamlede Menighed) hørte det, opløstede de samdrægtigt Røsten til Gud og sagde: Herre, Du Gud, som har gjort Himme-len og Jorden og Havet og alle Ting,

som ere i dem, — — og nu, Herre, se til deres Trusler, og giv dine Tjener at tale dit Ord med al Frimodighed“ (Ap. Gj. 4, 18 flg.). Siden, da Herodes havde ladet Apostelen Jakob henrette med Sværd og sat Peter i Fængsel, hvor han lod ham strengt bevogte, siger Evangelisten: „Saa blev da Peter bevogtet i Fængslet; men der skede af Menigheden ivrig Bøn til Gud for ham“ (Ap. Gj. 12, 2, 4. 5), og i det Følgende omtaler han, hvorlunde Apostelen blev ført ud af Fængslet ved en Engel og kom for Marias Hus, en Moder til den Johannes, som kaldtes med Tilnavnet Markus, hvor Mange vare forsamlede og bade (V. 12); i Græſten lyder det noget eftertryffeliger og vil sige saa Meget, som at et temmeligt stort Antal var forsamlet der og forenede sin Andagt; da Johannes og hans Moder samt hendes Tjenestepige Rhode og øvrige Husfolk troede sig for svage til at løfte og afvælte den Sten, som dengang trykkede dem, sammenkaldte de andre Christne i større Mængde, for at de kunde gjøre Saadant med forenede Hænder. Heri har Kirken efter de hellige Apostlers Tider efterfulgt dem, saaledes som man kan se af de Skrifter, vi have fra Tertullian og andre Fædre, der levede og lærte ved samme Tid. Vi komme sammen, siger han, for ligesom med samlede Hænder og forenede Bønner at omringe vor Gud, og denne Bold er ham ikke imod, men behager Ham vel. De daværende Christne pleiede at sige: Vi bede, vi banke paa Himmeledøren for at aftvinge Ham Barmhertighed.

§ 61. Nu, Alt hvad hidtil udførligen er anført om Guds Børns ivrige og alvorlige Bønner, tjener tillige til at forklare os en anden mærkelig Talemaade, som Skriften bruger om Bønnen. Den kongelige Profet siger: „De saa til Ham og løb til Ham, og deres

Ansigtet bleve ikke bestjæmmede" (Ps. 34, 6). Det Udtryk at løbe til indeholder et Billede, hentet fra en Elv, der strider over sine Bredder og med stor Magt farer imod en Dam og nedbryder den, eller hvad Andet der staar den i veien, hvorved betegnes saavel de enkelte Bedendes Iver og Andagt, idet de samle alle sine Sjels- og Legemskræfter, alle sine Aands- og Troesebner, alle sit bedrøvede Hjertes Sukke, Længsler og Attraaer og saaledes trænge ind paa Gud, som ogsaa de forsamlende og i en Tro, i ivrig Kjærlighed og Andagt for- enede Christnes hellige Bøn. Man ser ogsaa heraf, hvorfor Bønnen sammen- lignedes med en af Hede eller ved Tøgen udmattet og tørstig Hjorts Skrig saavel som med Jordens Revner i den hede Sommertid, naar det ikke har regnet paa længe. „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme," siger Kong David, „saa skriger min Sjæl til Dig, o Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, efter den levende Gud" (Ps. 42, 2. 3). „Jeg udbredte mine Hænder til Dig! min Sjæl er for Dig som et udtørret Land" (Ps. 143, 6). Profeten Esaias taler ogsaa meget mærkeligt herom: „Der var Ingen, som kaldte paa dit Navn, — som opvakte sig (opmandede sig i Aanden og Troen og samlede sine Kræfter) til at tage fat paa Dig (for at holde Dig, naar Du udstrakte din vældige Arm til Slag eller var i Begreb med at straffe Synden, saaledes som Abraham, Moses og Andre gjorde" — (Kap. 64, 6). Der maa saaledes visjeligen være Alvor, Iver, Kraft og Eftertryk i Bønnen, naar man vil tage fat paa den almægtige og for- tørnede Gud og opholde Ham; derfor kaldes Bønnen ogsaa en Strid, idet Apostelen skriver: „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud, at jeg maa blive friet fra de Vantro i

Judæa" (Rom. 15, 30. 31), og paa et andet Sted: „Epafraas strider for Eder i sine Bønner, at I maatte staa fuldkomne og fuldendte efter al Guds Villie" (Kol. 4, 12). Om den christne Menighed i Jerusalem beretter Lukas, at da Peter var fæstet i Fængsel, skede der af Menigheden i Jerusalem ivrig Bøn til Gud for ham (Ap. Gj. 12, 5), ligesom den samme Evangelist siger om den Herres Jesu Bøn, da Han var betagen af stor Angest i Gethsemane: „Der Han stred haardt med Dødsangest, bad Han heftigere" (Luk, 22, 44). Det samme Ord, som paa de tvende sidste Steder er oversat ved ivrig, heftig, bruger den hellige Apostel Peter om den hjertelige, broderlige Kjærlighed, sigende: „Elsker hverandre inderligen." Den hellige Apostel Jakob bruger ogsaa et eftertrykteligt Ord om Bønnen, naar han siger: „En Retfærdigs Bøn formaar meget, naar den er alvorlig" (kraftig, virksom — Kap. 5, 16). Det er det samme Ord, som Apostelen Paulus bruger om Troen, der er virksom ved Kjærlighed (Gal. 5, 6), ligesom ogsaa om Guds Magt, som ter sig kraftig i de Troende, — for at tilkjendegive, at en Bøn, som skal behage Gud og udrette Noget hos Ham, ikke maa være som et Krydderi, der er fordærvet af Svand og har tabt sin Kraft, eller som en Blomst, der er visnet, men fuld af Troeskraft, ivrig, frimodig, levende, som Legemets Sjæl, der er i bestandig Virksomhed.

§ 62. I den foransførte Beskrivelse af Bønnen heder det endvidere, at den tillige er en troende Sjels barnlige, frimodige og fortrolige Samtale med Gud, hvorved tilkjendegives og fordres, hvad vor Frelser, efter hvad vi vide af vor lille Katekismus, har villet lære os, naar Han befaler os at bede: Fader vor, Du, som er i Himmelen, nemlig, at vi skulle tro, at Gud er vor rette Fader, og vi Hans rette Børn, og at vi

desaar jag frimodigt og med al Tillid skulle bede Ham, som kjærlige Børn bede sin kjærlige Fader. Skriften fordrer tit og ofte en barnlig Tillid og frimodig Tro af dem, som ville bede og paakalde Gud. „Jeg siger Eder,“ siger vor Jesus, „Alt, hvad I begjære, naar I bede, tror, at I skulle faa det, saa skal det vederfares Eder“ (Mark. 11, 24), og paa et andet Sted: „Jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives, — leder, saa skulle I finde, — banker, saa skal Eder oplades; thi hver den, som beder, han faar, og hvo som leder, han finder, og den, som banker paa, ham skal oplades“ (Luk. 11, 9, 19), hvilken Gjen-tagelse og tredobbelte Sammenknytning af Bønshørelsen med Bønnen ikke har Andet til Hensigt end at oprække en hjertelig Fortrolighed til Gud og en tryk Tillid med Hensyn til vor Bøns naadige Optagelse og Bønshørelse hos os. Her til sigte ogsaa de paafølgende Ord: „Beder iblandt Eder en Søn sin Fader om et Brød, mon han da skal give ham en Sten?“ (B. 11) — som om vor søde Frelser vilde sige: Hvilket Børn, som beder sin Fader om et Stykke Brød, naar det er hungrigt, behøver at frygte for, at han vil give det en Sten istedet? Og hvilken Fader skulde kunne behandle sin Søn saaledes? Er det ikke saa, at der paa Barnets Side findes en hjertelig Tillid og paa Faderens Side en kjærlig Beredvillighed? Bør dette da ikke saa meget mere være Tilfældet mellem Eder Menneſker, der ere blevne troende, og Eders himmelske Fader? Og hvorledes kunne I vente Eder Andet end godt af Ham?

§ 63. Herhen høre ogsaa disse Hans Ord og herlige Forjættelser: „Sandelig, sandelig, siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. — — Beder, og I skulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen. Jeg siger Eder ikke, at jeg

vil bede Faderen for Eder; thi Faderen selv elsker Eder“ (Joh. 16, 23. 24. 26. 27). Den hellige Paulus siger: „I Christo have vi Frimodighed og (fri) Udgang (til Gud) med Tillid ved Troen paa Ham“ (Efs. 3 12), og paa et andet Sted: „Derfor lader os træde frem med Frimodighed for Naadens Throne (efterdi Gud er forliget ved Christum, træffe vi Ham ikke paa Dommerstædet, men paa Naadens Throne), paa det vi kunne faa Barmhjertighed og finde Naade til betimelig Hjælp“ (Ebr. 4, 16), og atter paa et andet Sted: „Efterdi vi da, Brødre, ved Jesu Blod have Frimodighed til at indgaa i Helligdommen (hvor Gud er og bor), og efterdi vi have en stor Præst over Guds Hus, da lader os træde frem med et sandt Hjerte, i Troens fulde Forvisning!“ (Ebr. 10, 19 flg). Med ham samstemmer den hellige Johannes sigende: „Dette har jeg skrevet til Eder, I, som tro paa Guds Søns Navn, paa det I skulle vide, at I have det evige Liv, og paa det I skulle tro paa Guds Søns Navn (med en frimodig og glad Tro, saa og stedse vore og tiltage deri). Og dette er den frimodige Fortrøstning, som vi have til Ham, at dersom vi bede om Noget efter Hans Villie, hører Han os. Og dersom vi vide, at Han hører os, i hvad vi bede, da vide vi, at vi erholde de Ting, om hvilke vi have bedet Ham.“ (1 Joh. 5, 13—15), og Jakob, der siger: „Dersom Noget af Eder fattes Visdom, han bede (om den) af Gud; — — saa skal den gives ham. Men han bede med Tro, intet tvivlende!“ (Jak. 1, 5. 6)

§ 64. Saadan barnlig Tillid og Frimodighed have de Guds Venner oftere vist, som den hellige Skrift fremstiller os til Forbilleder. Hvor hjerteligt og frimodigt Abraham, Jakob, Moses, David, Daniel talte med Gud, have vi seet i det Foregaaende; de bede vel med

dyb Ydmyghed og Selvfornedrelse, som det sømmer sig ligeoverfor den store og majestætiske Gud; dog lægge de ogsaa noksom for Dagen den Tillid, de have til Ham, som sin naadige Gud. Til disse ville vi føie Profeten Elias, som, da den Enke i Sarepta, hos hvem han boede, havde mistet sin Søn, raabte til Herren; men hvorledes? „Herre, min Gud, har Du ogsaa gjort saa ilde ved denne Enke, som jeg er fremmed hos, at Du dræber hendes Søn? — — Herre, min Gud, Kjære, lad dette Barns Sjæl komme indeni ham igjen!“ (1 Kong. 17, 10. 17). Lovet være Herren, den kjærlige og miskundelige Gud, som har ladet flige Udsagn af sine hellige og kjære Børn optegne til vor Trøst, saasom det ogsaa undertiden kommer dertil med os arme Syndere, at vi besvære os over Gud og ligesom bebreidende foreholde Ham, hvorledes Han har kunnet bedrøve os saa dybt, — hvorledes Han har kunnet gjøre os imod hermed, — hvorledes Han har kunnet dræbe og berøve os denne eller hin Person, der var os saa kjær, og hvis Hjælp og Pleie vi saa høiligen tiltrængte.

§ 65. Af samme Art er Ezebias's Bøn, som han bad i sin Sygdom, efter at Profeten havde forkyndt ham Døden; „han vendte sit Ansigt omkring til Bægen og bad til Herren og sagde: Af, Herre, kom dog ihu, at jeg har troligen vandret for dit Ansigt og med et retskaffent Hjerte og gjort det, som er godt for dine Dine;“ der tilføies: „Og Ezebias græd med en stor Graad“ (2 Kong. 20, 1 flg.). Meningen er, saavidt jeg kan se, denne: Min Gud, Du ved, at jeg har beflittet mig paa at tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed, uden Hyleri og at gjenoprette din forfaldne Tjeneste, for at fremme dit Navns Ære, og at jeg ikke vil undlade, fremdeles at gjøre det Samme, om Du forlænger mit Liv; vil Du da nu bortrykke mig i

det Halve af mine Dage? Hvad ville da ikke de ugudelige og afgudiske Mennesker i og udenfor dit Folk sige? Vil det ikke hede: hvor er nu den store Jvrer, der har villet omforme Alting? Nu har han den Bøn derfor, at han er afreven og bortvisnet før Tiden. Det er vistnok en stor Driftighed at tale saaledes til Gud, saasom Kongen efter min ringe Formening her beklager sig over, at Gud behandler ham for haardt, og at Herren vil have liden Ære af at nedkaste sin trofaste Tjener midt i hans hellige og ivrige Løb, ligesom ogsaa Job nogle Gange lader sig forlyde med, at han har beflittet sig paa en retfærdig og hellig Omgjængelse og levet i Frygt for Gud, og at han ikke havde tænkt, at Herren vilde gaa saaledes frem mod ham: „Thi hvad er den Del, som Gud giver her oven af, og den Arv, som den Almægtige giver af de høie Steder? Mon ikke Ulykke er beredt for den Uretfærdige, ja en usedvanlig Straf for den, som gjør Uret?“ (Job 31, 2. 3). „Der jeg forventede Godt, da kom det Onde, og da jeg haabede Lys, da kom Mørkhed“ (Kap. 20, 26). Saadanne og lignende Ting foreholder nu Herrens Mand os i sit Ord, for at vi skulle se, hvor Meget der tilstedes Guds Børn af deres himmelske Fader, og hvor mild og venlig Han er, paa det de kunne fatte Fortrolighed til Ham og tale til Ham med al Tillid og Frimodighed.

§ 66. Og til Andet have vi visse- ligen ikke Anrsag. Thi omendstjont vor Uværdighed og Elendighed, hvori vi ved Syndesaldet ere komne, pleier at affkræfte os derfra, saa maa vi dog ikke betragte os selv blot efter Naturen og efter hvad vi ere af og i os selv, men fornemmelig efter Naaden og efter, hvad vi ere af og for Gud i Christo Jesu. Af Naturen, efter Kjødets og efter den i det Onde liggende Verdens Løb ere vi elen-

dige Orme og usle Maddiker; men af Guds Naade, efter Anden, efter Foreningen og Samfundet med Christo og efter Hans Naaderiges Naade her paa Jorden ere vi „de Hellige og Herlige, til hvilke al Hans Lyft er“ (Ps. 16, 3), „Guds Udvalgte, Hellige og Elskede“ (Kol. 3, 12), „Guds Børn og Arvinger, for hvilke der ingen Fordømmelse er“ (Filipp. 2, 15; Rom. 8, 1. 17), og som Herren agter saa høit og tager sig saaledes af, at de hellige Engle, ja Menneffene selv forundre sig derover (Ps. 144, 3; Efej. 3, 10). Desaarjag maa vi vel, naar vi træde frem for Gud for at bede, komme ihu til vor Ydmygelse, at vi ere elendige og syndige Mennefter, men dog heller ikke glemme, at Gud har skjænket os sin Barnerets Herlighed i Christo Jesu, og at vi altsaa ere berettigede til at tale dristigt, frit og frimodigt til Ham, som kjærlige Børn til sin kjærlige Fader. Apostelen vidste godt, at han ikke blot havde været, men endnu var en Synder; ikke destomindre figer han: „Vi have Udgang ved Jesum Christum formedelst Troen til den Naade, hvori vi staa, og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud; ja, vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Christum.“ Og ligeledes: „Af Guds Naade er jeg det, jeg er“ (1 Kor. 15, 9 flg.; 1 Tim. 1, 13. 15; Rom. 7, 14 flg.; 5, 2. 11).

§ 67. En sand Bedende maa vel, naar han vil træde frem for Gud og bede, se paa sig selv og hvad han er, nemlig et elendigt og syndigt Mennefte, der i og for sig Intet har at sige og som ingen større Ret har ved Himmeldøren end en fremmed Betler ved en Fyrstes eller anden formuende Mands Dør; men han maa dog ogsaa betænke, hvad Gud i sit Ord har erklæret at ville være for Menneffene, og hvem det er, han taler til, nemlig en barmhjertig, kjærlig, misfunderlig, naadig, alvis,

alvidende, almægtig, sanddru og trofast Herre, der ifølge sin Almagt og Visdom kan hjælpe, ifølge sin Kjærlighed og Barmhjertighed vil hjælpe og ifølge sin Trofasthed og Sanddruhed maa hjælpe. Naar han indlader sig i en Samtale med Gud, maa han ikke blot betragte sin Nød, der driver og tvinger ham, ikke blot den Befaling af Gud, at vi skulle paakalde Ham, der forpligter ham, men tillige og fornemmelig Hans Forjættelser, der lofte og tilskynde ham. Han maa anse Bønnen ei alene for en vigtig Bestanddel af Gudsdyrkelsen, hvilken han, saafremt han vil undgaa Guds Naades Fortabelse og timelig og evig Fordærvelse, er forbunden til at øve, men ogsaa for et velsignet og af Him-melen selv yndet Middel til Forening, Samfund og Venkskab med Gud, hvorved han kan blive delagtig i hans Godhed, Kjærlighed, Trofasthed, Glæde, Kraft og Salighed, Alt i den Hensigt, at han skal tale med Gud, ikke tvungen, men villig, ikke med Tvivl, men med Troens Frimodighed, ikke som en Tjener, der forretter Arbejde for Koft og Løn, eller som en Træl, der gjør Tjeneste formedelst haard Tvang, men glad som et Barn, hjerteligt, frimodigt og fortroligt.

§ 68. Meget tjenligt hertil vil det være, at en andægtig Sjæl, forinden den begynder at bede, først læser og overveier en og anden Forjættelse af Gud med Hensyn til Bønnen, saa og under selve Bønnen giver Gud de sødeste, eftertryffeligste og bevægeligste Navne, i Særdeleshed saadanne, som passe sig for den Nød, der for Diebliffet trykker den, og til dens nærværende Tilstand. Da Moses vilde bede for Israels Folk, der med oprørsk Knurren havde syndet imod Gud, og forsonede Ham, beraabte han sig paa, Guds Barmhjertighed; „og nu, Kjære,“ sagde han, „lad Herrens Kraft (hvorved Han, om det er tilladt at tale

paa menneskelig Vis om Gud, overvinder sig selv og udletter Synden, og som han mest og priseligst pleier at lægge for Dagen ved Forbarmelse og Skaansel) „blive stor, saasom Du har talt og sagt: Herren er langmodig og af megen Misfundsbed, som forlader Misgjerning og Overtrædelse (hvormed han sigter til, hvad Herren ubraabte om sig selv, da Han aabenbarede sig for sin tro Tjener i et overordentlig Syn, nemlig: Herren, Herren, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Misfundsbed og Sandhed, — som bevarer Misfundsbed mod tusinde Led, — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd“ — 2 Mos. 34, 6. 7). „Kjære, forlad dette Folks Misgjerning efter din store Misfundsbed, og ligesom Du har tilgivet dette Folk fra Ægypten og hidindtil“ (han vil sige saa Meget som: Du naadige og misfundsbedige Gud er jo vel vant til Bildfarelse og Synd hos dette Folk, og Du har hidtil regjeret det med megen Skaansel og ført det med megen Forbarmelse; saa bliv nu ikke træt, min Gud; thi Mennesker ere jo dog Mennesker, og om Du end vilde tilintetgjøre dette Folk og vælge Dig et andet i Verden, saa vilde Du dog ikke finde noget, som ikke uafsladelig trængte til din Forbarmelse — 4 Mos. 14, 11. 17—19).

§ 69. Idet den Herre Jesus lærer os at bede, befaler Han os ei alene at begynde Bønnen med Fader vor, Du, som er i Himlene (hvor Han korteligen indbefatter Guds Barmhjertighed, Kjærlighed, Almagt, Alvidenhed og Herlighed), men ogsaa at ende den med: Thi dit er Riget — Du er Konge, vi Underkaster, som Du har skabt, gjenløst, helliggjort og udvalgt til din Eiendom; Du har oprettet dit Naadesrige paa Jorden og i vore Hjerter; Du maa ogsaa opretholde det; Du maa beskjærme, hjælpe og trøste dine Egne og møde,

standse og holde dine og deres Fiender borte. Dersom Du, kjæreste Fader i Himmelen, ikke vilde gjøre dette, hvorledes skulde da dit Rige bestaa? Hvor snart vilde ikke Satan tilintetgjøre det! Hvor vilde ikke Verden og Helvede fryde sig og juble! — og Kraften — ligesom det ikke mangler Dig paa Villie til at henhøre vore Bønner, fordi Du er Fader, saaledes fattes det dig heller ikke paa Evne, fordi Du er en himmelsk Fader og er almægtig. Hvor skulde vi, dine arme Børn og Borgere i dit Rige, hen for at finde Trøst, Beskjærmelse og Kraft? Verdslige Konger have saa megen Kraft og Magt, som Du har forlenet dem; men den strækker sig ikke saa vidt, at den kan holde Satan borte og beskytte og opretholde os i aandelig Nød; derfor komme vi til Dig, Du almægtige Gud, som formaar Alt i Himmelen og paa Jorden og kan over alle Ting gjøre overflødiggere, end hvad vi bede eller forstaa; Du kan hjælpe; Du skal og maa hjælpe — og Herligheden i Evighed — vi ville prise Dig i Tid og i Evighed for Bønnehørelsen af vor Bøn, og dersom Du giver os, hvad vi have bedet om, osv.

§ 70. Ligesom nu vor velsignede Frelser i denne Bøn har lagt os de Ord i Munden, med hvilke vi skulde tiltale Gud, saaledes har Han uidentvivel ogsaa heri villet give os et Forbillede eller en Forskrift, hvorefter vi skulde forme og indrette vore Bønner og føre os til Nytte, hvad Gud i sit Ord har aabenbaret os om sig selv. Til Exempel: Skriften siger, at „Herren er en“ (5 Mos. 6, 4), og Gud siger selv: „Jeg er Herren; det er mit Navn, og jeg vil ingen Anden give min Ære eller de udstaarne Billeder min Pris. Jeg, jeg er Herren, og der er ingen Frelse uden mig. Der er ikke en Klippe; jeg kjender den ikke. Jeg er Herren, og ingen ydermere; uden jeg er ingen Gud“

(Esai. 42, 8; 43, 11; 44, 8; 45, 5). Dette kan en andægtigt Bedende med stor Frimodighed føre sig til Nytte og sige: Du siger, min Gud, at der ikke er nogen anden Gud, ingen anden Klippe, ingen anden Tilflugt, ingen anden Beskjærmelse end Du. Du kjender ingen anden; nu vel; jeg kjender heller ingen anden og vil ikke kjende nogen anden; derfor kommer jeg ene og alene til Dig; jeg forlader mig paa Dig; jeg anraaber Dig om Naade, Beskjærmelse, Trøst og Hjælp; alle min Sjæls Kræfter, alle mit arme og bedrøvede Hjertes Længsler, Attraaer, Sukke og Begjæringer ere henvendte til Dig og forenede i Tillid til Dig; saa hjælp mig da, min Gud; lad mig ikke blive beskjæmmet; thi mit Haab staar til Dig. Eller dersom Du ikke vil høre og bønhøre mig, saa vis mig en anden Gud. Jeg maa jo have en Gud, en Hjælper, jeg elendige Barn; naar Du nu ikke selv vil være det, saa maa jeg opsoge mig en anden. Men det være langt fra! Du er og bliver min Gud, min eneste og evige Trøst.

§ 71. En gudsfrygtig, men fattig Enke, som hendes afdøde gudsfrygtige Mand ikke havde efterladt noget time ligt Gods, men ved Ord og Exempel en grundig Veiledning til Bønnen, hørte i en Prædiken tale om Guds umaadelige Rigdom, — at Han eier Himmel og Jord, — at alt, hvad deri er, tilhører Ham, og at Apostelen siger, at Han er rig nok for alle dem, som paakalde Ham (1 Mos. 14, 19. 22; Ps. 50, 12; 89, 12; Hag. 2, 8; Rom. 10, 12). Dette førte hun sig siden til Nytte i Bønnen og sagde: Du rige Gud, som eier Himmel og Jord, hvilken Sag er det vel for Dig at forsørge en fattig Enke med hendes forladte Faderløse, alderhelst, da de ere Dig befalede og overantvordede? Du er rig nok for alle dem, som paakalde Dig; blandt disse ere ogsaa vi; vil Du da alene tillukke dit

Hjerte og dine Skatte for os? Vi begjære jo ingen Overflødighed, men kun det Nødtørstige, ikke et helt Brød, men kun nogle Stykker til at mætte os med. Du har budet „dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de skulle gjøre Godt, gjerne give og meddele“ (1 Tim. 6. 17. 18); Du er den allerrigeste; skulde Du da ikke gjerne ville gjøre Godt og gjerne give dem, som bede Dig; Du sørger jo saa rigeligen for mange ugun delige Mennesker, som kun yde Dig li den Tak derfor; selv Hundene og Evi nene, som gjo og grynte imod Dig, gi ver Du overflødigt; skulde da dine Børn lide Nød i dit Hus? osv.

§ 72. En anden gudelskende Sjæl, som blev paa mange Maader bedrøvet og fornærmet af et fiendtligsindet Men neske, stødte paa de Ord af den konge lige Profet: „Jeg hører Dig til; frels mig!“ (Ps. 119, 94) og begyndte med grædende Bine at sige: Sandt er det, min Gud; der udfordres ingen anden Grund for at bevæge Dig til at hjælpe end at den, som trænger til din Hjælp, hører Dig til. Du saar nu gjøre med mig, hvad Du vil, saa hører jeg Dig dog til; derfor maa Du beskjærme mig og hjælpe mig mod min nærgaaende Fiende. Dersom jeg var Din Hund, saa maatte Du beskjærme mig; thi hvil ket Menneske lader sin Hund slaa og kaste Sten paa af fremmede Mennesker og kaade Drengene uden at paatale det og beskytte det stakkels Dyr? Nu er jeg ikke en Hund, men dit Barn; Menne sker sige, naar Nogen har fornærmet deres Barn: jeg vilde forsvare en Hund imod dig; hvor meget mere da et Barn? Vil Du da tie og sidde stille, naar ikke din Hund, men dit Barn bliver fiendtlig behandlet? Jeg hører Dig til, min Gud; naar jeg bliver fornærmet, saa bliver ogsaa Du fornærmet. Jeg er din Undersaat, din Husfælle, din Eiendom; dertil har Du antaget mig, og jeg har begivet mig ind

under dit Tag, din Regjering, din Beskjærmelse; derfor hjælp mig! En anden ivrig Christen læste de Ord af den hellige Apostel Peter: „Vorder efter den Hellige, som Eder kaldte, ogsaa I hellige i al Omgjængelse! Derfor er der skrevet: vorder hellige! thi jeg er hellig“ (1 Pet. 15, 16), og sagde: Jeg kommer herved ihu, at din Søn siger: „Salige ere de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud“ (Matth. 5, 8), og din Apostel: „Stræber efter Hellighed, uden hvilken Ingen skal se Herren!“ (Ebr. 12, 14). Nu har jeg, som Du selv ved, bestræbt mig saare for at holde mit Hjerte rent og ubesmittet og tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed. Jeg har været over mit Hjertes Urenhed; jeg hader det og mig selv, fordi det er saa letfindigt og bedragerisk, urent og vanhelligt; jeg tor det ofte i Taarer; jeg irrettesætter det og skjænder paa det; jeg truer det med Helvedes Ild, saafremt det ikke vil lade sin Træskhed fare; jeg lover det Himmelen, dersom det vil forbedre sig; men det ene hjælper ligesaa meget som det Andet; saa ved jeg da intet Raad mere og giver mig aldeles tabt; dog er der endnu Et tilbage, nemlig, at jeg ofrer og hengiver det til Dig, Du hellige Gud; Du vil og maa have et helligt Hjerte; jeg kan ikke tilveiebringe et saadant; saa skal Du selv et rent Hjerte indeni mig. Her er det, min Gud, saa godt, som jeg har det; jeg vilde gjerne give Dig det bedre; men jeg har det ikke bedre; helliggjør Du det, saa bliver det helligt; gør med det, som Dig behager; lad det gaa igjennem Ild og Vand; sønderflaa det; læg det i Persen; træd det med Fødder eller lad det endog dø og blive til Støv og Aske, naar det blot bliver helligere, renere og gudsfrygtigere. Thi jeg vil hellere intet Hjerte have end et urent, som ikke er Dig, Du hellige Gud, velbehageligt. Jeg antager vel, at om et kjødeligt Hjerte

skulde høre en saadan Samtale mellem en troende Sjæl og Gud, vilde den anse den for dum og taabelig; men for de gudsfrygtige Hjarter vil det uden tvivl være behageligt at faa nogle Prøver paa de fortrolige og lønlige Samtaler med Gud.

§ 73. Vor Bøn maa endvidere efter ovenanførte Beskrivelse være kjærlig, det er: blandet med Kjærlighed til Gud og Næsten; den maa ske af Kjærlighed og i Kjærlighed og have Kjærlighed til Formaal. Bønnen er, som vi allerede ovenfor efter den hellige Skrifts Foranledning have omtalt,*) den troende Sjels Køgelse, hvori Kjærligheden er en af de fornemste Bestanddele. Hvad Apostelen i Almindelighed siger om Christendommen og Guds aandelige Gavers Brug, det kan ogsaa i Særdeleshed anvendes paa de Bedende: „Dersom jeg taler (for Gud) med Mennestenes og Englenes Tungemaal, men har ikke Kjærlighed, da er jeg (ikke agtet bedre end) en lydende Malm eller en klingende Bjælde“ (1 Kor. 13, 1). Ja, dersom jeg tilbringer mange Timer i Bønnen, gjennemlæser Psalteret**) hver Uge, bruger flittigt Arndts Paradis-Urtegaard eller en anden Bønebog og oftere udgyder mange Taarer i sød Andagt, ofte ligger paa mit Ansigt og mine Knæer, saa at Hvermand anser mig for stor og ivrig i Bønnen, men har ikke Kjærlighed, da er jeg Intet, og min Bøn er Intet. Denne Sag tiltrænger imidlertid nogen Forklaring. Naar jeg fordrer Kjærlighed i Bønnen, saa mener jeg først Kjærligheden til Gud; thi jeg taler her om de Bønner, som opsendes af den troende Sjæl, der aldrig findes uden Kjærlighed til Gud og altsaa hellerikke kan bede uden saadan Kjærlighed; naar den vil bede, siger den: „Herre, jeg har Dig hjertelig kjær, min Styrke; Herren er min Sten-

*) I 15de Præd. § 2 og i 3die Del, 13de Præd., § 6.

**) Davids Psalmer.

klippe og min Befæstning, min Befrier, min Gud, min Klippe, paa hvilken jeg tror, mit Skjold og min Saligheds Horn, min Ophøielse" (Ps. 18, 2). Den søger Gud (med inderlig Andagt og ivrig Bøn, ei alene, fordi den trænger til Ham, men ogsaa, fordi den elsker Ham, — som Bruden siger: „Jeg ledte om Nætterne paa min Seng efter den, som min Sjæl elsker" (Høif. 3, 1). Ligesom et Menneske, om det end gaar ham godt, og han finder Tilfredshed i sit Hus og Hjerte, alligevel gjerne gaar til sine Forældre eller en trofast Ven og samtaler med dem, saaledes ogsaa en Christen: om han end befinder sig vel i aandelige og legemlige Ting, saa at just ingen sødelig Nød kunde drive ham til Bønnen, saa driver dog Kjærligheden ham dertil; den Dag vilde tykkes ham ulukkelig, selv i den største Lykke, da han ikke havde talt med sin himmelske Fader og underholdt sig med sin Jesus. Og om end Trængsel bringer ham til at bede, saa sker det dog ikke uden Kjærlighed; men det heder: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel.

§ 74. Satan gif hestigt løb paa et gudsfrygtigt Menneske med de Tanker, at han var forstødt, og indskjød ham under Bønnen og andre hellige Øvelser: det er forgjeves, at du tjener Gud, saasom du ikke er udvalgt til det evige Liv; men han svarede: Lad saa være; men du skal vide, at jeg ikke tjener Gud for Løns Skyld, men fordi (jeg elsker Ham og fordi) Han fortjener det. Og saaledes vil enhver troende Sjæl sige; om den end maa bede af dybeste Nød, i megen Angest og Gjenvordighed, saa og ofte uden Bønshørelse og uden virkelig og forønsket Hjælp, og man spørger den: Hvorfor beder du dog? Hvad nytter det, at du anvender saa megen Tid dertil, siden den ene Ulykke alligevel rammer dig efter den anden? osv., saa vil

den svare: Selv om Herren vilde dræbe mig, vil jeg dog paatalde Ham og forlade mig paa Ham; thi ligesom jeg formedelt Hans Ord er forvisset om, at Han ikke ophører at elske mig, selv om Han lader mig falde i mangehaande Fristelser, saa vil jeg heller ikke aflade at elske Ham og af Kjærlighed paatalde Ham, — det faar nu gaa mig, som det vil. Skal et Barn aflade at elske sin Fader, fordi han tugter det eller lader det tugte af Andre, sender det i Skole, giver det Lægemidler eller negter det Noget, som ikke er det tjenligt? Det være langt fra!

§ 75. Ligesom nu den troende Sjæl Bøn blandt Andet udspringer og udflyder af Kjærlighed, saaledes er ogsaa Kjærligheden tydeligen at spore ved og i den. Enhver Strøm smager af sin Kilde og alle den gudelstende Sjæls Længsler, Sukke og Begjæringer af dens kjærlige Hjerte. Af Jorden fremvælde ikke blot kolde, søde, sure, kraftige, men ogsaa paa mange Steder hede Bænder, som vidne om den skjulte Ild i Jorden. Saaledes kommer der ogsaa fra et gudsfrygtigt Hjerte ikke blot kraftige og alvorlige, men tillige brændende og af Kjærlighed luende Sukke. For at seklare og bevise dette, skal man betænke, at en sand Bedende, som allerede ovenfor sagt,*) i sin Bøn maa se først, mest og ivrigst paa Gud, Hans Vre og Villie, efterdi vor Frelser i den Bøn, Han har lært os, som et Mønster, hvorefter vi skulle indrette vor Andagt, sætter de tre Bønner i Spidsen: Vor Fader, — Helliget worde dit Navn! Komme dit Rige! Ste din Villie, som i Himmelen, saa og paa Jorden! hvormed Meningen lettelig sees at være den, at vi i Bønnen ikke først og fornemmelig skulle tænke paa og søge os selv og vort Eget, men Gud og det Guddommelige.

*) §§ 32, 33 fig.

§ 76. Og dette gjøre alle sande troende Sjæle. Hovedsagen i deres Bønner er, at de ofre, hellige og overgive sig til Gud. *Alt*, min Gud, sig de, lad dit allerhelligste Navn blive allevegne kjendt, elsket, æret og priset, og benyt i den Hensigt ogsaa min ringe Tjeneste, om end mit Navn desaarfag skulde skjændes, min *Øre* kræntes og min Anseelse forspildes! Giv, at jeg, siger et gud-elskende Hjerte, maa vise mig som din Tjener „under *Øre* og Banære, under ondt Rygte og godt Rygte“ (2 Kor. 6, 8); lad dit Rige komme, worde udbredt og opretholdt, om jeg end derved skulde tabe Krone og Spir, Hus og Gaard, Penge, Guds og *Alt*; lad din Villie worde fuldbyrdet overalt og hos Alle, saa og med mig, i mig og ved mig, om end al min egen Villie, Længsel og Begjæring, selv den rosværdigste og bedste, derover skulde blive tilfjedesat. Dit Navn, min Gud, dit Rige, din Villie er det, jeg søger og begjærer, og intet Andet; *Alt*, hvad jeg tillige søger og begjærer for mig og Mine og Andre, det ønsker jeg ikke at erholde blot for min, men fornemmelig for din Skyld; jeg beder om Sundhed, Liv, nødtørftigt Underhold, Beskyttelse mod mine Fiender, Sjælens Ro, Troens Frimodighed, Visdom osv., men for at jeg maa kunne anvende det til din *Øre* og i din Tjeneste; jeg begjærer Intet i aandelige eller verdslige Ting, det være nok saa skjønt og behageligt, uden i den Hensigt, derved at kunne vidne for al Verden om min Kjærlighed til Dig; ja, jeg erklærer, at om jeg end hel ivrigt og alvorligt, i en hellig Mening og gudel-ig Hensigt tragter efter Noget, som forekommer mig godt og gavnligt, men Du, min Gud, ikke finder det tjenligt til din *Øre*, eller Du ved noget Andet, som kan tjene Dig til større *Øre*, saa vil jeg ikke, at det skal ansees, som om jeg havde bedet derom, og vil være vel tilfreds med, at Du negter mig det og

giver mig noget aldeles Modsat. Herre, min Gud, hvad jeg er og har, det er og har jeg af din Naade; derfor ønsker jeg heller ikke at være og have Noget uden til din *Øre*. O sødeste Herre Jesus, hvor sødt og lifligt er det ikke at leve, arbeide, lide og dø for dit Afsyn, i din Tjeneste, til din *Øre*! und mig det; saa har jeg Nok.

§ 77. Den hellige Augustinus sukker etsteds: *Alt*, Herre, hvo der elsker Noget ved Siden af Dig, som han ikke elsker for din Skyld, han elsker Dig for lidet (og ikke, som han burde). O Kjærlighed, du himmelske *Åld*, som stedse brænder og aldrig udslukkes, o Kjærlighed, o min Gud, antænd mig (at jeg maa fortæres som et Offer i Kjærligheden til Dig og i min Offertjeneste)! Om den samme Guds-Ben fortæller, at han ønskede at være et *Lys*, som kunde smelte og fortære sig selv i luende Kjærlighed til den Herre Jesus og i Hans Tjeneste. En gudelskende og høifortjent Lærer i vor Tid*) sukker: O sødeste Herre Jesus, gennemskyd vore Hjerter med din Kjærligheds gloende Pile! Bryd ind i vor Sjæls tillaaede og inderste Kammer, og oplys det naadeligen med din Glands, paa det vi maa have vor Glæde, vor Fred, vor Ro, vort Haab, vor Tilfredsstillelse, vor Vederkvælgelse, vort *Lys*, vort Guds, vort Liv, vort *Alt* i Dig! En anden dyrebær og gud-elskende Sjæl i vor Tid**) siger: *Alt* Herre, giv og forund mig din Kjærlighed; saa er jeg rig nok, — saa er jeg lærd, berømt, æret, lykkelig og salig nok.

§ 78. Herhen hører ogsaa, hvad vi paa et andet Sted have fortalt om en nidkjær og gudelskende christen Kvinde, nemlig, at da hun tilfældigvis fik høre en Trætte mellem et Par simple Fruentimmer, som efter disse sidste Tiders

*) Joh. Arndt, om Foreningen med Christo, Kap. 8.

**) Theoph. Spizelius.

Sedvane var opfyldt med mange Bespottelser og Forbandelser, blev hun saa bedrøvet derover, at hun skyndte sig ind i sit Kammer og sagde, ydmygt knælende: Herre, lad mig dog ikke længere være i denne slemme, onde Verden! Lad mig blot dø, for at jeg ikke mere skal behøve at se og høre paa saadanne Vederstyggeligheder! En anden hørte man bede saaledes: Alt, Herre Jesus, jeg har kun et, og det et lidet Hjerte, og det er endnu ikke paa langt nær opfyldt med din Kjærlighed. O Jesus, dryp ikke blot din Kjærlighed paa mit Hjerte, men overstrøm og oversvøm det dermed, paa det at Alt, hvad der ikke er af din Kjærlighed og smager af din Kjærlighed, maa drukne og gaa under deri! Mit Hjerte er som det Alter, Elias byggede, da han stred for Guds Værelse med Baals Profeter, og som bestod af Jord og Sten, omgivet med en Grav og belagt med vaadt Brænde (thi Profeten bød at oversøje det med meget Vand); saa er ogsaa mit Hjerte, jordisk, haardt, vaadt, udgyttigt og elendigt, og det kan ikke antændes og bringes i Brand uden ved himmelsk Ild. O Jesus, antænd det, om det saa skulde ske ved et sterkt Tordenveir. Ser her, I gudsfrygtige Sjæle, den Kjærlighed, hvormed Eders Medchristne bede! De nærme sig til Gud, til den evige Kjærligheds Ild, for at antændes af den og vende tilbage med skinnende Ansigter og luende Hjerter og for, om det var muligt, at sætte Alt i samme Fyr og Flamme. De bede, som de leve, æde, drikke og sove; de leve for at elske og prise sin Gud, — som David siger: „Lad min Sjæl leve og love Dig!“ (Ps. 119, 175). Ligesom de hellige Engle leve (i Guds Kjærlighed og) af Hans Pris, som det sande Englebrød, saaledes lever ogsaa hine Sjæle (i Guds Kjærlighed og) af Hans Pris; de æde, drikke og sove for at faa Kræfter til at tjene Gud, og saaledes bede de ogsaa. Og

dersom det var anderledes, saa vilde deres Andagt være en fremmed Ild i Herrens Dine. De vide, at de ere skabte for at kjende Gud, for at elske Ham, idet de kjende Ham, for at tjene Ham, idet de elske Ham, for at besidde Ham, idet de tjene Ham; de nærme sig til Gud og holde sig til Ham for at kjende, elske, prise og saaledes besidde Ham.

§ 79. Jeg kommer nu til Kjærligheden til Næsten, som ikke mindre maa findes i Bønnen, om den ellers skal være sand og Gud velbehagelig. Jeg vil ikke vidtløstigt anføre, at Herren ikke vil vide af vore Bønner og Offere, saalænge vor Broder har Noget imod os, men at Han byder os først at gaa hen og forlige os med ham (Matth. 5, 23, 24), ligesom Han ogsaa siger: „Naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen!“ (Mark. 11, 25). Jeg vil heller ikke opholde mig længe ved at omtale, at vi ogsaa skulde bede for vore Fiender, ifølge den Herres Jesu Ord: „Elsker Eders Fiender, — velsigner dem, som Eder forbande, — gjører dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder!“ (Matth. 5, 44). Jeg vil kun gjentage, hvad der allerede er lært ved en anden Leilighed*), nemlig at naar en sand Christen beder, saa udbreder han sit Hjerte saa meget som muligt; han vilde gjerne indeslutte alle Menneſker deri og frembære deres Sorg, deres Nød, deres Tilstand, deres Sjæl og Salighed for Herren, sin Gud. Han vil ofte sukke og sige: O høilovlige, store, allestedsnærværende, alvidende, barmhjertige og naadige Gud! jeg erkjender, at jeg er alle Menneſkers Skyldner, Troendes og Bantroendes, Christnes, Jøders, Tyrkers og Hedningers, Bekjendtes og Ubekjendtes, deres, som ere nær, og deres, som ere langt borte; nu kan jeg ikke med Ord

*) 3die Del, 18de Præd, § 23.

og Gjerning hjælpe dem Alle; men min Kjærlighed fordrer dog, at jeg beder for dem Alle og befaler Dig deres timelige og evige Velsærd; saa forbarm Dig da over dem, Du Menneſkeven og alle Menneſkers Vogter, og lad deres aandelige og legemlige Glendighed gaa Dig til Hjerte! Bring de ſtakkels blinde Hedeninger, Jøder, Tyrker og Tartarer til din kjære Søn Jezu Chriſti Rundsſkabs Lys; opklar deres Mørke med din Naadeglands; giv dem at vide og forſtaa, at de hidtil have gaaet paa idel vrange og fordærvelige Veie og vandret gennem Ørkener, ſom føre dem i Fordærvæſe og Fordømmelſe (Viſd. 5, 7); borttag ved din Naade det Dække, ſom ligger over deres Hjerter (2 Kor. 3, 15. 16)! Hvorfor ſkulde Du have ſkabt ſaa mange Tuſinde Menneſker forgjeves? (Pi. 89, 48). Al, Herre Jezuſ, lad ikke din hellige, bitre Lidelſe og Død være forgjeves og ſpildt paa dem! oſv.

§ 80. Ikke mindre vil han bede for de Bildfarende og Forførte, at Herren vil oplyſe dem og bringe dem tilbage ved ſit Ord, ſin Naad og Naade, — for alle Syndere og Ugudelige, ſom miſbruge Evangeliet's klare Lys til Mørkets Gjerninger og Guds Naade til Uterlighed og leve i ſtor Sikkerhed og Ubodfærdighed, at den langmodige og barmhjertige Gud, der ikke vil nogen Synders Død, men at han ſkal omvende ſig og leve, vil forbarme ſig over dem, have Taalmodighed med dem, give dem Tid og Naade til Omvendelſe, lade dem komme til ſig ſelv igjen og udfri dem af Djævelens Snare, af hvem de ere ſangne til at gjøre hans Villie (2 Tim. 2, 25. 26). Han lader det imidlertid ikke bero ved den almindelige Forbøn for Syndere; men om han ved om en og anden Saa-dan i ſit Hus, ſit Slegt- og Raboſkab, vil han navnlig anbefale ham til ſin Gud og bede for ham, at Han engang vil give ham Omvendelſe og aabne hans

Dine til at indſe ſin arme Sjæls Fare. Man kan undertiden iagttagte, at naar gudſelſkende Sjæle ſe et Menneſke gaa forbi, om hvis Ubodfærdighed de ere forviſſede, ſaa betragte de ham med taarefyldte Dine, ſukke dybt, ſe vemodigt efter ham, ſaalænge til de tabe ham af ſyne. Jeg har kjendt gudfrygtige Menneſker, ſom ved at høre en drukken Perſon raabe paa Gaden om Aftenen pleiede at ſukke og ſige: Al, du ſtakkels Barn! hvorledes kan du være ſaa forblindet at udraabe din egen Skam? Al Gud, Du langmodige Gud! lad ham ikke dø i ſine Synder eller fordærves til Sjæl og Legeme! Naar de om Søndagene gik forbi en Kro eller et andet Hus og hørte og ſaa det ſyndige ſelskab, de tørſtige Brødres Larm og Sværm, ſukkede de af Hjertet: Al, Herre Jezuſ, hvor vidt er det ikke kommet i din Kirke, ſiden ſlig offentlig Forargelſe og Vanhelligelſe af din Sabbath drives uden Sky og Anger og taales og tilſtedes! Al, bedre Tiden og Menneſkene! Behold dem ikke denne Synd! Forlad dem! de vide, ikke, hvad de gjøre, oſv.

§ 81. Gudfrygtige og kjærlige Sjæle have ſagt mig, at naar de vidſte om et og andet ubodfærdigt og ſikkert Menneſke blandt ſine Paarørende eller blandt Fremmede, ihukom de ham ikke blot i ſine regelmæſſige Bønner til Gud, men anbefalede ham ogſaa oftere i Dagens Lob ved Sukke og Smaabønner til Hans Barmhjertighed, ſigende eller ſukkende: Al, naadige og barmhjertige Gud kom den arme N. N. ihu til det Gode! Oplys og omvend ham, og lad ham ikke dø i ſine Synder! Mange kjærlige Sjæle have, naar de vare ude blandt Folk og hørte fortælle om et og andet Syndſald, om denne eller hins forargelige Levnet, Lidet eller Intet ſagt dertil, men imidlertid med grædende Dine og bankende Hjerter ſukket lønligen til Gud: Al, Herre Jezuſ, forbarm Dig! opſøg

dette forvildede og fortabte Aar, bring det tilbage til din Hjord. Vigesaa forholde ogsaa Guds kjære Børn sig med Hensyn til betrængte Medchristne. De sukke og sige: Ak, min Gud, vær mig, min Hustru, mine Børn og Husfolk, hele denne By (Bygd) og Menighed, mine Venner og Fiender, alle mine Medchristne, ja alle Mennesker naadig og barmhjertig; lad vore Alles Legeme, Liv, Helbred, Næringsvei, Velsærd, Omvendelse, Tro, Christendom, Sjæl og Salighed være Dig befalede i Christo Jesu! Velsign, bestjærm, forsørg, oplys, omvend os Alle! Trøst alle Bedrøvede og Sorgfulde; giv Alt paa de Ansejede; berolige de ængstede Hjerter og Samvittigheder! Vær de Syges Husbjælpe, Bedervælgelse, Læge, Tilsynsmand og Hjælper! Ernær, forsørg og ophold de Fattige, Elendige, Forladte, Trøstesløse, Udlændinger, Enker og Faderløse; udfri dem, der ere i tyrkisk Trældom eller i andet uskyldigt Fangenskab; vær en Tilflugt og Bestjærmelse, en Dommer og Redningsmand for dem, som ere forfulgte, nedertrykte og forjagede for den evangeliste Sandheds Skyld! Ledsag de Reisende; forløs lykkeligen dem, som arbejde i haard Værnsnød; oprethold de Dødende i Omvendelse, Tro, Kjærlighed og Haab, og tag deres Sjæle til Naade! Forbarm Dig over alle Mennesker, hvorsomhelst de raabe til Dig i sin Angest og Nød, og hjælp dem, hvor, naar og som de behøve og begjære din Hjælp!

§ 82. En lignende kjærlig Andagt vil man ogsaa finde hos en sand Bedende ved den offentlige Gudstjeneste og i Kirken. Naar han træder ind og ser den forsamlede Menighed, vil hans Suk være: O Gud! o min Jesus! lad ingen af disse Sjæle fortabes! Jeg har læst om en Morder, som havde dræbt saare mange Mennesker og tilsidst var bleven saa grusom, at det var hans Lyst

at dræbe Nogen, og at han fandt sin Glæde i de Saaredes og Døendes Træninger; denne Person bekendte, at naar han kom i en Kirke eller paa et Torv og saa mange Mennesker forsamlede, bankede hans Hjerter og tørstede efter deres Blod. Dette var dens Drist og Art, som havde hans Hjerter i sin Magt og Besiddelse, nemlig Djævelens. De Christne derimod have sin Herres Jesu Art, Sind og Hjerter. Naar han saa meget Folk forsamlet, bankede hans Hjerter af Altraa efter at gjøre dem Godt og undervise dem til Salighed (Mark. 6, 34; Joh. 7, 37). Naar de komme i en talrig Forsamling, sukke og bede de for Alle og Enhvers timelige og evige Vel. Ak, Herre, sige de, fyld din Tjeners Hjerter og Mund med megen Naade, Aand og Kraft; lad dit Ords Regn dryppe rigeligen over disse Sjæle, Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed. Lad dit Ord løbe iblandt os, paa det dit Navn maa helliges, dit Rige udbredes, besæstes og opretholdes i og hos os Alle og vi Alle beredes til at gjøre og lide din Villie med Glæde; lad os Alle worde oplyste, omvendte og førte til Himmelen ved dit Ord og din Aand! Naar de høre, at der bliver bedet for de Syge, saa søie de sine Sukke dertil med saadan Kjærlighed, som om de ønskede, at ogsaa deres Medchristne vilde bede for dem i deres Sygdomme og Trængsler, og de ihukomme, hvad Apostelen hyder: „Lader Broderkjærligheden blive ved! Kommer de Bundne ihu, som selv medbundne, — dem, der lide Ondt, som de, der og selv ere i Legemet!“ (Ebr. 13, 1. 3)

§ 83. Naar de se en Del af Menigheden nyde den høiværdige Nadverb, sukke de: Ak, Herre Jesus, Du i os og vi i Dig! Forlad disse Mennesker alle deres Synder; skjænt dem et bodsærdigt, troende og gudfrugt Hjerter; giv dem dit allerhelligste Legeme at æde og dit

kostbare Blod at drikke til det evige Liv; optag dem i dit søde og salige Samfund; helliggjør, oplys og styrk dem ved din Aand, og før og bevar dem ved din Magt til Salighed! Eller: Jeg takker Dig af mit inderste Hjerte, Gud Fader, fordi Du har elsket Verden saa, at Du har givet den din enbaarne Søn til en Mægler, Frelser og Forløser og fremstillet Ham til en Naadestol i Hans Blod, paa det vi skulle tro paa Ham og leve ved Ham. Jeg takker Dig, Herre Jesus, Du Guds evige Søn, fordi Du kom til Verden for at gøre mig og alle disse Menneſter, mine Medbrødre og Medsøstre, salige, — fordi Du hengav dit hellige Legeme for os i Døden, udøste dit Blod for os og indstiftede dette store og dyrebare Hemmeligheds- og Kjærlighedsmaaltid til din Thukommelse og os til Trøst. Jeg takker Dig, Gud Hellig-Aand, fordi Du har kaldet mig og disse mine Medchristne til Jesu Christi søde og salige Samfund, opvakt Troen i os og hidtil bevaret den trods Djævelens Magt og List. Ak, lad dem og mig, Du treenige Gud, vor Skaber, Opholder, Forløser og Trøster, fremdeles være befalede din Naade; giv, at vi maa leve i en sand daglig Omvendelse, stedse tiltage i Kundskaben om Dig, i Kjærlighed til Dig, i Haabet og Gudsfrygtigheden samt tjene Dig i Hellighed og Retfærdighed alle vort Livs Dage og tilsidst opnaa Maalet for vor Tro, vore Sjeles Frelse! Amen.

§ 84. Jeg ved ikke, hvor mange saadanne Bedende der findes blandt Nutidens Christne, saasom det desværre er kommet dertil, at hartad den største Del af de Christne enten ikke vide, hvorfor de ere Christne, og hvad deres Christendom fordrer, eller dog ikke bringe det, de vide, til nogen Udøvelse. Men det ved jeg, at en sand Christen maa være aaledest findet og forrette sin Bøn med saadan ivrig og omfattende Kjærlighed.

Thi der kan jo ikke være nogen Christen uden Tro, ingen Tro uden Kjærlighed, ingen Kjærlighed uden Omſorg, ingen Omſorg uden Bøn og Forbøn. Den, som elsker Jesum, han kan ikke Andet end tillige elske Hans Lemmer, Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed. Dette Bud have vi af Ham, siger Apostelen, „at den, som elsker Gud, skal og elsker sin Broder“ (1 Joh. 4, 21). Men hvilken større Kjærlighed kan han vise ham end at bede ivrigt, hjerteligt og stadigt for hans timelige og evige Belsærd? Hvor hjerteligt og alvorligt beder ikke den Herre Jesus kort før sin Død for sine Disciple og alle dem, „som formedelt deres Ord skulde tro paa Ham!“ (Joh. 17, 9. 15. 20. 24) Skulde Hans Børn ikke være Hans Efterfølgere heri? Det er ganske vist et dødt Lem, som ikke føler det hele Legemes Nød. Den, som gaar ind i Helligdommen (i sit Bedekammer) og ikke bærer Navnene paa Israels Stammer (den hele Kirkes og enhver christelig Sjæls Thukommelse) paa (og i sit Hjerte 2 Mos. 18, 29), han forstaar ikke sit kongelige Præstedom og gjør ikke sin paahvilende Pligt Fyldest.

§ 85. Jeg gaar imidlertid videre i at drøfte og forklare, hvad der endnu staar tilbage i vor Beskrivelse af Bønnen. Jeg har tilsidst sagt, at den troende Sjæls Bøn ogsaa er en vedholdende, stadig og uophørlig Hjertets Bevægelse, og fordrer dermed to Ting: for det Første, at en andægtigt Bedende, som søger at erholde Noget i Himmelen og af sin Gud, ikke maa blive træet og give tabt om den forønskede Bønhørelse ikke strax paafølger, men holde ved og, som vor Frelser siger, bede, lede, banke, indtil han erholder, hvad han attraar, eller dog er forvisset om, at hans Bøn er kommen frem til Thukommelse for Gud, som, om Han end i sit alene vise og uransagelige Raad ikke finder det tjenligt

at opfylde hans Bøn efter hans Ønske, dog gjør, giver og tilskaffer Noget, hvoraf han kan slutte, at hans Bøn er bøn-hørt. At lære os dette er vor Herres Jesu Hensigt med Signelsen om den Ven, der ved Midnat gaar til en anden, banker paa og beder ham at laane ham tre Brød. „Jeg siger Eder“, heder det; „derjom han endog ikke staar op og giver ham, fordi han er hans Ven, saa staar han dog op for hans Ubluheds Skyld og giver ham saa Meget, som han har behov“; Han tilføier: „Og jeg siger Eder: beder, saa skal Eder gives; leder, saa skulle I finde; banker, saa skal Eder oplades“ (Luk. 11, 5 flg.). — Jaavel som med den anden om den uretsfærdige Dommer og den fattige Enke, som bad ham om Hjælp imod sin Modstander og Fornærmer; omendstjont han nu hverken frygtede Gud eller undsaa sig for noget Menneske, besluttede han dog tilsidst at redde hende, fordi hnu gjorde ham meget Besvær, og han maatte befrygte, at hun ikke vilde ophøre at overhænge ham, hvoraf den velsignede Frelser gjør en saadan Anvendelse, at naar et uretsfærdigt, og haardt Menneske lader sig bevæge ved meget Overløb og idelige Anmodninger, saa at han opfylder den Betrængtes Begjæring, hvor meget mere skal da ikke den retfærdige, naadige og milde Gud lade sig bevæge og tilskynde ved sine Udvalgte stadige Bønner og uafsladelige Sukke til at hjælpe dem og beskjærme dem imod Djævelen og Berden! (Luk. 18, 2 flg.)

§ 86. Derfor siger ogsaa den Hel- lig-Aand gennem Apostelen Paulus, at vi skulle være „varagtige i Bønnen“ (Rom. 12, 12; Kol. 4, 2), og hvorledes dette maa ske, forklarer han, idet han paa et andet Sted skriver: „Beder til hver Tid i Aanden med al Bøn og Begjæring, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn for alle de Hellige, ogsaa for mig, at min Mund

maa oplades“ (Ejes. 6, 18), hvor han sammenknytter Bøn og Begjæring med Varagtighed for at tilskendegive, at naar man gjerne vil erholde Noget af Gud eller hjerteligen anbefale en Person til Ham, saa maa man ikke blot ihukomme det i sine sedvanlige Morgen- og Aftenbønner, men tillige foredrage det for Ham med vedholdende, alvorlige Sukke og ofte gjentagne Paamindelser. Derfor tilføier han de Ord: i Aanden, for at lære os, at en Christen ikke altid behøver Munden til sin Bøn eller at fremstille sit Anliggende og Forlangende med mange Ord, men ogsaa kan lade sin Aand alene eller sit Hjerte i Aanden tale med Gud. Kirkelæreren Krysstomus siger etsteds: Det kan hændes, at et Menneske, som gaar over Torvet (hvor der pleier at være Folk i stor Mængde), beder allerheftigst, og at En raaber med stort Skrig til Gud midt i en Forsamling af gode Benner, hvor han synes at foretage sig dette eller hint. Al ja; en sand Bedende, som er øvet i denne Kunst, kan visstelig, naar han er i et muntet Samtøm eller i en anden Forsamling, som han paa Embedsvegne maa bivaane, raabe saaledes til Gud, at det gjenlyder i Himmelen, med taus Mund og uden at Noget af de Tilstedeværende mærker det, ligesom Nehemias, da han stod for sin Konge og Dronning og talte med dem, desuagtet kunde tale med Gud, uden at de mærkede det, — som han siger: Da bad jeg til Gud i Himmelen, nemlig i Aanden, med mit Hjertes inderlige, lønlige Sukke (Neh. 2, 4).

§ 87. Naar t. Ex. de Christne i Ejesus dengang efter Apostelens Paamindelse vilde bede for ham, saa gjorde de det uidentviol ikke blot i den forsamlede Menighed og i sine Morgen- og Aftenbønner, men sukkede ogsaa oftere om Dagen under sine Forretninger og sit Arbeide: Herre Jesus, kom din tro

Tjener Paulus ihu til det Gode! At, Herre Jesus, bestjærn din Apostel mod Djævelen og Verden! Giv, at han ikke maa blive træet af de mangfoldige Trængsler, som møde ham; styrk ham ved din Aand, og forund ham Naade, at hans Mund maa oplades og Ordet gives ham til at kundgjøre med Frimodighed Evangeliets Hemmelighed! — ihvorvel der ikke altid udfordres saa mange Ord, uagtet de kun tales i Aanden; men det kan ogsaa være nok at sukke: At, Jesus, din Tjener! At, Herre, din Apostel! Naar saaledes en sand Christen nu for Tiden overensstemmende med sin Skyldighed vil bede for den betrængte og forfulgte evangeliske Kirke i Ungarn, i Slesien osv., saa maa han vel ihukomme den i sine sedvanlige Bønner Morgen og Aften saavel som ellers; men dersom han vil være varagtig i saadan Bøn, saa kan han derhos midt under sine Sykler og Forretninger, midt iblandt Menneftene paa Gaden, paa Torvet eller hvor han forresten har Noget at udrette, sukke i Aanden: At, Herre Jesu, din Kirke i Ungarn! eller: Du, vore Sjæles trofaste Hyrde og Tilsynsmand, glem ikke dine Faar, som ingen Hyrde have! Om saaledes Nogen havde en kjær og gudfrygtig Ven nær eller fjernt, som laa syg og som han vilde anbefale til Gud, saa kunde han oftere i Aanden gjentage: „Herre, se den, Du elsker, og som elsker Dig, er syg“ (Joh. 11, 3). Hvo som har Noget der trykker ham selv, han bør vistnok frembære det for sin Gud i sine sedvanlige Bønner med saadanne og saa mange Ord, som hans Andagt lægger ham i Munden; men han maa tillige være varagtig og ofte sukke i Løbet af Dagen: „Kom mig ihu, min Gud, til det Gode! (Neh. 13, 31) eller: „Herre, hjælp mig!“ (Matth. 15, 25) eller: „Herre Jesus, glem ikke, hvad jeg har betroet Dig og talt til Dig!“ eller: „Jeg vil

ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig“, hjulpet mig (1 Mos. 32, 26), eller: „Staf mig Ret over min Modstander!“ (Luk. 18, 3) eller: „Herre, naar vil Du trøste mig?“ (Ps. 119, 82) eller: „Herre, hvor længe?“ (Ps. 6, 4).

§ 88. Jeg ved et gudelskende Hjerter, som havde en fattig, men meget gudfrygtig Ven, der ofte manglede nødtørftigt Underhold for sig og Sine; dennes Nød pleiede det oftere at fremstille for Gud med saadanne Sukke: At, Herre, et Stykke Brød for dit hungrige Børn! Herre, giv dog din Tjener saa mange Rejsepenge paa Vandringen gennem dette bedrøvelige Liv, at han kan komme med Væge gennem Verden! Herre, er da Alt, hvad du eier, for de Ugudelige og ikke for dine Venner? osv. Heraf kan man skjønne, hvad en vis gudfrygtig Sjæl mente, da den sagde: Jeg bærer mig ad med Gnd, som man pleier at gaa tilbærks med en Skyldner, der ikke gjerne vil betale; jeg kræver Ham, hvor som helst jeg træffer Ham, og da En spurgte den, om den da sammenlignede Gud med en uesterrettelig Skyldner, svarede den: Kom ihu, at vor Jesus forklarer Sagen om den vedholdende Bøn ved Dignelsen om en uretfærdig Dommer. En Anden sagde: Jeg er ligeoverfor Gud som Betlerne og deres Børn. Naar de komme udenfor en Dør, saa heder det: En Bid Brød for Guds Skyld! Kommer da Herren eller Fruen og byder dem at forsoie sig bort, at arbejde, at stanime sig ved at tigge, saa blive de dog ved Sit: En Bid Brød for Guds Skyld! Komme derefter Børnene eller Tjenestefolkene og byde dem at gaa sin Vej og sige: Man giver ikke flige doovne Folk Noget her, saa blive de alligevel staaende eller siddende udenfor Døren, trygle og raabe, indtil de faa Noget. De løbe ofte efter En paa Gaden, følge En længe og gjentage

stedse sin Vise: Al, Herre, jeg er et fattigt Barn; jeg har hverken Fader eller Moder, eller: Min Fader, min Moder ligger syg, osv. Nu, saa gjør ogsaa jeg; om end Herren selv eller Hans Engle sagde til mig, naar jeg kom til Himmeldøren, at jeg skulde gaa min Vej, saa vilde jeg dog ikke agte derpaa, men bede, sukke, raabe, banke paa, indtil jeg fik, hvad jeg ønskede, eller vel endog noget Større og Bedre. Den, som ikke er uforstammet, bliver aldrig nogen god Tigger, og den, som ikke kan eller vil være varagtig, bliver aldrig nogen god Bedende.

§ 89. Heraf sees ogsaa, hvad der er den hellige Apostels Mening, naar han skriver: „Fader i alle Ting (i alle Tilfælde, Begivenheder, Anliggender) Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn med Taffigelse!“ (Filipp. 4, 6). Dette forklæres vel forskjelligt; men udentvivl have dog de truffet det bedst, som udlægge Apostelens Ord saaledes: Naar I have en Sorg eller Nød, saa plager Eder ikke længe dermed i Eders Hjærter, og vælter den ikke hid og did (som Smaadrene om Vinteren vælte en Snebold fremad, hvorved den stedse bliver større)! Det er heller ikke altid nødvendigt eller gavnligt, at I kundgjøre og aabenbarer den for Menneffene; men kun strax til Himmelen dermed! gjør den bekjendt der ved Bønnen, og aabenbarer Eders Gud og Fader Eders Hjertes Nød og Betyrning! Efter hvad imidlertid Apostelens Udtryksmaade og Fordobling af Ordene (Begjæringer, Paakaldelse, Bøn) noksom vise, har han tillige villet tilraade den indstændige Bøn og Anraabelse, saasom han siger: Fader Eders Begjæringer fremføres for Gud i Paakaldelse og Bøn! Naar Nogen kun kommer engang til Høffet og ansøger om en magtpaaliggende Sag, saa er han eller hans Sag endnu ikke ret bekjendt, idet man let

glemmer denne igjen blandt en saadan Mængde af Forretninger; men naar han daglig gjør sin Opvartning, overleverer det ene Bønsskrift efter det andet og stedse holder ved, saa bliver den rigtig bekjendt. Saaledes ogsaa, for at tale paa jordist Vis om himmelske Ting: naar Nogen kun beder engang, saa bliver det ikke altid antaget og bøn hørt i Himmelen; men han maa komme oftere, efter Bønnen sende en Begjæring, efter Begjæringen en Paakaldelse, efter Paakaldelsen et Suk, efter Sukket en Trusel; saa bliver Sagen rigtig kundbar for Gud.

§ 90. Hvad vi her have lært om den vedholdende Bøn, kan man oplyse med Davids Exempel; da nemlig hans lille Søn, som han rigtignok havde avlet i Banære med Bathseba, var døds syg, bad han til Gud for ham og laa Natten over paa Gulvet i sit Værelse (2 Sam. 12, 16), og man kan da nok skjønne, at han opjendte det ene Suk efter det andet til Himmelen og bad saare indstændigt. Saa har ogsaa vor kjære og dyrebare Frelser efterladt os et Forbillede i denne Henseende, idet Han ei alene pleiede at tilbringe hele Nætter i Bøn (Luk. 6, 12), men ogsaa, kort før Han blev tagen tilfange, faldt tre Gange efter hverandre paa sit Ansigt i Gethsemane og gjentog den samme Bøn, den nemlig: „Min Fader, er det muligt, da gaa denne Kalk fra mig, dog ikke, som jeg vil, men som Du vil!“ (Matth. 26, 39 flg.). I Apostlenes Gjæringer berettes, at Apostelen Peter paa Herodes's Befaling blev sat i Fængsel og der bunden med to Lænker mellem tvende Stridsmænd. „Saa blev da,“ heder det, „Peter bevogtet i Fængslet; men der stode af Menigheden ivrig Bøn til Gud for ham.“ Af Sammenhængen sees, at Apostelen var flere Dage i Fængsel, saasom han blev paagreben før Paafestestien og først efter jamme skulde fremstilles

for Retten; omendstjont nu Menigheden uidentviol begyndte at bede ivrigt for ham, saasnart den erfor, at han var fængslet, saa blev den dog ikke strag bønhørt, men først efter nogle Dages Forløb; den holdt imidlertid ved med sine ivrige Bønner og aabnede dermed tilsidst det velforvarede Fængsel, sprængte Lænkerne og Baandene og udrev sin Apostel af alle hans Fienders Hænder (Ap. Gj. 12, 3 flg.).

§ 91. Naar jeg har kaldet de Troendes Bøn en vedholdende, stadig og stedsebarende Hjertets Bevægelse, saa fordrer jeg dermed for det Andet, hvad vor Frelser og Hans Apostel sige: „Man bør altid bede og ikke blive træet“ (Luk. 18, 1; Efes. 6, 18; Thesf. 5, 17). Herom have de lærde Fortolkere af Skriften vel forskellige Tanker, efterdi Saadant synes umuligt og derhos stridende imod andre Steder i Skriften og selve Herrens og Apostelens sedvanlige Skik, saasom det er bekjendt, at de ikke i egentlig Forstand altid bade, men ofte ogsaa efter sit Embeds Medfør forrettede andre Ting, lærte, skrev Breve, spiste og sov. Den gamle Kirke forklarede ogsaa Mesalianerne og Eufeterne, der forklarede Skriftens Ord om den stedsebarende Bøn ligesom og ikke vilde gjøre Andet end bede. Herved er da at lægge Mærke til, at det Ord altid hyppig i Guds Ord betyder saa Meget som meget ofte, jævnlig, i sin Tid eller til rette Tid, som naar der siges om Lamperne paa Guldlysestagen i Tabernaklet, at de altid skulde være fyldte med Olie og tændte, og om Aron, at han altid skulde bære Israels Børns Ret paa sit Hjerte for Herrens Ansigt (2 Mos. 27, 20; 18, 30); saaledes sagde ogsaa den Herre Jesus, da han stod for det høie geistlige Raad i Jerusalem: „Jeg har altid lært i Synagogen og i Templet“ (Joh. 18, 20), hvor det er klart, at Ordet altid staar istedetfor

tit og ofte, jævnlig, og at altsaa de Sprog i Skriften, der byde os at bede altid og uden Afslæbelse, kunne have den Betydning, at vi skulde bede ofte og meget og ikke lade nogen Dag gaa hen uden denne hellige Øvelse.

§ 92. Til denne Sags Forklaring maa endvidere bemærkes, at Bønnen til Gud kan ske ikke blot med Munden og mange Ord, om de end ere optændte af Hjertets Andagt, men ogsaa indvortes, med Hjertet, i Aanden, med hellige Tanker og inderlige Længsler, med saa udtalte Ord eller korte Smaabønner. Om en Christen nu end ikke altid og uden Afslæbelse kan bede med Munden og mange Ord, men ogsaa maa forrette sit Kalds Syssler, saa vil man dog næsten aldrig finde ham uden hellig Længsel, uden indvortes, lønlig og udsigelig Sukken og uden Aandens kraftige Bevægelse. Han er som en Blomst, der ei alene giver Lugt fra sig, naar Menneftet er den nær; bærer den i Haanden og holder den til Næsen, men stedse og altid uddunster sin liflige Kraft. Ligesom der siges om de hellige Engle, at de altid se Guds Ansigt, omendstjont de ere „tjenstagtige Aander,“ der udsendes hid og did „for de Udvalgte Skyld“ (Matth. 18, 10; Ebr. 1, 14), efterdi de ogsaa, naar de udrette Guds Befalinger og tjene de Gudsfrygtige, forblive i Guds salige Samsund og fryde sig i Hans Herlighed, saaledes forholder det sig ogsaa med de andægtige Bedende; omendstjont de have sine Syssler her i Verden og maa forrette sit Kaldsarbejde, saa forbliver deres Hjerte dog henvendt til Gud med stadig Længsel og hellig Attraa. Luther taler som sedvanligt meget godt om denne Sag. Hvor der er en Christen, siger han, der er den Hellig-Aand, som ikke gjør Andet end stedse at bede. Thi omendstjont han ikke altid bevæger Munden eller fremfører Ord, saa gaar og slaar dog Hjertet (lige-

som Pulsaaarene og Hjertet i Legemet) uafadeligen med saadanne Sukke: At, kjære Fader, maatte dog dit Navn worde helliget, dit Rige komme, din Villie ske hos os og Enhver! osv. Og efter som Stødene eller Anfegtelsen og Nøden trykke og drive haardere, blive saadanne Sukke og Bønner ogsaa stærkere, ja endog mundtlige, saa at man ikke kan finde nogen Christen uden Bøn, ligesaa lidt som et levende Menneske uden Puls, hvilken aldrig staar stille, men, om end Mennesket sover eller gjør noget Andet, stedse bevæger sig og slaar, uden at han selv bliver det var.

§ 93. Nogle katholske Forfattere berette om en hos dem navnkundig Jomfru ved Navn Katharina af Siena, at da hendes Forældre hverken vilde forunde hende Tid eller noget Sted til Bøn og gudelige Betragtninger, gav Herren hende ifinde at indrette sig et lønligt Bedekammer i sit Hjerte, hvorhen hun kunde begive sig i Aanden, selv midt under sine Syssler og huslige Forretninger og i denne hellige Ensomhed pleie Samtale med Ham. Jeg ved imidlertid ikke, om saande Christne og Bedende for den Sags Skyld behøve nogen særegen Aabenbaring; thi ihvorvel de have Meget at gjøre her i Verden, saa bære de dog visjeligen stedse sit Bedekammer med sig og betjene sig jævnlig deraf midt under sine Forretninger, saa at de altsaa, som en gudfrygtig Sjæl udtrykker sig, ofte ere hjemme uden at være hjemme og forrette et Arbeide uden at være tilstede derved. De bestræbe sig altid for at vedligeholde en hellig og himmelsk Andagt i sine Hjarter. Ligesom der i den gamle Pakt kun skulde ofres et Lam Morgen og Aften, men Ilden dog stedse maatte holdes brændende paa Alteret Dag og Nat, saaledes ogsaa: om en Christen end kun Morgen og Aften holder sine ordentlige Bedetimer og ofrer det Guds Lam i Troen, saa maa den hellige Andagts Ild dog aldrig slukne i hans Hjerte; i den

Sensigt maa han gribe enhver Anledning til gode og gudfrygtige Tanter, vogte sig for verdsligslindet Selskab, forargeligt Snak og syndigt Tidsfordriv og stedse holde sin Sjæl i en saadan Tilstand, at den hvert Dieblisk er skiftet til den hellige Samtale med Gud; den maa altid, som en klog Jomfru, have sin Lampe beredt og brændende, for at den hvert Dieblisk kan være færdig til at gaa Brudgommen imøde. Til Forklaring herover vil det ligeledes være tjenligt at anføre nogle Ord af Luther: Der gaar et Udsagn under Sanct Hieronymus's Navn: Alle de Troendes Gjæringer ere Bøn, og et Ordsprog siger: Den, som arbejder troligt, han beder dobbelt, hvilket maa være sagt af den Grund, at et troende Menneske under sit Arbeide frygter og ærer Gud og tænker paa sin Bøn, for at han ikke skal gjøre Noget uret, stjæle eller bedrage, og saadanne Tanter og en saadan Tro gjøre upaatvivlelig hans Arbeide til en Bøn og et Lovoffer. — Om denne stadige Bøn er det vistnok Christus siger, at man bør altid at bede.

§ 94. Af alt dette sees forhaabentlig tilfulde, hvorledes Christi og den hellige Apostels Ord om den stedsevarende og uafdelige Bøn ere at forstaa, og hvorledes en Christen kan bede uden Afslidelse og altid, nemlig — at jeg for de Enfoldiges Skyld skal fatte mig kort — naar han hver Dag andægtigt forretter sin Bøn til visse Tider, idetmindste Morgen og Aften, før og efter Maaltidet, og ikke lader sig hindre heri, — naar han saa meget, som paa nogen Maade muligt er, søger at holde sit Hjerte rent og frit for vanhellige og urene Tanter, og vænner sig til gudfrygtige, himmelske og hellige Tanter, saa at hans Sjæl stedse er opfyldt med en hellig Begjærighed, Længsel og Attraa efter Gud, efter Hans hellige og salige Samfund, efter at tækkes og tjene Ham, efter at fremme Hans høilovlige Navns Ære og Hans Riges Tilvæxt

samt efter at gjøre Hans Willie, saa at han oftere med korte, men kraftige Sukke og Smaabønner gjentager, hvad han i sin Morgenbøn udførligere har fremført, om muligt synger under sit Arbeide og forretter Alt saaledes, at man noksom kan mærke, at han har Gud for Dine og i Hjerte og søger af Hjertet at tjene og behage Ham, — at han ikke forsømmer nogen Leilighed til at fatte gode Tanker og vække hellige Længsler i sin Sjæl, — at han ogsaa beslutter sig paa at forblive aarvaagen i Aanden om Nat-ten, begiver sig til Hvile med ædru og maadeholdent Hjerte, sovner ind med Sukke, Bønner og Paatalbelser og ønsker af Hjertet, at hans aldrig slumrende, udødelige Sjæl, medens Legemet hviler, maa forblive i en bestandig, hellig og himmelsk Uro (Mat. 4, 8), omgaaes med Gud og guddommelige Ting og love og prise Ham, og at hans Hjertes første Tanke, saasnart han vaagner, maa være af Gud, i Gud og til Gud og dets første Bevægelse hellig og himmelsk, osv. Dog, hvi gjør jeg mig saa megen Uleilighed med at undervise de troende Sjæle om den stedsvarende Bøn, da de allerede kjende den bedre af Erfaringen, saasom det er umuligt at være troende og ikke altid bede, ihvorvel de gudelstende Sjæle ikke stedsse selv vide og mærke, at de bede.

§ 95. Vi have da hidtil betragtet de fornemste Bestandele af en sand Bøn, forsaavidt dennegang er fornødent for vort Diemed (thi hvad der i den oven-ansførte Beskrivelse endnu staa tilbage, vil blive drøftet i næste Prædiken); nu maa vi ogsaa føre os denne Betragtning til Nytte og gjøre en gavnlig Brug deraf. I denne Hensigt bliver det da først fornødent, at vi foretage en Prøvelse af vor Bøn og omhyggeligen undersøge, hvorledes den er beskaffen, — om vi hidtil have bedet rigtigt og som det sig bør, eller ikke. Man har

en Fortælling eller et Læredigt om en Eneboer, der lagde en Nød i en Krop, hvergang han efter sin Formening havde bedet andægtigt. Da han nu havde faaet en god Del Nodder samlede og glædede sig ved sig selv herover og var stolt deraf, hørte han en Røst, som bød ham at tage en Prøve af Nodderne paa, hvor ofte han havde bedet med Andagt og saaledes, at hans Bøn havde behaget Gud. Da han nu aabnede Nodderne, den ene efter den anden, fandt han dem alle tomme eller ormstufne paa en nær, hvori den halve Kjerne var god; herover blev han meget skamfuld og ind-saa, at han havde Marsag til at bede den hellige og retfærdige Gud ydmygt om Tilgivelse for de Synder, han ogsaa under Forrettelsen af sin Bøn havde begaaet. Af, hvor Mange turde der ikke ogsaa findes blandt Nutidens Christne, der indbilde sig, at de have bedet ofte og meget, og som det ikke vilde gaa anderledes end denne Eneboer, om deres Andagt skulde nøiagtigt undersøges og veies efter Helligdommens Vægt, og hvis fleste Bønner ligeledes vilde befindes udelige og unyttige! Vist er det, kjære Tilhørere (og Læsere), at man just kan forsynde sig grovest i hellige Ting og gudelige Øvelser, saaledes som forbilled-ligen er fremstillet ved Arons Sønner Nadab og Abihu, der førte en fremmed Ild med Røgelse paa nær til for Herrens Ansigt og derfor bleve fortærede af den Ild, som for ud fra Herrens Ansigt (3 Mos. 10, 1 flg.). Thi ligesom den forsynder sig storligen, der ikke hører Guds Ord „som Guds Ord“ (1 Pet. 4, 11) med tilbørlig Erbødighed og skyldig Ydighed eller som gaar til Herrens høihellige Kjærlighedsmaaltid uden Omvendelse, Tro og gode Forjætter, idet han annammer til sin Dom (For-dømmelse), hvad der er givet ham til Liv (1 Kor. 11, 27. 29), saaledes ogsaa: hvo som træder frem for Gud

for at bede og ikke ter sig, som han bør, med bordsærdig og ydmyg Andagt, med hellig Frygt, i Tro, i Aand og Sandhed, han bliver upaatvivleligen med sin Bøn en Vederstyggelighed i Hans Dine og vil snarere opvække Hans Brede end erholde Naade, saaledes som de Ord, Herren gennem Esaias talte til sit hykelske Folk, vise. „Naar I“, siger Han, „udbrede Eders Hænder (som de Bedende pleiede at gøre i den gamle Tugt), da vil jeg skjule mine Dine for Eder; ja, om I end meget bede, hører jeg dog ikke; thi Eders Hænder ere fulde af Blod“ (Esai. 1, 15). Som Følge heraf er det høist fornødent, at enhver Christen giver nøie Agt, som paa sin hele Christendom, saaledes ogsaa paa sin Bøn og oftere undersøger, om den er, som den bør være, eller ikke.

§ 96. Lader os da, I gudhengivne Sjæle, foretage en Prøvelse overensstemmende med hvad der ovenfor er lært om den sande Bøn og omhyggeligen ransage, hvorledes vor Bøn er bestaffen! Prøver Eder da og undersøger først, om I have beredt Eder med hellig Frygt til Bønnen og været omhyggelige og bekymrede med Hensyn til denne hellige Øvelse, — om I have havt let for at tilfredsstille Eder selv med Eders sædvanlige Andagt og Naade at bede paa eller ogsaa i saa Henseende næret en hellig og barnlig Sorg, — om I endnu stedse stræbe efter Forbedring og stedse beslittede Eder paa at tiltage i hellig Andagt, i gudelig Iver og Nidkjæthed, i ydmyg Hengivelse, i Guds høilovlige Navns Forherligelse osv., eller om I mene, at I allerede ere udlærte i Bedekunsten og ikke have Ansiget til at gøre Eder nogen Bekymring med Hensyn til Eders Bøn. De sande og andægtigt Bedende træde stedse frem for Gud med hellig Frygt, erkjende sin egen Uværdighed og Udygtighed og paakalde Gud med hjertelig Tillid som sin kjære

Fader; denne Tillid er imidlertid ikke grundet paa deres Andagt og deres Bøns Fuldkommenhed, men paa Guds Godhed og Barmhjertighed og Jesu Christi, vor evige Ypperstepræst, Fortjeneste og Forbøn, i hvis Navn de bede; da de forøvrigt vide, at de medbringe et syndigt, ustadigt og fordærvet Hjerte til Gud, saa ere de fulde af hellig Bekymring, vel vidende, at selv den bedste Bøn er ufuldkommen, mangelfuld og syndig, naar den betragtes af Gud udenfor Christus og Hans Forbøn, hvorfor de ere vante til, for de gaa bort fra Guds Ansigt og ud af sit Bedekammer, at bede Ham ydmygt, at Han i Naade vil tage tilfælde med deres fattige Bøn, lade den for Jesu Forbøns Skyld behage Ham vel, naadigst tilgive, hvad Syndigt der har blandet sig deri, afhjælpe alle deres Brøst og forunde dem Naadens og Bønnens Aand; idet de slutte sin Bøn, jukse de med David: „Lad min Munds Tale og mit Hjertes Betænkning være til Behag for dit Ansigt, Herre, min Klippe og min Gjenløser!“ (Ps. 19, 15) og med Daniel: „Vi lade vore ydmyge Begjæringer falde for dit Ansigt, ikke for vore Retfærdigheders Skyld, men for dine store Barmhjertigheders Skyld. Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Agt paa — — for din egen Skyld, min Gud!“ (Dan. 9, 18. 19).

§ 97. De gudfrygtigste Sjæle og i Bønnen ivrigste Christne hører man ofte klage over at de ikke kunne bede, — at deres Bønner ere saa lunke og syndefulde, osv. At, sagde et gudfrygtigt Hjerte, hvorledes skulde mine Bønner kunne behage den store og hellige Gud, siden jeg selv finder saa mange Feil ved dem, at de ikke engang kunne behage mig? Betænk, hvortil det er kommet med os Mennesker, og hvor Meget vor Christendom er værd, siden vi ikke engang kunne bede uden syndige Tanter

og ved Slutningen af vor Bøn maa bede om Forladelse for den Synd, som har blandet sig deri! Hyllerne derimod ere meget sikre ligesaavel med Hensyn til sine Bønner som med Hensyn til andre Dele af sin Christendom; de læse en Morgen- og Aftenvefsignelse i sin Bog, gjentage maaske en og anden Bøn, Sang eller Psalme, som de have lært i sin Barndom, og ere forresten ubekymrede. Ligesom nu Sorgløshed og Skjodesløshed aldeles ikke duer i Ting, som angaa Gud, Sjelen og Samvittigheden, saaledes er den ogsaa i Bønnen daarlig og fordømmelig; det er derhos et useilbart Tegn paa et til Bønnen udueligt Menneske, naar han i Henseende til enhver christelig Pligt tænker, som Hyllerne pleie. Det gjør det nok, og mener at der ikke behøves nogen Forbedring, ingen større Iver og Nidkjærhed end han er vant til at vise, hvorfor han heller ikke i mange Aar har gjort noget Fremskridt i Bønnen, men toertimod endog glemt Meget af hvad han blev veiledet til i sin Barndom, og man skal ikke finde ham saa sikker og sorgløs i nogen Ting, navnlig i hvad der kan medføre Tab eller Fordel for ham, som i Bønnen og andre christelige Pligter. Om vi derfor ikke af Andet vidste, at der desværre er saa sande Christne iblandt os, saa kunde det noksom sees deraf, at Størstedelen af vore Dages Christne ere saa letfindige, sikre og sorgløse med Hensyn til Bønnen og forrette den med større Kulde og Tankeløshed end nogen af sine andre Sysler, og man holder medrette for, at dersom Mange ingen anden Sorg havde end den for sine Bønner, saa vilde de aldrig sørge. Nu, min Medchristen, for at du kan vide, hvad du skal tro og jaabe om din Bøn og hele Christendom, laa betænk, hvorledes du har læst den foran givne udførlige Undervisning om Bestaffenheden af den troende Sjæls Bøn, og om derved er opvaft en gudelig Be-

kyrning for og et helligt Mishag i den Maade, hvorpaa du hidtil har bedet, Erkjendelse af dine Mangler og et fast Forsæt om Forbedring hos dig eller ikke. Jeg bekjender gjerne, at jeg vel under Medskrivningen heraf har fundet en Glæde i at betragte de hellige Guds Børns Frimodighed i deres Samtaler med Ham, men at jeg tillige er bleven betagen af Frygt og Bekymring ved at prøve min egen Andagt og Bøn, og indrømmer gjerne, at det endnu undertiden staar daarligt til dermed, og at jeg ingenlunde regner mig til de sande Bedende, men villigen sætter mig blandt de ringeste Lærlinger i Bedekunsten, og beder den majestætiske, høilovlige og store Gud, at Han for den Herres Jesu og Hans hellige Forbønners Skyld vil have Taalmodighed med mig og ikke forkaste mine usle Bønner.

§ 98. Lader os imidlertid korteligen paany gennemløbe, hvad der ovenfor efter Guds Ord er lært om Bønnen, og i alle Dele prøve vor Bøn derefter, for at vi grundigt og nøiagtigt kunne vide, om og hvori vi trænge til Forbedring; Sjelen i de Troendes Bøn er Kraften og Eitertrykket fra Hjertet, som man ellers pleier at kalde Andagt,*) af andenken, fordi Hjertet da skal hænge og holde sig med alle sine Følelser og Tanker, Kræfter, Længsler, Attraaer og Sukke ved Gud og være henvendt til Himmelen. En andægtig Bedende samler og opvækker Alt, hvad der er i og hos ham, til Samtale med Gud og ønsker, at han ikke blot maa tale og frembære Ord, men lutter Kraft, lutter Hjerte, lutter Ild, Lys, Aand og Liv for sin Gud. Han kommer undertiden frem til sin Gud som et hungrikt og tørstigt Barn til sin Moders Bryst, undertiden

*) Et tykt Ord [af det nu ubrugelige andenken, tænke paa]: stærk Opmærksomhed paa Noget; bruges nu kun i religiøs Betydning om Sindets Henvendelse til Gud og aandelige Ting.
D. A.

som en Brud til sin Brudgom, som hun ikke paa lang Tid har seet og talt med, idet hun lader Alt staa og ligge, glemmer alle huslige Syssler, som Maria, der satte sig ved Jesu Fødder og hørte Hans Tale" (Luk. 10, 39), og kun føder og mætter sig med Hans Kjærlighed, — undertiden som en ussel Syn-der til sin Konge, bedende om Livet, — som den bodsfærdige Sjæl, der lagde sig ved den Herres Jesu Fødder og anvendte ei alene sin Mund, hvormed hun kyssede Hans Fødder, med ogsaa sine Dine som Taarefilter, sit Haar som en Skovist, og sit hele Hjerte og Liv som et Offer til Hans Dyrkelse. Alt hos ham er i fuldt Arbejde, ligesom Hjulene i et slaaende Uhr. Han ønsker og stræber ei alene at forrette sin Bøn til Gud, men selv at blive Bønnen, at hellige, ofre og hengive sig ganske til Ham, ned-sænke sig aldeles i Hans Misfandhed, fordybe sig i Hans jøde og salige Samfund, tage sig selv, for at kunne finde Gud og Hans Naade, osv.

§ 99. En koldfindig Bedende derimod kommer til Gud som en fuld Bonde til et velbesat Bord eller en frisk Kilde; han er som et mæt Barn, der ikke stjæ-ter om sin Moders Melk og Bryst; han er lig en Ørn eller Grib, der vel svin-ger sig op i Høiden, men derfra stedse ser ned paa Jorden og, naar den faar Die paa et Bytte, farer ned som et Lyn for at gribe det. Han mener, at der ikke udfordres Mere til Bønnen, end at han bruger sin Gutmælselse til at gjentage eller sine Dine til at læse og sin Mund til at udtale Ordene; han er lig en Dreng, som vel sidder i Skolen og har en Bog for sig, men imidlertid lader sine Dine løbe omkring overalt, ler til sine Legebrødre eller taler til dem, naar han kan og tør, og længes efter Skoletidens Udløb, for at han kan komme tilbage til sin Leg; han er lig en Hund, der vel følger sin Herre ud

i Marken og paa Veien, men dog gjør mange Udflugter, slaar ind paa Side-veie til Høire og til Venstre for at jage efter Fugle og hvad Andet den bliver var og ofte fjerner sig langt nok fra ham. Prøver Eder nu her, mine Kjære, hvorledes det hidtil har været bestaffent med Eders Bøn og Andagt, og om I kunne henregne Eder til de sande Be-dende eller ikke.

§ 100. Jeg vil haabe, at I ikke heri vil støde saa groveligen an, som en vis penge- og verdensgrift Kjøbmand, der om Morgenens, naar han skulde forrette sin Bøn, stillede sig ved Vinduet med sin Bog og begyndte at læse sin Morgenvejsbøn, men naar han saa Folk fra Landet komme til Byen og gaa eller kjøre forbi, raabte: Skynd dig og løb, Dreng! der kjører en Kjeltringsbonde forbi, som skulder mig saa og saa Meget; sig ham, at han skal betale mig, eller den og den skal hente ham, — eller som en vis Adelsmand, der hver Morgen lod sine Tjenestefolk komme ind i Stuen og forelæste dem en Bøn af en Bog, men midt under Læsningen spurgte om alstens Ting, saasom: Pige, har du haft min Suppe i Potten? (thi han var vant til daglig at spise Suppe til Frokost) eller: Du Hans eller Peter (eller hvad nu Tjenerne eller Gaardskarlene hed), har du givet Folerne Foder og Vand? og lignende Lapperier. Men I ville dog ikke kunne negte for, at det mangengang fattes Eder paa sand, inderlig og stadig Andagt, — at Eders Bøn ligner en Røg, som ikke stiger lige op mod Himmelen, men drives tilside af Vinden snart hid, snart did. O, hvor ofte gaar det os ikke som En, der skal spille paa en fordærvet og forstumpet Luth, og som maa stemme længe, inden han faar Etregene i Samklang, uden dog at kunne holde dem længe deri.

§ 101. Luther taler meget smukt om denne Sag. Vort Sind og vore Tanter

figer han, ere saa usikre, saa slibrige og ustadige, at om vi end ville begynde med noget Alvor at bede eller tænke paa Gud uden Ord og Skrift, da gaar det viskeligen saa, at vi, før vi se os om, ere de hundred Mile borte fra vore første Tanker. Forsøg det, hvem som vil, og sig mig saa, hvor længe han har kunnet fastholde en Tanke, som han har foresat sig at beskæftige sig med. En saa ynkeligen sønderreven Ting er Menneſkets Hjerte; det gaar og vakler og slingrer, saa at ingen Vind og intet Vand ere saa bevægelige og ustadige. Han fortæller derpaa, hvad man læser om den hellige Bernhard, nemlig at han engang beklagede sig for en Ben over, at det faldt ham saa tungt at bede rigtigt, og at han ikke kunde bede et Fadervor til Ende uden uvedkommende Indfald; herover forundrede hans Ben sig og mente, at det var slet ingen Kunst eller noget vanskeligt Arbejde. St. Bernhard væddede med ham; han skulde forsøge derpaa, og det skulde gjælde en Hest; den Anden forsikrede at skulle gjøre det uden nogen Vanskelighed, begyndte og bad: Fadervor osv.; men førend han var kommen over den første Bøn, faldt det ham ind, om han, dersom han vandt Hesten, ikke ogsaa skulde have Sadel og Bidjel til den — — — og sluttede med de Ord: „Kort sagt, kan du fremsige et Fadervor uden uvedkommende Tanker, saa vil jeg holde dig for en Mester; jeg er ikke istand dertil. Og paa et andet Sted siger han: Naar jeg er allermest stiftet og oplagt til at bede, kommer jeg maaske med mine Tanker til Babylonien eller bygger et Slot eller Hus. Her ville alle gudfrygtige Sjæle tilstaa, at det ikke er anderledes med dem. Jeg kjender dem, som pleie at sige: Om der ikke var noget Andet, som overbeviste mig om min Christendoms Ufuldkommenhed og beskæmmede mig for Gud, saa var det nok, og jeg

føler mig udhygtig til at bede et rigtigt Fadervor; mangengang hopper Andagten over de tre første Bønner, som dog ere de vigtigste; foresatte vi os at fremsige disse med Eftertryk og anspænde vort Hjerte hertil, saa springer den over de sidste, saa at jeg holder for, at dersom den retfærdige og hellige Gud vilde gaa irette med os og dømme os efter sin Lovs Strengthed og forresten ikke fandt Noget at udsætte paa os, saa vilde vor Vanhelligelse af Fadervor ved Indblandelsen af uvedkommende og forsængelige Tanker være Aarsag nok til at bortvise os til Fordømmelsen. Han siger ogsaa meget ivrigt: Fader vor (saavel som Guds Navn og Ord) er den største Martyr paa Jorden; thi Alle plage og misbruge det; Saa trøste og glæde det ved dets rette Brug. Forholder det sig nu saa — som det viskeligen gjør —, hvorledes kunne vi da være saa sikre i Henseende til Bønnen, som om vi forlængesiden havde lært den hele Bedekunst tilbunds og i saa Maade ikke længer behøvede at gjøre os nogen Betyrning?

§ 102. Lader os imidlertid gaa videre i vor Prøvelse og betænke, om vi ogsaa bede med tilbørlig Ørbødighed, sand Ydmyghed og hellig Frygt for Gud, — om vi ogsaa ere vante til at forrette vor Bøn knælende, stundom ogsaa liggende paa vort Ansigt, og fremfor Alt, om vi pleie at fremtræde for den majestætiske Gud med fornedret, selvfornegtende, sønderslaget, i Anden fattigt og elendigt Hjerte. Man fortæller om en gudfrygtig, men noget enfoldig Mand, at han havde for Skik at bede saaledes: Jeg N. N., arvelig Besidder af N. og N., træder frem for dit Ansigt, min Gud, for at bede til Dig. Er dette sandt, saa antager jeg, at Gud lod det ske til Lærdom og Advarsel for os Andre, som vel ikke træde frem for Ham med saadanne Ord, men dog med lige saa taabelige Indbildninger. Herom

vil Enhvers Samvittighed kunne prædike tydeligst for ham. For Gud bør ingen, Konger, Fyrster, Grever, Adelsmænd, Doktorer, Magistre, Rige, Forstandige og Fornemme, men lutter Syndere, enfoldige, elendige, ringe og simple Folt, ja lutter Børn og Betlere træde frem. Naar vi komme ind i vort Bedekammer, saa bør Krone, Spir, Stand, Vre, Penge, Guds, Visdom, Lærdom, Høihed og alt jordisk og forkrænteligt Væsen, som vi ikke kunne tage med os i Døden, blive tilbage og være aldeles glemt og forladt, eller om vi ville tage det ind med os, saa maa det ske i den Hensigt at nedlægge det for den høilovlige Guds Fødder, erkjende det for Hans Gave og Naade og bede inderligt, at dersom vi skulde have misbrugt det, Han da vil tilgive os dette efter sin store Barmhertighed og skjænke os Naade til at anvende det bedre for Fremtiden. Naar en Fyrste beder, saa bør han tænke, at maaske raaber en fattig Bondemand paa samme Tid til Gud i sin Trængsel, og at denne maaske er Ham ligesaa velbehagelig, ja velbehageligere end han.

§ 103. Naar en Berenice,^{*)} som ellers kommer iført megen Pragt og Stads, gaar ind i sit Bedekammer, saa bør hun ei alene lade Alt, hvad der henhører til Forsængeligheden, og hvad Verden paahænger og paatvinger hende, blive tilbage og fremtræde i sin Natdragt eller en anden simpel Klædning, men ogsaa tænke, at maaske ligger i samme Stund en fattig Tjenestepige for den Herres Jesu Fødder og overgaar hende langt i bodsfærdig og troende Andagt. Naar en lærd Professor eller berømt Biskop eller Hofprædikanter vil bede, saa bør han ikke tænke paa hvad han er, men hvem han skylder Alt, hvad han er, og Alt, hvad han har, og hvilket vanskeligt Regnskab han vil have at

aflægge for sine udmærkede Gaver og sin Dygtighed, og at maaske raaber i dette Dieblis en fattig Landspræst eller Klokker til Gud, hvilke maaske ere bedre anseede og lettere finde Bønhjælp hos Ham. En Rigmand bør komme frem for Gud med saa meget større Ydmyghed og aandelig Fattigdom, fordi han ved, hvad hans Frelser siger om dem, som ere rige i den nærværende Verden, nemlig hvor vanskeligen de komme ind i Himmeriges Rige, og maa betænke, at maaske beder paa samme Tid en fattig Enke i sin elendige og tomme Hytte, og at hendes Sukke og Taarer maaske behage alle Herrers Herre bedre end hans Bøn. Prøver Eder derfor, I Høie, Herlige, Rige og Mægtige, hvorledes det hidtil har været bestaffent med Eders Bøn; saa ville I uden tvivl snart erkjende, hvor høiligen den trænger til Forbedring.

§ 104. Betænkter saa endvidere, om Eders Bønner ere et Verk af Naturen eller Naaden, — om I tale til Gud af Verdensaanden eller formedelst den Hellig Aand — om Eders Bønner udslyde af et bodsfærdigt, troende, helliggjort og gudhengivent Hjerte, eller om I kun bede af Vane, af Trældomsfrygt, med Ubodsfærdighed og Sikkerhed. For at I kunne forstaae dette og desto nøiagtigere foretage den høist fornødne Prøvelse, beder jeg Eder slaa efter, hvad der paa et andet Sted^{*)} er lært om Forstjællens mellem Naturen og Naaden, overveie Alting vel og derefter bedømme Eders Bøn og hele Christendom. Betænkter Eder, om I af Erfaring forstaa, hvad den hellige Apostel har skrevet om den Hellig-Aands Drift og om Hans Sukken og Raaben i Guds Børns Hjerter (Rom. 8, 14. 15. 16), — om I ikke finde Eder vel tilmode om Morgenens, førend I have bedet, og om I føle Eder

*) Se Ap. Gj. 25, 13. 23; 26, 30.

*) Ovenfor i 3die Del, 2den Præd., § 7 og 8.

befværede, naar I ere blevne hindrede i Eders sædvanlige Andagt, — om der ogsaa, naar det gaar Eder vel, og ingen Nød trykker Eder, findes en hellig og glad Begjærlighed hos Eder efter at bede, en inderlig Længsel og Attraa efter Gud, og om Eders Sind er uroligt og utilfreds, førend I have seet og talt med Eders Jesus. Vilde I ogsaa, hvorledes den er tilmode, som Gud uventet afsløffer Svar, idet Han siger til ham som Mhasverus til Esther: „Hvad er din Bøn? og hvad er din Begjæring?“ (Esth. 5, 2. 3; 7, 2) eller som Han siger til Salomo; Begjær, „hvad jeg skal give dig!“ (1 Kong. 3, 5) eller hos Profeten: „Se, her er jeg; se, her er jeg;“ (Esai. 65, 1) eller, som den Herre Jesus siger: „Hvem leder Du efter? „Have I Noget at spise? Elsker du mig?“ (Joh. 20, 15; 21, 5. 16). Thi vist er det, at Herren selv ofte uformodet giver sine Troende Anledning til at bede eller paa en vel skjult, men meget kraftig Maade opvækker og tilskynder dem dertil, naar der enten er en Nød paa færde, hvorefter de intet vide, eller Han vil forlyste sig ved dem, som sine kjære Børn. „Han svarer ofte, førend de raabe“ (Esai. 65, 24). „Han leder ofte efter en Mand, som vil gjærde et Gjærde og staa i Gabet for Hans Ansigt for Landet, at Han ikke skal fordærve det“ (Ezek. 22, 30). Han giver undertiden sine Venner Anledning til Bøn og Forbøn, saaledes som Abraham (1 Mos. 18, 17). Hertil sigte uidentvial ogsaa de Opmuntringer af den himmelske Brudgom, som flere Gange findes i Høisangen: „Staa op, min Veninde, min Deiligste, og gaa hid! Min Due, som er i Klippens Rister, i Skjul i Taarnet, lad mig se din Skikkelse! lad mig høre din Røst! thi din Røst er sød, og din Skikkelse er liflig. Det er min Kjærestes Røst, som banker, sigende: Lad op for mig, min Søster, min Veninde!“ osv. (Høis. 2, 10. 14; 5, 2).

§ 155. En udenlandsk Lærer*) taler meget mærkeligt herom: Gud minder os ei alene om vor Skyldighed, men opvækker os ogsaa ofte kraftigt til at gjøre den. Han udgyder Naadens og Bønnens Aand over os og giver os selv Grunde og Beviser ihænde, som vi kunne foreholde Ham, og gjør os villige, levende og brændende, saa at vi søge Leilighed til og skynde os at blive alene for at tale med Ham og udøse vort Hjerte for Ham. Giver nogle Algt paa en saadan hellig Bevægelse, vedbliver han, og lader den ikke gaa ubenyttet hen, — smider, medens Jernet er varmt, og slipper ikke en Leilighed af Eders Hænder, som I siden turde søge forgjeves. Ligesom Hoffolkene passere paa den Tid, da Fyrsten er bedst at tale med, og da han selv giver dem Anledning til at bringe en magtpaaliggende Sag paa Bane, saaledes maa ogsaa I gjøre og tale gladeligen med Gud, naar Han selv bereder og bevæger Hjertet dertil. Meningen hermed er, som man nok kan se, ikke den, at de Troende ikke maa og skulle bede uden naar de ved en særegen himmelsk Bevægelse blive drevne og dygtiggjorte dertil, saasom den sønlige Udkaaarelse, Naadens og Bønnens Aand altid er med dem, ligesom de ogsaa stedse have Guds, sin himmelske Faders Befaling, at de skulle paakalde Ham, for Dine og i Hjertet og sølgelig ikke behøve nogen overordentlig Drift til den regelmæssige Bøn; men dermed tilkjendegives, at den kjærlige Gud mangelgang uventet og udenfor deres sædvanlige Bedetid rører, tilskynder og sødeligen bevæger sine Venners Hjerter ved sin Aand, saa at de begynde kraftigt at sukke og fremstille sine Ønsker i en eller anden Sag for Ham, saa og ofte, naar det falder sig saaledes, og Tiden, deres Kaldsarbejde og Leiligheden tillade det,

*) Thom. Godwyn.

ile ind i sit Kammer for at kunne give sine frembrydende Taarer friere Løb og udtrykke sine Sukke og Attraaer med ret kraftige Ord. Dette er en Frugt og Del af Fortroligheden til Gud, og den forstaaes bedst ved Erfaringen, ligesom jeg da heller ikke tvivler om, at sande Christne og gudelskende Sjæle ingen vidtløstigt Fremstilling og Forklaring tiltrænge af denne Sag, men ved mange Veligheder have erfaret, hvor nær den store Menneskeven træder hen til Menneskene, — hvor god Han er, og hvor gjerne Han ser, at Hans Børn tale til Ham og vente sig alt Godt af Ham.

§ 106. Prøver Eder endvidere, om Eders Bønner udslyde af et villigt, barnligt, glad Sind og Hjerte, eller om det kun er Trældomsfrygt for Gud, som aftvinger Eder dem, idet Han ellers kunde unddrage Eder sin timelige Velsignelse, styrte Eder i Ulykke eller kaste Eder i Helvede, osv. Et sandt Guds Barn „fremfører frivillige Offere for Ham“ (Ps. 110, 3) og forherliger Hans Navn, ikke saa meget, fordi Gud har Velsignelse og Forbandelse, Liv og Død, Himmels og Helvede i sin Haand, men mest, fordi det elsker Ham, og fordi Han over alle Ting fortjener al Ære, Herlighed, Ros og Pris. Ligesom et gudfrygtigt Barn vilde ære og elske sin Fader, selv om han var yderst fattig og ikke kunde hjælpe det med en Halvskilling, saaledes vilde ogsaa en sand Christen, om det var muligt, at Herren vor Gud nedlagde Regjeringen over Verden og overlod Englene Magten til at velsigne og straffe, og Han hverken eiede Himmels eller Helvede, alligevel ære tilbede og prise Ham med frivilligt og ydmygt Hjerte, fordi Han er Gud, al Kjærligheds og Miskundheds Kilde og Udspring. Han ved, at han har annammet saa meget Godt af Ham, at han ikke noksom kunde ære, tilbede og tjene Ham derfor i al Evighed, selv om

Gud for Fremtiden ikke mere kunde vise Ham nogen Belgjerning. Med en Sytler og et uigjensødt Menneske forholder det sig derimod ganske anderledes; han ser med sin Bøn ikke saa meget paa Gud, Hans Majestæt og i og for sig selv prisværdige Herlighed, ei heller paa de forbigangne og modtagne Goder som paa Hans Magt til at fordærve og opholde, til at velsigne og forbande, til at saliggjøre og fordømme, saavel som paa hvad han endnu i Fremtiden kan haabe at erholde af Ham. Han er som Judas, der ikke elskede Herren, men hans Pengepung, og som det jordistfindede Jødefolk, der opjogte Ham og løb alle vegne efter Ham, fordi de havde ædt af Hans Brød og vare blevene mætte, men siden udraabte sit Korsfæst! korsfæst! over Ham (Joh. 12, 6; 6, 26). Hvorledes nu en saadan Bøn behager den høilovlige Gud, kan et oplyst Hjerte let slutte sig til og vil med Hensyn til sin Andagt omhyggeligen rette sig derefter.

§ 107. Overveier dernæst ogsaa, I sande Læringer i Bedekunsten, hvad der tilforn er lært om Bønnebøger! Prøver Eder selv og undersøger, hvilken Bønnebog der hidtil har været og endnu er Eders bedste og kjæreste, og om I ogsaa have anseet Sagen af den Vigtighed, at I have hørt en aandrig og gudfrygtig Præst eller andre øvede og erfarne Christnes Betænkning og Formening derom, for at I blandt den store Mængde Bønnebøger, som findes, kunne vælge den bedste, eller om det er Eder ligegyldigt, hvad det er for en Bog, og med hvilken Mænd og Kraft den er skreven, naar det blot er en Bønnebog. Jeg vil vistnok ikke kaste Foragt paa nogen saadan, men overensstemmende med christelig Kjærlighed haabe om enhver Forfatter af Bønnebøger, at han har foretaget sig et saadant Arbejde med helligt Hensyn til Guds Ære og Kirkens Opbyggelse; dog er det unegtligt, at

der i slige Bøger finder en stor Forskjel Sted paa Gavernes, Aandens, Troens og Kraftens Maal, og at nogle vel endog trænge til en nøiagtig Undersøgelse og Renselse. (Jfr. 3die Del, 4de Præd. § 15). En andægtig Bedende tragter derfor medrette efter de bedste Gaver og holder de Bønnebøger for de bedste, som ere fulde af Aand og Kraft, saa at de rene og liflige Strømme smage af et bodsfærdigt, troende, gudelskende, helliggjort, fornyet, gudhengivent, verdensforjmaaende, himmelbegjærligt Hjertes ædle Kilde og gjøre hans Hjerte ligeskipt med dem. En Hyllers derimod giver sig i saa Maade let tilfreds og siger: Det er Altsammen Guds Ord. Det er ham nok, at hans Bog er smukt trykt, firligt indbunden og beslaaet med Sølv, og at han finder Morgen- og Aftenbellsignelser deri tilligemed Bønner at bede for og efter Skriftemaalet, for og efter Nydelser af den høiærbige Nadeverd, paa Reiser, om Held i Ens Rælingsvei osv. Min Gud, for hvis Ansigt jeg staar og som ranjager Hjertet og Nyrrer, ved, at jeg ikke taler og skriver dette som den, der foragter de gudfrygtige Enfoldiges Andagt, men kun for at opvække de uagtomme og i Ting, som angaa Christendommen, Sjelen og Saligheden, sorgløse og sikre Hjertet og bevæge dem til Eftertanke; thi aabenbart er det, at der ogsaa i denne Sag hersker stor Sikkerhed.

§ 108. Betænkter endvidere, mine kjæreste Brødre og Søstre i Herren, om I ogsaa bruge de Bønner, som staa i Eders Bog, saaledes og oplæse dem saaledes for Gud, at I ved hjertelig Andagt og hellig Eftertanke gjøre Ordene til Eders egne, saa at Forfatterens Aand og Andagt ligesom forener sig med Eders, og saa at I ikke fremsige Ordene som en Andens og kun med Munden, men som Eders egne, med Hjertets Eftertryk og bruge hans Andagt til at vække Eders

egen. Thi ligesom jeg ikke betjener mig af en laant Bog alene for at saa vide, hvor lærd og dygtig Forfatteren har været til at drøfte og fremstille en Sag fra Grunden af, men for ved dens Hjælp selv at blive lærdere og dygtigere og erholde Stof til videre Eftertanke, saaledes maa ogsaa en sand Christen betjene sig af sin Bønnebog for selv at blive mere og mere dygtig til Bønnen og benytte sig af Forfatterens Andagt til at vække sin egen. Prøver Eder derfor, mine Venner, om I ved den langvarige Brug af Eders Bønnebøger have bragt det dertil, at I ogsaa have lært at bede af Eder selv, af egen Andagt, uden Bog og fremmed Hjælp, efter hvad vi herom have sagt ovenfor i § 26. Thi hvad hjælper det, om Eders Bog er noksaa god, aandrig og opbyggelig eller noksaa net indbunden og kostbart udstyret, dersom Eders Hjerte stedse fremdeles bliver koldt, sorgløst, sikkert og jordistjindet, uden Aand og Andagt? Historiefriverne fortælle om en Kong Karl i Frankrige med Tilnavnet den Skaldede, at han lod sig skrive en Bønnebog med Guldbogstaver, i hvilken der aabenbarede sig en stor og gudelig Andagt. Jeg har seet Ting, som vare trykte eller skrevne paa Atlas og Taft med gyldne og andre smukke Bogstaver; om I nu end havde en saadan Bog og lod den indbinde i Sølv eller Guld, saa vilde den dog ikke gavne Eder noget ligeoverfor Gud, medmindre I bade og ikke blot oplæste de Bønner, som den indeholdt. Hvad nytte de daarlige Somfruers Lamper til, naar der ingen Olie er i dem? Hvad nytte Mændens laante Ord uden Hjertets egen inderlige Andagt? Og hvad skal man tænke om den Skoledreng, som stedse lader sine skriftlige Øvelser forfatte af Andre og selv ikke gjøre Andet ved dem end at afskrive dem, forevise Læreren dem og ikke stræber med egen Flid og Møie at udarbejde dem? Maa man ikke anse

ham for en doven Slyngel og forudsigte ham, at han ingen Duelighed og sølgelig heller ingen Vresposter vil opnaa? Og hvad skal man sige om Eders Christendom, naar I gennem saa mange Aar have haft Eders Bønnebøger ihænde og i Brug og endnu ikke have lært Andet deraf end at læse? Trøste I Eder til at forsvare for Gud, at I have været saa efterladne i en saa høihellig og vigtig Sag og i alle de Aar, I have levet i Verden, endnu ikke lært at tale til Eders Gud, saa ofte fornødent gjøres, som et Barn til sin Fader? O Lunkenhed! o Koldfindighed! o Efterladenhed! o Sikkerhed! hvor mange Hjerter holde I ikke i Djævelens Vold! hvor mange Sjæle føre I ikke i evig Fordærvelse!

§ 109. Ransager endvidere, om Eders Bøn hidtil har været himmelsk, gudelig og hellig, -- om I først og fremst have bedet Gud om aandelige og himmelske Ting, nemlig om hvad der tjener til Hans Vre, Hans Kirkes Gavn, Eders egen Forbedring og Eders Saligheds Fremme, -- om I i Bønnen have jeet mere paa Gud end paa Eder selv, -- om I mere have søgt at faa Eders egen Villie frem end at lære Hans Villie at kjende, at taale og opfylde den, -- om I vel have bedet om timelige Ting, om Lykke i Eders Husvæsen og Næringsvei, om Fred, Sundhed og andet Velgaaende, men med et helligt, gudeligt og himmelsk Diemærke, for at I nemlig kunde have des større Frihed og Frimodighed, des bedre Anledning og des flere Midler til at tjene Ham af ganste Hjerter og helliggjøre Hans Navn. Jeg frygter for, at Mange blandt Nutidens Christne ere saa langt borte fra deslige hellige Øvelser og høistfornødne Forfrister med Hensyn til Bønnen, at de ei engang vide, hvad de ville sige, og hvad man paa Guds Vegne fordrer af dem. Mange kunne maaske fremsige Herrens Bøn flere Gange om Dagen, men uden at give Agt paa

de tre første Bønner og bede Gud med saadan Iver og Inderlighed om, hvad deri indeholdes, som det sømmer sig, ligesom da vort Hjerter, fordi det er kjødeligt, sædvanligvis stænker de aandelige Ting den mindste Andagt, hvorfor ogsaa, som allerede ovenfor bemærket, de gudsfrygtigste Sjæle ofte klage over, at naar de bede et Fadervor og ikke ere paa sin Post, saa springer det syndige Hjerter hurtigt over de tre første Bønner og fremsiger dem ikke med tilbørlig Andagt. Og vel dem, som mærke, forstaa og angreplige Mangler! thi der er Mange, som ikke ændse dem eller tage dem til Hjerter. Hvor mange Menneſter bede ikke om Fremgang i sin Næring, om Fred, om Afvendelsen af Guds haarde Domme og Bredesstraffe, men maaske uden nogenfinde i hele sit Liv at have bedet om Guds Ords og Jesu Christi Riges heldige Udbredelse, om de vantro Hedningers, Jøders og Mohamedaneres Oplysning og Omvendelse, om de Vildfarendes og Forsørtes Tilbagebringelse, om Syndrenes og Syflernes Omvendelse og om at den naadige, barmhjertige Gud ikke formedelst de fleste evangeliske Christnes store Utaknemmelighed, Ulydighed, Ubødsfærdighed og Sikkerhed vil tage sit Ord og sin Naade fra os!

§ 110. Man erfarer ofte, at Forældre, som have et Barn liggende sygt, bede med stort Alvor om dets Opkomst og Helbredelse, saa og anmode Andre om deres Forbønner, ja lade Kirken i sine Bønner frembære dets Nød for den Høieste og anraabe om Hjælp for det; men hvor Mange er der vel, som gjøre det Samme, naar de have et Barn, som er sygt paa Sjelen, -- som er frækt, stolt, kjødelig og jordisfindet og staar i Fare for at tabe sin Sjæl? Hvor Mange læse ikke aarle og silde sin Morgen- og Aftenbøn uden at tænke paa Fornæghelsen af sin Daabspagt og af sine gode Forsætter! Hvor Mange bede ikke,

især naar de skulde gaa til Skrifte og Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, om sine Synders Forladelse, men glæmme at bede om Helliggjørelse og om, at Gud for Fremtiden vil bevare dem for bitterlige Synder! Og om de end finde Noget derom i sin Bog, saa bede de dog ikke derom med saadant Alvor, som de burde. Hvor Mange bede ikke om en god og varig Helbred, om et langt Liv, om en rolig Alderdom, om et blidt og saligt Endeligt og have maaske aldrig eller dog kun sjelden og koldfindigt bedet Gud om at ville give dem Naade til at bruge sin Kraft, sin Tid, sine Gaver og sit Liv til Hans Ære og Næstens Tjeneste i al Gudsfrygtighed og til i Hans Tjeneste at fortære sig selv som et brændende og flinnende Lys, — at Han vilde agte dem værdige til at være Redstaber for Hans Naade og Klar for Hans Barmhjertighed og til Hans Ære, — at Han vilde forunde dem ei alene et blidt, men ogsaa et opbyggeligt, villigt og glad Endeligt, saa at de kunde prise Gud ved sin Død og vandre herfra med en fuld og frimodig Tro, som det sømmer sig sande Christne, og som det er Foreningen og Samfundet med Christo værdigt! Hvor Mange finder man vel, som paa sit Yderste bekymre sig mere om Guds Kirke og den sande Christendoms Bevarelse i sit Hus og i sin Slægt, i sin By eller Bygd og i sit Fædreland end om sine Egnes timelige Velgaaende? Hvor mange bede vel hjerteligt og ivrigt om, at Gud vil bevare dem og Deres, saalænge der skal leve Noget af deres Blod og Æt, for de sidste, vanskelige Tiders Gudsfornegtelse, Ugudelighed og Forargelser og for sjælefordærvelige Wildfarelser, handle med dem efter sit hellige Raad og Godtbefindende og tildele dem Fatigdom eller Rigdom, Høihed eller Ringhed, Sundhed eller Sygdom, et langt eller kort Liv, efter som Han vil, naar de kun maa blive salige? Nu, mine Kjæ-

reste, en omhyggelig Undersøgelse af Eders Samvittighed vil lære Enhver af Eder, hvorledes det hidtil ogsaa i denne Henseende har været bestræffet med hans Bøn, og om han har havt disse og lignende aandelige og himmelske Ting for Die eller ikke, paa det han efter Sagens Befindende kan sørge alvorligen for at bedre sine Brøst.

§ 111. Lader os imidlertid fortsætte vor Prøvelse og betænke, om vor Bøn hidtil ogsaa har været hel og fuldstændig, efter hvad derom ovenfor sagt er (§§ 36, 37, 38, 39), — om vi ogsaa have anspændt Alt, hvad der er i og hos os, til Andagt og med alle vore Sjæls- og Legemskræfter hangt efter Gud, som David siger: „Min Sjæl hængte efter Dig“ (Ps. 63, 9). Maaske er det, som vi derom have anført, Eder aldeles fremmed, mine kjæreste Medchristne, og maaske forstaa I ikke, hvad det vil sige. Maaske bekymrer I Eder heller ikke derom og mene, at det er noget Nytt og Unødvendigt. I have bedet i saa lang Tid, og alligevel skulle I nu først lære at bede! man vil kun forstyrre Eder i Eders tilvante Andagt, osv. Men, mine Venner, jeg frygter ikke for at sige, at hvo som anser sig for en saadan Væsende og sin Bøn for saa god og ulastelig, at han ikke trænger til nogen Undervisning og Forbedring, han er Sattet mindre end hvad han tror at være, og hvo som ikke forstaaar Saadant eller ikke ønsker at forstaa og gjøre det, han har i alle sine Levedage kun bedet lidet og vil ogsaa for Fremtiden kun bede lidet, om han end oplæser og fremfiger noksaa mange Bønner. Alt! af! skulde man ikke gjerne ville lære og tiltage i guddommelige Ting og i, hvad der angaar den store Guds Ære og Tjeneste? Skulde en Christen tvivle, om det er fornødent at bede af ganste Hjerte, af ganste Sjæl og af al sin Styrke og i Samtalen med den majestætiske og høilovlige Gud at

henvende sig ganske og alene til Ham og fuldkommen hellige, ofre og hengive sig til Ham? Skulde de ikke sige, som i alle Ting, saaledes ogsaa i Bønnen: „Alt af Gud, Alt i Gud, Alt til Gud, Alt for Gud? (Jfr. 3die Del, 13de Bæd., § 34.) Bør ikke de, som efter at have lært Gud rigtigt at kjende ønske at kunne bevæge Himmels og Jord og Alt, hvad deri er og tilskynde det til at forherlige Hans Navn, bør ikke de bestrebe sig for, naar de komme frem for Ham, at hellige Ham Alt, hvad der er hos og i dem, og forene det til Hans Væge og Tjeneste? Kunne vi ikke prise Gud med saa stærkt Raab, at vort Hus's Dorposter rygte deraf, som Seraferne fordem gjorde (Ejai. 6, 2—4), eller kunne vi ikke som Apostlene og de første Christne bede saaledes, at det Sted, hvor vi ere, bevæges (Ap. Gj. 4, 24. 31), saa skulle vi dog opvække og bevæge Alt, hvad i os er, til Hans Pris og til Bøn, og det burde gøre os ondt, om der var nogen Blodsdræbe eller Aare i vort Liv eller Kraft i vor Sjæl, som ikke var rede til at dykke Ham. Man hørte engang en gudsfærdig Sjæl sige: Det er Altjammen for lidet for min Gud, hvad jeg arme Barn kan gøre, og jeg vilde blot kunne dykke Ham med halvt Hjerte. Da den saa en Myg flyve rundt Lyset om Aftenen, indtil den forbrændte sig, sagde den: Al, den, som ogsaa kunde fortære sig selv saaledes i Kjærligheden til den evige Kjærlighed og i det højeste Godes Tjeneste! Ser, mine Kjæreste, saaledes ere de sande Christne og Bedende fundene; derjom I nu ikke af ganske Hjerte attraa at blive som de, saa er det et Tegn til, at I ikke kjende Gud rigtigt, og I maa vogte Eder vel, at ikke Eders Christendom og hele Gudstjeneste falder ud til Hykleri, Ubodfærdighed og Sikkerhed.

§ 112. Men siger mig endvidere, om I vide af Erfaring, hvad en væl-

dig, stridende kæmpende, alvorlig og heftig Bøn er, — om I ogsaa have bragt det saa vidt i den himmelske Talsknaft, at I, lig Guds Kjære og Vener, hvis Exempeler vi ovenfor have anført, kuane saa at sige overbevise og overtale Ham med bevægelige Grunde. Vide I ogsaa, hvorledes man pleier at gribe, holde og tvinge Ham, saa at Han ikke kan gøre efter sin Brede, og saa at Han maa give et troende Hjerte, hvad det begjærer af Ham? Have I ogsaa før kæmpet med Ham og overvundet Ham? eller siger mig, om I idetmindste ved at høre (læse) den foregaaende Være om en ivrig, heftig og kæmpende Bøn og de i saa Henseende anførte Exempeler have indseet Eders fattige og koldsjindige Bøns Mangel og ønsket af Hjertet at afhjælpe dem, at kappes med Guds hellige og kjære Børn og at efterfølge dem i Forhold til Eders Tro? Derjom I heller ikke forstaa disse Ting eller ønske at forstaa dem, men fremture i Eders tilvante Sønagtighed og Koldsjindighed, at, hvilke Bedende ere I da? ja, hvilke Christne ere I da? Jeg siger ikke, at I maa være de store Helgener aldeles lige i Bønnen; jeg ved godt, at Enkelte have en særdeles Heltetro og saaledes ogsaa med sine Bønner gøre særdeles Heltegerninger, hvori vi ikke altid og ganske kunne ligne dem; men ikke desto mindre anser jeg det for utvivlsomt, at der af enhver sand Christen og Bedende for-dres en hellig Tro og Nidkjærhed i guddommelige Ting efter hans Troes Maal, og at han maa beslutte sig paa at vogte, som i Tro, Kjærlighed og Nidmyghed, saaledes ogsaa i Andagt og ivrig Bøn.

§ 113. Giver endvidere Agt paa Eders Bøn, om I ogsaa pleie at forrette den med Frimodighed og barnlig, hjertelig Tillid og tale fortroligt og dristigt til Eders Gud, som kjærlige Børn

til sin kjærlige Fader, eller om I af Hjertet ønske, at det ogsaa i saa Henseende stod bedre til med Eders Bøn, og daglig beslutte Eder paa at tiltage i Tilliden til Gud og af ganske Hjerte tro paa Hans Forjættelser, — om I ogsaa af ganske Hjerte tro, at Eders Bøn ikke er nogen tom Lyd, der rører i Luften, men en Kraft, der rører Guds Hjerte, og en Gjerning, som umuligt kan blive uden Frugt og Nytte. Det er ganske vist en syndig Mangel ved vor Bøn, naar vi agte den ringe og se mere paa os selv og vor Uværdighed og Strøbelighed end paa Gud, Hans Naade, Barmhertighed, Almagt, Trofasthed og Sanddrøhed og tvivle om at blive hønhørte. Vi burde stedse vende tilbage fra vor Samtale med Gud ligesom Hanna, der efter at have udstøjet sit Hjerte for Herren „aad, og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet“ (1 Sam. 1, 15. 18). Vi burde jo have større Tiltro til vor himmelske Fader end Noomi forud til Boaz, da hun sagde til sin Sønnedotter Ruth: „Bliv stille, min Datter, indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi den Mand hviler ikke, før han idag gjør Ende paa denne Sag“ (Ruth 3, 18). Saaledes skulle ogsaa vi sige efter at have befalet Gud vor Sag og Sorg: Bliv stille, min Sjæl, indtil du faar at vide, hvorledes Sagen vil falde ud; thi din Fader, hvem du har kundgjort din Nød, hviler ikke, før Han har afhjulpet den og bragt det, du har betroet Ham, til en ønskelig Ende. Vi burde agte vor Bøn høit og være visse paa, at vi ikke have talt et Ord, ikke udstødt et Suk, ikke fældet en Taare, uden at de ere blevne protokollerede,*) optegnede og indførte i Guds Ihukommelses- og Dagbog (Ps. 56, 9; Mal. 3, 16). Men vor Samvittighed overbeviser os om, at

vor Bøn ogsaa i saa Naade har sine Feil, efterdi vi ofte gaa mere bedrøvede fra Bønnen, end vi kom til den og te os, som om vi havde indlæseret et Brev paa et usikkert Posthus og frngtede for, at det ikke skulde komme rigtigt frem. Da heder det ofte: Ak, jeg usle Synder! hvad er vel min elendige Bøn? Hvem ved, om Gud ogsaa vil hørte den? ojs. Dog, herom skulle vi tale nærmere i den følgende Prædiken, dersom Herren vil, og vi leve.

§ 114. Prøver endvidere Eders Bøn, I kristelige Sjæle, om den hidtil ogsaa er steet i Kjærlighed til Gud og Næsten, efter hvad vi derom ovenfor have lært (§§ 73, 74, 75 flg. 79. 80 flg.)! Forstaa I dette af Guds Ord og egen Erfaring? eller ønske I af Hjertet og af Eders Sjæls Inderste, at alle Eders Bønner ei alene maa være kraftige i Troen, men ogsaa brændende i Kjærligheden? Bede I ei alene, naar Nøden tvinger Eder dertil, men ogsaa, naar I leve fornøiede under Guds Skjul og i Hans søde Naade? Kalde I af Hjertet Gud Eders kjære Fader, selv naar Han revser Eder og hjemløger Eder med Trængsel? Tale I gjerne med Ham, ei alene, naar I behøver Hans Hjælp, men ogsaa, naar Eders Hjerte er opfyldt med Fred og Glæde i den Hellig-Mand? Bede I Ham om en eller anden Gave for at kunne give Ham den tilbage, det er: for i ivrig Kjærlighed at kunne anvende den til Hans Vær? Pleie I at udbrede Eders Hjerte, Eders Troes- og Kjærlighedsarme vidt og omfavne alle Eders Medbrødre og Medsøstre i den ganske Verden og fremstille deres Navne paa Eders Bryst for Eders og deres Gud? Pleie I at forebringe Ham Eders bedrøvede Næstes Nød som Eders egen? Bede I lønligen og aabenbare for Venner og Fiender, for Gode og Onde, for Rige og fattige, for Unge og Gamle for Friske og Syge? Tage I Eder navnlig de ubødsfærdige Synderes Sjælefare til Hjerte, og

*) Protokollere, indføre i en Protokol, Embedsbog, Optegnelsesbog.

jøge I blandt Andet ved Eders ivrige Forbønner at rive dem som Brande ud af Jlden? Medbringe I stedse et fredelstende og forsonligt Hjerte til Gud? osv. Ifandhed, mine Venner, hvo der vil bede uden Kjærlighed til Gud og Næsten, han er lig et vanvittigt Menneske, som vil ofre Gud et Offer uden Jld. Hos Gud gaar det til, som Josef sagde til sine Brødre: „I skulle ikke se mit Ansigt, uden Eders Broder (Benjamin) er med Eder (1 Mos. 43, 4); og I vide, hvilket Bud vi have af Ham, at den, som elsker Gud, skal og elske sin Broder (1 Joh. 4, 21).

§ 115. En lærd og berømt Mand fortæller om de nuværende Jøder at man undertiden ser dem bruge en besynderlig Skik ved sin Aften og Natbøn; naar nemlig En ligger i Tvist med en Anden eller har en Sag at forlige med ham og ikke kan bringe sin Modpart til Rimelighed, træder han frem, gaaer hen til Sangbogen, hvoraf Sangmesteren eller Forsangeren afsynger Bønnen, lægger den sammen, slaar med Haanden paa den og siger: Jeg tillukker den, — som om han vilde sige: Jeg afspærre og tillaafer Bønnen, saa længe til min Modstander har tilbørligen forliget sig med mig; da tør de ikke bede mere, forinden han er stillet tilfreds, og gaa derfor ofte hjem uden at have forrettet nogen Bøn. Værer overbeviste om, mine Tilhørere (og Læsere), at Eders fornærmede Næstes Sukke tilspærre og forhindre Eders Bønner og tillukke Eders Bøger, ja Himmelen, og at I ikke med Nytte kunne bede, førend I ved broderlig Forligelse og tilbørlig Fyldestgjørelse eller Erstatning have bragt dem til Tausked, — efter vor Frelser's Udsagn: „Naar din Broder har Noget imod dig, saa gaa hen, forlig dig først med din Broder, og kom da og ofre din Gave, og naar I staa og bede, forlader, dersom I have Noget imod Nogen, at og Eders Fader, som

er i Himlene, skal forlade Eder Eders Overtrædelser“ (Matth. 5, 23. 24; Mark. 9, 25. 26). Hvo som beder, medens andre gudsfrygtige Sjæle sukke under den Byrde, han har paalagt dem, klage over hans Ubillighed og Ubarmhertighed og udgyde Taarer, som han ved sine Krænkelser aspresjer deres Hjertes, han maa ikke tænke, at hans Bønner blive hørt; de ere en Vederstyggelighed for Gud; de ere som en Røg, der ikke stiger lige op mod Himmelen, men drives tilside og adspredes af stærke Vinde. Naar I derfor ved at undersøge Eders Samvittighed finde, at det forholder sig med Eders Bønner, som her er sagt, saa ophører ligesaa godt at bede, for at I ikke skulle gjøre et forgjæves Arbejde, og bortrydder, hvad der kan afspærre Eder Udgangen til Guds Naadethrone!

§ 116. Prøver Eder endelig ogsaa, om I, saaledes som ovenfor beskrevet (§ 84, 89 flg. 91 flg.), have været varagtige i Bønnen og lagt Vind paa at bede altid og uden Afsladelse, — om I ere blevene trætte, naar Gud efter sit helige Raad har opsat Bønhørelsen i nogen Tid, — om I have afsladt at bede, at lede, at banke, at løbe efter Ham, naar Han har ladet, som om Han ikke hørte det, — naar Han har skult sig, tilslaaet Døren eller anstillet sig, som om Han vilde undrage Eder sin naadefulde Nærværelse. Benytte I omhyggeligen enhver Anledning til at bede? Have I vænnet Eder til Smaabønner, til helige Længsler, til indvortes, lønlige og kraftige Sukke? Stræbe I at holde Eders Hjerte i en stedsevarende Andagt og at bevare det rent for al syndig Besmittelse? osv. Al, kjæreste Medchristne, værer overbeviste om, at I intet bedre og velsignelsesrigere Arbejde kunne gjøre end at bede, ja, at alt Arbejde helliges og velsignes ved Bønnen! I kunne Intet gjøre og foretage Eder uden for Guds Afsyn; „hvad enten I sidde eller opstaa, da

ved Han det; Han kjender grant alle Eders Veie; der er ikke et Ord paa Eders Tunge (altsaa heller ingen Tanke i Eders Hjerter, ingen Gjærning under Eders Hænder) uden at Han ved det Altsammen (Ps. 139, 2. 3). Naar nu Herren i alle Eders Anliggender er ved Eders høiere Haand, og Eders dyrebare Sjeleven tager vare paa Eder, hvorledes skulde I da, om I ere retsindige, kunne bære over Eders Hjerter, ikke ofte under Eders Syzler og Forretninger at vende Eders Dine og Hjerter til Ham og værdige Ham et kjerligt Diefkast og en fort, men sød Tiltale, allerhelst, da Saadant ikke kan ske uden Nytte? Thi ligesom den blodfottige Kvinde rørte saaledes ved Sømmen paa den Herres Jesu Klædebon, at hun til sin Helbredelse blev delagtig i den Kraft, som udgik fra Ham (Luk. 8. 44. 46), saaledes kan heller ingen Sjæl røre ved Ham gennem sine Sukke og Længsler i Troen uden at annamme en ny Kraft af Ham, hvorved den bliver styrket, trøstet eller opmuntret.

§ 117. Jeg ved, at naar christelige Prædikanter under sine gudelige Tanker og Betragtninger have truffet paa et dunkelt Sted i Skriften eller en anden Vanskelighed, have de ofte opnaaet Mere ved kraftige og skjulte Sukke end ved megen Esterflaen og Esterlæsning. Der turde vel ogsaa findes christelige Ørig-hedspersoner og Jurister, som ville tilstaa, at naar de i indviklede og farlige Sager have været bekymrede for et heldigt Udfald og savnet et godt Raad, have de henvendt sig til Gud med lønlige Sukke og anraabt Ham om Lys og Visdom, hvoraf de da ogsaa snart have sporet Virkningen. Jeg kjender samvittighedsfulde Personer, som sidde i høie Embeder og ofte have været anmodede skriftligt og mundtligt om et godt Raad, men som ikke have vovet at meddele det, forinden de have spurgt Herrens

Mund. Og hvorledes? Naar den, som trænger til deres Raad, begynder at tale, saa sukke de til Gud, sigende: „Lær mig at gjøre din Velbehagelighed; thi Du er min Gud; din Aand er god; lad Ham føre mig i det jævne Land!“ (Ps. 143, 10) eller: „Lad dit Ansigt lyse for din Tjener, og lær mig dine Stikke!“ (Ps. 119, 135) og Deslige, og de forsikre, at de ikke have gjort dette uden Nytte. Ei heller er der nogen Tvivl om, at dersom christelige Hushædere, Haandværkere og Arbeidsmænd kunne vænne sig til lønlige Sukke under sit Arbejde og til at anraabe Gud om Betsignelse, Hjælp og Kraft, saa vilde Arbejdet tit lykkes bedre for dem. Se, saaledes burde det være, og alle christelige Sjele burde stedse vedligeholde Samfundet med Gud ved uafsladelige Troesøvelser, ved Tankernes inderlige og kjerlige Henvendelse til Ham, ved kraftige Sukke og hellige Længsler.

§ 118. Men hvortil er det desværre ikke kommet i Christenheden! Gud bedre os! de Fleste forlade sig paa egen Kløgt og Visdom; de anse sig for saadanne Lys i Verden, som ved sin Glands kunne opklare ethvert Mørke. De ville være Solstiver og fastsætte Love, Tider, Maal og Grændser for Andre, ofte endog for hele Folk og Riger og formene ikke dertil at behøve det himmelske Lys; de fordriste sig til at være de Blindes Veiledere, deres Lys, som ere i Mørke (Rom. 2, 19), og ville dog ikke lade sig lede af den Høiestes Haand og oplyse af det evige Lys. Et Die være saa skarpsynt i sig selv, som det vil, saa behøver det dog, naar det skal se, et andet Lys for selv at blive oplyst, førend det kan betragte andre Ting; saaledes ogsaa: en mennesskelig Forstand være saa stor og skarp som nogensinde muligt, dersom den ikke bestraales af det himmelske Lys, saa vil al dens Visdom tilsidst blive til Daarlighed. I det daglige Liv gaar det

ikke bedre til; der bandes som oftest mere end der bedes under Arbeidet, og mangen Haandværker og Daglønner vilde maaske finde det paafaldende, om man bød dem at bede under alle sine Sygler. Ja, det gaar saa vidt, at de, som have tungt Arbeide at forrette, saasom Søfolk, Vognmænd, Sjouere og Dragere, uden Undseelse ytre, at det ikke hjælper at bede; men naar man bander dygtigt, saa gaar det fra Haanden, hvilket er noget saa Rådsumt, at jeg henstiller til alle christelige Øvrighedspersoner og samvittighedsfulde Jurister at betænke, om ikke de Menneſter, der tør tale saaledes, burde straffes som Gudsbeſpottere og afgudiske Djæveldyrkere. Jeg holder ogsaa for, at den retfærdige og hellige Gud ifølge retfærdig Dom tilſteder Satan at være deslige Menneſter behjælpelig, paa det de kunne vorde beſeſtede i ſin Djævelſtro og Ugudelighed.

§ 119. Jeg lader imidlertid ſaadanne ryggesløſe Menneſter fare og henvender mig atter til Eder, I christelige Hjertter, ſom jeg hidtil har veiledet til Prøvelse af Eders Tro. Hvad mene I? — derſom de nuværende Chriſtnes Bønner bleve prøvede og dømte efter alle de Fordringer dertil, ſom vi i det Foregaaende have omhandlet, hvor mange ſande Bedende og hvor mange ſande Bønner vilde vi da finde? Viſſeligen ikke ſynderligt mange. Thi de Fleſte holde for, at det at bede er en ſimpel Sag, ſom de i lang Tid have forſtaaet og ikke forſt behøve at lære nu paa ſine gamle Dage, og at det derfor er en unødig Widtløſtighed at gjøre ſaa mange Ophævelſer derover; deſuden have de hellerikke Tid til at tænke meget over ſlige Ting; de maa arbeide, handle, fortjene Penge, æde, drikke, ſove og undertiden, iſær om Søndagene, ſnakke, ſpille, drikke ſig en Rus og Deſlige. Jeg ſkal kun herved bemærke, at man vel ikke kan fordre en lige fuldkommen Andagt i Bønnen af alle

Chriſtne uden Forſtjel, men at det dog er Noget, hvorom der blandt de gudſtrygtige Sjæle ikke herſker nogen Tvivl, at den, ſom kan bede altfor godt, kan endnu ikke bede, og at Gud ikke finder Behag i dens Bøn, ſom ved at finde Tid til Alt, hvad hans fordærvede Hjerte har Lyſt til, men derimod ingen til de gudelige Øvelſer, hvorved han kan blive fuldkommere i ſin Chriſtendom og dygtigere til Guds Tjeneste.

§ 120. Men da jeg nu endvidere ikke tvivler om at der blandt den ſtore Mængde af Nutidens fikre og vanartige Navnchriſtne endnu findes mange gudſtrygtige Sjæle, ſom gjerne vilde afhjælpe alle de Ufuldkommenheder, ſom findes ved deres Chriſtendom, alſaa ogsaa dem, ſom findes ved deres Bøn, ſaa vil jeg foreſlaa nogle Midler hertil og korteligen viſe, hvorledes vi ſkulle kunne tiltage i Bønnen og bringe det til en ſand, hjerdelig, alvorlig og inderlig Andagt. For det Førſte, mine kjæreſte Medchriſtne, er det viſt, at Ingen kan bede ret andægtigt uden Guds Aand og Naade. Ingen kan ſøge og finde Gud uden ved Gud. „Ingen kan kalde Jeſum Herre“ (i en ſand Tro) og paakalde Ham ſom ſin Frelſer „uden ved den Hellig Aand“ (1 Kor. 12, 3). Ingen kan i ſaa Maade tage Noget, uden det bliver ham givet af Himmelen (Joh. 3, 27). Derfor er det nødvendigt, at vi ſtrax ved Indtrædſen i vort Bedekammer ſige: Se nu, jeg har fordriftet mig til at ville tale til Herren, alligevel jeg er Støv og Afſte og et ſyndigt, elendigt Menneſte, der ikke ved, hvad jeg ſkal bede, ſom det ſig bør (1 Moſ. 18, 27; Rom. 8, 26). Jeg turde hellerikke vove at komme frem for dit Aſyn med min uſle Bøn, Du hellige og retfærdige Gud, derſom Du ikke havde befalet det og givet mig de allertroſteligſte Forjættelſer og erklæret, at Du vil høre og bønheøre mig ſom en

Fader sit Barn; saa skjul nu dit Ansigt for mine Synder, min Gud, og udslet alle mine Misgjerninger (Ps. 51, 11); lad mit Hjerte faae Del i Bestaaelsen med Jesu Christi Blod; udsø Raadens og Bønnens Aand over mig! O Herre Jesus, Du Faderens evige Ord, tal i mig, til mig og for mig, og lær mig at bede! O Gud Hellig-Aand, skab i mig en sand Andagt; driv alle uvedkommende, syndige Tanker tilbage; foren alle mine Legems- og Sjælskræfter til Bønnen, og træd frem i mit Sted med uudsigelige Sukke! (Rom 8, 26) osv.

§ 121. Ser dernæst til, I Læringer i Bedekunsten, at I ikke skride til Bønnen som til en hverdagslig, tilvant Syssel, og lader Eder ikke nøie med Eders sædvanlige Eftertanke; men beder hvergang saaledes, som om I først den Dag havde begyndt at bede, og som om det ogsaa skulde blive den sidste Gang, I havde Tid og Leilighed til at tale med alle Herrers Herre om de Ting, som angaar Eders Salighed. Ligesom David siger: „Synger Herren en ny Sang!“ (Ps. 96, 1) ikke i den Forstand, at man maa forfatte eller lade forfatte en ny Sang, hvergang man vil prise Gud, men at Han fordrer en stedse ny Andagt, saaledes siger jeg ogsaa til Eder: paakalder Eders Gud med en ny Bøn, det er: med en fornyet, frisk Andagt, med et opmuntret, begjærligt, ivrigt Hjerte; træd frem for Hans Ansigt for at bede, ligesom et Barn kommer til sin Moders Bryst for at die og stedse føler ny Begjærlighed derefter og finder ny Trøst, ny Smag, ny Sødme deri! Giver Eder aldrig tilfreds, som med Eders Christendom i det Hele, saaledes heller ikke med Eders Bøn og Andagt, som om de vare gode nok og ikke trængte til nogen Forbedring; thi selv vor bedste Bøn og største Andagt er meget for ringe, meget for daarlig for den majestætiske og prisværdige Gud. Hvor kraftig og heftig

end den Pris er, hvormed de hellige Engle love Gud, saa finde de dog, at den er altfor liden for den uendelige og evige Gud, hvilket synes antydet derved, at de med to Vinger skjule sit Ansigt, med to sine Fødder og flyve med to, idet de raabe: „Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth“ (Esai. 6, 2, 3), ligesom der ogsaa paa et andet Sted siges om dem og de salige Sjæle i Himmelen, at de ingen Hvile have Dag eller Nat, men stedse love sin Gud og Skaber (Aab. 4, 8); det er denne Flyven og Uro, jeg mener, nemlig deres stedse nye og aldrig mættede Begjærlighed efter at prise Gud; hvor meget mere bør da ikke vi syndige og dødelige Mennesker betragte Alt, hvad vi kunne udrette i Hans Tjeneste, som meget for lidet for vor store og majestætiske Gud! Hvo som tror at gjøre, hvad han pligter, og finder Behag i sig selv og sin Andagt, han ved endnu ikke, hvad Gud, hvad Menneske, hvad Bøn og Andagt er.

§ 122. Endvidere for det Tredie: naar I gaa ind i Eders Bedekammer, saa betænk, at I træde ind i Guds Helligdom, og siger: „Herren er paa dette Sted; hvor forfærdeligt er ikke dette Sted! dette er ikke andet end Guds Hus, og dette er Himmels Port“ (1 Mos. 28, 16. 17). Lader da alle jordiske, verdslige og forfængelige Tanker blive tilbage, og blander ikke Horn, Haar og andre ildelugtende Ting i Eders Røgtelse! I ere kongelige Præster for Eders Gud; gaar derfor med den samme hellige Frygt og dybe Erhødhed ind i Helligdommen for at tjene Ham, hvormed man let kan tænke sig at Ypperstepræsten i den gamle Pagt pleiede at gaa ind i Templets Allerhelligste, hvor Herren havde sit Sæde over Raadestolen. Tror ikke, at Herren Eders Gud er langt borte fra det Sted, I have valgt til Eders Bedekammer, men at

Han er Eder nær og sandeligen er der tilstede, — at Han ikke blot ser paa Eders Ansigt, men ogsaa i og paa Eders Hjerte og ikke blot venter Ord af Eder, men først og fremst Eders Hjertes stærke Længsel og barnlige Samtale. Saa værer da allermest bekymrede for Eders Hjerte, hvorledes I helligt og fuldstændigt skulle ofre Gud det og paakalde Ham af ganske Sjæl, i Aand og Sandhed. Luffer derhos efter den Herres Jesu Formaning Eders Dør, ei alene for at kunne „bede til Eders Fader i Løndom“ (Matth. 6, 6) og ikke gjøre noget Bram med Eders Andagt eller søge at vinde Anseelse fremfor andre Mennesker, men tillige for at kunne dvæle uforstyrret og uhindret i Bønnen og fuldende Eders Samtale med Gud uden Afbrydelse af Eders Husfolk, hvilke I ogsaa bør vænne til ikke at overløbe Eder og forstyrre Eders Andagt, naar de vide, at I ere beskæftigede med at bede. Det vil heller ikke være utjenligt, at I, saavidt som muligt er og I have Anledning til, vælge et affidesliggende Sted, og saa meget, som det lader sig gjøre, indrette dette paa den Maade, der er bedst skikket til at vække og vedligeholde Andagten. Somme gudeliskende Sjæle pleie at udstyre sit Bedekammer med den korsfæstede Jesu Billede paa Bordet, med et udstaaret eller malet Dødningshoved og Bibelen; Andre smykke det med allehaande Skilderier, som fremstille noget for Andagten tjenligt, og lade allehaande Skriftsprog og Formaninger skrive paa Væggene og Dørene: Andre finde Behag i et dunkelt Sted, lade det Bærelse, hvori de bede, male sort eller bedække med Sort og slippe kun lidet Lys ind. Til disse Sidste skulde jeg maaste helst slutte mig; thi den dunkle Ensomhed turde ved den første Indtrædelse vække en hellig Frygt hos Mennesket og tilsteder heller ikke Dinene at svæve omkring og adsprede

Andagten, ihvorvel Erfaringen lærer, at man tilsidst bliver vant til Alt, og at saadanne udvortes Ting kun bidrage lidet til at opvække Andagten, der maa udspringe fra det Indre og fra det af den Hellig-Aand fornyede Hjerte; saa bad ogsaa Isak paa aaben Mark, Daniel paa en Sal i sit Hus med aabne Vinduer, Peter paa Husets flade Tag under aaben Himmel (1 Mos. 24, 63; Dan. 6, 11; Ap. Gj. 10, 9).

§ 123. Det er for det Fjerde godt og tjenligt, at man lader Bønnen om Morgenens være sin første og om Aftenen sin sidste Gjerning og omhyggeligen vogter sig for saadanne bedragelige Tanker, som sige: Vi lidt! om en Times Tid vil jeg bede; jeg maa først forrette dette eller hint; thi ved saadanne Tanker komme man fra Bønnen ind i Forretningerne, og disse omslutte og fastholde En da, saa at der ikke bliver Noget af den Dags Bøn, eller om man end senere vil skride dertil, saa finder man desto større Banfelighed ved at bringe det ustadige Hjerte, der nu allerede er opfyldt med andre Tanker, og holde denne Andagt vedlige. En kristelig Husfader, der gjerne vil forrette sin Bøn med hjertelig Andagt og uden Forhindring, maa man tilraade at være tidligt oppe, forinden nogen af hans Husfolk er paafærde, for at han kan have talt og samhandlet med Gud om hvad han ønsker, førend han begynder at tale med Mennesker og at indlade sig paa verdslige Ting. Dersom en kristelig Husmoder vil afforte sin Søn en halv eller hel Time om Morgenens, saa kan hun have god Tid til at foretage og uden Afbrydelse fuldføre sine Gudsfrygtighedsøvelser, sin Læsning i Bibelen, sin Bøn, sin Samvittighedsprøvelse o. a. M., førend Børnene og Tyendet staa op, og de huslige Sysler komme i Gang. Paa samme Maade bør de forholde sig om Aftenen, saa at

de, efter at den almindelige Husbø er forrettet, hvorved alle Husets Folk ere tilstede, lade dem snart gaa tilsængs og, naar Alt er stille, ty til Bønnen, saaledes som der siges om Stamfaderen Jakob, at han bragte sine Hustruer, Børn og Tjenestefolk over Badestedet for at kunne uhindret bede og brydes med Gud (1 Mos. 32, 22—24). Ei heller bør Nogen lade sig afholde herfra ved Kjærlighed til Sønnen, efterdi den Time, som undrages vor Magelighed og anvendes til Gudsdyrkelse og Bøn, er en saelig Time. Derved bliver vor paafølgende Hvile helliget og velsignet, saa at den bliver desto sødere og mere velsjørende, og hvo skulde ikke gjerne ville berøve sit Lejeme nogen Hvile for at kunne forskaffe sin Sjæl desto mere Ro? Og omendkjønt saadanne Ting i Begyndelsen tykkes Kjødets sure og ubehagelige, saa lærer dog Erfaringen, at dette med Tiden formedelst Guds Aand og Naade søier sig smukt deri, og at det hele Menneske befinder sig vel derved.

§ 124. Jeg tilraader endvidere for det Femte den, som ønsker at bede med Alvor og Eftertryk, at han samler og har ved Haanden et Forraad af allehaande Ting at tale med Gud om, ei alene i sit Hjerte og sin Huskommelse, der ofte er svag, men efter Omstændighederne ogsaa paa en Seddel; da dette imidlertid kunde være paafaldende og dunkelt for de Uøvede, vilde vi forklare det noget nærmere. En andægtig Christens Bøn kan og skal have Gud, Næsten eller ham selv til Gjenstand. For nu i Bønnen at kunne omgaaes Gud, som sig bør, maa han gjennem Hans Ord være grundigt underøist om Hans Væsen og Villie. Hvorledes man skal tale og samhandle med Gud, det kan Ingen lære os bedre end Han selv, hvilket Han ogsaa har gjort gjennem de Mænd, som, drevne af den Hellig-Aand, have forfattet og efterladt os sine Skrifter. Det er da

nødvendigt, at en gudfrygtig Bedende ikke blot gjør sig vel bekendt med den hellige Skrift i Almindelighed og læser flittigt og andægtigt deri, saa meget som ham muligt er, men ogsaa, at han deraf samler saadanne Ting, som han kan have Brug for i Bønnen, saasom de Navne og Grestitler, der tillægges Gud i Skriften, idet der t. Ex. siges om Ham, at Han er barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, som bevarer Miskundhed mod tusinde Ved, — som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd, — at Han er nidkær, hellig, retfærdig, almægtig, Kongernes Konge og Herrenes Herre, den Salige og alene Mægtige, den levende, eneste og evige, den store, herlige og forfærdelige Gud, de Faderløses Fader og Enkers Dommer (og Redningsmand), alle Fattiges Tilflugt, osv.

§ 125. Efter som nu den Sag er, som han vil tale med sin Gud om, saa bør ogsaa de Navne være, hvormed han tiltaler Ham. Naar saaledes Nogen vil bede om sand Anger over Synden, om sand Frygt for Gud, saa bør han sige: O nidkære, retfærdige, hellige, forfærdelige, almægtige Gud, for hvem Seraferne skjule sit Ansigt og sine Fødder, for hvem Himmel og Jord skjælve, jeg beklager for Dig, at jeg ikke finder nogen sand Frygt for Dig og ingen rigtig, sand Anger over mine Synder i mit Hjerte; at, min Gud, ryst og bevæg Du mit haarde Hjerte; forfærd det med din Magt, saa at det bæver for Dig, osv. Vil han bede om Syndernes Forladelse og Forjæfningen derom, saa bør han begynde saaledes: Herre, Herre Gud, barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Miskundhed og Sandhed, Du Barmhertigheds Fader og al Trøstes Gud, hvo er en Gud som Du, som borttager Misgjerning og som gaar Overtrædelse forbi for det Overblevne af din Aev, — som ikke holder fast ved din Brede evindeli-

gen, efterdi Du har Lyft til Miskundhed? Naar Nogen vil bede under et heftigt Uveir, saa bør han betjene sig af de Navne: O Du Vrens Gud, Du Herlighedens Herre, Du store og forfærdelige Gud, o. a. M. Naar en Enke vil bede inderligt, hvad passer sig da bedre for hendes Tilstand end at begynde saaledes: Alt, Herre, min Gud, Du har i dit Ord selv kaldet Dig en Enkers Dømmere og Faderløses Fader; om Dig siges der: den, som har gjort dig, er din Mand: Herren Zebaoth er Hans Navn, og din Gjenløser er Israels Hellige; Han skal kaldes al Jordens Gud; se, jeg er en Enke, og mine Børn ere faderløse, osv. Det er endvidere fornødent, at en gudsfrygtig Sjæl har eftertrykkelige og indtrængende Grunde ved Haanden, som den i sin Bøn kan foreholde sin Gud, for derved kraftigt at bevæge Ham og vinde Hans Hjerte. Til Opnaaelsen heraf vil det være saare tjenligt, at den har gjort sig vel bekendt med de Bønner af hellige Guds Børn, som ere opregnede i Hans Ord, saasom Jakobs, Moses's, Esras's, Nehemias's, Esaias's, Daniels og isærdeleshed Davids gyldne Psalmebog (1 Mos. 32, 9 fl.; 2 Mos. 32, 11 flg.; 4 Mos. 14, 13; 16, 22; Es. 9, 6 flg.; Neh. 9, 6 flg. 31. 32; Esai. 37, 16 flg.; Dan. 9, 4 flg.). Jeg er vis paa, at dette vil have sin store Nytte. Guds Ord og de Helliges Bønner ere en Ild og et Lys; hvo der vil opvarme sit kolde Hjerte og gjøre sin svage Andagts rygende Tande brændende, han betjene sig af denne Ild og dette Lys! Guds Ord er en Sæd; naar den bevares i vort Hjerte, saa frembringer den blandt andre Frugter ogsaa hjerteligt Alvor og brandende Andagt til at bede.

§ 126. Naar endvidere en sand Tilbeder ifølge sin Skyldighed ogsaa bærer Omforg for sine Medmenneſter og finder, at disses Tilstand, hvorom han vil tale

med sin Gud, er af meget forſkjellig Betskaffenhed, ſaa vil det være tjenligt, ja vel endogsaa nødvendigt, at han for at understøtte sin Hukommelse gjør sig en Fortegnelse og paa denne opfører Navnene paa dem, for hvilke han isærdeleshed vil bede, saasom paa sine Velgjørere, sine Fiender og Fornærmere, dette eller hint bedrøvede, anſegtede og betrængte Menneſte i sin By eller Bygd eller udenfor ſamme, paa en ſyg, fattig og nødlidende Ven eller Nabo, paa en ryggeløs og ſitter Synder, ſom han daglig ſer for ſine Dine eller hvis Sjelefare han kjender gjennem Andre. Jeg taler ikke her til de i Bønnen Øvede og Erfarne, der have en god Hukommelse, og ere rige paa Aand, men til de Enſøldige og Uøvede, ſom ofte ikke kunne mindes Alt, hvad de have at forebringe Gud. For en Chriſten ſommer det ſig ogsaa, at han retter ſig efter den Anledning til at bede for ſin Næſte, ſom tilbyder ſig for ham; naar han ſaaledes erfarer, at en Stad, Flække eller Landsby er bleven ødelagt ved en Ildbrand, og at Indbyggernes derved ere nedſunkne i ſtor Fattigdom, — naar han ved, at et Sted er beleiret af en fiendtlig Krigshær, at Peſten herſker paa et andet Sted, eller at et tredie Sted er hjemſøgt af Dyrtid, ſaa er det hans Pligt isærdeleshed at anbefale diſſe til den naadige og barmhertige Gud og bevægeligen foreſtille Ham deres Nød. Jeg har kjendt en gudsfrygtig Enke, ſom, naar ſtærke Stormvinde blæſte, pleiede at ſige med dybe og inderlige Sukke: Alt, Gud, bevar Diger og Dæmninger! (Hun talte om de Lande og Steder, ſom ere beſtyttede mod Havet ved Dæmninger, ſaaſom flere lavtliggende Lande og Øer.) Alt, Herre, vær de Søfarende naadig: Alt, Herre, bevar os for Ildsnød og Vandsnød! Herpaa tænke Mange ikke, ſom bo paa det faſte Land og langt fra Havet, uagtet det er aabenbart, at det Samfund,

som de Hellige indbyrdes have med hverandre i Aanden, i Troen og Kjærligheden, allevegne fordrer Saadant. Jeg formaar hellerikke at indse, hvorledes den, som er ligegyldig med Hensyn til deslige Ting, kan fortjene Navn af en sand bedende Christen.

§ 127. Hvad nu endelig den Bedende selv angaar, saa tilkommer det ham at give omhyggeligen Agt paa sin daglige Wandel, paa sin Omgang med Næsten, paa sine Sedvaner og Veie, paa sine Feil og Mangler, paa det han til sin Tid efter Fornødenhed kan tale med sin Gud derom. Han maa lægge Mærke til den Betsignelse, det Held og det Gode, Herren forunder ham i hans Hus og Næringsvei, paa de Belgjæringer, Han viser ham og hans Hus, paa de Ulykkes-tilfælde, Han siensynligen har afvendt og naadeligen frelst ham og Hans fra, paa de Gaver, Eiendomme og Bekvemmeligheder, han nyder fremfor Andre, osv. Her turde det undertiden være fornødent, at man satte paa sin Grindrings-jeddel: At bede om en ret levende Kundskab, om Omvendelsens værdige Frugter, om brændende Kjærlighed til Gud, om Hjertets Renhed og Oprigtighed, om Sagtmodighed og Venlighed, om et rent, kydt og ubesmittet Hjerte om Afslæggelse af utidig Brede og Almindelighed, om Tungenes Tæmmelse og Mundens Bevarelse for forføngelige, unyttigt, vanhelligt Snak, — at takke for denne eller hin Belgjærning, for Afvendelsen af den eller den Ulykke, osv. Denne Grindrings-jeddel maatte man da ved sin daglige Morgen- og Aftenbøn, og naar man vil gaa til Skrifte og den høiværdige Nadverd, tage frem og gennemlæse og efter samme tale til Gud i Troen og Aanden.

§ 128. En flittig og gudfrygtig Bedelærling er det endvidere for det Sjette at tilraade, at han ogsaa udenfor Bønnen, i sin daglige Wandel og Omgængelse bestræber sig alvorligen for at holde

sit Hjerte ubesmittet af syndige, verdslige Tanker og onde Begjæringer og for at forøge og vedligeholde Andagten. Ald hos sig, Frygten for Gud og Kjærligheden til Ham, Attraaen efter at tæfkes Gud, efter at blive bedre, helligere og gudfrygtigere og uafbrudt efterfølge den Herre Jesum. Til det Niemed maa han sty alt verdsligslindet, vanhelligt og forføngeligt Selskab og ingen Bøger og Skrifter læse, som ere skrevne af Verdensaanden og som ikke handle om Andet end kjødelige, jordiske og vanhellige Ting. Midt under sine verdslige Syssler maa han ihukomme sin Samtale med Gud (og sin fattede Beslutning: at vandre helligt for Hans Afsyn). Han maa være som en Vasser, hvis ene Fod staaer fast paa Midtpunktet, medens den anden farer rundt og danner Omtredsen; saaledes maa ogsaa hans Aand staa urofteligen fast i Troen, Kjærligheden og Frygten for Gud, om end det udbortes Menneſte maa beſtjæſtge ſig med allehaande Forretninger, ſom hans Rald fører med ſig. Ligeſom Gud beſoel at høitideligholde Sabbathen, for at alle andre Dage ſkulde helliges ved den og Menneſtet midt under ſit Arbeide tænke paa Gud og guddommelige Ting, ſaaledes ſkal ogsaa Menneſkets Bedetime ligeſom meddele alle andre Timer ſin Indflydelse og hellige og velſigne dem. Der troer Ingen, hvor ſkadeligt det er for Andagten, at et Menneſte kommer meget i kjødeligt Selskab og fordyber ſig i dette Livs Nydelſer. Hvo der eier en god og velſtemt Luth, han maa ikke lade den komme meget i Børns eller andre ukyndige Folks Hænder; ellers bliver den ſaa fordærvet, at han ſiden intet rigtigt kan ſpille derpaa, eller ialfald maa arbeide længe, forinden han ſaar den iſtand og ſtemt igjen. Den raa Bed brænder ikke ſnart, men den tørre; ſaaledes vil ogsaa en Sjæl, ſom holder ſig til verdſligt Selskab og tager

fig altfor megen Frihed i Omgangen med samme, finde, at hans Hjerte siden ligner en raa Bed, som man ikke snart kan faa til at brænde. Tauler taler etsteds meget mærkeligt om denne Sag. Mange Menneſter, ſiger han, ſøge Tilfredsſtillende i vildt Selſkab og i at æde og drikke; heraf kommer uordentlig Glæde og letfærdige Ord, der bortſjerne et Menneſte ſaaledes fra al Inderlighed (eller Andagt, at han neppe kan læſe et Vers med Andagt, og under hans Bøn fremtryller den Onde al den Vildhed for hans Dine, ſom han har ſeet eller hørt, ret ſom en Mareſkat eller Ube, ſaa at han ofte begynder at hoſte eller le ſaaledes, at han ikke kan holde op igjen. Verdens Forargelſer ere mangengang ſom en lønlig Gift, der er et Menneſte indgiven og ſom forſt begynder at virke efter nogen Tids Forløb; en gudhengiven Sjel faar ofte noget Ondt at ſe eller høre, ſom for Diebliffet vækker Uvillie og Aſky hos den, men hvoraf Satan ſiden ved at betjene fig meſterligen til at forſtyrre den i dens Andagt. Derfor er det beſt, at man ſkyr og flyr Alt, hvad der kun tjener til at opfylde vort Hjerte med unyttige og vanhellige Tanker og oprøre det Grums, ſom ligger paa Bunden deraf, og at man alene holder fig til ſaadant Selſkab, ſom kun ſøger at opbygges og at opbygge.

§ 129. En andægtig Chriſten, der vil bede i Aand og Sandhed, bør for det Syvende, naar han ſkrider til den hellige Samtale med Gud, i Forveien opmuntre ſig ſelv med Tanker og Ord ſom diſſe: Nu, min Sjel, betænk, hvad du nu har for! Du vil tale med den høilovlige, hellige, retfærdige, alvidende, almægtige, barmhertigt, miſkundelige og kjærlige Gud, for hvis majeſtætiſke og ubegribelige Herlighed Seraferne bedække ſit Anſigt og ſine Fødder, — af hvis Miſkundhed du erholder alt, hvad Godt du har og er, — der hidtil har ernæret, forſorget, beſtjernet, taalt og op-

holdt dig og overøſt dig med ſaa mange Belgjerninger. Saa betænk nu, hvorledes du vil te dig for Ham, og hvorledes du vil ære og tilbede Hans høilovlige Majeſtæt. Om du end med ſtørſte Alvor og af yderſte Evne gjør Alt, hvad du kan gjøre, til Hans Ære, ſaa er det jo noget ganſke ubetydeligt, og du ſkulde ikke ville forrette ſaadant med den yderſte Flid? Har din Gud ikke fortjent ſaa Meget med al ſin Kjærlighed, ſom at du ofrer Ham dit ganſke Hjerte med alle dets Tanker, Længſler, Evner og Kræfter? Betænk ogſaa, hvad det er, du vil tale med Ham om, nemlig om Ting, ſom angaar din egen, dine Nærmestes og ſaa mange andre udødelige Sjæles timelige og evige Belfærd. Betænk, hvor du er, nemlig i Verden, i Taaredalen, i Orkenen, paa det vilde og ſtormfulde Hav, midt iblandt Satans Snarer og Garn, blandt tuſinde Anſtød, Forargelſer og Farer for at fortabe din evige Frelſe, og at ingen Anden her kan trøſte, lede, forſørge, redde, bevare og opretholde dig end den alviſe, almægtige og algode Gud. Tal derfor til Ham i dybeſte Ærbødighed, med hjerteligt Alvor og hellig Andagt, ſom det ſommer fig i ſaa høivigtige Anliggender. Betænk, at paa Tiden følger Evigheden, paa vort Liv det ſtore Anſvar for Guds Domſtol, — at vor Tid gaar hurtigt, — at vi ofte ere ved Enden, naar vi neppe tro, at have begyndt, og at Udgangen af Verden og Tiden vil overføre dig enten i den evige Glæde eller i evig Sorg. Tal derfor med din Gud, ſom om det var den ſidſte Gang; bed, ſom om du idag eller imorgen ſkulde ſtilles fra Legemet og fremtræde for Hans Throne og modtage din Dom, oſv. Man læſer om Hertug Henrik af Baiern, at han bad ved Biſkop Wolſgangs Grav og uventet fik ſe denne afdøde hellige Mand, der bød ham at kaſte Diet paa den nærmefte Bæg og læſe, hvad derpaa ſtod

skrevet; der stod: Om sex. Den gudsfrygtige Herre mente, at det herved blev ham kundgjort, at han skulde dø om sex Dage, og begyndte at berede sig til sin salige Bortgang ved ivrige Bønner og andre gudelige Øvelser; da han havde levet over den sjette Dag, troede han, at det var at forstaa om sex Uger eller Maaneder, og vedblev med sin begyndte gudelige Forberedelse til Døden; men da ogsaa de vare forløbne, udtydede han det til sex Aar og afled ikke at øve sig til Gudsfrygtighed, indtil han efter sex Aars Forløb blev af Rigets Fyrster ophoiyet til Keiserværdigheden og saaledes lærte at forstaa, hvad den egentlige Mening havde været med denne Skrift.

§ 130. For en gudsfrygtig Bedende turde det ikke være utjenligt, at han skrev Saadant eller Lignende paa Væggen i sit Bedekammer: Om sex! eller: Ved, som du endnu idag skulde dø! eller: Lev og bed for Evigheden! I dag bede, imorgen dø, og derved holdt sit ustadige Hjerte til bestandig Andagt, ligesom en Fader holder sit Barn i Ave ved det paa Bordet liggende Ris. Endelig er det for det Ottende nødvendigt, at en Christen, der vil lære Bedekunsten, øver sig ofte i samme og derved søger at opnaa Færdighed deri. Thi ligesom et lidet Barn ofte taler med sin Moder og Andre, ihvorvel med usikker og stammende Tunge, men tilsidst lærer at tale rent og flydende, saaledes lære ogsaa de skrøbelige Christne, der i Førstningen kun finde liden Andagt hos sig, at bede ved at bede. Jo mere man vandrer og omgaaes med Gud, des fortroligere bliver man med Ham, og des mere blive vort Ansigt og Hjerte oplyste og fyldte med himmelsk Klarhed og al Guds Fylde. Jeg har kjendt gudelystende Sjæle, som fra Først af ikke kunde bede et halvt Kvarter eller Mindre af sit eget Hjerte og af egen Andagt, fordi det fattedes dem paa Ord, og fordi de fra Barns-

ben af kun vare blevne holdte til at bede af en Bog, men som med Tiden og ved stadig Øvelse bragte det saa vidt, at de kunde tale med Lyst og Alvor hele Timer og længere med sin Gud.

§ 131. Forinden vi slutte denne Lære om Bønnens Bestaanddel, maa vi endnu tale Noget til de gudelystende Sjæle, som ere hjerteligt bekymrede med Hensyn til sin Bøn og i saa Henseende ikke kunne gjøre sig selv tillags, men stedse mene, at deres Bøn ikke kan behage Gud, fordi de selv opdage saa mange Brøst derved, medens Han, som den, der ransager Hjerner og Nyrer og dømmer langt skarpere og strengere om os og Alt, hvad vort er, end vi selv, uidentvielt bliver langt flere og større var deri. Disse ville nu efter at have læst foranstaaende Undervisning om Bønnen tænke: Der- som det forholder sig saaledes med Bønnen, hvo kan da bede? og hvo tør da indbilde sig, at han nogensinde har havt en Gud velbehagelig Andagt og forrettet sin Bøn efter Hans Villie? Men disse dyrebare Sjæle vil jeg svare, for det Første, at ligesom jeg ovenfor har vist, at de, som have Tro, ingen Tro have, og at de, som ingen Tro have, have Tro, saaledes er det ogsaa bestaandende med Bønnen; de, som kunne bede bedst, kunne ikke bede, og de, som ikke kunne bede, bede mest og bedst. Syklerne og de Navnchristne indbilde sig, at det at tro paa Christum, at gribe Hans kostbare Fortjeneste, at indsvøbe sig i Hans Retfærdighed, at skjule sig i Hans Bunder, det er simple Ting, som de længe have kunnet, — som ingen Vanskelighed medføre og som de ikke behøve at nære nogen Bekymring for, og at saaledes ogsaa det at bede er en simpel Sag, som de allerede have lært, da de vare Børn, ligesom det da heller ingen Møie koster dem at læse en eller flere Bønner op af en Bog eller at fremsige, hvad de forud have lært.

§ 132. Om disse har jeg nu med Sandhed sagt, at de have Tro (efter sin egen Mening og Indbildning, en selvgjort Tro) og dog ingen Tro have (nemlig ikke den sande, ægte og levende, der er virksom ved Kjærlighed, — der forvandler Menneſket og føder det paany af Gud, dræber den gamle Adam og gjør os ganske anderledes af Hjerter, Sind og Hu og alle Evner og Kræfter), og som følge heraf, at de i sin bedste Bøn ikke bede, fordi denne nemlig ikke udstømmer fra et bodsfærdigt, troende og fornyet Hjerter, og fordi den er blandet med Sikkerhed og Foragt for Gud. De sande Christne derimod, som ere oplyste ved Guds Aand og Naade og kjende det Jordærvælsens Dyb og det tykke Mørke, som findes i det naturlige Menneſke, saavel som Storheden og Fuldkommenheden af de himmelske og guddommelige Ting, som de skulle begribe, dem hører man ofte klage og sukke: Al, den, som kunde tro af Hjertet! al, den, som kunde bede rigtig andægtigt! O, du haarde, forblindede, kjødelige, ugudelige Hjerter, hvor fuldt er du ikke af Vantro, Sikkerhed og Letſindighed! hvor flagerer, hvor sværmer du ikke om, naar du skal tale med din Gud! Jeg tror, kjære Herre; hjælp min Vantro! jeg beder, Herre Jesu; lær mig at bede! hav Taalmodighed med min arme, elendige og syndige Bøn! osv. Om disse har jeg sagt, at de have (en stridende, kjæmpende, sukken) Tro, om de end (efter sin egen Formening) ingen have, og at de, omendſkjønt de ikke kunne bede (men ere ifærd med at lære det og øve sig deri), bede mest og bedst. Deſaarsag glæder jeg mig, I gudselſkende Sjæle og Bedelæringer, over at I ere bekymrede med Hensyn til Eders Bøn, som en høivigtig, hellig og guddommelig Sag, og ikke tro, at I allerede have drevet det til Fuldkommenher deri, og over at I frygte for Herrens Ord og gjerne erkjende, at al den Dyr-

felse, I yde Gud, er altfor ringe og daarlig for Ham. Men ophører dog ikke derfor at paakalde Eders kjære himmelske Fader, efterdi I vide, at han hører Eder ikke blot som en Gud og Herre over Himmel og Jord, men ogsaa som Eders Fader i den Herre Jesu. Vigeſom nu en Fader, om han end er en stor Herſker, ikke foragter sin lille Søns stammende Tale, men tager faderligen tiltakke dermed, fordi den kommer fra hans Barn, ihvorvel den stemmer daarligt overens med hans Majestæt og Høiſed, ſaaledes forkaſter heller ikke Gud sine Børns Bønner, om de end maatte ligne et stammende Barns Tale. For Ham er det en Bøn gjerne at ville bede og at øve sig i Bøn og Paakaldelse. De Troendes Bønner vurderes ikke i Himmelen efter vor Andagts Storhed og Jølelighed, men efter det bodsfærdige, oprigtige og troende Hjertes gode Villie. Hvo der erkjender sin Ufuldkommenhed, fattigdom og Skrøbelighed og søger sin Rigdom Kraft og Alt i den Naades Fylde, som er i Christo Jesu, han beſidder allerede Alt og maa henregnes til de Rigeste i Verden.

§ 133. Saadanne gudsfrygtige Sjæle, som ere bekymrede over, at det ſtaar ſaa daarligt til med deres Andagt, ſkulde endvidere lægge Mærke til, at ligesom man, naar man vil fremſtille den hele Christendom, ſkildrer den i dens Fuldkommenhed, ſom den hellige Skrift beſkriver og kræver den, ſaaledes kan man heller ikke, naar man vil omhandle de Troendes Bøn, betragte den anderledes end ſom den egentlig bør være og i Andagtens høieſte Grad, for at de Christne kunne vide, hvad de have at ſtræbe efter, ligesom man forelægger en Dreng, der ſkal lære at ſkrive, en ſmut og ulæstelig Forſkrift, hvorefter han maa rette ſig under Skrivningen. Dette ſtemmer overens med den hellige Paulus's Ord, naar han ſiger: „Christus har efterladt os et

Exempel (eller en Forfkrift,) at I skulle efterfølge Hans Fodspor" (1 Pet. 2, 21). Vor Frelser's Exempel fremstiller den guddommelige og høieste Fuldkommenhed, og de Christne ere forbundne til at rette sig efter samme og af yderste Gode lægge Vind paa at blive ligedannede dermed. Dog fordrer den misfunderlige Frelser ikke, at vi skulle have naaet det høieste Trin af Gudsfrugt, barnlig Lydighed, Taalmodighed osv., saaledes som Han; men Han lader sig nøie, naar Han ser, at vi øve os deri med oprigtigt Hjerte og sandt Alvor, ligesom Læreren er vel tilfreds med sin Lærling, om denne end ikke strax opnaar Forfkriftens Fuldkommenhed, naar han kun øver sig stadigt i Skrivning og gjør sig al mulig Flid under Øvelsen.

§ 134. Saaledes ogsaa, I gudfrygtige Sjæle: om vi end i det Foregaaende have efter Guds hellige Ord fremstillet Bønnen i dens Fuldkommenhed, saa forlænge vi dog ikke — hvilket heller ikke Skriften gjør — at Eder's Bøn skal have naaet et saadant Forbillede i al dets Fuldkommenhed; langt mindre sige vi, at den ikke uden saadan Fuldkommenhed skulde kunne tækkes vor himmelske Fader; vi lade os nøie med, at I tilligemed os erkjende vor Bøns Ufuldkommenhed, hjerteligen sukke derover og bestræbe Eder for at lære at bede ved at bede. Gud tager ifølge sin store Misfunderhed og faderlige Kjærlighed ogsaa tilstakke med vore Læresøvelser. Ligesom der nu i andre Ting, som angaa Christendommen, er Forskjel paa Guds Børn, idet den Ene stedsse overgaar den Anden, saa at man er nødt til efter Skriftens Foranledning at inddele dem i begyndende, tiltagende og fuldkomne, saaledes overgaar ogsaa den ene Sjæl stedsse den anden i Bønnen og Andagten og har ved Guds Nåde og Naade saavel som ved megen og flittig Øvelse bragt det videre end den anden; men

de Begyndendes og Tiltagendes Bøn er dog ligesaavel en Bøn og Gud velbehagelig som den Fuldkomnes, ligesom der i et Hus er store, mindre og spæde Børn; de store tale flydende og forstandigt med sin Fader og Moder, de mindre i Enfoldighed og med stammende Tunge, medens derimod Diebørnene ingen Ord kunne fremsige, men blot græde og skrige; ikkedestomindere udrette disse dog ligesaa Meget, ja Mere hermed end de store, og Moderen vil snarere vende sig om til et grædende Spædbarn end til det største Barn, naar dette har Noget at sige.

§ 135. Da Barnet Moyses blev fundet i sin Korfiste af Faraos Datter ved Strandbredden, var dets Graad nok til at bevæge hendes Hjerte til Forbarmelse; „og der hun oplod den (staar der) da saa hun Drengen, og se, Drengen græd; da ynkedes hun over ham" (2 Mos. 2, 3 flg.). Saaledes er det ogsaa med de enfoldige, skrøbelige og begyndende Christnes Bøn. Siden jeg er kommen ind paa Billedet af Diebørn, maa jeg endnu gjøre en Bemærkning. Erfaringen lærer, at naar Mødre, som give Die, ere fraværende fra sine Børn, føle de disses Tørst og Længsel i sit Bryst; de sige: Melken falder i; den Lille er vaagnet, er tørstig, græder, og saaledes befindes det ogsaa ofte, idet de strax efter blive kaldte paa for at give Barnet Die. Har nu Gud nedlagt Saadant i Naturen, og Barnet formaar med sin Længsel og Graad at bringe Moderens Blod i Bevægelse og røre hendes Hjerte, uagtet hun hverken ser eller hører Barnet, skulde da ikke Gud tage sig de enfoldige og begyndende Christnes Længsler, Uttraaer og Sukke til Hjerte og lade sig bevæge derved?

§ 136. Men en gudfrygtig Sjæl kunde endvidere sige: Jeg ved ikke, hvorfra det kommer, at medens jeg efter Fornødenhed kan tale med Enhver, kan jeg

ikke finde Ord, naar jeg kommer for at tale med Gud, og havde jeg ikke en Bog ved Haanden, vidste jeg ikke, hvad jeg skulde sige, og derfor maa jeg befrygte, at mine Bønner ikke behage den Høieste, osv. Jeg svarer: Denne Feil kommer tilbørlig af vort fordærvede, kjødelige og syndige Hjerter, som er oplagt og stiftet til alt Andet, kun ikke til gudelige og aandelige Ting, men mest af vore Forældres og vor egen Efterladenhed og Forsømmelse, idet vi ikke fra Barnsben af er blevene veiledede og tilbørligen vænnede til at bede; men imidlertid kan ogsaa en begyndende Christens Enfoldighed eller den Rød og Angest, hvori han befinder sig, hindre hans Betsalighed under Bønnen. De, som det gaar saaledes, maa dog ikke tro, at deres Bøn ikke derfor er Gud velbehagelig, saafremt den ellers kommer fra et bødferdigt, troende og oprigtigt Hjerter, efterdi Han ogsaa hører de bedrøvede Hjerters Begjæringer, Sukke og Længsler og ved, „hvad Aandens Sands er“, om denne end kun „med uudsigelige Sukke træder frem i de Helliges Sted“ (Rom. 8, 26. 27). En troende Sjæls Længsel kan man med al Ret kalde Bønnens Sjæl, og naar den findes hos den, saa beder den til Gud, hvad enten den kan fremsføre Ord eller ikke. De Christnes Betsalighed under Samtalen med Gud bestaar ikke i mange Ord, men i megen Kraft; de tie ofte stille og oplade ikke sin Mund, men raabe dog, saa at det gjenlyder i Himmelen. De sige ofte saa Meget med fire eller fem Ord eller et eneste hjerteligt Suk, som ingen Cicero eller Demosthenes*) kunde tale i en eller flere Timer.

§ 137. David siger: „Jeg hører Dig til, Herre; frels mig!“ (Ps. 119, 94). Nehemias: „Kom mig ihu, min Gud, til det Gode!“ Den kananæiske Kvinde:

„Herre, Davids Søn, forbarm Dig over mig! Herre, hjælp mig!“ (Matth. 15, 22. 25) og Martha og Maria ved et Bud: „Herre, se, den, Du elster, er syg“ (Joh. 11, 3). Saaledes sukke ogsaa tit gudelystende Hjerter: O Jesus, vær min Jesus! O Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Lad det kun gaa underligt, naar det blot gaar saaligt til! Forlad ikke mig, at ikke jeg skal forlade Dig; O Herre, hjælp! o Herre, lad det lykkes! Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du saar velsignet mig, og deslige. Hvo er saa uersaren i Bedeskonsten, at han ikke skulde vide, at disse saa Ord indeholde en udsørlig Bøn, og at saadanne Sukke ere lig Viraks-Korrene, som, hvor smaa de end ere, dog ved at kastes paa en Glød opsende en stor og sød Røg, der fylder hele Værelset? Sandt er det ogsaa, hvad jeg paa et andet Sted har skrevet: Sat, at Alt, hvad et ansegt, bedrøvet og mat Hjerter kunde saa frem, var det Ord Fader! eller: Min Fader! eller: Jesus, Jesus, hjælp! Trøstermand, Trøstermand, trøst! saa ligger allerede heri en stor (og tilstrækkelig) Kraft til at røre Guds Hjerter, efterdi det foreholder Ham Hans Pligter og Forjættelser og gennem Naaret fordrer Gjerningen. Hvo tør sige, at ikke den bødferdige Synderinde bad, da hun laa ved den Herres Jesu Fødder, uagtet hun ikke sagde et Ord, men kun sukke og græd? (Luk 7, 88). En omstreifende Bøller kan ofte bruge mange Ord; en Husarm derimod taler kun med et ynkværdigt Udseende, med Sukke og Taarer. Den bødferdige Tolders Gud være mig Synder naadig! har større Værd i Guds Øine end den Bøn, som den store Hykler Farisæeren dengang fremsøgte og ellers var vant til at fremsøge. Gjører Eder derfor ingen Betyrning, I kristelige Hjerter, over, at der ikke frembyder sig synderlig mange Ord for Eder under Bønnen! Giver

*) To berømte Talere i Oldtiden, den Første en Romer, den Anden en Græker.

de saa, I finde, destomere Estertryk fra Eders andægtige og troende Hjerte! Siger med David: „Og hvad skal jeg ydermere blive ved at tale til Dig? thi Du, Du kjender din Djener, Herre, Herre (2 Sam. 7, 20). Ophører ei heller for denne Mængels Skyld med Eders gudelige Øvelser; men fortsætter dem ufortrødent! der vil altid indfinde sig saa mange Ord eller ialfald saa mange Sukke, Længsler og Uttraaer, som behøves forat aabenbare Eders Gud, hvad der ligger Eder paa Hjerte.

§ 138. Gudfrygtige Sjæle pleie imidlertid ogsaa at klage og sige: Ak, desværre! det staar meget misligt til med min arme Bøn; jeg maa og skal vel bede; men Gud ved bedst, med hvilken daarlig Andagt det mangengang sker; man kan ikke bare sig for onde, uvedkommende og forfængelige Tanker, der aldrig indfinde sig i større Mængde end naar man vil bede; saa er ogsaa mit Alvor og min Iver i Bønnen ringe; som Troen er, saa er desværre ogsaa Andagten, liden og svag; jeg finder heller ingen Smag i Bønnen, men forretter den fordetmeste med Alhyst og Ubillie og maa saaledes frygte for, at min Andagt ikke behager Gud. Dette Klagemaal indbefatter forskjellige Dele, som vi ved Guds Naade ville besvare efter hinanden. For det Første skulle vi i Almindelighed vide, at Gud ofte har sine hellige Aarsager, hvorfor Han tilstæder, at Satan under Bønnen forvilder os med uvedkommende Tanker og forstyrrer vor Andagt, saa at vi ingen Smag og følelig Sødme kunne finde deri. Undertiden sker det til de Troendes Prøvelse, for at det skal blive bitterligt, hvad de egentlig søge i sin Gudsdyrkelse, hvad enten sig selv og sin egen Forlystelse og Tilfredsstillelse eller ene og alene eller idetmindste først og fremst Guds Ære og at opfylde den Pligt, de skyldte Ham som sin Skaber, Gjenløser og Trøster. Vi have paa et andet Sted

sagt, at en Christen ikke maa være som en presfet*) eller tvungen, men som en frivillig Soldat, der ikke saa meget tjener sin Fyrste for sin Solds eller Løns Skyld, men af Kjærlighed, og fordi han agter det for en Ære at tjene sin Arveherre saa godt, han formaar.

§ 139. De, som nu steds i Bønnen søge en sød Smag, en stor Trøst og en følelig og frydefuld Andagt og tænke ved sig selv, at naar de ikke finde Noget af dette deri, saa kunne eller ville de ikke bede, de have Aarsag til vel at prøve sin Andagt og Gudsdyrkelse og erkjende, at de endnu fattes den sande og ægte Renhed og Enfoldighed i Christo. For at de nu kunne komme til Erfaring om, hvad der mangler dem, saa unddrager Herren dem ofte den søde Andagt og lader deres Hjerte blive mismodigt, koldfindigt, tørt og ligesom sølesløst. Det være imidlertid langt fra dem, at de derfor skulde ophøre at tjene Gud og af al Magt paakalde Ham! Ligesom det ikke vilde somme fig for et Barn, naar det af sin Moder oftere havde faaet et Stykke Brød med Honning paa til Frokost eller søde og velsmagende Frugter at gjøre sig tilgode med, men hun siden fandt det tjenligere for det at give det et Smørrebrød eller et Stykke Brød med Salt paa, ligesom det da, siger jeg, ikke vilde somme fig for Barnet at blive egenfindigt og med Graad og Strid forlange sin søde Frokost som en Skyldighed, men at finde sig i sin Moders Villie, saaledes vilde det heller ikke være passende, naar en troende Sjæl flere Gange havde fornummet sød Trøst og følelig Glæde under sin Bøn, og Gud i en faderlig og god Hensigt unddrog den samme, da at ville besvare sig, klage og ængste sig synderligt derover, langt mindre foresætte sig, slet ikke mere at tale til Ham. Bedre

*) At presse, d. e.: at gjøre med Vold til Krigsmand

er det, at den i saa Maade er tilfreds med sin himmelske Faders Villie og beflitter sig paa at tjene Ham villigen, selv om den kun faar et Stykke Brød og lidt Salt. Men undertiden unddrager Gud saaledes sine Venner den søde Andagt under Bønnen for at holde dem i Ydmyghed. Apostelens Exempel er bekjendt; thi hvor høioplyst han ogsaa var, behøvede han dog en Engel Satan, der maatte slaa og plage ham, for at han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelsen (2 Kor. 12, 7). Saa er det; vort Hjerte er ligesom et Barn, der gjerne drikker den søde (himmelske Vin, men ikke kan taale den og bliver drukkent og gjenstridigt deraf (bliver stolt og fuldt af store Indbildninger om sig selv).

§ 140. Den andægtige og søde Bøn er, som vi forhen have lært, et Slags Henrykkelse og fører en Aabenbarelse af den Herlighed og Salighed med sig, som Gud har beredt dem, Ham elste; men Erfaringen lærer, at de Sjæle, som have nydt denne Naade, ofte ikke kunne bjerpe sig for Indbildninger om sig selv, som: Al, hvor andægtigt har du nu ikke bedet! du maa dog have bragt det temmelig vidt i din Christendom fremfor Andre, osv. De henfalde ogsaa formedelst denne Gave letteligen til Selvors og Foragt for sin i Aanden fattige Næste, blive derhos ofte sikre, opgive at læse og granske i Skriften og tage sig store Friheder i Omgangen med Næsten, i sin Tale, i Mad, Drikke, Klæder og Deslige. Værer derfor vel tilfredse, I gudelskende Sjæle, naar Eders Gud enten slet ikke skænker Eder den søde Andagt under Bønnen eller atter unddrager Eder den, om I have havt den. Hans Villie er den bedste; Hans Givne og Tægen udflyder af en og samme Kilde, nemlig af Hans kjærlige Faderhjerte og sigter til et og samme Maal, nemlig vor Salighed.

§ 141. I den gamle Pagtes Tid forsikrede Han stundom sine Venner og sit Folk om sin Naade og sit Velbehag i deres Offer derved, at Han antændte og fortærede det ved en himmelsk Ild; det vilde imidlertid have været ubilligt, om de havde villet begjære et saadant synligt Tegn ved alle sine Brændoffere, hvorimod det sømmede sig for dem at søge med stadig og aarvaagen Omhu at vedligeholde den engang modtagne himmelske Ild og at yde Ham sine Offere med et bodsferdigt og troende Hjerte. Saaledes ogsaa, min Medchristen: om du undertiden har nydt den Naade af Himmelen, at dit Hjerte og din Tunge have været aldeles brændende og ligesom af Ild, og at du har følt stor Glæde under din Andagt, saa bør du vistnok bestræbe dig for ved stadig gudelig Øvelse at vedligeholde denne himmelske Ild; men vær ogsaa tilfreds, om den ikke altid staar i fuld Flamme, og lad det være dig nok at kunne ofre Ham dit Hjerte og bede, hvilket ogsaa kan ske ved blotte Sukke. Den gudsfrygtige Arndt taler meget smukt om denne Sag.*) Den største Anfegtelse og Hindring for Bønnen, siger han, er, naar Gud unddrager den Andagts og Inderlighedens Naade, og da skal du netop bede mest. Thi omendkjønt en inderlig Bøn er Gud saare kjær, saa er dog den Bøn Ham meget kjærere, som du opsender i saadan Sjælenød, i din Anfegtelse, Brøvelse og Sørgmodighed; thi ligesom en naturlig Fader ynkes langt mere, naar et sygt Barn klynker for Ham med ynkelig Stemme, end naar et friskt og sundt Barn raaber paa Ham med fuld Mund, saaledes ere ogsaa et modfaldent, svagtroende, utrøsteligt og aandeligt-fattigt Mennekses indvortes, lønlige Lidelser og Sukke Gud langt kjærere end et stærkttroende og glædesfyldt Men-

*) 2den Bog om den sande Christendom, Kap. 20, mod Slutningen.

nesses Bønner. Gud vil nok i sin Tid atter skjænke dig sin Naade og ikke misunde eller negte dig den.

§ 142. Fremdeles skulle vi ogsaa vide, at ligesom den alvise Gud uddeler Troen, saaledes uddeler Han ogsaa Andagtens og Bønnens Gave i forstjelligt Maal blandt sine Børn. Ved Siden af en Heltetro findes der sedvanligvis ogsaa en stor, ivrig, gløden- de Andagt. Den, ved hvem Herren har besluttet at udrette store Ting og at bruge ham til sit udvalgte Rædskab imod Djævelens Rige, ham giver Han ogsaa et stort, udbredt og frimodigt Hjerte, en ildfuld Tro og en kraftig og heftig Andagt under Bønnen, saaledes som man kan se af Bidundermenneskene Moses, Elias, Paulus, Luther og Andre. Den derimod, som kun skal henhøre til de almindelige Christne, eller som Han kun vil bruge i sin Kirkes sedvanlige Betjeneringer, ham giver Han heller ikke større Frimodighed, Andagt og Iver end der udfordres til hans Kaldsforretninger. Naar I nu, I gudsfrygtige Sjæle, ikke kunne naa Andagtens høieste Trin og ikke have annammet et saadant Aandens og Bønnens Maal som Andre, saa værder vel tilfredse med Eders Guds naadige Villie, og tvivler ikke om at Han, som fandt større Behag i de to Skjærve, som den fattige Enke lagde i Templets Kiste, end i alle de Riges Gaver (Luk. 21, 2 fl.), ogsaa i Naade vil lade sig nøie med Eders fattige Andagt og elendige Begjæring, naar de blot komme fra et bodfærdigt, troende og oprigtigt Hjerte. I den gamle Pagt modtog Gud som Offer ei alene Rjør, Stude, Lam og Bædere, men ogsaa Turtelduer og Dueunger (3 Mos. 5, 7; 12, 16; 4 Mos. 6, 10), — for at tilkjendegive, at Han vil tage faderligen tiltakke, som med de legemlig, saaledes ogsaa med de aandelig Fattige, der næsten ikke mere kunne Andet end klynke, kurre og jukke. Ved denne Lei-

lighed kan jeg ikke undlade atter at anføre nogle trøstefulde Ord af den salige Arndt*). „Dersom du,“ siger han, „ikke kan bringe din kjære Gud saa mange og store Offere, saa megen og stor Andagt, Bøn, Taktigelse osv., saa bring Ham, hvad du har og formaar, og dertil en god Villie og hellig Attraa, og ønskt, at din Gudstjeneste maa behage Ham vel; thi at have, ja blot at ville have en saadan hellig Vængsel er en Gave og et Offer, som ei er af de mindste og som ogsaa behager Gud vel; thi saa stor som vi gjerne vilde, at vor Andagt og hellige Attraa, vor Bøn og Taktigelse skulde være i Guds Vine, saa stor er den ogsaa hos Ham; Gud forlanger nemlig ikke Mere af dig end saa meget, som Hans Naade virker i dig, og du kan ikke give Ham Mere, end Han har givet dig. Men bed din Herre Jesum Christum, at Han vil gjøre alle dine Offere og Gaver fuldkomne ved sit fuldkomne Offer; thi hos Ham er vor Fuldkommenhed; hos os er Stykværk.“

§ 143. For at forklare dette noget nærmere, og for at I desto bedre skulle tilegne Eder den Trøst, som deri indeholdes, saa beder jeg Eder at lægge Mærke til, I dyrebare Sjæle, at ligesom Gud, den hellige, retfærdige og alvidende Herre, uagtet Synden endnu bor i os, dog i Naade skjænker os sit Velbehag for Christi Skyld, med hvem vi have Samfund i Troen — ligesom Han derhos er faderligen tilfreds med vore andre Dyder og gode Gjæringer, med vor Kjærlighed, Frygt, Tillid, Hengivelse, Ydmyghed, Sagtmodighed, Godgjørenhed o. a. M., naar de kun udslyde af en usmin- ket Tro, ihvor mangelfulde de end ere, saaledes tager Han ogsaa i Naade tiltakke med vor usle Bøn, om den end ikke er saa ivrig, alvorlig og ren, som den vistnok burde være. Rosen er og

*, 1ste Bog om den sande Christendom, Kap. 40, § 7.

bliver en behagelig og liflig Blomst, omendstjont den fremspirer af en Tornebust; den Ild, som underholdes ved raa Ved og fører megen Røg med sig, er ogsaa en Ild; saaledes er og bliver ogsaa den bødserdige og troende Sjels Bøn et Gud velbehageligt Offer, omendstjont den har sine Brøst og Mangler. Den naadige og miskundelige Gud bønhører vore Bønner, ikke fordi de ere aldeles daddelfrie og uden Mangler, men fordi de forrettes efter Hans Befaling og i Henhold til Hans Forjættelser, i Jesu Navn og i den Hellig Aands Kraft. Naar et lidet Barn taler til sin Fader i sin Enfoldighed med stammende Tunge og beder om Noget, faar det sin Bøn opfyldt, ikke fordi dets Tiltale til Faderen var saa aldeles sirlig og efter Talekunstens Regler, men fordi Faderen betragter det som sit Barn. Et Barn har altid en Sagfører eller Talsmand hos sin Fader, som udførligen forklarer ham, hvad Barnet med saa og ensfoldige Ord fremfører, og som med sin vældige Tale tvinger ham til at gjøre, hvad Barnet ønsker. Hvem denne Talsmand er, kunne vi let vide, nemlig Faderhjerteret og den naturlige Kjærlighed, som hendirager ham kraftigt til Barnet. Saaledes er det nu ogsaa, mine kjæreste Venner, i Forholdet mellem os og vor Gud; lad vor Bøn være noksaa ensfoldig, daarlign og mangelfuld: ere vi Børn, som vi ogsaa ere formedelst Troen paa Jesum Christum, saa kan den ikke mishage Gud, efterdi Hans Faderhjerteret taler for os og tvinger Ham til at forbarme sig over os (Gal. 3, 26; Jer. 31, 20). Herhen høre de mærkelige Ord af Daniel, som han bruger i sin ivrige Bøn: Herre, hør! Herre, forlad! Herre, giv Algt paa, og gjør det! tøv ikke! for din egen Skyld, min Gud! (Kap. 9, 19) hvilket Fortøllerne sige at være saa meget som: for dit Navns Skyld, — for at Du kan stadfæste og vedligeholde din Barmhjer-

tigheds, Miskundheds og Trofastheds Pris. Der synes imidlertid at ligge noget Mere deri, saa at Profeten nemlig vil sige: Min Gud, derjom Du ikke kan finde nogen Grund hos mig og dit Folk til at bønhøre vore Bønner og paastrynde den forønskede Hjælp, fordi vi ere arme Syndere, saa tag den dog fra Dig selv og dit gode og kjærlige Faderhjerteret, osv. Dog, vi have endnu flere Medhjælpere i vor svage og usle Bøn, saasom det er bekjendt og allerede forhen anført, at Guds evige Søn, den Herre Jesus, som vor eneste Mægler og evige Ypperstepræst, tager sig af den, taler vor Sag for sin Fader, erstatter vore Mangler af sin Fylde og gjør vore usle Sukke og Baaaldelser vægtige, gyldige og velbehagelige, hvorom Guds Aand tydeligt vidner, naar Han siger: „Christus er ved Guds høire Haand, som og træder frem i vort Sted (Rom. 8, 34). Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, fordi Han bliver til evig Tid, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted (Ebr. 7, 24 flg.). Vi have en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Retfærdige“ (1 Joh. 2, 1). Derfor vidner Johannes i sin Aabenbaring, at han saa, at alle de Helliges Bønner (hvilke han kalder en Røgelse) ved denne Engels (Pagtens og det store Raads Engels) Haand bleve bragte frem for Gud, og at Han blandede sin Røgelse med deres og saaledes ofrede den paa Guldalteret (Aab. 8, 3. 4). Saa have vi ogsaa allerede tilført anført, at Apostelen vidner om den Hellig-Aand, at „Han kommer vor Skøbelighed,“ ogsaa den, som findes ved vor Bøn, „til Hjælp og, naar vi ikke vide, hvad vi skulle bede, som det sig bør, selv træder frem i vort Sted (og beder for os) med undsigelige Sukke efter Guds Villie“ (Rom. 8, 26. 27). Ser da, I dyrebare Guds Børn,

at vi slet ingen Narfag have til at gjøre os de Tanter, at vore Bønner formodelst de Mangler og Skrøbeligheder, som vise sig hos dem, ikke ere Gud velbehagelige, saasom vor Fattigdom bliver erstattet af Jesu Rigdom, vore Mangler af Hans Fylde og vor Skrøbelighed af Hans Kraft. Det er ikke alene vi, som bede; men Jesus og Hans Aand beder med os og for os. Naar almindeligt Bånd flyder gennem mineralske Aarer eller ved Menneſtehaand faar en Tilſætning af Korn, Sukker, Krydderier eller Urter, ſaa bliver det behageligt og koſteligt; hvorfor ſkulde ikke det Samme være

Tilfældet med vore fattige og elendige Bønner, efterdi de komme fra et troende Hjerte, hvori den Hellig-Aand bor, der blander ſine Sukke med Hjertets Længſler og Attraaer, og efterdi de af den Herres Jesu Haand ſaa en Tilſætning af Hans Forbønner? Saa opløſter da Eders Dine, Hænder og Hjerter til Him-melen med Frimodighed, og taler til Gud, ſom Eders kjære Fader, ved Jeſum, ſom vor evige Ypperſtepræſt, i den Hellig-Aands, Eders Talsmands og Hjel-permands, Kraft, hvilken ſamme tre-enige Gud være Lov, Pris og Tak i al Ewighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjæls Bøn.

Syttende Prædiken,

hvori Bønnens Ulytte fremſtilles og betragtes.

Luk. 11, 9. 10: Og jeg ſiger Eder: beder, ſaa ſkal Eder gives; leder, ſaa ſkulle I finde; banker, ſaa ſkal Eder oplades; thi hver den, ſom beder, han faar, og hvo ſom leder, han finder, og den, ſom banker paa, ham ſkal oplades.

§ 1. Ligesom der ikke lettigen er noget Folk at finde under Solen, der ikke erkjender en Guds Tilværelſe, ſaaledes vil man heller ikke træffe noget, der ikke lægger megen Bægt paa Bønnen ſom den fornemſte Del af Gudsdyrkelſen og ſom det beſtſte Middel til at komme i Samfund og Venſkab med Gud, — ſom den rigtigſte Wei at komme til Ham paa og til af Ham at erholde Alt, hvad der er fornødent for Menneſkets timelige og evige Velfærd. Som Inledning til

denne Prædiken vil jeg anføre nogle mærkelige Ting herom, dels for at vække vore nuværende Chriſtne til Nidkjærhed, dels for at beſkjæmme dem og overbevise dem om, at det ſkal gaa Tyrus og Sidon, Sodom og Gomorra, Tyrer og Hedninger taaligere paa Herrens ſtore Domsdag end dem (Matth. 11, 22; 10, 15).

§ 2. Verde Mænd have bemærket, at det forðum hos Rømerne og andre Hedninger blev anſeet for en ſtor Ugu-

delighed, naar Nogen intet Bedekammer havde i sit Hus. Seneka, den lærde og høiberømte Romer, anfører etsteds (Epiturs*) Mening, at Gud ikke bekymrede sig om Menneskene og deres Anliggender paa Jorden, saa og ingen Belgjerninger viste dem, og at Han havde vendt sig bort fra Verden og bestjæftigede sig med andre Ting, og gjendriver dette ved at henvise til den almindelige Sedvane blandt Menneskene at paakalde Gud; den, der kan tale saaledes (nemlig som Epiturs), siger han, maa ikke give Agt paa de Bedendes Tale, hvilke allevegne gjøre sine Bøfter lønligen og offentlig med Hænder opløstede til Himlen, hvilket vissest ikke vilde ske, ligesom det heller ikke er troligt, at alle Mennesker uden Undtagelse skulde have salbet paa den Tanke at paakalde de ikke hørende og Intet udrettende (til Intet hjælpende) Guder, saafremt de ikke vidste, at de (Guderne) gjorde vel, stundom af egen Drift, stundom efter steet Bøn, o. a. M. Heraf sees klarligen, hvor almindelig den Sedvane at bede har været hos Hedningerne. De af dem, som endnu findes i de øst- og vestindiske Landstæder, lægge megen Vind paa Bønnen og ere saare flittige og ivrige deri. Benjanerne, Deceinerne og andre Indianere gaa aldrig ud af Huset uden at have bedet. Hedningerne i Kalikut gaa meget tidligt om Morgenens til Bækken og Elvene for at vaske sig over hele Legemet, og efter at dette er steet, tør de ikke røre ved noget Menneske, førend de have bedet. Javanerne i Manda gaa aldrig paa Vagt, førend de have bedet i sine Templer, hvilket de ligeledes gjøre, naar de komme af Vagt.

§ 3. Braminerne**) staa i Almindelighed op to eller idetmindste en Time før Solens Opgang; saasnart de vaagne, nævne de Guds Navn, anvende en halv

Time til dette Navns Betragtning, og derefter begynde de at bede og vedblive saaledes hele Dagen. De Indianere i Florido, som bo ved Søen, tilbede Solen, før den rinder, staa op og vaske sig og nyde ingen Mad, forinden dette er gjort. Mexicanerne ære vel Djævelen, men ere tillige saa andægtige til at tilbede ham, at næsten Enhver af dem har et Bedekammer i sit Hus, hvori Djævelens Billede staa; deres første Gjerning om Morgenens er at sætte Mad for det og tilbede det. Bonzerne (de Geistlige) i Japan have en Klokke i sine Klostre, hvorved de kaldes til Bøn; over Middnat synge de korvis eller den Ene efter den Anden sine Sange, der ere Morgenbønner; ogsaa Almuen bliver i dette Kongerige ved en Klokke kaldet til Bøn i Templet, hvortil de berede sig med utrolig Andagt; de ligge meget længe paa Knæ, udstrække Hænderne mod Himlen og raabte uophørligen: Amida, (saaledes kalde de Gud), giv Frelse! Amida, giv Frelse! Amida, giv Frelse! fordi deres Bonzer lære dem, at den, som af Hjertet paakalder Amidas Navn, han vil useilbar blive salig.

§ 4. Tyrkernes Iver og Andagt i Bønnen er utrolig for dem, som ikke have seet det; de sige, at Bønnen er Religionens Støtte og Nøglen til Paradiset, medens Hjertets Andagt er Bønnens Liv og Aand; de ere saa stille, andægtige og ærbødige under Forrettelsen af sine Bønner, at en fornem Herre skriver, at de i sin Andagt vare som lutter døde Billeder eller, som om de vare plantede og voxede paa det Sted, hvor de stode; de bevægede sig ikke; de hoste ikke; de se sig ikke om; saafremt Nogen under Bønnen kun berører sit Hoved eller klør sig deri med Haanden, saa holde de for, at al Bønnens Kraft forsvinder; thi om man blot taler til en stor Herre, sige de, maa det ske med Ærbødighed; hvor meget mere, naar

*] En græsk Filosof.

**] Præster i Ostindien.

man taler til Gud! De røre ikke ved Penge, forinden de have forrettet sin Morgenbøn. Deres Keiser selv er ved sin Religion forpligtet til at staa op med den frembrudende Dag og paakalde Gud, førend han giver sig af med noget Rigs- eller Statsanliggende. Deres Lovbog, Alkoranen, befaler dem at bede fem Gange om Dagen: først om Morgenens ved Solens Opgang, anden Gang om Middagen, tredje Gang om Eftermiddagen naar Solen begynder at dale, fjerde Gang ved Solens Nedgang og femte Gang efter Aftensmaaltidet. De have derhos sine Paapasfere, som tage Vare paa hvorledes denne Lov bliver efterlevet af Folket og anmelder Overtræderne for Øvrigheden, der paalægge dem en Pengebod eller anden beskjæmmende Straf. Deres sedvanligste Bøn er denne: O den barmhjertige Guds Navn. Gud være Pris i Evighed, den høieste Evighedernes Konge, den naadige og miskundelige Dommenes Konge! Lader os derfor tjene Ham, paa det Hjælp kan vederfares os! O Gud, led os paa deres Bei og Spor, som Du har Velbehag i og ikke vrede dig paa; saa skulle vi ingenlunde fare vild. De lære ogsaa, at ihvorvel Gud ikke bønholder strax og fra samme Dieblis af, vil Han sikkert tilsidst bønholdere, naar man kun holder ivrigt ved at bede.

§ 5. De se ogsaa meget gjerne, at deres Folk, Tjenere og Trælle bede flittigt, hvorom en ikke langt herfra boende Mand, der har tilbragt nogle Aar i Tyrkiet som Træl, giver følgende Efterretning. Tyrkerne siger han, ville gjerne, at deres Fanger skulle bede; thi, siger de, Halvdelen af deres Bøn kommer deres Herre tilgode, som den, der har kjøbt dem for sine Penge. Dog bliver det ikke forefæret Nogen, hvorledes han skal bede; men en Christen kan forrette sin Bøn til Gud ligesaa uhindret, som om han var i Christenheden. Tyrkerne,

vedbliver han, lader sig nødig anmode om Noget, ikke af den Grund, at de af hundst Karrighed ikke ville give det, men fordi de henvise En til at bede til Gud i Himmelen; saaledes gjorde min Herre i Adrianopol; thi da jeg anmodede ham om Drasackh, det er: om Penge til at klippe mit Haar for, svarede han: Hvorfor behøver du at plage mig efter Penge? Ved Gud derom; Han vil nok indskyde mig at give dig dem, — Noget, som vilde være en sjælden Fugl hos somme omstinde Mavnschristne, der ville, at man skal bede dem selv om det Allermindste, ja endog om sin optjente Løn. Saa vidt den forhenvarende tyrkiske Træl. Ser her, mine kjæreste Tilhørere og Læsere, hvor megen Vigtighed de stakkels blinde Hedninger og Tyrker tillægge Bønnen, og hvor flittige og ivrige de ere deri, og betænker, om de ikke i dette Liv besjæmme mange uchristelige Christne og Foragtere af Bønnen og ville komme til at fordømme dem paa Herrens Dag; (Matth. 12, 42). O, I Gudsbespottere, I Forhaanere, I Sværgere, I Skjændegjæste, som bruge Eders Tunger saa tappert til Djævelens Tjeneste og Glæde, naar den er optændt af Helvede (Jaf. 3, 6), men sjælden eller aldrig og da med ubodsfærdigt, koldfindigt Hjerte paakalde Gud, hvor ville I gjøre af Eders Dine, naar disse stakkels blinde Mennesker træde hen til Eder for Christi Domstol, forekaste Eder jer Ugudelighed og spytte Eder i Ansigtet, fordi I forvændte det Lyk, der skinnede for Eder til Mørke, forgjæves modtoges Guds store Naade, løb forbi den aabne Himmeldør i Eders ugudelige Gjenstridighed og styrkede Eder selv frivillig i Forværvelsen? O, hvor skrækkeligt vil ikke den Pine blive, som I skulle lide i al Evighed for denne Eders Ugudelighed! Gud forbarme sig over Eder og give Eder Omvendelse til at indse Faren for

Eders arme Sjele, paa det I kunne komme til Eder selv igjen fra Djævelens Snare, at hørm I ere fangne til at gjøre hans Villie! (2 Tim. 2, 25, 26).

§ 6. I derimod, gudsfrygtige Sjele, som hidtil have været ivrige og flittige til at bede, tager Anledning af hvad der her er sagt om de Bantroende, til for Fremtiden at blive endnu ivrigere og flittigere dertil! Det vilde jo være Skam for os Christne, om Hedningerne og Tyrkerne skulde overgaa os heri; de kjende ikke det, som de tilbede, vandre

Mørke og vide ikke, hvor de gaa, og hvad de gjøre, fordi Mørket har forblindet deres Dine (1 Joh. 2, 11). De have ingen anden Læremester end Naturen, ingen anden Drivesjeder end Nøden og ingen anden Forjættelse end den Indbildning, de gjøre sig selv; men efterdi de vide, at der er en Gud til, uden hvis Raade, Hjælp og Betsignelse intet Menneſte kan være lykkelig eller leve, og deres Samvittighed overbeviſer dem om at Skabningen er ſkyldig at tjene ſin Skaber og holde ſig til ſin Opholder, ſamt efterdi de ſe, at Menneſket ingen Vinger har at ſvinge ſig op til Himmelen med og nærme ſig til Gud, men at det eneſte Middel til at komme i Samfund med Ham er Bønne, ſaa viſe de al Flid og Iver i denne. Vi derimod kjende det, ſom vi tilbede (Joh. 4, 22); vi have i Guds Ord en Lygt for vor Fod og et Lys paa vor Sti (Ps. 119, 105); os underviſer og formaner den himmeſke Læremester, Guds evige Søn; os driver den ſønne Udkaaarelſes Aand, der bor i vore Hjerter og træder frem i vort Sted med uudſigelige Sukke; vi have vor himmeſke Faders herlige Forjættelſer om vore Bønners Bønshørelſe; vi vide, at det er vor Pligt at tjene Gud, ikke blot ſom vor Skaber og Opholder, der har gjort os ſaa meget „Godt og givet os Regn og frugtbar Eder af Himmelen

og fyldt os med Føde og vore Hjerter med Glæde“ (Ap. Gj. 14, 17), men ogſaa ſom vor Forbarmer, Frelſer og Trøſter, der har friet os af Mørkets Magt og overført os i ſin elſkelige Sønns Rige, — i hvem vi ved Hans Blod have Forløsning, nemlig Syndernes Forladelſe (Kol. 1, 14). Vi vide, at vi udenfor Guds Samfund intet Andet have og ere end Mørke, Daarſkab, Elendighed, Nød og Død; vi vide, at vi uden Gud og Hans Raade ligesaa lidt kunne være eller leve lykkelige ſom Diebarnet uden ſin Moders Pleie, hendes Skød og Bryſt, — ſom Blomſten uden Roden, — ſom Grenen og Ranken uden Træet og Vinstokken, — og vi ſkulde ikke ville bede flittigt, inderligt, ivrigt og uden Afſadelſe?

§ 7. Og det ſaameget mere, ſom det jo ikke er ſkjult for os, hvor megen Betsignelſe og hvor meget Godt vi ved Bønne erhølge af Himmelen. Om de Bantroende have nogen Nytte af ſine Bønner og ijaafald hvilken, kunne vi ikke for Tiden underſøge; den hellige Auguſtinus holder for, at Gud lønnede den Iver, Romerne, iſær ved ſit Herredømmes Begyndelſe og Opkomſt, viſte i ſin Gudsdyrkelſe, med alle deres Seire og alt deres Held i deres Krige, og ſaaledes kan det vel endnu være, at den algode Gud gjengjælder Hedningernes og Tyrkernes ivrige Bønner med timeſig Betsignelſe. Vi derimod, ſom formedelſt Troen leve i Foreningen og Samfundet med Chriſto Jeſu, ere ſaa vel ved Guds Forjættelſer ſom ved deres daglige Opfyldelſe og vor Erfaring nok ſom forviſſede om at ingen af vore Bønner, ja intet Suk, ſom vi udføde, ingen Attraa og Længſel efter Gud, hvoraf vor Sjel røres og bevæges, er uden Nytte. Et lærd Selſkab i Italien har valgt til ſit Sindbillede en Sky, der ſtiger op af Havet, med den Overſkrift: Redit agmine dulci (den kommer

tilbage med en sød Hær), — for at tilkjendegive, at ligesom de Dunster, der formedelst Solvarmen opstige fra det bittersalte Hav, danne en Sky, der tilsidst kommer ned igjen som et sødt, mildt Regn og vander og frugtbargjør Jorden, saaledes er hellerikke den Jlid og Møie, som de anvende paa gode Kunster og Videnskaber, uden Nytte for Almenvellet; dette Sindbillede vilde ogsaa passe sig meget smukt for de Troendes Skare til at fremstille Nytten af deres Bønner; thi ligesom disse opstige fra et elendigt og bedrøvet Hjerte og ofte ere blandede med mange bitre Taarer og ængstelige Sukke, saaledes komme de ogsaa tilbage igjen fra Himmelen med megen sød Trøst, med megen Naade og Velsignelse og husvale, styrke og opholde de i Rød stedte Hjerter. De Lærde fortælle efter jødiske Skrifter, at omendstjont alle Forretninger i Templet bleve fordelte blandt Præsterne ved Lodtrækning, nemlig, hvem der skulde slagte det daglige Offer, et aarsgammelt Lam, — hvem der skulde feie Asken af Alteret, — hvem der skulde tænde Lamperne paa Guldlysestagen, osv., saa var det dog ikke fra Først af brugeligt at trække Lod med Hensyn til Røgelsen og om, hvem der skulde røge for Gud; men da man senere erfor, at Alt lykkedes og gik efter Ønske for den, som ofrede Røgelsen, saa lod man ogsaa denne Del af Gudstjenesten komme til Lodtrækning, for at Flere end En kunde blive delagtig i saadan Lykke og Velsignelse. Nu, vi vide, at vore Bønners Røgelse bringer den, der ofrer den til Gud, meget Held og stor Velsignelse; men vi behøve ikke at trække Lod om, hvem der skal forrette denne Ofring, saasom Kristus har gjort os Alle til Præster for vor Gud (Aab. 5, 10), og Guds Aand allerede forlængesiden har forkyndt, at i den nye Pagt skulde „Herrens Navn være fra Solens Opgang og indtil dens Nedgang og paa

hvert Sted fremsføres Røgelse for Hans Navns Skyld og rent Madoffer“ (Mal. 1, 11). For at vi nu skulle vorde desmere opmuntrede til andægtig, hjertelig og flittig Bøn, saa ville vi dennegang anstille en Betragtning over „Nytten af den troende Sjæls Bøn.“ Gud velsigne den og lade den ikke blive uden Frugt iblandt os for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 8. At den troende Sjæls alvorlige Bøn formaar Meget, siger den Hellig-Aand med tydelige Ord (Jak. 5, 16), og at den ikke kan eller skal blive uden Frugt og Nytte, er aabenbart af vor Frelser's Tale, som vi have lagt til Grund for denne Prædiken. Deri er at bede og at faa, at lede og at finde, at banke paa og at oplades tvende Gange sammenknyttet som en Følge, der ikke kan udeblive. Ligesom det ikke kan slaa feil, at et Træ, der i Høstens Tid staar fuldt af moden Frugt, som det endog lader falde i stille Veir og af sig selv, maa neddrysse den i Mængdevis, naar det bevæges af en stærk Vind, saaledes ogsaa: dersom vi i Troen henvende en alvorlig Bøn til den iegode og kjærlige Gud, der af sig selv giver os allehaande Godt at nyde, — hvis Lyft det er at gjøre vel, — der ogsaa viser Dyrene, hvilke dog ikke paakalde Ham som vi, saa mange Velgjerninger, saa kan det ikke slaa feil, at Naade, Kraft, Lys, Liv og Salighed derved maa tilflyde os. Vi have ovenfor (i forrige Prædiken, § 8) under Beskrivelsen af Bønnen sagt, at den er en Kraft og Bevægelse hos det troende Hjerte; men denne er saaledes bestaen, at den saa at sige opvækker og bevæger ei alene Alt, hvad der er i Mennesket, men ogsaa Himmel og Jord, ja den mægtige og store Gud selv. Det forholder sig hermed som med Strengene paa et Par ligestemte Luthe; naar man berører en Streng paa den ene, saa at den klinger, saa bevæges ogsaa den til-

hvarende Streng paa den anden, hvilket man kan se ved at lægge et lidet Stykke Papir paa denne; saaledes ogsaa: naar Nøden og Angesten berører vor Sjæl og nøder den til at raabe og bede, saa er det umuligt Andet end at ogsaa Guds Faderhjerter i Himmelen maa bevæges med.

§ 9. Da den blotsottige Kvinde ikkun i Troen rørte ved Sønnen af Jesu Klædebon, erholdt hun en Kraft af Ham, som strax gjorde en Ende paa hendes langvarige Glendighed (Luk. 8, 44), og saaledes er det end den Dag idag umuligt, at Noget skulde kunde nærme sig Ham, tale til Ham i Bønnen og berøre Hans Hjerter i Aanden og Troen uden at annamme en Naade og Kraft af Hans Fylde. Menneſket beder man ofte om Noget, og de give En Intet, fordi de enten mangle Evne eller god Villie; men den, der beder Gud om Noget, som det sig bør, han maa faa. Hvo der stiller sig lige imod Solen, han maa blive beſtinnet; hvo der gaar hen til Ilden, han maa blive opvarmet; hvo der slipper et Spand ned i en Brønd med rindende Vand eller i en Elv, han maa faa det fuldt op igjen; den, som taler og beder til Gud, han maa faa Noget, og det er en ſand Umulighed, at en alvorlig Bøn af en troende Sjæl ſkulde være forgjeves. I Verden og paa Jorden ſøge vi ofte og finde ikke, fordi de ikke have Alt, hvad vi behøver og saaledes heller ikke kunne give det. Naar jeg ſøger efter Vand i en tør Sandhaug eller efter Druer paa en Tornebuſt eller efter Figener paa en Tidsel, ſaa er Intet viſſere, end at jeg gjør et forgjeves Arbeide; ſøger jeg derimod ſaadanne Ting paa deres rette Sted, ſaa finder jeg dem. Hvo der ſøger, hvad der tjener til hans timelige og evige Vel og hans Sjæls Tilfredſſtilleſe i det Forfrænkkelige, han finder ligesaa Meget ſom hine Gjaſter ved en Herremesters Tryllemaaltid, hvor-

fra de kom hungrige og tørſtige hjem.)* Den derimod, ſom ſøger det i Himmelen og hos Gud, for ham kan det ikke ſlaa feil; i Verden banker man ofte paa uden at der bliver luffet op for En, fordi ei alene Døren, men ogsaa Hjerterne ere faſt tillukkede og tilſtaadede; men ſiden Guds Hjerter er aabnet for os i Jesu Bunder, hvorledes ſkulde det da være muligt, at Himmelen og Naadens Dør ſkulde være og blive tillukket for os?

§ 10. Lader os imidlertid end yderligere oplyſe og ſtaðſæſte denne Sag med Guds Ord! Bekjendte ere de hel- lige Forjættelſer af Gud: „Kald paa mig paa Nødens Dag; jeg vil udfri dig, og du ſkal priſe mig“ (Pſ. 50, 15). „Efterdi han (det troende Menneſte, ſom elſker mig) har Lyſt til mig, ſaa vil jeg udfri ham; jeg vil ophøje ham; thi han kjender mit Navn. Han ſkal kalde paa mig, og jeg vil bønføre ham; jeg er hos ham i Nød; jeg vil fri ham og herliggjøre ham. Jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham ſe paa min Salighed“ (Pſ. 91, 14—16), hvor vi atter ſkulle lægge Mærke til Sammenknytningen af Begjæringen eller det tjærlige Forlangende med Hjælpen, af Baaſkalden med Bønførelſen, hvorved vi noſſom forviſſes om, at ingen Bøn af et troende og gudelſkende Menneſte er forgjeves, hvilket bekræſtes ved de Ord af den Herre Jeſus: „Sandelig, ſandelig ſiger jeg Eder, at hvadſomhelſt I bede Faderen om i mit Navn, ſkal han give Eder. Bedet, og I ſkulle faa, at Eders Glæde kan blive fuldkommen“ (Joh. 16, 23. 24). Og hvad denne dyrebare Forjættelſe indeholder, det har Han efter ſin Sedvane tillige affattet i Vignelſer, for at indſkrive det deſto dybere i vore Hjerter; den ene af dem handler om et Men-

*) Se herom 2den Del, 10de Præd., § 20.

neske, som kom til sin Ven om Midnat, medens han laa og sov tilligemed Sine, og som bankede paa og bad om at erholde laant tre Brød og ikke vilde lade sig afvise (Luk. 11, 5 flg.), — den anden om en Enke, som ved sit idelige Overhæng bragte en uretfærdig og ugunstig Dommer til at hjælpe hende og skaffe hende Ret over hendes Modstandere (Luk. 18, 2 flg.), hvorefter den søde og velsignede Frelser gjør den Anvendelse, at naar man kan udrette saa Meget med Bønner og Begjæringer hos et haardt og uretfærdigt Menneſke, hvor meget Mere maa der da ikke lade sig udrette hos Gud, der besidder mere Kjærlighed, Barmhertighed og Godhed end alle Menneſker tilſammentagne!

§ 11. For at vi imidlertid ikke ſkulle tro, at Guds Forjættelser ere ligesom Menneſkenes Komplimenter og gode Ord, som der ofte er Intet i, ſaa lader os høre de Guds Børn og Venner tale, som have vandret længe med Ham, levet i Hans søde Samfund, havt mange Beviser paa Hans Miſkundhed og Troſtſhed og ſaaledes kunne paaberaabe ſig ſin egen Erfaring. Moſes ſiger: „Hvilket er ſaa ſtort et Folk, ſom Gud holder ſig nær til ſom Herren vor Gud til os, ſaa tit vi kalde paa Ham?“ (5 Moſ. 4, 7). Den kongelige Profet, der ſaavel ved ſine mangfoldige Farer og Trængſler ſom ved Naadens og Bønnens Mand, der hvilede over ham og talte igjennem ham, var bleven en iſandhed andægtig Bedende, udtrykker ſig meget mærkværdigt herom. „Herrens Dine,“ ſiger han, „ere vendte til de Retfærdige og Hans Øren til deres Raad“ (Pſ. 34, 16). Heri ſynes at ligge en Lignelse ſkjult om de Syges Vogtere og Opvartere eller om en Moder, der har et ſygt Barn, eller om en Kone, ſom har en kjær, men hiſſeløs Mand og hvis Dine ſtedſe ere henvendte paa den Lidendes Seng for ſtrax at kunne tjene

ham med, hvad han forlanger til ſin Lettelſe og Bedervæggeſe, hvorfor man ofte hører hende ſige: Derſom jeg kunde ſe paa hans Dine, hvad han onſkede, ſkulde han ikke behøve at oplukke ſin Mund derom. Man kan ogſaa anføre andre Steder, der kaſte Lys over de nyſnævnte og forhøie den Troſt, de indeholde. Om de Troende ſiges, at deres Dine ſe til Himmelen og paa Gud, og at deres Taarer udgydes for Gud. Job ſiger: „Mit Øie græder til Gud“ (Kap. 16, 20), — Jeremiaſ: „Mine Dine rindemed Graad Nat og Dag“ (Kap. 14 17, — David: „Mine Dine forſmægtede for dit Ord, idet jeg ſagde: Naar vil Du trøſte mig?“ (Pſ. 119, 82). Paa den anden Side ſiges der, at Guds Dine ere vendte til de Retfærdige. Saaledes ſe de Troende fra Jorden op til Himmelen, og Gud ſer fra Himmelen ned paa Jorden; de græde og Han tæller deres Taarer, optegner dem i ſin Bog og tager dem i ſin Sæk, eller efter vor Maade at tale paa (ſaaſom vi ikke vide af Sække eller Poſer til at have noget Fugtigt i) i ſin Flaſke; han opbevarer og beholder dem ſom en koſtelig Saft eller et ædelt Vand. Viſligt er det at ſe til, naar Solen danser en Regnbue og ſpeiler ſig i de Draaber, der i utallig Mængde falde ned af Skyerne; men langt liſtigere er det at betænke, at Guds Miſkundhed og Kjærlighed ligesom afbilder ſig i de Troendes Taarer og gjør dem ſaa koſtelige.

§ 12. Her kan ogſaa paſſende anføres, hvad Moſes ſiger om det forjættede Land, nemlig, at „Herrens Dine ſe ſtedſe derpaa fra Aarets Begyndelſe og indtil Aarets Ende“ (5 Moſ. 11, 12). Ligesom en Gartner ſtedſe ſer paa ſin Have, om maatte nogle Planter ere ud-tærede af Heden, for at han kan vande dem oſv., ſaaledes ſer ogſaa Herren ſtedſe paa dette Land for at give det Regn i rette Tid; hvor meget mere vil da ikke den naadige og barmhertige Herre ſtedſe

se paa de betrængte og bedrøvede Sjæle, der ere udtærede af Trængslernes Hede og sukke ængstelige efter Trøst og Hjsvalse! Satarias siger: Herrens Dine løbe omkring gjennem alt Landet, for at se, hvor en Fattig undertrykkes og en Gudfrygtig bedrøves, paa det Han kan hjælpe dem, osv. (Kap. 4, 10). Der siges ogsaa om de Ugudelige, at deres avindsyge og hadefulde Dine skjule sig imod den Svage, ligesom et Dyr lurar paa sit Rov (Ps. 10, 8). Om den Herre Jesus siges saaledes ogsaa, at Farisæerne toge vare paa Ham, ligesom et Dyr ikke vender sine Dine fra det Bytte, som det har opdaget og haaber at gribe (Luk. 14, 1); men i Modfætning hertil trøster den Hellig-Aand os med den ovenanførte Forsikring, at Herrens Dine ere vendte til de Retfærdige; naar Djævelen, Helvede og Verden lure og tage Vare paa Hans Egne, saa giver Han Agt paa dem, for at beskytte og frelse dem. Jeg har ofte lagt Mærke til, at en Kat har luret paa en Fugl og søgt at gribe den; men i det Samme vilde Ratten gjøre eller gjorde et Sprang, undsløi Fuglen. Af vor Frelser's Ord, at ikke en Spurv falder til Jorden, uden at vor Fader vil (Matth. 10, 29), lære vi, at Guds Forsyn ogsaa strækker sig til saadanne ubetydelige Fugle, og at det saaledes ikke sker ved et Tilfælde, naar de undslippe et fiendtligt Dyr. Skulde da ikke Herren give Agt paa sine Børn, som hver Dag befale sig hjerteligen til Ham, og frelse dem fra deres træste og underfundige Fiender?

§ 13. Endvidere siger David: Gud, man lover Dig i det Stille (eller: man forventer Dig i det Stille og lover Dig fiden, naar Du har hjulpet og trøstet) i Zion, og Dig skal betales Løfte, naar Du har bønhørt Bønnen, saaledes som der følger efter: Du, som hører Bønnen! hen til Dig skal alt Kjød komme

(Ps. 65, 1 flg.). Ifølge den hebraiske Talebrug er Meningen: alle Mennesker vide, at Du er naadig og misfundelig og ikke forsmaar de Glendiges Sukke og ikke foragter de bedrøvede Hjerters Begjæringer; derfor ty de til Dig, naar de ere i Nød. Udentviol havde Hedningerne faaet Efterretning om Israels Guds Herlighed, Magt, Visdom, Godhed og Barmhertighed (se 1 Kong. 8, 41—43) og om, at Han ogsaa i Naade bønhørte de stakkels Fremmedes Bønner, naar de toge sin Tilflugt til Hans Helighed; derfor kom de i Mængde for at tilbede Ham, som der fortælles om Dronning Kandaces Kammerfjend fra Æthiopien (Ap. Gj. 8, 27 flg.); saaledes var da vor Gud allerede dengang saare navnkundig i al Verden, fordi Han saa naadig bønhører Menneskenes Bønner. Mangen Hedning har maaste efter i lang Tid at have paakaldt sine Afguder og Intet erholdt staaet op for at søge og tilbede Israels Gud. Nu, Han er fremdeles den gamle kjærlige Gud, som ikke forsmaar deres Bønner, der søge Ham med bødserdige og troende Hjarter. Paa et andet Sted siger Profeten: „Herren har vendt sit Ansigt til den Enliges Bøn og ikke foragtet deres Bøn. Dette skal skrives for den Slegt, som herefter kommer, og det Folk, som skal skabes, skal love Herren“ (Ps. 102, 18, 19). Se, den Guds Mand er saa sikker i sin Sag og saa forvisset om Guds stedsevarende Godhed og om sin Bøns Bønhørelse, at han ønsker, at ei alene Guds Forjættelser, men ogsaa Exemplerne paa deres Opfyldelse maa blive optegnede og opskrevne til Bedste for Efterkommerne og dem, som endnu ikke ere fødte. Ak, om dette endnu blev iagttaget, saa at gudfrygtige og erfarne Christne efterlobe sig i Skriften, hvorledes den naadige og kjærlige Fader i Himmelen saa ofte har bønhørt dem i deres Livs Dage og underlige

udfriet dem, hvor vilde da ikke Efterkommerne glæde sig over Guds Miskundhed! — Noget, hvorom vi, dersom Herren vil, senere skulle tale paa et andet Sted.

§ 14. Herren høre ogsaa de Ord: „Herren er nær hos alle dem, som kalde paa Ham, — som kalde paa Ham i Sandhed. Han gjør efter deres Velbehagelighed, som Ham frygtede, og Han hører deres Skrig og frelser dem“ (Ps. 145, 18, 19). Hvad Trøsteligere kunde der siges om Vønnen og dens Nytte? Herren er vel „ikke langt fra Enhver af os, og vi leve og røres og ere i Ham“ (Ap. Gj. 17, 27, 28); men Han er dog isærdeleshed nær hos de andægtigt Bedende; finder eller ved du en saadan, saa vær overbevist om, at den majestætiske og store Gud ikke er langt borte. Ligesom et Menneske, der hører et Klagestrig eller endog kun en ængstelig Råben og Stønnen i en Skov eller andetsteds, gaar efter Lyden, indtil han finder den i Nød stedte, saaledes gjør ogsaa vor Gud, om jeg skal tale paa Menneſtevis om Ham; naar de arme Betrængte raabe, sukke, græde, klage, saa nærmer Han sig til dem, — som der staar paa et andet Sted: „Denne Elendige raabte, og Herren hørte og frelste ham af alle hans Angester“ (Ps. 34, 7). Vogter Eder desaaresag, I Uretfærdige og Ugudelige, der tro at have de gudsfrygtige Sjæle, som I bedrøve og bringe til at sukke, alene for Eder, ligesom en Røver en Vandringssmand i Vildmarken, — Herren er nær! Han gaar efter Skriget og vil gribe Eder i Eders Ondskab, naar I mindst tænke det. Her kan ogsaa anføres, hvad vor Gud siger hos Profeten Esaias: „Jeg udbredte mine Hænder den ganſte Dag til et gjenſtridigt Folk, til dem, som vandrede efter sine egne Tanter paa en Vej, som ikke er god“ (Esai. 65, 2). Skriftens Fortolkere have bemærket, at Hændernes Udbredelse

brugtes baade af de Bedende, saaledes som der siges om Kong Salomo, at han ved Templets Indvielse stod foran Herrens Alter og udbredte sine Hænder imod Himmelen, og senere: „Der Salomo havde fuldbendt at bede til Herren — —, da stod han op fra at ligge for Herrens Alter, fra at knæle paa sine Knæer, da hans Hænder vare udbredte imod Himmelen“ (1 Kong. 8, 22, 54), og af dem, som talte til Folket for at undervise, formane og ligesom bede det, saaledes som det forekommer i Salomos Ordsprog, hvor Visdommen siger: „Seg raabte, og I vægrede Eder; jeg udrakte min Haand, og Ingen gav Agt derpaa“ (Ordspr. 1, 24). Jeg tager ikke i Betænkning at forklare den barmhjertige Guds Ord hos Esaias saaledes, at Meningen deraf er denne: Jeg stod den ganſte Dag ligesom i Naadedøren og udbredte mine Hænder for at formane, at bede, at lokke mit Folk, der var blevet mig utro, og for at omfavne alle dem, som kom til mig med et bødſærdigt Hjerter. Naar nu Herren behandler de Ulydige og Træfaldne saaledes, hvad maa da ikke Hans Børn, der søge ham med alvorlige og ivrige Bønner og gjerne ville frygte Hans Navn, kunne vente sig af Ham! Dersom Han saaledes tilbyder Foragterne sin Naade, hvorledes ſkulde Han da kunne negte de elendige og begjærlige Sjæle den?

§ 15. Over al Naade mærkværdigt er det ogsaa, hvad den langmodige og naadige Gud siger hos Profeten Ezeiel efter at have beſkrevet og fremſtillet den grundfordærvede Tilſtand, hvori hans Land og Folk beſandt ſig, idet nemlig Profeter, Præſter og Tyrker vare nedſunkne i Gjerrighed og alſkens Uretfærdighed: „Jeg ledte efter en Mand af dem, ſom vilde gjærde et Gjærde og ſtaa i Gabet for mit Anſigt for Landet, at jeg ikke ſkulde fordærve det; men jeg fandt ingen“ (Kap. 22, 24—30). Ser

og overveier, I christelige Sjele, med Glæde, hvor god og naadig vor Gud er! Naar Alle i et Land eller en By ere afvegne fra Ham og hensefaldne til Ugudelighed, saa kan og vil Han dog ikke strax udøse sin Brede; men Han ser sig om, for om der maatte findes en ivrig Bedende, der vil bestræbe sig for at afvende Hans Harm, for at Han for hans Skyld kan vise Skaansel; hvorledes skulde Han da kunne foragte de gudsfrygtige Hjerters alvorlige og andægtige Bønner? Naar Han søger de Bedende, hvorledes skulde Han da kunne forstøde og ikke ville høre dem, naar de søge Ham? Netop dette har vor Frelser villet lære os, naar Han sammenligner Gud med et Menneske, der snart hører sin Bøns Banken paa Døren og har sit Sovestue nær ved Døren (Luk. 11, 5—7), — hvorom den hellige Augustin meget smukt siger: Ingen Dørvogter, ingen Tjener, intet Barn hørte det banke; de laa Alle i dyb Søvn; Husbonden alene vaagede og hørte, at Nogen raabte, ligesom ogsaa Petrus, med Tilnavnet Krysolagus, Guldbord eller den gyldne Taler: O, hvor gjerne vil ikke den give, der ikke bliver fortrydelig, naar han bliver saaledes foruroeligt og vækket! O, hvor gjerne vil ikke den lukke op for den Bankende og gaa ham imøde, som har sit lønlige Sovestue nær ved Døren! O, hvorledes kan vel den negte os Nogetsomhelst, der selv har lært os, hvorledes vi skulde afstvinge Ham det, naar Han negter os Noget? O, hvor nær er dog ei alene Gud ved Døren! Han er selv Døren, osv.

§ 16. Og hvorledes skulde det være muligt, at Gud ikke skulde agte paa og henhøre de troende Sjeles alvorlige og ivrige Bønner uagtet selv de smaa Børns Graad, hvilke endnu ikke kunne tale, ja Ravneungernes Skrig og Kvægets og de vilde Dyrss Sukke formaa at bevæge

Ham? Det Første lader sig bevise ved, hvad der berettes om Moyses, nemlig, at da hans Forældre ikke længer vovede at skjule ham for Faraos Tyranni, lagde de ham i en Kiste af Rør og satte den ved Bredden af Floden; da nu Barnet græd, ynkedes Gud og søiede det saa, at Kongens Datter gik ned til Stranden, kom til Kisten og lod den optage (2 Mos. 2, 2 flg.). Det Andet bevidner Skriften med tydelige Ord, nemlig at Gud „bereder Ravnens dens Spise, naar dens Unger skriger til Ham, — naar de fare hid og did, fordi de Intet have at æde“ (Job 39, 3; Ps. 147, 9). Saa siges der ligeledes, at „Kvæget sukter, fordi det ingen Føde har,“ og at ogsaa „Dyrene paa Marken (de vilde Dyr) skriger til Ham, naar Vandstrømmene ere fortorrede“ af Heden (Joel 1, 18. 20), og at den algode Gud ynkes herover, kan sluttes af Davids Ord, hvor han siger: „Herre, Du frelser Mennesker og Dyr. Du lader Rilder opvælde i Dalene, at de gaa imellem Fjeldene; de give alle vilde Dyr paa Marken at drikke; Bildæsler slutte sin Tørst. Du lader Græs gro for Fæ“ (Ps. 36, 7; 104, 10. 11. 14). Det er ogsaa mærkværdigt, at Herren beføl sit Folk i Babylon, at de ikke skulde lade noget Dyr fare vild eller uden Medlidenhed se det ligge under Byrden, men rettede og hjælpe det (2 Mos. 23, 4. 5), — at de „ikke skulde binde Munden til paa en Oxe, som træster“ (5 Mos. 25, 4), og Deslige, hvoraf klarligen sees Hans Forbarmelse over det sukkende Kvæg, hvorom Han ogsaa vidner med tydelige Ord, idet Han siger til Jonas: „Skulde jeg ikke ynkes over Ninive, den store Stad, i hvilken er mange flere end tolv Gange ti Tusinde Mennesker og mange Dyr?“ (Kap. 4, 11) Er nu Gud saa god imod de fornøstløse Dyr, naar de paa sin Maade paatalde Ham i sin Nød, hvor-

ledes skulde Han da kunne tillukke sit Hjerte for sine elendige, sultende, klynkende og srigende Børn?

§ 17. Den kjærlige Gud har imidlertid ikke ladet det bero med blotte Ord, men stedse opfyldt sine Forjættelser i Gjerningen, saa at man medrette kan sige om Ham: O Gud, ligesom dit Navn er (som Du har givet Dig i dit Ord, at Du nemlig er naadig, barmhjertig osv.), saa er din Pris, som Du ved dine Gjerninger har forskaffet Dig hos alle Menneſter (Pf. 48, 11). Herom vidne de Helliges Exempler til alle Tider. Kunde ikke Moſes, denne Guds udvalgte Tjener, saa at sige saa Ham til at gjøre, hvad han vilde, saa at han kunde bede Ham om hvadſomhelſt? (Pf. 106, 13) Sagde Gud ikke til ham: „Jeg har ſeet dette Folk, og ſe, det er et haardnakket Folk. Og lad mig nu fare frem, at min Brede maa optændes imod dem“ (2 Moſ. 32, 9. 10)? Ser dog, I gudfrygtige Sjæle, og forundrer Eder over Guds Godhed! Alle Herrers Herre har retmæssig Aarſag til at ſtraffe, men vil dog ikke gjøre det, derſom ikke Hans Tjener tillader det! Gud, hvem Serafer og Keruber i dybeſte Ydmyghed ære og tilbede, kan og vil ikke gjøre efter ſin retfærdige Brede, førend et Menneſte tilſteder Ham det! Heraf ſluttes en udenlandſt Lærer*) meget ſyndigt, at hvor hellig den retfærdige Gud end er fornærmet af et Folk, vil Han dog ikke letteligen ſtraffe, ſaalænge der endnu er nogen af Hans Benner og Tjenere, ſom ſtiller ſig i Gabet og anraaber Ham om Naade for ſit Folk. Syndfloden kom ikke over den første Verden, forinden Enok var optagen og Methuſalem var død, hvis Bortgang efter de Lærdes Udregning netop indfaldt i det Aar, hvori Guds Bredeſlod ſtrøg efter overſkyllede Verden. Den gudfrygtige

Kong Joſias maatte først være gaaet til Hvile, førend Gud lod den Brede, Han havde truet med, komme over ſit utro Folk (2 Kong. 34, 28). Jeruſalem blev ikke beleiret, ængſtet og indtaget af Keiſer Titus Veſpaſianus, førend Gud havde ført ſine Troende ud deraf og ſamlet dem i den lille By Bells. Italien havde forhen nydt Godt af den hellige Ambroſius's og Afrika af den hellige Auguſtinus's Forbønner; men da diſſe havde ombyttet Verden med Himmelen, da brøde Trængſlerne løs, og Alt blev ſtjyrtet i den yderſte Fordærvſe. Saalænge ſom Luther levede, formaaede han at vedligeholde Tyſtlands Fred; men da han havde taſket af, var det forbi med dets Rolighed.

§ 18. Herved maa endnu bemærkes, at naar Herren efter retfærdig Dom har beſluttet, ikke at ville lade ſig overtale og ikke afvende ſin Brede, ſaa forbyder Han enten ſine Benner og Elſkere at bede for de Ugudelige, ſaaledes ſom Han gjorde med Jeremias (Kap. 7, 16; 11, 14; 14, 11) — for at Profeten imidlertid ikke ſkulde tro, at Hans Bønner vare for ringe og daarlige i Guds Øine, men vide, at Folkets overvætted Ondſkab var Aarſagen til, at Han ikke mere vilde viſe Skaanſel, ſaa tilføier Herren: „Om end Moſes og Samuel ſtode for mit Anſigt, har jeg dog ingen Villie til dette Folk“ (Kap. 51, 1), — eller Han tilſteder, at de blive ſøvnagtige og efterladne og ikke mere bede ſaa ivrigt for ſit Land, ſom fornødent vilde være, og ſom de ellers pleie at gjøre. Naar den retfærdige Gud vil ſtraffe, ſaa lader Han endog de kloge Tomfruer ſove ind (Matth. 25, 5) eller gjør de gudfrygtige Sjæle forſagte, ſaa at de enten taber Mod og Iver til at bede for de Affaldne eller opluſſe i hellig Midtjærhed og kalde Guds Domme retfærdige, ſaa det bliver opfyldt, hvad Profeten ſiger: „Der var Ingen, ſom kaldte paa dit Navn, —

*) Rehem. Rogers.

som opvakte sig til (i ivrig og alvorlig Bøn) at tage fat paa Dig" (Esai. 64, 6).

§ 19. Men jeg kommer atter tilbage til Moses og hans heftige og kraftige Bønner, ved hvilke han formaaede at udrette saa Meget hos Herren sin Gud og hvorom det flere Gange heder: „Jeg vil ogsaa gjøre dette Ord, som du har sagt; thi du har fundet Naade for mine Dine" (2 Mos. 33, 17). „Jeg har forladt det, efter dit Ord" (4 Mos. 14, 20). Hvorlunde Jakob brødes med Gud og ligesom tvang Ham til at sige til ham: Lad mig gaa! men Jakob svarede: „Jeg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig", er bekjendt (1 Mos. 32, 26), og ligeledes, hvor naadigt Herren hørte paa Abrahams fjerdobbelte Forslag med Hensyn til Sodoma og besvarede det med Ja (1 Mos. 18, 24 flg.). Om Loth, Retsfærdigheds Prædiker i Sodoma, vide vi, at hvor ugudelig Staden end var, blev den dog en lang Tid sparet formedelst hans Forbønner, og at da Herren havde ladet ham føre ud deraf, og han anholdt om at maatte være sikker i den lille By Zoar (hvor det er tydelig at se, at det ikke var det gudfrygtige Hjerte saa meget om ham selv som om Byen at gjøre), sagde Herren til ham: „Se, jeg har og bønåret dig i dette Stykke (Hebr.: Jeg har annammet dit Ansigt, hvilke de sytti Fortolkere merkeligen oversætte ved: Jeg har forundret mig over dit Ansigt, dine taarefyldte Dine, der ere vemodigt fæstede paa mig, over din ivrigt og af Hjertet bedende Mund osv), at jeg ikke vil omkafe den Stad, som du har talt om. Skynd dig! red dig der! thi jeg kan Intet gjøre, før du kommer derhen" (1 Mos. 19, 20—22). Saaledes standsede ogsaa Josva Solens Løb med sit Ord og sin Bøn, og Herren adlød Hans Røst i denne store Sag (Josv. 10, 12—14), ligesom ogsaa Ezekias med sin Taarebøn drog den ti Streger tilbage (Esai. 38, 8).

Elias lukkede med sin Bøn Himmelen til og atter op, og fik og hentede, som den ovennævnte Lærer udtrykker sig, Vand og Ild efter Behag fra Himmelen; han bragte derved en død Drengs Sjæl tilbage til Legemet og gav hans Moder ham levende igjen (Jak. 5, 17, 18; 1 Kong. 17, 1; 18, 38. 44. 45; 2 Kong. 1, 10; 1 Kong. 17, 20 flg.). Merkeligt er det ogsaa, at den i Bønnen vældige og ivrige Profet Daniel siger om sig selv: „Da jeg endnu talte og bad — og lod min ydmyge Begjæring falde for Herrens, min Guds, Ansigt, — ja, da jeg endnu talte i Bønnen, da kom den Mand Gabriel hasteligen flyvende", — Denne sagde til ham: „I Begyndelsen paa dine ydmyge Begjæringer udgik et Ord; — thi du er meget elskelig" (du er høiagtet og vel anseet i Himmelen — Dan. 9, 20 flg.). Da blev det opfyldt, hvad Herren har forjættet ved Profeten: „Herren skal vist benaade dig, naar Han hører dit Raabs Røst; Han skal svare dig, naar Han hører det. Førend de raabe, da vil jeg svare; naar de endnu tale, da vil jeg høre" (Esai. 30, 19; 65, 24).

§ 20. Ligesom i et Hus et lider Varns Stemme er kjendt af Forældrene og Tyndet, saa at om det falder af Uforsigtighed eller bliver fornærmet af Andre eller angrebet af Hunde eller andre Dyr og begynder at strige, saa kjender Enhver i Huset den strag og løber efter Striget, saaledes er ogsaa de Troendes Bøn bekjendt i Himmelen; strag de begyndte at raabe og klage sin Nød, saa hører Gud selv det, og alle Hans Engle skynde sig og komme for at hjælpe et saadant Menneſke. Derfor læser man oftere, at Englene have indfundet sig hos andægtigt Bedende og hjulpet dem. Da Jakob reiste til Mesopotamien, og han, da Natten overfaldt ham, lagde sig til at sove, uidentvilt med

højtelige og andægtige Bønner, saa han i en sød Drøm en Stige, der naaede fra Jorden til Himmelen og paa hvilken Guds Engle steg op og ned, og Herren stod ovenover den. Da han tillige med Sine kom tilbage igjen fra dette Land og ganske vist havde anbefalet sig inderligen til Herren sin Gud, saa han de hellige Engle i to Hære møde ham eller drage med ham, enten paa begge Sider af Veien eller bag eller foran ham (1 Mos. 28, 10 flg.; 32, 1 flg.*). Da Elias maatte flygte ud i Ørkenen og satte sig under Enebærtræet og sukede til Gud, var der strax en Engel hos ham, der forsynede og styrkede ham med Mad og Drikke (1 Kong. 19, 4 flg.). Da vor dyrebare Forløser bad heftigt i sin Dødsangest, kom der en Engel fra Himmelen og styrkede ham (Luk. 22, 43). Da Maria Magdalena sad og græd ved den Herres Jesu Grav, viste der sig to Engle for hende og kort efter Herren selv, hvilke sagde til hende: „Kvinde, hvi græder du? hvem leder du efter?“ (Joh. 20, 13. 14). Da den romerske Hovedsmand Kornelius i Cæsarea bad flittigt og andægtigt i sit Hus, kom en Engel ind og sagde til ham: „Dine Bønner og dine Almisjer ere stegne op til Thukommelse for Gud“ (Ap. Gj. 10, 1 flg.). Da Peter var i Fængsel, og hele Menigheden bad uafsladeligen for ham og hans Udfrielse, kom en Engel og førte ham ud (Ap. Gj. 12, 5 flg.). Herom siger den gudfrygtige Urndt**): Der stiger ingen Bøn op til Himmelen, uden at der stiger en Engel ned igjen med den; — thi Guds dyrebare Forjættelser, hvori Han har tilfagt os Bønhørelse, kunne ikke være spildte.

§ 21. Den ældre og nyere Kirkehistorie er ogsaa fuld af Exempler, som vidne om Bønnens naadige Bønhørelse. At den gamle gudfrygtige Eneboer Si-

larion drev det brusende Hav tilbage med sine Bønner, have vi allerede fortalt paa et andet Sted*). At et Regiment kristelige Krigsfolk i den romerske Keiser Markus Aurelius's Leir, da hele Armeen formedelst Mangel paa Vand var udsat for Fare, ved sine Bønner ei alene erholdt et rigeligt Regn af Gud til sin Vederkvælgelse, men at der ogsaa opstod et stort Uveir, hvorved Fienderne bleve forfrækkede og adspredte og hvi-aarsag Regimentet for Fremtiden blev kaldet Legio fulminatrix (den lynende Legion), er bekjendt fra Tertullian og Niceforus. Om Keiser Theodosius og hans heftige og kraftige Bønner finde vi den Efterretning, at da han i Krigen mod Oprørerne Eugenius og Arbogastus saa, at Fienden var ham overlegen i Folketal, og at hans egne Øverst og hele Hær vare modløse til at slaaes, tilbragte han hele Natten i Bøn og anraabte Kristus om Bistand med disse og lignende Ord: Herre, Du ved, at jeg har begyndt denne Krig imod dine og mine Fiender af Midkjærhed for dit Navns Skyld; er det anderledes, saa tilregn mig det; men har jeg gjort det af retmæssige Aarsager og er kommen hid i Tillid til Dig, saa ræk mig og mit Folk din Haand, paa det ikke Hedningerne skulle spotte og sige: Hvor er deres Gud? Da han nu derefter slumrede lidt ind, saa han i et Syn to unge Mænd, der vare iførte snehvide Klæder og rede paa hvide Heste og som lovede ham trofast Bistand. Da det om Dagen kom til Slag, og Seieren syntes at hælde til Fiendernes Side paa Grund af deres Mængde og fordelagtige Stilling, sprang Keiseren af Hesten, kastede sig paa sit Ansigt og bad meget alvorligt om Hjælp og Bistand fra Himmelen og sagde blandt Andet: Hvor er Theodosius's Gud? Som han endnu laa og bad, kom der

*] Se Sjælestatens 1ste Bind, 4de Præd. § 19.

**] Sande Christendom, 1ste Bog, 1ste Kap., § 48.

*) 2den Del, 10de Præd., § 12.

en forfærdelig Stormvind farende mod Fienderne, som drev deres Pile tilbage og imod dem selv, saa at de bleve for-
strækkede, adspalttede og overbundne, —
hvorfor Digteren Klaudianus har gjort
dette Vers:

O nimium dilecte Deo, cui militat
æther Et conjurati veniunt ad
classica venti, & cet.

§ 22. Men lader os ogsaa betragte
nogle nyere Begivenheder. Den i Troen
heltmodige og i Bønnen usorligelige
Luther skriver etsteds: „Jeg holder mine
Bønner for stærkere end selve Djævelen,
og var det ikke saaledes, saa havde det
forlængesiden staaet anderledes til med
Luther, ihvorvel man ikke ser eller mær-
ker Guds store Undergjerning med mig.“
Af den samme Forbund ere de efter-
følgende Ord af ham udflydte, hvilke
han skriver til Kurfyrst Frederik af Sak-
sen, da han imod dennes Villie kom
tilbage fra sit Patmos*) til Wittenberg.
„Jeg ser, at min altfor store Ydmyg-
hed har havt Evangeliets Fornedrelse til
Følge, og at Djævelen vil indtage Plad-
sen ganske, saafremt jeg kun viger en
Haandbred; saa maa jeg da af min
Samvittigheds Trang gribe til noget
Andet. Jeg har gjort Noe for Eders
kurfyrstelige Naade, idet jeg for at tjene
Eders kurfyrstelige Naade har traadt til-
side i dette Aar; thi Djævelen ved meget
vel, at jeg ikke har gjort det af nogen-
sommelst Frygt; han saa godt mit Hjerte,
da jeg drog ind i Worms, og at om
jeg havde vidst, at ligesaa mange Djævre
lurede paa mig, som der er Tagsten paa
Tagene, havde jeg dog sprunget midt ind
iblandt dem med Glæde. — — Og
efterdi den bundløse Barmhjertigheds
Fader ved Evangeliet har gjort os til
frimodige Herrer over alle Djævre og Dø-
den og givet os den Tillids Rigdom, at vi
tor sige til Ham: hjertenskjære Fader! saa

kan Eders kurfyrstelige Naade selv skjønne,
at det vilde være den største Skam for
en saadan Fader, om vi ikke tiltroede
Ham saa Meget, som at vi ogsaa ere
Herrer over Hertug Georgs Brede. —
Jeg skulde i et Dieblif dræbe Her-
tug Georg med et Ord, dersom det
var gjort dermed. Dette skriver jeg til
Eders kurfyrstelige Naade, for at I
skal vide, at jeg kommer til Wittenberg
under en langt, langt høiere Beskyttelse
end Kurfyrstens; jeg agter ei heller at
bede Eders kurfyrstelige Naade om Be-
skyttelse; ja, jeg antager, at jeg skulde
bedre kunne beskytte Eders kurfyrstelige
Naade end I mig, og om jeg ogsaa vidste,
at Eders kurfyrstelige Naade kunde og
vilde beskytte mig, vilde jeg dog ikke
komme. I denne Sag skal og kan intet
Sværd hjælpe; Gud maa her gøre Alt,
uden nogen menneftelig Omsorg og Med-
virkning; hvo som derfor tror mest, han
vil her beskytte mest. Saasom jeg nu
mærker, at Eders kurfyrstelige Naade
endnu er meget skrøbelig i Troen, kan
jeg paa ingen Naade anse Eders kur-
fyrstelige Høihed for den Mand, som
skulde kunne beskjærme og frelse mig.“
Hvorledes han i sex Aar holdt Livet i
Frederik Mykonius, Præst i Gotha, der
laa dødsygg af Tæring, have vi allerede
fortalt paa et andet Sted i dette Bærf*).
Da Rigsdagen i Augsburg blev holdt
i Aaret 1530, og Sagerne lode til at
staa daarligt paa de Evangelistes Side,
skyndte han sig ind i sit Kammer og
begynde strax at bede ivrigt og heftigt;
han kom snart tilbage og sagde med
Glæde: Vicimus, det er: vi have vun-
det Seier, og man erfor fiden, at i
samme Stund faldt Rigsdagens Beslut-
ning ud til, at Ingen skulde være udsat
for Fare for den evangeliste Læres Skyld.

§ 23. En oftere anført udenlandsk
Forfatter**) fortæller om den gamle

*) Slottet Wartburg: jfr. Ab. 1, 9.

*) 3die Del, 16de Præd., § 22.

**) Nchem. Rogers.

Dronning af Skotland, at hun engang lod sig forlyde med at hun frygtede mere for Johan Knor's, en evangelist Lærers, og hans Disciples Faste og Bønner end for en fiendtlig Krigshær paa tredive Tusind Mand. Den Samme fortæller om en fattig, men meget gudsfrygtig Landmand, der blev meget undertrykt af en Adelsmand, som boede i hans Nabolag og som næsten havde berøvet ham alt hans Gods, hvorfor han pleiede at sige, at Gud maatte være død, siden han nemlig taug stille til saadan Uretfærdighed og ikke frelst sit undertrykte og sukkende Barn fra dets Modstander. Som han i sin Bedrøvelse gik ud Marsten, mødte han en Mand, der gav ham et Brev, som han skulde overlevere sin Fornærmer. Da han gjorde dette, blev Adelsmanden saa heftigt bevæget under Brevets Gjennemlæsning og saa kraftigt overbevist om den Uret, han havde tilføiet den stakkels Mand, at han paa staaende Fod bekjendte denne og villigen tilbagegav ham Alt, hvad han havde afpresset ham, hvorover Landmanden blev saa glad, at han udbrød: „Nu ser jeg, at Gud stundom sover (synes at sove), men dog aldrig dør.“ Nogle Mordbrændere havde overlagt at odelægge en liden By en Mils Wei fra Breslau og i denne Hensigt at antænde den paa forskjellige Steder. Da en af dem havde sat Ilden paa, hørte han inde i Huset en Moder (hvis Hjerte uidentviol ved Guds Tilskikkelse sagde hende, at der var en Ulykke paafærde) bede inderligt, befale sig og sine kjære Husfæller i Guds Beskjærmelse, anraabe Gud om at afvende al Ulykke og om, at de om Morgenen atter maatte staa friske og sunde op og kunne takke Ham for Hans Baretægt. Herover blev han saaledes betagen af Frygt, at han slukkede den paafatte Ild igjen, løb hen til sine Staldbrodre og overtalte dem til at afstaa fra sit onde Forehavende.

§ 24. Hellerikke i vor Tid mangler der Exempler, hvoraf vi kunne lære, hvad en alvorlig Bøn af de Troende formaar i Himmelen. Af disse vil jeg imidlertid kun anføre nogle faa og gjemme de øvrige til en anden Leilighed. En anseet og gudsfrygtig Theolog i en navnkundig By her i Tyskland havde en høielstet, trofast og gudsfrygtig Ven i en Læge paa samme Sted. Denne faldt efter Guds hellige og gode Villie i en farlig Sygdom, som i nogle Dage bragte ham derhen, at Alle mistvivlede om hans Helbredelse. Da det nu var kommet til det Yderste med ham, sendte hans Kone Bud til den nysnævnte Theolog og lod sige ham, at dersom han endnu engang vilde tale med hendes Mand, maatte han behage at komme snart til ham, da hans Endeligt nærmede sig. Theologen havde just en anden gudelstende Ven, en Stolemand, hos sig, med hvem han samtalede om nogle magtpaaliggende Ting; da nu denne Tidende kom, sagde han til ham: Denne Mand kunne vi endnu ikke undvære; kom, min Ven, og hjælp mig at bede inderligt, for om vi maaske ved vore Bønner skulde kunne udvirke hans Livs Forlængelse hos Gud; derpaa faldt de paa Knæ, og Theologen begyndte at bede ret ivrigt og alvorligt, hvori den Anden gjorde ham Selskab efter sin Troes Maal. Da de stode op, begav Præsten sig afsted for at besøge sin Ven. Ved sin Ankomst did blev han modtagen med Glæde og fik den Underretning, at for et Kvarters Tid siden havde den Syge mærket en hurtig og onskelig Forandring, idet den dødelige Hjerteangest ganske havde tabt sig, saa at der nu ikke var Andet end Mæthed tilbage. Det blev ogsaa bedre med ham Dag for Dag, og han kom atter til sin forrige Helbred igjen. Jeg har i min Guds og Hans Kirkes Tjeneste ved Siden af mig en gudsfrygtig, begavet og opbyggelig Prædikant, der

faldt i en dødelig Sygdom, saa at de Herrer Læger og Alle, som kom til ham, lode Modet falde og hjerteligen beklagede hans forestaaende tidlige Bortgang og Tabet af en saa dyrebar Sjæl. Da nu Sygdommen var stegen til det Høieste, og deri den forsamlede Menighed paa en Høitidsdag blev bedet indstændigt før og efter Prædiken for denne kjære Syge, græd Mange af dem, og den hele Forsamling jukkede inderligt til Gud om hans Livs Forlængelse. I selvsamme Stund fornam han Lindring; det blev til Bedring med ham, og Sundheden vendte efterhaanden fuldkommen tilbage.

§ 25. Den ottende Januar seften Hundrede otte og fytti blev en Kirkesøver, der havde brudt ind og stjaalet i forskjellige Kirker, radbrættet udenfor Byen S. Dette Menneske var saa forhærdet i sin Ugudelighed, at han hverken vilde bede eller paa nogen anden Maade forberede sig til sit Endeligt; om Omvendelse og Anger over Synden, om den hellige Nadverd vilde han ikke høre tale. Stedets trende Præster viste stor Trostaaelse imod ham og arbejdede paa ham Dag og Nat, for om muligt at frelse hans Sjæl; men det var til ingen Nytte; da de trueede ham med den evige Fordømmelse, sagde han dem lige i Dinene: Hvad kommer det Eder ved? Bliver jeg fordømt, saa bliver jeg fordømt. I et saadant forhærdet Sind fremturede han nogle Dage og vilde ikke vide af nogen Beredelse til Døden. Under denne det djæbleforblindede Menneskes Tilstand toge de tro Sjelesørgere sin Tilflugt til den almene Bøn, forestillede paa Helligtrekongersdag den forsamlede Menighed saa bevægeligt som muligt denne arme Sjæls Fare, formanede den til hjertelig og ivrig Forbøn og foregik den deri efter bedste Evne med sit Exempel. Efter endt Gudstjeneste gik de alle Tre atter

til Fangen for paany at forsøge sit Held med ham, og til sin største Glæde og Forundring fandt de et ganske andet Menneske i ham; han erkjendte af Hjertet sine store Synder og bad Gud og Mennesker om Tilgivelse, fortalte sine Ugjerninger med alle deres Omstændigheder, valgte en af dem til sin Skriftefader, skriftede og annammede den hoiheilige Nadverd med stor Andagt, tilbragte sine tilbageværende Levedage med Sukke og Bønner og gik derpaa villigen og glad den Død imøde, som Retsfærdigheden havde tilkjendt ham, — hvilket Altsammen en af disse tro Sjelehyrder egenhændig har skrevet mig til.

§ 26. Et andet herligt Exempel paa Bønnens Kraft vil jeg efter et trykt Skrift af en gudelskende og trofast Sjelesørgere fortælle med hans egne Ord. Den gode Gud, siger han, har delt med os; en Kirke har Han lagt i Aske og i Bund og Grund tilintetgjort; den anden derimod har Han endnu bevaret til at være vort Troste- og Bedehus, og dette er vel saare forunderligt; det er skeet ene og alene ved hans guddommelige Almagt; det fortjente nok at optegnes i alle Aarbøger. Denne Kirke stod i egentlig Forstand midt i Jlden; i en Afstand af neppe to til tre Skridt fra Kirkedørene laa der paa begge Sider henved tre Hundrede Dømmestokke til den nye Skolebygning, hvilke allesammen gik op i Luer og frembragte en uhyre Hede; paa alle Kanter omkring den stode de Geistliges og andre Baaningshuse, der samtlige bleve til en stor Ild- og Stenhob; ikke destomindre maatte Gudshuset blive staaende uskadt, saa at end ikke et Bindu smeltede eller en Dør blev forbrændt i saa stærk en Hede; det er et almægtigt Under af den Allerhøieste; det har uden tvivl mange gudsfrygtige Hjerters andægtige Bønner udvirket hos Gud.

§ 27. Han siger fremdeles: I Kir-

tehistorien læser man, at da Johannes Krygstomus uden al Brøde var bleven jaget i Landsflygtighed, udbrod der efter hans Afreise (i Konstantinopel) en stor Ildbrand, som naaede det skønne Osius's Tempel; da formanede Biskop Paulus sine Tilhørere til at bede, løb selv hen til Alteret og bad hjerteligt, hvorved Kirken blev reddet og bevaret i en saadan Brand, uagtet Luen allerede slog ind af Vinduer og Døre. Jeg kalder hele denne Menighed, — *) jeg kalder Fremmede og Indfødte til Vidne for Gud og Verden paa, at de under Branden bleve formanede til at bede inderligt for Kirken, om maaste Gud, fordi den anden allerede var afbrændt, endnu vilde i Naade bevare hin til vor Trøst. Hvilke andægtige Sukke, der af gudfrygtige Hjerter i dette Tilfælde bleve opsendte til Himelen, det er den Alvidende bedst bekendt. Jeg kalder isærdeleshed alle dem til Vidne, som i stor Mængde faldt paa Knæ med mig under aaben Himmel og anraabte Gud om denne Kirkes Bevarelse, især, da den allerede begyndte at brænde oventil i den aabne Skolegavl, og ikke et eneste Menneske kunde komme til at slutte paa dette Sted formedelst den sterke Hede. Da formaaede intet Andet at hjælpe end at bede; da raabte Enhver, som saa det: Ak, Gud! ak Gud! nu kommer det til Kirken! ak, Gud, forbarm Dig dog! ak, Gud, spar den dog! For enet Kraft er sterk; vi traadte sammen med endrægtige Sukke, faldt ned paa vore Knæ, foreholdt Gud Hans Ord og vor Nød og bad om Hans almægtige Hjælp; det var et saa kraftigt Mid- del og Slutningsvand, at man samstundes og sienesynligen saa, at Ilden ikke længer havde nogen Magt over den brændende Støtte; den maatte atter slutne af sig selv og vor kjære Kirke blive staaende; det var et almægtigt Un-

der af den Allerhøieste. Hvo som vil se og erfare, hvilken Kraft den troende Bøn har, han komme hid til Senstenberg; da skulle vi vise ham, hvorlunde den tykke Træstøtte nedentil er brændt tværs af, men alligevel ikke har kunnet brænde længer opad, men atter maatte slutne af sig selv formedelst den troende Hjertebøn, uden noget Vand. Saa vidt denne tro og erfarne Præst.

§ 28. En fornem, af Kirke og Stat velfortjent og desaaarsag overalt i Riget velansøet Mand (saaledes skriver en i den Herre Jesu høiagtet, gudfrygtig og dyrebær Ven til mig) faldt i en heftig Sygdom, saa at Lægerne saavel som alle Andre begyndte at tvivle om Hans Opkomst. Hans kristelige Hustru var ikke lidet bedrøvet herover, saa meget mere, som de befandt sig udenlands, langt borte fra sine Slegtninger, og havde flere endnu ikke opdragne Børn. Som hun en Morgen laa paa sin Seng for at udhvile sig noget af sin Sorg og Rattetvaagen, raabte hun til Gud og bad Ham inderligt med mange Taarer, at Han denne gang vilde forlænge hendes kjære Mands Liv, saafremt det ikke stred imod Hans Vre og hellige Villie. Da følte hun, at der ved Hovedgjærdet, hvorpaa hun laa, ligesom blev optrukket et Uhr, der næsten var nedgaaet, og ihvorvel hun just ikke kunde slutte sig til, hvad dette skulde betyde, fattede hun i den troende Forvisning om at være hønhørt et bedre Mod, ligesom da Gud fuldkommede hendes Haab og Glæde og lod hendes Ægteherre ei alene komme op af sin Sygdom igjen, men ogsaa leve tre Aar endnu, efter hvis Forløb han paa selv samme Dag, da hans Kone havde faaet den underfulde Forsikring om hans Helbredelse, salig hensov i Herren.

§ 29. Ved denne Leilighed falder noget andet, særdeles Mærkværdigt mig ind, som er mig fortalt af en Mand, der havde det fra en Person, som selv

*) Senstenberg, hvor Forfatteren [Andreas Reinhardt] var Præst.

havde været Vidne dertil. En Provst i en nærliggende markist By, som under den forrige langvarige Krig holdt troligen ud med sin Menighed og havde været samme til megen Trøst og Nytte og derfor ogsaa var den saare kjær og dyrebar, laa tilfængs af en dødelig Sygdom, og det var kommet saa vidt med ham, at han ikke ønskede eller ventede Andet end en salig Opløsning. Ved Siden af hans Seng stod et Timeglas eller Sanduhr, som hans Paarørende vendte flittigt, for nøiagtigt at vide hans Afstedstime, og omkring Sengen stode visse og mange gudsfrygtige Hjerter af Menigheden, jukkede, græd og klagede, bade derhos og ønskede, at Gud dog endnu vilde lægge nogen Tid til denne deres tro Hyrdes Dage og dennegang rive ham ud af Dødens Strube. Medens de saaledes bade og paakaldte Gud, blev Timeglasset, der næsten var udløbet, vendt om for deres Dine, hvilket indgjød dem Haab om, at deres Bønner vare hønhørte, hvorfor de fremdeles holdt frimodigt ved at bede, og forinden Glasset atter var udløbet, forandrede og bedrede det sig med den Syge; han kom sig igjen og levede endnu flere Aar derefter. Sluttelig kan jeg ikke undlade, ogsaa at anføre mit eget, den ringeste blandt den Herres Jesu Tjeneres, Exempel, efterdi den misfandelige og barmhjertige Gud ogsaa har behaget ved mig at bevise, hvor høit de Troendes forenede og alvorlige Bønner ere agtede i Hans Dine; thi de to Gange, jeg nu har ligget hel farligt og dødeligt syg og siddet i Dødens Svælg, har intet Andet end Guds Godhed og Almagt, dertil bevæget ved mange gudsfrygtige Sjeles heftige Bønner, revet mig ud deraf og holdt mig ilive.

§ 30. Med min første haarde og dødelige Sygdom forholdt det sig saaledes, at man mangesteds i og udenfor Byen sagde, at jeg var død. Den

brændende Febers Hæftighed var saa stor, at inden tre Dage efter at jeg var bleven syg vare alle mine Kræfter borte; mine Dine kunne ikke taale det klare Dagslys, hvorfor man maatte hænge Tæppener for Vinduerne; Tungen klæbede af Mathed ved Ganen og var stiv af Hæde, saa at den ikke uden først at blive vædet og forfrisket kunde tale og forklare sig om Sygdommens Beskaffenhed og hvad Andet der gjordes fornødent; Neglerne vare blege, Ansigtet gustent og indfaldet; Hjertet og Pulsaaene slog svagt og næsten umærkeligt; ja, den Viglugt, som pleier at indfinde sig hos dødsyge Mennesker fort før deres Endeligt, var tilstede; jeg havde velsignet mine Egne og tilkjendegivet dem, hvorledes jeg vilde have det i Et og Andet, og ventede om saa Timer en blid og salig Opløsning af min Guds naadige Haand. Imidlertid bade ei alene mine Nærmeste og mange gudelskende Sjele af den mig betroede Menighed, men ogsaa mange gudsfrygtige Hjerter i hele Byen inderligen og alvorligen til Gud for mig, saa at en af mine tro Medarbeidere ved Ordet sagde mig efter min Helbredelse, at da min Sygdom var paa sit Høieste, og han før Prædikenen opfordrede den forsamlede Menighed til at indeslutte mig i sit Fadervor og bede om mit Livs Forlængelse, forsaavidt den ikke stred imod Guds hellige Villie, hørte og saa han deres dybe Sukke og hebe Taarer og fattede selv strax det Haab, at Saadant ikke vilde være forgjeves. Ved Udgangen af Mai Maaned afvigte Aar blev jeg paany, efter at mine Kræfter næsten aldeles vare udtømte ved en Bedrøvelse, ifølge min Guds hellige Raad og gode Villie overfaldt af en hidfig Feber, som om saa Dage bragte mig dertil, at hverken jeg selv eller Andre, som vare hos og om mig, kunde tænke Andet, end at Tiden til min Vortgang fra denne Verden var kommen.

Jeberen var saa heftig, at den ikke and-
fede selv de kostbareste og mest prøvede
Midler, som bleve brugte af de tro og
erfarne Herrer Læger; ja, den fordob-
lede tilfidsit sin Styrke, saa at jeg maatte
udholde tre heftige Anfald i tre Dage,
hvorfor der indfandt sig stærke Asmag-
ter og allehaande Dødstegn; men jeg
ved og har erfaret, at mange gudelstende
Sjæle, der elskede mig hjerteligen i Gud
og efter Gud, laa paa sine Knæ og
lønligen og aabenbare bade om min
Opholdelse, som ogsaa blev dem tilstaa-
t, saa at dersom jeg endnu gjør Noget til
min Guds Ære og Hans dyrefjæbte
Menigheds Trøst og Ophbyggelse, saa er
det ikke at agte for Andet end en Frugt
og Virkning af Bønnen.

§ 31. Vi have nu hidtil fuldstæn-
dig bevist og godtgjort, at den troende
Sjæls Bøn aldrig bliver uden Frugt og
Nytte og useibarligen vorder bønørt af
Gud. Nu maa vi ogsaa efter Fornø-
denhed vise hvilken Nytte den medfører,
og hvorledes den bliver bønørt. Bøn-
nens Frugt og Nytte er mangehaande.
For det Første; om en gudfrygtig Sjæl
ingen anden Nytte havde af Bønnen, saa
har den dog den, at den efterlever Guds
Befaling, viser sin kjære himmelske Fa-
der tilbørlig Lydighed, giver Ham Hans
skyldige Ære, fremstiller sig selv til et
Offer for Ham, yder Ham sin Dyrtelse,
affønder sig fra de Ugudelige, fra Spot-
terne og Foragterne, slutter sig til „de
Førstefødtes Forsamling og Menighed,
som ere opstrevne i Himlene, til Guds
Udvalgte, Hellige og Elskede“ (Ebr. 12,
23; Kol. 3, 12), vedligeholder Samfun-
det med Gud, bliver stedse mere kjendt
og fortrolig med Ham, osv. Meget sandt
siger den dyrebare Luther etsteds: Om
Gud bød os, at vi, for at vise vor skyld-
dige Lydighed, skulde tage et Halmstraa
op af Jorden, saa burde vi gjøre det
med villigt og glad Hjerte; hvor meget
mere, naar Han byder os i barnlig

Tillid at paafalde Ham! I Kirkesædne-
nes Levnetsbeskrivelser fortælles, at en
ung Nyankommen blev befalet af en
gammel og erfaren Fader, dagligen at van-
de flittigt hans tørre Kjøp, som han havde
støkket ned i Sandet (udentvivl i den Hen-
sigst at prøve hans Lydighed og bevare
ham for Lediggang); det unge Menneſte
gjorde dette i Odmagthed og Enfoldig-
hed en rum Tid og bewirkede derved
omfider, at Kjøppen begyndte at skide,
at grønnes og blomstre, hvormed Herren
vor Gud, som Beretningen tilføier, vilde
ære hans enfoldige og villige Lydighed
og vise, hvor velbehagelig den var Ham.
Jeg lader dette staa ved sit Værd, men
er fast overbevist om, at i den Sag,
hvorom vi her tale, nemlig Bønnen,
skal Ingen forgjeves adlyde den algode
og kjærlige Gud, og om det end en
Tidlang kan se ud til, at den ikke var
noget bedre og nyttigere Arbeide end,
om man vandede en tør Kjøp, saa skal
det dog tilfidsit befindes, at intet Suk er
forgjeves udgaaet af Hjertet, ingen Taare
forgjeves udgydt, og at intet Ord, der
var talt i Tro og med Andagt, har
været frugtesløst og er faldet til Jorden.

§ 32. Gud er en ærlig, kjærlig og
gavmild Herre, der ikke lader sig tjene
forgjeves, og omdenskjønt vor Skyldig-
hed fordrer, at vi tjene Ham, fordi Han
er vor Gud og Herre, saa tilsteder dog
ikke Hans Natur, der er lutter Kjær-
lighed og Misfandhed, Ham Andet end
at gjengjælde selv den ringeste Tjeneste,
der ydes Ham med oprigtigt Hjerte og
usminket Tro. De Ugudelige tale, som
de kunne, og som det sømmer sig ryg-
gesløse Belialsbørn, naar de sige: „Hvo
er den Almægtige, at vi skulde tjene
Ham? eller hvad Gavn skulde vi have
deraf, at vi møde Ham med Bøn?“
(Job 21, 15). Er det ikke en Skab-
nings Pligt at tjene sin Skaber, og er
den ikke i en ønskelig Tilstand da, naar
den befinder sig i Hans Tjeneste? Jeg

holder for, at dersom en Rose, en Drue eller et Vble havde Fornuft og kunde tale, saa vilde de prise sig lykkelige ved at blive fortærede efter Guds Orden i Menneftets Tjeneste og til dets Nytte, medens det derimod vilde være dem ubehageligt og imod, om de forgjeves skulde falde af, henvisne eller borttraadne; thi at komme til det Maal, som Gud har bestemt, det er den sande Lykkelig-
 hed. Derfor siger den Hellig-Aand om Solen, „at den glæder sig som en vældig Stridsmand til sin Bane“ (eller: ved at gennemløbe sin Bane), den nemlig, som Gud har anvist den til de andre Skabningers, men isærdeles Menneftets Nytte og Tjeneste (Ps. 19, 6). Skulde da ikke Menneftet prise sig lykkeligt, naar det har Leilighed til at tjene Gud, om det end ingen anden Nytte havde deraf? Thi Guds Tjeneste er noget Høit og Vældt, som i og for sig selv kan glæde en oplyst Sjel, og den, som forstaar dette rigtigt, han vil ikke se paa noget Andet og Mere, men skatte sig lykkelig ved at have den Naade og Være at tjene Gud.

§ 33. Jo høiere og ædlere de Ting ere, hvormed Menneftet omgaaes, desto mere bliver han foretrukken for Andre, og desto høiere bliver han agtet. En Guldarbeider og Juveler, der omgaaes med ædle Metaller og kostbare Stene, bliver jo agtet høiere og anseet for fornemmere end en Grovsmed og Stenhugger. Saaledes bliver jo ogsaa en stor Christen Tjyrstes høitbetroede Tjener, som daglig ser hans Ansigt og omgaaes aldeles fortrolig med ham, anseet for langt bedre end en Bondes Tjenestedreng eller en tyrkisk Træl. Saaledes lærer altsaa Fornuften, at Guds Børn og Venner, der omgaaes med lutter aandelige, guddommelige og himmelske Ting, — som daglig i Aanden og Troen skue Hans Ansigt og tale fortroligt med Ham og som Han bruger i sit Naaderiges vigtigste

Anliggender osv., bør agtes langt høiere end denne Verdens Børn, der kun omgaaes med timelige, forgjængelige og jordiske Ting og tjene Satan i Synden, af hvem de ere fangne og besnærede til at gøre hans Villie. Om nu de gudsfrygtige Sjele ingen anden Fordel havde af sin Bøn og Gudsdyrkelse end den her omtalte, og at de derved affondrede sig fra Foragternes og Spotternes ugudelige Hob, saa var allerede dette nok til at gøre dem varagtige, flittige og ivrige i denne hellige Øvelse. Er det ringe agtet for Eders Dine at blive Kongens Svoger? sagde David, da Sauls Datter blev ham tilbuden (1 Sam. 18, 23). Saaledes kunde man ogsaa sige her: Er det ringe agtet i Eders Dine at være den store, mægtige og miskundelige Guds Tjener og regnes blandt dem, som høre Ham til, — at man har fri Udgang til Ham og kan tale med Ham som et Barn med sin Fader?

§ 34. Dog, det er jo en sand Umulighed, at Noget skulde tjene Gud for Intet. Det kan ikke være muligt, at en gudelstende Sjel skulde bede flittigt uden at have Gavn eller nyde Godt af sin Bøn. Den, som staar i Solen, bliver omstraalet af dens Glands og opvarmet af dens Hede, og den, som nærmer sig Gud, ham vil Hans Miskundhed omringe (Ps. 32, 10), Hans Lys oplyse, Hans Kraft styrke, Hans Trøst hufvæle, Hans Dine lede, Hans Haand bestjærme og Hans Magt bevare til Salighed. Derfor have vi i Beskrivelsen af Bønnen (i foregaaende Prædiken, § 8) sagt, at Bønnen er Sjælens hellige og salige Samtale med Gud, hvorved den vedligeholder Samfundet med Ham, udsjer sit Hjerte for Ham, aabenbarer Ham sin Trang, sin Længsel og Attraa, hængiver og befaler sig til Ham og søger og finder Naade, Hjælp, Lys, Trøst, Bestjærmelse, Fred, Glæde, Liv og Salighed hos ham. Dette ville vi noget

nærmere forklare og begrunde. Den her omhandlede Samtale mellem Gud og den troende Sjel er ikke noget saa Ringe, som naar Menneſker tale med hinanden om jordiske og forgiængelige, ofte ogſaa ſyndige Ting, Noget, hvoraf de have mere Skade end Gavn, men er et ſandt, virkelig og kraftigt Samfund med Gud; denne Samtale beſtaar mere i Kraft end i Ord, mere i Aandens end i Tungens Bevægelse. Den troende Sjel taler ofte uden Ord med Gud, ſaa at det gaar Ham til Hjertet, og Han ſvarer den uden Ord, ſaa at dens Hjerte føler det; denne Sag beſtaar mere i Røngſel, Omfavneſe og Vedhængen end i Ord og Tale.

§ 35. En paafaldende Tale er det for kjædelige Dren, ſom vor Gud fører hos Profeten Hoſeas: „Og det ſkal ſke paa den ſamme Dag, jeg vil bønføre, ſiger Herren; ja, jeg vil bønføre Himlene, og de, de ſkulle bønføre Jorden. Og Jorden ſkal bønføre Kornet og Moſten og Olien, og de, de ſkulle bønføre Iſrael“ (Kap. 2, 21, 22). Her er en Bønførelſe; ſølgelig maa der ogſaa være en Tale eller Paafaldelſe; det er imidlertid aabenbart, at denne ikke beſtaar i Ord, men i Kraft, ſaaſom den alviſe Gud med denne Udtryksmaade tilkjendegiver Skabningernes Sammenknytning, idet de, forbundne ved en uſamdrægtig Samdrægtigtighed og ved en uenig Enighed, ved Hans Orden og Forſyn, have Samfund med hverandre, modtage Kræfter den ene af den anden og dermed tjene Menneſket. Alle Skabninger hænge i hverandre ſom en magnetiſk Kæde af Jernringe*) og modtage af ſin Skaber de Kræfter, ſom de meddele hverandre, og hvormed de tjene Menneſket. Dette anfører jeg, fordi det bidrager til at forklare mit Œmne, nemlig at den troende Sjels Samtale med Gud ikke blot

beſtaar i Ord, men tillige, ja fornemmelig i en kraftig Attraa og Vedhængen, hvoraf vi da endvidere kunne ſlutte os til, hvilken Nytte Bønnen medfører, efterdi Ingen kan attraa, omfavne eller hænge ved Gud uden at nyde Godt af Ham.

§ 36. Naar Grenen ſidder paa Vintræet, bliver den delagtig i dens Saft og Kraft; naar man ſlipper et tomt Kar ned i en fuld Strøm eller Brønd, maa det nødvendigviis blive fuldt; naar det tørſtige Barn kommer til det fulde Moderbrøſt, ſaar det ikke Vind, men ſød og kraftig Melk at drikke; hvo ſom vandrer i den fugtige Natluſt, hans Hoved bliver fuldt af Dug og hans Løſter af Nattens Draaber (Høiſ. 5, 2), og hvo ſom i Aanden, Troen og Bønnen indlader ſig i Samfund med Gud, det høieſte Gode, med alle Kræfters Kraft, med al Trøſtes Kilde, med al Naades Fylde, han maa nødvendigviis og uomgængeligen nyde Godt af Ham og modtage af Ham Naade, Hjælp, Lyſ, Trøſt og Kraft. Da Moſes havde været hos ſin Gud paa Bjerget og omgaaets fortroligt med Ham i ſirti Dage, ſtraalede hans Anſigt af et klart Skin (2 Moſ. 34, 28, 29); da den blodſottige Kvinde rørte ved Sømmen af den Herres Jeſu Klædebon, blev hun ſtrax delagtig i Hans Kraft til ſin Helbredelſe (Luk. 8, 44 flg.). Nogle Forfattere berette, at den Herre Jeſus i ſit Kjøds Dage var ſaa kjærlig, at Venligheden lyſte ud af Hans Dine, og at Han derved kraftigt bøiede og drog til ſig ei alene deres Hjerter, ſom hørte Ham, men ſelv deres, ſom blot ſaa Ham, hvorfor Føderne gave Ham Navnet Venligheden og ſagde, naar de vilde nærme ſig til Ham: Fader os gaa til Venligheden! — ja, at bedrøvede Menneſker bleve trøſtede alene ved at beſkue Hans guddommelige Anſigt, hvorfor den Æne pleiede at ſige til den Anden, naar de vare ſørgmodige: Fader os

*) Jfr. 3die Del, 5te Præd., § 25.

gaa hen og se Marias Søn! Vist er det, at hos den dyrebare Frelser var Naadens, Trøstens og Kraftens Fylde, hvilket blandt Andet sees deraf, at de Tjenerere, som det høie Raad havde udsendt for at gribe Ham, kom tomhændede tilbage og sagde: Der har aldrig et Menneſte talt ſaaledes ſom dette Menneſte (Joh. 7, 46), ſaavelſom deraf, at alle Toldere og Syndere nærmede ſig til Ham for at høre Ham og opbygges og trøstes ved Hans Ord (Luk. 15, 1). Alt dette tjener til at overbevise os om, at det er umuligt, at en troende Sjæl ſkulde kunne gjennem Bønnen nærme ſig til Gud og i troende Andagt beſtue, høre og gribe den Herre Jeſum uden at høſte ſtort Gavn af Ham, nemlig Lys, Trøſt, Kraft, Liv og Salighed.

§ 37. Ved Bønnen, ſkriver den velſortjente Arndt, ſtyrkes, helliges, renſes, trøstes og oplyſes det indvortes Menneſte, drager ganſke ind i Gud og bliver aldeles fortroligt med Gud Herren, ligeſom en hellig Engel, der altid ſer Guds Anſigt i Himlene. Kort ſagt, der er flere Hemmeligheder i Bønnen end ſelv det allerflogeſte Menneſte kan begribe og forſtaa. Og paa et andet Sted: Ligeſom alle de, der rørte ved den Herre Chriſtus, bleve friſte — thi „en Kraft gik ud fra Ham og helbredede dem“ (Luk. 6, 19) — ſaaledes ogſaa: naar vor Sjæl er ſyg, nedſlagen og bedrøvet, og vi røre ved den Herre Chriſtus med vor Bøn og Tro, ſaa gaar der lutter Livskraft ud fra Ham og vederkvæger os, ſaaledes ſom mangen bedrøvet Sjæl fornemmer. — — Bønnen er et Middel, hvorved mange Naadegaver fra Gud kommer til os, ſaaſom Forøgelsen af vor Tro, af vor Kjærlighed, af vor Guds-kundſkab, af vor Andagt, af vort Hjertes Fred og Glæde, hvilket Alſammen er herlige Gaver, himmeſke Kræfter og Skatte, bedre end Himmel og Jord. — Idet vi dagligen opløſte vore Hjer-

ter til Gud og ſaaledes dagligen omgaaes med Ham, komme vi beſtandig Gud nærmere, glemme lidt efter lidt Jorden og Verden og blive fra jordiske Menneſter aandelige og himmeſke, ſom fordom Moſes. — — Og ligeſom vi lære i dens Sæder og Dyder, ſom vi idelig omgaaes, og ikke have ſtørre Lyſt til at omgaaes Noget, end den, vi ere vant til, ſaaledes lære vi ogſaa ved den daglige og ſtadige Bøn Himmelenes Sæder og Sprog og blive mere og mere optændte af Kjærlighed til Gud, oſv. Gjennem Bønnen hænger Sjelen ved Gud, efter Profetens Ord: „Min Sjæl hænger efter (ved) Dig“ (Pſ. 63, 9), ligeſom en Huſtru hænger ved ſin Mand og nyder hans Beſtyttelſe, Kjærlighed og Omhu (1 Moſ. 2, 24), — ligeſom Lemmerne paa et Legeme hænge ved hverandre, og det ene modtager Gaſt og Kraft af det andet (Job 41, 14), — ligeſom et Barn hænger ved ſin Moders Bryſt og ſuger Livskraft af dette og ſaa at ſige af hendes, Hjerte, — ligeſom et Vle hænger ved Træet og ernæres ved dets Gaſt. Ved Bønnen udbreder Hjertet ſig mod Gud ſom en Blomſt imod Solen eller ſom den Muſling, der kaldes Perlemoder, om hvilken Forfattere berette, at den paa klare og hede Sommerdage aabner ſig tidligt om Morgenen, naar Dugdraaberne falde, og opfanger Duggen, hvorved Perlerne ſaa Næring og voge, eller ligeſom Fugleunger i Redet, hvilke opſpile Næbbet vidt imod de Gamle, naar de bringe dem Føde, — hvortil vor Guds Ord ſigter, naar Han ſiger: Mit Folk, „lad din Mund vidt op; ſaa vil jeg fylde den“ (Pſ. 81, 11), hvor det tydeligt nok ſees, at Han fordrer en Længſel, en aandelig Hunger og Tørſt efter Kundſkaben om Gud og Samfundet med Gud, en Hjertets Aabning og Udbredelſe i Sukke og Bønner for at annamme Guds Naade, Lys, Kraft, Trøſt og Liv.

§ 38. Bønnen giver Sjelen en ønskelig Forsikring om dens Barneforhold og Naadestand, efterdi Skriften opstiller det som et Kjendemerke paa Guds Hellige og Udvalgte, at den Hellig-Aand sukter og raaber i dem: Abba, Fader; (Rom. 8, 15. 16; Gal. 4, 6) ligesom den ogsaa siger om Ham, at Han er en „Naadens og Bønnens Aand“ (Esf. 12, 10), for at tilkjendegive, at hvor Naadens og Barnerettens Aand er, der er ganske vist ogsaa Bønnen, og hvor Bønnen findes, der er ogsaa Naadens og Barnerettens Aand. Herhen høre ogsaa disse Vidnesbyrd: „Hver den, som paa kalder Herrens Navn, skal frelses (Joel 3, 5; Ap. Gj. 2, 21; Rom. 10, 13); — Du, Herre, er god og forlader og har megen Misfundsbed imod Alle, som kalde paa Dig (Ps. 86, 5); — Herren er nær hos alle dem, som kalde paa Ham, — som kalde paa Ham i Sandhed (Ps. 145, 18). Idet Apostelen taler om de i Christo Jesu Helligede og de kaldte Hellige, tilføjer han: „tilligemed alle dem, som paakalde vor Herres Jesu Christi Navn“ (1 Kor. 1, 2), hvormed han vil tilkjendegive, at de i Christo Jesu Helligede paakalder Herrens Navn, og at de, som paakalder det, visjeligen høre til de Hellige. Bønnen letter Hjertet og er et prøvet Middel til at vælte en Byrde og Betyngning af det, som ellers trykker det som en tung Sten. Dette sees af Davids Ord: „Vælt din Bei (dit Embede, dine Syssler og Forretninger, dine Sorger og Betyngninger) paa Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det“ (Ps. 37, 5). „Kast din Omhu paa Herren, og Han skal forsynde dig“ (Ps. 55, 23). En saadan Vælden og Kasten kan ikke ske anderledes end ved en andægtig og alvorlig Bøn. Naar nu, som Erfaringen lærer, en Bedrøvet, om jeg saa maa udtrykke mig, kan aflage sin Nød fra sit Hjerte for et Menneske og føler Vettelse efter

en fortrolig Samtale med en kjær Ven, for hvem han tør aabenbare sin Betyngning, hvor meget mere maa da ikke dette ske efter en Samtale med Gud! Herpaa have vi et smukt Exempel i Hanna, som i Bønnen fandt, hvad hendes Mands veltillavede Offermaaltid ikke kunde yde hende; thi efter at hun havde udøst sit Hjerte i Graad og Bøn for Herren, siger Texten: Hun „gik sin Bei og aad (med fornøiet Sind), og hendes Ansigt var ikke ydermere bedrøvet“ (1 Sam. 1, 10. 16. 18).

§ 39. Bønnen er, saa at sige, almægtig, og en andægtig og ivrig Bedende kan betjene sig af Apostelens Ord: „Seg formaar Alt i Christo, som gjør mig stærk“ (Filipp. 4, 13). Der er Intet i Himmelen eller paa Jorden, som ikke overvindes ved Bønnen. Bønnen bemægtiger sig den Almægtige og tvinger Ham ligesom til at gjøre, hvad den begjærer, som man kan se af Moses's Exempel, til hvem Herren sagde: „Lad mig nu fare frem, at min Brede maa optændes mod dette Folk, og jeg vil fortære dem (2 Mos. 32, 10), — af Jakobs, der sagde til Herren: „Seg vil ikke lade Dig gaa, uden Du faar velsignet mig“ (1 Mos. 32, 26), og af den kanaanæiske Kvindes, der ved sin Naaben, sine Bønner og Paakaldelser bragte Ham dertil, at Han maatte sige: „O Kvinde, din Tro er stor; dig ske, som du vil!“ (Matth. 15, 22. 28) og, som jeg antager, er det ogsaa derfor, den himmelske Brudgom siger: „Dine Læber, min Veninde, ere som en Skarlagens Snor, og din Tale er liflig,“ — som om Han vilde sige: Du kan med din bedende og sukkende Mund ligesom binde mig og tvinge mig til at gjøre efter din helliggjorte Villie (Høis. 4, 2). Bønnen overvinder Djævelen og hører med til den aandelige Rustning, ved hvis Hjælp en Jesu Christi Stridsmand gjør Modstand paa den onde Dag og bestaar efter at have

overvundet Alt, hvorfor Apostelen efter at have forsynet ham med Pantser, Skjold, Hjelms og Sværd tilføjer: „Vedertil hver Tid i Anden med al Bøn og Begjering, aarvaagne til det Samme med al Varagtighed og Bøn“ (Efes. 6, 13 flg.). Derfor kalder den hellige Krysostomus Bønnen med al Ret Djævelens Pisk eller Svøbe; thi hvor denne Svøbe svinges og knalder, der skrige og fly Helvedshundene. Den hellige Athanasius siger, at naar en troende Sjæl begynder med Alvor at bede: Gud opstaa! Hans Fiender adspredes, og de, som hade ham, flye fra hans Ansigt! (Ps. 68, 1) saa skjælve alle Dæmle i Helvede derfor.

§ 40. Mange, som have skrevet om Spøgelse og andet Djævelskab, sige, at Helvedaanden pleier at pakke sig bort, naar Dagen nærmer sig, og Hænerne begynde at forkynde den med sin Galen. Aarsagen er udentvivel ikke Hænegalet, som denne brølende Løve ikke bryder sig om, men at de gudsfrygtige Sjæle ved samme Tid begynde at vaagne og opsende sine Bønner til Gud, hvilke ere et rædsomt Skrig i hans Øren. I den store Kirkefæder Basilus's Levnetsbeskrivelse fortælles, at Satan engang aabenbarede sig for en bødserdig Synder, som var isærd med at bede ivrigt, og sagde til ham: Lad mig være i Fred, saa skal jeg ogsaa lade dig være i Fred; forholder det sig saaledes, saa vidner det tydeligen om at man ikke kan gøre den Onde noget Værrer end at bede flittigt og ivrigt, idet Guds Magt og Godhed ligesom herved opvækkes, saa at Han muligens sender en Engel for at piske denne Hund væk og befri et Guds Barn fra hans Gjøen og Anfald.

§ 41. Bønnen overvinder Verden og alle Fiender. Apostelen kalder den en Kamp, en Strid (Rom. 15, 30; Kol. 2, 1), fordi den ei alene kæmper med Gud, men ogsaa overvinder Alt, hvad der fra Djævelens og Verdens Side

modsjætter sig os. De andre Dyr fødes næsten allesammen ligesom bevæbnede enten med en tyk og lodden Hud eller med Klør, med Tænder, med Horn eller saa Saadant kort Tid efter at de ere fødte; Mennesket alene fødes nøgent og bart, svagt og elendigt. Verdensbørnene væbne sig med Harnisk, Skjolde, Spyd, Bøsser og Raarder eller med sine Penge, ofte ogsaa med Falskhed og Ondskab; Guds Børn derimod væbne sig med Taarer, Sukke og Bønner og formaa derved ei alene at beskytte sig, men ogsaa at slaa Fienderne. Mærkeligt er følgende Udsagn af David, som ogsaa blev plaget og medtagen nok af sine mangfoldige Fiender: „Jeg vil paatalde Herren, som bør at loves; saa bliver jeg frelst fra mine Fiender“ (Ps. 18, 4). Et lidet Barn kan ikke værges sig bedre mod de større, naar de gjøre det Fortræd, end ved at skrike; saasnart Forældrene høre dette, heder det: Hvad feiler Barnet? Hvem gjør Barnet noget Ondt? og saaledes bliver det beskjærmet og beroliget. Saaledes er det ogsaa med Guds Børn; bedrøver og fornærmer Verden dem, saa raabe de, saa at det gjenlyder i Himmelen, og saaledes blive de frelst fra sine Fiender.

§ 42. I Johannes's Aabenbaring siges om Herrens Vidner, at dersom Noget vil gjøre dem Skade, udgaar der Ild af deres Mund og fortærer deres Fiender (Kap. 11, 5); hvad er dette for nogen anden Ild end den brændende og ivrige Bøn? At hvor Mange, som have fornærmet de gudsfædende og gudsfrygtige Hjerter, blive ikke overskyllende af disses Taarer som af en Strøm, og kastede til Jorden af deres Sukke som af en stærk Stormvind! Ved Bønnen overvandt David Saul, Doeg og alle sine andre Fiender og gjorde Akisafels kloge Raad til Intet (2 Sam. 15, 31); ved Bønnen feirede Hanna over sin Modstanderinde Peninna; ved Bønner og

Suffe styrkede Moses Farao med al hans Hær i Havet; ved Bønnen sloge Kong Ezekias og Profeten Esaias Senakerib og hans store Krigshær; ved Bønnen fik Esther og Mardokæus Bugt med den mægtige Haman, tilintetgjorde hans mordiske Anslag mod Jødefolket og bragte Ulykken paa hans eget Hoved; ved Bønnen var Paulus tryk i alle Farer, stærk i Strøbelighed, glad i Bedrøvelse; ved Bønnen overvandt den rettroende Biskop Alexander i Alexandria den slue Kjetter Arius; ved Bønnen forsvarede den dyrebare Troeshelt Luther sig mod alle Dæmle og al Verden, der fiendtligt og stadigt efterstræbte ham, og døde tilsidst en naturlig Død blidt og roligt i sin Seng, tvertimod deres Tanke og Formodning. Ved Bønnen vinde vi ogsaa Seier over den Synd, som bor i vort Kjød; ved Bønnen forjædes og lettes al Trængsel; ved Bønnen overvindes selve Døden, befries for al Bitterhed og omstiftes til en sød Sønn.

§ 43. Bønnen er Nøgelen til Himmelen og til Guds Skatkammer; den er en Pengesort, som gjælder i Himmelen, og hvormed man der kan udrette, kjøbe og erholde Alt, ligesom paa Jorden med de forgjængelige Penge. Hvo som kan sukke, græde og bede, han er ikke fattig; hvo som har henlagt en Skat for sine Børn af Sukke og Taarer, som han har udgydt for dem og opsendt til Gud under sine andægtige Forbønner, han har vel forsynet dem. Bønnen er det bedste Gjærde og Hus, som ingen Dæmle formaar at gjenembryde. Bønnen er det fordelagtigste og mest indbringende Arbeide, der fører Guds Velsignelse, som er den bedste Indtægt, over et Hus. Gud velsignede Labans og Potifars Huse for Jakobs og Josef's Skyld, hvilke begge vare ivrige i at bede. Ved Bønnen erholde Fyrsterne, deres Raader og Tjenere, de Lærde i allehaande Videnskaber, Handelsmændene i sin Næ-

ringssvei, Haandværkerne og andre Husfædre i sin Haandtering Visdom, Lyk, Lykke og Velsignelse. Bedesammeret er den Kilde, hvorfra det hele Husvæsen vandes. I vore vanskelige og høivigtige Forretninger ere vi ofte som et Lyk, der er sluknet, men paa hvilket Tanden endnu gløder, og ryger og ved hvis Hjælp det drager Luen til sig fra et brændende Lyk. Vi fattes ofte Forstand til i indviklede Sager at træffe den bedste Vei; i vort Sind er der ofte intet Lyk til at gjenembrænge og opklare det Mørke, der omgiver os; men naar vi sukke og bede, saa lader Herren sit Lyk opgaa i vort Hjerte, saa at vi ved Hjælp deraf se den forønskede Udgang.

§ 44. En mærkelig Tildragelse er det, en lærd og høiberømt Læge fortæller om en anden gudsfrygtig og erfaren Mand af samme Fag. Medens nemlig denne var saare bekymret for, hvorledes han skulde kraftigt modarbeide et ualmindeligt og forunderligt Tilfælde, som en af hans Syge havde, og medens han, som man nok kan vide, sukkede hjerteligen desaa- sag til Gud og tilsidst indslumrede herunder, fik han isøgne se en medicinsk Bog, der grundigt og tydeligt underrettede ham om, hvorledes han skulde bekjempe et saadant Tilfælde. Da han nu vaagnede og med Grund ansaa denne Drøm for guddommelig, fulgte han den Rur, som han havde lært i bemeldte Bog og Drøm og ydede paa den Maade ved Guds Velsignelse den Syge den forønskede Hjælp. Nogle Aar senere kom en saadan Bog for Lyset gennem Trykken, hvori han fandt den nævnte Rur fuldstændige bekræftet, og det paa samme Blad og samme Side af Bladet, som han i Drømme havde seet og lagt Merke til. Hvor ofte hænder det ikke, at et gudsfrygtigt Hjerte i sin Bekymring og sine indviklede Forholde erholder et godt Raad og opdager en rigtig Vei, om ikke altid paa samme, saa dog paa

en anden Maade, ved en god Ven, en opslagen Bog, et uventet Indfald og Deslige! Bønnen er Kirkens og Statens Støtte; en i Bønnen varagtig og andægtig Christen drager vel ikke altid med sin Konge eller Fyrste i Felten; men ikke desto mindre hjælper han ham at føre Krigen mod sine Fiender og vinde Seier, — som en vis gudsfrygtig Præst engang sagde, da han saa sin Kurfyrste drage igjennem Byen og gaa med sin Hær i Felten: Drag afsted, kjære Landsfader! Herren, den rette Krigsmand, være med dig og staa dig bi i din retfærdige Sag! Jeg kan ikke drage med dig; men med Guds Hjælp skal jeg gjøre dig ligejaa god Tjeneste som ti Soldater. Hvad han mente hermed, kan forklæres ved, hvad der berettes om Moses, nemlig at medens Josva stred paa Marken med Amalekiterne, bad han paa Høien og vendte derved Seiren til hans Side (2 Mos. 17, 11—13). Bønnen bevæger de Syge, udfrier de Fængne, ledjager og beskytter de Reisende, styrker og trøster de Ansættede og Sørgmodige, ernærer og forsyner de Fattige, oplyser og omvender Syndrene, overfører de Døende til Livet, bevæger Himmel og Jord og erholder Alt, hvad der er os gavnligt og velsignelsesrigt.

§ 45. Bønnen faar af den algode Gud ei alene, hvad den forlanger, men ofte noget meget Mere og Større; thi Gud formaar ikke blot at gjøre, men gjør ogsaa ofte overflødiggere end hvad vi bede eller forstaa (Efes. 3, 20), saaledes som gamle og nye Exempler bevise. Da Jakob maatte gaa med en Stav ud af sin Faders Hus, bad han kun Gud om, at han vilde være med ham, bestjærme ham paa hans Reise og give ham Brød at æde og Klæder at iføre sig og bringe ham tilbage til hans Faders Hus med Fred; men han erholdt noget langt Mere, som han selv siger paa sin Tilbagereise: Herre, min Gud, „jeg

er ringere end alle de Misfærdigheder og al den Trofasthed, som Du har gjort imod din Tjener; thi med min Stav gik jeg over denne Jordan, og nu er jeg vorden til to Hære“ (1 Mos. 28, 20; 32, 10). Josef ønskede ikke Mere end at blive udfriet af det Fængsel og den bestjæmmende Stilling, hvori han uforfælsket var kommen, og opnaaede ikke blot dette, men tillige den høieste Ære i Ægypten næst Kongen, foruden stor Rigdom og allehaande Lyksalighed (1 Mos. 40, 14; 41, 40 flg.). Hanna bad Gud om en Søn, som hun kunde hellige til hans Tjeneste, og han gav hende ei alene en Søn, som blev Israels Folks Kys og Krone, Samuel nemlig, men desuden tre andre Sønner og to Døtre (1 Sam. 1, 11. 20; 2, 21). Salomo bad om Visdom til vel at forestaa Guds Folk og erholdt samme i rigt Maal og dertil stor Rigdom og megen Ære (1 Kong. 3, 9. 13). Profet-Enken anholdt kun om de fornødne Midler til at betale sin Gjæld og bevare sine Sønner for Trældom, men erholdt noget endnu Mere, nemlig saadan Overflod, at hun og hendes Sønner kunde leve deraf (2 Kong. 4, 1. 7). Da det ved Brylluppet i Kana skortede paa Vin, forestilte den Herres Jesu Moder sin Søn denne Mangel med de Ord: De have ikke Vin, idet hun uden tvivl kun ønskede at se den nærværende Trang afhjulpen; Herren tilveiebragte imidlertid ei alene saa megen Vin, som der behøvedes til Brylluppet, men endnu langt mere, saasom de Lærde fyldestgjørende have bevist, at der mindst gik tolv Ankere Vin i de sex Vandkar; da nu Tjenerne fyldte disse indtil det Øverste, saa er det aabenbart, at de unge Ægtefolk beholdt megen ædel Vin tilovers, som de kunde sælge og dermed begynde sin huslige Næring (Joh. 2, 1 flg.).

§ 46. Luther siger etsteds: Gud giver Mere, end vi bede om; naar vi bede

om et Stykke Brød, saa giver Han os en hel Ager; da min Hustru laa syg, bad jeg Gud, at Han vilde lade hende leve, og saa gav Han hende Godset Zolsdorff oveniføjet. Saaledes gif det ogsaa hin Garver i Wittenberg, som ofte pleiede at sige ved Bordet: Alt, min Gud, hvor træt og mat var jeg ikke, da jeg paa min Vandring nærmede mig denne By! Jeg bad til Gud, at Han her vilde lade mig finde en god Mester, hos hvem jeg kunde hvile mig lidt ud; thi Alt, hvad jeg eiede og havde, var en Penning. Se, har ikke Gud Herren rigeligen velsignet mig? Jeg har nu hvilet godt i tyve Aar; Gud har ogsaa forundt mig god Fortæring, en smuk rede Skilling i Kisten, gode Klæder, en bekvem Bolig og en gudfrygtig Ægtefælle samt dertil funde og friske Børn og tro Tjenestefolk; for denne overvættede Godhed kan jeg ikke fuldtakke Ham. Jeg kjender en christelig Præst, der først var ansat paa et lidet og ved de med Krigen forbundne Udpresninger udtømt Sted, hvor hans Bøn forstørstedelen udeblev, og hvad der kom ind ikke blev erlagt til rette Tid, hvizaarsag han tilligemed Kone og Børn ofte var bedrøvet og jultede: Alt, dersom det maatte behage min Gud at søie det saaledes, at jeg hvert Tjerdingsaar havde ti Gylden (omtrent fem Speciedaler) at gjøre sikker Regning paa, saa vilde jeg gjerne være tilfreds, og siden skede det, at han uden at have søgt derom og imod al Formodning blev kaldet til en anden By, hvor der i Bøn blev ham rigtigt udbetalt tre og tredive Daler hvert Tjerdingsaar. Saaledes gaar det os ofte som det fra Moders Liv halte Menneske, der bad Peter og Johannes om en Almisse og saa paa dem, idet han ventede at faa Noget af dem; han erholdt vel ikke en Skilling eller anden Penge, men noget Bedre, nemlig sin Helbred, saa at han kunde staa og gaa og springe

(Ap. Gj. 3, 2 flg.). Altsaa er det da vist, at ingen Bøn af de Troende er forgjeves, og at det er umuligt, at en gudelskende Sjæls Begjæring og Forlangende skulde være uden Frugt og Nytte. Den kan aldrig gaa bort fra Guds Aasyn uden Trøst, Raad, Kraft, Hjælp og Husvælselse; erholder den end for vigtige og dens himmelske Fader bekendte Aarsagers Skyld ikke strag, hvad den beder om, saa faar den dog idetmindste et faderligt og venligt Blik af Ham og en skjult, men kraftig Forsikring om Hans Naade og sin Varneret. Sandt er det, naar Sandhedens Mund siger: Hver den, som beder, han faar, og den, som leder, han finder, og den, som banker, ham skal oplades. Giver Herren ikke en Daler, saa giver Han dog en Skilling, men som fører større Naade og Velsignelse med sig end en Daler; giver Han ikke, hvad vi bede om, saa giver Han dog noget Andet, som er os tjenligere; hjælper Han ikke strag, saa optegner Han dog vor Bøn og Begjæring i sin Ihukommelsesbog, for at Han kan hjælpe i sin Tid (Ps. 56, 9; Mal. 3, 16); tager Han ikke strag Byrden af Hjertet, saaledes som vi have bedet om, saa trøster, styrker og beroliger Han dog vor Sjæl, saa at dens Byrde bliver den let, og saa at den lader sig nøie med Hans Naade, osv.

§ 47. Førend jeg nu begynder at tale om den Brug, vi skulle gjøre af denne høitroetelige Være, maa jeg først svare paa en sedvanlig Indvending af de gudfrygtige Sjæle, som man ofte hører klage og sige: Alt, jeg har bedet saa ofte, saa længe, saa inderligt og alvorligt, men er dog ikke bleven bønhørt; jeg kan ikke tro Andet, end at mine Bønner ere frugtesløse; jeg bliver ofte helt modfalden og tvivlagtig og ved ikke, hvad jeg skal tænke, og hvorledes jeg skal finde mig i, at jeg beder og ikke bliver bønhørt, — at jeg græder, og Gud ikke

agter paa mig, — at jeg sukker og dog stedsse bliver fiddende i min Nød. Det synes mangengang som om Vinden bortfører mine Ord under Samtalen med Gud, eller som om alle mine Taarer falde i en rivende Strøm, der tager dem bort med sig, saa at jeg ikke ved, hvor de blive af, osv. Nu, I gudeløskende Hjertes, dette er en Sag, som fortjener grundigt at undersøges og forklæres, for at Guds Sanddrthed kan bestaa, og for at det ikke skal fattes Eder paa Undervisning og paalidelig Trøst. Vi skulle da for det Første lægge Mærke til, at dette Klagemaal af de hellige Guds Børn ikke er nyt, og at vi ikke ere de Første, der have Bekymring og Anfægtelse i Anledning af sine Bønners Ikkebønhørelse, men at Saadant fra umindelige Tider har fundet Sted i Guds Kirke. Job siger: Om jeg end raabte til Gud, og Han svarede mig (eller som Andre oversætte det: Om jeg end anraabte Gud, og Han bønhørte mig), da kunde jeg dog ikke (nu) tro, at han vender sine Øren til min Røst; thi Han sønderknuser mig med en Storm og gjør mig mange Saar uden Marfag. Han tilfæder mig ikke at drage min Aande, men mætter mig med Bitterheder, — som om han vilde sige: Jeg har vel den Forjættelse af Gud, at Han vil bønhøre mine Bønner, og den har jeg ogsaa ofte i Virkeligheden befundet sand; men efterdi jeg nu erfarer, at Han omgaaes saa forunderligt og uforklarligt med mig, hvorledes kan jeg da tro, at Han agter paa mine Sukke og Bønner? (Job 9, 16). Endnu tydeligere taler han om denne sin Sorg paa et andet Sted: „Jeg striger til Dig; men Du svarer mig ikke; jeg staar der, og Du agter ikke paa mig. Du har forvendt Dig til at være grum imod mig“ (Kap. 30, 21. 22). Meningen er den: Jeg staar der ligesom en ulykkelig Undersaat med et Bønnskrift i sin Haand udenfor Slotsporten eller Dø-

ren til sin Fyrstes Kammer eller som en usjel og syg Betler udenfor en rig Mands Dør og banker paa, beder og trygler; men Du gaar forbi, som om Du ikke saa mig; Du pleier ellers at være venlig og naadig imod mig; men nu faar jeg kun det ene brede Blik efter det andet, saa det lader til, at Du ikke mere er den gamle naadige og miskundelige Gud.

§ 48. Saaledes klage ogsaa Esaias og Jeremias i den betrængte israelitiske Kirkes Navn: „Hvor er din Ridfærthed og dit Vælde? dine Indvoldes og Barmhjertigheders stærke Lyd holder sig tilbage mod mig. Du møder den, som er glad (som beslutter sig paa at tjene Dig med glad Hjerte), og den, som gjør Retfærdighed, — dem, som komme Dig ihu paa dine Veie. Men vi vare, vi Alle, som de Urene og alle vore Retfærdigheder som et besmittet Klæde, og vi faldt Alle af som et Blad, og vor Misgjerning førte os bort som et Veir. Og der var Ingen, som kaldte paa dit Navn, — som opvakte sig til at tage fat paa Dig; thi Du skjulte dit Ansigt for os og smeltede os i vore Misgjerningers Vold“ (Esai. 63, 15; 64, 4—6). „Du skjulte os med Brede og forfulgte os, ihjelslog, svarede ikke. Du skjulte Dig med en Sky, at der ikke kunne komme Bøn igjennem“ (Begr. 3, 43. 44). Herhen hører ogsaa Afsafs Klage: „Skal da Herren bortkaste i Evighed og ikke blive ved at have Behagelighed til mig ydermere? Er Hans Miskundhed ude evindeligt? har Hans Tilfagn faaet Ende fra Slegt til Slegt? har Gud glemt at være naadig? eller har Han tilluttet sine Barmhjertigheder ved Brede? (Ps. 77, 8—10). Der fattes heller ikke Eksempler paa Guds Bønner, som have bedet flittigt om Et og Andet, men dog ikke erholdt det. Moses bad om at maatte fare med til det forjættede Land og der se Guds God-

hed og Herlighed; Herren hørte ham imidlertid ikke, men sagde: „Lad det være nok; bliv ikke ved at tale til mig ydermere om denne Sag!“ (5 Mos. 3, 23 flg.). David bad om, at hans lille Søn, som han havde avlet med Bathseba, maatte leve, men fik ikke sit Ønske opfyldt (2 Sam. 12, 16). Apostelen Paulus bad indstændigt og ivrigt at Herren vilde hyde Satansengelen, der slog ham paa Munden og plagede ham saare, at lade af fra ham, men fik kun det Svar: „Min Naade er dig nok; thi min Kraft fuldkommes i Skrøbelighed“ (2 Kor. 12, 7. 8). Ja, Guds Søn selv bad helt inderligt, og alvorligt, at Hans himmelske Fader, om det var muligt, vilde fritage Ham for den bedste Korsjets Ralk; Han blev imidlertid ikke bønnet; men der blev kun sendt en Engel til Ham for at styrke Ham (Matth. 26, 39; Luk. 22, 41—43). Heraf sees, at den alvise Gud ikke først i vor Tid begynder at føre sine Hellige underligen og handle med dem efter sit Raad, men at Han allerede har gjort det fra Alders Tid af, og at Han endog har negtet nogle af sine allerkjæreste og troeste Tjenere deres Bønners Opfyldelse, men ikke sin Naade, Kjærlighed og Trofasthed, hvori Han stedsse holdt dem indesluttede, selv da, naar de ikke selv troede det. Dette bør vi, om det nu ogsaa undertiden gaar saaledes, lægge vel Mærke til, paa det vi ikke skulle lade os indbilde af Satan, at Gud ikke længere vil være vor Gud og Fader, fordi vore Bønner ikke altid blive hørt efter vort Ønske. Thi de to Ting: vor Bøns Afslag og Hans Naades Vedbæren kunne meget godt bestaa sammen; ja netop det, at den kjærlige Gud negter at indvilge vor Bøn og sige: „J vide ikke, hvad J bede om“ (Matth. 20, 22), er ofte en stor Naade. Jeg maa tilstaa, at jeg mangengang har bedt Gud om Noget, som ikke havde været gavnligt for mig, om

det havde vedersfarets mig, uagtet jeg indbildte mig, at det var det; da Han nu negtede mig det og svævede det anderledes, end jeg havde foreslaaet Ham, saa og Udfaldet viste, at Hans Seier var lutter Misfundhed og Trofasthed, hvorledes skulde jeg da kunnet bære mig over Hans Fremgangsmaade?

§ 49. Ved denne Sag maa for det Andet bemærkes, at de Troendes Bøn ikke strax er forgjeves og uden Nytte, fordi om de ikke erholde det, de bede om. Thi man maa stjelne mellem Bønnens Antagelse og dens Bønhoørelse. Den gode Gud finder altid Velbehag i sine kjære Børns Bøn og antager den i Naade, ihvorvel Gjenstanden derfor ikke stedsse kan behage Ham. De Troendes Bøn kan betragtes paa to Maader: for det Første som en Del af den Dyrtelse, de skyldte sin Gud, som en Frugt af Troen og Kjærligheden til Gud, som et aandeligt Nøgoffer, sammenblandet af barnlig Fortrolighed, tillidsfuldt Haab, hjertelig Øyst til at tænkes Gud samt af allehaande hellige og himmelske Vængsler og Uttraer, og for det Andet som en Begjæring eller et Forslag, som de fremsatte for sin Fader om, at Han vil, give og lade vedersfares dem dette eller hint, som de gjerne vilde have. I den første Egenstøb er Bønnen stedsse den kjærlige Gud velbehagelig, og det er umuligt, at den skulde være forgjeves; i den anden Egenstøb finder Han ikke altid Behag deri og kan ikke altid bønhoøre den, fordi Gjenstanden derfor er Noget, som Han ikke anseer tjenligt for sin Værelse og vor Salighed. Dette lader sig forklare ved, hvad der berettes om Kong Salomo og hans Moder, Bathseba. Overtalt af Adonia, hvis rænkfulde Hensigt hun ikke mærkede, kom hun ind til sin Søn, Kongen. Tretten figer: Kongen stod op imod hende og svævede sig ned for hende og sad paa sin Throne, og man satte en Stol til Kongens Moder,

og hun sad ved hans høire Side. Og hun sagde: Jeg begjærer en liden Begjæring af dig, at du ikke vil forskyde mit Ansigt. Kongen sagde til hende: Begjær, min Moder; thi jeg vil ikke forskyde dit Ansigt, hvorpaa hun fremførte sin Begjæring, nemlig at det maatte behage Kongen at give sin Broder Adonia Sunamitinden Abisag tilægte (hvem David i sin høie Alderdom havde taget til Medhustru, men dog ikke kjendt). Da den vise Konge skjønnede, hvad hans herskeshge Broder havde under hermed, afflog han sin Moder hendes Begjæring; dog er der ingen Tvivl om, at ikke hendes Person, ei heller hendes Tiltale, men kun hendes Begjæring, hvis onde Hensigt hun ikke forstod, vare ham imod, og at han med den samme store og barnlige Ærbødighed lod hende fare, hvormed han havde modtaget hende (1 Kong. 2, 13 flg.).

§ 50. Det hænder ofte, at et velartet og elskeligt Barn kommer til sin Fader med venlige og indtagende Lader og barnlig Ærbødighed og beder ham om Noget med ofte gjentagne Fadernavne og andre behagelige Ord; det vil have Sukker, Æbler, Blommer eller noget Andet; det vil have den Dag fri og ikke gaa i Skolen; det vil lege med en eller anden Dreng fra Nabolaget og Deslige; den forstandige Fader elsker vel sit Barns Person og har sin Glæde af den barnlige og enfoldige Fortrolighed, det nærer til ham, af den Ærbødighed og Venlighed, det viser ham, og af dets hudsjalige Ord og Lader; men han finder dog ikke altid Behag i Barnets Begjæring; han negter det Frugt, fordi den ikke er gavnlig for dets svage Mave; han byder det at gaa i Skole, for at det Intet skal forsømme; han vil ikke tilstede, at det omgaaes og leger med en eller anden Dreng, fordi han ikke er vel opdragen, osv. Saaledes forholder det sig ogsaa ofte med den alwise, naadige og misfun-

delige Gud og de troende Sjele, de ere og blive ham stedse kjære og dyrebare; Han har ogsaa Velbehag i deres hjertelige Bøn, deres Andagt, deres Tro, deres Ærbødighed, deres Haab til Ham og gjengjælder dette med et naadigt og venligt Blik, med Forsikringen om sin Naade, med Formerelsen af sine Gaver osv. Men det, som de bede om, kan ikke altid behage Ham; Han kan ikke altid tilstaa dem det, og det af mangehaande Aarsager, som vi med Guds Hjælp nedenfor skulle omhandle. Dette se vi af Abraham, Guds store Ven; han indlod sig i en barnlig og alvorlig Samtale med sin Gud angaaende Staden Sodom og bad Ham at skaane den for nogle Retfærdiges Styld, som maaske fandtes deri; omendkjönt nu den retfærdige og hellige Gud ikke dengang kunde indvilge hans Bøn, fordi der ingen Retfærdige fandtes i Staden foruden Loth og hans Hus, saa modtog Han dog sin Bøns Bøn med Velbehag, hvilket noksom sees af samtlige Omstændigheder, navnlig deraf, at Herren ikke unddrog sig Abraham, forinden Han havde udtalt med ham (1 Moj. 18, 20. 33). Det Samme var Tilfældet med Apostelens Bøn; som han selv skriver, bad han tre Gange Herren inderligt, at Han vilde befri ham fra Satansengelen, men blev dog ei bønhørt, fordi det ikke var ham tjenligt; dog erholdt han det venlige og trostelige Svar: Min Naade er dig nok, hvoraf Meningen er: Omendkjönt jeg af gyldige Grunde ikke kan opfylde din Begjæring, saa forsikrer jeg dig dog, at dette dit Kors ikke skal stille dig fra min Kjærlighed; vær derfor tilfreds, og lad min Villie og Naadslutning behage dig vel! (2 Kor. 12, 7 flg.)

§ 51. For det Tredie maa man herved have for Øie, at Bonnen medfører mere end et Slags Nytte, og om den end ikke bliver bønhørt overensstemmende med vor Villie, saa kan den

dog umuligt blive uden Frugt, efter hvad vi allerede ovenfor tilstræffelig har bevist (§ 33 flg.). Den, som beder, han maa faa; den, som søger, han maa finde; den, som banker paa, for ham maa der blive opladt, efter vor velsignede Frelser's Ord, men hvorved er vel at merke, at Han ikke siger: Den, som beder, han faar netop det, som han har bedet om, — den, som søger, han finder det, som han søger, — den, som banker paa, for ham bliver strax eller netop den Dør opladt, som han har banket paa; men Han taler i Almindelighed; han faar nemlig enten det, som han begjærer, hvis det er efter Guds Villie og til hans eget Bedste, eller Noget, som er langt gavnligere og bedre for ham; han finder enten det, han søger, eller noget Kosteligere og Edlere; der bliver opladt for ham enten strax eller efter nogen Tids Forløb og enten den Dør, han banker paa, eller en anden, efter Guds gode og hellige Raad. Om nu end en troende Sjæl ikke faar det, den beder om, saa erholder den dog noget Andet og langt Bedre. Ofte sukker, græder, beder og raaber et gudsfrygtigt Hjerte til Gud og faar ikke, hvad det dermed vil opnaa, nemlig en Løttelse eller fuldkommen Borttagelse af den Byrde, som trykker det; men det er dog sikkert, at alle dets Sukke og Taarer blive tællede og opskrevne i Guds Erindringsbog, for at de i sin Tid kunne komme det tilgode, og imidlertid erholder det ved sin Bøn Taalmodighed, Trøst og Kraft, saa at det kan bestaa og holde ud i sin Nød.

§ 52. Mangengang beder en gudsfrygtig Sjæl i sit Kammer meget alvorligt og ibrigt om Aftagelsen af et Huskors, gaar derpaa i Kirke for at høre Prædikenen eller sætter sig hen for at læse i Bibelen eller en anden gudelig Bog og hører eller finder da en sød Trøst, der kraftigt husvæler og styrker dens Hjerte;

den finder t. Ex. et Skriftsprog, som den Hellig-Aand særligen tilegner den og hvorved Han giver den en sikker Forvisning om Guds faderlige og gode Mening, om Hans bestandige Raade og evige Kjærlighed, om Hans Bistand og et ønskeligt Udfald, saa at den ofte bliver helt glad og frimodig og udbryder: Du bli'r min Gud alligevel, om Du mig tusind Gange slog ihjel. Lad det gaa, mit Hjerte, som det gaar, naar det kun (saa som det jo) gaar til Himmelen. Derfor jeg glad mit Kors vil bære (efter Dig, Herre Jesu), saalænge jeg paa Jord skal være. Min Gud, dertil Du mig bered! det baader bedst i Evighed, osv. Hvo ser ikke, at om en saadan Sjæl end ikke erholder den attraaede Løttelse og Aftagelse af sit Kors, saa har dens Bøn dog ikke været forgjeves, men er i Raade bleven antagen af Gud? Hvo kan sige, at Jorden i de hede Sommerdage forgjeves har opladt sin Mund (idet den nemlig revner af Tørhed) og opsendt sine Dunster til Himmelen, naar der mod Aften falder et mildt Regn eller om Natten en kjølig Dug, der forfrisker alle dens Planter, Urter og Blomster?

§ 53. Den gudsfrygtige Arndt taler meget kristeligt herom*) og siger: Gud hørhører os ligesaavel, idet Han giver os Gjenvordigheder at lide, som naar Han tager Forfølgelser (og andet Kors) fra os. Det er den bedste Bønshørelse, naar Gud giver dig Taalmodighed til at lide Gjenvordigheder. — Thi at lide Korset, det bringer os Kronen, ikke det at være fritagen for Korset. Hvorfor en vis gudsfrygtig Eneboer pleiede at bede med de mærkelige Ord, naar han befandt sig i Angest og Nød: Domine, aut libera, aut mitiga, aut solare, aut salve! det er: Herre, udfri mig enten af min Angest, eller lindre den, eller trøst mig, eller frels og saliggjør mig

*) Postil, 8de Præd.

(lad mig blot blive frelst og salig)! Heraf er det klart, at de gudelstende Sjæle undertiden overile sig og tale noget ubetænksomt, naar de sige: Mine Bønner blive ikke bønhoorte; jeg har nu bedet og paafaldt saa længe og har dog Intet udrettet dermed, osv. Men naar Eders Bønner ikke ere blevne bønhoorte, hvorledes have I da kunnet holde saa længe Stand i Eders Anfægtelser, Gjen-vordigheder og mangfoldige Trængsler? hvorfor ere I da ikke forlængesiden for-gaaede i Eders Glendighed? hvorfor ere I da ikke hensaldne til Vantro og Fortvivlelse? Hvorfra er Kraften kommen uden fra Himmelen? og hvad har draget den ned dersfra uden Eders troende og inderlige Bønner? Hvorledes kunne vi vel med Ret og Føie paasige vor Gud, at Han ikke bønhoorer vore Bønner, naar Han hjælper os at aflægge den ene Byrde efter den anden, at overstaa den ene bedrøvelige Dag efter den anden og at vinde den ene Seier over Djævelen og Verden efter den anden, — naar Han gjør et saligt Bytte og istedetfor det Timelige og Legemlige, som vi ivrigt tragte efter og bede om, giver os det Aandelige, Himmelske og Evige, — naar Han istedetfor et sundt Legeme, som vi gjerne vilde have, skjænker os en helliggjort, gudfrygtig og sund Sjæl, istedetfor Vindring af vort Kors og Vettelse af vor Trængsel, det gamle Menneskes Svælfelse og de syndige Kjødslysters Aftagen, istedetfor timeligt Guds og legemlig Belsignelse en rigere Kundskab om Ham, en frimodig Tro, en Forsmag paa det evige Liv, et verdensformaaende og himmelbegjærligt Hjerte, istedetfor den verdslige og udbortes Fred den himmelske og indvortes og Sjælens Ro, istedetfor time-
lig Vre Livets Krone?*)

§ 54. Lader os for det Fjerde i denne Betragtning hellerikke tabe affyne,

at den barmhjertige og miskundelige Gud vel ikke altid strax bønhoorer vore Bønner, men af hellige Aarsager ofte i nogen Tid udsætter Hjælpen og den virkelige Forsikring om Bønhorelsen, hvilke dog tilsidst ikke udeblive, men ganske vist komme. Dette gjør Han mangengang for at bringe os til Eftertanke over vort Livs forrige Tider og paaminde os om, hvor ofte vi have tillukket vore Øren og Hjerter for Hans Raaben og Beden, stundom ogsaa for at prøve og rense vor Tro og fremstille den desto herligere til Andres Eftersølgelse, saaledes som vi se af den kananæiske Kvinde, eller for end mere at opvække vort Hjertes Andagt og gjøre vor Bøn fra en lunkn og koldsjindig til en brændende, ivrig, alvorlig og vedholdende, eller for at lære os at overantvorde os selv med Alt, hvad vi have og ere, til Hans gode og hellige Villic med Taalmodighed, i stille Haab og Hengivelse og at bryde vor egen Villie. Men imidlertid bliver vor Bøn og Begjæring indstreven i Hans Thukommelsesbog, saa at den umulig kan blive forglemat, saaledes som vi se af Davids Ord: „Du har tællt min Flugt (alle de tunge Stridt, jeg har maattet gaa, alle de sørgelige Veie, jeg har maattet vandre efter dit hellige Raad); tag min Graad (mine Taarer, som et kosteligt Vand, hvorpaa der ligger megen Bægt) i din Flaske; har Du ikke Tal derpaa?“ (Ps. 56, 9). (I Grundtex-ten lyder det meget mærkeligt: Staa de ikke i din Bog? Saadanne Spørgmaale bejae meget stærkt hos Hebræerne, hvorfor Luther har oversat det: Uidentvøl tæller du dem) — og af Profeten Malakias's: „Da talte de, som frygtede Herren, hver til sin Ven, og Herren har givet Algt derpaa og hørt det, og det er skrevet til Thukommelse i en Bog for Hans Ansigt, dem tilgode, som frygte Herren og tænke paa Hans Navn“ (Kap. 3, 16).

*) Jfr. Andts Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 37, § 11 og 12.

§ 55. Saaledes bliver da al de Troendes Søgen og Banken, alle deres Bønner og Baaftaldelser, Sukke og Taarer bogførte i Himmelen. Naar en bedrøvet Sjæl træder frem for Gud for at udøse sit Hjerte og klage sin Sorg og Nød for Ham (tillader mig, efter Skriftens Foranledning at tale mennesseligvis om himmelske og guddommelige Ting!), saa sidder der en Engel og fører til Bogs, hvad den taler og forebringer, — hvor mange Taarer den derunder udgyder, — hvor mange Sukke den derunder drager. Hvad kan være kosteligere end deslige Udsagn af den Hellig-Aand om Bønnen? Et saadant er ogsaa det, hvori Han sammenligner de gudelikkende Sjæles Bøn med Sommeren og Sæden, sigende: „Der er faaet et Lys for den Retfærdige og Glæde for de Oprigtige i Hjertet. De, som saa med Graad, skulle høste med Frydesang“ (Ps. 97, 11; 126, 5). Sædetiden og Høstetiden følge ikke strax ovenpaa hinanden; men efter at Sæden er udstrøet om Høsten, bliver den om Vinteren bedækket med Sne og Is, saa at den synes at være fortabt, og Landmanden maa imidlertid trøste sig med godt Haab, indtil han i sin Tid høster med Glæde. Saaledes er det ogsaa med de gudsfrygtige Sjæles Bønner, Sukke og Taarer. De tro ofte, at Alt er forgjeves og spildt, indtil Gud i rette Tid glæder dem med forønsket Hjælp. Naar Vingaaardsmanden besjærer Vinstokken om Vaaren, saa græder den, som man siger; men paa Graaden følger Vinen, paa Besjæringen Væxten, paa Opbindingen og Hyppningen den ædle Frugt, de søde Druer. En saadan Omstiftelse, som med Tiden paafølger, maa Vingaaardsmanden med Taalmodighed oppebie. Hvorfor skulde ikke ogsaa vi, kjæreste Medchristne, med stille Sjæl oppebie den naadige Bønghørelse eller rettere sagt Opfyldelse af vore Bønner? Landmandens og Vingaaardsmandens

Haab kan ved mangehaande Tilfælde, ved ugunstigt Veir, ved Haggel, ved Frost eller Hede, ved Utsi osv. affjæres og gaa tilgrunde; men det Haab, vi have til Gud, kan aldrig slaa feil eller stufte os.

Hvo paa Gud troer,
Han fikker bor
I Himlen og paa Jorden.
Hvo stadig staar
I Jesu Saar,
Han er Guds Arving vorden.
Thi vil jeg mig
Altid paa Dig
Med Hjertets Haab forlade,
Herre Jesu Christ!
Du er forvist
Min Trøst i alstensk Baade.

§ 56. Da Jesu Moder talte til Ham i Brylluppet i Kana og sagde: De have ikke Vin, svarede Han ikke: Jeg vil ikke hjælpe dem, eller: Hvad kommer det mig ved? have de budet Gjæster, saa saa de ogsaa beværte dem, og Deslige, men: „Min Time er endnu ikke kommen“ (Joh. 2, 3. 4). Da Martha og Maria sendte Bud til Ham og lode sige Ham: Herre! se, den, du elsker, er syg, saa forblev Han vel endnu to Dage paa det Sted, hvor Han var; men Han lod dog ikke svare tilbage, at Han ikke kunde eller vilde komme og hjælpe; Han forhalede kun sin Ankomst, paa det at Hjælpen kunde blive desto herligere (Joh. 11, 3 flg.). Saaledes forholder Han sig endnu ofte, efter hvad Erfaringen lærer. Mange gudsfrygtige Sjæle sukke og bede angaaende Et eller Andet, og det synes, som om Vinden har bortført alle de Ord, de have talt til Gud, og som om deres Taarer vare faldne i Vandet; men Kraften og Frugten deraf viser sig ofte om nogle Aar, ofte ogsaa efter deres Død. Mange gudsfrygtige Forældre bede flittigt og ivrigt for sine Børn og se ofte først efter ti til tyve Aars Forløb Virkningen af sine Forbønner; ofte vandre de efter Guds Raad og Villie bort fra

Verden, førend deres Ægteplanter ere blevene vogne; men man ser fiden med Lyft, hvorledes deres Bønner stride frem i sin Kraft, og hvorledes Herren lader dem komme med megen Velsignelse over deres Børn. Jeg er vis paa, at jeg hidtil rigeligen har nydt og endnu nyder Godt af min gudfrygtige Faders Velsignelser (uagtet han allerede har hvilet over femti Aar i Gud) og af min gudelskende Moders Taarebønner, omendstjont hun for over tyve Aar fiden har forladt denne majsommelige Verden. Mange gudfrygtige og for Gud nidkjære Sjæle bede om Christi Riges Udbredelse blandt Jøder, Tyrker og Hedninger; hvo ved, om ikke deres Efterkommere ville med Glæde se denne Sæd opvoxe, efter at de selv ere hensøvede i Herren?

§ 57. Stefanus bad for sine Fiender og sov derunder hen (Ap. Gj. 7, 60); men Kraften af disse Forbønner kom fiden tilsynne hos Saulus, som blev en Paulus og et dyrebart Redskab for den Herre Jesus. Den første Kirke har uden tvivl omhyggeligen iagttaget Apostelens Formaning og bedet alvorligt for Konger og alle dem, som vare i høi Værdighed, at de ved Guds Hjælp maatte komme fra Mørket til Lyset, fra Djævelens Vogn til Sandheds Erkjendelse, paa det de maatte leve et roligt og stille Levnet under dem i al Gudfrygtighed og Ærbarhed (1 Tim. 2, 1. 2. 4); men Mange af dem oplevede ikke Bønshørelsen, som dog omsider paafulgte i Keiser Konstantin den Stores Tid, til de da levende Christnes største Glæde. Saaledes saa Nogle i sin Tid med Graad; Andre høste med Frydesang; derfor bør ingen christelig Sjæl nære nogen Betyrning eller Tvivl angaaende Bønshørelsen af sine hjertelige Bønner, men ogsaa i dette Tilfælde tænke paa Apostelens Ord: „Naar vi gjøre det Gode, saa lader os ikke blive trætte; thi vi skulle og høste i sin Tid, saafremt vi ikke forsale“ (Gal.

6, 9). Lader os kun frimodigt og uaf-ladelig bede, anraabe, sukke og græde, hvad enten Bønshørelsen kommer hurtigt eller langsomt, i vort levende Liv eller efter vor Død, saa kan den isandhed ikke udeblive. Hvad der er nedlagt hos Gud — hvad der er anbetroet den Herre Jesus, det er ikke tabt og skal ganske vist findes i sin Tid. Men sæt, at hverken vi selv eller Andre i dette Liv skulle kunne opdage nogen forønsket Virkning af vore Bønner, saa lader os betænke, at der er et andet og bedre Liv efter dette, — at Vederkvælgelsens Tider ville komme, da alle Ting skulle blive gjenoprettede og vi først skulle holde den rette, fuldkomne og store Høst! (Ap. Gj. 3, 19. 21). Da vil Herren fige til mange af sine Troende: Se, her har du nu din Bøn; her er dine Taarer, som du troede forgjeves at have udøst; her ere dine Sukke, som du har opsendt til mig. Du bad mig om Sundhed; hijsket var den dig ikke tjenligt; nu skal du ei alene være sund, men ogsaa udødelig. Du har bedet om din Mands, din Hustru, dine Børns Opholdelse og Liv; se, her ere de; her har du dem; lev nu med mig og dem i Glæde evindeligt! Du bad mig om Betsjærmelse og Frelse fra dine Fiender, Forfølgere og Bespottere; nu skal hverken Djævelen eller Verden mere krænte eller bedrøve dig; du skal bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Steder (Esai. 32, 18). Du bad mig om dit ærlige Udkomme og det daglige Brød, hvilket jeg hijsket kun sparsomt rakte dig, fordi en anden Behandling ikke var gavnlig for dig; nu skal du leve i himmelsk Overflødighed, i Glædes Fylde, i Livsalighed ved min høire Haand evindeligt. Du sukkede over det ugudelige Væsen, som Verden drev, og hvormed den ængstede dig i din retfærdige Sjæl; nu ere de Ugudelige udslettede; du skal aldrig se dem, men leve blandt lutter Retfær-

dige og tjene mig i evig Retfærdighed, Ustyldighed og Salighed.*)

§ 58. Endelig maa ogsaa for det Femte herved overveies, at naar den alvise og algode Gud ikke bønholder de Troendes Bønner efter deres Dnske, saa har han sine hellige og høivigtige Grunde derfor, hvilke let vilde kunne stille vort Hjerte tilfreds, om vi stedse kunde eller vilde begribe og forstaa dem. Disse ere mangehaande; undertiden beder en Christen Gud om Noget, uagtet han endnu har mange Skrøbeligheder ved sig, hvilke han anser for ubetydelige, ikke strider imod dem med det Alvor og den Iver, som han burde, og ikke af Hjertet stræber at forbedre dem, som da vi Menneſter desrære almindeligvis have en egen og yndet Synd, som vi ikke bekæmpe med den tilbørlige Vidskærhed, og i Henseende til hvilken vi uden Vanskelighed giver os selv Fritagelse og Forladelse, uagtet vi aldrig med sand Anger have erkjendt den, ydmygeligen asbedet den hos Gud i Jesu Navn og med et helligt Forsæt væbnet os imod dem. For at vi nu ikke skulle henfalde til Sikkerhed og fremture i en uerkjendt Skjodesynd, skjuler Herren ofte sit Ansigt for os, naar vi have Noget at bede Ham om, og vil ikke høre eller bønføre os, forinden vi bedre os og opløste et Hjerte til Ham, hvori der ikke er Ewig, og hellige Hænder uden Brede eller Trætte (og andre deslige bitterlige Synder — Ps. 32, 2; 1 Tim. 2, 8). Man betænke her disse Skriftiproger: „Til Gud raabte jeg med min Mund, og Han blev ophøiet ved min Tunge. Dersom jeg saa Uret i mit Hjerte, da hørte Herren mig ikke“ (Ps. 66, 17. 18). „Herren vederlagde mig efter min Retfærdighed“ (i Striden med mine Fiender). „Herren betalte mig efter mine Hænders Renhed for Hans Dine; thi alle Hans Domme

ere for mig, og Hans Skikke, derfra viger jeg ikke; men jeg var fuldkommen for Ham og vogtede mig for min Misgjerning“ (Ps. 18, 21 flg.). „Du sætter vore Misgjerninger for Dig, vor skjulte Synd for dit Ansigts Lys“ (Ps. 90, 8). „Se, Herrens Haand er ikke forkortet, at den ikke skulde kunne frelse, og Hans Øre er ikke tunghørende, at Han ikke skulde kunne høre. Men Eders Misgjerninger gjøre Skilsmisse mellem Eder og mellem Eders Gud, og Eders Synder gjøre, at Han skjuler Ansigtet for Eder, at han ikke hører Eder“ (Esai. 59, 1. 2).

§ 59. Ofte er dens Hjerte, som beder Gud om Noget, meget hengivet til Verden og dens Forfængelighed, søger og finder en Glæde i dens Narrestreger, Pragt, Moder og Letsindigheder. Mange mene, at dersom de ikke kunde stikke sig lige med denne Verden i Parykker og disses mangfoldige Forandringer, idet de snart skulle være lange, snart korte, snart tæt krusede, snart glatte, snart med, snart uden Pisk, snart sorte, snart gule eller hvide, saa vilde det være en Ulykke, og de vilde ingen Anseelse have i Menneſtenes Dine, uagtet kun Verdens Børn iagttage slige Paafund, medens Guds Børn og Venner ofte betragte dem med vaade Dine og dybe Sukke. Mangen Vige, mangel Rone, som ellers lægger Vind paa Gudsfrugt, kan dog ikke overvinde sig selv deri, at hun ikke skulde klæde sig efter den nyeste Mode, pynte sit Hoved efter den daarlige og letsindige Verdens Vis, osv. Mangel Menneſte er ilfsindet og overgiver sig for meget til utidig Brede, især, naar han har med dem at gjøre, som han kan befale over; en Anden er uvenlig og uvillig mod de Fattige; en Anden er selvraadig og egenfindig og vil have Ret i alle Ting; en Anden kan ikke taale den ringeste Foragt, men tager ofte med større Begjærlighed imod den Vre, som brædes ham; en Anden

*) Se Joh. Arndts Sænde Christendom, 2den Bog, Kap. 37, § 11.

gjør for meget af det i Henseende til sin Betjening og Opvartning, i Mad og Drikke og andre Nydelser og er gjerne i lystigt Samkvem, om end dette er kjødeligt og syndigt og snarere er skiftet til at hindre end til at fremme hans Christendom; han hører heller paa lystige Indfald og urene Fortællinger end paa en hellig Samtale. Mangen Mand anvender mere Tid og Flid paa Tidsfordriv, Spil og andre Udspredelser, mangen Pige eller Kone paa at klæde og pynte sig og staa foran Speilet osv. end paa Gudsfrygtighedsøvelser, Bibelens Læsning, gudelige Betragtninger og Deslige; naar nu saadanne Menneſter komme frem for Gud for at bede Ham om Noget og mene, at de maa og skulde erholde det, hvad Under er det da, at Han ikke bønholder dem og ikke giver dem, hvad de begjære?

§ 60. Ganske almindeligt er det, at vi arme Menneſter, der ere jordiske og kjødelige, bede med langt større Iver om timelige og forgjængelige end om aandelige, himmelske og evige Ting; vi søge i Bønnen mere os selv, vort Gavn, vor Vre, vor Opkomst, vor Villie end Gud, Hans Rige og Hans allerhelligste Navns Vre; vort Viemed med Bønnen er ofte ikke helligt og rent, men besmitet med Egentjærlighed, Egenvillie og Egenære. Der er mange Forældre, som bede flittigt og alvorligt om sit dødslyge Barns Liv og som i sunde Dage have ladet det raade sig selv altfor meget, forkjælet det og aldrig bedet med halvt saa megen Iver om dets aandelige og guddommelige Liv i Christo. Der er mangen Kone, som beder Gud om at opholde hendes Mand og lade ham leve længe, men som sjælden eller aldrig og ialfald med lidet Eftertryk har bedet om at Herren vilde velsigne hans Forretninger, hans Embede og Arbeide til sin Vre, Kirkens Opbyggelse og Næstens Tjeneste, ikke blot forlænge, men

ogsaa hellige hans Liv og gjøre ham til et Redskab for sin Naade, til et Kar for sin Barmhertighed og til sin Vre. Der er Mange, som bede om sit Legemes Sundhed og ikke give Agt paa sin af Synden lyge Sjæls Tilstand. Der er Mange, som bede om god Fortjeneste, om Held og Velsignelse i sin Handel og Vandel, om Guds Velsagelse og Betsjærmelse paa en forehavendes Rejse, men som aldrig have bedet med tilbørligt Alvor om Tilvæxt i Kundskaben om Gud, om Troens, Kjærlighedens og Haabets Forøgelse og om den Høiestes naadige Ledelse, om Hans Bistand, Hjælp og Betsjærmelse imod de aandelige Fiender paa dette syndige og majsommelige Livs Vei.

§ 61. Hos mange Menneſter blander der sig megen Egentjærlighed i deres Bønner, idet de mene og maaste ogsaa sige, at de have dog ikke levet saa ilde, at Gud skulde have Marsag til at afslaa deres Begjæring; de have gaaet flittigt i Kirke og ikke med Villie forsømt nogen Prædiken; de have ført et ædrueligt og maadeholdent Liv, gjerne tjent sin Næste, levet fredeligt og venfabeligt med Enhver og gjerne bevist de Fattige Godt efter Evne; derfor er det jo paa-faldende og urigtigt, at Herren ikke vil antage og bønholde deres Bøn. De erkjende imidlertid ikke sin Efterladenhed og Koldfindighed i Christendommen, — at de vel have hørt mange Prædikener, men kun beslittet sig lidet paa at gjøre derefter og i alle Henseender og med oprigtigt og udelst Hjerte indrette sit Levnet derefter, — at de ikke vide, hvorledes de troende Hjerter ere tilmode, som gjerne vilde elske sin Gud af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjæl og af sin Formue, — at de have bekymret sig lidet om at fornegte sig selv, forjmaa Verden og tragte efter Himmelen, om Guds Kirke, om dens Tilstand, om Næstens Opbyggelse ved broderlig Frettesættelse og Formaning osv. Hvad Under

er det da, som Herren, naar saadanne Menneſter bede Ham om Noget og med de anførte Tanter om ſig ſelv drive ſterkt derpaa, afſlaar deres Bøn eller endog tier ganſke ſtille dertil eller ialfald lader dem vente i lang Tid? Mange bede, men med Egenwillie; de have befundet dette eller hint godt og tjenligt; de ville have det ſaa og ikke anderledes; de holde derpaa og ville paa al Magt have ſin Bøn indvilget.

§ 62. En Præſt foretager ſig mangengang en god, gavnlig og opbyggelig Gjerning, ſaaſom at ville i den ham betroede Menighed raade Bod paa en og anden Mangel, med al Kraft og Nidkjærhed modarbejde en og anden lønlig Synd, irettesætte og advare dette eller hint ugudelige Menneſte og formane ham til Omvendelſe; han beder flittigt og andægtigt om Held og Fremgang i ſit hellige Forehavende og mener, at i en ſaa god og til Guds Ære og Sjelenes Frelſe ſigtende Sag maa hans Bøn blive bønhørt og Alt gaa efter Ønſte; men Gud tilſteder, at Satan og Verden af alle Kræfter modsætte ſig ham og lægge hans Henſigter mangehaande Hindringer iveien, ſaa at han ikke møder Andet end Uvillighed, Gjenſtridighed og Ulydighed. Da røber Egenwillien ſig hos Mange i utaalmobige Klagemaal, ſaa at det ofte heder: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale; Du har været mig for ſtærk og har ſaaet Overhaand; jeg er den ganſke Dag til Vatter; hver af dem ſpotter mig; thi naar jeg taler, maa jeg ſtrige og raabe om Vold og Ødelæggelſe; thi Herrens Ord er blevet mig dagligen til Spot og Forhaanelſe den ganſke Dag“ (Jer. 20, 7. 8). Da tænker en ſaadan Bedende mangengang: Herre, hvad ſkal dette bethyde? Skal da Djævelen have ſtørre Magt til at forblinde og beſnære Sjelen end dit Ord og din Aand til at oplyſe og udfri dem? Skulle Satan og den onde Verden have

ſin Billie og min gode Henſigt og hellige Billie træde tilbage? Du ved jo, at jeg i denne Sag ikke har haft Andet for Die end dit allerhelligſte Navns Ære og din Kirkes Forbedring; hvorfor lader Du det da ikke lykkes for mig og din Gjerning ſaa Fremgang ved min Haand? Min Sag er jo din Sag og mit Embede dit Embede; hvorfor ſkal jeg da anſtrengende mig forgjeves og fortære min Kraft for Intet og forſængeligen? (Eſai. 49, 4). Alt, borttag min Sjel, at jeg ikke mere ſkal være Vidne til ſaadan Ugudelighed og Gjenſtridighed!

§ 63. Et ſaadant Menneſte kunde imidlertid have Mangt og Meget at betænke ved ſin Bøn, hvoraſ han vilde kunne ſlutte ſig til, hvorfor den hellige og alviſe Gud ikke opfylder hans Begjæring og lader det gaa efter hans Ønſte og Billie. Maaſke har han altfor ſtor Tillid til ſig ſelv og tror at ſkulle kunne udrette Alt med ſin Nidkjærhed og ſine egne Kræfter; maaſke er han vel nidkjær, men med Uforſtand og uden tilbørlig Beſtedenhed og Venlighed. Maaſke er hans gode Henſigt beſmittet med Tragten efter egen Ære, ihvorvel paa en ſkjult Maade. Maaſke have hans Beſtræbelſer hidtil ikke været knyttede til det Vilkaar, at de behagede Gud. Maaſke har han ikke henſtillet Sagen til ſin Guds wiſe og naadige Styrelſe, ſaa at Han med Henſyn til Perſonen, Tiden og Maaden kunde handle efter ſin hellige Billie; thi de gudelſkende Hjerter maa ogſaa i gode og hellige Ting underkaſte ſin Billie Guds Billie og ſige: Min kjærefte Gud og naadigſte Fader, jeg har i dit allerhelligſte Navn foreſat mig at begynde denne Gjerning til din Ære; behager det Dig nu at udføre den ved mig, din unyttige og uværdige Tjener, og er den Tid, Du i dit alviſe Raad har beſtemt, forhaanden, ſaa hjælp, o Herre, og lad det lykkes! Men behager det Dig ikke at fuldbringe det ved mig

og til denne Tid, saa ske din Villie! for mig er det nok, naar kun dit hellige Raad bestaar og bliver opfyldt. Du vil da efter mig eller ved Siden af mig opvække en Anden, ved hvem Du udfører din Villie til den Tid, Du har fundet tjenlig til din Vre. Lykkes det saa ikke, saa sømmer det sig ikke for ham at klage med Utaalmodighed over sin Vøns Ikke-Bønghørelse, men tvertimod med stille og ydmyg Sjæl at sige: Min Gud, jeg troede, at det saaledes skulde være godt; men Du ved det bedre; jeg syndige Menneske og urene Kar fortjener ikke, at en saadan hellig Gjerning skulde ske ved mig; Du er maaske tilfjends at opvække en Anden dertil; maaske er din Tid endnu ikke kommen osv.; lad da Alting gaa og ske ikke efter min, men efter din Villie og Raadslutning! Om imidlertid et saadant Menneskes Bøn ikke bliver bøn hørt (nemlig strax og efter hans Ønske og Godt-befindende), saa er den dog derfor ikke forgyvet og spildt, men bliver i Naade gjengjældt af Gud, der i sin Tid og paa den Naade, som Ham behager, aabenbarer, at Hans Tjener ikke har bedet, ivret og arbeidet forgyvet. Ofte sker det, han har bedet om, først efter hans Bortgang fra Verden ved en Efterfølger, og da bliver det opfyldt, hvad vor Frelser siger til sine Apostle: „Hvo som høster, saar Løn og samler Frugt til et evigt Liv, paa det de skulde glæde sig til hobe, baade den, som saar, og den, som høster. Thi heri er den Tale sand, at der er En, som saar, og en Anden, som høster. Jeg har udsendt Eder at høste det, som I ikke arbejdede; Andre have arbejdet, og I ere indkomne i deres Arbejde“ (Joh. 4, 36—38). Der fattes ikke Exempler paa, at mangan stor Synder, med hvem en tro Sjelevogter længe har plaget sig, uden at komme nogen Vel med ham, efter hans salige Død er bleven bragt til Omvendelse, og at hin først, naar han bliver optagen i Him-

melen efter ham, erfarer, at de Bønner, Taarer, Sukke og Bestræbelser, han har anvendt paa ham, ikke have været spildte.

§ 64. Ligeledes har man Exempler paa, at enkelte Mennesker, som havde lyst til at frygte Herrens Navn, at tjene Gud i Hellighed og Retfærdighed og efterfølge den Herre Jesus i et helligt og ustraffeligt Levnet, bede ivrigt om den Hellig-Aands Hjælp og Bistand i dette sit gudelige Forehavende og om fuldkommen Omvendelse, Fornægtelse og Oplysning af sit fordærvede Hjerte; men naar de ikke formaa at blive Herre over den i dem boende Synd og overiles af en eller anden Brøst og ikke kunne fri sig for onde og syndige Tankter, selv under hellige Beskæftigelser og Gudsfrygtighedsovelser — der undslipper dem et utilbørligt Ord, — en hurtig Brede overvælter dem, og Deslige —, saa klage de over, at deres Bønner ikke ere bøn hørt og sige ofte med Taarer: Al, hvorledes skal jeg finde mig i, at Herren min Gud ikke bøn hører mig i en saa god og hellig Sag? hvorledes bliver da den Forjættelse af den Herre Jesus opfyldt: „Sandelig, sandelig siger jeg Eder, at hvadsomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal Han give Eder. Jeg siger Eder: Alt, hvad I begjære, naar I bede, tror, at I skulde saa det, saa skal det vederfares Eder. Derfor I, som ere onde, vide at give Eders Børn gode Gaver, hvor meget mere skal da ikke Faderen, som er af Himmelen, give dem den Hellig-Aand, som Han bede!“ (Joh. 16, 23; Mark. 11, 24; Luk. 11, 13). Jeg har jo ikke bedet om Noget imod, men efter Hans Villie, ikke om noget Timeligt og Forgjængeligt, som kunde være min Saligheds Sag skadeligt, men om noget Aandeligt og Himmeft, som vilde være mig gavnligt, og kan dog ikke erholde det. Al, „Herre, hvorfor vil Du lade mig fare vild fra dine Veie?“ hvorfor lader Du mig falde

Synd? „Hvorfor lader Du mit Hjerte blive saa haardt, at det ikke frygter?“ (Esai. 63, 17). Man hører jo tit i offentlige Prædikener, at man skal bede Gud om timelige Ting med, men om aandelige Ting uden Betingelse, og at disse kan og vil han ikke negte os; hvorledes gaar det da til, at Han ikke vil opfylde min Begjæring om mit Hjertes fuldkomne Fornøjelse, om Hans Hellig-Aands kraftige og uindskrænkede Styrelse, om min Troes Forøgelse o. a. M.?

§ 65. For at betage de gudsfrygtige Sjæle denne Betsymning siger jeg for det Første, at den alvidende og alvise Gud, der kender os og vort Hjertes Grund bedre end vi selv og „forstaar vor Tanke langt fra“ (førend den endnu opstiger i vort Hjerte — Ps. 139, 2), har sine hellige Aarsager, hvorfor Han heller ikke i denne Henseende altid hørhører sine Troende efter deres Willie. Han ser sin Alvidenheds Lys, at om Han skulde befrie dem fra alle bitterlige Synder, vilde de hense til en anden, der er overordentligt stor og farlig, nemlig uandeligt Hovmod, saa at de ikke tilbørigen vilde skatte Guds Søns, Jesu Christi, jørgyldige og kostbare Fortjeneste, Hans idøste guddommelige Blod, Hans fuldkomne Lydigheid, Hans Retfærdighed og store Forløsningsværk, at de vilde forlade sig paa egen Retfærdighed og Gudsfrugt, domme, fordømme og foragte sin snubende og seilende Næste og hengive sig til Ubodfærdighed og Sisserhed; hvo vil da fortænke Ham i, at Han ikke gjør efter deres Willie? Den hellige Apostel bad identviis ogsaa ofte om Hjertets Renhed, om Undertrykkelsen af den Synd, der boede i hans Kjød, — om at „Gud vilde hellige Ham ganste og aldeles, og at hans ganste Aand og Sjæl og Legeme naatte bevares ustraffelige i den Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23), — om at Han vilde staa Ham bi hans Kjøds og Aands Renjelse og

forunde Ham Naade til at fuldende sin Helliggjørelse (2 Kor. 7, 1); men det er bekjendt, at han ikke kunde bringe det til nogen sand Fuldkommenhed hverken i Tro eller Levnet, saasom han smerteligen klager over, at i „ham, det er: i hans Kjød, boede ikke noget Godt; thi at ville, det stod i hans Magt; men at udrette det Gode formaaede han ikke; thi det Gode, som han vilde, det gjorde han ikke; men det Onde, som han ikke vilde, det gjorde han“ (Rom. 7, 18. 19).

§ 66. Vor Gud havde imidlertid ogsaa sine Grunde herfor, ligesom hvad Satansengelen angik. Ligesom Han ikke vilde tage denne fra ham, hvor ivrigt han end bad derom, saaledes lod Han ogsaa Synden forblive i ham, paa det han ikke skulde hovmode sig af sine høie Aabenbarelser, af sine Gaver, af sin Helligheid og Gudsfrugt, men tilligemed alle arme Syndere dagligen kaste sig ned for den korsfæstede Jesu Fødder og søge Syndernes Forladelse i Betsænkelsen med Hans Blod. Og jeg er overbevist om, at mangen tro Ordets og Guds Kirkes Tjener end den Dag idag ei alene kæmper alvorligt mod den i hans Kjød boende Synd og bestræber sig for at dæmpe og overvinde den i Jesu Christi Kraft, men ogsaa beder alvorligt om et fornyet Hjerte og om fuldkommen Omvendelse og Helliggjørelse, men at han dog ofte til sin Sjæls store Bedrøvelse maa erfare, hvor mægtig Synden er i os, og hvorledes den lig en svigefuld Dalila kan overvælde den stærke Samson, hvilket den alvise og algode Gud tillader, for at han ved de udbortes Synder, der ere lette at erkjende, skal bringes til Erkjendelsen af de indvortes og uerkjendte, ikke rose sig uden af sin Skrøbelighed og Guds Naade og Barmhjertighed, have Taalmodighed med de Skrøbelige, Wildfarende og Seilende samt eftertragte og forarbejde sin Frelse med Frygt og Bæven.

§ 67. Vist er det, at ogsaa Synden horer med til de Ting, der tjene dem tilgode, som elste Gut (Rom. 8, 28). Synden er vel ond; ifkedestomindre lader Gud den forblive i Hans Børn, fordi Han efter sin ubegribelige Visdom, Magt og Godhed forstaar derved og deraf at skabe og frembringe noget Godt; Giften er dræbende og virker ellers Døden; men en lærd og erfaren Læge ved dog at bruge den hos somme Syge til Livet; Møgen er uren; men Landmanden fører den dog i store Læs ud paa Ageren, fordi denne derved bliver gjødet og frugtbargjort; Tornerne hades af Alle; men Gartneren og Bonden vide dog at benytte sig af dem til fine Havers og Jorders Beskyttelse; Loddet betynger vel Uret; men just ved denne Betyngelse holdes det i Gang. Saaledes ogsaa Synden; lad den være saa ond, den vil, saa maa den dog tjene den algode Gud til at fremme Hans Børn Vel. Den virker (ihvorvel tilfældigvis og formedelst Guds store Misfandhed) Bedrøvelse efter Gud, (2 Kor. 7, 10) Brede og helligt Had mod det syndige Legeme og det letfindige Hjerte, Selvfornedrelse og ringe Tanker om sig selv, grundig Ydmyghed, Sagtmodighed, Taalmodighed, Forsmaaelse af Verden, Længsel efter Himmelen og Deslige.

§ 68. Sig derfor ikke, min Medchristen: jeg har bedet om noget Gudsommeligt og Gavnligt; men Gud har ikke bønhørt mig. Han bønhører altid og ufeilbarligen saadanne Bønner, og Hans Forjættelser forblive faste og uroftelige i al Ewighed; Himmel og Jord maa før forgaa, før Hans Ord skulde blive uopfyldt; men Han bønhører os ikke altid overensstemmende med vort Forslag, vort Lykke, vor Villie. Vi forlange den Hellighed og Retfærdighed, som er Ham velbehagelig; vi bede Ham at give os et rent, fornyet og helligt Hjerte, saa at Han aldeles skulde udslutte

Synden hos os; en saadan Bøn bønhører Han vel, dog ikke saaledes, at Han ganske udrydder Synden hos os; men Han betager den dens Kraft, saa at den ikke bliver os til Skade og Fordømmelse, — eller Apostelens Ord: „Der er ingen Fordømmelse for dem, som ere i Christe Jesu, — der ikke vandre efter Kjødets, men efter Aanden“ (Rom. 8, 1). Han finder Velbehag i det i Taarer badede, ængstede, sønderknuste og over Synden bedrøvede Hjerte for den Herres Jesu Skyld og bruger det som et rent og helligt Kar til mange andre Sjæles Trøst og Forbedring. At have og føle Synden gjør intet troende Hjerte vederstyggeligt for Gud, men at den hersker deri. Saa længe som det gudelstende Menneſte strider og kjæmper, ofte indtil Taarer, indtil Helvedangest, indtil Aaabløshed og Fortvivlelse, saa længe er han ikke overvunden og har ikke tabt Guds Naade, o. s. v.

§ 69. Men herved er endvidere at lægge Mærke til, at Christendommen, Troen, Kjærligheden, Gudsfrygtigheden og Helligheden findes hos de gudsfrygtige Hjerter i forskjelligt Maal. Mange bringe det ved Guds Naade vidt, have en stor og frimodig Tro, en hjertelig og brændende Kjærlighed til Gud; de føre et helligt og ustraffeligt Levnet og skinne som Lys i Verden“ (Filipp. 2, 15); de have for en stor Del faaet Bugt med sine syndige Lidenſkaber; de korsfæste daglig sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, osv. En Saadan var Job, hvem Gud selv giver det Vidnesbyrd, at han var „fuldkommen og oprigtig og frygtede Gud og veg fra det Onde, ligesom han ogsaa selv siger: Mit Hjerte skal ikke forhaane mig for mine Dages Skyld (Job 1, 1; 27, 6). En Saadan var Paulus, der siger: Jeg er korsfæstet med Christo; alligevel lever jeg, dog ikke jeg mere; men Christus lever i mig (Gal. 2, 19, 20). Saa-

danne vare Zakarias og Elisabeth og deres Søn Johannes, det brændende og flinnende Lys" (Luk. 1, 6; Joh. 5, 35), jaavelsom Timotheus, Paulus's ægte Søn, der var aldeles ligesindet med ham (Filipp. 2, 20). Andre derimod bringe det ikke saa vidt, men klage bestandig over sin Troes Skrøbelighed, maa daglig kæmpe med sit syndige Hjerter og blive ofte overlede af en eller anden Brøst, saa at de stedse have Noget at sukke og græde over. Derfor taler Skriften om Troens Maal, som Gud har tilbød Enhver, om Skrøbelige og Sterke, om begyndende Christne, hvilke den kalder Børn i Christo, og om vogne og fuldkomne Christne (Rom. 12, 3; 14, 1 flg.; 1 Kor. 3, 1; 2, 6; Efs. 4, 13; Ebr. 5, 13. 14). Omendstjont nu Gud har lovet at give dem sin Hellig-Aand, som bede Ham derom, at opvække og bevare Troen i deres Hjerter, at skrive sin Lov i deres Hjerter, at oplyse, fornye og omvende Menneftet, saa har Han dog forbeholdt sig den Frihed at uddele saadanne Gaver, Dyder og Kræfter efter sit Godtbeftindende, i det Maal, som Ham behager og er Hans Børn tjenligt.

§ 70. Saaledes kan da en Christen og maa ogsaa bede ivrigt og alvorligt om en sand og ustrømtet Tro, om en inderlig og hjertelig Kjærlighed til Gud, om sit Hjertes Helliggjørelse og daglige Fornyelse, om Kraft og Naade til at modstaa Synden, bevare sin Samvittighed og holde sig ubesmittet af Verden; dog maa han intet foreskrive sin Gud i Henseende til saadanne Gavers og Dyders Maal, men tage tilfælde med dem, saaledes som Han giver dem. Hvad han allermeft skal bede om, er Oprigtighed, og at hans Hjerter maa findes uden Svig, — at hans Tro, hvad enten den er stor eller liden, maa være ægte og usminfet, Kjærligheden ren, Attraaen efter Fornøjelse og Helliggjørelse alvorlig og hjertelig. Han maa vel ikke tilfidesætte de Midler, der tjene til dette Maals Opnaaelse, at

øve sig til Gudfrygtighed og være varagtig i Bønnen; men imidlertid maa han være tilfreds og rolig i sin Guds hellige Raad og Villie og vogte sig for Egenfindighed og Egenraadighed i Forvisningen om, at den naadige og barmhjertige Gud, uanseet hans Mangler, vil tage tilfælde med hans gode Villie og oprigtige Tjeneste, efter Skriftens Udsagn: „Guds Offere er en sønderbrudt Aand; et sønderbrudt og sønderstødt Hjerter skal Du, o Gud, ikke foragte" (Ps. 51, 19). „Seg, den Høie og Op-høiede, vil bo hos en Sønderknust og fornedret i Aanden, og hos den, som er forfærdet for mine Ord" (Efsai. 57, 15; 66, 2).

§ 71. En forstandig Fader har sin Glæde af en vogen og velopdragen Datter, naar hun venlig og huld kommer ham imøde i sin nette og renlige Pynt; men han elsker ikke mindre et lidet Barn, som nærmer sig ham i sin simple og iturebne Kjole og forlanger at blive optaget paa hans Skjød eller Arme. Gud har ikke blot Velbehag i de salige og udvalgte Sjæle i Himmelen, der nu triumfere over sin Synd, over Verden, Djævelen og Helvede, — ikke blot i de Hellige og Gudfrygtige, som i Jesu Kraft vinde den ene Seier efter den anden over disse Fiender, men ogsaa i de forfærdede og bedrøvede Sjæle, som daglig ligge i haard Strid med dem og søge at overvinde dem ved Sammets Blod, Aand og Kraft. Heraf kan man da slutte, hvorledes det er at forstaa, at man skal bede Gud uden Betingelse om saadanne aandelige og guddommelige Ting, og at Han ikke vil negte os dem, nemlig ligesom en begyndende Præst, der er ansat hos en ringe og enfoldig Menighed, kan og maa bede uden Betingelse om den Hellig-Aands Gaver, om aandelig Visdom, om guddelig Nidkjærhed og Fromdighed, og at Herren vil lægge sin Aand og Kraft til Ordet og Vægt til hans Plantning og Blanding; derimod

vilde det være urimeligt, om han troede at skulle ved sine Bønner erholde Paulus's Visdom og Kundskab, Krysoftomus's og Ambrosius's Betsalenhed, Luthers Heltetro og Nidkjærhed og ligesaa mange Gaver som en Lærer ved en Høistole, en Biskop eller en Hofprædikant hos en stor Konge; det er nok, naar han faar saa megen Naade og saa mange Gaver af Gud, som han behøver hos sin Menighed og til med Held at forrette sit Embede. Saaledes kan og maa ogsaa enhver Christen bede alvorligt om en sand Tro, om brændende Kjærlighed til Gud og Næsten, om en ren Samvittighed, om et gudeligt og helligt Levnet, men dog saaledes, at han henstiller til Ham og Hans Visdom og Mistundhed saadanne Naadegavers Maal og Art saavel som Naaden, hvorpaa, og Tiden, naar Han vil give ham dem.

§ 72. Dog det kan være nok herom. Jeg gaar nu over til den Brug, vi skulle gjøre af, hvad vi have hørt og erfaret om Bønnens Nytte. Heraf følger da for det Første en kraftig Opmuntring til at bede. I, gudsfrygtige Sjele, lader os opløste vore Dine, Hænder og Hjerter med Frimødighed og tryk Tillid til Himmelen og bede uden nogen Tvivl om Bønhørelse! Vi ere jo fuldeligen forvisse om, at ikke et eneste Suf, ikke en eneste Taare, ikke en eneste Bøn fra en troende Sjel er forgjæves. Hvad Herren siger om sit Ord, som Han taler til os, nemlig, at det „ikke skal komme tomt igjen til Ham, men at det skal gjøre det, Ham behager, og at hvad han sender det til, skal lykkes for det“ (Esai. 55, 11), det kunne ogsaa vi med al Ret sige om det Ord, som udgaar af vort Hjerter og vor Mund, og som vi tale til Ham; det kan ikke komme tomt tilbage til os; det maa udrette, hvad vi ønske, og hvad vi sende det til; vore Bønner, vore Sukke og Taarer ere en Sæd, som saaes i Himmelen; hvad man saar paa Jorden,

er underkastet mange Uheld og kan ved Uveir, Frost, Tørste, Mus og andet Udsi hindres fra at komme op, vøge og bære Frugt; men det, som er saaet i Paradiset eller Himmelen, „faar en vis Bøn“ (Ordsp. 11, 18) og vil i sin Tid give en forønsket, rig og velsignet Høst.

§ 73. Er det ikke noget Herligt og Trøsteligt, at vi statters Børn, som Berden anser for Fodviste eller for Daarer, for ensfoldige, for usle og intetformaaende Menneſter, ere saa høit agtede i Himmelen, at vi ikke kunne udstøde noget Suf, som ikke berører Guds Hjerter, ikke udgyde nogen Taare, som ikke bliver tællt, ikke forrette nogen Bøn, selv blot i Aanden, uden mundtlig Udtale og i det Skjulte, som Gud ikke hører og tager til Hjerter, og at vort Hjerter aldrig bevæger sig i Aand og Sandhed, uden at ogsaa Jesu Hjerter bevæges i Kjærlighed og Barmhertighed? Om de Ugudelige siges: „De sætte sin Mund imod (eller i) Himlene, og deres Tunge farer frem paa Jorden“ (Ps. 73, 9*); om de Gudsfrygtige derimod heder der: Hvad de tale, det er talt i Himmelen, og hvad de sige (i Samtale med Gud), det maa gjælde i Himmelen. Naar Moses kun sukker, saa siger Gud: „Hvi vil du raabe til mig?“ (2 Mos. 14, 15); naar David græder, saa tæller Herren hans Taarer (Ps. 56, 9); naar Maria Magdalena græder bitterligen ved Herrens tomme Grav, saa spørge Englene, ja den Herre Jesus selv: „Kvinde, hvi græder du?“ (Joh. 20, 11 flg.); naar Kornelius beder i sit Hus, saa stige „hans Bønner op til Thukommelse for Gud“ (Ap. Gj. 10, 4). Og saaledes er det endnu, og saaledes bliver det indtil den yderste Dag. Ingen Djævel formaar med al sin Magt og List at standse eller forhindre de Troendes Bønner, saa at de ikke skulde trænge

*) Efter Luthers Oversættelse: Hvad de tale, det maa være talt ned fra Himmelen; hvad de sige, det maa gjælde paa Jorden.

igjennem Skyerne og komme frem for Gud og aabenbare Ham, hvad der ligger os paa Hjerte. Naar man ikke paa anden Maade har kunnet faa Bud til beleirede Byer, eller man i Hast har villet bringe en Efterretning til et langt bortliggende Sted, har man undertiden betjent sig af Duer. En bereist Skotlænder fortæller, at han i Aleppo i Syrien saa slige Postbud, som ankom og fløi tilbage med sine Breve om Halsen og som kun vare otte og fireti Timer fra Aleppo til Babylon, der ellers ligge tredive Dagsreiser fra hinanden. Efter hvad Emmanuel Meteren fortæller, har man ogsaa brugt saadanne Postbud i de nederlandiske Krige og under Beleiringen af Bherne Harlem og Leiden.

§ 74. Disse Duer tjene vel til et smukt Forbillede paa de troende Sjæles andægtige Bøn, der er deres hurtigste Postbud til Himmelen; men Bønnen overgaar dem dog langt, dels i Henseende til Hurtighed, idet de i et Dieblit kunne tilveiebringe Reisen fra Jorden til Himmelen, dels i Henseende til Sikkerheden. Man har havt Exempel paa, at en Hær, som har ligget udenfor en By, ved at se en saadan Brevdrager komme har opløst et stærkt Skrig, hvorved Duen er bleven saa forstrækket, at den har faldet ned og bragt sine medhavendes Breve i Fiendernes Hænder, ligesom at den ogsaa er bleven fangen paa andre Maader. Men de Troendes Bønner kunne alle Helvedes Aander ikke standse eller opsnappe med al sin Skraalen, Hylan og Brølen, ja med al sin List og Træfthed; de maa til sin største Uergrelse lade dem reise uhindret frem og tilbage. Verden kan indeslutte en gudelstende Sjæl i et mørkt Taarn med tykke Mure under Jorden. den kan lægge en Guds Ven i Baand og Lænker og tvinge hans Fødder ind i en Stok; den kan nedsænke ham med Jeremias i en Dyndhule, kaste ham med Daniel i Løvefulen; den kan binde Mun-

den til paa ham eller vel endog skjære Tungen ud paa ham, som Sandhedens Fiender have gjort med nogle Martyrer, for at han ikke skal kunne bekjende sin Tro; men den kan ikke hæmme og hindre hans Samtale med Gud, hans Andagt, hans Bøn. Det har behaget den Høieste, til Sandhedens Stadfæstelse at give nogle af sine Vidner og Bekjendere, efter at de grusomme Modstandere have udstaaet deres Tunge, Kraft og Maade til at tale fuldkommen færdigt bagefter som før og at fremsige sin Bekjendelse til Guds Pris og Andres Opbyggelse. Men sæt, at det ikke vederfores enkelte gudsfrygtige Hjertes, at de kunde tale efter Tabet af sin Tunge, saa have dog Djævelen og Verden ikke dermed opnaaet, hvad de gjerne ønskede; men de vilde ligesuldt kunne tale færdigt og tydeligt til sin Gud, prise Hans Navn og andægtigt paakalde Ham.

§ 75. Lader os derfor, kjæreste Medchristne, med stor Frimodighed bede, græde og julte eller endog kun se op til Himmelen og længes efter Gud og Hans Hjælp! Thi Intet af dette kan være forgjeves, — som Skriften siger: „Du Herre, hører de Glendiges Begjæring; Du skal stadfæste, (besejste) deres Hjertes; Du skal lade dit Øre mærke derpaa“ (Ps. 10, 17). „De saa til Ham og løb til Ham, og deres Ansigter bleve ikke bestjæmmede“ (Ps. 34, 6). „Herre, al min Begjæring er for Dig, og mit Suk er ikke skjult for Dig“ (Ps. 38, 10), og Siraf: „Mon en Enkes Graad ikke rinde ned paa Kind og hendes Raab være imod den, som udpresser den? Den Glendiges Bøn trænger igjennem Skyerne og lader sig ikke trøste, før den kommer frem, og lader ikke af, før den Høieste ser derpaa“ (Kap. 35, 15. 17. 18). Lader os da ikke sige, at vi ere skrøbelige, saalænge vi endnu ikke kunne julte; lader os ikke sige, at vi ere fattige, saalænge vi endnu

kunne bede; lader os ikke tabe Modet, saalænge vi endnu kunne længes efter Gud og se op til Himmelen; den, som kan bede, græde, sukke og henfly til Gud, han er stærkt selv i den yderste Skrøbelighed, — han er rig i stor Fattigdom, — han er vel bevaret, selv i den største Fare.

§ 76. Og naar Satan tilhviſter os: Ophør at bede; din Nlykten og Raaben hjælper dig saa alligevel intet; hvad har du nu igjen for at du tjener Gud og paakalder Ham? gaar det ikke de Ugudelige, der bande mere end de bede, heldigere og bedre end dig? osv., saa lader os trøstigt foragte ham og sige: Jeg ved, paa hvem jeg tror, — paa hvem jeg forlader mig, — hvem jeg paakalder, nemlig den sanddrue, trofaste, misfundelige, barmhjertige, almægtige og alvise Gud, min kjære Fader i Christo; jeg er vis paa, at Han hører og bønhrer mig, naar jeg raaber til Ham, — at Han tæller mine Taarer, naar jeg græder, — at min Længsel ikke er skjult for Ham, naar jeg sukker til Ham; faar jeg ikke strax, hvad jeg beder om, saa erholder jeg det dog i sin Tid; giver Han mig ikke, hvad jeg begjærer, saa giver Han mig noget Bedre, hvormed jeg er langt bedre tjent; maa jeg saa med Graad, saa skal jeg ogsaa til rette Tid høste med Frydesang; mine Bønner ere lig de Dunster, som, fremdrevne af Solens Hede, lønligen og uformærkt hæve sig op i Luften og siden komme igjen med Regn og Velsignelse; det er umuligt, at mine Bønner skulde være forgjeves, ligesom det er umuligt, at Gud kan fornegte sig selv og opgive sin Misfundhed og Trofasthed. Spotter kun over mine Bønner, Djævel og Verden! I skulle erfare, hvad de formaa. Lad det gaa de Ugudelige vel, og lad dem have timelig Lykſalighed; min Glæde, min Lykke, min Rigdom og mit Alt er, at jeg holder mig til Gud, — at jeg

lever i god Forstaaelse, i sødt Samfund og i hjertelig Fortrolighed med Ham, — at Han nærmer sig til mig, saa tit jeg paakalder Ham, — at Han kjender min Sjæl i Nøden, — at Han vaager over mig, sørger for mig, strider for mig og tager sig faderligen af mig. Jeg trøster mig tilligemed alle gudfrygtige Hjertes med, at Herren giver Agt og hører, naar vi bede til Ham, og at der er en Thukommelsesbog for Hans Ansigt, hvori ei alene mit Navn, men og mine Sukke og Længsler ere optegnede. Den Herre Zebaoth siger: „De Gudfrygtige skulle være mine paa den Dag, naar jeg vil gjøre mig en synderlig Eiendom, og jeg vil spare dem, som en Mand sparer sin Søn, der tjener ham. Da skulle I vende om og se, hvad Forskjel der er imellem en Retfærdig og en Ugudelig, imellem En, som tjener Gud, og En, som ikke tjener Ham“ (Mal. 3, 16 flg.).

§ 77. Lader os ogsaa fra den foredragne Være om Bønnens Nytte hente en Advarsel om med yderste Flid at vogte os for at faa de troende og gudfrygtige Sjæles Bønner imod os og føre deres Sukke og Taarer over os! Thi om de end ingen Kraft have, ingen Beskyttelse, Gunst og Indflydelse hos Verden, ingen Penge, intet Mod, ingen Bøsser og Spyd, ingen Kanoner og Kartover,*) hvormed de kunne forsvare sig mod sine Fiender og Forfølgere, saa have de dog Bønner, Sukke og Taarer, hvormed de kunne beskjærme og holde sig imod den hele Helvedhær, endfige imod Verden, og ve den, som de gudfrygtige Sjæles Sukke ramme! ve den, som opvækker og oprører deres Hjertes imod sig og presser Taarer af deres Dine! En gudfrygtig og forstandig Spanier sagde meget rigtigt, at der ikke gives nogen stærkere Strøm end den, som udrinder af gudfrygtige Sjæles Dine,

*) Kartove: en kort, tyk Kanon.

hvilket ogsaa Guds Ord stadfæstes. „I skulle ikke, siger Herren, plage nogen Enke eller Faderløs. Derfor du plaget dem, og de da raabte til mig, da skal jeg visseiligen høre deres Raab. Saa optændes min Brede, og jeg ihjelslaar Eder med Sværd; og Eders Hustruer skulle blive Enker og Eders Børn faderløse“ (2 Mos. 22, 22—24). „For de Elendiges Odelæggelse, for de Fattiges Jamren vil jeg nu opstaa, siger Herren; jeg vil sætte en Frelse for den, som man blæser ad“ (Ps. 12, 6). Dette oplyser den daglige Erfaring. Hvor mangt et Hus, hvor mangan Eiendom og Formue bliver ikke bortreven af Taarestrommen! hvor mangt et ugadeligt, uretsfærdigt og hadefuldt Menneſke have ikke de Troendes Sukke bortført som en Stormvind, saa at man ikke vidste, hvor der var blevet af det! Om det end lig et Træ, der er opvoget af sig selv, havde slaat dybe Rødder, udbredt sig vidt og grønnes herligt, saa har dog denne Vind oprykket det og kastet det til Jorden. Erfaringen lærer, at naar et Træ oftere vandes ved Roden med varmt Vand om Vaaren, saa springer det vel ud, grønnes, blomstrer og bærer Frugt tidligere end de andre, men at det siden sikkert dør ud: saaledes gjør det ogsaa i Forstningen de Ugudelige godt, naar de kunne berige sig med, hvad de med List og Magt afplukke og aftvinge de gudfrygtige Hjertter; men de ville ikke vide, at efterdi de ligesom blive vandede med hedt Taarevand, saa vil deres egen og deres Nærmestes Henvisnen og Undergang sikkert følge ovenpaa. Da min Fædreneby Rensburg i Holsten blev beleiret af den svenske Krigshær i Aaret sexten Hundrede fem og firti, levede der i Forstaden en gudfrygtig Enke, som, da det fiendtlige Indfald befrygtedes, havde bragt sine bedste Eiendele samt sine Døtre i Sikkerhed i Fæstningen; hos hende blev der indkvarteret to Of-

ficerer, saavidt jeg mindes, en Kapitain og en Lieutenant, som foruden alt det andet Onde, de tilføiede hende, forlangte en stor Pengesum maanedlig af hende og vilde afsnøde hende denne med Magt; hun erklærede, at hun gjerne efter Gvne vilde gaa dem tilhaande; men saasom hun havde sine saa rede Penge i Fæstningen, bad hun med Taarer, at de ikke vilde gaa strengt tilbærks mod hende, men have Taalmodighed, indtil Staden blev aabnet og hun kunde komme til Sit; da de ikke destomindre ængstede hende med haarde Trusler og befalede hende at staffe Pengene inden nogle saa Timer, gif hun, som man let kan tænke sig, fra dem med Sukke og Taarer. Samme Dag, medens disse Mænd stode bag et andet Hus og talte meget hemmelighedsfuldt med hinanden, maaste om denne Sag, kom der en tolvpundig Kugle fra Stadsvolden, for igjennem Huset og stød dem Begge tværs over, og dermed var den statters Enkes Forstrækkelse til Ende. En fortjent gammel Præst her i Na-bolaget, som har naaet sin Alders tre og ottiende og sit Embedes tre og femtiende Aar, fortæller, at da han under Trediveaarskrigen befandt sig tilligemed nogle saa af sine Tilhørere i sin Landsby, kommer der om Vinteren paa Helligtrefkongersdag to Ryttere, som holdt udenfor Præstegaarden, kaldte ham ud og forlangte at han skulde vise dem Veien til en anden, nærliggende Landsby; som han nu var kommen ud af Porten, tog de ham strax mellem Hæstene og førte ham med stor Voldsomhed over Kirkegaarden, saa at han ikke kunde vide, hvad de havde i sinde med ham; da han imidlertid sukkede til Gud og bad om Redning, tildrog det sig, at forinden de endnu havde bragt ham udenfor Landsbyen, kom der et Lynglimt fra Himmelen, hvorpaa fulgte et usædvanlig stærkt Tordenstrald, hvorved disse Ryttere bleve saa forfærdede, at de slap den ængstelige

Præst og skyndte sig bort over Hals og Hoved; dog vendte den Ene af dem tilbage igjen og sagde: Fader, hvad betyder et saadant Tordenflag midt om Vinteren? Præsten svarede: Gud vil advare slige slemme Karle og gjøre dem gudfrygtige; vogter Eder, at I ikke falde i Hans Dom! dermed for hin efter sin Kammerat, og Præsten vendte med Fred tilbage til sit Hus. Mange lignende Exempler kunde anføres, saa at man maa forundre sig over, at Verden nu-

tildags med saa stor Sikkerhed tør fornærme de gudfrygtige Sjæle. Dog, den er forblindet af Satan, og dens Hjerter er forhærdet og forstenet, saa at den med seende Dine ikke vil se, med hørende Dren ikke høre og med fornuftige Hjerter ikke tro. Gud omvende, hvem der staar til at omvende, for Jesu Christi Skyld! Ham tilligemed Hans himmelske Fader og den dyrebare Hellig-Aand være Lov, Pris og Ære i Tid og Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Attende Prædiken,

hvori de Troendes og Gudfrygtiges Haab og Taalmodighed fremstilles.

Rom. 8, 24. 25: Thi vi ere frelst i Haabet. Men det Haab, som sees, er ikke Haab; thi hvorledes skulde Mogen haabe det, som han ser? Men dersom vi haabe det, som vi ikke ser, da forvente vi det med Taalmodighed.

§ 1. Den kongelige Profet siger: „Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? *)“ min Forventning er til Dig (Ps. 39, 8), og giver os derved at betænke hans eget og andre gudfrygtige Hjerters Tilstand og dernæst tillige deres Bistand. Den første, om hvilken han siger: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? er daarlig. Det lille Ord Nu eller, som det i Grundsproget heder: Og nu sammenknytter dette Sprog med de foregaaende og tilkjendegiver, at Profeten vil ud-
drage en Følge eller Slutning af, hvad han har sagt. De lærde Skriftfortolkere

ere ikke enige om Tiden, da David forsatte og nedskrev denne Psalme. Mogle formene, at det skede under en haard og smertefuld Sygdom, hvilket bliver sandsynligt ved det ellefte, tolvte og fjortende Vers; Andre holde for, at hans vanartige Søn Absalon med sine oprørske Tilhængere har givet Anledning dertil; saa Meget er vist, at han har befundet sig i en stor Trængsel og ikke fundet Trøst, Raad eller Hjælp uden hos Gud. I det foregaaende taler han om ugudelige og fiendtligsinde Mennesker, som han maatte se for sine Dine og som gjorde ham alskens Fortræd og Hjertesorg, samt om sit eget

*) Efter Luthers Oversættelse; efter vor: Og nu.
„Herre, hvad har jeg biet [eller: bier] jeg efter?

Hjertes Ubestandighed, idet han vel havde foresat sig at vogte sig for at synde med sin Tunge, men dog undertiden optændes af Brede over sine ondskabssfulde Modstanderes Gjerninger og forsaa sig i Ord og Tanker; dernæst kommer han til Betragtningen af dette Livs Forsængelighed, forestiller sig sig selv sin Dødelighed, Menneftenes Udsættelighed og den Uro og forgyvedes Møie, de gjøre sig her i Verden, og udbryder tilsidst: Nu Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? — som om han vilde sige: Herre, min Gud, jeg betragter Verdens Forfælder og dette bedrøvelige Livs mangfoldige Hændelser og Forandringer; hos mig selv finder jeg Intet uden et elendigt, skrøbeligt og brøstfældigt Legeme, et ustadigt Hjerte, hvori Synden bor og ofte overiler det, før jeg ved et Ord deraf, og saa en bekymret og bedrøvet Sjæl; i andre Mennefter finder jeg enten fiendtlige Forsølgere, der ængste mig uden Aarsag og afpresse mit Hjerte mange Sukke og mine Dine mange Taarer, eller sorgløse, sikre, verdsligssindede Hjerter, der ikke bekymre sig om Jofefs Forstyrrelse, men kun løbe og rende, digte og tragte efter det timelige og forgyængelige Guds og give sig tilfreds, naar de stedse kunne sammenskrabe og opdynde dette, uagtet de ikke vide, hvor længe de skulle besidde det, eller hvem der skal faa det efter deres Død. Saaledes finder jeg da i den ganfke Verden og hos mig selv Intet, som kan glæde og trøste mig.

§ 2. Man ser heraf, at det mangengang kommer dertil med Guds Børn, at de ingen Ro, ingen Trøst, intet Raad, ingen Hjælp finde hos sig selv eller andre Mennefter, men kun Bedrøvelse, Sorg og Møie, hvor de vende sine Dine og sit Hjerte hen. De ere som Sjømændene, naar de paa Havet ikke se Andet end den mørke med tykke Skyer overtrukne Himmel, ingen Stjerner, ingen Sol, men kun skummende og bru-

sende Bølger og kun høre Larmen af diske og de susende og hvinende Vinde, — eller som en Vandringsmand, der bliver overrasket af den mørke Nat og et haardt Uveir, saa at han hverken kan sine Bei eller Sti, men maa sætte sig ned under et Træ og oppebie det gjengaaende Lys; de ere som Noahs Due, der fløi frem og tilbage over Syndflodens Bænder og ikke fandt noget Sted, hvorpaa den kunde hvile sin Fod (1 Mos. 8, 8).

§ 3. Og dette indtræffer ofte hos gudfrygtige Mennefter, isærdeleshed i disse sidste, vanskelige og bedrøvelige Tider, da de vel finde megen Modstand, men liden Bistand, megen Sorg, men liden Glæde, megen Byrde, men liden Hvile her i Verden, efterdi Uretfærdighed nu er bleven mangfoldig, Kjærligheden kold og det ene Mennefte det andet's Djævel; de Ugudelige plage de retfærdige Sjele, ei alene med sin uterlige Omgjængelse og sine ryggesløse Gjerninger, men ogsaa med sine af Helvede optændte Tunger, med sin Haan, Spot og Foragt. De samvittighedsfulde og gudfrygtige Hjerter ere Hvermands Rov og blive overalt nappede og plukkede, ligesom de Faar, der græsse blandt Tornebuske. Mange have kun Hjertesorg af dem, som skulle være dem til Trøst og Glæde; Mange nedstødes af dem, som skulle hjælpe dem op; Mange finde, at de, paa hvilke deres Hjerter skulle forlade sig, ere lig en spids Rørkæp, der gjennemborer dens Haand, som støtter sig paa den (Ezek. 29, 6. 7). En Anden maa sige til sine Børn, i hvilke han troede at skulle faa se frugtbare Træer eller Vinstokke: hvorledes ere I blevne omvendte for mig til forvendte Kviste af et fremmed Vintræ, til Tørner og Tistler? (Jer. 2, 21). Den Ene bliver foragtet og forladt af sine Slegtninger og Venner; den Anden finder Intet i sit Hus uden Mangel og fattigdom;

han ser Intet uden tomme Kroege, Punge og Rifter, Tilbagegang i sin Næringsvei og det ene Uheld efter det andet; enten drages han selv med et sngt Legeme, eller han maa se sine Egne udtærede af Sygdom og Vanhelse. Mange, som forresten udbortes have, hvad de kunde ønske sig, ere sig dog selv til Byrde og have en sorgfuld, bedrøvet og bekymret Sjæl, et uroligt Hjerte, en ængstelig Samvittighed, en sønderknust og udvreden Aand.

§ 4. Saadanne Mennesker vide da, hvorledes den hellige David var tilmode, da han sagde: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? — hvor skal jeg hen? hvor er den Kilde, hvoraf jeg skal kunne drikke og vederkvæge mit matte Hjerte, — hvor den Tilflugt, hvor jeg kan søge hen og finde Beskjærmelse mod mine legemlige og aandelige Fiender, — hvor den Stang, som jeg kan sno mig omkring, — hvor den Pude, hvorpaa jeg kan lægge mit sorgfulde Hoved, — hvor en stiltiende og trofast Sjæl, for hvilken jeg kan udøse mit Hjerte, — hvor den Skat og Overflod, hvoraf jeg kan tage og afhjælpe min Trang? Jeg er en af de trøstesløse Sjele, der ere bortrevne som ved en Storm, — en nedkastet Vinranke, hvorover Enhver løber med sine Fødder, — et opsat Maal, hvorefter Enhver styder sine Pile; jeg trænges og ængstes af Fiender, er forladt af Venner og blottet for alle Midler. Hvor skal jeg hen, Herre? hvad skal jeg trøste mig ved? Hvorfor nu den alvise og naadige Gud fører sine Børn saa underligen og ofte lader dem komme i en saadan trøstesløs Stilling, have vi alle rede udførligen vist paa et andet Sted; for denne Gang vil jeg kun sige, at det sker, for at de skulle glemme al jordisk Trøst, anse Verden for en sand Taaredal og Ham alene for den levende Trøstekilde, søge Raad, Hjælp, Kraft, Trøst og Frelse hos Ham og blive modtage-

lige for samme. Og her have de et skjønt Forbillede paa, hvorledes de skulle forholde sig i saadan Glendighed; de maa ikke bespørge sig med Kjød og Blod.

§ 5 Det er ogsaa forgjeves, at de søge Trøst hos og i Verden; de, som det gjøre, gaar det som den fortabte Søn, der i sin Fattigdom holdt sig til en af det fremmede Lands Borgere, som sendte ham paa sine Marker at vogte Svin, i hvilken smudsfige Tjeneste han ikke engang havde saa Meget som Mast at fylde sin Bug og stille sin Sult med (Luk. 15, 14 flg.). Ei heller hjælper Utaalmodighed og Knurren. Bedst er det at henvende sig til Gud og sige af Hjertet: Nu, Herre, hvad skal jeg trøste mig ved? min Forventning er til Dig. Og i saa Hensende maa vi nu for det Andet betragte de gudelikkende Sjeles Bistand, som er Gud, paa hvem de haabe. Jeg haaber paa Dig; jeg Fattige haaber paa Dig, Du rige Gud, — jeg Forladte paa Dig, Du trofaste Gud, — jeg Undertrykte og Forfulgte paa Dig, Du beskjærmende og mægtige Gud. Jeg er din Skabning; Du er min Staber; jeg er dit Barn; Du er min Fader; jeg er dit Faar, Du min Hyrde. Jeg stoler, jeg forlader mig paa Dig; Du er den levende Kilde, ved hvilken jeg kan vederkvæge mit matte Hjerte; Du er min Tilflugt, mit Skjold og Værn imod mine Fiender; Du er den Stang, hvormin Sjæl snor sig; dit Naadeskjød er den Pude, hvorpaa jeg lægger mit Hoved; Du er min tro Ven, for hvem jeg dristigt kan aabne mit Hjerte, og af hvem jeg kan love mig alt Godt. Hvorledes det nu forholder sig med denne de troende Sjeles Forventning til Gud, derom skulle vi tale i denne Prædiken. Haabets Gud fylde os med al Glæde og Fred, idet vi tro, saa vi kunne vorde rige i Haabet og lære og høre opbyggeligen derom ved den Hellig-Aands Kraft (Rom.

15, 13), for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 6. Det oplæste Sprog er en Del af det ottende Kapitel i den hellige Paulus's Brev til Romerne, hvilket Kapitel af Mogle, som allerede paa et andet Sted i dette Værk bemærket, med al Føie er blevet kaldet Guds Børns gylndne Trøstebog, fordi den dyrebare Guds Mand ifølge sin apostoliske Aand deri har knyttet den ene Trøstegrund til den anden, ligesom Leddene i en Guldkjæde, hvilket sees af det oftere gjentagne Ord thi, der tilkjendegiver en Grund eller Aarsag til, hvad der forud er sagt. Efter at nu Apostelen i det Foregaaende (B. 19. 20. 21. 22) har talt om „Skabningens stadige Længsel og Sukken efter Guds Børns Aabenbarelse“ tilføier han, at først og fremfor alle andre Skabninger sukke Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, som Han har skjænket sin Aands Førstegrøde (som Han har velsignet med sin Hellig-Aands allerherligste og dyrebareste Gaver, navnlig med Forvisningen om deres sønlige Udkaarelse, med Naade til en tillidsfuld og ivrig Bøn, med himmelsk Lys og en Forsmag paa Saligheden — B. 15—17), først og fremfor alle andre Skabninger sukke og længes disse hos og i sig selv (de sukke ikke altid udbortes, saa at ogsaa Andre kunne mærke det, men fordetmeste og næsten stedsse indvortes), idet de forvente (Aabenbarelsen og den fulde Nydelse af) en sønlig Udkaarelse, sit Legemes Forløsning og Befrielsen fra alle Syndens Frugter, saa at altsaa Meningen er: dersom de andre Skabninger, som dog ikke staa i et saa nært og inderligt Forhold til Gud som Hans Børn, paa sin skjulte Naade sukke og længes efter Herrens Herligheds Aabenbarelse hos Hans Troende og efter sin Frigjørelse fra Fortrængelighedens Trældom, hvor meget mere maa da ikke jeg og alle andre kjære Guds Børn, i hvis Hjerter Gud har udsendt sin Søns Aand og som Han har forsikret om sin

evige Kjærlighed, sukke efter den fulde Nydelse og Salighed, hvoraaf vi have faaet en Forsmag i Aandens Førstegrøde!

§ 7. Derefter vedbliver han: Thi vi ere (vel) frelste (men) i Haabet, — som om han vilde sige: Forundrer Eder ikke over at jeg siger om mig selv og andre Troende, at de ogsaa efter sin sønlige Udkaarelse og Guds Herligheds Aabenbarelse sukke i sig selv; thi Gud har vel frelst os, — Han har kaldet os til sin kjære Søns, Jesu Christi, Samfund, — Han har i den hellige Daab antaget os til sine Børn, — Han har borttaget vore Synder og den Forhandelse, Synden førte med sig, og iført os sin Søns Retfærdighed, — Han har derhos givet os sin Hellig-Aand, der vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn, — Han har udstøt sin Kjærlighed med og ved sin Aand i vore Hjerter, — Han har gjort os levende med Christo og sat os tilligemed Ham i det himmelske Rige, osv.; men dette er dog kun Aandens, Guds Kjærligheds og Salighedens Førstegrøde og ikke den fulde Høst; vi vandre endnu i Tro og ikke i Beskuelse; vi besidde og nyde endnu ikke fuldkommen den Herlighed, Gud har beredt os; vi smage den kun undertiden og glæde os i Haabet, hvilket med stille Taalmodighed, men dog med stor Sikkerhed og sød Tilfredshed og Længsel forventer Alt, hvad Gud har forjættet. Vi se (og nyde) ikke, hvad vi haabe; ellers vilde Haabet ikke være Haab, ligesom vi da heller ikke trængte dertil, efterdi man ikke behøver at haabe, hvad man ser, besidder og har den fulde Nydelse af; dog haabe vi, og det med et sikkert og utvivlsomt Haab, der grunder sig paa Guds Sanddruhed, Visdom, Magt, Kjærlighed og Trofasthed, og forvente saaledes midt i vore mangfoldige Forsølgelser, Trængsler og Anfægtelser med Taalmodighed vor fulde og evige Frelse og Salighed.

§ 8. Heraf sees da tydeligt, at den hellige Apostel henregner Haabet til de fornemste Trøstemidler for Guds Børn i deres Trængsler og erklærer det for saa kraftigt, saa sødt og saa sikkert, at man allerede for dets Skyld kan prise dem salige i dette elendige og majsommelige Liv, Noget, som han ogsaa andetsteds lærer, idet han skriver: „Gud, vor Frelser, har efter sin Barmhertighed frelst os ved Gjenfødselsens Bad og Fornælselsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udstødt over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Naade, skulle efter Haabet worde Arvinger til det evige Liv. Dette er en troværdig Tale“ (Tit. 3, 5—7). Alt dette vil imidlertid blive tydeligere, naar vi, som vi have foresat os, noget nærmere betragte den troende Sjæls Haab, saaledes som Skriften fremstiller det, hvorunder vi for det Første ville have at forklare, hvad den troende Sjæls Haab er. Arndt beskriver denne ædle Dyd med følgende Ord: Haabet er en taalmodig og standhaftig Forventning af og standhaftig Forvisning om det, man tror, og er intet Andet end den taalmodige, standhaftige og ventende Tro indtil Enden.*) En anden anseet og gudsfrygtig Theolog**) siger: At haabe paa Gud vil sige at oppebie Hans Hjælp, sikkert at forvente, at Han vil vise os Naade og Hjælp, ikke at betjene sig af noget forbudt Mid- del eller tage Modet, om end ingen Hjælpemidler udbortes vise sig, langt mindre aldeles mistvible om Gud, men tvertimod ene og alene holde sig til Forjættelsernes Ord og trøste sig derved, i den trygge Tillid, at Han omsider til rette Tid vil komme med sin Hjælp. Vi ville korteligen beskrive det saaledes: Haabet er en Naadevirkning af den Hellig-Aand og en Dyd hos den troende

Sjæl, der medfører en sød, grundig og kraftig Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed, om Hans Hjælp, Bistand og Redning og om dens Forløsning, Herlighed og Salighed, hvorved den indvortes styrkes, trøstes, vedrøves og opretholdes i glad, men stille Taalmodighed og overvinder alle Trængsler ved Jesu Kraft.

§ 9. Jeg siger altsaa, at Haabet er en Naadevirkning eller en Gave og Frugt af den Hellig-Aand, efterdi den er en himmelsk Plante, der ved Guds Naade og Betsignelse er avlet og fremspiret i den troende Sjæl og som Naturen ikke af sig selv kan skjænke. Vel har det naturlige Menneske ogsaa Haab om dette eller hint; men dette Haab er i Sammenligning med det, som viser sig hos de med Jesus forenede Sjele, ikke at agte for noget Haab, hvorfor ogsaa Apostelen siger om de Bantro i Almindelighed, at de ikke have Haab (1 Thesj. 4, 13), og paa et andet Sted skriver han: Da I endnu vandrede i hedensk Blindhed, vare I uden Christo, udelukkede fra Israels Borgerret og fremmede for Forjættelsens Pagter, havde ikke Haab og vare uden Gud i Verden (Efes. 2, 12). Men det Haab, de Hellige have til Gud, er, ligesom de andre Dyr, Troen og Kjærligheden, opvakt hos dem af den Hellig-Aand, hvilket kan sluttes af Paulus's Ord paa et andet Sted, at hvad Gud har beredt dem, som Ham elste, har intet Die seet og intet Øre hørt og er ikke opkommet i noget Menneskes Hjerte (hvorfor heller ingen af denne Verdens Øverster, hvor vise og forstandige, hvor rige, mægtige og ærede de end forøvrigt have været, have haft nogen Kundskab eller noget Haab derom); men os har Gud aabenbaret det formedelst sin Aand. — — Vi have ikke annammet Verdens Aand (der er bedragelig, uvidende, forblindet og forfængelig), „men den Aand, som

*] Sande Christendom, 2den Bog, Kap. 50, § 1.

**] Dr. Gerhards.

er af Gud, paa det at vi kunde kjende (og af Hjertet tro, haabe, og forvente) det, som (i Christo) er os skjænket og henlagt af Gud" (1 Kor. 2, 8. 9. 10. 12). Endnu tydeligere tilkjendegiver han dette, naar han siger: „Vi forvente i Aanden (eller: formedelt Aanden) ved Troen den forhaabede Retfærdighed (han taler her om den aabenbarede, fuldkomne Retfærdighed, som vi forvente i Himmelen" — Gal. 5, 5), og paa et andet Sted: „Men Haabets Gud (paa hvem alt sandt Haab grunder sig og som ogsaa opvækker og skaber det hos os) fylde Eder med al Glæde og Fred, idet I tro, saa I kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig Aands Kraft!" (Rom. 15, 13) Herhen høre ogsaa disse Ord: „Vor Herre Jesus Kristus og vor Gud og Fader har elsket os og givet os en evig Trøst og et godt Haab i (ved sin) Naade (og ved sit Ord i Aanden" — 2 Thesf. 2, 16). Jeg føier med velbe- raadt Hu hertil, at den Hellig Aand virker Haabet hos de Troende ved Ordet, efterdi det levende Guds Ord er den uforfrænkkelige Sæd, hvorafr Troen, Kjærligheden, Haabet og hele det nye Men- neske avles (1 Pet. 1, 23), hvorfor Apostelen atter paa et andet Sted skriver: „Hvadsomhelst tilforn er skrevet, er til- forn skrevet os til Værdom, paa det vi skulle have Haab formedelt Taalmodig- heden og Skrifternes Trøst (Rom. 15, 4).

§ 10. Jeg siger endvidere, at Haa- bet er en Dyd (eller Kraft) hos den tro- ende Sjæl. Denne kan ikke undvære Haa- bet, om den ellers skal kunne bestaa og holde ud i saa mangfoldige aandelige og legemlige Trængsler og Ansægtelser. Ei heller kan den sande Tro og den levende, ægte Kundskab om Gud være uden Haab, ligesaa lidt som Livet i Mennesket kan være uden Rørelse og Bevægelse og an- dre Virkninger af Livet, saasom Hjertets og Aarernes Slag, Aandedrættet, Synet, Følelsen og Deslige. Vel kan det være

med Troen og Haabet hos en troende Sjæl i Ansægtelsens Tid som med Livet i Mennesket under en Afmagt, saa at Sjelen ikke mærker Haabets Kraft; men det er dog umuligt, at Haabet skulde aldeles udslukkes hos den; det holder sig, ligesom Troen selv, skjult i den og aaben- bærer sig kun ved uudsigelige Sukke, som den Hellig-Aand virker og opsender til Gud (Rom. 8, 26). Derfor siger Apo- stelen: Nu blive Tro, Haab og Kjær- lighed (Christendommens Hoveddyder), disse tre i sin stedsevarende Nødvendighed (1 Kor. 13, 13); man kan ikke undvære dem eller vælge sig noget Andet i deres Sted, ligesom mangen Kunst eller Næ- ringsvei i det daglige Liv snart stiger, snart falder igjen; nei, de blive, ligesom den Hellig-Aand blev over den døbte Jesus (Joh. 1, 32). Ligesom Hans Ord skal blive i os (Kap. 5, 38), ja, ligesom Enhver skal blive i sit Kald (1 Kor. 7, 38), paa samme Maade forholder det sig ogsaa med dette Kløverblad, Noget, som stadfæstes ved den korte Beskrivelse, Apostelen paa et andet Sted giver af den christelige Være, idet han siger, at den er en „Erkjendelse af Sandheden til Gudfrugtighed i Haab om det evige Liv" (Tit. 1, 1. 2*).

§ 11. Saaledes kan da en troende Sjæl hverken undvære eller mangle Haa- bet. Dersom Herren vor Gud straks efter vor Gjenfødelse satte os i fuld Be- siddelse af vor himmelske Arv, — dersom vi, ganske befriede fra alt Ondt, allerede vandrede i Beskuelse og levede hos Chri- stus i Hans Herlighed, saa behøvede vi ikke Haabet; men efterdi vi endnu ere som de umyndige Børn, hvilke endnu ikke have faaet sin Arv i hænde, — efterdi vi endnu en Stund skulle leve i Verden, tjene Gud, Kirken og Næsten og imid- lertid døie altsens Gjenfødigheder af Djævelen og Verden, saa behøve vi Haa-

*] Disse Ord ere den salige Dr. Geiers i hans Kjærlighedsamtale.

bet, der, grundet paa Guds Forjættelser, i Taalmodighed forventer de tilkommende himmelske Goder. Det er hellerikke muligt Andet end at hvor Troen er, der maa Haabet saavel som Kjærligheden følge efter. Den Sjæl, som i Christo Jesu har lært at kjende og smagt Gud og Hans Miskundhed, Kjærlighed, Sanddruhed, Trofasthed, Almagt og Visdom, den maa haabe paa Ham. Hvorledes skulde et lydigt Barn, der gjennem mangfoldige Erfaringer er blevet overbevist om sin Faders usoranderlige Kjærlighed, kunne Andet end haabe paa hans Godhed og Omsorg, selv om det maa opholde sig i et fremmed Land og der være i Tjeneste hos haarde Mennesker og udstaa mange Ubehageligheder? Hvorledes skulde en Brud, hvis Elskede er bortreist, kunne opgive Haabet om hans Trostab, som hun tilfulde har erfaret, og om at han vil komme tilbage, ægte hende og føre et kjærligt Samliv med hende? Og hvorledes skulde en gjenfødt Sjæl, som i sin Omvendelse, Oplysning, Retfærdiggjørelse, Helliggjørelse og Fornøjelse rigeligen har fornummet Guds Miskundhed, Barmhjertighed, Almagt, Visdom og Sanddruhed, kunne Andet end overensstemmende med Hans Forjættelser haabe paa den tilkommende Hjælp, Forløsning, Herlighed og Salighed, saa meget mere, som den ved, at saadanne Naadesgjerninger af Gud, dens Frelser, ingenlunde have Hensyn til dette korte og elendige Liv alene? „Haabe vi alene paa Christum i dette Liv,” siger Apostelen, „da ere vi de elendigste iblandt alle Mennesker“ (1 Kor. 15, 15). „Men vi vide, at Gud har opreist os tillige (med Christo) og sat os tillige i det himmelske Rige, paa det Han i de tilkommende Tider kunne vise sin Naades overvættede Rigdom“ (Efes. 2, 6. 7). Han, „al Naades Gud, har kaldet os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu,“ —

som den hellige Apostel Peter meget trostelig skriver (1 Pet. 5, 10).

§ 12. Jeg har endvidere lært, at de Troendes Haab medfører en grundig, kraftig og sød Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed. Vel bestaar Haabet egentlig i en Længsel, Oppebielse, Forventning og Skuen ud efter den forjættede Hjælp, Forløsning, Herlighed og Salighed; men dermed er dog ingen Uro i Sjelen forbunden, ingen Tvivl eller Mistro, ingen Frygt eller Angest, men en sød Visshed og stor Frimodighed; det gjør, at den gudelskende Sjæl nyder de tilkommende Goder, som om de allerede vare nærværende. Det forholder sig ikke med Haabet som med den søde Indbildning hos et Menneske, der ofte gjør sig sikker Forventning om Et og Andet og glæder sig en Stund derved, ligesom naar man undertiden ved Vinterens Ende gaar i en Have og forlyster sig ved Forestillingen om de udspringende, grønnende, blomstrende og frugtbetyngede Træer, om Tulipanerne, Roserne og andre Blomster, som man snart forventer, uagtet de endnu ikke ere der; men Haabet er saa at sige de Troendes Rikert, hvorved de ligesom i lang Fraastand, men dog virkeligen se Guds forhaandenværende Hjælp og hvorved de kaste et Blik ind i Himlen og til sin største Glæde betragte og beskue den forjættede Herlighed og Salighed. Disse Tanker frembyder Skriften os selv, saasom naar Esaias siger: „Man skal sige paa den samme Dag: Se, denne er vor Gud (her taler Kirken, som om Herren allerede var tilstede med sin Frelse, Hjælp og Herlighed; den ser Ham allerede); vi have forventet Ham, og Han skal frelse os; denne er Herren; vi have forventet Ham; vi ville fryde og glæde os i Hans Salighed“ (Kap. 25, 9). Lægger her Mærke til at Forventningen og Haabet

sammenknytted med Glæde for at tilkjendegive, at de Helliges Haab fører en Besiddelse af det, man haaber, med sig. Paa lignende Maade taler Guds Kirke hos en anden Profet: „Jeg vil se hen til Herren (jeg vil se ud efter Ham, ligesom en Bægter fra et Taarn eller Udkik); jeg vil bie efter min Saligheds Gud; min Gud skal høre mig. Han skal udføre mig til Lyset; jeg skal se paa Hans Retfærdighed“ (Mika 7, 7. 9). Herhen hører ogsaa, hvad David siger, efter forud at have klaget smerteligen over sin Bedrøvelse, over at hans Venner forlode og foragtede ham, at hans Fiender forhaanede — og forfulgte ham: „Men jeg forlader mig paa Dig, Herre; jeg siger: Du er min Gud.“ Det Foregaaende var bittert; men det Sidste har saa megen Sødme i sig, at han dermed kan overvinde hint (Ps. 31, 10 15). Saaledes siger han ogsaa paa et andet Sted: „Vor Sjel bier (eller: haaber paa) Herren; Han er vor Hjælp og vort Stjold; thi i Ham glæder vort Hjerte sig (uagtet det maa vente paa Ham); thi vi forlade os paa Hans hellige Navn“ (Ps. 33, 20. 21).

§ 13. Vi skulle endvidere her lægge Mærke til, at den hellige Skrift gjør Gud selv, den Herre Jesum og Guds Sanddruhed, Almagt, Visdom, Barmhertighed, Kjærlighed, faderlige Omsorg og almægtige, stedsevarende, naadige Begjæring til Haabets Grundvold, hvilket sees af følgende Sprog: „Dag, min Sjel, vær stille for Gud; thi fra Ham er min Forventning“ (Ps. 62, 6). „Du er min Forventning; Herre, Herre, Du er min Tillid fra min Ungdom af“ (Ps. 71, 5). „Herre, Israels Forhaabning! Alle, som Dig forlade, skulle beskjæmmes; thi de forlade Herren, de levende Bændes Rilde“ (Jer. 27, 13). „Christus er Herlighedens Haab“ (1 Tim. 1, 1). De forlade sig paa Dig, de som kjende dit Navn; thi Du har ikke forladt dem, som

søge Dig, Herre“ (Ps. 9. 11). „Jeg forlader mig paa din Wijskundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse“ (Ps. 13, 6). Vi have „Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet fra evige Tider“ (Tit. 1, 2). „Fader os holde fast ved Haabets uroffelige Betjendelse! thi Han er trofast, som gav Forjættelsen“ (Ebr. 10, 23), osv. Saa fast, saa usvigelig, saa sikker, saa usorgjængelig, saa sød, som nu vor Gud og vor Jesus er, ligesaa fast, sikkert, usvigeligt, usorgjængeligt og sødt er ogsaa vort Haab; Guds Magt, Godhed, Visdom og Sanddruhed saavel som Hans vældige og naadige Styrelse og Forsorg blive bestandig ved; de ere uendelige, uforanderlige og stedsevarende; saaledes er ogsaa de Troendes Haab, der staar og hviler paa denne sin faste Grundvold og saaledes aldrig kan vikle eller stufte. Den Vinranke, som slynger sig om et grønt og tykt Træ, holder Stand imod Vind og Veir; saaledes kan heller ikke den Sjel, der med Tro, Kjærlighed og Haab slynger sig til Gud, blive beskjæmmet. Derfor siger Skriften, at de Troende „sætte sit Haab til den levende Gud“ (1 Tim. 6, 17) og kalder deres Haab et „levende Haab“ (1 Pet. 1, 3), fordi det klæber og hænger ved den levende Gud, drager en levende-gjørende Kraft til sig fra Ham og dermed styrker, huspaler og opholder Sjelen, selv midt i Døden.

§ 14. Derfor kalder Apostelen det et Anker, idet han skriver: „Vi have en stærk Trost, naar vi flye hen at holde os ved det os foresatte Haab, hvilket vi have som Sjælens trygge og faste Anker“ (Ebr. 6, 18. 19). Thi ligesom et Anker slippes og sænkes ned igjennem de skummende og larmende Bølger, hvilke man ser, og som medføre Fare, idet man derved vil søge en Bund, som man ikke ser og som er fast og uroffelig, og ligesom det efter at have naaet Bunden befæster og bevarer det svingrende Skib,

saaledes er det ogsaa med den troende Sjels Haab, der trænger igjennem Trængsler, Farer, Nød og Usigtelser, som den ser og fornemmer, og søger den faste og sikre Grund, som den ikke ser, nemlig den eviglevende, almægtige, alvise, barmhjertige og trofaste Gud og forlader sig paa Ham, og saaledes formaar det at berolige Sjelen midt i dens Uro, befæste den midt under dens Vælden og Slingsring og holde den ilive midt i Døden. Apostelens paafølgende Ord fortjene imidlertid ogsaa at betragtes; Haabets Anker, siger han, gaar indenfor Forhængen (ind i Himmelen, til Majestætenes Throne, hvorpaa Kristus har sat sig, og som i det jødiske Tempel betegnedes forbilledligen ved det Allerhelligste, der var adskilt ved et Forhæng fra de andre Dels af samme), hvor Jesus, (vor) Forløber (der har beredt Veien for vore Bønner, for vort Haab og for os selv), gik ind for os, Han, som efter Melkisedeks Vis er bleven en Ypperstepræst til evig Tid (R. 19, 20), til hvilke Ords Forklaring disse tjene: „Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, fordi Han bliver til evig Tid, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gjøre dem salige, som komme til Gud formedelt Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted“ (Ebr. 7, 24. 25). „Christus gik ikke ind i en Helligdom, gjort med Hænder, som kun er et Billede af den sande, men i Himmelen selv, for nu at aabenhæres for Guds Ansigt i vort Sted“ (Ebr. 9, 24).

§ 15. Om da end Himmelen er overtrukket med mørke Skyer, saa trænger dog vort Haab igjennem og følger sin Jesum, til hvem det holder sig som sin evige Ypperstepræst og Konge og kommer i og ved Ham til Gud. Saalænge nu Jesus er Jesus, — saalænge Han sidder ved Guds høire Haand, — saalænge Hans ypperstepræstelige Embede varer, — saalænge Han hersker midt iblandt

sine Fiender, — saalænge Han, sine Troendes Hoved, lever, saa længe have Haabet og en troende Sjæl en sikker, fast og uforanderlig Grundvold og kunne ikke vorde bestjæmmede. Derfor udslyde disse de Troendes frimodige Vidnesbyrd af deres Haab: „Jeg forlader mig paa Herren; jeg skal ikke snuble“ (Ps. 26, 1). „Herren er min Styrke og mit Skjold; mit Hjerte har forladt sig paa Ham, og jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig“ (Ps. 28, 7). „Paa den Dag, jeg maa frygte, vil jeg forlade mig paa Dig. I Gud vil jeg prise Hans Ord; jeg forlader mig paa Gud; jeg vil ikke frygte; hvad skulde Kjød gjøre mig?“ (Ps. 56, 4. 5. 12). „Min Sjæl er alene stille til (hos) Gud; fra Ham kommer min Frelse. Han er alene min Klippe og min Frelse, min Ophøielse, at jeg ikke skal røffes meget“ (Ps. 62, 2. 3). „Salig er den, hvis Haab er til Herren, hans Gud, som gjorde Himmelen og Jorden, Havet og alt det, som er i dem, Han, som holder Love evindeligt“ (Ps. 146, 5, 6). „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud. Haabet bestjæmmer ikke“ (Rom. 5, 2 5). „Gud befriede os — og befrier endnu, til hvem vi have det Haab, at Han ogsaa frendeles skal frie os“ (2 Kor. 1, 10). „Jeg har den Længsel og det Haab, at jeg i Jntet skal bestjæmmes, men at Kristus skal med al Frimodighed, som altid, saa og nu forherliges i mit Legeme, være sig ved Liv eller ved Død“ (Filipp. 1, 20).

§ 16. Jeg har derhos sagt, at der i Haabet ogsaa ligger en Forvisning om Guds Forjættelsers Paalidelighed og Sandhed. Ligesom nu Guds Forjættelser ere to Slags, idet nogle love de Troende Trøst, Hjælp og Redning fra timelig Nød og i dette Liv, andre derimod den himmelske Glæde, Herlighed og Salighed, saaledes gaar ogsaa Haabet dels ud paa Guds timelige Hjælp og

Bistand, dels paa den endelige og fuldkomne Forløsning fra alt Ondt og paa den Salighed, Gud har beredt dem, som Ham elste. Om hint Haab tale følgende Sprog: „Vælt din Bei paa Herren og forlad dig paa Ham (paa Hans faderlige Forsorg og Styrrelse, paa Hans Mistkundhed, Trofasthed, Visdom og Almagt); Han skal gjøre det“ (Ps. 37, 5). „Forlader Eder paa Ham til hver Tid, kjære Folk! udøjer Eders Hjerte for Hans Ansigt! Gud er vor Tilflugt“ (Ps. 62, 9). „Jeg forlader mig paa din Mistkundhed; mit Hjerte fryder sig i din Frelse“ (Ps. 13, 6). „Den Retfærdige skal ikke frygte for ond Tidende; hans Hjerte er fast; han forlader sig paa Herren; hans Hjerte er befæstet; han skal ikke frygte“ (Ps. 152, 7. 8). „Det er godt, at man haaber og er stille til Herrens Frelse. Thi Herren skal ikke forkaste evindeligen. Thi dersom Han bedrøver, da skal Han forbarme sig efter sin store Mistkundhed“ (Begr. 3, 26. 31. 32). „Vi forlade os ikke paa os selv, men paa Gud, som opvækker de Døde, — som og (hidtil) befriede os — — og befrier endnu, — til hvem vi have det Haab, at Han ogsaa fremdeles skal fri os“ (2 Kor. 1, 10). Om dette Haab derimod siger Job: „Se, vil Han slaa mig ihjel, skulde jeg dog ikke haabe?“ (Kap. 13, 15) og David: „Jeg skal bestue dit Ansigt i Retfærdighed, min Gud; jeg skal mødes, naar jeg opbaagner efter din Sigelse“ (Ps. 17, 15), og Paulus paa mange Steder: „Gud give Eder Eders forstands oplyste Dine, at I kunne se, hvilket det Haab er, som Han aldt Eder til, og hvilken Hans Arvs erlige Rigdom er iblandt de Hellige!“ (Efs. 1, 17. 18) „Vi takke Gud og vor herres Jesu Christi Fader — — for et Haab, som Eder er henlagt i Himlene“ (Kol. 1, 3. 5). „Guds Udvalgtes Tro er Erkjendelse af Sandheden til budsfrygtighed i Haab om det evige Liv,

hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet fra evige Tider“ (Tit. 1, 1. 2). „Vi forvente det salige Haab og den store Guds og vor Frelses, Jesu Christi, Herligheds Aabenbarelse“ (Tit. 2, 13), og Peter: „Gud har gjenfødt os til et levende Haab, til en uforfrænkkelig og usorviskelig Arv, som er bevaret i Himlene til os“ (1 Pet. 1, 3. 4), og Johannes siger, at Guds Børn have det Haab, at naar Han aabenbares, skulle de worde Ham lige og se Ham, som Han er (1 Joh. 3, 2. 3).

§ 17. Om det nu end ofte i Ansegtelsens Tid kan forekomme kjædelige Hjerter, ja selv de gudsfrygtige Sjele, som om de Helliges Haab med Hensyn til timelig Hjælp er usikkert og undertiden fortabt, saa skal man dog vide, at Guds Børns Haab, selv det, som angaar dette Liv, umulig kan være forges og fortabt; thi de haabe Hjælp, Bistand, Trøst, Beskjærmelse og Redning af sin kjære Fader, den almægtige, alvise og algode Gud ifølge Hans Forjættelser. Herpaa lader Han det heller ikke fattes dem; om Hjælpen end ikke vederfares dem til den Tid, de begjære, og paa den Maade, de ønske, saa kommer den dog til rette Tid og paa den Maade, Herren finder tjenlig til sin Vre og deres Bedste; derfor siger David: „En Fattig skal ikke evindeligen glemmes, eller de Glendiges Forventning altid fortabes“ (Ps. 9, 19), ihvorvel den synes fortabt en Tidlang. Den Helligmand bruger ofte Billedet af en Landmand omd enne Sag; „Den, som pløier,“ siger Han, skjønt i en anden Henseende, „bør pløie med Haab, og den, som træsker, bør træske for at blive delagtig i sit Haab“ (1 Kor. 9, 10); men dette sker ikke strax; Sædetiden og Høstetiden følge ikke lige ovenpaa hinanden; Landmandens Haab ligger ofte ligesom begravet under Jorden og bedækket med Is og Sne, indtil det i sin Tid frem-

træder og med den spirende, grønnende, vorende og frugtbringende Sæd spirer, grønnes, vorer og bringer Frugt, Fred, Glæde og Trøst.

§ 18. Herved er isærdeleshed at lægge Mærke til, at det Haab, de Hellige sætte til Gud, ikke er ude, saalænge som Han styrker dem med sin skjulte Kraft, opretholder dem ved sin Magt imod alle Fienders Magt og vederkvæger dem med sin himmelske og søde Trøst, selv om Redningen ikke strøg eller endog slet ikke i dette Liv paafølger efter deres Ønske. Thi de haabe til Gud, som en alvidende, alvis, misfundelig og kjærlig Fader, at Han ikke vil forlade dem i nogen Nød og ikke tilstede, at de blive besjæmmede med sit Haab til Ham, og dette viser sig jo ikke blot da, naar den fuldkomne Befrielse paafølger, men ogsaa, naar Han staaer ved deres Side, vederkvæger, styrker og opholder dem, saa at de kunne holde Stand imod alle sine aandelige og legemlige Fienders Anfald og imod de Trængsler, der lig en Vandflod i Mængdevis styrte ind paa dem. Er det ikke et Under af den Herres Jesu Magt og Godhed, at Han vedligeholder Jlden i den (svage Troes) rygende Tande midt under de haardeste Anfegtelser, og at Helveddragten ikke formaar at udslukke den med alle de Strømme og Belials-Bække, han udøser over den? Er det ikke et Under, at Han tager et knust Rør (et paa Legeme og Sjæl skrøbeligt, et ved mandfoldige Trængsler og Anfegtelser, megen Sorg og Kummer udmattet Menneske) og gjør det til en Støtte i sit Hus, som Helvedfienderne i Tusindvis løbe imod med sine fiendtlige og rasende Horn og Hoveder uden at kunne omstøde den? er der ikke et Under, naar Han i mange Aar forsjøger, ernærer og opholder en fattig Enke tilligemed hendes Faderløse, uagtet hun ved Mandens Død ikke havde Forraad for nogle Dage? Er det ikke et Under,

at et gudsfrygtigt Menneske forbliver glad og trøstigt, uagtet Djævelen og Verder hestigt angribe det og fra alle Kanter nappe, trænge, trykke og forhaane det og at alle dets Fienders Ondskab, Maa og List ikke er i stand til at betage dets Mod, Trøst og Haab? Hvo tør da sige om saadanne Mennesker, at deres Haab til Gud er fortabt og bleve besjæmmede? Men mærkeligt fremfor Alt er det, at de Troendes Haab, om hvilket vi ovenfor have anført Skriftens Udsagn, først og fremst og mest gaar ud paa det Himmelske, som Gud har forjættet og beredt dem, som Ham elste „Haabe vi alene paa Christum i dette Liv (haabe vi alene timelige Ting a Ham), da ere vi de elendigste ibland alle Mennesker“ (1 Kor. 15, 19). Derfor siger Skriften: „Al Naades Gud har kaldet os til sin evige Herlighed Christo Jesu“ (1 Pet. 5, 10). „De Haab, som Gud kaldte os til, er den Årøs herlige Rigdom, som er bevaret til os i Himlene“ (Efes. 1, 18; 1 Pet. 1, 4), og dette Haab kan umulig slaa feil, efterdi Gud, som ikke lyver har forjættet det (Tit. 1, 2), saa at det altid saa forbliver „grundfæstet, stadigt og urokkeligt“ (Kol. 1, 23), og saa at vi have al Grund til at sige med Apostelen „Lader os holde fast ved Haabets urokkelige Bekjendelse! thi Han er trofast som gav Forjættelsen“ (Ebr. 10, 23).

§ 19. Det Sidste, vi i Haabets Beskrivelse have jagt om samme, er, at den troende Sjæl derved bliver indvirket styrket, vederkvæget og trøstet og opholdt i glad, men dog stille Taalmodighed og derved overvinder alle Trængsler i Jesu Kraft. Herom er der mærkelige og liflige Ting at finde i Gud Ord. „Mit Hjerte har forladt sig (eller forlader sig) paa ham,“ siger Kong David, „og jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig“ (Ps. 28, 7); her sammentrækker han Haab, Hjælp og Glæde

og siger ikke: jeg skal blive hjulpen, — han vil fryde mit Hjerte, men: jeg er bleven hjulpen, og mit Hjerte fryder sig, fordi det Haab, jeg har til Gud, styrker, vederkvæger og glæder mig. Den, som forlader sig paa Herren, siger han paa et andet Sted, skal Miffundhed omringe (Ps. 32, 10); hvo som sætter sit Haab til Gud, han er vel forvaret og beskyrmet: Gud selv vil omgive ham med et Gjærde og være en gloende Murrindt omkring ham; han skal leve og vores i Guds Miffundhed som en Fisk

Bandet, saa at naar Andre tænke, at han vil synke og drukne i de Bølger og Floder, som gaa over ham, opholdes han dog i og af Guds Miffundhed. Esais siger: „Saa sagde den Herre, Herre, den Hellige i Israel: ved Omvendelse og Stilhed (christelig Taalmodighed) skulle I frelses; i Hvile og Tillid skal eders Styrke være“ (Kap. 30, 15), og paa et andet Sted: „De, som forvente Herren (oppebie Ham i Taalmodighed og Haab), skulle fornye sin Kraft; de skulle opfare med Vinger som Ornene, saa at de med frimodig Andagt nærme sig Gud i Bønnen og søge Glæde, Trøst og Hjælp hos Ham); de skulle løbe (paa et Kalds Veie og paa den Bane og i en Kamp, som er dem foresat“ — 1 Kor. 9, 24; Ebr. 12, 1) „og ikke vanlægte, gaa (paa Guds Veie og vandre Hans Bud) og ikke blive trætte“ (Esai. 40, 31). Man finder paa flere Steder

Skriften det Udtryk: Salig er den Mand, som sætter sin Lid til Herren og ikke vender sit Ansigt til de Hovmøge (de prunkende, pralende og trodende Verdensbørn) og til dem, som boie og til Løgn (Ps. 40, 5). Salig er den, vis Haab er til Herren, hans Gud (Ps. 45, 5). Haabet gjør salig, ikke blot, fordi det ser Guds Børns tilkommende Herlighed ligesom i lang Fraastand, giver os en Forsmag derpaa, forviser os derom og som en Følge heraf fremkalder

megen Glæde og Tilfredshed i Sjelen, hvorfor Apostelen paa et andet Sted siger: „Værer glade i Haabet!“ (Rom. 12, 12) men ogsaa, fordi det, som tilførsagt, flynger og holder sig til Gud, lever i Hans Naade og Miffundhed og er trygt under Hans Varetægt og Beskyrmelse. Derfor siger Apostelen atter paa et andet Sted, at Saliggjorelsens Haab er en christelig Stridsmands Hjelmskjærmelse. Hvormed han beskytter sit Hoved i Striden; om end Satan farer heftigt løs paa ham og gjerne vilde forføre ham til Utaalmodighed, Bantro, Affald og andre Synder, saa opretholdes han af Haabet om den tilkommende store Herlighed, der skal følge ovenpaa, efter det Ord: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18). „Vor Trængsel som er stækket og let, bringer os en evig og over al Naade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17).

§ 20. Haabet er, som vi ovenfor sagde, Sjelens Anker, hvilket den udkaster, ikke nedad, men opad, og hvorved den beroliges og bevares midt i de brusende Trængsler. Haabet er den bedste Læstedrik og Vederkvægelse for den syge og matte Sjel; naar alt Andet saa at sige hyder imod og smager som Galde og Malurt, saa siger den: Du er min Gud: jeg forlader mig paa Dig, og dette skjænker den en sød Trøst i alle bitre Sorger. Haabet er den gudelstende Sjæls Rejsepenge og Nødsfisking; naar Alt ligesom er tabt, saa beholder den dog Længselen og Uttraaen efter Gud, Haabet til Gud. Haabet er for den, hvad den Engel var for Elias, som forsynede ham med Mad og Drikke og derved styrkede og vederkvægede ham (1 Kong. 19, 6). Haabet er den himmelske Vin, som Gud giver de betrøvede Sjæle, for at de skulle glemme sin Glendighed og ikke mere komme sin Møie ihu (Ordspr.

21. 6. 7). Haabet er Guds Børns Ros, hvormed de prunkte, om de end maa gaa omkring i Hunger og Nøgenhed, hvorfor Apostelen siger, at vi skulle holde fast indtil Enden ved Frimodigheden og det Haab, som er vor Ros (Ebr. 3, 6), og paa et andet Sted: „Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud“ (Rom. 5, 2). Haabet er en levende og stedserindende Rilde i Hjertet, hvoraf en evig Trøst og megen Fred og Glæde udvælder (Rom. 15, 13; 2 Thess. 2, 16), hvorfor ogsaa den hellige Peter kalder det et levende Haab (1 Pet. 1, 3), efterdi det er som en frisk og grøn Rod, der bærer megen Glæde, Fred og Ro, lig himmelske Blomster. Haabet gjør derhos den troende Sjæl ibrig i at fuldende sin Helliggjørelse og beslitte sig paa en god Samvittighed, — som den hellige Johannes lærer: „Hver, som har dette Haab til Gud (at Han skal se Ham, som Han er), renser sig selv (ved daglig Ombendelse, ved Troen og Fornægtelsen af sine gode Forsætter), ligesom Han er ren“ (1 Joh. 3, 3).

§ 21. Haabet virker endelig ogsaa Taalmodighed, denne ædle Dyd, som en gudelskende Sjæl ikke kan undvære, efter hvad Apostelen lærer, naar han skriver: „J have Taalmodighed hehov, at naar J have gjort Guds Villie og tjent den i Eders Livstid, J da kunne faa Forjættelsen (den forjættede Herlighed) og opnaa Maalet for Eders Tro, Sjelenes Frelse“ (Ebr. 10, 36; Ap. Gj. 13, 36; 1 Pet. 1, 9). Herom taler ogsaa vor Frelser meget mærkeligt: „Bevarer Eders Sjæle ved Eders Taalmodighed!“ (Luk. 21, 19). Det græske Ord, som her er oversat ved at bevare, betyder ellers ogsaa at besidde, og siden den velsignede Frelser i det Foregaaende har talt om mange Trængsler, som skulle møde Hans Egne, og imod hvilke han trøster dem med Guds Beskjærmelse og faderlige Varetægt og med, at ikke engang et Haar

af deres Hoved skal forkomme uden Hans Villie, saa er Meningen udentvivel, at Han vil sige saa Meget som: Værer derfor stille og taalmodige, og stoler paa min Hjælp og naadige Bistand! bevarer Eders Sjæle ved Eders Taalmodighed, ligesom en Vandringsmand, der overfaldes af et Uveir, bevarer sit Legeme med en god Kappe! besidder og behersker Eders Sjæl og Eders Liv ved og i Taalmodighed; thi dersom J ville blive utaalmodige, knurre imod Gud, gjengjælde Verdens Ondskab med lige Ondskab eller endog, for at undgaa Korset, affalde fra Troen, saa ville ikke J, men Satan besidde og beherske Eders Sjæl og Liv. Man kan ogsaa sige, at der i vor Frelser's Ord ligger skjult en Lignelse om et Kar, som er fyldt med en kostelig Vin eller et ædelt Vand, hvilke man besidder, saalænge som Karret bevarer og holdes helt; men dersom Baandene springe, eller Karret sønderslaaes, spildes Vinen eller det ædle Vand; saaledes ogsaa, naar Nogen ved Taalmodighed bevarer sin Sjæl, der er fyldt til al Guds Fylde (Efes. 3, 19), saa har og besidder han den tilligemed Naadegaverne, saasom Tro, Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred, Glæde og Deslige; men dersom han forsynder sig ved Utaalmodighed og dernæst ved Gjenstridighed og Affald, saa er Sjælen tabt tilligemed alle de Gaver, den havde. Tjenligst til at forklare vor Frelser's Ord er maaske Billedet af et Par Vandringmænd og Rejsefæller, der begge bære en meget tung Bylt, fuld med Perler eller andre kostbare Varer; naar de nu have gaaet langt og i Dagens tiltagende Hede blive udmattede af Sved og Tørst, og den Ene bliver utaalmodig og kaster Byrden af sig, den Anden derimod tier stille, slaar sig tiltaals og gaar langsomt og sukende fremad, indtil han enten kommer til et Rildevæld, hvorved han kan forfriske sig, eller naar sit Bestemmelsessted om Aftenen, saa har hin tabt

sin Skat ved Utaalmodighed, denne derimod bevaret den ved Taalmodighed.

§ 22. Apostelen henregner ogsaa Taalmodigheden til Guds Helliges og Udvalgtes aandelige Prydelse, idet han siger: „Fører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Taalmodighed,*) hvor han vel egentlig mener Langmodighed mod Næsten og hans Feil og Fornærmelser; men man kan dog ogsaa sige om Guds Børns Taalmodighed i andre Trængsler, at de daglig maa iføre sig og beskytte sig med den som med en god Klædning. Paa et andet Sted opstiller han Taalmodigheden blandt Kjendtegnene paa de sande Christne og Guds Tjenere, idet han skriver: „Dem, som ved Taalmodighed**) i god Gjerning søge Vre og Hæder og Uforkrænelighed, skal Gud give et evigt Liv“ (Rom. 2, 7). „Vi bevise os selv i Alting som Guds Tjenere: med stor Taalmodighed, i Trængsler, i Nød, i Angester“ (2 Kor. 6, 4), ligesom ogsaa den Herre Jesus siger om de gudfrygtige Tilhørere, at de „beholde Ordet i et smukt og godt Hjerte og bære Frugt i Taalmodighed“ (Luk. 8, 15). Nu, denne ædle og høist fornødne Dyd er en Frugt af Troen og en Veninde og tro Vedsagerinde af Haabet; ja Haabet virker, opvækker og opholder Taalmodigheden; thi efterdi Haabet, som forhen sagt, grunder sig paa Guds Trofasthed, Sanddruhed, Almagt, Visdom, Miskundhed og Kjærlighed, er forvisset derom og ofte kaster et Blik ind i den himmelske Glæde og Salighed, saa stemmer det derved Sjelen til Taalmodighed, opvækker, styrker og opholder denne, ligesom en Moder beroliger, styrker og opholder et sygt og mat Barn med sit Bryst.

§ 23. Vel synes dette, at Haabet virker Taalmodighed, at staa i Strid med, hvad Apostelen lærer: „Vi rose

os af Trængslerne, efterdi vi vide, at Trængselen virker Taalmodighed, men Taalmodigheden virker et prøvet Sind, men et prøvet Sind Haab“ (Rom. 5, 3, 4), og paa et andet Sted: „Hvad somhelst tilforn er skrevet, er tilforn skrevet os til Værdom, paa det vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst“ (Rom. 15, 4). Men hvad det første Sprog angaar, saa skal man vide, at det græske Ord, som Apostelen betjener sig af, ikke altid betyder en Årsag, som virker og frembringer en Ting, men ofte tilkjendegiver Følgen; naar saaledes Apostelen siger: „Vor Trængsel, som er stækket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17), saa er uden tvivl hans Mening, at der ovenpaa den timelige Trængsel vil følge en evig Herlighed, som naar Lyset bryder frem efter Mørket. Det ovennævnte Ord betyder ogsaa ofte saa Meget som at aabenbare, lægge for Dagen, saavel som at udarbejde, forbedre, gjøre fuldkommen; saaledes maa det forklæres, naar den hellige Paulus siger: „Loven virker Straf (Brede), det er: den aabenbarer Guds Brede over Synden, Hans Alvor derimod, forfærder Mennesket med sin Forbandelse og erklærer det skyldigt til Guds Brede og Fordømmelse (Rom. 4, 15); saaledes kan det ogsaa forståes, naar den hellige Apostel siger: „Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes“ (2 Kor. 7, 10). De sytti Fortolkere bruge dette Ord om Bezaleel, som forstod at udhugge i Træ (2 Mos. 31, 3. 5), osv. Heraf forståes nu Apostelens Mening, nemlig at Trængselen aabenbarer, bekræfter og forøger Taalmodigheden, medens Taalmodigheden virker et prøvet Sind og et prøvet Sind forøger og styrker Haabet, som ikke beskæmmer Nogen. Hermed staar det andet Sprog af Paulus heller ikke i Strid, saafremt dets Mening er, at vi ved Taal-

*) I vor Bibeloversættelse: Langmodighed.

**) I vor Bibeloversættelse: Standhaftighed.

modighed og Skrifternes Trøst skulle føre os vort Haab til Nytte, betjene os deraf og vedligeholde det, ligesom da Ordet have ogsaa paa andre Steder bruges i denne Forstand (Luk. 8, 15. 18; Joh. 14, 21; 16, 36 m. fl.).

§ 24. Vi ville imidlertid ikke opholde os længere herved, men, saavidt Tiden tillader det, tage de Helliges Taalmodighed selv i Betragtning. Taalmodigheden, siger en dyrebær Lærer, er den Dyd, at man i alle Trængler og Lidelser, som man ved ingen tilladelige Midler kan undfly, overgiver sig i Guds naadige Villie og villigen lader den fuldbyrdes med sig og heller udholder Alt, end at man vilde knurre imod Gud og affalde fra Ham, — og paa et andet Sted: Taalmodighed er det, naar man i Korset lydig bier paa Gud, henstiller Alt til Hans guddommelige Almagt og Visdom og ikke foreskriver denne Maal, Tid, Sted eller Maade, men aldeles hengiver sig i Guds naadige Villie. Man kan korteligen sammenfatte Væren om Taalmodigheden i en saadan Beskrivelse: „Taalmodighed er en af den Hellig-Aand fremkaldt Kraft hos den troende Sjæl, hvorefter den hengiver sig i Guds hellige Raad og Villie til at lide al christelig og legemlig Trængsel, gladeligen tager Christi Kors og Nag paa sig, i Stilhed bærer det efter Ham og lydigt og tillidsfuldt oppebier det velsignede Udfald. Jeg siger, at Taalmodigheden er en Kraft hos den troende Sjæl; jeg kunde vel have kaldet den en Dyd og en Guds Naadegave eller en Frugt af Troen; men jeg har forment, at Ordet Kraft bedst fremstiller den christelige Taalmodigheds Natur; thi efterdi en gudbelstende Sjæl ved, at den maa indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler, — at den maa bære sit Kors efter den Herre Jesum, og at den maa vente sig mange Ansegtelser og Gjenvordigheder af Satan og Verden

som Christi og Hans Riges Fiender, saa beslutter den sig, opmuntrer og styrker sig i sin Gud og sin Jesus til at ville modtage Alt, hvad der møder den efter Hans hellige Raad og Villie, med trøstigt og frimodigt Hjerte, modstaa Fiendernes Angreb i Guds Kraft, taale med villigt og glad Hjerte alle Besværligheder, alle Trængsler, som kommende fra Gud og førende til Gud, og i enhver Tilstand være tilfreds, tie, lide og give efter og ved Intet lade sig afdrage fra Gud.

§ 25. En saadan Beslutning, et saadant helligt Forsæt hos den troende Sjæl kalder man Taalmodighed, hvilken vi have kaldet en Kraft, efter Foranledning af den hellige Skrift, som ofte bruger ligelydende Talemaader. „Du derfor bliv stærk ved den Maade, som er i Christo Jesu“, skriver den hellige Apostel til sin Timotheus. „Lid Ondt som en god Jesu Christi Stridsmand. Om Noget møder i Bæddekamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kæmper lovmæssigt“ (2 Tim. 2, 1. 3. 5). „Vaager!“ skriver han til Korinthierne, „staar faste i Troen! værre mandige! værre stærke!“ (1 Kor. 16, 13). Alt staa fast i Troen betyder som det ogsaa forklæres ved de hosstaaende Ord, at holde fast ved Troen med frit Mod, med trøstigt Hjerte, med standhaftig Taalmodighed, — at staa som en Mur imod Djævelens og Verdens fiendtlige Anløb, — som Apostelen paa andre Steder siger: „Følgelig, mine Brødre, vorder stærke i Herren og i Hans Bældes Kraft!“ (Efs. 6, 10). „Staar saaledes fast i Herren, I Elskelige!“ (Filipp. 4, 1). „Vi bede til Gud, at I maa vore til Guds Erkjendelse, styrkede med al Styrke efter Hans Herligheds Kraft til al Taalmodighed og Langmodighed med Glæde“ (Kol. 1, 9—11). Herom taler ogsaa Kong David: „Den Dag, jeg kaldte paa Dig, da hørte Du mig; Du befæstede mig med Styrke i min Sjæl“

(Ps. 138, 3); Du gjorde min Sjæl frimodig og ligesom stolt; Du skjænkede mig meget Mod og stor Taalmodighed, saa at jeg kunde udholde Alt.

§ 26. Denne Kraft har Menneſket imidlertid ikke fra sig selv, men fra Gud og Hans Naade, formedelſt Hans Hellig-Aand, ſom Skriften tydeligt lærer. „Herre, min Gud,“ ſiger Profeten Eſaias, „Du var den Ringes Styrke, den Fatiges Styrke, da han var i Angest, en Tilflugt for Vandſkyld og Skygge for Heden“ (Eſai. 25, 4). „Herren giver den Trætte Kraft og formerer dens Styrke, ſom har ingen Kræfter“ (Kap. 40, 29). Den ſamme Profet kalder den Hellig-Aand en „Styrkes Aand“ (Kap. 11, 2), ligesom ogsaa Apſtolen kalder Ham en „Krafts og Kjærligheds Aand“ (2 Tim. 1, 7), fordi Han kommer vor Strøbelighed tilhjælp ved det Vidnebyrd, Han giver vor Aand om vort Børneforhold til Gud og vor himmeſke Arveret, kraftigt trøſter og huſvaler os, fylder os med Fred, Glæde og fuldkomment Haab og ſaaledes virker Taalmodighed i vore Hjerter. Ellers er vort Hjerter af Naturen overmodigt i Medgang og frygtſomt i Modgang; men den Hellig-Aand virker i de fornædede Hjerter, at de ere ydmyge, ſagtmodige, ſtille og frygtſomme i gode Dage og timelig Dyſſalighed, men trøſtige, frimodige, frygtløſe og taalmodige i Gjenvordigheder. Derfor har det ogsaa ofte behaget Herren at benaade ſine ſvageſte Redſkaber, ſaaſom Røer, Biger og Børn, med ſtor Taalmodighed, Frimodighed og Kraft. I Kirkehistorien fortælles om en Jomfru ved Navn Blandina, ſom var ganſke ſpæd af Legeme og ikke vant til at lide noget Ondt, ſaa at den chriſtne Menighed frygtede for, at hun let ſkulde lade ſig overvinde af de Pinsler, man underkaſtede hende; men Herren ſtyrkede denne vege og ſvage Kvinde ſaaledes, at omendſkjønt hun blev pint paa det Gru-

ſomſte hele Dagen, og Bøddelſknægtene endog bleve trætte under dette Arbeide, trættedes hendes Taalmodighed dog ikke; men hun udraabte idelig: Jeg er en Chriſten, og der foregaar intet Ondt i vore Forſamlinger.

§ 27. I Byen Firando i Kongeriget Japan blev, efter hvad Franciſtus fortæller, under Forfølgelserne derſteds blandt andre chriſtne Beſjendere dræbt en Dreng paa ſex til ſyv Aar, ſom ilede til Døden, ſyngende med Hjertens Glæde mange chriſtelige Pſalmer i det japanſke Tungemaal, ſaa at man ikke noſſom kunde forundre ſig over en ſaadan Udfærd af et ſaa lidet Barn; den Dødsmaade, ſom blev anvendt paa diſſe den Herres Jeſu Vidner, var gruſom, idet man førte dem ud paa det bruſende Hav, bandt Stene om Livet paa dem og ſaaledes ſtrykte dem ned i Dybet; men den formaaede alligevel ikke at forſærde dette Barn. Der fortælles endvidere, at man den ottende Februar Aar ſexten Hundrede ſyv og tyve i det ſamme Rige fængſlede endel Chriſtne og behandlede dem paa følgende Maade: man brændemærkede dem i Panden med et gloende Jern og ſpurgte dem derpaa, om de vilde give Slip paa ſin antagne Religion eller ikke. Da de nu ſvarede frimodigt derpaa: Ingenlunde; der er kun en Gud, ved hvis Hjælp vi blive delagtige i den evige Salighed, og Ham ville vi ikke fornægte, ſaa fik de atter to Brændemærker paa begge Kind, og da de ligefuldt holdt faſt ved ſin Beſjendelse, klædte man dem ſplitternøgne, ſaaavel Mandſolk ſom Fruentimmer, ſtrakke deres Hænder og Fødder ud fra hinanden og lod dem prygle næſten tilbøde med Støkke; men ogsaa dette udholdt de med ſtor Standhaftighed, hvorfor man ſaarede dem paa Fødselsdelene og andre ømfindtlige Lemmer med gloende Jern. Forunderligt er det, tilføier overnævnte priſværdige Forfatter, at der blandt diſſe Perſoner var et ſex-

aarigt Drengbarn, som ligeledes udholdt alle disse haarde Troesprøver og ikke lagde mindre Standhaftighed for Dagen end de Borne; det samme Barn blev siden tilligemed sine Forældre og to Brødre ført ud paa Havet, og omendstjont han saa for sine Dine, at der blev bundet Stene om Halsen og Livet paa disse, og at de bleve styrtede i Havet, lod han sig dog ikke forstrække heraf, men rakte villig sin spæde Hals frem. Hvo ser ikke her Kraften fra den Hellig-Aand, der virkede et saa mandigt Mod, en saadan Taalmodighed og en saadan Foragt for Liv og Død hos disse Børn? Ellers kan man stræmme et saadant Barn med et lidet Ris, saa det ikke ved, hvor det skal skjule sig; man ser ogsaa, hvorledes et saadant Barn vaander sig, græder, striger og klager og næsten ikke kan stilles tilfreds igjen, naar det har brændt sig lidt eller skaaret sig i Fingeren, — og disse kunde foragte Pine, Ald og Død! Dette var visseligen ikke givet dem af Rjød og Blod, men af Kraftens Aand, som tilligemed Guds Kjærlighed var udøst i deres Hjerter.

§ 28. Jeg har imidlertid sagt, at en gudelsfende og oplyst Sjæl formedelst Taalmodighed overgiver sig i Guds hellige Raad og Villie til at udholde al aandelig og legemlig Trængsel, gladeligen tager Christi Kors og Nag paa sig og bærer det i Stilhed efter Ham. Roden til den ædle Dyd er Troen og den levende Kendskab om Gud, hvis ubegribeelige Almagt. Visdom, Godhed, Kjærlighed, Trofasthed og Sanddruhed Sjælen har erfaret og lært at kjende i Hans Omvendelses-, Retfærdiggjørelses- og Helliggjørelsesværk saavel som i Hans faderlige Forsorg og Styrelse; den har formedelst Hans Ord og Hans Hellig-Aands Vidnesbyrd den Forvisning, at Han er dens kjærlige Gud og evig-gode Fader, — at Han ikke kan mene det ilde, — at alle de Veie, Han gaar med

den, ere Misfandhed og Sandhed og sigte til dens Frelse og Salighed, at Han Intet gjør eller tilsteder uden med velberaadt Hu! — at ikke et Haar falder af dens Hoved uden Hans Villie, — at dens Kors er Jesu gavnlige Nag, helliget ved Hans Kors og lettet og forløst ved Hans Kjærlighed, Naade, Trøst og Kraft. Hvorledes kan den da Andet end villigen og gladeligen underkaste sig en saa vis, mægtig og kjærlig Guds Raad og Villie og gjerne bære det Kors, Han paalægger den, villigen modtage og drikke den Kalk, en saa kjærlig Haand har blandet og rækker den, med Taalmodighed og god Villie løbe i den Kamp, som er den foresat (Ebr. 12, 1), og lade Hans Raad behage den vel?

§ 29. Hertil kommer en ivrig og taknemmelig Kjærlighed til dens Gud og Fader og den Herre Jesum, dens høifortjente Frelser, hvilken gjør, at den af ganske Hjerter søger at tækes Ham i alle Ting og at bidrage til Hans allerhelligste Navns Ære, Hans Kundskaabs Udbredelse, Hans Riges Udvidelse og Forplantelsen af Kjærligheden til Ham. Derfor ønsker den, at Han i denne Hensigt vil betjene sig af den efter sit Godt-befindende, — at Han ikke vil spare dens Guds, dens Kræfter, dens Blod, naar kun Hans høilovlige Navn kan blive for herligere og Hans hellige Villie opfyldt ved den, og den saaledes kan blive et Redskab for Hans Naade og et Kar til Hans Ære. Den vægrer sig ikke, lig hin Væder, for at blive hængende i Trængslernes Buske, naar den blot kan blive et Brænderoffer for Gud, saaledes som vi allerede forhen i dette Værk udførligen have forklaret og fremstillet*). Og efterdi den ved, at Synden endnu bor i dens Rjød, og at dens Hjerter er besmittet af Egenvillie, Egentjærlighed, Egenære og Egennytte saa gaar dens Kjærlighedsiver ogsaa ud over disse, og

*) 3die Del, 11te Præd., § 54; 12te Præd., §§ 10, 14, 15; 14de Præd., § 14 fig.

den glæder sig, naar Synden bliver dæmpet ved Ansættelser og Trængsler, Kjødets korsfæstet tilligemed dets Lyster, Egenvillien bøiet og det gjenstridige Hjerte kuert og bragt til Christi Lydighed. Den er i denne Henseende som et sygt Menneske, der lader en Aare aabne paa sig og uden Forskrækkelse ser Blodet flyde, eller som villigen tager et beskt og modbydeligt Lægemiddel og gjerne taaler dets Virkning, fordi det haaber, at det vil have dets Helbredelse til Følge; saaledes vil ogsaa en gudelystende Sjæl med god Villie udholde ethvert Slags Kors og dets smertelige Virkninger, fordi den ved, at det tjener til dens Vel, og at den derved bliver dueligere og dygtigere til at tjene Gud og Næsten. Derfor finder den Velbehag i sit Kors og siger med den hellige Apostel: „Jeg er vel tilfreds i Strøbelighed, i Forhaanelser, i Nød, i Forsølgelser, i Angester for Christi Skyld; thi naar jeg er strøbelig (med Hensyn til Legemet eller det gamle Menneske), da er jeg mægtig“ (og stærk paa Sjelen og med Hensyn til det nye Menneske — 2 Kor. 12, 10); deraf kommer det, at den styrker (opmuntrer, befæster) sit Hjerte imod allehaande Trængsler (Sak. 5, 8), saaledes som der siges om vor Frelser, at da de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte han stadig (eller befæstede) sit Ansigt, (Han foresatte sig og besluttede med Frimodighed) at vandre til Jerusalem, hvor Han skulde lide og dø (Luk. 9, 51). Saaledes gaar ogsaa Hans Efterfølger, den troende Sjæl sit Kors imøde med uforsædret Hjerte, ønsker det velkomment som et Guds Sendebud, og opmuntrer sit Hjerte til med trostigt Mod at lide dets Virkninger.

§ 30. Derfor attraar den heller ikke, strax at blive befriet derfor, men ønsker, at Guds gode og hellige Raad først maa worde fuldbyrdet, og at hvad Herren har besluttet at udrette ved Korset, først maa

blive udrettet hos den og med den. Da de Spottere, som stode omkring den Herres Jesu Kors, sagde til Ham: Er du Guds Søn, da stig ned af Korset (Matth. 27, 40), gjorde Han det dog derfor ikke, men led villigen sine indvortes og udvortes Smarter, indtil Han kunde sige: Det er fuldbragt (Joh. 19, 30). Saaledes er det ogsaa med Hans Brud, en oplyst Sjæl; den er stille under Korset og holder ud, indtil Guds hellige Raad er opfyldt; den ønsker ikke at befrie sig fra Korset, førend Gud forløser den derfra; den ønsker ikke at kaste Christi Nag fra sig, langt mindre at sønderbryde det, men agter det for en sød og kjær Byrde, som den villigen bærer, indtil Tiden og Stedet komme til, at Han tager den fra den; den elsker sit Kors ligesaa høit som Verden sin Ære, Rigdom, Vellyst, Pragt og Herlighed og vilde ikke bytte, om den kunde. Den er lig en smuk Blomst om Natten eller i Regnveir, da den luder med dug- eller regnbetyngt Hoved, trækker sig sammen, som om den sov, og er stille, indtil Solen atter rinder, eller Veiret atter opklares; den er som en Vandbringsmand, der undervejs overrastes af Natten eller et Uveir og indspøber sig i sin Kappe eller sætter eller lægger sig ned under et Træ, befaler sig Gud i BOLD og i Stilhed oppebier den frembrydende Dag eller bedre Veir, og dette er, hvad Kong David siger: „Og nu Herre, hvad bier jeg efter? min Forventning er til Dig. Jeg er stum; jeg oplader ikke min Mund; thi Du gjorde det“ (Ps. 39, 8. 10). „Min Sjæl er alene stille til (hos) Gud; fra Ham kommer min Frelse“ (Ps. 62, 2). „Det er det, at jeg er svag (eller det er min Plage); at forandre det staar i den Høiestes høire Haand“ (Ps. 77, 11).

§ 31. Herom taler den høierfarne Luther saare mærkeligt. De, som glæde sig i Gud, siger han, og fornemme Hans Fred, de forblive mandige i Trængsler,

attraa ikke den Fred, som Fornuften vil have, nemlig Ondets Ophør, men staa faste og vente paa den indvortes Styrke, som Troen giver, spørge ikke, om Kors-ondet er og bliver kort eller langvarigt, timeligt eller evigt, tænke ei heller paa eller bekymre sig om, hvordan Enden vil blive, men lade stedse Gud raade derfor, ville ikke vide, naar, hvorledes, hvor og ved hvem; derfor viser Gud dem til Gjengjæld den Naade at gjøre en Ende paa deres Onde, og det en saa fordelagtig Ende, som intet Menneske havde kunnet tænke eller ønske sig. Og paa et andet Sted: Evangeliet lærer os ikke, hvorledes vi skulle blive frie for Ulykken og saa Fred, men hvorledes vi derunder skulle forholde os og vinde Seier, — at den ikke afvendes ved vor Medvirkning eller Modstand, men at den arbejder sig mat og træt paa os og driver os saa længe, som den kan, ligesom Bølgerne paa Vandet sønderslaaes mod Strandbredden (eller en Klippe). Paa samme Naade taler en gudfrygtig og velfortjent Lærer i vor Tid,*) idet han siger: Et taalmodigt Menneske kjenner man paa, at han ikke søger at blive fri for sit Kors, men lader det arbeide paa sig, indtil det bliver træt og fortærer sig selv; han rømmer ikke før Tiden ud af Lænkerne, men bier, indtil Herren tager dem af ham. Gud har sat Korset et Maal; naar det er naaet (og det har udrettet, hvad Han har befalet det), saa ophører det som et Tordenveir, der fortærer sin Kraft i sig selv.

§ 32. En gudelskende Sjel giver i Stilhed Agt paa Guds Gjerninger, Veie og Tilskikkelser, efter Davids Ord: Ti for Herren, og forvænt Ham (Ps. 37, 7). Ligesom et forstandigt Menneske, der er tilstede i et Apothek og ser, hvorledes de, som ere besjæftigede i samme, sønderstøde de ædleste Krydderier, smaa-hakke

Urter og Planter eller sætte dem over Ilden for at destilleres*), eller at de calcinere**) Perler og andre kostbare Sager, osv., ligesom et saadant Menneske vil tie stille og lade sig nøie med Overbevisningen om, at man i et saadant Værksted, som er anordnet til en hel Byes Vel, ikke vil gjøre og foretage sig, uden hvad der er gavnligt og tjenligt for Menneskenes Sundhed, saaledes ogsaa en gudfrygtig Sjel: naar den ser Herren, der er vor Læge (2 Mos. 15, 26), gaa underligt tilværks i sin Kirke og foretage sig Ting, som tilhyneladende medføre lutter Skade og Fordærvelse, saa tier den stille, efterdi den er fuldt forvisset om, at en saadan Haand, som her virker, ikke kan gjøre noget Andet, og at der paa et saadant Sted, hvor man kun søger Menneskenes Frelse og Salighed, ikke kan ske noget Andet, end hvad der er helligt, heldbringende og godt. En taalmodig Sjel vælger ikke mellem de forskjellige Slags Kors og foreskriver ikke Gud, hvad Han skal tilskikke den eller ikke tilskikke den; men den lader Gud vælge og raade, ligesom en Syg ikke foreskriver Lægen, hvad han skal anordne til hans Helbredelse, men tager, hvad han har foreskrevet ham, og drikker det, om det end tager Taarerne af hans Dine, og en Gysen gennemfarer hans hele Legeme; den blotte og bare Tillid til Lægens Værdom og Erfaring tilligemed Haabet om Helbredelse gjør ham Alting sødt. Saaledes tager ogsaa en kristelig Sjel lydigt imod selv den bitreste Korsstak, efterdi den ved, at Guds Haand og Hjerte, Han som aldrig kan mene det ilde, har beredt den. Den er lig Guldet under Hammeren, hvilket ikke giver nogen Klang, men lader sig bearbejde i Stilhed, — lig Olien, naar den

*] Dr Müller.

*] Destillere: ordret: neddraabe, uddrage de kraftigste Dele draabevis af et Legeme ved at sætte det over Ilden i et tilluftet Kar.

**] Alcinere: forfalte, brænde til Ask.

udgydes, der ikke gjør nogen Støi som Vandet; den klager, skriger og knurrer ikke, men er stille; den er ikke lig et Svin, der skriger græseligt, naar man vil gribe det, men som et Faar, der er stumt for den, som klipper det, og villigen lader sig berøve sin Uld.

§ 33. Om Noah siges, at da Syndflodens Vand var faldet og borttørret, og han havde taget Dækket af Arken og seet, at Jorden var aldeles tør, gif han dog ikke ud af Arken, før Herren beføl ham det (1 Mos. 8, 13. 14. 15). Saa-
dan er den taalmodige Sjæl; den ønsker ikke at gaa ud af sit Kors og sin Elendighed, førend Herren, som har ført den ind deri, atter fører den ud; den anser den Tilstand, hvori Gud har sat den og vil have den, for den lykkeligste; den siger ikke blot, naar Herren fører den op paa Bjerget Tabor og lader den se Hans Forklarelse, men ogsaa, naar den maa gaa med Ham paa Bjerget Golgatha og træde i Samsund med Hans Kors og Død: Her er godt at være. Den siger: Jeg befinder mig fuldkommen vel, Herre Jesus, selv naar jeg ikke befinder mig vel, fordi det er din Villie, allerkjæreste Frelser; Du har af Kjærlighed til mig og mig tilgode ikke taget i Betænkning at overantvorde Dig i dine ubarmhjertige, grusomme og af Satan forblindede Fienders Hænder, og jeg skulde vægre mig ved at overlade mig i dine kjærlige, mægtige og naadige Hænder? Mærkeligt er det, at David siger: „Gud, frels mig; thi Vandet er kommet indtil Sjelen. Jeg er bleven træt af det, jeg har raabt; mine Dine ere fortærede, idet jeg venter paa min Gud“ (Ps. 69, 2. 4). Han beskriver sin langvarige Elendighed med klagende Ord, men kalder dog alligevel den Gud, som har ført ham ind deri og ladet ham forgjæves vente saa længe, sin Gud. Saaledes siger en isandhed taalmodig Sjæl:

Du bli'er min Gud alligevel,
Om Du mig tusind Gange slog ihjel,

og med en vis gudfrygtig grevelig Frøkten Schwarzburg: Jeg takker Gud for, at Han har sendt mig denne Sygdom. Lad Ham længe nok slaa, naar Han kun elsker. Jeg beder ikke om Noget uden om Taalmodighed og god Forstand indtil min Død. Lad det gaa mig, som det vil; med Jesus er det godt at leve godt at lide, godt at dø.

§ 34. Vi gaa nu over til den Brug, vi skulle gjøre af, hvad vi have hørt om den troende Sjæls Haab og Taalmodighed og uddrage heraf for det Første den Lærdom, at Guds Børn have et stort Fortrin for denne Verdens Børn, og at Alverdens Herlighed og Lykkelighed ikke kan sammenlignes med den troende Sjæls Haab. Den hellige Apostel siger om de Bantro og dem, som ere udenfor Jesu og hans Kirkes Samsund, at de ikke have Haab (Efes. 2, 12; 1 Thess. 4, 13). Dette er sandt, ei alene hvad Hedningerne angaar, som leve udenfor Guds Kirke, men ogsaa med Hensyn til alle Syklere, Ubodfærdige og Ugudelige, der pryde Kirken, som Agerurten, Tistlerne og Tornerne pryde Hvedeageren. Slige Mennesker have ofte store Indbildninger og tykkes sig selv at være store, rige, mægtige og lykkelige; men Guds Aand siger, at de ere saa fattige, saa elendige og nøgne, at de ikke engang have Haab, hvilket dog ellers endnu pleier at findes hos de aller usleste Mennesker, naar Alt er ude. Vel sidde de nu i timelig Rigdom og Velmagt; men de kunne dog ikke selv negte for at Intet i Verden er saa bestandigt som Ubestændigheden, og at de timelige Ting, selv de, som vi ansee for de bedste og ypperste, ere undertastede mangfoldige Forandringer; hvo som idag sidder i Gæde, kan imorgen være overøst med Stjændsel og Foragt; hvo som nu har Noget, kan snart Intet have; hvo som nu lever i

Overflod, kan snart nedsynke i Mangel og fattigdom; hvo som nu uddeler Almisser med hovmodige Lader, maa ofte selv efter nogen Tids Forløb søge dem med ynkkelige Bønner. De timelige gode Ting forlade enten os Menneſter og gjøre sig Binger som en Ørn, hvormed de flyve bort, saa at man ikke ved, hvor de ere blevene af, eller vi maa forlade dem og ile ud af dette Liv, som om vi fløi affted (Pſ. 90, 10).

§ 35. Saaledes er da vor nærværende Tilstand, selv om den er nokſaa kostelig i vore egne og andre Menneſters Dine, kun Møie og Arbeide, et Skyggværk, en Indbildning, et Flyvesand, hvorpaa man ikke kan bygge (Matth. 7, 26), — en vellugtende Dunst, som snart forsvinder og bortblæses af Vinden, — et rigt ladet Stib, som Havets Bølger idag ligesom bære paa Ryggen og Hænderne, men imorgen fiendtlig bestorme, sønderflaa og opluge. Skriften taler saare betydningsfuldt og eftertryffeligt herom. Den siger, at de Ugudelige med al sin Pragt og Lykſalighed ere „ligesom Avnen, den Veiret bortdriver“ (Pſ. 1, 4; 35, 5). „De ſkulle hasteligen afhugges som Græs og affalde som det grønne Græs. Det er endnu et Lidet; saa er den Ugudelige ikke mere, og naar du giver Agt paa hans Sted, da ſkal han ikke findes. De Ugudelige ſkulle forgaa; i Røg ſkulle de forgaa“ (Pſ. 37, 2. 10. 20). „De ſkulle henflyde som Vand, og som en Snegl ſkulle de smelte“ (opløses i Heden — Pſ. 58, 8. 9). Om afgudiske Menneſter, der gjøre sig en Afgud af et Stykke Træ og tilbede ham, siger den Hellig-Aand, at „de føde sig med Afke“ (Eſai. 44, 20), fordi de stole og bygge paa, hvad der ligesaa let lader sig gjøre til Afke som de Fliser, der faldt af det Træ, deres Afgud blev gjort af. Ikke anderledes er det med de Ugudelige alle tilhobe; de føde sig med Afke; de troſte sig ved, hvad Luen og en pludselig op-

kommen Ildbrand i en Haſt forvandler til Afke, som Vinden siden adſpreder. Mærkeligen siger Job: „Eders Grindringer (Eders Navn og Ry, selv om I havde udført ſaa herlige Bedrifter, at man kunde fylde alle Hiſtorie- og Arbejger dermed) ere at ligne ved Afke; Eders Høiheder (Eders Storhed og Herlighed) ſkulle blive til Høiheder af Ler“ (hvad I bygge, ophøie, agte høit og dyrebart, ſkal blive som Muldvarpſkud — Kap. 13, 12). Kong Salomo siger: „Jeg ſaa alle de Gjerninger, som ere gjorte under Solen, og ſe, det var Alt Forfængelighed og Aands Fortærelſe“ (Præd. 1, 14). Diſſe to ſidſte Ord overſætte Andre af Grundteksten ved Vindens Føde, hvorved Meningen bliver: Jeg ſandt, at Menneſkenes fleſte Gjerninger og Foretagender vare dem til ligesaa megen Nytte, som om de vilde føde og opholde ſit Liv med Vind. En ſaadan Udtrykſmaade bruger den Hellig-Aand ogſaa paa andre Steder for at betegne Menneſkenes frugtesløſe Møie og Haab. „Veir,“ siger Han gjennem Jeremias, „føder alle dine Hyrder“ (dine aandelige og verdſlige Styrere og Ledere — Kap. 22, 22), og gjennem Hoſeas: „Eſraim føder sig med Vind og jager efter Øſtenveir“ (det er: det forlader sig paa ſine Afguder og ſit Forbund med de Vantroende, hvoraf det har ligesaa megen Nytte som en Hungrig, naar Vinden blæſer paa ham, og han ſnapper efter Luften — Kap. 12, 2).

§ 36. Ser her, I ſikre og ſtolte Menneſtebørn, hvorledes Eders Gjerninger, Foretagender, Møie, Pragt, Høihed, Herlighed og Lykſalighed betragtes i Himmelen, og hvorledes Han, som grundigt gjennemſøger og kjender Alt, dømmer derom! Og for at I ikke ſkulle tro, at diſſe Udtrykſmaader ere blotte Beltalenhedſpaafund og tomme Ord, ſaa ſammenholder dem med Erfaringen! Gjennemløber alle Hiſtorieböger, — ſer hen til alle Tidens Exempler, og siger

for Gud og Ederes Samvittighed, om ikke Forsængeligheden af alt jordist Væsen og af al menneskelig Gjerning, som sker udenfor Naaden, herved saare træsfende Skildres! Efterdi da vi Menneſter ingen Bestandighed finde i det, vi have for Dine og under Hænder, — efterdi vi ei heller for Fremtiden have Andet end Møjsommelighed, Ubestandighed og Forsængelighed at vente her i Verden, saa er det jo aabenbart, at vi ikke kunne forlade os paa eller sætte vort Haab til Noget af Alt, hvad Verden eier, hvor stort, hvor herligt og kostelig det end synes. Hvad besidde da denne Verdens Børn? Og hvad er deres Haab? Hvilken Grundvold for det Tilkommende have de? (1 Tim. 6, 19). Hvortil ville de holde sig, naar alle jordiste Ting undfly dem som en Stygge eller blive som en Tornebust om Vinteren, hvorpaa der kun er hvassse Pigge at finde? Hvad vil være deres Haab, naar de ikke mere have Noget at haabe her i Verden? Hvad Herren siger hos Profeten: „Der skal være Forstrækkelse og Hule og Snare over dig, du Landets Indbygger. Og det skal ske: om Noget flyr for Forstrækkelsens Lyd, han skal falde i Hulen, og den, som opstiger midt af Hulen, skal fanges i Snaren (hvor det i den hebraiske Grundtext ved tre enslydende Ord — —, som vi ikke kunne udtrykke saaledes i vort Modersmaal, tilkjendegives, at de Ugudelige skulle falde fra den ene Ulykke i den anden, eller at den Ulykke, Nød og Straf, som følger paa deres Synder og Ubodfærdighed, skal være saa mangfoldig, at om de end undflye den ene eller den anden, skal den tredie dog sikkert træffe dem — Esai. 24, 17, 18), det opfyldes jo daglig for vore Dine. Naar nu denne Verdens Børn ere grebne af Frygt, Stræk og Samvittighedsangest, — naar de ere faldne i Fordærvelsens Hule, i Helveds-Fuglefængerens og Helvedsjægerens Snarer

og Garn, lig Fuglene om Høsten, — naar al deres Glæde og Velslyst har en Ende, — naar Uretfærdighedens Mamon intet kan hjælpe dem, — naar de lystige Drikkebrødre træde langt tilbage, — naar Ol- og Vinflasken, naar Tobakspiben, naar Felespillet eller selv den allerherligste Musik, naar Fyrste- eller Kongegunst osv. ingen Trøst kan skænke, og de dog se sig ængsteligt om efter Trøst, hvor ville de da tage Trøst fra? Hvad skal fastholde deres Skib paa det rasende Hav, berolige deres arme Sjel og bevare den for den evige Fordærvelse?

§ 37. De ville sige: Vi ville haabe paa Gud ligesaavel som de Andre. Jeg svarer: Haabet til Gud er en Kraft hos den bodfærdige og troende Sjel, opvakt af den Hellig-Aand, saaledes som vi forhen have lært og med Guds Ord bevist. Ligesom det nu ikke staar i den Uigjensødtes eller Ubodfærdiges Magt at omvende sig og gribe den Herre Jesus i Troen, naar han behager og for godt befinder, saaledes staar det heller ikke i hans Magt at haabe paa Gud, og om han end ved naturlig Kraft gjør sig et Haab, saa er det dog uden Grundvold og uden forønsket Virkning, fordi det udspringer af et ubodfærdigt Hjerte. Grundvolden for Guds Børns levende Haab ere de Forjættelser, Han har givet i sit Ord; men disse ere ikke for de ugudelige og ubodfærdige, fikre Foragtere, ligesaalidt som Roserne, Fiolerne og Liljerne eller en kostelig Balsom for Svinene og Torbisterne eller Lyset for Natuglerne og Flaggermusene, men for dem, som frygte Ham; nu have de Ugudelige aldrig frygtet Gud; de frygte Ham heller ikke endnu, men istun Helvede; hvorledes kunne de da tilegne sig Guds Forjættelser og sætte sit Haab til Ham? Dersom en ugudelig, skurtagtig Tjener eller en ulydig, ondskabsfuld Tjenestepige gjorde sig Haab om at deres velhavende Herre og Frue vilde indsætte dem til Arvinger af alt sit

Efterladenskab, eller en Stimand og berygtet Tyv vilde gjøre sig de Tanker, naar Retsbetjentene grebe ham og bragte ham for Dommeren, at denne havde til Hensigt at gifte ham med sin Datter og medgive ham et stort Gods i Bryllups-gave, saa vilde Enhver sige: det Menneſke er jo golt og vanvittigt, som gjør sig et ſaadant Haab; Forſtøbelse, Hjul-let,*) Strikken bliver hans Løn. Hvorledes i al Verden gaar det da til, at et ugudeligt Menneſke, der ſaa længe har viſt sig gjenſtridigt og fiendtiligt mod ſin Gud og nu er falden under hans Dom, gjør sig det Haab, at han ikke ſkal gaa glip af Saligheden og Himme-len? Dette de Ugudeliges og Ubodfærdiges Haab i Livet og Doden er ingen Frugt af Troen, men af Vantroen, ikke en Virkning af den Hellig-Aand, men af Hjelvedaanden, der giver dem Haab, hvor Intet er at haabe.

§ 38. Naar de Ubodfærdige uagtet ſit uretſærdige, vellyſtige og urene Syn-delevnet gjøre sig Haab om Saligheden, ſaa forekommer dette mig, ſom om et findſvagt Menneſke vilde raabe ind i en Skov eller imod et andet Sted, hvor der var en stærk Gjenlyd: Blicher jeg Konge? hvortil Gjenlyden ſvarede: Konge, og han da indbildte sig fuldt og faſt, at han var Konge eller ſikkert og ufeil-barligt vilde blive det, — eller ſom den Retslærde, vi paa et andet Sted**) have omtalt efter Gerson, der fordnbede sig ſaaledes i Uergjerrighed og forſængelige Tanker, at han fuldt og faſt troede, at han ved Kardinalernes enſtemmige Valg var ophøiet paa Paveſtolen, og ikke paa nogen Maade vilde lade sig overbevise om det Modſatte. Plato***) har kaldt Daarernes Haab de Vaagnes ſøde Drøm; dette kan man med fuld

Jøie ſige om alle ubodfærdige og ſikre Hjerters Haab, idet de ere de elendigſte og ſtorſte Daarer i Verden. De gjøre sig ſøde Tanker om Guds Barmhertighed og Saligheden; men det vil gaa dem ſom de Menneſker, der i den yderſte Fattigdom drømme om en ſtor Skat og, naar de vaagne, befinde sig i ſin forrige Elendighed. Derfor ſiger Job: „Rig lægger han sig, medens endnu Intet borttages; ſine Dine ſlaar han op, og det (han eiede) er der ikke“ (Kap. 27, 10), og hans Ven Bildad: „Saa ere alle deres Stier, ſom glemme Gud, og en Dienſkalks Haab ſkal fortales; thi hans Haab ſkal blive afſtaaret, og hans Tillid er ſom en Spindelvæv“ (Kap. 8, 13. 14), der ſkal ikke blive til Klæder, og han ſkal ikke ſkjule sig med ſine Gjæringer (Eſai. 59, 5. 6).

§ 39. Viſtnok vil jeg ikke afſkjære de Ugudelige Haabet om Saligheden, naar de ſaa Maade af den barmhertige Gud til at omvende sig før ſit Endeligt; men jeg advarer de Ubodfærdige og Sikre, at de ikke opſætte ſin Omvendelſe indtil det Sidſte, og at de ikke lade sig blende og forlede af Satan med et falſt Haab. Erfaringen lærer, at kun ſaa Menneſker, ſom have tilbragt ſin Tid i Ubodfærdighed og Sikkerhed, ved ſit Endeligt viſe ſaadanne Kjendetegn paa ſand Bod og Omvendelſe, ſom kunne forviſſe en ſamvittighedsſuld og gudfrygtig Sjæl om deres Salighed. Jeg er inderlig bange for at det vil gaa Mange, der efter langvarig Sikkerhed og Ugudelighed tænke at ſtulle omvende sig, ligesom dem, der ere faldne i et dybt Vand og ſtedte i yderſte Livſjare og ſom i ſaadan Angelt tage fat i Et og Andet, ſaaſom et lidet, paa Vandet ſvømmende Træſtykke eller i ſin egen Hat eller et Søblad og Deſlige, ſom dog ikke formaar at frelſe dem fra Døden, medmindre der kommer anden Hjælp til. Mange, ſom have levet ryggeſløft og ſikkert, pleie ogſaa at dø

*) til Radbrækning, d. e.: Forbryderes Knusning med et Hjul.

**) And. Indf., 3die Hund., Kap. 5.

***] En græſt Filoſof.

paa denne Maade; de tro enten ikke, at de have naaet sit Livs bestemte Maal, eller om de føle og mærke det, saa vandre de noksaa kjælt bort, som sande Kavalerer, der ikke bryde sig om Præstevrøv og alt det Snak om Gud, Hans Brede og Dom, Sjælens Udødelighed, Himmel og Helvede.

§ 40. Da en vis Spotter og samvittighedsløs Person stred med Døden, og hans tilstedeværende Skriftefader saavel som andre kristelige Hjerter talte til ham om Bøn, om Guds Dom og Evigheden, svarede han: Jeg dør Fanden hente mig ikke. Da de indvendte, at han allerede havde Døden paa Læberne, og at han ganske vist snart maatte vandre herfra, lagde han sig ærgerlig med Ansigtet mod Bæggen og vendte Præsten Ryggen, men begyndte strax efter at brække sig og opgav dermed sin elendige Aand. Da en Oberst, som havde været med ved Mantua i Aaret sexten Hundred og tredive og ved Plyndring samlet sig en stor Formue, mærkede, at hans Endeligt nærmede sig, gjorde han sit Testament og bestemte deri, at man af hans Efterladenskaber skulde bekoste ham den allerprægtigste Begravelse; hvad der blev tilovers, det skulde Officererne ved hans Regiment med Glæde æde og drikke op og fortære i Belyst og ikke give sig, førend Alt var gaaet med. Denne smukke Bestemmelse efterkom de ogsaa med største Samvittighedsfuldhed, indtil omsider et skrækkeligt Syn, en Ild og Rue, hvori Enhver saa sig selv, adspredte dem; imidlertid oplevede kun en af dem (der maatte med sand Anger og Omvendelse havde vendt sig til Gud), Aarets Udgang. Saaledes gaar det med de Ugudelige og deres Endeligt! Saaledes er det bestaaffent med deres Haab! „Hvad gavnede dem Hovmod? og hvad hjalp dem Rigdom (Belyst, Ure stort Ravn, Herlighed, et talrigt Tjenerstab) med Overdaadighed? Alle de Ting ere

farne bort som en Skygge og som et fremløbende Budskab, eller som naar en Fugl flyver igjennem Lusten, eller som naar en Pil skydes til Maals; det var hastigt ude med dem; de ere blevne for-tærede i sin Ondskab. Deres Haab er som et Jnug, der bortføres af Veiret, og som et tyndt Skum, der drives af en Hvirvelvind, og som en Røg, der stilles ad af Veiret eller forgaar, — som en Grindring, man har om en Gæst, der kun har været en Dag til Herberge hos En“ (Vids. 5, 8 flg.).

§ 41. O, hvor lykkelige ere derfor ikke de gudsfrygtige og med Christo forenede Sjele midt i sin timelige Ulykke, hvor rige i sin Fattigdom, hvor rolige i sin Uro, hvor glade og frimodige i al sin Trængsel, fordi de have et levende, sikkert, ubedrageligt og saligt Haab til den levende, trofaste, sanddrue, almægtige, barmhjertige, alvise og evige Gud! De løbe og haabe ikke som paa det Uvisse; de segte og kjæmpe, stride og stræbe ikke som den, der slaar i Veiret (1 Kor. 9, 26); men de ere kaldte til Haab, til en rig og herlig Arv (Ejes. 1, 18); de have en stærk og evig Trøst og et godt Haab, der er dem tilbudt og forelagt og hvortil de ere henviste (2 Thess. 2, 16). Haabet er henlagt til dem og vel forvaret i Himlene (Kol. 1, 5). Ja, deres Haab er Gud selv og den Herre Jesus. Hvo er da rigere end de troende Sjele, om de end ikke eie Andet end sit Haab? Hvo staar fastere end den, som forlader sig paa Gud og i sin Skrøbelighed har slynget sig med Tro, Kjærlighed og Haab om Livsens Træ, Jesus Kristus? Hvo har større Forvisning om sin timelige og evige Velfærd end den, som har klynget sig til det evige og høieste Gode? „Hvo troede paa Herren og blev beskæmmet? og hvo blev i Herrens Frygt og blev forladt?“ (Sir. 2, 10)

§ 42. Holder derfor fast ved Gudsfrygtigheden og Eders Haab, kjæreste Guds

Børn! bliver Eders Gud og Eders Jesu tro indtil Døden! „Raster ikke Eders Frimodighed bort, hvilken har en stor Belønning!“ (Ebr. 10, 35) Søger at vogre, som i Erkjendelse af Sandheden til Gudfrygtighed, saaledes ogsaa i Haabet om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har forjættet! (Tit. 1, 1. 2) Ser til, at Eders Haab er frit for alle Tvivl, fuldt og frimodigt, og at I kunne rose Eder deraf imod Djævelen og Verden, efterdi den Hellig-Aand bruger følgende Talemaader om vort Haab. „Vi ønske“, siger Apostelen, „at Enhver af Eder maa vise den samme Nidkjærlighed (som han har vist med Hensyn til Kjærlighedens Gjerning og Møie) til fuld Befæstelse i Haabet indtil Enden“ (Ebr. 6, 11. 10), og etsteds sammenknytter han Haabet med Frimodighed og Ros (Ebr. 3, 6), ligesom han ønsker, at Haabets Gud maa fylde de Troendes Hjerte „med al Glæde og Fred, saa de kunne worde rige i Haabet ved der Hellig-Aands Kraft“ (Rom. 15, 13). Stræber derfor, mine Kjære, efter et saadant rosende, frimodigt, glad og rigt Haab! Lader Eders Mund være fyldt med Latter og Eders Tunge med Frydefang, og siger: Herren har gjort store Ting imod os, idet Han har kaldet, oplyst, omvendt, retfærdiggjort og heliggjort os, og Han vil gjøre store Ting imod os, idet Han vil opholde os i Troen indtil Enden, vederbvæge os med sin Trøst, styrke os med sin Kraft, beskjærme os imod Djævelen og Verden og tilsidst frelse os til sit himmelske Rige og velsigne os med evig Fred; „derfor ere vi glade“ (Ps. 126, 2. 3; Luf. 1, 49).

§ 43. Om Alexander, som Historie-skriverne have tillagt Navnet den Store, fortæller, at da han fra Makedonien vilde bryde op med sin Krigshær imod Darius, bortgav han sine kongelige Kron-godser, Embeder, Soldindtægter, Lands-

byer, Fordeiendomme og deslige til sine Betjente og Venner. Da nu Perdikas spurgte ham, hvad han da selv vilde beholde, svarede han uden Betænkning: Mit Haab. Og det er bekjendt, hvilket Held den retfærdige Gud gav ham, saa at han erobrede uden Sammenligning Mere end han havde bortgivet. Har nu et Menneske kunnet tale saa frimodigt om sit Haab i Tillid til Mennesker og mennekelig Magt, hvad bør da ikke vi Christne gjøre, som haabe paa Gud, paa Jesum, paa Guds Forjættelser, paa Hans Sanddruhed, Visdom, Almagt og Godhed! Naar derfor Djævelen og Verden fige til os: Hvad har du da for din Christendom, for din Tro, for dine Almisser, for dine Bønner, for din Guds-frygt, saa lader os svare med Frimodighed: Mit Haab.

§ 44. Sige de: Men du er og bliver forladt, elendig og trøstesløs, saa lader os svare: Jeg haaber paa den trofaste Gud, der ingenlunde kan eller vil slippe eller forlade mig. De Elendiges Forventning skal ikke altid fortabes. — Men du er fattig og maa ernære dig og Dine kummerligen. Svar: En Fattig skal ikke glemmes evindeligen (Ps. 9, 19). Jeg haaber paa den rige Gud, der ikke skal lade mig have Mangel paa noget Slags Godt (Ps. 34, 10. 11); men lader Han mig mangle nogen Ting, saa er den mig ikke tjenlig. — Du lever i den onde og falske Verden og bliver paa alle Maader plaget og undertrykt. Jeg haaber paa den trofaste og miskundelige Gud, der leder mig i sit Ansigts Lys og med sine Dine, bedækker mig med sine Naadesvinger og beskjærmer mig med sin vældige Haand. — Du er bedrovet i Aanden og næsten altid sørgmodig. Jeg haaber paa Gud, der er mit Hjertes Fryd og Glæde og mit Lys i Mørket og som gjør de Fornedredes og Elendiges Aand levende og forbinder og glæder de Sønderknustes Hjarter (Ps. 43, 4; Mika 7,

8; Esai. 57, 15; 61, 1). — Du er en træstesløs Enke og en forladt Faderløs. Jeg haaber paa Gud, som er Enfers Dommer og Redningsmand og de Faderløses Fader (Ps. 68, 6). — Men du befinder dig i Nød og Fare, og de sidste Tiders Trængsler ere nær forestaaende. Jeg haaber paa Gud, hvis Haand ikke er forkortet, saa at den ikke skulde kunne frelse, — paa Jesum, der hersker midt iblandt sine Fiender, — paa den Herre, der kjender Sine og har tegnet mig i sin Haand, hvormed Han har grebet mig og hvoraf Ingen skal rive mig ud, — der har indsluttet mig i sin evige Kjærlighed, fra hvilken hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande kan stille mig. — Men du er en Synder. Jeg haaber paa den naadige, barmhjertige og miskundelige Gud, som forlader Misgjerning og Overtrædelse og Synd og søger og finder sin høieste Ære i at tilgive de Bodsærdige selv de største Synder. Men du skal dø. Jeg haaber paa den levende Gud, der gjør de Døde levende, — paa Jesum, der er en Livets Fyrste, ja det evige Liv; mit Haab skal ikke beskjæmme mig; mit Haab er bedre end Verdens Besiddelse; min Forventning er bedre end Verdens Eiendom; mit Intet er mere end Verdens Alt; min Bedrøvelse er bedre end Verdens Glæde; mine Sukke ere bedre end Verdens Frydseraab; min Graad overtræffer dens ædleste Vin; min Skam og Skjændsel er mere hædrende end dens Ære; min Skøbelighed er kraftigere end dens største Vælde; min Tornekrone er herligere end dens Guldkrone; min Død er bedre og saligere end dens Liv. Thi jeg haaber paa Gud. Hvorfor nedbøier du dig, min Sjel? hvorfor bruser du i mig? bi efter Gud; thi jeg skal endnu takke Ham; thi Han er mit Ansigts megen Frelse og min Gud. Vælt din Bei paa

Herren, og forlad dig paa Ham; Han skal gjøre det.

§ 45. For imidlertid endmere at opvække og opmuntre de gudelstende Sjæle til et frimodigt Haab til Gud, vil jeg anføre et og andet smukt Exempel paa Guds underfulde og naadige Hjælp i yderste Fare og Nød og derved oplyse og stadfæste Læren om Haabet til Gud. Omkring Aar femten Hundred og femti reiste en Handelsmand ved Navn Peter Perseval, der ved sin gode og ustraffelige Vandel havde vundet Berømmelse for at være en gudsfrygtig og hæderlig Mand, fra Reval til Lybek. Efter at have indtjobt allehaande Varer og bragt dem ombord, gik han dermed i Guds Navn tilsøs, men led undervejs efter Guds hellige Raad og Villie Skibbrud og forliste Skib og Gods; han fik da fat i en Planke, hvorpaa han satte sig og svømmede om paa Havet, indtil han kom til en fremragende Klippe, som han travlede op paa og hvor han tilbragte tre Dage med Frygt og Bævelse. Da han i denne store Nød, som man vel kan vide, raabte ivrigt til Gud, søiede Herren det saaledes, at to Tønder henimod Aftenen den første Dag bleve drevne af Vinden og Bølgerne hen til Klippen; han trak dem til sig, aabnede dem og fandt i den ene Sengklæder, hvormed han kunde bedække og varme sig, og i den anden Væb, hvormed han kunde stille sin Hunger og Tørst. Paa den Maade opholdt han Livet de tre Dage og Nætter. Imidlertid havde han mange sørgmodige Tanker (ligesom da Satan under jaadanne Omstændigheder ikke pleier at hvile og gjerne gyder Olie i Ilden): alt Haab var dog ude; han havde ingen Hjælp at vente sig; han kunde ligesaa godt springe i Havet for at blive fri for sin Angest; men den himmelske Trøstermand opreiste ham og styrkede hans Haab med de Ord af den otte og sextiende Psalme: Vi have en Gud, som er en Gud til megen Frelse,

og hos den Herre Herre ere Udgange fra Døden. Den fjerde Dag blev han var et lidet Skib; de, som vare ombord i dette, fik vel ogsaa Die paa ham, men troede, at det var et Spøgelse og ikke et Menneske, indtil han ved sin Vinten og Raaben gav sin Nød tilkjende, saa at de kom og toge ham ind i Skibet, hvorefter han kom sund og frisk tilbage til Reval. Her lod han siden nede ved Havnen, hvor man gaar ombord, ophænge en Tavle, paa hvilken denne Begivenhed var afbildet Gud til Være, der saa forunderliggen havde opholdt ham, og andre søfarende Folk til Trøst, for at de i Fare og Nød skulde haabe paa Gud.

§ 46. Andreas Møller fortæller i sine freibergske Aarbøger, at den nittende September femten Hundred et og otti faldt fire Bjergmænd ned i en Malmgrube og bleve gjenfundne Kl. 9 om Aftenen den 23de i samme Maaned ved Bjergembedsmændenes ivrige Bestræbelser, idet de lode rydde Dag og Nat for at komme til dem. De Tre vare vel døde; men den Fjerde, ved Ravn Georg Strobel, var endnu ilive og var bleven underliggen opholdt paa et lidet Tværslag af omtrent en halv Alens Høide. Denne fortalte, at i den Tid, han var begravet der, havde han ofte seet et Skin eller en Lue fare op og ned, hvorved han var bleven vederkvæget, saa at han kunde holde ud paa femte Dag uden Mad og Drikke eller frisk Luft. Han var eneste Søn af en fattig Enke og underholdt af barnlig Kjærlighed og Trostak hende og tre usørgede Søskende med sine Hænder's Arbeide. Lignende Ting foresalde daglig paa alle Steder, og der skulde vel heller ikke fattes Exempler paa at den algode, barmhjertige og gjerne hjælpende Gud ogsaa har forbarmet sig over de stakkels blinde Hedninger og andre Vantroende, naar de have været i Nød og Fare, og underliggen udfriet dem.

§ 47. De vilde Karaibere fortælle

ifølge de Efterretninger, de have om sine Forfædre, at da en af disse sad ganske alene i en Skov og med Taarer beklagede, at de vare saa elendig og intet Dag havde over Hovedet, maatte taale al Lustens Umildhed og ernære sig saare elendigt af vilde Frugter og Urter, viste der sig en Mand for ham af et anstændigt Udseende med en Stav i Haanden, tiltalte ham venligt og underviste ham om hvorledes de skulde plante den meget nærende Rod Mandioca eller Maniok, saa og indrette sig Skjul af Palmeblade. Hvorledes det hermed egentlig har forholdt sig, lader jeg staa derhen; dog kan det ikke negtes, at Guds Godhed heller ikke er ørkesløs blandt de Vantro, — at den „giver dem Regn og frugtbare Tider fra Himmelen“ (Ap. Gj. 14, 17) og hjælper dem i Nød og Fare. Dette er heller ikke at undres over, naar man betænker, at Han er saa miskundelig, at Han ogsaa forbarmer sig over Kvæget, over de fornuftløse Dyr, over Ravnene og tager sig af dem, forsørger og opholder dem. Hvad skulde Han da ikke gjøre imod os, sine Børn og Udbalgte, Selligede og Elskede! „Forlader Eder derfor paa Ham til hver Tid, kjære Folk! udøser trostigt Eders Hjerte med alle dets Sorger og Bekymringer for Hans Ansigt!“ (Ps. 62, 9). Den levende, almægtige, evige, miskundelige, alvise Gud er vort Haab. Meget betydningsfuldt siger den høioplyste Luther: Gud kræver ikke Mere af Mennesket end at det lader Ham beholde sin Være og Gudsdom, det er: at det ikke anser Ham for en Afgud, men for en Gud, der ser til (de Elendige og Nødlidende), bønholder dem, forbarmer sig over dem og hjælper dem, osv. At give Gud denne Være er Visdom over al Visdom, Retfærdighed over al Retfærdighed, Gudsdyrkelse over al Gudsdyrkelse, Offer over alle Offere, o. a. M. Nu, Herre, Du Haabets Gud, opfyld Du os med al Fred

og Glæde, idet vi tro, saa vi kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig-Aands Kraft! (Rom. 15, 13). Din Mistundhed være over os, saaledes som vi haabe paa Dig! (Ps. 33, 22).

§ 48. Lader os for det Tredie ogsaa føre os Læren om Taalmodighed til Nytte og foretage en Prøvelse, for at erfare, om den christelige Taalmodighed ogsaa findes hos os, uden hvilken Ingen kan være et Guds Barn! Thi efterdi „Alle, der ville leve gudeligen i Christo Jesu, skulle forfølges og indgaa i Guds Rige gennem mange Trængsler, saa have vi Taalmodighed behov, at vi, naar vi have gjort (og lidt) Guds Villie, kunne saa Forjættelsen“ (2 Tim. 3, 12; Ap. Gj. 14, 22; Ebr. 10, 36). Det er intet Stort at ære, elske, prise og tjene Gud og holde sig til Ham i gode Dage og i timelig Ulyksalighed; men de sande Christnes Kunst og det sikreste Bevis paa Kjærligheden til Gud bestaar deri, at de ære Ham og forherlige Hans Navn i Ansegtelser og mangehaande Trængsler ved Hengivelse og Taalmodighed, med stille Sjæl, — at de elske Ham, naar Han synes at hade dem, — at de omtale og berømme Hans Mistundhed, Almagt, Visdom, Retfærdighed, Sanddruhed og Trofasthed selv da, naar Han viser sig ubarmhjertig, haard, afmægtig, ublids og taabelig imod dem, og som om Han havde glemt alle sine Forjættelser og, efter Jobs Udtryk, forvendt sig til at være grum imod dem, — at de med god Villie og med Glæde bære den Byrde, Han paalægger dem, — at de elske Korset for den korsfæstede Jesu Skyld, — at de kjæse den Haand, der fører Riset, paa samme Tid, som den slaar haardt til, — at de sætte høiere Pris paa Tørnekronen, fordi deres Jesus har værdigets at bære den og nedarvet den til dem, end paa al Verdens Rosen-, Oliven- og Laurbærkrands og Guld kroner. Det er et Bevis paa Christendommens og Kjær-

lighedens Kraft (1 Kor. 2, 4; 2 Kor. 8, 24), at de Troende Intet eftertragte med sin Gudsdyrkelse uden Foreningen og Samsundet med Christo Jesu, om de end maa modtage Ham fattig, nøgen, blodig, saaret, foragtet, forladt og forstødt af Alle. Da bliver det aabenbart, at det kun er Jesus, de elske, — at de ikke ere som Judas, der fulgte Herren, fordi Han betroede ham Pungen (Joh. 12, 6), ei heller som Jøderne, der opsogte og løb efter Ham, fordi de havde ædt af Hans Brød og vare blevene mætte (Joh. 6, 26), og det bør nu være alle sande troende Sjeles Bestræbelse: at bevise sig i Alting som Guds tro Tjenere med stor Taalmodighed.

§ 49. Vi have etsteds ovenfor i dette Værk*) lært, at der er tre Trin, som Korsdragerne skulle lægge Merke til: det første, naar de tvungne tage Korset paa sig, som Simon fra Cyrene, bære det med Sukke og Taarer efter sin Jesum og heller ville blive frie derfor idag end imorgen, — det andet, naar de vel tage det Kors, som Herren paalægger dem, op og paa sig med Taalmodighed, bære det i Stilhed og tillidsfuldt underkaste sig Hans hellige Villie, men dog betragte det som en Byrde, hvorover de undertiden klage, og hvisaar sag de stedse maa stride med sit Rjød og Blod, der er ligesaa gunstigt stemt imod Korset som Hunden imod sin Lænke, — det tredie, naar de ei alene villigen tage Korset op, som æret, helliget og velsignet af deres Jesus, elske det, bære det med glad og tilfreds Hjerte, ere stolte deraf og sætte høiere Pris derpaa end Verdensbørnene paa sin timelige Ulyksalighed. Fra det første Trin maa de troende Sjele stræbe at komme op til det andet, fra det andet til det tredie, og naar de have bragt det et godt Stykke deraf, saa er det klart, at de af Hjertet elske Gud, fordi

*) 4de Del, 1ste Præd., § 63.

Han er Gud, og ikke blot, fordi Han er saa god imod dem; da kan man sige: „Her er de Helliges Taalmodighed og Tro“ (Aab. 13, 10).

§ 50. Prøver Eder da, mine kjæreste Medchristne, hvor langt I heri have bragt det! Jeg maa tilstaa, at Taalmodigheden er en af vor Christendoms vanskeligste Dyder, og at Mange, som dog ved Guds Naade og Kraft have overstaaet mange Trængsler i sine Levedage, dog endnu ikke have bragt det syndeligt vidt deri. De fleste blive staaende paa det ovennævnte første Trin og bøie sin Ryg under Korsen med uviligt Hjerte; de kalde Gud sin kjære Fader, saalænge Han giver dem Sukker, Roser og Mandler at spise; men ræfker Han dem et beskt Lægemiddel eller giver dem af Riset, saa tør det snart gaa med dem som med Jonas, der efter at have mistet sit Rifajon og dets Skygge ei alene satte et surt Ansigt op, vrededes og strax vilde dø, men ogsaa paa Herrens Spørgsmaal, om det var vel, at hans Brede optændtes for den visnede Plantes Skjld, udbrod og svarede: Ja, det er vel, at min Brede er optændt indtil Døden (Jon. 4, 7 flg.). Saaledes gaar det endnu ofte; mangt et Menneske ønsker strax, naar en Ulykke, et Tab, en Gjenvordighed møder ham, at græmme sig ihjel og dø af Sorg; han viser sin Gud et surt Ansigt, vredes, knurrer og kan ikke følge sin Utaalmodighed. Om end Mange ikke sige det rentud, som en vis bedrøvet Bjergmand, turde de dog tænke i sit Hjerte: Hvad har jeg for at jeg er gudfrygtig? Jeg vil ikke længer være Guds Tjener. En vis Frue, hvis eneste Søn og Datter vare døde, besvarede sig over Gud, fordi Han ikke havde opfyldt den Forjættelse mod disse, som Han har givet gudfrygtige og lydige Børn, nemlig at de skulle leve længe paa Jorden, og da nogle fattige kom og efier sin Sædvane bade hende om en

Almisse, bød hun dem at gaa sin Vej og sagde: Jeg vil Intet give Eder; hvorfor have I ikke bedet flittigt, saa at mine Børn kunde blevet ilive? Det gaar med Mange som med Enken i Za-repta, der var meget vel tilfreds med Profeten Elias og ikke gav ham noget ondt Ord, saalænge hun og hendes Søn vare friske og ikke manglede Mel og Olie; men da Sønnen blev angreben af en haard Sygdom og døde, for hun løs paa ham og sagde: „Hvad har jeg at gjøre med dig, du Guds Mand? Du er kommen til mig at lade min Misgjerning kommes ihu og at dræbe min Søn“ (1 Kong. 17, 16—18).

§ 51. Om nu end den misfandelige og langmodige Gud viser stor Taalmodighed med de utaalmodige Mennesker og holder sine stakkels Børn meget tilgode, naar de overiles af en Brøst og overvældes af Kjød og Blod, saa maa vi dog ikke misbruge denne Hans Misfandhed og Langmodighed og stedse hengive os til Utaalmodighed; men ligesom det i andre Maader er vor Skyldighed, ikke at lade vort Kjød raade sig selv, men overvinde det ved Anden, — ligesom det derhos paaligger os, med al Flid at stræbe efter Tilbert i Tro, Kjærlighed, Ydmyghed og Sagtmodighed o. a. M., saaledes maa vi ogsaa søge at blive fuldkommene i christelig Hengivelse og Taalmodighed: Vi maa stedse sige:

Giv Taalmod, Gud!
Min Synd slet ud!
Et lydigt Hjerte Du skabe
I mig, at jeg
Bed Anur skal ei
Min evige Frelse fortabe!

Og, min Medchristen, hvad hjælper Utaalmodigheden os, hvorved vi kun gjøre Ondt værre? Hvad hjælper det en Vandbringsmand, som har paataget sig at bære en tung Byrde, at han oftere kaster den af sig? han maa dog tage den op igjen og har intet Andet derfor end

Møie og Bescvær. Og hvad kan det hjælpe os, at vi søge at befri os for vort Kors ved Utaalmodighed? det er dog vort Kors, som den Herre Jesus har paalagt os og som ingen Anden kan eller skal bære for os. Kampen er os foresat (Ebr. 12, 1); hvorfor ville vi da vægre os længe ved med frit Mod at begynde den? Vægeret er os iføjet; ingen Anden vil uddrikke det for os; hvorfor ville vi da ikke villigen tage imod det af den kjære Haand, som har beredt det og rækker os det? „Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig“ (Joh. 18, 11), — som min Jesus har smagt paa og drukkert mig til af og som den Hellig-Aand har forløst med sin kraftige og søde Trøst? Ræk hid, min Gud og Fader! jeg vil drikke den, om den end skal tage Taarerne af mine Dine.

§ 52. Her vil maaske mangen gud-elstende Sjel sige: Vel den, som har bragt det saa vidt, at han kan bevare sin Sjel ved sin Taalmodighed og være stille for Gud, der jo ikke mener det ilde! Ogsaa jeg foresætter mig vel at ville gjøre det; men det gaar kun daarligt dermed; Gud have Taalmodighed med mig og hjælpe min Skrøbelighed! Det er vel gjort, du gudsfrygtige Hjerte, at du hjerteligen erkjender din Ufuldkommenhed, som i andre Christendommens Dyder, saaledes ogsaa i Taalmodighed og søger at bedre dine Feil. Det gode Forsæt, Villien og Bestræbelsen for at lide Guds Villie og bære Hans Kors med stille Sjel er allerede en herlig Begyndelse til Taalmodighed. At sukke og græde, klynke og klage er ikke strax Utaalmodighed, saasom Guds Børns Erfaring lærer, at om end det udvortes Menneſte er bedrøvet over Korset, saa er dog det indvortes trøstigt i Gud og har Velbehag i sin Trængsel. De love sin Gud og prise Hans Godhed, ikke altid med hørlig Røst, men ofte med

lønlig Sukke; de tænke ofte, naar de ere som mest bedrøvede, og Kjødet fornemmer sine Smerter og Sjelen sin Angest: Ret saa, min Gud; Det er Altſammen godt, min Fader.

Gjør med mig, som det tykkes Dig.
Jeg tillidsfuldt og stille
Vil lide, naar det evig mig
Fra Dig kun ei maa stille.

§ 53. En Christen dømmes ikke af Gud efter sin udvortes Tilstand og efter de Mangler, der endnu findes hos ham, men efter sin indvortes Tilstand, efter Aanden og Troen, efter sit Hjertes Oprigtighed og helliggjorte, gode Villie. Blander der sig nu, naar han staar under Korset, Noget i hans Ord, Tanker, Lader og Gjerninger, som Menneſkene kalde Utaalmodighed, saa kalder den himmelske Fader det dog ikke saaledes, men en Skrøbelighed, en Overilelse hos sit Barn og tilregner ham det ikke og det for Hans Skyld, som bor i hans Hjerte med sin Aand og Raade og hvis fuldkomne Taalmodighed har bødet for al vor Utaalmodighed og alle vore Synder. Mærkeligt og trøsteligt er det, at vor allerkjæreste Frelser ikke blot inderligen anraabte sin Fader om Afvendelsen af Korsets bedste Kalk, men ogsaa fiden paa Korset frembar sine Bønner og ydmyge Begjæringer med stærkt Raab og Taarer, idet vi vide, at Han i sin store Angest udraabte: „Min Gud! min Gud! hvorfor har Du forladt mig?“ (Ebr. 5, 7; Matth. 27, 46). Kommer det da end dertil med os, at vi ei alene bede og paakalde, men ogsaa klage, græde, skrige og hyle og udbrøde: Jeg er dog bortstødt fra Guds Dine; Herren har forladt mig; Herren har glemt mig; jeg kan ikke længer udholde det; jeg ønsker ikke at leve længer; af, den, som blot var død! osv., saa vil den naadige og misfunderlige Gud ikke tilregne os det, men have Taalmodighed med os, indtil vi ved Hans Raade og

Kraft overvinde Alt. Jeg slutter med
de Ord af Kirkesangen:

Alt her paa Jord har en staffet Frist.
Herre Jesu Christ!
Du vil staa ved min Side
Og Ulykken min
Betragte som din,
Naar den vil imod mig stride.
Maa jeg da til,
Nu, som du vil,

O Verden! men
Gud er min Ven;
At hjælpe mig Han skal vide.

„Al Naadens Gud, som kaldte os, der
en kort Tid lide, til sin evige Herlighed
i Christo Jesu, Han selv berede, styrke,
bekræfte, grundfæste os! Ham være Æren
og Magten i al Ewigheid! Amen.“ (1 Pet.
5, 10. 11).

~~-----~~

Mag. Christian Scrivers

Sjeleskat.

Femte Del.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels salige Afsked fra Legemet, triumferende Indtog i Himmelen og evige Glæde, Herlighed og Salighed.

Første Prædiken,

der handler om det evige Livs Vished.

Hebr. 4, 9: Der er en Sabbatshvile tilbage for Guds Folk.

§ 1. Jeg har i Jesu Navn foresat mig, herefter at tale om den himmelske Herlighed og Salighed, som Gud har beredt dem, som Ham elste, — saaledes som Ordenen i vort begyndte og hidtil ved Guds Kraft fortsatte Sjæle-Arbejde fordrer. Ved denne Veilighed mindes jeg at have læst, at en gudsfrygtig Adelsmand fordum gjorde en Reise til det forjættede Land, for selv at tage de Steder i Dießyn, som Guds Søn under sin paatagne Manddom havde værdiset sin synlige Nærværelse og beæret med Aabenbarelsen af sin Herlighed og Menneſkefjærlighed, og for derved endmere at vække og styrke sin Andagt, sin Tro, sin Kjærlighed og sit Haab. Da han nu efter Dnske var ankommen derhen, besøgte han først Byen Nazareth, hvor Engelen Gabriel, udsendt af Gud, fandt Jomfru Maria og bragte hende det Budskab, at

hun af Gud var udkaaret til Hans enbaarne Søns og Verdensfrelserens Moder. Her fordybede den andægtige Pilegrim sig i Betragtningen af den Herres Jesu bundløse og ubegribelige Kjærlighed, idet Han for os Menneſter og for vor Saligheds Skyld kom ned fra Himmelen, ikke forsmaaede Jomfruens Liv og blev et Menneſte og vor Broder. Efter at have takket hjerteligt og med tusind Sukke for denne Kjærlighed og dybe Fornedrelse, begav han sig derfra og reiste til Bethlehem.

§ 2. Da han nu ihukom det Under af Guds Kjærlighed, som her var skeet, og i Aanden betragtede sin Jesum i Hans dybe Fornedrelse, som et fattigt Barn, født i Stalden og liggende i Krybben, kunde han ikke holde Taarerne tilbage, men fugtede dermed den Jord, som hans Frelser havde vædet og helliget med sine

første barnlige Taarer, kyssede denne Jord tusind Gange og takkede Ham for Hans usigelige Naade og Kjærlighed. Herfra drog han op og reiste til Jordan, til det Sted, hvor Herren havde modtaget Daaben af sin Forløber, Johannes. Her tyktes ham, at han saa sin Frelser staa i Jordan, — at Himlene aabnedes, og at han hørte Faderens Røst: Denne er min Søn, den elskelige, i hvem jeg har Velbehag, og saa den Hellige-Aand fare ned i Duestikkelse (Matth. 3, 13 flg.). Han takkede da sin Frelser inderligt for Indstiftelsen af den hellige Daab og for dens velsignede Kraft, hvori ogsaa han tilligemed alle salige Guds Børn var bleven delagtig o. a. M. Herfra vandrede han ud i Ørkenen og betragtede i Aanden Djævelens Fristelse, som hans Jesus havde lidt, og hvorlunde Han overvandt denne Sjelefiende med sit guddommelige Ord og siden blev be-tjent af de hellige Engle. Han besøgte derhos Bjerget Tabor og forestillede sig sin Frelser's Forklarelse, — endvidere Bjerget Zion og Staden Jerusalem, hvor han fremkaldte for sin indre Beskuelse den sidste Nadverd, hans Jesus holdt med sine Disciple og hvorved Han be-stiftede sit Hemmeligheds- og Kjærlighedsmaaltid, som Han indstiftede til sin Thukommelse og vor Trøst, saavel som den Ydmyghed, Han lagde for Dagen ved at to sine Disciples Fodder.

§ 3. Derpaa fulgte han Ham over Bækken Kedron til Gethsemane, var i Aanden med hjertelig Andagt Bidne til Hans Dødstamp, under hvilken Han svedede blodig Sved, saa at Blødsdraaberne faldt ned paa Jorden, hvorved hans Hjerte bankede høit og ligesom henfaldte i Taarer. Han forestillede sig derefter, hvorledes Herren her efter Forrædderen Judas's Anvisning blev tagen tilfange, bunden og ført bort, idet han fulgte Ham alle vegne med sin Andagt og Kjærlighed, forestillede sig, hvad

Han led i Ypperstepræstens Pallads, i Pilatus's Domhus og andetsteds, — hvorledes Han blev slagen med Ræver, bespyttet, hudstrøgen, tornekronet, fremstillet som et uynværdigt Stuebillede for Folket, dømt til Døden, ført ud, bærende selv sit Kors, regnet blandt Misdædere og korsfæstet med dem paa Bjerget Golgatha og omsider opgav Aanden, ledsagede Ham derpaa til Hans Grav, ihukom Hans seierlige Opstandelse, vandrede i Hans Selskab til Emmaus og vædede og betegnede alle disse Veie med sine Andagts-, Kjærligheds- og Glædestaarer.

§ 4. Endelig kom han til Oliebjerget, til det Sted ved Bethanien, hvorfra Jesus for op til Himmelen. Her styrkede han sig i Aanden, fordoblede sin Andagt og udbrød i disse Ord: O Jesus, sødeste Herre Jesus, nu ved jeg intetsteds mere paa Jorden at følge Dig. Und derfor min Sjel den Naade, o Jesus, min Kjærlighed, at jeg maa følge og ledsage Dig paa din Himmelfart! Og idet han sagde dette, tegnede han til Jorden, erholdt, hvad han saa hjertelig bad om, og overantvorbode sin Aand til Ham, som havde kjøbt den til sin Eiendom med sit kostbare Blod. Jeg maa tilstaa, at ihvorvel jeg efter Guds Ord ikke kan billige de overtroiske Balsarter, som forud foretoges og maafe endnu af Enkelte foretages til en Bod og Fyldestgjørelse for Synden, har jeg dog fundet megen Glæde i denne, saaledes som den her er befreven. O, hvor salig er ikke denne Sjel, som overalt følger sin Jesu Fodspor, følger Ham med stor stor Begjærighed, usminket Tro og inderlig Kjærlighed, indtil den ved Guds Haand og Kraft løsriver sig fra sit Syndens og Dødens Legeme og iler til sin i Himmelen triumferende Konge! Det er imidlertid just ikke nødvendigt, at man anstiller denne velsignede Balsart i det forjættede Land og desaarjag foretager en majsommelig og kostbar Rejse,

saasom mange gudelskende Sjæle have gjort den og endnu gjøre den uden at komme udenfor sit jordiske Fædreland, ligesom jeg da ogsaa af mange Grunde maa anse den ovenanførte Fortælling mere for et gudeligt Læredigt end for en sand Tildragelse. Og synes det, at Forfatteren i denne Fremstilling har villet vise, hvad en gudelskende Christens hele Liv skal være, nemlig en stadig Betragtning af den Herres Jesu Omgjængelse her paa Jorden og af Hans Kjærlighed, som Han derunder aabenbarede, og dernæst en uafbrudt Efterfølgelse, hvorunder vi vandre i Hans hellige Fodspor.

§ 5. Jeg har imidlertid anført den, fordi den er meget vel skikket for mit Forehavende. I vide, hvorledes vi i Indledningen til dette Arbejde fandt den dyrebare menneskelige Sjæl i Orkenen, fattig, elendig, nøgen, blind og blottet, og bestræbte os for ad den sande Omvendelses Vej at bringe den til Jesu Christi Samfund og Ryddelsen af Hans Kjærlighed og Misfandhed og derefter at styre dens Fødder paa Fredens og Jesu salige Efterfølgelses Vej i en hellig og gudelig Wandel. Om vi nu end herunder ofte kom ind paa de knudrede Korsveje, der ere begroede med Torner og Tidsler, saa husvaledes dog vor Jesus, som en trofast Forgjænger og Ledfager, os altid med sin evige Trøst og hjælp os frem med sin mægtige Haand, saa at vi nu ikke have Andet tilbage end at følge Ham til Himmelen, gladeligen forlade Verden og ombytte Verden med Himmelen, Møien med Hvilen, Krigen med Seieren, Kampen med Kronen, Fortrængeligheden med den salige Evighed. Hvorledes nu dette kan og maa ske, og hvad den troende Sjæl efter fuldendt Livsløb i denne Verden har at vente i Himmelen, derom skulde vi med Guds Hjælp herefter tale.

§ 6. Men ved dette hellige, gavnlige og nødvendige Foretagende finder

jeg ikke ubetydelige Hindringer og Vanskeligheder. Thi hvo er jeg synlige og elendige Menneske, der endnu vandrer her paa Jorden tilligemed mine Brødre og Søstre og ofte af Hjertet beklager, at jeg ikke tilbørligen kan fatte og tro paa Guds Børns Herlighed og Salighed i Naadens Rige og føre mig selv og Andre den til Nytte, — hvo er jeg, at jeg fordrister mig til at beskrive og fremstille den himmelske Salighed? Hvad vil vort Hjertes lille Kar ved dette vide og brede og dybe Hav? Hvor Meget kan det vel rumme deraf, og hvi vil vor stammende Barnetunge give sig af med disse høie og himmelske Ting? Om end vort arme Hjerte allerede undertiden formedelst Ordet og den Hellig-Aand fornemmer en himmelsk, sød Fryd, en overnaturlig Trøst, en uforlignelig Fred og en salig Glæde i Guds Kjærlighed, saa er dette dog kun noget Lidet og Ringt imod hvad vi have at vente i Himmelen, og selv dette Ubetydelige, som Sjælen fornemmer, er dog ikke vor Tunge istand til at udfige og skildre, selv om den var den mest veltalende i Verden. Denne Tids lærde og synlige Mænd, som have beskuet Stjernehimme-len med sine kunstigt indrettede Rikfterter, vide at fortælle vidunderlige Ting, som de paa denne Maade have seet. De sige, at hvor det blotte menneskelige Øie hidtil neppe har fundet tyve eller tredive Stjerner, der ser de med Rikftert bevæbnede henved tusind. De berette, at Svovstjernen er besat med over hundred Lys og at se til som en Vikube, der er omgivet af en tæt Bispærm, eller som en Cirkel, Kredss eller Ring, der straalere overalt og i hvilken der ligger ligesom et lidet Barn. I det saakaldte Orions-Stjernebillede have de fundet flere Stjerner end de Gamle paa hele Himmelhvælvingen; det er, ligesom Josefs brogede Kjortel, bestænkert med meget Blod, og saaledes se ogsaa de

utallige blodfarvede Stjernerubiner paa det førstnævnte Stjernebillede ud, og andet Deslige. Men de dyrebare Sjele, som deres Frelser har forundt at kaste et Frydeblisk ind i den himmelske Herlighed, eller som have haft en sød Forsmag paa Saligheden, vide kun Lidet at sige. Man hører dem vel udraabe: O Herlighed! o Salighed! o Sødme! o Trøst! Alt ser! alt hører! alt smager! men de kunne ingen Ord finde til at udtale, hvad de have seet og smagt.

§ 7. Den høioplyste Apostel nød vel den Naade af Gud at blive henrykket indtil den tredie Himmel; men han „hørte (og saa uidentvigt ogsaa) uudsigelige Ord (og Ting), hvilke det ikke er et Menneske tilladt at udtale“ (2 Kor. 12, 2. 4). Jeg er af den Formening, at Luther godt har oversat det græske Udtryk, som her findes med: hvilke intet Menneske kan udtale; thi dersom det var blevet Apostelen forbudt at meddele, hvad han havde hørt, vilde han uidentvigt have sagt: Hvilke jeg ikke tør udtale; men nu skriver han: Intet Menneske, hvor høit begavet, klogt og veltalende det ogsaa mon være, vilde kunne udsige disse Ord, om det end hørte dem saaledes, som jeg hørte dem. Og her ved stadfæstes, hvad vi ovenfor sagde, nemlig, at det oplyste og til Guds Bærnerets Herlighed ophøjede Menneske vel undertiden faar Naade til at føle en Forsmag paa det evige Liv og at gjøre et Indblik i den himmelske Herlighed, men at det, han har følt og seet, alligevel forbliver uudsigeligt for ham. Man fortæller, at en gudsfrygtig, men ensfoldig Mand blev agtet værdig til en lignende Naade, saa at han i nogen Tid var fra sig selv og kun ved et glad og ligesom smilende Ansyn røbede, at han maatte fornemme en stor Glæde; da han omsider kom til sig selv igjen, og hans Benner spurgte ham, hvad han havde seet eller hørt, svarede han: Jeg kom ind

i en uforlignelig Lysthave, hvis lifflige Luft og Duft ei alene omgav mig, men ogsaa aldeles gennemtrængte mig. I mit Klædebon samlede jeg en Mængde Roser og andre Blomster, der udaandede denne yndige Lugt, med det Forsæt at glæde Eder med disse Sjeldenheder; men Duften var saa stærk, at den berøvede mig al Kraft til at holde dem, hvorfor jeg i denne søde Afsmagt lod dem alle falde. Forfatteren af dette Digt har ogsaa villet lære, at Fornemmelsen og Smagen, men ikke Udsigelsen er nogle Sjele givne. Jeg holder ogsaa for, at om end en Himmelborger, som Enok, Moses og Elias, kom til os her paa Jorden og vilde med sin forklarede Tunge skildre den himmelske Herlighed, var han dog ikke istand til fuldkommen at beskrive den; vore Øren og Hjertter vilde ikke kunne fuldkommen forstaa, hvad han vidnede derom.

§ 8. Saa erkjender jeg nu i dybeste Ydmyghed for den høilovlige og salige Gud min Uværdighed, min Uvidenhed, min Skrøbelighed og mit Intet og siger af Hjertet: Jeg har begyndt at tale om Himmelen og Guds Udvalgte, Helliges og Elskedes salige, evige Liv, endstjønt jeg er Støv og Aske (1 Mos. 18, 27), — endstjønt jeg endnu lever paa Jorden, Intet ved, Intet er og Intet formaar. Dette har jeg begyndt paa, ikke af Nysgjerrighed, men efter mit hellige Embedes Fordring, ifølge hvilket det paa ligger mig at udlægge (som en Statmester at oplade) Skrifterne for de hellige Guds Børn (Ap. Gj. 17, 2. 3) og at fremlægge for dem de Skatte, som deres himmelske Fader fra Evighed af har henlagt til dem og den Herre Jesus forhvert dem med sit kostbare Blod, saavel som i disse sidste, vanstelige og bedrøvelige Tider rigeligen at trøste dem, efter min Guds Befaling: „Trøster, trøster mit Folk! taler kjærligen til Jerusalem! Siger en Retfærdig, at det skal gaa

ham vel! thi de skulle æde fine Idrætters Frugt" (Esai. 40, 1. 2; 3, 10). Men hvormed skulde jeg kunne kraftigere trøste dem end med Skildringen af den himmelske Herlighed, der skal følge ovenpaa dette majsommelige og bedrøvelige Liv?

§ 9. Himmelen er et sødt Ord, som formaar at forsøde al Verdens Bitterhed. Da Noah drev omkring paa Syndflodens Blande, havde han uidentviol ofte vanskeligt for at frigjøre sig for sørgmodige Tanker; dog havde han paa Guds Befaling gjort et Vindu oventil paa Arken, for at han kunde betragte Himmelen og trøste sig ved sin Guds faderlige Omhu og Styrelse (1 Mos. 6, 16). Herren bød Abraham at gaa ud af sine Fædres Land og leve som en Fremmed i det Land, Han havde forjættet hans Sæd; Han gav ham „Intet deraf til Eie, end ikke en Fodbred" (Ap. Gj. 7, 5). Dog førte Han ham ud under „den stjernefulde Himmel" (1 Mos. 15, 5), ei alene for at vise ham forbilledligen hans Efterkommers utallige Mængde, men ogsaa, som Apostelen ikke utydeligen lærer, for at minde ham om hans uforgjængelige Arb i Himmelen og om den evige Herlighed (Ebr. 11, 8. 9. 13. 16). Medens Job var paa alle Sider omkultet af Trængsel og Angest, sagde han dog: „Se, mit Bidne er i Himmelen" (Job 16 19). Da David paa sin Flugt og i Orken, hvor han maatte skjule sig, ikke saa Andet end Tornebuske, opløstede han sine Dine til Himmelen og sagde: „Seg jer din Himmel, dine Fingres Gjerning" (Ps. 8, 4). „Seg opløster mine Dine til Dig, som sidder i Himmelen" (Ps. 123, 1). Da den Herres Jesu første Blodvidne var omringet af forbitrede Fiender, som et Faar af Løver og Ulve, og han intet Mere her i Verden havde at haabe, var „den aabnede Himmel og Guds Herlighed" hans Trøst (Ap. 7, 55. 56). Hvor sørgeligt er det ikke, naar Paulus skriver: „Vi lide

baade Hunger og Tørst og ere nøgne og faa Mundslag og have intet vist Opholdssted (vi ere som en Fugl, der er bleven bortstræmt fra sit Rede og allevegne opjages og efterstræbes); vi ere som Udfød i Verden, Alles Skovist" (1 Kor. 4, 11.); men hvor lifligt er det derimod ikke, naar han paa andre Steder siger: „Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene. Vi længes efter at blive overklædt med vor himmelske Bolig" (2 Kor. 5, 1. 2). „Vort Borgerkab er i Himmelen" (Filipp. 3, 20). „Vi have her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr. 13, 14). Da en kristelig Martyrinde maatte se sin Søn, der endnu var et Barn, pines for sine Dine og frygtede for at han ikke skulde udholde det, raabte hun oftere til ham: Se til Himmelen, min Søn! se til Himmelen!

§ 10. Nu vel, Himmelen er endnu, som den altid har været, alle fattiges Skat og Rigdom, de Bedrøvedes Trøst og Glæde, de Forfulgte og Forjagedes Tilflugt, de Svages Kraft, de Syges Husværelse, de Døendes Liv. Jorden bærer, efter at den er forbandet af Gud for Syndens Skyld, overalt Tidsler og Torner, som for Mange ikke blot opvoxe paa Ageren, men vel endog i deres Løskammere, Studerstuer og Soveværelser; Himmelen derimod smiler saa at sige til os med sine lifligt brændende Lys og afbilder os dagligen den Klarhed, som ogsaa vi have at vente. Jorden frembringer vel ved Guds Betsignelse Brød, men Taarers Brød; Himmelen derimod giver Manna og Englebrød (Ps. 104, 14; 80, 6; 78, 25). Jorden giver Damp og Dunster fra sig, hvoraf Ens Dine løbe i Vand; Himmelen derimod vederkvæger og glæder dem igjen. Derfor skulle og ville vi tale og skrive om

Himmelen, ikke ved egen Kraft, men efter den Naade, Herren vil forunde. Himmelen maa selv forlene os Lys og Kraft til at beskrive den. Min Gud, jeg er Dig evigt forbunden for den Naade og Betsignelse, Du saa gavmildt har skænket mig til de foregaaende Dele af dette Bærf. At, se ogsaa nu i Naade til din Tjener og hans Arbejde; lad dit himmelske Lys skinne for mig, din Naade vederkvæge mig, din Kjærlighed tvinge mig, din Kraft styrke mig din Hellig-Aand lede mig! Dig være herved atter mit Hjerte med alle sine Kræfter, min Sjæl med alle sine Evner, min Mund, Haand og Ben ofrede, helligede og overgivne! Brug dem til dit allerhelligste og høilovlige Navns Ære og mange Sjæles Trøst, Undervisning og Opbyggelse, for Jesu Skyld! Amen.

§ 11. Hvad Profeten paa sin Tid sagde om Egypterne, nemlig, at „Herren havde udøst en saare forvendt Aand indeni dem“ (Ejai. 19, 14), saa at de bleve til Daarer og intet Sikker og Forsvarligt vidste at beslutte og vælge, det kan man ogsaa med fuld Føie sige om den nærværende Verden. Efter at den formedelt sin (indbildte store) Visdom ikke har villet kjende (og med tilbørlig Lydighed i Tro og Løvet ære) Gud i Guds Visdom (som Han har aabenbaret i sin Søn og sit Ord — 1 Kor. 21), saa har Han udøst en forvendt Aand indeni den, saa at den uagtet al sin Flid, Studering, Gransking, Søgning og Grublen næsten intet mere Sikker ved eller besidder. Hvad den ene paaftaar, modsiges den Anden, og den Tredie gjendriver og udler dem begge, saa at den hellige Apostels Ord gaa i Opfyldelse paa dem, selv i naturlige og verdslige Videnskaber: „De lære altid og kunne aldrig komme til Sandheds Erkjendelse. De ere Menneſter, fordærvede i Sindet, forkastelige i Troen“ (2 Tim. 3, 7. 8). Saadan

Menneſter finder man desværre overalt, for hvilke endog det, som er fast, sikkert og urokkeligt, synes tvivlsomt, usikkert, ja usandt. Dette kunde man nu lade gaa i naturlige Ting; men skrækkeligt er det, at Verdens nuværende forvendte Aand, paa hvilken Herren snart vil stoppe Munden med Helvedes Ild, ogsaa tør drage de i Guds Ord tydeligen grundede Troeslærdomme i Tvivl eller endog benegte dem. Herom har jeg villet minde, da vi ved Begyndelsen af det evige Livs Betragtning skulde bevise, at der visse og sandeligen er et evigt Glædesliv at vente efter dette Liv for dem, som elske Gud. Et saadant Bevis burde vistnok ikke være fornødent blandt de Christne; ja den, som tør betvivle eller benegte denne Sandhed, burde tilvisse holdes for en Uchristen; men for at de gudsfrygtige Sjæle kunne være sikre paa sin Tro og sin største Trøst og vorde bevarede for den forvendte Aand og dens Løgne, maa vi forviſe os om Sagen, paa det vi altid kunne være rede til at forsvare os for Enhver, som begjærer Regnskab af os om det Haab, som er i os (1 Pet. 3, 15).

§ 12. Idet vi ville føre Bevis for at der er et himmelsk Glædesliv og en evig, salig Sabbatshvile tilbage for Guds Børn, lægge vi Apostelens Ord til Grund: „Det evige Liv har Gud, som ikke lyver (aldrig har løiet, ei heller kan lyve) lovet“ (de Menneſter, som tro paa Hans Søn — Tit. 1, 2), og der hellige Johannes's: „Dette er den Forjættelse, som Han tilfagde os, det evige Liv“ (1 Joh. 2, 25). Han har forjættet det i sit hellige Ord, saavel de Gamle som det Nye Testaments. Jeg taler med Flid ei alene om det Nye men ogsaa om det Gamle Testament. Thi ihvorvel jeg ved, at nogle af de Lærde have turdet paaftaa, at Moses's og Profeternes Skrifter ikke vide af andre end timelige Forjættelser at sige, forundre

jeg mig — og tilligemed mig mange gudsfrygtige Sjæle — medrette over at disse Mennesker ikke i bemeldte Skrifter have kunnet finde, hvad dog de Jøder, som levede paa Jesu Tid, fandt deri; thi mange af dem spurgte efter det evige Liv. „Mester,“ sig de til den Herre Jesus, „hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve et evigt Liv?“ (Luk. 10, 25; 18, 18; Matth. 19, 16) „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige“ (Luk. 14, 15). En i de jødiske Forfattere velbelæst, lærd Mand har bemærket, at de jødiske Lærere pleiede at sige for et Ord: Den Bøn, hvori Guds Rige ikke omtales, er ikke at agte for nogen Bøn, ligesom ogsaa, at Folket pleiede at svare paa Præsternes offentlige Bønner: Lovet være Hans Riges Herligheds Navn i al Ewig-
hed! Dog, hvortil behøves saa megen Vidløstighed? Den, der omhyggeligen vil gjennemlæse det gamle Testaments profetiske Bøger, han vil her og der støde paa Udsagn, der tilfulde kunne forviise ham om, at der er et evigt, saligt Liv at forvente efter dette, saasom de af den Hellig-Aand drevne Guds Mænd i sine Skrifthaver have plantet Paradisblomster i Mængde, hvilke med sin kraftige Duft til enhver Tid have vedervæget de i Taaredalen vandrende, hellige Guds Børn.

§ 13. Kan vel heller Nogen, som tænker lidt nærmere over Sagen, tro, at Guds Aand i de Bøger, som indtil Christum skulde være Israels Folks Lys og Lygte, skulde have glemt de Troendes vigtigste Gode, den evige Salighed? Og hvorledes kunde den kongelige Profet sige om Herrens Lov, at den er „fuldkommen“ (Ps. 19, 8), saa at den indeholder Alt, hvad der er fornødent for en aandelig Pilegrim, dersom den Intet sagde om det evige Liv? Jeg indser heller ikke, hvorledes han da kunde kalde den sin største Trøst i al Glendighed og prise den saa høit (Ps. 119, 50. 72. 92. 105.

111. 143, 152). Mærkeligt er det, at den gamle Pagts hellige Fædre kaldte sig Fremmede og sit Liv en Udlændighed. Saaledes siger Jakob: „Min Udlændigheds Aars Dage ere hundrede og tredive Aar; saa og onde have mit Livs Aars Dage været og have ikke naaet til mine Fædres Livs Aars Dage i deres Udlændigheds Dage“ (1 Mos. 47, 9), og Kong David: „Jeg er en fremmed hos Dig, Herre, en Gæst, som alle mine Fædre“ (Ps. 39, 13). „Vi ere Fremmede for dit Ansigt og Gæster, som alle vore Fædre“ (Kron. 29, 15). Nu maa jo en Fremmed og En, som reiser udenlands, have et Fædreland eller et vist Sted, hvorhen han agter sig og skynder sig for at komme til Hvile, og saaledes have da de hellige Guds Mænd, idet de kaldte sig Fremmede og sit Liv en Udlændighed, haat det himmelske Fædreland og den evige Hvile for Die, ligesom den hellige Apostel ikke tilstæder os at tvivle herom, idet han siger: „De, som kalder sig Gæster og Udlændinger paa Jorden, give klarligen tilkjende, at de søge et Fædreland, nemlig et bedre, det er: et himmelsk, en Stad, som Gud har beredt dem“ (Ebr. 11, 13. 14. 16). De have vel vandret her i Verden som i en Orken, men ikke uden at ledsages og føres af den Høieste, der ved sin Aand forvijsede dem om den evige Hvile, de havde at vente i Himmelen. De svævede vel, som andre Mennesker, om paa Forkrænkeliighedens og Ubestandighedens Hav; men de saa dog i Troen det Fyr, som viste dem den bestandige Lyksaligheds Havn og Landingsstedet i det himmelske Fædreland.

§ 14. Vader os anføre og betragte nogle Steder i det gamle Testamente, der vidne om det evige Liv! Herren siger til Abraham: „Jeg er dit Skjold og din meget store Vøn“ (1 Mos. 15, 1). At Han kalder sig hans Skjold, har udentvivl Hensyn til dette Liv og

til Patriarkens daværende Tilstand, idet han for kort Tid siden havde overfaldt og slaet Kong Redorlaomer tilligemed hans Forbundne og maatte frygte for, at de Undkomne atter kunde samle sig, forsterke sig med anden og ny Hjælp og gaa løs paa ham. Imod denne Frygt og Alt, hvad der ellers maatte ville vise sig fiendtligt imod ham, lover nu Herren ham at være hans Værn og Skjold. Men saasom Abraham af en glødende Tro og til Guds Navns Forherligelse havde undslaaet sig for at modtage Sodomiternes tilbagedagne, rige Gods, uagtet Kongen tilbød ham det, saa tager Herren heraf Anledning til at sige til ham: Jeg er din meget store Løn, — som om Han vilde sige: Efterdi du for min Skyld og i trofsig Tillid til mig, som eier Himmel og Jord, ikke har villet modtage Noget af det erobrede Gods, saa vil jeg ikke blot erstatte dette med timelig Velsignelse; men jeg vil selv være din meget store Løn. Herved er at mærke, at Abraham allerede i Forveien var rig paa Fæ, Sølv, Guld og Tjenere, som det Foregaaende viser (1 Mos. 13, 2; 14, 14); derfor kan Herren ikke med denne eftertrykkelige Tale: Jeg vil være din meget store Løn, have sigtet til den timelige Rigdom, Han vilde stjænke ham foruden den, han allerede besad. Desuden er jo Guds Velsignelse og den Rigdom, Han forunder Nogen, ikke Han selv; ei heller kunde en saa høiophlyst Sjæl, som Abraham var, anse det timelige og forgjængelige Gods, som han engang skulde efterlade til Andre, for sin Løn og Skat; thi hvorledes skulde det, som for et troende Hjerte er aldeles ubetydeligt, ja Intet, komme til den Værdi at kaldes dets meget store Løn? Saa har da Herren lovet ham sig selv til fuld Besiddelse og til et evigt og saligt Samfund, saa at Han med al sin Salighed vilde være hans Løn. Men efterdi hverken Abrahams eller noget andet tro-

ende Menneſtes Hjerte i dette Liv er istand til fuldkommen at besidde og nyde en saadan meget stor Løn, saa er Talen her utvivsomt om den himmelske Salighed, hvor „Gud skal være Alt i Alle“ (1 Kor. 15, 28). Naar Herren i dette Liv værdiger sine Børn sit søde og salige Samfund, sin Iboelse og sin Besiddelse, saa er dette vel i og for sig uforligneligt og udsigelig stort; men det lille Hjerte formaar kun at rumme Lidet deraf; derfor maa der være et andet Liv, hvor denne Forjættelse bliver opfyldt, og hvor vi virkeligen erfare, at Herren er vor meget store Løn. Det gjør mig imidlertid ondt, at man for selvkløge og egenfindige Menneſters Skyld, der ikke stride til den hellige Skrifts Behandling med sømmelig Verbødighed og som fordrifte sig til at forklare den efter eget Tykke, skal være nødt til, for at fjerne urimelige Mistyndninger, at opholde sig saa længe ved deslige overvættede herlige Guds Forjættelser, der skinne for en Gud helliget. Sjæl som en klartstraalende Stjerne. Jeg gaar nu over til andre Skriftsprog, der vidne om det evige Liv.

§ 15. Om den samme Patriark saavel som om nogle af hans Efterkommere siges, at de samlede sig til sit Folk eller sine Folk, hvorved er at lægge Mærke til, at Guds Aand ganske tydeligt skjælnes disse Sjæles Død og Bortgang fra Samlingen til deres Folk. Om Abraham siger Han: „Abraham opgav Aanden og døde i en god Alderdom, gammel og mæt (af Dage), og blev samlet til sine Folk“ (1 Mos. 25, 8), om Jakob: „Jakob tog sine Fødder til sig op paa Sengen og udgav sin Aand og blev samlet til sit Folk“ (Kap. 49, 33), om Moses: „Dø paa det Bjerg, paa hvilket du skal stige op, og bliv samlet til dine Folk“ (5 Mos. 32, 50). Heraf sees, at deres Udlæggelse, som sige, at det kun betyder, at han døde og blev begravet, ikke kan billiges. Thi hvo tør sammenblande, hvad den

Hellig-Aand har adskilt? Ei heller kan man sige, at Abraham og Moses i Henseende til Legemet samlede til sine Folk, saasom ingen af dem blev jordet i sine Forfædres Grav. Og heraf følger endvidere, at der i den Talemaade: han døde eller opgav Aanden og blev samlet til sine Folk, ligger noget Hviere og Mere, og at den maa forklare efter Skriftens Selvoverensstemmelse og den Være, der altid har været antagen som utvivlsom blandt Guds Folk, nemlig saaledes, at man siger: Guds Hellige og Elskede blive efter sin salige Afsked forsamlede til dem, der have faaet den samme dyrebare Tro som de selv, og som ere døde i Forventning af Herrens Frelse og leve i et saligt Samfund for Guds Ansigt (2 Pet. 1, 1; 1 Mos. 49, 18).

§ 16. Jeg mindes her, hvad en navnkundig Fortolker af Skriften*) etsteds lægger alle dem paa Hjerte, som foretage sig at udlægge denne hellige Bog, nemlig, at naar et Sted kan forklare paa forskjellige Maader, maa man anse den Forklaring for den bedste, som den christelige Samvittighed giver det Vidnesbyrd, at den stemmer mest overens med Guds Retfærdighed, Hellighed, Misfunderhed og Majestæt, og tilføjer: Hvad der ikke paa den nævnte Maade tilfredsstiller Samvittigheden og ikke sømmer sig for Guds Majestæt og Visdom, men gaar tilbærks med Skriftens Fortolkning, som om man undertiden maatte holde den Hellig-Aand Noget tilgode i Hans Tale, ligesom de usøvede Dreng, naar de skrive Noget, det bør være en andægtig Sjæl mistænkeligt. Vilde Mange tage denne velgrundede Paamindelse til Følge, saa skulde man ikke have Marsag til at beklage sig over saa mange Mistydninger og usømmelige Forklaringer af den guddommelige Skrift, og anvendes den ogsaa ved Betragtningen af de to anførte Ste-

der om Abraham, saa vil man snart finde, hvilken Forklaring der er den bedste. En christelig Samvittighed, der hører de Ord: Jeg er din meget store Væn, og: Abraham opgav Aanden og blev samlet til sine Folk, kan visstnok ikke finde sig tilfredsstillet, naar Noget udlægger dem saaledes for ham: Jeg vil give dig megen Betsignelse i timeligt Guds, og Abraham døde, som hans Forfædre havde maattet dø, og blev begravet. Han finder snart, at den er meget for ringe for den Aand, som her taler og som ikke udtrykker sig i Tautologier*) og tomme, to eller flere Gange gjentagne Ord, ligesom ogsaa, at den ikke er stemmende med eller sømmelig for den Tro og det Haab, som den samme Aand virker hos ham.

§ 17. Men for at komme tilbage til vort anførte Sted, saa følger deraf klarligen, at de Troendes ligesaa lidt som de Bantroendes Sjæl efter Døden udøses eller forgaar, men at den bliver samlet til sit Folk, paa hvis Side den i dette Liv har staaet, hvorefter endvidere sees, at der gives et andet Folk end det, som lever her i Tiden, og at Guds Hellige og Elskede leve i Gud og for Gud og med Glæde annamme sine Egne, der følge efter dem for at deltage, som i Troen, saa i Besvælsen, som i Striden, saa i Seieren, som i Trængslen, saa i Glæden. Herom ville vi endnu høre vor høiophlyste og i Skrifterne forfarne Luthers Ord: „Hvor er Abraham faren hen?“ spørger han. „Moses siger, at han blev samlet til sit Folk. Er der da endnu Folk efter dette Liv? Thi Ordene lyde, som om han havde begivet sig fra det ene Folk til det andet, fra den ene Stad til anden. Dette er nu et hyppeligt og mærkeligt Vidnesbyrd om Opstandelsen og det evige Liv, som man bør foreholde alle dem til Trøst, der

*) Joh. Cocejus.

*) forskjellige Ord eller Udtryk, der sige det Samme.

tro paa Gud. — — Disse den Hellig=Alands Ord ere ingenlunde for-gjebes Ord, blive hellerikke talte til (og af) ufornuftige Dyr, hvilke jo ikke gaa til sine Fædre eller sit Folk; men de blive talte til (og af) Mennesker og lære, at der efter dette Liv er et andet og bedre, ja, at der ogsaa for Christi Komme har været et Folk, som har boet i de Levendes Land og til hvilket de Gud=frygtige have forsamlet sig fra dette Liv," o. a. M.

§ 18. Vader os imidlertid fremdeles søge Forsikringer i det gamle Testamente om det evige Liv! I Jobs Bog lyser som en Stjerne af første Størrelse hans Udsagn: „Jeg ved, at min Frelser lever og (som) den Sidste skal (Han) staa paa Støvet. Og naar de efter min Hud have afflidt dette mit Kjød, da skal jeg dog beskue min Gud af mit Kjød, hvem jeg skal beskue for mig, og mine Dine skulle se, og ikke en Fremmed" (Kap. 19, 25 — 27). Jeg ved vel, at dette Sprog, fordi det skinner saa klart som noget i det gamle Testamente, har maattet døie Meget af Mange (efter hvis Tilskyndelse, kunne de selv overveie), hvilke have bestræbt sig for saa at sige at indhulle det i Taage og for Størstedelen betage det dets Stik og Kraft, hvormed det har straalet ind i saa mange Hjerter og styrket dem. Vort Forehavende tilsteder imidlertid ikke, at vi indlade os vidløftigt med dem; vi ville kun til vort Diemed sætte Opmærksomheden ved, hvad der er saa tydeligt deri, at kun den, der tør modsig Sandheden i dens aabne Dine, kan negte derfor. Det var kommen saa vidt med denne dyrebare Guds Mand, at han intet Haab gjorde sig om nogen Forandring og Forbedring i sin timelige og legemlige Tilstand her i Verden, som man kan se af, hvad han siger: „Min Aand er fordærvet; mine Dage ere udsulte; Gravene ere for mig. Om jeg end forventer, skal dog Graven vorde mit Hus;

jeg reder mit Leie i Mørket (Jordens Mørke). Jeg siger til Forraadnelsen: du er min Fader, — til Ormen: min Moder og min Søster!" (Kap. 17, 1. 13. 14).

§ 19. Meningen er: Efter at jeg har tabt Alt, er jeg dog fitter paa Graven og Forraadnelsen; jeg skal for Fremtiden ikke have Selstab uden med Ormene; jeg er allerede et levende Lig og ser Intet, som jeg mere skulde kunne gjøre mig Haab om i dette Liv, uden Hvilen i Graven. Derfor bevidner han sin Tro og sit Haab til det Tilkommende og siger, at han er vis paa og forlader sig af ganske Hjerter paa, at han har en Frelser (en nær Frænde, en Redningsmand, en Blodhævner, hvis Slegtstam og Samfund skal blive ham til Salighed), som lever, og at ved Ham skal ogsaa han leve og ved og med Ham atter staa over eller opstaa af Jordens Støv, hvori han ved den timelige Død var nedsunken, og om end hans Hud, det er: hans Kjød, er gennemædt og fortæret af Ormene, skal han dog i sit gjenopvakte og forklarede Legeme se Gud og til sin evige Trøst og Lykjalighed skue Ham med sine Dine. Saaledes vidste Job allerede til sin Tid ikke af nogen jødere og fittere Trøst imod al timelig Elendighed og selve Døden og Forraadnelsen at sige end Verdensfrelserens Liv, hvori han havde sit Liv, Opvækkelsen fra Graven og Guds Beskuelse, hvilket ogsaa endnu er og bliver alle Troendes usvigelige Trøst og den uroffelige Grundvold for deres Haab. *)

§ 20. Og lader os høre, hvad den kongelige Profet, David, ifølge det store Lyk, han havde, og den rige Aand, der ledede hans Hjerter og Pen, skriver om det evige Liv! „Du," siger han i den Herre Messias's Person, „skal kundgjøre mig Livets Sti; for dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde, liflige Værelser

*) Saaledes Caccius.

(eller: Livsalighed) ved din høire Haand evindelig" (Ps. 16, 11). I det Foregaaende (B. 10) tales om den Herres Jesu Død og Begravelse, saaledes som de to Apostle, Peter og Paulus lære os; i dette Vers derimod om Hans Opstandelse og Himmelfart eller Indgang i det himmelske Glædesliv, hvor der er Glædes Fylde og hvor de Troendes bortvandrede Sjæle skulle mættes med himmelsk Lyslighed. Hvo tør nu sige, at David ikke vidste Noget af det evige Liv, uagtet han beskriver det saa tydeligt og lærer, at den Wei, der før var alle Menneſter ubekjendt, alene ſkal kundgøres og aabnes for Verdensfrelseren, idet Han nemlig ad denne Wei ikke blot ſelv ſkal indgaae i Himmelen og til ſin Herlighed, men ogſaa føre Andre, ſom følge Ham i Troen, derind.

§ 21. For ſin egen Perſon derimod taler han derom med diſſe Ord: „Jeg ſkal beſtue dit Anſigt i Retſædighed; jeg ſkal mættes, naar jeg opbaagner efter din Signeſe" (Ps. 17, 15), hvorved man maa lægge vel Mærke til, at Profeten i det foregaaende Vers har talt om denne Verdens Børns Lyſſalighed, hvilke have ſin Del i Livet (dette Liv) og hvis Bug Herren fylder (ſom Mæſtekvæg) med ſine Skatte, det er: Han giver dem ſtor Overflodighed af jordiske, gode Ting og ſaa megen Lyſſalighed, at de have Noſ og næſten ikke kunne ønſke fig Mere. Efterdi nu denne den albviſe Guds Styrelſe ofte giver de gudfrugtige Sjæle, ſom have Lyſt til at frygte Hans Navn, Anſtød og volde dem Bedrøvelſe, ſaaledes ſom Mafz og Jeremias's Exempler lære (Ps. 73, 2. 3. 12. 13; Jer. 12, 1 flg.), ſaa ſætter han til diſſes Trøſt den Tro og det Haab imod diſſe ſorgmodige Tanter, at de og alle troende og gudfrugtige Sjæle have noget langt høiere og bedre at vente, nemlig Beſtuelſen af Herrens Anſigt og Mættelſen med himmelske Skatte og gode Ting i det

evige Liv. Vel ved jeg, at det at ſtue Guds Anſigt eller at fremtræde for ham undertiden betyder ſaa meget ſom at fremtræde for Pagtens Ark og Naadeſtolen, hvor Herren havde forjættet ſin Tilſtedeværelſe, og at hivaane Gudſtjeneſten (Ps. 42, 3). Men paa dette Sted tillader Modſætningen af de Ugudeliges timelige Lyſſalighed, hvorom Profeten førſt har talt, ikke at forklare det ſaaledes, og hvorledes vil man med noget ſkin af Sandhed forklare de Ord: naar jeg opbaagner, anderledes end om Opvækkelſen ved Herren paa hin ſtore Dag, og de øvrige Ord: jeg ſkal mættes, anderledes end om den Fylde af Glæde og Livſalighed, ſom er ved Guds høire Haand?

§ 22. Det vil imidlertid beſtyrke os meget i vor Mening om det anførte Sprog, naar vi dermed ſammenholde et ligelydende Sted. Maſ har, ſom han ſelv bevidner, taget meget Anſtød af Guds underlige Regjering, idet Han ofte lader det gaa ſine Fiender og Foragtere godt her i Verden og ligesom overøſer dem med rig Beſigneſe i timelige Goder, medens derimod Hans Venner maa plages meget med daglig Ulykke og Glendighed og ſjelden findes uden Hans Reſſeſe (Ps. 73, 2. 3. 4. 13. 14). Men efter at han ved Guds Aand og Naade har ſatt ſig, ſlutter han med at ſammenholde begge Partiernes, de Gudfrugtiges og de Ugudeliges, Udgang og Endeligt. Om diſſe ſiger han: „Du ſætter dem paa de ſlibrige Steder; Du lader dem falde til at ødelægges. Hvorledes bliver de i et Dieblit til en Ødelæggelſe? de omkomme; de ſaa Ende for (formedelſt) Forſtrækkelſer" (B. 18, 19). At her ei alene er Tale om timelig Ulykke, Ødelæggelſe, Angſt og Fordærvelſe, hvoraf de Ugudelige ofte overfaldes før ſin Død, men fornemmelig om den evige Ødelæggelſe i Helvede, hvor der ikke er en Draabe Vand, intet uden Mørke, Angſt, Forfærdelſe, Graad og Tænders Gnidsel (Luk

16, 24), antager jeg at være aabenbart.

§ 23. Thi ikke at tale om at mange Gudsforagtere dø i sin timelige Lykkelig-
hed og forblive i sin Sikkerhed selv paa
sit Yderste, uden at vide af nogen Sam-
vittighedsangst og Forfærdelse — hvor-
hen efter nogle Fortolkere's Mening de
Ord af Afsaf høre: „Der findes ingen
Baand indtil deres Død“ (B. 4), hvilket
de oversætte: i deres Død gives ingen
Knuder at løse; men ligesom de have
tilbragt sit Liv uden Samvittighedsstrupler
og i stor Sikkerhed, saaledes gaar det
ogsaa i deres Død, hvilken Mening be-
styrkes ved Jobs Ord, naar han siger:
„De Ugudelige slide sine Dage i det Gode.
Denne maa dø i sin Styrke; han var
ganstke tryk og rolig“ (Kap. 21, 13. 23)
— saa lader det sig jo ikke negte, at
det var en let Sag for Gudsforagterne,
om de kun døde en pludselig Død og
vandrede bort med Forstrækkelse, saafremt
der ikke var et andet Liv at vente efter
dette. Man erfarer ofte med Bedrøvelse,
hvor letfindigt de epikuræiske*) Bæster
tale om Døden, fordi de efter sin For-
mening siden intet mere have at frygte for.
Skulde nu Profeten med de mange efter-
tryffelige Ord, hvormed han beskriver de
Ugudeliges Endeligt, kun have villet skildre
deres uventede og gruelige Død, saa vilde
dette være en daarlig Grund til at af-
holde det fordærvede Menneſtehjerte fra
Ugudelighed, og de Ugudelige vilde i Sand-
hed være lykkeligere og i større Grad
nyde Guds Godhed end de Gudfrygtige,
naar hine tilbragte sit hele Liv eller ial-
fald den største Del deraf i Glæde og
derefter hastig bleve til intet og ikke mere
havde noget Dødt at vente, medens disse
ligeledes endte sit bedrøvelige Liv med
Døden, hvorved de befriedes fra alle sine
Lidelser og forvandledes til intet.

§ 24. Det er da altsaa, som jeg
haaber, aabenbart, at Afsaf fremstiller de

Ugudeliges Endeligt saaledes, at han deri
indbefatter den evige Glendighed, hvori
de ved Døden nedsynke. Vi have derfor
saa meget mindre Møie med at bevise,
at han i det Efterfølgende afmalte de
gudfrygtige Sjeles Udgang saaledes, at
han deri har indbegrebet den evige Her-
lighed og Salighed, som noget, der uude-
bliveligen skal følge ovenpaa deres mø-
sommelige og bedrøvelige Liv. Du leder
mig, siger han, ved dit Raad (og efter den
Beslutning, Du angaaende mig har fat-
tet fra Evighed af overensstemmende med
din guddommelige Visdom og faderlige
Misfundsbed), og derefter antager Du mig
til Ære (nemlig som dit udvalgte Barn
som en af dine Hellige og Herlige, hvilke
Du har bestiftet til det evige Liv; hvad Du
hidtil har skjult, det vil Du da aabenbare
og overføre mig fra al Glendighed til
den evige Herlighed — B. 24). Der-
for udbryder han: „Hvem har jeg i
Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke
Lykt til Noget paa Jorden. Forsmæg-
ter mit Kjød og mit Hjerte (formedelst
de mange Sorger og Vængstelser, jeg maa
udholde, eller formedelst Sygdom, som
forkorter mit Liv), saa er (og bliver)
Gud mit Hjertes Klippe og min Del
evindeligen“ (B. 25. 26), hvoraf tydelig
sees, at man ogsaa i den gamle Pagt
har vist at tale om en Herlighed, hvori
Gud tilsidst vilde optage sine Hellige,
som Han underligen har ført i dette Liv,
og om en Trøst og Del, som er Gud
selv, og som de Gudfrygtige, om de tabe
Alt, evindeligen skulle beholde. Hertil
ville vi endnu føie et Sprog og derefter
forlade Psalmerne. „Hvor meget er ikke
dit Gode, som Du, Herre min Gud, har
gjemt (henlagt som en skjult Skat) for
dem, som Dig frygte, som Du har be-
vist imod dem (eller: forstøffet, beredt
dem), der tro paa Dig, for Menneſtens
Børn!“ (Ps. 31, 20). Jeg vil ikke negte
for, at den algode Gud ofte efter sit alene
vise Raad for en Tid skjuler det Gode,

*) Sandjelige, Beshyftige.

Han har tiltænkt sine Egne, indtil Han omsider ogsaa i dette Liv aabenbarer for al Verden, hvad Han har havt for med dem, saaledes som man kan se af Josef, Job, David og andre; men man maa ogsaa tilstaa, at Han ikke aabenbarer paa Alle og Enhver i denne Verden det Gode, Han har beredt dem, men lader somme forblive i sin Fattigdom, Trængsel og Vengstelse indtil Enden. Derfor er der en anden Tid, da Han fuldeligen vil oplade sit Gode og sine Skatte for de Gudsfrygtige og sætte dem i evig Besiddelse deraf, og dette er Guds Børns Aabenbarelses Dag.

§ 25. Lader os nu ogsaa betragte nogle Vidnesbyrd af Profeterne: Esaias siger: „Herren skal opsluge Døden til Seier (udrydde, tilintetgjøre, nedsænke, drukne den, og den Herre Herre skal afvise Graaden af alle Ansigter“ (Kap. 25, 8). At denne herlige Forjættelse ogsaa har Hensyn til den Herres Jesu Naadesrige, vil jeg gjerne indrømme; men at dens syndige Ord skue videre ud og først i Herlighedens Rige ville vise sig i sin fulde Kraft, derom tillader Johanne's Aabenbaring os ikke at tvivle, idet han siger: „Gud skal astørre hver Taare af deres Øine, og Døden skal ikke være mere; ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine skal være mere; thi de første Ting ere vegne bort“ (Kap. 21, 4). Paa samme Maade forholder det sig med nogle andre Sprog: „Retfærdighedens Gjerning skal bære Fred, og Retfærdighedens Arbeides Frugt skal være Hvile og Tryghed indtil evig Tid. Og mit Folk skal bo i Freds Boliger og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Steder“ (Esai, 32, 17 18). „Herrens Forløste skulle komme tilbage og komme til Zion med Frydesang, og evig Glæde skal være over deres Hoved; Fryd og Glæde skulle de bekomme, og Sorg og Suk skulle fly fra dem“ (Kap. 35, 10). „Solen skal ikke ydermere være

dig et Lys om Dagen, og Maanen skal ikke oplyse dig til et Skin; men Herren skal være dig til et evigt Lys og din Gud til din Herlighed. Din Sol skal ikke ydermere gaa ned, og din Maane ikke borttages; thi Herren skal være dig til et evigt Lys, og din Sorgs Dage ere da fuldendte“ (Kap. 40, 19. 20). Saa fremt vi noget nærmere vilde undersøge og forklare disse uforlignelige Forjættelser og sammenholde dem med nogle Steder i det nye Testamente, der utvivlsomt handle om det evige Liv, vilde det klarligen vise sig, at de fornemmeligen og endeligen handle om Herligheden i Himmelen; men her, hvor vi endnu ikke tale om det evige Livs Beskaffenhed, men kun om dets Vished, vilde dette ikke være paa sit rette Sted; saa Meget lære de imidlertid tydeligt, at der senere er beredt de Troende en langt større og fuldkomnere Salighed end den, de i Christo besidde og nyde her i Verden. Denne Salighed kalder Profeten Daniel et evigt Liv og tilføier: „De, som underviste Andre, skulle skinne som den udstrakte Befæstnings Skin, og de, som have retfærdiggjort Mange, som Stjernerne evindeligt og altid“ (Kap. 12, 2. 3). Jeg kunde endnu samle Mere af de profetiske Skrifter; men det vilde forarsage for megen Vidløstighed.

§ 26. Vi ville da gaa over fra det gamle til det nye Testamente, hvilket jeg paa Grund af dets mange herlige Vidnesbyrd om den himmelske Salighed ikke upassende sammenligner med den stjernefulde Himmel, naar den i en klar Vinternat fremstiller sig for vort Syn lig et kongeligt Klædebon, der er tæt besat med straalende Diamanter og Rubiner. Thi hvad er almindeligere i de hellige Evangelisters og Apostlers Skrifter, end at de omtaler det evige Liv og forsikre de Troende derom i Christo for medelst Hans Aand? Dette er det Sukker, hvormed de forsøde alle for Rjødets

ubehagelige Bods- og Korskærdomme og gjøre dem velsmagende. Dette er det Klenodie, som de i Christo have sættet til de christelige Trocksartiflers Guldtsjæde; dette er den søde Honning, hvormed de have tillokket saa mange naadebegjærlige Sjæle, og den kraftige Etyrkelse, hvormed de have vederkvæget og oplivet saa mange Tusinde matte Hjerter. Vi ville imidlertid kun udvælge og anfere nogle saa af den store Mængde Strifisprog, der vidne om den evige Herlighed, om Saligheden, om Himmelen, om det evige Liv, om Guds Rige o. a. M. Vor Jesus siger: "Salige ere de Fattige i Aanden. Salige ere de, som sørge. Salige ere de Sagtmødige. Salige ere de, som hungre og tørste efter Retsfærdighed. Salige ere de Barmhjertige. Salige ere de Rene af Hjertet. Salige ere de Fredsomme. Salige ere de, som lide Forsølgelse for Retsfærdigheds Skyld. Salige ere I, naar man bespottet Eder for min Skyld; glæder og fryder Eder! thi Eders Løn skal være stor i Himlene" (Matth. 5, 8. flg.). Jeg lægger her Mærke til, at Apostelen umiddelbart før disse Ord siger: "Og Jesus oplod sin Mund og lærte dem," hvorved det falder mig ind, hvad den dyrebare Frelser selv siger paa et andet Sted: "Et godt Menneſte bærer Godt frem af sit Hjertes gode Skat. — Hans Mund taler af Hjertets Overflodighed" (Luk. 6, 45). Dette stadfæster sig netop her. Af, kjæreste Herre Jesus, hvad Andet var der i dit Hjertes Skat end Lyſt til at gjøre Menneſkene salige? Hvorledes kunde da din guddommelige Mund, naar Du oplod den, flyde over med Andet end salig, salig, salig?

§ 27. Saaledes taler Han ogsaa oftere: "Menneſkets Søn er kommen for at frelse det, som var fortabt" (Matth. 18, 11; Luk. 19, 10). "Gud har givet sin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv. Han har

ikke sendt sin Søn til Verden, for at Han skal dømme Verden, men for at Verden skal blive frelst ved Ham" (Joh. 3, 16. 17). "Jeg vil give de Tørstige et Vand, som opvælder til et evigt Liv" (Kap. 4, 14). "Dette siger jeg kun paa det, at I skulle frelses," siger Han til nogle gjensiridige Sjæle (Kap. 5, 43). "Mine Faar høre min Røst, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligt, og ingen skal rive dem af min Haand" (Kap. 10, 27, 28), o. a. M. At vor Frelser ofte maa have talt om Himmelen og det evige Liv, om den tilkommende Herlighed, kan blandt Andet sluttes af Peters Ord, da han paa det Spørgsmaal af Herren, om ogsaa de (Apostlene) vilde forlade Ham og gaa bort, saaledes som Mogle havde gjort, svarer Ham: "Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord" (Joh. 6, 67. 68), hvilket Svar efter mit Skøn ikke blot maa opfattes saaledes, at Apostelen tror, at den Herres Jesu Ord kunde bringe dem til det evige Liv, men ogsaa saaledes, at han bevidner, hvad han hidtil har sølt ved at høre Herrens Ord, saa at Meningen er: Af, Herre, hvor i Verden skulde vi vende os hen, hvor vi kunde finde, hvad vi have hos Dig? Dine Ord smage og lugte af det evige Liv; naar jeg lytter til dem, tykkes mig, jeg allerede er i Himmelen. Jeg fornemmer i Aanden den himmelske Sødme, hvorom Du taler; dine Ord ere et sandt, levende Vand, der styrker og vederkvæger mit arme Hjerte. Paa denne Maade har da det trofaste og sanddrue Vidne, som var dertil født og dertil kommen til Verden, at Han skulde vidne om Sandheden (Aab. 3, 14; Joh. 18, 37), tydeligen vidnet om det evige Liv og forjættat alle dem det, som tro paa Ham og efterfølge Ham. Hermed vilde det nu være overflødigt nok, og ingen christelig Sjæl vilde i mindste Maade drage det i Tvivl, selv

om Skriften ikke yderligere omtalte det med et eneste Ord.

§ 28. Ikke desto mindre ville vi, for desto mere at glæde vort Hjerte, tilføie, hvad Hans Sendebud, som Han ved sin Aand veiledede til al Sandhed, havde lært og skrevet derom. Naar den hellige Paulus korteligen vil beskrive den kristelige Religion, siger han, at den er en Erkjendelse af Sandheden til Guds frygtighed i Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, har lovet (Tit. 1, 1. 2; Rom. 5. 2). Jeg har ofte forundret mig over disse Apostelens Ord, og holder for, at man med al Ret kan kalde dem et Mesterstykke af hans himmelske og aandelige Visdom, idet han deri hel kort og gunstigt har indbesattet Alt, hvad der hører til den sande, kristelige Religion. En Christen maa kjende den himmelske Sandhed, som Gud har aabenbaret ved sin Aand, maa have bisaldt den i sit Hjerte og være overbevist derom i sin Samvittighed, paa det hans Tro kan have en uroffelig Grundvold og lig et dybt rodsaflet Træ holde Stand imod alle Djævelens og Verdens Løgne og Ansægtelser. Men Sandheden er intetsteds at finde uden i Guds Ord, som den Herre Jesus siger: "Hellige dem (de Troende, min Fader!) i din Sandhed; dit Ord er Sandhed" (Joh. 17, 17). Det er imidlertid ikke nok at have lært Sandheden at kjende; den maa ogsaa have Guds frygtighed til Følge. En sand Christen maa ikke blot have Lyset, men ogsaa vandre i Lyset. Han maa ikke blot kjende Guds, vor Frelseres Lærdom, men ogsaa pryde den i alle Ting (Tit. 2, 10). Sandheden lærer ham, hvad han eier i Gud, og hvorledes Gud er fundet imod ham; men Guds frygtigheden nøder ham til at imødefomme den kjærlige og misfundelige Gud med inderlig Gjentjærlighed. Sandheden er et himmelsk Lys, som falder i hans Hjerte og ophjser det; Guds frygtigheden er et Gjen-

skin, hvori det modtagne Lys aabenbarer sig og tillige skinner for Andre. Guds Sandhed er som et mildt og velgjørende Regn, der gennemvæder Hjertet; Guds frygtigheden er den Frugt, som følger derpaa. Ligesom nu Guds frygtigheden nødvendigvis opstaar af den erkjendte Sandhed, saaledes maa ogsaa Haabet om det evige Liv useilbarligen følge paa Guds frygtigheden, ikke et usikkert Haab, saadant, som denne Verdens Børn pleie at gjøre sig om Et eller Andet, som de gjerne vilde have, hvilket man kan kalde en af Indbildning ledsaget Attraa, men et sandt Haab, der medfører en Forvisning og Forsmag, som udslyde af Guds Ord og Aand og saaledes ikke bestjæmme (Rom. 5, 4). Saa er da altsaa Kristendommen en Sandhed i Christo, hvoraf Guds frygtigheden opstaar, og hvorpaa det evige Liv og den himmelske Herlighed følge, efter den Guds Forjættelse, som ikke kan lyve (Efs. 4, 21).

§ 29. "Vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud," siger Apostelen paa et andet Sted; "ja ikke det alene; men vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesus Christum, ved hvem vi nu have faaet Forligelsen" (Rom. 5, 2. 11.) Man kan ikke rose sig af en Ting, som man ikke har nogen Eiendomsret til og Forvisning om. Thi at rose sig af en Ting vil sige saa Meget som at tale med stor Sikkerhed og Frimodighed om den som sit Eget og være stolt af at man eier den, hvilket ofte sker til Glæde for Ens Venner, men til Sorg og Værgelse for Ens Fiender. Saaledes siger nu Apostelen: Vi rose os af Herlighed hos Gud, — vi rose os i Gud, som om han vilde sige: Omendstjønt vi Christine ellers Lidet eller Intet have, som vi kunne rose os af — thi høie Herrers Gunst, Rigdom, Værd, Pragt og Visdom, hvoraf denne Verdens Børn pleie at rose sig, have vi ikke, og om vi ogsaa havde det, vilde

vi dog ikke finde nogen Grund til at rose os deraf, fordi det ingen sand Tilfredshed, ingen Glæde, ingen Trøst kunde skænke os — saa er dog det vor Ros, at vi af Guds Naade ere Arvinger til det evige Liv og Himmelen, og vi opfordre Verden og ovenikjøbet Helvede til at betage os vor Ros, om de kunne. Men hvad mere er, vor Ros er ogsaa, at Gud, som det høieste Gode, med al sin Miskundhed, Visdom og Magt er vor, idet Han omfavner og husvæler os med sin Miskundhed, leder og regjerer os med sin Visdom og beskjærmer os ved sin Magt, jaalænge vi til Hans og Hans Kirkes Tjeneste vandre her i Taarødalen, og siden i Himmelen vil være vort Gode evindeligt, som vi til vor uendelige og usigelige Glæde skulle besidde og nyde. Se nu, du gudelskende Sjæl, hvor sikkert det er, at der er et evigt Liv, og at Herren i al Evighed skal være vort Gode og vor Del. Vi kunne ikke blot tale derom og bevidne vort Haab, men ogsaa rose os deraf, puffe derpaa imod Djævelen og Verden, forlade os derpaa og desaaresag være trøstige, frimodige og glade. Lovet være Gud, der har givet Menneskene en saadan Ros!

§ 30. Men lader os fremdeles høre paa den dyrebare Apostel! „Nu, I ere frigjorte fra Synden,“ siger han, „og blevne Guds Tjenere, have I Frugt deraf for Eder til Helliggjørelse; men Enden er et evigt Liv, hvilket er en Guds Naadegave i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 6, 22. 23). Paa samme Naade taler Apostelen Peter: „Lovet være Gud, som har gjenfødte os til et levende Haab for medelst Jesu Christi Opstandelse fra de Døde — —, hvem I ikke have kjendt, og dog elske, — hvem I nu ikke se, men dog tro paa og fryde Eder med uudsigelig og forherliget Glæde, opnaaende Maalet for Eders Tro, Sjelenes Frelse“ (1 Pet. 1, 3. 8). Det er naturligt, at Mennesket er begjærligt efter at

vide, hvilken Ende det vil tage med det selv og hvad dets er. Og efterdi det ofte gaar de Troende saa underligt i deres Christendom, at de ikke kunne begribe, hvilke Hensigter Herren har med dem, og hvor de egne og besynderlige Veie, hvorpaa Han leder dem, ville ende — Han fører dem fordetmeste med tilbundne Dine, i Taagen, i Mørket; de ere som Paulus paa Havet, der tilligemed sine Medreisende hverken saa Sol eller Stjerner i flere Dage (Ap. Bj. 27, 20) —, saa sige de ofte: „Herre, Du har overtalt mig, og jeg lod mig overtale til at hellige og aldeles overgive mig til din Tjeneste; jeg er den ganste Dag til Litter; hver af dem spottes mig. Jeg har hidtil kun haft liden Glæde deraf“ (Jer. 20, 7). „Jeg har forgjeves renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Ufskyldighed“ (Ps. 73, 13). „Hvad skal jeg have for, at jeg har forladt Verden og hengivet mig til din Tjeneste?“ (Matth. 19, 27). „Skal jeg da stedse æde Taarers Brød hos Dig?“ Disse Tanker besvarer den Hellig-Aand ved sine Apostle og siger: „Vær tilfreds, kjære Hjerte; og om din Gud fører dig underligt, saa følg Ham kun underligt, men villigt; lad dig kun lede med tilbundne Dine. Vær fornøiet med alle Hans Veie, og vær stille; thi du ved jo, hvem der fører dig, nemlig den alene vise og gode Gud, der har elsket dig i sin Søn, ja som sin Søn fra Evighed af (Joh. 17, 24). „Alle Hans Stier er Miskundhed og Sandhed“ (Ps. 25, 10). I Hans Orden er den ufravigeligste Orden, i Hans Mørke lutter Lys, i Hans Daarlighed lutter Visdom, i Hans Skjændsel den største Ære; Hans Omveie gaa ret frem og ere de ligeste, og Enden er et evigt Liv; Udgangen er en Indgang til den evige Salighed, ligesom Josefs Bei i Egypten for hans egne Dine var en Bei til Trældom og megen Glendighed, men for Gud Beien til hans Op-

hjælp og Herlighed (1 Mos. 37, 28). Maatte ikke Christus gennem Lidelse indgaa til sin Herlighed? (Luk. 24, 26) Saaledes ogsaa du. „Gud leder dig ved sit Raad, og derefter antager Han dig til Ære (Ps. 73, 24).

§ 31. Alt dette stadfæstes ved det uforlignelige Udjagn af Apostelen, som vi i sin Tid udførligen skulde drøfte til stor Glæde og rig Trøst for vore Sjæle; men som vi nu kun anføre for at bevise, at der er et evigt Liv, dette nemlig: „Vor Trængsel, som er stækket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17), hvor der jo tydeligt nok siges, at en stor og overvættets Herlighed følger paa dette elendige Liv, hvilket ogsaa den hellige Peter bekræfter, sigende: „Al Naades Gud, som kaldte os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu, Han selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste Eder; Ham være Æren og Magten i al Evighed! Amen“ (1 Pet. 5, 10. 11). Vi ville besegle denne Betragtning i vore Hjerter med det Vidnesbyrd af den Herres Jesu Skjædebarn, den hellige Johannes: „I Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulde vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulde vorde Ham lige; thi vi skulde se Ham, som Han er“ (1 Joh. 3, 2). „Gud har vidnet om sin Søn, og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv er i Hans Søn. Hvo, som har Sønnen, har Livet“ (Kap. 5, 10—12). Vi have for Deltagelse intet Videre herved at bemærke, men vilde kun paapege den store Sikkerhed, hvormed disse hellige Guds Mænd aflægge sit Vidnesbyrd om den himmelske Herlighed. De tale ikke frygtsomt og tilbageholdent, men med stor Frimodighed; thi de talte og skrev ved den Hellig-Aand, som boede i dem, og af egen Erfaring; de havde nemlig ei alene kastet

et Blik ind i Himmelen og seet Guds Herlighed i Jesu Forklarelse, som Peter siger: „Vi have selv været Dienvidner til Hans Majestæt; thi Han fik Hæder og Ære af Gud Fader — —, der vi vare med Ham paa det hellige Bjerg“ (1 Pet. 1, 16—18), og Johannes: „Livet er aabenbaret, og vi have seet og vidne og forkynde Eder Livet, det evige, hvilket var hos Faderen og blev aabenbaret for os —“ (Joh. 1, 2); men de levede ogsaa i Guds salige og søde Samfund; de vandrede med Gud (1 Mos. 5, 24); Han havde sættet Bolig hos dem og aabenbaret sig selv for dem (Joh. 14, 21, 23). De vare levende Tempel for den Hellig-Aand og blankpolerede Speile, hvori Herrens Herlighed afspejlede sig (2 Kor. 3, 18), saa at de selvfølgelig kunde sige sin Herre og Mester, den Herre Jesus, efter: „Vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet“ (Joh. 3, 11), ligesom de da ogsaa for det Meste bruge de Talemaader: Vi vide, jeg ved og er vis paa, det er en troværdig Tale, o. a. M. (Rom. 8, 38; 1 Tim. 1, 15; 4, 9; 2 Tim. 1, 12; 2 Tim. 11; Tit. 3, 8). Af Alt, hvad her noget udførligere er anført af den hellige Skrift, følger nu, at et evigt, saligt Glædesliv i Himmelen visstelig er beredt alle troende og gudelskende Sjæle. Thi Herren har sagt det, — Gud har forjættet det, Han, som ikke kan lyve; de hellige Profeter og Apostle, disse Mænd, som dreves af den Hellig-Aand, have bevidnet det; derfor er det et aabenbart, sandt Ord (som man bør annamme med alle Troens og Hjerterets Kræfter) og en troværdig Tale.

§ 32. Inden jeg nu gaar videre og anfører flere Beviser for at godtgjøre det evige Livs Visshed, maa jeg besvare de sørgmodige Tanker, som i saa Henseende turde opstaa hos en gudfrygtig Sjæl. Den vil maaske sige: Hidtil er der ikke anført andre Vidnesbyrd end af den hellige Skrift. Al, men Satan og den onde

Verden vilde ofte vække Tvivl hos mig om dennes guddommelige Kraft og Sandhed og fremkalde ofte Indvendinger derimod i mit Sind, som jeg forsærdes for, og som jeg ikke nænner at aabenbare for ikke at forarge og bedrøve Andre. For at du grundigt skal kunne imødegaa slige farlige Fristelser, saa beder jeg dig, du gudelskende og gudelskelige Sjel, at betænke for det Første, at det er et gammelt Kneb af Satan og den første Løkke og Snare, han opstillede for Menneſket — desværre med altfor stort Held —, at vække Tvivl om og modſige Guds Ords Sandhed. Slangen ſagde til Kvinden, ſkriver Moſes: „Ja, ſkulde Gud have jagt: I maa ikke æde af hvert Træ i Haven?“ Og da Kvinden ſvarer: Om det Træs Frugt, ſom er midt i Haven, ſagde Gud: „Eder ikke deraf, og rører ikke derved, at I ikke ſkulde dø!“ modſiger han hende, ſpotter Gud og ſiger: „I ſkulde ikke dø Døden; men Gud ved, at hvilken Dag, I æde deraf, da ſkulde Eders „Dine oplades, og I ſkulde blive ligesom Gud og kjende Godt og Ondt“ (1 Moſ. 3, 1. 4. 5). Heraf ſees dels, at man ikke maa finde det forunderligt, at Djævelen end den Dag idag enten umiddelbart og ved indvortes Anfegtelfer eller midelbart ved den onde Verden og dens gudsfornegtende Indvendinger modſiger Guds hellige Ord og ſøger at gjøre det tvivlſomt, dels at man, naar man mærker ſlig Ugudelighed, ſkal med Tryghed ſlutte, at de kommer fra Djævelen, der er en Løgner og Manddraber fra Begyndelſen af, paa det man med deſto ſtørre Iver kan modſige det. Alt, hvad du derfor, du chriſtelige Hjerter, hører eller ſer, ſom er rettet mod Guds Ord, anſe det ſtrag for en beſpottelig, forbandet Løgn af Satan, og imødegaa det, ſom det ſommer ſig en Sjel, der tror paa Gud og er midtjær for Hans Værelſe. Betænk ogſaa, at Ingen vilde være bedrent med, at Guds Ord blev befundet

uſandt end Satan og hans ugudelige Redſtaber, og lad det ikke forundre dig, at han ſaa gjerne modſiger det. Overvei derhos, at ingen Friſtelse er farligere end denne, idet den nedriver Grundvol- den og paa en Gang vil betage os al Tro, al Frygt, al Trøſt og gjøre os til Væſter, ja til Guds Fiender og til ſande Djæble.

§ 33. Betænk tillige, at Intet kan være mere uforſkammeth end at modſige denne i den ganſke Verden erkjendte Sandhed. Dette er netop, ſom om Nogen vilde ſige, at Solen ikke er noget Lys, og at dens Skin er ſom den raadne Veds eller Lygtemændenes Lysning, ſom viſer ſig om Natten, — at en friſt Kilde, hvoraſ en tørſtig Vandringsmand ofte har druffet med Lyſt og til ſin Beder- tvægelse, ikke er nogen Kilde, — at Magneten, ſom Sømanden betjener ſig af med ſaa meget Held paa Havet, ikke beſidder nogen jæregen Kraft og Dyd, hvormed den kan være de Reifende til Tjenefte. Folk, ſom vilde ſætte os ſlige taabelige Tanker i Hovedet, vilde man enten ſtrag udle eller med Brede tilbageviſe for deres Ubefindighed, og fordi de vovede at ville gjøre os blinde med ſeende Dine og vanvittige med fuld Forſtand. Men hvorfor imødegaa vi ikke paa ſamme Maade dem, ſom ville indbilde os, at Guds Ord ikke er noget Lys, nogen guddommelig Kraft, nogen himmeſt Sandhed? Hvorfor ſkulde vi ikke fortørnes over deres ſklamløſe Ondſkab og tilbageviſe dem ſom aabenbare Djævelens Sendebud? Er Guds Ord intet Lys, hvorledes kan det da ſfinne al Verden over og oplyſe ſaa mange Tuſinde Hjerter, ſom tilforn vare fulde af Mørke, men nu „ere et Lys i Herren og, ſom Lyſets Børn, vandre i Lyſet?“ (Eſej. 5, 8; 1 Joh. 1, 7). Er Ordet ikke nogen guddommelig og ſaliggjørende Kraft, hvoraſ komme da de mangfoldige haandgribelige Virkninger,

som vi saa ofte og tydeligt spore deraf? Hvad er det, som saa kraftigt griber, bevæger, forfærder, forandrer og omvender Hjerterne? Det vilde jo være helt taabeligt at sige, naar man saa et Stib gaa for fulde Seil, en Veirmølle løbe rundt, de løvfulde Træer svaie eller Vandene rulle sine Bølger: Der gives ingen Vind. Saaledes ogsaa her. Den himmelske Vintsevind blæser formedelt Ordet, hvor den vil (Joh. 3, 8), og ytrer alle vegne sin Kraft; snart forfærder den en Afab og Felix (1 Kong. 21, 17. 27; Ap. Gj. 24, 25); snart bringer den selve Djævlene til at skjælve (Saf. 2, 19); snart bevæger og drager den kraftigt en Agrippa (Ap. Gj. 26, 28); snart driver den en Lydia, en Damaris og en Dionysius, saa at de forandre sin Kurs og trods al Modstand gaa frem i Troens, Kjærlighedens og Haabets fulde Kraft (Ap. Gj. 16, 14; 17, 34). Og dog skal Ordet ikke føre nogen guddommelig Kraft med sig? Om det selvstændige Guds Ord, den Herre Jesus, siges, "at Faderen havde beseglet Ham" (Joh. 6, 27), hvoraf Meningen udentvivl er, at Gud Fader havde udrustet Ham med en saadan undergjørende Kraft, der viste sig saavel i Hans Ord som i Hans Gjerninger, med en saa levende, gennemtrængende, hjertekvægende Godhed og Visdom, at Ingen uden den, som forfættelig ikke vilde tro, kunde tvivle om, at Han var Verdens Frelser. Det samme kan man med al Ret sige om det aabenbarede Ord; Gud har beseglet det og opfyldt det med saadan Kraft, saadant Liv, saadan Trøst, at Ingen har Marsag til at tvivle om, at det er Guds Ord, medmindre han vil modsigte baade sin egen og Andres Fornemmelse og Erfaring. Kunstnerne pleie at forsyne de af dem udførte Arbejder med et Mærke, hvorved de kunne skjelnes fra andre. Den store Mester og Kunstner, der har beredt Himmel og Jord og Alt, hvad

deri er, ved sin Magt og Visdom, har vel ogsaa medgivet alle sine Gjerninger Noget, hvoraf man kan se deres Herkomst, saasom Brødet Kraften til at styrke det menneskelige Hjerte, Vinen Kraften til at glæde det osv.; men intet af dem har Han dog forlenet med flere og mere heldbringende Kræfter end det skrevne og prædikede Ord, der formaar at husale, oplyse, bevæge, lede, svække, styrke, berøve, glæde, døde og levendegjøre Sjelen.

§ 34. For end mere at oplyse og stadfæste denne Sag kunde vi efter den Foranledning, det Foregaaende dertil giver, endvidere slutte saaledes. Saafermt det kan bevises, at den hellige Skrift eller Guds Ord besidder allehaande guddommelige Egenskaber, saa er det der ved tillige bevist, at den har en guddommelig Oprindelse, kommer fra Gud, vidner om Gud og fører til Gud. Nu er det aabenbart, at der findes alle slags sande guddommelige Egenskaber hos den. Den besidder en Kraft, der overgaar al menneskelig Kraft, til at vinde, overbevise og beherske Hjerterne, — hvorom forhen er talt. Den er fuld af høi Visdom, lærer himmelske og herlige Ting, der overstige al menneskelig Fornuft og Visdom; den meddeler derhos de Troende, hvor simple og enfoldige de end ere, en Visdom, som Djævelen med al sin Klogt og List ikke kan modstaa. Den indeholder en sand og sikker Trøst og himmelsk Sødme, hvormed den trøster de bedrøvede, vederkvæger de trætte, beroliger de urolige og styrker de skrøbelige Sjæle, lindrer Samvittighedsangsten og forjæder al dette majsommelige Livs Bitterhed. Den er et almindeligt Gode og Lyk, der er tilstrækkeligt til at oplyse hele Verden og til at lede og lykjaliggjøre alle Folkeslag, af hvor forskjellig Art og Natur de end monne være. Den har heldbringende Undervisning for Høie og Lave, for Dyrighed og Underaatte,

for Lærde og Ulærde, for Kloge og Enfoldige, for Gamle og Unge, og det kan ikke negtes, at dersom Menneffene overalt vilde høre sig under dens gavnlige Nag og følge dens Lære og Lys, vilde de leve saare roligt og tilfreds og tilbringe sin Tid i Fred, Kjærlighed og Glæde. Den er tillige uovervindelig og har hidtil ikke kunnet tilintetgjøres og udryddes ved nogen Verdens og Djævelens Magt, List og Grusomhed; mange Tusinde Bøger er tabte og gaaede i Forglemmelse; men denne guddommelige Bog bestaar og bliver fra Tid til Tid evindelig. Den er ogsaa fuld af guddommelig Sandhed. Den har længe forud forklyndt tilkommende Ting, og det er Altsammen rigtigt indtruffet, og intet Ord af Herren er faldet til Jorden. Man finder i denne hellige Bog et almindeligt Prognostikon*) og en tydelig Fremstilling af, hvorledes det skal gaa de Onde og de Gode, og man ser daglig med Forundring, hvor nøiagtigt det slaar ind. Den siger, at Guds Fienders og Foragterses Visdom skal blive omskiftet til Daarlighed, deres Værelse til Skjændsel, deres Rigdom til Fattigdom, deres Herlighed til Angst og Elendighed, og se, det sker, og de kunne paa ingen Maade forhindre, at Guds Raad og Trusler opfyldes paa dem. Mangengang griber Hans Dom dem paa Halvveien, og ofte, naar de tro, at de endnu have langt frem, ere de allerede ved Enden, og hvad de holdt for kloge, findrige, useilbare, herlige og prægtige Anslag, det finde de ved Enden at være lutter Satans Snarer og Garn, hvori de ere indviklede, og som de intet Middel kunne finde til at rede sig ud af; hvad de ansaa for noget Stort, det erkjendte de tilsidst at være en blot og bar Skygge, og hvad de betragtede og udlo som Narrestreger, Løgn og Hjernespind, det maa de tilsidst, ihvor-

vel som oftest for sent, erkjende for en guddommelig Sandhed.

§ 35. Guds Venner derimod, som altid hjerteligen forlader sig paa Hans Ord trods Fornuften og al egen Tanke og Formening, erfarer omfider, at deres Haab ikke bliver bestjæmmet, — at de ikke have stolet paa Mennefsord, men paa et sanddru, fast og sikkert Guds Ord, saasom Guds Forjættelser tilsidst rigeligen opfyldes paa dem, og de blive glædede med Hjælp, Bestjærmelse, Trøst og Betsignelse, saa at de kunne se med Lyst paa Hans Raade og høiligen prijse Ham. Saadant, og hvad Andet der pleier at anføres til Fordel for Guds Ord og dets evige Sandhed, kan nu tjene en gudsfrygtig Sjæl til Skjold imod den Ondes gløende Pile og Verdens Spotterier. Jeg skal dog ikke undlade at bemærke, at et christeligt Hjerte ikke kan forvare sig bedre mod saadanne Bespottelser end ved Foragt og Latter, idet man siger: Det er sandt: Satan og Verden vare meget vel tjente med, at Guds Ord var Løgn, og at der hverken var Himmel eller Helvede at vente eller frygte for, som da ogsaa alle Uretfærdige, Bedragere, Tyve og Røvere gjerne saa, at der hverken gaves Love eller Retter eller Dommere eller Straffe; men dette kan dog ikke forhindre, at de i sin Tid blive paa-grebne af Retterne og afstraffede efter Lovene. Guds Ord, som truer Satan og hans Redstaber med Hans Fordømmelsesdom, skal ikke forseile sit Maal, fordi Løgnerne kalde det Løgn. Man kunde ogsaa bære sig ad, som engang en liden Dreng gjorde; da han havde faaet et Smørrebrød af sin Moder, og en større Dreng vilde narre det fra ham og sagde, at det ikke var noget rigtigt Smørrebrød, taug han stille, lo, tog den ene dygtige Bid efter den anden og aad med Lyst. Saaledes vil ogsaa en christelig, enfoldig Sjæl gaa sikrest, naar den tier stille og ler af Alt, hvad

*, Forudsigelse af et Menneffes Stjebne.

Satan og Verden indvende imod Guds Ord, holder desto mere fast derved og bruger det med des større Hjertens Glæde; da vil det virkeligen befindes, at Guds Ord er og bliver en sand Sjælespiise.

§ 36. Vi lade imidlertid denne in-
tetsigende Indvending fare og bevise
fremdeles ved end yderligere at betragte
vor Gud, at der er beredt de Troende
et evigt, saligt Frydeliv efter det Liv.
At Han er et Væsen af ubegribelig Mi-
stundhed, Visdom, Majestæt og Herlig-
hed, det er aabenbart af Hans Ord og
Noget, som vi allerede ved den blotte
Fornuftis Hjælp nogenlunde kunne indse.
Af Hans mageløse Mistundhed kan man
nu med god Føie slutte, at Han har dan-
net en saa dygtig Skabning, som den
menneskelige Sjæl er, til et Kar for sin
Mistundhed, det er: for at gjøre den
delagtig deri, og det ikke paa nogen ringe
og simpel Maade og i lidet Maal, men
saaledes, som det sømmer sig for Ham,
som det høieste Gode, og overensstem-
mende med den Høihed og Dygtighed,
Han har skænket den. Men dette sker
ikke i dette Liv. Thi om end Herren
rigeligen aabenbarer sin Mistundhed, som
den hellige Skrift kalder Hans Herlig-
hed, og har opfyldt Himmel og Jord
dermed, efter den kongelige Profets Ord:
„Herre, din Mistundhed er i Himlene;
din Sandhed naar indtil de øverste
Skyer“ (Ps. 36, 6; 119, 64), „om Han
end har nedlagt al sin Godhed og Na-
dens Fylde i sin Søn Jesus Kristus og
skænket os samme tilligemed Ham“ (2
Mos. 33, 19; Joh. 1, 16), — om Han
end oversflødig har aabenbaret sin herlige
Mistundhed i vor Gjenløsning, som er
sket ved Hans Søns Blod og Død, i
vor Helliggjørelse og Fornælse og flere
andre lignende Naadesgjerninger, saa har
det dog ifølge Hans Visdom behaget
Ham at indvøbe disse Skatte og Goder
i Ordet og de hellige Sakramenter, og
vi ere som de smaa Børn, idet vi ikke

rigtig forstaa disse store Gaver og ikke
kunne føre os dem til Nytte og tilegne
os dem uden med en strøbelig Tro, hvor-
til Apostelen udentviul figter, naar han
figer: „Vi forstaa stykkevis og profetere
stykkevis. Men naar det Fuldkomne
kommer, da skal det, som er stykkevis,
afstaffles. — — Nu se vi ved et Speil,
i en mørk Tale; men da skulle vi se An-
sigt til Ansigt. Nu kjender jeg stykkevis;
men da skal jeg erkjende, ligesom jeg og
er erkjendt“ (1 Kor. 13, 9. 10. 12).
Og saasom vi endnu leve i Kjødets og
Verdens, saa kommer desuden efter Hans
faderlige Raadslutning til vort Bedste
indvortes og udvortes Trængsel og Uro
til, der ikke tillader os fuldkommen at
nyde de os skjænkede Naadeskatte. Der-
for maa der være et andet Liv, hvor
den algode Gud umiddelbart og fuld-
kommen vil aabenbare sin Kjærlighed og
Mistundhed og befri vor Sjæl for alle
Ufuldkommenheder, Strøbeligheder og
Hindringer, saa at den fuldkommen kan
nyde denne Kjærlighed og Mistundhed
til sin evige Salighed.

§ 37. Men for at gjøre denne Sag
tydeligere, saa lader os i et kort Udtog
forestille os og fra de foregaaende Dele
af dette Værk gjentalde os, hvor store
de Guds Undere ere, som Han gjør med
sine Troende, — hvor megen Nøie Han
giver sig med dem, og hvilke herlige Ting
Han foretager med dem, — hvorlunde
Han ved den hellige Daab gjenføder dem,
slutter en Pagt med dem, skænker dem
sin Barnerets Herlighed, optager dem i
sin tjære Søns, Jesu Christi, Samfund
og besegler dem med sin Hellig Aand,
— hvorlunde Han bespiiser dem med sin
allertjæreste Søns allerbhelligste Legemes
himmelske Sjælespiise og giver dem Hans
kostbare guddommelige Blod at drikke,
prøver og renser dem ved Kors og
Trængsler, hustraler dem med sin indvor-
tes søde og himmelske Trøst, styrker dem
ved sin Kraft, forsikrer dem ved sit Ord

og sin Aand om sin evige Kjærlighed og saaledes fra deres Livs Begyndelse til dets Ende beskjæftiger sig med dem, leder og fører dem underligen med sine Dine efter sit Raad og beskjærmer og opretholder dem vældeligen mod Satans og Verdens Anfægtelser og Forsølgelser. Skulde alt dette kun have Hensyn til dette timelige Liv og det Lidet, vi her undertiden smage af Guds Miskundhed? Siger ikke den Hellig-Aand, „at vi blive gjenfødte til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig Arv, som er bevaret i Himlene til os, og at vi ved Guds Magt tbevares formedelt Troen til Frelse“ (1 Pet. 1, 3—5), og ligeledes: „Gud har frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Naade, skulle vorde Arvinger til det evige Liv“ (Tit. 3, 5—7)? Sammenknytter ikke Skriften paa det Noieste med hinanden vor Barneret og den himmelske Arv, vort Samfund med den Herre Jesus i Lidelse og vort Samfund med Ham i Glæde? Den Hellig-Aand, siger Apostelen, „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn. Men dersom vi ere Børn, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger, men Christi Medarvinger, saafremt vi lide med Ham, at vi og skulle herliggjøres med Ham“ (Rom. 8, 16. 17), og paa et andet Sted: „Dersom vi ere døde med Ham, skulle vi leve og med Ham. Dersom vi udholde, skulle vi og regjere med Ham“ (2 Tim. 2, 11. 12). „Er ikke den Hellig-Aand, med hvilken vi ere beseglede, os et Pant paa vor (himmelske) Arv til vor Forløsning“ (Efs. 1, 14)? Siger ikke vor Frelser: „Hvo som æder mit Kjød og drikker mit Blod, har et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag“ (Joh. 6, 54)? Vidner ikke den Hellig-Aand, „at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte

mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18), — „at vor Trængsel, som er statket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17), — „at vi, som en liden Stund bedrøves i adskillige Fristelser, skulle fryde os med uudsigelig og forherliget Glæde“ (1 Pet. 1, 6. 8), — „at Han leder sine Egne ved sit Raad og derefter antager dem til Ære“ (Ps. 73, 24)? Og om end Guds Ord ikke indeholdt en saadan herlig og tydelig Skildring af vor Christendoms Udgang og Ende, saa kunde og maatte dog vort ved Guds Naade oplyste Hjerte gjøre den Slutning: Et Barn af den levende og evige Gud, en Eiendom, som den Herre Jesus har forhvervet sig med sit kostbare Blod, et Tempel og en Bolig for den Hellig-Aand er jo noget Stort, der fører en Høihed og Herlighed med sig, og den, som er agtet værdig til samme, maa nødvendigvis nyde rigeligen Godt deraf. Nu indtræder en saadan Nydelse ikke her i sin Fuldkommenhed og paa en Maade, der sømmer sig for en saadan Herlighed og for den majestætiske og høilovlige, evige, rige og salige Gud eller som stemmer overens med den Forløsning, som er skeet ved Guds eget Blod (Ap. Gj. 20, 28), eller svarer til det Vidnesbyrd og de høie og dyrebare Forjættelser og Forestillinger, den Hellig-Aand giver vor Sjel derom. Derfor maa der være et saligt og evigt Liv, hvor Alt opnaar sin fuldkomne og salige Kraft og Modenhed.

§ 38. Hertil kommer endnu Noget. Gud er en ærlig, gavmild og goddædig Herre, der ikke lader sig tjene for Intet; Han har forjættet Gudsfrygtigheden, om den end er ufuldkommen, Ulysalighed i det Liv, som nu er, og i det tilkommende (1 Tim. 4, 8). Herren lover, „at den, som giver en af Hans mindste Bøtner et Bæger koldt Vand at drikke, skal ingenlunde miste sin Løn“ (Matth. 10,

42; 25, 40). Han priser de Fattige i Aanden, dem, som sørge, de Sagtmodige, de Barmhjertige, de Fredsommelige, dem, som lide Forsølgelse, Skam og Skjændsel for Hans Navns Skyld, salige (Matth. 5, 3—11). Skriften forjætter, at den algode Gud vil give saa noie Afgt paa sine Egne, at ingen Begjæring af deres Sjæl, intet Suk af deres Hjerte og ingen Taare i deres Dine skal være Ham ubekjendt, — at det skal gaa de Retfærdige vel, — at der skal være Løn for deres Arbeide, — at Han har en Thukommelsesbog, hvori Alt, hvad de for Hans Skyld gjøre og lide, bliver optegnet (Ps. 10, 17; 38, 10; 56, 9; Esai. 3, 10; Jer. 31, 16; Mal. 3, 16). Men alt dette opfyldes ikke fuldkommen i dette Liv. O, hvor mangen dyrebare Sjæl nyder ikke lidet Godt af sin Gudsfrygtighed i denne Verden! O, hvor mange Tusinde Taarer udgydes ikke af de betrængte og bedrøvede, men gudsfrygtige Menneffer, som synes at være aldeles forglemte! Hvor mange Tusinde ængstelige Sukke synes ikke at forsvinde i Luften! Hvor ulykkelige og usalige ere ikke for det meste de gudsfrygtigste Sjæle! Ere ikke de Fattige i Aanden Verdens Spot? Blive ikke de Sorgende udleede og end mere bedrøvede? Hvad maa ikke de Sagtmodige lide? Maa de ikke være Hvermands Rov? Hvad have de Barmhjertige igjen for sine Kjærlighedsgjerninger? Hvorledes blive ikke de Fredsommelige behandlede! Hvorledes ængster man ikke ofte deres rejsfærdige Sjæl, saa at de maa istemme med Kong David: „Min Sjæl har længe nok boet hos den, som hader Fred. Jeg er fredsommelig; men naar jeg taler (hvad jeg ifølge mit Embede og min Samvittighed bør, og som er dem selv tjenligt), da ere de færdige til Krigen“ (Ps. 120, 6. 7).

§ 39. Hvorledes gaar det de forfulgte, forjagede og foragtede Christne? Deres Forsølgere og Fiender mene, at

de have gjort noget Stort og „vist Gud en Dyrkelse“ (Joh. 16, 2). Deres Benner blive ofte deres Spottere og som en „sønderbrudt Rørkæp, der gjennemborer dens Haand, der støtter sig paa den“ (Ezek. 29, 6. 7). De søge ofte Bestjærmelse og finde Fornærmelse, — de søge en Vinstok eller et styggefuldt Kikajon og finde en Tornebust eller et Nøddetræ, der skjuler sine faa Frugter i bitre og haarde Skal og med sin Stygge foraarsager stor Hovedpine. Alt dette har man til sin store Bedrøvelse mangelunde erfaret under de haarde Forsølgelser, som paa flere Steder efter Guds hellige Raad og Villie have rammet den evangeliske Kirke, og de bedrøvede Flygtninger have maattet istemme mangan Sammer- og Klagefang og sige med David: „Jeg er en saare stor Spot for mine Naboer og en Forstrækkelse for mine Kjendinger; de, som se mig udenfor (at jeg kommer for at søge Trøst og Hjælp), fly fra mig; jeg er glemt af Hjertet som en Død; jeg er som et fordærvet Kar (som man kaster ud af Huset og lader søndertrædes). Sku til høire Side, og se, der er Ingen, som kjendes ved mig; der er Ingen omhyggelig for min Sjæl“ (Ps. 31, 11. 12; 142, 5).

§ 40. Hvad nu heraf følger, og hvad en gudsfærdig Sjæl heraf kan slutte, indsees af hvad Apostelen siger: „Gud er ikke uretfærdig, at Han skulde forglemme Eders Gjerning og den Kjærlighedens Møie, som I viste for Hans Navn, idet I have tjent og tjene de Hellige“ (Ebr. 6, 10). De lærde Fortolkere af Skriften have meget rigtigt bemærket, at naar der siges om Gud, at Han er retfærdig, saa maa dette forklares efter Textens Sammenhæng, enten med Hensyn til Loven, hvor Han forjætter Enhver, som viser den fuldkommen Lydighed, Livet og Saligheden, eller med Hensyn til Evangelium, hvor Han har forpligtet sig til ufeilbarligen at give dem det evige Liv,

som ere i Christo Jesu og søge det ved Standhaftighed i god Gjerning, og Han befindes da saa retfærdig, det er: saa trofast, sanddru og god, at Han opfylder Saadant imod Alle og Enhver. Denne Forklaring stadfæstes ved, hvad den hellige Johannes siger: "Derfor vi bekjende vore Synder, er Han trofast og retfærdig, saa at Han forlader os Synderne og renser os fra al Uretfærdighed" (1 Joh. 1, 9), ligesom det da ogsaa ved mange andre Steder i Skriften kan bevises, at Guds Retfærdighed, naar der tales om Bodsferdige og Troende, betyder Hans Miskundhed, Trofasthed og Sanddruhed. Og at der paa det anførte Sted handles om de Troende, er blandt Andet aabenbart deraf, at Apostelen siger, at Gud ikke vil forglemme deres Gjerning og den Kjærlighedens Møie, som de have vist, hvilket en anseet Theolog og velfortjent Udlægger af Skriften*) rigtig forklarer om Troen. Der udkommer altsaa den Mening: Gud er ikke saa umild og uerkjendtlig, at Han skulde glemme den Vandel, I have ført i Troen og Kjærligheden (1 Thess. 1, 3); Han er en god, trofast og rundhaandet Herre, saa at Han ikke lader Nogen tjene Ham for Intet.

§ 41. Jeg vil endnu anføre et andet herligt Vidnesbyrd af Apostelen. Efter at han i sin anden Skrivelse til Thessalonikerne har rost dem for den vøgende Tro, broderlige Kjærlighed og sjældne Taalmodighed, de have lagt for Dagen under alle sine Forsølgelser og Trængsler, tilføier han: „Hvilket er et Bevis paa Guds retfærdige Dom, paa det at I skulde befindes værdige til Guds Rige, for hvilket I og lide, efterdi det er retfærdigt for Gud at gjengjælde dem Trængsel, som trænge Eder, men give Eder, som trænges, No med os i den Herres Jesu Aabenbarelse af Himmelen

med sin Magts Engle" (2 Thess. 1, 3; 5—7). Heraf sees, at de gudsfrygtige og troende Sjæles Lidelser her i Verden ere et klart Bevis for den tilkommende Dom, som skal overgaa alle Menneſter og ved hvilken de, som i Tro, Kjærlighed og Taalmodighed, Trængsel og Forsølgelse have lidt for Jesu Navns Skyld, ville blive anseede og erklærede værdige til Guds Rige og den salige Hvile, som Gud har forjættet og beredt sine Børn, medens derimod evig Trængsel vil blive tilkjendt Forsølgterne. Heraf slutte vi nu trygt, at siden de dyrebareste og gudsfrygtigste Sjæle i Verden, som formedelst Troen staa i Samfund med den Herre Jesus, ikke fuldkommen nyde Frugten af sin Tro, Kjærlighed og Guds frygt her i Tiden, men for sin Bekjendelses og sande Christendoms Skyld maa lide Møget af Sandhedens Fiender, og siden Gud er saa kjærlig, miskundelig, trofast og sanddru, at Han ikke kan glemme og undlade at belønne, hvad der er skeet i Hans Tjeneste, i Tro og Tillid til Hans Forjættelser, i hjertelig Kjærlighed til Ham, i stille Taalmodighed og barnlig Lydighed, saa maa der nødvendigvis ei alene være en almindelig Dom, men ogsaa et evigt og saligt Liv i Himmelen, hvor de, som høre Ham til, evindeligt skulle høste Frugten af sin Tro og Guds frygt efter sin Guds Herlighed og uforlignelige Miskundhed. Mærkeligt er det ogsaa, at naar vor Frelser priser de Fattige i Aanden, de Sørgende, de Sagtmodige osv. salige, tilføier Han, hvad der tilsidst vil følge ovenpaa deres nuværende Tilstand: Gimmeriges Rige, siger Han, er deres (det er dem allerede tiltænkt, beredt og beskiftet) — de skulle hushvæles, — de skulle mættes, — de skulle se Gud osv., og slutter med de Ord: „Glæder og fryder Eder! thi Eders Løn skal være stor i Himlene" (Matth. 5, 3 flg.).

*) Sebast. Schmid.

§ 42. Saaledes kan da en Christen aldrig mangle Bevis for, at der er et evigt, saligt Liv, naar han kun rigtigt vil betænke og efter Guds Ord undersøge, hvad der foregaar i Verden. Ser han Djævelen stæie og rase mod Guds hellige Børn i sine Redskaber, de Ugudelige, saa har han Grund til at sige med sin Frelser: „Denne er deres Time og Mørkets Magt“ (Luk. 22, 53). Men den Tid vil komme, da den retfærdige Gud skal gjengjælde dem Trængsel, som have forvoldt Hans Børn Trængsel, men skjænke disse No og Bedertvægelse. Ser han Dommens Sted, hvor der er Ugudelighed, og Retfærdigheds Sted, hvor der er Ugudelighed, og hvor de Ugudelige skalte og valte efter Behag, saa kan han frit tænke i sit Hjerte: Gud skal dømme den Retfærdige (skaffe ham Ret og udfri ham af de Ugudeliges Haand) og den Ugudelige (for at gjengjælde ham hans Uretfærdighed, Bold og Undertrykkelse — Præd. 3, 15. 17). Ser han deres Taarer, som lide Uret under Solen og ingen Trøster have, fordi de, som tilføie dem Uret, ere for mægtige til, at de kunne faa nogen Hjælp, saa skal han ogsaa anse dette for et Forsikringsstegn paa Guds tilkommende store Dom og den almindelige Gjengjældelse. Ser han et ugudeligt Menneſke prunke i sin Stads og Herlighed, men den Gudsfrygtige gaa i ringe, simple, pjaltede og lappede Klæder, — ser han hin opblomstre som en Tidsel, men denne hænge med sit trætte Hoved som en af Heden aftræstet Blomst, — ser han hin kjøre i prægtige Vogne og Kareter, men denne gaa boiet, jukkende under sin Byrde, — hører han hin hufere, skjælde og smælde, men denne tie, sukke og forsarðes, — hører og ser han hin le, men denne klynke, klage og græde, saa skal dette kun være ham Beviser for den sikkert paaſølgende Dom og den vældige Forandring, der skal foregaa med begge disse Partier, saaledes som Guds

Aand tydeligen lærer ham i de anførte Skiftsteder.

§ 43. Inden jeg forlader denne Betragtning, maa jeg endnu bemærke Noget, som staar i nær Forbindelse med det Foregaaende. Den store og misfundelige Guds Hensigt med Hans Naadegjerninger, som Han gjør imod sine Udvalgte, idet Han nemlig ved et himmelsk og helligt Kald affondrer dem fra Verden, bringer dem til Omvendelse, vækker Troen hos dem og opretholder denne imod Djævelens Magt og List, retfærdiggjør dem, udsletter deres Synder og kaster dem i Havets Dybheder, helliggjør, velsigner, beſtjærnier, leder og styrker dem og bevarer dem underligen blandt sine og deres Fiender, Hans Hensigt hermed er udentviol ogsaa Hans Være, samt at Hans herlige og overvættede Godhed, Visdom og Magt skal blive erkjendt og priset af og ved dem, og at Han skal blive æret og elsket som det aller veldædigste, kjærligste og mest trofaste Væsen eller som det høieste Gode, som Kjærlighedens og Misfundhedens væsentlige og evige Kilde. Derfor kalder Han dem selv „sine Plantellers Kviste, sine Hænders Gjerninger, Retfærdigheds Ege, til at bevise Ham selv herlig“ (Esai. 60, 21; 61, 3), hvilket Billede den hellige Apostel beholder, naar han ønsker, at hans Tilhørere maa, som Herrens velsignede Træer og udvalgte Planter, „være fyldte med Retfærdigheds Frugter, der virkes ved Jesum Christum, Gud til Være og Lov“ (Filipp. 1, 11). Herhen sigte ogsaa de Ord af ham: „Gud har bestemt os formedelst Jesum Christum til sønlig Udtaarelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed, sin herlige Naade til Pris“ (Efes. 1, 5. 6), ligesom ogsaa, at vi ere komne til de Helliges Arvedel i Lyset, „paa det vi maatte være Hans Herlighed til Pris“ (R. 12), saavel som hans Formaning: „Hvad enten I æde eller drikke, eller hvad I gjøre

da gjører Alt til Guds Ære!" (1 Kor. 10, 31) og hans Ønske, "at Kristus, som altid, saa og nu maa forherliges i hans Legeme, være sig ved Liv eller ved Død" (Filipp. 1, 20). Naar vi nu ved Hjælp af det guddommelige Ords Lys betragte Christendommens Væsen, saaledes som den viser sig i dette Liv hos de Gjenfødte og Fornye, selv naar den har naaet sin Høide, saavidt som det her i Dødeligheden er muligt, saa maa vi bekjende, at den mere bestaar i erkjendt Ufuldkommenhed end i opnaaet Fuldkommenhed, efterdi selv de Christnes bedste Gudsfrygtighedsøvelser og helligste Gjæringer, ligesom Maanen, endog naar den skinner med sit fulde Lys, ikke ere uden Feil og Pletter.

§ 44. Omvendtjønt de daglig øve sig i Omvendelse, er denne dog ikke, som den burde være. De finde selv ikke det hellige Had til Synden i saadant Maal hos sig, som det burde findes, i Betragtning af dens høie Majestæt, som fornærmes ved Synden. Er der vel Nogen blandt de jande bodfærdige Christne, som ikke erfarer, at idet han ydmyger sig for den store og hellige Gud, bekjender, angre og afbeder sine Synder og lover Forbedring, saa rører Kjødets syndige Lyst og Kraft sig ofte hos ham og ytrer det forværrede Hjerter sin Træfthed og Ubestandighed, saa at han maa sukke over dets Hyklari, Koldfindighed og Urenhed? Maa man ikke tilstaa, "at Bedrøvelsen efter Gud, som ikke fortrydes" (2 Kor. 7, 10), tilligemed sine Frugter: Sørme, Fortørrelse, Frygt, Længsel, Midsjærthed, Rædsel, ofte ikke ret vil indfinde sig? Kommer ikke vor Anger og Bedrøvelse over Synden mangengang mere af Frygt for timelig og evig Skam og Straf end af ren og ublandet Kjærlighed til Gud? Troen selv, der medrette kaldes Christendommens Hjerter eller Sjæl, har jo sine Skrøbeligheder og kan ikke bjerpe sig for Tvivl og Mistillid, hvorfor de

bedste Christne i Almindelighed sukke: "Jeg tror, Herre; hjælp min Vantro!" (Mark. 9, 24). Kjærligheden, Troens førstfødte Datter, erklæres sedvanligvis af jande Christne for kold, saasom de befinde, at de neppe have drevet det til nogen sand, oprigtig Længsel efter at elske Gud af ganske Hjerter, af ganske Sjæl og af sin Formue, endfige til den fuldkomne Kjærlighed selv. Da heder det atter: Jeg elsker Dig, Herre; men hjælp min usle og koldfindige Kjærlighed! Saaledes forholder det sig ogsaa med Bønnen og Guds Pris. Jeg kan ikke forestille mig, at nogen oplyst Christen gaar ud af sit Bedekammer uden at have i Jesu Navn bedet den hellige og høilovlige Gud om Tilgivelse for de Feil, som have blandet sig i hans Andagt. Alt, Herre, siger et gudsfrygtigt Hjerter, hvad er vel den usle Pris, jeg ofrer dig for din ubegribelige Misfandhed og dine utallige Belgjæringer? En barnlig, enfoldig Stammen osv. Alt, Herre, hjælp mig frem til Himmelen, til dine hellige Engles Selskab og til de fuldkommede Retsfærdiges Aander (Ebr. 12, 23), paa det jeg tilligemed dem maa tilbede og prise Dig i fuldkommen Kjærlighed, Glæde og Andagt! Med Kjærligheden til Næsten og Barmhjertigheds-Gjæringerne staar det ikke bedre til, saasom ofte Ubillighed, ofte Egen- og Verdenskjærlighed, ofte Tragten efter egen Ære og efter at anses af Menneffene klæbe derved og besmitte dem. Hvor ufuldkommen er ikke vor Opofrelse af os selv og Alt, hvad vi have, vor Selvfornægtelse, vor Overladelse og Hengivelse i Guds alene vise og gode Villie! Hvor lidet tilfredse ere vi ikke ofte med Guds underlige Styrelse!

§ 45. Ligesom nu alt dette strider imod den hellige Længsel, som Guds Børn nære i sin Aand, og deres Ønske og Villie, hvisaarsag de stedse, som forhen sagt, maa beklage og bekjæmpe denne

Ufuldkommenhed, saaledes sees ogsaa heraf, at den algode og kjærlige Gud ikke i dette Liv fuldkommen opnaar sin hellige Hensigt med os, som er vor Omvendelse, Retfærdiggjørelse og Helliggjørelse, hvoraf fremdeles følger, at Fuldkommenheden og den fulde Gjenoprettelse af Guds Billede i os endnu er forestaaende og at forventen i Himmelen, hvor vi skulle tjene vor Gud i evig, uforanderlig og fuldkommen Retfærdighed, istedetfor Troen skue Ham Ansigt til Ansigt, hænge ved Ham med et helt igjennem helliggjort Hjerte, med en ren Aand, med en fuldkommen oplyst og lutret Sjel, forherlige og prise Ham med uudsigelig Glæde og uafbrudt, utrættelig Andagt, og i de hellige Engles og udvalgte Sjeles salige Samfund og kjærlige Omgang leve for Hans Ansigt i fuldkommen, ren Kjærlighed evindelig. Paa denne Maade kan nu ogsaa vor Christendoms Ufuldkommenhed, som ellers inderligen bedrøber os, tjene os til Glæde, saasom den er et Kjendetegn paa, at der forestaar os et bedre og fuldkomnere Liv, hvori vi, lig blankpolerede Speile, skulle modtage det guddommelige Afsyns Lys og gjengive det med evig Klarhed og Herlighed. Vi skulle aflægge det Barnagtige og naa til Mands Modenhed, til Christi Fyldests vogne Alder (1 Kor. 13, 11; Efes. 4, 13). Her i dette Liv ere vi jo ved Guds Naade i Christo Jesu Retfærdigheds Ege, Herrens Plantelse, til at bevise Ham selv herlig og bære Frugt til Guds Ære. Men det gaar med os som med de Træer, der overføres fra de varme Lande til vort, som har en barskere Luft; de bære vistnok Frugt; men denne kommer sjælden til den Modenhed og Fuldkommenhed, som den opnaar paa deres rette Sted. Naar derimod Gud ved en salig Død overflytter os fra dette Liv til de Levendes Land, saa skulle vi forherlige Hans Miskundhed med fuldkomne og fuldmodne Frugter. Lægger Mærke hertil, I gud-

elskende Sjele, og naar I i ydmyg Erkjendelse af Ederes Ufuldkommenhed i Christendommen føle Eder bedrøvede og hjerteligen sukke til Gud om Forbedring, saa anse dette for en Virkning af den Hellig-Aand, der bor i Eder, og for et klart Bevis for, at der er et evigt og saligt Liv, hvorefter Guds Aand sukker i Eder, hvilket umulig kan være forgjeves; thi „Han, som ransager Hjertene, ved (ser til, forstaar og finder Velbehag i), hvad Aandens Sands er; thi den træder frem i de Helliges Sted efter Guds Villie“ (Rom. 8, 27).

§ 46. Men jeg gaar nu over til en anden Grundvold, paa hvilken vi kunne bygge Vissheden af et saligt Glædesliv, som vi forventen i Himmelen. Jeg vil kalde den Erfaring og sige, at denne er to Slags: en udbortes (eller udenfor os), hos Andre, og en indbortes, i og hos os selv. Erfaringen udenfor os grunder sig paa deres Exempler, som Herren enten har værdiget at optage med Legeme og Sjel i Himmelen og overflytte i den Herlighed, som vi i Troen forventen, eller at glæde med et Indblik i den aabnede Himmel eller med en Forsmag paa den evige Salighed. Det er saaledes bekjendt, at Herren vor Gud efter Moses's Beretning i den første Verdens-tid før Syndfloden tog Enok til sig, saa at han ikke mere var til, fordi han førte et gudeligt Levnet, (1 Mos. 5, 24). Vel ved jeg, at ei alene enkelte Rabbiner, men ogsaa somme Lærde blandt de Christne have opgivet den almindelige og af de bedste Skriftfortolkere enstemmig antagne Mening, at Enok blev optagen i Himmelen med Legeme og Sjel, men jeg indser ikke, hvilken Årsag de have havt til, saavidt det stod til dem, at gjøre den herlige og kraftige Trøst, som Guds Kirke altid har øst af denne Beretning, til Vand, som man siger. At Saadant sker af Tøder, kan ikke synderligt forundre Nogen, saasom de have et

Dække over sit Ansigt, der ikke tilstæder dem at se ind i det Underste af Skriftens Helligdom, ligesom det heller ikke er besynderligt, at saa jordiske indede og vantroende Mennesker fremføre kjødelige og jordiske Meninger. Men af en Christen kan det næsten ikke taales, efterdi den Hellig-Aand tydeligt nok har forklaret Moses's Ord ved Apostelen Paulus, idet han skriver: „Formedelst Tro blev Enok borttagen (eller: overslyttet), at han ikke skulde se Døden, og blev ikke funden, efterdi Gud havde taget ham bort; thi før han blev borttagen, havde han det Vidnesbyrd, at han behagede Gud“ (Ebr. 11, 5), hvorved maa bemærkes, at Apostelen udtrykkeligen siger, at Gud borttog denne sin Tjener, for at han ikke skulde se Døden, ikke blot dengang, han blev borttagen, men heller ikke senere, saa at han der, hvorhen han blev hentet, aldrig dør, men lever evindeligt. Han er borttagen fra de Døendes Land, hvor man daglig ser Døden imøde og stedse har Andres Bortgang for Dine, til de Levendes Land, hvor Ingen dør, og hvor aldrig i Evighed noget Dig bliver seet.

§ 47. Det bør heller ikke forbigaaes, at saavel Moses som Apostelen siger, at Herren borttog ham. Med Hensyn til Stedet, hvorfra han blev borttagen, tvivler Ingen om, at det var denne Verden og Menneskenes Selskab paa Jorden; derimod er der meget Spørgsmaal om, hvorhen han blev borttagen. Men da Herren borttog ham, og der ikke siges, hvorhen, saa synes det at være aabenbart, at det hebraiske Ord, som staar i Texten, bør oversættes ved: Herren tog ham til sig, ligesom det ogsaa er oversat paa samme Maade andetsteds i vor Bibel. Om den Due, som Noah slap ud af Arken for at erfare, om Syndflodens Vand begyndte at løbe bort, siges, at da den ikke fandt det, den kunde hvile sin Fodsaale paa, kom den tilbage til

Arken, og Noah tog den til sig (1 Mos. 8, 9). Om Nat siges, at han tog Rebekka og ledede hende ind i sin Moder, Saras Paulum (1 Mos. 24, 67). Dette Ord bruges ogsaa om Esther, der blev tagen til Kong Ahasverus's Hus og der kom til kongelig Høihed (Esth. 2, 8), ligeledes om David, som Herren tog fra Jaarestierne og ophøjede paa Kongethronen (Ps. 78, 70). Endelig bruges det om Elias, som Herren tog bort i en Storm og førte med gloende Heste og Vogn til Himmelen (2 Kong. 2, 3. 5. 9), og om den Herre Messias, som Herren tog fra Angst og derefter overslyttede til Herligheden (Esai. 53, 8). Jeg anfører med velberaadt Hu disse Steder, fordi de ere godt skiftede til at forklare os det Udtryk: Herren tog Enok. Enoks dyrebare Sjæl fandt ikke i Verden det, den kunde hvile paa; derfor holdt den sig altid til Gud og ansaa Ham for sin eneste Trøst og bedste Glæde, indtil Herren tog den, ikke ud af Lege- met, men tilligemed dette til sig og overslyttede den til den evige og salige Hvile. Han hentede den hjem som en med Ham trolovet Brud og førte den ind i det himmelske Bryllupshus; Han løstede denne sin tro Ven og Tjener fra dette majsommelige Livs Glendighed til den salige Herlighed i Himmelen, hvortil Han siden ogsaa optog Elias og sin allerkjæreste Søn.

§ 48. Efter min Formening fortjener det ogsaa en særegen Betragtning, at den Guds Mand Moses efter at have forfattet en hel Dødsliste og sex Gange efter hverandre sagt: „Og han døde“, (1 Mos. 3, 5 flg.) indskyder den træstefulde Beretning om Enoks underfulde Optagelse og derefter endnu to Gange, nemlig ved Methuselah og Lamek, anfører, at de døde. Der er ingen Tvivl om, at han har skrevet saaledes efter Indskydelse af den Hellig-Aand, som dermed har villet tilkjendegive og lære, at,

omendstjont de Troende, der holde sig til Gud, vandre bort og dø ligesom andre Menneſter, den Ene efter den Anden, ſaa er det dog ikke derfor ude med dem; men Herren tager dem til ſig, forſaavidt Sjelen angaar, og vil ogſaa i ſin Tid hente Begemet efter, ſaa at Tildragelſen med Gnok giver en deilig Fortſlaring i Gjærningen over de Ord: „Han døde, han døde,“ og forſøder deres Beſtthed. Gnoks Borttagelſe har upaatvivlelig været overmaade trøſtelig for Stamfædrene, der viſtnok begyndte at føle Møien og Arbeidet paa Jorden, ſom Herren for Syndens Skyld havde forbandet, ſaaledes ſom man kan ſlutte af Samuels Tale (B. 29), og om man end ikke nøiagtig kan ſige, hvorledes denne Borttagelſe gik for ſig, efterdi den Hellig-Aand har beſkrebet den ganſke kort, ſaa er dog den Menning eller Formodning af en gammel velfortjent Theolog i vor Kirke*) ikke ſaa urimelig, at Herren borttog ham enten i Paafyn af Guds Børns hele Menighed, medens den var forſamlet for at holde Gudſtjenefte, eller idetmindſte af de fornemſte Stamfædre, for at de kunde vidne om hans overordentlige Optagelſe. Vi lade imidlertid dette ſtaa derhen, men antage for viſt, at Herren ikke blot har borttaget ham, men ogſaa gjort det til de Troendes Trøſt og ligeledes i denne Henſigt ladet det komme til deres Kundſkab.

§ 49. I den anden Verdenſtid behagde det atter den algode Gud, ved ſin tro Tjener og Profet Elias's virkelige Optagelſe at forſikre ſit Folk om, at der er et Liv efter dette, og, at Han omſider vil overflytte dem til Himmelen, ſom mene det oprigtig med Ham og holde ſig troligen til Ham. Dette herlige og trøſtelige Under berettes udførligere end Begivenheden med Gnok, idet der fortælles at Herren ei alene forud kundgjorde

Elias ſelv og hans Efterfølger Eliſa, men ogſaa andre ringere Profeter, at Han vilde hente ham op til Himmelen ved en Storm, hvilket tilſidſt ogſaa ſkede paa den Maade, at en gloende Vogn med gloende Heſte for kom (nedlod ſig paa Jorden), tog Elias fra Eliſas Side, da de vandrede med hinanden, og for ſaaledes med ham til Himmelen, hvilket foregik i Paafyn ei alene af Eliſa, der raabte ſmerteligen efter ham: „Min Fader, min Fader, Iſraels Vogne og hans Ryttere!“ men og ogſaa af femti Mænd fra Profetſkolen i Jeriko, hvilke med Fliid havde ſtillet ſig paa hin Side af Jordan for at oppebie Udfaldet (2 Kong. 2, 1. 11. 12. 15. 16). Og hvad det var for en Vogn og for Ryttere, der afhentede denne ſtore Profet, kunne vi ſlutte os til af, hvad der ſiden berettes i ſamme Bogs ſjette Kapitel, nemlig at en hel Hær af Engle i Skikkelse af gloende Heſte og Vogne omringede Eliſa og hans Tjener. Det forundrer mig imidlertid ikke lidet, at uagtet Skriften to Gange ſiger, at Herren hentede Elias til Himmelen, og at han for op til Himmelen (B. 1 og 11), vover alligevel den menneſkelige, ſelvkloge Fornuft at tvivle om, at han ogſaa virkelig er kommen i Himmelen, idet de ſige, at han maafte blev overflyttet til et yndigt Sted i Luften eller til det jordiske Paradis, og Deſlige. Jeg tager imidlertid i Betænkning at dvæle ved ſaadanne Indfald og Spidsfindigheder af Folk, der ſaa driftigt tør fordreie den hellige Skrift. Vi tro af Hjertet, at Elias, ſom den Hellig-Aand vidner, virkelig for op til Himmelen og indgik med Sjel og Begeme i den Herlighed og Salighed, Gud har beredt dem, ſom Ham elſke. Vi ville endnu hertil ſøie, at henved tusinde Aar ſenere indſandt denne Vidunderprofet ſig tilligemed Guds tro Tjener Moſes i Herlighed ved den Herres Jeſu Fortſarelſe og talte med Ham om Hans Ud-

*) Selneccer.

gang af Verden (og det Gjenløsningsværk), som Han skulde fuldførelse i Jerusalem (Matth. 17, 3; Mark. 9, 4; Luk. 9, 30. 31), hvoraf sees, at Elias ei alene lever og ikke er tilintetgjort af den gloende Vogn og de gloende Heste, men at han ogsaa lever i Klarhed og Herlighed og virkelig nyder den Salighed, som vi stunde efter.

§ 50. Herpaa følger nu den tredie og fornemste Person, som er faren til Himmelen og indgangen i den Herlighed, som vi tror paa og forvente. Denne Person er vor og al Verdens Frelser, Jesus, hvis Himmelfart de hellige Evangelister have udførligen beskrevet (Mark. 16, 19; Luk. 24, 51; Ap. Gj. 1, 9. 10). Vi ville ikke opholde os ved en vidløftig Anførelse af deres Ord, da det er en bekjendt Sag og har været antaget som en utvivlsom Troesartikel af alle Christne, saalænge Saadanne have været. Det er imidlertid en stor Forskjel mellem Enoks og Elias's og den Herres Jesu Himmelfart, som der ogsaa er en stor Forskjel mellem deres Personer. De bleve ved Guds Kraft i Troen paa Ham (Ebr. 11, 5) bort- og optagne til den Herlighed, Han ved sit blodige Offer paa Korset har forhvervet dem og alle Menesker, for at nyde den i al Evighed og tjene andre Troende til et trofast Forbillede til Fornæelse og Stadfæstelse af deres Haab. Han derimod opfor ved sin egen guddommelige Kraft over alle Himle til sin Herlighed, som Han havde hos Faderen, før Verden var (Ejes. 4, 10; Joh. 17, 5; Luk. 24, 26), ei alene for at nyde den, men ogsaa for at optage Alle, som tro paa Hans Navn, deri, som Han siger: „Jeg gaar bort at berede Eder Sted og kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle og I være“ (Joh. 14, 3). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har gi-

vet mig“ (Kap. 17, 24). Ja, ligesom vor Jesus under hele Forløsningsværket har lidt for os og handlet i vort Sted, saaledes har Han ogsaa indtaget Himmelen (Ap. Gj. 3, 21) for os og paa vore Begne, som Apostelen siger: „Christus gik ind i Himmelen selv for at aabenbares for Guds Ansigt for os“ (Ebr. 9, 24). Han aabenbarede for Gud som vor Frelser, der nu havde fuldførelse tilendebragt den Gjerning, der var Ham betroet, og havde ydet fuldførelse Fyldestgjærelse for Verdens Synder, — som vor Mægler og Talsmand, der træder frem i vort Sted og søger vort Bedste, og endelig som vor Værge og Formyndere, der i vort Sted og paa vore Begne har taget Himmelen i Besiddelse.

§ 51. Dette lærer Apostelen tydelig nok, idet han skriver: „Hvo vil anklage Guds Udvalgte? Gud er den, som retfærdiggjør. Hvo er den, som fordømmer? Kristus er den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, — som og er ved Guds høire Haand, — som og træder frem i vort Sted,“ og heraf slutter han endvidere med stor Frimodighed, at Intet kan stille os fra Guds Kjærlighed, fra dens timelige og evige Besiddelse, fordi Han, som har elsket os saa høit, med en saa overordentlig og underfuld, guddommelig Kjærlighed, nemlig Jesus Kristus, bevarer os i den, ligesom den ogsaa er grundet i Ham (Rom. 8, 33—35; 37—39), og paa et andet Sted endnu tydeligere: „Vi have vort Haab som Sjælens trygge og faste Anker, hvilket gaar indenfor Forhængen (ind i Himmelen), hvor Jesus, vor Forløber, gik ind for os, Han, som er bleven en Ypperstepræst til evig Tid“ (Ebr. 6, 19, 20), i hvilke Ord det for det Første er mærkeligt, at Apostelen kalder vort Haab, som er henvendt og grundet paa Kristus, et trygt og fast Anker for vor Sjel, ved hvilket den bevares i allehaande Trængsler og Gjenvordigheder,

ligesom et Skib mellem de rasende Vinde og Bølger, og endvidere siger, at dette Haab hænger saa fast ved sin Frelser og Grund, den Herre Jesus, at det er indgaaet med og efter Ham i Himmelen, — og for det Andet, at han siger, at Jesus er vor Forløber, der ligesom iler forud for de Udvalgte efterkommende Mængde, der følge Ham i Troen, for at bane Vej for dem og berede dem Sted og for at indtage Himmelen og sikre sig den i deres Sted og paa deres Begne. Heraf flyde nu de høist trøstelige Ord af Apostelen: „Gud, som er rig paa Barmhertighed, gjorde — — ogsaa os levende med Christo — — og satte os tillige i det himmelske Rige i Christo Jesu“ (Efs. 2, 4—6), hvorefter vi trygt kunne slutte, at der er et himmelsk Rige eller et herligt og saligt Frydeliv i Himmelen, — at vi ved Jesu Christi Blod og Død have erholdt Eiendomsret til samme, — at vi ved Hans Himmelfart ere satte i dets Besiddelse, som Ingen kan gjøre os stridig eller berøve os, og at der nu ikke staar Andet tilbage end at vi med fuldt Haab og frimodig Tro, med Standhaftighed i god Gjerning ile mod Himmelen og længes efter dens Hjælp.

§ 52. Vi ville nu ogsaa betragte de Personer, som den algode Gud har værdiget et Indblik i den aabnede Himmel og dens salige Herlighed. Disse ere for det Første Hyrderne, som den Nat, da Jesus blev født, vogtede sin Hjord paa Marken ved Bethlehem og ikke blot saa en Engel, men en himmelsk Hærskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: „Være være Gud i det Høieste og Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed!“ (Luk. 2, 8 flg.) De bleve derhos omfkinne af Herrens Klarhed, hvilket Nogle forstaa, som om Evangelisten har villet sige, at de bleve omftraaled af et stærkt Lys og en stor Klarhed. Men der ligger udentvivl Mere

deri, nemlig, at Herren, som Englene selv kalde Ham, (B. 9), og som laa i den mørke Stald i Bethlehem, i Krybben, svøbt i usle Klude, omhyllet og omtaaget af Fattigdom og Elendighed, Han aabenbarede sin Herlighed paa Marken og tilskjendegav dermed, hvorfor Han var kommen til Verden, nemlig for at bringe Lys til Verden og dermed oplyse alle Mennesker og oprette en Himmel paa Jorden og endelig overflytte Menneskene fra al Elendighed til den evige Herlighed. Og heraf se vi, at der er et andet Lys end Solens og Stjernernes Lys, en anden Herlighed end denne Verdens Skinvæsen, — at der er Engle, som leve og svæve i Guds Klarhed, — som elske os Mennesker høit, — som glæde sig over vor Herlighed i Christo, og som ogsaa vi skulle komme i Selskab med efter fuldendt Livsløb, paa det at ogsaa Herrens Klarhed kan omfkinne, oplyse og gennemftraale os.

§ 53. Herhen høre endvidere de tre Apostle Peter, Jakob og Johannes, hvilke Herren værdigede at være Vidner til Hans Forklarelse, der beskrives meget mærkeligt af de hellige Evangelister, idet de nemlig berette, at Herren førte de tre nævnte Disciple med sig op paa et høit Bjerg og der blev saaledes forklaret for dem, at Hans Ansigt skinnede som Solen, men Hans Klæder bleve hvide som Sne, hvorhos Moses og Elias viste sig i megen Herlighed og talte med Herren om Hans Udgang af Verden, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. Disciple blev derhos overfkyggede af en klar Sky, hvorfra de hørte den Røst: „Denne er min Søn, den Elskelige, i hvem jeg har Velbehag; hører Ham!“ Det bør heller ikke oversees, at idet den Hellig-Aand lader denne Tildragelse beskrive ved den hellige Matthæus, bruger Han tre Gange det Ord se: Se! siger Han, Moses og Elias bleve seede af dem, „se!“ da overfkyggede dem en klar Sky, og se! en

Røst kom af Skyen, som sagde, osv. (Kap. 17, 3. 5). Heraf sees tydeligt, at Guds Aand har villet paa bedste Maade anbefale os denne Begivenhed og tilholde os at betragte den med mere end almindelig Gfjertanke. Se da, du gud-elskende Sjel, at der visjfeligen efter Døden følger et andet og bedre Liv; thi Moses og Elias, som allerede forlængst vare borttagne fra dette Liv, leve ei alene; men de leve ogsaa i Klarhed og Herlighed. Se, at der er Mere i Christo end det udbortes Die ser, og at der er stor Herlighed skjult under Hans foragtede Tjenerstikfelse. Thi hvad var det, som gjorde Ham saa skinnende? Hvad var det for et Lys, som gjorde Hans Klæder saa hvide og straalende, Andet end Guddommens Fylde, som boede i Ham? Se da tillige, at der ligger Mere i den christelige Religion, end det forekommer os ved første Diekast, — at den under Enfoldigheden fører guddommelig Visdom, under Skrøbeligheden stor Kraft, under det dunkle Ord et himmelsk Lys, under Prædikenen om Korset en usigelig Herlighed med sig. Se, ringe og simple Mennesker, der ere foragtede af Verden, blive dog i Jesu Samfund saa høit op- høiede, at de ei alene skue den himmelske Klarhed, men ogsaa nyde den, saa at de, ligesom berusede og ude af sig selv, glemme Alt, hvad der er i Verden, og udbryde: „Her er os godt at være. Lader os gjøre Boliger og blive her!“ Hvo der nu ikke her vil se det himmelske, salige Liv, han faar længe nok være blind og gøtte sine Dine med Verdens Forsængeligheder og Skyggeværk; men han vil forjont komme til at erfare, at han har forjont sin Sjæls Salighed.

§ 54. Hvad der vedersfores den Herres Jesu første Blodvidne, den hellige Stefanus, og hvorlunde han saa den aabnede Himmel, Guds Herlighed og sin Jesum ved Guds høire Haand, det har Evangelisten Lukas tydeligen bejfrevet

(Ap. Gj. 7, 55. 56). Men hvad er dette Andet end et virkeligt Bevis for og en Skildring af det evige Liv? Den dyrebare Sjel sandt nu ikke mere Noget at se efter paa Jorden. Han var som et Lam, omringet af lutter brølende Døver og Ulve. Derfor ser han op til Himmelen og lærer os, at naar vi have liden Glæde paa Jorden og finde denne overalt bevoget med Tornebuske og os selv omgivne af fiendtlige Mennesker, saa kunne vi ikke have noget ædlere og træsteligere Syn end Himmelen. Ja nu, se, siger den elendige og saare plagede Job, „mit Vidne er i Himmelen“ (Kap. 16, 19). Saaledes ogsaa vi: Ja nu, se, min Fader og mit Fædreland er i Himmelen. Min Jesus, min Talsmand er i Himmelen. Min Skat, mit Børn, min Trøst er i Himmelen. Min Glæde, mit Liv, min Herlighed er i Himmelen. Den Herre Jesus lærer os, at Han ikke er langt borte, naar Hans Egne trænge til Hans Hjælp. Der siges ellers om Ham, at Han sidder ved Guds høire Haand (Mark. 16, 19), men her, at Han staar. Lad mig tale menneskeligvis herom! Den store Himmelen og Jordens Konge havde reist sig for at modtage en kjær Ven, der nærmer sig. Han viser ham den aabnede Himmel og Guds Herlighed for at tilkjendegive, at han og alle Hans Gifkere ikke skulle behøve at banke længe paa Himmeldøren, idet den allerede er vidt oplukket. Ei heller skulle de behøve at sørge for, hvor de skulle blive af. De blive annammede med Ore og Herlighed, og dette Syn gjør, at Døden med sin Besthed bliver aldeles sød, og at de forlade Verden med stor Tillid og Frimodighed. Der behøves heller ingen lang Reise, og de blive ikke længe sinkede undervejs; Jesus og Hans Herlighed er dem saa nær, at de tydeligen se Ham og kunne betragte Hans Salighed med sine svage, legemlige Dine. Dette er nu det Vidnesbyrd om det evige Liv

og den Herlighed, de Troende indgaa til gennem den timelige Død, som den Herres Jesu første Blodvidne har aflagt og strøt beseglet med Udgydelsen af sit Blod. Hvo tør modsig ham?

§ 55. Man lader os endnu høre et Vidne, som for saa at sige er avlet og fremstaaet af det foregaaendes Blod, og som formedelst vor Herres Jesu Christi Naade rigeligen har erstattet dette Bortgang; jeg mener den hellige Apostel Paulus, der vel ifølge sin daværende Blindhed saa med Velbehag paa den hellige Stefanus's Død, men senere, efter at være bleven oplyst af Himmelen, meget vel udfyldte hans Plads i Udbredelsen af Jesu Navn og Evangelium. Han skriver om sig selv, ihvorvel med stor Ydmyghed, at Gud havde værdisat ham en høj Åbenbarelse, idet han nemlig var bleven henrykket indtil den tredie Himmel, ind i Paradis, og havde hørt uudsigelige Ord, hvilket et Menneske ikke kan udtale (2 Kor. 12, 2. 4). Jeg vil ikke opholde mig ved Drøftelsen af de mange Spørgsmaal, som de Lærde ved Forklaringer af dette Sted pleie at bringe paa Bane. Jeg kan heller ikke sige, at dette den Herres Jesu udvalgte Redskab allerførst dengang og under denne Henrykkelse annammede og lærte sin Theologi og den guddommelige, junde Lærdom, som han skulde prædike, efterdi Tidsregningen viser, at da Apostelen fik denne Åbenbaring, havde han allerede paa ottende Aar med fuld Betsignelse røgtet sit apostoliske Embede. Jeg vil kun, som Noget, der egner sig for mit nuværende Formaal, bemærke, at der vist og sandt er en tredie Himmel og et Paradis, det er: en Herlighed og Salighed, hvortil Apostelen blev henrykket i levende Live, — hvortil han efter sin Afsked fra denne Verden med Hensyn til Sjelen er bleven overflyttet, og som den Herre Jesus ogsaa lovede den bødferdige Røver (Luk. 23, 43).

§ 56. Hvorfor Apostelen kalder den himmelske Salighed den tredie Himmel, er Foltolkerne ikke enige om. De fleste antage, at den første Himmel er Lusthimmelen, hvori Fuglene svæve, hvorfor de kaldes Himmelen's Fugle (Ps. 104, 12; Matth. 6, 26), — den anden Stjernehimmelen, den tredie Guds Herlighed, hvortil Han optager sine Ægne. Jeg ved imidlertid ikke, om denne Mening, naar man skulde betragte den noget nærmere, vilde blive erkjendt for gyldig. Vilde man se paa Tallet, saa holder jeg for, at man med mere Grund kunde sige, at den første Himmel er Guds store Værk, som vi se over og om os og som holder Alt, hvad der er i Verden, indesluttet i sig, hvori ogsaa de Troende leve og i hvis Virkninger de som naturlige Mennesker er delagtige, — at den anden er Naadehimmelen eller Guds Naaderige paa Jorden, hvori de som Christne leve og i hvilken de finde sin Himmel paa Jorden, og at saa den tredie er Guds Herlighed, hvilken Han har beredt dem, som Ham elste. Dog har jeg heller Intet imod deres Mening, der sige, at Apostelen ikke egentlig har villet udtrykke Himlens Antal, men kun den Himmels overordentlige Salighed, som han taler om, fordi de hellige Sjæle deri opnaa Maalet for sin Tro og Rydelsen af det høieste og evige Gode.

§ 57. Nu vel, til denne Herlighed blev Apostelen, efter sin Beretning, henrykket (thi han bruger et stærkt Udtryk), hvorefter han paa et andet Sted betjener sig for at skildre de paa den yderste Dag levende Troendes Himmelfart eller Møde med Frelseren. „Herren selv“, siger han, „skal komme ned af Himmelen, og de Døde i Christo skulde opstaa først; derefter skulde vi, som leve, — som overblive, rykkes tilligemed dem hen i Skyerne til at møde Herren i Lusten“ (1 Thess. 4, 16. 17). Om han blev henrykket baade med Legeme og Sjæl eller med Sjelen alene,

ned han ikke at sige, og han hørte sam-
mesteds uudsigelige Ord eller Ting.
Denne Henrykkelse kalder han siden en
høi Aabenbarelse (B. 7), en Aabenba-
relsernes Høide eller Høivigtighed. De
Lærde slutte heraf, at siden den foregik
i Paradiset og Herlighedens Rige, saa
har den angaaet Himmelboernes Salig-
hed, og at denne er bleven fremstillet og
beskrevet for Apostelen saa stor og over-
vætted, at hverken han eller noget andet
Menneske formaar at udsige den. Hvad
enten det nu var dette eller noget Andet,
Gud behagede at aabenbare sin Tjener,
saa sætter Apostelens Vidnesbyrd det dog
udenfor al Tvivl, at der er en himmelsk
og salig Herlighed og herlig Salighed,
et Paradis eller en Guds Lysthavn,
hvortil han blev henrykket og hvor han
var og hørte uudsigelige Ting, samt at
et christeligt Hjerte saaledes ikke har den
ringeste Marsag til at nære Tvivl om,
at der ogsaa er et evigt Liv. Jeg kunde
nu efter den ovenfor valgte Orden*) og
saa tale om den indvortes Erfaring,
nemlig om den Forsmag paa det evige
Liv, som Gud stundom efter sit Velbe-
hag forunder nogle Christne; jeg har
imidlertid formedelst Sagens Indighed
og Vigtighed foresat mig med Guds
Hjælp at omhandle den i en egen Præ-
diken.

§ 58. Der er endnu Noget, som jeg
ikke med Tausshed kan forbigaa, nemlig
alle Folkeslags Vidnesbyrd, som leve un-
der Solen, hvilke ei alene enstemmig be-
kjende, at der er en Gud til, men til-
lige, nogle tydeligere og klarere, andre
noget dunklere, tilstaa, at Han er en
Gjengjælder af det Gode og det Onde,
og at denne Gjengjældelse fornemmelig-
en vil finde Sted efter dette Liv i den
anden Verden. Jeg vil nu ikke under-
søge, om denne Tro paa et efter dette
følgende Liv er indskrevet i alle Menne-

skers Hjerter ved Guds Finger og ind-
plantet dem af Naturen, som nogle an-
seede Theologer antage, eller om den
alene har sit Udspring fra guddommelig
Aabenbaring og er bleven forplantet fra
Fædrene til Børnene, ihvorvel meget
uren, som Andre paastaar; thi ingen af
disse Meninger staa i Strid med mit
Diemed, idet den første saavel som den
sidste tydeligt nok lærer, at en saa en-
stemmigt antagen og allevegne saa uaf-
brudt forplantet og fastholdt Tro maa
have en anden Oprindelse end de Ensol-
diges Indbildning eller de Kloges Be-
snækkelse. Lærde Mænd have udførligen
og grundig beviist, at de allerældste he-
denske Filosofer (Fornuftgranskere) og
Digtere og de forstandigste Mennesker,
som have vandret i Vantroens Mørke,
alligevel til enhver Tid stadig have lært,
at Menneskets Sjel er udødelig, og at
den efter sin Udgang af Legemet kommer
for Dommen, — at der er et andet Liv
efter dette, og at de, som have ført en
dybt og retskaffen Wandel, have Sam-
fund med Gud, et Lys, et usorligneligt
Velbefindende at vente, de Urene derimod
intet Andet end Mørke, Angst og Glem-
dighed. At anføre mange Vidnesbyrd
herom tilstøder mit Forehavende ikke; det
vilde falde for vidløftigt, og de Ensol-
dige vilde kun været lidet tjente dermed,
medens de Lærde, som ønske yderligere
Oplysning herom, ville vide at søge den
i de forhaandenværende Bøger, der ere
skrevne til Fordel for den christelige Re-
ligion og for at godtgjøre dens utvivl-
somme Sandhed.

§ 59. Troen paa den menneskelige
Sjæls Udødelighed og paa et andet Liv
efter denne Verden er heller ikke indtil
denne Dag udsukt hos de ellers vantro-
ende og barbariske Folkeslag, efter hvad
de, som have reist iblandt dem, give
grundig Underretning om. Om Maho-
medanerne fortælles, at de ei alene tro,
at Menneskene efter sin Død blive dels

*) Denne Prædiken, § 46.

salige, dels usalige, men at de ogsaa tale og tviste om hvorledes man skal blive salig, idet Nogle holde for, at man maa stræbe derefter ved Faste, Almiser og andre gode Gjæringer, og disses Være er fremstillet i Digte og Vers, der kræve et meget strengt Levnet, medens Andre paaftaa, at man alene kan blive salig ved Guds Barmhertighed, og disses Beskjendelse er affattet i de Ord: Omvendelse, Tro og Kaldelse ere blotte og bare Gaver af den guddommelige Naade; Indgangen til Paradiset sfer alene ved Guds Naade; der er intet Menneſte, hvis gode Gjæringer ville bringe ham i Paradis, af hvilken Mening ogsaa deres bedragerſke Apostel Mahomed har været, idet han siger i sin Alforan:*) Jeg selv bliver ikke salig uden ved Guds Naade.

§ 60. De Hedninger, som desværre endnu findes i øst- og vestindiske Lande, tro allesammen, at Menneſkets Sjel bliver i Behold efter Døden og har en Gjengjældelse at vente overensstemmende med de Gjæringer, den har gjort i levende Live. For nu at opnaa Salighedens foretage de sig Mangt og Meget; de læse flittigt i sin Lovbog, Vedam kaldet; de føre steds sine Afguders Navne i Munden, især, naar de blive syge og frygte for at skulle dø. Naar de Døende ikke længer selv kunne tale, raabe de Tilstedeværende dem disse Navne ind i Ørerne, saalænge de kunne høre; thi de tro, at naar en Døende har sin Guds Navn i sin Mund og Tanke indtil sit sidste Aandedræt, saa kommer han ufeilbarligen strax efter sin Død i Himmelen, fordi deres Vedam siger, at Gud har forjættet at drage dem til sig, som tænke paa hans Navn. Særdeleshed agter man i Østindien Gangesflodens Vand høit som et kraftigt Lægemiddel til Sjælens Renselse og dens Saligheds

Befordring; thi de holde for, at denne Flod har sit Udspring i Himmelen og flyder igjennem Paradiset, hvorfor den fører en saa velsignelsesrig Kraft med sig. Naar de derfor befrygte Døden, gjøre de sig al mulig Umage for at komme derhen for at toe sig med dens Vand; lader dette sig enten formedelft den lange Afstand eller af andre Marsager ikke gjøre, saa lade de hente dette Vand til sig paa Glasfer, drikke deraf og lade sig bestænke og toe dermed; dem derimod, som slet ikke kunne saa det, tilraader man at henvende alle sine Tanker til denne Flod. Jeg har troet saa meget hellere at burde anføre dette, fordi det tydeligen viser, at disse Hedninger have vidst nogen Bested om, hvad der af Moses berettes angaaende det Vand, som flød igjennem Eden og der delte sig i fire Hovedstrømme (1 Mos. 2, 10 flg.), hvoraf man da let kan slutte sig til, hvorfra deres Tro paa Sjælens Udødelighed og et andet Liv efter dette har sin Oprindelse; kun maa man beklage, at denne Flod hos dem er bleven saa grumset og fordærvet ved saa mange ugrundede og ugudelige Meninger.

§ 61. Alt, hvad der i det Foregaaende er udførligere fremstillet, ville vi nu sammensatte i et kort Indbegreb for at give det mere Eftertryk. Hvad Gud, som ikke kan lyve, tydeligen har forjættet i sit Ord, — hvad Hans Godhed, Kjærlighed, Barmhertighed, Majestæt, Herlighed og Retfærdighed fordrer, — hvad Han efter sit Velbehag allerede virkeligen har opfyldt med Hensyn til nogle af sine Troende, — hvad nogle af disse have seet, hørt, fornummet og erfaret, — hvad den bedste Del af Verden og de forstandigste Menneſter i samme have antaget for Sandhed, — hvad endelig Ingen uden tankeløse, uretfærdige, ugudelige og uvidende Menneſter have draget i Tvivl, det er vist og sikkert og vil i sin Tid virkeligen og fuldeligen

*) Mahomedanernes Religionsbog.

blive skjænket alle dem, som det er forjættet. Nu forholder det sig med det evige og salige Liv, paa hvilket alle Christne af Hjertet tro og haabe, som ovenfor beskrevet; derfor er det vist og utvivlsomt og vil i sin Tid virkeligen og fuldeligen blive skjænket Alle og Enhver, som det er forjættet.

§ 62. Jeg gaar nu over fra Beviiset for, at der visseiligen og sandeligen er et evigt, saligt Liv, til den Brug, vi skulle gjøre af denne Sandhed og høist gavnlige Lære. Vi lære deraf at kjende alle sande Christnes Høihed, Herlighed og Salighed fremfor alle Mennesker paa Jorden, idet den algode Gud har begavet og benaadet dem med en saa høi Aabenbarelse, en saa herlig Kundskab om himmelske og guddommelige Ting, med Forsikringen om sin Naade og Forjættelsen om sit salige Samfund i Tid og Evighed. Om det christne Folk kan man nu med al Ret sige: „Se, Mørket skal skjule Jorden og Dunkelhed Folkene; men Herren skal oprinde over dig, og Hans Herlighed skal sees over dig“ (Ejai. 60, 2). Da et vestindiansk, barbarisk Menneske gik igjennem en deilig Skov med en Christen og hørte ham med glad Røst synge den hundrede og fjerde Psalm og prise Gud, blev han saa bevæget derved, at han spurgte ham, hvad det var, han sang. Da nu den Christne forklarede ham dette og sagde, at han ved at betragte alle Tings Skabers mangfoldige Gjerninger og ved at høre Fuglenes nydige Sang havde følt Trang til at love og prise denne store Herre, der har beredt Menneskene saa meget Godt og giver os rigeligen alle Ting ot nyde, sukkede Indianeren og sagde, at de Christne dog vare salige Mennesker, som vidste saadanne herlige Ting. Dette sagde det stakkels Menneske, da man korteligen underviste ham om Guds forgjængelige, herlige Gjerninger; hvad vilde han da ikke have sagt, dersom man grundig havde

belært ham om de himmelske og uforgjængelige Goder, som den misfundelige Gud har beredt og henlagt til dem, som Ham elste! Hvilket kostbart og mageløst Gode er ikke den hellige Skrift, Guds Ord og den derpaa grundede christ-guddommelige Lære og Religion! Og hvad er alle andre Religioner i Verden mod denne? Hvad Slagget er imod det fineste Guld, — hvad Skyggen imod Væsenet, en liden Lampe eller en svævende Lygtemand imod Solens Stin, en Vandsum imod en stedserindende og uundtømmelig Kilde, Sodomsæblerne*) imod de allerædleste Granatæbler og andre velsmagende og vederkvægende Frugter. Alle andre Religioner smage af Fadet og kunne ikke skjule sit Udspring, naar man rigtig prøver dem; de smage raaddent, svovlagtigt, modbydeligt; jeg mener: de lugte og smage af det ved Synden fordærvede Menneskehjerte, af egennyttige, politiske**) Hensyn, af Løgn og Bedrageri, som en Dunst fra Helvede, den christelige Religion derimod af sit guddommelige og hellige Udspring, nemlig af Guds Visdoms og Misfundheds Dyd.

§ 63. Der maa jo være en Religion i Verden; thi Alt, hvad Mennesket ser eller hører, vidner om den store Kunstner og Skaber, der har frembragt Alt til Aabenbarelsen af sin Almagt, Visdom Misfundhed og Herlighed, og Mennesket nødes af sin Følelse og Samvittighed til at tilbede denne Majestæt og Fuldkommenhed og alle Væseners Væsen. Det alene er et gudstjenstligt Væsen og blandt saa mange andre alene stiftet og dygtigt til at kjende Gud, at tjene Ham og elste Ham. Men efterdi det ved Satans Træfthed er faldet i Synden, der har formørket dets Forstand, forvendt dets Villie og saaledes fordærvet dets

*) Sodomsæble, et Eble, som under sin Modning bliver stiftet af en Gallehveps og derved udbvendig bliver smukkere, men indvendig forvandles til Stov.

**) statskloge.

Gvner, at det ikke mere er dygtigt til at tænke noget Godt efterdi alt dets Hjertes Tankers Paafund er ifkun ondt hver Dag (1 Mos. 6, 5), saa har det opsogt mange Fornuftigheder (mangeslags Opfindelser, Videnskaber, Maader og Veie), ei alene til at vandre efter sit eget Tykke, men ogsaa til at tjene Gud (Præd. 7, 29). Det er imidlertid blevet forfængeligt og daarligt i disse sine Tanker og Paafund (Rom. 1, 21. 22), saa at det vel har erkjendt, at der er en Gud, som man maa tjene, men ikke har æret Ham saaledes, som det tilkommer et saadant Væsen, som Gud er, af saa ubegribelig Majestæt og Herlighed, men kun ved sin selvoptænkte Gudsdyrkelse lagt sin Daarstab og sit formørkede Hjerter for Dagen og tilsidst indviklet og forvildet sig saaledes i sine mange Paafund til at tjene Gud, at det ikke kan finde ud deraf igjen. Og dette er den sande Oprindelse til alle de falske Religioner i Verden, som man medrette kalder Satans Snarer og Garn, hvori han holder de forblinde Mennesker fangne til at gjøre hans Villie.

§ 64. Den algode Gud har imidlertid ikke i saa Maade ladet sin Barmhjertighed være uden Vidnesbyrd, men for de arme, i Mørket famlende og vildfarende Mennesker opstuffedet et Lys, der skinner i Mørket og formaar at oplyse og retlede hvert Menneske, der kommer til Verden (Joh. 1, 5. 9). Dette Lys er Hans hellige Ord eller den hellige Skrift, hvori Han har aabenbaret sig selv og sin Høihed og Herlighed, sit elers uhyrlige og ubegribelige Væsen, det er: sin evige Kraft og Guddommelighed (Rom. 1, 20), men, hvad mere er, til lige sin gode og naadige Villie, sit kjærtegne, forbarmende Hjerter og sin hellige Beslutning om, hvorledes Han vil hjælpe det syndige Menneske ud af al dets Elendighed, og hvad Han desaar sag fordrer af det, hvorhos Han naadigst har er-

klæret, at hvo der kun vil lade sig hjælpe og med bodsærdigt og troende Hjerter annamme den ham tilbudne Naade, ham vil Han atter optage i sit allerhelligste Samfund, anse for sin Eiendom og ikke blot her i Verden regjere, beskjærme, trøste og forsørge og lede ham efter sit hellige, vise og velsignede Naad, men ogsaa efter dette Liv optage ham i sin himmelske Herlighed og glæde ham med sig selv, som det høieste Gode, i et evigt, uadskilleligt Samfund og en salig, stedsevarende Besiddelse og Nydelse.

§ 65. Heraf opstaar nu, herpaa grunder sig den kristelige Religion, hvilken man medrette kalder den eneste og evige, den hellige og saliggjørende, den guddommelige og sanddrue, fordi den alene besidder, hvad en sand Religion skal besidde. Den alene besidder og stænkter en høi, herlig og himmelsk Visdom, en levende, hellig og saliggjørende Kundskaab om Gud, som ikke blot opfylder Forstanden med Lys og Viden, men ogsaa Hjertet med Kraft, Aand og Liv. Den lærer Sandheden uden nogen søgt Smink, men dog paa en saare eftertrykkelig og kraftigt overbevisende Maade. Den taler ganske enfoldigt, slet og ret om den himmelske Visdom, men tvinger dog Hjertet med en sød og velsignet Tvang til at give den Bisald, saa at det er tydeligt at mærke, at der under de simple Ord er skjult en guddommelig Kraft. Den taler om guddommelige Ting med menneskelige Ord, men fremkalder dog en guddommelig Virkning og himmelsk Frugt i Hjertet. Den siger ubegribelige og utrolige Ting og anfører ingen Beviser, men gjør dog, at man fuldeligen og hjerteligen tror paa den og i Troen føler sig forvisset om, at man ikke har troet forgjeves. Den underviser isandhed guddommeligt om Gud og fremstiller paa rette Maade Hans Majestæt, Almagt, Visdom, Hellighed og Retfærdighed o. a. M. og opvækker i Hjertet en hellig Frygt

og ydmyg Erbødighed for saa stor en Herre. Men den ved ogsaa at beskrive og prise Hans Miskundhed, Kjærlighed, Barmhertighed og Trofasthed saaledes, at det syndige og frygtsumme Menneske stoler derpaa med fuld og fast Tillid, holder den store Gud for sin kjære Fader, elsker Ham inderligen og forlader sig af ganste Hjerte paa Hans Forsorg, Forsyn og Styrelse, saa at altsaa det ved Synden forstyrrede Samfund med Gud og Mennesket bliver gjenoprettet og befæstet i Christo.

§ 66. Den alene besidder og lærer den rette og sande Gudsdyrkelse. Den underviser os om, at denne fornemmelig bestaar deri, at man erkjender og med dybeste Ydmyghed og hellig Beundring ærer Guds Høihed, Herlighed, Majeftæt og Fuldkommenhed samt Hans Krafte, Visdoms og Miskundheds Fylde, Overflødighed og Dybde og lønligen og aabenbare bevidner sin Afhængighed af Ham, og at man alene fra Ham, i Ham og ved Ham er, har og kan, hvad man er, har og kan, — deri, at man nyder Hans Miskundhed med Lyst, øser med Glæde af Hans Fylde og tager af Ham Naade over Naade, Trøst over Trøst, Kraft over Kraft, og deri, at man tilstaar, at man Intet er, har eller formaar af sig selv, men at Gud er, har og formaa, det have vi annammet alene af Hans Miskundhed og Kraft. Den lærer, at den sande og Gud velbehagelige Gudsdyrkelse bestaar mere i at tage end i at give; Gud ser heller, at vi hente Noget hos Ham, end at vi bringe Ham Noget, — heller, at vi vandre i Hans Lys, end at vi tænde et Lys for Ham; Han vil ikke nyde os (thi som den selvstændige Fuldkommenhed trænger Han ikke til os, efterdi Han allerede var og havde Alt, før vi bleve til, og før vi havde Noget at byde Ham); men

vi skulle nyde Ham, og det med Lyst og Glæde, til vor Sjæls salige Fryd.

§ 67. Vi ville noget nærmere forklare og tydeligere fremstille denne magtpaaliggende Sag. Vist er det, at Gud i Alt, hvad Han har gjort imod Mennesket, ikke har havt til Hensigt at nyde det, men at lade det nyde Ham. Han har dannet det som det ædleste blandt de synlige Skabninger, for i det at have et bekvemt, rummeligt og levende Kar, som Han kunde fylde med sin Godhed, glæde med sin Kjærlighed, lede med sin Visdom, styrke med sin Kraft og lykkeligjøre med sit Samfund. Mennesket skulde stedse hænge ved sin Skaber, af og fra Ham saa Liv, Kraft, Lys, Glæde og Tilfredshed, for saaledes at leve, røres og være i Ham. Det skulde i Ham have en levende Kilde til al Godhed, Sødme og Salighed, et stedse skinnende, glædende og ledende Lys, en stedsevarende behagelig og sød Hvile. Ei heller har Han havt nogen anden Hensigt med det store Gjenløsningsværk, saasom Han intet Andet fordrer af det faldne Menneske end, at det hjerteligen erkjender den Glemthed, hvori det er kommet ved sin egen Brøde, og hvorlunde det udenfor Samfundet med den algode Gud intet Andet er end en forbandet, syndig og ussel Dm, — at det af al sin Kraft vender tilbage til Ham og søger Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred, Hvile og Salighed hos Ham i Christo Jesu. Saaledes er det ogsaa med Helliggjørelsen og Fornyelsen. Denne begyndes af den hellige Gud i Naade; den fortsættes og forøges ved Ham med Naade; den fuldendes i Ham af Naade. Han helliger og fornyer os ikke paa en Gang, men efterhaanden, bringer det ei heller til nogen Fuldkommenhed i dette Liv, men lader stedse Skøbeligheder og Feil blande sig deri, for stedse at holde os i Ydmyghed og Selvfornedrelse, i stadig Omvendelse og

Troesøvelse, opmuntre os til Bønner og nøde os til ikke at søge vor Hellighed i os selv, men i Hans Naade og Barmhertighed og i den Herres Jesu og Hans Aands Samfund. Ja, selv naar vi have opnaaet den fuldkomne Retfærdighed og Hellighed i Himmelen og tjene Ham for Hans Throne Dag og Nat i Hans Tempel, saa skal han dog være og blive Alt i Alle (1 Kor. 14, 28), og vi skulle evindeligt og altid leve, røres og være i Ham og Hans Misfandhed.

§ 68. Man overvej i saa Henseende, hvilke mærkelige Taalemaader Guds Aand betjener sig af i sit Ord, for dybere at indprente os dette! Han fordrer af os, at vi skulle elske Ham af vort ganske Hjerter og af vor ganske Sjæl og af vort ganske Sind og af vor ganske Styrke, frygte Ham over alt Andet, anse Ham for vor Gud, for vort højeste Gode, vor bedste Skat, sødeste Trøst, sikreste Tilflugt, eneste Kraft osv. og søge Alt i Ham og hos Ham. Herpaa gaa de ofte gjentagne og paa mange Maader forklarede Indbydelser til Hans Nydelse ud. „Jeg er din Gud; jeg har styrket dig, ja hjulpet dig, ja opholdt dig med min Retfærdigheds højre Haand. Frygt ikke; thi jeg gjenløste dig. Jeg vil være hos dig i Fjeld og Vand og opholde dig. Mon der være en Gud foruden mig? der er ikke en Klippe; jeg kender den ikke. Israel, glem mig ikke! vend om til mig! thi jeg har gjenløst dig. Vend Eder til mig og bliver frelst, alle Jordens Under! thi jeg er Gud, og Ingen ydermere. Nu vel; hver, som tørster, komme hid til Vandene, og den, som ikke har Penge, komme hid! Kjøber og æder og gaar; kjøber uden Penge og uden Betaling, Vin og Mælk!“ (Esai. 41, 10; 43, 1. 2; 44, 8. 21. 22; 45, 22; 55, 1). „Kommer hid til mig, Alle, som arbejde og ere besværede; jeg vil give Eder Hvile. Hos mig skulle I finde Hvile for Eders Sjæle.“ (Matth. 11, 28.

29). „Om Noget tørster, han komme til mig og drikke!“ (Joh. 7, 37). Dette indeholdes ogsaa i de skønne billedlige Udsagn, hvori der siges, at de Troende ere plantede i Herrens Hus og skulle grønnes i Hans Fargaarde (Ps. 92, 14), hvor de sammenlignes med Vinrankerne, der ifkun grønnes, blomstre og bære Frugt „ved at blive paa Vintræet“ (Joh. 15, 4—7), og hvor de formenes til, efter at have antaget den Herre Jesus (i Troen grebet og forenet sig med Ham) ogsaa at omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham (Kol. 2, 6. 7).

§ 69. Af alt dette sees, at den fornemste Dyrkelse, som den høilovlige og majestætiske Gud fordrer af os, er den, at vi skulle af Hjertet anse Ham for vor Gud, tro paa Ham, forlade os paa Ham, glæde, fornøje og vederkvæge os i Ham og nyde Ham i et inderligt og nært Samfund, hvoraf da af sig selv følger, at vi elske, prise, takke, paatalde, tilbede, beundre, forherlige Ham, osv. Og alt dette fordrer den misfandelige Gud ikke saa meget for sin egen som for vor Skyld, idet vi derved blive stiftede til mere og mere at nærme os Ham og saaledes desto mere at nyde Ham. Thi ligesom det er Hans Lyst at bevise os Godt og gjøre os delagtige i sin Fuldkommenhed, saaledes er det den kjæreste Dyrkelse, vi kunne vise Ham, at vi søge det Gode alene hos Ham og af Hjertet attraa at drikke af Hans uudtømmelige, levende og evige Kilde, berige os af Hans Skatte og Overflødighed, se Lyset ved Hans Lys, blive retfærdige ved Hans Retfærdighed, hellige ved Hans Helliggjørelse, glade ved Hans Glæde, drufne ved Hans Kjærlighed, rolige ved Hans Fred og salige ved Hans Misfandhed. Heraf kan man ogsaa vide, hvorfor den hellige Skrift kalder det en Gudsdyrkelse at bede, at prise Herrens Navn eller forkynde Evangeliet, elske sin Næste, gjerne raade og

hjælpe ham, besøge Enker og Faderløse i deres Trængsel, fremstille sig selv til et Offer for Gud, bevare sig ubesmittet af Verden og Deslige, nemlig fordi Menneſtet ved Bønnen bevidner, at det anſer Gud for ſin Hjælp, ſin Trøſt, ſit Lys og ſin Frelſe, — ved ſin Tak og Pris ærer Hans Fuldkommenhed og Høihed og lægger for Dagen, at det i Ham har fundet en miſkundelig, kjærlig, mægtig, viſ og trofaſt Gud, — ved Prædikenen forkynder Hans Godhed og Herlighed for Andre og loffer og indbyder dem til Hans Samfund og Nydelse, — ved Kjærligheden til Næſten tilkjendegiver, at det rigeligen har nydt Guds Kjærlighed og Miſkundhed og gjerne til Hans Pris vil meddele Andre deraf, — ved Dyringen af ſig ſelv og Bortvendelſen fra Verden, at det ſkylder Gud ſig ſelv, — at det intetſteds ved ſit Legeme, ſit Liv, ſin Sjæl og ſin Aand bedre forvarede end i Hans Forſorg og Styrelſe, ſamt at det hverken bekymrer ſig om Himmelen eller Jorden, efter at det eier Ham.

§ 70. Derfor kan man ogſaa kalde det prædikede Ords Hørelſe en Guds-tjenefte. Vel maa jeg tilſtaa, at man retteligen kan ſige derom, at Gud da tjener os, idet Han overføjer os og vore arme Hjerter med lutter aandelig Beſignelſe, med Lys, Kraft, Trøſt og Naade, ligesom Himmelen Bærterne i en Have med et mildt Regn, hvorfor det ſynes, ſom om vi da ikke tjente Gud, ligesom Brønden eller Kilden tjener den, ſom oſer deraf, og ikke han den, og ligesom Solen tjener den, der vandrer og arbejder i dens Lys, og ikke han den. Men det bliver dog derved, at vi ogſaa tjene vor Gud, naar vi høre Ordet med Glæde og annamme det i Troen; thi efterdi Gud er et ſaa veldædigt Væſen, at Han kundgør og meddeler ſit Hjerte, Lys og Liv i Ordet og ved Ordet, ſaa er det Ham en Lyſt, en Glæde og en Tjenefte, naar vi arme Menneſker i Troen an-

namme Hans Ord ſom Hans Ord, be-
tragte det ſom et beſignet Naademiddel og blive delagtige i den Beſignelſe, ſom ligger deri, ret ligesom Kilden og Solen, om de vare begavede med Fornuft, vilde glæde ſig over, at de kunde tjene Menneſkene og anvende ſit Vand og ſit Lys til deres Vel. Af denne Fremſtilling af den chriſtelige Gudsdyrkelſe kan da Enhver, ſom endnu har nogen ſund Fornuft og tager Sagen under alvorlig Overveielſe, dømme, om jeg ikke med fuld Føie kan kalde den enefte ſande, Gud verdige og velbehagelige, den enefte hellige og ſalige Gudsdyrkelſe, — om ikke den chriſtelige Religion deſaarsag maa anſees for den enefte ſande og ſaliggjørende og til Gud førende, og om ikke de Chriſtne maa priſes høiſt lykſalige, fordi de vide ſaa-danne herlige Ting og formedelſt en daglig Øveſe deri ſtaa i et inderligt Samfund med den ſtore og ſalige Gud.

§ 71. Siden vi ere komne ind paa Betragtningen af den chriſtelige Religions herlige Fortrin fremfor alle andre Religioner i Verden, ſaa tro vi tillige, hvorvel ſaa fortfattet ſom muligt, at burde medtage Et og Andet, ſom ſigter til ſamme Maal. Den indeholder da endvidere de allerbedſte, de retſædigeſte, helligſte og gavnligeſte Love og Levnetsregler, hvilke Gud ſelv korteligen har ſammenfattet i de ti Bud og ſiden tydeliger forklaret ved ſine Tjenere Profeterne og Apoftlene. Herved maa for det Førſte mærkes, at alle Herrerſ Herre derved at de ſtrækte ſig over den hele Verden og ere ſtikkede og tjenlige for alle Folkeſlag, Lande, Stænder og Perſoner, har paatrykt dem et Tegn eller vedhængt dem et Segl, hvoraf det kan ſees, at de er udſlydte af den evige Viſdom og Godhed. Der fortælles, at en fornem Mandarin eller Embedsmand i Keiſerdømme Kina ved at høre de ti Guds Bud udbrød: Det er iſandhed en guddommelig Lov; thi derſom den var given af en

Konge, vilde den alene være beregnet paa hans Rige og dets Forholde; men denne er almindelig og passer for alle mulige Folkeslag og for alle Menneſter i alle Riger og Lande. Derfor maa den have ſit Udspring fra den hele Verdens Herre og Skaber. Denne Vantroende talte meget fornuſtigt, efterſom det ikke er noget lidet Under af Guds Viſdom, at Han har indbefattet alle Verdens gavnlige Love i ſaa ſaa Ord og givet dem en ſaadan Almindelighed, at intet fornuſtigt Menneſte kan unddrage ſig dem. De afnøde Alle og Enhver et aabenbart eller lønligt Biſald. De paſſe ſig for Ørighed og Underſaatter, for Høie og Lave, for Rige og Fattige, for Kloge og Enfoldige, for Mænd og Kvinder, for Giſte og Ugifte, for Huſbonder og Tjenere, for Madmødre og Tjenestpiger, for Borgere og Bønder, for Gamle og Unge, for Handlende og Haandværkere, og det er unegteligt, at derſom de bleve almindeligere befulgte, vilde de overalt ſkabe Veſignelſe, Lykke, Fred, Ro, Glæde og Velgaaende. O, hvorledes vilde det ikke ſtaa til allevegne og med Alle, ſaa fremt Budet om Kjærlighed til Gud og Næſten, hvori alle de andre ere indelſluttede, ſtedſe blev iagttaget!

§ 72. Ved Guds Love er endvidere at bemærke, at da den miſkundelige Gud godt vidſte, at Menneſket, ſom fordærvet af Synden, ikke af ſin naturlige Kraft kan adlyde dem, ja endog er dem fiendſk, har Han til Loven ſøiet Evangelium eller Prædikenen om ſin Kjærlighed og Naade i Chriſto Jeſu, ved og med hvem Han meddeler den Hellig-Aand, der ved Foreholdelſen af den Herre Jeſus, Hans udøſte koſtbare Blod og udftaaede ſmertefulde Død ſaavelſom ved Forklaringen af den Kjærlighedens Hemmelighed, ſom ligger derunder, ſaligt bøier og tvinger Hjerterne og gjør dem rede og villige til af al Magt at vandre i Uhyggheden mod Gud. Herpaa kunde

man af Guds Kirkes optegnede Begivenheder anføre mange herlige Exempler, der lære, at ſtundom et enefte Blik paa den korſfæſtede Herre Jeſus, en i ſaa Ord affattet Skildring af Hans Kjærlighed, en uventet Naamindelſe om Hans Blod, Saar og Død har gjort forte Navne til heilige, hvide Duer, ſkiddensfærdige Svin, kaade Bukke, ſtinkende Gjeder, brølende Løver, rivende Ulve, raſende Bjørne til fromme, rene, ſagtmodige, taalmodige og ſtille Lam og Faar, Tornebuſke til frugtbare Vinſtokke, vilde Stammer til frugtbarende og veſignede Træer. Men det vilde opholde os for længe, hvorimod vi til en anden Tid, om Gud vil, og vi leve, ſkulle meddele og fremſtille dem til Beundring af Guds Kraft og Miſkundhed. Jeg maa imidlertid heller ikke med Taushed forbigaa, at vi Chriſtne i vor algode Gud have en ſaa naadig Lovgiver, at Han efter ſin Fæderkjærlighed, hvormed Han har antaget os til ſine Naadebørn i Chriſto Jeſu, har Taalmodighed med os, naar vi af Skrøbelighed ikke fuldkommen formaa at opfylde Hans Bud. Han lader ſig nøie med vor begyndte, oprigtige, barnlige Uhygghed, med vor helliggjorte Willie, med vor ſtabige Iſlid med vor daglige Omvendelſe, med vore ſtedſe fornnyede Forſætter oſv.

§ 73. I begge diſſe Henſeender har den chriſtelige Lære og Religion atter et herligt Fortrin fremfor alle de andre, ſom findes i Verden. Hvo vil forundre ſig over, at Hedensſkabet har grebet ſaa vidt om ſig og endnu indtil denne Dag har havt næſten den ſtørſte Del af Verden inde, ſaaſom det blot vandrer efter ſit fordærvede, ſyndige Sind og kun holder faſt ved ſin gamle, fra Fædrene nedarvede Afgudsdyrkelſe, men forøvrigt lader ſin i guddommelige og aandelige Ting ret dumme og ufornuſtige Fornuſt ſaavelſom ſit vellyſtige Kjød, om hvis Syndighed og Fordærvelſe det Intet ved,

have sin Villie og Frihed til at udpønsse, gjøre og vælge, hvad det finder for godt? Thi omdenskjønt det ogsaa har sine borgerlige og til det almene Vel sigtende Love, saa vide disse dog Videt eller Intet af Hjertets indvortes Lydighed og Sjælens Helliggjørelse at sige. Derfor bærer det da ogsaa saa giftige Frugter som af den hellige Apostel bestrevet i første Kapitel i Brevet til Romerne (B. 24—32). Det naturlige Menneſke samtykker gjerne i, hvad der giver det sin frie Raadighed, og hvorved det i det Høieste forpligtes til en udvortes Lydighed og Erbarhed. Hvem vil ogsaa forundre sig over, at Mahomedlærens og denne Satansapostels Løgne saa hurtigt have kunnet saa Indpas i den ædleste Del af Verden og herske der saa længe, da den paa den ene Side har havt og endnu har den kjødelige Belyst og paa den anden Side Sabelen eller Grusomheden til Talsmand? Men intet forstandigt Hjerte kan noksom forundre sig over, at Christendommen med sin for den naturlige Fornuft latterlige Lære om en korsfæstet Verdensfrelser og med sine Love om Selvfornægtelse, om Verdensforſagelse, om Kjødets Korsfæstelse tilligemed dets Lyster og Begjæringer, om Overladelse og Hengivelse i Guds Villie, hvad enten den fører til Lykke eller Ulykke, til Være eller Stam, til Liv eller Død osv., har trængt ind i Verden uden al Voldsomhed og uden alle kjødelige Hjælpemidler og allevegne er bleven antagen af saa mange Milioner Menneſker, ja har indtaget deres Hjertes, og det saaledes, at de ei alene fuldkommen og villigen have givet Slip paa, hvad Behageligt og Kjært de havde i Verden og istedet derfor valgt Jesu Kors og Skjændsel, men ogsaa hengivet sit Blod og Liv derfor. Skulde man ikke forundre sig over, at saa mange vellystige Menneſker saa hurtigt og uventet have bortkastet sine Rosenkrandse og valgt Jesu Christi, den Korsfæstede, Torne-

krone istedet, — at de have forladt sine sedvanlige, lystelige og brede Veie og slaaet ind paa en uvant, smal og knudret Bei, — „at de have valgt hellere at lide Ondt med Guds fattige, undertrykte og foragtede Folk end at have Syndens timelige Nydelse, — at de have agtet Christi Skjændsel for større Rigdom end Verdens Skatte“ (Ebr. 11, 25. 26), — at de ere blevne saa rede og villige til Christi og Troens Lydighed og af Hjertet have sagt om Hans Bud, der forekomme det syndige Kjød og den ubesindige Verden saa ubehagelige, saa tunge og besværede; Jesu Nag er gavnligt; Hans Byrde er let; Hans Bud ere ikke svære, — at de ere blevne saa nidkjære i Gudsfrøgt og gode Gjerninger, og have vandret saa varksomt og helligt og med saadan Frygt og Bæven, som om de tjente en streng og ubarmhjertig Herre, og dog paa samme Tid lagt en saadan Frimodighed, Tillidsfuldhed og Tilfredshed for Dagen, som om de ikke vidste af Andet end en kjærlig, naadig og barmhjertig Fader? De tjene vel sin Gud med et oprigtigt og trofast Hjerte, men ere i sin Samvittighed overbevist om, at de ikke tjene Ham i fuldkommen Hellighed og Retfærdighed, saaledes som de ifølge Hans Bud skulde, og have dog paa Grund af sit Samfund med Jesus, sin Frelser, og Hans Forbønner den glade og barnlige Fortrøstning, at Han ogsaa i Naade vil tage tiltafte med deres mangelfulde Tjeneste. Det lader sig imidlertid ikke gjøre, at vi opholde os længere herved; vi ile derfor videre og sige fremdeles:

§ 74. At alene denne, den christelige Religion, eier grundig, paalidelig og sand Trøst. At dette Liv er fuldt af Moie, Hjertesorg, Bekymringer, Angest, Nød og Død, det er Noget, som selv de Bantroende have erkjendt, og som den daglige Erfaring har lært dem. Mogle af dem har deres saarede Samvittighed givet saa Meget at bestille, at al deres Hoihed

og Herlighed, Belyst, Overflod og hvad Andet, de have stattet høit i Verden, ikke har formaaet at berolige den; især ere de blevne tilgavns trostesløse paa sit Yderste og have Intet kunnet finde at fordrive sin Frygt for Døden med eller øse noget Haab af til at forsøde dennes Bitterhed. Vel ere Mange vandrede bort i Sikkerhed; men disse turde dog være faa, og Saadant er mere et Raseri og en Dumdriftighed end en veloverveiet Beslutning. Her har nu Christenheden atter Fortrinet for alle andre Religioner paa Jorden og besidder alene en sand, virkelig og grundig Trøst i al Modgang, som kan møde Mennesket i dets Liv. Den besidder en almindelig Trøstefilde, der aldrig udtørres eller bliver udtømt, — hvorfra der flyder lutter friske og søde Strømme ind i Hjerterne, Samvittighederne, Sjelenes, Husenes og Hytterne; den besidder en Balsam, der lindrer alle Smerter og læger alle Saar; den besidder en Bederbøgelse, som forvandler al Mæthed til Kraft; den besidder en Sødme, som overvinder al Bitterhed; den besidder Hjertestyrkninger, som fordrive al Angest; den besidder Lægemedler, som endog formaa at fordrive Samvittighedsangesten og at skjænke de Døende Livet midt i Døden. Lad Verden tage al sin Visdom, Veltalenhed, Belyst, Glæde, Rigdom og Væ o. a. M. tilhjælp og forsøge, om den kan trøste en opskræmt Samvittighed og et bekymret Hjerte. Lad de Verdsligvise, Lærde, Erfarne osv. af Hedenskabet, Mahomedanismen, Jødedommen træde frem, — lad de høivise Gudsfornegetere komme med alle sine fløgtige og herlige Indfald, hvilke de ellers forstaa at bruge saa mesterligt imod Sandhedens Ord, og lad dem trøste en Nero, der plages af Furierne*) for medelst et Modernord, en Tyran, der

tkæmper med Fortviølelsen paa Grund af megen Ugudelighed og mange Skændselsgjerninger, som han har begaaet, eller paa Grund af meget udgydt Blod og mange skrækkelige Forsølgelser, som han har opvaakt mod Guds Kirke, eller lad dem blot trøste en almindelig Synder, der med sine Misgjerninger har fortjent Døden og er denne nær, saa at han hængiver sit Liv trøstigt, glad og fuld af Haab; det er dem umuligt; thi man kan intet Vand øse af den tørre Sandbakke og ingen Figener eller Druer plukke af Tornebuskene. Christendommen derimod formaar, efter hvad saa mange Tusinde Sjæles Erfaring lærer, heri og i alt andet at skjænke rig Trøst, og vi finde ingen Betænkelighed ved i saa Henseende at henholde os til de foregaaende Dele af dette Værk, i hvilke vi have ledet de Strømme, der udslyde af den hellige Skrifts ædle Kilde, sammen og efter den Naade, Gud forlenede, fordelt dem derhen, hvor det var fornødent, hvilket ogsaa er skeet af andre i Skrifterne forfarne Mænd. De jødiske Rabbinere, Tyrkernes Muftier og Hedningernes Visdomslærere, Kinesernes Konfucius og deres Horioner, Japanesernes Bonzer, de andre Indianeres Braminer, ja Plato, Aristoteles, Zeno, Sokrates og Epikur kunne forsøge, om de ere istand til at udrette noget Lignende.

§ 75. Saa har ogsaa den kristelige Religion alene en uforlignelig og herlig Ende og den allerbedste Belønning og ved at give sine Egne en grundig Forsikring derom, idet den ikke blot, som allerede ovenfor sagt, lærer, at Troens Ende og Udgang er det evige Liv, men tillige beskriver, hvori et saadant evigt Glædesliv skal bestaa, nemlig i Beskuelsen, det er: i det fuldkomne, herlige og virkelige Kjendskab til Gud og i Hans søde og salige Nydelse, hvoraf følger, at de, som ere agtede værdige til det evige

*) Hævnvæbninger, Plageaander hos de gamle Romere.

Liv, blive aldeles befriede fra alt Ondt og fuldkommen mættede og lykfsaliggjorte med alt Godt, leve evindeligen i Gud, ved Gud og for Gud, og herom lærer den med faadan Kraft og Visshed, at alle Troende deraf øje et fuldkomment Haab, en virkelig Beroligelse og fuldkommen Tilfredsstillelse for sine Sjele, tiidels og saa føle en faadan Forsmag derpaa, at deres Mund midt i Døden fyldest med Latter og deres Tunge med Frydesang, og saa at de henses som et Barn, der indslumrer ved sin Moders Bryst i den søde Nydelse af den kraftige og søde Livsjaft, som hun rigeligen indgyder det, — hvorum vi med Guds Hjælp skulle tale udsørligen i sin Tid. Omendstjønt nu Hædningerne og andre Bantro ogsaa vide at tale Noget om en faadan tilkommende Salighed, efter hvad vi allerede forhen have bemærket, saa er Saa-dant dog i Sammenligning med, hvad de hellige Profeter og Apostle vidne derom, kun at betragte som et Snak af Drømmende eller Børn i Sammenligning med vaagne og alderstegne Menne-skers velbetænkte Tale.

§ 76. Af hvad vi hidtil have anført om den christelige Religions Fortrin for alle andre Religioner paa Jorden, ud-drage vi nu følgende Slutning: Det Folk, som besidder de allerbedste og aller-sikreste Midler til at lære at kjende og komme i Samfund med den store, algode og salige Gud, alle Tings Skaber og opholder, — som forstaaer at ære den høilovlige, hellige og store Gud med en fornuftig, Ham værdig og velbehagelig og derhos for Menneftet selv heldbringende og sjeletilfredsstillende Dyktelse, — som besidder de allerædleste, allerviseste, hel-ligste, gavnligste, for alle Mennefter velgjø-rende og med guddommelig Kjærlighed og Miskundhed formildede Love, — som besidder en sikker, jød, almindelig og stedserin-dende Trøstetilbe, — som derhos ved Si-den af sin Tro og Gudsdyktelse er for-

visjet om en ufigelig herlig Naadeløn i Himmelen, det maa som Følge heraf agtes for det lykfsaligste og mest veljig-nede af alle Folk paa Jorden. Nu er det christne Folk benaadet og begavet med alt dette af Gud; derfor er det at agte for det lykfsaligste og mest veljig-nede af alle Folk paa Jorden. Og heraf følger endvidere, at da den christelige Religion fremfor alle andre Religioner, som ere bekjendte og antagne blandt Menneftene paa Jorden, gjør sine Bekjendere og Til-hængere lykfsalige i Tid og Evighed, saa er den ogsaa den allerbedste, allerædleste og allergavnligste, ja den eneste sande og saliggjørende og kommer fra Gud, vandrer med Gud og fører til Gud.

§ 77. Nu da, I christelige, Gud helligede og Jesum elskende Sjele! jeg har i dette Værk oftere efter Guds Ord aabenbaret og skildret Eders Christen-dom's Herlighed og Eders og alle Guds Børns Lykfsalighed og har heller ikke nu forsømt Veligheden hertil og det saa me-get mindre, som man daglig til sin Sjæls Bedrøvelse erfarer, at de fleste Christne ikke vide at vurdere sin Christendom og ikke anse den for en Høihed og Herlig-hed, men for noget Simpelt og Almin-deligt, hvorved der ikke er Noget at tale, hvilket ogsaa er Aarsagen til, at Mange af dem hensalde til Sandfælgighed, Guds-fornegtelse og Bantro, medens Andre ikke undse sig for ved Siden af sin Bekjen-delse og udoortes Skintro at fremture i bitterlige Synder og al Uretfærdighed, Noget, som fordetmeste har sin Oprin-delse fra Uvidenhed og Uforstand, idet de aldrig have anseet det Umagen værdt at randsage sin Christendom rigtigt, at undersøge den Grundvold, hvorpaa den hviler, eller den Kilde, hvorfra den rene, velsmagende og heldbringende Strøm er udslydt, at forviise sig om dens Paali-delighed og at lære dens herlige Nytte og Lykfsalighed at kjende. Mange ere Christne, ikke fordi de i sit Hjerte ere

overbeviste om Christendommens Sandhed og i Aanden have erfaret dens Kraft og Nytte, men fordi de ere fødte og opvoksede blandt Christne og holdte der- til fra Barnsben af; ellers kunde det, som deres Gjæringer og Frugter vise, være dem ligegyldigt, enten de vare avlede og opdragne i Hedenskabet, i Mahomedanismen eller i Jødedommen; heraf de mange affaldne og fornægtende Christne; heraf tillige de mangfoldige letfindige og ugudelige Meninger, Skrifter og Bøger, blandt hvilke nogle endog vove at tale til Forsvar for Hedningerne, Jøderne og Tyrkerne og at haabe det Bedste om deres Religion og Salighed. Og hvo ved, hvorfra de grusomme og uchristelige Forsølgelser, som den evangeliske Kirke nu for Tiden lider, ere udsprungne. Som det lader til, er Religionen i deres Ophavsmænds Øjne en ubetydelig Sag, som man ikke behøver at gjøre mange Omstændigheder med. Hvorfor, siger man, skal ikke en Undersaat tro, hvad hans Konge tror eller vil, at han skal tro? Hvorfor er man saa paastaelig og gjenstridig? osv. Fra denne selvsamme mørke og grumseede Bøl udslyder al den Ugudelighed, Sikkerhed og Uretfærdighed, som nutildags har taget saaledes Overhaand blandt de Christne. Men at, hvor Meget ville ikke de elendige Sjæle saa at svare for, som forholde Sandheden ved Uretfærdighed (eller undertrykke den, saa at den ikke kan fremtræde i sin Kraft), ere ulydige eller vantro mod den himmelske Aabenbaring, modstaa den Hellig-Aand, der taler i Ordet, elske Mørket mere end Lyset eller omgaaes koldfindigt og letfindigt med aandelige og guddommelige Ting, som om de ikke vare af nogen synderlig Vigtighed, osv. Sandelig, det vil gaa alle andre Vantroende i Verden taaleligere paa Herrens store Domsdag end disse; thi hine burde vel ikke ladet sig nøie med, hvad de havde modtaget af sine Fædre, men gaaet efter

det Lys, de saa langt horte; men disse burde langt mindre ladet sig tilfredsstille ved, at deres Forældre og Lærere sagde dem, at Guds Ord er den evige Sandhed; de burde selv ved omhyggelig og stadig Betragtning af denne Sandhed, ved flittig Læsning og Gransking i den hellige Skrift, ved andægtige og hjertelige Bønner, ved hellig Lydighed mere og mere forvisset sig derom, søgt den Hellig-Aands Overbevisning i Hjertet og behandlet hellige og himmelske Ting med sømmelig Verbødighed og Andagt.

§ 78. Det er imidlertid ikke min Hensigt at opholde mig længere herved; men jeg henvender mig til Eder, I troende og gudelskende Sjæle, og formæner Eder i den Herre Jesu Christo, der elsker Eders Sjæle, og hvem Eders Sjæle elske: „Ophygger Eder selv paa Eders hellige Tro! beder i den Hellig-Aand! bevarer Eder selv i Guds Kjærlighed, forventende vor Herres Jesu Christi Barmhjertighed til det evige Liv!“ (Jud. B. 20. 21). Lader Eder ikke nøie med at tro, at den christelige Lære er den guddommelige og eneste saliggjørende Sandhed, fordi I have lært saaledes i Eders Ungdom og hørt det af Eders Forældre og Lærere; men stræber efter ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd at kunne fornemme dens Bekræftelse og Besegling i Eders Hjerter og saaledes at kunne give den Bisald ei alene med en menneskelig Tro (der ikke holder Stand i Anfægtelsens Tid), men med en guddommelig Tro, saa og at kunne sige til Eders Veileder: „Vi tro nu ikke længere for Eders Tales Skyld; thi vi have selv hørt og vide, at denne er sandeligen den Verdens Frelser, Kristus, og at Hans Ord er en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den, som tror“ (Joh. 4, 42; Rom. 1, 16). Takker ogsaa den algode Gud inderligen og uden Afsladelse, fordi Han har kaldet Eder til sin Søn, Jesu Christi, vor Herres Samfund og til sin

evige Herlighed, formedelst sit guddommelige Ords dyrebare Gode!

§ 79. Fører derhos et helligt Levnet, og „pryder vor Herres Jesu Christi Værdom i alle Ting!“ (Tit. 2, 10) ligesom den Hellig-Aand oftere formaner: Vandrer værdigt Christi Evangelium og Herren vor Gud, som kaldte Eder til sit Rige og sin Herlighed! (Filipp. 1, 27; Kol. 1, 10; 1 Thess. 2, 12) Bevise i Liv, Lidelse og Død, at I ere sikre paa Eders Tro og have en Forvisning i Eders Sjæl, som hverken Død eller Liv, hverken Medgang eller Modgang, hverken Sorg eller Glæde, hverken det Høie eller det Dybe, hverken Være eller Skjændsel kan tilintetgjøre; lader den ved alle Leiligheder komme tilsyne i stor Frimodighed; forholder Eder i Trængsler, som det sømmer sig dem, der have en guddommelig Forjættelse om en evig og uudsigelig Glæde; taaler fattigdom, som de, der forvente sin Rigdom og et blivende Guds i Himmelen (Ebr. 10, 34); lider Skjændsel og Foragt for Christi Skyld med stor Taalmodighed som de, der have Livets, Retfærdighedens og den uforgjængelige Herligheds Krone at haabe; bevise i Sygdomme og alt Ondt, at I af Hjertet tro, at dette usle og elendige Legeme skal blive ligedannet med den Herres Jesu Herligheds Legeme, og i aandelige Anfægtelser og allehaande Foruroligelser, at der er beredt en himmelsk og salig Hvile for Eder og alle Guds Børn; lever her i Verden som sande Candidati æternitatis (Ansøgere om Evigheden) og Hiamelborgere, hvis Fædreland er den Stad, som har Grundbold, nemlig en uroffelig og evig, som aldrig vakler eller forfalder, — hvis Bygmester og Forarbejder er Gud! (Ebr. 11, 10). Forlader derhos Verden, ikke som en Fugl, der om Natten er bortfræmt fra sit Rede og ikke ved, hvor den skal hen, men som et Barn, der har leget en liden Stund i et fremmed Hus og, naar man

lader det gaa, snart finder sin Faders Hus, — som Stefanus, der i sin Dødsnød saa den aabne Himmel, Guds Herlighed og sin Jesu Ansigt og Arme for sig og saaledes ingen Betyrning nærede for, hvor der skulde blive af hans Sjæl, hvorfor han ogsaa ganske kort sagde: „Herre Jesu, annam min Aand!“ (Ap. Gj. 7, 56. 59). Med et Ord: lader os i alle Hændelser og Begivenheder bevise, at vi have samme dyrebare Tro som Apostelen (2 Pet. 1, 1) og ere visse paa „at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Stabling skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (og dens evige Nydelse — Rom. 8, 38. 39)!

§ 80. Et gudelstende Hjerte vil maaſte sige: Jeg tvivler vel ikke om, at der er et evigt, saligt Liv; men jeg er mangengang betymret for, om det ogsaa er bestemt for mig, og om den retfærdige og hellige Gud ogsaa vil værdiges at benaade mig dermed. For at betage et saadant Hjerte denne Betyrning, kunde jeg hyde det at se tilbage paa den Vej, vi hidtil have vandret (i dette Værk), og forsikre det, at alle de, der i sand Omvendelse agte sig selv uværdige til det evige Liv og udelukkede derfra, men dog med sand Tro søge det i Jesu Christi Samfund, — der vise sig som den levende Guds hellige og lydige Børn, som den Herres Jesu, sin tro og høifortjente Overhyrdes fromme Faar og som den Hellig-Aands levende Templer, — der lægge Bind paa at elste sin Gud af ganske Hjerte og i oprigtig Kjærlighed at tjene Næsten i Gud og efter Gud, — der altid øve sig i at have en ufsadt Samvittighed for Gud og Menneskene, paatale Gud hjerteligen og andægtigt, prise ham inderligt og søge af al Magt at fremme Hans Være, sætte høi Pris paa de Maa-

demidler, Han har forordnet til Salighedens Opnaaelse, og betjene sig flittigt deraf, uafbrudt efterfølge sin Frelser, Jesum, gjerne tage det Kors paa sig, som deres Fader i Himmelen efter sit alvise og algode Raad har befuldmægtiget dem, søge sin Trøst i Ham og hos Ham alene og ikke tvivle om, at Han vel vil lede dem med sit Raad, men derefter antage dem til Vre, — kort sagt, at alle de, som ved Standhaftighed i god Gjerning tragte efter det evige Liv, usejlsomt ville opnaa Saligheden. Men for efter Evne at kunne tilfredsstille de gudelystende Sjæles Uttraa, ville vi ved et og andet Sprog af den hellige Skrift oplyse, hvilke de Personer ere, som skulde arve det evige Liv, og hvilke Egenskaber, der findes hos dem.

§ 81. Vi have ovenfor anført den hellige Apostels Beskrivelse af den christelige Tro, nemlig, at den er en „Erkjendelse af Sandheden til Gudsfrygtighed i Haab om det evige Liv“ (Tit. 1, 1. 2). Overvei nu, du christelige Hjerte, om du besidder Erkjendelse af Sandheden. Jeg tvivler ikke om, at du er overbevist derom i din Samvittighed; thi du har „Guds Ord, som er Sandhed“ (Joh. 17, 17), og udenfor hvilket der ingen guddommelighed, til Salighed fornøden Sandhed er at finde, og tror af Hjertet derpaa; du øver dig jo ogsaa daglig i opriktig Gudsfrygt, „har forsaget Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og besidder dig paa at leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, er nidkjær til gode Gjerninger og villig til, som en af Herrens Forløste, at tjene Ham i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle dit Livs Dage“ (Tit. 2, 12. 14; Luk. 1, 74. 75). Hvorfor vil du da adskille, hvad den Hellig-Aand har sammenføiet, nemlig Sandheden, Gudsfrygtigheden og Haabet om det evige Liv? Sandheden foreholder os Guds Forjættelser, hvilke i Christo Jesu ere Ja og Amen, og som

vi annamme med en hjertelig Tro (2 Kor. 1, 20). Gudsfrygtigheden vidner som en Frugt om, at Guds Ord og Forjættelser ere forenede med vor Tro og annammede i vore Hjærter som Guds Ord (Ebr. 4, 2). Hverpaa maa nødvendigvis følge den Hellig-Aands Vidnesbyrd om, at vi ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv, det Haab, som ikke besjæmmer (Rom. 5, 5).

§ 82. Saaledes lærer ogsaa Apostelen paa et andet Sted: „Da Guds, vor Frelser, Miskundhed og Kjærlighed til Menneskene aabenbarede, har Han, ikke for de Retfærdigheds-Gjerningers Skyld, som vi have gjort, men efter sin Barmhertighed frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig-Aand, hvilken Han har rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det at vi, retfærdiggjorte ved Hans Raade, skulde efter Haabet worde Arvinger til det evige Liv“ (Tit. 3, 4. 5. 6. 7). Se, du gudelystende Sjæl, hvorledes den Hellig-Aand her atter knytter Alt uopløseligen sammen: Miskundhed, Kjærlighed og Barmhertighed, der er os aabenbaret i Christo Jesu og har skinneth for os som et himmelsk Lys, — den hellige Daab, hvorved vi ere blevne gjenfødte til et levende Haab, benaadede med den sønlige Udkaarelses Herlighed, berettigede til at gjøre os Forventning om Himmelen, ja hvorved vi have iført os Christum og med og i Ham ere satte i det himmelske Rige (1 Pet. 1, 3; Gal. 3, 27; Efes. 2, 6), — den Hellig-Aand, som er udgydt over os, — som vi ere beseglede med, — som bor i os, — som daglig fornyer, driver, helliggjør, trøster og leder os og opholder os i Troen, — den Retfærdighed, vi have i vor Herres Jesu Christi Raade, og endelig det evige Livs Arv. Betragt nu dig selv og din Christendom efter dette Afriids, du christelige Hjerte; saa vil du finde, at du ved Guds Raade er ligedannet dermed,

og sig af Hjertet: Jeg er ved Guds Naade og Barmhjertighed i Christo Jesu en døbt, gjenfødt og fornyet Christen og er saaledes ifølge den Hellig-Aands Vidnesbyrd en Arving til det evige Liv; det er en troværdig Tale.

§ 83. Du vil maaske endvidere indvende: Guds Ord og de dyrebare Forjættelser, som det foreholder mig, giver mig vel Haab om det evige Liv; men naar jeg betragter mine mangfoldige Strøbeligheder, denne Verdens store Forargelser og kraftige Tillokkelser til Synd, hvori jeg lever, saavelsom Satans forfærdelige Magt og List, bliver jeg ofte meget modfalden, og mit Haab vakler saare. Jeg svarer: Det er intet slemmt Tegn hos de Troende, at de ere fulde af Bekymring i Ting, som angaa den evige Salighed. Saa maa ogsaa de Ansegtelser, hvormed Satan vil gøre dem det evige Liv tvivlsomt, tjene dem til gode, efterdi de elste Gud. De opvækkes derved kun til at stræbe saa meget alvorligere efter at indgaa igjennem den snevre Port, der fører hen til Livet (Luk. 13, 24), til at leve saa meget andægtigere, til at vandre saa meget forsigtigere, til at bevare sig selv ubesmittede af Verden og iagttagende, hvad Apostelen siger: „Arbejder paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven!“ (Filipp. 2. 12). Jeg ønsker af Hjertet, at vi maatte have flere saadanne bekymrede Christne og færre eller slet ingen af de sikre, der med alle sine bitterlige Synder ere aldeles uden Sorg for sin Salighed. Dog, for at ikke Omhyggeligheden skal udarte til Tvivl, maa du, christelige Sjel, stedse have de herlige Kraftsprog for dine Dine og i dit Hjerte, som den algode Gud har bestemt til en Hjertestyrkning for os i saadanne Tilfælde. Betænk, hvad din Frelser siger: „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligt, og Ingen skal rive

dem af min Haand“ (Joh. 10, 27. 28), og slut heraf: Jeg er min Herres Jesu Faar, som Han har forhvervet til sin Eiendom med sit kostbare Blod, — som Han i den hellige Daab har afstoet og mærket med sit Kors; jeg hører med Glæde Hans Hyrderøst, hvormed Han lokker, leder, regjerer og trøster; jeg følger Ham ogsaa daglig paa den trange Vej, hvorpaa Han har gaaet forud; derfor kjender Han mig og har indesluttet mig i sin evige Kjærlighed; Han vil ogsaa skjænke mig det evige Liv, om det end skærer hele Verden og alle Djæville i Hjertet; jeg skal aldrig fortabes, og Ingen, ihvo han end er, og hvor mægtig, hvor træsk, hvor grusom han er, skal rive mig af Hans Haand. Jvi hertil, hvad den hellige Apostel Peter siger: „Eder, som ved Guds Magt bevarer formedelst Troen til Frelse, har Gud efter sin store Barmhjertighed gjenfødt til et levende Haab, til en uforfrænkkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv“ (Pet. 1, 3—5). Jeg anser det imidlertid ikke nødvendigt at opholde mig længere herved, saasom jeg paa andre Steder og flere Gange i dette Værk har omhandlet det; navnlig kan man læse, hvad herom er foredraget i Betragtningen af Naadevalget i 3die Dels 8de Prædiken, § 23 og følgende.

§ 84. Lad mig til Slutning, før end vi forlade dette Omne, nemlig det evige og salige Livs Visshed, tale lidt til denne Verdens Børn, som enten drive Spot med, hvad de Gudsfrygtige tro og sige om den efter dette Liv følgende salige Evighed, eller dog tænke som saa, at om der er Noget deri, saa har man ialfald Tid nok til at stræbe derefter; det er ogsaa en ganske let Sag at opnaa det; det kommer kun an paa, at man siger nogle Gange: Gud være mig Synder naadig! og at man henter en Præst til sig, skrifter for ham, som man pleier, og lader ham række En den hellige Nad-

verd; derefter bliver man erklæret for salig af Enhver, ligesaa godt som Andre, der have haft megen Sorg og Møie for sin Christendoms og Saligheds Skyld, osv. Tilgiver mig, I christelige Sjæle, at jeg har talt ligesom spottende om disse Menneſkers Indbildning! Gud kjender mit Hjerte og ved, at jeg gjør det med Frygt og Bedrøvelse og af Hjertet beklager, at man midt i Christenheden nærer saa letſindige og ugudelige Meninger om en saa høift magtpaaliggende Sag, hvoraf Sjæl og Salighed ere afhængige. Men for tilbørligen at imødegaa disse Meninger, saa formaner jeg Alle, som kalde sig Christne og dog hidtil have taget sig den Frihed at leve efter sin egen Villie, at de først og alvorligen ville betænke, at naar den hellige Skrift omtaler det evige Liv, saa sætter den ofte Helvedes Ild og den evige Fordærvelse i Forbindelse med samme. Saaledes siger Moſes: „Sag tager idag Himmelen og Jorden til Vidne imod Eder, at jeg har forelagt dig Livet og Døden, Betsignelsen og Forbandelsen, at du maa udvælge Livet“ (5 Moſ. 30, 19), og Verdens Frelser: „Gaar ind ad den ſnævre Port; thi den Port er vid, og den Vej er bred, ſom fører hen til Fordærvelse, og de ere mange, ſom gaa ind igjennem den; thi den Port er ſnæver, og den Vej er trang, ſom fører hen til Livet, og de ere ſaa, ſom finde den“ (Matth. 7, 13. 14). „Det er dig bedre at gaa ſom Galt eller Krøbling eller Enøiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder og to Dine og kaſtes i Helvedes Ild, hvor deres Orm ikke dør og Ilden ikke udſlukkes“ (Matth. 18, 8 flg.; Mark. 9, 44), ſamt at efter Afholdelsen af den almindelige, ſidſte Dom ſkulle de Ugudelige, ſom Fordømte, gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv (Matth. 25, 46), ligesom Apſtolen ſiger: „Paa Guds retfærdige Doms Abenbarelses

Dag ſkal Herren betale Enhver efter hans Gjæringer; dem, ſom ved Standhaftighed i god Gjærning ſøge Vre, Hæder og Uforkrænkeliſhed, ſkal Han give et evigt Liv; men dem, ſom ere gjenſtridige og ikke lyde Sandhed, men adlyde Uretfærdighed, ſkal vorde Ugunſt og Brede. Trængſel og Angſt ſkal være over hvert Menneſkes Sjæl, ſom gjør det Onde“ (Rom. 2, 5 flg.). Af alt dette ſees, at ligesaa viſt ſom der efter dette Liv er beredt et andet og ſaligere Liv for de Gudfrygtige, ligesaa viſt er der ogsaa beredt et andet og uſaligt, ſkrækkeligt Liv for de Ugudelige.

§ 85. Disse Vidnesbyrd af den Hel-
lig-Aand giver ſelv de ryagesløſeſte Men-
neſkers Samvittighed ſit Viſald og over-
beviſer dem ofte imod deres Villie om,
at de have en ſkrækkelig, men retfærdig
og uigjendrivelig Dom at vente. Med
ſamtlige de Grunde, hvormed vi i det
Foregaaende have beviſt, at der er et
evigt Liv, kunne vi ogsaa godtgjøre, at
der er en evig Død og en Helvedild;
men vi vilde blive nødtte til at opholde
os altfor længe derved, og desuden for-
holder det ſig ſaaledes dermed, at naar
det Gne er beviſt, kan det Andet ikke
mere negtes. Betænk derfor, I arme,
i Synd og Sikkerhed hildede og af Sa-
tan forblindede Menneſker, hvor farligt
og ſkrækkeligt det er, i en ſaa høift magt-
paaliggende Sag, der angaar et evigt
Vel eller evigt Ve, at modſige eller ikke
ville tro Gud, der ikke kan lyve, — at
trøſte ſin ſyndige Sjæl med det Djævels-
ſprog: Ja, ſkulde Gud have ſagt det?
hvem ved, om det er ſandt? Alt Andet,
hvad Herren har talt, er jo dog ſandt
og bliver daglig befundet at være ſandt;
hvorfor ſkulde da alene det, Han har
ſagt om det evige Liv og den evige Død,
ikke være ſandt? Det er mærkværdigt,
at naar den ſtore Gud truede ſit Folk
med Fordærvelse for deres vedholdende
Ulydigheds Skyld, men ikke ſandt nogen

Tiltro hos det, idet de sagde: Han er det ikke (Meningen er: enten er der ingen Gud til, eller ialfald er Han ikke saa nidkjær og tilbøielig til Brede, som Profeterne beskrive Ham — lægger Mærke til, hvorledes de Ugudelige fra Alders Tid have kvædet den samme Vise!), „og Ulykke skal ikke komme paa os; ja, Profeterne skulle blive til Veir, og Herrens Ord skal ikke være i dem; det skal ske dem selv saaledes“ (Jer. 5, 12. 13), saa modsiges Han dem oftere saaledes: „J skulle fornemme, at jeg er Herren; J skulle kjende, at jeg, Herren (den evige, sanddrue og levende Gud og ikke en unyttig Afgud eller bedragerisk Aand) har talt“ (gjennem Profeterne — Ezek. 5, 13; 6, 7. 10 osv.). Denne Udtryksmaade bruger Han ogsaa stundom om de Gudsfrygtige i Anledning af sine Forjættelser; thi selv disse kunne mangelgang ikke tro saa hjerteligt og frimodigt paa sin Guds Ord, som de burde, især naar de ingen Maader og Veje kunne se, hvorpaa det kan opfyldes (Gjai. 49, 23; 60, 6). Ligesom nu de Gudsfrygtige ofte imod Formodning og over Forventning erfare, at Guds Forjættelser ikke skuffe, saaledes maa ogsaa de Ugudelige tilsidst erfare, at Guds Trusler ikke have været noget Snak af Profeterne (og Præsterne), ingen tom Lyd og Bind, hvilket man kan se af den første Verdens Menneſter, af Sodomiterne, af Jøderne og alle Andre, som Gud for deres Ubodsjærdigheds Skyld har iruet med Undergang. Og saaledes skulle ogsaa J, som i disse Verdens sidste Tider ere Eders Gud uhydige og ikke ville tro paa Hans hellige Ord, fornemme, at Han er Herren. Jeg kan ved denne Leilighed ikke undlade at foreholde Eder, hvad der tildrog sig for nogle Aar siden paa et ikke langt fra os beliggende Sted, efter hvad en christelig Præst har skrevet mig til. Tre Officerer vare sammen i et Bærtshus og gjorde sig lystige.

Da nu den nævnte Præst i nogle Embedsforretninger indfandt sig i dette Hus og kom ind i Stuen, lød det: Se, der er en Langkjole, en aandelig Herre! og man tog heraf Anledning til at tale om Præsterne og den Rære, de pleie at føre og foreholde Folket om Himmel og Helvede og den yderste Dom. Den Eneste spurgte den Anden, om han fæstede nogen Tid til, hvad Pabsterne*) sagde om Helvede, osv. Denne svarede: Jeg maatte jo være gal, om jeg troede paa slige Fabler. Derpaa spurgte den Første ogsaa den Tredie, om han troede derpaa. Han svarede: Jeg vil vel ikke gjerne tro det, Bro'er; men er det sandt, saa tager Janden os. Dette maatte Præsten med Bedrøvelse høre paa; men han kunde have sagt med Profeten: J skulle snart fornemme det; thi et Par Dage efter hændte det, at den Første blev farligt saaret i en Fegatning og snart endte sit Liv i ugudelig Fortvivlelse; ogsaa de Andre ere borte og have nu allerede erfaret, hvorvidt Guds Ord og Hans Tjenere have lært Sandhed om Helvede eller ikke.

§ 86. Nu da, J elendige Børn, gaa i Eder selv, og tro Gud, der ikke lyver! Lader ikke Satan længer holde Eder for Nar, og tror ikke hans Apostle! Gribet ikke til i Blinde, og tror ikke strax, hvad slige ugudelige Menneſter foresnakke Eder! Gjører dog saa Meget for Eders arme Sjæls Vel som omhyggeligen og modent at overveie, hvilken Grund de, som modsiges Guds Ord, have for sig, uagtet det hidtil af al Verden har været anset for en guddommelig Sandhed og derhos altid og allevegne i Virkeligheden har bevist sig som en guddommelig Sandhed, og om det er af den Bessaffenhed, at man i en saa magtpaaliggende Sag kan bygge derpaa. Da skulle J finde, at de allesammen blot

*) Pabst (Pave), foragteligt Navn paa en Præst.

tale efter sit ugudelige Hjertes Tanker og Villie; thi det er for dem en vigtig Sag; deres Samvittighed overbeviser dem om, at de have levet saaledes, at de efter Guds Ord ikke have Andet end en stræffelig Dom at forvente; dette sætter nu, som man siger, intet godt Blod og giver intet lystigt Mod; det hindrer ogsaa Friheden til at synde og forstyrrer dem ofte, naar det er dem mindst beleiligt. Det bedste og kraftigste Middel til at befri sig for denne Bekymring er efter deres Formening Intet at tro af, hvad de Ugudelige trues med, men at udle og foragte det Altsammen som blotte Fabler. Overveier fremdeles, hvad der har bevæget Eder til saa hurtigt og let at give deres ugudelige Meninger Bifald, og saafremt I oprigtigt ville bekjende, hvad der bor indeni Eder, skulle I ligeledes finde, at I ikke ved gyldige Grunde og Beviser ere blevene bevægede til at skjænte dem Bifald, men alene derved, at I fandt Eder meget vel tjente med, at der ikke var Noget i Præsternes Snak om Himmerige og Helvede. En vis ugudelig Jurist pleiede at sige, at i Sager, som indbragte Penge, maatte man ingen Samvittighed gjøre sig og ikke høre efter, hvad Præster og Profeter sagde. Saaledes sige ogsaa I i Eders Hjerter: I Ting, som betage os vor Frihed til at gjøre, hvad vi lyste, maa man ikke tro, men trøstlig foragte Alt. O, I forblindede Sjæle! vil ogsaa Eders Vantro ophæve Guds Troværdighed og Sandhed? Om I have et urigtigt Sol- eller Lønmønt, som, naar Solen staar i Midtagspunktet, viser paa en Morgentime, t. Ex. Kl. fem eller jex, vil Solen derfor vende tilbage og forandre sit rigtige Løb?

§ 87. Jeg er bange for, at I engang ville faa en altfor stor Visshed og Forsikring om, at der er et Helvede, enten paa samme Maade som en vis Mand, om hvem der fortælles, at da en anseet Geistlig, som besøgte ham under hans

Sygdom, saa, at Døden var nær, og desaarjag formanede ham til at tænke paa en sand Forberedelse, svarede han med koldt Mod og uden at røbe nogen Forvirring: Min Herre, jeg har ikke ønsket at tale med Eder angaaende mig selv (thi jeg gaar og iler den lige Veil til Fordærvelsen, og med mig er derfor Intet mere at udrette), men for paa bedste Maade at anbefale Eder min Kone og mine Børn, — eller som det gik en vis Belystling i Frankrige, der paa sit Yderste, hvilket han dog ikke kunde forestille sig var saa nær forhaanden, tre Gange fik se en Skrift, hvis Indhold første Gang var: „Efter som vi have Leilighed, lader os gjøre det Gode mod Alle!“ anden Gang: „I skulle lede efter mig og ikke finde mig,“ tredje Gang: „I skulle dø i Eders Synd (Joh. 8, 21), hvilket ogsaa strax blev opfyldt paa ham, idet han pludselig under Forbandelser og Bespottelser for heden, — eller saaledes som en uretsfærdig og fordrucken Retslærd, der faldt i en dødelig Sygdom og af de Geistlige blev paamindet om at sørge for sin arme Sjæl og omvende sig, men viste dem fra sig og sagde ligesom rasende: Lad der kun ved Guds og Djevlels Domstol blive afsagt Kjendelse eller Dom angaaende, hvem der skal have min Sjæl, og hvem den tilhører! (saa fortvivlet tale de ugudelige Verdensbørn tilsidst, naar de føle sig grebne af Guds retsfærdige Dom). Efter at han nu havde ligget ganske stille en Stund og ligesom lyttet til begge Parter, begyndte han strax efter at raabe, at Dævelen havde vundet og kunde nu tage hans Sjæl, hvorpaa han strax opgav sin forbandede Aand, — eller som en vis Krybsaurus, der under sin Dødskamp saa Helvedaaderne omkring sin Seng og skreg høit: Ak, blot Henstand til imorgen! ak, giver mig kun Tid til imorgen! men uden at faa sit Forlangende opfyldt, idet han strax skiltes herfra uden Omvendelse.

Men sæt ogsaa, at intet Vignende hændte Eder i Døden, saa skal det dog ikke fattes Eder paa den Forsikring, som den rige Mand fik, der ikke troede, at hans yndige Livsvei var en lige Vei til Helvede, førend dette havde opslugt ham, og dets Luer sloge sammen over ham, og han saaledes fik Troen i Hænderne, som man siger (Luk. 16, 22. 23).

§ 88. Jeg vil imidlertid ikke tale mere herom, men kun sige til Slutning: I kunne tro eller lade være at tro det: saa vist som der er beredt et evigt, saligt Liv for de Gudfrngtige, ligesaa vist er der ogsaa et Sammer-Liv i Helvede for de Vantro og Ugudelige. Enhver iler fremad til sit Sted, hine paa den trange Omvendelsesvei, disse paa den brede Syndesvei; Ingen skal forfeile dens Udgang, efter vor Frelser og al Verdens tilkommende Dommers Udsagn: „De Uretfærdige og Ubarmhertige skulle gaa hen til den evige Pine, men de Retfærdige til det evige Liv“ (Matth. 25, 46). Jeg har hørt fortælle, at da en andægtig Præst engang havde talt bevægeligen for den forsamlede Menighed om de Fordømtes Pine, spurgte han tilsidst: Men at, hvor længe vil denne Pine vare? Efter at han nu havde tiet en Stund, som om han betænkte sig paa Svaret, spurgte han atter: At, hvo siger os, hvor længe de Fordømtes Pine skal vare? og svarede endelig: evigt! evigt! evigt! Hvo har sagt det? Jesus Kristus har sagt det; derved faar det vel blive. Dermed taug han stille og rørte mange Hjerter, saa at de ikke kunde holde Taarerne tilbage. At min Jesus, Du har visjeligen sagt, at ligesom de Gudfrngtiges og Retfærdiges Glæde, saaledes skal ogsaa de Fordømtes Pine være evig; giv ogsaa mig Naade til med nærværende Tale og Skrift saligt at forfærde et og andet sikkert og vantro Hjerter og bevæge det til sand Omvendelse.

Betænk, hvor den er lang, den lange Evighed! Bered dig til din Død; den slaar dig, før du ved.

Gjør Godt og bedre dig, at du paa Dommens Dag skal ei bestjæmmes, men staa der med vunden Sag.

§ 89. Og I Andre, som ville have Udseende af, at I endnu tro Guds Ord, men dog tage Opnaaelsen af det evige Liv saa let, at I ikke anvende mindre Tid, Eftertanke, Flid og Omhu paa nogen Ting, som I have at forrette, end paa denne, Eder beder jeg saa høit og hjerteligt, som jeg kan: overveier dog, hvilke Ord vor Frelser og Hans Aand betjene sig af, naar de tale om den evige Salighed, og hvorledes man skal betymre sig for den! Sige de ikke, at man skal trægte efter den eller søge den med al Flid og Omhu? Det græste Ord, som vor Jesus bruger, naar Han siger: „Søger først Guds Rige og Hans Retfærdighed!“ (Matth. 6, 33) findes paa andre Steder brugt om Forældre, der lede efter et tabt Barn, om en Hyrde, der leder efter et tabt Faar, om en Kvinde, der leder efter en tabt Penning (Luk. 2, 45. 48; 15, 4. 8), og betegner saaledes en flittig og ivrig Søgen, hvorunder man ikke bliver træet. Den hellige Apostel Peter bruger det til at skildre Satans utrættelige Flid, idet han gaar omkring som en hungrig og brølende Løve for at opsluge Sjelenes. Heraf følger, at ligesom Djævelen anstrenger sig ivrigt og usfortrødent for paa enhver mulig Maade at udelukke Sjelenes fra Saligheden, saaledes skulle ogsaa vi med usfortrøden og uafbrudt Flid stræbe at bevare dem. Den Herre Jesus siger endvidere, at vi skulle trænge med Magt ind i Himmeriges Rige (Matth. 11, 12); man skal „stræbe alvorligen, vaage, bede, stride, undertvinge sit Legeme og holde det i Trældom, fornegte sig selv, korsfæste

Rjødets tilligemed Lyfterne og Begjæringerne, bevare sig selv ubesmattet af Verden og ved Standhaftighed i god Gjerning søge et evigt Liv" (Luk. 13, 24; Matth. 26, 41; 1 Tim. 6, 12; 1 Kor. 9, 27; Luk. 9, 23; Gal. 5, 24; Jak. 1, 27; Rom. 2, 7). Hvo overtaler eller forherjer Eder da, saa at I desuagtet ville opnaa det evige Liv med Spil, Latter, Spøg, Drik, Graadseri, Søvn og andre Rjødets Gjæringer, uden al Søgen, Stræben, Striden, Vaagen, Beden osv.? Vilde I da ikke omsider indse, at der herunder skjuler sig en kraftig Virkning af Satan, der tænker at skulle ved sit Helved=Evangeli-um berøve Eder Alenodiet og lede Eder fulde af Haab om Himmelen til Helvede? Overveier dog, hvor urimeligt det er at være søvnagtig, letfindig, efterladt og sikkert i saa høivigtige Ting! Gjører engang et Overslag over, hvor megen Tid I anvende af de 365 Dage eller 8760 Timer, der udgjøre et Aar, til den ovennævnte Søgen, Stræben, Striden, Vaagen og Beden osv.! I æde og drikke maaske to til tre Timer, stundom ogsaa længere; I tage ofte flere Timer til at spille, snakke, skjemte, le, spadserere og andre Udspreddelser; I anvende megen Tid til at klæde og pynte Eder, Tid til at læse eller høre nye Tidender, Tid til at mønstre og dadle Næsten, Tid til at tjene Penge og søge Binding, Tid til at overlade Eder til Bøllyst, Tid til at sove; hvor megen Tid bliver da vel tilbage til Gudfrugtighedsøvelser? Ak, meget liden! Og om nu ogsaa dette Lille for Guds Domstol blev erklæret for Intet paa Grund af det Hyklari, den Koldfindighed, den Ubodfærdighed, den Sikkerhed, som derunder finder Sted? Saa havde I jo spildt

Eder's hele Tid og vilde komme til at angre det i al Evighed!

§ 90. En vis gammel Hofmand, som i sexti Aar havde tjent flere Konger efter hverandre, faldt tilsidst i Unaade, blev bragt i Fængsel og dømt til Døden, hvilket hurtige Fald bevægede ham til at sige: Jeg saar, hvad jeg har forskyldt; fordi jeg i sexti Aar har tjent de utaknemmelige Mennesker, men ikke i et Aar af min modne Alder den algode og trofaste Gud. En Anden, som i flere Aar havde tjent som Sekretær*) hos en fornem Minister,**) beklagede paa sit Yderste, at han sikkert havde udskrevet en fem og tyve Rix Papis i sin Herres Tjeneste, men ikke forbrugt et eneste Blad til Trøst og Gavn for sin Sjæl. Mon ikke ogsaa I engang ville finde Grund til, hvorvel for sent, at beklage, at I have anvendt saa megen Tid, saa megen Flid og Møie paa Forfrænteligheden og glemt Evigheden? Jeg kommer her til at tænke paa, hvad der tildrog sig med en formuende og verdsligfindet Dame, som ogsaa paa Verdens Vis havde anvendt sin ædle og kostbare Tid til forfængelige Ting, og som i sin Dødsnød raabte høit: Ak, kalder Tiden tilbage igjen! kalder Tiden tilbage igjen! Men forgjæves; Tiden var forspildt, Naaden forjæmt, Saligheden forglemt. Ak, kjæreste Sjæle, lader saadanne Exempler tjene Eder til Advarsel, og lever saaledes her i Tiden, at I ikke komme til at fortryde det i Evighed! Ak, Herre, lær os saaledes at tælle og vel anvende vore Dage og Tider, at vi bekomme Visdom i Hjertet! Amen.

*) fortrolig, hemmelig Skriver, Pennesfører.

**) Statsraad; ogsaa: Statsjendebud.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels Salighed før, under og efter dens Afsked fra Legemet.

Anden Prædiken,

der handler om Forsmagen paa det evige og salige Liv.

Joh. 14, 21: Hvo mig elsker, skal elskes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham.

§ 1 Med stor Frimodighed skriver den hellige Apostel til sin ægtefødte Søn i Troen, Timotheus: „Thi jeg ved, paa hvem jeg har troet, og er vis paa, at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham, til hin Dag“ (2 Tim. 1, 12). Det lille Ord „thi“ opfordrer os til at kaste et Blik paa det Foregaaende, hvor Apostelen, som dengang blev holdt i Vaand og Vænter for Evangeliets Skyld i Rom, omtaler, at han vel af Jesus Christus var beklædt til en Prædiker og Apostel og Hedningers Lærer, men at han som Saadan maatte lide meget Ondt, hvorved han dog ikke skammer sig; thi, siger han, jeg ved, paa hvem jeg har troet, osv. Heraf flyde forskjellige opbyggelige Lærdomme, saasom, at den, der af den algode Gud er beklædt til Hans og Hans Kirkes Tjeneste, ikke kan gaa fri for Djævelens og Verdens Forfølgelser, — at man ikke skal skamme sig ved saadanne Trængsler, men rose sig deraf, og at Gud ikke vil lade dem, som for Hans Skyld komme i Gjenvordigheder, mangle rig Trøst. Vi ville og kunne imidlertid ikke for Tiden udvikle dem, men maa henvise til, hvad der om saadanne Ting allerede

rigeligen er anført paa forskjellige Steder i fjerde Del af dette Værk. Derimod anse vi det nyttigt og hensigtsmæssigt at undersøge noget nærmere de to Trøstebilder, hvormed Apostelen altid jødeligen vederkvægede sit Hjerte under de mangfoldige Trængsler, der mødte ham i hans Embede, og at lede Strømmene deraf til vor og andre Sjæle.

§ 2. Den første er den indvortes, grundige og levende Kjendskab til Hans Herre Jesus, hvorom han siger: „Jeg ved, paa hvem jeg har troet,“ nemlig paa Jesum Christum, vor Frelser, som „har tilintetgjort Døden og bragt Liv og Uforkrænkethed for Lyset ved Evangelium (R. 10). For at forklare denne Udtryksmaade des bedre for de Enfoldige, maa det bemærkes, at den ogsaa er brugelig i det daglige Liv! saasom, naar en Læge paa bedste Maade vil anbefale en ædel Urt til en Syg, saa vil han sige: Brug blot den flittigt; det vil jeg anbefale ham; thi jeg ved, hvad den har i den; jeg ved, hvad den kan udrette; eller naar en Fader vil rose en Ven for sin Søn, som han vil sende til et fremmed Land, vil han sige: Hold dig til den Mand; betjen dig i alle

Ting af hans Raad, og lyd ham villigen; thi jeg ved, hvad jeg har i ham, og hans Mening er altsaa: Jeg er ifølge lang Erfaring saa overbevist om denne Mands kloge Forsigtighed, Kjærlighed og Trofasthed, at jeg ikke kan henvise dig til nogen Bedre. Saaledes er ogsaa Apostelens Mening: Jeg ved, hvad jeg har i min Frelser; jeg har dels ved guddommelig, umiddelbar Aabenbarelse (Gal. 1, 12), dels af hans Ord og ved Hans Aand, dels af egen mangfoldig Erfaring lært Ham saaledes at kjende, at jeg af ganske Hjerte og af ganske Sjel tør forlade mig paa Ham; jeg har ikke med min Tro slynget mig om nogen raadben Stang, men om Livets Træ, der evindeligen grønnes og bliver staaende; jeg forlader mig ikke paa nogen livløs Afgud, der Intet er og Intet formaar, men paa Livets Fyrste, som efter engang frivilligen at være død for vore Synders Skyld nu i al Evighed ikke mere dør; jeg har ikke bygget paa Flyvesand, men paa en Klippe, over hvilken Helvedes Porte ikke skulle faa Overhaand.

§ 3. Jeg ved, at omendkjønt Han under sin Fornedrelse her paa Jorden vandrede om i Tjenerskikkelse, i Fattigdom og Elendighed, i Enfoldighed, Skrøbelighed og hjertelig Ydmyghed og tilsidst døde paa Korset som en Forbandelse og Orm, fuld af Skam og Skjændsel, saa skjulte der sig dog under alt dette lutter guddommelig Høihed og Herlighed, ja Guddommens Fylde og al Guds Godhed, — at Hans Ringhed er min Høihed, Hans Elendighed min Herlighed, Hans Fattigdom min Rigdom, Hans Enfoldighed min største Visdom, Hans Skrøbelighed min Kraft, Hans Skjændsel min Ære, Hans Kors mit Skjold og Værn, Hans Forbandelse min Belsigelse, Hans Død mit Liv. Jeg ved, at Han er fremstillet for mig af Gud til en Raadestol, — at Han er bleven mig Visdom og Retfærdighed og Hellig-

gjørelse og Forløsning (Rom. 3, 25; 1 Kor. 1, 30). Jeg ved, at Han har elsket mig og givet sig selv hen for mig (Gal. 2, 20). Jeg ved og har erfaret, at Han endnu elsker mig, — at Han mener det trofast og hjerteligt med mig, — at Han som en tro Hyrde følger mig paa alle mine Veie med sin Visskundhed, beskjæmmer mig vældeligen imod Djævelen og Verden og styrker mig i min Svaghed med sin Kraft, — at Han ved sin Aand saligt leder, sødeligen trøster og indvortes hushaler mig. Jeg ved, at Han har grebet mig med sin Haand, hvoraf Ingen kan ribe mig ud, og om jeg end er omgiven af Nød og Død, saa ved jeg dog, at Han ogsaa i dem er med mig. Kort sagt, jeg er saa overbevist om Hans evige Kjærlighed og Trofasthed, at jeg baade før har budt og endnu tør byde Helvede og Verden Trods og er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne stille mig fra Guds Kjærlighed (Rom. 8, 38. 39). Se, det maa man vel kalde en Strøm af en liden Kilde og en rig og sød Trost af saa Ord.

§ 4. Al, lader os af Hjertet bestræbe os for at kunne sige frimodigt med Apostelen: Jeg ved, paa hvem jeg har troet; jeg ved, hvem og hvad min Jesus er, og hvad jeg har i Ham! Lader os ikke nøies med at man siger os Meget om Ham og fylder vore Øren med Lyden af Hans Evangelium, og at vi have Ham i vor Hukommelse, i vore Bøger og paa vore Billeder, men anstrenge os for, sukke og bede om og med al vor Væbning og Hørelse, alle vore Skriftemaal og Altergange have til Diemed, at den Herre Jesus maa være i os og vi i Ham, — at Han maa leve i os og være vor Sjæls Lys, vort Hjertes

Trøst, vor Villies Herre, vor Huskommelses Skat, alle vore Kræsters Kraft og vort Livs Liv, — at vi af og ved Ham selv og ved Hans Aand maa vide, hvad vi have i Ham, og hvortil Han er os given, og at vi saaledes, formeddelt Hans inderlige Samfund, Hans levende Erkjendelse og Hans Kjærligheds Erfaring og Fornemmelse kunne sige frimodigt med Apostelen: Jeg ved, paa hvem jeg har troet! Al, hvor forvendt og høist skadeligt er det ikke, at de fleste Christne nutildags ikkun kjende sin Jesum efter Bogstaven og Navnet og aldrig fornemme Hans Kraft i sine Hjertes, — at de aldrig have smagt Hans Godhed og erkjendt, at Han er Alt i Alle! De høre jo nok, og det meget ofte, at Jesus Christus, den Korsfæstede, er vor arme Sjæls ædlest og kostbareste Skat og vor største Trøst i Liv og Død; de optage det ogsaa i sin Huskommelse og vide ved Leilighed at gjentage det; men efterdi der ingen Glæde, ingen Kjærlighed, ingen Taknemmelighed, ingen hellig Forandring følger ovenpaa, kan man let skjønne, at Ordene ikke have trængt ind til Hjertet, ja, at Djævelen har taget Ordene af deres Hjerter eller holdt dem borte derfra (Luk. 8, 12). Saaledes tro mange Christne i vore Dage og i disse sidste Tider uden Tro; de skifte uden Omvendelse; de bede uden Andagt; de have en Frelser og have Ham alligevel ikke; Han staar midt iblandt dem, og de kjende Ham dog ikke (Joh. 1. 26); de have den aabnede Himmel og komme dog ikke derind; de ere frelst fra Helvedes Strube og ile dog i største Sikkerhed hen imod den. Nu, mine kjæreste Tilhørere og Læsere, lægger det, jeg siger, paa Hjertet og ransager Eder selv vel, om ikke ogsaa I ere Christne uden Christus, Troende uden en inderlig, levende Erkjendelse, Bekjendere uden Kjærlighed og Efterfølgelse! Al, overveier vel det Ord af den Herre Jesus:

„Ser til, hvorledes I høre (hvorledes I tro, — hvorledes det i Grunden staar til med Eders Christendom)! thi hvo, som har (nemlig i et smukt og godt Hjerter), ham skal gives, og hvo, som ikke har, fra ham skal og tages det, han synes at have“ (Luk. 8, 18. 15). Sukker uden Afsladelse: Al, Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Al, Jesus, lev i mig! Herf i mig over Synd, Død, Djævel og Verden! Lad dit himmelske Lys oplyse mig, din Kraft styrke mig, din Naade vederkvæge mig, din Kjærlighed optænde og tvinge mig, din Hellig-Aand drive mig, oplyse, helliggjøre, fornye og lede mig og fylde mig til al Guds Fylde!

Lær os Dig selv at kjende
Og elste mere Dag for Dag,
Saa vi til Livets Ende
Dig tjene til fuldt Velbehag,
Din Godhed alle Dage
I vore Hjertes Image
Og tørste efter Dig!

§ 5. Apostelens anden Trøstetilde er Forvisningen om hans Frelse og Salighed, som han, uden at nære nogenstomt Tvivl derom, venter af sin Jesus efter fuldendt Livsløb. Jeg er vis paa, siger han, at Han er mægtig til at bevare det, jeg har nedlagt hos Ham, til hin Dag. Han bruger i Begyndelsen det samme Ord som i det ottende Kapitel af Brevet til Romerne (R. 38), hvilket af Andre er oversat ved: Jeg er forsikret om, nemlig ved Guds Forjættelser i Christo Jesu og ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd, at jeg har Noget, som er nedlagt til mig i Himlene. Hvad han hermed mener, ere Fortolkerne ikke enige om; jeg kan imidlertid ikke opholde mig ved Fremstillingen af deres Tanker og vil kun korteligen sige, at Apostelen paa andre Steder tydeligen nok har forklaret sig selv, idet han skriver, at et Haab er henlagt for alle Troende i Himlene (Kol. 1, 5), og at Retfærdighedens Krone er henlagt for ham (2 Tim. 4, 8), hvil-

ten Talemaade den Hellig-Aand ogsaa allerede i det gamle Testamente har brugt for at beskrive det himmelske og evige Gode. „Hvor stort er ikke dit Gode (eller: din Godhed), som Du har gjemt for dem, som Dig frygte!“ siger den hellige Kong David (Ps. 31, 20), og Salomo: „Herren gemmer det bestandige Gode for de oprigtige“ (Ordspr. 2, 7). Den hellige Paulus kalder det ellers „de Helliges Arvedel i Lyset, Guds Arvs herlige Rigdom iblandt (eller for) de Hellige“ (Kol. 1, 12; Efes. 1, 18). Den Del af Herlighed og Salighed altsaa, som Herren har bestemt og forbeholdt sin tro Tjener, kalder denne sit Nedlagte eller sin skjulte Skat og tilføier, at han er uden Betyrning for, at Noget skal stille ham derved eller fratage ham det; thi den Herre, som har bestemt det for ham, er mægtig nok til at bevare det til sin Dag, hvorved man enten kan forstaa den Dag, da han skilles fra Verden, eller Herrens store Doms Dag. Apostelens Mening er altsaa: Jeg er i min Aand og formedelst den Hellig-Aands Vidnesbyrd fuldkommen forvisset om, at jeg har en Skat i Himmelen, som min Jesus, hvem jeg hjerteligen og troligen tjener, har samlet og henlagt til mig og som Han til den af Ham bestemte Tid vil skjænke mig, og det skal hverken Verden eller Helvede med al sin Magt og List kunne forhindre.

§ 6. At, hvor megen sød Trøst ligger der nu ikke atter skjult i disse faa Ord! For at bringe denne for Dagen og uddele den til de Sjæle, som forlade sig paa Gud, maa jeg bemærke, at hvad Apostelen her siger om sin Person alene, det siger han og hans Medapostle paa andre Steder om alle Troende i Almindelighed. „Brødre!“ siger han til Menighedens Ældste i Efesus, „jeg befaler Eder Gud og Hans Naades Ord, som er mægtigt til at opbygge Eder og at give Eder Arv blandt alle de Helligede.“ (Ap.

Gj. 20, 32). „Jeg er vis paa,“ skriver han til Romerne, „at hverken Død, ei heller Liv skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed“ (Rom. 8, 38. 39), og den hellige Peter siger om sig selv og alle Troende, at ligesom de have faaet samme dyrebare Tro som han, saaledes ere de ogsaa tilligemed ham gjenfødte til et levende Haab og til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er beredt til dem i Himlene (2 Pet. 1, 1; 1 Pet. 1, 3. 4). Saaledes ogsaa den hellige Johannes: „O Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er (1 Joh. 3, 2). Af denne Grund kunne vi nu Alle trygt slutte, at ogsaa vi have Noget nedlagt i Himmelen, af hvilken Byrd og Stand vi end ere, hvilken Formue og Ansæelse vi end besidde her i Verden, naar vi kun have den samme Troens Aand som disse Guds hellige Mænd og tilligemed dem leve i Jesu velsignede Samsund; ogsaa vi have vor Del i den velsignede Arv, som Guds Hellige og Udvalgte have at forvente. I Verden blive vi ofte udelukkede fra Nydelsen af de forgjængelige Goder, selv naar vi have Ret til dem, og om end en Lazarus ønsker at møttes af de Smuler, som falde af de Riges Bord, blive de ham dog ikke givne (Luk. 16, 21). Men hvo vil udelukke os fra Nydelsen af de himmelske og evige Goder? Hvo vil gjøre os vor Ret og Adkomst til Himmelen tvivlsom og stridig? Hvo vil vise os tilbage fra den Herres Jesu Bord, som Han har ladet berede for sine Egne i sit Rige? I denne Verden samle de jordisfsindede Hjærter Mest og lægge ofte meget Guds tilside, for at kunne efterlade det til Sine som en Hus- og Arve-Afgud; de Gudsfrygtige derimod er det gjerne forbudt at samle og henlægge Noget; de have Nok at gjøre med at

tilveiebringe det daglige Behov, og hvad Verden ofte med største Uret og megen Ubarmhertighed affordrer dem; men imidlertid samler den Herre Jesus for dem, bereder dem et uforgjængeligt Guds og henlægger en uforgjængelig Skat til dem.

§ 7. Som Faderen er, saa er ogsaa det Guds og den Skat, Han samler og henlægger til Sine. Jordiske Fædre samle jordiske Skatte, den himmelske og evige Fader et himmelsk og evigt Guds. Man pleier ikke at henlægge noget Ringe og Almindeligt i sin Skatkiste, men det Vædeste og Bedste. Upaatvivleligen er det heller ikke noget Ringe og Almindeligt, den høilovlige, store og rige Gud har henlagt til sine Egne i sit Skatkammer. Naar Skriften vil betegne Noget som stort, saa sætter den Guds Navn ved Siden deraf; den siger: Guds Bjerger (Ps. 36, 7), Guds Stjerner (Esai. 14, 13), en Stad for Gud (Jon. 3, 3). Saaledes vil da ogsaa Guds samlede Skat og henlagte Guds blive noget ualmindelig Stort, noget Mageløst; det vil komme til at bestaa i Ting, der sømme sig for den store Gud og stemmer overens med Hans uendelige Majestæt og Herlighed. Det er ogsaa vel forvaret; hverken Mol eller Rust skal fordærve det, ei heller Tyve stjæle det (Matth. 6, 20). Velan da, I gudelskende Sjæle! værere trostige, og glæder Eder, efterdi I vide, paa hvem I tro, og ere forvisjede om, at I i Himmelen have en Skat og et henlagt Guds, som Ingen skal fratage Eder! Synger derfor af Hjertet og med Glæde.

Hvorfor skulde jeg dog klage?
 Kristus er
 Mig jo nær;
 Hvo vil Ham borttage?
 Jeg ved Ham skal eie Livet,
 Som Han mig
 Naadelig
 Har i Troen givet.

Vi have begyndt at tale om dette de

Helliges henlagte Guds, som Herren opbevarer i Himmelen, og have, som vi haabe, til de gudelskende Sjæles Tilfredsstillelse beviist dets Visshed. Men efterdi de Troendes indvortes Erfaring og den Forsmag, som den kjærlige og miskundelige Gud pleier at forunde dem, naar Han finder det tjenligt og nødvendigt (se 1ste Præd. § 46), ikke er det mindst vægtige blandt de Beviser, hvorved vi forvisjes om et saligt, evigt Liv, saa have vi opfat Betragtningen deraf indtil nu og ville foretage den i en egen Prædiken. At, Herre, skjænk os Forsikringen om din evige Naade og Kjærlighed, og lad en eneste Draabe af den søde Godhed, hvormed Du vil mætte os i al Evighed, falde i vort hungrige og tørstige Hjerter, paa det vi maa kunne tale det, vi vide, og vidne det, vi have erfaret, og paa det din overvættede rige Naade maa strømme over til mange gudsfrygtige Hjerters Trost og Glæde og til din Ære og Forherligelse! Amen.

§ 8. Mange kjødelig- og jordiskjindede, uerfarne og uvidende Menneſker tro ofte, at Christendommen er Noget, som kun bringer liden Glæde, — at den er som et Træ, der vel er løvrigt og yder Skygge, men ingen Frugt har, hvormed den kan mætte og vederkræge et Menneſkehjerte. O langtfra! Hvorledes kunne saadanne Menneſker dømme om Christendommen, som ikke ret forstaa den, ikke ret besidde den og ikke lade den trænge ind til deres Hjerter? Kan vel en uvidende Bonde sige sin Mening om den Fornøielse, de Lærde finde i sine Bøger og mangehaande Videnskaber? Eller kan en Muldvarp, der stedse roder i Jorden og søger sin Næring i Mørket, betragte den stjernefulde Himmel i dens Pragt og Herlighed? Hvad ved et Svin, der stedse ligger i det fulde Trough eller i Solen, eller en Torbist, som finder sin Lyst i Stank og Uhumſthed, at sige om den Glæde, Bierne finde i Blomſterne

og i at samle Honning? Saaledes ogsaa: hvorledes kan et Menneske, som ikke er fornyet, og i hvilke Guds Aand ikke bor, dømme om aandelige og guddommelige Ting, som han ikke forstaar? Bliv først en sand Christen, du elendige Menneske, og se til, at du kan vorde oplyst af det himmelske Lys, saa vil du først rigtigt kunne beskue de aandelige Ting og sige din sande Mening derom. Naar man vilde beskrive den sande Christendom saa kort som mulig, saa maatte man kalde den et inderligt, aandeligt og virkeligt Samsund med Gud, det høieste Gode, formedelst Troen paa Jesum Christum. Nu er det umuligt, at et Menneske ved Guds Naade skulde være op-høiet til den store Værdighed at leve i Benktab og Samsund med Ham og dog ikke nyde Godt af Ham. Den blod-sottige Kvinde rørte kun i Troen ved Randen af vor Herres Jesu Klædebon, og se, der udgik en Kraft fra Ham, som strøg stillede hendes Længsel og gjorde hende sund (Luk. 8, 44. 46. 47). Naar en tørstig og af Heden plaget Hjort kommer til den friske Kilde og drikker begjærligt af den, saa ophører den snart at sfrige, som den før gjorde, og Vederkvæggelsen vil ikke udeblive (Ps. 42, 2). Og skulde den, som med bordsfærdigt Hjerte nærmer sig til den levende Gud, ikke fornemme Hans vældige Kraft? Men netop herom er det, vi i denne Prædiken hovedsageligen skulle tale, nemlig om at den sande Christendom aldrig er uden Kraft, uden Frugt, uden Trøst, uden Lys, uden Sødme og Salighed, som efter Guds naadige Villie ofte stiger til den Høide, at man kalder den en Forsmag paa det evige Liv.

§ 9. Jeg siger med velberaadt Hu, at den sande Christendom aldrig er uden Trøst, Frugt, Lys og Kraft. Den fører ei alene en hellig Forandring med sig, men ogsaa en salig Tilfredshed, en følelig Fred, en hellig Glæde og Des-

lige, overensstemmende med den Hellig-Aands Forjættelser: „De Sagtmodige (de Fattige i Aanden, de Sørgende, de, som ad den knudrede Omvendelsesvei komme til Jesum), skulle æde og mættes; de, som søge Herren (med ibrig Altraa, med aandelig Tørst, som de Bodsferdige pleie at gjøre) skulle love Ham (efter at de ere blevne vederkvægede med Hans Aand“ — Ps. 22, 27). „Ederes Hjert, I, som søge Gud, skulle leve (evindeligen, tilfredse glade og fornøiede“ — Ps. 69, 33). Og paa et andet Sted: „Jeg vil bo hos en Sønderknust og Fornedret i Aanden, til at gjøre de Fornedredes Aand levende“ (Esai. 57, 15). Dette forjætter ogsaa vor Frelser, naar Han kalder de Arbeidende og Besværede til sig og tilføier: „Jeg vil give Eder Hvile (for Ederes Sjele“ — Matth. 11, 28. 29). For at forstaa dette, betænke man, hvad der i Apostlenes Gjerninger flere Gange siges om de Nyomvendtes Glæde. De tre Tusinde Sjele, hvilke den hellige Peter som en heldig og vel-signet Menneskefisker fangede i et Dræt, vare daglig sammen og „lovede Gud med Fryd og Hjertets Enfoldighed“ (Kap. 2, 41. 46. 47). Paa et andet Sted siges: „De christne Menigheder havde Fred og opbyggedes og gik frem i Herrens Frygt og i den Hellig-Aands Trøst“ (Kap. 9, 31). Da Dronning Kandaces Kammervend fra Æthiopien ved Filip-pus's Undervisning havde lært Verdens-frelsen at kjende og bekjendt Ham og paa denne Bekjendelse var blevet døbt, „drog han glad sin Vei“ (Kap. 8, 37. 39). Da Stokmesteren i Filippi ved Paulus's Tjeneste var bleven troende og døbt, var han glad med alt sit Hus over, at han var kommen til Troen paa Gud (Kap. 16, 34). Og saaledes befindes det endnu, nemlig at de, som omvende sig fra Mørket til Lys, mærke en ønskelig forandring, et oplysende Lys, en hjertebøiende Kraft, en særdeles Glæde,

Tilfredshed, Stilhed, Ro, Trøst osv., saa at de kunde sige med Apostelen: „Retfærdiggjorte ved Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesus Christum“ (Rom. 5, 1).

§ 10. Men jeg har ogsaa tilføiet, at denne Fred, denne Glæde, denne Sjelerø efter Guds naadige Raad og Villie stiger til en saadan Høide, at man kalder den en Forsmag paa det evige Liv. Thi ligesom en jordisk Fader vel daglig forsyner sine Børn med Mad og Drikke, saa at de befinde sig vel derved og ere glade og fornøiede, men dog undertiden, enten naar det er en Hvættidsdag, eller han vil forlyste sig ved deres mer end almindelige Glæde, finder sig foranlediget til at tildele dem det i rigeligere Maal, saaledes stænkter ogsaa den himmelske Fader vel altid sine Børn saa megen Kraft og Trøst, at de leve fornøiede i hans Misfandhed; men undertiden fordobler og forøger Han denne Trøst og Livskraft saaledes, at deres Hjerte glæder sig med en overordentlig og usædvanlig Glæde, saa at deres Sjæl bliver druffen og jubler af godt Mod, ikke blot indvortes i Aanden, men undertiden ogsaa udvortes, med høi Røst. Den Herre Jesus lever og bor vel altid formedelt i sine Helliges og Elskedes Hjerte; men ligesom Han i sit Rjæds Dage ikke altid aabenbarede sin Herlighed og forklarede sig for sine Disciple, saaledes forholder Han sig endnu med sine Egne. Han er vel altid deres Jesus, deres Retfærdighed, Visdom, Helliggjørelse og Forløsning; men Han lader dem dog ikke altid føle det i samme Maal. Han elsker dem vel uafbrudt som sin egen Sjæl; men Han forandrer ofte efter sin Visdom Aabenbarelsen af sin Kjærlighed og Forsikringen derom. Stundom og for det meste aabenbarer Han sig for deres Tro saadan, som Han hang paa Korset, saaret, hudflettet, tornekronet, bedækket med Skændsel og Foragt, og

lader dem derunder smage Hans Kjærlighed, forsikrer dem om deres Frelse, stænkter deres Hjerte Fred og besegler deres Retfærdighed og Syndsforladelse for dem. Men undertiden behager det Ham at holde og anstille en Glædesfest og et Frydemaaltid i deres Sjæl; da viser Han sig i sin Klarhed og Herlighed, lader Manna fremsætte i fulde Fade og istænkter dem Glædesbægeret til Randen, overstrør dem med Roser og Lilier, fylder deres Hjerte med overflodig, himmelsk og sød Trøst og gjør saaledes et Glædesmaaltid for dem paa Jorden, hvorunder de ofte ikke vide, om de endnu ere i Legemet og i Verden eller udenfor Legemet og i Himmelen. Saaledes er ogsaa den Hellig-Aand altid de Troendes Trøster og bliver hos dem evindeligen (Joh. 14, 16). Men Han aabenbarer ikke altid sin Nærværelse og Gjøelse paa samme Maade. Ofte gjør Han det ved Attraa, Længsel og Sukken (Rom. 8, 23), stundom ved en særdeles Andagt og Lyft til Bøn og Guds Pris, stundom ved en ualmindelig Taalmodighed, som Han midt i store Trængsler virker hos dem, stundom ved en stor og hellig Nidkærlighed for Guds Ære og Kirkens Opretholdelse og Udvidelse, stundom ved en særdeles Lyft til at gjøre Godt, saa at om de end ere fattige, give de dog rigeligen og villigen (2 Kor. 8, 2 flg.), stundom ved en hellig Dødslyft og Længsel efter at være hos sin Jesus, saa og ved en usædvanlig Forsikring om deres Barneret hos Gud, deres Retfærdighed, Syndsforladelse og evige Salighed, hvortil Han ofte føier en virkelig og sød Fornemmelse af de himmelske Goder og Gaver, hvormed deres lille Hjerte ligesom bliver overstrømmet og overøst, saa at det ikke ved, hvad der foregaar med det, og ikke kan rumme al denne Sødme, lig et lidet Kar, over hvilket man paa en Gang udøser alt det Vand, der er i et stort Kar, saa at det løber over til

alle Sider, saaledes som det vederfores den hellige Stefanus, der saa og sølte Guds Herlighed paa en saadan Maade, at han ndraabte: „Se, jeg ser Himlene aabnede!“ (Ap. Gj. 7, 56).

§ 11. Nu, en saadan Åabenbarelse af den himmelske Herlighed i Sjelen kalder man med al Ret efter Kristens Foranledning Smagen paa det evige Liv. Vi ville fremdeles betragte den, saadan som den Hellig-Åand har beskrevet den i sit Ord, og oplyse og stadfæste Bestrævelsen med nogle Exempler og andre Beviser, hvoraf da vil sees, at der ei alene virkeligen er en saadan Forsmag paa Saligheden tilstede i Guds Kirke, og at den uimodsigeligen fornemmes af de gudelystende Sjæle, som den Herre Jesus forunder og skjænker den, men tillige, hvad den er, og hvorledes det forholder sig dermed, iligemaade hvilke Midler de, som dog — i Overensstemmelse med Guds Ord — ønske sig en saadan Salighed, skulle betjene sig af for at opnaa den. Blandt Kristens Udsagn ville vi først tage det for os, som vi ovenfor have anført i Begyndelsen af denne Prædiken, og sige sød Honning deraf, som af en ædel Paradisblomst, der er fremspiret af den Herres Jesu Hjerte og paa Hans livsalige Læber. Hvo mig elsker, siger Han, skal elstes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham. Jeg anser det ikke fornødent at forklare udsjorligen, at Herren her ikke taler om Guds almindelige Kjærlighed, hvormed Han „har elsket den ganste Verden saaledes, at Han har givet (den) sin Søn, den Enbaarne“ (Joh. 3, 16), og hvormed Han ogsaa har elsket og omfluttet de Troende før deres Oplysning og Omvendelse, og førend de kom i Samfund med den Herre Jesus og kunde elske Ham, men om en særegen og himmelsk Kjærlighed, hvormed Han omfatter dem, efter at de have annammet og antaget Hans Søn i Troen (Joh. 12; Kol. 2, 6)

og begyndt at elske Ham hjerteligen, som Guds dyrebareste Gave og som sin Frelser, Mægler og Hyrde.

§ 12. Vi kunne kalde den første (fordi vi dog ikke kunne tale anderledes end paa menneskelig Vis om guddommelige Ting) den foregaaende og den anden den efterfølgende Kjærlighed. Man kunde ogsaa sige, at Han forud elsker dem som en Gud, som en misfundelig, kjærlig og barmhjertig Gud sin ædle Skabning med megen Forbarmelse; men at Han siden elsker dem som den bedste og kjærligste Fader med megen Omfavnelse. Deri stemme imidlertid, vel at mærke, den første og den anden Kjærlighed overens, at ingen af dem er uden Kraft og Virkning. Den første fører Midlerne til Oplysning og Omvendelse med sig, den anden til Saliggjørelse og Forherligelse. Det er ikke med Guds, som det ofte er med Menneskenes Kjærlighed, at den Enne vel elsker den Anden inderligt, men dog Lidet eller Intet kan bidrage til hans Glæde eller Velbefindende. Guds Kjærlighed er altid kraftig, virksom, fuld af Betsignelse, Lys, Frelse og Liv, ligesom der i Solen ikke blot er Lys og Skin, men ogsaa megen Kraft og Betsignelse, som den i og med Lyset meddeler Væxterne og Dyrene. Jeg anfører dette, fordi jeg gjerne vilde forklare de gudfrygtige Enfoldige den Sødme og det Fynd, der ligger i vor dyrebare Frelser's Ord. Ligesom min Fader, vil Herren sige, elsker et Menneske saaledes af frivillig Godhed før dets Omvendelse, at Han ved sit Ord og sin Åand oplyser og omvender det, drager det til sig og mig (Jer. 31, 3; Joh. 6, 44), bringer det til Kundskab om sig selv og mig og sætter det i den salige Tilstand af Forening og Samfund med mig (1 Kor. 1, 9), saaledes elsker Han det ogsaa efter dets Omvendelse med en virkelig, kraftig, trøstende, glædende, forsørgende, beskjæmmende og saliggjørende Kjærlighed. Han

udøser ofte sin Kjærlighed i dets Hjerte ved den Hellig-Aand, som Han har givet det i Gjenfødslen (Rom. 5, 5; Tit. 3, 5, 6); Han har ikke blot antaget det til sit Barn, men lader ogsaa sin Aand forklare, stadfæste og bejegle denne Herlighed for det; Han har ikke blot gjort det saligt i mig og ved mig, men lader det ogsaa forstaa, erfare, føle og nyde denne Salighed.

§ 13. Saaledes er det ogsaa at forstaa, naar den Herre Jesus tilføjer: Og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv for ham. Det Sidste forklarer det Første og lærer tydelig, at Herren taler om Aabenbarelsen og Tilskjendegivelsen af den Kjærlighed, hvormed faavel Faderen som Sønnen pleie at omgaaes et oplyst Menneske. Men dette sker fornemmelig paa to Maader, nemlig indvortes, ved Forsikringen om deres evige Kjærlighed, ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd om dets sønlige Udkaarelse, ved guddommelig Trøst, ved Fred og Glæde, kort sagt, ved en Forsmag paa det evige Liv, — udvortes i denne Verden ved dets faderlige Forsørgelse, Ledelse og Opholdelse, ved Bøn-hørelsen af dets Bønner, ved dets vældige Beskjærmelse mod Djævelen og Verden, ved kraftig Bistand og Medvirkning i dets Kalds Sysler, ved allehaande aandelig og legemlig Betsignelse, ved Forsøgelsen af dets Naadegaver o. a. M. og saa tilsidst paa Guds Børns Aabenbarelses Dag, da Faderen vil kundgøre og overensstemmende med sin guddommelige Høihed og Majestæt afløre for al Verden sin evige Kjærlighed, Sønnen sit salige Samfund og den Herlighed, der forlængst er det givne, og den Hellig-Aand sin Iboelse. For at fremstille Sagen endnu tydeligere, saa beder jeg enhver troende Sjæl noget nærmere betænke sin Christendom, og den vil da finde, at den ved Naadens og Livets Ord først kommer til Troen paa Guds Kjærlighed, idet den nemlig af sin Frelser's Ord:

„Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn den enbaarne“ (Joh. 3, 16), formedelt den kraftige Tilsegnelse deraf ved den Hellig-Aand slutter med den hellige Apostel: Gud har elsket mig i Christo, og Guds Søn har ogsaa elsket mig og givet sig selv hen for mig (Gal. 2, 20), — endvidere, at den desuden ved Ordet faar Erfaring om Guds Kjærlighed, dels indvortes i den særegne Glæde, Tilfredshed og Ro, som den aldrig tilforn har følt, og i Frimodigheden imod Synd, Død, Djævel, Verden og Helvede o. a. M. dels udvortes, idet den ser og daglig mærker, at Herren er med den, velsigner, beskjærmer, forsørger og regjerer den, leder den med sine Dine, fremkalder hellige Tanker og Beslutninger i dens Hjerte og ved sin Betsignelse og Kraft hjælper den at udføre dem osv., og endelig, at den, tilskyndet ved, hvad den indvortes har følt og udvortes erfaret, hjerteligen ønsker og længelsfuldt forventer den fulde og fuldkomne Nydelse af Guds Kjærlighed, for ikke længere at tro paa den, smage og se den, men leve, røres og være deri evindeligen. Heraf haaber jeg nu, at det vil være klart, hvad vor Frelser har forjættet i dette herlige Kraftsprog, nemlig at for dem, der formedelt Ordet tro paa Ham og begynde at elske Ham inderligen som sin Saliggjører, vil Han i Tid og Evighed saaledes paa enhver Naade give sin Kjærlighed tilskjende, at de skulle erfare, at de ikke have troet paa Ham og elsket Ham forgjeves.

§ 14. Jeg vil nu forlade dette Sprog, efter at jeg dog først har bemærket, at vor dyrebare Frelser uidentivl med det Ord aabenbart sigter til sin Fornedrelse, idet Han forringede sig selv, tog en Tjeners Skikkelse paa sig, blev som et andet Menneske (vandrende om i denne Skøbelighed, Enfoldighed, Fattigdom og Møie) og tilsidst led den skjændsfulde

og smertelige Død paa Korset, efter at han havde udstaaet usigelig Angest og Nød, saa at hans Sved blev som Blodsdræber, — at altsaa Meningen er den: Efter Guds alvise Raad til Menneskelegestens Frelse har det ikke kunnet være anderledes, end at jeg, uagtet jeg er Guds evige og enbaarne Søn, maa leve min Tid her paa Jorden i Tjenerskikkelse og dybeste Fornedrelse, indtil jeg faar fuldbragt Gjenløsningsværket. Den, som nu ikke forarger sig paa mig i saadan Uselighed, men betragter mig med aandelige Dine, tror det Vidnesbyrd, som Gud har vidnet om mig som sin Søn og holder sig til mig, for ham vil jeg aabenbare mig saaledes, at han under min Fattigdom skal finde lutter Rigdom, under min Skøbelighed lutter Kraft, under min Enfoldighed lutter Visdom, under mine Torner lutter Roser, under mit Kors og mine bitre Lidelser lutter sød Trøst og salig Glæde, under min Skjændsel lutter Herlighed og i min Død have det sande, salige og evige Liv. Jeg vil give ham min søde Kjærlighed at smage; jeg vil gjøre mit Ord levende for ham, saa at han skal erfare, at det isandhed er en Guds Kraft til Frelse for hver den, som tror derpaa. Jeg vil udgyde min Hellig-Aand over ham og lade denne ved sit indvortes Vidnesbyrd give ham en Forsikring om min Faders og min Kjærlighed, som hele Verden og Helvede ikke skulle kunne fratage ham. Jeg vil vække en Glæde hos ham, som ingen jordist Glæde, den være saa stor, som den vil, kan sættes i Vigning med, og som ingen Trængsler, hvor store og mangfoldige de end monne være, skulle kunne overvinde, osv.

§ 15. Men lader os granske videre i den hellige Skrift og deri søge den søde Forsmag paa det evige Liv! Mig tykkes, jeg ogsaa har fundet den i den næsten alle troende Sjæle bekjendte tre og tyvende Psalme. For nu at oplyse

dette, saa skal man vide, at denne Psalme efter al Sandsynlighed blev forfattet af den kongelige Profet, da han lig et forvildet Faar vandrede flygtende frem og tilbage i Ørten, og at han saaledes som Modsatning til sin daværende usle legemlige og udvortes Tilstand har betragtet sin aandelige og indvortes Tilstand og forfødet hin med denne. Vi maa heller ikke tænke, at denne Psalme ligner et poetisk Hyrdedigt, hvori en legende og findrig Aands Indfald eller et ørkesløst Menneskes søde Drøm fremstilles; men vi maa fuldt og fast tro, at Profeten, som en Mand, der dreves af den Hellig-Aand og vel blev øvet i mangfoldige Trængsler, men ogsaa hufvalet med megen sød Trøst, deri har beskrevet sin søde og trøstelige Fornemmelse af vor Sjælehyrdes Kjærlighed og Misfandhed, saa at Alt, hvad han anfører, ogsaa virkelig forholder sig saaledes. Han erfor sin Søns, sin Herres og Frelseres Hyrdetroskab, Forsorg og Ledelse; han levede i en saadan Overflødighed af aandelige gode Ting, at han virkelig Intet manglede; han havde en grøn Græsgang og et friskt, sjælevederbærgende Vand, ikke i Indbildningen, men virkelig og i Gjerningen; han befandt sig saa vel, — han var saa mæt, saa glad og fornøiet, saa styrket og trøstet, som et tilforn udmattet Faar nogeninde kan være paa en grøn deilig Eng, ved et friskt, kjoligt og klart Vand. Alt dette besad han ikke blot i Guds Ord og dets Forjættelser, men ogsaa i Guds Misfandhed, Kjærlighed Kraft, Trøst og Sødme og disses Smag og Fornemmelse. Thi ligesom Ingen tvivler om, at naar Profeten til andre Tider klager over stor Hjerteangest, over sin Sjæls Bedrøvelse og taler om sine Bens Hentorren, idet hans Hjerte var som et Land om Sommeren i sterkt Hede og Tørke, om de Vandstrømme og Dyb, som her og der bruse og slaa sammen over ham, osv.,

han da ifandhed har fornummet alt Saadant og sølt Sjeleangesten i sine haarde Anføgtelser, saaledes bør man heller ikke tvivle om, at han virkelig og rigeligen i sin Sjel har fornummet den Trøst, den Fred og Glæde, som han skildrer med forblommede Ord, og at han har nydt meget Godt af sin Tro.

§ 16. Han beskriver imidlertid ikke blot Herren som en Hyrde, der føder ham godt og troligen beskjærmer ham, men ogsaa som en Vært, der har ham til Gæst hos sig og beværter ham rigeligen. „Du bereder“, siger han, „et Bord for mig imod mine Fiender; Du gjorde mit Hoved fedt af Olie; mit Bæger flyder over“ (Ps. 5). Man ser tydeligt, at han i dette Sidste siger Mere end i det Første; thi ligesom et Menneſke, der sidder ved et kongeligt Taffel og nyder efter Hjertens Lyſt af dets Retter, har mere ſødelig Glæde end et Faar, der græsser paa en grøn Eng ved et friskt Vand; saaledes lærer Profeten her, saavidt jeg kan skjønne, at hans Herre og Hyrde vel altid forſørger, vederkvæger og trøſter ham og behandler ham ſaa godt, at han i Troen er vel fornøiet, ligesom et velfødt Faar; men Han pleier dog ogsaa ofte at gjøre noget Større og Mere og at benaade ham med ſaadan uſædvanlig Sødme og overvættes himmeſt Trøſt, at han er tilmode, ſom om han allerede var i Himmelen og virkelig nød Saligheden. Den algode Hyrde, ſiger han, bereder ofte et Bord for ham; han anretter et Glædesmaaltid for ham i hans Sjel, ſaa hans Fiender ſe derpaa; naar Helvedſienderne have angrebet ham heftigt, har Herren ofte for at trodſe og ſpotte dem bevist, at Han formaar at glæde langt mere og høiere end de at bedrøve, har frembaaret ſaa meget Manna for ham og udøſt ſaa megen Glædesolie over ham, at han har glemt alle ſine Lidelſer, jublet af godt Mod, ugleet ſine Fiender og er bleven drukken

af Guds Godheds ſøde Trøſt. Følgelig ſkildrer Profeten, ſaavidt jeg indſer, i den første Signeſe den ordentlige og ſædvanlige Troes- Frimodighed med dens Trøſt og Glæde; i den anden derimod den overordentlige og uſædvanlige, himmeſte Vederkvægelse, hvormed Herren efter ſit Velbehag har pleiet at glæde ham, og ſom vi kalde den ſøde Forsmag paa det evige Liv. Herom ſkriver den ſalige Urndt: Herren fører og leder ſine Faar ſaa underligt, at de ogsaa under Korſet, ja midt i Døden blive fødte og opholdte, og fylder dem ofte med ſit ſøde Himmelsbrød, ſaa at Mange ikke vilde bortbytte ſit Kors og ſin Elendighed for et Kongerige, om de ſkulde undvære Hans indvortes Trøſt. Og paa et andet Sted: Naar vore Fiender og den onde Verden bedrøve os, ſaa trøſter Gud os indvortes og bereder os et Naadesbord imod vore Fiender og iſkjænker os en Glædesdrik af ſit Trøſtebæger, ſaa at vi ikke tabe Modet.

§ 17. Hvad nu Kongen paa dette Sted har ſagt om ſig ſelv i Særdeleshed, det ſiger han paa et andet Sted om alle troende og gudelſkende Sjele i Almindelighed: „Gud, hvor dyrebare er ikke din Miſkundhed! og Menneſkenes Børn ſkulle ſkjule ſig under dine Vingers Skygge“ (Ps. 36, 8). Jeg er enig med Andre, ſom have ſkrevet om dette Sted, i, at Guds almindelige Miſkundhed medrette kaldes dyrebar, koſtelig og ædel (thi det hebraiſke Ord, ſom her ſtaar, bruges om Edelſtene og andre Ting af høi Værdi), ſaaſom der hverken for Menneſker eller Dyr findes noget Edlere og Gavnligere eller Noget, ſom de bør ſætte høiere Pris paa end den, hvorfor ogsaa Profeten ſiger paa et andet Sted: „Din Miſkundhed, min Gud, er bedre end Livet“ (Ps. 63, 4). Det synes dog, ſom om der i de anførte Ord ſærlig er Tale om den ſæregne Miſkundhed, ſom Gud har aabenbaret i ſin

allertjæreste og enbaarne Søn og i Udgydelsen af Hans kostbare Blod, efterdi der tilføies, at denne Miskundhed viser sig deri, at Menneffene, som ellers ingen Tilflugt have mod Synden, Djævelen og Døden og i Samvittighedsangest ingen Trøst finde i nogen timelig Ting, finde saadan Betsjærmelse i Guds Miskundhed, at de skjule sig derunder, ere trøstige og bruge stor Frimodighed imod sine aandelige Fiender. Man betænke, at den Herre Jesus sammenligner sig med en Høne, der forsamler sine Kyllinger under sine Vinger (Matth. 23, 37), og at Peter siger: „I ere ikke forløste med forkrænkkelige Ting, Sølv eller Guld, men med Christi dyrebare Blod, som et ustraffeligt og lydeløst Lams“ (1 Pet. 1, 18. 19); saa vil man let indse, hvad det er for en Miskundhed af Gud, Profeten her kalder dyrebare, ædel, kostelig og uvurderlig over alt Andet, som vi af Guds Miskundhed have her i Verden, og hvilke Vinger det er, Menneffets Børn skjule sig under. Meningen synes at være denne: Vel er din Miskundhed stor allevegne og i alle Ting, Herre min Gud; thi den naar saa langt som Himmelen og udstrækker sig over alle Menneffer og Dyr, hvilke Du dagligen forserger, vederkvæger og opholder. Saa er ogsaa din Retfærdighed, dit alvise Forsyn og din vældige Styrelse høist trøstelige, efterdi de lig Fjelde uroffelig modstaa al Satans og Verdens Ondskab, Magt og List. Men den Miskundhed, at Du har givet os arme, syndige Menneffer en Tilflugt, hvor vi finde Trøst for vor Sjæl og kunne frimodigt trodse Synd, Død, Djævel og Helvede og være trygge for dem, den er dyrebare og uskatterlig over alt Andet; den er langt ædlere end de kosteligste Perler, og med den kan intet Sølv eller Guld og ingen Edelfstene i Verden sammenlignes. Der vilde da altsaa her være talt om Troen og dens Frimodighed, naar den i den korsfæstede Herres Jesu

Samsund føler sig sikker for Synd, Død, Djævel og Helvede, paa samme Maade, som den christne Kirke synger:

Herre Jesu!

Under dine Vinger

Stormen jeg betvinger;

Fienden er jeg fri.

Lad kun Satan knurre!

Lad kun Verden murre!

Jesús staar mig bi.

Storm og Lyn lad rase kun!

Lad kun Synd og Død mig strække!

Jesús vil mig dække.

§ 18. Der staar endvidere: „De (de Menneffebørn, som paa den nævnte Maade skjule sig under Guds Vinger) skulle blive drukne af dit Huses Fedme, og Du skal give dem at drikke af dine Vellysters Strøm“ (B. 9). Her er uden tvivl ikke Tale om nogen jordisk og legemlig Glæde og Forlystelse, men om den aandelige og himmelske. Jeg antager, at Profeten har villet sige saa meget som, at Tilflugten og Skyggen under Jesu Vinger ikke blot virker Syndsforladelse og Retfærdighed, men ogsaa Fred og Glæde i den Hellig-Aand, og det ofte saa rigeligen og overflodigt, at Sjælene blive drukne, overøste og oversvømmede af Glæde som af en Strøm. En anseet og af Christi Kirke vel fortjent Theolog, der nu hviler i Gud*), skriver i Anledning af disse Ord: De Troende blive saa rigeligen mættede med Guds Goder**), at de, lig Drukne, ikke rigtigt kunne domme om, hvad de nyde og i Aanden fornemme; de vide hverken Begyndelse eller Ende derpaa, hverken Bredde eller Længde, hverken Høide eller Dybde, men ere glade og kjende ikke til nogen Frygt, osv. Og en ældre:***)) Aandelig Drukkenskab (hvorom her tales) er at blive fuld af Aanden, fuld af himmelsk Glæde, fuld af himmelsk Trøst, fuld af

*) Geier.

**) Luther har oversat dette Sprog saaledes: De blive drukne af dit Huses rige Goder, og Du giver dem at drikke af Vellyst, som af en Strøm.

***)) Joh. Arndt over denne Psalme.

det evige Livs Sødme, som ingen menneskelig Tunge formaar at udsige; thi det er Guds Huses gode Ting, Gud den Hellig-Aands mangeslags Gaver, Guds herlige Erkjendelse, Guds store Hemmelighed om vor Herre Jesus Christus, og at vor Gud lader os i vort Hjerte smage og føle det evige Livs Glæde, som ofte, lig en Vandstrøm, trænger ud igjennem Munden med allehaande Visdom, Kundskab og Guds Lov og Pris, saa at man ikke kan udtale det Altsammen. Gud har i Christo paa en Gang skjænket os den hele Rigdom af fine himmelske Goder, den høiværdige sønlige Udkaarelse, Arveretten til det evige Liv, den Hellig-Aand, al sin Naade, Kjærlighed og Trøst, Syndernes Forladelse, Jesu Christi høie Retfærdighed, der er evig og fuldkommen, det evige Liv, al det evige Livs Herlighed og Glæde, Gud selv og Alt, hvad Gud er; dette er jo rige Goder fra Guds Hus; dem skjænker Han os paa en Gang i den hellige Daab. — — Og disse Goder er saa store og mange, at de gjøre os aandeligen drukne; naar Sjelen ret fornemmer dem, saa jubler den af aandelig Glæde som en Drukken, der er glad af Hjertet. Altsaa er da det anførte Sprog efter denne oplyste Værers Mening at forstaa om den aandelige Glæde, om den himmelske Trøst og den uforlignelige Sødme, der tilflyder de troende Sjæle fra Samfundet med den Herre Jesus, og de af ham nævnte Guds Huses Goder kaldes saaledes til Forskjel fra denne Verdens Goder; Guds Hus er Himmelen. Altsaa tales her uidentviol om aandelige Goder, hvilke ere Trøst, Kraft, Lyk, Fred, Glæde, Sødme og Salighed, som Herren ofte giver sine Egne saa rigeligen at nyde, at de blive drukne, det er: paa en ualmindelig og overnaturlig Naade glædede, hvilket Altsammen de efterfølgende Exempler ville end mere tydeliggjøre og fuldkommen fremstille.

§ 19. Den her omhandlede Sag kan yderligere stadfæstes ved den Herres Jesu Ord, naar Han siger: „Hvo som drikker af det Vand, som jeg vil give ham, han skal til evig Tid ikke tørste; men det Vand, som jeg vil give ham, skal blive en Kilde i ham med Vand, som opvælder til et evigt Liv.“ Og paa et andet Sted: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal, som Skriften siger, flyde levende Vandstrømme“ (Joh. 4, 14; 7, 38). Vi ville ikke udbrede os over og undersøge disse herlige Forjættelser videre end forsaavidt, som det er tjenligt for vort Formaal. Den dyrebare Frelser lover sine Troende et Vand, som evindeligt skal fordrive deres Tørst. Det er let at se, at Han ikke taler om noget naturligt, men om et aandeligt og himmelsk Vand, som slukker Sjælens Tørst. Dette er det levende Kjendskab til Gud og til Herren selv, der virkes i Hjertet ved Ordet og den Hellig-Aand og som tilfredsstiller Sjelen saaledes, at den har nok for al Evighed; thi det fører en himmelsk Kundskab og saliggjørende Visdom med sig, der stiller den Begjærlighed efter at vide Meget, ja Alt, som ellers bor i Sjelen, saaledes at den siger af Hjertet: At elste Christum er bedre end at vide alle Ting. Jeg attraar ikke at vide Noget, uden Jesum Christum, den Korsfæstede. Det er det evige Liv, at jeg kjender min Gud og den, Han sender til Verden, Jesum Christum. Naar jeg blot kjender og har Dig, min Gud, saa skjøtter jeg ikke om nogen Kundskab i Himmelen og paa Jorden. Det fører en Kjølning med sig, som dulmer al Samvittighedsangest og Hede, opstaaet af Slangens Bid; det skjænker en saadan Trøst, at man har let for at glemme al jordisk Trøst, osv. Men isærbelesshed skal vi lægge Mærke til, at Herren siger, at det Vand, som Han giver, skal hos de Troende blive en Kilde med Vand, som opvælder til et evigt Liv. Intet andet Vand, hvor rige-

ligen man leder det hen til eller udøjer det paa et Sted, aabner og danner nogen Kilde, som siden stedse rinder; men det trækker enten ned og skjuler sig i Jorden eller flyder bort eller fortæres af Sommervarmen eller bliver staaende og raadner. Men dette himmelske Vand skal ei alene spale, vederkvæge, væde, frugtbar- og levendegjøre; men det skal ogsaa blive en Kilde, som opvælder til et evigt Liv, det er: dette aandelige Vand skal aldrig ophøre at ytre sin Kraft og velsignelsesrige Virksomhed i Sjelen; det skal skjænke Trøst over Trøst, Naade over Naade, Glæde over Glæde, Kraft over Kraft og saaledes begynde det evige Liv og give Sjelen det at smage, indtil det tilsidst tager den bort med sig og indfører den i det fuldkomne himmelske Liv.

§ 20. Jeg vilde gjerne tale tydeligere for de Enfoldiges og Uerfarnes Skyld, saafremt kun den her omhandlede Sags Størhed og min Strøbelighed tillode det. Jeg holder imidlertid for, at de Troendes Erfaring vil gøre dem Sagen tydeligere end min og andre Læres Forklaring. Og Erfaringen lærer, at et eneste Skriftsprog, der for kjødelige Dine og Dren er dumt og taabeligt, ofte ei alene formaar at husvæde, vederkvæge og trøste Sjelen, men ogsaa at udbrede sin Kraft saaledes, at den ligesom bliver oversvømmet deraf og opfyldt med en saadan Glæde, at den intet Mere ønsker sig. Der fortælles saaledes om en gudsfrygtig Sjæl, der skulde forlade Legemet, at Satan havde iskjenket den en best Afstedsdrik, der var tillavet af lutter Galde og Malurt; han tilbagekaldte dens Ungdomsynder i dens Grindring og gjorde enhver af dem til en Forsmag paa Helvede. Men en gudsfrygtig Lærer beholdt den det Udsagn af Apostelen: „Det er en troværdig Tale og aldeles værd at annammes, at Christus Jesus kom til Verden for at gøre Syndere salige“ (1 Tim. 1, 15). Dette Livsvand ind-

gjød den Hellig-Aand det bekymrede Hjerter, og det blev til en Kilde, som ei alene stillede Sjeletørsten, men ogsaa skjænkede Kraft over Kraft, Trøst over Trøst; thi den Ansægtede, hvis Mund nu var fyldt med Latter, gjentog idelig: O, Jesus Kristus kom til Verden for at gøre Syndere, Syndere salige! Vil nu Jesus gøre mig Synder salig og er derfor kommen til Verden, hvo vil da fordømme mig? Saa kunne da ogsaa Syndere blive salige ved Jesum Christum! Jeg har tænkt, at Syndere og Salighed ikke kunde bestaa ved Siden af hinanden; men nu tror og ved jeg, at ogsaa Syndere kunne blive salige i og ved Christus Jesus. Paa denne Naade virkede nu dette eneste Sprog Trøst, Fred og Glæde i den bedrøvede Sjæl, som en Forsmag paa det evige Liv, indtil den i denne Tilstand forlod Legemet og ilede til Himmelen. Jeg ved Mennesker, som have fundet den Kilde, der opvælder til et evigt Liv, i de Ord: „Min Elskede (Jesus, den ædleste og troeste Sjeleven) er min, og jeg er Hans“ (Jois. 2, 16), Andre i de Ord af den hellige Paulus: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20), og endnu Andre i de tre Haandsfulde Vand, hvormed de vare døbt i den treenige Guds Navn.

§ 21. Af hvad vi hidtil have sagt om det første Udsagn af vor Frelser, vil det andet være lettere at forstaa: „Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme“ (Joh. 7, 38). Meningen er uidentvivel: Jeg vil meddele den, som formedelst Troen er kommen i Samfund med mig, min Aand saa rigeligen, at han ikke blot selv skal have Trøst, Lyk, Kraft, Liv og Salighed nok, saa hans Sjæl bliver som en vandrig Have (hvori Alting grønnes, blomstrer og voxer frodigt) og som et Vandløb, hvis Vand ikke slaar feil (Esai. 58, 11); men der skal ogsaa af hans Andre, hvor denne Kilde fremvælber,

udflyde Strømme, som kunne tjene Andre til Trøst og Glæde. Vel ved jeg, at nogle Fortolkere af dette Skriftsprog formene, at det blot maa forståes om Apostlene og deres Efterfølgere i Læres Embedet, hvilke vare saa rigeligen udrustede med den Hellig-Aands Gaver, at de kunde vande Kirkehaven med sin Læres Strømme. Men det være langt fra, at vi ville udtyde det om dem alene, efterdi vor Frelser taler om Alle og Enhver, som tro paa Ham. De Strømme, som udflyde af de troende Sjæles Indre, ere mangeslags. Der er Lærestrømme, der ofte udvælde af aandrige Læreres Hjerter og og Munde i Kirker og Skoler. Men Rilder bryde ogsaa frem hos Andre paa en anden Maade, saasom naar Nogle af inderlig Glæde synge, juble og prise Gud, naar Andre bede saa hjerteligt, brændende og eftertrykkeligt at de, som høre og se det, forundre sig derover, — naar Nogle tale kraftigt om den Fornemmelse og Erfaring, de have haft i sin Sjæl, Andre sødeligen trøste sine bedrøvede Medchristne med den Trøst, hvormed de selv ere blevne trøstede af Gud, Nogle oplade sin Mund med Visdom i sit Hus blandt sine Egne og søde Mange med sine saftige, livsalige, faderlige og moderlige Læber, Andre ivre for Guds Ære og sin Jesu Navn og frimodigt irettesætte og kraftigt overbevise dem, der modsig, Nogle ere villige til Barmhjertigheds- og Kjærlighedsgjærninger efter Formue, ja over Formue og nøde de Trængende til at tage imod deres Velgjærninger (2 Kor. 8, 3. 4; Ap. Gj. 16, 15), Andre vise stor Taalmodighed i Trængsler, rose sig deraf og ikke anse sit Kors for en Byrde, men for en Lyft, Nogle glæde sig over, at de ere agtede værdige til at lide Bestjæmmelse for Jesu Navns Skyld og endelig Andre frimodigt foragtede Verden og Alt, hvad der er i Verden, ere trøstige paa sit Yderste og

finde lutter Sødme i den bitre Død. Dette er lutter levende Vandstrømme, der fremvælde af den indre Kilde og vidner om Overflødigheden af det himmelske Livsens Vand, der har sit Udspring i Sjelen. Thi ligesom vi ved at se forskjellige Strømme udløbe fra et Fjeld med Sikkerhed slutte, at den almægtige og alvise Skaber deri har lagt en Vandkum eller Vandsamling, saaledes kunde vi ogsaa ved at se forskellige af de ovennævnte aandelige Strømme udflyde af et Menneskes Hjerter slutte, at den Kilde, der opvælder til et evigt Liv og fører en himmelsk, sød Livskraft med sig, af den algode Gud ledet ind og lagt deri, hvorved det føler en salig Glæde.

§ 22. Men lader os gaa videre og ligeledes i Apostlenes Skrifter søge Forsmagen paa det evige Liv! Den hellige Paulus skriver: „Kjærligheden en udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given“ (Rom. 5, 5). Naar nogle Fortolkere have forment, at dette er sagt om den Kjærlighed, hvormed vi elske Gud, saa er dette høist besynderligt, saasom det strider lige imod Apostelens Niemed og Textens hele Sammenhæng. Apostelens Niemed er at vise, hvor salige alle de Mennesker ere, som ved Troen ere komne i Samfund med Jesus Kristus og ved Ham blevne retfærdige for Gud. De have for det Første Fred med Gud (R. 1); de ere forvisjede om, at Han ikke længere er fortrønet paa dem for deres Synders Skyld, men at de ved Christi Død ere blevne aldeles forligte med Ham (R. 10). De have endvidere en fri Udgang til Gud og tør frit nyde Hans Naade, som kjære Børn og Venner (R. 2). De have derhos et saa sikkert Haab om den tilkommende Herlighed, som Gud vil skænke dem, at de kunne rose sig deraf imod Djævelen og Verden og med Frimodighed trøste sig derved. Det er tillige

bestaaffent med de Trængsler, de lide i sin Christendom og for Jesu Navns Skyld, at de ikke skamme sig derover, men kunde rose sig af at ogsaa de skulle tjene dem tilgode, efterdi de virke Taalmodighed, et prøvet Sind og Haab (nemlig et større Haab end de havde tilforn og i gode Dage), hvilket Haab heller ikke kan slaa feil og ikke vil bestjemme dem (B. 3. 4. 5), fordi, lægger Apostelen til, Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand, som er os given, — som om han vilde sige: Hvorledes skulde vi kunne blive bestjammede med vort Haab, der grunder sig paa Guds Forjættelser i Christo Jesu om den tilkommende evige Herlighed, da vi allerede have Begyndelsen dertil, Forsmagen derpaa og den søde Fornemmelse deraf i vore Hjerter? Thi den Hellig-Aand, der er rigeligen udøst over os, vidner ei alene med vor Aand, at ei ere Guds Børn og Arvinger (Rom. 8, 16), men fører tillige saa megen sød Trøst, saa megen Guds Misfandhed og Kjærlighed med sig, at vi ikke blot tro, at Gud elsker os, men ogsaa saligt fornemmer det.

§ 23. Guds Kjærlighed skal i den tilkommende Herlighed være vort Manna og Himmelbrød og vor Glædesvin; den skal være vor Lust, hvoraft vi skulle drage Aande og alle vegne være omgivne, og hvori vi skulle leve, røres og være; den skal være vor Klarhed, der skal omfinne og gjennefinne os; den skal være vor Lyst, hvori vi skulle glæde os, vor Kraft, der skal opholde os, vort Lys og vor Glands, der skal forherlige og pryde os. Alt dette have vi allerede en Forsmag og Begyndelse paa i vore Hjerter; thi Guds søde Kjærlighed, som den Hellig-Aand giver os at smage, er vort Himmelbrød, som vi spise; den er udøst i vort Hjerte som en ædel Vin, der glæder os, — som en kostelig Balsam, der lindrer alle Smerter, — som et smeltet

Sukker, der fordriver al Bæstthed. Saa ofte vi sukke i Angest, modtager vor Aand en ny Kraft fra Guds Kjærlighed og Misfandhed; naar vi bede, søge vi Guds Kjærlighed og finde den ogsaa; naar vi reise, ledsager Guds Kjærlighed os; naar vi lide Trang, forsørger Guds Kjærlighed os; naar vi maa stride, styrker Guds Kjærlighed os; naar vi vandre i Mørket, lyser Guds Kjærlighed for os; naar vi ere bedrøvede, trøster Guds Kjærlighed os, og naar vi skulle dø, saa er vort Liv Guds Kjærlighed, fra hvilken hverken Død, ei heller Liv formaar at fjerne os. Og alt dette sker ikke udenfor os, men i os; thi ligesom den Hellig-Aand er og bor i os, saaledes har ogsaa Guds Kjærlighed opfyldt og indtaget vort Hjerte og virker deri kraftigt, sødt og saligt. Kort sagt, Gud, der er Kjærlighed, bor i os, og Jesus Christus, Kjærlighedens Søn, lever i os; Kjærlighedens Aand virker i os (1 Joh. 4, 8; Kol. 1, 13; 2 Tim. 1, 7); hvorledes kan det da mangle os paa Trøst, Lys, Kraft, Sødme og Salighed? Jeg har talt om dette Apostelens herlige Udsagn i Enfoldighed og Skøbelighed, men er forvisset i Aanden om, at der ligger Mere deri, end alle Mennekers Tunger kunne udsige. Ei heller kan det arme lille Hjerte, som besidder denne Herlighed, i hvilket Guds Kjærlighed er udøst og som lever og røres deri, forstaa eller begribe den. Ogsaa med Hensyn til Udviklingen af dette Skriftsted gjælder det, hvad vi allerede engang have bemærket, nemlig at Skriftens herlige Kraftsprog ikke maa optages koldfindigt og forklares som Mennefsord, hvori der intet Synderligt ligger, men som Guds Ord, der indeslutter Mere i sin Mening, end vi kunne tænke os, og som vel taler om himmelske Ting med menneskelige Ord, men dog med en frimodig Tro og glad Aand til Forherligelsen af Guds Navn og til Udbre-

delſen og Forøgelfen af Guds Børns Trøſt og Herlighed. Tager jeg ikke Feil, ſaa havde den hellige Apoſtel, da han ſkrev dette, det Sted for Die, „at det ei alene er entroværdig Tale,“ men ogſaa „aldeles værd at anammes, at Chriſtus Jeſus kom til Verden for at gjøre, Syndere Salige“ (1 Tim. 1, 15), ligesom han ogſaa kort i Forveien have ſagt, at „Evangeliet er den ſalige Guds Herligheds Ord“ (B. 11), for at tilkjendegive, at det Ord, ſom den ſalige Gud har givet os for at aabenbare ſin uundſigelige Miſkundhed og ſin Kjærligheds Rigdom, maa opfattes med en ſtor Tro, ſaaledes ſom det er tjenligt til vor Trøſt og ſaaledes, ſom det ſtemmer overens med og ſømmer ſig for Gud og Hans Herlighed. Jeg vil imidlertid, førend jeg forlader dette dyrebare Sprog, udtale det Ønſke, at den Hellig-Aand ſelv maa forklare det i de bodfærdige og gudelſkende Sjeles Hjerter; ſaa ville de finde Mere deri end alle menneſkelige Tunger kunne udfige og alle menneſkelige Penne beſkrive.

§ 24. Det maa heller ikke forbigaaes, hvad Apoſtelen ſiger paa et andet Sted: „Jeg ihukommer Eder i mine Bønner og beder, at vor Herres Jeſu Chriſti Gud, Herlighedens Fader, vilde give Eder Viſdoms og Aabenbarelſes Aand i Hans Kundſkab, Eders Forſtands oplyſte Dine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, ſom Han kaldte Eder til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er iblandt Hans Hellige“ (Eſej. 1, 16 — 18). Apoſtelen ønſker og beder om to Ting, nemlig at hans Eſejere, mere og mere oplyſte af den Hellig-Aand, maa lære ſtedſe bedre at kjende den miſkundelige og høilovlige Gud (hvem han kalder vor Herres Jeſu Chriſti Gud, fordi Han i den Herre Jeſus, Hans hellige Mægler-Embed og koſtbare Forløsning har aabenbaret ſin guddommelige Herlighed, det er: ſin Kjærlighed og Miſkundhed, mere end i Skabelſen

af Himmel og Jord), paa det de maa elſke Ham deſto mere, forlade ſig paa Ham med deſtørre Frimodighed og Tillidsfuldhed og tjene Ham deſto villigere og gladere i Hellighed og Retfærdighed for Ham, — og dernæſt, at de med oplyſte Dine maa gjøre det ene Blik efter det andet ind i den himmeſke Herlighed og lære at forſtaa det ſalige Haab, ſom er dem henlagt i Himlene og hvortil de ere kaldte og gjenſøgte, og den Arvs herlige Rigdom, ſom Gud har bevaret til ſine Hellige (Kol. 1, 5; 1 Pet. 1, 3. 4). Hvorledes Apoſtelen vil, at den Herlighed og Salighed, de Hellige forvente, ſkal kjendes, kan ſluttet deraf, at han ogſaa ønſker dem Guds Kundſkab.

§ 25. Guds Kundſkab hos de Troende er ikke en blot og bar Viden, ſaa at man kan tale om Guds Væſen, Villie, Høihed, Viſdom, Magt, Godhed og Kjærlighed, men et ſaligt, virkelig, levende Samfund med Ham i Aanden, i Troen, i Kjærligheden og Haabet, en levende, liſlig, livſalig og kraftig Trøſt, hvorved man ſmager Guds Sødhed, Venlighed, Elſkelighed og Livſalighed i ſit Hjerte. Guds Kundſkab er ikke en Viden, der hverken meddeler Liv eller Kraft, ſom naar jeg ellers kjender en Beretning, der Intet giver eller fratager mig. Nei, den er en levende Kundſkab, fører Guds Naade, Lys, Kraft, Trøſt og Liv, ja Gud ſelv med ſig og forener Ham med den menneſkelige Sjel (og Sjelen med Gud*) Nu, paa ſamme Naade maa vi forklare Kundſkaben om de Helliges himmeſke Haab og herlige Arv. Apoſtelen vil ikke, at Eſejerne blot ſimpelthen ſkulle vide, at et himmeſt Glædesliv er bevaret ſom en Arv til Guds Børn i Himmelen — thi dette havde de allerede forhen lært af hans Underviſning og troet — men de ſkulde betragte det med ſin

*) Arndt om den ſande Chriſtiendom, 1ſte Bog Kap. 11. Den ſamme over Ps. 76.

Forstand's oplyste Dine, hjerteligen glæde og trøste sig derved og faa en Forsmag derpaa i Vanden. For at gjøre Sagen tydeligere vil jeg endnu engang betjene mig af salig Arndts Ord. Den himmelske Trøst, siger han, og den guddommelige Glæde, som den Hellig-Aand virker i vore Hjerter, væderkvæger Sjelen mere end Alt, hvad i Verden er, og er et sikkert og ubedragelig Vidnesbyrd om det evige Liv og den evige Glæde, ja en Smag af Guds Sødhed og Venlighed. Hvad Gud er, kan man ikke vide, saafremt ikke Hjertet fornemmer det. Det anser jeg for vor Christendoms levende Praxis;*) dette er det himmelske Maaltid og det skjulte Manna, Livsens Lugt, den tilkommende Verdens Kræfter, et levende Kjendetegn paa Guds Ibsøelse, naar Gud glæder sig i vore Hjerter og ved den Hellig-Aand har udstøst sin Kjærlighed deri, hvorved en sand Christen kan med Glæde bære og overvinde alt Kors og al Forfølgelse her i Verden. — — Ved denne indvortes Trøst have de hellige Martyrer overvundet Kors, Død, Forfølgelse og Stjændsel og ofret Gud sit Legeme og sit Liv.***) Se, dette er det, Paulus ønsker og bereder Gud om for Efejerne, og dette er det, vi kalde Forsmagten paa det evige Liv. Af Apostelens Ord sees altsaa, at der ifandhed er en saadan Forsmag, og at den ved hjertelige Bønner kan erholdes af Gud, hvorfor da alle sande Christne, der ville nyde ret Godt af sin Christendom, bør tragte derefter, — hvorom vi med Guds Hjælp skulle sige noget Mere paa sit Sted.

§ 26. Der er endnu nogle Skriftsteder tilbage, som tjene til Stadsfæstelse af vor Lære, men som vi kun med faa Ord ville berøre. Apostelen taler om nogle Menneſker i Guds Kirke, som,

efter at de „ere blevne oplyste, have smagt den himmelske Gave og ere blevne delagtige i den Hellig-Aand og have smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens Kræfter“ (Ebr. 6, 4. 5). Jeg vil ikke her underkaste det, som Apostelen siger om disse Personers Fald og Gjenopreisning, nogen Granſning og ikke anføre de Bamseligheder, Fortolkerne i saa Henseende finde eller gjøre, fordi det er mit nuværende Formaal ubedkommende. Ei heller vil jeg nøiagtigt undersøge, hvad der egentlig skal forstaaes ved de forſkjellige Ting, som Apostelen nævner, nemlig den himmelske Gave, Guds gode Ord o. a. M., men siger kun, at Apostelen her udtrykkeligen erklærer, at med Christendommens Lys er tillige forenet en sød Kraft, som fornemmes og smages af de Oplyste; især er det mærkeligt, at han ikke blot taler om Raadesriget og dets Gaver og Goder, men ogsaa om den tilkommende Verdens, det er: det evige Livs, Kræfter hvoraf Theologerne slutte, at der virkelig i Guds Kirke er en Forsmag paa det evige Liv, og at denne fornemmes af de gudelystende Sjele i det Maal og paa den Maade, som Herren forgodt befinder. Dette stadfæste de ved, hvad den hellige Peter siger om de Troende, til hvilke han skriver: „I have smagt, at Herren er god“ (1 Pet. 2, 3), og ved den hellige Johannes's Ord: „Hvo som tror paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd i sig selv, og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv (Forſikringen og Haabet derom, Forsmagten derpaa), og dette Liv er i Hans Søn, saa at hvo, som har (i Troen har annammet og beſidder) Sønnen, har Livet (ei alene Retten dertil og Forvisningen derom i Troen, men ogsaa Begyndelsen til dets Nydelse i den Hellig-Aands søde Trøst, i Hans Fred og Glæde — 1 Joh. 5. 10—12).

§ 27. Man kunde heraf uddrage den

*) Udøvelse, i Modſætning til Theori, den videnskabelige Kundskab.

**) Arndt over Ps. 110.

Slutning: Ligesom vi have Guds Søn, saaledes have vi ogsaa det evige Liv; men Guds Søn have vi saaledes, at vi nyde Ham til Retsfærdighed, og saaledes have vi ogsaa Livet for at smage og fornemme dets Sødme. Endelig pleier det ogsaa at anføres, hvad vor Jesus siger i Johannes's Aabenbaring: „Den, som seirer, ham vil jeg give at æde af det skjulte Manna, og jeg vil give ham en hvid Sten og et nyt Navn, skrevet paa Stenen, hvilket Ingen kjender uden den, som annammer det“ (Kap. 2, 17). Jeg vil ikke indlade mig paa nogen Forklaring af dette uforlignelige Udsagn om en sand Christens Herlighed og Salighed, men overlade samme til de gudelystende Sjæles Eftertanke, hvilke ved at tage sin indvortes Erfaring tilhjælp letteligen ville finde, hvad dette er for et skjult Manna, for en hvid Sten og for et nyt Navn. Man kan hertil sæie, hvad der paa bemeldte Sted atter siges og forjættes: „Se, jeg staar for Døren og banker; dersom Nogen hører min Røst og oplader Døren, til ham vil jeg gaa ind og holde Nadverd med ham og han med mig“ (Kap. 3. 20). At holde Nadverd med Jesus maa være sødt; thi Han giver Sjelen sig selv til Eie og bespiser, læster, vederkvæger og glæder den med sig selv som Livsens Brød, med sin Kjærlighed, Misfandhed, Kraft, Trøst, Sødhed og Salighed. Det eneste Udsagn: Jeg er din, og du er min, — jeg i dig, du i mig skjænker, naar Herren siger det til den troende Sjæl i dens Indre og til dens Aand, mere sød Glæde og salig Kraft end alle Skabninger formaa at skjænke, og dette er den Forsmag paa det evige Liv, hvorom vi tale.

§ 28. Hvad der hidtil er anført kunde være nok til at bevise Virkeligheden af denne Forsmag. Men efterdi der er Et og Andet, som tjener til end yderligere at bestyrke det, vil det ikke være utjenligt, at vi ogsaa fremstille dette. Det er unegtligt,

at der i Guds Kirke findes en Forsmag paa Helvede, dels hos de Gudsfrygtige og Gode, naar de efter Guds hellige Raad falde i haarde aandelige Anfægtelser, — naar Satan skyder sine gloende Pile ind i deres Hjerte og derved optænder en Brand, som fortærer Marven i deres Ben og bringer dem til at vansmægte paa alle Kræfter, ligesom Planterne og Bærterne i den tørre Sommertid, hvorom vi have talt udførligt i den foregaaende fjerde Del af dette Værk, — dels hos de Ugudelige, der stundom i sit Liv og stundom i sin Død føle en sand Helvedeangest i sin ofte saarede og hidtil af Satan indbyggelse, men da ved Guds retfærdige Dom opvakte Sjæl, hvilket de ofte lægge for Dagen ved rædsomme Skrig, ved angstfuld Sved, ved græselige Gebærder og fortvilede Ord. Heraf lader sig nu ikke utydeligen slutte, at hvad man siger om Forsmagen paa det evige Liv ikke blot er nogen sød Indbildning, ligesom ogsaa de efterfølgende Exempler klarligen ville bevise, at mange dyrebare Sjæle virkelig have fornummet den, dels i sit Liv før og efter store Trængsler, dels før sin Afsked fra Verden.

§ 29. Man skal ogsaa betænke, at den store Gud er et saa kjærligt Væsen, at Han glæder Alt, hvad Han har skabt, med sin Misfandhed overensstemmende med dets Art og Modtagelighed, efter den kongelige Profets Ord: „Du gjør, at de, som udgaa Morgen og Aften, synge med Fryd“ (Ps. 65, 9). Derfor ser og hører man Lammene hoppe, Tyrene springe, Fuglene synge og Alt at fryde sig i den Glæde, Gud skjænker det. Selv Guds Fiender nyde ofte saa rigeligen Guds Misfandhed og Goder, at de juble og le. Skulde det da være muligt, at Herren ikke ogsaa havde nogen Glæde for sine Venner og dyrebare Børn? Skulde det blot være disse udvalgte og Ham helligede Sjæle, som Han

ikke gjorde glade? Det være langt fra! Verdensglæden, som de forgjængelige Skabninger kunne skjænke, er for ringe for dem. En Paradisfugl eller en Nat-tergal kan man ikke føde med Maaft. Det Bedste og Bedste er forbeholdt de kjæreste og dyrebareste Børn; Han giver dem ikke blot en almindelig Trøst, Fred og Glæde, men ogsaa ofte, naar Han finder forgodt, en ualmindelig og overnaturlig; ligesom Han fortrinnsvis og særligen elsker dem over alt Andet i sin allertjæreste Søn, saaledes glæder Han dem ogsaa paa en fortrinlig Maade fremfor alle Andre, saa at de virkelig erfare, at de ere satte i det himmelske Rige. Vor dyrebare Frelser siger i sin hjertelige og herlige Bøn, som Han bad til sin Fader, kort før Hans Lidelse begyndte: „Dette er det evige Liv, at de tjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum“ (Joh. 17, 3). Jeg billiger gjerne den Forklaring, at Kundskaben om Gud og den Herre Jesus er en Aarsag, et Mid- del, en Vej til det evige Liv; men jeg feiler forhaabentligen heller ikke ved at sige, at man kan lægge til, at Kundskaben om Gud ogsaa er en Begyndelse til og Forsmag paa det evige Liv; thi Skriften vidner ofte, at de Troende have det evige Liv, nemlig selv nu, medens de endnu leve i Tiden og vandre i Tro (Joh. 3, 16, 36; 1 Joh. 5, 13; 2 Kor. 5, 17). De have det imidlertid ikke blot i Guds Forjættelser, der ere Ja og Amen i Christo Jesu, ei heller blot formedelst et sikkert Haab, der ikke beskjæmmer, ikke blot i Samfundet med Jesus, som har forhvervet det til dem, beredt og taget det i Besiddelse paa deres Vegne, men ogsaa i en virkelig, hvorvel ikke fuldkommen Nydelse, naar den treenige Gud opretter sig en Helligdom og Himmel i deres Hjerte og fylder det med Trøst, Fred og Glæde, — naar de tiltage saaledes i Kundskaben om Ham,

at de virkelig i sin Sjel smage Hans Miskundhed, Kraft, Trøst og Salighed, altsaa det Samme, som de skulle nyde overflødigt og evindeligen i Himmelen.

§ 30. Hvorledes det forholder sig med den Kundskab om Gud, som den hellige Skrift tillægger saa store og herlige Virkninger, vil jeg til de Enfoldiges Undervisning fremstille saaledes: I et Selskab var der adskillige Personer samlede, som kom til at tale om Veblerne fra Kina, hvilke en af dem roste særdeles meget som en saare ædel, forfriskende, hjertestyrkende og liflig Frugt. En Anden, der hidtil kun havde seet og erfaret Lidet af udenlandske Ting, sagde: Jeg har vel hørt tale om dem, ja ogsaa seet dem; man gjør ogsaa meget Væsen af dem; men jeg ved ikke, om det bekræftes ved Erfaringen. En Tredie sagde: Jeg har ikke blot seet dem, men ogsaa smagt dem; det er en ædel og deilig Frugt. Men en Fjerde sagde: Jeg har nydt dem i en farlig, hidsig Sygdom, ofte vederkvæget mig ved deres kjælende Saft og i Virkeligheden erfaret, at det er en ædel Væxt og en liflig Guds Skabning, osv. Hvad tykkes Eder, mine elskede Tilhørere og Læsere? hvem havde den nøiagtigste Kundskab om de fineste Vebler? I ville uden tvivl tilkjende den Sidste den. Nu, saaledes er det ogsaa med Kundskaben om den levende og salige Gud. Der er Nogle i Christi Kirke, som i sit Livs Dage have hørt og læst Meget og ofte om Ham, som det høieste Gode, men hos hvilke det dog ikke er kommet længere end til en blot og bar Videns.

§ 31. Andre have ei alene hørt tale om sin Gud og af Hans Ord lært, hvad man skal tro om Hans Væsen og Villie, men have tillige begyndt at tro paa Ham af Hjertet, at elske Ham, at forlade sig paa Ham, at paakalde Ham med Andagt og tjene Ham med barnlig Lydighed; disse besidde vel Forvisningen

om sine Synders Forlædelse, Ro i sin Sjæl, Fred i sin Samvittighed og et utvivlsomt Haab om det evige Liv, hvorved de ogsaa befinde sig vel, tjene Gud og Næsten med Lyst og stræbe ved Standhaftighed i god Gjærning efter det evige Liv; men fordi den alvise Gud efter sit hellige Raad har forstaaet dem for overordentlige Trængsler, for aandelige, store Anfægtelser og for Sjele- eller Helvedangest, saa vide de heller ikke af den overordentlige Nydelse af det høieste Gode at sige, som vi kalde Forsmag paa det evige Liv. Andre have ei alene lært det høieste Gode at kjende af dets Aabenbarelse og ere ved Troen paa Jesum Christum komne i Hans salige Samfund, men have ogsaa i eller efter sine mangfoldige Kors og Trængsler og haarde, aandelige Anfægtelser virkeligen, overflødigt og kraftigt smagt og følt Hans himmelske Trøst, Hans guddommelige Godhed, Hans søde Kjærlighed, Hans levende Kraft, Hans Sødhed og Salighed. Om denne deres Kundskab kan man med al Ret sige, at den er en Begyndelse til og Forsmag paa det evige Liv, og dette er udentvivl den høieste Grad af Kundskab og aandelig, guddommelig Viden, som et Menneske kan opnaa i dette Liv. Disse Sjele ere ogsaa de ædleste, mest oplyste og dyrebareste, der findes i Menigheden, idet Herrens Klarhed afspejler sig utilhyllet hos dem, — idet de ere fulde af Visdom, Raad og Kraft, — idet der af deres Liv flyder levende Vandstrømme (Joh. 7, 38), — idet de, fordi de ere aldeles fortrolige med den høilovlige Gud, formaa at udrette Meget og være hele den stridende Kirke til stor Nytte med sine ivrige og kraftige Bønner, ihvorvel det for det meste behager Gud at skjule disse sine Hellige og Herlige (Ps. 16, 3) under Tattigdom, Glendighed, Enfoldighed og Skrøbelighed, saa at Verden ikke kan eller vil kjende dem, men

agter dem for Skoviste. Men Herrens Dag skal aabenbare, at de i og med sin Jesus have hos og for Gud og selv under sin Udsjæln i Stilhed besiddet og tilbels nydt en Herlighed, som langt overgaar al forgængelig Herlighed.

§ 32. Af hvad ovenfor er sagt slut-ter jeg, at der isandhed er en Forsmag paa det evige Liv i Guds Kirke, fordi det er umuligt at kjende det høieste Gode i en levende Tro og med oplyst Aand og dog ikke nyde det. Efter som nu Kundskaben er, saa er ogsaa Nydelsen. Ligesom Moses, Guds tro Tjener, da han var bleven fuldkommen kjendt og fortrolig med sin Gud, saa at han talte med Ham som en Mand med sin Ven, udentvivl fandt en Glæde deri saa stor, som man i denne Verden kan føle den, saa at han engang tilbragte firti Dage og firti Nætter hos Ham paa Bjerget og i denne Tid ingen jordisk Mad eller Drik behøvede, men levede i lutter umiddelbar Guds Kraft, Lys, Glæde, Sødme og Bederkvælgelse, det er: i en stadig Forsmag paa det evige Liv, og tilsidst kom tilbage med et skinnende og klart-straalende Ansigt, som et synligt Tegn og Bevis paa sit indvortes Samfund med Gud og Hans Nydelse; saaledes forholder Gud sig endnu med nogle af sine fortroligste Venner, der af Hjertet vandre efter Ham og anse Ham for sin eneste og største Trøst og Stat. Han lader dem mangengang erfare og fornemme Noget, som, hvis det ogsaa varede i firti Dage og firti Nætter eller hele deres Livstid, vilde kunde mætte og vederkvæge dem, saa at de meget gjerne vilde og kunde undvære al jordisk Mad, ja hele Verden; thi naar et Menneske besidder Gud, saaledes som disse i en levende Kundskab besidde og nyde Ham, saa behøver det intet Mere. Jeg vil endnu kun tilføie en Ting, som er af samme Bestaendighed, og saa gaa videre.

§ 33. Som vi allerede i forrige

Prædiken have anført, lod vor Frelser sig ikke nøie med at søde, vederkvæge og mætte sine Disciple med sit søde og kraftige Ord, saa at Peter engang sagde til Ham i deres Alles Navn: „Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord“ (Joh. 6, 68); dit Ord er lutter Manna; dit Evangelium er en himmelsk Glædesvin; dine Læber dryppe med lutter Honning, osv.; men Han tog ogsaa tre af dem med sig op paa et høit Bjerg og forklarede sig for dem (Matth. 17, 1 flg.), ved hvilken Leilighed de, som alle Omstændigheder vise, nøde en Forsmag paa Saligheden, indtil Han senere opfyldte dem Alle synligen med den Hellig-Aand (Ap. Gj. 2, 2 flg.), der meddelte dem ei alene de til deres apostoliske Embede fornødne Gaver, saasom Lyd, Visdom, Frimodighed, Veltalenhed og Deslige, men tillige saa megen himmelsk Trøst og overnaturlig Sødme, at de siden fandt alle de bedste Drikke, Satan og Verden ijskænkede dem, søde og behagelige, priste sig lykkelige, fordi de havde været agtede værdige til at forhaanes for Jesu Navns Skyld, og saaledes roste sig af sine Trængsler (Ap. Gj. 5, 41; Rom. 5, 3). Hvorfor er dette skeet, uden fordi Herren har villet lære, at Hans Troende skulle have Samfund med Ham ei alene i Troen til sin Retfærdiggjørelse, i Aanden til sin Helliggjørelse og i Lidelserne til sin Prøvelse og Renselse, men ogsaa i Hans Herlighed i denne og hin Verden? Vist er det, at Foreningen og Samfundet med Christo ikke kan være uden en særegen Lykfelighed. Naar vi bære en Blomst i Haanden og holde den for Næsen, saa fornemme vi dens liflige Lugt; naar vi nyde Brød og Vin, saa ytrer sig snart deres styrkende og glædende Kraft. Hvorledes skulde vi da kunne leve i et indvortes Samfund med Kristus, i hvem al Krafts, al Glædes, al Godheds Fylde bor, uden at fornemme

det til Velbehag for vor Sjel? Jeg har seet og erfaret, at en ved en dødelig Sygdom meget affrættet Person blev kraftigt styrket ved at trække Lusten af en ædel Vin til sig af en Flaske, saa at der tilsidst ikke blev Andet end Vand tilbage i denne. Skulde da ikke vor Sjel, der ved bestandig Sukken, Længsel og Altraa holder sig til sin Jesum, trække lutter Kraft og Trøst til sig og derved paa en uforlignelig Maade blive styrket og vederkvæget? Og naar denne Vederkvægelse er rigeligere og overflødiger end sædvanligt, kalde vi den en Forsmag paa det evige Liv.

§ 34. Hvad vi hidtil efter den hellige Skrifts Anvisning have betragtet, det ville vi nu ogsaa bestue i nogle Exempler, hvilke ville gjøre Sagen klarere, saafremt den endnu er dunkel for de Enfoldige. Jeg vil med velberaad Huingen af de Exempler anføre, som man finder paa forskjellige Steder i Skriften, men kun de nyere, som vi have ved Haanden, for at ingen skal tro, at Herren i denne sidste, onde Tid har ophørt undertiden at hushvæle sine Udvalgte, Hellige og Elskede med det skjulte Manna og at glæde dem med den Glædesvin, der er voxet i de Levendes Land. Vi ville gjøre Begyndelsen med nogle umistænkelige Vidner. Thi efterdi Verden pleier at holde det, som Guds Venner sige om den himmelske og overnaturlige Trøst, de ofte føle, for lutter Indbildning eller for opdigtede Drømme, saa ville vi først fremstille Personer, paa hvilke en saadan Mistanke ikke kan falde, og som Intet vide af en jød Indbildning. Dette er de smaa Børn, hvilke Gud ogsaa ofte, naar Han i sit Raad har fundet det tjenligt, har indgdyt nogle Draaber af den himmelske Sødme. Jeg har seet med mine egne Øine og hørt med mine egne Øren, at en liden Pige paa noget over halvandet Aar, som havde ligget nogle Dage i en dø-

delig Sygdom og lidt stor Angest og tilsidst blev betagen af heftige Krampe-trækninger, saa at de bedrøvede Forældre havde stor Hjertesorg deraf, uventet og omtrent en halv Time før sin salige Opløsning blev stille, fik et sandt engleagtigt, yndigt og glad Ansigt (saaledes, som der siges om den hellige Stefanus — Ap. Gj. 6, 15), saa at de halvbrustedne Dine ligesom lyfte, hvorhos hun løftede Hænderne iveiret og sagde med Glæde: Nei deiligt! nei deiligt! For at forstaa dette, maa Læseren vide, at det hulde Barn i sine sunde Dage, naar hun var net paaflædt og saa sig i Speilet, eller hun blev et andet Barn var, som var smukt klædt, eller noget andet Skjönt og Tiltrækkende, pleiede at gribe derefter med udstrakte Hænder og sige: Nei deiligt! Hvad er det nu, som gjorde et saadant lidet, udmattet og med Døden kjæmpende Barn saa glad, — som saaledes forandrede hendes Ansigt og saaledes frydede hendes Hjerte, Andet end et Blik ind i Saligheden og den indvortes Trøst af den Hellig-Aand, der var udøst over hende i den hellige Daab, med et Ord: en Forsmag paa det evige Liv, til hvis fuldkomne Nydelse hun kort efter blev indført af de hellige Engle, som hun udentviol saa svæve over sig? Hvilken Trøst denne Begivenhed skjænkede Forældrene og andre Omkringsstaaende af Venner og Naboer, kan man let slutte sig til.

§ 35. En kristelig Præst havde en liden Søn paa sex Aar, som var angreben af en heftig Feber og i denne Tilstand bad ivrigt og inderligt, til største Forundring for Alle, som saa og hørte ham. Da Sygdommen tiltog, og Moderen spurgte ham, hvorledes det var med ham, svarede han: Jeg længes efter at se min Herre Jesum. Moderen spurgte videre: Hvor da, min Gut? Han svarede: I Himmelen, i det evige Liv. Hun: Naar faar du da se Ham? Han: Snart, snart!

Hun (ikke uden Taarer): Hvad har Han da gjort for dig og imod dig, siden du længes saaledes efter Ham? Barnet udbredte sine Arme og sagde: Saaledes er Han død for mig, og idet han sagde disse Ord, opgav han sin Aand. S her den Hellig-Aands kraftige Virkning i et saa lidet Barns Hjerte, som gjør, at det i Døden ikke smager Døden, men iler til Himmelen, fuld af sød Længsel efter sin Jesum! Er ikke en saadan Ende en Begyndelse til det evige Liv?

§ 36. Man læser hos Historiestriverne, at Pesten rasede skrækkeligt overalt i Aarene tretten Hundrede og syv og firti og otte og firti, saa at Mogle sige, at der siden Syndfloden ikke havde været saa elendig en Tid, der har borttrykket saa mange Mennesker, idet hele Byer og Lande uddøde, og Kvæget løb forvildet om paa Marken, fordi der Ingen var til at vogte det. Alene i Lybeck skal der være død nitti Tusinde Mennesker. Men i denne store Glendighed var det særdeles mærkeligt og trøsteligt for Folk, at Ungdommen og de smaa Børn saa Døden imøde med stor Frimodighed og tilskjendegave sin inderlige Forvisning om det evige Liv ved at synge, prise Gud, le og juble. Blandt Andet fortælles, at en liden Pige paa tolv Aar, som laa for Døden af Sotten, uventet begyndte med et yndigt og fornøiet Ansigt at klappe i Hænderne, le og juble. Da man spurgte hende, hvorfor hun var saa glad, svarede hun: Al, se I ikke den aabnede Himmel, og hvilken Mængde klartskinnende Lys der stedse farer opad? Da man vilde vide, hvad det var for Lys, svarede hun: Det er de Udvalgte's Sjæle, som de hellige Engle føre til Himmelen. Og for at I kunne vide, vedblev hun, at det er sandt, saa tager dette til et Tegn: Inat skal jeg skilles herfra, og I, min kjære Moder, skal følge efter mig om tre Dage. Derpaa udstrakte hun sin Haand, pegede paa syv andre Per-

soner og nævnte Tiden, da enhver af dem skulde tage Afsted fra Verden, hvilket ogsaa skede, som hun havde forudsagt.

§ 37. Vi behøve imidlertid ikke at søge flere Exempler i den ældre Historie, efterdi der ogsaa i vor Tid har tilbraget sig saadanne Ting, som tjene til at stadfæste vor Lære. Det er mig bekendt, at da Pesten i Aaret sexten Hundrede og ni og tyve tog Overhaand i mit Fædreland, blev i et Hus først Manden angreben deraf og døde efter tre Dages Forløb; strax derefter bleve tre af hans Børn syge, nemlig en Pige paa otte, en paa fem og en Dreng paa tre Aar. Da den ældste Pige var Døden nær, trøstede hun sin dengang endnu friske Moder med den algode Guds Nærværelse, idet Han havde sagt: Jeg er hos ham i Nød, osv., begyndte derpaa at sige, hvor snart hun og hendes to syge Søstende skulde dø, saavel som at Moderen og den ældste Søn vel ogsaa skulde blive syge, men komme op igjen og blive helbrede, hvorimod der ikke skulde vederfares den Mindste, der endnu laa ved Moderens Bryst, noget Ondt. Den lille Pige paa fem Aar istemte med en ualmindelig klar og deilig Røst Psalmen: Gud Fader, hos os bo, osv., og sang dens tre Vers ganske tydeligt, saaledes som den synges i Kirken, uagtet man aldrig før havde hørt den af hende, ei heller troede, at hun kjendte denne Psalme, hvorpaa hun glad endte sit jordiske Liv. Som den lille Dreng laa og droges med Døden, udbrød han med glad og muntert Ansigt: Ak, Moder! se! se! Hun: Hvad da, min Gut? Han: En Guldvoan udenfor vor Dør. Hun: Hvem skal kjøre i den? Han: Jeg til Himmelen, hvilket ogsaa strax efter skede.

§ 38. Noget lignende have vi med Glæde erfaret i Aaret sexten Hundrede og en og otti, da den algode Gud ogsaa piskede os haardt her i Byen med Pestens Ris. Jeg lagde Mærke til, at den naa-

dige og langmodige Gud, der ikke vil nogen Synders Død, men at han skal omvende sig og leve, sedvanlig, naar Han havde besluttet at hjemløge et Hus, gjorde Begyndelsen med Børnene, navnlig med de mindste; naar Han havde bragt dem til Ro, holdt Han undertiden inde en fjorten Dages Tid, undertiden tre til fire Uger, for at de Børne skulde have Tid til med Bodfærdighed at forberede sig til en Afsted; men Ungdommen døde meget ofte med Glæde og stor Forvisning om Himmelen og Saligheden. Vi havde Børn, som saa Himmelen aaben og lo af Glæde, klappede i Hænderne, smækkede med Tungen og døde med Lyst. Jeg vil kun fortælle et Exempel, som er meget mærkværdigt. En liden Dreng paa ni Aar, et gudfrygtigt Barn af en gudfrygtig Fader, var, medens Pesten stod paa, altid glad, sang bad og prisste Gud, til sine Forældres store Forundring. En Morgen havde han et Syn, efter som han selv sagde, ikke isøvn, men vaagen; Sovesammeret var opfyldt med Klarhed, og der viste sig en Mand for ham, som kaldte ham ved Navn og sagde: Bered dig, og bed! om fjorten Dage vil jeg komme igjen og føre dig ind i den Have, hvor disse deilige Blomster voge; han bar nemlig en Kurv, der straaledede af overordentligt skønne og liflige Blomster, som jeg, sagde Barnet, aldrig i mit Liv har seet Mage til. Ak, hvor jeg glædede mig over Mandens Glands og Kurvens og Blomsternes Skjønhed! Imidlertid vedblev han at synge og være glad, indtil han elleve Dage efter dette Syn blev syg. Den sidste Dag i hans timelige Liv, som var den fjortende, lod han sin Moder kalde, takkede hende hjerteligt og med Ord, som man ellers ikke kunde vente af et saadant Barn, for al den moderlige Kjærlighed og Trofasthed, hun havde vist ham, for al den Møie, hun havde haft med ham, og især, fordi hun

havde holdt ham i Stole og ladet ham lære Katekismen og saa mange Psalmer og Bibelsprog, onskede hende Guds Naadelen, befalede hende i Guds Betskjærmelse og formanede hende, at hun ikke skulde være bedrøvet over hans Død, — han kom nu snart til den Have, hvori de deilige Blomster vorte, som han havde talt om for fjorten Dage siden. Han bad hende derhos, at hun vilde sige til sin Handelsbetjent, som han nævnte ved Navn, at han vel troede at skulle beskytte sig mod Pesten ved en dygtig Slurk Vin, som han daglig med Lyft tog til sig i godt Selskab, men at det dog intet vilde hjælpe ham; han maatte alligevel afsted; derfor skulde han holde sig forberedt herpaa; om syv Dage vilde han følge efter (hvilket ogsaa skede). Derpaa lagde han sig tilfjængs igjen (thi han havde talt med sin Moder staaende ved Vinduet) og begyndte kort efter at raabe med fornøiet Ansigt: Al se, der er den skinnende Mand med sine deilige Blomster! og henflumrede saaledes salig i Herren efter at have smagt, ikke Døden, men vel Livet.

§ 39. Lader os tillige høre nogle Exempler paa Børn, som formedelst den Guds Kraft, der boede i dem, og den søde Trøst, de fornåm, ogsaa have kunnet foragte og overvinde en grusom og voldsom Død. I Aaret sexten Hundrede og to og tyve begyndte man i det østerlandske Keiserdomme Japan at rase mod den kristelige Religion og dens Betsjendere med skrækkelige Forsølgelser. I Byen Firando bleve syv og tredive dræbte, blandt hvilke var en liden Dreng paa mellem sex og syv Aar, der ilede til Døden med særdeles Hjertens Glæde og syngende kristelige Psalmer i det japanske Tungemaal, saa at man ikke noksom kunde forundre sig over Saadant hos et saa ungt Barn. Den ottende Februar sexten Hundrede og syv og tyve blev i en Landsby ikke langt fra Mangasaki tolv Personer, der var

Christne, grebne og haardt pinte, brændte med gloende Jern paa forskjellige Dele af Legemet, pryglede tildøde og ilde tilredte, ved hvilken Leilighed man maatte forundre sig over, at et sex Aars Barn ogsaa udholdt alle disse haarde Troesprøver og ikke lagde mindre Standhaftighed for Dagen end de Vldre. I Byen Diarbetr, beliggende i Mesopotamien, blev i Aaret sexten Hundrede og en og femti et armenisk Christenbarn paa ti til tolv Aar for ubetydelig Aarsags Skyld flaaet af Tyrkerne paa den Maade, at de den første Dag astrak Huden fra Halsen nedover Ryggen til Bæltetstedet og lode det ligge i denne Tilstand Natten over, for at fortsætte dette grusomme Arbejde Dagen efter og pine det stakkels Barn desto længere; imidlertid søgte Mahomedanerne at overtale Drengen til ved Antagelsen af deres Tro at befri sig fra yderligere Pinsler; hans Moder kom ogsaa til, omfavnede sin Søn og bad ham med mange Taarer at redde sit Liv ved at betjende den tyrkiske Lære. Dog, hverken dette eller hint formaaede at røkke hans Standhaftighed; han sagde med stor Kjæthed, at han hidtil taalmodigt havde lidt al denne Pine og vil ogsaa fremdeles lide den taalmodigt; men Intet gjorde ham saa ondt, som at hans egen Moder opmuntrede ham til at fornegte sin Frelser. Han udholdt ogsaa alt, hvad Andet Morderne gjorde ved ham, med stor Taalmodighed, indtil Paschaen dersteds husedes over ham og frelst ham fra videre Pinsler ved at lade Hovedet hugge af ham. Jeg formoder, at Ingen tør negte for, at saadanne smaa og skrøbelige Børn ikke have kunnet holde ud i en saadann kvalfuld Tilstand og føle en sød Glæde i den bitreste Død uden en Kraft fra det Høie og en overnaturlig Trøst, som man med al Ret kalder en Forsmag paa det evige Liv.

§ 40. Vi forlader nu Børnene og gaa over til de Bøgne, som have annammet den Naade af Gud at føle og smage den himmelske Sødme og de Kræfter fra den tilkommende Verden, hvorum vi tale. I Spidsen for disse sætte vi med fuld Foie de hellige Martyrer, der ligesom have undertegnet og bekræftet den himmelske og evangeliske Sandhed med sit Blod. Da Laurentius Saunders, en Englænder, stod for Dommerne og ventede paa at blive dømt til Baalet for sin evangeliske Betsjendelse, blev han styrket af Gud med en særdeles Trøst og sød Bederkvælgelse, der trængte igjennem alle hans Lemmer, opfyldte hans Hjerte og beroligede og glædede det. Antonius Laboreus, en Frankmand, skrev fra sit Fængsel, at han aldrig i sit Liv havde været friskere eller mere oprømt tilmode, ei heller nogensinde smagt Herrens Godhed bedre end i dette sit Fængsel. Hvad der tildrog sig med en gudfrygtig Bondemand i Schweiz, der blev brændt, fordi han vedkjendte sig den evangeliske Sandhed, og paa hvilken eftertrykkelig Maade han lagde sit Hjertes Ro og Frimodighed for Dagen, da han allerede var bunden til Pælen, har jeg omstændeligen skildret paa et andet Sted,^{*)} og den gudfrygtige Læser vil da maaske erindre det eller behage at efterse det. Men der har ogsaa været andre Christne, hvilke ere døde en naturlig Død, og som ere blevne saaledes hushalede og opfyldte med himmelsk Trøst, og de have faret herfra med stor Glæde, med Latter, med Sang og Jubel. Om den navnkundige Italienerinde Olympia Fulvia Morata, der forlod Fædreland, Venner, Frænder og Alt for Religionens Skyld, har hendes Mand, Andreas Gunthlerus, Doktor i Lægevidenskaben, meddelt en lærd Ben en udførlig Beretning. Da hun var Døden nær, skriver han, og

vaagnede af en let Søvn, blev jeg var, at hun saa meget glad ud og smilede med en særdeles Ynde. Jeg gik hen til hende og spurgte hende, hvilken Glæde hun følte, som hun viste sig saa fornøiet over. Hun svarede: Jeg saa i dette Dieblisk et overordentlig lifligt og deiligt Sted, opfyldt med Glands og Lys. Kort efter udbrod hun: Jeg er overvætted glad! og senere, da hendes Dine begyndte at briste: Jeg kan næsten ikke mere kjende Eder, som ere omkring mig; men ellers er jeg overalt omgivet med Blomster, hvorefter hun snart henlumrede blidt og saligt. Under sin Sygdom og ellers ofte takkede hun Gud inderligt for, at Han ved sit hellige Ord og sin Aand havde oplyst hende med den saliggjørende Kundskab om sig, afdraget hende fra Verden og Kjærligheden til det Forkrænkkelige og opvakt den salige Længsel efter det evige Liv hos hende. Hun kunde derhos ikke lide, at man vilde trøste hende med Haabet om Helbredelse og Opkomst af denne Sygdom. Da man spurgte hende (saasom hun oftere havde lidt store aandelige Anfegtelser), om hun ogsaa nu følte til Noget, som gjorde hendes Sjæl urolig, svarede hun: vel har Satan i hele de syv sidste Aar ikke ophørt at angribe mig med alskens Fristelser, for derved at drage mig bort fra den sande Tro; men nu er han intetsteds at se eller høre, ret som om han havde bortskudt alle sine Pile, og jeg føler nu intet Andet i mit Hjerte end min Jesu Fred og den saligste Ro og Tilfredshed.

§ 41. Der forekommer, Gud være lovet, oftere saadanne Exempler i den evangeliske Kirke, og Mange have nydt den Naade af Gud, at de under sin Dødskamp enten, ligesom sin Jesus, ere blevne styrkede af en eller flere Engle, der have vist sig for dem, eller at de, ligesom Stefanus, havde faaet kaste et Blik ind i den aabne Himmel og Guds

*] And. Juds., 4de Hund., Kap. 51.

Herlighed og derved ere blevne sødeligen husvaledede i al den Angest, som Døden fører med sig, — af hvilke Exempler en gudfrøgtig Ordets og Guds Kirkes Tjener har samlet et ikke lidet Antal i sin lille opbyggelige og underholdende Bog, kaldet den onde Stund. Blandt disse er det mærkeligt og overordentligt, hvad han fortæller om salig Arndt, denne velfortjente og aandrige Theolog i vor Kirke, nemlig, at da han paa sit Yderste havde slumret lidt og atter vaagnede, slog han sine Dine op og sagde: „Vi saa Hans Herlighed“, osv. (Joh. 1, 14), og da man spurgte ham, naar han saa denne Herlighed, svarede han: Nu saa jeg den; o, hvilken Herlighed er ikke det! — ligesom ogsaa om salig Sanbert, berømt Theolog og Præst i Myrnborg, der paa sin Dødsfæng med stor Glæde og leende Mund talte mange mærkelige Ord om guddommelige Drømme, Englesyn og den evige Glæde og Herlighed og undertiden sagde til de Omstaaende: Ak se! se! og undertiden: O, hvor mange Tusinde Engle! ak se! ak se! Vi ville imidlertid ikke opholde os længere herved, men anføre andre Exempler, som ere komne til vor egen Kundskab. Jeg har kjendt en gudfrøgtig Mand, som efter ved Guds Naade at være ført over fra den brede Verdens- og Syndevei til den trange Omvendelsesvei og efter en Tidlang ifølge Guds Raad og Tilskikkelse formedelst sine forrige Synder at være bleven meget ængstet af Satans Anfegtelser omfider fandt Hvile og Trøst for sin Sjæl og derhos fik Taarernes Gave, saa at han kunde blideligen græde under Bønnen, under Guds Ords Hørelse, under gudfrøgtige Samtaler med christelige Venner og under Betragtningen af Guds Miskundhed. Denne Mand pleiede at sige og kalde Gud til Vidne paa, at han nu fandt mere Glæde og Sødme i sine Taarer end han før havde fundet i al Verdens Lyst,

hvoraf han sluttede: Naar Gud kan gjøre Graaden saa sød for sine Børn her i Verden, hvor sød vil da ikke Vinen blive i det evige Liv! Naar der er saadan Sødme i Taarerne, idet vi udgyde dem, hvor stor vil da ikke den blive, som skal følge ovenpaa ved deres Aftørring i Himmelen! Er det ikke et Under af Guds Miskundhed, sagde han, at de Troendes Sorg er sødere end Verdens Latter? Hvorledes vil det da ikke blive, naar denne skal sørge og hine le!

§ 42. Jeg kjender et Menneſte, som den hellige og alviſe Gud har draget til sig og affondret fra Verden, ſaa og prøvet ved mange Trængſler, aandelige og legemlige. Han har fortalt mig, at Satan engang ſaaledes havde bragt ham i Alemme og paa alle Sider omgivet ham med Angest, Frygt og Forkærdelſe, at han hverken vidſte ud eller ind; han kunde ikke bede, ei heller ſukke; hans Hjerte vilde briſte. I denne Nød ilede han ud i den ved Huſet liggende Have, ſaldt paa Knæ under et Træ, i den Henſigt at fremsige Herrens Bøn, forbi intet Andet vilde falde ham ind. Idet han nu begyndte at bede: Fader vor, blev Ordet Fader til lutter flydende Sukker og Honning i hans Mund og Hjerte, og den Hellig-Mand forklarede det i et Dieblif ſaa kraftigt og sødeligt for ham, at al hans forrige, ulidelige Angest ſtrax var overvunden, og ſaa at han følte ſig ſaa trøſtet og glædet, at han ikke formaade at udtrykke ſin Sjæls ſalige Tilſtand med Ord, men ofte gjen- tog: Fader! ak Fader! Og dette var et Sukkertorn, der ligesom ſmeltede i hans Hjerte og opfyldte det med lutter himmeľt Sødme. Han pleiede ſiden ved at ſe Verdensmenneſkenes vellyſtige og daarlige Glæder ſpotte helligt derover og ſige: Løb hen, du gale Hob, og ſøg Druer paa Tornebuſkene og Figener paa Tidſlerne, ſiden du ikke vil have det bedre. Min Glæde er at holde mig til Gud,

der kan glæde mig mere med et eneste Ord end Verden med al sin Lyst, Pragt, Rigdom og Herlighed. O søde, o salige, o store Gud! Hvor stor er ikke dit Gode, som Du har gjemt for dem, der frygte Dig, og som Du har bevist imod dem, der tro paa Dig for Menneskenes Børn!

§ 43. Jeg har endnu nogle skjønne Exempler ved Haanden, der ere meget trøstelige og som jeg ikke kan lade blive tilbage. En gudsfrygtig Dreng paa tolv Aar eller noget Mere blev af sine Forældre og Andre anseet dygtig til at gaa til den hellige Nadverd. Efter at han nu havde afslagt sin Beksjendelse i Skriftestolen og modtaget den hellige Syndsforladelse, hvortil han havde forberedt sig med barnlig, men dog hjertelig Andagt, blev han af sin Fader sendt hen i en Have for at hente nogle Urter, men blev underveis ved trøsteligen at mindes den modtagne Frikjendelse for sine Synder opfyldt med saadan Glæde og usædvanlig, sød og kraftig Trøst, at han maatte synge og springe og ikke vidste, hvad der gik af ham. Da den samme Dreng to Aar senere var i Kirke og ikke fra det Sted, hvor han sad, kunde høre Præsten, der var gammel og havde en svag Røst, fremtog han Mikael Neanders Menneskespeil, som han havde taget med sig, og læste blandt Andet, hvad den salige Mand deri siger om det evige Glædesliv; medens han saaledes læste, sølte han en saa sød og uventet Forandring hos sig, at han ikke mere lagde Mærke til det Udvoortes, hvad der var om og hos ham, men derimod indvoortes blev bevæget af en saadan Glæde, at han var tilmode, som om han virkelig allerede var i Himmelen og nød alt det, han læste om, og dette varede, indtil Prædikenen sluttede, og han, ligesom vækket af sin søde Sovn ved Larmen med Stolene, mærkede, at han endnu befandt sig paa Jorden, hvilket

han sukkende beklagede. Det blev imidlertid ikke herved; men efter at denne Skoledreng var bleven voksen og paa Grund af sin gudelige Omgjængelse maatte lide Meget af den ryggesløse Verden, fornåm han ofte den søde Sjæle-Bedøvelse, saa at han stundom maatte gaa ud paa Marken eller i en Skov og med høi Røst prise sin Gud med Glæde. Engang, da han havde forlystet sig saare ved salig Dr. Filip Nikolais „Theoria vitæ æternæ eller Det evige Livs Glædespeil“, blev han under en Vandring ude paa Marken betagen af saadan Glæde, at han ikke mere fornåm det dødelige Legemes Byrde, medens han gik, men syntes, at han svævede mellem Himmel og Jord og var omgivet af lutter Sødme, osv.

§ 44. En gudsfrygtig og dydig ung Enke, som den Høieste havde bedrøvet saare ved hendes Egtemages tidlige Død, behagede det Ham at glæde høiligen paa følgende Maade: Hun var i de Helliges Forsamling og hørte paa en Prædiken, som blev holdt over de Ord: „Himmeriges Rige ligner et Menneske, en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler, hvilken, der han fandt en meget kostelig Perle, gik bort og solgte alt det, han havde, og kjøbte den samme“ (Matth. 13, 45, 46). Da nu Præsten smukt fremstillede, at Jesus var den kostelige Perle, som man maatte søge med Tilfidsættelse af alt Andet, indtil man havde og besad den i sit Hjerte, blev hun saa bevæget af en hellig og heftig Attraa efter at hve og besidde denne kostbare Perle, at hun henflød i Taarer og anraabte Gud med vældige Sukke om at give hende denne Perle i hendes Hjerte, saa at hun kunde tage den med hjem, besidde og evig beholde den. Idet hun nu holdt ved med Suk og Graad, og al hendes Længsel og Begjæring var: Jesus i Hjertet! osv., blev hendes Tilstand med Et forandret; det forekom

hende, som om hun laa i sin Jesu Arme, og hun blev derhos opfyldt med en saa overvættets Glæde, at, omendstjont hun ikke kunde udtale den, sagde hun dog ved sig selv: Om al den Glæde, som har været i Verden fra Adam af og skal blive deri indtil Enden, kom sammen, var den dog for Intet at regne imod denne Glæde. Det var ogsaa med Nød og Neppe, hun kunde bare sig for at juble af Glæde og fylde Kirken med et Frydskrig. Naar man spurgte denne gudelskende og dyrebare Sjel, om hun ikke ønskede sig Mere af en saadan Forsmag paa det evige Liv, pleiede hun at svare, at hun agtede sig uværdig dertil; hun lod sig nøie med den Troeskraft og Frimodighed, Guds Ord skænkede hende; det var nok, at hendes himmelske Fader engang havde værdiset hende den uden hendes Fortjeneste; dog ønskede hun, dersom det ikke stred imod Hans hellige Willie, at Han paa hendes Yderste vilde læsse hende om end kun med nogle Draaber af denne Glædesvin.

§ 45. Et gudfrygtigt Menneſte var i Kirke og anstillede sine hellige Betragtninger over Herrens hellige Nadverb, som just blev holdt og hvorunder den deilige Psalme blev sunget: O Jesu, din Sukommelse med Fryd opfylder Hjernerne, og ganske uventet følte han sin Herres Jesu Sødhed i den Grad, at han ikke kunde sige, enten han var i Himmelen eller paa Jorden. En anden hørte en berømt og høitbegabet Theolog prædike over de Ord af David: Forsøgt dig i Herren; saa skal Han give dig dit Hjertes Begjæring (Ps. 37, 4), og blev derved fyldt med saadan himmelsk Trost og hellig Fryd, at han ønskede Præsten, at han i sin sidste Stund maatte føle, hvad han nu selv smagte, saa vilde han sikkert vandre herfra med himmelsk Glæde. En gudfrygtig, ensfoldig Mand, der elskede Gud og Hans Ord høit, blev efter Guds forunderlige, men dog salige

Raad anfaldt af store aandelige Anfegtelser og maatte i tyve Aar holde ud i denne Glendigheds Øvn. Da nu Byrden næsten blev ham for tung, og Angesten faldt ham utaalelig, bad han desto heftigere og kjæmpede med sin Jesus af alle Kræfter, bedende om Hjælp og Trost; da hørte han de Ord i sit Indre: Hvad vil du, at jeg skal gjøre dig? Han svarede: Al, min Jesus, at jeg engang maa blive frelst fra denne store Angest og forsikret om din Naade og min Salighed, hvorpaa hans Hjerte strax, som han endnu talte, blev gennemstrømmet af lutter Sukker og Sødme, saa at han fornåm en rig og fuldkommen Trost og blev aldeles befriet for al Angest. Denne Mand var saa belæst i Bibelen og havde opnaaet et saadant Kjendskab til sin Gud samt var derhos saa mild, ydmyg, godgjørende og tjenstagtig i sin hele Wandel, at det var en Øst at omgaaes ham, hvorfor han ogsaa blev agtet dyrbart af Geistlige og Verdslige, som kjendte ham, af Lærde og U lærde, af Høie og Lave ligetil sit salige Endeligt, som Hans Jesus forundte ham i Aaret sexten Hundrede og fire og sexti.

§ 46. En gudfrygtig og gudelskende, ensfoldig Kvinde var i Kirken, da Præsten omhandlede Beretningen om den kananæiske Kvinde og talte saare bekvæm og trøsteligt herover. Som hun nu hørte meget andægtigt til, forekom det hende, at der af hans Mund udgik lutter lysende Gnister, som faldt ned her og der over den forsamlede Menighed, hvorhos hun formåen en saa liflig Trost og sød Glæde, at hun ikke kunde udsige det. En gudfrygtig Sjel, som jeg raadsforte mig med i denne Anledning, skrev til mig: Dersom man til disse kan henregne En, som flere Gange ved at høre Prædiken, under Læsningen af den hellige Skrift og under Bønnen har med Suk og Graad glemt alt Timeligt og været ligesom nedstænket i sin Guds Mi-

skundhed, saa kan jeg, hvorvel i dybeste Ydmyghed, sætte mig i Klasse med dem. Nu ved jeg imidlertid sjelden deraf, men lader mig nøie, naar jeg ved Siden af en hjertelig Erkjendelse af og Sorg og Anger over min Arve- og Gjærningsynd kan hænge ved min kjære Jesus i sand Tro og barnlig Tillid og ved den Hellig-Aands Kraft stedse vorde bevaret for Syndens Herredømme, medens jeg dog af og til smager Guds Ords Kraft, Andagt under Bønnen og Ro i min Sjæl, hvorfor jeg af Hjertet giver min Gud al Ære.

§ 47. Dog, det faar være nok hermed. Jeg haaber, at intet christeligt Hjerter, som gjennemlæser denne Fremstilling med Estertanke, vil nære nogen Tvivl om hvorvidt der i Aaandens Rige findes en Forsmag paa det evige Liv, men tvertimod ønske, at det efter Guds Villie ogsaa selv maa fornemme den, Noget, hvorom vi med Guds Hjælp snart skulle sige Mere. Og nu vil det falde os lettere at forklare, hvad en saadan Forsmag er, og hvorledes det dermed forholder sig. Den er en indre, lønlig Aabenbarelse af Guds Herlighed, Mistundhed og Kjærlighed hos en troende og gudelskende Sjæl. Den er en Christi Forklarelse, der ikke foregaar paa et høit Bjerg og udvortes, men i Aanden og Hjertet. Den er Guds udstøtte og flydende Kjærlighed, der overstrømmer og lykkeliggjør Sjelen! Den er en himmelsk, kraftig og sød Bevægelse af Aanden, der medfører en overnaturlig, uudsigelig Fryd. Den er et levende, virkeligt og sjeleglædende Kjenndskab til den levende Gud. Den er den høieste Grad af det salige Samfund med Gud, som man i dette Liv kan opnaa. Den er en Smag af Guds gode Ord og af den tilkommende Verdens Kræfter (kraftige Vederkvælgelse). Den er et Lys, som skinner i Sjelen og ikke blot oplyser og gennemstraaler, men tillige

glæder, styrker, hujvaler og vedertvæger den. Den er en Opbrusen af den levende Vandkilde, der opvælder til et evigt Liv, hvorved Sjelen bliver vandet og fyldt med Retfærdigheds Frugter. Den er en liflig og behagelig Lustning, der vifter hen over de gudelskende Hjerter fra Paradiset. Den er en Stilhed, som bringer al Uro til at lægge sig, og i hvilken man hører uudsigelige Ord. Den er en sagte Susen, hvori Herren er og taler med Sjelen. Den er et Lys, der skinner igjennem Hjertet og opfylder det med Livsens Lugt. Den er en Trost over al Trost, en Glæde over al Glæde, en Kraft over al Kraft, hvis Mage ikke er at finde i den ganste Verden. Den er en sød Genrykkelse, hvori man ikke ved, hvad der foregaar med En, fordi man befinder sig saa overvættets vel. Den er en guddommelig Drøm hos de gudhengivne Sjele, hvoraf de kun ugjerne vaagne. Den er en Glædesfest i Sjelen, et Herrens Gjæstebud, hvori Han gjør sine Egne drukne. Den er et Lys, som den Herre Jesus giver sin Brud. Den er en Aandens Himmelsfart i levende Live. Den er en Begyndelse til det evige Liv i Taaredalen her paa Jorden, osv.

§ 48. En gudelskende Sjæl har i en saadan Tilstand Intet og har dog Alt. Den har intet Jordisk og ved ikke af noget Verdsligt og Fjergængeligt, som kan volde den Glæde, og er dog fuld af Glæde. Den vandrer ikke i nogen stor Herres Lysthave; den spadserer ikke paa nogen grønne Mark eller i nogen yndig Lund; den er ikke ude paa nogen blomsterstrøet Eng; den hviler ikke ved noget rislende og susende Vand; den er langt borte fra noget kongeligt Tafel; den ved ikke af nogen Musik, ikke af Harper eller Citharer; den har Ingen til sin Opvartning og Betjening; den har ingen prægtig og kostbar Bynt; den har ingen Penge, ingen Rigdom; den

har ingen Vin, intet Ol; den har intet behageligt Selskab; den har ingen nyd-
 tomme, lærde eller underholdende Bøger;
 den har intet pragtfuldt og vel møbleret
 Hus og intet Forraad for mange Aar;
 den har intet synderligt sundt Legeme;
 den finder intetsteds Hvile og Fornøielse,
 og alligevel erholder og besidder den
 uformodentligen alt dette, nemlig i den
 usigelige, søde og store Glæde, den ny-
 der, og det i et saadant Maal, at om
 al den Glæde og Fornøielse, som alle
 kongelige og fyrstelige Lyfthaver, alle
 Skove, Marker og Enge, alle Floder og
 Kilder, alle Lækkerheder, alle Bøger og
 alt Andet i Verden kan skjænke det men-
 neskelige Sind, blev bragt sammen, og
 den blev omgivet og betjent dermed,
 vilde det dog, som man siger, ikke bære
 Band imod dens Glæde. Ingen verd-
 lig Lyst og Fornøielse formaar at bort-
 tage den ringeste Anfægtelse, ikke at give
 Hjertet, naar det er bekymret,, nogen
 Lust, ikke at yde Sjelen, naar den er
 misfornøiet, nogen Ro, ei heller at for-
 drive Dødens Bitterhed og Frygten for
 Helvede; men alt dette formaar et eneste
 Blik ind i den aabnede Himmel, et Par
 Draaber af den himmelske Sødme, der
 falder i Hjertet, osv. Jeg kommer her
 til at tænke paa en gudsfrygtig og op-
 lyst Mand, som vel var meget fattig,
 men dog, saa ofte hans Sjælesorger spurgte
 ham, hvorledes det gik ham, pleiede at
 svare: Vi have Liv og have Overflødig
 (Joh. 10, 10). Saaledes er det; Guds
 Børn ere ofte i Orken, hvor der hver-
 ken er Noget at bide eller brænde, og
 blive dog rigelsen bispiste; de vandre ofte
 i det tørre Sand og blive dog sødeligen
 læstede; de sidde blandt Torne og plukke
 dog Roser; de leve i Mørket og ere dog
 fulde af Lys; de ere ene og leve dog i
 det allerædlest Selskab; de drikke kun
 Vand og blive dog drukne og glade; de
 ere i Taaredalen og leve dog i Himme-
 len; de stride endnu og have dog alle-

rede Seieren og Kronen ihænde. Kort
 sagt, de have Intet og dog Alt i Ham,
 der er Alt og giver dem sig selv at be-
 sidde og nyde. Se, jeg har nu talt om
 denne Christendommens Herlighed saa
 meget og saa godt, jeg kunde, og tviv-
 ler ikke om, at de, som have lært den at
 kjende, ville tilstaa, at dette Afriids, som
 vi have gjort efter Guds Ord og de
 Helliges Erfaring, er temmelig træffende,
 men dog ikke udtrykker Sagen fuldkom-
 men. Jeg har heller aldrig villet paa-
 tage mig at gøre det Sidste, saasom
 jeg vel ved, at ei engang Sjælens na-
 turlige indvortes Bevægelser kunne frem-
 stilles med Ord, hvor meget mindre da
 de overnaturlige, aandelige og himmelske!
 De derimod, som endnu ikke have for-
 nummet den, ville dog være overbeviste
 om, at den virkelige er i Guds Kirke,
 og desaar sag inderligen ønske, at ogsaa
 de efter Guds naadige Villie maa blive
 benaadede dermed.

§ 49. Vi ville nu, efter at Sagen,
 saavidt fornødent, er bevist og afhandlet,
 gaa over til dens Brug og finde da for
 det Første heri en Stadfæstelse paa, hvad
 der er foredraget i forrige Prædiken, nem-
 lig, at der i Himmelen vissest er be-
 redt et evigt og saligt Liv for de tro-
 ende og gudsfrygtige Sjæle, hvilket blandt
 Andet tydeligt nok sees af den Forsmag
 derpaa, som de føle i denne Verden; thi
 hvad der ikke er til, det kan man ikke
 have nogen Forsmag paa. Historiefri-
 verne fortælle, at Kristofer Kolombus,
 den berømte Opdager af den saakaldte
 nye Verden, faldt paa den Tanke, at
 der maatte ligge nogle ubekjendte Lande
 mod Vest, fordi han havde lagt Mærke
 til, at der fra den Kant bestandig blæste
 nogle milde Vinde. Ligeledes finder man
 i de Folks Dagbøger, som have reist i
 Ostindien, at Derne Ceilon, Madagaskar
 og nogle andre Der, som man kalder de
 molukkiske, udsende en saa stærk og be-
 hagelig Lugt formedelsst sin store Rigdom

paa Krydderier, Kanel, Nelliker osv., at man, især naar Vinden staar fra Land, allerede kan mærke den i en Afstand af sytten (norffe) Mile og saaledes tidligere kan lugte end se disse ædle Lande. Ligesom nu Søfoltene ved at fornemme denne yndige og vedervægende Lugt paa Havet deraf med Sikkerhed kunne slutte, at det Land, de søge, ligger foran dem og er dem nær, saaledes kunne ogsaa vi Christne med stor Sikkerhed slutte af den usædvanlige, liflige og vedervægende Lugt, som den himmelske Pinsevind ofte fører os imøde fra Paradiiset og de Levendes Land, at der i sandhed gives et saadant saligt Frydeland, og at vi ere det nær. Tager jeg ikke feil, saa sigte ogsaa de hellige Guds Mænd hertil, naar de sige „Gud har selv et og beseglet os og givet os Aanden til Pant i vore Hjerter“ (2 Kor. 1, 21. 22), og paa et andet Sted: „Gud beredte os just til dette (til det salige Liv, hvori det Dødelige opluges og aldeles affattes) og gav os Aanden til Pant“ (2 Kor. 5, 5). I ere blevne beseglede med Forjættelsens den hellige Aand, som er os Pant paa vor Arv til vor (fuldkomne) Forløsning (Efs. 1, 13; 4, 30). Derpaa kjende vi, at vi blive i Ham og Han i os, fordi Han gav os af sin Aand“ (1 Joh. 4, 13). Naar den Hellig-Aand, der er udøst over os, saa sødeligen bevæger vore Hjerter og fylder dem med Fred, Glæde, Trøst og Kraft, — naar Han saaledes forsikrer os om det guddommelige, evige Liv i Christo Jesu, at Satan med al sin Magt og List ikke kan bringe os til at tvivle derom, og naar Han giver os den tilkommende Verdens Kræfter at smage, kaldes Han medrette et Pant eller en Haandpenge paa vor Arv og det salige Liv, som vi forvente af Guds Naade i Christo Jesu.

§ 50. Vi finde her for det Andet atter Anledning til at minde om den sande Christendoms Høihed og Herlig-

hed og at formane alle gudelystende Sjæle til ret at tilegne sig den og med Frimodighed betjene sig deraf til sin Trøst. Høiheden og Herligheden ligger deri, at en sand Christen ei alene har en fri Udgang til Gud og Hans Naade i og ved Christuz, den Naadestol, i hvilken man finder Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Fred og det evige Livs Haab, men at han ogsaa derved kan komme i et inderligt Samfund og Venfskab med den hellige og salige Gud, saa at Gud synderligen elsker ham, bliver aldeles fortrolig med ham, aabenbarer sig for ham, lader ham smage Hans Salighed og saaledes giver ham Himmelen og Jorden. Efter denne Herlighed bør enhver Christen af al Magt trachte; thi hans Christendoms endelige og fornemste Væsen er Foreningen og Samfundet med Gud, til dennes Forherligelse og Nydelse. Den har ikke det rette Begreb, som tror, at Guds Nydelse ganske og aldeles og udelukkende hører hjemme i hint Liv og først er at forvente efter Døden, uagtet Gud i sine Forjættelser ogsaa har lovet den i dette Liv. Ligesledes er det vildsfarende og urigtigt, naar Nogen tror, at Nydelsen af Guds Salighed og Forsmagen paa det evige Liv her i Verden kun er for de Værde, for Præsterne og nogle faa andre høierfarne Christne, som om de opnaaede den ved sin Værdom, Klogskab og Erfarenhed, eller at den er en saa særegen Guds Gave, som Han kun vil skænke nogle Faa; thi vi have allerede forhen anført, at Herren ifølge sin store Miskundhed ogsaa har værdiset Børn, Kvinder og andre enfoldige, gudsfrygtige Mennesker denne Herlighed; saa ere ogsaa de Befalings- og Forjættelsesord almindelige: Smager og ser, at Herren er god! Ved, mine Kjære, og drifter, mine Venner, og bliver Allesammen drukne! Hvo mig elsker, for ham vil jeg aabenbare mig selv. Hvo som tror paa mig, af hans Liv skal flyde levende Vandstrømme, o.

a. M. Altsaa er denne Gave for alle Christne, for Kloge og Enfoldige, Høie og Lave, Rige og Fattige, Lærde og U lærde, Mænd, og Kvinder og Børn, hvorfor ogsaa Apostelen ønsker alle Christne i Efesus, „at Gud vil give dem Vidoms og Aabenbarelses Aand i Hans Kundskab, deres Forstands oplyste Dine, at de kunne erkjende, hvilken Hans Urvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige“ (Kap. 1, 17. 18). Er der da Noget, som hidtil slet ikke har smagt dette Manna, saa er det at befrygte, at det endnu ikke staar saaledes til med hans Christendom, som det kunde og burde, og at han hidtil ikke har betjent sig rigtigt af den. For at afhjælpe en saadan Mangel ville vi foreslaa nogle Midler, hvorved en Christen ogsaa i dette Liv kan opnaa den salige Nydelse af Guds Godhed og en Forfsmag paa den himmelske Sødme.

§ 51. For det Første maa man ikke anfse Christendommen for nogen ringe og simpel Sag, som man snart kan lære tilbunds, saaledes som Tilfældet desværre er med de fleste Christne nutildags, hvilke lade sig nøie med, at de i sin Ungdom have lært et kort Uddrag af den christelige Lære og mene, at naar de kun ikke glemme det, saalænge de leve, saa er det overflødig nok til Salighed, og da behøver man ikke at bekymre sig om noget Mere; ei heller har det da Noget paa sig, om man ikke læser i den hellige Skrift, — om man hører Prædikener med koldfindig Andagt og uden nogen Nytte og tilbringe den Gud helligede Tid uden hellig Øvelse og gudelig Eftertanke, ja ofte i kjødelig Lyst og Glæde. Saaledes maa en gudelskende Sjæl, der attraar et fortroligt Samfund med Gud og en Aabenbarelse af Hans Herlighed i sit Indre, ikke tænke; men den maa betragte sin Christendom som høi, stor og hellig og som en Gjerning og Øvelse for sit hele Liv. Den maa

stedje ønske og hjerteligen beslutte sig paa at vore alt mere og mere ei alene i Tro og Guds frygt, men ogsaa i Trøst, Fred, Glæde og Forvisning om sin Frelse samt om formedelst sin Herres Jesu Mægling at blive stedje bedre kjendt med Gud og tiltage i den levende Kundskab om Ham. Den Hellig-Aand henregner det til de oplyste og troende Christnes Egen skaber og Kjendetegn, at de kjende Herren og lægge Vind paa at lære Ham mere og mere at kjende, efterdi Han indfører dem talende saaledes: „Naar vi leve for Herren Ansigt, da skulle vi kjende det; vi skulle jage efter at kjende Herren“ (Hos. 6, 3). Det Ord, som her er oversat ved at jage efter, har et særdeles Eftertyk og bruges ligeledes i den tre og tyvende Salme om Guds Miskundhed, der efterjager os alle vort Livs Dage (Ps. 6). Ligesom nu den kjærlige Gud aldrig bliver træt af at efterjage eller følge os med sin Naade, saaledes siges ogsaa de Troende, at de ikke ville lade sig nøie med nogenlunde at kjende Herren; men de ville i hele sit Liv med Flid og hellig Nidkærhed mere og mere efterjage en saadan Kundskab for at blive stedje fuldkomnere deri. De ville ligne Bierne, som, naar de bliver var et blomstrende Træ eller en blomsterrig Mark i Nærheden af sig, ere faare flittige til at samle Honning.

§ 52. Derimod anføres det som en Egen skab ved ugudelige Mennesker, at de ikke holde det for godt at have Guds Kundskab (Rom. 1, 28), hvilket atter er talt med stort Eftertyk, idet der i det græske Ord, som Apostelen bruger, ligger, at omendkjønt Hedningerne havde Begyndelsen til Kundskaben om Gud i Naturens Lys og Betragtningen af Hans Gjæringer, ansaa de det dog ikke Uman gen værdt at bekymre sig videre derom; det var dem ikke syndeligt om at gjøre at besidde den sande Lære om Ham. Ved begge de anførte Steder er det

meget mærkeligt, at Udfaldet eller Frugten følger strax ovenpaa; thi hos Profeten tilføier de Troende: Herrens Udgang er beredt som Morgenrøden, og Han skal komme til os som et Regn, som et silbigt Regn og et tidligt Regn paa Jorden, og lære derved tydeligt, at deres hellige Omhu for at lære Herren at kjende skal være dem ligesaa gavnlig, som Morgenrøden er for Væxterne, idet den ei alene befinder dem, men ogsaa befugter dem med sin kjølige Dug, og som et Regn, der falder imod Aften og forfrisker dem efter Dagens Hede; thi Herren vil lade sig finde af dem, som søge Ham saa ivrigt; Han vil oplyse dem mere og mere med sit Naadeblys og glæde og frugtbargjøre dem med sin aandelige Betsignelse og himmelske Trøst. Apostelen derimod tilføier disse Ord: Gud gav dem hen til et Sind, som intet duer, — for at tilkjendegive, hvad Forsømmelse af og Ringagt for Kundskaben om Gud fører med sig, nemlig en forfærdelig Dom, idet saadanne Menneſker blive givne hen til og nedsynke dybere og dybere i sit Hjertes Mørke og Blindhed. Heraf kunne vi nu uden synderlig Møie slutte os til, at en Christen, der ogsaa i dette Liv vil nyde Godt af sin Christendom og komme i et indvortes, sødt Samfund med den algode Gud, stedse med Flid og Iver maa stræbe at voge i Kjendstabet til Ham og uafsladeligen bruge de dertil tjenlige Midler.

§ 53. Han maa elste Guds Ord over alle Verdens Skatte; deri maa han granske; det maa han betragte, betænke og overveie i sit Hjerte Dag og Nat. Han maa være som „et Træ, der er plantet ved Vandbækk“ (Ps. 1, 2. 3) og som stedse paa en skjult Maade ligesom drikker af disse gennem sine Rødder og derved fyldes med Løv og Frugter. Ligeledes maa han komme til Prædikenerne og den hellige Skrifts

mundtlige Forklaring, som foregaar i offentlige Forsamlinger, med en hellig Hunger og Tørst, med ivrige Bønner og stadige Sukke, som disse: *Al, Herre, Du har sagt: „Jeg vil udgyde Vand paa det Tørstige og Strømme paa det Tørre“ (Ejai. 44, 3); al, Herre, se, her er en tørstig Sjæl; her er et tørt Hjerte. Al, Jesus, giv mig en sterkere Tro, en mere brændende Kjærlighed, et fastere og glødere Haab! Al, giv mig Naade, Aand, Lys og Trøst!*

Lær os Dig selv at kjende
Og elste mere Dag for Dag,
Saa vi til Livets Ende
Dig tjene til fuldt Velbehag,
Din Sødhed alle Dage
I vore Hjertes smage
Og tørste efter Dig!

Jeg har ved Guds Naade kjendt nogle dyrebare Sjele, som have smagt den overnaturlige, søde Trøst; men de have Alle været store Elskere af Ordet og sagt, at de fik denne Naade af sin Jesus enten under Bønnen, idet de talte inderligt med Ham, eller idet de satte sig ved Hans Fodder og hørte paa Ham, naar Han talte venligt og trøsteligt gennem sin Tjener, — saaledes som ogsaa sees af de forhen anførte Exempler. Da de til Emmaus gaaende Disciple lyttede opmærksomt til Herren, idet Han oplod Skrifterne for dem, op-tændtes den himmelske Ild i deres Indre (Luk. 24, 27. 32). Da den gudfrugtige Krigsmand Kornelius fremstillede sig med sine paarørende og nærmeste Venner for Apostelen Peter og sagde: Vi ere Alle tilstede for Guds Afsyn for at høre alt det, som dig er befalet af Gud, saldt den Hellig-Aand paa ham og alle dem, som hørte Ordet, saa at de ved fornemmelsen af Guds Kjærlighed, der blev udøst i deres Hjertes tilligemed den Hellig-Aand priſte Gud høiligen (Ap. Gj. 10, 24. 33. 44. 45). Da den æthiopiske Dronnings Kammerſvend var

bleven troende ved at læse Ordet og høre det forklare af Filippus og derpaa døbt, drog han glad sin Bei (Ap. Gj. 8, 37. 30).

§ 54. Særdeles trøsteligt og deiligt er det at læse, hvad der fortælles om en gudsfrygtig gammel Frue, der hensov salig i Herren Aar femten Hundrede og syv og nitti, og om den herlige Troesbekjendelse, hun afslagde paa sit Yderste. Hun sagde blandt Andet til sin grædende Datter: Jeg, kjære Barn, jeg skal dø. Men begræd mig ikke; thi mine Sager staa godt. Jeg er ved Jesu Christi, min Frelser's Blod, udreven af Syndens, Verdens og Dødens Rige. Jeg er i min Daab bleven ganske befriet fra alle mine Synder, fra Guds Brede og den evige Død. Jeg tror paa lutter Tilgivelse, lutter Naade og Liv. Ja, jeg føler intet Andet i mit Hjerte end lutter Retfærdighed, Naade og Liv. O, hvor fredelig er ikke min Sjæl! Den foruroliges ikke mere af nogen Anfægtelse; Guds Fred, der overgaar al Forstand, hersker i mig. Jeg er fuld, af himmelsk Glæde; thi jeg ser lutter Retfærdighed, Naade og Liv for mine Dine. Ja, jeg smager Guds Naades allersjødreste Saft i mit Indre. Jeg føler ingen Smærter mere i mit Legeme; thi jeg er fuld af himmelsk Sukker; jeg kæmper helt sødeligen med Døden. Jeg ser Himlene aabnede og de hellige Engle ved min høire Haand. Ak, hvor yndigt er ikke Paradiset! Min gode Gud og Fader! jeg takker Dig for alle dine Velgjerninger; Dig skylder jeg Livet, Troen, Daaben og Saligheden; Dig skylder jeg timelig og evig Velsærd. O Herre Kristus, i dine Vunder dør jeg; lad min Sjæl være dig befalet, — og dermed opgav hun Aanden. Jeg tvivler ikke om, at ethvert kristeligt Hjerte, som hører eller læser dette, vil ønske: Min Sjæl dø de Oprigtiges Død, og mit Endeligt worde som hendes! (4 Mos. 23, 10).

Men lader ogsaa vort Liv og vor Christendom være, som hendes var! Hun fik det Vidnesbyrd af sin Sjælesørger: Denne Frue havde den hellige Strift over al Maade kjær og øvede sig daglig deri. Hun læste ogsaa flittigt i Luthers Kirkepostil og søgte fornemmelig efter de Stjerner deri, som aabenbare os vor Frelse. Naar hun fandt noget Særdeles, lo hun og sagde med stor Beundring: Ak, hvilke Ord er ikke dette! Hun lærte dem derhos strax udenad og sagde: Guds Ord hører hjemme i Hjertet; Guds Ords Tusindfylder høre hjemme i Hjertets Paradis; naar de ere der, saa frembringe de Frugt, — saa vedertvæge de de trætte Sjæle og skjænke himmelsk Glæde.

§ 55. Førend jeg forlader denne Paamindeelse om Kjærlighed til Guds Ord og dets stadige Brug, maa jeg endnu tilføie Følgende: Saa som Gud i disse sidste Tider har opvakt mange af sine Tjeners Aand, saa at de gjennem Trykken (som er en ædel Gave, men nu efter Verdens Vis bliver meget misbrugt) havde meddelt Kirken sin herlige Kundskab og den himmelske Visdom, som den gode Gud har forundt dem, saa vil en troende og gudelskende Sjæl gjøre meget vel, naar den efter at have raadført sig med sin Skriftefader eller en anden oplyst og erfaren Christen vælger at læse de Bøger, som ere fulde af Aand, Saft og Kraft, — som hjerteligen og sødeligen fremstille vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund, tydeligen forklare Daabspagten og den Frelse, som deri er os skjænket, grundigt af Guds Ord beviise og fremlægge til Betragtning Guds Børns Herlighed og Salighed, ophøie og anprise de Christne de aandelige og himmelske Goder, ofte omhandle Foreningen og Samfundet med Gud formedelst Jesum Christum, ere rige paa Opmuntring og Sødme og trøsteligen veilede

Sjelen til deres Christendoms og Guds Nydelse, til Troens Frimodighed og til Forsmagen paa det evige Liv, med hvilket Slags Bøger den evangelist-lutherske Kirke, Gud være lovet, er velsignet og begavet fremfor alle andre. Jeg tilraader endvidere, at en hellig Sjæl, der gjerne ønsker at smage Guds Godhed og Sødhed i Aanden, slittigt efterspørger og søger at blive bekendt med saadanne Christne, som den kjærlige Gud allerede har værdiset denne Naadegave, — at de gjerne omgaaes dem og føre hellige, opbyggelige og trøstelige Samtaler med dem, paa det de kunne faa Underretning af dem om, hvad de selv have erfaret. Man kunde kalde saadanne Mennesker de Levendes Lands Speidere; hvo som ønsker Efterretning derfra, han spørge dem! Man kan sammenligne dem med Moses, som efter sin Tilbagekomst fra sin firti Dages Omgang med Gud medbragte et skinnende Ansigt; thi vel medbringe disse ikke et klartskinneude Ansigt fra sit fortrolige Samfund med Gud, men dog et brændende og straalende Hjerte. Om de Ugudeliges Mund siger Skriften, at den er en aabnet Grav, der er fuld af Bedershyggelighed og giver en sæl Stank fra sig; de Gudfrygtiges Mund derimod sammenligner den med en Kilde, hvorfra der udgaar Strømme af levende Vand. Om de Ugudeliges Tunge siger den, at den er optændt af Helvede; de Troendes derimod afbilder den som flammende og lysende af himmelsk Ild (Ps. 5, 10; Rom. 3, 13; Ordsp. 10, 11; 13, 14; Jak. 3, 6; Ap. Gj. 2. 3). Begge Dele forklæres af Erfaringen; thi hvilken Brand en ugudelig Tunge mangengang optænder i Ungdommens og Andres Hjerter, det hører man tit med Bedrøvelse, og mangt et gudfrygtigt Hjerte har i hele sit Liv nok at gjøre med at dæmpe og slukke de Gnister, som paa denne Maade ere blevne fastede ind i det, fordi de ofte opbluse

imod dets Villie. Derimod ved man ogsaa, hvilken sød og salig Brand en af himmelsk Lys og Ild luende og skinnende Tunge kan optænde. Da Urban Regius, en navnkundig og gudfrygtig Lærer i det forrige Aarhundrede, var blevet kaldet fra Augsburg til Hertugdømmet Lüneburg, besøgte han undervejs Luther, som dengang opholdt sig i Koburg, og tilbragte en hel Dag i hellig og gudelig Samtale med ham. Siden hørte man ham ofte sige, at han aldrig i sit Liv havde haft en gladere Dag; thi hvad han tilforn med stor Nytte og Glæde havde læst i denne dyrebare Guds Mands Skrifter, det havde han nu med langt større Nytte og Glæde hørt af hans egen Mund og erfaret, at den skrevne Tale ikke kan sammenlignes med det levende Ord.

§ 56. Jeg tilraader endvidere, at den Sjæl, som ønsker at smage den guddommelige Sødhed, skal beslutte sig paa at elske Gud af sit ganske Hjerte, af sin ganske Sjæl og af sin Formue og ved enhver Velighed at aabenbare denne Kjærlighed for al Verden, saavel som bestandig at sty Alt, hvad der strider imod den rene og ivrige Kjærlighed til det højeste Gode. Som vi forhen have hørt, siger vor Frelser: „Hvo mig elsker, skal jeg elske og aabenbare mig selv for ham.“ Hvilken Kjærlighed, han fordrer, forklarer Han selv, idet Han foran og efter disse Ord siger: „Hvo som har mine Befalinger og holder dem, han er den, som mig elsker. Om Mogen elsker mig, skal han holde mit Ord. Hvo mig ikke elsker, holder ikke mine Ord“ (Joh. 14, 21. 23. 24). Det er altsaa en sand og virkelig Kjærlighed, der ikke bestaar i blotte Ord og den udvortes Betjendelse, men i glad, barnlig Lydighed og en stadig Øvelse i Tro og Gudfrygtighed. Men efterdi ikke Alle, som elske Herren paa denne Maade, strax erholde Aabenbarelsen af Guds Herlighed i sit Indre

og den Forsmag paa det evige Liv, hvor om vi tale, saa kan man heraf slutte, at Herren fordrer en særdeles og ualmindelig Kjærlighed, nemlig den, som man ellers kalder den hellige og gudelige Nidkjærhed for Herren, og som er forenet med Forsagelse af al Egentjærlighed og Verdenskjærlighed, al forgjængelig og vanhellig Fornoielse og Bekvæmmelighed, med Opofrelse af sig selv til Gud, med fuldkommen Overladelse og Hengivelse i Hans hellige Raad og naadige Villie, med glad Taalmodighed i alle Trængsler, med det bestandige Forsæt at takkes Herren alene og efterleve hans Bud i urokkelig Dydighed. Jeg vil ikke tale videre herom, men bede min Læser, som maaske ønske en nærmere Forklaring over denne Kjærlighed og dens Egenfaber, at ville behage endnu engang at betragte og overveie, hvad derom udførligere er talt i den tredie Del af dette Værk, tolvte Præken fra § 8 til 22; der vil han finde en Gud- og Jesum-elskende Sjæl fremstillet og afbildet med levende Farver, som man siger.

§ 57. Naar han nu har gjennemseet denne Skildring, saa kan jeg næsten gjætte mig til, hvilke hans Tankter ville være. Ak, vil han sige, hvor langt er ikke den Kjærlighed, jeg nærer til min Jesum, endnu fra at ligne dette Afriids! Vil ikke Gud glæde mig med Forsmagen paa det evige Liv, førend jeg har opnaaet den Fuldkommenhed, saa har jeg Intet i saa Maade at haabe i denne Verden. Jeg svarer: Sig ikke det, min Medchristen, men bevar kun det hjertelige ønske at elske Gud af ganske Sjæl; vær varagtig i Bønnen, og suk tit og ofte: Ak, Jesus, jeg elsker Dig; men hjælp min usle og koldfindige Kjærlighed! Ak, min Gud, din Kjærlighed ulmer i mit Hjerte; men naar skal den begynde at lue og brænde? Blæs Du, min Jesus, med din Aands Aande paa den begyndende Ild, at den maa tage

Overhaand og fortære alt, hvad Jordist og Kjødeligt der er i mig! Begynd ogsaa at omgaaes overensstemmende med Kjærlighedens Egenfaber i dit Liv og Levnet og at efterligne Afriids Træk i dit Forhold mod Gud og Mennesker. Begynd at være nidtjær for din Guds Vre. Søg at bidrage Noget til Hans Navns Herliggjørelse. Modsig og modstaa Djævelen og Verden af alle Kræfter, naar de krænte din Gud. Pris dig lykkelig, naar du har havt Velighed til at lide Noget for Hans Navns Skyld. Gjør med Glæde, hvad du ifølge dit Kald er pligtig at gjøre. Se ikke paa det Timelige, og forlang intet Andet af din Gud for din tro Tjeneste, end at Han i Naade vil tage tiltakke dermed. Søg ikke dit Eget, men hvad der er den Herres Jesu. Foragt af Hjertet den timelige Vre, og naar nogen saadan bliver dig tilbudt, saa nedlæg den strax for din Herres Jesu Fødder. Vær fremmed for Verden, men fortrolig med din Gud; elsk Ensomhed; vær stille for Herren; lev gjerne iblandt Guds Skjulte; vær tilfreds med; hvorledes Gud fører det. Stund altid efter din Gud; følg stedse din Jesus, som en Kylling Hønen; tab, som et fromt Jaar, aldrig din gode og trofaste Hyrde af dine Dine eller af dit Hjerte. Staa op med Ham; gaa tilfængs med Ham; nyd din Mad og Drikke lig Folket i Ørkenen, som om de kom lige fra Hans hellige Haand og vare velsignede af Ham; krydre Alt med gudelige Samtaler, og medens Legemet faar sin Rødtørst, saa bespis tillige Sjælen med hellige og himmelske Tankter. Herom taler den gudsfrygtige Tauler mærkeligt. Idet du nyder din Mad, saa skal du drage det søde Navn Jesus ned til dit Hjertes Bund, mene og sige: Ak, Du liflige og søde Blod! Du er udstyrtet ved en elskende og sydende Ild; udgød dig over mit Hjertes tørre Bund, der er langt hungriigere, end mit Legeme

er efter legemlig Nød; med denne Begjæring vil du vedertvæge din Aand mere, naar du æder eller drikker, end det dødelige Legeme, der skal forraadne.

§ 58. Opmuntre dig ofte til aandelig Glæde og Guds inderlige Pris. Forestil dig ofte og fordyb dig i Betragtningen af Guds mangfoldige Misfandhed og Kjærlighed, som du har nydt alle dit Livs Dage, fordi Intet er kraftigere til at bringe Hjertet i Glød og fylde Dinene med søde Taarer end dette. Jeg har seet, at man med en Magnet, som man holder i Haanden, kan lede Naalen i Kompasjet, hvorledes man vil, ligesom ogsaa, at man kan lokke et Faar eller andet Dyr med en Haandfuld Græs eller en grøn Gren, saa at det følger En. Men jeg har ogsaa erfaret, at der ikke er Noget, hvormed man snarere og mere kan bevæge det flygtige, fordærvede og koldfindige Hjerter og bringe det til at elske Gud end Overveelsen af Hans usfortjente store Misfandhed og Kjærlighed. Jeg har seet og fundet, at Lovens stærkeste Torden vel har rystet og forfærdet lidt de kolde og haarde Hjerter; men Guds Kjærligheds Betragtningens milde Vind har blodgjort og smeltet dem. Betjener Eder derfor ofte af dette prøvede Middel til at opmuntre Eders Hjerter til at elske og prise Gud! En saadan Betragtning er som det Diekast, den Herre Jesus gav den faldende Peter, hvorved han blev bevæget til at skynde sig ud af Ypperstepræstens Palads og græde bitterligen (Matth. 26, 75; Luk. 22, 61. 62). Saadanne Taarer pleie imidlertid at frembringe sød Frugt; efter et saadant Regn pleier Solen at skinne deiligt, og Hjertehavens Bølger at voge, grønnes og dufte saare yndigt og lifligt.

§ 59. Holder derhos Eders Samvittighed ren og Eders Hjerter ubesmittet! Bevarer dem som Eders Dine, hvori I heller ikke kunne taale noget Støvgran

uden Smerter og Taarer! Betragter ingen Synder som smaa; men ansæ Alt, hvad der strider imod Eders Helliggjørelse, for en Gift, hvorefter man ikke med sin Villie nedspølger saa Meget som det mindste Korn! Ønsker af Hjertet, at „Fredens Gud vil hellige Eder ganske og aldeles, og at Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23). „Rens Eder selv daglig fra Rødets og Aandens Besmittelse, og fuldender Eders Helliggjørelse i Frygt for Gud!“ (2 Kor. 7, 1) „Stræber efter Hellighed, uden hvilken Ingen skal se Herren!“ (Ebr. 12, 14) De Kar, hvori den gode Gud skal hælde sin himmelske Glædesvin, maa være vel rensede. En sand Christen maa stedsse beslutte sig paa at leve saaledes, at han daglig uden Men for sin Samvittighed vilde kunne nyde Herrens Vegemets og Blods hellige Pant i den hviværdige Nadver. Det er en skadelig og vanhellig Sædvane, at de fleste Christne nutildags ikke afholde sig fra vittelige Synder, uden naar de tilligemed andre Troende have nydt den hellige Nadver i Guds Menighed, idet de tro at skylde det høie Hemmelighedsmaaltid en saadan Uærbødighed. Dette er godt og vel, og det var at ønske, at Alle gjorde det Samme. Men for et helligt Guds Barn er det ikke nok; det holder daglig Nadver i Aanden og Troen og nyder daglig Herrens hellige Vegeme og kostbare Blod. Saa tit det fornyer sin Daabspagt, længes efter sin Jesu Samfund og tilegner sig Hans Fortjeneste og Blod, saa holder det Nadver i Aanden, og dette bør ske ligesaa helligt og værdigt, som naar man offentlig gaar til Herrens Sakrament og Kjærlighedsmaaltid. Hvo som nu ikke bekymrer sig herom og tror at have gjort overflødigt Nok, idet han har besluttet sig paa at være hellig og gudsfrygtig

den Dag, da han skristede eller annammede Herrens Nadverb — siden kan han ikke tage det saa nøie —, han maa heller ikke finde det forunderligt, om Guds Kjærlighed ikke bliver udøst i hans Hjerte.

§ 60. Lader ogsaa Alt, hvad der møder Eder, behage Eder vel, og værer fuldkommen tilfredse med den Tilstand, hvori den Høieste sætter Eder, den være nu saa ubehagelig og underlig, som den vil! Værer altid som en Nattergal, der lader sin Røst gladeligen lyde selv i en Tornebusk, i den bælmørke Nat og under et sterkt Uveir! Værer som et Faar, der ogsaa æder Malurtvækten med Begjærlighed og finder Sødme i dens Bitterhed! „Agter det for idel Glæde, naar I falde i adskillige Fristelser!“ (Jak. 1, 2) og stræber efter at kunne sige af Hjertet med den hellige Paulus: „Jeg er vel tilfreds i Skrebheligheder, i Nød, i Forfølgelser, i Angester for Christi Skyld“ (2 Kor. 12, 10). Lader Intet være Eder sødere og glædeligere end Guds hellige og altid gode Villie, og sukker uafsladelig med Eders Jesus: Ste ikke, som jeg vil, men som Du vil! Skal jeg ikke drikke den Kalk, som min Fader gav mig? Skulde det være mig imod, som det høieste Gode, den evige Kjærlighed, den himmelske Visdom har fundet godt og tjenligt? Betænk vel, at de, som have smagt den himmelske Sødme og ere blevne fyldte med den Hellig-Alands Trøst, for det meste ere blevne forberedte hertil ved haarde Ansegtelser og mange Trængsler. Gud pleier at udbrænde, at rense og skure de Kar, som Han vil fylde med den Vin, der voxer i Paradies, for at den siden kan faa en desto renere og lifligere Smag. Betragter det derfor som et godt Tegn, naar Han ogsaa lader Eder og Eders Hjerte gaa igjennem Ild og Vand; tier, og værer stille! oppebier Udfaldet med Taalmodighed,

og lader Ham raade! Han skal gjøre det. Den forfriskende og kjolende Dug viser sig efter mørke Nætter; det frugtbareste Regn falder fra de sorte, tordnende og lynende Skyer, der forud ryste Jorden, for at den derefter desto begjærligere kan drikke Regnet og blive saa meget frugtbare. Paa Jakobs Brydning med Herren og Hoftebridning fulgte Velsignelsen og Seieren, og han sagde: „Jeg har seet Gud Ansigt til Ansigt, og min Sjæl er frelst“ (1 Mos. 32, 24 flg.). Værer endelig varagtige i Bonnen, og værer ikke koldsjindige og ligegyldige under den, men ivrige og brændende! Betragter oftere, hvad vi derom have lært i den fjerde Del af dette Værk, og beslitter Eder stedse paa at bringe, hvad dersteds er anført af den hellige Skrift og i Overensstemmelse dermed udviklet, til Gjerning og Udvælselse! Thi at der i vore Dage er saa faa Christne, som nyde saaledes Godt af sin Christendom, at de forud smage den Salighed, som de tro og haabe paa, kommer blandt Andet deraf, at kun de Færreste bede ret hjerteligt, ivrigt og andægtigt. Man beder jo nok, men ikke med saadan Tro, saadan Andagt, saadan aandelig Hunger og Tørst, som man burde. Og naar I bede, saa beder Eders himmelske Fader fornemmelig om aandelige og himmelske Goder, — at Hans høilovlige og allerhelligste Navn maa worde helliget og forherliget, Hans Rige udbredt, udvidet, opbygget og opretholdt, og at hans hellige, naadige og gode Villie maa fuldbringes med Eder, i Eder og ved Eder! Søger ikke i Himmelen, hvad der behager Eder, men hvad der behager Eders Gud; søger ikke jordist Trøst og timelig Glæde, men ren, ublandet, himmelsk Trøst og en sand gudelig Glæde! Og om den alvise Gud end ikke strax i Begyndelsen giver Eder, hvad I ønske, men beskikker Angest og Trængsel over Eder,

laa lader det være Eder nok, at ogsaa dette er Hans Gave og en Naade, og priser Ham ligesaa meget derfor, som om Han havde opfyldt Eder med luttet sød Trøst; thi vel er denne behageligere; men hint er Eder ofte nyttigere og tjenligere. Paulus's Henrykkelse til den tredie Himmel og hans høie Aabenbarelse var god; men han kunde let have hovmodet sig derover, hvis ikke Herren tillige havde givet ham den anden Gave, nemlig Tornen i Rjødets.

§ 61. Lader os imidlertid for det Tredie ogsaa tale Noget til Undervisning og Trøst for dem, som aldrig have fornummet den himmelske Trøst, den overnaturlige Sødme og Glæde eller den Forsmag paa det evige Liv, som vi hidtil have omhandlet! Disse ere enten sande Christne, der virkelig formedelst en levende Tro staa i Samfund med Jesus Christus, sin Frelser, — eller det er verdslig- og jordistjundede Hjertter, som ikke mene det alvorligt med sin Christendom, men kun betragte den som en Bisag og tildække og besmykke alt sit syndige og sikre Væsen med Christendommens Skin. De Første maa vi nødvendigvis dele i to Slags; thi NoGLE ere begyndende, skrøbelige, uøvede og uforsøgte Christne, som vel mene det alvorligt med sin Christendom og ønske af Hjertet at vore i Omvendelse, Kjendskab til Gud og sin Herre Jesus, i Kjærligheden til Ham, i Helliggjørelse og al Gudfrygtighed og at tjene Gud med et rent Hjerter. Men de have endnu ikke bragt det synderlig vidt heri; de have endnu ikke erfaret, hvad et sønderstødt og sønderknust Hjerter er, som er et Gud velbehageligt Doffer; deres Tro har endnu ikke gaaet igjennem Ilden; det vil sige: de ere endnu ikke blevne prøvede ved Ansegtelser; de vide kun lidet af en gudelig og hellig Nidkjærhed for Guds Værelse og Næstens Sjel; de have endnu ikke lagt Viid paa at elske Gud af sit

ganste Hjerter, af sin ganste Sjel og af sin Formue; deres Andagt under Bønnen er endnu ikke synderlig stor, ikke heftig og brændende; de læse og høre vel Ordet og elske det; men det herster endnu ikke fuldkommen i deres Hjerter, saasom de ofte forhindre dets Kraft ved Koldfindighed. Ofte have de Verden altfor kjær, hengive sig for meget til dens Forsængelighed og søge at tæfkes den eller idetmindste ikke at blive foragtede og udleede af den; de vove sig ofte for vidt ud i Rjødets Forlystelser og give det altfor megen Frihed; der findes undertiden en eller anden Skjodesynd hos dem, som de hidtil ikke have kjæmpet imod med behørig Iver, men stundom villet forsvare og undskyldte, osv.

§ 62. For disse tjener det til Efterretning, at de ikke maa forundre sig over, at de ikke hidtil have smagt den himmelske Sødme; ei heller kan jeg under saadanne Omstændigheder tilraade dem at ønske sig den og bede Gud derom; thi de maa selv tilstaa, at deres Hjerter endnu ikke er tilstrækkelig renset og lutret; det vilde derfor ikke være dem tjenligt, om de bleve betænkte med den Naadegave, hvorefter vi hidtil have talt, aldenstund det kunde have aandeligt Hovmod og Sikkerhed til Følge, saa at de siden ikke længere gav Agt paa sin Skrøbelighed og Usuldkommenhed. Det smeltede Sukker er ikke tjenligt for en slimet Mave, fordi det forøger Slimet, og den himmelske Sødme er ikke for et Hjerter, som endnu hænger ved det Forkrænelige. Den algode Gud pleier kun at meddele dem denne særdeles Gave, som ere prøvede ved mange indvortes og udvortes Trængsler, have fortaget Verden og dens Forsængelighed og kunne sige af Hjertet med Apostelen: „Det være langt fra mig at rose mig uden af vor Herres Jesu Christi Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden“ (Gal. 6, 14). Erfarin-

gen lærer, at Aandens overnaturlige Bedervælgelse er hos Nogle en Forberedelse til store Anfægtelser og haarde Trængsler, eller at den er en Styrkelse for dem, som virkelig befinde sig i udvortes eller indvortes Nød, eller at den er en himmelsk Hufvalse for dem, som ved sin Jesu Kraft have overstaaet Angesten og tilkjæmpet sig Seieren. Derfor er det bedst for disse Mennesker, at de af Hjertet bestræbe sig for at vore i Omvendelsen, i Kjendskabet til Gud, i Kjærligheden til Jesum, i Hans Efterfølgelse og i Helliggjørelsen og lære at fornægte sig selv, forsmåa Verden og korsfæste sit Kjød tilligemed Lysterne og Begjeringerne, og imidlertid ikke attraa at smage det skjulte Manna. De ville behage omhyggeligen og for Guds Ansigt at tænke over de Midler, vi ovenfor have foreslaaet, ved hvis Brug en gudelstende Sjæl kan opnaa Forsmagen paa det evige Liv, og flittigt øve sig deri samt henstille Udfaldet til Guds, sin kjære Faders, til den Herres Jesu, sin gode og trofaste Hyrdes, og den Hellig-Aands, sin Trøsters og Talsmands, naadige Villie og Velbehag; Han skal gjøre det.

§ 63. Hvad det andet Slags angaar, nemlig de oplyste, øvede og erfarne Christne, som ved Guds Naade have bragt det saa vidt, at man med den hellige Skrift kan kalde dem de Fuldkomne i Sammenligning med de Første, men som dog hidtil ikke have smagt den himmelske Sødme og fornummet Aabenbarelsen af Guds Herlighed i sin Sjæl, dem give vi til deres Trøst følgende Underretning: For det Første er det blandt alle Troende efter Guds Ord erkjendt og anseet for vist, at de allesammen ledes efter Hans Raad, der vel ofte er underligt og for dem ubegribeligt, men dog stedse faderligt, heldbringende og velsignelsesrigt. Af dette udflyder nu Alt, hvad der under deres

hele Livsløb fra Først til Sidst møder dem, være sig Lykke eller Ulykke, Godt eller Ondt, Glæde eller Bedrøvelse, Ro eller Uro, Bitterhed eller Sødme. Det er ogsaa vist, at denne Guds Raadslutning over Hans Hellige er fattet i den høieste guddommelige Visdom og Godhed og forbunden med et veldædigt Dømed. At derfor den alvise og høist kjærlige Gud ikke har ladet Eder, I gudelstende Sjæle, smage Hans skjulte Manna og himmelske Glædesvin, det er ogsaa skeet overensstemmende med denne Hans guddommelige Raadslutning og er af Ham befundet godt og tjenligt. Alerebde dette kan være tilstræffeligt til at berolige Eders Hjerte; thi jeg ved, at I ikke have noget Kjærere, Vædlere og Sødere end Eders himmelske Faders Villie, i hvilken ogsaa Eders Jesus, da Han stred med Døden og skulde opgive sin Aand, bestjæmmet og foragtet af al Verden, boiede sit hellige Hoved og derpaa indslumrede som paa en blød Pude. Lader det være Eder nok, at det evige Liv er forjættet Eder af Faderen, forhvervet Eder ved Eders Jesu blodige Fortjeneste og beseglet Eder ved den Hellig-Aands Vidnesbyrd om Eders Barneret! Skulde I da ikke faa nogen Forsmag derpaa i dette Liv, saa betænk, at den, som ikke giver Eder den, kjender Eder bedre og ved bedre, hvad der baader Eder, end I selv. Maaſte finder Hans Faderhjerte, at dersom Han gav Eder en Aabenbarelse af sin Herlighed og Salighed i Eders Indre, saa maatte Han ogsaa give Eder en Torn i Kjødets, paa det I ikke skulde hovmode Eder deraf.

§ 64. Betænk endvidere, at I ikke ere de Eneste, som denne søde Forsmag er negtet, men at der er saare Mange af Eders Brødre og Søstre i Troen og Kjærligheden til Jesum, som ligesaa lidt have fornummet den; men de ere tilfredse og forlange den ikke, efterdi de

vide, at den ikke hører til Christendommens væsentlige Bestanddele, men er en fri Gave af den Høieste, som Han skjænker eller ikke skjænker efter sit Velbehag; de have Nof i den allerædlest, allerstørste og allerjaligste Gave, nemlig Jesum, den Korsfæstede, og i Livets Ord, hvor paa deres Tro grunder sig og trodser Djævelen og Verden. Man har hørt dem sulte og bede: Af, min Gud, giv mig Jesum, den Korsfæstede, saa at jeg ved, at Han er i mig og jeg i Ham, — at Han er min og jeg Hans; saa begjærer jeg intet Mere her i Verden; naar jeg kun har Jesum, saa stjøtter jeg hverken om Himmel eller Jord. Man har sundet Nogle, som have gjort sig en Samvittighed af at bede Gud om Mere end om kun at besidde Jesum, den Korsfæstede, i Troen til Syndernes Forladelse, til Retfærdighed og til Forsikring om den tilkommende Salighed; isøvrigt, sagde de, maa man villigen og gladeligen tjene Gud, selv om Han kun giver En Brød og Vand til Kost. Man ved om en gudelstende Sjel, at Satan stedse plagede den meget med den Ansægtelse, at den ikke var udvalgt til det evige Liv; men den beflittede sig ikke desto mindre altid paa at tjene Gud, at ære Ham med Bøn, Lov og Tak og at hellige Ham sig selv og al sin Gjerning; da indstjød Helvedsfienden den: Hvad skal det være til, at du tjener Gud? du har saa alligevel Intet derfor, da du er indstreven i de Forkæstede sorte Bog; du kan ligesaa godt bruge dit Legeme og Verden, medens du lever; thi Helvede bliver dog din Del, o. a. M. Men den svarede: Det være langt fra mig, at jeg skulde tjene Gud for min egen Skyld! Jeg tjener Ham som Hans Skabning, formedelst Hans Fuldkommenhed, Høihed og Herlighed og vil ikke aflade at gjøre det, selv om Han allerede maatte have forkastet mig.

§ 65. Se, saaledes skal det være, I christelige Sjele; saaledes bør ogsaa vi være findede. Er det noget Ringe i Eders Dine, at Gud skjænker os sin Søn og Troen paa Ham og Pantet paa vort Liv, sin Hellig-Aand? Naar vi have Føde og Klæder, siger Apostelen om de Troendes timelige Tilstand „skulle vi dermed lade os nøie“ (1 Tim. 6, 8). Saaledes bør vi ogsaa sige om den aandelige. Naar vi have Guds Aand og Naade formedelst Christum i Hans Ord og hellige Sakramenter, saa skulle vi være fornøiede. Det vilde være et ubetænksomt Barn, som ikke var tilfreds med sine Forældres daglige Kost, men fordristede sig til at foreskrive dem, med hvilke Lækkheder og med hvilken ædel Vin de skulde underholde det; det lader sig nøie med, at det har sin nødtørftige Underholdning, fordi den er sund og smager det vel; Forældrene ere af sig selv saa kjærlige, at de nok forunde det en overordentlig Glæde, naar de finde det passende. Af denne Lignelse vil ethvert fromt Guds Barn letteligen selv kunne gjøre Anvendelse og deraf slutte sig til, hvad der i det her omhandlede Tilfælde paaligger det at gjøre. Vel kan man ikke fortænke en christelig Sjel, især en, som har maattet gjøre mangt et surt og besværligt Drag af den Herres Jesu Korskalk, i, at den beder sin kjære himmelske Fader om at glæde den en og anden Gang med en Forsmag paa sin himmelske og evige Godhed; men dette maa da ske med hellig Frygt, i dybeste Ydmyghed og med christelig Hengivelse, saa at det heder: Min Fader, ske ikke min, men din Villie! aldenstund vi ogsaa uden denne søde Forsmag kunne vorde opholdte i Troen og bevarede til Salighed. Jomfru Maria blev uden tvivl saa høit agtet og elsket af sin Herre og Søn som nogen af Hans Troende, ei alene fordi hun var Hans kjødelige Moder, men ogsaa formedelst sin herlige

Tro, som hun lod skinne i al sin Omgængelse. Det er imidlertid mærkeligt, at saa ofte de hellige Evangelister fortælle, at den Herre Jesus talte til hende eller svarede paa hendes Forslag, ere Ordene ingeniunde søde, men næsten sure og alvorlige. Engang lød det: Kvinde, hvad har jeg med dig at gjøre? (Joh. 2, 4) en anden Gang: Hvorfor ledte I efter mig? Vidste I ikke, at mig bør at være i min Faders Forretninger? (Luk. 2, 49) osv. Men hun var og blev dog Hans kjære Moder og dyrebare Troesdatter. Om tre af Disciple, Peter, Jakob og Johannes, ved man, at de saa den Herres Jesu Forklarelse og tillige smagte den himmelske Sødme (Luk. 9, 32. 33); de Andre vederføres Saadant ikke, og dog vare de den Herres Jesu tro Efterfølgere og nyttige Redskaber for Hans Naade. Saaledes er det endnu, I gudselstende Sjele; I forblive i Guds Naadespagt, i den Herres Jesu Kjærlighed og i den Hellig-Aands Samfund, omendstjont I ikke strax og efter Eders Dunste blive glædede med Fornemmelsen af en saadan Tilstand; I ere endnu i Eders Mindreaarighed; I leve endnu i Prøvetiden; endnu kan den efter Guds Villie komme, maaske i Eders sidste Stund, maaske ogsaa tidligere.

§ 66. Men sæt, at den ikke indfandt sig i dette Liv, saa har Gud maaske allerede givet Eder eller vil endnu give Eder en anden Gave, som er gavnligere for Eder selv og tjenligere til Næstens Opbyggelse end den, I ønske, — maaske Visdoms Gave til at raade, belære og undervise Andre, eller Bønnens Aand og den høie Andagts og de søde Taarers Gave eller Naade til at være stille, til at vandre i Enfoldighed for Gud og Menneſter og leve fredeligt, roligt og fornøiet eller Deslige. Apostelen figer: Tragter efter de bedste Naadegaver! (1 Kor. 12, 31). Men den bedste Gave

er ikke Forsmagen paa det evige Liv, der kun glæder den Sjel, som føler den, men Gaven til at forbedre Andre og opbygge Menigheden, hvorved Mange kunne vorde trøstede og vederfvægede. Naar I nu have faaet denne sidste Gave af Herren, saa kunne I nok gjøre Uffald paa den første. Der er ogsaa andre Ting, som fortjener at vurderes høit i Christendommen og som kunne meddele en stærk Forvisning om Frelsen i Kristus, ja en stærkere end Smagen af Guds Sødhed i Sjelen, der, efter hvad Apostelen lærer, ogsaa har været dem givet, som senere have faldet fra og ere blevene forskudte for sin Bantros Skyld (Ebr. 6, 5. 6). Stræber efter en grundig og glad Gudhengivenhed og efter at Alt, Vre og Skjændsel, Fattigdom og Rigdom, godt Rygte og ondt Rygte, Liv og Død maa blive Eder velkomment, sødt og behageligt i Guds søde og velsignede Villie, saa at det er Eder ligesaa kjært, ja kjærere at blive forhaanede for Christi Skyld end at blive ærede. Herom figer den oplyste Dr. Tauler meget rigtigt: Naar Menneſket inderligen ønsker, ligesom andre gode Menneſter, at faa Guds Trøst og Fornemmelse (Fornemmelsen af Hans Sødhed) i sit Indre, men Gud ikke skænker ham den, og han heri underkaster sig Guds Villie, saa faar han den langt sandere, end om han fornam den. Thi i Villiens Overgivelse er hundrede Gange mere Smag og Løn end i, hvad man kan have i Tingens egentlige Fornemmelse. Bestræber Eder for og beder hjerteligen om, at I maa lære mere og mere at fornægte Eder selv, at forsmaa Verden, at faa Eders Kors kjært for Hans Skyld, som har elsket Eder indtil Døden paa Korset og hellet og velsignet Eders Kors, at tage det hver Dag gladeligen op og følge Eders Jesus; thi hvo, som følger Ham, han kan ikke fare vild paa Himmelveien og forfeile Saligheden.

§ 67. Stræber efter at kunne elske Eders Fiender, efter af Hjertet at tilgive dem, som fornærmer Eder, at velsigne dem, som forbande Eder, og at overvinde al Bitterhed og Ondskab med Sagtmodighed og Forbarmelse! Stræber efter at kunne tjene selv den Ringeste og mest Foragtede blandt Eders Medchristne med større Lyst, end I vilde tjene den største Herre i Verden, om han end vilde aftræde sin halve Herlighed til Eder i Betragtning af, at den, som tjener den Mindste af de Troende i Tro og ensfoldig Kjærlighed, han tjener den Herre Jesus og har Forjættelse om Løn derfor i Himmelen, medens Mange, som tjene en stor verdslig Herre og blive be-naadede af ham med en herlig Belønning, have annammet sit Gode i dette Liv! Stræber efter at kunne være ubekjendte i Verden og leve i Stilhed blandt Guds Skjulte, og sætter høiere Pris paa et eneste Bellsignelsesønske, som en fattig og foragtet Sjæl giver Eder for en Belgjerning, som I have vist ham i Lønsdom, end paa et vidt udbredt Ry i Verden! thi hint klæber ved Eder og følger Eder ud af Tiden ind i Evigheden, medens dette forsvinder i Luften som et andet Raab, hvoraf I Intet have igjen uden det, at I have hørt det. Disse og lignende hellige Øvelser ville give Eder, om ikke en følelig Forsmag, saa dog en

stor Forvisning og et sikkert Haab om det evige Liv. Og hvad Mere ville I forlange? Der var en Fader, som havde to Sønner; den ene lod han undertiden give en Drik Vin, medens den anden maatte lade sig nøie med simpelt Drikke. Da nu en Slægtning forundrede sig herover og mente, at han gjorde den sidste Uret, forklarede den forstandige Fader ham denne Hemmelighed og sagde: Den første har en svag Mave og bliver ofte syg, saa og ofte bedrøvet og tungsindig; hans Onde vilde jeg gjerne lindre. Hvad derimod den anden angaar, da har Erfaringen lært mig, at han bliver hed og faar Hovedpine, naar han drikker Vin, og befinder sig bedre ved svagt Drikke; imidlertid elsker jeg den ene ligesaa høit som den anden. Siger mig nu, mine Kjære: Handlede Faderen uretsfærdigt, eller havde den sidste Søn gyldig Marsag til at beklage sig over ham? I ville besvare begge Dele med Nei. Nu vel, saa dømmer heraf, om Nogen har Marsag til at beklage sig over sin himmelske Fader, naar Han ikke af og til istjænkter ham en Drik af den himmelske Glædesvin, uagtet Han stundom lader en Anden smage den. Udentviol har Han sine hellige Grunde til at handle saaledes. Saa ville vi da lade Ham raade: Han skal gjøre det. Ham være Vre, Pris og Tak nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende himmelske Salighed.

Tredie Prædiken,

hvori den Aaade, hvorpaa den betragter Verden og dens Forføngelighed, fremstilles efter Salomos Prædiker 1, 2:

Det er idel Forføngelighed, sagde Prædikeren, idel Forføngelighed; det er Altammen Forføngelighed.

§ 1. Det fortjener en opmærksom Betragtning, hvilket Orde Herren gav sin Profet Esaias til Sebna, der var Rente- og Hofmester i Juda under den gudfrygtige Kong Ezebias's Regjering. „Gaf, siger Han, „kom ind til denne Rentemester, til Sebna, som er Hofmester, og sig til Ham: Hvad har du her at gjøre? og hvem har du her, at du har hugget dig her en Grav? Se, Herren skal bortkaste dig, som en sterkt Mand bortkaster En, og aldeles skjule dig. Han skal trille dig flux, ja aldeles som en Bold, til et vidt og bredt Land. Og jeg vil støde dig ned af dit Stade, og Han skal nedkaste dig af din Stand“ (Esai. 22, 15 flg.). Vort Formaal tilstedes ikke, at vi grundigt og nøiagtigt undersøger denne Text, i hvis Oversættelse og Forklaring Fortolkerne ere meget uenige, og den ene ikke gjør den Anden tilpas. Vi finde os tilfredsstillende ved den dyrebare Luthers tydelige Oversættelse, som alle de, der dømme upartist, ville tilstaa ret kraftigt gengiver den Hellig-Aands Mening; deraf ville vi uddrage en og anden opbyggelig Paamindelse og derefter benytte den til vort Forehavende. Af de anførte Ord af Herren lader sig temmelig sikkert slutte,

at Sebna var en Fremmed blandt Jøderne, der i Kong Akas's Tid ved en Leilighed, som vi ikke kjende, men dog ved Guds Tilstiftelse og Styrelse havde opnaaet høie Væresposter og stor Magt ved det kongelige Hof og forblev i denne Værdighed indtil Kong Ezebias's Tid. Omendstjønt han nu havde god Anledning til ret at lære Israels store og sande Gud at kjende og derhos formødelst sin Ophøielse fra Støvet, der ikke var skeet uden Guds Raad og Villie, var høiligen forbundet til at tjene Ham i dybeste Ydmyghed og med et stedse taknemmeligt Hjerte, saa sees dog af denne haarde Trettesættelse og Trusel, i hvilken den hellige Gud blandt Andet kalder ham hans Herres Huses Skjændsel (B. 18), at han har været meget ugubelig og opægget Herren til Brede ved sin Uretfærdighed og ved sine andre Synder, saa at Han har ladet forkynde ham saa haarde Ord, hvilke uidentbiol siden ogsaa gif i Opfyldelse, saa at han blev nedstødt fra sin Høide, jaget i Landflygtighed og døde deri. Thi naar Nogle formene, at han vel blev affat fra sin Hofmesterpost, men siden trukken frem igjen og gjort til Kong Ezebias's Rantsler, saa stemmer dette ikke overens med

ovenanførte Trusel, og den Sebna, der senere omtales som Kongens Kantsler, kan vel have været en anden Betjent, der har havt samme Navn som hin.

§ 2. Vi ville da her for det Første betragte Hofmanden og den fornemme kongelige Minister (Statsraad), som alle Herrers Herre havde ophøiet fra hans Ringhed og udrustet med Visdom og allehaande for hans Embede fornødne Gaver, en Tidlang opretholdt i hans Høihed og tilsidst nedstyrtet, da han ikke levede efter Hans hellige Villie. Heraf sees, hvem alle Hersters høie Raader endnu have at takke for sin Opkomst, — hvad der kræves af dem, og hvad de have at haabe eller frygte. Det er Herren, der ophøier dem, som den kongelige Profet siger: „Han opreiser en Ringe af Støv, ophøier en Fattig af Skarnet, at sætte ham hos Fyrster, hos sit Folks Fyrster“ (Ps. 113, 7. 8). Høie og anseelige Træer kaldes Herrens Træer, fordi de voge saa herligt iveiret uden noget menneskeligt Arbejde, alene ved Guds Velsignelse (Ps. 104, 16). Af denne Grund kunde man ogsaa kalde de høie Betjente og Øvrighedspersoner Herrens Træer og Planter, saasom de for Størstedelen komme til sin Høihed imod sin og fines Forventning, ved Guds jærdeles Ledelse, saa at man af dette ligesaa tydeligt som af noget andet Slags Mennesker kan se Guds vise og mægtige Styrelse. Denne er det ogsaa, „der skinner som en Lygte over deres Hoved, saa at de ved dens Lys kunne gaa igjennem Mørket“ (Joh 29, 3). Gud giver dem gavnlige Raad i Hjertet og lader deres Planer lykkes; Gud velsigner og fremmer deres Foretagender og giver dem Held dertil, saa at de udføre dem vel; Gud retter ofte paa deres Forseelser, saa, at om de end ofte ikke har sigtet godt og som en svag Skytte skjælvbet paa Armen, træffe de dog godt, ligesom Kong Karl den Femte

maatte tilstaa, at han vel havde opnaaet sit Maal i høivigtige Anliggender, men næsten altid paa en anden Maade og paa andre Veie end han havde besluttet hos sig selv. Kort sagt: Store Herrers høie Betjente ligne Solstiverne, som alle Forbigaaende se paa for at erfare Dagens Time, naar Solen bestimmer dem, men som uden dette himmelske Lys ligesaa lidt formaa at give nogen Underretning om Dagstiden som et almindeligt Bræt. Gud er det ogsaa, som i deres Herrers Hjexter, hvilke dog ere omstiftelige som alle andre Menneskers, vedligeholder deres naadige Tilbøielighed for dem, saa at de stadigt holde sig til deres Haand (2 Kong. 5, 18).

§ 3. Se, alt dette gør Gud for paa dem og i dem at aabenbare sin alvise og almægtige Styrelse og Forvaltning og for ved dem at give et Land Held og Velsignelse, for at forherlige sit Navn, for at forskaffe mange fattige og betrængte Mennesker Hjælp, men især for at fremme sin Kirkes Opkomst. Han planter disse Træer; Han vander og velsigner dem, saa at de voge høit, slaa dybe Rødder og udbrede sine Grene vidt, for at man af dem skal se Hans herlige Miskundhed, og for at mange stoffers Dyr skulle nyde deres Stygge og Frugter og prise Gud. Strax efter det Ovenanførte lover Herren, at Han istedetfor den utaknemmelige Sebna vil kalde Eliahim og betro ham Nøglen til Davids Hus, saa og begave ham med Værdi, Anseelse og Magt. Men Han tilføier strax, i hvilken Hensigt Han saaledes vil op- høre ham, nemlig for at han skal være dem en Fader, som bo i Jerusalem og Juda's Hus, ligesom ogsaa, at han skulde være som en Nagle i et fast Sted, paa hvilken man kunde hænge allehaande Rebsskab (Esai. 22, 20—24). Dette er et yndigt Billede, der er laant af Husbøeset og hvorved betegnes, at ligesom Husets Følske hænge, alskens Ting paa en

Nagle, der sidder paa et fast Sted, saaledes skulde Folket tage sin Tilflugt til denne Minister, klage sin Betyrning, Sorg og Nød for ham og finde Trøst, Hjælp og Betsjærmelse hos ham. Og dette er endnu den Dag idag den algode Guds Hensigt, naar Han fremtrækker Nogen og forfremmer ham til høie Væresposter ved et Hof. Han giver dem Magt til Opbyggelse og ikke til Redbrydelse (2 Kor. 13, 10); Han gjør dem til Guder, for at de skulde skaffe en Ringe og Faderløs Ret, hjælpe en Glendig og Arm til Retfærdighed, redde en Ringe og Fattig og fri ham af de Ugudeliges Haand (Ps. 82, 1. 3. 4). Ligesom Herren kalder sin Mistundhed og Barmhjerlighed sin Herlighed (Esai. 40, 5; 60, 2), saaledes er det en mægtig Mands største Værd, ædlest Brydelse og bedste Ros, at han viser sig kjerlig, venlig og villig imod Enhver og hjælper overalt, hvor han har Anledning dertil. Dette er ogsaa den bedste Skat, han kan samle, sig, efterdi den følger ham i Døden, saa at han kan nyde evindeligt Godt deraf; ja, han kan hellerikke efterlade sine Nærmeste noget bedre Forraad, efterdi de Fattiges Betsjærmelse og Glædetaarer er lig de Dunster, der uformærkt opstige af Jorden paa hede Sommerdage og siden falde ned igjen paa en kjølede og forfriskende Dug, efter Jobs Ord: Hans Betsjærmelse, som ellers maatte omkommet (men blev bevaret med mig), kom over mig. Min Rod var udbredt ved Vand, og Duggen blev om Matten paa min Høst. Min Herlighed var (stedse) ny hos mig (Kap. 29, 13. 19. 20).

§ 4. Saaframt de imidlertid ikke betyrmre sig herom, men, overvældede af sin timelige Lykkelighed som af en sterkt Vin begynde at vandre i Sikkerhed, lig Drukne, og glemme Gud, — saaframt de misbruge sin Høihed, Magt og Visdom, osv., tage sig Frihed til at synde mere end almindelige Menneſter, ikke

hjælpe de Fattige og Undertrykte, men vel endog selv undertrykke og bedrøve dem med Voldsomhed og Uretfærdighed og føre deres Taarer og Sukke over sig og sit Hus, saa kunne de være visse paa, at Herren ogsaa taler til dem gennem sin Profet og forkynder dem en snar og uventet Odelæggelse, hvilket Han ogsaa i sin Tid puntiligen vil opfyldte, Noget, som der gives saa mange Exempler paa, hvoraf vi selv have seet og oplevet endel, at det forundrer mig, at Andre, der endnu befinde sig i saadan Værdighed, ikke lægge det paa Hjerte og derved blive klogere og forsigtigere. Jeg vil kun anføre Følgende i Anledning af, at Profeten omtaler, at Sebna var saa sikker paa Varigheden af sin Lykkelighed, at han troede at skulle dø deri, hvisaarsag han havde ladet sig udhugge en for sin Stand passende, prægtig Grav i en Klippe. Jeg har paa to Steder seet to prægtige Gravmæler af Marmor, der med store Omkostninger vare herligt prydede ved Hjælp af Billedhuggerkunsten, men som bleve staaende ufuldendte, fordi de høie Embedsmænd, som havde ladet dem paa-begynde, faldt i sine Herres Unåde og kom i stor Ulykke, førend de bleve færdige, og saaledes efterlode Verden et Mindesmærke eller en Paamindelse om al timelig Lykkes Ubestandighed og os en Forklaring over de guddommelige Trusler, som vi hidtil have betragtet. Om Nogen siden har taget fat paa dem og bragt disse ufuldførte Mindesmærker til Fuldkommenhed, ved jeg ikke; vist er det, at de stode saaledes en god Del Aar til en Paamindelse for Verden. Jeg vil imidlertid ikke tale videre herom, men anbefaler af et trofast og kjerligt Hjerte alle fornemme Betjente hos store Herrer denne Beretning om Rente- og Hofmesteren Sebna tilligemed de Ord, Herren lod sige ham gennem Profeten. Af, dersom de vare skrevne i deres Døds-

ſammer og ſtedſe vare for deres Dine og i deres Hjerte! Jeg indrømmer, at ſaadanne Ting ere beſte Villor for Kjødet; men de ere ſaare velgjørende og tjenlige for Sjelen til at renſe den for Hovmod, Sikkerhed og Ubodſfærdighed og formedelſt Guds Naade bevare den fra den evige Død. Al, „hvad gavner det Menneſket, om han vinder den ganſte Verden, men tager Skade paa ſin Sjæl? Eller hvad Vederlag kan et Menneſte give for ſin Sjæl?“ (Matth. 16, 26). Hvad gavner det al leve i Høihed og ſiden nedſynke i det evige Dyb? Hvad gavner det at være rig her og ſiden ikke kunne erholde en Draabe Vand til at læſte ſin brændende Tunge med? Hvad gavner det at være mægtig her og ſiden ikke kunne værge ſig imod den evigt gnavende Dm? Hvad gavner det at dø i en ſtor Herres Naade her og ſiden falde i den allerſtørſte Herres evige Naade?

§ 5. I de anførte Ord af Profeten ſkulle vi for det Andet lægge Mærke til den ypperlige Skildring af alle timelige Tings Ubeſtandighed og Forgjængelighed. Lader os endnu engang høre, hvorledes Herren byder Profeten at tale til Rente- og Hofmeſteren: Hvad har du her at gjøre? og hvem har du her, at du har hugget dig her en Grav? Se, Herren ſkal bortkaſte dig. Han ſkal trille dig ſom en Bold til et vidt og bredt Land, oſv. Jeg maa tilſtaa, at Ordene lyde paaſaldende; thi der kan jo ikke være nogen Tvivl om, at Sebna, der ſad i ſaa høie Embeder og havde det kongelige Skatkammer under ſin Forvaltning, heller ikke har glemt ſig ſelv, men ſamlet ſig en anſeelig Formue. Rimeligviſ har han ogſaa, ſom ſaadanne Folk pleie, havt mange Tilhængere og Venner og beſvogret og paa anden Maade forbundet ſig med de Fornemſte ved Hoffet. Hvorledes kan da Herren ſige: Hvad har du her at gjøre,

og hvem har du her? Men Herren forekommer mig ſom en Huſbond, der er bleven opmærkſom paa, at en Tjener, ſom han har betroet ſit Guds, ei alene har beſveget ham, men ogſaa fornærmet de andre Huſfolk og levet, ſom han har villet, og ſiger til ham: Hvem er du, og hvad har du, og hvad indbilder du dig, ſiden du har turdet tage dig en ſaadan Frihed med Andenmands Guds? Derſom jeg tager Mit tilbage, hvad er du da, og hvad har du da? Men det Allermægtigſte er, at Herren ikke engang indrømmer Sebna nogen Eienſomsret til ſit Gravſted eller nogen Sikkerhed for at kunne beholde det. Det lader til, at Sebna allerede var temmelig tilaars og omgiffes med Dødsanker, hvorfor han paa jødiſk Viſ havde ladet udhugge og tilदानne en Grav for ſig i en Klippe. Men Herren ſiger, at hans Legeme ſkal ikke være ſaa Meget værdt ſom at komme til No deri — at Han vil bortkaſte ham og udføde ham i Landflygtighed, og ei engang der ſkal han være ſikker; Han vil ogſaa der forfølge ham med ſin Hævn og trille og drive ham omkring (ſom en Kugle eller Bold, hvormed man spiller paa en ſtor Slette uden at lade den hvile), indtil han ender ſit elendige Liv og bliver begravet, jeg ved ikke hvor. Kommer nu, I Menneſkebørn, hvor høie, rige og vældige I end ere, og roſer Eder af at eie og beſidde noget Eget og Sikkerthed her i Verden, uagtet den ſtore Gud ei engang indrømmer Eder ſaa Meget ſom en Grav! Om I end lade berede og tilदानne en, ſaa forbeholder Han ſig, efter ſit Godtbeſindende at ſøie det ſaaledes, at Eders henſøvede Legeme ikke ſkal komme deri. O, du elendige og bedragelige Verden, ſom vel lover Meget, men ikke engang kan yde dine Venner Sikkerhed for deres egen Grav! O, hvor uſikre og forfængelige ere ikke alle timelige Ting! O, hvor daarlige ere

ikke Menneſkene, der indbilde ſig at have Meget og dog Intet have! De tro at have mange Venner, uagtet der vil komme en Tid, da de blive forladte af Alle; de gjøre ſig meget til af at bo i et pragtfuldt Hus og beſidde det ſom ſin Eien-dom og kjende dog ikke det Sted, hvor deres dødelige Legeme ſkal raadne.

§ 6. Hvor meget lykkeligere ere ikke de troende og gudelſkende Sjele, der ſøge og finde ſin hele Skat i ſin himmelſke Faders Forſorg, i den Herres Jeſu Korſes og Døds Samfund og i den Hellig-Aands Trøſt og Lys og deri beſidde Alt, omendſkjønt de Intet eie! Er ikke deres Fattigdom bedre end Verdens Børns Rigdom, deres Lavhed bedre end diſſes Høihed, deres Enſoldighed bedre end diſſes Klogskab, deres Ubekjendthed bedre end diſſes ſtore Navn og forgjængelige Ry, deres Død bedre end diſſes Liv? Man har i Verdens nuværende ſidſte Tid opfundet mange Ting til det vellyſtige Kjøds Tjeneste og Velbehag. Man har blandt Andet ei alene paa varme Sommerdage kaſtet Is i Drillekarrene og dermed afkjølet Vinen; men man har ogsaa ved Hjælp af Dreierkunſten forfærdiget Bægere af Is og til mere Forfrifning drukket Vinen af dem. Man har imidlertid ogsaa forfærdiget Kar af varigt Bjergkryſtal, hvilke man har anvendt til ſamme Brug. Naar man nu ſætter ſaadanne Kar ved Siden af hinanden, ſaa have de vel en ſtor Lighed, og en Enſoldig vilde maake ved forſte Diekaſt anſe Isbægeret for ligesaa godt ſom Kryſtalbægeret; men Forſkjellen viſer ſig ſnart, naar hin ved at bruges begynder at ſmelte i Haanden, medens dette holder ſig og ei engang ſmelter for Solens Lys, men kun bliver deſto ſkjønnere at ſe til ved at oplyſes af dens Straaler. Nu vel, Verdensbørnene drikke af Isbægere, der ſnart ſmelte og forgaa med al ſin Lyſt; Guds Børn

derimod have i Gud og ſin Jeſus noget Beſtandigt, ſom bliver til evig Tid. Derfor kunne de ogsaa ſaa meget frimodigere foragte og forlade alt Timeligt, efterdi de vide, at om de end tabe Alt, ſaa beholde de dog Alt, ſaaſom Ingen kan fratage dem deres Høieſte Gode, deres Et og Alt. Om denne den troende Sjels Forſmaaelfe af det Forkrænkkelige, ſom en Del af Forberedelfen til en ſalig Uſked, have vi foreſat os at tale noget Mere efter de oplæste Ord af den viſeſte blandt Konger og andre Sprog af den hellige Skrift. Den al-gode Gud velfigne vort Forehavende ſaaledes, at vi Alle efter at have af-handlet denne Være kunne ſige af Hjertet: Det er idel Forſængelighed, idel Forſængelighed! Amen.

§ 7. Mange lærde Mænd have opkaſtet det Spørgſmaal, om den høibe-rømte Konge i Jsrael, Solomo, for ſit Endeligt er kommen til Omvendelfe efter ſit ſtore Syndefald, der beſkrives i det ellefte Kapitel af den første Konger-nes Bog, og er bleven ſalig. Nogle have beſvaret det med Ja, Andre med Nei, og man har paa begge Sider anført antagelige Grunde for ſin Beneg-telfe eller Bejaelfe, ved hvilke vort Forehavende imidlertid ikke tillader os at opholde os. Jeg vil kun, ſiden vi ere komne ind paa dette Spørgſmaal, for den Opbyggelfes Skyld, ſom jeg venter deraf, anføre, hvad en navnkundig Forfatter beretter, nemlig, at en Metropo-lit*) i Kalabrien ved Navn Theophylak-tus og en høi, keiſerlig Embedsmand ved Navn Leo tilligemed et Følge af mange geiſtlige og verdslige Perſoner i Aaret ni Hundrede og ſex og ſytti be-ſøgte en gudſkygtig Eneboer ved Navn Nilus. Efter at de nu havde talt med ham om alſkens Ting, og den Ene vilde vide Beſted om dette, den Anden om

*) Erkebifkop.

hint, traadte En frem og spurgte ham, om Kong Salomo var bleven salig eller ikke. Men da Nilus saa i Aanden, at dette Menneſte hidtil havde levet i For, svarede han: Jeg ſkulde ogſaa ſiſte at vide, om I bliver ſalig eller ikke. Thi hvad kunde det hjælpe mig eller Eder, om vi ogſaa vidſte, enten denne Konge var bleven ſalig eller fordømt? Thi ikke til ham, men til os er det ſagt: „Over den, ſom ſer paa en Kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet For med hende i ſit Hjerte“ (Matth. 5, 28), og ligeledes: „Derſom Nogen fordærver Guds Tempel, ham ſkal Gud fordærve; thi Guds Tempel er helligt, hvilke I ere“ (1 Kor. 3, 17). Det er uidentvilt bedre at ſtræbe efter ſin egen Salighed med Iver og gudelig Fliid, med Standhaftighed i god Gjærning end at ſpørge af Nyſgjerrighed, om Andre, der ſtaa for Guds Domſtol, ere blevne ſalige. Vi bør ſtedſe have de Ord af vor dyrebare Frelſer og Hans Apoſtel for Os: „Stræber alvorligen at indgaa igjennem den ſnævre Port!“ (Luk. 13, 24) „Arbejder paa Eders egen Saliggjørelſe med Frygt og Bæven!“ (Filipp. 2, 12).

§ 8. Efter i Frygt for Gud at have vel overveiet Spørgsmaalet tilligemed de Grunde, ſom hver af de ſtridende Parter anfører for ſin Mening, maa jeg dog tilſtaa, at deres, ſom haabe, at Salomo er ſalig, forekommer mig ſandſynligere end deres, ſom frygte for, et han er fordømt; thi den forſte ſaar megen Troværdighed ved den Bog, ſom han har kaldet Prædikeren og ſom ikke uden Tvivl angives for et offentligt Vidnesbyrd om hans Omvendelſe. Thi naar ſkulde denne Bog, hvori han ſaa ypperligen omhandler alle Tingſ Forſængelighed og dette timelige Livs ſtore Møielighed og mangfoldige Glendighed, Menneſkenes utallige Daarſkaber, Guds almægtige Styrelſe og Forſyn, den Vre-

frygt, vi ſkyldte Gud, og Guds ſtore, almindelige Dom, være ſkreven, derſom det ikke var ſteet efter, at han var kommen til ſig ſelv igjen fra Djævelens Snare, hvori han var bleven indvillet ved Satans Lokkeſugleſ, de fremmede og vantroende Kvinders Forførelſe, og efter at han under ſine Bodſøvelſer og ſin Samvittighedsangſt havde erfaret alle ſine ſorregaaende Gjærningers Forſængelighed? Jeg vil imidlertid ikke opholde mig længe herved, men kun ſige, at hvorledes det nu end forholder ſig med Salomos Omvendelſe og Salighed (hvorom Herrens ſtore Dag vil give os Viſhed) ſaa maa en bodſærdig Sjæl, ſom betragter alle Ting med oplyſt Oie og Hjerte, være en Foragter af Forkrænkeligheden og ſige af Hjertet med Salomo: Det er idel Forſængelighed, idel Forſængelighed. For nu noget tydeligere og udførligere at fremſtille dette ſom en Egenſkab ved en troende Sjæl, der længeſt efter Himmelen og forbereder ſig til en ſalig Uſted, vil det være fornødent, at vi henvende vor Opmærksomhed paa to Ting, nemlig for det Forſte paa Forſængelighedens Betragtning og for det Andet paa dens veloverveiede Forsmaa-

elſe.

§ 9. I forſte Henſeende maa vi tage den viſe Konges Ord noget nærmere i Viſyn. De ere ikke talte af et ſimpelt, fattigt og i Verden og timelige Ting uerfarent og uvidende Menneſte, der ingen grundig Beſted vidſte om de menneſkelige Tingſ ſande Beſtaffenhed (thi hvis en ſaadan udfregt Alt ſom Forſængelighed, vilde Verdens Børn ſnart ſige: Den Nar dømmer om det, ſom han ikke kender og hvis Godhed, Kraft og Indhold han aldrig har erfaret; hvorledes kan den Blinde tale om Farverne og den Døve om Muſikken? o. a. M.), men af en hoiwiſ, mægtig, rig og ſtor Herre og en for ſine ualmindelige og udmærkede Gaver og ſin Herlighed over al

Verden navnkundige Konge, der havde bragt det til det Høieste i alle de timelige Ting, som kunde bidrage til et Menneskes Storhed og Lykkeligbed, — under hvis Regjering den jødiske Stat stod i fuld Blomst, — der besad stor Dygtighed eller, som Skriften udtrykker sig, et udbredt Hjerte, til at undersøge og begribe alle Ting og bruge Alt, hvad han saa og hørte, til sin Lyst. Hermed er at mærke, at den store Gud har villet fremstille denne Konge for al Verden som et levende Billede, hvoraf den skulde kjende Ham og Hans Herredømme over Alt, Hans Almagt, Visdom, Godhed, Betsignelse og Rigdom og se, hvorlunde Han formaar, naar og hvor Han vil, at lykkeligsgjøre et Menneske ogsaa i timelige Ting. Derfor havde Han staaet ham en ualmindelig stor Visdom og herlig Forstand, stor Rigdom og mangeløse Skatte af Sølv, Guld og Edelstene, et stort og utalligt Folk, om hvilket Skriften siger, at det var som Sand, der er ved Havet, og som levede i stor Overflødigbed og bestandig Fred, saa, at Sølv og Guld var ligesaa hyppigt i Jerusalem som Sten, og saa at enhver Undersaat aad, drak og var glad (1 Kong. 4, 20; 2 Krøn. 1, 15). Han byggede et Tempel, der ikke havde sin Lige, et kongeligt Hus og en herlig Throne; Han gav ham en prægtig Hofstad, et belordnet Tjenerskab og et betegnet Land, der, som Skriften ligeledes siger, især paa den Tid flød med Mælk og Honning. Alt dette skede ogsaa af den Grund, at den algode Gud vilde løkke al Verden til, for at den skulde gaa op ad den rige og fulde Strøm og søge Kilden. Denne Herlighed skulde være for den, hvad Luen i Tornebusken, som ikke fortæredes deraf, fordem var for Moses, idet den bragte ham i Samtale med Israels Gud (2 Mos. 3, 2. 3); den skulde derved bevæges til at spørge efter den Gud, som kan gjøre

dem, der tjene Ham, saa lykkelige, hvilket jo ogsaa skede, idet der siges: Der kom fra alle Folk for at høre Salomos Visdom, fra alle Konger paa Jorden, som havde hørt om hans Visdom (1 Kong. 5, 34). Derfor havde Herren gjort Altting udmærket og over al Maade herligt hos denne Konge. Efter at han nu en rum Tid har besiddet denne Herlighed og brugt den efter al sin Sjæls Lyst og Attraa, vidner han for al Verden, at han ikke har fundet Andet i det Altsammen end Forsængelighed.

§ 10. Af hvad der hidtil er sagt om denne Konges Person og Herlighed vil det være desto lettere at vide, hvad han forstaar ved Ordet Altsammen, naar han siger: Det er Altsammen Forsængelighed, nemlig al hans Herlighed og Lykkeligbed, den særdeles Visdom, Duglighed og Kundskabrigdom, han besad i naturlige og verdslige Ting, hans Statsklogskab, hans Retslærdom, hans kongelige Pragt, hans kostbare Klæder, hans vidløftige Hofholdning og Tjenerskab, hans kongelige Bolig, hans delige Hæver, hans Jagt og Fiskeri, hans kongelige Taffel, hans store Krigsmagt, hans Rigdom og Overflod, hans store Navn o. a. M. Han har selv forklaret Ordet Altsammen saaledes, idet han siger: Jeg, Prædikerens, jeg var Konge over Israel. Jeg talte til mit Hjerte og sagde: Se jeg har faaet større og mere Visdom end alle de, som have været før mig i Jerusalem, og mit Hjerte har seet megen Visdom og Kundskab. Jeg gjorde mine Gjerninger store (alle mine Ting, Gjerninger og Foranstaltninger maatte være rigtigt kongelige). Jeg gjorde mig Urtehaver og Lyshaver, og jeg plantede allehaande frugtbare Træer i dem. Jeg gjorde mig Fiskevande at vande af dem den Skov, hvori Træer oprinde. Jeg eiede Tjenere og Tjenestepiger; jeg havde hjemmefødte Tyende; jeg havde ogsaa megen Eiendom af stort Kvæg og

jmaat Kvæg, Mere end alle de, som havde været før mig i Jerusalem. Jeg samlede mig ogsaa Sølv og Guld og en synderlig Eiendom fra Konger og Landstaber; jeg bestiftede mig Sangere og Sangersker og Menneſſenes Børns Vellyster (alt Muligt, hvad et Menneſſe kan ønske sig, optænte, tilveiebringe og have), allehaande sammenstemmende Musik. Og jeg blev mægtig og tog (stedse) til (i Ere, Magt, Rigdom og Herlighed) over dem, som havde været før mig i Jerusalem; ja, min Visdom stod med mig (jeg fordybede mig ikke ſaaledes i min Herlighed og Lyſſalighed, at jeg misbrugte den, men kun ſaa vidt, ſom det vel anſtod en for ſin Visdom navnkundig Konge. Jeg afſlod ikke at regjere mine Underſaatter viſeligen, at holde Dom og Raad o. a. M. Det er iſærdeleſhed mærkeligt, at denne ſtore Konge ikke taler om de daarlige og dyriſke Behageligheder og Vellyſter, ſom et kjædeligſindet Menneſte ofte søger ſaaledes i Misbrugen af de timelige Gaver og Goder, at han derover glemmer Ere, godt Navn og Rygte, Raldsforretninger, Sundhed og Deſlige, men om en maadeholden og tilladt Lyſt og Glæde, ſom et fornøiſtigt Menneſte paſſende kan ſøge i timelig Lyſſalighed, og alligevel henregner den til Forſængelighederne). Og Alt, hvad mine Dine begjærede, tog jeg ikke fra dem; jeg negtede ikke mit Hjerte nogen Glæde; thi mit Hjerte havde Glæde af alt mit Arbeide, og dette var min Del af alt mit Arbeide (Præd. 1, 12. 16; 2, 4—10).

§ 11. Hidtil har Salomo ſelv beſkrevet ſin Lyſſalighed og og Herlighed ſaaledes, at jeg ikke indſer, hvad Mere der ſkulle kunne ønskes eller lægges dertil. Men for endmere at forhøie og bedre forſtaa den, kan man ogsaa tilføie, hvad derom er optegnet i andre Bøger af den hellige Skrift, ſaaſom at der fortælles, hvilke ypperlige Mænd

han havde ved ſit Hof og i ſin Tjeneste, ſom han kunde benytte ſig af i geiſtlige og verdſlige Sager, i Krigs- og Fredstider (1 Kong. 4, 2. 6). Thi ligesom det er et Tegn paa megen Klogſkab, naar en ſtor Herre forſtaar at vælge de beſte Folk til ſine Forretninger og at beſætte ethvert Embede med en dertil velſtiftet Perſon, ſaaledes er det en vigtig Beſtanddel af hans Lyſſalighed, at han har tapre og dygtige Folk ved Haanden og omkring ſig, ſom han kan bruge med Held til magtpaaliggende Forretninger. Der fortælles ogsaa, at han hele Riget over havde Embedsmænd, ſom hver ſin Maaned maatte forſyne Hoffet med alle Ting (2. 7—19), hvilket ſtede uden at betyngte Underſaatterne, ſaaſom de aade og drak og vare glade (2. 20) og havde Aarſag til at velſigne ſin Konge og at „være vel tilmode i Hjertet over alt det Gode, ſom Herren havde gjort David, ſin Tjener, og Iſrael, ſit Folk (1 Kong. 8, 66). Der ſtaar tillige, at hans Herredømme ei alene ſtrakke ſig over Iſrael, men ogsaa over andre omkringliggende Riger, der bragte ham Gaver og tjente ham alle hans Livs Dage (1 Kong. 4, 21. 24), og om hans Krigsmagt ſiges, at han havde firti Tuſinde Hefteſtalde og ſtadig holdt tolv Tuſinde Ryttere (2. 26). Joſefus fortæller derhos, at diſſe Ryttere vare lutler udvalgte og anſeelige Folk og havde en egen Dragt af Purpur; de pleiede at beſtrø ſit Haar med ſilet Guld eller Guldſtøv, ſaa at det gav et Skin fra ſig, naar Solens Straaler ſaldt derpaa. Diſſe var Kongens Livgarde, ſom ledſagede ham, naar han gjorde ſine Udſarter til Lyſthaven, Hetan, ſom laa i en deilig Egn to Mile fra Jerusalem og var overflødig forſynet med alle mulige Behageligheder. Jeg ſkal ikke tilføie Mere om denne viſe og ſtore Konges mageløſe Herlighed, men vil kun endnu ſige, at han levede hele firti Aar i ſaadan Lyſſalighed, hvilket

meget sjælden pleier at være Tilfældet med flige store og mægtige Herrer (2 Krøn. 9, 30).

§ 12. Se, dette og meget Mere er det Altsammen, hvorom han taler og siger: Det er Forsængelighed; det er Altsammen Forsængelighed. De lærde Fortolkere af denne Bog have bemærket, at Kongen har ligesom fiddende i dybe Tanker forestillet sig al sin Herlighed i dens Helhed og i dens enkelte Dele og omhyggeligen overveiet og prøvet, hvad han havde haft og endnu havde, saavel som hvad der findes i hele Verden, og pludselig, ligesom pegende med Fingeren paa sin og Alverdens Herlighed, udbrudt: Det er idel Forsængelighed! idel Forsængelighed og forenet med Forsængelighed! De Lærde, som have skrevet over denne Text, have søgt at tydeliggjøre det Ord Forsængelighed; de have betragtet det efter sin Herkomst, efter Textens Sammenhæng og efter Brugen af de dermed beslægtede Ord og fundet, at det bemærker noget Betydningsløst, Ringe og Uværdigt, saasom den Aande, der udgaar af et Dyr's Mund og strax forsvinder i Luften, noget Flygtigt, Ustadigt og Unyttigt, som ikke kan give og forskaffe den, som omgaaes dermed og holder sig dertil, nogen Nytte, nogen virkelig Trøst, nogen sand Lyst og Glæde, nogen Hjælp, naar han trænger dertil, som t. Ex. Indbildninger og selvgjorte Tanker, som ikke have nogen Grund, — Afguder, til hvilke Bantroe og Uvidende sætte sin Lid, men som dog ere aldeles unyttige, ja et Intet, — Drømme, som vel kunne forlyste en i Sovne, men, naar man vaagner, befinde sig ganske tomme. Alt dette er fuldkommen træffende og fremstiller meget godt Ordets Eftertryk (Job 27, 12; Ps. 31, 7; 62, 11; 5 Mos. 32, 21; Jer. 2, 5; 1 Kor. 8, 4; Præd. 5. 6). Men man bør ogsaa lægge Mærke til hvorledes Kongen i sin Tale over denne Text selv forklarer det. Strax efter det Ud-

sagn: Det er Altsammen Forsængelighed, tilføier han: Hvad Fordel har Mennesket i al sin Møie, som det umager sig med under Solen? Hvad har han tilbage eller i Behold? Naar han med megen Møie og stor Uro har gjort Alt, hvad et naturligt Menneske maa gjøre her i Verden for at opnaa en tilfreds og lykkelig Stilling, hvad har han saa tilsidst igjen derfor? Hvad har han med alt sit møjsommelige Arbeide erhvervet, hvorom han kan sige: Det er mit; det skal ogsaa blive mit? Af intet Andet end Forsængelighed! Man taler derom en Tidlang, og naar det er borte, bliver der endnu en Efterklang tilbage som en Lyd i Luften, hvilken man kalder Ry, Ære, Ros, men som dog intet hjælper og med Tiden forsvinder.

§ 13. Jeg ser jo nok, vil den vise Konge sige, at Menneskene gjøre sig megen Møie, som ogsaa jeg har gjort mig; de studere, de faa og give Undervisning, de herske og lade sig beherske, de føre Krig og slutte Fred, de bygge og nedbryde, de plante og oprykke, de æde, de drikke, de spøge, de le, de synge og springe, de kjøbe og sælge, de rejse og komme hjem igjen, de klæde sig paa og klæde sig af, o. a. M. Men jeg ønsker gjerne at se, hvad man tilsidst har tilbage, og hvad der er det Bestandige i alle de idelige Forandringer og mangfoldige Bestræbelser. Ser du ikke, vil maaske et Hjerte sige, som endnu hænger ved Verden, de store og smaa Bøger, de have skrevet og hvorved de have vundet et stort Navn, saa at man regner dem til de Allerlærdeste, der have været og endnu ere i Verden? Ser du ikke, hvilke stadselige Huse de have bygget, — hvor stor Formue de have samlet, — i hvilken velsignet og lykkelig Tilstand de have efterladt sine Nærmeste, — hvor godt de have levet, — hvor prægtigt de have gaaet klædt, — hvor anseede og høiagtede de have været, hvorledes man over-

alt ved at tale om dem? Men han svarer: Jeg spørger ikke om, hvad et Menneſte har havt og nydt en Tidlang, men om, hvad han har og beholder tilſidſt, naar han ſkal forlade Alting, og hvad der er hans blivende Eiendom. Thi hvad han har havt, det ſaar en Anden efter ham, og hvad han har nydt Godt af, det nyder en Anden Godt af, og han beholder ikke Andet tilbage end et Intet og Forfængelighed, ſom ikke nytter ham det Ringſte. Om et tungſindigt, fattigt Menneſte ſatte ſig hen til et Regnebord, tog Rentepengene og lagde dem ſnart høit, ſnart lavt, tog dem tilſidſt op og opgjorde ſig et Facit*) af mange Tufinder, ſaa havde han vel for en Stund givet ſin Indbildningskraft Noget at beſtille og i ſine egne Tanſer lagt ſig til en ſtor Rigdom; men naar han holdt op, havde han dog Intet Andet end Rentepenge og var ikke en Styver rigere end før. Naar Svallerne flyve frem og tilbage i de ſkønne Sommerdage og med megen Møie bygge ſig et Rede af Ler og kun have liden Ro paa ſig, hvad have de da tilſidſt derfor? Naar den kolde Høſt kommer, forſvinde de, ſaa at man ikke ved, hvor de blive af; Redet er vel endnu tilbage, men de ſelv ere borte. Se, ſaaledes er det ogſaa med Menneſkene. De kunne gjøre, hvad de ville, ſaa maa de dog afſted og lade Alt blive tilbage i Verden. Hvad er da, derſom de intet Andet have end timelige og verdslige Ting, deres Del, ſom de kunne beholde og deres Sjel nyde? „Vigeſom de udkom af ſin Moders Liv, ſaa ſkulle de nøgne fare igjen og gaa ſaa, ſom de kom. Hvad Fordel have de da af at de have arbeidet i Veiret? (Præd. 5, 14. 15).

§ 14. Til Ordet Forfængelighed fører den viſe Konge imidlertid endnu et andet, nemlig Aandsfortærelſe. „Jeg ſaa alle

de Gjerninger, ſom ere gjorte under Solen,“ ſiger han, „og ſe, det var Alt Forfængelighed og Aandsfortærelſe“ (Præd. 1, 14), ogſaa et andet Sted: „Da ſaa jeg om til alle mine Gjerninger, ſom mine Hænder have gjort, og til det Arbeide, ſom jeg arbejdende havde gjort, og ſe, det var Alt Forfængelighed og Aandens Fortærelſe, og der var ingen Fordel under Solen“ (Kap. 2, 11). De Ord, ſom her ere brugte i Grundtexten overſættes af Andre ved en Føde af Vind, idet de ſige, at Kongen har villet lære, at der tilſidſt kommer ligesaa Meget ud af de timelige Tings Brug, ſom om man vilde ſtille et hungtigt eller tørſtigt Menneſtes Hunger eller Tørſt med en kjølig Vind. Jeg kan paa dette Sted ikke underſøge, hvad de Sprogkyndige i Henhold til den hebraiſke Sproglære pleie at indvende mod den forſte Overſættelſe; jeg vil kun ſige, at denne ſidſte ſynes at komme Kongens Henſigt nærmest; thi han taler om Ting, hvori han har ſøgt og fundet ſin Glæde og Forlyſtelse, — at han har anſkaffet og beredt ſig Lyſthaver, Fiſkedamme, Parke, et pragtfuldt Tjenerſkab, ſtor Rigdom og alt, hvad Andet der kunde tjene til Dienslyſt og Hjertensglæde og i lang Tid beſiddet og nydt alt Saadant, men nu ikke finder nogen Ro, Trøſt eller Tilfredsſtillelſe deri, — at hans Sjel er ſaa tom, ſom om han Intet havde beſiddet eller nydt, og at altſaa al timelig Herlighed og Lyſjalighed er lig en kjølig Luſtning eller mild Vind, der vel gjør et hungtigt og tørſtigt Menneſte godt i ſtor Hede, men dog ikke mætter eller læſker ham og erſtatter hans tabte Kræfter. Denne Forklaring ſtadsættes ved, hvad der ligeledes ſiges i ſamme Bog, nemlig, at Menneſket tilſidſt befinder, at det har arbeidet i Veiret (Kap. 5, 15), og paa et andet Sted i Skriften: „Eſraim føder ſig med Vind og jager efter Øſtenveir“ (Hoſ. 12, 2). Men hvad enten man foretrækker den forſte eller den ſidſte

*) Hvad der kommer ud af et Regneſtykke.

Mening, saa er og bliver det dog sikkert, at den vise blandt Konger bevidner for Gud, Hans Kirke og al Verden, at til at tilfredsstille Menneskets Sjæl og gjøre ham rigtig lykkelig ere alle time- lige Ting og al verdslig Herlighed alt- for ringe, — at de ikke formaa at hjælpe ham, hvor og naar han mest behøver dem, — at han ikke kan forlade sig paa dem, og om han end har besiddet dem i stor Overflodighed og nydt dem efter Hjer- tens Lyst, saa vil han dog befinde, at dette bidrager ligesaa Meget til hans Sjæls Trøst og Salighed, som om han Intet havde haft og Intet nydt, og at det skal være ham, som naar den Hungrige drømmer, og se, han æder; men naar han opvaagner, da er hans Sjæl tom, — og ligesom naar den Tørstige drøm- mer, og se, han drikker, og se, han op- vaagner, og se, han er træt, og hans Sjæl er tørstig (Esai 29, 8), samt at al Verdens Herlighed er lig et malt Bord eller et andet Maleri, hvorpaa mange sjeldne og velsmagende Frugter ere afbil- dede, som vel kunne forlyste Dinene og vække Beundring over Kunstnerens fær- dige Haand og opfindsomme Hoved, men ikke mætte eller skjænke nogen anden Ny- delse.

§ 15. Saa er det da altjaa et sandt og uroffeligt Udsagn af den Hellig-Aand, at Alt er forføngeligt, — at alle time- lige Ting, hvor anseelige de end er, ja alle Skabninger, om de end i sig selv er gode, og enhver af dem har aannam- met en Gave til Menneskets Tjeneste, er blottede for en saadan Kraft, som kan vedervæge, glæde og fuldkommen til- fredsstille den menneskelige Sjæl, o. a. M. Men efterdi Salomo har opstillet Forføngelighedens Erkjendelse som en af Grundvoldene for den sande Visdom, og det er aabenbart, at den kan bidrage Meget til sand Gudsfrugt, den troende Sjæls Verdensforføngelse, hellige Dødslyst og inderlige Længsel efter Himmelen, saa

ville vi, for endmere at overbevise alle Sjæle, som høre eller læse os, tage alle Tings Forføngelighed, som vi hidtil ef- ter Salomos Ord have betragtet i Al- mindelighed, noget nærmere og ligesom stykkevis i Diesyn. Forføngelige er for det Første Menneskene selv, som Guds Aand tydeligt lærer: Visføngelige, hvert Menneske er idel Forføngelighed, hvor- fast han end staar (om han end befin- der sig i en ønskelig og sikret Tilstand og mener, aldrig at skulle ligge omkuld). Det gaar frem som i et Billede (som et Skyggebillede og fuldt af Indbildning om mange herlige og prægtige Ting, hvor- af det dog haaber og venter Mere, end de kunne give det); visføngelige, de gjøre sig megen Umag forgjeves; man samler og kan ikke vide, hvo der skal sanke det (til sig — Ps. 39, 6. 7). Menneskenes Børn ere alene Forføngelighed; Men- neskene ere Løgn (deres Gjerninger og den Tillid, man sætter til dem, ere for- føngelige og bedragelige; hvo som holder sig til dem, ham gaar det som en Vin- eller Humleranke, der snor sig om en næsten forraadnet Stang, som en Vind snart kaster overende); naar de oplæg- ges i Vægtstaaen (paa den guddomme- lige Doms Vægtstaaal saavel som for en oplyst Aands Betragtning), „findes de tilhobe lettere end Forføngelighed“ (Ps. 62, 10). „Et Menneske er lig Forføn- gelighed (eller: et Aandepust); hans Dage ere som en Skygge, der farer forbi“ (Ps. 144, 4). Mennesket er som et af- ryistet Blad, et tørt Straa, som en jagte Vind kan omdrive og bortføre. „Han er en Drøm og en Madding. Han lever en stakket Tid og mættes af Uro. Han gaar op som en Blomst og afstjæres; han flyr som en Skygge og bestaar ikke“ (Job 13, 25; 25, 6; 14, 1. 2).

§ 16. Ja, saa foragteligt taler vel Guds Aand kun om enkelte og saa Men- nesker, vil maaske Noget sige; men naar der er mange Tusinde af dem samlede

under en stor Fyrstes Herredømme, saa klinger det formodentlig anderledes. Det skulle vi nu høre. Se, Hedningerne ere agtede for Ham (nemlig for Herren), siger en af Hans Sendebud, som en Draabe af Spandet og som et Gran (noget Støv) i Bægtfaalerne (hvilket man bortblæser, naar man har veiet noget Tørt med dem). Alle Hedninger er som Intet for Ham; de ere agtede for Ham mindre end Intet og det Dde. Han er den, som sidder over Jordens Kredse, og de, som bo derpaa, er som Græshopper (der vel ofte ere samlede i en forfærdelig Mængde og gjøre megen Skade, og som ingen menneskelig Magt kan udrydde; men naar Herren vil, sender Han en Vind, der bortfører dem og kaster dem i Havet). Han gjør Fyrsterne til Intet; Han gjør Jordens Dommere som det Dde; Han blæser ogsaa paa dem, at de blive tørre, og en Storm maa tage dem bort som Halm" (Esai. 40, 15. 17. 22. 23. 24). Men for at ikke de jordiskefindede Hjertter og Gudsforagterne overensstemmende med sit forhærdede Sind skulle tro, at dette er tungsindige Menneskers Indfald og Prælerier, saa betænke man, hvad den store Gud gjorde mod den første Verden i Syndfloden, mod Sodoma og Gomorra med Ild og Svovel fra Himmelen, mod Farao og hans store Krigshær i det røde Hav, mod Senakerib og hans Leir, hvor Han i en Nat ihjelslog hundrede og fem og otti Tusinde Mand ved en Engel. Det klinger helt foragteligt: Ved en Engel; havde Herren endda sendt en eller et Par Legioner af sine himmelske Hærskarer over den asyriske Leir! Om Saakob berettes, at to Hære af Engle ledsgede ham paa hans Reise (1 Mos. 32, 1. 2). Saaledes nyde de Gudsfrugtige den Være at ledsages og tjenes af en Mængde hellige Engle; naar Herren derimod vil udføre sine Domme over de Ugudelige, saa agter den store og høi-

lvlige Gud dem ikke saa Meget værd, at Han skulde bryde mange Engle dermed; en kan nok gjøre det. Men, vil maafte Nogen sige, der er alligevel Noget paa det anførte Sted, som er ærefuldt for Menneskene; Herren selv sammenligner dem med Stjernehæren, som Han daglig fører op i stort Antal, saa de lyse, nogle med et stærkere, andre med et svagere Skin (Esai. 40, 26, jævnført med 41, 4). Det er sandt; en saadan Vignelse findes paa dette Sted og er meget skikket til at fremstille Menneskenes Herlighed og Ansælgelighed. Men man maa ogsaa lægge Mærke til, at medens Stjernerne lyse paa Himmelhvælvingen, ile de stedse mod sin Nedgang, og om nogle saa Timer lade de sig ikke mere se. Ligesom nu det Første minder Mennesket om, hvorledes han bør forholde sig under sit Livsløb, saaledes minder det Andet ham om, hvad han omfort Tid har at vente. Han bør skinne som et Lys her i Verden og lyse ved Gudsfrugt og andre Dyder; men han bør ogsaa stedse holde sig beredt til at gaa ned.

§ 17. Dette faar imidlertid være nok om Menneskenes Forsængelighed. Lad os ogsaa undersøge deres Gjerninger og de Ting, de besatte sig med, deres Sysler, deres Stræben, Digten og Tragten her i Verden! Det Første, som falder i Dinene, naar man betragter Verden, er den keiserlige, kongelige og fyrstelige Høihed, som de naturlige Mennesker i Almindelighed holde for en Samling af al timelig Lykkelighed. Men Salomo, der besad og nød den i saa stor Overflødighed som Nogen, regner den med til Verdens Forsængelighed og siger, at han ikke har fundet Andet end et forsængeligt Skin og tomt Udvortes deri, og heri have mange Andre, overbeviste af Sandheden, samstemmet med ham. Keiser Karl den femte blev saa kjed af den majsommelige Regjering over sine

vidtløstige Lande, at han tilsidst søgte den Rolighed i et Kloster, som han ikke havde kunnet finde i al sin Herlighed; han bevidnede med Taarer, at han i sin hele Regjeringstid ikke havde haft et Kvarters Ro, men levet i bestandige Sorger, der stedse havde fulgt hans tilsyneladende Herlighed som en Skygge. Da hans Sønnesøn Filip den tredie, Konge i Spanien, skulde forlade det Timelige, bevidnede han offentligen og befalede, at man af den kongelige Høihed ikke har Andet tilbage i Døden end Anger og megen Frygt og Smerte. En anseet Statsmand malede en Kongekrone, gennemflettet med Torner, og skrev derunder: Bonum fallax, et bedrageligt Gode — hvilket han derhos forklarede saaledes, at de kronede Hoveders Herlighed er blandet med mange ængstelige Betyrninger og stor Møjsommelighed; Perlerne paa deres Kroner er Taarer og Sveddraaber; Rubinerne betyde det Blod, som de saa ofte maa lade udgyde; de spidsleebne Diamanter betyde de Sorger, som næsten stedse gennembores deres Hoved og Hjerte, o. a. M. En Anden skriver: Det er upaatvivlelig ingen ringe Glendighed at maatte leve i en Stilling, hvori man har Lidet at haabe, men Meget at frygte. Og dette er egentlig Kongernes Stilling; thi de have alereede opnaaet en saadan Storhed, at de ikke vil kunne vente den forhøiet og forøget; derimod maa de frygte for Ulehaande og plages af stadige Sorger, der stedse holde deres Hjerter omtaagede.

§ 18. Sagen fortjener, at vi fremstille den noget tydeligere; thi naar vi have bevist, at den høieste Herlighed i Verden er forsængelig og blottet for sand Lyksalighed, saa ville vi have saa meget mindre Moie med at godtgjøre det om andre menneskelige Ting. De Mægtiges Høihed og Herlighed her i Verden er egentlig og sandt at sige intet Andet end en Samling af mange

Forsængeligheder; thi hvad Andre besidde enkeltvis eller i ringe eller middeldmaadig Grad, det have de i Mængde og Overflod. En Adelsmand, der er formuende, bliver saaledes maaske ledset og opvartet af en, to eller tre Tjenere og æret, frygtet og underholdt som en Herre og Øvrighed af en, to eller tre Landsbyer, der tilhøre ham. En grevelig Person har maaske fem eller sex eller flere Tjenere, har flere Landsbyer, et Par Amter og flere Undersaatter. En Fyrste overgaar den Sidste i Antallet af saadanne Ting, og Kongen overgaar igjen Fyrsten. Mellem Kongerne selv er der en stor Forskjel, saasom en hersker over et, en anden over to eller tre og en tredie over flere Riger. Men er det nu afgjort, at de timelige og verdslige Ting, naar de besiddes i ringe Antal, ere forsængelige og ikke kunne yde nogen sand Tilfredshed, saa er det aabenbart, at de heller ikke kunne skænke sin Besidder nogen sand Lyksalighed, omendstjont de findes samlede i stor Mængde; thi mange Hundrede Muller gjøre i Regnekunsten ligesaalidt et Tal, som naar kun tre eller fire staa ved Siden af hverandre. Mange Blærer, som vise sig paa Bandet, naar det regner, ere ligesaavel et Intet som de saa, en legende Dreng frembringer af Sæbe og Vand. Skyggen af et Barn er en Skygge, og naar Lyset skjuler sig, forsvinder den; Skyggen af et voxent Menneske er vel aneligere, men dog ikke bedre og varigere. Saaledes frembringer forsængelige Ting, naar de ere samlede i lidet Antal, en liden og, naar mange af dem komme sammen, en stor Forsængelighed, saa at det heder efter Salomos Ord: Forsængelighed over Forsængelighed, og Alt er Forsængelighed! En simpel Mand har sine Sorger og er ofte misfornøiet, og om end hans Forsatning kan være temmelig god, skænker den dog ikke hans Sjæl

nogen fuldkommen Tilfredshed, ingen virkelig Ro, ingen sand Trøst. Saaledes er det ogsaa med en Adelsmand, en Greve, en Fyrste, en Konge; den ene klager ligesaavel som den anden snart over dette, snart over hint; den time-lige Høiheds og Herligheds øverste Trin er ligesaavel underkastet Forandringer og Gjenvordigheder som det laveste, ja hint mangengang mere end dette. Der gives Fugle, som i stor Hede søge og finde Kjølighed og i stormende og haardt Veir Beskyttelse i Høiden. Men saaledes er det ikke med den verdslige Høihed; den, som har bragt det til det Høieste, finder derfor ikke større Ro og Tilfredshed, men snarere det Modsatte.

§ 19. Den verdslige Herlighed formaar ikke at hæve et Menneſte over Menneſkeheden og menneſkelige Hændelser. En Fyrste, en Konge forbliver ligesaavel et Menneſte som en af sine ringeste og fattigste Undersaatter; han maa æde, drikke, sove, arbeide og have sine Betyrninger ligesaavel som denne. En forstandig Kjøffendrenge ſagde meget rigtigt til ſin Konge, ſom han ikke kjendte og ſom ſpurgte ham, hvad han fortjente om Aaret: Ligſaa Meget ſom Kongen. Da denne forundrede ſig og ſagde: Du ligſaa Meget ſom Kongen? hvorledes kan det gaa til? ſvarede Drengen: Kongen har ikke Mere for, hvad han gjør end ſaa meget Mad og Drikke, ſom han behøver, og en Klædning til at ſkjule ſig med; det har ogsaa jeg. Dette Svar maatte Kongen give ſit Biſkab og bød at bruge Drengen til andre Ting formedelſt hans Forſtandighed. Det er mig fortalt, at da en fornem Adelsmands Ridſknægt for nogle Aar ſiden ofte hørte tale om en ſtor Herſkers Magt, Viſdom og Lykſalighed, ſik han ſtor Lyſt til at ſe ham og bad ſin Herre meget, at han vilde hjælpe ham til at ſaa dette ſit Onſke opfyldt. Da Adelsmanden en-

gang havde Noget at forrette ved Hofſet, tog han Ridſknægten med ſig og magede det ſaaledes, at han ſik ſe Kongen ganſke nær ved, da han gik til Taſſels. Siden ſpurgte han ham, hvad han ſyntes om Kongen, — om det ikke var en anſeelig og gjæv Herre. Tjeneren ſvarede: Det er jo blot et Menneſke! ſiden jeg havde hørt ſaa Meget tale om ham, troede jeg, at der ſkulde være noget Særdeles at ſe paa ham. Se, ſaaledes ſiger Enſolbigheden Sandheden rent ud, og heri iſtemme de ſtore Herſkere ſelv. Keiſer Maximilian den første ſkrev paa en Bæg: Jeg er en Mand ligesom en anden Mand, kun med den Forſkjel, at Gud har forundt mig Høihed og Ære, — og Keiſer Karl den Femte: Homo ſum; humani nihil a me alienum puto, jeg er et Menneſte og ved, at jeg ikke er unddragen fra menneſkelige Hændelser. Dette ſtafſtæſter ogsaa Erfaringen. Deres Høihed kan ikke befri dem fra det menneſkelige Livs Hændelser; en raſende Pløbrand fortærrer ofte ikke blot en Bondes og Borgers middelmaadige Hus, men ogsaa en Konges prægtige Slot, ſaaledes ſom Tilfældet var for ikke ret mange Aar ſiden med den kongelige ſpanſke, uforlignelige St. Laurentius's Bygning i Eſkurial, og ſom Tilfældet har været med flere andre. Ikke ſjelden vederfares det en Undersaat, at han formedelſt en indbydende fiendtlig Magt maa forlade ſit Hus og Hjem, tage Flugten og ſøge ſin Sikkerhed andetſteds. Det Samme træffer ogsaa ofte ſtore Herrer og kronede Hoveder. Undertiden overfaldes en Mands Marker og Have af et haardt Uveir og en Haggelbyge, ſom nedſlaar og ødelægger Alt; men de ſtaane heller ikke en ſtor Herſkers Lyſthaver og Allee. En ſimpel Mand bliver ofte forſærdet ved et ſkrækkeligt Tordenveir; det Samme har ogsaa hændt ſtore og mægtige Fyrſter. Da Landgrev Filip

af Hæssen (en meget tapper og høiberømt Herre) engang red hjem fra Jagten, opkom der et uventet Tordenveir, og et sterkt Lyn slog ned ikke langt fra Greven i et Egetræ, hvorover Hæssen blev saa forskrækket, at den faldt til Jorden under ham. Tjenerne kom skyndstødt til, løftede ham op og spurgte: Hvorledes staar det til, naadige Fyrste og Herre? mærker Eders Naade til nogen Skade? Men han svarede: Hvad, Herre, Herre? pegede med Haanden mod Himlen og sagde: Han er en Herre; jeg er kun usselt Skarn.

§ 20. Ei heller ere de undtagne fra de Ulemper, der kunne tilstøde Legemet; de besværes af Hede og Kulde, af Hunger og Tørst, af Smerter, Gigt, Hovedpine, Hjerteklap, Miltfygdomme og andre Lidelser ligesom andre Mennesker; de maa give sig under Lægernes Hænder og underkaste sig deres Skjæren og Brænden, ligesaavel som en simpel Mand. Keiser Frederik den tredje sit i sin høie Alderdom en aaben Skade i det venstre Ben, og da Ondet og Smerterne toge Overhaand, raadede Lægerne ham til at lade Benet sætte af, hvilket Keiseren ogsaa gik ind paa. Da nu det aftagne Ben laa foran ham, sagde han: Hvad Forskiel er der mellem en Keiser og en Bonde? Da Ingen svarede, vedblev han: En sund og frisk Bonde er lykkeligere end en syg Keiser. Mogle saa Nar efter døde han. De ere ofte blevne angrebne af Sindssvaghed, vistnok sjelden i den Grad som Nebukadnezar; men de have dog ofte været berøvede sin Forstands Brug og paa ingen Naade kunnet nyde Godt af sin Herlighed. Andre have bestandig været sorgmodige og ikke vidst, hvor de skulle gjøre af sig for Beflemmelse. At anføre Exempler vilde imidlertid falde for vidløftigt. Ei heller pleier Samvittigheden at skaane dem, og om end Ingen vover at forestille dem Sandheden, —

om der end ingen Nathan og ingen Ambrosius findes, som tør sige til dem: Du er et Dødsens Barn; hold dig borte fra Herrens Hemmelighedsmaaltid; thi dine Hænder ere fulde af Blod, saa tier dog ikke Samvittigheden, men foruroliger dem Dag og Nat, uden at de med al sin Magt, Rigdom og Pragt, med Musik eller andre Udspredelser kunne stille den tilfreds. Naar de jage, saa jager ofte deres Samvittighed dem selv og ængster dem mere end de ængste det forfulgte Dyr. De blegne ofte og sukke dybt ved sit velbesatte Konge- eller Fyrstetaffel og blande lønlige Klager i Strengelegen. Man siger, at de ingen Dommer have paa Jorden; men de bære ham i sin Varm, og han affiger ofte en saadan Dom over dem, at de skjælve derfor; han vækker dem ofte om Natten og drager dem frem for sin Domstol til et Ansvar, som ellers intet Menneske turde kræve af dem. Om Keiser Konstant eller, som Andre kalde ham, Konstantius fortæller Historiekriverne, at han paa Grund af en falsk Mistanke først forviste sin Broder Theodosius fra Hoffet og lod ham, klædt som en Diakon, stikke ind iblandt Geistligheden; men, da hans Mistanke ikke fandt sig beroliget herved, lod han ham senere henrette. Denne hans Broder viste sig ofte for ham som en Geistlig, der havde et Bæger i Haanden, fyldt med Blod, sigende: Drik, min Broder! og omdenskjønt han forlod sin Residents*) og flygtede over til Syrakus paa Sicilien, forfulgte dog Skrækketilledet ham ogsaa derhen og gav ham ingen Ro. Rikard den tredje, Konge i England, lod to af sine Børnebørn henrette i Tower i London; men han fik siten kun liden Fred og for ofte op af Sønnen om Natten, sprang ud af Sengen og greb sit Sværd, som han havde hængende ved Siden deraf, løb

*) En Fyrstes eller anden høi Person's Bolig.

omkring i Soveværelset og ledte efter den Forræder og Morder, som vilde tage Livet af ham. Karl den niende, Konge i Frankrige, fik heller ikke megen Fred efter det parisiske Blodbryllup, forfærdes ofte isjovne og pleiede at lade hente Sangere til sin Seng, som skulde synge ham i Søvn igjen.

§ 21. De ere ogsaa samtlige underkastede Døden, der ofte trænger igjennem alle Bagter og Livgarder, ligesom udlæderes Livlæger og Saarlæger og nedsenker dem fra deres Høihed i den mørke, dybe Grav, hvorved Forsængeligheden af deres Herlighed allertydeligst aabenbarer sig. Om Jofas, den ugudelige Tyran i Konstantinopel, fortæller Historien, at efter at han ved et Oprør og ved at rhydde sin Herre og Keiser Mauritianus tiligemed hans Paarørende afveien havde bemægtiget sig og bestøget Keiserthronen, søgte han ved alle mulige Midler at holde og befæste sig paa denne. I den Hensigt lod han den keiserlige Residents omgive med en tyk Mur; da imidlertid denne vel var bleven færdig, hørte han om Natten en Røst sige til ham, at om han end omgav sig med en Mur, som rak til Skyerne, vilde den dog blive undergravet og omstyrtet af hans Synder og ikke kunne beskytte ham mod Guds frembrydende Brede, som ogsaa kort efter rammede ham, idet han blev ynkeligen tagen af sine Efterfølger paa Thronen, Heraklius. Om Ludvig den ellefte, Konge i Frankrige, fortæller Romainus, at han gav sin Livlæge ti Tusinde Kroner i Løn om Maanedens, fordi denne havde indbildt ham, at hvis han ikke gjorde det, vilde han ikke leve længe; men Lægen kunde dog ikke beskytte ham mod en tidlig Død; thi det bliver ved, hvad alle Herrers Herre siger: Jeg har sagt, I ere Guder, og I ere Alle den Høiestes Børn; men I skulle (fordi I ikke tage imod Advarsler og Intet ændse, men stedsje vandre i Mørke, Sikkerhed

og Ubodsfærdighed) dø som et Menneſte, og som en af Fyrsterne skulle I falde; det er: I skulle falde desto dybere fra Eders Høihed, og ligesom Eders Liv har været strækkeligt for Mange, som tilgavns have faaet føle Eders Voldsomhed, saaledes skal ogsaa Eders Død forarsage Skræk og bringe Folk til at gysse (W. 82, 5. 6. 7). Hvad her er sagt med dunkle Ord, kan man tydeliggjøre ved, hvad Profeten saare mærkeligen siger om Kongen af Babels Fald. Han skildrer, hvorledes de andre før ham afdøde Konger og Bældige i Verden ville modtage ham i Helvede og sige: Du er og bleven svag som vi; du er bleven os lig (som det synes, sigter Profeten til de af denne mægtige Konge overbundne og slagne Fyrster og Bældige og vil tilkjendegive, at Samlingspladsen for dem Alle, Overbundne saavel som Overvindere, skal være Helvede, hvor hine haanligen skulle byde disse Velkommen og sige: Er ogsaa du bleven syg og overvunden af Døden? Hvad hjælper det dig nu, at du har beſeiret og undertvunget os Alle og langt overgaaet os i Magt og Høihed paa Jorden? nu ere vi jo dog lige; det har gaaet dig ligesom os; du har ligesaa lidt kunnet beholde din Herlighed som vi). Din Høihed er nedkastet i Helvede med dine Pjalters Lyd (det er forbi med din Musik og al din øvrige Herlighed); der skal stree Orme under dig og Mad-diker bedække dig (et daarligt Leie nok for slige høie Personer, der have været vante til at jove i Elfenbens Senge paa bløde og vellystige Dyner)! „Hvorledes er du falden af Himmelen, du Morgenstjerne?“ (Ej. 14, 10—12) o. a. W. Du har ſkinnet paa Herſterhimmelen i Glands og Herlighed og nydt stor Ære og Anseelse fremfor alle andre Fyrster, og alligevel er du nu udslukt, og al din Glands er forvandlet til Mørke. Hvad gavner dig nu din Pragt? Hvad Godt har du af din Rigdom og dit Hovmod?

Alle de Ting ere farne bort som en Skygge og som et fremløbende Budskab (Visd. 5, 8. 9).

§ 22. Endelig formaar deres Høi-
hed, Magt og Herlighed ikke at befri
dem fra Guds Dom; men ogsaa de ere
indbefattede under den hellige Apostels
Udsagn: „Det er Menneſtene beſtattet,
engang at dø, men derefter Dommen“
(Ebr. 9, 27), hvilket ogsaa vor store og
viſe Konge lægger dem og alle Andre
paa Hjerte, idet han ſlutter ſin Prædi-
kerbog ſaaledes: „Enden paa Sagen,
naar Alting er hørt, er denne: frygt
Gud, og hold hans Bud; thi det bør
hvert Menneſte at gjøre; thi Gud ſkal
føre hver Gjerning for Dommen med
alt det, ſom er ſkjult, enten det er godt
eller ondt“ (Præd. 12, 13. 14). Det
var noget Ualmindeligt, at en himmeſk
Haand ſkrev Kong Belſazar's Dom for
hans Dine paa den kaldede Væg i den
kongelige Sal, hvor han holdt et ſtort
Gæſtebud, hvilken Dom lød ſaaledes:
„Tæll et har Gud dit Rige (din Regje-
rings Dage) og fuldkommet det. Du
er veiet i Vægtſkaalen og funden for let.
Udfkilt er dit Rige,“ oſv. (Dan. 5, 5.
25 flg.). Men det er almindeligt og
viſt, at dette var et ſynligt Forbillede
paa, hvad der foreſtaar alle Store i Ver-
den uden Undtagelſe. Deres Dom er
allerede affagt og bliver ſtrag forkyndt
Sjelen ved dens Afſked fra Legemet og
uden Forhaling fuldbyrdet. Da har al
Herlighed en Ende, og al Pragt er for-
svunden ſom en Skygge; da ophører al
Opvartning; da befinde de ſig ene, og
Intet uden deres Gjerninger har fulgt
med dem; da er al den Pomp og Pragt
og Stads borte, hvoraf de i dette Liv
have været ſaaledes omgivne, at de næ-
ſten ikke mere kunde eller vilde anſe ſig
ſelv for Menneſter; da er det høie Mod
og det ſtolte Sind, der aldrig vilde bøje
ſig under Chriſti Lydigheſed, forvandlet
til Frygt og Bævelſe; da er Vantroen

og Spotteriet forvandlet til lutter æng-
ſtelig Følelſe og Fornemmelse; da spør-
ges der ikke om, hvor høie, hvor ſtore,
hvor mægtige de have været i Verden,
og hvilken Herlighed de have beſiddet,
men om hvorledes de have brugt denne
til Guds Ære, til Kirken's Beſtjærmelſe
og Tjeneste ſaavelſom til ſine Undergiv-
nes Trøſt og Glæde. Da er det forbi
med de Smigrerier, de vare vant til
at modtage af Alle og Enhver, ſom om-
gikkes dem, og de høre nu intet Andet
end den bitre Sandhed, og det af dens
Mund, „hviſ Læber ere fulde af For-
tørnelſe og hviſ Tunge er ſom en for-
tørende Ild og hviſ Månd er ſom en
Bæk, der løber over, — der rækker ind-
til Halsen“ (Eſai. 30, 27. 28), og ſom
iebliffelig beſegler og ſtafſtæfter ſin ret-
færdige Dom med ſin guddommelige
Magt.

§ 23. Efterat vi nu med velberaad
ſu noget udførligere have bevist, at
den høieſte Høihed og den herligſte Her-
lighed i Verden maa anſees for den
allerſtørſte Forſængelighed, ſaaſremt den
ikke er forenet med den ſønliche Udkaa-
relſes Herlighed og helliget i Chriſto,
ſaa er det let at vide, hvad man ſkal
domme om Verdens øvrige Skinvæſen.
Det agtes for en ſtor Lykke, naar man
kan være i Nærheden af Verdens høie
Hoveder og dødelige Guder og vandre
og lyſe i den Glands, de lig jordiffe
Sole meddele ſine Betjente, hvorfor og-
ſaa de fløgtigſte Hoveder og ædleſte Sjele
vende ſig did og ſøge at komme frem
ved Hoffet. Omendſkjønt nu dette kun
lykkes for de Færreſte (eſterdi Haabet ved
Hoffet, ſom en lærd Mand ſiger, er lig
Biebåndet i de katholiſke Kirker, hvormed
man beſtænter de Kommende og Gaa-
ende, men hvoraf man kun mærker liden
Beſtegnelſe eller Kraft). ſaa formaa dog
Enkelte ved den Høieſtes Forſyn og Sty-
relſe at ſvinge ſig i Veiret, ſaa at man
kan ſige om dem: „Efter diſſe Begiven-

heder gjorde Kong Ahasverus Haman stor og ophøiede ham og satte hans Stol over alle Tyrsters, som vare hos ham, og alle Kongens Tjenere knælede og bøiede sig ned for Haman," osv. (Esth. 3, 1 flg.). Nu kan man vistnok ikke negte for, at det ikke har Videt at betyde at være en stor Herres Yndling, Førsteminister, hemmelige Raad osv., saasom deslige Folk tage Del i al sin Tyrstes Høihed og Herlighed; de ere hans Dine, som han ser med; hans Øren, som han hører med, hans Hænder, som han arbejder med, hans Mund, som han taler med; de gaa ind til ham efter Behag og komme ud igjen med et straalende Ansigt; de ere høie i hans Høihed, mægtige i hans Magt, lykkelige i hans Raade; de ere saa at sige sin Herres Signetring, som formedelst hans Naaben og Navn er af stor Vægt; de ere saa at sige sin Herres Ufbildninger, i hvilke hans Ansigt æres; de ere saa at sige de Lodder, der holde hele Hoffets Uhr i Gang; hvad de tale og tilraade, det er, "som om man havde spurgt Gud om en Ting" (2 Sam. 16, 23); de ere som det Guldbillede, Nebukadnezar lod opreise, hvilket Enhver ei alene maatte ære og tilbede, men ogsaa ofre til (Dan. 3. 1. 7).

§ 24. Se, alt dette synes at være noget Stort og Ypperligt, især for jordiske Sjæle; men Salomo regner det med til Verdens Skyggeværk og siger: Det er Altsammen Forsængelighed. Herregunst er forsængelig; høie Embeder er forsængelige; den blændende Herlighed og store Anseelse, som ledsager disse, er forsængelig; den Lykke, de synes at skjænke og som de Uvidende se skævt til, er forsængelig; det vil sige: Alt, hvad en Hof- og Statsmand kan besidde og haabe, er utilstrækkeligt, er ikke istand til at tilfredsstille, berolige eller lykkeliggjøre Sjelen; thi det er Altsammen jordisk, flygtigt, ubestandigt, fuldt af Moie og Besvær, af Frygt og Angest osv. At bevise dette vil ikke falde van-

stelig, saasom det stadfæstes ei alene ved Guds ubedragelige Ord, men ogsaa ved den daglige Erfaring, ved alle kloge og forstandige Mennesters Bisfald, ja endog ved mange til denne anselige Klasse hørende Personers egen Tilstaaelse. Guds Ord taler heltigjennem meget foragteligt og ringe om al timelig Lykkelighed og menneskelig Herlighed (naar den betragtes udenfor Guds Raade og Samfundet med Christo), efter hvad vi allerede forhen have bemærket, da vi belyste Verdens høieste Herlighed. Her ville vi kun tilføie disse saa Skriftsteder: „Alt Kjød er som Græs (der idag er grønt og imorgen visnet), og al dets Herlighed som Græssets Blomster; Græsset visner, og Blomsteret derpaa falder af, naar Herrens Aande blæser derpaa" (1 Pet. 1, 24; Esai. 40, 6. 7). „Denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 31). „Verden forgaar og dens Lyst" (1 Joh. 2, 17). „Hvad er Menneskets Liv? Det er jo en Damp, som er tilsynne en liden Tid, men derefter forsvinder" (Jak. 4, 14). „De stolteste af vore Dage (som ere saaledes beskafne, at Mennesket er stolt deraf, — at det befinder sig meget vel derved) ere Moie og Uretfærdighed; thi det affjæres hasteligen, og vi flybe deraf" (Ps. 40, 10). „Hvad gavner det et Menneske, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? eller hvad Bederslag kan et Menneske give for sin Sjæl" (naar den engang er fortabt — Matth. 16, 26)?

§ 25. Erfaringen lærer, at de her omtalte Mennesker, som staa de Høie og Mægtige nærmest, ere underkastede dette Livs Forsængelighed, Møisommeligheder, Fortrædeligheder, Forandringer og mangfoldige Hændelser ligesaa vel som Andre, ja mere end Andre. De leve i bestandig Uro og ere som de Skibe, der ligge for Anker og vel ere fastgjorte, men dog stedsse svinge og svaie,

stundom ogsaa, naar en stærkt Storm reiser sig og sprænger Anfertouget, komme i Drift og splintres mod Klipper og Stjær. De have ofte en Byrde paa Nakken, som Andre ikke se eller fatte, men som de selv godt føle; de blive daglig overløbne, og Enhver forlanger deres Tjeneste; ja Enhver vil, at de skulle føie sig efter hans Villie. Mangt et kjædeligshindet Menneske har en mislig Sag, et uretfærdigt og ugudeligt Forfæet, et egennyttigt Diemed og søger ved alle mulige Midler at gjøre en høi Embedsmand til Tjener for sin ugudelige Villie, og Midlerne ere ofte af den Beskaffenhed, at Embedsmanden, hvor formaaende han forresten er, dog ikke kan eller vil modstaa dem, men siger som en vis Mand: Hvem kan modstaa saa mange Bevæbnede? (Han mente de brynjelædte Mænd, der vare prægede paa Dalerne og Dukaterne.) Er det nu ikke en Glendighed at have mange Anledninger til Synd, og det saa kras-tige, at de ligesom tvinge En til at gribe dem? Er det ikke en Forsængelighed at staa høit og omtumles af allehaande Vinde? En Retslærd sagde engang, at det nu forholder sig saaledes med Juristeriet, Domstolene og Retsfagerne, at den, som var indviklet deri, ikke vel kunde være og blive gudsfrygtig og samvittighedsfuld; thi om han end var nok saa redelig og veltænkende, blev der dog fra andre Sider spillet ham saa mange onde Streger, at dersom han ikke vilde forsømme sin Parts Fordel, maatte han nødvendigvis ogsaa selv gjøre saadanne. Hvad man skal tænke om denne Tale, og om det lader sig forsvare for Samvittighedens Domstol at sætte Falskhed og Løgn imod Bedrageri og Uretfærdighed, ville vi ikke her indlade os paa at bedømme. Men hos mange Embedsmænd synes det ikke at gaa anderledes til. Det forholder sig nu saaledes i Verden, at det

ansees for Allogskab at overlifte en Anden og uformærkt bringe ham i sit Garn eller at hæmme og forhindre List og Bedrag ved et endnu større Bedrageri, — som en anseet Statsmand selv tilstaar; Statsvidenskaben, siger han, bestaar nu ikke i stort Andet end at kunne bedrage Andre og undgaa, selv at blive bedragen af dem. En Anden pleiede at skrive i Stambøger:*) En Gesant er en hæderlig Mand, som er sendt udenlands for at lyve til sin Stats Bedste. Atter en Anden siger: Naar en Tyrste vil føre en anden bag Lyset, saa maa han først skuffe sine egne Folk og navnlig sine Afsendinger og ikke aabenbare dem sin sande Hensigt, for at de kunne drive Sagen med desto større Alvor, o. a. M. Se, hvilken Glendighed der skjuler sig under slige Menneskers udvortes Skinherlighed! Herregnes ikke saadant Bæsen og Handelsfæt, hvor herligt det end ser ud, med al Ret til Verdens største Forsængeligheder? Og hvad Andet bliver Enden derpaa, end at de tilsidst ville befinde, at alt deres Skinvæsen og al deres Statsklogt har været det allersjærgeligste Selvbedrag, idet de have indbildt sig at være store Mænd og omsider erfaret, at de ikke have været Andet end Bredens Kar, Uretfærdighedens Redskaber og elendige Mennesker?

§ 26. En gammel Kirkelærer sammenligner saadanne Folk med dem, som med sit Skib ere komne ind i en Malstrøm og blive drevne omkring imod sin Villie, saalænge indtil de gaa tilbunds, og dette sker ofte, før de tro det, og naar de mindst formode det, saaledes som Hamans, Akitofels, Sebnas og mange Tusinde Andres Exempler bevise. Herom kunde siges meget Mere og Sagen behandles langt udsørligere; men jeg anser det uforment at bevise en

*) Stambog, en Bog, hvori man lader Fremmede egenhændig skrive Tantebsprog osv. til en Aминдelse.

Sag vidløftigt, om hvis Rigtighed man daglig overbevises af Erfaringen. Jeg vil endnu kun anføre Noget om det Bisald og den Stadfæstelse, forstandige Mennesker have givet denne Betragtningensmaade, idet de ligesom have kæmpedes om at fremstille Hof- og Statsmandslivets Forsængelighed og bedræglige Stinkerlighed. En afbilder saaledes en Sommerfugl, der slagrer omkring et brændende Lys, og skriver nedenunder: Ikke for nær! eller: Jo nærmere, desto farligere. En Anden maler nogle Rætter, som antændes i den bælmonke Nat, fare hastigt i Veiret, fræse, juse, afføde andre mindre Lys, Stjerner eller Sværmere og derpaa falde til Jorden og forgaa, og skriver derunder: Paa Lys og Ruald følger Røg og Fald. En Anden fremstiller et Græskar, der er ledet opad et høit Træ og slynger sig om dets Grene, og skriver derunder: Hvad snart opstaar, det snart forgaar. En Anden afbilder et prægtigt klædt Menneske, der er belagt og holdes fangen med Guldlænker paa Hænder og Fødder, og skriver nedenunder: Glimrende Glendighed, — en Anden en Løve, over hvis Hoved en Hyrde kaster et Klæde eller sin Overtjole og derhos sætter den Kniven paa Struben, med den Underkrift: Frugtesløs Bildhed (thi nogle Forfattere berette, at de afrikanske Hyrder i Hast kunne faa Bugt med en Løve, der gaar løs paa dem eller deres Hjord, naar de med Behændighed kaste en Rappe eller et Klæde over dens Dine og derpaa give den det ene Stik efter det andet, fordi denne Forblindelse gjorde den aldeles forbløffet), og endelig har En fremstillet Hoffets Herlighed ved den stjernefulde Himmel, som han har asmalt, med den Underkrift: De ile alle til sin Nedgang. Disse Billeder kan alle Tiders Erfaring bedst forklare; dog ville vi endnu anføre nogle Selvbekjendelser, der ere overantvordede Efterverdenen af

Personer, som en Tidlang have nydt denne tilfyneladende Herlighed og tilfulde erfaret, hvad der ligger skjult under den.

§ 27. I den gamle romerske Historie forekommer en paa sin Tid navnkundig Mand ved Navn Similis, som var Hofmarskalk hos Keiser Hadrian; efter at have tjent længe ved det kejserlige Hof blev han kjed af sin store Være og Lykke, søgte og fik sin Afsted og tilbragte de sidste syv Aar af sit Liv i al Stilhed paa en Landeiendom; før sin Død befalede han, at man skulde sætte den Indskrift paa hans Gravmæle: Her ligger Similis begravet, der vel opnaaede en høi Alder, men dog kun levede i syv Aar, hvormed han vilde bevidne for al Verden, at han ikke ansaa det pragtfulde Liv, han havde ført i sin Keisers Tjeneste, for noget sandt Liv, men kun for Uro, Møie, Frygt, Bævær og Forsængelighed. Aar fem Hundrede og syv og tyve levede der i Italien ved den gothiske Konge Mariks Hof en fornem Mand ved Navn Arator; denne Mand fandt ikke Andet i al den Være og Herlighed, han nød i sin Konges Tjeneste, end Salomo i sin, nemlig Forsængelighed, hvorfor han løstrev sig derfra, gik over til den geistlige Stand og efterlod sig følgende Vers:

Ecclesiam subeo, dimissa naufragus aula.

Perfida mundani desero vela freti.

Transferor ad niveas Petri sine turbine caulas,
Et fruor optati jam statione soli.

Meningen heraf er, at han har forladt Verden og Hoffet, som et stormende Hav, og er gaaet over til det geistlige Liv, hvori han nu omsider har fundet den Ro, han har stundet efter. Fyrst Rudolf af Anhalt, der en Tidlang var Keiser Maximilians Statholder, lod som et Sindbillede og Mindesmærke male en Pige ved Siden af en Løve, der gav hende sin Lab, med den Paaskrift: Altid i Frygt. Da en Sekretær hos en fornem Herre faldt i en dødelig Sygdom

og ikke sølte sig vel forberedt til Døden, begyndte han at sige: Al, jeg ulykkelige Menneſte! Jeg har ſikkert fuldkrevet fem og tyve Riſ Papir i min Tjeneste og til min Herres Bedſte og ikke forbrugt et eneste Blad til Gavn for min arme Sjel. En anden gammel Hofmand, der havde været, hvad man kalder Potte og Pande, hos sin Herre, ſaldt tilſidſt i Unaade og blev ſom en Følge heraf en Gjenſtand for Foragt, Bedrageri og andre Gjenvordigheder; han pleiede at ſige: Jeg har hørt mange Prædikener i den Tid, min Lykke varede, har ogſaa gaaet til Herrens Bord, men uden nogen Nytte for min Sjel; thi mit Hjerte var ligesom kvalt og forhærdet i min timelige Lykkes Fedme; men efter at jeg er bleven fattig og foragtet, har Gud gjort min Sjel rig; jeg takker Ham af Hjertet, fordi Han har ydmyget mig, og fordi Han har vederkvæget mig med ſin guddommelige Trøſt. Jeg vidner for Guds Naſyn, at jeg nu befinder mig ſaa vel ved min aandelige Lykſalighed, at jeg ikke vilde bortbytte den for noget Keiſerdomme, om det ſtod i min Magt at erholde det.

§ 28. Men nok herom! Lader os gaa videre og fremdeles nderſøge, om vi blandt de Ting, ſom Verden ſtatter høit, ſkulde kunne finde Noget, ſom ikke gaar ind under Salomos Udfagn: Det er Altsammen Forſængelighed. Denne Herre var fremfor alle Andre paa ſin Tid udruſtet af Gud med Viſdom og Kundſkaber, ſom Skriften vidner: Gud gav Salomo Viſdom og ſaare meget Forſtand og et udbredt (ſtort) Hjerte, ſom Sand, der er ved Havets Bred. Og Salomos Viſdom var ſtørre end alle de Folks Viſdom af Øſten (alle øſterlandſke Folks Viſdom), end alle Egypternes Viſdom. Og han var viſere end alle Menneſter, oſv. (1 Kong. 4, 29. 30). Hvad det var for en Viſdom, der prifeſ ſaa høit hos denne Konge, kan

ſees dels af det Foregaaende, dels af det Efterfølgende. Det var Retslærdom, ſaa at han forſtod at holde Dom med Retsfærdighed, at bringe iudviklede Sager i Rigtighed, at føre lønlige og omhyggeligt ſtjulte og forbulgte Ting for Lyſet og forſtaffe Enhver Sit. Det var, hvad man kalder Statsklogſkab, ſaa at han vidſte at indrette ſin Regjering wiſeligen, at føre ſin Hoſhuſholdning med Forſtand, at vælge dygtige og til hans Forretninger ſtikkede Tjenere, at ſikre ſin Stat mod fiendtiligſindede og miſundelige Naboer, - at indgaa Forbund med andre, velvilligt ſtemte, til ſit og ſit Riges Vel, at opretholde Freden, at ſørge for Folkets Opkomſt og Lykke, at give gavnlige Love oſv. Det var Indſigt i Moral- eller Sædelæren, ſaa at han kunde dømme om alle Dyder og Laſter, anpriſe Menneſtene hine og afſtrække dem fra diſſe, Noget, hvorom den Bog, vi endnu have af ham under Navn af Ordſprogs Bog, vidner. Det var Naturkyndighed og grundigt Kjendſkab til Guds mangfoldige Skabninger, ſaaſom der ſiges om ham, at han talte om Træerne, fra Cederen, ſom er paa Libanon, indtil Joppen, ſom udborger af Væggen, og at han talte om Dyrene og om Fuglene og om de krybende Dyr og om Fiſkene (Kap. 4, 33). Det var Kundſkab om alſtens Mærkværdigheder, ſaa, at omendſkjønt Dronningen af Saba i Arabien kom for at friſte ham med mørke Taler (Gaader, allehaande beſyn-derlige Spørgſmaal) erfor hun til ſin Forundring, at han kunde oploſe og forklare dem alle. Se, al denne Viſdom og Kløgt henregner han ſelv til Verdens forſængelige Ting, ſom diſſe hans Ord viſe: „Jeg talte med mit Hjerte og ſagde: Se, jeg har ſaaet ſtørre og mere Viſdom end alle de, ſom have været for mig i Jeruſalem, og mit Hjerte har ſet megen Viſdom og Kundſkab. Og jeg gav mit Hjerte til at forſtaa Viſ-

dom og at forstaa Galtskab og Daarlighed; jeg fornåm, at dette ogsaa var Aandsfortærelse (og at man har ligesaa meget Gavn deraf, som om man vilde møtte sig med Vind og stille sin Tørst med Luft — Præd. 1, 16. 17*).

§ 29. Nu maa man vel tilstaa, at alle saadanne Videnskaber i vore Tider er stegne til det Høieste; men jeg betænker mig dog ikke paa at sige, at deres Forsængelighed i vore Dage ogsaa har naaet sin Høide. Jeg taler om naturlige og menneskelige Videnskaber, om kjødelig Visdom, om jordisk Kløgt, der ikke er forenet med det himmelske Lys, med Naade med Hellighed, — der ikke er nogen sand Kundskab om den Herre Jesus og er blottet for Kjærligheden til Ham og for Hans Efterfølgelse. Denne er ei alene forsængelig og ude af Stand til at tilfredsstille og berolige det menneskelige Sind, men ogsaa skadelig og farlig; thi den henhører til de Kjødets Frembringelser, Opfindelser, Anslag og Foretagender, om hvilke Apostelen siger: Kjødets Sands eller et kjødeligt Sind, et uigjensødt Menneskes Digten og Tragten og kløgtige Tanker ere Døden, virke den aandelige og evige Død og føre uformærkt i Fordærvelse, efterdi Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud; den modsætter sig Hans Naade; den spotter over den christelige Enfoldighed; den modstaar den Hellig-Aand; den holder Guds Visdom for Daarlighed og foragter Hans Raad (Rom. 8, 6. 7; 1 Kor. 1, 18; Ap. Gj. 7, 51; Luk. 7, 30). Dette oplyses paa det Tydeligste ved Erfaringen og ved, hvad vi daglig se for vore Øine af mange kloge, vise, lærde og desaarfsag høiberømte Folk, nemlig, at de uagtet sit store naturlige Lys endnu vandre i Mørket og elske og gjøre Mørkets Gjerninger; deres kløgtige Fornuft stoler ofte mere paa sig selv og

sin egen Skjønsmhed end paa den himmelske og guddommelige Aabenbaring og gjør sig selv en Religion efter sit eget Godtbefindende, hvilken den kalder de Vises eller Forstandiges Religion og som ikke er Andet end Gudsfornegtelse, Spotteri og Ryggesløshed. Er det nu ikke en ypperlig Kløgt, som fører Mennesket bort fra Erkjendelsen og Nydelsen af det evige Lys, det høieste Gode og den himmelske Trøst og ud i en Ørken, hvor der i Røden hverken findes Brød at æde eller Vand at drikke? Er det ikke en fortræffelig Visdom, som sætter Mennesket, den ædleste blandt Guds synlige Skabninger, i Klasse med Kvæg og hylder det, i Tankeløshed og Sikkerhed med Hensyn til det Tilkommande, at tage og nyde det Nærværende for sin Del og efter dette at haabe ligesaa Meget som et fornuftløst Dyr? Gud bevare os fra slig daarlighed og dyrist Kløgt! Denne Visdom er lig Altitofels, der tilsidst gjorde ham saa daarlighed, at han hængte sig selv og styrtede sig i evig Fordærvelse (2 Sam. 17, 23).

§ 30. Med de andre Videnskaber af alle Slags er det ikke meget bedre, saalænge de ikke ere helligede ved Troen og parrede med sand Guds frygt. De ligne Maaneskinnet, der vel giver et svagt Lys, men ikke varmer; de ligne Tulipanerne, som vel have et smukt Udseende og prunkte i mangehaande sirlige Kjortler, men afblomstre om saa Dage og siden ikke er nyttige til Noget, hvorfor heller ingen Læge eller Apotheker agter dem værdige til at opbevares blandt andre ædle og kraftige Urter. De ligne en Fakkell, som vel lyser, men derhos ryger sterkt, eller hint forgiftede Blus, som blev baaret foran en fornem Herre, men tillige bibragte ham en skadelig Røg, der udblæste hans Livslys. Al, hvor mange kløgtige Hoveder omgaaes ikke saa længe med lutter vanhellige, hedenste, selvkløge, af Verdensaanden skrevne Bøger

*) Se § 14.

og Ting, at de tilfaldt blive aldeles vanhellige, hedenske og verdslige og intet aandeligt og guddommeligt Liv mere lægge for Dagen! De er fulde af Egenfjærlighed og Verdensfjærlighed, af Hovmod, Misundelse, Bitterhed, Hædshed, Uretfærdighed og en Mængde andre Synder. Hvad hjælper det da, at de vide Meget, ja, om de vidste Alt, men hverken kjende Gud eller Verden eller sig selv? Hvad hjælper det, at en Theolog er meget velgrundet og høilærd ei alene i sin Theologi, men ogsaa i alle de Videnskaber, der saa at sige tjene og opvarte denne, saasom Sprogkundskab og verdslig Visdom med alle deres Døtre, — om han kan undersøge og afløre alle Skriftens Lønligheder i deres Grundtext, — om han er saare færdig og øvet i Stridsfager og godt forstaar at afmærke Modstandere, — om han er meget belæst i de gamle Kirkelæreres Skrifter osv., dersom han ikke har Christi Aand og Sind, dersom han ikke efterfølger sin Frelser, — dersom denne ikke hersker i hans Hjerte med sin Naade, Kjærlighed, Sagtomodighed, Ydmyghed, Enfoldighed o. a. M.?

§ 31. Thi det kan ikke negtes, at de aandelige og guddommelige Ting behandles af Mange med et kjødeligt og nopløst Hjerte, ligesom mangan Levit i den gamle Pagt bar Herrens Redstaber og Kar, der hørte til Tabernaklet, uden selv at være noget helligt Kar for Herren, hvortil Luther sigter, naar han skriver: *Kjød kalder St. Paulus, ligesom Kristus i Joh. 3, 6, hvad der er født af Kjød, hele Mennesket med Legeme og Sjæl, med Fornuft og alle Sandser, fordi Alt hos det trakter efter Kjødet, saa at du ogsaa kan kalde den kjødelig, som grubler meget over høie, aandelige Ting og lærer og snakker meget derom. Hvad gavner det nu, siger jeg, om han stedse sytler med Skriften, med Theologi, med de hellige Videnskaber, naar han dog ikke lader Kraften deraf trænge ind til hans*

Hjerte, — om han skinner som et Lys for Enhver, uagtet det er aldeles mørkt i hans Hjerte? Værde Mænd have gjort den Bemærkning, at den jødiske Overstepræst vel ogsaa efter det babyloniske Fangenskab bar et Embeds- eller Bryststjold, besat med de af Gud selv forskrevne Edelstene, men at deri fattedes det Urim og Thummim (Lys og Ret), som fandtes i det gamle Bryststjold. Saaledes er det ogsaa med en Theolog, som vel besidder store Kundskaber og henregnes til sin Kirkes Helte, men fattes Naadens og Christi Aands indvortes Lys, hvorefter Apostelen siger: „Dersom jeg taler med Menneskenes og Englenes Tungemaal, men ikke har Kjærlighed, da er jeg en lydende Malm eller en klingende Bjælde. Og dersom jeg har profetisk Gave og ved alle Hemmeligheder og al Kundskab, og dersom jeg har al Tro, saa at jeg kunde flytte Bjerger, men ikke har Kjærlighed, da er jeg Intet“ (1 Kor. 13, 1. 2). Om den hedenske Filosof Longinus sagde fordmum Eunapius, at han var en levende Bogsamling og et omvandrende Studerhammer; men det klinger dog bedre, naar Hieronymus siger om Nepotianus, at han ved stadig Læsning i den hellige Skrift og ved flittig, gudelig Tænkning har gjort sit Bryst eller Hjerte til en Jesu Bogsamling.

§ 32. Ogsaa om de øvrige Videnskaber maa vi endnu tale Noget, ihvorvel deres Forsængelighed, naar de ikke er helligede ved Troen, lægger sig selv for Dagen. De Herrer Jurister, saaledes som de nutildags drive sin Praxis, ligne de Dyr, som søge sin Næring paa en forvildet Åger eller i en sammengroet Kratstov; thi paa vor Tid, da Uretfærdighed er bleven mangfoldig og Kjærligheden kold i Mange (Matth. 24, 12), passer, hvad Profeten Mika siger: „En Misfandelig er borte af Landet, og der er ikke en Oprigtig iblandt Folket. —

— De jage den Ene den Anden i Garnet. Tyrsten begjærer Gaver, og Dommeren dømmer for Betaling, og den Mægtige taler om det, som er hans Sjæls Skade; han og de sammensno det" (Mika 7, 2. 3). I den hebraiske Grundtext ligger heri et træffende Billede skjult, hentet fra en Rebslager, som snor mange smaa Snore godt i hinanden, saa at de blive til et tykt og sterkt Toug; saa siger Herrens Mand, høre ogsaa de uretfærdige og samvittighedsløse Mennesker i mit Folk sig ad; de sno den ene Rænte, den ene Løgn, den ene Forevending, den ene Indsigelse i den anden; de forene sig derhos om falske og listige Anslag, forbinde sig til al Trostløshed i Utrosthed og onde Streger, eller, som Herren siger paa et andet Sted: „De drage Misgjerning med Forskrænkelses Snorer og Synd med Vognreb" (Esaï. 5, 18). „Den Bedste af dem er som en Torn og den Redeligste som et Tornegjærde" (Mika 7, 4). Skulde det nu ikke være en Forskrænkelse, ja en stor Glendighed at maatte ernære sig af andre Menneskers Ondskab eller Skade blandt saadanne Buske og Gjærder, — at have saa Meget med menneskelige Domstole og verdslige Retter at gjøre, at man næsten ikke faar Tid til at tænke paa Guds Ret og endelige Dom? Jeg frygter ikke for at sige, at den allerretfærdigste og samvittighedsfuldeste Jurist, om han end føler Afsky for alt vanhelligt og uretfærdigt Væsen og ikke gjør sig delagtig deri, dog har Grund til at klage over Verdens Forskrænkelse; thi han maa stedse arbejde ligesom blandt Tornebuske og stedse beskæftige sig med indviklede Garn, som Andre har bragt i Urede, stedse søge at oplyse eller sønderrive Knuder; Løkker og Snarer, som andre have knyttet og tilstelt til hans Parts Skade og for at fange Juristen selv deri, og Saadant kan ikke gaa af uden Betyrning, Uergrelse og Brede. Er det ikke

en Glendighed? Er det ikke en Forskrænkelse?

§ 33. Paa lignende Maade forholder det sig med Naturkyndigheden og de mange Videnskaber, som dertil høre. Den store og vise Kunstner, som har skabt Himmel og Jord, har opfyldt disse med saa mange Undere af sin Almagt, Visdom og Godhed, at det Menneske, som giver Agt derpaa, ikke ved, hvad han først skal tage for sig at betragte. Endog de Kløgtigste af dem gaar det som et Barn, der har faaet fat paa en Bog, fuld af Sindbilleder; det blader og blader deri og forlyster sig snart ved dette, snart ved hint; men Indholdet kan det ikke fatte, ei heller udgranske og forklare Billedernes skjulte Betydning. Man betragte med nogen gudelig Eftertanke den store Glid og Møje, som den lærde Verden nutildags har anvendt og endnu daglig anvender paa at ransage Naturens Hemmeligheder, og hvad den dermed har udrettet, og hvor mange af dem den har grundigt udforsket, saa maa man tilstaa, at den ovenstaaende Vignelse er ganske træffende. Nogle anvende megen Glid og store Bekostninger paa Betragtningen af Himmelen og dens mangfoldige lysende Legemer; de bygge sig høie Taarne, som Himmelbårder, for derfra at have en fri og vid Udsigt; de gjøre sig store, kostbare og kunstige Dienhjælpere tilligemed mange andre Redskaber, som de betjene sig af under sine Himmelgranskninger. En tager sig for at beskue Solen, en Anden Maanen, en Tredie denne eller hin af de bevægelige og i sit Løb foranderlige Stjerner; man kikker og ser den Ene paa dette, den Anden paa et andet Sted og meddeler hverandre sine Dagttagelser og Bemærkninger, og det men en utrættelig og rosværdig Glid og uforsømt Stræben.

§ 34. Andre have gjort Lustfredsen med de deri værende mærkværdige Ting, saasom Skyerne, Regnet, Sneen, Hag-

gelen, Rimet, Duggen, Tordenen og Lynilden, samt mange andre Luftaabenbarrelser til Gjenstand for sine omhyggelige Undersøgelser. Andre stige med sine gennemtrængende, skarpsindige Tanker ned i Jordens Indre og søge ei alene efter Metaller i dens Gange og Kløfter og ønske at kjende deres Udspring og Natur, men grænse ogsaa efter Kilderne, Elvenes, Sundhedsbrønden, de varme Bades, Saltkilderne osv. Oprindelse; de vilde ogsaa gjerne i den Høieste Laboratorium*) og Værksted undersøge, hvorledes Havvandet bliver renset for sin Salthed, Skarphed og Bitterhed og enten gjort aldeles rent og sødt eller paa forskjellige Maader blandet og udrustet med mangehaande Kræfter. Ligeledes vilde de gjerne opdage Ursagen til Ebbe og Flod, og hvad andet Forunderligt deri findes. Andre have valgt Fuglene med deres mangfoldige Slegter og Arter. Andre Fiskene, Andre Urterne, Blomsterne, Planterne, Bærterne, Buskene, Træerne og deslige af Jorden fremspirende Ting, Andre de firføddede Dyr til Gjenstand for sin Betragtning. Andre have kun henvendt sin Opmærksomhed paa enkelte Stykker af denne eller hin Del af Verden, undersøgt dem med stor Skarpsindighed, utrættelig Flid og ofte kostbar Møie, iøvrigt søgt at udforske deres Natur og meddele Verden, hvad de have kunnet finde. Atter Andre have indrettet Kunstkammere og deri samlet mangfoldige Sjeldenheder, enten frembragte af selve Naturen eller ved Menneskers Forstand, Haand og Kunst. Man har derhos for at drive denne Naturgranskning med desto større Held stiftet lærde Selskaber og Foreninger, som endog Verdens høie Hoveder have bæret med sit naadigste Velbehag, sin Beskyttelse, høie Bistand og Understøttelse. Jeg forbigaar med Willie, hvad

Andet lærde og kløgtige Folk i denne høioplyste Verdenstid have gjort for at bringe Videnskaberne til nogen Fuldkommenhed, — hvorlunde de have lært mangeslags Tungemaal og ikke sparet nogen Flid og Møie for at komme efter Religionernes og Staternes Velde, bringe Tidsregningen i Rigtighed osv.

§ 35. Nu er vistnok en saadan Beskræbelse af Nutidens Lærde blandt alle Folkeslag meget rosværdig, og Ingen uden uforstaaelige og uvidende Mennesker ville misbillige den. Jeg er ogsaa aldeles overbevist om, at det ikke har kunnet ske uden den store og høilovlige Guds, alle Tings Skabers og Ophøder, særdeles Styrelse og Beskikkelse, at Verden er bleven optændt af saadan Iver for at undersøge Naturens Rige. Ligeledes maa det utvivlsomt tilskrives Guds Indskydelse og naadige Førelse, at man har opfundet de Redskaber, som man finder enten afbildede eller beskrevne i det kongelige engelske Selskabs Forhandlinger, i de lærde Franskmænds Dagbøger, i de af Academia curiosorum udgivne Skrifter, i de leipzigiske Lærdes Forhandlinger m. fl. Thi saasom den nuværende findrige, nysgjerrige og videbegjærlige Verden ligesom kjedes og væmmes ved den almindelige Beskikkelse af de sædvanlige Himmels og andre daglig for Øinene svævende og liggende Skabninger og ikke længere tilbørligen iagttager og betragter den store Guds Gjerninger, forsaavidt som de kunne beskues med blotte Øine, og desaarjager henfalden til Ligegyldighed og Sikkerhed, Foragt og tildels endog Bantro og Gudsfornegtelse, saa har den alvise og algode Gud stænket den saadanne Opfindelser og Midler, hvorved den nu til sin store Forundring og Forbauselse ser meget Nyt og Usædvanligt paa Himmelen og Jorden og finder flere Undere ved en liden Blomst eller Ur, ved et Blad af et Træ eller en Busk, ved en

*] En Apothekers eller Kemikers Værksted.

liden og for blotte Dine neppe synlig Orm og dens Dannelselse og Bestaffenhed end de Gamle nogenfinde have kunnet tænke sig, hvormed Han uidentvildt har havt den faderlige Hensigt, at medens Alt i disse sidste, vanskelige Tider hældte til Gudsfornegtelse og Ringeagt for den guddommelige Majestæt, dog Nogle kunde blive holdte tilbage og bevarede i Troen paa Hans hellige Ord, idet de nu selv hos de ringeste og foragteligste blandt Hans Skabninger opdage en saadan Kunst og saadanne Undere af Hans Magt og Visdom, at de, medmindre de forsættligen ville staa imod, maa overbevises om, at et Væsen over alle Væsener, en almægtig Kraft, en uransagelig Visdom og en ulignelig Godhed har skabt og opholder saadanne Ting.

§ 36. Derfor modtage nu alle gudseftende og forstandige Sjæle med Glæde og Tak de nyopdagede Undere af Guds Almagt, Visdom og Godhed; de høre med Beundring og Lyst, hvad de lærde og ufortrødne Himmelbestuere fortælle om Verdens store Lyshav, Solen og dens Bestaffenhed, og hvorlunde den ikke blot uafsladeligen giver Lys og Luer fra sig, men ogsaa Dunster og Dampe, hvilke Nogle kalde Solpletter, — om de Omlobere eller Opvartere, som findes omkring Jupiter, — om de Stjerners Mængde, som, naar de betjene sig af sine store Riffertex, straalet dem imøde fra Himmelen i saa stort Antal, at En skriver, at han i det eneste Stjernebillede, som man kalder Orion, har fundet ligesaa mange klartsfinnende Lys, som de Gamle have tællt paa hele Himmelen, — om Melkeveien, der straalere som en himmelsk Bei, brolagt med lutter glimrende Edelstene o. a. M., — iligemaade, hvad Andre have skrevet om Magneteten og dens underfulde Kraft og Natur, om Mineralierne, om deres Egenskaber og Brug, om Rildernes og Elvenes Udspring, om Vindenes Ophav, An-

dre om Menneskene selv, dets vidunderlige og uforlignelige Legemsbygning, om Blodets Bevægelse og Omløb, om Indretningen af de indvortes Dele, saasom Hjertet, Leveren, Milten og Maven, hvoraf enhver har sin særegne og til hele Legemet Vel sigtende Virksomhed saavel som sin særegne Dannelselse og Bestaffenhed. Dette og alt hvad Andet lærde Mænd have opdaget og fremstillet til Verdens Gavn, og som det ikke her er Stedet at anføre, modtager man villigen og ønsker af Hjertet, at alle Tings store, alvise og almægtige Skaber og Opholder fremdeles vil give Held til deres Flid og Nøie, for at de maa kunne udfinde og til hans høilovlige Ravnns Forherligelse bringe endnu meget Mere for Lyset.

§ 37. Men desuagtet staar Salomos Udsagn fast ogsaa med Hensyn til disse Videnskaber og Kundskaber, saaledes som de af de fleste lærde i denne Tid søges og erhverves, og det gjælder ogsaa om dem: Det er Altsammen Nøie og Aandsfortærelse. Thi ei at tale om at et Menneskes Kundskab, selv om den er uden Lige, og om han har bragt det til det Høieste i en Tings Granskning og Underjøgelse, dog er ganske liden og ringe, efter som Ingen endnu har fuldkommen udforsket og forklaret saa meget som en liden Orms eller Urts Natur, hvorfor en af de lærdeste og skarpsindigste Mænd i Verden*) skriver: Naar jeg taler om Menneskene, pleier jeg ikke at kalde os Mennesker, men Dele af Mennesker; thi af os Alle til sammen kunde man maaske gøre Noget; men det vilde dog ikke være meget eller synderligt stort, medens der af en enkelt af os bliver næsten mindre end Intet — han taler om Menneskenes Viden og Lærdom og har, som det synes, taget Anledning til at tale saaledes af Apostelen

*) Scaliger.

Ord: „Vi forstaa stykkevis og profetere stykkevis“ (1 Kor. 13, 9), og det turde maaske findes, at dersom alle de lærde Mænds Kundskaber, som for Tiden leve i Verden, ved et Under af Guds Almagt bleve samlede hos et Menneſte, vilde det dog være noget ganske Lidet og Ubetydeligt i Sammenligning, med hvad der endnu ſtaar tilbage at lære, kjende og udgrænſe, — ei heller at tale om, at de Kundskaber, de nuværende Værde med ſaa megen Møie og Anſtængſe have opnaaet, er ſaare uſikre, aldenſtund den Ene gjendriver, hvad den Anden udgiver for viſt, og den Ene ved ſine Forſøg forkaſter og benægter ſom falſkt, hvad en Anden iſølge ſin Naturforſkning og Erfaring bekræfter, Noget, hvorom de aarligen udgivne Skrifter nok ſom vidne, — ei heller at tale om, at nogle høilærde og formedelſt den Indſigt, de have opnaaet i naturlige Ting, høiberømte Mænd have udtalt helt beſynderlige, miſtænkelige og næſten latterlige Meninger og anprift Verden dem ſom Hemmeligheder og vigtige, nyopdaagede Sandheder, ſaaſom at En har ſkrevet, at de paa Himmelen ſkinnende Stjerner ikke ere Andet end Billeder eller Gjenſtin af Solen, der tuſinde og atter tuſinde Gange fremſtille ſig paa den ſpeilagtige Kryſtalthimmel, og en Anden, at der er forſkjellige Abninger eller Gjennembrud i Himmelen, ſom er beſatte og opfyldte med Diamanter, Karſunkler og Kryſtaller og gjennem hvilke den himmeſke Ild lyſer, og dette er Stjernerne, ſom vi ſe ſtraale ovenover os, — ligeledes, at Solens lyſende Legeme beſtaar af lutter ſmeltet og i Ilden glindſende Guld, og at Ilden kommer fra de øvrige Stjerner, oſv., — Andre, at Solen hviler og ſtaar ſtille i Verdens Midtpunkt, hvorimod Jorden løber ſom en af de øvrige Vandreſtjerner omkring den, og det ſaa haſtigt, at den i en Time tilbagelægger hundrede og femti (norſke)

Mile, medens atter en Anden, ſom vil forklare Marſagen til, at Jorden, der ſvæver i den frie Luſt, uden at hvile paa Noget, ikke rykkes fra ſit Sted og hverken falder nedad eller til Siderne, ſiger, at den opretholdes i ſin Stilling af den fine og himmeſke Materie, ſom hurtigt og uophørligen bevæger ſig omkring den og paa forſkjellige Steder gjennemtrænger den. (En gudfrugtig og enſoldig Naturforſker vilde have ſagt: Den opretholdes af den uſynlige, himmeſke Haand og ved Guds Magt, ſom Job forſum ſagde: Gud udbreder Norden over det Dde; Han hænger Jorden paa Intet (Kap. 26, 7), og Eſaias: Herren har fattet Jordens Støv med en Trethingsmaade (Kap. 40, 12). Men dette vilde være for gammeltdags; Nutidens Værdſligviſe maa filoſofere, ſaa at ikke Guds Almagt, Viſdom og Godhed ved denne Leilighed omtales, men kun Naturen og dens Kræfter).

§ 38. Nu vel, ei at tale om alt dette (hvoraf man dog kunde bevise, at der findes mange Forſængeligheder i Nutidens lærde Videnskaber), ſaa lader os blot betænke, hvad de nuværende Værdes mangfoldige Kundskaber, vidløftige Videnskaber, mœiſommelige Græſninger, talrige Forſøg og Erfaringer have bidraget til Menneſkets Hovedformaal, nemlig Guds Navns Forherligelſe, dets Sjæls Beroligelſe, Tilfredshed og Velbefindende og det almindelige Vel, og om det ikke bliver ved, hvad Salomo har ſagt; I min Viſdom, Kundſkab og Erfaring, ſom jeg havde ſaaet fremfor Andre, ſandt jeg ikke Andet end Møie og Forſængelighed. „Thi hvor megen Viſdom er, der er megen Græmmelſe (Græſelſe og Uro), og den, ſom forøger Kundſkab (ſom vil lære og vide Meget), forøger Smerte (har megen Gjenvordighed, Sorg Møie“ — Præd. 1, 16. 17. 18). Det lader ſig ikke benegte, at eſter at Verden har gjort ſaadanne Frem-

skridt i Værdom og Viden, har den til-
lige gjort Fremskridt i Ugudelighed, Uret-
færdighed, Falskhed og Hovmod; paa
Storstedelen af de Verdsligviise passer
nøiagtigt de Gamles Ordsprog: De
Studerte det Forkerte, og istedetfor at de
burde have lært at kjende Gud af Na-
turen og Hans Gjerninger og at prise
Ham som en almægtig, alvis og algod
Gud og tjene Ham overensstemmende
med Hans aabenbarede Ord, ere de
blevne forfrængelige i sine Tanker (i sine
Studeringer og Granskninger), og deres
uforstandige Hjerte er blevet formørket,
saa at der de sagde sig at være Visse,
bleve de Daarer og have forvendt den
uforfrænkkelige Guds Herlighed til Na-
turen og heller villet tilskrive denne alt,
hvad Stort og Forunderligt der fore-
kommer i Verden end give den høilov-
lige Gud Æren og erkjende og betjende
Ham som alle Ting's Skaber og Op-
holder (Rom. 1. 20. 21. 22. 24). hvil-
ken Sindssro, Hjertensglæde og Sjele-
trøst de under saadanne Omstændigheder
finde i alt sit Arbeide, al sin Rundskab
og Viden, lærer Erfaringen og har en
gudfrygtig og høilærd Theolog i vor
Kirke hypperligen udviklet for at bevise,
at Værdom og omfattende Viden uden
Gudsfrygt kun frembringer en ulykkelig
Værd. De vinde vel ofte et stort og be-
rømmeligt Navn i Verden og blive især-
deleshed af sine Lige ærede paa alle
Maader; men ogsaa dette er forfrænge-
ligt og som en Lyd, der forgaar i Luf-
ten, og som en vellugtende Røg, der
bortblæses af Vinden.

§ 39. Det falder mig her ind, hvad
de græske Forfattere Helianus og Athe-
næus fortælle om en Læge ved Navn
Menekrates, der efter at have udført
nogle heldige Kure blev saa hoffærdig,
at han vilde ansees for en Gud af En-
hver. Denne Mand blev af den navn-
kundige makedoniske Konge Filip buden

til Taffels, og da han kom, blev der
anvist ham et særskilt Bord, hvor man
istedetfor Mad opvartede ham med
kostbare Røgelsekar, fra hvilke der op-
steg en vellugtende Røg. Dette optog
han fra Først af meget godt, som en
Erkjendelse af hans Guddommelighed;
men da der intet Andet kom end denne
behagelige Røg, spurgte han, om man
ikke ogsaa vilde fremsætte Mad for ham.
Men han fik til Svar, at Guderne,
til hvilke han jo hørte, ikke behøvede
nogen Mad, men kun lode sig beværte
med Røgelse af Menneskene, hvorover
denne Daare blev yderst forbitret og
skyndte sig bort under de Andres Spot
og Latter. Betænk, I lærde og høi-
berømte Mænd, om man beværter Eder
med stort Andet her i Verden, navnlig
forsaavidt Sjelen angaar! Thi hvad
er et stort Navn og udbredt Ry Andet
end en vellugtende Dunst, der vel for
en Tid kan glæde et kjodeligt Sind,
men ingenlunde tilfredsstille og berolige,
langt mindre lyksaliggjøre det? Have
I da ikke faaet Andet for Eders mang-
foldige Møie og Arbeide end dette, saa
besidde I Intet uden Forfrængelighed
og ville altfor sent komme til at beklage
Eders Daarskab og Ulyksalighed. Denne
Betragtning af de verdslige Rundskaber
og Videnskaber vil jeg slutte for det
Første med en Beretning om den lærde
og vise Storkantsler i England, Frants
Berulam, Greve af St. Alban. Han
havde foresat sig at opføre den største
Kunstbygning blandt alle Dødelige og
havde virkelig ogsaa med kongelige Be-
kostninger lagt Haand paa Værket. Den-
ne Bygning skulde være saaledes indret-
tet efter Skabelsens syv Dage, at der i
et Værelse skulde findes Alt, hvad der
hører til Lyset og Optiken eller Syns-
lærens Undere; i et andet skulde der
forevies allehaande kemiske Sjeldenheder
og Frugter af Stillekunsten*) og hvad

der ved Hjælp af den var frembragt saavel paa de høieste Fjelde som i de dybeste Dale, hvor denne Herre havde haft sine Laboratorier. I et tredie skulde sees mange slags kunstige Uhre og Landskabsmalerier og ikke langt derfra en veldyrket Landeiendom og Have, — i et fjerde Himmelfuglen med Planeternes og Stjernernes Løb og Bevægelse, — i et femte Springvande, Brønd- og Korkværker og hvad Andet dertil hører, — i et sjette Skeletterne af alskens Dyr, hvilke ogsaa skulde holdes og forevises levende i Gaardsrummet. Denne Herre begyndte vel paa bemeldte kstbare og kunstige Bygning, men fik den ikke fuldført og befalede, at man skulde sætte paa hans Grav de Ord af Salomo: „Da saa jeg om til alle mine Gjerninger, — og se, det var Alt Forsægelighed“ (Præd. 2, 11). Og for det Andet vil jeg anføre et Læredigt: En Fader og hans Søn reiste gennem en lystelig Eng og kom omsider til en delig Skov, hvori alle slags Fugle sang lifligt, og hvor der fandtes Blomster i Mængdevis, som opfyldte Luften med en behagelig Duft. Her fandtes ogsaa alskens frugtbærende Træer og Buske, der vandedes af kjoelige og friske Kilders Strømme; ei heller manglede det paa Dyr, som viste sig snart her, snart der. Idet Sønnen betragtede alt dette med Glæde og Beundring og nu vilde plukke Blomster og Frugter, nu høre paa Fuglenes Sang, nu søgte at gribe et Dyr, som nærmede sig ham, forbybde han sig i Skoven, tabte Faderen affyne og mærkede ikke, at han havde forvildet sig, førend den mørke Nat overfaldt ham, og han hverken vidste ud eller ind, indtil den kjerlige Fader omsider raabte til ham og med sin Røst tilkjendegav ham, hvorledes han skulde finde ud af Skoven. Han tog ham da i Haanden og sagde til ham: Min Søn, er ikke jeg dig bedre end Alt, hvad der har forloftet og

forledet dig til at forlade mig? Udtydningen heraf ville denne Verdens Lærde med sin klogtige Forstand af sig selv vide at finde.

§ 40. Jeg vil nu gaa videre og fremdeles betragte de Ting, som Verden skatter høit, og hvori den tror at have fundet sin Lyksalighed. Vor Konge taler blandt Andet ogsaa om sin Rigdom. Jeg eiede, siger han, Tjenere og Tjenestepiger; jeg havde hjemmesødte Tyende (som vare aflede af mine Tjenere og Piger); jeg havde ogsaa megen Eiendom af stort Kvæg og smaat Kvæg, Mere end alle de, som havde været før mig i Jerusalem. Jeg samlede mig ogsaa Sølv og Guld og en synderlig Eiendom fra Konger og Landskaber (jeg samlede kongelige Klenodier, Juveler og alt, hvad Sjeldent og Kostbart der var at overkomme i alle Lande — Præd. 2, 7. 8). Paa andre Steder siges om ham: „Og Kongen gjorde Sølvet og Guldet i Jerusalem som Stene, og Cedertræerne gjorde han som Mørbærtræerne, der er i det Lave, i Mangfoldighed“ (2 Krøn. 1, 12; 1 Kong. 10, 27). At Tjenere og Tjenestepiger og deres store Antal, hvilke hos os ofte er en sand Byrde i et stort Hus og ofte fortære Mere end de indbringe, henregnes til Kongens Rigdom og Eiendom, maa ikke forundre os; thi disse Mennesker vare allesammen livegne, og den hele Nytte og Fordel af dem tilfaldt deres Herrer; naar derfor Abrahams Rigdom beskrives, saa nævnes ved Siden af Guld og Sølv, Faar og Fæ, Kameler og Asener ogsaa Evende og Tjenestepiger. Af de anførte Ord sees tillige, at der ei alene i Kongens, men ogsaa i hans Betjentes og Undersaatters Huse var en saadan Rigdom paa Guld, Sølv og Cedertræ, at man deraf forsærdigede allehaande Bohave og udstyrede Værelserne paa det Pragtfuldeste dermed, saa at der allevegne aabenbarede sig stor Pragt og Overflodighed. Nu

er Saadant efter de jordisffindede Menneskers Dom næsten den vigtigste Bestanddel af den timelige Lykzalighed, hvorefter de i Almindelighed ivrigt tragte, i den Tanke, at det at være rig, at have alle Ræsker og Kister fulde, at bo i et prægtigt Hus, at blive opvartet af mange Tjenere og Tjenestepiger, at have stadselige Heste og Rjoretøier, herlige Landeiendomme og meget Rvæg paa samme o. a. M., og desaarfag allevegne staa i Anseelse er Alt, hvad et Menneske kan ønske sig.

§ 41. Men vor Konge, der ogsaa overflodigt har besiddet og grundigt prøvet denne Lykzalighed og Herlighed, siger ligeledes om den: Det er Altsammen Forsængelighed; det er Altsammen Nøie og Landsfortærelse, og det med al Ret, ligesom da ogsaa den, som er mere end Salomo siger: „Ingens Liv bestaar i hans Guds, i det, at han har Overflod“ (Luk. 12, 15). Dette mærkelige Sprog kan man for det Første forstaa om det naturlige Liv; dette bestaar ikke i stor Rigdom og Besiddelse af meget Guds; thi den Fattige lever ogsaa, omendstjont han ingen Overflod har. Der er andre Ting, som opholde Livet, og som den Fattige har tilfælles med den Rige, saa som Solskin, Luft, Regn, Vand, Ild og, hvad der er det Vigtigste, Guds Kraft, Beskjærmelse, Varetægt og Misfandhed, hvorved Betleren ligesaavel opholdes som Kongen. Og efterdi denne ligesaavel som hin skal dø, saa er det aabenbart, at det ikke er meget Guds, som opholder Livet. Man kan ogsaa forklare det om det naturlige og timelige Livs Befvemmeligheder og Nydelse; thi omendstjont det ser ud, som om en Rig, der besidder meget Guds og betjener sig af dette efter sin Sjæls Lyst, nyder sit Liv langt bedre end en Fattig, saa befindes dette dog ikke saaledes, og Erfaringen lærer noget Andet. Vor Frelser sammenligner Rig-

dom med Torner; men nu vil Ingen sige, at den, som daglig lysler blandt Torner, lever bekvemmere end den, som besatter sig med andre Ting. Lader os imidlertid for at gjøre Sagen tydeligere anstille en Sammenligning mellem en Rigmands og en Fattigmands Liv. Den Rige holder Maaltid, den Fattige ligesaa; den Ene har mange Retter eller Spiser, den Anden kun en, nemlig foruden Brød maaske en Ret Raal, Roer eller andet Grønt; hin æder vel med nogen, men denne med langt bedre Madlyst; thi for hin maa man tillave og krydre Spiserne paa mangeslags Maader, gjøre dem snart søde, snart sure, snart flege, snart stege dem, og alligevel vil ofte ingen af dem smage ham rigtigt; den Fattige derimod behøver intet Krydderi uden maaske Salt, Løg og en og anden Urte, som er voget i hans Have, men æder dog sin Mad med Lyst; hin bliver mæt, denne ogsaa, dog med den Forskjel, at den Første for at befordre Jordvielsen eller forebygge den Skade, som den i Overmaal nydte Føde kunde medføre for ham, maa drikke snart Vin, snart Brændevin, snart tage et Mavepulver eller lægge et Plaster paa sig, medens denne ikke behøver noget Saadant, idet hans Kaldsarbejde, hvortil han strog begiver sig igjen efter Maaltidet, udretter Mere end alle den Andens Mavestyrkninger. Den Rige klager ofte over, at dette eller hint ikke har bekommet ham vel; han har vel følt denne eller hin Besværlighed deraf og paadraget sig Flaad (hvilket formedelsk de mangeslags Spiser, som han nyder i Overflodighed, ikke kan være anderledes); den Fattige derimod finder sig vel ved sin simple Kost og klager meget sjelden over noget Ondt; hans Mad har samme Egenkab som Elias's ristede Brød og Krus Vand, der bragtes ham af en Engel; den styrker ham, saa at han kan holde ud den ene Dag efter den anden,

ofte i tungt Arbeide, hvortil udfordres store Kræfter.

§ 42. Saaledes befindes det ogsaa at være i andre Ting. Den Rige bor i et pragtfuldt, anseeligt, velmøbleret Hus, den Fattige i et simpelt straaetækt og med Lervægge omgivet Rum. Men man undersøger det, og man skal finde, at denne lever mere fornøiet og glad i sin Straahytte end hin i sit stadselige Pallads. Den Riges Hus er en daarlig Kapital, lige forstandige Husholdere; thi han maa aarlig istandsætte det og koste Meget paa dets Vedligeholdelse; snart finde Tømmermændene, snart Murerne, snart Glasmesterne, snart Smedene, Snedkerne og Tagtækkerne og Andre Noget at gøre derved; den Fattiges Hus er vel ogsaa udsat for Anfald af Veir og Vind; men han har ikke mange Bekostninger ved at istandsætte det; Halmen har han i sin Lade, Leret udenfor sin Dør; han er selv Tømmersmand, Murer, Snedker og Alt og bringer det atter ilave igjen, saa godt han kan, saa, at han kan blive boende der, være sikker for Vind og Veir, Kulde og Hede, æde, drikke, gaa, arbejde og hvile deri, og det er ogsaa Alt, hvad den Rige har i sin anseelige Bolig. Forøvrigt indfinder der sig hos denne ligesaa vel som hos hin alskens Ulemper, Belymringer, Moissommeligheder, Gjenvordigheder, Sygdomme og tilsidst Døden, og man har ikke fundet noget Hus saa godt bygget og forvaret, at dog ikke disse har sneget sig derind. Det er mærkværdigt, hvad en vis Forfatter*) beretter om en fornem Herre, som havde bygget sig et stadseligt Hus og forsynet det overflødigt med allehaande Indbo og Møbler. Han havde indbudt sine Narpaarørende og gode Venner til et prægtigt Gjæstebud for efter Verdens Vis at indvie det nye Hus. Da nu Gjæsterne viste sig meget

glade, spurgte Bærten, hvad der endnu fattedes ham, — om han ikke var en lykkelig Mand, — om der endnu manglede Noget i hans Herlighed. De sagde Alle, at det var Alt sammen efter Ønske, og at han ret var en lykkelig Mand. Men En, som hørte herpaa med mere Eftertanke, sagde: Min Fætter, jeg kan ikke erkjende dette nye Hus for velbygget, saalange der endnu er et Hul deri, som ikke er tilbygget eller tilstoppet. Hvilket da? spurgte den Anden. Den Dør, svarede den Første, hvorigjennem man maaſke om kort Tid skal bære Eders affjelede Legeme ud og til Graven, i hvilket Tilfælde I maa efterlade dette med saa stor Bekostning og megen Møie byggede Hus til en Anden.

§ 43. Denne christelige Tale har Medhold i Jobs Ord: „Seg ved, o Gud, Du fører mig til Døden igjen og til alle Levendes Forsamlingshus“ (Kap. 30, 25), ligesom ogsaa i disse: Hans (den Ugudeliges) Haab skal blive afftaaret, og hans Tillid er som en Spindelvæv. Han skal forlade sig saft paa sit Hus; men det skal ikke bestaa; han skal holde sig til det; men det skal ikke staa saft. Han byggede sit Hus som et Møl (der ofte sætter sig i Folderne paa en Alædning og tror at skulle ei alene bo, men ogsaa udklække Unger der, hvilket Forhavende imidlertid let forstyrres, saasnart Menneſket bliver det var) og som en Hytte, hvilken en Vogter (over Marker eller Vinbjerge) gjør (for deri en Tidlang at finde Beskyttelse mod Sommerheden eller Regnet — Kap. 30, 23; 8, 14. 15; 27, 18). Se, kjæreste Medchristne, hvor foragteligt den Hellig Mand taler om Menneſkenes Huje og Boliger, og hvor træffende derhos Hans Tale er! Han agter dem lige med Væderkoppernes Væv, med Møllenes Reber og Markvogternes eller Hyrdernes Hytter. Om der nu er mere Bohave i den Riges Hus end den Fattige har i sin

*) Hørr. Engelgrav.

Sytte, saa er dog Forstjellen kun den, at den Rige har Meget tilovers, som han ikke har Brug for, medens den Fattige vel ikke har Noget til Overflod, men dog saa Meget, som han behøver og kan benytte. Veder og drikker den Fattige af Lerkar, men den Rige af Tinseller Sølskar, saa stiller dog hin sin Hunger og læster sin Tørst ligejaavel som denne. Er den Fattiges Bægge bedækkede med Spindelbøv og den Riges overtrukne med kostbare og kunstige Tapeter saa giver dette vel et smukkere Udseende, men ingen bedre Tilværelse, ingen lykkeligere Tilstand, intet gladere og roligere Hjerte; maaſke er der i den Riges Tapeter indvirket mange Glendiges Sukke og Taarer, som den Fattige er befriet for. Har den Rige sine Stuer og Kamre prydede med kostbare og skønne Skilderier, saa har maaſke den Fattige sin Jesus afbildet i sit Hjerte og er selv ved dennes Naade det smukkeſte Billede i sit Hus, medens mangel Rigmænd er en Vederstyggelighed for Gud og hans Engle. Og hvad hjælper det, om No-gen har nokſaa mange Kar i sit Hus, dersom han ikke selv er et Kar for Guds Barmhertighed og et Redskab for Hans Naade og til Hans Ære?

§ 44. Den Rige jover maaſke i en Elfenbens Seng og rækker sig i sin Seng og drikker Vin af (store og vide og kostbare) Skaaler; men hvad siger Herren dertil? „Ve de Trygge (som leve mageligt i sin Bekvemmelighed og Overflodighed) i Zion! — — De ſkulle bortføres fremmeſt blandt de Bortførte (ligesom de altid have villet have Forsædet og Forrangen), og Gjaestebud hos dem, som rækkede sig, ſkal fattes; thi den Herre, Herre har svoret ved sig selv, siger Herren, den Zebaoths Gud: Jeg har Vederstyggelighed til Jakobs Hovmodighed og hader hans Palladser; derfor vil jeg overantvorde Staden og dens Fylde“ (Amos 6, 4. 6. 1. 7. 8). Det hjælper heller ikke til en rolig Søvn at

ligge i en prægtig og blød Seng, saa som Erfaringen lærer, at de, som ligge paa ſaadanne prægtige Leier, mere end de Fattige maa ſøge Sønnen med megen Omvæltning og Omkaſtning. Det kommer kun an paa Vanen, paa Leget, Sundhed og Sindets Rolighed, og efterdi den Fattige ofte beſidder diſſe i rigere Maal end den Formuende, ſaa finder han ogſaa en roligere Søvn i ſine ſimple Sengklæder eller paa en Straaſæk. Og hvad hjælper det, hvilket Leie vi have, ſiden vi dog maa dø ligejaavel paa det bløde og prægtige ſom paa det daarlige og uanſeelige.

§ 45. En fornem Adelsmand i Glas, der fra ſit ſkønne, paa en høide beliggende Slot kunde tælle ni Landsbyer, ſom tilhørte ham, pleiede daglig at tage ſin Middagsføvn paa den Maade, at han lagde ſig paa en velopredt Løibænk, foran hvilken var ſat et Bord, belagt med et rødt, koſtbart Tæppe, hvorpaa ſtod et Kryſtalglas, fyldt med Rødvin, for at han, om han onſkede en Drik før eller efter Sønnen, kunde have den ved Haanden. Engang, da han paa denne Maade havde begivet ſig til Ro, kom han uformodentligen til at tænke paa Evigheden, hvilke Tanter ikke tillode ham at falde i Søvn. Som han nu ſøgte at ſaa Bugt med diſſe og ſlumre ind, hændte det, at Glasſet, ſom ſtod paa Bordet, gav en høi Klang fra ſig, og da han ſaa derhen, blev han var, at det var ſprunget og Vinen ſtrømmet ud over Tæppet. Han blev ikke lidet forſtrækket herover og gav et Tegn med Allokken, og da hans Tjenere ilede til og ſpurgte, hvad han befalede, fortalte han med Frygt og Bæven, hvad der var hændt, og tilføiede, at dette Tilfælde viſt ſkulde betyde hans Død. Tjenerne ſøgte at bringe ham ud af denne Tro, ſatte et andet Glas med Vin iſtedet for hint og bade ham at lægge ſig til Ro igjen. Dette gjorde han vel; men ſaaſnart d

havde forladt ham, gik det med det andet Glas som med det første; herover blev han endnu mere forfrækket, og da hans Gemalinde paa et givet Tegn ogsaa kom til og søgte at indgyde ham Trøst, idet hun sagde, at de forrige Glas maaske havde haft en Feil, saa blev det tredje Gang forsøgt med Sønnen og et andet Glas sat paa Bordet efter forud at være nøie efterseet og befundet helt. Men ogsaa dette sprang, hvorpaa den gode Herre, som nu godt indsaa, hvad dette uædvanlige Tilfælde havde at betyde, gav Befaling til at hente hans Skriftestader; men førend denne kom, begyndte det allerede at lave sig til Døden med ham, og om Aftenen var hans Liv til Ende, saa at han blev et Lig og flyttedes over fra Tiden til Evigheden, da han minst formodede det. Her maatte man sande, hvad der staar: „Vort Liv afsløres hasteligen, og vi flybe herfra“ (Ps. 90, 10).

§ 46. Og hvad Mere vil man anføre, hvori en velhavende Mand paa Grund af sin Formue skulde have et Fortrin for en fattig? Vil man tale om de mange Folk, som hin oppartes og ledsages af, og som denne ikke har, saa maa jeg vel tilstaa, at Saadant giver Mennesket større Anseelse; men at det skulde yde ham større Tilfredshed, større Sjelsfred og et bedre Liv, vil ingen Forstandig paastaa. Et Menneske, omringet af mange Tjenere, forekommer mig som en stor Bogstav i Bogerne, der vel paa Grund af de mange og vidløftige Træk, hvormed den er omgivet, er anseeligere end de andre mindre, men dog kun er en Bogstav og kun har en Lyd; et broget og kunstigt A er et a og intet Mere, og det er det mindre ogsaa. Saaledes er Mennesket ogsaa kun et Menneske, om det end gaar eller kjører i noksaa stor Pragt og anseeligt Følgeskab, og der vil komme en Tid, da det vil gaa ham efter vor Frelseres Ord:

„Se, den Time kommer, at I (mine Disciple) skulde adspredes hver til Sit og forlade mig alene“. Salig er den, som da ogsaa kan tilføie Resten: „Dog jeg er ikke alene; thi Faderen er med mig“ (Joh. 16, 32). Min Jesus er med mig; Han vil aldrig slippe eller forlade mig. Jeg kan her ikke undlade at anføre, hvad en bekjendt Historiefriver fortæller om den stormægtige tydske Keiser Karl den Femte: Da denne Hersker havde nedlagt Regjeringen og overdraget den dels til sin Broder Ferdinand den Første, dels til sin Søn Philip den Anden og nu opholdt sig i Fliszingen, en By i Holland, for at indstibe sig til Spanien og der søge Ensomhed og Ro, tilbrog det sig, at Keiseren en Aften indlod sig i en lønlig Samtale med sin forrige Kantstler D. Seld og fortsatte denne til langt ud paa Natten; imidlertid bleve Tjenerne trætte og satte sig den ene her, den anden der i en Krog og faldt i dyb Søvn. Da Keiseren omsider afbrød Samtalen, gav han med en Kløkke Tegn til, at Nogen skulde komme og lyse Kantstleren ind i hans Værelse; men Ingen indfandt sig, og Keiseren tog da selv en Lysstige med Lys i af Bordet og gik dermed foran sin Kantstler; da denne vægrede sig ved at modtage en saadan Tjeneste af en saa stor Herre, sagde Keiseren: Lad det kun ske, og lad dette minde Eder om, at Eders Keiser, der før var omgivet af saa mange Tjenere og havde saa store Krigshære at befale over, tilsidst blev forladt af sine Tjenere. Saaledes er det med Verden og dens Herlighed.

§ 47. En anden vil maaske tænke: I Døden er det vel saa; men i Livet er det dog en god Ting at være omgivet af mange Tjenere. Jeg svarer her til: Alle forstandige og erfarne Mennesker anse det mere for et Bæsvær end for en Gæde, mere for en Byrde end for en Glæde, dels formedelst de mange Ud-

gifter, ſom ere forbundne dermed, dels og iſærdeleſhed formedeſt den megen Uergrelſe, ſom de ofte forbolde. Mange Tjenere pryde ſin Herres Hus ligesom Torne og Tiſtler en Have; mange tænke ikke paa ſin Herre, men paa ſig ſelv; havde han Intet at give dem, ſaa vilde de ikke ſe paa ham; hvad der er dem anbetroet, forrette de ofte ſaaledes, at det kun foraarſager Herren Sorg og Brede. En viſ klog Mand ſagde, at han engang havde antaget tre Tjenere og havde alligevel ingen høvt; ſnart afſkedigede han den ene og beholdt de to igjen; da havde han kun mærket til en halv Tjener i Opvartningen; tilſidſt havde han kun beholdt en; da var han dog bleven ſaa nogenlunde opvartet. Hvad han hermed mente, vilde forſtandige Sjele uden nogen vidløftig Forklaring indſe. Hvor lykkelig er derimod ikke en Mand med middelmaadig Formue eller ſom finder ſig tilfreds i trange Raar! Han opvarter ſig ſelv, ſaa godt han kan, eller han bliver efter Fornødenhed opvartet af ſin Kone og ſine Børn, der æde med ham af hans Vid Brød, ſom de ſelv have hjulpet til at erhverve og tilveiebringe. O, hvor ſalige er de ikke, derſom de leve i Guds Naade og Jeſu Samfund! Uden al Tvivl er der flere Tjenere i en gudfrøgtig Fattigmands Hus end i en gudforglemmende Rigmands Pålads. Jeg mener de Tjenere, ſom henbare Lazarus's Sjel i Abrahams Skjød (Luk. 16, 22), og om hvilke Paulus figer, at de alle ere tjenende Mander, udsendte til Tjeneste for dem, ſom ſkulle arve Salighed (Ebr. 1, 14), og David: „Herren ſkal befale ſine Engle om dig, at bevare dig paa alle dine Veie. De ſkulle bære dig paa Hænderne, at du ikke ſkal ſtøde din Fod paa nogen Sten“ (Pſ. 91, 11. 12). Hvilket er nu den ſtorſte Uere, at tjeneſ af Menneſker eller af Engle?

§ 48. Jeg antager at have tilſtrækeligen bevist, at de timelige gode Ting, overensſtemmende med den Herres Jeſu Udfagn, ſelv i det naturlige Liv kun give dem, der beſidde dem, et daarligt Fortrin fremfor Andre, ſom Gud ikke har forundt dem; hvad ville og kunne de da bidrage til det aandelige og evige Liv? Kunde de bidrage Noget til en ſyndefuldb Sjæls Omvendelſe, Dylſkning og Helliggjørelſe og til at overføre den fra Syndens og Bredens til Naadens Stand? Formaa de at yde den ringeſte Trøſt i Trængſler og Anſegtelſer, nogen Kraft i Skrøbeligheder, nogen Forviſning om Frelſe i Angelt og Tvivl, nogen Ro i Samvittighedsuro og noget Haab om Livet i Døden. Menneſkets ſtorſte Ulyſalighed er identivl Samfundet med og Uydelen af det høieſte og evige Gode; men hertil formaa de timelige Goder, om de end ere forhaanden i ſtor Overflødighed, Intet at bidrage; de formaa ikke at bøie Guds Hjerte til os eller vort til Ham, langt mindre at forbinde det ene med det andet. Mellem uigjenſødte og uforſtandige Menneſker ſtiſte de timelige Goder undertiden Benſkab; men det ſlægter paa ſin Grundvold. Vor Frelſer taler om Rigdommens Forførelſe (Mark. 4, 19), og den høivie Konge ſiger, at den gjør ſig Vinger ſom en Ørn, der flyver til Himmelen (Ords. 23, 5). Saaledes maa ſikkerligen ogſaa det Benſkab, ſom grunder ſig derpaa, være forføriſt og flygtigt. Nu, Gud, ſom er rig over Alt og hvem Himmel og Jord med Alt, hvad deri er, tilhøre, ſer ligeſaalidt paa Formuen ſom paa Perſonen: Han har udvalgt, hvad der er fattigt, foragtet og elendigt for Verden (1 Kor. 1, 27. 28), og hvad der ikke er fattigt (i Manden), det er Ham ikke velbehageligt. Han figer: „Jeg, den Høie og Dphøiede, vil bo hos en Sønderknuſt og Fornedret i Manden, til at gjøre de

Fornedredes Mand levende og at gjøre de Sønderknustes Hjerter levende" (Ejai. 57, 15), og paa et andet Sted: "Saa lige ere de Fattige i Manden; thi Himmeriges Rige er deres" (Matth. 5, 3). Saaledes kan da Ingen, som ikke er fattig, komme i Samfund med det høieste Gode, om han end har meget Guds. Hvo der endnu anser det timelige Guds for sit Gode, han gjør det til en Afgud og er ikke stiftet eller værdig til Venstab og Samfund med Gud. Gud vil ingen Venner have, som give eller bringe Ham Noget, men kun saadanne, som vente Alt af Ham og med et fattigt Hjerte søge sit Gode i Hans Naade, som er i Christo Jesu. Alt, hvor ofte have vi ikke med stor Glæde seet og erfaret, at de Rige i denne Verden ere blevne saa fattige, at de, som sande Betlere have raabt ynkeligen for at faa stillet sin Hunger og Tørst, stundom i haarde Anfægtelser eller andre Trængsler, stundom i sin sidste Stund, da de af Hjertet have erkjendt, at de uagtet Alt, hvad de besad af timeligt Guds, vare ret fattige og elendige, og raabte: Hærrer, Naade! Naade for en arm Synder! Trøst! Trøst for en bedrøvet Sjæl! O Jesus, lad en Naadesdraabe falde paa min Samvittighed! O, hvor lykkelige er ikke de, som betle saaledes her timeligen, saa at de ikke komme til at betle med den rige Mand evindeligen, uden at kunne faa en Draabe Vand! (Luk. 16, 24. 25). Ser her, hvorlunde alt timeligt Guds og al jordisk Vlyfsalighed slet Intet kunne bidrage til det aandelige og guddommelige Liv.

§ 49. Nu pragtfulde, rige og anseelige Verden, har du endnu noget Mere, hvori du tror at have fundet nogen Sikkerhed og sand Tilfredsstillelse? Kom da frem dermed, at vi kunne veie det paa Helligdommens Vægt? Maafe er det Belysten? Hvad den er, kan man slutte

fig til dels af vor vise Konges Ord, dels af hans Gjerninger, saaledes som Andre have beskrevet dem. Han besad stor Rigdom og kunde tillige betjene sig af den efter al sin Sjels Attraa; thi, som han selv lærer, hænder det ofte, at En, som af Gud har erholdt Rigdom, Guds og Mre og ikke fattes Noget, som han vil begjære, dog ikke faar Naade af Ham til at tage dertil og nyde Godt deraf; men denne Naade havde Salomo faaet, og derfor anvendte han sine Penge til Alt, hvad Menneftet pleier at finde nogen Fornøielse i. Han eiede prægtige Haver, lystelige Skove og Marker, velindrettede og velbesatte Fiske damme; han holdt et prægtigt Tæfæl og lod sig ved dette forlyste af kunstfærdige Musikanter; han klædte sig kongeligt; han havde i sit Fruerhus en Mængde af de deiligste Kvinder; kort sagt, Alt, hvad hans Dine begjærede, tog han ikke fra dem og negtede ikke sit Hjerte nogen Glæde (Kap. 2, 5—10). Og i denne lykkelige Tilstand tilbragte han mange Aar efter hverandre, saa at det syntes, som om Belysten havde valgt hans kongelige Residens til sit bestandige Sæde, osv. Men hvad han havde fundet i det Altsammen, det bevidner han selv, idet han udraaber: Det er altsammen Forfængelighed! Se, alt det Arbejde, som jeg arbejdende havde gjort, var alt Forfængelighed og Mandens Fortærelse (Præd. 2, 11). Jeg vil ikke uleilige mig meget med at stadfæste dette Udsagn, saa meget mindre, som ogsaa mange Andre, selv Saadanne, som have afgivet sin Dom efter Fornuftens Lys, ere af samme Mening som han. Jeg vil kun med faa Ord sige, at den evige Sandhed henregner Belysten til de Ting, som kvæle den himmelske Sød i Hjertet og gjøre den ufrugtbar (Luk. 8, 14; Mark. 4, 19). Den siger: "De kjødelige Lyster siride imod Sjelen" (1 Pet. 2, 11), ligesom Vedbenden snor

fig opad et Træ og synes at omfavne det af en naturlig Kjærligheds Drift, uagtet det lønligen trækker dets Saft og Kraft til sig, saa at det tilsidst gaar ud og hjemfalder til Jlden; de Naturkyndige fortæller ogsaa, at Slangerne særdeles gjerne opholde sig i og ved denne Bægt, fordi den i koldt Veir nyde Godt af dens naturlige Varme. Saaledes er det ogsaa med Belysten; den strider imod Sjelen, ikke aabenbart, men lønligen; den unddrager den de bedste Kræfter og huser Helvedes Slinger; den strider imod Sjelen med Kjærtegn, som Dalila imod Samson; den kan lignedes ved Judas, idet den forraader En med et Kys og overleverer En i Helvedsfiendernes Hænder. Ved Byen Heraklea i Landskabet Pontus sandt man fordom en Honning, som Bierne samlede af giftige Blomster og hvis Sødme medførte den bitre Død, efterdi Historieforfatterne berette, at Nogle, som uafvidende nøde deraf, gik fra Forstanden og mistede Livet. Denne Honning finder man desværre nu overalt, og den nuværende Verden anser den for den største Lækkerhed, men hvorved den paadrager sig den evige Død, som den sorgelige Erfaring lærer. Jeg indrømmer gjerne, at Verden aldrig har været sindrigere til at opfinde alstensk Fornøielse end nu; men intet gudsfrygtigt Hjerte vil dog negte for, at der heller aldrig har været saa mange levende døde og aandelige hensovende Christne som i disse sidste, vanskelige Tider. Men hvad der er saaledes bestaffent, som vi hidtil have vist, maa ei alene henregnes til Forsængelighederne, men ogsaa til Fordærvelighederne, og det er saaledes ufor-
nødent, at vi opholde os længere derved.

§ 50. Vi have hidtil efter Evne søgt at overbevise Hjerterne om, at alle timelige, verdslige og jordiske Ting udenfor Samfundet med Gud i Christo Jesu ere forsængelige og aldeles ude af Stand til at berolige, tilfredsstille og lykkelig-

gjøre vor Sjel. Det vil derefter paa-
ligge os at bevise, at en bodsærdig og troende Sjel ifølge sin Christendom maa foragte saadan Forsængelighed, ikke elske Verden og ikke hænges sit Hjerte ved slige unyttige Ting, og at den er pligtig til ved enhver Leilighed virkelig at lægge dette for Dagen. Det er Noget, som Naaden til Omvendelsen fører med sig, og det er umuligt, at en oplyst, i Christi Samfund levende og ved Guds Aand helliggjort Sjel ikke skulde være en Foragter af Forsængeligheden. Det er en grov Synd mod det første Bud og en Mammons-, Bug-, Verdens- og Selbdyrkelse, ja et unægteligt Afguderi, naar Mennesket hænges sit Hjerte ved det Timelige, — naar han elsker det Forkrænkelige, finder Behag i Verden, stræber at behage den og søger sin Ro, sin Trøst, sin Tilfredshed, sin Glæde, sin Anselse og sit Velbefindende hos Skabningerne. Og hvorledes skulde en isandhed omvendt og fornyet Sjel endnu kunne ynde en saa stor Synd, uagtet den Hellig-Aand tilraaber den: „O Menneskenes Børn! hvor længe ville I elske Forsængelighed?“ (Ps. 4, 3) „Frygt ikke, naar en Mand bliver stor, — naar hans Hus's Herlighed bliver stor; thi han skal slet, Intet tage med sig, naar han dør; hans Herlighed skal ikke fare ned efter ham“ (Ps. 49, 17. 18). „Naar Rigdom tilfalder Eder, da sætter ikke Hjertet dertil!“ (Ps. 62, 11) „Hvi veie I Penge (og anstrenge Eder for at faa dem) der, hvor ikke er Brød (ingen Mad for Eders Sjele), og Eders Arbejde (Eders Formue, som I med megen Møie have erhvervet) der, hvor I ikke kunne mættes?“ (Esai. 55, 2), og vor Frelser: „Vil Nogen komme efter mig, han for-
negte sig selv og tage sit Kors og følge mig! Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjel! eller hvad Bederlag kan et Menneske give for sin

Sjel" (naar den engang er fortabt)? (Matth. 16, 24. 26) og de hellige Apostle: „Stifter Eder ikke lige med denne Verden! (Rom. 12, 2) „Ingen bedrage sig selv! dersom Nogen iblandt Eder tykkes sig at være vis i denne Verden, han vorde en Daare, at han kan vorde vis! Thi denne Verdens Visdom er Daarlighed hos Gud" (1 Kor. 3, 18. 19). „Brødre, Tiden er herefter trang, saa at baade de, som have Hustru, skulle være som de, der ikke have — — og de, sig glæde, som de, der ikke glæde sig, og de, der kjøbe, som de, der ikke beholde, og de, der bruge denne Verden, som de, der ikke nyde den; thi denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 30. 31). „I ere Fremmede og Udlændinger (her i Verden); holder Eder (derfor) fra kjødelige Lyster, som stride imod Sjelen!" (1 Pet. 2, 11) „Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Dinenes Lyst og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lyst; men hvo som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid (1 Joh. 2, 15—17).

§ 51. Af disse og lignende Skiftsprog har en Gud helliget Sjæl lært Hans Villie at kjende; skulde den da ikke af Hjertet beslutte sig paa at efterleve samme? Den er jo ikke noget under Hyklerkappen skjult Verdensbarn, som ved sin Faders Villie og dog ikke ønsker at gjøre den; men den siger med sin Frelser: „Jeg har Lyst til at gjøre din Villie, min Gud og din Lov er midt i mit Inderste" (Ps. 40, 9). Den sande Bod og Omvendelse fører ogsaa en indvortes og udvortes Forandring hos Mennesket med sig (som vi allerede andetsteds i dette Værk udsørligen have bevist); den Kjødelig- og Jordistfindede bliver aandelig- og himmelskfindet; han

søger nu det, som er oventil, hvor Kristus sidder hos Guds høire Haand; han trakter efter det, som en oventil, ikke efter det, som er paa Jorden (Kol. 3, 1. 3) han har nu Christi Aand og Sind. Men ligesom denne her paa Jorden ikke søgte og ønskede Andet end at gjøre sin Faders Villie og fremme Hans Navns Ære ved Aabenbarelsen af Hans evige Kjærlighed og ved Menneskenes Saliggjørelse, saaledes søger hellerikke en sand Christen noget Andet i Verden end at tjene Guds Villie, fordi han lever i den. Og ligesom den Herre Jesus, uagtet han var Alles Herre (Ap. Gj. 10, 36), forringede sig selv, tog en Tjeners Skikkelse paa og fornædrede sig selv indtil Døden paa Korset (Filipp. 2, 7. 8), saaledes vil hellerikke en sand Christen, om han end har annammet meget timeligt Guds af Gud, hvormode sig deraf og langt mindre hængende sit Hjerte derved, men midt i sin Rigdom leve som en fattig og ikke saa meget ønske, at man skal tjene ham, som, at han kan faa Anledning til at tjene Andre; thi han ved godt, at han staar for Regnskab, og at man paa hin store Dag ikke vil spørge efter, hvor meget Guds, hvor megen Ære, Magt, Visdom og Herlighed han har haft, men hvor Meget deraf han har anvendt til Guds Ære og i Kjærlighed til Næsten, og hvor vel eller ilde han har brugt det.

§ 52. Hertil kommer endnu Noget, nemlig det Kjendskab til de aandelige og himmelske Gøder, hvormed en troende Sjæl føler sig beriget og lykfsaliggjort formedelt Føreningen og Samfundet med Christo. Den ved, at den med den sønlige Udtaarelse har faaet en fri Afgang til den himmelske Arv, — at den ved Formælingen med Christo har erholdt dennes hele Rigdom, hvilken Apostelen kalder uransagelig (Efs. 3, 8). Den kjender og forstaar godt den Herlighed, som er bleven den tildel i Gjenfødselen; den ved, at dens Rigdom er Guds Naade,

Himmelen og alt, hvad Godt og Ønskeligt Gud besidder, dens Prydelse Jesu Retsfærdighed saavel som allehaande skønne Gaver til Helliggjørelse og Opbyggelse, hvilke den Hellig-Aand har meddeelt den, og dernæst tillige den himmelske Klarhed og Herlighed; den ved, at den daglig ledsages og tjenes af flere himmelske Fyrster og Vældige, som af Gud ere den tilforordnede. Ei heller lader den misfærdige Gud den mangle Glæde, Trøst, Fred, Vederkvælgelse og Husvælgelse; Han tager ofte et lidet Sprog af den hellige Skrift og lægger det, som et Sukkertorn fra Paradis, ikke i dens Mund, men i dens Hjerter, hvor det smelter og henflyder med saadan Sødme, at Sjæl og Aand, Marv og Ben derved styrkes og glædes. Han tager den mangengang paa sit Fang og siger til den: Du er mit Barn; jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig. Den Herre Jesus indlader sig ofte i en lønlig, indvortes Samtale med den og taler til den ikke med udvortes Ordlyd, men med lutter Kraft, Kjærlighed og Trøst; Han kalder den Min Lyft i det (i dit Land — Esai. 62, 4), sin Hellige og Herlige, til hvem al Hans Lyft er (Pi. 16, 3), sit Hjertes Skat, sine Dines Lyft, sin Sjæls Glæde, en Blomst fra Paradiset, en Fryd for Englene, en Skælf for Helvedaanderne, et Under for Verden; denne Tiltale hører den vel ikke; men den smager og fornemmer den. Saa udgyder ogsaa den himmelske Trøster sig under den i dens Hjerter med saa megen Sødme, Fred og Glæde, med saa meget Lys og saa megen Naade, at den føler en uudsigelig Tilfredshed. Se, en saadan Sjæl naatte dog vel kunne glemme og foragte Verdens Forsængelighed, Stads og Pragt og Skindvæsen? Et Hjerter, der er vandt til denne Manna, vil ikke længes efter den timelige og forgjængelige Bellufts Klid og Mast. En Sjæl, som har en levende Kilde i sig selv eller en

frisk og ren Bæk udenfor sin Dør, den vil ikke drikke af Verdens Sølepudd. Den, som kan vederkvæge sig med Druer og Granatæbler, han kan let glemme Skovæblerne. En kongelig Prinsesse, der er vel forsynet paa udvalgte, kostbare Perler og østerlandske Diamanter til sin Prydelse, vil kun bekymre sig lidt om Glasforaller og falske Perler og ikke ændse dem, om de end bleve hende forelagte og tilbudne. Saaledes vil ogsaa en Gud helliget Sjæl, der har faaet Forstand paa aandelige og himmelske Goder, hvormed den af Gud er benaalet, og som ved at betjene sig rigtigt af sin Tro, kun bekymre sig lidt om Verdens timelige Herlighed.

§ 53. Til en troende Sjæls Forsmaaelse af Forsængeligheden bidrager ogsaa dens egen Erfaring. Den albise Gud tilstæder ofte, at en døbt Christen, især i sin Ungdom, indvifles i Verdens Forsængelighed, saa at han tror, at de jordiske indede Menneskers Væsen, mangeslags Paafund, Væge, Uhyggelighed og Bellufts er noget Stort og Kosteligt; thi det gaar hermed som med Trolldarlen, Simon, der forvildede det samaritaniske Folk og sagde sig selv at være stor (Ap. Gj. 8, 9). I Verdens Forsængelighed er der ganske vist en kraftig Virkning af Satan, som man nok kan kalde Trolldom og hvorved de menneskelige Hjerter forblindes og bedaares, saa at de tro at besidde noget Stort og kosteligt. Man har (som vi ogsaa andetsteds have bemærket) Exempler paa, at Satan har indbildt enkelte elendige Mennesker, som troede ham altfor godt og indløde sig altfor meget med ham, at han forærede dem kostbare Skuepenge af Guld, uagtet det ikke var Andet end nogle visne Blade. I Aaret sexten Hundrede og sex og femti blev en Person etsteds brændt for Trolldom, hvem Satan havde skjænket en Krone, der skinnede i hans Dine, som om den var af purt Guld og be-

sat med kostbare Edelstene, uagtet den kun var flettet af Lav, hvilken Krone blev opbrændt tilligemed ham. Undertiden har han anrettet et Maaltid for sine Egne, som i deres Tanke var ret kongeligt, uagtet de tilsidst paa sin Hunger og Tørst mærkede, at de vare blevne beværtede med et tomt Blendværk. Saa-
dan aabenbar og grov Trolldom er gud-
skelov endnu ualmindelig blandt de
Christne; men den lønlige og fine, idet
han ved den forgjængelige verdslige Her-
ligheds Skinvæsen bedaarer og forblin-
der Sjelen, saa at de tro at have fun-
det noget Herligt deri, er desvære altfor
almindelig og rammer ogsaa paa enkelte
forresten gudfrygtige Sjæle, der endnu
fattes tilstrækkelig Kundskab og Under-
visning. Disse formene, at man godt
paa en Gang kan elske og efterfølge den
Herre Jesus og Verden; de finde Vel-
behag i dennes Færd, søge at blive store
og tragte efter Være og Anseelse, efter
Rigdom, efter Herregunst o. a. M. Den
algode Gud lader det lykkes for dem,
saa, at de erholde, hvad de have stræbt
efter, saa at man begynder at anse dem
for lyksalige Mennesker. Men siden ved
Han efter sin Barmhertighed og Vis-
dom at finde Midler til at bringe dem
paa bedre Tanke, hvortil han fornem-
melig pleier at betjene sig af sit hellige
Ord og Korset. Saaledes gik det med
Salomo; Herren saa længe paa, at han
brugte den verdslige Lyksalighed efter al
sin Sjæls Vlyst og Attraa, som vi i Be-
gyndelsen af denne Prædiken havde hørt;
men da han gik altfor vidt deri og, li-
gesom drukkne af Verdenskjærligheden,
lod sig forlede til Afguderi, bragte den
langmodige Gud det dertil med ham,
at han gik i sig selv, erkjendte
denne falske Herligheds Forsængelig-
hed og Farlighed og sagde: „Jeg
saa om til alle mine Gjerninger
og til det Arbejde, som jeg havde
gjort, og se, det var alt Forsæn-

gelighed og Aandens Fortærelse“ (Præd.
2, 11). Han omtaler vel ikke, ved hvil-
ket Midde og paa hvilken Maade Her-
ren aabnede hans Dine; men det er dog
klart nok, at han med de anførte Ord
ikke mener nogen sædvanlig og alminde-
lig, men en særegen Betragtning af sin
Tilstand, som skede med oplyste Dine og
gudelig Eftertanke.

§ 54. Sagen lader sig bedst forklare
ved Eksempler. Af ældre vil jeg kun
ansføre den hellige Augustinus's. Det er
bekjendt, at denne Guds Kirkes store
Lærer i sin Ungdom ei alene hensejldt
til den gruelige manikæiske Vildfarelse,
men ogsaa blev saa indviklet i Verdens-
kjærligheden og Forsængeligheden, at han
ikke kunde udfries deraf uden ved Guds
mægtige Haand og ved et Under af den
Herres Jesu Kjærlighed. Han var en
meget opvakt Natur og lagde sig efter
Videnskaberne, hvori han ogsaa bragte
det saa vidt, at han kunde lære Andre
dem, og erhvervede sig et ikke lidet Ry.
Ved Siden heraf søgte han sin Glæde i
de kjædelige Vyster og bar sig ad, som
et til sig selv overladt ungt, sikkert Ver-
densbarn pleier at gjøre, indtil Herren
forbarmede sig over ham og oplyste ham
saaledes med sit Raadelys, at han be-
gyndte at se den yderlige Fare, hvori
hans Sjæl svævede, og at dømme ganske
anderledes om sin Levemaade end tilforn.
Da saa han, at al hans Lærdom var
lutter Forsængelighed og en daarlig Ind-
bildning, hans hidtil saa yndede Vellys-
ter lutter Satans Garn og alt Verdens
Væsen et blot og bart bedrageligt
Blendværk, hvorfor han da med hel-
lig Frygt fastede sig ned for den
forsjættede Herres Jesu Fodder og
rigeligen fandt hos Ham, hvad han
hidtil forgjeves havde søgt i Ver-
den, saa og fra nu af blev fra en
Gifter af den verdslige Forsængelig-
hed til en stor Foragter deraf. Men
lader os ogsaa høre nogle Eksempler fra

vor Tid. Jeg har kjendt en Mand, hvem Herren vor Gud havde prydet med mange herlige Sindets Gaver, saa og forundt en anselig Formue i Arv efter hans Forældre. Efter at han paa sædvanlige Maade i de lavere Skoler havde erhvervet sig allehaande fornødne Kundskaber, begav han sig med stort og høit Mod til et Universitet, lagde sig efter Retsvidenskaben, bragte det i saa Ar til at opnaa en saakaldt Grad i denne og blev høiagtet af Enhver formedelft sin Dygtighed, Duelighed og Færdighed i Alt, hvad han tog sig for. Ved Hjælp af Anbefalinger kom han tilsidst til et fornemt Hof, blev ansat som Hofmester hos den unge Herre, reiste med ham, lærte allehaande Sprog og Øvelser, vandt sin høie Foresattes Tilfredshed og gjorde sig Haab om at opnaa en høi Post ved dennes Hof. Han var derhos et Mønster paa et fuldendt Verdensbarn, men, som han senere selv pleiede at sige, et Dyr for Gud (Ps. 73, 22). Han fandt saa megen Glæde i sin Herres Naade, at han kun betymrede sig lidet om Guds Naade; han ansaa sig for lykkelig, rig, klog, lærd og æret, ligesom da ogsaa Verden bestrykede ham i denne Mening om sig selv; kort sagt, hans Haab stod i fuld Flor, og han ventede daglig paa en Velighed til endnu større Op-
høielse, til et ønskeligt Giftermaal, og hvad Andet en saadan Person kan attraa.

§ 55. Men da det behagede den barmhjertige Gud at drage denne ædle Sjæl ud af de Garn, hvori den var indviklet, hændte det efter Hans Tilfikkelse, at vor Hofmand i et muntert Selskab blev uenig med en anden Person, som længe havde betragtet ham med misunlige Dine; de kom i Slagsmaal sammen og greb tilsidst til Raaderne, ved hvilken Velighed han blev haardt saaret i

sin venstre Haand. Skaden blev meget farlig, enten fordi han blev forbunden af en uduelig Saarlæge, eller fordi Gud ikke vilde velsigne Lægemidlerne, og det saa ud til at ville slaa sig til Roldbrand, saa at han følte heftige og ufigelige Smerter og ingen Hvile fik i mange Dage og Nætter. I denne Tilstand rørte Guds Mand i hans Hjerte, saa at han begyndte at betragte Verden og dens tilsyneladende Herlighed rigtig, at erkjende Alt for Forsængelighed og Farlighed, at sætte høi Pris paa Guds Naade i Christo Jesu og paa Hans Ord og hjerteligen og inderligen at søge den Trøst, han stundede efter, hvorhos han gjorde Gud det Løfte, at dersom Han vilde hjælpe ham til hans Helbred igjen, vilde han strax vælge en anden Leve-
maade, hvorunder han mere uhindret kunde tjene Ham. Dette iværksatte han siden ogsaa, forlod Hoffet og begyndte at føre et husligt og stille Liv, elskede Guds Ord af Hjertet og tiltog saaledes i Kjendskabet til Ham, at han blev et brændende og skinnende Lys paa sit Sted og en stor Foragter af Forsængeligheden. Alt, hvor ofte betragtede han ikke med modige Taarer Verdens Børn, naar de paa Veronices Vis fremtraadte med stor Pragt! (Ap. Gj. 25, 23). Hvor inderligt pleiede han ikke at takke Gud for, at Han havde skjænket ham Erkjendelsen af alle timelige Tings Forsængelighed og kaldet ham til Jesu Christi Samfund! Hvor eftertrykkeligt vidste han ikke at prise og anbefale Andre Christi Enfoldighed fremfor al Verdens Visdom, sin Frelsens Skjænsel fremfor al timelig Vre, Tornekrone fremfor alle visnende Rosenkrandse, Taarerne fremfor Binen, Ydmygheden fremfor al Høihed, Foragten fremfor al Pragt! Hvor tit pleiede han ikke at sige: „Min Gud, en Dag i dine Forgaarde er bedre end ellers tusinde. Jeg udvælger heller at være ved Dørtærskelen i min Guds Hus end at

bo i de Ugudeliges Pauluner" (Ps. 84, 11).

§ 56. Til denne mærkværdige Tildragelse ville vi føie en anden, som ikke mindre fortjener at overveies. For nogle Aar siden sit en Kvinde, som nedstammede fra et fornemt Hus og efter denne Verdens Skik var bleven tilholdt og tilbænnet at smykke sig med Haarkruser, Piske og alskens Dingeldangel og Narrestreger, den Naade af Gud, at Han i hendes blomstrende Aar hjemføjte hende med en haard og heftig Sygdom, hvorved hun blev bragt lige til Dødens Porte og ikke kunde tænke Andet, end at hun skulde forlade det Timelige og ombytte det med Evigheden. Det var imidlertid ikke den Høiestes Villie, at hun dengang skulde ende sit Liv; Han vilde kun dræbe Kjærligheden til det Forkrænkkelige hos hende. Thi da hun i denne farlige Sygdom saa og erfor, at hendes ellers krusede og pudrede Haar hang fuldt af Angestibed omkring hendes Hoved, og at hendes ellers saa høit skattede Pynt og Klædedragt saavel som alle Moder, alle franske Komplimenter, al yndig Musik, alle Kjærligheds- og Morstabsbøger m. M. ikke havde en eneste Draabe Trøst i sig, begyndte hun at betragte Alting med oplyste Dine og forundre sig over, hvorledes fornuftige Menneſter og især Christne kunde forelske sig saaledes i sliq Galstap (saaledes udtrykte hun sig), sliqe Paaſund og unyttige Ting og anvende saa megen Tid og Bekostning derpaa. Hun gjorde derhos sit Engeleie til en Prædikeſtol og talte daglig med gudelig Nidkjærhed for sine Søstende og andre unge Piger, som enten besøgte eller opvartede hende, om Verdens glimrende, men kraftesløse Herlighed; hendes stadige Text, hvorpaa hun grundede sine Formaninger og som al hendes Tale gik ud paa, var: Det er idel Forfængelighed. Det er Alt-

sammen Forfængelighed. Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Denne Verdens Skikkelse forgaar. Da hun havde gjenbundet sin forrige Helbred, taltede hun den algode Gud, som ved sin Naade og hendes Legems-ſygdom havde helbredet hendes Sjel, hengav sig til den Herres Jesu fuldkomne Tjeneste og hjertelige Efterfølgelse og vidnede for al Verden og i al sin Omgængelse om, at hun nu havde lært at fornægte sig selv, at forſmaa Verden og at søge sin Glæde i aandelige og himmelske Ting. Følgende Tildragelse gjør et endnu behageligere Indtryk. En Frøken af et navnkundigt og med mange Fyrstelige beslægtet greveligt Hus var af Gud udrustet med mange skønne Legems- og Aands-gaver og blev des-aarsag saare elsket ei alene af sine Forældre, men ogsaa af alle sine høie Paa-rørende. Ved Guds naadige Tilstikkelse (som Udfaldet viste) tilbrog det sig, at den omtalte Frøken i en Sammenkomst af mange Personer af sin Stand under en Leg blev valgt til Dronning; hun var overordentlig prægtigt klædt og smykket med saa mange Juveler, at hun, saaledes som hun sad der i stor Glæde paa en ophøiet Stol, blev af alle de Tilstedeværende anseet værdig til virkelig at være, hvad hun nu i Legen forestilte; hun opførte sig ogsaa i alle Dele med saa megen Anstand og Ynde, at Ingen kunde beskue hende uden Glæde og Beundring.

§ 57. Der var imidlertid ogsaa en aldbrende og meget gudfrugtig Person, en Slægtning af hende, tilstede, som betragtede Legens Dronning med ganske andre Dine og, da den var forbi, tog Anledningen til at tiltale hende omtrent med disse Ord: Jeg har vel ogsaa seet paa Legen, og hvorledes I deri har forholdt Eder, men maa bekjende at jeg neppe kunde bare mig for at græde derover; thi jeg lagde Mærke til, at I

har forelsket Eder aldeles i denne Verdens elendige Herlighed og usle Pragt, og at I under Legen teede Eder, som om I virkelig var en stor Konges Gemalinde. Jeg sætter nu det Tilfælde, at det behagede Gud at hæve Eder til en saadan Høihed; I vilde dog alligevel ikke være noget Mere end et syndigt og dødeligt Menneſte og ikke kunne forblive i saadan høi Værdighed længere end nogle faa Aar; derefter vilde Døden ligesaa lidt ſtaane Eder som den fattigſte Bondepige. Denne Leg er nu til Ende, og Alt, hvad I har igjen af den Høihed, man deri tildelte Eder, er, at I har leget en Stund med Andet og de med Eder. Livslegen tager ogsaa en Ende; hvad enten I nu deri har været en Grevinde eller Hertuginde eller endog en Dronning eller Keiserinde, saa har I dog kun været det og formaar ikke at tage Mere af al Eders Herlighed med Eder ud af Verden end den fattigſte Betlerſke, som har levet med Eder. Traght derfor efter en anden og varigere Høihed og Herlighed; ſøg denne i Eders Frelſers Jeſu Samfund og i Hans Efterfølgelse; ſmyk Eder med ægte Tro, hjertelig Kjærlighed, Sagtmodighed og ſand Gudsfrugt, og gjør Eder derved yndet og elſket; agt Eders Chriſtendom høiere end alt, hvad Andet I har i Verden, oſv. Frøkenen blev meget bevæget ved denne uventede gudelike Tiltale, takkede derfor med ſømmelig Venlighed og lovede at ville ſaavidt muligt rette ſig derefter. Saaſnart hun kom i ſit Kammer og havde ladet ſig afklæde, begyndte Ordene ved Guds Naade at blive levende i hendes Hjerte og at overbevise hende; hun lagde ſig vel til Ro, men følte ſig meget urolig; hun anvendte efter den givne Foranledning ſin ſøvnløſe Nat til Betragtningen af alle jordiske Tingſ Forſængelighed, beklagede inderligen, at hun hidtil havde elſket dem ſaa høit og gjort ſaa meget

Væſen deraf, men derimod kun ſat liden Pris paa ſin Chriſtendom, og beſluttede at ſige Verdens Blendværk god Nat og at ſøge Sandhed i Chriſto, hvilket hun derefter ogſaa virkelig gjorde, idet hun af Hjertet hadede al Overdaadighed og Forſængelighed i Bynt og alt Andet, giſ ſimpelt klædt og ikke vilde vide af nye Moder eller de Verdsligſindedes øvrige Narreſtreger. Hun benyttede ſin Tid til Læsning i den hellige Skrift og andre gudelige Bøger; hun ſandt ſin Glæde i Ordets Hørelſe, den ſælles Bøn og Menighedens deilige Sang under den offentlige Gudſtjenefte, ſom hun bivaanede fra Begyndelſen til Enden med utrættelig, hellig Andagt; hun var derhos ſaa kjærlig, ſaa ſagtmodig og ydmyg i al ſin Omgjængelſe, at Enhver, ſom før havde beundret hendes udvortes Skjønhed, nu ærede hendes Sjæls indvortes Skjønhed, ſom fremſtinnede af alle hendes Lader, Ord og Gjærninger. Udfaldet viſte ogſaa, hvorfor Herren havde foretaget en ſaadan haſtig og ſalig Forandring med denne ſin aandelige Brud; thi hun ſik en ſærdeles Lyſt til at dø, og det var ikke den mindſt vigtige blandt hendes daglige Øveſer at forberede ſig til et ſaligt Endeligt, hvilket ogſaa hendes Jeſus og himmeſke Brudgom inden ſaa Maanedes forundte hende, idet hun tog Afſked fra Verden med ſaadan Frimodighed og ſaa megen ſød Trøſt, at Alle, ſom ſaa det, følte ſig overbeviste om, at denne dyrebare Sjæl have gjort et godt Bytte, da hun lod den forhen yndede Forſængelighed fare og i dens Sted valgte Samfundet med Jeſus, den Korsfæſtede.

§ 58. En troende Sjæl overbevies endvidere om alle jordiske og verdſlige Tingſ Forſængelighed, hvor glimrende de end ere, ved Korſet og de Trængſler, ſom efter Guds Naad og Willie møde den her i Verden. Diſſe ere mangleſlags, efter hvad vi allerede til

forn i dette Værk have lært; de ere udbortes eller indvortes, aandelige eller legemlige, lønlige eller aabenbare, kortvarige eller langvarige, enkelte eller flere forenede sig osv. Ligesom nu ingen af dem rammer den uden Guds hellige Raad og Tilstiftelse, saaledes er der heller ingen, som ikke har et faderligt og kjærligt Niemed, nemlig at bevare Sjelen for Djævelens og Verdens Smigrerier, at dæmpe de onde Lyster og bringe den til af Hjertet at forsmaa det Forkrænkkelige og længes efter Himlen. Deraf kommer det, at de ved mange Trængsler prøvede Christne i Almindelighed ere store Foragtere af Verden med dens Skinvæsen; thi de have erfaret, at den ingen kraftig og sikker Trøst formaaede at skjænke dem i deres Anfægtelser, Angst og Nød. Saaledes har det rimeligvis ogsaa gaaet med vor Konge; thi efter at han, som vi forhen have bragt til Sandsynlighed, ved Guds Aand og Naade var kommen til Omvendelse, har det uidentvivelst heller ikke manglet ham paa Samvittighedsangest og Anfægtelser, ligesom da Helvedsfienden gjerne pleier at vise sig som en Ven, saalænge som det forførte Menneske gaar paa Syndens Veie, men som en forfærdelig Fiende, naar det ved Guds Naade begynder at forlade disse farlige Veie og omvende sig. I saadan Nød og Angst formaaede hans Herlighed, Rigdom, Gode Pragt, Musik, skjønne Haver, anselig Bolig, talrige Tjenerskab, vidløstige Hofholdning o. a. M. ikke at læge hans saarede Samvittighed og berolige hans bekymrede Sjel. Vel havde den store Konge sin herlige Vandspring, hvortil han havde ledet det friske og liflige Vand, som flyder fra Libanon (Høif. 4, 15); men det var dog ingen Kilde imod Synd og imod Urenhed (Saf. 13, 1), og dette Vand kunde ikke slukke Sjælens Tørst. I hans kongelige Lysthaver voksede ogsaa den ædle Balsambust, hvis Saft el-

lers styrker og glæder Hjertet og læger Saar (Ordsp. 27, 9); men her kunde den Intet udrette; den kunde hverken befri og glæde det bekymrede Hjerter eller læge Samvittighedens Saar. Han havde sine herlige Bingsaarde i Engedi (Høif. 1, 14); men de frembragte ingen Vin, som kunde gjøre hans efter Gud bedrøvede Hjerter fornøiet. Det var Alt sammen Forsængelighed. Det var Alt sammen Tomhed.

§ 59. Se, saaledes forholder det sig endnu den Dag idag ofte med de bodfærdige og gudelskende Sjæle; de maa ofte klage med sin Frelser: „Du er min Sjel forfærdet“ (Joh. 12, 27). „Denne er Fiendens Time og Mørkets Magt“ (Luk. 22, 53), og med David: „Min Gud, min Sjel nedbøier sig i mig“ (Ps. 42, 7), og omendskjønt de sidde i Gode og Rigdom og nyde al mulig Velvæmmelighed og god Forpleining, ei heller have Mangel paa Udspredelser og Forlystelser i sit Hus saavel som i Haver, Marker og Skove, finde de dog ingen Kraft deri, som skulde kunne styrke og glæde dem. Jeg har seet en høi Person sidde i herlig og kostbar Prydelse ved sit Taffel, der var ret fyrsteligen besat med udsøgte Spijs; han var omgivet af Tjenere, fornemme og ringere; en behagelig Musik lod sig høre; de, som vare agtede værdige til at sidde tilbords med sin Landsherre ved denne høitidelighed, vare glade; men han selv jordnære sig i sine sorgmodige Tanker, der bragte Taarer i hans Dine og preskede dybe Sukke af hans Bryst, indtil han omsider ved en af sine Sidemænds Tiltale ligesom opvattedes af en Drøm og viste noget gladdere, men dog tvungne Miner. Hvad det nu end var, som tyngede paa denne Sjel, saa var det dog nok til at gjøre al denne Herlighed, der omgav ham, kraftesløs. Jeg har, skriver en erfaren Theolog, kjendt en anfægtet Mand, som beklædte et høit Embede, da Gud førte

ham i denne Tugtestole; naar han saa en Bonde kjøre forbi med Ved, sagde han ofte: Jeg vilde gjerne være en saadan Bonde alle mine Levedage og ikke sty eller skamme mig ved nogen Møie, Fattigdom og Foragt og gjerne undvære al min Værdighed og Magelighed, naar jeg blot kunde saa Ro, Fred og Glæde i Gud. Han stod ofte og saa efter en saadan Bonde med dybe Sukke, saa langt han kunde øine ham.

§ 60. Herhen hører ogsaa følgende Tildragelse, der er foresalden for nogen Tid siden. En fornem og formuende Person blev ligeledes efter Guds hellige Raad betagen af stor Tungfindighed og plaget af allehaande aandelige Bekymringer. Enhver, som elskede ham, bestræbte sig for at gjøre ham nogen Glæde og bringe ham bort fra hans mange sørgmodige Tanker ved forskellige Adspredelser. Engang blev der i den skønne Foraarstid foretaget en Lyttfart, hvori den Bedrøvede blev nødt til mod sin Villie at deltage. Man for ud i en skøn og yndig Skov; man var vel forsynet med gode Spiise- og Drikkevarer; Intet var glemt, som kunde tjene til Bekvemmelighed og Fornøielse. Man valgte sig en passende, græsbevoget Plads under de skyggesfulde Træer, hvor man satte sig ned og begyndte at spise og drikke og være glad; man spøjte og lo; derefter stod man op for at lege, spadserere, fornøie sig og fryde sine Dine ved de foran Skoven liggende skønne og vel dyrkede Agre, ved Horderne, der græssede paa en grøn Mark, ved de blomsterstrøede Enge, der laa til Siden ned imod en Bæk. Men Intet af alt dette formaaede at gjøre noget Indtryk paa den bedrøvede Person; han havde heller blevet hjemme i sit Bedekammer og kunde ikke bare sig for at sukke og græde og had derhos indstændigt, at man snart vilde bryde op og gjøre en Ende paa denne Glæde. Da nu dette henimod Af-

ten stede, og man var kommen tilbage til Byen, forblev en Ven, som han fremfor Andre gjerne saa omkring sig, hos ham og spurgte ham i Fortrolighed, hvorledes han havde kunnet være saa sørgmodig midt under saa mange Fornøielser. Men han svarede: Dyrene i Skoven leve hver Dag i saadan Glæde, som vi have villet nyde i nogle Timer; men naar et af dem bliver skudt af en Jæger og bærer Ruglen i Livet, hvad kan da al Markernes og Skovens Unde og Behagelighed hjælpe det? Saaledes er det ogsaa med mig; „den Almægtiges Pile ere i mig, hvis Gift min Aand drikker (deres dødbringende Kraft fortærer, afkræfter min Sjel); Guds Forførelser ere stillede imod mig“ (Joh 6, 4). Hvorledes skulde da en lystelig Egn eller hvad Andet I have tænkt at adsprede mig med, kunne glæde mig? Al nei, Himmelen har bedrøvet mig; Himmelen maa glæde mig; Guds Haand har saaret mig; den maa ogsaa læge mig igjen; om end Himmel og Jord og Alt, hvad deri er, tilsmiler mig, hvad hjælper det dog, naar ikke min trøstesløse Sjel bliver vederkvæget med et naadigt Dietkast af min Jesus? Bierne finde sin Honning i Blomsterne, Faarene sin Fornøielse paa en grøn Eng; I fandt Eders Glæde i Mad og Drikke, i Samtaler og Leg; men min matte og vansmægtende Sjel fandt Intet, som den kunde forlyste og fryde sig ved. Og hvorledes skulle alle de Adspredelser, I have villet forskaffe mig, være tilstrækkelige til at glæde mit Hjerte, da al denne Glæde har været overskygget af og blandet med Ubehageligheder? I vide, at vi paa Vortrejsen vare meget besværede af Støv, fordi det ikke har regnet paa flere Uger; paa Hjemveien opstod et Uveir, som gennemblødte os dygtigt med Regn og forføredede os med Torden og Lynild; ved vort Maaltid under de grønne Træers Skygge vare vi plagede af Myg og Fluer; i

Græsset, hvor vi sad, saa man alle slags Utoi fryde omkring; en Pige, som morede sig paa Engen med det hende anbetroede Barn, blev forstræmt af en Slange, der sneg sig omkring mellem den blomstrende Kløver; da vi efter Maaltidet gik at spadserere paa Marken, bleve vi anfaldte af Hyrdehundene og formaaede neppe at bærge os imod dem med Stokke og Stene. Se, det er Ederes Verdenslyst! Den er en grumset Vin, hvorefter man befinder sig værre, jo Mere man drikker deraf; min Sjæl derimod attraar en ren og klar Glæde; jeg hungrer og tørster efter det Gæstebud, som min Gud har lovet at gjøre, „et fedt Gæstebud, et Gæstebud af Vin foruden Værme, af Fedmer af Marv, af længe gjemt Vin, som er aftappet fra Værmen“ (Esai. 25, 6). Da maatte den Anden sukkende bekjende, at denne Mand's Sorgmodighed var bedre end deres og Alverdens Glæde, og at der i det Timelige ikke findes nogen Glæde uden Sorg, ingen Behagelighed uden Ubehagelighed, ingen Vre uden Besvær, ingen Værdighed uden Byrde, ingen Vin uden Pine, intet Hjerte uden Smerte, intet Liv uden Lidelse og Død.

§ 61. Endnu staar der Noget tilbage, hvorved en Sjæl overbevises om de verdslige Tings Forsængelighed; det er Erfaringen fra Andre. For at forklare dette maa det bemærkes, at en sand Christen ikke lever her i Verden som et Dyr eller som et ubetænksomt Verdensbarn, der er blevet næsten dyrisk, uden Eftertanke og uden at give Agt paa, hvad deri foregaar; men han betragter Alt med oplyst Die og Hjerte og søger i Alt sin Opbyggelse, Forbedring og Trøst. Dette kan man se af Salomo, der oftere i denne Bog gjentager de Ord: Jeg saa alle de Gjerninger, siger han, som ere gjorte under Solen, og se, det var Alt Forsængelighed og Aandens Fortærelse (Præd. 1, 14). Jeg har seet

den Møie, som Gud har givet Menne-
stenes Børn at plage sig med (Kap. 3, 10). Jeg saa under Solen Dommens Sted; der var Ugudelighed, — og Retfærdigheds Sted; der var Ugudelighed (B. 16). Jeg saa alle de Undertrykte, som ilde medhandles under Solen, og se, der var deres Graad, som vare undertrykte, og der var Ingen, som trøstede dem (Kap. 4, 1). Jeg saa alt Arbeide og al Redelighed i det, som gjøres, at den tilføier et Menneſte Alvind af det andet (B. 4). Jeg saa en Forsængelighed under Solen: der er En enlig og ikke selvanden og har hverken Søn eller Broder; dog er der ingen Ende paa alt hans Arbeide, og hans Dine mættes ikke af Rigdom, og han siger ikke: hvem arbeider jeg til og lader min Sjæl fattes det Gode? (B. 7, 8). Alt dette har jeg lagt paa mit Hjerte (Kap. 9, 1). Jeg saa, at Løbet ikke er i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller Brød i de Vises Magt og ei heller Rigdom i de Forstandiges Magt og ei heller Gunst i de Rittiges Magt; men ved Tid (som Gud bestemmer) og Hændelse (som Gud beſtifter) hændes det dem Alle (B. 11). Jeg saa, at en Daare er sat i stor Høi-
hed; men de Rige (paa Forstand og andre Aandsgaver) sidde lavt. Jeg saa Tjenere (slaviske, uduelige Menneſter) paa Heste og Fyrſter (de ædleſte, dygtigſte Personer) gaa tilfods paa Jorden som Tjenere (Kap. 10, 5—7). Heraf sees, hvorledes en oplyst Sjæl lever her i Verden, nemlig, som jeg før sagde, med gu-
delig Eftertanke og hellig Overveielſe af alle forekommende Ting, og dette gjør den for til sin Trøſt at iagttage Guds alviſe Styrelſe, der vedbliver og raader uforandret under Menneſtenes mangſol-
dige Daarſtaber, og for at vogte ſig for at indviſles i Kjærligheden til det For-
trænelige.

§ 62. For at fremſtille vor Mening

endnu tydeligere, ville vi følge den høi-
vise Konges Veiledning og korteligen ud-
tale de Tanker, som en troende og op-
lyst Sjæl pleier at gjøre sig om Menne-
skenes Færd og Gjerninger og om de
mangfoldige Tilfælde og Begivenheder,
som komme til dens Kundskab. Jeg ser,
figer den med Salomo, at alle Ting i
Verden ere majsommelige, saa at Ingen
kan udfige det (Præd. 1, 8). Jeg ser,
at denne Majsommelighed ikke er kommen
i Verden og blandt Menneffene ved et
Slumpetræk, men at den er given dem
af Gud (bestikket og paalagt dem for
Syndens Skyld), for at de skulle plages
dermed. Saaledes er da Glendigheden,
Majsommeligheden, Arbeidet og Sorgen
her i Verden en Del af den guddommelige
Orden, hvilket ikke kan figes om de Ting,
Menneffene have under Hænder og be-
fatte sig med. Herren har givet og ind-
rømmet dem Jorden, men bevoget med
Torn og Tidsler (Ps. 115, 16). Han
har givet dem Roser, men som findes
blandt Torn; Han har givet dem Rig-
dom, men saaledes, at den erhverves,
besiddes og tabes med Sorg og Møie;
Han har forlenet dem Visdom, men saa-
ledes, at den ofte ved deres egen Brøde
falder ud til Bilsfarelse og Daarlighed;
Han har givet dem Skjønhed, som ofte
i Hast forvandles til Hæslighed og vis-
ner som en Blomst for den barske Luft,
osv. Følgelig er det jo en Daarskab,
at man søger sig en Himmel her paa
Jorden og sand Ro og Glæde i dette
majsommelige og urolige Liv. Det er
det Samme, som om man vilde anlægge
en Lysthavn i en Sandørken eller søge
Figener, Druer, kinefiske Vbler og an-
dre Forfristninger paa en forgroet og
overalt med Torn og Tidsler bevoget
Ager eller stedsbevarende Vindstille paa
Havet. Det er en Forsængelighed, at
Menneffene uagtet den Majsommelighed,
som Gud har dryppet paa alle jordiske
Ting, lig best Malurtsaft, alligevel hænge

sine Hjerter ved dem og fordybe og for-
elske sig deri, som om de intet Bedre
og Vdlerc kjendte, og som om der in-
tetsteds var noget Skjønnere og Nytti-
gere at finde. Det er en forsængelighed,
at de søge sin Lyst i det, som den al-
gode Gud har bestemt til at gjøre dem
kiede af Jorden og bringe dem til desto
ivrigere at tragte efter Himmelen, og
at de derover glemme den himmelske
Glæde.

§ 63. Jeg ser, figer den endvidere,
Dommens Sted, hvor man holder Ret
og skulde lade Enhver, som behøver det,
saa og nyde den, og se, Uretfærdighe-
den har der sat sig paa Dommersædet;
Retten er ombendt til Malurt; Dom-
huset er opfyldt med uretfærdige, sam-
vittighedsløse Menneffer, og hvor man
skulde straffe Vogn og Vedrag, der dri-
ves og trives de som mest. Er det nu
ikke en Forsængelighed og farligt, ja
høist skadelig Daarskab, at Menneffene,
som om kortere eller længere Tids For-
løb skulle fremtræde for alverdens høieste
Dommer og maa vente sin Dom efter
sine Gjerninger, ere saa sikre i sin Uret-
færdighed og anse det for en Del af sin
Høihed og Herlighed, at Ingen tør mod-
fige dem eller kan hindre dem i deres
Ugudelighed? Derjom en Landsbydom-
mer viste sig saa hovmodig og letfindig
i sit Embede, som om han intet Ansvar
havde, vilde han medrette blive udleet;
thi denne Hoffærdighed og Egenraadig-
hed varer kun saa længe som til Lands-
dommeren eller Amtmanden kommer; da
maa Dommeren staa for sin Dommer.
Saaledes ogsaa, naar Lands eller Stads-
dommeren misbruger sin Magt og hov-
moder sig, som om han stod ene, saa
ler man kun af ham; thi der er en
Høiere over denne Høie, og over hans
Magt er en større Magt, der lige saa
kan drage ham til Doms og til Ansvar,
som han hidtil har gjort med Andre.
Er det da ikke ogsaa en latterlig For-

fængelighed hos disse Menneſter, at uagtet de Alle, fra den Laveste til den Høieſte, vide, at de have en høiere, ja den Allerhøieſte over ſig, ſom til den af Ham ſaſtſatte Tid vil underſøge alle deres Domme og føre dem ſamtlige ind for Overretten, gaa de alligevel ſaa ſikert og egenraadigt tilværks i Rettergangen? Endvidere ſer en oplyſt Sjæl de Undertryktes Taarer, ſom de, der ere dem for mægtige, afpreſſe dem; den ſer den BOLD, hvormed de Store og Vældige ofte plage mange Tuſinde fattige Menneſter; den hører, hvorledes de fare løs paa dem, — hvor foragteligt de behandle dem og omgaaes dem, ſom om de ikke havde med Menneſter og Chriſtne, men med Slaver fra Barbareſtaterne eller endog med Hunde at beſtille. Den ſer, at ei alene ſtore og mægtige, men ogſaa ſmaa Herrer, hvis Magt beſtaar i deres Foreſattes Magt, opfører ſig ſaaledes og ofte forvolde de fattige, enſøldige og bedrøvede Underſaatter ſaa megen Hjertesorg med ſit Skjænderi og Blageri, at det næſten er utroligt. Den forſærdes over ſaadan Forfængelighed og høiſt ſkadelige Daarſkab og forunder ſig over at Verden endnu ikke af ſaa mangfoldige Erfaringen har villet lære, hvad de bedrøvede og undertrykte Chriſtnes Taarer ere og formaa, ja, at ſaadanne Menneſter uagtet al ſin Klogt og Viſdom endnu ikke have lært, at de kun ere Menneſter og intet Mere, og at de, om de end ere ſatte over Andre, alligevel forblive Menneſter og ſtaa under Gud. Er det ikke en ſkrækkelig Forfængelighed, at et ſkjændende og ſmældende, grovt og ſtolt Menneſke ikke betænker, hvor længe den Ulighed, der nu er mellem ham og hans Medmenneſter, vil vare, og hvilken Forandring der om kort Tid ſkal foregaa? Er det ikke en høiſt ſkadelig Daarſkab, at den Magt, ſom er En givet til de Fattiges og Glendiges Trøſt og Beſkjærmelſe og til at

ſamle ſig en Skat for det Tilkommande, den anvender man til de Bedrøvedes Bedrøvelſe, til de Glendiges Forurettelſe og de Fattiges Undertrykkelſe? Er det ikke en Blindhed og Afſindighed at vandre ind i Evigheden betyngtet med flere Sukke og Taarer end man har Haar paa ſit Hoved og har levet Minutter her i Forkrænkeliigheden?

§ 64. Den ſer ogſaa, at den al gode Gud vel til Vettelſe af dette Livs Møielſommelighed har ſkjænket Menneſkene allehaande Gaver, Kunſter, Videnskaber og Færdigheder, ved hvilke de ei alene kunne forſkaffe ſig det Nødvendige, men ogſaa mangeslags Betvemmeligheder, hvormed den kjærlige Gud ogſaa har havt til Hensigt at forene dem deſto mere i indbyrdes Kjærlighed, idet den Enes ſtedſe trænger til den Anden. Men den finder, at iſtedetfor at den Enes ſkulde tjene den Anden med den Gave, han har annammet, og med Tak til Gud erkjende den Andens Duetlighed, misunder den Enes den Anden hans Gave, ſøger at indſkrænke hans Indkomſter og Næring, behandler ham fiendtligt og er ham til Hinder og Fortræd overalt, hvor det lader ſig gjøre. Er det nu ikke atter en Forfængelighed og Daarſkab, at hvad der er givet Menneſkene til Kjærlighed, Fred og Vettelſe af deres Byrder, det anvende de til Had og Misundelſe og til at forøge hverandres Beſvær? Er det ikke en Daarſkab, at man ikke vil unde Næſten, hvad Gud giver ham, — at man gjør den Andens Beſignelſe til en Forbandelſe og hans Lykke til en Ulykke for ham? Endvidere erfarer den ofte, at et Menneſke, der ſlet intet Paaskud har for ſin utidige Sparſomhed og Kærrighed, ſaaſom han hverken har Kone eller Børn og derhos ſidder i ſtor Velſtand og har ſamlet ſig et godt Forraad, alligevel beſtændig ſparer, quier og ſkraber ſammen, ſom om han forſt nu ſkulde begynde at

samle sig nogen Formue og sad i den dybeste Vmød? Han æder sig neppe mæt, slukker sin Tørst med den daarligste Drik og har hverken nogen Glæde af sine Statte eller sit Liv. Man finder saa paafaldende Exempler herpaa, at man ikke ved, hvad man skal sige hertil. En berømt hollandsk Væge skriver, at han har kjendt en Mand, som efterlod sine Frænder hele Kister fulde af Guld og alligevel paa sit Yderste vægrede sig ved at lade sig give en Bægel Rhinskvin og spurgte, om ikke fransk Vin kunde gjøre det; thi Rhinskvinen faldt ham for dyr. En Anden beretter, at der paa hans Tid levede en rig Væge, som for at slippe for at lægge i Ovnen om Vinteren og alligevel undgaa at fryse, fandt paa det Middel at bære et temmelig tungt Stykke Ved op og ned ad Trapperne, for paa denne Maade at varme sig. Dr. Sacc fortæller, at han har kjendt en Mand, som, omendstjont han besad en betydelig Formue, dog levede meget daarligt, kjøbte den simpleste Fisk, kogte den i Vand og Salt og havde ikke Nogen om sig uden en gammel, vanartig Kvinde; thi han frygtede altid for, at der skulde gaa for Meget til; tilsidst fandt man ham hængende i et Haandklæde og med et Krus Ol foran sig. Hvad hjælper det nu, at Menneket har mange Penge i Kisten, naar han ingen Glæde har i Hjertet, — at han vel er Herre over Pengene, men Satan er Herre over hans Hjerte, — at ikke han selv, men Gjerrighedsdjævelen har Nøglerne i sit Bærg? Meget sandt siger en lærd Mand i vor Tid: Det heder for et tydsk Ordsprog, at Gjerrigheden er sin egen Stedmoder; jeg vil lægge til: den er ogsaa sig selv et Helvede, idet den Gjerrige ikke gjør Godt imod Nogen, ei engang imod sig selv. Man kunde sammenligne ham med et Ujel, der er belæsset med Brød og Vin, men dog ikke faar nyde Noget deraf, men maa tage tiltakke med

Halm og Tidsler. Er det nu ikke en stræffelig Forsængelighed at gjøre sig selv et dobbelt Helvede, det ene her i Verden, hvor han unddrager og negter sig selv al Forfriskning og Bederbægelse, og det andet hidsjet, hvor han ikke vil kunne erholde saa Meget som en Draabe Vand til at læste sin Tunge med, om han end vilde give sine tilforn saa høit elskede Penge derfor?

§ 65. Den erkjender og erfarer endvidere ogsaa alle jordiske Tings Forsængelighed deri, at den ser, hvorlunde Mennekenes Børn, endstjont de ere udrustede med alle fornødne Evner og derhos gjøre sig al mulig Flid, alligevel ikke altid kunne naa det forønskede Maal. Thi om endog En af Naturen er rask paa Foden eller ved stadig Øvelse har bragt det til at løbe hurtigere end Andre, saa kan han dog ikke altid løbe sig til, hvad han ønsker eller løbe sig fra, hvad han frygter for. Om Nogen indlader sig i et Bæddeløb og er noksaa fodsnar, vinder han dog ikke derfor altid Alendiet; men det bliver givet den, hvem Gud har forundt det som en Lykke. To løbe t. Ex. mod et opstillet Maal for at vinde Prisen; den Ene er hurtig som en Hjort og overgaar langt den Anden i Løb; de løbe Begge; men idet den Første næsten har naaet Maalet, støder han efter Guds Tilfikkelse paa en Sten eller anden Hindring, hvorover han falder til Jorden, saa at den Anden faar Tid at komme forud for ham og gribe Alendiet. Ligeledes hænder det stundom, at En i Striden bliver nødt til at tage Flugten for at undfly Sværdet; da kommer det ikke an paa hans hurtige Fødder, om han skal undgaa Døden; thi om han end iler noksaa meget, kan han isølge Guds Tilfikkelse fare vild paa Veien og, medens han tror at løbe fra Fienden, netop løbe ham imøde og saaledes uformodet styrte i Fordærvelse. Saaledes forholder det sig med andre Ting. Mangt

et Menneſte er godt oplært til et Haandværk eller til Handelen, kjender alle Haandgreb og Fiſ, er af Naturen ſkarpſindig, klog og forſigtig, er vel øvet i Skrivning og Regning, er forekommende i Omgangen med Næſten, forſtaar at gjøre ſig yndet, at vælge den rette Tid, oſv. Men efter hvad Erfaringen lærer, formaar dog ikke dette at hjælpe til god Fortjenefte og til Rigdom. Man ſer ikke ſaa ſjelden, at en Mand af ſimpel Herkomst, med ſmaa Evner og liden Anſeelse, ja mangt et Menneſte, ſom hverken kan læſe eller ſkrive eller regne med Færdighed, er langt heldigere i Handelen og har større Veſignelſe i ſin Næringsvei end en Anden, ſom i alle Dele ſtaaer over ham. Mangen begynder med ſtore Arvemidler, Mangen med et rigt Giſtemaal, en Anden med et betydeligt Vaan, ſom en Ven eller Beſtytter har forſtrakt ham med; Alt gaar ogſaa i Forſtningen godt for Haanden, og han har meget Held med ſig, ſaa at man tror, at han om ſaa Nar kan komme til ſtor Rigdom; men det ender dog tilſidſt med ſtor Gjæld og Fattigdom. En Anden begynder med Intet, har ikke ſine Forældre at takke for Andet end Livet og et ærligt Navn, ſom man ſiger; han giſter ſig med et Fruentimer, ſom ikke eier Mere end han ſelv; han begynder ſin Næringsvei med at laane og borge; han har ofte flere Uheld, ſaa at det ſer ud til, at han aldrig vil kunne arbeide ſig frem og lægge ſig nogen Formue til, og ſe, det ender med Rigdom og Overflod. Jeg har kjendt en Mand, ſom begyndte ſin Handel med ſlige Varer ſom Naale, Vaand, Snorer og Deſlige, Alſammen til en Værdi af en Mark, ſom han havde laant af en Kræmmer, og han havde ſaadant Held hermed, at han tilſidſt blev en meget formuende Mand. Jeg kjender ligeledes en Anden, ſom hverken kan læſe eller ſkrive, — ſom i ſin Ungdom ernærede ſig ved tungt Skibsarbeide og

derefter begyndte med en liden ſammenſparet Skilling, — ſom ofte blev ført bag Lyſet af ſnuue Handelsmænd, led mange Tab, oſv. og ſom alligevel hidtil ved Guds Veſignelſe har beſtaaet ſig i ſin Handel og nu eier en klæffelig Formue. Af alt dette ſees da tydeligt, at Salomo har ved Guds Aand talt Sandhed, naar han ſiger: Løbet er ikke i de Lettes Magt og Krigen ikke i de Vældiges Magt og ei heller i de Viſes Magt og ei heller Rigdom i de Forſtandiges Magt, oſv.; men ved Tid og Hændelſe, ſom Gud beſtemmer og beſtikker, hændes det dem Alle. Er det da ikke en ſtor Forfængelighed og Daarſkab, at Menneſtenes Børn hartad begynde ſine fleſte Foretagender uden noget helligt Hensyn til Gud, uden Bøn, uden Frygt for Ham, uden Tillid til Ham og formene, at de nok ſkulle udføre det ved egen Viſdom, Duelighed, Kraft og Evne? Er det ikke en ſtor Glendighed i dette Liv, at ſaa megen Løben er forgjeves, — at ſaa mange tilſpyeladende kloge Anſlag miſlykkes, — at der daglig paa alle Steder, ſlaaes ſaa mange Slag i Luften, — at ſaa megen Viſdom bliver til Daarlighed, — at ſaa meget Haab gaar tilgrunde, — at ſaa mangen heldig Begyndelſe faar et uheldigt Udfald, — at Menneſtene deſuagtet ikke bliver klogere, ikke gudfrygtigere, ikke ydmygere, og at ligesom de Foregaaende have løbet hen iblinde, ſaaledes løbe de Efterfølgende efter dem, og at de ſølgelig alleſammen løbe i Glendighed og Fordærvelſe?

§ 66. Endnu er der efter Salomos Anviſning en Ting, ſom vidner om alle Tings Forfængelighed, naar man nemlig maa ſe, at en Daare ſidder i ſtor Værdighed og de (paa Forſtand og allehaande Gaver) Rige nedenfor ham, — at Tjenere ride paa Heſte, og Tyrſter gaa tilfods paa Jorden ſom Tjenere. Alt oplyſe dette med Exempler, hvilke

forresten daglig forekomme, vil ikke være passende. Hvo som har opladte Nie og betragter den nuværende Verden, vil uden Vanskelighed allevegne finde en tydelig Fremstilling af, hvad Salomo beskriver. Vi ville kun paapege, hvorlunde de menneskelige Tings Forfængelighed ogsaa i saadanne Tilfælde fremstinner. Man maa i saa Maade dels se hen til de Menneſter, der besidde Værdigheden og Herligheden, uden dog at være istand til at bruge den tilbørligt; men ser da, at deres fornemme Herkomst, deres store Rigdom, deres høie Værdighed, deres udstrakte Magt og hvilke Fortrin de nu forøvrigt monne have fremfor Andre dog ikke formaa at bøde paa de Mangler, de have af Naturen. Nabal forbliver en Daare og ubetænkſom Mand, omendſkjønt han har meget Guds, og mange af dem forblive en Vederſtyggelighed for Gud, uagtet de beklæde høie Embeder. Mange sidde prægtigt klædte tilheft eller kjøre i en glimrende Vogn; men deres Bei fører dem dog til Helvede, medens Mange, som gaa tilfods og slæbe sukende paa en tung Byrde, gaa ind til Livet ad den trange Bei, — dels til Gud, som undertiden formedelt et Lands Synner tillader, at saadan Uorden finder Sted og tillige undertiden paa denne Maade vil vise, at Land og Folk ikke styres og opholdes ved Menneſtenes Forstand, men ved Hans alvise Raad, — dels til Underſaatterne, hvilke Gud vil lære, at denne Jord ikke er det rette Sted, hvor Han vil lønne Enhver efter hans Gjerninger, og at det heller ikke er med timelige og forgjængelige Ting, Han vil lykſaliggjøre sine Egne. For at jeg ſkal ſige det tydeligere: Han lader Tjenerne ride paa Heste og Fyrſter gaa tilfods, Daarer komme til Væ, og flege Folk forblive i Ringhed, ugudelige Menneſter bliver store og rige og de Gudfrygtige sidde i Fattigdom og Glendighed, paa det Hans Egne ſkulle blive

trætte af Verden og længeſt deſto mere efter Guds Børns Aabenbarelse og herlige Frihed.

§ 67. Se, dette er omtrentlig de Ting, som Guds Mand gennem Salomo har villet fremſtille for os, for at vi deri ſkulle betragte de timelige Tings Forfængelighed. Et opløst Hjerte, som lever i diſſe ſidſte Tider, finder imidlertid endnu langt Mere, hvoraf vi dog kun ville anføre noget Lidet. Guds Ord bliver ved Hans Raade rigeligen prædiket, aſhandlet og hørt overalt i de evangeliſke Kirker, men af de Fleſte anſeet for Menneſkeord. Man ærer det med ſine Øren, men vanærer det med ſit Levnet. Man tror, at det er godt, og at det er en chriſtelig Pligt at kjende Guds Villie, men at Menneſket dog ikke er forbundet til at efterleve denne videre end hans ſædvanlige Levemaade, hans Bekvæmmelighed og Magelighed, hans egen Nytte, Væ eller Villie tilſtede. Man indrømmer, at Guds Villie er bedre end vor, og deſuagtet vil man hverken gjøre eller taale den, men følge ſin egen eller andre kjødeligſindede Menneſters Villie. Ingen vil gjerne blive anſeet eller udſtjældt for et uchriſteligt eller ugudeligt Menneſke; men at hans Gjerninger, Vandel og Samvittighed vidne om, at han er det, derover gjør han ſig ingen Betyrning. Enhver er nidkjer for ſin egen Væ; men for Guds Væ og for at Hans Navn bliver forherliget paa os, i os og ved os, derpaa tænker man kun lidet, ret ſom om det var mere om os end om Gud at gjøre. Enhver ſøger at ſætte ſig og Sine i en lykkelig Stilling! men at blive forviſet om ſin Maadeſtand og den ſalige Evighed, det er man kun lidet betymret for; thi dem tror man allerede at have i Maademidlerne, hvilke man vel beſidder, men ſammeligen miſbruger. Enhver ſøger at tækkes Verden; men om og hvorledes han ſkal tækkes Gud, derom er det ham

kun lidet at gjøre. Enhver tragter efter, at hans Husvæsen skal være i god Stand og fordelagtigt indrettet, — at hans Næring skal gaa godt fra Haanden, — at han kan undgaa Tab og fremme sin Fordel; men enten hans Christendom, hans Tro, Kjærlighed, Haab og Gudsfrøgt er i Af- eller Tiltagende, støtter han ikke om at vide; det er nok, at han i sine egne Tanker er en Christen. Jeg antager, at mange Menneſter have havt de tusinde Gange tusinde Betyrninger i sin Dage, men ikke en eneste for sine Synder, for sin Forening og sit Samfund med Christo, for Guds Kirkes Tilstand og sin Salighed. Enhver drager Omſorg for at samle et Forraad til sine Børn, at ſaa dem frem, ſkaffe dem et Levebrød og enten ſelv eller ved Andre vejlede dem til at ſvinge ſig iveiret ſamt befordre deres timelige Vel; men hvorledes de kunne blive gudſtrygtige, derpaa bliver kun ſjelden eller koldſindigt nok tænkt. Lærdom ſtaar hos Enhver og paa alle Steder i ſtor Anſeelse; Gudsfrøgt derimod bliver ubleet og kaldt Hylleri eller Sværmeri. Der er allevegne megen Talen, Glæden og Bludren; man taler og ſnakker hjemme og paa Reiſer, ved ſine ſædvanlige Maaltider ſaavelſom i Gjæſtebud, Driftelag og andre Sammentømter, i Skoler og Kirker, paa Gader og Stræder, i Kramboder og Værkſteder; man fortæller Nyheder, Skrøner og Ubetydeligheder; man ſpøger, man driller og narrer hverandre; man roſer ſig af ſin Overgivenhed og hvilke Budſ man har ſpillet; man taler om Handel og Vandel, eller man mønſtrer Ørigheden, Præſterne eller Andre oſv. Men hvad der kan tjene til Guds Ære, til Ens egen eller Næſtens Forbedring og Opbyggelse, det maa efter den ugudelige Verdens Dom henregnes til Brøvl og Præſteſnak og er altfor ſimpelt og foragteligt til, at man ſkulde gjøre det til Gjenſtand for en

Samtale; det maa dog vel være nok, at man hører Præſten tale derom en Times Tid eller to om Søndagen. Jeg tager derfor ikke i Betænkning at ſige, at hvis man vilde tælle de Samtaler, ſom her paa Jorden føres for Gud, om Gud og til Gud, og dem, ſom føres imod Gud og uden Gud, de gudelige og de ugudelige, forſængelige og unyttige, ſaa vilde Forholdet blive ſom ti imod ti Hundrede Tusinde.

§ 68. I de ſædvanlige Selſkaber og Sammentømter har man ingen Tanke for Guds Ære, for Næſtens Opbyggelse og Trøſt, for den broderlige Kjærlighed, for den gode Forſtaaelſes Oprettelſe og Vedligeholdelſe, for de Begynderes Fremhjælp og Underſtøttelſe, hvis Næring iſølge Guds Raad ved et eller andet Uheld er ſtandsat, men kun for en gjenſidig ſyndig Glæde og et Venſkab, der kun holder ſig i Væde, ligesom de grønne Birkeløvte, man om Vaaren ſætter i Vand, hvilke kun holde ſig nogle Dage, eller ligesom Frøernes Kvækten i Myrer og Sumpe, der ophører, naar diſſes Vand udtørres i Sommervarmen. Man ſe og høre paa, hvorledes det om Søndag og Helligdagene gaar til i Kroer og Værtshuſe; da fylder og overfylder man ſig med de kjære, ſtarke Drikke, og for at man ſkal kunne drikke ſtedſte Ære, gjør man ſin Hals til en Skorſten og antænder et Røgoffer af Tobak for Svi-redjævelen, og for at man derhos ſkal have Noget at le af, ſaa tager Ingen den Anden Noget ilde op; men den, ſom kan komme frem med det Uvittigſte, Ga-leſte og Uanſtændigſte, han er den Bedſte, indtil det Alſammen gaar hulter til hulter med Styr og Sværm, med Skraal og Latter, med Iſfyldning og Udtømmelſe, indtil man har aldeles overſvømmet og druknet Samvittighed, Forſtand, Gudsfrøgt og Christendom. Og hvorledes ſkulde jeg her kunne tie om den ſtore Misbrug af Bryllupsglæder, ſom er dre-

ven saa vidt, at jeg er bange for, at denne er en af vore største Synder, for hvilken den hellige og retfærdige Gud nu i nogle Aar idelig har hjemstøgt os med sine Plager? Der byder man en Mængde Menneſter ſammen, ſom vel ſkulde være tilſtede ved den præſtelige Vielse og af et troende og helliget Hjerter bede om et lykkeligt, kjærligt, fredeligt og velsignet Gæſteſkab for Brudeparret, men ſom ikke vide at paſſe Tiden, naar Brud og Brudgom begive ſig til Vielsen, men vel den, da man ſætter ſig tilbords. Da ſpiſer og drikker man førſt; derpaa begynder man at fylde ſig og ſværme, ſaa at næſten Ingen kan høre, hvad han ſelv ſiger; ſaa indfinder alſkens Tjenſtefolk ſig, Vorne og Børn, hvilke Sidſte ei alene forøge Tummelen, men ogſaa med Lyſt ſe paa det forargelige Bæſen, tage Del deri og give en Prøve paa, hvilke gode Drikkebrødre ogſaa de med Tiden ville blive, og ſaa begynder Dandſen, under hvilken der kun en lidet Erbart og Belanſtændigt at vente af ſlige drukne Helte. Naar man ſaa omſider er bleven træt af den, ſaa gaar eller kjører man hjem med en fuld Krop og fortumlet Hjerne, med et betyngt Hjerter og en ſaaret Samvittighed og gjør ſig liden eller ingen Tanke om ſaadan ſyndig Glæde, ret ſom om den ſtore Gud havde givet Bryllupperne et Privilegium,*) og ſom om Bryllupsgæſter vare undtagne fra det Herrens Bud: „Vogter Eder, at ikke Eders Hjerter nogen Tid beſværes med Graadſeri og Druktenſkab!“ (Luk. 21, 34). „Drikker Eder ikke drukne af Vin, i hvilket der er Ryggeſlørhed!“ (Eſef. 5, 18) og dette kalder man Glæde, at være glad og lyſtig og holde Bryllup! O Forfrænklighed! o ſyndige Daarſkab! Til ſaadan Latter vilde Salomo ſige: „Du er gal,“ og til ſaadan Glæde: „Hvorfor gjør du

det?“ (Præd. 2, 2). Erfaringen lærer ogſaa, at der fordetmæſte følger Fattigdom og Elendighed paa ſaadanne Bryllupsgæſtebud, og at kun ſaa unge Folk have Lykken med ſig og komme i en forønſket og velsignet Stilling.

§ 69. Ved at tale om Bryllupperne kommer jeg til at tænke paa den herſkende Pragt i Klæder, ſom iſær pleier at fremtræde ved ſaadanne Leiligheder. Den Forfrænklighed, ſom har grebet om ſig i denne Henſeende, er ſaa ſtor, at jeg ikke indſer, hvorledes den ſkulde kunne blive større. Om vore Berenicer end ikke ere Dronninger, ſaa komme de dog anſtigende med ſaa ſtor Pragt (Ap. Gj. 25, 23), at naar der er flere af dem ſamlede, ved en oplyſt Sjæl ikke, enten den ſkal le eller græde. En chriſtelig Lærer i vor Kirke*) ſkriver af gudelig Nidkjærhed, at Njhedſyngen er ſaa ſtor hos den nuværende Verden, at han antager, at om ſelve Djævelen (hvorfra Gud bevare os!) kom fra Helvede (eller fra Frankrige) og havde nye Modevarer at ſælge, vilde man uden Betænkelighed kjøbe af ham. En Anden ſkriver, at de Gamle havde fortalt følgende Læredigt: Satan havde engang forklædt ſig ſom en Kræmmer og fremlagde lutter Ting, ſom hørte til Pragt og Overdaadighed, og raabte derhos, at hvis ſom vnskede Hoffærdighed, han kunde komme og kjøbe; Alt, hvad dertil udfordredes, vilde han ſælge for en billig Pris. Men Folk undſaa ſig herfor og ſagde: Gud bevare os! hvem ſkulde ville kjøbe af ham? Hoffærdighed er jo en Dødsſynd! Derimod gave de ham det Raad, at han ikke ſkulde ſaldbjude Hoffærdighed, men Pyntelighed, Nethed og Tækkelighed; dette gjorde han og fik derpaa et ſtort Tilløb. Den ſamme Handel driver denne Helvedſiende og bedrageriſke Kræmmer lige til denne Dag, og den gaar

*) Forret.

*) H. Ernſt.

jaa godt fra Haanden, at Tallet paa de Sjæle, som han ikke har prættet sine Væ-
rer paa, og som ikke sætte nogen Pris
paa de Moder og mangfoldige Narre-
streger og Forsængeligheder, hvori Verden
nutildags prunker, er meget lidet. Det
skal ogsaa forundre mig, om ikke Satan
ved sine Redskaber tilsidst forhejer og
forleder de nyhedssyge og stolte Hjerter
til at lade sig gjøre Guld- eller Sølv-
bjælder og føie disse til sin Hovedpynt
og øvrige Stads, for at man kan høre,
hvor det smukke og pragtfulde lille Dyr
skrider frem. Hvor syndig og farlig
nu denne Forsængelighed er, vil jeg ikke
her udførlig fremstille (saasom det alle-
rede nogenlunde tilstrækkeligt er skeet paa
et andet Sted i dette Værk); kun saa
Meget vil jeg sige, at jeg ikke kan be-
gribe, hvorledes denne Daarlighed og
dette jordistfindede, kjødelige Væsen kan
bestaa med den daglige Omvendelse, med
Troen, med Kjærligheden til den Herre
Jesum, med Hans Gæstfølgelse og med de
Øvelser, der paaligge en sand Christen.
De sande Christne, siger enaandrig Lærer,*)
have Christi Liv til Forbillede, og deres Bog
(Speil, Bryndelse) er Christus selv; hvad
skal man da kalde dem, som have Ver-
dens Liv til Forbillede og de letfindige
Mennesker til Speil og Bog, som de for-
lyste sig mere ved end ved sin ydmyge,
verdensforjættende Jesus. Jeg er og-
jaa bange for, at Mange af dem forsent
ville komme til Erkjendelse om, at de
have vandret paa den brede Wei, som
fører hen til Fordærvelse; thi paa den
trange Wei, som er bevoget med Torner,
vilde de ikke komme frem med alt sit
Dingeldangel og Narreværk, med sine
Krøller, sit forlorne Haar, sine Strim-
ler, Tagger, Aninglinger og Deslige. I
den hellige Skrift finder jeg en Kvinde
omtalt, som ogsaa havde været hildet i
saadan Forsængelighed og andre Synder,

men som lagde sig ned ved den Herres
Jesu Fødder og gjorde sit Haar til en
Fodklud. Hvor Mange er der nuom-
stunder at finde, som med et bodfærdigt
Hjerte gjøre det Samme i Anden og
og Troen? Gud ved det.

§ 70. Men lader os endnu se os
noget mere om i Verden og betragte de
der forekommende Daarskaber og For-
sængeligheder! Hvad er nutildags al-
mindeligere i Verden end Tvist og Trætte,
Kiv og Strid samt alstensk Bitterhed og
Ondskab, der skjuler sig under mange-
haande Paaskud og Forebendinger? Men
hvad er ogsaa forsængeligere, daarlignere,
farligere og skadeligere? Om Menig-
mands forargelige Kjævelerier ville vi
ikke sige Meget, ihvorvel det er en Daar-
skab og Forsængelighed, ja en listig og
kraftig Virkning af Selvedfienden, at de
stakkers Folk, uagtet al den Møie og
Glendighed, de have at kjæmpe med, al-
ligevel ligge i Trætte, pine og plage,
misunde, hade, forfølge og bespotte hver-
andre den Smule Taarebrød, som de
neppe have nok af, saa bittært, at deres
Dine løbe i Vand nedover. Jeg har
erfaret, at Folk i Byer og paa
Landet, som boede i usle og fal-
desærdige, tag- og vinduesløse Hyt-
ter, — som gif i sønderrevne Klæ-
der og neppe havde Brød til Mun-
den, vare saa forbitrede, saa ondskabs-
fulde og fiendtlige mod hverandre, at
man havde Arbeide nok med at bringe
dem til udbortes Forligelighed. Maa
ikke dette kaldes at koge en Suppe af
(Trængslernes) Vand, at bryde Mal-
urt deri og krydre den med Galde? Er
det ikke en Daarskab at forlade Christi søde
Fred og vælge Djævelens bitre Fiendskab
istedet? Men lader os gaa over til de Træt-
ter, der føres under Navn af Retter-
gang, hvormed de, som have mere For-
stand og større Formue, pleie at plage,
forfølge og udsuge hverandre, Noget,
som i disse sidste Tider er saa gjængs,

*) Joh. Arndt, om den sande Christendom.

at Domstolene allevegne ere at se til som en forgroet Have og som en med Tornebuske tætbevokset Ager. Og af flige Tornebuske vil man nutildags plukke Druer. Jeg mener: man vil søge sin Nytte og Fordel ved samvittighedsløse, fordreiede og bedrageriske Rettergangsfager. En Person i Heidelberg, som antoges at være fra Forstanden, blev spurgt af En, da en Sagfører eller Advokat gik forbi, hvem det var, og han svarede: Det er ogsaa en af dem, som berige sig ved andre Menneskers Daarskab. Dette var sandelig en vis og velgrundet Tale af et Menneske, som ansaaes for vanvittigt. Er det nu ikke en Forsængelighed og Daarskab, at man istedetfor en lige og god Vej, som man har for sig, og ad hvilken man kan komme til sit Maa, vælger en anden, som fører derhen gjennem mange Krinkelkroge og er saare ujævn og knudret? Kjærlighedens og Godhedens Vej, som den Herre Jesus og Hans Aand saa ofte anpriser og anviser os, fører til Fred og Ro; men Verden gjør mere af Dredagtens, Tvistens og Stridens Vej, som den ofte ikke kan komme til Ende med, saalænge den lever.

§ 71. Men betragter endnu en skrækelig Forsængelighed! Mange, som ere uenige med hinanden for en ubetydelig Sags Skyld, mene, at det maa afgjøres med Raarden og et Par Pistoler, som de udtrykke sig. Satan foregjøgler dem et Blendværk, lig en Skygge eller Taage, som de kalde Vren, og hidser dem paa hverandre, saa at de maa slaas eller stydes. I en saadan ubesindig og ugudelig Dvekamp sætte de sit Liv, sin Sjel og Salighed paa Spil, hvilket Altsammen ofte tabes af den Ene, ofte ogsaa af dem Begge. Hvorledes? Er da Livet en saadan Ubesindighed, at man vil sætte det op imod en af Satan fremkaldt tom Taage? Er det ikke en af Guds ædlest Gaver, som vi skulle bruge

til Hans Tjeneste, og dog ville vi være saa ugudelige at forspilde det i Djævelens Tjeneste! Og hvilket kostbart Klenodie er ikke vor Sjel, som Guds Søn har lagt paa Vægtstaaen imod den ganske Verden og erklæret vægtigere og kostbarere end den (Matth. 16, 26), — som han derhos har gjenløst ikke med Sølv eller Guld, men med sit eget kostbare Blod (1 Pet. 1, 18. 19)! Skal man da for et Ords Skyld, som et uigjensfødt Menneske kan have ladet falde, hengive sin Sjel, som om den var en Regnepenge eller ormstucken Nød? Sandelig, den, som det gjør, han tilkjendegiver dermed, at han enten ikke forstaar at vurdere den, eller han bekjender i Virkeligheden, at hans Sjel, fordi den har forladt Gud og udvalgt Syndetjenesten, er Intet værd. Jeg har læst om Japaneserne, at de af Naturen ere saa hevngjerrige og grusomme, at der som de ikke strax kunne hevne den ringeste tilfældige Fornærmelse, myrde de sig selv ved at stjære Mæven op paa sig med sin Krif (et kort Sværd).

§ 72. En vis Forfatter fortæller følgende Exempel herpaa. To unge Herrer, som havde Opvartning hos Keiseren, mødte hinanden i Balladjet og stødte ved et Tilfælde noget haardt sammen. Da nu den ene af dem strax greb til sin Raarde, sagde den anden: Her vil det ikke være passende; undskyld mig et Dieblis; jeg skal kun forrette mit Embede, saa skal du faa dit Ønske opfyldt. Hin ventede en Stund paa ham; men da han blev ham for længe borte, troede han, at han kun havde drevet Spot med ham, tog desaaarsag i utaalmelig Forbitrelse sin Dolk og skar Livet op paa sig. Folk løb til og spurgte, hvad der var Aarsagen til dette Selvmord. Han svarede: En Rujon har fornærmet mig. Imidlertid kommer den anden, trænger sig frem igjennem Mængden og siger: O, du Ulyksalige! mit

Løste og Mod have du ikke behøvet at tvivle om, hvilket du her skal se et Bevis paa; med disse Ord aflivede han sig selv og faldt tilligemed den Anden død til Jorden. Den samme Forfatter tilføier: Intet Folk under Solen frygter mindre for Døden og har et saadant Gang til Grusomhed som dette. Naar en Fyrste eller anden stor Herre holder Gjæstebud for sine gode Venner, lader han ved Enden af Maaltidet sine fornemste Betjente kalde til sig og spørger dem, om der er Noget iblandt dem, som elske ham saa høit, at han vil tage Livet af sig selv i Gjæsternes Nærvarrelse. Strax blive de indbyrdes uenige om, hvem denne Gæst tilkommer, og de, som efter Herrens Forgodibefindende blive udvalgte, skjære øieblikkelig Mavnen op paa sig og dø for de Tilstedeværendes Dine. De tro tillige at vinde et stort Ry og at gjøre sit Navn uødeligt ved at fremskille et saadant Sørgepil for Selskabet. Nu, dette er Hedninger, som ikke kjende til Gud og hans Mennefskjærlighed, Naade og Barmhertighed i Christo Jesu, — som heller ikke forstaa sig paa en Sjels Værd og ikke vide at vurdere Livet som en ædel Gave af deres Skaber. Man ser ogsaa af denne deres Fremfærd, at Helvedes Mirdaand hersker efter Lyst og Vilhag og uindskrænket iblandt dem. Hvad skal man da sige om de uchristelige Chrisne, der efter Djævelens Tilskyndelse dræbe og slagte hverandre som et Helvedesffer, — der træder paa en udbredt Kappe med det Forsæt, ikke at vige deraf, før en af dem eller vel endog begge To ere blevne slagtede og ofrede til Djævelen, — der kalde det Tapperhed og en Gæst at styrte sig rigtigt kjæft og uforsædret i Helvedes aabne, ildpyende Gab, — der give sig selv Love efter Satans Indskydelse og efter hans Villie! Dette, sige de hæderlige Herrer Sekundanter eller Medhjælpere, er en Sag, som har

fortjent en Halsknækning; dette er en Fornærmelse, som ikke kan afstrækkes uden med Blod, osv. Hvilken Ustyrlighed! hvilken Ugudelighed! hvilken Ufsindighed! hvilket Raseri! hvilken rædsom Forsængelighed blandt de Chrisne!

§ 73. Vi kunde gaa endnu videre og vilde alligevel finde Stof nok til Betragtningen af Verdens syndige Forsængelighed og høist farlige Daarlighed; men naar skulde vi da blive færdige, saasom Salomo siger om alle timelige Ting og mennefskelige Foretagender, at de ere forsængelige, flygtige, intetsigende, ja daarlige og skadelige. Vi ville derfor kun tilføie Lidt om den ynkværdige Forsængelighed eller om saadanne sorgelige Hændelser, som i Virkeligheden fremskille den bestandige Ubestandighed af den mennefskelige og verdslige Herlighed, Lyksalighed, Gæst, Lyst og Glæde osv. Herom kunde der skrives mange Bøger. Vi ville kun give den troende Sjæl en liden Anvisning, ved Hjælp af hvilken den, naar den kun giver Agt derpaa og ser sig om med Estertante, allevegne vil kunne finde Forsængeligheden ved Guds Haand fremskillet i betragtelige, virkelige eller levende Billeder. Jeg vil fremsætte mig selv, der nu ved Guds Naade har levet henved fyrte Aar her i Verden, og korteligen fortælle hvad jeg dels med legemlige, dels med Sjelens Dine har seet og bemærket. Jeg har oplevet og seet, ei alene, at høie Hoveder og store Herskere ere døde en naturlig Død og have maattet en bytte af sin glimrende Herlighed med en Gravs sorgelige Mærke, men ogsaa, at de ved fiendtlig Magt ere blevne tvungne til at forlade sine Elotte, Paladser og Borge, ligesaa godt som Undersaatterne sine Hytter og Huuse, og tage Flugten, ja endog, at en har maattet rætte sin kongelige Hals frem for sine troforglemmende Undersaatters Mordbille. Jeg har seet, at store Herrer

Vetjente pludseligen ere nedstyrtede fra sin Høide og faldne saare dybt, Nogle i Vaand og Lænker, Nogle i Skjændsel og Foragt, Nogle i Fattigdom, Trængsel og stor Glendighed. Jeg har seet, at en stor Herskers fornemme Minister, som man nogle Dage i Forveien frygtede, ærede og tjente som hans Herre selv, ja maaste endnu mere, nedsank i saadan Foragt efter at være falden i hans Unaade, at da han tilligemed sin Kone kom i Kirken, forlode alle Stedets fornemme Embedsmænd Koret, hvorhen han havde begivet sig, og værdigede ham ikke at staa ved Siden af ham, ligesom ogsaa fimple Folk behandlede ham foragteligt, da han gik ud af Kirken, idet ei engang en Fiskergut blottede sit Hoved for ham. Jeg har seet, at en fornem, høibegavet, lærd og forstandig Herre, som havde paadraget sig sin Konges Unaade, af Sorg og Kummer blev betagen af Vanvid og Raseri og tilbragte flere Aar i denne beklagelsesværdige Forfatning, indtil den Høieste forløste ham derafra ved et saligt Endeligt.

§ 74. Jeg har oplevet, at hele Landstaber ere blevne overbømmede af store Bænder, — at mange Tusinde Mennesker tilligemed en Mængde Kvæg ere druknede, og at al Herlighed med Et er bleven forvandlet til lutter Glendighed, Nød og Død. Jeg har seet, at hele Stæder, Flækker, Slotte og Landsbyer ved skrækkelige Ildbrande ere blevne lagte i Aske og jævned med Jorden, — at ligesaavel herlige, anseelige og prægtige Bygninger som smaa Huse og Hytter ere blevne antændte og opbrændte af Lynilden. Jeg har seet Bryllupper og Glædesmaaltider ved hastige Ulykkeshændelser og Dødsfald blive omstiftede til Graad og Hylen (ligesom for saa Dage siden en Brud, der med et talrigt Følge af Slægtninger og Venner, med Spillemænd og andre Glædestegn ankom

fra et andet Sted til det, hvor hendes Brudgom skulde hjemføre hende, fandt ham død og med hende og modige Taarer maatte følge hans Legeme, som den Høieste pludseligen havde af fordret dets Sjel, til Graven), — at nærsomme Steder ere blevne aldeles næringsløse, — at Fæstninger, som man ansaa for uovervindelige, i en Tid af fire og tyve Timer ere blevne betvungne og indtagne, — at forhen velhavende Folk have maattet søge sit Brød ved Andres Døre, at rige Folk i langvarige Sygdomme ingen Læstelse have fundet uden i det Vand, som blev øst af deres Brønd, uagtet de havde kjøbt eller kunde have kjøbt alle slags Ol, Vin, Julep,*) Perle- og Mandelmælk eller andre Kvægelser, men hvori de ingen Smag eller Krafft kunde finde. Jeg har erfaret, at deilige Kvinder ere blevne saaledes tilredte af Kopperne eller ved andre Begivenheder, at de have maattet gaa over i de Vanskabtes Klasse. Jeg har oplevet, at en adelig Frøken, som blev anseet for den Skønneste i det hele Landskab, hvori hun levede, og som var sine fornemme Forældres Dienslyst, ved en ulykkelig Hændelse faldt i Vandet, hvori hun omkom, og en fire og tyve Timer efter sin Død, som indtraf i den hede Sommertid, var bleven saa fæl, at man strax maatte tilspigre Vigkisten og paa flynde Begravelsen. Jeg har seet, at Forældre have haft en stor Flok Børn og ofte været bekymrede for deres Opdragelse og Forsørgelse, og se, der strøg en barsk Vind hen over disse Blomster, saa at de visnede, den ene efter den anden. Jeg har erfaret, at rige Folks Børn have maattet anmode de Fattiges Børn om Hjælp og Befordring. Jeg har seet, at Herrer og Fruer ere blevne forarmede, og at deres Tjenere og Tjenestepiger ere komne til stor Formue,

*) En kjolende Drik.

— at simple og enfoldige Mennesker, der hverken kunde læse eller skrive, ei heller i sin Ungdom havde lært Handelen, have havt Lykke og Belsignelse i denne, medens Andre, som have været vel hjemme i Alt, hvad dertil hører, Intet have kunnet fortjene og erhverve, — at et sygt og hellsøst Menneske har ladet sin Eigtiste forfærdige, men at denne er bleven en Anden tildel, som dengang var sund og frisk, — at en stor Arv har tilfaldet dem, som den mindst var æslet og undt, — at En har bygget sig et meget behageligt og bekvemt indrettet Hus og, da det neppe var særvidt, har maattet ombytte det med Graven og overlade det til en Anden, som han aldrig havde tænkt paa.

§ 75. Jeg har seet kloge Verdensmennesker begaa saadanne Daarskaber, selv i timelige Ting, at man maatte forundre sig derover. En navnkundig Forfatter beretter, at han i Nærheden af Byen Tauris i Persien saa en Bro, der var opført under en Mængde Fjeldtoppe, hvor den var aldeles unødvendig og unyttig (saasom der intet Vand var paa dette Sted eller kunde ledes derhen). Bygherren havde hørt, at den daværende regjerende Konge vilde komme til Byen, og da nu Kongen nærmede sig denne, drog han ham imøde. Ved at saa Die paa Broen spurgte Kongen med Forundring, af hvem og i hvilken Hensigt denne Bro var bygget paa et saadant Sted. Han traadte strax frem og sagde: Store Konge! jeg har ladet opføre denne Bro alene i det Diemed, at Eders Majestæt, naar I kom til Tauris, skulde spørge efter den, som havde opført den. Dette var en Daarskab og et forsængeligt Foretagende af et vantroende Menneske; men jeg skulde letteligen kunne paapege endnu taabeligere Bygningsværker, som christne Mennesker have ladet udføre, og som baade jeg og Andre have betragtet dels med

Forundring, dels med Bedrøvelse. Den ovennævnte Person bortbyggede sine Benge og skrev ligesom paa sin Bro: Mindemærke om en taabelig Mahomedaner. Disse derimod bortbygge sin Samvittighed, ja sin Sjel og Salighed og sætte den Paastrift paa sine Bygninger: Mindemærke om en uchristelig og uretsfærdig Christen. Exempler kunde jeg vel anføre; men Verden vil heller begaa Daarskaber end se dem beskrevne og stildrede; Herrens Dag vil aabenbare, hvor store Daarskaber denne Verdens Børn have begaaet i sin formentlige Klogskab. Da en vis Fyrste laa paa sit Dødsleie og mærkede, at hans Sjel snart vilde forlade sin Verhytte, sagde han med et Suk: Jeg har hidtil regjeret over et udstrakt Land og eiet mange skønne Slotte og Steder; men at, hvor skal min Sjel have sin Bolig eller sit Herberge den første Nat efter sin Bortgang? Jeg har seet forstandige og tapre Mænd drikke hinanden saaledes til i Vin og Ol, at man skulde tro, at de havde villet drukne hinanden deri. Jeg har da tænkt paa, hvad man læser i Englands Historie, nemlig at efter at Edvard den Fjerde havde levet i langvarigt Fiendskab med sin Broder Georg af Klarets og tilsidst under Paastrud af Udsoning saaet ham i sin Magt, lod han ham drukne i et Justage med Malvasiervin. Saaledes bærer ogsaa den nuværende Verden sig ad; under Stin af Venskab og Værsbevisning drukner den Ene saa at sige den Anden, og den Ene paastrynder den Andens Død, idet han mener at berede ham en Lyst og Glæde. Hvad gavner det nu, om han bliver druknet i Vin istedetfor i Vand, naar han taber sit Liv og sin Sjel? O Forsængelighed! o Daarskab! Men jeg vil ikke gaa længere ind i Verden! jeg maatte ellers sige endnu langt mere om dens Forsængeligheder. Jeg beder kun enhver oplyst Sjel gjøre som jeg og betragte denne Verdens Færd

efter Guds hellige Ord og ikke efter Udseendet; saa vil den overalt finde saa megen Forsængelighed, at den ikke mere behøver min Veiledning, men, overbevist ved sin egen Erfaring, vil sige af Hjertet med Salomo: O Forsængelighed over al Forsængelighed! Forsængelighed hos Høie og Lave, hos Kluge og Enfoldige, hos Lærde og U lærde, hos Rige og Fattige, hos Gamle og Unge!

Hvor forsæng'ligt, hvor forgjæng'ligt
Er ei Jordelivet!

Som en Taage snart sig hæver
Og med Hast igjen bortsvæver,
Saa det Liv er, som du lever.

Hvor forsæng'lig, hvor forgjæng'lig
Dog al menst'lig Gjerning er!

Alt forsvinder; Alt henhinder.

Gudsfrugt ene evigt Liv os vinder.

§ 76. Lader os nu foretage en Prøvelse efter de hidtil anskillede Betragtninger over de verdslige og jordiske Ting's Forsængelighed og de desangaaende givne Lærdomme og hos os selv og Andre undersøge, om vor Christendom er sand og ægte! Det er en afgjort Sag, at en bødserdig og troende Sjel maa have lært og daglig mere og mere lære at forsmå Verden og dens Forsængelighed; thi den maa have det samme Sind som sin Frelser Jesus Kristus, der levede saaledes i Verden, at Han ikke bekymrede sig om al dens glimrende Herlighed og ikke søgte nogen Værelse, Glæde, Lyst og Fornøielse deri, men vandrede herved som en Fremmed, uagtet Himmel og Jord tilhørte Ham. Prøver Eder da, I kristelige Sjæle, om ogsaa I i denne Henseende have Christi Sind, — om ogsaa I vandre som Han her i Verden, — om Verden er Eder et Paradis eller en Jammerdal, — om I skatte Verden eller Himmelen høiest, — hvad I anvende Eders meste Tid, fleste Tanker og største Omhu paa, enten paa det Udvortes, Legemlige, Jordiske og Forgjængelige eller paa det Indvortes og Aandelige, Himmelske og Evige, — hvilken Værelse I agte

høiest, den for Gud eller den for Verden, — hvilken Herlighed der er den største I Eders Hjertes, den, som Verden har givet eller kan give Eder, eller den, som er skjænket Eder af Himmelen i den hellige Daab, og som Herrens Ord kalder Guds Barneret, Jesu Retfærdighed og den Hellig-Aands Samfund, — hvilke Skatte I sætte størst Pris paa, de jordiske eller de himmelske, — i hvilken Brydelse I glæder Eder mest, Legemets eller Sjælens, — hvilket Selskab der er Eder de kjæreste, de jordiske eller de himmelske, de gudfrugtige eller de ugudelige Menneskers, — hvilke Samtaler I finde størst Glæde i, dem, som ere hellige og opbyggelige, eller dem, som ere lettsindige og forsængelige, — hvilken Bolig der er Eder den behageligste, den jordiske Hytte eller Herrens Hus, — hvilken der er Eders bedste Bogsamling, den, som bestaar af mange Bøger, eller den, hvori en, nemlig Livsens Bog, Jesus den Korsfæstede, er Et og Alt, — hvilken der er Eders bedste Kundskab og Kløgt, den jordiske og kjædelige eller den aandelige og himmelske, hvilket der er Eders ivrigste Ønske, at forblive i Verden eller at være med Christo, — hvilken der er Eders største Betsymring, at blive rige og tækses Verden eller at blive hellige og salige og tækses Gud.

§ 77. En saadan Prøvelse er saare magtpaaliggende for Eder; thi hvorledes skulle I kunne anse Eders Christendom for sand og ægte eller tro at leve i et virkeligt Samfund med den Herre Jesus (hvilket kan kaldes Christendommens Sjel), eller hvorledes skulle I hver Dag være beredte til at dø gladeligt, villigt og saligt (som jo en sand Christen bør være), naar Eders Hjerte fremdeles hænger ved Verden, og I ere aldeles hilde og indviklede i Forsængeligheden? Hvorledes kan en Fugl flybe iveiret, som er i Værns Hænder og er bunden med en Traad

om den ene Gud? Eller hvorledes kan et Menneſte, der er fængſlet paa Hænder og Fødder, gaa opad et høit Fjeld for at erholde en Krone, ſom viſes ham? Ere I nu bundne i Verden, om det end var med Guld- eller Solblænker eller Silkebaand, hvorledes ville I da øve Eder dagligen i at komme Himmelen nærmere? Og hvorledes kunne I føle Eder forviſſede om Himmelen, naar I endnu finde ſaa megen Glæde og Trøſt i Verden og endnu have ſaa Meget at gjøre med Forfængeligheden, at I kun ſjelden tænke paa Himmelen? Derſom Noget vandrer i Lyſet, kan han af Skyggen ſe og vide, hvor han har Solen. Har han Skyggen foran ſig og følger den, ſaa har han vendt Solen Ryggen og har den bag ſig; har han Skyggen paa Siden, ſaa har han ogſaa Solen paa Siden, og er Skyggen bag ham, ſaa at han ſlet ikke ſer den, uagtet den følger ham, ſaa er Solen foran ham, og hans Anſigt er vendt imod den, og han vandrer ligesom hen imod den. Saaledes er det ogſaa i Chriſtendommen. Hvo der har den verdſlige, for-gængelige Herligheds og Lykſaligheds Skyggeværk lige foran ſig og vandrer efter det og alene har ſine Tanter henvendte derpaa, han har ganſke viſt vendt Retfærdighedens Sol Ryggen. Er Noget overbevist om, at han ikke maa elſke Verden med dens Skinværſen, nemlig Dienslyſt, Kjødſlyſt og et hoffærdigt Levnet (1 Joh. 2, 15. 16), men han alligevel ikke kan eller vil aldeles glemme den, men vil have den Herre Jeſus paa den ene og Verden paa den anden Side og dele ſin Tilhøielighed og Attraa mellem begge, han faar ſe til og oppebie, hvorledes denne Halvhed bliver optagen for Guds Domſtol. Bedſt er det at henvende ſit hele Hjerte, ſin hele Sjæl og Attraa til den Herre Jeſus alene og aldeles glemme Forfængeligheden, omendſkjønt man endnu maa leve deri. Børn lege med Duffer og i Sandet, ride

paa Kjæppe, anſe Regnepenge for Dufater, oſv.; men derſom de Gamle ſtiffe ſig lige med dem og ligeledes ſøge ſin Glæde i ſaadanne Ting, ſaa bliver det derved aabenbart, at de gaa i Barndommen. Saaledes ogſaa: derſom de, der formene, at de ere gode Chriſtne, ſtiffe ſig lige med Verden og ſøge og finde en Glæde og Fornøielſe i Forfængeligheden, ſaa er det aabenbart, at de endnu ere aldeles barnagtige og uforſtandige i Gudſtrygtigheden. Hvem befinder ſig i den bedſte Tilſtand, Berenice, der kommer med ſtor Pragt og Stads og vel hører paa den Herres Jeſu høi-ophlyſte Sendebud, men ikke omvendte ſig, eller Synderinden, ſom, omvendt ved den Herres Jeſu Ord, lægger ſig ned ved Hans Fødder, væder dem med ſine Taarer og tørrer dem af med ſit Hovedhaar? (Ap. Gj. 25, 23; 26, 30, 31; Luk. 7, 38). Udentviſt har den Sidſte udvalgt den gode Del. Hvorfor ſkulde da de ſande Chriſtne ville efterfølge hin mere end denne?

§ 78. Nu, kjæreſte Sjele, vi ville Alle under denne Prøvelſe finde Noget hos os, ſom ſmager af Kjærligheden til Forfængeligheden og Verden og ſom tiltrænger en Renselſe og Forbedring. Thi vi ſe næſten Alle mere paa det Synlige end paa det Uſynlige; den verdſlige Pragt og forfængelige Glands ſtikker os mere i Øinene end den aandelige og himmeſke Herlighed, ſom vi dels have i Chriſto, dels vente af Ham. Vi finde vel ikke ſaa ſærdeles Behag i Verden; men vi ville dog heller ikke gjerne miſhage den. Vi elſke jo nok Chriſtum og efterfølge Ham, men ſom Hans Disciple for Hans Lidelſe, hvilke ſtedſe haabede, at Han vilde oprette et herligt og mægtigt Verdensrige og deri ſtjænke dem ſtore Værdigheder og Rigdomme. Vi ſøge jo nok at fremme Guds Ære; men hvem kan ſige, at hans Hjerte er rent for al Tragten efter egen Ære; Hvo

maa ikke bekjende, at idet han er nidkjær for Guds Ære, vil han ogsaa i Kirken og Verden være agtet og anset for sin Nidkjærhed? Vi ønske vel at se Gud æret, men ville heller ikke se os selv foragtede og forglemte. Vi ville heller være berømte for vor Lærdom end for vor Gudsfrugt. Vi sætte høiere Pris paa Legemet's udvortes end paa Sjælens indvortes Skjønhed. Vi tale heller med Verden end med Gud. Vi bede vistnok om et saligt Endeligt og ønske at være med Christo; men vi vilde dog ikke gjerne dø idag eller imorgen eller iaar. Jeg spurgte engang en af mine Tilhørere, som jeg fandt farligt syg af en hidsig Feber, om han gjerne vilde være med Gud og villig forlade Verden, og fik til Svar: Jeg bliver vel ikke spurgt derom. Meningen var, at det ikke vilde blive overladt til hans Villie, men at Herren nok uden at spørge om denne vilde fuldbyrde sin Villie med ham. Saaledes ere vi næsten Allesammen findede; især saalænge det endnu gaar os godt, og Verden smigrer og kjæler for os, har Læren om den forsmaaede Forsængelighed vanskeligt for at finde Indgang hos os, og vi ville hellere leve under Farer og mangfoldige Usægtelser, Trængsler og Angester end undfly alt dette ved en blid og salig Død, osv.

§ 79. Lader os da oprigtigt bekjende og angre disse Feil, søge Forladelse hos Gud i Jesu Navn og af Hjertet stræbe efter Forbedring! Lader os idag, da vi ved Guds Naade høre eller læse dette, blandt andre Opgaver ogsaa give vort Hjerte den: Vær at forsmaa Verden og dens Forsængelighed! Forlad Verden, førend den forlader dig! Forlad den, førend du maa forlade den; forgab dig ikke i dens Pragt og Skinvæsen; thi det er kun et Blendverk, som idag staar og imorgen forgaar. Det er en hul Nød, hvori der ingen Kjærne er; det er en skinnende og glimrende Ting for deres

Dine, som vandre i Mørket om Natten, medens de, som bese det ved Naadeslyset, befinde, at det kun er en raadden Ved. Hvor længe ville vi flyve omkring som Noahs Due og lede efter et Sted, hvorpaa vor Fod kan hvile, uagtet det intetsteds er at finde? Hvor længe ville vi agte snarere og mere paa Verdens aabnede Skueplads, hvorpaa der foregaar lutter falske og bedrageriske Bedaarelser og fremstilles lutter Skuepil af Forsængeligheden, end paa de aabnede Himle, hvori Guds Herlighed vises os? (Ap. Gj. 7, 55. 36). Hvor længe ville vi mætte os med Verdens Mæst (Luk. 15, 16), uagtet vi i vor Faders Hus kunne æde lutter Manna? Skal det da være vor udødelige, med Christi Blod kjøbte og ved Hans Aand helliggjorte Sjel nok, at den undertiden har en sød Drøm om stor Herlighed, Rigdom og Ære, om et Glædesjelskab, osv.? Thi hvad ere alle timelige Bryllupper, Sødheder og Glæder Andet end søde Drømme, (hvormed den Hellig-Aand iaare træffende sammenligner dem — Bj. 73, 20), og hvad Mere har man igjen deraf end af de herlige Gjøglebilleder, hvor ned vor Sjel ofte leger i Sovne (Esai. 29, 8)? Mæget rigtigt siger den nidkjære og gudsfrgtige Erkebiskop i Konstantinopel, Johanne Krysostomus, ved at betragte denne Sammenligning: Du har, o pragtfulde, hovmodige Verdensbarn, været Borgermester (dette var dengang et af de højeste Embeder); jeg ogsaa (nemlig om Natten i Drømme). Du siger: Men jeg har været det om Dagen, ikke i Drømme, men i Sandhed. Hvad gør det til Sagen? svarer han; du har dog ikke Mere igjen deraf end jeg af min Drøm; jeg indrømmer dig intet Fortrin. Hvor længe ville vi staa eller sidde ved Verdens malede Borde og oplukke vore Dine, Munde og Hjerter, som om vi kunde blive mætte deraf? Hvor længe ville vi drikke af de grumsede Bække og Flo-

der paa Jorden, hvorefter man stedse tørster paany, og ikke bekymre os om Livsens Kilde, hvorefter man til evig Tid ikke tørster mere og som opvælder til et evigt Liv? (Joh. 4, 13. 14).

§ 80. Hvor længe ville vi lig Vørenene løbe efter de brogede Sommerfugle, svævende, glimrende Insekter, og naar vi have fanget Moget, glæde os, som om vi havde bundet noget Stort? En vis Person løb og sneg sig efter de svævende Lygtemænd om Natten saa længe, indtil han fik fat i en af dem; men den var ikke anderledes at føle i hans Haand end som et seigt og slibrigt Slim, som ved Stjernelyset gav et Skin fra sig. Og hvad er den verdslige Herlighed andet end en Lygtemand og et tomt Skin, som vel kan forlede Sjelen og føre den bort fra den rette Vej til farlige Steder, men ikke mætte og lyksaliggjøre den? Og dog ville vi stedse efterjage den saa ivrigt, som om den var os af stor Bigtighed? Hvad havde Salomo igjen af sin Herlighed, — hvad Haman af sin Vre og Høi-
hed, — hvad Beltsazar af sin Svineglæde, — hvad den rige Mand af sine kostbare Klæder og sit daglige Velleevnet, — hvad Herodes af sin kongelige Prydelse, hvori han var at se til som en jordist Gud, — hvad Berenice af sin Pragt? (Matth. 6, 29; Esth. 3, 1 flg.; Dan. 5, 1 flg.; Luk. 16, 19; Ap. Gj. 12, 21 flg.; 25, 23) — et blot og bart Intet, og have de Intet Andet havt og taget med sig ud af Verden, saa ville de i Evigheden intet Andet have end istedetfor den elskede Forsængelighed den usalige, skrækkelige Evighed. Og hvad have da vi igjen af Alt, hvad vi hidtil have havt og nydt i Verden? Hvor ere vor Ungdoms forsængelige Glæder? Hvor er det Selskab, der var os saa behageligt? Hvor er den Prydelse, hvori vi glimrede, og den Anseelse, som vi herved troede at have bundet? Hvor

er den Fornøielse, som vi dengang søgte og fandt i Haverne, paa de grønne Pladse og Enge, i Skov og Mark? Hvor er den Vre, som vi troede at have erhvervet ved vor Kyndighed og Dygtighed i denne eller hin Kunst eller Videnskab, ved Disputering,*) Diskurering,**) Filosofering***) og Konversering?****) Lykkes det os ikke nu blot at have været en Drøm? Er det ikke forgaaet som en Skygge, som en Røg, som et Billede i Vandet, og hvad have vi nu i vor Alderdom tilbage deraf undtagen et bittert og sørgeligt Minde formedelst den Synd, som blandede sig deri? Hvor ere de Blomster, som blomstrede isjor? Hvor er den Skygge, som ledsagede os i forrige Uge? Hvor er det Skrig, vi hørte igaar? Hvor er den Drøm, vi drømte inat? Der er ogsaa al den forsængelige Glæde, vi have fundet i Skabningerne og Forkrænk-
heden. Og saaledes vil det ogsaa blive med den, som skal komme herefter og som vi for Fremtiden vente os; ogsaa den vil forsvinde og forgaa, og have vi intet Andet, saa ville vi være og blive elendige, ulykkelige, trøstesløse, dødelige, forkastede Drømme.

§ 81. Det er forunderligt og mærkværdigt, hvad en belæst og lærd Mand i vor Tid fortæller efter en gammel Forfatter, nemlig, at den katholske Geistlighed for-
dum var henfalden til en saadan Dyrst-
hed, at naar en af Domherreerne laa for Døden, bragte man ham efter ældgammel Skik og Brug et Svinehoved, viste ham det og paamindede ham derhos om, at han hidtil havde levet som et Svin og ikke som et Menneſte; dette skulde han angre og anraabe den guddommelige Barmhjerlighed om Tilgivelse for. Prøver Eder, mine Med-

*) Lærde Stridsøvelser.

**) Samtaler.

***) Fornuftigraanskninger.

****) Mundtlig, selskabelig Underholdning.

Christne! dersom man efter Bestaaffenheden af Eders førte Liv ogsaa skulde foreholde Eder Noget til en Paamindelse, naar I laa paa Eders Dødsjeng, hvad skulde det da vel være? Maaſte en ny Bog, der først var udkommen for nogle Dage siden og som handlede om Statsjager eller om høist mærkværdige, uhørte Nyheder? Eller skulde det være en Duffe, som var kommen fra Frankrige med sidste Post og fremstillede de nyeste sammesteds opfundne og yndede Moder? eller et Speil eller et nyt Slags Parykker eller flagrende, eventyrlige Rapper? — eller en fyldt Pengepung? — eller en Flaske El eller Vin tilligemed en Tobakspibe og anden Svireredskab? — eller et Kobbelt Jagthunde tilligemed en Hest (som om I nu skulde ride paa Jagt, hvori I have søgt Eders mest Glæde i Livet)? — eller et vaadt Lommestørklæde for at betegne de Taarer, I ved Eders Uretfærdigheder have afsprøjet Eders Medmenneſker? — eller nogle Snarer og Garn for at tilkjendegive, at I hele Eders Liv igjennem have arbeidet i Bedrageriets Værksted, hildet og fanget mange Enfoldige i Eders Snarer og søgt Eders egen Fordel ved deres Skade? Vilde ikke det være smukke Sindbilleder og skønne og trøstelige Paamindelser for Eders ud af Tiden ind i Evigheden ilende Sjæl? Og om end Ingen kommer til at foreholde Eder saadanne Ting, hvo ved, hvad den guddommelige Haand, som skrev Belshazzars Dom for hans Dine paa Væggen (Dan. 5, 5), kan afbilde i Eders Sjæl? Ophører derfor at elske slige Forsængeligheder og udvælger Eder et sikkert, varigt, aandeligt og himmelsk Gode, som kan være Eder trøsteligt i Livet og Døden, i Tid og Evighed, det nemlig, om hvilket Afsat siger: Det er mig godt, at jeg holder mig nær til Gud; derfor sætter jeg mit Haab til den Herre, Herre (Ps. 73, 28).

§ 82. Og om I medrette ville føre

Navn af sande Christne, saa vænner og saa Eders Børn fra Ungdommen af til at forfmaa det Forkræntelige, og underviser dem, saa at de vide at dømme rigtigt om alt Verdens Ekinvæsen og ikke at sætte nogen Pris derpaa! Siger dem, hvis I ere af fornem Byrd, at der ikke er nogen ædlere og højere Adel end den sønlige Udkaarelse og ingen fornemmere Slægt end deres, som ere fødte af Gud og er den Herres Jesu Blods- og Aandsfrænder, — at hvis de ikke ved Gudsfrøgt og Dybd adle sig selv, kunne de ligesaa ligt rose sig af sine Forsædre og deres Adels, som en Blind kan rose sig af sine Stamsædres Syn eller en Stum af deres Beltaalighed! Siger dem, at et ugudeligt Menneske, selv om det er udsprunget af en gammel navnfundig Slægt, dog ikke har større Fordel heraf end Djævelen af, at han har været en skøn Engel! Viser dem undertiden en tør Gren paa et frugtbart Træ, og forklarer dem dette naturlige Sindsbillede ved Eders Frelseres Udsagn: „Om Noget ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en (afstaaren) Gren og visner, og man sanker dem og kaster dem i Ilden, og de brænde“ (Joh. 15, 6). Thi hvad gavner det den tørre Gren, at den er udsprungen af et saftigt og godt Træ, naar den nu ikke duer til Noget og ikke har Andet at vente end Dren og Ilden? Gie I et velbeliggende og nærsomt Hus, saa lader dem vide, at ligesaa lidt de som I deri have noget blivende Sted, men at I skulde forlade det og maa vente Eder et andet i Himlen eller i Helvede! Viser dem undertiden i Haven eller paa Marken et Par Snegle, en, som vandrer omkring belæst med sit Hus, og en anden, som kryber hid og did uden Hus, og siger dem, at den, som af Naturen er udrustet med et Hus, ligesaavel er en slimet, elendig Orm som den anden, der intet har; saaledes er ogsaa den, som eier et

prægtigt og stort Hus, ligesaa vel et dødeligt Menneske som en Anden, der intet eier eller som bor i en smaal Ver- eller Straahytte. Siger dem, naar de ere klædte net og efter Tidens Maade, at dersom de ikke vandre i Ydmyghed og Frygt for Gud, kunne de i al sin Stads og Pragt være Bederstygghedens der for Ham, — at den bedste Pynt og skønneste Mode er Ligheden med den ydmyge Herre Jesus saavel som en hellig og gudelig Omgjængelse, og at de Christnes Prydelser ikke skal være den udvortes, Haarfletning og paahængte Guldsmykker eller Klædedragt, men Hjertets skjulte Menneske i en jagtmodig og stille Aands uforkrænkelige Væsen, hvilket er meget kosteligt for Gud" (1 Pet. 3, 3). Lader dem undervise i alle slags Exercitier*), som man nutildags udtrykker sig; men ser til, at de ikke glemme og forsumme Øvelsen i Omvendelse og Gudsfrygtighed; i modsat Fald ville I og de engang komme til at ønske, at I vare blevne opdragte blandt Bønder og ikke lært Andet end Mark-Exercitier, naar I kun havde været bodsfærdige, troende og gudsfrygtige. Have I samlet og henlagt Noget til dem, Kjære, saa lader dem ikke vide det! Taler ikke til dem om nogen anden Skat end Guds Naade og Betsiguelse og den Salighed, som opbevares til os i Himmelen! O, hvilke fattige Mennesker ere de ikke, dersom de ikke have Andet, end hvad der er henlagt til dem i Kister og Kældere! Lader dem undertiden omgaaes med Fattigfolks Børn, ikke foragteligt og uvenligt, men med Ydmyghed og Godslighed! Siger dem, at der ingen anden Forskjel er mellem dem i det Timelige end den, som det gudommelige Forsyn har gjort, og at jo Mere dette har forundt dem fremfor de andre, des flere Taknemmeligheds- og Gudsfrygtigheds-

frugter venter det ogsaa af dem, samt, at det ogsaa staar i dets Magt at gjøre et Bytte mellem dem og opreise de Fattiges Børn af Støvet og sætte dem hos sit Folks Førster, men at nedkaste de Rige i Støvet og lade dem falde i Unaade, blive fattige og foragtede. Have I Undersaatter, saa vænner Ider selv og Ederes Børn til at omgaaes og tale med dem, ikke blot som med Undersaatter, men ogsaa som med Medchristne og Medarvinger til Livets Naadegave (1 Pet. 3, 7), og ihukommer ofte det efterfølgende Liv, da jaadan Forskjel bliver ophævet, og mangen gudsfrygtig Undersaat vil have et stort Fortrin for sin forrige Herre, osv.

§ 83. Endnu staar tilbage at sige Noget om Naaden, hvorpaa man skal forsmaa Verden og dens Forsængelighed, og om Midlerne, hvorved man kan bringe det hertil. Naar man overensstemmende med Guds Ord driver paa, at man skal forsmaa Forsængeligheden, saa er dette ikke saa at forstaa, at man skal opgive Besiddelsen af de timelige Goder og Gaver, som Gud har tildelt os, styrte sig selv i frivillig eller forsætlig Fattigdom og siden lade sig underholde af andre Menneskers Arbejde og Gods, under Paaskud af Bøn og Gudsdyrkelse. Thi hvorvel der gives en stor Mængde saadanne Mennesker i en vis Del af Christenheden, som ville saa os til at tro, at de have forladt Verden og ere afdøde fra Forkrænkeligheden, saa lærer dog en uimodsigelig Erfaring, at der hos disse Mennesker findes mere Skin end Kraft, — at de ere ligesaa meget, ja ofte mere indviklede i Verdens Skinvæsen end Andre, og at de Fleste under den religiøse Dragt huse et verdslig og jordiskfindet Hjerte. Jeg holder for, at dersom en god Jordbeskriver skulde rigtigt inddele de christne Lande og Landssaber og nøie undersøge, hvad de saa-

*, Øvelser, Færdigheder.

talbte Geistlige*) og Religiøse her og der eie og besidde, saa vilde det befindes, at mangen Orden**) eiede og besad hele Tyrstendommer, ja et helt Kongerige. Paa den anden Side skulde det ikke være os umuligt af Virkeligheden at fremhente og i et ikke saa lidet Antal opstille Mennesker, som, uagtet de sidde i stor Rigdom, beklæde høie Embeder, have oanskelige Forretninger, leve i Ægtestand, gaa i anseelige Klæder og have meget med Verden at gjøre, alligevel ere mere afskøde fra denne og have bedre lært at foragte de forgjængelige Ting end Størstedelen af de Ordensgeistlige. Herrens store Dag vil ogsaa bringe for Dagen, hvor den meste Selvfornegtelse, den jaligste Fattigdom, den reneeste Kyskhed, den helligste Vydhighed, den strengeste Faste, den meste og ivrigste Bøn, den grundigste Ydmyghed og med et Ord den største Forsmaaelse af Forkræneligheden har været. Thi den hellige og alvidende Gud dømmer ikke efter Udseendet, men efter Hjertet, og uden al Tvivl har Christi og Hans Apostles Væden og Drikken været ham mere velbehagelig end alle Fariisæernes Faste. Dog, herom er det ikke vor Hensigt for Tiden at tale udsørligen; vi ville i muligste Korthed fremstille, hvad vi ovenfor have antydet.

§ 84. Dersom I da ønske at komme til isandhed at forsmaa Forkræneligheden, saa forestiller Eder for det Første oftere, at det ikke er Noget, som er overladt til Eders fri Villie, og som I uden Skade og Fare kunne gjøre eller lade, men at det er en nødvendig Del af Eders Christendom og en uundblivende Frugt af Troen, at I forsmaa Verden, ikke hænge Eders Hjerte ved det Time-

lige og ikke forelske Eder i det Forgjængelige. Dette er Guds alvorlige Villie, som han har aabenbaret os ved sin allerkjæreste Søn og dennes Være og Levnet; dette er en vigtig Pligt for en troende Sjel, som det første Bud kræver, og som I i Eders ganske Vandel fremfor Alt maa have for Øie; thi naar Herren vor Gud siger: Jeg er Herren din Gud; du skal ikke have andre Guder for mit Ansigt; du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerte og af din ganske Sjel og af dit ganske Sind og af din ganske Styrke, saa er det aabenbart, at han Intet levner til Verden og dens Forkrænelighed. Thi naar vort ganske Hjerte, vor ganske Sjel og vor ganske Styrke skal anvendes til at elske Gud, saa ved jeg ikke, hvad man skulde kunne yde Verden. Og naar vor Frelser siger: „Ingen kan tjene to Herrer; I kunne ikke tjene Gud og Mammon“ (Matth. 6, 24), og Hans Apostel: „Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden; Derfor som Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham“ (1 Joh. 2 15), saa indser jeg ikke, hvad vort Hjerte skulde kunne indvende derimod, og hvorledes det skulde unddrage sig for at adlyde det, saafremt det har foresat sig at gjøre Guds Villie. Det vil derfor være saare gavnligt, at man daglig efter Bønnen og Fornælselsen af sit Daabsløfte, førend man har klædt sig rigtig paa, — førend man giver Tjenere og Opvartere Afgang til sig, — førend de milde Søndenvinde fra Verden begynde at blæse paa os, — førend vi se og høre, hvilke Titler man giver os, — hvorledes man krummer sig for os, — hvilken Uerbødighed man viser os, o. a. M., giver sit Hjerte saadanne Lektier som disse: Vælg Gud eller Verden; thi dem begge kan du ikke tjene. Betænk, at Gud vil have det hele Hjerte, den hele Sjel og den hele Styrke, som de

*) Geistlig, et tykt Ord, der egentlig betyder aandelig.

**) Religiøs Selskab, Munkeorden, Nonneorden; her sigtes til de katolske saakaldte Tiggerorden, der kun leve af Almisse.

da ogsaa tilhøre og komme Ham alene; hvormed vil du da hænge ved Verden? og hvad vil du give den? Hvo som vil komme efter mig, siger din Jesus, „skal fornegte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig“ (Luk. 9, 23), og paa et andet Sted: „Hvo som ikke er med mig, er imod mig, og hvo som ikke sanker med mig, adspredes“ (Luk. 11, 23), og Hans Apostel: „De, som høre Christo til, have forsfæstet Kjødet tilligemed Lysterne og Begjæringerne“ (Gal. 5, 24). „Kjødet's Sands er Døden og Fiendskab imod Gud. De, som ere kjødelige, kunne ikke tælles Gud. Om Nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke Hans“ (Rom. 8, 6—9). „Brødre, Tiden herefter er trang. Bruger denne Verden som de, der ikke nyde den! thi denne Verdens Stikkelse forgaar“ (1 Kor. 29, 31). Ovenpaa Forgængeligheden følger Evigheden, osv.

§ 85. Dette er Draaber af en Tinktur, som er tillavet i Jesu Sjæle-Apothek og som vel er meget sur og best for Kjødet, men saare gavnlig og velgjørende for Aanden, naar den bruges dagligen i Frygt for Gud. Til at befordre den heldbringende og ønskelige Virkning af dette Lægemiddel vilde det maaske ikke bidrage Lidet, at det Bedekammer, hvor høie, fornemme og rige Folk pleie at holde sin Andagt, var indrettet overensstemmende med det Niemed at lære at forsmaa det Forkrænelige. Det burde ligge paa et affides, ensomt og dunkelt Sted og være uden Tapetseringer, Skilderier og firligt og pragtfuldt Bohave. Her maatte man ikke bruge nogen blød Silkepude, ingen prægtig og sølvbeslagen Stol, ingen forgyldte eller med Sølv smykkede og i broderet Arbejde indbundne Bøger; men Alt skulde være slet og ret, simpelt og fattigt. Istædetfor Speile kunde man pryde dette Værelse med naturlige eller eftergjorte Hjernekastler og Dødningshoveder; istædetfor Kommoder

og skønne Strin burde der staa en Vigliste med det allerede færdiggjorte Vigtoi i. Jeg ved fra en sikker Kilde, at en fornem og navnkundig Rigsfyrste havde et Kammer, hvori han ofte pleiede at indelukke sig og til hvilket Ingen havde Udgang uden han selv; efter hans salige Vortgang fra Verden fandt man, at Herren vel deri opbevarede allehaande Sjeldenheder og Kostbarheder af Juveler, Ringe og andre Smykker; men disse laa ganske foragteligt omsprede i Støvet, dels under Bordet dels paa og under Bænkene. Maaske var netop dette Sted den forstandige Herres Skole, hvori han lærte at foragte Forsængeligheden. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa vilde det upaatvivlelig være meget tjenligt for saadanne Menneſter, som leve i verdslig Høihed og Herlighed og saaledes have den meste Anfegtelse af Kjærligheden til det Forkrænelige, om de paa sine Slotte og i sine Huse havde et Sted, som alene var helliget Andagten, Ovelsen til Gudsfrygtighed, Bønnen gudelige Tanker og Deslige og hvorhen de kunde begive sig et Par Gange om Dagen, betragte sig selv udenfor den forsængelige Prunk og alle tilfældige og laante Forsængeligheder, blot som Mennesker, væbne sig med et helligt Forsæt imod Kjærligheden til Verden og forberede sig til Evigheden. Men saalænge de ikke indrette eller nyde et saadant Værelse, giver jeg dem det trofaste Raad, at de især Morgen og Aften, før end de klæde sig paa eller efterat de have ladet sig afklæde, skulle med christelig Eftertanke overveie de Ord af den hellige Augustinus: Naar man tager det Forkrænelige bort, hvad er da alle Mennesker Andet end Mennesker.

§ 86. Betænk ogsaa oftere den Høihed, Herlighed og Salighed, som enten allerede hidtil have haft eller ialfald kunde have, dels paa Grund af

Gjenløsningen, dels paa Grund af Helliggjørelsen. Overbeier den hjerdeligen ſom for Gud, til Gud og i Gud! I ſkulle finde, at den algode, kjærlige og ſalige Gud har havt den reneſte og naadigſte Mening og den meſt velfignede Henſigt med Alt, hvad Han hidtil har gjort imod Eder og foretaget med Eder, nemlig at lykſaliggjøre Eder, ſom ſin udvalgte Eiendom, med og i ſig ſelv og bringe Eder til ſin fuldkomne og evige Forening og Beſiddelse og evindeligen bevare Eder deri. I det Diemed har Han i Skabelſen ſkjænket Eder en fornuftig, begavet, ædel og udadelig Sjel, forløſt Eder ved ſin enbaarne Søns Blod, hvem Han har hengivet for Eder, og affondret Eder fra Verden ved ſin Aand, draget Eder til ſig ved et helligt og himmeſt Kald og helliggjort Eder ved ſit guddommelige Ord og ſine høiværdige Sakramenter. Han har ogſaa allevegne fulgt Eder med ſin Miſkundhed, regjeret Eder med megen Skaanſel, beviſt Eder megen Kjærlighed og Naade, beſkjærmet Eder vælbigen mod Djævelen og Verden, ikke forladt Eder i nogen Nød, fortſagt, gjort Alt, hvad Gud, det er: et ſaa fuldkomment godt, kjærligt, mægtigt, viſt og naadigt Væſen, burde gjøre, hvoraf der i anden og fjerde Del af dette Værk er givet Eder en tilſtrækkelig Fremſtilling. Betænk nu med oprigtige Hjerter, om I ikke vare de utaknemmeligſte Skabninger af Verden, derſom I ville foretrække Verdens Forfængelighed, Vre, Belluſt o. a. M. for denne miſkundelige, kjærlige, goddædige og af Eder ſaa velfortjente Gud og hængende Eders Hjerte mere derved end ved Ham. Han ſtatter Eder ſaa høit og agter Eder ſaa dyre og koſtbare ſom ingen Skabning blandt de mange Tuſinder; I høre til Hans Hellige og Herlige, til hvilke al Hans Lyſt er og ſom Han elſter ſom ſin Søn; Han anſer Eder for en deilig Krone i ſin Haand; I ere Hans dyrebare Sønner, oſv., og dog

vilde I agte Ham ſaa ringe ſom at tage og vælge et Par Haandfulde Forfængeligheder iſtedetfor Ham! Jeg ved, at Eders Hjerter føle Affky herfor, idet I høre eller læſe dette; thi en oplyſt Sjel vil ikke kunne taale at ſætte Gud og Verden i Vigning ſammen, og at man ſkulde ſpørge den om, hvem af dem den ſætter høiſt Pris paa og helſt vil have. Betænk, hvor mange helliggjorte Sjele der have valgt den fattige, fornede, foragtede og forſvæſtede Jeſum til ſin Del og ikke forlangt noget Mere af Gud end Ham! Eder derimod tilbydes ikke blot Han i en ſaadan Skikſe, men ogſaa den ſalige Gud med al ſin Herlighed og med alle Himles Himle, og I ſkulde ikke ville modtage Ham og iſtedet derfor give Slip paa Verden med dens Forfængelighed; Hvor mange ædle Sjele, ſom i Troen og Aanden have kjendt vor Gud, have ikke af inderlig Kjærlighed været nidkjære for Ham og ei alene med Ord, men ogſaa med Gjerning frimodig lagt for Dagen den mangeløſe Vrefrygt, de nærede for Ham!

§ 87. Man har hørt en ſaadan Sjel ſige: O Gud! o Jeſus! o Trøſtermænd? hvor ſent har jeg elendige Menneſke ikke lært Dig at kjende! Hvor ulykſalig har jeg ikke været, idet jeg har forelſket og forgabet mig i Forkrænteligheden og ikke ſkjøttet om Dig, Verdens Skaber, Frelſer og Trøſter! Jeg har ſøgt Glæde, Fornøielſe, Trøſt og Vre her og der, men ikke fundet Andet end Forfængelighed og har gaaet Dig forbi, Du, den evige Glædes Kilde, Du, alle Væſeners Væſen, Du, alle Kræfters Kraft, Du, alle Skattes Skat. Har jeg ikke været blind? Har jeg ikke været daarlig? Har jeg ikke været forheret? Nu, jeg takker Dig for, at Du har grebet mig, draget mig til Dig af lutter Kjærlighed, oplyſt mig med dit Lys og bragt mig til Erkendte af min Daarlighed. Al, lad mig nu vore i Kundſkaben om Dig, i Kjær-

lighed en til Dig og i din Tjeneste! Forherlige dit Navn og gjør det stort i mig og paa mig, saa at det ogsaa altid maa vorde helliget og priset ved mig! Og ligesom der ikke er noget Høiere, Værlere, Herligere og Saligere i Verden end Du, Du høieste, eneste og evige Gode, saa giv, at heller ikke mit Hjerte maa ville vide af noget Andet, ikke skatte Noget høiere, ikke elske og attraa Noget inderligere end at leve og dø i dit søde og salige Samsund, o. a. M. En anden Sjæl raabte høit, efter at have fordybet sig i andægtig Betragtning af den korsfæstede Herres Jesu Kjærlighed og smagt den i Anden: Forbandet være Alverden og alle Penge, dersom de sættes i Vigning med den korsfæstede Herre Jesus og ville foretrækkes for Ham. Hundrede tusinde Gange tusinde Aar, tilbragte i Verdensglæde og Verdenskjærlighed, kunne ikke sammenlignes med et Minut, hvori man kan nyde Hans Kjærlighed og Forsikringen derom. Utter en Anden udraabte af hellig Nidkærhed imod Synden: O Jesus, min Kjærlighed! Du har elsket mig over alt Andet, og jeg er til Gjengæld skyldig at elske Dig over alt Andet. Jeg helliger Dig derfor, jeg ofrer og hengiver Dig min Sjæl, mit Hjerte og Alt, hvad jeg er og har. Du er min, og jeg er din. Du i mig, og jeg i Dig! saa har jeg Nøt. Jeg har ingen Sjæl uden for at omfatte Jesus. Jeg har intet Hjerte uden for at hænge ved Jesus. Jeg har ingen Linc uden for at vogte paa Jesu Linc. Jeg har ingen Dren uden for at høre Jesu Røst. Jeg stjøtter ikke om noget Liv uden for at leve for Jesus, osv. Man har erfaret, at de midt i Døden have forsikret ved sin Salighed, at Intet er sødere end at dø for Jesu Navns Skyld, — at Hans Misfandhed er bedre end Livet. En raabte ud af Ilden: Ser et Underværk! jeg føler ingen større Pine i denne Que, end om jeg laa i en blød

Seng; den er mig saa behagelig som en Rosenfeng, osv. Nu vel, I kjæreste Guds Børn! saaledes have mange dyrebare Sjæle været findede for os; saa lidet have de agtet sit Guds, sit Legeme og Liv og den ganske Verden i Sammenligning med sin Jesus; skulde da vi stedsse ville forblive kolde, kjødelige og jordskfindede? skulde vi ville skatte Verden høit, som de have anseet for et Intet. Har vor Jesus ikke fortjent ligesaa Meget af os som af dem? Har Han ikke ogsaa for vor Skyld forladt Altting, paa det Han kunde forhverve sig os? Har Han ikke ogsaa elsket os og givet sig selv for os? Hvorfor lade da ikke ogsaa vi Alt fare, paa det vi kunde beholde Ham? Er Han os ikke bedre end ti Verdenere?

§ 88. Overveier ogsaa omhyggeligen, hvilken kummerlig og elendig Tid den hellige og retfærdige Gud efter sit alvise og algode Raad har ladet os opleve! Det synes, som om Gud for vore Synders Skyld har budet sin Velsigelse at forlade os og Forbandelsen overalt at forfølge og ramme os, hvorfor fattigdommen paa flere Steder er større end mangen Uerfaren og Tankeløs forestiller sig. Det Land, som man for dums ansaa for en Smørgrube og som saa rigeligen ernærede vore Forfædre, at de ikke vidste af nogen Mangel, vil nu næsten ikke mere give sin Grode og Træerne ikke give sin Frugt (3 Mos. 26, 20), saa at Landmandens Nøie og Arbejde er spildt. Hertil kommer de store Dyrsgæler og Byrder, der overalt trykke og udpine Landet. Saa følger ogsaa den ene Ildebrand ovenpaa den anden, saa at der i vore Fædres Tid ikke stede saa megen Skade i ti eller femten Aar som nu ofte i et eneste. Næringsveiene ere alle vegne lammede, og Mogle have bemærket, at i en By, hvor et Haandværk for ikke ret mange Aar siden krævede halvandet til to Hundrede Evende

og kunde give dem Arbejde, bruger man nu neppe firti til femti. Dertilmed ere Tro og Love næsten allesieds udslutte. Uretfærdighed har taget Overhaand, og Kjærligheden er bleven kold i Mange. Enhver søger sin egen Fordel paa sin Næstes Betosning, eller om han ser, at han selv maa gaa tilgrunde, saa søger han en Trøst i, at han tillige indvitrer og styrter sin Medchristen i samme Ulykke. Mange kunne og ville ikke afholde sig fra Tvistigheder og Retstræster, uagtet de mærke, at de efterhaanden fortære sin lille Formue. Vi have trufset paa Menneſter, som ere blevne gamle og fattige under sine mangfoldige Proceſſer, men som alligevel have løbet omkring med en Mængde Brevſtøber og Dokumenter, slæbt paa sine indviklede Akter og anvendt Alt, hvad de kunde undvære, paa Rettergang. Saa er der ogsaa i næsten alle Nabolag lutter Misundelse, Uenighed og Trætte. I Familierne glemmes næsten overalt den ægteſkabelige Troſtab; ulydige Tjenestefolk ere i de fleste Huse som lutter Torner og Tidſler, der ikke kunne gjøre Andet end rive, ſtitte og ſkade; den Gne hjælper ikke den Anden at bære sin Byrde, men gjør den heller ſtørre for ham; ei heller reiſer man den op, ſom man ſer ligge under for den, men søger heller at hindre ham fra at komme paaſode. Saaledes er der alle vegne Trængſel, Angſt, Nød og Glendighed, og man kan nok ſige med Job: Forſtrættelſer vendte ſig imod mig og forfulgte min Herlighed ſom Veir, og min Frelſe er gaaet forbi ſom en Sky. Derfor udgyder nu min Sjæl ſig over mig; Glendigheds Dage angribe mig (Kap. 30, 15. 16).

§ 89. At Gud her har ſin Haand med i Epillet, derom tillader Hans Ord os ikke at tvivle. At Han ogsaa med og i alt Saadant har en hellig, kjærlig og faderlig Henſigt, anſe alle troende Sjele ligeledes for afgjort. Se, ſiger

Herren til ſit Folk, jeg vil ſætte Gjærde om din Bei med Torner og gjærde hendes Gjærde, og hun ſkal ikke finde ſine (ſædvanlige) Stier. Da ſkal hun ſige: Jeg vil gaa og vende tilbage til min første Mand (Herren); thi jeg havde det da bedre end nu (Joſ. 2, 6. 7), og paa et andet Sted: Er da Iſrael en Tjener? eller er han en hjemmefødt Træl? hvorfor er han bleven til (Hvermands) Rov? Unge Løver brøle over ham; de udgave ſin Røſt, og de gjorde hans Land til en Ødelæggelse. Mon du ikke gjør dig dette ſelv, idet du forlader Herren din Gud til den Tid, naar han leder dig paa Veien? Din Ondſkab ſkal tugte dig og dine Afvendelſer ſtraffe dig, og vid og ſe, at det er ondt og beſtt, at at du har forladt Herren din Gud, og at min Frygt ikke er hos dig, ſiger Herren, den Herre Zebaoth (Jer. 2, 14. 15. 17. 19). Saa vender om, I forvente Børn! Jeg vil læge Eders Afvendelſer (Jer. 3, 22). Nu dyrebareſte Sjele, jeg ſkulde tro, at Gud nu har ſat Gjærde om vor Bei, for at vi ikke ſkulle finde eller vandre paa vore vanlige (Synde) Stier, — at Han har ladet os, ſom dog ere Chriſtne og burde være frie, behandle ſom Livegne og Trælle og overgivet os ſem et Bytte til de brølende Løver. Skulle vi da ikke ſøie os i Hans faderlige Henſigter, forlade Verdens forfængelige og ſyndige Væſen og af Hjertet ſige til Ham: Se, vi vil komme til Dig; Du er Herren vor Gud. Sandeligen, det er idelt Bedrageri med Hoiene, med den Mængde paa Bjergene (paa hvilke vi hidtil iſølge vort forblindede Sind have tilbedet Afguderne); ſandeligen, Iſraels Frelſe er i Herren vor Gud (der er ingen ſand Trøſt og Hjælp i den hele Verden og alt dens Etniſk væſen — Jer. 3, 22. 23). Al, ſiden vi daglig mere og mere erfare, hvilken Jammer og Hjertesorg det fører med ſig at forlade ſin Faders Hus, begive ſig

til et fremmed Land, hænge sig ved Verden og elske dens Pragt, Belyst og andre Forsængeligheder, saa lader os med den fortabte Søn af Hjertet vende om og ty til vor Guds Faderhjerter, som alene er at finde i Christo Jesu! Det er forgjeves, at vi ville gøre Verden til et Paradis og søge en Himmel paa Jorden blandt de forgængelige og forsængelige Ting. Det er forgjeves, at vi ville søge Druer og Figner (Trøst og No) paa en forvildet Ager, der overalt er bevoget med Tornebuks. Vader os tvertimod betragte alle Trængsler, alle Besværligheder, alle Gjenvordigheder som virkelige Baamindelser om Syndefaldet og den derpaa følgende Glendighed og som en Forklaring over Apostelens Ord: Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som er i Verden! Vader os vise os mere tilfredse, naar det gaar os ilde, end naar det gaar os vel i Verden! Vader os være gladere, naar vi falde i adskillige Fristelser, end naar vi finde megen Fred, Glæde og Trøst i Verden; thi hint medfører vel en Bitterhed, men som er gavnlig for vor Aands Sundhed og Liv, medens dette for det meste indeholder en sød, men dræbende Gift, hvorefter manges Sjæl bør den evige Død.

§ 90. Overveier derhos vel, at det vil kunne bidrage til en villig og glad Død, at I allerede forud ere afdøde fra Verden og dens Forsængelighed, og at Døden vil være Eder saa meget sødere, naar Verden med sin Gæde, Glæde, Rigdom og Belyst er bleven Eder best. Det er en sand Christens Pligt at bestræbe sig for at dø villigen og med Glæde til den af Gud fastsatte Tid, Noget, hvorefter vi, dersom Gud vil, skulle sige det Fornødne paa sit Sted. Men hvorledes kan den dø gladeligen og villigen, som anser Verden for et Paradis og Jorden for sin Himmel? En Plante, som har slaaet dybe og lange Rødder,

er vanskeligere at flytte og omplante end en anden, som kun har skudt faa. Saaledes vil ogsaa et Menneske, som har fordybet sig i Forkræneligheden, nødig forlade den, er uvillig til at dø og forandrede gjerne Guds Villie, om han kunde, en Tilstand, som isandhed medfører en ikke ringe Fare for den bortdrægende Sjæl; thi ve den, om den fremtræder fuld af herskende Verdenskjerlighed for Guds Domstol! Man ser undertiden sørgelige Exempler herpaa. En adelig og rig Enke gif vel daglig i Kirke og hørte Guds Ord, vilde ogsaa give sig Udseende af at finde sin bedste Glæde deri; men da en hidsig Feber, hvorefter hun uventet blev angreben, truede hendes Liv med Fare, lod hun et Skrin, hvori hun hidtil havde opbevaret sine Perler, Rødder, Armbaand, Diamanter, Smykker, og hvad dertil hørte, bringe til sig i Sengen og det hele Forraad udtømme paa den, rodede deri og sagde derhos: Saa skal jeg da nu forlade dig! og opgav strax efter sin Aand. En anden fornem Kvinde, som ogsaa for at behage Verden havde sat høi Pris paa dens Stads og Pragt og anvendt mange Penge og megen Tid derpaa, sagde kort før sin Bortgang: Hvad har du nu gjort her i Verden? Du har spist, drukket og sovet efter Behag; du har pyntet, pudset og pyntet dig; du har danset og levet i allehaande Belyst. Hvad har du nu igen deraf? Al, den, der nu havde de mange ædle Timer, som ere anvendte paa Forsængeligheden, tilbage og kunde anvende dem paa Evigheden! O Evighed! O Evighed! En Mand, som havde levet i Verden med Verden og tilbragt sin Tid med at høre og fortælle nye Tidender med Kort- og Brætspil, med at deltage i lystige Selskaber, med at æde, drikke, sove og gjøre Lystfarter osv., blev ved en dødelig Sygdom kaldet over fra Forsængeligheden til Evigheden; men han kunne ikke forestille

fig, at han ſkulde dø, og vilde hverken af ſine Egne eller Andre lade fig overbevife om, at hans Endeligt nærmede fig med hurtige Skridt. Han ſpurgte om hvad Nytt Poſten bragte, — hvad Abiſjerne eller de ugentlige Tidender indeholdt. Præſten ſagde, at der var kommen en Poſt, ſom bragte den Ordre, at han endnu idag ſkulde fremtræde for Guds Domſtol; dette ſyntes han ikke om; han vendte fig om fra Præſten til Bægen, og ſtrax var hans Sjel tagen fra ham. Mine kjære Tilhørere og Læsere! vilſe ogſaa vi ſpille et ſaa ſorgeligt Boſpil og ikke løsrive os fra Forſængeligheden, medens vi endnu have Tid? Skulle vi ikke ſnarere indrette vore Ting her i Tiden ſaaledes, at vi ved Enden ikke have Andet at gjøre end at indſlumre ſaligt i vor Jeſu Arme?

§ 91. Efter diſſe Forſlag vil det nu ikke falde vanſkeligt, ſelv at lære og at lære Andre, hvorledes man ſkal kunne iværkſætte ſin fattede gudelige Beſlutning, at forſmaa Forfrænkligheden. Beholder for det Førſte, hvad I af Værdighed, Høihed, Ære, Rigdom, Viſdom, Lærdom, Behageligheder og Bekoemmelighe-der have og beſidde ved Guds Naade og Beſignelſe; men erkjender det af Hjertet for et betroet Guds, for hvilket I ſkulle aflægge Regniſkab for Chriſti Domſtol! Kaſter Eder daglig ned paa Eders Anſigt og Rnær for Gud og Eders Herres Jeſu Fødder; ofrer og helliger Ham Eder ſelv og Alt, hvad I ved Hans Beſignelſe beſidde og beder Ham med ivrig Andagt, at Han vil bøie Eders Hjerte til at anvende det Altsammen i Frygt for Ham, med ſkyldig Taknemmelighed til Hans og Næſtens Tjenefte! Og for det Andet, forbliver ringe og ydmyge i al Eders Høihed og Ære; forbliver fattige i Rigdom; forbliver maadeholdne i Overflødighed! Tænkter og figer ikke om Eders Guds, at det er Eders, men det er Guds! Lever her i

Verden ſom Fremmede, der dagligen ſkynde fig videre og ile til ſit Fædreland! Fjerner og afdrager Eders Aand fra de jordiske og forgjængelige Ting, og føder den med de aandelige, himmeſke og evige! Lever i Forfrænkligheden, ſom Eders Jeſus levede deri; thi omendſkjønt Han var en Herre over alle Ting, ſagde Han dog af Hjertet: „Mit Rige er ikke af denne Verden“ (Joh. 18, 36), — „Ræ-
vne have Huler og Himmelenſ Fugle Neder; men Menneſkets Søn har ikke Noget, hvortil han kan hælde ſit Hoved“ (Matth. 8, 20), — „Seg er iblandt Eder ſom den, der tjener“ (Luk. 22, 27), — „Seg er ikke kommen for at lade mig tjene, men for at tjene“ (Matth. 20, 28). Mærkeligt er det, at idet den hellige Evangelift og Apoſtel Matthæus beſkriver, hvorledes han af den Herre Jeſus blev omvendt og kaldet til Apoſtel, ſiger han blandt Andet: „Og det ſkede, der Han ſad tilbords i Huſet, ſe, da kom og mange Toldere og Syndere og ſadde tilbords med Jeſus og Hans Disciple“ (Matth. 9, 10). Hvad var det imidlertid for et Huſ, hvori Herren holdt Maaltid? De hellige Evangelifter Markus og Lukas fortælle os det; Tolderen, ſige de, beredte et ſtort Gæſtebud for Ham i ſit Huſ (Mark. 2, 15; Luk. 5, 29). Det var da alſaa den hidtil-værende Tolder Matthæus's eget Huſ; men han vilde ikke længer kalde det ſit Huſ; thi han havde med ſit Sind aldeles forladt det og fundet en bedre Boſelig for ſin Sjel i den Herres Jeſu Kjærlighed og Samfund. Lader ogſaa os være ſaaledes ſindede og ikke anſe Noget af hvad vi have for vor Eiendom og ved enhver Veilighed lægge denne Tænkemaaade for Dagen i Ord, Gjærninger og Lader!

§ 92. Lever i Verden ſom den navn- kundige og gudſkytatte Kirkelærer og Viſkop Baſilius med Tilnavnet den Store, om hvem det berettes, at en Gneboer,

som engang paa en stor Høitidsdag fra sin Ensomhed havde begivet sig til Kirken for at overvære Gudstjenesten og saa ham iført sin biskoppelige Dragt og Prydelse, ansaa ham for hovmodig, men at en Røst fra Himmelen sagde, at han, Eneboeren, fandt større Lyst og Glæde i at lege med sin Kat i sin ensomme Skovhytte end Basilus fandt i sin anseelige og prægtige Dragt. Bor i Eders Huse som den gudsfrygtige Munk og Abbed Bernhard, om hvem man fortæller, at han havde tilbragt et helt Aar i et Børelse uden at lægge Mærke til, at det var prydet med udstaaret Arbeide. Tager Eders Klæder paa som Keiser Otto, der, naar han skulde iføre sig sin keiserlige Dragt, fattede til Gud og bad Ham at bevare Hans Hjerte for hoffærdige Tanker og Følelser, eller som en vis gudsfrygtig Prinsesse, som Dagen efter havde glemt, hvilken Klædning hun den foregaaende Dag havde haft paa og som paa sin Kammerjomfrues Spørgsmaal om hvilken Dragt hun idag behagede at bære, pleiede at svare: Giver mig en! det er lige meget, hvilke Pjalter der bedække Ormesækken. Lever i Verden, som de hellige Engle, der vel stedse ere om og hos de Udvalgte for at tjene og beskyærme dem, men som dog bevare sig ubesmittede af al Forfængelighed og alt jordisk Væsen. Efterfølger den hellige Paulus, der, seende hen til sin Herre Jesus, agtede Alt for Tab og Skarn og var lige glad, hvorledes han blev behandlet her i Verden og i hvilken Tilstand han befandt sig, i Mangel eller Overflod, i Uere eller Banære, i Ro eller Uro, naar han kun blev funden i Christo og havde Anledning til at bevise sig som Hans tro Tjener (2 Kor. 6, 4. 5); derfor skriver han ogsaa: „Jeg lever, dog ikke jeg mere; men Kristus lever i mig; men hvad jeg nu lever i Kjødets, det lever jeg i Guds Søns Tro, som elskede mig og gav sig selv hen for

mig. Det være langt fra mig at rose mig uden af vor Herres Jesu Christi Kors, formedelst hvem Verden er mig korsfæstet og jeg Verden!“ (Gal. 2, 20; 6, 14).

§ 93. Lever i Verden som Maria Magdalena, som, omendstjont hun saa hellige Engle i skinnende Klæder for sig, dog ikke forgabede sig i dem eller lod sig nøie med dem, men vilde have Jesus selv (Joh. 20, 12 flg.), — som om hun vilde sige: Alt, hvad der ikke er Jesus, er Intet i mine Øine og formaar ikke at berolige eller trøste min Sjel. Lever i Verden som et lidet Barn, der finder sin største Glæde, sin tryggeste Hvile og sit eneste Velbefindende paa sin Moders Skød og ved hendes Bryst; her er dets Spişkammer, dets Vinkjælder, dets Apothek, dets Lysthavn og Alt; det smiler jo nok ogsaa til Andre, som tale venligt til det; det lader sig ogsaa af og til bære af en Barnepige; det ser gjerne, at man ringer og synger for det; det griber efter Blomster, efter Rangler eller Duffer; det leger med de Regnepenge, man giver det; men alt dette kan dog ikke bringe det til at glemme sin Moder, efter hvem det hungrer, tørster og længes, uden at lade sig stille tilfreds, førend hun har givet det Die; ja Moderbrystet kommer endog for det i Søvn, hvorfor det bevæger Munden, som om det laa op til det. Hvad Moderen er for Barnet, det lader Eders Gud og Eders Jesus være for Eder, og lader Eders Sjel hænge ved Ham alene! Lever i Verden som en Svane paa Vandet, der vel betjener sig af dette, men ikke lader sig undertrykke deraf og stedse svæver ovenpaa det! Lever i Verden som Bierne paa en blomsterstrøet Mark eller Eng, der berøre de henvisnende Blomster uden at afrive dem, og som kun suges Honningen af dem uden at have noget videre Samkvem med dem! Lever i Verden som de Døde, efter Apostelens Formaning: „Søger det, som er oventil, hvor Kristus sidder ved Guds

høre Haand! Tragter efter det, som er ovenil, ikke efter det, som er paa Jorden! Thi I ere døde, og Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Kristus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed" (Kol. 3, 1—4). Lever i Verden som de ugudelige Menneſter i Christi Naadesrige; thi omendſkjønt Naadens Midler ere dem rigeligen givne, ſaa annamme de dem dog ikke rigtigt; de have Jeſum og i Ham Naadens Fylde, men mere paa Tungen og i Hufommelsen end i Hjertet; de høre Ordet i Kirken; men deres Hjerte er ikke med det og tager ſig imidlertid en Udflugt eller Spadſertur ud paa Marken eller op paa Loftet, ind i Kramboden, til Bøgerne og Regniſtaberne eller følger forøvrigt ſine egne Tanter; de bede og bede dog ikke; de tro og tro dog ikke; de tale om Himmelen og ønske dog at forblive ſaa længe ſom muligt paa Jorden. Saaledes ſkulle ogsaa I være i Naturens Rige; om end den algode Gud har ſkjænket Eder timeligt Guds og ſtor Formue, ſaa hænger dog ikke Eders Hjerter derved! Beſidder og bruger, hvad der af timelige Ting ved Guds Beſignelſe er tilfalde Eder, men mere efter det udvortes Menneſke end efter det indvortes! Taler og hører tale om verdslige Ting; beſørger, ſtyrer, driver Eders Huſholdning, Haandværk og Næringsvei, men dog ſaaledes, at I med Eders Hjerte ere i Himmelen og ikke glemme den aandelige Binding og de evige Statte! Holder Eder den hellige Apoftels Ord efterrettelige! lever i Beſiddelſen af Eders timelige Guds, ſom om I intet eiede! glæder Eder, og glæder Eder dog ikke! kjøber og beholder ikke! bruger denne Verden ſom de, der ikke nyde den! (1 Kor. 7, 29 flg.)

§ 94. Viſer ogsaa ved enhver Leilighed i Gjærningen, at I have lært at være nøiſomme og at forſmaa Verdens

Forsængelighed! Blive I ærede af Verden og kronede med en Blomſterkrands, ſaa lader ikke derfor nogen Forandring ſees hos Eder, men nedlægger ſtrag Alt for den Herres Jeſu Fodder; ſkjænker den Eder derimod en Tornekrone, ſaa lader ogsaa det være godt, og glæder Eder over at I ogsaa heri kunne have Samfund med Guds Søn og Verdens Frelſer! Formeres Eders Guds ved Guds Beſignelſe, ſaa lader ikke Modet vove, og lide I Tab, ſaa lader det ikke falde; ønsker kun ſvag og koldſindigt at ſaa Anledning til at forøge Eders Guds og forbedre Eders Forfatning; men beder Herren ivrigt om at give Eder Anledning til at gjøre Godt, meddele de gudſtygtige Fattige af Eders Beſignelſe og afhjælpe deres Trang med Eders Overflod! Thi hvad I beholde, er ikke Eders, efterdi I om kortere eller længere Tid ſkulle forlade det eller det Eder; men hvad I af Kjærlighed til Gud og Næſten bortgive med glad og villigt Hjerte, er Eders; Guds Børn ſamle ſig ikke Skatte ved at gnie og lægge tilſide, men ved at meddele, gjerne give, hjælpe og tabe (1 Tim. 6, 18). Undlader endelig ikke at gjøre Eders Hjerte Foreſtillinger med Henſyn til alle timelige Tings Forsængelighed og Forgængelighed! Samler de Sprog i Skriften, ſom hertil ere tjenlige, ſaaſom: Landet (Eders Guds og Alt, hvad I eie) hører mig til, ſiger Herren; "thi I ere Fremmede og Gjæſter for mig" (3 Moſ. 25, 23). „Herre, vor Gud, al denne Hob, ſom vi have beredt til at bygge Dig et Huſ af til dit hellige Navn, den er af din Haand, og det er Altsammen dit; thi vi ere Fremmede for dit Anſigt og Gjæſter, ſom alle vore Fædre; vore Dage paa Jorden ere ſom en Skygge, og her er ingen Forhaabning" (1 Krøn. 29, 15. 16). „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, at jeg kan kjende, hvor ſnart jeg

skal lade af at leve. Se, Du har sat mine Dage som en Haandbred, og min Livstid er som Intet for Dig; visse-
 ligen, hvert Menneske er idel Forfængelighed, hvor fast han end staar. Visse-
 ligen, Mennesket gaar frem som i et Billede (som et Skyggebillede); visse-
 ligen, de gjøre sig megen Uro forgjæves; man samler og kan ikke vide, hvo der skal sanke det" (Ps. 39, 5—7). „Du Daare! i denne Nat kræve de din Sjæl af dig; men hvem skal det tilhøre, som du har beredt? Saaledes er det med den, som samler sig Skatte og ikke er rig i Gud" (Luk. 12, 20. 21). „Denne Verdens Skikkelse forgaar" (1 Kor. 7, 31). „Vistnok er Gudsfrugt med Nøisomhed en stor Binding; thi vi have Intet bragt med til Verden; det er da aabenbart, at vi ei heller kunne bringe Noget ud derfra" (1 Tim, 6, 6. 7). „Vi have her ikke en blivende Stad, men søge efter den tilkommende" (Ebr. 13, 14). „Velan nu, I Rige, græder og hylér over de Glendigheder, som komme over Eder! Eders Rigdom er raadnet, og Eders Klæder ere nuelædte; Eders Guld og Sølv er forrustet" (Jak. 5: 1—3). Jeg vil slutte denne Betragtning af alle Ting's Forfængelighed med følgende Fortælling. En christelig Mand pleiede paa sin ugentlige Faste- og Bededag at gaa ud i en nær ved hans Bolig liggende Egekov og at tilbringe Tiden der lige-
 til Aftenen med gudelige Betragtninger og andre Andagtsøvelser. Engang, da han var beskæftiget med Betragtningen af Forgjængeligheden og Evigheden og troede at være alene, sneg en Ven af ham, som tilfældigvis tog sig en Spadsertur i den samme Egn, sig paa ham og saa, at han undertiden greb i Luf-
 ten, undertiden ned slog nogle høitvoksende Urter med en Stok, undertiden kastede et lidet Stykke Træ i den forbiglydende Bæk, undertiden plukkede nogle Blomster, holdt dem i Haanden, betragtede dem

med sørgmodige Miner og tilsidst kastede dem fra sig og undertiden stod op og betragtede sin egen Skygge, som om han vilde maale den med Dinene. Bennen traadte tilsidst frem af Bustadset (hvor-
 over den Første forfærdedes), hilsede ham og sagde: Kjære, hvad bestiller I her i denne Ensomhed? Hvad er dette for Drømmerier? Havde en Fremmed og mindre velvillig Person seet, hvad jeg har seet, vilde han anse Eder for en Sværmer. Den Anden svarede: Jeg maa sande, at Mennesket aldrig er ene, om det end opholder sig i en Ørken eller paa et fra Mennesker langt bort-
 fjærnt Sted, og jeg vil føre mig denne Tildragelse saaledes til Nytte, at jeg for Fremtiden ikke vil gjøre Noget, selv naar jeg er alene, som jeg ikke kunde gjøre aabenlyst for Menneskene. Hvad derimod et verdsligfindet Menneske vilde dømme om min Opførsel, og at han maaske vilde anse mig for en Sværmer, eller Taabe, det bryder jeg mig ikke om; thi jeg har lært, at der ikke er større Taaber til i Verden end de jordisfindede Mennesker, som finde sin Glæde i For-
 krænkelsen og glemme Evigheden. Jeg vil ogsaa gjerne være en Taabe for Christi Skyld, paa det jeg maa vorde vis. Hvad forresten mine Drømmerier, som I kalder dem, angaar, saa døm ikke derom efter det første Udscende, men efter Hjertet, hvis Beskaffenhed og Hen-
 sigt jeg nu vil forklare Eder. Jeg har idag foresat mig at betragte Forkrænkeligheden og Evigheden her i denne Ensomhed, og saasom jeg troede, at In-
 gen uden min Gud og Hans hellige Engle saa mig, har jeg valgt virkelige Sindbilleder, for desto eftertrykkeligere at foreholde mig dem. Jeg greb i Luf-
 ten og Solstinnen for at forestille mig Uergjerrighedens Forfængelighed, der er dybere rodfæstet i vore Hjarter end vi tro. Jeg slog nogle Planter, som ra-
 gede frem over de andre, til Jorden

og tænkte mig derved, hvor let det er for den Høieſte at lægge de Høie her i Verden i Støvet. Jeg kaſtede nogle Træſtykker i Vandet, hvilke Strømmen ſnart bragte mig afſyne. Jeg plukkede nogle Blomſter og bortkaſtede dem for at lade dem viſne og ihuſom derved Profetens Ord: „Du, Herre, bortſtyl-le dem; de ere ſom en Søn; om Morgen en ere de ſom Græs, der omſkiſtes. Om Morgen blomſtrer det, og det omſkiſtes; om Aftenen afhugges det og tørres“ (Pſ. 90, 5. 6). Jeg be-tragtede min Skygge og ligeſom maalte den for at foreſtille mig, at vi Men-neſter gaa frem ſom et Billede, og at vort Liv, hvad vi end monne være i Verden, farer hen ſom en Skygge, og tænkte paa Kirkeſalmens Ord:

Nøgen kom jeg hid til Jorden
Fra den Braa,
Hvor jeg laa.
Nøgen og fra Jorderige
ſkal jeg gaa,
Naar jeg maa
Som en Skygge vige.

Den Førſte ſagde derpaa: Tilgiv mig, min Ven, at jeg af Ubetænksomhed og Uvidenhed kaldte Ederſ Adfærd Drøm-meri; jeg vil lære dette Drømmeri af Eder og herefter tænke omhyggeligere over Forfræntligheden og Evigheden. Det forunde den evige Gud os Alle! Ham tilligemed Hans allertjæreſte Søn og den Hellig-Aand ſke Tak, Lov og Pris nu og i al Evighed! Amen.

I Jeſu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Fjerde Prædiken,

hvori dens Lyſt til at forlade Verden og dens Længſel efter Saligheden ſkildres efter den hellige Paulus's Ord,

Filipp. 1, 2 3: Jeg har Lyſt til at opløſes og være med Chriſto; thi dette var ſaare meget bedre.

§ 1. En troende og gudelſkende Sjels hellige, gudelige og himmeſke Længſel er en af de fornemſte Kræfter, ſom den har erholdt af Guds Aand og Naade, — hvorved den gjør og udretter ſtore Ting, og ſom man aldrig vil finde den foruden. Hvad Aandedrættet er for det udbortes Menneſke, det er Længſelen fra Gud, i Gud og efter Gud for det indvortes. En ſand Chriſtens Hjerte er ſom en vellugtende Blomſt, der ſtedſe

uddunſter ſin behagelige Kraft, ſaalænge ſom den blomſtrer; men det troende Hjer-tes Kraft er den ſtadige Længſel, Suk-ken og Attraa efter aandelige og gud-dommelige Ting. Den hellige Apoſtel Johannes ſiger: Ligeſom Han (Chriſtus, vor Frelſer) er, ſaa ere og vi i denne Verden (1 Joh. 4, 17), hvilket kan for-klæres ved Hjælp af et andet Sted, hvor han ſiger: „Hvo ſom ſiger, at han bliver i Chriſto, han er og ſkyldig til

at vandre saaledes, som Han vandrede" (1 Joh. 2, 6). Vilde vi nu vide, hvorledes vor Herre og Frelser vandrede her i Verden, saa siger jeg: i en stedsevarende og uafbrudt Altraa efter at gjøre sin Faders Villie, det er: efter at drage de menneskelige Sjæle til sig og i og ved sig selv bringe dem tilbage til Guds salige Forening og Samfund. Han var her i Verden lig et blomstrende Træ, der drager Bierne til sig, ikke ved Magt og Tvang, men ved den Sødme, de indeholde i sine Blomster. Han var, som Skriften siger, lig Solen, der glæder sig ved at gennemløbe sin Bane for at oplyse Alt med sin Glands og glæde det med sin veldædige Rindfyldelse (Ps. 19, 6). Hans Lyst til at gjøre Menneskene salige tvang Ham, saa at Han stedse vandrede omkring, ikke for at lade sig tjene, men for at tjene (Matth. 20, 28). Han udbrød ofte i hjertelige Ord, der vidnede om Hans inderlige og hellige Længsel efter at meddele dem sit Lys, sin Kraft og sin Frelse, saasom da Han raabte: „Kommer hid til mig, Alle, som arbejde og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile" (Matth. 11, 28). „Om Nogen tørster, han kommer til mig og drikke!" Naar han saa meget Folk forsamlet, tilskyndedes Han af sin Kjærlighed og guddommelige Begjærlighed efter at frelse til at træde frem og kraftigt forkynde dem Livets Ord (Mark. 6, 34)! Ja, en eneste Sjæl kunde opvække denne Begjærlighed hos Ham, saa at Han tilbød den, hvor uværdig den end var, det Vand, som opvælber til et evigt Liv, og læstede den sødeligen dermed (Joh. 4, 10). Se, saaledes ere ogsaa Hans Egne; saaledes vandre ogsaa de i denne Verden; de have sin Frelseres Aand og Sind; derfor vil man aldrig finde dem uden hellig, guddommelig og himmelsk Længsel.

§ 2. For at gjøre Sagen tydeligere vilde vi stjelue mellem den troende Sjæls

Længsler og sige, at de ere tre Slags: en Troens Længsel eller Længsel efter at være i Christo, — en Kjærlighedens Længsel eller Længsel efter at være for Christo og en Haabets Længsel eller Længsel efter at være med Christo. For at forklare den første er det fornødent, at vi korteligen gjentage Læren om den saliggjørende Troes Natur. Troen er en himmelsk Kraft i os, som ikke blot virker engang eller en Time eller en Dag, men altid, hver Time, hver Dag. Et Lægemiddel, som Mennesket tager ind, har sin visse Tid, hvori det virker; siden sporer man ikke længer dets Kraft; saaledes er det derimod ikke med Troen; men man kan passende fremstille dens Bestaenhed ved Hjertet, som stedse forbliver i sin Bevægelse og Virksomhed og meddeler hele Legemet Livskraft. Efter at Troen (i hvilken en Christens aandelige Liv oprindeligen og fornemmeligen bestaar) engang ved Guds Ord og Aand er vakt i Hjertet, forbliver den stedse i sin salige Virksomhed. Den længes altid efter at være i Christo, at blive i Ham, at voge i Ham, at lære Ham stedse bedre at kjende, at forbinde sig stedse fastere med Ham, at forene sig stedse nriere med Ham og at leve og dø i dette søde og salige Samfund. Den jukker bestandig: Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Jesus, Du min og jeg Din! Jeg Jesum slipper ei. O Jesus, lev Du i mig; herst Du i mig over Synd, Død, Djævel, Verden og Helvede! Min Frelser, gjør Dig stor i mit Hjerte! Forøg Kundskaben om Dig hos mig! Forvis mig mere og mere om, at Du ogsaa har elsket mig og givet Dig selv hen for mig! osv. Med saadan Længsel og Altraa, med saadanne Sukke, med saadan hellig Hunger og Tørst staar en Christen op og gaar ogsaa dermed til sengs, derved lever han i Christo og Kristus i ham, efter Apostelens Ord: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Kristus le-

ver i mig; men hvad jeg nu lever i Rjødet, det lever jeg i Troen paa Guds Søn, som elskede mig og gav sig selv hen for mig" (Gal. 2, 10). "Det at leve er mig Kristus. Jeg agter Alt for Tab og Skarn, paa det jeg kan vinde Christum og findes i Ham" (Tilipp. 1, 21; 3, 8. 9).

§ 3. For end mere at belyse denne høist magtpaaliggende Sag, saa lader os betænke, at vor Herre og Frelser fremstiller den Forening, som bestaar mellem Ham og Hans Troende, ved Billedet af et Vintræ og dets Ranter eller Grene. „Jeg er Vintræet,“ siger Han; „I ere Grenene; hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig kunne I slet Intet gjøre“ (Joh. 15, 1. 5 flg.), saavel som ogsaa, at den Hellig-Aand paa et andet Sted sammenligner et troende og gudsfrygtigt Menneske med et Træ, der er plantet ved Vandbække, — som giver sin Frugt i sin Tid og hvoraf ikke et Blad affalder (Jes. 1, 3). Ligesom nu en Ranke ikke blot til en vis Tid, t. Ex. Morgen eller Aften, men stedse og hvert Dieblisk modtager den Saft af Vinstoffen, hvorved den grønnes, og ligesom Træet ikke blot undertiden (som Faarene og andre Dyr, som man paa visse Tider af Dagen driver til Vandingsstedet), men altid gennem sine Rødder saa at sige drikker af den Bæk, ved hvilken det er plantet, saaledes er det ogsaa med en sand Christen; han lever i et bestandigt virkeligt Samfund med sin Jesus og faar af Hans Fylde Naade over Naade, Ketsærdighed, Liv, Kraft, Trøst og Salighed (Joh. 1, 16). Riv en Ranke af dens Vinstof, — opryk et Træ af den fugtige Jordbund, hvori det har skudt sine Rødder, og du skal strax blive var, at Alt, hvad der er paa dem, begynder at visne. Saaledes er det ogsaa med en Christen; han drager, suger, øser uafsladeligen sin guddommelige Livskraft af sin Jesus,

og dersom han blot en Time skulde være udenfor Foreningen og Samfundet med sin Frelser, saa var han i samme Stund en forbandet Gren, hjemfalden til Helvedes Ild. Og det Middel, hvormed dette salige Samfund paa vor Side vedligeholdes, og den Kraft, hvorved vor Sjel drager Hans Liv, Aand og Naade til sig, er den stadige Attraa, Længsel og Sukken, hvorom vi forhen have talt og som ogsaa den hellige Apostel mener, naar han skriver: „I annammede en sønlig Udkaarelses Aand, ved hvilken vi raabe: Abba, Fader! (Rom. 8. 15) At Apostelen ikke taler om en afbrudt og nu og da ophørende, men om en stedsebarende Raaben, sees af et hermed overensstemmende Sted, hvor han siger: „Efter som I da ere Sønner, har Gud udsendt sin Søns Aand i Eders Hjerter, som raaber: Abba Fader! (Gal. 4, 6) Herom skriver en gammel gudsfrygtig Lærer i vor Kirke:*) En Christen kan ikke tilbringe nogen Time i Verden uden at tænke paa sin Frelser; thi Han er vor Saligheds Begyndelse, Midte og Ende, og findes der en Christen, som kan lade mange Timer hengaa uden at ihukomme den Herre Christum, saa skal han vide, at hans Christendom kun er noget Halvt, og at han aldrig rigtig har lært at elske Christum. Al, dersom Nutidens Christne vilde lægge sig dette paa Hjertet og ikke modstaa denne Sandhed! De fleste tænke desværre, at de kunde undvære sin Jesus og Hans Thukommelse ikke blot nogle Timer, men mange Uger, et halvt Aar, ja endog længere, idet de tilbringe en saadan Tid i vitterlige Synder og først tænke paa Ham og begynde at længes efter Ham, naar de skulle gaa til Skrifte og den hellige Nadverd. Men hvor alvorligt det selv da sker, derom vidner, hvad der følger efter, idet de strax vende

*) Sigism. Schererz.

tilbage til sine forrige Synder. Gud forbarme sig over dem og oplade deres Dine, at de maa se sin Sjels Fare og søge at undfly den ved en sand Omvendelse!

§ 4. Jeg gaar nu over til Kjærlighedens Længsel, der opstaar af den foregaaende og altid og allevegne ledsager denne. Thi naar Troen har lært Guds Kjærlighed og Mistundhed i Christo Jesu at kjende og er bleven delagtig i samme, saa udbryder den i lutter Beundring, Glæde, Velbehag, Tilbedelse, Lov, Pris, Kjærlighed, Fliid, Iver og Længsel efter at forherlige Gud og tjene og takkes Ham; thi det er umuligt, at en Sjel, som lever i Forening og Samfund med Christo og er bleven retfærdiggjort, helliggjort og fornyet ved Ham, skulde kunne findes uden hellig Iver og inderlig Attraa efter at elske, prise og tjene Gud. En Plante, som er vædet med Regn og Dug fra Himmelen, maa grønnes, vore, blomstre, dufte og bære Frugt, Et Speil eller en anden Ting, som er modtagelig for Lyset, maa ved at befinnes af Solen give Gjenfkin, og en Sjel, som er oplyst af Naadeslyset fra Himmelen, maa udbryde paa alle Maader og aabenbare den salige Forandring, som er foregaaet med den. Den vender sig først til Gud, forundrer sig over Hans ubegribelige Godhed og Fuldkommenhed og ved ikke at finde Kræfter og Ord og Sukke og Hjærter nok til at prise Ham, ære Ham og lægge sin Kjærlighed til Ham for Dagen; den ønsker sig ofte alle Menneſfers, alle Engles, ja alle Skabningers Kræfter, for dermed at tjene Gud, af hvis Kjærlighed og Mistundhed den er drucken; den ønsker sig tusinde Gange tusinde Hjærter og Tunger, for at anvende dem til den store og høiloblige Menneſſelebens Forherligelse; naar dens Aand opvæktes og bevæges af Guds Aand, vilde den gjerne tilskynde alle Skabninger, Himmel, Jord, Hav

og Alt, hvad deri er, til at prise Gud, som er Kjærlighed (hvorom allerede er handlet paa et andet Sted i dette Værk), osv. Af denne Bund ere de Ord af den kongelige Profet udflydte: „Herre, jeg har Dig hjertelig kjær, min Styrke. Herren er min Stenklippe og min Befæstning, min Befrier, min Gud min Klippe, paa hvilken jeg tror, mit Skjold og min Saligheds Horn, min Ophoielse“ (Ps. 18, 2. 3), og disse: „Kjære, Herre, sandelig, jeg er din Tjener, din Tjenestefrindes Søn“ (Ps. 116, 16). „Min Sjel, lov Herren, og alt det, som indeni mig er, love Hans hellige Navn! Min Sjel lov Herren!“ (Ps. 103, 1. 2) I det første Sprog sammendynger han Ord, der betegne den herlige Magt, som Gud saa ofte anvendte til Hans Vel og Beskjærmelse; i de paafølgende tilkjendegiver han sin hellige Lyft til at vise sig taknemmelig, saa at Meningen er, at ligesom han af Gud har faaet Naade over Naade, Kraft over Kraft, Trøst over Trøst, Hjælp over Hjælp, osv., saaledes skal og maa der ogsaa fra ham følge Kjærlighed paa Kjærlighed, Pris paa Pris, Tjeneste paa Tjeneste; thi det aandelige og gudelige Liv bestaar i en stedsevarende Gjenſidighed, Afveksling, Til- og Frastrømning; Sjelen modtager uophørlig Naade, Kraft, Lys, Trøst og Kjærlighed af Gud og yder Ham igjen Lov, Ære, Pris, Kjærlighed og Tjeneste, og det for Størstedelen i stadig Sukken, Længsel og Attraa, saa at en Christens Hjerte stedse er for Gud som et Røgelsekar, hvorfra den ene søde Lust opstiger efter den anden.

§ 5. Den ønsker ogsaa af Hjertet at blive stedse helligere og gudfrugtigere. Dens stadige Sukke og Bønner ere: „Alt, min Gud og allerkjæreste Fader i Christo Jesu! naar skal jeg dog komme til at elske Dig af mit ganske Hjerte, af min ganske Sjel og af min ganske Styrke? Naar skal jeg dog komme til at tjene

Dig i fuldkommen Retfærdighed og Hellighed? Naar skal jeg dog komme til at af dø aldeles fra Verden og leve for Dig alene? Af, Jesus, Du i mig og jeg i Dig! Min Frelser, lev Du i mig, — herst Du i mig over Synd, Død, Verden, Djævel og Helvede! Gjør Dig stor og herlig i mit Hjerte! Lad mig stedsse voge og tiltage i Rundskaften om Dig, i Kjærligheden til Dig og i al Gudsfrøgtighed! O Hellig-Mand, mit Lys, min Trøst, min Kraft, mit Liv og min Frelse, forsmåa ikke mit fattige, matte og syndige Hjerte! Bo i det som i dit Tempel! Rens, helliggjør, opløs, forny, omvend det alt mere og mere! Hellige mig ganske og aldeles, paa det min ganske Mand med Sjæl og Legeme maa bevares ustraffelig i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse! (1 Thess. 5, 23) Opfyld mit Hjerte med himmelsk Trøst, med Fred og Glæde i Gud, paa det jeg desto villigere og gladeligere maa glemme al jordisk Trøst, al verdslig Lyst og Glæde! Disse og lignende Sukke opsender en sand kristelig Sjæl Dag og Nat til Gud. Ordene udtaler den vel ikke altid udvortes; men Meningen er det fedvanligste Gmne for dens indvortes Samtaler med Gud. Man har fundet Nogle, som i sin Morgenbøn ligesom have aftalt med sin Gud og bedet Ham inderligt, at dersom de midt under sine Forreininger eller i et Selskab skulde komme til at sukke hjerteligen, Han da, som den, der ved, hvad Mandens Sands er, vilde i Naade optage det, som om de havde udtalt alle saadanne Ord med den bedste Andagt; thi, have de sagt, for Dig, Herre, er al min Begjæring, og mit Suk er ikke skjult for Dig (Ps. 38, 10). Man ved ogsaa, at Nogle, naar de ville ende sin Samtale med Gud og gaar ud af sit Bedekammer, anraabe Ham hjerteligen om, at Han vil give dem ret megen Velighed til at gjøre Godt og lægge sin oprigtige Kjærlighed

til Ham og Næsten for Dagen. De have ogsaa længselsfuldt ventet, omhyggeligen søgt og begjærligen grebet slige Veligheder. En saadan Længsel nærede Abraham og Loth, da hin sad i sit Bauluns Dør, naar Dagen var hed, og denne i Sodomas Port, naar Aftenen brød frem (1. Mos. 18, 1 flg.; 19, 1 flg.); de saa sig Begge om efter Menneſker, som trængte til deres Bedertvægelse og Beværtning, og toge imod dem med større Glæde end Rjæbmændene tage imod dem, som ville kjøbe Noget af dem og skaffe dem en Fordel.

§ 6. De Christne vide, hvad der siges: Christi Kjærlighed tvinger os (2 Kor. 5, 14), ligesom en Moder, hvis Bryst er fuldt af Melk, og som tvinges af denne og desaaarsag længes efter sit Barn, for at det kan faa sødeligen nyde den, eller ligesom et Træ, bevæget af den liflige Vaarlust, tvinges af sin medfødt gode Natur til at slaa ud i Knupper, Blade og Blomster. De Naturkyndige fortælle om Balsambusken, at dens Bark ofte brister af sig selv, og da udspeder den allerædleste og kraftigste Balsam. Saa er ogsaa en Christen; han længes ofte inderligen efter at vise Kjærlighed ijer, naar han under Betragtningen af Guds Miskundhed og sin Herres Jesu Kjærlighed, paa store Høitidsdage eller ved Rydelsen af sin Frelseres hellige Kjærlighedsmaaltid, eller naar han under Samtale med Gud eller under Ordets Læsning eller Hørelse bliver værdiget at smage Hans Kjærlighed. En vis jindrig Mand afmalede en Vedderkop, siddende i Midten af sin Væv, og skrev derunder: Den venter paa Rov; en Anden derimod afmalede en frisk Kilde, der brød frem som en liflig Bæk paa en Landevei under et Træ, og skrev derunder: Den venter paa en Tørstig. Hint Billede forestilte den uigjensfødte og jordiskefindede, dette den gjenfødte og himmelskfindede Sjæls Uttraa. Hvad imidlertid den Sidste viste i et

Billede, det viste en gudfrugtig Fyrste i Gjerningen, idet han hver Dag paa en vis Tid begav sig fra sit Slot ud paa Broen og fremstillede sig for Enhver, som havde Noget at ansøge om, gjerne hørte paa dem og forhjalp dem saa hurtigt som mulig til deres Ret. Jeg har kjendt en gudfrugtig og kjærlighedsfuld evangelist Præst, som fordetmeste anvendte Eftermiddagstimerne til at gaa omkring i den Del af Byen, som hørte til hans Embedskreds; naar han da saa Noget staa i Vinduet eller Døren eller mødte en af sine Tilhørere paa Gaden, benyttede han Leiligheden til at tale med ham; nødte Noget ham da til at gaa ind, saa velsignede han det hele Hus ved sin Indtrædelse, erkjendte sig om deres Tilstand og fandt snart en Anledning til at meddele dem Noget af sine aandelige Gaver, trøste, styrke og formane dem. En anden indfandt sig gjerne i Landsbysskolen og havde et aarvaagent og kjærligt Øie med den ensfoldige Ungdom; han pleiede ogsaa selv omhyggeligen at undervise dem, forklare dem Katekismuslærdommen og faderligen vise dem, hvilken Brug de skulde gjøre af den i Liv, Lidelse og Død, hvorfor Børnene elskede ham saa høit, at naar han undertiden ved Embedsforretninger eller Andet var hindret fra at komme i Skolen, troede de, at han ikke maatte befinde sig vel. Han pleiede ogsaa at sige, at ingen stor Herre eller anden formuende Mand kunde finde saadan Fornøielse i sin herlige Lyshave som han i den fattige Skole, og han glædede sig stedse i Aanden, naar han saa disse unge Planter vore til i Rundskaben om sin Jesus og Kjærligheden til Ham, og forestillede sig de saalige Frugter, han ventede sig af dem.

§ 7. Jeg anfører gjerne saadanne Exempler, fordi de hel tydeligt fremstille de hellige Længsler, der stedse ytrer sig hos de gudelskende Sjæle, der ere som Citrontræerne og andre Trær i de varme

Lande (hvorum vi have talt paa et andet Sted, paa hvilke man samtidigt finder Blomster og modne og halvmodne Frugter, det er: hellig Længsel, gudelig Tale og kjærlige Gjæringer. Jeg kunde vel anføre endnu flere Arter af hellig Længsel hos de Troende, som opstaa af deres af Kjærlighed til Gud og Næsten luende Hjerte; men saasom vi allerede have talt derom paa forskjellige Steder i de foregaaende Dele af dette Bærk, ville vi for at undgaa Vidtløstighed endnu kun anføre en Ting, som vil forekomme kjædeligsinde Mennesker allerforunderligt. Der opstaar undertiden en hellig Lyst hos de Troende til at lide Noget, ja vil endog udøse sit Blod og lade sit Liv for Christi Skyld. Man fortæller om en Elsterinde af den Herre Jesus, at hun om Aftenen ofte viste sig sørgmodig og tungsindig, og da man spurgte hende om Aarsagen hertil, svarede hun: Jeg har ikke idag faaet Naade til at lide Noget, ja ei engang til at taale et ubehageligt Ord for min Jesu Skyld. En anden harmede sig selv for medelt sit Hjertes Gjenstridighed, Læfthed og Ustadighed i det Gode og ønskede sig en Spiger, hvormed han kunde nagle det til den Herres Jesu Kors ved Hans Fødder. Atter en Anden ønskede, at hans Hjerte var omgivet af den Herres Jesu Tornekronen som af et Gjærde, hvorigjennem det intetsteds kunde finde nogen Udgang til Verden, men var nødt til at blive hos Ham og alene søge sin Glæde, Trøst og Tilfredshed i Hans Samfund. Om deromte gamle Biskop og Kirkelærer Gregorius Nazianzenus berettes i hans Levnetsbeskrivelse, at da hans Fiender og Misundere havde opvakt en stor Urolighed i den Menighed i Konstantinopel, som han dengang forestod, idet Nogle vilde have ham assat fra dette høie Embede, medens Andre toge ham i Beskyttelse, tiltalte han den Forsamling af Biskopper, som var kom-

men sammen i denne Anledning, med de Ord: Mine dyrebare Medarbejdere og Medhjærper i Christi hellige Menighed; jeg formaner og besværges Eder ved den hellige Treenighed, at I tillægge Eders Tvistigheder i Fred. Men dersom jeg er Aarsagen til Eders Uenighed, saa er jeg ikke bedre end Profeten Jonas; kaster mig i dette oprørte Hav, at det maa blive stille! Omendstynt jeg er uskyldig og ingen Beskjæmmelse fortjener, saa vil jeg dog gjerne underkaste mig Alt, hvad I finde for godt, naar I blot paa den Maade kunne komme til Enighed. Styrter mig ned af Bispestolen; udstøder mig af Byen, naar I blot ville elske Sandheden og Freden! Hvor mange midtjære Elskere af den Herre Jesus finder man ikke i den ældre og nyere Kirkehistorie, som have helliget sig til et Slagtoffer for Ham og anraabt Ham om at agte dem værdige til at stadfæste Hans Sandhed med sit Blod og prise Ham med sin Død! Vi ville imidlertid ikke dvæle ved at anføre Exempler herpaa, men gaa over til Haabets Længsel eller Længselen efter at være med Christo, hvorefter vi have foresat os at tale udførligen i denne Prædiken. Herren, som elsker vor Sjæl og som vor Sjæl elsker, opvække en hellig Lyst hos os til at dø og en gudelig Længsel efter jo før des heller at være med Ham!

O Jesus, Du min Trøst og Ro,
 Mig naadelig Du unde,
 At efter Dig jeg til min Grav
 Af Hjertens Grund maa stunde!

§ 8. De sande Christne er ægte Særinger og ganske anderledes fandede end andre, naturlige Menneſter; hvad disse attraa, det foragte hine; hvad disse foragte, det attraa hine; hvad der fornøier disse, det bedrøver og foruroliger hine, og hvad der bedrøver disse, det glæder og fornøier hine. Alverden attraar, søger og sætter Pris paa Væren, Rigdom, Belyst og Livet; de Christne derimod

fly Væren; de foragte Rigdommen; de forfærdes for Verdens Belyst og ville heller dø end leve. Verdensbørnernes Lyst staar til mange Ting. En har Lyst til Høihed og Herlighed og elsker Pragt og Anseelse; en Anden finder sin Lyst i Urenlighed, en anden i Studeringer og i Videnskaberne, en Anden i at samle timeligt Gods, en Anden i at adsprede det ved Graadseri og anden Overdaadighed; en finder sin Glæde i at bygge, en Anden i at ødelægge osv. De Christnes Lyst derimod er ganske egen og særskilt; de have Lyst til at dø; de føle Attraa efter jo før des heller at forlade Verden; Døden er skrækkelig for Verden, men trøstelig og glædelig for dem, hvilket sees af de Ord af Apostelen, som vi have valgt til vor Text. Jeg har Lyst, siger han, til at vandre herfra. Det Ord, som her er oversat ved Lyst, bruges ellers næsten overalt om den synlige Lyst, som bor i vort Kød og aabenbarer sig i mange Gjæringer (Rom. 7, 7. 8; Gal. 5, 16. 24; 2 Tim. 3, 6; 1 Pet. 4, 2. 3; 1 Joh. 2, 17), og han vil altsaa sige saa meget som: Menneſtene berede sig mangeslags Glæder og søge sin Lyst snart i dette, snart i noget Andet; men mig kunde ingen større Glæde vederfares end, at jeg af min Gud blev kaldt ud af Verden. Intet Verdensbarn kan føle en saa stor Higen og Attraa efter at vide høie og verdslige Ting, samle Penge, komme til Væren, slutte sin kjædelige Brynde, hevne sig, raade sig selv eller bevare sit Liv som jeg efter at forlade alle Ting og dø.

§ 9. Han beskriver ogsaa Døden med særegne og mærkelige Ord: Jeg har Lyst til at opløses, siger han, eller efter som det nu lyder i vor tydske Bibel: Jeg har Lyst til at vandre herfra. Fortolkne have gjort sig megen Flid for at udgrænse den rette Betydning af det græske Ord, som Apostelen betjener sig

af, og ere enige i, at det her er brugt paa en forblommet Maade, samt at Apostelen derved forstaar Sjælens blide og salige Bortgang fra Legemet og Verden. De forklare det imidlertid ved forskellige Billeder. Nogle formene, at han har havt det naturlige Baand for Die, hvormed Herren har sammenknyttet Sjælen og Legemet, og at han har villet antyde, at Sjælen befinder sig i sit syndige og dødelige Legeme ligesom i et Fængsel og ønsker af Hjertet at forlade det. Andre antage, at Apostelen har sigtet til Krigsfolkene, hvilke, naar Hærsereren lader give et Tegn til Opbrud, opløse og forvarer de Snorer, hvormed deres Telte vare befæstede, eller til Søfolkene, som, naar de faa god Vind, lette Ankeret og kaste Skibet løst, eller til Vandringsmændene og de Reisende, som, naar de have tilbragt Natten i Herbergeret, staa op med den frembrydende Dag og begive sig videre efter først at have frigjort sig fra Værten ved rigtig Betaling. Bedst vil det være, at vi lægge Mærke til, hvorledes den Hellig-Aand selv forklarer det. Ordet bruges om En, som har været til Bryllups eller i andet Gjæstebud, og som, naar det synes ham paatide, bryder op for at drage hjem (Luk. 12, 36). Et andet Ord, men som er nær beslegtet med dette, forekommer om en Folkemasse, som holder sig til Herren og følger Ham, men som Han siden lader fare og gaa hjem, og det samme Ord bruger den gamle Simeon (Luk. 12, 36; 2, 29). Vor Apostel siger ogsaa paa andre Steder, at „han ønsker at blive friet“ eller forløst fra sit „Dødens Legeme“ (Rom, 7, 24), og at han „har Behag i at vandre bort fra Legemet (flytte ud af Legemet, som af en Hytte og daarlig Bolig) og „være hjemme (eller: flytte ind) hos Herren“ (2 Kor. 5, 8). Ved at sammenholde disse Talemaader

ser man nu, hvad Apostelen mener. Verden, vil han sige, har hidtil beværtet mig saaledes, og det syndige Legeme har givet mig saa Meget at bestille, at jeg stunder efter at bryde op, erholde min Afsted af min Gud, aflægge min Hytte fuldføre min Kamp og mit Løb og fare hen i Fred for at indgaa til Guds Børns Hvile. Jeg længes af Hjertet efter den Tid, da Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige, at jeg der kan være hos Ham evindeligt.

§ 10. Besynderlig er ogsaa Apostelens Tale om Dødens Virkning. Det naturlige Menneske tror, at Døden sætter ham i den sørgeligste Tilstand og bringer ham fra Rigdom i den yderste fattigdom, fra Herlighed i lutter Elendighed, fra Høihed i Dybet, fra muntert Selskab i Ensomhed. Derfor hørte man engang et Verdensbarn sige, at Døden dog var altfor ubarmhjertig og en Røver over alle Røvere; thi den tilod En ikke at tage det Mindste med sig, ikke saa Meget som en Rejsefjilling paa den ubekjendte Vej, man skulde betræde. Nu, saaledes er det; de kjødeligsinde Verdensmennesker kunne ikke tænke eller tale anderledes om Døden. De ville visnosc heller ikke finde det anderledes, end de have tænkt og talt. Alt, hvad de have besiddet her i Verden, ville de tabe i et Dieblit, hvori Evigheden hænger, og ville Intet have at vente i Evigheden, ei engang en Draabe Vand. Ganske anderledes forholder det sig med et Guds Menneske; han føler sig ved Guds Ord, som han af Hjertet tror paa og som den Hellig-Aand har beseglet hans Hjerte, forvissnet om, at han aldrig har været rigere, aldrig lykkeligere, aldrig herligere end han bliver i Døden. Thi Døden er en Dør, hvorigjennem han gaar ind til den Herres Jesu Herlighed, efter Hans Ord: „Fader, jeg

vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed" (Joh. 17, 24). Døden er en Mellemmand, som Herren sender for at kalde sin Brud, Sjelen, ud af Verden, føre hende til Ham og overantvorde hende i Hans Arme. Døden er en Vogn, hvori Sjelen bringes til sin Jesum. Døden bestaar i en Udgang og en Indgang: i en Udgang af Verden, af Tiden, af Forkrænkelseheden af Møjsommeligheden, af Syndigheden af Dødeligheden, — i en Indgang i Himmelen, i Glæden, i Hvilen, i Retsfærdigheden, i Saligheden, i Evigheden.

§ 11. Alt dette indbefatter Apostelen i det korte Udtryk: Alt være med Christo, — som om han vilde sige: Kristus er mit Liv, min Himmel og mit Alt; naar jeg kun kommer did, hvor Kristus er, saa ønsker jeg intet Mere; i Ham har jeg haft Alt i Naadens Rige; i Ham skal jeg ogsaa have Alt i Herlighedens Rige; har Han formaaet saa inderligen at tilfredsstille, glæde, mætte og trøste min Sjæl her i Elendigheden, hvor høiligen vil Han da ikke glæde og fuldkommen tilfredsstille den i Herligheden; Han har sagt til mig: „Min Naade er dig nok" (2 Kor. 12, 9), og det har jeg ogsaa erfaret; Hans Naade og Forvisningen derom har været min Vin, som har glædet mit Hjerte i alle mine Trængsler; Hans Naade har været min Dug, som altid har vedervæget mit visne Hjerte; Hans Naade har været mit flydende Sukker, som har for sødet mig alle Bitterheder; Hans Naade har været min Kraft i al Skrøbelighed; Hans Naade har været min Rigdom i al Fattigdom, mit Skjold og Bærn i al Fare og Nød, min Gæst i al Skam og Vanære, mit Lys og min Trøst paa alle mine mørke Stier osv. Hvad vil da ikke Hans Kjærlighed og Naade blive for mig i Hans Herlighed,

og naar Han skal glæde mig med sin Misfandhed og Kjærlighed som med en Strøm! Jeg har hidtil haft Nøt i den korsfæstede, tornekrønde, fattige Jesus og har fundet Trøst, Kraft, Fred, Glæde, Retsfærdighed og Salighed i Hans Samfund; hvad kan jeg da ikke vente mig hos den med Gæst, Majestæt og Herlighed krønde Jesus! Derfor er det at være med Christo min inderlige og eneste Attraa; dette er den allerbedste Gjenstand for mine Ønsker og mit Haab. Jeg attraar ikke at være i Gæst og Anseelse hos Verden, ikke at være et stort og mægtigt Folks Hoved og Herre, ikke at være et af de navnkundigste lærdeste og klogeste Mennesker i Verden, ikke at være overøst med al Verdens Behageligheder, Lyst og Glæde; at være med Christo er det, jeg søger og hjerteligen begjærer; det er mit Alt, osv. At være en Dag hos Kristus er bedre end alle de Dage, vi tilbringe i Verden, om de end er noksaa kostelige. Intet i Verden staar over Kristus; om det end var muligt at samle og give et Menneske alt, hvad Vifligt, Behageligt, Nyttigt, Kraftigt, Godt og Kosteligt der findes i alle sorgjængelige Ting, saa vilde det dog ikke derved blive saligt, hverken timeligen eller evindeligen, og dets Tilstand blev fremdeles Forandringer underkastet. Men i Christo har Gud samlet og forenet Alt, hvad der er fornødent til Menneskenes timelige, aandelige og evige Vel; thi i Ham er alt Godt, al Guds Godhed; i Ham er Naadens Fylde; Han har det evige Livs Ord. Ja, Han er det evige Liv og Alt i Alle (2 Mos. 33, 19; Joh. 14, 16; 6, 68; 1 Joh. 5, 20; Kol. 3, 11). Derfor er det at være med Christo langt bedre end Alt, hvad i Verden er; Sølv er godt; Guld er bedre, Perler endnu bedre, Diamanter endnu bedre; men det Allerbedste er at være i Kristus, med Kristus og hos Kristus.

§ 12. Dog, jeg opholder mig maaste for længe ved denne søde Betragtning af min Jesu Fuldkommenhed og deres Lytsalighed, som er hos Ham. Vi se af Apostelens Ord, at der hos en troende, oplyst og gudfrygtig Sjel findes en hellig Lyst til at dø og en aandelig og inderlig Længsel efter den salige Evighed. Den frygter ikke for at dø, men har Lyst dertil; den længes derefter; ethvert Suk, som den opsender fra sit Hjertes Dyb til Gud, er, som en gudfrygtig Theolog meget smukt siger, et Forsøg af Sjelen paa at drage bort fra Legemet (og springe sig op til Gud). En gudelskende Sjel er som en Lærke, der er vant til at udføre sin Sang opstigende og flyvende, hvorfor den ogsaa, om den holdes fangen i et Bur, pleier at bevæge Vingerne under sin Sang. Saaledes vil ogsaa en kristelig Sjel, naar den er bestjæstiget med sine Gudfrygtighedsøvelser, forrette Alt med en hellig Altraa efter snart at være med Christo. Naar den beder, saa er dens Sjel opløstet og udstrakt til Gud og vilde gjerne drage bort tilligemed sine hebeHjertesukke; den vilde gjerne henslyde tilligemed sine Taarer og udgyde sig i Evigheden. Naar den priser Gud, saa siger den, selv naar den har gjort det af al sin Kraft: *Alt, min Gud, min Fader, min Jesus, min Hyrde og Frelser, min Trøster og Hjælper! hvad er den Pris, hvormed jeg lover Dig her i Verden? Hvad er den Tak, jeg yder Dig, medens jeg vandrer her? Hvor fattigt, hvor faldsindigt, hvor barnagtigt er det ikke Altsammen! Alt, hjælp mig jo for des heller ind i Himmelen, til dine Helliges og Udvalgtes Skarer, paa det jeg med dem maa love Dig inderligt, fuldkommen, helligt og evindeligt!* Naar den hører Guds Ord og fornemmer den trøstende, aandsopvækkende og husvalende Kraft, det fører med sig, siger den ofte: *Lader os flyve herfra! lader os flyve*

herfra! Hvad ville vi længer her paa Jorden? Hvor længe, min Jesus, skal jeg endnu tro og ikke skue? Hvor længe skal jeg endnu blot høre tale om Dig og ikke se Dig? Lad mig dø, Herre, at jeg maa se Dig! Dine Sendebud, kjæreste Frelser, ere mig vistnok behagelige med de Forsikringer, de give mig paa dine Begne; men naar vil Du selv tale umiddelbart til mig? Naar skal jeg høre Dig selv? Alt, kys mig med din Munds Kys! Drag mig (til Dig — Høi. 1, 2. 4)! Lad mig dø, at jeg maa se Dig!

§ 13. Naar den ved Rydelsen af Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid og andre Leiligheder smager Hans Kjærlighed og fornemmer Forvisningen om sin Frelse i en frimodig Tro, saa siger den: *Alt, min Herre og min Gud! Draaberne ere vel søde og gode; men langt bedre vilde dog Strømmen være. Alt være i Christo og leve i Hans aandelige Samfund er sødt og trøsteligt; men naar skal jeg være hos Kristus og evindeligen leve i Hans himmelske Samfund? Naar den holder Maaltid, saa tænker den: „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige“ (Luk. 14, 15). Den er lig en Skovdue, som efter hvad Naturforskerne have lagt Mærke til, stedsvis vender det ene Die til Himmelen, naar den drikker af en Bæk. Saaledes længes en gudelskende Sjel stedsvis i Anden efter Himmelen, om den end maa leve, vandre, æde, drikke og sove her paa Jorden. Hvad Duen gør, det gør den af Fryg for, at der skal være en Rovfugl Nærheden; men Sjelen gør det af Kjærlighed og af Længsel efter at Jesus ska komme og oversflytte den fra Forkrænkelse til Evigheden. Maa den være i et Bryllup og se Menneskenes Stads og Pragt og høre de Glades Glæde, saa vil den strax tænke paa de Helliges og Saliges Forsamling i Himmelen, hvor de skinne som Solen i sin Faders Rige*

og sige: „Salige er de, som ere kaldte til Sammens Bryllups Nadverd“ (Matth. 13, 43; Mat. 19, 9). Men mest bevæget bliver den, naar den har Anledning til at se en af sine Medchristne salig henlumre i Forvisningen om Guds evige Naade og Kjærlighed i den Herres Jesu Samfund og Arme, fuld af den Hellig-Aands Trøst og med Frimodighed villigen forlade Verden, eller naar den er tilstede ved en Ligbegjængelse, anstiller Betragtninger over den salige Omstiftelse, som er foregaaet med den Afdøde, og hører Kirkens skønne Digtsalmer, hvori det hedder: Hvor salige er I Udvalgte, Som Døden hjem til Herren kaldte! Al Nød er I undgaaet, Som holder os her endnu fangne. O Jesus, kom mig fri at gøre Og snarlig mig herfra at føre! Hos Dig i Himmels Sæde Er evig Fryd og Glæde. Aldrig vil dens Dødslyst være større, — aldrig ville dens Taarer flyde hedere og rigeligere end ved en saadan Leilighed. En vis gudfrygtig Sjel sagde, at den ikke vidste noget Andet at klage over Døden for, end at den ofte overraster dem, som endnu gjerne vilde leve, og gaar dem forbi, som gjerne vilde være forlængesiden døde. En anden sagde: Jeg under mine kjære Medchristne af Hjertet, hvad Gud under dem; men at Nogle trænge før mig gennem Døden ind til Livet og efterlade mig i den onde Verden, det gaar mig ofte dybt til Hjerte, og kunde jeg, vilde jeg gjerne stride med dem om, hvem der skulde gaa foran.

§ 14. Disse de himmelbegjærlige Sjæles Tanker er overensstemmende med den hellige Skrift og Guds Hellige Sædvane. Idet Stamfaderen Jakob paa sit Yderste ormedelt Guds Aand forudfiger sine Børn, hvad der i Fremtiden skal vederbære dem, indblander han i denne Spaaom uventet og, som det ved første Øie sees synes, upassende de Ord: „Herre, og bier efter din Salighed (1 Mos. 49,

18). Fortolkterne gjøre sig megen Møie med at udfinde Aarsagen til, at disse Ord er indskudte her. Men en ypperlig Theolog i vor Kirke har meget rigtigt bemærket, at det, efter hvad man ofte finder i de profetiske Skrifter, er den Hellig-Aands Vis, hvor han enten taler om Guds Domme over sit syndige Folk eller om den Hjælp, han sender det, naar det ombender sig, da uventet at tale om Frelsen i Verdensfrelseren og at indflette hans Thukommelse, ligesom man indvirker en Edelsten eller gylben Blomst i et Tæppe. Man maa imidlertid ogsaa lægge Mærke til, at Jakob forudsaagde dette paa sin Syge- og Dødsjeng, og saasom han identivt var mat og krafterløs af Alderdom og Sygdom og blev endnu mere affræftet ved den megen Tale, drager han et Suk af sit Hjertes Ynderste og henvender det til den, som er hans og al Verdens Trøst og Frelse; det synes ogsaa at have været den dyrebare Stamfaders Sædvane at udstøde saadanne Sukke midt under sine Syzler og i sin Tale, hvormed han tilkjendegiver, at hans og alle sande Helles høieste og eneste Uttraa er at nyde Guds Frelse i Christo Jesu imeligen til Retfærdighed og evindeligen til Salighed. Den kongelige Profet udbryder klagende paa sin Flugt og Pilegrimsvanding, da han blev jaget omkring af Saul som et Dyr i Skoven og Ørtenen: „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjel til Dig, o Gud. Min Sjel tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?“ (Ps. 42, 2. 3). Jeg ved vel, at han ved Forfattelsen af denne Salme nærmest havde den offentlige Gudstjeneste for Øie, saaledes som den holdtes i Tabernaklet, og, at han dermed udtalte sin inderlige Længsel efter i Forening med Andre at bivaane denne og at blive meddelagtig i den Betsignelse, som Gud havde forjættet det

Sted, hvor Han lod sit Navn ihukomme (2 Mos. 20, 24). Men da denne Salme senere brugtes af det israelitiske Folk ved den offentlige Gudstjeneste, er det aabenbart, at den Hellig-Mand med de anførte Ord har sigtet til noget Høiere og villet lære Folket, at enhver troende Sjæl skal leve her i Verden som paa en Flugt eller Pilegrimsvandring og stedse nære en hellig Attraa efter at se Gud i Saligheden, hvorfor den ogsaa i den nye Pagt og den christne Menighed altid er bleven brugt og endnu bruges i denne Betydning, og jeg antager, at der ikke lettigen vil findes nogen gudelystende Sjæl, som ikke oftere har den i Munden og Hjertet under sin Andagt for dermed at udtrykke sin Længsel efter Himmelen. Paa samme Maade forholder det sig ogsaa med andre Salmer, saasom naar David sukker: „Gud, Du er min Gud; jeg vil søge aarlig til Dig; min Sjæl tørster efter dig; mit Kjød længes efter Dig i et tørt og træet Land, hvor intet Vand er. Saa gjerne saa jeg Dig i Helligdommen for at se din Magt og Ære; thi din Misfandhed er bedre end Livet. Mine Læber prise Dig“ (Ps. 63, 2—4). „Hvor elskelige er ikke dine Boliger, Herre Zebaoth! Min Sjæl begjærer og længes ogsaa efter at komme til Herrens Forgaarde; mit Hjerte og mit Kjød raabe med Fryd til den levende Gud“ (Ps. 84, 2. 3). „Min Sjæl længes efter din Salighed; jeg haaber paa dit Ord. Mine Dine forsmægtede for dit Ord, idet jeg sagde: naar vil du trøste mig?“ (Ps. 119, 81. 82). Disse og lignende Psalmer bruges ogsaa af Guds Folk og i dets Forsamlinger paa den Tid, Gudstjenesten og Rigets Tilstand stode i sin Blomst, og da Ingen havde Marsag til at klage over nogen Forhindring, saaledes som David paa sin Flugt, hvoraf altsaa sees, at en saadan Længsel havde Guds aandelige og evige Besiddelse til Gjenstand. Dette

lærer ogsaa Apostelen tydeligen, naar han siger om Abraham og hans sande Børn, at de ansaa sig for Gæster og Udlændinger paa Jorden og søgte et Fædreland, ikke et jordisk, men et bedre end det, hvorfra de vare udgaaene, nemlig et himmelsk og den Stad, som Gud havde beredt dem (Ebr. 11, 13 flg.). Saaledes var da alle de Troendes Liv i den gamle Pagt en Valfart og Pilegrimsvandring og en stadig Attraa og Længsel efter det rette Fædreland, som er i Himmelen.

§ 15. Saaledes beskrives ogsaa de troende Sjæle i den nye Pagt som de, der stedse med inderlig Attraa længes efter snart at forlade Verden og være med Christo. Efter at Apostelen har lært, at der hos alle Skabninger spores en ængstelig Venten paa Guds Børns Aabenbarelse og en Længsel efter at blive frigjort fra Fortrængelighedens Trældom, tilføjer han: „Ja ikke det alene; men ogsaa selv de, som have Aandens Førstegrøde, ogsaa vi selv sukke i os selv, idet vi forvente en sønlig Udfaaelse, vort Legemes Forløsning“ (Rom. 8, 19 flg.). Guds Børn lægge ikke altid sin Attraa efter at være med Christo for Dagen ved mundtlig og udvortes Bøn, Sang og Sukken, men mest ved en indvortes, uafsladelig Længsel og Stunden. Thi ligesom en Blomst, der har opnaaet sin Fuldkommenhed, udbreder sig mod Solen og udsender sin liflige Duft, saaledes er det ogsaa med de Troendes Hjerte; det udbreder sig imod Himmelen med alle sine Kræfter og længes stedse efter at indtræde i Jesu salige fuldkomne og evige Samfund, hvilket endnu tydeligere sees af følgende Ord: „Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene. Thi og dette sukke vi, idet vi længes efter at blive overklædte med vor himmelske Bo-

lig. Thi saalænge vi er i denne Hytte, sukke vi og under Byrden, efterdi vi ikke ville aflædes, men overlædes, saa at det Dødelige kunde blive opslugt af Livet. — Vi er frimodige og have mere Behag i at vandre bort fra Legemet og være hjemme hos Herren" (2 Kor. 5, 1. 2. 4. 8). „Bort Borger-skab er i Himlene, hvorfra vi og forventede Frelseren, den Herre Jesum Christum, som skal forvandle vor Fornedrelses Legeme til at vor ligedaunet med Hans Herligheds Legeme" (Filipp. 3, 20, 21). Efterdi det nu forholder sig saaledes med de Troende, saa siger Apostelen paa et andet Sted om dem, at de elske sin Jesu Aabenbarelse, det er: de længes inderligen derefter, som en hustru og kjerlig Hustru længes efter sin bortreiste Mands Hjemkomst, og om Apostelen end hermed har sigtet til den Herres Jesu sidste Aabenbarelse, da han skal forløse sine Egne og dømme Verden, saa kan det dog ogsaa forstaaes om den Herres Tilkommelse, naar han ved en salig Død frier dem fra al ond Gjerning og frelser dem til sit himmelske Rige (2 Tim. 4, 18). Endelig er det mærkeligt, at den Hellig-Aand blandt Andet har sluttet den hellige Skrift med de Ord: Og Aanden og Bruden sige: Kom! (nemlig, som det siden i det tyvende Vers fuldstændig udtales: Kom Herre Jesu!), og hvo, som hører, sige: Kom! og hvo, som tørster, komme! og hvo, som vil, tage Livsens Vand usor skylt! (Aab. 22, 17. 20) hvilket den Hellig-Aand uden tvivl har gjort for at fremstille alle troende Sjeles Natur fra da af indtil den yderste Dag, idet de nemlig nære og paa alle Maader lægge for Dagen en stedse varende Attraa og hellig Længsel efter at være med Christo.

§ 16. Og hvoraf en saadan hellig Dødslyst og inderlig Længsel efter at være med Christo nødvendigvis opstår hos de Troende, vil et Gud helliget Hjerter

letteligen indse af, hvad vi hidtil efterhaanden have afhandlet i dette Værk, og jeg tvivler ikke om, at de, som have verdigets at læse det, ofte under Læsningen have fornummet en gudelig Bælgelse og den samme hellige Længsel hos sig efter at forlade Verden og være med Christo. Thi naar vi alvorligen overveie den Glendighed, hvori vi ved Synden ere komne (og som vi have gjort Begyndelsen med at omhandle), saa kan det ikke være Andet, end at vi maa udraabe med Apostelen: „Seg elendige Menneſke! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme?" (Rom. 7, 24) Og denne Overveielſe ſker med deſto ſtørre Kraft, fordi vi ved Guds Naade, Lys og Aand, hvoraf vi ere oplyſte, have begyndt at ſe dybere ind i vort fordærvede, ſyndige Hjerter og nøiere at kjende Arvesyndens Bederſtyggelighed, end den ellers i Almindelighed kjendes af kjødeligſindede Menneſker. Vi læſe ikke det ſyvende Kapitel i Paulus's Brev til Romerne for deri at ſøge en Beſmykkelſe og Undſkyldning for den Synd, der bor i vort Kjød, men for at lære os ſelv og vor fordærvede Natur uden Hykleri at kjende og ſammenholde Apoſtelens Klagemaal med vor egen Erſaring, hvilket da ender med Skræk, Frygt, Angelt, Sorgmodighed, Iver og Længſel efter jo før des heller at blive befriede fra denne Glendighed. Tage vi dernæſt Omvendelſen for os, ſom maa beſtaa i en gudelig Anger over Synden og i en ufminſket og levende Tro paa Jeſum Chriſtum og føre en barnlig, villig og ſtadig Lydigheeds Frygt med ſig, hvorledes ſkulde vort Hjerter ogſaa da kunne Andet end længes efter at vandre herfra og være med Chriſto, efterdi det jo forholder ſig ſaaledes med vor Omvendelſe, at den første trænger til en anden, den fra igaar til en fra idag, og den allerbedſte til en endnu bedre. Derfor har vor ſtore Lærer meget rigtigt ſagt, at det

christelige Liv bestaar i en daglig Omvendelse. Hvor megen Møie koster det os ikke at fremkalde hos os sande Bods-Sukke og Bods-Taarer og fornemme en alvorlig Fortrydelse, som ikke udspringer af slavisk Frygt for Helvede, men af hellig og ren Kjærlighed til Gud, og hvor nødig vil ikke vort for-dærvede Hjerte være sønderslaget, sønderstødt og sønderknuft! Hvor bange er det ikke for, at de høist nødvendige Smerter og Beer, som Samvittigheden fornemmer, skulle komme med altfor stor Styrke! Hvor gjerne vil det ikke blive trostet, forinden det er blevet grundig bedrøvet! Det vil ikke have Saaret renset og Værken udflemt, men vil strax have Saaret forbundet. Hvor gjerne gjør det ikke sine Synder smaa! hvor gjerne undskylder og besmykker det ikke sig selv og dem!

§ 17. Men naar Guds Ord, som er levende og kraftigt og skarpt end noget tveægget Sværd, alligevel trænger igjennem, indtil det adskiller baade Sjæl og Aand, baade Ledemod og Marv (Ebr. 4, 12), saa at vi vide af Erfaring, hvad et sønderknuft og sønderslaget Hjerte er, hvor vanskeligt falder det da ikke os, som ellers ere altfor lettroende, at tro paa den naadige og barmhjertige Guds Forjættelser i Christo Jesu! Til Synden have vi forhen løbet og ileet; til den korsfæstede Jesum derimod krybe vi mere end vi gaa, og hvor frygtsom, hvor svag er ikke vor Sjæl til at omfavne Ham og annamme Ham, som skjænket den af Gud til en Eiendom, og med Frimodighed og stor Sikkerhed at besidde Ham i Troen; Hvor strøbelig, hvor fuld af Tvivl og Bantro er ikke mangengang vor Tro, og hvor ofte bestaar den ikke mere i Sukken, Længsel og Attraa end i frimodig Griben og Omfatten! Vi ligne ofte Faaret; om end den trofaste Hyrde har gjenfundet det og lagt det paa sine Skuldre,

saa skjælver og bæver det dog ved at høre Helvedes Ulve og Løver tude og brøle og tør ikke stole trygt paa sin Sikkerhed. Efter at Herren har toget sig af os og af lutter Mistundhed draget os til sig, ligne vi ofte de Børn, som Herren fordom tog paa sine Arme, kjærtegnede, kyssede og velsignede (Matth. 19, 13; Mark. 10, 13 flg.). Uden tvivl forstode Børnene ikke, hvilken Gæde, Naade og Kjærlighed der vederfores dem. Saaledes gaar det ogsaa os gamle Børn; omendstjont vor Jesus har annammet, grebet og omfavnet os, optaget os i sit salige Samsund og indsluttet os i sin evige Kjærlighed, saa vide vi dog ikke at skatte denne Kjærlighed efter sit Værd, og omendstjont vore Synder ere os tilgivne, og omendstjont vi ere afstoede, helliggjorte og retfærdiggjorte ved den Herres Jesu Navn og ved vor Guds Aand (1 Kor. 6, 11), saa føre vi os dog ikke denne lykkelige Tilstand saaledes til Nytte, som vi burde og kunde, Noget, som tilbels er vor egen Skyld, men dog mest maa tilskrives Djævelens Avind og Ondskab.

§ 18. Vist er det og Noget, som vi burde annamme med vort ganske Hjerte, med vor ganske Sjæl og med vor ganske Styrke, at Gud Fader er vor Fader i Christo Jesu, og at Han elsker os med den samme Kjærlighed, hvormed Han elsker sin Søn (Joh. 17, 23. 26), og at alle Fædres og Modres Kjærlighed i Verden, om den end blev samlet i et Hjerte, vilde være at agte som en Draabe Vand imod det store Verdenshav i Sammenligning med Hans Kjærlighed. Vist er det, at Guds Søn har udvalgt os til sin Brud, trolovet sig med os til evig Tid og forbundet sig med os i Mistundhed og Barmhjertighed (Hos. 2, 19), og at der ikke er Noget i Himmelen og paa Jorden, hvori Han finder saadan Glæde og saadant Velbehag som i vor arme Sjæl (Ps. 16, 3; Esai. 62, 4).

Vist er det ogsaa, at Han har tegnet os paa sine Hænder og sit Hjerte, og at Han ikke kan glemme os og ikke slippe og ikke forlade os (Esai. 49, 15. 16; Ebr. 13, 5), ligesom Han har forjættet os, at vi aldrig skulle fortabes, — at Han vil give os et evigt Liv, og at Ingen skal rive os af Hans og Hans Faders Haand (Joh. 10, 28. 29). Vist er det ogsaa, at den Hellig-Aand af inderlig, guddommelig Kjærlighed har paa-taget sig at være vor Talsmand, Trøster, Veder, Hjælper, og Ven, og at det er Hans Hvile, Hans Glæde og Hans Lyst at fylde vor Sjæl med Fred og Glæde, berolige den midt i Uroligheden, udøse sig med sin Kjærlighed, Kraft og Trøst i vort Hjerte og paa en ubegribelig Maade forene sig med vor Aand (Joh. 14, 16; 1 Pet. 4, 14; Rom. 8, 16. 26; 5, 5). Men, kjæreste Medchristne, hvor Meget fatte og tro vi vel af saadanne herlige Ting? Naar man taler derom efter Guds Ord, er det da ikke, som om man talte med Smaa børn om høie Ting, om Himmelslyene og deres Løb, om Aarsagen til Regnbuen, til Havets Ebbe og Flod, osv.? Om man end taler noksaa udførligt og grundigt derom, saa fatte de det dog kun barnagtigt og efter sin snævre Forstand Modtagelighed. Hvad den algode Gud har aabenbaret os om sin Kjærlighed, det er som en Flod, naar den strømmer over sine Bredder; vort Hjerte derimod er et lidet Kar, der kun formaar at rumme Lidet deraf. Men alt dette maa nødvendigvis vække en hellig Attraa hos os efter at vandre herfra og være med Christo. Skulde vi ikke længes efter at komme did, hvor vi ikke mere trænge til nogen Omvendelse, — hvor vi skulle leve i fuldkommen Retfærdighed og i himmelsk, ubesmittet Klarhed for vor Gud evindeligt? Skulde vi ikke have Lyst til at ombytte vor skrøbelige, ofte tvivlende og stedse kjæmpende Tro med

Bestuelsen og vor Længsel og Attraa med Besiddelsen og Omfavnelsen? Skulde vi ikke være begjærlige efter at se det allervældigste, allertjærligste, allerviseste, allerhelligste og allerjaligste Væsen, af hvilket, ved hvilket og til hvilket alle Ting ere, og den Kilde, af hvilken al den uendelige Kjærlighed og Mistundhed er udslydt, som vi have nydt alle vort Livs Dage?

§ 19. Skulde vi ikke længes efter at se den Gud og det høieste Gode, som paa saa mangfoldige Maader har meddelt os sig selv, — den væsentlige Kjærlighed, der har elsket os med en ren og oprigtig Kjærlighed fra Evighed af, — den barmhjertige Gud, der hele vort Liv igjennem har regjeret os med saa megen Skaansel og tilgivet os saa mange Synder, — den vise Gud, der har ført os saa underligt, men dog saligt, — den mægtige Gud, der har beskyjærmet os mod Djævelen og Verden og al deres Magt- Vist og Ondskab, — den trofaste Gud, der aldrig har forladt os i nogen Nød og Fare, — den salige Gud, der saa ofte har glædet vort arme Hjerte med sin Trøst, — Faderen, der har skjænket os sin Barnerets Herlighed og alle vore Dage saa inderligen elsket os, saa rigeligen forsjørget os, saa vædeligen beskyttet os og saa saligt ført os, — Frelseren, der har forløst os med sit Blod og sin Død og forhvervet sig os til en Eiendom, — Hyrden, der saa troligen har fødet, bevogtet og bevaret os, sine Faar, — Midleren, der saa troligen har traadt frem for Gud i vort Sted, — Vennen og Trøsteren, der altid saa hjerteligen har taget sig af vor arme, elendige, syndige og bedrøvede Sjæl og værdiget den sin naaderige Iboelse? Skulde vi ikke af Hjertet ønske at vorde dygtiggjorte til at se Ham, at saa et saa udbredt Hjerte, at vi kunde rumme Ham, elske Ham med en uindskrænket Kjærlighed og love og prise Ham med fulde Kræfter? Underledes kan det ikke være, og ander-

ledes finde vi det heller ikke at være. Naar man sætter en Magnetnaal under den stjernefulde Himmel, vil den vende sig bort fra alle andre Stjerner, og alene dreie sig efter Polar- eller Nordstjernen, og et troende Hjerte, som ved Troen paa Jesum Christum er blevet delagtigt i den guddommelige Natur og oplyst og helliggjort ved Hans Aand, vil, om det end har tusinde Gange tusinde Behageligheder, Skønheder, Herligheder og Fordele for sig, dog alene længes og sukke til Gud: Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt? Et troende Menneske har ingen Dine uden for at agte paa det himmelske Lyg, ingen Dren uden for at lytte til Guds Røst, ingen Tunge uden for at prise Gud, intet Hjerte uden for at elske Gud, ingen Kraft uden for at tjene Gud, ingen Flid uden for at behage Gud, intet Liv uden for at leve for Gud, ingen Attraa, Længsel og Sukken uden efter at se Gud. Nogle ville vide, at naar man sætter et tomt Eggeskal, fyldt med Maidug, ved et mod Solen opreist bredt Bedtræ, saa vil det stige opad dette, ligesom for at ile til Solen. Om dette forholder sig saa, skal jeg ikke kunne sige, da jeg ikke har forsøgt det; men det ved jeg, og har jeg erfaret, at et Hjerte, som er fyldt med et levende Kjendskab til Gud og med Hans Aand, stedse længes efter Ham og i sin Andagt og hellige Længsel daglig stiger op til Ham saa høit og saa ofte, som det er det muligt. Andre fortælle os, at de Blomster, Urter og Værter, som staa under en Regnbue og blive berørte af dens Kraft, lugte langt sterkere og behageligere end andre, som dette ikke har været Tilfældet med; dette synes ikke utroligt, naar man ser hen til Aarsagen; imidlertid maatte man ogsaa forvise sig herom ved Erfaringen; men en afgjort Sag er det, at de Sjele, som staa i Naadesforbund med Gud og leve i den Herres Jesu og Hans Aands Samfund,

uafladeligen give en sterk Duft fra sig, som er en Blanding af lutter Tro, Kjærlighed, Haab, Bøn, Pris, Lydighed, Attraa og Længsel. De sige stedse: Min Sjel, hvad søger du udenfor Gud? hvad ønsker du ved Siden af Gud? hvad skal glæde dig uden Gud? Han har skabt Alt; Han eier Alt; Han er Alt. Kan et lidet Skin og en Draabe, som en Skabning har annammet af den evige Kjærlighed og det evige Dyd, glæde dig, skulde du da ikke længes efter Ham selv, af hvem Alt er, og af hvem du har annammet Alt? Alt, at elske Gud, at leve for Gud, at prise, at tjene, at tilbede, at se den kjærlige, algode og salige Gud, det er mit Et og Alt.

§ 20. Gaa vi videre i Betragtningen af vor Tilstand i denne Verden og tænke over vor Helliggjørelse og Fornøjelse, det gudelige Levnet, som vi føle os forpligtede til at føre i Gud og til Gud, vor Kjærlighed til Gud og Næsten, den Dyrtelse, vi yde vor miskundelige Gud, den Flid og Iver, vi anvende for at udbrede Hans Rundskaab og Navn og for at takkes Ham, den Hengivenhed, Fortrolighed og Oprigtighed o. a. M., vi nære for Ham og vise Ham, saa finde vi alt dette saare ufuldkommet og mangelfuldt. Naar vi overveier, hvorledes Skriften benævner og skildrer et helligt Levnet, nemlig saaledes, at det er en Vandring med Gud og for Guds Ansigt, et Liv af Gud eller et Guds Liv i os, hvori ikke vi leve, men Kristus lever i os, saa at Han bor og hersker formedelst Troen i vore Hjerter og ved sin Aand leder, driver, oplyser og helliggjør os, — saa, at Han er vor Sjels Sjel, vort Hjertes Hjerte, vore Kræfters Kraft og vort Livs Lyg og Liv (1 Mos. 5, 22. 24; 17, 1; Gal. 2, 20; Efes. 3, 17; 4, 18), hvad finde vi da heraf? og hvorledes leve vi? ligesom de smaa Børn vel leve, men endnu ikke rigtigt forstaa at bruge sit Liv; de leve i En-

foldighed og Skrøbelighed, ja Daarskab og Ubidenhed; deres Liv er saa at sige Forældrenes Kjærlighed, som de beständig trænge til; saaledes er det ogsaa med vort aandelige Liv. Vi ere vel gjenfødte og have begyndt at leve i Guds Søns Tro (Gal. 2. 20); vi have ogsaa Aandens Førstegrøde (Rom. 8, 23), der aabenbarer sig i vor Øvelse, vor Flid, vort Indres Bevægelse, vor Kamp og Strid, vore Sukke og Bønner osv.; men hermed er det saaledes beklækket, at vor Jesus selv og Hans Aand giver os det Raad, at vi, naar vi have gjort alle Ting, som ere os befalede, skulde sige: „vi ere unyttige Tjenere; thi vi gjorde det, som vi vare skyldige at gøre“ (Luk. 17, 10), og at vi skulde bede: „Forlad os vor Skyld, ligesom ogsaa vi forlade vore Skyldnere“ (Matth. 6, 12), samt at vi skulde rose os af vore Skrøbeligheder og af Christi Kors og lade Ham være Alt i Alle (2 Kor. 12, 9; Gal. 6, 14; Kol. 3. 11). Vi finde jo desværre ofte til vor Sjæls Bedrøvelse, at vor Gudsdyrkelse, Bøn, Pris, Opofrelse til Gud, Hvile og Tilfredshed i Gud, Tilid til Gud, Glæde i Gud, Længsel efter Gud er besmittet med Koldfindighed, med Hylleri, med Uvillighed, Mistro, Utaalmodighed, med Egentjærlighed og Verdenskjærlighed, med Letfindighed, med jordiske og syndige Tanker, med Sikkerhed og Efterladenhed osv. Naar vi ville bede, saa maa vi ofte lede længe, før vi finde vort Hjerte og kunne bringe det til Andagt, og naar vi saa vel have fundet det, saa viser det sig tit saa ustadigt og flygtigt og sværmer saaledes snart med dette, snart med hint, at vi tilsidst have Grund til at bede den hellige, alvidende og miskundelige Fader, at Han vil tage iltakke med vor elendige Bøn, af Naade ilgive, hvad Syndigt der har blandet sig deri, og for den Herre Jesu Skyld ad den være Ham velbehageligt.

§ 21. Naar vi ville prise vor Gud, saa burde jo alt det, som indeni os er, love Hans Navn (Ps. 103, 1); men af, hvor jævnt og fattigt kommer det ikke ofte frem, og hvor tomme er ikke ofte vor Munds Ord for Hjertets sande Frimodighed, Lyst og Andagt! Hvor ringe og ubetydelig er ikke ofte Guds ubegribelige Miskundhed og Kjærlighed i vore Tanker! Hor lidet bevæges vi ikke ofte af det uforlignelige Ord: „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20), hvilket dog, som en himmelsk, guddommelig Ild, burde sætte vore Hjerter i lutter Fyr og Flamme og opvække en serafisk eller brændende Lyst hos os til at elske og prise Gud! Hvor ofte maa vi ikke raabe, saa at det gjenlyder i Himmelen: O Jesus, Du Guds Søn, Du har ogsaa elsket mig og givet Dig selv hen for mig. O, Kjærlighed over al Kjærlighed, giv, at jeg af Hjertet maa kunne tro det! Gjør Dig, min Jesus, gjør din Kjærlighed stor og herlig i mit Hjerte! Opskyld min Sjæl med en levende Kundskab om din Kjærlighed! Lad mig arme, elendige Hjerte være overstrømmet og omskyldt af din Kjærlighed, saa at det bevæges, røres og lever i din Kjærlighed! Lad Alt være lidet, ringe og foragteligt, men din Kjærlighed stor, herlig og uvurderlig i mine Dine! O Jesus-Bønner, hvorledes er det? Har jeg ikke truffet Eders Hjertes Tanker? Er ikke dette Eders Sjæls uforanderlige Begjæring? Jo, uden al Tvivl. Nu, skulde vi da ikke inderlig ønske at forlade dette syndige, usuldkomne og elendige Liv jo før des heller, for omfider fuldeligen at opnaa, hvad vi hidtil saa hjerteligen have ønsket, og for evindeligen at leve og røres i den Herres Jesu fuldkomne Kjærlighed og i Egentjærligheden til Ham? Skulde vi ikke sige med en gudfrygtig Theolog: Alt, min Jesus, jeg

kan ikke ret nyde Dig og Du ikke mig her i Verden, og medens jeg lever i dette Syndens og Dødens Legeme, — jeg ikke Dig; thi din vide, brede, høie og dybe guddommelige Kjærlighed er mig ubegribelig og utrolig; den er sød over al Sødme; men det fattes mig paa den rette Gyne til at smage og føle den; den er en Rigdom over al Rigdom; men jeg arme Barn forstaar ikke at statte eller bruge den; den er kraftig over al Kraft; men jeg kan ikke efter Fortjeneste fatte den, — Du ikke mig; thi jeg kan ikke elske Dig nok igjen, ikke saa ibrigt tjene Dig, ikke saa hjerteligt og brændende dyrke Dig, ikke saa inderligen og fuldkommeligen love Dig, som jeg burde, og som en saa umaalelig og undgrundelig Kjærlighed fortjener. Hjælp mig derfor snart ind i Himmelen, og lad mig være, hvor Du er, paa det Du evindeligen maa leve i mig og jeg i Dig og Du elske mig og jeg Dig med evig Kjærlighed!

Hyrde god, Du Livsens Kilde!
Jeg er din;
Du er min;
Intet kan os stille.
Jeg er din; Du mig har givet
Syndebød
I dit Blod
Og i Døden Livet.

Du er min, som fast jeg trykker;
Liv og Død,
Jesu sød!
Mig fra Dig ei rykker.
Lad mig der omsider havne,
Hvor Du mig,
Hvor jeg Dig
Evigt skal omfavne!

§ 22. Men lader os gaa videre og fortsætte Betragtningen af de Ting, som kunne vække Lyst hos en christelig Sjæl til salig at vandre herfra og være med Christo. Der er bekjendt, at et christeligt Liv er et Liv, fuldt af Kors;

Roserne vore blandt Torner, og de Christne finder man blandt mange Trængsler. Erfarne og bereiste Naturkyndige fortæller os, at de i en vis Verdensdel have fundet Roser uden Torner; men jeg har aldrig læst eller hørt, at man nogensteds skulde finde Christne, som ingen Korstorner vidste af. Det elendige Legeme er underkastet en Mængde tilfældige Skrøbeligheder og Sygdomme; Sjelen bedrøves ofte af den, som elsker den, og som den elsker, men skal dog tro (som det ogsaa isandhed forholder sig), at der under de sure Bredebsblikke er skjult lutter Kjærlighed og Naade, i de mørke, lynnende og tordnende Skyer lutter Betsignelse, under Bedrøvelsen lutter Glæde, — at det Ris, som den føler, føres af en kjærlig Faders Haand og styres af et elskende Hjerte, — at Fordrøvelsen fører til Ophøielse, Stjændselen til Ære, Mangelen til Overflod, Uroligheden til Rolighed og Døden til Livet. Men hvor vanskelig det falder at tro dette, især naar Satan kommer til med sine Spotterier over de Christnes Lære om Korset og siger: Se, det er din barmhjertige og naadige Gud! Se, hvor Han elsker dig, hvor Han kjærtegner dig, saa at dine Dine rinde i Vand! Hvad Godt har du nu af din Christendom? Hvad hjælper din Gudsfrugt dig? osv., det vide alle sande Christne af Erfaringen. Verden, hvori de færdes og ere Fremmede, er en Sammer- og Taaredal, hvilket Ingen faar erfare mere end de, som Herren har udvalgt og affondret fra Verden; thi Verden elsker sit Eget, og hvad der ikke vil være dens Eget, det maa enten være dens Spot og Latter eller dens Skovist. Saa vandre de Troende ogsaa blandt lutter Dævelske Snarer og Garn, idet han søger at styrte dem enten i Synd eller i Fordærvelse. De maa omgaaes med mange kjødelige, letfindige, hadefulde og

falske Hjerter, af hvilke den Bedste er som en Torn og den Oprigtigste som et Tornegjærde.

§ 23. Det gaar dem mangengang som Apostelen: da han rev en Hob Ris sammen og lagde det paa Ilden for at varme og vederkvæge sig ved den, kom en Dgle ud og trøb paa hans Haand (Ap. Gj. 28, 3); naar de tro at skulle finde Raad, Hjælp og Trøst etsteds, saa blive de overfusede og udfjældte og maa vende tilbage med Skræk, Angest og Bedrøvelse. Ofte rømme de med grædende Hjerter sit Hus, naar det er fuldt af Røg, og det gaar dem som Simon fra Cyrene, der blev tvungen til at tage Herrens Kors paa sig og bære det efter ham (Luk. 23, 26), eller som David, der, allerede elendig nok før flygtede for det Oprør, hans Søn Absalon havde opkøbt, mødte Simei, som kastede med Stene efter ham og bandede ham (2 Sam. 16, 5 flg.); jeg vil sige, at et Kors sjelden kommer alene hos de Troende, og at det er Dævelens og Verdens Vis at forsøge og betyngne deres Trængsel med Gjenbordighed, Bestjæmmelse og Foragt. Mange aandelige Pilgrime slæbe paa Fattigdommens Byrde; mange drages med et sygt og elendigt Legeme, med et sørgmodigt og tungsinligt Hjerter og en bekymret Sjæl; ikke desto mindre blive de ofte anfaldte, nappede og forfæmte af Hunde, spottede og ubleede af kjædeligindede Menneſker, foragtede og forladte eller trøstede med daarlig Trøst af sine Venner. I dyrebare Guds Børn, som nu høre mig (eller læse dette Skrift); jeg har vel hidtil skildret Eders Kors-Liv med nogle dunkle og forblommede Ord; men jeg ved, at I godt forstaa mig og ville kunne udførligen forklare det Altſammen ved Hjælp af Eders egen Erfaring. Men hvilken Hensigt har vel den alvise og algode Gud, vor kjære Fader (uden hvis Raad og Villie intet Dødt kan møde os), dermed? Blandt

Andet den at afdrage vore Hjerter fra Kjærligheden til det Forkrænelige, gjøre os kjede af Verden og vække, forsøge og vedligeholde Længselen efter den salige Evighed hos os. Hvorledes skulde det da være muligt, at vort Hjerter endnu kunde forgabe sig i det Forkrænelige og glemme den himmelske Salighed? Vi maa græsse blandt Tørner og Tidsler paa Verdens forgroede Mark; skulde vi da ikke længe efter Paradiset? Vi svæve paa et uroligt Hav, og vort Skib svaier og slinger mellem Vind og Bølger; skulde vi da ikke længe efter Havnen i de Levendes Land? Vi maa her leve i bestandig Uro, Angest, Sorg og Møie; skulde vi da ikke stunde efter Guds Børns Hvile, efter deres Frihed og Salighed? Vi saa daglig med Taares; skulde vi da ikke længe efter engang at høste med Frydemaal? Vi leve i ugudelige, falske og jordiskindede Menneſkers Selskab og Omgang, skulde vi da ikke af Hjertet ønske at komme til de himmelske Hærskarers Mangfoldighed, til de Førstefødtes Menighed, som er opskrevne i Himmelen, og til de fuldkommede Retfærdiges Mander (Ebr. 12, 22, 23) for med dem at bo i Fredens Boliger og samdrægtigt, helligt og uafslidelig prise vor Gud?

§ 24. Man kunde endnu anføre flere saadanne Ting, som pleier at vække og skjærpe den hellige Dødslyst hos de Troende. Men det kan være nok hermed, efterdi de, som i den Hellig-Lands Skole have gjort nogen Fremgang i sin Christendom, vide Mere af Guds Ord og sin egen Erfaring, end man kan skrive. Vi gaa nu over til Brugen af denne Lære og ville overensstemmende med samme først foretage en Prøvelse af vor Christendom og undersøge, om den er sand og ægte, og om vi have opnaaet nogen Fuldkommenhed deri eller ikke. Hos et nigjensfødt og naturligt Menneſke vil man ikke finde den hellige Lyst

til at forlade Fortrængeligheden og være med Christo, saadan som den efter Guds Ord bør være. Man erfarer vel, at ogsaa Hedninger og Bantro faa Lyft til at dø og forførte sit Liv enten af Brede, Hævnjærrighed og Ondskab, saaledes som der fortælles om Kinejerne, at naar de tro sig fornærmede af No-gen og gjerne vil hævne sig paa ham og rive ham med sig i Fordærvelse, saa hænge de sig hemmeligen om Matten paa hans Dør, fordi de vide, at han der- efter vil blive straffet af Øvrigheden med en afskyelig Død, — eller af Utaal- modighed og Vregrelse, naar det ikke gaar, som de ville — eller af Vregjer- righed, for at vinde et forfængeligt Ry for Tapperhed, — eller af blind Reli- gionsiver og et ugrundet Haab om at komme til et bedre Liv. Saaledes for- tæller en bereist Franskmænd, at følgende mærkværdige Tildragelse forefaldt i Ma- ret fært Hundrede og to og firti under hans Ophold i Agra, Stormogulens Residensstad. En Afgudsdyrker, siger han, ved Navn Bollbas, Hollændernes Underhandler, en Mand paa sytti Aar, havde faaet Underretning om, at Stor- braminen eller Ypperstepræsten ved Af- gudsstemplet i Makura var død; strax begav han sig til Hollændernes høieste Befalingsmand og bad denne at gjen- nemse og kvittere hans Regnskaber; thi da deres Ypperstepræst var død, sagde han, vilde ogsaa han gjøre det Samme, for at han kunde komme til at opvarte denne hellige Mand i den anden Ver- den. Saasnart hans Regnskaber vare befundne rigtige, satte han sig i en Vogn i Selskab med nogle af sine Paarørende, som fulgte ham, og da han hverken havde spist eller drukket, siden han sit hin Tidende, døde han paa Veien. Ja- panejerne dyrke en Afgud, som de kalde Amida, og som de uopholdelig paakalde, sigende: Amida, ophold os! — saasom deres Præster have lært dem, at hvo

som paakalder Amida, skal ganske vist blive salig. Deres Attraa og Læng- sel efter at faa Amida at se og være hos ham er saa stor, at de hyppig lægge Haand paa sig selv og aflive sig. Nogle stige og klatre desaaarsag op paa høie Bjerger eller Huse og styrte sig med Glæde ned herfra til Jorden for sin Amida. Andre krybe ind i en Hule og tilspærre denne saa omhyggeligt, at der kun bliver et lidet Hul tilbage, hvori- gjennem de kunne trække Luft) derinde raabe de da uafslædig: Amida! Amida! indtil de omsider vansmægte og dø. An- dre have aldeles overgivet sig til sin Amida og gaa derfor ud og kundgjøre Folket, hvad de agte at gjøre, nemlig dø og komme til Amida i Himmelen; Folket roser deres Forehavende og priser dem lykkelige; de forsynne sig da med Ører og Hætter for at bortrydde de Torner og Buske, som de træffe paa Himmelveien, og som kunde være dem til Hinder; derpaa gaa de ombord i en ny Baad, støde fra Land og fare ud paa Havet, binde derpaa Stene om sin Hals og springe saaledes i Dybet.

§ 25. Nu, en saadan Dødslyst fin- der man vel hos de Uigjensfødte og Ban- troe; men den har Intet tilfælles med den, som vi omhandle, og som findes hos Guds hellige Børn, thi denne har sit Udspring fra den levende Kundskab om den sande, treenige, evige Gud, de- res Skaber, Frelser og Talsmand, iføl- ge hvis Ords Oplysning og Under- visning de længes efter Ham og af hellig og ren Kjærlighed ønske at være hos Ham. Den er der- hos dæmpet ved christelig Hengivelse, Taalmodighed og barnlig Ydighed. De attraa ikke at forlade Verden og dette majsommelige Liv efter sin egen, men efter Guds Villie, til hvem de have hel- liget, ofret og hengivet Alt, hvad de have og eie. Meget rigtig siger en gam- mel Theolog: Om en Christen af sin

Gud efter Hans Raad og af hellige Aarsager var bleven for en Tidlang forvift til Helvede, og det stod i hans Magt at gaa ud deraf, eller om han var bragt lige til Himmeldøren, og denne var aaben, saa at det stod ham frit for at gaa ind, saa vilde han dog ikke gjøre nogen af Delene, men først give Agt paa sin himmelske Faders Vane og rette sig efter Hans Vink og Villie. Vel føler han en hellig Lyft og gudelig Pængsel efter at være med Christo; men ikke mindre er hans Ønske, Utraa og Stræben efter at tjene Christo her i Verden, forherlige Hans Navn, opbygge og udbrede Hans Rige og fuldkomme Hans hellige Villie, hvorfor hans Dødslyft er helliget og ren for alle kjødelige Hensigter, for Hevngjerrighed, Utaalmodighed, Tragten efter forfængelig Være og Deslige; han siger af Hjertet: Du er min Gud; mine Tider er i din Haand.

§ Guds Haand jeg har sat min Sag;
Med mig ske kun Hans Velbehag!
Vil Han, at jeg skal længes (eller: ei længer blive)

Her i Live,
Min Villie vil jeg Ham hengive.

§ 26. Sin Lyft til at dø grunder sig i en Forblindelse af Satan, som har indviklet og fanget de stakkers elendige Mennesker i sine Garn og Snarer til at gjøre hans Villie (2 Tim 2, 26), hvorfor de vandre i sit Sindes Forsængelighed, formørkede i Forstanden, fremmedgjorte for Guds Liv formedelst den Bankundighed, som er i dem, formedelst sit Hjertes Forhærdelse (Efs. 4, 17, 18). Derfor kan man med al Ret kalde dem et Satansoffer, efterdi det allerede af saadant Selvmord tilfulde sees, hvilken Mænd de drives af, og at de styrte sig i Helvedes Strube. Mennesket har ellers af Naturen Afsty for Døden og ønsker sig et langt Liv, hvilket det ogsaa søger at opnaa ved alle mulige Midler. De ovennævnte hedenske Kinesere have gjerne

omkring sig i sine Huse Traner, Hjorte og lignende Dyr, som pleiede at leve længe i den Tanke, at der udgaar en Indflydelse og Livskraft fra dem, som tjener til at styrke deres egne Kræfter og forlænge deres Liv. I det samme Folks Land skal der voge en Rod, om hvilken de tro, at den ligesom forynger Mennesket og fornyer dets KRAFT, hvorfor de vurdere den saa høit, at et Bund deraf koster tre Bund Sølv. En vis Konge i Frankrige betalte sin Livlæge flere Tusinde Daler maanedlig, da han nærede det Haab, at denne ved sin Kunst kunde forlænge hans Liv. Denne Livslyft findes isærdeleshed hos dem, det gaar godt, som Sirak siger: O Død, hvor bitter er ikke din Ihukommelse for et Menneske, som lever rolig med sit Gods, — for en Mænd, som ikke forstyrres af Betsymringer, men har god Fremgang i alle Ting og endnu kan tage rigelig Mæring til sig!" (Kap. 41, 1 flg.) Men hvad der er forunderligt er, at ofte ogsaa de fattigste Mennesker, som sidde i Sorg, Kummer, Nød og Trængsel til over Ørene, have ligesaa liden Lyft til at dø som Andre, der befinde sig i en i timelig Henseende bedre Tilstand. Thi den menneskelige Glendighed bestaar for en stor Del deri, at Mennesket ikke forstaar sin Glendighed og ikke gjerne vil forløses derafra. Det elsker sine Vænner, idet det anser dem for Guld, uagtet de blot ere forgyldte. Det ligner en Fugl, som med Tiden vænner sig saaledes til det Bur, hvori den er indespærret, at den hopper, springer og synger deri, som om den levede i sin Frihed, og om man end aabner Døren for den, skjøtter den dog ikke om at gaa ud.

§ 27. Det er mærkværdigt, hvad en vis nederlandsk Forfatter fortæller, at der har tilbraget sig i Genua, en stor og navnkundig Stad i Italien, nemlig, at da en fornem Mænd fra Florents havde besøgt Prins Dorias Korsfibe og kom

til at tale med Prinsen om de Slaver, som holdtes ombord paa disse til at ro, beklagede han deres Glendighed, hvortil Prinsen svarede, at han forstod ham, at disse Mennesker vare lykkeligere end han (Florentineren), efterdi de levede vel fornøiede i sin Stilling, hvilket han ikke gjorde. Da Manden ikke vilde tro dette, lod Prinsen hente en gammel Rorknægt fra en Galei, sagde ham, at han havde fundet for godt at frigive ham af hans Trældom og foruden Friheden skjænke ham ti Daler, hvilke han ogsaa virkelig overleverede ham. Slaven modtog denne uventede Naade med dybeste Taknemmelighed og gik sin Vej; men nogle faa Dage efter kom han tilbage og bad Prinsen, at han endelig maatte indrømme ham hans forrige Plads paa Rorkfibet igjen. Fyrsten spurgte ham, hvad Aarsagen var til denne paafaldende Beslutning, — om ikke Friheden var bedre end Trældommen; men han svarede, at det nu var fem og tyve Aar, siden han kom paa Galeien; han var bleven aldeles vandt til dette Arbejde og denne Stilling; han havde sine gode Brødre og Bekjendte blandt de andre Rorknægte, havde sin Kost usjorget, og naar han arbejdede lidt ved Siden, kunde han desuden fortjene Noget til sin Vederkvælgelse, fik derhos paa Reiser, og naar de gik tilfjøs, mange Byer og Lande at se; i sin Frihed derimod havde han ingen Ven; han havde glemt sit Haandværk, kunde ikke mere tjene sit Brød, havde ingen Fornøielser, o. a. M. Se her, kjæreste Medchristne, et Menneske, der meget træffende fremstiller os de Uligensfødtes og de jordiskefindede Verdensbørns Art og Bestaenighed. De føre allesammen et møjsommeligt, elendigt og sorgfuldt Liv i denne Jammerdal og blive mangengang saa ængstede, plagede og trykkede, at jeg ikke ved, hvilken Forskjel der er mellem dem og en saadan Slave, uden at den Gue har sin Plage paa

Bandet og de Andre paa Landet. Og dog have de ikke Lyst til at faa sin Frihed ved en salig Død. De ville heller fortsætte sin Reise blandt Torner og Tidsler paa den af Gud for Syndens Skyld forbandede Jord end længes efter Paradiset og søge at trænge ind i det jo før des heller.

§ 28. Se, dette er Naturen udenfor Naaden, og dette er de kjødeligfindede Menneskers Art. Langt anderledes forholder det sig med de troende og Gud helligede Sjæle. De have ikke blot Lyst til at vandre herfra og være med Christo, naar de befinde sig i Kors og Trængsel og plages af mange Moisommeligheder og Ubehageligheder, men ogsaa i gode Dage, og naar det gaar dem efter Ønske og Villie, saa at jeg ikke betænker mig paa at sige, at det, at man ingen Længsel føler efter Himmelen, er et stort Tegn paa en uduelig eller ialfald koldsjindig Christen, hvorimod en hellig og inderlig Attraa efter at vandre herfra og være med Christo blandt Andet er et Kjendemerke paa en sand Christen og et saligt Guds Barn. Til Oplysning herom vil jeg anføre, hvad nogle Forfattere berette, nemlig at Luther paa sin Reise til Rom i Augsburg hørte tale om en Jomfru ved Navn Ursula, som Enhver ansaa for en levende Helgen, fordi hun ikke paa mange Aar havde nydt nogen jordisk Mad, men blev opholdt umiddelbart ved Guds Kraft og saaledes tilbragte sin Tid med at faste, bede og dyrke Gud. Luther ønskede til sin Opbyggelse at se denne Jomfru, og efter at han havde talt Mængt og Meget med hende, som tjente til at opnaa hans Diemed, spurgte han hende tilsidst, om hun ogsaa sølte nogen Længsel hos sig til jo før des heller at jorlade Verden og være med Christo. Hun sagde, at hun frygtede og ængstedes medrette for Døden; thi hvad hun havde, det viste hun; men hvad der hidsat skulde vederfares hende, viste hun

ikke, hvorpaa den dyrebare Luther sluttede med en Advarsel om, at hun maatte se til, at Alt gik rigtigt til og vogte sig for at gjøre sig skyldig i noget Bedrag, hvorhos han efter at have forladt hende sagde til dem, som vare omkring ham, at han ikke kunde anse den for nogen Helgen, som ikke længebød efter snart at være ude af Verden; der maatte stikke et Bedrageri derunder, som snart vilde komme for Lyset, hvilket ogsaa skede. I Modsætning hertil fortælle Andre, at der i Aaret femten Hundrede og ni og sytti døde en ung Kone her i Byen, kun et og tyve Aar gammel, som paa Præstens Spørgsmaal, om hun, saafremt det maatte behage Herren at tage hende herfra, vilde anse dette for det Saligste for sig, gav til Svar: Jeg har længe haabet derpaa og venter hver Time Herrens Komme og ønsker Intet heller, samt tilføiede: Det at leve er mig Kristus og at dø en Vinding; jeg har Lyft til at vandre herfra og være med Christo, og dette sagde hun med en glad Mine, som om hun slet ikke frygtede for Døden. Efter at salig Dr. Sacc har beskrevet dette saaledes i hendes Vigprædiken, tilføier han de Ord: At en ung Kone i sin blomstrende Alder, som ikke har været trykket af noget synderligt Kors, men efter sin Stand været vel forsynet med Guds timelige Gaver, gaar Døden saa villig og glad imøde, kan ikke komme af menneskelig Kraft; men det er en Gjerning af den Hellig-Aand, som endog midt i Døden virker en saadan Trøst i de Troendes Hjerter.

§ 29. Prøver Eder da, mine kjære Medchristne, og undersøger Eders Hjerte, om I finde denne hellige Dødslyft i det, — om I med Guds andre Skabninger ængstes i Fortrængeligheden og stunde efter den salige Frihed, der er os forjætted, — om I i Eder selv sukke efter den sønlige Udkaarelses fuldkomne Aabenbarelse og efter Eders Legemes (og

Sjels) Forløsning (Rom. 8, 22. 23), — om I af Hjertet søge det, som er oventil, hvor Kristus sidder ved Guds høiere Haand, og tragte efter det, som er oventil, ikke efter det, som er paa Jorden (Kol. 3, 1. 2), — om Eders Hjerte er himmelsk eller jordiskfindet, — om I af Eders ganske Sjæl længes efter at være med Christo, og om I ere i en saadan Tilstand, at I endog idag vare beredte til, om Gud saa føiede det, villigen og gladeligen at forlade Verden og hvad deri er, — om I undertiden ved Betragtningen af Eders Jesus og den Kjærligheds uransagelige og uudsigelige Rigdom, hvormed Han har elsket os, fornemme en jød Bevægelse, hellig Lyft og inderlig Attraa efter snart at være hos Ham og se Ham i Hans Herlighed og tilligemed de andre Udvalgte elske Ham med en evig Kjærlighed og tilbede og forherlige Ham med fuldkommen Pris, — om I mangengang længes efter at se den algode Gud, af hvem I have modtaget saa meget Godt alle Eders Livs Dage, — om Eders Taarer undertiden bryde frem af hellig Længsel efter Ham, — om I af Eders Hjerter Grund ofte sukke: Vigesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjæl til Dig, o Gud. Min Sjæl tørster efter Gud, efter den levende Gud; naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt? (Ps. 42, 2 flg.) Vide og forstaa I, hvad det vil sige: Herre, min Sjæl er i en bestandig Uro, indtil den kommer til Dig? Have i været tilmode som et Barn, hvis Moder er fraværende i Anledning af sine Sygler og Anliggender, — der længes efter hendes Bryst og ikke vil lade sig stille tilfreds? Man rangler, man ringer og synger for det; man bærer det hen for et Speil; man aabner et Vindu og lader det se paa de Forbigaaende eller ud i en Have; man bringer det en liden Hund eller et andet Dyr; man giver det Al eller Vin

at drikke; men det er og bliver dog uroligt og længe steds efter Moderens Skjød og Bryst, saa at Taarerne trille ned over dets Kinder. Vide I, hvorledes den er tilmode, som hverken finder Ro og Glæde i sit Hus eller i sin Have eller i sit Gods eller i muntre Selskaber eller i nogen anden jordisk Forlystelse, — hvorledes det er fat med den, som ikke er hjemme i sit Fædreland, ja ei engang i sit Hus, — som endnu er i Verden og dog ikke lever i den, — som har Overflod paa timelige, gode Ting og dog er fattig i Aanden og af Hjertet, — som har Arfsag til at være glad og dog ofte ikke kan holde sig for at græde? Nære I ikke blot i Forfølgelse, Trængsel, Sygdom og Anfægtelse Vnisset om at være med Christo, men ogsaa i gode Dage, og naar I kunne leve friske og fornøiede? hvad holde I for det Bedste, at dø eller at leve? Kunne I gladeligen og hjerteligen synge:

Glæden i Verden er bitter og Lysten for-
 gang'lig
 Og Sjælens verdslige Væsen forfæng'lig,
 Rigdom ustadig, Anseelse flygtig;
 Den bedste af jordiske Ting er udygtig.

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Gæ!
 O, gid jeg i Himlen idag maatte være!
 O Himmelskennodie! o evige Glæde!
 O, Jesus! af Verden mig snart lad udtræde!

O himmelske Klarhed! o Liv uden Ende!
 Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
 Af, Jesus! hvor længe? min Sol! af, hvor
 længe?
 Naar skal jeg ved Døden til Livet indtrænge?

§ 30. Ved denne Prøvelse vil der vise sig to Slags Mennesker: Nogle, som ere aldeles jordiskfættede og aldrig have tænkt paa saadanne Ting, hvor længe de end have levet i Kirkens udvortes Samfund og gjort Brug af Akaademi-lerne, og hvis Hjertes Attraa er, „at deres Hus skal blive evindelig, deres Boliger fra Slægt til Slægt“ (Ps. 49,

12), og at de maa have og beholde stor Gæ, et stort Navn, megen Anseelse, Glæde, Befvemmelighed og Behagelighed paa Jorden, som blot se paa det Nærværende og Synlige, men glemme det tilkommende og Uynlige, — som traagte efter de jordiske Ting, — hvis Gud, Himmel og Alt er Bugen og Verden med sin Pragt og Lyst (Filipp. 3, 19) og som derfor intet bedre Liv attraa, — som gjerne vilde være tilfredse, naar de kun altid maatte forblive i sin timelige Velstand, — som skjælte for Døden, osv. En Saadan var en vis Kjøbmand i Nederlandene, der foruden meget andet Gods ogsaa eiede en overordentligt deilig Have, hvori han pleiede at søge sin Fornøielse; da han blev syg, og Lægerne talte til ham om Døden, lod han sig bære hen i denne Have og gennem dens Gang og beklagede sig over den grusomme Skjebne, som berøvede ham al denne Behagelighed, og over at Gud ikke længer kunde unde ham en saadan Glæde, uagtet han aldrig havde bedet Ham om Himmelen eller stundet derefter. Af samme Art var en vis lærer og for sine Kundskaaber og Opdagelser høiberømt Mand, som forfærdedes ved at høre tale om Døden og sagde: Er det ikke en Glendighed, at man skal dø? saavel som en vis Bonde, om hvem hans gudfrugtige Sjelesørger har fortalt mig følgende Tildragelse: da han (Præsten) i et Barsel fik Andledning til at tale om de sande Guds Børns søde Død og blandt Andet sagde, at han selv ofte trøstede sig ved sin Afsted fra den onde og møisommelige Verden og, naar han ikke kunde faa sove om Natten, forlystede sig ved Betragtningen af sin forestaaende salige Opløsning, blegnede han og spurgte forkræftet og skjælvende, hvorledes man kunde kalde Døden sød, som al Verden kalder besk. Han maatte ikke tale mere herom; det havde man kun liden Glæde af; det var

ham utaaleligt at høre tale om Døden. Hans Kone var af samme Tænkemaade; da hun engang samtalede med en Naaboerster i Haven og fik Die paa et høit Røddetræ, der havde nogle tørre Grene oppe i Toppen, udbrød hun i disse Ord: O du ærlige Træ! der har du vist staaet mangen god Dag. Hvor lykkelig er du ikke, at du først efter mange Aars Forløb bliver gammel og begynder at visne! O, hvad vilde jeg ikke give til, om ogsaa jeg kunde forblive saa længe her i Verden!

§ 31. Af saadanne Mennesker finder man desværre en Mængde blandt Nutidens Christne paa alle Steder, og om de end ikke udbrøde i saadan Tale som nyansført, saa røbe de dog sit verdslig-sindede og i Forkrænkkeligheden ned-sænkede og forelskede Hjertet i al sin Om-gjængelse. Vor Ungdom, Unglinger og Piger, have næsten allesammen saa Meget med Verden at gjøre, at de kun tænke lidet paa Himmelen, og skulde man anstille en Ransagning, saa vilde man formodentlig finde saa Hjertes, som sagde med Apostelen: Jeg har Lyft til at vandre herfra og være med Christo. De have Lyft til at tænktes Verden og være pyn-tede paa den nyeste Mode, at blive ærede, betjendte og opvartede, at saa et rigt Gifte, at føre stor Pragt og leve længe i saadan Lyksalighed. Men hvo skulde ville tænke paa Døden og raade unge Mennesker til allerede nu at længes ef-Himmelen og efter at være med Christo? Dermed har det efter Verdensbørnernes Mening ingen Hast; det er tidsnok, naar de blive gamle og have nydt Verden, saa meget de lyfte. En vis gudsfrygtig Fyrste af Unhalt forærede en fyrstelig Brud i Bryllupsgave et Tæppe, hvor-paa var afmalt en Ligkiste, Ligklæder, Hjernekfaller, kjødløse Ben, Gravsteder o. a. M. Hun, som en gudelskende Sjæl, tog meget gjerne imod det og takkede ham for denne gavnlige Paamindelse om

hendes Dødelighed. Men i vor Tid maatte man ikke komme med saadant Brøvl (som den nuværende Verden ud-trykker sig); ellers vilde man snart tale om en Sværmer og en uforstandig Mand, og man vilde kun høste liden Tak derfor af en Brud i vore Dage. De gamle og alderstegne Mennesker burde jo være afdøde fra Verden; de burde være som de, der ile herfra; de burde have lært af Erfaringen, at Menneskenes Dage, selv de stolteste af dem, ere Nøie og Uretfærdighed; de burde være som Søfolkene, der ligge færdige med et bel-ladet Skib og vente paa god Wind og, naar de mærke den, lette sit Anker med Glæde, sætte alle Seil til og tiltræde sin Reise til Fædrelandet med fuldt Haab, — som Simeon, der med Længsel ven-tede paa sin Afskedsdag og for bort i Fred efter at have seet sin og Verdens Frelser. Man erfarer imidlertid det Modsatte hos Størstedelen af de Gamle, hvilke ofte overgaa de unge Mennesker i Uvillighed til at dø.

§ 32. Erfaringen lærer, at en Jern-kugle eller Sten, som er henlagt paa fri Mark, uformærkt graver sig dybere ned Aar for Aar ved sin egen Tyngde, ligesom jeg da selv har seet Grændsestene, som i Løbet af tyve til tredive Aar vare sunkne saa dybt, at de neppe ra-gede en Haandbred op, uagtet de i Be-gyndelsen stode vel en halv Alen over Jorden. Med dem kan man medrette sammenligne endel gamle Mennesker, som ønske at leve desto længer, jo længer de leve (især naar det gaar dem godt), og som efterhaanden fordybe sig alt mere og mere i det Jordiske og For-gjængelige. Ikke bedre gaar det med Andre, som ere midaldrende; af, med hvor stor Sikkerhed vandre ikke de fleste af dem i det Timelige! hvor urimeligt finde de det ikke, naar man siger dem, at et af Kjendetegnene paa en Christen ogsaa er, at han har lært og daglig

lærer at foragte det Jordiske og af Hjertet at tragte efter det Himmelske, og at han selv i sin Alders, sin Vres, sin Lykkes Blomst har Lyst til at dø salig og være med Christo, samt at det er et Bevis paa en ren og inderlig Kjærlighed til den Herre Jesum at betragte alt Jordisk og Forgjængeligt med Foragt, som derimod med Længsen og Attraa, at agte alt Andet for Skarn og kun ønske sig Jesum til Binding. Om en russisk Storfyrste ved Navn Ivor forættles, at da Kongen af Danmark bærede ham med et anseeligt Gefantfab og blandt andre Foræringer lod ham tilbyde en kunstigt forarbejdet Kugle, der bevægede sig selv ved Hjælp af et indvendigt Uhr og meget net fremstillede Stjernernes Løb, vægrede han sig ved at modtage den og sagde, at han ikke betymrede sig om det Himmelske, men kun om det Jordiske. Dette Menneske giver en meget træffende Ufbildning af Nutidens Skindchristne, der have saa meget at bestille paa Jorden, at de sjelden tænke paa, hvad Troen forventer i Himmelen, ligesom det da er at befrygte, at mange store Herrer, mange høje Embedsmænd og Statsmænd, mange formuende Adelsmænd og Godseiere, mange høilærde og høierfarne Doktorer, mange i en udbredt Virksomhed siddende Handelsmænd, mange brave og flittige Haandværkere og Arbeidsmænd osv. intet vide af Lysten til at vandre herfra og være med Christo, og at de aldrig have bedet Gud om ved sit hellige Ord, sin Aand og Naade at vække den hos dem. Heraf kommer det, at de fleste Christne dø med Ulyst og ligne en Leieboer, der er opagt af sin Vært og ikke vil flytte, førend Rettens Betjente med Magt drive ham ud og kaste hans Ting udenfor Døren, eller et Skib, som ved en voldsom Storm er blevet løsrevet fra det Sted, hvor det laa for Anker, og ført ud paa Havet, hvor det

svæver mellem Vind og Bølger og er udsat for at kastes ind paa den nærmeste Klippe eller sandbanke og blive sønderslaaet.

§ 33. Hvorledes nu et saadant Sind kan stemme overens med Troen, med Kjærligheden til Gud, med den sande Christendom, formaaer jeg ikke at indse. Vist er det, at det har sit Udspring af stor Uvidenhed om guddommelige og aandelige Ting, af Sorgløshed og Koldfindighed, af Kjærlighed til Verden og det Forkrænkkelige, hvilket Altsammen vises seligen ikke er Aandens, men Kjødets Frugter. Og naar de, „som hungre og tørste efter Retfærdighed“ (Matth. 5, 6), kaldes salige, hvad skal man da sige om dem, som ere saa mætte af jordiske og timelige Ting, at de ikke vide af nogen aandelig Hunger og Tørst at sige og aldrig have erfaret, hvad den er. Jeg formaner derfor alle dem, som kalde sig og ville anses for Christne, at de for Fremtiden ville henvende sine Tanker mere paa denne Sag og omhyggeligere overveie den i Frygt for Gud end hidtil steet og bestræbe sig for ikke at være saa ganske og aldeles jordiskfindede og desuagtet leve saa trygge; thi en saadan Tilstand er, efter hvad der sees af det Foregaaende, farligere end de tænke. Ligesom Theologerne meget rigtigt sige, at det er et sikkert Kjendemerke paa den i Hjertet skjulte Tro, at Mennesket er betymret med Hensyn til sin Tro, — at det er et Tegn paa den himmelske og guddommelige Kjærlighed at sukke over sit Hjertes Koldfindighed og sin Mangel paa Kjærlighed (ligesom Røgen vidner om den forhaandenstående Ild), — at det er et Bevis paa Tilstedeværelsen af Aandens og Bønnens Aand at ville gjerne bede hjerteligt og andægtigt, saaledes kan man nok ogsaa sige, at det er et Kjendetegn paa de sande Himmelborgere at tænke ofte paa Himmelen, at længes

inderligt efter den og af ganske Hjerter attraa, snart at vorde optagen i den og være med Christo. Den derimod, hos hvem Intet af dette findes og som ei heller bekymrer sig om, enten han har en saadan Attraa eller ikke, om ham maa man befrygte, at han endnu aldrig har kjendt Christum, og at han er langt borte fra Guds Liv og Sandheden i Christo (1 Joh. 3, 6; Efes. 4, 18. 21). Et verdsligfindet Hjerter vil maaske sige: Hvem kan vel føle Længsel efter Døden, som al Verden anser for saa stræffelig, — som fører saadan Smerte, Angest og Rød med sig, — som sætter En ud af al Ens Herlighed, berøver En alt Ens Guds, overantvorder Legemet til Forraadnelse? osv. Jeg svarer: Det er ikke godt, at du ikke ved at tale om Døden anderledes end efter Naturen, efter Kjødets og efter Udseendet. Har du saa længe været en Christen, — har du hørt saa mange Hundrede Prædikener, — har du skriftet og nydt den høihellige Nadverd saa ofte og endnu ikke lært, hvorledes en Christen skal betragte og tale om Døden efter Naaden, i Aanden, i Christo, efter Guds Ord? Just denne Bunkundighed vidner om din Bantro og Sikkerhed og maa overbevise dig om, at du lever i en høist farlig Tilstand. Tænk, om Døden efter Guds Raad og Villie overraskede dig endnu idag, medens du endnu ikke ved, hvad en Christen skal tro om Døden, — hvorledes han skal trænge ind til Livet! Af, opstæt dog ikke længer denne høist magtpaaliggende Sag! begynd idag at læse og høre Guds Ord og Prædikenerne med større Estertanke, og hvil ikke, førend du ved, hvad en sand Christen skal vide og tro om Døden! Hvor forfærdeligt er det ikke at behandle Ting, som angaar Ens Sjæl og Salighed, Himmelen og Helvede og Evigheden med saadan Sikkerhed og Sorgløshed!

§ 34. Du kunde endvidere sige: Jeg skulde just heller ikke ændse Døden saa synderligt; thi jeg maa dog engang dø; men jeg frygter for Helvede; jeg er bange for, at jeg kan blive fordømt; naar jeg blot blev salig! Men hvoraf kommer det, at du ingen Visshed har om din Salighed og behøver at frygte for Døden? Har ikke den algode og kjærlige Gud tydeligt nok aabenbaret os sin naadige Villie i sin allertjæreste og enbaarne Søn og sit hellige Ord? Har ikke den Herre Jesus gjenløst os og alle Menneſker, ikke med Sølv eller Guld, med sit guddommelige, kostbare Blod? Har Han ikke givet os kraftige Midler, hvorved vi kunne komme til Forvisning om vor Frelse? Intet af al dette mangler jo; men jeg ved, hvad det er, som fremkalder Tvivl hos dig; du ved maaske meget vel, at Herren har forjættet de Bodsferdige Syndernes Forladelse, Retfærdighed, Liv og Salighed; men du føler dig i din Samvittighed overbevist om, at du hidtil ikke har kunnet henregnes til de Bodsferdige, fordi du endnu aldrig rigtigt har angret dine mangfoldige Synder, men endnu daglig glæder dig i dem; de have hidtil ikke været dig nogen Byrde, men en Glæde; du ved ikke, hvad et bekymret, sønderknuſt og sønderſlaget Hjerter er; ei heller ved du eller vil vide, hvad Hunger og Tørst efter Retfærdighed er, og hvorledes et angstfuldt Hjerter længes efter den korsfæstede Jesum, — hvor kostelig og dyrebær denne Skat og Guds Gave er det, — hvorlunde det anser det for sin første Gæde, Glæde og Trøst at ligge ved Hans Fodder og kysse dem og vade dem med sine Taarer, — hvor sødt Hans Samfund, hvor liflig Hans Fred, hvor trøstefuldt Hans Naade er. Saa er du heller ikke af Hjertet bleven Syndens Fiende og Guds Ven; du har endnu aldrig af Hjertet foresat dig at modſtaa

Synden i Jesu og Hans Aands Kraft, at forsfage Verden, at fornegte dig selv, at forsfæste dit Kjød tilligemed dets Lyster og Begjæringer og i din øvrige Livstid tjene Guds Naadslutning, osv.; men du vandrer stedse fremdeles paa dine vanlige Syndeveie; du hører Guds Ord, men lægger det ikke paa Hjertet; du skriffter uden Ombendelse; du tror uden Tro; du beder uden Andagt; du lever uden Kjærlighed; du roser dig af din Christendom og har dog ikke stort Mere end Navnet deraf; du siger: jeg kjender Gud og den Herre Jesum, og negter det med dine Gjæringer.

§ 35. Naar du befinder dig i en saadan Tilstand, saa undrer jeg mig islet ikke over, at du ingen Lyst har til at dø, og jeg beder Gud af Hjertet i Jesu Navn, at Han ikke vil lade dig dø i denne Tilstand; thi hvad Andet vilde din Død blive end en Udgang af den syndige Forjængelighed og en Indgang i den usalige Evighed? Hvad Andet vilde din Død blive end en Ende paa al din usle og daarlige Lyst og Glæde og en Begyndelse til den evige Kval og Pine, efter den Hellig-Aands Udsagn: „Hvis Gud er Bugen, — hvilke tragte efter de jordiske Ting, — hvis Værelse er i deres Skjændsel og hvis Ende er Fordærvelse“ (Filipp. 3, 19)? Men hvorledes kan du være saa tryg i en saadan Tilstand; hvorledes kan du le, æde, drikke, være lystig, sove spille, drive Vellyst og være uden Betsymring i saadan nderlig Sjelefare? Er der da ingen Gud, ingen Himmel, intet Helvede, ingen Evighed til? Jeg vil dog haabe, at du ikke har glemt din Christendom i den Grad, at du skulle besvare dette Spørgsmaal med Nei. Men, dersom du, skjønt maaffte ugjærne, maa sige Ja, saa spørger jeg videre: Er da ikke de her nævnte Ting af den Vigtighed, at man skulde ofre dem nogen Tanke og nære nogen

Betsymring for deres Skyld? eller er det ligegyldigt, hvor din uødelige Sjæl, naar den skilles fra Legemet, farer hen, og hvor den kommer til at blive, hos Kristus eller hos Belial, i det himmelske Lys og Saligheden eller i Helvedes Mørke, hvor der „skal være Graad og Tænderes Gnidsel, — hvor deres Drøm ikke dør og Ilden ikke udslukkes“ (Matth. 8, 12; Mark. 9, 44 flg.)? Er det dig lige meget at være evigt salig eller evindeligt usalig? Du vil sige: Gud forbyde, at jeg skulde blive fordømt; jeg haaber at blive salig. Jeg svarer: Den langmodige og naadige Gud, som „ikke har Velbehag i den Ugudeliges Død, men i det, at han ombender sig fra sin Vei, at han maa leve (Ezek. 33, 11), har vel hidtil forhindret, at du er gaaet fortabt; men der et to Slags Haab om Saligheden: et, som er velgrundet, idet de troende og gudelskende Sjele ifølge Guds evigvarende Forjættelser i Christo Jesu forvente det evige Liv og ved Standhaftighed i god Gjærning stræbe derefter (Rom. 2, 7), og et andet, som er aldeles ugrundet og indgydes de Bantroende og Ubodfærdige af Djævelen og deres eget syndige Hjerte tvertimod Guds Trusel, naar Han siger: „Ugunst og Brede, Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Sjæl,“ som gjør det Onde (Rom. 2, 8. 9). Prøv nu dit Haab vel, paa det du ikke, fuld af Haab om Himmelen, skal gaae ned i Helvede! Skynd dig og frels din Sjæl! gaa ikke længer frem paa den brede Syndevei, som fører hen til Fordærvelse, men vend om idag og gaa din Jesus imøde, som hidtil har fulgt dig med sin Naade og Miskundhed; thi gaar du videre, saa tør maaffte Tilbagegangen ikke længer staa dig aaben.

§ 36. For desto bedre at indprente Eder denne Advarsel, vil jeg fortælle Eder et af de Gamles Væredigte. Der holdtes to Fanger i Fængsel, sige de, hvilke begge havde forbrudt sit Liv

og af Ketten vare dømt til Døden. Dommeren havde foresat sig, at han ikke vilde lade dem aflive offentligen, men lod bage tredive smaa Brød, lod to af disse stærkt forgifte, gav hver af dem femten deraf, for at de skulde spise et om Dagen, og lod dem derhos tilkjendegive, at et af disse Brød vilde tage Livet af dem, hvorfor de burde berede sig ved allehaande christelige Midler til en salig Død, ligesom han ogsaa beskikkede hver af dem en Præst, som daglig skulde besøge dem og hjælpe dem at forberede sig til Døden. Den ene af dem modtog denne Dom med stille Taalmodighed og forberedte sig af al Kraft til at dø salig, nød derhos ethvert Brød med hellig, barnlig Frygt og sukkelede uophørlig: Herre Jesus! for Dig lever jeg; for Dig døer jeg; din er jeg død og levende. Jeg har Lyft til at vandre herfra og være med Christo, osv. Den Anden var ryggesløs og sifter, sagde, at han haabede at skulle tage det dræbende Brød sidst af dem alle, bad meget koldfindigt, lo derhos og spøgede efter sin gamle Sædvane, drak sig fuld, naar Velighed gaves, og svarede paa sin Sjelesørgers Formaning, at han endnu havde nogle Dage at leve i, og at han nok paa det Sidste skulde stikke sig vel og saa dø salig. Den Første aad af sine Brød i fjorten Dage og beholdt altsaa det femtende tilsidst, saa at han nu var vis paa hvilken Dag der blev hans sidste, hvorfor han fordoblede sin Andagt, anbefalede sig til Guds Naade i Christo Jesu og hensev salig; den Anden derimod var saa ulykkelig, at han den femte Dag tilligemed Brødet greb Døden og saaledes vandrede uforberedt og uventet bort. Nu, hvem af disse handlede klogest? Udentvivl den Første. Tilegner Eder da denne Fortælling saaledes, at I blive kloge og for Fremtiden ikke leve saa trygge!

Af Syndens Sovn, o Menneske,
Fortable Jaar, vaagn op og se,
Du snart dig omvender!
Vaagn op! den høie Tid det er;
Dig Evigheden snart er nær,
Din rette Løn dig sender.
Hvo ved? maaske idag det er
Den sidste Dag, du lever her.

§ 37. Jeg kommer nu til det andet Slags Mennesker, som den ovenanstillede Prøvelse angaar, nemlig de bodsferdige og troende Christne. Disse ville, efterdi de ere vante til en alvorlig Prøvelse og ikke pleie at hykle for sig selv og at besmykke og undskyldte sine Syndebrøst, meget villigen tilstaa, at de, hvad den christelige Lyft til at dø, og Længselen efter at være med Christo betræffer, endnu finde stor Usuldkommenhed og ikke liden Skrøbelighed hos sig. Jeg beder enhver Christen, som maatte betjene sig af dette Skrift til sin Opbyggelse og Trøst, at han vil behage at blade tilbage og endnu engang med gudelig Eftertanke læse, hvad vi ovenfor i den ni og tyvende Paragraf have henstillet til nærmere Under søgelse, og derpaa oprigtigt og for Guds Afsyn sige, i hvilken Tilstand han befinder sit Hjerte. Jeg antager, at den Bekjendelse vil blive Følgen: Det burde være saa; jeg er overbevist om at min Sjel burde være lig en yndig Blomst, der stedse giver en liflig Lugt fra sig, saalænge den blomstrer; mit Hjerte burde være, hvor min Skat, min Jesus er, nemlig i Himlen; jeg burde være som hin gudfrygtige Adelsmand, der ytrede, at om man end vilde forære ham ti Landsbyer, ønskede han dog ikke at leve længer, og tilføiede: Al, il og skynd Dig, hellige Herre Gud! il og skynd Dig, Du stærke Gud! skynd Dig, Du barmhjertige Frelser, Du evige Gud! — og som en anden gudelskende Sjel, der ved at høre tale om denne Gjenstand sagde: Jeg er vel skyldig at tjene min Gud og Hans Villie

her i Verden saa længe, som det behager Ham; men efterdi Han ved mine Legemsfræfters stadige Aftagen og ved allehaande Tilkjendegivelser har opvaakt det Haab hos mig, at Han snart vil tage mig til sig, saa vilde man ikke kunne bringe mig nogen sørgeligere Tidende end den, at jeg endnu skulde forblive mange Aar i Verden. Atter en Anden, som blev holdt i Fængsel for den evangeliste Sandheds Skyld og blev brændt af Mordbørnene i Pavedømmet, sagde i sin sidste, hjertelige Bøn blandt Andet: Din Kjærlighed, o Gud, min Gud, har saaledes optændt mit arme Hjerte med Kjærlighed til Dig, at min ganste Sjæl sukker og længes efter Dig, som en udmattet og længe jaget Hjort smægter efter friskt Vand, og atter en Anden, som for den samme Aarsags Skyld ligeledes forvaredes til Ild døden, sagde, da man mindede ham om hans Kone og Børn og bad ham tænke paa dem, at han elskede sin Kone og sine Børn saa høit, at om han havde den ganste Verden, fuld af Guld og Sølv, i Gie, vilde han villigen hengive den for at kunne have dem hos sig i Fængslet med sit Vand og Brød; men endnu høiere elskede han dog den himmelske Sandhed og Jesus. Nu, naar jeg hører eller læser disse og lignende Exempler, saa opflammes vel mit arme, koldfindige Hjerte noget derved, lig en ulmende Kulild ved en strygende Lustning, og optændes til en hellig Længsel; men denne varer ikke længe, og det bliver let koldt igjen. Det gaar mig som de Orneunger, der endnu ligge i Redet og, naar de Gamle svinge sig høit op i Luften over dem, vel se efter dem, røre paa sig og bevæge sine halvbefjedredevinger, men dog ikke kunne følge dem. Jeg ved intet bedre Raad end at jeg siger og sukker af Hjertet: Jeg tror, kjære Herre; hjælp min Vantro! Jeg elsker Dig, min Jesus; men tag tiltakke med min elendige og fat-

tige Kjærlighed! Jeg længes efter Dig; men hjælp min svage og koldfindige Længsel!

§ 38. Ja, saaledes er det; naar vi med Oprigtighed ville aabenbare vort Hjertes Tilstand, saa kunne vi ikke tale anderledes. En erfaren Theolog beretter, at han engang besøgte en fornem Frue paa Landet, der var ganste udtæret af Svindsot, saa at hun saa ud som et Benrad, overtrukket med Hud, og at han sagde til hende, at det gik med hende, som David siger i den hundred og anden Psalm: Mine Ben ere brændte som et Brandsted. Mit Hjerte er slaget og tørret som en Urt, saa at jeg glemmer at æde mit Brød; har I ogsaa Lyst til at dø? Da hun svarede Ja hertil, begyndte han at tale om de Christnes Jøde og sikre Trøst mod den timelige Død, om at Christus er vort Liv og Døden en Binding, osv. Efter at han var gaaet, betænkte hun sig, lod sin Sjelesørger bede om at komme til hende og fortalte ham klagende, hvad hun var bleven spurgt om, og hvad hun havde svaret; hun maatte bekjende, at hun ikke af Hjertet havde svaret Ja paa det Spørgsmaal, om hun ogsaa gjerne vilde dø, saafremt det var Guds Villie; thi hun søgte større Lyst hos sig til at leve end til at dø. Da den ovennævnte Theolog fik Underretning herom, gik han atter til hende og belærte hende om at Naturen vistnok har Afsty for Døden, saasom den ikke fra Først af er skabt til Døden, men til Livet. Omendstjont det nu var en Skrøbelighed hos de Troende, at de ikke ved Guds Aand og Naade dæmpede saadan Dødsfrygt og beredte sig til villigen og gladeligen at dø efter Guds Villie, saa blev dog lige saalidt denne Brøst som nogen anden tilregnet dem, fordi den var affonet ved den Herres Jesu villige og taalmodige Død, osv., hvorpaa denne Syge et Kvarters Tid efter indslumrede blidt og saligt. Ser her,

hvorledes vi Menneſter ere! om vi end, ſom man ſiger, have Døden paa Læberne, ſaa vil dog ikke altid Paulus's Lyst til at dø indfinde ſig hos os.

§ 39. For at vi imidlertid kunne vide chriſtelig Beſted om denne Sag og være paa det Rene med hvad vi i ſaa Maade efter Guds Ord ſkulle ſky eller gjøre, ſaa maa vi lægge Mærke til, at der hos alle Menneſter uden Undtagelſe findes en naturlig Livslyſt, der ligesaa-velſom ſelve Naturen bliver tilbage hos de Chriſtne. Til den ſigter udentvivl den Herre Jeſus, naar Han ſiger til ſin Apoſtel: „Sandelig, ſandelig ſiger jeg dig: der du var yngre bandt du op om dig ſelv og giſt, hvorhen du vilde; men naar du bliver gammel, ſkal du udbrætte dine Hænder, og en Anden ſkal binde op om dig og føre dig derhen, hvor du ikke vil“ (Joh. 21, 18). At Herren her taler om den Død paa Korſet, ſom den hellige Peter havde at vente i ſin høie Alderdom, derom er ingen Tvivl; men mærkelig er det, at Livslyſten, der kommer af Kjødets og Naturen, ſelv hos ſaadanne ſtore Hellige med deres rige Kundſkab og Erfaring i himmeſke og guddommelige Ting, endnu ikke er fuldkommen overvunden af Naaden og Anden, Noget, ſom ogſaa indtil den Dag idag finder Sted hos gudelſkende Sjele, efter hvad Enhver vil erfare ved en nøiagtig Underſøgelſe af ſit Hjerte. Her-ved er tillige at tage i Betragtning, at uagtet denne naturlige Livslyſt vel ikke regnes dem, der formedelſt Naaden ſtaa i Samfund med Jeſus, til Synd, kan den dog blive meget ſyndig og farlig, naar den er parret med Kjærlighed til Verden eller os ſelv og det Fortrænk- lige, med en høi Vurdering af de time- lige og ſynlige Ting og Ringeagt for de aandelige og uſynlige, med Uviden- hed, med Efterladenhed i Chriſtendom- men og med Modſtand mod Guds Willie. Man ſer og erfarer ſaaledes, at Mange,

ſom det gaar godt her i Verden, hen- give ſig i den Grad til den naturlige Livslyſt, at de ikke gjerne ville tænke paa Døden eller vide af nogen Forbere- delse til ſamme, — at de ſørge omhyg- geligt for Lægemedler, ſom ſkulle ſtyrke Legemet, bevare eller tilbagebringe Hel- bredden og forlænge det timelige Liv, og deſaarsag tale og raadſøre ſig med de legemlige Læger, medens de derimod kun ſjelden tænke paa den aandelige Læge- dom, ſom formaar at fordrive Frygten for Døden og vække den hellige Attraa efter at være med Chriſto, og kun ſaa af dem tale med de aandelige Læger herom. Mange have ſtedſe endnu No- get at gjøre i Verden; de ville gjerne ſe ſine Egne forſørge; de ville endnu have dette eller hint bragt i Rigtighed; de have maatte en Retsſag, ſom de gjerne vilde have afgjort og ſe Udfaldet af; de have begyndt at bygge, anlagt en Have, ladet grave og beſætte en Fiſkedam, hvilket de gjerne vilde ſe Enden paa og opleve Frugten og Nyttten af; de have et udmærket Værk under Arbeide; det ønskede de gjerne at ſaa fuldført, — og andre ſaadanne Ting, hvormed de und- ſkyldte og jætte Sminkte paa den kjøde- lige Livslyſt. Her maa en Chriſten ſe ſig vel for, at han ikke bliver bedragen af ſit eget Hjerte og vover at beſmykke ſaadanne Ting, ſom have ſit Udspring af Kjærlighed til Verden og Fortræn- keligheden, med den naturlige Kjærlighed til Livet. Et Guds Barn kan vel, ſom andre Menneſter, foretage ſig Allehaande, efter ſom han finder det tjenligt til ſit og Sines Bedſte; han kan vel bygge, plante, drive en Næringsvei, ſøge at forbedre ſin Forfatning, føre en Retsſag, om han ikke paa anden Maade kan komme til ſin Ret, ønske at ſe ſine Egne for- ſørge, ſøge at efterlade dem god Røde og Rigtighed, o. a. M., men Alt med et i Guds Willie hengivet Hjerte og med det hellige Tillæg: Derſom Herren vil,

og vi leve, da ville vi gjøre dette eller hint (Saf. 4, 15). De maa stedse være beredvillige til paa første Vink af sin Jesus at forlade Alt, hvad de have for sig, — Noget, hvorom vi allerede paa et andet Sted have givet den fornødne Undervisning.

§ 40. Endvidere maa det bemærkes, at man ogsaa finder en hellig og Gud velbehagelig Livslyst hos enkelte Guds Børn. Herom taler David. „Gjør vel mod din Tjener, siger han, at jeg maa leve og holde dit Ord. Lad din Barmhjertighed komme over mig, at jeg maa leve; thi din Lov er min store Lyst. Lad min Sjæl leve og love Dig“ (Ps. 119, 17. 77. 175). Det er aabenbart, at han har forfattet denne Psalme, da han endnu vandrede i sin Landflygtighed og daglig svævede i Fare for sit Liv. Han bad imidlertid Herren, at Han ikke vilde lade ham falde i sine Fienders Hænder, men opholde hans Liv; dette var en hellig og Gud velbehagelig Livsattraa, fordi han ikke simpelthen begjærede at leve, men at leve til sin misfunderlige Guds Ære og endnu tjene Ham i Verden efter Hans Ord; han havde foresat sig meget Godt og ganske vendt sit Hjerte til Guds Navns Forherligelse; derfor vilde han gjerne leve. Efter al Sandsynlighed var dette ogsaa Tilfældet med Kong Ezekias, som, da Profeten Esaias paa Herrens Begne bød ham at besikte sit Hus, fordi han skulde dø, vendte sit Ansigt til Væggen, græd bitterligen og bad ivrigt om sit Livs Forlængelse; thi herpaa gaa, saavidt jeg skjønner, de Ord ud: „Alt, Herre, kom dog ihu, at jeg har troligen vandret for dit Ansigt og med et retskaffent Hjerte og gjort det, som er godt for dine Dine,“ hvoraf Meningen synes at være den: Herre min Gud, jeg har formodelst din Hellig-Aands Drift og Naade begyndt at gjenoprette den forfaldne Gudstjeneste og at holde dit Folk til Lydighed imod

Dig, og Du ved, at jeg har gjort dette med et oprigtigt Hjerte. Vil Du nu borttage mig i mine Aars bedste Blomst, saa vil Alt gaa istaa igjen og dit Folk atter komme paa sine forrige Syndeveie. Denne Mening stadfæstes ved hvad der senere siges: „Graven (det er: de, som ligge i Graven) kan ikke takke Dig; Døden (de Afsdøde) kan ikke love Dig; de, som nedfare i Hulen, kunne ikke vente paa din Sandhed. Den, som lever, ja den, som lever, han skal takke Dig, som jeg gjør idag“ (og fremdeles vil gjøre — Esai. 38, 1 flg.). Jeg vil oplyse dette ved hvad der har tildraget sig med en gudsfrygtig fyrstelig Person, der efter Guds hellige Raad var falden i en høist farlig Sygdom og var saa betagen af Mathed og Hjerteangst, at alle Forstandige mistvivlede om hans Helbredelse; han selv følte ogsaa godt, at han var i den yderste Livsfare, beredte sig christeligen til at dø og gjorde gode Foranstaltninger med Hensyn til dette og hint. Derpaa henvendte han sig til Gud med en indvortes Sjelesamtale og lønlige Sukke (thi hans dødelige Mathed tillod ham ikke at tale med Munden) og sagde: Hellige Gud, naadige og misfunderlige Fader i Christo! Du ved, at dit hellige Ord og din Hellig-Aands Vidnesbyrd om min Barneret gyde saa megen Trøst i min Sjæl, at Døden ikke kan være mig bitter. Jeg har ogsaa ved din Naade lært at foragte al den verdslige Høihed og Herlighed, Du har skjænket mig, og at glæde mig i den Herlighed, jeg forventer hos min Jesus. Men Du ved ogsaa, hvilket Forsæt jeg formodelst din hellige Indskydelse nærer i mit Hjerte, og hvad jeg har besluttet at gjøre til dit Navns Ære og mine kjære Under-saatters Bedste. Behager det Dig nu, at jeg i din Kraft skal iværksætte dette, og vil Du værdige mig at glæde mange Sjele, saa forlæng mit Liv; hvis ikke, saa opvæk en Anden i mit Sted, som

heri kan tjene din hellige Willie. Neppe havde han sukket saaledes, saa fik han det Svar: Du skal ikke dø. Det blev ogsaa fra samme Stund bedre med ham, til mange Menneffers Forundring og store Glæde. En saadan Lyft til at leve er, naar den udgaar af et rent og oprigtigt Hjerte, ikke Andet end en hellig Uttraa efter endnu længer at tjene den salige Gud og Hans Kirke. Naar nu hertil kommer en christelig Overlædelse i Guds hellige Willie, saa at Menneffet henstiller Sagen til Ham og ønsker at modtage Udfaldet fra Ham, saa er den Gud velbehagelig, hvorom Han ogsaa vidner, idet Han gjør, hvad de begjære.

§ 41. Endelig maa ogsaa herved bemærkes, at den hellige Dødslyft hos de Troende er forskjellig og har sine Trin. Den ene er større og heftigere, den anden noget mindre og koldfindigere. Nogle Sjele ere syge af Kjærlighed (Høij. 2, 5); det vil sige: deres Kjærlighed og Længsel efter at være med Christo er saa stærk, at de græmme sig, naar den ikke bliver tilfredsstillet; deres Hjerte er mat, — deres Aand vansmægter som en Syg i stor Hede; der vil ingen Mad eller Drik smage dem; at være med Christo, at være med Christo, det er deres ständige Sukken. Vi have allerede ovenfor anført nogle Exempler paa Saadanne, som have været syge af Kjærlighed og Længsel efter at være med Christo. Her til ville vi endnu sige, hvad der berettes om den dyrebare Kirkelærer og den Herres Jesu Blodvidne Ignatius, Biskop i Antiokia. Han førte medrette Navnet Ignatius,*¹) saasom han, optændt af himmelft Ild brændte saaledes af Kjærlighed til Jesum, at da han fra Syrien blev ført fangen til Rom, havde han ingen anden Belymring end, at der skulde komme Noget iveien, som kunne forhindre hans

Død, hvorfor han blandt Andet skrev til de Christne i Rom, førend han kom derhen, at de ikke maatte foretage sig eller forsøge paa Noget for at frelse ham fra Døden. Jeg beder Eder, skriv han, at I for Alt ikke ville omfatte mig med en utidig Kjærlighed. Tilsted dog, at jeg bliver de vilde Dyrss Føde; thi paa den Maade kommer jeg til Gud; jeg er Guds Korn og skal males mellem Dyrenes Tænder, paa det jeg kan blive et rent Brød for Ham. Beder Gud, at jeg ved disse Redskaber maa blive et Offer for Gud, — at de maa snarligen dræbe, sønderrive og fortære mig og ikke, som de have gjort med nogle Hellige, lade være at angribe mig; ville de ikke, saa skal jeg ophidsje dem, rive og slide i dem, saa at de skulde blive nødte til at sønderrive mig. Der kan gjerne komme Ild, Kors og en Mangfoldighed af vilde Dyr over mig; man kan sønderskjære mig, flaa Kjødet af mig, knuse mine Ben, partere mine Lemmer og sønderslykke mit hele Legeeme, — Satan kan udøse al sin Forbitrelse og alle sine Plager over mig, naar jeg kun maa komme til min Jesum og omfavne Ham. Det er mig bedre at dø for den Herres Jesu Christi Skyld end at herske over alle Jordens Ender. Min Uttraa er at være hos Herren, hos Guds Søn, Jesus Christus. Jeg søger den, som er død og gjenopstanden for os.

§ 42. Man kunde ogsaa hidsætte den skønne Tildragelse, som foresaldt i Baireuth med en gudelskende Kone; da hun nemlig uventet fik høre, hvorledes tvende simple Kvinder trattede forargeligen paa offentlig Gade og ikke blot overøste hinanden med gruelige Skældordsord, men ogsaa indblandede stræffelige Eder og gudsbespottelig Tale, blev hun saa hjertelig forfærdet og inderlig bedrøvet, at hun skyndte sig ind i sit Kammer, faldt paa Knæ, bad den algode Gud med Taarer, at Han dog ikke vilde lade hende leve læn-

*) Af det latinske Ignis, Ild.

gere i Verden, da den var bleven saa aldeles uchristelig, og anraabte saa ivrigt herom, at hun efter et halvt Aars Forløb fik sin Bøn opfyldt og glad og salig forlod den onde Verden. Jeg besøgte engang en gudsfrygtig Husfader ved hans Sygeleie og mærkede en overordentlig Lyst hos ham til at dø, ligesom han ogsaa sagde (ihvorvel Sygdommen endnu ikke saa ud til at være farlig), at han ikke kom til at rejse sig af sin Seng mere; thi Gud havde bønhørt hans Bøn og vilde ile med ham ud af Verden. For end mere at afløre hans Hjerte, foreholdt jeg ham hans Kone og Barn og spurgte om han ikke elskede dem, — om han ikke for deres Skyld ønskede at leve en Tid endnu, osv. Han svarede: Jeg har allerede anbefalet dem til min og deres himmelske Fader; Han vil nok sørge for dem. Hermed hævede han sine Hænder mod Himmelen og raabte: Spænd fra, spænd fra, kjære Herre Jesus! Jeg har trukket mig træt. Af, kom, Herre Jesus, min Ros, og tag mig i Besiddelse, som din Eiendom! Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo. Derimod finder man Andre, hos hvilke man vel ogsaa sporer allehaandskjendetegn paa Tro og Kjærlighed til Gud, og som vil daglig forberede sig til en salig Afsked og anraabe Gud derom i Jesu Navn, — som derhos med christeligt Taalmod overlade sig til Ham og sige: Du er min Gud; mine Tider er i din Haand (Ps. 31, 15. 16); hvad min Gud vil, det ske altid! Hans Villie er den bedste, — men som dog, naar de ville aabenbare sit Hjertes Grund, maa bekjende, at der endnu ikke findes nogen Lyst til at dø, nogen Glæde deri, nogen inderlig Attraa derefter hos dem.

§ 43. Efter denne Undervisning vil det nu ikke falde dem, som mene det alvorligt med sin Christendom, vanskeligt at beslutte sig til hvad de i saa Maade skulde gjøre. Føle de Lyst til at forblive endnu længere her i Verden, saa bør de

undersøge med Oprigtighed for Guds Afsyn, hvoraft denne Lyst opstaar, og hvad deres Hensigt er dermed. Have de endnu Lyst til at tjene Gud, Kirken og Næsten og desaaarsag sige af Hjertet: „Min Gud, optag mig ikke midt i mine Dage“ (Ps. 102, 25) — „ja, ogsaa indtil Alderdom og graa Haar forlad mig ikke (men styrk mig ved din Kraft, og led mig ved din Hellig-Aand), indtil jeg kan kundgjøre din Arm (dine herlige Gjerninger og din Visdoms og Godheds Undere) for denne Slægt, ja din Kraft (ved hvilken Du saa underligen opholder os trods Djevlels og Verdens Ondskab og bevare os til Salighed) for hver den som skal komme!“ (Ps. 71, 18) nu vel, saa vil Herren optage det i Naade, fordi denne deres Attraa udspringer af en usminket Tro og ren Kjærlighed, og fordi det ikke er noget Lidet, af hellig Nidkjærhed for Gud og af salig Begjæring efter endnu at tjene Ham at ville for en Tidlang give Afskald paa Himmelen og heller forblive endnu en Stund i den stridende Kirke og hjælpe den at kjæmpe imod Djævelen og Verden end med den triumferende nyde Seieren og Hvilen. Men de maa se sig vel for, at deres Hjerte ikke spiller dem en Streg og under Paastud af Gud søger og mener sig selv. Finde de, at deres Attraa efter at leve længere kommer deraf, at de have gode og rolige Dage her i Verden og leve fornøiede med hvad deres er — de indse ingen Grund til at de skulde ønske at dø; thi at være med Christo (jeg taler overensstemmende med det jordistjendende Hjertes Tanker) er vel godt, og de haabe, at saa denne Naade til den af Gud bestemte Tid; men i en saadan Tilstand, som de befinde sig, er det heller ikke saa ilde at forblive i Verden nogen Tid endnu; det er saa naturligt, at man frygter for Døden; hvem kan uden Gyfsen tænke paa Dødsangesten, Graven, Ormene, Forraadnelsen? osv. — saa

have de ifandhed Aarsag til juft ikke at anse fig for de allerbedfte Christne og til, faalænge deres aandelige Tilstand er faaledes beftaffen, ikke at være fikre og trygge; thi Saadant er et Tegn paa stor Bantundighed i aandelig og guddommelige Ting, paa en strøbelig Tro og en koldfindig Kjærlighed til Gud; flige Tanker udflyde ganfte vift ikke af nogen ren Bund; de ere fom en Vin, der er bleven utlar eller fom smager af Fadet. De have stor Aarsag til med største Zver at bede: Ak, min Gud, min Jefus, jeg mærker, at mit Hjerte er faare jor-
diftindet; ak, afdrag det alt mere og mere fra Verden; lær mig at forsmå Forkrænkelfheden, at fornægte mig selv og af mit ganfte Hjerte, af min ganfte Sjel og af min ganfte Styrke at læn-
ges efter Dig! osv.

§ 44. Efter at vi med Guds Ord og ved Hans Naade have overbeviſt Hjertene om, at den hellige Dødslyft og Længſelen efter at være med Christo er en Frugt af Troen og en Egenſkab hos og et Kjendemerke paa de oplyſte og gjensødte Sjele, bliver det imidlertid fornødent, at vi ogſaa foreſlaa og anvife de Midler, hvorved man kan vække og vedligeholde en faadan Lyft og Længſel i ſit Indre. For det Førſte er det nødvendigt at vi, ſaaſremt vi vilde blive himmeľſfindede, ſtræbe at voxe og del-
tage mere og mere i et levende og grundigt Kjendſkab til vor Gud. Thi at Nutidens fleſte Chriſtne ere ſaare jordift-
findede og kun vide lidet af den hellige Lyft til at dø, det grunder fig hovedſaligen deri, at de ikke rigtigt kjende Gud, ſin almægtige, alviſe og algode Skaber og Ophol-
der, ſin dyrebare og trofaſte Frelſer og Hyrde og ſin ſødeſte, trofaſte og bedſte Ven og Talsmand. De kunne viſtnok tale om Ham, efter at de i ſin Ungdom have lært og endnu have Hufommelfen fuld af gode og hellige Ord; men Hjertet har endnu aldrig ført fig diſſe rig-

tigt til Nytte. De ligne en Vandringſmand, ſom bærer et Forraad af Mad i ſin Badsæk eller Reifeblyt, hvoraf han dog Intet vil nyde, men leder hiſt og her i Skoven, om han ikke kan finde Noget til ſin Vederkvægelfe. Kjendſkabet til Gud er et Lyſ, ſom ikke blot oplyſer Sjelen, men ogſaa ſtyrker og vederkvæger den med den kraftigſte og gavnligſte Indflydelfe; det er en Kundſkab, ſom ikke blot fylder Hufommelfen, men ogſaa indtager, beherſker, trøſter og glæder Hjertet; Kjendſkabet til den levende Gud, hvori Skriften ſætter det evige Liv, er ikke en blot og bar Viden, men medfører ogſaa en ſød Nydelfe. Den hellige Peter hørte ikke blot de Ord, der, lig et ſmeltet Sukker, fløde fra den Herre Jefu guddommelige Læber (Luk. 4, 22), men tilegnede fig dem ogſaa og fornåm deres livſalige Kraft, ſaa at han jagde: „Du har det evige Livs Ord“ (Joh. 6, 68)); din Tale er ſødere end Honning, end Honning, ſom drypper af Ragerne; de ſmage af Himmelen; de vække Længſel efter Himmelen; de føre til Himmelen, o. a. M.

§ 45. Dette mener ogſaa den hellige Apoſtel Johannes, naar han ſkriver: „Vi vide, at Guds Søn er kommen og har givet os Forſtånd, ſaa at vi kjende den Sande, og vi ere i den Sande, i Hans Søn Jefu Christo“ (1 Joh. 5, 20), hvor han aabenbart ſammenknytter Kundſkaben med Foreningen, Lyſet med Kraf-
ten, det at vide med det at nyde. Naar nu dette findes ſamlet i et Hjerte, og et ved Guds Ord oplyſt Menneſke beghn-
der i Troen og Aanden at ſmage Guds Miſkundhed, Barmhertighed, Naade, Fred, Glæde, Trøſt og Salighed, beghn-
der hjerteligen at betragte Guds Menneſtekjærlighed, Langmodighed og Fader-
hjerter i Christo Jefu, begynder gjennem dennes aabnede Sider at ſkue ind i Hans evige Kjærligheds uranſagelige Rigdom og overvættes Fylde og at

fornemme den Hellig-Aands søde Trøst, saa kan det ikke slaa feil, at Menneſket tillige maa begynde at længeſ efter denne allermiſkundeligſte, allertjærligſte, allerſaligſte, allerhelligſte og allertrøſtefuldeſte Gud. „Smager og ſer, at Herren er god,“ kjæreſte Medchriſtne (Pſ. 34, 9)! ſmager det i Ordet formeſtelſt Troen! ſer det i Ederſ egen og Andres Erſaring! ſmager det i Hans naaderige og trøſtefulde Forjættelſer! ſer det i deres Opfyldelſe! grænſer flittigt i Ordet, og giver Agt paa Hans Gjærninger, ſaa ville I blive nødte til at ſige: Hvad maa det ikke være for et viſt, ſødt, kraf-tigt og ſaligt Væſen, ſom kan tale ſaa overmenneskeligt, ſaa ſødeligt, ſaa eſtertrykkeligt, ſaa guddommeligt med ſimple, menneskelige Ord og ſaa herligt, ſaa forunderligt, ſaa ubegribeligt udføre og iværkſætte, hvad det har talt! Hvad maa det ikke være for et Lys, ſom uden ſelv at tabe Noget har antændt ſaa mange Luſind, Luſind Lys! Hvad maa det ikke være for en Kilde til al Sødme og Salighed, ſom har udgydt ſig ſaa rigeligen i ſaa mange Luſind, Luſind Hjerter og hvis Fylde dog ſtedſe bliver uformindſket! Hvad maa det ikke være for en Kjærlighed, ſom endog elſker ſine Fiender og ſaa indtrængende tilbyder dem ſig ſelv! Hvad maa det ikke være for en Kraft, ſom ſtyrker ſaa mange Luſind matte Hjerter, huſvaler ſaa mange elendige Sjele og tvertimod Djævelens Tanke og Villie bevarer dem til Salighed! Hvad maa det ikke være for en Skjønhed, ſom har frembragt ſaa uendelig meget Skjønt og formaar at gjøre en ſyndig Sjel ſaa ſkøn, at alle Helvedes Aander ikke mere kunne finde nogen Plet eller Feil paa den! Hvad maa det ikke være for en Gud, ſom kan pryde ſaa mange luſind Gange luſind Engle med ſaa ſtor Klarhed og begave dem med ſaa megen Sødme og Godhed, at de have Noſ i al Evighed! O ſtore Gud!

o høilovlige, o majeſtætiſke, o mægtige, o gode, o ſalige, o evige Gud! maatte jeg dog ſnart være hos Dig og ſtue Dig!

§ 46. Stræber iſærdeleſhed efter at voge i Kundſkaben om den Herre Jeſus og Hans Kjærlighed! Samler og optegner i en Bog de allerdeiligſte og vigtigſte Sprog i den hellige Skrift, hvori Han beſkrives efter ſit Hjertelag og ſin Kjærlighed til os. Vælger Eder ſaadanne Bøger, ſom ere ſkrevne i Naadens Lys og eſtertrykkeligen og bevægeligen vidne om Hans Menneſketjærlighed! Udplukker ſaadanne Sange og Pſalmer, hvori Hans Kjærlighed og Miſkundhed fremſtilles og i hvilke hvert Ord luer og brænder af Hans Kjærlighed! Lader i Ederſ Bønner Alt gaa ud paa at I maa lære Ham mere og mere at kjende, ei alene ſom en Verdenſfrelſer, men ogſaa ſom Ederſ Frelſer, og ſiger ofte til Ederſ Sjel: Guds Søn har elſket mig og givet ſig ſelv hen for mig. Da Han fremſtillede ſig ſelv for ſin Fader til et Offer og, ſom den ſande Ypperſtepræſt, gik ind i Helligdommen med ſit Blod, bar Han mit Navn paa ſit Hjerte; for min Skyld har Han kjæmpet med Døden, ſaa at Han ſvedede blodig Sved; Han har lidt Helvedangeſt i mit Sted; Han har udfriet mig af Satans Snarer, bevaret mig for Helvedes aabne Gab, oſv. Han elſker mig endnu indtil denne Stund med en overvættes og ubegribelig Kjærlighed; Han er min evige Konge, Talsmand og Ypperſtepræſt, ſom daglig tager ſig troligen af min Sjel, har et naadigt Die med mig, beſkjærmer mig imod Djævelen og Verden og ved ſin Magt bevarer mig til Salighed, oſv. Skulde jeg da ikke længeſ efter at ſe den Kjærlighed, der har elſket mig fra Evighed af, endnu elſker og i al Evighed vil elſte mig? Nu, det er viſt, at der er Intet i Himmelen eller paa Jorden, ſom ſkulde kunne mere ſkjærpe og

opflamme vor Ultraa efter at forlade Verden end den dyrebare og trofaste Frelser Jesus. Han er sin evige Faders Lyft (Ordsb. 8, 30), Hans Glæde og Fornøielse, Hans kjære og udvalgte Søn, i hvem Hans Sjæl har Velbehag, den (over alt Andet) Elskede, Hans elskelige Søn (Esai. 42, 1; Matth. 3, 17; Efes. 1, 6; Kol. 1, 13).

§ 47. Saa er Han ogsaa alle udvalgte Engles Under, Lyft og Glæde; thi ligesom de betragtede Ham med den største Beundring og Ærbødighed, som det største Under af Guds Visdom og Godhed under Hans Vandring paa Jorden og Hans Aabenbarelse i Kjøb, saaledes ære og tilbede de Ham nu i Hans Herlighed og skue med høieste Fryd Hans mangfoldige Visdom, Almagt, Godhed og Kjærlighed, som Han uden Afladelse lægger for Dagen imod sin Menighed paa Jorden (1 Tim. 3, 16; 1 Pet. 1, 12; Ebr. 1, 6; Efes. 3, 10). Derfor forene de ogsaa sine Lovsange og Fryдераab med de triumferende Sjeles i Himmelen saavel som med de Troendes, som endnu ere i den stridende Kirke paa Jorden, saa at Mennekeslægtenes Frelser altsaa uaf-ladeligen prises i tre Ror, hvoraf de Hellige paa Jorden danne det ene, de hellige Sjele i Himmelen det andet og de hellige Engle det tredie, saaledes som dette deiligt beskrives i Apostelen Johanne's Aabenbaring, hvor der siges, at for det Første „faldt de fire og tyve Ældste, som havde hver sin Harpe og Guldskaal, fyldte med Røgelse, ned for Lammet og sang en ny Sang, sigende: Du er slagtet og har med dit Blod kjøbt os til Gud af alle Stammer og Tungemaal og Folk og Slægter og har gjort os til Konger og Præster for vor Gud.“

— — Derpaa vedbliver han: „Dg jeg saa og hørte mange Engles Røst omkring Thronen (Guds og Lammets Throne) og Dyrenes og de Ældstes, og deres Tal var ti Tusind Gange ti Tusind og

Tusind Gange Tusind, der sagde med høj Røst: Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse,“ og slutter endelig saaledes: „Dg hver Stabning, som er i Himmelen og paa Jorden og under Jorden og i Havet, de Ting, som ere, og Alt, hvad der er i dem, hørte jeg sige: Ham, som sidder paa Thronen, og Lammet være Velsignelsen og Prisen og Æren og Kraften i al Evighed!“ (Aab. 5, 8 flg.) Se, hvor smukt den Hellig-Aand skildrer os, hvorlunde Alt, hvad der er i Himmelen og paa Jorden, glæder og forlyfter sig ved vor Jesus, og hvorlunde Alt ærer, tilbeder, lover og priser Ham! Have vi ikke Marsag til at synge: Held os for saadan Herre? Skulde ikke ogsaa vi optændes af Kjærlighed til Ham og prise Ham med alle vore Legems- og Sjelskræfter? Dg da vi maa tilstaa, at den Pris, hvormed vi her i Dødeligheden kunne ære Ham, er koldfindig, daarlig og ussel, skulde vi da ikke af Hjertet længes efter snart at aflægge vor jordiske Hytte og komme i de Udvalgtes Skare i Himmlen, for at vi der kunne love og prise Ham hjerteligen, inderligen og evindeligen?

§ 48. Endvidere maa J, naar J ved Guds Naade ville opvække en hellig Ultraa efter at dø hos Eder, se til at komme til en ret grundig Forvisning om Eders Naadestand og Eders Frelse i Christo Jesu; thi saalænge J ikke have den, ville J ikke kunne tænke paa Døden uden Frygt og Rædsel. Den hellige Apostel siger, at han har Lyft til at dø og være med Christo; thi han var vis paa, at hans Bortdragen vilde blive en Arvetagen og hans Udgang af Verden en Indgang til den Herres Jesu Herlighed, saaledes som han oftere giver at forstaa. „Vi rose os,“ siger han, „af Haab om Herlighed hos Gud. Vi rose os ogsaa i Gud ved vor Herre Jesum Chri-

stum, ved hvem vi nu have faaet For-
ligelse" (Rom. 5, 2. 11). „Jeg er vis
paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei
heller Engle, ei heller Fyrstendommer,
ei heller Magter, ei heller det Nærvæ-
rende, ei heller det Tilkommande, ei hel-
ler det Høie, ei heller det Dybe, ei hel-
ler nogen anden Skabning skal kunne
skille os fra Guds Kjærlighed i Christo
Jesu, vor Herre" (Rom. 8, 38. 39.)
Af denne Visshed maa Frimodighed i
Døden og Lyft til at vandre herfra op-
staa. Jeg undrer mig ikke over at de
fleste Christne i vore Dage ingen Lyft
have til at dø; thi de have ikke Roden,
hvoraf denne Blomst skal fremspire, i
sit Hjerte; de leve uden Betymning for
sin Salighed og i et godt Haab og un-
dersøge ikke, hvilken Grundvold deres
Haab hviler paa, om det udspringer af
en sand Forening og et virkeligt Sam-
fund med den Herre Jesus formedelst
Troen og af den Hellig-Aands Vidnes-
byrd og deres sønlige Udkaarelse og
aabenbarer sig i deres Helliggjørelse og
Fornøjelse. Naar da et saadant slet be-
grundet Haab angribes af Tanken paa
Døden, Guds Dom og Helvede, saa fal-
der det hen, og der bliver intet Andet
end en Trældomsfrygt for Døden til-
bage. Og et saadant Menneske kan umu-
lig have nogen Lyft til at dø. Derfor
maa en gudelstende Sjæl, som vi alle-
rede forhen have bemærket, af al Kraft
arbejde paa og ved en flittig Brug af
alle dertil af Gud bestemte Midler be-
stræbe sig for at vinde en sikker Forvis-
ning om sin sønlige Udkaarelse, om sit
Samfund med den Herre Jesus og om
den Hellig-Aands Iboelse. Og hvorle-
des dette kan ske, derom er allerede handlet
paa et andet Sted i dette Værk, hvilket den
gudfrygtige Læser maaske endnu mindes
eller vil være uleiligt med at efterse.)*

§ 49. Endvidere er det nødvendigt,
at en saadan Sjæl saa meget, som muligt

er, løsriver og unddrager sig fra Verden,
dens Selskab, dens Belyst, dens Pragt
o. a. M. Dette kalder den hellige Skrift
at fornegte sig selv, at af dø fra Synden,
at være Verden forfæstet, at forjage
Ugudelighed og de verdslige Begjærin-
ger, ikke at elske Verden eller det, som
er i Verden, nemlig Kjødets Lyft og
Dinenes Lyft og et hoffærdigt Levnet,
ikke at sætte sin Hu til Rigdom, at holde
sig fra de kjødelige Lyfter, ikke at have
Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjer-
ninger, ikke at være delagtig med Van-
troens Børn, ikke at leve efter menne-
stelige Lyfter, men efter Guds Villie,
osv. (Matth. 16, 24; Rom. 6, 2;
Kol. 2, 20; Gal. 6, 14; Tit. 2, 12;
1 Joh. 2, 15. 16; Ps. 62, 11; 1 Pet.
2, 11; Efes. 5, 7. 11; 1 Pet. 4, 2).
Ligesom det nu er en sand Christens
Pligt, omhyggeligen at efterleve alt Saa-
dant og stadig efterfølge sin Herre Jesus,
saa fremt han virkelig vil være, hvad
han kaldes, saaledes er dette isærdeleshed
fornødent, saa fremt han ønsker til den
af Gud bestemte Tid at tage en glad,
villig og salig Afsted fra Verden. Thi
hvorledes kan den have Lyft til at dø,
der søger og finder sit Paradis i Verden,
— der er indviklet i Verdens syndige,
belystige Væsen og aldeles forelsket og
fordybet i det Forkrænkelige, — der
sover i en Dalilas Skjød og Arme, —
der er bunden med Guld- og Sølvblæn-
ker og ikke kan hæve sig fra Jorden, —
der maa betragte Døden som en Ende
paa al sin Belyst og Glæde og som en
Begyndelse til al Pine og evig Mis-
fornøielse? Erfaringen lærer, at de i
Verden forelskede Mennesker, naar Gud
uformodentligen byder dem at gaa ud
af Tiden ind i Evigheden, vandre bort
med Angest og Forsærdelse, med Uvillie
og Brede, ja ofte med Fortvivlelse. En
Jomfru i Spoleto i Italien var saa
forelsket i Stads og Pragt og det glim-
rende Verdensvæsen, at da hun faldt i

*[3 Del, 8 Præd. § 22 flg.

en hidfig og dødelig Sygdom, og man flittigt paamindede hende om, at hun nu maatte sørge for den Brydelse, som gjorde hende skjon i Guds Dine, bad hun sin Moder at bringe hende hendes bedste Klæder og al hendes Pynt; thi siden hun endelig skulde dø, saa vilde hun dø i den; hun gav sig heller ikke, før hun fik sin Villie. Efter at hun nu var paaklædt, nærmede Døden sig, hvorfor hun begyndte at strige: Saa skal jeg da dø i min Alders bedste Blomst! De Omkringstaaende tilraabte hende, at hun maatte lade Forsængeligheden fare og vende sig til Gud; men hun svarede ganske fortviolet: Hvad har Gud med mig eller jeg med Ham at gøre? Jeg har jo aldrig havt noget Samfund med Ham. Lad kun Djævelen komme! osv.

§ 50. I en tydsk Rigsstad har det tildraget sig, at da en formuende Handelsmand, som endnu var ugift og paa Grund deraf førte et temmelig udsvævende Liv, blev syg og forudsaa, at hans Eiendele vilde tilfalde hans to gifte Søstre, med hvilke han ikke stod paa nogen god Fod, og Præsten bad ham at sende Bud efter dem for at forlige sig med dem, blev han saa forbitret, at han tænder-skjærende gav den nederste Del af Sengen et haardt Stød, saa at en Fjæl i samme gik ud, og saaledes for han heden til de Tilstedeværendes største Skæk og Bedrøvelse. Der fattes heller ikke Exempler paa vellystige Verdensbørn, som man ikke har kunnet bringe til at tænke paa Andet, medens de laa paa sit Yderste, end hvad de have elsket i sine sunde Dage. Nogle have budet Selskab til sig og ladet dem spille Kort foran deres Seng; Andre have opfordret dem til at drikke tappert rundt og drive sin Spas, sin Sværm og Larm saaledes, som de ellers vare vant til; Andre have spurgt efter nye Tidender, efter Kornpriserne, efter sine Regnskabsbøger, efter sine Renter, Afgifter og udestaaende Fordringer; Nogle

have endog ladet sine Jagthunde og Jægere med fine Jagthorn komme til deres Seng og forlystet sig ved Blæssningen paa Horneue og Hundenes Tuden. Ser, kjæreste Medchristne, saaledes gaar det, naar man har elsket Verden og glemt Kjærligheden til Gud. Folk, som gaar meget paa Jagt, have lagt Mærke til, at i den skjonne Foraars-tid tabe selv de bedste Hunde letteligen det Spor af Dyr, hvorpaa de ere komne, og kunne ikke finde Bildtet, hvortil de antage Marsagen at være den, at Blomsterne og Urterne paa den Tid give en stærk Duft fra sig, som forvirrer Hundene, saa at de derved tabe Sporet af Bildtet. Heri have vi en saare træffende Fremstilling af, hvad de jordiffindede Menneskers Vellyst, timelige Lyfte, Pragt og Vellevnet tilsidst leder til; ved slige Behageligheder tabe de nemlig Sporet af Ginden, som blev jaget om Morgen-genen, den Herre Jesus (Ps. 22, 1), forseile Himmelen og forvilde sig i en Bildmark og Ørken, som de aldrig finde ud af igjen. Gjører ikke saaledes, I gudelstende Sjæle! Forbliver Fremmede og Ublændinger i Verden, og holder Eder fra kjødelige Lyfter, som stride imod Sjelen! (1 Pet. 1, 2) Glæder Eder, som om I ikke glædede Eder! bruger denne Verden som de, der ikke nyde den! thi denne Verdens Stikkelse forgaar (1 Kor. 7, 30. 31). Lader alle Ting være for Eder som Elias's Kappe, hvilken han villigen lod falde, da han i en Storm for til Himmelen (2 Kong. 2, 13)! Løsriver Eder fra Verden i Tiden, paa det I, naar Jesus sender sin Væiler, Døden, for at hente Eder hjem, kunne sige gladeligen med Rebekka: „Seg vil fare“ (1 Mos. 24, 58).

§ 51. Efterdi endelig den hellige Lyft til at dø og den gudelige Længsel efter at være med Christo ikke voxer af sig selv i vort Hjerte, men ere Planter, som Guos Aand maa frembringe deri, saa

beder flittigt, og anraaber Eders himmelfste Fader om, at Han selv vil befri Eders Hjerte fra Kjærligheden til det Forfrænkkelige, afdrage det fra Verden, gjøre det villigt til en salig Død og opvække en Ham velbehagelig Lyst til at forlade Forgængeligheden hos Eder. Sukker ofte med David: „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, at jeg kan kjende, hvor snart jeg skal lade af at leve! Se, Du har sat mine Dage som en Haandbred, og min Livstid er som Intet for Dig; visseligen, hvert Menneske er idel Forsængelighed, hvor fast han end staar“ (Ps. 39, 5, 6), og med Moses: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom i Hjertet!“ (Ps. 90, 13). Lader ogsaa dette være Eders Begjæring i Eders daglige Bønner: „Alt, sødeste Herre Jesus, du min arme Sjels eneste Skat og Trøst! naar skal jeg komme til at sige af Hjertet med din Apostel: „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo,“ og med Profeten: „Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?“ (Ps. 42, 3) „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden“ (Ps. 73, 25). „Alt, min Frelser! jeg siger og synger vel: Saa hjertelig jeg længes Alt gaa herfra i Fred; Jeg her saa saare trænges I min Udlændighed. Jeg ønsker at frastilles; Thi Christe, kun hos Dig Min Længsel ret kan stilles; Kom snart at hente mig! Men Du, som prøver Hjerner og Nyrrer, ved bedst, hvor koldfindigt og søvnagtigt jeg mangengang siger og synger det. Jeg ligner desværre de uforstandige Smaabørn, som heller ville lege med fine Lige ude i Sandet end at hvile paa Moderens Skød. Alt, Jesus, drag mig til Dig! Lær mig af Hjertet at forsmaa Forfrænkligheden og at længes efter den salige Evighed! Hvad skal jeg i Verden? Hvad har jeg paa Jorden? Hvad er det, som gjør Ver-

den saa behagelig for mig, nden min Uforstand? Er ikke min Skat, min Trøst, min Ro i Himmelen? Hvorfor forlader jeg da ikke med villigt Hjerte Verden og længes efter Himmelen? Nu, Herre Jesus, jeg beder Dig ved al den Kjærlighed, Du hidtil har bevist min Sjæl, opvæk en hellig og hjertelig Dødslyst hos mig og en inderlig Længsel efter at se Dig og være hos Dig!

Udfri mig, o Jesus, fra kjød'lige Snarer!
 Udfri mig, o Jesus, fra Synd og fra Farer!
 Udfri mig, o Jesus, fra Sukke og Taarer!
 Udfri mig, o Jesus, fra Alt, hvad der saarer!
 Udfri mig, o Jesus, fra Angest og Plager!
 Udfri mig, o Jesus, fra Alt, hvad der nager!
 Udfri mig, o Jesus, af al denne Brimmel!
 Alt, Jesus, af hjælp mig snart ind i din Himmel!

§ 52. Hvad nu saadanne hjertelige Bønner, naar de ere vedholdende, udrette, det lærer dels Guds Ord os, hvilket forsikrer os, at Herren hører vor Begjæring, — at alle vore Begjæringer komme frem for Gud, — at intet af de Troendes Sukke er skjult for Ham, og at Han gjør efter deres Velbehag, som frygte Ham (Ps. 10, 17; 38, 10; 145, 19), dels Erfaringen, som viser, at naar de gudsfrygtige Hjerter en Tidlang have holdt ved med saadanne Bønner, ere de efterhaanden blevene som Kornet, hvis Rod i sin Tid uddør, hvorefter det modnes mere og mere, indtil det høier sig med sit År mod Jorden og derved røber den Betsignelse, det har i sig, og saaledes venter paa Sigden. Verden er Dag for Dag bleven dem mere led; de have begyndt at omgaaes med Døds tanker, at berede sit Ligtøj, at synge Gravsalmer, at bestikke sit Hus, at tale ofte om Døden og med frimodig Længsel oppebie den. Om Simeon siges: „Det var ham (som Følge af hans inderlige Længsel og Sukken efter Verdensfrelseren) forudsagt af den Hellig-Aand, at han ikke skulde se Døden, førend han sit Herrens Salvede at se“ (Luk. 2, 26).

Jeg tager ikke i Betænkning at sige, at noget Lignende har vederfarets mange gudelfsende Sjæle, idet de paa sin inderlige Længsel og Attraa efter at være med Christo ofte i Gjerningen have faaet et Svar, hvorved de ofte ere blevne noksom forvissede om, at de snart skulde faa sin Sjæls Brudgom at se og om kort Tid være hos Ham. Om denne mærkværdige Sag siger den berømte Kantzler ved Universitet i Paris, Johan Gerson: Herren pleier ofte at fremkalde hos sine Tjenere en vis (himmelsk) Lugt eller Sødme eller indvortes Smag, en ædruelig Glæde (en Glæde uden Vin), en Kjærlighed, en Fred, en Frygtløshed, en Søvn uden Søvn (saa at de bekyrre sig ligesaa lidet om Verden som de Sovende). Kort sagt, der findes ofte en Dragelse hos dem, en Virkning, en Bevægelse, som man ikke kan udsige eller fremstille med Ord, men som godt føles, og da begynder Sjælen mere og mere at arbejde sig ud af Verdenskjærlighedens Baand.

§ 53. Jeg vil imidlertid fremstille denne Sag med en tydsf aandrig Lærers*) Ord, hvorved de ville blive os tydeligere. Over de Ord i den nitienste Psalm (Ps. 3): Du forvandler et Menneſte, at han bliver knust, og Du siger: Kommer igjen, I Menneſkenes Børn! skriver han: Ligesom Herren sagde til Moſes: Gaſ op paa dette Bjerg, og beſe det Land, hvilket jeg giver Israels Børn til Eiendom, og dø paa det Bjerg (5 Moſ. 32, 48 flg.), ſaaledes indſkyder Gud Mange at omgaaes med Dødſtanker. Naar Menneſkets Tid kommer (og nærmer ſig), ſaa kalder Gud paa hans Sjæl og viſer ham det forjættede Land, det evige Liv i lang Afſtand. — Men der er to Slags Kalde, en naadig og en unaadig. Den Sjæl, ſom Gud kalder paa i Naade, den føler en

inderlig Længſel efter Gud, og Gud viſer den det forjættede Land i det Fjerne, ligesom Moſes, det er: Han giver den ved ſin Trøſt det evige Livs Sødme at ſmage, ſaa at et ſaadant Menneſte ikke mere bekyrre ſig om denne Verden og dette Liv, men ſiger med den hellige Paulus: Jeg har Lyſt — — og med den hellige David: Ligesom en Hjort ſkriger — —; thi den gode Gud taler ſagte, mildt og venligt med den troende Sjæl gjennem den Hellig-Aand og ſiger: Kom til mig, kjære Barn; jeg kan ikke længere ſe paa, at du ængſter dig i ſaadan Glendighed, Moie, Sorg og Frygt. Der foreſtaar en ſtor Ulykke; derfor vil jeg tage dig bort. (Eſai. 56.) Paa en ſaadan Guds Røſt og Tale ſvarer et Menneſte ofte Gud Herren uafvidende med et Suk, ſom ikke kommer fra Kjød og Blod, og ſiger: Ak, hvad ſkal jeg dog længer her i Verden? Jeg har levet og plaget mig træt; vilde Gud, at jeg ſnart blev forløſt, ſaa ſkulde jeg fare bort med Glæde og Fred. — — Man har hørt om mange Syge, at de have nævnt den Dag og Time, de ſkulde dø, ligesom Herren ſagde til Røveren: I dag ſkal du være med mig i Paradis, osv. Hvo der vil have og forlyſte ſig ved en Fremſtilling i Gjerningen af hvad denne Lærer ſkriver, han behage at læſe, hvad der i ſaa Henſeende er ſamlet i Præſt i Oberlauſitz Venceulaus Bergemanns ſkønne og nyttige Bog, navnlig i forſte Dels ſyvende, ottende og niende og i anden Dels andet, tredje og fjerde Kapitel. Maaſke vil han da føle ſtørre Lyſt til at dø end han hidtil har gjort og ſynge med Fryd:

Farvel vil jeg dig ſige,
Du Verden med din Pragt;
Jeg længer ei vil blive
Her i din Syndemagt.
Hos Gud er godt at være;
Til Ham min Attraa ſtaar;
De, ſom her ret Ham ære,
Der evig Glæde faar.

*) Joh. Arndt i den 2den Præd. over den 60de Ps.

Og naar jeg skal fra Verden gaa,
Min Jesus, Du da hos mig staa,
At jeg med Dig i Fryd og Fred
Maa leve hist i Evighed!

O Jesus, hør denne Bøn!
Forskyd dog ei min Graad, Guds Søn!
Mit Haab, min Jesus, staar til Dig.
O, Jesus, Jesus, hjælp Du mig!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Femte Prædiken,

hvori dens gudelige Forberedelse til Døden fremstilles efter Apostelens Ord.

1 Kor. 15, 31: Jeg bør dagligen; det vidner jeg ved den vor Ros, som jeg har i Christo Jesu, vor Herre.

§ 1. Den hellige Apostels Ord: „Derfor, da vi nu have Tid, lader os gjøre det Gode!*) osv. fortjene noget nærmere og næiere at betragtes, saasom de ere fulde af Aand og Kraft. Vi vilde da først fæste vor Opmærksomhed paa Tiden. Vi leve Alle i Tiden; men ikke Alle betænke, hvad Tiden er, — hvor kostbar den er, og hvorledes de skulle anvende den paa en gavnlig Maade. Jeg vil dennegang ikke tale om Tiden i Almindelighed, men om et Menneske eller en Christens Tid isærdeleshed og ved da ikke at beskriver den bedre end med følgende Ord: Et Christenmenneskes Tid er den Varighed, som Guds Magt og Naade forunder det, afmaalt eller tallet efter den almindelige Tid eller Verdenstiden (efter Timer, Dage, Maanedener og Aar). Efter at Gud har skabt et Menneske og givet det Tilværelse, begynder dets Tid, som efter Guds Raad er kort, middelmaadig eller lang. Men hvad enten den nu er kort eller lang, saa maa den dog af alle fornuftige og

fornyeede Sjæle ansees for en Virkning af Gud, der har skænket Mennesket Livet og opholder det saa længe, som Ham behager. Denne den algode Guds Opholdelse, hvormed Mennesket er til i ti, tyve, femti, sytti Aar, er en Aarsag til dets Varighed og dets Tid, ja, det er dets Tid, tallet efter den almindelige Tid. Ligesom Dagen, naar den er ti, tolv eller flere Timer lang, beror paa det stedsefjærende Sollys, som begynder med Solens Opgang og ender med dens Nedgang, saaledes beror et Menneskes Liv paa den mægtige, vise og miskundelige Guds Opholdelse, idet Han giver det Tilværelse, Liv og Aande i Moderslivet og fortsætter samme, saalænge det behager ham; naar Han derimod tager sin Kraft tilbage, saa begynder Dødsnatten, og Menneskets Tid har en Ende. Herren vor Gud giver Alle Liv, Aande og alle Ting og har bestemt dem forordnede Tider; thi i Ham leve og røres og ere vi (Ap. Gj. 17, 25 flg.).

§ 2. Menneskets Livstid er som en Skrift og dens Linier, hvis Begyndelse, Midte og Ende staar i den Skrivendes Haand. Han gjør den første Bogstav,

*) Efter vor Bibelovertættelse; Derfor, efter som vi have Leilighed, lader os gjøre det Gode! osv.

den anden, den tredie, indtil der bliver et Ord deraf; til dette fører han det andet, det tredie osv., indtil der fremkommer en Linie; under den første Linie sætter han den anden og de følgende, indtil han har bragt det, han har foresat sig, paa Papiret; saasnart han lægger Pennen bort, følger der ikke en eneste Bogstav efter. Saaledes er det ogsaa med vort Liv og vor Tid, der staar i Guds Haand (Ps. 31, 16). Ved sin Kraft fører Han til vor første Dag den anden og fortsætter hermed; Han beskytter os ved sin Magt; Han forsørger og opholder os ved sin Visdom og Miskundhed; saalænge han det gjør, leve vi; saasnart han drager sin Haand bort, falde vi hen og visne som en Blomst, og da have vore Dage og Tider en Ende. Naar vi nu rigtigt overveie denne Sag, saa maa vi betragte den Tid, vi leve, ganske anderledes end jedvanligvis sker. Efter hvad vi ovenfor have fremstillet, er den at anse for guddommelig og hellig; thi den er en Flod, der fører megen Guds Kraft, Betsignelse, Kjærlighed og Miskundhed med sig, ja bestaar deri, hvorfor ogsaa den hellige Skrift taler meget eftertrykkeligt derom, som naar den siger: „Bred din Miskundhed over dem, som Dig kjende!“ (Ps. 36, 11). Det hebraiske Ord, som her er oversat ved at brede, betyder egentlig at forlænge, fortsætte, holde ved; saaledes bruges det paa et andet Sted om Guds langvarige Brede: Hvor længe? vil Du være vred evindeligen? Meningen er altsaa: Udbred, forlæng din Miskundhed; lad den stedse gaa fremad med dine Troendes Dage! Netop det Samme ligger efter mit Skjøn i det Udsagn af Profeten om Gud: „Den Herre Gud er Sol og Skjold“ (Ps. 84, 12), idet han efter al Sandsynlighed ei alene har havt det Lys og den Kraft for Die, hvormed Solen vederkvæger og glæder Alting, men ogsaa Barigheden af

denne Belgjærning, efterdi den daglig vedbliver dermed.

§ 3. Forholder det sig nu med den Tid, vi tilbringe her paa Jorden, saaledes, som vi her efter Guds Ord har lært, saa følger deraf, at den maa henregnes til den algode Guds største Belgjærninger, — agtes høi og hellig og, som en kostbar Ting, anvendes vel, hvilket er det Andet, vi i vort Skriftsprog skulle lægge Mærke til, idet Apostelen siger: „Lader os gjøre det Gode mod Alle!“ Han taler paa samme Maade som hans og vor Herre: „Vandrer den Stund, I have Lyst, at Mærke ikke skal overfalde Eder!“ (Joh. 12, 35). Meningen er: Vi nyde jo daglig Guds Godhed, Omsorg og Kjærlighed; thi deri leve, røres og ere vi; den er hver Morgen ny over os; vor Tid og vort Liv bestaar og skrider frem i Hans kraftige og stadig Opholdelse; Fortsættelsen af Guds Godhed og Kraft er Forlængelsen af vort Liv. Lader os da anvende vort Liv, vor Tid, vore Kræfter og Evner, som vi have fra Gud og ved Gud, til Hans Ære og gjøre Godt imod Enhver! Vi er en Lampe, som Han har tændt og som han derhos daglig meddeler Olie (Livsbalsam, Saft og Kraft); lader os da skinne i brændende Kjærlighed til Alle, som trænger til den! osv. Al, hvor ilde gjøre ikke de fleste Mennesker, ja endog næsten alle Christne ved at anvende sin Tid saa daarligt! Ubetvivl er det en af de sidste Tiders Hovedsynder, at man spiller Tiden eller tilbringer den uden Nytte. Det er ogsaa en ubetænksom og ingenlunde med Christendommen stemmende Tale, naar man siger: Tiden falder mig lang. Hvad skulle vi gjøre for at fordrive Tiden? Vi ville spille, passiare o. a. M., for at Tiden kan gaa. Endnu værre, ja virkelig ugudeligt er det, naar man bruger sin Tid til syndige Idrætter, til Fylderi, til let-

findigt og forargeligt Snaf, til Uretfærdighed og vindesjuge Kneb, til Voleri, til at tænke og pønsse paa Ting, som stride imod Kjærligheden til Gud og Næsten. Hvor skrækkeligt er det ikke at anvende Guds Godhed, der opholder os og vor Tid, til Ondskab og at fortære de Kræfter, Gud har forundt os, i Djævelens Tjeneste og efter hans Villie, — at drive Mørkets Gjerninger ved det Lys, som Gud har antændt og hvis Skin Han vedligeholder, og at forøde den Tid, der er os given til Omvendelse i Ubodsfærdighed og Opdyngelse af Synder? Meget sandt har en Theolog sagt: Dersom der blev tilbudt de Fordømte i Helvede en eller to Timer til Omvendelse, saa vilde de med største Villighed hengive hele Verden med Alt, hvad deri er, om de havde det i sin Magt, hvilket har Medhold i de Ord af vor Frelser: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? eller hvad Bederslag kan et Menneske give for sin Sjæl?“ (Matth. 16, 26) — og de forblindede Menneskebørn, som endnu have en Tid af mange Timer, Dage, Uger, Maanedes og Aar til at omvende sig og gjøre det Gode, tør saa letfindigt forspilde og saa ugudeligt forøde den! Jeg forfæres og bedrøves af Hjertet, naar jeg rigtigt overveier denne Sag, især naar jeg ser, at saa mange Sjæle, uden selv at tro det, ere indviklede i dette Uvæsen, og at de saa trygt fremture deri. Ingen Synder ere farligere end de uerkjendte, blandt hvilke en af de største efter min Formening er, at man ikke elsker Kjærligheden, og at man taler saa mange ntilbørlige Ord og ikke anvender den ædle Tid saaledes, som den fortjener. Ak, Herre, Herre Gud, en barmhjertig og naadig Gud, langmodig og af megen Misfandhed og Sandhed, som forlader Misgjerninger og Overtrædelse og Synd! hvo er her uskyldig? Ak, mange

ædle Timer spillede vi, især i vor Ungdom, da vi endnu ikke vide, hvad Tiden er, og hvor høit den bør vurderes. Tilgiv os denne og alle vore andre Synder efter din store Barmhjertighed for den Herres Jesu Skyld!

§ 4. Det er imidlertid ikke nok, at vi beklage den ilde eller unyttigt anvendte Tid; vi maa ogsaa alvorligen bestræbe os for at anvende vor endnu tilbageværende Tid bedre, — efter Apostelens Formaning: „Det er nok, at vi have tilbragt den forbigangne Livstid ilde; den øvrige Tid i Rjødets maa vi ikke leve efter mennekelige Lyster, men efter Guds Villie“ (1 Pet. 4, 2. 3). Begynd derfor idag, min kjæreste Medchristen, at omgaaes forsigtigere med din Tid; behandle den som noget Kostbart; skat den høiere end Diamanter og Perler; thi om du mister en eller anden af disse, saa kan du lede efter den og finde den igjen, og finder du den ikke, saa har du intet Regnskab i saa Henseende at aflægge for Gud. Men hvem vil gjengive dig den tabte og ilde anvendte Tid? Og hvorledes skal du kunne unddrage dig at aflægge Regnskab for din Tid for din Guds Domstol? Begynd da at tælle dine Dage (Timer og Tider), og bed Gud om Naade til at tælle dem rigtigt, som den Guds Mand Moses bad om: „Lær os, o Herre, saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom i Hjertet!“ (Ps. 90, 12) De Dage, du har tilbragt i Forsængelighed og Synd, kan du ikke henregne til dine Dage, men maa hjerteligen fortryde deres Tab og omgaaes sparsommeligere med de øvrige. Tæl de Dage, du har tilbagelagt; sammenlign dem med de tiloversværende, og beslut dig til ikke at spille nogen Time, men at anvende dem alle i Guds og Næstens Tjeneste, i Bøds- og Troesøvelser og i al Gudsfrygtighed! Lader os for at gjøre Sagen tydeligere lægge Mærke til, at Moses i samme Psalme

sætter et Tal paa vore Dage. „Vore Aars Dage,“ siger han, „de ere sytti Aar, og om Noget har megen Styrke, ere de otti Aar, og de stolteste af dem ere Møie og Uretfærdighed; thi det affjæres hasteligen, og vi flyve deraf“ (B. 10). Betænk nu, min Medchristen, hvor længe du har levet — maaske firti eller femti Aar; det er da aabenbart, at om du end havde sytti Aar at leve i, saa ere dit Livs fleste Dage dog allerede henderne, og efterdi din Samvittighed overbeviser dig om, at du ikke har anvendt dem alle helligt, saa bestræb dig for at anvende dem, du har tilbage, desto helligere. Læg derhos Mærke til, at omendskjønt Moses siger, at Mennekenes Livstid sædvanlig og efter Naturens Gang beløber sig til sytti eller otti Aar, saa beror dog vor Tid paa Gud, som kan forlænge eller forkorte den efter sit Velbehag, og at neppe et eller to af hundrede Menneker i vore Dage opnaa et saadant Maal; derfor kan du vel tælle dine fremfarne, men ikke dine tilkommende Dage og kan ikke gjøre nogen Regning paa disse. Foresæt dig dog af Hjertet at anvende al den Tid, din Gud endnu maatte forunde dig, godt, at inddele den fornuftigt og gudeligen og at tælle enhver Time til et helligt Brug!

§ 5. For at belyse Sagen vil jeg anføre nogle Exempler paa, hvorledes fornuftige og kristelige Menneker have aftællt og inddelt Dagens Timer. Om Xenokrates, en gammel græsk Filosof, fortælles, at han havde ordentligen inddelt sine Dagstimer til sine Forretninger og blandt Andet helliget en vis Tid til Tausked eller Stilhed. Forunderligt er det, at selv en Hedning har lagt Bind paa at omgaaes sparsomt med sin Tid, og end mere, at han ogsaa har bestemt en Del deraf til Stilhed, det er: til Eftertanke, Betragtninger, Sindets Hvile, Afsondring fra andre Menneker. Mon han ikke skulde gjøre Skam af mange

Christne, som aldrig have tænkt herpaa, og mon han ikke vil komme til at vidne imod dem paa den yderste Dag? Alfred, Konge i England, var en lærd Herre og har oversat mange Bøger fra Latin paa Engelsk, hvoriblandt Davids Psalmer, under hvilket Arbejde han døde. Denne Herre havde inddelt Døgnets fire og tyve Timer saaledes, at han tilbragte otte Timer med at bede, læse og skrive; otte anvendte han paa at pleie sit Legeme, paa Søv, Spisning, Spadsfergang og andre Udspredelser; i de øvrige røgtede han sine Regjeringsforretninger. I sit Værelse havde han et Vordlys, som brændte i fire og tyve Timer; paa det var hver Time afmærket, og en dertil ansat Tjener maatte minde ham om den rette Tid. Ligeledes læser man om Keiser Maximilian den Anden, at han havde en vis Tid til alle sine Gjæringer, til Bøn, til Raadslagning, til Underkrivning af Breve, til Spisning, til Jagt osv. Den almindeligste Inddeling af Dagstiden er den, som en lærd og berømt Mand i vor Tid har efterladt sig. Denne Mand har tildelt Sønnen og Hvielen syv Timer, Morgenbønnen, Vordbønnen og Aftenandagten samt den hellige Skrifts Læsning og andre gudelige Øvelser fire Timer. Maaltiderne tre Timer, tilladelige Fornøielser to Timer og sit Kaldsarbejde og sine Forretninger otte Timer.

§ 6. Herved vil jeg kun bemærke Et og Andet, som jeg antager kan være nyttigt for et gudsfrygtigt Hjerte til en kristelig og Gud velbehagelig Inddeling af den ædle Tid. For det Første maa man jo ikke være altfor rundhaandet med en saa kostbar Ting, som Tiden er, men forbeholde Gud og gudelige, aandelige og himmelske Ting, Bønnen, Guds Pris, gudelig Eftertanke, Granskning i den hellige Skrift, Samvittighedsprøvelsen, Fornøelsen af sine hellige Forsætter o. a. M., saa Meget som muligt deraf.

Det er udentvivl bedre, at man unddrager Verden og Rjødets og dets Bekvemmelighed nogen Tid, end at man fravender Gud, Aanden og de hellige Øvelser den. Endvidere maa Udspreddelserne være af den Bestaaffenhed, at de ikke foraarsage nogen Uorden i Ens Christendom; de maa ikke føre Hjertet ud i en Vildmark, hvor det siden maa gaa længe omkring paa Afveje, før det kan finde ud deraf igjen. Gode Børn lege gjerne i Faderens Gaardsrum, i hans Have eller for hans Dine. Hvad den fortabte Søn havde igjen, forat han forlod sin Faders Hus og drog til et fremmed Land, det er bekjendt (Luk. 15, 12. 13). Min Mening er: ingen af en sand Christens Udspreddelser maa have noget Syndigt ved sig eller Noget, som umærkeligen kan lede os bort fra den sande Gudsfrugt. Vore Udspreddelser bør bestaa i at synge en Fryde- og Takkefang til Gæder for den algode Gnd, spille dertil paa Klaveret, gaa omkring i Haven, betragte Guds Gjæringer og forlyste os ved Hans Visdom, Magt og Godhed, som han i dem har fremstillet, føre en opbyggelig Samtale med En og Aanden, besøge en Syg eller erkynbige os om hans Tilstand, give en Enfoldig Raad i hans Anliggender, trøste en Bedrøvet, glæde en Enkes Hjerte osv. Jeg har kjendt Menneſker, som strax efter Middagsmaaltidet have sendt Bud efter dem, der trængte til deres Raad, og givet dem Udgang til sig, gaaet op og ned og talt med dem og meddelt dem et godt Raad efter Sagens Bestaaffenhed og fundet sig vel derved.

§ 7. En Christen maa ogsaa tilbringe de Timer, han kan være nødt til at anvende paa Gresselsfaber, Bryllupper, Gæstebude, Vlystfarer, saaledes, at de ikke kunne henregnes til de spildte; det, som foregaar der, maa han afbryde med gudelige Tanke, med Sukke, med hellig Længsel efter Gud og have det

oprigtige Diemærke at fremme Guds Gæder, være Næsten til Opbyggelse eller vorde opbygget af ham. Endelig maa han ikke betragte den tilkommende Tid som fikker og udeblivelig og desaaarsag anvende den nærværende desto friere, men bruge denne saaledes, som om han ikke kunde gjøre sig Haab om hin. Han maa stedse sige: Tænk, om min Tid gik til Ende idag, og jeg imorgen var i Evigheden! Det har jo hændt Andre, at de uventet ere blevne overflyttede fra Tiden til Evigheden; det Samme kunde vederfares mig. Nu velan, min Sjel, idag have vi endnu Tid til at omvende os og gjøre det Gode; lader os da spare, hvad og saa Meget vi kunne, af den nærværende Tid, som Apostelen siger: Rjober (sparer, vinder) Tiden! Vi ville da indrette og ordne vor Tid saaledes: Sex Timer til Hvile og Søvn, fire til Bøn, til Læsning i den hellige Skrift og andre opbyggelige Bøger, til Stilhed og hellig Gftertænke, to Timer til Maaltiderne, to til Udspreddelser, derunder indbefattet Guds Pris, en hellig Musik, en gudelig Samtale og Kjærlighedsgjæringer imod Næsten, ni til vore Kaldsskylder og en af de bekvemmeste Morgen- eller Aftentimer til en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt. Man vil maaste mene, at denne sidste Øvelse kunde henregnes til de andre, som ere tildelte Bønnen, Læsningen og den hellige Gftertænke; men jeg anser Sagen af saa stor Vigtighed, at den fortjener en egen Tid. Hvorledes nu en saadan Time bør anvendes, og hvorledes denne Forberedelse til en salig Død bør foretages, derom saa vi god Anledning til at tale yderligere i det Paafølgende. „Herre, lad os dog kjende vort Endeligt og vore Dages Maal, hvad det er, at vi kunne kjende, hvor snart vi skulle lade af at leve!“ (Ps. 39, 5) Gjør Du os rede! saa ere vi rede. Amen.

§ 8. Af den hellige Apostels fore-

gaaende og efterfølgende Ord er det aabenbart, at de, vi have valgt til Text, ere at forstaa om de store og mangfoldige Farer, han daglig maatte leve i. Han vil sige saa Meget som: Det er Eder ikke ubekjendt, mine kjæreste Korinthier, at jeg overalt, hvor jeg vender mig hen, bliver efterstræbt af Djævelen og Verden, saa at jeg ingen Time er sikker paa mit Liv, hverken i Byer eller i Ørkener, hverken paa Landet eller paa Havet, hverken blandt Jøderne eller blandt Hedningerne, ja ikke engang blandt selve de Christne, formedelst de falske Brødre. Skjønt jeg lever, hengives jeg dog stedse til Døden eller omgives af den (2 Kor. 4, 11), saa at mit Liv er en bestandig Død. Jeg ser daglig min Død for Dine og maa allevegne vente den. Men ligesom man let kan slutte sig til, at Apostelen under saadanne Omstændigheder stedse beflittede sig paa at holde sig i Beredskab, paa daglig at klynge sig tættere til sin Jesum og at forbinde sig mere og mere med Ham, at vise større og større Glid og Nidkjærhed i sit apostoliske Embede og saaledes at dø glad, villig og salig i den Herres Jesu og Hans Kirkes Tjeneste, saaledes ere de anførte Ord ogsaa hyppig blevne brugte af mange oplyste Lærere og andre gudelskende Sjele til at fremstille sine Dødstanker og sin christelige Forberedelse til en salig Død, i hvilken Hensigt vi ogsaa have oplæst dem; thi vi skulle i denne Prædiken hovedsageligen omhandle: Hvorlunde en sand Christen dør dagligen, det er: hvorlunde han dagligen venter sin Død, bereder sig gudeligen dertil og lader al sin Bestræbelse gaa ud paa at kunne dø gladeligen og saligt, naar Gud behager. For at følge en vis Orden og fremstille denne høist gavnlige og nødvendige Lære desto tydeligere, ville vi inddele den i to Stykker og vise for det Første, at en troende og gudelskende Sjæl

dagligen bereder og maa berede sig til et saligt Endeligt. Den har de eftertrykkelige Paamindelser for sig, som Guds Aand i saa Henseende giver i sit Ord. „Vaager!“ siger den trofaste Menneſteven; „thi I vide ikke, i hvilken Time Eders Herre kommer. Værer rede! thi Menneſkets Søn kommer paa den Time, som I ikke mene“ (Matth. 24, 42. 44; 25, 13). „Ser til, vaager og beder! thi I vide ikke, naar den Tid er, — ligesom et Menneſke, som drog udenlands, forlod sit Hus og gav sine Tjenere Magten og hver sin Gjerning og bød Dørvogteren, at han ſkulde vaage. Derfor vaager! thi I vide ikke, naar Huset's Herre kommer, — at han ikke, naar han kommer hastelig, ſkal finde Eder sovende. Men hvad jeg siger Eder, det siger jeg Alle: vaager!“ (Mark. 13, 33 flg.) Og paa et andet Sted: „Lader Eders Lænder være ombundne og Eders Lys brændende, og værer ligesom de Menneſker, der vente sin Herre, naar han vil bryde op fra Brylluppet, paa det, naar han kommer og banker paa, de ſtrag kunne lade op for ham! Salige ere de Tjenere, som Herren finder vaagne, naar han kommer“ (Luk. 12, 35. 37).

§ 9. „Lader os ikke sove“ (og være sikre), siger den hellige Paulus, ligesom de Andre (Verdens og Vantroens Børn); „men lader os vaage og være ædrue, — iserte Troens og Kjærlighedens Pantser, og som en Hjelm Saliggjorelsens Haab!“ (1 Theſſ. 5, 6. 8). „Lader os derfor, da Forjættelse om at indgaa til Hans Hvile endnu ſtaar os aaben, vogte os, at ikke Noget af Eder ſkulde synes at blive tilbage! Lader os beſlitte os paa at komme ind til hin Hvile, som er tilbage for Guds Folk!“ (Ebr. 4, 1. 9 11) og den hellige Peter: „Derfor, I Elſkelige, efterdi I forvente dette (Skabelsen af de nye Himle og den nye Jord), ſaa beſlutter Eder paa at

findes ubesmittede og ustraffelige for Ham i Fred!" (2 Pet. 3, 14) ligesom ogsaa Apostelen Judas: "I Elskelige, opbygger Eder selv paa Eders helligste Tro! beder i den Hellig-Aand! bevarer Eder selv i Gud Kjerlighed, forventende vor Herres Jesu Christi Barmhertighed til det evige Liv!" (B. 20. 21) Jeg har troet at burde stille en gudsfrygtig Sjel disse Skriftens Sprog for Dine i et større Antal og paa en Gang, for desto kraftigere at bevæge og desto snarere overbevise den om, at denne hellige Øvelse, nemlig Forberedelsen til en salig Død, er en af Christendommens vigtigste Øvelser, som den ikke maa ophøre med, saalænge den vandrer herved; thi det fordre den Herres Jesu og Hans Apostles sammenhobede Ord: Vaager! Værer rede! Ser til! Bedet! Væder os beslitte os! Opbygger Eder selv! Bevarer Eder selv i Kjerlighed! Forventer Herrens Barmhertighed! hvoraf tillige sees, at denne Øvelse maa drives meget alvorligt og hjerteligt, fordi den gaar ud paa vort Yderste og paa det Dieblig, hvori Evigheden hænger. Jeg haaber, at Ingen herimod vil indvende, at disse Sprog tale om Forberedelsen til den Herres Jesu sidste komme for at dømme Levende og Døde; thi vel negter jeg ikke for, at nogle af dem sigte hertil, men dog ikke alle. Den Herre Jesus og Hans Apostle tale ikke blot til de Troende, som opleve Hans sidste Tilkommelses Dag, men til alle Christne, som indtil da skulle være i Hans Naadesrige; disse byde de at vaage, bede og gøre sig Klid, paa det de ikke skulle findes uforberedte; de have altsaa tillige den Herrens Tilkommelse for Die, da Han efter sit Raad og Velbehag kommer for at oversflytte En og Anden fra Verden og Tiden til Evigheden, som Herren selv lærer os, idet Han siger til Menighedens Engel i Sardes: „Der- som du ikke vil vaage, skal jeg komme

over dig som en Tyv, og du skal ikke vide, paa hvilken Stund jeg kommer over dig" (Aab. 3, 3), og til den i Filadelfia: „Se, jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone! (B. 11)

§ 10. En christelig Sjel ved derhos ikke blot af saadanne Skriftsprog, men ogsaa af daglig Erfaring, at Døden vel er vis, men Tiden til Menneftets Død uvis og skjult, hvortil de ovenanførte Ord af Herren sigte: „I vide ikke, i hvilken Time Eders Herre kommer. Han kommer paa den Time, som I ikke mene." Erfaringen har lært dem, at Herren tager og forbeholder sig den Frihed, ofte at komme uanmeldt og aldeles uventet for at fuldbyrde sin Villie med et Mennefte. Saaledes som Han gjorde i sit Kjøds Dage, saaledes gjør Han endnu, efter sit Velbehag. „Han saa Peter og Andreas, hans Broder, som kastede Garn i Søen — thi de vare Fiskere —, og Han sagde til dem: Følger mig! Han saa Matthæus sidde i Toldboden, og Han siger til ham: Følg mig!" En af Hans Disciple bad Ham om Tilladelse til at begrave sin Fader, og Han sagde til ham: „Følg mig, og lad de Døde begrave sine Døde!" (Matth. 4, 18; 9, 9; 8, 21. 22) Efter sin Opstandelse kom Han stundom aarle, stundom silde til sine Disciple (Luk. 24, 36; Joh. 24. 4); saaledes kommer Han endnu den Dag idag til mangen og siger, naar han mindst tænker det: Følg mig udaf Tiden ind i Evigheden; Menneftets Tilstand er foranderlig, og han kan ikke tilbringe sit Liv eller røgte sit Kald uden Afværging. Ofte forandrer han sit Sted; snart er han i sit Hus; snart gaar han ud i Forretninger eller foretager en Rejse; snart er han i Kirken; snart nøder et eller andet Anliggende ham til at gaa paa Raadstuen eller til Things; ofte driver hans Lyst ham til et Vin-, Ol- eller Spillehus. Han skifter ogsaa

ofte Selskab; snart er han hos sine Egne, snart hos Fremmede; undertiden har han at bestille med høie, lærde, mægtige, rige, undertiden med ringe, enfoldige, fattige Menneſker. Ligeledes er hans Tid Forandringer underkafſtet; det er ſnart Morgen, ſnart Middag, ſnart Midnat. Ogſaa hans Syſler ere forſkjellige; undertiden er han beſtjæftiget med hellige Øvelſer; han beder; han læſer i Bibelen eller en anden gudelig Bog; undertiden har han travlt paa ſit Kontor med Brevſkrivning, Bogførfel, Udſtebelfe og Afſendelfe af Regninger og Bøxler o. a. M.; undertiden har han høivigtige og Almenvælfet vedkommende Ting for fig, undertiden private og hushellige Forretninger; undertiden ſøger han at bringe forvirrede Ting i Rigtighed, undertiden at forvirre rigtige Ting og gjøre dem urigtige, oſv. Under alt dette maa han vente, at Døden eller retter ſagt Herren kommer og ſiger: Slip din Gjerning! lad Alting ſtaa og ligge, og følg mig! Et Menneſke ſiger ofte, naar man lader fig melde hos ham: Iddag har jeg ikke Tid; det falder mig ikke for Diebliffet beleiligt; jeg kan ikke befatte mig dermed; mine Forretninger tillade det ikke; jeg har dette eller hint fore; det maa forſt være færdigt. Men naar Herren, ſom har vort Liv og vor Død i ſin Haand, ſiger: Følg mig! ſaa er det intet Andet for, end at man uvægerligen maa lyſtre.

§ 11. Vore Dages lærde Verden er ſaare videbegjærlig og lægger megen Vind paa at iagttage og beſkrive allehaande Mærkværdigheder i allehaande Videnſkaber. Naar jeg ſer dette, ſaa har jeg vel Intet derimod, dels fordi mange Undere af Guds Almagt, Viſdom og Godhed paa denne Maade blive bragte for Øyſet, og Mange derved blive overbevifte om diſſe Hans Egenſkaber, dels fordi mange ſindrige og kløgtige Hoveder, ſom næften indbilde fig at kjende

alle Ting tilbunds, derved blive beſtjæmmede og bragte til Erkjendelfe om, at hvad de vide rigtigt, er kun ſaare lidet; men paa den anden Side beklager jeg, at vi, ſom Sjelepleien er betroet, og ſom fremfor Andre burde give Algt paa Guds Gjæringer og Hans Regjerings Mærkværdigheder, ere ſaa efterladne heri og lade ſaa mange Tuſinde Beviſer paa og Aabenbarelfes af Hans faderlige Omſorg for de Gudfrygtige og Hans retfærdige Domme over de Ugudelige gaa ubemærkede og ubeſkrevne hen, Noget, hvorom vi, derſom Herren vil, og vi leve, ſkulle tale mere en anden Gang. For Tiden vil jeg indſtrænke mig til det Ønſke, at En eller Anden vilde gjøre fig den Uleilighed at ſamle allehaande Exempler paa haſtige og pludſelige Dødsfald med deres Omſtændigheder, ſaaſom Sted, Tid og Anledning; ſaa vilde man deraf tydeligen kunne ſe, at alle Menneſkers Liv og Død iſandhed ſtaar i Guds Haand, og at Han afriver Livſtraaden efter ſin Villie og Raadſlutning. Naarlig vilde det deraf viſe fig, at der ikke er noget Sted, hvor Menneſket ſyſler, uden at Gud har mærket det med et Tegn paa Døden.

§ 12. Menneſkene pleie at opreiſe et Kors, eller hugge et Kors i et Træ paa det Sted, hvor Noget er bleven ihjelſlagen. Men vilde man betegne ethvert Sted, hvor et Menneſke er kommet pludſeligen afdage, med et Kors, ſaa vilde man allevegne finde en ſtor Mængde af diſſe. Manges Præſt er paa Præbikſtolen, manges Tilhører paa ſin Plads i Kirken, manges Forſanger ved ſin Pult, manges Organift ved Orgelet, manges Ringer under Ringningen er bleven overflyttet fra Tiden til Ewigheden ved en haſtig Død. Mange har Døden overraſket i Regjeringskontoret, Mange paa Raadhuſet, Mange i Thingſtuen; de Lærde ere undertiden blevne overliſtede af den i ſine Studertammere og paa Læ-

restolene i høiere og lavere Stoler. Den har undertiden indfundet sig i Bryllupper, i Dandse- og Spillehuse, blandet sig i det muntre Selskab og med Et forvandet al Glæde, Latter, Spøg og Gjestering til Frygt, Rædsel, Graad og Hylen. Den har undertiden besøgt Haandværksmanden i hans Værksted, Kjøbmanden i hans Krambod, Vognmanden og Slagteren paa deres Reiser, Bonden under hans Markarbeide, Høstfolkene paa Engen og Algeren, Vingaarbmanden under Vinhøsten, Fiskeren ved hans Dræt, Jægeren paa Jagten osv. og budet dem at følge med og vandre ud af Tiden ind i Evigheden. Ja, den har ogsaa gjort sin Opvartning for Somfruer og Fruer, naar de stode foran Speilet og vare sysselsatte med sin Pynt og Prydelse, og budet dem at ombytte al sin Stads og Pragt med Ligsærken. Den har gjort Krav paa Tjenere og Tjenestepiger midt under deres Kaldsarbeide. Alle disse Tilfælde kunde jeg let stadfæste med Exempler, som ere forefaldne i vor Tid; men det vilde blive for vidløftigt og føre os for langt bort fra vort Hovedformaal. Lad kun Enhver tænke sig lidt om og drage sig til Minde, hvad han selv i sine Dage har seet og erfaret, saa skal han finde, at der ikke letteligen er noget Sted, hvor ikke et saadant Dødsfald er indtruffet. Dette lægger en gudfrygtig Sjæl sig paa Hjerte og betragter det som en Naamindelse om sin Dødelighed og om en gudelig Forberedelse til Døden.

§ 13. Saadanne Begivenheder ser og hører en gudfrygtig Sjæl med hellig Eftertanke og forestiller sig derved Dødens Følge og Evigheden, som hænger i det sidste Aandedræt. Den tænker da: Han eller hun er nu borte; ere de fundne vel forberedte, o, hvor salige ere de da ikke, idet de ved en hurtig Afsked, uden at se Døden eller plages længe af Frygt og Dødsangst, have ombyttet Verden med

Himmelen. Ere de derimod blevne overraskede af Guds Dom i sine Synder og i Ubodsfærdighed, af, hvo kan da udfige deres Ulykkelighe. Man skal engang have spurgt vor Kirkes navnkundige og gudfrygtige Lærer og Luthers tro Medhjælper, Filip Melankton, hvilket der var det skrækkeligste Sprog i den hellige Skrift, og han skal have svaret: Det, som staar hos Evangelisten Lukas: „Djævelen kommer og tager Ordet af deres Hjerte, at de ikke skulle tro og blive salige“ (Luk. 8, 12). Det er sandt, det er skrækkeligt at maatte erfare, at nogle Hjerter, som det er givet at høre Ordet, ere saa forhærdede, forblindede og hildede af Satan, at de lade det Ord, som er en Kraft til Saliggjørelse for hver den, som tror derpaa, tage fra sig, som Noget, hvorpaa der ingen Magt ligger; men saalænge, som saadanne Menneſter endnu leve i Naadens Tid, og Guds Langmodighed opholder dem, er der dog Haab om, at de engang kunne blive omvendte ved Ordet, som de høre. Hvad skulle vi derimod sige om det, vi læse om Saul: Saa døde Saul i sin Forgribeſe, som han havde forgrebet sig med imod Herren“ (1 Krøn. 10, 15)? hvormed man kan sammenholde, hvad vor Frelser siger til de ondskabsfulde Jøder: „Jeg gaar bort, og I skulle lede efter mig og dø i Ederes Synd“ (Joh. 8, 21). Hvad er forfærdeligere end at dø i sin Synd, det er: at gaa bort i Guds Unaaide og Brede, udenfor den Herres Jesu Samfund, uden nogen Trost af den Hellig-Aand, uden noget Haab om Frelse og at blive opslugt af Helvede? Dog, Alt, hvad man anfører for at forklare disse skrækkelige Ord, er for ringe, efterdi ingen menneſkelig Tunge eller Pen rigtigt kan udtrykke og fremstille deres Indhold. Alt falde i Synd, at leve i Synd, at være tryk i Synd, at søge og finde sin Glæde i Synd, at gaa tilfængs og indsove i

Synd er rædsomme Ting, som en gud-
frægtig Sjæl medrette forfærdes for; men
at dø i Synd, det gaar over Alt, fordi
der siden Intet mere er at haabe, Intet
at vente uden evig, evig, evig at pine
af den Ild, som aldrig udslukkes, og pla-
ges af den Orm, som aldrig dør.

§ 14. I denne Betragtning hører
ogsaa det eftertrykkelige Udsagn af den
hellige Apostel hjemme: „Det er Men-
neftene beskikket, engang at dø, men der-
efter Dommen“ (Ebr. 9, 27). Han ta-
ler om Menneftene i Almindelighed og
uden Forskjel. De have allesammen ens
Indgang til denne Verden, nemlig gjen-
nem den timelige og legemlige Fødsel,
og ihvorvel de vandre paa mangehaande
Veie under sit Livs Fremstridning, idet
nogle af disse ere besværlige og farlige,
ulykkelige og sørgelige, andre derimod
lette, behagelige, liflige og lykkelige, saa
have de dog samtlige ens Udgang, nem-
lig den timelige Død, i hvilken alle de-
res blide og ublide, lige og krumme,
støbete og jævne, smale og brede, rosen-
strøede eller tornegroede Veie tilsidst løbe
ud (Visd. 7, 5); thi, siger Apostelen,
det er dem beskikket; det er forudbestemt,
besluttet over dem. Det græske Ord,
oversættes ogsaa undertiden ved at være
henlagt (Luk. 19, 20; Kol. 1, 5; 2
Tim, 4, 8), saa at Apostelen altsaa i
dette ene Ord har indbefattet to Ting,
nemlig, at det er en Guds Beskikkelse og
en for Menneftene uundgaelig Beslutning,
at de skulle dø; dog har den Høieste ikke
aabenbaret dem Tiden for deres Død,
men henlagt den blandt sine forseglede
Ting, som en lukket Ordre, der først til
en vis Tid brydes. Saaledes har da
det menneskelige Liv sit bestemte Maal,
men som det ikke kan vone, før det er i
Nærheden deraf eller allerede har naaet
det. I Guds Raadsfal er blevet fastsat
og besluttet, hvad der i dets Liv skal
times det af Lykke eller Ulykke, af Rig-
dom eller Fattigdom, af Vre eller Van-

ære, af Glæde eller Bedrøvelse, men ikke
mindre, naar og hvor Alt skal have en
Ende. Menneftet voxer, kommer op,
bryder frem, bliver anseet, elsket, æret,
tjent, frægtet, berømt; men det har og-
saa sin Tid, da det skal aftage, falde,
forgaa og dø. Efter alle dets Glædes-
drikke er der forbeholdt det en bitter
Kalk, der er fyldt med Angst og Kval;
efter mangfoldige Ombytninger af dets
Klæder er en Vigsjorte henlagt til det;
efter alt dets Stræv og Arbejde følger
Dødskampen, efter alle dets Tider, Ti-
mer, Dage, Uger, Maanedes og Aar
følger det Dieblit, hvori Evigheden hæn-
ger; efter alle dets Veie og Gange kom-
mer et Skridt eller Trin, med hvilket
det træder over fra Tiden i Evigheden;
efter al dets Handel følger et evigt Tab
eller en evig Binding.

§ 15. Apostelen siger nemlig, at
Menneftet engang skal dø efter Guds
Beskikkelse, nemlig ordentligvis og na-
turligvis; thi at enkelte Mennefter ere
af Profeterne eller selve Guds Søn el-
ler Herrens Apostle blevne gjenopvakte
efter at have døet en naturlig Død og
saaledes uden tvivl have maattet dø for
anden Gang, svækker ikke dette den hel-
lige Apostels Udsagn, efterdi Saadant er
sket udenfor den almindelige Orden til
Guds Navns Herliggjørelse, saa at In-
gen kan bygge noget Haab derpaa om,
at det Samme kunde vederfares ham.
Mange turde vel ønske, at Menneftet
kunde dø to Gange, saa at det efter at
have døet ilde den første Gang kunde
vende tilbage og omvende sig og saa an-
den Gang dø godt og saligt; men for-
gæves! Der er en Veie, som synes ret
for en Mand, siger den vise Konge; men
det Sidste deraf er Dødens Veie (Ordspr.
14, 12; 16, 25); han finder tilsidst, at
den lykelige Veie, paa hvilken han fandt
saa megen Glæde og Fornøielse, har ledet
ham i Fordærvelse; og skulde ikke en
Saadan gjerne ville vende tilbage og

nogen Tid efter dø for anden Gang? Udentviisl have Sodomiterne, den oprørste Bande Korah, Dathan og Abiram, Farao, Akitofel, Akab, Jesabel, Herodes, den rige Mand og mange tusinde Gange tusinde Andre ønsket at vende tilbage og havde gjerne døet anden Gang; men forgjæves: det er Menneskene beskikket, engang at dø. Hvad de nu engang have forsømt, det er forsømt i al Evighed; ere de engang bortrevne af Guds Brede og kastede i den Sø, som brænder med Ild og Svovl, saa komme de albrig op deraf igjen; men deres Pines Røg skal opstige i al Evighed (Aab. 14, 11), paa hvilken Betragtning følgende mærkværdige Ord grunde sig, som jeg engang paa en Reise fandt optegnede i et Hus:

Menneske! Som du tror, saa lever du;
Som du lever, saa dør du;
Som du dør, saa farer du hen;
Som du farer hen, saa forbliver du.

§ 16. Hvad det vil sige at dø, ved vel Enhver, som er kommen til Stjels Aar og Alder, at det nemlig er Sjælens Adskillelse fra Legemet, hvorved dette bliver berøvet sit Liv og hengivet til Forraadnelse, men alligevel bliver dette Ord dog kun af de Allersfærreste overveiet rigtigt og betragtet saaledes, som Apostelen vil have. Jeg skal dog engang dø, siger mangt et tankeløst Menneske og bruger en saadan Tale til at bestyrke sig selv i sin Ugudelighed, istedetfor, at det burde vække Forsærdelse hos ham og bevæge ham til at afstaa derafra. Man maa her betænke, hvad der gaar forud for Døden, hvad den fører med sig, og hvad der følger efter den. Naar Noget dør en naturlig Død, saa sker det enten hurtigt, ved et Slagtilfælde, eller langsomt, ved en efterhaanden udtærende og afkræftende Sygdom. Naar Mennesket dør paa den første Maade, saa er det vel befriet for Meget,

som Sygdommene foraarsage, og ved ofte ikke, som man siger, hvorledes han kommer af Verden; han ved ikke af Dødsfrygten, der ofte er smerteligere end selve Døden; han behøver ikke at lide megen Angst og at kjæmpe længe med Døden; men det er dog en farlig og betænkelig Sag, naar Alt i en saa højvigtig Forandring, hvoraf Ens evige Vel eller evige Ve afhænge, kommer an paa et Slag og paa et eller to Diebliske. Meget rigtigt siger en vis christelig Sjæl: Jeg har altid anseet det for en ikke liden Naade at saa dø lidt efter lidt, og i et saadant Tilfælde er den længste Omvei den bedste til Hjemmet. Jeg vil bede Gud, at Han ikke vil fælde mig med et Hug, paa det jeg selv maa se mig falde og maa kunne betænke mig vel i mit Fald. Modnes Mennesket derimod til Døden paa den anden Maade, saa er det bekjendt, hvor smertelige, hvor angstfulde, hvor heftige mange Sygdomme ere, — hvilken ulidelig Hovedpine, hvilken Rivning i alle Lemmer, hvilken sterke Sidesling, hvilken Uro og Søvnløshed i de fleste Tilfælde, hvilken Beklemthed og dødelig Mæthed de føre med sig, hvorved Mennesket for detmeste bliver saa medtaget, at det ikke rigtigt kan finde sig, eller at dets Forstand, om den end forbliver i sin Orden, dog bliver saa uklar ved den mangfoldige Angst og Smerte, at næsten ingen rene Tanker kunne udflyde deraf. Naar nu omsider det naturlige Vaand, hvormed den Høieste har forbundet Legemet og Sjelen, paa denne Maade er smerteligen sønderrevet, saa farer vel Sjelen bort, og man mærker ikke mere til den; men Legemet viser snart, at det kun var en Verhytte; det bliver snart vanskabt, hæsligt, afskyeligt og stinkende. Og i Døden følger Intet med Mennesket af, hvad det har besiddet i Verden; dets Herlighed farer ikke efter det; dets høie eller simple Forretninger, dets Glæder

og Forlystelser o. a. M. ere til Ende; dets Hus og Guds tilfalde en Anden; dets Embede faar en Anden, som det maasse mindst har tiltænkt eller undt det; dets Værelse forsvinder som en Skygge; dets Vellyst er lig en sød Drøm, som det har havt for et Aar siden; dets Rigdom er omskiftet til Fattigdom, dets Pragt til Bederslyggelighed, dets Anseelse til Elendighed og alt Skinbæsen til Intet. Skulde man derfor fremstille det Ord at dø i dets fulde Kraft, saa maatte man sige: at dø er under Smerte, Hæde, Frygt, Angst, Forsædelse og Banghed at tabe Livet og Alt, hvad man har i Verden, gaa over fra Tiden til Evighed og falde i Grus, blottet for al menneskelig og verdslig Hjælp (Ps. 73, 18. 19). Om nu en saadan Tilstand er bekvem til paa behørig Maade at behandle vigtige og magtpaaliggende Ting (som Forberedelsen til en salig Død er), det overlader jeg til alle forstandige Hjerter at overveie.

§ 17. Det kunde imidlertid være, hvad det var med alt dette, naar det, som hører til at dø, hermed var til Ende; men det Største og Vigtigste staar endnu tilbage; thi Guds Aand tilføier: „Men derefter Dommen.“ Heraf sees, at Sjelen ikke dør, men beholder Livet i Døden, som ogsaa Salomo lærer: „Støvet (hvoraf det menneskelige Legeme er dannet) kommer til Jorden igjen, som det var før, og Aanden kommer til Gud igjen, som gav den“ (Præd. 12, 7). Og den slagrer og svæver ikke omkring, som den selv lyfter; den skjuler og forstikker sig ikke i Klippernes Rifter, i Jordens Huler, i Skovenes og Udmærkerne tykke Krat eller i Havets Afgrunde; men den bliver bragt frem for Guds Domstol, som den vise Konge ligeledes siger: „Glæd dig, du Unge, i din Barndom, og lad dit Hjerte være vel tilmode i din Ungdoms Dage, og vandre paa dit Hjertes Vej og efter dine Dines Syn; vid

dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen“ (Præd. 11, 9). Han vil finde Midlet til at bringe dig frem for sin Domstol; der vil Han undersøge dit hele Liv og Levnet og føre for Lyset, hvad der hidtil har været skjult i Mørket, hvad enten det er godt eller ondt, og herpaa følger Dommen eller den hellige og retfærdige Guds Kjendelse, hvorved den bortvandrede Sjæl for evig bliver henvist enten til Guds Børns Herlighed og Salighed eller til Samfund med Satan og hans Riges Borgere i Fordømmelsen, Helbedilden, Angsten og Pinen. Dette eneste Skriftsprog er kraftigt nok til at bevæge en bodsærdig og troende Sjæl til en hellig og alvorlig Forberedelse til en salig Død. Den ser deraf, at den ikke stedse skal forblive i det dødelige Legemes Synte; den ved, at der ogsaa før den er sat et Livsmaal, som den ikke kan overskride; den ved, at dette Maal er skjult for den, og at den maa vente det paa alle Steder, under alle sine Synder og Forretninger og til enhver Tid; den ved, at den kun én Gang kan dø, og at den ikke kan vende tilbage fra Evighedens Vej for at hente Noget, som er glemt, gjøre godt igjen, hvad der er gjort ilde, oprette, hvad der er forsvundet, erstatte, hvad den paa uretmæssig Maade har besiddet, og ved en sand Omvendelse affone, hvad den har syndet; den ved, at Dødstiden er helt ubekvem til en saa magtpaaliggende Gjerning, som Forberedelsen til Døden er; den ved, at Evigheden hænger i det sidste Øieblik, og at paa Livets Ende følger Guds Dom og Undersøgelsen af dens ganste Levnet. Kan det da være muligt, at en kristelig Sjæl under saadanne Omstændigheder ikke hver Dag, ja hver Time skulde berede sig til en salig Død?

§ 18. Det kan imidlertid være nok talt om det Første, nemlig Nødvendigheden af en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt. Vi ville nu gaa over

til det Andet og fremstille Bestaffenheden af en saadan Forberedelse, og hvorledes en gudsfrygtig Sjæl skal berede sig til en salig Afsked. Under denne Betragtning maa vi for desto større Rigtigheds og Tydeligheds Skyld skjelne mellem to Slags Forberedelse, nemlig en, som sker længe før Døden, i sunde Dage og medens man efter Naturens Orden endnu ikke har Grund til at befrygte Døden, og en anden, som foretages, naar den er at befrygte enten formedelst Alderdom eller formedelst en langvarig Sygdom, der udtærer Legemet og lidt efter lidt bereder det til Døden, eller formedelst en hastig og farlig Sygdom, som man efter Guds Villie er bleven angreben af. Den første, der sker længe forud og i sunde Dage, er enten udbortes og bestaar i mangehaande Paamindelser om og Fremstillinger af vor Dødelighed eller indbortes og bestaar i en virkelig Forberedelse, ved og i hvilken man opnaar et saligt Endeligt. Hvad den udbortes angaar, da læres denne bedst af de Helliges Praxis*) og Øvelse. Det er mærkværdigt, at det allerede fra gammel Tid af var Skik og Brug blandt Guds Folk, at man i sunde Dage og ofte længe før sin Død valgte sig et Gravsted og indrettede det affjelede Legemes Sovestue. Abraham havde forresten ingen Eiendom i Kanaans Land; men han købte dog en Ager af Hethiteren Efron til Familiebegravelse (1 Mos. 23. 17). Om den gudsfrygtige Kong Josias siges, at da han blev saaret i Slaget ved Megiddo og døde, førte hans Tjenere ham til Jerusalem og jorde ham i hans Grav, hvorefter man kan slutte, at denne gudsfrygtige Fyrste allerede længe i Forveien havde ladet sig gjøre en Grav (2 Kong. 23, 30). Vi komme ogsaa ihu, hvad vi ovenfor (3 Præd. § 1 flg.) have hørt (og læst) om Sebna, Rente-

og Hofmester ved det kongelige Hof i Jerusalem, nemlig at han havde ladet sig udhugge og tilदानe en Grav i en hoi Klippe, hvilket han vel havde gjort af forsængelig Vrgjerrighed, for ogsaa efter sin Død at have stor Anseelse og et berømt Navn hos Efterverdenen, hvorefter han ogsaa blev skarpt irettesat af Profeten i Herrens Navn (Esai. 22, 15 flg.); men man ser dog ogsaa heraf, at det har været en Sædvane at berede sin Grav i sunde Dage. Den samme Skik vedligeholdte sig indtil den Tid, da den Herre Jesus levede i Kjødet, saasom Josef af Arimathæa havde ladet sig hugge en egen ny Grav i en Klippe, hvori han lagde Verdensfrelserens hellige Legeme, da denne var død paa Korset (Matth. 27, 60). Det Samme var ogsaa brugeligt blandt de første Christne, idet de lode sig gjøre Gravsteder under Jorden, i Klipper og Huler, hvilke Gravsteder endnu ere til dels paa Den Malta, dels omkring Rom og ere blevene beskrevne af lærde Mænd til stor Forundring for dem, der læse det.

§ 19. I Konstantinopel havde man for Skik, at naar en græsk Keiser havde bestegit Thronen, maatte en Stenhugger fremstille sig for ham og forelægge ham forskjellige Slags Marmorstene med Begjæring om, at Hans Majestæt allernaadigst vilde behage deriblandt at udvælge den Sort, hvorefter han vilde have sin Grav bygget, hvorved han strax ved Tiltrædelsen af sin Høihed og Herlighed blev paamindet om sin Dødelighed. Jeg ved mange gudsfrygtige Christne, som i sine sunde Dage have udseet sig et Sted, hvor deres Legeme skulde hvile efter Døden, og af hvilke Nogle have ladet dem mure og overhæve og indrette som et Kammer, medens Andre kun have valgt dem i sit Sind, betegnet dem med en Sten eller et Kors af Stene, oftere taget dem i Diefryn for dermed at minde sig om sin Dødelighed og undertiden be-

*) En Videnskabs eller Kunsts Udøvelse i Modsetning til selve Læren.

tragtet dem med Taarer, men aldrig uden hjertelige Sukke til Gud om et saligt Endeligt. Om den romerske Biskop Innocents den Niende berettes, at han aldrig fattede Beslutning i nogen vigtig Sag, førend han opmærksomt havde betragtet et Dødningehoved og Benrad, som han havde i sit inderste Bærelse, saavel som et Maleri, der forestillede en Vigfærd, uidentvibl i den Hensigt at paa-minde sig selv om sin Død, for ikke at fatte nogen Beslutning, som han kunde komme til at fortryde i Døden, og som han ikke efter Døden vilde kunne forsvare for Guds Domstol. Keiser Maximilian den Første førte i flere Aar sin Vigkiste og sit Vigtøi med sig overland i en forseglet Reisekuffert. Det Samme er ogsaa optegnet om hans Sønnesøn Keiser Karl den Femte, idet han nemlig, længe førend han frasagde sig Regjeringen over Keiserdømmet og alle sine Riger og Lande, lod føre en Vigkiste tilligemed sit Vigtøi efter sig, og da man spurgte ham, hvad det var for en Kiste, svarede han, at den tjente ham til Noget, som var ham overordentlig kjær og behageligt. Denne høiberømte og mægtige Keiser nedlagde som bekjendt, den keiserlige og kongelige Værdighed og Bårde et Par Aar før sit Endeligt og beflittede sig da paa at føre et ensomt og stille Liv. Man siger, at Foranledningen til denne Beslutning var en Samtale med en af hans høie Officerer, der søgte om Afsted fra Krigstjenesten og paa Keiserens Spørgsmaal om, hvorfor han det gjorde, svarede, at man maatte tage sig nogen Tid mellem dette syndige Livs Sykler og sin Dødsdag til at berede sig til en salig Afsted. Senere, medens han levede i sin Ensomhed, fik han engang Nyst til, for paa en desto kraftigere og virksommere Maade at paa-mindes om sit Endeligt, at lade holde sin egen Vigfærd i sit levende Live, hvilket ogsaa skede paa den Maade, at Kei-

seren laa paa sine Knæ i Sørgebragt foran Alteret, og at Alt forøvrigt blev forrettet efter den romerske Kirkes Brug, som om han virkelig allerede var død.

§ 20. Om Luther fortæller den gamle Mathefius, at han fra den Tid, han var bleven Doktor, stadig omgikkes med Døds-tanker, anraabte Gud om en salig Afsted og længe i Forveien sang sit In pace in id ipsum dormiam & requiescam (disse Ord ere af den fjerde Psalm: O Fred vil jeg lægge mig og sove til-lige). Om sig selv siger han (Mathefius): Jeg har ogsaa allerede lagt min Vigstjorte og Vighue tilrette og for flere Aar siden forfattet min Gravskrift, ligesom jeg ogsaa hver Uge selv gladeligen og trøsteligen i levende Live synger min Vigpsalme (Requiem æternam etc.). Denne Sædvane havde mange gudsfrygtige Christne, nemlig at de en vis Dag i Ugen, paa hvilken de afholde sig fra Mad og Drikke ligetil om Aftenen eller om Søndagen efter endt Gudstjeneste i Løndom holde sin egen Begravelse i levende Live, saaledes, at de tænke paa sin Død, betragte saa opmærksomt og alvorligt som muligt dens Fortrav og Følgeskab, affynge allehaande skønne Dødsfange og Vigpsalmer med dæmpet Røst, oplæse og overveie andægtigt sin Vigtext eller andre Kjærne- og Trøstesprog, som de have udvalgt og optegnet for at bruge dem i sin Dødsnød, og tilsidst slutte med en Bøn til Gud om et saligt Endeligt. Jeg skulde af Hjertet ønske, at vi alle maatte ville følge denne gudsfrygtige Skik; thi efter den Hellig-Alands Udsagn er det jo bedre at gaa til Sorgs Hus (og et saadant kan man ogsaa finde i sin Stue eller sit Kammer) „end til Gæstebuds Hus. Græmmelse er bedre end Latter; thi et Hjerte kan forbedres, naar Ansigtet ser ilde ud“ (Præd. 7, 2. 3). En gudsfrygtig Adelsmand i Schlesien havde den Sædvane, at han ofte med Glæde sang de skønne

Trøstefalmer, som man pleiede at synge ved gudsfrygtige Christnes Begravelse, og da man engang spurgte ham, hvorledes han kom paa disse Psalmer, svarede han smilende, at han maatte tænke paa sin Dødsstund og synge saadanne Psalmer, medens han endnu levede; thi naar han var død, behøvede han det ikke, og om man ogsaa sang dem ved hans Begravelse, saa hørte han dem dog ikke, men vilde formodentlig da i det evige Liv hos den Herre Christus høre andre Sangere, som uidentbiol sang skjønnere, og andre Sange, som klang langt lifligere, og som han nu tænkte paa, idet han sang disse Gravpsalmer.

§ 21. Mikolaus von Amstdorff, en adelig og navnkundig Theolog paa Luthers Tid, havde stedse sin Vigliste staaende foran sin Seng, saa at han maatte berøre den ved at stige op i og ud af Sengen og saaledes ihukomme sin Dødelighed, hvergang han lagde sig og stod op. En gammel udlevet Frue, som ikke en eneste Gang havde været syg i de otti Aar, hun havde levet, saa at man skulde have troet, at hun var saa meget mere bange for Døden, lod hele ti Aar før sin dødelige Afgang sin Vigliste forfærdige og forsyne med Synder og Puder og hvilede undertiden Midtad deri, især paa store Høitidsdage. En Student var af en gudsfrygtig kvindelig Slægtning fra Barmen bleven vænnnet til at sove i en Vigliste, før at han ved en stadig Paamindelse om sin Død skulde holdes indenfor Gudsfrygtighedens Skranker. En vis Christevangelist Moder havde anbefalet sine syv Børn hvert sit trængende og elendige Menneſte, som de daglig skulde bevise noget Godt; naar hun besøgte Syge og Døende, pleiede hun hvergang at tage et eller to af sine Børn med sig, før at de itide kunde lære at kende den menneskelige Glendighed og at berede sig til en salig Død. Man har ogsaa Exempler paa, at gudsfrygtige Christ-

ne have havt naturlige eller eftergjorte Hjernsfaller og Dødninghoveder i sine Værelser og Kammere; Andre have baaret et Dødninghoved af Elfenben om Halsen, Andre et i sin Ring ifstedetfor en Edelsten. Andre have stedse baaret en Balsambøsse i Form af et Dødninghoved hos sig og betjent sig af den deri værende Balsam til sin Styrkelse, men af Afbildningen til en Paamindelse om sin Dødelighed. Man læser ogsaa ofte, at christelige Hjertter have udstyret sine Stuer og Kammere med allehaande Skriftsprog, Malerier og Sindbilleder, som de have anseet tjenlige til stadigt at paaminde dem om deres Dødelighed. Til hvad vi her have fortalt, efter som vi selv have seet eller hørt det, kunde der endnu føies Mere, saasom at man allerede den Dag idag efter vor Gottholds Raad og Forslag*) burde lade sin Vigstjorte sy og ophænge i Klædeskabet blandt sine andre Klæder og undertiden tage den frem og betragte den, navnlig naar man vilde iføre sig en Stadsklædning til Bryllups eller paa en høi Festdag. Det kunde ogsaa være tjenligt, at man efter en vis Engländeres Exempel daglig lod sig bringe en frist Jordklump og ikke blot, som han gjorde, lugtede paa den (hvilket han troede var gavnligt for Sundheden), men ogsaa derved tænkte paa den hellige og retfærdige Guds Dom: „Du er Støv og skal blive til Støv igjen“ (1 Mos. 3, 19), eller at man gjorde som en vis gudsfrygtig Mand, der daglig, naar han stod op af sit Leie, faldt paa sine Knæ og sit Ansigt og kyssede Jorden tre Gange, dels for at ihukomme, at han kun var Støv og Afte, og for saaledes at ære og tilbede den store Gud i dybeste Ydmyghed og Selvfornedrelse, dels for inderligen og hjerteligen at takke den Herre Jesus, Guds høilovede Søn, for Hans dybe

*) 3die Guld., Kap. 47, 6; 4de Guld., Kap. 16, 1, 2.

Jornedrelse, og fordi Han til Menne-
 skelægtens Bedste havde villet væde Jor-
 den med sine guddommelige Taarer og
 Blodsdraaber, dels for at anraabe Gud
 andægtigt om et saligt Endeligt, om en
 blid Hvile for sit Regeme i Graven og
 om en glad Opstandelse til det evige
 Liv. Man kan og maa imidlertid lade
 de gudfrøgtige og andægtige Christne
 have sin Frihed til i saa Maade at vælge,
 hvad der kan være dem tjenligst og op-
 byggeligst; dog maa jeg paaminde om,
 at man i saadanne Ting bør vogte sig
 for Hykleri og for at ville anses af
 Menneskene; thi Erfaringen lærer, at
 det menneskelige Hjerte er saa fordærvet,
 at det ei engang i saa magtpaaliggende
 Ting som Ihukommelsen af vor Døde-
 lighed kan lade sin Træsthed fare, hvorfor
 man ofte finder mere Skin end Kraft
 selv i den største Tilstelning og Mængde
 af saadanne Ting, som vi ovenfor have
 omtalt. Der turde maaste hellerikke
 mangle Exempler paa, at Folk, som i
 sine sunde Dage have indrettet sig pragt-
 fulde Gravsteder og prydet dem med
 findrige Gravskrifter, iftedestomindre have
 levet i stor Uretfærdighed og skræffelig
 Gjerrighed og tjent Mammon eller Bu-
 gen mere end den levende Gud.

§ 22. Jeg gaar imidlertid videre og
 kommer nu til de troende og gudelskende
 Sjeles indvortes og virkelige Forberedelse
 til en salig Afsked fra denne Verden,
 som vi maa afhandle noget nøagtigere
 og udførligere, efterdi det er en Sag,
 som vel er høist magtpaaliggende for
 Enhver, der vil blive salig, men som
 dog Saa rigtigt kjende, og som kun øves
 af de Allersfærreste. Man kan for des
 større Rigtigheds og Tydeligheds Skyld
 inddele denne Forberedelse i den almin-
 delige og den særegne. Den alminde-
 lige Forberedelse bestaar i et helligt og
 gudeligt Levnet, i en sand daglig Om-
 vendelse, i det stadige Samfund med
 Gud og den Herre Jesus, i Guds og

Næstens Tjeneste, i en uafbrudt Øvelse
 af den sande Gudfrøgtighed. For nær-
 mere at forklare dette, ville vi, tage det
 Ene efter det Andet for os. Meget
 sandt skriver den salige Luther, at et
 Christenmenneskes Liv er en daglig Om-
 vendelse, og vi sige efter denne hans
 Foranledning: En Christens Liv er en
 daglig Død. En troende Sjæls Forbe-
 redelse til et saligt Endeligt bestaar i
 en sand daglig Omvendelse og varer
 saa længe, som hans Liv varer. Saa-
 længe en Rejsende er undervejs, ere hans
 Tanker henvendte did, hvor han ønsker
 at komme hen, og en sand Christen,
 der vandrer her i Verden som en Ud-
 lænding, har stedse et saligt Endeligt
 for Øie, der vil oversføre ham fra Tiden
 til Evigheden, fra Døden til Livet. Det
 er en farlig Uvidenhed og Ubetænkso-
 mhed hos mange Christne, at de tro, at
 Forberedelsen til Døden først skal begynde,
 naar dens Forbud: Sygdomme, Smerter,
 Angest, Hede, Uro o. a. M., have ind-
 fundet sig. Det er en skræffelig Ubefin-
 dighed at opsætte den vigtigste Sag til
 den ubekvemteste Tid. Sande Christne
 sige ei alene med Apostelen: Jeg dør
 dagligen; men de gjøre det ogsaa; de
 af dø dagligen fra sig selv og Verden
 og indrette sine Ting saaledes, at de
 i Døden intet Andet have at gjøre
 end at dø og indslumre saligt i sin
 Frelser's Arme; de ere aldrig sorg-
 løse, og deres Sorg er hellig og held-
 bringende; de sørge over sin Synd (Ps.
 38, 19). Den Kjærlighed, de nu efter
 sin Oplysning og Omvendelse nære til
 Gud, gjør, at de ingen større Sorg og
 Betsymring have end, at de forhen have
 krænkert og bedrøvet den misfundelige og
 kjærlige Gud, sin Skaber og Opholder,
 sin Frelser og Talsmand, som dog har
 elsket dem fra Evighed af og af lutter
 Godhed draget dem til sig. Og omend-
 skjønt de ere aldeles forvissede om, at
 disse deres Synder ere dem forladte, for-

glemte og kastede i Havets Dyb for den Herres Jesu Skyld, saa kunne de dog ofte ikke holde sine Taarer tilbage, fordi det gjør dem ondt i deres Hjerte, at de selv eller Andre saa sent have erkjendt dem og saa mangelunde bedrøvet den Kjærlighed, der stedse og altid har elsket dem.

§ 23. Og omendstjont de daglig øve sig selv i at have en ufsadt Samvittighed for Gud og Menneſkene (Ap. 24 16) og af Hjertet hade alle Synder, saa at de heller vilde blive kastede paa et brændende Baal end at falde i bitterlig Synd, — omendstjont de derhos rense sig selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og søge at fuldende sin Helliggjørelse i Frygt for Gud (2 Kor. 7, 1), saa fornemme de dog tillige, at Synden endnu bor og rører sig i dem; den hænger stedse ved dem og gjør dem træge i deres Christendoms Løb, hvorfor de ofte overiles af en og anden Brøst og navnlig finde sig besmittede med Koldſindighed, Sendrægtighed og Efterladenhed i Guds Tjeneste og i Nidkjærligheden for Hans Værelse (Rom. 7, 17 flg.; Gal. 6, 1). Dog er de ikke sikre og ubekymrede i saa Henseende, men harmes paa sit eget Hjerte og sige: O, du utafnemmelige og koldſindige Hjerte, hvor længe vil du være saa sikkert, saa efterladent, saa ustadigt? Tænk, om vi idag skulde dø og fremtræde for dens Domstol, som ransaper Hjerter og Nyrer! De Bodsſærdiges Samvittighed er som et Die, der ikke kan taale det mindste Støvgran i sig, men svier og græder, indtil dette er ude igjen. Efterdi de Troende vide, at dersom vi dømme os selv, dømmes vi ikke af Herren, holde de daglig Dom over sig selv og foretage en paalidelig Selvprøvelse, undersøge sin Wandel med Alvor og Omhyggelighed, revse sig selv, give ofte sit eget Hjerte en streng Tretſættelse, bestjæmme sig selv, erkjende sig fortjente til Guds Unaade og lægge sig

ikke til Hvile, forinden de have beroliget sin Sjæl i den Herre Jesus og Hans kostbare Blod og Fortjeneste. Deres Mellemregnskab med Gud maa hver Aften være berigtiget, overstrøget og udſlettet. Naar de ville gaa tilſengs, sige de: Hvorledes er det, min Sjæl? Vi ere idag komne vor Død, Guds Domstol og Evighed et Skridt nærmere. Tænk, om denne Nat var den sidste, og om man i den kom og gjorde Fordring paa dig! Bered dig, og mød din Gud! Herren er nær. Vær ikke sikker, men vaag, bed, omvend dig, og søg Naade i og ved Christus Jesus; se, Naadens og Himmels Dør ſtaar endnu aaben; imorgen kunde den maaſte være tilluſt, osv. De lade det heller ikke bero med en ſaadan Selvprøvelse, men bede Gud, at ogsaa Han vil undersøge deres Hjerte og vende Alt til deres Salighed, efter den kongelige Profets mærkelige Ord: „Ransag mig, o Gud, og kjend (undersøg) mit Hjerte; prøv mig, og kjend mine Tanſer, og ſe, om der er en Bei, ſom gjør Smerte, i mig (om jeg maaſte vandrer paa en ſaadan for mit Kjød behagelig Bei, ſom kunde føre mig til evig Smerte og Hjertesorg), og led mig paa en evig Bei!“ (Pſ. 139, 23. 24). Dette den hellige Konges Suk vil jeg have paa bedſte Naade anbefalet alle gudeliſtende Sjæle og beder dem, at de ofte ville betjene ſig deraf under ſin Bodsandagt. Vi tro vel ſelv, at vi under vor Samvittighedsprøvelse have underſøgt Alt med ſtort Alvor og megen Omhu, og at vi have erkjendt, angret og afbedet alle vore Feil og Synder! men „hvo kan forſtaa ſig paa (mærke) Bildfarelſer“ (Pſ. 19, 13) og hvo har ikke ſine ſkjulte Feil? Hvo kan grundigt undersøge Hjertet, der har ſaa mange Smuthuller, Undſkyldninger og Paakſud, — der er ſaa be- drageriſk og ofte indbilder os, at en ſtor Feil er ganſke liden og en yndet og til- vant Synd en Dyd? Og hvo kan des-

aarsag stole paa den Dom, som han sælder for eller imod sig selv, og i Tillid dertil ubekymret gaa fremad paa sin sædvanlige Vej? Derfor er det bedst, at man, selv om man har gjort Alt, hvad muligt er, nedlægger sig og sit Hjerte for Gud og sukker: Alt, Herre, Du hellige, alvidende og retfærdige Gud, ransag mig, — undersøg mit Hjerte, — prøv mine Tanker og belys min Vej, og dersom Du finder, at jeg er ledet eller kommen ind paa en farlig Vej, saa bring mig atter paa ret Vej, og før mig igjen ved dit Ord, din Aand og din Naade paa den evige og salige Vej, som fører til Dig, osv.

§ 24. Sande Christne have imidlertid ogsaa sin daglige Troesøvelse, uden hvilken der ikke kan være nogen Omvendelse og sand Forberedelse til et saligt Endeligt. For nærmere at forklare, hvori denne Øvelse bestaar, saa skal man vide, at Troen ikke er i Mennesket som et Lægemiddel, der virker en eller to Timer og siden intet Mere udretter, men som Hjertet, der er i stadig Bevægelse, stedse modtager Blodet og atter uddeler det og derigjennem udgyder Livskraften over hele Legemet. Den Herre Jesus er det Livsens Brød, som Troen stedse tager, nyder og lever af, hvilket Liv den meddeler Sjelen (Joh. 6, 48). Den Herre Jesus er det Vintræ, hvorfra de aandelige Grene bestandig hente Saft og Kraft, Retfærdighed, Syndernes Forladelse, Liv og Salighed (Joh. 15, 4. 5). Jesus er Moderen; den Troende er Barnet, som stedse hænger ved Hans Bryst og Vunder. Den Retfærdige er som et Træ, der er plantet ved Vand og som gennem sine Rødder uafsladeligen drikker af dette (Jer. 17, 8), eller faar, som Johannes siger, af „Hans Fylde Naade over Naade“ (Joh. 1, 16) og holder derved Stand mod Ansægtelsernes Hæde og mod alle Trængsels og Gjenvordighedens Veir og Vinde. Det troende

Menneske ligner det saakaldte Vintergrønt, der slynger sig om et Træ og ved Hjælp af sine Trævler og Hængler Aar for Aar forbinder sig fastere med det, saa at ingen Stormvind, hvor sterk den end er, formaar at løsrive det; jeg mener: Troen slynger sig efterhaanden mere og mere til Jesus Kristus, den Korsfæstede, snor sig stedse tættere om Ham og søger stedse at befæste sig mere og mere i Hans søde og salige Samfund. Til Sagens Oplysning tjene de Ord af Apostelen: „Ikke at (ikke siger jeg det Foransforte, som om) jeg allerede har grebet det (nemlig hvad jeg i Troen skulde gribe) eller allerede er fuldkommen (i Kundskaben om, i Troen paa, i Kjærlighed til og Efterfølgelsen af min Herre Jesus); men jeg jager derefter, om jeg og kan gribe det, efterdi jeg og er greben af Christo Jesu“ (Filipp. 3, 12). Hvad vil det sige? Havde Apostelen, der levede i Christo og i hvem Kristus levede (Gal. 2, 20), endnu ikke grebet og tilegnet sig Christum i Troen, hvorledes kunde han da være retfærdig? og hvorledes kunde han da udrette saadanne Ting, som han udrettede i sit Embede? Det er aabenbart, at ligesom Herren af lutter Naade og Misfærdighed havde grebet ham, da han i aandeligt Raseri løb til Helvede (som man standser og griber et fortvivlet Menneske, der vil hen og styrte sig i Vandet, og bringer det tilbage), og havde kraftigt omsluttet ham med Kjærlighed og Barmhjertighed, saaledes havde ogsaa Apostelen grebet, omfavnet og tilegnet sig Herren, efter at han i Hans Lys havde erkjendt Ham for sin og den ganste Verdens Frelser. Men dette foretom ham endnu at være Intet imod den Herres Jesu overvættede Kjærlighed og mod Hans overflødige Fylde; han øvede sig daglig mere og mere i at gribe sin Gjenløser, i at befæste sig i Hans Samfund, i at tro paa Ham af sit ganste Hjerte, af sin ganste Sjæl og af al sin

Styrke, sødeligen at besidde Ham og sølgelig at omgaaes Ham med en usminket, uroffelig og brændende Kjærlighed.

§ 25. Jeg vil endnu anføre et andet Sted af hans Skrifter, hvorved Sagen vil blive end tydeligere. „Derfor, ligesom I have antaget Christum Jesum, Herren,“ siger han, „saaledes omgaaes i Ham, rodfæstede og opbyggede i Ham og stadfæstede i Troen!“ (Kol. 2, 6. 7) Her er det aabenbart, at Apostelen formaner de Troende i Kolossæ, der allerede havde antaget den Herre Jesum som sin Frelser, Mægler, Herre, Konge og Hyrde, til ei alene at vandre helligt i Ham, i Hans Kraft, i Hans Lys, i Hans Efterfølgelse, men ogsaa til at blive mere og mere rodfæstede i Ham og stadfæstede i Hans salige Samsund formedelst Troen, det er: de skulde beslutte sig paa at lære Ham mere og mere at kjende i Hans hellige Mæglerembedet, trostigt og frimodigt holde sig til Ham og blive saaledes grundfæstede i Ham, at hverken Nød eller Død, hverken Verden eller Helvede, hverken Medgang eller Modgang formaaede at løsrive dem fra Ham. Dette er nu den Troesøvelse, som er en Del af den christelige Forberedelse til en salig Død, om hvilken jeg har begyndt at tale, og hvormed alle sande Christne daglig er beskæftigede. Det er dem ikke nok, blot at kjende Christum saa løseligen og at gribe og omslutte Ham med en svag, liden, tvivlende og vantroende Tro (hvorom vi have talt paa et andet Sted); men de ville have en frimodig, tryg, trodsende og uroffelig Tro; de skyde sine Troeskræfter stedse dybere ned i Guds Kjærligheds og Naades Grund i Christo Jesu; de bygge stedse fastere paa Frelsens Klippe og forvare sit Hus, saa at om et Vandløb kommer, og en Strøm støder derpaa, formaa de dog ikke at røkke det eller rive det omkuld (Luk. 6, 48. 49). Men dette sker ved de Midler, som Herren dertil har bestiftet. De

læse og granske stedse i Skriften og søge deri først og fremst saadanne Sprog, som ere tjenlige til at styrke Troen. Naturforskerne have iagttaget, at Magnetnaalen i Kompasset undertiden bliver mat og kraftesløs, især naar den ofte gaar over Havet og bevæges af Vind og Bølger; men herimod er der intet kraftigere Midde end at stryge den jævnlig paa Magnetstenen, hvorved den faar nye Kræfter. Saaledes forstaa ogsaa de til Himmelen reisende Guds Børn at betjene sig af Guds Ord, hvoraf deres Tro er udsprungen; for at denne nu ikke skal blive slap og mat, men bevare sin salige Kraft, saa have de stedse Livets og Naadens Ord ved Haanden og omgaaes dermed Dag og Nat, hvorunder da ethvert Skriftens Sprog gyder en ny Kraft i deres Hjerte og Tro og holder denne i en stadig og frimodig Virksomhed. De gjøre sig saa fortrolige med Guds ædleste og dyrebareste Forjættelser som med sit Fadervor og bede den himmelske Talsmand, den Hellig-Mand, at Han vil indskrive dem saa dybt i deres Hjerte, at intet Styrt- eller Skylregn kan udslette dem. Somme gudfrugtige Christne have i den nævnte Hensigt gjort sig en liden Bog, hvori de have samlet og optegnet saadanne Skriftsprog, som kunde give dem Sødme i Dødens Besthed, Trøst i deres Angst, Kraft i deres Afmagter Forvisning i deres Tvivl og Livet i Døden, hvilken Bog de stedse have baaret hos sig og gjort sig vel bekendte med. De tænke ogsaa ofte over sin Daabspagt, hvori den algode Gud for evig har forpligtet sig til faderlig Kjærlighed og Trofasthed imod dem og lovet og skjænket dem sin Barnerets Herlighed og den dertil knyttede himmelske Arv. De gaa ofte tilbage og betragte den Kjærlighed og Miskundhed, Han saa jævnlig og paa saa mange Maader har vist dem i deres Liv, og hvorved Han har forklaret og stadfæstet sit Ord for dem

og opfyldt de Forjættelser, Han har givet dem i Naadespagten. Herrens høi-
 værdige Kjærlighedsmaaltid nyde de ofte
 og med en hellig Begjærlighed og med
 saadan Andagt, som om det var den
 sidste Gang, de annammede det; de ere
 overbeviste om, at den Herre Jesus da
 omfavner dem med sin Miskundhed og
 forvisser dem om sin evige Kjærlighed
 ved det dyrebare Pant, som Han rækker
 og skjænker dem, nemlig sit Legeme, som
 Han har hengivet i Døden for dem, og
 sit Blod, som Han har udøst for dem.
 Saaledes er der heller ikke hos dem An-
 det end Længsel og Omfavnelse; de sige:
 „Jesus, Du i mig, og jeg i Dig! Jesus,
 Du min, jeg din! Evig skal vor Kjærlighed
 være. Jesus, Du min Hyrde, jeg dit
 Faar! Du min Skat, jeg din Brud!
 Du mit Hoved, jeg dit Lem! Du mit
 Vintræ, jeg din Gren! For Dig lever
 jeg; for Dig dør jeg; din er jeg, hvad
 enten jeg er død eller levende. Al, om
 jeg kunde dø i denne Stund, da jeg smag-
 ger din Godhed, — da jeg føler en saa-
 dan Forvisning om det salige Samfund
 med Dig, og da din Hellig-Aand giver
 mig det Vidnesbyrd, at jeg er din og
 Du min! Al, om jeg nu snart kunde
 blideligen indslumre, medens Du holder
 mig indesluttet i dine Kjærlighedsarme og
 jeg Dig i mine Troesarme! Hvorledes
 skulde jeg kunde dø gladere og saligere
 end i denne velsignede Tilstand?“ Nu,
 min Jesus,

Ei Engles Kraft og Evne,
 Ei Fyrstendømmers Magt,
 Ei hvad man ved at nævne
 Af Stjændsel og Foragt,
 Ei Stort og ei det Ringe,
 Ei Skade eller Gavn,
 Ei nogen Ting skal tvinge
 Mig ud af Jesu Favn.

§ 26. Med alle disse Øvelser have
 de gudfrygtige Sjæle den hellige Hensigt,
 at de i mødende Tilfælde, saaledes
 som Kirken synger, ved Aandens Trøst

maa faste staa, Med Troens fulde Rust-
 paa. De samle sig i sunde Dage, lige-
 som Bierne i smukt Veir, megen sød
 Honning, som de opbevare i sit Hjerte,
 paa det de ikke skulde smage Dødens
 Bitterhed. De ønske af Hjertet at ind-
 slumre i Fred, det er: i Forvisningen
 om Guds faderlige og evige Kjærlighed
 og Miskundhed i Christo. Apostelen ta-
 ler meget mærkeligt om denne Fred.
 Guds Fred, som overgaar al Forstand,
 siger han, skal bevare Eders Hjerter og
 Eders Tanker i Christo Jesu (Filipp. 4, 7).
 Han betjener sig af et Ord, som ellers
 bruges om en Besætning, der tjener til
 Forsvar for en Fæstning, og ønsker, at
 Filippenserne, hans elskelige Brødre, hans
 Glæde og Krone, maa staa faste i Her-
 ren, altid glæde sig i Herren og leve
 tilfredse og fornøiede i Hans Omsorg
 og Miskundhed (R. 1. 4), ja, at deres
 Hjerter maa være saaledes bevarede ved
 Guds Fred, ved Forvisningen om Hans
 Naade, ved Syndernes Forladelse, ved
 Retfærdigheden og Saligheden i Christo
 Jesu, at Satan Intet kan udrette med
 sine snedige Anløb, men at de kunne
 leve og dø trostige, frimodige, glade og
 salige (Efes. 6, 11). Paa et andet Sted
 skriver han: „Christi Fred seire i Eders
 Hjerter!“ Han herske deri og bevare
 Eder i alle Anfægtelser, saa at I ikke
 knurre imod Gud, men pukke paa Ham!
 — efter Luthers Forklaring over disse
 Ord (Kol. 3, 15). Apostelen vil, at en
 Christen, uagtet han saavel i Livet som
 i Døden maa vente sig allehaande An-
 fægtelser af Djævelen og Verden skal be-
 rede sig saaledes derimod, gjøre sig saa
 fortrolig med Guds Forjættelser, ved
 Troen befæste sig saaledes i Jesu Sam-
 fund og beskytte sig saaledes med den
 Hellig-Aands søde Trøst, at Guds Fred
 stedse maa beholde Overhaanden og Sjæ-
 lens Ro i Gud ikke worde forstyrret, men
 forblive urokket selv i Døden. Kort
 sagt, de oplyste Sjæle bestræbe sig for

at den Herre Jesus maa, som altid, saaledes ogsaa i deres Død vorde høit priset og forherliget ved dem (ved deres Tro, Frimodighed, Taalmodighed og Hengivelse), paa det Ypperligheden af Kundskaben om Christo Jesu, deres Herre, maa aabenbare sig herligen hos dem, saa at de agte alt Andet for Tab, ja Skarn, men Christum for sin største Binding og maa findes i Ham, i en levende og kraftig Erkjendelse af Hans Opstandelse, i Hans Lidelsers Samfund, i Ligedannelse med Hans Død og en glad Forventning af de Dødes Opstandelse, da de ved den Herres Jesu Kraftord skulle gaa frem af sine Grave (Filipp. 1, 20; 3, 8—10). Dette er Noget, som de Troende maa arbejde paa at lære sit hele Liv igjennem, for at det ikke skal slaa dem Feil i Døden — saaledes som Apostelens paafølgende Ord tydeligen vise.

§ 27. Jeg har med Flid talt noget udførligere herom, fordi jeg gudsfelov ved, hvor magtpaaliggende det er, og oftere har erfaret, hvorledes det gaar til med de Døende. Verdens Børn, der i sunde Dage ikke have bekymret sig om en saadan Troesøvelse, men tænkt, at de troede jo paa Forklaringen i Katekismen over den anden Artikel, og derved vilde de blive, men som imidlertid stedsse have fremturet i sine sedvanlige Synder, saa at man har fundet flere Tegn paa og Frugter af Bantro end Tro hos dem, blive ofte hjerteligt forfærdede og betagne af Sjæleangst og vide hverken ud eller ind, fordi Satan med sin Storm, hvormed han gaar løs paa dem, bortblæser deres formentlige Tro, Trøst og Haab som Auner. De ligne en Soldat, der i Fredstider, naar han forpleies i sit gode Kvarter, lever i Vellyst og Overdaadighed og kun bekymrer sig lidet om sine Vaaben, men som, naar der kommer Krig paa, og Fienden bestormer den ham betroede Fæstning, ikke ved, hvorledes han raadt og kjæft skal møde ham og bruge sit

Bærge, eller en Fugl, der bliver skræmt ud af sit Rede i den mørke Nat og slagrer hid og did i Frygt og Angst og ikke ved at finde noget sikkert Tilflugtssted. Al, hvor ofte erfare de ikke, at det er noget ganske Andet at rose sig af sin Tro end at bruge den i Kampen mod Døden og Helvede, ligesom det er noget ganske Andet at bære et Bærge til Stads og efter Skif og Brug end at betjene sig deraf imod en heftig indtrængende Fiende. De gudelskende Sjæle derimod, som alle sit Livs Dage have øvet sig i at stride Troens gode Strid og gribe det evige Liv (1 Tim. 6, 12) og som have jaget efter det foresatte Maal og kjæmpet for det Alenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu (Filipp. 3, 14), de føle da stor Fred og Forsmag paa den evige Hvile; de erfare, at de ifandhed ere i sin Herres Jesu Samfund, og at Han har taget dem i sin Haand eller sine Arme, som Ingen kan rive dem ud af.

§ 28. Og omendkjønt Satan ofte endnu engang forsøger sit Held paa dem og stræber at forstyrre deres Fred og Ro, saa overvinde og fordrive de ham dog snart i den Herres Jesu Kraft, som dennes veløvede Stridsmænd. De ere de Faar, som den gode og trofaste Hyrde nu bærer til den himmelske Hjord, — som ligge trygt paa et saa godt Sted og foragte Helvedes tudende Ulve og gjøende Hunde (Luk. 15, 5). De ere de Duer, som have sit Skjul og Rede i Klippens Rister og le ad den fremfarende Rovfugl (Høif. 2, 14). De ere de Smaabørn, som, naar de er blevne trætte og søvnige, indslumre, ligesom drukne af Sødme, ved Moderens Bryst, hvoraf de have diet sig mætte, og ikke vide, hvad Sønnen er, uden forsaavidt som de nyde den i sød Ro. De ere som et Speil, hvori Jesu Ansigt viser sig; om det end bliver sønderbrudt i Døden, saa straalere dog dette Ansigt i alle deis Stykker, og

i alle deres ængstelige Sukke, i alle deres med mat Tunge udtalte Ord, i alle deres Gebærder er der intet Andet at fornemme end den dyrebare Jesus, den kjære Jesus, den misfundelige, den kjærlige, den høilovlige Jesus, den trofaste Hyrde, den søde Freløser, den mægtige Frelser, den vældige Konge, den evige Øpperstepræst. Kort, som deres Liv har været, saa er deres Død; de have troet paa Jesum, elsket Jesum, vandret med Jesum; Jesus har været deres Skat, deres Lyst, deres Trøst; Ham besiddde de i Døden og dø altsaa ikke; thi hvorledes kan den dø, som har det evige Liv i sig? I Livet sige de: Vaager jeg, saa skal mit Arbeide være i Jesus og for Jesus. Sover jeg, saa skal jeg drømme om Jesus, og i Ham vil jeg hvile. Reiser jeg, saa skal Jesus være min Vedsager. Kommer jeg hjem, saa vil jeg medbringe og huse Jesum. Studerer jeg, saa skal Jesus være min Bog og min Lærer. Skriver jeg, saa skal Jesus føre min Pen, og Jesus skal skrive Jesus. Bedder jeg, saa skal Jesus være min Talsmand, give min Bøn Liv og gjøre den velbehagelig for Gud. Er jeg træt, saa vil jeg lægge mit Hoved i Jesu Skjød; Han vil vedertvæge mig. Er jeg svag, saa skal Jesus være min Styrke og fuldkomme sin Kraft i min Skrøbelighed. Hungrer og tørster jeg, saa vil Jesus mætte og læske mig. Bliver det mørkt omkring mig, saa er Jesus mit Lys og min Frelse; for hvem skulde jeg frygte? Bliver jeg syg, saa er Jesus min Læge, min Vogter, min Rvægelse. Skal jeg dø, saa forbliver Jesus mit Liv; jeg dør i Hans Arme; Han skal trykke mine Dine igjen. Mit sidste Ord skal være Navnet Jesus, min sidste Gjerning at sukke til Jesum og længes efter Ham, min sidste Husvælselse den troende Thukommelse af min Jesus, min sidste Gang den ud af Naadens Rige ind i Jesu

Herligheds Rige, og saaledes finde de det ogsaa i Døden at være.

§ 29. Men lader os tillige betragte de Øvelser til Gudsfrugtighed, hvormed de troende Sjæle dagligen ere bestjættigede, for derved at forberede sig til et saligt Endeligt. De gudelskende Sjæle mindes daglig, at deres Liv er en Vej, som fører dem til Evigheden, og at hver Dag bringer dem deres Død og Jesu Christi Domstol nærmere. De vide, at deres Gud i Naade har bestemt dem en vis Tid til at gjøre det Gode, efter den hellige Apostels Ord: „Efter som vi nu have Tid,*”) lader os gjøre det Gode mod Alle, men mest mod Troens Egne!“ (Gal. 6, 10) De vide, at den Vej, som fører hen til Livet, er Jesus Kristus, dels fordi Han ved sin Bortgang til Faderen (Joh. 16, 5), det er: ved sin Lidelse og Død, har forhvervet os og fortjent for os, at vi ved Troen kunne følge Ham til Himmelen og i og ved Ham opnaa den himmelske Herlighed, dels idet Han ved sit saliggjørende Ord og sin hellige Forgang (Eksempel) har vist os, hvorledes vi skulle vandre paa den sande Gudsfrugtigheds trange Vej (Matth. 6, 14) og stræbe efter det evige Liv ved Standhaftighed i god Gjerning (Rom. 2, 7), dels, idet Han ved sin Naade, sin Kraft, sit Lys og sin Aand leder, fører, bevarer, bestyrker, styrker og opretholder os paa denne Vej, der fører til evig Herlighed. De vide, at Herrens Udfriede skulle tjene Ham uden Frygt i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle sit Livs Dage (Luk. 1, 74. 75). De vide, at de ere Guds Bærf og en ny Skabning, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud har beredt dem, at de skulle vandre i dem (Efs. 2, 10). De vide og føle, at Guds saliggjørende

*) Jfr. ovenfor, § 1.

Naade (der er aabenbaret og skjænket dem i Christo Jesu, for at de derved skulle vorde Arvinger til det evige Liv) „oplærer dem, at de skulle forjage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer og leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, forventende det salige Haab og den store Guds og vor Frelser, Jesu Christi, Herligheds Aabenbarelse, som gav sig selv for os, at Han maatte forløse os fra al Uretfærdighed og rense sig selv et Eiendomsfolk, nidkjært til gode Gjerninger“ (Tit. 3, 7; 2, 11 flg.). De vide, at de, som have troet paa Gud, skulle beslutte sig paa at overgaa Andre i gode Gjerninger, saa at de ikke skulle være uden Frugt, — at Intet er farligere end at modtage Guds Naade forgjebes og findes ufrugtbare, saasom Troen, naar den ikke har Gjerninger, bliver anseet for død i sig, selv, og at den Hellig-Aand erklærer dem, som misbruge Guds Naade til Uterlighed (til at synde desto friere og fremture desto sikrere i sine Lyster), for Ugudelige og saadanne Mennesker, som fornegte Gud og den Herre Jesum Christum (med sine Gjerninger, uagtet de bekjende Ham med Munden).

§ 30. Derfor er det dem ikke ligegyldigt, enten de ere gudfrygtige eller ugudelige, frugtbare og „fyldte med Retfærdigheds Frugter, som virkes ved Jesum Christum, Gud til Være og Lov“ (Filipp. 1, 11), eller „ufrugtbare, bladeløse, uddøde Træer“ (Jud. 3. 12), — enten de „vandre paa den trange Vej, som fører hen til det evige Liv, eller paa den brede, som fører hen til Fordærvelse“ (Matth. 7, 13. 14), — enten de findes som den Herres Jesu Efterfølgere eller som Satans og Verdens lydige Tjenere, — enten de „lade sit Lys skinne og omgaaes som Lysets Børn eller endnu elste Mørket, hvori de vandre, og gjøre det, Gjerninger“ (Matth. 5, 16; Efs. 5, 8; Joh. 3, 19; 1 Joh.

2, 11), — enten de beslutte sig paa at have og beholde en god Samvittigheds Vidnesbyrd, eller deres Samvittighed er brændmærket, uren og forhærdet (2 Kor. 1, 12; 1; Tim. 4, 2), — enten de vandre værdigt Christi Evangelium og pryde det i alle Stykker, eller de ere Skampletter og Vædderbylder paa det christne Navn (Filipp. 1, 27; Kol. 1, 10; Tit. 2, 10; 5 Mos. 32, 5, 2 Pet. 2, 13). En saadan Vetsindighed taaler deres Christendom ikke, og med en saadan Ugudelighed kan deres Tro ikke bestaa. Det er dem ikke ubekjendt, hvilken blød Pude en god Samvittighed er, saavel i hele Livet som fornemmelig i Døden. De have læst og taget sig dybt til Hjerte, hvad den hellige Johannes skriver: Derpaa (nemlig, at vi elste Brødrene, ikke med Ord, ei heller med Tunge alene, men i Gjerning og Sandhed) kjende vi, at vi ere af Sandheden (at vi isandhed ere af Gud og gjenfødte — Jak. 1, 18, — at vi have erkjendt og antaget Sandhedens Ord som den himmelske og evige Sandhed og saaledes ikke ere Skindchristne og Hyllere, men sande Guds Børn), „og da kunne vi stille vore Hjerter tilfreds for Hans Afsyn; thi om end Hjertet fordømmer os, da er Gud større end vort Hjerte og kjender alle Ting. I Elskelige, der som vort Hjerte ikke fordømmer os, da have vi Frimodighed til Gud“ (1 Joh. 3, 18—21). Derfor beslutte de sig af Hjertet paa at blive hos og i Kristus og bære megen Frugt. „De øve sig selv i altid at have en usfadt Samvittighed for Gud og Menneskene“ (Ap. Gj. 24, 16), paa det de, naar den Herre Jesus aabenbares (og fremtræder enten for at dømme Verden i sin sidste Tilkommelse eller for at afhente dem og overflytte dem fra Tiden til Evigheden) kunne have Frimodighed og ikke blive beskæmmede i Hans Tilkommelse. De vide, at Satan saa alligevel har travlt

med at ansegte selv gudfrygtige Sjele i deres sidste Stund og af deres Feil og Strøbeligheder, som de dog have angret i daglig Omvendelse og afbedet hos Gud i Jesu Navn, at tage Anledning til at forville dem eller idetmindste forstyrre deres Troes Frimodighed; derfor vogte de sig desto mere for at falde i bitterlige, forsættelige og grove Synder, paa det ikke Satan med saa meget større Eftertryk skal bedrøve dem paa deres Yderste.

§ 31. Af denne Betragtning følger endvidere, at de Christne ikke maa være koldfindige eller efterladne og sendrægtige i de Ting, som høre til Christendommen og den sande Gudfrygtighed. De vide ikke og ville ikke vide af de blandt de Ubodfærdige sedvanlige Talemaader: Der er endnu Tid nok, — du kan endnu altid omvende dig, — nyd Verden endnu en Tidlang, — Naadens Dør er aldrig lukket, — man kan ikke tage det saa nøie, — det gjør det nok, — Gud er barmhjertig, o. a. M. Thi de komme daglig ihu, at der er bestemt Menneket en Tid til at dø, men som er skjult for det, netop for at det daglig skal berede sig til et saligt Endeligt; saa vide de ogsaa, at man ikke maa misbruge eller foragte Guds Godhed, Hans Taalmodighed og Langmodighed, der er os givet til Omvendelse, — at Omvendelsen ikke er Noget, som staar i et naturligt Mennekes Magt, saa at han kan tage til den og med Oprigtighed yde den, naar han behager og anser det fornødent, og at man i Ting, som angaa Gud, Hans Vre, Tjeneste og Rige, Samvittigheden, Sjelen og dens evige Binding eller Tab, ikke maa sige: Man kan ikke tage det saa nøie, — det gjør det nok; thi de ihukomme, at Herren fordrer „Omvendelse af ganske Hjerter, Tro af ganske Hjerter, Kjærlighed af ganske Hjerter, af ganske Sjæl, af ganske Sind og af ganske Styrke, Lydighed af Hjertet“ (Joel 2,

12: Ap. Gj. 8, [37; Mark. 12, 30. 33; Luk. 10, 27; Rom. 6, 17), — at den Hellig-Aand befaler, at „vi skulle rense os selv fra al Rjødets og Aandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse i Frygt for Gud“ (2 Kor. 7, 1), og at Apostelen ønsker, at „Fredens Gud vil hellige de Christne ganske og aldeles, saa at deres ganske Aand og Sjæl maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse“ (1 Thess. 5, 23), — at den kongelige Profet siger: „Jeg søger dig af mit ganske Hjerter, — jeg beder ydmygeligen for dit Ansigt af ganske Hjerter: vær mig naadig! — jeg vil stedse holde din Lov, evindeligen og altid, — jeg høier mit Hjerter til at gjøre efter dine Skikke evindeligen indtil Enden“ (Ps. 119, 10. 58. 44. 112). Saa lyde ogsaa stedse de Ord af deres Jesus og Hans hellige Sendebud i deres Øren og Hjerter: „Leder, betragter! beslitter Eder! kæmper! strider! forarbejder! jager efter; værer nidkjære! bliver ikke trætte! voger! tiltager!“ Hvorledes skulde de da, naar Skriften tager det saa alvorligt, kunne vise sig lunke og letfindige, som om man ikke behøvede at tage det saa nøie, eller som om det ikke var den Hellig-Aands Alvor, uagtet han taler ganske alvorligt? De sande Christne have aldrig været af den Mening, at de allerede vare fuldkomne i Kundskaben om Gud og Kjærligheden til ham og Næsten i Omvendelsens og Troens og den Gudfrygtigheds Frugter, men erkjende af Hjertet og beklage sin Ufuldkommenhed; de øve sig daglig i Omvendelse; de ere nidkjære for Gud imod sig selv; de sukke og bede uden Afsladelse: Alt, Herre, mere Naade; mere Lys! mere Kraft! mere Tro; mere Kjærlighed! mere Nøisomhed! mere Hengivelse! mere Taalmodighed! mere Selvfornægtelse! mere Længsel efter Himmelen! osv. De ønske, at deres Christendom maa være som en Flod, der fra Begyndelsen af er liden og ubetyde-

lig, men efterhaanden, som den flyder fremad, tiltager ved andre Bandedes Tiløb, indtil den endelig som en fuld og bred Strøm udgyder sig i Havet.

§ 32. Hidtil have vi omhandlet Øvelsen til Gudfrygtighed, forsaavidt som den betragtes som en Forberedelse til en salig Død, i Almindelighed; men Sagen er af Bigtighed, hvorfor vi ogsaa anse det fornødent at fremstille den i dens enkelte Dele i Særdeleshed. Den Hellig-Aand har igjennem Apostelen foreholdt de troende og gudfrygtige Sjele tre Hensyn, som de i sin Christendom skulde have stadigt for Øie, nemlig Gud, Næsten og sig selv. Apostelen siger, at Guds saliggjørende Naade oplærer os, at vi skulde leve viseligen (hos og for os selv), retfærdigt (imod Næsten) og gudeligen (imod vor Gud) i denne Verden og saaledes forvente vor Frelsers, Jesu Christi, Aabenbarelse (Tit. 2, 11—13). Vi vilde gjøre Begyndelsen med Hensynet til Gud. Det levende, grundige, rene og søde Kjendskab til Gud er upaatvivleligen den christelige Religions Høihed og Herlighed, Fortrin og Sjel, saasom ingen anden end den alene ved at sige og lære noget Grundigt, Dygtigt, Trøsteligt og Bestandigt om Gud. Dette Kjendskab er ogsaa et af de fornemste Beviser for et af de kraftigste Vidnesbyrd om den christelige Læres Guddommelighed og Sandhed, idet den vidner saa herligt, saa værdigt, saa heligt, saa opbyggeligt og trøstefuldt om det høieste Gode og alle Væsners Væsen, og idet den fremstiller Gud som alle Ting's Udspring og Ophavsmand, algode, almægtige og alvise Opholder og Styrer og allerjaligste og allerherligste Endemaal og lader Alt gaa ud paa Hans Riges Opretholdelse og Udbredelse og Hans alene gode Villies Fuldbgyrdelse, hvilket Apostelen, hvor han taler om Guds Rigdoms, Visdoms og Kundskabs Dyb, sammenfatter i de Ord: „Af Ham og ved Ham og til Ham ere alle Ting;

Ham være Ære i Evighed! Amen“ (Rom. 11. 33. 36). Heraf følger, at det ogsaa er et Bevis paa, at man er en sand Christen, at man sætter høi Pris paa Kjendskabet til den store og høilovlige Gud, tragter derefter af ganske Hjerter, ønsker at vore deri, søger sin Ære, Glæde, Trøst, Tilfredshed og Salighed deri og saa meget som muligt bruger det til at tjene Gud, elske Gud og hjerteligen forlade sig paa Ham, saavel som at man lader al sin Stræben gaa ud paa at komme i Samfund med det høieste Gode i Tid og Evighed forblive i dette Samfund. Derimod er det en rædsom Synd og et Tegn paa et vantro og forblindet Hjerter, at Gud, den væsentlige Godhed og Kjærlighed, tilbyder Menneket sig selv med sin Naades Fylde og dog ikke bliver annammet, — at man ikke vil se det klartskinnende himmelske Lys, ikke søge det allerjaligste Væsen, ikke eie det allerjaligste Væsen, ikke eie den allerædlest Skat, ikke drikke af den levende, evige Kilde og ikke være jalig i det allerjaligste, sødeste og sikreste Gode.

§ 33. De sande Christne jage derfor efter at kjende Herren og at vore og skride frem i denne salige Kundskab (Hos. 6, 3; Kol. 1, 10). Desaarssag elske de inderligen Ordet som det, der fremfor alle Verdens Bøger paa den herligste og bedste Maade beskriver dem Gud og fremstiller Ham tydeligen og eftertryffeligen ei alene i Henseende til Hans Væsen, men ogsaa i Henseende til Hans kjærlige og naadige Villie. De give tillige flittigt Agt paa Hans Gjerninger, i hvilke Han saa herligen har aabenbaret sin Almagt, Visdom og Godhed; Verden med alle Skabninger ere for dem en stor Bog, hvori de dagligen blade og se sig om. De ønske derhos at faa Anledning og Leilighed til at stue stedse dybere ind i Naturen, dens Dybheder og Løndomme og udgranske og af-

lære dens Hemmeligheder, ikke af Nysgjerrighed og Nyffigenhed eller for at indlægge sig Være derved, men for at bringe den store Guds Herlighed mere og mere for Lyset og opvække sig selv og Andre til større Beundring af Hans Magt, Visdom og Godhed og forherlige Ham med desto større Erbødighed, Kjærlighed, Iver og Andagt. Ikke mindre give de Agt paa Hans Styrelse, hvorlunde den lønligen fremtræder overalt i Verden i Almindelighed og i Hans Kirke og hos dens troende Lemmer i Særdeleshed, og fremfor Alt, hvorlunde den har aabenbaret sig hos dem selv, i hvilket de finde megen Trøst og Glæde. Jeg maa imidlertid herved bemærke, at det ikke er min Mening, at Ingen er en sand Christen uden den, som til Fuldkommenhed har erhvervet sig eller beslittet sig paa at erhverve sig et saadant Kjendskab til Gud gennem Hans hellige Ord og Betragtningen af Hans herlige Gjerninger og underlige, men dog salige Styrelse; thi Enhver har sit Maal af Tro og Kundsab, og den Hellig-Aand uddeeler til Enhver i Besynderlighed, efter som Han vil (Rom. 12, 3; Efes. 4, 7; 1 Kor. 12, 11); men jeg vil kun sige, at ingen sand Christen maa være forsummelig og efterladen efter det Maal og den Dygtighed, han har annammet af Ham, at vore i Kundsabten om sin store, misfandelige og høilovlige Gud, i at tro paa Ham i Kundsabten, i at elske Ham i Troen, i at tjene Ham i Kjærligheden, i at glæde sig ved Ham i Tjenesten og at nyde ham i Glæden.

§ 34. Ved saadan Flid og ved Brug af de nævnte Midler lærer da en Christen og overbevises om, at Hans Gud er det allerherligste, allerpriseligste, allermægtigste, allerviseste, allervældigste, allerstjønneste, allerhøieste, allerjaligste Væsen, Dybden, Fyllden, Havet og Afgrunden af al Fuldkommenhed, Visdom, Kraft og Godhed, af hvem og fra

hvem Alt, hvad der er, har sin Tilværelse, — som har skabt og med ubegribelig Visdom ordnet og indrettet Alt, — som opholder Alt, — hvis guddommelige Styrelse strækker sig til Alt, — som agter paa det Høie og Lave i Himmelen og paa Jorden, — som ei alene i Solen og andre Himmellegerer, men selv i en liden Ur og Blomst, ja i en Madde, som er saa liden, at man neppe kan se den med blotte Øie, lægger saa megen Visdom for Dagen, at den menestelige Forstand, hvor dygtig og skarp den end er, ikke kan begribe og tilfulde beundre den. Meget sandt siger Wismanden herom: „Herren har ikke givet de Hellige, at de noksom kunne begribe eller fortælle alle Hans underlige Ting. Vi sige vel Meget (om Guds Undere, Visdom, Almagt og Godhed) og kunne dog ikke naa dertil, og i en Sum at sige: Han er det Altsammen. Vilde vi rose Ham herligen, hvorledes skulde vi formaa det? thi Han er meget større end alle sine Gjerninger. Herren er forfærdelig og saare stor, og Hans Mægtighed er underlig. Der er mange skjulte Ting, som ere større end disse; thi vi have kun seet saa af Hans Gjerninger“ (Sir. 42, 24; 43, 31. 32. 33. 37). Under denne Betragtning gaar det ofte de troende Sjele som Søfolkene eller en Lods paa Skibet, der maa udkaaste et Blylod og undersøge Havets Dybde og stedse udraabe, hvor mange Favne Vand han finder, nemlig: tyve Favne Vand! femten Favne Vand! (Ap. Gj. 27, 28), men naar han ikke kan naa nogen Bund med sin Snor, pleier han blot at raabe: O! Saaledes hænder det ogsaa ofte under de Troendes hellige Estertanke, at de ikke kunne trænge tilbunds i Guds Almagts og Visdoms Dyb; da udbryde ogsaa de: O! hvilken Dybde, hvilken Høide, hvilken Vidde, hvilken Længde, hvilken Bredde af Guds Visdom og Herlighed! Naar Skabninger indeslutte saa

Meget i sig, at den menneskelige Aands Traad bliver for kort til at udgrunde deres Hemmeligheder, hvo vil og kan da udgranske Guddommens Dybheder (1 Kor. 2, 10)?

§ 35. Der er imidlertid, foruden hvad vi hidtil have omtalt, nemlig Naturens Hav og Dyb, endnu noget Andet, nemlig Guds Naades Fylde, Hans Kjærligheds Dyb, Hans Mistundheds Hav og Hans Barmhertigheds Afgrund, hvori de oplyste Sjæle ofte og fornemmeligen søge sin Forlystelse og en Forøgelse af sit Kjendskab til Gud, Noget, hvortil de Fyndspog i Skriften, der handle om Guds Godhed, Kjærlighed, Barmhertighed, Venlighed o. a. M., foranledige og tjene dem, saasom: „Herren er den, som elsker Folkene“ (5 Mos. 33, 3). „Alle Herrens Stier ere Mistundhed og Sandhed for dem, som bevare Hans Pagt og Hans Vidnesbyrd“ (Ps. 25, 10). „Hvor stort er ikke dit Gode, som Du har gjemt (henlagt, i dit Raad bestemt) for dem, som Dig frygte, — som Du har bevist imod dem, der tro paa Dig for Menneftenes Børn!“ (Ps. 31, 20). „Bjergene skulle vel vige og Hoiene bevæges; men min Mistundhed skal ikke vige fra dig og min Freds-Pagt ikke bevæges, sagde Herren, din Forbarmer“ (Ejai. 54, 10). „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed; derfor har jeg draget dig med Mistundhed. Mon ikke Efraim være mig en dyrebar Søn? mon han ikke være et Barn, som jeg har havt megen Forlystelse af? derfor lyde mine Indvolde for hans Skyld; jeg vil visseligen forbarme mig over ham, siger Herren“ (Jer. 31, 3. 20). „Saasandt jeg lever, siger den Herre, Herre, jeg har ikke Velbehag i den Ugudeliges Død“ (Ezek. 33, 11). „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den Enbaarne, paa det, at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv“ (Joh.

3, 16). Mine Faar høre min Røst, og jeg kjender dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligt, og ingen skal rive dem af min Haand“ (Joh. 10, 27. 28). „Gud sparede ikke sin egen Søn, men gav Ham hen for os Alle. Hvorledes skulde Han ikke ogsaa stænke os alle Ting med Ham. Intet skal kunne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu“ (Rom. 8, 32. 38. 39). „Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20). „Gud har udvalgt os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt — — og bestemt os forud formedelt Jesum Christum til sønlig Udkaaelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed, sin herlige Naade til Pris, ved hvilken Han benaadede os i den Elskede, i hvem vi formedelt Hans Blod have Forløsning, Syndernes Forladelse, efter Hans Naades Righed“ (Efs. 1, 4 — 7). „Gud bestemte os ikke til Brede, men til at bekomme Saliggjørelse ved vor Herre Jesum Christum, som døde for os“ (1 Thess. 5, 9. 10). „Gud har efter sin store Barmhertighed gjenfød os til et levende Haab, — — til en usforkrænkelig og ubesmittelig og usorvisselig Arv, som er bevaret i Himlene til Eder, som ved Guds Magt bevares formedelt Troen til Frelse“ (1 Pet. 1, 3. 4. 10). „Ser, hvor stor en Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi skulle kaldes Guds Børn; — — I Elskelige, nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige; thi vi skulle se Ham, som Han er. — — Gud er Kjærlighed“ (1 Joh. 3, 1. 2; 4, 8. 16), o. a. M.

§ 36. Forundrer Eder ikke, mine Kjære, over at jeg har samlet saa mange Sprog af Skriften og dynget det ene ovenpaa det andet. Jeg er kommen ud paa, ja ned i den treenige Guds Kjær-

ligheds og Barmhjertigheds Hav, Dyb og Afgrund, hvori den ene Kjærlighed, den ene Naade, den ene Miskundhed følger paa den anden, og jeg erfarer, at Vandet deri ikke er noget bedst Saltvand, men et Trøste- og Kraftvand, som sødeligen overflyder min Aand. I dette Dyb søger jeg at drage Eder samtlige ned, for at I deri kunne aandeligen svømme, leve, røres og være tilligemed mig, om det ellers er mig tilladt at tale saaledes. De anførte Sprog ere vel efter sine Ord let og snart læste, hørte og lærte; men hvo formaar at beskrive og udfige deres Kraft, Trøst og Sødme? De føre os ind i Betragtningen af Guds ubegribelige, evige, almindelige, ufortjente, trøsterige og salige Kjærlighed, hvis Bredde, Længde, Dybde og Høide intet Menneske, ja ingen Engel kan udfige (Efes. 3, 18.) De omfatte Guds hele Godhed, der ellers naar til Himlene indtil de øverste Skyer (2 Mos. 33, 19; Ps. 36, 6). De indeslutte i sig alle Menneskers Frelse, Trøst og Liv, og hvad den miskundelige Gud har gjort, endnu gør og fra Evighed til Evighed vil gøre imod dem. De fremstille vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13). De bære i sig alle de legemlige, aandelige og evige Velgjerninger, som den evige og væsentlige Visdom, Kraft og Kjærlighed har bevist os i Skabelsen, Opholdelsen, Styrelsen, Gjenløsningen, Retfærdiggjørelsen, den sønlige Udkaarelse, Helliggjørelsen, Forløsningen, Bevarelsen i Troen og Saliggjørelsen. De sige til os Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed: Betænk, du Christenmenneske, hvad du er, og hvor kjær og dyrebar du er for din Gud! Gud er vel priselig og forunderlig i alle sine Veie og Gjærninger og ubegribelig i sin Miskundhed, hvormed Han opfylder Himmel og Jord, saa at du ikke kan vende dit Hjerte og dine Dine nogetsteds hen,

hvor den ikke skulde straaale dig imøde og berøre dit Hjerte med sin søde Kraft; men betragt kun først og fremst dig selv og hvad Miskundhed har gjort og endnu hver Dag, ja hvert Dieblisk gjør imod dig; saa vil du finde, at ligesom en Fugl svæver i Luften, der bærer den, — der giver den Aande, — der er under og over den, foran og bag den og paa begge Sider hos og ved den, saaledes lever og røres du i Guds Kjærlighed og Miskundhed. Gud har skabt dig, ikke fordi Han trængte til dig og ikke uden dig kunde være det og den, Han er, men af lutter Miskundhed, for ogsaa i dig at have et Kar, paa hvilket Han kunde aabenbare sin herlige Naade, Magt og Visdom for al Verden. Han skjulte dig i Moders Liv, ligesom en Kunstner skjuler sit Værk, hvorpaa han arbejder med stor Flid (Ps. 139, 13, 14), eller ligesom en Høne varmer og udklækker de Ugg, hvorpaa hun ligger. Han skjulte dig under sine Fingers og sin mægtige Haands Skygge, for at Ingen skulde skade dig og ødelægge det ædle og kjære Værk, Han havde begyndt paa. Hans Dine saa dig, da du endnu var uformet, endnu ikke fuldkommen uddannet (R. 16); de saa dig med Lyst, med Kjærlighed, med Forbarmelse; da endnu Ingen saa dig eller vidste af dig, havde Han allerede sine guddommelige Dine fæstede paa dig, og du var allerede indesluttet i Hans Forsyn og Omsorg.

§ 37. Han har ogsaa til rette Tid bragt dig for Lyset og draget dig af din Moders Liv, strax taget dig paa sit Skjød, oparmet dig med sin Kjærlighed og omvillet dig med den som med et Svøb. Hans Miskundhed var din Amme og Barnepige; Hans Opfugt var din Bestjærmelse og bevarede din Aande; Han gav dig sine Engle til at vaage omkring din Bugge og siden bevare dig paa alle dine Veie og bære dig paa Hænderne, at du ikke skulde støde din Fod paa nogen

Sten eller komme til Skade (Ps. 91, 11. 12). Ja, Han har ogsaa befaleet alle sine andre Skabninger at tjene dig med alle sine Kræfter, efter som og hvor du trænger dertil, ligesom du da hidtil har nydt og endnu daglig nyder din Del af Guds Miskundhed, hvorefter Jorden og den ganske Verden er fuld. Solen er et vidt og bredt Hav af Lys, Hede og allehaande herlige Kræfter, og se, den udgyder dem ogsaa over dig og meddeler dig saa Meget deraf, som du behøver; den omskinner dig, — den varmer dig, — den styrker dig og medbringer, saa ofte den staar op, en ny Betsignelse og en ny Kraft, for dermed ogsaa at vederbvæge dig. Blandt saa mange Tusinde Stjerner paa Himmelen er der ikke en eneste, uden at den store og algode Skaber har nedlagt en særskilt Kraft og en egen Betsignelse i den, og se, de spille alle med sine Straaler paa dig og meddele dig, hvad de have annammet. Naar Solen er astraadt, træde disse mange Tusinde Vidner om din Gud og Hans Miskundhed i dens Sted og sige med taus Mund: Her ere vi. Vi ere dannede for at overøse dig, o Menneſke, med Alt, hvad vi have, og for at tjene dig hver med vor Gave og Kraft, osv. Og saaledes ere ogsaa alle andre Skabninger findede.*) Betænk endvidere, min Medchristen, de mangfoldige Belgjerninger og Beviser paa Guds Godhed, som have vederfarets dig alle dit Livs Dage, — hvilket naadigt Die Han har havt med dig lige fra du laa ved din Moders Bryst, — hvor faderligen og rigeligen Han har forſorget dig, — hvor mægtigt Han har beſtjærmet dig, — hvor underligen, men dog saligen Han har ført dig, — af hvor mangan Nød og Fare Han har frelst dig, — hvorlunde Han allebegne har fulgt dig med sin Raade og Kjærlighed, —

hvorlunde Han aldrig har sluppet dig og aldrig forladt dig, osv., og du maa forundre dig over at den store Gud beſkymrer sig saa meget om et Menneſke og gjør sig saa megen Uleilighed med et Menneſke, som dog kun er en Orm og Maddik. Du maa tilſtaa, at du har været og endnu er et Midtpunkt, hvis store og udſtrakte Omkreds er Guds Miskundhed, — en Plante, som har fæstet sig og ſlaaet Rødder i Guds Kjærlighed og uafsladeligen modtager Saft og Kraft, Lys og Liv af den, et Speil, hvori Guds Miskundhed og Kjærlighed afſpejler sig, et Kar, som den store Skaber ei alene med ſtor Viſdom har dannet og paa det Herligſte prydet, men ogsaa fyldt med allehaande Gaver, Kræfter og Goder.

§ 38. Det er mærkeligt, at den helige Johannes efter at have fortalt Forvandlingen af Vand til Vin og Helbredelsen af den kongelige Mand tilføjer „Denne Begyndelse paa sine Tegn gjorde Jesus — — Dette, det andet Tegn, gjorde Jesus“ (Joh, 2, 11; 4, 54). Jeg har ſtedſe anſeet diſſe Ord for en Anviſning af den Hellig-Mand til, at ogsaa vi, ſaaſnart vi kunne, ſkulde begynde at tælle op og opſkrive Tegnene og og Beviserne paa Guds Godhed. Men hvad mener du vel, mit Medmenneſke? — derſom du ſkulde begynde at tælle deſlige Ting, ſom Herren har viſt dig i dit Livs Tid, naar ſkulde du da blive færdig, og hvor vidløftig vilde ikke Fortegnelsen blive! Vilde du ikke vorde nødt til at ſige med David: „Herre, mit Gud, Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanker mangfoldige imod os. Ingen kan ordentlig fremsætte dem hos Dig (eller: „Intet er at ligne med Dig“ — iſær i din Miskundheds Gjærninger); vil jeg kundgjøre og udfige dem da ere de flere, end at man kan tælle dem“ (Ps. 40, 6). Jeg vil ſige Eder Noget, ſom i Begyndelsen vil ſynes Eder

*) Jfr. Andis ſande Chriſtendom 2den Bog, Kap. 16, § 4.

paafaldende; jeg holder for, at Ingen kunde bedre og omstændigere fortælle og fremstille den Miskundhed, som Gud beviser imod os, end Satan, om han vilde; thi han erfarer til sin største Utilfredshed og Uergrelse, hvorlunde den algode Gud omgærder os arme Menneſter med sin Magt trindt omkring, saa at han ikke kan komme os tillivs, hvor gjerne han end vilde (Job. 1, 10). Han ved, hvor mangt et Garn, som han har opstillet for os, Guds Miskundhed har ſonderrevet for ham, — hvor mangen gloende og giftig Pil, som han har affkudt paa os, den har opfanget som et Skjold, — hvor meget Ondt, som han havde tiltænkt os, den har forhindret, og hvor meget Godt og Ønskeligt, som han med Harm og Forbitrelse maatte ſe paa, den paa en ſkjult og lønlig Maade har bevist os. Dog vilde ogsaa de hellige Engle, som efter den Høieſtes Befaling fra vort Livs Begyndelse af have været hos os og tjent os, kunde ſynge os en Viſe herom; thi de finde ſin Lyſt i de Kjærligheds- og Miskundheds-Gjerninger, ſom Gud ſaa rigeligen gjør imod os, uværdige Menneſter, og tage af enhver af dem Anledning til Guds Pris og til ny Glæde, — hvorom vi allerede paa et andet Sted have lært det Fornødne.*) Gudslærde og gudſkygtige Mænd antage heller ikke uden Grund, at det i Himmelen blandt Andet ſkal blive et Æmne for de livſalige Samtaler, ſom de hellige Engle ville holde med de udvalgte Menneſter, at de give dem Underretning om den Guds mangfoldige Miskundhed, de have nydt i dette Liv, og fortælle dem, hvor ofte og eftertryffeligt den har ſtandſet og afværget Dævelens forſærdelige Ondskab.

§ 39. De i Mængde anførte Skriftſprog vidne imidlertid ikke blot om de timelige, men fornemmelig om de aan-

delige og himmeſke Velgjerninger, ſom den algode Gud fra Begyndelſen har viſt os, daglig viſer os og ſiden i al Evighed vil viſe os. De tale til os om Guds evige Kjærlighed, hvormed Han har elſket os i Chriſto, før Verdens Grundvold blev lagt, og ſom Han har aabenbaret os i Tiden, idet Han har givet os og hele Verden ſin Søn, den enbaarne, paa det, at hver den, ſom tror paa Ham, ikke ſkal fortabes, men have et evigt Liv (Joh. 3, 16). De forklare os Guds Søns Kjærlighed, idet Han har givet ſig ſelv for os og ved ſin Lydighed og Fornedrelſe indtil Døden paa Korſet, ved ſit guddommelige, koſtbare Blod, ved ſin blodige og uforſkyldte, bitre Død forløſt os fra Guds Brede, Dævelens Vold og fra den evige Død. De foreſtille os den Hellig-Aands Kjærlighed, idet Han udgyder ſig med Guds Kjærlighed i vore arme, ſyndige Hjerter, vælger ſig dem til ſine Boliger og Tempel og oplyſer, helliggjør, renſer, fornyer, trøſter, ſtyrker og vedervæger dem. De lære os at forſtaa Daaben og den Naadespagt, Gud for evig har ſluttet med os, og viſe os, hvorledes vi gennem vort hele Liv ſkulle føre os den til Nytte og beſormedelt vandrende glade og trøſtige i Guds Naade. De foreholde os, hvad Guds Naadeſkald, hvorved Han har kaldet os til ſin himmeſke Herlighed og ſin kjære Søns Samfund i Tid og Evighed, — hvad Guds Forbarmelſe, Taalmodighed og Langmodighed, hvorpaa vor Salighed grunder ſig, — hvad vor Bevarelſe til Frelſe ved Hans Magt, — hvad Guds Ord, der er en Lygte for vor Fod og et Lys for vor Sti (2 Pet. 3, 15; 1 Pet. 1, 5; Pf. 119, 105), vor Trøſtekitbe, vor Raadgiver, vor Hjertefyrking, vort Forſikringsbrev om vor Frelſe, vor Lærer og Veiviſer, vort Paradis, er for en uforlignelig og koſtbar Guds Gave, — hvilken Herlighed og Salighed den Herres Jeſu Kjærlighedsmaaltid

*) Se 4de Del, 14de Præd., § 4.

iudestutter i sig og virkelig tilbyder og meddeler de Bodsferdige og Troende, og Deslige. Herom minde de ikke blot os Alle i Almindelighed, men Enhver af os i Særdeleshed. Guds Aand taler ikke blot trosteligt og hjerteligt til den hele Skare, men ogsaa til enkelte Personer, saasom naar Han siger: „Jeg er din Gud; jeg styrker dig, ja hjælper dig, ja opholder dig. Jeg gjenløste dig; jeg kaldte dig ved dit Navn; du er min. Jeg udsletter dine Overtrædelser“ (Esai. 41, 10; 43, 1. 25,, og vil saaledes, at Enhver trostlig skal tilegne sig Guds Forjættelser og med frimodig Tro føre sig dem til Nytte, som om de ene og alene angik ham. Det er en stor Feil hos de fleste Christne, at de kun i Almindelighed og overfladisk tænke over den væsentlige og evige Kjærligheds Velgjerninger saavel i Naturens som i Naadens Rige og ikke som dem, de selv i Særdeleshed og for sin egen Person have nydt og nyde, hvorfor den almindelige Betragtning kun virker en almindelig og koldfindig Kjærlighed hos dem, medens derimod den særegne Betragtning ogsaa vilde fremkalde et særegent Kjendskab og en hjertelig og inderlig Gjentjærlighed. Gjen-nemlæs derfor endnu engang de oven-anførte Skriftsprog, min Medchristen, og overvei dem, som om de vare talte til dig og om dig, og ophør ikke at anbefale og foreholde din Sjæl og tilegne dit Hjerte dem som et sandt og evigt Herrens Ord, indtil du med fuld Overbevisning kan sige: Gud har elsket og udvalgt mig i Christo: Han har stjænket mig sin Søn og fremstillet Ham paa Hans Kors og i Hans Blod som en Naadestol og sikker Tilflugt for mig; Guds Søn har elsket mig og givet sig selv hen for mig; jeg er min trofaste og gode Hyrdes, den Herres Jesu, Faar; jeg hører Hans Røst og følger Ham; Han kender mig; jeg bærer Hans Merke paa min Pande og mit Bryst; Han

giver mig et evigt Liv; jeg skal aldrig fortabes; Ingen skal rive mig af Hans Haand; ingen Djævel, ingen Verden eller Død skal kunne skille mig fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu. Jeg har et Pant og Segl i og paa mit Hjerte, der forvisser mig om min Frelse og giver mig det sikre Vidnesbyrd, at jeg er et Guds Barn og en Arving til det evige Liv. Jeg bliver ved Guds Magt bevaret til Frelse; al Naades Gud, den trofaste og sanddrue Gud vil selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste mig; Han vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige; Han være Være og Magt i al Evighed! Amen.

§ 40. Nu da, I Jesum=elskende Sjæle, I ville maaſte tænke: Hvortil figter denne temmelig vidløftige Fremstilling af Guds Misfandhed og Kjærlighed, hvorefter der allerede er talt Meget i de foregaaende Dele, og hvorledes kan dette tjene til Forklaring af, hvad vi nu fornemmeligen skulle lære, nemlig Forberedelsen til en salig Død? Jeg indrømmer gjerne, at jeg er kommen paa en liden Afvei; men jeg maa ogsaa sige, at det er steet med frit Forsæt, og at jeg haaber, I ikke skulle angre, at I hidtil have fulgt mig derpaa. Vi have fundet for godt at gjøre en liden Omvei; men den har været yndig og ret tjenlig til Opnaaelsen af vort Formaal. Den hellige Skrift vidner tydeligen, at al Ugudelighed har sit Udspring deraf, at Menneskene ikke kjende Gud, ligesom Frelseren siger, idet Han taler om Sines Forsølgelse: „Alt dette skulle de gjøre Eder, fordi de hverken kjende Faderen, ei heller mig“ (Joh. 15. 21; 16, 3), og Hans Apostel skriver: „Fordi Hedningerne ikke holdt det for godt at have Guds Kundskab, saa gav Gud dem hen til et Sind, som intet duer, saa at de gjøre det Usømmelige“ (Rom. 1, 28), og opregner derpaa allehaande stræffelige og skadelige Frugter, som opvoxe af en saa-

dan Bantundighed, nemlig: Uretfærdighed, Horeeri, Skalkhed, Gjerrighed, Ondskab, Avind, Blodtørst, Ubarmhjerthighed, o. a. M. Derimod taler Skriften saare herligt om Kjendskabet til Gud: „Dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum“ (Joh. 17, 3). De hellige Apostle vide intet Bedre at ønske sine Tilhørere, end at Gud vil give dem „Visdoms og Aabenbarelsens Aand i Hans Kundskab og oplyste Dine, at de kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte dem til, og hvilken Hans Årvs herlige Rigdom er iblandt de Hellige“ (Efs. 1, 17. 18), — at de maa blive mere og mere rige paa Kundskab og al Skjønksomhed, saa de kunne vælge, hvad som bedst er, og fyldte med Retfærdigheds Frugter, samt at de maa vore til Guds Erkjendelse, styrkes med al Styrke til al Taalmodighed og Langmodighed med Glæde og takke Faderen, som gjorde os dygtige til de Helliges Arvedel i Lyset (Filipp. 1, 9—11; Kol. 1, 11). Saare betydningsfuldt siger i Særdeleshed den hellige Apostel Peter, at „megen Naade og Fred følger af Guds og Jesu Christi Erkjendelse, og at alle de Ting, som høre til Liv og Gudsfrygtighed, skjænkes os formedelst Kundskaben om Ham, som kaldte os ved sin Herlighed og Kraft“ (2 Pet. 1, 2. 3). Disse og lignende Sprog forklares ved alle Tiders Erfaring om at af den sande og levende Kundskab om Gud udflyder, som af en hellig og velsignet Kilde, Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Frygt, Ydmyghed, Sagtmodighed, Venlighed, Kyndighed, Afholdenhed, Retfærdighed og Sandhed.

§ 41. Derfor bestaar nu alle gudsfrygtige Sjeles bedste og nyttigste Forberedelse til en salig Afsked deri, at de dagligen af Hjertet beslutte sig paa at lære sin Gud mere og mere at kjende. De angre inderligen, at de have levet

saa længe i Verden og betymret sig saa lidet om alle Tings Skaber og Opholder, om det mægtigste, veldædigste og viseste Væsen, ved hvilket Alt er til og bestaar, — at de have druffet af Flokderne efter Lyst og Behag, men kun spurgt og gransket lidet efter den levende og evige Kilde, hvoraaf de udstømmede, og at de vel have været inde sluttede i sin Guds Varetægt, Forsorg, Kjærlighed og Trofasthed og nydt rigeligt Godt deraf, men lært Ham for sent at kjende og kun vist Ham liden Taknemmelighed. De beklage af Hjertet, at omendstynt de saa længe have haft Salighedsmidlerne ved Haanden og kjendt eller ialfald kunnet kjende Guds hellige og naadige Villie, have de dog brugt dem koldfindigt og ikke hjerteligt tjent Guds Villie, ja ofte foretrukket sin egen Villie for samme. Det bedrøber dem, at de ved at ransage sit Levnet og sin hele Omgjængelse finde saa Meget, som har været i Strid med Guds Lov og deres Daabspagt, forundre sig over Guds Godhed og Langmodighed og prise Ham desaarfag med Glæde. De erkjende, at mange Synder ere blevne dem forladte, og derfor elske de saa meget mere og inderligere. De vide nu ei alene af Guds Ord, men ogsaa af egen Erfaring, hvor høit Guds Søn har elsket dem, idet Han har givet sig selv hen for dem, forhvervet sig dem til en Eiendom med sit kostbare Blod og agtet dem kjære og dyrebare og som en tro Ypperstepræst og Mægler traadt frem i deres Sted for Gud, som en tro Hyrde ledsaget dem med sin Misfandhed og Barmhjerthighed, grebet dem, taget dem paa sine Skuldre og bragt dem paa ret Vej. De indse nu ogsaa, hvilken trofast Ven, Troster og Talsmand de have haft i den dyrebare Hellig-Aand, der ikke har forladt dem i nogen Nød og ikke strax veget fra dem for deres Overtrædelsers Skyld, men stedse gennem Ordet og

deres Samvittighed formanet, advaret, forfærdet, oplyst, fornyet, trøstet, styrket og huspalet dem.

§ 42. Heraf opstaar endvidere en hjertelig Tillid hos dem til den kjærlige, naadige og miskundelige Gud saavelsom en stor Frimodighed imod Synd, Verden, Død, Djævel og Helvede. Thi efterdi de se, at Alt, hvad Herren har forjættet i sit Ord, er bleven saa tro- ligen opfyldt og bevist imod dem alle deres Livs Dage, saa slutte de heraf, at Han har elsket dem fra Evighed af, udvalgt dem i Christo Jesu, bestemt dem til sønlig Udkaarelse og Salighed og besluttet, trods Djævelens og Verdens Tanke og Villie at bevare dem ved sin Magt til Frelse. Da begynde de at elske Ham af ganske Hjerter og ganske Sjæle som sin Gud og Fader, som sin trofaste og dyrebare Frelser, Mægler, Ypperstepræst og Hyrde, som sin søde og usvigelige Ven og Trøster og paa alle Maader at lægge denne Kjærlighed for Dagen. De søge og gribe med Glæde overalt Anledning til at omtale og ophøje den algode Guds Barmhjertighed, Kjærlighed og Trofasthed og at bringe Andre, især Ukyndige og Uerfarne, til samme salige Kundskab og Indsigt og at anbefale dem Kjærligheden til Ham. Dette gjøre de fremfor Alt med sine Husbøll, Børn og Tjenere. Det er Troens og Kjærlighedens Natur, gjerne at ville ytre sig i Gjerninger og efterlade sig et eller andet Minde eller Vidnesbyrd om, hvor høit de have skattet Gud og Hans Kjærlighed; derfor have Nogle, som have haft Formue dertil, bygget Kirker, stiftet Klostre, bestemt visse Dele af sine Efterladenskaber til Underhold for Geistlige og Fattige eller til Understøttelse af Studerende, for at Gud derved skulde tjenes, Hans Ord prædiktes, Hans Pris forkyndes, Kundskaben om Ham vedligeholdes og udbredes, Hans Lemmer og Tjenere glædes og Efterkommerne op-

vækkes og opmuntres til at elske og love Gud. Man finder jævnlig ved Landeveiene udenfor Stæder og Landsbyer Stenkors, ofte uformlige og grovt tilhugne, som jeg ikke anser for Andet end Mindesmærker om Kjærligheden til den korsfæstede Jesum, hvilken Forfædrene og de Enfoldige have villet ogsaa efter sin Død anbefale de Rejsende og Forbigaaende og lægge dem paa Hjerter. De brunsvigiske Historiebøger fortælle om en Adelsmand ved Navn Riddag af Benden, at han skænkede en vis Penge- sum til Hovedkirken i Halberstadt og bestemte, at for den skulde der hver Fredag Kl. elleve ringes med denne Kirkes Storklokke for derved at paaminde Følket om den Herres Jesu bitre Lidelse og Død og bevæge det til at takke Ham derfor og bede et Faderavor.

§ 43. Jeg har haft en gudelskende Person under min Sjælepleie, hvis Hjerter brændte og luede af og i Kjærligheden til Jesum og som ofte pleiede at sukke: „Hvorledes skal jeg betale Herren alle de Velgjærninger, Han har vist og daglig viser mig“? (Ps. 116, 12) Og saasom han i sit vidløftige og besværlige Husvæsen og under alle sine Syssler stedse bevarede Hans Thukommelse i sit Hjerter pleiede han at udtænke og siden opskrive allehaande smukke Rim og Smaabønner, der allesammen gik ud paa Jesus, indtil han endelig havde samlet et temmelig stort Antal og bad mig at befordre dem i Trykken og forsyne dem med en Fortale, hvilket ogsaa skede. Dette, sagde han, skal være et Minde i Verden om min inderlige Kjærlighed til den Herre Jesum; kunde jeg gjøre noget Mere, saa vilde jeg villigen og gladeligen gjøre det; thi Han har elsket mig og givet sig selv hen for mig, osv. Naar dette og Lignende sker i en ren Tro og usminket Kjærlighed, saa er det godt. Men Intet er dog bedre end at bygge levende Kirker til Guds Ære og til Minde om sin

Kjærlighed til Jesus at opreise levende Støtter og Kors og efterlade sig levende Bøger, skrevne ikke med Blæk, men med den levende Guds Aand i Hjertets Rød-
 tabler (2 Kor. 3, 3). Jeg mener hermed gudsfrygtige og velopdragne Børn, hvis Hjærter, naar de ere fyldte og beskrevne med en grundig Kundskab om den Herre Jesus og med Kjærlighed til Ham, medrette kunne kaldes levende Templer, Støtter og Bøger og i kraftigste Maade vidne om deres Forældres Tro, Kjærlighed og Haab efter deres Bortgang. Om Konstantius, Fader til Keiser Konstantin med Tilnavnet den Store, fortælles, at da han kort før sit salige Endeligt i Raadets Nærværelse overgav Riget til sin Søn, tilføiede han: Nu skal Døden være mig sødere og behageligere end Livet; thi jeg efterlader mig en herlig Mindestøtte og skøn Gravskrift, nemlig min Søn, der med Guds Hjælp vil astørre Taarerne af de stakkels Christnes Dine. O, hvor lyshalige ere i fke de Forældre, som efterlader sig slige levende Mindesmærker og Gravmæler, der efter deres Død kunne fremme Guds Være, Kundskaben om og Kjærligheden til den Herre Jesus og sand Gudsfrugt; Her-
 efter bør alle gudelskende Sjele stræbe. Erfaringen og Betsuelsen kunne lære os, at der ikke er nogen Urt, nogen Plante eller noget Træ, som ikke forbereder sig til Fremtiden, for, naar de have baaert Frugt, senere at bære end mere. En Plante, som har naaet sin Fuldkommenhed, bærer Frø, hvoraf en ny kan opvoxe, naar den selv er uddød. Et Træ, som om Høsten staar aldeles nøgent og har mistet sine Frugter og Blade, har allerede sat Løv- og Frugtknopper til næste Aar, med hvilke det da vil tjene sin Eier. Denne Urt er der ogsaa i Retfærdigheds Ege og Herrens Planters Rviste, Hans Hænders Gjærning til at bevise Ham selv herlig" (Esai. 60, 21; 61, 3): de tjene ikke blot „Hans

Raadslutning i sin Livstid" (Ap. Gj. 13, 36), men gjør sig ogsaa al mulig Flid for at kunne efterlade ham en Sæd, som ogsaa efter at de selv ere hensovede kan være for Hans Ansigt og tjene Ham (Ps. 22, 31).

§ 44. Efterdi de forøvrigt i sine Hjærter ere overbeviste om, at Alt, hvad de hidtil i sit Kald have gjort af Kjærlighed til Gud og for at fremme Hans Være, er noget Lidet og Ubetydeligt imod den mageløse og umaalelige Kjærlighed og de utallige Velgjerninger, Han har bevist dem, og de derhos ikke kunde vide, hvor længe de endnu skulle have Tid til at gjøre det Gode, tjene Gud og Næsten og opbygge sig selv paa sin allerhel-
 ligste Tro (Gal. 6, 9. 10; Jud. B. 20), saa begynde de med større Flid og Iver end nogenfinde at holde sig til Gud, at betjene sig af Raademidlerne, at befæste sig i Troen, at laa dybere Rødder i sin Saligheds Grund, at forvise sig mere og mere om Guds Kjærlighed i Christo Jesu, at gjøre sig ret kjendte og fortrolige med Ham, at vandre med Ham og føre et gudeligt Levnet, at tjene Hans Villie og søge at tækses Ham. Des-
 aarsag fornye de daglig sin Daabspagt, befale og indslutte sig i Guds faderlige Omfjorg, Barmhjertighed og evige Kjærlighed, i sin Frelser, Mæglers og Hyrdes, Jesu Christi, søde og salige Samfund og Baretægt og i den Hellig-Aands Ledelse. De ofre, hellige og hengive Ham daglig sit Legeme og sin Sjel med alle disses Kræfter og Evner. De søge sin Lyst og Være i at kunne tjene og tækses Gud; Intet er for dem stort og herligt uden den store, høilovlige og misfundelige Gud, Intet sødt uden Hans Godhed, Intet behageligt, uden hvad der behager Ham, Intet priseligt, uden hvad der tjener til Hans Navns Pris, Intet trøsteligt uden Forsikringen om Hans Raade. De beslutte sig ei alene paa barnligen at frygte Ham og med til-

hørlig Selvfornedrelse tilbede Ham, men mest paa at elske Ham, at hænge ved Ham i barnlig, sød Fortrolighed og kun at vente sig alt Ønsteligt og Godt af Ham. De elske Ham hjerteligen; de prise Ham inderligen; de tilbede Ham ivrigt, alvorligt og andægtigt; de tjene Ham villigen; de hengive sig ganske og aldeles til Ham; de hvile sødeligen i Ham. De unddrage sig ogsaa-aa meget som muligt al Forsængelighed og verdslig Vidløstighed og fordybe sig ikke i Sysler, som kunne forurolige deres Sjæl, adsprede deres Tanker og gøre deres Hjerte koldsindigt i Kjærligheden til Gud og i Hans Tjeneste. Saadanne Hver, hvori de ikke kunne gøre sig Haab om at tjene Gud og Næsten, ville de ikke paatage sig, hvor megen Vre, Nytte og Behagelighed de end kunde forskaffe dem. Merkeligt er det, hvad den hellige Lukas siger om vor Frelser: „Da de Dage fuldkommedes, at Han skulde optages, da vendte Han stadig sit Ansigt at vandre til Jerusalem“ (Luk. 9, 51); Han befæstede sit Ansigt — Han foresatte sig i sit Hjerte at vandre med Frimodighed til Jerusalem, ihvorvel det ikke var Ham ubekendt, hvad der samstedts skulde vederfares Ham. Saaledes er ogsaa Hans Efterfølgere; naar de mærke, at deres Dage efterhaanden fuldkommes, saa vende de med Frimodighed sit Hjerte og Ansigt til sit Endeligt og til Gud, hvem de længes og stunde efter. De ligne en Vandringsmand, der vandrer lige imod Solen og har sin Skygge bag sig, saa at han ikke ser den. De gribe vel gjerne Leiligheden til at gøre det Gode og trættes og tjedes ikke ved nogen Syjsel, hvori de kunne lægge sin Kjærlighed til Gud og Næsten for Dagen; men deres Hjerte forbliver dog uroffeligen vendt til deres Gud, og Kjærligheden til det Fortrænelige, Egenæren, Egennytten, Egentjærligheden forglemmes hos dem alt mere og mere. Kort sagt,

de vaage, bede, elske og tjene Gud og Næsten. De ere stille og tilfredse i Gud; de lægge daglig sit Hoved og Hjerte op til sin Jesu Bryst og i Hans Skjød; de have Ham stedse for Øine og i Hjerte; „sine Lænder lader de være ombundne og sit Lys brændende og ere ligesom de Menneſter, der vente sin Herre, naar han vil bryde op fra Brylluppet, paa det, naar han kommer og banker paa, de strax kunne lade op for ham“ (Luk. 12, 35. 36). At de nu paa denne Maade have forberedt sig vel til et saligt Endeligt, vil Ingen kunne negte.

§ 45. Men vi gaa videre og tage under Forberedelsen til en salig Død ogsaa Hensyn til Næsten. Hvor høifornødent det er at staa paa en god Fod, som med Gud, saaledes ogsaa med Næsten, saafremt man vil de salig, kunne vi slutte deraf, at vor Jesus sætter Budet om Kjærlighed til Næsten ved Siden af det om Kjærlighed til Gud, saa og lærer, at vor Dyrkelse, vore Offere, vore Bønner og vor hele Vandel ikke behager Gud, dersom vi ikke staa i et kjærligt Forhold til vor Næste og omgaaes i og efter Kjærlighed (Matth. 22, 39; 5, 23—25; 6, 14. 15; Mark. 11, 25. 26; Rom. 14, 15). Alene ere den hellige Apostels Ord: „Hvo, som siger, at han er i Lyset (i Naadestanden, i Samfund med Gud formedelt Christum), og hader sin Broder, han er endnu i Mørket (i sine Synder, under Guds Brede og i Satans Vold.“ „Hvo, som elsker sin Broder, bliver i Lyset, og der ingen Forargelse i ham“ (der er Intet i ham, som foruroliger og betynger hans Hjerte og Samvittighed). „Men hvo, som hader sin Broder, er i Mørket og vandrer i Mørket og ved ikke, hvor han gaar, fordi Mørket har forblindet hans Øine“ (1 Joh. 2, 9. 10. 11). „Vi vide, at vi ere overgangne fra Døden til Livet; thi vi elske Brødrene. Hvo som ikke elsker

sin Broder, bliver i Døden" (Kap. 3, 14). Den hellige Paulus vil, at de Christne ikke en eneste Nat skulle nære Brede eller Had til Næsten i sit Hjerte. "Solen," siger han, "gaa ikke ned over Eders Fortørnelse!" (Efes. 4, 26). Hvorfor det? Har det ikke god Tid til imorgen? Nei, vil Apostelen sige, det er for farligt; I vide ikke, hvad der kan vedfæres Eder om Natten. Hvo som ser Solen gaa ned, er ikke vis paa, at han skal se den staa op igjen; desuden, hvo som huser og nærer Brede, han giver Djævelen Rum (Herberge), hvilket ikke kan ske uden Legems og Sjæls Fare (R. 27). Albenbart er det ogsaa, at Døden fører os fra Verden og Alt, hvad vi deri have besiddet og nydt, ind i Evigheden og for Guds Domstol, og at Enhvers Gjerninger følge med ham (Ab. 14, 13), hvorfor han ogsaa skal faa efter det, som er skeet ved Legemet, efter det, som han har gjort, enten Godt eller Ondt (2 Kor. 5, 10). Derfor kan sandeligen ingen samvittighedsfuld og gudskende Christen ville forlade Verden under og med sine Medchristnes Sukke og Taarer, saasom han godt ved, at disse kun vilde være ham en daarlig Anbefaling for Guds Domstol. Det er forfærdeligt, naar en gammel Lærer*) siger til en ubarmhjertig, fra Verden bortdragende Nigmand: Du farer hen, og de Fattiges Sukke gaa foran dig og følge efter dig; de Fremmedes usle Stikelser (som du har betragtet uden Medynk og Forbarmelse) anklage dig, og Skaren af dem, som græde for din Skyld, arer løs paa dig. Ve den Sjæl, som remtræder for Guds Dom med et saadant Følgeskab! Ve det Menneske, over vis Liv Mange ere bedrøvede og over vis Død Mange glæde sig! Ingen, om er en sand Christen, vil i sine sunde Dage gaa tilfængs og indslumre nogen

Aften under de af ham Forurettedes Forbandelser, Sukke og Taarer. Hvor meget mindre vil han da ikke gjøre det, naar han skal indslumre i Døden og gaa over fra Tiden til Evigheden!

§ 46. Sagen er imidlertid af saadan Vigtighed, at vi finde det fornødent at fremstille den noget omstændeligere og eftertrykkeligere. Kjærligheden til Næsten kan betragtes paa to Maader, for det Første saadan, som den, lig en Kilde, sprudler, bruser og bevæger sig i Hjertets Underste eller, lig Ilden paa Alteret i den gamle Pagt, blusser, luer og brænder. En gudfrygtig Sjæl, som mener det alvorligt med sin Salighed, vil se til, at Kilden indeni den aldrig tilstoppes og hindres i sin Opvælden, og at Ilden aldrig slukner. Det kan hænde, at Kilden bliver uklar og uren ved egen eller Andres Skyld; men den arbejder stedse, og ved Hjælp af det fra Grunden kommende Vands Kraft og Drift bortskyller den Urenligheden og begynder snart atter at rinde klar og ren. Satan og Verden søge ofte at kaste ilde lugtende Ting, som Horn, Haar og Deslige, i denne Ild og gjøre den ubehagelig; men et christeligt Hjerte bestræber sig for atter at bortskaffe Saadant og holde Kjærlighedsilden ren og behagelig. Hvad jeg hermed mener, vil et christeligt Hjerte let kunne slutte sig til, og det af egen Erfaring; thi jeg er vis paa at det, saafremt dets Tro er ægte, vil fornemme hos sig selv en indvortes heftig Attraa efter at gjøre Godt, en indre Drift og søkelig Tilskyndelse, en stærk Tilbøielighed til at øve Kjærlighed og Barmhjertighed, selv naar den er ene i sit Kammer.

§ 47. Hertil sigter Skriften, naar den siger: Værer hinanden inderligen hengivne i broderlig Kjærlighed! (Apostelen bruger et Ord, som ellers betegner Forældres naturlige Lyst og Tilbøielighed til at sætte sine Børn i en god Forsatning,

*) P. Kryhologus, 114 Præd., over Luf. 12.

for dermed at tilkjendegive, at Kjærligheden til Næsten ikke maa være noget Tvunget og Paataget, men noget Frivilligt og af den fornnyede Natur flydende.) Værer ikke lunkne i Eders Iver (for at tjene Gud og Næsten)! Værer brændende i Anden (lader Eders Aand stedse bruse, syde og arbejde i Iver for at tjene Gud og Næsten)! (Rom. 12, 10 flg.) Paa et andet Sted taler han om Jesu Kjærligheds Tvang. Ligesom der siges om de Ugudelige, at de have en Drift i sig, der tvinger dem til al Ondskab, hvorfor deres Hjerte sammenlignes med en Brønd, der stedse udbælder sit Vand, og med Havet, der ikke kan være stille, men (stedse) udkaster Skum og Dynd (Jer. 6, 7; Esai. 57, 20), saaledes siges der om de Gudfrygtige, at de fornemme en hellig Drift hos sig til Kjærlighed og Barmhjertighed; de ere urolige og dog rolige: rolige i Troen, i Jesu Samfund og i Guds Fred, urolige i Kjærligheden til Gud og Næsten; kort, jeg vilde gjerne tilbagefalde i mine Tilhøreres og Læseres Erindring, hvad jeg allerede paa et andet Sted i dette Værk*) har skrevet om denne indvortes Kjærlighedsdrift, og formane dem til at bestræbe sig for stedse at kunne fornemme den og lade den virke i dem. Thi denne indvortes Kjærlighedsdrift er en Frugt af og et sikkert Tegn paa den i Hjertet tilstedeværende, virksomme Tro og selgelig en Frugt af og et Tegn paa den ønskelige og salige Sjælstilstand, hvori Apostelen havde fundet sine Thessalonikere, da han skrev til dem: „Vi takke Gud altid for Eder Alle, — — tænkende uafsladeligen paa Eders Gjerning i Troen og Arbejde i Kjærligheden og Bestændighed i Haabet“ (1 Thess. 1, 2. 3). Hvo der nu befinder sig i en saadan Tilstand, han er altid rede til gladeligen og saligen at forlade Verden; thi et

Hjerte, som er opfyldt af en Tro, der stedse øver sig i Jesu Samfund og i at gribe og tilegne sig Ham, af en Kjærlighed, der stedse er i Bevægelse og søger at aabenbare sig i Gjæringer, og af et taalmodigt Haab, der grunder sig paa Guds Forjættelser, det besidder Alt, hvad det skal besidde og kan ikke blive usaligt, selv om det hurtig og usformodet skulde overraskes af Døden.

§ 48. Det bliver imidlertid ikke derved; men det kommer ogsaa til Kjærlighedens Ytring og Aabenbarelse i Gjæringer. En sand Christen ligner sin Frelser og er, som Han var i denne Verden og vandrer, som Han vandrede (1 Joh. 4, 17; 2, 6). Hvo som ved, at Gud er en stedse luende og liflig Fld, et stedse brusende og opvældende Dyb af al Godhed og Kjærlighed, et stedse virkende, drivende, levende og virksomt Væsen, han kan deraf slutte, hvorledes det var beskaffent med den Herre Jesus, da Han vandrede paa Jorden. Han levede, rørtes og bevægede sig i lutter guddommelig Kjærlighed; Han længtes stedse efter at gøre Godt. Hvo der havde faaet Naade til at se ind i Jesu Hjerte, han havde set det allerelskeligste Billede, nemlig en Afgrund, et Hav, en Sol af al Godhed og Kjærlighed, i fuld og stadig Bevægelse, i stadig Længsel og Attraa efter at virke til Menne- skenes Frelse. Men dette Indvortes aabenbarede sig i det Udvortes. Han drog allevegne omkring i Jodeland og søgte i Gjærningen at vise sin tvingende Kjærlighed. Han ledte efter Syndere for at omvende og saliggjøre dem, efter de Bedrøvede for at trøste dem, efter de Skrøbelige for ved sin guddommelige Kraft at styrke dem, efter de Syge for at gøre dem sunde, efter sine Venner for at udøse sin Kjærlighed i deres Hjerter og vederkvæge deres Sjæle, efter sine Fiender for at overbevise og vinde dem ved Kjærlighed, Godhed og Sagtmodig-

*) 3die Del, 2den Præd, § 7 og 8.

hed. Hvor hjerteligt taler Han ikke oftere til dem! „Dette siger jeg, paa det I skulle frelses. I ville ikke komme til mig, at I kunne have Livet“ (Joh. 5, 34. 40). „Jerusalem! Jerusalem! hvor ofte vilde jeg ikke forsamle dine Børn, ligervis som en Høne forsamler sine Kyllinger under Vingerne! og I vilde ikke“ (Matth. 23, 37). „Der som du dog vidste, endog paa denne din Dag, hvad der tjener til din Fred! (saa vilde du betænke det) men nu er det skjult for dine Øine“ (Luk. 19, 42). Dette sagde Han med modige Taarer og hjertelig Bedrøvelse. Undertiden tvang Hans opbrusende Kjærlighed Ham til at træde offentlig frem og raabe: „Om Nogen tørster, han kommer til mig og drikke! Jeg er det Livsens Brød; hvo, som kommer til mig, skal ikke hunge, og hvo, som tror paa mig, skal aldrig tørste. Den, som kommer til mig, skal jeg ingenlunde støde ud“ (Joh. 7, 37; 6, 35. 37). „Kommer hid til mig, Alle, som arbeide og ere besværede! og jeg vil give Eder Hvile. Tager mit Nag paa Eder, og lærer af mig; thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet; saa skulle I finde Hvile for Eders Sjæle“ (Matth. 11, 28. 29). Ingen Kjøbmand i Verden har nogensinde været saa begjærlig efter timelig Binding som denne Herre Jesus efter den aandelige, nemlig at oplyse og frelse Sjælene. Om Natten bandede Hans Hjerte af Kjærlighed og Barmhjertighed og samtalte Han med Gud om Mennekenes Frelse og Salighed. Om Morgenens gik Han ud med en hellig og guddommelig Begjærlighed og ledte efter Kar, som Han kunde glæde og fylde med Misfandhed og Kjærlighed, og hvor glad var Han ikke, naar Han fandt et saadant! Man overveie Beretningen om den samaritanse Kvinde og lægge Mærke til, hvorledes Alt i samme smager af Hans Sjeletjærlighed! Han taler om en Brønd og en Kilde, hvis Vand op-

vælder til et saligt Liv, og Hans Hjerte var den Kilde, Han mente, hvoraf der udflød saa megen Naade, saa megen Kraft og saa meget Liv, at det levende gjorde den visne Plante, den samaritanse Kvindes Sjæl. Vi finde ofte i de evangeliske Historiebøger, at Han var omgivet af en stor Mængde Mennesker, indtil flere Tusinde, bestaaende af Mænd, Kvinder og Børn, hvilke allevegne fulgte Ham, trængte sig ind paa Ham og ilede til Ham fra Stæder, Flækker og Landsbyer. Hvoraf kom det? Der udgik Kraft, Liv, Trøst, Glæde og Fred fra Ham (Luk. 4, 42; 5, 1; 6, 17. 18. 19; 7, 12; 8, 4; Mark. 7, 33). De sagde: „Der har aldrig et Menneske talt saaledes som dette Menneske“ (Joh. 7, 46). De hørte lutter vældige, livsalige og trøstefulde Ord; de saa lutter guddommelige og ubegribelige Undere; de smagte og følte lutter Kjærlighed, Trøst og Liv og sagde: „Herre, hvem skulle vi gaa hen til? Du har det evige Livs Ord“ (Joh. 6, 68). Han var som et blomstrende Træ, der lokker Bierne til sig med sine honningfulde Blomster. Han var en guddommelig Magnet, der drog Sjælene til sig, osv.

§ 49. Dog, hvorfor opholder jeg mig saa længe ved Noget, som synes at høre hjemme paa et andet Sted? Christi Kjærlighed tvinger mig saaledes, at jeg ikke kan undlade, naar jeg faar Anledning dertil, at forlyste mig ved Betragtningen af Hans guddommelige Misfandhed og Kjærlighed og prise den for mine Medchristne, saavel som at opmuntre og anspore os Alle til Hans Efterfølgelse; thi saaledes maa ogsaa de, som høre Ham til, være og vandre; saadanne Kjærlighedsøvelser maa de stedse lægge Vind paa; dette er en Del af den Forberedelse til et saligt Endeligt, hvorom vi tale. De sande Christne ere daglig beskæftigede med Kjærligheds- og Barmhjertigheds gjerninger. De lade ved enhver

Leilighed sin Blidhed, Venlighed, Sagtmodighed, Ydmyghed og Godgjørenhed vorde bitterlig (Filipp. 4, 5). De ønske, at Enhver skal have et godt Hjertelag imod dem, vente alt Godt af dem og med glad Tillidsfuldhed henvende sig til dem, naar de trænge til deres Raad, Trøst og Hjælp. De bestræbe sig for at være Alle til Nytte, Opbyggelse og Trøst, men Ingen til Skade, Forargelse og Mishag. De beslitte sig paa at have et kjærligt, oprigtigt og redeligt Hjerte, en lærerig, trøstefuld og livsalig Mund og en hjælpsom, villig og gavmild Haand. De iføre sig daglig, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhjertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed; de fordrage hverandre; de tilgive hverandre, dersom Nogen har Klagemaal imod Nogen; Christi Fred seirer og hersker i deres Hjarter (Kol. 3, 12. 13. 15). De føre et stille Levnet, søge og efterjage Freden; de hade al forargelig Trætte og ville heller lide end gjøre Skade og sønderrive Fredens Baand. De have Afsty for al Bitterhed, Brede, Arrighed, Skrigen, Bagvaskelse og Ondskab. De komme ugerne frem for Retten; de lade sig langt heller forurette og besvige. De drive vel Handel og Vandel som andre Menneſter; men de ønske dog ikke at gribe for vidt eller at be- drage sin Broder og enfoldige Næste i nogen Handel (1 Theſſ. 4, 6). De lade sig gjerne nøie med det, de have, og hvad Gud ved retmæssige Midler har bestaa- ret dem (Ebr. 13, 5); thi de vide, at de Intet have bragt med til Verden, og at de heller Intet skulle bringe ud der- fra (1 Tim. 6, 7).

§ 50. De komme ihu, at det er bedre at dø under den fattige Næstes Belsig- neller end under hans Forbandelser; der- for gjøre de Godt imod Enhver, søge at blive rige i gode Gjerninger, give gjerne, meddele, saa de samle sig selv en Skat, en god Grundvold for det Tilkommende

(1 Tim. 6, 18. 19). De saa rigeligen, paa det de siden kunne høste uden Op- hør (Gal. 6, 9). De ønske at dø som Tabitha, om hvem der siges: Hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun gav. Lægger Merke, mine Kjæreste, til den besynderlige Maade, hvor- paa Apostelen her taler! Hvad man gjør imod Andre, — hvad man bortgiver, — hvad man virker til Andres Bedste, det synes jo ikke at være vort, men deres, som modtage og nyde det; ikke destomindre siger den Hellig-Aand, at hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun (beviste og) gav Andre. Hvorledes skal man forstaa det? Hun havde vel givet Andre Almisserne, men i Tro og oprigtig Kjærlighed; derfor vare de god- skrevne hende i Guds Thukommelsesbog, ikke som bortgivne og tabte, men som laante Herren, og saa hvilede tillige de gudfrygtige Fattiges Belsignelser og hen- des Guds Løn paa hende. Den hellige Evangelist gaar imidlertid videre efter at have skrevet de anførte Ord og tilføier: Men det begav sig i de samme Dage, nemlig da hun var saa flittig til at give Almisser, at gjøre Kjortler og Klæder og give disse til fattige Enker og Fader- løse, at hun blev syg og døde. Saale- des fandt Døden hende i fuld Udøvelse af Barmhjertighed og Kjærlighed, lige- som der strax ovenpaa siges, at da Pe- ter kom op paa Salen, hvor Liget laa, omringede de Enker ham, som hun havde gjort Godt imod, og viste ham grædende de Klæder, Tabitha havde forfærdiget og skjænket dem (Ap. Gj. 36 flg.). Se, dette er, hvad alle gudfrygtige Hjarter bør ønske sig, nemlig, at de indtil sin Død maa findes i virkelig Udøvelse af sin Tro og i Aabenbarelsen af en ivrig og utrættelig Kjærlighed. At, hvor skjönt er ikke et Lig prydet, naar Enker og Fa- derløse, Fattige, Hjælpeløse og Forladte forevise de Almisser, som de nylig mod- toge af den kjære Haand, da den endnu

levede, og med Sukke og Taarer beklage et gavmildt Hjertes Bortgang! Hvilken anselig og pragtfuld Vigsæld sit ikke hin gudelstende og gavmilde hessifte Fyrstinde, som en stor Mængde Fattige fra det hele Land fulgte med mange Taarer til Graven!*)

§ 51. Guds sande Børn og de rette Urbinger til det evige Liv ere heller ingen Løver i sit Hus, ingen Tidsler og Torner i sit Nabolag, ingen Skampletter paa sin Slægt, ingen Svovelbrande for sit Fædreland. De føre et roligt og stille Levnet i al Gudsfrygtighed og Gærbæthed. De ere lig blankpolerede Speile, hvori Retfærdighedens Sol speiler sig med sin Kjærlighed, Sagtomdighed, Venlighed og Forbarmelse; deres Tale er som en flydende Olie, der ikke gjør nogen Larm; deres Husvæsen og Haandtering er som Salomos Opførelse af Templet, hvorunder man hverken hørte Hammer eller noget andet Redskab (1 Kong. 6, 7); de kunne ikke taale nogen Støien, Skrigen, Rasen, Banden og forargelig Skjælden i sit Hus. De og deres Ægtefælle ere eet Hjerte og een Sjel; de elste hinanden ikke blot efter Kjødets (hvilket ogsaa de Vantro gjøre), men fornemmeligen efter Aanden og i Kjærligheden til Jesum; den gudsfrygtige Mand elsker sin gudsfrygtige Hustru som et Brystbillede, der er ham skænket af en stor Herre, nemlig den Herre Jesus; den kristelige Hustru elsker sin Mand som en Krone og et Hovedsmykke, hvormed Herren har prydet hende; de leve sammen i kyss ægteskabelig Kjærlighed som Keruberne over Naadestolen, hvis Vinger berørte hinanden og hvis Ansigter begge vare henvendte paa Naadestolen; de hjælpe hinanden troligen at bære dette møiesfulde Livs Byrder. Derfor er det deilig at høre og læse, at kristelige Ægtefolk, naar det er kommet dertil, at den Ene af dem skal dø, tage en hjerte-

lig Afsted med hinanden, takke hinanden inderligt for al bevist Kjærlighed, Hjælp og Trost og onstte hinanden kjærligen til Gjengjæld Guds Naade og Velsignelse. Om Keiser Henrik med Tilnavnet Fuglesængereren fortæller Historien, at han paa sit Yderste takkede sin Gemalinde Medtild inderligt, fordi hun i deres Ægteskab havde vist sig saa venlig og tjenstagtig imod ham, — fordi hun ofte havde formildet og stillet hans Vrede, saa at han ikke havde gaaet for vidt i den, — fordi hun havde givet ham mangt et godt og nyttigt Raad, stedsse paamindet ham om Retfærdighed og formanet ham til at overholde den og stedsse bedet for de Fattige og Undertrykte, at de maatte blive hjulpsne. Om Andre læser man, at de før sit Endeligt have tilbagegivet hinanden sine Forlovelsesringe og Fæstegaver med venlig Taksigelse for al bevist Kjærlighed, Trofasthed, Pleie og Taalmodighed, og at de derpaa have velsignet hinanden med Kyss. Somme Hustruer have overleveret sin Ægtefælle Nøglerne med de Ord, at de intet Mere havde at gjøre i det Tidelige og nu haabede snart at blive den Herres Jesu Husholderke og Dørvogterke i det evige Livs Forgaarde. Nogle have omfavnet og kjærtegnet hinanden og sagt: Min Skat, vi skal vel forlige os med hinanden; men vi have gudstellov aldrig været uenige eller haft noget Udestaaende med hinanden; vor Kjærlighed har været en himmelsk Lue, som ingen Vind, intet Regn og ingen Sne, som efter vor Guds Raad ogsaa er kommet over os, har kunnet udslukke; selv Døden, som nu tager mig bort, skal ikke udslukke den; i Himmelen skal den først rigtig brænde og i al Evighed ikke udslukkes, o. a. M. Ser, mine Kjære, hvor gavnligt det er, sit Liv igjennem at søge og samle den Sødme, som man vil vedertvæge sig med i Døden, — hvor godt det er stedsse at vandre i Kjærlighed til Gud og Næsten!

* Se 3die Del, 19de Præd. § 22.

§ 52. Saaledes er det ogsaa med Naboer. Hvor skjönt er det ikke, naar Naboer have elsket hinanden inderligt og boet sammen i Fred, — naar den ene blidt og saligt indslumrer under den andens Bønner, og Taarer og Velsignelser og med den Ros: O, du kjære, salige Sjæl! Gud være din evige Løn! hvor ofte har jeg ikke udøst mit bedrøvede Hjerte i dit trofaste Hjerte! hvor mangt et godt Raad har du ikke givet mig! du har aldrig ladet mig gaa fra dig uden Trøst og Hjælp; du har været trofast imod mig i Medgang og Modgang; din Jesus glæde dig i det evige Liv! Man ved af Erfaringen, at disse og lignende kjærlige Sukke, som Bønner, der ere opsendte i Troen, have forløst og lettet de Døendes Endeligt, saa at de uden yderligere og langvarige Smerter have slumret blideligen hen. Derimod finder man Exempler paa, at Uenighed og Uforligelighed med en og anden Nabo har gjort Døden tung, bitter, smertefuld og langvarig for en Døende. Jeg kjender selv et Par saadanne Exempler, nemlig en lærd og fornem Person og en formuende Mand, som begge havde bedrøvet og fornærmet sine Naboer og, da disse vare borttreiste, saa at de ikke kunde tilkaldes for at forlige sig med dem, maatte ligge tre til fire Dage i en haard Dødskamp, hvorunder den Sidste endog tabte Sands, Forstand og Mæle, uden alligevel at kunne dø, forinden den fornærmede Person var bragt tilstede og havde erklæret, at han af og i Kjærlighed til Jesus tilgav Alt af Hjertet, bedet inderligt til Gud om en salig Opløsning for den til Afsted færdigstaaende Sjæl og ønsket den Guds Naade og Barmhjerlighed formedelst Jesum Christum, hvorefter Enden strax paafulgte. Ser her, hvor godt det er at elske og vedligeholde Freden i sine sunde Dage, for at man ikke skal behøve at lede længe efter den i sin Død! Jeg vil ikke fordrifte mig

til at fælde nogen Dom over saadanne Tilfælde, men maa høiligen forundre mig over at saa mange af Nutidens frommentlige Christne vove saa dristigt at fornærme og bedrøve snart En, snart en Anden, ofte endog Saadanne, som de aldrig i sit Liv ville komme til at gjense eller saa Velighed til at udsone sig med, — at de ikke tænke paa at give sine Medchristne Fyldestgjæltelse i Anledning af den tilføiede Betsjæmmelse og Fornættelse og standse deres Sukke, og at de alligevel tro at skulle gaa uhindret lige til Himmelen, ligesom man da ogsaa overalt kalder og priser dem salige. Jeg antager vistnok, at alle sande Christne ville af Hjertet unde dem Saligheden, men dog selv vanskeligen fordrifte sig til paa en saadan Maade at vandre ud af Verden og fremtræde for Guds Domstol. O, hvor forfærdeligt er det ikke at ile ud af Tiden ind i Evigheden, belæstet med sin fornærmede Næstes Forbandelser, Sukke og Taarer!

§ 53. Aligemaade ville de gudfrygtige Sjele, hvis hele Liv er en alvorlig Forberedelse til en salig Afsted, beslutte sig paa at føre en redelig Wandel og ikke betynge sin Samvittighed og sætte den i Fare ved uretsfærdigt og ilde erhvervet Gods. De vide, at uretsfærdigt Gods medrette sammenlignes med Guld eller Sølvlænker, hvori Sjelen holdes bunden og føres for Guds Domstol, hvor den maa aflægge dem og ombytte dem med Mørkets Lænker og Helvedes Baand. Den ilde erhvervede Rigdom er en Forløber for den evige Fattigdom. Den rige Mand havde Intet meddelt en Fattig af sin Overflod og kom desaar sag i Helvedes Luer. Hvad vil da ikke vederfares dem, som have forholdt, afvunget, berøvet og ved Bedrageri skilt mange Fattige ved, hvad deres var! Den paa uretsfærdig Maade samlede Formue er et forgiftet Sukker, hvoraaf den forblindebe Sjæl dør den evige Død. Naar Man-

naet blev samlet i urette Tid eller opbevaret imod Herrens Forbud, voger der Orme deri, og af den uretmæssige Rigdom kommer den Orm, som aldrig dør. Man maa ikke forundre sig over, at jeg taler saa haardt om Uretfærdigheds Mammon og truer dens Besiddere med Helvedes Ild, saafremt de ikke ombende sig og overensstemmende med Guds Befaling frigjør sig fra sine Guldblanker ved en sand Omvendelse. Man overbeie hellere alvorligt, hvad den hellige Skrift lærer derom, og vogte sig, at man ikke af Satan bliver uformerkt indviklet i slige for det naturlige Menneske behagelige Lænker og Snarer! Herren siger: „Naar en Person syndet og forgriber sig saare imod Herren, at han lyver for sin Næste angaaende det, der er ham overantvordet, eller det, der er nedlagt under hans Haand, eller det, han har røvet eller taget med Vold fra sin Næste, eller han har fundet Noget, som var tabt, og lyver om det og sværger paa Løgn, hvilken som helst Ting nu et Menneske gjør og syndet deri, da skal det ske, at naar han saa syndet og bliver skyldig, da skal han give det Rov igjen, som han har røvet, eller det med Vold tagne, som han har taget, eller det Overantvordede, som ham var overantvordet, eller det Tabte, som var fundet, eller Alt, hvormom han har svoret paa Løgn; han skal betale det i dets Hovedsum og lægge den femte Part deraf dertil“ (3 Mos. 5, 21 flg.; 4 Mos. 5, 7). Paa et andet Sted raaber Han Be over dem, „som drage det ene Hus til det andet, — som sæie den ene Ager til den anden (med uretfærdige Kneb og til Næstens Tab), indtil der ikke er mere Rum (hvor de Fattige kunne blive“ — Esai. 5, 8). „Be dem,“ siger Han, „som drage Misgjerning med Forsængeligheds Snorer og Synd med Vognreb, — som for Gaves Skyld dømme en Ugudelig at have Ret og bortvende de Retfærdiges Ret fra

hver af dem!“ (B. 18. 23), og paa atter et andet Sted siger Han: „Jeg, Herren, vil komme nær til Eder til Dom og være et hastende Vidne imod Trolskarlene og imod Horkarlene og imod dem, som sværge falskeligen, og imod dem, som med Vold tilbageholde Daglønnerens Løn, fortrykke Enke og Faderløs og bøie Retten for den Fremmede og ikke frygte mig“ (Mal. 3, 5).

§ 54. Ved disse og lignende Skriftsteder ere samvittighedsfulde Sjele blevne bevægede til stedse og altid at vogte sig mere for uretfærdigt Guds end for Pesten. Og om de, medens de endnu ikke ret kjendte Gud og endnu førte et Christendomsliv paa Verdens Vis, idet de nemlig forment, at Troen godt kunde bestaa med vitterlige og forsætlige Synder, have forgrebet sig paa Andenmands Eiendom, saa have de siden omhyggeligen undersøgt sin Formue og udfilst det ilde Erhvervede og enten tilbagegivet det eller, dersom det ikke kunde ske, bedet Gud inderligen, at Han vilde erstatte det. Saaledes tilbød den store Profet Samuel for Herren og Hans Salvede at gjengive, hvad man maatte kunne overbevise ham om at have frataget Nogen med Uret (1 Sam. 12, 5). Saaledes lagde ogsaa Tolderen Zakæus, efter at den Herres Jesu Naade havde berørt hans Hjerte, sin sande Omvendelse for Dagen blandt Andet derved, at han gav dem, som han havde besveget for, hvad deres var, firfoldig Erstatning derfor (Luk. 19, 8). Jeg har kjendt en christelig Mand, som i sine bedste Aar var af Øvrigheden bleven beskiftet til Forstander for et rigt begavet Fattighus; men da han i sin Husholdning forbrugte Mere til Mad og Drikke, Klæder osv. end hans Embede indbragte, og han havde et Overskud af Hospitalets Indtægter under sine Hænder, benyttede Satan sig heraf ligesom Fuglesængerne af de røde Bær og loffede ham i sin Snare, saa at han angreb de ham betroede Midler og er=

stattede det Besvegne med falske Regninger. Om han nu end fra først af kunde have den Tanke at ville gjengive det i sin Tid, saa sandt han paa den anden Side, at hans Formuestilstand gik mere og mere Krebsgang, og at Fattigpengene uformerkt førte Fattigdommen ind i hans Hus. Han begyndte omsider ogsaa at blive siffter og mente, at Nød bryder alle Love; han havde Møie nok med Forvaltningen af dette Fattiggods og maatte vel saaledes være berettiget til ogsaa at nyde sin Del deraf; de Fattige fik saa mange Almisser, som de trængte til; dermed kunde og skulde de være tilfredse. Men tilsidst, især da ikke alene hans Pung, men ogsaa han selv og hans Vægele fik Svindsot, opvakte den retfærdige og hellige, men dog tillige naadige og barmhjertige Gud hans sovende Samvittighed, der udfjældte ham for en Judas, som var Herrens Pung, men som en Tyv (Joh. 12, 6), hvorved han blev stedse mere indviklet i Satans Garn, indtil han tilsidst bødede derfor med sit timelige og evige Liv. Dog var Judas forsaavidt lykkelig, sagde han, som han endnu havde de ilde erhvervede Penge i Behold og kunde kaste dem for sine Forsøreres Fodder, hvilket ikke jeg kan. Jeg maa saaledes desværre dø og vandre bort som en forsættelig Tyv, ja som en Kirkeraner for Gud, hvilket Slags Menneſker Apostelen opfører paa den sorte Fortegnelse over Afgudsdyrkere, Horkarle, Blodagtige, Syndere imod Naturen, Skjændegjæste, og om hvilke han ubetinget siger, at de ikke skulle arve Guds Rige (1 Kor. 6, 9. 10). Her kostede det nu megen Møie at stille den oprørte Samvittighed tilfreds og at dæmpe den i Sjelen opvakte helvedagtige Brand. Men Gud handlede med ham efter sin store Barmhjertighed og forskaffede ham omsider Fred og Ro i Christo Jesu.

§ 55. Jeg tvivler ikke om, at denne Mand har mange Lige i den stræffelige

Synd, hvormed han havde betyngt sin Sjæl; men hvor ere de, som ligne ham i sand Omvendelse? Den nuværende Verden har næsten slet ingen anden Gud end Mammon. De sige det vel ikke Alle; men deres Gjerninger vidne om, at de have det samme Sind som en vis fortviolet ond Mand, om hvem en Theolog i vor Kirke fortæller, at han i hans Nærværelse lod sig forlyde med, at han vilde og skulde blive rig, selv om det var Gud i Himmelen imod. I denne Hensigt skyer man ingen uretsfærdig og ond Gjerning, naar man blot kan finde en Farve at overstryge dens Bedersyggelighed og give den et godt Udseende med; derved samle Mange i kort Tid en saa betydelig Formue, at man maa forfærdes derover. Desaarſag er Christenheden nutildags fuld af Skrig, Sukke og Taarer, saa at det naar til Himmelen, og der raabes allevegne: Vold! Vold! Uret! Uret! Men hvor ere Exemplerne paa dem, der før sit Endeligt have besindtet sig, erkjendt sin Uretsferdighed, tilbagegivet det uretsfærdige Guds og traadt i Zakæus's Fodspor? Og alligevel dø de Allesammen efter sin egen Formening salige, fordi de lade sin Skriftefader hente, udtale sit sedvanlige Skriftemaal for ham, modtage Absolution,*) nyde Nadværden, efterſige de Bønner, der foresiges dem, og vise sig bordsfærdige. Jeg ghyser, naar jeg rigtigt overveier denne Sag, og maa næsten give en vis lærd Mand Ret, som, da man spurgte ham, hvilke Synder der førte de fleste i Helvede, svarede, at han holdt for, at af hundrede overdaadige, vellystige og udsvævende Menneſker bleve neppe femti, af hundrede hoffærdige, stolte og pragtelſkende neppe sytti, men af hundrede Uretsferdige (fordi de ikke vilde vide af at give nogen Erstatning) neppe niti salige.

*) Syndsforladelse.

§ 56. Lader os gjøre Sagen tydeligere! Hvad er almindeligere i disse sidste, vanstelige Tider end Bestiftelighed? Mangen fornem Ministers, mangen Dommers, mangen Øvrighedspersons Hus ligger vel ikke i Dalen; men dog flyde alle (Gavernes) Strømme did og fylde det med Rigdom lige til Taget. Jeg har engang i en saadan Mand's Hus tilfældigvis seet et Stab blive aabnet, hvori hele tre Rader med Sølvpokaler og Sølvbægere vare opstillede efter den Størrelse og Høide, de havde, saa ordentligt og net som Orgelpiber; ved denne Leilighed hvissede En mig i Øret, at det var lutter Foræringer, ligesom det ogsaa var sandsynligt, at en saadan Mand ikke for sine egne Penge kunde have ladet gjøre saa mange Sølvkar af et og samme Slags. Hvad mene I, mine kjæreste Medchristne? dersom man ogsaa skulde aabne Andres Huse og Stabe, Kister og Skrin, hvad vilde man ikke der finde for en Mængde af Gaver, af Agergods, af Sølv og Guld, som var vædet og besudlet med de Fattiges Taarer og Blodsdraaber! Der fortælles af en katolsk Forfatter, at en gudfrygtig Munk engang blev buden til Middag af en fornem Advokat, og at Gjæsten derunder tog sin Vært i Skole, foreholdt ham hans mangfoldige Uretfærdighed og tilsidst, for paa kraftigste Maade at overbevise ham, vred det klare Blod ud af Dugen, som var lagt paa Bordet sigende: Se, det er de Fattiges og Elendiges Blod, som I med Eders Processer og Kneb har aftenget dem. Der tilføies, at en Konge engang vilde forære en Munk en Sum Penge, men at denne ikke vilde tage derimod, idet han sagde, at det var Blodpenge, og for at bevise dette, tog han en af Pengene, brød den itu og viste Kongen, at der flød Blod af den. Jeg lader disse Fortællinger staa ved sit Værd eller Uværd; men hvad de lære og skulde udtrykke, det er Sand-

hed og overensstemmende med Guds Ord, der oftere siger, at de Penge, som af tvinges, afpresses og aflybes de Fattige, der sult have erhvervet dem og med Sukke og Taarer give dem fra sig, er deres Blod. „Eders Hænder,“ siger den store Gud til sit uretfærdige Folk, „ere fulde af Blod“ (Esai. 1, 15). „De fattige og uskyldige Sjæles Blod finder man overalt hos dig“ (Jer. 2, 34). „Ve den, som bygger en Stad med Blod og bereder en Stad med Uret“ (Mika 3, 10; Hab. 2, 12).

§ 57. Hvad er nutildags almindeligere end de uretfærdige Retslærdes og samvittighedsløse Sagsføreres Skjelsmætker og Skurkestreger i og udenfor Retten, idet de have bragt det dertil, at Ingen kan være sikker selv paa den bedste Ret eller komme til den uden at gaa igjennem deres Hænder, hvor da Mange blive saa ribbede, at de siden ikke kunne svinge sig op eller reise sig igjen, hvorfor somme gudfrygtige og samvittighedsfulde Lovkyndige, som jeg har hørt af deres egen Mund, have maattet bekjende, at under Domstolens nuværende Tilstand og den nu brugelige Maade at føre en for Retten indbragt Sag paa tiltroede de sig ikke at kunne beholde en naadig Gud og bevare en god Samvittighed, saalom Processerne vare lig en Malstrøm, paa hvilken man ikke kunde fare trygt og som man vilde, men ofte maatte give efter for Strømmens Magt og lade sig føre did, hvor man ikke vilde hen. Paa en saadan Malstrøm tilbringe nu Mange sit hele Liv og blive saa forvirrede af den bestandige Omdrivning, at de ikke mere have nogen Samling paa Guds frygt, Samvittighed, Sjel, Himmel, Helvede og Evighed, indtil Hvirvelen opsluger dem og ned sænker dem i Dybet. Hvad er sedvanligere end at den En paa enhver optænkelig Maade foruretter den Anden i Handel og Wandel? Er der nogen Næringsvei, nogen Handel, noget Haand-

værk, som ikke er besmittet med Uretfærdighed og en anden Bedragelighed og syndig Sædvane eller saakaldt Coutume?*) Hvor mange Huse vil man vel finde, som ikke er vanhelligede ved en formindstet Efta (Mika 6, 10), en urigtig Skjæppe eller et falskt Maal, — hvor mange Kramboder, hvor man ikke maa ler og veier svigagtigt, hvor ikke Varerne ere forfalskede og sælges med en utilbørlig Fordel? Hvor mange Værtshuse mon der er, i hvilke Drikkevarerne ikke forblive forfalskede, — hvor mange Gjæstgiverier, hvor ikke den reisende Mand bliver bestattet efter Værtens Forgødtbefindende og ofte saaledes medtagen, at han bliver foranlediget til at udøse Skjældsord og Forhandelser eller Sukke og Klager til Alffedsønste? Om denne almindelige Bedragelighed og Uretfærdighed kunde jeg fortælle Ting, som den gudsfrygtige Læser maatte forfærdes over; men jeg tager i Betænkning at gjøre det. Dog vil jeg bede alle christelige Sjelersorgere og Hyrder for Guds Menighed, at de paa hensigtsmæssig Maade ville undersøge og underhaanden indhente Underretning om, hvorledes det gaar til i Handel og Wandel, i Næring og Haandtering, hvilken Underretning man ofte kan faa af samvittighedsfulde, christelige Hjertter, som vide det og maaſte selv have været indviklede i saadanne Helvedgarn, men ved Guds Naade ere blevene udfrieede deraf; de skulle da til sin Bedrøvelse befinde, at de vel have mange Christne i Kirken, i Skriftestolen og ved Alteret, men kun faa i Husene, Værtstederne, Kramboderne, paa Torvet osv.; de ville erfare, hvad de aldrig havde kunnet tro.

§ 58. Nu, alle disse haabe at skulle dø salige og ville i Sygdomme og for sit forestaaende Endeligt være meget andægtige, saa og blive anseede for salige

af Enhver, naar de ere døde. Men hvor bliver der da af den uerkjendte stræfkkelige Uretfærdighed, af de mangfoldige Tyverier, Bedragerier og Forurettelser imod Næsten? Mon da ikke saadanne Menneſter, for hvilke Uretfærdighed har været en Sædvane og et dagligt Haandværk, høre til dem, som beslutte sig paa Uret, og som Herren ikke vil erkjende for Sine? (Matth. 7, 23) Maa man ikke nære den Betyrning, at de staa i Fare for at tage Skade paa sine Sjæle, efterdi de gjerne ønskede at vinde den ganſke Verden, om det var muligt, være sig ved retmæssige eller uretmæssige Midler (Matth. 16, 26)? især naar man betænker, hvad Guds Ord tydeligen siger: „Vide I ikke, at de Uretfærdige ikke skulle arve Guds Rige? Farer ikke vild! hverken Skjørlevnere, ei heller Horkarle, ei heller Tyve, ei heller Gjerrige, ei Røvere skulle arve Guds Rige“ (1 Kor. 6, 9. 10). „Dette er Guds Villie, at Ingen skal forurette eller bedrage sin Broder i nogen Handel; thi Herren er en Hevner over alt Saadant, som vi og forud have sagt og vidnet for Eder“ (1 Thes. 4, 3. 6). Maaſte vil En og Anden tænke: Men de omvende sig før sit Endeligt, tro paa Christum, annamme den hellige Nadverb o. a. M.; derfor ville de blive salige. Jeg svarer: Gud bevare mig for at henregne dem, som det gjøre, til de Fordømte! Kun maa jeg paaminde om, at ikke Alt, hvad der kaldes Omvendelse, er Omvendelse. Herren siger om Mogle: „Dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund, og de ære mig med sine Læber; men deres Hjerter er langt fra mig“ (Eſai. 29, 13). „De Troløse omvendte sig ikke til mig i sit ganſke Hjerter, men med Falskhed“ (Jer. 3, 10). Og Johannes den Døber siger: „Bærer Omvendelsens værdige Frugter!“ (Matth. 3, 8 — hvilke Ord en gammel Theolog*) forklarer saaledes: Bevise i

*) Udtaleſes Rhythme.

*) Oſiander.

Virkeligheden, ved gode Gjerninger og ved et retskaffent og gudfrygtigt Levnet, at I alvorligen have omvendt Eder og angret Eders forrige Hylleri og Ugudelighed; thi Ingen, som er kommen til Skjels Aar og Alder, skal undfly Guds Brede, saafremt han ikke i sandhed omvender sig. Og hvor intet nyt og gudeligt Levnet følger ovenpaa, der er det vist, at Omvendelsen ikke er sand, men falsk og Hylleri). Til Omvendelsen hører saaledes, som en Frugt deraf at tilbagegive eller erstatte det med Uret tilvendte Gods, hjerteligen at erkjende og sørge over sin foregaaende Uretfærdighed og formane Andre, saavidt Tid og Leilighed dertil gives, til at vogte sig derfor og under Guds Naades Fortabelse afholde sig deraf. Men hvor mange finder man vel, som tilbagegiver Næsten utilbørligen fravendt Gods, eller som, hvis de ikke længer besidde det, med ydmyg Erkjendelse og Bedrøvelse inderligen anraabe den barmhjertige Gud om ved sin rige Belsignelse at ville betale det i deres Sted? Hvo fremtager eller lader fremtage af sit Skab de Gaver, for hvis Skyld han har båret Retten, sagt om det Onde Godt og om det Gode Ondt, gjort Mørket til Lyset og Lyset til Mørket, gjort Bittert til Sød og Sød til Bittert, kort sagt omvendt Retten (der skulde være sød og glædelig for de Fornærmede og Undertrykte) til Malurt og Galde (Esai. 5, 20; Amos 5, 7; 6, 12)?

§ 59. Hvor ere de Ræntemagere blandt de Retslærde, som før sit Endeligt have gaaet i sig selv, givet Gud Vren, erkjendt sin Uretfærdighed, bedet om Tilgivelse i Jesu Navn og hjerteligen formanet Andre til at forlade sine sedvanlige Krogveje? Jeg ved vel, at enkelte fortræffelige, lærde, gudelskende Juristers Endeligt have været saadant, at man ikke har behøvet at drage deres Salighed i Tvivl; men disse have stedse anseet den hellige Skrift for sin fornemste

Lovbog og overensstemmende med samme og efter den Hellig-Aands Anvisning forklaret sit Corpus juris*), troligen efterjaget Retsfærdighed, sket Uretfærdighed som den største Ugudelighed og saa meget som muligt søgt at hæmme den; de have afstortet vidløstige og langvarige Processer, bragt Rede i mange indviklede Sager, troligen givet de Enfoldige Raad, taget sig af de Fattige og Undertrykte og gjort andre lignende Gjerninger, som sømmer sig for en kristelig Retslærd. Men naar man hos en Anden finder det Mobbatte af alt dette, og hele Vhæn er fuld af Klagemaal over ham, og han vandrer i stor Sikkerhed og bliver greben af Guds Dom midt i sine Rænter, ligesom en Veddertop af Feietkosten eller Fjærvingen, naar den er i fuldt Arbeide med at forsærdige sin Bæv eller sidder i den og venter paa et Bytte, hvilket Haab skal man da have, siden hans Forberedelse til Døden har været saa daarlig, og det endnu gjør ham ondt, at han ikke under Skin af Ret og Retsvelgjerninger kan saa udført sin Ondskab og Uretfærdighed? Jeg maa her tænke paa en anseet Theolog, som en enfoldig Mand spurgte, hvad det skulde betyde, at de Herrer Jurister skrev sig Juris utriusque Doctor, Licentiat, Candidatus osv. det er: Doktor osv. i begge Retter, hvortil Theologen svarede: Har I ikke hørt, hvad der tilbrog sig med en Enke i Kurfyrst Johan Frederik af Saksens Tid? Efter at hun længe havde været plaget med en Retsjag, havde kostet mange Penge derpaa og dog ikke kunnet komme til sin Ret, begav hun sig tilsidst til Kurfyrsten og anraabte ham indstændigt om at forhjælpe hende dertil. Kurfyrsten svarede meget naadigt: Gjerne, min Datter; du skal faa Ret. Men hun sagde: Ja, naadigste Herre, men den rigtige Ret! Kurfyrsten svarede smilende; Vi have da altsaa to Slags en Ret, rigtig og en urigtig! og drog

*) Den i visse Lande endnu brugelige romerske Lovbog.

derpaa Omsorg for at hendes Sag blev bragt til Ende, og at den rigtige Ret vederfores hende.

§ 60. Nu vil jeg ingenlunde, vedblev Theologen, have dette anvendt paa alle Herrer Jurister, der skrive sig paa ovennævnte Maade; thi jeg ved, gudsfelov, at der ogsaa blandt dem gives redelige Mænd, som have god Forstand baade paa den geistlige og den verdslige Ret og benytte sin Indsigt deri i Frygt for Gud; men disse ville selv ikke negte for, at Manges Titel meget vel kan forklares ved denne merkværdige Tildragelse, idet de ere vel erfarne og øvede i begge Retter, nemlig baade den rigtige og den urigtige. Hvorledes nu saadan Ret vil bestaa for den høieste og sidste Domstol, fra hvilken man ikke kan appellere,*) det have allerede Mange, som uden bodfærdig Forberedelse ere vandrede over fra Tiden til Evigheden, lært af sørgelig Erfaring. Til den ovenangførte Beretning vil jeg endnu sige en anden. En anset Retslærer ved et navnkundigt Universitet og Advokat ved en høi Domstol blev hjemsogt af Gud med en Sygdom, hvori han stedse omgikkes med Dødstanker. Hans Hustru var meget bedrøvet herover og spurgte ham, om han ikke tænkte paa hende og sine smaa Børn. Han svarede: Jeg har allerede anbefalet Eder til den gode Gud; Han vil nok forsørge Eder og velsigne det, jeg efterlader mig; thi jeg har, som Gud ved, Intet erhvervet med Uret eller tilbendt mig ved utilbørlige Midler, hvorhos han anførte, hvad der staar i den syv og trediotte Psalme: „Det Lidet, som den Retfærdige har, er bedre end mange Ugudeliges meget Guds“ (Ps. 16). Ret saa, du redelige Jurist! Det er dette, jeg mener og vil have, at man i sin ganske Omgjængelse, selv medens man er sund og frisk, skal

være betænkt paa et saligt og roligt Endeligt og bestræbe sig for paa sit Øberste at have et godt Vidnesbyrd af sin Jesus for Gud i Himmelen, den Hellig-Aands og en god Samvittigheds Vidnesbyrd i sit Hjerte og et godt Studsmaal om Oprigtighed og Retfærdighed af alle christelige Mennesker paa Jorden (Rom. 8 16; 2 Kor. 1, 12).

§ 61. Men lader os atter optage og fortsætte vor Undersøgelse af, hvorledes Mange forberede sig til et saligt Endeligt! Jeg har ovenfor vist, at næsten enhver Haandtering og Næringsvei er besmittet med Bedrageri og Uretfærdighed, den ene paa denne, den anden paa en anden Maade (hvorom man kan læse, hvad der i Anledning af det syvende Bud findes i den aandrige og nidkjære Theolog Dr. Arnold Mengers Samvittighedsraansagelse, anstillet efter Katekismen). Men hvor mange ere vel de, som vise sig rigtigt bodfærdige overensstemmende med Guds hellige Ord i en saa høivigtig Sag, hvoraf Sjæl, Salighed og Evighed afhænge? Man hører og erfarer ofte, at mangan Kjøbmand bruger en urigtig Skjæppe, Vægt eller Alen. Landmanden klager ofte over, at han hjemme ved Imaalingen af sit Korn har lagt et Par Skjæpper til for at kunne komme desto bedre ud af det i Byen ved Udmaalingen og heller have for Meget end for Lidet; men ikke destomindre er han kommen ligesaa Meget tilfört, som han havde i Overmaal. Jeg har hørt af en gammel christelig Præst, der havde bragt mangt et Læs Korn til Nabobyerne, at han havde merket sig de forskjellige Huse, saa at han vidste, hvor Meget han i ethvert af dem maatte lægge til ved Udmaalingen; i det Hus der, sagde han, er det taaleligt; i det der er Tabet allerede større; i det der gaar man altfor grovt tilværks, — hvorfor han pleiede at sty de to sidste Steder, saafremt han kunde saa solgt sit

*] Indanke en Sag for en høiere Domstol.

Korn paa det første Sted, og at advare Andre for hine. Se, saadanne Bedragerier gaa desvære i Svang; Præsterne fremstille ved Veilighed flige Synders Storhed, og hvorledes de ligefrem stride mod Guds Villie; de paaminde derom i Skriftestolen og ellers; men alligevel fremture Mange i dem; den formindskede Gsa bliver et Arvestykke i deres Hus; de nedarve den til sine Nærmeste; de advare dem ikke for en saadan Uretfærdighed, men efterlade dem det Redskab, hvormed de kunde fortsætte den. En Anden, som handler med alleslags Varer, med Krydderier, Levnetsmidler osv., underviser sine Børn og Tjenestefolk om, hvorledes de skulle forfalste Varerne, — hvorledes de med Fordel skulle veie og maale ud, — hvorledes de med Behændighed skulle bedrage de Enfoldige, anbefale og paasnakke dem en ubrugbar Vare, og dette ansees for en Del af Handelen, som de bør lære, og for en nyttig Hemmelighed, som de ikke kunne undvære. Men naar erfarer man, at en gammel Bedrager har gaaet i sig selv, erkjendt sit Bedrageri og sin Uretfærdighed, advaret sine Egne derfor og lært dem at frygte Gud og ikke mere begaa en saadan Synd?

§ 62. Man læser vel om en saadan Kjøbmand, at ogsaa han paa sedvanlig Maade havde oplært sine Sønner til deslige Synder, og at han faldt i en haard og heftig Sygdom, hvori han led store Anfægtelser og saa Helvedes Gaa, der vilde opsluge ham, for sig, men tilsidst ved Guds Langmodighed og Hjælp paa hele Menighedens flittige Forbønner blev reddet og helbredet; han affskaffede da al Uretfærdighed i sin Krambod og tilholdt sine Sønner, at de ikke mere maatte betjene sig af de sedvanlige Bedragerier; da disse forundrede sig herover og mente, at en saadan Forandring kun vilde være til liden Fordel for deres Handel, befalede han en af dem at tænde

et Lys; efter at dette var bragt ind, bød han dem at holde en Finger i Luen et halvt Kvarters Tid; da de vægrede sig herved, fordi dette var Noget, som Ingen kunde udholde, sagde han: Godt; saa skulle I vide, at Helvedes Ild, hvis Kraft jeg for en Del har følt i min haarde Legems- og Sjælsyggdom, er langt uundholdeligere; afstaar derfor fra det Onde, og lærer at gjøre det Gode og at behandle Enhver med Redelighed! thi hvad vilde det gavne Eder, om I kunde vinde den ganste Verden, men toge Skade paa Eders Sjæle? Sæt, at dette ikke er et Læredigt, men en sand Tildragelse, og sig mig saa, hvoraf, det kan komme, at medens denne Mand har utallig mange Efterfølgere i sin Uretfærdighed, hører man dog næsten aldrig, at Noget har efterfulgt ham i hans Omvendelse og Forbedring!

§ 63. Herom kunde der endnu siges meget Mere; hvad der er anført, kan imidlertid være tilstrækkeligt til at vække kristelige og samvittighedsfulde Prædikanter saavel som Tilhørere til en hellig og omhyggelig Eftertanke, saa at hine ikke opsætte Sjælesorgen, Formaningerne og Advarslerne angaaende disse Ting indtil det Sidste og slaa sig til No, naar et af deres Sogne- og Skriftebørn, som har paadraget sig stor Mistanke for sig Uretfærdighed, paa sedvanlig Maade skrifter, beder og lader sig give den hellige Rådverd, men itide gjøre et saadant Meneske i hans sunde Dage behørig Forstillinger om, hvor skrækkeligt og farligt det er at leve i vitterlig, forsætlig og vedvarende Uretfærdighed, nedarve den til sine Børn og betragte, hvad Guds Ord har erklæret for en fordømmelsesværdig Synd, som et tilladeligt Middel til at berige sig, — og saa, at disse ikke leve og dø i saa stor Sikkerhed og tro, at det er gjort med et Gud være mig Synder naadig! udtalt af et ubodfærdigt Hjerte. Minder dem dog om, hvad

Herren siger: „Skulde man falde og ikke (gjerne ville) opstaa? skulde man afvende sig og ikke (gjerne ville) omvende sig? Hvorfor er dette Folk i Jerusalem saa afvendt med en evig Afvendelse? De holde fast ved Ewig og vægre sig for at vende om. Jeg gav Agt og hørte til; de vilde ikke tale Ret; der var Ingen, som angrede sin Ondskab (og Uretfærdighed, som han i saa lang Tid havde øvet) og sagde: Hvad har jeg gjort (hvorledes har jeg vandret)?“ (Jer. 8, 4 flg.) og paa et andet Sted: „Vader Eder omvende fra alle Overtrædelser! saa skal Misgjerning ikke være Eder til et Stød (saa at I falde i Fordærvelsen). Kaster fra Eder alle Eders Overtrædelser, med hvilke I have overtraadt (og som I lig en Byrde have opdyndet over Eders Sjel), og gjører Eder et nyt Hjerte og en ny Aand (fremturer ikke i Eders onde Sedvane og ugudelige Sind)! thi hvorfor ville I dø (og forsætteligt styrte Eder i Fordærvelse), Israels Hus?“ (Ezek. 18, 30. 31).

§ 64. Endnu staar tilbage at betragte Forberedelsen til en salig Afsked, forsaavidtsom vi derunder skulle tage Hensyn til os selv. Ogsaa herved er der Et og Andet at bemærke. Guds Aand fordrer af de Bødsfærdige og Troende, at de oftere skulle foretage en Undersøgelse af sin Christendom og en Prøvelse for at kunne vide, om Alt er i en saadan Tilstand, som det ifølge Guds Ord og Willie skulde og kunde være. „Vader os ransage vore Beie,“ siger den hellige Jeremia, „og opspore dem og vende om til Herren!“ (Begr. 3, 40). „Hvert Menneske,“ siger Apostelen, „prøve sig selv,“ før end han nærmer sig Herrens Bord (hvor meget mere altsaa, naar han nærmer sig den alvidende, hellige og retfærdige Guds Domstol)! (1 Kor. 11, 28). Og paa et andet Sted: „Ransager Eder selv, om I ere i Troen! prøver Eder selv!“ (2 Kor. 13, 5). Alt saadant til alle Tider

har været Guds Børns Sedvane, sees ikke utydeligt af den kongelige Profets Ord: „Jeg betænkte mine Beie, og jeg vil vende mine Fødder til dine Vidnesbyrd“ (Ps. 119, 59), og den hellige Apostels: „Brødre! jeg agter ikke mig selv at have grebet det; men Et gjør jeg: forglemmende, hvad der er bagved (hvad jeg hidtil ved Guds Naade i Christo har gjort), og rættende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet, til det Alenodie, som hører til Guds Kald her ovenfra i Christo Jesu“ (Filipp. 3, 13. 14). Saaledes maa alle sande Christne være sindede. De ransage daglig sin Samvittighed, ei alene for at prøve det Forbigangne, om det er gjort i ren Kjærlighed til Gud og Næsten, med gudelig Oprigtighed og Retfindighed, uden Hensyn til egen Ære og Nytte, men ogsaa for at ordne det Tilkommende bedre og nøiagtigere. De tænke ikke paa, hvad de maakte ved Guds Naade ere, men paa, hvad de burde være. Et christeligt Liv bestaar egentlig i Attraa efter at lære Gud mere og mere at kjende, efter at elske Ham af ganste Hjerte og af ganste Sjel og tjene Ham og Næsten med et villigt og glad Sind, saa ogsaa i en jævnlig Sammenholdelse af Guds hellige Willie, der er aabenbaret i Hans Ord, og af vor Herres Jesu hellige Livs fuldkomne Forbillede med vor Efterfølgelse deraf, og endelig i en stadig Øvelse i Omvendelse, Tro, Kjærlighed, Haab, Gudsfrugt samt i det stedsevarende Forsæt at ville blive fuldkomnere, helligere og gudfrugtigere. Saligt er det Menneske, som Døden træffer i en saadan Tilstand.

§ 65. Man overveie i saa Naade følgende Skriftsprog: „Vi ere friede fra vore Fienders Haand (ved Jesum), paa det vi skulle tjene Ham uden Frygt, i Hellighed og Retfærdighed for Ham alle vort Livs Dage“ (Luk. 1, 74. 75). „Affkaffe vi da Loven formedelst Troen (saa

at Ingen af os mere behøver at rette sig derefter, men har Frihed til at gjøre og lade, hvad han lyfter? Det være langt fra! men vi stadfæste Loven." (Rom. 3, 31). „Skulle vi da blive ved i Synden, paa det at Naaden kan blive des overflødiger? Det være langt fra! Vi, som ere afdøde fra Synden, hvorledes skulle vi endnu leve i den? Anser Eder selv som døde for Synden, men som levende for Gud i Christo Jesu, vor Herre! Altsaa herske da ikke Synden i Eders dødelige Legeme (lægger Merke til, hvorledes Apostelen, idet han paaminder om Døden, som Legemet ogsaa efter Gjenfødselen forbliver underkastet, tilskynder til Gudsfrygtighed, som om han vilde sige: Ser vel til, at I ikke lade Synden, som bor i Eder, have sin Villie; thi det kan jo ikke være Eder ubekjendt, at ogsaa I bære Døden paa Nakken; dersom da Døden skulde overraske Eder, medens I vare under Syndens Herredømme, vilde I jo være ilde farnede), saa at I ere den lydige i dets Begjæring!" (Rom. 6, 1. 2. 11. 12). Herhen hører ogsaa alle de Skriftsprog, som handle om Helliggjørelsen og Fornælsen, om den Herres Jesu Efterfølgelse, om Selvfornægtelse, og Kjødets Korsfæstelse tilligemed Lyfterne og Begjæringerne, om Forsmaaelse af det Forkrænelige, om Varsomhed og Forsigtighed i Umgangen med kjødeligfindede Mennesker osv., hvilke Skriftsprog bør være alle sande Christne vel bekjendte. Thi ligesom disse stedse maa have nogle Kjærne- og Kraftsprog ved Haanden, som tale om Guds Kjærlighed og Naade i Christo Jesu for at styrke Troen, saaledes maa de ogsaa kjende nogle sande Gudsfrugt, om Helliggjørelsen og om Nødvendigheden af et gudeligt Livnet, for derved at formane og opvække sig selv til den skylbige Lydighed.

§ 66. Betragter og overveier da (for at jeg skal spare Eder den Møie at efter-

slaa dem) blandt en Mængde saadanne Skriftsteder som de saa efterfølgende! „Hvo, som vil komme efter mig," siger Jesus, Guds Søn, som har elsket Eder og givet sig selv for Eder, „skal fornægte sig selv og dagligen tage sit Kors op og følge mig" (Luk. 9, 23). „Hvi kalde I mig Herre, Herre og gjøre ikke, hvad jeg siger?" (Luk. 6, 46). „I ere mine Venner, dersom I gjøre, hvad jeg befaler Eder" (Joh. 15, 14). Apostelen siger formedelst Guds Aand: „Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud." — — De, som ere kjødelige, kunne ikke takkes Gud. „Om Noget ikke har Christi Aand (og ikke lader sig drive og lede af Ham), denne er ikke Hans" (Rom. 8, 7. 8. 9. 14). „Jeg formaner Eder ved Guds Barmhjertighed, at I fremsiille Eders Legemer som et levende, helligt og Gud velbehageligt Offer. — — Og stikker Eder ikke lige med denne Verden; men bliver forvandlede ved Eders Sindes Fornælse!" (Rom. 12, 1. 2). „Lader os, I Elskelige, rense os selv fra al Kjødets og Aandens Besmittelse og fuldende vor Helliggjørelse i Guds Frygt!" (2 Kor. 7, 1). „De, som gjøre Kjødets Gjerninger, saasom Hor, Skjorlevnet, Urenhed, Uterlighed, Fiendskaber, Brede, Trætte, Avind, Drukkenskab, Fraadseri, skulle ikke arve Guds Rige. Men de, som høre Christo til, have korsfæstet Kjødet tilligemed Lyfterne og Begjæringerne" (Gal. 5, 19—21. 24). „Lader Horeri og al Urenhed eller Gjerrighed end ikke nævnes iblandt Eder, som det sømmer de Hellige, og ublut Væsen og gjæffeligt Snak eller letfærdigt Skjæmt, som ere utilbørlige! For saadant kommer Guds Brede over Vantroens Børn. Derfor, vorder ikke delagtige med dem (deri)! Umgaaes som Vhjets Børn, hvilke Gud af lutter Naade har kaldet fra Mørket til sit underlige Lys! Prover, hvad som er velbehageligt for Herren! Og haver ikke Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjerninger!"

(Efs. 5, 3. 4. 6—10) „Fører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, inderlig Barmhertighed, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Langmodighed!“ (Kol. 3, 12) „Dette er Guds Villie, Eders Helliggjørelse. Gud kaldte os ikke til Urenhed, men til Helliggjørelse. Ser til, at Ingen betaler Noget Ondt for Ondt; men stræber altid efter det Gode, baade imod hverandre og imod Alle! Styr det Onde under alle Skikkelser! Fredens Gud hellige Eder ganske og aldeles, og gid Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilfommelse!“ (1 Thess. 4, 3. 7; 5, 15. 22. 23) „Vi byde Eder, Brødre, i vor Herres Jesu Christi Navn, at I holde Eder fra hver Broder, som vandrer ustiffligen“ (2 Thess. 3, 6). „Du, o Guds Menneſke, fly disse Ting; jag derimod efter Retfærdighed, Gudsfrugt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv, til hvilket du og er kaldet!“ (1 Tim. 6, 11. 12) „I Elskelige, jeg formaner Eder, som Fremmede og Udlændinger, at I holde Eder fra kjødelige Lyſter, som stride imod Sjelen. Væbner Eder med Christi Sind, ſaa at I den øvrige Tid i Kjødets ikke fremdeles ſkulle leve efter menneſkelige Lyſter, men efter Guds Villie! Thi det er nok, at vi i den forbigangne Livstid have bedrevet Hedningernes (og vor ſyndige) Villie,“ oſv. (1 Pet. 2, 11; 4, 1—3). „Hvo ſom ſiger, at han bliver i Christo, han er og ſkyldig til at vandre ſaaledes, ſom Han vandrede. Elſker ikke Verden, ikke heller de Ting, ſom ere i Verden! Derſom Noget elſker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham; thi alt det, ſom er i Verden, Kjødets Lyſt og Dinens Lyſt og et hoffærdigt Levnet, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaar og dens Lyſt; men hvo ſom gjør

Guds Villie, bliver til evig Tid“ (1 Joh. 2, 6. 15. 16).

§ 67. Lader det ikke miſshage Eder, mine kjæreste Brødre og Søſtre i Herren, at I atter maa høre og læſe ſaa mange Skriftſprog efter hverandre; men annammer og overveier dem heller ſom Guds Ord (1 Pet. 4, 11), der tydeligt og alvorligt fremſtiller Eder Hans Vilde, den Tilſtand, hvori Han vil, at I ſkulle tjene Ham, og de Dyder, hvormed Han vil have Eder prydede. Se, Eders Jeſus, Hans Vidner og Sendebud ſtaa ſaa at ſige omkring Eder, foreholdende Eder, at I ere dødelige Menneſker, Fremmede og Udlændinger, der endnu kun have en ſtaffet Tid tilbage at leve i Kjødets, og lærende Eder, hvorledes I ſkulle forbedre Eder vel til Døden. De formane Eder ved Guds Barmhertighed; de beſale Eder i den Herres Jeſu Navn; de ſige, at ſaaſremt I ikke adlyde, have I ingen Del i Guds Rige; de kræve et helligt og gudeligt Levnet en ren og uſtraffelig Omgjængelſe, en god Samvittighed, et oprigtigt, Gud helliget, fra Verden afſondret og fra kjødelige Samkvem og Lyſter bortſjernet Hjerte; de tale om en hellig Flid og gudelige Iver i denne Sag, og at vi ſtedſe maa vedblive dermed; de formane os til at jage, stride, kjæmpe, bede og vaage; de ville ikke vide af Noget hos os, ſom ikke ſømmer ſig for de hellige Guds Børn, ikke af unyttige, utilbørlige, ublue og forargelige Ord i vor Mund, ikke af noget ondt Forſæt i vort Hjerte, ikke af nogen Eſterladenhed og Forſømmelighed i gudelige og aandelige Ting, ikke af Noget, ſom har Skin af Ondt i vor ganſke Vandel. Nu, hvorledes høre, hvorledes læſe vi dette? Har den Herre Jeſus og den Hellig-Aand, ſom har talt gjenſem Apoſtlene og aabenbaret Guds Villie i ſine Skrifter, ment det alvorligt med diſſe Formaninger eller ei? Jeg haaber,

J ville sige af Hjertet: Al, hvo vilde være saa ugudeligt at sige eller tænke, at det ikke er Herrens Alvor, naar Han taler til os i sit Ord? Godt; men hvorledes er det da med os? Er det ogsaa vort Alvor, at vi ved Guds Nads Naade og i Jesu Kraft ville efterleve denne Hans aabenbarede Villie? Tro vi ogsaa af Hjertet, at det er nødvendigt for den, som vil opnaa Saligheden i og ved Jesus Kristus, at beslutte sig hjerteligen, stadigt og villigen paa Helliggjørelse, Renhed og Gudsfrugt (vel ikke, for derved at erhverve Himmelen, som allerede forhen er ham erhvervet ved Jesum Christum og Hans dyrebare Fortjeneste og udsøtte Blod, men for at aabenbare for al Verden sine Løfter til Gud og sin skyldige, barnlige Lybighed og inderlige Taknemmelighed mod sin Frelser og i Gjerningen bevise, at han staar i et virkeligt og saligt Samfund med Gud, og at den Herre Jesus bor formedelt i Troen i hans Hjerter, o. a. M.)?

§ 68. Hvorledes læse og høre vi saadanne Sprog? Og hvorledes ter vort Hjerter sig, naar det foreholdes dem? Opfyldes vi derved med en hellig og barnlig Frygt og forfærdes over, at vi hidtil saa koldfindigt, saa uvilligt og usuldfømt have ydet, hvad Herren vor Gud med saadant Alvor og Eftertryk fordrer? Beklage og fortryde vi hjerteligen dette? Erkjende vi de guddommelige Fordringers Retfærdighed og Villighed og vor Skyldighed til at adlyde dem og have vi Lyft til Guds Lov efter det indvortes Menneſte? (Rom. 7, 16. 22) Optændes vi af hellig Brede mod den for-dærvede Natur, og foresætte vi os, at vi ikke længer ville lade den raade sig selv, men modstaa den ved Guds Naade og i Jesu og Hans Hellig-Nads Kraft? Sukke vi ivrigt og hjerteligt: Al, Herre, lad mig kjende din Villie, af Hjertet anse den for din Villie og ved din Naade fuldbringe den med villigt og glad Hjerter!

Al, lad ikke længer dine Bud, min Jesus, være mig en Byrde, men en Glæde! O, hvor ondt gjør det mig ikke, at jeg har annammet saa megen Kjærlighed og Naade af Dig og elsket og tjent Dig saa saa lidet igjen! Hvor ondt gjør det mig ikke, at jeg har spildt og forødt saa megen ædel Tid, som jeg kunde have anvendt til din Tjeneste, at jeg har forsmet saa mange Leiligheder til at fremme din Ære og lægge min Kjærlighed til Dig for Dagen, — at jeg saa ofte har gjort med Ulyst, hvad jeg burde have gjort med Lyſt, — at jeg saa ofte har undskyldt mig med min Skrøbelighed, uagtet Du aldrig har negtet mig din Naade, naar jeg kun har anraabt Dig derom, og uagtet det saaledes ikke har manglet mig paa Evne, men kun paa Villie, — at jeg har anvendt saa megen Møie, Flid, Bekostning og Omhu paa min Ære, min Bekvemmelighed, min Fornøielse og saa liden for din Skyld, til din Ære, efter din Villie, til din Glæde, — at jeg saa ofte har været uvillig til at gjøre Godt og fundet Mis-hag i, at Du i dine Lemmer anmodede mig om Hjælp! osv.

§ 69. Jeg kan endnu ikke forlade denne Betragtning, saasom den er vigtigere end mangen uersaren Christen forrestiller sig, idet mange Synder, som klæbe ved os og ikke stemme overens med Guds Villie, vore Pligter og Christendommen, ere blevne os ukjendelige og saa almindelige, at de overalt billiges, snarere holdes for Dyder end for Lyster og af den ubundne Sedvane taales og undskyldes, tildels ogsaa af Selvraadigheden og Selvkjærligheden oversees og besmykkes. Og omdenskjønt Lærerne og Guds Ords og Kirkes Tjenere ofte revse dem temmelig skarpt paa Prædikestolene, efter Guds Ord belyse og afløre dem som virkelige Synder, advare for dem og formane derimod, saa finde de kun lidet Dø, og ligesom denne Verdens

Børn dog indrømme Præsterne Frihed til at tale for Folket derom, saaledes forbeholde de sig ligeledes Frihed til ikke at gjøre derefter og til at fremture i sine Sedvaner. Ansøge Præsterne Striften og bevise af denne, at denne eller hin Sedvane ikke er forenlig med Christendommen, saa hører man vel derpaa; men Ingen efterser de anførte Steder; Ingen overveier dem som Guds Ord; Ingen tager dem til sig; man tænker, at Profeterne og Apostlene vel have skrevet og fremstillet saadanne Ting; men Tiderne have senere forandret sig betydeligt; det burde vel være saa; men som Forholdene nu ere, lader det sig ikke gjøre; man maa have Taalmodighed, osv. Kort, det falder ud til, at Verden ikke længer vil rette sig efter Guds Ord og Villie; men Guds Ord og dets Tjenere skulle sige sig efter Verdens Skikkelse og Villie; den vil vel tro paa Christum, men ikke være forbunden til at efterfølge Ham. Om imidlertid ikke en saadan Selvraadighed og et saadant kjødeligt Sind medføre Fare og et stort Ansvar, og om man ikke har Grund til at tage et alvorligt Hensyn dertil under Forberedelsen til en salig Død, det vil jeg henstille til alle samvittighedsfulde og oplyste Sjæles gudelige Overveielser.

§ 70. Dog, det bliver fornødent, at vi fremstille denne Sag tydeligere i nogle Exempler. Af Guds Ord er det klart, at en sand Christen maa beslutte sig paa at have et rent Hjerte og en god Samvittighed, paa stedse at skride frem i Helliggjørelsen, paa at rense sig fra al Rjødets og Aandens Besmittelse og daglig fremstille sig for sin Gud som et levende, helligt og velbehageligt Offer (Matth. 5, 8; 1 Tim. 3, 9; 2 Kor. 7, 1; 1 Joh. 3, 3; Rom. 12, 1). Som Følge heraf maa der hos et helliggjort Guds Barn ikke være nogen Synd tilbage, som faar Lov til at raade sig selv; ingen herskende, yndet, undskyldt og be-

smykket Synd maa taales. En Christen hader af Hjertet den Synd, der endnu bor i hans Rjød; han ønsker at bevare sit Hjerte rent for alle forfængelige og flagrende Tanker og vanhellige Bevægelser, Lyster og Begjæringer og lægger med største Iver Vind herpaa; han ved, at hans Hjerte er en Guds Helligdom, et Sæde og en Bolig for den Herre Jesus, et Tempel for den Hellig Aand; derfor vil han ogsaa have det befriet for al uren og stinkende Lugt. Men mine kjæreste Medchristne, hvor Mange er der vel blandt Nutidens Christne, som ere saaledes findede og anse denne Glib for nødvendig? Hvor er den hellige Midkjærhed imod Synden? Hvor ere de, som jage efter Helliggjørelse, — som gjøre BOLD paa sit syndige Rjød, — som undertvinger sit Legeme og holder det i Trældom, — som dæmpe de opstigende Begjærligheder og alvorligen beslutte sig paa at fremstille sin Sjæl som en ren og ubesmittet Jomfru for dens himmelske Brudgom? Saa længe som Mennesket nu ikke ved Noget heraf, ikke skjønner derom og ingen Tanke gjør sig om nogen indvortes og udvortes Urenhed, — saa længe som dets Hjerte mere ligner en Svinesti end en Guds Helligdom, — saa længe som det lader sine Synder raade sig selv, undskylder dem, elsker dem og finder sin Lyst i dem, — saa længe som det modtager og huser dem ikke som en Fiende, men som en behagelig Gjæst, der finder Herberge, naarsomhelst han kommer, hvorledes kan man da sige om det, at det allerede har forberedt sig tilstrækkeligt til en salig Afsked? Skulde man ikke have Aarsag til at gjøre et saadant Menneske itide og i dets sunde Dage Forestillinger om, at det i Betragtning af sin Dødelighed maa beslutte sig til en salig Forandring?

§ 71. Saa advarer den Hellig Aand os ogsaa, som ovenanført, oftere for Verden og figer, at vi ikke

skulle stikke os lige med denne Verden (Rom. 12, 2); „Verden skal være os kærskæstet, og vi Verden“ (Gal. 6, 14); vi skulle „bevare os ubesmittede af Verden; Verdens Venstab er Guds Fiendstab; hvo, som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fiende“ (Mat. 1, 27; 4, 4), hvilket Altsammen upaatvivleligen gaar ud paa, at vort Liv, vor Vandel, vore Seder, Lader, Ord og Gjerninger, Sedvaner og Hensigter skulle være saa meget som muligt forskellige fra de kjødelige og jordiskefinde Menneſkers Liv og Vandel, — at man ikke maa have noget Samfund med Verden i dens velsyftige, overdaadige, letfindige, hoffærdige og kjødelige Levnet, — at man ikke maa gjøre sig delagtig i dens vanlige Synder, men have Afsty derfor. Kjødelligfinde Menneſter og Hykler-Christne have t. Ex. den Bane, at de ved Leilighed, naar de ere indbudne til et Bryllup eller andet Gjæstebud, tage sig den Frihed at æde og drikke ikke til Mødtørst eller maadeholden Glæde og Fornøielse, men til Overmaal, ligetil Drukkenskab og Letſindighed, saaledes som man daglig ser for sine Dine. Heri maa nu en sand Christen ifølge de ovenanførte Skriftprog ikke stikke sig lige med dem; han kan vel gaa i et Bryllup; han kan vel indfinde sig ved et Gjæstebud eller indbyde Andre dertil; det er ham forundt at gjøre sig selv og Andre tilgode og hertil betjene sig af Guds Skabninger og Gaver efter al sin Sjæls Lyſt (5 Mos. 12, 21); men at der her menes en helliggjort og fornyet Sjæl, kan sluttes deraf, at Herren taler til sit Folk, som ſtaar i Pagt med Ham og stræber at leve derefter; Han fordrer ogsaa, at det skal være glad for Herrens sin Guds Ansigt og i Selskab med sine Børn og Tjenestefolk saavelſom Leviterne (der ikke have faaet nogen Arv med dem, men vare helligede til Tjeneste for Herren), „de Fremmede, Enferne og de Faderløse“ (B. 11. 12. 18; Kap. 16,

11). Han giver dem Frihed til at være glade, dog ikke en ubunden, vanhellig og forargelig Frihed, men en Frihed, indſtrænket ved visse Betingelser, der smage af lutter Kjærlighed til Gud og Næsten. Jeg indſer ikke, hvorfor dette ikke ogsaa ſkulde angaa de Christne, naar de nemlig befinde sig i en fredelig og velsignet Tilstand og ville være glade i Hans Miſkundhed. De kunne imidlertid ikke tage sig nogen større Frihed end alle Tingſ Herre har givet dem; de maa ikke ophæve de Vilkaar, hvortil denne Frihed er bunden, men helligt overholde dem. De maa, som Christne, være glade for Guds Ansigt, som lydige og kjærlige Børn for sin kjære Faders Ansigt, hvem de ikke gjerne ville krænke, ei engang med et uſømmeligt Dietſt. De maa begynde ſlige Glædesmaaltider som Christne, forſætte dem som Christne og ende dem som Christne.

§ 72. Hvor derimod det Modſatte ſker, og man, ſom fjernet fra Gud, med ſtor kjødelig Frihed og Sikkerhed æder og drikker efter al ſin ugudelige Sjæls ſyndige Lyſt af de Fattiges og Bedrøvedes Sved, Blod og Taarer eller ialſald uden at tænke paa dem, indtil man bliver fuld og drucken, — hvor man ſætter al Frygt for Gud tilſide, — hvor ingen opbyggelig Samtale finder Sted, men den ene Forargelse følger ovenpaa den anden, — hvor Hjertet tvertimod ſin dyrebare Forløſers Advarſel er ſaa beſværet med Fraadſeri og Drukkenskab (Luk. 21, 34), at det ſynker aldeles ned i Synden, og man ikke mere ſer eller hører noget Chriſteligt af det, — hvor man drikker ſig ſaa drucken af Vin, at det fører til Ryggeslæſhed (Eſej. 5, 18), der er viſſeligen ſtor Sjelefare forhaanden, og derſom Nogen ſkulde overraſſes af Døden i en ſaadan Tilſtand (hvilket undertiden har hændt ſaavel her i Byen ſom andetſteds), ſaa vidſte jeg ikke at finde Noget i Guds Ord, hvormed jeg

tunde give de i et saadant Tilfælde be-
 kymrede Efterlevende noget Haab om
 den Afsdødes Salighed. Ja, dersom
 Noget har haft den Vane, uden Undse-
 else og Fortrydelse, saaledes som her
 beskrevet, at beruse sig ved enhver An-
 ledning, og han fremturer deri, indtil
 han bliver syg, og da vel skifter sine
 Synder i Almindelighed og lader sig
 give det Pant paa den Herres Jesu
 Kjærlighed, som han rækker os i sin
 Naadverd, men ikke omtaler hin store
 Synd, der strider saa aabenbart mod
 Guds Villie og Daabspagten og som
 han saa jævnlig og vedholdende har
 begaaet, ikke advarer sine hidtilværende
 Driftelebrødre derfor osv. og saaledes røber,
 at han ikke hjerteligen erkjender og angre-
 ser sin Overtrædelse og har fattet et alvor-
 ligt Forsæt om Forbedring, da ved jeg
 vel ikke, hvad Guds uransagelige og uen-
 delige Barmhertighed, den Herres Jesu
 Forbøn og den Hellig-Aands Naadskraft,
 han, som ogsaa kan træde frem i Sines
 Sted med uudsigelige Sukke, har virket
 hos den Afsdøde; men jeg for min Del
 finder et saadant Endeligt saa betænke-
 ligt, at jeg beder Gud at ville bevare
 alle mine Medchristne, navnlig de mig
 betroede Tilhørere, derfor og at ville
 give dem og os en større Visdom med
 Hensyn til sin Naade og vore Synders
 Forladelse. Og naar jeg har talt no-
 get udførligere om denne Sag, saa er
 det netop skeet, for at jeg kunde fader-
 ligen advare alle dem, som læse dette
 Skrift og vejlede dem til en bedre For-
 beredelse til en salig Død, i hvilken Hæn-
 seende jeg endnu engang maa anføre
 Apostelens Ord: „Farer ikke vild! Gud
 lader sig ikke spotte; thi hvad et Men-
 neske saar, dette skal han og høste; thi
 hvo, som saar i sit Kjød, skal høste For-
 trættelse af Kjødet“ (Gal. 6, 7. 8).
 Ingen forføre Eder (med en falsk Ind-
 bildning og et ugrundet Haab, som det
 fikre Hjerter danner sig selv efter Satans

Uanvisning, eller) med forsængelige (ugun-
 dede) Ord (og Forestillinger af andre,
 kjødeligssindede Mennesker)! thi for Saa-
 dant (saadanne Synder, som af Aposte-
 len nævnes i det Foregaaende og Efter-
 følgende, nemlig Horeri, Urenhed, Gjer-
 righed, Drukkenskab, B. 3. 4. 5. 18)
 kommer Guds Brede over Bantroens
 (og Ulydighedens) Børn (Efes. 5, 6).

§ 73. Der er imidlertid flere saa-
 danne Synder, som i de nuværende
 vanskelige Verdenstider og under de kjø-
 deligssindede Menneskers store Sikkerhed
 forblive næsten uerkjendte, uagtet Herren
 sætter dem for sig og for sit Ansigt
 Lys (Ps. 90, 8). Jeg haaber, at det
 ikke vil være den gudfrygtige Læser
 imod, om jeg endnu anfører en og anden
 for at opvække de sorgløse og sikre Sjele
 til bedre end hidtil er skeet at forberede
 sig til Døden. Det er efter alle forstan-
 dige Hjerters Bekjendelse et Fortrin og
 en stor Herlighed hos Menneskene, at
 der er givet dem en tydelig og forstan-
 dig Tale og et dertil meget stiftet og
 tjenligt Redskab, nemlig Tungen, som
 ogsaa ifølge nogle Fortolkere's Mening
 kaldes et Menneskes Værelse (Ps. 16, 9).
 Jeg holder imidlertid for, at der ikke
 er noget Lem, som bliver mere og skam-
 meligere misbrugt end netop dette, og
 at heller ingen Synder blive betragtede
 paa en letfindigere Maade end de, som
 fra Barnsben af indtil den sildige Al-
 derdom saa hyppigt, saa vedholdende og
 saa sikkert begaaes med dette Lem. Hvad
 er almindeligere blandt Menneskene end
 unyttigt Sladder, Andres Mønstring og
 Gjennemhegling, end Vagbavelse, Be-
 spottelse, Løgn, Sværgen, Drilleri, Skjæn-
 deri, Praleri, Smigreri, Hyfleri o. a.
 M.? Dette drive Børnene i Skolerne,
 de unge Mænd og Piger i sine Sam-
 menkomster, Tjenestefolkene, naar de møde
 hverandre paa Gaden, Mændene i sine
 Gjestebude, Konerne under sine Besøg,
 de Gamle med sine Kæppe i Gaanden

og Krykker under Armene. Jeg formener, at dersom man vilde angive Forholdet mellem Tungens rette Brug og dens Misbrug, maatte det blive som ti til Tusinde, efterdi denne Synd er saa almindelig, at man snart sagt ikke ved, hvem der er fri for den. De hellige Guds Børn foresætter sig vel alvorligt at ville vogte sig for at synde; de sukke dagligen: Herre, sæt en Varetægt for min Mund, og bevar mine Læber fra Ondt og at de ikke tale Svig, og ønske: O, at jeg kunde bevare min Mund med en Mundkurv og sætte et forsigtigt Indsegl paa mine Læber, at jeg ikke skal falde ved min Tunge, og den maa fordærve mig! (Ps. 34, 14; 39, 2; 141, 3; Sir. 22, 32). Men naar de til sine Tider foretage en Undersøgelse af sin Samvittighed og Vandel, finde de til sin Bedrøvelse, at der næsten ikke er Noget, de støde mere an i, end dette.

§ 74. O, dersom kun Alle, som kaldes Christne, ansaa denne Synd for en virkelig Synd og med Bedrøvelse erkjendte og angrede den! Men Erfaringen lærer desværre, at mange Mennesker leve og dø aldeles sikre og forgløse i denne Henseende og ikke tænke med sand Anger og Bodsferdighed paa de utallige Synder, de have begaaet med sin letfindige, spodiske, spydige, frie, frække, letfærdige, onde Mund og med sin falske, flibrige, giftige, utæmmede og utoilede Tunge, uagtet Guds Aand i sit Ord ogsaa har sat dem paa det sorte Bræt, som udelukker Menneskene fra Guds Rige. Man overveie dog tilbørligt disse Steder: „Din Tunge tænker paa idel Skade; som en skjærpet Ragnkniv gjør den Svig. Du elskede Ondt mere end Godt, Løgn mere end at tale Retfærdighed. Du elskede alle fordærvelige Ord og en svigfuld Tunge. Gud skal (derfor) og nedbryde dig evindeligen: Han skal borttage dig og udrydde dig af Paalunet, ja oprykke dig med Rod af de Levendes Land“ (Ps. 52, 4—7). „Al

Hjertets Overflødighed taler Munden. Et godt Menneske frembærer gode Ting af Hjertets gode Liggendefæ, og et ondt Menneske frembærer onde Ting af det onde Liggendefæ. Men jeg siger Eder, at Menneske skulle gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, de have talt. Thi af dine Ord skal du kjendes retfærdig, og af dine Ord skal du fordømmes“ (Matth. 12, 34—37). „Farer ikke wild! Skjændegjæste skulle ikke arve Guds Rige“ (1 Kor. 5, 11; 6, 9, 10). „Dersom Nogen iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, og holder ikke sin Tunge i Tømme, men be- drager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forsængelig. Tungen (den Tunge, som ikke bliver tæmmet overensstemmende med Guds Ord) er en Verden af Uretfærdighed (dens Synder lade sig ikke tælle). Den besmitter det ganste Legeme og optænder Livets Løb og er optændt af Helvede“ (Jak. 1, 26; 3, 6). Burde nu ikke en Synd, som Gud under saa strenge Trudslar har forbudt, tages i Betragtning ved den daglige Omvendelse? Og skulde man ikke, hvor man taler om Forberedelsen til Døden, have Grund til at give en eftertryffelighed og gavnlige Paamindelse i saa Henseende? Skal man lade et christent Menneske gaa der med en saadan Mængde Synder, som han ikke har bekjendt og angret? Al, Herren give dog Naade til, at Alle, som høre og læse dette, maa tage det under moden og gudelig Overveielse og itide beslutte sig paa at forbedre sine besundne Brøst!

§ 75. Endvidere — den retfærdige, hellige og almægtige Gud kræver først og fremst af den Herres Jesu Efterfølgere en grundig Ydmyghed, som det Udsagn af vor Frelser viser: „Lær af mig! thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet“ (Matth. 11, 29), og disse af Hans Apostle: „Agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv! Det

samme Sindelag være i Eder, som var i Christo Jesu, som, da Han var i Guds Skikkelse, forringede sig selv, idet Han tog en Tjeners Skikkelse paa" (Filipp. 2, 3. 5 flg.) „Fører Eder, som Guds Udvalgte, Hellige og Elskede, Godhed, Ydmyghed, Sagtmodighed!" (Kol. 3, 12) „Smykker Eder med Ydmyghed! thi Gud staar de Hoffærdige imod; men de Ydmyge giver Han Naade. Derfor ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at Han maa i sin Tid ophøje Eder" (1 Pet. 5, 5. 6). Denne Dyd har nu vel sit Sæde i det fornyede Hjerte; men den røber sig dog ogsaa i en Christens Dine, Lader, Ord, Gjæringer og hele Omgængelse. Naar man da betragter de Christnes Væsen og Levnet i vore Dage og sammenholder det med den Herres Jesu hellige Levnet ogsaa i denne Henseende, saa maa man isandhed af Hjertet forfærdes og spørge som Disciplene: „Hvobliker da salige?" (Matth. 19, 25). Jeg vil ikke tale om andre Ting, som vidne om den nuværende Verdens Hoffærdighed, om dens Foragt for og Undertrykkelse af de Fattige og Enfoldige, om dens trodsige, frække og høie Sind, idet Enhver tragter efter høie Ting, og Ingen vil holde sig nede hos den Lave (Rom. 12, 16), og Ingen vil vige og give efter for den Anden, osv.; men jeg vil kun endnu engang give en hjertelig Paamindelse i Anledning af den umaaadelige Pragt, som den nuværende Verden uden Undseelse og Anger driver stedse høiere. Jeg siger: endnu engang; thi jeg har allerede tilforn i dette Værk paa et passende Sted talt derom og fremstillet Sagens Vigtighed efter den Evne, Gud forundte.*) Men jeg har siden til min Sjæls Bedrøvelse seet, at Nutidens Christne, trods alle hjertelige Formaning, Advarsler og Trudsel af Guds tro Tjenere, ere stegne stedse høiere i saadan

Forfængelighed, Egenskærlighed og Verdenskærlighed, og omendstjant den hellige og retfærdige Gud i de senest tilbagelagte Aar har trykket og hjemstøgt os med mangehaande Plager og Straffe, saa har Han dog ei engang formaaet at bringe os til at standse lidt og sige: „Hvad gjør jeg?" (Jer. 8, 6) Kan det, jeg gjør, behage Gud? Herren siger, efter at vi alle Stænder have syndet saa storligen: „Læg nu din Brydelse af dig, at jeg maa vide, hvad jeg skal gjøre ved dig" (2 Mos. 33, 5). Men vi svare i Gjærningen: „Ikke saa; thi jeg har elsket Fremmede, og efter dem vil jeg gaa" (Jer. 2, 25).

§ 76. At, Gud i Himmelen forbarme sig! vi have gaaet saa længe efter de Fremmede, have forelsket os saaledes i dem og deres Sæder, Paafund, Galanterier, Moder og Narrestreger, at Gud og Hans Ord ere blevne fremmede for os og vi for vor Gud. Vi vide snart ikke mere, hvad vi gjøre, og hvorledes vi te os, og hvor vi høre hjemme. Hvad christelig Enfoldighed, Ydmyghed, Selvfornegtelse, Verdensforagelse, den daglige Optagelse af Jesu Kors og Hans Efterfølgelse er (at, Gud! at, hellige og retfærdige Gud! hvor dybt ere vi ikke faldne!), det er gaaet næsten aldeles i Glemme hos os. Vi maa stadig og prunke, svinge og vriske paa os og klæde os paa fremmed Bis og i udenlandske Toier, selv om det skulde koste Manges Guds og Blod, ja Legeme og Sjæl. Jeg mindes at have læst, at der etsteds i Italien levede en ung Pige, som havde nedsejlet sig saaledes i Kjærligheden til det Forkræntelige, at hun derover glemte sin Gud, sin Jesus, sin Samvittighed, sin Sjæl og Salighed, hvilket sees af det Efterfølgende. Hun faldt efter Guds retfærdige Dom i en farlig Sygdom; hendes Nærmeste skjønnede, at denne vilde affjære hendes Livstraad, hvilket ogsaa Lægerne stadfæstede; derfor advarede de

*) 3die Del, 7de Præd., § 38 flg.

denne Pynteduffe og formanede hende til at slaa Verdens forfængelige og hovmodige Væsen af sine Tanker og henvende dem paa sin salige Udtrædelse af Tiden ind i Evigheden. Hun sølte vistnok godt, at hendes Legemes Verhytte begyndte at knage og nu snart vilde falde sammen; men hun ønskede dog intet Andet end at isøre sig sin kostbare Pynt endnu engang og dø i den og gav sig heller ikke, førend man opfyldte hendes Forlangende. Da hun nu, det levende Lig og den to Gange Døende, var paaflædt efter sit Ønske, og hun sølte sine Kræfter svinde mere og mere, begyndte hun at skrigte græsseligt: Saa skal jeg nu altsaa dø! — i min blomstrende Alder! — og forlade alt dette! De Tilstedeværende talte endnu engang bevægeligt til hende og bade hende at glemme Forkrænkelsen og tænke paa Evigheden samt befale Gud sin Sjæl; men hun svarede: Hvad har Gud med mig at gøre, siden jeg dog aldrig med noget sandt Alvor har tænkt paa Ham? Nu kommer Djævelen, som jeg har tjent i Pragt og Hoffærdighed, osv., og dermed blev Sjelen tagen fra hende.

§ 77. Ser her, I dyrefjokte Sjæle, et strækeligt Billede paa Nutidens jordistfærdede og i Kjærligheden til det Forkrænkede nedfærdede Mennesker! Ser, hvor drukne og rasende Verdens Belløst og det hoffærdige Levnet formaa at gøre mangt et Hjerte! Ser, hvilken Ende det tager med det hovmodige Væsen, der nu for Tiden drives saa frit og trygt af Alle og Enhver hos alle kristne Folkeslag, som om der var kommet et Frihedsbrev fra Himmelen paa, at man heri kunde gøre efter sit syndige For-godtbefindende og intet Ansvar i saa Maade havde at berygte. I ville tænke: Det var ikke godt, om Alle, som gjerne have klædt sig galant, à la mode (som I sige*), propert og net, skulde dø paa

denne Maade. Naar det kommer der-til, at man skal dø, faar man nok glemme saadanne Ting. Jeg svarer: Yndlings-synderne ere ifølge den Hellig-Aands Ud-sagn „lutter fine Snarer, hvori Satar holder Menneskene fangne til at gøre hans Villie“ (2 Tim. 2, 26). Og disse Baand have den særegne Natur, at de saa at sige gøre dem, som ere hildebe-deri, drukne, hvoraf det kommer, at de befinde sig vel i dem og ikke føle noget Bæver deraf, men i den yderste Sjele-fare vandre trygge og glade fremad. At sønderrive og udfrie Sjelen af slige skjulte og sterke Satans Snarer, hvori et Ver-densbarn Ar efter Ar mere og mere har indviklet sig, og som have gjort dets Hjerte aldeles sikkert og sorgløst, er ikke et Menneskes Bærk; men Gud maa, som Apostelen lærer paa det anførte Sted, give en saadan Sjæl Omvendelse til Sand-heds Erkjendelse; Han maa gøre den ædru, saa at den bliver rigtigt vaagen. Men om Han nu ikke vilde gøre det, om Han nu lod en saadan stolt, over-daadig, pragtlyg Sjæl, som i alle sine Dage i Gjærningen har udleet den Her-res Jesu Mode, Hans Enfoldighed, Hans Ydmyghed, Hans Kors, Hans Tornetrone, Hans bloddryppende og sammenfiltrede Haar o. a. M. og sat høiere Pris paa, været mere bekymret for, tragtet ivrigere efter sine Verdensmoder, sin Hof-færdighed, sin Belløst, sin optaarne-der, sløisebesatte, pudrede, krøllede, nattevandrende, pragtfulde Hovedpynt, sin laante, unyttige, verdensbehagende Legemsspy-delse, sin Anseelse blandt Menneskene, end den har elsket og søgt Ham og Hans søde og salige Samfund, — om nu Gud lod en saadan Sjæl i disse sine fjære Snarer føre hen i Mørket, hvor Graad og Tænders Gnidsel og Helvedes Baand og Lænker venter den, saaledes som det vedsæres den, vi ovenfor til en salig Forsærdelse have fremstillet, hvad da?

*) Det er: paa Moden.

§ 78. Jeg kunde sige: Jeg vil dog haabe, at den barmhjertige Gud ikke vil gaa saaledes tilværks med mig. Men siger mig: hvilken Grund have I for et saadant Haab? Have I nogen Forjættelse i Skriften, som forsikrer Eder om, at omendstjont I Eders hele Liv igjennem have været Herrens Mund ulydige, beflittet Eder mere paa at efterfølge Verden end den korsfæstede Herre Jesus, lagt mere Hoffærdighed end Ydmyghed for Dagen i Eders hele Omgjøngelse, givet megen Forargelse, anvendt megen Tid og mange Penge paa det Forgjængelige, men Lidet eller Intet helliget Eders Gud, Eders Sjæl og Evigheden og ei engang paa Eders Syge- og Dødsjeng vist nogen sand Omvendelse, naar undtages, at Frygten for Helvede har aftenget Eder de Ord: Gud være mig Synder naadig! — I desuagtet skulle nyde Godt af Guds Barmhjertighed i Christo Jesu? Hvor staar denne Forjættelse skreven? i hvilken Bog? i hvilket Kapitel? Hvor farligt er det dog ikke, medens man fremturer i herskende Synder, at gjøre sig Haab om Guds Barmhjertighed, at misbruge Guds Naade til Uterlighed og at anvende det, som er os givet for at gjøre os Synden led og affkræfte os fra den, for at bringe os til at elske Gud desto høiere og adlyde Ham desto villigere og for at fylde vor Sjæl med Retfærdigheds Frugter, at anvende det til vor Bestyrkelse i Synden, til at bedrøve og foragte Gud og gjøre vor Sjæl aldeles tom, ufrugtbar og uduelig: I kunde endvidere sige: Er da Guds Søns, vor Frelser, kostbare Fortjeneste for liden og for kort til at kunne tildække vore syndige Daarskaber? Hvor stor og omfattende den Herrens Jesu Fortjeneste er, derom er der her ikke Spørgsmaal; vi vide af Guds hellige Ord, at Bredden, Længden, Dybden og Høiden af den velsignede Frelseres Kjærlighed strækker sig over Alle

(Efs. 3, 18), — at Han har givet sig selv til en Gjenløsnings Betaling for alle Menneſter (1 Tim. 2, 6), og at Han er Forsoning ei alene for vore, men ogsaa for den ganſke Verdens Synder“ (1 Joh. 2, 2); ikkedestomindre lærer den hellige Skrift og Erfaringen, at mange Tusinde Menneſter fortabes, ikke af Mangel paa Jesu Fortjeneste, der rigeligt og kraftigt tilbydes dem i Evangeliets Ord og de hellige Sakramenter, men formedelt sin Vantro, der aabenbarer sig i de Kjødets Gjæringer, som de dagligen aldeles trygt øve.

§ 79. Var ikke den Herre Jesus ligesaa i Nazareth som andetsteds en Frelser, og var ikke ogsaa der den Naadens Fylde i Ham, som med de livsaligste Ord udgjød sig af Hans guddommelige Mund? Og alligevel nød Indbyggerne der formedelt sin Vantro og Ondskab mindst Godt af Ham (Joh. 1, 16; Luk. 4, 22 flg.; Matth. 13, 55; Mark. 6, 5. 6). Da Synderinden levede forargeligt i Staden og gjorde sit urene Legeme behageligt med vellugtende Salver, prunkede med fine Haarlokker og andre Prydelser og var et Anstød for mange letſindige Sjæle, var Han ikke ogsaa da den Naadestol, som Gud har fremstillet for al Verden, at den skal tro paa Ham og blive frelst ved Ham? (Rom. 3, 25) Men hun kunde ikke nyde Godt af Ham, førend hun lod sig vinde ved Hans livsalige Hyrderøst, fulgte denne og kom og lagde sig ved Hans Fødder, vadede dem med sine Taarer, astørrede dem med sine skønne Haarlokker og salvede dem med Salve (Luk. 7, 38. 39). Naar vi faar se og høre noget Vignende af de pragtfulde Fruer og Frøkener i vor Tid, saa ville vi af Hjertet ønske dem til Lykke og saa rigeligen og sødeligen, som det nogenſinde er muligt, ved Guds Naade, Ord og Aand fremstille for dem Guds Kjærlighed og den dyre Forløsning, som er skeet ved Jesum Chri-

stum. Men hvor bagvendt er det ikke, at man vil have den samme Trøst som Synderinden og dog ikke, som hun, omvende sig af Hjertet, gjøre Bod og Bedring og sige Verdens overdaadige, forfængelige og letfindige Væsen Godnat! „Er ikke Herren sendt til at kundgjøre et godt Budskab for de Sagtmodige (og Fattige i Vanden), — til at forbinde dem, som have et sønderbrudt Hjerte, og til at trøste alle Sørgende?“ (Esai. 61, 1, 2; Matth. 5, 3; Luk. 4, 18). Hvo, som nu Intet ved og Intet vil vide af den aandelige Fattigdom, af et sønderbrudt Hjerte, af Bedrøvelsen efter Gud, men daglig lever i Glæde, stadser, braster og brammer, ler, er sikker og ved godt Mod med Verden og formedelft Satans Forsførelse misbruger det søde og salige Evangelium om Jesus Christus til at trøste sit letfindige Hjerte i alle dets Synder, hvilket Haab skal man give en Saadan om Saligheden?

§ 80. Derfor en af den Herres Jesu Disciple havde kommet til den omtalte Synderinde før hendes Omvendelse og forkyndt hende Evangeliet, omtrent med følgende Ord: Gud har sendt sin Søn Jesus Christum til Verden, ikke for at dømme den, men for at frelse og saliggjøre den. Han vandrer nu omkring allevegne i Jødeland og søger det, som er fortabt; Han kalder Syndrene til Omvendelse; Hans Hjerte er en Naadens og Kjærlighedens Kilde og Fylde; Han vil ikke støde Nogen ud, som kommer til Ham; der drypper saa at sige Honning af Hans Læber; Han lokker paa de vildfarende Faar, ligesom en Høne paa sine forkræmte Kyllinger; Han vil heller sætte sit Liv til, lide Helbedangst, Banære, Spot, Smærter, ja selv Korsets Død og udgyde sit guddommelige Blod end lade nogen eneste Sjæl fortabes. Nu vel, du forvildede Faar, denne Frelse er ogsaa sendt dig; Han har befalet mig at forkynde den ogsaa for dig. Se, Je-

sus venter paa dig! Han har udbredt sine Arme for at omfavne dig og optage dig i sit salige Samfund; Han vil tage al din Synd fra dig og kaste den i Havets Dyb; Skynd dig blot, og forsøm ikke Tiden! Forlad Verdens Forfængelighed og Urenhed; forlad de Synderveie, der føre dig i Fordærvelse! Dette havde hun vel hørt paa med Glæde og svaret, at det var hende inderligt kjær, at den barmhjertige Gud omfider havde besøgt sit Folk og sendt den forlængesiden forjættede Verdensfrelser; han glædede sig ogsaa over den store Kjærlighed, Han, efter hvad hun nu hørte af Hans Apostel, bar til hende og og alle arme Syndere, vilde ogsaa bestandig trøste sig ved den og rose sig deraf for al Verden; men det lod sig dog ikke vel gjøre for hende, at hun strax forlod Verden, afslagde sin Skjægestads og afstod fra sin vanlige Vellyst; hun var endnu ung, havde mange gode og trohjertige Venner i Verden, som hun ikke strax kunde støde for Hovedet; det var ogsaa meget behageligt at være i Anseelse blandt Folk, at blive afgjort og kjærtegnet af kjække Kavalierer; ikkedestomindre skulde hun stedse være den Herres Jesu tro Veninde og Tjenerinde og saa snart som muligt, navnlig, om hun faldt i en Sygdom og saa Døden for Dinene, ikke glemme at løsrive sig fra Verden, forsage de forkrænkkelige Ting og søge sin Retfærdighed og Salighed hos Ham. Hvad mene I, kjæreste Tilhørere og Læsere? havde den omtalte Synderinde i denne Tilstand været en sand Veninde og Elskerinde af den Herre Jesus? Vilde hun paa denne Maade være bleven salig, om en eller anden Guds Dom havde overrasket hende? Kunde hun ogsaa under saadanne Omstændigheder kaldes et sandt Guds Barn og en Arving til det evige Liv? Jeg haaber, at I ikke ville besvare disse Spørgsmaale med Ja. „Derfor besværges jeg Eder for Gud og den Herre

Jesús Kristus, som skal domme Levende og Døde" (2 Tim. 4, 1), at I anvende dette paa Eder selv og vel overveie, hvad I have at gjøre. Vælger det Sikreste og Bedste; tyr af Eders ganste Hjerter og af Eders ganste Sjæl til den Herre Jesum! Idag, dersom I høre Hans Røst, da forhærder ikke Eders Hjerter? Lægger Eder med al Eders Stads og Fjæs, Bynt, Pragt og Herlighed ned ved Hans allerhelligste Fødder og gjører som denne Kvinde! saa skulle I finde Ro, Trøst, Frelse og Liv i rigeligt Maal, ligesom hun.

§ 81. Endelig kunde I sige: Skulde da den nuværende Verdens pragtfulde Levet slet ikke lade sig undskyldes? Det er dog meget at anklage saa mange Tusinde Menneſker, høie, middels og lave, for en grov Synd, at forurolige dem i Samvittigheden, bestride deres Christendom og vække Tvivl hos dem om deres Salighed. Det er jo dog blot udbortes, ligegyldige, i og for sig hverken gode eller onde Ting, hvorover man ikke burde gjøre saa mange Ophævelser, efterdi Alt kommer an paa Hjertet og dets Bestaſenhed. Vi ere ikke blot Christne, men ogsaa Menneſker og maa leve i Verden. Det kan nu engang ikke være anderledes; vi saa gjerne, at det var anderledes, osv. Jeg maa her for det Første minde om, at vi for Tiden beskæftiger os med Fremstillingen af en sand christelig Forberedelse til en salig Død, og at det da ikke sømmes sig for os at tale og skrive, hvad Verden og de nuværende Skin- og Mundchristne gjerne høre og læse, men hvad der er overensstemmende med Guds hellige Ord, vort Embede og vor Samvittighed og gavnligt og opbyggeligt for de af vor Jesus saa dyrt kjøbte Sjæle. Mine Venner og Veninder, vi ile daglig fremad som paa en Postvogn*) ad den

Bei, der fører til Døden, til Guds Domstol og ind i Evigheden. Er det Eder ligegyldigt, hvorledes I ankomme derhen, forberedte eller uforberedte, som de ydmyge, verdensforſmaaende og bodfærdige Guds Børn eller som de hovmodige, jordiffindede og ubodfærdige Verdensbørn? Er det Eder ligegyldigt, om I skride frem paa den trange Bei, hvorpaa kun Saa vandrer, og som fører hen til Livet, eller paa den brede Bei, hvorpaa der er Mange at finde, og som fører hen til Fordærvelse? (Matth. 7, 13. 14). Er det Eder ligegyldigt, om I hiſſet faar høre: Kommer hid, I Belsignede, eller: Gaar bort, I Forbandede? Her til ville I ikke svare Ja. Hvoraf kommer det da, at I finde det forunderligt, naar man foruroliger Eder i Eders daarligt beſtaſne, indbyſſede, forblindede Samvittighed? I ere som Søvnjægere, der ile hen til en rivende Malſtrøm, og vi skulle ikke raabe til Eder og vække Eder? I have en Christendom, som ikke er sand i Christo, — som kun har Gudſrygtigheds Skin (ihvorvel den ikke engang har det hos Eder Alle) og fornægter dens Kraft, og vi ſkulde ikke bestride den? I ville vandre med Verden paa Syndeveien, som fører hen til Fordærvelse, og vi ſkulde ligefuldt priſe Eder ſalige og ingen Tvivl vække hos Eder om Eders Salighed? Jeg vil aabenhjertigt ſige, hvad jeg tænker: Dersom vi, som Gud har værdiges at ſætte til ſit Ords Tjenere og til Bogtere over Sjælene, vilde tie ſtille til Nutidens hof-færdige Levet, til den herſkende Pragt, til Letſindigheden, til de foragtelige Blottelſer, til de fordærvelige Forødelſer, ſaa fortjente vi ikke Navn af Sjælehyrder, Sjælevogtere, men af Sjælemordere, Sjæleforrædere, og da vilde vor Fordømmelſe blive ſtørre end Eders.

§ 82. Lader dog, ſiger jeg endnu engang med den hellige Apſtel, „Ingen forføre Eder med forſængelige Ord“

*) I Udlandet er Befordringen af Perſoner og Guds forenet med den offentlige Brevbefordring. D. A.

(Efs. 5, 6), som om Verdens nuværende Pragts og Modevæsen nok lader sig undskylde for Gud og hans Domstol, og som om man for den Sags Skyld kunde gaa aldeles sorgløs fremad paa Veien til Evigheden! Vel er det noget Ydre; men det aabenbarer dog det Indres Tilstand og vidner om det kjødeligsinde Hjertes Overmod. Til Exempel: den Ustadihed i Dragter og Moder, der nu er saa almindelig, idet man aarlig, ja ofte langt hyppigere, maa have noget Nytt og forkaster og udler, hvad man før fandt Smag i, hvorfra kommer den uden af et ustadigt, tankeløst og letsinligt Hjerte, hvilket ikke kan bestaa med sand Christendom, saasom den Hellig-Aand fordrer noget Andet af de Christne? Mine kjære Brødre, siger den hellige Apostel, bliver faste, ubevægelige, altid rige i Herrens Gjerning! (1 Kor. 15, 58), og paa et andet Sted: Naaden være med alle dem, som elske vor Herre Jesus Christum i Uforænkkelighed (disse sidste Ord forklæres af de lærde Fortolkere ved Billedet af en tugtig og dydig Jomfru, der er trolovet med en Mand, som hun hænger ved med standhaftig og urokkelig Kjærlighed og Trostid og hvem hun alene søger at behage — Efs. 6, 24). Smykker Eder med Ydmyghed! skriver den hellige Apostel Peter (1 Br. 5, 5; jfr. Kol. 3, 12); elsker Ydmygheden høiere end alle Eders andre Klæder! Ilaar den om Eder som en Kappe eller Overtjole, og lader Intet afdrage Eder fra den! indsvøber Eder i den, som den Dragt, der bedst behager Eders himmelske Brudgom! Man tænke sig: dersom en fornem Prins havde fattet Kjærlighed til en fattig Pige (saaledes som Ahasverus til Esther — Esth. 2, 17) og, idet han aabenbarede hende sin Kjærlighed, tillige anbefalede hende Ydmyghed, sigende, at han fandt Behag i hendes naturlige Skjønhed, uden Tilfætning af udvortes, laante, overflødige

Klædningsstykker, Dingelbangel og Narrestreger, som han ikke kunde fordrage — jo mere besteden og ydmyg hun vilde vise sig i al sin Omgjængelse, desto kjærrere skulde hun være ham —, og hun ikke desto mindre vilde gjøre sig til, bryste sig, stadsse, braste og bramme, hvad vilde man da slutte heraf? Udentvivel at Bruden var en Tøsse og ikke vidste at sætte Pris paa Prinsens Kjærlighed eller at imødekomme ham med sand Gjentkjærlighed. Man gjøre nu Anvendelse heraf paa vore Dages Christne, hvilke den Herre Jesus har værdiget sin guddommelige, høie Kjærlighed og i Daaben antaget til sin Brud, hvem han paa bedste Maade har anbefalet Ydmyghed, som en ham velbehagelig Dragt; men ikke desto mindre gjør denne hans Brud netop det Modsatte og elsker Hoffærdighed og Forfængelighed; skulde vel dette kunne bestaa med sand Christendom?

§ 83. Skriften lærer, at det er eiendommeligt for de sande Christne, „at de beslutte sig paa (ivrigt bestræbe sig for, sætte sin Værelse i) at være Gud velbehagelige“ (2 Kor. 5, 9), — „at de dagligen tage sit Kors op og følge sin Jesus“ (Luk. 9, 23), — „at de dagligen ransage i Skrifterne“ (Ap. Gj. 17, 11; Ps. 1, 2), — „at de dagligen øve sig til Gudsfrygtighed, — at de jage efter Retfærdighed, Gudsfrugt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed, — at de stedse stride og kæmpe“ (1 Tim. 4, 7; 6, 11. 12), osv. Hvorledes vil man nu forene disse den Hellig-Aands Forfrister og Skildringer med, hvad der er eiendommeligt for Nutidens Christne, der beslutte sig paa at tækkes Verden og være i Anseelse hos den, — der Intet vide af den Herres Jesu Kors og Efterfølgelse, — der ransage i Romaner og Kjærlighedshistorier, men aldrig have taget Profeternes og Apostlernes Skrifter i Haanden eller seet i dem, undtagen naar Præsten paa Prædikestolen har op-

læst Teksten til sin Prædiken af dem, — der øve sig i Forsængelighed og blive bedrøvede, naar der kommer en ny Mode, og de ikke have været de Allersførste til at følge den, — der stride med hverandre om hvem der kan overgaa den Anden i Pragt og Overdaadighed, — der taale saare meget for Modens Skyld og lade sig indsnøre og indtvinge, saa at de neppe kunde drage Aande, blotte sig selv i den strengeste Kulde og fryse saa at de ryste og skjælve? En høiforstandig og gudsfrygtig Fyrste, som ogsaa maatte se paa Saadant hos sine Fruentimmer, spurgte sin Hofprædikant, hvorledes man kort og godt kunde beskrive en gjild og paa Moden klædt Dame med al hendes Stads og Pragt. Da Præsten svarede, at den Hellig-Aand havde givet alt saadant Pragt og Skinvæsen Navn af Fantasi — Ap. Gj. 25, 23*), kaldt Fyrsten ham i Talen og sagde: Saa maatte man altsaa kalde dem Fantasiinder (Sværmerinder)? Hofprædikanten rystede paa Hovedet og taug stille; men Fyrsten vedblev og sagde: Jeg har tænkt ved mig selv: en vis lærd Mand kalder Vinet Kvindernes elskede Martyr, fordi de maa bearbejde det paa mange Maader, kjæmme, rødne, braake, spinge, hække det osv., inden det bliver, som de ville have det; saaledes kunde man kalde de stolte Duffer Skrædernes Martyrinder, fordi de taale saa Meget af de Karle og lade sig snøre, tvinge og indknibe af dem, for blot at kunne siges at være klædt paa Moden. Ved denne Leilighed falder det mig ind, hvad en berømt Forfatter**) i vor Tid fortæller. Dersom Herren, siger han, havde besejlet, at vore Fruer og Frøener midt om Vinteren skulde gaa med blottet Hals og bare Arme og Bryster, og at de skulde afholde sig fra Vin, Krydderier og en Mængde andre Lækkerheder og istedet derfor ipise brændt Papir, Kul,

Kridt og Dæslige (som Nogle have gjort for at faa en bleg Ansigtssfarve), o, hvor vilde de da ikke besvære sig og klage over Christendommens utaalelige Byrde! Men nu, da de gjøre det af sig selv og for at behage Verden, hører man ikke, at de besvære sig derover. Overveier her, om saadant Væsen lader sig forene med sand Christendom!

§ 84. Først og fremst betænte man, hvorledes man tiltror sig at kunne forsvare for Gud i sin Samvittighed og for den almindelige Verdensdommers Domstol den af Fruentimmerne i længere Tid saa stadigt yndede Mode at blotte og bære til Skue Hals, Bryster og Arme! Jeg vil ikke anføre Alt, hvad de nålevende for Gud og Sjelenes nidkjære Kirkenes Lærere have ytret desangaaende saavel mundtlig som i offentlige Skrifter, men vil kun bemærke, at jeg finder Efterretninger om, at denne Blottelse ogsaa har været yndet hos de Gamle. En brunsvigsk Historiefriker fortæller etsteds, at der i Kapellet paa det fyrstelige Slot Kalenberg er asmalet en Fyrstinde med sine Fruentimmer, samtlige efter Datidens Skik med blottet Hals og Bryst. Den gamle, hellige Matthæus giver tydeligen og med hellig Nidkærhed at forstaa, at den samme Brug ogsaa paa hans Tid søgte at udbrede sig. Verden, siger han, er tilfidsit bleven skamløs; derfor afklippe Fruentimmerne sit Haar, saa at de se ganske astumpede ud; de kunde og ville ikke mere bedække sin Skam og sine Bryster. Og paa et andet Sted: Ved de udhugne Hjørnesøiler (med hvilke de stolte Riges Døtre sammenlignes — Ps. 144, 12) maa man forstaa dem, som ei alene have sine Kryds og Bruser, Busærmer og udhugne og snorbesatte Bræmmer og Slæb, men ogsaa sine gjennemsigtige Klæder af Nettetudug og prunke med blottet Hals, bare Arme og Bryster, — hvoraf sees, at det just ikke, som man skulde tro, er

*) I vor Bibeloversættelse gjengivet ved Pragt.

**) Engelgrav.

noget Nyt, at saadant forargeligt Væsen nu er kommet i Brug, men at man kun paany har fremtaget gamle Synder. Men det er efter min Formening mærkværdigt og noget Nyt hos den i flige Ting ustadige Verden, at den omtalte Brug denne gang er saa almindeligt antagen og yndet og nu i saa mange Aar stadigt har holdt sig. Blandt dem, som det paa Embedsvegne paaligger at standse saadant Uvæsen, har der næsten ikke været en Eneste, som har ivret tilbørligt derimod; de stakkels Præster have vel fra Prædikestolene gjort bevægelige og eftertrykkelige Forestillinger derimod; men man har kun udleet dem og i Gjerningen sagt til dem: Det Ord, som I have talt til os i Herrens Navn, det ville vi ikke høre Eder i; men vi ville gjøre alt det Ord, som er udgaaet af vor Mund (Jer. 44, 16. 17), og de have saaledes ikke havt Andet end Sukke og Klager igjen, ligesom forud Jeremias, der ogsaa formanede, bad, bønfuldt, græd og sagde: „Giver Herren Eders Gud Vre, før Han lader det blive mørkt (for Guds Domme, lig et skrækkeligt Uveir, bryde løs over Eder); Men dersom I ikke ville høre dette, skal min Sjæl græde i Skjul for Eders Hvormodigheds (Trodsfigheds, Sikkerheds og Gjenstridigheds) Skyld“ (Kap. 13, 16. 17). At nu, siger jeg, en saadan forargelig og, som en høi Person engang af hellig Midtjærhed kaldte den, skamløs og uterlig Mode har været saa længe og saa almindeligt yndet og bibeholdes trods alle Bønner, Formaninger og Trettesættelser af de for Gud midtjære Lærere, det ved jeg ikke at nævne ved noget andet Navn end en kraftig Virkning af Satan, der finder saa stort Behag i den, at han af al Magt stræber at opretholde den, efterdi han af Erfaring ved, til hvilken Fordel den har været ham i hans Rige. De gudfrygtige Sjele behage at betænke, hvor letfindig og letfærdig Verden er bleven,

hiden denne Mode kom op: saa tvivler jeg ikke om, at de ville give mig Medhold og med Taarer beklage den Gledighed og stolte Sikkerhed, hvori vi ere nedfunktne.

§ 85. Og for at bevise, at man har Aarsag til under den christelige Forbedelse til Døden med sand Omvendelse at tage Hensyn til denne saa almindelige og meget undervurderede Synd, saa beder jeg, at man vil betænke følgende Grunde. Den hellige Apostel lærer, at christelige Kvinder ikke skulle vise sig i Guds Menighed uden med bedækket Hoved eller med Erbødighedstegn (et Tegn paa den Magt, Manden efter Guds Anordning har over hende) paa Hovedet. Kvinden bør have Erbødighedstegn paa Hovedet for Englenes Skyld. — Dømmer selv: lader det vel, at en Kvinde beder barhovedet til Gud? (1 Kor. 11, 5. 10. 13). Vi kunne ikke her indlade os paa grundigt og udførligt at undersøge, hvad det er for en Utilbørlighed, Apostelen paa dette Sted ivrer imod, Noget, hvormed der er meget Spørgsmaal blandt de Lærde; men det er efter min ringe Formening aabenbart af den hele Tale, at han ikke vil have, at Kvinderne i Korinth skulle vise sig i Menigheden med ubedækket Hoved og Ansigt, idet han finder dette stridende mod Forsamlingens Hellighed og den Erbødighed, man skylder Gud og Hans hellige Engle, som ere de tilstede. Hvad mene I nu? — skulde vel den hellige Apostel have taalt, at Koner og Piger ei alene viste sig i Guds Menighed med ubedækket Hoved og Ansigt, men ogsaa med blottede Bryster? Hvori nu end det Uvæsen, der herskede blandt de korinthiske Koner og Piger, har bestaaet, og hvad nu end den hellige Apostel har tilsigtet med hin Forskrift, saa sees dog heraf tydeligt, at ingen Dragt, ingen Brug eller Mode, som kan give Næsten Anstød og Forargelse og som smager mere

af Letfindighed, Egentjærlighed og Verdenskjærlighed, Hoffærdighed og Bøllyst end af Erbarhed, Selvfornegtelse, Verdensforsagelse, Kyndighed og Renhed, sommer sig for en Christen kvinde og bør taales i Guds Menighed, — iligemaade, at den nuværende Verden tager meget feil, naar den paaftaar, at Alt, hvad der angaar Klæderne og i saa Henseende herskende Skik og Brug, er noget Ydre og en Middeltning, som ikke medfører nogen Skade for det Indre, hvorfor heller ingen Præst eller Sjælesorger bør bekymre sig derom eller give Forstrifter desangaaende. Al, dersom Pyrtedufferne og Modedamerne fremture i sit forsængelige Sind og ikke ville lade sig irettesætte og tugte af Guds Aand, hvor ville de da ikke komme til at forfærdes, naar deres uerkjendte Synd bliver dem foreholdt for Jesu Christi Domstol, og de strækelige Ord komme til at lyde dem imøde: „Jeg kjendte Eder aldrig; viger bort fra mig, I, som beslittede Eder paa Uret!“ (Matth. 7, 23). „I have skammet Eder ved min Enfoldighed, min Ydmyghed, min Efterfølgelse; I have elsket Verden og dens Forsængelighed, men udleet mig i mine Lemmer; I have besluttet Eder mere paa at tættes Verden end mig; I have vel seet og hørt mine Tjeneres Nidkjærhed, Bønner, Sukke og Trettesættelser, men have ikke destomindre fremturet i Eders Pragt og Ublufærdighed og have hadet og bespottet dem, fordi de vilde hovmesterere Eder formedelst Eders nye Moder. Saa gaar nu hen og faar efter det, som er skeet ved Legemet!“ (2 Kor. 5, 10) I have villet være blottede; saa skulle I nu være blottede og aldrig vorde iførte mine Egnes Herlighed, men være beklædte med evig Skam og Skjændsel, osv.

§ 86. Man betænke ogsaa dette Udsagn af den hellige Apostel: „Jeg vil, at Kvinderne (de christelige Kvinder) skulle pryde sig i sømmelig Klædning med

Blufærdighed og Tugtighed, — — som det sommer sig Kvinder, der bekjende sig til Gudsfrugt, med gode Gjerninger“ (1 Tim. 2, 8. 9. 10). Apostelen skjælnet tydeligen mellem de Bantroes eller endnu i Forsængeligheden indviklede Verdensbørns Prydelse og dens Klædedragt og Skik og Brug, som anstaar de troende og himmelskjendte Hjertter. Om den sidste siger han, at den kjendes paa Blufærdighed og Tugtighed, saavel som Maadehold, Ydmyghed, Renhed o. a. M., og, at den maa stemme overens med Christendommen, Daabspagten, Gudsfrugtigheden, Helliggjørelsen, Selvfornegtelsen og Afsondringen fra Verden formedelst et himmelsk Kald. Af disse Ord kunne vi da slutte, at ingen Prydelse, ingen Skik og Brug i Klædedragt, som ikke er forenet med Blufærdighed, Tugtighed, Erbarhed, Maadehold og Belansthændighed, behager Gud, passer sig for en christelig Kvinde eller stemmer overens med hendes Daabspagt og Bekjendelse, hvori hun har fortaget Djævelen og Verden med alt deres Væsen og alle deres Gjerninger, samt at hun ved at elske og udvælge disse forkaster og tilside sætter den Gudsfrugtighed, hvortil hun har forpligtet sig og hvortil hun ved sin Christendom og Samvittighed er forbunden. Nu formaner og beder jeg Eder, I dyrebare Sjæle, ved Guds Barmhertighed, at, naar I ere alene i Eders Hus og Kammer og ikke have Eders sædvanlige Pynt og Prydelse paa, men t. Ex. i en Slobrok eller en anden simpel Klædning berede Eder til Bønnen, at I da for Guds Afsyn ville overveie disse Apostelens Ord som et Guds Ord, derefter prøve Eders Klædedragt, dens Væsen og Udseende og undersøge, om den sommer sig for Eder, som døbte og fra Verden ved et helligt Kald afsondrede, i Samfund med Jesus Kristus, den Korsfæstede, bragte og til Hans Efterfølgelse, til Gudsfrugt, Kyndighed, Maadehold og

Ydmyghed forbundne Sjæle eller ikke, og navnlig, om den hidtil saa yndede Blottelse er forfærlig og kan give Eder Fri-modighed for Guds Naahyn og Dom og i Eders sidste Stund.

§ 87. Maa I ikke tilstaa, at en saadan Mode efter alle ærbære og gudsfrygtige Mennefters Dom er aldeles skamløs, — at den er opfunden af et letfin-digt og i Belyst og Verdens Forsængelighed begravet Folk og deraf bragt til os, — at den har forherjet, bedaaet og indtaget mange unge Mennefter, saa at de næsten have glemt al Tugt og Skam, som den daglige og sørgelige Erfaring lærer? Er det ikke saa, at efter at denne letfærdige Blottelse er kommen i Brug, ere Kvinderne (jeg taler ikke om alle; Gud kender Sine) blevne saare frie, frække, sikre og ublufærdige? Naar har Snak og Sladder, fræk Latter og Fni-sen, mistænkelig Omgang med Slægtninger og Fremmede, Koldfindighed i Andagten, Undladelse af Øvelsen til Gudsfrygtighed, Foragt for Guds Ord og Hans Tjenere været almindeligere end i vor Tid? Hvor er de tydske Koners gamle Ærbarhed, Stiltienhed og Maadehold henne? Hvor er der blevet af de hellige Sjæle, som skattede Sjæle- og Dydsprydelsen høiere end alt Andet og søgte samme i en usminket Tro, i ibrig Kjærlighed til Gud og Næsten, i Kyshed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Godgjærenhed, Andagt og Gudsfrygt? Se vi da ikke for vore Dine, — høre vi ikke med vore Øren, — siger ikke vor Samvittighed os, hvad der ligger skjult under denne Mode, nemlig, som jeg ovenfor sagde, en kraftig Virkning af Satan, der vil ende med Fordærvelse og Fordømmelse? De gudsfrygtige Gamle sagde, at naar Tugtighed og Blufærdighed hos Kvinderne ophørte, saa forestod der en stor Ulykke. Hvad Andet skulle da vi vente og? Det er bekendt, at det er et Tegn paa Dødens Nærmelse, naar en

Syg blotter sig usømmeligen, imod hvad han ellers pleier at gjøre; at, jeg er bange for, at Mange af dem, der ynde hin forargelige Blottelse som en skøn Mode, enten allerede ere levende døde eller den aandelige Død og Fordærvelse saare nær.

§ 88. Overveier endvidere, hvor skrækeligt det er at give en Forargelse! I kender Eders dyrebare Frelsers Ord: „Hvo, som forarger en af disse Små, som tror paa mig, ham var det bedre, at der var hængt en Møllesten om hans Hals, og han var sænket i Havets Dyb. Ve Verden for Forargelser! thi det er nødvendigt, at Forargelser skulle komme; dog ve det Mennefte, ved hvilket Forargelsen kommer!“ (Matth. 18, 6. 7) Hvad en Forargelse er, maa ikke være nogen Christen ubekendt, navnlig, fordi Herren saa ibrigt og eftertrykkeligt advarer derimod og har sat et Ve! Ve! derpaa. Enhver Christen maa af al Magt fly alle Synder, men dog mest dem, som føre Forargelse med sig; thi enhver forsættelig og vitterlig Synd, som et Mennefte begaar for sig selv, „skader vel hans Sjæl“ (Ordsp. 8, 36); men den, som tjener til at forarge Næsten, saarer og udsætter ligesaa mange Sjæle for Fare, som den forarger. En Forargelse er det, naar noget Syndigt tales eller gjøres eller noget Godt undlades saaledes, at det maa blive Næsten til Anstød, til Fald og Synd og hans Sjæl til Skade. Det er syndigt, at et Mennefte unødigt og uforsigtigt blotter sig, naar han tror at være ene. Derfor have Kirkens Lærere Ret i sin Dom, at Bathseba, Urias Hustru, begik en forargelig Synd, da hun blottede og badede sig paa et saadant Sted, hvor David kunde se hende fra Taget af sit Hus (2 Sam. 11, 2); hun burde have gaaet forsigtigere tilbærks og seet sig vel for, om hendes Gjerning kunde blive Noget til Anstød. De gudsfrygtige Gamle pleiede

at sige: Hav Vresfrygt for din Engel i enhver Krog! Meningen hermed er: om vi end er i en skjult Braa, skulle vi dog ikke gjøre noget Uømmeligt, fordi der stedse er en Engel hos os, som Gud har givet os til Vokter, og for hvem vi bør have Undseelse. Vi kunne give denne Sag en endnu større Vægt, naar vi tænke paa Guds altseende Øie, og at vi ikke kunne vende os nogetsteds hen, hvor Gud ikke skulde være. Saaledes kunne vi heller ikke foretage os Noget, uden at det sker for Hans allerhelligste Afsyn. Jeg har hørt af en gudsfrygtig Moder, at hun sagde til sin Datter: Opsør dig paa ethvert Sted saaledes, som du vilde gjøre, om din Sjelebrudgom var synlig hos dig; affky Alt, hvad der endog har det ringeste Skin af Letfindighed!

§ 89. Efter dette kan en Blottelse være syndig, selv naar man er ene i sit Kammer. Hvorledes vil man da undskylde den, som med saa stor Letfindighed sker offentligen og uden nogen gyldig Marsag, kun fordi det er Stik og Brug, og fordi det saa behager os, og hvorledes vil man kunne undtage den fra de virkelige Forargelsers Tal? Om end kun en eneste syndig Lyst, ond Begjæring, uren Tanke derved blev opvakt i et eneste Hjerte, saa var der i Guds Øine allerede et Horeri tilstede, efter Herrens Ord: „Jeg siger Eder, at hver den, som ser paa en Kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet Hør med hende i sit Hjerte“ (Matth. 5, 29). Hvem havde nu givet Anledning hertil uden den Person, som med sine blottede, op og ned gaaende Blæsebælge havde antændt det urene Tønder? Men det bliver desværre ikke ved en Forargelse alene; thi ofte blive Mange derved paa en Gang fordærvede. Jeg beraaber mig paa den sorgelige Erfaring, som tydeligt nok lærer, hvilken Skade denne letfindige Maade, at klæde sig paa har gjort.

Man kan her passende anføre Moses's Ord: „Folket var blottet; thi Aron havde blottet det ved et Snak“ (2 Mos. 32, 25*); jeg mener: den nuværende Verden er bleven blottet ved et Snak af letfindige Mennesker, som sige: Dette er den nyeste Mode; det ser saa frit og net ud; man kan paa den Maade lægge sit Legemes fine og gjennemfigtige Hud for Dagen, gjøre sig yndig og behagelig for Herrerne, o. a. M. Skulde man nu ikke med al Ret kunne sige efter Guds Ord, at en saadan Blottelse er en Opfindelse af Horedjævelen, og at en saadan Kvinde er et Satans Redskab, om hun end ikke tror det, ja forsærdes for et saadant Navn? Skulde man ikke ogsaa have Grund til med hede Taarer at beklage, at saa mangen skøn og ædel Sjel, som ellers vilde være meget skicket og villig til at tjene og adlyde Gud, er bleven saa indtagen af Verdensbørnenes Snak og Forbillede, at hvad alle Ordets og Guds Kirkes retfindige Lærere og alle oplyste, hellige Hjerter anse for forargeligt, uømmeligt og høist farligt, det tør den holde for tilladt, velanstændigt og uskadeligt, saa meget mere, som ingen Synd er farligere end den, der ikke vil være Synd og som indsmugles af Satan under en smuk og tækkelig Raabe? Jeg frygter for, at man ogsaa om denne Sag paa en vis Maade kan bruge Apostelens Ord: „Fordi de ikke annammede Sandhedens Kjærlighed (Efterfølgelsen af den Herres Jesu Idmyghed og Verdensforagelse), derfor skal Gud sende dem kraftige Bidsfarelser, saa at de skulle forgabe sig i Verdens Pragt og Letfindighed og heller adlyde Forsæneligheden og Daarstaben end den himmelske Sandhed og Visdom, hvoraft ikke kan følge Andet end den evige Fordævelse“ (2 Thes. 2, 10, 11).

§ 90. Men for at komme tilbage til den Forargelse, som i den omhandlede

) Efter vor Bibelovertættelse: „til en Spot.

Henseende finder Sted, og for at bevise, hvor meget en Christen bør vogte sig for at give sin Næste Anstød, saa lader os overveie disse den Herres Jesu Ord: „Derfor dit høre Die forarger dig, da riv det ud og kast det fra dig; thi det er dig gavnligt, at et af dine Lemmer tabes, og ikke dit ganste Legeme skal kastes i Helvede. Og om din høire Haand forarger dig, da hug den af og kast den fra dig; thi det er dig gavnligt, at et af dine Lemmer tabes, og ikke dit ganste Legeme skal kastes i Helvede“ (Matth. 5, 29. 30). Dette har Frelseren endnu engang gjentaget og sagt: „Det er dig bedre at gaa som Helt eller Krøbling eller Enøiet ind til Livet end at have to Hænder og to Fødder eller to Øine og kastes i den evige Ild“ (Matth. 18, 8. 9). De lærde Fortolkere af Skriften have forskjellige Tanker angaaende disse Ord, og det forekommer Nogle at ville være urimeligt og grusomt, om man skulde tage dem i egentlig Forstand og saaledes, som de lyde; derfor forklare de dem ved Hjælp af andre Steder, hvor der siges, at en Christen skal fornegte sig selv, hade sit eget Liv, sin Fader og Moder, sine Brødre og Søstre, korsfæste sit Kjød, døde sine Lemmer (Luk. 9, 23; 14, 26; Gal. 5, 24; Kol. 3, 5); denne Mening er vel god og overensstemmende med Troen; men jeg maa dog tilstaa, at en anden behager mig bedre, som forstaar Herrens Ord efter Bogstaven og siger, at Herren har villet saa eftertryffeligt som muligt lære, hvor omhyggeligt vi skulle flye Synden, og især saadanne Synder, som medføre en Forargelse, og at Hans Mening er denne: I skulle saaledes af Hjertet hade alt forargeligt Væsen, at I hellere ville tabe et Die af Eders Hoved eller en Fod af Eders Legeme end gjøre Eder delagtige deri; thi ved denne Synd og Forargelse vilde I tabe Guds Naade og bringe Eder selv i den

yderste Fare for at styrte i Helvede. Det var jo da bedre at miste et Lem paa Eders Legeme og indgaa til Livet end at bevare alle Eders Lemmer junde og ufsadte og saaledes løbe i Helvedes Ild. Foretrækker nu, hvilken Mening I ville, mine Kjæreste; men I ville dog finde, at Herrens Ord kraftigt vidne imod den nuværende Verdens Letsindighed og den Forargelse, den giver med sine Blottelser. Thi hvad Herren siger om Diet, Haanden og Foden, det kan og maa ogsaa forstaaes om Brystet og er saa meget, som om Herren havde sagt: For I lode det komme dertil, at Eders blottede Bryster bleve Eder selv til Synd og andre til Forargelse og Fald, maatte I heller affjære dem og kaste dem fra Eder. Thi det var Eder bedre, at I indgik til Livet med affkaarne Bryster (hvilket har vederfarets mangen gudfrygtig Kvinde, efter at en grusom og ugudelig Fiende har havt sin Villie med hende) end at I med blottede og prunkende Bryster skulde falde i Helvedes Ild.

§ 91. En lignende Bevæggrund frembyder den hellige Paulus os, idet han skriver: „Naar I synde mod Brødrene og saare deres strøbelige Samvittighed, synde I imod Christum. Derfor, om Nad forarger min Broder, vil jeg til evig Tid ikke æde Kjød, at jeg ikke skal forarge min Broder“ (1 Kor. 8. 12. 13). Ser og lægger Mærke til, hvor stor og forfærdelig han fremstiller en Synd, som giver Næsten Forargelse, idet han siger, at den sker imod Christum, og at den ikke er mindre end om de umiddelbart havde bedrøvet, forhaanet, bespyttet, saaret og korsfæstet selve Christum. Ser tillige, hvilken Beslutning Apostelen fattet, nemlig, at han før aldrig vil spise Kjød end give sin Næste Forargelse. Overveier nu, om man ikke efter denne Veiledning kan sige: Hvo der prunker med blottede Bryster og derved giver den

christne Ungdom Forargelse, han synder imod Christum, — han bedrøver Ham, — han bespottet Hans Nøgenhed, da Han for vore Synders Skyld hang blottet paa Korset, — han slaar og pisser Ham; derfor er det bedre for et Menneſke, der vil være en Christen og blive saligt, aldrig at blotte sig paa denne Maade end derved at forarge sin Næste og give ham Anledning til Synd. For end jeg forlader dette Vemne, maa jeg svare paa en Indbending af Verdensbørnene, hvorved de søge at befrie sig for den Beskyldning, at de give Forargelse. Hvad kunne vi, sige de, for at Nogen, som er uren af Hjertet, vil forarges paa os? Vi følge Moden uden nogen ond Hensigt, i vort Hjertes Enfoldighed og bære vore blottede Bryſter, ligesom vi ogsaa bære vort Ansigt blottet. Et kaad Menneſke tager ofte Anledning til at fatte syndige Tanker og optændes af uren Lyſt ved at se et smukt Ansigt; skal man derfor skjule og tilhulle alle smukke Ansigter? Jeg svarer: Den albise og retfærdige Gud prøver Hjertets og Myrers og ved bedſt, hvilket Sindelag der skjuler sig under en saadan Mode og hvilken Hensigt I have; jeg siger ikke Mere end: „Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte“ (Gal. 6, 7).

§ 92. Man betænker dette i Frygt for Herren, der skal dømme Eder paa sin store Dag og aabenbare alle Hjerters Raad! Gud gav en Lov, saalydende: „Naar Nogen aabner en Grøft, eller naar Nogen graver en Grøft og ikke dækker den til igjen, og der falder en Øre eller et Åsen deri, da skal Grøftens Eiermand give Penge derfor“ (2 Mos. 21, 33. 34). Efter Eders Formening vilde denne Lov være uretfærdig; den, som havde gjort Grøften og ikke forvaret den, kunde indvende: Hvad kan jeg for, at Øren eller Åsen er faldet i Grøften? jeg har ikke aabnet den i den Hensigt; hvorfor har Dyrets Eier ikke taget

bedre Vare paa det? Men Herren for-dømmer den, som har gjort Grøften, fordi han ikke har dækket den til igjen. Gjører nu Anvendelse heraf paa Eder selv for Guds Åsyn med et oprigtigt Hjerte og efter den Hellig-Aands Ord: „Hvo, som graver en Grav, skal falde i den“ (Ordspr. 26, 27). „Hvo, som forvilder de Oprigtige paa en ond Vej, han skal falde i sin Grav“ (Ordspr. 28, 10). „Den, som graver en Grav, skal falde i den, og hvo, som sønderriver et Gjørde, ham skal en Slange bide“ (Præd. 10, 8; jfr. Ordspr. 5, 15; 22, 14; 23, 27). At I sige: vi følge Moden, det vil ikke undskyldes Eder; thi hvorfra have saadanne Moder sin Oprindelse? Fra den letſindige Verden, som „ligger ganske i det Onde“ (1 Joh. 5, 19), og „fra det gamle Menneſke, som fordærves ved bedragelige Lyster“ (Efes. 4, 22). „Men I, som ville være Christne, burde jo ikke stikke Eder lige med denne Verden“ (Rom. 12, 2), „men beslutte Eder paa at være Gud velbehagelige“ (2 Kor. 5, 9). Hvorfor vælge I ikke den Herres Jesu Mode, som bestaar i Ydmyghed, Kyskhed og Maadehold? Dersom I vidste, at I om nogle faa Dage skulde vandre over fra Tiden til Evigheden, hvilken Mode vilde I da vælge, Verdens eller den Herres Jesu? Uden al Tvivl den sidste. Hvorfor ville I da ikke nu strax vælge den? Er den den bedste, hvorfor forkaste I den da, medens I endnu ere sunde og friske? Er det Bedste ikke altid det Bedste? Eller skal den dyrebare Frelser vente, indtil det falder Eder beleiligt at antage Hans Mode? Jeg troede, at Han altid var, som Eders Frelser, saaledes ogsaa Eders Forgjænger, hvem I ſtedſe maatte have for Dine og i Hjerte og uafsladeligen følge. Om Eders Hjertes Enfoldighed taler vel Munden; men Gjærningen beviser noget Andet. Hvo kan vente at finde den hellige Enfoldighed under saa mange Narrestreger, un-

der saa mangeslags og ofte forandrede Moder, under saadan kostbar og omhyggelig Pynt, under saa mange Lokker, Krøller, Sløiser, saa meget Budder, saa megen Sminke og saa mangfoldige andre Daarskaber?

§ 93. Hvad det bare Ansigt angaar, som vort Lands Kvinder bære, saa har en saadan Indvending vel adskilligt Stik, men ingen Kraft. Thi for det Første er det hertilands noget Sædvanligt at gaa med bart Ansigt, og Ingen vil letteligen hos os forarge sig derpaa, medmindre han skulde være aldeles behersket af uren Lyst. For de gudsfrygtige Sjele er et skjønt Ansigt et Speil, hvori de betragte Skaberens Almagt, Visdom og Miskundhed og ligesom i et Forbillede beskue de forklarede Legemers Skjønhed, som vi engang skulde faa i Himmelen. Men dersom Nogen betragter en Kvinde's Skjønhed med lystne Øine, og den onde Begjæring derved antændes hos ham, saa maa han alene tilskrive sig selv denne Synd, fordi han med uren Brynde, som bor i hans Hjerte og straalere ud af hans Øine, beskuer, hvad andre Sjele uden Fare kunne se paa, som paa noget Almindeligt med kyss Beundring. Men anderledes forholder det sig med de bare Bryster; thi at bære disse er noget Usædvanligt i vort Fædreland. Desuden ere de heller ikke givne Kvinderne, for at de skulde bære dem til Skue og stadse med deres Blottelse, men for at de med dem skulde læse og ernære de Børn, som Gud har skjænket dem i en kyss Egteseng. Gudsfrygtige og tugtige Kvinder pleie imidlertid ogsaa at være forsigtige under denne Brug og i fremmede Mandfolks Nærværelse ikke at blotte dem mere end Nødvendigheden kræver eller vel endog at begive sig ud i et andet Bærelse, efter den hellige Apostels Ord: „Vi give ikke i nogen Ting Anstød, paa det Tjænesten (og vor Christendom) ikke skal blive lastet; men vi bevise os i Alting

som Guds Tjenere (og Tjenerinder), som det sømmes sig Kvinder, der beskjende sig til Gudsfrugt med gode Gjærninger“ (2 Kor. 6, 3. 4; 1 Tim. 2, 10). Hvorledes nu de, som skamme sig ved den rette, af Gud forordnede Brug af deres Bryster og vægre sig ved at ernære sit Livs Frugt og i dets Sted indføre en anden, ny og usædvanlig Anvendelse af dem, som hverken Naturen eller de Gamles kyss Enfoldighed eller Guds Ord eller den rettroende Kirke ved noget af, ville forsvare dette for Guds Domstol, derpaa saa de itide betænke sig og holde sig belavede.

§ 94. Jeg maa imidlertid fremdeles herved bemærke, at saafremt en gudsfrygtig Kvinde, som Gud har begavet med Skjønhed, vil vandre overensstemmende med Guds Ord og sin Christendom, bør hun bruge Forsigtighed og omhyggeligen søge at forebygge, at hendes skjønne Ansigt bliver til et Brændspeil, der kan optænde de onde Lyster hos Andre. For at forklare denne Sag, saa skal man vide, at det smukke Udortes vel er en Guds Gave, men at det klæber ved et Legeme og ved Kjødet, hvori Synden bor. Derhos bliver det ikke altid betragtet og beundret af gjensødte og helliggjorte, men ogsaa ofte af kjødeligfindede og ved Synden fordærvede Hjerter. Ligesom man nu omgaaes meget forsigtigt med et brændende Lys paa et saadant Sted, hvor der befinder sig meget Lin, Stry, Halm, Høvelsliis og lignende letfængelige Ting, for at man ikke skal afstedkomme en Ulykke, og ligesom man omgjærder en smuk Blomst med nedstutne Torneskifte eller beskytter den ved en Kjæp, som man binder den op til, for at den ikke skal blive nedtraadt af Dyr eller nedblæst og ødelagt af Vinden, saaledes maa ogsaa en Elskerinde af den Herre Jesus omgaaes forsigtigt med sin Skjønhed og saa meget som muligt undgaa at blive No-gen til Anstød. Jeg har allerede oven-

for talt om Bathseba, der var en Kvinde, saare deilig af Anseelse, som Skriften siger; men hun syndede derved, at hun blottede sig altfor frit og uforsigtigt paa et Sted, hvor hun kunde beskues af et lystent Dø (2 Sam. 11, 2). Jakobs Datter Dina har formodentlig heller ikke været styg; men hun omgikkes meget ubetænksomt med sin Skjønhed, idet hun gik ud af sin Faders Hus for at se Landets Døtre, hvorved hun blev seet af Landsherrens Søn og forspilte sin Ære (1 Mos. 34, 1 flg.). Det var dette, Profeten Elias paa Herrens Befaling irettesatte Zions Døtre, det er: Konerne og Pigerne i Jerusalem, nemlig at de ved Siden af sin naturlige og selvgjorte Skjønhed vare stolte, frække og sikre, gik med oprutte Hals og vinkede med Dinene (kastede forelskede, letfærdige Dine snart hid, snart did) og svandsede, vrikkede paa sig, trippede og gebærdede sig ved ethvert Trin, som letfjindige Verdenens børn pleie at gjøre (Esai. 3, 16). Heraf følger nu, hvad jeg forhen har sagt, at da man ved, at Skjønheden kan blive En selv og Andre til Fald, maa man agte den høi og hellig og ikke misbruge den.

§ 95. For desto eftertryffelligere at fremstille denne Sag og for at bringe vore Fruentimmer til Eftertanke, vil jeg fortælle et Par mærkværdige Tildragelser. I et Landskab udenfor Tydskland levede der en Adelsmand, der havde sine Godser i Forlening af en Hertug. Adelsmanden havde en Kone, der var begavet med særdeles Skjønhed, men som dog besad en langt skønnere Sjel, efter hvad der af det Følgende vil sees. Der sværmede vel en Mængde Myg og Sommerfugle (letfjindige Menneſter) omkring denne Blomst; men hun viste paa en saa forstandig Maade at holde dem fra sig, at Ingen af dem turde berøre hende, og saa, at hendes Mand ingen Marsag havde til at nære den ringeste Tvivl om hendes

kyfte og trofaste Kjærlighed. Det hændte imidlertid, at Hertugen selv optændtes af en ond Lyst til hende og hverken sparede paa venlige Ord eller rige Foræringer for at komme til at krænte denne hæderlige Kone. Han lovede at forfremme hendes Mand til høie Embeder, forøge deres Godser, forsørge deres Børn osv.; hun forstod imidlertid med saa megen Værdighed at afflaa alt Saadant, at den høie Veiler burde have afstaaet fra alle videre Efterstræbelser; men i dets Sted optændtes han kun desto mere, og tilsidst, da han ingen Vei kunde komme med sin Venlighed, begyndte han at true dem med Fiendtligheder og Vold. Da hun nu ikke kunde vinde noget andet Middel til at undfly denne Fare for sin Sjel og sin Ære, fattede hun den Beslutning at rydde Anstødsstenen, nemlig sin Skjønhed, afveien, tog Skedeband, vaskede sit Ansigt dermed og tilredte det derved saaledes, at Hertugen forstrækkes derfor, men derhos beundrede hendes Dyd og Gudsfrugt og siden ærede hende med en endnu større, men kyft og sømmelig Kjærlighed, opfyldte rigeligen alle sine Øster, som han tilforn, hvorvel af en anden Drift, havde givet, og skattede hende høit, som en dydig Veninde, ligesom ogsaa hendes Mand, uagtet hendes fordærvede Ansigt, ærede hendes Sjæls Skjønhed og levede endnu mere tilfreds med hende end forhen. Til denne Heltinde, der gav sin Skjønhed en saa skøn Død og opofrede sig for Kyſtheden, ville vi sige en anden.

§ 96. Denne boede i Madrid i Spanien paa Kong Filip den Andens Tid. Hun var saa ulykkelig at komme til at se ud af Binduet med ubedækket Barm, idet Kongen engang red forbi. Han forelskede sig hestigt i hende og gjorde Ansigt til, at hun blev bragt til ham paa Slottet, ligesom Bathseba til David. Da han nu aabenbarede hende sin Kjærlighed (om ellers en saa vanhellig Attraa

fortjener Navn af Kjærlighed) og paa alle mulige Maader søgte at faa sin urene Ald fluffet med urent Vand, spurgte hun Kongen, hvad han havde seet paa hende, som havde opvakt denne Kjærlighed hos ham. Da han svarede: hendes skjønne, hvide Bryster, lod hun, som om hun ikke var utilbøielig til at opfylde hans Ønsker, men undskyldte sig med at hun ikke for Diebliffet var pyntet, som hun burde, for en saa stor Herre, og bad, at Hs. Majestæt vilde tillade hende at gaa hjem for at klæde sig smukkere paa; hun skulde strax indfinde sig igjen. Da han indvilgede heri, skyndte hun sig hjem og slog en Potte koghedt Vand over sine Bryster, hvorved disse, som man let kan vide, bleve fulde af stygge Brandblærer og kom til at se ud, som om de vare flaaede. Efter derpaa at have klædt sig prægtigt paa, begav hun sig atter til Kongen, aabnede sin Barm og spurgte: Er det da disse Bryster, min Konge har fundet saa meget Behag i og som have optændt en saa heftig Kjærlighed hos ham? Kongen blev hjertelig forstræffet, og det gjorde ham ondt, at han med sin usømmelige Brynde havde forarsaget denne Brand. Hvad tyktes I nu, I Mode- og Pyntedukker, om disse to Kvinder? Hvorledes behage deres Beslutninger Eder? Og hvad mene I? mon de, som med sine tillokkende Diekast, med sine opstudsede Ansigter, med sine blottede Bryster eller paa andre Maader opvække en uren Brynde hos ubetænksomme Sjæle, paa Guds store Domsdag tør slaa sine Dine op for dem, især, da der ikke forlanges, at de skulle gjøre som de, men blot, at de skulle omgaaes betænksomt og forsigtigt med sit Legemes Skjønhed, saaledes som Christendommen, Gudsfrygtigheden, Kyffheden og Kjærligheden til Næsten fordrer? En christelig smuk Kones eller Piges Pligt er det enten at skjule sit skjønne Ansigt i sit Hus's eller Kammer's Stygge eller, naar hun

er nødt til at være iblandt Folk, at bedække det med Blufærdigheds og Tugtigheds Forhæng, slaa Dinene ned for at bestygge den udbortes Skjønhed med Sædelighed, Ydmyghed og Kyffhed og i alle sine Lader, Ord og Gjæringer vise, at hun er en Kvinde, som af Hjertet ønsker at frygte Gud.

§ 97. Jeg maa ved denne Leilighed tænke paa en fornem Dame, som ligeledes af Gud havde faaet et deiligt og livsaligt Ansigt og som mærkede, at mange verbøsligsinde Mandspersoner betragtede hende med lystne Dine, hvorfor hun spurgte sin Skriftefader, hvad hun skulde gjøre for at bevare sig ubesmittet af Verden og fri for al Foranledning til Synd. Han svarede, at førend hun gik ud, skulde hun bede flittigt i sit Kammer, hellige den Herre Jesus sin ganske Vandel og anraabe Ham om at bevare hendes Aand og Kjød rene for al Besmittelse, saa og om at opretholde andre christelige Hjerter i sin Frygt, for at de ikke skulde forgabe sig i hendes udbortes Skikkelse og deraf tage Anledning til usømmelige Tanker. Hun kan, sagde han, betjene sig af Bismandens Ord: „Herre, mit Livs Fader og Gud, lad mig ikke opløste Dinene for høit, og tag altid et overmodigt Sind fra din Tjener (Tjenerinde). Lad ikke Bugs Begjæring eller ukyff Samkvem betage mig, og hengiv ikke mig, din Tjener, (Tjenerinde) til Ubodfærdighed!“ (Sir. 23, 6. 8). Og naar Hun saa, vedblev han, maa gaa ud og enten indfinde sig blandt den forsamlede Menighed ved Gudstjenesten eller en anden Sammenkomst, saa vil hun i alle sine Gjæringer og Lader vise, at Hun ikke er kommen for at lade sig bestue for Mennesker og af Mennesker og se sig om efter dem, men for at bestue den deilige Gudsdyrkelse og selv andægtigt yde Herren den (Ps. 27, 4). Hun vil ved Enfoldighed, Renhed og Ydmyghed lægge for Dagen, at Hun ikke be-

søger Kirken i nogen anden Hensigt end at tækses Gud og nyde Hans Miskundhed i Christo Jesu. Hun vil beslitte sig paa at være som en Vandringsmand, der reiser lige mod Solen og ikke bliver den Skygge var, der følger ham. Alt, hvad der hører til Forsængeligheden og er optænkt af Verdens Daarlighed, saasom de gruelige frøllede og af Budder ganstke graa Haarlokker, de store Kvasse af mangfoldige farvede Baand, de kostbare strikkede Kapper og Stjærk, de sorte Plasterlapper, og hvad Andet Moden anbefaler, vil hun derhos lade blive tilbage, om hun end før maatte have yndet det, for at det kan worde aabenbart, at Hun ikke fremtræder for Guds Ansigt og i de Helliges Forsamling som en hovmødig, pyntehyg Verdensdame, men som en sand Elskerinde og Efterfølgerinde af den Herre Jesus. Saa sandt som hun det gjør og aldeles fordyber sig i Bøn, i Gudsdyrkelse, i Andagt, i hellig Eftertanke, tvivler jeg ikke om at den Gud, som for dums bevarede Israeliternes Landemærker, naar de havde begivet sig til Jerusalem for at holde sin Høitidsandagt, saa at intet fiendtligt Nabofolk begjærede deres Land (2 Mos. 34, 24), at Han ogsaa vil bevare Eders Kysse, ihvorvel skønne Ansigt, saa at Ingen betragter det paa en usømmelig Maade. Er hun derimod nødt til at indfinde sig ved andre Sammenkomster, Bryllupper, Gjæstebud osv., saa vil det være tjenligt, at Hun ingen Velighed forsommer til at komme ind paa en god Samtale. Man tale om alle Tinges Forgængelighed og den udvortes Skjønheds Flygtighed, om vor Dødelighed, om Gudsfrøgt, om den Kjærlighed, man skulder den Herre Jesus, om Hans Efterfølgelse, om Selvfornægtelse, om Verdensforjagelse og lignende gudelige Ting! saa vil det skønne Ansigt være som den Tornebush, Herren havde valgt til sin Throne, da han talte med Moses, og som brændte, men uden

at fortæres, og derved vakte Moses's Forundring og Eftertanke (2 Mos. 3, 2); det vil sige: Alle, som høre paa hende, maa, om de end ere verdsligfjendte Mennesker, erkjende, at hun er en Helligdom og et Sæde for Gud, og ville saaledes frygte for at betragte hende med urene Dine.

§ 98. Jeg haaber, at den fremsatte Indvending er grundigt besvaret, og at det er fyldestgjørende bevist, at det paa ligger en christelig Kvinde endog at være varsom med Hensyn til Besiddelsen af sin naturlige Skjønhed, for at hun ikke derved selv skal blive forført eller Andre forargede. Hvor meget mere er hun da ikke forpligtet til at forholde sig saaledes med den paatagne og selvgjorte Skjønhed, nemlig sin Pynt og Stads, at hun ikke derved giver Nogen Anstød! De, som nu ere ligegyldige for Guds Bud i den ene ligesaa vel som i den anden Henseende, dem ved jeg intet Videre at tilraade, end at de ville behage at holde sig belavede paa Guds Bredeodom og Straffe, hvormed Han har truet gennem sin Tjener Esaias: „Fordi Zions Døtre ophøie sig,“ siger Han, „og gaa med oprakte Hals og vinke med Dinene og gaa frem og svandse, — — saa skal Herren gjøre Zions Døtres Hovedisse skabbet, og Herren skal blotte deres Blusjel (lade deres Klæder berøves dem, saa at de ikke skulle kunne skjule sin Blusjel). Der skal være Stank istedetfor vellugtende Urter og et skaldet Hoved istedetfor Haarflettelse og en ombunden Sæt istedetfor et bredt Baand“ osv. (Esai. 3, 16. 17. 24). Forklaringer over denne profetiske Trusjel kunde man samle af disse sidste Tidens Krigshistorie, om Tiden tillob det, hvoraf man vilde lære, at Kvindeskjønnet blandt andet har maattet lide Meget paa sine Bryster, naar det har faldet i Fiendernes Hænder. En Forfatter, som for nogle Aar siden udgav endel udvalgte Fortællinger, beretter blandt Andet, hvorledes de franske

Soldater under Hertugen af Luxemburg i Aaret sexten Hundred og tre og sytti behandlede Kvinderne i flere nederlandske Byer, som de overfaldt og udplyndrede. Kvinderne, skriver han, hørte blandt ogsaa adelige Frøkener, frænkede man paa offentlig Gade, ja endog i Kirkerne. — — Nogle Varm dryksede man fuld af Krudt, som man derpaa antændte; Nogle hang man i Brysterne over Ilden eller gjennemborede deres Bryster med glødende Jern: paa Andre skar man dem aldeles af.

§ 99. Men om Herren for de øvrige Retfærdiges Skyld, der med sine Bønner standse Guds Bredesflod og stille sig i Gabet for Hans Ansigt,*) ikke lader saadanne Ting komme over Eder, saa maa I vide, at Han paa mere end en Maade kan knække Eders Hovmod. Giver Agt paa Verdens nuværende Tilstand! saa ville I, om I ellers ikke ere blinde med seende Dine, erfare, at efter at denne ublusfærdige Blottelse overalt er indført som en velanstændig Skik og Brug, ere Folk blevne blottede for næsten al Formue; Næringsveiene ere gaaede tilbage; Guds Velsignelse er forsvunden; de Gamle have formedelst Skyld og Gjæld vanskeligt for at holde sig oppe, og de Unge kunne ikke komme frem. Mange, som have prunket i sit Hovmod, prydet sig med falske Haarloffer og Krøller, bestrøet Hovedet med Pudder, som om det allerede var graat, blottet Brysterne og baaret dem til Skue og sat Pris paa Verdens Stads og Fjas, med mange Saadanne ser man at det ved ulykkelige Ugtefaber, ved Sygdom, ved Næringens Aftagen, ved mange Sorger og Møjsommeligheder er kommet dertil, at man næsten ikke mere kan kjende dem, og at man har Marsag til at spørge: er dette Noomi? Er dette den pragtfulde Tomfru? Er dette Alara, som

pleiede at vrifke saa paa sig og gjøre sig saa til i Kirken og paa Gaden? Hvor er nu hendes Pragt og store Mod? Før gjorde hun sig falskt, — nu har hun saaet naturligt graat Haar, og det før Tiden. Nu er hendes Hoved istedetfor med de krusede Loffer besat med saa mange Sorger, at hun næsten ikke kan bære det og selv finder Grund til at sige: „Kald mig ikke Noomi (min Lyst, min Tusindfryd)! kald mig Alara (det er: Bitterhed)! thi den Almægtige har gjort det saare beskt for mig“ (Ruth. 1, 19. 20). Man har saaledes ikke blot fortabte Sønner, men ogsaa fortabte Døtre, som efter at have forladt sin himmelske Faders søde og salige Tvang og udvalgt den kjedelige Frihed istedet, derved have paadraget sig Fattigdom, Nøgenhed, Skam og Elendighed og siden bittert maa angre sin Daarstab. Og disse kunne endnu prise sig lykkelige ved at den algode Gud værddiger dem sin faderlige Tugtelse og lader nogle Galdedraaber falde i deres Dine og aabne dem (Job. 11, 11. 12), saa at de indse sin Sjæls Fare og kunne undfly den. Hvor ulykkelige ere derimod ikke de, som vandre fikre frem i sin Pragt, indtil de komme til Helvedes og Dødens Porte og selv da, ligesom de i Livet have gjort, agte denne Synd for ringe eller ei engang med sand Anger tænke derpaa! Jeg kan ikke undlade, paa dette Sted endnu at indtage følgende Ord af den salige Arndt: Hoffærdigheden, skriver han, er en saadan Morder og Røver, at den betager mange Menneſter deres Sandser, saaledes som det gif med Nebukanedzar. — — Jeg har selv oplevet Exempler paa, at Menneſter, som have været saaledes nedskændede i Hoffærdighed, tilsidst have mistet sin Fornuft, ere blevne affindige, have revet Klæderne af sit Liv, besmurt sig med sit eget Skarn og ædt det. Da en Tomfru blev straffet af Gud, saa at

*) Jfr. 4de Del, 16de Præd., § 46

hun blev syg og i denne Sygdom mistede sin Skønhed og Alt, sagde hun idelig, at Djævelen stod og holdt et Speil for hende, hvori hun skulde bese sig, og at hun saa aldeles vanstabt ud. Dette er levende, skrækkelige Omvendelsesprædikener.

§ 100. Jeg haaber nu, at det ved Guds Naade er tydeligt og grundigt bevist af Hans Ord, at den umaadelige Pragtlyge i Almindelighed og den saa længe og tvertimod den letfindige Verdens Sædvane i flere Aar yndede Blottelse i Særdeleshed er noget Uchristeligt, Syndigt og Forargeligt, og dette tjener ei alene til Undskyldning for den Udførlighed, hvormed jeg hidtil har bestridt den, idet den har sin Grund i en oprigtig Kjærlighed til de Sjæle, som min Jesus har forløst med sit kostbare Blod, og i gudelig Nidkjærhed; men alle christelige Sjæle, som endnu mene det alvorligt med sin Christendom og Salighed, ville ogsaa derved være blevene overbeviste om, at jeg har haft stor Marsag til blandt Andet ogsaa at omtale denne Sag under Betragtningen af Forberedelsen til en salig Død, og at de selv ikke have mindre Marsag til at overveie Alting vel og til i den Tid, de endnu ved Guds Langmodighed have tilbage, at søge at komme til en Beslutning, som er overensstemmende med Guds hellige Ord og Villie og deres Daabspagt, hvori de have forjaget Djævelen og alle hans Gjærninger og alt hans Væsen, og som derhos mest bidrager og sikrest leder til en salig og glad Overgang fra Tiden til Evigheden. Forinden jeg forlader dette Omne, kan jeg imidlertid formeddelt den Herres Jesu tvingende Kjærlighed ikke Andet end i Underdanighed og Ydmyghed henvende nogle Ord til den evangeliske Kirkes kongelige, fyrstelige og andre høitstaaende Fruentimmer og paa det Hjerteligste bede dem ved Guds Barmhjertighed og Jesu, deres Frelser, aab-

nede Side, der i deres Livs sidste Tid maa være deres Sjæls Tilflugt, at de ville behage, ved Hjælp af sin oplyste Forstand at betænke, at det staar i deres Magt, inden kort Tid at standse dette forargelige Væsen og aldeles at afstaffe det. De vide, i hvor høi Grad det Exempel, som denne Verdens Store give, fermaar at fremme det Onde eller det Gode, Hoffet er den Maane, hvoraf dette (Modernes og Skiftenes) ustadige Vand Ebbe og Flod afhænger; Hoffet er det Uhr, hvorefter Enhver gjerne retter sig. Naar nu de høitstaaende Fruentimmer af Kjærlighed til den korsfæstede Jesus, som for vor Skyld hang berøvet alle sine Klæder og nogen paa Korset og ofrede sig selv for vore Synder til den retfærdige og hellige Gud, afstaffe den forargelige Blottelse, ikke taale den hos dem, som ere omkring dem og tjene dem, og saaledes ogsaa overvinde Verden ved Troen, saa vil dette Uvæsen med Guds Hjælp snart forsvinde.

§ 101. Der er endnu andre Synder, som det under nærværende Fremstilling af Forberedelsen til en salig Afsked kunde være Anledning til at fremdrage og betragte; men for ikke at gjøre den Vidløstighed, hvortil Mængden og Vigtigheden af de herhen hørende Ting har ført os, endnu større, maa vi overlade Saadant til alle gudelystende og i sin Saligheds Sag alvorlige Sjæles nærmere hellige og samvittighedsfulde Granskning for Guds Afsyn. Af den Veiledning, vi hidtil have givet, ville de have seet, at mange Synder, som tydeligen stride imod Guds Ord, af mange tankeløse og vankundige Christne tages i Forsvar, tilhyses med den almindelige Skik og Brugs Røppe og besmykkes med mangehaande Paaskud. De vide ligeledes af egen Erfaring, hvor bedrægeligt og underfundigt vort Hjerte af Naturen er, og hvor gjerne det tager for godt, hvad Satan og Verden hyde det til at und-

Ahlde fine Yndlingshynder med. Ei heller ere de ubidende, om hvor farligt det er at gaa over fra Tiden til Evigheden med uerkjendte Synder; derfor dømmes de sig selv i Tiden, paa det de ikke skulle dømmes af Herren efter Tiden (1 Kor. 11, 31). Lader os af Hjertet sukke:

Mit Sind, o Sjeleven,
 Vei ved din Aand derhen,
 Alt jeg maa Alt forlade,
 Hvad mig fra Dig kan drage,
 Og stedse her ilive
 Dit Legems Lem forblive!

§ 102. Jeg gaar nu videre og foretager mig ogsaa at betragte den nærmere Forberedelse til et saligt Endeligt, og hvorledes en troende og gudskende Sjel bør forholde sig i farlige Sygdomme og paa Dødsleiet, naar den af alle Omstændigheder kan skjønne, at Tiden til dens Afsked er nær. Der er to Forbud paa Døden, der pleie at forviise Menneffene om dens Nærmelse. Det første er Alderdommen med sit Følgeskab, som Kong Salomo paa en forblømmet Maade meget smukt har beskrevet (Præd. 12, 1. 6), nemlig Aftagelsen af de indvortes og udbortes eller Sjælens og Legemets Evner og Kræfter, mangeslags Tilfælde og Besværligheder, de susende og klingende Øren, de mørkede Øine, de skjælvende Hænder, de ryttende og vakkende Knæer, de usikre Skridt, den udeblivende Madlyst og Søvn og Deslige. Jeg vil ikke opholde mig ved eller gjøre mig den Uleilighed vidløftigt at paaminde de Personer, der finde saadanne Tegn hos sig, om, at deres Død rykker nærmere, saasom ethvert Tilfælde, der besværer dem, og enhver Svaghed, der paakommer dem, virkelig og idelig gjør det, og hvis saadanne Menneffer ikkedestomindre trøste sig med Haabet om et langt Liv og forsømme Forberedelsen til Døden, saa er dette upaatvivleligen et Tegn paa et kjædeligt og jordiskfindet, ja vel endog et af Satan

forblindet Hjerte. Gudfrygtige gamle Folk sige af Hjertet med vor Apostel: „Jeg dør dagligen“ (1 Kor. 15, 31). „Jeg har Lyst til at vandre herfra og være med Christo“ (Filipp. 1, 23), og med Stamfaderen Isak: „Jeg er gammel og ved ikke min Dødsdag“ (1 Mos. 27, 2). Den første Del af deres Forberedelse til et saligt Endeligt er da, at de daglig afsø mere og mere fra Verden. De gamle mændene have et Ordsprog, som siger: Petri og Pauli Dag (som den 29de Juni) brister Roden paa Kornet, og da modnes det mere og mere Dag for Dag. Man ser da med Lyst, hvorledes de fulde Alz bøie sig og ligesom beskue Jorden, som er deres Moder, og vente paa Sigden. Dette er et smukt Forbillede paa de gudfrygtige Gamle, som, naar deres Tid mestendels er fuldendt, og de ere blevene modne til Døden, ikke da just for Alvor begynde at udbrede fine Tanker, Attraaer og Begjæringer i verdslige og timelige Ting, men at drage dem ind og arbejde sig løs fra alle Vidløstigheder og unødvendige Betyrninger, for at Retfærdighedens Frugter kunne modnes mere og mere hos dem, og for at de kunne findes blandt den ædle Hvede, som Herren ved sine Engle vil samle i sin Lade (Matth. 13, 30).

§ 103. Det er en bedrøvelig Ting, naar alderstegne Menneffer endnu ere saare indviklede i dette Livs Sorger og have det saa travlt med verdslige Sager, som om de først idag havde begyndt at leve i Verden. Vi have seet et forgeligt Exempel herpaa i vor By, nemlig en Mand, som i sine bedste Aar havde foruroliget sig selv og andre med uafsladelige Klager og Processer. Da han ei alene var bleven næsten forarmet og sat ud af Stand til at føre nogen Proces, men tillige næsten gik i Barndommen og formedelt sine aftagende Kræfter neppe kunde slæbe sig afsted paa Gaden, har han endnu fremdeles paa en

Mængde Breve og Dokumenter, voldte Øvrigheden og Præsterne meget Bryderi, klagede snart over den Ene, snart over den Anden og vilde have dem i Arrest, befyldte sine Modstandere, hvoraf endel allerede vare døde, for Overhørighed, anholdt om Processens Paafjendelse og Tilendebriagelse, forlangte Eksekution og Dommens Fuldbyrkelse o. a. M. Jeg kunde aldrig møde ham uden at sukke og kunde næsten ikke betragte ham uden Taarer; thi om alt dette end dengang kunde grunde sig i Forstandsløshed, saa viste det dog, hvad Vanen kan gjøre, og hvor farligt det er at blive gammel i verdslige Anliggender og fordybe sig saaledes deri, at man ei engang ved Dødens Nærmelse kan løsrive sig derfra. En bedrøvelig Ting er det ligeledes, naar gamle Mennesker gnie, samle og strabe sammen og beskymre sig mere om sine Rente- og Forpagtningsbøger end om den hellige Bibel og sit Samvittighedsregnskab, — naar de strække sine Tanker langt ud i Fremtiden, ville nedbryde sine Lader og bygge dem større (Luk. 12, 18), ville lægge sig til megen Formue og Eiendom endnu osv. Jeg ved vel, at et gudfrygtigt Hjerte godt kan gjøre Saadant uden at forurolige sin Samvittighed; men jeg taler her om jordiffindende Sjæle, som have saa Meget at gjøre med det Timelige, at de ingen Tid have tilovers for det Evige. Al, en daarlig Forberedelse til en salig Død! Strækkeligt er det ogsaa at se en gammel Tidfel, en gammel Tornebusk, som ikke kan gjøre Andet end stikke, rive og fløre, det er: skjælde og smælde, trætte, bande og bespotte, uagtet Øren, der vil omhugge den og overantvorde den til Jlden, allerede ligger den nær. Herhen høre ogsaa de gamle kaade Bukke, som Dag for Dag blive mere stinkende og affkyelige, jaavelsom de gamle Vin-, Öl- og Brændevinshuge, som man sjelden finder tomme og ædrue. Jeg antager,

at man hos saadanne Mennesker tydeligen kan se Satans kraftige Virkning, hvorved Hjerterne forhærdes og forblindes og midt i sine Lænker forvisses om Friheden og midt i Fordærvelsen og Fordømmelsen om Saligheden, og at man ved Synet heraf desto ibrigere bør anraabe den barmhjertige Gud om, at Han i Naade vil bevare En derfra.

§ 104. De gudfrygtige Gamle forholde sig ganske anderledes. Ligesom de ere afdøde fra Verden, saaledes beslitte de sig ogsaa paa at leve for Gud, saa meget mere, som de vide, at de ikke have længe igjen at leve. De erkjende af Hjertet, at den barmhjertige Gud har sparet og opholdt dem indtil Alderdommen, enten for at de skulle indhente, hvad der i Ungdommen er forsvundet, eller for at de skulle forbedre og fuldføre, hvad der er begyndt; derfor ere de desto stadigere og ibrigere i sine Gudfrygtighedssøvelser. De have saa Meget at gjøre dermed, at de gjerne og letteligen glemme Verden, og hvad der er i Verden. Man siger, at intet gammelt Menneske har mistet sin Husommelse saa ganske, at det ikke skulde vide, hvor det har henlagt sin Stat; Sandheden heraf viser sig bedst hos de gudfrygtige Gamle, som vel have glemt Alt, men dog vide at finde sin Sjæls Stat og Tørst. Deres Stat er i Himmelen; derfor er ogsaa deres Husommelse, deres Attraa, deres Længsel i Himmelen. De ere som Glenterne og andre lignende Fugle, der i den hebe Sommertid ofte tilbringe hele Dage svævende i den høiere Luft og afstjole sig der. De gudfrygtige Gamle tilbringe sin meste Tid med himmelske Tanker og gudelige Betragtninger og ere mere i Himmelen end paa Jorden.

Paa Jorden findes ei, hvad deres Sjæl attraar; Til Himlen, Himlen kun al deres Attraa staar.

De tale mere med Gud end med Mennesker, undtagen naar de finde Velighed

til at opbygge, formane og trøste sine Husfolk og andre Medchristne ved at skildre og fortælle dem om Guds underlige Miskundhed, som Han ogsaa rigeligen har bevist imod dem alle deres Livs Dage. De følge den kongelige Profets Forbillede, idet han siger: „Min Sjæl skal rose sig i Herren; de Sagtmodige skulle høre det og glæde sig. Løber Herren storligen med mig, og lader os ophøje Hans Navn tilfammen! Jeg søgte Herren (i al Nød, som rammede mig i min Livstid), og Han hørte mig og befriede mig af al min megen Frygt. Kommer hid, — hører til, alle I, som frygte Gud! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjæl“ (Ps. 34, 3 flg.; 86, 16).

§ 105. Jeg kjender en fornem gudfrygtig Familie, som ikke let vil glemme en gudfrygtig Bedstemoder. Denne Kone var øvet ved meget Kors og havde en herlig Erfaring i Christendommen saavel som i andre Ting. Hendes Tidsfordriv bestod blandt Andet deri, at hun, navnlig om Søndagene, forsamlede sine talrige Børnebørn, tog dem med sig ind i en Stue eller et Kammer og morede sig der med dem. De maatte lege med hverandre i hendes Nærværelse, og hun ledede selv disse barnlige Lege; hun lagde Mærke til hvorledes Børnene derunder teede sig, og hvilke Dyder eller Laster der røbede sig hos dem; hine roste hun; disse derimod dadlede hun venligt. Dernæst fortalte hun dem Historier om, hvorledes det var gaaet dette dydige, gudfrygtige og lydige og hint ulydige, lastefulde og ugudelige Barn. Hun forstod ogsaa at indfløde gode Værdomme i Væredigte og Eventyr og at bibringe Børnene dem i denne behagelige Honning. Hun øvede dem derhos med Gaader, som gik ud paa det Samme; hun spurgte, hvad der var sødere end Sukker og Honning, og lærte Børnene at svare: Guds Naade og Kjærlighed og den Helligslands Trøst,

— hvad der var den bedste Prydelse: den Herres Jesu Nætsærdighed og næst den en dydig og hellig Wandel, — hvad der var den bedste Skat og Glæde: Guds Forsorg og Betsignelse, — hvad der var den største og høieste Værelse: den sønlige Udkaarelse og at være et Guds Barn, — hvilket Giftermaal der var det lykkeligste: det med den Herre Jesus i Troen, — hvad der var den største Lykkelighed i Verden: at leve i den Herres Jesu Samfund og Kjærlighed, — hvilket Barn der burde agtes høiest, et rigt og ugudeligt eller et fattigt og gudfrygtigt: det gudfrygtige, omendstjant det var fattigt; thi det havde Gud til Fader og Forsørger, — om en gudfrygtig Tjenestepige ikke havde Mere i Løn end hendes Husbond eller Madmoder gav hende: hun havde den bedste Løn at vente af den Herre Jesus, der betragtede hendes tro Tjeneste og villige Lydighed, som om den var vist imod Ham selv. Da hun endelig havde en særdeles behagelig Røst, begyndte hun at synge aandelige, liflige Sange med Børnene og lærte dem at synge rent, langsomt, tydeligt og andægtigt, o. a. M. Dette var et smukt Tidsfordriv for en gammel gudfrygtig Kone. Om jeg ikke huster feil, blev denne Kvinde efter engang at have moret sig saaledes med Børnene rammet af et mildt Slag, hvoraf hun kort efter salig hensov. Efter hvad der er bekjendt af Kirkehistorien, sammenlignede en vis Mand de Gamles sølvhvide Haar med Sneen, hvoraf en Anden tog Anledning til at fremstille et gudfrygtigt gammelt Menneske i et Sindbillede. Han malede en med Sne bedækket Mark, hvorpaa Solen skinnede, og skrev nedenunder: Føvet & rigat, det er: den bedækker og vander, hvilket han siden forklarede ved, at de gudfrygtige Gamle beskyttede og ligesom bedækkte Ungdommen med sine Forbønner hos Gud i Jesu Navn og vandrede frugtbargjøre den ved sin hellige Un-

dervisning. Dette Billede passer ogsaa ret godt paa den nyssomtalte, gudfrygtige gamle Kone. Dog, jeg kan ikke opholde mig længere herved, men maa henvise til, hvad der allerede i 4de Del af dette Bærf*) er afhandlet til de Gamles Undervisning og Trøst.

§ 106. Det andet Forbud paa Dødens Nærmelse, som kan tilskynde et Menneſte til en gudelig Forberedelse, er en langvarig, snigende, udtærende og afkræstende Sygdom, saasom en svindsotig Feber eller Svindsotten selv, Watersot, Kræftskade i Bryſtet og Deslige. Saa-danne Menneſter have ligeledes Aarsag til at ſige: Jeg dør dagligen, og til ikke at opſætte ſin Forberedelse, saasom de vide, at de ere lig en Lampe, hvis Olie efterhaanden fortæres af Luen, ſaa at den nødvendigviſ maa ſlukne. De ere lig et Væle, der vel ſer ſmukt og rødt ud, men er ormſtuffent og ſaaledes maa falde af før Tiden. Hvorfor ſkulde de da vilde opſætte denne gudelige Forberedelse til en ſalig Aſſed indtil det Yderſte? Det er en Naade og ſkjult Belgierning af Gud, at Han fører endel Menneſter ad en liden Omvei og med langſomme Skridt til den Port, der overflytter os fra Tiden til Evigheden, og lærer dem at tælle, hvor mange Dage, ja hvor mange Skridt de endnu have tilbage, og at forberede ſig til en ſalig Indgang til ſin Herres Glæde. Hvor Meget koſter det ellers ikke at overbevise Menneſket om, at det ſelv i Sundheds Dage bærer Døden paa Nakken, ſom man ſiger, eller i Varmen, ſaa at enhver Time, ja ethvert Skridt, ſom det gjør paa ſin Vandring, bringer det dets Endeligt og Evigheden nærmere! Hvor mange Undſkyldninger, Udflugter og Grunde ved ikke det bedragerſke Hjerte at finde til at beſmykke ſin Eſterladenhed og Opſættelſen af ſin Omvendelse

med og at ſætte ſit Haab til om et længere Liv. Men naar Herren, ſom Job udtrykker ſig, fornyer og ombytter ſine Bidner imod det (Kap. 10. 17), ſaa at den ene Smerte, den ene Angſt, den ene Mæthed efter den anden, det ene Tilfælde, det ene Anfald efter det andet paakommer det, — naar Mandedrættet gaar tungt eller næſten ved hvert Skridt vil udeblive, naar Blodſpyttet kommer, — naar de ſmertelige Stik gaa til Hjertet, — naar Madlyſten og Sønnen næſten ganſke tabe ſig, ſaa maa det forſtaa, at Legemets Verhøjte er meget brøſtfældig og ſnart vil falde ſammen, og da kan det ikke mere finde nogen Udſkyldning og Udflugt for at unddrage ſig Forberedelſen til et ſaligt Endeligt. Hvori nu denne maa beſtaa, og hvorledes den bør foretages, ville de gudfrygtige Hjertes, ſom befinde ſig i den ovenbeſkrevne Tilſtand, lettelligen indſe.

§ 107. For det Førſte er det nødvendigt, at de gjøre ſig vel bekiendte med Døden, der nu ligesom har opſlaaet ſin Bolig hos dem, og ikke betragte den ſom en Fiende, der har ſaaet Befaling til at berøve dem Livet og Alt, hvad de have her i Verden, men, ſom en Ven, der vel ſkal omſtyrte og nedrive Syndens og Dødens Legeme, men ſom det tillige er paalagt at overføre deres Sjæl til Guds Børns herlige Frihed og forløſe dem fra alt Ondt. De Omſtændigheder, ſom fortales i Tobias's Bog, ſynes at viſe, at den Engel, der ſkulde ledsage hans Søn til Medien, idetmindſte opholdt ſig en eller to Dage, hjemme hos ham, medens nemlig den unge Tobias beredte ſig til Reiſen og tilveiebragte, hvad han vilde tage med ſig (Tob. 5, 24). Maaſke have de imidlertid ſøvet i en Seng ſammen og ere blevne godt kjendte og fortrolige med hinanden, ſaa at Tobias med deſto ſtørre Frimodighed har givet ſig under ſin Staldbroders Ledſagelſe og tiltraadt Reiſen. O chriſtelige Sjele! O ſvind-

*) 8de Bærd., § 18 flg.

jottige, aftræfede Hjerter! hvorfor ville I ikke betragte Eders Tilstand i dette Forbillede? Er ikke den nærforetaaende Død et Guds Sendebud, der skal føre Eder til det himmelske Fædreland? Hvorfor ville I da ikke, medens I endnu have Tid, stifte Bekjendtskab med den og saa godt som muligt berede Eder til den Reise, I skulle gjøre med den, paa det I, naar Tiden til at bryde op kommer, uden Vanskelighed kunne drage med den? En vis gudelskende Tomsfru, der paa ovennævnte Maade har Døden i Varmen, hørte i en Prædiken, at de unge Piger, som skulde bringes til Kong Ahasverus, maatte salves og beredes et helt Aar forud med Balsam, Myrrha og andre Specerier (Esth. 2, 12), og derved opstode de Tanter hos hende: Jeg er Himmelskongen Jesu Brud; ogsaa jeg beredes nu med Aloe og Myrrha (med Smerter og Angst), for at blive Ham desto behageligere. Hvorfor skulde jeg vise mig gjenstridig imod Hegai, min Fyrstes Kammerjænder, til hvem denne Beredelse er anbefalet? Jeg vil være stille og lade ham gjøre med mig, som han vil. For mig er det nok, at jeg Dag for Dag kan blive min Sjælevens mere og mere velbehagelig og tilsidst blive indladt til Hans Glæde og Herlighed. En anseet Theolog skriver etsteds: Død! jeg kjender dig godt; dig sætter jeg hos mig ved mit Bord; med dig deler jeg min Seng; med dig taler jeg, naar jeg er alene; med dig forlyster jeg mig i min Have; jeg er godt vant til at dø, fordi jeg dør hver Dag. En gudfrygtig Adelsmand havde omgaaet med Dødstanker i et og tredive Aar og sagde paa sit Yderste: Forberedelsen til Døden maa man ikke opsætte til det Sidste; thi da gjør man sig selv Døden tung. Jeg har døet dagligen; derfor dør jeg nu desto frimodigere. Dette er Ord, som angaa Eder, I aftræfede, syge

Børn! Taler, tænker og gjører I ligesaa!

§ 108. Søger derhos at blive stedse mere forvissede om Eders Forening og Samfund med Christus Jesus i Troen! Hvad kan være trøsteligere, sødere, gavnligere og tjenligere for Eder end at I, som have og bære Døden i Eders Varm, have og bære Livet i Eders Hjerter? Jeg mener Jesum, Livets Fyrste, der formædelt Troen bor i Eders Hjerter (Ejef. 3, 17). Meget sandt sagde en vis christelig Præst paa sit Yderste: Hvorfor skulde jeg frygte for Døden? Jeg har jo den i Hjerter, som har opslugt (og tilintetgjort) Døden. Hvad skader den udvortes Skøbelighed Eder, naar Jesu Kraft er stærk i den? Hvad kan Døden skade Eder, naar I i Troen besidde den, som er det evige Liv? For Eder ere de deilige Skriftprog: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyft til Noget paa Jorden. Forsmægter mit Kjød og mit Hjerter, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen“ (Ps. 73, 25. 26). „Om Christus og Hans Aand bor i Eder, da er vel Legemet dødt (ei alene underkastet Døden, men ogsaa dagligen døende) formædelt Synden; men Aanden (den troende og fornyede Sjæl) er Liv formædelt Retfærdighed“ (som den ved Troen har annammet i Christo — Rom. 8, 9. 10). „Om endog vort udvortes Menneske gaar tilgrunde (Dag for Dag aftager), fornyes dog det indvortes Dag for Dag“ (2 Kor. 4, 16). Vader stedse disse og lignende Sprog være i Eders Sind og Hjerter, og beslitter Eder paa ved Eders Forhold at give Eders Medchristne en Forklaring derover i Gjærningen til deres Trøst og Opbyggelse! O, hvilket ædelt Syn er det ikke at se en Christen, der er saa udtæret af en langvarig Sygdom, at han næsten ikke mere kan staa og gaa alene, men som dog, lig en uroffelig

Søile, holder Stand imod Satans Ansegtelse og Dødens Storm, uden at vakle, saa, at han kan sige med Apostelens noget forandrede Ord: „Ved Guds Hjælp staar jeg indtil denne Dag (som en velstillet og uroffelig Søile) og vidner (om Guds Kjærlighed, Misfandhed, Trøst og Kraft) baade for Liden og Stor“ (Ap. Gj. 26, 22). „Jeg ombærer altid den Herres Jesu Død i Legemet, at og Jesu Liv maa aabenbares i mit dødelige Kjød“ (2 Kor. 4, 10 flg.).

§ 109. En gudsfrygtig, af Svindsot udtæret Student sagde til en Ven, som besøgte ham og spurgte, hvorledes det stod til med ham: Min Broder, hør dog, hvor underligt det gaar mig! Jeg dør daglig og bliver dog stedse mere levende; jeg bliver stedse kraftløvere og faar dog stedse større Kraft; jeg glemmer Alt, hvad jeg har lært, og bliver dog stedse lærdere; jeg kommer stedse min Død nærmere og fjernes dog daglig stedse mere og længere fra den. Se dog paa mig min Guds forunderlige Misfandhed, og pris Ham med mig! Stræber dernæst ogsaa saa meget som muligt at modstaa og afholde Eder fra de sædvanlige Synder, der pleie at findes hos saadanne dagligen døende Syge, saasom utidig Kjærlighed til Livet, Utaalmodighed, Brantenhed, Knurren, hastig Brede, Egenfindighed! Erfaringen lærer, at Fluen paa Bæggen, som man siger, ofte kan ærgre og fortørne saadanne Syglinger. Hvor godt end deres Nærmeste mene det, og hvor troligen de end søge efter Gyne at tjene dem og gaa dem til Haande, kunne de dog ikke gjøre Noget tillags for dem, hvilket ofte underligt bedrøver dem. De tage sig ofte den Frihed at oversuse dem med haarde Ord og mene, at man maa holde dem, som Syge, Alting tilgode. Men saaledes burde det ikke være. „Eders Sagtmodighed,“ siger Apostelen, „vorde vitterlig for alle Menneſter!“ (Filipp. 4, 5). „Fører Eder, som Guds Ud-

valgte, Hellige og Elskede, Godhed, Sagtmodighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre, og Christi Fred seire i Eders Hjertes!“ (Kol. 3, 12. 13. 15). Vel bør de Sunde holde de Syge Meget tilgode; men de Syge bør ogsaa betænke saabel, hvad der holdes dem tilgode, som ogsaa, hvad der sømmer sig for dem som Guds Børn og den Herres Jesu Elskere. De bør stedse have Hans Taalmodigheds Exempel for Øine, hvorom Profeten siger: „Da han blev straffet og gjort elendig, oplod Han ikke sin Mund, som et Lam, der føres hen at slagtes, og som et Faar, der er stumt for dem, som det klippe, og ikke oplader sin Mund“ (Esai. 53, 7). Bedst er det at sukke hjerteligen:

Giv Taalmod, Gud! min Synd slet ud!
Et lydigt Hjerte Du skabe
I mig, at jeg ved Knur skal ei,
Min evige Frelse fortabe!
Gjør med mig, som det tykkes Dig!
Jeg Alting taalmodigt vil lide
I Tillid til Dig, naar det kun mig
Et støde maa fra din Side.

Jeg gaar imidlertid over til det tredie Forbud paa den nærforestaaende Død, nemlig en heftig Sygdom, der med fuld Styrke trænger ind paa et Menneſte og som enten pleier at komme med stærk Kulde og Gysen eller med usædvanlig Hede, Mathed, Ulyst til at spise, Bæmelse for Mad og andre Tilfælde. Her maa jeg nu paaminde om at en christtroende Sjel ikke maa forstrækkes altfor meget for en saadan for Naturen og Kjødets ubehagelig Gæst, men søge at modtage ham med christelig Frimodighed, Taalmodighed og Gudhengivenhed. Det er et af de sande Christnes Fortrin for Verdensbørnene og hører til deres Herlighed, at de hverken i sit Liv og i sunde Dage eller i Døden og naar de blive syge, ere under Trældom formedelft Dødens Frygt, det er: at de ikke behøve med Trældomsfrygt at forfærdes for Døden, efterdi de vide, at ved den kost-

bare Forløsning, som er skeet ved Guds Søns Blod og Død, ere Døden og den, som havde Dødens Vælde, det er: Djævelen, gjorde magtesløse og Liv og Uforfrænkighed bragte for Lyset" (Ebr. 2, 14. 15; 2 Tim. 1, 10).

Dræbe os formaar ei Døden.
Med sin Haand den vor Aand
Riber ickun ud af Nøden,
Og fra Smertens mørke Dale
Gjør os fri
Bei og Sti
Op til Himlens Glædessaale.

De troende og gudelstende Mennefters Sygdom banker ofte voldsomt paa; men den er dog en Udsending fra Himmelen, der bringer et godt Budskab og den Bestemmelse af vor kjære Fader i Himmelen, at vi ikke længer skulle forblive i Udlændigheden, men komme hjem og med den Herre Jesu nyde Hans Herlighed. Saare yndigt er det, hvad der fortælles om Keiser Rudolf den anden, nemlig, at da han mærkede, at hans Endeligt nærmede sig, sagde han blandt Andet til dem, som vare omkring ham: Kjære Herrer! da jeg i min Ungdom var i Spanien, og min Fader sendte en Gesant derhen for at føre mig hjem igjen og til dette mit forgjængelige Fædreland, blev jeg saa glad over denne Tidende, at jeg den hele Nat ikke kunde sove. O, hvor meget gladere bør jeg da ikke være, fordi min himmelske Fader nu kalder mig hjem til det evige, uforgjængelige Fædreland, som han atter har forhvervet mig ved sin Søns Blod! Dette var sande keiserlige Ord, der udfløde af en christelig Herskers troende Hjerte og hellige Mund. Herren stænke os Alle den Naade, at ogsaa vi, naar det himmelske Sendebud kommer, der paa guddommelig Befaling skal føre os fra Verden til Himmelen maa modtage ham med uforsædret, frimodigt og glad Hjerte og sige: Ja, ja, jeg vil være med ham, og saa at vi, naar Legemet ryfkes i alle sine

indvortes og udvortes Lemmer, kunne sige af Hjertet: „Herren er mit Lys og min Salighed; for hvem skal jeg frygte? Herren er mit Livs Kraft; for hvem skal jeg ræddes?" (Ps. 27, 1). „Min Sjæl er alene stille til (for eller i) Gud; fra Ham kommer min Frelse. Han er min Klippe og min Frelse, min Ophøielse; jeg skal ikke rokke. Hos Gud er min Frelse og min Vre; min Styrkes Klippe, min Tilflugt er i Gud" (Ps. 62, 2. 7. 8).

§ 111. Dernæst maa det ved paa kommende haarde Sygdomme ikke være det Første, at man skyndsomt sender Bud efter en legemlig Læge og søger Raad og Hjælp hos ham; men man maa først henvende sig til den himmelske Læge og anraabe Ham om Trøst, Hjælp og Kraft i den begyndende Nød. Jeg har kjendt en christelig Husfader, som, naar han selv eller nogen af hans Husfolk blev syg, ikke sendte Bud efter nogen Læge, førend hans hele Familie havde saldt paa Knæ omkring Sygesengen og andægtigt fremsagt en i saadanne Tilfælde passende Bøn til Gud og den Herre Jesus, som han foresagde eller forelæste dem; thi, sagde han, Herren har sagt: „Jeg er Herren, som læger dig" (2 Mos. 15, 26); Lægerne ere kun hans Tjenere, Haandlangere og Redskaber; det gjælder ogsaa i denne Henseende, at Alt kommer an paa Herrens Velsignelse. Om den erfarneste og heldigste Læge foreskriver de allerædleste og kostbareste Lægemidler, som findes paa Apoteket, saa ville de dog Intet udrette og intet Gavn gjøre, medmindre der kommer en særegen Bestanddel til: en Naade og Kraft fra Himmelen, som maa belive de andre og gjøre dem kraftige. „Derfor Herren ikke bygger et Hus" (det dødelige Legemes brøstfældige Hus), da arbejde og anstrenge de sig forgjeves, som bygge og flitte derpaa" (Ps. 127, 1; Sir. 10, 11). Jeg har læst, at det er foreskrevet i den

geistlige Ket, at naar en Læge først bliver kaldet til en Syg, skal han være forpligtet til at paaminde ham om, at han ogsaa bør budsende en aandelig Læge, som kan besørge Sjælekuren; gjør den Syge ikke dette inden tre Dage, skal Lægen ikke mere besøge ham. De medicinske Fakulteter*) skulle ogsaa lade dem, som de meddele Doktorværdigheden, i Forveien aflægge Ed paa at de ville efterleve denne Anordning. Der vil heller Ingen negte for, at en saadan Lov er gavnlig og christelig; kun maa man beklage, at man ligesom ved Tvang maa bringe Christne til i Sygdomme først at ty til den Herre Jesus og først at henvende sig til den himmelske og siden til den jordiske Læge. Dog, de sande Christne behøve ikke denne Tvang, efterdi de have en Lov i sit Hjerte, der sødeligen tvinger dem til strax at kysse den Haand, som tugter dem, — efter Profetens Ord: „Kommer, I lader os vende om til Herren! thi Han har sønderrevet og skal læge os; Han har slaaet og skal forbinde os“ (Hos. 6, 1).

§ 112. Jeg maa endvidere paaminde om, at en christelig Syg ikke maa opsætte, hvad der i en saadan Tilstand er fornødent for ham at gjøre til sin Forberedelse, men strax og ufortøvet foretage det, — efter vor Frelser's Ord: „Se, jeg kommer snart. Hold fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!“ (Aab. 3, 11) og Salomos: „Alt dette, som kommer for din Haand at gjøre, det gjør med din Styrke (med Alvor og uden Forhaling); thi der er hverken Gjerning eller Fornuftighed eller Kundskab eller Visdom i Graben (i de Dødes Tilstand), hvor du farer hen“ (Præd. 9, 10). Meningen er udentviisl, at Menneſket her formaness til i Alt, hvad der ifølge hans Kald og i Særdeleshed ifølge hans Christendom paaligger ham

at gjøre, ikke at være sendrægtig, men at udrette og udføre Alt saasnart som muligt; thi siden, naar han er overflyttet fra Tiden til Evigheden, kan han Intet mere gjøre eller virke til sit og Sines Bedste; han kan ikke mere omvende sig; han har ikke mere Udgang til at bruge Naadens og Salighedens Midler, osv. Dette kan forklare og stadfæstes ved den Herres Jesu Ord: „Mig bør at gjøre Hans Gjerninger, som mig har udsendt, saalænge det er Dag; Natten kommer, da Ingen kan arbejde“ (Joh. 9, 4). „Lyset er endnu en liden Tid hos Eder. Vandrer (arbejder, omvender Eder, søger Naaden og Herren, medens de ere at finde, — gjører god Skjel for Eder i timelige og aandelige Ting) den Stund, I have Lyset, at Mørket ikke skal oversfalde Eder, og hvo som vandrer i Mørket, ved ikke, hvor han gaar hen. Medens I have Lyset, tror paa Lyset, at I kunne blive Lysets Børn!“ (Joh. 12, 35. 36). Saadanne Sprog ere vel ogsaa for de Kærste og for dem, som endnu have nogen Tid for sig at leve hen i Verden; men mest angaar de dog de Syge, som efter alt Udseende kun have nogle Dagsreiser igjen til Døden. Til dem kan man med rette sige som Herren til Judas: „Hvad du gjør, det gjør snart!“ (Joh. 13, 27). Det er i farlige Sygdomme farlige Ord disse: Vi ville endnu se Tiden an. Endnu har det ingen Nød. Det lader sig endnu godt gjøre. Det var kun en liden Tid, de daarlige Jomfruer behøvede til at gaa hen og kjøbe Olie til sine Lamper; men imidlertid forsømte de dog Indgangen til det himmelske Bryllup, og Døren blev tilslutt, og da de bankede paa, lod det: „Sandelig siger jeg Eder, jeg kjenner Eder ikke“ (Matth. 25, 10—12). Jeg har ved mange Veligheder erfaret, hvor pludseligen ofte Forandringerne indtræde hos de Syge; dem, jeg har forladt ved sund Sands og Samling, har

*) Fakultet: de til et vist Fag hørende Universitetslærere.

jeg ofte om nogle faa Timer gjenfundet uden Befindelse og Forstand. De have ofte med Et tabt Mælet, Hørelsen og de andre Gøner, og saaledes brød den Nat, hvorefter vor Frelser taler, og hvori Ingen længer kan arbejde, pludseligen ind. Betænkter, kjæreste Sjæle, hvor farligt det er, i haarde Sygdomme at forsømme en eneste Dag, ja en eneste Time! Naar et Menneſte ligger paa ſit Yderſte og ſer Evighedens Porte og Guds Throne, for hvilken han ſkal dømmes, i Nærheden, og han mærker, at han har forſømt Guds Naade, ſaa vilde han villigen hengive Alverdens Skatte, om de vare i hans Magt, for kun at erholde en eneste Dag til at omvende ſig; ſkulde da vi, ſom der endnu gives Tid, forøde denne forſætteligen og i et bedrageriſt Haab om at leve? Bedſt er det, at man ſtrax i Sygdommens Begyndelſe gjør, hvad man har at gjøre for ſin Sjæl, paa det man ſiden ikke ſkal have Andet at gjøre end at dø ſalig.

§ 113. Hvad nu en chriſtelig Syg har at foretage i en ſaadan Tilſtand, burde Enhver, ſelv den Enfoldigſte, godt vide og forud være vel belabet paa. Smidlertid vil jeg gjerne meddele dem, ſom ønske at vide det, hvad jeg har lært af Guds Ord og lang Erfaring. Man maa for det Førſte korteligen og hjerteligen, ſaavidt Sygdommen tillader det, tænke over ſit Livsløb fra Barndommen af indtil den ſidſte Time, hvori man nu befinder ſig, og overſeie den mangfoldige Miſkundhed og Kjærlighed, ſom den treenige Gud ſaa rigeligen har bevist os, — at Han nemlig har ladet os fødes i ſin rettroende, chriſtne Kirke af ærlige, chriſtelige Forældre og opfoſtres med hans Evangeliums ſunde og rene Melk, — at Han ved den hellige Daab har gjenfødt os til et levende Haab, ſkjænket os ſin Barnerets Herlighed, friet os af Mørkets Magt og overført os i ſin elſkelige Søns, Jeſu Chriſti, Rige, opta-

get os i ſin Naadespagt og ladet os nyde rigeligen Godt af den alle vort Livs Dage, fra Barnſben af taget ſig faderligen og hjerteligen af os, forſynet os rigeligen med al Nødtøſt, udfriet os af mangen Trængſel og Fare, beſkjærmet os vældeligen mod Djævelen og Verden, ført os underligen, men dog ſaligen, bevist ſin Langmodighed og ſtore Barmhertighed rigeligen imod os og nu i ſaa mange Aar taalt, forſorget, ledet, beſkjærmet og opholdt os i Verden, — at den Herre Jeſus, Guds evige Søn, har elſket os, givet ſig ſelv hen for os og kjøbt os til ſine Aar og ſin Eien- dom ikke med Sølv eller Guld, men med ſit guddommelige, koſtbare Blod, — at Han ſtedſe ſom en tro og barmhertig Hyrde, har taget ſig hjerteligen af os, allevegne ledſaget os med ſin Miſkund- hed, fødet vor Sjæl, opſøgt og bragt den paa ret Vej igjen, naar den har forvil- det ſig, enten bevaret den for Satans Snarer eller udfriet den deraf, traadt frem for ſin himmeſte Fader i vort Sted og viſt ſig ſom en ſand, trofaſt og kjærlig Frelſer, Talsmand, Ypperſtepræſt, Konge og Herre, — at den Hellig-Aand af ufortjent, guddommelig Kjærlighed har valgt vort Legeme til Tempel og vort Hjerte til ſin Bolig, renſet, oplyſt og helliggjort det ved Jeſu Blod og ved Troen paa Ham, forenet ſig med vor Aand, trøſtet, styrket, underviſt, advaret, omvendt os, opvakt Troen hos os og opholdt den rygende Tande imod Djæ- velens Magt og Liſt, oſv.

§ 114. Saadanne Tanter ligne dem, ſom Stamfaderen Jakob havde paa ſit Yderſte. „Den Gud,“ ſiger han, „for hvis Anſigt mine Fædre, Abraham og Iſak, vandrede, — den Gud, ſom føder mig (eller: var min Hyrde) fra jeg blev til indtil denne Dag, — den Engel, ſom har gjenløſt mig fra alt Ondt, velfigne Drengen!“ (1 Moſ. 48, 15. 16) ligesom ogſaa Kong David i ſine ſidſte Ord roſer

fig af sin Guds Mistundhed og Kjærlighed, — af at han har levet i et saligt Samsund med Ham og føler sig forvisset med Hensyn til Messias, — af at Herrens Aand har talt igjennem ham og brugt ham som et Redskab for sin Naade til at opbygge Israels med liflige Psalmer (2 Sam. 23, 1 flg.). Ogsaa i vor Tid har man haft mange deilige Exempler paa gudsfrygtige Mennesker, som paa sit Yderste have begyndt fra sin Daabspagt, overveiet sit Livsløb og hjerteligen glædet sig over og berømmet Guds mangfoldige Mistundheder og Belgjerninger og fortalt Andre dem til deres Trøst og Opbyggelse. Jeg var for nogle Aar siden hos en gudsfrygtig, ottetiaarig Enke paa hendes Yderste; efter at jeg havde ledet hende ind paa Betragtningen af Guds Kjærlighed, som hun havde nydt i saa mange, lange Aar, og spurgt hende, om hun ikke hele sit Liv igjennem havde fundet Gud trofast og sanddru, saa at Han rigeligen og troligen havde opfyldt de Forjættelser, Han har givet sine Troende i sit Ord og i Christo, svarede hun med stor Inderlighed og glædestraalende Ansigt: Alt jo! den naadige og barmhjertige Gud har gjort Alt imod mig, hvad en god og kjærlig Fader bør gjøre mod sine Børn; jeg skal love og prise Ham derfor med alle Hans Udvalgte i Himmelen evindeligt. En anden, som var omtrent sexti Aar gammel, udbrød af sig selv og af egen Tilskyndelse: Alt, min Skriftefader, hvor megen Kjærlighed og Barmhjertighed har ikke vor Gud vist imod mig alle mit Livs Dage! Hvad Han forjættede mig i min Daabspagt, har Han troligen holdt; Han har elsket mig inderligt, forsynet mig rigeligt og ikke forladt mig i nogen Nød. Ved den blodige Indtagelse af denne By (Magdeburg) mistede jeg min Mand, mit Hus og mit Guds og reddede intet Andet end mit Liv; men Han har siden troligen taget sig af mig og ikke ladet mig mangle

nødtørstig Underholdning. Vel har Han aldrig givet mig nogen Overflod; Han har ogsaa ladet mig stedes i mange Trængsler; men jeg ved, at ogsaa dette er en Del af Hans Kjærlighed og Mistundhed; derpaa løftede hun sine Hænder iveiret, slog dem med Glæde sammen og sagde:

Herre Christ, min Tak modtage
Du, for din Mistundhed,
Som Du mig alle Dage
Har vist paa hvert et Sted! osv.

§ 115. Atter en anden sagde: Alt, Børn, hvilken naadig, langmodig, barmhjertig, mægtig, vis og trofast Gud have vi dog ikke! den onde, utaknemmelige Verden er Ham ikke værd, fordi den ikke vil kjende og nyde Ham i Hans Mistundhed, og fordi den er saa letfindig, saa utaknemmelig og fiendt imod Ham. Vi selv, som Han af lutter Naade har afdraget fra Verden til sig, ere som de smaa og uforstandige Børn, der vel daglig nyde rigeligen godt af sine Forældres Kjærlighed, men dog ikke vide, hvad Fader- og Moderkjærlighed er, og imidlertid gaa hen og lege i Sandet, samle Regnepenge, Potteflaas og andre værdiløse Ting, som om det var deres Skat, bygge Huse, anlægge Haver og give sig Meget at bestille. Jeg glæder mig over, at jeg nu er saa nær ved den salige Evigheds Porte og skal komme i Selstøb med de fuldkommede Aander (Ebr. 12, 23) og tilligemed dem love og prise, elske og tilbede den algode og salige Gud i al Evighed. Jeg fortæller gjerne saadanne Exempler, fordi de ere meget tjenlige til at tydeliggjøre den Sag, hvorefter vi tale, for de Enfoldige, og fordi de kraftigt opvække os til Efterfølgelse. Fader ogsaa os, elskede Medchristne, bestræbe os for at møde Gud og give os Naade til paa saadan Naade at tage Afsked fra Verden! Fader os gaa ind ad Hans (evige Herligheds) Porte med Taksigelse,

ad Hans Forgaarde med Lov! (Ps. 100, 4). Jeg har seet, at gudsfrygtige Børn og Tjenestefolk, som havde opnaaet et heldigt Giftermaal, ved Afsteden fra sine Forældres eller sin Husbonds og Madmoders Hus have raakt dem Haanden og med Taarer takket dem for al den Kjærlighed, som deri var bleven bevist dem. Skulde ikke vi gjøre det Samme, naar vi tage Afsted fra Herrens store Verdenshus, hvori Han har bevist os saa mangfoldige Velgjerninger til Sjæl og Legeme? Det er en mærkværdig Udtryksmaade, den hellige Evangelist og Apostel Johannes bruger, naar han skriver om den hellige Apostel Peters Død, som Herren forudforkyndte ham: „Dette sagde Han for at betegne, med hvad Død han skulde ære Gud“ (Joh. 21, 19). De hellige Martyrer prise Gud ved sin voldsomme Død, idet de agte Hans Ære høiere end sit Liv, ligesom besegle Hans Sandhed med sit Blod og lige til sin Død prise Hans Kjærlighed og Trofasthed for Verden. Vel har Gud ikke kaldet os Alle til en saadan Død; men det sømmer sig dog ikke mindre for os at prise Gud ved vor naturlige og ublodige Død; alle vore Ord, Væder, Sukke og Gjæringer bør, især ved vort Livs Ende, vidne om Hans Miskundhed; dette tjener ikke blot til at lægge den Døendes oprigtige Tro for Dagen, men ogsaa til at befæste de Gjenlevendes Tro og til at fylde deres Hjerter med Kjærlighed og Andagt.

§ 116. Dernæst sømmer det sig ogsaa for en sand Christen, endnu engang og til Slutning at foretage en alvorlig og hjertelig Bødsøvelse og at anraabe sin Gud med allerdybeste Ydmyghed og inderlig Anger i Jesu Navn om Tilgivelse for alle de Synder, han i sin Livstid har begaaet, idet han isærdeleshed bør fortryde, at han, uagtet den Overflodighed af Naademidler, der har været ham givne, og uagtet den rige Nødhjælp af

Guds Kjærlighed, alligevel er saa fattig paa sande Frugter, og at han har imødekommeth sin Gud med en saa fattig og koldfindig Kjærlighed, ikke været mere nidkjær for Hans Ære og ikke mere bekympet for Hans Riges Opretholdelse, Udbredelse og Opbyggelse. Fremfor Alt bør han omhyggeligen undersøge, om der endnu ingen uerkjendte Synder er tilbage i hans Samvittighed, — om der findes noget uretsfærdigt Guds eller saadanne Ting, som kunde blive Hans Ægne til Snare eller Anstød, i Hans Hus, — om nogen af Brødrene har Noget imod ham, hvorefter han er skyldig at forlige sig med ham (Matth. 5, 23), og Deslige. Jeg ønsker imidlertid her af Hjertet, at saadan Bødsandagt og hellig Anger ikke maa udspringe saa meget af Trældomsfrygt som af barnlig Frygt og Kjærlighed til Gud, og at det maa hede: Alt, al gode Gud og Fader, hvor stor er ikke den Kjærlighed, hvor utallige de Undere af din Miskundhed, som Du har bevist imod mig i mit Livs Dage, hvor lidet derimod den Gjenfjærlighed og hvor saa de Tjenester, som jeg har ydet Dig! Hvad dit er, er et vidt og bredt Hav; hvad mit er, er et lidet Gul med Vand, som et Barn kan have fyldt. Mine Skrøbeligheder, mine Feil ere utallige, min Efterladenhed, min Sendrægtighed og Koldfindighed uden Grændser. Dog, min Gud, den store Barmhjertighed og Langmodighed, Du mit hele Liv igjennem har vist mig, giver mig tilligemed dine Forjættelser i dit Ord den Forvisning, at Du ikke vil, at jeg skal fortales. Derfor anraaber jeg Dig af mit ganske Hjerte, af min ganske Sjæl og af min ganske Styrke om, at Du i denne min sidste Nød vil fornye din Naade og Barmhjertighed og lade din kjære Søn Jesu hellige Blod, kostbare Fortjeneste og trofaste Forbønner komme mig til gode, og at Du vil fæste mine Synder i Havets Dyb og i Evighed ikke ihuskomme dem.

Jeg skal nu snart rigtigt og fuldkommen af dø fra mig selv, fra Synden og Verden og aldrig i Evighed mere fortørne Dig, men vandre i evig Nætsfærdighed, Ustyldighed og Salighed for dit Nafn i de Levendes Land, hvorover jeg hjerteligen glæder mig, idet jeg længe efter at skue og evindeligen prise Dig, Du naadige, miskundelige og barmhjertige Gud som aabenbarer din Herlighed ved Syndernes Forladelse og de arme Synderes Annammelse, og din allerkjæreste Søn, som kom til Verden for at gøre Syndere salige og søge det, som var fortabt, samt den Hellig-Aand, der trøster de bødserdige Syndere, forvisser dem om deres Synders Forladelse og skænker de bekymrede Samvittigheder Fred.

§ 117. Naar I saaledes hjerteligen have ydmyget Eder for Gud, saa opreiser og opmuntrer Eder atter i Christo Jesu ved Troen, og søger at opnaa en sand Troesfrimodighed og at foragte Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede og træde dem under Eders Fødder! Bruger i den Hensigt og tilbagekalder eller lader andre gudsfrygtige Sjæle tilbagekalde i Eders Grindring de Trøste- og Frydssprog, hvis Kraft og Livskraft I ofte i funde Dage have fornummet i Eders Aand, ihærdeleshed dem, som næsten alle Troende udvælge sig og agte kosteligere end Guld og Perler! Saaledes: „Af Hans Fylde have vi Alle faaet, og det Naade over Naade“ (Joh. 1, 16). „Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd!“ (J. 29) „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv“ (Kap. 3, 16). „Dette er Faderens Villie, som mig udsendte (til Verden), at jeg intet skal miste af alt det, som Han har givet mig, men at jeg skal opreise det paa den yderste Dag. Thi det er Hans Villie, som mig udsendte, at hver den, som ser Sønnen

(i Aanden, i Ordet og de hellige Sacramenter) og tror paa Ham, skal have et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag“ (Kap. 6, 39. 40). „Mine Faar høre min Røst, og jeg kjennder dem, og de følge mig, og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle slet ikke fortabes evindeligen, og Ingen skal rive dem af min Haand“ (Kap. 10, 27. 28). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som Du har givet mig“ (Kap. 17, 24). „Er Gud for os, hvo kan da være imod os? Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav ham hen for os Alle, skulde Han ikke ogsaa skænke os alle Ting med Ham? Hvo vil anklage Guds Udvalgte? osv. Hvo er den, som fordømmer? osv. Hvo skal kunne stille os ira Christi Kjærlighed?“ osv. indtil Enden af Kapitlet (Rom. 8, 31 flg.). Disse og lignende Sprog burde være alle Christne saa bekendte og saa dybt indskrevne i deres Hjerter, at ingen Id og intet Band, jeg mener: ingen Hede eller Kulde, ingen Angest eller Smerte, ingen Asmagt, ingen Mæthed, ingen Uro ingen Forstandens Forvirring, intet Liv og ingen Død skulde kunne udslutte dem deraf, ligesom man da har deilige Eksempler paa, at somme Christne, som forresten i sin Dødsnød ikke havde Samling paa Noget og allermindst paa det Jordiske og Timelige, alligevel have haft god Samling paa det Aandelige, Himmelske og Evige, naar man bragte dem ind derpaa, og have vidst med Frimodighed at betjene sig af de anførte Kraftsprog.

§ 118. Tænk ikke paa Gud som paa en vred Dommer, men som paa en kjærlig og barmhjertig Fader, — som paa „al Naades Gud, der har kaldet Eder til sin evige Herlighed i Christo Jesu“ (1 Pet. 5, 10), — der har elsket og udvalgt Eder i Ham, før Verdens Grundvold blev lagt“ (Efs. 1, 4), — der siger

til Eder: „Jeg har elsket dig med en evig Kjærlighed! derfor har jeg draget dig med Mistundhed“ (Jer. 31, 3), — der har aabenbaret sin Kjærlighed til Eder i Eders ganste Liv, isærdeleshed i Naademidlerne, som han rigeligen har givet Eder, i sin Søn, som Han har skænket Eder og Ham Eder, i sin Vangmodighed og Barmhjertighed, formedelst hvilken Han har taalt og opholdt Eder, nagtet Han aldrig har fundet Eder uden Feil og Synder, og formedelst hvilken Han har taget tiltakke med eders fattige Dyrkelse. Tænk paa, hvad den hellige Apostel siger: Gud er Kjærlighed (1 Joh. 4, 8. 16); Gud er Kjærlighed! hvor kan og vil frygte for Kjærligheden? Hvo vil vægre sig ved at komme til Kjærligheden og kaste sig i dens Arme, naar den kalder paa ham? Tænk paa, hvorledes Gud har afbildet sig selv i sit Ord! Han siger: „Jeg er funden af dem (jeg lod mig finde af dem, — gif dem imøde), som ikke ledte efter mig; jeg siger til et Folk, som ikke er kaldet efter mit Navn: Se, her er jeg. Jeg udbreder mine Hænder den ganste Dag til et gjenstridigt Folk, til dem, som vandre efter sine Tanker paa en Wei, som ikke er god“ (Esai. 65, 1. 2). Ser, Herren Eders Gud fremstilles, som om Han staar i Himmels og Naadedøren og raaber til de forbigaaende syndige, uvidende, forblindede Menneſter: I stakkels Børn! hvor komme I fra? Hvor skulle I hen? Hvi ville I lede efter Druer paa Tørner og efter Figner paa Tidsler? Hvi ville I søge Eders Lykſalighed i det Forkrænkelige og Eders Frelse i Fordærvelsen? Her er jeg, jeg, den levende Kilde, jeg, den barmhjertige, naadige og misſundelige Gud, jeg, det høieste Gode, jeg, Kjærligheden, jeg, den salige, den trofaste, den evige Gud. Se, her er min Naade, min Frelse, mit Hjerte, min Håand. Jeg er rede til at modtage Eder og at omfavne Eder med

evig Kjærlighed. Jeg vil ikke ihntomme Eders Synder, men undertrykke, nedtræde, udſlette dem og nedſænke dem i Havets Dyb (i evig Forglemmelse). Gjør nu den kjærlige Gud dette imod sine Fiender, hvor meget mere vil Han da ikke gjøre det imod sine Venner, ja sine Børn! Skulde Han ikke ſige til deres Sjæl, naar den ſkilles fra Legemet: Her er jeg, din Gud, din Fader, din Skaber og Dpholder? Skulde Han ikke udſtrække sine Hænder for at modtage og omfavne den? Føier til dette Billede den Forklaring, som den kongelige Profet har givet derover: „Herren er barmhjertig og naadig, langmodig og af megen Mistundhed. Han ſkal ikke evindeligen trætte (være unaadig), ei heller beholde Brede evindeligt. Han gjør ikke med os efter vore Synder og betaler os ei efter vore Misgjerninger. Saa langt ſom Øſten er fra Veſten, lader Han vore Overtrædelſer være langt fra os. Ligeſom en Fader forbarmer ſig over Børn, ſaa forbarmer Herren ſig over dem, ſom frygte Ham“ (Pi. 103, 8 flg.). O, hvor megen sød Honning er der ikke i diſſe Blomſter til dermed at gjøre de Døendes ſvage og dunkle Dine aarvaagne og ſtraalende! Vi kunne imidlertid ikke dennegang opholde os ved at ſamle den; dem, ſom eiſte ſaadanne Blomſter, vil Guds Aand vederkvæge dermed paa deres Yderſte og gyde den Sødme, ſom er veri, i deres matte Hjerte.

§ 119. Jeg kan ikke afholde mig fra endnu at hidſætte et Billede, ſom vor dyrebare Frelſer ſelv har fremſtillet. Han afbilder ſin og vor Gud ſom en Fader, der møder en i nogen Tid ulydig, vantro og fortabt Søn med uventet og mageløs Godhed, da han kommer hjem igjen ſom en Svinehyrde, i megen Fatigdom og Vederſtyggelighed. Da han, den fortabte Søn, endnu var langt borte, ſiger den søde Frelſer, ſaa hans Fader ham og ynkedes inderligen og løb til og

salbt om hans Hals og kysede ham (Luk. 15, 20), og tilføier, at Faderen lod ham smukt paaklæde og et herligt Glædesmaal-tid berede for ham. Det er aabenbart, at den Herre Jesus har fremstillet Guds Godhed imod de bodsældige Syndere i denne Signelse. Jeg ved imidlertid ikke, hvad der skulde være iveien for ogsaa deri at betragte den Naade, hvorpaa en troende Sjæl, som har levet i en daglig Omvendelse og beflittet sig paa at tjene Gud og Næsten med oprigtig Kjærlighed, vil blive modtagen, naar den stiles fra denne Verden. Thi dersom den algode Fader strax i Begyndelsen modtager dem, som komme tilbage fra sine Syndeveje og tage sin Tilflugt til Hans Barmhjertighed, med saadan uventet, stor Godhed, hvad vil Han da ikke gjøre imod dem, som have levet i en sand Omvendelse, have tvættet sine Kjortler og gjort dem hvide i Lammets Blod (Aab. 7, 14) og beflittet sig paa at tjene Ham i Hellighed og Retsfærdighed for Ham! Med hvilken stor Kjærlighed vil Han ikke møde dem! Hvor venligt vil Han ikke omfavne dem, — hvor hjerteligt og sødeligt kysse dem, — hvor prægtigt klæde dem i Klarhed og Herlighed og holde et himmelsk og evigt Glædesgjæstebud for dem! Jeg har endnu en Ting at sige, og Noget, som er derover, ved jeg ikke at sige, saasom der efter min ringe For-
mening ikke findes noget Høiere og For-
underligere i hele Skriften om Guds Kjærlighed til de Troende. Vor Jesus vidner, at Hans Fader elsker os ligesom Ham, og at den Kjærlighed, hvormed Han elsker Ham, ogsaa er i os, angaar og vedkommer os, — at vi skulde være delagtige og indsluttede i den samme Kjærlighed (Joh. 17, 23. 36). For at tale menneskeligt og enfoldigt om Sagen: Gud er en Fader, der har sin ældste Søn siddende paa Skjødets, paa sit høire Knæ og sin yngste Søn paa det venstre og omfavner dem Begge med sine Arme,

trykker dem til sit Bryst og faderligen kjærtegner og kysser dem. Her tænke sig nu, hvo som tænke kan, hvad der ligger i disse Udtrykke! O, hvilken Dybde af Guds Misfandhed og Kjærlighed! Han elsker os som sin enbaarne og allerkjæreste Søn! Denne Sødme, kjæreste Medchristne, er tilstræffelig til at overvinde al Frygt for Døden, al dens Trængsel og Bitterhed. Betænk, med hvilken Kjærlighed og Glæde Guds Søn maa være bleven modtagen, da Han efter fuldbendt Gjenløsningsværk holdt sin Himmelfart, og tror da i Genhold til vor Frelseres Ord, at ogsaa I skulde blive modtagne med saadan Kjærlighed og Glæde! Hvorledes kunne I da frygte for Døden? Hvo der har denne Sødme i sit Hjerte, han kan og skal evindeligt ikke smage Døden, hvor bitter den ogsaa er for Naturen. Han kan endog paa Dødsleiet synge med Glæde:

Det kan jeg frit bekjende
Og glædes Dag og Nat dertil:
Et Rige uden Ende
Gud mig i Himlen unde vil.
Lad Verden sig fornøie
Ved det, som snart forgaar:
Min Krone i det Høie
Alt til mig færdig staar.
Med Gud skal jeg regjere
I evig Herlighed.
Kan jeg vel sørge mere,
Saasnart jeg dette ved?

§ 120. Styrker og forøger denne Troesfrimodighed ved en inderlig, alvorlig, glad og kjærlig Betragtning af Verdensfrelseren Jesus! Samler alle Eders Aands og Troes Kræfter, og forener dem i den allersaligste Gjenstand: Jesus Kristus, der kom til Verden for at gjøre Syndere salige, — der er fremstillet for Eder som en Naadestol i sit Blod, — der blev ophøiet paa Korset, ligesom Slangen i Orkenen, for at alle Syndere skulde se paa Ham og i Ham finde Retsfærdighed, Liv og Salighed, — der høiede sit Hoved for at kysse Eder, — der

udstrakte sine Arme for at omfavne Eder, — der lod sine Hænder og Fødder gjenreimbore med hvassse Nagler for deri at bevare Eders Thukommelse, — der lod sit Hjerte og sin Side aabne, for at Eders Sjel deri kunde finde og have en sikker Tilflugt i al aandelig Nød, især i Eders sidste Stund! Overveier vel, hvad Han i sit Ord har forjættet Eder: „I i mig, og jeg i Eder! Hvor jeg er, der skal og min Tjener være. I min Faders Hus er mange Børelser; jeg gaar bort at berede Eder Sted. Jeg kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle ogsaa I være. Jeg lever, og I skulle leve. Ligesom Faderen har elsket mig, saa har og jeg elsket Eder. Bliver i min Kjærlighed“ (fordyber Eders Hjerte deri; indsvøber Eder i den; lader den være det Samme for Eders Sjel, som Luften og Vandet er for Fuglen og Fisken, hvilke ikke kunne eller ville leve udenfor samme; styr og flyr Alt, hvad der kan udstøde Eder af min Kjærlighed, saasom Bantro, Ubodfærdighed, Sifferhed, Verdenskjærlighed o. a. M. — Joh. 12, 26; 14, 2, 3. 19. 20; 15, 9)! „Jeg vil ingeniunde slippe dig og ingeniunde forlade dig“ (Ebr. 13, 15). Overveier derhos, hvorledes Han har vist sig imod Eder i hele Eders Livstid, i gode og onde Dage, i Stand og Fald, i Ro og Uro, i Vre og Vanære, i Nidkjærlighed og Koldfindighed, i Glæde og Bedrøvelse, i Gudfrygtighed og Synd, og I ville finde, at Han har været Eders kjærlige Frelser, Eders trofaste Ven, Eders omhyggelige og aarvaagne Hyrde, Eders allernaadigste Konge og Herre, Eders himmelske og evige Talsmand, Ypperstepræst og Mægler, med et Ord: Eders Jesus, og at I saaledes ikke have Narisag til nu ved Eders Livs Ende at tvivle om Hans Kjærlighed. Betænk, at det er den Herres Jesu egentlige Embede at sidde ved Guds høire Haand, herse blandt sine Fiender, be-

stærke sine Venner, træde Satan under deres Fødder, forsvare dem imod hans Anklager, bede for dem, som deres evige Ypperstepræst og eneste Talsmand, efter Apostelens Ord: „Den Herre Jesus har et uforgjængeligt Præstedømme, hvorfor Han og kan fuldkommeligen gøre dem salige, som komme til Gud formedelst Ham, efterdi Han lever altid til at træde frem i deres Sted“ (Ebr. 7, 24. 25). Dette sit Embede vil Han heller ikke med Hensyn til Eder forsømme.

§ 121. Saa er det ogsaa Hans Vre, at Han imod Djævelens Tanke og trods Alverdens Ondskab kan frelse de arme Syndere og bodefærdige Sjele, som tro paa Ham, elske Ham og sætte sit Haab til Ham. Enhver Sjel, som ved Hans Magt bevares til Frelse og bringes gennem Verden til Himmelen, er for den Herre Jesus et Seiersstegn, hvorover de udvalgte Engles og Menneskers Skare glæder sig og jubler og istemmer en Triumffang: „Lammet, som er slagtet og har kjøbt os med sit Blod, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Vre og Velsignelse“ (Aab. 5, 9. 12). Thi saafremt de hellige Engle glæde sig, naar en Synder ved den Herres Jesu Naade og Kraft, Hans Ord og Aand bliver bragt til Omvendelse (Luk. 15, 7. 10), saa kunne vi let slutte os til, at de glæde sig endnu mere, naar en Sjel bliver friet fra al ond Gjerning, frelst fra al Fare, forløst fra al Synd, indført i Himmelen og som et Under af Guds Kjærlighed indlemmet i og forenet med den triumferende Kirke. Tro I da ikke, at den Herre Jesus er nidkær for denne sin Vre? eller kunne I tænke, at Han vil lade sig den fratage? Og betænk desuden, at Eders Sjel ikke er saa meget Eders som Hans! Han har jo gjort og lidt ulige Mere for den end I; Han har ikke kjøbt den med Sølv eller Guld, men med sit guddommelige, kostbare Blod;

Han har stattet den høiere end den ganste Verden. Var det muligt, som det dog ikke er, at der for Guds Domstol blev fundet nogen Mangel ved Menneſtesleg- tens Forløsning, saa vilde Han heller dø endnu engang end lade en eneste Sjæl fortabes for Hans Skyld. Er nu Eders Sjæl saa stor, dyrebær og kostelig i Eders Jesu Dine, hvilken Betænkethed kunne I da have ved at overantvorde Ham den med fuld Tillid og hjertelig Frimodighed og gladeligen at dø i Hans Kjærlighed, hvormed Han evindelig og altid har elsket Eder? Det er en Del af den Ære og Pligt, I skyldes Eders Frelser, at I i Tillid til Hans Kjærlighed og Trofasthed, som Han har forjættet Eder i sit Ord, villigen og gladeligen forlade Verden. Lader de Bantro frygte og skjælve i Døden, som de, der ingen Frelser og Saliggjører have (fordi de ikke have villet have Ham, og fordi de have stødt Ham og hans Kjærlighed fra sig); men I, som staa i et saligt Samfund med en saa kjærlig, mægtig og trofast Frelser, maa være trostige og i Gjerningen bevise, at Livets Fyrste lever i Eder og der hersker over Synd, Verden, Død og Djævel. Giver dog Eders Venner og Medchristne et godt Exempel, og lader dem til sin Trøst se, hvor godt det er at være en Christen i Liv, Lidelse og Død!

§ 122. Henter endelig ogsaa Trøst og Forsikring om Eders Salighed fra den Hellig-Aands Samfund! Overveier for det Første, hvorledes Han til Eders Trøst har beskrevet sig selv i sit Ord, nemlig som en Aand, der bereder, styrker, bekræfter, grundfæster Sjelen (1 Pet. 5, 10), — der forviſer den om Guds Naade, Syndernes Forladelse, Guds Bønneret og det evige Liv, — der gjør den trostig og frimodig formeddelt Troen og befæster og opholder den imod Satans Anfægtelser. Han kalder sig „en Naadens og Bønnens Aand“ (Esf. 12, 10), ei

alene, fordi han gives af Naade, men ogsaa fordi Han fører den virkelige Forsikring og Tilegnelse eller Besegling af Guds Naade i Christo Jesu med sig og træder frem i de christelige Sjæles Sted med uundfigelige Sukke, især, naar de ere i den Tilstand, at de ikke vide, hvad (og hvorledes) de skulle bede (Rom. 8, 26). Han kaldes en Kjærlighedens Aand (2 Tim. 1, 7), fordi Han forviſer dem om Guds Kjærlighed i Christo, ja udøser den i deres Hjerter og lader dem sødeligen fornemme den (Rom. 5, 5). Han kaldes en Kraftens Aand (2 Tim. 1, 7), fordi Han ei alene styrker dem saaledes i Liv og Lidelse, at de kunne holde Stand imod Djævelens snedige og vældige Anløb og Verdens Forsølgelse og Ondskab, men ogsaa i Døden, da alle Kræfter ere borte, udruster dem med saadan Kraft, at de kunne overvinde Synd, Død, Djævel og Helvede og i Troen og Aanden træde dem under sine Fødder. Hans fornemste Gjerning er at herliggjøre Christum i de Troende (Joh. 16, 14), det er: at fremstille Hans Person, Embede og Belgjerninger i et himmelsk Lys, saa at de kunne vide, hvad de have i Ham, — hvortil Han er dem givne, og hvorledes de rigtigt skulle bruge Ham og trøste sig ved Ham, samt at tage sig af dem, som en trofast Ven, Talsmand og Sagfører, vidne med deres Aand, at de ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv (Rom. 8, 16) og sødeligen og kraftigt vederkvæge dem med en uforlignelig og evig Trøst (2 Thess. 2, 16), minde dem om Guds Ord (Joh. 14, 26), tilegne dem Forjættelserne, forene disse med deres Tro (Ebr. 4, 2) og lade dem føle den salige Kraft, som ligger deri. Kort, den Hellig-Aand viser sig saaledes, at den hellige Apostel tør sige, at de Troende ere beseglede med Forjættelsens Aand, og at Han er et Pant paa deres Arv (Esf. 1, 13. 14), og den Herre Jesus, at Han er deres

Talsmand (Ven, Sagfører, Vedsager, Lys, Kraft, Vidne, Formynder o. a. M.), som Han giver dem, for at Han skal bo i dem og blive hos dem evindeligen (Joh. 14, 16; 1 Kor. 3, 16; 2 Tim. 1, 14). Tænker dernæst ogsaa, efter den Anvisning, Forklaringen i Eders Katekismus over den tredje Artikel giver, tilbage paa, hvor hjerteligen denne himmelske og evige Trøster i Eders Livstid har taget sig af Eders Sjæl, — hvorlunde Han, da I ikke af egen Fornuft eller Kraft kunde tro paa Jesum Christum eller komme til Ham, kaldte Eder ved Evangelium, oplyste Eder med sine Gaver og helligede og opholdt Eder i den sande Tro, — hvorlunde Han trøstede Eder i Trængsler, styrkede Eder i Skrøbeligheder, husvaledede Eder i Sygdomme, bestjærmede, beroligede og glædede Eder i Anfægtelser, og hvorlunde Han bevarede Eder for grove Synder eller udfriede Eder af dem og gjorde Alt, hvad en trofast Ven og himmelsk Trøster og Vedsager skulde gjøre; saa ville I atter have Grunde nok, som kunne befæste og opholde Eder i Troens Frimodighed, hvilken jeg med al Ret kan kalde den allernyttigste og allerbedste Forberedelse til en salig Afsked.

§ 123. Lader det ikke forundre Eder, mine Kjære, at jeg noget udførligen har foredraget denne Sag, og tror ikke, at saadanne Forslag ikke lade sig iværksætte paa Sygelejen og i Dødsangsten! Thi jeg tilstaar vel gjerne, at kun de færreste Sjæle kunne aabenbare sin Troens frimodighed med saa mange Ord og med alle de Tanker, som de anførte Sprog af den hellige Skrift fremkalde; men ikke desto mindre maa vi i vore Sundhedsdage lære og fatte saadanne nyttige og høifornødne Ting, paa det vi ikke i vor sidste Nød skulle mangle Trøst og Kraft, og om end disse Ord og Tanker, som vi nu noget udførligere have fremstillet, ofte paa Dødslejen trække sig sammen

til Hjertesukke, Smaabønner og en kort, men dog hjertelig Ihukommelse, saa at det heder: Gud er min Fader, Jesus min Broder, den Hellig=Aand min Talsmand, eller: Gud Fader har i den hellige Daab antaget mig til sit Naadesbarn; den Herre Jesus er min Hyrde og jeg Hans Faar; den Hellig=Aand er min Herre og jeg Hans Eiendom, o. a. M., saa lærer dog Erfaringen, at Trøsten fra saadanne saa Ord ofte er meget omfattende og rig i de Troendes Aand og Hjerte. Mange, som i sine sunde Dage have lagt Vind paa saadanne Ting og samlet mange Kraft-, Trøste- og Livsblomster i Guds Paradis, have faaet Naade og Kraft til med mange herlige Ord at stildre sin indvortes Trøst til Glæde for de Tilstedeværende. Andre have vel af den Hede og Angst, de følte, saavel som af sin store Mæthed været hindrede fra at gjøre det Samme; men de have dog ytret: Dersom jeg havde Kræfter til at tale, saa vilde jeg til Eders Trøst stildre Eder, hvad mit Hjerte fornemmer, og hvor sødeligen min Jesus husvæler mig midt i Døden. Andre have vel mistet Mælet, men dog med sine glade Gebærder, med sine bristende Dines frimodige Blikke og med sine mod Himmelen opløstede og udbredte Hænder og Arme tilkjendegivet den Forvisning om sin Frelse og den rige Trøst, de følte i sit Hjerte og saadanne Ting ere Frugter af den Kundskab, de i sunde Dage have samlet af Guds Ord. Derfor er det høist fornødent, at Præsterne ved foresaldende Leiligheder rigeligen udstre denne ædle Sæd, paa det den i Nødens Tid kan spire, udbrede sig og bære megen Frugt.

§ 124. Der er imidlertid endnu en anden Del af den gudelige Forberedelse til et saligt Endeligt, som foregaar paa Sygeleiet, nemlig, at man itide lader sine Sjælesjorgere komme til sig og paa en heldbringende Naade betjener sig af

deres Embede. Man kan ikke negte for at de trøstefuldeste og velsignelsesrigeste Ting som en Christen i sin Dødsstund bør vide, ofte ikke falde ham ind, enten formedelst hans Enfoldighed eller formedelst hans Sinds nærværende Angest og Forvirring. Derfor er det nyttigt og høifornødent, at man har Ordets og Kirkens Tjenere ved Haanden, for at de, som det er tro Sjelesørgeres Pligt, kunne belære, undervise, paamine, styrke og trøste de Syge og Døende. Prædikanter kaldes af den hellige Apostel Guds Medarbejdere i Hans aandelige Mark- og Havearbejde, hvoraf Nogle plante, Andre vande (1 Kor. 3, 9. 6). Men naar er Bendingen nødvendigere end i den største Hede, da Planterne næsten ville fortorres og visne, paa det at idetmindste Hjertebladene kunne blive bevarede og opholdte? Og naar er Prædikanternes Embede, Tiltale, Trøst og Paamindelse fornødne, end naar de dem anbettede Tilhøreres udbortes Menneſke begynder at henviſne, paa det at det indvortes kan vorde mere og mere fornyet og styrket samt opholdt og bevaret i Troen? Apostelen kalder ogsaa Ordets Tjenere Medarbejdere til deres anbettede Sjeles Glæde (2 Kor. 1, 24), hvoraf Meningen udentviol er, at det paaligger dem at arbejde af alle Kræfter derhen, at de, som staa i Troen, kunne have Forvisning om sin Tro, nyde Godt af den, føle Fred og Glæde i den Hellig-Aand, med et glad og villigt Hjerte tjene Gud og Næsten, med Glæde modtage og overvinde sin legemlige og aandelige Trængsel og endelig glade og salige indslumre i sin Frelseres Jesu Samfund, i Forvisningen om Guds evige Naade og fulde af den Hellig-Aands Trøst, efter den hellige Apostels Udsagn paa et andet Sted: „Haabets Gud fylde Eder med al Glæde og Fred, idet I tro, saa at I kunne vorde rige i Haabet ved den Hellig-Aands Kraft!“ (Rom. 15,

13) Man pleier at skjænke dem, som formedelst en begaaet Misgjerning skulle dø en voldsom Død, Vin, saa Meget som de ville have, hvilken Skik synes at være foranlediget ved Salomos Ord: „Giver stærk Drik til den, som ømtommer, og Vin til dem, som ere besværligen bedrøvede i Sjelen, at han maa drikke og glemme sin Armod (Glendighed) og ikke mere komme sin Møie ihu!“ Ordspr. 31, 6. 7). Jeg lader denne Skik staa ved sit Værd og vil denne gang ikke undersøge, om den er grundet i Salomos Ord; men jeg har erfaret, at Mange, som vare komne i saadan Ulykke, ikke have villet smage nogen jordisk Drik, men have fundet saa megen Kraft og Sødme i Skriftens Trøst, at de ikke have attraaet den naturlige Vin.

§ 125. Og dette er tjenligt for mit Forehavende. „Den hellige Skrift er Guds Vinhus“ (Høif. 2, 4), fuld af himmelsk Sødme, fuld af Trøst, Kraft, Fred, Glæde, Liv og Salighed, hvorfor jeg med Føie kan sige til alle tro Sjelehyrder: Giver stærk og behagelig Drik til de Døende, og skjænk Paradisvinen til de med Dødsangest kjæmpende Sjele, at de maa drikke og glemme al den Glendighed, de have haft i Verden, ja tillige sin jordiske Herlighed og med Fred og Glæde forlade Verden! Her kunne ogsaa de Ord af den himmelske Brudret passende anføres: „Bederkvæger mig med Balsamflaster, og reder under mig med Væbler! thi jeg er syg af Kjærlighed“ (Høif. 2, 5), for at paamine Ordets Tjenere om den Pligt, de skyldte de Syge og Døende, nemlig at samle og have ved Haanden Skriftens Kraftsprog, Trøstgrundene, de kraftigste Smaabønner og Hjertesukke, de listigste Psalmer, som indeslutte mere Kraft, Sødme og Bederkvægelse i sig end der er i alle Verdens Blomster, Væbler, Granater og andre ædle Frugter, paa det de dermed saa at sige kunne bestro de Syge, som med

Kjærlighed og Længsel hige efter sin Jesus, og dermed styrke, kvæge og husvæle dem i deres sidste Strid. Idet den hellige Apostel formaner sin ægte Søn i Troen til at opflamme igjen den Guds Naadegave, som er i ham, det er: forøge den ved Bøn, ved flittig Læsning i Guds Ord, ved gudelig Estertanke og ved stadige hellige Øvelser (2 Tim. 1, 6), bruger han et særdeles kraftigt og smukt Ord, hvori ligger Billedet af en Ild, som er fordetmæste udbrændt og ligesom begravet under sin egen Aske og som man vifter paa med en Koft og lægger ny Ved til, hvorved den bliver opfrisket, levendegjort og bragt i ny Fyr og Flamme. Dette ædle Ord lærer os Præster, hvad vi have at iagttage med alle troende Sjele til enhver Tid, men isærdeleshed i deres sidste Nød. Naar det udvortes Menneske bereder sig til Forraadneljen, saa at Diglugten ofte allerede mærkes, før det dør, da bedækkes Troesfrimodigheden ligesom med Aske og viser sig ikke i det Maal, som den til Guds Være og Næstens Ophbyggelse burde; men naar en kristelig Præst kommer til og ligesom opvækker og opmuntrer Sjelen ved aandrig og frimodig Tiltale, saa ser og hører man ofte til sin Glæde Gnister og Luer fare op, som vidne om den Brand, der er i Hjertet.

§ 126. Ligesom nu alt dette tjener til at overbevise Præsterne om, at de ere skyldige at tage et særlig Hensyn til de Syge og Døende, besøge dem flittigt og ikke sky nogen Møie, Nattevaagen og anden Uleilighed og Besværlighed, men af Jesu tvingende Kjærlighed med Glæde gjøre Alt, hvad der paaligger tro Sjelehyrder, saaledes indeholder det ogsaa en Paamindelse for de Syge og Døende om, at de ikke bør være jendragtige i at kalde dem til sig, ei heller ugjerne se dem, naar de besøges af dem, men modtage dem med Glæde, som trofaste og erfarne Medstridere og Medhjælpere i

den Kamp, der forestaar dem, — som jordiske og dødelige Engle, der komme for at overantvorde den dem hidtil betroede Sjel i de himmelske Engles Hænder, for at de skulle føre den til dens Brudgom, den Herre Jesus, — som trofaste Venner og Talsmænd, der gennem Livsens Ord og Bønnen vil rætte dem Husvælske og Vederkvælske, som den Engel gjorde, der styrkede vor Frelser under hans blodige Døds-kamp, — som Medhjælpere til deres Glæde, som Vidner om deres Tro og Standhaftighed indtil Enden. Det hellige Prædike-Embedet har ogsaa, som bekendt og som andetsteds udviklet, sine herlige Forjættelser af vor Gud, nemlig, at Han vil give Vægt til Prædikanternes Planting og Vanding, — at deres Ord, som de have annammet af den Herre Jesus, skulle være som et frugtbart Regn og en kjølig Dugg, der skulle vederkvæge det tørre Land og vande og gjenoplive de visne Planter. Erfaringen lærer ogsaa, at en aandrig og gudsfrygtig Hyrde aldrig besøger sit hyge Faar uden at medbringe en Evangeliets Velsignelse, en Kraft, en Styrkelse, en Kvælske, en Trøst saavel for den Syge som for Andre, der ere omkring ham. Jeg har erfaret, at ofte Naboerne ved at se en tro Sjelesørger gaa ind i Huset til en Syg, have fulgt efter ham, for ogsaa til sin Glæde og Husvælske at høre paa den opbyggelige, trøstelige og kjærlige Tiltale. Derved har ogsaa den paafølgende Bøn, som stede foran den Syges Seng paa Knæ for Guds Ansigt, vundet i Kraft og Styrke, efter vor Jesu Ord: „Dersom To (hvor meget mere da Fire, Sex eller Otte) af Eder blive enige paa Jorden, om, hvad for en Sag det er, at de ville bede (saasom om Syndernes Forladelse for en Syg, om hans Standhaftighed, Taalmodighed og Trøst indtil Enden, om Vindring af hans Smærter, om Forkortelse af hans Døds-kamp o. a. M.),

skal det vederfares dem af min Fader, som er i Himlene. Thi hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem" (Matth. 18, 19, 20). Og Virkningen heraf har man ofte snart og tydeligen kunnet se. Saaledes er det da en stor Lykke for en christelig Syg, naar han kan hensove i sin Sjelesørgeres Nærværelse og under hans trøstelige Tiltale, Bønner og Velsignelser, en Lykke, som enhver Christen af Hjertet bør ønske sig og, naar han kan have den, med Glæde anstaa. Vistnok vil jeg heller ikke kalde dem usalige, som vandre bort uden nogen Præstis Tilstedeværelse eller uden at være omgivet af andre gudsfrygtige Christne og uden deres Sukke og Bønner eller vel endog uventet, og naar de ere alene; men man ved dog, at de af Gud be-
stiftede Midler ikke maa foragtes, naar de staa til Gns Raadighed.

§ 127. Dog, jeg gaar videre i Betragtningen og Fremstillingen af Forberedelsen til et saligt Endeligt paa Sygeleiet og vil da paaminde om, at man bør forlange og nyde Herrens hellige Kjærlighedsmaaltid, ikke tilfaldt, naar Døden, som man figer, allerede sidder paa den Syges Læber, og Mælet, Forstanden og Hukommelsen næsten ere borte, men strax i Begyndelsen af Sygdommen, naar man mærker, at den kan falde ud til Døden. Jeg har i mit Embede fundet, at Almuusfolk for det meste opsætte den hellige Kommunion til det Sidste, og omendkjent man har gjort lønlige og særskilte saavel som offentlige Forestillinger i saa Henseende, have desuagtet Mange holdt fast ved denne Sædvane, hvilket har bevæget mig til at efterspørge noget skarpt, indtil jeg har erfaret, at de indbilde sig og lade sig indbilde, at naar man i en haard Sygdom nyder den hellige Nadverb, maa Døden uundbliveligen følge ovenpaa. Jeg er bleven forfærdet over at saadanne

gudsbespottelige Tanker om den Herrens Jesu hellige Kjærlighedspant findes hos Christne, og at det overtroiske, onde Snak ved Satans List har rundet saadan Magt i de Christnes Hjerter, at de frygte for, at hvad der er givet dem til Liv, skal blive dem til Død, hvoraf Følgen da endvidere er, at de ofte, som man har seet, anstaa det hellige Sacrament med Frygt og Bævelse, som Misdædere, der nu skulle føres til Døden. Lader ikke os tænke saaledes, kjæreste Tilhørere og Læsere! Saadant uchristeligt Væsen være langt fra os! Gud har sat vort Liv et Maal, som vi ikke skulle overskride; lader os oppebie dettes Aabenbarelse med et stille, roligt og med vor himmelske Faders Raad, Visdom og Godhed tilfreds og fornøiet Hjerte, men imidlertid ikke foragte eller forsamme de salige Midler, Han har forordnet til vor Trøst! Jeg har seet mange gudsfrygtige Christne, som straks i Begyndelsen af sin Sygdom, have ladet sig række det dyrebare Salighedspant, hvorom vi tale, og at Nogle af dem derefter havde befundet sig bedre paa Legeme og Sjel og haft Aarsag til at prise Guds Godhed. Hos Somme har derimod Sygdommen tiltaget, saa at de ere blevne førte ligetil Dødens og Gravens Porte; men de ere alligevel siden ved Jesu Kraft blevne revne ud af Dødens Strube. Hos Andre, som ifølge Guds hellige Raad og Villie have maatte gaa alt Kjødets Gang og omstifte Timeligheden med Evigheden, har man lagt Mærke til, at de efter Nydelsen af den Herrens Jesu Kjærlighedsmaaltid have faaet et ganske andet Udseende og paa en vis Maade fremstillet, hvad der i Apostlenes Gjæringer fortælles om den Herrens Jesu første Blodvidne, Stefanus, og om den hellige Agnes, en christelig Jomfru, som ogsaa af sin Sjelebrudgom blev agtet værdig til at bære Martyrkronen. Om den Første siges, at selv hans uretsfærdige Dommere „saa hans Ansigt som

en Engels Ansigt" (Ap. Gj. 6, 15), hvilket Mogle vel forklare om den Glands, hvormed den Herres Jesu Vidnes Ansigt skinnede, saaledes som det forud ogsaa vederfores Moyses, (2 Mos. 34, 29, 30) medens derimod Andre forstaa det om den Livlighed, Frimodighed og Majestæt, som lygte ud af hans Dine. Han saa ikke forstræffet og forstyrret ud, som de Misbødere, der søres frem for Retten, men fuldkommen trøstlig og rolig, og Jesu Herlighed og Liv, der boede i ham, ytrede sig i hans skønne og straalende Dine og hele Afsyn. Om den Anden have de Gamle optegnet, at hun beholdt et skønt, rødlig-behageligt Ansigt og røde Kinder midt i Døden, og at da Døddelen beskyldte hende for at have drukket sig fuld af Vin, svarede hun: Min Rødme kommer ikke af Vin, men af min Frelseres Jesu Blod, der syder i mit Hjerte.

§ 128. Saaledes have vi ogsaa selv erfaret, at somme Døende midt i sin Dødsangst have faaet et yndigt, skønt og livligt Ansigt, navnlig efter Nydelsen af sin Frelseres Kjærlighedsmaalid, og have været at se til som en deilig Brud, saa og lige til Enden talt og vidnet med stor Frimodighed og Visshed om den Herlighed, til hvilken de nu skulde gaa ind og hvis søde Forsmag de allerede fornemte i sin Sjæl. Vi have ogsaa seet Dig, hvis Ansigter ikke vare fordreiede, men saa ligesom smilende, glade og venlige ud. Nu, dette er vel noget Ualmindeligt og Overordentligt; men derimod er det intet Ualmindeligt hos sande Christne, at de fornemme en stor Trosfrimodighed hos sig efter Nadverdens Nydelse (Noget, hvorpaa en kristelig, velfortjent Præst har samlet mange skønne Exempler). Jeg selv har oplevet et saadant, nemlig en gudfrygtig Borgermester, som forlangte Undervisning af en Præst om, hvorledes han paa sin Dødsfæng skulde berede sig til en værdig og

frimodig Nydelse af den hellige Nadverb, og hvorledes han efter dens Nydelse kunde betjene sig af den til Frimodighed i Døden. Da Præsten nu, hvad det Sidste angaar, henviste ham til Slutningen af det ottende Kapitel i Paulus's Brev til Romerne fra det 31te til det 39de Vers, viste sig derefter en saadan Frimodighed hos ham, at Enhver, som var omkring ham og besøgte ham, forundrede sig derover, hvorhos han indtil sit Endeligt ikke mere tog imod noget Lægemiddel, nogen Bedervæggelse, nogen Drik, men sagde, naar man bød ham det: Jeg behøver det ikke; I vide ikke, hvor vel jeg befinder mig, og hvilken Livskraft min Sjæl føler uagtet min store Mæthed. Mit Hjerte er opfyldt med Guds søde Kjærlighed. Jeg lever i Jesus, og Jesus lever i mig, o. a. M. Til de Læger, som besøgte ham, sagde han: Uleiliger Eder ikke mere med mig; I have intet Mere at bestille hos mig. Jeg har faaet et Lægemiddel fra min Jesu himmelske Apothek, som har givet mig Livet, saa at Døden ikke kan dræbe mig. En kristelig Præst, som Verden efter sin Sædvane ogsaa tilgavns havde omstumlet og medtaget, blev under sin Døds sygdom ved Nydelsen af den hellige Nadverb opfyldt med saadan Fred og Glæde, at da de Omkringstaaende paa hans Begjæring affang den deilige Psalme: Af Høiheden oprunden er, angav han med glad og frimodigt Ansigt Takten dertil med sin høire Haand, og sang isærdeleshed det Vers: Gud Fader og Herre blid osv., saa smukt med, som om han havde været i et Gjæstebud hos gode Venner og var drukken af sød Vin.

§ 129. Saadanne Sjele kan man sammenligne med den hellige Paulus, over hvis Haand der krøb en Dagle, som dog, hvor giftig den end var, intet Ondt kunde tilføie ham, formedelst den i ham boende Livsens Fyrste; men han ryttede den af sig i Ilden og forblev trøstlig og

ufstادت (Ap. Gj. 28, 3 flg.). Saaledes ogsaa: omendstjont en hidfig, ja ofte endog giftig og dødelig Feber anfalder deres Legeme, forblive de dog ufsadte; thi de ere i Christo og Kristus i dem; Døden og Dødens Magt kan ikke skade dem, efterdi de have det evige Liv boende i sig (1 Joh. 5, 20). De ligne Diebørnene, som ligge ved sin Moders Bryst og paa hendes Skjød og, medens de die, indslumre mætte og fornøiede, uden Frygt og Forsærdelse. De ere de Faar, som efter at den gode og store Hyrde sødeligen har fødet og vederkvæget dem, hvile om Middagen i Skyggen af et Træ eller en høi Klippe, uden at tænke paa Ulven og frygte for den. Paa dem passer sig nøiagtigt, hvad Apostelen figer om sig selv og alle sande Christne i deres Liv: „Vi ere som de, der dø, og se, vi leve, — som de, der Intet have og dog besidde Alt“ (2 Kor. 6, 9. 10). De dø vel efter Kjødets; men deres Sjæl begynder først da rigtigt at leve. De have vel ikke længer Noget, men have dog Alt; thi de have Jesum, som Gud kalder „al sin Godhed“ (2 Mos. 33, 19) og Apostelen de „Troendes Gode“ (Rom. 14, 16). De maa vel vandre ud af Verden, men have dog saa mange Rejsepenge, at de i al Evighed have Noget dermed. Det var en stor Lykke, at Røveren paa Korset havde Verdens Frelser ved sin Side og fik den trøstelige Forjættelse af Ham: I dag skal du være med mig i Paradis, — at Han blev given Simeon i Armene som hans Eiendom og gjorde ham saa trøstlig og frimodig, at han kaldte Døden en Fredsvandring og forlod Verden med rolig Sjæl, — at det i Naade blev forundt Synderinden at lægge sit trætte Hoved paa Hans Fødder og vederkvæge sig ved at omfavne og kysse dem, — at Johannes fik lægge sit Hoved op til Hans Bryst og hvile paa Hans Hjerte (Luk. 23, 43; 2, 28; 7, 38; Joh. 21, 20);

men ikke ringere er den, som forundes de døende Troende ved Andelsen af sin Jesu Kjærlighedsmaaltid, idet Han i samme paa en uudsigelig Maade forener og forbinder sig med dem, saa at de med Sandhed kunne sige: Jesus er min, og jeg er Hans, — Han i mig og jeg i Ham, — Hans Hjerte, mit Hjerte, et Hjerte. Mit Legeme er forenet og forbundet med Hans Legeme, Hans Blod med mit Blod, Hans Sjæl med min Sjæl, Hans Kraft med min Mæthed, Hans Rigdom med min fattigdom, Hans Herlighed med min Elendighed, Hans Liv med min Død. Jeg forlader Alt og beholder dog Alt. Jeg er saa mat, at jeg neppe kan tale, og dog saa stærk, at jeg kan kaste Djævel, Død og Synd under mine Fødder. Jeg maa vel kæmpe med Døden og bliver, som det ser ud til, overbunden af den; men jeg har dog Seieren ihænde og ser den Krone svæve over mig, som min Jesus snart vil paasætte mig, osv.

§ 130. Dette have vi ved denne Leilighed maattet gjentage af den høist trøstelige Lære om den høi værdige Nadverd, som vi allerede forhen i dette Bærf udsørligere have afhandlet, paa det vi kunde lære, at den bodfærdige og værdige Nydelse af den hellige Nadverd er et af de vigtigste Midler til at forberede sig til en salig Afsked, hvisaarsag en christelig Syg strøg i Begyndelsen af sin Sygdom inderligen bør længes derefter og begjærligen annamme den. Saare gavnligt vil det ogsaa være i Tilfælde af at Sygdommen varer flere Dage og Uger, at man ikke blot betjener sig en, men flere Gange af dette velsignede Saalighedsmiddel, især naar man mærker Anfægtelse, Utaalmodighed, Troessvagthed, utidig Verdenskjærlighed og Lyst til at leve, kjødelig Dødsfrygt og Deslige hos sig. Det er bekjendt, at de ældste Christne, især i Forsølgelsestider, daglig eller ialfald hver Søndag med hellig Andagt annammede dette dyrebare Pant paa

Jesu Kjærlighed, efterdi de næst Naadens og Livets Ord ikke kjendte noget bedre Middel til at væbne og bestjærme sig imod Forsølgelse, Livsfare og Dødsfrygt end just dette. Nu befinde jo de Syge sig i en saadan Tilstand, at de ikke kunne vide, hvor længe de endnu have tilbage at leve, men daglig maa vente, at deres svage Livsstraad, maaske ved et uformodet Tilfælde, kan blive sønderreven. Desuden pleie de ved siden af Vægelsydommen fordetmeste ogsaa at føle Sjæls-
 svagheder; thi efterdi Satan ved, at han hos de af en farlig Sygdom fængeliggende Mennesker kun har en liden Tid, pleier han ikke at udeblive med sine gloende Pile, med sine Snarer og Garn, ligesom ogsaa Naturen forfærdes for Døden og vanskeligen kan tænke paa den uden Utaalmodighed og Modsigelighed; Kjødets hvori Arvesynden bor, er vel da forsfæstet, men dog endnu ikke dødt og pleier heller ikke da at undlade at stride imod Aanden. Derfor vilde det være saare godt, om man mere end en Gang lod sig give det dyrebare Pant paa Jesu Kjærlighed. Dog, at forstaa Saadant for Nutidens kolde og sikre Christne er næsten latterligt og haabløst.

§ 131. Hvad jeg endnu har at bemærke angaaende en gudelig Forberedelse til et saligt Endeligt, skal jeg med saa Ord tilføie. En gudelskende Sjæl bør for sin salige Afsted ikke forglemme at velsigne sine Egne og give dem allehaande opbyggelige og gavnlige Paamindelser, Noget, hvorpaa man finder skjønne Ex-
 empler i den hellige Skrifts og andre Historiebøger. Isak velsignede sine Sønner Jakob og Esau, ligesom ogsaa Jakob sine, hver med en særskilt Velsignelse (1 Mos. 27, 4 flg.; 48, 9 flg.; 49, 28). Den Herre Jesus selv velsignede forinden sin Himmelfart sine Disciple og Andre, som hidtil havde holdt sig til Ham og vandret med Ham (Luk. 24, 50. 51). Disse Forgjængere have mange andre

christelige Hjerter efterfulgt, hvorpaa de trykte Sigprædikener og andre Skrifter afgive deilige Exempler. Dette bør saa meget omhyggeligere iagttages af sande Christne, fordi en saadan sidste Velsignelse er en herlig Frugt af og et tydeligt Bevis paa den sande Tro og tjener til Guds Ære, hvem vi ogsaa i og med vor Død ere skyldige at prise. Thi naar et døende Menneske velsigner Sine i Herrens Navn og giver dem allehaande gudelike Paamindelser, saa bevidner han dermed, at han i sit hele Liv har fundet Gud saa god, kjærlig og trofast, at han ikke ved at anbefale dem til nogen bedre Ven og Beskytter end Ham eller at efterlade dem nogen bedre Skat end Herrens Velsignelse. Erfaringen lærer ogsaa, at en saadan Afstedsvelsignelse af de Døende ikke er tomme Ord, men fører megen Kraft med sig. En Retfærdigs Mund kaldes af den Hellig Aand selv en Livets Kilde (Ordsp. 10, 11); thi efterdi Hjertet er fornyet ved Guds Aand og Naade, saa ere ogsaa Mundens Ord fulde af Liv, Kraft og Velsignelse. Ligesom nu de spæde Planter voxe desto frodigere, naar de blive vandede med Vand fra en frisk Kilde, saaledes trives ogsaa de Gudsfrygtiges Børn desto bedre, naar de saa at sige blive bestænkede og fugtede med sine Forældres Være og Velsignelse i Livet og Døden. Det er mærkværdigt, at Isak efter at have velsignet Jakob siger til Esau: „Jeg har velsignet ham, og han skal ogsaa være velsignet. Jeg har sat ham til en Herre over dig og gjort alle hans Brødre til hans Tjenere og for-
 sørget ham med Korn og Most (1 Mos. 27, 33. 37), hvoraf kan sluttes, hvad vi før have sagt, nemlig at Guds Velsignelse og meget godt saa at sige virkeligen overgives Børnene ved Forældrenes Velsignelsesønsker, hvorfor man med god Føie kan sige, at et fattigt Barn, som er udrustet med sin gudsfrygtige Faders eller Moders Velsignelse i Herrens Navn,

er rigere end et andet, der af sine uretfærdige Forældre vel har faaet meget Godt, men ingen Velsignelse; thi hint maa stedsse voxer, men dette forringes, hvilket alle Tiders Erfaring stadfæster.

§ 132. En fra Verden til Himmelen ilende Sjæl bør imidlertid i dette Tilfælde tage et kjærligt Hensyn ikke blot til sit Hus, men ogsaa til Guds Kirke, hvis aandelige Læm den hidtil har været, — til Ordets Tjenere, under hvis Sjelepleie den hidtil har staaet, til den christelige Øvrighed, under hvis Styrelse den har levet og hvis Beskyttelse og Forsvar den har nydt, — til Venner og Naboer, som den fredeligen har omgaaes med. Vel ved jeg, at de Døendes Mæthed ikke altid tilsteder dem at bruge mange Ord; men jeg har ogsaa oftere fundet, at om end Legemet har været aldeles afkræftet, har den Hellig-Aand dog styrket Sjelen saaledes, at den har meddelt Legemet nye Kræfter, saa at den matte Tunge har formaaet at fremføre, hvad Sjelen ansaa for nyttigt og for nødent. En christelig Syg gjøre da, hvad han kan, og saa Meget, som Jesu Kraft, der er mægtig i ham, forunder ham! Han ønsker Kirken, at den maa have Fred under sin store Hyrdes Varetægt og Beskjærmelse, — at den maa opbygges, gaa frem i Herrens Frygt, fyldest med den Hellig-Aands Trøst, bevares i Sandheden og opretholdes imod alle Helvedes Porte (Ap. Gj. 9, 31), — Ordets og Guds Kirkes Tjenere, at de maa saa Naade til at prædike Christi uransagelige Rigdom, — at deres Mund maa oplades og Ordet gives dem til at kundgjøre med Frimodighed Evangeliets Hemmelighed, — at de maa tale og handle med Frimodighed deri, som sig bør (Efs. 3, 8; 6, 19. 20), — at de aldrig maa gaa ind eller ud hos sin Menighed uden med Christi Evangeliums Velsignelses Fylde (Rom. 15, 29), og at de maa se med Øyst paa sit

Embedes salige Frugt og Menighedens Vægt og tilsidst, naar Overhyrden aabnbæres, erholde Herrens uforvisnelige Krans (1 Pet. 5, 4). — Øvrigheden, at Gud vil udruste den med Visdoms og Forstands, Raads og Styrkes, Kundskabs og Herrens Frygts Aand (Efs. 11, 2), — at Han vil forekomme den med Velsignelser af det Gode, give den et langt Liv, fryde den med Glæde for sit Ansigt og sætte den til Velsignelse for Undersaatterne altid (Ps. 21, 4 flg.). — at Han vil give den helligt Mod, gode Raad og retfærdige Gjæringer, Fred, god Styrelse, tro Folk, fredssommelige Naboer og omsider Livsens Krone, — Venner og Naboer, at Herren fremfor Alt vil velsigne dem med aandelige og himmelske Goder ved Christum, give dem bordsærdige, troende, gudfrygtige, kjærlige, glade, fredssommelige, ydmyge, taknemmelige Hjærter og dernæst ogsaa efter sin naadige Villie glæde dem med allehaande timelige Velsignelser, — at deres Indgang og Udgang maa være velsignet, og at Han ogsaa tilsidst vil fri dem fra al ond Gjærning og frelse dem til sit himmelske Rige (2 Tim. 4, 18). Derhos bør han give dem en og anden gudelig Formaning, prise for dem Guds Godhed, Kjærlighed og Trofasthed, Jesu salige Forening og Samfund og den Hellig-Aands søde Trøst og paa den anden Side forestille dem alle jordiske Tings Forsængelighed og Usælsked og efter Gode raade og opmuntre dem til Standhaftighed i Troen, til stadig, oprigtig Kjærlighed, til christelig Taalmodighed, til sand Gudsfrugt o. a. M.

§ 133. Dernæst maa en døende Christen ikke mere ville vide af timelige og jordiske Ting, ei heller tage imod noget Besøg, medmindre det kan være opbyggeligt og trøsteligt for ham, ligesom en vis gudfrygtig Keiser ikke vilde give en katholsk Biskop, som meldte sig hos ham, Udgang, førend han havde lovet, at han

ikke vilde tale til ham om Andet end Jesus, den Korsfæstede. En gudelstende Sjæl maa da bære sig ad som Moses, der steg op paa Bjerget og gik nær til Mørket, hvor Gud var (2 Mos. 20, 21). Han maa af Hjertet ønske, at Alt da maa være mørkt omkring ham, og at han ikke mere maa se noget Jordisk og Forgjængeligt, men kun, hvad der er guddommeligt, himmelsk og uforgjængeligt. Nogle Fugle have, som allerede paa andre Steder omtalt, den Art i sig, at de paa hede Sommerdage flyve høit tilveirs, hvor Luften er kold, for at afkjøle sig i samme. Disse bør en Christen vel ogsaa i sunde Dage ligne i al sin Wandel, men dog mest i sine sidste Timer; da maa Sjelen svinge sig op over alt Jordisk og Forgjængeligt og alene søge sin Bedervægelse i Betragtningen af det Himmelske og Evige. En vis gudfrygtig Præst talte paa sit Yderste steds om, at han ikke var i sit Hus; han vilde bestandig hjem og, som han sagde, rigtigt hjem. Saaledes bør ogsaa enhver Christen betragte Alt, hvad han har havt i Verden, som om det ikke længer var hans; i sit Hus maa han ikke være hjemme og i sit Fædreland en Udlænding, som nu ikke har noget Mere at bestille deri end villigen og gladeligen at forlade det. Det er smukt, hvad den gamle Dr. Bugenhagen fortæller i sin Vigprædiken over den salige Luther, nemlig at i Aaret femten Hundrede og to og firti laa Mag. Ambrosius Bernhard af Jüterboch syg i Wittenberg og sølte i flere Dage før sit Endeligt intet til sin Sygdom. Naar Luther og en anden Præst kom til ham, laa han steds i en glad Vildelse, undtagen naar man talte til ham om Kristus; da svarede han fuldkommen fornuftigt og kristeligt og talte med Glæde om, hvilken stor Naade og Salighed vi besidde i Ham. Naar man saa troede, at han nu var kommen til sig selv igjen, og man begyndte at tale til

ham om hans Rone, Børn, Hus og Gjæld, hørte han Intet deraf; ret som om han allerede var i den anden Verden, kunde man ikke gjøre ham Noget af dette begribeligt. Herom sagde den dyrebare Luther: Han har allerede trængt igjennem og ved ikke af nogen Død mere, og han ønskede, at den Herre Jesus ogsaa vilde tage ham ud af Verden paa denne Naade. Ogsaa vi burde Allesammen ønske, at vi i vore sidste Timer ikke mere maatte have Samling paa noget Timeligt, men have glemt Alt og kun beholde den korsfæstede Jesum i vor Sukommelse og vort Hjerte. For at opnaa dette er det nødvendigt, at man forud, naar man venter en Sygdom, eller i dens Begyndelse ordner og besikter, hvad der i timelige Ting kan være at gjøre, ordne, besikte og bringe i Rigtighed, for at man paa Dødsleiet ikke skal have Andet at gjøre end at dø saligt og villigt og arve Himmelen istedetfor Verden. Et haardt Veir, og en heftig Storm tvinge ofte de Søfarende til at kaste kostbare Varer og Skibets Redskab i Havet for at lette Skibet og frelse sit Liv (Ap. G. 27, 18. 19); med disse kan man sammenligne de Døende, som ogsaa i sine sidste Timer have Marsag til at slaa alt Jordisk, og hvad der forøvrigt har været dem kjær og behageligt, af sine Tanker og intet Andet attraa end at frelse sin Sjæl; da er det paa Tide at gjøre, hvad vor Frelser befaler og fordrer: „Hvo, som elsker Fader eller Moder mere end mig, er mig ikke værd, og hvo, som elsker Søn eller Datter (og sølgelig ogsaa alt Andet, som er En kjær) mere end mig, er mig ikke værd“ (Matth. 10, 37), og den hellige Apostel: „Søger det, som er oventil, hvor Kristus sidder hos Guds høire Haand! Trakter efter det, som er oventil, ikke efter det, som er paa Jorden!“ (Kol. 3, 1 flg.)

§ 134. Jeg har nu intet Mere at sige end, at de Døende selv og de, som

enten paa Grund af nært Slegtstaf eller Nabostaf, af broderlig Kjærlighed eller paa Embedsvegne ere om dem, maa opbyde Alt, for at de kunne dø i Herrens Helligdom og i en Kirke, blidt og roligt. Mogle have havt den Lykke at dø i en Kirke. Ferdinand, den store Konge af Kastilien, lod sig paa vor Jesu Fødselsdag, efter at have iført sig sin kongelige Dragt, bringe hen i en Kirke, ved Herrens hoiværdige Kjærlighedsmaaltid og begyndte derefter at bede: Herre, min Gud! dit er Riget og Magten, og Du hersker over alle Verdens Konger; jeg har annammet Riget af din Haand; jeg overgiver det hermed igjen til Dig og beder Dig kun om dette Ene, at Du vil forløse min Sjæl fra alt Ondt og i Naade tage den til Dig. Derpaa af lagde han sin Kongekaabe og nedlagde Kronen foran Alteret, kaldt paa sit Ansigt og bad med Taarer om sine Synders Forladelse, lod sig derpaa iføre en simpel Klædning og bestrø med Aske og forblev i saadan Andagt i Templet indtil paa tredie Dag, da han opgav sin Aand under de Biskopers Hænder og Bønner, som vare omkring ham. Og saa mange gudsfrygtige Præster have skyndsomt taget Afsted fra denne Verden i Kirken under Udsørelsen af sine Embedsforretninger. Da saaledes En havde ombestemt Herrens Nadverb og derefter paa sædvanlig Maade velsignet Menigheden, sank han til Jorden, idet han udtalte de Ord: Herren løfte sit Afsyn paa dig, og hensej sig, saa at man maatte bære ham død ud af Kirken. En anden indsatte en nykaldet Præst fra Landet, og som han i sin Prædiken anførte det Sprog: „Vel, du gode og tro Tjener!“ osv. (Matth. 25, 21), sank han ned og blev bragt død fra Prædikestolen. Dog, jeg taler denne gang ikke om de Troendes Forsamlingssted og fordrer ikke, at en Christen just skal dø der, som om han derfra skulde finde en nærmere og

sikrere Vej til Himmelen end fra et almindeligt Hus; men jeg taler om den Helligdom og en saadan Kirke, som i deslige Dødstilfælde hurtigt opbygges af levende Stene, og det paa Apostlenes og Profeternes Grundvold, hvori Jesus Kristus selv er Hovedhjørnestenen, paa hvilken den ganste Bygning (i Hæst) sammenføiet, voger til et helligt Tempel i Herren, til et aandeligt Hus, for at frembære aandelige Offre, der ere velbehagelige for Gud ved Jesum Christum (Esf. 2, 20. 21; 1 Pet. 2, 5). I kunne let slutte Eder til, hvad jeg taler om, I gudsfrygtige Sjæle; jeg mener en Forsamling af sande Christne, der befinde sig sammen i det Bærelse, hvor en af deres Midte kæmper sin Døds kamp, og søge at bistaa ham og husvare ham indtil Enden med trøstelig og frimodig Tiltale, med aandrige, liflige Psalmer og hjertelige, ivrige Bønner, saa at han indflumrer blidt og saligt i Jesu Navn under de Troendes Sang og Bøn og under sin Sjælesørgeres Velsignelse, idet han trykker hans Dine til. Dette kalder jeg at dø i Guds Helligdom og i en Kirke og ønsker af Hertet, at jeg og Enhver, som hører eller læser mig, maa faa denne Naade af vor Gud. Thi efterdi en saadan Sammenkomst har de herlige Forjættelser: „Hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt iblandt dem, — Dersom To af Eder blive enige paa Jorden om, hvad for en Sag det er, at de ville bede, skal det vedersfares dem af min Fader, som er i Himlene“ (Matth. 18, 19. 20), saa vil neppe en Christen ønske at dø anderledes end paa denne Maade og vil oftere bede Gud herom i sine sunde Dage, dog med Hengivelse i Hans hellige Villie.

§ 135. Foretager nu, hjerteliske Tilhørere og Læsere, overensstemmende med Alt, hvad I her har hørt (og læst,) en alvorlig og sand Prøvelse, for at erfare, hvorledes I hidtil have forberedt

Eder til den store og høivigtige Gjer-
ning, som man kalder at dø, og om
Eders virkelige Forberedelse stemmer
overens med min mundtlige og skriftlige
Fremstilling! Tro ikke, at denne er
for vidløftig. Mig, som en kristelig
Præst der intet ivrigere Ønske har end
at frelse Sjæle i disse sidste, vanstelige
Tider, forekommer den isandhed ikke at
være for vidløftig; jeg frygter tvert-
imod for endnu at have anført for Lidet
i Forhold til Sagens Vigtighed; thi jeg
er forvisset om, at vort evige Vel eller
Ve afhænger deraf. Jeg ser ogsaa dag-
lig, at Nutidens Christne i sit Liv og al
sin Bandel ikke tænke mindre paa No-
genting end paa at dø og Forberedelsen
dertil. De ere næsten Allesammen af
den Formening, at det har god Tid med
Forberedelsen til en salig Død, indtil
man bliver syg og ser Døden for sine
Dine, og at den da bestaar i at lade sig
forelæse Noget af sine Bønnebøger, sende
Bud efter sin Sjælesørger, skrifte paa sæd-
vanlig Maade for ham og annamme den
hellige Nadverd; kommer han saa siden
nogle Gange igjen, taler trøsteligt til os
og beder, og vi erklære, at vi ville have
og beholde den Herre Jesum i Hjertet,
og at vi ere rede til at leve og dø paa
Hans dyre Fortjeneste og udføste Blod,
saa er Alting godt og Forberedelsen til
Døden aldeles fuldkommen, saa at vi
da kunne fare glade og salige herfra.
Jeg bevidner for Guds Ansigt, at jeg
ikke skriver dette til Forkleinselse for Guds
og Hans Ords Tjeneres hellige og vel-
signede Embede, langt mindre til Ned-
sættelse og Forhaanelse af den sande Om-
vendelse og af gudsfrygtige Christnes An-
dagt paa deres Dødsleie og allermindst
til Forringelse af min Frelseres Jesu hel-
lige Fortjeneste og kostbare Blod (hvilket
jo heller ingen samvittighedsfuld Sjæl vil
formode om mig); men jeg taler om
disse hellige og guddommelige Tings
Misbrug, der nu er saa saare almindelig

hos den nuværende onde Verden. Jeg
er bange for, at ligesom mange Menne-
sker i sunde Dage og i sit Liv oftere have
læst i en gudelig Bog eller ladet sig fore-
læse af en saadan, — ligesom de oftere
have sagt, at deres Synder gjøre dem
hjertelig ondt, — at de tro paa Chri-
stum og beraabe sig paa Hans Fortje-
neste og kostbare Blod, osv., og alligevel
have fremturet uforandret i sit syndige
Væsen, saaledes vil det ogsaa forholde
sig med dem paa deres Dødsfæng, — at
kun Dødsangsten og Helvedsfrygten af-
tvinger dem deres Andagt, Bøn og Skrif-
temaal, medens deres Hjerte bliver ufor-
andret, og at de, ligesom de ofte i sine
sunde Dage have ført Jesu Blod i Mun-
den og dog bestjæmmet det med sit for-
argelige og ugudelige Væsen, saaledes be-
holde de ogsaa det samme Sindelag i
Døden. Man kunde sige, at man over-
ensstemmende med den kristelige Kjær-
lighed skal haabe det Bedste; dette gjør
jeg vel ogsaa gjerne; men hvad er vel
en Døende for Guds Domstol tjent med
vort kjærlige Haab og vor gode Mening
om hans Salighed, naar han er frem-
traadt der i sine Synder og sin Ubod-
færdighed? Og hvad hjælper det, om
man allevegne priser og kalder ham sa-
lig, naar han ved sin Udtrædelse af Ti-
den og Indtrædelse i Evigheden er om-
givet af Trængsel og Angst, Ugunst og
Brede (Rom. 2, 8. 9)? Naar et Men-
neske har tilbragt sin Livstid i bitterlige
og vedholdende Synder og stedse trøstet
og indtil sin Død trøster sig med Haab
om Saligheden (der er Alle forhver-
vet ved Jesum Christum, men som alene
skænkes de Bodfærdige og Troende) og
med en frugtesløs Brug af Naadens
Midler, er det da ikke bedre og sikrere,
at vi itide advare og forfærde ham og
henvise ham til en sand Omvendelse, til
Tro, Kjærlighed og Haab og saaledes
udrive ham af Ilden (Jud. 23) end
at vi stedse overensstemmende med Kjær-

ligheden haabe og lade ham haabe, naar vort Haab ingen anden Grundvold har end vor Kjærlighed?

§ 136. Fader os derfor, mine kjæreste Brødre og Søstre i den Herre Jesu, være betænkte paa en sand Forberedelse, som, naar det kommer til Døden med os, kan frembringe Frimodighed og Visshed i vor Sjæl og fylde vort Hjerte med Fred og Glæde i den Hellig-Aand! En saadan er den, som begyndes fra Barnsben af, fortsættes med de tilvoksende Aar og fuldendes paa Syge- og Dødsengen. Fader det ikke forekomme Eder urimeligt, at jeg vil have Forberedelsen til en salig Død begyndt fra Barndommen af; thi ogsaa Børnenes Liv er jo en Vandring, som fører dem til Døden, og hvem indestaar os for, at der vil gives dem alle Tid indtil den blomstrende eller sildige Alder, saasom vi aarlig finde dem i stort Antal paa Dødslisterne? Og hvorfor skulde man ikke undervise et døbt Barn ved dets Veis Begyndelse om dens Ende og vænne det til i al sin Vandel at have for Die og berede sig til, at den kan blive glad og salig? Man betænke, hvad den vise Konge siger: „Op-lær den Unge efter (om) hans Veis Beskaffenhed (Ordspr. 22, 6)! I Grundtex-ten staar et Ord, som ellers betyder at indvi, anordne til hellig Brug, og den Hellig-Aands Mening er altsaa, at man skal hellige de Unge strax ved deres Livs Begyndelse til Herren og ved gudelig Undervisning og Opdragelse indvi og overantvorde dem som levende Templer til den algode Gud. Men kan man vel negte for, at Paamindelsen om vor Dødelighed er en af de nyttigste og kraftigste Paamindelser til at fremme vor Guds-frygt? Eller er den maaske for bitter og ubehagelig for de smaa Børn? Saaledes kunde vel den taabelige Fornuft domme; men et gjensødt og aandeligt Menneske vil ikke give dette sit Bisfald. Haveelskerne sige, at Intet er tjenligere

til at beskytte Planterne og Blomsterne mod Kulden og bringe dem i frodig Væxt end at bestrø dem med Aske. Al, dersom ogsaa alle christelige Forældre flittigt anvendte dette Middel paa sine smaa Børn, Herrens ædle Planter, og strax i de første Aar holdt dem til en omhyggelig Sagttagelse af deres Daabs-pagt ved gudeligen og bevægeligen at forestille dem den Aske, hvortil vort Le-geme og Alt, hvad vi have om og paa os, tilsidst henfalder! Dette vilde sandelig være dem tjenligere end at de strax blive veiledede til at elske Forfrænelig-heden. Jeg har aldrig læst uden Glæde, at en vis fornem og gudsfrygtig Moder ved sine daglige Besøg hos Syge og Døende stedse havde et eller to af sine Børn med sig, paa det de fra Ungdom-men af kunde blive bekendte med den mennefselige Glendighed og lære at dø rigtigt. Men dette vilde vor Tids ga-lante og verdsligsindede Mødre kun kalde Brøvl og Daarfskab.

§ 137. Saafermt I imidlertid, dy-rebareste Sjele, ikke ere blevne vænnede til en saadan tidlig Forberedelse til Dø-den, ei heller hidtil have foretaget samme, saa overveier vel, at Sagen er af saa-dan Vigtighed, at I have Aarsag til strax og uden Opsættelse at begynde der-paa, aldenstund I ikke kunne vide, hvor lang Tid der endnu bliver Eder forundt dertil. Have I hidtil forsomt denne høist gavnlige og nødvendige Christen-pligt, saa erkjender ikke blot Guds God-hed og Langmodighed, idet I ikke ere blevne overraskede og bortrykkede af Døden i denne Eders Sikkerhed; men lader den nu ogsaa lede Eder til Omvendelse og Forbedring, og opsætter ikke længer en Sag, af hvilken Eders Sjæls evige Vel eller Ve er afhængigt, paa det I ikke, maaske før I tænkte det, skulle komme til at mangle Tid dertil! I kunne sige: Jeg kan ikke finde mig i, og det fore-kommer mig ganske besynderligt, at jeg,

som efter al Sandsynlighed endnu kan leve i ti, tyve eller tredive Aar, allerede nu skal tænke paa Døden og berede mig til den. Hvad skulde det nytte til, at jeg allerede nu udsaa mig et Gravsted, lod mig gjøre en Ligkiste, lod min Ligskjorte forfærdige, bestandig havde et Dødsningehoved for mig og stedse bedrøvede mig selv med bitre Dødstanker, som jeg har hørt, at Nogle skulle have gjort? Paa den Maade blev jeg sjelden glad; Folk vilde holde mig for en Sværmer eller for en Hytler, som troede hermed at skulle give mig et Skin af Gudsfrygtighed og vinde Anseelse. Der dør neppe En blandt Tusinde en hastig Død; de fleste Mennesker udtæres af Sygdom og faa Tid nok til at forberede sig til Døden, osv. Jeg svarer: Den vigtigste Del af Forberedelsen til en salig Død bestaar ikke i de Ting, som enkelte gudeelskende Sjæle har betjent sig af til en stadig Paamindelse om Afskeden fra denne Verden, saasom at de have udseet sig et Gravsted, ladet sig gjøre en Ligkiste og daglig havt den for Dine, ofte paa alle mulige Maader foreholdt sig selv sit Livs Ende, og Deslige; dette er Noget, som I kunne gjøre eller lade efter Eders For-godtbefinde; men I ere dog ifølge Guds Ord skyldige til ofte at ihukomme Eders Dødelighed og at bruge de for Kjødets ubehagelige Dødstanker som en bitter Tinktur til at bevare Eders Kjød fra Forraadnelse og vedligeholde Frygten for Gud i Eders Sjæl. Herom overbevises I ved de mange overfor i 8de og 9de Paragraf anførte Steder af den hellige Skrift. Det bør jo heller ikke være Eder ubekjendt, hvorefter Moses og David have suttet: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi maa bekomme Visdom i Hjertet!“ (Ps. 90, 12) „Herre, lad mig kjende min Ende og mine Dages Maal, hvad det er, paa det jeg kan kjende, hvor snart jeg skal lade af at leve!“ (Ps. 39, 5). Hvorfor ville I ikke efter-

følge saadanne hellige og forstandige Mennesker hellere end de forblindede Verdensbørn, der ere fornøiede med sit nærværende Vel og ikke tænke paa sit tilkommende Ve og Vel? Vilde I med disse foragte alt Guds Raad og udle alle gode Forslag, som ere gjorte til Eders Bedste og af saa mange kristelige Hjerter befundne heldbringende, saa tænker paa den evige Visdoms Ord: „Efterdi jeg raabte, og I vægrede Eder, — (efterdi) jeg udtrakke min Haand, og Ingen gav Mig derpaa, og I have ladet alt mit Raad fare, — — da vil jeg, jeg og le i Eders Ulykke; jeg vil spotte, naar det kommer, som I frygte for, — naar det kommer som en Ødelæggelse, som I frygte for, og Eders Ulykker kommer som en Hvirvelvind, — naar Angst og Trængsel kommer over Eder“ (Ordspr. 1, 24—27).

§ 138. Hvad imidlertid det angaar, at I aldrig vilde komme til at være glade, saafremt I allerede i sunde Dage skulde tænke paa Døden, da er dette kun en tom Indbildning; thi dersom I tale om Verdens syndige Svire- og Svineglæde, saa var det godt, om I aldrig havde smagt den eller i Fremtiden fik smage den; tale I derimod om en maa-beholden Fornøielse, som ogsaa Guds Børn undertiden søge og finde i time-lige og jordiske Ting, saa forhindres ikke den ved hellige Dødstankert men bliver kun derved dæmpet og gjøre ustabelig; og den aandelige og gudelige Glæde, som næsten alene fortjener Navn af en sand Glæde, forhindres saa langt fra ved en stadig Ihukommelse af Ens Dødelighed, at den tvertimod derved befordres Thi ligesom en kjolig Nattebug bringer Blomsterne til at vore desto frodigere, og ligesom en best Tinktur enten vedligeholder eller tilbagebringer Legemet's Velbefindende, saaledes bidrager ogsaa Dødstanker til Omvendelse; Omvendelsen beroliger Samvittigheden; men et beroli-

get Hjerte har Fred med Gud og bliver opfyldt med Glæde; thi hos de sande Christne opvorer og bliver der af Tornerne Roser, af de bedste Rødder og den bedste Rod, Stamme og Bark, af de bedste Blade søde Figner; hos de Jordbissindede derimod fremspirer der af Roserne Torner og af den søde Glæde lutter best Lebe, efter Apostelens Ord: „Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes“ (2 Kor. 7, 10). „Christi Korsets Fiender, hvis Gud er Bugen, deres Ende er Fordærvelse“ (Filipp. 3, 18. 19). Og hvad I sige om den Dom, som Verden pleier at fælde over de Troendes Udøvelse af deres Tro, er næsten ikke værdt at svare paa; thi Daarerne kunne ikke dømmes om forstandige Mennekers Foretagender; selv Guds Visdom pleier jo at være Verden en Daarlighed (1 Kor. 1, 18 flg.); hvo, som endnu vil se hen til Verden og høre efter dens Domme, han er lidet stikket til den Herres Jesu Eftersølgelse, og hvo, som vil behage Verden, kan ikke være Christi Tjener (Gal. -1, 10).

§ 139. Naar I mene, at det er urimeligt, at man længe forud skal berede sig til Døden, og at man skal belave sig paa Enden, uagtet man endnu er ti, tyve eller flere Aar derfra, saa er dette et Bevis paa megen Bankundighed og et stort aandeligt Mørke, som hersker i Eders Hjerter. Thi hvo giver Eder Sikkerhed for, at I endnu have saa lang Tid at leve i? Om de ti eller tyve Aar bleve til ligesaa mange Dage eller Uger, vilde da ikke Tiden blive Eder for knap til en saadan Sag som Forberedelsen til en salig Død? Sin rige Mand talte ved sig selv om mange Aar; i Himlen derimod talte man om nogle saa Timer og sagde, at i samme Nat skulde hans Sjæl tages fra ham (Luk. 12, 19. 20). Om det nu ogsaa gik Eder saaledes! Have I da ikke seet unge og stærke Mennekers Liv bæres til Graven? Har

det aldrig hændt Eder, naar I have reist, og I enten have talt, spøget eller leget med Reiseselskabet eller sovet, at I, før I ventede, have naaet det Sted, hvorhen I vilde? Jeg mener jo; thi dette er noget ganske Almindeligt. Men sæt, at det nu ogsaa gik saaledes med Eders Livsreise, at I vare nær ved Enden, medens I troede at være langt derfra! Man har mange Tusinde Exemppler paa Menneker, som Døden har overrasket, medens de troede, at den endnu var langt fra dem. Jeg mindes, at det for nogle Aar siden behagede Gud at fremskille otte saadanne i sit Uger i vor By og deriblandt en formuende Kone, som vakkede sine Piger tidligt, for at de skulde forrette nogle huslige Syssler, og sagde, at hun blot skulde klæde sig paa, — saa skulde hun ogsaa komme og være med; men forinden blev hun berørt af Guds Haand og hurtigt kaldt herfra. En anden Kone, som var gift med en Haandværksmand, stod sund og frisk op og klædte sig paa, i den Hensigt at høre Søndagsprædiken; imidlertid følte hun sig ikke vel; hun satte sig ned paa et lavt Sæde og døde inden et halvt Kvartér. En Bogmand fornam, medens han sad paa sin Hest, en Upasselighed, steg af og satte sig paa en Hjørnestein i Gaden og døde pludseligt. Det var at ønske, at Exemplerne paa hastige Dødsfald bleve særskilt bemærkede og antegnede i de aarlige Dødslistér; saa vilde det vise sig, at deres Antal vel ikke kan sammenlignes med de Øvriges, som dø af tærende Sygdomme og efterhaanden, men dog et stort nok til tydeligen at lære, at Herren, der har vort Liv og vor Død i sin Haand, af og til tager sig den Frihed at bortrykke En og Anden uden alle Omstændigheder, Noget, som undertiden træffer de Gudfrægtige, men oftere de Sikre og Ugudelige, der have troet sig langt bortfjernede fra den onde Dag, — uidentviol til salig For-

færdelse og Advarsel for Andre, som tænke ligesaa. Sæt nu, at kun En af vor Midte i dette Aar, som vi nylig have begyndt, skulde bortrykkes af Gud ved en pludselig Død, hvo indestaar da mig og Eder for, at det ikke skal være en af os? Hvad der har hændt en Anden, det kunde ogsaa ske med os. Staar det ikke vor Gud frit for at gjøre, hvad Han finder for godt? Hvorfor skulde vi da ville bestyrke vort forblindede Hjerte i dets Sikkerhed ved et tomt og ugrundet Haab og ikke snarere med hellig Frygt bestræbe os for at blive fundne vel forberedte paa ethvert Tilfælde? Det Sikreste er det Bedste, siger Ordsproget; dette gjælder ogsaa i denne høivigtige Sag; dagligen at forberede sig til Døden er uidentvibelt det Sikreste; altsaa er det ogsaa det Bedste.

§ 140. Naar I endvidere indvende, at det ikke nytter til Noget, at man saa længe forud plager sig med Dødstanker og Paamindelser om sin Dødelighed, saa kommer dette atter af Eders Uvidenhed og af Eders kjødelige, ubetænksomme Sind, der er indbysset i Sikkerhed og ikke forstaar at dømme rigtigt om guddommelige og aandelige Ting. At I skulle korsfæste Eders Kjød tilligemed Lysterne og Begjæringerne, fornegte Eder selv, døde Eders jordiske Lemmer og forsage Verden og alt det, I have (Gal. 5, 24; Luk. 9, 23; Kol. 3, 5; Luk. 14, 33), ville I hverken kunne kalde unødigt eller unyttigt. Nu er det aabenbart, at de jævnlige Dødstanker enten ere en vigtig Del af saadan Selvfornægtelse, Dødelse og Korsfæstelse eller ialfald et kraftigt Middel dertil; hvorledes tør I da kalde dem unyttige, især da saa mange gudsekkende Sjæle have fundet dem høist nyttige? Bruger først daglig denne bitre Tinktur i Frygt for Gud, og siger saa, om I have fundet den tjenlig og velgjørende eller ei! Gjører heri, hvad I i Eders sidste Stund kunde ønske at have

gjort! Sikkerligen vil det da stænke Eder større Trøst, om I allerede længe have omgaaet med Dødstanker og daglig forberedt Eder til en salig Død om I have tilbragt Eders Tid i Overdaadighed, Sikkerhed og Ubodsfærdighed og ikke tænkt paa Døden, førend I allerede sidde i dens Gab. Det forholder sig heller ikke saaledes med Forberedelsen til en salig Død, at man snart kan blive færdig med den som med en let Sag. Alt dø saligt er en Kunst, som man maa lære hele sit Liv igjennem, hvilket ogsaa en hedenst Mand*) har erkjendt, idet han skriver: Vivere tota vita discendum est, et, quod magis mirare, tota vita discendum est mori (at leve vel eller rigtigt maa man lære i hele sit Liv, og, hvad der er endnu forunderligere, man maa i hele sit Liv lære at dø). Vort Liv sammenlignes af den Hellig-Aand med et Bæddeløb paa Banen (1 Kor. 9, 24; 2 Tim. 4, 7; Filip. 3, 13, 14); ligesom nu Bæddeløberne strax fra Løbets Begyndelse fæste sine Dine lige paa det foresatte Maal og alene tragte efter, at de ved at naa dette kunne erholde Klenodiet, saaledes bør ogsaa enhver Christen fra sit Livs Begyndelse vænnes til og selv holde sig i den Bane at tænke paa det Maal, som alle hans Dagsløb gaa ud paa, og af al Magt bestræbe sig for, at han ved at naa det kan erholde det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu (Filipp. 3, 14).

§ 141. Saaledes hjælper nu, som I se, ingen Undskyldning, intet Paastud, ingen Indvending, hvorved det menneskelige fordærvede Hjerte vil vride sig fra og unddrage sig denne Omvendelses- og Gudsfrygtigheds-Ovelse. En Christen paa ligger det at ihukomme sin Dødelighed tit og ofte, at bede Gud ibrigt om et saligt Endeligt og dagligen af al Kraft

*) Seneca.

at berede sig dertil. Hvad I nu, mine Brødre og Søstre, hidtil ikke have gjort, det begynder idag for Alvor at gjøre, og hvad hidtil er forsømt, det søger ved Flid og Andagt igjen at indhente! Behage ikke de udbortes Dødsaa mindelser Eder, hvoraf somme gudfrygtige Sjæle have betjent sig (se §§ 18, 19, 20 og 21), nu vel! men forsømmer kun ikke den indvortes Forberedelse, som bestaar i en daglig Omvendelse, i en stadig Ovelse i Tro, Kjærlighed og Gudsfrygtighed, i Eders Samvittigheds Bevarelse, i For-

nyelsen af Eders Daabspagt og hellige Forsætter o. a. M.! Lader os til Slutning sukke af Hertet: „Herre, lad os kjende vor Ende og vore Dages Maal, hvad det er, paa det vi kunne kjende, hvor snart vi skulde lade af at leve!“ (Ps. 39, 5). Forbered os, Du Herre, saa blive vi forberedte! Foren vort Hjerte til at frygte dit Navn!“ (Ps. 86, 11). „Tri os saa tilsidst fra al ond Gjerning, og frels os til dit himmelske Rige!“ (2 Tim. 4, 18). Dig være Ære i al Ewigheid! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Sjette Prædiken,

hvori den glade og salige Afsked fra Legemet og Verden beskrives.

Mat. 14, 13: Og jeg hørte en Røst af Himmelen, som sagde til mig: Skriv: Salige ere de Døde, som dø i Herren herefter. Ja, Anden siger, at de skulde hvile fra sine Arbejder, men deres Gjerninger følge med dem.

§ 1. Den hele Beretning om vor Frelseres Jesu Christi, Forklarelse er vel, saaledes som den beskrives af de hellige Evangelister (Matth. 17, 2 flg.; Mark. 9, 2 flg.; Luk. 9, 29 flg.), fuld af Mærkværdigheder; men den Hellig-Aand har dog særligen deri ladet optegne, at de to Guds Mænd og Himmelborgere, Moses og Elias, aabenbarede sig for Herren. Og se, siger den hellige Matthæus, Moses og Elias bleve seede af dem og talte med Ham, og hos den hellige Lukas heder det: Og se, to Mænd talte med Ham, hvilke vare Moses og Elias, som bleve seede i Herlighed og talte om Hans Udgang af Verden, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. Heri er, for-

havende, først at lægge Mærke til de to hellige Mænds hellige Aabenbarelse. De have begge i sin Tid tjent Guds Raadslutning (Ap. Gj. 13, 36), været nidkjære for Hans Ære og for den Sags Skyld lidt meget Ondt, indtil den Første ligesom blidt indslumrede i Herrens Arme, medens derimod den Anden med Legeme og Sjæl blev ført op til Himmelen af gloende Heste og paa en gloende Vogn, hvilket var de hellige Engle (5 Mos. 34, 5; 2 Kong. 2, 12). Dem begge havde Verden tabt med Legeme og Sjæl; thi hvorhen Herren bragte Moses's Legeme, som Han selv begrav, har Ingen vidst indtil denne Dag (5 Mos. 34, 6), og hvor Han standsede med Elias's Legeme, kan heller Ingen sige, uden

forjaavidt at vi ifølge Skriften vide, at Han førte ham til Himmelen. Nu vel, begge disse for Verden tabte Mænd indfinde sig her hos Herren under Hans Forklarelse, prydede med Herlighed. De leve; de tale med Herren om Hans Udgang og vidne saaledes om, at de ere vel forvarede og utabte for Gud.

§ 2. Vi have altsaa her et levende og virkeligt Bevis for, at Menneskets Sjæl er udødelig og bliver i Behold efter sin Afsted fra Legemet, saa at det ogsaa er en simpel Sag for den høilovlige Gud at opvække Menneskets Legeme, naar Han finder for godt, eller at opholde det og saaledes fremstille Mennesket levende med Legeme og Sjæl, ligesom vi her se, at disse to store Guds Hellige ved Hans Magt bleve sendte til den Herre Jesus og talte med Ham, navnlig om tilkommende Ting, som ved Ham skulde ske til Verdens Frelse. At dette ifandhed er saaledes tilgaaet, forbyder den Tiltro, vi skyldte Guds Ord, os at tvivle om. Saa tie og forstumme da al Fornuft, efterdi den her overbevises om, at de Afdøde ogsaa leve efter sin Død, og at der altsaa ifandhed er et Liv efter dette! Den falde ned paa sit Ansigt og give Gud den Ære, at Han formaar over alle Ting at gjøre langt overflødiggere, end hvad vi forstaa! Al, lader os ogsaa leve saaledes, som vor Sjæls Høihed og Udødelighed fordrer! Naar man har ringe Ting under Hænder, omgaaes man uagtsomt og skjodesløst dermed; men naar man haandterer kostbare og herlige Ting, hvo pleier da at gaa anderledes end forsigtigt og varsomt tilbærks dermed? Hvad er imidlertid kostbarere og herligere end vor udødelige og for Evigheden skabte Sjæl? Vor dyrebare Frelser foretrækker den for den hele Verden, idet Han siger: „Hvad gavner det Mennesket, om han vinder den ganste Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? eller hvad Bederlag kan et

Menneske give for sin Sjæl (naar den engang er fortabt“ — Matth. 16, 26)? og Apostelen Jakob: „Brødre, dersom En iblandt Eder er faren vild fra Sandheden, og Noget ombender ham, han vide, at hvo, som ombender en Synder fra hans Veis Bildfarelse, han frelser en Sjæl fra Døden“ (Jak. 5, 19. 20), — som om han vilde sige: Hvad Høiere og Større kunde han gjøre end at frelse en Sjæl fra den evige Død? Lader os tage dette dybt til Hjerte og drage den største Omsorg for vor egen og Andres Sjæle! lader os villigen give Slip paa Alt, hvad Verden anser for dyrebart og kosteligt, Guld, Sølv, Penge, Perler, Edelstene o. a. M., naar vi blot kunne bevare vor Sjæl og opholde den til et evigt Liv; thi naar kun den vorder bevaret til Salighed, ville vi i al Evighed ikke have Mangel paa Noget; men dersom den fortabes, kan i al Evighed Intet mere hjælpe os.

§ 3. Vi skulle endvidere give Agt paa disse to Mænds mærkelige Samtale. De talte, efter hvad den hellige Lukas beretter, om den Udgang, som Han skulde fuldkomme i Jerusalem. At de talte med Herren, er aabenbart af Texten; men om de talte med Ham om Hans Udgang kan ikke saa tydeligen bevises af samme, saasom Evangelisten siger: De bleve seede i Herlighed og talte om Hans Udgang, osv. Det synes, som om de tydeligen vidnede om og kundgjorde, hvilken Ende det skulde tage med Herren, — at Han vel skulde blive overantvordet til Skam og Skjændsel og Døden vaa Kors, regnet blandt Misdædere og saaledes ende sit Liv i stor Angst og Smerte, men dog gladeligen opstaa og med stor Triumf og Herlighed opfare til Himmelen og indgaa til sin Herlighed. Jeg mindes at have hørt af en gudsfrygtig Theolog, at man kunde betragte disse to Mænd som tvende Afsendinger fra den allerede dengang triumferende Kirke, hvilke

takkede den Herre Jesus, fordi Han fra Ewigheid af havde paataget sig i Tiden at fuldende Menneskeslegten's Gjenløsning, formedelst hvilken de allerede vare optagne i Herligheden, samt at de have tilføiet det Ønske, at Han til den snart forestaaende Tid frimodig vilde fuldføre dette store Værk i sin guddommelige Kraft, lægge Verden, Synd, Død, Djævel og Helvede under sine Fødder, der efter indgaa til sin Herlighed, indtage Himmelen, sætte sig paa Majestätens Throne, herste midt iblandt sine Fiender, vinde den ene Seier efter den anden gjennem sine Troende og Hellige og tilsidst indføre dem Alle i sin Herlighed og Salighed og saaledes forene den gamle og den nye Pagts Kirker; saa vilde de alle tilsammen endrægteligen og evindeligen prise ham derfor.

§ 4. Hvorledes det nu end hermed forholder sig, saa sees dog tydeligt af denne Beretning, at der i Himmelen og paa Jorden, i den gamle og den nye Pagt, i den stridende og den triumferende Kirke intet Forunderligere, Større, Lifligere og Trøsteligere findes end den Herres Jesu, Guds evige Søn's og den dyrebare Verdensfrelser's, Person, Embede, Liv og Død. De Hellige og Salige, der kom fra Himmelen vidste Intet, hvorum de til sin egen Glæde og sine Tilhøreres Gavn hellere kunde tale, end dette; hvor de havde endt i Himmelen, der begyndte de atter paa Jorden. At der tales derom i Himmelen, er bekjendt af, hvad den hellige Johannes beretter, idet han nemlig hørte de triumferende Sjæle i Himmelen synge: „Lammet er slagtet og har kjøbt os med sit Blod. — — Lammet, som er slagtet, er værdigt til at annamme Magt og Rigdom og Visdom og Styrke og Pris og Ære og Velsignelse“ (Aab. 5, 9. 12). De Troende i den gamle Pagt nærrede ved sine daglige Offere sent og tidligt sine gudelige Tanter om sin og Verdens

Frelser's blodige Offer og overveiede dette til sin Trøst. De saa Jesu Dag i Manden og Troen og glædede sig overbætted derover, saaledes som Abraham; de fandt al sin Trøst og Glæde i Herren, „deres Retfærdighed, der er faaret for vore Overtrædelser og knust for vore Misgjerninger“ (Joh. 8, 56; Jer. 23, 6; Esai. 53, 5). I den nye Pagt har der lige fra Begyndelsen af intet Forunderligere, intet Kosteligere og Dyrebare mere været end Guds Søn's blodige Død, som Han led paa Korset og hvorved Han forhvervede Verden Livet, — end Hans ynkværdige Udgang af dette Liv, hvorved Han har forskaffet os en glad og salig Udgang af den timelige Trængsel og Glendighed og en forønsket Indgang i den himmelske og evige Herlighed; derfor vil den hellige Apostel intet Andet vide end Jesum og Ham korsfæstet (1 Kor. 2, 2); for ham er Intet lifligere og trøstefuldere end at Guds Søn har elsket ham og givet sig selv hen for ham (Gal. 2, 20); derfor roser den hellige Ignatius sig af for Jesus, hans Kjærlighed er korsfæstet.

§ 5. Man fortæller, at en anseet Helgen i Pavedømmet bad Gud inderligen, at Han vilde tilkjendegive ham af sit Ord, hvad der var det Trøsteligste og Opbyggeligste for ham og det Behageligste for Gud selv. Da han nu tre Gange efter hverandre aabnede den hellige Skrift, kaldt Omtalen af den blodige, korsfæstede Jesus ham hvergang i Dinene, hvoraf han sluttede, hvor nær den maatte være for den store Gud. Vist er det, at dersom vi ville vide, hvad der for den store Gud er allerbehageligst og for os mest velsignelsesrigt, finde vi intet Andet i Skriften, om vi opslaa den Tusinde og atter Tusinde Gange, end Jesum, den Korsfæstede, ved hvis Død vi ere bleven forligte med Gud, og som er bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning

(1 Kor. 1, 30). Dette vidste Elzoiarius, Greve af Arrian, godt, idet han skrev til sin Gemalinde, da han engang var bortreist, at om hun skulde længes efter ham og ønske at træffe ham, maatte hun søge ham i Jesu Bunder; andetsteds vilde han ikke være at finde. I dette fandt ogsaa en ensfoldig og ulærd, men dog andægtig Munk ved Navn Martin Trenzing sin Trøst; thi naar hans Medbrødre sang Psalmer, tog han for sig et Stykke af den hellige Lidelseshistorie, tænkte over sin korsfæstede Herres Jesu Kjærlighed, takkede Ham inderligt derfor, trøstede sig af Hjertet derved og sagde tilsidst med stor Frimodighed, da hans Endeligt nærmede sig: Jeg agter al min Retfærdighed og alle mine gode Gjerninger som Stærket paa Gaden imod den evige Skat, som min Herre Jesus Christus ved sin Død har forhvervet mig. I dette glædede sig ogsaa hin gudfrygtige Pige, som vel tjente i et Bærtshus, men dog ved en Røst fra Himmelen blev foretrukken for en Eneboer, der levede kummerligen i Ørkenen; thi da de spurgte hende, hvilke hendes hellige Øvelser vare, svarede hun, at hun ikke vidste af andre særegne Øvelser end at hun, saa ofte hun har et Sang Ved ind i Kjøkkenet, tænkte paa Ham, som af Kjærlighed til hende havde baa-ret Korsets tunge Træ, hvorfor hun takkede Ham med hjertelige Sukke. De Fleste af disse vare Mennesker, som levede midt i Pavedømmet, og for hvilke et Lys opgik i Mørket. Men naar skulde vi blive færdige med de Eksempler, der findes i den evangeliske Kirke, hvor alle Bodfærdiges, alle Bedrøvedes og Ansættedes, alle Glendiges og Skrøbeliges, alle Syges og Døendes Sukke, Længsler og Uttraaer, al deres Tillid og Fortrøstning gaar ud paa den korsfæstede Jesum alene?

§ 6. Al, lader os trøstlig efterfølge dem og i Liv, Lidelse og Død ikke ville vide af noget Andet end Jesus, den Korsfæstede! Jesu Blod og Død være

om Morgenens al vor Tanke, Længsel og Tillids Begyndelse, om Dagen dens Midte og om Aftenen dens Ende! Lader os ved Jesu Blod og Død sødelig og tvinge vort Hjerte til Anger og Sorg over Synden! Lader os derved styrke og opretholde vor Tro! Lader os derved antænde og opflamme vor Kjærlighed til Gud og Næsten! Lader os derved opvække vort Hjerte til alle kristelige Dyder og med Hans Tornekroner, som med et Gjørde, beskytte vor Sjæl imod alle Laster! Lader os derved lære at lide taalmodigt, at forsmaa Verden med al dens Herlighed og af Hjertet længes efter Himmelen for at faa Jesum, den Korsfæstede, at se! En vis Mand opkaster det Spørgsmaal, hvorfor Herren kalder sig Livens Brød, og svarer: Jo; thi ligesom det naturlige Brød er det Første og Sidste ved alle Maaltider og Retter, saaledes vil og skal ogsaa Han være den Første og Sidste i vore Hjerter ved alle vore Tanker, Ord og Gjerninger. O Jesus, Du Guds Søn, som har elsket os og givet Dig selv hen til Døden paa Korset for os, at, vær Du vort Livens Brød! Giv, at vi altid med en hellig Hunger maa annamme og nyde Dig, ofte tænke paa Dig og stedse tale om Dig, altid arbeide ved Dig og i Dig, styrkes ved Dig i alle Lidelser, husvales af Dig i vor sidste Nød og ved Dig trænge ind til det evige Liv!

§ 7. Endelig skulle vi i denne Betretning betragte den velsignede Paamin-delse, som deri indeholdes om vor Død. Vor Gud fører os mangengang underligt, snart op paa Bjerget Tabor til Fortklarelse, til Herlighed og Øphøielse, snart op paa Bjerget Golgatha til Kors og Fornedrelse. Al, lader os altid i begge Tilfælde tænke paa den Udgang, vi efter Guds Raad og Villie i sin Tid skulle fuldkomme! Stjærker Herren vor Gud os Glæde, Fred, Trøst, Sundhed,

Vre, Lykke og Betsignelse, saa lader os ikke glemme, at vi ere dødelige, og at Alt, hvad vi have, er forgjængeligt; lader os modtage alt Saadant af vor Guds Haand med Taknemmelighed og med det Forsæt at bruge det i Ydmyghed til Hans Vre og vor Næstes Tjeneste og tilsidst at gaa gladeligen ud af det Altsammen og indgaa i det Himmelske og Evige! Alt, hvad vi have her i Verden, er kun laant os for en Tid og paa den Betingelse, at vi efter en gudelig Brug deraf skulle forlade det og hjerteligen og gladeligen annamme, hvad der er henlagt til os i Himlene. Lader os derfor i alt vort Velgaaende, i al vor Ulykkelighed og Herlighed gjerne tale og høre tale om vor Død og Udgang, paa det vi ikke skulle fordybe os i Kjærligheden til det Timelige og glemme det Evige! Lader os anse dem, der tale til os om vor Udgang og paaminde os om vor Dødelighed, som Sendebud fra Gud, efterdi vi paa den Naade bekomme Visdom i Hjertet, medens Forgjængeligheden ellers, lig en stærk Vin, snart kan overvælde os og gjøre os uwise og drukne. Man siger, at Rydelsen af bitre Mandler gjør, at man ikke let bliver drukken; jeg ved ikke, om det forholder sig saa; Erfaringen maatte stadfæste eller kulfaste det; men det ved jeg, at Thufommelsen af Døden, som er meget bitter og ubehagelig for det fordærvede Kjød, kan forhindre, at Mennesket henfalder til Hovmod, Pragt og Overdaadighed eller jamtykker i andre Synder, som kunde udstøde det af Foreningen og Samfundet med den korsfæstede Jesus, og heri har jeg Moses til Forgjænger, der beder inderligen til Gud: „Lær os saaledes at tælle vore Dage, at vi bekomme Visdom til Hjertet!“ (Ps. 90, 12) saavelsom Elias, der siger: „Det er nok; tag nu min Sjæl, Herre! thi jeg er ikke bedre end mine Fædre“ (1 Kong. 19, 4). Herren vor Gud give os Alle til

enhver Tid den Naade, at vi under en lykkelig Indgang og ønskelig Fremgang stedsse maa tænke paa og dagligen forbede os til den udeblivelige Udgang!

§ 8. Fører derimod Guds faderlige Forsorg og Forsyn os til Fornedrelse, hvad kan da være trøsteligere for os end Betragtningen af den salige Udgang, vor Gud har bestemt os og i sin Tid af Naade vil skjænke os? Intet er saa besværligt og farligt, at Mennesket jo med Glæde vil underkaste sig det, naar han er vis paa, at det vil faa et ønsket Udfald. Herren fører undertiden sine Egne til Døden og Helvede, og dette volder dem Sorg og Smerte; men han fører dem ogsaa ud deraf igjen (1 Sam. 2, 6), og dette bringer dem til at glemme det Forrige og er dem saare trøsteligt, især, fordi Udgangen er saa ønskelig og salig, at intet Dø har seet og intet Dre hørt og intet Hjerte fornummet noget Lignende (1 Kor. 2, 9). Simeon havde med Længsel ventet paa Israels Trøst; men hvor glad blev han ikke, da hans Haab fik en saadan Udgang, at han erholdt Mere end han havde haabet! Det var forudsagt ham, at han ikke skulde se Døden, førend han havde faaet Herrens Salvede at se, og han opnaaede ikke blot dette; men denne Skat blev ogsaa lagt i hans Arme, saa, at han kunde trykke den til sit Bryst, kjærtegne og kysse den og fuldkommen tilegne sig den; derfor beklagede han sig ikke over at skulle dø, men kaldte sin Bortgang en Vandring i Fred; han fandt saa megen Sødme og Salighed i Guds Frelse og Frelser, at han ingen Bitterhed kunde føle i sin Død. Røveren paa Korset sølte Naglerne i sine Hænder og Fødder; han saa Døden med al dens Angst og Bitterhed for sig; men han glemte let Alt, efter at Herren havde lovet ham en glad og ønskelig Udgang, og at han endnu samme Dag skulde være med ham i Paradis. Hvad var majsommere, be-

sværligere og farefuldere end den hellige Apostels Liv, idet han stedse blev hengiven til Døden og måtte dø dagligen (2 Kor. 4, 11; 1 Kor. 15, 31), — idet han efter vel at have undgaaet en Død allerede saa en anden for sig og stedse maatte kæmpe med Djævelen og Verden? Men hvad var trøsteligere for ham end hans Udgang og Forvisningen om, at Herren vilde fri ham fra al ond Gjerning, frelse ham til sit himmelske Rige og skjænke ham Retfærdighedens Krone? (2 Tim. 4, 18). Lader os ogsaa lægge os dette paa Hjerte og i Alt, hvormed vi i og af Verden bekværes, se hen til den salige Udgang, som Gud ved Moses, Profeterne og Apostlerne have forjættet os. Ingen Trængsel er saa stor, ingen Lidelse saa tung, ingen Angst saa skrækkelig, ingen Forsølgelse saa bitter, at den ikke ved denne Betragtning bliver til lutter Sukke. „Vær Trængsel, som er stækket og let,“ siger den dyrebare Apostel, „bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed, idet vi ikke have de synlige Ting for Dø, men de usynlige“ (2 Kor. 4, 17. 18). Man sammenholde nu det Timelige og Lette med det Evide og over al Maade Vigtige, saa maa dette Sidste strax erholde Fortrinet; og det vil hede: „Jeg slutter, at den nærværende Tids Lidelser ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os“ (Rom. 8, 18). Nu vel, vi ville da, saaledes som den tilbørlige Orden fordrer, begynde at omhandle denne Herlighed, der tager sin Begyndelse med den salige Udgang af denne Verden og derefter varer i Evidhed. Gud hjælpe os, at det maa ske til mange Sjæles Trøst og Glæde! Ham være Pris og Tak i Evidhed! Amen.

§ 9. Det er mærkværdigt, at idet den hellige Apostel vil skrive om de Troendes salige Død, fortier han ikke, hvorfra han har taget det, han skriver.

„Og jeg hørte,“ siger han, „en Røst fra Himmelen, som sagde til mig: Skriv: Salige ere de Døde.“ Han havde vel kunnet skrive ud af sit Hjerte, hvori den Hellig-Aand boede og fyldte det til al Guds Fylde, saa at han godt vidste, hvad han skulde skrive, lære og tro om de Troendes Tilstand i Døden. Men han saar her en særegen Befaling fra Himmelen til at optegne det, uidentvivel for at vi skulle tro, at denne Aand har været af den evige Sandhed, og for at vi med desto større Frimodighed skulle kunne forlade os derpaa. Det heder heller ikke: prædik eller sig til de Menighed, som nu ere til og tjene Gud under mange Trængsler, men: skriv, paa det ogsaa Efterkommerne kunne læse det og trøste sig derved. At han siger: „Salige ere de Døde, som dø i Herren,“ tiltrænger nogen nærmere Overveielse, saasom de Døde jo ikke dø, men allerede ere døde og kaldes de Døde, fordi de allerede have lidt Døden. Hvorfor kalder da den himmelske Røst Menneskene, navnlig de Troende, de Døde? Jeg svarer: Det sker, fordi de allerede forlængesiden ere afdøde fra Verden og sig selv og have begyndt at leve for Gud i Christo, saa og, fordi de ere belagte med mange Trængsler, hvilke i Skriften pleie at betegnes med Døden, og fordi de saaledes ikke havde nydt Verden og sit naturlige Liv med Glæde. De have altid levet som de, der dø; de have altid ombaaet den Herres Jesu Død i sit Legeme og ere for Hans Skyld stedse blevne hengivne til Døden (2 Kor. 6, 9; 4, 10. 11); derfor kaldes de medrette de Døde. Derefter begynder Apostelen at tale om deres salige Død, hvilket vi i det Næstfølgende skulle nærmere udvikle.

§ 10. Salige ere de Døde, naar de skilles fra Verden; thi de dø efter Guds Raad og Villie. Skriften lærer os, at Gud lader Menneskene dø, og at Han

har sat Enhver hans beskiftede Tid (Ps. 90, 3; Job 14, 5); thi det er overordentlig trøstelig for de Troende, at de ikke dø efter Satans og Verdens Villie, men efter sin kjære Faders Raad og Bestemmelse. Men dette Raad og denne Beslutning over dem har Han fattet efter sin guddommelige Visdom og Miskundhed; Han har overveiet Altting fra Evighed af og fastsat deres Endeligt, efter som Han har fundet tjenligst til sin Ære og deres Frelse. En Apotheker kjender den Tid, da han skal lade enhver Ur indsamle, nemlig naar den staar i sin Kraft; skulde da ikke Gud vide, naar Han bør tage mig ud af Verden? Uden tvivl har Han ved sin i saa Maade fastede Beslutning, der er udflydt af Hans Kjærlighed og Godhed, havt for Æie, at vi ikke skulle skilles herfra uden i vor Troes bedste Kraft, i vor Kjærligheds Aabenbarelse, i tillidsfuldt Haab, i kristelig Taalmodighed, mætte og kjede af Livet, fulde af Hunger og Tørst efter den evige Retfærdighed. Den Ordre, Døden bringer om vort Opbrud fra dette majsommelige Liv, er stadfæstet med den levende, kjærlige, algode og naadige Guds Segl; hvo skulde ikke villigen og glædeligen adlyde den? Hvo skulde vægre sig ved gjerne at forlade Verden? Om Moses siges, at han „døde efter Herrens Mund“*) (5 Mos. 34, 5). Vel ved jeg, at Herren havde forudsagt denne sin Tjener, at han ikke skulde komme ind i det forjættede Land, men ende sit Liv før Israels Børns Indtog i samme; men jeg kan dog ikke lade uomtalt, hvilke Tanker Hebræerne have gjort sig angaaende dette Udtryk; de sige, at Herren har givet Moses et Kys og dermed taget hans Sjæl fra ham, saa at han døde hel blideligen og jødeligen ved Herrens Mund. Jeg overlader til dem at forsvare denne Forklaring, men siger med

Sandhed, at alle Troende ei alene dø efter Herrens Ord og Villie, men at de ogsaa inslumre i Hans Hjerte under Kysse hel sødt og saligt, og at deres Sjelebrudgom under kjærlig og venlig Omfavnelse forløser dem fra deres Syndens og Dødens Legeme.

§ 11. De dø i Guds Kjærlighed, som sin himmelske Faders kjære Børn, og erholde Alt, hvad et Barn kan erholde og vente af en saa god Fader, der er Kjærligheden selv. Hvor vil man finde en jordisk fornuftig Fader, der negter sit syge eller døende Barn sin Kjærlighed med Alt, hvad Kjærligheden kan tilveiebringe? Og hvorledes skulde det være muligt, at den himmelske Fader kunde negte sine Børn, som Han „elfter med den Kjærlighed, hvormed Han har elftet sin Søn fra Evighed af“ (Joh. 17, 26), sin Kjærlighed og dens største Kraft og Hjælp? Han ved jo godt, at de uden denne Bistand ere altfor svage til at modstaa og overvinde en saadan Fiende som Døden. Han ved jo godt, at der ingen større Nød gives end Dødsnøden; skulde Han da ikke styrke og hjælpe dem i denne? For at trøste os imod Bekymringerne for det timelige Liv, henter vor aller sødeste Frelser et Bevis derfra, at Hans og vor kjære Fader, kjender vor Nød. „Ederes himmelske Fader“, siger Han, „ved, at I have alle disse Ting behov. Bekymrer Eder derfor ikke, og plager Eder ikke med sorgmodige Tanker!“ (Math. 6, 31, flg.) Paa samme Maade kunne vi ogsaa rigtigt og vel slutte i denne Sag: for den miskundelige og barmhjertige Gud er det ikke ubekendt, naar Hans kjære Børn befinde sig i Dødsangst; hvorledes skulde Han da kunne forlade dem og ikke tage sig faderligen af dem? Guds Kjærlighed er ligesom en Kjæde, der strækker sig gennem de Troendes hele Liv, saasom den ene Godhed og Velgjerning stedse følger efter den anden; men Døden kal-

*) Af Luther overfjet med: efter Herren Ord.
D. A.

des medrette Klenodiet, som hænger deri. Har nu den himmelfste Fader ladet sin Kjærlighed hvile over dem alle deres Livs Dage, — har Han udfriet dem af saa mange Farer, hvorledes skulde Han da kunne lade dem i Stikken i den sidste? „Den, som forlader sig paa Herren, skal Mistkundhed omringe“, siger Kong David (Ps. 32, 10). Det Ord, som her er oversat med at omringe, bruges om en Moder, der bærer et Barn under sin Hjerte og holder det indesluttet i sin Kjærlighed og sit Legeme (Jer. 31, 22), og om Edelstene, der ere indfattede i Guld (2 Mos. 25, 7). Har nu den miskundelige Gud holdt sine Troende, som Børn, indesluttede i sin Kjærlighed og sørget hjerteligen og faderligen for dem alle deres Livs Dage, — har Han omfattet dem, som kostelige Edelstene, som sin dyrebare Eiendom, med sin Godhed og Kjærlighed, hvorledes skulde Han da kunne forlade dem paa deres Yderste, allerhelst, da dette vilde stride imod Hans udtryffelige Ord: „Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig“ (Ebr. 13, 6), nemlig til ingen Tid, i ingen Nød, i ingen Fare, — saaledes som det paa et Sted forklæres: „Jeg er hos ham i Nød; jeg vil frie ham og herliggjøre ham: jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham se paa min Salighed“ (Ps. 91, 15. 16). Have de nogenfinde Wisshed for, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommande, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille dem fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu (Rom. 8, 38. 39), saa have de den i Døden, hvor Guds Kjærlighed ofte bliver udøst i deres Hjerter ved den Hellig-Aand, der vidner med deres Aand, at de ere Guds Børn og Arvinger til det evige Liv (Rom. 8, 16). Dette maa jo

kunne skjænte dem, som ere i Christo Jesu og formedelst Ham ere indsluttede i Guds Kjærlighed, en blid og sød Død. Den, som er omgivet af lutter Sødme, kan ikke føle nogen Bitterhed; den, hvis Hjerte er opfyldt af Kjærlighed, kan ikke smage noget Bæst og Ondt i Døden. Jeg maa her tænke paa en gudsfrygtig Præst, som i sin Død fornam saa megen Guds Kjærlighed, at han sagde, at Kammeret maatte være opfyldt med lutter smeltet Sukker, der omringede ham overalt og trængte ind i hans Ynderste. Dette er at være omgivet og omringet af Guds Mistkundhed.

§ 12. De dø i Foreningen og Samfundet med den Herre Jesus, som de ved Troen ere forbundne med og indlemmede i. Skriften ved intet Høiere, Edlere og Bedre at foreholde os end Foreningen og Samfundet med Guds Søn, Jesus Kristus, vor eneste og evige Frelser, thi ligesom den Forening og det Samfund, hvori vi formedelst den legemlige Fødsel og Naturens Løb staa med det første Menneſte, er Begyndelsen til al den Glendighed og Trængsel, hvori vi leve i denne Verden, saaledes er den Forening, hvori vi staa med Kristus formedelst Troen, Oprindelsen til al Naade, al Trøst og al Glæde; der kan heller Intet være saa ondt og bittert, at det ikke overvindes ved denne Sødhed og Herlighed. Denne Forening betager Synden dens Kraft, saa at den ikke bliver os til Fordømmelse (Rom. 8, 1); den virker Syndernes Forladelse (Efes. 4, 32); den frembringer en ny Skabning (2 Kor. 5, 17); den medfører et nyt Liv (Gal. 2, 20); den helliger os (1. Kor. 1, 1. 2); den styrker og befæster os, saa at vi kunne modstaa Dævelens snedige Anløb og Verdens Ondskab, ligesom en skrøbelig og smækker Plante, der har slynget sig om et levende, grønt Træ, holder Stand imod Veir og Vind (Efes. 6, 10);

den giver stedse Seir og Velsignelse (1 Thesf. 2, 2. 8; 2 Kor. 2 14); den forvisser os om Guds Forjættelsers Sandhed og gjør, at vi fornemme deres virkelige Kraft; den giver Glæde og Fred (2 Kor. 1, 24; 1 Pet. 5, 14) og lærer os, at Gud har elsket og udvalgt os, for Verdens Grundvold blev lagt, og at vi ere satte i det himmelske Rige (Efes. 1, 4. 6; 2, 6) og kaldte til den evige Herlighed. Derfor virker den Taalmodighed i Lidelser, giver Trøst i Trængsler og skjænker de Døende Liv og Salighed. Derfor prises de, som dø i Herren, salige i vor Text, og derfor forjættes det de Døde i Christo, at de ved Herrens Tilkommelse skulle opstaa først og derefter tilligemed de Øvrige, som have oplevet Herrens Dag og forud ere blevne forandrede, rykkes hen til at møde Herren i Lusten og saaledes altid være med Ham (1 Thesf. 4, 14 flg.; 2 Kor. 15, 51. 52).

§ 13. Hvad Vødlere og Bedre kunde nu siges end dette? Vader os imidlertid noget nærmere betænke, hvad det vil sige at dø i Christo! Det vil sige at dø som et levende Lem paa Hans aandelige Legeme (1 Kor. 6, 15; 12 27). Medens de leve, have de Hans Hellig-Aand boende i sig, der driver og veileder dem til at leve efter Guds hellige Villie. Denne Aand flyder fra Jesu Hjerte ind i deres Hjerte og Sjæl og giver dem Livet i Døden, efter den hellige Apostels Ord: „Om Christus er i Eder, da er vel Legemet dødt (dødeligt og Døden underkastet) formedelst Synden (som endnu stedse hænger ved de Troende); men Aanden (Eders Sjæl, som helliges ved Christi Aand) er Liv formedelst Retfærdighed“ (den Retfærdighed, I ved Troen paa Christum have erholdt — Rom. 2, 10). Hvad kan nu være trøsteligere og glædeligere end at dø som et Jesu, Guds Søn, Lem og at belives af Hans Aand midt i Døden? „Det er kosteligt for

Herrens Dine, naar Hans Hellige dø“ (Ps. 116, 15), siger den Kongelige Profet, blandt Andet af den Grund, at de dø i Christo, som Hans Legemes Lemmer og saaledes evig skulle leve i Ham og med Ham. Hvorledes skulde den kjærlige Fader i Himmelen kunne agte dens Død ringe, som er et Lem paa Jesu Legeme? Skulde den Herre Jesus ikke føle sine Lemmers Død og ikke give Algt derpaa? Hvo, der dør som et Jesu Lem, han har Sikkerhed for, at han skal trænge ind til det evige Liv og, forenet med sit Hoved, evig leve i Ham og hos Ham og med Ham. Det er umuligt, at et levende Lem paa den Herre Jesus kan blive udelukket fra Himmelen; thi det maa være, hvor dets Hoved og øvrige Legeme er, nemlig i sin Herres Glæde og i den evige Salighed. Hertil figter ogsaa vor Frelasers Forjættelser: „Jeg er Opstandelsen og Livet,“ siger Han; „hvo som tror paa mig, om han end dør, skal han dog leve, og hver den, som lever og tror paa mig, skal evindeligen ikke dø“ (Joh. 11, 25. 26). „Om Noget vil tjene mig, da følge han mig, og hvor jeg er, der skal og min Tjener være, og om Noget tjener mig, ham skal Faderen ære“ (Kap. 12, 26). „Jeg gaar bort for at berede Eder Sted og kommer igjen og vil tage Eder til mig, at hvor jeg er, skulle og I være“ (Kap. 14, 2. 3). „Fader, jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed“ (Kap. 17, 24). Heraf følger endvidere, at de Troende dø i den Herres Jesu Nærværelse, under Hans trøstelige og hjertelige Tiltale, i Forvisningen om Hans evige Kjærlighed og Naade, under Hans Varetægt og Beskjærmelse, i Hans Arme. Deres Bude, hvorpaa de indslumre, er Hans Hjerte og Bryst. Han har saameget at gjøre med dem og de med Ham, at de ikke blive Døden var og se den i dens Afstyghelighed, osv.

§ 14. Han har forjættet dem, at „hvor To eller Tre ere forsamlede i Hans Navn, der vil Han være midt iblandt dem, og at Han vil være med dem alle Dage indtil Verdens Ende“ (Math. 18, 20; 28, 20). Hvorledes kunne vi Andet end annamme saadanne Udsagn med Glæde og forstaa dem om vor Afskedsdag? Hos en Døende er for det meste mange gudsfrygtige Christne af Frænder, Venner og Naboer forsamlede; men den Herre Jesus er dog ifølge sit Ord den Fornemste iblandt dem; Han tager sig hjerteligen af den Syge og Døende, opflammer hans Bøn og gjør den kraftig, lægger Trøst til hans Hjerte og vederkvæger hans Sjæl. Andre kunne ofte ikke gjøre Andet hos en Døende end klage og græde; men Han udfrier Sjelen fra al Plage og Klage, tørrer alle Taarer af dens Dine og fører den ind til sin himmelske og evige Glæde. De jordiske Venner lade Sjelen drage bort under mange Taarer; men Han modtager den med megen Trøst og overslytter den i et Dieblisk til Saligheden. De tage sig af det affjelede Legeme, vaske og pynte det, saa godt de kunne; men Han giver Agt paa den Ham saa kjære og dyrebare Sjæl, beklæder den med Klarhed og fører den, som sin smykkede Brud, til det himmelske Bryllup. Hvad der siges om Herrens elskede Discipel som noget Særdeles og Overordentligt, nemlig at han „laa op til Jesu Bryst i Nadverden“ (Joh. 13, 25; 21, 10), det er nu blevet fælles for alle Hans Troende, navnlig i deres Død, da man med god Grund i Henhold til Guds Ord kan sige, at de henhøve paa Jesu Bryst, paa Hans Hjerte og i Hans Arme; thi de dø i Hans Kjærlighed, i Hans Forening og Samfund, paa Hans Forjættelse, paa Hans Fortjeneste og Blod; hvorledes skulde de kunne dø saligere? Hvo vil forurolige eller bedrøve Børn, som ere indslumrede saaledes? Hvo vil

fordømme dem, da Jesus har taget dem, som sin Brud, i sine Arme og indesluttet dem i sit Hjerte? Hvilket Liv eller hvilken Død, hvilken Engel eller hvilket Fyrstendømme, hvilken Magt eller hvilken anden Skabning skal kunne rive dem ud af Jesu Arme og stille dem fra Guds Kjærlighed, som er i dem? Den hellige Evangelist og Apostel Johannes siger, at „Herren elskede sine Egne indtil Enden“ (Kap. 13, 1), hvilket vel er at forstaa om Hans Endeligt og Død paa Korset; men dog kunne vi ogsaa ved denne Leilighed sige, at Herren elsker sine Egne indtil deres Ende. Thi ligesom Han deres hele Liv igjennem har elsket dem og fulgt dem med sin Misfandhed, saaledes kan og vil Han heller ikke forlade dem, naar de ere mest trængende til Hans Kjærlighed og mest behøve den; naar Døden forsærder og bedrøber dem, er det paatide, at Han kommer til og fylder deres Hjerter med Forvisningen om sin evige Kjærlighed; naar deres Hjerte er omgivet af bitter Dødsangst, da er det paatide, at Han udøser sin søde Kjærlighed deri.

§ 15. Den hellige Apostel bruger mærkelige Udtrykke om Freden med Gud i Christo og siger, at den skal bevare de Troendes Hjerter og Tanker (ligesom en Besætning har en Fæstning i sin Besiddelse og bevarer den) imod al Uro (Filipp. 4, 7), og at den skal seire i dem, naar Gjenvordigheder maatte vise sig, som ville bedrøve deres Hjerter (Kol. 3, 15). Men naar er der mere Uro tilstede, end naar Døden angriber og bekjemper Hjertet? Heraf kunne vi da med Sikkerhed slutte, at den Herre Jesus da vil give dem sin Fred, — at Han bevarer og behersker dem og oprettholder dem imod alle Djevlelsens snedige og vældige Anløb. Dette ser man af Simeon, der havde Jesum paa sine Arme og af og ved Ham fik Fred i Hjertet og saaledes glad og trøstlig forlod Verden

(Luk. 2, 29). Vi læse, at da den Værkbrudne blev bragt til Jesum, og denne saa hans Tro, sagde Han til ham: „Søn, vær frimodig, dine Synder ere dig forladte“ (Matth. 9, 2). Alle Tiders Erfaring lærer, at Herren med dette Ord, som med en Balsomdraabe, hvilken Han lader falde i det bedrøvede og urolige Hjerte, beroliger og stiller sine Egne tilfreds i Liv, Lidelse og Død, saa at de desaarjag blidt og saligt, fulde af Tro og Tillid trænge igjennem Døden ind til Livet. De have i sit Liv faaet rig og sød Trøst i Betragtning af den Herres Jesu Forbønner, om hvilke den hellige Skrift forvisser dem (Rom. 8, 34; Ebr. 7, 25; 9, 24); men hvo vil tvivle om, at disse Forbønner ere kraftigst da, naar en af Guds Udvalgte staar i Dødskampen og nu skal gaa over fra Tiden til Evigheden? Hvo vil tvivle om, at Jesu Blod, som taler bedre end Abels (Ebr. 12, 24), da med Kraft raaber til Gud for dem: Naade! Naade! Forlad! forlad! Fader! Fader! — saaledes som Luther taler derom. Vist er det, at det guddommelige, kostbare Blods Røst udslætter al Satans Anklage og overdøyer alt hans Skrig.

§ 16. De dø som den Herres Jesu Faar, hvilke Han har taget i sin Haand og lagt paa sine Skuldre, hvoraf og hvorfra Ingen skal tage dem. Saa høit elskede den gamle Kirke Billedet af den Herre Jesus, den trofaste Hyrde, der bærer et gjenfundet Faar paa sine Skuldre til Hjorden, at de ikke blot anbragte det paa sine Kalfe, som de brugte ved den hellige Nadverd, men ogsaa paa sine Forsamlingssteder og over sine Grave, som vi allerede paa et andet Sted have fortalt, — hvormed de tilkjendegave, at den Herre Jesus først da har fuldkommen fundet sine Faar og kan bringe og bære dem til sin Hjord, der græsser i de Levendes Land. Al ja, kjæreste Jesus, Du vor Sjels trofaste Hyrde og

Tilsynsmand, bær os, medens vi leve, — bær os, naar vi lide, — bær os, naar vi dø! Hvorledes skulde vi kunne modstaa Djævelens og hans Medhjælperes Anløb, — hvor mange Tusinde Gange vilde vi ikke blive opslugte af Helvedes Ulve og sønderrevne af dets Hunde, dersom Du ikke bar os saa trygt paa dine Skuldre og bevarede os ved din Magt til Frelse, hvilket Apostelen forsikrer, at Du gjør? (1 Pet. 1, 5). En anden Apostel siger, at han søger at gribe Christum, ligesom han er greben af Ham (Filipp. 3, 12). Vist er det, at Herren greb og tog fat i Saulus, da han i affindig Riddjærhed reiste til Damaskus for at bedrøve og forfølge de Christne, saaledes som man griber og standser En, der iler i Fordærvelsen. Apostelen erkjender ei alene denne mageløse Naade; men han vil ogsaa gribe Christum igjen og holde Ham imod Verden, Djævelen og Døden som sin eneste Skat, Bestjærmelse og Trøst. Han fastholdt ham vel, men ikke saa fuldkomment, saa hjerteligt, som han gjerne vilde. Han ønskede at gribe Christum saaledes, at han af og i Ham kunde faa og finde Liv og have overflødig. Han vilde gribe og holde Ham, ikke som man griber Noget med Hænderne, hvilket af en stærkere Magt kan fravristes dem, men med sin Troes Arme, med sin Sjels Kraft, med sit hungrige og trostige Hjertes Uttraa. Ligesom Måven griber og omslutter Måden for at uddrage Kraften deraf og fordele den til hele Legemet, ønsker Apostelen og bestræber sig for at gribe Christum saaledes, at han af Ham kan faa Retsfærdighed imod Synden, Frimodighed imod Livl, Trøst i Strøbelighed No i al Uro, Livet i Døden. De dø under den Herres Jesu Binger, Baretægt og Bestjærmelse; de ere Hans Ryllinger, som Han leder, styrer og fører, og naar deres Livs Aften kommer, indeslutter og forvarer Han dem med sine Binger,

saa at intet Ondt kan ramme dem (Matth. 23, 37). En vis gudfrygtig Kone, som i sin Sygdom var plaget af mange Afmagter, blev kjærligen omsavnet og kraftigt vederkvæget af sin Mand; da hun kom noget til sig selv igjen, spurgte hun: Alt, hvor er jeg? Manden svarede: I mine Arme, min Stat. Saaledes gaar det ogsaa med de Troende; naar de ligge paa sit Yderste, spørge de: Hvor er jeg? Og hvad giver deres Sjelebrudgom, Jesus, dem til Svar. I mine Arme, mit Barn; under mine Vinger, i min Kjærlighed og Naade, som Intet skal rive dig ud af.

§ 17. De dø i Samfund med den Hellig-Aand, der for evig er dem given, for at Han altid skal bo i dem som i sit levende Tempel, og fylde dette til al Guds Fylde. Ligesom Han nu hele deres Liv igjennem har i sunde Dage, og naar det gik dem vel, kraftigt ledet og styret deres Hjerte og bevaret dets Kjærlighed og barnlige Lydighed mod Gud, — ligesom Han i alle deres Lidelser har styrket, trøstet og opholdt dem, saaledes kan og vil Han heller ikke forlade eller slippe dem i den sidste Stund, da Han ved, at Hans Bistand er alernødvendigst. Der siges om Ham, at Han vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn og tillige Guds Arvinger og Christi Medarvinger; men naar trænge vi mere til dette Vidnesbyrd, end naar vi befinde os i Kamp med den sidste Fiende, da Satan fremfor Alt ønsker at berøve os Guds Barneret og Haabet om den himmelske Arv og af al Kraft bestræber sig herfor? Dog, hvad tænker han vel at kunne udrette imod den Hellig-Aands Forsikring, og hvormed vil han tilintetgjøre Vidnesbyrdet af Ham, den himmelske Fld, mod hvem Alt, hvad den Onde modsætter Ham, er at agte for Træ, Halm og Avner? En hvis ansegtet Kvinde sagde, efter at hun var bleven trøstet af Gud og havde faaet

den Hellig-Aands Vidnesbyrd om sit Samfund med Jesu Død og sine Synders Forladelse: Havde end alle Menneſter i Verden sagt mig i min Nød, at Guds Søn ogsaa havde døet for mig, og at mine Synder vare mig forladte, vilde jeg dog ikke kunnet tro det; men nu, om end alle Engle, Djæble og Menneſter sagde til mig, at jeg ingen Del havde i i Christo, og at Synderne ikke vare mig forladte, saa vilde jeg dog ikke tro dem eller tage noget Hensyn til deres Vidnesbyrd; jeg har den Hellig-Aands Vidnesbyrd i mit Hjerte, hvilket operstemer Alt og fylder min Sjel med en Trøst, som ingen Skabning kan fratage mig. Dette have ogsaa de hellige Martyrer, der for Jesu Navns Skyld ofte smertefuldt og skrækkeligt nok bleve afslavede, fornummet, idet de, styrkede ved dette Vidnesbyrd, med stor Taalmodighed overvandt al den Pine, man voldte dem, betragtede Baalet, hvorpaa man vilde gjøre deres Legeme til Aske, som en skøn Brudseg og bespottede og udlo Fld, Sværd, Strikke og alle sine aandelige og legemlige Fienders Forbitrelse. Nu vel, Aanden er endnu i sin Kirke; Han bor endnu i den hellige Menighed; Han opliver, styrker og husvaler dens Lemmer i al Angst og Sygdom, saa at de ikke føle nogen Bitterhed, efterdi Alt overvindes ved Hans guddommelige Vidnesbyrd. Just med Hensyn hertil kalder Apostelen den Hellig-Aand Pantet paa vor Arv og det Segl, som Gud har indtrykt i vore Hjerter (2 Kor. 1, 22; Efes. 1, 13. 14), idet han dermed vil tilkjendegive, at ligesom det blandt Menneſkene er brugeligt, at den Ene giver den Anden et beseglet Brev og et Pant til Sikkerhed for en Gjæld, saaledes har Herren ogsaa til Sikkerhed for vor himmelske og evige Arv ifølge sin Naade givet os sin Hellig-Aand, for at Han skal bo i vore Hjerter og fylde dem med Omvendelse, Tro, Kjærlighed og Haab,

med Lys og Kraft, med Fred og Glæde
 saa længe, indtil Han med det sidste Suk
 indfører Sjelen med sig til Guds Her-
 ligheds virkelige Nydelse. Herhen hører
 ogsaa, hvad han skriver paa et andet
 Sted: „Vi, som have Aandens Første-
 grøde, sukke i os selv, idet vi forvente
 en sønlig Udfaarelse, vort Legemes For-
 løsning“ (Rom. 8, 23). Aandens Før-
 stegrøde kalder han den gjensødende og
 helliggjørende Naade, hvilken Herren har
 skjænket sine Troende og Udvalgte i
 denne Verden, som en Forsmag paa den
 himmelske fuldkomne Fornøjelse og For-
 klarelse. Herved drives og opslammes
 de saaledes, at de uafsladelig længes ef-
 ter sin Barnerets Aabenbarelse og sine
 Legemers fuldkomne Forløsning fra al
 Synd og Elendighed, hvormed de i dette
 Liv ere besmittede, og som de i Tiden
 ere underkastede. Have de nu allerede
 modtaget Førstegrøden, saa ere de ogsaa
 sikre paa den fulde Afgrøde, som de med
 stadig Længsel forvente, og som de til
 den af Gud fastsatte Tid skulle begynde
 med Glæde at indhøste.

§ 18. De dø under de hellige Eng-
 les Opvartning og Pleie. Disse him-
 melske og herlige Aander ere af Gud
 beskiftede til Tjeneste for dem, som skulle
 arve Salighed (Ebr. 1, 14), og man
 kan næsten ikke uden Glædestaarer læse,
 hvorledes den Hellig-Aand i Ordet be-
 skriver os deres Hjælp og Bistand fra
 dette majsommelige Livs Begyndelse, un-
 der dets Fremstridning og indtil dets
 Ende. De have Befaling af Gud til at
 bevare og ledsage dem, som sætte sin Lid
 til Ham, paa alle deres Veie og at bære
 dem paa Hænderne, for at de ikke skulle
 støde sin Fod paa nogen Sten (Ps. 91,
 11. 12); de ere beskiftede til Vogtere, for
 Dag og Nat at være om os, beskytte
 vort Legeme og vor Sjæl, vort Hus og
 Hjem, vort Guds og Gie, vor Seng,
 vort Børd osv. og gjøre et Gjerde der-

om, for at Satan ikke skal kunne bryde ind;
 de stride for os imod Helvedaanderne og
 bidrage til at forebygge mangen Ulykke.
 Ithorvel nu denne Beskjærmelse aldeles
 ikke falder dem besværlig, idet de gjøre
 Alt med første Glæde, saa ynkes de dog
 over al den Nød og alle de Plager, vi
 her i Verden ere betyngede med, og unde
 os hjerteligt gjerne snart at blive friede
 fra alt Ondt og overflyttede til den evige
 Hvile. Naar nu den Tid kommer, at
 en gudelstende Sjæl skal faa sit Ønske op-
 fyldt og gaa ud af Sammen- og Taa-
 rebalen til den salige Omfistelse, som
 venter den i Himmelen, saa kan man
 let vide, at det maa være en overvæt-
 tes stor Glæde for de hellige Engle, som
 hidtil have været beskiftede til dens Be-
 skjærmelse, at de nu skulle indføre den
 dem betroede Sjæl i den himmelske Her-
 lighed. De have glædet sig ved at se
 dens Omvendelse i Livet; skulde de da
 ikke ogsaa glæde sig ved nu at se den
 nærmere i den Tilstand, hvori den ikke
 mere skal have nogen Omvendelse behov?
 De have glædet sig, naar den her i Li-
 vet har priist sin Gud, efter ved deres
 Bistand at være udfriet af Fare og Nød;
 skulde det da ikke være dem høist glæde-
 ligt, at de nu skulle se den for evig ud-
 friet af al Fare og Nød og overflyttet
 til den himmelske Sikkerhed, til de Aan-
 ders Mangfoldighed, der prise Gud uden
 Afslættelse? Naar en Hovmester lykkel-
 igen har ført et ham betroet Barn gjen-
 nem fremmede Lande og nu staar ved
 Maalet i sit Fædreland, saa er han ei
 alene saare fornøiet derover, men over-
 antvorder ogsaa sin Undergivne med
 største Glæde til Forældrene. Og hvo
 kan tvivle om, at de hellige Engle med
 stor Glæde aflevere den Sjæl i Himme-
 len for den store Guds Throne, som det
 har været betroet dem at føre igjennem
 Verden, og at, saa ofte Saadant sker,
 en ny Sang bliver istemt og affungen

af Englenes mange Tufinder og af de fuldkommede Retfærdiges Aander til Guds Pris?

§ 19. Men lader os nærmere betragte, hvorledes de hellige Engle te sig hos en døende Christen til hans Trøst! Dersom de nogenfinde i hans Liv have været beskæftigede omkring ham, saa ere de det fremfor Alt i Døden. Jo større Røden er, desto mere Hjælp bringe og gjøre de, saa meget det staar i deres Magt, ligesom vi læse om vor kjæreste Herre Jesus, at der under Hans Dødsangst, der afpreskede Ham blodig Sved, viste sig en Engel for Ham og styrkede Ham (Luk. 22, 43); der siges imidlertid ikke tillige, paa hvad Maade dette skede, hvorfor Fortolkerne have forskjellige Meninger angaaende disse Ord; Mogle antage, at Engelen forestillede Ham Hans kjæreste Faders naadige Velbehag, Menstkenenes søde Trefse, som skulde blive Følgen af denne Bitterhed, og den evige Være og Pris, Gjenløsningsværket vilde forskaffe ham. Andre holde for, at det ogsaa skede i Gjærningen, saa at Engelen enten medbragte en himmelsk, guddommelig Kraft og meddelte Herren samme, eller at han forøvrigt oplivede Ham med en hjertestyrkende og gennemtrængende Vederkvægelse, være sig naturlig eller overnaturlig. Ligesom vi da vide, at Herren blev styrket af en Engel i sin sidste Kamp, men ikke nærmere kunne beskrive Maaden, hvorpaa det skede, saaledes holder jeg ogsaa for, at man med god Grund kan sige, at de hellige Engle gjøre, hvad der staar til dem, hos de døende Christne med at styrke, vederkvæge og trøste dem, ihvorvel vi ikke kunne beskrive eller egentlig sige, hvorledes det gaar til. Om Elias læse vi, at han flygtede ud i Ørkenen for Dronning Jesabels Brede og der blev bespist og læftet af en Engel med ristet Brød og Vand, idet denne sagde til ham: Staa op og æd! thi Veien er ellers for

lang for dig, hvorpaa han ved denne Mads Kraft gif firti Dage og firti Nætter til Bjerget Horeb (1 Kong. 19, 6. 7. 8). Hvad det var for Brød, og hvorfra Engelen tog det, og af hvilken Rilde han øste dette Vand, kunne vi vel ikke vide; men det er aabenbart, at denne Mad og Drik gav Profeten saadan Kraft, at han hjalp sig dermed i firti Dage og Nætter og kunde holde ud paa saa lang en Reise. Var det et naturligt Brød, hvilket er sandsynligt, saa har det dog af Engelen faaet en overnaturlig Kraft, der saaledes formaaede at styrke Profeten. De Syge og Døende nyde ofte meget Lidet og leve dog flere Dage og Uger; hvem kan vide, hvad de hellige Engle bidrage hertil, og hvilken Kraft de have blandet i den Mundfuld Mad eller Drikke, som den Syge tager til sig? Om et Sandhedsvidne, som under Keiser Julianus den Forsaldne var bleven meget pint, og hvis hele Legeme var blevet udspændt og sønderflænget, fortæller Kirkehistorien os, at der under denne Pinsel stod en skøn, ung Mand ved hans Side, som bestændte og vederkvægede ham med en kjølig Dug, saa og tørrede Sveden af hans Ansigt. Jeg tvivler ikke om, at de hellige Engle ifølge den ubegribelige Kjærlighed, de i Gud nære til Menneftene, forrette noget Lignende hos de Troende paa deres Yderste og sødeligen styrke og vederkvæge dem, ihvorvel jeg ikke kan beskrive Maaden, hvorpaa det sker.

§ 20. Erfaringen lærer, at de Døende ofte anfægtes og forfærdes heftigt af Satan, idet han forekaster dem deres begangne Synder og foreholder dem Guds Brede og den evige Fordømmelse, som de dermed have fortjent osv. Jeg formener, at vi vilde høre langt mere Saadant, dersom ikke de hellige Engle vare. Disse leire sig omkring en Troende (Ps. 34, 8), omgive og omringe hans Seng, saa at Satan ikke kan trænge

ind paa ham, som han gjerne vilde; de tilbageslaa den Ondes gloende Pile, som han afstyder efter det matte og med Døden kjæmpende Hjerte; de staa som Guds beffittede Vældige omkring et gudfrygtigt Menneffes Seng; de gjøre, at Djævelen ikke kan forurolige ham, men maa lade ham blidt og saligt indflumre i sin Frelser. Derfor faa de Gudfrygtige ofte i sin Død den Naade af Gud, at de se de hellige Engle staa omkring deres Seng eller svæve over dem og syse om dem, hvorpaa forskjellige Exempler ere optegnede, som formeres ved den daglige Erfaring. Den navnkundige og aandrige gamle nyrnbergfke Præst Joh. Saubert har ei alene skrevet frimodigt og mærkeligt herom i sin Simeonsvogn, men ogsaa selv til sin store Glæde i sin Død erfaret, hvad han har sagt til Andres Trøst; thi i hans Vigprædiken fortælles, at han paa sit Dødsleie talte mange mærkelige Ord med stor Glæde og leende Mund om guddommelige Drømme, Engleshn og den evige Herlighed og flere Gange sagde til de Tilstedeværende: *Alt, ser, ser!* og: *O, hvor mange Tusinde hellige Engle!* *Alt, ser, ser!* Da nu hans Sjelesørger spurgte ham: Hjertens kjære Hr. Kollega,*) hvad skulle vi se? pegede han opad med Fingeren og sagde smilende: *Ser, ser!* Herberger fortæller om en døende Jomfru, at hun paa sit Yderste saa et Kor af de hellige Engle og sin nylig afdøde Fader midt iblandt dem. Jeg har erfaret, at en liden Pige, som laa haardt angreben af Børnekopperne, og af hvis Søffende den ene laa for Døden af samme Sygdom, saa en vidunderlig deilig og skinnende Mand ved dennes Hoved og spurgte sin Moder med Forundring: *Hvad er det for en Mand, og hvorfra er han kommen?* I den haarde Pesttid, hvoraf vor By for nogle

Nar siden blev saa medtagen, forekom der flere Exempler herpaa, hvoraf nogle allerede ere anførte ovenfor i dette Værk, og som den gudfrygtige Læser vil behage at efterse. Paa den Naade opfyldes, hvad Herren har forjættet dem, som Ham elste, nemlig, at de hellige Engle skulle bevare dem paa alle deres Veie (ogsaa paa den, der fører gjennem Dødens Skyggedal fra Fortrænkfeligheden til den salige Evighed), og at de skulle bære dem paa Hænderne, for at de ikke skulle støde sin Fod paa nogen Sten (Ps. 91, 11. 12). Ved disse Ord rinder det mig ihu, at Herren fortæller om Lazarus, at han efter sin Død blev henbaaren i Abrahams Skjød, efter som det er oversat i vor tydske (og norfske) Bibel; det græfske Ord tilsteder imidlertid ogsaa meget godt, at man gjengiver det ved ført, hvormed saaledes vilde være tilkjendegivet, at de hellige Engle omgiffes meget omhyggeligt med Lazarus's Sjel, — at de bare den paa Hænderne, førte den bort med sig som paa en Triumfvogn og fremstillede den som en deilig Brud for sin Frelser og Brudgom. Nu, det maa jo gjøre Døden høist salig, naar den udvalgte Sjel bliver udreven af al Angst, henslyttet fra Menneffenes Selskab, omgiven af hellige Engle og bortført eller henbaaren af dem. Hvor glade maa ikke disse vore Medtjenere være, naar de nu have den Brud, som de saa længe have opvartet og tjent, i sine Hænder og til Spot for Djævelen føre den som et ædelt Bytte til Himmelen! Og hvo vil forsøge paa at beskrive den Sjels Glæde, som, frelst fra sit Syndens og Dødens Legeme og friet fra al ond Gjerning, i et saa behageligt Selskab vandrer til den uudsigelige Salighed, som Gud har beredt sine Egne? *Alt, Herre vor Gud, forund os snart efter din naadige og hellige Villie den Herlighed, at vi af dine hellige Engle maa føres til dit Rige, evindeligt leve med*

*) Embedsbroder.

og iblandt dem, elste Dig, love Dig, prise Dig!

§ 21. De dø i Samfund med og under hjertelige Forbønner af alle Troende, som endnu færdes i den stridende Kirke paa Jorden. Det er bekjendt, at alle Christne, som ere i Verden, tro formedelst en Aand og ere forpligtede til inderlig Broderfjærlighed og altsaa tillige til gudelige Forbønner for hverandre, hvorfor de ogsaa samtlige komme hverandre tilhjelpe i al Nød og Fare og troligen bede til Gud for hverandre. Derfor skriver Apostelen til sine Romere; „Jeg formaner Eder, Brødre, ved vor Herre Jesum Christum og ved Aandens Kjærlighed, at I ville stride med mig i Bøn for mig til Gud, at jeg maa blive friet fra de Vantro i Judæa“ (Kap. 15, 30. 31), og om Epafraas siger han, „at han altid strider for Kolosenserne i sine Bønner, at de maa staa fuldkomne og fuldendte efter al Guds Villie“ (Kol. 4, 12). Ligesom nu Dødsnøden er en af de største, idet den troende Sjæl ofte i den maa stride heftigt og kjæmpe af alle Kræfter med Synden, Døden og Djævelen, saaledes komme ogsaa alle Troende den tilhjelpe i den og bede navnlig om, at Gud vil opretholde dens Tro, Kjærlighed og Haab, beskjærme den mod Satans Fristelser, fri den fra al ond Gjerning og frelse den til sit himmelske Rige. Jeg tror heller ikke, at der findes nogen sand Christen, som ikke daglig ihukommer denne Pligt og med hjertelig Andagt opfylder den, dels idet han læser sit Fadervor og navnlig de tre sidste Bønner: Forlad os vor Skyld, ligesom og vi forlade vore Skyldnere, og før os ikke i Fristelse, men frels os fra det Onde, dels i Litaniet, hvor der bedes og synges: I vor sidste Time, paa den yderste Dommedag hjælp os, kjære Herre Gud! dels i andre særegne Bønner, som han kan have udvalgt sig, og hvoraf en lyder saaledes:

Herre Gud Fader i Himmelen, forbarm Dig over os! Herre Guds Søn, Berdens Frelser, forbarm Dig over os! Herre Gud Hellig-Aand, forbarm Dig over os! Vær os naadig, og staa os, kjære Herre Gud! Vær os naadig, og hjælp os, kjære Herre Gud! Vi arme Syndere bede, at Du vil bønføre os, kjære Herre Gud! Trøst alle Bedrøvede og Sorgfulde, bønfør de Fattige og Trængende; forsørg og beskjærm Fremmede, Enker og Faderløse: bring de Vildsarne og Forsørte paa ret Vej; omvend Syndere og de Ugudelige; husk de Syge paa deres Sygeleie; vær deres Bedertvægelse, Vogter, Læge, Hjælp og Trøst; tag for Jesu Døds og Blods Skyld de Døendes Sjæl til Naade, og forbarm Dig i Naade over os og alle Mennesker, for Jesu Christi Skyld! Amen.

§ 22. Jeg har læst, at det i nogle kotholste Klostere er Skik og Brug, at naar en Broder ligger paa sit Yderste, bliver der givet et Tegn med en Klokke, hvorpaa samtlige Munk og Alle, som ere i Klosteret, maa ile til den Døende og hjerteligen bede for ham; jeg ved ogsaa, at det i England er brugeligt, at naar Nogen i et Sogn befinder sig i Dødsnød, bliver der ringet med en Klokke i Sognkirken og Menigheden saaledes underrettet derom og opfordret og opmuntret til inderlig Forbøn for den Døende. Det var at ønske, at man ogsaa vilde indføre denne gavnlige Skik paa andre Steder og saaledes troligen anbefale den bortdragende Sjæl til den naadige og barmhjertige Gud med forenede Hjerter og Troeskæfter. Dog ville sande Christne heller ikke uden saadan Paamindeelse glemme at iagttage sin Skyldighed i denne Henseende, ligesom de ønske, at det Samme maa vedsaars dem selv af andre Troende, naar de komme i en saadan Tilstand. Hæderlesshed ville de bede inderligen med og besegle sine Sukke

med Jesu Navn og en særskilt troende Bøn, naar det i den forsamlede Menighed kundgjøres fra Prædikestolen, at det tegner sig til Døden med Argen, og derhos Gud hjerteligen anraabes om at være den Døende naadig, tilgive ham hans Synder, lade Jesu Blod og Død komme ham tilgode, bestjærme ham imod Satans Anfægtelser og ved et saligt Endeligt fri ham fra al ond Gjerning og frelse ham til sit himmelske Rige. At nu en saadan Bøn af mange, ja alle Troende hele Kirken over ikke er forgjeves, derom tillade vor Guds Forjættelser os ikke at tvivle. Hertil komme Bønner af den Døendes Husfolk, Paa-rørende, Venner og Naboer, der, hvis de ville te sig som sande Christne, erkjende Guds hellige Villie og lydig underkaste sig den, maa bevise den Syge den sidste Kjærlighed og Trofasthed, ei alene ved hjertelig, kjærlig Pleie og Opvartning, ved Meddelelsen af de forhaandenværende Bederkvægelser, ved trostelig Tiltale og glad Lytønstning til en salig Ombytning af Tiden med Evigheden, men fornemmelig ved flittige og andægtige Bønner, hvori de hjerteligen anbefale og ofre den Syges Sjæl til Gud, overgive den i den Herres Jesu trofaste og mægtige Hænder og anraabe den Hellig-Mand om, at Han ikke vil forlade den, men træde frem i dens Sted med uudsigelige Sukke, og disse Bønner ville vorde desto kraftigere, jo mere de ere ledsagede af mange ængstelige Sukke og hede Taarer. Ei heller pleie christelige Præster og Sjelesørgere at være langt borte i en saadan Nød, men hjerteligen at anbefale den bortdragende Sjæl til den trofaste, naadige og barmhjertige Gud. Da heder det ofte: Far hen, du ædle Sjæl, du kjære, gudfrygtige, trofaste Hjerte, du kjære Barn! Far hen til din kjære Gud og Fader i Christo, som altid inderligen har elsket dig og du Ham, — som du

barnligen har frygtet og forladt dig paa! Far hen til den Herre Jesum, din dyrebare og trofaste Hyrde og Frelser, der har forhvervet sig dig, som sit Faar, med sit Blod, og til hvem du stedse i Troen har holdt dig! Far hen til din dyrebare Ven Talsmanden, den Hellig-Mand, der har udkaaet dig til sit Tempel og sin hellige Bolig! Far hen fra Forgængeligheden til Evigheden! Far hen fra Pilegrimsvandringen til det himmelske Fædreland! Far hen fra al Nød til den levende og evige Gud! Han velsigne din Udgang og Indgang og bevare dig ved sin Magt til evig Salighed! Herren velsigne dig og bevare dig! Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig! Herren løfte sit Afsyn paa dig og give dig Fred i al Evighed! Mogle have ogsaa ved saadanne Leiligheder for Skik at anmode Ungdommen i Skolerne og de Fattige i Hospitalerne om deres Forbønner og derhos at lade de Sidste give en Almisse, hvilken Brug jeg hverken vil forkaste eller billige, saasom der kunde være Et og Andet at bemærke derved; dog maa jeg sige, at hvo som tror at burde gjøre det, ikke derved maa se hen til Menneftenes Værdighed, men blot til Guds Forbarmelse i Christo Jesu, paa hvilken det i den sidste Nød aller-mest kommer an.

§ 23. Naar nu Sjelen endelig paa denne Maade forlader Legemet, saa gjør den det allersaligste og herligste Bytte, hvilket ingen menneftelig Forstand kan begribe og ingen Tunge udsige. Det var en uventet Forandring, som foregik med Josef, da han i en Time blev op-høiet fra en fængslet og elendig Mand til stor Ære og Herlighed af Kongen i Ægypten; hans Fjernlænker bleve om-skiftede til Guldringe og Guldkjæder, hans daarlige Klæder til hvid Silke og hans udstaaede Banære til lutter Ære, Pris og Hviagtelse (1 Mos. 41,

41. 42). Saaledes gif det ogsaa med Esther og Mardokæus, af hvilke den Første ved Guds Styrelse fra en forladt og foragtet Fader- og Moderløs blev pludseligen bragt til kongelig Høi-
hed og Herlighed og den Sidste fra sin forfulgte og fattige Stilling hurtigt hævet til næsten kongelig Værdighed (Esth. 2, 16 flg.; 6, 6 flg.). Men disse Forandringer kunne ikke sammenlignes med den, om hvilke vi tale. Thi alle Omstiftelser i Verden, hvor ønskelige og lykkelige de end monne være, forblive dog verdslige, timelige og forgængelige og frembringe ingen Forbedring i Menneskets Indre; denne derimod forandrer et Menneskes hele Tilstand og overfører det i et Dieblit til den salige, uforanderlige Evighed; Sjelen aflægger det syndige Kjæds Kjortel og bliver iført Guds Klarheds og Herligheds Klædebon; den bliver friet fra al ond Gjerning og skyndsomt frelst til Herrens himmelske Rige (2 Tim. 4, 18); den forlader Verden, den bedrøvelige, den onde, den falske Verden og iler til Himmelen, hvori Retfærdighed bor; den forlader den timelige Glendigheds stormfulde Hav og løber ind i det himmelske Fædrelands trygge Havn; den vandrer bort fra Taaredalen og træder ind i den himmelske Frydesal; den forlader Mørket og farer hen til det Lys, hvori Gud bor; den kommer fra Uroligheden og gaar ind i den salige Rolighed; den ophører at sukke og græde og begynder at le og juble. Og hvo kan tilbørligen beskrive den udfarende Sjæls Glæde og Herlighed? Naar de legemlige Dine ere lukkede, og den Intet mere ser i Verden, men bliver var, at den er udenfor Portene til Guds Stad, og nu med Glæde venter at blive indladt i Himmelen, til den Herlighed, som Kristus ved sit Blod har forhvervet den, — som Gud af Naade har forjættet den og den Hellig-Aand i sit Ord for-

viiset dem om, da vil det gaa, som David siger om dem, der vare udfriede af det babyloniske Fangenskab: „Den vil være som drømmende; da vil dens Mund blive fyldt med Latter og dens Tunge med Frydesang“ (Ps. 126, 1 flg.). De Salige ville være tilmode som Peter, der om Natten blev udsluppen af Fængslet ved en Engel og som ikke vidste, at det, som skeede ved Engelen, var virkeligt, men troede, at han saa et Syn, indtil han kom til sig selv og sagde: Nu ved jeg isandhed, at Herren udsendte sin Engel, — eller som Paulus, der ikke vidste, „hvad heller han var i Legemet eller udenfor Legemet.“ Saaledes dø nu vel de Troende og Gudsfrugtige; men de vandre hen i Fred med Gud, i Fred med sin Samvittighed og finde ogsaa den evige Fred. Da heder det:

Med Fred og Fryd jeg herfra far'
Naar Gud mon ville!
Mit Hjerte trøstigt er og klar
Min Sjæl og stille.
Som Herren mig forjættet har,
Min Død en Søvn er vorden.

Det er dette, som kaldes ikke at se eller smage Døden; thi for de Troende er det ingen sand Død, men kun en Gjennemgang til det evige Liv, ligesom ombendt Livet her paa Jorden ikke er noget sandt Liv. Guds Naade skjænter dem saa megen Glæde og Trøst, at de ere som Drukne og ikke smage eller ændse Døden og dens Bitterhed.

§ 24. Hvad vi hidtil have sagt, afgive de Exempler Bevis for, som dels den hellige Skrift, dels Erfaringen fremstille. Med hvilken Trimodighed gif ikke den gamle Simeon ud af Verden! Thi efter at det var forudsagt af den Hellig-Aand, at han ikke skulde se Døden, førend han fik Herrens Salvede at se, tog han ham, da han fik Die paa ham i Templet i Jerusalem, paa sine Arme og sagde: „Herre, nu lader

Du din Tjener fare i Fred; thi mine Dine have seet din Frelse" (Luk. 2, 29). Her kalder han Døden en Befrielse eller Afsted, ligesom man løslader en Bunden, eller ligesom en Herre giver sin Tjener Afsted i Naade og lader ham komme i Rolighed. Betragt Lazarus, der vel var fattig og fuld af Saar (Luk. 16, 20), men dog var vel fornøiet i sin Gud og fuld af indvortes Glæde og nærede en hjertelig Længsel efter det evige Liv, som ogsaa blev stillet, da Englene efter hans Død tog ham og førte ham i Abrahams Skød. Efter dette var det ogsaa, at den bødserdige Røver paa Korset ytrede sin Længsel; derfor sagde han til Frelseren: „Herre, kom mig ihu, naar du kommer i dit Rige" (Luk. 23, 42), og under den søde Betragtning heraf ændsede han ikke al den Pine, han led paa Korset. Den hellige Stefanus blev anklaget, bestjæmmet og slåbt udenfor Staden af sine Fiender, der samdrægtigt stormede løs paa ham og itenede ham; men han saa dog ud som en yndig Engel, og i Haab om den himmelske Glæde, hvortil han snart skulde komme, brød han sig ikke om Noget, men opgav gladeligen sin Aand og hensov saligt (Ap. Gj. 7, 55 flg.). Hvor villig var ikke den hellige Apostel Paulus til at dø! derfor ønskede han „at vandre herfra og være med Christo" (Filipp. 1, 23), trøstede sig derhos ved den himmelske og herlige Naadeløn, han ventede af Gud, og sagde: „Jeg ofres allerede, og min Op-løsnings Tid er forhaanden. Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen. Iøvrigt er Retfærdighedens Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag, dog ikke alene mig, men ogsaa alle dem, som have elsket Hans herlige Aabenbarelse" (2 Tim. 4, 6—8). Og det er mærkværdigt, hvad der i Kirkehistorien fortælles om ham,

nemlig at hans afhuggede Hoved tre Gange nævnte Jesu Navn, hvilket upaatvivelig var et Bevis for, at han i sit Liv havde haft en hjertelig Attraa efter at kundgjøre Herrens Navn, som ogsaa ytrer sig i Døden, og paa at ogsaa hans Sjæl efter at være gaaet ud af Legemet strøg begyndte at prise Jesu Navn. Jeg kunde tillige anføre mange andre Exemp-ler, som havde tildraget sig i vore Dage; men jeg haaber, at den gunstige Læser vil lade sig nøie med nogle faa. Da en gudfrygtig, døende Præst blev trøstet af en anden, der formanede ham til at stride en god Strid, tilføiende, at det snart vilde være overstaet og Seieren være i hans Hænder, udstrakte han begge sine Arme mod Himmelen og sagde: Victoria!*) jeg har, Gud være lovet, seiret! En gudfrygtig Jomfru sagde kort før sin salige Afsted: Min Sjæl er allerede i Himmelen; jeg skal leve hos min himmelske Brudgom i evig Fryd og Glæde og skinne, skinne, skinne som den klare Sol i evig Herlighed. Og en gudfrygtig Kone sagde kort før sit Endeligt: Nu har jeg trængt igjennem; nu maa Djævelen og Verden lade mig være i Fred; nu har jeg opnaaet, hvad jeg i tre Aar har ventet paa. Nu ser jeg min Frelser og Saliggjører, Jesum Christum. Ak, hvor skøn! ak, hvor skøn! „Her er Mættelse af megen Glæde, liflige Bærelser ved Guds høire Haand evindelig" (Ps. 16, 11).

§ 25. Vi ville nu gaa over til Anvendelsen af denne Fremstilling og finde da en sød Trøst deri for de Troende og Gudfrygtige i mangehaande Begivenheder. Man siger i Almindelighed: Enden god, Alting godt. Ihvorvel nu den alene vise Gud ofte fører og leder sine Egne under- -lignen efter sit Raad i deres Liv, saa fører Han dem dog tilsidst ud af Verden og „antager dem til Værelse" (Ps. 73, 24).

*) Seier! det er: jeg har seiret.

„De gaa vel frem og græde; men de komme dog snart med Frydefang, naar de bære sine Kornbaand“ (Ps. 126, 6). Paa en ond Dag følger en god Aften, paa et mæsommeligt bedrøveligt, elendigt Liv en salig, ønskelig og glad Ende. Dødsdagen er saa at sige den første Dag af den himmelske Jubelfest, paa hvilken al Gjæld skal eftergives, Friheden skjænktes Trællene, Enhver saa den fri Befrielse af sin Eiendom tilbage, og Alt erstattes med Fryd og Glæde. Lad det derfor nu gaa med de Troende, som det vil og kan, saa gaar det dog tilsidst, som Gud vil, og falder ud til en salig Ende. Ordet Glendighed kommer af Gl (Allen) og Ende og kan tjene til at minde os om, at vor Trængsel er afmaalt og vil tage en Ende. „Gud er trofast, som ikke skal lade os fristes over vor Formue, men skal gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saa, at vi det kunne taale“ (1 Kor. 10, 13). En Sømand tænker ikke længer paa Storm og Uveir, naar han er løben lykkeligen ind i Havnen med sit Skib; en Kvinde kommer ikke mere sin Angest ihu, naar et Menneske er født til Verden; en Landmand glemmer Regnet og Vinden samt sit sure Arbeide, naar han har bragt Kornet i Læden og nyder det med Sundhed og Fred; en Soldat tænker ikke mere paa den haarde Kamp, han har udstaaet med sine Fjender, naar han kun beholder Marken og Seiren eller gjør godt Bytte; men de sige Alle: „Gud har ladet mig glemme al min Møie“ (1 Mos. 41, 51).

§ 26. Men isærdeleshed skænker denne Betragtning en sød Trøst mod vore Egnes Død, hvorover vi ofte ere bedrøvede og beklængte. Lader os betænke, at saa ofte Nogen dør for os, tilraaber ligesomen Røst fra Himmelen os: „Salige ere de Døde, som dø i Herren herester,“ Noget, som vi da ogsaa selv erkjende, idet vi isølge nedarvet Sædvane og efter den kristelige Kjærligheds Dom kalde

vore Afdøde salige og sige: min salig Fader, Moder, Hustru, Søn, Datter, Broder, Søster osv. Hvorfor ville vi da begræde de Salige? Udgyde vi Taarer for dem, af hvis Dine Gud har aftarret hver Taare? Er vi bedrøvede for dem, som leve i den største Glæde? Vængste og græmme vi os for dem, som ikke vide af nogen Angest, Sorg eller Kummer mere? Klage og hyle vi over deres Bortgang, som juble med Englene? At, lader os være vel tilfredse med og godt unde dem, at de ere indgaaet i Himmelen førend vi! Du vil sige: Jeg begræder ikke de saligt Afdøde, men min egen Tilstand. Jeg svarer: Har du da nogenfinde fundet din Gud utro? Du vil udentviol svare: Nei. Nu, saa vil Han ogsaa for Fremtiden være din og dinns Gud og forsørge Eder. Bort Livs Skib drives ikke ved et Tilfælde hid og did; men omendiskjont det bevæges af Vind og Bølger, saa driver dog Gud det efter sin Villie og bringer det tilsidst i Havn. Om det end synes, som om der Ingen er, der giver Agt paa os eller vore Taarer, som vi ofte udgyde i Ensomhed, saa ser dog Gud Herren dem og tæller dem. Derfor Han med de Afdøde tilige tog sin faderlige Kjærlighed, Naade, Fred, Velsignelse og Forsorg fra os og lod dem dø med dem, saa kunde vi medrette sørge; men nu forbliver Gud med al sin Kjærlighed og Misfandhed den, Han er, uforanderlig, den ene Gang som den anden. Hvad Marsag have vi da til at være saa særdeles beklængte og sorgmodige, som om endog Gud var død? Gud vil paa denne Naade sætte os paa Prøve, ligesom Abraham; Han befalede ham at ofre sin Søn; men Han vidste godt, hvad Han efter udholdt Prøve vilde gjøre (1 Mos. 22). Derfor Gud bad os om noget Kjært og Stort, selv om det var et Stykke af vort Hjerte, burde vi jo villigt og lydigt afstaa Ham det, i Betragtning af, at Han selv har

givet os sit Hjerte, nemlig sin allerkjæreste Søn. Og ovenikjøbet bringer Han Bore, som vi have elsket, til Vre og Fred; men sin Søn sendte Han ned til os i denne Elendighed, for at vi skulde leve ved Ham. Al, Herre, giv da, hvad Du befaler, og befal, hvad Du behager!

§ 27. Denne Betragtning skænker endvidere ogsaa en Trøst imod vor egen Død. Den naturlige Død er en best Drik, fuldt af Malurt; men den hellige Skrift forsøder denne Drik og paa Bunden ligger det Sukker, som gjør Alting sødt. Døden er det bedste Vand i Marah, som Israels Børn ikke kunde drikke, men som blev sødt ved, at man kastede et vist Slags Træ deri (2 Mos. 15, 23). Ligesom Gud forsøder dette Livs Trængsel og Elendighed ved sin Naades og Aands Trøst, saaledes forsøder Han ogsaa Døden. Naturen fornemmer Bitterhed i de Ord: Død, Grav, Forraadnelse osv.; men Naaden og den Hellig-Aand bruge andre Ord, naar de tale om Døden; thi at dø kalder den hellige Skrift at fare i Fred at indgaa til Freden og Hvilen, at vandre herfra, at være med Christo, at hvile fra alt sit Arbejde, at blive fri for al Sorg og Møie. Thi ikke vi dø, men kun vor Elendighed og vore Synder; vi dø ikke udenfor, men i Guds Naade. Med saadanne Tanker vorder da al Bitterhed forsødet i Døden. Dette blev fremstillet for Markgreve Henrik af Meissens første Gemalinde, Agnes, Kongen af Böhmens Datter, i en Drøm til hendes Trøst. Hun saa en Engel, som bød hende en Drik i et Guldbæger; da hun smagte paa den og fandt, at den var meget best, sagde hun: Al, hvilken best Drik dette er! Engelen svarede: Ja; men der vil strax følge en stor Sødme ovenpaa, hvorpaa hun da efter udstanden Sygdom blidt henslumrede. O, hvor blid er ikke Døden for de troende Guds Børn, naar Bitterheden er forbi! O,

hvor godt falder ikke et Barn, naar det falder i sin Moders Skjød! O, hvor saligt dør ikke den, som dør paa den Herres Jesu Død og Blod, — hvis Dine trykkes til af hans Frelser! Vor Sjæl er en med den Herre Jesus trolovet Brud; Døden er Brudsføreren, der bringer den til den himmelske Faders Hus, hvor den Herre Jesus staar i Døren og venter paa den. Døden er en sort Dør, omgiben med Tornebuske, men fører ind til den deilige Paradis- og Rosenhave. Den er en mørk Dal; men den Herre Jesus gaar foran med Fakkelen. Den er et høit Fjeld; men paa dets Top ligger en skøn Krone. Herhen høre Apostelens Ord: „I alle disse Ting mere end seire vi ved Ham, som os elskede“ (Rom. 8, 37). Saa Meget er vist, at dersom vi med oplyste Dine kunde betragte det Sted, hvor et Menneſte ligger og drages med Døden, saa vilde vi bruge Jakobs Ord: „Dette er Himmelenſ Port“ (1 Mos. 28, 17), og Stefanus's: „Jeg ser Himlene aabnede“ (Ap. Gj. 7, 56). Vi vilde se de Troende i Guds Skjød, i Jesu Arme og deres Leie omringet af mange hellige Engle. Lader os da sige med Frimodighed:

Jeg er jo dog dit Legems Lem;
Den Trøst Du gav mit Hjerte;
Thi skal Du vist mig føre hjem
Igjen med Dødens Smerte.
Bliv Du i mig!
Lad mig i Dig forblive!
Stjænk Du Livet mig,
Som ved din Død Du kjøbte!

§ 28. Men lader ogsaa det her Fremstillede være os en Formaning til i vort hele Liv at være bethymrede for et saligt Endeligt og trætte efter at opnaa det! Al, hvilke elendige og blinde Menneſter ere vi ikke, dersom vi ikke det gjøre! Om du end, mit kjære Medmenneſte, har Alt, hvad Mogen kan ønske sig her i Verden, saa fattes du dog det ene Fornødne,

nemlig et saligt Endeligt. Ak, min Gud, lad mig have Videt eller Meget; men skjænk mig kun et saligt Endeligt! Lad kun hver Time i mit Liv være bitter og sørgelig, naar kun min sidste Time er sød! Min Gud, vær mig ikke til Forstræffelse i min sidste Nød! (Jer. 17, 17). Men hvorledes, vil du sige, skal jeg kunnne faa et blidt og saligt Endeligt? Jeg svarer: Se for det Første til, at du lever i Forening og Samfund med Jesus Kristus, efter Apostelens Exempel, idet han siger: „Saa lever nu ikke jeg mere; men Kristus lever i mig, som elskede mig og gav sig selv hen for mig“ (Gal. 2, 20), og: „Det at leve er mig Kristus og at dø en Binding“ (Filipp. 1, 21). Gjør dig derfor i dit Liv fortrolig og kjendt med den Herre Jesus, og ær Ham som din bedste og inderligste Ven, for at Han ikke skal være langt fra dig i din Dødsstund! Saa ikke ved Torner, men ved noget Godt (Jer. 4, 3); saa skal du høste noget Godt! Vogt dig for grove og bitterlige Synder, paa det de ikke i Døden skulle tynge paa din Samvittighed som et Blyfjeld! Betragt for det Andet Guds Ord og gjør dig bekjendt med de vigtigste Sprog i samme; thi Guds Ord er en Vin, der selv i Døden vederkvæger Hjerterne og gjør dem drukne;

de hellige Skriftsprog ere de Blomster og Øbler, hvormed den himmelske Brudgom vederkvæger sin Brud (Høif. 2, 5). Bed for det Tredie flittigt til Gud om et saligt Endeligt, hvilket alle de have gjort, som det er blevet tildel. Jeg har kjendt en gudfrygtig Frue, som sagde, at hun ofte havde bedet den Psalme: Gud Fader, hos os vær; giv os en salig Død osv., og tre Gange gjentaget det Ord salig, som om hun vilde have dette fremfor alle andre indført i Guds Dagbog. Og giv endelig for det Fjerde gjerne de gudfrygtige fattige Almisser; thi den gamle Kirkelærer Hieronymus siger, at han aldrig har seet eller erfaret, at saadanne Menneſter have døet en ond Død. Vi ville da til Slutning bede Gud om et saligt Endeligt og sige:

Til Dig vil jeg mig vende:
Jeg har ei anden Trøst;
Giv mig en salig Ende,
Mig, som Du har gjenløst
Bed din den svare Pine
Og ved din haarde Død!
Lad mig af Engle dine
Hjembæres, Herre sød!

Ak, ja:

I Kampen staa mig bi, o Gud,
Naar Døden træder nær;
Da skal tilsidst jeg raabe ud:
Se, Alting fulddragt er!

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Syvende Prædiken,

hvori dens Tilstand efter Afskeden fra Legemet og Verden atter betragtes.

Samme Text.

§ 1. De gudfrygtige Gamle pleiede at tale om tre Fødselsdage for et Menneſte, nemlig for det Førſte den egentlige Fødselsdag, paa hvilket et Menneſte første Gang har ſeet Dagens Lys, ſaaledes ſom der ſtaar om Farao, at han høitideligholdt ſin Fødselsdag, hvilket ogſaa Herodes gjorde (1 Moſ. 40, 20; Matth. 14, 6), paa hvilken Dag diſſe Herrer gjorde ſig lyſtige og lode En erfare deres Naade, en Anden derimod deres Brede; thi idet Farao indſætter den øverſte Mundſkjænk i hans Embede igjen, lader han den øverſte Væger hænge, og idet Herodes glæder Herodias's Datter, maa den gode Johanneſ miſte ſit Hoved ved Vøddelens Sværd, og har ſlige Herrers Fødselsdag været ſtræffelige for En og glædelig for en Anden. Nogle have derimod gjort ſacridet af ſin Fødselsdag, at de ſaa langt fra at feſtlig holde den endog have forbandet den, ſom Job gjorde, der ſagde: „Forbandet være den Dag, paa hvilken jeg er født! — Den ſamme Dag ſkal være hel mørk; Gud ſkal fra oven af ikke ſpørge efter den, og intet Skin ſkal ſkinne over den“ (Job. 3, 3. 4). Ogſaa Jeremias ſaldt paa ſaadanne ulykkelige Tanter: „Forbandet,“ ſiger han, „være den Dag, paa hvilken jeg blev født! Den Dag, paa hvilken min

Moder fødte mig, ſkal ikke worde velfignet“ (Jer. 20, 14). En ſaadan Utaalmodighed kan hverken undſtyldes hos Job eller hos Jeremias; thi hvad kan Dagen for, at et Menneſte er ulykkelig? Enhver Dag har ſin Plage (Matth. 6, 34), ſom dog ikke Dagen, men Herren foraarſager; thi mon der kan være en Ulykke i en Stad, og Herren har ikke gjort den? (Amoſ 3, 6). Og ved en ſaadan Forbandeſe af ſin Fødselsdag vanærer man Herren, der ſtaber den onde Dag ſaa velſom den gode (Præd. 7, 14), og man ſkal ikke hovmode ſig paa den gode Dag og ikke være modløs paa den onde.

§ 2. Forøvrigt blev Fødselsdagen høitideligholdt hos Hedningerne, iſær de Stores Fødselsdag, i Anledning af hvilken Plinius lykønſter Keiſer Trajan. Hvad de Chriſtne angaar, ſaa forbyder Skriften vel paa intet Sted, at man til ſin Glæde nyder Guds Gaver og kan være glad, ligesom paa andre Dage, ſaaledes navnlig paa ſin Fødselsdag; dog vil den, at det ſkal ſte i Herren og med Takfigeſe (1 Tim. 4, 4. 5). Paa vor Fødselsdag ſkal vor vigtigſte Gjærning være for det Førſte at betragte vor underfulde Fødsel, ſom David gjorde, idet han ſiger: „Du ſkjulte mig i min Moders Liv. Jeg vil takke Dig, fordi jeg

paa forbausende Maade er underligen bleven til. Du er dog den, som drog mig af Moders Liv, — som gjorde, at jeg forlod mig paa Dig, der jeg laa ved min Moders Bryst" (Ps. 139, 13. 14: 22, 10; 71, 6), og Job: „Dine Hænder have gjort mig trindt om. — — Har Du ikke klædt mig med Hud og Kjød og bedækket mig med Ben og Sener? Du har bevist Liv og Mistkundhed imod mig, og din Besøgelse bevarede min Mand" (Kap. 10, 8 flg.). Om den verdsligvisse Plato fortælles, at han takkede Gud for fire Ting: for det Første, fordi han var et Menneſte og intet fornuſtløst Dyr, for det Andet, fordi han var bleven en Mand og ingen Kvinde, for det Tredie, fordi han var bleven en Græker og ingen Ublænding, og for det Fjerde, fordi han var født paa Sokrates's Tid. Enhver ſand Chriſten bør derimod takke Gud for, at han er et fornuſtigt og med ſunde Lemmer begavet Menneſte ſamt en ſand Chriſten og ingen Hedning og født i Chriſti Rige og i det Ords Lyſ, der er den bedſte Lærer.

§ 3. Endvidere ſkal vor Gjærning paa denne Dag være at takke Gud Herren. Thi ſaaſnart vi er komne til Berden, ere vi, ligesom et Skib, ſtødte ud paa Glendighedens vilde Hav, hvilket vi ogſaa have tilkjendegivet med vor Graad, ſom en ſikker Spaadom om vor Glendighed. Fra da af har Guds Mistkundhed ikke ophørt at beſtjærme os, og Enhver burde paa den Dag ſtræbe at tilbagefalde ſig alle de Belgjærninger, Gud Herren ſiden hans Fødselsdag har viſt ham, ihvorvel det er umuligt at opregne dem, — ſom David ſiger: „Herre, min Gud! Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanke mangfoldige imod os; vil jeg kundgjøre dem, da ere de flere, end at man kan tælle dem" (Ps. 40, 6). Jeg har allerede paa et andet

Sted i dette Værk*) bemærket, at man ſtundom bør tage ſig Tid til at overtænke de ſtørſte Kjærlighedsgjærninger, Gud har gjort imod En i Ens Liv, og i den Henſigt optegne dem i en liden Bog, hvilket ogſaa den ſaakaldte Chriſtlib har gjort. Det vil imidlertid være umuligt at opregne dem, ligesaa lidt ſom man kan tælle Stjernerne paa Himmelen eller Ågene paa den fulde Åger eller alle Græsſtraa paa Engen. En Fader forſøge engang at optegne, hvilke Belgjærninger Gud har viſt hans Barn fra dets Fødselsſtund af (ikke juſt dem, ſom formedeſt ſin Mængde og Hyppighed ikke lægges Mærke til, men andre iſienſaldende), — hvor ofte det har ſaldt ſarligt uden at ſtøde ſig, — hvor ofte det har kunnet falde i Vandet, ſtikke et Øie ud, brække et Ben eller en Arm, knække Halsen oſv., og han vil ſikkert komme til at forundre ſig over Mangfoldigheden af Guds Belgjærninger. Paa diſſe maa man nu med Taſſigheſe tænke og ſige med David: „Min Sjel, lov Herren, og alt det, ſom indeni mig er, love Hans hellige Navn! Min Sjel, lov Herren, og glem ikke alle Hans Belgjærninger, Han, ſom forlader dig alle dine Misgjærninger, — Han, ſom læger alle dine Sygdomme, — Han, ſom gjenløſer dit Liv fra Fordærvhelſe — Han, ſom kroner dig med Mistkundhed og Barmhertighed!" (Ps. 103. 1 flg.). Man vil ogſaa opmuntre Andre til lignende Guds Pris og ſige med Sirak: „Nu lover Alle Gud, ſom overalt gjør ſtore Ting, — ſom ophører vore Dage af Moders Liv og handler med os efter ſin Barmhertighed!" (Kap. 50, 29. 30) Derpaa følger da, at vi beſlutte os paa et gudeligt Levnet. Vi maa betænke, at Gud, ſom elſter Livet, ikke har ſkjænket os det, for at vi ſkulle leve ugudeligen,

*) 3die Del, 2den Præd., § 51.

men „vi ere Hans Bænk, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud beredte os, at vi skulle vandre i dem“ (Efsj. 2, 10). Hvo, som iagttager dette, han har ret festligen høitideligholdt sin Fødselsdag.

§ 4. Den anden mindeværdige Dag, som de gudsfrygtige Gamle pleiede at agte høit, var Daabsdagen, paa hvilken et Barn gjenfødtes af Vand og Aand, idet de ihukommer vor dyrebare Frelseres Ord: „Uden at Noget bliver født af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige“ (Joh. 3, 5). Thi dersom det er noget Stort, at vi blive fødte, saa er det jo ganske vist noget endnu Større, at vi blive gjenfødte. Ligesom vi uden hin Fødsel ikke kunne komme ind i Verden, saaledes kunne vi uden denne ikke komme ind i Himmeriges Rige, og hvad vilde hin Fødsel hjælpe os uden denne nye Fødsel? Kød og Blod kan jo ikke arve Guds Rige, og vi ere af „Naturen Bredens Børn“ (Efsj. 2, 3). Men den Dag, paa hvilken vi blive døbt, gjør os til Guds Børn; „thi da bliver den Hellig-Aand rigeligen udstøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser, paa det vi skulle vorde Arvinger til det evige Liv“ (Tit. 3, 6). I Betragtning heraf havde Alexander Lutatius, en ung Adelsmand, sin Daabsdag særskilt anmærket i sin Kalender og høitideligholdt den i Løndom, som en af Aarets fornemste Fester, tilbragte den med Bøn og Taksigelse, anraabte Gud hjerteligen om Tilgivelse for de Synder, han havde begaaet imod sin Daabspagt, og bad Ham, at Han for Fremtiden vilde lede ham ved sin Hellig-Aand og bevare ham for nye Overtrædelser. Desaarssag maa man ikke glemme denne Dag, men under dens Ihukommelse oftere sige: „Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som efter sin store Barmhertighed har gjenfødt os til et levende Haab formedelst Jesu Chri-

sti Opstandelse fra de Døde, til en ufortrækelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som bevares i Himlene! (1 Pet. 1, 3).

§ 5. Endelig have de gudsfrygtige Gamle ikke uden Føie ihukommet den tredie Fødselsdag, nemlig en salig Dødsdag, hvilken de ofte kaldte de Helliges Fødselsdag. Dette gjorde ogsaa Menigheden i Smyrna i et Sendebrev angaaende Polykarpus Død: Saa som vi idag ere komne sammen paa den hellige Martyr Cyprianus's Fødselsdag, paa hvilken han ved en underfuld Kamp sejrede over Djævelen — —. Naar I, mine Kjæreste, høre de Helliges Fødselsdag nævne, saa tænker ikke, at Tælen er om den Dag, da de bleve fødte paa Jorden af Kød, men om den, da de bleve fødte fra Jorden til Himmelen, fra Arbeidet til Hvilen, fra Fristelserne til Freden, fra Pinen til Glæden. Hvo skulde ikke ville kalde den Dag en Fødselsdag, da vi trænge igjennem fra Verdens Kval til det himmelske Lys, ligesom Børnene med Angest komme frem fra Moderlivet, — da vor første Røst ikke skal være Graad, men et evigt Frydemaal, — da Ingen skal indhulle os i Svøb, men den Herre Jesus tage os paa sine Arme og omgive os med sin usigelige Glæde og Herlighed? Gaar det da undertiden noget tungvindt, før end vi komme igjennem, nu vel! alle Menneſter maa jo fødes med Smerte til denne Verden, og naar Menneſket er født til Verden, er der stor Glæde; saaledes er ogsaa Døden bitter; men den fører til den himmelske, evige Glæde, hvorfor vi ogsaa skulle bede:

O Herre, ved din Kraft bered
Og styrk os mod al Frygtsomhed,
At mandeligt vi kæmpe maa
Og gjennem Død til Liv indgaa!

Jeg har forudskiftet disse Bemærkninger som en Forberedelse til Betragtningen af den store Herlighed og Salighed,

som de troende Sjele komme til efter sin Afsked fra Legemet, og hvorom vi i nærværende Prædiken atter skulle tale. Hjælp Gud, at det maa tjene til mange Sjeles salige Opbyggelse, Trøst og Glæde, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 6. Ligesom Bierne om Vaaren sværme i Mængde omkring Træerne, naar de blomstre for med travl Flid og utrætteligt Arbejde at søge og samle Honning, saaledes kunde man ogsaa sige, at dette paa en vis Maade afbilder os de salige Sjeles Tilstand. „Den Herre Jesus er Livsens Træ“ (Aab. 2, 7), som blomstrer med evig Salighed og himmelsk Sødme, og de bortvandrede Sjele flyve saa at sige i Mængde omkring Ham og samle af Hans Fylde med stor Glæde, uden Arbejde og Møie den himmelske Sødme, hvorom vi dennegang skulle tale. Det gaar imidlertid hermed til som med Beskuelsen af Solen, der vel meddeler hele Verden Lys, men dog fylder vore Dine med Mørke, naar de ufravendt stirre paa den. Saaledes kan det dødelige Menneſke ikke ved sin egen Visdom og Kraft begribe de salige Sjeles Tilstand; men den er lutter Mørke for ham. Derfor have Hedningerne heller ikke haft noget Haab og kun ugjerne gaaet Døden imøde, idet de nemlig ligesom have maattet lade sig slippe ned i et mørkt Dyb, hvor de havde Mere at frygte end at haabe, som man kan se af Keiser Hadrians klagende Ord:

Animula vagula, blandula,

Quænam abibis in loca?

o: Til hvilket Sted, til hvilken Del

Af Verden gaar du hen, o Sjel?

Men ligesom Børnene pleie at stikke Gul i et Stykke Papir med en Naal for derved at afbryde Solstraalerne og saaledes uden Fare og Skade for sine Dine at kunne betragte Solen, saaledes kunne vi heller ikke uden Skriften sige Noget om de hedengangne Sjeles Tilstand, hvorfør

vi endnu engang ville betragte det Sprog, vi lagde til Grund for forrige Prædiken, og som handler derom, og oplyse samme ved Hjælp af andre Sprog af den hellige Skrift.

§ 7. I dette Sprog tilkjendegives for det Første, at de bortvandrede Sjele ogsaa ere salige efter sin Bortgang. „Salige,“ siger Røsten til Johannes, „ere de Døde, som dø i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skulle hvile fra sine Arbejder, men deres Gjerninger følge med dem.“ Heraf sees da klarligen, at naar de troende Sjele skilles fra Legemet, skilles de dog ikke fra Guds og Jesu Christi Samfund. Døden sønderriver vel det naturlige Baand mellem Legemet og Sjelen, men ikke det aandelige mellem Christum og en troende Sjel, og enhver troende Christen kan frimodigt sige med Apostelen Paulus: „Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkom-mende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre“ (Rom. 8, 38. 39). Derfor kalder den hellige Apostel Peter Døden „Indgangen i vor Herres og Frelseres Jesu Christi evige Rige“ (2 Pet. 1, 11). Røsten fra Him-melen beskriver navnlig de bortdragne Sjeles Salighed saaledes, at de, for det Første, skulle hvile fra sine Arbejder, det er: de skulle ikke vide af nogen Angst, Møisommelighed, Nød og Fare mere; de skulle være tilmode som et Barn, der er trukket op af Vandet og bragt i Mo-derens Skød, hvor det ikke alene bliver opvarmet, trøstet, vederkvæget og beroliget, men ogsaa sødeligen indslumrer og glemmer sin store Forstrækkelse, og for det Andet, at deres Gjerninger skulle følge med dem, hvilket efter min For-mening bedst lader sig forklare ved Billedet af et Menneſke, der har bethyret et

Dvrighedsæmbede i en Landsdel og forholdt sig saa prisværdigt, at Enhver besaarsag roser ham, og som tilsidst med saadan Ros drager bort og begiver sig til sit Hjemland, hvorhen Rygtet om hans gode Forhold og gavnlige Foretagender følger ham. Den hellige Apostel Paulus giver de Rige i denne Verden det Raad, at de skulde gjøre Godt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne gibe og meddele (1 Tim. 6, 18); naar de nu efterkomme denne Formaning, og de saa dø og berømmes af de Fattige, saa følge deres Gjerninger med dem. Saaledes figes der om Tabitha i Joppe, at fordi hun var rig paa gode Gjerninger og Almisser, som hun havde givet, stillede de Enker, som hun havde forsynet med Klæder, sig efter hendes Død omkring Apostelen Peter, græd og viste ham de Kjørtler og Klæder, som hun havde gjort den Stund, hun var hos dem (Ap. Gj. 9, 36 flg.), og om Fru Anna Margaretha, Landgrevinde af Hessen, født Grevinde af Diephold, den Sidste af dette ældgamle grevlige Hus, fortæller en navnkundig Theolog, at hun formedelst sin Godgjorenhed mod de Fattige blev af disse kaldet den anden hellige Elisabeth og var saa elsket af dem, at da hendes fyrstelige Lig efter hendes salige Død blev bragt til Jorden i Buxbach den første September sexten Hundrede og ti, sluttede de Fattige i det hele omkringliggende Land sig i stor Mængde og i god Orden til det fyrstelige Ligfølge og lagde ved hjertelige Beklager sin Kjærlighed til den Afdøde for Dagen, og til den romerske Hovedsmand Kornelius lod Gud sige ved en Engel: „Dine Bønner og dine Almisser ere stegne op til Ihukommelse for Gud“ (Ap. Gj. 10, 4). Saaledes gaa de Troendes Gjerninger tilbørlig forud for dem og følge tilbørlig med dem efter deres Død.

§ 8. Men vi maa ogsaa anføre andre Sprog af den hellige Skrift til vor Op-

lysning. Skriften figer: (1) at de bortvandrede Sjæle ere hos Christus i Paradis, ligesom den Herre Christus trøstede Noveren paa Korset hermed og sagde: „Idag skal du være med mig i Paradis“ (Luk. 23, 43), hvilket ogsaa Apostelen ønskede, da han sagde: „Seg har Lyft til at vandre herfra og være med Christo“ (Filipp. 1, 23). Men Christus er hos Gud. Han var udkommen fra Gud (af sin Faders Skjød, af den evige Herlighed) og gif hen til Gud i Herligheden (Joh. 13, 3), som Han ogsaa selv sagde til sine Disciple: „Burde det ikke Kristus at lide dette og at indgaa til sin Herlighed?“ (Luk. 24, 26). Saaledes er nu de troende Sjæle (2) hos Gud, i Guds Haand (Wisd. 3, 1). Men Guds Haand betyder enten den guddommelige Almagt, i hvilken Forstand Christus er ophøiet til Guds høire Haand, og paa denne Maade kunde man ogsaa sige, at de troende Sjæle, som Christus har forløst med sit Blod, ere i Guds Haand, saasom Djævelen ikke kan nedstøde dem deraf eller rive dem ud deraf, hvor meget han end støier og raser (Joh. 10, 28). Eller det betyder den guddommelige Hævn, hvorom David figer: „Din Haand skal finde alle dine Fiender“ (Ps. 21, 9); dette hører imidlertid ikke herhen, efterdi der i vort Skriftsprog tillige staar: Og Pine skal ikke røre dem, — eller Guds naadige Bestjærmelse, Bevarelse og Opholdelse, hvorom Moses figer: „Alle deres (Israels) Hellige ere i din Haand“ (5 Mos. 33, 3), og saaledes er ogsaa de Retfærdiges Sjæle i Guds Haand, som en Ring, et Aenodi, for at Han kan vedertvæge, trøste, bestjærme og opholde dem og bevare dem til den evige Salighed. Den hellige Skrift taler forresten ogsaa paa andre Maader om Sjælenes Tilstand, saasom at de (3) og (4) „ere bundne i de Levendes Knippe hos Herren sin Gud“ (1 Sam. 25, 29), — „at de ere i Abrahams Skjød“ (Luk. 16, 22),

hvilket er talt efter de østerlandske Folks Skik, der sade tilbords saaledes, at den Ene saa at sige laa i den Andens Skjød, saaledes som Discipelen Johannes laa op til den Herres Jesu Bryst ved Nadverden (Joh. 13, 23; 21, 20). Efterdi nu de Troende have den Forjættelse, at de skulle sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob i Himmeriges Rige, saa betegner denne Talemaade en særdeles Nydelse af den himmelske Glæde og Herlighed. De ere (5) „gangne ind til sin Herres Glæde“ (Matth. 25, 21); de se og omfavne sin kjære Frelser, paa hvem de have troet, — som de saa hjerteligen have elsket, — efter hvem de saa inderligen have stundet, og som de lige til Døden have bekjendt. Der er ingen Tvivl om, at Sjelen, saasnart den, omstraalt af himmelsk Herlighed og skinnende midt iblandt Englene og de udvalgte Salige, befinder sig foran Lammets Throne, falder ned for denne, nedlægger sin Krone for Jesu Fødder og kysser disse med Taksigelse, ligesom den bødferdige Synderinde gjorde i Farisæerens Hus, idet hun ikke aflof at kysses den Herres Jesu Fødder (Luk. 7, 36 flg.), og ligesom Samaritanen, der faldt paa sit Ansigt for den Herres Jesu Fødder og takkede Ham inderligt (Luk. 17, 16).

§ 9. Saa er da Sjelen indtil den af Gud bestemte Tid adskilt fra Legemet, men desto nærmere forenet og forbunden med sin Saliggjører, Jesus. Hvad den før har troet, det ser den nu; hvad den før har ønsket og haabet, det har den nu faaet, — det besidder den nu; hvad den her i Verden har manglet, det nyder den nu. Den lever og svæver eller staar (6) for Guds Ansigt, som den hellige Johannes klarligen bevidner efter den Ældstes Udsagn, som talte med ham (Aab. 7, 14 flg.); thi idet denne viser ham Rogle, som ere iførte hvide Kjortler, tilføier han den Underretning, at disse

ere de, som ere komne ud af den store Trængsel og have tvættet sine Kjortler og gjort dem hvide i Lammets Blod; derfor ere de for Guds Throne og tjene Ham Dag og Nat i Hans Tempel, og Han, som sidder paa Thronen, skal udbrede Paulun over dem; de skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede. Mærkeligt er det isærdeleshed her, at han tilføier: thi Lammets, som er i Thronens Midte, skal vogte dem, og Gud skal astørre hver Taare af deres Øine, af hvilket Altsammen man da kan slutte, at de upaatvivleligen se Gud, som han er. Skriften siger endvidere (7) om dem, at de blive samlede til sit Folk, saaledes som det heder om Abraham saavel som om Isak og Jakob (1 Mos. 25, 8; 35, 29; 33). Altsaa er dette Folk ogsaa efter Døden Guds Folk, til hvilket de Troende blive samlede. De salige Sjele ville (8) i Himmelen svæve om hverandre som legende Bidsluer; de skulle bekomme Fryd og Glæde; evig Glæde skal være over deres Hoved; Sorg og Suk skulle flyve fra dem (Esai. 35, 10; 41, 11).

§ 10. Af denne den Hellig-Aands Oplysning kunne vi da slutte, at de troende Sjele, som ere bortvandrede fra Verden, ei alene ikke vide af nogen Pine, men ogsaa have Fred, Glæde, Herlighed og Salighed. De have forladt Alt, hvad de havde i Verden, men have til Bederslag faaet Alt, hvad der er i Himmelen; Døden sætter dem ud af de timelige og forgjængelige Gøders Besiddelse og indrømmer dem de uforgjængelige og evige. De se Intet mere i Verden; men de se Alt i Himmelen. Legemet nedsæntes i den mørke Grav; men Sjelen svæver i det himmelske Lys; Guds Herlighed omstråler og glæder den; i Døden falder Sjelen fra Verden i Guds Kjærlighed, som i et Hav. Ligesom Sjelen i denne Verden allevegne er omgivet af Trængsel,

saaledes vil den da være aldeles opfyldt af Fred og Glæde; den vil være lig en Fugl, der er kommen ud af Buret og synger i den frie Luft og ligesom udler Fuglefængerens og alle hans Garn og Snarer. Her kunde Mange spørge, om da de bortdragne Sjæle nu ere komne i den fuldkomne Lykkeligheds Stand. Jeg svarer: Det vil jeg ikke sige; vel ere de i en saa salig Tilstand, at de ikke vilde bortbytte sin Herlighed for den ganste Verden; men dog vil udentvivl deres Herlighed blive større efter deres Legemers Opvækkelse og efter den almindelige Forsamling af alle Udvalgte, og naar den sidste Dom er fuldbyrdet, hvilket de Lærde forklare ved flere Billeder, t. Ex. af Templet i Jerusalem, som havde sine Jorgaarde saavel som sit Hellige og Allerhelligste, — ligeledes af et Barn, som i Begyndelsen er indesluttet i Moderslivet og siden kommer til Dagens Lys, hvorefter det først er i sin Mindreaarighedstilstand, men senere, naar det er bleven vogent, tiltræder sin fulde Arv og Eiendom, — hvormed de ville antyde de forskjellige Trin, ad hvilke Sjælen kommer til Herlighed.

§ 11. For det Andet maa vi undersøge, naar denne den bortvandrede Sjæls lykkelige Tilstand begynder. Herpaa svarer Røsten i vor Text: Herefter; fra sit salige Afstedsvieblit af ere de salige. De have ingen lang Reise at gjøre til Himmelen; ei heller blive de længe opholdte, men strax bragte til Paradiset af de hellige Engle, saaledes som Beretningen om den fattige Lazarus viser; thi saasnart han døde, blev hans Sjæl af de hellige Engle henbaaren i Abrahams Skjød (Luk. 16, 22), ligesom ogsaa vor kjæreste Frelser lovede den bodfærdige Røver paa hans Bøn, at han endnu samme Dag, strax efter sin Død, skulde være med Ham i Paradis (Luk. 23, 43). Det er ogsaa mærkværdigt, at naar den hellige Apostel Paulus vil

stille en evig, bestandig Trøst imod denne Verdens mangfoldige Trængsler, mod-sætter han den jordiske Hytte Himmelenes evige Bolig, som han længe efter og hvormed han ønsker snart at blive overklædt og være hjemme hos Herren (2 Kor. 5, 1. 8), ligesom det ogsaa er mærkeligt, hvad vor kjæreste Frelser siger, nemlig, at hvo som hører Hans Ord og tror den, som Ham udsendte, har et evigt Liv, — ikke først skal faa det, og er gaaet over fra Døden til Livet, — ikke først skal gaa over dertil (Joh. 5, 24), hvormed Han vil tilkjendegive det evige Livs Visshed, og at Sjælen strax gaar over til det, naar den er gaaet ud af Legemet. Jeg ved vel, at det synes, som om andre Skriftsteder lære noget Andet; men Uoverensstemmelsen hæves, naar man skjælnes mellem den begyndte eller middelmaadige og den fuldkomne Herligheds Tilstand, og Apostelen Paulus's Udsagn, at „Herren vil give ham den til ham henlagte Krone paa hin Dag“ (2 Tim. 4, 8), indeholder ingen Hindring herfor; thi ved denne Dag forstaa nogle Dødsdagen. Man kan ogsaa sige, at den henlagte Krone, som Herren paa den yderste Dag vil give Apostelen (om man vil forklare det saaledes), er den fuldkomne Herlighed, som han da skal opnaa, osv.

§ 12. Vi maa imidlertid noget nærmere betragte de Saliges Tilstand efter Guds Ord, som er en Rikfert, ved hvilken vi kunne gjennefskue de himmelske Værelser. Og efter dette er de Helliges og Troendes bortvandrede Sjæle salige, 1) fordi de nu fuldeligen nyde den guddommelige Kjærlighed, idet de ere fuldkommen forenede med sin Jesus og uhindret glæde sig ved den Hellig-Lands Samfund. Den timelige Saligheds høieste Grad er den, hvorom den hellige Apostel siger: „Guds Kjærlighed er udøst i vore Hjærter ved den Hellig-Land, som er os given“ (Rom. 5, 5). Hvor-

vel nu denne Udgydelse af den guddommelige Kjærlighed er uvurderlig, saa bliver den dog langt overflødiggere i Herlighedens Stand. Vore Hjerter ere saa snævre i dette Liv, at de neppe kunne rumme nogle Draaber af denne Sødmes store Hav (Ps. 34, 9); men naar Sjelen er skilt fra Legemet, udvider den sig, saa at den kan rumme hele Strømme af denne Sødme og blive drukken deraf. I dette Liv omfavner og besidder Sjelen Jesum i Hans Fattigdom, saadan som Han nøgen og fuld af Blod hang paa Korset, gjennemboret af Torner og Nagler, og omdenskjønt den finder Ro og Fred for sin Samvittighed i Ham, kan den dog ikke unddrage sig Samfundet med Christi Kors og Kalk og maa blive delagtig i Hans Smerter. Naar den derimod har forladt dette Liv, saa omfavner den Jesum i Hans Herlighed og med Hans Herlighed og bliver gjort modtagelig for den høieste Sødme og Salighed, hvis Fyldde bor i Ham; den salige og hellige Sjel lever i Guds Herlighed, i Jesu Christi Naade og i den Hellig-Aands Samfund. Ligesom der ikke er noget Lem paa det menneskelige Legeme, ingen Aare, ingen Sene, som ikke Sjelen meddeler sin levendegjørende Kraft, saaledes vil der heller Intet være i de bortdragne Sjele som ikke Gud i Christo Jesu meddeler al sin Kjærligheds Sødme. De ere opfyldte af himmelsk Klarhed og Herlighed, ligesom et Speil af Solstraalerne, men med den Forskjel, at et Speil optager Straalernes Indflydelse uden at have nogen Fornemmelse og Nytte deraf; Sjelene derimod annamme den guddommelige Herlighed saaledes, at de selv derved blive herliggjorte.

§ 13. Derksom jeg tør tale om denne Sag efter den Evne, som i dette Liv kan fordres af et Menneske, og saaledes, som man kan begribe det, saa forestiller jeg mig Himmelen i Egenstaa af de

salige Sjeles Bolig saaledes, at jeg ligesom i Midten ser den hellige og hvilevige Treenighed vise sig i et uforgængeligt Lys, hvortil Ingen kan komme, medens Englene og de hedengangne Sjele svæve som flartlysende, deilige Ildsluer omkring Thronen og allevegne blive oplyste, opfyldte og glædede med dette Lys. Dette er Ting, som vort jordiske Hjerter ikke kan begribe; men gudsfrygtige, troende Sjele, der have lært og daglig lære at forsmaa det Timelige, — der staa Himmelen nær og ere blevene en Aand med Christo, de kunne nogenlunde fatte dette til sin Trøst. Herhen hører, hvad vor Frelser gennem den hellige Johannes forjætter: „Den, som fejrer, ham vil jeg give al æde af det skjulte Manna“ (Aab. 2, 17), hvilket ikke kan forklæres anderledes end om den aandelige Trøst og Smagen af den guddommelige Kjærlighed og Sødme; thi om end Nogle have faaet en Forsmag derpaa i dette Liv, vil det dog først blive dem fuldkommen tilbørligt i hint Liv.

§ 14. Heraf opstaar da endvidere: 2) Guds stedsevarende og evige Pris. Thi Kjærligheden til Gud tvinger dem, saa at de ikke kunne Andet end juble over denne Salighed og Sødme, lig drukne. Derfor finder vi paa flere Steder i den hellige Aabenbaring, at de Salige i Himmelen paa det Herligste love Gud, dels for de Velgjerninger, som Han her i Livet har vist dem, dels for dem, som de da nyde i Himmelen. De kaste sine Kroner ned for Ham, som sidder paa Thronen, sigende: „Værdig er Du, Herre, at annamme Vren og Prisen og Magten; thi Du har skabt alle Ting, og ved din Villie ere de og bleve de skabte“ (Aab. 4, 10. 11; 5, 9. 12; 7, 12). De kunne imidlertid ikke tilfredsstille sig selv i Guds Pris, hvorfor der siges om dem, at de ingen Hvile have Dag eller Nat, men prise Gud uden Afsladelse, hvilket ikke er saa-

ledes at forstaa, som om denne Guds bestandige Pris voldte dem noget Arbejde eller Besvær; men ligesom vi i dette Liv drage Aande uden Anstrengelse, ja ligesom en Rose udbreder sin Duft uden nogen Anstrengelse, — ligesom Sjelen i dette Legeme ikke bliver træt ved at tænke paa behagelige Ting, saaledes prise de bortdragne Sjele Gud i Himmelen. Indholdet af denne Pris er Ophøielsen af Guds Almagt og Miskundhed. Thi saasom de da forstaa den hele Række af Belgjerninger og Naade, hvorved Han har gjort dem salige, saa er der ingen Tvivl om, at dette vil være dem en Foranledning til Guds Pris. Og omendkjønt Profeten Esaias udtrykkeligen tilkjendegiver, hvad der er Indholdet af denne Guds Pris, hvilket ogsaa den hellige Johannes gjentager i sin Aabenbaring, idet der siges, at Keruberne og Seraferne raabte til hverandre: „Hellig, hellig, hellig, er den Herre Zebaoth; al Jorden er fuld af Hans Ære“ (Esai. 6, 3; Ab. 4, 8), saa er der dog ingen Tvivl om, at de Hellige i Himmelen ikke blot prise Guds Hellighed, men ogsaa Hans Almagt, Visdom, Allestedsnærværelse, Miskundhed, Barmhjertighed o. a. M. Thi naar et Kor af de himmelske Serafer raaber: Hellig, hellig, hellig er Gud, saa raaber udentvivl et andet: Mægtig, mægtig, almægtig er Gud, og atter et andet: Miskundelig, naadig, barmhjertig er vor Gud; alvis, almægtig, allestedsnærværende er Gud. Vi maa heller ikke tro, at dette Raab sker med Tungen eller Munden; men det er et Sjelens Raab; og af hvilken Art dette er, og hvorledes det dermed forholder sig, det erfare de Troende ofte her i Livet, naar Sjelen jubler for Gud, medens Legemet tier, og naar den, blændendefig mellem de Saliges Kor, lover Gud med indvortes Aandsjufke. Det er ogsaa mærkværdigt, at den hellige Johannes siger, at der blev Tausshed i Him-

melen (Ab. 8, 1), idet nemlig de Salige da forundrede sig over Guds Mæjestæt og stiltiende ærede Ham, hvorhen hører, hvad David siger: „Gud, man lover Dig i det Stille i Zion“ (Ps. 65, 2), nemlig med det Velbehag, de finde i Hans allerhelligste Villie, som de ogsaa, prisende Hans Navn, glade fuldbyrde.

§ 15. Jeg finder endvidere 3) om de bortvandrede Sjele, at de sidde paa Thronen med Kristus og regjere med Ham, hvilket Han forjættede sine Disciple, da Han sagde til dem: „Sandelig siger jeg Eder, at I, som have efterfulgt mig, I skulle i Gjenfødselen, naar Menneskets Søn skal sidde paa sin Herligheds Throne, ogsaa sidde paa tolv Throner og dømme de tolv Israels Stammer“ (Matth. 19, 28). Ja, Apostelen Paulus siger, at de Hellige ei alene skulle dømme Verden, men ogsaa Engle (1 Kor. 6, 2. 3), hvilket dog blot er at forstaa om de onde Engle, hvilke bevares til den store Dags Dom (thi de gode behøver ingen Dom). Den hellige Apostel siger ogsaa udtrykkelig, „at vi skulle regjere med Ham, dersom vi udholde“ (2 Tim. 11, 12). Men allertydeligt og med stort Eftertryk siger den kjæreste Frelser om den, som feirer og holder Hans Ord indtil Enden: „Ham vil jeg give Magt over Hedningerne, og han skal regjere dem med et Jernspir; ligesom Lerkar skulle de sønderknukses, som og jeg annammede det af min Fader“ (Ab. 2, 26), og ligeledes: „Den, som feirer, ham vil jeg give at sidde med mig paa min Throne“ (Kap. 3, 21), hvilken Udtryksmaade maaste kan forklæres ved, hvad de Lærde berette om de østerlandske Kongers Throner, nemlig, at de ere dannede som en Bærestol, noget ophøiede fra Jorden, hvilende paa Søiler og Støtter og belagte med Tæpper samt saa vide og brede, at ei alene Kongen kan sidde derovenpaa, men ved Siden af ham ogsaa Andre, som han vil ære.

Omendsskjønt nu de anførte Sprog omhandle og forjætte de hellige Sjele en overordentlig Salighed, som de skulle nyde, saa finder jeg dog, at de af de Fleste kun ere blevne lidet forklarede, hvorover jeg meget forundrer mig. I sandhed, Ordene ere meget tydelige og forjætte en herlig Meddelelse af Magt og Herlighed, som de Hellige skulle erholde. Jeg maa imidlertid med en gammel anseet Theolog*) tilstaa, at vi i dette Liv ikke ganske nøiagtigt kunne erfare, hvorledes det er beskaffent med denne Magt og Herlighed; dog skriver han meget mærkværdigt derom: De herske og regjere med Christo, omendsskjønt vi ikke se eller vide, hvorledes det gaar til, og hvorledes det forholder sig med en saadan Regjering. — Den udvalgte Sjel sidder som en kongelig Brud med Christo, sin Brudgom, paa Hans Throne og ser ei alene, hvorledes Han vældeligen regjerer Himmelen og Jordens store Bygning og kalder, forsamler og oplyser sin Kirke den hele vide Verden over, men er ogsaa selv med at dømme Verden, domfælde Fienderne og sonderknuse dem som Verkar, osv.

§ 16. Der er 4) ingen Tvivl om, at de udvalgte Sjele kjende og paa Englevis omgaaes hverandre; thi den rige Mand kjendte jo Lazarus langt borte, uagtet han selv laa i Helvede; hvor meget mere maa da ikke de Udvalgte i Himmelen kjende hverandre! Hvorledes skulde ogsaa en udvalgt Sjel kunne vide, at den var samlet til sit Folk, dersom den ikke kjendte sit Folk i hin Verden? Desuden er jo det Liv, Djets Børn føre i Himmelen, et sandt Paradisliv, saaledes som Herren siger til Høveren: „Idag skal du være med mig i Paradis“ (Luk. 23, 43). Er det nu et Paradisliv, saa følger heraf, at ligesom Adam og Eva kjendte og inderligt el-

skede hinanden i det jordiske Paradis (før end Synden og Døden vare komne ind i Verden), saaledes kjende de triumferende Christne ogsaa godt hverandre og omfatte hverandre med en ren og usminket Kjærlighed i det evige Livs himmelske Paradis (efter at de have overvundet Synden og Døden ved Troen paa Christum). Navnlig synes dette ogsaa bevisligt derved, at idet en af de Eldeste hijsket spørger Johannes: „Disse, som ere isørte de lange, hvide Kjortler, hvo ere de, og hvorfra ere de komne?“ svarer han selv: „Disse ere de, som ere komne ud af den store Trængsel og have tvættet sine lange Kjortler og have gjort dem hvide i Lammets Blod“ (Aab. 7, 13. 14). Naar nu Nogen, skriver den ovennævnte Theolog, ser sin Broder, Søster, Fader, Moder osv. fare ud af Verden, og den ædle Sjel efter det dødelige Legemes Afslæggelse komme ind, omringet af de hellige Engle, kjender han den strax og spørger ikke længe: Hvem er han eller hun? men siger uden Betænkning: Se, der kommer min kjære Fader; se, der farer min kjære Moder; se, det er min Broder, min Søster, mit Søstendbarn, min Fæster, min Ven osv., som der kommer og farer op fra Verdens dybe Jammerdal til os og dette Paradis. O, velkommen i Herrens Navn! O, Gud være lovet i al Evighed, fordi jeg ser dig komme hid og samles til dette vort Folk! O, Glæde over Glæde, at Du har opslugt Døden til vor Frelser, Jesu Christi, Seier og ved Troen trængt ind til os i det evige Liv! Og ligesom nu den kjæreste Frelser har gjort de salige Sjele delagtige i sin Majestæt, Herlighed og Regjering, efter hvad der af det Foregaaende sees, saaledes gør Han dem ogsaa delagtige i sin Visdom, Kundskab osv.

§ 17. Jeg finder endvidere: 5) at de ei alene, befriede fra al Angst og Møie, ikke mere vide af nogen Ulykke,

*) Jilip Nikolai i hans „Glædespeil“.

men ogsaa leve i den største Ro, Herlighed og Salighed, hvilket meget tydeligt udtales af den hellige Johannes i hans Åabenbaring, hvor de fremstilles saaledes, at de staa for Gud i sin Herlighed og Klarhed, smykke sig med Lammets Blod og Retfærdighed, og at de, overskyggede af Guds Herlighed, gjen- nemstraaledes af Hans Lys og mættede med Hans Sødme, ikke vide af nogen Nød; de ledes og vogtes af Lammets; de drikke efter Hjertets Lyst af Livets Kilbe; deres Taarer ere afdørrede; deres Sukke ere omstiftede til Frydesang, deres Sorger til Glæde, deres Møje til Hvile, deres Graad og Hylen til Latter.

§ 18. Her opstaar et Spørgsmaal, som jeg ikke kan forbigaa, nemlig, om de salige Sjæle i sin Fryd og Salighed tænke paa Sine, som de have efterladt i Glendigheden og Taarebalden, og fremhøre dem for Gud i sine Bønner. Jeg svarer: Derom tvivler jeg ikke. Thi ei at tale om, at de afdøde Hellige ikke glemme, hvad de have gjort i dette Liv, saa vil jeg kun sige, at ihvorvel de Intet have bragt med sig fra Verden, saa have de dog beholdt Kjærligheden til sine Medbrødre og Medsøstre; ja denne Kjærlighed er saa meget mere brændende, ren og fuldkommen, jo nærmere de nu ere komne Gud, og jo mere de ere blevne delagtige i Hans Natur. Des- naarjag elste de inderligt sine Egne, men med en ren, hellig og himmelsk Kjærlighed, der udgaar fra Gud og flyder i Gud, gennem Gud og til Gud, og derfor have de intet høiere Ønske, end at de Tilbageblevne paa Jorden maa blive oplyste og ledede ved Guds Naade og Hjælp og vandre fremad paa den Vej, som tilsidst fører dem til den samme Ufsalighed. Vi vide ogsaa, at den rige Graadser var bekymret for sine Brødre, at ikke ogsaa de skulde komme til det Pinens Sted, hvor han selv befandt sig;

hvo kan da tvivle om, at de hellige Sjæle, der ligesom brænde af utrolig og uforglignelig guddommelig Kjærlighed, bede og anraabe Gud inderligt om, at Han vil lede deres Egne saa naadigt, at de engang maa samles og ære, love og prise Ham med dem? De jordiske Ting derimod, saasom Vre, Rigdom og Deslige bekymre de sig ikke om, at deres Egne skulde erholde; deres eneste Viemærke er, at de maa blive salige og bevares for alle Verdens Forargelser og Djævelens Snarer og tilsidst faa en salig Udgang af Verden. Der kan heller ingen Tvivl være om, at de bede for sine Velgjørere og andre Venner og Bekjendte, og et Bevis herfor synes paa en vis Maade at ligge deri, at vor Frelser siger, at man ikke skal „gjøre sig Venner ved Mammon, paa det de skulde annamme os i de evige Boliger“ (Luk. 16, 9). Thi af alt det Guds, et Menneſke har forvaltet her i Verden, beholder han Intet, kan ei heller trøste sig derved, uden forsaavidt han har anvendt det til Guds Vre og efter Hans Villie til Hans Venners Tjeneste. Har han nu bevist disse Godt og gjort sig dem til Venner, saa vil heller ikke deres Kjærlighed undlade at bede om aandelig Velsignelse og Guds Naade for den, hvis legemlige Velsignelse de have nydt.

§ 19. Der vil imidlertid Ingen kunne indvende, at alle saadanne kjødelige Forholde ville ophøre i Himmelen, og at der i den ikke vil være Mand, Kvinde, Fader, Moder, Broder, Søster, men at vi Alle skulde være Guds Børn; thi jeg svarer, at ligesom Apostelen ogsaa taler saaledes om dette Liv med Hensyn til Kristus, og ligesom de Forholde, Gud selv har indplantet Naturen, ikke derfor ophøre, saaledes vilde saadanne Tilbøieligheder i det evige Liv, om jeg saa maa sige, vel blive rensede fra al Urenhed og Uorden, men dog i og for sig vedblive. Men for at jeg ikke skal blive

anseet for at ville gjøre nye Mæglere og Forbedere foruden Kristus i Himmelen, saa heder jeg vel bemærket, at denne de hellige Sjæles Forbøn er grundet paa Christi Forbøn, af hvem den bliver styrket og bekræftet, og ved hvis Haand den bliver bragt frem for Gud. Den hellige Johannes omtaler et Alter, under hvilket han saa deres Sjæle, som vare myrdede for Guds Ords Skyld og for det Vidnesbyrds Skyld, som de havde (Aab. 6, 9). Dette forklare vore Lærere om Kristus og Delagtigheden i Ham, til hvem og ved hvem, for hvem og paa hvem alle hellige Martyrer ere blevne ofrede og under hvis Beskjærmelse de nu saligt leve. Særdeleshed skulle vi lægge Mærke til, hvad den hellige Johannes endvidere siger: „Ham blev given megen Røgtelse“ (Aab. 8, 3), hvilket jeg forstaar saaledes, at alle den stridende og den triumferende Kirkes Hellige ligesom overrække Ham sine Bønner, for at de ved Ham skulle blive overbragte Gud. Og paa denne Maade have vi ikke tabt vore sør os i Himmelenes Helligdom indgangne Paarørendes Bønner; men de ere blevne saa meget kraftigere, fordi de nu udgaa fra rensede og fuldkommen helliggjorte Sjæle.

§ 20. Endelig sees ogsaa 6) heraf, at ihvorvel de salige Sjæle maa vente paa sine Legemers Opstandelse og den fuldkomne Herlighed, falder Tiden dem dog ikke lang; thi de ere udenfor al Tid; tusinde Aar ere for dem som en Dag. Heraf kan sluttes, at om jeg i hin Verden spurgte de hellige Apostle (som ere døde for færtten Hundrede*) Aar siden) om deres Tilstand og sagde: Kjære Thomas, kjære Johannes, kjære Paulus, hvor længe have I været i denne store, himmelske Glæde, eller hvor længe tykkes I dette Paradisliv at have været,

saa vilde de svare: O, spørger du om hvor længe? I denne Glæde og Herlighed vide vi ikke af nogen verdslig Tid, og vort Liv er et saadant Liv, at vi ere tilmode, som om det neppe havde været halvanden Dag. Ligeledes, dersom du kommer til dine salige Forældre, din Mand, din Kone, dine Børn, Brødre eller Søstre, — ere de end døde for tyve Aar siden, saa ville de dog bekjende for dig og sige, at dette Liv i Himmelen synes dem neppe at have været et Kvarter. Filip Nikolai, hvis Ord jeg nu betjener mig af, forklarer dette ved følgende Signelse. Ligesom naar Bryllupsfolk forjampler sig den Ene efter den Anden hos Brud og Brudgom i disses skjønt byggede Hus og til en glad Velkomst blive modtagne med en Vresdrik saavel som med kosteligt Bagværk og Deslige og holde venlige og behagelige Samtaler indbyrdes, indtil alle Gæsterne ere samlede, — da begive Brud og Brudgom sig til Kirken i høitideligt Optog, og da først er deres Glæde fuldkommen, — saaledes forsamle ogsaa de Udvalgte Sjæle sig i det himmelske Paradis og feire med sin Brudgom, Jesus Kristus, Begyndelsen til sin Bryllupsglæde og Herlighed, indtil den yderste Dag frembryder, da de skulle faa sine Legemer igjen fra Jorden og beskue Gud af sit Kjøb, hvorpaa Herligheden og Glæden først i fuldt Maal begynder, o. s. v.

§ 21. Vi maa nu anvende de hidtil anvendte Betragtninger til vor Nytte. Vi se da heraf for det Første, at den Lære er falsk, der fordum sagde og endnu siger, at Sjælene enten forgaa med Legemet og dø for en Tidlang, indtil de omsider atter blive levende med Legemet, eller at de sove, Intet forstaa, føle eller se, førend de blive gjenforenede med Legemerne. Men hvorledes skulde Sjælen sove udenfor Legemet, da den stedse har været virksom og aldrig har

*] Nu atten Hundrede.

sovet i Legemet? Det er ogsaa falskt, hvad Katholikerne digte om sin Skjær=ild, hvilket vel kan være fordelagtigt for deres Kjøffener,*) men aldeles ikke stemmer overens med Guds Ord, langt mindre har nogen Grund deri. Endvidere sees heraf for det Andet, at vi ikke have Aarsag til at frygte for Døden, som vi med Uret anklage for at fare ubarmhertigt frem med os, idet den næst Gud viser os den største Velgjerning og fører os over fra en sorgelig til en salig Tilstand. Med Døden er det godt at handle; Bindingen er vor, som Apostelen siger: „Alt leve er mig Christus og at dø en Binding“ (Filipp. 1, 21). Den tager det syndige Kjøds gamle Bjalter og giver os den himmelske Herligheds Klæder istedet. Her flager Sjelen formedelst ængstelig Sukken og Længsel som en Juhl, der fastholdes med en Traad om den ene Fod; Døden overskærer Traaden og bringer os til Guds Børns herlige Frihed. Døden river os ud af vore Nærmestes Favn, hvilke vi elske, og som elske os; men den overrækker os til den Herre Jesum Christum, der elsker os som sin egen Sjæl. Den tager Barnet af Moderens, Hustruens af Mandens, Manden af Hustruens Arme; men den lægger dem i Guds Arme. Hvorfor besvære vi os da over Døden? Hvorfor frygte vi den? Lad frygte, hvo som ikke vil blive salig, — hvo som ikke vil være med Christo! Man siger, at Daa=rerne ere helst hos dem, som tage dem mest ved Næsen; saaledes er det ogsaa med os; Verden bedrøver og plager os, og dog have vi Lyst til at forblive i den. Vi ere ligesom Børnene, der ikke gjerne bortbytte en Regnepenge for en Guldmünt eller sine Duffer for Bøger og andre nyttige Ting. Derfor synger en verdenstræt Sjæl:

Kom, o Død, du Søvnens Broder!
Før mig bort; tag mig i Favn;
Drag mig op af Modgangs Floder,
Led mig i en siffer Favn!
Lad, hvem vil, for dig sig grue;
Jeg skal dig med Glæde stue.
Thi ved dig jeg kommer vist
Til den skønne Jesum Christ.

§ 22. Lader os da ogsaa for det Tredie være vel tilfredse, naar vore Kjære ved en salig Død forlade Verden! Vi se kun paa det, som er for vore Dine, nemlig hvorlunde Legemet i Dødsnøden sveder, henvinder, klynker og ængster sig og efter Døden blegner, raader, stinker og bliver til Støv og Aske, men stue ikke videre frem. Naar et Menneffe ligger i de sidste Trækninger, saa stiger det ligesom opad et høit Fjeld med stor Anstrengelse, saa at dets Svend bryder frem; men oppe paa Fjeldet staar den Herre Jesus med Livsens Krone. Legemet bliver vanskabt og til Jord; men Sjelen lever i Klarhed og Herlighed og skinner som Solen. O, hvilket saligt Dieblis, hvilken glad Stund er det ikke, naar Sjelen træder ud af Tiden ind i Evigheden, ud af Døden ind til Livet! Legemet ser ikke; Dinene ere lukkede og tiltrykkede; men Sjelens Dine ere opladte, saa at de stue Guds Herlighed. Legemets Mund tier; men Sjelen jubler og priser Gud foran Hans Throne. Hvad er det da ikke for et uchristeligt Væsen, at mange Menneffer beklage sine Egne i deres Død værre end Hedningerne, ret som om de gjorde et Bytte, som de maatte angre paa, uagtet der dog ingen Sammenligning er mellem dette og hint Liv! Her ere Tornerne; hisset plukke de Roserne. De derimod, som rigtigt i Aanden betragte de bortvandrede Sjeles Tilstand i hint Liv, lykønske sine Egne ved deres Bortgang og længes efter snart at følge efter dem, for at blive dem lige og nyde den samme Herlighed, ret ligesom naar man sender En forud for sig til

*) I det nemlig Præsterne faar Betaling for at holde saakaldte Sjælmeser, der skulle tjene til at forfærte Sjælens Ophold i Skjærilden.
D. A.

et muntert Selskab eller Bryllupsgjæstebud, medens man selv snart vil komme efter for at forlyste sig tilligemed ham.

§ 23. Naar vi i altfor høi Grad begræde vore Paarørende, saa forekommer dette mig, som om en Fugl var sluppen ud af Buret, hvævede i den frie Luft, sad i et grønt Træ og sang gladeligen, og de andre Vurfugle vilde sørge derved, uagtet de tvertimod skulde ønske sig selv det Samme. Men saa er det; vi henvende sjelden vore Tanker til det Himmelske og Ewige, og derfor forstaa vi heller ikke at vurdere det; deraf kommer det, at vi græde og hyle. Meget godt har den gudfrygtige Digter truffet det, som siger:

Hvor I dog er' salige, I Fromme,
Som sit Dødens Bud, til Gud at komme!
I er' undgaaene
Den Nød, som os end holder fangne.

Åndhed det er forunderligt, at vi klage og sukke over dette elendige, bedrøvelige og mæisommelige Liv indtil Døden lige fra vor Fødsel af, da Graad er vor første Stemme, — at vi ikke have Lyst til at forlade Verden og ombytte den med Himmelen og ikke ere tilfredse med, at vore Ægne gaa forud for os over i Herligheden og Saligheden. Det maatte være en Sten og ikke et Menneske, som ikke skulde glæde sig, naar han saa, at man aftog hans Paarørende deres Baand og Lænker og slap dem ud af Fængslet, eller at En, som længe havde reist omkring tillands og tilvands og kom seilende i en stærk Storm, landede lykkeligt i Havnen. Thi hvad er Verden Andet end et Fængsel, hvori Legeme og Sjæl ligesom ligge fængslede i lutter Ulykkesbaand og Korslænker, og vi skulde alligevel ikke gjerne se, at Gud ved Døden løste disse Baand og Lænker? Hvad er Verden Andet end et stormfuldt Hav, paa hvilket vi ere udsatte for saa mangfoldige Farer, og dog skulde vi ikke

gjerne se, at vi komme i det ewige Livs Havn?

§ 24. Denne Fremstilling skal for det Fjerde tjene til vor Trøst i alle Gjenbordigheder. Vi drikke her efter Gud Billie af en bitter Kalk; men der er sødt Sukker paa Bunden. Vi stride og ængstes daglig her; hvor man vender sig hen, ser man Intet uden Synd, Ugudelighed, Nød, Elendighed og Hjerterforg. Nu, der vil komme en Tid, da vi efter et Dieblitz Forløb ikke skulde se Andet end himmelsk Lyd, Klarhed og Herlighed. Det gaar ofte med de hellige og gudfrygtige Guds Børn som med en fattig Dreng, der er født af simple Forældre og opdragen i Armod, men ved sin utrættelige Flid og de ham af Gud forundte Gaver kommer til stor Ære, Rigdom og Herlighed, Noget, hvorpaa næsten Enhver kjender Exempler. Ligesom Gud Herren holder sin Raadslutning om, hvorledes Han i Fremtiden vil ophøie en saadan Dreng, skjult under de ringeste Aar, saa at ofte hverken Drengen selv eller Andre maa vide det, saaledes skjuler Han saa at sige de ædleste Sjæle, lig Verdens kostbare Edelstene, under allehaande Kors og Gjenbordighed, men ophøier dem siden til himmelsk Herlighed. Vader os derfor være trostige og ikke plage os med ængstelige Betymringer, med Undtagelse af den, hvorledes vi med sand Tro skulde hænge ved Christo og til Guds Ære endmere aabenbare denne Tro ved Kjærlighed og lignende Dyder; vor Ære og Herlighed derimod vil Gud lade være sig magtpaaliggende. De skønneste Varer blive jo, naar de skulde føres overland, indpakkede og forvarede i Mætter og grovt Papir. Vader os ikke se paa vor nærværende Tilstand, men paa den tilkommende! Hvad bryder en Vandringsmand sig om, at det gaar ham noget daarligt paa Reisen, — at han maa leve knapt, — at Hundene i alle Landsbyer

fare løs paa ham osv., da han ved, at han hjemme vil faa Alting bedre? Ere vi i denne Verden omgivne af Trængsler og Angst og faa Malurt at spise og drikke, faa lader os tænke paa, at vi evindeligt skulle nyde Guds søde Kjærlighed!

§ 25. Men lader os for det Femte heller ikke glemme den Paamindeelse, at vi maa leve gudeligen og lægge Vind paa gode Gjerninger; thi Gjerningerne følge med de Hellige. Naar du nu ingen gode Gjerninger gjør og ikke tjener Gud og Næsten, hvad skal da følge med dig? Deiligt er det at læse om en gudfrygtig og gavmild Fyrtinde, at alle de Fattige i Landet fulgte hende til Graven, som vi ovenfor have fortalt, og hvor deiligt er det ikke, at de Troendes Gjerninger følge med dem! For at fremstille Sagen desbedre, kunne vi tænke os, at de hellige Engle anstille et høitideligt Optog, idet de føre de Gudfrygtiges Sjæle til Himlen. En Engel bærer et Krucifix, for at tilkjendegive den Tro og Kjærlighed til den Herre Jesus, som har boet i Sjelen, — en anden en Bog, for at tilkjendegive dens Kjærlighed til Guds Ord og Bønnen; en anden bærer en gylden Krukke eller Pokal, hvori den troende Sjels Taarer ere opsamlede og forvares, for at betegne dens Andagt, Medlidenhed og Taalmodighed; en anden bærer en aaben og tom Pung, for at tilkjendegive Sjælens Gavmildhed og Godgjørenhed mod de Fattige, en anden en hvid Lilie, for at betegne dens Kyffhed, en anden en grøn og frugtbethnget Gren, for at betegne dens Frugtbarhed paa gode Gjerninger, osv. O, hvilket saligt Indtog er ikke dette! Undersøg saa, du onde Menneſke, hvorledes det engang vil blive beſtaffent med din Hedengang! Dine Gjerninger ville følge med dig; de Fattiges Sukke ville gaa foran dig og følge efter dig; Djævlene ville ogsaa anstille et Optog med den Ugudelige; en vil

bære en Svøbe, for at tilkjendegive, at et ſaadant Menneſke har været mange Andres Svøbe og derfor ſkal faa dobbelt Hug, — en anden en Tornebuſk eller Tidsel, fordi han i denne Verden ikke har kunnet gjøre Andet end rive, ſtikke og ſaare med ſin falſke Tunge, og fordi man ligeſaalidt har kunnet vente nogen Dyd, Gudsfrugt eller noget andet Godt af ham, ſom man kan ſanke Druer af Torner eller Figenr af Tidsler, hvorfor han ogsaa er hjemfalden til Jlden, osv.

§ 26. Nu, mit Medmenneſke, driv ikke Spot med ſaadanne Ting; men vær vis paa, at ligeſom Styggen følger Leget, ſaaledes ville ogsaa dine Gjerninger følge dig. Du vil ikke kunne løsrive Dig fra dem. Jeg maa oplyſe dette med nogle Exempler paa, hvorledes flere onde Menneſters Gjerninger have fulgt dem her i Livet. Barthel Entens, der havde været Sørover og ſiden Officier i nederlandſk Tjeneste, agtede den ene Religion ligeſaa meget ſom den anden; iffe deſtomindre ængſtede hans Samvittighed ham, iſær naar han tænkte paa de ſtakkels Kjøbmænd, ſom han i ſine Dage havde kaſtet overbord, hvorom han ſelv pleiede at fortælle, at et Vig i lang Tid allevegne havde drevet efter hans Skib, hvor han ſaa end vendte ſig hen. Herhen hører ogsaa, hvad Hiſtorien fortæller om Keiſer Konſtans, ſom Nogle kalde Konſtantine, og ſom havde taget ſin Broder Theodoſius afdage; da nu denne i ſit Liv havde beklædt en Diacons Poſt, og Keiſeren ſelv oftere havde modtaget Kalſken i Nadverden af ham, viſte han ſig efter ſin Død oftere for ham om Ratten i en Diacons Dragt, rakke ham Kalſken og ſagde: Drik, min Broder! Keiſeren begav ſig vel til Syrakus paa Sicilien, men kunde heller ikke her faa nogen Rom Ratten for dette Spøgſe. I Roſkilde i Danmark havde en Uglemand avlet flere Børn i Banære med ſin Tjenestepige og dræbt dem, ſaaſnart de

vorte til; herover blev han senere saa ængstet i sin Samvittighed, at han intetsteds kunde faa Ro; thi de dræbte Børn fremstillede sig ofte for ham isøvn og sagde til ham: *Alf, Fader, hvorfor har du taget os afbage?* Siden begav han sig til Skaane for at gaa til Betsjendelse og blive straffet efter Fortjeneste. Ligesom nu disse Menneskers Gjæringer fulgte med dem i dette Liv, saaledes ville de ogsaa følge med dem hidsæt og ledsage dem til Jesu Christi Domstol. Gud bevare Enhver for saadant skrækkeligt Følge!

§ 27. Lader os saa tillige for det Sjette lære at foragte denne Verdens forfængelige Herlighed og forgjængelige Pragt! Hvad er herligt og prægtigt i Verden? Du vil sige: Fyrsternes, Kongernes, Keiserens Stand. O, elendige Fyrster, hvis Pragt og Herlighed tilsidst ender med Jord og Aske, Orme og Maddiker, Stank og Uhumsthed! Se, de salige og hellige Sjæle, de leve og herske nu med Kristus; de ere Himmelfyrster. De ere prægtige, mægtige, hellige, salige, udødelige. De straale i Guds Klarhed; de leve i Guds Kjærlighed; de herske i Guds Almagt; de glæde sig i Guds Godhed; de ere rige i Guds Fylde; de ere prægtige i Guds Brydelse; de leve evigt i Guds Salighed. Man siger vel med Sandhed, at et eneste Indblik i Guds Herlighed kan bringe et Menneske til at glemme hele Verden og al dens Herlighed, hvilket den hellige Stefanus's Exempel viser, idet han, fuld af den Hellig-Aand, skuede op til Himmelen og

saa Guds Herlighed, hvorover han ei alene glemte Verdens Herlighed, men ogsaa overbåndt al sin Lidelse. Dog, det synes at være vel meget at gøre Verden den Være at sammenligne den med den guddommelige Herlighed; det er som at sætte en tændt Svovelstikke i Ligning med Solen; en eneste hellig Sjæl kan være nok. Tilvisse, dersom vi nu kunde se den i den himmelske Brydelse, hvormed dens himmelske Brudgom har smykket den, saa vilde vi glemme, at der endnu var nogen Verden, — at vi endnu vare deri, og at den eiede nogen Pragt, Være og Herlighed. Desaarfsag skulle de Ord Himmel, Salighed, evigt Liv og deslige være som Sukkernødder, hvilke vi stedse skulle have i Munden og Hjertet. Naar vi saa Die paa Noget af denne Verdens timelige Forfængelighed og Herlighed, saa skulle vi tænke: Hvad forundrer du dig over? tænk paa Saligheden og den himmelske Glæde og Herlighed, osv. Naar der vedsjæres os noget Ondt, skulle vi tænke: I Himme-len vil Alt blive bedre. I Betragtning heraf ville vi til Slutning sige:

Bort, jordiske Lyster! bort Rigdom! bort Være!
O, gib jeg i Himlen idag maatte være!
O Himmelflenodie! O evige Glæde!
O, Jesus! af Verden mig snart lad udtræde!
O himmelske Klarhed! O Liv uden Ende!
Naar vil Du mig Saligheds Krone tilsende?
Alf, Jesus! hvor længe? min Sol! af, hvor længe?
Naar skal jeg ved Døden til Livet intrænge?

Gud Fader, Søn og Hellig-Aand være Lov og Pris i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Ottende Prædiken,

hvori dens Forening med det forklarede Legeme i Opstandelsen betragtes.

Filipp. 3, 20. 21. Vort Borgerfkab er i Himlene, hvorfra vi og forvente Frelseren, den Herre Jesum Christum, som skal forvandle vort Fornedrelses Legeme til at werde ligedannet med Hans Herligheds Legeme, efter den Kraft, ved hvilken Han og kan underlægge sig alle Ting.

§ 1. Ligesom Gud Herren er forunderlig i alle sine Gjerninger, og i dem alle oabenbarer sin Visdom, Magt og Godhed, saaledes har han ogsaa navnlig lagt samme for Dagen i det menneskelige Legems Skabning og Dannelse, saa at ei alene de hellige Guds Mænd, men ogsaa selve Hedningerne høiligen have forundret sig derover. Det er bekjendt hvad Job siger: „Har Du ikke udgnydt mig som Mælk og ladet mig løbe tilhobe som Øst? Har Du ikke klædt mig med Hud og Kjød og bedækket mig med Ben og Scener? Du har bevist Liv og Miskundhed imod mig, og din Besøgelse bevare min Aand“ (Job 10, 10. 11. 12), og David: „Du skjulte mig i Moders Liv. Jeg vil takke Dig, fordi jeg paa forbausende Maade er underligen bleven til. Underlige ere dine Gjerninger, og min Sjel kjender det saare vel,“ — hvor det isærdeleshed er mærkværdigt, at han siger: „Mine Ben vare ikke skjulte for Dig, der jeg blev dannet i Lødom, der jeg blev kunstigt virket (ligesom et skjønt Broderi) nede paa Jorden (det er: i Moderslivet, hvori jeg, ligesom Malmen i Jordens Kløfter og Guler, blev avlet og skabt“ — Ps. 139,

13 flg.). Mærkværdigt er det, at Galenus, som forresten intet kjendte til Christendommen, gtrede: Lad Andre røge og osre for sine Guder og derved ære og prise dem; jeg vil med største Forlystelse og Forundring prise Mesteren for et mærkeligt Værk, nemlig for Dannelsen af det menneskelige Legeme. Han vilde give Epikur hundrede Aar til at forandre en eneste Dels Stilling, Stikkelse og Dannelse paa det menneskelige Legeme og tvivlede ikke om, at han tilsidst maatte tilstaa, at det ikke havde kunnet ske paa nogen fuldkomnere Maade. Endelig siger han, at om alle Engle havde været Tusinde Aar om at danne et Menneske, vilde de ikke have truffet det bedre end skeet.

§ 2. Betænker man et Menneskes Dannelse i det Indre, saa vil intet Menneske kunne begribe, hvorledes det hermed gaar til. Den menneskelige Forstand gransker vel flittigt og gjætter sig, saa godt den kan, til hvorledes det forholder sig dermed, men maa dog tilsidst tilstaa, at den Videt eller Intet deraf kan udforske, saasom de Værde endnu ikke kunne blive enige om, hvorledes Frugten i Moders Liv ernæres, — hvorle-

des den drager Aande, — hvilket af Lemmerne der er det første eller sidste, — hvorledes og naar den faar Liv, og deslige. Betragte vi Legemets Dannelsesidentil, hvo forstaar da ikke strax af Menneskets Hud og udbortes Udseende denne Mesters Kunst? Blandt saa mange Hundrede Tusinde Mennesker findes der sjelden to, som ligne hinanden ganske i Ansigt og Stikkelse, hvilket ogsaa gjælder om Talen eller Røsten, Laderne, Gangen, Sindsbefæffenheden og Tilbøielighederne. Det ene Lem staar i et vist passende Forhold til det andet. Legemets Længde fra Foden til Fodsaalerne, siger Augustinius, udgjør sex Gange saa Meget som Bredden fra den ene Side til den anden og ti Gange saa Meget som den Høide, der tages paa Siden fra Ryggen til Bugen, — som naar man maaler et Menneske, der ligger paa Ryggen eller Bugen. Intet Uhr kan gøres saa kunstigt, at det skulde kunne ligne dette Kunststykke. Hvad er forunderligere end Vinene, der ere klarere end Krystaller, — end Tungen, der er fastknyttet med saamange Aarer, — end Ørene, i hvilke der findes saa underfulde Gange? Og maa man ikke mere end over alt dette forundre sig over, at Blodet drives op og ned i Aarerne som ved et Vandværk, — at Hjertet er i bestandig Bevægelse, — at Bryttet ved Aandedrættet gaar op og ned som en Blæsehælg? osv.

§ 3. Som Følge heraf maa man tilstaa, at Intet kan være Gud Herren behageligere, end naar man tilbørligen betragter det menneskelige Legemes Lemmer, og det var at ønske, at ikke blot alle Læger og verdsligvisse Mennesker, men alle Mennesker nøie vilde undersøge Saadant og desaaarsag saa meget mere prise Guds Visdom og Miskundhed. Meget sandt siger Augustinius: Menneskene forundre sig over Fjeldene og Klippernes Høide, over Havets store Bunde og over de brede Floder, over

Havets vide Omfang og over, at Stjernerne staa op og gaa ned; men sig selv forlade de og forundre sig ikke over sig selv. Lader os dog undertiden med David betragte vort Legeme og takke Skaberen; lader os undertiden lægge Haanden paa det stedsebankende Hjerte; lader os undertiden føle paa vor Puls og prise den, der med saa megen Kunst har forarbejdet dette vidunderlige Uhr og hidtil ved sin Opsigt holdt det i Gang! Et vist gudfrygtigt Menneske ønskede, at han maatte kunne love Gud med et andægtigt Suk, saa ofte hans Pulsaaere slog, og sagde:

Saa tit min Puls om Natten slaar.
Skal mig din Aand omarme;
Saa fort, som Hjertet i mig gaar,
Dig over mig forbarme!
Thi hvert et Aandedræt
Min Aand sig raaber træt.
O! Jesu, Jesu, vær du min.
At jeg maa stedse være din!

§ 4. I hvorvel man nu maa tilstaa, at vort Legemes Dannelses er saare beundringsværdigt, maa man dog ogsaa høiligen beklage, at det efter det sørgelige Fald er bestemt med Synd og desaaarsag undertastet allehaande Sygdomme og Smærter og tilsidst endog maa lide Døden, og naar den hellige Apostel Paulus tænker ved sig selv over dette, siger han med dybe Sukke: „Seg elendige Menneske! hvo skal fri mig fra dette Dødens Legeme?“ (Rom. 7, 24) men Gud være evig Tak, fordi vi vide, at vore Legemer skulde gjenopvækkes af Støvet og fremtræde med stor Herlighed, saa at dersom det lykkes os, at vi have Aarsag til at forundre os over dette usle Legeme, skulde vi komme til at forundre os langt mere over det forklarede Legeme, efter at Sjelen i Opstandelsen atter er gaaet ind deri, og de begge ere blevene forenede, helliggjorte og forevigede, — hvorom vi denne Gang ville tale. Hjælpe Gud, at det maa ske med megen Rytte til Hans Navns Forherligelse og vor

salige Oplysning, for den Herres Jesu Skyld! Amen.

§ 5. Ligesom de troende Sjæle i dette Liv hade sit Kjød og Blod eller sit Legeme, dels formedelst Synden, som bor i dem, saa at de fige med Apostelen: Jeg elendige Menneſte! hvo ſkal fri mig fra dette Dødens Legeme? dels ogſaa formedelst de mange Skrøbeligheder, ſom de ere underkaſtede, og Sjelen deſaarſag føler en ængſtelig Uttraa efter at gaa ud fra Legemet, ſaaledes er der ingen Tvivl om, at Sjelen, efter at den gjen-nem Dødens trange Dør er indgaaet til ſin Herres Glæde og Herlighed og ved, at dens Legeme ſkal gjenopvækkes, frit for Beſmittelse af Synden og for al Skrøbelighed, med inderlig Længſel ønſker at blive gjenforenet med Legemet og opnaa Lykſalighedens høieſte Fuldkommenhed. En viſ Filoſof har ſagt, at derſom Noget kunde klatre op til Him-melen og vandre blandt Stjernerne ſamt betragte Himmellyſenes underfulde Løb, ſaa meget han lyſtede, vilde han dog ønſke at have en Ben hos ſig, ſom han kunde delagtiggjøre i ſin Glæde, ſaaſom den Glæde, der meddeles en Ben, er lig de Solſtraaler, der opfaanges af et Brændſpeil og tilbagekaſtes med et deſto ſtærkere Gjenskin. Saaledes kunde man ogſaa medrette fige om Sjelen, at om den end lever i den allerlykkeligſte Tilſtand, efter at den er ſkilt fra Legemet, længes den dog efter dette, for at det kan blive delagtigt i dens Herlighed og Salighed, ligesom det har været delagtigt i dens Angſt, Bedrøvelſe, Smærter og Gjenvordigheder. Og dette den ſalige Sjæls Ønſke vil den høieſte Gud tilſidſt opfylde, naar Han ved den ſtore Guds og vor Frelſers Jesu Chriſti Aabenbarelſe aabner alle Grave, opvækker de henſmuldrede Legemer til ſtor Klarhed og Herlighed og da gjenforener Sjæl og Legeme ved et uopløſeligt Baand.

§ 6. Men for at vi kunne tale noget tydeligere om denne Sag, maa vi forſt beviſliggjøre, at vore Legemer ſkulle opſtaa, hvilket altid har forekommet den kjødelige Fornuſt utroligt og urimeligt; men ſaaſom den hellige Skrift ſaa aldeles tydeligt omhandler denne deilige Være, maa Fornuſten her tie. Vi have et klart Vidneſbyrd deſangaaende i vor Text; thi netop det ſelvsamme uſle Legeme, der er ydmyget og underkaſtet ſaa megen Ulykke ved Synden, ja ſom tilſidſt ſkal blive til Støv og Aſke og maa ganſke og aldeles forraadne, forjætter Apostelen, at det ſkal vorde forklaret. Bekjendte ere ogſaa følgende Skriftſprog, ſaaſom naar Job ſiger: „Jeg ved, at min Frelſer lever, og den Sidſte ſkal ſtaa paa Støvet. Og naar de efter min Hud have afſlidt dette mit Kjød, da ſkal jeg dog beſtue Gud af mit Kjød, hvem jeg ſkal beſtue for mig, og mine Dine ſkulle ſe, og ikke en Fremmed“ (Job 19, 25—27), og Daniel: „Mange af dem, ſom ſove i Jordens Skjød, ſkulle opvaagne, Somme til et evigt Liv og Somme til Skam og til evig Bømmelſe“ (Dan. 12, 2), hvilket ogſaa vor kjæreſte Frelſer fremfor Alle ſtaadfæſter, idet Han ſiger: „Den Time kommer, paa hvilken alle de i Gravene ſkulle høre Menneſkets Sønns Røſt, og de ſkulle gaa frem, de, ſom have gjort Godt, til Livets Opſtandelſe, men de, ſom have gjort Ondt, til Dommens Opſtandelſe“ (Joh. 5, 28. 29). Mærkværdige ere ogſaa Profeten Eſaias's Ord, naar han ſiger: „Dine Døde ſkulle leve; tilligemed min døde Krop ſkulle de opſtaa“ (Kap. 26, 19), hvor Profeten ligesom lægger Haanden paa ſit Brøſt og ſiger: Legemet ſkal opſtaa, — ſaaledes ſom Karl den Stores Søſterſøn Roland, der havde taget ſig i Brøſtet med fuld Haand og ſagt: Af dette Kjød vil jeg beſtue Gud, og ſom den gamle Kirke, naar den ſang: Vort Kjød ſkal atter leve, idet Enhver ligesom pegede

paa sig selv, for at bekræfte sin Opstandelses Visshed.

§ 7. Omendstjønt nu Fornuften her gjør kraftig Modstand, saa finder den dog allerede hos sig selv og i Naturen saadanne Ting, hvorved den kan overbevises. Man ser, hvorledes Slangerne fornyses, idet de krybe levende frem af gamle, forraadnede Slinger; man ser, hvorledes Svalerne mod Vinteren begive sig bort og blive fundne i Huller ved Strandbredderne, hvorfra de atter om Vaaren komme levende frem, — hvorledes Silkeormen fortæres og dræbes i sit Spind og siden bliver levende igjen; thi efter at dette lille Dyr har forrettet sit Arbejde og spundet en Silketraad, hvoraaf man gjør Klædebon til Konger og Herskere, begiver den sig selv i den Grav, den har bygget, bliver til en liden Bønne, under hvis Skæl der fremvojer en hvid, flyvendeOrm. Endnu forunderligere er det, at der findes visse Urter, som atter opvøxe af sin Afse. Naar man t. Ex. brænder Bynken og kaster Afsen paa Jorden, ser man, hvorledes andre Bynker paany opvøxe deraf. Flere Forsøg ere ogsaa gjorte med andre Urter og Blomster, hvilke have fremtraadt i sin Skikkelse igjen, naar man kun har holdt det Glas, hvori Afsen opbevarede, hen til Lyset eller sat det paa varm Afse. Og om man end hidtil har anset saadanne Forsøg for falske og kaldt dem blot og bart Praleri, saa har dog Erfaringen i Italien, Frankrige, England, Danmark og andetsteds godtgjort saa Meget, at man nu ikke længere finder noget Skin af Grund til at modsig det. Ved Kunstens Hjælp kan man frembringe Glas af Afse og Sand og fint Papir af sønderrevne, stampede og vaskede Lærredsflude, og skulde da ikke Gud i Kraft af sin Almagt kunne frembringe og levende fremstille er nyt Legeme af vort Legemes Afse, hvilket Han dog fra Begyndelsen af har skabt af en Jordklump og denne

igjen af Intet, Han som „forvandler et Menneffe, at det bliver knust, og siger: kommer igjen, I Menneffenes Børn?“ (Ps. 20, 3).

§ 8. Mod denne Guds umaalelige Almagt kan den svage Fornuft ingen Bei komme med alle sine Indvendinger, naar den spørger, hvorledes Gud skal kunne kjende og adskille de mellem hverandre blandede Støvgran af forraadnede Menneffer og Dyr, af hvilke sidste mange Menneffer fortæres og fordoies. Man ryfste forskjellige Frøcorn om hverandre og vise dem derefter til en forstandig Gartner og se, om han ikke kjender ethvert af dem! Skulde det da ikke være Tusinde Gange lettere for den Gartner, som har plantet os Alle med sin Haand, — som af det allerførste Stofs blandede Klump har frembragt saa mange Tusinde Gange Tusinde forskellige og forskelligt formede Stoffe og Skikkelser, ja, som har skabt Altsammen af Intet, skulde det ikke være Tusinde Gange lettere for Ham at gjenkjende vor Afse, vort forraadnede Legemes Støvgran, ja ogsaa uden Støvgran at gjenkjende de til Intet blevne Legemer og atter frembringe dem? Naar den yderste Dags Vaar frembryder, da skal det som er saaet i Strøbelighed, opstaa i Guds Kraft, og „deres Dug skal være som Dug over grønne Urter (Esai. 26, 19). Thi ligesom de Blomster, der ere visnede af Solheden og saa at sige hænge fovenende paa Hovedet, oprejses igjen ved den kjølige Himmeldug, idet enhver af dem har opfanget en Dugdraabe, lig en deilig Perle, saaledes maa Menneffene vel ogsaa visne med Hensyn til Legemet; men naar den himmelske Naadedug falder paa dem, saa ville de gjenopreiste grønnes og blomstre med evig Herlighed.

§ 9. Ei heller tør vi drage i Tvivl, at netop det samme Legeme vil opstaa, som Døden har fældet; thi ellers var det ingen Opstandelse eller Opvækkelse,

men en ny Skabelse. Ligesom Gud i den første Opstandelse, hvorom den hellige Johannes taler i sin hemmelighedsfulde Åabenbaring, ikke skaber nogen ny Sjæl, men bevarer den allerede tilværende ved sin Naade og Hellig-Aand, saaledes skal ogsaa i den anden Opstandelse netop det samme Legeme opstaa og „faa efter det, som er skeet ved det“ (2 Kor. 5, 10). Ligesom vor Frelser bragte det samme Legeme med sig ud af Graven, som saaret blev nedtaget af Korset og lagt i den, og ligesom Han derfor efter sin Opstandelse kunde vise sine Disciple Saarene og Naglegabene, saaledes vil Han ogsaa engang opvække det Legeme af Jorden, som vi have taget med derned, hvilket Apostelen isærdeleshed siger med tydelige Ord: „Det bør dette Forkrænkelige at iføres Uforkrænkelighed og dette Dødelige at iføres Udødelighed“ (1 Kor. 15, 53); thi dette mener Apostelen, naar han i vor Text siger, at den Herre Jesus vil forklare netop dette vort Fornedrelses Legeme, ret som om han tager i sit Kjøb med Tingrene og peger derpaa, saaledes som ovenfor er anført om den afrikanske Kirke, og som en gammel Lærer*) meget rigtigt forklarer det. Og ligesom vi forventede dette vort Legemes Forløsning (Rom. 8, 23), saaledes haabe vi ogsaa paa dette vort Legemes Opstandelse.

§ 10. Hvorledes vore Legemer ville blive beskafne efter Opstandelsen, lærer Apostelen i vor Text og paa andre Steder; thi han siger udtrykkelig, at Kristus skal forvandle vort Fornedrelses Legeme til at vorde ligedannet med Hans Herligheds Legeme, hvilket da ikke er saaledes at forstaa, at dets Væsen skal blive forandret, men at det skal være det selvsamme Legeme, og at det kun skal iføres Uforkrænkelighed, ligesom det var den samme Jesus som før, der blev

forklaret for Disciplene paa Bjerget Tabor. det er: fremstillet i stor Klarhed og Herlighed (Matth. 17, 2). I de Ord, at vi skulle vorde ligedannede med Christi Herligheds Legeme, sammenfatter han ligesom i et kort Indbegreb Alt, hvad der kan siges om vore Legemers Herliggjørelse i det evige Liv; thi ogsaa den hellige Johannes siger: „Vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige“ (1 Joh. 3, 2), hvilke Ord derfor ligesom ere den Grundvold, hvorpaa vi ville bygge alle vore følgende Tanker om vore Legemers Forherliggelse. Og paa det Ingen skal forbauses over Forjættelsen af saa stor en Herlighed, saa tilføjer Apostelen tilfødt, at det skal ske efter den Kraft, ved hvilken Han kan underlægge sig alle Ting, som ere i Himmelen og paa Jorden, og efter hvilken Han formaar over alle Ting at gøre langt overflødiggere, end hvad vi forstaa.

§ 11. Nu maa vi ogsaa noget nærmere undersøge, med hvilke Egenstaber vore Legemer skulle blive begavede i det evige Liv, og hvorledes de skulle vorde ligedannede med den Herres Jesu Herligheds Legeme. Det maa da stilles i Spidsen, at ligesom Christi Legeme er et levende Guds Tempel, om hvilket Han selv sagde til Jøderne: „Medbryder dette Tempel, og inden tre Dage vil jeg opreise det“ (Joh. 2, 19), og i hvilket al „Guddommens Fylde bor legemligen“ (Kol. 2, 9), saaledes ville ogsaa vore Legemer i Himmelen paa en overordentlig og ubegribelig Naade blive fyldte til al Guds Fylde (Efej. 3, 19). Og omendstjondt Christi Legeme i Hans Fornedrelsesstand var som Tabernaklet i den gamle Pagt, hvilket uidentil var bedækket med Grævlingsskind og andet grovt Omhæng, men indvendig forsynet med allehaande Prydelser og fik Anseelse ved Åabenbarelsen af Guds Herlighed, og ligesom Hans Legeme desuagtet senere for fejerrigt til Himmelen og viste sig

*) Tertullian.

i stor Majestæt og Herlighed, saaledes ogsaa: omdøbt vore Legemer her i Livet ere Templer for Gud den Hellig-Aand, hvilke vor Jesus har prydet med mangehaande Gaver, saa blive de dog ofte ligesom fordunklede og tilhullede ved Kors og Trængsel, ved alskens Sygdomme og Skrøbeligheder, men ville desuagtet engang blive fyldte til al den guddommelige Herligheds Fylde. Og ligesom Christi Legeme er ophøiet til Guds Herlighed og Majestæt i Himmelen og sidder ved Guds høire Haand, saaledes skulle vore Legemer blive ophøiede til den guddommelige Herligheds Samfund og Rydelse og staa for Guds Throne. Og ligesom Christi Fornedrelse, saasom Hans fattige Fødsel, Opdragelse og Tjenerstikelse, Hans Trængsel, Forfølgelse, Kors, Død og Begravelse, ikke kunde forhindre, at Hans Legeme indgik til den himmelske Herlighed, men tvertimod var Trin, ad hvilke Han naaede dertil, saaledes vil heller Intet kunne hindre vore Legemer fra at blive delagtige i den Herlighed, som er os forjættet og beredt i Himmelen for vor Guds Ansigt. Endvidere: Vigesom Christi Kjød var rent og ubesmittet af al Synd fra Hans Undfangelse af, saa og nu er rent og vil blive det i al Evighed — „thi Han er det Hellige, som blev født af Maria; Han er hellig, uden Skyld, ubesmittet, adskilt fra Syndere; Han har ikke gjort Synd; der blev og ikke fundet Svig i Hans Mund, saa at Ingen kunde overbevise Ham om nogen Synd“ (Luk. 1, 35; Ebr. 7, 26; 1 Pet. 2, 22; Joh. 8, 46), — og ligesom Englene i Himmelen ere uden Synd og villigen udrette den himmelske Faders Villie, saaledes skulle ogsaa vi engang være hellige paa Legeme og Sjæl og befriede fra al Synd.

§ 12. Men for at vi skulle lære desto bedre og tilbørligere at vurdere denne Begavelse, saa maa vi betænke,

at hele Mennekeslægten formedelst Djævelens List og Forsørelse ved det første Mennekes Fald er bleven besmittet og forgiftet af Synden. Alt, hvad der findes hos det naturlige Menneke, er syndigt, vanhelligt og fordømmeligt; Forstanden er formørket og forblindet, Villien forvendt, Begjæringerne og Sandserne omtaagede; der er ikke en Aare, ikke en Blodsdråbe i det mennekelige Legeme, uden at Syndegiften klæber derved, hvormed Skriften saa ofte vidner, idet den siger, at „alt det mennekelige Hjertes Tankers Paafund er ifkun ondt hver Dag fra Ungdommen af“, og at der ikke findes en eneste Ren (1 Mos. 6, 5; 8, 21; Job. 14, 4). Deraf kommer det, at Apostelen klager saa hjerteligt: „Jeg ved, at i mig, det er: i mit Kjød, bor ikke noget Godt; thi at ville, det staar i min Magt; men at udrette det Gode formaar jeg ikke. Thi det Gode, som jeg vil, det gjør jeg ikke; men det Onde, som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men dersom jeg gjør det, som jeg ikke vil, saa er det ikke mere jeg, som udretter det, men Synden, som bor i mig“ (Rom. 7, 18—20). Derfor undfanges og fødes Mennekerne i Synd, og omdøbt Syndens Straf hos de Gjenfødte bliver borttagen ved Retsfærdiggjørelsen og Syndens Herredømme ved Helliggjørelsen, saa forbliver dog den Rod og det Tønder steds i dem, hvormed selv de gudfrygtigste Sjele maa drages og plages, saalænge de leve, Noget, hvorover de ofte udtale sin Sorg og Bedrøvelse, idet de med Sukke og Tærrer beklage sit fordærvede Hjertes Gjenstridighed og udbryde med Apostelen: „Jeg elendige Menneke! hvo skal frie mig fra dette Dødens Legeme?“ (Rom. 7, 24). Mange have ogsaa forsøgt forskellige Midler til at spørge sit Kjød og plaget det med Faste, Nattevaggen og andre Bodsovelser, men have dog ikke kunnet bringe det til fuldkommen Lydig-

hed og have maattet sande, hvad Profeten Jeremias klager over: „Hjertet er bedrægligt, mere end alle Ting; det er ulægeligt; hvo kan kjende det?“ (Jer. 17, 9). Vort Hjerte ligner en Østhave, som, overladt til sig selv, snart bliver forgroet og bedækket med Ukrud, — en svigagtig Tjener, der i sin Herres Nærværelse anstiller sig gudsfrygtig og tro, men, naar Seilighed gives, begaar Skjælsstykker nok, — Torbisterne, som, naar de rykstes ned af Træet, lade, som om de ere døde, men snart flybe afsted og tilføie Træerne større Skade end de før gjorde. Derfor have mange gudsfrygtige Sjæle klaget over, at de vare blevne kjede af sit Liv formedelst sit Hjertes medfødte Ondskab og have inderligen bedet om, at de efter Guds Villie jo før des hellere maatte dø, for at de, forløste fra sig selv, kunde leve uden Synd.

§ 13. Fra den ville vi nu blive aldeles befriede; thi ved Døden og Hensmulringen ville endog Tønderet, Roden og Fristelsen til Synd være tilintetgjorte, og saaledes vil ej alene vor Sjel være renset ved Christi Blod og helliggjort ved den Hellig-Aand; men ogsaa vort Legeme vil opstaa helligt. Da vil den hellige Apostels Ønske vorde opfyldt: „Fredsens Gud hellige Eder ganske og aldeles, og gid Eders ganske Aand og Sjel og Legeme maa bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Christi Tilkommelse!“ (1 Thess. 5, 23). Da vil vor Forstand vorde fuldkommen oplyst, Villien omvendt og Sjælens samtlige Evner aldeles helligede Gud og rettede paa Ham; da vil Synden ikke længer bo i vort Kød; men Gud vil være Alt i Alle. Da vil vort Hjerte ikke mere være en Ondskabs Brønd (Jer. 6, 7), hvorfra udkomme onde Tanker, Mord, Hor, Skjorlevnet, Tyveri, falske Vidnesbyrd, Bespottelser (Matth. 15, 19), men en Retfærdigheds og Helligheds Brønd; da ville alle Men-

nesker være efter Guds Hjerte (1 Sam. 13, 14); da vil vort Hjerte ikke mere være ustabigt, men fast og bestandigt i stedsevarende, evig Herlighed. Om end et gjensødt Menneske her i Verden med Alvor og Flid lægger Bind paa Guds frygtighed, saa kan det dog let hænde, at han gjør et Feiltrin, saaledes som det vederfores Aron, David, Peter og andre Hellige; thi vi vandre blandt luter Satans Snarer paa en slibrig Vej, blandt saa mange Fristelser og Forsørelser af Verden, hvorfor ogsaa Skriften ofte formaner os til at „holde fast ved det, vi have, at Ingen skal tage vor Krone“ (Aab. 3, 11), — til at „omgaaes varligen, ikke som Uvise, men som Vise“ (Efs. 5, 15), — til „at se til, at vi ikke falde“ (1 Kor. 10, 12), — „til at arbejde paa vor Frelse med Frygt og Bæven“ (Filipp. 2, 12). Men i det evige Liv ville vi være sikre for alt Fald evindeligen og ville blive befæstede i det Gode, som Englene, saa at vi ikke ville kunne Andet end elske og ære Gud og Næsten og leve helligt, og det vil netop være den Guds Børns Herligheds Frihed, hvorefter de have stundet (Rom. 8, 21).

§ 14. Denne Guds Børns Herlighed, Høihed og Hellighed forstaar ingen Ugudelighed at vurdere, som agter Synden for Intet og ikke kjender noget til Aandens Strid med Kjødet. Derimod de Gudsfrygtige og Troende, som stedse sukke i denne Kamp, de vide, hvad den er, og hvor megen Magt der ligger derpaa. For nu at gjøre den tiltrækkende for dem, som i Enfoldighed elske sin Jesum og nære en inderlig Længsel efter det evige Liv og sine elendige, usle og dødelige Legemers Forklarelse, og for at indskærpe denne Længsel, siger jeg, at de Saliges Legemer ville vorde gjennemfigtige Legemer, der skulle straale som Solen, ligesom den Herres Jesu Legeme var under Hans Forklarelse paa Bjer-

get Tabor (Matth. 17, 2). Vort Legeme vil være som en Lygte af det klareste Krystal, hvori Sjelen vil lyse som en Guds Lampe; det vil skinne med en ret forunderlig og guddommelig Glands, ligesom Solen og Stjernerne paa Himmelen (Dan. 12, 3; Matth. 13, 43); de ville være som Diamanterne, der stedse straalet og spille i sin Glands. Thi alle Brøst og Mangler ville uden tvivl da være hævede; Lazarus vil da ingen Saar mere have; Mesiboseth vil ikke længer være lam i Fødderne; Jakob vil ikke længer halte; Isak og Tobias ville ikke længer være blinde; men de, der have været skjønne, som Sara, Rebecka, Rakel, Esther, Susanna, de skulle være ulige skønnere; deres Legemer ville være saa klare som Solen, ja klarere end Solen. Dette bør ikke forekomme os forunderligt, langt mindre umuligt; thi har ikke Gud givet Solen dens Lys, af hvilket alle andre Lys saa sin Glands? Mærkværdigt er det, hvad Nogle berette om et vist Slags bevingede Orme i Judien, der næsten ligne Torbisterne, nemlig, at de skulle give et klart Skin fra sig med sine Dine saavel som med en liden Blære, som de have under Vingerne, hvorfor de lyse allermest under Flugten, saa at de Reisende bruge dem som en Lygte i flere Miles Afstand; en Lygte, som Vinden ikke kan slukke og som giver en hel Familie saa meget Lys i et Hus, som neppe andre Lys kunne gjøre. Skulde da ikke Gud, der skaber det naturlige Lys kunne gjøre langt Mere og gjøre de Saliges Legemer skinnende med en evig Klarhed? Hertil glæde vi os medrette og sige tillidsfulde med den kristne Kirke:

Det Legeme, som Du mig gav,
Lad sove tryk udi sin Grav,
Indtil Du komme skal herved,
Dit frelst Folk til evig Fred!
Da vil Du med din stærke Haand
For mig opløse Dødens Baand.

Jeg ved din Kraft dig vorder lig,
Naar Du af Graven kalder mig.

§ 15. Det er det, Apostelen Paulus siger: „Det saaes i Forkrænkelighed; det opstaar i Uforkrænkelighed; det saaes i Vanære (som et Skræmsel, en Bederstyggelighed, udtæret og fordærvet ved Sygdom, Angest, Smerte, Nød og Død); det opstaar i Herlighed (skjönt, skinnende, forklaret osv.); det saaes i Skrøbelighed (som overbundet og sældet af Døden); det opstaar i Kraft“ (1 Kor. 15, 42, 43). Hvo forfærdes ikke, naar han kommer til en Død, og holder for Næse og Mund og gaar hurtigt bort igen? Men dette elendige, usle, foragtede Legeme skal vorde ligedannet med Christi forklarede Legeme. Thi en Kunstner river et Billede for at borttage Ujævnhederne deraf, polere og forskjønne det; man nedbryder en gammel Hytte for at bygge et smukkere Hus istedet, og Legemets dødelige Hytte aflægges, for at Gud kan fremstille et forklaret Legeme, osv.

§ 16. I denne Forklarelse ville de Saliges Legemer være aandelige Legemer, ikke efter sit Væsen, men efter sin Bescaffenhed. Det vil ikke være noget naturligt Legeme, saaledes som det fødes paa Jorden; thi dette trænger til sin naturlige Opholdelse, siger Luther, det er: Mad, Drikke, Klæder, Sld, Vand, Luft og Deslige, men et Legeme, som hverken vil behøve Mad eller Klæder eller anden legemlig Nødtørst, et Legeme, „der vil være Englene ligt“ (Luk. 20, 36). Derfor siger Skriften: „De skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede. Thi Vandmet, som er i Thronens Midte, skal vogte dem og lede dem til levende Vandkilder“ (Aab. 7, 16, 17). Heraf slutte vi da, at vort Legeme efter Opstandelsen skal være frit for alle Mangler, alt Arbeide, alle Skrøbeligheder, alle Smarter og Plager, ja for Døden selv. Thi da det, som alle-

rede bemærket, er renset for al Syndens Besmittelse, saa vil hellerikke Syndens Virkning være tilstede. Ei alene det mejsommelige Liv, som bestaar i ideligt Arbeide, i Sorger og Gjenvordigheder, i Glendighed, Sygdom og Trængsel, vil ophøre, men ogsaa det dyriske Liv. Naar vort Legeme efter sin Opstandelse er blevet aandeligt, uforgjængeligt, forklaret og herligt, vil det ikke trænge til Mad eller Drikke, Søv, Klæder og Bedækning, Hus, Bolde og Mure, Bærge eller Baa-ben; men vi skulle have Alt fra Gud, af Gud og i Gud selv. Da vil der heller ikke være forskellige Stænder, hvilke her ere fornødne. Forskjellen mellem Kjønnene vil vel vedblive; men Forskjellen mellem Rald og Embede vil ophøre. Jagen vil have en Fader, Moder, Præst eller Øvrighedsperson, Lærer eller Tjener behov.

§ 17. Til Exempel: Et Barn paa nogle Dage eller Uger fordrer, medens det lever her i Verden, megen Omsorg og Møie for at opfores; men naar det dør og tilligemed Andre opstaar paa den yderste Dag, som det utvivlsomt gør, saa vil det hverken behøve noget faderligt eller moderligt Tilsyn; men det vil have Nok og Alt i Gud og Hans Herlighed. Ligeledes: naar en Dreng dør, som hans Forældre havde bestemt til Studeringerne, saa vil han, naar han engang gjenopstaar, ikke behøve nogen Bekostning af sine Forældre eller nogen Lærers Undervisning; men han vil saa Alt af sig selv og fra Gud, der vil være hans Alt. Saaledes vil heller ikke nogen Dreng eller Pige trænge til en Husbond eller Madmoder; en Præst, der her maa studere og vaage over sin Menighed, behøver hijsket ingen Underholdning mere, og Tilhørerne ville ei længer have nogen Prædiken, Trøst og Formaning nødvendig; men de ville der have Alting i Overflod. Ei heller ville vi trænge til nogen Søv mere; thi vort Legeme vil ikke blive træ-

af noget Arbeide, hvilket Guds Aand tilkjendegav den hellige Johannes ved at vise ham dem, som vare for Guds Throne og tjente Ham Dag og Nat med utrættelig Flid (Aab. 7, 15).

§ 18. Og dette vil ikke forekomme os forunderligt, naar vi betænke, hvorledes ogsaa Glæden, Samtale med gode Venner, Studering og Kjærlighed til Videnskaberne kan gjøre, at et Menneſke ikke bekymrer sig om Sønnen. Thi de udvalgte Sjæle i Himmelen ville ikke være uden Hvile; men de ville søge sin Hvile i Gud, i Guds Besiddelse og i Hans Pris, ligesom vort Hjertes Hvile er en bestandig Bevægelse og Uro. Solen løber fra den ene Ende af Himmelen til den anden; Lærken stiger op fra Jorden mod Himmelen og synger og finder alligevel deri sin Hvile; Høgen svinger sig paa hede Sommerdage op i de høiere Luftlag og føler sig vel ved den Kjølighed, som der hersker, og Nattergalen finder saa megen Forlystelse i sin Sang, at den ei engang ophører at synge om Natten.

§ 19. Ei heller ville vi tiltrænge Mad eller Drikke. Thi ligesom Guds Rige her ikke er Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig-Aand (Rom. 14, 17), saaledes siger Guds Aand, at de Udvalgte ikke skulle hungre eller tørste mere (Aab. 7, 16). Og for at dette ikke skal forekomme Fornuften forunderligt, saa lader os betænke, at Moses, medens han endnu havde et dødeligt Legeme, ikke aad Brød eller drak Vand i de fireti Dage, hvori han omgikkes med Herren (2 Mos. 34, 28). Blandt Martyrerne og andre gudsfrygtige Menneſker finde vi ogsaa Exempler paa, at man har berøvet dem Brød og anden Mad, og at de desuagtet have tilbragt flere Uger uden Mad og ladet sig nøie med Guds Naade alene og saaledes befundet, at Menneſket lever ei alene ved Brød, men ved hvert Ord, som udgaar igjennem Guds Mund. Man holder og-

jaa for, at Paradisfuglen lever alene af Luften, og naar Støren fanges og kommer op af Vandet, finder man Intet i dens Liv; men det er ganske tomt.

§ 20. Her kunde man gjøre den Indvending: Men Skriften siger dog selv, at vi skulle æde Brød med Gud i Himmeriges Rige, og at Guds Tjenere skulle æde og blive mætte (Matth. 8, 11; Luk. 22, 30; Esai. 65, 13). Jeg svarer: Dette er talt i forblommet Forstand, idet Guds Naade, Kjærlighed og Betsuelse vil for os og andre Hellige være ligesom et herligt Maaltid. Men, kan man endvidere sige, dersom vore Legemer skulle være rigtige og sande Legemer, ville de dog trænge til Underholdning. Herpaa svarer Luther, at Gud kan ernære bedre ved sit Bliks alene end alt Brød og al Mad paa Jorden, hvorved Han dog ogsaa nu selv giver Liv og ernærer, og som Han forvandler til Kød og Blod, til Marv og Ben. Kan Han nu gjøre dette ved Brød og Vin, som ikke selv have Liv, skulde Han da ikke meget mere kunne gjøre det ved sig selv, som alle Skabningers Herre og Frembringer? Og paa et andet Sted: Hvad du vil have til Legeme og Sjæl, det skal du Altsammen rigeligen have, naar du har Ham; thi Han behøver for sig selv hverken Brød eller Vin, Tjener eller Tjenestepige, Hus eller Gaard eller Klæder, Sølv eller Guld, Fyrster eller Præster, men har Nok i sig selv evindeligt; thi Han lever i og ved sig selv; hvorfor skulde Han da ikke kunne gjøre, at ogsaa vi kunne have Alt i og ved Ham selv alene og ligesaa lidt trænge til Skabningerne, som Han trænger til noget Andet. Jeg kunde forklare dette ved Billedet af en Extrakt, som man tilbereder paa kemist Naade af Brød og andre Spiser; thi naar man kun tager nogle Draaber af den, formaar den at styrke og nære vort Legeme, osv.

§ 21. Men, vil du endvidere sige, Gud Herren skal skabe en ny Himmel og

en ny Jord, hvilke uidentviol ville blive fulde af skønne Skabninger; til hvad Nytte ville disse være, dersom Mennesket ikke skal nyde dem? Herpaa svarer jeg atter med Luthers Ord: Ligesom Gud finder sin Lyst og Glæde i at betragte Skabningerne, saaledes skulle vi da heller ikke behøve dem videre end at vi finde Glæde i dem, som i en Skuemad*), naar vi betragte den deilige nye Himmel og Jord og deri prise og elske Gud; men i Ham selv ville vi have Alt, hvad vi behøve og tiltrænge. Thi ogsaa Englene ville uidentviol forlyste sig ved Skabningernes Mangfoldighed og deri beundre sin Skabers Visdom og Almagt, uagtet de ikke have dem behov, hverken til Mad eller Drikke eller Andet.

§ 22. De Udvalgte Legemer ville ogsaa være færdige og behændige Legemer. Thi efterdi de skulle være ligedannede med Christi forklarede Legeme, hvilket efter Hans Opstandelse kunde være, hvor Han vilde, og de Udvalgte tillige skulle være Englene lige, som ogsaa i hurtig Skynding kunne være snart her, snart der, saa maa de uidentviol ogsaa besidde lignende Egenskaber. Derfor siger Apostelen Paulus, at de i Christi Tilkommelse skulle „rykkes med Ham hen i Luften“, som om de havde faaet Vinger, lig Orne (1 Thesj. 4, 17; Esai. 40, 31); „de skulle fare frem som Gnistre i Straa“ (Visd. 3, 7). Det er visseligen ikke en af de mindste Besværligheder i dette moissommelige og bedrøvelige Liv, at vi have et tungt, magtesløst og skrøbeligt Legeme, som kun med Møie og Arbeide kan komme fra det ene Sted til det andet; hvad enten vi gaa tilføds, eller vi ride, eller vi kjøre paa en Vogn eller seile paa et Skib, saa blive vi trætte, og Alt medfører sin Besværlighed; men i Himmelen skulle vi have hurtige og snare Legemer, der i et

*) Mad, som kun sættes paa Bordet for at sees paa.

Dieblif kunne komme, hvorhen de ville, uden alt Arbejde og Bæsvær. I dette Liv kan vor Sjæl ved Tanke og Betragtning hurtigt begive sig til Himmelen eller Jorden; den kan i dette Dieblif være i Indien, hvorom Mennesket maasse har læst, eller paa andre fraliggende Steder; men Legemet maa formedelst sin tunge Byrde forblive paa et Sted og kan ikke bevæge sig uden Anstrengelse; i det evige Liv derimod vil Legemet strax og hurtigt følge Sjelen efter Behag, hvor den vil hen i den nye Himmel eller nye Jord.

§ 23. Her i Livet blive ofte gode Venner, Forældre og Børn, Søstre og Brødre langt adskilte ved sine Opholdssteders Fraastand og kunne ikke uden Besværligheder og Omkostninger komme sammen eller besøge hinanden. I det tilkommende Liv derimod ville de kunne komme hurtigt sammen. Naar gode, fortrolige Venner kunne begive sig fra det ene Glædesmaaltid til det andet, fra det ene Lydspil til det andet, fra den ene Have til den anden, saa anse de det for en stor Herlighed og Lyksalighed, men som dog er forgængelig; skulde da ikke de forklarede Legemer glæde sig over at de ere blevne saa meget dygtigere, saasom de nu have aflagt enhver Byrde, der kunde hindre en saadan Færdighed? ei at tale om, at en hellig og guddommelig Bevægelse nu kommer til, der yder dem en Hjælp, ved hvilken de kunne fare ligesaa hastigt fra og til, som Vinene kunne se snart til Himmelen, snart til Jorden, og som Englene, hvilke Gud gjør til Vinde og Aldsluer (Ps. 104, 4), bevæge sig fra et Sted til et andet, og som den Herre Jesus kunde skjule sig for sine Fiender, naar de vilde tage Ham tilfange. I dette Liv er Legemet en Byrde for Mange formedelst sin Stivhed eller Tykkelse; Venene er formedelst Alderdom og Sygdom tunge og ville ikke længer bære Legemet; men alt dette vil ophøre i det andet Liv. Man kan

her lægge Legemet i Baand og Lænker eller omgive det med Vægge og Mure, saa at det ikke kan komme ud; men hvis det vil Saadant ikke finde Sted, eller om det sandt Sted, saa vilde det dog ligesaa lidt som den forseglede Gravsten og de lukkede Døre kunne holde det forklarede Legeme.

§ 24. Kort sagt, de Udvalgte Legemer ville være smertefrie og udødelige. Thi „ligesom Christus ikke dør mere, og Døden ikke mere hersker over ham“ (Rom. 6, 9), saa skal der hvisset „heller ikke være nogen Død eller Nød mere“, som de Udvalgte skulle behøve at frygte for (Ab. 21, 4; Høf. 13, 14); da skal det Ord opfyldes, som staar skrevet: „Døden er opslugt til Seier“ (1 Kor. 15, 54). Den Herre Jesus siger selv etsteds med klare Ord om de Udvalgte, „at de ikke kunne dø mere“ (Luk. 20, 36), hvilket da er en stor Herlighed ved de forklarede Legemer. Og naar den Herre Jesus engang kommer til Dom, da skulle Sjelen, ligesom Han, saa hver sit Legeme igjen, som den har belivet her i Verden, dog ikke saaledes bestaffent, som den her forlod det, i Sygdom, Plage og Elendighed, men i stor Forherligelse, idet den da vil finde sit Legeme udødeligt som den selv, og idet de begge, uadskillelige, ville vorde henfatte i Evigheden og leve hos Gud i den samme, ja en langt saligere Tilstand end de i Paradiset levede i før sit Fald, saa at ej alene Sjelen selv, men ogsaa de hellige Engle ville forundre sig over dette Legeme, idet de se, at de udvalgte Mennesker ere dem selv lige, det er: gennemfigtige, hellige og fulde af guddommelig Kraft og Herlighed.

§ 25. Vi maa da altsaa vide og tro, at de forklarede Legemers Herlighed vil blive større, end vi nu kunne tænke os. Al dette Livs Herlighed er som en Skygge derimod, og et Menneskes Pragt, der er pyntet paa det Bedste, er kun

Fjas og Forsængelighed, som naar der staar om Berenice, at hun kom med stor Pragt, hvilken dog var for Intet at agte imod andre, gudsfrygtige Menneskers Sjæleprydelse. Al den Pynt, som kan optænktes her i Verden, og hvormed Menneskene pleie at smykke sig, saasom Guld og Sølv, Perler og Edelstene, hører til Fortræffeligheden og kan intet hjælpe Legemet. Det er ogsaa Altsammen en af Jorden eller Dyrene laant Pynt; i det evige Liv derimod ville vi ikke have nødig at laane Noget af nogen Skabning; thi vore forklarede Legemer ville have en Prydelse, som Gud selv har givet dem. Om derfor Nogen vilde spørge, hvad for Klæder de Udvalgte skulle have i det evige Liv, saa vilde jeg dristigt svare, at det ikke vil være Andet end Herlighed, Lys og guddommelig Klarhed. I dette Liv skattes den naturlige Skønhed høit; men hvem ved ikke, at den ofte bliver misbrugt til at opvække onde Lyster? I det evige Liv derimod vil den give Foranledning til at prise Guds Magt, Visdom og Godhed. Skønheden er i dette Liv en skrøbelig og forgængelig Ting; det er med den som med en Blomst, der er desto smukkere, jo før den visner; en liden Feber kan borttage al Skønhed; Alderdommen og Døden gjøre de deilige Ansigter rynkede, blege, tørre og magre; i Himmelen derimod er der en bestandig Skønhed, og saaledes vil der i et forklaret Legeme bo en forklaret Sjæl, i et aandeligt Legeme en aandelig Sjæl, i et hurtigt Legeme en hurtig Sjæl og i et sundt og udødeligt Legeme en sund og udødelig Sjæl.

§ 26. Et videbegjærligt Menneske formaaer endog at opdage Pletter paa den klare Sol; men paa de Udvalgtes forklarede Legemer vil han ingen finde; den himmelske Herlighed og Straaleglands vil omgive og allevegne gennemskinne dem, saa at det vil hede: „Du er alde-

les deilig, og der er ingen Lyde paa dig“ (Hois. 4, 7). „De skulle ikke have Plet eller Rynke eller noget Deslige, men være aldeles ustraffelige“ (Ejes. 5, 27). Betænk blot, hvilken Herlighed Gud ofte i dette Liv forunder os i kunstige og naturlige Ting, i Blomster, i Fugle og andre Dyr, der ofte skinne som Diamanter og Rubiner. Hvor deilige ville ikke de Dine blive, som ikke skulle siraale af naturligt, men af guddommeligt Lys! Hvor skønt vil ikke det Ansigt blive, som det himmelske Ansigt vil oplyse med sin Klarhed! Alle Vædsker, Nerver og Ben vil blive gennemfigtige; og ikke nok hermed; men ogsaa alle Ledemodes kunstige og underfulde indbyrdes Overensstemmelse vil kunne gennemskues, saa at den Ene hidsjet vil gennemskue den Anden, medens han her i denne Usjelhed ikke kan gennemskue sig selv. Ja, nogle gamle Lærere have været af den ikke uantagelige Formening, at de Udvalgtes Legemer ville blive syv Gange klarere end de himmelske Lys nu ere, hvilket de ville bevise med Profetens Ord, naar han siger: „Maanens Lys skal være som Solens Lys, og Solens Lys skal være syvfold som syv Dages Lys paa den Dag, da Herren skal forbinde sit Folks Brøst og læge dets Vunders Saar“ (Ejai. 30, 26).

§ 27. Hvor klager man ikke her over Brøst og Skrøbeligheder, den Ene over dette, den Anden over noget Andet; men hidsjet skal man ingen klager høre; da vil det hele Legeme være aldeles forklaret og uden alle Brøst. Mærkværdigt er det, hvad en lærd Mand blandt Jøderne fortæller, nemlig at han blandt flere Hundrede af sit Folk ikke har truffet paa en Eneste, som ikke havde nogen Feil eller noget andet Hæsligt ved sig; thi de ere enten blege og gustne eller sortladne; de have i Almindelighed store Hoveder, brede Munde og opbrættede Læber, fremstaaende Dine og Dienhaar

som Børster, store Dren, krumme Ben og lange Arme, som hænge nedenunder deres Knæer, store, uformelige Borter eller sære forøvrigt den rette Overensstemmelse og Forholdsmæssighed mellem sine Lemmer. Omendkjønt nu Saabant ikke er saa almindeligt blandt de Christne, saa har dog ogsaa Enhver af dem sine Mangler og Strøbeligheder; men i det andet Liv skal man ikke vide noget heraf. Tobias og Bartimæus skulle ikke længere være blinde, Jakob og Mesiboseth ikke lamme, Lazarus ikke fuld af Saar osv.; men de skulle alle være smykkede med Klarhed og Sundhed. Naar Kong Ahasverus kunde lade fremtage saa mange Brydelses af sit Skatkammer, at Esther kunde pyntes dermed, hvad skal da ikke den Herre Jesus formaa og anvende paa sine Troende og Udvalgte! Kong Salomo var ikke blot den Viseste, men ogsaa den Rigeste og Mægtigste paa sin Tid og bragte det saa vidt i sin Herlighed, at Alting skinnede af Sølv og Guld, der var ligesaa almindeligt som Stenene paa Gaderne, hvorfor ogsaa hans Ryttere ei alene vare klædt i Purpur, men ogsaa daglig bestrøede sit Haar med filet Guld, hvoraf deres Hoveder straaede i Solskin som andre Sole. Saa var ogsaa Overstepræstens Brytspan i den gamle Pagt besat med allehaande Edelstene, der spillede saare lifligt imellem hverandre (2 Mos. 39, 8 flg.). Farao vilde ikke se Josef i hans fedvanlige Klæder, men skjænkede ham skjønne, hvide Silkekklæder, tog sin Ring af sin Haand og satte den paa Josefs Haand og hængte en Guldfjæde om hans Hals (1 Mos. 41, 42). Men alt dette er Intet imod den Herlighed og Glands, som Guds Børns forklarede Legemer engang skulle være iførte i det evige Liv. Og hvo skulde kunne udgrunde med sine Tanker eller udsige med Ord, hvilken Glæde det vil forarsage et saadant forklaret, saligt Menneske, naar det befinder sig i denne salige Til-

stand og staar som en smykket Brud for Jesu Christi, den himmelske Brudgoms Ansigt?

§ 28. Vi gaa nu over til den Brug, vi skulle gjøre af denne Betragtning, og uddrage da 1) en Lærdom deraf om, hvorledes vi skulle besvare de Indvendinger, der gjøres af Gudsfornegterne og Spotterne, som efter de gamle Saduæerers Maade fremføre mange urimelige Ting angaaende Legemernes Opstandelse og det evige Liv. Hvorledes vil det se ud, siger de, naar vi Alle skulle blive levende igjen, og Enhver skal bringe sit Legeme tilbage med sig, saadant som det her har levet? Da maa der jo komme en utallig Mængde sammen! Hvorfra skulle de Alle tage Mad og Drikke? Hvorfra skal man saa saa meget Korn eller saa mange Kjør, Svin og Faar, at de Alle kunne saa at æde? Hvorfra skulle de Alle tage Klæder, Sko og Bedækning og Alt, hvad der hører til Livets Opbold? Vi kunne jo neppe nu komme ud med, hvad vi have; hvorledes vil det da ikke blive, naar Verden bliver fuld, og Enhver skal have sin Kone og sine Børn, Gaard og Grund osv.? Ja, hvorledes skal det endvidere blive? thi naar jeg staar op, saa staar min Kone op, mine Børn ligesaa, ja min Fader og Moder, min Faders Fader og Bedstefader og saa fremdeles, ja min Herre og Landskyrste og hans Fader. Hvad skal der da blive af alle Rejsere, Ronger, Herrer og Hyster? Skulle de allesammen ligesaa sin første Stamfader af have samme Land og Regjering paa en Gang? Skal der i en By være ligesaa mange Herrer, i et Hus ligesaa mange Husbønder, Tjenere og Piger, som der tilforn har været efter hverandre? Ligeledes, naar en Mand har havt mange Koner, skal han da tage dem alle til sig paa en Gang? osv. Den salige Luther, som anfører dette, svarer imidlertid meget godt derpaa, at Legemet vel beholder sin Natur, men at dets

Brug ikke bliver den samme. Thi det er ikke noget Skabt, siger han, at Mennekset er en Tjener, Tjenestepige, Fader eller Moder, Herre, Fyrste, Konge paa alle Lemmer, og det skal ikke længer gjøre saadan Brug af dem til sin Nødtørst, som det nu maa gjøre, men blive saaledes bestaffent, at det Intet skal behøve, hverken at æde eller drikke, hverken at bo hos Mand eller Kone, avle Børn, dyrke Ager, styre Hus eller Stad, og kort sagt, Alt, hvad der hører til dette forgængelige Livs timelige Gøder og Væsen, skal ophøre, som ogsaa Christus lærer, idet Han siger: „De skulle hverken tage tilægte eller gives tilægte; men de ere ligesom Guds Engle i Himmelen“ (Matth. 22, 30). Saaledes lader da hint Liv sig ikke bedømme efter dette, og stemme Skriften og Fornuften ikke overens.

§ 29. Denne Betragtning skjænker endvidere en sød Trøst imod al dette Livs Elendighed, Nød og Død, imod Sorger for Føde og Klæder. Hissæt skulle vi aldeles ikke mere behøve at klage og sige: Hvad skulle vi æde? hvad skulle vi drikke; eller hvormed skulle vi klæde os? Husbonden skal ikke længer være bekymret, arbejde, løbe og rende; ingen Moder skal mere føde med Smerte, opdrage Børn osv. Vi skulle ikke mere frygte for nogen Krig, Dyrtd, Pest og andre Plager; Alt vil være nyt, lifligt, trøsteligt, saligt, glædeligt. Vel kunne vi ikke dølge for, at Børnene ville kjende sine Forældre og Forældrene sine Børn, og at Egtesfolk, Børn, Slegtninger og andre gode Venner ville elske hverandre indbyrdes; men dette vil ske uden kjædelige Hensyn, uden Bekymring og arbejde. De gudfrygtige Fyrster skulle vel ogsaa kjendes for, at de her i Verden have været Saadanne, og at de have elsket den Herre Jesum i sin Stand; men de skulle da ikke herske over Andre, men gjerne være iblandt dem, der have været

af ringere Stand, som Borgere, Bønder, Betlere, og omgaaes med dem. Da skulle de Fattige, Enker og Faderløse ikke mere have nogen Nød; men Gud skal være deres Alt.

§ 30. Saa bør vi ogsaa mærke os følgende til vor Trøst imod Sygdomme og selve Døden. Naar vi i dette Liv have Alt efter Ønske, — naar Egtesfolk leve glade og fornøiede med hinanden, — naar Forældre finde Glæde i sine Børn og disse i hine, — naar vi nyde Fred og Ro og med Glæde bruge den, saa maa vi dog altid frygte for, at vi omfider ville blive syge, ja endog dø, og at saadan Glæde og Lykkelighed tilsidst vil ophøre. Vort Legeme er saa at sige en levende Grav, lig en raadden Bed, der giver et Skin fra sig i Mørke, men efterhaanden aldeles forraadner. Desuden giver Synden, som bor i vort Legeme, og hvorfra Nød og Død komme, os det Meste at bestille; vi maa ofte julte og græde under mange ulykkelige Hændelser og næsten arbejde os til døde. Og alt dette har Gud ordnet saaledes efter det sørgelige Syndesald, nemlig, at hele Verden, vort ganske Legeme og vi selv skulle være fulde af Elendighed, Arbejde, Møie, Jammer, Nød og Død, for at vi kunne indse, at vi endnu vandre udenfor vort rette Fædreland, og for at forbitre os Verden og vække en hjertelig Længsel efter Himmelen hos os. Men omfider vil Alt blive bedre, og hissæt skulle vi ikke have Noget af, hvad her er opregnet at frygte for. Vi skulle være sunde og friske, uden Sygdomme, glæde os uden Bedrøvelse, leve uden Død. Dette usle og elendige Legeme, som maa taale Hede og Kulde og udholde haardt Arbejde, vil være vædet med den guddommelige Naades Dug, ligesom en Rose i Morgenrøden. Dette Legeme, som har været underkastet Synden, vil være et klart, evigt Tempel for Sjelen, ja for Gud selv. Dette Legeme, som har været om-

givet af saa megen Nød og Død, at det er blevet aldeles uanseligt, vil da lyse med himmelsk Klarhed. Skulde ikke dette være trøsteligt og glædeligt? Foraarjager det ikke en ualmindelig Glæde, naar en forønsket Lykke her i Timeligheden bliver et Menneske tildel, saasom naar han bliver forfremmet fra en ringere Stilling til en høiere eller fra en stor og overordentlig Undertrykkelse opnaaer en ædel Frihed? Skulde det da ikke meget mere være en overvættets Glæde for de udvalgte Salige i Himmelen, naar de have aflagt sine elendige, usle og dødelige Legemer med alle dets Plager og nu ere ophøiede til Udødelighed og begavede med Guds Børns herlige Frihed? Skulde man ikke gjerne underkaste sig Alt for at blive delagtig i denne Herlighed og Klarhed?

§ 31. Lader os da bo i denne for-gjængelige og brøstfældige Verhytte, saalænge Gud behager! Han vil omsider nedbryde den og give os et forklaret Legeme istedet. Lader os kun trøstigt kjæmpe med dette Livs Mojsommeligheder, saalænge som det er Guds Villie; vi skulde omsider vinde Seier og gennem Trængsel, Nød og Død gaa ind til det evige Liv og den salige Herlighed. Lader os heller ikke frygte for Døden eller forfærdes, naar vi tænke paa vor Grav! Thi hvo skulde ikke gjerne ville aflægge de gamle Pjalter og gaa tilfængs, naar han var vis paa, at han om Morgenens skulde finde og iføre sig herlige Klæder, besatte med Diamanter og Perler? Lad Legemet forsmægte, raadne og hensmuldre; Gud vil vederkvæge, oplyse og lykkelig-gjøre det. Bort Gravsted er et heiligt og lysteligt Havebed; af, hvilke herlige Blomster ville ikke der fremspire og op-voge! Lad Dinene briste; lad alle Lemmer bukke under og dø; Gud vil ved sin Kraft atter bringe dem for Dagen og opfylde dem med himmelsk Lys, Klarhed og Herlighed.

§ 32. Og lader os Alle med hverandre tragte efter at opnaa denne evige Herlighed og desaaarsag nære en inderlig Længsel efter den Herres Jesu Tilkom-melse! Vi skulde bestræbe os for ved vore Sukke og Bønner ligesom at drage denne ned fra Himmelen og ihukomme, at vel er den Dag, da Sjelen farer ud af Legemet, en saare lykkelig Dag, men dog langt lykkeligere den, da vi blive gjenforenede med vort Legeme! O kjære yderste Dag! o salige, ønskelige og glæde-fulde Christi Tilkommelse! o længsels-fuldt forventede Glædesdag! o salige Sabbat! o Begyndelse til den evige Hvile! naar vil du dog omsider oprinde? O Jesus, hvor bliver Du dog af? Naar vil Du dog frie os fra dette Dødens Legeme og give os et ret levende, for-klaret Legeme? Men denne Herlighed vil Ingen opnaa, medmindre han har lagt Vind paa Gudsfrugt og Hellighed i dette Liv, hvorfor vi da i Betragtning heraf „skulde leve viseligen og retfærdigt og gudeligen i denne Verden, forventende det salige Haab og den store Guds og vor Frelseres Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse“ (Tit. 2, 12. 13).

§ 33. Til dette Diemed er det tjenligt, at vi itide lære at foragte Verden med al dens Pragt og Herlighed som en For-gjængelighed. Mennesket mærker og ved jo godt, at det fattes det paa Prydelse og Klarhed, og at det har mistet sin bedste Prydelse og Herlighed ved Synden; derfor vil det nu smykke og anseligiggjøre sig med Guld, Sølv, Perler, Edelstene, med skønt farvet Silke, hvidt Linned og Deslige. Men hvilken elendig Prydelse! Thi om et Menneske end tigger Noget sammen snart her, snart der, Edelstenene af Jordens Kløfter, Perlerne af Havet, Silken af Ormene og Farverne af Urterne, Rødderne og Blomsterne for der-med at smykke sig, saa bliver det dog et Menneske, en Orm og Maddik, under-

kastet Synd, Sygdom og Død og kan alligevel ikke derved gøre sig takkelig og velbehagelig for Gud. Juliana Paulina, en adelig Romerinde, og en Prinsesse af Rosseno have eiet Smykker af Edelfstene, som bleve vurderede til mange Tusinde Daler; men have disse ogsaa formaaet at gøre dem salige? Al, de have været forfængelige! Om en udvalgt Sjæl saa Tusinde saadanne Prinsesser, vilde den dog udraabe med Venderkongen Gelimer: Forfængelighed over al Forfængelighed! eller snarere med Salomo: Det er Altsammen Forfængelighed. Men den, som har smykket sig med Christi Retfærdighed og Hellighed, han vil komme til den evige Herlighed, hvor det skal hede: Klarhed over al Klarhed! Glæde over al Glæde! Salighed over al Salighed!

§ 34. Naar Menneskene er pyntede som skjønnest, saa forekomme de mig at ligne Sommerfuglene, som prunkte med brogede Farver, men dog ere en elendig Drm, som falder hen i Støv, naar man tager den i Hænderne. De ligne Raketterne, som stige op i Luften, lyse og glimre i allehaande Far-

ver, men snart falde ned igjen og forgaa i Røg, saa at man ikke finder Andet af dem paa Marken end noget udbændt Papir. Jord er Jord, hvad enten man bedækker den med en gammel Sæk og Matter eller med et kostbart Tapetseri og Silke. De Troendes Prydelse derimod er henlagt til dem i Himmelen, hvor alt andet Tiggerfram intet duer, ei heller findes, fordi Guds Herlighed er de Udvalgtes Klædning, Prydelse, Pynt og Alt, hvilket den hellige Johannes tilkjendegiver i sin hemmelige Åbenbaring, hvor han siger at have set en Kvinde, beklædt med Solen og Maanen under hendes Fødder og paa hendes Hoved en Krone af tolv Stjerner (Åb. 12, 1). Det er det, vor Frelser siger, nemlig, at vi skulle skinne som Solen (Matth. 13, 43) og som den udstrakte Befæstnings Skin, som Herrens Profet udtrykker sig, „og som Stjernerne evindeligt og altid“ (Dan. 12, 3). Saa hjælp nu Gud, at vi stedse maa tænke herpaa, med Længsel tragte derefter og tilsidst opnaa og virkelig erfare det! Ham være Ære og Magt nu og i al Evighed! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjels tilkommende Herlighed og Salighed.

Tiende Prædiken,

der handler om Guds Beskuelse og Sjelens Samfund med Ham.

Ps. 17, 16: Jeg skal beskue dit Ansigt i Retfærdighed; jeg skal møttes, naar jeg opvaagner efter din Sigelse.

§ 1. Naar den hellige Apostel Paulus vil ønske og udbede sig Noget for Gjeferne, saa ved han intet Bedre at bede om, end „at Gud vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand i Kundskaben om Ham, deres Forstands oplyste Dine, at de kunne kjende, hvilket det Haab er, som Han kaldte dem til, og hvilken Hans Årøs herlige Rigdom er iblandt de Hellige, og hvilken Hans Magts overvættes Storhed er over os, som tro efter Hans vældige Krafts Virkning“ (Efes. 1, 16 flg.). Dette Ønske og denne Bøn af Apostelen fortjene vel at overveies, idet han deri viser, hvad christelige Lærere skulle anse for mest magtpaaliggende for sig, saa at de ikke bede Gud om, at Han vil gjøre deres Tilhørere rige, ærede og anseede i Verden, men at Han vil give dem Visdoms og Aabenbarelses Aand. Han taler ikke om en saadan Aabenbarelse, som Sværmerne vente sig, naar de kaste sig til Jorden i det Haab, at Noget skal blive dem indgivet og umiddelbart aabenbaret, hvorved Mange ere blevne bedragne, idet de have faldet paa egne Tanker og Drømme og foregivet, at en Aand har aabenbaret sig for dem, om hvilken de dog ikke kunde sige, enten den var sort

eller hvid, — enten det var en god eller en ond Aand; men han mener Gud den Hellig-Aand, Faderens Aand, ved hvem Gud har aabenbaret og tilskjendegivet Profeterne og Apostlene sit Riges Hemmeligheder, — som da Apostelen selv siger paa et andet Sted: „Og har Gud aabenbaret det formedelst sin Aand; thi Aanden ransager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder“ (1 Kor. 2, 10), ligesom ogsaa den Herre Jesus sagde til sine Disciple: „I ere ikke de, som tale; men det er Eders Faders Aand, som taler i Eder“ (Matth. 20), og altsaa have „de hellige Guds Mænd talt, brevne af den Hellig-Aand“ (2 Pet. 1, 21).

§ 2. Omendstjont nu „Aanden er den samme, saa er der dog Forskjel paa Aadegaver“ (1 Kor. 12, 4), af hvilke Apostelen her nævner to, nemlig Visdom og Aabenbarelse. Visdom giver Gud den Hellig-Aand, naar Han oplader og oplyser vor Forstand, saa at vi kunne se og erkjende Guds Kraft i Hans Hemmeligheder; Aabenbarelse giver Han, naar Han lader sine Egne læse Noget i Hans Ord, som det naturlige Menneſke, der farer over det med sin Fornuft, ikke ser, ligesom ogsaa den hellige Apostel siger: „Det naturlige Menneſte

fatter ikke de Ting, som høre Guds Aand til, og han kan ikke kjende dem; thi de bedømmes aandeligen" (1 Kor. 2, 14); naar Gud den Hellig-Aand bringer Lyset ind i Menneskets Hjerter og Sjæl, saa ser han, hvilken Aandens Sands er. Derfor finde de sig saare skuffede, som formene at kunne ved egen Kløgt og Forstand komme nogen Vel i Forklaringen af Guds Ord og ikke først og fremst ydmygeligen have bedet Gud om Aabenbarelsens Aand, og om at Han vilde lade dem forstaa Visdom i Lørdom (Ps. 51, 8) og herliggjøre Jesum Kristus i deres Hjerter, det er: give dem den rette Forstand paa Kristus og Hans Person, Embede og Velgjerninger. Om Isøderne og deres Lærere vidner Skriften, at Guds Ord paa hver Sabbat blev oplæst i deres Synagoger, men at de dog ingen Kundskab havde om Kristus. Hvorfor? De havde ikke Aabenbarelsens Aand, der kunde have borttaget Moses's Dække af dem og kastet et klart Skin ind i deres Hjerter, medens derimod mangt et ensfoldigt Hjerter, som har paakaldt Gud om Aabenbarelsens Aand, besidder mere Lys og Kundskab end ti Andre, som indbilde sig Meget af sin Viden og hvilke det gaar som Kammerstønden fra Æthiopien, der læste Profeten Esaias, men ikke vidste, enten Profeten talte om sig selv eller om en Anden, hvor han taler om Christi Lidelser. De læse en Bog i et ubekjendt Sprog, og alle Profeternes Synere ere for dem som Ordene i en beseglet Bog, som man vilde give En, der forstod sig paa Skrift, sigende: Kjære, læs dette, men hvortil han svarede: Jeg kan ikke; thi den er beseglet, — eller som man vilde give En, der ikke forstod sig paa Skrift, sigende: Kjære, læs dette, men hvortil han svarede: Jeg forstaar mig ikke paa Skrift (Esai. 29, 11. 12).

§ 3. Apostelen beder derfor medrette om, at Gud vil give dem Visdoms og

Aabenbarelses Aand i Kundskaben om Ham og deres Forstands oplyste Dine. Hvor nu Gud den Hellig-Aand, som Visdommens og Aabenbarelsens Aand, findes, der virker Han en tredobbelt Kundskab, saa at vi for det Første kjende og forstaa det Haab, som Gud kaldte os til, hvormed han ikke mener det almindelige Christentald til den christne Kirke og Øvelse til Gudsfrygtighed, ei heller noget særeget Kald til dette eller hint Embede, men det allersæregne Kald til den himmelfste Herlighed og taler om Haabet om dette Kald, som ellers benævnes det Haab, der er os henlagt i Himlene, — det Gode, som er gjemt for os (Kol. 1, 5; Ps. 31, 20). Ligesom Forældre ofte henlægge og opbevare Noget til sine Børn og give dem Haab om, at de engang skulle saa det, dersom de vise sig barnlige og lydige, saaledes aabenbarer Gud den Hellig-Aand den Stat for de Troende, som ved Guds Haand opbevares til dem i Himlene, Herlighedens Krone, til hvilken alle de ere kaldte, som elske Christi Aabenbarelse og med Glæde forvente den. De, som nu vandre sit Kald værdigt, de have det Haab, at de skulle erholde det Alenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu; de forglemme, hvad der er bagved, og strække sig efter det, som er foran, og ile mod Maalet (Filipp. 3, 13. 14).

§ 4 Gud den Hellig Aand giver derhos Visdom til at kjende Hans Arvs herlige Rigdom iblandt de Hellige. Vi ere Guds Børn, efterdi Han i sin Søn har gjort os til Børn formedelt Troen; men dersom vi ere Børn, ere vi ogsaa Guds Arvinger og Christi Medarvinger (Rom. 6, 16. 17). Denne Arv kunde vi nu ikke kjende, medmindre den Hellig-Aand vidnede med vor Aand derom. Vi ere som de mindreaarige Børn, der ikke vide, hvad Barneret er, førend de komme til Skjels Aar og Alder; saaledes

vide heller ikke vi, hvilken herlig Arv vi hijsket have, medmindre Herrens Aand aabenbarer os det og udbreder og forklarer denne Stat i vore Hjerter. Verden tror, at der med Christendommen ikke følger Andet end Fattigdom og Betleri; men Guds hellige Børn vide, hvor rig den tilkommende Arv er iblandt de Hellige, og saasom Gud den Hellig-Aand lærer dem den at kjende, saa søle de Længsel efter at tiltræde og besidde den og agte Alt, hvad der er i denne Verden, for Skarn imod denne overvættes Righed og imod „den ubesjittelige og uforvisnelige Arv, som bevares til dem i Himlene (1 Pet. 1, 4).

§ 5. Det er imidlertid tillige fornødent, at vi kjende Hans Magts overvættes Storhed over os, som tro efter Hans vældige Krafts Virkning; thi Haa-bet vilde snart synke eller udslukkes hos os, dersom vi ikke vare overbeviste om, at Gud formaaede at give os, hvad Han har forjættet. Naar vi betragte vor udvortes Tilstand, saa finde vi ikke Andet end Kors, Glendighed, Jammer, Nød, Sygdom og tilsidst Døden; da kunne vi naturligtvis ikke forestille os, at vi ere Guds Børn, der havde saa herlig en Arv at vente; da tør vel endog Somme tænke og sige: Er Herren med os, hvorfor vederfares os da saa megen Glendighed? Ere vi Guds Arvinger, hvorfor lader Han os da nedsynke i Fattigdom? Man spotter daglig over os og siger: Hvor er nu din Gud? Man fortæller os om en Krone, der er henlagt til os i Himlene, og Verden kroner os daglig med Tøner og klæder os daglig med Spot og Haan. Man trøster os med Indgangen til den himmelske Herlighed for at annamme vor Arv og støder os ned i Jorden, for at Møl og Orme skulle fortære os. Saaledes ser det for Fornuften ud, som om der af alt dette tilsidst skulde blive Intet. Men hvad der synes Fornuften umuligt, det gjør

Troen muligt, idet den ved, at Herlighedens Fader formaar over alle Ting at gjøre langt overflødiggere, end hvad vi bede og forstaa, og at Han giver Mere istedetfor Stjændsel, Righed istedetfor Fattigdom og erstatter alle vore Kors og Moisommeligheder med lutter Glæde og Herlighed, og hvad de legemlige Dine her ikke se, det ser Troens Dine, oplyst af den Hellig-Aand, der virker en saadan herlig Rundskab hos de Troende.

§ 6. Ting, som ere langt borte eller høit tilveirs, kunne vi ikke saa ganske nøiagtigt skjelne med vore Dine, og de synes os ofte meget smaa. Omendkjønt den Jld, som Hyrderne eller Jægerne opgjøre i Skoven, eller som til de Søfarendes Bedste antændes paa Kysterne, er temmelig stor, forekommer den dog dem, som se den i lang Afstand, meget liden, saa at de skulde spørge paa, at det kun var et lidet Lys; men jo nærmere de komme, desto bedre se de dens sande Størrelse. Det Samme er Tilfældet med Kuglerne paa høie Kirke-taarne; Mange skulde tro, at deres Hat var større end en saadan Kugle, naar de betragte den nede fra Jorden; men man ved dog, at de ere flere Alen i Omkreds og kunne rumme flere Spand Vand. Man kan heller ikke med fine svage Dine udgranske Himmelsjenes Beskaffenhed; men de Stjernelyndige have opfundet Redskaber og Hjælpemidler, hvorved mange Ting ere blevne opdagede, som ellers ere skjulte for menneskelige Dine. Solen er efter vor Mening ikke saa synderligt stor; men der siges dog, at den er tre Hundrede sex og sexti Gange større end Jorden og, efter hvad man har iagttaget gennem store Rikkerter, at se til som et stort Hav, der syder med stedse opstigende Damp; den er efter en navnkundig Mands Sagtægtelse at se til som smeltet og flydende Malm, naar den i Smeltehytterne staar

i store Rumme og stedse kruiser sig og udsender en med Lys og Ild blandet Røg.

§ 7. Stamsfaderen Abraham fik af Gud Befaling til at gaa ud paa Marken og tælle Stjernerne, som Noget, der var umuligt (1 Mos. 15, 5); naar nu vi have langt svagere Dine end han havde, saa vil det for os være saa meget mere umuligt. Imidlertid have lærde Mænd ved Hjælp af Rikfterter fundet Mere, end de naturlige Dine kunne se uden samme. Hvo kan opdage Stjerner i den hvide, klare Kredts paa Himmelen, som man kalder Melkeveien? Ikkedestomindre maa man indrømme Sandheden af, hvad En har sagt, nemlig, at dette hvide Himmelsstrøg opstaar af den dunkle Glæde af mange Tusinde smaa Stjerner, som ere sammenhobede der, og som man gjennem Rikfterter ganske tydeligt kan skjelne. Heri finde vi nu en Afbildning af den menneskelige Fornufts Skrøbelighed, idet den ikke kan begribe de overjordiske, himmelske Ting, den himmelske Herligheds og det evige Livs Tilstand, medmindre Mennesket bliver undervist af Visdommens og Aabenbarelsens Aand formedelst Guds Ord som et Speil eller en Rikftert, ved hvis Hjælp det begynder at kjende det Haab, som det er faldet til, og sin Årds herlige Rigdom, indtil det faar skue Guds Høihed Ansigt til Ansigt, som Han er. Vi Mennesker ere desværre altfor jordiskefindede, tragte alene efter jordiske og verdslige Ting og beundre dem; de himmelske derimod ere langt bortfjernede fra os og synes os meget smaa. Men de, som formedelst andægtige Betragtninger træde noget nærmere til og ved Hjælp af Guds Ords aandelige Rikftert skue igjennem Timeligheden, finde dem saa store, at de ikke kunne udfige dem. Idet vi nu ogsaa have foresat os at tale om Guds Beskuelse og Sjælens salige Samfund med Gud, saa lader os anraabe Ham inder-

ligt om, at Han vil skjænke os et Glimt af sit himmelske Lys i vore Hjærter, ja vi kunne se og fatte det evige Livs Herlighed! Det giv Gud ved Jesum Christum! Amen.

§ 8. Alle de, som have skrevet om det evige Liv, sætte dets høieste Grad i Guds Beskuelse, hvori de følge den hellige Skrift, som vi af de nedenfor anførte Sprog af denne, skulle se. Dette er ogsaa i sin Orden, saasom en sand Christen medrette kan sige med Asaf: „Hvem har jeg i Himmelen? og lige ved Dig har jeg ikke Lyft til Noget paa Jorden“ (Ps. 73, 25). Thi Guds salige Beskuelse vil være Himmelen i Himmelen, som en udenlandsk Lærer udtrykker sig. Diamanten i vor Saligheds gyldne Ring vil Gud være, hvis herlige og guddommelige Ansigt vi i al Evighed skulle skue. Naar Solen ikke skinner, saa er det Nat, om end alle Stjernerne lyse; saaledes vilde ogsaa Himmelen selv synes Eders salige Sjel dunkel, dersom det guddommelige, evige Væsens Sol ikke oplyste den. Helvedes dybeste Trin og de Fordømtes største Kval er den evige Fortabelse fra Guds Ansigt, og saaledes er det omvendt de Saliges største Glæde og Salighed, at de skue Gud Ansigt til Ansigt. Om vi usle Jordorme nu end blot fatte Videt af denne det tilkommende Livs store Herlighed og blot kunne tænke og tale Videt derom, saa kan dog nok Gud taale, at vi i dybeste Ydmyghed og hjertelig Andagt grunde paa denne himmelske Salighed, for ved Haabet om vor fuldkomne Salighed at kunne opmuntres desto mere til vor Guds Lov og Pris og til en inderlig Længsel efter Himmelen. Derfor søgte ogsaa den hellige Kong David sin Glæde i saadanne Betragtninger, hvilket blandt Andet kan sees af vor Text, idet han siger: „Seg skal beskue dit Ansigt i Retsfærdighed; jeg skal mættes, naar jeg opvaagner efter din Signelse. Det er forunderligt, at David

uagtet han var en rig og mægtig Konge, dog aldrig blev mæt; men vi ville let kunne begribe det, naar vi betænke, at de forgjængelige, timelige Goder ikke formaa at tilfredsstille Menneskets Sjel, og man skal ikke letteligen finde noget Menneske, som vil sige: Jeg er vel fornøiet; nu er jeg tilfreds; jeg forlanger intet Mere. Men Gud vil mætte os i det evige Liv, saa at vi i al Evighed intet Andet skulle ønske at se, intet Andet at smage eller føle end Gud. Diet mættes ei af at se, siger Salomo (Præd. 1. 8); men da skal det have nok.

§ 9. Jeg siger da for det Første: Ligesom vi i dette Liv se og kjende Gud i Skabningerne og nyde den Skønhed, Mangfoldighed og Godhed, som Gud har indplantet dem — thi Gud har ligesom paatrykt enhver Skabning sit Segl, og Alt, hvad vi se i Himmelen og paa Jorden, det er ligesom lutter Bogstaver og Skrifter og Billeder, som fremstille os Guds uhyrlige Væsen og Hans ubegribelige og uransagelige Godhed, Visdom og Almagt — saaledes er der ingen Tvivl om, at efterdi Gud er et stadigtvirkende og, om jeg saa maa sige, udadvirkende Væsen, vil Han ogsaa i Saligheden og Himmelen frembringe saa mange Undere af sin Godhed, Visdom og Almagt, at vi med den største Glæde ville forlyste os derved evindeligt. Den nye Himmel og den nye Jord, som Guds Aand har forjættet os, ville blive opfyldte med tusindfold og atter tusindfold Undere af Guds Kraft og Mistundhed, i hvilke de salige og udvalgte Guds Børn ville se Hans Herlighed og ikke blot se den, men tillige besidde, føle og nyde den; men dette vil dog alligevel ikke være Guds rette Bestuelse, hvori den højeste Salighed bestaar.

§ 10. For det Andet: Gud fremstiller sig i dette Liv for sine Hellige i Drømme, Syner, Henrykkelser og Billeder, hvilket navnlig har vederfares Hans

Profeter. Ofte har Han ladet sig se i mennestelig Skikkelse og i denne Skikkelse ytret saadan guddommelig Kraft og saaledes aabenbaret sin Majestæt og Herlighed, at de Mennesker, som have nydt denne Gæde, med Sandhed kunne sige, at de have seet Gud, ligesom Jakob sagde, at han havde indladt sig i Kamp med Guds Søn (1 Mos. 32, 24 flg.), og ligesom Gud Herren selv vidnede om Moses: „Jeg vil tale mundtlig og synlig med min Tjener Moses og ikke i mørk Tale, og han skal beskue Herrens Lignelse“ (4 Mos. 12, 8). Profeten Mikæas, som Kong Ahab paa Grund af Kong Josafats Indsigelser lod hente for at spørge ham, om de skulde drage med hinanden i Krig til Ramoth i Gilead, siger blandt Andet: „Jeg saa Herren sidde paa sin Throne og al Himmels Hær staaende hos Ham ved Hans høire Side og ved Hans venstre Side“ (1 Kong. 22, 19). Saaledes saa ogsaa Profeten Esaias Ham (Esai. 6, 1). Ogsaa for Abraham viste Gud sig i Skikkelse som et Menneske, og Abraham kaldte dette Menneske med Herrens Navn; ja, Abraham bøier sig til Jorden for ham og tilbeder ham (1 Mos. 18, 2. 3). Nu viste der sig lige indtil tre mennestelige Skikkelser for denne Stamsfader, hvilke alle mødte ham paa en Gang. Nogle formene, at Gud blot aabenbarede sig i en af disse mennestelige Skikkelser, og at de andre kun vare paatagne af to Engle. Hvad der bestyrker denne Mening, er, at kun en af disse tre Personer taler som Gud, og at Abraham kun tilbeder denne En, som heller ikke viste sig mere, hvorfor de andre kun kaldes Engle. Men Andre tro med nogle gamle Kirkelærere, at disse tre mennestelige Skikkelser vare den allerseligste, og i Evighed allerhøiværdigste Treenheds sande Billede og levende Figur. Nu ved jeg ikke at sige for vist, om Gud vil aabenbare sig i Himmelen

for sine Udvalgte i lignende Billeder og herlige Stikfælses og gjøre disse endnu herligere og prægtigere end nogen, hvori Han har vist sig for sine Venner i dette Liv, uagtet Johannes's himmelige Åbenbaring fremstiller saadanne Åbenbarelser for os. Men om det skulde behage Gud Herren at lade noget Lignende vedertages Hans Hellige i Himmelen, saa siger jeg, at denne Bestuelse dog endnu ikke indeholder Salighedens højeste Grad.

§ 11. Jeg siger ogsaa for det Tredie, at Gud vil vise sig i sine Hellige som i ligesaa mange Speile (2 Thess. 1, 10). Thi om der i den klare Middagsstund laa ligesaa mange af de ædleste Stene forfærdigede Speile paa Jorden, som der er Stjerner paa Himmelen, vilde da ikke Solen sees i ethvert af dem? vilde ikke Solens Afbildning fremstraale klart i dem alle? vilde der ikke fra ethvert Speil formedelst Solens Straaler opstige en overvættes Glands i Luften vidt og bredt omkring og forarsage et utrolig Lys? Uden al Tvivl maatte derte ske. Naar saaledes Sjelen henveder sig til andre Udvalgte og broderligen omgaaes med dem, ser den i dem Guds allerhelligste Ansigt og føler derved en stor Glæde, ligesaa vel som naar den kommer til at see Guds høilovlige Ansigt i de mange Millioner Engle; thi disse saavel som hine ere intet Andet end klare Speile, fordelte hele Himmelen over, hvilke optage det uendelige Lys's Sol, nemlig den Allerhøjeste og Hans deilige og yndige Ansigt, i sig, saa at det først da opfyldes, hvad her er begyndt og hvad den hellige Apostel siger: „Vi Alle, som med ubedækket Ansigt skue Herrens Herlighed, ligesom i et Speil, blive forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed“ (2 Kor. 3, 18); thi omendstjønt den ene Udvalgte vil se Guds allerhelligste Ansigt straalende med uudsigelig Herlighed i den anden, som

i et Speil, saa vil dette dog ikke være Guds rette Bestuelse og de Udvalgtes højeste Salighed.

§ 12. Jeg maa endvidere for det Fjerde sige: Ligesom nogle af de Hellige have seet Christum i dette Liv, efter at Han var indgangen til sin Herlighed, t. Ex. Paulus, der anfører som et af sine særegne Fortrin: „Er jeg ikke en Apostel? er jeg ikke fri? har jeg ikke seet vor Herre Christum? ere I ikke min Gjerning i Herren?“ (1 Kor. 9, 1) og den hellig Stefanus, som, da han knælede og skulde stenes, sagde: „Se, jeg ser Himlene aabnede og Mennekets Søn staaende ved Guds høire Haand“ (Ap. Gj. 7, 56), og den hellige Johannes, som forskjellige Gange i sin hemmelige Åbenbaring siger, at han har seet Guds Søn, saaledes er der ingen Tvivl om, at de udvalgte Sjæles første Glædesyn i Himmelen vil være Jesu Christi, vor allertjæreste Frelser's, livsalige og guddommelige Ansigt. De ville se Hans underfulde Person, i hvilken den guddommelige og den menneskelige Natur ved en ubegribelig og uopløselig Forening ere forbundne; de ville se, hvorlunde Guddommens Fylde bor legemligen i Ham; de ville se Hans tjærlige, guddommelige Hjerte, der lyder af Godhed og Kjærlighed; de ville se Hans Herlighed; Han vil aabenbare sig for dem, ikke gjennem Ordet og paa en lønlig Maade i Aanden, men synligen, nærværende, vældigen, osv.

§ 13. Ihvorvel jeg nu gjerne tilstaar, at den højeste Salighed jaagdt som vil bestaa heri, hvorfor den hellige Apostel kun ønsker at „vandre herfra og være med Christo“ (Filipp. 1, 23), saa maa vi dog overensstemmende med Guds hellige Ord for det Femte sige, at den himmelske Saligheds højeste Trin, ja dens Hjerte og Kjærne vil være, at vi skulde skue Gud Ansigt til Ansigt; vi skulde se den usynlige, uendelige, ube-

gribelige, udødelige og evige Gud, den treenige Gud, Fader, Søn og Hellig-Aand. De Udvalgte skulle ikke blot se et guddommeligt Billede, men det guddommelige Væsen; de skulle skue ind i Guds Dyh og se, hvorlunde den evige Fader føder sin enbaarne og evige Søn, — hvorlunde den Hellig-Aand evindeligt udgaar fra Fader og Søn, og hvorlunde de alligevel forblive et Væsen; de skulle se, hvor viseligen Gud forbinder sin Retfærdigheds med sin Barmhertigheds Gjerninger og ville nu forstaa Hemmeligheden i Mennefteslægten's Gjenløsning, og hvorlunde Han gjør salig af Naade og fordommer af Retfærdighed, samt alle Troens andre Hemmeligheder; „i Hans Lys skulle de se Lys“ (Pi. 36, 10); de skulle se Gud, ikke som en fortærende Ild, men som et lifligt og glædefuldt Lys; de skulle vel se Ham i Hans guddommelige Majestæt og Herlighed; men denne vil dog være beklædt og, om jeg saa tør sige, blandet med Sødhed, Skønhed og Lidelighed, saa at saadan Beskuelse ikke vil føre nogen Frygt og Forsædelse, men lutter Fred og Salighed med sig, hvilket den hellige Johannes tilkjendegiver, idet han siger at have seet Guds Throne omgivet af en Regnbue, som et Tegn paa Hans Naade og Kjærlighed (Aab. 4, 2. 3).

§ 14. Her kunde nu Nogen sige: Hvorledes kan et Mennefte se den uendelige Gud, og det fuldkommen? Jeg svarer: Naar der siges, at vi skulle se den treenige, herlige og salige Gud fuldkommen, saa maa dette Ord ikke henføres til Gud, som om vi skulde se lige til Bunden af Guds Majestæt og Herlighed og af Hans guddommelige Væsen; thi heller ikke Keruberne og Seraferne formaa at udgrunde Guddommens hele Dyh, men fremstilles os saaledes, at de skjule sine Ansigter med sine Vinger for den høilovlige Guds Afsyn (Ejai. 6, 2; Ezech. 1, 11), hvormed tilkjendegives, at

de ikke ganske kunne begribe den evige og ubegribelige Guds hele Herlighed og Klarhed; men Ordet fuldkommen gaar paa os og betegner, at vi skulle skue saa Meget af Gud, i Gud og paa Gud, at vi deri skulle have fuld Tilfredsstillelse og den fuldkomne Salighed. Thi ligesom vort Øie, naar det bestuer Solen i den klare Middagsstund, siger en navkundig Lærer,*) ikke opfanger eller kan opfange alle dens Straaler, men dog modtager saa Meget, at det bliver tilstrækkeligen oplyst og ikke vilde modtage mere Lys og Klarhed, om der skinnede Tusinde Sole, saaledes er det vistnok ogsaa, naar vi betragte Lysets Fader og denne vor Sjæls deilige Sol, umuligt at opfange de uendelig mange Straaler, men vi skulle dog opfange saa mange deraf, som fornødent er for at fordrive alt vort Mørke og fylde os med en fuldkommen Klarhed, ja for at gjøre os selv til Lys for Herren, og for at vi kunne skinne som ligesaa mange Stjerner og smaa Sole. Han tilføjer strax efter: Og ligesom et Kar, der nedsenkes i Havet, ikke optager alt Vandet, men kun, hvad det kan rumme, saa at Intet bliver udfyldt, saaledes ere heller ikke vi, naar vi nedsenkes i dette Guddommelighedens Hav, modtagelige for og kunne ikke rumme saadan uendelig Herlighed og Salighed, men ville dog fatte og begribe nok til at tilfredsstille al vor Attraa og mætte al vor brændende Iver, saa at vi paa denne Naade Intet ville mangle i en menneftelig Skabnings allerhøieste Lyksalighed, osv. Og saaledes bliver nu det guddommelige Væsens Beskuelse vor Herligheds Væsen, og den salige Gud bliver Kilden til vor evige Salighed.

§ 15. Her opstaar nu det Spørgsmaal, om vi ogsaa skulle se Gud med vort forklarede Legemes Øine. Herpaa svarer jeg: Jeg ved vel, at de fleste

*) Drelincourt, mod Frygten for Døden.

Lærere i Kirken besvare dette Spørgsmaal med Nei og sige: Vi skulle alene se Gud med vor Sjels Dine; men jeg ved ogsaa, at der har været flere blandt de Ældre og Nyere, som have antaget det Modsatte. Den ypperlige Lærer Augustinus, hvem alle Lærde give Vidnesbyrd for stor Bæstedenhed og Forsigtighed og en oplyst, dybsindig Forstand, foresætter vel paa et Sted temmelig ibrigt den første Mening; men derimod taler han paa et andet Sted saaledes derom, som om han var kommen paa ander Tanker eller isalald endnu tvivlede. Det er meget muligt, skriver en velfortjent Lærer i vor Kirke*) efter at have anført sin Mening om den sandselige Bestuelse, at vore Dine kunne blive saaledes skjærpede i det evige Liv ved et overnaturligt Lys, at de kunne se Gud; Gud kan nok ogsaa trænge saaledes ind i Dinene med sin Glands, at Han kan sees ganske nær ved uden al Forandring af Sanserne. Omendkjønt vi ikke vide, hvorledes dette er muligt, saa gjør det Intet til Sagen. Guds Undere ville ikke forståes, men troes og forventes. Jeg vil ikke blande mig i denne Strid, men blot korteligen sige min Mening, som er, at jeg forundrer mig over at Nogle saa dristigt have beskrevet Guds Bestuelses Art og Maade, som er den høieste Saligheds-Hemmelighed, og villet indskrænke den til en Sjælens Skuen, men udelukke Legemets Dine, hvilket den hellige Skrift dog intetsteds gjør. Dernæst maa man vide, at det intet Urimeligt kan være for den, som er øvet i aandelige og guddommelige Ting og forstaar Guds Kraft og Skriften, at ogsaa vort forklarede Legemes Dine skulle se Gud, om det end kan forekomme Kjød og Blod urimeligt. Thi for det Første have vi Jobs Udsagn: „Jeg skal beskue Gud af mit Kjød, og mine Dine skulle se Ham“ (Job 18, 26. 27), og om disse Ord end medrette fortolkes om

Christus, saa er det dog intet Usædvanligt i den hellige Skrift, at ogsaa Gud kaldes vor Frelser, og om de ogsaa forklares om Christus, saa tilkjendegive de dog, at vi skulle se Gud ved Christum med vort Kjøds Dine paa en for os i dette Liv ubegribelig Maade. Visserligen ville de Udvalgte i Himmelen se Faderen i Christo paa en anden Maade end i denne Verden, hvorom Johannes vidner; thi da Filippus sagde til Christus: Herre, vis os Faderen, og det er os nok, saa sagde Christus til ham: Saa lang en Tid har jeg været hos Eder, og du har ikke kjendt mig Filippus? „Hvo mig har seet, har seet Faderen“ (Joh. 14, 8. 9). Endvidere: Gud har kunnet berede og modtageliggjøre Christi menneskelige Legeme og Blod eller Hans allerhelligste sande, menneskelige Legeme saaledes, at det kaldes og er et Guddommens Tempel, hvori dens Fylde bor, og dersom den hellige Skrift ikke sagde dette saa tydeligt, saa vilde det forekomme Fornuften ligesaa urimeligt, som hvad vi nu sige. Og skulde Gud ikke kunne berede de forklarede Legemer saaledes, at de paa en eller anden Maade, som vi ikke kjende, visserligen skulde kunne se Hans guddommelige Majestæt og Herlighed? Endelig se jo ogsaa de bortvandrede Sjæle Christi Legeme, og vi skulde ikke ville indrømme, at et forklaret Legeme, et aandeligt Legeme med Guds Tilladelse skulde kunne se en Aand, det er: Gud selv? „Gud formaar jo over alle Ting at gjøre langt overflødiger end hvad vi forstaa“ (Efs. 3, 20). Hvo vil udtømme eller udgrunde dette dybe Hemmelighedshav? Maa vi ikke her tage vor Fornuft tilfange under Troens Lydighed? Ligesom Menneskene ikke kunne forklare, hvad Gud er, saa kunne de heller ikke sige, hvad Gud kan eller ikke kan. Jeg vil ikke trætte herom med Nogen; Saadant er ikke Christi Kirkes, ei heller vor Vis; jeg siger kun efter den Maade, som mig

*) Dr. Müller, Kjærlighedsky.

er givne, min Mening og den, som tyktes mig at have den bedste Grund i den guddommelige, hellige Skrift og anseede Læreres Anskuelse, og ønsker af Hjertet, at vi ikke ville blande vor Fornuft og dens Skjøn ind i guddommelige og himmelske Ting. Vist er det, at Saligheden vil blive større og overflødiger og herligere end vi kunne forestille os og begribe. Bedst var det, at vi talte med Skriften og jagde: Jeg skal beskue Gud af mit Kjød, og mine Dine skulle se Ham; vi skulle se Ham Ansigt til Ansigt, som Han er, og jeg skulde ikke have drøftet dette Spørgsmaal, dersom jeg ikke havde forment, at en rig Trøst vilde flyde deraf, saaledes som vi i det Paafølgende skulle vise.

§ 16. Vi ville imidlertid noget nærmere efter den hellige Skrift overveie denne Beskuelse, som vi hidtil kun have betragtet i Almindelighed, og betænke, at den tillige indeslutter et nært Samfund med Gud. Det Ord at se er snart sagt; men det har en vidløftig Betydning og stor Kraft; ja det indbefatter Salighedens hele Fylde. Det betegner en Erfaring og Virkning; det betyder undertiden at beskue Noget med Forundring, saaledes som Føderne ei alene ønskede at se Jesus, men ogsaa Lazarus (Joh. 12, 9); det betyder at betragte Noget med Lyst og Glæde, som de Vise fra Østerland betragtede den Stjerne, som viste sig for dem (Matth. 2, 10); det betegner stundom saa Meget som at erfare, fornemme, nyde, som Profeten Esaias siger om den Herre Messias: „Fordi Hans Sjæl har arbejdet, skal Han se det (med Lyst); Han skal møttes“ (Esai. 53, 11), og David om sig selv: „Be mig, dersom jeg ikke troede at se Herrens Gode i de Levendes Land!“ (Ps. 27, 13) Skriften taler ogsaa om at se Guds Rige (Joh. 3, 3. 36,) at se Livet, at se paa Guds Retfærdighed eller Naade (Mika 7, 9); saaledes saa Abraham

Christi Dag (8, 56), saa at altsaa Guds Beskuelse ikke er et blot Syn, men en Forening med Gud, en Besiddelse af Gud, om jeg saa maa sige, et levende-gjørende, heldbringende og fuldkomment Kjendskab til Gud og en Nydelse af den guddommelige Herlighed og Salighed. Denne Beskuelse vil nemlig foregaa ved en gjensidig Meddelelse; vi ville blive modtagelige for den guddommelige Naade og nyde den, saaledes som det ogsaa forholder sig her i Livet med den legemlige Beskuelse, der er henbendt paa en skøn Gjenstand, der glæder og forlyster Menneskets Sind, idet dens deilige Skikkelse saa at sige udgyder sig med al sin Ynde i det ganske Sind. Derfor sætter den Hellig-Aand i vor Text at beskue og at møttes sammen og forklarer Beskuelsen ved at kjende, nyde og besidde. Thi vi skulle ikke se Gud saaledes, som en Undersaat her ser sin Konge paa hans Throne eller andetseds i hans Pragt, som han beundrer, men hvoraf han forresten ingen Nytte har, men som Esther forud saa Kongen af Persiens Ansigt, stod i stor Anseelse hos ham og omgikkes venstabeligt med ham, som ogsaa Rigets Fyrster gjorde. Saaledes ville de Udvalgte se Gud med Lyst og Glæde, med Fred og Ro i sine Sjæle og i Virkeligheden nyde det højeste Gode.

§ 17. Vi ville imidlertid for de Enfoldiges Skyld forsøge, om vi ikke kunne oplyse og forklare dette endnu noget bedre. Det forholder sig med Kundskaben om Gud og med Hans Beskuelse i dette Liv, som om En vilde fortælle mig om en herlig, vedervægende, sød Frugt, t. Ex. Apelsinen, og beskrev mig dens Kraft og roste den høiligen; derved vilde jeg erholde nogen Kundskab om denne Frugt, og der vilde opstaa en Uttraa hos mig efter at se og smage den; naar nu Nogen bragte mig en saadan Frugt paa en Tid, da jeg var

thg og tørstig, og gav mig den at æde, saa kjendte jeg den allerede bedre af Erfaringen; men naar tilsidst Nogen førte mig ind i en kongelig Vgthave og stillede mig under et Træ, der hang fuldt af saadanne Frugter, og tillod mig at æde mig mæt af dem, da havde jeg erholdt den størst-mulige Rundskab om denne Frugt. Saaledes høre vi i dette Liv Noget om Gud og Hans Miskundhed; vi saa ogsaa stundom smage nogle Draaber deraf; men paa den Maade bliver vor Vængsel ikke ganske stillet, men tvertimod desto mere opvakt; men omfider blive vi indførte i Paradiset, hvor vi sidde under dens Skygge, som vi have stundet efter, og Hans Frugt vil være sød for vor Strube. Vi skulle endvidere ogsaa lægge Mærke til, at vi kunne beskue alskens Ting paa forskjellige Maader. Jeg ser t. Ex. et skønt Maleri, som fremstiller en yndig Have med deilige Bøtter og Blomster i; det forlyfter mine Dine i nogen Tid; men tilsidst forsvinder denne Glæde og Fornøielse og er til ingen Nytte for et svagt og thgt Menneske; behageligere er det derimod, naar man selv ser en saadan Have i Naturen, og Dinene da ei alene finde, hvad der kan fryde dem, men tillige den liflige Duft trænger gjennem Næsen ind i Hjernen; gjennem Munden gaa de Aarster, hvormed Luften er opfyldt, til Hjertet, saa at hele Mennesket bliver styrket og vederkvæget. Saaledes vil det ogsaa, om jeg tør sammenligne store Ting med smaa, være beskaffent med Guds Beskuelse. Hvad gavner det en Vandringsmand, om han i Forbigaaende ser et Træ i en Have eller faar Dine paa en Brønd, naar de ere omgivne af en Grøfte eller et Gjærde, saa at han ikke kan nyde Godt deraf? Men Gud vil engang vise os sig selv og sin Miskundhed som en evig og levende Kiide til alt Godt; og ikke det alene; men vi skulle ogsaa fyldest og

mættes med Hans Miskundhed evindeligt; Han vil glæde os med sit Ansigts Glæde. Dette kan oplyses ved Beretningen om Hagar, Abrahams Tjenestepige; da hun skulde uddrives af hans Hus, lagde han en Flaske med Vand paa hendes Skuldre, og dermed vandrede hun ud i Ørtenen; men det varede ikke længe, før denne Flaske var udtømt, og hun havde ikke nok til sig og sin Søn; men Gud op- lod hendes Dine, saa at hun saa en Brønd; da gif hun hen og fyldte Flasken med Vand og gav Drengen at drikke (1 Mos. 19, 14 flg.); saadanne er alle denne Verdens Goder; de formaa ikke at mætte et Menneskes Sjel; men naar den faar Guds Ansigt at skue, bliver den mæt; da kommer den til den levende Vandkilde (Ab. 7, 17) og skal i al Evighed ikke tørste mere. Jeg vil endnu tilføie en Vignelse. En kongelig Brud har af Brudgommens Sendemænd hørt Meget om hans Herlighed, Rigdom og Pragt; hun har ogsaa modtaget hans Portræt tilligemed mange Klenodier og Foræringer. Herved bliver hun begjærlig efter at skue selve Brudgommen; hun maa foretage en lang Reise over et stormfuldt Hav; hun maa ofte med stor Fare drage over Marker og igjennem Skove; men hun taaler og underkaster sig gjerne alle Farer og Besværligheder og trøster sig med det søde Haab, indtil hun omfider kommer til det kongelige Pallads, hvor hun først bliver herligen modtagen af Betjentene og siden af Kongen selv; da ser hun ham og al hans Rigdom og Herlighed; men hun bliver ogsaa strax indført for selv at nyde samme. Saaledes gaar det ogsaa med en troende Sjel; den er udkaaert til den Herres Jesu Brud; Hans Tjenere, de tro Lærere og Præster, tale meget til den efter den hellige Skrift om Hans Herlighed; de vise den ogsaa Hans Villeder; imidler-

tid maa den reise gennem denne Verdensørken; men den tager gjerne alt Kors paa sig, indtil den omsider ved den timelige Død selv kommer til Ham, hvor den først bliver modtagen af de hellige Engle og fiden af Christus selv for at nyde Hans Herlighed, osv.

§ 18. Det bliver imidlertid det Bedste, at vi noget nærmere fremstille dette herlige og ypperlige Gæmme ved Hjælp af den hellige Skrifts vigtigste og ædlestesprog, og vi maa da bære os ad som Bierne, der paa en blomsterrig Eng eller i en Have sætte sig snart paa denne, snart paa hin Blomst, flyve fra den ene til den anden og samle den sødeste Honning af disse i Mængde. Først ville vi da betragte den hellige Johannes's herlige Ord: „Vi skulle se Ham, som Han er“ (1 Joh. 3, 2), det er: vi skulle ikke blot se ind i Dybet af Guds ubegriplige, uransagelige og væsentlige Miskundhed og Herlighed, men ogsaa nyde den og opfyldes dermed. Naar vi beskue Noget her i Livet, som vi tilsyneladende besidde, saa forener det sig dog ikke med vore Dine, men meddeler kun disse sin Form og Dannelse; forresten kunne vi ikke nyde det; men i Himmelen vil Guddommen selv ved sig selv forene sig med vor Forstand, uagtet der ingen Stikfelse eller synlig Form viser sig; der vil det ikke være som med et Ansigt, der beskuer sig i et Speil og som Speilet vel fremstiller, men ikke beholder; men der skal Hans guddommelige Majestæts egentlige Væsen være. Ligesom en Moder ikke lader det være nok med, at hun læser sit Barn med sin Melk, som er hendes eget Væsen, men vel endog indgiver det den med en Skæ eller selv rækker det Brystet, for at det kan faa Næring, saaledes lader vor himmelske Fader det ikke være nok med, at Han lader os se Hans Guddom; men Han bibringer ogsaa vor Forstand sit eget Væsen gennem sin bundløse Sødme, saa at vi virkeligen

nyde det. Da skal Guds kjærlige Forjættelse vorde opfyldt: „I skulle die og mættes af dens (Staden Jerusalems) megen Trøstes Bryst; I skulle udtrykke det og forlyste Eder selv med dens Herligheds Skin“ (Esai. 66, 11). Thi vi skulle ikke blot se Gud i Hans Gjerninger eller i Hans Ord, som i et Speil, men Ham selv i Ham selv, ved Ham selv, og det helt og fuldstændigt, al Hans Miskundhed, al Hans Kjærlighed, al Hans Visdom, al Hans Magt, Naade, Trofasthed, Sødhed og Salighed.

§ 19. At se Gud, som Han er, vil altsaa sige det Samme som at blive delagtig i Guddommens hele Fylde og at blive opfyldt med Guds umaadelige og uendelige Godhed, hvilken Fylde vi skulle kjende, omfatte, smage og med alle de Udvalgte og de hellige Engle prise, opfyldte med Christi Kjærlighed og den Hellig-Aands Glæde i al Evighed. Vi skulle se den høilobede Treenighed Ansigt til Ansigt, Faderen i Sønnen, Sønnen i Faderen og den Hellig-Aand i Faderen og Sønnen; vi skulle se paa Gud, hvorlunde Han er Kjærligheden, Miskundheden, Sødheden, Retfærdigheden, Sandheden, Helligheden, Visdommen, Almagten; Alt, hvad Gud er, hvad der er paa og i Gud, skulle vi se, nyde, smage og evindeligt besidde. Forundrer Eder ikke, mine kristelige Læsere, om jeg maaske ikke tilfredsstiller Eders Begjærighed; jeg tilfredsstiller ikke mig selv; Ordene ere mig for høie, for dybe og for vide; mit Hjerte er for lidet til at rumme deres Fylde, og hvad Hjertet ved Guds Aand og Naade fatter, det kan min Mund ikke udsige og min Pen ikke fremstille. Det er heller intet Under, om kun Jaa kunne fatte og begribe det, saasom vi have vænnet os for meget til Verden og hænge ved det Jordiske; det er det Samme, som om jeg vilde tale til en Hest om Solens Lys og Veb eller til et Evin om Morgenstjernen og dens sølvhvide, deilige

Glands, saasom Hesten ikke ved af Andet end Havre og Svinet ikke af Andet end Mæst; saaledes gaar det med de fleste Christne; fordi de kun beskymre sig om det Jordiske, kunne de ikke rigtigt tænke over det Himmelske.

§ 20. Det maa heller ikke forbigaaes, at Apostelen i dette selsamme Kapitel og Vers siger: Vi vide, at vi skulde vorde Ham lige. Ogsaa dette Udsagn indeholder saa megen Sødme, at jeg næsten ikke ved, hvorledes jeg skal forklare og fremstille det. Ligesom en Krystallugle, gennem hvilken Solen kaster sine Straaler, skinner som en liden Sol, saadanne skulde de Helliges salige Sjæle være i Himmelen. Bort Begeme skal ei alene være ligedannet med den Herres Jesu forklarede Begeme; men Sjelen skal ogsaa være opfyldt med al Guds Fylde og saaledes gennemstraalt af det guddommelige Væsens Klarhed og Herlighed, at vi, saavidt det for en Skabning er muligt, skulde være Gud lige; vi skulde være fulde af Hellighed, Visdom, Kraft, Glæde, Fred og Salighed, som Gud er; vi skulde skinne af Guds Klarhed, herste i Guds Magt, leve i Guds Kjærlighed osv., hvilket er forbilligelig fremstillet ved Moses, hvis Ansigt, efter at han havde talt med Gud, skinnede saaledes, at Israels Børn ikke kunde udholde denne Glands (2 Mos. 34, 29 flg.). Da skulde vi ganske og aldeles fornyes til Guds Billede, hvortil Begyndelsen her er gjort ved Christum, som Herrens Apostel siger: „Vi alle, som med ubedækket Ansigt seue Herrens Herlighed, ligesom i et Speil, blive forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed, og det af Herren, der er Anden“ (2 Kor. 3, 18). En salig og udvalgt Sjæl vil blive usigelig nøiere forenet med Herligheden end Ilden med et gloende Jern; thi omendstjont Jernet beholder sit Væsen, saa ligner det dog Ilden; den vil ogsaa være langt nøiere forenet med den end

den klare Luft med Solfinnet, naar dette i en klar Middagsstund gennemtrænger den; her ere Skindet og Luften umiddelbart forenede, uden at dog Skindet berører Luften dens egen Natur; men det renser, forklarer, forædler og gennemstraaler Luften; saaledes gaar det ogsaa med Menneſtets Sjæl; den bliver forklaret og forædlet i Gud og i den høie Nærhed gennemdannet i Lighed med Guds dannelsen, uden dog nogenſinde at tabe sin egen Væſſenſhed. Her nedſynker og drukner, siger den andægtige Tauler, Anden i Guddommens bundløse Hav, saa at den maa ſige: Gud i mig, Gud udenfor mig, Gud trindt omkring mig, Alt Gud; jeg ved ikke af noget Andet end Gud.

§ 21. Jeg maa endnu anføre et mærkværdigt Sprog om Guds salige Væſſenſe. Den hellige Apostel ſiger: „Nu kjender jeg ſtykkeviſ (tildels); men da ſkal jeg kjende (min Gud), ligesom jeg er kjendt“ (af Ham — 1 Kor. 13, 12). Apostelens Mening er uidentvill denne: Ligesom Gud fuldkommen kjender mig, mit Hjerte, min Sjæl, mit Sind, min Aand med alle deres Tanter, Evner og Kræfter, saaledes ſkal ogsaa jeg kjende min Gud, ſaa meget ſom min Sjæl attraar. Og ligesom Gud forlyfter ſig ved at kjende mit Hjerte — mit Hjertes Tanter og Begjæringer, ſom Hans Hellig Aand virker deri, behage Ham vel; Han finder ſin Glæde i min gudelige Nidkjærhed og alle min Sjæls Væbæggelſer, der alene ere rettede mod Ham til Hans Være — ſaaledes vil ogsaa jeg evindeligen forlyſte mig ved Kjendſſabet til min Gud og ved Hans fuldkomne Væſſenſe. Thi i dette Liv forſtaa vi ikke Guds Godheds Hemmelighed, Hans Kjærligheds Dybde og Storhed, Hans uporlige Veie, ſom ere lutter Miſſundhed og Sandhed, og Hans underlige Raad, ſom Han dog tilſidſt udfører ſaa herligt (Rom. 11, 33; Pſ. 25, 10; Eſai. 28, 29). Vi kunne ikke

tiffulde forstaa og begribe de Belgjeringer, der ligge i vor Omvendelse, Gjenfødselse og den Syndernes Forladelse, som er skeet ved Christi Blod; vi forstaa ikke Hans alvise, ubegribelige Styrelse og Forsyn. Vi ligne Børnene, som vel daglig nyde sine Forældres Kjærlighed, Forsorg og Belgjeringer, men ikke forstaa og betænke dem eller tilbørligen lægge dem paa Hjertet. Men da skulle vi vide alt Saadant og af Forundring udraabe: O Rigdoms Dyb paa Guds Visdom, Kjærlighed og Miskundhed! (Rom. 11, 33) og derpaa vilde vi udbryde i Guds evige Lov og Pris. Man har fundet Mennesker, som ikke have haft noget høiere Ønske i dette Liv end at Alt, hvad de foretog sig, maatte tjene til Forøgelse af Guds Ære, saaledes som Biskoppen i Kadurea ønskede, og en vis anset engelsk Tomfru jagde, at om al Verdens Herlighed var sammensmeltet til Et og blev hende given, saa vilde hun dog finde større Velbehag i Gud, ja i et eneste Blik af Ham end i den hele Verden. Er nu dette skeet i dette Liv, hvad maa vi da ikke tro, der vil ske i hint?

§ 22. Vi maa imidlertid samle endnu mere Hønning af de hellige Skriftblomster, der fremstille os Guds Betsuelse eller Inarere Hans Erkjendelse og Nædselse. Vor kjæreste Frelser siger: „Dette er det evige Liv, at de kjende Dig, den eneste sande Gud, og den, Du udsendte, Jesum Christum“ (Joh. 17, 3), hvilket vel Mogle forklare saaledes: Dette er den rette Veie til det evige Liv og det eneste Middel til at opnaa det, i hvilken Betydning ogsaa Guds Bud kaldes det evige Liv; men det kan dog ogsaa ganske passende hentydes paa det egentlig saakaldte evige Liv, efter Apostelens Anvisning, naar han siger: „Nu kjender jeg itykkervis; men da skal jeg kjende, ligesom jeg og er kjendt“ (1 Kor. 13, 12). Ligesom nu den levende og inderlige Kundskab om Gud og den Herre Jesus ikke blot

er et Middel til at opnaa det evige Liv, men ogsaa en Forsmag derpaa, saaledes vil det tilkommende Livs Endemaal og højeste Grad være den fuldkomne Kundskab om Gud, som vi i Almindelighed kalde Guds Betsuelse. Men Kundskaben om Gud vil være den, at vi skulle se ind i Guds Hjerte; vi skulle skue Hans store Miskundhed, Visdom, Naade, Retfærdighed og Barmhertighed; vi skulle nyde og smage Hans Kjærligheds Sødme, som en gudfrygtig Theolog udtrykker sig. I dette Liv kjende vi ofte ikke Gud, enten formedelt medfødt Blindhed eller formedelt Ansættelser og Trængsler. Vore legemlige og Sjels-Dine ere ikke klare nok til at skue det skjulte guddommelige Lys, og Gud forstiller sig ligesom paa alle Maader, saa at vi ikke kunne kjende Ham. Derfor klager Job og siger: „Du har forvendt Dig til at være grum imod mig“ (Job 30, 21), og David: „Har Gud glemt at være naadig?“ (Ps. 77, 10) — som om han vilde sige: Hvorledes i al Verden er det med Dig? Er Du ikke længer den gamle naadige Gud? Kjender Du mig ikke mere, eller kjender ikke jeg Dig? Paa samme Maade klager Profeten Jeremias: „Du skjuler Dig med en Sky“ (Begr. 3, 44). Gud er ofte underlig i sine Domme og Veie, saa at vi ikke kunne kjende Ham rigtigt. Han har sine hellige og retfærdige Grunde til at unddrage enten sin hele Kirke eller en og anden gudfrygtig Sjel sit naadige Blik en Tidlang, saa at den længes efter sin Guds Hjælp og Trøst; men i det evige Liv vil Han vise sig for dem, som Han er; da skulle vi kjende Ham og sige: Nu kjender jeg Dig, min Gud; nu kjender jeg din Visdom, din Barmhertighed, din Miskundhed, osv.

§ 23. Paa samme Maade som det foranstøttede Udsagn af vor kjæreste Frelser kunne vi ogsaa bruge dette: „Hvo mig elsker, skal elstes af min Fader, og jeg skal elske ham og aabenbare mig selv

for ham" (Joh. 16, 21), hvormed vor kjæreste Frelser ikke blot forjætter os den Aabenbarelse, som sker i Aanden og Troen formedelst Naaden, men fornemmelig den, som udsættes og aabenbares til det evige Liv, — som om Han vilde sige: Jeg vil afløre min hele Herlighed og Salighed for ham; jeg vil aabenbare mig selv og al min Kjærlighed, min Miskundhed, min Sødhed, min Venlighed, min Fred for ham, ligesom den ene Ven aabner sig for den anden eller en Brudgom for sin Brud. I dette Liv er Kristus skjult tilligemed vort Liv, og vi maa ofte spørge: Min Herre Jesus, hvor er Du? hvor bliver Du af? Her lede vi ofte overalt paa Gader og i Stræder efter den, som vor Sjæl elsker, og sige: Jeg fandt ham ikke (Høif. 3, 2); men da, naar vor Sjæl er ude af Legemet, da vil den Herre Jesus sige: „Se her er jeg; se, her er jeg" (Esai. 65, 1). Ser du nu, hvem jeg er? Ser du denne Herlighed, denne Glæde, denne Majestæt, denne Himmel? alt dette er mit og dit; du ser, at jeg er din Brudgom, Beskjærmelse, Kjærlighed, Fred og Glæde. Det saarede Paulus helt sødeligen, da Han sagde: „Jeg er Jesus, den du forfølger" (Ap. Gj. 9, 5); hvorledes vil det da ikke trænge igjennem vor Sjæl, naar Han skal sige: Jeg er Jesus, den du har elsket; jeg er Jesus, den du har troet paa; jeg er Jesus, den du har efterfulgt, jeg er Jesus, hvis Kors og Skjændsel du har baaret; jeg er Jesus, den du har æret; jeg er Jesus, den du har længtes saa inderligt efter; jeg er Jesus, din Sol og Krone, din Fryd og Glæde, din Frelse og Del! Ser du mig nu? Omfavn mig! fasthold mig! besid mig! nyd mig! Du er min; jeg er din, og hvor jeg er, der skal du være; os skal den Onde ikke stille ad.

§ 24. Det er en Øyst at læse om Josefs Aabenbarelse for hans Brødre, hvorlunde han efter at have prøvet dem

paa mange Maader og anstillet sig ganske fremmed for dem sagde til dem: Jeg er Josef, og da de ikke kunde svare ham, fordi de forfærbedes for hans Ansigt, sagde: „Kommer dog hid til mig: jeg er Josef, Eders Broder" (1 Mos. 45, 3. 4). At, min Herre Jesus, Du forstiller Dig ogsaa ofte for os her i Verden, saa at vort bedrøvede og anfegtede Hjerte ikke ved, hvad det har i Dig. Men med hvor stor Forundring skulle vi ikke beskue Dig, naar Du hiset vil sige til os: Jeg er Jesus, Eders Broder; kommer dog hid til mig! Det er ogsaa deiligt at læse, hvorlunde den Herre Jesus efter sin Opstandelse aabenbarer sig for de forfærbede og bedrøvede Disciple og efter at have ønsket dem Fred viser dem sine Vunder, hvorover Disciplene blive glade (Joh. 20, 19. 20). Men hvor stor vil ikke vor Glæde blive, naar den høilovlige Jesus skal staa midt iblandt sine Udvalgte, virkelig give dem den evige Fred og ikke saa meget vise dem sine Vunder som sine Vunders Virkning, nemlig Naade og Salighed! Hvor gjør ikke Evangelisten Johannes sig til af at han og hans Meddisciple undertiden saa et Glimt af den Herres Jesu Herlighed, medens Han vandrede om paa Jorden i sit Kjøds Dage! „Vi saa Hans Herlighed," siger han, „en Herlighed som den Enbaarnes af Faderen, fuld af Naade og Sandhed. Af Hans Fylde have vi Alle saaet, og det Naade over Naade" (Joh. 1, 14. 16). Hvor glad og ligesom drucken er ikke den hellige Peter ved Christi Forklarelse paa Bjerget Tabor, saa at han ligesom glemmer sig selv derover! (Matth. 17, 4). Men hvor glade skulle vi ikke blive, naar vi saa se Guds Søns Herlighed, ikke i Hans Fornedrelse men i Hans Ophøielse, se Ham ikke blot fuld af Naade og Sandhed, men ogsaa fuld af Herlighed! osv.

§ 25. Men lader os gaa videre i dette salige og hellige Arbejde og lig de flittige Bier samle endnu mere himmelsk

sød Honning af den hellige Skrifts Udsagn! Vi finde da navnlig den delige Forjættelse, som Gud gav Abraham med de Ord: „Jeg er dit Skjold og din meget store Løn“ (1 Mos. 15, 1). Her skulle vi lægge Mærke til, at Abraham forud var meget rig paa Jæ, paa Sølv og paa Guld; han kunde stille tre Hundrede og atten bevæbnede Karle i Marken (1 Mos. 13, 14; 14, 14); men efterdi Herren ved, at den menneskelige Sjæl ligesaa lidt kan tilfredsstilles ved deslige Ting, som om man vilde mætte en Paradisfugl med Maak, saa lover Han Abraham, at Han vil være hans Skjold og Løn. Ogsaa David havde Rigdom og Ære nok; men han siger dog, at han først da vil blive rigtigt mæt, naar han opvaagner efter Guds Signelse, da han skal beskue Hans Ansigt i Retfærdighed. Han siger: „Herren er min Arvs Del og min Kalk; Du er den, som opholder min Lod“ (Du har den i god Forvaring — Ps. 16, 5). Ligesom fordem Præsterne i den gamle Pagt ikke behøvede at sørge for nogen Arv — „thi Herren var deres Arv“ (5 Mos. 10, 9) — saaledes sætte de Troende sit Haab til Gud, der selv vil være deres Arv i det evige Liv og Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Thi vel meddeler Gud sig i dette Liv til sine Hellige og bor i deres Hjerter; men hvor Lidet formaar ikke Hjertet at rumme af et saadant Dyb! I det evige Liv derimod vil det udvide sig, saa at Gud bliver vor meget store Løn. Betænk dette, du gudsfrygtige Hjerter; om end Intet af de timelige Ting her i Livet bliver dig givet til Belønning for din Gudsfrugt og Tro, dine Bønner og Taarer, saa vil dog Gud selv være din meget store Løn. Dette er det Herrens Gode i de Levendes Land, som David haabede engang at skulle se, og som Gud, lig en forstandig Fader, har gjemt eller henlagt

til sine Børn (Ps. 27, 13; 31, 20), noget Varigt og Bestandigt, som Gud har opbevaret og lagt tilside til de Gudsfrøgtige, og Deslige. Jeg giver dig her at betænke, o Menneske, hvad alle jordiske Herstere kunne stjæle sine Tjenere, naar de ville belønne dem som bedst, uden jordiske, forgjængelige Ting, et Riddergods, et Slot, Penge osv. Om end en Konge lovede dig Halvdelen af sit Rige, hvilket Kong Ahasverus tilbød Esther og Herodes Herodias's Datter, saa kan han dog ikke holde det og give dig det saaledes, at du stedse kan besidde det, ei heller give dig noget Andet, der kan fikre dig imod Sygdomme og Døden; men Gud giver dig sig selv og forunder dig tillige evindeligen at nyde Alt, hvad Han har givet dig. Men, Du barmhjertige Gud! hvad er Abrahams og alle dine Troendes Tjeneste imod Dig og din Løn? Hvi tjene vi da Gud med forsagte Hjerter, og hvi tvivle vi? Hvi spørge vi saa meget med Abraham: „Herre, hvad vil Du give mig?“ (1 Mos. 15, 2) og med Peter: „Vi have forladt alle Ting og fulgt Dig; hvad skulle da vi have?“ (Matth. 19, 27). Gud selv vil være vor Løn. Jakob tjente for Rakel, og dette faldt ham ikke surt, efterdi hun var ham Løn nok; hvilken langt bedre Løn er ikke Gud selv! — ret som om en rig Herre sagde til en fattig Tjenestepige: Tjen mig troiligen i nogle Aar, saa vil jeg være din Løn. Nu, min Gud og Herre, giv, at vi maa tjene Dig troiligen og villigen! For Lønnen behøve vi ikke at bekymre os; i Dig alene have vi nok. „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden. Forsmægter end mit Kjød og mit Hjerte, saa er dog Du, o Gud, mit Hjertes Klippe og min Del evindeligen“ (Ps. 73, 25. 26). Vi kjende dine Forjættelser: „Mine Tje-

nere. Skulle ikke anstrenge sig forgjeves. Der er en Løn for dit Arbejde" (Esai. 65, 23; Jer. 31, 16).

§ 26. Derfor sige de troende Guds Børn og Tjenere: „Vi rose os i Gud" (Rom. 5, 11), nemlig af, at Gud er vor, og at vi ere Hans og have alle gode Ting tilfælles fra Ham og i Ham med al Tillid. De gjøre sig ret til, naar de kunne synge med David: „Jeg skal endnu takke Ham; thi der er megen Frelse for Hans Ansigt" (Ps. 42, 6). „Gud er min Ophøielse, Gud, som bevise mig Mistundhed" (Ps. 59, 18), o. a. M. Det synes, som om Satan tilbød den Herre Kristus noget Stort, da han viste Ham alle Verdens Riger og sagde: „Alt det vil jeg give dig" (Matth. 4, 8, 9); men det var Intet; thi Løgneren og Løgnens Fader kunde ikke give, hvad han lovede, og om end Gud kunde gjøre det, hvad vilde det dog gavne Sjelen og et døende Menneske, om han ogsaa besad den ganste Verden? Lad Andre eie, hvad de ville, Huse, Landgodser, Byer, ja endog Tyrstendommer og Kongeriger og alle Verdens Skatte; dem, som vælge og have Gud til sit Gode og sin Del, er den lifligste Lod tilfalden. Gud har ligesom uddelt Alt her i Verden ved sin Forsorgs Vodkaftning, og det synes da, som om Han havde glemt sine Egne; men ingenlunde; Han er selv bleven deres Del. Naar nu Eskana kunde sige til sin Hustru: „Er jeg dig ikke bedre end ti Sønner?" hvor meget mere maa da ikke Gud kunne sige: Er jeg dig ikke bedre end Alt? Al ja; Gud vil være Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Al ja, jordiske timelige Ting forgaa; men „denne vor Gud er vor Gud evindeligt og altid" (Ps. 48, 15). Han viser sig ikke blot som en Gud imod os, medens vi leve paa Jorden, men allermest efter dette Liv, i Himmelen. Dette forekommer mig, som om et Barn maa opholde

sig paa et fremmed Sted for at studere eller af andre Marsager. Faderen viser sig da vel faderlig imod det, idet han sender det, hvad det har behov; men naar Barnet kommer hjem, da bliver det modtaget med stor Glæde og bliver delagtigt i alt sin Faders Guds. De Ord af Christi aandelige Brud: „Min Ven er min, og jeg er Hans" (Høif. 2, 16), høre vistnok til de sødeste Ord i Skriften; søde ere ogsaa i og for sig de Ord: Gud, Jesus, Syndernes Forladelse, Naade, Retfærdighed, Salighed, Himmelen; men først da blive de rigtigt søde for os, naar vi tilegne os alt Saa dant og sige: Min Gud, min Fader, min Jesus; Himmelen og Saligheden ere mine. Og denne Tilegnelse begynder i dette Liv, hvorvel i stor Strøbelighed; men i det tilkommende Liv skal den være fuldkommen; her sige vi det i Troen, men hidsæt i Vefkuelsen og Nysdelsen, Noget, som jeg allerede har omtalt paa et andet Sted i dette Værk, hvortil jeg vil have den andægtige Læser henvist.

§ 27. Jeg kan heller ingenlunde forbigaa de herlige Ord, som den hellige Apostel bruger paa det anførte Sted, naar han siger: „Guds Kjærlighed er udsøst i vore Hjerter ved den Hellig-Aand" (Rom. 5, 5). Guds Kjærlighed er ligesom udstyrtet i Strømmehis. Her menes ikke den Kjærlighed, hvormed vi elske Gud, men den Kjærlighed hvormed Han omfatter os, hvorfor de Lærde meget rigtigt forklare det saaledes: Den Kjærlighed, hvormed Gud elsker os, som sine Børn, er udsøst saaledes, at vi rigeligen føle og fornemme den i vore Hjerter. At dette ofte sker, vide de godt, som have smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens Kræfter (Ebr. 6, 5). Gud udsøser ofte sin Kjærlighed midt under Bitterheden og fordriver dermed al Bitterhed, saa at de sige med Paulus: „Jeg har en overvættets stor Glæde i al

vor Trængsel" (2 Kor. 7, 4). Men hvorledes vil det vel blive i Himmelen! Naar jeg skulde beskrive det evige Liv, kunde jeg medrette sige, at det er en Udgyldelse af Guds Kjærlighed i de Udvalgtes Hjerter og Sjæle. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? Gud selv er Kjærlighed (1 Joh. 4, 16). Altsaa vil da Gud udøse sig selv i de Udvalgte Hjerter; Han vil oversvømme vore Sjæle med sin søde Kjærlighed og Naade. Forstaar du ikke dette, min Medchristen, saa betænk, hvilken Sødme ofte et lidet Sprog af den hellige Skrift kan bringe ind i Hjertet, som en gudsfrygtig Kone sagde til den andægtige Herberger: Da I nylig anførte det Sprog af Johannes i Eders Prædiken: „Jesu Christi, Guds Søn, Blod renses fra al Synd" (1 Joh. 1, 7), var det, som om jeg blev overøst med Christi Blod. Et Sprog af den hellige Skrift er imidlertid kun ligesom en Draabe af Guds Sødme; hvorledes vilde det ikke blive, naar en Flod deraf oversvømmede os! Edvard den Fjerde, Konge i England, druknede sin Broder George, Hertug af Klarents, i et Fustasje med Vin, efter at han havde forliget sig med ham i Anledning af et langvarigt Fiendskab. Dette synes vel at have været en sød Død; men det var dog alligevel en Død. Gud derimod vil oversvømme os med sin Sødheds og Kjærligheds Fylde og Dybde, ikke for at vi skulde dø, men for at vi skulde leve evindeligen i Ham, med Ham og ved Ham. Gud giver os vel sin Kjærlighed at smage i vore Hjerter ved sit Ord og sin Hellig-Aand, dog kun efter Omfanget af vort Hjerte, hvilket er altfor lidet og indskrænket til fuldkommen at kunne rumme den. Et Kar paa en eller to Potter rummer saa megen Vin, som dets Størrelse formaar, og ikke Mere. I det evige Liv derimod vil Gud udvide vore Hjerter, som det siges om Salomo: „Gud gav Salomo Visdom og saare megen

Forstand og et udbredt Hjerte" (Hebraisk: Hjertets Bidde, et Hjerte, som kunde rumme Meget — 1 Kong. 4, 29), i hvilken Betydning og David siger: „Jeg vil løbe dine Buds Vej, naar Du udbreder mit Hjerte" (Ps. 119, 32).

§ 28. Som Stabninger, ville vi vistnok ikke kunne fatte den hele Fylde og Dybde, det ubegribelige Hav af Guds Kjærlighed og Miskundhed; men vi skulde dog begribe og nyde saa Meget deraf, at vor Salighed vil være ubegribelig og vor Herlighed evig. I Himmelen vil der være lutter Honning og smeltet Sukker; Guds Kjærlighed vil oversvømme vort Hjerte, saa at det vil blive som en vandrig Have (Jer. 31, 12). Der lever, herster og regjerer Gud, siger en aanderig Værer,*) i idel brændende Kjærlighed, i Kjærlighedskraft, Kjærlighedsglæde, Kjærlighedsherlighed, Kjærlighedsklarhed; der lyser, brænder og glimter det overalt af hellig, ildfuld Kjærlighed. Alt, hvad de Udvalgte, Menneſter saavel som Engle, smage, nyde og modtage, er lutter guddommelig Kjærlighed og Miskundhed, og Alt, hvad de gjøre, tale og tænke, det udflyder Altsammen af en brændende Kjærlighed. Deres hjertelige indbyrdes Glæde er en Kjærlighedens Glæde (Gud betragter dem i sin evige, søde Kjærlighed og de Gud igjen med en hellig og ren Kjærlighed); deres Enighed er et Kjærlighedens Vaand; deres Lys og Klarhed er et Kjærlighedens Skjær og Skin; deres Psalmer og Frydesange ere en Udbredelse og Forkyndelse af Guds Kjærlighed! deres Samtaler dreie sig om og i Guds Kjærlighed! deres Frydelse er Guds Kjærlighed; deres Smykke er Guds Kjærlighed. Kjærligheden er deres Glæde, Trøst, Bedrøvelſe, Belyst og evige Salighed.

§ 29. Hermed stemmer Johannes's deilige Udsagn overens: „Gud er Kjær-

*) Filip Nikolai.

lighed, og hvo, som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud og Gud i ham" (1 Joh. 4, 16). Den christelige Læser maa ikke forundre sig over, at jeg anfører de Skrifsteder, der handle om den begyndte Salighed, til Forklaring af den fuldkomne Herlighed; thi der er ingen anden Forskjel mellem dem end den, at den sidste er nogle Grader høiere end den første, og de hellige Guds Mænd have altid taget Hensyn til denne. Hvad nu dette herlige Sprog angaar, saa skal man vide, at Samfundet med Gud begynder i dette Liv ved Troen og Kjærligheden; thi Kristus bor, lever, virker og hersker i os med sin søde Kjærlighed. Naar derfor en saadan Sjæl vandrer ud af Legemet, skulle vi da være bekymrede for, hvor den bliver af? Jeg siger, at det er netop, som om en Draabe Vand falder i et Anker Vin. Vel fortæres Sjelen ikke og taber ikke sit Væsen; men den synker dog ned i den guddommelige Kjærligheds Dyb; deraf bliver den allevegne omgivet og oversvømmet; deri lever og røres den i al Evighed. Menneskets sidste Aande gaar ud i Luften; men Sjelen gaar med den sidste Aande til Gud, ind i Gud og Hans Kjærlighed og Misfandhed; derfor siger den andægtige Tauler: De Hellige i Himmelen ere en Aand med Gud og i Gud og ikke udenfor Ham; vi have der Gud i Gud og os i Ham.

§ 30. For at dette kan blive noget tydeligere for de Enfoldige, saa skulle de lægge Mærke til, at Gud har skabt Mennesket saadant, at det drager Aande af den almindelige Luft, som Forfatteren af Visdomsbogen udtrykker sig (Visd. 7, 3), hvorfor Mennesket uafslædig trækker Aanden til sig og blæser den fra sig. Saaledes vil det ogsaa være bestaffent med det evige Liv. Den Luft, som skal udbrede sig i Himmelen, vil saa at sige være Gud, der er Kjærlighed, og vort Liv vil da ikke blive Andet end, om jeg saa maa sige, en evig Trækken til sig og

Nydelsen af den guddommelige Kjærlighed og Udblæsen af det guddommelige Liv. Ligesom et Menneske ikke kan gaa nogetsteds hen, hvor Luften ikke skal omgive det og blæse paa det — men Luften er saa fin, at den ei alene gaar ind i vort Legeme ved Aandedrættet, men ogsaa trænger ind i det gennem Svedehullerne, hvilket man kan vide deraf, at naar Svedehullerne ere blevne aabnede ved Barmen, fornemmer Mennesket en Gysen formedelst den indtrængende kolde Luft, naar det blotter sig — saaledes leve, røres og ere ogsaa de salige Sjæle i Himmelen i Gud, og Hans guddommelige Væsen og Kraft gaar ind i deres Sjæle og Legemer og trænge ind til deres Inderte. Guds Kjærlighed omringer, omslutter, omstråler dem; de leve, røres og ere i Gud og Gud i dem; Guds Kjærlighed gennemtrænger deres Hjerter og Sjæle, saa at de først da fuldkommen smage, hvor god Herren er. Ligesom Luften styrker Menneskets Hjerne og Hjerter ved Blomsternes, Krydderiernes og Urternes Duft, — som Somændene fortælle om den krydderige Ø Eriol, at de kjende Lugten af Krydderierne i lang Afstand og mærkeligen styrkes derved, — saaledes vil ogsaa Gud ganske gennemtrænge os i det evige Liv, saa at vi ei alene skulle leve, men ogsaa leve salige, glade og fornøiede. Har Gud meddelt Skabningerne saa mange Kræfter til at vederværge det dødelige Legeme, hvor langt større Evne maa da ikke Gud, Skaberen, besidde til at lykfsaliggjøre det udødelige Menneske! Betænk, hvis du ellers har erfaret det, hvor megen Sødme Foreningen med Christo i den høiærvedige Nadverd fører med sig, saa at man engang hørte en Person sige derom, at den Trøst, han nød ved en Altergang, vilde han ikke bortgive for al den Glæde og Forlystelse, alle Skabninger tilsammen skænke Menneskene. Hvor megen Sødme virker ikke Guds Ords Hørelse i Hjertet!

Men hvorledes vil det vel ikke blive i Himmelen! Derfor ved Apostelen intet Bedre at ønske sine Korinthiere end vor Herres Jesu Christi Naade og Guds Kjærlighed og den Hellig-Aands Samfund (2 Kor. 13, 13), og Apostelen Peter siger, at det er den største og dyrebareste Forjættelse, at vi skulle blive delagtige i den guddommelige Natur (2 Pet. 1, 4). Herhen høre ogsaa den Herres Jesu Ord: „Jeg lever, og I skulle leve, I i mig og jeg i Eder“ (Joh. 14, 19. 20). Jeg kunde ønske at forklare dette ved Johannes's Exempel, da han laa op til den Herres Jesu Barm i Radverden, — ved et Barn, der ligger paa sin Moders Skjød og ved hendes Bryst, — ved en Kvist, som sidder paa Træet og er indlemmet deri; men saadanne Lignelser ere ikke tilstrækkelige til grundigt at forklare Sagen. Da skulle vi først rigtigt blive forenede med vor Jesus og leve i Ham og Han i os.

§ 31. Endelig maa vi heller ikke forbigaa det Udsagn af Paulus: „Gud skal være Alt i Alle“ (1 Kor. 15, 28). Saaledes skal da det evige Liv være Gud selv og med Ham Alt i Alle. Sig nu, hvad ønsker du? sig, hvad forlanger du? I Gud vil du have Alt. Mannaet formaaede at stille allehaande Lyst og var bekvemmelig for al Smag (Wisd. 16, 20); naar nu dette har været Tilfældet med noget Skabt, hvad maa vi da ikke vente af Skaberen!

Min Mad og Drik Gud være sta!,
 Min Hus, min Seng i Himlens Sal,
 Min Glæde, Lyst og Gæde,
 Min Rigdom, Pryd, min Sol, min Løn.
 Min Klarhed, Glands og Krone skjon,
 I Evighed at bære;
 Ja, med et Ord at sige ud,
 Hvad Ingen kan udsige: Gud
 Skal Alt i Alle være.

Satan mente at have tilbudt den Herre Kristus noget Stort, da han sagde: Alt dette vil jeg give dig, om du vil falde

ned og tilbede mig (Matth. 4, 9); om nu end Løgneren kunde have givet Ham alt dette, hvad havde det dog været? Men Gud lover, at Han vil give sig selv, og siger: Mig selv vil jeg give dig, om du falder ned og tilbeder og tjener mig. Men hvad skulle vi da have i Dig, min Gud? Alt. Hvad mere ønsker du, naar du har mig? Have vi endog i dette Liv Alt i den Herre Jesus og Hans Kjærlighed, hvad skulle vi da ikke have i Ham i det tilkommende! Guds Naade, Lys, Herlighed, Sødme, Salighed skal være over os Alle, i os Alle og gennem os Alle. Her i Livet ere de Herligheder, som findes hos Skabningerne, ligesom delte, og en besidder ikke Alt. En Diamant har vel en skjon Glands, hvormed den spiller; men den har ingen Lugt, som en Urter eller Blomst; den har heller ingen Smag, som en Frugt af Træerne. En Blomst er deilig at se til, t. Ex. en Tulipan eller Keiserkrone; men den har ingen Glands eller Smag, osv. Naar derfor et Menneſke vil have en Rydelse eller betjene sig af Skabningerne til Pynt og Pragt, saa maa han laane Noget af dem her og der. Hvad hører der vel ikke til et herligt Maaltid! Hvor mange Ting henter ikke et verdsligjindet Menneſke sammen for at smykke sit usle Legeme! Og hvor Mangt og Meget tiltrænger vi ikke i vort hele Liv, i vore Huse til vore Sysler! hvilket da ikke er den mindste Del af den menneſkelige Forfængelighed. Men i det evige vil Gud ene og alene være nok til evig Pragt, Glæde og Tilfredshed; vi skulle have Alt i Gud. At, hvor søde og velbehagelige ere ikke de Tanker, de Troende have herom, idet de kunne sige med Maf: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyſt til Noget paa Jorden“ (Ps. 73, 25), — idet de ere som de, der Intet have og dog besidde Alt (2 Kor. 6, 10)! hvilket vel er forunderligt at høre, men

dog er Sandhed. Hvad hjælper det, om vi end have Alt i Verden, naar vi ikke have Himmelen? Og omvendt, hvad skader det, om vi Intet have i Verden, naar vi have Alt i Himmelen? Lader det derfor kun være saa, at vi her mangle baade det Gne og det Andet! i Himmelen skulle vi Intet mangle.

§ 32. Det bliver nu paatide, at vi gaa over til den frugtbare Anvendelse, vi skulle gjøre af denne Betragtning. Vi finde da for det Første en sød Trøst deri for alle christelige og gudsfrygtige Sjæle, hvilke bør gjøre som Bierne, der ikke blot samle Honningen, men ogsaa bære den ind i sine Geller og opbevare den til sit fremtidige Brug. O, hvor trøsteligt er det ikke for bedrøvede Sjæle, ansejede Hjerter og grædende Dine, at vi skulle se Gud Ansigt til Ansigt, som Han er! I dette Liv se vi ofte Gud anderledes, end Han er, dels naar Han anstiller sig fremmed for os, — naar Han „forvender sig til at være grum imod os (Job 30, 21) — naar Han skjuler sig med en Sky, saa at vi ofte ikke vide, hvorledes vi staa os med Ham, og saa at Mange ofte maa klage med David: „Skal da Herren bortkaste i Evighed og ikke blive ved at have Velbehag i mig mere? Er Hans Misfunds-
hed ude evindeligt? Har Hans Tilfagn faaet Ende fra Slægt til Slægt? Har Gud glemt at være naadig, eller har Han tilløst sine Barmhertigheder ved Brede? Sela“ (Ps. 77, 8—10), — dels idet Satan under haarde Ansegtelser afbilder os anderledes, end vi ere, idet han gjør os til en Vederstyggelighed for Gud og til de største Syndere, — idet han vil gjøre os vor sønlige Udkaarelse stridig, som om vi ikke tilhørte Gud, osv. Men i Himmelen skulle vi se Ham, som Han er, en kjærlig, naadig Gud; vi skulle stue ind i Hans Hjerte og befinde, at det var sandt, at Han ikke kunde mene det ilde med os; vi skulle se

lutter Kjærlighed, Misfunds-
hed, Fred, Herlighed og Salighed hos Ham. Alt, hvor meget Smerteligt og Særgeligt maa ikke vore Dine se i denne bedrøvelige Verden! Vi se ofte hos os selv og Andre lutter Hjertesorg; vi se ofte saa megen Glendighed, at vore Dine fyldes med Taarer. Mange maa se sine egne ligge paa Veiet, fulde af Smerter og Glendighed, og tilsidst se dem dø; Mange se et blodigt Sværd over sit Hoved; Mange se sit Hus staa i Luer; Mange se sin timelige Velfærd oversvømmet af Vand, osv. Hisset skulle vi have det bedre.

§ 33. Velan da, min Medchristen, vær trøstig! I Verden er der ikke meget Godt at se for mig og dig; men i Himmelen skulle vi have det, som kan vederkvæge og forlyste vore Dine og Hjerter. Vi skulle se de Udvalgte Skare og blandt dem vore Kjære, som vi med Taarer have sendt forud for os; vi skulle se Christum; vi skulle se den treenige Gud. Ved et eneste saligt Blik paa Gud skulle vi glemme alt Ondt, ligesom et Barn, hvis Moder har maattet forlade det en liden Stund, og som bliver veltilfreds og glæder sig hjerteligt, naar det atter faar Die paa hendes. Dersom Djævlene fik se Guds Ansigt, vilde de glemme alt Ondt, al Kval og Pine. Lægerne tilraade dem, som have svækket sine Dine ved megen Studering eller andet Arbejde, at se i klart Vand eller i et klart Speil eller længe betragte grønne Trær og Dæslige; dette hjælper for en Tid, saa længe det kan, men tilfredsstiller ikke de Dine, som ere blevne Taarekilder, ei heller et bedrøvet Hjerte; Guds Betselse derimod gjør Alting godt. Er nu Verden som et af stram Røg opfyldt Bærelse for dig, du gudsfrygtige Sjel, og du i dit Hus ser alle Kroge og Braaer fulde af Mangel og Trængsel, og du intetsteds opdager Andet end Kummer og Hjertesorg, saa sku op til

Himmelen, som Job, der sagde: „Ja nu, se, mit Bidne er i Himmelen“ (Job 16, 19), og som David: „Jeg opløfter mine Hænder til Bjergene, hvorfra der skal komme mig Hjælp“ (121, 1). Tænk paa Gud, hvis Ansigt du skal se i al Evighed, og sig:

Ansigt jeg til Ansigt skal bestue
Dig, o Gud; hvi vil jeg grue?
I Himlen evig Salighed
Er mig bered;
Dig være Lov og Pris i Evighed!

§ 34. Hvilken Bedrøvelse der forøvrigt kan være i Verden, — hvilken Nød og Trang, Sorg og Møie, der kan møde dig, det maa du Alt sammen overvinde med Haab om det evige Liv og ikke lade Trængslerne bedrøve dig for meget. En vis gudsfrygtig Mand lod paa et Maleri afbilde allehaande Minder om sine Kors og Trængsler, mange Tidsler og Torner, mange Hunde, Løver og Bjørne, mange Helvedaander, som han var omringet af, men sig selv staaende i en Regnbue, hvormed han vilde tilkjendegive, at han vel var underkastet megen Ulykke, men dog var indesluttet i Guds Forsorg og faderlige Omhu, der bevarede og opholdt ham. Derimod havde han ogsaa et andet Maleri, hvorpaa han svævede for Guds Throne, omgivet af Blomster og Engle og omstraalet af et klart Skin. Finde vi ikke Andet end Hjerteforg paa Jorden, saa lader os se op til Himmelen! En vis anset Mand blev om Natten ført ud under den stjerneklare Himmel og paa mindet om Guds Naade og Kjærlighed og derved bragt til Befindelse og trøstet. Naar man staar paa et høit Fjeld eller en Klippe, saa ser man Torner og Tidsler, Sumpe og Kjærner, Marker og Skove, hvilket Alt sammen trindt omkring indesluttet af Himmelen, fordi vore Dine ikke kunne se videre; hvad vi end se, saa er Himmelen det Yderste og Sidste, hvor vort Syn maa ende. Saaledes kunne

vi ogsaa være forvissede om at Alt, hvad der er og foregaar i Verden, Godt og Ondt, er underkastet den himmelske Styrelse og det guddommelige Forsyn. Det er den store Aand, der under saa megen Forvirring holder Verden sammen; med denne Aands har Gud viseligen omringet Alt, saa at ligesaa lidt som Noget kan unddrage sig Himmelen, der svæver over ham, ligesaa lidt kan han unddrage sig Guds almægtige Styrelse, hvorved Alt ordnes og ledes til Guds Ære og Menneskets Salighed. Maa du nu end se og erfare meget Ubehageligt, meget Sørgeligt og meget Skrækkeligt, saa sku kun lidt videre ud; saa vil du se, at Himmelen er det Sidste. Himmelen omfatter og styrer Alt; hvad bryder du dig da om hvorledes det gaar til i Verden, naar det blot gaar til Himmelen?

§ 35. I Verden er der Intet at vinde. Spørg dem, som have tjent den længe, hvad de have igjen derfor, og du vil erfare, at det har været en Haandsfuld Forsængelighed og et Land, fuldt af Møjsommelighed. I Verden er der en ond Luft; den er opfyldt med onde Dunster, — jeg mener med Forargelser, med (Trængslernes) Røg og Damp, hvorfra man faar Taarer i Øinene; denne Luft og disse Dunster trænge igjennem indtil Hjertet og Sjelen, saa at vi maa klage med vor Frelser: „Min Sjæl er ganske bedrøvet (trindt omgivet af Bedrøvelse) indtil Døden“ (Matth. 26, 38). Men i Himmelen skal der være god Luft, og der vil Alt være opfyldt med Glæde og Herlighed. Her oversvømmer man ofte vort Hjerte med Bitterhed og Galde; hidsæt vil det blive oversvømmet med guddommelig Kjærlighed. Al, den, som blot først fik den Naade af Gud, at han ved en salig Død kunde komme til Guds Samfund og Hans evige, fuldkomne Nydelse! Naar jeg har besøgt Syge og Døende, har jeg ofte tænkt paa, om de

ikke i sin Sygdom, sine Smerter, sine Afsmagter og sin Angst ere lykkeligere end vi, omendstjont vi ere friske, og er kommen til den Slutning, at det visse-
ligen saa er; thi jeg vil ikke tale om, at „da de lide i Kjødets, lade de af fra Syn-
den“ (1 Pet. 4, 1), og at de saaledes medrette ere at anse for lykkeligere i denne Henseende end vi; men fordi de derhos daglig ofre sine Sukke og Bøn-
ner til Gud, ikke med et halvdelt Hjerte, som desværre vi Sunde ofte pleie at
gjøre, men henvende sit hele Hjerte til Gud, saa ere de det himmelske Liv og
den fuldkomne Forening med Gud desto nærmere end vi, der endnu give os saa
Meget at bestille her i Verden. Sagen er blot, at vi ikke kunne finde os deri.

§ 36. Guds Veie forekomme os ofte underlige her i Livet. En vis Theolog siger med Grund: Gud skriver sine Domme og Forordninger med hebraisk Skrift, som man maa læse bagfra, og ligesom en Enfoldig ikke kan finde sig i saadant Sprog og saadan Skrift, saaledes kunne vi ofte ikke finde os i Guds Forsyn og Styrelse og vide ikke, hvad vi skulle tænke derom. Omendstjont Guds Ord tilfulde forsikrer os om at Guds Veie ere idel Misfandhed og Sandhed og Trofasthed, saa vil og kan dog Hjertet ikke rigtigt tro, at den søde, venlige, gode og kjærlige Gud er skjult under et saa surt Blik. Vi vandre ofte her i Taage og maa sidde i Mørke; men omfider vil Gud lade Lyset opgaa for os; vi skulle gjennefskue Hans Hjerte og i Gjærningen befinde, at Han ikke kunde mene det andet end godt med os. I dette Liv ere vi elendige, og Verden bespottet i Almindelighed de Hellige; men i hint Liv blive vi ophøjede til den evige Herlighed; da skulle vi ikke blot være Englene, men Gud selv lige. Lader os derfor være trostige og tragte efter det salige og evige Liv!

§ 37. Men lader os ogsaa modtage den Formaning, at vi maa lægge Vind paa Gudsfrugt og tragte efter at blive ligedannede med Christo! thi den, hos hvem det evige Liv og Samfund med Gud i Christo ikke begynder i dette Liv, han vil ingen Del faa deri i hint Liv. Lader os ikke tilfidesætte det Himmelske og Evige for Verden og dens forfængelige, usle Lyst! Tabet kan slet ikke sammenlignes med hin Binding. Vilde vi, at Gud skal blive vor Eiendom efter dette Liv, saa lader os være Hans Eiendom i dette Liv! Vilde vi komme til at leve i Guds Kjærlighed i Himmelen, saa lader os vandre i den her paa Jorden! Vilde vi, at Gud hidsat skal være bort Alt, saa maa vi ikke i dette Liv foretrække de timelige Ting for Ham. Vilde vi vorde delagtige i Hans salige Bestuelse, saa maa vi her ofte se Ham i Ordet og Sakramentet og jukse med David: „Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?“ (Ps. 42, 3) Alt, hvor elendige ere ikke de Menneſker, som for al Evighed gaa glip af denne Bestuelse og hvis Antal er saa stort, de nemlig, som ikke vandre i Troen og Kjærligheden, — som ikke ere rene af Hjertet, — som ikke jage efter Hellighed! De forhorede Dine, de skamløse Dine og Hjerter, de jordiske, de af Brede og Forbitrelse gnistrende og brændende Dine skulle ikke skue Gud. Saasandt som du derfor ønsker at skue Gud i Himmelen, saa vend dine Dine og Tanker til Ham, medens du endnu lever paa Jorden! „Mine Dine ere stedsse til Herren,“ siger den hellige Profet (Ps. 25, 15), og paa et andet Sted: „Jeg har sat Herren stedsse for mig“ (Ps. 16, 8), og atter paa et andet Sted: „Mine Dine forsmægtede for dit Ord“ (Ps. 119, 82). Betragt ofte med den hellige Apostel Paulus Jesum Christum, den Korsfæstede (1 Kor. 2, 2), hvem han ogsaa malte

Andre for Dine til deres Beskuelse (Gal. 3, 1), og beslit dig paa at have et rent Hjerte og en ubesmattet Samvittighed! „salige ere (nemlig) de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud“ (Matth. 5, 8). Gud give os saadanne Hjerter, paa det vi maa komme til at skue Ham!

Jeg skal lovsynge Dig saa glad
Med Englene udi Guds Stad.
Dig, som Du er, jeg skue skal
Med de Udvalgte store Tal.

Det give Gud formedelst Jesum Kristus i den Hellig-Aands Kraft! Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjæls tilkommende Herlighed og Salighed.

Tiende Prædiken,

hvori den herlige Bog skildres.

Matth. 25, 34: Da skal Kongen sige til dem ved Hans høire Side: Kommer hid, min Faders Velsignede; arver det Rige, som Eder er beredt fra Verdens Grundvold blev lagt!

§ 1. Landkortene ere en findrig Opfindelse af de Lærde, idet man paa dem i kort Tid kan gjenneumløbe hele Jorden og bemærke Lande, Stæder og Landsbyer. Men de ere tillige stikkede til at give os gavnlige Formaninger til Gudsfrugt saavel som til at yde os Trøst I ved at minde os om Guds Forsorg og altseende Øie. Thi ved Hans Forsorg er det skeet, at hele Menneskeslægten er adspredt her og der paa Jorden; „Han har gjort, at al Menneskenes Slægt af et Blod bor paa den ganske Jordens Areds, og har bestemt dem forordnede Tider og visse Grændser for deres Bolig“ (Ap. Gj. 17, 26). Gud lod vel Josva uddele det forjættede Land til Hans Folk ved Lodkastning (4 Mos. 33, 54; Josv. 14, 1. 2); men vi maa ikke tro, at ikke det Samme ogsaa er skeet hos andre Folkeslag; „Jorden gav Gud Menneskenes Børn“ (Ps. 115, 16), dog med sit guddommelige, alvise og naadige Forsyns visse Maal og Inddeling. Han

har tildelt ethvert Menneske dets Rum og givet den Ene mange Lande, Stæder, Landsbyer, Flækker og Slotte, den Anden et Par Stæder og Landsbyer, den Tredie en stor Landeiendom, den Fjerde et velanlagt og velbygget Hus, en Fjøn Have og nogle Jorder, den Femte en Bondehytte og Lidt dertil, Altsammen efter sit Godtbesindendes og Velbehags Lod. At nu Lodden falder for den Ene paa et Land, for den Anden paa en Stad, for den Tredie paa et Gods med frugtbare Agre, lystelige Enge, skønne Skove og Fiskebomme, have de ingen Anden end Gud at takke for og maa anvende det saaledes, at de derunder have Guds Ære og Næstens Vel for Øie og heller ikke glemme sig selv og sin Sjæl. Ligesom vi paa et Landkort saa at sige i et Øieblik kunne betragte et helt Rige, Hertugdømme og Land, saaledes gjenneumløbe Guds Dine paa en Gang alle Lande (2 Krøn. 16, 9). Naar et Menneske staar paa et høit Fjeld eller

Taarn, saa kan han vel se vidt og bredt omkring sig og tælle flere Stæder og Landsbyer; men han ser dog kun op-
høiede Kjendetegn paa, at der bor Men-
nesker der; hvilke Mennesker det er, —
hvor mange de ere, — hvad de nu tage
sig for, — hvor de sidde, — hvorhen
de gaa, det ser og ved han ikke. Saa-
ledes læser man om den berømmelige
romerske Keiser Karl den Femte, at da
han ganske tidligt — efter hvad Nogle
beretter, i sit femtende Aar — kom til
at herske over Nederlandene, som han
havde underlagt sig, steg han i Utrecht
op paa et høit Taarn, hvorfra han havde
en vid Udsigt over de omkringliggende
Egne, og han fik da Taarer i Øinene
ved Synet af, at Gud havde givet ham
et saa herligt Land med saa mange
Undersaatter, som han dog ikke kjendte.
Dette selvsamme Taarn, hvorfra man i
smukt, klart Veir kan overskue trediven
omkringliggende Byer, blev den kongelige
engelske Prinsesse Elisabeth, Landgreve
Fredriks Gemalinde, den sextende Mai
sexten Hundrede og tretten ført op paa
af Prins Moritz for at tage Landet i
Besiddelse. Men Gud har sat sig høit og
ser ned paa det Løve i Himmelen og
paa Jorden (Ps. 113, 5); Han ser og
tæller alle Lande, Stæder og Landsbyer
paa den ganste Jordens Areds og ved,
hvad Menneskene her tænke, hører, hvad
de tale, og ser, hvad de gjøre.

§ 2. Landkortene give ogsaa en god
Paamindelse om det Hovmodis Forsæn-
gelighed, som opstaar af timelige Tingis
Besiddelse. Naar En har en Eiendom,
t. Ex. en Gaard i en By eller et Gods
paa Landet med frugtbare Ager, Enge
og Haver, o, hvor store Indbildninger
har han da ikke og tror at eie den hele
Verden! Men for at overtønde flige
Folk om, at det kun er en ubetydelig
Del af Jordens Areds, de besidde, skal
man forelægge dem et Landkort og lade
dem vise En sit Hus derpaa, som Sofra-

tes forudum gjorde med Alkibiades. Og
om de ogsaa eiede hele Jorden, hvad
var det dog imod Himmelen, som Gud
har forbeholdt sine Børn? „Om et
Menneske vandt den ganste Verden, men
tog Stæde paa sin Sjæl, hvad kunde det
gavne ham?“ (Matth. 16, 26). Den
Del, som Gud har forundt En paa
Jorden, maa man bruge saaledes, at
man ikke misbruger den og derved taber
sin Del i Himmelen; thi Apostelen lærer,
at de, der bruge denne Verden, skulle
være som de, der ikke nyde den, og de,
der have Gaarde, Ager og Huse, som
de, der ikke have dem, efterdi „denne
Verdens Skikkelse forgaar“ (1 Kor. 7,
29 flg.). Gud har givet nogle Men-
nesker saadanne Goder fremfor andre;
ikke for at de skulle hovmode sig deraf
og prunke dermed fremfor disse, men
for at de skulle tjene sin trængende
Næste dermed, ihukommende sin Frelser,
der ikke eiede saa stor en Plet paa Jor-
den, at Han kunde lægge sit Hoved
uagtet al Magt var Ham givet over
alle Ting, og den ganste Verden, som
Hans Skabning, tilhørte Ham (Matth.
8, 20). Om end Nogen eiede hele Ver-
den, saa maa han dog tilsidst tage til-
takke med et lidet Rum i Jorden, sex
Fod langt og halvfjerde Fod bredt,
hvilket ogsaa den romerske Keiser Kon-
stantin den Store havde vel betænkt;
thi da han erfor, at en af hans for-
nemste Betjente var over al Maade hen-
given til Gjerrighed, afribsede han i
Sandet et saa stort Rum, som et men-
neskeligt Legeme kan ligge i, og viste
ham det med de Ord: Om du eiede
Alverdens Gods og Rigdom, saa vil du
dog tilsidst ikke beholde Mere end et
saadant Rum tilbage, som du her ser
afgrændset.

§ 3. Men Landkortene tjene ogsaa
til paa en meget træffende Maade at
give os en Forestilling om det evige
Liv. Thi ligesom Landmaalerne betegne

store Floder ved smaa Streger, store Fjælde ved et Kul, store Byer ved nogle Taarne og afbilde et helt Rige, ja endog flere Riger paa et ikke syn-
derlig stort Stykke Papir, saaledes forholder det sig ogsaa med vore Tanker om det evige Liv; hvad selv den mest veltalende Tunge siger derom, den allerskarpste Pen skriver derom og den allerskarpeste Forstand tænker og forestiller sig derom, det er Altsammen for lidet og ringe; hvad Gud har beredt dem, som Ham elste, det har intet Die seet og intet Dre hørt, og det er ikke opkommet i noget Menneſtes Hjerte, og hvad vi vide derom, er lutter Stykværk (Eſai. 64, 3; 1 Kor. 2, 9; 13, 9). Dog have vi i den hel-
lige Skrift et Afriids deraf, som de hellige Guds Mænd have udkastet efter Guds Indskydelse, navnlig hvad den hellige Johannes ſaa deraf; idet Guds Stad, det himmelske Jeruſalem, de Levendes Land, blev viſt ham i et Syn (Aab. 21, 9. 10). Nogle have vel seet det, men ikke kunnet beſkrive eller udfige det; dette var Tilfældet med Apſtelen Pau-
lus, ſom blev henrykket indtil den tredie Himmel, men ikke ſelv vidſte, hvorledes det da var med ham, — enten han var i eller udenfor Legemet (2 Kor. 12, 2. 3). Andre have vel seet det og ſmagt Noget af det himmelske Manna, have ogsaa villet tage Noget med ſig deraf, men have glemt det af Glæde og ere døde deraf; dem har det gaaet ſom Moſes, der maatte ſtige med Herren op paa Bjerg-
et Piſga, hvor Han viſte ham det forjættede Land langt borte; men han døde deraf og kom ikke virkelig til at betræde det (5 Moſ. 34, 1).

§ 4. Men ligesom Moſes udsendte Speidere i det forjættede Land, hvilke kom tilbage efter omhyggeligen at have beſeet Landet og viſte hele Menigheden dets Frugter, nemlig en Vindrueklafſe, ſom to af dem bare paa en Stang, ſaavelſom Granatæbler og Figen-
er, og

priste Landets Herlighed for Folket (4 Moſ. 13, 17 flg.), ſaaledes have ogsaa Guds Hellige gjort; de Guds Mænd, ſom have ſkrevet, drevne af den Hellig-
Aand, have udſpejdet de Levendes Land og fortalt os Meget derom i ſine Skrif-
ter. Dem ſkulle vi tro og være tilfredſe med deres Afriids, indtil vi ſaa ſe Lan-
det med vore egne Øine. Vi ſkulle lige-
ſom gjennemløbe Landkortet paa vor jor-
diske Pilegrimsvandring og da have him-
melske Tanker og efter de Helliges For-
anledning og Beſkrivelse beſtue Guds
Himmerige, Guds liſlige Boliger ſamt
de levende Vandkilder og den deilige
Paradiſhave og, ihvorvel vi endnu ikke
i denne vor Ufuldkommenhedsſtand kunne
fatte ſelve Sagen, alligevel i Aanden for-
luſte os ved det liſlige og behagelige
Manna, hvorved Guds Børns Herlighed
og Salighed betegnes. Hjælpe Gud, at
det maa ſke til mange Sjæles Opbyggelse
og Glæde, for den Herres Jeſu Skyld!
Amen.

§ 5. Ligesom Forældre omgaaes barns-
ligt med ſine Børn og rette ſig efter
deres Forſtand, for at gjøre dem deſto
fortroligere med ſig — de foreſige dem
ofte allehaande Ting, ſom Børnene vel
ikke forſtaa; men de give dem ſaa liſlige
Navne og gjøre Omſtændighederne ſaa
klare, at Børnene fatte Kjærlighed der-
til — ſaaledes bærer ogsaa Gud ſig ad,
„af hvem alt Fadernavn er i Himlene
og paa Jorden“ (Eſef. 3, 15). Han
lemper ſig ogsaa i ſit Ord efter os og
forklarer os Himmelenſ høie og ellers
uudſigelige Hemmelighed, ſaa at vi nogen-
lunde begribe den og beſtræbe os for
fuldkommen at begribe den. Deraf kom-
mer det, at vi finde den beſkreven under
allehaande Navne og Billeder i den hel-
lige Skrift, hvilke vi ville anføre lige-
ſom til en Inddeling af vore Betragt-
ninger over den tilkommende Glæde.
Som det ſig bør, gjøre vi Begyndelſen
med vor Text, hvori den himmelske Her-

lighed kaldes et Rige, ligesom ogsaa den hellige Skrift paa flere andre Steder omtaler dette, saasom, naar vor Frelser siger: „I ere de, som ere blevne varagtige hos mig i mine Fristelser. Og jeg bestikker Eder Riget, ligesom min Fader beskikkede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige“ (Luk. 22, 28—30), og den hellige Apostel Paulus: „Herren vil fri mig fra al ond Gjerning og frelse mig til sit himmelske Rige“ (2 Tim. 4, 18). Den hellige Apostel Peder kalder det „vor Herres og Frelseres, Jesu Christi, evige Rige“ (2 Pet. 1, 11). Omendstjont nu dette Rige ikke er af denne Verden (Joh. 18, 36), det vil sige: ingenlunde kan sammenlignes med jordiske Riger, saa er det dog uforment at betragte det paa Menneſkevis, fordi vi ikke Andet kunne; men vi ville dog ikke kunne tilbunds udgranske dets Herlighed i denne vor Ufuldkommenhed. Da Dronningen fra Arabien efter Onſke havde betragtet Salomos Rigdom og Herlighed, sagde hun: Det Ord er sandt, som jeg har hørt i mit Land om dine Sager og din Visdom. Og jeg troede ikke Ordene, førend jeg kom, og mine Dine saa det, og se, ikke Halvdelen er mig forkyndt; du har mere Visdom og Godt end Rygtet er, som jeg hørte (1 Kong. 10, 6. 7). Saaledes vil det ogsaa gaa de troende Sjæle, naar de komme til den, som er Mere end Salomo; de ville da finde langt Mere i dette herlige Rige end der her er blevet sagt dem derom.

§ 6. Spørger man, hvor dette den Herres Jesu Rige, som vi ellers kalde det evige Liv, findes, saa er det sikkert, at det maa findes etsteds, og den hellige Skrift betjener sig i dets Beskrivelse af Ord, som betegne et vist Sted, hvor Hans Udvalgte skulle være, nemlig der, hvor Kristus, deres Konge, er og hvor Han vil modtage dem og sige, som vor Text lærer: Kommer hid, min Faders

Besignede! arver det Rige, som Eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt! Skulle de arve det, saa maa det ogsaa være til. Jeg kan derfor ikke svare bedre paa dette Spørgsmaal end ved at sige: Guds Rige er der, hvor den Herre Kristus er. Om dette Rige siger Skriften, at det er i Himmelen, og at det ikke bestaar saa meget i et vist begrændset Sted som i Majestæt og Herlighed, og jeg ved saaledes ikke, om jeg trygt og dristigt tør sige, at Gud har skabt en Himmel over alle andre Himle, i hvilken Han selv bor med sine Engle og salige Sjæle; thi dette synes næsten ikke stemmende med den guddommelige Majestæt, der er intetsteds indeluttet og intetsteds udelukket, men opfylder Alt i Alle og er allevegne herlig, salig og ubegribelig. Vi maa desaarſag lade os nøie med at vide, at vi have „en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene“ (2 Kor. 5, 1), og et himmelsk Fædreland, en Stad, som Gud har beredt (Ebr. 11, 14. 10). Dette Rige være nu, hvor det være vil, saa behøve vi ikke at gjøre nogen lang Dagsrejse derhen; i det Dieblis, vor Sjel gaar ud af sit Legeme, bliver den bragt til dette Rige af de hellige Engle, saaledes som Lazarus's Sjel (Luk. 16, 22), og de, som dø i Herren herefter, ere salige (Ab. 14, 13). Røveren paa Korset var samme Dag og inden nogle faa Minutter med Kristus i Paradis. Vi behøve heller ikke at være beſymrede for nogen Veiviser og Ledſager til at bringe os derhen; „thi Kristus er selv Veien og Sandheden og Livet“ (Joh. 14, 6), og vi have Hans Engle til sikre Følgesvende. Hedningerne og Epikuræerne*) vide ikke Veien derhen, hvorfor Keiser Hadrian sagde:

*) Egentlig Tilhængere af den græſke Filoſof Epikur; et ſandſeligt, vellyſtigt Menneſte.

Jeg lever og ved ikke hvor længe.
 Jeg dør og ved ikke naar.
 Jeg rejser og ved ikke hvorhen.
 Det undrer mig, at jeg kan være glad.

Og en vis Herfter, som laa for Døden, sagde, at han vel havde mange Slotte i sit Rige, men intet hvor han kunde hvile Natten over efter sin nærforestaaende Død, og at han ikke vidste, hvor han skulde tage ind. Men en troende Christen siger og synger trøstlig: Saa drager jeg til Jesum Christ.

§ 7. Men omendstjont vi kunne være visse nok paa, at et saadant Rige er til, saa er det dog vanskeligt at beskrive det og at sige, hvad det egentlig er. Nogle ere af den Formening, at det er et skabt Sted, som Gud har frembragt i den første Skabelse tilligemed de andre Himle, og at det er udenfor Verden ovenfor disse, hvilke de ville bevise med de Skriftsteder, som synes tydeligt nok at handle derom, i hvilken Hensigt de ogsaa anføre vor Text, hvori den Herre Christus hyder sine Egne at arve det Rige, som er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt, og med Apostelens Udsagn, at de Troende ere komne til Guds Bjerg, og at det himmelske Jerusalem, hvis Bygmester og Forarbejder er Gud, allerede er til. Andre derimod sige, at dette Rige ikke er noget Skabt, men Guds allerhøieste og uendelige Herlighed. Nu siger imidlertid Skriften paa forskjellige Steder udtrykkeligen, at Gud vil skabe nye Himle og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed bor (Esai. 65, 17; 66, 22; 2 Pet. 3, 13; Ab. 21, 2; Luk. 21, 33), og naar man sammenholder disse Sprog med hverandre, kunde man deraf slutte, at den synlige Himmel og Jord, hvorum vi tale, ikke er til, saa som de skulle forgaa, og det i Alld, saa at de ikke mere skulle være til. Vi kunne ogsaa deraf slutte, at der i dette Rige ikke findes nogen kjødelig Skjønhed og Velskønhed, saaledes som Søderne, Tyrkerne

og Hedningerne indbilde sig; thi i det evige Liv skal Ingen tage tilægte eller gives tilægte; der skal Ingen hungrig eller tørstig mere; der skal saavel Bugen som Maden være tilintetgjort (Matth. 19, 30; Ab. 7, 16; 1 Kor. 6, 13). Thi stjont der siges, at Mange skulle komme fra Øst og Vest og sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige, og stjont Farisæeren sagde: Salig er den, som æder Brød i Guds Rige, saa er dette dog ikke at forstaa legemligvis; men derved betegnes det søde og salige Samfund, der hidsæt vil komme til at finde Sted mellem de Troende, samt den Glæde, som deraf vil følge, ligesom gode Benner her paa Jorden forlyste sig med hverandre ved et anrettet Maaltid. Dette Rige vil saaledes blive en Tilstand, som langt vil overgaa alle andre Riger og deres Herlighed og i hvis Lykkelighed Intet vil mangle.

§ 8. Hvorledes dette Rige nu endvidere er beskaffent, derom kunne vi ikke tale anderledes end paa menneskelig Vis, nemlig som vi finde det at være i Sammenligning med jordiske Riger. Ikke alle Riger er lige godt beliggende; nogle ligge paa kolde, nordlige Steder, hvor Alting er bedækket med Is og Sne, og hvor det stedsse er koldt; andre ligge mod Syd og Øst og plages af Solens Hede; atter andre have en fordelagtig Beliggenhed med god, middels varm og kold Luft, saa at der er behageligt at bo. Om vort himmelske Rige maa vi sige, at det er meget vel beliggende, idet hverken Sol eller Hede der falder paa Indbyggernes; det ligger under Guds sikre Varetægt; Guds Naade, ja Gud selv og Hans Herlighed er dets Sol, saa at man nok kan sige derom, som Moses siger om det forjættede Land, at Herren giver nøie Agt derpaa, og at Hans Dine stedsse se derpaa, fra Aarets Begyndelse og indtil Aarets Ende (Ab. 7, 16; 21, 23; 5 Mos. 11, 12). Dette Rige er heller-

ikke lidet og indskrænket, men af stort Omfang, som da den hellige Johannes beskriver det saaledes under Staden Jerusalems Navn, at en Engel maalte det med et Guldrør og fandt, at dets Udstrækning udgjorde sexten Hundrede Mile, hvilket dog ikke kan tages i landmaalerisk Forstand, saasom Skriften ofte pleier at sætte et vist Tal og alligevel derved at forstaa et for mennefskelige Dine ubestemt, men for Guds Dine meget stort Tal. Thi det er vist, at de Levendes Land, den nye Himmel, vil blive større end den synlige Verden; det skal nemlig være en stor Konges og alle Herrers Herres Rige; ja det skal være saa stort, som Gud selv og Hans Herlighed er.

§ 9. Dette Rige vil blive over al Maade herligt og behageligt. Der gives jo nok ogsaa herlige Riger og Lande i denne Verden, saaledes som der siges om det forjættede Land, at det „flød med Mælk og Honning“ (2 Mos. 3, 17); der berettes ogsaa om Ostindien, at derstedes findes alstens Rigdom og Herlighed. Men hvad er alt dette imod vor Frelser, Jesu Christi, Rige, hvor Livsens Frugter voge, som tjene til Lægedom (Ab. 22, 2), — hvor de levende Vandfilder og Glæders Strømme flyde (Ps. 36, 9. 10), — hvor der er deilige haver, som stedsse grønnes og frembringe nye Frugter, — hvor Guds Aands og Naades milde Luft vifter, — hvor der er standhaftige Huse, fulde af Herlighed. Kunde man finde et Rige her i Verden, hvor det stedsse grønnes og blomstrede, — som aldrig foruroligedes af noget Uveir, — hvor der flød klare Rilder, hvis Vand smagte sødere end den ligeste Malvasiervin, vilde da ikke det være et herligt Rige? Men alt dette kunne vi ganske sikkert forestille os med Hensyn til hint Rige, hvorvel ikke paa jordisk, men paa himmelsk Maade. Thi naar den Herre Jesus lover at ville give dem, som tro paa Ham, Vand, som op-

vælder til et evigt Liv, saa tilkjendegiver Han noksom, at det skal være aandelige Strømme af Guds Aands Sødme. Den salige og af himmelsk Herlighed drukne Luther har saare deilige Tanker herom og siger: Da skal Himmelen, om du vil, nedregne lutter Joakimsdølv og Penge, Elvene rinde fulde af lutter Perler og Edelstene og Jorden frembringe alstens Velbehag, saa at om du besol et Træ det, maatte det bære lutter Sølvblade og Guldbæbler og Græs og Blomster paa Marken straae som lutter Smaragder og alstens skønne Edelstene; kort sagt, Alt, hvori dit Hjerte vil søge sin Lyft og Glæde, det skal Altsammen der findes i Overflodighed.

§ 10. Og ligesom man siger om et Rige, at det er lykkeligt, naar man kan bo, reise og handle sikkert deri, saaledes maa heller ikke dette her forbigaaes, men vel betænkes. I mange Riger fattes det paa saadan Sikkerhed; nogle lide ofte Skade af Vandflomme, saasom Nederlandene, hvor ofte herlige Egne blive oversvømmede, og Menneker og Dyr drukne; andre ere udsatte for farlige Angreb og Indfald af Fienderne, saasom Kongeriget Ungarn af Tyrkerne og Keiserdømmet Kina af Tartarerne. Men det Rige, som Gud vil give de Udvalgte til Arv, er ikke underkastet noget Saa-
dant; der er lutter Sikkerhed og Fred. I Betragtning heraf kunne vi være trøstige i alle ulykkelige Begivenheder. Maa vi her gaa igjennem Jammerdalen og saa med Taarer, saa komme vi dog omsider did, hvor der ikke mere skal være nogen Graad og Modgang. I dette Verdensrige rive ofte de Mægtige Alting til sig og levne ofte ikke de Gudsfrygtige noget Rum, hvor de kunne bo trygt eller lægge sit Hoved ned uden Uro, hvilket heller ikke vor Frelser havde. Men lad Verden længe nok dele sit Rige mellem sig, og lad den beholde denne lille Brik; naar vi kun saa det Himmerige,

som vor Frelser har forbeholdt os til Arv, ville vi være tilfredse og sige: En Lod er tilfalden mig, som er blandt de liflige, og en Arv, som behager mig. Lazarus havde intet Hus her i Verden; men nu har han Hus nok. Det kunde jo være godt nok at bo her, ville Mange tænke; men her er ondt Vand, ligesom i Jeriko; lad saa være; den himmelske Elisa vil gjøre det sundt og bringe os til et bedre Sted, hvor Gud skal give os at drikke af sine Vellysters Bæk (2 Kong. 2, 19 flg.; Ps. 36, 9). Verden er for de Gudfrygtige, hvad Ægypten var for Israelliterne, nemlig et Trængsels- og Angstens Land, en Sammer- og Taareddal; i Christi Rige derimod er Alt lifligt og lysteligt.

§ 11. Vi maa imidlertid endnu se os noget mere om i dette store Rige; saa ville vi træffe paa endnu flere Herligheder; thi deri er Himmelens udstrakte Befæstning saa at sige en Landsdel; derfor kaldes dette Rige ellers „Himmeriges Rige, Himlene, Himlenes Himle, den tredie Himmel, det himmelske Rige“ (Luk. 22, 30; Matth. 5, 11; 1 Kong. 8, 27; 2 Kor. 12, 2; 2 Tim. 4, 18). Thi ligesom den største blandt alle Guds Skabninger og Gjæringer er denne synlige Himmel, som man medrette forundrer sig over, — som nu har staaet i saa mange Tusinde Aar og som intet Menneſte, hvor fløgtigt det end mon have været, har formaaet at udgrænse, saaledes er de Saliges Himmel og det evige Liv den fornemste blandt Guds usynlige Skabninger, og dens Skønhed har Ingen hidtil kunnet fuldkommen udforske eller noget Menneſkes Hjerte grundigt udtænke dens Herlighed. Himmelen lyser og straalet af en utallig Mængde Stjerner, hvoraf den ene er stedsfæstet nærmere end den anden, den ene større end den anden, og i det evige Liv er der saa mange Tusinde salige Sjæle, der alle skulde skinne som Sole og Stjerner paa

den udstrakte Befæstning evindeligt og altid (Dan. 12, 3; Matth. 13, 43). Himmelen er meget stor og omfatter Alt, hvad Gud har skabt; thi Mathematikerne sige, at Himmelhvælvingen har et Omfang af tusind og sytten og en halv Million Mile, hver Million regnet til ti Gange hundred Tusinde Mile, og saaledes vil ogsaa de Saliges Himmel være saare stor, ikke saa meget i Rum som i Herlighed, og Alt, hvad et Menneſte kan forestille sig og optænke af Glæde, Behagelighed, Herlighed og Salighed, ja hvad der overstiger al dets Tænkeevne, det vil den dog indeslutte i sig. Her i Verden er al Glæde delt, al Lyſt og Viflighed adspredt her og der hele Verden over; det ene Land overgaar det andet, og hvo der vil besidde og nyde noget Samlet, han maa tilveiebringe det allestedesfra med megen Møie og Bekostning. Men hiſſet vil Alt være forenet og samlet, saa at Gud skal være Alt i Alle og Ingen skal have Mangel paa nogetſlags Godt (1 Kor. 16, 28). Himmelen er derhos fast og varig og staaer endnu indtil denne Stund fast og urokkelig, hvorvel Mogle ville paaſtaa, at den allerede har begyndt at forandre ſit Løb; thi Væderens Stjernebillede skal være kommet langt tilbage fra Foraarsjævn-døgnspunktet og Nordpolen have dreiet sig noget ned mod Nord, saasom Halen paa den store Bjørn, som man kalder den, forðum trak sig hen over Grækerneſ Hoveder, men nu ikke berører dette Strøg mere. Den jordiske Himmel og udstrakte Befæstning skal ogsaa omſider aldeles forgaa; den himmelske Herlighed skal derimod være bestandig og uforanderlig. Himmelen er det Yderſte og Sidſte, hvor vort Syn ender; saaledes skal ogsaa Himmelen og dens Glæde være det Sidſte i vore Tanker, hvad enten det gaar os vel eller ilde; thi vi kunne være forviſſede om at Alt, hvad der er og foregaar i Verden, Godt og Ondt, er

underkastet den himmelske Forudvidenhed og Styrelse.

§ 12. I denne Landsdel lever man godt; thi det skal være et evigt Liv, Gud vil give (Dan. 12, 2; Joh. 3, 15). Det Liv, vi føre her paa Jorden, kan snarere kaldes en Død end et Liv; det er en stadig Rejse til Døden; thi neppe have vi begyndt at leve, saa maa vi afsted igjen; vi dø dagligen, nemlig ved saa megen Trængsel, Ulykke, Sygdom, Forsærdelse, Smerte, Synd og Fare; ja, vi kunne ikke leve, medmindre mange Skabninger dø for vor Skyld; thi for at vi kunne bo, maa Trær fældes og ligesom dø; ville vi have Klæder, saa maa Dyrene lade sin Hud til; ville vi æde, saa maa de dø og lade sit Kjød til. Dagen maa stedse dø, naar Solen gaar ned; Sommeren dør for Vinteren, og Glæden dræbes saa at sige af Sorgen; tilsidst kommer Døden over dem, som have spist andre.

Hvert Menneske fortærer han,
Hvor han dem finde kan.
Ei spørger han om Byrd og Stand.

Hvor mange Midler og Redskaber har man ikke opfundet i Verden og Djevlelsens Rige til at forforte Menneskets i og for sig korte Liv, idet saa mange Mennesker blive stødte, druknede, ihjelstukne, dræbte ved Gift og paa mangfoldige Maader ryddede af Veien! Blev der engang overleveret os en Liste over de Afdøde, som paa en Dag den ganske Verden over vare vandrede bort, saa vilde vi sige, at her er de Dødes Land. Hvor Mange græde og hyle ikke og ønske sig Døden, ja at de aldrig vare fødte; Derfor bliver først det Liv, vi forvente af Gud, et rigtigt Liv, hvori Døden og Alt, hvad der er udødeligt, er affaffet. Der ville vore Dage ikke gjøre os ældre eller skrøbeligere, men tværtimod hurtigere og livligere; der vil der ingen Smarter og Sukke, ingen Sorg og Angst være,

som kan forforte Menneskets Liv før Ti-
den og fortære Hjertet i dets Varm; der vil det ikke hede som om Byen Nain: en Død blev udbaaren: men vi skulle leve evindeligen og være friske og sunde uden al Sygdom, glade uden al Bedrøvelse, trygge uden alt Fiendskab, arbejde uden al Træthed. Hvad har man ikke behov i dette trængende Liv! I hint derimod skulle vi Intet behøve uden Gud alene, som vi helt og udelst skulle besidde. Det er mærkværdigt, at den Herre Jesus kaldes det evige Liv (Joh. 5, 24; Kol. 3, 4), ikke blot, fordi Han har fortjent det evige Liv for os og ved sin Lære fører os dertil, hvorfor der ogsaa siges om Ham, at Han har det evige Livs Ord (Joh. 6, 68), men ogsaa, fordi Han i det evige Liv skal være for os, hvad Sjelen er for Legemet, idet Han vil gjennemtrænge vort Legeme og vor Sjel med sin Naade, sit Lys, sin Glæde, sin Sødme, sin Hellighed, saa at vi da med fuld Sandhed ville kunne sige: „Jeg lever; dog ikke jeg mere; men Kristus lever i mig“ (Gal. 2, 20), ligesom Apostelen ogsaa siger: „Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Kristus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed“ (Kol. 3, 3. 4).

§ 13. Denne Betragtning bør opmuntre os til at foragte dette timelige Liv og opvække Længsel hos os efter det evige og himmelske. Dette Liv kan i Grunden ikke agtes for noget rigtigt Liv. En gammel Mand, som En spurgte, hvor gammel han var, svarede: Fem og firti Aar; den Anden sagde: Jeg skulle heller anseet Eder for sytti Aar; hin svarede: Kan saa være; men I maa vide, at jeg ikke regner mine daarlige Ungdomsaar med til mit Liv og min Alder, saasom jeg ikke tror at have anvendt dem saaledes, at de medrette kunne kaldes noget Liv. Og naar jeg betænker dette, saa attraar jeg Intet paa Jorden, men

det evige Liv i Himmelen og siger med den kristne Kirke:

O, sødt er vistnok Livet
Og Døden bitter mig;
Dog har jeg mig hengivet,
Med Lyst at dø for Dig.
Et bedre Liv jeg kjender,
Hvor Sjelen farer hen;
Vid Tanken glad sig vender;
O, hent mig snart, min Ven!

Fader os imidlertid leve saa, at vi kunne komme til dette bedre Liv! Livet her er kun timeligt, usselt og forgængeligt; Livet der er bestandigt, evigt og uforgængeligt. Al, min Jesus, naar jeg tænker herpaa, saa ønsker jeg ofte: Lad mig dø, paa det jeg evindeligt maa skue Dig og leve med Dig! Hvad skal jeg med et langt Liv? Eller kan det kaldes langt, som ikke er et Dieblit imod den uendelige Evighed? Her kan jeg ikke sige, at jeg lever; al, frels mig til dit Rige! der skal jeg først rigtigt begynde at leve, og Du skal evindeligt leve i mig og jeg i Dig. „Din Miskundhed er bedre end Livet“ (Ps. 63, 4).

§ 14. I dette Rige er den heilige Guds Stad, det nye Jerusalem, den Stad, som har Grundvold, hvis Bygmester og Forarbejder er Gud (Ebr. 11, 10; 12, 22) og som allerede Abraham, alle Troendes Fader, forventede. Det er mærkværdigt, at der siges om den, at den har Grundvold, som om andre Stæder ingen saadan havde; hermed tilkjendegives imidlertid, at den er fast og evig. Andre Stæder ere enten allerede undergaaede eller ville komme til at undergaa; nogle ere blevne ødelagte ved Vandflom, nogle ved Jordskjælv, nogle opbrændte, og tilsidst skulle de allesammen forgaa tilligemed Verden paa den yderste Dag; men denne Stad skal blive til evig Tid. Og ligesom denne Stad har Grundvold, saaledes er ogsaa det Haab, vi sætte til den, fast grundet. Det siges endvidere, at Gud er dens Bygmester og Forar-

bejder. Denne Bygmesters og Forarbejders Almagt, Visdom og Herlighed kendes allerede tilfulde af denne syndige Verdens Stabelse, og hvilken Herlighed vil der da ikke blive at se i Guds tilkommende, evige Stad, der skal være en Bolig for Guds udvalgte og hellige Børn! Om denne Stad siger den hellige Johannes, at den har Guds Herlighed, og at dens Glands er som den dyrebareste Sten, som krystallklar Jaspis, en rigtigt guddommelig Stad, saadan, som den sommer sig for en saa høi og majestætisk Gud (Aab. 21, 11). Thi ligesom en stor og prægtig Stad strax udenfra vækker Beundring i et Mennekses Hjerte, saa at man maa sige, at den har ret et kongeligt Udseende, — at den har kongelige og fyrstelige Palladser, saaledes siger den hellige Johannes om denne Stad, at den har Guds Herlighed eller er fuld af Guds Herlighed, samt at den er ubeskriveligt stor, saa at den, som de Lærde udregne, har et Omfang af tre Tusinde, fem Hundrede og syv og tredive Millioner, fem Hundrede Tusinde (norste) Mile og derfor er stor og vid nok til at optage en stor Mængde Udvalgte. Særlighed er denne Stads store Lytsalighed vel at lægge Mærke til, idet der ingen Taarer skulle være, ei heller Sorg, ei heller Skrig, ei heller Pine. Den skal have Livsens Band; dens Lys skal være Guds Herlighed; dens Tempel skal være Gud selv og Lammet, og dens Porte blive ikke lukkede.

§ 15. Man finder vel ogsaa i et og andet Kongerige mange herlige Byer, hvilke ere meget store og saare skønne, saaledes som der fortælles om Staden Sevilla i Spanien, at den skal være den rigeste og frugtbareste i hele Kongeriget paa Vin, Olie og allehaande Frugter og Korn, og at den har en Skov af lutter Olietræer, der er tyve Mil i Længde og Bredde, hvorfor Enhver priser sig lykkelig, som kommer til at bo paa dette Sted,

og man pleier i Almindelighed at fige i Spanien: Hvem Gud elsker, den forunder Han et Hus og en Næringsvei i Sevilla. Ligeledes fortælles om Staden Kordova i dette Kongerige, at den er saa skjønt og lysteligt beliggende mellem Fjeldene og paa Sletten, at den ligner et Paradis, hvor Alt er opfyldt med velugtende Roser, og hvor der gives en saadan Mængde Krydderurter, at gamle Folk i stille Veir gaa ud at spadserere i Haverne for at nyde deres lislige Duft, medens de unge Karle endog om Natten løbe gennem Haverne. Ferskenner, Kvædeæbler og Citroner kaster man ofte formedelst deres Mængde paa Møddingen og Gaden; man slaar ogsaa ofte de umodne Æbler ned formedelst deres store Antal, for at de ikke skulle skade de øvrige Frugtknupper. Benedig kaldes af Somme en Lysthavn af Rigdom, et Paradis af verdslig Forlystelse, den første Blomst blandt Fristaterne og et fuldkomment Speil paa indvortes Statsstyrrelse. Og havde Staden Rouen*) i Frankrige Vinavl, saa havde Naturen udøst alle sine Goder og Gaver over den. Men det himmelske Jerusalem, Guds Stad, skal have Alt i fortrinlig Overflødighed; den skal Intet mangle. Did bør vi opløste vore Hjerter og anvende paa den, hvad der siges om det jordiske Jerusalem, nemlig, at „det er helt deiligt, alt Landets Glæde“ (Begr. 2, 15; Ps. 48, 3).

§ 16. I denne Stad gives der en deilig Have, hvorfor det evige Liv fremstilles under Navn af Paradis, idet ei alene vor Frelser trøster den bødserdige Røver dermed og siger: „Idag skal du være med mig i Paradis“ (Luk. 23, 43), men ogsaa den hellige Apostel siger, at han blev henrykket ind i Paradis (2 Kor. 12, 4). Vor Frelser befalede ogsaa Johannes at skrive til Menighedens Biskop i Efesus: „Den, som fejrer,

ham vil jeg give at æde af Livsens Træ, som er midt i Guds Paradis“ (Aab. 2, 7), hvilket vel Mogle vil le have forstaaet om den Paradis have, som vore første Forældre bleve udstødt af efter det sorgelige Syndefald, og som de antage endnu er til; men der er ingen Tvivl om, at ogsaa den blev ødelagt af Syndfloden. Det evige Liv kaldes da paa en forblommet Maade et Paradis, idet denne Udtryksmaade er hentet fra den yndige og frugtbare Have, hvori vore første Forældre før Syndefaldet levede, frie for alle Lege-
meis og Sindets Besværligheder, idet dermed skal tilkjendegives, at de salige Sjele i det himmelske Paradis skulle være frie for al Synd og Ulykke samt sikre for alle Sygdomme og Døden. I dette Liv findes der vel, især ved store Herrens Gaarde, mange skønne og yndige Haver, ved hvis Afbildning og Beskrivelse vi ofte føle os stærkt bevægede, blot vi se og læse den paa Papiret; men ingen Lysthavn er uden Møisommeligheder; de medføre alle sit byrdefulde og trættende Arbeide; de have vel Roser; men de have ogsaa Torner; de have vel mange Behageligheder; men Glycerne og Myggene volde ogsaa mange Ubegageligheder; der er skønne Blomster, men ogsaa Ukrud og Tidsler deri. Da Pave Alexander den Syvende gif og spadserede i sin Lysthavn og rakte sin Haand ud imod en grøn Busk, var han nær bleven stukken af et Girben eller en Dgle; men i det himmelske Paradis skal Alt være yndigt og lysteligt uden nogen Fare. Vi have imidlertid ved denne Betragtning Aarsag til at takke Gud for, at Han, efter at han for Syndens Skyld har udstødt os af det jordiske Paradis, ved sin Søns Blod og Fortjeneste atter har aabnet os Him-
melen.

§ 17. Byerne bestaa endvidere af forskjellige Boliger, der ofte ere meget

*) Udtales Ruang.

køstbart indredede og møblerede; disse ere imidlertid for Intet at agte imod Himmelen's herlige Boliger, om hvilke vor Frelser siger: „I min Faders Hus ere mange Børelser“ (Joh. 14, 2). De jordiske Boliger blive paa mange Maader fordærvede og tilintetgjorte; de himmelske Boliger derimod ere varige, evige Boliger (Luk. 16, 9). Vilde man spørge En og Anden i dette Liv, hvilket Sted i sit Hus han mest yndede, saa vilde En sig: Jeg er gjerne i mit Bedekammer, for der at foredrage min Gud mine Sorger og Betsmringer og tillige bede for mine dyrebare Medbrødre og Medsøstre om Befrielse fra deres Nød; lærde Folk vilde sige: Jeg sætter stor Pris paa et smukt Studerkammer, prydet og udstyret med skønne, findrige Billeder, gode Landkort og herlige Bøger; de Gjerrige vilde sige: Jeg gjør meget af mit Skatkammer, hvori jeg daglig tilbeder min Gud og siger til Guldklumpen: Du er min Trøst; Belystlingerne, hvis Gud er Bugen, ere gjerne i Kjøtekener og Kjældere og glæde sig ved at kunne udlevere det ene Forraad efter det andet og naar de have taget nok tillivs, gaa ind i sine Sovestovene og overgive sig til den kjædelige Belyst. En Gud helliget Sjæl derimod finder ikke større Behag i Noget end i den himmelske Bolig, og den sukker ofte efter at være der, sigende: „Hvor elskelige ere ikke dine Boliger, Herre Zebaoth! Naar skal jeg komme derhen og sees for Guds Ansigt?“ (Ps. 84, 2; 42, 3) I dette Liv gjøre Menneskene sig vel bekendte Boliger; de kunne imidlertid ikke blive deri til evig Tid, men maa ud deraf paa den ene eller anden Maade, ialfald ved Døden; men de himmelske Boliger skal Ingen jage os ud af. Derfor bør vi ikke forundre os over, at vi ere underkastede allehaande Forandringer her i dette Liv og maa snart hid, snart did, hvilket ogsaa var Tilfældet med den

Herre Jesus selv, som her paa Jorden ikke eiede det, Han kunde lægge sit Hoved paa, og som, i Bevistheden om at det heller ikke vilde gaa Hans Disciple anderledes, lovede at ville berede dem Sted i Himmelen. Vi bør trøste os ved at vi hijsket „altid skulle være med Herren“ (1 Thess. 4, 17). Vi have her ikke en blivende Stad; derfor maa vi søge efter den tilkommende, foragte det Jordiske, længes saa meget mere efter det Himmelske og desto frimodigere følge den Herre Jesum gennem Døden (Ebr. 13, 14).

§ 18. I dette Rige og i denne Guds og vor Frelser's, Jesu Christi, Stad holder man „Lammets Bryllup“ (Aab. 19, 7). I Bryllupper finder man en sand Overflodighed af alle Nydelser og Fornøjelser, saasom formuende Folk for Grens Skyld Intet ville spare. Da komme mange Frænder sammen af Brudgommens saavel som Brudens Familier, hvilke slutte indbyrdes Forbindelser og Venstaber: da æder og drikker man; da har man lystig Musik og fornøier sig med behagelige Samtaler; Gæsterne blive drukne af Glæde. Saaledes skulle ogsaa alle Guds Børn af alle Folkeslag, Tungemaal og Lande komme sammen til Lammets Bryllup; da vil den Herres Jesu Formøling med sin Brud, de troende Sjæle, blive fuldbyrdet; „da skulle vi blive drukne af Guds Hus's Fedme og saa at drikke af Hans Belyst's Bælt“ (Aab. 7, 9; Ps. 36, 9). Dette Bryllup og denne Herlighed blev engang vist En i et Syn; han sagde, at han saa de Hellige i Himmelen drukne af Livsens Vin; en Engel bestrøede dem med Roser og Fioler fra Guds Paradis; en anden fremsatte Guds Skuebrød, en tredje Guldstaaler, fulde af Manna og Sukker, en fjerde Pokaler, fulde af sød Vin, hvilket Alt sammen var lutter Guds Naade; thi i Himmelen, siger han, æder man ikke Andet end Guds

Naade og Liv. Dertil sang Englene: Saa takke vi Alle Gud og den Herre Christ, osv. indtil de Udvalgte hele Stare med hundrede Røster sang med hinanden: Halleluja! saa at det gjentogede over hele Himmelen. Dette Syn ville vel Mange holde for mistænkeligt; men der er dog Intet deri, som staar i Strid med den hellige Skrift; thi Christus, den himmelske Brudgom, nøder sine Gjæster og siger: „Oder, I Venner! drikker, og bliver drukkne, I Elskelige!“ (Høis. 5, 1) I Betragtning heraf bør vi forblive i den Stilling, hvori Gud har sat os her i Verden, og ihukomme, at de troende Sjele her ere som en Brud, der har en Stedmoder, som behandler hende haardt, eller som en Brud, der føres over Havet til sin Brudgom og da maa taale mange Ubehageligheder; men Alt vil blive bedre hisjet, hvor der skal være Mættelse af megen Glæde og Livsalighed ved Guds høire Haand evindeligt og altid.

§ 19. Det er intet Usædvanligt i den hellige Skrift, at det evige Liv kaldes et Gjæstebud og Glædesmaaltid. Christi aandelige Brud siger derom: „Han fører mig til Vinhuset (Høis. 2, 3). Herren hører ogsaa Profeten Esaias's Spaaedom: „Den Herre Zebaoth skal gjøre alle Folk paa dette Bjerg et fedt Gjæstebud af Vin uden Værme, af Fedmer af Marv, af længe gjemt Vin, som er aftappet fra Værmen“ (Esai. 25, 6). „Se,“ siger Herren, „mine Tjenere skulle æde; men I (I Ugudelige) skulle hunge; se mine Tjenere skulle drikke; men I skulle tørste; se, mine Tjenere skulle glædes; men I skulle bestjæmmes; se, mine Tjenere skulle synge med Fryd og Hjertets Behag; men I skulle skrige af Hjertepine og hyle af Aandsforstyrrelse“ (Esai. 65, 13. 14). Den Herre Kristus siger, at de Troende skulle sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige (Matth. 8, 11); ja, til sine Disciple siger han

udtrykkelig: „Jeg bestikker Eder Riget, ligesom min Fader bestikkede mig det, at I skulle æde og drikke ved mit Bord i mit Rige“ (Luk. 22, 29. 30). Da Han engang var i en Farisæers Hus for at holde Maaltid og talte om Gjæstebude, blev en af dem, som sadde med tilbords og hørte det, saa bevæget deraf, at han sagde: „Salig er den, som æder Brød i Guds Rige“ (Luk. 14, 15). Hvad dette vil blive for et Maaltid, sees allerede for en Del af det Foranførte. Det vil blive stort og herligt, fordi Gud selv skal være alle Troendes Vært og vil vise og aabenbare dem sin umaadelige Magt, Visdom og Miskundhed. Han vil være som en Fader, der har forsamlet sine Børn, hvoraf nogle have været paa fremmede Steder, og som viser dem alle sine Skatte, al sin Eiendom og Formue. Stor er vor Gud; stor er Hans Miskundhed; stor er Hans Herlighed; derfor vil vor Glæde, Vre og Herlighed ogsaa blive stor ved dette Maaltid. Hvilken Forlystelse, hvilken Vin og Nektardrik*) der skal være, kan intet Mennekses Tunge udsige og ingen Pen beskrive.

§ 20. Jeg vil kun fremstille en Skygge deraf. Betænk, mit Medmenneske, om Nogen ved kemisk Kunst kunde frembringe et vellugtende Vand af de allerkræftigste vellugtende Ting, Blomster, Rødder og Urter, og man dermed bestænkede Spijsesalen, — om en Anden af allehaande Mad, Frugter og Krydderier tilberedte et Manna eller, som man pleier at kalde det, en Marcipan**), som Gjæsterne kunde spise af med al Lyst og Glæde, uden nogen Væmmelse, — eller om Nogen kunde af de ædleste Vinforter lave en Vin, der besad al mulig Kraft og Livlighed, — der ikke hidsede Blodet og ikke betyngede Maven og Hovedet, saa vilde

*) Nektar: efter Grækernes og Romernes Forstilling Gudernes Drik.

**) Eislags Sukkerbaktelse.

jo dette være et herligt Maaltid. Men ved det himmelske Frydemaaltid skal alt være fuldkomment og bedre; thi den fornemste Ret vil være Guds Naade, det er: Meddelelsen af Hans Veldædighed og Venlighed, Hans Kjærlighed, Sødme og Glæde. Ligesom Solen ved sin veldædige Indflydelse meddeler alle synlige Stabninger herlige Livsfræster, saaledes meddeler ogsaa Gud alle de Hellige sin Naade og Sødme i Himmelen. Og at Gud kan gjøre dette, beviser Moses's og Elias's Eksempler, idet de omgikkes med Gud i firti Dage og Nætter og i denne Tid hverken behøvede Mad eller Drikke, saasom Guds Naade alene mættede og glædede dem. De hellige og salige Himmelgjæster kunne da sige med Afaf: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden“ (Ps. 73, 25).

§ 21. Der kan imidlertid spørges, om der da i den nye Himmel og paa den nye Jord ogsaa skal være nye Stabninger, saasom Trær, Blomster og Frugter, som man kan betjene sig af ved dette Vellevnet og Frydemaaltid i Himmelen. Dette lader sig nu ikke let bejae, ihvorvel den hellige Skrift siger om Guds Stad, at i den voger Livsens Træ, som hver Maaned bærer tolv Slags Frugt (Ab. 22, 2), og Kristus siger til sine Disciple, at Han skal drikke af Vintræets Frugt i Guds Rige (Mark. 14, 25). Vi maa lade os nøie med at vi vide, at Gud vil være Alt i Alle, omendstjont der udenfor Ham Intet skal være. Efter dette Maaltid bør nu alle gudfrygtige Sjæle længes, som her blive bispiste med Taarers Brød og læfede med Eddik og Galde, — som maa søge sit Brød kummerligen i Fattigdom og Møjsommelighed, og som ikke finde nogen Glæde i denne Verdens Forsængelighed. Værer tilfredse, I gudelskende Sjæle! I skulle blive beispiste og læfede saaledes, at I aldrig i Evighed skulle hungre eller tør-

ste; I skulle blive trøstede; I skulle blive glædede; I skulle blive drukne af Guds Hus's Fedme.*) Hvilken Forlystelse og usorligelig Glæde der vil finde Sted ved dette Gjæstebud, derom kan de hellige Sjæles Forsmag nogenlunde vidne, idet Gud undertiden har givet dem en Smule af det himmelske Manna at smage og ladet dem nyde en og anden Væstebid af Himmeldrikken (hvorum allerede er handlet tilforn i dette Værk), ihvorvel de kun have været istand til at tale Lidet derom, endfige meddele Andre deraf. En gudfrygtig Mand, som laa i en dyb Asmagt paa sit Sygeleie, sagde fiden, at det forekom ham, som om han havde været i Himmelen og var bleven bispist med Himmelbrød, og da han fandt, at det var ualmindelig sødt, havde han villet gjemme og medtage Smulerne deraf; men han var bleven forhindret deri, og det blev forbudt ham, med det Tilfjendegivende, at Beboerne af denne Verden skulde lade sig nøie med den Sødme, som de finde i Guds Ord og Sakramenterne; thi naar de holdt disse i høi Agt og Ære, vilde de ogsaa omsider komme til det himmelske Maaltid. Af Guds hellige Ord vide vi om vor Frelser, at Han kun en Gang var tilstede i et Bryllup og gjorde Vand til Vin, men at Han to Gange bispiste Folket i Orken. Hvo vilde ikke ønske, at han kunde have smagt denne Vin og spist af dette Brød? Men lader det være os nok, at Han engang vil give os Alle tilfammen at æde og drikke hisjet, hvor „vi skulle have Liv og have overslødigt!“ (Joh. 10, 10).

§ 22. I dette Rige er der altid en glædelig Høst, under hvilket Navn den Herre Jesus selv fremstiller den evige Lyksalighed og himmelske Sødme; thi da Han havde fremsat en Signelse om en Sædemand og om Ufrud, som var fastet iblandt den gode Sæd, og Hans

*) Jfr. 5te Del, 2den Prædiken.

Disciple hade Ham at forklare den for dem, svarede Han: Den, som saar den gode Sæd, er Menneskets Søn; men Ageren er Verden; men den gode Sæd er Rigets Børn; men Klinten er den Ondes Børn; men Fienden, som saae den, er Djævelen; men Høsten er Verdens Ende; men Høstfolkene ere Englene, — hvorved er at mærke, at de Gudsfrygtige findes blandt de Ugudelige, ligesom det rene Korn er blandet imellem Ukruddet, af hvilket Kornet maa lide Meget; men paa den yderste Dag vil Gud skille den gode Sæd fra Ukruddet, sanke Hveden i sin Lade og opbrænde hint med den evige Ild (Matth. 13, 24 flg.). Men isærdeleshed hører herhen, hvad den hellige Paulus siger: „Hvo karrigt saar, skal og karrigt høste, og hvo, som saar i Belsignelse, skal og høste i Belsignelse“ (2 Kor. 9, 6). „Hvo, som saar i sit Kjød, skal høste Forkrænkelse af Kjødets; men hvo, som saar i Aanden, skal høste det evige Liv af Aanden“ (Gal. 6, 8), og den hellige Profet David: „De, som saa med Graad, skulle høste med Frydefang“ (Ps. 126, 5), hvorved man skal lægge Mærke til, at Sædetiden gaar forud, og Høsten følger efter. Man saar paa mange Maader: ved Almiser, ved gode Gjeringer, ved Sukke og Taarer. Ligesom det nu ser ud til, at Udsæden gaar tilgrunde, idet man kaster den i Jorden, medens den dog i Høstens Tid kommer tilbage med store Renter, netop saaledes er det ogsaa med Taarerne, Almiserne og Gudsfrygtigheden; det synes Altsammen forgesves og til ingen Nytte; men i det evige Liv bliver det hundredfoldigt indsamlet igjen.

§ 23. At, hvor ofte sig vi ikke med Af: „Jeg har forgesves renset mit Hjerte og toet mine Hænder i Ufhyldighed, efterdi jeg er plaget den ganste Dag, og min Straf er hver Morgen der“ (Ps. 73, 13. 14). Hvor ofte tykkes vi

ikke, at vore Bønner, vore Sukke og Taarer ere spildte! Men vid, min kjære Medchristen, at alle dine Taarer ere indførte i Guds Dagbog, hvorfor Salomo anraaber om, at de Ord, hvormed han har bedet i sine Bønner, maa komme nær for Gud Herren (1 Kong. 8, 59). Da vil Gud sige til sine Egne: Se, der ere nu dine Bønner; du har bedet om Sundhed; nu skal du være usforkrænkelig og udødelig i al Evighed; du har bedet om Fortjeneste og dagligt Brød; nu skal du være forsørget i al Evighed; du har bedet om Dine; der har du dem; lev nu med dem, og glæd dig med dem i al Evighed! Og det er mærkværdigt, at Skriften siger, at vi skulle høste uden Afsladelse; der skal være en fuld og stedse-varende Høst, en evig Glæde. Dermed skulle vi trøste os i alle vore Trængsler; saa ofte vi her maa græde, skulle vi tænke paa den evige Høst. Vi skulle derhos gøre Godt imod de Fattige, i den trøstige Tillid, at vi hidset skulle høste uden Afsladelse og af Naade nyde Godt deraf evindeligen.

§ 24. Ligesom der ogsaa i dette herlige og himmelske Rige er Konger, som skulle herske med den Herre Jesus, saaledes have de ogsaa herlige Kroner at forvente, nemlig Retfærdighedens Krone, Livsens Krone, den usforkrænkelige Krone (2 Tim. 4, 8; Ab. 2, 10; 1 Kor. 9, 25). Blandt alle Prydelser er en Krone her i Verden den fornemste, som alene tilkommer Keisere og Konger til Tegn paa deres Herredømme, Magt og Høi-
hed. Men de Store i denne Verden søle saa megen Tyngde og Byrde under denne Krone, at de maa erkjende, at det var sandt, hvad en vis Konge sagde: Dersom man vidste, hvilket Besvær Kongedragten fører med sig, vilde Ingen tage den op af Jorden, om han fandt den. Derfor afbildede en vis forstandig Mand en Krone, der var omflettet med Torner og havde den Overskrift: Det

er et bedrageligt Gode; thi der gives ikke nogen Krone, uden at der er Sveddraaber at finde paa den istedetfor Perler og hvasse Pile istedetfor Diamanter. Hvor tung Kronen omsider blev høifalig Kong Frederik den Tredie af Norge og Danmark, og hvor mange Tusinde Betymringer og Vengstelser, der tyngede paa hans Hoved og Hjerte, er Hvermand bekendt af hans Regjeringshistorie; denne store Konge saa jeg efter sin Kroning drage frem fra Kirken med kongelig Pragt, med Kronen paa Hovedet, Kongespiret og Rigsæblet i Hænderne og Sværdet ved Lænden; men at den af Guld og Edelfstene tunge Krone ikke trykkede lidet paa hans Hoved, viste sig deraf, at han oftere rettede paa den og rykkede den fra den ene Side til den anden. Saadanne Kroner ville ikke de blive, som skulle paa sættes os i det evige Liv; men det vil blive en Værdighed uden al Byrde, til et Tegn paa vor kongelige Høihed, idet vi i al Evighed skulle træde Satan under vore Fødder, saavel som paa vor Fuldkommenhed, vor Visdom, vor Herlighed. Keiser Rudolf den Anden lod sig gjøre en ny Keiserkrone, der var saaledes besat med Diamanter, Rubiner og Perler, at den blev vurderet til flere Tusinde Guldgylde; blandt Andet er der paa samme en Perle, der er saa stor som en Mustatelpære, og som blev kjøbt for tredive Tusinde Guldgylde; ligeledes havde han et Halsbaand af lutter Edelfstene, som overgik Kronen langt i Værdi; dog maatte denne Keiser overgive Kronen til sine Efterfølgere. Jordiske Kroner blive ogsaa et Bytte for Andre, saaledes som David satte Amoriterkongens Krone paa sit Hoved, efter at han havde overbundet ham (2 Sam. 12, 30). Men Livsens Krone skal hijsket Ingen fratage os.

§ 25. Her maa vi imidlertid betænke to Ting, nemlig for det Første, at denne Krone ikke gives Andre end dem, som ikke have vægert sig ved at bære Tornekronen

med Christo. Vi skulle agte det for idel Glæde, naar vi komme i mangehaande Trængsler og Fristelser; vi skulle glæde os, naar vi blive agtede værdige til at lide Skjændsel her i Verden for Christi Skyld og med Christo; thi der er Intet, som giver større Sikkerhed for at Vrens gyldne Krone følger efter end det, at Tornekronen forud har været baaren. Jøderne sige, at Mardocheus efter sin underfulde Ophøielse lod præge Penge, som paa den ene Side fremstillede en Sæt med Afse og paa den anden en kostelig Krone. Saadanne Penge kan man sige, at Gud Herren giver alle Troende; lad derfor ikke Afsejækken, Tornekronen og Halmstrandsen mishage dig; jeg mener: lad ikke Fattigdom, Gjenvordigheder, Foragt og anden Elendighed være dig imod; hav kun lidt Taalmodighed; Gud vil snart vende Pungen om og vise dig Kronen. For det Andet maa vi betænke, at denne Krone ikke bliver given Andre end dem, som kæmpe lovmæssigt; man maa kæmpe med Kjød og Blod, med Verden og Verdens Fyrste, Satan. Apostelen Paulus siger vel, at det er vist, at Retfærdighedens Krone er henlagt til ham; men han siger tillige, at han „har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen og en god Samvittighed“ (2 Tim. 4, 7). Herrens Haand rækker os vel Kronen ud af Skærne, men paa det Vilkaar, at vi skulle være tro indtil Døden (Mat. 2, 10). Den hellige Apostel siger, at Alenodiet hører til Guds Kald herovenfra; men vi maa ogsaa jage derefter, saa at vi forglemme, hvad der er bagved (Filipp. 3, 14). Se derfor til, hvad du gør, mit Medmenneske! Maaſte har du endnu ikke engang begyndt den sande Christendoms Løb, om du end er temmelig gammel af Aar og er kommen nær til dit Livs Maal. Maaſte har du ikke bevaret Trostaben imod din Herre Jesum, hvilket du dog

lovede i din Daab, men har mangelgang været ham utro og adlydt dit syndige Kjød og Blod, Djævelen og den onde Verden. Maaſte har du endnu ikke indladt dig i Kamp og Strid med Synden. Men du maa vide, at man ikke kan vinde Klenodiet ved Bøllyst og Leg, ved Spøg og Vatter, og der er nogle forunderlige Mennesker, der leve, som de ville, og dog anvende paa sig, hvad der i den hellige Skrift siges om Livsens Krone. Kom derfor vel ihu den hellige Apostel Paulus's Formaning: „Du, o Guds Menneske, fly Pengegjerrighed og al Ugudelighed; jag derimod efter Retsfærdighed, Gudsfrugt, Tro, Kjærlighed, Taalmodighed, Sagtmodighed; strid Troens gode Strid; grib det evige Liv, til hvilket du og er kaldet!“ (1 Tim. 6, 11. 12). „Bliv stærk ved den Naade, som er i Christo Jesu! Lid Ondt som en god Jesu Christi Stridsmand; thi dersom Nogen møder i Bædekamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kjæmper lovmeessigt“ (2 Tim. 2, 1. 3. 5).

§ 26. I dette Rige gives der skønne Arvedele for den Herres Christi Medborgere, saasom de ere „Guds Arvinger og Christi Medarvinger“ (Rom. 8, 17); de have en uforfræntelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, som er bevarer i Himlene til dem (1 Pet. 1, 4). Med Navnet Arv sigtes til Navnet Fader, som tillægges den første Person i Guddommen, og til Navnet Broder, som tillægges Christus; thi ligesom Forældre efterlade sine Børn en Arv, alt efter sin Formue, saaledes forjætter ogsaa Gud, som en kjærlig Fader, sine Børn, hvilke Han har antaget i Christo, en Arv. Jordiske Arvedele bestaa i Guds og Guld, i Klenodier, Sølv- og Guldkar, Klæder, Huse; men os vil Gud ikke give forgjængeligt Guld og Sølv; Han vil selv være vor Gud og vort Guld. Vort Klenodie skal være den Hellig-Aands evige

Naade og Overskyggelse, der uden Ophør skal hvile over vore Sjæle og Hjerter; vort Klædebon skal være Jesu Christi Retsfærdighed, ikke bestænkter med nogen syndig Plet, saa og den himmelske Klarhed og Herlighed, hvormed dette vort usle Legeme skal overlædes; vort Hus og vor Bolig skal være Guds Stad, det Hus, som ikke er gjort med Hænder; med et Ord, det hele himmelske Rige med al sin Herlighed og Salighed skal være vor Arv. Derfor bør det ikke bedrøve os, at vi ere fattige, naar vi kun blive bestandige i Troen paa den Herre Jesum, i Gudsfrugt og Taalmodighed indtil Enden. Har du, mit Medmenneske, ingen stor timelig Arv faaet efter dine Forældre, og kan du heller ikke selv efterlade synderligt til dine Børn, Kjære! saa vær ikke videre bekymret for den Sags Skyld!

Gi saa sorgfuld, kjære Sjel!
Gi du saa bedrøvet være,
For du lever ei saa vel,
Lidet har af Guds og Vre!
Er din Gud dig god og hul,
Det er bedre end alt Guld.

§ 27. Ikke alle Arve ere lykkelige; de forsvinde ofte, saa at man ikke ved, hvor de blive af, paa hvilket en navnkundig og erfaren Theolog*) fortæller et mærkværdigt Exempel og siger: Der var en Borger i M., som sørgede saa godt for sin Søn med timelige Fornødenheder, at han troede, at han aldrig kunde eller skulde komme til at mangle Noget; han overlod ham et herligt Hus og nok dertil; ja, man kunde næsten ikke tænke sig Noget, som han ikke havde bestemt at skulle aarligen oppebæres af ham, saasom rigeligt Brødkorn af Forpagterne, Byg og Humle til Ol, Vin, Penge til Bad og Barber, mindst en Gang om Ugen, samt hvad han behøvede til Klæder og anden Nødtørst; men

*) J. Dr. Sacc.

dette Guds varede kun i kort Tid, og Sønnen nedfandt tilfaldt i den yderste Armod. Arvemidler ere ogsaa stundom farlige, navnlig ved deres Deling. Fra Paris berettedes for nogle Aar siden, at to fornemme Personer ved Delingen af en dem tilfalden Arv kom i en Ordstrid sammen, der siden gik over til Haandgribeligheder, idet den Ene slog den Anden til Jorden med en Morterstøder og siden skar Halsen over paa sig selv. Disse delte saaledes, at Satan ogsaa fik sin Part. Se i Betragtning heraf ikke for meget paa timelige Arvemidler; men se til, at dine Børn frygte Gud, og tal ofte til dem som Tobias: Vi ere vel fattige; men vi ville have nok, dersom vi frygte Gud og sky Synden, og henvis dem til den himmelske Arv, saa at de lære at sige:

O, du ustyrbelige Guds Lam,
 Mig i din Baretægt annam!
 Jeg er jo din i Liv og Død,
 I al min Trængsel, Sorg og Rød.
 Lad i dit Riges Herlighed
 Mig engang nyde Plads og Sted!

§ 28. I dette Rige har man en evig Sabbat og Hviledag, om hvilken den hellige Skrift meget tydeligt siger, at Guds Folk skal holde den ene Sabbat efter den anden (Esai. 66, 23); thi ihvorvel Nogle henses dette til den nye Pagts Tid, saa er der dog, som Apostelen Paulus udtrykker sig, „endnu en Sabbatshvile tilbage for Guds Folk“ (Ebr. 4, 9. 3); thi hvo, som er kommen til Hvile, han hviler ogsaa fra sine Gjeringer, ligesom Gud fra sine, hvilken Hvile allerede begynder hos de Afdøde, som gaa ind med Fred og hvile fra alt sit Arbejde, indtil de atter opstaa fra de Døde og da med Legeme og Sjæl gaa ind til sin fuldkomne Hvile i det evige Liv. Det er imidlertid mærkværdigt, at det evige Livs Dage kaldes en Sabbat; thi der skal ingen Hverdag komme imellem saaledes som i denne

Verden; men de Udvalgte skulle have en stedsvarende Hvile. Ligesom nu Sabbaten og Hviledagen er indstiftet af Gud, for at Mennesker og Dyr skulle hvile fra sit Arbejde og nyde Bedrøvelsel, saaledes har Han ogsaa forordnet en evig Hvile ovenpaa dette besværlige, arbejdsfulde Liv, „hvis stolteste Dage ere Møie“ (Ps. 90, 10). Ligesom han har indsat Sabbaten for at befæste sit Samfund med Menneskene, for at de nemlig skulde nærme sig noget mere til Ham, — for at Han kunde have sin Gjerning i dem og de i Ham, og for at Han kunde hvile i dem, saaledes vil der i det evige, salige Liv være et stedsvarende Samfund mellem Sjelen og Gud. Saalænge Verden staar, maa vi stedse være i Arbejde og Uro, og vore Dage ere her som en Daglønners Dage, der stunder efter Aftenen, at hans Arbejde skal være tilende, for at han kan gjenvinde sine udtømte Kræfter ved Nattens Hvile. Og om vi efter den hellige Konge og Profet Davids Foranledning (Ps. 95, 10) skulle tale paa Menneskevis om Gud, saa har Han lutter Arbejde og Møie med Verden. Han har bestandig nok at hæmme og afværge, at straffe, at beskjærme, at redde osv.; men i det evige Liv skulle, for saa at sige, baade Gud og Mennesker hvile.

§ 29. Vel staar der om de fire Dyr, som den hellige Johannes saa i sin Aabenbaring, at de have ingen Hvile Dag eller Nat, men raabe uden Afsædelse: „Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, den, som var og som er, og som kommer“ (Aab. 4, 8), og dette maa vi ogsaa forstaa om de Salige overalt i Himlen, saavel Engle som Mennesker, saa at heller ikke de nogensinde have Hvile for Guds Pris; men derved forstyrres dog ikke deres Sabbat; det volder dem ingen Uro eller Ubehagelighed; men de søge deri sin Hvile og Forlystelse. Ligesom Sabbaten her i den stridende Kirke er

bestikket os til Guds Pris, hvoraf sande Christne ikke blive trætte, men agte det for en Glæde, naar de skulle prise Gud, saaledes vil det ogsaa blive i det evige Liv; da skulle vi prise Gud uden Ophør Dag og Nat uden at blive trætte deraf eller behøve at hvile os ud. Paa den Tid, Gennadius var Erkebiskop i Konstantinopel, blev et Kloster derved bygget og forsynet med fornødne Indkomster af en fornem og velhavende Mand ved Navn Studius, hvori der blev underholdt et saa stort Antal Munk, at det ene Kor kunde afløse det andet og saaledes det guddommelige Navns Pris stedse fortsættes, hvorfor man kaldte dem de Søvnløse og efter deres Stifter Studierne; det Samme fandt ligeledes Sted i den hellige Kolumbanus's Klosters i Lugau og Meissen, der vare anlagte af de prisværdige Fyrster Albrekt og Ernst af Saksen. Disse Stiftelser have maaske ikke været aldeles frie for Overtro; men saa Meget er vist, at der i det evige Liv vil være en stedsevarende Guds Pris, og at de udvalgte Hellige hverken Dag eller Nat hvile eller ere ledige, men at deres Hvile dog ikke desaar sag forstyrres.

§ 30. Paa Sabbaten og om Søndagen pleier Enhver at tage sine bedste Klæder paa og at nyde bedre Mad og Drikke end om Hverdagene samt at fornøje sig paa allehaande Maader; saaledes vil det ogsaa blive i det evige Liv. Da skulle vi gaa iførte hvid Silke og Retsfærdighed; vi skulle skinne i evig Klarhed og Herlighed; da skulle vi blive bespiste med det søde Manna og saa drikke af Guds Belysters Bæk, og der skal være Livsalighed ved Guds Høre evindeligt. Maa ikke det kaldes en lystelig Sabbat? Ligesom nu Børn, Skolebørn og Haandværkslæringer saavel som Tjenestefolk og Daglønnere glæde sig om Søndagen, idet de have fine bedste Klæder paa og ikke behøve at lære eller ar-

beide, men kunne søge alstensk Fornøjelse, saaledes vil det ogsaa hilses blive med os. I dette Liv er der lutter Møie og Arbeide, og vi maa af den ene Korskærre i den anden; vi have den ene Kors- og Hverdag efter den anden, og „hver Dag har sin Plage“ (Matth. 6, 34); men hilses skal alt dette ophøre; „evig Ro og Glæde skal være over vort Hoved; Fryd og Glæde skulle vi bekomme, og Sorg og Suk skulle fly fra os“ (Esai. 34, 17).

§ 31. Intet Rige her i Verden er saa stort, at det jo omfider tager Ende; men dette himmelske Rige er uden Ende; derimod finde vi i samme „vor Troes Ende,* Sjelens Salighed“ (1 Pet. 1, 9). Det Ord, hvoraf den Hellig-Aand betjener sig, betyder egentlig en Tings Udgang eller Ende; t. Ex.: vort Livs Udgang og Ende er Døden; Veiens Udgang og Ende er vort Fædreland og Hjem, Hvilens Stad og Sted; saaledes er ogsaa Syndens Ende og Udgang Døden (Rom. 6, 21), fordi al bedragelig og forgiftet Sødme ender med den evige Døds Bitterhed, ligesom alle Bænder løbe ud i Havet. Undertiden betyder det et Endemaal, som man søger at opnaa, i hvilken Forstand Apostelen Paulus siger: „Summen af (eller: Endemaålet for) Bændene er Kjærlighed af et rent Hjerter og af en god Samvittighed og af en uskramtet Tro“ (1 Tim. 1, 5), saasom Guds Hensigt med at give dem er Kjærlighed, og ligeledes Menneftets Hensigt med at vise dem Lydighed skal være Kjærlighed. Endelig tages det ogsaa i Betydning af en Løn, som gives Løgen, efter hvad de Lærde rigtigt have bemærket. Men i hvilken Betydning man nu end tager det, saa passer den meget godt her; thi Enden paa den Tro, hvormed vi tro paa Gud og hænge ved Kristus og formedst hvilken vi staa i Samfund med den

*) Efter vor Bibeloversættelse: Maalet for vor Tro.

Hellig-Aand, er det evige Liv. Troen kaldes en Strid og en Gjerning; men Stridens Ende og Udgang er det evige Liv; den naadige Belønning for vort Arbejde er Himmelen og den himmelske Salighed; og netop den er ogsaa Maalet for alle vore Sukke, Bønner, Trængsler og Lidelser.

§ 32. Og denne Betragtning skjæmper alle dem en sød Trøst, hvis Tro for medelst Djævelens, Verdens og deres Kjeds Hindringer og Fiendtligheder er dem end en stadig Kamp, — hvis Liv ikke er Andet end stedsevarende Strid og som en Daglønners møjsommelige Dage. Men de skulle se hen til Enden. Naar man læser Begyndelsen af den gudfrygtige Josef's Historie, saa er det, som om man vandrede blandt lutter Tornebuske; men ser man paa Enden, saa kommer man ligesom ind i en kongelig Lusthave. Begyndelsen paa Studeringerne er tung, men deres Ende sød. Ligesom vi nu i alle vore Gjæringer og Foretagender se paa Enden og ere rolige og tilfredse, naar den har været lykkelig, efter Ordspøget: Enden god, Alting godt, saaledes ville vi ogsaa være tilfredse med vor Tro og Christendom, naar vi have naaet dennes Ende og levet, som vi burde; de derimod, som have været sikre og kun levet for den Dag idag, de ville ogsaa finde sin Ende, som den Hellig-Aand viser dem, nemlig den evige Død og Fordømmelsen. Hvad hjalp det den rige Fraadser, at han havde levet hver Dag herligen og i Glæde, da han tilsidst saa sig i Helvede, hvor han raabte: Jeg pine's svarligen i denne Lue? Hvad Fordel havde Haman af, at han havde staaet i sin Konges Raade og været høit op-høiet over alle Andre, da han tilsidst hang i Galgen? Hvad gavnede det Judas, at han havde baaret Pungen og kunnet stryge de tredive Sølvpenge til sig ved at forraade sin Herre og Mester, da han endte sit Liv i Fortvivlelse

ved Hjælp af Strikken? Og hvad Glæde havde hin Landmand af, at han vilde gjøre sine Lader større og indgjød sin Sjæl godt Mod og satte sin Lid til et Forraad for mange Aar, da han endnu samme Nat maatte afsted? Og hvoraf kommer den Blindhed, som har betaget den nuværende Verden, at den lever saa sikkert, gnier og skraber sammen, hengiver sig til Synd og Besslyst og ikke betænker sin Ende og Udgang? Jo, den er forheret af Satan og foragter alle Guds Ords Advarsler; derfor er ogsaa saadanne Mennekers Fordømmelse aldeles retfærdig, og man havde nok Grund til ofte at tilraabe dem: „Enden kommer! Enden kommer!“ (Ezek. 7, 2).

§ 33. Salig er derfor Guds Børns Ende og Udgang. Salig betyder saa meget som tilfreds og fuld af Noget, — som naar man siger: livsalig, hulsalig, lykkelig, snakkelsalig; det betegner altsaa en Fylde og Overflødighed af alle gode Ting, og naar det bruges alene og uden andre Tilføjninger, bemærker det det evige Liv og stemmer meget vel overens med den hellige Skrift, hvori den Herre Kristus forjætter sine Faar, „at de skulle have Liv og have overflødig“ (Joh. 10, 10). Naar derfor den hellige Skrift taler om Saligheden, saa tilfjendegiver den, at vi skulle have alle gode Tings Fylde, uden Indblanding af noget Ondt. Og denne Sjælens Salighed bestaar i en fuldkommen Forening og et fuldkomment Samfund med Gud, i Nydelsen af alle himmelske Goder, i de hellige Engles Selskab, i fuldkommen Visdom og Kundskab om guddommelige, himmelske Ting, i ren og usorsthyret Glæde, i evig Sikkerhed, i fuldkommen Sundhed osv. Der skal ikke mere være nogen Sorg, nogen Smerte, nogen Sygdom, nogen Fattigdom, nogen Elendighed, nogen Nød, nogen Død. Og dette vil blive en almindelig Salighed for alle udvalgte Sjæle uden Undtagelse; thi den Forskjel, som

finder Sted her i Verden, idet Mogle have faaet Overslod paa alle Ting, Andre derimod fattigdom, skal hidsæt ophøre. Thvorvel jeg nemlig ikke vil negte for, at der i det evige vil blive visse Trin i Herligheden, saa vil dog Enhvers Salighed blive fuldkommen. Omendstjønt en Fiolblomst er en af de laveste Blomster, saa er den dog ligesaavel en Blomst som en Lilie eller Keiserkrone eller Solvender. Saaledes ville ogsaa i det evige Liv alle Guds Udvalgte nyde Hans Herlighed og være tilfredse med sin Salighed.

§ 34. Denne Salighed vil ogsaa lyk-saliggjøre det hele Menneske og alle dets Dele og Lemmer; thi omendstjønt den egentlig kaldes Sjelenes Salighed, fordi nemlig Sjelen først saa nyde den alle-rede i dette Liv, idet de have en Forsmag derpaa formedelst Troen, saa blive de dog ikke i fuldt Maal delagtige deri før end senere, nemlig naar de blive forenede med sine Legemer, hvilke ikke skulle være udelukkede derafra; thi vort Legeme skal vorde forklaret og ligedannet med Christi Legeme; Gud vil udruste det med mange herlige og himmelske Gaver. Salige blive de Dine, som skulle se Gud, salige de Øren, som skulle høre de salige og hellige Engles Jubeltoner; salig bliver den Mund, som stedse skal prise Gud, saligt det Hjerte, som skal være opfyldt med guddommelig Glæde; salige blive de Aarer og Lemmer, som skulle være brændende i Kjærligheden til Gud og bevæge sig i den.

§ 35. Saaledes er da Ordet Salighed et sødt Ord, naar den Herre Jesus siger: „Hvo, som tror, skal blive salig“ (Mark. 16, 16), og Hans Apostel: „Gud bestemte os ikke til Brede, men til at bekomme Salighed (Saliggjørelse) ved vor Herre Jesus Kristus (1 Thess. 5, 9). „Englene ere alle tjenende Aander, udsendte til Tjeneste for dem, som skulle arve Salig-

hed“ (Ebr. 1, 14). Den er Gjenstanden for alle de Troendes Ønsker og Sukke, og der er Intet, som mere er i deres Mund og Hjerte end den Tanke og de Ord: „Al, maatte jeg blive salig! maatte vi kun vinde Saligheden! Og det vil visjeligen ske, naar vi kun blive bestandige i den sande Tro paa Christum og ere omhyggelige for vor Salighed; thi den staar ikke i vor, men i Guds Haand, ved hvis Magt vi bevares til Frelse. Trøster Eder da med saadanne Tanker, I Ulykkelige i denne Verden! Om I, gudfrugtige Sjæle, end synes at være de Ulykkeligste her i Livet, saaledes som Lazarus, saa „ere I dog salige“ (1 Pet. 3, 14). Men Verdens Børn skulle ogsaa betænke, hvad det er, de foragte og tabe, nemlig sin Sjæls Salighed. Hvad hjælper det nu, om vi have alt Andet, men tabe Saligheden? „Hvad gavner det vel Mennesket, om han vinder den ganske Verden, men tager Skade paa sin Sjæl? eller hvad Bederlag kan et Menneske give for sin Sjæl?“ (Matth. 16, 26). Ingen vil gjerne tabe et Faar, en Penge eller noget Andet, som er ham kjær; skulde da Mennesket ville behandle sin Sjæl saa letjindigt, at han kom til at tabe den? Det bliver ved de Gamles Ordsprog: Guds tabt, Intet tabt; Mod tabt, halv tabt; Sjæl og Salighed tabt, Alt tabt. „Hold derfor fast ved det, du har, at Ingen skal tage din Krone!“ (Aab. 3, 11).

§ 36. Af alt dette sees nu, at dette „Guds Rige er et herligt Rige“ (Wisd. 5, 17), hvilket Ørens Rønge, Herlighedens Herre, Jesus Kristus, har beskiftet de Troende, ligesom Hans Fader har beskiftet Ham det (Luk. 22, 29). „Fader“ siger Han, „jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed“ (Joh. 17, 24), — som om Han vilde sige: Jeg har optaget dem i mit Samfund og Selfab; jeg har erklæret dem

for Deltagere i min Herlighed. Følgelig skal der i dette herlige Rige være megen Herlighed, som alle Herrer's Herre skal lade sit Riges Borgere se. Om det israelitiske Folks Veldste siges, at de saa Herrens Herlighed (2 Mos. 24, 1), og den hellige Skrift siger om Gud, at Hans Herlighed fyldte Tabernaklet og Templet, idet Han nemlig aabenbarede sin Nærværelse i en dunkel, men dog oplyst Sky (2 Mos. 40, 34; 1 Kong. 8, 2). Saaledes siges ogsaa om den Herre Kristus, at Profeten Esaias saa Hans Herlighed (Esai. 6, 5; Joh. 12, 41), ligesom ogsaa Apostlene saa den, dels i Hans Undergjerninger, dels i Hans livsalige Nafn og af Kjærlighed brændende Dine, dels i Hans herlige Forklarelse (Joh. 6, 2; 2 Pet. 1, 16). Saaledes skulle vi da se Jesum og Hans Herlighed, naar vi komme til at sidde paa Hans Herligheds Throne, — naar vi blive overfyldte med Hans Herligheds og Naades Sky, — naar Hans Lys skal oplyse os, saa at vi skulle skinne som Solen evindeligt og altid. Den Herlighed, som denne Verdens Herstere befidde, bestaar deri, at Alt, hvad de have, er pragtfuldt og kostbart, — at deres Værelser straalet af Guld og Sølv og Vældstene, — at deres Klæder ere broderede med Perler og Vældstene — at Væggene og Loftene ere behængte og prydede med herlige Tapeter, — at de have store og skønne Lysekroner hængende i sin Sal, — at deres Borde ere besatte med kostelige Epise- og Drikkevarer, — at Alt er fuldt af Pragt og Rigdom, som paa Salomos og Ahasverus's Tider. Men hvor stor mene I ikke den Herlighed maa være, som den Herre Jesus har beredt sig selv og os! De hellige Apostle have ved Herrens Forklarelse seet et Glimt deraf, ligesom ogsaa den hellige Stefanus, der saa Guds Herlighed og Jesum ved Hans heire Haand. Paa denne Christi Riges Her-

lighed skulle vi stedse tænke og sætte den imod dette Livs Glendighed. Den Herre Jesus selv indgik til sin Herlighed gennem megen Lidelse (Luk. 24, 26); det maa ogsaa vi gjøre; „vor Trængsel, som er stakket og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed“ (2 Kor. 4, 17). Denne Verdens Herlighed varer ikke længe og er heller ikke synderligt vigtig; men den himmelske Herlighed er vigtig fremfor alt Andet, og jo mere man tænker over den, desto herligere bliver den, og desto mere udvider den sig i vore Tanter, ligesom den ene Ring, naar man kaster en Sten i Vandet, opstaar af den anden, og den ene stedse bliver større end den anden, osv. Ligesom Josef saa at sige trinvis kom til Gode og Herlighed gennem sine Brødres Had og Fiendskab, gennem Trældom, Fattigdom, Forsølgelse, Vanære og Fængsel, saaledes ogsaa vi; derfor skal Ingen tabe Modet, men gjerne lide Alt med Christo, paa det han ogsaa maa blive ophøiet med Ham til evig Herlighed.

§ 37. Jeg vilde her slutte denne Betragtning af det himmelske og evige Rige; men efterdi der i dette findes en saa stor Mængde Udvalgte af alle Folkelag for Guds hellige Ansigt, saa spørges der, om dette Riges Borgere da ogsaa ville kjende hverandre. Dette synes tvivlsomt, saasom det er vist, at der vil foregaa en vidunderlig og nu for os ubegribelig Forandring med de forklarede Legemer, hvorpaa vi have et Forbillede i den Herre Kristus selv, om hvem der staar, at Hans Ansigts Stikkelse blev anderledes, ligesom alle Udvalgte skulle skinne som Solen (Luk. 9, 29; Matth. 13, 43). Saaledes var ogsaa Josefs Udseende blevet saa forandret, at de ikke kjendte ham (1 Mos. 42, 8), hvilket ogsaa ofte er Tilfældet med Børn, idet de, efter at have opholdt sig i længere Tid paa et fremmed Sted, ikke kunne

gjenkjendes af sine egne Forældre og Søfende. Saa meget sandsynligere er det, at heller ikke de Troende ville kjende hverandre, efter at den Ene, som ofte ster, har forladt Verden længe før den Anden. Og naar vi ikke skulde kjende dem, som vi her have omgaaets venligt med, saa kunde man sige, at vi saa meget mindre ville kjende de Fremmede, som vi her i Naadens Rige aldrig have kjendt eller seet. Men trods alt dette sige vi dog, at det himmelske Riges Borgere ganske vist ville kjende hverandre. Thi det vilde være et stort Skaar i deres Glæde, om de skulde omgaaes lutter Fremmede og Ubekjendte, og om Forældre ikke skulde kjende sine Børn, Præster ikke sine Tilhørere og den ene Ven ikke den anden. Dog vil denne Gjenkjendelse ikke ske saa meget ved Hjælp af Børnenes Udseende og Tale, hvorpaa man i dette Liv kjender hverandre, som ved Hjælp af det dem af Gud stængede uforlignelige Visdomslys, som de da ville have. Og at det vil forholde sig saaledes, kunne vi noksom godtgjøre ved de Grunde og Beviser, som Skriften frembyder os, saasom naar den siger, at Adam strax kjendte Eva, da han sit Die paa hende, omendstjondt han ikke havde seet hende før, men sovet, da Gud dannede hende af hans Ribben; denne Gang er det Ven af mine Ven og Kjød af mit Kjød, sagde han (1 Mos. 2, 23). Saaledes kjendte ogsaa Apostelen Peter Moses og Elias ved Christi Forklarelse, uagtet de viste sig i Herlighed (Matth. 17, 3, 4; Luk. 9, 30. 31), og, hvad der er endnu forunderligere, Johannes den Døber kjendte den Herre Christum, da de begge endnu vare indsluttede i Moderslivet, hvilket hin tilkjendegav ved et Glædespring, fordi denne havde berørt ham med en særegen magnetisk Kraft af sin Naade (Luk. 1, 41). Skulde ikke ogsaa vi hisset kjende hverandre indbyrdes, saa vilde heller ikke de, som vi her ved

Velgjerninger have gjort os til Venner, kunne optage (annamme) os i de evige Boliger. Og hvorledes skulde Apostelen Paulus have kunnet sige om sine Tilhørere: „I ere vor Ros paa den Herres Jesu Dag“ (2 Kor. 1, 14), hvis han ikke da skulde kjende dem? Saaledes ville ogsaa Guds Børn let kjende hverandre paa hin Dag, fordi de her godt kjende hverandre; de have allesammen Christi Aand og Sind; de leve formedelst Hans Naade i Hans Samfund og ere Blodsforbandte i Hans Blod, osv.

§ 38. Og dette vil ikke blive nogen liden Del af Lykfeligheden i dette himmelske Rige; thi betænk, hvor deiligt det vil være at træffe ei alene gode Bekjendte, Venner og Slægtninger, men ogsaa andre gudsfrygtige Sjæle, hvis Dyd og Gudsfrugt vi her have beundret! De Gamle pleiede at sige: Den ene Ven deler Sorgen med den anden; men han fordobler ogsaa Glæden; thi en Vens Sind er ligesom et Speil, der opfanger Solstraalerne og kaster dem forstærkede tilbage. Af, hvilken Glæde vi ville føle ved at se og kjende alle hellige Stamfædre, Konger og Profeter i det evige Liv! Man glæder sig her ved at eie og betragte en god Vens Billede og Portræt; hvorledes vil det da ikke blive i det evige Liv, naar vi træffe ham selv levende, og det i saadan Herlighed! Der fortælles elsteds et Syn, hvori En saa, at Stamfædrene og Profeterne tilligemed Kongerne og mange andre gudsfrygtige Lærere, hvoriblandt Luther, sad ved et Bord i Himmerige, og at Bordet var besat med mange Fæde, som allesammen vare fyldte med Salighed, og Bordet bestrøet med lutter Roser. Hvad denne Person saa i et Syn, det skulde vi engang se i Virkeligheden og selv sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob i Himmeriges Rige, medens derimod Rigets Børn skulde være udstødte i Mørket, hvor der er Graad og Tænders Gnidsel.

§ 39. Dette Sidste kunde give Anledning til et nyt Spørgsmaal. Saa fremt nemlig de salige Borgere af Guds himmelfste Rige skulde allesammen kjende hverandre, ville de da ikke blive bedrøvede, naar de se, at Mange af deres Egne ikke findes blandt de Udvalgte, men ved den store Dom af Dommeren over Levende og Døde ere blevne forviste til Helvede, saasom de ogsaa ville kjende dem? Skulde ikke en Fader, en Moder blive bedrøvet ved at erfare sit Børns evige Fortabelse? Hvem bliver ikke bedrøvet, naar han selv bor i en fredelstende Konges Rige, men derimod ved, at hans Nærmeste plages i en hedenst Volds herskers Trældom? Skulde ikke en saadan Fader udraabe: „Min Søn Absalom! Absalom, min Søn! min Søn!“ (2 Sam. 18, 33) Men jeg svarer: Dette vil ikke bedrøve dem og slet ikke volde dem nogen Hjertesorg; thi de Udvalgte ville da leve i stor Fortrolighed og Tilfredshed med hverandre; de ville ogsaa være paa det Nøieste forenede med Gud, saa at de først da ret fuldkommen elste Gud over alt Andet af ganske Hjerter og af ganske Sjæle, glæde sig i Ham og Hans Miskundhed og, efter nu at være rigtigt oplyste, erkjende, at Gud er hellig og retfærdig i alle sine Værelser, og at Han ikke gjør nogen Uret, ligesaa lidt som en Konge gjør Uret, naar han jager onde Mennesker ud af sit Rige, og ligesaa lidt som de Gode bedrøves over denne hans retfærdige Handlemaade. Deres Villie vil da være aldeles nedjænknet i og opslugt af Guds hellige Villie, saa at de ikke ønske og attraa noget Andet, end hvad Gud vil. De ville derhos finde saa megen Glæde, Trøst, Sødme og Salighed i sin Gud, at de ikke vide af noget Tab, noget Savn, nogen Bedrøvelse; kort sagt, der vil hos dem ikke længer være nogen Kjærlighed efter Nød; hvad de elste, vilde de elste i Gud; men de Fordømte ville de hede, som Guds Fiender.

§ 40. Ligesom nu alt dette skjænker de Troende en kraftig Trøst mod den Foragt, som vises dem af Verden, der ikke vil kjende dem, efterdi de ere Guds Skulte, saavel som mod den timelige Død, der ofte river de mest hengivne Venner fra hinanden, saaledes tjener det ogsaa til en Formaning og Advarsel om, at vi i dette Liv skulde gjøre os kjendte med Guds gode Børn. Gud pleier ofte at indhulle sine Egne i Tiggerdragten, jeg mener: at skjule dem under meget Kors og megen Trængsel, ligesom man i Naturens Rige finder, at det Bedste er indesluttet i haarde og knudrede Ting, saasom Rødders og Mandlers søde Kjærne i de haarde Skal. Held derfor den, som har Forstand til at kjende Guds Venner i Verden og at indlade sig i Venstabskab med dem; de skulde i hint Liv gjenfinde og gjenkjende hverandre med stor Glæde og evindeligen fryde sig med hverandre. Verden undser sig ofte for at omgaaes med fattige og ringe Frænder, at holde Venstabskab med dem og tale med dem; men i Himmelen ville hverken de hellige Engle eller Stamfædrene eller Kongerne eller Profeterne eller Apostlene og andre Hellige stamme sig ved os, men omgaaes venligt med os. Hvad bryder en Vandbringsmand sig om, at Ingen kjender ham paa Reisen, naar han blot er godt kjendt af sine Egne? Saaledes bekymrer heller ikke et Guds Barn, som reiser gennem denne Verden til sin himmelfste Fader, sig om, at Verdensbørnene ikke ville kjendes ved ham, naar han blot er godt kjendt af Gud og sine Venner i Himmelen. Hvo skulde nu ikke ønske snart at faa se sine Medborgere i Himmelen og desaarfsag snart at vandre herfra og være med Christi? Saalænge som vi leve i dette Verdensrige, ere vi underkastede allehaande Tilfælde, og heller ikke Naadesriget er uden Kors og Forsølgelse; men i Herlighedens Rige skulde vi være fuldkommen befriede fra alt

Saadant, hvorfor vi ogsaa bør længe efter det. Den Herre Jesus er gaaet forud for os og har indtaget Riget; vi skulle visse ogsaa følge efter Ham og ligeledes indtage det, og Han vil modtage os paa det Venligste. Ak, hvilken Glæde vil det ikke blive, naar Han siger: „Kommer hid, min Faders Velsignede! arver det Rige, som Eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt! Historien fortæller om den gamle Kirkelærer Hieronymus's Indgang i Himmelen og fi-

ger, at Cyrillus og Augustinus saa og hørte til, hvorledes den Herre Jesus beskikkede ham Riget; dog ikke blot Hieronymus's, men enhver Troendes Sjæl er Christi Rige beskikket, hvilket vi Alle bør haabe paa og længe efter, figende:

Amen, kjære, gode Gud,
Hjælp os snart af Verden ud,
Og af Naade du os give,
At vi evig hos Dig blive!

Amen, i Jesu Navn. Amen.

I Jesu Navn. Amen.

Om den troende Sjæls tilkommende Herlighed og Salighed.

Elleve Prædiken,

hvori dens Glæde end nderligere skildres.

Pf. 16, 11: For dit Ansigt (o Gud) er Mættelse af megen Glæde, liflige Værelser ved din høire Haand evindeligt.

§ 1. Den hellige Apostel Paulus figer med mærkværdig Skjelnen: „Vi ere frelst, (men) i Haabet“. Dersom vi haabe det, som vi ikke se, da forvente vi det med Taalmodighed (Rom. 8, 24. 25), hvorved for det Første er at mærke, at Apostelen allerede priser de Troende salige, hvilket tykkes Verden og undertiden de Gudsfrygtige selv latterligt. Saafremt Overflødighed af alt Godt og en rolig og uforstyrret Nydelse af den himmelske Herlighed og Belyst er en Lyksalighed eller rettere sagt en Salighed, saa synes Ingen at være mindre salige end Apostelen og andre Guds Børn, der kæmpe med megen Nød og Trængsel, som Apostelen selv klager over, figende: „Mig synes, at Gud har fremstillet os Apostle

som de Ringeste, som overantvordede til Døden; thi vi ere blevne et Skuespil for Verden, haade for Engle og Mennesker. Vi ere Daarer for Christi Skyld. Vi lide haade Hunger og Tørst og ere nøgne og saa Mundslag og have intet vist Opholdssted. Vi blive over skjeldte, forfulgte og bespottede. Vi ere blevne som Udskud i Verden, Alles Skoviss“ (1 Kor. 4, 9 flg.). Hvorledes stemmer nu dette overens med vort anførte Sprog? Ligesom de ere elendige Mennesker, der nære en taabelig Indbildning om at være Keisere, Konger eller Fyrster — som en elendig Bondemand i vor Tid, der gif omkring i Landet og foregav, at han var Landets Herre og nedstammede fra Keiser August, hvorfor han glædede

fig meget, naar han om Julen hørte oplæse Evangeliet om Christi Fødsel, der indtraf paa Augustus's Tid, eller som en vis bekendt Jurist, der ved Indbillsheds og Uergjerrighed var falden paa den Galsskab, at han enstemmigt var valgt til Pave af Kardinalerne, hvilket han ikke vilde lade sig afsnakke fra —, saaledes ere ogsaa de Christne i Verdens Dine taabelige Menneſter, idet de ſige, at de ere lykſalige og ſalige, uagtet de kjæmpe med alſkens Nød, og uagtet der Intet er, ſom man udbortes bliver mindre var hos dem end Salighed, hvorfor man daglig ſiger til dem: Hvor er din Gud? Hvor er din Salighed? Hvor er din Rigdom? osv. (Ps. 42, 11).

§ 2. Man maa derhos ſjelne vel mellem Salighedens Erhvervelse og dens Aabenbarelse eller Nydelse ſaavel ſom mellem Forſikringen om Saligheden og dens Overantvordelse, mellem Forſtegrøden og den fulde Høſt, mellem Troen og Beſtuelſen. Vi ere viſſeligen iſandhed ſalige, ſaa Mange af os, ſom formedelſt en ſand Tro ere indlemmede i den Herre Chriſtus, efterdi Han ligesaa viſt har forhvervet os Saligheden, ſom om vi allerede fuldkommen beſade den. Ja, Han har beſeglet os den og forviſet os om den ved Ordet og de høiværdige Sakramenter, men fremfor Alt ved ſin Hellig-Aand, ſom er os Pant paa vor Arv, der bevares til os i Himlene (Eſef. 1, 14). Ja, Han giver os ofte en Forſmag paa vor Salighed og Forſtegrøden deraf. Og ſkulde ikke den være ſalig, hvis Navn er optegnet i Himmelen, — der, ſom et Guds Barn, overſkygges af Hans Naade, — der, ſom en Broder af den Herre Jeſus, bliver renſet ved Hans Blod, — hvem den Hellig-Aand opfylder, ſom ſit Tempel, og glæder med ſin Trøſt, — der har de hellige Engle til ſine Tjenere og Opvartere, hvilke ligesom flyve omkring ham og bære ham paa Hænderne, — der taler i ſtørſte

Fortrolighed med Gud gjennem Hans Ord og i ſine Bønner ſom et Barn med ſin Fader, — for hvem Djævlene ere forfærdede? Er ikke det et rigt mindre-aarigt Barn, til hvilket dets Forældre har henlagt en ſaa ſtor og rig Arv? Er ikke det en lykſalig Brud, ſom er bleven formælet med alle Herrers Herre og alle Kongers Konge og ſom har ſaaet ſaa mange deilige Gaver? Det Kors, den Ulykke og Glendighed, ſom Verden beraaber ſig paa, kan derimod ingenlunde hindre eller formindſke denne Salighed, ſaafom det er Noget, der kun angaar og vedkommer det udbortes Menneſte; thi om endog dette gaar tilgrunde, fornyes dog det indvortes Dag for Dag; Trængſelen, ſom er ſtaffet og let, bringer os en evig og over al Maade vigtig Herlighed; hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrſtendømmer, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller Hunger, ei heller Sværd, ei heller nogen Magt kan ſtille os fra Guds Kjærlighed og fra den evige Herlighed. Og hvad vilde jeg heller ønske, end at jeg kunde finde Ord til at godtgjøre dette for alle dem, ſom med ſand Tro og oprigtig Kjærlighed hænge ved den Herre Jeſus, og at jeg kunde overbevise dem om, at de ere ſalige i Guds Naade, i Jeſu Kjærlighed, i den Hellig-Aands Trøſt, paa det de kunde ſynge og ſige med ſtor Fri-modighed:

Hvorfor ſkulde jeg dog klage?
Chriſtus er
Mig jo nær;
Hvo vil Ham borttage?
Jeg ved Ham ſkal eie Livet,
Som Han mig
Naadelig
Har i Troen givet.

§ 3. Ligesom det nu er en Sætning, ſom gjælder blandt de Retſlærde, at den, ſom ſkal fængſles, anſees, ſom om han allerede var fængſlet, ſaaledes kunne vi ogsaa ſige om de Troende, at de al-

rede ere salige, efterdi de i Guds hellige Ord have Forsikring om, at de ere gjenløste ved Christum og ville blive salige ved Troen paa Ham. Apostelen siger jo klarligen etsteds, „at Gud har frelst eller saliggjort os“ (Efes. 2, 4 flg.); har Han gjort os salige, saa kan Ingen fordomme os eller fratjende os Saligheden. Derhos bor ogsaa Gud formedelst Troen i vore Hjerter (Efes. 3, 17), og denne Iboelse forvisser os om vor Salighed, saa at den ogsaa i dette Liv giver og meddeler os den evige Saligheds allerhøieste Gode. Vi have her allerede Begyndelsen til det evige Liv i Nydelsen af de aandelige, himmelske Goder og maa derfor aldeles ikke tvivle om dets fulde Indtrædelse hijsket. Herpaa har Gud givet os Brev ved sit hellige Ord og Segl i de hellige Sakramenter. Hvorledes skulle vi da undfly Guds Unaade, dersom vi ikke tro eller agte saa stor en Salighed? Al nei, Herre Jesus.

Jeg det i Tvivl ei drager;
Dit Ord, det lyver ei.
Du siger: Ei forsager!
Dertil mig holder jeg.
Hver den, som tror, og som er døbt,
Til ham er Himmelriget kjøbt,
Saa han ei skal fortabes.

§ 4. Vi skulle imidlertid lægge vel Mærke til, at Apostelen siger: i Haabet. Vi besidde vel Saligheden, som Guds Søn ved sin Fortjeneste har forhvervet og skjænket os; men den er saa at sige skjult under et Dække. Hvad der er skrevet med Citronsaft, kan man ikke læse, medmindre man holder det over Lyset eller Ilden; saaledes har ogsaa vor Gud givet os Brev paa vor Salighed; men vi ville først kunne rigtigt læse det og fuldkommen forstaa det, naar det har gaaet igjennem Ilden, jeg mener; naar dette Forkrænelige iføres Uforkrænelighed, og det Fuldkomne begynder, — naar vi gaa over fra Tro til Beskuelse og blive indførte for at tage vor Arv i

Besiddelse. Imidlertid maa vi haabe paa saadan Aabenbarelse, ikke som Berden, hos hvilken det heder: Alt vente og haabe gjør Mangen til Taabe; men vi haabe paa den levende Gud, som ei alene er trofast i sine Forjættelser, men tillige sandbru og som redeligen opfylder sine Tilfagn i Himmelen; dette Haab beskæmmer ikke (Rom. 5, 5). Vort Haab er som en svag Plante, der ligger paa Jorden, saaledes som Vinranken, Humlen og Vedbenden, men som opbindes til en Stang og da staar fast. Vort Haab staar til Gud, der ikke svigter; thi Han er trofast.

Hvo paa Gud tror,
Han siffer bor
I Himlen og paa Jorden.
Hvo stadig staar
I Jesu Saar,
Han er Guds Arving vorden.
Thi vil jeg mig
Altid paa Dig
Med Hjertets Haab forlade.

§ 6. Endelig siger han: Vi forventer Ham*) med Taalmodighed. Ligesom han paa et andet Sted siger: „Vi forventer Frelseren, den Herre Jesus Kristus fra Himlene“ (Filipp. 3, 20), saaledes siger han her: Vi forventer Ham, — som om han vilde sige: Vi opløste Hoved og Hænder til Himmelen; did vende vi vore Dine og Hjerter og sige: Der gaar ikke en Dag hen, uden at vi vente paa Dig og gjerne vilde være hos Dig. Derfor sammenligner Herren dem, som nære en inderlig Attraa efter at komme til Hans Glæde, med de Tjenere, som vente sine Herrer, naar de ville bryde op, for at de kunne følge dem hjem (Luk. 12, 36). Saaledes maa ogsaa alle troende Tjenere vente, indtil deres Herre og Frelser vil bryde op til sin Dom, — som en Brud venter paa sin Brudgom, lig de Jomfruer, der holdt

*) I vor Bibelovertættelse: Vi forventer det.

fine Lamper rede (Matth. 25, 7). Men til saadan Venten udfordres Taalmodighed, indtil vi blive hentede hjem og indførte til den himmelske Herlighed og den virkelige Nydelse, saa at vi sige:

Alt, Gud, forlad os al vor Brøst
Og styrk os vel med Skriftens Trost,
Alt vi med god Taalmodighed,
I Tro og Haab og Kjærlighed
Dit Guddomsord bevare,
Indtil vi herfra fare!

da den Herres Jesu frydefulde Røst lyder: „Vel, du gode og tro Tjener, gaa ind til din Herres Glæde! Kommer hid, min Faders Betsignede; arver det Rige, som Eder er beredt fra Verdens Grundvold blev lagt!“ (Matth. 25, 21. 34) Om denne Salighed, Herlighed og Glæde, som vi besidde i Haabet, og hvis Aabenbarelse og fulde Nydelse vi med Taalmodighed forvente, skulle vi ogsaa den negang tale. Hjælpe Gud, at det maa tjene til Hans hellige Navns Forherligelse og mange Sjæles Opbyggelse til det evige Liv! Amen.

§ 6. Det var et smukt Middel, en gudfrygtig Præst udtænkte for at trøste og opreise en gudfrygtig, men med meget Kors belagt Sjæl. Han lod en Måler afbilde paa den ene Side af Værelset en Kvinde, siddende under Torner og Tidsler, og over hende den lynende og tordnende Himmel, overtrukken med sorte Skyer, mellem hvilke Dævlene svævede; Taarerne strømmede ned over Kvindens Kinder, og hun vred sine udstrakte Hænder med ynkverdige Miner. Paa den anden Side saaes den samme Kvinde opløftet over Skyerne under den klare Himmel; hun havde en Krone paa sit Hoved; hun var beklædt med Solen, og mange Engle fløi omkring hende, — hvormed han paamindede hende og Andre om, at der efter en kort Tids Lidelser vilde følge Herlighed og stor Glæde. Denne Glæde fremstiller Skriften i forskellige deilige Sprog, til hvilke ogsaa

vor valgte Text hører. Thi dersom Noget vilde spørge mig, hvad de Udvalgte i Himmelen skulle tage sig for, saa kunde jeg efter Skriftens Foranledning ikke svare Andet, end at de skulle se Gud Ansigt til Ansigt, hvilket vi have udviklet i forrige Brædken, og at de derhos skulle fryde sig med uudsigelig og forherliget Glæde (1 Pet. 1, 8); under denne Glæde ville de love og prise Gud og synge med Fryd af Hjertets Behag (Esai. 65, 14); de skulle ikke mere vide af nogen Nød; men vandre i evig Fred i Selvfskab med de hellige Engle og Udvalgte, der ikke blot nyde saadan Glæde for sin egen Del, men ogsaa forsøge den for Andre. De Ord Himmel, Salighed, evigt Liv indeslutte Mere i sig, end der lader sig tænke, og ere ligesom de Viledere, der betyde Mere end de synes at udtrykke; om t. Ex. Nogen afbildede en Haand, som holdt og frembød et Hjerte, saa vilde dette tilkjendegive al den Hjertets Kjærlighed og Hengivenhed, som man tilbyder En tilligemed al sin Formue; dersom Nogen afbildede en Krone, saa betegnede han dermed et helt Kongerige med al dets Majestæt og kongelige Herlighed; dersom Nogen afmalte et Kors, saa sammensattede han deri Korsets hele Hemmelighed. Dette maa vi nu noget nærmere forklare.

§ 7. For at vi imidlertid heri skulle gaa frem efter en vis Orden, saa ville vi gjøre Begyndelsen med vort anførte Skriftsted, hvor Profeten siger: Du skal kundgjøre mig Livets Sti; for dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde. Her skulle vi for det Første lægge Mærke til, at han siger: Du skal kundgjøre mig Livets Sti, eller hvorledes man paa en smal Fodsti kommer til Livet, hvormed han vil tilkjendegive, at Gud selv har aabenbaret os det evige Liv og ved sin Søn vist os den rette Vej til samme; ellers skulde vi vel aldrig vide Noget derom og aldrig finde Veien, saaledes,

som man kan se af Herrens Apostel Thomas; thi da denne Bei kom paa Tale, spurgte han: Hvorledes kunne vi da vide Beien? hvortil Herren svarede: „Jeg er Beien og Sandheden og Livet; der kommer Ingen til Faderen uden ved mig“ (Joh. 14, 5. 6). Man maa vel forundre sig over, at Menneffene for timelig Bindings Skyld have fundet og gjort saa besynderlige Veie gennem Sandheder og andre Ørkener, over Land og Hav, over Fjelde og Klipper, saaledes som t. Ex. Kolumbus aabnede Beien til Amerika, hvilken Amerikus Vesputius end mere banede, hvisaarsag denne nye Verdensdel fik Navn efter ham; men Ingen kunde finde Livets Bei, dersom ikke Gud ved sin Søn havde vist os den. Lader os derfor bede Gud, medens vi leve, at Han vil kundgjøre os denne Bei til Livet, og efterdi vi vide, at vi ikke kunne finde den uden Kristus, saa lader os ufravendt se paa denne Veiviser og bestandig følge Ham! Det er beklageligt, at de fleste Mennefter nutildags staa i den Formening, at Intet er lettere end at finde Beien til Himmelen og Saligheden, hvorfor de sit hele Liv igjennem nære mindst Belymring i saa Henseende og stedse vandre paa den brede Bei i det Haab, at de i sin sidste Nød kunne med et Spring hoppe over fra Helvedveien til Livets Bei. Al, Herre, vor Gud, led os med dine Dine, og kundgør os Beien til Livet! ellers maa vi allesammen vandre paa Dødens Bei.

§ 8. Men lader os nu stride til selve Sagen! Profeten siger i vor Text: „For dit Ansigt er Mættelse af megen Glæde.“ Hos Gud maa der jo være Glæde; thi naar Skabningerne kunne glæde det menneskelige Hjerte, hvor meget mere maa da ikke Gud kunne det! Vin, Musik, Vaaren, en lystelig Egn, en stjern Havn og Deilige glæde Menneffene; men hvorfra have de denne Kraft

til at glæde? Udentvivl fra Gud. Og hvad vil da ikke Gud kunne gjøre! Derfor lægger Profeten til, at det skal blive en Mættelse af megen Glæde, en Overflødighed deraf. Paa et andet Sted siger han: „Menneffenes Børn skulle blive drukne (eller: mættes overflødig) af dit Huses Fedme, og Du skal give dem at drikke af dine Belystets (Glæders) Strøm“ (Ps. 36, 9). Og for at vi ikke skulde falde paa den Tanke, at denne Strøm snart kunde blive udtømt, saa tilføies der: „Hos Dig er Livets Kilde. Her i Livet giver Gud os Draaberne; hidsæt finde vi selve Kilden. Her have vi maaft en Flaske, fuld af Glæde, om jeg saa maa sige, saaledes som Haar havde en Flaske, fuld af Vand (1 Mos. 21, 14. 15); men Flasken bliver snart udtømt og formaar ikke at læste os i vor største Tørst (i Sjelenød og Dødsnød); hidsæt derimod skulle vi have en uudtømmelig Brønd. Her i Livet er det, som om vi gaa i en fremmed Havn, hvor man maaft plukker en og anden Blomst og forærer os; i Himmelen derimod vil Gud bestrø os med mange Tusinde Gange Tusinde Glædes- og Trøstblomster. I dette Liv er Glæden (den sande Glæde) sparsom; det Meste er Klage og Graad; Gud bespiiser sine Børn med Taarers Brød og giver dem et fuldt Maal af Taarer at drikke; Han bortstylder dem; Han overstrømmer og oversvømmer med Trængsel og Glendighed og med sin Brede; „Afgrund raaber til Afgrund under hans Renders (Vandstrømmes) Ryd“ (Ps. 80, 6; 90, 5; 88, 17; 42, 8); men hidsæt skal der være Glæde nok, Mættelse af megen Glæde.

§ 9. Dette forklarer den hellige Skrift end hyderligere ved andre Sprog, som vel tilkjendegive en timelig Glæde, men derunder fremstille den evige. Naar den taler om Kirkens lykkelige Tilstand i den nye Pagt, saa siger den, at „Herrens Forløste skulle komme tilbage og komme

til Zion med Frydefang, og at evig Glæde skal være over deres Hoved" (som en uforvisnelig Glædeskrands; thi det synes, som om den figter til de Krandsje, Østerlændingerne pleiede at række sine Gæster ved sine Gæstebud, eller til den liflige Olie og Balsam, hvormed de overøste Gæsternes Hoved, og at den dermed vil fremstille de Udvalgtes evige og herlige Frydemaaltid, hvor der ikke længer skal svæve noget Uveir over dem i Luftten, men hvor de skulle gribe*) lutter Fryd og Glæde og ligesom forfølge dem, der flygtede for dem her i Taaredalen, — og hvor de skulle gjenfinde, gribe og omsavne sine Venner, som de her med Angest tabte og ledte efter; thi Ordet gribe bruges i den hellige Skrift om dem, som have taget Flugten (2 Kong. 25, 5. 6); naar de nemlig hisset gribe og fastholde sin Jesum, skulle de bekomme evig Fryd og Glæde, — ligeledes, naar de gjenfinde sine Kjære, som de her i dette Liv med megen Smerte og mange Taarer have sendt i Forveien. „Og Sorg og Suk skulle fly fra dem"; de skulle fly for dem som Flaggermusene og Natuglerne for den opstaaende Sol; de skulle udkastes, som man udjager og udkaster Hunde og urolige, trættekjære Mennesker af et Bryllupshus (Esai. 35, 10).

§ 10. Mærkværdige ere ogsaa Ordene i den deilige Vignelse, som vor kjæreste Frelser fremsætter om et Menneske, der ved sin Bortreise overantvordede sit Guds til sine Tjenere og ved sin Tilbagekomst sagde til den gode Tjener, som havde aagret godt dermed: „Gak ind til din Herres Glæde!" (Matth. 25, 21) ret som en Vandringsmand, der er gjenembaad og forfrosen af Regn og Kulde, gaar ind i sit Hus, hvor enhver Bekvemmelighed og Bederbøgelse venter paa ham, eller som om en Herre vilde gjøre sine Tjenere tilgode og i den Hensigt havde

ladet indrette et Spiseværelse, hvori der, fandtes alle mulige Bekvemmeligheder og hvori Bordene vare besatte med de mest velmagende Retter, Vine og Rager, og Herren lod Døren til samme flaa op og nødte dem til at gaa ind, for at nyde det Altsammen efter Lyst og Behag, eller som om han lod sin Selskabsstue gjøre vellugtende med de allerlifligste Røgelse og bød sine Tjenere at gaa derind. Dog, jeg tilfredsstiller ikke mig selv rigtigt og uidentvilt heller ikke dem, som læse eller høre dette, med disse Vignelser, saasom de ikke forflaa til grundigt at fremstille selve Sagen. Man kan betragte en Lysthave paa et Maleri; men man kan ikke gaa ind i den; man kan se asmalet en Mængde Hylde med Glaske og Krutter paa i en Hvælving; men man kan heller ikke gaa i den, — og saadan er al Verdens Glæde. Men efter Døden skal Døren blive opladt for os, saa at vi skulle gaa ind til Herrens Glæde, ind i Herrens deilige Selskabsal til Glæde. Ak, hvad er ikke det for en Glæde, som ikke skal gaa ind i Mennesket, men som Mennesket skal gaa ind i! Thi hvad Andet betyder denne Maade at tale paa, end at de salige Sjæles Sted er fuldt af allehaande Glæde? Vigesom den, der farer paa Søen, ikke ser Andet end lutter Hav trindt omkring sig, saaledes ser den Saliges Sjel Glæde over sig, nemlig i Gud, Glæder under sig, nemlig i sine Fiender, som han da har under sine Fødder, Glæde ved Siden af sig, i de hellige Engles og Udvalgtes Selskab, Glæde i sig selv, i sin Sjel og sit Legeme, som begge ere udstyrede med himmelske Gaver, der opfyldte dem med Glæde heltigjennem, ligesom et smeltet Sukker gjennemtrænger selv de sureste Frugter og forføder dem med sin søde Kraft.

§ 11. Den hellige David taler ogsaa paa andre Steder meget mærkeligt om denne Glæde, idet han siger: „Du

*) I vor Bibeloversættelse: bekomme.

har omvendt min Hylen til en Dands for mig, min Gud; Du har opløst min Sæk og bundet om mig med Glæde" (Ps. 30, 12), med hvilke Ord han meget træffende beskriver den Omkiftelse, der foregaar hos de gudsfrygtige Sjele ved deres Overgang fra dette til hint Liv. Klage og Sorg er saa at sige deres Klædebon, hvori de i dette Liv indhylles, ligesom ogsaa Paulus fremstiller Synden, hvorfra al Sorg og Bedrøvelse har sin Oprindelse, som en vid, flagrende Kappe, der sinker Mennesket paa Dydsløbet og saa at sige befnærer det (Ebr. 12, 1), eller ligesom man indsnører de smaa Børn i Svøb, — hvorved han vil minde os om, at Baand og Trængsler bие efter os her i Verden (Ap. Gj. 20, 22), men at Herren i det evige Liv vil borttage saadanne Fiender og omgjorde de Gudsfrygtige med Glæde; da skal Han efter sin Forjættelse borttage Svøbet og Dækket (Esai. 25, 7), det er: alle dette Livs Baand og al dets Glendighed, alle Sygdomme, Forfølgelser, Trængsler, Angst, Nød og selve Døden. Da Marдохæus fik at vide, hvad Haman havde i Sinde at gjøre imod den jødiske Slægt, nemlig ganske og aldeles at udrydde den, iførte han sig en Sæk og raabte med stort og bittert Skrig; men hans Sorg blev snart omkiftet; thi Kong Ahasverus lod ham iføre kongelige Klæder og pryde saare skjønt, i Blaafarvet og Hvidt, med en kostelig Linmedkappe og Purpurfaabe (Esth. 4, 1; 6, 11; 8, 15); saaledes skulle ogsaa de Udvalgte, som her ere bedrøvede og ligesom stedsse maa gaa i sorte Klæder, hisjet vorde smykkede med hvid Silke og derhos blive høiligen glædede og overflædte med Glæde.

§ 12. Men jeg maa anføre endnu Mere af, hvad den hellige David frembyder til Oplysning om denne Glæde, idet han siger: „De, som saa med Graad (Taarer), skulle høste med Frydefang" (Ps. 126, 5). Al, hvem som blot kunde

saa mange Taarer i Troen og Kjærlighed til Jesum, saa at han siden havde desto mere Glæde at høste! O, lader kun Taarerne rinde, mine Kjæreste, naar Verden bedrøver os, Satan ængster os, Synden nager os, osv. Vidste Satan, hvilken Glæde deraf engang skal opstaa for os, saa vilde han ikke presse en eneste Taare af vore Dine. Alle vore Taarer falde i Guds Have, og der vil opvokse lutter Glædesblomster af dem, — som en vis gudsfrygtig Sjel sagde: Min Jesus har svedet blodig Sved og uidentvibet ogsaa grædt i Oliehaven; men hvilke yndige Blomster ere ikke opvokse deraf! Vader os tænke herpaa, naar vi enten følge vore afdøde Kjæres Lig og begræde dem, eller naar Menneskenes Ondskab, lig en skarp Røg, tager Taarerne af vore Dine; der skal følge lutter Glæde ovenpaa, og den bitre Graad skal forvandles til sød Vin, vor Hulten til lutter Frydefang. Gud opbevarer alle Taarer og tæller dem, saa at ikke en eneste af dem bliver glemt; Han vil hisjet ogsaa aftørre dem alle af sine Troendes Dine (Esai. 25, 8; Ab. 7, 17), hvilket man kunde forklare ved, hvad Profeten Esaias siger: „J skulle forlyste Eder paa Rnæerne. Som En, hvem en Moder trøster, saaledes vil jeg trøste Eder" (Kap. 66, 12. 13). En Moder kan ikke altid være hos sine Børn, men maa ogsaa røgte sine huslige Syssler; imidlertid begynder Barnet at græde, at lede efter hende i alle Kroge og at længes efter hendes Bryst; men naar Moderen kommer tilbage, tager hun det paa sit Skjød, rækker det Brystet og aftørre dets Taarer. Saaledes gaar det ogsaa ofte med de Troende; de ere i Almindelighed bedrøvede her i Verden og have sjelden tørre Dine; ofte græder mangt et Die til Gud (Job 16, 20); Manges Mad er Graad Dag og Nat, og de dyrke Gud med mange Taarer. Hvad enten det nu er Længsel

efter Jesum eller Anfegtelser eller Angest over Synden, Mange græde over, eller det er udbortes Marsager, som fremkalde Taarerne, saa vil dog Gud ved deres Borttagelse sagte astørre dem og gjøre dem til lutter Glæde (Nab. 21, 4).

§ 13. Jeg maa endnu anføre nogle Skriftsteder for at skildre denne Glæde. Den hellige Profet Esaias siger hel mærkværdigt: „Retsfærdighedens (Christi i Troen tilregnede Retsfærdigheds) Gjer-ning skal være Fred, og Retsfærdighedens Arbeides Frugt skal være Hvile og Tryghed indtil evig Tid, og mit Folk skal bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger og i meget stille, rolige Stæder“ (hvori de skulle kunne byde Djævelen og hans Medhjælpere Trods — Kap. 32, 17 flg.). Al, den Herre Jesus har jo forhvervet os Fred med Gud og vor Samvittighed, og den burde jo seire, herske, regjere og have Overhaand i vore Hjerter (Kol. 3, 15; Filipp. 4, 7); men kan man ogsaa have Fred for Djævelen, Synden og Verden? Mange faa ikke Fred for sin Egtesælle, Mange ikke for sine Embedsbrødre, sine Naboer osv. Al, Fred! Fred! hvilket sødt Ord er ikke du! hvilket ædelt Alesnodie! hvilken dyrebare Skat! Men hvor finder man den i den ugudelige, fredshadende Verden? Den korsfæstede Jesus og Hans Naadesaand bringe jo oftere vort Hjerte Fred; men Djævelen brøler ofte saaledes ind i os som en Løve, at vi forfærdes, skjælve og bæve. Men se, i Himmelen er Fred, evig Fred, lutter Fred, Fred og Glæde i Overflødighed! De høieste Fjelde, hvis Toppe rage op over den mellemste Luftkreds, vide ikke af noget Uveir, nogen Storm, noget Regn, ligesom der navnlig skrives om Fjeldet Olymp i Grækenland, at der paa Toppen er saa stille, at de Bogstaver man skriver i Støvet deroppe med en Finger eller Stok, ikke skulle blive udslettede. Saaledes skal det ogsaa være i Himme-

len; der vil Alt være stille, roligt og sikkert; der vil ingen Djævel mere anfegte os, ingen Synd mere vildbele os, ingen Verden mere forarge os, ingen Fiende mere anklage os, ingen Nød mere ængste os, ingen Sygdom mere svække os, ingen Død mere dræbe os. Der „skulle Herrens Forløste komme tilbage og komme til Zion med Frydesang, og evig Glæde skal være over deres Hoved; Fryd og Glæde skulle de bekomme“ (Esai. 35, 10). Glædede Israels Børn sig, da de bleve udfriede fra det babyloniske Fangenskab, skulde da ikke de Udvalgte glæde sig, saasom de da blive befriede fra alt Ondt? De Gudsfrygtige glæde sig her i Livet ved at være delagtige i Gud og besidde Ham i Troen, saaledes som den hellige Jomfru Maria siger: „Min Sjæl ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud, min Frelser“ (Luk. 1, 46. 47); hvorledes vil det da ikke blive, naar vi evigt skulle holde Jesum i vore Arme! Abraham frydede sig i Aanden og Troen over, at han skulde se Herrens Dag (Joh. 8, 56); skulde da ikke de Udvalgte glæde sig, naar de faa se Gud Ansigt til Ansigt i usigelig Herlighed? Hvoraf kommer nu saadan Glæde uden fra den herlige Fred og Ro, som skal være i Himmelen? Sjelen søger ofte Fred og Ro i dette Liv og kan ikke finde den, men er urolig i Menne- sket; Mennesket en fuldt af Uro; det hyl- ler formedelst sit Hjertes Forstyrrelse; i det evige Liv derimod skal der være lutter Fred og Ro; da kommer de, som have vandret for Gud, med Fred (Esai. 57, 2) og bo i Fredens Boliger; da „hvile de fra alle sine Arbeider“ (Nab. 14, 13).

§ 14. Den hellige Johannes beskriver ogsaa en Art af de Troendes himmelske Glæde, naar han siger: „De skulle ikke hungre mere, ei heller tørste mere; Solen skal ei heller falde paa dem, ei heller nogen Hede; thi Lammet, som

er i Thronens Midte, skal vogte (føde) dem og føre dem til levende Vandkilder" (Mat. 7, 16. 17). O, hvor godt blive ikke de vogtede og fødte, som Lammet vogter og føder! Af, Herre Jesus, Du Guds Lam, fød mig i denne Verden, som Du vil, og som Du finder det tjenligt til min Salighed, blandt Tidsler og Torner og paa daarlige Græssange, naar du kun hidsjet vil føde mig blandt Lilier og Roser i din evige Kjærlighed og Glæde! Lader os derfor ingenlunde være sorgmodige og ikke se saa meget paa Møjsommelighederne i dette Liv, der er en Bei til Himmelen, som paa Herligheden i det evige Liv! Her i Verden er vel ogsaa Herren vor Hyrde, og der skal Intet fattes os, som nemlig Herren, vor Hyrde, i sin Alvidenheds Øjs ser ikke er skadeligt for os med Hensyn til vor Sjæl; dog, ligesom en Hyrde ikke lader sine Faar græsse, hvor de ville, men hvor det er dem tjenligt — han lader dem ikke paa den hedeste Tid af Sommeren drikke af stillestaende Vandpytte, men heller tørste, indtil han kommer til en frisk og kjølig Kilde, hvor Faarene formedelt Vandets Kulde ikke kunne drikke Meget; han lader dem ikke om Høsten græsse paa Agrene, hvor det spildte og affaldne Korn har begyndt at spire, idet han ved, at dette formedelt sin Fedme ikke er sundt for dem — saaledes føder ogsaa dette Lam, vor Hyrde, os i denne Verden; Han ved, at vi have mere Stade end Gavn af meget timeligt Guds; derfor bespiser Han os ofte knapt nok dermed og holder os paa smal Røst; men hidsjet vil Han føde os i evig Glæde og Salighed; der skulle vi „have Liv og have overflødig" (Joh. 10, 10).

§ 15. Af de anførte Skriftsprog sees nu saa nogenlunde, hvilken Glæde de Udvalgte skulle finde hos sig selv. Men lader os endvidere betænke, hvorledes de ville forøge sin Glæde i Gud og ved

Gud, idet de uden Afsladelse skulle prise Ham. Og ihvorvel det synes, som om dette ikke maatte være nogen Lyst og Glæde, men et Arbejde og Besvær, saa vil det dog blive en særdeles Glæde ligesom en Fugl, der synger, glæder baade sig selv og Andre, og ligesom et Menneſte, der spiller paa Luth, derved forlyfter og opmuntrer baade sit eget og Andres Sind. Thi efterdi de Udvalgte blive drukne af Guds Hus's Fedme og opfyldte med Guds Kjærlighed, saa maa de nødvendigvis bryde ud i Guds Pris med Glæde, hvilket ogsaa blev vist Johannes i hans Syn, idet han saa de fire Dyr med sex Vinger og fulde af Dine, hvilke ingen Hvile havde, men priste Gud Dag og Nat; dog ei alene disse, men ogsaa de Ældste, ja en stor Skare af alle Slegter og Folk og Tungemaal lode sig høre med sin Pris (Mat. 4, 8 flg.), hvoraf sees, at Gud vil have allehaande Menneſker „af alle Folk," saa Mange, som „frygte Ham og gøre Retfærdighed," i sin Himmel (Ap. Gj. 10, 35), i hvilken Hensigt Han ogsaa har „ladet prædike Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk" (Luk. 24, 47), — at den himmelske Kjærligheds og Glædes søde Vin ikke blot saa overflødig bliver fremfat for de ældste og fornemste, store Helgener, men ogsaa for alle Andre, og at de Alle tilsammen ville udbryde i Guds Pris og glæde sig derover, hvortil da vil komme de himmelske Hærſtærers Mangfoldighed, saa at Tusinde Gange Tusinde Røster skulle blande sig med hverandre og lyde og gjenlyde lifligt til den store Guds Ære og Lov. Men betænk, hvilken stor og herlig Glæde dette vil blive! Hvo vil ikke her ønske:

Lad os i Himlen nyde Sted
Blandt Helgener i Salighed!

§ 16. Spørger du, hvad Anledningen skal være til Guds Pris, saa vil

derpaa ingen Mangel være; thi de Udvalgte ville forundre sig over Guds ubegribelige Væsen og over Hans Herlighed, Han, som er, og som var, og som skal være i al Evighed, og som lever fra Evighed til Evighed. I dette Liv kjende vi nemlig Videt af det guddommelige Væsen; intet Menneſtes Hjerte kan fuldkommen tænke sig det, ingen Forstand begribe det, ingen Tunge forklare det, og man kan ſnarere ſige, hvad det ikke er, end hvad det er, ligesom vore Dine ſnarere blive blindede end oplyſte, naar de ſe lige ind i Sollyſet. I dette Liv kan Gud blot for en Del kjendes af ſit Ord og ſine Gjæringer, ligesom Solen af ſine Straaler og Virkninger. Men efterdi de Salige i Himmelen ſkulle ſe Gud Anſigt til Anſigt og kjende Ham, ſom Han er, ſaa kan man let tænke ſig, hvilken Foranledning de ville have til Guds Pris, og efterdi et eneſte Blik paa Gud vil ſkjænke mere Lyſ, Sødme, Fred og Glæde, end vi kunne ſe af alle Bøger i denne Verden, ſaa indſees det lettelig, hvorledes et ſaadant Blik maa optænde os til at love og priſe den majeſtætiſke og høilovlige Gud. Thi naar Dronningen fra Arabien udbrød i Forundring ved Synet af Kong Salomos Herlighed og ſagde: „Du har mere Viſdom og Godt, end Rygtet er, ſom jeg hørte“ (1 Kong. 10, 6—8), hvad ville da ikke de udvalgte Salige gjøre, naar de ſaa tilfulde ſe og kjende den guddommelige Majeſtæt i Himmelen! De ville forundre ſig over Hans guddommelige Egenſkaber, Hans Hellighed, Retfærdighed, Renhed og Fuldkommenhed og over, at Hans Domme vel være ſkjulte, men dog altid retfærdige. De ville priſe Hans Almagt, Viſdom, Miſkundhed og Langmodighed, ſom Han har lagt for Dagen her i Verden; de ville forundre ſig over Hans guddommelige Gjæringer, ſaſom Skabelſen; thi viſt er det, at jo dybere man ſkuer ind i Naturens Hemmelighe-

der i denne Verden, og jo mere man deri bliver Guds Viſdom, Godhed og Almagt var, deſto mere opmuntres og optændes man til Guds Pris, i hvilken Anledning David udbrød og ſagde: „Herre, min Gud, Du har gjort dine underlige Ting og dine Tanter mangfoldige imod os; Ingen kan ordentlig fremſætte dem hos Dig (eller: Intet er at ligne med Dig); vil jeg kundgjøre og udfige dem, da ere de flere, end at man kan tælle dem“ (Pſ. 40, 6). Hvilket Indtryk gjør ikke blot en Blomſt, t. Ex. en Roſe, paa et gudſrygtigt Menneſke! Og hvor vil ikke vort Hjerte ſtrømme over af Guds Pris og hellig Forundring, naar det kommer til at udgrænſe ei alene alle de Naturens Hemmeligheder, ſom nu findes, men ogsaa den nye Himmels og den nye Jord's vidunderlige Hemmeligheder! Hertil kommer Opholden, ſom vi i dette Liv ikke tilfulde kjende og begribe. Thi vi ere ſom de ſmaa Børn, der daglig nyde ſine Forældres Kjærlighed og Omſorg og dog ikke forſtaa den; de gaa der og lege og ſnakke; imidlertid have Forældrene ſine Dine henvendte paa dem, afværge Skade fra dem og ſørge for dem; naar de ſove, vaage diſſe; men alt ſaadant vide og forſtaa gode Børn ikke, førend de komme til Skjæls Aar og Alder. Saaledes vil det ogsaa være med os i det evige Liv; naar vi nu ere blevne fuldkomne, ſaa ville vi forſtaa, hvor underligt, men dog faderligt og naadigt Gud har ført os, — hvorledes Han har ſørget for os, beſtjærmet og opholdt os. I hvor mange Farer komme vi ikke her i Verden, i hvilke vi ikke kunne blive bevarede paa naturlig Maade! Men Gud fører os dog underliggen ud deraf, uden at vi dog give ſynderligt Agt derpaa. I det evige Liv derimod ſkulle vi førſt rigtigt indſe det; der ſkulle vi erfare, hvilke lønlige Velgjæringer vi hvert Aar, hver Maaned og Dag have nydt af Gud, og

hvo kan tvivle om, at de salige Sjele da ville prise Gud inderligen derfor og fortælle, hvad Gud har gjort ved deres Sjel? (Ps. 66, 14. 16).

§ 17. Naar de saa endvidere komme til at tænke over de aandelige Belgjæringer, isærdeleshed Gjenløsningen, saa ville de finde end mere Anledning til at prise Gud og glæde sig derover. I dette Liv er vort Hjerte altfor jordisk og kjødeligt, ja, det er altfor lidet, saa at det ikke kan fatte eller tilbørligen vurdere Storheden af den guddommelige Kjærlighed, som viser sig i dette Værk. Hvo kan tilbørlig forklare og hvo med sit Hjerte fatte disse Sprog af den hellige Skrift: „Saa har Gud elsket Verden, at Han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa Ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv“ (Joh. 3, 16). „Christus har elsket os og givet sig selv hen for os“ (Gal. 2, 20). „Gud har forhvervet en Menighed med sit eget Blod“ (Ap. Gj. 20, 28)? Vi stakkels Menneſter ere i saa Naade, som naar man fortæller en enfoldig Bønde om Himmelen og Himmellegemernes Størelse, om deres ordentlige, forunderlige og hurtige Løb og Deslige. Vi kunne ikke tilfulde begribe, hvad Synden, Djævelens Magt, Helvede og den evige Død er, fra hvilket Altsammen Guds Søn har forløst os; derfor prise vi Ham heller ikke med saadan Iver og Glæde, som vi burde. Men i det tilkommende, evige Liv skulle vi paa det Nøiagtigste kjende Gud Faders, Gud Søns og Gud den Hellig-Aands Kjærlighed. Herhen hører ogsaa vor Omvendelse, Retfærdiggjørelse og sønlige Udkaarelse, og at Gud ofte kommer os i Forkjøbet med sin Naade, gjenføder os, retfærdiggjør os ved sin Søns Blod og antager os til Børn og den evige Saligheds Arvinger i den hellige Daab. Hertil maa endnu føies Helliggjørelsen, hvilken vi ligesaa lidt som mange andre Belgjæringer noksom paa-

skjønne i dette Liv; thi hvo kan tilfulde forstaa den Hellig-Aands Virksomhed gennem det prædikede Ord, hvorved Han hel kraftigt boier vore Hjerter til Lydighed og bringer Christus formedelst Troen til at bo i vore Hjerter og ligesom planter Ham deri? Hvo kan noksom forklare, hvad det er for et Vidnesbyrd af den Hellig-Aand, hvorved Han „vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn“ (Rom. 8, 16)? I Himmelen derimod, naar den Kundskab, vi her stykkevis have havt, skal ophøre, — naar vi „skulle kjende Gud, ligesom og vi ere kjendte“ (1 Kor. 13, 12), der skulle vi evindeligen prise Ham med fuld Mund, af ganſke Hjerte og ganſke Sjel og hjerteligen glæde os derover.

§ 18. Og denne Guds Pris vil være saa meget mere blandet med Glæde, naar vi betænke, at den ikke udgaar blot fra En og Anden, men fra de Troendes hele Mængde. Vistnok vilde der ikke være noget urimeligt i, at man sagde, at undertiden enkelte Personer vilde fremtræde og sige: Kommer hid, — hører til, alle I, som frygte Gud! saa vil jeg fortælle, hvad Han har gjort ved min Sjel, og at de derpaa efter at have fortalt allehaande Undere af Guds Kjærlighed og Godhed Allesammen istemte og sagde: Halleluja! Men jeg vil dog heller sige, at ikke blot nogle Faa, men Alle, saavel Menneſter som alle Engle, ville prise Gud; thi ligesom de Alle se Gud og blive drukne af Hans Højs Fredme, og ligesom de Alle ville fryde sig med udsigelig Glæde, saaledes ville de ogsaa samdrægtig prise Gud. Hvorledes dette gaar for sig, har den hellige Johannes seet i sin hemmelige Åbendbaring, idet en stor Skare af Hellige og Troende raabte: „Saliggjørelsen tilhører vor Gud, Ham, som sidder paa Thronen, og Lammet,“ hvorpaa strax alle hellige Engle sagde Amen! og strax tilføiede: Velsignelsen og Æren og Vis-

dommen og Takfigelsen og Prisen og Magten og Styrken tilhøre vor Gud i al Evighed. Amen. Man kan ogsaa nogenlunde forestille sig dette ved at betragte vel besat Sangerkor i store Støder, naar det synger i Kirken: O store Gud! vi love Dig, og Orgelet og andre Instrumenter spille med, eller en velbesat Musik af mange Kor ved fyrstelige Hoffer; da trænger det gennem Gns Hjerte; man kan ofte ikke bære sig for at græde af Glæde, naar de tilfaldt alle stemme i; Hjertet vil springe ud af Gns Liv af Fryd, eller det maa ialfald indvortes juble. Her i Livet bliver Gud ingenlunde altid priset af Alle med Glæde; Nogle ere ugudelige og utaknemmelige og leve som det dumme Kvæg i Verden; Mange forhaane Gud og vanhellige Hans Navn ved Sværgeren og Banden; Andre sukke under Byrden af sit Kors og græde i Løndom; Andre prise vel Gud, men med lunkne Andagt, og omendstjont de nyde alle Guds Velgjerninger, saa er det dog de Færreste om at gjøre at prise Ham af Hjertens Grund; men i det evige Liv skulle vi Alle prise Gud med hverandre og Allesammen glæde os i Ham.

§ 19. Og ved denne Pris og Glæde vil det ikke gaa uordentligt til; en saadan salig, hellig Mængde vil ikke sfrige forvirret mellem hverandre som de Drukne; men det vil blive hel yndigt og listigt at høre paa. Thi kunne Menneskene her i Ufuldkommenhedsstanden glæde sig selv og Andre saaledes ved Musik, saa vil det kunne ske ulige mere i Fuldkommenhedsstanden. En ren og klar Menneskestemme formaar i høi Grad at forlyste Øret; der fortælles saaledes om en Ronne i Milano, hvis Stemme var saa blød og behagelig, at den alene uden al Sammligning frydede Tilhørernes Sind mere end alle de andre tilfaldt, naagtet ogsaa disse sang fortræffeligt; men denne Gne var ligesom

født til at hæve Musikken til den høieste Fuldkommenhed og forherlige den. Og hvorledes maa vi ikke tro, at Musikken vil være beskaffen i det evige Liv, naar vi Alle ere iførte forklarede Legemer! Her er en saadan Røst ikke Alle givne; men der skulle vi Alle have den, der, hvor alle Engles Røster og Fryderaaer skulle blande sig med Menneskerøsterne. Blandt de Lærde er det Spørgsmaal opstaaet, om der ogsaa i Himmelen skal bruges klingende Spil og Glæden derved forøges, hvilket Spørgsmaal Nogle besvare med Ja, idet de ville bevise det derved, at den hellige Johannes hørte nogle Toner som Harpelegeres Lyd, ligesom der ogsaa udtrykkelig siges om de fire og tyve Eldste, at de havde hver sin Harpe (Aab. 5, 8; 14, 2). Andre derimod siges, at de hellige Engle og salige Mennesker ville med sine Stemmer kunne forestille alle slags Instrumenter. Vi ville ikke blande os i denne Strid, men lade det komme an paa Erfaringen; saa Meget er vist, at der i Himmelen skal være flere Undere af Guds Almagt, Visdom, Miskundhed og Herlighed end vi kunne tænke os eller begribe, hvoraf vi da videre kunne slutte os til, at det ikke vil gaa lønligt og stille til med denne Pris, og at den ikke vil blive blot indvortes, som naar man i sin Sjæl priser Gud med taus Mund „og synger og leger for Herren i sit Hjerte“ (Efs. 5, 19), men at den tillige vil udbryde i Jubel og høie Røster. Her i Livet er den Pris, vi formaa at yde Gud, ofte ringe, hvortil efter Nøgles Fortolkning de Ord af David sigte: „Gud! man lover Dig i det Stille i Zion“ (Ps. 65, 2), — som om han vilde siges: Om end al den Pris, vi synge til din Ære, sker nok saa høilydt og med nok saa sterke Toner, saa er den dog bare Tausshed i Forhold til din guddommelige Majestæt og Fortjeneste, hvorfor ogsaa gudfrygtige Sjæle ofte ønske

fig en Røst, der kunde gjenlyde i Himmelen og paa Jorden, og som kunde naa fra det ene Hav til det andet, fra Øst til Vest, fra Syd til Nord for at udbrede Guds Kjærlighed, Wijskundhed og Pris. En saadan Røst skulde vi Alle faa i Himmelen; der skulde vi prise Gud med høi og klar Stemme og fylde den ganste Himmel med Hans Pris og Berømmelse. Og dette skal ikke blot ske nu og da, men i al Evighed og stedse og altid. Ligesom Hjertet føler Hvile selv under sin Bevægelse, saaledes ogsaa de hellige Sjæle i Himmelen under Guds Pris; de ville tjene Ham Dag og Nat i Hans Tempel uden al Udmattelse. Den Pris, vi her paa Jorden ville bringe Gud, bliver ofte paa mange Maader afbrudt og hindret; men hijsket skal den strømme uhindret, og den deraf opstaaende Glæde skal ligeledes stedse vedvare.

§ 20. Vi maa imidlertid endnu tilføie et andet Slags Glæde, som skal findes i det evige Liv og have sit Udspring af det behagelige Selskab, og den hellige Apostel nævner, naar han siger: „I ere komne til Zions Bjerg og til den levende Guds Stad, til det himmelske Jerusalem og til Englenes mange Tusinde, til de Førstesødtes Forsamling og Menighed, som ere opskrevne i Himmelen, og til Gud, Alles Dommer, og til de fuldkommede Retfærdiges Aander og til den nye Pagts Midler, Jesum, og til Bestænkelsens Blod, som taler bedre end Abel“ (Ebr. 12, 22 flg.). Disse Ord indbefatter mange herlige Ting i sig, nemlig: 1) et Samsund mellem den stridende og den triumferende Kirke. Hvo, der har den sande Tro og er et levende Lem paa den kristne Kirke, han behøver ikke først at søge sin Salighed; men han har den allerede; han er en Borger af Guds Stad, det himmelske Jerusalem, en Selskabsbroder til de hellige Engle og Udvalgte. Der er ingen anden Forskjel mellem ham og en Salig

i Himmelen end mellem en rig Faders Børn og Arvinger, hvoraf nogle allerede ere vogne og allerede for sin Del indehave og besidde Fædreneerven, medens derimod andre ere umyndige og vel have den samme Ret, men endnu ikke forstaa, hvor stor Arven er, og først maa være under Formyndere, indtil ogsaa de blive myndige. At, hvilken Herlighed er det da ikke for de troende Sjæle, at de leve blandt de hellige Engles Mangfoldighed, have Himmelen paa Jorden og vide, at deres Navne ere indskrevne i en Bog i Himmelen tilligemed de største Helgeners! Apostelen omtaler endvidere „den levende Guds Stad,“ som Gud har beredt til Sine, — „som har Grundvold, hvis Bygmester og Forarbejder er Gud“ (Ebr. 11, 10). Ingen Bygninger i dette Liv have Grundvold; de staa paa Flyvesand. Hvad Menneskene bygge, nedbryde og ødelægge Menneskene, eller Tiden fortærer det. Men hvad mene I vel ikke det maa være for en Stad, hvis Bygmester er Gud! Vel har Han ogsaa skabt Himmel og Jord, og deraf kan man faa nogenlunde se Hans Almagt, Visdom Gudhed, Majestæt og Herlighed; men alligevel er dette Forgjængelige ikke at ligne ved det Uforgjængelige, det Synlige ikke ved det Usynlige. Man fortæller om en Tyrste, som havde bygget et skjønt Slot, at han spurgte sin Hofnar: Hvad tykkes dig om den Bygning, som jeg her har opført? og at Narren førte ham hen til et aabent Vindu og viste ham Himmelen, med de Ord: Se, det er en Bygning, som man kan forundre sig over; din Bygning derimod er brøstfældig og forgjængelig, som du selv er. Dette var klogt nok talt af en Nar. Den Engel, som havde Guldrøret, førte den hellige Johannes i Aanden hen paa et stort og høit Bjerg og viste ham den store Stad, det hellige Jerusalem, som nedsteg af Himmelen fra Gud, smykket som en Brud, og

havde Guds Herlighed og Glands. Ifølge dette trofaste Vidnes Udsagn ere Bygningerne og Gaderne i denne Stad af rent Guld, som et gjennemfigtigt Glas, Grundvoldene af dyrebare Stene og dens tolv Porte er af ligesaa mange Perler, og over hver Port vaager en Guds Engel; denne Stad behøver ikke Solen eller Maanen til at skinne i den; thi Guds Herlighed oplyser den, og Guds Lam er dens Lys; der er heller intet Tempel i den; thi dens Tempel er Herren, Gud, den Almægtige, og Lammet (Aab. 21, 10 flg.). „Denne Stad har Gud skabt til Fryd og dens Folk til Glæde“ (Esai. 65, 18). Men hvor herligt og kosteligt det end her er skildret i Guds Ord, saa bliver det dog uden Sammenligning herligere, glædeligere og bestandigere. Derfor maa vi ikke tro at skulle finde en Stad, der er bygget paa vor Maade, og hvori der virkelig er Guld, Sølv, Perler og Edelstene; vi maa vente os Noget, som er langt herligere og pragtfuldere end de allerrigeste og pragtfuldeste Stæder i den ganste Verden, en Stad, hvori Gud ikke blot vil lade os skue Guldets og Sølvets Skjønhed og Renhed, Perlernes Glands og Edelstenenes Lys, men noget endnu Skjønnere og mere Ukjendt, „som intet Die har seet, og som ikke er opkommet i noget Menneſtes Hjerte“ (1 Kor. 2, 9).

§ 21. Men det Vigtigste, vi her have at betragte til vor Belærelse og Oplysning om den himmelske Glæde, er for det Sjette det Selskab, de salige Sjæle skulle have i Himmelen. Thi Apostelen lærer, at de Troende skulle leve 1) i Guds og den Herres Jesu Samsund, idet han siger: I ere komne til den levende Guds Stad, til Gud, Alles Dommer, og til den nye Pagts Mægler, Jesum. Samsundet med Gud er omhandlet i det Foregaaende; derfor ville vi her tale noget om den Herre Jesus,

som den, der skal være Hovedet, Formanden og Anføreren for hele de Saliges Skare i Himmelen. Ligesom nu vor Lykſalighed i den stridende Kirke paa Jorden bestaar i Samsundet med Jesus Kristus, den Korsfæstede, der gjør os delagtige i sin Retfærdighed, Naade, Kjærlighed, Fred og Glæde, saaledes vil ogsaa vor Lykſalighed i den triumferende Kirke bestaa i Samsundet med den herstende Jesus, som da vil aabenbare sig ganste og aldeles for os og omgaaes os saa venligt, at vi først da skulle vide, hvad det vil sige, at Han ved sin Manddomsannammelse er bleven vor Broder. Her i Livet stiller der sig Meget iveien for, at vi kunne tilegne os den Herre Jesum med saa frimodig en Tro, som vi burde; men naar alle Hindringer i hint Liv ere bortryddede, saa skulle vi fuldkommen besidde Ham. Ligesom Josef's Brødre ikke vidste, hvor meget Godt der var beredt dem i Egypten, førend deres Broder blev en Landets Herre, der tog dem og deres Kvæg og Alt, hvad de eiede, til sig og indrømmede dem den bedste Egn at bo i (1 Mos. 45, 7 flg.), saaledes gaar det ogsaa her; medens vi endnu vandre i denne Verden, vide vi ikke, hvilken Herlighed vi skulle faa; men naar vi komme til vor Jesum, da skulle vi se det. Han er gaaet forud for os at berede os Sted, paa det vi kunne være, hvor Han er (Joh. 14, 2. 3; 12, 26), ligesom Josef var sendt forud til Egypten for at holde sine Brødre ilive. „Fader“, siger Han, „jeg vil, at de, som Du har givet mig, skulle være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed“ (Joh. 17, 24). Og det er netop det, jeg vil sige, nemlig, at vor Jesus vil være midt iblandt os, som vor Brudgom, vor Broder og Ven. Men hvad det vil sige, evindeligen at omgaaes med Jesus, tale med Ham, glæde sig med Ham, høre og se Ham, det betænke den, som kan tænke! Da han endnu levede i

sin Fornedrelsesstand her paa Jorden i Kjødet, siger man, at Han var saa venlig, elskelig og livsalig, at Enhver maatte forundre sig over Ham, hvilket navnlig skal have gaaet Apostelen Peter saaledes til Hjerte, at han efter Hans Himmelfart aldrig kunde tænke paa Ham uden med mange Taarer, og Apostelen Paulus siger ikke: Jeg har Lyst til at vandre herfra og være i Himmelen, men: „til at vandre herfra og være med Christo“ (Filipp. 1, 23); thi han holdt for, at dette Ene var nok til Salighed. Et eneste Blik paa Jesus og Hans Herlighed vil uidentvivel gøre, at vi glemme al dette Livs Trængsel og Bedrøvelse. Og hvor lifligt vil det ikke blive, naar vi stedse kunne være hos Ham og omgaaes venligt med Ham! Ved Tanken herom siger Maf og efter ham alle troende Sjæle medrette: „Hvem har jeg i Himlene? og lige ved Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jorden“ (Ps. 73, 25). Hvad har jeg i Himlene uden Dig? Der skal vel være Engle og Verke-Engle, Keruber og Serafer; men til dem vil der ikke blive lagt saa nøie Mærke i Sammenligning med den Herre Jesus.

§ 22. Imidlertid vil dog heller ikke den Glæde være liden, som de Udvalgte 2) skulle finde i Samfundet med de hellige Engle. At Englene ere deilig skinnende og med mange Gaver udrustede Aander, derom er ingen Tvivl, og det er vist, at intet Skjønt i denne Verden, hvad enten man søger det hos Stjerner, Edelfstene, Blomster eller Menneſter, vil kunne sættes i Ligning med Englenes Skjønhed. Desuden ere de tjenstagtige, milde og venlige Aander, der først i hint Liv rigtigt ville aabenbare sig for os. Hvor gjerne have de ikke her i Livet været om Menneſtene og glædet sig over deres Lykke! skulde de da ikke meget mere gjøre det hiſjet? Da den gudfrygtige Jakob maatte gaa ud af sin Faders Hus og ligge Matten over under

aaben Himmel, glædede og bevarede Englene ham, idet de steg op og ned paa en Stige, hvis øverste Del naaede til Himmelen; da han atter for sin Veitilbage til sit Fædreland, mødte de ham og ledsagede ham (1 Mos. 28, 12; 32, 1); saaledes bevarede de ogsaa Profeten Eliſa, da hans Fiender havde omringet ham i Dothan (2 Kong. 6, 17). Da Kristus var født, vare ogsaa strax de himmelske Hærſkærer tilſtede og forkyndte den deraf følgende Glæde, ei alene for Hyrderne paa Marken ved Bethlehém, men ogsaa for hele Verden, hvilket de ogsaa gjorde, da Han var opstanden fra de Døde og faren til Himmels (Luk. 2, 9. 13; Matth. 28, 5. 6; Ap. Gj. 1, 10. 11). Hvilken herlig og usigelig Glæde vil det da ikke blive, altid at se de hellige Engle, at omgaaes venligt med dem og at være dem lige! Saaledes skulle da de udvalgte Hellige have de elskeligste og ædleſte Omgangsvener i de hellige Engle, som ville være om og hos dem i denne Herlighed og gjøre Alt, hvad der kan bidrage til de Udvalgtes fuldkomne Herlighed og Salighed. Da ville de ønske dem til Lykke; da ville Skytſenglene fortælle dem, hvor omhyggeligen de have vaaget over dem fra deres Livs Begyndelse til dets Ende. Den fortabte Sønns Broder var fortrydelig over, at hans Fader med sit hele Hus glædede sig over hans Tilbagekomſt; men det behøver man ikke at frygte for i det evige Liv; de hellige Engle ville ikke misunde de Udvalgte Saligheden og den deraf opstaaende Glæde. Man ſer ved store Hærſkeres Hoffer, hvor stor Glæde der bliver, naar en Prins er født til Verden; da bliver det spæde Barn omvundet med ſtadſelige Svøb og baaret paa Armene med Glæde; ogsaa de nærmeste Frænder tage det paa ſine Arme, kyſe og kjærtegne det og ſmile venligt til det. Saaledes glæde ogsaa de hellige Engle sig og give de Udvalgte det ene venlige og huldſalige,

engleagtige Diefkast efter det andet. Isra-
eliterne sagde til Judith: „Du er Israels
Dophæielse; du er Jerusalems store Her-
lighed; du er vor Slegts store Røs;
thi du gjorde Velgjerninger imod Israel.
Velsignet være du af den almægtige Her-
re til evig Tid! og alt Folket sagde:
Det ske saa!“ (Judith 15, 12. 13). Hvor
meget venligere og herligere skulle ikke
de hellige Engle tilraabe de Udvalgte!
O, hvor maa ikke denne Fryd og Glæde
gaa en udvalgt Sjæl til Hjerte! O, hvor
maa den ikke forundre sig over den store
Være og Herlighed, som der bliver den
tildel! Hvor vil den ikke der juble af
evig Glæde! Naar de døende og fra
denne Verden bortdragende Troende have
et Englesyn, som Erfaringen lærer at
de undertiden have, af, hvor glæde de
sig da ikke, — hvor juble de ikke, og
med hvilken Frimodighed gaa de ikke
Døden imøde!

§ 23. Jeg maa ophjse dette med nogle
Exempler, som bør indgryde de Gudfryg-
tige Frimodighed til gjerne og gladeligen
at dø, idet de deraf se, at disse hellige
Omgangsvenner ikke ere langt fra dem
ved deres Endeligt, men tage dem, som
Lazarus's Sjæl, og bære dem hen i det
evige Frydeliv. Fru Magdalena Sy-
billa, Kurfyrstinde af Saksen, havde den
sidste Dag, hun levede, et deiligt Syn
af hellige Engle, efter at de Omkring-
staaende havde sluttet sin Sang, og sagde
med Glæde: Kjære Gud! jeg har nu
boet næsten et helt Aar i deite Værelse,
men har endnu aldrig seet Englene; se,
hvilken deilig Dysthavn der er der borte,
og hvilke vidunderligt skjønne Trapper
der føre op til den! af, hvor glade gaa
ikke Englene med hverandre derinde;
hvor glade dog Alle se ud! saadan Glæde
har jeg aldrig i mit Liv seet. Og saa-
ledes vedblev hun indtil sin Død at
tænke og glæde sig og talte meget der-
om. Ligeledes fortalte den aandrige
Præst Johannes Saubert i Nyrnberg

paa sit Dødsleie de Tilstedeværende med
stor Glæde og leende Mund om Engle-
syn og den evige Glands og Herlighed
og sagde til visse Tider: Af, se! se! O,
mande Tusinde hellige Engle! Af, se!
se! — hvorfor ogsaa hans salige Legeme
paa det Kobberstik, som findes paa hans
trykte Vigprædiken, sees omringet af flere
Engle, med den Overskrift: „Og jeg saa
og hørte mange Engles Røst omkring
Thronen og Dyrene og de Voldste, og
deres Tal var ti Tusinde Gange ti Tu-
sinde og Tusinde Gange Tusinde, der sagde
med høi Røst: Lammet, som er slagtet,
er værdigt til at annamme Magt og Rig-
dom og Visdom og Styrke og Pris og
Være og Velsignelse“ (Aab. 5, 11. 12).
Jeg har selv kjendt en ærbar Kone, som
paa sit Yderste spurgte flere Gange, hvor
der var blevet af den Engel, som havde
staaet foran Sengen. I det evige Liv
ville de aldrig vige fra os, men steds
være hos os for at omgaaes os, tjene
os og prise Gud tilligemed os.

§ 24. De Udvalgte skulle ogsaa leve
i Samfund med alle Troende, hvilke
Apostelen kalder de Førstefødte, som ere
opstrevne i Himlene, og de fuldkommede
Retfærdiges Aander. Ved de Førstefødte
forstaa Mogle dem, som i den gamle
Pagt vare Gud velbehagelige ved sin
Tro, saasom de hellige Stamfædre, Pro-
feter og Konger, Andre de hellige Apostle
og de Øvrige, som i den aabenbarede
Naades Tid først troede og saaledes bleve
de Troendes Førstegrøde og fremfor Andre
vare udrustede med udmærkede Gaver,
ligesom de Førstefødte forudm erholdt
en dobbelt Lod i Arv. Omendstjont nu
disse Meninger ikke staa i Strid med
Skristens Selvboverensstemmelse, saa sy-
nes det dog, som om der ved de Før-
stefødte forstaaes de Troende, hvilke endnu
leve i Kjødets og ere paa Veien, som
fører til det evige Liv, efterdi der til-
føies, at deres Navne ere opstrevne i
Himmelen; ved de fuldkommede Retfær-

diges Mander derimod forstaaes de Sjele, som udenfor Legemet allerede leve hos Gud, hvorfor Mogle oversætte disse Ord ved de afdøde Retsfærdiges Mander, og betyder det Ord, som Apostelen bruger paa dette Sted, undertiden saa Meget som de Helliges Død og Fuldbendelsen af deres Løb. Ligesom man nu med Grund kan sige om dem, som blive omvendte fra Fjædendommen og Hædenskabet til Christum, at de komme til de Helliges Samfund i Kirken, saaledes komme de ogsaa til de Manders eller Sjeles Samfund, som triumfere i Himmelen, efterdi de formedelst samme Tro og Naade tragte efter Himmelen og have den samme Ret til Himmelen, hvilken Christus har forhvervet dem. Saaledes skal der da i det evige Liv være den allerhelligste og allerfolkerigste Forsamling, som nogetsteds kan holdes. „Mange skulle komme fra Øst og Vest og sidde tilbords med Abraham og Isak og Jakob i Himmeriges Rige“ (Matth. 8, 11; Luk. 13, 29). Saaledes saa ogsaa den hellige Johannes „en stor Skare, hvilken Ingen kunde tælle, af alle Hedninger og Stammer og Folk og Tungemaal, som stode for Thronen og for Lammet, iførte lange hvide Klæder og med Palmegrene i sine Hænder“ (Aab. 7, 9). Og hertil figter udentvivl den Hellig-Mand, naar Han siger om dem, som ere hensovede i Gud, at de blive samlede til sit Folk (1 Mos. 25, 8; 35, 29). Der skulle vi finde hellige Mennesker, der ere os ubekjendte eller blot bekjendte af Navn; der ere alle hellige Stamfædre og Profeter, alle hellige Konger og Præster, alle blodige og modige Martyrer og Bekjendere, alle hellige Mænd og Koner, alle hellige Unglinger og Piger, alle hellige Gamle og Unge, hvilket sees dels af Moses og Elias, som, uagtet der var flere Hundrede Aar imellem dem, alligevel siden kom sammen hos Kristus paa Bjerget Tabor, dels

af Lazarus, der blev henbaaren i Abrahams Skjød, dels af Davids Ord, idet han sagde om sit afdøde Barn: „Jeg farer til det; men det kommer ikke tilbage til mig“ (2 Sam. 12, 23). Hvo maa ikke glæde sig herover, naar han tænker derpaa? Og hvor ville vi ikke glæde os, naar vi saa se alle dem, hvis Tro, Kjærlighed, Haab, Taalmodighed, Ydmyghed, Sagtmodighed og Standhaftighed vi have beundret ved at læse derom i den hellige Skrift eller selv være Vidne dertil, især efter alt Had og Rid der er tilintetgjort! Vi skulle ogsaa finde Bekjendte og gode Venner, ved hvis Omgang vi ville glæde os, og denne Glæde og dette Samfund vil overgaa al Glæde og alt Samfund, som et Menneske her paa Jorden kan have af og med jordiske Konger, Fyrster og Herrer.

§ 25. I dette Selskab vil der nu ikke være Andet end lutter Glæde; thi de ville forlyste sig ved de allerbehageligste Samtaler; de ville ikke blot høre sin Forløser, der vil tiltale dem paa en ubegribeligt trøstelig og glædelig Naade; de ville ikke blot have de hellige Engle at samtale med; men, de ville forlyste sig selv indbyrdes ved de allervenligste Samtaler. Ligesom vor kjære Frelser ofte talte med sine Disciple og Andre og derved glædede dem, idet Enhver „forundrede sig over de livsalige Ord, som udgik af Hans Mund“ (Luk. 4, 22), saaledes vil dette ske der i endnu større Maal. Hvorledes disse Samtaler egentlig ville blive beskafne, og hvad de ville komme til at gaa ud paa, kunne vi i dette Liv ikke saa ligetil begribe og forklare. Thi ligesom Børn ikke kunne forstaa, hvad gamle, forstandige Folk og Præster tale med hinanden om vigtige Ting, saaledes kunne heller ikke vi begribe de Udvalgtes Samtaler; paa Jorden taler man om jordiske, i Himmelen derimod om himmelske Ting. Luther pleiede at sige, at man gjerne kunde give

en halv Verden til, dersom det var muligt at komme til Kundskab om de hellige Stamfædres Liv og Levnet før Syndfloden; da skulde vi se, hvilke Underer Gud havde gjort imod dem, — hvor underlignen han havde ført, beffærmet og opholdt dem; alt dette ville de imidlertid fortælle os i det evige Liv. Ligeledes ville de andre Hellige fortælle Guds store Gjæringer, og hvorledes Gud paa ethvert Sted har plantet, udvidet og beffærmet sin Kirke. Enhver vil fortælle sit hele Levnetsløb; de ville tale med hverandre om sin udfandne Angest, ikke for at oprippe sine Smerter og Trængsler, men derimod for at berømme den overvættede Trøst, Gud, den Almægtige, saa rigeligen og overflødigst skjænkede dem. Enden og Slutningen paa deres Tale vil være Guds Lov og Pris: Fryd eder, I Himle og I, som bo i dem! Vren og Visdommen tilhøre vor Gud i al Evighed. Dog tale vi kun herom efter Formodning og slutte os kun til, at det kan være saaledes; thi endnu har intet Dre hørt det; men forøvrigt er det udenfor al Tvivl, at der vil være mere Trøst og Glæde i disse de Saliges Samtaler i Himmelen end vi i dette Liv kunne tænke os; og naar det i dette Liv aldrig fattes lærde, erfarne og forstandige Menneffer paa behagelige Vemner at tale om, hvor meget mindre vil da ikke dette være Tilfældet i Himmelen! Ved Talen tilkjendegiver Menneffet i dette Liv sin Mening, sit Sind og Hjertelag; i Himmelen derimod, hvor Menneffet skal være aldeles fornyet og forklaret, skulde det vel der kunne tale Andet end himmelske, hellige og høie Ting, saaledes som vor kjæreste Frelser siger: „Munden taler af Hjertets Overflødighed“ (Luk. 6, 43).

§ 26. I dette Selskab vil der endvidere herske lutter Kjærlighed, hvilken atter vil forøge Glæden. Kan Gud den Hellig-Aand her i Livet opfylde vor

Sjæl, uagtet den endnu er i det dødelige Legeme, med saa stor Kjærlighed, at Alle have et Hjerte og en Sjæl, som der siges om Menigheden i den første Kirke (Ap. Gj. 4, 32), hvad vil da ikke i det evige Liv! Da vil den Christelige Bøn blive fuldkommen opfyldt: — „Paa det de Alle maa være Et, ligesom Du, Fader, i mig og jeg i Dig, at de og skulle være Et i os!“ (Joh. 17, 21). Her i dette Liv har vor Kjærlighed allehaande Mangler, Feil og Hindringer. Forældres Kjærlighed er ofte stor; men der følger ogsaa ofte mange Besværligheder med den; Børnene er ofte sygelige eller vansføre, eller de ere ulydige og gjenstridige, hvorved Forældrenes Kjærlighed saares. Vegtfolks Kjærlighed er ofte sterk og inderlig; men den har dog ogsaa sine Anstødsstene og er undertiden kjædelig. Ogsaa Nabors, Slegtningers og gode Venners Kjærlighed er ofte stor; men hvor let kan det ikke hænde at Fredsforskyrreren fra Helvede kaster et Tvistsens Væble imellem dem, saa at den, som forhen var en Stav, bliver en Slange! Og omendkjønt Kjærligheden er noksaa bestandig, saa kunne dog de elskende Personer blive skilte fra hinanden ved Reiser og Forretninger og tilsidst ved Døden. Velopdragne Brødre og Søstre elske ogsaa hverandre, og den Ene er den Andens Lyst og Glæde; men naar de blive vagne, blive de ofte adspredte, saa at En kommer hid og en Anden did, hvorved de hindres i at nyde sin Kjærlighed og Glæde. I Himmelen derimod vil Kjærligheden være oprigtig, ren og standhaftig og den deraf udspringende Glæde evig; der vil intet forstyrre dens Sødme eller stille os fra hverandre; der vil Satan ikke mere kunne hidse os sammen; der vil der ingen Mistro, ingen Mistanke, intet Nag, intet Had, ingen Misundelse længer findes, men lutter hjertelig Tillid, lutter Godhed, lutter Kjærlighed, lutter Glæde.

§ 27. Og omendstjont der vil blive forskjellig Grader i Herligheden, saa vil dog Ingen komme til at mangle Noget i sin Herlighed, i sin Tilfredshed, i sin Glæde; de skulle Alle være prydede med ubegribelig Klarhed og Herlighed, og det skal ikke fattes Noget paa fuldkommen Herlighed. Vel er Mogle af den Mening, at de Udvalgte allesammen skulle have ens Salighed og Herlighed, og det af følgende Grunde: fordi Saligheden er Alle og Enhver forhvervet ved Christi Fortjeneste, og ligesom de samtlige her uden Forskiel ere delagtige i denne formedelst Troen, saaledes ville de ogsaa komme til at nyde den i lige Grad i Himmelen, — fordi det synes, som om der i den høieste Fuldkommenhed, saadan som den skal findes i Himmelen, ingen Grader kan være, — fordi alle Arbejderne i Bingsaarden fik ens Løn, uden nogen Forskiel (Matth. 20, 9), — fordi Christus har forjættet Alle, at de skulle skinne som Solen i Hans Faders Rige (Matth. 13, 43), og endelig, fordi Apostelen Paulus siger, at Gud skal være Alt i Alle (1 Kor. 15, 28). Men den samme Apostel synes at gjøre Sagen klar, naar han siger, at den Ene skal overgaa den Anden i Klarhed (B. 41), og ligesom der udentviol vil blive forskjellige Grader af Pine i Helvede, saaledes kan man ogsaa let slutte sig til, at der vil blive forskjellige Grader af Salighed i Himmelen. Vel kunne vi ikke negte for, at alle Gaver ogsaa i den stridende Kirke blive givne de Troende, som forhvervede dem ved Christi Fortjeneste; dog ere de ikke lige hos Alle, men mangeslags, alt eftersom Gud efter sin Villie uddeler dem. Den Herre Jesus har beredt os Alle Saligheden, som ogsaa er tilstrækkelig for Enhver; men Guds Herlighed bliver dog mere isøinefaldende, naar den sees hos forskjellige paa forskjellig Maade. Og ligesom det behagede Gud, da Han ved sin Almagt

skabte alle Ting, at begave Alt med forskjellig Skjønhed og Kraft, saaledes gaar det ogsaa i Hans Naadesrige; der er mangeslags Gaver og mangeslags Kræfter. Hvad Fuldkommenheden angaar, som er Gud selv, da maa vi vel indrømme, at der ingen Grader findes i samme; men det staar dog ikke derfor til at negte, at der kan være visse Trin i den af Gud forlenede og i sit Slags fuldkomne Salighed. Af den anførte Bignelse kan derimod ingen grundig Paastand uledes. Vi kunne heller ikke benegte, at den hellige Skrift siger, at de Retfærdige skulle skinne som Solen; men Gud kan dog nok pryde Mogle med særegne store Gver og Herligheder, ligesom der ogsaa er en Aand og en Herre over de Troende, men som dog udruster dem med forskjellige Gaver (1 Kor. 12, 4. 5). Der er en Sol, som ved sin Indflydelse skjænker alle Blomster deres Kraft, medens de dog ere indbyrdes vidt forskjellige med Hensyn til Farver, Skjønhed og Styrke, ligesom naar man nedskænker smaa og store Kar i en Strøm; saa blive de alle fyldte efter sin Størrelse, saa at man kan sige, at de alle ere fulde, hvilket dog ikke ophæver Karrenes Forskjellighed. En navnkundig udenlandsk Lærer*) fremsætter følgende Bignelse: Naar Noget efter Kunstens Regler sliber Krystallknapper og siden udsætter dem for Solens Straaler, saa blive de fra alle Kanter oplyste; enhver af dem vil gjengive Billedet af den skønne Sol, der beskuer dem, saa at man meget godt kan sige, at de alle skinne som Solen; men dette er dog ikke til Hindrer for, at de efter sin forskjellige Størrelse modtage mere eller mindre Lys, og at Solen skinner mere i en Knap end i en anden.

§ 28. Jeg ved imidlertid godt, hvad man vil tænke ved denne Betragtning,

*) Drelinc, Trost imod Frygten for Døden.

nemlig, at den Ene vil misunde den Anden hans større Herlighed, og derved vil jo Glæden, om ikke tilintetgjøres, saa dog formindskes. Men jeg svarer: Det er umuligt, at der skulde herse nogen Misundelse blandt de Udvalgte i Himmelen, efterdi de da ere fuldkommen heliggjorte; deres Hjerter ere bragte i Overensstemmelse med Guds Villie og rensefede for alle kjødelige og syndige Lidenstaber; de ville ogsaa fuldkommen opfylde de Befalinger af Gud: „Du skal elske din Næste som dig selv“ (3 Mos. 19, 18; Matth. 22, 39). „Enhver se ikke paa sit Eget, men Enhver ogsaa paa Andres! Agter i Ydmyghed hverandre høiere end Eder selv!“ (Filipp. 2, 3. 4). Da ville Alle have et Hjerte og en Sjæl; da ville alle Lemmer paa Christi aandelige Legeme være fulde og levende af den Hellig-Aand, og derfor vil den Ene glæde sig over den Andens Brydelse og Glands, eftersom Intet der vil fattes, som kan foraarsage Glæde, ei heller Noget være der, som kan forstyrre Glæden. Skue de over sig, saa maa de glæde sig ved Gud, som de se Ansigt til Ansigt; skue de ind i sig selv, saa maa de glæde sig ved sine Sjæles Herlighed og sine Legemers Klarhed; skue de omkring sig, saa maa de glæde sig ved alle Engles ogørke-Engles Selskab og ved den Mængde af sine Medbrødre og Medsøstre, med hvilke de leve i et hjærligt Samfund, uden Avind og Misundelse, og herligen prise Gud.

§ 29. Foruden alt dette er det ogsaa glædeligt, at denne Glæde ikke blot skal være et Aar, ikke Hundrede, ikke Tusinde Aar, men skal være evig. „Ewig Glæde skal være over deres Hoved“, siger Profeten (Esai. 35, 10). Næst Guds Beskuelse har den himmelske Herlighed og Glæde Intet, som kan sættes over den utænkelige Evighed. Alt kan tælles, men Evighedens Aar ikke; Alt kan udregnes, men den salige Evigheds Ende

ikke. Nogle kjødelige og i Verden fordybede Mennesker have udladt sig med, at de gjerne skulde være tilfredse og ikke ønske sig Himmelen, naar de blot uden Ophør kunde nyde sin Herlighed, Lyksalighed og Glæde efter Ønske paa Jorden; saaledes sagde Waldemar den Tredie, Konge af Danmark, som døde i Aaret tretten Hundrede fem og sytti, at han gjerne vilde opfige Paven den christne Tro igjen, om han ønskede det, og lade Gud have sin Himmel, naar han blot bestandig kunde besidde sine to Slotte Gorro og Vordingborg, som han havde bygget, og da en Kjøbmand i Nederlandene mærkede, at Vægerne tvivlede om hans Helbredelse, lod han sig bære hen i sin velanlagte Have, beklagede sig over sin Tilstand, der berøvede ham en saadan Glæde, og sagde, at han aldrig havde forlangt Himmelen af Gud, som desuagtet ikke undte ham Jorden. Saadanne Mennesker ere af dem, om hvilke Profeten siger: „Deres inderste Tanker ere, at deres Hus skal blive evindeligt, deres Boliger fra Slegt til Slegt; de kalde Jorden efter sit Navn; dog bliver et Menneske, som er i Værdighed, ikke varagtigt; han bliver lignet ved Væsterne, som udryddes (Ps. 49, 12. 13). Al Verdens Herlighed og Glæde er alligevel forfængelig, hvilket den vise Prædiker har indseet og prædikeret; men det himmelske Liv, den himmelske Glæde og Herlighed ere bestandige og evige. Evindeligt skulde vi skue Gud; evindeligt og altid skulde vi være hos Kristus; evig skal vor Glæde være, evig vor Fred, evigt vort Selskab, evig vor Jubel, evig vor Pris; thi Guds Naade er evig, — Guds Kjærlighed er evig. Ligesom Solen, hvilken vi daglig se og beundre, nu har skinneth i saa mange Tusinde Aar paa Jordens Kredsløb og ved sin Indflydelse gjort den frugtbar, uden at den desuarsag er bleven formindsket, saaledes vil meget mere Gud, som er Solens og alle

andre Skabningers Frembringer, udgyde sin Kjærligheds og Glædes Udstrømninger over de Udvalgte, hvilket de ville gjengjælde med evig Pris, ligesom Blomsterne saa at sige takke Solen for den Godhed, de annamme af den, ved at opsende sin Velsugt imod den.

§ 30. Vi maa heller ikke tro, at vi nogenfinde blive mætte, kjede og trætte af den himmelske Glæde, saaledes som det gaar til paa Jorden med den time-lige Glæde. Jeg har kjendt gudfrygtige Menneſter, som ere blevene saa kjede af Bryllupsglæde og anden Fornøielſe, at de have grædt derover. Selv de største og mægtigſte Konger ſukke under ſin ſtore Lykkes Byrde, og deres Herligheds Glands forblinder dem. Er der intet Andet, ſom foruroliger dem, ſaa maa de ſelv gjøre det, og deres allerherligſte Triumfer, hvoraf de ſkulde have Glæde, ere dem brydſomme og beſværkelige. Deres Hjerte ſukker ofte, og deres Bryſt ſkjælver midt under Folkets Jubel og glade Tilraab, ſaa at de anſe ſig ſelv for elendigere end Andre, ſom ere miſundelige over deres Lykke. Aarſagen hertil er den, at ikke Alt er Guld, ſom glimrer, og at de ſjønneſte Roſer vore paa torne-fulde Buſke, under hvilke ofte Slanger have ſit Tilhold. Men i Himmelen vil det hede: Jo længere, deſeſtærere; hvert Dieblif vil der, om jeg ſaa maa ſige, ſke en ny Udſtrømning af Glæde og Herlighed fra Guds uendelige Væſen. Den guddommelige Uendelighed beſidder langt mere Herlighed og Glæde end vi Kraft og Modtagelighed. Ligeſom Fiſkene, uagtet der er en utallig Mængde af dem i Havet, dog endnu ikke have beſøgt og gjennemſvømmet ethvert Sted i dette eller vødet ſine Skjæl i alle Bænde, og ligeſom Fuglene, uagtet de have Frihed til at flyve, hvorchon de ville, dog endnu ikke have gjennemfløiet alle Dele af Luften og neppe nogenfinde berørt den al-

lerøverſte Luſt, ſaaledes ville heller ikke de Udvalgte nogenfinde udgrunde alle den guddommelige Glædes Dybder; der vil beſtandig være endnu Mere af den; thi Gud og hans Glæde er uendelige og umaalelige. Her i Livet ſmage vi ſtundom den guddommelige Kjærligheds og den deraf opſtaaende Glædes Sødme i Ordet, i Aanden og Sakramentet; men ſiden opfyldes Munden atter med Bitterhed, og vi glemme eller føle ikke den forrige Sødme formedelſt de mange jordſke Anliggender, hvormed vi maa beſkjæftige os; men i Himmelen ſkulde vi altid ſmage denne Sødme, eller rettere ſagt, den vil altid gjennemtrænge og gjennemſtrømme vort Hjerte, ſaa at vi ſkulde leve i Guds Kjærlighed; den vil være vort Liv. Her paa Jorden tilkaſter Gud os maatte nu og da en Roſe eller Blomſt af ſin Venlighed og Glæde; men i det evige Liv vil Han beſtrø os med mange Luſinde. Her giver Han os ofte en og anden Draabe af ſin Godhed, for at vi ſkulde vorde glade derover; men hiſſet vil Han give os at drikke af ſine Vellyſters og Glæders Bæk.

§ 31. Lader os derfor af denne Betragtning lære at ſkatte Himmelen og den himmelske Glæde høit og at nære en hjertelig Længſel derefter! Der er jo dog Intet paa Jorden, ſom ſkulde bevæge os til gjerne at ville forblive der, ſaaſom Verden er fuld af Bitterhed, Angelt og Uro; i Himmelen derimod er al den Glæde, ſom noget Menneſke kan ønske ſig; der fattes Intet, ſom kan foraaſage Glæde, og der er Intet, ſom kan forſtyrre Glæden. Betænk man Stedet, hvad kan da være ſjønnere end det himmelske Jeruſalem, Guds Stad? Der tales meget om det ſtormægtige og vidløftige Keiſerdømme Kina, der ligger øſtenfor Indien, — om dets Landſkaber, Byer og Rigdom, hvori intet Sted i Verden kan maale ſig med det. Diſſe

Byer ere allesammen omgivne af store og sterke Mure af huggen Sten; Murene ere høie og tykke og skjønt afpudsede med Hvidt og smukt prydede med Taarne og Borge; Gaderne i Byerne ere aldeles lige og smukt brolagte og saa brede, at femten Mand til Hest kunne ride ved Siden af hverandre; i Gaderne er anbragt mange Triumfbuer og Vrepor-te, der ere opførte af herlige Stene og forsynede med deiligt Billedhuggerarbejde, saa at det er skjønt og yndigt at se paa; Husene er smukt udskaarne, Bæggene saa hvide, som om de vare overtrukne med hvidt Papir, Bjælkerne af kostbart Træ og overmalede med de skønneste Guldfarver; Husene have fine Gaardsrum af Haver, fulde af Blomster og Planter; Markerne ere helt lystelige, og de omkringliggende Enge give en lisselig Lugt fra sig; Bækkene risle helt yndigt frem, og de ved Bredderne af dem staaende Buske gjøre dem endnu yndigere. Der gives smukke Lysthuse, hvori Indbyggerne kunne fornøie sig ved alskens Strengelæg, ved Mad og Drikke, ved behagelige Samtaler og al optænkelig Lyst og Glæde; det er et sandt jordisk Paradis. Men hvad er det vel imod de Levendes Land, imod Guds Stad, det evige Jerusalem, som har Guds Herlighed, — hvis Glands er som den dyrebareste Sten, som krystallklar Jaspis, — som har en stor og høi Mur med tolv Porte og over Porterne tolv Engle og paastrøgne Navne, hvilke ere Israels Børns tolv Stammer, — hvis Mure have tolv Grundvolde og paa dem Lam-mets tolv Apostles Navne; dens Mur er fra Grunden opbygget af Jaspis, og Staden er rent Guld, lig det rene Glas; Stadens Murs Grundvolde ere prydede med allehaande dyrebare Stene; Temp-let deri er Herren, Gud, den Almægtige, og Lammet; Staden behøver ikke Solen eller Maanen til at skinne i den; thi Guds Herlighed oplyser den, og Lammet

er dens Lys; ei heller er der nogen Nat deri; midt i Stadens Gader flyder Livsens Vands rene Flod, skinnende som Krystal og udbældende fra Guds og Lam-mets Throne; paa begge Sider af Flo-den vøger Livsens Træ, som bærer tolv Slags Frugt, — efter den Skilbring, som Johannes giver deraf i sin hemme-lige Aabenbaring (Aab. 21, 11—27; 22, 1, 2). Men selve Virkeligheden er langt skønnere, og den Glæde, vi skulle have deraf, herligere end noget Menne-skes Ben kan skildre eller dets Mund udsige eller dets Hjerte udtænke. Over-veier man derhos, hvilken Musik, hvil-ken Omgang, hvilken Tryghed, hvilken Lyst og Glæde der skal være, saa lader det sig ikke beskrive; thi „intet Die har seet og intet Øre hørt, og i intet Men-neskes Hjerte er det opkommet, hvad Gud har beredt dem, som Ham elske“ (Ejai. 64, 3; 1 Kor. 2, 9), og vi maa lade det komme an paa Erfaringen, da Alt uidentvilt vil blive herligere og skøn-nere og foraarsage større Glæde, end vi nogensinde her have kunnet forestillet os. Og naar vi rigtigt betænke det, hvo skulde ikke da søle Længsel efter Himmelen og sige med Apostelen: „Seg har Lyst til at vandre herfra og være med (min Frel-ser) Christo“ (Filipp. 1, 23) og med Monika:*) Hid med Vinger, for at vi kunne flybe herfra!

§ 32. Jeg beder, at man dog kun vil betænke, i hvilken Tilstand vi Men-nesker befinde os her paa Jorden; skulde vel den kunne bevæge os til gjerne at ville blive her og ikke hellere være hos Gud i Himmelen? Her er jo ingen stedse-varende Glæde, men Glæden afvevler ofte med Sorg. Har Nogen en glad Time, saa kommer der gjerne to eller tre bedrøvede ovenpaa. En vis Luth-spiller græd, naar han spillede som aller-deiligst paa sin Luth, hvorved han var

*) Augustinus's Moder.

et træffende Billede paa denne Verdens Glæde, der aldrig er uden Sorg. I det evige Liv derimod behøver man ikke at frygte for saadan Omkiftelse, ligesom ogsaa den Herre Kristus forsikrer os: „Ingen tager (skal tage) Eders Glæde fra Eder“ (Joh. 16, 22). Der skulde de Udvalgte stedsse kunne sige: „Jeg vil glæde og fryde mig i Dig; jeg vil lovsynge dit Navn, Du Høieste!“ (Ps. 9, 3). At, der skulde alle vore Taarer, alle vore Sukke og Klager forvandles til Fryderaad. Det er ubegribeligt, at endel Mennesker kunne forelske sig saaledes i Taaredalen, der især i denne Tid er opfyldt med saa megen Ulykke, og hvor der ikke er Andet end angstfuld Sukken og Stønnen, Graad, Klynk og Klage; hvor man vender sig hen, er der Bedrøvelse og Hjertesorg, og man finder kun saa glade Hjerter, der prise Gud med Glæde og Jubel; det heder:

At, vi er' idel Støv og Muld og Aske;
 Os Arme daglig Synden vil forraske,
 Og Rød og Død og Tusind' Trængsler plage
 Os alle Dage.

Hvorfor tragte vi da ikke efter Himmelen? Hvorfor længes vi ikke efter Døden, der udfrier os af al Sorg og fører os over til den evige Glæde, til de triumferende Sjæles Samfund i Himmelen, hvilke stedsse prise Gud? Dersom David paa sin landsflygtige Omflakken i Ørkenen længtes saa inderligen efter at være iblandt den Hob, som holdt helligt og vandrede til Guds Hus, saa at han ikke kunde holde sine Taarer tilbage, men udbrød: „Jeg vilde gaa frem med Høben, vilde gaa afsted med dem til Guds Hus med Fryderaad og Taksigelses Røst“ (Ps. 42, 4. 5), hvad bør da ikke vi gjøre? skulde ikke ogsaa vi raabe: „Ligesom en Hjort skriger efter Vandstrømme, saa skriger min Sjæl til Dig, o Gud; naar skal jeg komme derhen og ses for Guds Ansigt (Ps. 2. 3)?

§ 35. Denne Betragtning er meget trøstelig 1) i allehaande Kors og Bedrøvelse. At, hvor ofte søge vi ikke her Glæden, den sande, varige Glæde, uden at finde den! Dersom Nogen spurgte mig, hvor han skulde finde den rette, guddommelige Sjæle- og Hjerteglæde, vilde jeg isandhed ikke vide, hvorhen jeg da skulde henvise ham. Paa Øtkipperne og Vinkjælberne er ingen Glæde for de gudfrygtige Sjæle; næsten intetsteds er der nogen Glæde for noget Menneske. Naar vi søge Glæden, gaar det os ofte som et Barn, der nærmer sig Biskuberne for at spise Honning og bliver ilde tilredt af Bierne, eller som En, der leder efter Maiblomster blandt Tornebusse og bliver revet og saaret af disse. Thi hvad er Verdens Glæde? et Raseri, saa at allerede Salomo paa sin Tid maatte sige til den: „Du er gal“ (Præd. 2, 2). I Guds Ord og Samfundet med Ham er der vel en sand Glæde; men vort Hjerte kan ikke rumme den; det er ofte, som naar man i Uveir ser et Solglimt, eller som naar vi faa et Brev fra en Hjertensven tilligemed en og anden Foræring, hvilket dog ikke paa langt nær foraarsager os saa megen Glæde, som naar han selv kommer, og vi kunne omfavne ham; i det evige Liv derimod vil der være en Glæde uden Bedrøvelse og uden Ende. Nu velan, o Verden, saa behold din Glæde; glæd dig i din Rigdom, i dine Klæder, i din Belyst, i dine Fornøielser, i dine Venner, i dine Haver, i dine Paladser og Herligheder; jeg glæder mig over Himmels Glæde; jeg glæder mig i Herren, og min Sjæl fryder sig i sin Gud. Søg din Glæde blandt Tornene; jeg søger Roserne i Himmelen, og skal ogsaa sikkert finde dem der. Hvorledes forholder det sig med vort Selskab paa Jorden? Ofte er det ene Menneske det andet's Djævel og plager og bedrøver det Andet, især i disse sidste Tider, da næsten Ingen mere er sin Næste til

Trøst og Opbyggelse; „den Bedste af dem er som Torn, den Oprigtigste som et Tornegjærde“ (Mika 7, 4), der ikke kan Andet end rive, stikke og saare. Ligesom vi se, at Tidslernerne ofte have saa smukke Blomsterhoveder, lig Roser, at man næsten skulde have Øyst til at gribe efter dem, hvilket dog ikke vilde bekomme En vel, saadanne ere ogsaa de fleste Verdensmennesker; de ere udbortes noksaa straalende at se til, i Klæder, i artige Væder og Komplimenter, i borgerlig Færd og Omgang, men dog ikke længere end de kunne have Fordel deraf, osv. Saaledes gjør det ene Menneske det andet Livet surt, og de, som burde leve broderligt og venligt med hverandre i kristelig Kjærlighed, de forfølge, bedrøve og ængste hverandre. Men alt dette vil være ophævet i det evige Liv. Om Guds Stad og det himmelske Jerusalem kan man sige, hvad Themistokles forud, om jeg husker ret, lod offentlig udraabe om sit Hus, som han vilde sælge, nemlig at det havde gode Naboer, og hvad der fortælles om en Stad i Frankrige ved Navn Marseille, hvis Love forbyde, at Nogen gaar ind ad dens Porte med Bærge paa; thi her er evig Fred og Sikkerhed; her skal der ikke være noget Krig, nogen Vanden, nogen Trætte, nogen Rettergang, nogen Krig, nogen Plyndring; men de Udvalgte skulle allesammen „bo i Freds Bolig og i megen Trygheds Boliger“ (Esai. 32, 18). Her i Livet ere vi borte fra Herren og maa undvære den Herres Jesu glædelige Beskuelse og Samlivet med Ham; thi om vi end besidde og fastholde Ham for medelst en sand Tro, saa lægge dog Satan og Verden os saa mange Hindringer iveien, at vi ikke rigtigt kunne nyde Ham. Det er med os her i Livet som med en Brud, der maa lide megen Trængsel af en haard Stedmoder i sin Brudgoms Fraværelse; men det andet Liv vil blive som Bryllupsdagen, da det

uopløselige Egetestam mellem os og vor Jesus skal stadfæstes, — da vi skulle leve uadskilte hos hinanden i evig Fryd og Glæde.

§ 36. Da Josef ved Guds særdeles Naade efter mange udfandne Trængsler var bleven ophøiet til stor Værdighed, og Gud skjænkede ham en Søn, kaldte han denne Manasse; thi Gud, sagde han, „har ladet mig glemme al min Møie og alt min Faders Hus“ (1 Mos. 41, 51). Josef er, som bekendt, et hyppeligt Exempel paa det guddommelige Forsyn, som ofte fører de Hellige underlig. Gud aabenbarede ham i en Drøm hans tilkommende Herlighed; Han gik imidlertid i Førstningen saa besynderligt tilbærks med ham, at han uden tvivl mangengang tænkte, at hans Drømme ikke havde noget at betyde; men da det omsider behagede Gud, ophøiede Han ham snart og gav ham for fjorten Aars Trængsel otteti Aars Glæde og Herlighed, og det i den Grad, at han selv tilstaar, at han har let for at glemme al sin forrige Ulykke og sin Faders Hus med alle dets Goder. Vi kunne ikke negte, at Gud endnu den Dag idag driver et saadant Spil her i Verden. Hvor ofte bliver ikke et Barn fattigt og elendigt! af sine Forældre, som dog tidligt fra det, har det ingen Hjælp og Bistand; af sine Frænder bliver det forladt, ofte bedraget af sine Formyndere og foragtet af Enhver; dog hjælper Gud det ofte frem, som mangfoldige Exempler bevise. Gud forholder sig med sine Egne som en Gartner med Blomsterløgene, hvilke han om Høsten bedækker med Jord, for at de til Vaaren kunne blomstre desto skjønnere. Dette er nu ikke blot høist trøsteligt for alle Fattige og Forladte, hvilke bør forlade sig paa Gud og aldeles overgive sig i Hans gode og naadige Forsyn; thi Han kan snart gjøre det saa, at de glemme al sin Ulykke og Elendighed; men det er ogsaa et træf-

fende Forbillede paa det evige Liv, hvor der ikke skal være Andet end lutter Glæde, over hvilken man ganske vil glemme alt, hvad Ondt man har udstaaet paa Jorden. Det er hermed som med en frugtsommelig Kvinde, som i den Tid, hun gaar saaledes, maa gjøre mangt et tungt Skridt og fiden føde med Smerte, og naar denne hendes Fødselstime kommer, da har hun Bedrøvelse, som vor Frelser siger; men naar Menneſket er født til Verden, kommer hun ikke mere den Trængsel ihu for Glæde (Joh. 16, 21). Saaledes have ogsaa de Christne og Guds Børn her Bedrøvelse; men denne Bedrøvelse skal worde til Glæde. En Dreng maa i sin Ungdom udholde Meget, enten naar han studerer eller lærer et Haandværk; men naar han er bleven færdig dermed og kommer til Værelse, da har han glemt al sin Glendighed, Møie og Anstrengelse og nyder nu Frugterne af dette sit Arbejde med Glæde. Saaledes gaar det ogsaa med de Troende; paa deres Kors og Lidelser følger i det evige Liv Trøst og uforgjængelig Glæde, og da kunne de nok medrette ſige: Gud har ladet mig glemme al min Møie.

§ 37. Her ere de Troende Guds Skulte, og det gaar dem ofte ſaa ilde, at Ingen vil kjendes ved dem, hvorover de da ofte blive meget bedrøvede og betymrede; men de ſkulle ſnart lade ſin Sorgmodighed fare, naar de ville ſee hen til det tilkommende Liv, ligesom en reiſende Mand ikke forundrer ſig eller føler ſig frænket over, at Ingen vil kjende ham i Herberget. I det evige Liv ſkulle vi kjendes af alle Hellige og kjende hverandre indbyrdes og hjerteligen glæde os. Verden undſer ſig ved at omgaaes, holde Venſkab og tale med ſimple Folk; men i Himmelen ſkulle hverken de hellige Engle eller Stamfædrene eller Kongerne eller Profeterne eller Apoſtlene anſe os for ringe, men omgaaes venligt med os og gjøre os ſtor Glæde. Der ville de

nøde hverandre til Nydelsen af den evige Glæde og guddommelige Miſkundhed, Herlighed og Naade, og ligesom de altid ſkulle være hos Herren, ſaaledes ſkulle de ogsaa evig leve og glæde ſig med Ham. Indtil da ville vi opſætte vor Glæde. Nu heder det: I Verden ſkulle I have Trængſel; Verden ſkal glæde ſig; I ſkulle være bedrøvede; men den Tid vil komme, da ogsaa vi ſkulle glæde os, og Ingen ſkal tage vor Glæde fra os. Saa kan nu den gale Verden glæde ſig — den kan æde og drikke, medens Christi fattige Lemmer maa ſørge; men ikke deſtomindre kunde man ſige til Verdensbørnene, ſom en vis Legat*) ſagde, da Borgerne i Tarent ſpottede ham og kaſtede Skarn paa ham: Ver kun, I Folk i Tarent, ſaa længe I kunne! men I ſkulle ogsaa komme til at græde og ſørge længe, naar I maa afvaſſe dette Smuds igjen med Blod. Vi ville imidlertid ſige:

Min Trøſt det alletider er
 I alt mit Kors og mit Beſvær
 Alt vide, paa hin ſtore Dag
 Med vunden Sag
 Jeg gjenopſtaa ſkal af min Grav.

§ 38. Lader os ogsaa 2) være uforfærdede for Døden i vor ſidſte Stund! Jeg maa tilſtaa, at det er et ſorgeligt Syn for kjødelige Dine at ſee et Menneſke ligge paa ſit Yderſte. O, hvilken Angſt, hvilke Smerter, hvilke Sukke, hvilke Skrig! Men lad ſaa være! Det er den Afſſeedsdrik, ſom Verden, Synden og Døden iſtjænke os; det er den Bærme, ſom vi maa uddrikke — men ſaa aldrig i Evighed mere. Ud! ud! vil det hiſſet hede, ud al Angſt, alle Smerter, alle Sukke, al Rød og Død! Døden adſkillel vel de hinanden kjærefte Perſoner, Forældre og Børn, Egtefæller og Venner, hvorfor en navnkundig Lærer har kaldt den den ſtørſte Egteſkabsbryder; men vi vide, at ſaa ſtor den Bedrøvelse

*) Paveſig Sendemand.

er, som herved viser sig, saa stor, ja langt større vil Glæden blive, naar de engang komme sammen igjen i det evige Liv og skulle forblive evig uadskilte, hvor- med de ogsaa trøste sig, sigende:

Naar her fra mig bortdrager
Min Liv, mit Barn, min Ven,
Med Graad jeg det beklager;
Dog trøster mig igjen,
At vi i større Glæde
Tilsammen komme skal,
Som Gud vil os berede
I Himlens lyse Hal.

Naar navnlig kristelige Forældre ville betænke dette, saa skulle de ikke sørge saa særdeles over sine Børns Vortgang, efterdi de vide for vist, at de fra al denne Verdens Sorg og Møie strax komme til den himmelske Glæde, og de ville derfor sige: Gaar, Børn! gaar! men jeg er forladt og øde. Jeg har afført mig Fredens Kjortel; men jeg har taget min ydmyge Begjærings Sæk paa. Jeg har ladet Eder fare med Sorg og Graad; men Gud skal give mig Eder igjen med Fryd og Glæde evindeligt (Baruk 4, 19. 20. 23).

§ 39. Men ville vi selv komme til denne Glæde og Herlighed i det evige Liv og til alle hellige Engles og Udvalgtes Selskab, ja til selve Guds og vor Frelseres Samfund, saa maa vi ogsaa i dette Liv træde i Samfund med Gud, sky Laster og Synd samt alt ondt Selskab; thi „Gud er Lys (og bor til- lige i et Lys), og der er aldeles intet Mørke i Ham. Dersom vi sige, at vi have Samfund med Ham, og vandre i Mørket, da lyve vi og følge ikke Sand- heden. Men dersom vi vandre i Lyset, ligesom Han er i Lyset, have vi Samfund med hverandre“ (1 Joh. 1, 5—7). Vi maa ogsaa elske de hellige Engles og alle Godes og Troendes Selskab; thi omend- skjönt vi ikke kunne leve i synlig Omgang med Englene her i Verden, saa ere vi dog forvissede om, at de paa usynlig Maade

ere om og hos os, og vi maa derfor vise dem Erbødighed, paa det vi ikke ved forsætlige Synder skulle fordrive dem fra os. Vi maa ogsaa slutte os til gud- frygtige Mennesker og heller ikke skamme os ved de Fattige, men beslitte os paa at lære at kjende Guds hellige Børn, som han har skjult under Betlerdragten for at komme i Bekjendtskab og Ven- skab med dem. Have vi intet Samfund med dem i dette Liv, saa ville vi heller ikke komme til at nyde deres Selskab i det evige Liv, som den rige Graadser erfor, der ikke skjattede om den fattige Lazarus, hvorfor der blev befæstet et stort Svælg mellem dem begge, saa at de ikke kunde komme sammen. Om det var muligt, burde vi ved en gudelig Vandel drage alle vore Frænder til os, for at vi en- gang Allesammen kunde fremtræde for Guds Throne og i evigt Samliv nyde Glæden for Hans hellige Afsyn evinde- lig. Thi Enhver vil glæde sig ligesaa meget over en Andens Ulykkelighed som over sin egen, med hvilken Glæde, som Augustinus siger, Intet som helst kan sam- menlignes.

§ 40. Hvad Mere skal jeg tale eller skrive om denne himmelske Glæde? Tun- gen er for svag og Pennen for ufor- muende til at fremstille og beskrive selve Sagen, som den er; den større Kund- skab og sikrere Erfaring maa vi først vente os i det evige Liv og imidlertid lade os nøie med disse saa Draaber, indtil Gud giver os at drikke af sine Bellsisters Bæk og evindeligt fryder os med Glæde for sit Ansigt. Jeg maa opsætte Lovtalerne over den himmelske Glæde, indtil vi komme til at bo i Glæ- dens Boliger. Thi man forestille sig den Ulykkelighed, man skal nyde i denne Glæde, som man vil, saa maa man dog tilstaa, at Ens Sjæl ikke i denne Ufuld- kommenhed er istand til at fatte og rum- me den, og at den første maa hæ- ves til et langt høiere Standpunkt.

Derfor slutter jeg nu i den Herres Jesu, min dyrebare Frelser, Navn dette Værk om Sjelen. Hvilken Tak skal jeg nu yde Dig, min Gud? Hvorledes skal jeg noksom prise og berømme Dig, fordi Du har forundt mig din Aands Bistand og Drift og din Naade samt Sundhed, Kræfter og Liv til at fuldføre og tilendebringe dette Værk? At, min Gud og Fader; Du har derunder skjænket mig mange gode Tanter; Du har ladet mig smage din Kjærligheds Sødme, dit Ords Sæft og Kraft og din himmelske Glædes flydende Draaber, og ikke mig alene, men ogsaa andre hungrige og tørstige Sjæle, som forlade sig paa Dig. Nu, min Gud, det er Altsammen dit. Jeg kaster mig med Alt, hvad jeg er, har og formaar, ned for dine allerheligste Fødder. Fra Dig er Alt kommet; Du har givet det; Dig giver jeg det tilbage. Min være Møien og Strøbeligheden og Synden og Skammen! din være Kraften, Prisen, Æren og Hæderen! Jeg har ved din Naade vist Sjelen den Vej, den maa vandre for at komme

til Himmelen. At, før mig selv paa denne Vej! lad mig ikke prædike for andre og selv blive forkastet! At, før alle Sjæle, som høre eller læse disse Prædikener, ad denne Vej til Dig og din evige Glæde! Jeg har den Tillid til Dig, min Frelser, at nogle af dine Udvalgte, som ikke have oplevet Slutningen af dette Arbejde, nu allerede nyde Tusinde Gange Mere, end jeg kan fremstille. At, hjælp ogsaa os efter til den Tid, Du i dit hellige Raad har bestemt! Er det nu ogsaa din Villie, min Gud, og vil Du ved disse dine Naadegaver her og andetsteds stifte Gavn og opbygge, forbedre, trøste, vederkvæge og glæde dine udvalgte Sjæle og optænde dem med din Kjærlighed, saa giv Velsignelse og Liv til, at jeg kan tjene al Verden med det Pund, Du har betroet mig! Dig, Du treenige, evige, udsødelige, barmhjertige, misfunderlige, gode og kjærlige Gud, Fader, Søn og Hellig-Aand, være evig Ære, Lov og Pris! Amen.

Amen.

Register.

Over de Gmner, som afhandles i de to sidste Dele.

1. Gmner, som afhandles i 4de Del.

	Side.		Side.
1. Præd. Om Korsets Nytte og Nød- vendighed	3	9. Præd. Hvori atter nogle af de største og fornemste Sorger under- søges og ved Undervisning og Trøst mildnes	300
2. " Hvori Korsets Forskjellighed og Mangfoldighed fremstilles	54	formedelst Mangel paa Ga- ver og Forfremmelse	305
3. " Der handler om Korsets Langvarighed	81	forfægt Hjerter	317
4. " Hvori den troende Sjels lønlige Kors og Nød be- tragtes	106	formedelst et svagt og syge- ligt Legeme	329
5. " Der handler om den Tung- sindighed og Sorgmodighed, hvormed den troende Sjæl undertiden hjemføges af Gud	129	10. " Hvori endvidere nogle af de største Sorger blive drøftede og mildnede ved Trøst	337
6. " Hvori den troende Sjels Sorger betragtes	162	formedelst et ulykkeligt Ægte- skab	342
7. " Hvori nogle af den troende Sjels største og tungeste Sorger betragtes og lindres ved Trøst	207	formedelst et ufrugtbart Ægteskab	354
Fattigdom formedelst Fød- selen	212	formedelst Børns Død	359
Fattigdom formedelst Ulyk- kestilfælde	243	formedelst vansføre Børn	368
8. " Hvori Betragtningen af de største og tungeste Sorger fortsættes og Trøst meddeles derimod	267	formedelst vanartige Børn	376
Fattigdom, gode, af gudfryg- tige Forældre fødte Børns ved Gjæld Forarmedes	270	Trøst for Enker og Faderløse	386
de hemmelige Fattiges	277	Trøst for Enkemænd	396
de i sin Alderdom Forarmedes	279	11. " Hvori atter nogle af den troende Sjels største Sorger undersøges og ved trøstelig Undervisning lettes	414
deres, som have mange Børn	288	formedelst store offentlige Byrder	417
deres, som selv have for- aarjaget sin Fattigdom	295	formedelst en indviklet Rets- sag	428
		formedelst Verdens Fiendskab	447
		12. " Hvori den troende Sjels aandelige Anfægtelser frem- stilles	468
		13. " Hvori Aarsagerne til de store	

		Side.			Side.
	aandelige Anfegtelser under=		4. Præd.	Hvori den troende Sjæl	
	søges og forklares	538		lyst til at forlade Verden	
14. "	Hvori Trøsten mod de store			og dens Længsel efter Sa=	
	aandelige Anfegtelser frem=	604		ligheden skildres efter den	
15. "	stilles			hellige Paulus's Ord Fi=	1053
	Hvori handles om Bønnen,		5. "	lipp. 1, 23	
	som et virksomt Middel til	680		Hvori den troende Sjæl	
16. "	at overvinde alle Trængsler			gudelige Forberedelse til	
	Der handler om Bønnens	715		Døden fremstilles efter Apo=	1094
17. "	Bestaffenhed			stelens Ord 1 Kor. 15, 31	
	Hvori Bønnens Nytte frem=	805	6. "	Hvori den troende Sjæl	
18. "	stilles og betragtes			glade og salige Afsted fra	
	Hvori de Troendes og Gud=	850		Legemet og Verden beskrives	1200
	frygtiges Haab og Taalmo=		7. "	Hvori den troende Sjæl	
	dighed fremstilles			Tilstand efter dens Afsted	
				fra Legemet og Verden atter	
2. Emner, som afhandles i 5te Del.				betrages	1222
		Side.	8. "	Hvori den troende Sjæl	
1. Præd.	Der handler om det evige	883		Forening med det forklarede	
2. "	Livs Visshed			Legeme i Opstandelsen be=	1238
	Der handler om Forismagen	936	9. "	trages	
3. "	paa det evige og salige Liv			Der handler om Guds Be=	
	Hvori den Maade, hvorpaa			stuelse og den troende Sjæl	
	den troende Sjæl betragter		10. "	Samsund med Ham	1254
	Verden og dens Forsænge=			Hvori den troende Sjæl	
	lighed, fremstilles efter Sa=		11. "	herlige Bolig skildres . . .	1276
	lomos Prædiker 1, 2 . . .	980		Hvori den troende Sjæl	
				Glæde end hyderligere skildres	1299

